Aringa

The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

Aringa
The Holy Bible in the Aringa language of Uganda

copyright © 2018 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Aringa)

Contributor: SIL International (in Africa)

All rights reserved.

2025-05-10

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 10 May 2025 from source files dated 10 May 2025
695104cf-f1e1-5cdd-8e7e-1df2480da505

Contents

Í'dóŋá 1
Ãfũŋá 78
Ãzı̨́táŋá Amviŋá 142
Rṵ́tṵ̃ 199
Ị́jọ́ Ú'béŋá 205
Mãtáyõ 248
Mãrákõ 306
Lṵ́kã 343
Yõháṇã 404
'Etáŋá 451
Rṵ́mı̃ 506
1 Kõ̃rı̃ṇı́tõ̃ 531
2 Kõ̃rı̃ṇı́tõ̃ 555
Gãlãtı́yã 570
Ẽfésõ 580
Fı̃lı́pı̃ 588
Kõlõsáyĩ 594
1 Tẽsãlõ̃ṇı́kı̃ 601
2 Tẽsãlõ̃ṇı́kı̃ 608
1 Tı̃mı̃tı́yõ̃ 612
2 Tı̃mı̃tı́yõ̃ 619
Tı́tõ̃ 624
Fı̃lı̃mọ́nã 627
Ĩbũrãníyã 629
Yãkó'bõ 647
1 Pétẽrõ 653
2 Pétẽrõ 660
1 Yõhánã 664
2 Yõhánã 671
3 Yõhánã 672
Yṵ́dã 673
Ícétáŋá 675

Bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá drị̃

Bṵ́kṵ̃ í'dóŋá drị̃ jọ ị́jọ́ ãko pírí 'bã kí i'dójó rĩ drị̃ gá. Lũ vâ ãmaní ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ṵ̃nọ́kṵ́ ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ 'bã drị̃ gá. Bṵ́kṵ̃ 'dĩ jọ vâ ãmaní ị́jọ́ ị́jọ́ ũnzí ãzíla ũcõgõ ãzíla drã i'dó kí íngoní ru rĩ drị̃ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá i'da vâ ãmaní Sṵ́rṵ́ ndú-ndú ãzíla tị ndú-ndú 'dĩ kí abe i'dó kí íngoní ru ãzíla Ãdróŋá pẽ 'bá ãlu Ịbụrahḭmṵ̃ 'i ãzíla drị̃lẹ́ ĩ'didrị́ tị́lé drị̃lẹ́ gâlé Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ kí ndú sĩ ĩ'diní sĩ ru i'dajó ãzíla 'bã ndre kí sĩ ũkpõ ĩ'didrị̃ ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ i'dajó ĩ'baní íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.

Cápítã i'dójó mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ kpere kãlḭ́ tõwú gá rĩ nze kí ãmaní ãwí lḭ́cọ́ Ịbụrahḭmṵ̃ drị̃ drị̃ gá, ngọ́pị̃ Ĩsákã drị̃ gá, Ĩsákã ngọ́pị Yãkó'bõ drị̃ gá ãzíla anzị Yãkó'bõ drị́ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí drị̃ gá, ambamba la Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i. Bṵ́kṵ̃ 'dĩ i'da ãmaní Ãdróŋá ri 'bá ĩ'di ãni wereŋá ĩ'diní pẽlé ndú 'dĩ kí tãmbalé íngoní ru yã rĩ drị̃ gá táni 'bá kí andre gâsĩ rĩ 'bã kí táni adru agá 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ị̃nzị̃lépi la kî rá tí. Bṵ́kṵ̃ 'dĩ i'da vâ ãmaní Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'didrị̃ 'bã ũbĩ kí ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí vú ãzíla 'ba u'á kí gẹ̃rị̃ dị̃zã fẽlépi Ãdróŋá ní rĩ kí sĩ.

Bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá drị̃, Ãfũŋá drị̃, Lẹ́vị̃ drị̃, Kãlãfe drị̃ ãzíla Ãzḭ́táŋá Amviŋá drị̃ be 'bá Yãhṵ́dḭ̃ drị̃ kí ándrá kí umve "Bṵ́kṵ̃ Ãzḭ́táŋá drị̃" jõku "Ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drị̃ 'i."

Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã 'bṵ̃ kí 'bãjó ṵ̃nọ́kṵ́ be rĩ

1 Í'dóŋá gá Ãdróŋá 'bã 'bṵ̃ kí ṵ̃nọ́kṵ́ be.

2 Ṵ̃nọ́kṵ̂ ándrá ị̃sáḷị ãzíla ãko ãzî kóru, ãngũ nị ị̃yḭ́ kḭ́rḭ́ rĩ drị̃ gá ãzíla úríndí Ãdróŋá drị̃ ri u'álé ị̃yḭ́ drị̃ gá ụrụgá 'dãá.

3 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Dị̃zã 'bã adru cí," ãzíla dị̃zã i'dá dó cí.

4 Ãdróŋá ndre dị̃zã ĩ'di múké ãzíla awa dó sĩ dị̃zã kí ãngũ ị̣nị rĩ be ndú-ndú.

5 Ãdróŋá 'da dó sĩ dị̃zã ní rṵ́ "ị̃tṵ́ 'i" ãzíla 'da dó ãngũ ị̣nị rĩ rṵ́ "ĩ́nḭ́ 'i." Ị̃tṵ́ kí Ĩ́nḭ́ be 'dĩ ṵ́'dṵ́ ãlu rĩ 'i.

6 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ãko ãzí 'bã adru cí sĩ ị̃yḭ́ kí drĩdríŋĩ̃ cejó ị̃yḭ́ be."

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá idé dó ãko ãzí ị̃yḭ́ ụrụ gá ri kí drĩdríŋĩ̃ cejó ị̃yḭ́ vṵ̃rṵ́ rĩ abe, idé dó ru cécé 'dĩ 'bã áni.

8 Ãdróŋá umve dó ãngũ ụrụ gá rĩ "'bṵ̃ 'i." Ị̃tṵ́ kí Ĩ́nḭ́ be 'dĩ ṵ́'dṵ́ ị̃rị̃ rĩ 'i.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ị̃yḭ́ 'bṵ̃ ị̃ndṵ́ gá rĩ 'bã tra kí ru ãngũ ãlu gá, ãngũ ã'í rĩ 'bã i'dá dó sĩ." Wó idé ru rá.

10 Ãdróŋá 'da ãngũ ã'í rĩ rṵ́ vũ 'i ãzíla ị̃yḭ́ ru tralépi ãngũ ãlu gá rĩ rṵ́ mĩrĩ 'i. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ásé 'bã dụ vũ drị̃ gá, ife ífí kalépi ndú-ndú 'dĩ kî trũ." Idé ru rá.

12 Ásé ũví ndú-ndú 'dĩ dụ kí vũ drị̃ gá 'dãá ife ũví ndú-ndú ífí kalépi rĩ kí abe. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.

13 Ị̃tṵ́ kí Ĩ́nḭ́ be ṵ́'dṵ́ na rĩ 'i.

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Dị̃zã 'bã adru kí 'bṵ̃ gá 'dãá cí sĩ ị̃tṵ́ kí drĩdríŋĩ̃ cejó ị́nḭ́ be, 'bã adru kí ícétáŋá ru cí sĩ áyi, ṵ́'dṵ́ ãzíla ílí kí nị̃jó.

15 Lẽ dĩzã 'bã adru 'bũ gá 'dãá cí sĩ ãngũ jijó ũnǫ́kṵ́ drĩ gá.” Idé ru 'dã
'bã áni rá.
16 Ĩjǫ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá idé dó dĩzã ãmbógó la kí ĩrĩ ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã ji
dó sĩ ãngũ ĩtṵ́ sĩ ãzíla wereŋá rĩ 'bã ji dó sĩ ãngũ ĩnĩ sĩ, 'bã adru kí dó úpí
ru ĩnĩ kí drĩlẹ́ gá ĩtṵ́ be. Ũ'bã vâ lẽlẽgó kí ĩndĩ.
17 Ãdróŋá ũtĩ dĩzã kí 'bũ gá 'dãá ãngũ jijó vũ drĩ gá,
18 adrujó úpí ru ĩtṵ́ kí drĩ gá ĩnĩ be, awa dô sĩ dĩzã kí drĩdríŋĩ ĩnĩ be.
Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí múké.
19 Ĩtṵ́ kí Ĩnĩ be 'dĩ ṵ́'dṵ́ sụ rĩ 'i.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Mĩrĩ 'bã ga tré ãko ídri trũ 'dĩ kî sĩ,
ãriŋa 'bã unga kí vâ ụrụ gá 'bũ agá 'dãá.”
21 Ĩjǫ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá ũ'bã dó ãnãkpá ãmbogo u'álépi mĩrĩ agá rĩ kí, ãko
pírí ídri trũ acĩlépi acĩ ĩyĩ 'bã sĩ gajó tré ũví ĩ'badrĩ kí sĩ rĩ kí ãriŋa ũví
ndú-ndú 'dĩ kí abe. Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí dó múké.
22 Ãdróŋá wi ĩ'baní sũsṵ́ jọ, “Ĩtĩ ãzíla ĩmi ĩjãlã ĩmi wẽwẽ rú mĩrĩ 'bã ga
dó sĩ tré ãzíla ãriŋa 'bã ĩjãlã kí vâ ru vũ drĩ gá 'dâ.”
23 Ĩtṵ́ kí Ĩnĩ be, 'dĩ ṵ́'dṵ́ tõwú rĩ 'i.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Vũ 'bã fẽ Ãnãkpá pírí ídri trũ rĩ 'bã kpẽ
kí sṵ́rṵ́ tị ĩ'badrĩ kí vú sĩ, ãnãkpá lĩcǫ́ gá rĩ kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rũ sĩ rĩ
abe, ásé agá rĩ kí, ãnãkpá ãmbogo rĩ kí, ãnãkpá nírí rĩ kí abe.” Idé ru 'dã
'bã áni rá.
25 Ãdróŋá ũ'bã ãnãkpá ásé agá rĩ kí sṵ́rṵ́ tị ĩ'badrĩ kí vú sĩ, lĩcǫ́ gá rĩ kí
sṵ́rṵ́ tị ĩ'badrĩ kí vú sĩ, ãnãkpá ãgãlépi vũ rũ sĩ rĩ kí ũví ĩ'badrĩ kí vú sĩ.
Ãdróŋá ndre ãko 'dĩ kí dó múké.
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Lẽ ãma idé 'bá gbíyã ãmadrĩ sĩ, 'ba ají
ru ãma abe, 'bã adru kí úpí ru ĩ'bị mĩrĩ agá rĩ kí drĩlẹ́ gá, ãriŋa 'bũ gá rĩ
kî trũ, ãnãkpá lĩcǫ́ gá rĩ kî trũ, ãko pírí ũ'bãlé ũnǫ́kṵ́ drĩ gá rĩ kî trũ ãzíla
ãnãkpá ãgãlépi vũ rũ sĩ rĩ kí abe pírí.”
27 Ãdróŋá 'bã dó 'bá gbíyã ĩ'didrĩ sĩ, gbíyã ĩ'didrĩ sĩ 'bã dó ágǫ́bĩ kí ũkú
be.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá wi dó sũsṵ́ ĩ'banî, jọ, “Ĩtị ãzíla ĩkpẽ wẽwẽ
rú, ĩga tré ũnǫ́kṵ́ drĩ gá 'dâ. Ĩmi adru úpí ru ĩ'bị mĩrĩ agá rĩ kí drĩ gá, ãriŋa
'bũ gá rĩ kî trũ ãzíla ãko pírí ídri trũ acĩlépi ũnǫ́kṵ́ drĩ gá 'dâ rĩ kî trũ.”
29 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Ĩndre áfẽ ĩminí ũri ãko pírí ãni ífí kalépi
ũnǫ́kṵ́ drĩ gá 'dâ rĩ kí ife pírí ífí kalépi 'dĩ kí abe kí adru ĩminí ãkónã rú.
30 Áfẽ vâ ásé ĩrí ru ãnãkpá pírí 'baní, ãriŋa 'bũ gá rĩ kî trũ ãzíla ãko
acĩlépi ídri trũ ũnǫ́kṵ́ drĩ gá rĩ 'baní ãkónã rú.” Idé dó ru 'dã 'bã áni.
31 Ãdróŋá ndre dó ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ũniyambamba rú. Ĩtṵ́ kí
Ĩnĩ be, 'dĩ ṵ́'dṵ́ ázíyá rĩ 'i.

2

Ãdróŋá avĩ ṵ́'dṵ́ ázĩrĩ rĩ sĩ

1 Ĩjǫ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá de dó 'bũ kí ũ'bã agá ũnǫ́kṵ́ be ãzíla ãko pírí ala gá rĩ
kí abe rá.
2 Ãdróŋá avĩ dó ṵ́'dṵ́ ázĩrĩ rĩ sĩ ãzĩ ĩ'di 'bã ngalé vâ delé 'bo rĩ kí ũngúkú
gá.
3 Ĩjǫ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá wi dó sũsṵ́ ṵ́'dṵ́ ázĩrĩ rĩ drĩ gá ãzíla 'bã dó sĩ ĩ'di ãlá
ru ã'dusĩku ṵ́'dṵ́ ázĩrĩ 'dã ándrá ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã sĩ avĩjó ãzĩ pírí ĩ'di 'bã
ngalé sĩ ãko kí ũ'bãjó rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i.

Ádãmũ 'bã kí adrujó ḭvã be ámvṵ́ Ídẽnĩ gá rĩ

4 'Dĩ ãwí Úpí Ãdróŋá 'bã 'bṵ̃ kí 'bãjó ṵ̃nọ́kṵ́ be rĩ. Úpí Ãdróŋá la dó mụ
ṵ̃nọ́kṵ́ 'bãlé 'bṵ̃ be 'bo,
5 ãko ãzí dụlépi ĩrí ru la ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dáyụ ãzíla ũri ãzí angálépi rá la
'dáyụ ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá 'bã drĩ fẽjó la uzogó 'bã 'dịjó ku rĩ sĩ ãzíla 'bá
ámvṵ́ sõlépi la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ,
6 wó į̃yḭ ri agbẹ́lé vṵ̃rṵ̃lé ãzíla į̃mvṵ̃ dó sĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ pírí.
7 Úpí Ãdróŋá idé 'bá ũdrí ṵ̃nọ́kṵ́ gá rĩ sĩ, vu ãvę̃vḭ̃ sĩ adrujó ídri rĩ ũmvu
la gâsĩ. 'Bá acá dó sĩ ãko ídri trũ la rú.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá idé ámvṵ́ į̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ Ídẽnĩ
gá, ãzíla 'bã dó sĩ 'bá ĩ'di 'bã idélé rĩ ala gá.
9 Úpí Ãdróŋá fẽ ife ũví ndú-ndú ũniyambamba rĩ 'baní zolé ámvṵ́ agá
'dãá ãzíla fẽ ĩ'baní ífí ũniyambamba nalé nãnã rĩ kí kalé. Ámvṵ̃ 'bã ágágá
'dãá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla ife ḭjọ́ múké rĩ kí nį̃jó ḭjọ́ ũnzí be cé rĩ cí.
10 Į̃yḭ dụlépi ámvṵ́ Ídẽnĩ į̃mvṵ̃lépi rĩ awa ru sụ.
11 Į̃yḭ drḭ̃drḭ̃ rĩ 'bã rṵ́ Písõnĩ 'i; dị ãngũ umvelé Hãvḭ̃lã rĩ agâ sĩ pírí, 'dĩ
ãngũ sĩ gólũdĩ ịsṵ́jó rĩ 'i.
12 Gólũdĩ ãngũ 'dã agá rĩ ãlá ru usa ru ku, ãdu ãjḭ̃ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ ãzíla
írã ãję̃ rú únĩkĩsĩ rú rĩ kí vâ 'dãá cí.
13 Į̃yḭ į̃rḭ̃ rĩ 'bã rṵ́ Gḭ̃hǫ̃nḭ̃ 'i. Dị ãngũ Kṵ́sḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ pírí.
14 Į̃yḭ na rĩ 'bã rṵ́ Tḭ̃gḭ̃rḭ̃sḭ̃ 'i; dị Ãsṵ́rḭ̃yã 'bã wókõ į̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ
gâsĩ. Į̃yḭ sụ rĩ 'bã rṵ́ Ũfũrátĩ 'i.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá 'bã 'bá ámvṵ́ Ídẽnĩ agá sĩ ãzḭ̃ la ngajó
vâ sĩ tã la mbajó.
16 Úpí Ãdróŋá azị ĩ'diní, “Mí icó ife ífí ámvṵ́ agá 'dâ rĩ kí nalé pírí rá,
17 wó lẽ ína ife ífí ḭjọ́ múké rĩ kí nį̃jó ḭjọ́ ũnzí rĩ be rĩ ku. Ídrĩ na la rá, mi
drã rá ãndá-ãndá ru.”
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá jọ, “Ágọ́bḭ̃ ní adrujó á'dṵ̃sĩ rĩ adru múké
ku, ma ĩ'diní 'bá ĩ'di ãzã kolépi icólépi ĩ'di sĩ rá rĩ 'bã rá.”
19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã ãnãkpá ãzíla ãriŋa kí pírí ṵ̃nọ́kṵ́ sĩ, ají kí
i'dalé Ádãmũ ní sĩ kí rṵ́ 'dajó. Rṵ́ pírí ĩ'di 'bã 'dalé ãko ãlu-ãlu ídri trũ rĩ
'banî rĩ ace dó ĩ'baní rṵ́ ru nĩ.
20 Ádãmũ 'da dó ãnãkpá lḭ́cọ́ agá rĩ kí rṵ́, ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe ãzíla
ãriŋa kî trũ, wó tí ịsṵ́ 'bá ĩ'di ãzã kolépi icólépi ĩ'di sĩ rá la ku.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá fẽ dó Ádãmũ 'be ṵ́'dṵ́ káyĩ rá. Anzé dó sĩ ĩ'di 'bã
lúmã ãlu ãzíla ṵ̃pḭ̃ dó ãngũ la 'dã ĩzánáká sĩ cí.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá idé dó ũkú lúmã ĩ'di 'bã anzélé ágọ́'bḭ̃
rṵ́ rĩ sĩ, ãzíla ají dó ĩ'di ágọ́bḭ̃ rú 'dõlé.
23 Ádãmũ jọ dó, “'dĩ ĩfãkã mádrḭ̃ 'bã ãzí ãzíla ĩzá mádrḭ̃ 'bã ãzí, ála dó sĩ
ĩ'di umve ũkú 'i 'bání ĩ'di anzéjó ágọ́bḭ̃ ụrụ'bá gá rĩ sĩ.”
24 Ḭjọ́ 'dĩ bã sĩ 'bá 'bã sĩ átẹ̃pḭ̃ kí a'bejó ãndrẽ be, sĩ ru icíjó ũkú ĩ'didrḭ̃ be
ãzíla kí dó sĩ acá ụrụ'bá ãlu rú 'dĩ.
25 Ágọ́bḭ̃ kí ándrá ũkû be į̃rḭ̃trá pílílí ru wó kí ándrá drḭ̃nzâ kóru.

3

'Bá kí Ãdróŋâ tị gãjó rĩ

1 Ĩnį̃ ĩ'di ándrá ãnãkpá úlétáŋá ambamba la ndẽ ãnãkpá Úpí Ãdróŋá 'bã
ũ'bãlé ásé agá rĩ kí pírí rá. Ĩnį̃ zi̧ ũkú 'i, “Ãdróŋá jọ ãndá-ãndá ru, ‘Ĩna ife
ífí ámvụ́ agá 'dĩ 'bã ãzí kí ku yã’?”
2 Ũkû umvi ĩnį̃ ní, “Ãma icó ife ífí ámvụ́ agá 'dĩ kí nalé pírí rá.
3 Wó Ãdróŋá jọ lẽ ãna jõ ife ámvụ́ agá ágágá rĩ 'bã ífí ku, ãma aló jõ vâ
ụrụ'bá la ku, ãdrĩ na la rá, ãma ũdrã rá.”
4 Ĩnį̃ jọ, “Ĩmi ũdrã ku fô.
5 Ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá nį̃ rá ĩdrĩ na la rá ĩmi mi̧fį̃ la ru nzį̃ rá ãzíla ĩmi adru
cécé Ãdróŋâ áni sĩ i̧jọ́ ũnzí rĩ kí nį̃jó i̧jọ́ múké rĩ abe cé.”
6 Ũkû la mụ ndrelé la ife ífî ũniyambamba rú ãzíla múké najó la ãzíla
ĩ'di 'bã lẽjó acájó ũndũwã rú rĩ sĩ, ãtĩ ífí la nalé rá ãzíla fẽ vâ ágô ní nalé
ĩndĩ.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá mi̧fį̃ la nzį̃ kí dó ru rá ãzíla i̧sụ́ kí dó ru pílílí ru. Uce
kí dó úlúgó bį̃ sĩ ru ụrụ'bá atri̧jó cí.
8 Ĩtọ́lọŋá sĩ Ágọ́bį̃ are kí ũkû be Úpí Ãdróŋá 'bã ac̨i̧ agá ámvụ́ agá, ũzį̃ kí
dó ru ámvụ́ agá 'dãá ife agá.
9 Wó Úpí Ãdróŋá umve ágọ́bį̃ 'i, “Mi íngõlé yã?”
10 Ágọ́bį̃ umvi, “Má are ụ́'dụ́kọ́ míní sĩ ac̨i̧jó ámvụ́ agá 'dãá rĩ rá, má acá
dó sĩ ũrį̃ sĩ mání adrujó pílílí ru rĩ sĩ, i̧jọ́ 'dĩ sĩ, ázį̃ dó sĩ ma cí.”
11 Ãdróŋá zi̧ ĩ'di, “Ã'di jọ míní mi pílílí ru rĩ gá nĩ yã? Ína ife ífí mání
jọlé úna ĩ'di ku rĩ rá yã?”
12 Ágọ́bį̃ jọ, “Ũkú míní fẽlé mání rĩ fẽ mání ife 'bã ífî 'i ána dó ĩ'di rá.”
13 Úpí Ãdróŋá zi̧ dó ũkû 'i, “Į̃jọ́ míní idélé íni rĩ ã'du yã?” Ũkú umvi,
“Mání jõ najó la ĩnį̃ ulé ma nĩ.”
14 Úpí Ãdróŋá jọ ĩnį̃ ní, “Míní i̧jọ́ 'dĩ idéjó íni rĩ sĩ áwãtáŋá mídrį̃ ndẽ
ãnãkpá li̧cọ́ gá rĩ 'badrį̃ ásé agá rĩ abe rĩ pírí rá. Mi ími use kũ̃bũ̃drį̃ sĩ
ãzíla mi pụ́trụ́ mvũ ídri mídrį̃ agá pírí.
15 Ma mũkẽrẽ 'bã ĩmi drĩ̃drí̃ŋĩ̃ gá ũkû be, ũri mídrį̃ kí drĩ̃drí̃ŋĩ̃ gá ũri ũkú
drį̃ kí abe, ũri ũkú drį̃ la rú ími drį̃kã gbã ãzíla ũri mídrį̃ la rú ĩ'di ĩní̃ŋâ ga
rá.”
16 Ãdróŋá jọ ũkû ní, “Ma ãzá mídrį̃ ĩjãlã drį̃ gá míní adru agá 'a trũ ãzíla
míní ngọ́ti̧ tĩ agá, i̧jọ́ míní lẽlé rĩ 'bã ũkpó la adru ágọ́bį̃ drį̃, ĩ'di dó sĩ adru
úpí ru ími drį̃lẹ́ gá.”
17 Ãdróŋá jọ Ádãmũ ní, “Míní ũkú mídrį̃ ti̧ arejó rĩ sĩ ãzíla míní ife mání
ándrá jọlé ína jõ ífí la ku rĩ najó rá rĩ sĩ, áwã ũnọ́kũ̂ ími i̧jọ́ sĩ rá, mi ãzį̃
nga ũkpõ sĩ sĩ ãkónã i̧sụ́jó ụ́'dụ́ míní adrujó ídri rú rĩ kí agá pírí.
18 Ũc̨i̧k̨i̧ la dụ míní ãvúkí trũ ãzíla mi dó ũri ãfũlépi ámvụ́ agá rĩ na áyụ.
19 Mi íná na ụ́rį̃ ãfũlépi ími mẹ́lẹ́ti̧ gá rĩ sĩ kpere míní fi agá 'bụ́ gá. Ími
idéjó ũdrí sĩ rĩ sĩ, mi ũdrí ãzíla mi vâ gõ vúlé ũdrí gâlé.”
20 Ádãmũ 'da ũkú ĩ'didrį̃ rụ́ Į̃vã 'i ĩ'di 'bã adrujó 'bá pírí ídri trũ rĩ 'bã
andre rĩ sĩ.
21 Úpí Ãdróŋá idé íníríkó bõngó ru sĩ Ádãmũ kí ũsũ̂jó ũkû Į̃vã be.
22 Úpí Ãdróŋá jọ, “'Bá acá kí dó ãma áni, i̧jọ́ múké rĩ kí nį̃jó i̧jọ́ ũnzí rĩ
be 'bo, lẽ ú'dî'da 'ba aló kí dó ife ídri drį̃ drį̃ sĩ ku ãzíla 'bã na kí ĩ'di ku, kí
sĩ mụ u'álé ídri rú jã 'dâ ku rá.”
23 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá dro ĩ'di ámvụ́ Ídẽnĩ agá rĩ sĩ ãmvé. Fẽ dó ĩ'diní
vũ ándrá ĩ'di idéjó ala gá rĩ sõlé.

24 Ĩ'di mụ Ádãmũ drolé 'bo, ámvụ́ Ídẽnĩ 'bã wókõ ĩtụ́ 'bã agá agâlé ru rĩ gá, ũ'bã kẽrụ́bĩ̃ ãngũ andre tẽlépi rĩ kí ménéŋá dĩ̃lépi ãcí ru bẽ̃kũ̃bẽ̃kũ̃ la trũ sĩ ife ídri drĩ̃ andre tẽjó.

4

Ị́jọ́ Kãyı̨́nĩ̃ 'badrĩ̃ Hãbı̨́lĩ̃ be rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ádãmũ icí kí ru ũkû Ị́vã be, ũkû ịsụ́ dó sĩ 'a, tị dó sĩ Kãyı̨́nĩ̃ 'i, jọ, “Átị dó 'bá 'bo, Úpí 'bã áma ãzã kojó rĩ sĩ.”

2 'Dã 'bã ũngúkú gá tị vâ Hãbı̨́lĩ̃ 'i, ĩ'di 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'i, Kãyı̨́nĩ̃ ĩ'di 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'i.

3 Ṵ'dụ́ ãlu Kãyı̨́nĩ̃ ají ũri ãzí kalépi ĩ'didrĩ̃ ámvụ́ agá rĩ kí 'bã ãzí Úpí ní ãwã'dĩfô rú,

4 Hãbı̨́lĩ̃ ají ĩzá úsã trũ kãbĩlõ ĩ'didrĩ̃ tı̨lé drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá rĩ 'bã ãzí fẽlé ídétáŋá ru Úpí nî, Úpí ã'ĩ̃ ĩ'di ídétáŋá ĩ'didrĩ̃ kí abe rá.

5 Wó Ãdróŋá gã Kãyı̨́nĩ̃ kí ãwã'dĩfô ĩ'didrĩ̃ be úmgbé. Kãyı̨́nĩ̃ ásı̨ acá dó sĩ ãzá-ãzá ãzíla mı̨fĩ̃ la nị dó sĩ ádrı̨́pĩ̃ ní kpákpá.

6 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị Kãyı̨́nĩ̃ 'i, “Ími mı̨fĩ̃ nị kpákpá íni ã'du sĩ yã?

7 Ídrĩ ị́jọ́ múké rĩ idé má icó ími ã'ĩ̃lé ku yã? Wó ídri ị́jọ́ múké rĩ idé ku, ị́jọ́ ũnzí la uvá ími agá 'dĩ, lẽ ími izalé rá wó lẽ mí arụ́ ĩ'di drĩ̃ sĩ adrujó ĩ'diní úpí ru.”

8 Kãyı̨́nĩ̃ jọ ádrı̨́pĩ̃ Hãbı̨́lĩ̃ ní, “Ãmụ 'bání acĩ̃ trũ ámvụ́ agâlé.” Ĩ'bã kí adru agá ámvụ́ agâlé 'dĩ gá 'dâ, Kãyı̨́nĩ̃ zõ ádrı̨́pĩ̃ drĩ̃ gá ãzíla 'dị dó sĩ ĩ'di rá.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị Kãyı̨́nĩ̃ 'i, “Mí ádrı̨́pị Hãbı̨́lĩ̃ dó íngõlé yã?” Kãyı̨́nĩ̃ umvi ĩ'diní, “Ánĩ̃ ku, wó ma 'bá mâ ádrı̨́pị tãmbalépi rĩ 'i yã?”

10 Úpí jọ, “Mí idé ị́jọ́ ũnzíkãnã íni 'dĩ ã'du ị́jọ́ sĩ? Mí ádrı̨́pị 'bã ãrí la ími tõ áma bı̨́lẹ́ gá angájó vũ̃rũ̃lé 'dã.

11 Mi dó ú'dî'da 'bá wãlé rá ãzíla drolé ãngũ drĩ̃ gá 'dâ rá ị́jọ́ vũ 'bã tị afujó mmgbọ mî ádrı̨́pị 'bã ãrí mvụjó ími drĩ̃ gá rĩ sĩ la.

12 Ídrĩ ámvụ́ sõ, icó dó míní ãkónã kalé ku, mi dó adru lı̨́cọ́ kóru 'bá acı̨́lépi ngara ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ la rú.”

13 Kãyı̨́nĩ̃ jọ Úpí ní, “Drĩ̃rı̨ma míní fẽlé mání 'dĩ ambamba ndẽ dó ma 'dụ agá rá.

14 Ãndrũ ídro dó ma ãngũ drĩ̃ gá 'dâ rá, má icó dó ími mẹ́lẹ́tị ndrelé ĩ̃dı̨́ ku, ma dó mụ adrulé 'bá lı̨́cọ́ kóru acı̨́lépi ngara ávı̨́ŋâ kóru ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ la, 'bá cí áma ịsụ́lépi rĩ la dó áma 'dị rá.”

15 Úpí jọ ĩ'diní, “Adru íni ku! 'Bá ãzí drĩ Kãyı̨́nĩ̃ ími 'dị rá ma ãrígó la ũfẽ pâlé ázĩ̃rĩ̃.” Ãdróŋá 'bã ícétáŋá Kãyı̨́nĩ̃ ụrụ'bá gá 'bá ãzí drĩ sĩ ĩ'di ịsụ́ rá 'bã 'dị rû sĩ ĩ'di ku.

16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kãyı̨́nĩ̃ ĩdã dó ru Úpí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá rá, mụ dó sĩ u'álé ãngũ Nọ́dĩ̃ gá 'dĩ Ídẽnĩ 'bã wókõ ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé ru.

17 Kãyı̨́nĩ̃ icí kí ru ũkû be, ũkû ịsụ́ 'a tị dó sĩ ngọ́tĩ̃ ágọ́bĩ̃ ãzíla 'da dó rụ́ la Ínõkã 'i. Sị dó sĩ táwũ̃nĩ̃ ãzí ãzíla 'da dó sĩ rụ́ la Ínõkã ngọ́pĩ̃ 'bã rụ́ sĩ.

18 Útị Ĩ̃rádĩ̃ Ínõkã nî, Ĩ̃rádĩ̃ tị Mẽhũyáyẽlĩ 'i, Mẽhũyáyẽlĩ 'bã ngọ́pị Mẹ̃tũ̃sãyẹ́lĩ̃ 'i, Mẹ̃tũ̃sãyẹ́lĩ̃ tị Lãmékĩ 'i.

19 Lãmékĩ ĩgbã ũkú kí ĩ̃rĩ̃. Kãyú rĩ 'bã rụ́ Ádã 'i ãzí rĩ 'bã rụ́ Zílã 'i.

20 Ádã tị ngọ́tĩ̃ ágọ́bĩ̃, rụ́ la Yãbálĩ 'i, ĩ'di 'bá ãnãkpá ucélépi hémã agá rĩ 'bã áyı̨́pị drĩ̃drĩ̃ rĩ 'i.

21 Yãbálĩ 'bã ádrı́pı̨ rụ́ Yũbálĩ 'i, ĩ'di 'bá drı̃dı̨̃ i'dólépi úngó ngolépi jaligó
sĩ ãzíla ṵ'dı̨ sĩ rĩ kí 'bã Áyı́pı̨.
22 Zílã tı̨ Tũbálĩ Kãyı́nı̨̃ 'i Lãmékĩ nî. Ĩ'di á'bı̨ 'bá ãlı́gọ́ ru úká dı̨lépi ãko
pírí sı̨ cilépi idélé aya ũkpó bũrônzĩ rú la sĩ rĩ 'badrı̨̃ 'i. Tũbálĩ Kãyı́nı̨̃ 'bã
ámvọ́pı̨ Námã 'i.
23 Lãmékĩ jọ ũkúka Ádã 'baní Zílã be, “Ĩmi are áma ṵ'dṵ́kọ́ mâ ũkúka,
á'dı̨ 'bá ĩ'di 'bã áma ĩpẽŋãjó rĩ sĩ.
24 Údrĩ Kãyı́nı̨̃ 'bã ãvũ ãrí ũfẽ pâlé ázı̨̂rı̨̃, Lãmékĩ drı̨̃ ála ũfẽ la pâlé kãlı́
ázı̨̂rı̨̃ drı̨̃ la ázı̨̂rı̨̃.”
25 Ádãmũ icí kí vâ ru ũkû be, tı̨ kí ngọ́tı́ ágọ́bı́ ãzíla 'da kí rụ́ la Sẹ́tı̨̃ 'i. Ífí
la Ãdróŋá fẽ mání ngọ́tı́ Hãbı́lı̨̃ ándrá Kãyı́nı̨̃ 'bã 'dı̨lé rá rĩ 'bã kẽjı́ gá 'bo.
26 Sẹ́tı̨̃ tı̨ ngọ́tı́ ágọ́bı́ ãzíla 'da rụ́ la Ínõsĩ 'i. I'dójó ṵ'dṵ́ 'dã sĩ 'bá i'dó kí
Úpí rulé rũ rũ.

5

Ãwí Ádãmũ drı̨̃

1 'Dĩ ãwí sĩlé Ádãmũ drı̨̃ gá anzı̨ ĩ'didrı̨̃ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe rĩ drı̨̃
'i. Ãdróŋá la mụ 'bá 'bãlé 'bo, 'bã ĩ'di gbíyã ĩ'didrı̨̃ sĩ.
2 'Bã ágọ́bı́ kí ũkú be, wi sṵ̃sṵ́ ĩ'banî ãzíla umve dó kí “'Bá.”
3 Ádãmũ ílí la mụ calé 130 'bo, tı̨ ngọ́tı́ ágọ́bı́ gbíyã ĩ'didrı̨̃ sĩ 'da rụ́ la Sẹ́tı̨̃
'i.
4 Ádãmũ la dó mụ Sẹ́tı̨̃ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 800 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí
kí izonzi kí abe.
5 Ádãmũ u'á ãngũ drı̨̃ gá 'dâ ídri rú pírí rĩ gá ílí 930, ãzíla drã dó rá.
6 Sẹ́tı̨̃ ílí la mụ calé 105 'bo, tı̨ dó Ínõsĩ 'i.
7 Sẹ́tı̨̃ la dó mụ Ínõsĩ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 807 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí
izonzi kí abe.
8 Sẹ́tı̨̃ u'á ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 912 ãzíla drã dó rá.
9 Ínõsĩ ílí la mụ calé kãlı́ úrômĩ 'bo, tı̨ dó Kénãnĩ 'i.
10 Ínõsĩ la dó mụ Kénãnĩ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 815 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨
ãzí kí izonzi kí abe.
11 Ínõsĩ u'á ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 905 ãzíla drã dó rá.
12 Kénãnĩ ílí la mụ calé kãlı́ ázı̨̂rı̨̃ 'bo, tı̨ dó Mãhãlãlẹ́lı̨̃ 'i.
13 Kénãnĩ la dó mụ Mãhãlãlẹ́lı̨̃ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 840 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨
ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
14 Kénãnĩ u'á ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 910 ãzíla drã dó rá.
15 Mãhãlãlẹ́lı̨̃ ílí la mụ calé kãlı́ ázíyá drı̨̃ tõwú 'bo, tı̨ dó Yãrẹ́dı̨̃ 'i.
16 Mãhãlãlẹ́lı̨̃ la dó mụ Yãrẹ́dı̨̃ tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 830 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨
ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
17 Mãhãlãlẹ́lı̨̃ u'á dó ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 895 ãzíla drã dó rá.
18 Yãrẹ́dı̨̃ ílí la mụ calé 162 'bo, tı̨ dó Ínõkã 'i.
19 Yãrẹ́dı̨̃ la dó mụ Ínõkã tı̨lé 'bo, u'á dó ílí 800 ãzíla tı̨ dó sĩ anzı̨ ãgọbı̨
ãzí kí izonzi kí abe.
20 Yãrẹ́dı̨̃ u'á dó ãngũ drı̨̃ gá ídri rú ílí 962 ãzíla drã dó rá.
21 Ínõkã la dó mụ calé ílí trũ kãlı́ ázíyá drı̨̃ tõwú 'bo, tı̨ dó Mẽtũsélã 'i.
22 Mẽtũsélã átẹ́pı̨ Ínõkã ri tı̨ icílé Ãdróŋá be ãrútáŋá sĩ ílí 300, tı̨ dó sĩ
anzı̨ ãgọbı̨ ãzí kí izonzi kí abe.
23 Ínõkã u'á ílí trũ 365.

24 Ínõkã ri tị icílé Ãdróŋá be ãzíla Ãdróŋá 'dụ dó sĩ ĩ'di 'bũ̃ gâlé ídri rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãvĩ dó rá.
25 Mẽtũsélã ílí la mụ calé 187 'bo, tị dó Lãmékĩ 'i.
26 Mẽtũsélã la dó mụ Lãmékĩ tịlé 'bo, u'á dó ílí 782 ãzíla tị dó sĩ anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
27 Mẽtũsélã u'á dó ãngũ drị̃ gá ídri rú ílí 969 ãzíla drã dó rá.
28 Lãmékĩ la dó mụ calé ílí trũ 182 'bo, tị dó ngọ́tị́ ágọ́bị́.
29 'Da rụ́ la Núwã* 'i ífí la ĩ'di rú ãma ásị́ ũŋmĩ ãzị́ ngalé ũkpó sĩ ũ̃ŋọ́kụ́ Úpí 'bã wãlé rá 'dĩ drị̃ gá 'dâ.
30 Lãmékĩ u'á ídri rú ílí 595 ĩ'di 'bã Núwã tịjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá ãzíla tị dó anzị ãgọbị ãzí kí izonzi kí abe.
31 Lãmékĩ u'á ídri rú ílí 777 ãzíla drã dó rá.
32 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 500 'bo, tị dó anzị ãgọbị kí na Sẹ́mị̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.

6

Ị́jọ́ ũnzĩ 'bá 'badrị̃

1 'Bá kí dó mụ kpẽ̃lé ãngũ drị̃ gá 'dâ wẽwẽ rú 'bo, tị kí dó izonzi kî.
2 Anzị Ãdróŋá drị̃ ndre kí izonzi 'bá drị̃ kí ũniyambamba rú ụ'dụ kí dó kí ĩ'baní ũkú ru.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, "Úríndí mádrị̃ icó u'álé 'bá kí abe jã 'dâ ku, ĩ'bã kí adrujó 'bá ụrụ'bá ãrí trũ rĩ kí rĩ sĩ. I'dójó ú'dî'da kpere drị̃lẹ́ gâlé, icó kí u'álé ílí 120 drị̃lẹ́ gá ku."
4 'Bá Néfílĩmũ rú rĩ kí ándrá ụ́'dụ́ 'dã sĩ ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ cí, ãzíla 'dã 'bã ũngúkú gá anzị Ãdróŋá drị̃ ụ'dụ kí izonzi 'bá 'badrị̃ kí sĩ anzị ụtịjó. 'Bá 'dã kí ándrá 'bá ũkpó ru rụ́ kụlépi kũ̃kũ̃ ãzíla kẹ́jẹ́ŋị́ la kî.
5 Úpí ndre 'bá acá kí dó ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'bá ũnzí la rú ãzíla ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ kí ásị́ gá rĩ kí vâ sáwã pírí sĩ ũnzí-ũnzí.
6 Úpí ásị́ nũ dó rá ãzíla jọ, "'Bá rĩ á'bã áje mání 'bá kí ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ku yã áni!" Ũcõgõ fi dó ásị́ la gá.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ, "Ma ãko mání ũ'bãlé 'bá, ãnãkpá, ãriŋa ãzíla ãnãkpá ãgãlépi vũ rũ̂ sĩ rĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ pírí ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rá, ã'dusĩku ma cãndí sĩ mání kí ũ'bãjó rĩ sĩ."
8 Wó Úpí u'á 'bãngá lú ãyĩkõ sĩ la Núwã 'bã ị́jọ́ sĩ.

Ãwí Núwã drị̃

9 'Dĩ ãwí Núwã drị̃ 'i. Núwã ándrá 'bá mgbã la, 'bã ándrá ásị́ ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã drị̃ gá ãzíla ri ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ kí vú ũbĩlé rá.
10 Núwã 'bã anzị kí ándrá na: Sẹ́mị̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.
11 'Bá ũ̃ŋọ́kụ́ gá rĩ iza kí ándrá ru Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá ũnzíríkãnã rú ãzíla ga kí dó tré ãlí sĩ.
12 Ãdróŋá ndre 'bá ru izalépi ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí ũmbã rú ãzíla gbíyã ĩ'bã kí sĩ 'bá kí ũnzãjó rĩ wókõ pírí agá.
13 Ãdróŋá jọ Núwã ní, "Má umbé áma ásị́ 'bo, ma 'bá ũ̃ŋọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ pírí, ũ̃ŋọ́kụ́ 'bã gajó tré ãlí ãzíla ununuŋá ĩ'badrị̃ sĩ rĩ sĩ, ma ũ̃ŋọ́kũ̃ ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bá ụrụ'bá ãrí trũ rĩ abe rá, ụ́'dụ́ ĩ'badrị̃ ãsĩ̃jó rĩ acá dó 'bo.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí idé í'bó ãmbógó la báwũ múké ĩ̃yị́ 'bã fijó ala gá ku la sĩ, mí ụlị́ ala ndú-ndú, mí ĩbĩ ụrụ'bá la 'a la trũ ísékísé sĩ.

---

* **5:29** *Núwã* 'bã ifí "ásị́ ũŋmĩ̃ŋá 'i."

15 Mí idé í'bô 'dĩ áni, ãzo la 'bã adru mítã 133, mmgbọ la 'bã adru mítã
kãlị ĩrĩ drĩ ĩrĩ, ãzo la lótré gâlé rĩ 'bã adru mítã mụdrị drĩ na.
16 Ísị ãngũ mmgbọ ãni rú nụ́sṹ mítã la lótré drĩ gá 'dâ dĩzã ní sĩ ãngũ
jijó í'bó agâlé, mí idé ĩ'di gõrófã na, ílũ kẽjị́ la bụ́lụ́ la gá 'dãá.
17 Índre ma ãni rú mụ uzogó ãngũ nzelépi ĩndụ́ trũ rĩ fẽlé 'dịlé gajó
mĩlĩ-mĩlĩ ãko ídri trũ rĩ kí ĩlĩkĩjó ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ pírí.
18 Wó ma mụ tị icíma icílé mí be, ĩmi fi í'bó agâlé ũkú mídrị be, anzị
mídrị kî trũ ãzíla ũkúka ĩ'badrị kí abe.
19 Mí a'dụ́ ãnãkpá ũví pírí ĩrĩ-ĩrĩ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe í'bó ãmbógó 'dĩ
agá 'dõlé sĩ kí tã mbajó ídri rú ĩyị ãmbógó ãngũ nzelépi ĩndụ́ trũ 'dĩ sĩ.
20 Ãriŋa ũví ndú-ndú 'dĩ kí pírí ĩrĩ-ĩrĩ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ be, ãzíla ãnãkpá
ũví ndú-ndú 'dĩ kí pírí ãmbogo ãzíla nírí rĩ kî trũ 'dĩ 'bã áni, kí amụ́ mí rụ́
'dõlé sĩ adrujó ídri.
21 Lẽ í'dụ ãkónã ũví ndú-ndú rĩ kí míní 'bá mí drịko gá rĩ kí abe ãzíla
í'dụ vâ ãnãkpá pírí 'banî ĩndĩ.”
22 Núwã idé dó ịjọ́ kí cécé Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni.

7

Ĩyị ũnọ́kụ́ drĩ akulépi rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Núwã ní, “Ífi í'bó ãmbógó rĩ agâlé 'bá mí
drịko gá rĩ kî abe, ã'dusĩku má ịsụ́ mi 'bá mgbã la 'bá áyi ú'dî'da 'dĩ agá rĩ
kí drĩdríŋĩ gá.
2 Í'dụ ãnãkpá ũví ndú ndú ágó ãzíla ãrónĩ ãlá nalé nãnã rĩ kí ázĩrĩ-ázĩrĩ.
Í'dụ vâ ãnãkpá ũví ndú ndú ágó ãzíla ãrónĩ ãlã kóru rĩ kí ĩrĩ-ĩrĩ,
3 ãzíla ãriŋa ũví ndú-ndú ágó ãzíla ãrónĩ rĩ kí ázĩrĩ-ázĩrĩ sĩ kí tãmbajó
ídri rú ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ sĩ amụ́jó kí ũri ĩdrĩjó.
4 Ace ụ́'dụ́ ázĩrĩ mání sĩ uzogó fẽjó 'dịjó ụ́'dụ́ kãlị sụ ịnị́ kí ĩtụ́ be, ma sĩ
ãko ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ ídri trũ mání ũ'bãlé rĩ kí ĩlĩkĩ pírí.”
5 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ Núwã idé ịjọ́ Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí pírí.
6 Sáwã uzogó 'bã 'dijó 'dã sĩ Núwã 'bã ílí dó 'dĩ sĩ 600.
7 Núwã fi kí dó í'bó agá ũkû be, anzị kí abe, ãzíla anzị 'bã ũkúka kí abe
sĩ ru pajó uzogó ãmbógó rĩ sĩ.
8 Ãnãkpá ãzíla ãriŋa ãlá rĩ kí ãlá ru ku rĩ kí abe amụ́ kí dó ĩ'di rụ́ í'bó
agá 'dõlé ĩrĩ-ĩrĩ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ be, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̂ sĩ rĩ kí abe pírí.
9 Afí kí dó Núwã rụ́ í'bó agá 'dõlé ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ abe Ãdróŋá 'bã jọlé
rĩ áni. 10 Ụ́'dụ́ ázĩrĩ 'bã ũngúkú gá uzogó i'dó dó 'dịlé ũnọ́kụ́ drĩ gá.
11 Núwã 'bã ílí la dó mụ calé 600 'bo, ĩmbá ụ́'dụ́ mụdrị drĩ ázĩrĩ ĩmbá ĩrĩ
drị sĩ ĩyị ãkpẽ dó vũ ĩndụ́ gâlé ãzíla únzĩ dó dẽrịsã uzogó drị 'bũ gâlé rĩ kí
tị mmgbọ.
12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, uzogó 'dị dó sĩ ụ́'dụ́ kãlị sụ ãzíla ịnị́ kãlị sụ.
13 Ụ́'dụ́ ãlu uzogó 'bã i'dójó 'dịjó 'dã 'bã vúŋá sĩ, Núwã fi kí dó í'bó 'dã
agâlé ũkû be ãzíla ngọ́pịka na Sẹ́mĩ, Hámũ, ãzíla Yáfẽtĩ 'i ãzíla ngọ́pịka
'bã ũkúka kí abe.
14 Ãko filépi ĩ'ba abe ĩndĩ rĩ kí ãnãkpá ũví ndú-ndú tãmbalé lịcọ́ gá ãzíla
ásé agá rĩ kî, ãko ru uselépi kũbṹdrị sĩ vũ rụ̂ sĩ rĩ kí ũví ĩ'badrị sĩ ãzíla
ãriŋa pírí ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãko pírí ụ́pụ́pị trũ 'dĩ kí abe.
15 Ãko ágó ãzíla ãrónĩ ídri trũ 'dĩ fi kí dó í'bó agâlé Núwã trũ.

16 Ãnãkpá pírí ídri trũ ũví ndú-ndú ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ abe fi kí dó í'bó agâlé cécé Ãdróŋá 'bã ãzí̧táŋá la fẽjó Núwã ní rĩ áni. 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí ũ̧pĩ̧ dó í'bô ti̧ cí.

Ãdróŋá ĩ̧lĩ̧kĩ̧ dó ãko kí ĩ̧yĩ̧ sĩ

17 Uzogó 'di̧ ṵ'dṵ́ kãlĩ̧ su̧ pá tuŋâ kóru, ĩ̧yĩ̧ tĩ̧ dó ãzíla iti dó ũ̧nõ̧kṵ́ drĩ̧ rá inga dó í'bô 'i, í'bô atṵ́ dó ĩ̧yĩ̧ drĩ̧ gá.

18 Ĩ̧yĩ̧ 'bã tu̧ agá u̧ru̧gá u̧ru̧gá 'dĩ gá 'dâ í'bô atṵ́ dó ĩ̧yĩ̧ drĩ̧ gá.

19 Uzogó 'bã ãmbõgõ sĩ ĩ̧yĩ̧ iti 'bé ãmbogo ãzombílíkoko rĩ kí drĩ̧ mĩlĩ-mĩlĩ.

20 Iti 'bé kí drĩ̧ kpere ĩ'bã kí 'de agá mgbi mítã ází̧rĩ̧.

21 Ãko pírí ídri trũ ãngũ drĩ̧ gá 'dâ rĩ ũdrã kí dó pírí rá; ãnãkpá kí, ãriŋa kí, ãzíla 'bá kí abe i̧mvṵ́ kí dó sĩ ĩ̧yĩ̧ sĩ rá.

22 Ãko pírí u'álépi ídri ãngũ ã'í drĩ̧ gá ũlí sĩ rĩ ĩ̧lĩ̧kĩ̧ kí pírí.

23 Úpí ĩ̧lĩ̧kĩ̧ dó ãko ũ̧nõ̧kṵ́ drĩ̧ gá rĩ kí pírí; 'bá kí, ãnãkpá kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rṵ̂ sĩ ãzíla ãriŋa kí abe pírí. Núwã pa kí lú ru 'bá ãzíla ãnãkpá ĩ'di abe í'bó agá rĩ kî trũ nĩ á'dṵ̂sĩ.

24 Ĩ̧yĩ̧ tĩ̧lépi 'dã u'á ṵ'dṵ́ 150.

8

Ĩ̧yĩ̧ 'bá kí ĩ̧lĩ̧kĩ̧lépi rĩ 'bã nzu̧jó rĩ

1 Ãdróŋá ũrã dó í̧jõ̧ Núwã drĩ̧ gá ãzíla ãnãkpá ásé agá ãzíla lí̧cõ̧ agá u'álépi ĩ'di be í'bó ãmbógó rĩ agá rĩ kí drĩ̧ gá, ãpẽ dô sĩ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ti̧ ĩ̧yĩ̧ ãmbógó tĩ̧lépi rĩ ní sĩ ru umvijó.

2 Ãdróŋá ũ̧pĩ̧ dó ĩ̧yĩ̧ agbẹ́lépi vṵ̃rṵ̂lé ãzíla a'délépi 'bṵ̃ gâlé rĩ kí ti̧ ãzíla uzogó tu dó pá 'di̧ŋá gá cí.

3 Ĩ̧yĩ̧ tĩ̧lépi vũ drĩ̧ gá rĩ nzu̧ dó jãjãŋá ru vṵ̃rṵ̂lé ṵ'dṵ́ 150.

4 Ĩmbá ází̧rĩ̧ rĩ 'bã ṵ'dṵ́ mu̧drĩ̧ drĩ̧ ází̧rĩ̧ rĩ sĩ í'bô amṵ́ dó rilé 'bé Ãrãrátĩ drĩ̧ gá.

5 Ĩ̧yĩ̧ ri nzu̧lé íni kpere ĩmbá mu̧drĩ̧ sĩ ãzíla ĩmbá mu̧drĩ̧ 'bã ṵ'dṵ́ ãlu sĩ 'bé ãzí ri kí drĩ̧ i'dó kí dó indrélé rá.

6 Ṵ'dṵ́ kãlĩ̧ su̧ vúlé gá Núwã nzĩ̧ dó dẽr̨ĩ̧sã í'bó ĩ'di 'bã idélé rĩ drĩ̧,

7 ãzíla pẽ dó kúrúke ti̧ ãmvêlé ala gâsĩ ãzíla kúrúke ri ungalé ándrá u̧ru̧ kpere ĩ̧yĩ̧ 'bã nzu̧ agá ũ̧nõ̧kṵ́ drĩ̧ gá 'dãá.

8 'Dã 'bã ũngúkú gá pẽ vâ ãlĩ'bõ ti̧ amájó la ĩ̧yĩ̧ nzu̧ vũ drĩ̧ gá 'dãá rá yã rĩ.

9 Wó ãlĩ'bõ i̧sṵ́ ãngũ sĩ rijó la ku ĩ̧yĩ̧ 'bã ũ̧nõ̧kṵ̂ drĩ̧ 'bejó cí rĩ sĩ, angá dó vúlé Núwã rṵ́ í'bó agá 'dõlé, Núwã ĩjũ dó sĩ ru drĩ̧ ĩ'di a'í̧jó í'bó agâlé.

10 Tẽ vâ ṵ'dṵ́ ãzí kí ází̧rĩ̧ ĩ̧dí̧ ãzíla pẽ ãlĩ'bõ ti̧ ãmvé angájó í'bó agâlé.

11 Ãlĩ'bõ ãgõ dó ĩndróloŋá sĩ ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla ãtĩ dó mĩ̃zȩ̃ỹí̧tṵ̃ bi̧ ãráŋá la ajílé ĩndĩ. Núwã nĩ̧ dó ĩ̧yĩ̧ nzu̧ dó vũ drĩ̧ gâlé 'bo rĩ gá rá.

12 Tẽ ṵ'dṵ́ ãzí kí ází̧rĩ̧ ãzíla pẽ vâ ãlĩ'bõ ti̧ ãmvêlé ĩ̧dí̧, wó ãlĩ'bõ gõ dó vúlé ku.

13 Núwã 'bã ílí la dó mu̧ calé 601 'bo, ĩmbá ãlu 'bã ṵ'dṵ́ ãlu sĩ Núwã nzĩ̧ dó í'bô 'bã dẽr̨ĩ̧sã, ndre dó ãngũ drĩ̧ 'i rá ãzíla ĩ̧yĩ̧ nzu̧ dó rá.

14 Ĩmbá ĩ̧rĩ̧ rĩ 'bã ṵ'dṵ́ kãlĩ̧ ĩ̧rĩ̧ drĩ̧ ází̧rĩ̧ sĩ, ũ̧nõ̧kṵ̂ drĩ̧ 'i dó ã'í ru.

15 Ãdróŋá jo̧ dó Núwã nî,

16 “Mí ãfũ dó í'bó agâlé rĩ sĩ ãmvé, mi ũkú mídrĩ̧ be ãzíla anzi̧ kí ũkúka ĩ'badrĩ̧ kí abe.

17 Mí iyá ãko filépi mí be ídri rĩ kí pírí ãmvé, ãnãkpá kí, ãriŋa kí ãzíla
ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí, 'ba amụ́ kî sĩ tịlé ãzíla 'bã kpę̃ kí sĩ wẽwẽ rú
ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ pírí."
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Núwã ãfũ kí dó ũkû be, ngọ́pịka kî trũ, ãzíla ngọ́pịka kí 'bã
ũkúka kî trũ ãmvé.
19 Ãnãkpá pírí kí, ãnãkpá ãgãlépi vũ rụ̃ sĩ rĩ kí pírí, ãriŋa pírí kí ãzíla
ãko pírí acḭlépi vũ drį̃ gá 'dâ rĩ kí abe ãfũ kí dó í'bó agâlé ũví ĩ'badrį̃ kí vú
sĩ.
20 Núwã sị dó sĩ ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ Úpí nî, a'dụ́ dó ãnãkpá pírí ũví
ndú-ndú ãlá rĩ kí ãzí ãzíla ãriŋa ãlá rĩ kí abe, sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ idéjó.
21 Úpí u'á dó ãyĩkõ sĩ ídétáŋá idélé 'dã sĩ ãzíla ũrã dó ĩ'di ásị́ gâlé cénĩ-
cénĩ rú jọ, "Má icó dó ũnọ́kụ̃ wãlé 'bá 'bá ru rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ į̃dḭ ku, 'bá 'bá ru
'dĩ 'bã ásị́ drĩ táni adru ũnzí i'dójó ãnzį̃rį̃ŋã sĩ má icó dó ãko ídri trũ 'dĩ kí
į̃lį̃kį̃lé cécé mání idélé 'dĩ áni ku.
22 "Ũnọ́kụ́ 'bã adrujó cí rĩ áni,
áyi ãná kpę̃jó rĩ kí ãná lãjó rĩ be,
į̃gbę̃ kí ãngũ ãcí be,
ílí kí áyi be,
į̃tụ́ kí ị́nḭ be,
icó kí ukólé ku."

9

Tị icíma Ãdróŋá 'bã icílé Núwã be rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá wi sų̃sụ́ Núwã 'baní ngọ́pịka abe ãzíla jọ,
"Ĩtị ãzíla ĩkpę̃ wẽwẽ rú, ĩga ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ tré.
2 Ãnãkpá pírí ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ ãmbogo ãzíla nírí rĩ kí ãriŋa 'bų̃ gá rĩ kî,
į̃'bị į̃yị́ agá rĩ kî trũ ãzíla ãko pírí acḭlépi vũ drį̃ gâsĩ rĩ kí abe kí idé ĩmi sĩ
ũrį̃ sĩ ã'dusĩku áfẽ ũkpõ ĩ'badrį̃ kí ĩmi drḭlẹ́ agá.
3 Áfẽ ĩminí ãko pírí ídri trũ acḭlépi acį̰ rĩ kí ãkónã rú cécé mání ĩminí
ãko dụlépi vũ drį̃ gá 'dĩ kí fẽlé ãkónã rú rĩ áni.
4 Wó lẽ ĩna ĩzá ãrí trũ mũtú ku, ídri 'bã adrujó 'a la gá rĩ sĩ.
5 Má uga 'bá 'dịŋá úmgbé, 'bá drĩ 'bá 'dị ála ĩ'di 'dị kę̃jḭ la gá. Ãnãkpá
'bá 'dịlépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
6 'Bá ãzí drĩ 'bá ãzí ãrí asu rá, lẽ âsu vâ ãrí ĩ'didrį̃ rá ã'dusĩku Ãdróŋá
idé 'bá gbíyã ĩ'didrį̃ sĩ.
7 Lẽ ĩtị anzị kí ũ'bí ru, ĩmi ĩjãlã sĩ ĩmi wẽwẽ rú ãzíla ĩmi iré sĩ ãngũ drį̃
gá 'dâ pírí."
8 Ãdróŋá jọ Núwã ní anzị ĩ'didrį̃ kí abe,
9 "Ma tị icíma icí mí be ãzíla anzị mídrį̃ mụlé tịlé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
10 ãzíla ãko ándrá ídri filépi mí be í'bó agá rĩ kí: ãriŋa kí, ãnãkpá lḭcọ́
gá rĩ kí ãzíla ásé agá rĩ kí ãko ídri vũ drį̃ gá 'dâ rĩ kí abe pírí.
11 Ma tị icíma icí mi be: má icó ãko ídri trũ rĩ kí į̃lį̃kį̃lé į̃yị́ tį̰lépi rĩ sĩ į̃dḭ
ku, į̃yị́ icó dó sĩ ũnọ́kụ̃ izalé į̃dḭ ku."
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, "Ị́jọ́ i'dalépi la ícétáŋá ru tị icíma ãma
drĩdríŋĩ gá 'dâ mí be ãzíla ãko ídri trũ adrulépi ĩmi abe mání 'bãlé ĩmi abe
pírí rĩ 'bã ícétáŋá jã 'dâ rĩ gápi 'dĩ,
13 á'bã gẹ́rį̰ ũrụ́'bų̃ agá. Ĩ'di ícétáŋá mání tị icíma drḭ ukólépi ku rĩ azịjó
míní ãko ídri trũ rĩ kí abe pírí ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rĩ.
14 Ádrĩ ũrụ́'bų̃ tị ãpẽ ũnọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ gẹ́rį̰ drĩ ru ala ũrụ́'bų̃ gá cí,

15 ma tị icíma ãmadrị́ mí be ãzíla ãko pírí ídri trũ rĩ abe rĩ 'bã ị́jọ́ ũrã
rá. Tánĩ-tánĩ ãko pírí ídri trũ la ãzí icô dó į̃į̃į̃́lé į̃yị́ tį̃́lépi 'dã 'bã áni rĩ sĩ
į̃dị́ ku.
16 Ádrĩ dó gẹ́rị́ ndre ų̃rụ́'bų̃ gá 'dãá, ma tị icíma ãmadrị́ mí be ãzíla ãko
pírí ídri trũ rĩ abe jã 'dâ rĩ 'bã ị́jọ́ ũrã."
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá jọ Núwã ní, "'dĩ ícétáŋá tị icíma ãni mání 'bãlé ãma
drĩdríŋĩ gá ãko pírí ídri trũ ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rĩ kí abe rĩ 'i."

Ãnzị Núwã drį̃ kî

18 Anzị Núwã drị́ ãfũlépi í'bó agâlé rĩ kí: Sẹ́mį̃ 'i, Hámũ 'i ãzíla Yáfẽtĩ 'i.
('Bá Kãnánĩ rú rĩ 'bã átẹ́pị gápi umvelé Hámũ 'i 'dĩ.)
19 Anzị Núwã drị́ na 'dĩ kí dó bãsĩ á'bị́ 'bá pírí irélépi ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rĩ
'badrį̃ kí.
20 Núwã ándrá 'bá ámvụ́ sõlépi la, ãzíla ĩ'di vâ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drį̃ salépi
drį̃drį̃ rĩ 'i.
21 Ĩ'di mụ sụ́ la mvụlé 'bo, ĩmẽrã dó rá, ãzíla la dó ru pílílí ru ĩ'didrị́ jó
agâlé.
22 Hámũ Kãnánĩ átẹ́pị la mụ átẹ́pį̃ Núwã 'bã pílílí ndrelé 'bo, fũ ãmvêlé
sĩ vú la nzejó ádrị́pịka į̃rį̃ 'dã 'banî.
23 Wó Sẹ́mį̃ kí Yáfẽtĩ be a'dụ́ kí bõngó, 'be kí ĩ'di kí kọ́trọ́ gá ãzíla fi kí
dó ũngúkú-ũngúkú ru jó agâlé. Ajá kí tị ãmvé 'dõlé ru ĩ'baní sĩ átẹ́pį̃ 'bã
pílílí ndrejó ku, 'be kí dó sĩ pílílí la drį̃ cí.
24 Núwã la mụ angálé ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ĩmẽrãjó wáyĩnĩ sĩ rĩ gâlé 'bo, nį̃ dó ị́jọ́
ngọ́pį̃ wereŋá rĩ 'bã idélé ĩ'di rụ́ rĩ rá.
25 Jọ dó, "Áwã Kãnánĩ rá, 'bã adru dó ãtí'bó ru ádrị́pịka kí pálé gá."
26 Jọ vâ, "Ị́cụ́ Úpí Ãdróŋá Sẹ́mį̃ drį̃ ịcụ́-ịcụ̂, lẽ Kãnánĩ 'bã adru ãtí'bó ru
Sẹ́mį̃ pálé gá.
27 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ãngũ Yáfẽtĩ drį̃ 'bã adru mmgbọ rú, 'ba u'á kí Sẹ́mį̃
be ádrị́pị ãzí ru, Kãnánĩ 'bã adru ĩ'bã ãtí'bó ru".
28 Núwã u'á dó ílí 350 į̃yị́ tį̃́lépi ãmbógó 'dã 'bã ũngúkú gá.
29 Núwã u'á dó sĩ pírí rĩ gá ílí 950 drã dó sĩ ĩndõ.

10

Anzị Núwã drį̃ drį̃lẹ́ gâlé rĩ kî

1 'Dĩ ãwí anzị Núwã drị́ Sẹ́mį̃, Hámũ ãzíla Yáfẽtĩ 'bã kí tị́lé į̃yị́ tį̃́lépi 'bá
kí į̃į̃į̃́lépi rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'badrį̃ 'i.
2 Anzị Yáfẽtĩ drį̃ kí:
Gómã 'i, Mãgọ́gį̃ 'i, Mãdáyĩ 'i, Yãvánĩ 'i, Tũbálĩ 'i, Mẹ̃sẹ́kį̃ 'i ãzíla Tĩrásĩ
'i.
3 Anzị Gómã drį̃ kí:
Ãsĩkẽnázĩ 'i, Rĩfátĩ 'i ãzíla Tõgõrámã 'i.
4 Anzị Yãvánĩ drį̃ kí:
Ĩlísã 'i, Tãrãsị́sį̃ 'i, Kĩtímũ 'i ãzíla Rõdõmínĩ 'i.
5 'Dĩ kí 'bá u'álépi į̃yị́ tị gá ãzíla ãngũ ru ụlị́lépi į̃yị́ agá rĩ agá rĩ kî, awa
kí ru sụ́rụ́ ĩ'badrį̃ kí vú sĩ ãzíla kí vâ pírí tị ndú-ndú jọ.
6 Anzị Hámũ drį̃ kí:
Kụ́sį̃ 'i, Mį̃zį̃rãyị́mų̃ 'i, Pụ́tį̃ 'i ãzíla Kãnánĩ 'i.
7 Anzị Kụ́sį̃ drį̃ kí:
Sébã 'i, Hãvị́lã 'i, Sãbị́tã 'i, Rãmáhã 'i ãzíla Sãbį̃tẹ́kã 'i.
Anzị Rãmáhã drį̃ kí:

Sébã kí Dẽdánĩ be.
8 Kṹsị̃ tị Nị̃mṹrọ́dị̃ 'i, ndẽ ándrá ãgọ̃bị̃ sĩ ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ nĩ.
9 Ĩ'di ándrá ágọ́bị́ dora gbẹlépi la Úpí drị̃lẹ́ gá, ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá 'bã kí ándrá sĩ jọjó la, “Úpí 'bã idé tá míní mi ágọ́bị́ Nị̃mṹrọ́dị̃ ṹsụ gbẹlépi ambamba rĩ áni la ĩ'di tá adru agá múké 'dĩ.”
10 Ãngũ ĩ'didrị́ ũpĩ najó rĩ ándrá Bãbṹlọ́nị̃ gá, táwṹnị̃ la ala gá rĩ kí ándrá Ị̃rẹ́kị̃ 'i, Ãkádĩ 'i ãzíla Kãlĩnéhĩ 'i. 'Dĩ kí ãngũ Sínã gá.
11 Angájó ãngũ 'dã gá mụ dó kpere Ãsṹrị̃yã gá, sị dó sĩ Nị̃nẹ́vẹ̃ 'i Rẹ̃họ̃bọ́tị̃ 'i, Ị́rị̃ 'i, Kálã 'i,
12 ãzíla Rẹ̃sẹ́nị̃ 'i drĩdríŋĩ Nị̃nẹ́vẹ̃ 'badrị́ Kálã be rĩ gá, ĩ'di ándrá táwṹnị̃ ãmbógó la.
13 Mị̃zị̃rãyị́mṹ 'bã anzị kí:
'Bá Lṹdị́mṹ rú 'dĩ kí, Ãnãmímũ rú 'dĩ kí, Lẽhãbímũ rú 'dĩ kí, Nãfṹtṹhị́mṹ rú 'dĩ kí,
14 Pãtṹrṹsị́mṹ rú 'dĩ kí, Kãsṹlṹhị́mṹ rú 'dĩ kí ('bá Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ rú) rĩ 'bã kí ãfũjó ala gá 'bá Kãfṹtọ̃rị́mṹ rú rĩ kí abe rĩ 'i.
15 Kãnánĩ 'bã anzị kí:
Sị̃dọ́nị̃ ngọ́tị́ ĩ'didrị́ kãjãní rĩ 'i, ãzíla ũri ãzí rĩ kí gápi 'bá Hị́tị̃ rú,
16 Yẹ̃bṹsị̃ rú, Ãmọ́rị̃ rú, Gị̃rị̃gásị̃ rú,
17 Hị́vị̃ rú, Ãrị́kị̃ rú, Sínã rú,
18 Ãrĩvádĩ rú, Zẽmárĩ rú, ãzíla Hãmátĩ rú 'dĩ.
Vúlé vúlé ru sṹrṹ Kãnánĩ drị̃ 'bã 'bá iré kí ru ndú-ndú
19 lõkókõrí Kãnánĩ drị̃ ándrá angájó Sị̃dọ́nị̃ gá cajó Gérã gâlé ru kpere Gázã gá. Mụ vâ íni Sõdómũ gâlé ru Gõmórã gá, Ãdímã gá ãzíla Zẹ̃bṹyị́mṹ gá cajó kpere Lásã gá.
20 'Dĩ kí anzị Hámũ drị̃ kí sṹrṹ, tị ãzíla ãngũ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.

Anzị Sẹ́mị̃ drị̃ drị̃lẹ́ gâlé rĩ kî

21 Sẹ́mị̃ Yáfẽtĩ 'bã ádrị́pị kãjãní rĩ ĩ'di áyị́pị 'bá pírí Ị̃bẹ́rị̃ rú rĩ 'badrị̃ 'i.
22 Anzị Sẹ́mị̃ drị̃ kí:
Ĩlámũ 'i, Ãsṹrị̃ 'i, Ãrĩfãsádĩ 'i, Lṹdị̃ 'i ãzíla Ãrámũ 'i.
23 Anzị Ãrámũ drị̃ kí:
Ṹzị̃ 'i, Hálĩ 'i, Gẽdẹ́rị̃ 'i ãzíla Másĩ 'i.
24 Ãrĩfãsádĩ Sélã átẹ́pị 'i,
Sélã ĩ'di Ị̃bẹ́rị̃ 'bã átẹ́pị 'i.
25 Anzị Ị̃bẹ́rị̃ drị̃ kí ĩrị̃:
Ãlu rĩ rṹ Pẽlégĩ 'i ã'dusĩku ṹ'dṹ 'dã sĩ 'bá ṹnọ́kṹ gá rĩ awa kí ándrá ru rá ãzíla ú'da ándrá ádrị́pị̃ 'bã rṹ Yõkĩtánĩ 'i.
26 Yõkĩtánĩ 'bã anzị kí:
Ãlĩmõdádĩ 'i, Sẹ̃lẹ́fị̃ 'i, Hãzãrãmãvẹ́tị̃ 'i, Yẹ́rã 'i,
27 Hãdõrámũ 'i, Ũzálĩ 'i, Dĩkĩláyĩ 'i,
28 Ũbálĩ 'i, Ãbị̃mãyẹ́lị̃ 'i, Sébã 'i,
29 Ũfírĩ 'i, Hãvị́lã 'i ãzíla Yõbábũ 'i. 'Dĩ kí pírí anzị Yõkĩtánĩ drị̃ kî.
30 Ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ ĩjũ ru i'dójó Mésã gá Sẽfárĩ gâlé ru ãngũ 'bé 'a rú wókõ ị̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá.
31 'Dĩ kí ínátị anzị Sẹ́mị̃ drị̃ gá rĩ drị̃ kí, tị ãzíla ãngũ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.
32 'Bá 'dĩ ãfũ kí pírí ũri Núwã drị̃ agá, sṹrṹ ĩ'badrị̃ kí trũ, ãwí ĩ'bã kí sĩ ãfũjó rĩ trũ, ãzíla ãngũ ĩ'badrị̃ abe. Sṹrṹ pírí ãfũ kí irélé ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ 'bá 'dĩ kí agá ị̃yị́ ándrá tị̃lépi rĩ 'bã vúlé gá.

11

Tị 'bã ru awajó rĩ

1 Ándrá údu rĩ sĩ 'bá ãngũ drị̃ gá 'dâ rĩ kí ị́jọ́ jọ tị ãlu sĩ.
2 'Bá 'bã kí mvi agá ị̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ gá 'dĩ, ị̣sṵ́ kí ãngũ gbayi rú la
Sínã gá ãzíla ri kí dó u'álé ala gá 'dãá.
3 Jọ kí kí drĩdríŋĩ gá, “Ãma amṵ́ kí bị̃rị̃́kị̃ 'belé, ãma ivé ĩ'di 'bã mba kí
dó sĩ ũkpó ru.” Ayú kí dó ísékísé ũkpó la ũdrí kẽj̨ị̃ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ kí, “Lẽ ãma amṵ́ kí ãmaní táwṵ̃nị̃ sį̣lé jó gõrófã
rú la trũ drị̃ la 'bã ca wį̣́lį̣́wį̣́lį̣ 'bṵ̃ gâlé, ãma rṵ́ 'bã kụ rú dó sĩ, ãma dó sĩ
u'á ãngũ ãlu gá ãzíla ãma iré rú dó sĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dâ pírí ku.”
5 Wó Úpí asį̣ vṵ̃rṵ́ 'dõlé táwṵ̃nị̃ 'bá 'dĩ 'bã kí i'dólé sį̣lé rĩ ndrelé gõrófã
ãzo ĩ'bã kí i'dólé sį̣lé rĩ be.
6 Úpí jọ, “'Bá 'dĩ kí 'bá ãlu ãzíla kí pírí tị ãlu jọ, 'dĩ dó drĩ í'dóŋá 'bá 'dĩ
'bã kí ị́jọ́ drṵ́zį̣ ĩ'bã kí lẽlé idélé rĩ kí i'dójó rĩ. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ãko ĩ'bã kí
lẽlé idélé rĩ kí idé rá, icó kí sĩ kí ndẽlé ku!
7 Ĩmị amṵ́, lẽ ãmụ kí vṵ̃rṵ̃lé tị ĩ'badrị̃ usalé, 'ba are kí rú sĩ ru kí drĩdríŋĩ
gá ku.”
8 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ Úpí iré dó sĩ kí ãngũ drị̃ gá 'dâ pírí ãzíla ãzį̣́ ĩ'badrị̃ táwṵ̃nị̃ sį̣jó
'dã tu dó sĩ pá cí.
9 Táwṵ̃nị̃ ãmbógó 'dã rṵ́ la Bãbélị̃ 'i ífí la Úpí usa ándrá 'bá kí tị 'dãá. Iré
dó sĩ kí kpékpé ãngũ drị̃ gá 'dãá pírí.

I'dójó Sẹ̃mị̃ rṵ́ cajó Į̣bụrámṵ̃ rṵ́

10 'Dĩ ãwí Sẹ̃mị̃ drị̃ 'i. Ílí ị̃rị̃ ị̃yį̣ ándrá tị̃lépi 'bá kí ị̃lị̃kị̃lépi rĩ 'bã vúlé gá,
Sẹ̃mị̃ ílí ca dó 100 ãzíla tị dó sĩ Ãrĩfãsádĩ 'i.
11 Sẹ̃mị̃ la dó mụ Ãrĩfãsádĩ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 500 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
12 Ãrĩfãsádĩ ílí la mụ calé kãlį̣ na drị̃ tõwú 'bo, tị dó Sélã 'i.
13 Ãrĩfãsádĩ la dó mụ Sélã tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 403 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
14 Sélã ílí la mụ calé kãlį̣ na 'bo, tị dó Į̣bẹ̃rị̃ 'i.
15 Sélã la dó mụ Į̣bẹ̃rị̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 403 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣ ãzí
kí izonzi kí abe.
16 Į̣bẹ̃rị̃ ílí la mụ calé kãlį̣ na drị̃ sụ 'bo, tị dó Pẽlégĩ 'i.
17 Į̣bẹ̃rị̃ la dó mụ Pẽlégĩ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 430 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣ ãzí
kí izonzi kí abe.
18 Pẽlégĩ ílí la mụ calé kãlį̣ na 'bo, tị dó Rẹ̃wṵ̃ 'i.
19 Pẽlégĩ la dó mụ Rẹ̃wṵ̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 209 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
20 Rẹ̃wṵ̃ ílí la mụ calé kãlį̣ na drị̃ ị̃rị̃ 'bo tị Sẹ̃rṵ́gị̃ 'i.
21 Rẹ̃wṵ̃ la dó mụ Sẹ̃rṵ́gị̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 207 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
22 Sẹ̃rṵ́gị̃ ílí la mụ calé kãlį̣ na 'bo, tị dó Nãhọ́rị̃ 'i.
23 Sẹ̃rṵ́gị̃ la dó mụ Nãhọ́rị̃ tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 200 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
24 Nãhọ́rị̃ ílí la dó mụ calé kãlį̣ ị̃rị̃ drị̃ úrômĩ 'bo, tị dó Térã 'i.
25 Nãhọ́rị̃ la dó mụ Térã tį̣lé 'bo, u'á dó ílí 119 ãzíla tị dó sĩ anzį̣ ãgọbį̣
ãzí kí izonzi kí abe.
26 Térã ílí la mụ calé kãlį̣ ázị̃rị̃ 'bo, tị dó Į̣bụrámṵ̃ 'i, Nãhọ́rị̃ 'i ãzíla Hãránĩ
'i.

Ãwí Térã drị̃

27 'Dĩ dó ãwí Térã drı̨̃ 'i. Térã tı̨ dó Ịbụrámụ̃ 'i, Nãhọ́rı̨̃ 'i ãzíla Hãránĩ 'i. Hãránĩ tı̨ dó ĩ'didrı̨̃ gá Lọ́tı̨̃ 'i.
28 Térã 'bã drĩ adrujó ídri rĩ sĩ ngọ́pı̨̃ Hãránĩ drã Ụ́rı̨̃ Kãĩ̃ı̨d́ıyã gá 'dĩ ãngũ sĩ ĩ'di tıjó rĩ gá.
29 Ịbụrámụ̃ kí Nãhọ́rı̨̃ be ĩgbã kí ũkú ĩ̃rı̨̃ trá rá. Ũkú Ịbụrámụ̃ drı̨̃ rụ́ la Sãráyĩ 'i, Nãhọ́rı̨̃ drı̨̃ rụ́ Mílĩkã 'i, ĩ'di ádrı́pı̨̃ Hãránĩ ĩ̃zẹ́pı̨ 'i. Mílĩkã 'bã ámvọ́pı̨ ãzí rĩ rụ́ la Ị̃sı̨́kã 'i.
30 Sãráyĩ ĩ'di ándrá úndó anzı̨ kóru.
31 Térã 'dụ ngọ́pı̨̃ Ịbụrámụ̃ kí ũkû Sãráyĩ be, Hãránĩ ngọ́pı̨ Lọ́tı̨̃ ĩ'di umvelépi áyı́pı̨ rĩ trũ ãzíla a'be kí dó ãngũ Ụ́rı̨̃ Kãĩ̃ı̨d́ıyã gá rĩ sĩ mụjó Kãnánĩ gá. Wó kí mụ acálé Hãránĩ gá 'bo 'be kí dó lı̨́cọ́ sĩ rijó 'dãá.
32 Térã u'á ílí 205, drã dó sĩ Hãránĩ gá 'dãá.

12

Ịbụrámụ̃ Umvejó rĩ

1 Úpí jọ ándrá Ịbụrámụ̃ ní, “Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i, 'bá mídrı̨̃ kí ãzíla 'bá mî átẹ́pı̨ drı́ko gá 'dĩ kí abe ãzíla ímụ ãngũ mání mụlé i'dalé míní rĩ gá.
2 “Ma ími 'bã á'bı́ sụ́rụ́ ãmbógó la ãni la rú,
ãzíla ma míní sũsụ́ wi;
ma ími rụ́ 'bã ãmbógó ru,
'bá kí dó vâ sĩ sũsụ́ ãlá rĩ ı̨sụ́ mí rụ̂ sĩ.
3 Ma sũsụ́ wi 'bá sũsụ́ wilépi míní rĩ ní,
wó ma 'bá ími wãlépi rĩ wã rá,
ãzíla 'bá pírí ãngũ drı̨̃ gá rĩ kí
sũsụ́ ãlá rĩ ı̨sụ́ mí rụ̂ sĩ.”
4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrámụ̃ a'be dó ãngũ 'dã rá cécé ándrá Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni; ãzíla Lọ́tı̨̃ mụ dó ĩ'di be ĩndĩ. Ịbụrámụ̃ ílí ca dó 'dĩ sĩ kãĩ̃ı́ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ tõwú ĩ'di 'bã drı̨̃ kojó Hãránĩ gá 'dãá rĩ sĩ.
5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkû Sãráyĩ 'i, ádrı́pı̨̃ 'bã ngọ́pı̨ Lọ́tı̨̃ 'i, ãko ĩ'didrı̨̃ kí ãzíla 'bá ãtí'bó ru ĩ'bã kí ándrá ı̨sụ́lé Hãránĩ gá 'dãá rĩ kí abe pírí sĩ kí trũ mụjó ãngũ Kãnánĩ gá ãzíla ca kí dó sĩ Kãnánĩ gâlé rá.
6 Ịbụrámụ̃ alı̨ ãngũ 'dã agâ sĩ kpere ĩ'di 'bã ca agá ife ãmbógó Mõréyã rú Sẹ̃kẹ́mụ̃ gá rĩ gá. Įsụ́ ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá Kãnánĩ rú rĩ kí u'á agá ãngũ 'dã gá 'dãá.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí i'da ru Ịbụrámụ̃ ní ãzíla jọ, “Ma ãngũ 'dĩ fẽ anzı̨ mídrı̨̃ mụlé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî.” Sı̨ dó sĩ ãlĩtárĩ Úpí ru i'dalépi ĩ'diní rĩ ní ãngũ 'dã gá 'dãá.
8 Ko dó sĩ drı̨̃ 'dãá rĩ sĩ mụjó 'bé agâlé ru Bẹ̃tẹ́lı̨̃ 'bã wókõ ĩ̃tụ̂ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá. Sı̨ dó sĩ hémã ĩ'didrı̨̃ Bẹ̃tẹ́lı̨̃ kí drĩdríŋĩ̃ gá Áyĩ be. Áyĩ ĩ'di wókõ ĩ̃tụ̂ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá ãzíla Bẹ̃tẹ́lı̨̃ 'bã wókõ ĩ̃tụ̂ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá; 'dãá sı̨ dó sĩ ãlĩtárĩ Úpí nî ãzíla ĩ̃nzı̨̃ dô sĩ Úpí 'bã rụ́.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá, Ịbụrámụ̃ mụ dó ácı̨̃ trũ drı̨̃ gá ãngũ umvelé Nẹ̃gẹ́vụ̃ 'i rĩ gâlé ru.

Ịbụrámụ̃ 'bã dó adrujó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá rílẽ a'dé dó ãngũ Kãnánĩ drı̨̃ gá, Ịbụrámụ̃ mụ dó sĩ ándrá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé sĩ u'ájó sáwã were rílẽ 'dã tẽjó ã'dusĩku rílẽ 'dã mı̨ la 'bãngá ika.
11 Ĩ'di dó mụ calé ãni rú sĩ fijó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá, jọ ũkû Sãráyĩ ní, “Ánı̨̃ mi ũkú ũniyambamba la rĩ gá rá.

12 'Bá Mĩsịrĩ gá 'dĩ drĩ kí ími ndre, kí jọ la 'dĩ bãsĩ ũkû 'i. Kí dó áma 'dị rá, wó kí ími a'be ídri.
13 Íjọ ĩ'baní mi má ámvọ́pị 'i, kí dó sĩ áma tãmba ími ịjọ́ sĩ, áma ídri la dó sĩ ru pa ími ịjọ́ sĩ rá."
14 Ịbụrámũ la mụ calé Mĩsịrĩ gá, ndre kí Sãráyĩ 'i ũkú ũniyambamba la.
15 Ãzíla 'bá ãmbogo Fãráwũ drị̃ ndre kí ĩ'di, ịcụ́ kí ĩ'di Fãráwũ ní, ú'dụ dó sĩ ĩ'di agụlé úpí drịko gâlé.
16 Sãráyĩ 'bã ịjọ́ sĩ úpí Fãráwũ mba dó Ịbụrámũ 'bã tã múké, ãzíla fẽ dó ĩ'diní fẽtáŋá ru kãbĩlõ, tị, kãyĩnõ ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe, ngãmíyã ágó rĩ kí ãrónĩ rĩ kí abe, ãtí'bó ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kî trũ.
17 Wó Sãráyĩ Ịbụrámũ ũkû 'bã ịjọ́ sĩ Úpí ĩcãndĩ Fãráwũ jụ́wẹ̃ ũkpó la sĩ 'bá ĩ'di drịko gá rĩ kí abe.
18 Fãráwũ umve Ịbụrámũ 'i ãzíla zị ĩ'di, "Mí idé dó ma íni ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ílũ mání ĩ'di ũkú mídrị̃ 'i ku la ã'du ịjọ́ sĩ?
19 Íjọ mání ĩ'di mî ámvọ́pị 'i mání sĩ ĩ'di 'dụjó mání ũkú ru íni la ã'du ịjọ́ sĩ? Ú'dî'da íni, mî ũkû dó 'dĩ. Í'dụ ĩ'di ímụ dó ĩ'di trũ!"
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ fẽ dó ãzịtáŋá 'bá ĩ'didrị̃ 'baní Ịbụrámũ drị̃ gá, pẽ kí dó sĩ ĩ'di tị ũkû be ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé rĩ kî trũ 'dãá rá.

13

Ịbụrámũ 'bã kí ru awajó Lọ́tị̃ be rĩ

1 Ịbụrámũ ãfũ dó Mĩsịrĩ gâlé ũkú ĩ'didrị̃ be, ãko ĩ'didrị̃ kî trũ pírí ãzíla Lọ́tị̃ mụ ĩ'di be ĩndĩ, fi dô sĩ Kãnánĩ gá ãngũ umvelé Nẽgẹ́vũ rĩ gá.
2 Ịbụrámũ ándrá málĩ kí trũ; tị, kãbĩlõ, ĩndrị, gólũdĩ ãzíla sílĩvã trũ wẽwẽ rú.
3 Angájó Nẽgẹ́vũ gá rĩ sĩ, Ịbụrámũ co dó wãyá ãngũ pírí gá cajó kpere Bẽtẹ́lĩ gá; ãngũ 'dã drĩdríŋĩ Bẽtẹ́lĩ 'bãni Áyĩ be rĩ gá ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ hémã drĩdrị̃
4 ãzíla ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ sịjó rĩ gá. Ịbụrámũ ĩnzĩ dó Úpí rụ 'dãá.
5 Sáwã 'dã sĩ Lọ́tị̃ ándrá acịlépi Ịbụrámũ be ĩndĩ rĩ 'bã málĩ kí ándrá vâ wẽwẽ rú ãzíla hémã kî trũ.
6 Wó ãngũ 'dã ca dó Ịbụrámũ 'baní Lọ́tị̃ be sĩ u'ájó ãlu ku, ã'dusĩku málĩ ĩ'badrị̃ 'bã kí ándrá adrujó ambamba rĩ sĩ, icó kí dó sĩ u'álé ãngũ ãlu gá ku.
7 Ịjọ 'dĩ sĩ ãwãŋá 'de dó 'bá málĩ Ịbụrámũ drị̃ kí ucélépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bá málĩ Lọ́tị̃ drị̃ kí ucélépi rĩ abe. Ụ'dụ́ 'dã sĩ 'bá Kãnánĩ rú ãzíla Pẽrẹ́zĩ drị̃ kí abe ri kí ándrá vâ u'álé ãngũ 'dã gá 'dãá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrámũ jọ dó Lọ́tị̃ ní, "Lẽ tátí ãma ãwã mí be ku, ã'dusĩku ãma mí be kãká. 'Bá málĩ mídrị̃ kí ucélépi rĩ kí 'bá málĩ mádrị̃ kí ucélépi rĩ abe 'bã ãwã kí vâ sĩ ku.
9 Ãngũ 'dĩ dó pírí ími drĩlẹ́ gá 'dĩ ku yã? Lẽ ãma iré ãma rá. Ímụ wókõ ãzí rĩ gâlé ru ma vâ mụ wókõ ãzí rĩ gâlé ru."
10 Lọ́tị̃ undré ãngũ, ndre ãngũ gbayi Yõrĩdánĩ tị gá rĩ ĩyị́ trũ ãzíla ĩrí la rũ kpãcĩ cécé ámvụ́ úpí drị̃ áni, cécé ãngũ Mĩsịrĩ gá rĩ áni, mụ agá Zówã gâlé ru. 'Dĩ sĩ Ãdróŋá ĩlĩkĩ drĩ 'bá Sõdómũ gá rĩ kí Gõmórã gá rĩ kí abe ku.
11 Lọ́tị̃ pẽ dó ãngũ gbayi Yõrĩdánĩ tị gá rĩ 'i ãzíla mụ dó sĩ ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé ru. 'Bá 'dĩ awa kí dó sĩ ru rá.
12 Ịbụrámũ ace dó ru u'álé ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá, wó Lọ́tị̃ rĩ dó tõrọ́mẹ́ ĩyị́ tị gá 'dã kí agá, 'be lịcọ́ ĩ'didrị̃ ãni rú ãngũ Sõdómũ drị̃ gá.

13 Wó 'bá Sõdómũ gá rĩ kí ándrá 'bá ũnzí la, ãzíla ri kí ándrá ịjọ́ izalé
Úpí rụ́.
14 Lọ́tị̃ 'bã mụjó 'bo rĩ sĩ, Úpí jọ Ịbụrámụ̃ ní, “Mí undré drĩ ãngũ 'dĩ ándrá
ãzíla ụ́rụ́, ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ agá ãzíla ĩ̃tụ́ 'bã 'de agá.
15 Ma mụ ãngũ míní ndrelé 'dĩ fẽlé míní anzị mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé
rĩ kí abe adrujó mî ãni la rú jã 'dâ.
16 Ma anzị mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẽ̃lé cínákí vũ gá rĩ áni, 'bá
ãzí drĩ cínákí vũ drĩ̃ gá rĩ 'bã kãlãfe la rá, ĩ'di rú anzị mídrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́
gâlé rĩ kí 'bã kãlãfe la rá.
17 Ímụ ú'dî'da mí acị́ ãngũ mání mụlé fẽlé míní 'dĩ 'bã mmgbọ la kí
undrélé ãzo la be.”
18 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrámụ̃ mụ dó hémã ĩ'didrĩ̃ kî trũ u'álé ãni rú kọmọrọ́ ife
Mãmírẽ drị́ Hẹ̃bũ̃rọ́nĩ̃ gá rĩ gá, sị dó sĩ ãlĩtárĩ ídétáŋá idéjó rĩ Úpí ní ãngũ
'dã gá 'dãá.

14

Ịbụrámụ̃ 'bã Lọ́tị̃ pajó rĩ

1 Ụ'dụ́ 'dã sĩ Ãmãrãfẹ́lĩ̃ úpí Sínã drị́, Ãrĩ̃yọ́kĩ̃ úpí Ĩlásã drị́, Kẹ̃dõrĩ̃lãwõ̃mẹ́rĩ̃
úpí Ĩlámũ drị́, ãzíla úpí Tídãlĩ úpí Gõ̃yị́mũ̃ drĩ̃ abe,
2 'bá 'dĩ mụ kí dó ã'dị́ gá ũpi; Bérã úpí Sõdómũ gá rĩ 'ba rú, Bĩ̃rị́sã úpí
Gõmórã drị́, Sĩnábũ úpí Ãdímã drị́, Sẹ̃mẹ̃bẹ́rĩ̃ úpí Zẹ̃bũ̃yị́mũ̃ drĩ̃ ãzíla úpí
Bélã (umvelé Zówã 'i rĩ) drĩ̃ 'ba rụ́.
3 Ũpi tõwú vúlé 'dĩ icí kí ru ãlu á'bụ Sĩ̃dị́mũ̃ gá (mĩrĩ umvelé Mĩrĩ Ã'ị́ ru
rĩ gá).
4 Ũpi tõwú 'dĩ ri kí ándrá ãzị́ ngalé Kẹ̃dõrĩ̃lãwõ̃mẹ́rĩ̃ 'bã pálé gá ílí mụdrị́
drĩ̃ ĩ̃rĩ̃, ílí mụdrị́ drĩ̃ na rĩ sĩ ají kí ịjọ́ sĩ mvujó ĩ'di rụ́ 'dãá rĩ sĩ ãmvé.
5 Ílí mụdrị́ drĩ̃ sụ rĩ sĩ úpí Kẹ̃dõrĩ̃lãwõ̃mẹ́rĩ̃ ãzíla ũpi ãzí 'dĩ kí abe icí kí
ru ãlu sĩ mụjó ã'dị́ gá. Mụ kí Ãsĩ̃tẽrọ́tĩ̃-Kãrĩ̃námũ̃ gá ndẽ kí 'bá Rẹ̃fãyị́mũ̃
drĩ̃ kî, Hámũ gá ndẽ kí 'bá Zụ́zĩ̃mũ̃ drĩ̃ kî, Sávẽ Kĩ̃rĩ̃yãtãnãyị́mũ̃ gá ndẽ kí
'bá Ĩ̃mị́mũ̃ drĩ̃ kî
6 ãzíla ndẽ kí 'bá Họ́rĩ̃ drĩ̃ kí ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ gá ãzíla kpere Ĩ̃lĩ-Pãránĩ
ãngũ kõtórõ rú rĩ tị gá ãni rú.
7 Uja kí ru vúlé, mụ kí dó Ĩnĩ-Mĩsĩ̃pátĩ gá (ãngũ umvelé Kãdẹ́sĩ̃ 'i rĩ). 'Dụ
kí dó ãngũ 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ rú ãzíla 'bá Ãmọ́rĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ pírí kpere cajó ãngũ
Hãzázõ Tãmárĩ gá rĩ gá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Sõdómũ drĩ̃, úpí Gõmórã drĩ̃, úpí Ãdímã drĩ̃, úpí
Zẹ̃bũ̃yị́mũ̃ drĩ̃ ãzíla úpí Bélã drĩ̃ trũ (ãngũ 'dĩ Zówã 'i) mụ kí ru ũ̃tĩ̃lé á'bụ
Sĩ̃dị́mũ̃ drĩ̃ gá ('dĩ mĩrĩ ã'ị́ ru rĩ 'i) sĩ ã'dị́ 'dijó,
9 Kẹ̃dõrĩ̃lãwõ̃mẹ́rĩ̃ úpí Ĩlámũ drĩ̃, Tídãlĩ úpí Gõ̃yị́mũ̃ drĩ̃, Ãmãrãfẹ́lĩ̃ úpí
Sínã drĩ̃ ãzíla Ãrĩ̃yọ́kĩ̃ úpí Ĩlásã gá rĩ drĩ̃ abe; ũpi sụ 'dĩ 'dị kí ã'dị́ ũpi tõwú
abe.
10 Ịsụ́ íni 'dĩ á'bụ Sĩ̃dị́mũ̃ drĩ̃ ga tré 'bụ́ kócõ rú rĩ sĩ, ũpi Sõdómũ ãzíla
Gõmórã gá rĩ kí mụ apálé, 'bá ĩ'badrĩ̃ u'de kí 'bụ́ 'dĩ kí agá ụrụka la apá kî
dó 'bé agá.
11 Ũpi sụ Ãmãrãfẹ́lĩ̃, Ãrĩ̃yọ́kĩ̃, Kẹ̃dõrĩ̃lãwõ̃mẹ́rĩ̃ ãzíla Tídãlĩ ra kí ãko
Sõdómũ ãzíla Gõmórã gá rĩ kí pírí ãzíla mụ kí kîtrũ rá.
12 'Dụ kí vâ ala gá Lọ́tị̃ Ịbụrámụ̃ ádrị́pị̃ 'bã ngọ́pị̃ ĩndĩ, málĩ ĩ'didrĩ̃ kí abe
pírí ĩ'di 'bã u'ájó Sõdómũ gá rĩ sĩ.

13 'Bá ãzí ãlu apálépi la amụ́ íjọ́ 'dĩ lũlé Ịbụrámụ̃ Ĩbũrãníyã rú rĩ nî.
Ịsụ́ 'dĩ sĩ Ịbụrámụ̃ la u'á agá kọmọrọ́ ife ãmbogo Mãmírẽ drị̃ kí andre gá,
Ãmọ́rị̃ ĩ'di ádrị́pị Ịsị̃kọ́lị̃ 'badrị̃ Ãnẹ́rị̃ be rĩ. 'Bá 'dĩ kí ándrá Ịbụrámụ̃ kî trũ
wõrị̃ ru kí vâ ru ale ãlu.
14 Ịbụrámụ̃ la mụ arelé la ụ́'dụ ádrị́pị̃ 'bã ngọ́pị ĩndĩ 'bo, tra 'bá 318 ĩ'didrị̃
kogá icólépi ã'dị́ 'dịlépi rá 'dĩ kí dro dô sĩ ũpi sụ 'dĩ kí vú kpere Dánĩ gá.
15 'Dãá awa dó 'bá kí tị ĩrĩ, ụ'dị́ kî dó mẹ́rọ́'bá kí ịnị́ sĩ ndẽ kí dó sĩ kí rá,
dro kí dó kí vú kpere Hõbáhã gá, 'dĩ Dãmãsị̃kị́yã 'bã drị̃lẹ́ gâlé ru,
16 ãzíla apá kí dó ãko tá ralé 'da kî. Ají dó ádrị́pị̃ ngọ́pị Lọ́tị̃ 'i málĩ ĩ'didrị̃
kí abe ĩndĩ, ũkú kî trũ ãzíla 'bá 'dụlé ĩ'di abe rĩ kî trũ.

Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ 'bã sụ̃sụ́ wijó Ịbụrámụ̃ ní rĩ

17 Ịbụrámụ̃ la mụ ãgõlé ã'dị́ ĩ'di 'bã sĩ úpí Kẹ̃dõrị̃lãwõmẹ́rị̃ ndẽjó ũpi ãzí
'dĩ kí abe rĩ gâlé 'bo, úpí Sõdómũ drị̃ amụ́ dó drị̃ ụfụlé ĩ'di be á'bụ 'a Sávẽ
drị̃ agá ('dĩ á'bụ 'a úpí drị̃ 'i).
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ úpí Sãlẹ́mụ̃ drị̃ ãzíla 'bá ídétáŋá
idélépi Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ rĩ ní rĩ ají ãkónã ãzíla wáyĩnĩ abe Ịbụrámụ̃
nî,
19 wi sụ̃sụ́ ĩ'diní jọ, "Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ 'bụ̃ kí ũ'bãlépi ũ̃nọ́kụ́ be rĩ
'bã wi Ịbụrámụ̃ míní sụ̃sụ́!
20 Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ míní fẽlépi la índẽ mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí rá rĩ lẽ
ịcụ́ rụ́ la ịcụ́-ịcụ̃!" Wó Ịbụrámụ̃ fẽ dó Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ ní ãlu mụdrị́ ãko pírí
ándrá ralé ĩ'di 'bã apálé rá rĩ 'badrị̃ kî.
21 Úpí Sõdómũ drị̃ jọ Ịbụrámụ̃ ní, "Mí a'be ãko mî arálé ri kí, be la mí
ãfẽ mâ 'bá kí pírí áyụ."
22 Ịbụrámụ̃ umvi úpí Sõdómũ drị̃ ní, "Ána ũyõ Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ,
'bụ̃ kí ũ'bãlépi ũ̃nọ́kụ́ be rĩ drị̃lẹ́ gá,
23 má icó ãko ãzí mí ãni la tãmbalé ku drĩ táni adru wị́zị̃ jõku ŋĩlâ ĩbáká.
Míní sĩ vúlé-vúlé ru amụ́jó jọjó la Ịbụrámụ̃ acá kụ́rẹ́nị́ ru la ãko mádrị̃ kí
sĩ la ku.
24 Má icó ãko ãzí 'dụlé mání ãluŋá la ku, ma rá la ãko 'bá mádrị̃ 'bã kí
nalé 'bo rĩ kí ã'ị̃ áyụ. Be la lẽ mâ wõrị́ka, Ãnẹ́rị̃, Ịsị̃kọ́lị̃ ãzíla Mãmírẽ 'bã
'dụ kí ãko ĩ'badrị̃ wókõ gá rĩ kî."

15

Ãdróŋá icí kí tị Ịbụrámụ̃ be

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ íjọ́ Ịbụrámụ̃ ní urobí agâ sĩ jọ, "Mí idé ũrị̃ sĩ
ku Ịbụrámụ̃, ã'dusĩku ma ími tãmba ãzíla ma míní ũrõdrị́ ãzí ãmbógó la
fẽ rá."
2 Wó Ịbụrámụ̃ umvi jọ, "Úpí Ũkpó 'Dị́pị, mâ ngọ́tị́ŋá 'dáyụ, sụ̃sụ́ míní
wilé 'dĩ 'bã ũrõdrị́ la dó adru mání ã'du yã? Mání adrujó ngọ́tị́ŋâ kóru rĩ sĩ
Ị̃lĩyãzẹ́rị̃ Dãmãsị̃kị́yã gá ãtí'bó ru ãzị́ ngalépi mádrị̃ rĩ la dó mụ ãko mádrị̃
málĩ rú rĩ kí 'dụlé pírí nĩ yã?
3 Ífẽ dó mání anzị kí ku, íjọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó mádrị̃ 'bã ãzí ãlu la dó mụ ãko
mádrị̃ kí 'dụlé nĩ."
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ íjọ́ Ịbụrámụ̃ ní ĩdị́ jọ, "Ị̃lĩyãzẹ́rị̃ ãtí'bó ru 'dĩ
icó ãko mídrị̃ kí 'dụlé nĩ ku; wó ngọ́tị́ŋá ãfũlépi mí rụ́ rĩ la ãko mídrị́ 'dĩ
kí 'dụ nĩ."

5 Ãdróŋá fẽ Ịbụrámụ̃ ní fũlé ãmvêlé ãzíla jọ ĩ'diní, “Índre ãngũ ụrụgâlé,
ílã lẽlẽgó ụrụgá 'dĩ kí kãlãfe. Anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí mụ adrulé
cécé 'dã 'bã áni, ícó kí lãlé ku.”
6 Ịbụrámụ̃ ã'ị̃ Úpí 'i rá, ã'ị̃táŋá ĩ'didrị̃ 'bã ị́jọ́ sĩ Úpí 'bã dó ĩ'di 'bá mgbã
la rú.
7 Ãdróŋá jọ vâ ĩ'diní, “Ma Úpí ími ajílépi angájó ãngũ Ụ́rị̃ 'dĩ 'bá Kãlị̃dị́yã
gá rĩ 'badrị̃ agâlé sĩ ãngũ 'dĩ fẽjó mî ãni la rú rĩ 'i.”
8 Wó Ịbụrámụ̃ zị, “Úpí Ũkpó 'Dị́pị, má icó nị̃lé la ãngũ 'dĩ la adru má ani
rĩ gá íngoní ru?”
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ ĩ'diní, “Mí ají mání tị́ ãlu, ị̃ndrị́ ãlu ãzíla kãbĩlõ ãlu pírí
calépi ílí trũ na la kí ãlĩ'bõ ãlu ãzíla ãmámũ ãlu be.”
10 Ịbụrámụ̃ ají dó ãnãkpá 'dĩ kí Ãdróŋá rụ́ 'dõlé, ụlị́ kí rá asi kí 'a trũ-trũ
ãzíla ụ̃tị̃ kí láyĩnĩ sĩ ndre kí ru ndrẽndrẽ; wó asi ãriŋa rú rĩ kí 'a gẹ̃rị̃ sĩ ku.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Núgúnúke i'dó kí tí urilé ĩzá kí drị̃ gá sĩ kí tijó wó
Ịbụrámụ̃ adro kí rá.
12 Ị̃tụ́ 'bã 'de agá, ụ́'dụ́ 'be Ịbụrámụ̃ álị́, ụ̃rị̃ ãmbógó la rụ ĩ'di cí.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ĩ'diní, “Lẽ ínị̃ rá anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́
gâlé rĩ kí mụ adrulé ãmị́yọ́ŋá ru ãngũ 'bá ãzí ãni la gá; kí adru ãtí'bó ru
ãngũ 'dã gá ãzíla ála ĩ'baní ũcõgõ fẽ ãzị́ ngaŋá sĩ ílí 400.
14 Wó sụ́rụ́ ĩ'baní ũcõgõ fẽlépi ãzị́ ngaŋá sĩ rĩ ní ma drị̃rịma fẽ rá. Drĩ kí
ãfũ ãngũ 'dã agâlé 'bo, kí amụ́ ãko trũ wẽwẽ rú.
15 Mî rú rĩ gá, mi u'á ílí wẽwẽ rú, mi drã ãzíla ála ími ị̃sị̃ ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ.
16 Anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé á'bị́ anzị námbã sụ sĩ rĩ kí mụ ãgõlé
vúlé 'dõlé nĩ, ã'dusĩku má icó 'bá Ãmọ́rị̃ rú 'dĩ kí drolé ãmvé ku kpere
ĩ'baní amụ́ agá ĩ'baní drị̃rịma fẽ agá ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'badrị̃ kí sĩ.”
17 Ị̃tụ́ la mụ 'delé ãzíla ãngũ la mụ nịlé 'bo, Ịbụrámụ̃ ndre ãcí dị̃lépi dị̃-dị̃
imvesílílí la alị agá ãnãkpá ĩzá tá ĩ'di 'bã ụlị́lé ũ'bãlé ndú-ndú láyĩnĩ sĩ ị̃rị̃
'dĩ kí agâ sĩ.
18 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Úpí icí kí dó tị Ịbụrámụ̃ be. Jọ ĩ'diní, “Ma anzị mídrị́ mụlé
tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ãngũ angálépi Mị̃sị́rị̃ gá kpere mĩrĩ Ũfũrátĩ gá rĩ fẽ,
19 ãngũ 'bá Kénĩ gá rĩ 'badrị́, 'bá Kẹ̃nị́zị̃ gá rĩ 'badrị́, 'bá Kãdị̃mọ́nị̃ gá rĩ
'badrị́,
20 'bá Hị́tị̃ gá rĩ 'badrị́, 'bá Pẹ̃rẹ́zị̃ gá rĩ 'badrị́, 'bá Rẹ̃fãyị́mụ̃ gá rĩ 'badrị́,
21 'bá Ãmọ́rị̃ gá rĩ 'badrị́, 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'badrị́, 'bá Gị̃rị̃gásị̃ gá rĩ 'badrị́,
ãzíla 'bá Yẹ̃bụ́sị̃ gá rĩ 'badrị̃ kîtrũ pírí ĩ'banî.”

16

Hãgárĩ kí Ịsụmayị́lị̃ be

1 Ịbụrámụ̃ 'bã ũkû Sãráyĩ tị ĩ'diní anzị kí ku. Wó ĩ'di 'bã ãtí'bó Mị̃sị́rị̃ ízó
ru Hãgárĩ 'i cí.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sãráyĩ jọ Ịbụrámụ̃ ní, “Úpí atrị ma anzị tịŋá gá míní cí. Ímụ
kolé ĩzóŋá mádrị́ ãtí'bó ru rĩ be. Ma nõ vâ sĩ ngọ́tị́ ịsụ́ agá lị́cọ́ 'bãjó ĩ'di rụ̂
sĩ rá be.” Ịbụrámụ̃ ã'ị̃ ị́jọ́ Sãráyĩ 'bã jọlé rĩ rá.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Sãráyĩ fẽ dó ĩ'di 'bã ĩzóŋá ãtí'bó ru Hãgárĩ Mị̃sị́rị̃ ízó ru rĩ
Ịbụrámụ̃ ní ũkú ru, ịsụ́ 'dĩ sĩ u'á kí dó Kãnánĩ gá 'dãá ílí mụdrị́ 'bo.
4 Ịbụrámụ̃ u'á kí Hãgárĩ be rá, Hãgárĩ ịsụ́ 'a, ĩ'di mụ nị̃lé la 'i ngúlú ru
'bo, i'dó dó Sãráyĩ idelé idê.

5 Sãráyĩ jọ dó Ịbụrámṹ ní, “Ífẽ ị́jọ́ mání sĩ drı̃ ciịó 'dĩ mi 'i. Áfẽ ãtí'bó
mádrı̃ míní ãzíla nı̃ dó 'i 'a trũ rĩ gá cé, ĩ'di dó áma ide-ĩdẽ. Lẽ Úpí 'bã awa
ị́jọ́ ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ nĩ.”
6 Ịbụrámṹ jọ, “Ãtí'bó mídrı̃ 'dĩ ĩ'di ími drı̃ alé gá. Mí icó ị́jọ́ míní ũrãlé
ĩ'di míní múké rĩ idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Sãráyĩ uja dó
ru Hãgárĩ ĩcãndĩlé ãzíla Hãgárĩ apá dó sĩ ĩ'di rṹ 'dãá rá.
7 Mãlãyíkã Úpí drı̃ ịsṹ dó Hãgárĩ kõtórõ agá ãni rú kídí andre gá, ĩ'di
kídí gẽ̃rı̃ mụlépi wókõ Sṹrı̃ gá rĩ tị gá.
8 Mãlãyíkã zị ĩ'di, “Hãgárĩ ãtí'bó Sãráyĩ drı̃, mí angá íngõlé ãzíla mi mụ
íngõlé yã?”
Hãgárĩ Umvi, “Ma apá ãmbógó mádrı̃ Sãráyĩ sĩ.”
9 Mãlãyíkã Úpí drı̃ jọ ĩ'diní, “Ígõ ãmbógó mídrı̃ rṹlé vúlé ãzíla ífẽ mi pírí
ĩ'didrı̃ alé gá.”
10 Mãlãyíkã Úpí drı̃ ũ'bã ĩ'diní jọ, “Ma anzị mídrı̃ mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ
kí ĩjãlã ũ'bí ru ála kí la tí.”
11 Mãlãyíkã Úpí drı̃ jọ vâ ĩ'diní:
“Mi dó ú'dî'da 'a trũ
ãzíla mi mụ ngọ́tı̃ ágọ́bı̃ tịlé.
Mi dó rṹ la 'da Ịsụmayı́lı̃ 'i
ífí la Úpí andré dó ími ũcõgõ rá 'i.
12 Ĩ'di rú adru kãyĩnõ ásé agá rĩ áni 'bá kí drĩdríŋĩ gá,
drı̃ la la adru 'bá pírí kí ụrụ'bá gá,
'bá pírí kí drı̃ la adru ĩ'di ụrụ'bá gá.
Ĩ'di rú adru ũmbã rú ádrı́pịka 'ba rṹ,
ĩ'di dó sĩ u'á kãká ĩ'didrı̃ kí abe ndú-ndú.”
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'da dó Úpí ị́jọ́ jọlépi ĩ'di be rĩ ní rṹ, “Ãdróŋá áma ndrelépi cé
rĩ 'i.” Jọ vâ, “Ándre dó ú'dî'da Ãdróŋá áma ndrelépi rĩ rá.”
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'da dó sĩ kídí 'dã 'bã rṹ Bẽ̃rı̃ Lãháyĩ-Rọ́yı̃ 'i.* Ála drĩ ĩ'di ịsṹ
drĩdríŋĩ Kãdẹ́sı̃ 'badrı̃ Bẽ̃rẹ́dı̃ be rĩ gá cí.
15 Hãgárĩ tị ngọ́tı̃ ágọ́bı̃ Ịbụrámṹ nî, ãzíla Ịbụrámṹ 'da dó sĩ ngọ́tı̃ rṹ
Ịsụmayı́lı̃ 'i.
16 Ịbụrámṹ ílí ca dó sáwã 'dã sĩ kãlı̃ ãrõ drı̃ ázíyá Hãgárĩ 'bã ĩ'diní
Ịsụmayı́lı̃ tịjó rĩ sĩ.

17

Ịbụrámṹ rṹ 'dajó Ịbụrahı̃mṹ 'i rĩ

1 Ịbụrámṹ la dó mụ calé ílí trũ kãlı̃ úrômĩ drı̃ úrômĩ 'bo, Úpí i'da ru ĩ'diní
ãzíla jọ, “Ma Ãdróŋá Ũkpó 'Dı́pı̃ 'i; mí are jõ áma tị ṹ'dṹ pírí sĩ, mí idé ị́jọ́
múké rĩ kí áma drı̃lẹ́ gá áyụ.
2 Ma tị icíma ãma drĩdríŋĩ gá mí be rĩ 'bã ị́jọ́ azị ãzíla ma anzị mídrı̃
mụlé tịlé drı̃lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẽ̃lé ũ'bí ru.”
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrámṹ tı̃ dó ãja ãzíla su tị vṹrṹ ãrútáŋá ru, Ãdróŋá jọ ĩ'diní,
4 “Tị icíma ãmadrı̃ mí be rĩ 'dĩ: Á'bã mi adrujó sṹrṹ wẽwẽ rú kí 'bã á'bı̃
ru.
5 Ícó dó ími umvelé Ịbụrámṹ 'i ĩ̃dı́ ku, ála dó ími umve Ịbụrahı̃mṹ 'i
ã'dusĩku ma dó ími 'bã á'bı̃ sṹrṹ ũ'bí 'bã ãni la rú.

* **16:14** *Bẽ̃rı̃ Lãháyĩ-Rọ́yı̃* 'bã ífí “Mi Ãdróŋá áma ndrelépi cé rĩ 'i.”

6 Ma fẽ anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ 'baní kpẽlé ũ'bí ru, sụ́rụ́ kí ãfũ
ími agá 'dâ wẽwẽ rú ãzíla anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ 'bã ãzí rĩ kí
adru ũpi rú.
7 Ma ịjọ́ mání azịlé míní 'dĩ tãmba ãzíla anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé
rĩ 'bã anzịŋá 'baní tị icíma ukólépi ku la rú. Ma adru Ãdróŋá mídrị̃ gá rĩ
'i ãzíla anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ 'bãni.
8 Ma ãngũ míní sĩ adrujó ala gá 'dâ ãmịyọ́ŋá ru 'dĩ fẽ míní ãzíla anzị
mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ abe. Ãngũ Kãnánĩ gá 'dĩ la adru pírí mí ãni
ãzíla anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ 'baní jã 'dâ, ma dó sĩ adru Ãdróŋá
ĩ'badrĩ̀ 'i.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmṹ ní, “Lẽ mí ã'ĩ̀ tị icíma 'dĩ
tãmbalé má be rá, mi 'i ãzíla anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ kí abe.
10 'Dĩ tị icíma ãmadrị̃ mí be ãzíla anzị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ kí abe
rĩ: Lẽ ãgọbị tịlé mí drịko gá 'dâ rĩ kí mí ĩtãrã kí pírí rá.
11 Lẽ mí ĩtãrã mi rá ãzíla ĩtãrãŋá 'dĩ la adru ícétáŋá tị icíma ãma drĩdríŋĩ
gá mí be rĩ drĩ̀ 'i.
12 Anzị ãgọbị mídrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ drĩ kí ca ụ́'dụ́ ãrõ 'bo lẽ ĩtãrã
kí rá, mí ĩtãrã vâ 'bá ãtí'bó ru tịlé mídrịko gá 'dâ jõku míní ĩgbãlé séndẽ
sĩ ãmịyọ́ŋá ru rĩ 'badrĩ̀ kí pírí ĩndĩ.
13 Lẽ mí ĩtãrã 'bá ãlu-ãlu mídrịko gá 'dâ ãgọbị rú rĩ kí pírí rá, údrĩ táni
ĩ'di tị mídrị̃ lịcọ́ gá 'dâ jõku ídrĩ ĩ'di ĩgbã séndẽ sĩ tí, 'dĩ la dó i'da la tị icíma
ãmadrị̃ mí be rĩ ĩ'di tị icíma ukólépi ku la.
14 'Bá ágọ́bị́ ru ĩtãrãlé ku rĩ adru dó mâ 'bá ũri ku, ã'dusĩku mba tị icíma
ãmadrị̃ 'dĩ tã ku.”
15 Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmṹ ní, “Lẽ mí umve dó mî ũkû Sãráyĩ 'i ku, ĩ'di rụ́
dó adru Sárã 'i.
16 Ma ĩ'diní sũsụ́ wi rá, mi ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị ĩ'di be, ĩ'di adru andre sụ́rụ́ ũ'bí
'bãni la, ũpi kí vâ ãfũ anzị ĩ'diní mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ kí agá.”
17 Ịbụrahịmṹ tị́ dó ãja ãzíla su tị vṹrụ́ wó i'dó gụlé gṹgṹ ũrã ịjọ́ ásịsịŋá
sĩ jọ, “'Bá la icó tịlé ílí la drĩ ca 100 'bo rĩ gá rá yã? Sárã icó ngọ́tị́ tịlé 'dĩ sĩ
ĩ'di ílí trũ kãlị́ úrômĩ rĩ gá rá yã?”
18 Wó Ịbụrahịmṹ jọ Ãdróŋá ní, “Ịsụmayịlĩ icó dó adrulé ngọ́tị́ mání sĩ ịjọ́
azịjó ĩ'diní rĩ rú ku yã?”
19 Wó Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmṹ ní, “Yụ. Ũkú mídrị̃ Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị mi
rụ́ la 'da Ĩsákã 'i. Ma tị icíma mádrĩ̀ tãmba ĩ'di be, ãzíla anzị ĩ'didrị̃ mụlé
tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ. 'Dĩ tị icíma ukólépi ku rĩ 'i.
20 Má are ịjọ́ míní zịlé Ịsụmayịlĩ 'bã ịjọ́ sĩ rĩ rá ma mụ ĩ'diní sũsụ́ wilé
rá, ãzíla ma ĩ'diní anzị kí fẽ wẽwẽ rú, anzị ĩ'didrị̃ mụlé tịlé drĩlẹ̃ gâlé rĩ kí
vâ adru ũ'bí ru. Ĩ'di adru ũpi anzị ãmbogo mụdrị̃ drĩ̃ ĩrĩ̃ 'dĩ kí 'bã átẹ́pị rú
ãzíla ma ĩ'di 'bã adrulé sụ́rụ́ ãmbógó la rú.
21 Wó ma tị icíma mádrị̃ mî ngọ́pị Ĩsákã Sárã 'bã mụlé tịlé ílí drũ̃sĩ̃ rĩ sĩ
ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ áni rĩ sĩ rĩ be rĩ tãmba rá.”
22 Ãdróŋá la mụ ịjọ́ jọlé Ịbụrahịmṹ be 'bo, a'be dó ĩ'di rá.
23 Ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ Ịbụrahịmṹ 'dụ ngọ́pĩ̃ Ịsụmayịlĩ ãzíla 'bá pírí ãgọbị rú
ĩ'didrịko gá rĩ kí, 'bá ĩ'di 'bã ĩgbãlé ĩgbã séndẽ sĩ rĩ abe ĩtãrã dó kí rá
Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni.
24 Ịbụrahịmṹ ĩtãrã ru 'dĩ sĩ ílí la ca dó kãlị́ úrômĩ drĩ̃ úrômĩ,
25 ãzíla ngọ́pĩ̃ Ịsụmayịlĩ ílí ca dó 'dĩ sĩ mụdrị̃ drĩ̃ na,
26 ĩtãrã dó Ịbụrahịmṹ kí ngọ́pĩ̃ Ịsụmayịlĩ be ĩrĩ̃ trá ụ́'dụ́ ãlu 'dã sĩ.

27 'Bá pírí ãgọbị rú Ịbụrahịmụ̃ drịko gá rĩ kí, 'bá ãmỉyọ́ŋá ru ĩ'di 'bã
ĩgbãlé ĩgbã séndẽ sĩ rĩ kí abe ĩtãrã dó kí pírí ĩ'di abe.

18

Ãdróŋá 'bã ngọ́tị̃ ĩjọ́ azịjó Ịbụrahịmụ̃ ní rĩ

1 Úpí i'da ru Ịbụrahịmụ̃ ní kọmọrọ́ ife Mãmírẽ drị̃ ĩndụ́ gá ĩ'diní rĩ agá
hémã ĩ'didrị̃ 'bã tị gá 'dãá ĩtụ́kã íríkírí sĩ.
2 Ndre ãngũ ụrụgá ãzíla ndre dó ãgọbị kí na pá tu agá ụrụgâ sĩ. Ĩ'di mụ
kí ndrelé 'bo, cọtị cẹ̃ mụlé drị̃ ụfụlé ĩ'ba abe. Ãvụ̃ vụ̃rụ́ ĩnzĩtáŋá sĩ kpere
drị̃ la 'bã vũ aló agá.
3 Jọ, "Úpí mádrị̃, Áma ĩjọ́ drĩ fi ĩmi ásị́ gá rá, ĩmi alị ãtí'bó ĩmidrị̃ drịko
gâsĩ alị-alị ku.
4 Ma dó ãzị́ nga ĩminî. Ĩmi ají ásũ ĩminí ĩyị́ sĩ pá ũjĩjó. Ĩmi dó sĩ avị́ ife
'dĩ ĩndụ́ gá 'dâ.
5 Ma ĩminí ãkónã ají wereŋá ru sĩ ĩminí ũkpõ fẽjó, ĩmi dó sĩ mụ ãcị̃ ĩmidrị́
'dĩ gá múké. Ĩminí amụ́jó mádrịko gá 'dõlé rĩ ĩ'di mání ĩnzĩtáŋá ru, lẽ áfẽ
ĩminí ãko ãzí nalé rá." Umvi kí, "Múké, ãma ã'ị̃ rá."
6 Ịbụrahịmụ̃ afụ ru hémã agâlé, jọ Sárã ní, "Mí a'dụ́ ãnáfóró mĩnãmĩnã
la sĩ íná avujó gbõrú."
7 'Dã 'bã ũngúkú gá cẹ̃ dó tị kí agâlé ãzíla a'dụ́ dó kãjóŋá mũlũkũdũ la,
fẽ ĩ'di ãtí'bó drị́ idélé kpĩcá gbõ rú.
8 Ãkónã la dó mụ a'dílé 'bo, Ịbụrahịmụ̃ ají dó ãdu, lẹ́sụ́ ãzíla kãjóŋá ĩzá
tá idélé 'da kí 'bãlé kí drị̃lẹ́ gá. Ĩ'baní íná na agá 'dãá, Ịbụrahịmụ̃ tu dó pá
ãni rú ife ĩndụ́ gá 'dãá sĩ íyóŋá íyó jó.
9 Ãgọbị na 'dã zị kí Ịbụrahịmụ̃ 'i, "Ũkú mídrị́ gá Sárã dó íngõlé yã?"
Ịbụrahịmụ̃ umvi kí jọ, "Ĩ'di hémã agâlé 'dã."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, "Ãndá-ãndá ru ílí drụ̃sị̃ rĩ sĩ sáwã 'dĩ áni rĩ
gá ma ãgõ mí rụ́ 'dõlé rá, ãzíla ũkú mídrị́ Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ ịsụ́ rá."
Ịsụ́ íni 'dĩ Sárã la dị̃ ĩjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ kí are sĩ hémã agâlé.
11 Ịbụrahịmụ̃ kí dó Sárã be ĩdranigo rú ãzíla Sárã 'bã áyi sĩ ĩmbá ndrejó
rĩ alí dó rá.
12 Sárã gụ dó gụ̃gụ̃. Jọ, "Ma dó ĩdránígó ru ãzíla áma ũkpõ ukó dó 'bo,
mâ ágô vâ ĩdránígó ru, má icó dó ãyĩkõ ịsụ́lé sĩ áma icíjó ágọ́bị́ be rá yã?"
13 Úpí zị Ịbụrahịmụ̃ 'i, "Sárã gụgụ̃ ãzíla jọ 'Má icó ngọ́tị́ŋá ịsụ́lé 'dĩ sĩ ma
dó ĩdránígó ru la íngoní ru ã'du ĩjọ́ sĩ?'
14 Ĩjọ́ ãzí Úpí ní ũkpó-ũkpó la cí yã? Ílí drụ̃sị̃ rĩ sĩ sáwã pẽlé rĩ agá, ma
ãgõ rá ãzíla Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị rá."
15 Sárã idé ụ̃rị̃ sĩ, ga ãgátã rá jọ, "Ágụ gẹ̃rị̃ sĩ ku."
Úpí jọ, "Ãndá, ígụ rá."

Ịbụrahịmụ̃ 'bã mãmálá Sõdómũ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá ãgọbị̃ angá kí dó ụrụgá sĩ drị̃ kojó mụjó, ndre kí
dó ãngũ ándrá Sõdómũ gâlé ru. Ịbụrahịmụ̃ agụ dó kí pá 'bãlé gẹ̃rị̃ gá.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí zị ru 'a, "Má icó ĩjọ́ mání lẽlé idélé rĩ kí ucílé
Ịbụrahịmụ̃ ní cá rá yã? Yụ má icó kí ucílé ĩ'diní ku.
18 Ãndá-ãndá ru Ịbụrahịmụ̃ la mụ acálé sụ́rụ́ ãmbógó ũkpó íni la, ĩ'di rụ̃
sĩ ma mụ sụ̃sụ́ wilé sụ́rụ́ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí.
19 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ ápẽ ĩ'di íni la sĩ ímbátáŋá fẽjó anzị ĩ'didrị̃ 'baní ãzíla anzị
ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí dó sĩ Úpí tị are sĩ ĩjọ́ pịrị rĩ idéjó ãzíla ĩjọ́

lịŋá pịrị rĩ be, Úpí la dó sĩ ịjọ ĩ'di 'bã azịlé 'i idé la Ịbụrahịmụ̃ ní rĩ kí idé rá.”
20 Úpí jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, “Ịjọ ũnzí jọlé 'bá Sõdómũ gá ãzíla Gõmórã gá rĩ kí drị̃ gá rĩ acá kpere áma bịlẹ́ gá rá.
21 Ịjọ 'dĩ sĩ, álẽ sịlé vụ̃rụ̃lé sĩ ịjọ ũnzíkãnã ĩ'badrị ĩ'bã kí idélé acálépi kpere áma bịlẹ́ gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ ndrelé. Drĩ kí dó adru ãndá ku ma dô sĩ nị̃ la rá.”
22 Ãgọbị ĩrị̃ 'dĩ mụ kí dó Sõdómũ gâlé ru, wó Úpí ace drĩ ru Ịbụrahịmụ̃ be.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmụ̃ asé ru Ãdróŋá andre gá, zị ĩ'di, “Mi mụ 'bá ịjọ kóru rĩ kí ụ'dịlé 'bá ịjọ ũnzí rĩ kí abe yã?
24 'Bá ịjọ kóru rĩ drĩ kí adru 'bá kãlị tõwú táwụ̃nị̃ 'dã agá 'dãá cí mí kí ụ'dị 'bá ũnzí rĩ kí abe pírí yã? Mí icó táwụ̃nị̃ 'dã a'belé kí ịjọ sĩ ku yã?
25 Ãndá-ãndá ru mí icó 'bá ịjọ kóru rĩ kí ụ'dịlé 'bá ịjọ trũ rĩ abe pírí ku. Mí icó ku! 'Bá ịjọ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ lịlẹ́pi pírí nĩ rĩ icó ịjọ pịrị rĩ idélé ku yã?”
26 Úpí jọ, “Ádrĩ 'bá ịjọ kóru rĩ kí ịsụ́ kãlị tõwú rá ma táwụ̃nị̃ Sõdómũ drị 'dã a'be kí ịjọ sĩ rá.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmụ̃ 'bã vâ mãmálá Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá ĩ̃dị jọ, “Áma ũkpó sĩ ịjọ jọjó mí be la yụ, ã'dusĩku ma 'bá míní 'bãlé mi 'i la.
28 'Bá ịjọ kóru rĩ drĩ kí adru 'bá kãlị sụ drị̃ tõwú drĩ kí ca kãlị tõwú ku mi drĩ vâ táwụ̃nị̃ 'dã ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bá tõwú 'dã kí ịjọ sĩ rá yã?”
Úpí umvi, “Ádrĩ 'bá ịjọ kóru rĩ kí ịsụ́ 'dãá kãlị sụ drị̃ tõwú rá, má icó tõwú 'dã ĩ̃lĩ̃kĩ̃ lé ku.”
29 Ịbụrahịmụ̃ zị vâ ĩ̃dị, “'Bá drĩ kí adru 'dãá kãlị sụ mi ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá yã?”
Ãdróŋá umvi, “'Bá kãlị sụ 'da kí ịjọ sĩ, má icó ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃kĩ̃ lé ku.”
30 Ịbụrahịmụ̃ jọ Úpí ní, “Ími ásị 'bã azá mání ku mí a'be ájọ ịjọ; 'bá múké rĩ drĩ kí adru kãlị na mi ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá yã?”
Úpí umvi, “Má icó ku.”
31 Ịbụrahịmụ̃ jọ, “Ítrũ ma ịjọ mání jọlé ásị ũkpó sĩ 'dĩ sĩ rá. 'Bá drĩ kí adru kãlị ĩrị̃ mi ãngũ 'dã ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá yã?”
Úpí umvi, “'Bá kãlị ĩrị̃ 'dã kí ịjọ sĩ má icó ku.”
32 Ịbụrahịmụ̃ jọ, “Úpí mí idé mání ũmbã sĩ ku fô! Wó 'bá drĩ kí adru mụdrị?”
Úpí umvi, “'Bá mụdrị 'dã kí ịjọ sĩ má ĩ̃lĩ̃kĩ̃ ãngũ 'dã ku.”
33 Úpí la mụ Ịbụrahịmụ̃ be ịjọ jọŋá delé 'bo, mụ dó rá, ãzíla Ịbụrahịmụ̃ gõ dó lịcọ́ gá.

19

Ịjọ Ũnzí 'bá Sõdómũ gá rĩ 'badrị̃

1 Mãlãyíkã tá ĩrị̃ 'dã ca kí dó Sõdómũ gâlé ĩndró sĩ, ịsụ́ kí 'dĩ sĩ Lọ́tị̃ ri kẽjịtị táwụ̃nị̃ drị̃ gá. Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo, gbõgbõ nga ụrụgá, cẹ̃ mụlé kí a'ịlé ãzíla ãvụ̃ dó ĩ̃nzĩ̃táŋá sĩ vũ gá,
2 jọ, “Ũpi mádrị 'dĩ, má a'ị ĩmi amụ́jó mádrị jó agá 'dõlé, ĩmi ũjĩ ĩmi pá kî ãzíla ĩko ịnị 'dĩ sĩ 'dâ, ĩmi dô sĩ fũ údukanana mụlé gẹ̃rị̃ ĩminí lẽjó mụjó rĩ gâlé.”
Umvi kí, “Yụ, ãma ụ́'dụ́ ko ãmvé 'dâ.”
3 Fu kí kpere ĩ'bã kí ã'ị agá mụ agá ĩ'di drịko gâlé. Lọ́tị̃ idé dó ĩ'baní mũkátĩ ãkụ́kị kóru rĩ ãkónã rú ãzíla na kí dó ĩ'di.

4 Ãmụ́ 'dã mụ kí drĩ ru lalé vũrụ́ ku rú, 'bá táwũ̃ɳ̃ Sõdómũ drı̨́ gá
ĩdranigo rú ãzíla kãrı̨́lẽ rú 'dã ce kí jó Lọ́tı̨́ drı̨́ 'dã andre rı̨́.
5 Umve kí Lọ́tı̨́ 'i, zı̨ kí ĩ'di, “Ãgọbı̨ tá amụ́lépi ụ́'dụ́ gá mí drı̨́ 'dõlé ı̨́ɳ́ 'dĩ
sĩ rĩ kí dó íngõlé, mí ají kí ãma rụ́ 'dõlé, ãlẽ lalé kí sĩ ũkú ru.”
6 Lọ́tı̨́ ãfũ ãmvé 'bá ru tralépi rĩ 'ba rụ́ 'dõlé ãzíla ũpı̨́ dó kẽjı̨́tı̨ cí
7 ãzíla jọ, “Íni ku, mâ wõŕ̨kâ má ã'ı̨́ ĩminí ı̨́jọ́ ũnzí 'dĩ áni la idéjó ku.
8 Ĩndre mâ izonzi ı̨́rı̨́ drĩ ágó ãjı̨́ 'bı̨́lépi ku la kí cí, ma kí ají ĩminî ãzíla
ĩmi icó ı̨́jọ́ cí ĩminí lẽlé idélé rĩ kí idélé kí ụrụ'bá gá rá, 'bo álẽ ĩmi idé ı̨́jọ́
ãzí 'bá mâni 'dĩ kí ụrụ'bá gá ku. Kí ãmụ́ mâni la, lẽ ámba kí tã rá.”
9 Jọ kí, “Mí ĩdã mi 'dâ rá, mi ãmı̨́yọ́ɳá. Mi ã'di 'i ãma ı̨́jọ́ lijó, mí ĩdã mi
ãma andre gá 'dâ jõ íni ku ãma ími idé ũnzíríkãnã rú ĩ'baní ãndânĩ.” Ze
kí dó Lọ́tı̨́ tẽndẽrẽ vúlé vúlé ru tí sĩ kẽjı̨́tı̨ nũjó íni.
10 Wó 'bá ı̨́rı̨́ tá jó agâlé 'dã asú kí drı̨́ kẽjı̨́tı̨ gâsĩ ãmvé 'dõlé, se kí dó sĩ
Lọ́tı̨́ jó agâlé ãzíla ũpı̨́ kí dó kẽjı̨́tı̨ cí.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ãgọbı̨ ı̨́rı̨́ jó agâlé 'dã ãzṹ kí dó 'bá kẽjı̨́tı̨ gá 'dã kí
mı̨fı̨́ cí 'bã ndre kí dó sĩ kẽjı̨́tı̨ ku.

Lọ́tı̨́ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ

12 'Bá ı̨́rı̨́ 'dã jọ kí Lọ́tı̨́ ní, “Mî kãká ãzí: ı̨́zı̨gọ rú, izonzi rú, anzı̨ ãgọbı̨
ãzíla mî ı̨́zẹ́pı̨ka ru la drĩ kí adru 'dâ cí yã áni, mí iyá kí 'dâ rá,
13 ã'dusĩku ãma mụ ãngũ 'dĩ ı̨́lı̨́kı̨́lé rá. Į́jọ́ ũnzíkákãnã 'bá Sõdómũ gá
ãzíla Gõmórã gá rĩ 'badrı̨́ ca dó kpere Úpí bı̨́lẹ́ gá rá, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ ãpẽ dó sĩ ãma
tı̨ sĩ amụ́jó ãngũ 'dĩ ı̨́lı̨́kı̨́jó ãcí sĩ rá.”
14 Lọ́tı̨́ mụ 'bá ı̨́zẹ́pı̨ka kí lẽlépi ĩgbãlépi rĩ 'ba rụ́ ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé
gbõrú, ĩmi a'be táwũ̃ɳ̃ 'dĩ 'i ã'dusĩku Úpí la mụ ãngũ 'dĩ ı̨́lı̨́kı̨́lé ãcí sĩ rá.”
Wó ı̨́zı̨gọ ĩ'didrı̨́ ũrã kí Lọ́tı̨́ la 'bãngá ĩrẽ idé íni.
15 Ãngũsãrã sĩ mãlãyíkã ĩrũgbũ kí dó Lọ́tı̨́ 'i ãzíla jọ kí ĩ'diní, “Gbõrú,
gbõrú! Í'dụ ũkú mídrı̨́ 'i ãzíla izonzi mídrı̨́ ı̨́rı̨́ 'dĩ kí abe trũ apájó, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ
ĩmi ı̨́lı̨́kı̨́ rû sĩ ụ́'dụ́ sĩ táwũ̃ɳ̃ 'dĩ ní drı̨́rı̨ma fẽjó rĩ sĩ ku.”
16 Lọ́tı̨́ ụrụ'bá la mụ filé fĩfĩ 'bo, ãgọbı̨ ı̨́rı̨́ 'dĩ rụ kí ĩ'didrı̨́ ũkû be ãzíla
ı̨́zẹ́pı̨ka ı̨́rı̨́ 'dã kí abe sĩ kí agụjó táwũ̃ɳ̃ agá 'dãá rĩ sĩ ãmvé ã'dusĩku Úpí
Ãdróŋâ ásı̨́ ĩ'baní ı̨́gbẹ́ ru.
17 Mãlãyíkã kí mụ kí ajílé ãmvé 'dõlé 'bo, ãlu rĩ jọ, “Ĩcẹ̃cẹ̃ sĩ ĩmi ídri pajó!
Ĩmi andré ãngũ vúlé ku ãzíla ĩtu pá á'bụ agá 'dãá ku! Ĩcẹ̃ 'bé kí agâlé ru
ĩmi ũdrã rû sĩ ku fô!”
18 Wó Lọ́tı̨́ jọ, “Yụ! Ũpi mádrı̨́! Ĩfẽ ãma idé 'dĩ áni ku fô!
19 Ãtí'bó mídrı̨́ ı̨́sụ́ ãyĩkõ ími drı̨́lẹ́ gá, ãzíla mí i'da mání ásı̨́ ı̨́gbẹ̃ ãmbógó
'dĩ 'i míní áma ídri pajó rĩ sĩ. Wó 'bé 'dã ĩ'di álı̨́-álı̨́, táwũ̃ɳ̃ 'dĩ 'bã ivéŋá la
ãma ı̨́sụ́ gẹ̃rı̨́ gá ãma ũdrã ı̨́sụ́ 'dĩ sĩ ãca drĩ lé ku rú.
20 Índre, táwũ̃ɳ̃ ãzí ãníyágágá la 'dã mání sĩ cẹ̃jó alagá la, ãzíla ĩ'di
ĩmbíráŋá ru. Lẽ má apá ala gâlé, ma dó sĩ áma ídri pa rá.”
21 Jọ ĩ'diní, “Má ã'ı̨́ rá, ma ı̨́jọ́ míní jọlé 'dĩ idé rá, má icó táwũ̃ɳ̃ míní jọlé
'dĩ ı̨́lı̨́kı̨́lé ku.
22 Wó mí apá gbõrú, ã'dusĩku má icó ı̨́jọ́ ãzí idélé ku kpere míní ca agâlé
rá ká.” ('Dĩ bã sĩ ı̨́jọ́ táwũ̃ɳ̃ 'dĩ umvejó Zówã 'i rĩ 'i.)

Gõmórã kí ı̨́lı̨́kı̨́jó Sõdómũ be rĩ

23 Lọ́tı̨́ ca Zówã gá ı̨́tụ́ 'bã agâ gá.
24 Į́jọ́ tı̨ gá 'dĩ ambamba Úpí su Gõmórã kí ãcí Sõdómũ be bãrụ́tı̨́ sĩ.

25 Ivé ãko táwṹnṹ agá rĩ kí angájó á'bụ agâlé, 'bá kí trũ, ife ãzíla ásé kí abe pírí.
26 Wó ũkú Lọ́tṹ drṹ uja tị ãngũ ndrelé vúlê lé ru, cọtị ũkû umba dó ã'ị́ ru ị́dị́ŋâ áni.
27 Ãngũsãrã sĩ Ịbụrahịmṹ mụ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ándrá pá tujó Úpí be rĩ gâlé.
28 Ndre ãngũ Gõmórã kí agâlé ru Sõdómũ be ãzíla ãngũ á'bụ agâlé ru rĩ gá. Ndre ãcíkã angálépi alagâlé rĩ ịnịbịrịcịcị rú mẽnú ãcíkã áni.
29 Wó Ãdróŋá la mụ táwṹnṹ ãngũ 'dã agá rĩ kí ĩḷĩḳĩḷé 'bo, ũrã ị́jọ́ Ịbụrahịmṹ drṹ gá, ãzíla anzé Lọ́tṹ 'i lịḳṹ ándrá ĩ'di 'bã sĩ táwṹnṹ ándrá ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ ĩḷĩḳĩjó rĩ agâlé rá.

Ãmọ́nṹ 'bã kí i'dójó Mṹwábṹ be rĩ

30 Lọ́tṹ kí ĩ'di 'bã ĩzẹ́pịka ĩrṹ 'dã kí abe a'be kí dó Zówã rá ãzíla mụ kí dó u'álé 'bé agâlé, ã'dusĩku Lọ́tṹ idé ṹrṹ sĩ u'ájó Zówã gá 'dãá. Tụ kí dó u'álé ṹjị́gọ́ agá 'bé agâlé.
31 Ṵ'dṹ ãlu Lọ́tṹ 'bã ĩzóŋá kãjãní rĩ jọ ámvọ́pṹ vúlé rĩ nî, “Ãma átẹ́pị la úgólé adrulé ĩdránígó ru, wó ãgọbị ãzí ãni rú ãma ĩgbãlépi la kí 'dáyụ sĩ ãmaní ngọ́tṹŋá ịsṹjó cécé lã'bĩ 'bã lẽlé ṹnọ́kṹ drṹ gá 'dâ rĩ áni.
32 Mí amṹ, lẽ ãfẽ ãma átẹ́pị ní wáyĩnĩ mvụlé ĩ'di dô sĩ ṹ'dṹ ko ãma abe ãzíla lịcọ́ ãmadrṹ 'ba anṹ rû sĩ ku be nĩ.”
33 Ịnị́ 'dã sĩ fẽ kí dó ĩ'diní wáyĩnĩ mvụlé, ĩzóŋá kãjãní rĩ la kí ru ĩ'di be. Wó átẹ́pṹ mvụ wáyĩnĩ ambamba nṹ dô sĩ ã'du ị́jọ́ idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
34 Ṵ'dṹ ãzí rĩ sĩ ĩzóŋá kãjãní rĩ jọ ámvọ́pṹ nî, “Ịnị́ ájẹ̃ rĩ sĩ ãko ṹ'dṹ ĩ'di be rá, ú'dî'da ãma ĩjọ̃tọ̃ rú ĩ'di wáyĩnĩ sĩ, mi sĩ ími la ĩ'di be, 'dĩ gá 'dâ mi dô sĩ ngọ́tị́ ịsṹ ĩ'di be.”
35 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́nị́ 'dã sĩ ĩjọ̃tọ̃ kí dó ĩ'di wáyĩnĩ sĩ, átẹ́pṹ ĩmẽrã dó rá, la kí dó sĩ ru ĩzóŋá vúlé rĩ be. Mérã sĩ nṹ vâ ã'du ị́jọ́ idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
36 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, izonzi ĩrṹ 'dĩ ịsṹ kí dó 'a átẹ́pṹ Lọ́tṹ drṹ.
37 Ĩzóŋá drṹdrṹ rĩ ịsṹ ngọ́tṹ ágọ́bṹ 'da rṹ la Mṹwábṹ 'i. Ĩ'di áyṹpị 'bá ú'dî'da umvelé Mṹwábṹ rĩ 'badrṹ 'i.
38 Ĩzóŋá vúlé rĩ ịsṹ vâ ngọ́tṹ ágọ́bṹ 'da rṹ la Bénãmĩ 'i, 'dĩ áyṹpị 'bá ú'dî'da umvelé Ãmọ́nṹ rĩ 'badrṹ 'i.

20

Ịbụrahịmṹ kí Ãbṹmẹ́lẽḳṹ be

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ mụ dó Hẹ̃bṹrọ́nṹ gá 'dãá rĩ sĩ Nẹ̃gẹ́vṹ gá, ri dó Gérã gá drĩdríŋĩ Kãdẹ́sṹ 'badrṹ Sṹrṹ be rĩ gá. Ĩ'di ní u'á agá 'dãá sáwã were sĩ,
2 Ịbụrahịmṹ jọ 'bá 'dãá rĩ 'baní, “Sárã ĩ'di má ámvọ́pị 'i.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãbṹmẹ́lẽḳṹ Gérã drṹ pẽ 'bá tị sĩ Sárã ajíjó ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla 'dụ dó ĩ'di rá.
3 Wó Ãdróŋá amṹ Ãbṹmẹ́lẽḳṹ rṹ ị́nị́ sĩ urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, “Mi mụ drãlé rá míní ũkú 'dĩ 'dụjó rĩ sĩ ã'dusĩku ĩ'di ágó trũ.”
4 Wó íni 'dĩ Ãbṹmẹ́lẽḳṹ icí kí ru ĩ'di be ku. Jọ, “Úpí, ma ị́jọ́ kóru! Mi dó mụ ãma ĩḷĩḳĩḷé 'bá mádrṹ kí abe pírí yã?
5 Adru Ịbụrahịmṹ jọ mání, ‘'Dĩ má ámvọ́pị 'i rĩ gá ku yã’ ãzíla Sárã 'bã mgbã jọ mání, ‘'Dĩ mâ ádrṹpị 'i rĩ gá ku yã’? Má idé ị́jọ́ 'dĩ mání nṹjó la ku rĩ sĩ, áma ũnzĩ 'dáyụ.”

6 Ãdróŋá umvi ĩ'diní urobí agâ sĩ, “Ãndá, mí idé ịjọ́ 'dĩ íni la míní ñịjó la
ku rĩ sĩ. Má atrị mi ịjọ́ ũnzí idéjó áma ụrụ'bá gá rĩ sĩ rá, ãzíla má ã'ị́ míní
ĩ'di alójó ãluŋá la ku.
7 Wó ú'dî'da ífẽ ũkú 'dĩ ágô drị̃lé vúlé. Ĩ'di nábị̃, ĩ'di míní Ãdróŋá ã'ị́ mi
dô sĩ adru ídri, wó ídrĩ ĩ'di uja ágô drị̃lé ku, mi 'i ãzíla 'bá mídrị̃ abe ĩmi
ũdrã rá.”
8 Ãngũsãrã sĩ Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ umve ãmbogo ĩ'di pálé gá rĩ kí sĩ ịjọ́ ru idélépi
ĩ'di rụ́ rĩ kí ũlũjó ĩ'baní. Ĩ'di mụ kí ũlũlé 'bo, uja kí dó idélé ụ̃rị̃ sĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ umve Ịbụrahịmụ̃ 'i ãzíla zị ĩ'di, “Mí idé dó
ãma íni ã'du sĩ? Ịjọ́ ũnzí mání idélé ími ụrụ'bá gá rĩ ã'du míní sĩ lẽjó drị̃lẹ́
ũnzĩ ajíjó áma drị̃ gá sụ́rụ́ mádrị̃ abe? Ịjọ́ 'dĩ tátí míní icólé idélé mání ku
la.”
10 Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ zị Ịbụrahịmụ̃ 'i, “Ásịsịŋá míní ịjọ́ 'dĩ áni rĩ idéjó rĩ ã'du?”
11 Ịbụrahịmụ̃ umvi, “Má ũrã, ‘'Bá ãzí ãngũ 'dĩ gá 'dâ Ãdróŋá ụ̃rị̃lépi rá
la ãluŋá la yụ, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí áma 'dị agá rá sĩ mâ ũkû 'dụjó rá.’
12 Ĩ'di ábị́ ngá má ámvọ́pị mgbã la, má átẹ́pị 'bã ĩzóŋá má ụ́kụ́pị 'bã ị̃zẹ́pị
rú rĩ 'i, wó adru mâ ãndrẽ 'bã ị̃zẹ́pị mgbã rĩ 'i ku, má ĩgbã dô sĩ ĩ'di mání
ũkú ru rá.
13 Ãdróŋá la dó mụ áma anzélé má átẹ́pị drị́ko gâlé sĩ mụjó ãmị́yọ́ŋá 'bã
ãngũ gá 'bo, ájọ dó Sárã ní, ‘Mi dó ílẽ ma rá rĩ i'da míní jọjó la 'bá pírí
'baní, “Ĩ'di má ádrị́pị 'i rĩ sĩ.” ’ ”
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ fẽ dó Ịbụrahịmụ̃ 'bã ũkû Sárã ĩ'didrị̃lé
vúlé, ãzíla fẽ vâ ĩ'diní kãbĩlõ, tị́, ãzíla ãti'bo ãgọbị rú rĩ kí ũkú ru rĩ kí abe.
15 Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, “Ãngũ 'dĩ pírí mádrị̃ 'i, mí u'á wókõ la cí
ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ agá.”
16 Jọ Sárã ní, “Ma mí ádrị́pị ní sĩlíngĩ ífí-ífí la kí fẽ álĩfũ ãlu i'dajó la 'bá
mídrị̃ 'baní ãndá-ãndá ru mi ịjọ́ kóru, 'bá pírí kí dô sĩ nị̃ la mí idé ịjọ́ ũnzí
ku.”
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmụ̃ zị dó Ãdróŋá 'i úpí Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ nî, Ãdróŋá
adrí dó sĩ ĩ'di ũkú ĩ'didrị̃ be ãzíla ãti'bo ĩ'didrị́ izonzi rú rĩ kí abe, 'ba tị kí
dó vâ sĩ anzị kí ị̃dị́ be nĩ,
18 ã'dusĩku Úpí fẽ ũkú Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ drị́ko gá rĩ acá kí úndó ru Ịbụrahịmụ̃
'bã ũkû Sárã 'bã ịjọ́ sĩ.

21

Ĩsákã tịjó rĩ

1 Úpí wi sụ̃sụ́ Sárã ní cécé ĩ'di 'bã ándrá jọlé rĩ áni.
2 Sárã ịsụ́ 'a, tị dó Ịbụrahịmụ̃ ní ngọ́tị́ ágọ́bị́ ílí ĩ'di 'bã adrujó ĩdránígó
ru rĩ sĩ. Útị mgbâ cé ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ála sĩ ĩ'di tị rĩ gá.
3 Ịbụrahịmụ̃ 'da dó ngọ́tị̃ rụ́ Ĩsákã 'i,
4 Ĩsákã ụ́'dụ́ la mụ calé ãrõ 'bo, Ịbụrahịmụ̃ ĩtãrã ĩ'di rá cécé ándrá Ãdróŋá
'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni.
5 Ịbụrahịmụ̃ ílí dó 'dĩ sĩ 100 sáwã Ĩsákã tịjó ĩ'diní rĩ sĩ.
6 Sárã jọ, “Ãdróŋá ají mání ãyĩkõ 'bo! 'Bá pírí ịjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ kí dó
gụ má be.”
7 Jọ vâ, “Ã'di icó tátí jọlé la ma Sárã 'i má icó tá ngọ́tị́ tịlé Ịbụrahịmụ̃ ní
rá rĩ gá nĩ yã? Wó átị ĩ'diní ngọ́tị́ ágọ́bị́ sáwã ĩ'di 'bã dejó 'bo rĩ agá 'dâ
rá.”

Hãgárĩ kí drojó Ịsụmayịlị̃ be rĩ

8 Ngǫ́tị̃ zo dó ãzíla únze tị la ĩbã gá rá, ụ́'dụ́ Ĩsákã tị nzejó ĩbã gá rĩ sĩ,
Ịbụrahịmụ̃ 'bã ũmụ̃ ãmbógó tẽté la.
9 Ụ́'dụ́ ãlu Sárã ndre Ịsụmayịlị̃ Hãgárĩ Mị̃sịrị̃ rú rĩ 'bã tịlé Ịbụrahịmụ̃ nî
rĩ la avá agá ngǫ́pị̃ Ĩsákã sĩ,
10 ãzíla Sárã jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, “Ípẽ ĩzóŋá ãtí'bó ru 'dĩ kí tị ngǫ́pị̃ be 'dâ
rá. Lẽ ũkú 'dĩ 'bã ngǫ́pị 'ba ịsụ́ ãko mídrị́ mâ ngǫ́pị Ĩsákã 'bã amụ́lé 'dụlé
rĩ kí agá 'dâ ku.”
11 Ị́jǫ́ 'dĩ fẽ Ịbụrahịmụ̃ ásị́ gá ũcõgõ ãmbógó la ã'dusĩku Ịsụmayịlị̃ 'bã vâ
adrujó ĩ'di 'bã ngǫ́tị́ŋá rĩ sĩ.
12 Wó Ãdróŋá jọ Ịbụrahịmụ̃ ní, “Mí adru mgbá 'dĩ sĩ ãzíla ĩzóŋá ãtí'bó
ru Hãgárĩ 'bã ị́jǫ́ sĩ ũcõgõ sĩ ku. Mí idé ị́jǫ́ Sárã 'bã jọlé míní rĩ, ã'dusĩku
ũyõ mání nalé rĩ sĩ anzị mídrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí ãfũ Ĩsákã rụ̃ sĩ.
13 Ma vâ Hãgárĩ ngǫ́pị fẽ acálé sụ́rụ́ trũ ã'dusĩku ãfũ vâ mí rụ́.”
14 Ịbụrahịmụ̃ angá ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãngũsãrã sĩ, fẽ Hãgárĩ ní íná ãzíla ĩ̃yị́
ínírikó* sĩ ĩ̃yị́ tõjó rĩ agá tré. Nị ngǫ́tị́ŋâ ũngúkú la gá ãzíla pẽ dó ĩ'di tị
mụlé. Hãgárĩ mụ rá ãzíla rĩ dó sĩ wãyá colé kõtórõ 'a Bẹ̃rị̃sẹ́bã drị̃ agá.
15 Ĩ̃yị́ la mụ ukólé pírí 'bo, a'be ngǫ́tị́ŋâ mị̃rị́ ãzí agá
16 ãzíla ngǫ́pị̃ rụ́ 'dãá rĩ sĩ ri rá-rá ru ãni rú mítã 100. Jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ
rú, “Má icó mâ ngǫ́tị̃ ndrelé drã agá áma mịfị́ sĩ ku.” Ĩ'di 'bã ri agá 'dãá
i'dó dó awálé.
17 Ãdróŋá are mgbâ awá agá ãzíla mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ ajǫ́ ị́jǫ́ angájó
'bũ gâlé Hãgárĩ nî, ãzíla jọ, “Hãgárĩ! Ã'du ị́jǫ́ fẽ míní ũcõgõ nĩ? Mí idé ũrị̃
sĩ ku. Má are mgbâ 'bã áwáŋá rá.
18 Mí angá ụrụgá, ímụ mgbâ a'dụ́lé ími drị́ gá ãzíla mí ũmŋĩ ásị́ la. Ma
ĩ'di fẽ acálé sụ́rụ́ ãmbógó la rú anzị ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rụ̃ sĩ.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá fẽ mịfị́ la nzị̃ dó ru rá ãzíla ndre dô sĩ kídí
ãzí. Mụ ĩ̃yị́ ãtõlé ínírikó ĩ̃yị́ drị̃ agá ãzíla fẽ ĩ'di mvụlé mgbâ nî.
20 Mgbâ 'bã zo agá 'dĩ gá 'dâ, Ãdróŋá rĩ adrulé ĩ'di be; rĩ u'álé ãngũ
kõtórõ rú Pãránĩ drị̃ gá ãzíla acá ãlị́gǫ́ dora gbẹ̃lépi la rú.
21 Ĩ'diní u'á agá ãngũ kõtórõ rú Pãránĩ drị̃ gá, ãndrẽ ĩgbã ĩ'diní ũkú
Mị̃sịrị̃ ízó ru la.

Tị icíma Ịbụrahịmụ̃ kí drĩdríŋĩ gá Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ be rĩ

22 Ụ́'dụ́ ãlu Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ mụ kí ãmbógó ĩ'didrị́ ãsĩkárĩ drị̃ Fĩkólĩ be ãzíla jọ
Ịbụrahịmụ̃ ní, “Ãdróŋá ĩ'di ãko pírí míní idélé rĩ kí agá cí.
23 Ú'dî'da lẽ ína ũyõ Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá mí icó áma ulélé ku, jõku anzịŋá
mádrị̃ kí ãzíla anzị mádrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí ulé lé ku. Mí i'da mání
sụ́rụ́ míní sĩ mụjó u'ájó ala gá ãmịyǫ́ŋá ru rĩ, mí icé mání ásị́-ị̃gbẹ̃ cécé
mání icélé míní rĩ áni.”
24 Ịbụrahịmụ̃ jọ, “Ána ũyõ, ma idé la rá.”
25 Ịbụrahịmụ̃ unu Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ drị̃lẹ́ gá ũpị́gǫ́ŋá ĩ'didrị̃ 'bã kí kídî pajó rá
rĩ sĩ.
26 Wó Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ jọ, “Ánị̃ ã'di idé ị́jǫ́ 'dĩ nĩ yã rĩ gá ku. Ílũ vâ mání ị́jǫ́ 'dĩ
ku, drĩ gápi mâ arelé ími tị gá ãndrũ 'dĩ.”
27 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ Ịbụrahịmụ̃ ají dó kãbĩlõ kí tị́ be ãzíla fẽ dó kí Ãbị̃mẹ́lẹ̃kị̃ drị́.
'Bá ĩ̃rị̃ 'dĩ icí kí dó tị rá.
28 Ịbụrahịmụ̃ uya kãbĩlõ ĩ'didrị́ ũ'bí rĩ kí agá kãbĩlõ mvá ãrónĩ la kí ázị̃rị̃.

---

* **21:14** 'Bá ándrá ídu rĩ kí ínírikõ ayú ãkójó ru sĩ ĩ̃yị́ tõ jó.

29 Ãbĩmẹ́lẹ̃kị̃ zị Ịbụrahịmṹ 'i, “Ị́jọ́ míní kãbĩlõ mvá ázị̃rị̃ 'dĩ kí uyajó rĩ
'bã ífí íngoní yã?”
30 Ịbụrahịmṹ umvi ĩ'diní, “Mí a'ị́ kãbĩlõ ázị̃rị̃ 'dĩ kí áma drị́ gá 'dâ icéjó
la ága kídí 'dĩ ma 'i.”
31 Ãngũ 'dã ála dô sĩ ĩ'di umve Bẹ̃rị̃sẹ́bã 'i ã'dusĩku ãgọbị ị̃rị̃ 'dĩ icí kí tị
ala gá 'dãá.
32 Tị icíma Bẹ̃rị̃sẹ́bã gá 'dã vúlé gá, Ãbĩmẹ́lẹ̃kị̃ kí ãsĩkárĩ ãmbógó ĩ'didrị́
Fĩkólĩ be uja kí ru mụlé ãngũ Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ drị̃ gá.
33 Ịbụrahịmṹ sa ị́tị́ Bẹ̃rị̃sẹ́bã gá 'dãá, ãzíla ịcṹ dó sĩ Úpí Ãdróŋá jã 'dâ rĩ
rṹ ãngũ 'dã gá 'dãá.
34 Ịbụrahịmṹ u'á dó ãngũ Fị̃lị̃sị̃tị́nị̃ drị̃ gá ṹ'dṹ ãzo rú.

22

Ãdróŋá 'bã Ịbụrahịmṹ ṹ'bĩjó rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá Ãdróŋá ṹ'bị̃ Ịbụrahịmṹ 'i; umve ĩ'di, “Ịbụrahịmṹ!”
Ịbụrahịmṹ ã'ị́ dó, “Ma 'dõ!”
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Í'dụ mî ngọ́pị́ kílímgbí Ĩsákã míní lẽlé
ambamba rĩ 'i, ímụ ĩ'di trũ ãngũ Mõrị́yã gá. Ífẽ ĩ'di mání ídétáŋá ru 'bé
mání mụlé lũlé míní rĩ 'bã drị̃ gá.”
3 Ịbụrahịmṹ angá dó ãngũsãrã ṹ'dṹ ãzí rĩ drị̃ sĩ, asi ijijá sĩ ídétáŋá idéjó
rĩ kí, 'bã dó kí kãyĩnõ ĩ'didrị̃ drị̃ gá, ãzíla 'dụ dó ngọ́pị̃ Ĩsákã kí ãtí'bó ị̃rị̃ la
kí abe. Ko kí dó drị̃ mụlé ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'dinî rĩ gá.
4 Ṹ'dṹ na ãcị̃ 'dã drị̃ sĩ Ịbụrahịmṹ ndre dó ãngũ 'dã rá-rá ru.
5 Jọ dó ãtí'bó ĩ'didrị̃ 'baní, “Ĩmi adru kãyĩnõ 'dĩ trũ 'dâ. Ãma drĩ mụ mgbâ
be Ãdróŋâ ị̃nzị̃lé lé, 'dã 'bã ũngúkú gá ãma dó ãgõ ĩmi rṹ 'dõlé ĩndõ.”
6 Ịbụrahịmṹ fẽ ngọ́pị̃ Ĩsákã 'dụ ijijá ídétáŋá drị̃ kí nĩ ãzíla 'dụ dó ĩ'didrị́
gá ménéŋá kí ãcí be. Ĩ'baní mụ agá ị̃rị̃trá ãngũ ãlu gá 'dĩ gá 'dâ,
7 Ĩsákã jọ átẹ́pị̃ Ịbụrahịmṹ ní, “Má átẹ́pị́!” Ịbụrahịmṹ ã'ị́ dó, “Ma 'dõ,
mâ ngọ́pị́!” Ĩsákã zị ĩ'di, “Ándre í'dụ ijijá kí ãcí be rá, wó kãbĩlõ mvá
ídétáŋá idéjó rĩ dó íngãá yã?”
8 Ịbụrahịmṹ umvi ĩ'diní, “Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ la kãbĩlõ mvâ fẽ rá.” Ị́jọ́
'dĩ sĩ mụ kí dó ị̃rị̃trá ãngũ ãlu gá.
9 Kí dó mụ calé ãngũ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní rĩ gá 'bo, Ịbụrahịmṹ sị dó
ãlĩtárĩ ãzíla ũ'bã dó ijijá kí drị̃ la gá. Umbé dó ngọ́pị̃ Ĩsákã 'i, 'bã dó ĩ'di
ãlĩtárĩ drị̃ gá ijijá kí drị̃ gá.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahịmṹ anzé dó ménéŋá rãwũ tí sĩ ngọ́pị̃ Ĩsákã
lijó.
11 Wó mãlãyíkã Úpí drị̃ umve ĩ'di angájó 'bṹ gâlé, “Ịbụrahịmṹ!
Ịbụrahịmṹ!” Ịbụrahịmṹ ã'ị́ dó, “Ma 'dõ.”
12 Mãlãyíkã jọ, “Ísu drị́ mgbâ ụrụ'bá gá ku ãzíla mí idé ãko ãzí ĩ'di ụrụ'bá
gá ku. Ánị̃ dó ãndrũ íru Ãdróŋá mídrị̃ rá rĩ gá rá ã'dusĩku mí uga mî ngọ́pị́
ãlu kílímgbí 'dĩ ĩ'diní ku.”
13 Ịbụrahịmṹ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá ndre kãbĩlógó újé la gĩ mị̃rị́
agá. Mụ ĩ'di a'dṹlé ãzíla fẽ ĩ'di ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ngọ́pị́ 'bã kẹ̃jị́ gá.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ịbụrahịmṹ 'da dó ãngũ 'dã rṹ, Úpí la fẽ la rá 'i, kpere ãndrũ 'bá
kí jọ la, “'Bé Úpí drị̃ drị̃ gá ĩ'di fẽ la rá.”
15 Mãlãyíkã Úpí drị̃ umve Ịbụrahịmṹ angájó 'bṹ gâlé pâlékó ị̃rị̃ la sĩ,

16 ãzíla Úpí jọ, “Ána ũyõ áma mgbã rĩ 'bã rụ́ sĩ 'dĩ áni, ma rú míní sṹsṹ
wi ãmbógó ru ã'dusĩku míní ịjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ ãzíla míní mî ngọ́pị kílímgbí
'dĩ ugajó mání ku rĩ sĩ.
17 Ma míní sṹsṹ wi ãzíla ma anzị mídrị́ mụlé tịlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí fẽ adrulé
wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó ụrụgá rĩ kî áni ãzíla cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni. Anzị
mídrị́ mụlé tịlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí rú mụ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḩ kí ndẽlé rá, ãzíla kí
ãngũ ĩ'bãdrḩ 'dụ rá.
18 Anzị mídrị́ mụlé tịlé drḩlẹ́ gâlé rĩ 'ba rṹ sĩ ma sṹsṹ wi Sṹrṹ pírí 'baní
ã'dusĩku míní áma tị arejó rá rĩ sĩ.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḩmṹ uja dó ru vúlé ãtí'bô 'ba rṹlé ãzíla mụ
kí dó ãngũ ãlu gá Bẹ̃rḩsẹ́bã gâlé. Ịbụrahḩmṹ ri dó u'álé Bẹ̃rḩsẹ́bã gá 'dãá.

Anzị Nãhọ́rḩ drḩ kî

20 Sáwã ãzí vúlé gá Ịbụrahḩmṹ are Mílĩkã tị anzị kí ádrḩpḩ Nãhọ́rḩ ní ãrõ:
21 Ụ́zḩ ĩ'di ngọ́tị kãjãní rĩ, 'Bṹzḩ 'i Ụ́zḩ 'bã ádrḩpḩ, Kẹ̃mṹwẹ́lḩ 'i Ãrámũ 'bã
átẹ́pị 'i,
22 Kẹ̃sẹ́dḩ 'i, Házõ 'i, Pĩlĩdásĩ 'i, Yĩdĩláfũ 'i, ãzíla Bẹ̃tṹwẹ́lḩ 'i
23 Bẹ̃tṹwẹ́lḩ tị Rẽbékã 'i. Mílĩkã tị anzị ãgọbị ãrõ 'dĩ kí Ịbụrahḩmṹ 'bã
ádrḩpị Nãhọ́rḩ nî.
24 Ũkú ĩ'didrḩ ãtí'bó ru umvelé Rẹ̃wṹmã 'i rĩ tị ĩ'diní: Tébã 'i, Gãhámṹ 'i,
Tãhásĩ 'i ãzíla Mákã 'i.

23

Sárã 'bã drãjó rĩ

1 Sárã u'á ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ ílí 127.
2 Sárã drã dó Hẹ̃bṹrọ́nḩ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ drḩ gá ãzíla Ịbụrahḩmṹ awá
ĩ'di 'bã drã 'dãá.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḩmṹ a'be ãvũ ũkû drḩ vṹrṹ 'dãá, mụ 'bá Hḩtḩ
rú rĩ 'ba rṹ jọ,
4 “Ma ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ãmḩyọ́ŋá; ĩmi uzị mání ãngũ ãzí mání sĩ icójó
mâ ũkû 'bã ãvũ ḩsḩjó rá la.”
5 'Bá Hḩtḩ rú rĩ umvi kí Ịbụrahḩmṹ ní,
6 “Ãmbógó, mí are ịjọ́ ãma tị gá rĩ. Mi úpímvá ãmbógó la ãma drĩdríŋĩ
gá 'dâ; ípẽ ṹjḩgọ́ ãzí ũniyambamba la sĩ mî ũkû 'bã ãvũ ḩsḩjó ãngũ ãmadrḩ
'dĩ agá 'dâ. 'Bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá 'dâ icólépi míní 'bṹ ugalépi míní sĩ ãvũ
ḩsḩjó la 'dá yụ.”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḩmṹ ilú drḩ vṹrṹ 'bá Hḩtḩ rú rĩ kí drḩlẹ́ gá,
8 jọ, “Ĩdrĩ ã'ḩ ásḩ pírí sĩ mání sĩ mâ ũkû 'bã ãvũ ḩsḩjó 'dâ rá yã áni, ĩzị
mání Zõhárĩ ngọ́pị Ífĩrõnĩ 'i áma kẹ̃jḩ gá sĩ
9 mání ṹjḩgọ́ Mãkĩpélã gá adrulépi ĩ'didrḩ ámvṹ tị gá rĩ ụzḩjó. Ĩzị mání
ĩ'di ãngũ 'dĩ ụzḩjó ãjẹ̃ ãngũ 'dĩ drḩ pírí rĩ sĩ ĩminí adru agá 'dâ cí 'dĩ gá 'dĩ,
ĩ'di dô sĩ adru ãngũ mání 'bá mádrḩ kí ḩsḩjó rĩ rú.”
10 Ífĩrõnĩ 'bã ãmgbã rĩ ri vâ kẹ̃jḩtị táwṹnḩ 'bá Hḩtḩ rú rĩ 'baní ru trajó rĩ
gá 'dãá ĩndĩ; ãzíla umvi ịjọ́ Ịbụrahḩmṹ ní 'bá pírí Hḩtḩ rú 'dãá rĩ kí drḩ gâsĩ;
11 “Yụ ãmbógó mádrḩ mí are drĩ ma; ma míní ãngũ ámvṹ ru 'dã fẽ pírí
ṹjḩgọ́ ala gá rĩ trũ ḩsáḩị, 'bá mádrḩ 'dĩ kí drḩ gâsĩ ma ãngũ 'dĩ fẽ míní rá, mi
dô sĩ mî ũkû 'bã ãvũ ḩsḩ.”
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịbụrahḩmṹ ilú drḩ vṹrṹ 'bá Hḩtḩ rú rĩ kí drḩlẹ́ gá ḩdḩ

13 ãzíla jọ Ífĩrõnĩ ní 'bá pírí 'dãá rĩ kí drį̃ gâsĩ, “Mí are drĩ ma ídrĩ icó rá
rĩ gá. Ma ámvụ́ 'dĩ 'bã ãję̃ ũfẽ pírí rá. Mí ã'į̃ ũfẽŋá mání lẽlé ũfẽlé 'dĩ 'i,
ma dô sĩ ũkú mádrį̃ 'bã ãvũ į̃sį̃ 'dãá.”
14 Ífĩrõnĩ umvi Ịbụrahḭmṹ ní jọ,
15 “Ãmbógó mádrį̃ mí are drĩ ma, ãngũ 'dĩ 'bã ãję̃ lú Sę̃kę̣lį̃ sílĩvã rú 400,
wó 'dĩ la ãmaní mí be ã'du idé? Mí į̃sį̃ mî ũkû 'bã ãvũ 'i.”
16 Ịbụrahḭmṹ ã'į̃ ãję̃ Ífĩrõnĩ 'bã lịlę̣ rĩ rá ãzíla ṹ'bį̃ dó séndẽ tá ĩ'diní lẽlé
'dã 'i 'bá Hḭtį̃ rú rĩ kí drį̃ gâsĩ: Sę̃kę̣lį̃ sílĩvã rú 400 'dĩ ãko séndẽ ṹ'bį̃jó 'bá
bĩsírã idélépi sáwã 'dã sĩ rĩ 'badrį̃ sĩ.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ Ífĩrõnĩ drḭ Mãkĩpélã gá Mãmírẽ andre gá rĩ ámvụ́ la kí
ṹjḭgọ́ la ala gá rĩ be ãzíla ife pírí ala gá 'dãá rĩ abe acá kî dó Ịbụrahḭmṹ 'bã
ãko rú.
18 'Bá pírí Hḭtį̃ rú ru tralépi 'dãá rĩ nį̃ kí dó tọndọlọ rá ãngũ 'dã dó
Ịbụrahḭmṹ ãni.
19 'Dã 'bã vúlé gá Ịbụrahḭmṹ į̃sį̃ dó ũkû Sárã 'i ṹjḭgọ́ ãngũ Mãkĩpélã 'dĩ
Mãmírẽ (umvelé Hę̃bṹrọ́nį̃ 'i rĩ) 'bã wókõ į̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá 'dĩ
Kãnánĩ gá.
20 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ámvụ́ ándrá 'bá Hḭtį̃ rú rĩ 'badrį̃ ãzíla ṹjḭgọ́ la ala gá rĩ be rĩ
acá kí dó sĩ ãko Ịbụrahḭmṹ ãni la rú sĩ 'bá į̃sį̃jó.

24

Ĩsákã 'bã Rẽbékã ĩgbãjó rĩ

1 Ịbụrahḭmṹ acá dó ãmbá ru ãzíla ílí trũ ũ'bí ru ãzíla Úpí wi dó ĩ'diní
sṹsụ́ ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí drį̃ gá.
2 Ịbụrahḭmṹ jọ dó ãtí'bó ãmbógó ãko ĩ'didrį̃ kí drį̃lę̣ gá pírí rĩ ní, “Ísu
ími drḭ áma pálé gá.*
3 Álẽ ína ũyõ Úpí Ãdróŋá 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kụ́ be rĩ 'bã rụ́ sĩ, mí icó fẽlé
la mâ ngọ́pị ní ũkú Kãnánĩ ízó ru la ĩgbãlé ku.
4 Lẽ ímụ ãngũ ándrá mání sĩ ãfũjó rĩ gá mâ kãká 'ba rṹlé, mí į̣sụ́ dó sĩ
ũkú mâ ngọ́pị Ĩsákã ní ala gá 'dãá.”
5 Ãtí'bô zị ĩ'di, “Wó ĩzóŋâ drĩ dó lẽ lḭcọ́ ĩ'badrį̃ a'belé sĩ amṹjó má be ãngũ
'dĩ gá 'dõlé ku rĩ gá? Ma dó mî ngọ́pị agụ vúlé ãngũ míní sĩ angájó rĩ gâlé
yã?”
6 Ịbụrahḭmṹ umvi ĩ'diní, “Índre múké-múké álẽ mí uja mâ ngọ́pị vúlê lé
ku!
7 Úpí Ãdróŋá 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kụ́ be, ándrá áma anzélépi angájó má
átę̣pị drḭ lḭcọ́ gâlé rĩ na ándrá ũyõ ãngũ 'dĩ fẽjó anzị mádrḭ mụlé tịlé drį̃lę̣
gâlé rĩ 'banî. Ĩ'di mãlãyíkã tị pẽ mụlé ími drį̃lę̣ gá, mi dô sĩ ũkú į̣sụ́ mâ
ngọ́pị ní ãngũ 'dã gá 'dãá.
8 Ĩzóŋâ drĩ lẽ amṹlé mí be ku, átrũ mi ũyõ míní nalé rĩ agá rá, wó álẽ mí
uja mâ ngọ́pị vúlê lé ku.”
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó Ịbụrahḭmṹ drį̃ su dó drḭ úpí ĩ'didrį̃ pálé gá, na dô sĩ ũyõ
ã'į̃ dó ḭjọ́ Ịbụrahḭmṹ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ ngalé rá.
10 Ãtí'bó Ịbụrahḭmṹ drḭ ãmbógó rĩ ũdrõ dó ãko ãlá-ãlá la kí ngãmíyã
mụdrḭ ãmbógó ĩ'didrį̃ drį̃ kí drį̃ gá ãzíla mụ dô sĩ Mẽsõpõtámĩyã gá táwṹnį̃
Nãhọ́rį̃ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.

* **24:2** *Ísu ími drḭ áma pálé gá* drḭ sujó 'bá ãmbógó 'bã pálé gá rĩ 'bã ífí ũyõ najó sĩ alḭjó ḭjọ́ azḭlé rĩ drį̃ gâsĩ ku.

11 Ĩ'di dó mụ calé 'bo, fẽ dó ngãmíyã ula kí ru ĩndróloŋá sĩ vų̃rụ́ kídí tị gá ãmvé-ãmvélé ru 'dĩ sĩ úfi drĩ táwų̃ñ̨ agâlé ku rú sáwã ũkú 'baní amụ́jó į̃yị́ kojó rĩ gá.

12 'Dã 'bã ũngúkú gá zị Ãdróŋá 'i, "Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị́ Ịbụrahị́mų̃ drį̃, ífẽ mání ãndrũ drį̃lẹ́ba ãzíla mí i'da ásị́ į̃gbę̃ ãmbógó mádrị́ Ịbụrahị́mų̃ nî.

13 Índre, átu pá kídí tị gá izonzi ãmụrụgọ rú 'bá táwų̃ñ̨ 'dĩ agá rĩ 'badrį̃ 'bã kí į̃yị́ kojó rĩ gá 'dõ.

14 Ádrĩ jọ la ãlu la ní, 'Mí ilú mání kére į̃yị́ drị́ gá 'dĩ 'i, 'bárĩ ífẽ mání į̃yị́ ala gá 'dĩ mvụlé fô.' Drĩ jọ la, 'Ímvụ, ãzíla ma į̃yị́ ãbĩ ngãmíyã mídrį̃ 'baní ĩndĩ,' 'dĩ la dó 'bã sĩ adru ĩzóŋá míní pẽlé ãtí'bó mídrị́ Ĩsákã ní ũkú ru rĩ 'i. Drĩ dó ru idé 'dĩ 'bã áni rá, ma dó nį̃ la ímba ị́jọ́ míní azịlé ãmbógó mádrį̃ ní rĩ 'bã tã rá rĩ gá rá."

15 De drĩ Ãdróŋá zị agá ku rú, Rẽbékã acá kére į̃yị́ drį̃ trũ kọ́trọ́ gá. Ĩ'di Bẹ̃tụ́wẹ́lį̃ į̃zẹ́pị Ịbụrahị́mų̃ ádrị́pị Nãhọ́rį̃ ngọ́pị Mílĩkã 'bã tịlé rĩ 'i.

16 Ĩ'di ĩzóŋá ãráŋá bíkĩrã rú ũniyambamba la. Fi dó kídí agâlé, tõ dó į̃yị́ kére gá tré, ãfũ dô trũ ãmvé 'dõlé.

17 Ãtí'bô afụ dó ru ĩ'di rụ̃lé jọ, "'Bárĩ ífẽ mání mî į̃yị́ kére agá 'dĩ mvụlé wereŋá ru fô."

18 Ĩzóŋâ jọ, "Ãmbógó ímvụ." Gbõgbõ ĩzóŋâ inga dó kére ĩ'di kọ́trọ́ gá rĩ vų̃rụ́ ãzíla fẽ dó sĩ ĩ'diní į̃yị́ mvụlé.

19 Ĩ'di dó mụ į̃yị́ fẽlé mvụlé ĩ'diní 'bo jọ dó, "Ma vâ mụ į̃yị́ ãbĩlé ngãmíyã mídrị́ 'dĩ 'baní mvụlé kpere ĩ'baní aga agá."

20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ũsũ į̃yị́ ị́mbị́ mbẽlẽŋá ru ãkójó ngãmíyã 'baní į̃yị́ mvụjó rĩ agá, cẹ̃ dó kídí gâlé į̃yị́ ukolé kpere ngãmíyã 'bã kí į̃yị́ mvụ agá pírí.

21 Ãtí'bô rĩ dó ĩzóŋá 'dĩ nį̃lé kíríkírí ru, ndrejó la Úpí fẽ dó íní drį̃lẹ́ba 'bo yã rĩ.

22 Ngãmíyã kí mụ į̃yị́ delé mvụ agá 'bo, ágọ́bį̃ a'dụ́ fõrĩfõrĩŋá ãzíla su ĩ'di ũmvu la gá, a'dụ́ vâ ríŋĩ̃ gólũdĩ rú pãrã-pãrã la kí į̃rį̃ sulé drị́ ũte la gá.

23 Uja dó ĩ'di zịlé, "Mi ã'di į̃zẹ́pị 'i yã? 'Bárĩ ílũ mání̂ fô; ãngũ ãzí mání sĩ kojó mâ 'bá 'dĩ kí abe ãzíla ãko má ãni 'dĩ kí abe la ĩmi drị́ko gâlé cí yã?"

24 Ĩzóŋâ umvi ĩ'diní, "Ma ngọ́tị́ŋá Mílĩkã 'bã tịlé Nãhọ́rį̃ ní Bẹ̃tụ́wẹ́lį̃ 'bã į̃zẹ́pị 'i."

25 Jọ vâ, "Ãma drị́ko gá 'dãá ãná céke ãnãkpá 'baní sĩ ru ulajó drį̃ la gá ãzíla ãkónã ãnãkpá 'baní nalé rĩ cí, ãngũ ĩminí sĩ u'ájó ãzíla ụ́'dụ́ kojó rĩ vâ cí."

26 Ágọ́bį̃ tį̃ ãja, ilú drį̃ vų̃rụ́ sĩ Úpí į̃nzį̃jó ãrútáŋá sĩ.

27 Jọ, "Má ịcụ́ Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị́ Ịbụrahị́mų̃ drį̃ 'bã rụ́. Ĩ'di 'bã ị́jọ́ ĩ'diní azịlé rĩ tãmbajó ã'į̃táŋá sĩ ãmbógó mádrį̃ ní rĩ sĩ. Úpí a'dé áma drį̃ gę̃rį̃ gâsĩ pịrị kãká ãmbógó mádrį̃ drį̃ 'ba rụ́."

28 Ĩzóŋâ cẹ̃ dó ụ́ngụ́ sĩ mụlé ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé 'bá ĩ'badrị́ko gá rĩ 'banî.

29 Rẽbékã 'bã ádrị́pị Lábãnĩ afụ dó ru cẹ̃lé ãtí'bó Ịbụrahị́mų̃ drį̃ rụ́ kídí tị gâlé.

30 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ĩ'di 'bã fõrĩfõrĩŋá ámvọ́pį̃ 'bã ũmvu gá ãzíla ríŋĩ̃ pãrã-pãrã drị́ ũte la gá rĩ kí ndrejó ãzíla ị́jọ́ ágọ́bį̃ 'bã jọlé ámvọ́pį̃ Rẽbékã 'bã lũlé rĩ kí arejó rĩ sĩ. Lábãnĩ mụ dó sĩ ágọ́bį̃ rụ̃lé ãzíla ịsụ́ dó tu pá ngãmíyã kí andre gá kídí tị gá 'dãá.

31 Lábãnĩ jọ ĩ'diní, “Mí amụ́ lịcọ́ gá, mi 'bá Úpí 'bã sĩ sũsụ́ wijó drị̃ la gá
'bo la. Ítu pá ãmvélé 'dõlé íni la ã'du ịjọ́ sĩ yã? Má idé míní jó sĩ ụ́'dụ́ kojó
ãzíla ãngũ ngãmíyã kí sĩ ụ́'dụ́ kojó rĩ kí bábá 'bo.”
32 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ágọ́bị̃ fi dó lịcọ́ agâlé, Lábãnĩ ayụ dó tẹ́rị́ ngãmíyã kí ũngúkú
gá rĩ kí rá. Fẽ dó ĩ'baní ãkónã nalé ãzíla fẽ dó ỹyị́ ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ ní
'bá ĩ'didrị̃ abe sĩ pá ũjĩjó.
33 Ála mụ íná ajílé ĩ'baní 'bo, ágọ́bị̃ jọ, “Ána drĩ íná ku kpere mání ịjọ́ tá
mání amụ́jó rĩ jọ agá ráká.” Lábãnĩ jọ, “Múké, ínze ãmaní ịjọ́ míní amụ́jó
rĩ vú.”
34 Ágọ́bị̃ jọ, “Ma ãtí'bó Ịbụrahịmũ̃ drị̃ 'i.
35 Úpí wi sũsụ́ ãmbógó mádrị̃ ní ỹõ rú ĩ'di dô sĩ málĩ trũ. Fẽ ĩ'diní málĩ
kí kãbĩlõ, ỹndrị́, tị́ ãzíla málĩ gólũdĩ, sílĩvã, ãtí'bó ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ
kí, ngãmíyã ãzíla kãỹĩnõ kî trũ.
36 Ãmbógó mádrị́ Ịbụrahịmũ̃ 'bã ũkû Sárã tị ĩ'diní ngọ́tị́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó
ãmbá ru, ãzíla fẽ dó ãko ĩ'didrị̃ kí pírí ngọ́pỹ nî.
37 Ãmbógó mádrị̃ fẽ mání ũyõ nalé jọ, ‘Lẽ ífẽ mâ ngọ́pị ní ũkú ỹgbãlé
ãngũ Kãnánĩ drị́ mání sĩ u'ájó ala gá 'dĩ gá 'dâ ku.
38 Wó ímụ rá la 'bá mâ átẹ́pị drị̃ 'ba rụ́ ãzíla mí ịsụ́ mâ ngọ́pị ní ũkú
angájó kãká mádrị̃ kí agá.’
39 “Má uja dó ãmbógó mádrị̃ zịlé, ‘Wó ỹzóŋâ drĩ dó gã amụ́lé má be
úmgbé rĩ gá?’
40 “Umvi mání, ‘Úpí mání tị arelé ụ́'dụ́ pírí rĩ la Mãlãyíkã ĩ'didrị̃ tị pẽ
mí be, mi adru drị̃lẹ́ba rú. Mi ũkú ỹgbã mâ ngọ́pị ní kãká mádrị̃ kí agá,
angájó jó má átẹ́pị drị̃ agá.
41 'Dã 'bã ũngúkú gá ídrĩ dó mụ 'bá mâ kãká ru rĩ 'ba rụ́, drĩ kí ỹzóŋâ fẽ
amụ́lé ku la nĩ yã áni, átrũ mi ũyõ míní nalé rĩ agá rá.’
42 “Ma tá ãndrũ mụ acálé kídí tị gá 'dãá 'bo, ázị ịjọ́ ájọ, ‘Úpí Ãdróŋá
ãmbógó mádrị́ Ịbụrahịmũ̃ drị̃ drĩ tá icó rá 'bá rĩ ífẽ mání drị̃lẹ́ba ịjọ́ mání
amụ́jó 'dĩ gá.
43 Índre átu pá kídí 'dĩ tị gá 'dõ, ỹzóŋá ãzí bíkĩrã rú la drĩ amụ́ ỹyị́ kolé,
ádrĩ jọ la 'bã ãfẽ mání ỹyị́ mvụlé kére ĩ'didrị́ 'dĩ agá,
44 drĩ jọ la 'ẽ ímvụ, 'i vâ fẽ la ngãmíyã mádrị̃ 'baní ỹndĩ, lẽ 'bã adru dó
ỹzóŋá Úpí 'bã pẽlé ãmbógó mádrị́ Ịbụrahịmũ̃ 'bã ngọ́pị ní rĩ 'i.’
45 “Áde drĩ Ãdróŋá ã'ị̃ agá áma ásị̃ gâlé ku rú, gbõgbõ Rẽbékã acá cí kére
trũ ĩ'di kọ́trọ́ gá, fi dó kídí agâlé ỹyị́ ãbĩlé, ájọ ĩ'diní, ‘'Bárĩ mí ãfẽ mání ỹyị́
mvụlé fô.’
46 Gbõgbõ ỹzóŋâ ilú dó kére ĩ'di kọ́trọ́ gâlé jọ, ‘Ímvụ, ma vâ uko la
ngãmíyã mídrị̃ 'baní ỹndĩ,’ ámvụ dó ỹyị́ rá ãzíla ỹzóŋâ fẽ dó vâ ỹyị́ mvụlé
ngãmíyã 'baní ỹndĩ.
47 Ázị dó ĩ'di, ‘Mi ã'di ỹzẹ́pị 'i yã?’ Umvi, ‘Ma ngọ́tị́ŋá Mílĩkã 'bã tịlé
Nãhọ́rị̃ ní Bẹ̃tụ́wẹ́lị̃ 'bã ỹzẹ́pị 'i.’ 'Dã 'bã ũngúkú gá ágĩ dó fõrĩfõrĩŋá ũmvu
la gá ãzíla ásu dó ríŋĩ kí drị́ ũte la gá.
48 'Dã 'bã ũngúkú gá átị̃ dó ãja ãzíla má ilú drị̃ vũ̃rụ́ sĩ Úpí ỹnzỹjó ãrútáŋá
sĩ. Má ịcụ́ Úpí Ãdróŋá ãmbógó mádrị́ Ịbụrahịmũ̃ drị̃ 'i ĩ'di 'bã áma drị̃
a'déjó pịrị 'bá ãmbógó mádrị̃ drị̃ 'ba rụ́ ádrị́pỹ 'bã ỹzóŋá ỹgbãjó ngọ́pỹ nî rĩ
sĩ.
49 Ú'dî'da ílũ mání ã'ỹtáŋá sĩ ãzíla ásị̃ ỹgbẹ̃ sĩ ịjọ́ ãmbógó mádrị̃ 'bã áma
tị ãpẽjó 'dĩ icó rá yã jõku yụ, ma dó sĩ nỹ la ma ã'du idé yã rĩ gá ỹndõ.”

50 Lábãnĩ kí Bẹ̃tụ́wẹ́lị̃ be umvi kí ĩ'diní, “'dĩ ị́jọ́ angálépi Úpí drị̃ rĩ 'i ãma
ico ị́jọ́ ujalé ala gá ãluŋá la ku.
51 Rẽbékã ĩ'di 'dĩ, í'dụ ĩ'di ímụ trũ, mí agụ ĩ'di, 'ba acá ãmbógó mídrị̃ 'bã
ngọ́pị 'bã ũkú ru cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.”
52 Ãtí'bó Ịbụrahị̃mũ̃ drị̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, tị̃ ãja ãzíla su tị vũ̃rụ́ sĩ
Úpí ĩ̃nzĩ̃jó.
53 Ãtí'bó Ịbụrahị̃mũ̃ drị̃ fẽ dó gólũdĩ, ŋálí ãzíla bõngó ãjẹ̃ rú 'dĩ kí Rẽbékã
nî. Fẽ vâ fẽtáŋá ãjẹ̃ rú la kí ádrị̃pị̃ 'baní ãndrẽ be ĩndĩ.
54 Ãtí'bó Ịbụrahị̃mũ̃ drị̃ kí 'bá ĩ'didrị̃ abe na kí dó íná, mvụ kí dó wáyĩnĩ,
ị́nị́ 'dã sĩ ko kí dó 'dãá. Kí mụ angálé ũ̃'bụ́tị sĩ ãtí'bô jọ, “Álẽ dó mụlé
ãmbógó mádrị̃ drị̃lé.”
55 Wó Rẽbékã 'bã ádrị̃pị kí ãndrẽ be jọ kí, “Lẽ ĩzóŋâ 'bã u'á drĩ ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃
jõku mụdrị́ 'dĩpí ráká ĩ'di dô sĩ mụ ĩndõ.”
56 Wó ãtí'bô jọ ĩ'baní, “Ĩmi ịrị́ ma 'dâ ku, ã'dusĩ̃ku ú'dî'da Úpí fẽ mání
drĩ̃lẹ́ba ácĩ̃ mádrị̃ gá rá, ĩfẽ ámụ ãmbógó mádrị̃ rụ̃lé.”
57 Jọ kí, “Ãma drĩ ĩzóŋâ umve 'ba amụ́ drĩ ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ jọlé nĩ.”
58 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ umve kí dó Rẽbékã 'i ãzíla zị kí ĩ'di, “Ílẽ mụlé ágọ́bị́ 'dĩ be rá
yã?” Umvi dó, “'Ẽ, ma mụ rá.”
59 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ pẽ kí dó Rẽbékã kí tị ũkú ándrá ĩ'di tã mbalépi ãnzĩ̃rĩ̃ŋã
sĩ rĩ be, mụ kí dó ãtí'bó Ịbụrahị̃mũ̃ drị̃ trũ 'bá ĩ'didrị̃ abe.
60 Wi kí dó sũ̃sụ́ Rẽbékã ní jọ kí, “Ãmã ámvọ́pị ítị álĩ̃fũ álĩ̃fũ; anzị mídrị́
tị̃lé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ndẽ kí mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí rá.”
61 'Dã 'bã ũngúkú gá Rẽbékã kí izonzi ĩ'didrị́ ãtí'bó ru rĩ kí abe tụ kí dó
ngãmíyã kí sị́ gá ãzíla ãtí'bó Ịbụrahị̃mũ̃ drị̃ 'dụ dó Rẽbékã 'i trũ mụjó.
62 Ĩsákã amụ́ kídí Bẹ̃rĩ̃ Lãháyĩ-Rọ́yĩ̃ gâsĩ Kãnánĩ 'bã wókõ ándrá Nẹ̃gẹ́vũ̃
ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
63 Ụ́'dụ́ ãlu ĩndróloŋá sĩ Ĩsákã mụ ámvụ́ agâlé ị́jọ́ ũrã trũ Ãdróŋá drị̃ gá,
inga mị́fị̃ ụrụgá ndre ngãmíyã kí amụ́ agá.
64 Rẽbékã ndre vâ ãngũ ụrụgá, ndre Ĩsákã 'i, asị́ ngãmíyã sị́ gâlé rĩ sĩ
vũ̃rụ́
65 ãzíla zị ãtí'bô 'i, “Ágọ́bị́ amụ́lépi ámvụ́ agâ sĩ ãma drị̃ alị́lépi 'dã ã'di
'i?” Ãtí'bô umvi ĩ'diní, “'Dã ãmbógó mádrị̃ 'i.” Rẽbékã aku dó ru drị̃ bõngó
sĩ cí.
66 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bô nze dó Ĩsákã ní ị́jọ́ 'dĩ kí vú pírí.
67 Ĩsákã ajî dó Rẽbékã 'i ãndrẽ Sárã drị́ jó agá ãzíla acâ dó ĩ'di 'bã ũkú
ru. Lẽ ĩ'di ambamba, ãzíla acâ dó 'bá Ĩsákã 'bã ásị́ ũŋmĩ̃lépi rĩ rú ãndrẽ
'bã drãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

25

Anzị Kẹ̃tụ́rã 'bã tị̃lé Ịbụrahị̃mũ̃ ní rĩ kî

1 Ịbụrahị̃mũ̃ ĩgbã vâ ũkú ãzí rĩ rụ́ la Kẹ̃tụ́rã 'i.
2 Tị ĩ'diní anzị 'dĩ kî: Zĩmũránĩ 'i, Yõkĩsánĩ 'i, Mẽdánĩ 'i, Mị̃dị́yánị̃ 'i,
Ĩsãbákĩ 'i, ãzíla Sụ́wã 'i.
3 Yõkĩsánĩ tị Sébã kí Dẽdánĩ be, Dẽdánĩ tị Ãsũrímũ 'i, Lẹ̃tũ̃sị̃mũ̃ 'i ãzíla
'bá Lẹ̃wũ̃mị́mũ̃ drị̃ kí abe.
4 Anzị Mị̃dị́yánị̃ drị̃ kí:
Ífã 'i, Ĩférũ 'i, Hãnókĩ 'i, Ãbídã 'i ãzíla Ĩlídã 'i. 'Dĩ kí ándrá pírí anzị
Kẹ̃tụ́rã drị̃ kî.

5 Ịbụrahịmṹ fẽ dó ãko ĩ'didrị̃ kí pírí Ĩsákã drị.
6 Wó Ịbụrahịmṹ drã drĩ ku rú, fẽ ãko wókõ anzị ũkú ĩ'didrị ãtí'bó ru rĩ 'badrị̃ kí ãzíla pẽ dó sĩ kí tị ãngũ ĩ̃tṹ 'bã ãfũ agâlé ru ngọ́pĩ̃ Ĩsákã rṹ 'dãá rĩ sĩ álị.

Drã ãzíla ĩ̃sĩ̃ŋá Ịbụrahịmṹ drị̃

7 Ịbụrahịmṹ u'á dó ídri rú ílí 175 drã dó ĩndõ.
8 Drã dó 'dĩ sĩ ĩ'di dó ĩdránígó ru, mụ dô sĩ áyịpịka ũdrãlépi rá rĩ 'ba rṹlé.
9 Ngọ́pĩ̃ Ĩsákã kí Ịsụmayịlĩ̃ị be ĩ̃sĩ̃ị kí dó ĩ'di ṹjịgọ́ Mãkĩpélã gá, ámvṹ Mãmírẽ 'bã wókõ ĩ̃tṹ 'bã agá gâlé ru Ífĩrõnĩ Zõhárĩ ngọ́pị 'bá Hịtĩ̃ị rú rĩ drị̃ agá.
10 'Dĩ ámvṹ ándrá Ịbụrahịmṹ 'bã ĩgbãlé 'bá Hịtĩ̃ị rú rĩ 'badrị rĩ 'i ĩ̃sĩ̃ị dó Ịbụrahịmṹ kí ũkû Sárã 'be ĩ̃rĩ̃ị trá ãngũ 'dã gá 'dãá.
11 Drã Ịbụrahịmṹ drị̃ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá wi sṹsṹ ngọ́pĩ̃ Ĩsákã nî, ĩ'di 'bã u'á agá ãni rú kídí Bẹ̃rĩ̃ị Lãháyĩ-Rọ́yĩ̃ị drị̃ tị gá.

Anzị Ịsụmayịlĩ̃ị drị̃ kî

12 'Dĩ ãwí Ịsụmayịlĩ̃ị ũkú Ịbụrahịmṹ drị Sárã 'bã ãtí'bó ru Hãgárĩ Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ị ízó ru rĩ 'bã tịlé rĩ drị̃ 'i.
13 Anzị Ịsụmayịlĩ̃ị drị̃ kí gápi 'dĩ tịŋá ĩ'badrị̃ kí vú sĩ; ngọ́tị kãjãní rĩ rṹ Nẽbãyọ́tị 'i, ũngúkú la gá rĩ kí Kẽdárĩ 'i, Ãdĩ̃bẹ́lĩ̃ị 'i, Mĩbũsámũ 'i,
14 Mísíma 'i, Dúmã 'i, Másã 'i,
15 Hãdádĩ 'i, Témã 'i, Yẹ̃tṹrĩ̃ị 'i, Náfĩsĩ 'i ãzíla Kẽdémã 'i.
16 'Dĩ kí anzị Ịsụmayịlĩ̃ị drị̃ mụdrị drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ị rṹ ũsĩlé sṹrṹ ãzíla tọ̃rọ́mẹ ĩ'badrị̃ kí vú sĩ ãzíla ãngũ ĩ'bã kí sĩ urijó rĩ abe rĩ kî.
17 Ịsụmayịlĩ̃ị u'á ídri rú ílí 137 drã dó ĩndõ.
18 Anzị Ịsụmayịlĩ̃ị 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ ri kí u'álé drĩdríŋĩ ãngũ Hãvịlã 'badrị Sṹrĩ̃ị be rĩ gá Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ị 'bã wókõ ĩ̃tṹ 'bã agá gâlé ru mụ agá Ãsṹrĩ̃yã gâlé ru. Anzị 'dĩ ngṹ kí ru ĩ'bã ádrĩ̃pịka Ịbụrahịmṹ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí abe ũnzí.

Ịsãwṹ kí tĩ̃jó Yãkó'bõ be rĩ

19 'Dĩ ãwí Ĩsákã Ịbụrahịmṹ ngọ́pị drị̃ 'i.
20 Ĩsákã 'bã ílí la dó mụ calé kãlị sụ 'bo, ĩgbã dó Rẽbékã Bẹ̃tṹwẹ́lĩ̃ị Ãrãménĩyã rú rĩ 'bã ĩ̃zẹ́pị Lábãnĩ 'bã ámvọ́pị 'i angájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá.
21 Rẽbékã 'bã tĩ̃jó ku rĩ sĩ Ĩsákã zị Úpí ĩ'dinî. Úpí umvi ĩ'di 'bã zịtáŋá rá, Rẽbékã ịsṹ dó sĩ 'a.
22 Anzị ã'bã kí dó sĩ ru ĩ̃rĩ̃ị, ri kí dó ru colé ĩ'di agâlé útĩ drĩ kí ku rú. Rẽbékã zị, "Ã'du la ru idé áma ụrụ'bá gá íni nĩ?" Mụ dó sĩ Úpí zịlé ịjọ́ la sĩ.
23 Úpí jọ ĩ'diní, "Sṹrṹ ĩ̃rĩ̃ị kí ími 'a gá nĩ, mi rú 'bá kí ãwṹ ĩ̃rĩ̃ị, kí ru awa ndú-ndú angájó ími agá 'dâ. Sṹrṹ ãlu rĩ la adru ũkpó trũ ĩ'di ãzí rĩ ndẽ rá. Ngọ́tị kãjãní rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá."
24 Sáwã ĩ'di 'bã tĩ̃jó rĩ la mụ calé 'bo, ísṹ anzị ãgọbị kí ĩ'di 'a gá ĩ̃rĩ̃ị.
25 Kãyó rĩ íní la ika rú 'bíko trũ jĩnã, ịjọ́ 'dĩ sĩ ú'da dó rṹ la Ịsãwṹ 'i.
26 Vúlé rĩ ãfũ ãzíla rụ ádrĩ̃pĩ̃ị Ịsãwṹ 'bã ĩníŋá ĩ'didrị̃ sĩ cí, ịjọ́ 'dĩ sĩ ú'da dó rṹ la Yãkó'bõ 'i. Ĩsákã 'bã ílí ca dó 'dĩ sĩ kãlị ázíyá ũkû 'bã anzị 'dĩ kí tĩ̃jó rĩ sĩ.
27 Anzị 'dĩ zo kí dó rá, Ịsãwṹ acá dó ãlịgọ́ dora gbẹlépi rĩ rú 'bá ásé 'a ãni la rú, wó Yãkó'bõ 'bãngá 'bá ĩ̃gbẹ́ u'álépi lịcọ́ gá la.

28 Ĩsákã lẽ 'bãngá Ịsãwṹ 'i ĩzá ásé agá rĩ 'bã ãjị́ sĩ, wó Rẽbékã lẽ 'bãngá Yãkó'bõ 'i.

Ịsãwṹ 'bã hákĩ ĩ'didrị̃ kãjãnĩ drị̃ ụzịjó rĩ

29 Ụ́'dụ́ ãlu Yãkó'bõ la lõpérẽté a'dí agá, Ịsãwṹ angá dora gá ãzíla ãbị̃rị̃ ndẽ dó ĩ'di káyĩ.

30 Jọ Yãkó'bõ ní, “Mí ãfẽ mání lõpérẽté ika 'dĩ 'i gbõrú! Má ukó rá.” ('Dĩ bãsĩ ĩ'di umvejó Ídõmũ 'i 'dĩ.)

31 Yãkó'bõ umvi, “Ma míní fẽ la rá, ídrĩ hákĩ míní adrujó mání kãjãní rĩ fẽ mání rá rĩ gá.”

32 Ịsãwṹ jọ, “Múké ma úgólé drãlé drã, mání adrujó kãjãní rĩ la mání mũkẽ íngõ idé yã?”

33 Yãkó'bõ jọ, “Ína ũyõ ị́jọ́ míní adrujó kãjãní rĩ mi fẽ la mání ráká.” Ịsãwṹ na dó sĩ ũyõ fẽ dó sĩ hákĩ ĩ'di sĩ adrujó kãjãní rĩ Yãkó'bõ drị̃.

34 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ fẽ dó ĩ'diní íná lõpérẽté sĩ nalé, mvu dó ãzíla inga dó ru mụlé rá. 'Dĩ dó bãsĩ ị́jọ́ Ịsãwṹ 'bã hákĩ ĩ'didrị̃ kãjãnĩ drị̃ 'bãjó áváŋá ru rĩ 'i.

26

Ĩsákã 'bã u'ájó Gérã gá rĩ

1 Rílẽ ãzí a'dé ãngũ drị̃ gá ị̃dị́ cécé ụ́'dụ́ ándrá Ịbụrahị́mṹ ngá rĩ sĩ rĩ áni. Ĩsákã mụ Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ úpí Fĩ̃lĩ̃sĩ̃tĩ̃nĩ̃ gá rĩ rụ́ Gérã gá.

2 Úpí i'da ru Ĩsákã ní jọ, “Ímụ ándrá Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé ku, mí adru ãngũ mání lũlé míní mí adru ala gá rĩ gá.

3 Mí u'á drĩ ãngũ 'dĩ gá 'dâ cêkõ, ma adru mí be ãzíla ma míní sṹsụ́ wi rá. Ma ãngũ 'dĩ fẽ míní anzị mídrị̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ̃ gâlé rĩ abe ũyõ ándrá mání nalé mí átẹ̃pị Ịbụrahị́mṹ ní rĩ tãmbajó.

4 Ma anzị mídrị̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ̃ gâlé rĩ 'baní fẽ kpẽ̃lé cécé lẽlẽgó 'bṹ gá rĩ kî áni, ma vâ ãngũ 'dĩ kí fẽ pírí ĩ'banî. Ma rú sṹsụ́ wi 'bá ũ̃nọ̃kụ́ drị̃ gá 'dĩ 'baní anzị mídrị̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ̃ gâlé rĩ 'ba rṹ sĩ,

5 ã'dusĩ̃ku Ịbụrahị́mṹ are ma rá ãzíla mba vâ ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã ị́jọ́ mání azị̃lé rĩ kí abe rá.”

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã u'á dó sĩ Gérã gá 'dãá.

7 Ãngũ 'dị́pịka kí mụ ĩ'di zị̃lé ũkû ị́jọ́ sĩ 'bo, umvi, “Ĩ'di mâ ámvọ́pị 'i,” ã'dusĩ̃ku idé ũ̃rĩ̃ sĩ sĩ jọjó la, “'Dĩ mâ ũkû 'i” ũrã “'Bá ãngũ 'dĩ gá rĩ icó kí áma 'dị̃lé rá mâ ũkû Rẽbékã la adrujó ũniyambamba rú rĩ sĩ.”

8 Ĩsákã la mụ u'álé ụ́'dụ́ ãzo rú 'dãá 'bo, Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ úpí 'bá Fĩ̃lĩ̃sĩ̃tĩ̃nĩ̃ gá rĩ 'badrị̃ andré ãngũ dẽ̃rị́sã gâsĩ vũ̃rụ́ 'dõlé, ndre Ĩsákã la avá agá ũkû Rẽbékã be, amvu ĩ'di lẽtáŋá sĩ cí.

9 Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ umve Ĩsákã 'i jọ, “Ị́jọ́ mgbã sĩ 'dĩ mî ũkû 'i! Íjọ ĩ'di mî ámvọ́pị 'i íni la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?” Ĩsákã umvi ĩ'diní, “Má ũrã ádrĩ jọ la ĩ'di mâ ũkû 'i ála áma 'dị rá.”

10 Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ jọ, “Mí idé dó ãma íni ã'du ị́jọ́ sĩ? 'Bá má ãni ãzí ãlu la drĩ tá ru la agá ũkú mí drị̃ 'dĩ sĩ rá, mí ají tá drĩ̃lẹ̃ ũnzĩ ãma drị̃ gá 'bo.”

11 Ãbĩ̃mẹ́lẽ̃kĩ̃ azị ị́jọ́ 'bá pírí 'baní, “'Bá ãzí drĩ ágọ́bị́ 'dĩ ĩcãndĩ jõku drĩ ru la ũkú 'dĩ sĩ rá, ála ĩ'di 'dị rá.”

Ãwãŋá kídí drị̃ gá rĩ

12 Ĩsákã sa ũri ãngũ 'dã agá 'dãá, ílí 'dã 'bã vúŋá sĩ tra ãkónã alị údu rĩ pâlé 100 ã'dusĩ̃ku Úpí wi ĩ'diní sṹsụ́ rá.

13 Málĩ ĩ'didrı̨ ri kí kpẽlé kpẽkpẽ ãzíla acá dô sĩ 'bá kụ́rẹ́nı̨ la.
14 Ĩ'di 'bã kãbĩlõ, tı̨ ãzíla 'bá ãti'bo rú 'dĩ kí ũ'bí rú, ı́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Fı̨lĩsĩtı̨nį̃ gá rĩ kí acá kí dó ĩ'diní ãjã sĩ.
15 Kũ kí dó sĩ kídí ándrá ãtí'bó átẹ́pį̃ Ibụrahı́mũ drı̨ 'bã kí galé ısụ́ ĩ'di drĩ 'dĩ sĩ ídri rú rĩ kí tı̨ pírí cí.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãbį̃mẹ́lẽkį̃ jọ Ĩsákã ní, "Mí a'be ãmã ãngũ. Ũkpó mídrı̨ iti dó ãmadrı̨ rá."
17 Íjọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã ĩdã dó ru 'bá kãbĩlõ ucélépi Fı̨lĩsĩtı̨nį̃ rú rĩ kí andre gá 'dãá rá, mụ dó sĩ lı̨cọ́ 'belé á'bụ 'a Gérã drı̨ gá.
18 Ĩsákã uvá kídí ándrá átẹ́pı̨ Ibụrahı́mũ 'bã galé 'bá Fı̨lĩsĩtı̨nį̃ gá rĩ 'bã kí ãzų̃lé átẹ́pį̃ Ibụrahı́mũ 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ 'dĩ kí ãzíla 'da vâ ĩ'baní rụ́ ándrá átẹ́pį̃ 'bã 'dalé rĩ kí vúŋá.
19 Ãti'bo Ĩsákã drı̨ ga kí kídí á'bụ agâlé ısụ́ kí į̃yı̨ ãlá la ala gá 'dãá.
20 'Bá Gérã gá kãbĩlõ ucélépi rĩ ãwã kí 'bá kãbĩlõ Ĩsákã drı̨ kí ucélépi rĩ kí abe ãzíla jọ kí, "Į̃yı̨ 'dĩ ãma ãni!" Íjọ́ 'dĩ sĩ, Ĩsákã 'da dó sĩ į̃yı̨ rụ́ Ĩsékĩ̃* 'i, ĩ'bã kí ãwãjó drı̨ la gá rĩ sĩ.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bó Ĩsákã drı̨ ga kí kídí ãzî, ãwã kí vâ drı̨ la gá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ Ĩsákã 'da dó sĩ rụ́ la Sítĩnã† 'i.
22 Isé vâ ru drı̨lẹ́ gá, ga vâ kídí ãzí rĩ i ãzíla ãwã kî dó drı̨ la gá ku, ı́jọ́ 'dĩ sĩ 'da dó sĩ rụ́ la Rẽhǫ̃bọ́tı̨‡ 'i, jọ dó, "Ú'dî'da Úpí 'be dó ãmaní ı̨rı̨rı̨ 'bo, ãma dó sĩ zo drı̨ gá drı̨ gá ų̃nọ́kụ́ 'dĩ gá 'dâ."
23 'Dãá rĩ sĩ Ĩsákã mụ dó kpere Bẽrı̨sẹ́bã gá.
24 Įnı̨ 'dã sĩ Úpí i'da ru ĩ'diní jọ, "Ma Ãdróŋá mí átẹ́pı̨ Ibụrahı́mũ drı̨ 'i. Mí idé ų̃rı̨ sĩ ku, ã'dusĩku ma mí be cí; ma míní sų̃sụ́ wi rá, ma vâ anzı̨ mídrı̨ mụlé tı̨lé drı̨lẹ́ gâlé rĩ kí fẽ kpẽlé wẽwẽ rú ãtí'bó mádrı̨ Ibụrahı́mũ 'bã ı́jọ́ sĩ."
25 Ĩsákã sı̨ ãlĩtárĩ 'dãá ãzíla į̃nzį̃ dó sĩ Úpí 'i. Sı̨ dó hémã ĩ'didrı̨ 'dãá ãzíla ãtí'bó ĩ'didrı̨ ga kí vâ kídí ãzí ãngũ 'dã gá 'dãá.

Íjọ́ utúŋá Ĩsákã kí drĩdríŋĩ gá Ãbį̃mẹ́lẽkį̃ be rĩ

26 Ụ́'dụ́ ãlu úpí Ãbį̃mẹ́lẽkį̃ ãmụ́ kí angájó Gérã gá Ãhų̃zátı̨ 'bá ĩ'didrı̨ ı́jọ́ itulépi rĩ ãzíla Fĩkólĩ ãmbógó ãsĩkárĩ ĩ'didrı̨ kí drı̨lẹ́ gá rĩ trũ Ĩsákã rụ́.
27 Ĩsákã zı̨ kí, "Wó ĩlẽ jõ dó 'dâ 'bã ngá áma ãjı̨ ku yã, ĩmi adró ándrá vâ 'dâ ma ĩmidrı̨lé rá yã, ĩmi amụ́ dó má rụ́ 'dõlé ã'du gá?"
28 Umvi kí ĩ'diní, "Ãndre ábı̨ 'bãngá lọ́lọ́ Úpí ĩ'di mí be cí rĩ gá rá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ãjọ lẽ dó ãma icí kí tı̨ mî trũ, ãna kí dó sĩ ũyõ ãma drĩdríŋĩ gá cí,
29 ã'dusĩku mí icó dô sĩ ãma idélé ũnzí ku, cécé ãmaní ándrá ími idéjó ũnzí ku ãmaní sĩ ími tı̨ ãpẽjó ásı̨ į̃gbę̃ sĩ rĩ áni. Mi dó 'bá Úpí 'bã sĩ sų̃sụ́ wijó drı̨ la gá rá la."
30 Ĩsákã 'bã dó 'bá 'dĩ 'baní ų̃mų̃, na kí dó íná ãzíla mvụ kí dó ãko mvụlé mvụ-mvų̃ rĩ kî.
31 Ụ́'bụ́tı̨nı̨́nı̨ ãgọbı̨ 'dĩ na kí dó ũyõ kí drĩdríŋĩ gá Ĩsákã trũ, Ĩsákã 'bã dó kí pá ãzíla a'be kí dó Ĩsákã 'i ásı̨ į̃gbę̃ sĩ.
32 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ãti'bo Ĩsákã drı̨ amụ́ kí ĩ'diní ı́jọ́ kídí ĩ'baní galé rĩ drı̨ lũlé jọ kí, "Ãma ısụ́ dó į̃yı̨ 'bo!"
33 'Da dó rụ́ la Síbã§ 'i kpere ãndrũ tǫ̃rọ́mẹ́ 'dã 'bã rụ́ dó sĩ Bẽrı̨sẹ́bã 'i.

---

* **26:20** *Ĩsékĩ̃* 'bã ífí "ãlí'berú 'i." † **26:21** *Sítĩnã* 'bã ífí "ũmbã gá 'i." ‡ **26:22** *Rẽhǫ̃bọ́tı̨* 'bã ífí "drı̨lẹ́mmgbọ 'i." § **26:33** *Síbã* 'bã ífí "ũyõ rú 'i."

34 Ịsãwṹ la dó mụ calé ílí trũ kãlị̃ sụ 'bo, ĩgbã dó Bẹ́rị̃ Hịtị̃ rú rĩ 'bã ĩzẹ́pị̃
Yṹdịtị̃ 'i ũkú ru ãzíla ĩgbã vâ Bãsĩmátĩ Ị̃lọ́nị̃ Hịtị̃ rú rĩ 'bã ĩzẹ́pị̃ 'i.
35 Ũkú 'dĩ fẽ kí dó Ĩsákã 'baní Rẽbékã be ũcõgõ ásị́ gá trẹ̃yị́.

27

Ĩsákã wi sṹsṹ Yãkó'bõ nî

1 Ĩsákã la mụ delé 'bo, mịfị̃ la ãzṹ dó cí. Umve ngọ́pị̃ Ịsãwṹ ngọ́tị̃ kãjãní
rĩ jọ ĩ'diní, "Mâ ngọ́pị!" Ã'ị̃ dó, "Ma cí!"
2 Ĩsákã jọ, "Índre ma dó ĩdránígó ãzíla má icó dó u'álé ṹ'dṹ ãzo rú ku.
3 Í'dụ mî ṹsụ kí bõlọ̃ be ãzíla ífũ mụlé mání ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã ĩzá
ajílé.
4 Mí a'dí mání ĩzá mání lẽlé ãjị́ ambamba rĩ 'i, mí ají ĩ'di má rṹ 'dõlé.
Ádrĩ dó na la 'bo, ma dó sĩ míní sṹsṹ mádrị́ ãsĩjó rĩ wi 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku
rú."
5 Ĩsákã 'bã ịjọ́ jọ agá ngọ́pị̃ Ịsãwṹ be 'dĩ gá 'dâ, Rẽbékã ri ịjọ́ 'dĩ kí arelé.
Ịsãwṹ la mụ drị̃ kolé mụle ĩzá ásé agá rĩ ndrṹ trũ 'bo,
6 Rẽbékã jọ ngọ́pị̃ Yãkó'bõ ní, "Má are ú'dî'da mí átẹ́pị 'bã ịjọ́ jọ agá
Ịsãwṹ ní,
7 'Mí ají mání ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã ĩzá, mí a'dí ĩ'di mánî. Ádrĩ dó ĩ'di na
'bo, ma míní sṹsṹ mádrị́ wi Úpí Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá ịsṹ 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku.'
8 Mâ ngọ́pị! Mí are ịjọ́ mání jọlé míní rĩ múké-múké ãzíla ínga ịjọ́ mání
jọlé míní rĩ 'i.
9 Ímụ ị̃ndrị́ kí agâlé, mí a'dṹ ị̃ndrị́ mũlũkũdũ ãlá la kí ị̃rị̃, ma ãkónã
ãjị́-ambamba la a'dí mî átẹ́pị ní cécé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.
10 Mi ĩ'di agụ mí átẹ́pị ní nalé ãzíla ĩ'di dó sĩ míní sṹsṹ wi ịsṹ 'dĩ sĩ drã
drĩ ku rú benĩ."
11 Wó Yãkó'bõ jọ ãndrẽ Rẽbékã ní, "Índre má ádrị́pị Ịsãwṹ 'bã ụrụ'bá
dụ pírí 'bíko rú, wó áma ụrụ'bá gá 'bíko dụ ku.
12 Wó má átẹ́pị drĩ dó lẽ áma ụrụ'bá ụmvị́lé rĩ gâ? Má icó dó i'dálé 'bá
'bá ulélépi la rú ku yã? Ịjọ́ 'dĩ sĩ má icó áma ụrụ'bá gá áwãtáŋá ajílé sṹsṹ
wiŋá kẹ̃jị́ gá ku yã?"
13 Ãndrẽ Rẽbékã umvi ĩ'diní, "Áwãtáŋâ 'bã adru áma drị̃ gá, mâ ngọ́pị;
mí idé lú ịjọ́ mání jọlé míní 'dĩ 'i, ímụ ãzíla mí a'dṹ mání ị̃ndrị́ kî."
14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ mụ dó ị̃ndrị́ kí a'dṹlé ajílé ãndrẽ rṹ 'dõlé, a'dí dó ĩzâ ãjị́
ambamba rú átẹ́pị̃ 'bã lẽlé rĩ áni.
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Rẽbékã a'dṹ dó bõngó ĩ'di 'bã ngọ́pị̃ drị̃drị̃ Ịsãwṹ
drị́ ũnĩ sĩ ndẽlépi rá ĩ'diní tãmbalé ĩ'didrị́ jó agá 'dãá rĩ kí fẽlé sṹlé Yãkó'bõ
nî.
16 Aku ị̃ndrị́ ínírikó ĩ'didrị́ kí gá ãzíla ãngũ imbe gá 'bíko kó ru rĩ kí abe.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá fẽ dó íná ĩ'di 'bã a'dílé ãjị́ ambamba 'dã ngọ́pị̃
Yãkó'bõ drị́.
18 Yãkó'bõ mụ dó átẹ́pị̃ rṹlé ãzíla jọ, "Mâ átẹ́pị!" Ã'ị̃, "Ma cí," zị ĩ'di, "Mi
dó mâ ngọ́pị íngõ 'i?"
19 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, "Ma mî ngọ́pị kãjãní Ịsãwṹ 'i; ánga ãzị̃ cécé tá
míní lũlé mání rĩ áni. Mí angá rilé ụrụgá ãzíla ína ĩzá mání ajílé míní 'dĩ
'i, mi dô sĩ mání sṹsṹ wi."
20 Ĩsákã zị ngọ́pị̃ 'i, "Mí ịsṹ ĩzâ gbõŋáŋá ru íngoní ru?" Yãkó'bõ umvi
ĩ'di, "Úpí Ãdróŋá mídrị́ ko áma ãzã ĩzâ ịsṹjó nĩ."

21 Ĩsákã jọ Yãkó'bõ ní, “Mâ ngǫ́pị, mí asé drĩ mi ãni rú má rụ́ 'dõlé, ma
dó sĩ ími ụrụ'bá ụmvị́ nĩjó la ãndá-ãndá ru mi Ịsãwṹ 'i yã jõku yụ.”
22 Yãkó'bõ asé dó ru ãni rú átẹ́pị̃ Ĩsákã rụ́ 'dõlé. Ĩtrĩkã ĩ'di jọ, “Ími ụ́'dụ́kọ́
la 'ụ cécé Yãkó'bõ drị̃ áni, wó ími drị́ kí cécé Ịsãwṹ drị̃ kî áni.”
23 Ĩtrĩkã dó Yãkó'bõ ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã drị́ kí 'bíko rú cécé Ịsãwṹ drị̃ kî
áni. Ĩsákã dó ãni rú lẽ agá ĩ'diní sṹsụ́ wi agá,
24 wó zị ĩ'di ị̃dị́, “Ãndá-ãndá ru mi ma ngǫ́pị Ịsãwṹ 'i yã?” Umvi ĩ'di, “'Ẽ,
ma Ịsãwṹ 'i.”
25 Ĩsákã jọ, “Mâ ngǫ́pị, mí ají mání ĩzâ 'i. Ádrĩ dó na la 'bo, ma dó míní
sṹsụ́ mádrị̃ wi.” Yãkó'bõ ajî dó ĩzâ ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla fẽ vâ ĩ'diní wáyĩnĩ
mvụlé ĩndĩ.
26 'Dã 'bã vúlé gá átẹ́pị̃ Ĩsákã jọ ĩ'diní, “Mí asé mi ãni rú má rụ́ 'dõlé, mâ
ngǫ́pị.”
27 Ĩ'di dó mụ ru asélé Ĩsákã amvulé 'bo, ngũ ĩ'di 'bã bõngó kî, wi dó ĩ'diní
sṹsụ́ ĩ'didrị̃ 'i ãzíla jọ,
“Mâ ngǫ́pị 'bã ãjị́ la ngũ cécé ámvụ́ Úpí 'bã sĩ sṹsụ́ wijó drị̃ la gá rá rĩ drị̃
áni.
28 Ãdróŋá 'bã fẽ míní uzogó 'bṹ gá rĩ
ãzíla 'bã fẽ ámvụ́ mídrị̃ 'bã adru kí ãkónã kalépi ambamba rĩ kî rú!
Ãdróŋá 'bã fẽ míní ãná 'bã kakã ãzíla wáyĩnĩ 'bã adru míní wẽwẽ rú.
29 Sụ́rụ́ 'bã adru kí míní ãzị́ ngalé ãtí'bó ru,
'bá pírí 'bã tị̃ kí ãja vṹrụ́ ími drị̃lẹ́ gá.
Mi adru úpí ru sĩ mí ádrị́pịka kí drị̃ cejó,
anzị mî ãndrẽ 'bã tịlé rĩ 'bã tị̃ kí ãja vṹrụ́ ími drị̃lẹ́ gá.
Áwãtáŋá 'bã adru 'bá ími wãlépi rĩ kí drị̃ gá
ãzíla drị̃lẹ́ba 'bã adru 'bá míní sṹsụ́ wilépi rĩ kí drị̃ gá.”

Ịsãwṹ a'ị̃ sṹsụ́ Ĩsákã drị̃

30 Ĩsákã la mụ sṹsụ́ wiŋá Yãkó'bõ ní rĩ delé ãzíla Yãkó'bõ la mụ fũlé 'bo,
cọtị ádrị́pị̃ Ịsãwṹ acá vâ ásé agâlé rĩ sĩ.
31 A'dí vâ ĩzâ ãjị́ ambamba rú, agụ ĩ'di átẹ́pị̃ rṹlé. Jọ, “Mâ átẹ́pị, mí angá
rilé ụrụgá ãzíla ína ĩzá mání ajílé míní ásé agâlé rĩ 'i mi dó sĩ mání sṹsụ́
mí drị́ gá rĩ wi benĩ.”
32 Ĩsákã zị ĩ'di, “Mi ã'di 'i?” Umvi, “Ma mî ngǫ́pị kãjãní Ịsãwṹ 'i.”
33 Ĩsákã aru gbãdrí-gbãdrí ãzíla ụrụ'bá la i'dó yãlé yã-yã, zị dó, “'Bá tá
ãnãkpá ĩzá a'dílépi ajílépi la mání rĩ ã'di 'i? Ána ĩ'di ú'dî'da ịsụ́ mí afí drĩ
ku rú. Áwi dó ĩ'diní sṹsụ́ mádrị́ ãsị̃jó rĩ 'bo ãzíla ãndá-ãndá ru 'dụ dó sṹsụ́
tá tí mání wilé míní rĩ rá.”
34 Ịsãwṹ la mụ ị́jọ́ átẹ́pị̃ Ĩsákã 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo kpẹ̃ dó áwáŋá gá
ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ásị la lẽ dó kpẹ̃lé kpẹ̃kpẹ̃ ãzíla jọ, “Má átẹ́pị íwi mání sṹsụ́
mídrị̃ ĩndĩ fô!”
35 Ĩsákã jọ ĩ'diní, “Mí ádrị́pị amụ́ áma ulélé. 'Dụ dó sĩ sṹsụ́ mídrị̃ 'bo.”
36 Ịsãwṹ jọ, “'dĩ dó pâlé ị̃rị̃ la Yãkó'bõ 'bã áma ũgṹjó úléŋá sĩ rĩ. Rụ́ la
vâ Yãkó'bõ 'i. 'Dụ ándrá vâ mání adrujó kãjãní rĩ rá, ú'dî'da 'dụ vâ sṹsụ́
mádrị̃ rá. Ímba tâ dó sṹsụ́ ãzí tã mání ku yã?”
37 Ĩsákã umvi Ịsãwṹ ní, “Á'bã dó ĩ'di úpí ru ími drị̃lẹ́ gá 'bo, ãzíla á'bã
ĩ'di 'bã kãká kí adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru 'bo. Áfẽ ĩ'diní ãná kí wáyĩnĩ trũ 'bo.
Mâ ngǫ́pị, ãko ãzí mání icólé idélé míní rá la dó 'dáyụ.”

38 Ịsãwṹ rĩ mãmálá 'bãlé átẹ́pị̃ drị̃ jọ, “Mi lú sṹsṹ wiŋâ trũ ãlu yã, má
átẹ́pị? Íwi mání sṹsṹ ĩndĩ fô!” I'dó dó awálé ṹ'dṹkọ́ sĩ rere ãzíla mị̃ndrẹ̃
trũ rũrũ.
39 Ĩsákã jọ ĩ'diní,
“Uzogó 'bṹ gá la dó míní 'dáyụ,
ãngũ ãzí ãkónã ũfũlépi múké la la adru míní 'dáyụ.
40 Mi adru ídri rú la míní 'bá ụ'dị́jó ménéŋá sĩ rĩ sĩ
ãzíla mi ãzị́ nga mí ádrị́pị drị́ ãtí'bó ru.
Wó mi ími ãtrũ mí ádrị́pị drị́lẹ́ agá míní drị̃-ũnzĩ ajíjó rĩ sĩ.”
41 Ịsãwṹ ngṹ dó Yãkó'bõ ãjị́ ũnzí átẹ́pị̃ 'bã ĩ'diní sṹsṹ wijó rĩ sĩ. Ũrã ĩ'di
ásị́ gâlé, “Ṹ'dṹ mâ átẹ́pị ị̃sị̃jó rĩ ace kí dó ru wereŋá rú, ma dó sĩ mụ má
ádrị́pị Yãkó'bõ 'dị̃lé rá.”
42 Rẽbékã la mụ ị́jọ́ Ịsãwṹ 'bã itúlé Yãkó'bõ 'dị̃jó rĩ nị̃lé 'bo, umve Yãkó'bõ
'i jọ ĩ'diní, “Mí ádrị́pị Ịsãwṹ itú ị́jọ́ lẽjó ími 'dị̃jó rá.
43 Mâ ngọ́pị mí idé ị́jọ́ mání jọlé míní 'dĩ 'i. Mí apá má ádrị́pị Lábãnĩ rṹ
Hãránĩ gâlé.
44 Mí u'á ĩ'di be kpere mí ádrị́pị 'bã ásị́ 'bã ịgbẹ agá rá ká,
45 ãzíla drĩ dó ị́jọ́ míní idélé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ ãvĩ rá, ma dó amṹ 'bá ãzí
tị pẽlé mụlé ími ajílé vúlé 'dõlé ĩndõ. Ma dó mâ anzị kí ãvĩ ị̃rị̃ trá ṹ'dṹ ãlu
agá la ã'du ị́jọ́ sĩ?”
46 Rẽbékã jọ Ĩsákã ní, “Ma ãyánĩ rú ãzíla má ãndẽ Ịsãwṹ 'bã ũkúka Hị́tị̃
rú 'dĩ kí 'bã ị́jọ́ sĩ rá. Yãkó'bõ drĩ dó sĩ kí ãzí ĩgbã ĩ'diní ũkú ru yã áni dũbã
la mání drãjó rá rĩ 'i.”

28

Ĩsákã pẽ Yãkó'bõ tị Lábãnĩ rṹ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ĩsákã umve Yãkó'bõ 'i ãzíla wi ĩ'diní sṹsṹ ãzíla jọ,
“Lẽ mí ĩgbã jõ ũkú Kãnánĩ ízó ru la ku.
2 Ímụ rá la Pãdãnĩ Ãrámũ gá lị́cọ́ mî ãndrẽ 'bã átẹ́pị Bẹ̃tṹwẹ́lị̃ drị̃ gá. Mí
ịsṹ ũkú mî ádrọ́pị Lábãnĩ 'bã izonzi kí agá 'dãá.
3 Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã wi míní sṹsṹ ãzíla 'bã fẽ vâ míní ũri mídrị̃ 'bã
kpẹ̃ kí wẽwẽ rú, mi dó sĩ acá sṹrṹ ũ'bí kí 'bã áyị́pị ru.
4 Ãdróŋá 'bã fẽ míní anzị mídrị́ mụlé tị́lé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe drị̃lẹ́ba ándrá
ĩ'di 'bã sĩ sṹsṹ wijó Ịbụrahị́mṹ nî rĩ 'i, mi dó sĩ ãngũ míní u'ájó ala gá 'dâ
ãmị́yọ́ŋá ru ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Ịbụrahị́mṹ nî rĩ 'dụ mî ãni la rú.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ĩsákã pẽ dó Yãkó'bõ tị mụjó Pãdãnĩ Ãrámũ gá,
ãngũ ádrọ́pị̃ Lábãnĩ Bẹ̃tṹwẹ́lị̃ ngọ́pị Ãrãménĩyã rú Rẽbékã 'bã ádrị́pị andre
Yãkó'bõ 'badrị́ Ịsãwṹ be rĩ drị́ko gá.
6 Ú'dî'da Ịsãwṹ nị̃ dó rá Ĩsákã wi dó sṹsṹ Yãkó'bõ ní ãzíla pẽ dó ĩ'di tị sĩ
mụjó ũkú ịsṹjó Pãdãnĩ Ãrámũ gá. Ịsãwṹ nị̃ vâ rá Ĩsákã la mụ Yãkó'bõ ní
sṹsṹ wilé 'bo, fẽ vâ ĩ'diní ãzị́táŋá sĩ Kãnánĩ ízó ĩgbãjó ũkú ru ku.
7 Yãkó'bõ are dó átẹ́pị̃ kí tị ãndrẽ be rá, mụ dô sĩ Pãdãnĩ Ãrámũ gá.
8 Ịsãwṹ nị̃ vâ ũkú Kãnánĩ ízó ru 'dĩ kí 'í átẹ́pị̃ Ĩsákã lẽ kí ku rĩ gá rá;
9 mụ dó sĩ átịdrị̃ Ịsụmayị́lị̃ Ịbụrahị́mṹ ngọ́pị drị́, ĩgbã dó ị̃zẹ́pị̃ Mãhãlátĩ
Nẽbãyọ́tị́ 'bã ámvọ́pị rú rĩ 'i ũkú ru.

Urobí 'bã Yãkó'bõ ũbị̃jó Bẹ̃tẹ́lị̃ gá rĩ

10 Yãkó'bõ a'be dó Bẹ̃rị̃sẹ́bã rá ko dó sĩ drị̃ mụjó Hãránĩ gá.

11 Ĩtụ́ 'bã 'dejó 'dẽ rĩ sĩ, ịsụ́ ãngũ ãzí sĩ ụ́'dụ́ kojó. A'dụ́ írã ãzí ãlu sĩ drį̃
ãtį̃jó, ãzíla la dó ru vų̃rụ́ ụ́'dụ́ kolé.
12 Ĩ'diní ụ́'dụ́ ko agá 'dĩ gá 'dâ urobí ũbĩ ĩ'di, urobî agá 'dãá, ndre ãpḭ́kẹ
ãzí 'bãlé pá la 'bã sĩ adrujó vų̃rụ́ ãzíla drį̃ la 'bã sĩ cajó kpere 'bų̃ gá la ãzíla
mãlãyíkã Ãdróŋá drį̃ kí asḭ agá ãzíla tụ agá drį̃ la gâsĩ.
13 Úpí tu pá drį̃į̰ la gá ụrụgá 'dãá jọ, “Ma Úpí Ãdróŋá mí áyḭ́pḭ Ịbụrahḭ́mų̃
drį̃ 'i, ma Ãdróŋá Ĩsákã drį̃ 'i, ma rú ãngũ míní sĩ ími lajó ala gá 'dĩ fẽ míní
ãzíla anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drį̃į̰ gâlé rĩ kí abe.
14 Anzḭ mídrḭ́ mụlé tḭlé drį̃į̰ gâlé rĩ kí adru wẽwẽ rú cécé cínákí ų̃ŋ̣ọ́kụ́
drį̃ gá rĩ áni, kí ru iré į̃tų̣ 'bã 'de agâlé ru ãzíla į̃tų̣ 'bã ãfũ agâlé ru, ándrâlé
ru ãzíla ụ́rụ̂lé ru. Ma rú sų̃sụ́ wi sụ́rụ́ pírí 'baní mí rų̣ sĩ ãzíla anzḭ mídrḭ́
mụlé tḭlé drį̃į̰ gâlé rĩ 'ba rų̣ sĩ.
15 Ímba ḭ́jọ́ 'dĩ kí tã ími ásḭ́ gá, ma adru mí be ãzíla ma ími tãmba ãngũ
míní mụjó rĩ kí agá, ma rú vâ ími ají vúlé ãngũ 'dĩ gá 'dõlé; má icó ími
a'belé ku kpere mání ḭ́jọ́ mání jọlé míní 'dĩ idé agá.”
16 Yãkó'bõ la mụ angálé ụ́'dụ́ gá rĩ sĩ 'bo, jọ, “Ãndá-ãndá ru Úpí ãngũ 'dĩ
gá 'dâ cí, wó ánḭ̃ tá ḭ́jọ́ 'dĩ ku.”
17 Idé dó ų̃rį̃ sĩ ãzíla jọ, “Ãngũ 'dĩ la 'bá rụ ų̃rį̃ rú 'dõ áni yã! 'Dĩ dó jó
Ãdróŋá drį̃ 'i; ĩ'di vâ kę̃ḭ́ tḭ 'bų̃ drį̃ 'i.”
18 Yãkó'bõ angá ų̃'bụ́tḭ́ṇḭ́ṇḭ ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, a'dụ́ írã tá ĩ'di 'bã sĩ ru drį̃ ãtį̃jó
rĩ 'i, ḭ'dḭ ĩ'di ụrụ gá pḭrḭ-pḭrḭ sĩ ãngũ 'dã ḭ́jọ́ ũrãjó ãzíla ũsũ ãdu drį̃ la gá sĩ
ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî.
19 'Da dó ãngũ 'dã rụ́ Bę̃tę̃ḭ̃ 'i. Ála ándrá táwų̃ṇḭ̃ 'dã umve Lụ́zḭ̃ 'i.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ na ũyõ jọ, “Ãdróŋá drĩ adru má be ãzíla
drĩ áma tã mba ãcḭ̃ mádrḭ́ 'dĩ agá, drĩ vâ mání íná fẽ nalé bõngó sų̃lé sų̃sų̃
rĩ kí abe,
21 ádrĩ vâ sĩ ãgõ vúlé mâ átẹ̃pḭ drḭ́ko gá 'dõ lé ásḭ́ ḭ̃gbę̃ sĩ rá, Úpí la dó
adru Ãdróŋá mádrḭ́ 'i.
22 Írã mání ḭ'dḭlé pḭrḭ-pḭrḭ 'dĩ la adru ãngũ sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ãzíla ãko
pírí mání ḭsụ́lé rĩ 'bã wókõ ãlu mụdrḭ́ drḭ́ gá rĩ ma fẽ la Ãdróŋá nî.”

29

Yãkó'bõ 'bã acájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ mụ dó ãcḭ̃ trũ drį̃ gá wókõ ḭ̃tų̣ 'bã ãfũ agâlé
ru rĩ gá.
2 Ĩ'di 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ ndre kídí rḭ̃ ãzí agá ãzíla tḭ la gá 'dãá kãbĩlõ
ula kí ru ngúlú ru ngúlú ru, ã'dusĩku kídí 'dã Kãbĩlõ 'bã kí jõ sĩ ḭ̃yḭ mvụjó
rĩ 'i. Ála jõ kídí 'dã tḭ ų̃pḭ̃ írã kpakụ la sĩ.
3 Kãbĩlõ drĩ kí dó sáwã pírí sĩ ru atrá ãngũ ãlu gá 'bo, 'bá kãbĩlõ kí ucélépi
rĩ kí dó írã 'dã gũ bụ́lụ́ gá kí dó sĩ kãbĩlõ 'baní ḭ̃yḭ fẽ mvụlé ãzíla kí dó vâ
írã gũ vúlé sĩ kídí tḭ ų̃pḭ̃jó cí.
4 Yãkó'bõ zḭ 'bá kãbĩlõ kí ucélépi 'dĩ kí, “Mâ wǫ̃rḭ́kâ ĩmi angá íngõlé yã?”
Umvi kí, “Ãma angá Hãránĩ gá.”
5 Zḭ kí, “Ḭ̃nḭ̃ Lábãnĩ Nãhọ́rḭ̃ umvelépi áyḭ́pḭ rĩ rá yã?” Umvi kí, “'ẽ, ãnḭ̃
ĩ'di cé.”
6 Yãkó'bõ zḭ kí, “Ĩ'di múké yã?” Umvi kí, “'ẽ, Lábãnĩ múké, índre ḭ̃zẹ́pḭ̃
Rãkẹ̃ḭ̃ la amụ́ kãbĩlõ ĩ'didrḭ̃ kî trũ 'dã.”

7 Yãkó'bõ jọ ĩ'baní, “Ị̃tụ̃ drĩ ụrụgá 'dĩ; sáwã kãbĩlõ 'bã kí sĩ ru trajó ãngũ
ãlu gá rĩ ca drĩ ku, ĩfẽ ĩ'baní ĩ̃yị́ mvụlé 'bã mụ kí rú dó sĩ ĩrí nalé.”
8 Umvi kí, “Ãma icó ku kpere kãbĩlõ 'bã kí ru atrá agá pírí ráká, ála írã
kídí tị gá rĩ gũ bụ́lụ́ gá, ála dó sĩ kãbĩlõ 'baní ĩ̃yị́ fẽ mvụlé ĩndõ.”
9 Yãkó'bõ 'bã kí drĩ ịjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Rãkẹ́lĩ̃ iyá kãbĩlõ átẹ́pĩ̃ drĩ̃ kí trũ
ã'dusĩku ĩ'di ándrá 'bá kãbĩlõ ucélépi la.
10 Yãkó'bõ la mụ ádrọ́pĩ̃ Lábãnĩ̃ ĩ̃zẹ́pị Rãkẹ́lĩ̃ ndrelé kãbĩlõ ĩ'didrĩ̃ kî trũ
'bo, mụ kídí tị gâlé, gũ dó írã bụ́lụ́ gá sĩ kãbĩlõ 'baní ĩ̃yị́ fẽjó mvụjó.
11 Yãkó'bõ amvu kí ru Rãkẹ́lĩ̃ be kpãrã ãzíla i'dó dó awálé mị́ndrẹ trũ
ãyĩkõ sĩ.
12 Nze dó ru vú Rãkẹ́lĩ̃ ní, “Ma mí átẹ́pị 'bã kãká, Rẽbékã 'bã ngọ́pị 'i.”
Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Rãkẹ́lĩ̃ cẹ̃ dó ịjọ́ 'dĩ lũlé átẹ́pĩ̃ nî.
13 Lábãnĩ̃ la mụ ịjọ́ ãdrõmvâ Yãkó'bõ drĩ̃ gá rĩ arelé 'bo, gbõgbõ afụ ru
mụlé ĩ'di a'ị̃lé, amvu kí ru Yãkó'bõ be kpãrã ají dó ĩ'di ĩ'didrĩ́ lịcọ́ gá 'dõlé,
ãzíla Yãkó'bõ nze dó sĩ ĩ'diní ịjọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú pírí.
14 Lábãnĩ̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Mi ĩfãkã ãzíla ãrí mádrĩ̃ 'i.” Yãkó'bõ u'á dó sĩ
ĩ'di be 'dãá ĩmbá ãlu.

Yãkó'bõ ĩgbã Léyã kí Rãkẹ́lĩ̃ be

15 'Dã 'bã ũngúkú gá Lábãnĩ̃ jọ Yãkó'bõ ní “Míní adrujó mání kãká rĩ sĩ
adru mi dó sĩ ãzị́ nga mání ĩsá ru la ku. Ílũ mání ílẽ má ũfẽ mi íngõpí yã
rĩ 'i.”
16 Lábãnĩ̃ 'bã ĩ̃zẹ́pịka kí ándrá ĩ̃rĩ̃, kãjãní rĩ 'bã rụ́ Léyã 'i, ãzíla vúlé rĩ
'bã rụ́ Rãkẹ́lĩ̃ 'i.
17 Léyã 'bã mị́fị kí ándrá ũniyambamba rú, wó Rãkẹ́lĩ̃ ụrụ'bá 'bãngá
túlí-túlí ãzíla ũniyambamba rú.
18 Yãkó'bõ ásị́ lẽ Rãkẹ́lĩ̃ 'i ãzíla jọ, “Ma ãzị́ nga míní ílí ázĩ̃rĩ̃, mi dó sĩ
mání mî ĩ̃zẹ́pị vúlé Rãkẹ́lĩ̃ fẽ ũkú ru.”
19 Lábãnĩ̃ jọ, “Má ã'ĩ̃ rá, ma dũbã la ĩ'di fẽ míní ndẽ mání ĩ'di fẽjó 'bá ãzí
ní rĩ rá. Mí u'á áma andre gá 'dâ.”
20 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ nga dó ãzị́ ílí ázĩ̃rĩ̃ Rãkẹ́lĩ̃ ĩgbãjó, wó ílí 'dĩ indré kí
ĩ'diní wereŋá ru ĩ'di 'bã Rãkẹ́lĩ̃ lẽjó ambamba rĩ sĩ.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ jọ dó Lábãnĩ̃ ní, “Sáwã mádrĩ́ ãzị́ ngajó rĩ
ukó dó rá, mí ãfẽ dó mâ ũkû 'i.”
22 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Lábãnĩ̃ umve dó 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ kí pírí idé dó sĩ ĩ'baní
yãmãrĩ.
23 Wó ịní 'dã sĩ Rãkẹ́lĩ̃ fẽjó rĩ kẽjị́ gá Lábãnĩ̃ fẽ Léyã 'i áyụ, ãzíla Yãkó'bõ
icí kî dó sĩ ru ĩ'di be.
24 Lábãnĩ̃ fẽ dó ĩ̃zẹ́pĩ̃ Léyã ní Zĩ̃lịpã 'i ãtí'bó ru.
25 Yãkó'bõ la mụ angálé ũ̃'bụ́tị sĩ 'bo, ịsụ́ 'bâ Léyã 'i adru Rãkẹ́lĩ̃ 'i ku. Mụ
Lábãnĩ̃ rụ̃lé, jọ “Mí idé dó ma íni ã'du sĩ? Ánga ãzị́ sĩ Rãkẹ́lĩ̃ ĩgbãjó áyụ ku
yã? Mí ule dó áma drĩ̃ íni ã'du ịjọ́ sĩ yã?”
26 Lábãnĩ̃ umvi jọ, “Lã'bĩ ãmadrĩ̃ sĩ îgbã ĩzóŋá vúlé rĩ kãjãní rĩ ní drĩ̃drĩ̃
ku.
27 Ítẽ kpere ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ ụ́'dụ́ ĩ̃zĩ̃nãkã drĩ̃ 'ba ukó kí ráká, ma míní Rãkẹ́lĩ̃
fẽ ídrĩ ãzị́ nga ílí ázĩ̃rĩ̃ ĩ̃dị́ rĩ gá.”
28 Yãkó'bõ ã'ĩ̃ rá ãzíla ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ ĩ̃zĩ̃nãkã drĩ̃ kí mụ ukólé 'bo, Lábãnĩ̃ fẽ
ĩ̃zẹ́pĩ̃ Rãkẹ́lĩ̃ 'i ĩ'diní ũkú ru.
29 Lábãnĩ̃ fẽ Bílĩhã 'i Rãkẹ́lĩ̃ ní ãtí'bó ru.
30 Yãkó'bõ fi dó Rãkẹ́lĩ̃ drị́ jó agá ko dó sĩ ĩ'di be, ãzíla lẽ Rãkẹ́lĩ̃ 'i Léyã ní
ãndânĩ. Nga dó sĩ ãzị́ Lábãnĩ̃ ní ílí ázĩ̃rĩ̃ ĩ̃dị́.

Anzị Yãkó'bõ drị̃ kî

31 Úpí la dó mụ ndrelé la úlẽ Léyã ku, nzị̃ ĩ'di 'bã mvájólé rá, wó Rãkẹ́lị̃
ace úndó ru.
32 Léyã ịsụ́ dó 'a, tị dó ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzíla 'dâ dó sĩ rụ́ la Rụ́bẹ̃ñ̃ 'i. Rụ́bẹ̃ñ̃
'bã ífí, “Úpí andré dó áma ũcõgõ rá 'i. Ãndá-ãndá ru má ágô dó áma lẽ
rá.”
33 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ, tị ngọ́tị́ ágọ́bị́, jọ, “Úpí are dó úlẽ ma ku rĩ 'bo, fẽ dó
mání 'dõ 'i.” 'Da dó sĩ rụ́ la Sị̃mọ́ñ̃ 'i.
34 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i, tị ngọ́tị́ ágọ́bị́, jọ, “Mâ ágô dó ru ĩbĩ má be rá, ã'dusĩku
átị dó ĩ'diní anzị ãgọbị kí na 'bo.” 'Da dó sĩ rụ́ la Lẹ́vị̃ 'i.
35 Ịsụ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i, tị ngọ́tị́ ágọ́bị́, jọ, “Ú'dî'da ma dó Úpí ịcụ́ rá.” 'Da dó
sĩ rụ́ la Yụ́dã 'i. Lị dó ru ngọ́tị́ ịsụ́ŋá gá rá.

30

1 Rãkẹ́lị̃ la mụ ndrelé la ítị anzị Yãkó'bõ ní ku, uja acálé ámvọ́pị̃ ní ãjã
sĩ. Jọ, “Yãkó'bõ, ífẽ mání anzị, jõ íni ku ma mụ drãlé rá.”
2 Yãkó'bõ acá dó Rãkẹ́lị̃ be ũmbã sĩ ãzíla jọ, “Mí ũrã ma Ãdróŋá ími
atrịlépi tịŋá gá cí rĩ 'i yã?”
3 Rãkẹ́lị̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Ãtí'bó mádrị́ Bílĩhã 'i 'dĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'di be, ítị
ĩ'di be anzị kí lịcọ́ mádrị̃ 'bã adru rû sĩ cí.”
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Rãkẹ́lị̃ fẽ dó ĩzóŋá ĩ'didrị́ ãtí'bó ru Bílĩhã 'i Yãkó'bõ ní ũkú ru.
Yãkó'bõ ící kí dó ru ĩ'di be
5 ãzíla ịsụ́ dó 'a, tị dó sĩ ĩ'diní ngọ́tị́ ágọ́bị́.
6 Rãkẹ́lị̃ jọ dó, “Ãdróŋá lị dó ịjọ́ áma drị̃ gá múké 'bo; are dó áma áwáŋá
rá ãzíla fẽ dó mání ngọ́tị́ ágọ́bị́.” 'Da dó sĩ ngọ́tị̃ rụ́ Dání 'i.
7 Rãkẹ́lị̃ 'bã ĩzóŋá ãtí'bó ru Bílĩhã ịsụ́ vâ 'a ãzí, tị dó sĩ Yãkó'bõ ní ngọ́tị́
ágọ́bị́ ĩrị̃ jó rĩ 'i,
8 Rãkẹ́lị̃ jọ, “Ãtrị dó ãma ĩ̃fụ́ ãjã sĩ mâ ámvọ́pị be wó ándẽ dó 'bo.” Ịjọ́
'dĩ sĩ 'da dó sĩ rụ́ la Nãfũtálĩ 'i.
9 Léyã la mụ ndrelé la ítu pá tịŋá gá cí 'bo, fẽ ĩzóŋá ĩ'didrị́ ãtí'bó ru Zị̃lịpã
'i Yãkó'bõ ní ũkú ru.
10 Léyã 'bã ãtí'bó Zị̃lịpã tị dó ngọ́tị́ ágọ́bị́ Yãkó'bõ nî.
11 Léyã jọ, “Áma andre dó múké.” 'Da dó ngọ́tị̃ rụ́ Gádĩ 'i.
12 Ãtí'bó Léyã drị́ Zị̃lịpã tị Yãkó'bõ ní ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí rĩ 'i.
13 Léyã jọ, “Ãyĩkõ fụ ma 'dóni yã! Ũkú kí dó áma umve ãyĩkõ rú 'i.” 'Da
dó ngọ́tị̃ rụ́ Ásẹ̃rị̃ 'i.
14 Áyi ãná lãjó rĩ sĩ Rụ́bẹ̃ñ̃ angá ámvụ́ agâlé ife umvelé ágófũku rĩ trũ,
ĩ'di kí ají agá ãndrẽ Léyã nî. Ụ́kụ́pị̃ Rãkẹ́lị̃ jọ Léyã ní, “Mí ãfẽ mání mi
ngọ́pị 'bã ágófũku kí be.”
15 Léyã umvi Rãkẹ́lị̃ ní, “Míní mâ ágô pajó rá rĩ ca míní ku yã? 'Dĩ 'bã
drị̃ gâsĩ ílẽ vâ mâ ngọ́pị 'bã ife ágófũku rú rĩ palé ĩndĩ yã?” Rãkẹ́lị̃ umvi
dó ĩ'diní jọ, “Ịnị́ ãndrũ rĩ sĩ ĩ'di dó mụ ru icílé mí be.”
16 Léyã tẽ dó ágô Yãkó'bõ amụ́ agá ĩndróloŋá sĩ ámvụ́ agâlé, lị dó drị̃
la jọ, “Ãndrũ rĩ gá má ĩgbã mi rá, mâ ngọ́pị 'bã ife ágófũku rú rĩ sĩ. Mi
ãndrũ rĩ gá ko má be.” Yãkó'bõ mụ dô sĩ kolé Léyã be.
17 Ãdróŋá are Léyã 'bã áwáŋá rá, ịsụ́ dó sĩ 'a rá, tị dó sĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́
Yãkó'bõ ní námbã tõwú sĩ rĩ 'i.
18 Léyã jọ, “Ãdróŋá ũfẽ dó mání ũrõdrị́ rá ã'dusĩku ĩzóŋá mádrị́ ãtí'bó
ru rĩ áfẽ ándrá ĩ'di Yãkó'bõ nî.” Uja dó sĩ ngọ́tị̃ rụ́ 'dalé Ĩsãkárĩ 'i.
19 Léyã ịsụ́ vâ 'a ãzí, tị dó sĩ Yãkó'bõ ní ngọ́tị́ ágọ́bị́ námbã ázíyá sĩ rĩ.

20 Jọ, “Ãdróŋá fẽ mání drĩḷẹ́ba ndẽlépi rá rĩ 'bo. Ãma dó ãma icí mâ ágô
Yãkó'bõ be rá, ĩ'di dó vâ áma lẽ rá, ĩ'di vâ mání ãrútáŋá fẽ ĩndĩ ã'dusĩku
átị dó ĩ'diní anzị ãgọbị kí ázíyá.” 'Da dó sĩ ngọ́tị̃ rụ́ Zãbũ̃lọ́ñ̃ 'i.
21 Sáwã ãzí vúlé gá, Léyã tị ĩzóŋá, 'da rụ́ la Dị̃nã 'i.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá ũrã Rãkẹ́l̃ 'bã ị́jọ́, are ĩ'di 'bã áwáŋá rá
ãzíla nzĩ dó sĩ ĩ'di 'bã mvájólé rá.
23 Ịsụ́ 'a, tị dó sĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí jọ, “Ãdróŋá wũ dó drĩ̃nzá áma drĩ̃ gá rĩ
rá.”
24 'Da dó sĩ rụ́ la Yũ̃sụ́fũ̃* 'i, ãzíla jọ, “Úpí 'bã fẽ mání ngọ́tị́ ágọ́bị́ ãzí ĩ̃dị́.”

Yãkó'bõ 'bã kãbĩlõ 'bã kí kpẽ̃jó rĩ

25 Rãkẹ́l̃ la mụ Yũ̃sụ́fũ̃ tịlé 'bo 'dã 'bã vúlé gá, Yãkó'bõ jọ Lábãnĩ ní, “Ípẽ
dó áma tị ma dó sĩ gõ ãmadrĩ̃lé.
26 Ífẽ á'dụ mâ ũkú kí anzị kí abe ã'dusĩku ánga míní ãzĩ́ kí ị́jọ́ sĩ rá ãzíla
ífẽ ámụ dó sĩ rá. Ínĩ̃ dó ánga míní ãzĩ́ íngõpí yã rĩ gá rá.”
27 Wó Lábãnĩ umvi ĩ'diní, “Áma ị́jọ́ drĩ fi ími drĩ̃ gá rá ímụ ku ã'dusĩku
má andré újógó gá, Úpí wi mání sũ̃sụ́ míní adrujó 'dâ cí rĩ sĩ.
28 Ílũ mání ãjẽ̃ míní lẽlé rĩ kî ãzíla ma kí ũfẽ rá.”
29 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Ínĩ̃ ánga míní ãzĩ́ ílí ũ'bí 'dĩ kí agá ásị́ ãlu sĩ rĩ
rá ãzíla kãbĩlõ mídrĩ̃ kpẽ̃ kí ũ'bí ru la mání kí tãmbajó rĩ sĩ.
30 Kãbĩlõ mídrĩ́ ándrá wereŋá mání drĩ amṹjó ku rĩ sĩ rĩ kpẽ̃ kí wẽwẽ rú
mání kí tãmbajó rĩ sĩ ãzíla Úpí wi vâ míní sũ̃sụ́ ãngũ pírí mání acị́jó ri kí
agá. Wó ú'dî'da ma dó ãzĩ́ mádrĩ̃ kí nga sáwã íngõ gá?”
31 Lábãnĩ zị ĩ'di ĩ̃dị́, “Ílẽ má ũfẽ mi íngõpí?” Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Álẽ
ũfẽŋá ãzí ĩ̃dị́ ku, wó ídrĩ mání ị́jọ́ ãlu 'dĩ idé rá, ma mụ kãbĩlõ mídrĩ̃ kí
tãmbaŋâ trũ drĩ̃ gá.
32 Ífẽ ãndrũ má acị́ kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị́ mídrị́ ũ'bí 'dĩ kí agâ sĩ, kãbĩlõ
ãzíla ĩ̃ndrị́ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí rĩ kí ịnị rĩ kí abe pírí, kãbĩlõ mvaka ãzíla
ĩ̃ndrịmvaŋa ịnị rĩ kí abe pírí ma mụ kí uyalé ãzíla kí 'dụlé mání. 'Dĩ dó
adru ũyá mání lẽlé ífẽ mání rĩ 'i.
33 Ídrĩ dó drụ́zĩ́ kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị́ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí ku la kí ịsụ́ míní
fẽlé mání ũyá ru rĩ kí agá 'dâ ku, mi dó nĩ̃ la tọndọlọ ánga ị́jọ́ pịrị rĩ 'i. Ídrĩ
dó kãbĩlõ ãzíla ĩ̃ndrị́ ru u'bélépi ku rĩ kí ịsụ́ mádrĩ̃ kí agá 'dãá rá, mi dó nĩ̃
la rá má ũ̃gũ̃ dó kí angájó ãnãkpá mídrĩ̃ kí agá.”
34 Lábãnĩ umvi, “Má ã'ĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ rá. Ãma dó idé la cécé míní jọlé 'dĩ áni.”
35 Wó ụ́'dụ́ 'dã sĩ Lábãnĩ uya dó ĩ̃ndrọgọ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí ãzíla ĩ̃ndrị́
ãrónĩ ru u'bélépi kpĩcíkpĩcí rĩ kí kãbĩlõ ịnị rĩ abe fẽlé anzị ĩ'didrĩ̃ kí drị́ gá.
36 Lábãnĩ ngọ́pịka ụ'dụ kí dó ãnãkpá kpĩcíkpĩcí rĩ kí, mụ kí dó álị́ Yãkó'bõ
rụ́ 'dãá rĩ sĩ kãbĩlõ kî trũ ãcĩ̃ ãzo ụ́'dụ́ 'dụlépi na la gá. Yãkó'bõ mba dó sĩ
kãbĩlõ Lábãnĩ drị́ acelépi rĩ kí tã.
37 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ agá ife ĩ̃bị umvelé Pápũlũ, Ãlĩmóndĩ ãzíla
Sãkãmórẽ rĩ kí 'bã kénĩ, upí dó ú'bó la kí rá ãzíla a'be dó sĩ kénĩ 'dã kí
ụrụ'bá imve rú.
38 Ũ'bã dó ifê 'bã kénĩ 'dĩ kí ãkójó ãnãkpá 'bã kí sĩ ĩ̃yị́ mvụjó rĩ kí agâ sĩ
pírí ã'dusĩku ãnãkpá 'dĩ kí jõ ĩlũwã ĩ̃yị́ mvụŋá gá 'dãá.
39 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãnãkpá drĩ kí dó ĩlũwã ife 'bã kénĩ kí drĩ̃lẹ́ gá 'dãá ĩ̃yị́ mvụŋá
gá, mvaka la kí ru u'bé lúbékẽ rú ãzíla kpĩcíkpĩcí ru.

---

* **30:24** *Yũ̃sụ́fũ̃* 'bã ífí “ma tá ãzí la ịsụ́ ĩ̃dị́ 'i.”

40 Yãkó'bõ awa kãbĩlõ kí ĩndrị̃ abe ndú-ndú, fẽ ja kí tị kãbĩlõ lúbékẽ ãzíla ịnị Lábãnĩ drị̃ 'ba rụ́ lé ru. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ịsụ́ ãngũ sĩ kãbĩlõ ĩ'didrị̃ kí tãmbajó rĩ Lábãnĩ drị̃ 'ba rụ́ 'dãá ndú.
41 Ãnãkpá ãrónĩ ụrụ'bá trũ ãlá rĩ drĩ kí dó idé ágó sĩ, Yãkó'bõ la ife 'dã 'bã kénĩ kí a'dụ́ 'bãlé ãngũ ĩ'bã kí sĩ ĩyị́ mvụjó rĩ gá, kî dó sĩ ĩlũwã kẹ̃lị́ká 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá.
42 Wó 'bã ife 'bã kénĩ kí ãnãkpá ũkpó kóru rĩ kí drị̃lẹ́ gá ku. Ãnãkpá Lábãnĩ drị̃ kí ũkpô kóru, wó Yãkó'bõ drị̃ kí dó sĩ pírí ũkpô trũ rĩ kî.
43 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yãkó'bõ acá dó sĩ 'bá kụ́rẹ́ńị la rú. Ĩ'di 'bã kãbĩlõ kí, 'bá ãti'bo rú rĩ kí, ngãmíyã kí ãzíla kãyĩnõ kí abe kí wẽwẽ rú.

31

Yãkó'bõ 'bã apájó Lábãnĩ sĩ rá rĩ

1 Yãkó'bõ are ị́jọ́ anzị Lábãnĩ drị̃ 'bã kí unujó ĩ'bã kí jọjó la, “Yãkó'bõ 'dụ ãko ãmã átẹ́pị drị̃ kí pírí ãzíla ịsụ́ dó sĩ málĩ ĩ'didrị̃ kí angájó ãko ãmã átẹ́pị drị̃ kí agá rĩ rá.”
2 Ndre vâ Lábãnĩ lẽ 'i cécé ándrá ídu rĩ áni ku rĩ gá rá.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Yãkó'bõ ní, “Ígõ vúlé ãngũ mí átẹ́pị drị̃ gá, kãká mídrị̃ 'barụ̃lé ãzíla ma adru mí be cí.”
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ ĩdrị̃ ụ́'dụ́kọ́ tị Léyã 'baní Rãkẹ́lị̃ be amụ́jó ĩ'di drị̃ tẽjó ãngũ kãbĩlõ 'bã kí adrujó rĩ gá.
5 Jọ ĩ'baní, “Ándre ú'dî'da ĩmĩ átẹ́pị lẽ ma cécé ándrá ídu rĩ áni ku, wó Ãdróŋá mâ átẹ́pị drị̃ Ĩ'di má be cí.
6 Ĩmi ĩrị̃trá ĩnị̃ ánga ãzị́ ĩmĩ átẹ́pị ní ásị́ pírí sĩ rĩ gá rá.
7 Ĩ'diní táni áma ũnzã agá ũyá mádrị̃ kí sĩ pâlé mụdrị́ rá tí, wó Ãdróŋá fẽ idé ma ũnzí ku.
8 Lábãnĩ drĩ táni jọ la, ‘Ị̃ndrị́ ru u'bélépi lúbékẽ rĩ kí adru mâ ũyá ru,’ ĩndrị́ kí mvaka kí tị lúbékẽ rú. Drĩ táni jọ la, ‘Ị̃ndrị́ kpĩcíkpĩcí rĩ kí adru mâ ũyá ru,’ ĩndrị́ kí pírí mvaka tị kpĩcíkpĩcí ru.
9 Ãdróŋá a'dụ́ ĩndrị́ kí pírí ĩmĩ átẹ́pị rụ̃lé rá ãzíla fẽ dó kí mánî.
10 “Sáwã ĩ'baní ĩlũwãjó rĩ gá urobí ũbĩ ma ándre ala gá ĩndrọgọ kí ĩlũwãlépi rĩ kí kpĩcíkpĩcí ru ãzíla u'bé kí ru lúbékẽ rú.
11 Mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ jọ mání urobí agá 'dãá, ‘Yãkó'bõ!’ Má ã'ị̃, ‘Ma cí.’
12 ‘Índre ĩndrọgọ ĩndrị́ kí ĩlũwãlépi rĩ kí kpĩcíkpĩcí ru ãzíla lúbékẽ rú. Áfẽ ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru íni la ã'dusĩku ándre ị́jọ́ Lábãnĩ 'bã idélé mí rụ́ 'dĩ kí rá.
13 Ma Ãdróŋá ándrá míní ru i'dalépi Bẹ̃tẹ́lị̃ gá, míní sĩ ãdu ũsũjó írã míní ị'dịlé rĩ drị̃ gá ãzíla míní sĩ ũyõ najó ĩ'diní rĩ 'i. Mí itú dó sĩ mi bábá sĩ gõjó ãngũ ándrá ími tịjó rĩ gâlé.’ ”
14 Rãkẹ́lị̃ umvi kí Léyã be Yãkó'bõ ní, “Ãko ãzí acelépi ãmã átẹ́pị drị̃ gá 'dâ ãmaní ãwítã rú la 'dáyụ.
15 Ĩ'di ãma ndre ãmíyọ́ŋá ru. Ụzị ãma rá ãzíla iza séndẽ fẽlé ãma agá ĩ'diní rĩ kí pírí rá.
16 Málĩ Ãdróŋá 'bã a'dụ́lé ãmã átẹ́pị drị̃lé 'dĩ kí pírí ãma ãni anzị ãmadrị̃ kí abe. Mí idé ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé míní rĩ 'i.”
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ itú ru, ũ'bã anzị kí ũkúka abe ngãmíyã kí drị̃ gá.
18 Dro dó sĩ ĩ'di 'bã ãnãkpá kí ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ kí abe ĩ'di drị̃lẹ́ gá trũ mụjó átẹ́pị̃ Ĩsákã rụ́ ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá.

19 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru Lábãnĩ 'bã vúlé gá ịsṹ 'dĩ sĩ mụ ĩ'di 'bã kãbĩlõ kí 'bíko lịlẹ́, wó į̃zẹ́pį̃ Rãkẹ́lį̃ ų̃gų̃ ĩ'di 'bã ãdroŋa ĩnzõ rú jó agá rĩ kí ĩndĩ.
20 Yãkó'bõ ulé Lábãnĩ Ãrãménĩyã rú rĩ, apá dó sĩ ĩ'diní vúlé gá aziŋá kóru.
21 A'dṹ ãko ĩ'didrį̃ kí pírí trũ apájó gbõŋáŋá ru. Za į̃yį̃ Ũfũrátĩ 'i ãzíla ja dó sĩ drį̃ mụlé ãngũ 'bé 'a rú Gį̃lẹ́dį̃ drį̃ gâlé ru.

Lábãnĩ 'bã Yãkó'bõ vú drojó rĩ

22 Lábãnĩ are Yãkó'bõ apá rá rĩ ṹ'dṹ na vúlé gá.
23 'Dụ dó sĩ ãgọbị ĩ'didrį̃ kí ĩndĩ sĩ Yãkó'bõ vú drojó ṹ'dṹ ázį̃rį̃ kpere ĩ'diní ĩ'di arṹ agá ãngũ 'bé 'a rú Gį̃lẹ́dį̃ gá.
24 Wó Ãdróŋá amṹ ru i'dalé Lábãnĩ Ãrãménĩyã rú rĩ ní urobí agâ sĩ ĩ́ŋ́ 'dã sĩ, jọ ĩ'diní, "Lẽ mí adru mịfį̃ trũ íjọ Yãkó'bõ ní ị́jọ́ ãzí múké jõ ku ũnzí la ku."
25 Yãkó'bõ sõ hémã ĩ'didrį̃ ãngũ 'bé 'a rú Gį̃lẹ́dį̃ gá ãzíla Lábãnĩ ãsõ vâ hémã ĩ'badrį̃ kãká ĩ'didrį̃ abe rĩ kí 'dãá ĩndĩ.
26 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, "Mí ulé dó ma ãzíla mí a'dṹ mâ izonzị kí bãdã-tį̃ áni la ã'du ị́jọ́ sĩ?
27 Mí ulé ma sĩ apájó máni ũní ã'du sĩ yã? Ídrĩ ájẹ́ máni lũ la rá la, ma ájẹ́ ími tị ãpẽ ãyĩkõ sĩ úngó tuŋá ų̃'dį̃ sĩ, árį̃ sĩ ãzíla kõyõ trũ rĩ sĩ.
28 Ífẽ vâ máni sáwã azijó mâ į̃zẹ́pịka ãzíla mâ ngọ́pịka kí abe ku. 'Dã ị́jọ́ ãzí ífí kóru la.
29 Áma ũkpó cí sĩ ími idéjó ũnzí, wó Ãdróŋá mí átẹ́pị drį̃ i'da ru máni ĩ́ŋ́ áje rĩ sĩ jọ, 'Lẽ mí adru mịfį̃ trũ íjọ Yãkó'bõ ní ị́jọ́ ãzí múké jõ ku ũnzí la ku.'
30 Ánį̃ rá mi apá íni la ílẽ ásį̃ pírí sĩ calé ĩmi drį̃ko gâlé rá, wó mí ų̃gų̃ dó mâ 'bawụga jó agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
31 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, "Má idé ų̃rį̃ sĩ, ã'dusĩku má ũrã mí icó mî į̃zẹ́pịka kí 'dụlé mádrį̃ 'dâ rá.
32 Wó ídrĩ ịsṹ la mî 'bawụga kí 'bá ãzí 'dâ la drį̃ cí yã áni ála 'bá la 'dã 'dị rá, kãká ãmadrį̃ mí be 'dĩ kí dó adru ãmã sãdínĩ, mí undré drĩ ãko mídrį̃ kí mádrį̃ kí agá 'dâ ãzíla mí uya mídrį̃ kí 'dụlé." Yãkó'bõ nį̃ Rãkẹ́lį̃ ų̃gų̃ Lábãnĩ 'bã 'bawụga jó agá rĩ kí nĩ rĩ gá ku.
33 Lábãnĩ mụ hémã Yãkó'bõ drį̃ kí 'a undrê trũ, fi Léyã drį̃ agá ãzíla ũkú į̃rį̃ ãti'bo rú rĩ 'badrį̃ kí agá wó ịsṹ ĩ'di 'bã 'bawụga kí ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá fi dó Rãkẹ́lį̃ drį̃ hémã agá.
34 Rãkẹ́lį̃ a'dṹ 'bawụga jó agá rĩ kí, 'bã kí ínírikó rijó ngãmíyã drį̃ gá jũrúwã rú rĩ agá, rĩ dó kí drį̃ gá cí. Lábãnĩ undré ãngũ hémã agá 'dãá pírí ịsṹ dó ãko 'dĩ kí ku.
35 Rãkẹ́lį̃ jọ átẹ́pį̃ ní, "Mí idé máni ũmbã sĩ ku má átẹ́pị, má icó pá tulé ụrụgá ími drį̃lẹ́ gá ku ã'dusĩku ándre ĩmbá." Lábãnĩ ndrų̃ dó 'bawụga jó agá rĩ kí tí ịsṹ dó kí ku.
36 Yãkó'bõ ásį̃ iza dó ru rá zị dó Lábãnĩ ũmbã rú, "Ị́jọ́ ũnzí máni izalé mí rṹ míní sĩ ãma vú adrojó rĩ ã'du?
37 Índrų̃ dó ú'dî'da ãko mádrį̃ kí 'a pírí ãko míní ịsṹlé mî ní la rú rĩ dó ã'du? Í'bã ĩ'di ãmvé 'dâ sãdínĩ mádrį̃ 'bã ndre kî sĩ cé 'bá mídrį̃ kí abe. 'Bã lị kí sĩ ị́jọ́ ãma drĩdríŋĩ gá mí be ã'di múké la nĩ yã rĩ 'i.
38 "Ári u'álé mí be ílí kãlį̃ į̃rį̃; ãnãkpá mídrį̃ ĩcẽ kí tịŋá gá ku, wó ána vâ mî kãbĩlogo kí ku.

39 Ṹbǫ̃gṹ ci jõ mî kãbĩlõ yã áni, ma ũfẽ la ma 'i. Má agụ vâ i'dalé la míní
sĩ jọjó la 'dã ị́jọ́ mâni ku la ku. Ãko mí ãni ṹgṹlé ị́nị́ sĩ jõku į̃tṹ sĩ rĩ kí, ífẽ
ándrá má ũfẽ kí ma 'i.
40 Ári velé į̃tṹkã gá ãzíla į̃gbę̃ ri áma fụlé ị́nị́ sĩ ṹ'dṹ kóŋâ kóru.
41 Idé ru 'dĩ áni ílí kãlị́ į̃rį̃ mání sĩ u'ájó mí be 'dĩ kí agá 'dâ. Ánga ãzị́ ílí
mụdrị́ drį̃ sụ sĩ mî į̃zẹ́pịka į̃rį̃ 'dĩ kí į̃gbãjó, ílí ázíyá sĩ ãnãkpá kí ịsṹjó ãzíla
mí uja áma ũfẽŋá pâlé mụdrị́.
42 Wó Ãdróŋá má áyị́pị Ịbụrahị́mṹ drį̃ ãzíla má átẹ́pị Ĩsákã drį̃ drį̃ tá
adru agá má be ku la, mí tá áma tị ãpẽ agá drị́drị́ ru. Wó Ãdróŋá ndre ãzị́
mání ngalé rĩ rá, ãzíla ị́nị́ áję rĩ sĩ lị ị́jọ́ ãma drĩdríŋĩ gá mí be."
43 Lábãnĩ umvi Yãkó'bõ ní, "Ũkú 'dĩ kí mâ į̃zẹ́pịka kî; anzị ĩ'badrị́ 'dĩ kí
má ãni, ãnãkpá 'dĩ kí má ãni ãzíla mí icó kî trũ mụlé rá. Ị́jọ́ mgbã sĩ ãko
pírí míní ndrelé 'dĩ kí má ãni. Ma icó ị́jọ́ ũnzí idélé mâ į̃zẹ́pịka kí ụrụ'bá
gá mâ ngọ́pịka kí abe íngoní ru?
44 Ma bábá tị icíjó mí be. Ãtra írã ãma igájó tị icíma ãmadrị́ 'dĩ agá."
45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ a'dṹ írã ị'dị ĩ'di ụrụgá pịrị-pịrị sãdínĩ ru.
46 Jọ ãgọbị ĩ'didrị́ 'dĩ 'baní, "Ĩtra írã ãzí kî." Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ũ'bã kí ngúlú
ru ãngũ ãlu gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá na kí dó íná írã drõlé ngúlú ru 'dĩ kí
andre gá 'dãá.
47 Lábãnĩ 'da dó rṹ la Yégã Sãhãdṹtã* 'i, Yãkó'bõ 'da rṹ la Gãlị́dị̃† 'i.
48 Lábãnĩ jọ Yãkó'bõ ní, "Írã drõlé 'dĩ kí sĩ ãma igájó." Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ
'dã rṹ 'dajó Gãlị́dị̃ 'i 'dĩ.
49 Lábãnĩ jọ vâ, "Úpí 'bã andré ãngũ ãmaní ãma iré agá 'dĩ gá 'dâ." Cọtị
ú'da vâ ãngũ 'dã rṹ Mį̃sị̂pã‡ 'i.
50 Lábãnĩ mụ vâ ị́jọ́ jọŋâ trũ drį̃ gá jọ, "Ídrĩ mâ į̃zẹ́pịka kí ĩcãndĩ rá, ídrĩ
vâ ũkú ãzí ndú la kí a'dṹ ádrĩ táni ị́jọ́ nį̃ drį̃ la gá ku tí, lẽ ínį̃ rá Ãdróŋá la
ãma andré 'dĩ."
51 Lábãnĩ jọ vâ Yãkó'bõ ní, "Írã mání drõlé ãzíla írã mání i'dịlé ãma
drĩdríŋĩ gá mí be 'dĩ kí sãdínĩ ru.
52 Írã drõlé ãzíla ị'dịlé 'dĩ kí pírí sãdínĩ. Má icó alịlé írã drõlé 'dĩ drį̃ gâsĩ
ã'dị́ 'dịjó mí be ku, lẽ mí alị vâ ĩ'di drį̃ gâsĩ ã'dị́ 'dịjó má be ku.
53 Ãdróŋá Ịbụrahị́mṹ drį̃ ãzíla Nãhọ́rį̃ drį̃ ãzíla Ãdróŋá ĩ'bã átẹ́pị drį̃ la
ị́jọ́ awa ãma drĩdríŋĩ gá nĩ."
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ na dó ũyõ Ãdróŋá átẹ́pị Ĩsákã drį̃ 'bã rṹ sĩ, sĩ ị́jọ́ azịlé
rĩ kí tãmbajó.
54 Lị ãnãkpá, idé dô sĩ ĩ'di ídétáŋá ru 'bé sị́ gá 'dãá. Umve kãká ĩ'didrį̃
kí ínâ nalé. Kí mụ ínâ nalé 'bo, ko kí dó sĩ ṹ'dṹ 'bé sị́ gá 'dãá ũgũgõ.
55 Ṹ'bṹtị ṹ'dṹ ãzí rĩ drį̃ sĩ Lábãnĩ azị dó ĩ'di 'bã ngọ́pịka 'baní į̃zẹ́pịka
abe ãzíla wi dó ĩ'baní sṹsṹ. 'Dã 'bã ũngúkú gá gõ dó vúlé ĩ'didrị́ko gâlé.

32

Yãkó'bõ itú ru drį̃ ụfụjó Ịsãwṹ be

1 Yãkó'bõ 'bã mụ agá gę̃rį̃ gá 'dâ, mãlãyíkã Ãdróŋá drį̃ amṹ kí drį̃ ụfụlé
ĩ'di be.
2 Yãkó'bõ la mụ kí ndrelé 'bo, jọ, "'dĩ kámbĩ Ãdróŋá drį̃ 'i," 'da dó sĩ ãngũ
'dã 'bã rṹ Mãhãnãyị́mṹ 'i.

* **31:47** *Yégã Sãhãdṹtã* ífí la "sãdínĩ 'i." † **31:47** *Gãlị́dị̃* 'bã ífí "sãdínĩ 'i." ‡ **31:49** *Mį̃sị̂pã* 'bã ífí "Ãdróŋá ndre ãma cé 'i."

3 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ pẽ 'bá ị́jọ́ ujílépi rĩ kí tị ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá mụjó
ádrḭ́pḭ̃ Ḭsãwṹ rṹ ãngũ umvelé Sẽyírĩ rĩ gá 'dĩ sṹrṹ Ídõmũ 'i rĩ gá.
4 Jọ ĩ'baní; "Ḭjọ́ ĩminí mụlé jọlé ãmbógó mádrḭ́ Ḭsãwṹ ní rĩ 'dĩ: 'Ãtí'bó mí
drḭ́ Yãkó'bõ jọ, ma jõ u'á agá Lábãnĩ be acájó kpere ãndrũ.
5 Ma tḭ́, kãyĩnõ, kãbĩlõ ãzíla ḭ̃ndrḭ́ kî trũ ãzíla ãti'bo ãgọbḭ rú ãzíla ũkú
ru rĩ kî abe. Ápẽ ṹpḭgọ̃ŋa 'dĩ kí tị ãmbógó mádrḭ̃ mí rṹlé sĩ ñḭjó la áma ị́jọ́
fi nõ ími drḭ̃ gá rá yã áni.' "
6 'Bá ṹpḭgọ̃ŋa rú 'dĩ kí mụ ãgõlé Yãkó'bõ rṹ 'dõlé 'bo jọ kí ĩ'diní, "Ãmụ
kpere mî ádrḭ́pḭ Ḭsãwṹ rṹlé, ãzíla ĩ'di amṹ drḭ̃ ụfụlé mí be 'bá túrú sụ kí
abe."
7 Yãkó'bõ idé ṹrḭ̃ sĩ ãzíla ásḭ la mvu rá, awa dó 'bá ĩ'didrḭ̃ kí tị ḭ̃rḭ̃ ãzíla
awa vâ tḭ́ kí, ḭ̃ndrḭ́ kí, Kãbĩlõ kí ãzíla ngãmíyã kí abe tị ḭ̃rḭ̃-ḭ̃rḭ̃.
8 Ũrã ĩ'di ásḭ gâlé, "Ḭsãwṹ drĩ amṹ ãlí gá wókõ ãlu rĩ gâsĩ, 'bá wókõ ãzí
rĩ gá acelépi rĩ kí sĩ ru pa rá."
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ zị Ãdróŋá 'i, "Ãdróŋá má áyḭ́pḭ Ḭbụrahḭ́mṹ
drḭ̃ ãzíla Ãdróŋá má átẹ́pḭ Ĩsákã drḭ̃, Úpí ándrá jọlépi la mání, 'Ígõ vúlé
sṹrṹ mídrḭ̃ agá kãká mídrḭ̃ 'ba rṹlé, ãzíla ma fẽ mi adru múké rĩ 'i.'
10 Má icó ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ãzíla ã'ḭ̃táŋá míní i'dalé ãtí'bó mídrḭ̃ ní rĩ sĩ ku. Áza
ándrá Yõrĩdánĩ 'i túré áma drḭ́ gá rĩ sĩ ãko wereŋá kí abe, ú'dî'da má acá
dó 'bá trũ ũ'bí ru tị trũ ḭ̃rḭ̃.
11 Ázị ími tị gá, ípa ma, má ádrḭ́pḭ Ḭsãwṹ drḭ́ gá, ã'dusĩku ma idé ĩ'di sĩ
ṹrḭ̃ sĩ drĩ amṹ ã'dḭ́ gá má rṹ ãzíla anzịŋá 'dĩ kí 'bã andre abe rĩ gá.
12 Wó íjọ ándrá mání, 'Ma ãndá-ãndá ru fẽ míní adrulé múké, mi kpẹ̃
ãzíla anzị mídrḭ́ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí adru cécé cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni,
ícó kí lãlé ku.' "
13 Yãkó'bõ la dó mụ ṹ'dṹ kolé ḭ́nḭ́ 'dã sĩ 'dãá 'bo, uya ãko ãzí kí fẽlé ádrḭ́pḭ̃
Ḭsãwṹ ní ãwã'dĩfô rú,
14 ḭ̃ndrḭ́ ãrónĩ rĩ kí túrú ḭ̃rḭ̃, ḭ̃ndrọgọ kí kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃, kãbĩlõ ãrónĩ rĩ kí túrú ḭ̃rḭ̃
ãzíla kãbĩlogo kí kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃,
15 ngãmíyã ãrónĩ rĩ kí kãlḭ́ na mvaka abe, tḭ́ ãrónĩ rĩ kí kãlḭ́ sụ, mọ́ñḭ̃gọ́
kí mụdrḭ́, kãyĩnõ ãrónĩ rĩ kí kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃, ágó rĩ kí mụdrḭ́.
16 Fẽ dó kí ãti'bo ĩ'didrḭ̃ kí drḭ́ gá tãmbalé kúmú ãlu-ãlu ĩ'di sĩ ĩ'di sĩ; jọ
ãti'bo 'dĩ 'baní, "Ĩmụ drḭ̃lẹ́ gá wó ĩmi a'be jõ ãngũ ãma drĩdríŋĩ gá ãnãkpá
'dĩ kí abe rĩ mmgbọ."
17 Imbá ãtí'bó ãti'bo kí drḭ̃ 'delépi rĩ jọ, "Má ádrḭ́pḭ Ḭsãwṹ drĩ dó drḭ̃ ụfụ
ĩmi trũ ãzíla zị jõ dó, 'Ĩmi ã'di ãni, ãzíla ĩmi mụ íngõlé, ãnãkpá ĩmi drḭ̃lẹ́
gá 'dĩ kí 'bã 'dḭ́pḭ ã'di 'i?'
18 Ĩjọ dó íni, 'Kí ãtí'bó mídrḭ́ Yãkó'bõ ãni. Ãfẽ kí ãwã'dĩfô rú úpí mádrḭ́
Ḭsãwṹ ní ãzíla ĩ'di amṹ ãma vúlé gá 'dĩ.' "
19 Imbá vâ námbã ḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ, námbã na sĩ rĩ ãzíla 'bá pírí kí vú ãbĩlépi
ãnãkpá abe 'dĩ kí: "Ĩjọ ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá Ḭsãwṹ ní ĩdrĩ drḭ̃ ụfụ ĩ'di be rĩ
gá.
20 Lẽ ĩjọ ĩ'diní, 'Ãtí'bó mídrḭ́ Yãkó'bõ la amṹ ãma vúlé gá 'dĩ.' " Yãkó'bõ
ũrã ásḭ sĩ, "Ãko mání fẽlé ãwã'dĩfô rú drḭ̃lẹ́ gâlé 'dĩ kí sĩ, ádrĩ dó drḭ̃ ụfụ
Ḭsãwṹ be, ĩ'di dó áma a'ḭ́ ádrḭ́pḭ rú rá."
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãko Yãkó'bõ 'bã fẽlé ãwã'dĩfô rú rĩ kí údro kí ĩ'di 'bã drḭ̃lẹ́ gá,
wó ace ru ṹ'dṹ kolé ḭ́nḭ́ 'dã sĩ hémã ĩ'didrḭ̃ agá 'dãá.

Yãkó'bõ u'bé kí ru Ãdróŋá be

22 Ịnị̃ 'dã sĩ Yãkó'bõ angá, 'dụ ĩ'di 'bã ũkú į̃rį̃ Léyã kí Rãkẹ̃į̃ be, ũkú ĩ'didrị̃
į̃rį̃ ãti'bo rú rĩ kí ãzíla anzị mụdrị̃ drį̃ ãlu 'dĩ kí abe za dó sĩ į̃yị̃ Yãbọ̃kį̃ 'i.
23 Ĩ'di mụ 'bá ĩ'didrį̃ kí izálé 'á 'dã sĩ pírí 'bo, izá dó vâ ãko ĩ'didrį̃ kí pírí
ĩndĩ.
24 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ ace dó ru á'dụ̃sĩ vúlé 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ágọ́bị̃
ãzí ãlu la amụ́, u'bé kí ru kópé sĩ ĩ'di be kpere ãngũ 'bã ụwị̃ agá.
25 Ágọ́bį̃ la mụ ndrelé la 'í icó Yãkó'bõ ũkpó ndẽlé ku, tị̃ drị̃ Yãkó'bõ 'bã
ĩfã úrósị̃ gá rĩ gá, Yãkó'bõ úrósị̃ anzé dó sĩ rá ĩ'bã kí ru u'bé agá 'dãá.
26 'Dã ũngúkú gá Ágọ́bį̃ jọ ĩ'diní, "Mí ají ámụ ã'dusĩku ãngũ ụwị̃ 'bo."
Yãkó'bõ jọ, "Má icó ími a'belé ku kpere míní mání sũ̃sụ́ wi agá."
27 Ágọ́bį̃ zị ĩ'di 'i, "Ími rụ́ ã'di?" Umvi, "Yãkó'bõ 'i."
28 'Dã ũngúkú gá Ágọ́bį̃ jọ ĩ'diní, "Ími rụ́ icó dó adrulé Yãkó'bõ 'i į̃dị̃ ku,
wó Ịsịrayị́lį̃ 'i, ã'dusĩku ĩmi u'bé ĩmi Ãdróŋá be ãzíla 'bá kí abe ãzíla índẽ
dó sĩ rá."
29 Yãkó'bõ jọ ĩ'diní, "'Bárĩ ílũ mání ími rụ́ fô."
Wó jọ ĩ'diní, "Mi áma rụ́ zị ã'du ị́jọ́ sĩ?" Wi dó ĩ'diní sũ̃sụ́ 'dãá.
30 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ 'da dó ãngũ 'dã rụ́ Pẽ̃ńỉyẹ́lį̃ 'i jọ, "Ĩ'di íni la ã'dusĩku
ãndre ãma Ãdróŋá be mịfị̃ gá mịfị̃ gá, wó tí mba drĩ vâ áma tá ídri rú."
31 Ị̃tụ́ agá ĩ'di drį̃ gá ĩ'diní dó alị agá Pẽ̃ńỉyẹ́lį̃ gá 'dãá, ĩ'di dó pá 'be agá
'bẽ-'bẽ úrósị̃ la 'bã anzéjó rá rĩ sĩ.
32 'Dĩ bã sĩ ị́jọ́ kpere ãndrũ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'bã kí sĩ ị́sụ́ úrósị̃ icílépi rĩ
najó ku 'dĩ, ã'dusĩku áló ándrá Yãkó'bõ 'bã ĩfã úrósị̃ gá rĩ ãni rú ị́sụ́ 'dã gá
'dãá.

33

Yãkó'bõ ụfụ kí drį̃ Ị́sãwũ̃ be

1 Yãkó'bõ ndre ádrị́pị Ị́sãwũ̃ 'bã amụ́ agá ãgọbị ĩ'didrị̃ túrú sụ rĩ kî trũ,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ awa anzị kí íni: Léyã drį̃ kí Léyã drị̃, Rãkẹ̃į̃ drį̃ kí Rãkẹ̃į̃ drị̃ ãzíla
izonzi į̃rį̃ ãti'bo rú Bílĩhã ãzíla Zį̃ĩ́pã 'badrį̃ kí ĩ'badrị̃.
2 'Bã izonzi į̃rį̃ ãti'bo rú rĩ kí anzị ĩ'badrį̃ abe drį̃ gá, Léyã anzị ĩ'didrị̃ rĩ
kí abe kí ũngúkú gá, Rãkẹ̃į̃ kí ngọ́pį̃ Yũ̃sụ́fũ̃ be ãsį̃jó.
3 Yãkó'bõ mụ kí drį̃ẹ́ gá, ĩ'diní lẽ agá ca agá ádrị́pį̃ rũ̃lé, tị̃ ãja vũ̃rụ́ pâlé
ázį̃rį̃.
4 Wó Ị́sãwũ̃ cẹ̃ ĩ'di rũ̃lé drį̃ ụfụjó ĩ'di be, amvu ĩ'di kpãrã. Ri kí į̃rį̃trá
awálé awâwâ ãyĩkõ sĩ.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ị́sãwũ̃ undré ãngũ pírí, ãzíla ndre ũkú kí anzị kí abe
zị, "'Bá mí be 'dĩ kí ã'di kî?"
Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, "Ãmbógó, 'dĩ kí anzị Ãdróŋá 'bã fẽlé mání ásị̃ į̃gbẽ̃
ĩ'didrį̃ sĩ rĩ kî."
6 'Dã 'bã ũngúkú gá izonzi į̃rį̃ ãti'bo rú 'dĩ amụ́ kí anzị ĩ'badrį̃ kí abe ũ̃tį̃
kí ãja vũ̃rụ́,
7 Léyã amụ́ kí anzị ĩ'didrį̃ abe. Rãkẹ̃į̃ amụ́ kí ngọ́pį̃ Yũ̃sụ́fũ̃ be ãsį̃jó, ãzíla
ũ̃tį̃ kí pírí ãja vũ̃rụ́ ĩ'dĩ drį̃ẹ́ gá.
8 Ị́sãwũ̃ zị ĩ'di jọ, "Ãnãkpá tá mání drį̃ ụfụjó ĩ'ba abe 'da kí ípẽ kí bụ́lụ́
gá ã'du ị́jọ́ sĩ?" Yãkó'bõ umvi jọ, "Mání sĩ ásị̃ į̃gbẽ̃ ịsụ́jó mídrị̃ ãmbógó
mádrį̃."
9 Wó Ị́sãwũ̃ jọ, "Má ádrị́pị ãko mádrį̃ kí wẽwẽ rú, ímba ãko míní trũ
adrujó rĩ kí tã mínî."

10 Yãkó'bõ jọ, “Yụ, ími ásị̃ drĩ adru mání ĩ̃gbẽ̃ ru, mí á'ị̃ ãko mání fẽlé míní 'dĩ kî. Mání ími mẹ́lẹ́tị̃ ndrejó rĩ ĩ'di cécé mání Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tị̃ ndrejó rĩ áni, míní adrujó mání wõ̃rị̃ ru ú'dî'da rĩ sĩ.
11 Má ádrị̃pị̃, mí a'ị̃ ãko mání ajílé míní fẽtáŋá ru 'dĩ kî, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá wi mání sũ̃sụ̃ ãko 'dĩ kî sĩ.” Yãkó'bõ ũŋmĩ ĩ'di siri-siri kpere Ị̃sãwũ̃ bã ã'ị̃ agá.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá Ị̃sãwũ̃ jọ, “Lẽ ãma itú kí ãma mụjó, wó ma dó drĩ̃ 'de ma 'i.”
13 Wó Yãkó'bõ umvi jọ, “Ãmbógó ínĩ̃ vâ rá anzị acá kî dó ãvẽ̃vĩ̃ kóru, lẽ má ũrã ị́jọ́ kãbĩ̃lõ kí drĩ̃ gá tị́ kî trũ ãzíla ĩ'bã mvaka kí abe. Údrĩ kí dro ũkpó sĩ ụ́'dụ́ ãlu ĩ̃dị̃ yã áni, icó kí ũdrãlé pírí rá.
14 Úpí mádrĩ̃ ímụ ãma drĩ̃lẹ́ gá ma dó 'de ími ũngúkú gá ãnãkpá mádrị̃ 'dĩ kî trũ anzị kí abe jãjã rú kpere mání mụ agá ími arụ́ agá Ídõmũ gâlé.”
15 Ị̃sãwũ̃ jọ ĩ'diní, “Lẽ má a'be ãgọbị̃ mádrị̃ 'dĩ kí 'bã ãzí kí 'dâ.”
Wó Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, jọ, “Mi kí a'be 'dâ ã'du ị́jọ́ sĩ? Álẽ tá lú ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ ịsụ́lé mídrị̃ ãmbógó mádrĩ̃.”
16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Ị̃sãwũ̃ i'dó dó ãcĩ̃ ĩ'didrị̃ mụjó Ídõmũ gá rĩ ụ́'dụ́ 'dã sĩ.
17 Wó Yãkó'bõ uja mụlé Sũ̃kọ́tĩ̃ gá, sị jó sĩ ĩ'diní ụ́'dụ́ kojó rĩ 'i ãzíla drõ bụ́rụ́jọ́ ãnãkpá 'banî. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ sĩ ãngũ 'dã 'bã rụ́ umvejó Sũ̃kọ́tĩ̃* 'i 'dĩ.
18 Yãkó'bõ 'bã angájó Pãdãnĩ Ãrámũ gá rĩ sĩ acá dó Sẽ̃kẹ́mũ̃ gá 'dĩ Kãnánĩ gá ãzíla sõ hémã ĩ'didrĩ̃ ãni rú táwũ̃nĩ̃ andre la gá rĩ gá 'dãá.
19 Ĩ̃gbã ãngũ ĩ'diní hémã sõjó rĩ Sẽ̃kẹ́mũ̃ 'bã átẹ́pị̃ Hãmọ́rĩ̃ 'bã ngọ́pịka 'badrị̃ sílĩ̃vã 100 sĩ.
20 Uja dó ãlĩtárĩ̃ sịlé 'dãá ãzíla 'da dó sĩ rụ́ la Ị̃lĩ̃-Ị̃lọ́hẽ̃-Ịsịrayị́lĩ̃† 'i.

34

Dĩ̃nã ụrụjó rĩ

1 Ụ́'dụ́ ãlu Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị̃ Dĩ̃nã Léyã 'bã tịlé rĩ mụ ãmụ́ ru ũkú Kãnánĩ rú la 'ba rụ́.
2 Hãmọ́rĩ̃ úpí Hị́vĩ̃ rú ãngũ 'dã gá rĩ 'bã ngọ́pị̃ Sẽ̃kẹ́mũ̃ la mụ Dĩ̃nã ndrelé 'bo, 'dụ ĩ'di ãzíla uja ĩ'di ụrụlé rá.
3 Ásị̃ la 'de Dĩ̃nã Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị̃ drĩ̃ gá, ãzíla lẽ ĩ'di jọ dó sĩ ĩ'diní ị́jọ́ sĩ ĩ'di ũcĩ̃jó 'bã lẽ rũ̂ sĩ 'i.
4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Sẽ̃kẹ́mũ̃ jọ átẹ́pĩ̃ Hãmọ́rĩ̃ ní, “Álẽ mí ĩ̃gbã mání ĩ̃zóŋá 'dĩ 'i ũkú ru.”
5 Yãkó'bõ la mụ arelé la úfẽ ĩ̃zẹ́pĩ̃ ní drĩ̃nzá ĩ'di ụrụjó rĩ sĩ 'bo, wó ngọ́pịka 'bã kí drĩ adrujó ãnãkpá kí abe ásé agâlé rĩ sĩ, idé ị́jọ́ ãzí ku kpere anzị 'bã kí ãgõ agá.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Sẽ̃kẹ́mũ̃ 'bã átẹ́pị̃ Hãmọ́rĩ̃ mụ ị́jọ́ jọlé Yãkó'bõ be.
7 Anzị Yãkó'bõ drĩ̃ ãgõ kí dó ásé agâlé rĩ sĩ ãnãkpá kí abe. Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, acá kí ũmbájírílí ị́jọ́ Sẽ̃kẹ́mũ̃ 'bã idélé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dĩ kí u'dájó ĩ'di 'bã Yãkó'bõ ĩ̃zẹ́pị̃ ụrụjó rĩ sĩ.
8 Hãmọ́rĩ̃ jọ Yãkó'bõ ní, “Mâ ngọ́pị̃ Sẽ̃kẹ́mũ̃ lẽ ĩ̃zóŋá mídrị̃ 'dĩ 'i; ífẽ má ĩ̃gbã ĩ'di ĩ'diní ũkú ru fô.
9 Lẽ ãma itú ị́jọ́ la mí be ãmaní sĩ icójó ãma ĩ̃gbãjó ãma drĩ̃drínĩ̃ gá 'bá mídrĩ̃ kí abe.
10 Mí icó rilé ãma drĩ̃drínĩ̃ gá 'dâ rá ãngũ ãmadrĩ̃ mmgbọ rú. Mí u'á alagá 'dâ ãzíla ínga bĩ̃sírã sĩ málĩ̃ ịsụ́jó alagá 'dâ.”

---

* **33:17** *Sũ̃kọ́tĩ̃* 'bã ífí “bụ́rụ́jọ́ 'i.” † **33:20** *Ị̃lĩ̃-Ị̃lọ́hẽ̃-Ịsịrayị́lĩ̃* ífí la “Ãdróŋá, Ãdróŋá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'i.”

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Sẽkẹ́mṹ jọ Dịnã 'bã átẹ́pị 'baní ádrịpịka kí abe, “Ĩmi ásị 'bã adru máni į̃gbẹ́ ru, ãzíla ma ãko ĩminí lẽlé rĩ kí fẽ pírí rá.
12 Ĩlũ máni ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ã'du, ĩ'bã ãjẽ̃ ũkú ĩgbãjó rĩ ãmbógó ru cécé ĩmĩ ũrãlé rĩ áni; ĩdrĩ máni ã'ị̃ ĩzóŋá 'dĩ ĩgbãlé ũkú ru rá, ma ãko ĩminí lịlẹ́ rĩ kí ũfẽ pírí.”
13 Anzị Yãkó'bõ drị̃ umvi kí Sẽkẹ́mṹ kí átẹ́pị̃ Hãmọ́rị̃ be úlétáŋá sĩ, ã'dusĩku Sẽkẹ́mṹ 'bã ĩ'bã ámvọ́pị Dịnã ní drị̃nzá fẽjó rá rĩ sĩ.
14 Jọ kí ĩ'baní, “Ãma icó ãma ámvọ́pị fẽlé ĩgbãlé 'bá ru ĩtãrãlépi ku rĩ ní ku; 'dã la adru ãmaní drị̃nzá ru.
15 Ãma ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃ rá la ĩdrĩ ãgọbị ĩmidrị̃ kí ĩtãrã pírí rá drĩ kí acá ãmã áni 'bo rĩ gá.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá ãma dó ã'ị̃ ãmaní ãma ĩgbãjó ĩmi abe rá ãma dó sĩ uri ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá ãlu rú ĩndõ.
17 Wó ĩdrĩ ị́jọ́ ãmaní jọlé ĩminí rĩ ã'ị̃ ku ãzíla ĩmi ĩtãrã jõ ĩmi ku, ãma ãmã ámvọ́pị 'dụ rá ãzíla ãma ãngũ ĩmidrị 'dĩ a'be rá.”
18 Į̣jọ́ jọlé 'dĩ indré kí Hãmọ́rị̃ 'baní ngọ́pị̃ Sẽkẹ́mṹ be ị́jọ́ múké la rú.
19 Sẽkẹ́mṹ ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã átẹ́pị drịko gá 'dãá rulé ãndânĩ rĩ, iza sáwã ị́jọ́ jọlé 'dĩ idéŋá gá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã Yãkó'bõ į̃zẹ́pị Dịnã lẽjó ambamba rĩ sĩ.
20 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ Hãmọ́rị̃ mụ kí ngọ́pị̃ Sẽkẹ́mṹ be kẽ̃jị̃tị táwũ̃nị̃ ĩ'badrị̃ drị̃ gá sĩ ị́jọ́ jọjó drị̃lẹ́ ĩ'badrị́ táwũ̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ kí abe.
21 Jọ kí ĩ'baní, “Ãgọbị 'dĩ kí ãmã wõrị́ka kî, lẽ 'ba u'á kí ãngũ ãmadrị̃ gá 'dâ ãzíla 'bã idé kí bĩsírã; ãngũ 'dĩ mmgbọ rú ĩ'baní sĩ rijó. Ãma icó izonzi ĩ'badrị̃ kí ĩgbãlé ãmaní ũkú ru rá ãzíla icó kí vâ ãmadrị̃ kí ĩgbãlé ĩ'baní ũkú ru rá.
22 Wó ãgọbị 'dĩ kí ã'ị̃ u'álé ãma abe ãzíla adrujó ãma abe 'bá ãlu rú rá la ãdrĩ kí ãgọbị ãmadrị̃ kí ĩtãrã pírí rá cécé kí ru ĩtãrãjó rá rĩ áni rĩ gá.
23 Ãdrĩ kí ị́jọ́ 'dĩ nga 'dĩ áni rá, ãnãkpá ĩ'badrị̃ kí ãko ĩ'badrị̃ kí abe pírí kí mụ adrulé ãma ãni. Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãmã ã'ị̃ kí ị́jọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ kí, ãma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.”
24 'Bá pírí táwũ̃nị̃ 'dã agá 'dãá rĩ ã'ị̃ kí ị́jọ́ Hãmọ́rị̃ 'bã kí jọlé Sẽkẹ́mṹ be rĩ kí pírí rá, ãzíla ĩtãrã dó sĩ ãgọbị fũlépi kẽ̃jị̃tị táwũ̃nị̃ 'dã drị̃ agâ sĩ rĩ kí pírí.
25 Ụ'dụ́ na ĩ'bã ãkõzá 'bã kí drĩ jajó ku rĩ gá, anzị Yãkó'bõ drị̃ į̃rị̃, Sį̃mọ́nị̃ kí Lẹ́vị̃ be Dịnã 'bã ádrịpịka rú rĩ 'dụ kí ménéŋá séfũ rú rĩ kí trũ mụjó táwũ̃nị̃ 'dã agâlé 'bá 'dã 'baní nį̃nâ kó ru, ụ'dị́ kí dó sĩ ãgọbị 'dãá rĩ kí pírí.
26 'Bá u'dị́lé 'da kí agá ĩndĩ rĩ kí Hãmọ́rị̃ kí ngọ́pị̃ Sẽkẹ́mṹ be ãzíla a'dụ́ kí dó ĩ'bã ámvọ́pị̃ Dịnã 'i Sẽkẹ́mṹ drị́ jó agá rĩ sĩ ãzíla mụ kí dó rá.
27 Anzị Yãkó'bõ drị̃ ra kí dó ãko 'bá ũdrãlépi rá 'dã 'badrị̃ kí sĩ ãrígọ́tị ũfẽjó ã'dusĩku ála ĩ'bã ámvọ́pị̃ Dịnã ụrụjó ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ sĩ.
28 Ra kí tị, į̃ndrị, kãbĩlõ, kãyĩnõ, ãko pírí táwũ̃nị̃ 'dã gá 'dãá rĩ kí ãzíla ãkónã amvụ́ agá rĩ kí trũ.
29 'Dụ kí ãko pírí málĩ rú rĩ kí ãzíla ĩ'bã ũkúka kí anzịŋá kí abe bãdã-tị ru ãzíla ra kí ãko jó agá rĩ kí pírí.
30 Yãkó'bõ jọ dó Sį̃mọ́nị̃ 'baní Lẹ́vị̃ be, “Ĩmi ají dó ị́jọ́ áma drị̃ gá 'bo, 'bá Kãnánĩ rú, Pẽ̃rẹ́zị̃ rú ãzíla 'bá u'álépi ãngũ 'dĩ agá rĩ kí dó mụ áma ngũ̃lé ũnzí. Ãma kãlãfe lú were rú, ãzíla 'bá 'dĩ drĩ kí dó ru icí ã'dị́ 'dịlé ãma abe kí ãma į̃lį̃kį̃ 'bá mádrị́ lịcọ́ agá rĩ kí abe pírí.”
31 Wó Sį̃mọ́nị̃ kí Lẹ́vị̃ be jọ kí Yãkó'bõ ní, “Ãma icó ãma ámvọ́pị a'belé drị̃ izalé ĩzóŋá ãwụ́ rĩ áni ku.”

35

Ãdróŋá 'bã sũsṵ wijó Yãkó'bõ ní Bẽtẽ́lị̃ gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ Yãkó'bõ ní, “Ímụ u'álé Bẽtẽ́lị̃ gá 'dãá. Ísị
ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ Ãdróŋá ándrá ru i'dalépi míní sáwã ándrá míní
apájó mí ádrı̃́pị Ị̃sãwũ̃ sĩ rĩ nî.”
2 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ jọ 'bá ĩ'didrı̃́ jó agá rĩ 'baní, 'bá pírí u'álépi ĩ'didrı̃́ko
gá rĩ kí abe, “Ĩmi idé ĩmi ásı̃́ kí ãlá ru, ĩmi a'be ãdroŋa ĩminí ajílé 'bá ãzí
'bã ãngũ gá 'dĩ kí cã ãzíla ĩsũ̃ bõngó ãla la kí áyụ.
3 Ãma kí mụ mụlé ãngũ 'dĩ a'belé sĩ mụjó Bẽtẽ́lị̃ gá, ma sĩ mụ ãlĩtárĩ sị̃lé
Ãdróŋá áma ãzã kolépi ũcõgõ mádrı̃́ kí agá ãzíla adrulépi má be ãngũ pírí
mání acı̃́jó rĩ agá rĩ nî.”
4 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ fẽ kî dó Yãkó'bõ drı̃́ ãdroŋa ĩ'bã kí ajílé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá rĩ kí
ngílíngílí ĩ'bã kí ándrá ũgĩlé bı̃́lẹ́ gá rĩ kí abe. Yãkó'bõ ĩ̃sĩ̃́ dó sĩ kí kọmọrọ́
ife ĩ̃ndṵ́ gá ãni rú Sẽ̃kẽ́mũ̃ andre gá 'dãá.
5 Yãkó'bõ kí mụ drĩ̃́ kolé ngọ́pı̃ka kí abe 'bo, Ãdróŋá ají ũrĩ̃́ ãmbógó la
'bá táwũ̃ñĩ̃ ãníyágágá 'dãá rĩ kí ásı̃́ gá ı̃jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí dó kí vú drolépi la
'dáyụ.
6 Ụ́'dṵ́ were vúlé gá Yãkó'bõ acá kí 'bá ĩ'didrı̃́ko gá rĩ kí abe pírí Lṵ́zĩ̃́ ú'da
umvelé Bẽtẽ́lị̃ 'i rĩ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ gá rĩ gá.
7 Sị̃ dó ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ 'dãá, 'da dó sĩ ãngũ 'dã rṵ́ Ị̃lị̃-Bẽtẽ́lị̃ 'i
ã'dusĩ̃ku 'dĩ ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ru i'dajó ĩ'diní ĩ'di 'bã ándrá apájó
ádrı̃́pĩ̃ sĩ rĩ 'i.
8 Násĩ̃ Rẽbékã ĩtẽtẽnãlépi Dẽ'bórã drã dó rá, ĩ̃sĩ̃ dó ĩ'di kọmọrọ́ ĩ̃ndṵ́ gá
Bẽtẽ́lị̃ 'bã wókõ ándrá rĩ gá. Ú'da dó sĩ kọmọrọ̃ 'bã rṵ́ kọmọrọ́ sĩ awájó rĩ
'i.
9 Yãkó'bõ la dó mụ ãgõlé Pãdãnĩ Ãrámũ gâlé 'bo, Ãdróŋá i'da ru ĩ'diní
ĩ̃dı̃́ ãzíla wi vâ ĩ'diní sũsṵ́.
10 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ími rṵ́ Yãkó'bõ 'i, wó ûmve dó mi Yãkó'bõ 'i ĩ̃dı̃́ ku;
ími rṵ́ la dó adru Ị̃sị̃rayı̃́lị̃ 'i.” 'Da dô sĩ rṵ́ la Ị̃sị̃rayı̃́lị̃ 'i.
11 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá Ũkpó 'Dı̃́pị̃ 'i; anzı̃ mídrı̃́ mụlé tı̃lé drĩ̃́lẹ́
gâlé rĩ 'bã kpẽ kí wẽwẽ rú, sṵ́rṵ́ kî sĩ ãfũ ími agá 'dâ, mi dó sĩ adru á'bı̃́
ũpi 'bã ãni la.
12 Ma ãngũ ándrá mání fẽlé Ị̃bụrahı̃́mũ̃ 'baní Ĩsákã be rĩ fẽ mínî ãzíla
ma vâ ĩ'di fẽ anzı̃ mídrı̃́ mụlé tı̃lé drĩ̃́lẹ́ gâlé rĩ 'baní ími vúlé gá 'dâ.”
13 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá a'be dó Yãkó'bõ rá.
14 Yãkó'bõ ị̃'dı̃ dó írã pı̃rı̃-pı̃rı̃ rú ãngũ Ãdróŋá 'bã ándrá sĩ ı̃jọ́ jọjó ĩ'di be
rĩ gá 'dãá, ãzíla ũsũ wáyĩ̃nĩ̃ ídétáŋá ru rĩ kí ãdu be drĩ̃́ la gá.
15 Yãkó'bõ 'da dó sĩ ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ı̃jọ́ jọjó ĩ'di be 'dã 'bã rṵ́
Bẽtẽ́lị̃ 'i.

Rãkẽ́lị̃ 'bã kí ũdrãjó Ĩsákã be rĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá acá kí drĩ Ĩfũrátã gá angájó Bẽtẽ́lị̃ gá rĩ sĩ ku rú
ãzíla ĩ'bã kí drĩ adru agá rá-rá ru 'dĩ gá 'dâ, sáwã Rãkẽ́lị̃ 'bã sĩ ngọ́tı̃́ tĩjó rĩ
acá dó rá ãzíla ngọ́tı̃́ tĩ̃ŋá acá dó ũkpó-ũkpó.
17 Ngọ́tı̃́ tĩ̃ŋá la mụ acálé ũkpó-ũkpó trẽ̃yı̃́, ũkú ngọ́tı̃́ tĩlépi rĩ jọ ĩ'diní, “Mí
ide ũrĩ̃́ sĩ ku Rãkẽ́lị̃; 'dĩ ngọ́tı̃́ ágọ́bı̃́ ãzí rĩ 'i.”
18 Rãkẽ́lị̃ ní lẽ agá drã agá drã-drã 'dĩ gá 'dâ, 'da dó ngọ́tı̃́ rṵ́ Bénõnĩ 'i wó
átẹ́pı̃́ 'da rṵ́ la Bénzãmĩ̃nĩ̃ 'i.

19 Rãkẹ́lĩ la dó mụ drãlé 'bo, ĩsĩ dó ĩ'di gẽrĩ sĩ mụjó Ĩfũrátã gá ú'da umvelé
Bẹ̃tẽlẽ̃hẹ́mũ̃ 'i rĩ gá.
20 Yãkó'bõ su írã sĩ Rãkẹ́lĩ 'bã ịjọ́ agájó rĩ ĩnádrĩ Rãkẹ́lĩ drĩ gá 'dãá ãzíla
írã 'dã drĩ kpere sáwã 'dĩ sĩ 'dãá cí sĩ ĩnádrĩ 'dã i'dajó.
21 Ịsịrayị́lĩ mụ dó drĩlẹ́ gá sĩ hémã ĩ'didrĩ sịlé ãngũ Mĩgĩdálĩ Ĩdẹ́rĩ drĩ 'bã
drĩlẹ́ gá.

Anzị Ịsịrayị́lĩ drĩ kî

22 Ịsịrayị́lĩ ní u'á agá ãngũ 'dã gá 'dãá, ngọ́pĩ Rụ́bẽ̃nĩ fi ũkú Rãkẹ́lĩ drị́
ãtí'bó ru Bílĩhã drị́ jó agá, Ịsịrayị́lĩ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala i'dó velé ũnzí.
Yãkó'bõ 'bã anzị kí ándrá mụdrị́ drĩ ĩrĩ.
23 Anzị Léyã drĩ kí:
Rụ́bẽ̃nĩ Yãkó'bõ 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ kãjãní rĩ 'i, Sĩmọ́nĩ 'i, Lẹ́vĩ 'i, Yụ́dã 'i,
Ĩsãkárĩ 'i, ãzíla Zãbũ̃lọ́nĩ 'i.
24 Anzị Rãkẹ́lĩ drĩ kí:
Yũ̃sụ́fũ̃ kí Bénzãmĩnĩ be.
25 Anzị ĩzóŋá Rãkẹ́lĩ drị́ ãtí'bó ru Bílĩhã drĩ kí:
Dánĩ kí Nãfũtálĩ be.
26 Anzị ĩzóŋá Léyã drị́ ãtí'bó ru Zĩ̃lĩ̃pã drĩ kí:
Gádĩ kí Ásẽ̃rĩ be.
Anzị Yãkó'bõ drị́ 'dĩ kí útị kí pírí Mẽsõpõtámĩyã gá.

Drã Ĩsákã drĩ

27 Yãkó'bõ mụ átẹ́pĩ Ĩsákã rụ́ Mãmírẽ gá ãni la Hẹ̃bũ̃rọ́nĩ gá 'dĩ ãngũ
ándrá Ịbụrahị́mũ̃ 'baní u'ájó Ĩsákã be rĩ gá.
28 Ĩsákã u'á ílí 180,
29 drã dó 'dĩ sĩ ĩ'di dó 'bá ãmbá ru. Ngọ́pịka Ịsãwũ̃ kí Yãkó'bõ be ĩsĩ kí
dó sĩ ĩ'di nĩ.

36

Ãwí Ịsãwũ̃ drĩ

1 'Dĩ ãwí Ịsãwũ̃ vâ umvelé Ídõmũ 'i rĩ drĩ 'i.
2 Ịsãwũ̃ ĩgbã ũkú kí na angájó izonzi Kãnánĩ rú rĩ kí agá. Ũkú kãyó rĩ 'bã
rụ́ Ádã 'i, ĩ'di Ĩlọ́nĩ Hịtĩ rú rĩ 'bã ĩzẹ́pị 'i, ũkú ĩrĩ rĩ 'bã rụ́ Ụ̃hõ̃lĩ̃bámã Ánã
ĩzẹ́pị Zĩ̃bĩ̃yọ́nĩ Hịvĩ rú rĩ umvelépi ĩdẹ́pị rĩ 'i,
3 ũkú na rĩ ĩ'di Bãsĩmátĩ Ịsụmayị́lĩ ĩzẹ́pị Nẽbãyọ́tị́ ámvọ́pị 'i.
4 Ádã tị Ịsãwũ̃ ní Ĩlĩ̃fázĩ 'i. Bãsĩmátĩ tị Rũ̃wẹ́lĩ 'i,
5 ãzíla Ụ̃hõ̃lĩ̃bámã tị Yẽ̃wụ́sĩ̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i. 'Dĩ kí anzị tịlé
Ịsãwũ̃ ní Kãnánĩ gá rĩ kî.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsãwũ̃ 'dụ ũkúka kí ãnzị kí abe, 'bá ĩ'didrĩko gá rĩ kí,
ãnãkpá ĩ'didrĩ kí ãko pírí ĩ'di 'bã ịsụ́lé ãngũ Kãnánĩ gá rĩ kî trũ trũ mụjó
ãngũ álị́ gá ádrị́pĩ Yãkó'bõ 'bã andre gá 'dãá rĩ sĩ rá.
7 'Dĩ idé ru íni la ã'dusĩku ãko ĩ'bã kí ịsụ́lé málĩ rú rĩ kí ambamba, ãngũ
ca dó sĩ ĩ'baní sĩ icójó u'ájó ĩrĩ trá ãngũ ãlu gá ku.
8 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ịsãwũ̃ vâ umvelé Ídõmũ 'i rĩ ri dó u'álé ãngũ 'bé 'a rú Sẽyírĩ
gá.
9 'Dĩ ãwí Ịsãwũ̃ adrulépi 'bá Ídõmũ rú rĩ kí 'bã áyị́pị rú u'álépi ãngũ 'bé
'a rú Sẽyírĩ gá rĩ drĩ 'i.
10 'Dĩ kí rụ́ anzị Ịsãwũ̃ drĩ 'badrĩ kî:
Ũkú ĩ'didrị́ Ádã tị lú ĩ'diní Ĩlĩ̃fázĩ 'i. Bãsĩmátĩ tị ĩ'diní Rũ̃wẹ́lĩ 'i.
11 Anzị Ĩlĩ̃fázĩ drĩ kí rụ́:

Tẽmánĩ 'i, Úmãrĩ 'i, Zéfõ 'i, Gãtámũ 'i ãzíla Kénãzĩ 'i.
12 Ũkú Ị̃lị̃fázị̃ drị̃ ãtí'bó ru Tímũnã tị ĩ'diní Ãmãlẹ̃kị̃ 'i. 'Dĩ kí anzị Ịsãwụ̃
'bã ũkú umvelé Ádã 'i rĩ drị̃ kî.
13 Anzị Rụ̃wẹ́lị̃ drị̃ kí:
Nãhátĩ 'i, Zérã 'i, Sámã 'i ãzíla Mízã 'i. 'Dĩ kí anzị Ịsãwụ̃ 'bã ũkú umvelé
Bãsĩmátĩ drị̃ kî.
14 Anzị Ịsãwụ̃ 'bã ũkú umvelé Ụ̃hõ̃lị̃bámã Zị̃bĩyọ́nị̃ ĩzẹ́pị Ánã 'bã tịlé rĩ kí
rụ́:
Yẽ̃wụ́sị̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i.
15 'Dĩ kí ũpi angálépi Ịsãwụ̃ ngọ́pịka kí agá rĩ kî.
Anzị Ị̃lị̃fázị̃ Ịsãwụ̃ 'bã ngọ́pị kãjãní rĩ drị̃ kí:
úpí Tẽmánĩ 'i, Úmãrĩ 'i, Zéfõ 'i, Kénãzĩ 'i,
16 Kórã 'i, Gãtámũ 'i ãzíla Ãmãlẹ̃kị̃ 'i 'dĩ kí úpí anzị Ị̃lị̃fázị̃ drị̃ ãngũ
Ídõmũ gá rĩ kî. Anzị 'dĩ umve kí ũkú Ịsãwụ̃ drị̃ umvelé Ádã rĩ ĩ̃dẹ́pị.
17 Anzị Ịsãwụ̃ ngọ́pị Rụ̃wẹ́lị̃ drị̃ kí:
úpí Nãhátĩ 'i, Zérã 'i, Sámã 'i ãzíla Mízã 'i. Anzị 'dĩ kí 'bã ĩ̃dẹ́pị ĩ'di ũkú
Ịsãwụ̃ drị̃ umvelé Bãsĩmátĩ 'i rĩ.
18 Anzị angálépi ũkú Ịsãwụ̃ drị̃ umvelé Ụ̃hõ̃lị̃bámã Ánã 'bã tịlé rĩ drị̃ kí:
úpí Yẽ̃wụ́sị̃ 'i, Yãlámũ 'i ãzíla Kórã 'i.
19 'Dĩ kí anzị Ịsãwụ̃ vâ umvelé Ídõmũ rĩ drị̃ kî ãzíla 'dĩ kí ũpi ĩ'bãdrị̃ kî.

Ãwí Sérã drị̃

20 'Dĩ kí anzị Sẽyírĩ Họ́rị̃ rú ándrá u'álépi ãngũ Ídõmũ gá rĩ drị̃ kî:
Lõtánĩ 'i, Sõbálĩ 'i, Zị̃bĩyọ́nị̃ 'i, Ánã 'i,
21 Dị̃sõ̃nị̃ 'i, Ị̃zẹ́rị̃ 'i ãzíla Dĩsánĩ 'i. Anzị Sẽyírĩ Họ́rị̃ rú rĩ drị̃ 'dĩ kí ándrá
ũpi rú Ídõmũ gá.
22 Anzị Lõtánĩ drị̃ kí:
Họ́rị̃ 'i ãzíla Hẽmámũ 'i. Lõtánĩ 'bã ámvọ́pị ĩ'di Tímũnã 'i.
23 Anzị Sõbálĩ drị̃ kí:
Ãlĩvánĩ 'i, Mãnãbátĩ 'i, Ĩbálĩ 'i, Séfõ 'i ãzíla Ũnámũ 'i.
24 Anzị Zị̃bĩyọ́nị̃ drị̃ kí:
Ãyíyã 'i ãzíla Ánã 'i. (Ánã 'dĩ ándrá ĩ̃yị́ kídí ru ãcí agbẹ́lépi tũlãtũlã rĩ
ịsụ́lépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá sáwã ĩ'di 'bã kãyĩnõ átẹ́pị̃ drị̃ kí ucéjó
rĩ sĩ rĩ 'i).
25 Anzị Ánã drị̃ kí:
Dị̃sõ̃nị̃ kí Ánã ĩ̃zẹ́pị Ụ̃hõ̃lị̃bámã be.
26 Anzị Dị̃sõ̃nị̃ drị̃ kí:
Hẽmãdánĩ 'i, Ĩsãbánĩ 'i, Ĩtĩránĩ 'i ãzíla Kérãnĩ 'i.
27 Anzị Ị̃zẹ́rị̃ drị̃ kí:
Bĩlĩhánĩ 'i, Zãvánĩ 'i ãzíla Ãkánĩ 'i.
28 Anzị Dĩsánĩ drị̃ kí:
Ụ̃zị̃ kí Ãránĩ be.
29 'Bá ũpi rú Họ́rị̃ gá rĩ kí 'dĩ:
Lõtánĩ 'i, Sõbálĩ 'i, Zị̃bĩyọ́nị̃ 'i, Ánã 'i,
30 Dị̃sõ̃nị̃ 'i, Ị̃zẹ́rị̃ 'i ãzíla Dĩsánĩ 'i. 'Dĩ kí ándrá ũpi 'bá Họ́rị̃ gá rĩ 'badrị̃
kî ãngũ Sẽyírĩ drị̃ 'bã awaŋá vú sĩ.

Ũpi Ídõmũ drị̃ kî

31 'Dĩ kí ándrá ũpi ãngũ nalépi Ídõmũ gá 'dĩ sĩ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ i'dó kí
drĩ ũpĩ nalé ãngũ 'dã gá ku rĩ kî:

32 Bélã Bẽyǫ́rį̃ ngǫ́pị acá úpí ru Ídõmũ gá ãzíla 'da táwų̃ñ̨ ĩ'didrı̨́ ãmbógó
rĩ rụ́ Dĩnĩhábã 'i.
33 Bélã la mụ drãlé 'bo, Yõbábũ Zérã ngǫ́pị angálépi Bõzírã gá rĩ acá úpí
ru ĩ'di kẽjı̨́ gá nĩ.
34 Yõbábũ la mụ drãlé 'bo, Hũsámũ angálépi Tẽmánĩ gá rĩ acá úpí ru ĩ'di
kẽjı̨́ gá nĩ.
35 Hũsámũ la mụ drãlé 'bo, Hãdádĩ Bẽdádĩ ngǫ́pị angálépi Mı̨́dı̨́yáñ̨ gá
rĩ acá úpí ru Mų̃wábų̃ gá ĩ'di kẽjı̨́ gá nĩ. 'Da táwų̃ñ̨ ĩ'didrı̨́ ãmbógó rĩ
rụ́ Ãvı̨́tı̨̃ 'i.
36 Hãdádĩ la mụ drãlé 'bo, Sámũlã angálépi Mãsĩrékã gá rĩ acá úpí ru
ĩ'di kẽjı̨́ gá nĩ.
37 Sámũlã la mụ drãlé 'bo, Sáwų̃lų̃ angálépi táwų̃ñ̨ Rẽhǫ̃bǫ́tı̨̃ į̃yı̨́ tı̨ gá rĩ
acá úpí ru ĩ'di kẽjı̨́ gá nĩ.
38 Sáwų̃lų̃ la mụ drãlé 'bo, Bãálĩ-Hãnánĩ Ãkį̃bǫ́rį̃ ngǫ́pị acá úpí ru ĩ'di kẽjı̨́
gá nĩ.
39 Bãálĩ-Hãnánĩ Ãkį̃bǫ́rį̃ 'bã ngǫ́pị la mụ drãlé rá, Hãdádĩ acá úpí ru ĩ'di
kẽjı̨́ gá nĩ, táwų̃ñ̨ ĩ'didrı̨́ ãmbógó rĩ ála umve la Páwũ 'i ãzíla ũkú
ĩ'didrį̃ 'bã rụ́ Mẽhẽtãbélĩ 'i, ĩ'di Mátrẽdĩ į̃zẹ́pị 'bã į̃zẹ́pị Mẽzãhábũ drį̃
'i.

40 'Dĩ kí ũpi ándrá ãfũlépi ũri Ị́sãwų̃ drı̨́ ínátı̨ ãlu-ãlu gá rĩ kî:
Tímũnã 'i, Álĩvã 'i, Yẽtétĩ 'i,
41 Ų̃hǫ̃lį̃bámã 'i, Ílã 'i, Pĩnónĩ 'i,
42 Kénãzĩ 'i, Tẽmánĩ 'i, Mĩbĩzárĩ 'i,
43 Mãgãdẹ́lį̃ 'i ãzíla Ĩrámũ 'i.

'Dĩ kí ínátı̨ 'bá Ídõmũ rú rĩ ('dĩ Ị́sãwų̃ 'bã adrujó ĩ'bã átẹ́pị rú rĩ) 'badrį̃
kî sụ́rụ́ tı̨ ĩ'badrı̨́ ũpĩ drį̃ kí sĩ ãzíla ãngũ ĩ'baní rijó rĩ kí vú sĩ.

37

Urobí Yų̃sụ́fų̃ drį̃ kî

1 Yãkó'bõ ri u'álé Kãnánĩ gá ãngũ ándrá átẹ́pį̃ 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
2 'Dĩ dó ãwí Yãkó'bõ drį̃: Yų̃sụ́fų̃ ri kí ándrá kãbĩlõ kí ucélé ádrı̨́pı̨ka
ụ́kụ́pį̃ Bílĩhã ãzíla Zį̃lı̨́pã Yãkó'bõ 'bã ũkúka rú rĩ kí abe ı̨sụ́ íni 'dĩ ílí la
mụdrı̨́ drį̃ ázį̃rį̃. Wó Yų̃sụ́fų̃ ri ı̨́jǫ́ ádrı̨́pı̨ka 'bã kí idélé ũnzí rĩ kí ũlũlé átẹ́pį̃
nî.
3 Yãkó'bõ lẽ Yų̃sụ́fų̃ ãndânĩ ndẽ anzı̨ ĩ'didrı̨́ ãzí rĩ kí rá, ã'dusĩku útı̨
Yų̃sụ́fų̃ 'i ı̨sụ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ dó ãmbá ru. Yãkó'bõ fẽ dó sĩ Yų̃sụ́fų̃ ní kánzũ
u'bélé ũniyambamba la.
4 Wó Yų̃sụ́fų̃ ádrı̨́pı̨ka kí dó mụ ndrelé la átẹ́pį̃ lẽ ĩ'di ãndânĩ 'bo, ngų̃ kí
dó ĩ'di ãjı̨́ ũnzí, ãzíla jọ kí ĩ'diní ı̨́jǫ́ ásı̨́ į̃gbę̃ sĩ ku.
5 Ị́nı̨́ ãlu, urobí ũbĩ Yų̃sụ́fų̃ 'i, ĩ'di dó mụ vú la nzelé ádrı̨́pı̨ka 'baní 'bo,
ngų̃ kí dó sĩ ĩ'di į̃dı̨́-į̃dı̨́.
6 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi are drĩ urobí áma ũbĩlépi 'dĩ 'i:
7 Ãma ní ngánũ lı̨lẹ́ ámvụ́ agá rĩ kí umbé agâ 'dĩ gá 'dâ gbõgbõ mádrı̨́ tı̨
ngúlú rĩ inga ru pâ tulé ụrụgá, ĩmidrı̨́ atrá kí ru mádrı̨́ andre gá, ilú kí ru
ĩ'diní vų̃rụ́.”
8 Ádrı̨́pı̨ka jọ kí, “Mi dó sĩ mụ adrulé ãma drį̃lẹ́ gá ãmbógó ru yã? Mi
ãma drį̃ ce úpí ru ãndá-ãndá ru yã?” Ngų̃ kí dó sĩ ĩ'di į̃dı̨́-į̃dı̨́ urobí ĩ'didrı̨́
'dã kí sĩ ãzíla ı̨́jǫ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ.

9 'Dã 'bã ũngúkú gá, urobí ãzí rĩ ũbĩ vâ Yũsứfũ 'i, nze vú la ádrịpịka 'baní jọ, “Ĩmi are drĩ urobí 'dĩ 'i, ĩtứ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó mụdrị drĩ ãlu la kí abe ãvũ kí vũrứ áma ĩnzĩjó.”
10 Ĩ'di mụ urobí 'dĩ vú nzelé átẹ́pĩ 'baní ádrịpịka kí abe 'bo, átẹ́pĩ angá drĩ la gá trụ, “Urobí ími ũbĩlépi 'dĩ ífí la íngoní? Mî ãndrẽ kí mî ádrịpịka abe ãzíla mâ trũ kí rú amứ ãvũlé vũrứ ími drĩlẹ́ gá rá yã?”
11 Ádrịpịka idé kí ĩ'diní ãjã sĩ, wó átẹ́pĩ mba ịjọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị gá cí.

Yũsứfũ ádrịpịka 'bã kí ĩ'di ụzịjó rĩ

12 Ứ'dứ ãlu, Yũsứfũ 'bã ádrịpịka mụ kí kãbĩlõ átẹ́pĩ drĩ kí ucé trũ Sẹ̃kẹ́mũ gá.
13 Yãkó'bõ jọ Yũsứfũ ní, “Ínĩ rá mî ádrịpịka mụ kí kãbĩlõ kí ucé trũ ãni rú Sẹ̃kẹ́mũ gâlé 'dã, álẽ ími tị pẽlé ĩ'ba rũlé.” Yũsứfũ umvi, “Múké ma bábá mụjó.”
14 Jọ ĩ'diní, “Ímụ mî ádrịpịka kí andrélé ãnãkpá kí abe kí nõ múké yã áni, mí ají mání ứ'dứkọ́ la.” Yũsứfũ mụ dó angájó wọ́rõŋá Hẹ̃bũrọ́nĩ drĩ gá rĩ sĩ Sẹ̃kẹ́mũ gâlé.
15 Ĩ'di mụ calé 'dãá 'bo, ágọ́bị ãzí ndre ĩ'di wãyá co agá ãzíla zị ĩ'di, “Mi ã'du ndrũ yã?”
16 Umvi ĩ'diní, “Ma mâ ádrịpịka kí ndrũ, mí icó mání lũlé la kí kãbĩlõ kí ucé íngõlé rĩ gá rá yã?”
17 Ágọ́bĩ jọ ĩ'diní, “Mî ádrịpịka a'be kí ãngũ 'dĩ rá, má are kí jọ agá la ‘Ãmụ kí Dõtánĩ gâlé.’ ” Yũsứfũ bĩ dó kí vú Dõtánĩ gâlé ãzíla ịsứ kí rá.
18 Yũsứfũ 'bã ádrịpịka ndre kí ĩ'di amứ agá rá-rá ru acá drĩ ku rú, utú kí ịjọ́ sĩ ĩ'di 'dịjó rá.
19 Jọ kí ịjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, “Urobí 'dịpị la amứ 'dã.
20 Ĩmi amứ, lẽ ã'dị kí ĩ'di rá, ã'be kí dó sĩ ãvũ la kídí nzụlépi rá la 'bã 'bứ ãzí agá, ãjọ kí ũbõgũ ãzí na ĩ'di rá. Ãma kí dó drĩ sĩ ndre la ã'du la nõ ru idé urobí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá nĩ yã áni.”
21 Rứbẹ̃nĩ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũ'bĩ Yũsứfũ palé kí drị gá rĩ sĩ rá jọ, “Ã'dị kí ĩ'di ku.”
22 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi asu ãrí la ku; ú'be ĩ'di kõtórõ agá 'bứ 'dĩ agá 'dâ wó lẽ 'bá ãzí 'bã su drị ĩ'di rứ ku.” Rứbẹ̃nĩ idé ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ĩ'di pajó ãzíla sĩ ĩ'di agụjó átẹ́pĩ drĩlé ídri.
23 Yũsứfũ la mụ acálé ádrịpịka 'ba rứ 'dõlé 'bo, trũ kí kánzũ ĩ'di ụrụ'bá gá u'bélé ũniyambamba rĩ rá.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá rụ kí ĩ'di ãzíla 'dụ kí ĩ'di 'belé 'bứ ã'í la agá.
25 Ĩ'baní rĩ agá íná na agá, inga kí drĩ ụrụgá ãzíla ndre kí 'bá Ịsụmayílĩ rú rĩ kí ũ'bí ru angá kí Gĩlẹ́dĩ gá ãzíla kî mụ agá Mịsịrị gá. Ngãmíyã ĩ'badrị kí drị gá 'dụ kí tẹ́rị ãko ãjị trũ vĩrĩ rĩ ãni la kí ãdu ifílé ifí-ifì rĩ abe.
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Yứdã jọ ádrịpịka 'baní, “Ãma kí ã'du ịsứ ãdrĩ kí ãmã ádrịpị 'dị rá ãzíla ãdrĩ kí drã ĩ'didrị 'bã ịjọ́ zĩ cí rĩ gá?
27 Ãma uzị kí ĩ'di 'bá Ịsụmayílĩ rú 'dĩ 'banî, ãma asu kí ĩ'di 'bã ãrí ãmadrị sĩ ãma 'i ku ĩ'di 'bã adrujó ãmã ádrịpị ãrí ãlu ãzíla ĩzá ãlu rĩ sĩ.” Ádrịpịka ã'ĩ kí rá.
28 'Bá bĩsírã idélépi Mịdíyánĩ rú rĩ 'bã kí alị agá, Yũsứfũ 'bã ádrịpịka anzé kí ĩ'di 'bứ agâlé rá ãzíla uzị kí ĩ'di 'bá Ịsụmayílĩ rú rĩ 'baní sĩlíngĩ sílĩvã rú kãlị ĩrĩ sĩ, 'dụ kí ĩ'di Mịsịrị gâlé ĩndĩ.

29 Rṳ́bę̃ñ̨ la mụ gõlé 'bṳ́ tị gâlé 'bo, ịsṳ́ Yṳ̃sṳ́fṳ̃ 'dãá yụ ãzíla asi ĩ'di 'bã
bõngó kí ũcõgõ sĩ rá.
30 Atrị drḩ̃ ádrḩ̃ṗịka 'ba rṳ̂lé jọ, “Mgbâ dó 'dãá yụ, ma dó mání áma idé
ã'durú yã?”
31 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'dṳ́ kí dó ḩ̃ndrḩ̃, lị kí ĩ'di rá ãzíla su kî dó Yṳ̃sṳ́fṳ̃
'bã kánzũ ãrí la gá.
32 Agụ kí dó ĩ'di 'bã bõngó u'bélé ũniyambamba rĩ átẹ́pḩ̃ rṳ̂lé, jọ kí ĩ'diní,
“Ãma ịsṳ́ bõngó 'dĩ 'i, mí amá drĩ ĩ'di, icó nõ adrulé mî ngọ́pị Yṳ̃sṳ́fṳ̃ drḩ̃
'i ku yã áni.”
33 Átẹ́pḩ̃ nḩ̃ ĩ'di cọtị cé jọ, “'dĩ mâ ngọ́pị 'bã bõngô 'i! Ãndá-ãndá ru ṳ̃bǫ̃gṳ̃
na kí dó mání ĩ'di rá 'dộ! Ãndá-ãndá ru ândi dó Yṳ̃sṳ́fṳ̃ kpékpé!”
34 Yãkó'bõ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí ũcõgõ sĩ rá, sṳ̃ dó kõlĩbá ĩ'di
ụrụ'bá gá ãzíla awâ dó ngọ́pḩ̃ 'i ṳ́'dṳ́ wẽwẽ rú.
35 Anzị ĩ'didrḩ̃ amṳ́ kí pírí ĩ'di ásḩ̃ ũŋmĩlé, wó gã ru ásḩ̃ ũŋmĩlé úmgbé jọ
yụ, “Ma awá mâ ngọ́tḩ̃ sĩ kpere mání fi agá 'bṳ́ gá.” Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, átẹ́pḩ̃ awá dó
ngọ́pḩ̃ Yṳ̃sṳ́fṳ̃ sĩ.
36 Wó íni 'dĩ 'bá Mḩ̃dḩ̃yánḩ̃ rú rĩ ĩtṳ̃ndã kí Yṳ̃sṳ́fṳ̃ 'i Mḩ̃sḩ́rḩ̃ gâlé Pǫ̃tḩ̃fárǫ̃
ãsĩkárĩ ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ drḩ̃ nî.

38

Yṳ́dã kí Tãmárã be

1 Sáwã Yṳ̃sṳ́fṳ̃ ụzịjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Yṳ́dã a'be ádrḩ̃ṗịka kí rá ãzíla mụ
u'álé ágọ́bḩ̃ Ãdũlámũ rú umvelé Hḩ́rã 'i rĩ be.
2 Yṳ́dã ịsṳ́ ágọ́bḩ̃ Kãnánĩ rú rĩ 'bã ḩ̃zẹ́pị umvelé Sṳ́wã rĩ 'i, ĩgbã ĩ'di rá
ãzíla acá dó ĩ'di 'bã ũkú ru.
3 Ịsṳ́ dó 'a tị dó sĩ ngọ́tḩ̃ ágọ́bḩ̃ ãzíla 'da dó rṳ́ la Ḩ̃rḩ̃ 'i.
4 Ịsṳ́ vâ 'a ãzí rĩ 'i tị ngọ́tḩ̃ ágọ́bḩ̃ ãzíla 'da rṳ́ la Ũnánĩ 'i.
5 Tị vâ ngọ́tḩ̃ ágọ́bḩ̃ ãzí rĩ 'i, 'da rṳ́ la Sélã 'i. Sáwã ngọ́tḩ̃ 'dã tĩjó rĩ sĩ, ịsṳ́
Yṳ́dã 'dĩ sĩ Kẹ̃zḩ̃bṳ̃ gá.
6 Yṳ́dã ĩgbã ũkú ngọ́tḩ̃ ĩ'didrḩ̃ kãjãní Ḩ̃rḩ̃ nî, ũkû rṳ́ Tãmárã 'i.
7 Wó Ḩ̃rḩ̃ Yṳ́dã ngọ́pị kãjãní rĩ idé ḩ̃jọ́ ũnzíkãnã la Úpí drḩ̃lẹ́ gá, ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ
Úpí fẽ drã rá.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Yṳ́dã jọ Ũnánĩ ní, “Ífi mí ádrḩ̃ṗị 'bã ũkû lã'bĩ ãmadrḩ̃
'bã ã'ḩ̃jó la ítị ĩ'diní anzị kí sĩ ĩ'di rṳ́ ajíjó rĩ sĩ.”
9 Wó Ũnánĩ nḩ̃ rá anzị 'dã icó kí adrulé ĩ'di ãni ku, drĩ fi ru lalé ũkú 'dã
be 'bo, ĩ'di ũri sĩ 'bá tịjó rĩ kí ũsũ vṳ̃rṳ́, ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ lẽ dó sĩ anzị ịsṳ́lé ũkú 'dã
be ádrḩ̃ṗḩ̃ rṳ́ ajíjó ku.
10 Ḩ̃jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ĩ'di ũnzí Úpí Ãdróŋâ drḩ̃lẹ́ gá ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí fẽ dó vâ
sĩ ĩ'diní drãlé rá.
11 Yṳ́dã jọ dó ngọ́pḩ̃ 'bã ũkû Tãmárã ní, “Ímụ tẽlé ãwṳ́zḩ̃ ru mí átẹ́pị drḩ̃ko
gá 'dãá kpere mâ ngọ́pị Sélã 'bã zo agá sĩ icójó ími fijó rá.” Yṳ́dã jọ ḩ̃jọ́ 'dĩ
íni la idé ṳ̃rḩ̃ sĩ 'î ngọ́pị la vâ mụ drãlé ádrḩ̃ṗịka ḩ̃rḩ̃ 'dã kî áni rá rĩ sĩ. Ḩ̃jọ́ 'dĩ
sĩ Tãmárã gõ dó sĩ vúlé ĩ'badrḩ̃ko gâlé.
12 Sáwã ãzo vúlé gá Yṳ́dã 'bã ũkû Sṳ́wã 'bã ḩ̃zẹ́pị rú rĩ drã rá. Ṳ́'dṳ́ Yṳ́dã
'bã ũkû awájó rĩ kí mụ ukólé 'bo, mụ Tímũnã gá 'bá ĩ'di 'bã kãbĩlõ 'bíko
lịlẹ́pi rĩ kí andrélé ãzíla ĩ'di 'bã wǫ̃rḩ̃ Hḩ́rã Ãdũlámũ rú rĩ mụ ĩ'di be ĩndĩ.
13 'Bá ãzí mụ lũlé la Tãmárã ní, “Mí ándrḩ̃ṗị la mụ Tímũnã gá ĩ'di 'bã
kãbĩlõ 'bíko lịlẹ́,”

14 trũ bõngó ĩ'didrı̨ ãwũzı̨̃ drı̨ kí rá, ali ru ụrụ'bá kũrũbábã sĩ, 'be ru drı̨̃
bõngó sĩ cí, mụ dó rilé kẽjı́tı̨ sĩ fijó Ĩnãyímũ gá rĩ gá gẽrı̨̃ mụlépi Tímũnã
gá rĩ gá, Tãmárã 'bã nı̨̃jó la Sélã zo rá úfẽ ĩ'di ĩ'diní ágó ru ku rĩ sĩ.
15 Yụ́dã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, ũrã 'bãngá ĩ'di ũkú ãwụ́'bá ru la ĩ'di 'bã ru
mẹ́lẹ́tı̨ 'bejó cí rĩ sĩ.
16 Ĩ'diní nı̨̃jó la Tãmárã ĩ'di ngọ́pı̨̃ Ịrı̨̃ drãlépi rá rĩ 'bã ũkû 'i ku rĩ sĩ, mụ
ĩ'di rụ́ gẽrı̨̃ tı̨ gâlé jọ, "Ífẽ ámụ kolé mí be."
Tãmárã zı̨ ĩ'di, "Mi dó mání ã'du fẽ ãdrĩ dó ko mí be rĩ gá?"
17 "Ma mụ míní ı̨̃ndrı̨ mũlũkũdũ la ãfẽlé angájó ı̨̃ndrı̨ mádrı̨ kí agâlé."
Tãmárã zı̨, "Ãko ãzí míní fẽlé mání gúrã rú cêkõ rĩ ã'du?"
18 Yụ́dã jọ, "Ma dó míní gúrã rú ã'du fẽ cêkõ yã?"
Umvi ĩ'diní, "Drõnọ́ mídrı̨ ími rụ́ trũ 'dĩ 'i ãzíla túré ími drı̨ gá 'dĩ 'i." Ị́jọ́
'dĩ sĩ Yụ́dã fẽ dó kí ĩ'didrı̨̃lé rá, ko dó sĩ ụ́'dụ́ ĩ'di be, Tãmárã ịsụ́ dô sĩ 'a.
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Tãmárã gõ dó vúlé ĩ'badrı̨́ko gâlé, trũ dó kũrũbábã
kí bõngó drı̨̃ 'bejó rĩ be rá, ãzíla sũ̃ dó bõngó ĩ'didrı̨ ãwũzı̨̃ drı̨ kí áyụ.
20 Yụ́dã la mụ wõrı̨̃ Hı́rã Ãdũlámũ rú rĩ tı̨ ãpẽlé ı̨̃ndrı̨ mváŋâ trũ Tãmárã
rụ́ 'dõlé, sĩ ãko ándrá ĩ'di 'bã a'belé gúrã rú rĩ kí unzejó 'bo, Hı́rã ịsụ́
Tãmárã gẽrı̨̃ sĩ ku.
21 Zı̨ ãgọbı̨ Ĩnãyímũ gá rĩ kí, "Ũkú jõ ãwụ́'bá ru gẽrı̨̃ tı̨ gá 'dâ rĩ íngõlé
yã?" 'Bá ãngũ 'dã gá rĩ umvi kí ĩ'diní, "'Bá ãzí ãwụ́'bá ru la 'dọ̃ 'dáyụ."
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Hı́rã gõ dó Yụ́dã rụ̃lé jọ ĩ'diní, "Ándrũ̃ mâ ngá ũkú 'dã tí.
Ãgọbı̨ ãngũ 'dã gá 'dãá rĩ jọ kí mání 'bá ãzí ãwụ́'bá ru la 'bãngá ĩ'badrı̨
'dãá yụ."
23 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ, "Lẽ ũkú 'dã 'ba mba dó ãko 'dã kí tã ĩ'diní
la rú, álẽ 'bá 'bã gụ kí ãma ku. Má ũ̃'bı̨̃ tá tí ĩ'di ũfẽlé rá wó mí ịsụ́ dó ĩ'di
ku."
24 Ãni rú ĩmbá na vúlé gá 'bá ãzí jọ Yụ́dã ní, "Mî ngọ́pı̨ 'bã ũkû Tãmárã
idé mı̨-ãcí ı́jọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ 'a trũ."
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dã jọ, "Ĩmi iyá ĩ'di ivélé ãzíla 'bã drã dó sĩ rá."
25 Ála dó mụ ĩ'di iyálé ãmvêlé 'bo, pẽ dó 'bá ãzí tı̨ ándrı̨́pı̨̃ rụ̃lé ãko ándrá
ĩ'di 'bã fẽlé gúrã rú rĩ kí trũ, jọ, "Má ịsụ́ 'a ágọ́bı̨ ríŋĩ ãzíla túré 'dĩ 'bã 'dı́pı̨
rú rĩ drı̨. Índre drĩ ãko 'dĩ kí nõ ã'di ãni yã áni."
26 Yụ́dã nı̨̃ dó kí rá jọ, "Tãmárã idé ı́jọ́ kpı̨ la ndẽ ma rá mání mâ ngọ́pı̨
Sélã fẽjó ĩ'diní ágó ru ku rĩ sĩ." Yụ́dã la dó ru ĩ'di be ı̨̃dı̨ ku.
27 Sáwã ĩ'di 'bã tı̨̃jó rĩ la mụ calé 'bo, ísụ́ anzı̨ ãgọbı̨ kí ĩ'di 'a gá ı̨̃rı̨.
28 Ĩ'diní kí tĩ agá 'dãá, ngọ́tı̨ ãzí rĩ asú ru drı̨ ãmvé, ũkú ngọ́tı̨ tı̨̃lépi rĩ rụ
drı̨ la icí kéyĩ ika la drı̨ la gá cí jọ, "'dĩ ngọ́tı̨ kãjãní rĩ."
29 Wó uja ru drı̨ nzelé vúlé, ádrı̨́pı̨̃ uja dó sĩ ãfũlé drı̨̃drı̨ ãzíla ũkú ngọ́tı̨
tı̨̃lépi rĩ jọ, "'Dĩ dó gẽrı̨̃ mídrı̨ míní sĩ ãfũjó ãmvé 'dõlé ũkpó sĩ rĩ 'i 'bo," 'da
dó sĩ rụ́ la Pẽrẹ́zı̨̃ 'i.
30 'Dã 'bã ũngúkú gá ádrı̨́pı̨̃ sĩ drı̨ la gá kéyĩ ika icíjó rĩ, útĩ dó ĩ'di vúlé
vúlé ru ãzíla ú'da dó sĩ rụ́ la Zérã 'i.

39

Ị́jọ́ Yũsụ́fũ 'badrı̨ Pọ̃tı̨̃fárọ̃ ũkû be rĩ

1 'Bá Ịsụmayı́lı̨ rú 'dĩ kí dó mụ Yũsụ́fũ agụlé Mı̨̃sı̨rı̨̃ gâlé 'bo, ágọ́bı̨ ãzí
Mı̨̃sı̨rı̨̃ rú umvelé Pọ̃tı̨̃fárọ̃ ãsĩkárĩ ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ ĩgbã
dó ĩ'di kí drı̨ gá nĩ.

2 Úpí ko Yũsụ́fũ ãzã ịjọ́ pírí kí agá, ĩ'di dó sĩ drḩlẹ́ba rú, rĩ dó u'álé ãmbógó
ĩ'di ĩgbãlépi Mḩsịrḩ ru rĩ drịko gá.
3 Ãmbógó ĩ'didrḩ la mụ ndrelé la Úpí 'i Yũsụ́fũ be cí ãzíla Úpí fẽ ĩ'diní
drḩlẹ́ba ĩ'di 'bã drị gá ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí agá rá,
4 Põtḩfárõ u'á dó ãyĩkõ sĩ, 'bã dó ĩ'di ãtí'bó ãzị ngalépi ĩ'diní rĩ rú ãzíla
azị dó ãko pírí kí ĩ'didrị alé gá.
5 I'dójó sáwã ĩ'diní Yũsụ́fũ 'bãjó ãmbógó ru lịcọ agá ãzíla ãko ĩ'didrḩ kí
drḩlẹ gá rĩ sĩ, Úpí wi sũsụ́ lịcọ ágọ́bị Mḩsịrḩ ru rĩ drḩ drḩ gá Yũsụ́fũ ịjọ sĩ.
Úpí wi sũsụ́ Põtḩfárõ ní ãko pírí ĩ'didrị jó agá ãzíla ámvụ́ agá rĩ kí drḩ gá.
6 Ịjọ 'dĩ sĩ a'be dó ãko pírí kí Yũsụ́fũ drḩlẹ gá, 'bã ásị mâ ãko ãzí kí lẹ'dḩ
cí yã rĩ drḩ gá ku, wó lú ãkónã ĩ'di 'bã nalé rĩ á'dũsĩ.
Yũsụ́fũ zo dó úmgbô trũ ãzíla ụrụ'bá trũ túlí-túlí.
7 Ṵ'dụ́ were vúlé gá ãmbógó ĩ'didrḩ 'bã ũkû ásị 'de ĩ'di drḩ gá jọ ĩ'diní,
"Mí amụ́ ími lalé mâ sĩ."
8 Wó gã úmgbé ãzíla jọ ĩ'diní, "Ãmbógó mádrḩ a'be ãko ĩ'didrị jó agá rĩ
kí pírí áma drḩlẹ gá.
9 'Bá ãzí áma drḩlẹ gá jó 'dĩ agá 'dâ la yụ, ãko ãzí ĩ'di 'bã fẽlé tãmbalé
mádrị ku la ĩ'di 'dáyụ, pẽ lú mi 'i. Má icó dó ịjọ ũnzíkãnã 'dĩ idélé sĩ ịjọ
izajó Ãdróŋâ mẹ́lẹ́tị gá íngoní ru?"
10 Ĩ'diní ịjọ 'dĩ jọ agá Yũsụ́fũ ní íla mi mâ sĩ ṵ'dụ́ pírí rá tí, Yũsụ́fũ gã ru
lalé ĩ'di sĩ úmgbé.
11 Ṵ'dụ́ ãlu Yũsụ́fũ mụ jó agâlé ĩ'di 'bã ãzị kí ngalé, 'bá ãzí ãtí'bó ru jó
agá 'dãá cí la yụ.
12 Põtḩfárõ ũkû rụ Yũsụ́fũ 'bã bõngó jọ ĩ'diní, "Mí amụ́ ími lalé mâ sĩ."
Wó Yũsụ́fũ a'be dó bõngô drị la gá 'dãá, apá dó ụ́ngụ́lẹ sĩ ãmvêlé.
13 Põtḩfárõ ũkû la dó mụ ndrelé la Yũsụ́fũ a'be dó bõngô ĩ'didrị gá 'dãá
ãzíla apá ụ́ngụ́lẹ sĩ ãmvé,
14 umve ãti'bo ãzị ngalépi jó agá 'dãá rĩ kí jọ ĩ'baní "Ĩndre drĩ mgbá
Ĩbũrãníyã rú 'dĩ ájí ĩ'di amụ́jó avájó ãma sĩ! Amụ́ tí jó agá 'dõlé áma ụrụlé
gbõgbõ á'be ũlụ́lụ́.
15 Ĩ'di mụ áma ũlụ́lụ́ arelé 'bá 'baní áma itójó, apá ãmvêlé ụ́ngụ́lẹ sĩ a'be
ĩ'di 'bã bõngô áma drị gá 'dĩ."
16 Mba dó bõngô tã 'dãá kpere ágô 'bã iyá agá.
17 Uja dó ĩ'diní ịjọ 'dĩ kí vú nzelé jọ, "Ãtí'bó míní ajílé Ĩbũrãníyã rú 'dĩ
afí mádrị jó agá 'dõlé áma ụrụlé.
18 Wó ma mụ ũlụ́lụ́ 'belé sĩ ãzãkoma ịsụ́jó 'bo, mvu apálé rá ãzíla a'be
ĩ'di 'bã bõngô áma andre gá 'dâ."
19 Yũsụ́fũ 'bã ãmbógô la mụ ịjọ ũkû 'bã jọlé, "'Dĩ bã sĩ gbíyã ãtí'bó mídrḩ
'bã ịjọ idéjó má rụ́ rĩ 'i," 'dĩ arelé 'bo, acá dó ũmbájírílí.
20 'Dụ dó sĩ Yũsụ́fũ 'i sulé jó sĩ 'bá úpí drị mãbụ́sũ rú rĩ kí sujó rĩ gá.
Wó Yũsụ́fũ 'bã adrujó mãbụ́sũ gá 'dãá rĩ sĩ,
21 Úpí a'be ĩ'di ku, i'da ĩ'diní ásị ĩgbẽ ãzíla fẽ dó sĩ ãsĩkárĩ mãbụ́sũ kí
andre tẽlépi rĩ ní ĩ'di lẽjó.
22 Ịjọ 'dĩ sĩ fẽ dó 'bá mãbụ́sũ gá rĩ kí pírí ĩ'di 'bã drị́lẹ gá ãzíla acá dó ãko
pírí idélé mãbụ́sũ gá 'dãá rĩ kí drḩlẹ gá.
23 'Bá mãbụ́sũ kí tãmbalépi rĩ 'bã ásị ãko a'belé Yũsụ́fũ drị́lẹ gá rĩ kí drḩ
gá ku ã'dusĩku ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ãfũ drḩlẹ́ba rú rá Úpí 'bã adrujó
ĩ'di be cí rĩ sĩ.

40

Yũsṹfũ icé 'bá ĩrị̃ mãbṹsũ rú rĩ kí 'bã urobí ífí

1 Sáwã ãzí vúlé gá 'bá wáyĩnĩ fẽlépi ãzíla 'bá ãkónã a'dílépi úpí Mị̃sị̃rị̃
gá rĩ ní rĩ iza kí ĩ'di ásị̃.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ 'a ve ũmbã sĩ ãmbogo ĩ'didrị̃ ĩrị̃ wáyĩnĩ fẽlépi, ãzíla
ãkónã a'dílépi rĩ 'banî,
3 ãzíla 'be dó sĩ kí mãbṹsũ gá ãmbógó ĩ'di andre tẽlépi rĩ drị̃ jó agá ãngũ
ãlu ála vâ sĩ Yũsṹfũ 'bãjó rĩ gá.
4 Ãmbógó úpí Fãráwũ andre tẽlépi rĩ 'dụ dó 'bá ĩrị̃ 'dĩ kí fẽlé Yũsṹfũ drị̃
ãzíla mba dó sĩ kí tã.
Ĩ'baní u'á agá mãbṹsũ gá 'dãá,
5 ị́nị̃ ãlu urobí ũbĩ ágọ́bị̃ wáyĩnĩ fẽlépi Fãráwũ ní ri kí ãkónã a'dílépi
ĩ'diní rĩ be mãbṹsũ gá 'dãá, wó urobí 'dĩ kí 'bã ífí ndú-ndú.
6 Yũsṹfũ la mụ filé ĩ'ba rụ́ jó agâlé ũ'bṹtị̃ sĩ 'bo, ndre kí mẹ́lẹ́tị̃ ízákĩzã
rú.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ zị̃ dó ãmbogo Fãráwũ drị̃ kí, "Ĩmi indré ãndrũ ízákĩzã rú íni
la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
8 Umvi kí ĩ'diní, "Urobí ũbĩ ãma ĩrị̃ trá, 'bá ãzí ãmaní ífí la icélépi la
'dáyụ."
'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsṹfũ jọ dó ĩ'baní, "Ĩnị̃ urobí ífí icéŋá la angá Ãdróŋá
drị̃ rĩ gá ku yã? Ĩnze mání urobí ĩmidrị̃ kí vú."
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãmbógó ní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ nze dó sĩ urobí ĩ'didrị̃ vú Yũsṹfũ
nî ãzíla jọ, "Ándre zãbíbũ ife áma drị̃lẹ́ gá,
10 ãzíla kénĩ la kí na. Bị́ la kí dó mụ i'dólé dụlé 'bo, ci dó ũfũ ãzíla ka dó
rá, zãbíbũ ãka ru ãgũlépi kũcũ rĩ nị kí dó rá.
11 Kópõ úpí Fãráwũ 'bã sĩ zãbíbũ sṹ mvụjó rĩ áma drị̃ gá, ãzíla á'dụ kópõ
'i ánzi zãbíbũ nị̃lépi rá rĩ ĩ'diní ala gá, áfẽ dó sĩ kópõ ĩ'didrị̃ gá."
12 Yũsṹfũ jọ ĩ'diní, "Urobí 'dĩ 'bã ífí ĩ'di íni; ife 'bã kénĩ na 'da kí ṹ'dṹ na.
13 Ṹ'dṹ na alị ku rú, Fãráwũ la ími trũ rá ãzíla ĩ'di ími uja ãzị̃ jõ míní
ngalé rĩ gá vúlé. Mi ĩ'di 'bã kópõ wáyĩnĩ mvụjó rĩ fẽ ĩ'didrị̃ gá, mi dó sĩ
ĩ'diní wáyĩnĩ fẽ cécé jõ údu rĩ áni.
14 Wó ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí ru idé míní múké rá, mí ũrã jõ áma ị́jọ́ ãzíla mí i'da
jõ mání ásị̃ ĩgbẹ̃ sĩ áma vú nzejó Fãráwũ ní ĩndĩ 'bã nze rû sĩ ma mãbṹsũ
gá 'dâ rá.
15 Ãndá-ãndá ru árṹ ándrá ma angájó ãngũ 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ gá
ũkpó sĩ. Wó Mị̃sị̃rị̃ gá 'dâ ị́jọ́ ãzí mání idélé ũnzíkãnã sĩ áma 'bãjó mãbṹsũ
gá la 'dáyụ."
16 Ãmbógó ãkónã a'dílépi rĩ la mụ arelé la Yũsṹfũ icé urobî 'bã ífí
ũniyambamba rú 'bo, jọ ĩ'diní, "Urobí ũbĩ vâ ma ĩndĩ. Urobí mádrị̃ agá
ũvú mũkátĩ trũ rĩ kí áma drị̃ gá 'dâ na.
17 Ũvú ụrụgá drị̃drị̃ rĩ agá ãkónã ũví ndú-ndú a'dílé Fãráwũ nî rĩ kí cí,
wó ãriŋa ri kí kî tilé ũvú agá 'dãá."
18 Yũsṹfũ jọ, "Urobí 'dĩ 'bã ífí íni; Ũvú na 'dã kí ṹ'dṹ na.
19 Ṹ'dṹ na alị ku rú Fãráwũ la ími drị̃kã lị rá ãzíla ĩ'di ími ãvũ gĩ ife sị́
gá. Ãriŋa kí dó sĩ ími ĩzá ti nĩ."
20 Ṹ'dṹ na 'dã 'de dó cé ĩmbá ṹ'dṹ sĩ Fãráwũ tĩjó rĩ gá ãzíla Fãráwũ 'bã
dó ũmũ̃ ãmbógó la 'bá ãmbogo ĩ'didrị̃ 'baní, 'bá ãzị̃ ngalépi ĩ'didrị̃ko gá rĩ
kí abe. Pẽ dó sĩ 'bá tị 'bá ãmbógó ĩ'diní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ kí ajílé 'bá ãmbógó
ĩ'diní ãkónã a'dílépi rĩ be 'bá ãmbogo ũmũ̃ gá ũ'bí 'dã kí drị̃lẹ́ gá.

21 Fãráwũ uja dó ãmbógó ĩ'diní wáyĩnĩ fẽlépi rĩ ãzị́ gá vúlé sĩ wáyĩnĩ fẽjó ĩ'diní ídu rĩ áni.
22 Wó nzi ãmbógó ĩ'diní ãkónã a'dílépi rĩ rá cécé Yũsụ́fṹ 'bã ándrá vú la nzejó ĩ'baní rĩ áni.
23 Ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi úpí Fãráwũ ní rĩ ãvĩ ịjọ́ ándrá Yũsụ́fṹ 'bã jọlé ĩ'diní 'bã ũrã jõ ịjọ́ îdrị́ gá be rĩ rá.

41

Yũsụ́fṹ 'bã Fãráwũ 'bã Urobí kí ífí icéjó rĩ

1 Ílí ĩ̀rị̃ ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi úpí Fãráwũ ní rĩ ujajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, urobí ũbĩ Fãráwũ 'i, tu pá mĩrĩ umvelé Náyĩlĩ 'i rĩ tị gá.
2 Ndre tị́ ázĩ̀rị̃ use-mgbụ́rụtụtụ ãlá la ãfũ kí mĩrĩ agâlé i'dó kí ũzú nalé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá, ndre vâ tị́ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto la kí ázĩ̀rị̃ ãfũ kí vâ Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé. Utu kí pá tị́ use ãlá 'dã kí andre gá mĩrĩ tị gá 'dãá.
4 Tị́ tá ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã na kí tị́ use-mgbụ́rụtụtụ ãlá 'dã kí pírí rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ angá rá.
5 Wó ụ́'dụ́ 'be ĩ'di ĩ̀dị́ ãzíla urobí ĩ̀rị̃ rĩ ũbĩ vâ ĩ'di; urobí ĩ̀rị̃ 'dĩ gá ndre ãná céke ãlu gá ãná ãgũ kí use-use rú ãzíla ũniyambamba rú ázĩ̀rị̃.
6 'Dã 'bã vúlé gá ndre vâ ãná céke ãlu gá ãná nụlépi ĩ̀tụ́kã sĩ diri-diri la kí ázĩ̀rị̃.
7 Ãná nụlépi ĩ̀tụ́kã sĩ diri-diri 'dã uti kí ãná use-use 'dã kí pírí. Fãráwũ angá dó rá ịsụ́ íni 'dĩ urobí la ĩ'di ũbĩ agá nĩ.
8 Ãngũ la mụ ụwị́lé 'bo, ũ'bụ́tị sĩ Úpí Fãráwũ ásị́ ri umvúlé umvû; ịjọ́ 'dĩ sĩ pẽ dó 'bá tị ũjogo kí umvelé 'bá ũndũwã trũ Mĩ̀sị́rị̃ gá rĩ abe. Fãráwũ nze dó urobí ĩ'di ũbĩlépi rĩ kí vú 'bá 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí icólépi urobí 'dĩ kí ífí icélépi ĩ'diní rá la yụ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá ãmbógó wáyĩnĩ fẽlépi rĩ jọ Fãráwũ ní, “Má agá ịjọ́ mání izalé rĩ ãndrũ rá.
10 Fãráwũ u'á ándrá ũmbã sĩ ãti'bo ĩ'didrị́ gá rĩ 'banî ãzíla 'bã ma mãbụ́sṹ gá ãmbógó 'bá ãkónã a'dílépi rĩ kí drĩ̀lẹ́ gá rĩ be jó ãsĩkárĩ ãmbógó úpí andre tẽlépi rĩ drị́ gá.
11 Urobí ũbĩ ãma ịnị́ ãlu agá ãzíla urobí ãma ũbĩlépi 'da kí ífí ndú-ndú.
12 Ịsụ́ íni 'dĩ kãrị́lẹ̃ Ĩbũrãníyã rú ãmbógó ãsĩkárĩ úpí andre tẽlépi rĩ kí drĩ̀lẹ́ gá rĩ 'bã ãtí'bó ru rĩ ándrá 'dãá cí. Ãnze urobí ãma ũbĩlépi rĩ kí vú ĩ'dinî, ãzíla icé 'bá ãlu-ãlu 'bã urobí ífí 'bá ãlu-ãlu ní rá.
13 Urobí ífí ĩ'di 'bã icélé rĩ idé kí ru cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni; mâ rú rĩ ûja ma ãzị́ gá rá, ágọ́bị́ ãzí rĩ ú'dị ĩ'di rá.”
14 Fãráwũ pẽ dó 'bá tị Yũsụ́fṹ umvelé, gbõgbõ íyá dó Yũsụ́fṹ mãbụ́sṹ gâlé rá. Ĩ'di mụ ru drị̃'bị́ falé 'bo uja dó bõngó ãzíla mụ dó sĩ Fãráwũ drĩ̀lẹ́ gá.
15 Fãráwũ jọ Yũsụ́fṹ ní, “Urobí ũbĩ ma, wó 'bá ãzí icólépi mání ífí la icélépi rá la yụ wó újọ mání mi urobí ífí icé rá údrĩ míní vú la nze rá rĩ gá.”
16 Yũsụ́fṹ umvi Fãráwũ ní, “Má icé urobí ífí má 'i ku, wó rá la Ãdróŋá la míní urobí múké rĩ 'bã ífí icé nĩ.”
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ jọ Yũsụ́fṹ ní, “Urobí áma ũbĩlépi rĩ agá átu pá Mĩrĩ Náyĩlĩ tị gá,
18 ãzíla ándre tị́ ázĩ̀rị̃ use-mgbụ́rụtụtụ ãlá la ãfũ kí Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé i'dó kí ũzú nalé.

19 'Dã 'bã vúlé gá, ándre tị̃ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto la kí ázị̃rị̃ ãfũ
kí vâ Mĩrĩ Náyĩlĩ agâlé. Ándre jõ drĩ tị̃ ãzí ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã
áni la kí ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ gá 'dâ ãluŋá la ku.
20 Tị̃ ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã uti kí tị̃ use mgbụrụtụtụ ãlá 'da kí
pírí rá.
21 Wó ĩ'baní táni tị̃ use mgbụrụtụtụ ãlá 'da kí uti agá rá tí, mí icó nị̃lé la
uti kí kí rá rĩ gá ku ã'dusĩku ace kí goromoto rú ũgũgõ. 'Dã 'bã ũngúkú
gá ma angá dó rá.
22 "Urobí áma ũbĩlépi ị̃rị̃ rĩ gá ándre ãná céke ãlu gá ãná ãgũ kí use-use
rú ãzíla ũniyambamba rú ázị̃rị̃.
23 'Dã 'bã vúlé gá ándre vâ ãná céke ãlu la gá ãná nụlépi ị̃tụ́kã sĩ diri-diri
la kí ázị̃rị̃.
24 Ãná nụlépi ị̃tụ́kã sĩ diri-diri 'dã uti kí ãná tá use-use ãzíla
ũniyambamba rú 'dĩ kí pírí rá. Ánze dó urobí ị̃rị̃ 'dĩ kí vú 'bá mádrị̃ ũjogo
rú 'dĩ 'baní, wó 'bá ãzí ãlu icólépi mání ífí la kí icélépi rá la 'dáyụ."
25 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ̃sụ́fụ̃ jọ Fãráwũ ní, "Urobí ị̃rị̃ ími ũbĩlépi 'dĩ kí
'bã ífí 'bã ngá ãlu. Ãdróŋá i'da míní ịjọ ĩ'di 'bã lẽlé mụlé ngalé rĩ kî.
26 Tị̃ ázị̃rị̃ use mgbụrụtụtụ 'da kí ãzíla ãná céke ãlu gá ãgũlépi use-use
rú ãzíla ũniyambamba rú ázị̃rị̃ 'dã kí ílí ázị̃rị̃; wó kí pírí urobí ífí ãlu la.
27 Tị̃ ázị̃rị̃ ũnzíkãnã nzụlépi goromoto 'dã kí Ãná nụlépi ị̃tụ́kã sĩ diri-diri
ázị̃rị̃ 'da kí abe kí ílí ázị̃rị̃ ãbị̃rị̃ 'bã sĩ 'dejó nĩ rĩ kî.
28 "Ĩ'di cécé tá mání jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, Ãdróŋá la míní ịjọ ĩ'di 'bã lẽlé
mụlé idélé rĩ kí i'da.
29 Ílí ázị̃rị̃ 'da kí agá ãkónã la mụ kalé rõnzõ-rõnzõ ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ agá.
30 Wó ílí ázị̃rị̃ ãkónã 'bã sĩ kajó rõnzõ-rõnzõ 'dã kí ũngúkú gá rílẽ la mụ
'delé ílí ázị̃rị̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá ãkónã kalépi ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ gá rõnzõ-
rõnzõ 'da kí ukó rá ãzíla rílẽ 'dã la ãngũ iza ũnzíkãnã rú.
31 Rílẽ 'dã 'bã ũnzĩkãnã sĩ ịjọ ãkónã ka ándrá ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ gá rõnzõ-
rõnzõ rá rĩ la ãvĩ rá.
32 Ásị́sị́ŋá Ãdróŋá 'bã urobí ị̃rị̃ 'dĩ kí i'dajó Fãráwũ míní rĩ Ãdróŋá 'bã ịjọ
la ũkpó ru, ãzíla ĩ'di mụ ịjọ 'dĩ idélé gbõŋáŋá ru.
33 "Ịjọ 'dĩ sĩ, lẽ Fãráwũ 'bã ndrụ̃ 'bá ãzí ịjọ nị̃lépi cé ãzíla ũndũwã rú la
'bãlé ãmbógó ru ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ drị̃ gá.
34 Lẽ Fãráwũ 'bã ũpẽ vâ 'bá ãzí drị̃lẹ́ ru la kí ãkónã kalépi ílí ázị̃rị̃ 'dĩ agá
rĩ kí 'bã ĩsélé ãlu tõwú drị̃ trajó.
35 Ịjọ Fãráwũ 'bã azị̃lé rĩ sĩ 'bã tra kí ãkónã ílí amụ́lépi ázị̃rị̃
ũniyambamba 'dĩ kí agá, 'bã mba kí dó sĩ ãkónã 'dĩ kí tã ĩrá gá táwụ̃nị̃
ãlu-ãlu agá.
36 Lẽ úmba ãkónã 'dĩ kí tã lómúre gá múké-múké sĩ ãbị̃rị̃ amụ́lépi ãngũ
Mị̃sị̃rị̃ drị̃ drị̃ gá ílí ázị̃rị̃ 'dã kí agá 'dã drị̃ tẽjó rílẽ 'bã ị̃lị̃kị̃ rû sĩ 'bá Mị̃sị̃rị̃
drị̃ kí ku."
37 Ịjọ Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã itúlé 'dĩ fẽ ãyĩkõ Fãráwũ ní ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe.
38 Ịjọ 'dĩ sĩ Fãráwũ zị̃ ãmbogo ĩ'di pálé gá rĩ kî, "Ãma icó 'bá ãzí úríndí
Ãdróŋá drị̃ trũ ịjọ ngalépi cécé Yụ̃sụ́fụ̃ áni la ịsụ́lé rá yã?"

Yụ̃sụ́fụ̃ 'bãjó úpí ru Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ

39 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ jọ Yụ̃sụ́fụ̃ ní, "Ãdróŋá 'bã ịjọ 'dĩ kí ífí icéjó
míní rĩ sĩ, 'bá ãzí calépi mí rụ́ ịjọ vãŋá sĩ ãzíla ũndũwã sĩ ími ndẽlépi Mị̃sị̃rị̃
gá 'dâ rá la yụ.

40 Ma mụ ími 'bãlé ãzị 'dĩ 'bã drĩlẹ ru, mi dó adru ãmbógó ãko mádrị
lịcọ agá rĩ kí drĩlẹ gá pírí ãzíla 'bá mádrị kí pírí mụ ịjọ arelé ími tị gá, ma
dó adru ãmbógó ru ími drĩlẹ gá la lú úmvúke mádrị ũpĩ drị sĩ.
41 Á'bã dó mi ãmbógó ru ãngũ Mĩsịrĩ drị drĩlẹ gá pírí."
42 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ ãtrũ kátĩ ĩ'di drịmváŋá gá rĩ sulé Yũsụ́fũ drị
gá ãzíla ũsũ dó ĩ'di kánzũ ãmbõgõ drị kî sĩ, gĩ ĩ'di imbe gá nõrórõ gólũdĩ
rú ũpĩ drị 'i.
43 Fãráwũ fẽ dó gárĩ ãmbógó ũpĩ gá námbã ĩrị sĩ rĩ drị Yũsụ́fũ ní sĩ
cẹ̃jó ãzíla 'bá kí dó dị uzâ sĩ, "Ĩmi a'be gẹ̃rị ãmbógó nî," Yũsụ́fũ acá dó
sĩ ãmbógó Fãráwũ 'bã ũngúkú gá námbã ãlu sĩ rĩ rú. Fãráwũ 'bã dó ĩ'di
ãmbógó ru ãngũ Mĩsịrĩ drị drĩlẹ gá pírí.
44 Fãráwũ jọ Yũsụ́fũ ní, "Ma úpí ru ma 'i, 'bá ãzí icó ãzị ngalé Mĩsịrĩ gá
'da ími tị kóru ku."
45 Fãráwũ uja dó Yũsụ́fũ rụ́ 'dalé Zãfẽnátĩ Pãnéyã 'i. Fẽ dó Ãsĩnátã
Põtĩfẹ́rã átáló úrí uwilépi Ụnĩ gá rĩ 'bã ĩzẹ́pị ĩ'diní ũkú ru. Yũsụ́fũ acị
dó ãngũ Mĩsịrĩ drị agâ sĩ pírí.
46 Yũsụ́fũ ílí dó mụ calé kãlị na 'bo i'dó dó ãzị ngalé úpí Fãráwũ pálé gá,
fũ dó Fãráwũ drĩlẹ gá rĩ sĩ ãzíla acị ãngũ Mĩsịrĩ drị undré trũ pírí.
47 Ílí ázĩrĩ ãkónã 'bã sĩ kajó rĩ sĩ, ãngũ ka dó ãkónã kpẽté-kpẽté.
48 Yũsụ́fũ tra dó ãkónã kalépi kpẽté-kpẽté ílí ázĩrĩ Mĩsịrĩ gá 'dãá rĩ kí,
'bã dó sĩ kí pírí ĩrá gá. Tra ãkónã ámvụ́ táwũ̃nĩ ãlu-ãlu andre gá rĩ, mba
dó kí tã táwũ̃nĩ ãlu-ãlu gá 'dãá cí.
49 Yũsụ́fũ mba dó ãkónã tã ĩrá gá tré-tré ũ'bĩ̃ŋá la ndẽ ĩ'di rá ãkónã 'bã
adrujó cécé cínákí mĩrĩ gá rĩ áni rĩ sĩ.
50 Ílí rílẽ 'bã a'déjó rĩ acá drĩ ku rú, Ãsĩnátã Põtĩfẹ́rã átáló úrí uwilépi
Ụnĩ gá rĩ 'bã ĩzẹ́pị tị Yũsụ́fũ ní anzị kí ĩrĩ.
51 Yũsụ́fũ 'da dó sĩ ngọ́tị kãjãní rĩ rụ́ Mãnásẽ 'i jọ, "Ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ
má ãvĩ ịjọ ũcõgõ mádrị kí drị gá ãzíla 'bá má átẹ́pị drị jó agá rĩ kí abe pírí
rá."
52 'Da ngọ́tĩŋá vúlé rĩ 'bã rụ́ Ịfụrayịmũ 'i jọ, "Ã'dusĩku Ãdróŋá wi mání
sũsụ́ ma dô sĩ drĩlẹ trũ ãngũ mání sĩ ũcõgõ najó rĩ gá."
53 Ílí ázĩrĩ ãkónã 'bã kajó rõnzõ-rõnzõ Mĩsịrĩ gá rĩ ukó kí dó rá,
54 ãzíla ílí ázĩrĩ rílẽ drị i'dó kí dó cécé Yũsụ́fũ 'bã ándrá jọlé rĩ áni. Rílẽ
'de dó ãngũ drị gá pírí, wó ãkónã 'bã ngá ãngũ Mĩsịrĩ drị agá pírí cí.
55 'Bá pírí Mĩsịrĩ gá rĩ kí mụ rílẽ 'dã ĩtrĩkãlé 'bo, 'bã kí mãmálá Fãráwũ
drĩlẹ gá ãkónã ịjọ sĩ. Fãráwũ jọ 'bá Mĩsịrĩ gá 'dãá rĩ 'banî, "Ĩmụ Yũsụ́fũ rụ́,
ãzíla ĩmi idé ịjọ ĩ'di 'bã jọlé ĩminî rĩ kî."
56 Rílẽ 'dã iré dó ãngũ Mĩsịrĩ drị agá sĩ pírí, Yũsụ́fũ nzĩ ĩrá lómúre rú rĩ
kí tị sĩ ãkónã ụzịjó 'bá Mĩsịrĩ gá rĩ 'baní ãbịrị 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
57 Sụ́rụ́ pírí amụ́ kí dó ãkónã ĩgbãlé Yũsụ́fũ drị Mĩsịrĩ gá ã'dusĩku rílẽ
'dã 'bã mịfĩ ka ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ pírí.

42

Yũsụ́fũ ádrĩpịka mụ kí ãkónã ĩgbãlé Mĩsịrĩ gá

1 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãkónã ãngũ Mĩsịrĩ drị gá cí, jọ anzị ĩ'didrị 'baní,
"Ĩmi ídé ịjọ ãzí ku ã'du sĩ yã?
2 Má are Mĩsịrĩ gâlé ãkónã cí, ĩmụ 'báni ĩgbãlé la sĩ u'ájó ídri ãbịrị ika
'dĩ agá 'dâ ãma icó dó sĩ ũdrãlé ku."

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yṹsṹfṹ 'bã ádrı́pıkа mụdrı̨ rĩ mụ kí dó ãkónã ĩgbãlé Mı̃sı̨́rı̃ gâlé nĩ.
4 Wó Yãkó'bõ uga Yṹsṹfṹ 'bã ádrı́pı Bénzãmĩnĩ mụlé ĩ'ba abe úmgbé ã'dusĩku idé ṹrı̃ sĩ, ũrã ị́jọ́ ãzí ũnzí la icó mụlé ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rá.
5 Anzı Yãkó'bõ drı́ 'dĩ mụ kí 'bá ãzí mụlépi ãkónã ĩgbãlépi Mı̃sı̨́rı̃ gâlé rĩ kí abe ã'dusĩku rílẽ 'de ándrá vâ ãngũ Kãnánĩ drı̃ agá ĩndĩ.
6 Yṹsṹfṹ 'bã ándrá adrujó ãmbógó ru ãngũ Mı̃sı̨́rı̃ drı̃ gá rĩ sĩ, ri ãkónã ụzılé 'bá ṹnọ́kṹ drı̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí nĩ. Yṹsṹfṹ 'bã ádrı́pıkа kí mụ acálé 'bo tı̃ kí ãja ãzíla su kí drı̃ vṹrṹ ĩ'di drı̃lẹ́ gá. 7 Yṹsṹfṹ la mụ ádrı́pıkа kí ndrelé 'bo, cọtı nı̃ kí cé, wó 'bã ru ínı̃ kí ku. Zı kí ũmbájírílí, "Ĩmi angá íngõlé yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "Ãma angá ãngũ Kãnánĩ drı̃ gá, ãma amṹ ãkónã ĩgbãlé."
8 Yṹsṹfṹ ní táni ádrı́pıkа kí nı̃ agá rá tí, wó nı̃ kí ĩ'di ku.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá ị́jọ́ ándrá urobí 'bã ĩ'di ũbĩjó rĩ agá kí dó ĩ'dinî, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî; ĩmi amṹ lú sĩ lẽjó ãngũ ãmadrı̨ 'dĩ ı̃ndṹ ndrṹjó sĩ nı̃jó la ĩ'di ũkpó kóru la wókõ íngõ gá yã rĩ."
10 Umvi kí, "Yụ, úpí ãmadrı̨ ãti'bo mídrı̨ amṹ kí ãkónã ĩgbãlé.
11 Ãma pírí anzı átẹ́pı ãlu ãni la. Ãma adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kî ku, ãma 'bá ị́jọ́ mgbã idélépi la kî."
12 Yṹsṹfṹ jọ ĩ'baní, "Yụ! Ĩmi amṹ lú sĩ lẽjó ãngũ ãmadrı̨ 'dĩ ı̃ndṹ ndrṹjó sĩ nı̃jó la ĩ'di ũkpó kóru la wókõ íngõ gá yã rĩ."
13 Wó jọ kí, "Ãti'bo mídrı̨ kí ándrá ádrı́pıkа rú pírí rĩ gá 'bá mụdrı̨ drı̃ ı̃rı̃, ãma anzı 'bá ãlu ãni la kí angájó ãngũ Kãnánĩ drı̃ gá. Ãmã ádrı́pı ãlu rĩ drã rá, ãzí vúléŋá rĩ ace ru ãmã átẹ́pı be."
14 Yṹsṹfṹ jọ ĩ'baní, "Ĩ'di tá mání jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî.
15 Ma ĩmi ṹ'bı̃ 'dĩ áni: Ána ũyõ úpí Fãráwũ 'bã rṹ sĩ ĩmi icó gõlé ku kpere ĩmi ádrı́pı vúléŋá 'dã 'bã acâ gá 'dâ.
16 Ĩmi ãzí ãlu la 'bã mụ ĩmĩ ádrı́pı ajílé. Ála ĩmi ãzí rĩ kí 'bã mãbṹsṹ gá, ma sĩ nı̃ la ị́jọ́ ĩminí jọlé 'dĩ ĩ'di jõ nõ ị́jọ́ mgbã la yã áni. Ĩdrĩ ĩmĩ ádrı́pı vúléŋá 'dã ají ku, ị́jọ́ mání jọlé rĩ, ána ũyõ úpí Fãráwũ 'bã rṹ sĩ ĩmi 'bá ũní-ũníŋá gá la kî!"
17 'Dã 'bã vúlé gá Yṹsṹfṹ 'bã dó kí mãbṹsṹ gá ṹ'dṹ na.
18 Ṹ'dṹ na la sĩ Yṹsṹfṹ jọ ĩ'baní, "Ma 'bá Ãdróŋâ ṹrı̃lépi rá la, ma ĩmi a'be ídri rá ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ nga rá rĩ gá.
19 Ĩmi 'bá mgbã la yã rĩ nı̃jó, ĩmĩ ãzí ãlu rĩ 'bã ace mãbṹsṹ gá 'dâ; ĩmi ãzí rĩ icó kí gõlé vúlêlé íná ĩ'bã kí ĩgbãlé rĩ trũ 'bá ĩ'badrı̨ ãbı̨́rı̨ trũ 'dã 'ba rṹlé rá.
20 Wó ĩminí ãgõ agá ĩmi ají ĩmĩ ádrı́pı vúléŋá rĩ má rṹ 'dõlé ĩndĩ. 'Dĩ la i'da la mání ĩmi ị́jọ́ mgbã rĩ jọ ãzíla má icó dó sĩ ĩmi ụ'dı̨́lé ku." Ã'ı̃ kí ị́jọ́ 'dĩ idéjó rá.
21 I'dó dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí ãndá-ãndá ru "Ị́jọ́ 'dĩ kí ru idé ãma ụrụ'bá gá íni la ãmaní ándrá ãmã ádrı́pı Yṹsṹfṹ idéjó ũnzí rĩ sĩ. Ãndre kí ándrá ũcõgõ ĩ'di 'bã adrujó ala gá rĩ ãzíla drı̃ ĩ'di 'bã ã'bãlé ãzãkoma a'ị́jọ́ ãmadrı̨ rĩ rá, wó ãma are kí ándrá ĩ'di ku. Ũcõgõ ãmadrı̨ 'dĩ acá ãma drı̃ gá ị́jọ́ ándrá ãmaní idélé rĩ sĩ."
22 Rṹbẹ̃nı̃ jọ, "Ájọ ándrá ĩmi idé mgbâ ũnzí ku rĩ gá ku yã? Wó ĩmi are ándrá áma tı ku. Ãma kí dó mụ ũdrãlé ãvũ ãrí ũfẽjó ãmã kí ándrá ĩ'di 'dı̨jó rá rĩ sĩ."

23 Yũsúfũ are íjọ ĩ'bã kí jọlé rĩ cé, wó ũrã kí 'bã ngá are ku íni ã'dusĩku
Yũsúfũ rĩ íjọ jọlé ĩ'ba abe 'dĩ sĩ 'bá ãzí la tị uja agá ĩ'baní nĩ.
24 Yũsúfũ ĩdã ru kí andre gá 'dãá rĩ sĩ mbẽlẽŋá ru, fũ mụlé awálé bụ́lụ́
gá. Ĩ'di mụ ĩyãŋãlé 'bo, ãgõ vúlé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, fẽ Sĩmọ́nĩ arụ́lé ãzíla úmbé
ĩ'di mgbemgbe ádrịpịka kí drĩ gâsĩ.
25 Yũsúfũ azị íjọ ũkpó ru ãti'bo ĩ'didrị 'dĩ 'baní sĩ ãkónã tõjó ádrịpịka kí
'bã gũtịyã kí agá, 'bá ãlu-ãlu 'bã séndẽ sujó gũtịyã agá ãzíla ĩ'baní ãkónã
gẽrĩ ãni la fẽjó ĩndĩ.
26 Ũ'bã kí dó ãkónã ĩ'baní ĩgbãlé rĩ kí kãyĩnõ kí drĩ gá ãzíla ko kí dó drĩ
gõlé vúlé.
27 Ãngũ ĩ'bã kí ụ́'dụ́ kojó rĩ gá ĩ'bã ãzí ãlu la nzĩ gũtịyã ĩ'didrị tị sĩ ãkónã
ãndĩjó kãyĩnõ nî, ịsụ́ ú'bã séndẽ ĩ'didrị ãkónã drĩ gá gũtịyã agá 'dãá ũgũgõ.
28 Umve ádrịpịka kí jọ, "Séndẽ mádrị ûja ĩ'di mádrị vúlé. Ĩndre ĩ'di gápi
gũtịyã agá 'dĩ!" Kí ásị mvu rũ, ãzíla acá kí ũrĩ sĩ jọ kí, "Ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã idélé
ãma rụ́ íni 'dĩ dó ã'du íjọ́?"
29 Kí dó mụ acálé átẹ́pĩ Yãkó'bõ rụ́ Kãnánĩ gá 'dõlé 'bo, nze kí íjọ́ ru
idélépi ĩ'ba abe rĩ kí vú pírí jọ kí,
30 "Ãmbógó Mĩsịrĩ drị ri íjọ́ jọlé ãma abe ũkpómgboroto rú ãzíla alị ĩnzõ
ãma ụrụ'bá gá jọ, ãma amụ́ íni la ãngũ ĩ'didrị ĩndụ́ ndrũ trũ.
31 Ãjọ ĩ'diní, 'Ãma adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kî ku, ãma 'bá mgbã la kî.
32 Ãma pírí rĩ gá ádrịpịka rú 'bá mụdrị drĩ ĩrĩ, anzị 'bá ãlu ãni. Ãmã
ádrịpị ãlu rĩ drã rá, ãzí vúléŋá rĩ ace ru ãmã átẹ́pị be Kãnánĩ gâlé 'dã.'
33 "'Dã 'bã ũngúkú gá ágọ́bị úpí ru ãngũ 'dã gá rĩ jọ ãmaní, 'Ma mụ nĩlé
la ĩmi 'bá mgbã la rĩ gá íjọ́ 'dĩ sĩ: Ĩmi a'be ĩmi ádrịpị ãzí ãlu rĩ má be 'dâ;
ãzíla ĩ'dụ ãkónã agụlé 'bá ĩmi drịko gá ãbịrị ru 'dã 'ba nî.
34 Wó ĩmi ají ĩmi ádrịpị vúléŋá rĩ má rụ́ 'dõlé ĩndĩ ma dó sĩ nĩ la lọ́lọ́ ĩmi
adru 'bá ũní-ũníŋá gá la kí ku, wó 'bá mgbã la kî; ma dó sĩ ĩmi ádrịpị fẽ
vúlé ĩmidrị, ĩmi dó sĩ bĩsírã nga ãma be ãngũ 'dĩ gá 'dâ.' "
35 Ĩ'baní ĩ'bã ãkónã kí ũsũ agá, 'bá ãlu-ãlu ndre ĩ'di 'bã bẹ́gĩ séndẽ drĩ
séndẽ kî trũ gũtịyã agá 'dãá ũgũgõ, kí mụ átẹ́pĩ trũ séndẽ kí ndrelé bẹ́gĩ
agá 'dãá 'bo, ũrĩ rụ kí átẹ́pĩ Yãkó'bõ trũ cí.
36 Átẹ́pĩ jọ ĩ'baní, "Ĩlẽ mâ ãvĩ mâ anzị kí pírí yã? Yũsúfũ 'dáyụ; Sĩmọ́nĩ
dó vâ 'dáyụ; ãzíla ĩlẽ vâ Bénzãmĩnĩ 'dụlé rá. 'Bá ũcõgõ la nalépi rĩ ĩ'di dó
ma 'i."
37 Rụ́bẹ̃nĩ jọ átẹ́pĩ nî, "Ádrĩ Bénzãmĩnĩ ají vúlé mí rụ́ 'dõlé ku, mi anzị
mádrị ĩrĩ 'dĩ kí ụ'dị tị la gá. Ífẽ ĩ'di áma drịlẹ́ gá ãzíla ma rú ĩ'di ají vúlé
mịrụ́ 'dõlé rá."
38 Wó Yãkó'bõ jọ, "Mâ ngọ́pị icó mụlé mí be ku; ã'dusĩku ádrịpĩ Yũsúfũ
drã rá, ĩ'di dó lú ngọ́tịŋá acelépi ãndrẽ agá 'dâ rĩ 'i. Ĩjọ́ ãzí drĩ dó mụ ru
idélé ĩ'di ụrụ'bá gá gẽrĩ agâlé, íjọ́ ĩminí ajílé áma drĩ gá 'dĩ la áma ĩdrãnĩgõ
fẽ filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ."

43

Bénzãmĩnĩ agụjó Mĩsịrĩ gá rĩ

1 Kãnánĩ gá 'dãá rílẽ acá ũnzí trẽyị.
2 'Bá Yãkó'bõ drịko gá rĩ kí mụ ãkónã ándrá ajílé Mĩsịrĩ gâlé rĩ nalé pírí
'bo, Yãkó'bõ jọ ngọ́pịka 'banî, "Ĩgõ 'bání ãkónã ãzí kí ĩgbãlé Mĩsịrĩ gâlé."

3 Wó Yụ́dã jọ átẹ́pĩ ní, “Ágọ́bị 'dã li ándrá ãma bị́lẹ ĩndụ́ ũkpómgboroto
rú jọ, ‘Má icó ĩminí ã'ĩlé amụ́lé áma drĩ́lẹ gá ku ĩdrĩ amụ́ ĩmi ádrị́pị vúléŋá
rĩ kó ru rĩ gá.’
4 Ídrĩ ã'ĩ Bénzãmĩnĩ fẽlé mụjó ãma abe rá, ãma mụ ãkónã ĩgbãlé míní
rá.
5 Ídrĩ ã'ĩ ku yã áni, ãma icó mụlé ku, ã'dusĩku ágọ́bị 'dã jọ ándrá ãmaní,
‘Má icó ĩminí ã'ĩlé amụ́lé áma drĩ́lẹ gá ku ĩdrĩ amụ́ ĩmi ádrị́pị vúléŋá rĩ kó
ru rĩ gá.’ ”
6 Yãkó'bõ zị kí, “Ĩlũ ágọ́bị 'dã ní ĩmĩ ádrị́pị ãzí cí mání sĩ ũcõgõ ịsụ́jó ásị
gá íni ã'du ị́jọ́ sĩ?”
7 Umvi kí, “Ágọ́bị 'dã ri ị́jọ́ ụzịlé ãma tị gá ãzíla 'bá ãmadrị́ lịcọ́ agá rĩ kí
drĩ́ gá jọjó la, ‘Ĩmi átẹ́pị drĩ kpere ídri yã? Ĩmĩ ádrị́pị ãzí cí yã?’ Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
ãma ũlũ dó sĩ ĩ'diní kí rá. Ãma icó tâ dó nĩ̃lé la ĩ'di 'bã jọ la, ‘Ĩmi ají ĩmi
ádrị́pị vúléŋá rĩ ĩndĩ rĩ gá íngoní ru’?”
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ́dã jọ átẹ́pĩ Yãkó'bõ nî, “Ípẽ mgbâ tị má be ãma
dó sĩ drĩ́ ko mụlé cọtị. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí ãlu la 'bã drã rú dó sĩ ãbị́rị́ sĩ ku.
9 Ma pa tu ĩ'di ị́jọ́ gá ma 'i, mi dó sĩ amụ́ ĩ'di ịsụ́lé áma drị́ gá. Ádrĩ ĩ'di
ají mí rụ́ 'dõlé ku, lẽ áwá dó ĩ'di ị́jọ́ áma ụrụ'bá gá jã 'dâ.
10 Ãdrĩ tá sáwã iza gá biri 'dĩ áni ku, ãma acị́ tánõ lé pâlé ĩ̃rĩ́ 'dĩ̃pí 'bo.”
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'bã átẹ́pị Ịsịrayị́lĩ́ jọ ĩ'baní, “Drĩ dó adru 'dĩ áni yã
áni, lẽ ĩ'dụ ĩmidrị́ bẹ́gĩ́ rĩ kí agá ãko ũniyambamba ãngũ 'dĩ drĩ́ kí ãmbógó
ní ĩndĩ; ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ, ãnụ́ úsã, lũbánĩ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ, ife ífí kí ãzíla
ife umvelé ãlĩmóndĩ rú rĩ 'bã ífí kí abe.
12 Ĩ'dụ vâ séndẽ ĩmi drị́ gá pâlékó ĩ̃rĩ́ sĩ ĩndĩ ã'dusĩku lẽ ĩmi uja séndẽ
ándrá ũ'bãlé ĩmidrị́ gũ̃tị́yã kí agá rĩ kí vúlé.
13 Ĩ'dụ ĩmi ádrị́pị 'i, ĩgõ dó sĩ ĩ'di trũ vúlé ágọ́bị̃ rụ̃lé.
14 Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã fẽ ásị ĩ̃gbẽ̃ ágọ́bị 'dã 'bã ásị gá ĩ'diní sĩ
Bénzãmĩnĩ kí ãfẽjó ĩmidrị́ ĩmi ádrị́pĩ̃ ãzí lé 'dã be ĩndĩ. Wó drĩ dó vâ adru
mání sĩ anzị mádrĩ́ kí ãvĩ̃jó pírí yã áni, lẽ 'bã adru dó 'dã 'bã áni.”
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'dụ kí dó ãko ãzí fẽtáŋá ru la kí kí drị́ gá ĩndĩ ãzíla
séndẽ pâlékó ĩ̃rĩ́ sĩ rĩ abe trũ mụjó Mĩ̃ịsị́rĩ́ gâlé Bénzãmĩnĩ trũ, ãzíla i'da kí
dó sĩ ru Yũ̃sụ́fũ̃ drĩ́lẹ gá.
16 Yũ̃sụ́fũ̃ la mụ Bénzãmĩnĩ ndrelé ĩ'ba abe 'bo, jọ ãtí'bó ĩ'didrị́ jó agá
'dãá ãmbógó ru rĩ ní, “Mí agụ 'bá 'dĩ kí mádrị́ jó agâlé, íli ãnãkpá ãzí ãzíla
mí a'dí ĩ'di ãma dó sĩ mụ íná sáwã ázíyá drĩ́ nalé ĩ'ba abe.”
17 Ãtí'bó 'dã idé cécé tá Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã lũlé ĩ'diní rĩ áni, 'dụ dó 'bá 'dĩ kí agụlé
ĩ'didrị́ jó agâlé.
18 Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã ádrị́pịka ri kí idélé ũ̃rĩ́ sĩ ála kí agụjó jó agâlé 'dĩ gá 'dâ.
Ũrã kí, “Âjí ãma 'dõlé la séndẽ ándrá ujalé ãmadrị́ gũ̃tị́yã kí agá ĩndĩ ụ́'dụ́
drĩ̃drĩ́ 'dã drĩ́ sĩ rĩ kí ị́jọ́ sĩ. Kí dó ú'dî'da ãma tị ce, kí ãma kãyĩnõ kí upa
rá ãzíla kí ãma 'bã acálé ĩ'bã ãti'bo rú.”
19 Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã ádrị́pịka kí mụ calé ĩ'di drị́ko gâlé 'bo, jọ kí ãtí'bó ãmbógó
ru rĩ ní jó tị gá 'dãá,
20 “Ãmbógó, ụ́'dụ́ drĩ̃drĩ́ 'dã sĩ ãma amụ́ ãkónã ĩgbãlé Mĩ̃ịsị́rĩ́ gá 'dâ.
21 Ãma mụ calé ãngũ ãmaní sĩ ụ́'dụ́ kojó gẽ̃rĩ́ gá rĩ gá, ãnzĩ́ dó gũ̃tị́yã
ãmadrĩ́ kí tị wó 'bá ãlu-ãlu ịsụ́ ĩ'di 'bã séndẽ gũ̃tị́yã agá 'dãá ũgũgõ ãnĩ́
ã'di ũ'bã séndẽ 'dĩ kí ãmadrị́ gũ̃tị́yã kí agâlé nĩ yã rĩ gá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma
uja kí vúlé 'dõlé ĩndĩ.

22 Ãma ají vâ séndẽ ãzí kí sĩ ãkónã ĩgbãjó ĩndĩ. Ãnį̃ ã'di ũ'bã séndẽ 'dĩ kí ãmadrı̨ gũtı̨yã kí agâlé vúlé nĩ yã rĩ gá ku.”

23 Ãtí'bô jọ, “Ásı̨ į̃gbę̃ 'bã adru ĩmi abe. Ĩmi idé ũrį̃ sĩ ku. Ãdróŋá ĩmidrı̨ ĩmi átẹ́pı̨ drį̃ 'bã séndẽ 'dĩ kí ĩminí gũtı̨yã agâlé nĩ. Má ı̨sụ́ ándrá séndẽ ĩmidrı̨ ĩminí sĩ ãkónã ĩgbãjó rĩ kí rá.” 'Dã 'bã ũngúkú gá âjí dó Sį̃mọ́nį̃ ĩ'ba rụ́ 'dõlé.

24 Ãtí'bó 'dĩ agụ dó 'bá 'dĩ kí Yų̃sụ́fų̃ drı̨ jó agâlé, fẽ ĩ'baní į̃yı̨ sĩ pá ũjĩjó ãzíla fẽ ĩrí kãyĩnõ ĩ'badrį̃ 'banî.

25 Itú kí ĩ'bã fẽtáŋá kí bábá fẽlé Yų̃sụ́fų̃ ní sáwã ĩ'diní acájó rĩ sĩ, ã'dusĩku úlũ ĩ'baní kí amụ́ íná sáwã ázíyá drį̃ nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá rĩ gá rá.

26 Yų̃sụ́fų̃ la mụ acálé lı̨cọ́ gá 'bo, 'dụ kí dó ĩ'bã fẽtáŋá kí kí drı̨ gá ĩndĩ trũ mụjó ĩ'di rụ́ jó agâlé ãzíla ãvų̃ kí dó vų̃rụ́ ĩ'di drį̃lẹ́ gá.

27 Yų̃sụ́fų̃ zı̨ kí sĩ ı̨jọ́ kí lé íngoní yã rĩ nį̃jó ãzíla jọ, “Ĩmi átẹ́pı̨ ãmbá ru ándrá ĩminí mání ı̨jọ́ jọjó drį̃ la gá rĩ múké yã? Ĩ'di drį̃ kı̨rı̨ ídri yã?”

28 Umvi kí, “Ãtí'bó mídrı̨ ãma átẹ́pı̨ drĩ ídri ãzíla ĩ'di múké.” Ãvų̃ kí Yų̃sụ́fų̃ drį̃lẹ́ gá vų̃rụ́ sĩ ĩ'diní į̃nzį̃táŋá fẽjó.

29 Yų̃sụ́fų̃ undré ãngũ ãzíla ndre ádrı̨́pı̨̃ Bénzãmĩnĩ kí sĩ adrujó ĩ'di be andre gá ãlu rĩ 'i zı̨, “'dĩ dó ĩmi ádrı̨́pı̨ vúléŋá ándrá ĩminí jọlé mání rĩ 'i yã?” Jọ, “Mâ ngọ́tı̨̃, ásı̨ į̃gbę̃ Ãdróŋá drį̃ 'bã ri ími drį̃ gá.”

30 Yų̃sụ́fų̃ la mụ ádrı̨́pı̨̃ Bénzãmĩnĩ ndrelé 'bo, ásı̨ la lẽ dó kpę̃lé kpę̃kpę̃, afụ dó ru fũlé ãmvé ãzíla mụ dó ãngũ ndrų̃ trũ sĩ awájó. Fi rụ́mų̃ ãzí agá ãzíla awá dó mı̨ndrẹ sĩ.

31 Ĩ'di mụ ru mẹ́lẹ́tı̨ mı̨ndrẹ rú rĩ ũjĩlé 'bo, ãfũ ãmvé ĩ'ba rụ́ 'dõlé, ãzíla imbá ru ásı̨ ũkpó ru, jọ ãtí'bô ní, “Mí ají dó ãmaní íná nalé.”

32 Úfẽ Yų̃sụ́fų̃ ní íná méjã ĩ'didrį̃ drį̃ gá ãzíla ádrı̨́pı̨ka 'baní méjã ãzí rĩ drį̃ gá. 'Bá Mį̃sı̨́rį̃ rú íná 'dã nalépi ĩndĩ rĩ 'baní úfẽ íná nalé á'dų̃sĩ ã'dusĩku ĩ'di ı̨jọ́ ãzí ũnzí la 'bá Mį̃sı̨́rį̃ rú rĩ 'baní íná najó 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ abe ãngũ ãlu gá.

33 Îri Yų̃sụ́fų̃ 'bã ádrı̨́pı̨ka kí méjã ĩ'badrį̃ tı̨ gá ílí ĩ'badrį̃ kí vú sĩ ãzíla ja kí tı̨ ĩ'di rų̃lé ru i'dójó kãjãní rĩ sĩ kpere vúléŋá rĩ rụ́. Kí mụ ndrelé la îri kí 'dĩ 'bã áni, ų̃sų̃ kí ų̃sų̃-ų̃sų̃ ãzíla undré kí dó ru mı̨fı̨ gá mı̨fı̨ gá.

34 Úfẽ Bénzãmĩnĩ ní íná ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ádrı̨́pı̨ka 'badrį̃ kí pâlé tõwú sĩ. Na kí dó ãkónã ãzíla mvụ kí wáyĩnĩ kpere ĩ'bã kí aga agá.

44

Kópõ 'bã ãvĩjó rĩ

1 Yų̃sụ́fų̃ fẽ ãzı̨́táŋá ãtí'bó ãmbógó ru ĩ'didrı̨ jó agá rĩ ní jọ, “Ítõ ãkónã gũtı̨yã 'bá 'dĩ 'badrį̃ kí agá tré-tré úmgbó ĩ'bã kí icólé 'dụlé rá rĩ sĩ, ãzíla í'bã séndẽ 'bá ãlu-ãlu drį̃ gũtı̨yã ĩ'didrį̃ agâlé vúlé.

2 Í'bã kópõ mádrı̨ sílĩvã rú rĩ ĩ'bã ádrı̨́pı̨ vúléŋá rĩ drı̨ gũtı̨yã agá séndẽ ĩ'didrį̃ kí abe.” Ãtí'bô idé ı̨jọ̃ cécé Yų̃sụ́fų̃ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni.

3 Ų̃'bṹtı̨nı̨́nı̨ úpẽ dó Yų̃sụ́fų̃ 'bã ádrı̨́pı̨ka kí tı̨ mụlé kãyĩnõ ĩ'badrį̃ kí abe.

4 Mụ kí drĩ táwų̃nį̃ agá 'dãá rĩ sĩ álı̨ ku rú, Yų̃sụ́fų̃ jọ ãtí'bó ĩ'didrı̨ ãmbógó ru rĩ ní, “Ídro 'bá 'dĩ kí vú mbẽlẽ-mbẽlẽ. Ídrĩ kí arụ́ 'bo, ízı̨ kí, ‘Ĩmi ũfẽ ı̨jọ́ múké rĩ ı̨jọ́ ũnzí sĩ la ã'du ı̨jọ́ sĩ yã?

5 Ĩmi ų̃gų̃ ãmbógó mádrį̃ 'bã kópõ rá ã'du ı̨jọ́ sĩ? Ĩ'di jõ sĩ ãko mvụ, ãzíla ĩ'di jõ vâ sĩ íngá ndrı̨. Ĩmi idé ı̨jọ́ ũnzíkãnã la 'bo.’ ”

6 Ãtí'bô la mụ kí arų̃lé 'bo, amvi ı̨jọ́ 'dĩ kí vúŋá ĩ'banî.

7 Umvi kí ĩ'diní, “Ãmbógó ị́jọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ãna ũyõ rú ị́jọ́
ãzí ãmaní idélé 'dĩ áni la 'dáyụ.
8 Índre drĩ ãma ají séndẽ ãmaní ịsụ́lé ãmadrị̃ gũtị́yã kí agá rĩ kí angájó
Kãnánĩ gâlé vúlé ĩndĩ. Ãma icó dó sílĩvã jõku gólũdĩ ũgũlé ãmbógó mídrị̃
drị́ jó agâlé íngoní ru?
9 Údrĩ ãma ãzí ịsụ́ kópõ 'dĩ trũ lẽ 'bã drã rá ãzíla ãma ị́mbị́ acelépi rĩ kí
acá úpí ãmadrị̃ 'bã ãti'bo rú.”
10 Jọ, “Má ã'ị̃ ị́jọ́ 'dĩ rá; wó 'bá kópõ lékõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ la lú acá mâ ãtí'bó
ru nĩ, ĩmi ị́mbị́ acelépi rĩ kí adru ị́jọ́ kóru.”
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ayụ kí tẹ́rị́ ĩ'badrị̃ kí mbẽlẽŋá ru vũrụ́, ãzíla 'bá ãlu-ãlu nzị̃
gũtị́yã ĩ'didrị̃ 'bã tị.
12 Ãtí'bó Yũsụ́fũ drị̃ i'dó kópõ ndrũlé jãjã rú i'dójó 'bá kãjãní rĩ drị̃ sĩ
ãsĩjó 'bá vúléŋá rĩ drị̃ gá, ịsụ́ kópõ gũtị́yã Bénzãmĩnĩ drị̃ agá.
13 'Bá 'dĩ asi kí dó bõngó kí ụrụ'bá gá rĩ kí ũcõgõ sĩ rá, umbé kí ĩ'bã tẹ́rị́
kí vúlé kãyĩnõ kí drị̃ gá ãzíla uja kí ru vúlé táwũnị̃ ãmbógó rĩ gâlé.
14 Yụ́dã kí mụ acálé ádrị́pịka abe Yũsụ́fũ drị́ jó agá 'dãá 'bo, ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di
drĩ jó agá 'dãá cí. 'Be kí ru vũrụ́ ĩ'di drị̃lẹ́ gá.
15 Yũsụ́fũ jọ, “Ị́jọ́ ĩminí idélé íni rĩ ã'du? Ị̃nị̃ drĩ 'bá cécé má áni 'dĩ icó
ũkpó Ãdróŋá drị̃ sĩ ị́jọ́ ĩminí idélé ũní rĩ kí nị̃lé cé rĩ gá ku yã?”
16 Yụ́dã umvi, “Úpí, ãma dó míní ã'du ị́jọ́ jọ? Ãma dó ãgátã ga íngoní
ru? Ãma icó dó ãma trũlé íngoní ru? Ãdróŋá i'da ị́jọ́ ũnzĩ ãti'bo mídrị̃
'badrị̃ 'bo, ãma pírí dó mî ãti'bo adru lú 'bá tá sĩ kópõ lékõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ
'i á'dụ̂sĩ ku.”
17 Wó Yũsụ́fũ jọ, “Adru 'dĩ áni ku! Má icó ị́jọ́ 'dĩ áni la idélé ku! 'Bá tá
kópõ ịsụ́jó ĩ'didrị́ rĩ la lú adru mâ ãtí'bó ru nĩ. Ĩmi ãzí acelépi rĩ icó kí gõlé
ĩmĩ átẹ́pị rụ̂lé ásị́ ĩgbẹ̃ sĩ rá.”

Yụ́dã 'bã mãmálá 'bãjó Bénzãmĩnĩ sĩ rĩ

18 Yụ́dã mụ kpere Yũsụ́fũ rụ jọ, “'Bárĩ úpí, mí ã'ị̃ mání ị́jọ́ jọjó mí be fô,
Mí idé mání ũmbã sĩ ku, mi cécé Fãráwũ áni.
19 Úpí mádrị̃, ízị ándrá ãma, ‘Ĩmĩ átẹ́pị cí yã jõku ĩmĩ ádrị́pị ãzí cí yã?’
20 Ãma umvi ándrá ãmbógó mádrị̃ míní, ‘Ãmã átẹ́pị cí wó ĩ'di dó
ĩdránígó ru ãzíla ãmã ádrị́pị vúléŋá ĩ'diní tịlé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó 'bá ãmbá ru
rĩ vâ cí. Mgbâ 'bã ádrị́pị drã rá, ĩ'di dó lú ngọ́tị́ŋá ãndrẽ agá 'dâ acelépi
ídri rĩ 'i, átẹ́pị̃ lẽ dó sĩ ĩ'di ambamba.’
21 “Ãmbógó, íjọ ándrá ãmaní ãma ají ĩ'di mí rụ́ 'dõlé ĩndĩ mi sĩ amụ́ ĩ'di
ndrelé.
22 Wó ãma umvi ándrá ãmbógó mádrị̃ míní mgbâ icó átẹ́pị̃ a'belé ku; drĩ
ĩ'di a'be rá, átẹ́pị̃ la drã rá.
23 'Dã 'bã vúlé gá íjọ ándrá ãmaní mí icó ãmaní ã'ị̃lé amụ́lé ími drị̃lẹ́ gá
ị̃dị́ ku ãdrĩ amụ́ ãmã ádrị́pị vúléŋá rĩ kó ru rĩ gá.
24 “Ụ'dụ́ ãmaní gõjó ãmã átẹ́pị rụ̂lé rĩ sĩ, ãnze ĩ'diní ị́jọ́ míní jọlé ãmaní
rĩ kí vú rá.
25 “'Dã 'bã ũngúkú gá ãma átẹ́pị jọ ãmaní, ‘Lẽ ĩgõ vúlêlé ãkónã ãzí ĩgbãlé
were ị̃dị́.’
26 Ãjọ ĩ'diní, ‘Ãma icó mụlé ku; ãma lú mụ rá la ãma ádrị́pị vúléŋá rĩ drĩ
mụ ãma abe ĩndĩ rĩ gá. Ãma icó mụlé ĩ'di drị̃lẹ́ gá ku ãma ádrị́pị vúléŋá
rĩ drĩ adru ãma abe yụ rĩ gá.’
27 Ãmã átẹ́pị jọ ãmaní, ‘Ị̃nị̃ ị́jọ́ 'dĩ lọ́lọ́ ũkú mádrị̃ Rãkẹ́lĩ̃ tị mání anzị
ãgọbị kí lú ĩrị̃.

28 Ĩ'bã ãzí ãlu rĩ drã rá. Ãndá-ãndá ru ũbõgũ uce kí ĩ'di kpékpé rá
ã'dusĩku ĩ'diní ándrá mụ agá kpere ãndrũ ándre dó ĩ'di ĩdị ku.
29 Ĩdrĩ vâ ú'dî'da mgbá 'dĩ 'dụ má rụ́ 'dâ rá ãzíla ịjọ́ ãzí drĩ mụ ru idélé
ĩ'di ụrụ'bá gá rá, ịjọ́ ĩminí ajílé áma drĩ gá 'dĩ la áma ĩdrãnĩgõ fẽ filé 'bụ́
gâlé ũcõgõ trũ.'
30 "Ãmbógó, má icó gõlé má átẹ́pị rụ̂lé mgbâ kóru ku, má átẹ́pị ídri rú
la mgbá 'dĩ sĩ.
31 Drĩ ndre la ãma amụ́ mgbâ kóru, ĩ'di drã rá. Ịjọ́ ãmaní ajílé ĩ'di drĩ gá
'dĩ la fẽ ĩ'diní filé 'bụ́ gâlé ũcõgõ trũ.
32 Ájọ ándrá mâ átẹ́pị ní ma mgbâ tãmba rá, ájọ vâ ĩ'diní ádrĩ mgbâ ají
ĩ'di rụ́ 'dõlé ku, lẽ áwá dó ĩ'di ịjọ́ áma ụrụ'bá gá jã 'dâ.
33 Ãmbógó, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó ace 'dâ míní ãtí'bó ru mgbâ 'bã kẹ̃jị́ gá; ífẽ
dó sĩ 'bã gõ vúlé ádrịpịka kí abe.
34 Má icó dó gõlé má átẹ́pị rụ̂lé mgbâ kóru íngoní ru? Yụ! Má icó ũcõgõ
mụlépi a'délépi má átẹ́pị drĩ gá rĩ ndrelé ku."

45

Yũsụ́fũ 'bã ru vú nzejó ádrịpịka 'baní rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsụ́fũ icó dó ịjọ́ ĩ'di ásị́ nũlépi rĩ talé ãti'bo ĩ'didrị́
kí drĩ gâsĩ ku, ãzíla pẽ dó sĩ kí tị pírí fũlé ãmvé. Ịjọ́ 'dĩ sĩ ace dó ru ádrịpịka
kí abe ádũsĩ sáwã ĩ'diní ru vú nzejó ĩ'baní 'dã sĩ.
2 Rĩ awálé ụ́'dụ́kọ́ sĩ rere, ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Mĩsịrĩ rú 'dĩ are kí ĩ'di 'bã áwáŋá
rá, ãzíla ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ ca úpí Fãráwũ drịko gâlé rá.
3 Yũsụ́fũ jọ ádrịpịka 'baní, "Ma Yũsụ́fũ 'i! Má átẹ́pị drĩ ídri yã?" Wó
ádrịpịka icó kí ĩ'di umvilé ku, acá kí dó ũrĩ sĩ ĩ'baní adrujó Yũsụ́fũ 'bã
drĩlẹ́ gá rĩ sĩ.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsụ́fũ jọ ádrịpịka 'baní, "Ĩmi asé drĩ ĩmi má rụ́
'dõlé ãni rú." Ịjọ́ 'dĩ sĩ, asé kí dó ru ãni rú ĩ'di rụ́ 'dõlé. Jọ ĩ'baní, "Ma ĩmi
ádrịpị Yũsụ́fũ ándrá ĩminí ụzịlé 'bá Mĩsịrĩ gá la 'baní rĩ 'i.
5 Lẽ ĩmi ásị́ 'bã umvú jõku ĩmi adru ũmbã sĩ ĩminí áma ụzịjó rá rĩ sĩ ku
ã'dusĩku Ãdróŋá ãpẽ áma tị drĩlẹ́ gá 'dõlé sĩ amụ́jó 'bá kí ídri upajó.
6 Rílẽ i'dólépi 'dĩ 'dụ drĩ lú ílí kí ĩrĩ; ílí ãzí ace kí drĩ ĩ'diní drĩlẹ́ gâlé tõwú
cí, ala gá 'bá icó kí ámvụ́ sõlé jõku ãkónã ũkũnãlé ku.
7 Wó Ãdróŋá ãpẽ áma tị ĩmi drĩlẹ́ gá 'dõlé sĩ ĩmi ịmbị́ pajó anzị ĩmidrị́ kí
abe ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ gẹ̃rĩ ũsũtáŋá ru 'dĩ sĩ.
8 "Ịjọ́ 'dĩ sĩ adru ĩmi ãpẽ áma tị 'dõlé ĩmi 'i la ku wó Ãdróŋá 'i. Fẽ má
acá úpí Fãráwũ ní 'bá ímbátáŋá fẽlépi rĩ rú. Ma ãmbógó ru ĩ'didrị́ ãngũ
rĩ drĩ gá 'dâ pírí; ma ãngũ Mĩsịrĩ drị́ drĩ ce pírí ma 'i.
9 Ú'dî'da ĩgõ mâ átẹ́pị rụ̂lé mbẽlẽ rú, ĩjọ ĩ'diní, ''Dĩ ịjọ́ mî ngọ́pị Yũsụ́fũ
'bã jọlé rĩ 'i: Ãdróŋá 'bã ma úpí ru ãngũ Mĩsịrĩ drị́ agá pírí. Mí amụ́ má
rụ́ 'dõlé; mí iza sáwã ku.
10 Mĩ mụ u'álé Gõsénĩ gá ãni rú áma andre gá, anzị mídrị́ kí, anzịŋá anzị
mídrị́ 'bã kí tịlé rĩ kí, kãbĩlõ mídrị́ kí ĩndrị́ kí abe, tị kí ãzíla ãko pírí míní
trũ adrujó rĩ kí abe.
11 Ídrĩ u'á ãngũ Gõsénĩ gá, ma ími tãmba rá. Ílí rílẽ drị́ ace kí drĩ tõwú
cí; álẽ mi 'i, 'bá mídrị́ kí, ãzíla ãnãkpá mídrị́ kí abe 'bã ũdrã kí sĩ ãbịrị́ sĩ
ku.' "
12 Yũsụ́fũ mụ ịjọ́ jọŋá trũ drĩ gá jọ, "Ĩmi pírí Bénzãmĩnĩ trũ, ĩndre dó ĩmi
mịfị́ sĩ tọndọlọ 'dõ ma 'i Yũsụ́fũ 'i ịjọ́ jọlépi ĩmi abe rĩ 'i.

13 Ĩlũ má átẹ́pị ní úfẽ mání ĩnzĩtáŋá Mĩsị́rĩ gá 'dõlé íngõpí yã rĩ 'i ãzíla
ĩmi ũlũ ĩ'diní ãko pírí ĩminí ndrelé 'dĩ kî. Ĩmụ, ĩmi ají ĩ'di má rụ́ 'dõlé
mbẽlẽ rú.”
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsụ́fũ amvu dó ádrị́pĩ Bénzãmĩnĩ kpãrã ãzíla i'dó
dó awálé; Bénzãmĩnĩ 'be vâ ru áwáŋá gá ĩndĩ ĩ'baní ru amvu agá 'dâ.
15 Ĩ'diní awá agá 'dĩ gá 'dâ, ri ádrị́pịka kí amvulé ãlu-ãlu ãzíla kí mị́ndrẹ
la dĩ ra sĩ. 'Dã 'bã vúlé gá, ádrị́pịka i'dó kí dó ị́jọ́ jọlé ĩ'di be.
16 Ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ la mụ calé úpí Fãráwũ drị́ lịcọ́ gâlé Yũsụ́fũ 'bã ádrị́pịka amụ́
kí nĩ, Fãráwũ kí ãmbogo ĩ'didrị́ ãzí 'dĩ abe u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ.
17 Fãráwũ jọ Yũsụ́fũ ní, “Ị́jọ mí ádrị́pịka 'baní, ‘Ĩmi ũ'bã tẹ́rị́ kí kãyĩnõ kí
drĩ gá, ĩgõ trũ Kãnánĩ gá,
18 ãzíla ĩmi ají ĩmi átẹ́pĩ 'i 'bá ĩmi drị́ko gá rĩ kí abe vúlé má rụ́ 'dõlé. Ma
ĩminí ãngũ Mĩsị́rĩ gá 'dâ ũniyambamba ãndânĩ rĩ fẽ, ãzíla ĩmi dó sĩ ãyĩkõ
ãngũ 'dĩ drị́ ịsụ́.’
19 Jọ vâ Yũsụ́fũ ní ílũ ĩ'baní, ‘Ĩ'dụ gãlĩgãlĩ kí Mĩsị́rĩ gá 'dâ sĩ mụjó ĩmi
ũkúka kí ajíjó anzị kí abe ãzíla ĩmi ají ĩmi átẹ́pị ĩndĩ.
20 Ĩmi idé ũrĩ sĩ ãko ĩmidrị́ kí a'bejó vúlé rĩ sĩ ku; ãko ũniyambamba
ãngũ Mĩsị́rĩ gá 'dâ 'dĩ kí adru pírí ĩmĩ ãni.’ ”
21 Anzị Ịsịrayị́lĩ drị́ idé kí cécé jọlé ĩ'baní rĩ áni. Yũsụ́fũ fẽ ĩ'baní gãlĩgãlĩ
kí tá úpí Fãráwũ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, fẽ vâ ĩ'baní ãkónã gẽ̃rĩ drị́ kí ĩndĩ.
22 Fẽ vâ 'bá ãlu-ãlu ní bõngó sĩ bõngó ujajó gẽ̃rĩ gá 'dâ ĩndĩ, wó fẽ
Bénzãmĩnĩ ní sĩlíngĩ 300 ãzíla bõngó sĩ bõngó ujajó gẽ̃rĩ gá la kí tõwú.
23 Ũdrõ átẹ́pĩ ní ãko ũniyambamba Mĩsị́rĩ gá rĩ kí kãyĩnõ mụdrị́ kí drĩ
gá ãzíla kãyĩnõ ãrónĩ mụdrị́ rĩ kí drĩ gá ũdrõ ãná, mũkátĩ ãzíla ãko ãkónã
rú Yãkó'bõ ní nalé ãcĩ gá rĩ kí trũ.
24 Pẽ dó ádrị́pịka kí tị sĩ mụjó, ĩ'baní drĩ ko agá 'dâ jọ, “Ĩmi ãwã jõ gẽ̃rĩ
gá 'dâ ku.”
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ a'be kí Mĩsị́rĩ 'i ãzíla gõ kí dó vúlé lịcọ́ gá átẹ́pĩ Yãkó'bõ rụ́
Kãnánĩ gâlé.
26 Jọ kí ĩ'diní, “Yũsụ́fũ drĩ kpere ídri! Ĩ'di ú'dî'da ãmbógó Mĩsị́rĩ drĩ̃lẹ́ gá
rĩ 'i.” Yãkó'bõ 'bã ásị́ mvu rá ãzíla ã'ị́ ị́jọ́ ĩ'ba kí jọlé rĩ ku.
27 Wó kí mụ ị́jọ́ Yũsụ́fũ 'bã jọlé ĩ'diní 'dĩ kí vú nzelé pírí 'bo, ãzíla ĩ'di mụ
gãlĩgãlĩ Yũsụ́fũ 'bã ãfẽlé sĩ ĩ'di 'dụjó agụjó Mĩsị́rĩ gá rĩ kí ndrelé 'bo, ásị́ la
ãgõ ĩ'di rụ́ 'dõlé rõ vúlé.
28 Ịsịrayị́lĩ jọ, “Má ã'ị́ rá, mâ ngọ́pị Yũsụ́fũ drĩ ídri! Lẽ ámụ ĩ'di ndrelé
'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú.”

46

Yãkó'bõ mụ dó Mĩsị́rĩ gá

1 Yãkó'bõ ko dó drĩ mụlé Mĩsị́rĩ gá ãko ĩ'didrị́ kí abe pírí. Ĩ'di mụ calé
Bẽ̃rĩsẹ́bã gá 'bo, idé ídétáŋá Ãdróŋá ĩ'di 'bã átẹ́pĩ Ĩsákã drị́ nî.
2 Ịnị́ ágágá Ãdróŋá jọ ị́jọ́ ĩ'diní urobí agâ sĩ umve ĩ'di, “Yãkó'bõ, Yãkó'bõ!”
Yãkó'bõ ã'ị́, “Ma cí.”
3 Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá mí átẹ́pị Ĩsákã drị́ 'i. Mí idé ũrĩ sĩ mụjó
ándrá Mĩsị́rĩ gâlé ku, ã'dusĩku ma ími fẽ acálé sụ́rụ́ ãmbógó la rú.
4 Ma mụ Mĩsị́rĩ gâlé mi be, ãzíla ma ãndá-ãndá ru anzị mídrị́ mụlé tịlé
drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí uja vúlé 'dõlé rá, ãzíla sáwã míní drãjó rĩ sĩ Yũsụ́fũ la drụ́zị́
ími mịfị́ kí ũpĩ nĩ.”

5 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ a'be dó Bẽr̃ị̃sẹ́bã 'i ãzíla anzị ĩ'didr̃ị̃ agụ kí
dó ĩ'di, 'dụ kí dó anzị ĩ'badr̃ị̃ kí ũkúka kí abe gãlĩgãlĩ Fãráwũ 'bã ãfẽlé sĩ
kí agụjó rĩ kî sĩ.
6 Yãkó'bõ kí anzị ĩ'didr̃ị̃ kí abe pírí 'dụ kí ĩ'bã ãnãkpá kí ãko ĩ'bã kí ịsụ́lé
ãngũ Kãnánĩ drị̃ gá 'dãá rĩ kî trũ sĩ mụjó Mị̃sị́r̃ị̃ gá.
7 Yãkó'bõ 'dụ anzị ĩ'didr̃ị̃ kí, anzị ĩ'didr̃ị̃ 'bã izonziŋá kí ngọ́pịka ĩ'di
umvelépi áyị́pị rĩ kí abe mụ dô sĩ 'bá ĩ'didr̃ị̃ kí trũ pírí Mị̃sị́r̃ị̃ gâlé.
8 'Dĩ kî dó rụ́ anzị Yãkó'bõ drị́ Ịsịrayị́l̃ị̃ 'bã ũri rú mụlépi ĩ'di be Mị̃sị́r̃ị̃ gá
rĩ kî:

Ngọ́tị̃ŋá ĩ'didr̃ị̃ kãjãní rĩ ĩ'di Rụ́bẽn̄ị̃ 'i.
9 Anzị Rụ́bẽn̄ị̃ drị̃ kí rụ́:
Hãnókĩ 'i, Pálũ̃ 'i, Hẽzĩrónĩ 'i ãzíla Kãr̃ị́mị̃ 'i.
10 Anzị Sị̃mọ́n̄ị̃ drị̃ kí rụ́:
Yẽmũ̃wẹ́l̃ị̃ 'i, Yãmínĩ 'i, Ũhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i, Zõhárĩ 'i ãzíla Sáwũ̃lũ̃ andre
la 'bã sĩ adrujó Kãnánĩ ízó rú rĩ 'i.
11 Anzị Lẹ́vị̃ drị̃ kí rụ́:
Gị́r̃ị́sõn̄ị̃ 'i, Kõhátĩ 'i ãzíla Mẽrárĩ 'i.
12 Anzị Yụ́dã drị̃ kí rụ́:
Ị́r̃ị̃ 'i, Ũnánĩ 'i, Sélã 'i, Pẽr̃ẹ́zị̃ 'i ãzíla Zérã 'i, (wó Ị́r̃ị̃ kí Ũnánĩ be ũdrã kí
Kãnánĩ gâlé).
Anzị Pẽr̃ẹ́zị̃ drị̃ kí:
Hẽzĩrónĩ kí Hãmụ́l̃ị̃ be.
13 Anzị Ĩsãkárĩ drị̃ kí rụ́:
Tólã 'i, Pụ́vã 'i, Yãsụ́bũ̃ 'i ãzíla Sị̃mị̃r̃ọ́n̄ị̃ 'i.
14 Anzị Zãbũ̃lọ́n̄ị̃ drị̃ kí rụ́:
Sẽr̃ẹ́d̃ị̃ 'i, Ị̃lọ́n̄ị̃ 'i ãzíla Yãlẹ́l̃ị̃ 'i.
15 'Dĩ kí anzị Léyã 'bã tịlé Yãkó'bõ ní Mẽsõpõtámĩyã gá rĩ kî; ĩzóŋá la ala
gá rĩ Dị́nã 'i, kí pírí rĩ gá kãlị́ na drị̃ na.

16 Anzị Gádĩ drị̃ kí rụ́:
Zị̃fũ̃yọ́n̄ị̃ 'i, Hágĩ 'i, Sụ́n̄ị̃ 'i, Ị̃zị̃bọ́n̄ị̃ 'i, Ị́r̃ị̃ 'i, Hãr̃ọ́d̃ị̃ 'i ãzíla Ãr̃ẹ́l̃ị̃ 'i.
17 Anzị Ásẽr̃ị̃ drị̃ kí rụ́:
Ímũnã 'i, Ị̃sị́vã 'i, Ị̃sị́vị̃ 'i, Bẽríyã 'i ãzíla ámvọ́pị ĩ'badr̃ị̃ Sérã 'i.
Anzị Bẽríyã drị̃ kí:
Hẽbẹ́r̃ị̃ kí Mãl̃ị́kẹ́l̃ị̃ be.
18 'Dĩ kí anzị Zị̃lị́pã ándrá Lábãnĩ 'bã fẽlé Léyã be rĩ 'bã tịlé Yãkó'bõ ní rĩ
kî. Anzị ĩ'didr̃ị̃ kí pírí rĩ gá mụdr̃ị́ drị̃ la ázíyá.

19 Anzị Yãkó'bõ 'bã ũkú Rãkẹ́l̃ị̃ drị̃ kí:
Yũ̃sụ́fũ̃ kí Bénzãmĩnĩ be.
20 Mị̃sị́r̃ị̃ gâlé Ãsĩnátã Põt̃ị́fẹ́rã átáló uwiŋá uwilépi Hẽl̃ị́pọ́l̃ị̃ gá rĩ 'bã
ĩzẹ́pị tị Yũ̃sụ́fũ̃ ní Mãnásẽ kí Ịfụrayị́mũ̃ be.
21 Anzị Bénzãmĩnĩ drị̃ kí rụ́:
Bélã 'i, Bẽkérĩ 'i, Ãsị̃bẹ́l̃ị̃ 'i, Gérã 'i, Nãmánĩ 'i, Íhĩ 'i, Rọ́sị̃ 'i, Mũpímũ 'i,
Hũ̃pị́mũ̃ 'i ãzíla Ár̃ị́d̃ị̃ 'i.
22 Anzị Rãkẹ́l̃ị̃ 'bã tịlé Yãkó'bõ ní rĩ kí pírí rĩ gá mụdr̃ị́ drị̃ la sụ.

23 Ngọ́tị̃ŋá Dánĩ drị̃ rụ́:
Hũsímũ 'i.
24 Anzị Nãfũtálĩ drị̃ kí rụ́:

Yãzẹ́lị̃ 'i, Gụ́nị̃ 'i, Yẹ̃zẹ́rị̃ 'i ãzíla Sĩlémũ 'i.
25 Bílĩhã ãtí'bó Lábãnĩ 'bã fẽlé ĩzẹ́pị̃ Rãkẹ́lị̃ ní rĩ tị Yãkó'bõ ní anzị kí pírí
rĩ gá ázị̃rị̃.

26 Anzị mụlépi Mị̃sị́rị̃ gá ãfũlépi Yãkó'bõ 'bã ụrụ'bá gá rĩ kí pírí rĩ gá kãlị́
ázíyá drị̃ la ázíyá. Úlã ngọ́pịka 'bã ũkúka kí gẹ̃rị̃ sĩ ku.
27 Yũsụ́fũ tị vâ anzị kí Mị̃sị́rị̃ gâlé ĩrị̃; 'bá Yãkó'bõ drị́ko gá Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ
kí pírí rĩ gá kãlị́ ázị̃rị̃.
28 Yãkó'bõ pẽ dó ngọ́pị̃ Yụ́dã tị Yũsụ́fũ rụ́ drị̃ gâlé sĩ mụjó gẹ̃rị̃ mụlépi
Gõsénĩ gá rĩ zịjó. Kí dó mụ calé Gõsénĩ gâlé pírí 'bo,
29 Yũsụ́fũ itú gãlĩgãlĩ ĩ'didrị̃ kí bábá mụ dó sĩ drị̃ ụfụlé átẹ́pị̃ be Gõsénĩ gá.
Yũsụ́fũ la mụ ru i'dalé ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'bo, amvu dó átẹ́pị̃ gbũrúkã gá kpãrã
ãzíla awá dó sĩ ãyĩkõ sĩ sáwã ãzo rú.
30 Yãkó'bõ jọ dó ngọ́pị̃ Yũsụ́fũ ní, “Ma dó bábá drãjó ã'dusĩku ándre dó
mi drĩ ídri rĩ gá 'bo.”
31 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsụ́fũ jọ dó ádrị́pịka 'baní 'bá átẹ́pị̃ drị́ko gá rĩ
abe, “Ma dó mụ jọlé la Fãráwũ ní, ‘Má ádrị́pịka kí 'bá má átẹ́pị drị́ko gá
rĩ kí abe, ãzíla ãko pírí ĩ'badrị̃ kî trũ iyá kí má rụ́ 'dõlé 'bo angájó Kãnánĩ
gâlé.
32 'Bá mádrị́ 'da kí 'bá ãnãkpá tãmbalépi la, ají kí ãnãkpá ĩ'badrị̃ kí ãzíla
ãko pírí ĩ'badrị̃ kí ĩndĩ.’
33 Fãráwũ drĩ ĩmi umve jó agâlé, drĩ zị la, ‘Ãzị́ ĩmidrị̃ ã'du yã?’
34 Ĩmi umvi ĩ'diní, ‘Ãma 'bá ãnãkpá tãmbalépi la i'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ ándrá
ãmã átẹ́pịka 'badrị̃ áni.’ Ĩdrĩ jọ la íni, ĩ'di ã'ị̃ ĩminí u'ájó ãngũ Gõsénĩ gá
rá, ã'dusĩku 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'bã kí 'bá ãnãkpá tãmbalépi rĩ kí ngũjó ũnzí rĩ
sĩ.”

47

Fãráwũ 'bã Gõsénĩ fẽjó Yãkó'bõ ní rĩ

1 Yũsụ́fũ mụ dó Fãráwũ rụ̃lé jọ ĩ'diní, “Má átẹ́pị amụ́ kí mâ ádrị́pịka kí
abe ãzíla ãnãkpá ĩ'badrị́ tị́, kãbĩlõ, ĩndrị́ ãzíla ãko ĩ'badrị̃ kí trũ pírí angájó
Kãnánĩ gâlé rĩ sĩ ãzíla kí dó ú'dî'da íni Gõsénĩ gá 'dã.”
2 Ũpẽ dó ádrị́pịka kí tõwú ãzíla i'da dó kí Fãráwũ nî.
3 Fãráwũ zị ádrị́pịka kí, “Ĩmi ã'du ãzị́ nga yã?”
Ádrị́pịka umvi kí, “Ãti'bo mídrị̃ kí 'bá kãbĩlõ ucélépi la, ãmã áyị́pịka kî
áni.”
4 Jọ kí vâ Fãráwũ ní, “Ãma amụ́ u'álé Mị̃sị́rị̃ gá 'dõlé íni la ĩrí 'bã cajó
ãnãkpá ãmadrị̃ 'baní ku rĩ sĩ, ãzíla rílẽ 'dĩ mịfị́ ká dó ãngũ Kãnánĩ drị̃ gâlé
ũnzí; ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma mãmálá 'bã ími drị̃lẹ́ gá, ífẽ ãma u'á ãmaní Gõsénĩ gá
'dãá fô.”
5 Fãráwũ jọ Yũsụ́fũ ní, “Mí átẹ́pị kí mí ádrị́pịka abe amụ́ kí mí rụ́,
6 ãzíla ãngũ Mị̃sị́rị̃ drị́ 'dĩ pírí ĩmi drị̃lẹ́ agá. Ífẽ mí ádrị́pịka 'bã ri kí
ãngũ ũniyambamba Gõsénĩ drị́ 'dã gá 'dãá ãzíla 'bá ãzí kí agá 'dãá ãlịgọ
rú la drĩ kí adru cí, í'bã kí drị̃lẹ́ ru ãnãkpá mádrị̃ kí tã mbajó.”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsụ́fũ ají dó átẹ́pị̃ Yãkó'bõ 'i i'dalé Fãráwũ nî ãzíla
Yãkó'bõ wi Fãráwũ ní sũsụ́.
8 Fãráwũ zị Yãkó'bõ 'i, “Ími ílí dó sị́ yã?”
9 Yãkó'bõ umvi ĩ'diní, “Áma ílí mání sĩ wãyá cojó ãmị́yọ́ŋá ru ũnọ́kụ́ gá
'dâ rĩ ca dó 130. Ílí 'dĩ kí ãlị́ŋá ru ãzíla ri kí adrulé ũcõgõ rú, ají kí ru
ándrá má átẹ́pịka 'badrị̃ abe ku.”

10 Yãkó'bõ wi dó sũsṹ Fãráwũ ní ĩdḭ ãzíla a'be dó ĩ'di rá.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsṹfũ fẽ ádrḭpḭka 'baní rilé átẹ́pḭ̃ trũ ãngũ ũniyambamba Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ gá 'dĩ Rãmãsẹ́sḭ̃ gá cécé Fãráwũ 'bã lũlé rĩ áni.
12 Yũsṹfũ fẽ dó ãkónã átẹ́pḭ̃ 'baní ádrḭpḭka kí abe ãzíla 'bá pírí átẹ́pḭ̃ drḭko gá rĩ 'baní icólépi calépi kãlãfe ĩ'badrḭ̃ sĩ rá rĩ sĩ.
13 Rílẽ 'dã 'bã mḭfḭ 'bãngá ika, ãkónã dó sĩ ãngũ pírí kí agá 'dáyụ, Mḭsḭ́rḭ̃ kí Kãnánĩ be ĩrḭ̃ trá iza kí ru rílẽ 'dã ḭjọ́ sĩ rá.
14 Yũsṹfũ tra dó séndẽ 'bá Mḭsḭ́rḭ̃ gá ãzíla Kãnánĩ gá rĩ 'bã kí sĩ ãkónã ĩgbãjó rĩ kí pírí, agụ dó kí tã mbalé Fãráwũ drḭ́ lómúre agá.
15 Séndẽ 'bá Mḭsḭ́rḭ̃ gá ãzíla Kãnánĩ gá rĩ 'badrḭ̃ kí mụ ukólé kpírĩ-kpírĩ 'bo, amṹ kí áwáŋâ trũ Yũsṹfũ rṹ, jọ kí, “Séndẽ ãmadrḭ̃ ukó kí rá, ãma icó dó ũdrãlé ími drḭ̃ gâsĩ íngoní ru yã? Ífẽ ãmaní ãkónã.”
16 Yũsṹfũ umvi ĩ'baní, “Ú'dî'da séndẽ ĩmidrḭ̃ ukó kí dó rá 'bo, ĩmi ají dó ãnãkpá ĩmidrḭ̃ kí, ma dó sĩ kí ufu ĩminí ãkónã sĩ.”
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ají kí dó ãnãkpá ĩ'badrḭ̃ kí fãrásĩ, kãbĩlõ, ḭndrḭ́, tḭ ãzíla kãyĩnõ kî trũ Yũsṹfũ drḭ́ sĩ ãkónã ụfụjó. Ri kí ãnãkpá kí ufulé ãkónã sĩ ílí 'dã agá pírí.
18 Ílí 'dã la mụ ukólé 'bo, amṹ kí vâ ĩ'di rṹ 'dõlé jọ kí, “Ãma icó ḭjọ́ ãzí zḭ̃lé úpí ãmadrḭ̃ ní ku, mgbã rĩ gá séndẽ ãmadrḭ̃ ukó kí dó rá ãzíla ãma ãnãkpá ãmadrḭ̃ kí abe pírí mî ãni, ãko ãzí dó ru acelépi ãluŋá la dó 'dáyụ dó lú ãma ụrụ'bá kí ãngũ ãmadrḭ̃ abe.
19 Ãma dó ũdrã ími drḭ̃ gâsĩ mḭfḭ trũ tẽrẽ íngoní ru yã? Mí ĩgbã ãma ãngũ ãmadrḭ̃ kí abe pírí ãma dó sĩ ãmaní ãkónã ḭsṹ ãzíla ãma dó sĩ acá ãti'bo Fãráwũ ãni la rú. Ífẽ ãmaní ãkónã sĩ ãma ídri pajó ãzíla ũri kí salé ámvṹ ãmadrḭ̃ kí agá ãngũ 'bã acá rû sĩ ándrú ru ku.”
20 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Yũsṹfũ ĩgbã dó ãngũ Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ pírí Fãráwũ nî. 'Bá Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ uzḭ kí ãngũ ĩ'badrḭ̃ kí pírí ã'dusĩku rílẽ 'dã 'bã mḭfḭ la 'bã kajó ika rĩ sĩ. Ãngũ Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ acá dó sĩ pírí Fãráwũ ãni.
21 Yũsṹfũ isé dó 'bá kí pírí ãtí'bó Fãráwũ ãni la rú, i'dójó Mḭsḭ́rḭ̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá.
22 Ãngũ ĩ'di 'bã ĩgbãlé ku rĩ 'bãngá lú ãtalo 'badrḭ̃ kî ã'dusĩku ri kí ãkónã ḭsṹlé Fãráwũ rṹ sĩ ãzíla ãkónã fẽlé ĩ'baní rĩ ca vâ sĩ rá. Ḭjọ́ 'dĩ dó bã sĩ ĩ'baní ãngũ ĩ'badrḭ̃ kí uzḭ jó ku 'dĩ.
23 Yũsṹfũ jọ 'bá 'baní, “Ú'dî'da má ĩgbã dó ĩmi ãngũ ĩmidrḭ̃ kí trũ pírí Fãráwũ ní 'bo, ũri kî dó 'dĩ, ĩkpẹ̃ dó sĩ ámvṹ kî.
24 Wó ũri drĩ kí ka rá, lãŋá la gá wókõ ãlu tõwú agá rĩ lẽ úfẽ ĩ'di Fãráwũ drḭ. Ĩmi icó dó ḭmbḭ la acelépi rĩ kí tã mbalé ũri rú ãzíla nalé ãkónã rú 'bá ĩmidrḭ́ lḭcọ́ gá rĩ kí abe rá.”
25 Jọ kí dó ĩ'diní, “Ípa ãma ídri 'bo, ími ásḭ 'bã adru ãmaní ḭ̃gbẹ́ ru fô ãmbógó ãmadrḭ̃, ãma adru Fãráwũ 'bã pálé gá ãtí'bó ru rá.”
26 Yũsṹfũ 'bã dó ḭjọ́ 'dĩ ãzḭ́táŋá ru ãngũ Mḭsḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá kpere ãndrũ, ãko ãlu tõwú agá rĩ Fãráwũ ãni, pẽ lú ãngũ ãtalo 'badrḭ̃ adru kí Fãráwũ ãni ku rĩ gá nĩ.
27 'Bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ri kí Mḭsḭ́rḭ̃ gá ãngũ Gõsénĩ rĩ gá. Ḭsṹ kí málĩ ãzíla tḭ kí vâ wẽwẽ rú.
28 Yãkó'bõ u'á dó Mḭsḭ́rḭ̃ gá ílí mụdrḭ́ drḭ̃ ázḭ̃rḭ̃, ílí ĩ'didrḭ́ ĩ'di 'bã adrujó ídri rú rĩ 147.
29 Sáwã Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'bã drãjó rĩ la dó mụ acálé ãni rú, umve dó ngọ́pḭ̃ Yũsṹfũ 'i ãzíla jọ ĩ'diní, “Áma ḭjọ́ drĩ fi ími ásḭ gá rá, ísu ími drḭ́ áma pálé gá 'dâ

ãzíla ína ũyõ ãzíla mi mụ ịjọ́ kí idélé má rụ́ ásị̃ ỉgbẹ̃ sĩ ãzíla ịjọ́ mgbã sĩ mí icó dó sĩ áma ỉsỉ̃lé Mỉ̃sịr̃ỉ̃ gá 'dâ ku.

30 Ádrĩ dó drã rá álẽ îsỉ̃ ma ãngũ má átẹ́pịka kí ỉsỉ̃jó rĩ gá. Í'dụ ma Mỉ̃sịr̃ỉ̃ gá 'dâ rĩ sĩ mụlé ỉsỉ̃lé ãngũ sĩ mâ átẹ́pịka kí ỉsỉ̃jó rĩ gá." Yũ̃sụ́fũ̃ jọ ĩ'diní, "Ma ịjọ́ míní jọlé 'dĩ idé rá."

31 Yãkó'bõ jọ, "Ína ũyõ ru." Yũ̃sụ́fũ̃ na dó ũyõ rá, ãzíla Ịsịrayỉ̃lỉ̃ ãvũ̃ dó mgbọ́lọ́ drỉ̃ gá 'dãá sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ỉnzỉ̃táŋá be.

48

Yãkó'bõ 'bã sũ̃sụ́ wijó Mãnásẽ 'baní Ịfụrayỉ̃mũ̃ be rĩ

1 Sáwã ãzí vúlé gá ụ́'dụ́kọ́ acá Yũ̃sụ́fũ̃ ní, "Mî átẹ́pị ãyánĩ rú trẽ̃yỉ̃." Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yũ̃sụ́fũ̃ 'dụ ngọ́pịka ỉr̃ỉ̃ Mãnásẽ kí Ịfụrayỉ̃mũ̃ be ĩndĩ trũ mụjó Yãkó'bõ ndrejó.

2 Yãkó'bõ la mụ arelé la ngọ́pỉ̃ Yũ̃sụ́fũ̃ acá 'bo, imbá ru rijó ỉndụ́ sĩ mgbọ́lọ́ drỉ̃ gá 'dãá.

3 Yãkó'bõ jọ ngọ́pỉ̃ Yũ̃sụ́fũ̃ ní, "Ãdróŋá Ũkpó 'Dỉ̃pị i'da ándrá ru mání Lụ́zỉ̃ gá 'dĩ ãngũ Kãnánĩ gá, ãzíla wi mání sũ̃sụ́ 'dãá.

4 Ãdróŋá jọ, 'Ma ũri mídrỉ̃ kí fẽ kpẽ̃lé wẽwẽ rú ãzíla mi dó sĩ acá sụ́rụ́ ũ'bí kí 'bã áyỉ̃pị rú. Ma dó sĩ ãngũ 'dĩ fẽ acájó anzị mídrỉ̃ mụlé tịlé drỉ̃lẹ́ gâlé rĩ 'bã ãni la rú jã 'dâ.'

5 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, mî ngọ́pịka ỉr̃ỉ̃ tịlé Mỉ̃sịr̃ỉ̃ gá 'dâ ịsụ́ 'dĩ sĩ má amụ́ drĩ Mỉ̃sịr̃ỉ̃ gá 'dâ ku rú 'dĩ kí anzị mâ ãni la kí; Ịfụrayỉ̃mũ̃ kí Mãnásẽ be kí mâ anzị cécé Rụ́bẽ̃ỉ̃ kí adrujó Sỉ̃mọ́ỉ̃ be má ãni rĩ áni.

6 Anzịŋá míní tịlé kí vúlé gá rĩ kí dó adru mí ãni, ãngũ ĩ'bã kí mụlé ịsụ́lé ĩ'ba ãni la rú rĩ la adru Ịfụrayỉ̃mũ̃ 'barụ̃ sĩ Mãnásẽ be.

7 Ma ịjọ́ 'dĩ idé íni la mî ãndrẽ Rãkẹ́lỉ̃ 'bã ịjọ́ sĩ, ĩ'di mání ũcõgõ rú mání ãgõjó angájó Pãdánĩ gá rĩ sĩ, mî ãndrẽ drã gẽ̃rỉ̃ gá Kãnánĩ gá ịsụ́ 'dĩ sĩ áca drĩ Ĩfũrátã gá ku rú. Má ỉsỉ̃ dó sĩ ĩ'di 'dãá." (Ĩfũrátã ĩ'di ãngũ ú'dî'da umvelé Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mũ̃ rĩ 'i.)

8 Ịsịrayỉ̃lỉ̃ la mụ anzị Yũ̃sụ́fũ̃ drỉ̃ kí ndrelé 'bo, zị Yũ̃sụ́fũ̃ 'i, "Anzị 'dĩ kí dó íngõ kî yã?"

9 Yũ̃sụ́fũ̃ umvi, "'Di kí anzị Ãdróŋá 'bã fẽlé mání Mỉ̃sịr̃ỉ̃ gá 'dâ rĩ kî."

Ịsịrayỉ̃lỉ̃ jọ, "Mí ají kí má rụ́ 'dõlé, ma dó sĩ ĩ'baní sũ̃sụ́ wi."

10 Ĩdrãnĩgõ sĩ Yãkó'bõ 'bã mịfỉ̃ ndre kí dó ãngũ múké-múké ku. Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yũ̃sụ́fũ̃ ají dó anzị kí ĩ'di rụ́ 'dõlé, Yãkó'bõ amvu dó kí, ãzíla wi dó sũ̃sụ́ ĩ'banî.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Ịsịrayỉ̃lỉ̃ jọ Yũ̃sụ́fũ̃ ní, "Á'bã ándrá áma ásị̃ gá ma ími ndre ỉdỉ̃ rá la ku, wó Ãdróŋá fẽ dó vâ ándre mî anzị kí ĩndĩ."

12 Yũ̃sụ́fũ̃ 'dụ dó anzị 'dĩ kí ĩ'bã áyỉ̃pị 'bã ỉlỉ̃ gá rĩ sĩ rá ãzíla su drỉ̃ vũ̃rụ́ ỉnzỉ̃táŋá ru ĩ'di drỉ̃lẹ́ gá.

13 Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã Ịfụrayỉ̃mũ̃ 'i Yãkó'bõ 'bã drỉ̃ ỉjỉ̃ rĩ gá, Mãnásẽ 'i Yãkó'bõ 'bã drỉ̃ ãndá rĩ gá.

14 Wó Yãkó'bõ aca ru drỉ̃ kí ãzíla 'bã drỉ̃ ãndá rĩ Ịfụrayỉ̃mũ̃ drỉ̃ gá ĩ'di 'bã táni adrujó ngọ́tỉ̃ŋá vúlé rĩ 'i tí, 'bã drỉ̃ ỉjỉ̃ rĩ Mãnásẽ drỉ̃ gá ĩ'di 'bã táni adrujó ngọ́tỉ̃ kãjãní rĩ 'i rá tí.

15 'Dã 'bã ũngúkú gá wi dó sũ̃sụ́ Yũ̃sụ́fũ̃ ní jọ,

"Lẽ Ãdróŋá má áyỉ̃pị
Ịbụrahỉ̃mũ̃ ãzíla má átẹ́pị Ĩsákã drỉ̃,
Ãdróŋá áma ídri tã mbalépi kpere ãndrũ rĩ

'bã wi sũsṹ ĩ'banî.
16 Mãlãyíkã áma apálépi ịjọ́ ũnzí rĩ kí agá pírí rĩ,
'bã wi anzị 'dĩ 'baní sũsṹ!
Rṹ mâ áyịpị Ịbụrahịmũ drị̃, mâ átẹ́pị Ĩsákã drị̃,
ãzíla rṹ mádrị́ Yãkó'bõ drị̃ 'bã ãvĩ kí rû sĩ ku."
17 Yũsṹfũ la dó mụ ndrelé la átẹ́pị 'bã drị́ ãndá rĩ Ịfụrayịmũ drị̃ gá, u'á dó cãndí sĩ ãzíla 'dụ dó drị́ la ãndá rĩ Ịfụrayịmũ drị̃ gá rĩ sĩ 'bãlé Mãnásẽ drị̃ gá.
18 Uja dó jọlé la, "Má átẹ́pị adru 'dĩ 'bã áni ku ngọ́tịŋá kãjãní rĩ ĩ'di Mãnásẽ 'i, í'bã ími drị́ ãndá rĩ ĩ'di drị̃ gá."
19 Wó Átẹ́pị̃ gã úmgbé jọ, "Mâ ngọ́pị ánị̃ ịjọ́ 'dĩ rá, anzị Mãnásẽ drị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé ri kí acá ũ'bí ru, wó ĩ'di adru sṹrṹ ãmbógó la. 'Bo ádrịpị̃ wereŋá Ịfụrayịmũ 'bã anzị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé ri kí adru wẽwẽ rú ĩ'didrị̃ 'baní ãndânĩ ãzíla anzị ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé ri kí adru sṹrṹ ãzí ãmbógó la."
20 Wi ĩ'baní sũsṹ jọ,
"'Bá Ịsịrayịlị̃ gá rĩ kí rú ĩ'di rṹ umve sĩ sũsṹ ãlá rĩ ịsṹjó.
Kí rú jọ la, 'Ãdróŋá 'bã 'bã mi cécé Ịfụrayịmũ áni ãzíla Mãnásẽ áni.'"
Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yãkó'bõ 'bã dó Ịfụrayịmũ 'i Mãnásẽ drị̃lẹ́ gá.
21 Yãkó'bõ jọ Yũsṹfũ ní, "Ma úgólé drãlé drã-drã, wó Ãdróŋá 'bã mba ími tã 'bã uja vâ mi vúlé ãngũ mî áyịpịka 'badrị́ Kãnánĩ gá rĩ gá.
22 Áfẽ míní ãngũ 'bã wókõ mání apálé 'bá Ãmọ́rị̃ rú rĩ kí drị́ alé agá ménéŋá sĩ ãzíla ụ́sụ sĩ rĩ míní adrujó mî ádrịpịka kí drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ."

49

Yãkó'bõ wi sũsṹ anzị ĩ'didrị̃ 'banî

1 Yãkó'bõ umve ngọ́pịka kí pírí jó ĩ'baní, "Ĩmi atrá ĩmi áma andre gá, ma dó sĩ ĩminí ịjọ́ drṹzị́ drị́lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi ĩmi ụrụ'bá gá rĩ kí i'da.
2 "Ĩmi atrá ĩmi áma andre gá mâ ngọ́pịka
ãzíla ĩmi are ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị Ịsịrayịlị̃ 'bã jọlé rĩ 'i.

3 "Rṹbẽnị̃ mi ngọ́tị́ mádrị́ kãjãní mání sĩ bõdõ ũnị̃jó rĩ 'i,
mi ũkpõ mádrị́ kãrị̃lẹ̃ drị̃ i'dalépi rĩ 'i,
mí alị 'bá ãzí 'dĩ kí ũkpõ sĩ ãzíla ãrútáŋá sĩ rá.
4 Mi cécé ĩyị́ galépi tré drị̃ ụtrị́lé ku rĩ áni, mí icó ãrútáŋá kãjãnĩ drị̃ ịsṹlé ku,
míní ándrá tụjó mí átẹ́pị drị́ mgbọ́lọ́ sị́ gá,
sĩ mî ụ́kụ́pị drị̃ izajó rĩ sĩ.

5 "Sĩmọ́nị̃ kí ádrịpị̃ Lẹ́vị̃ be ají kí ru ịjọ́ ngaŋá sĩ ãlu;
kí ménéŋá ĩ'badrị̃ kí ayú sĩ ãlí idéjó sĩ ã'dị́ 'dịjó.
6 Lẽ áfi ịjọ́ amáŋá ĩ'badrị̃ agá ku,
lẽ má icí tị ĩ'ba abe ãlu sĩ ịjọ́ itújó ku,
ã'dusĩku ụ'dị́ kí 'bá ũmbã ĩ'badrị̃ sĩ rá
ãzíla ụlị́ kí vâ tị́ 'bã ịsṹ pá gá use rĩ kí sĩ avájó.
7 Áwã ũmbã ĩ'badrị́ ãcí 'dĩ rá
ãzíla ũmbã ĩ'badrị̃ ũnzí-ũnzí,
ma kí iré Yãkó'bõ agá 'dâ
ãzíla kí awa ndú-ndú Ịsịrayịlị̃ agá 'dâ.

8 “Yṵ́dã, mî ádrı̨́pı̨ka kí rú ími ı̨cṵ́-ı̨cṵ̂;
ími drı̨ la adru mẹ́rọ́'bá mídrı̨̂ kí imbe gá;
mí ádrı̨́pı̨ka kí rú drı̨̃ su míní vṵ̃rṵ́.
9 Yṵ́dã! Mi kẹ̃mı̨̃mvá;
mi ãgõ angájó ĩzá ciŋá gâlé mâ ngọ́tı̨̂.
Mi ãngũ va sĩ ími lajó vṵ̃rṵ́ cécé kẹ̃mı̨̃ áni,
mi kẹ̃mı̨̃ andre rĩ áni, ã'di la ími aló nĩ yã?
10 'Bá ãzí icó gbéréke ũpĩ drı̨̂ palé ími drı̨́ gá ku,
túré ũpĩ drı̨́ ími pálé gá rĩ be,
kpere úpí gbéréke 'dı̨́pı̨ 'bã acá agá,
ãzíla sṵ́rṵ́ pírí 'baní ãrútáŋá fẽ agá ĩ'dinî.
11 Ĩ'di kãyĩnõ ĩ'didrı̨̂ gĩ zãbíbũ ife gá,
ĩ'di mváŋá la gĩ zãbíbũ ife ũniyambamba rĩ gá,
ãzíla ĩ'di bõngó ĩ'didrı̨̂ kí ũjĩ
zãbíbũ sṵ́ ika ãrí áni rĩ sĩ.
12 Mı̨fı̨̂ la kí ka ndẽ wáyĩnĩ rá,
ãzíla sı̨́ la kí mve ndẽ lẹ́sṵ́ rá.

13 “Zãbṵ̃lọ́nı̨̃ la ri ı̨̃yı̨́tı̨ gá
ãzíla ĩ'di ı̨̃yı̨́tı̨ í'bó 'bã kí sĩ pá tujó rĩ 'i.
Ãngũ ĩ'didrı̨̂ la ca kpere Sı̨̃dọ́nı̨̃ gá.

14 “Ĩsãkárĩ 'i ĩ'di kãyĩnõ ũkpó
ru lalépi tẹ́rı̨́ ĩ'di 'bã 'dụlé rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ.
15 Drĩ ãngũ avı̨́jó rĩ ndre ãlá ru
ãzíla ãngũ lékõ drĩ ĩ'diní ãyĩkõ fẽ rá,
ĩ'di ru ũngúkú 'bã sĩ tẹ́rı̨́ ujíjó
ãzíla ĩ'di ãzı̨́ ĩ'di ũŋmĩjó ũkpó sĩ rĩ nga rá.

16 “Dánĩ la rú ı̨́jọ́ lı̨ŋá pı̨rı̨ rĩ fẽ 'bá ĩ'didrı̨̂ 'baní
cécé sṵ́rṵ́ ãlu Ị́sı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨̂ 'bã ãzí áni.
17 Dánĩ la ru co ı̨̃nı̨̃ rú gẹ̃rı̨̃ tı̨ gá,
gala'bá gẹ̃rı̨̃ agá
kãyĩnõ kí ĩníŋá agalépi rĩ rú,
ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá cẹ̃lépi kãyĩnõ drı̨́ gá rĩ 'ba a'dé rû sĩ ṵ̃lı̨̃-ṵ̃lı̨ rú.”

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ zı̨ Ãdróŋá 'i,
“Úpí! Ma patáŋá mídrı̨̂ tẽ.”

19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ jọ ngọ́pı̨ka 'baní,
“'Bá 'bá ralépi rĩ kí amṵ́ ũ'bí ru Gádĩ tı̨ celé sĩ ĩ'di rajó,
wó ĩ'di 'de kí ĩníŋá gá sĩ kí ndẽjó rá.

20 “Ásẹ̃rı̨̃ 'bã ãngũ la adru ãkónã ní úsã rú,
ĩ'di rú ãkónã ãjı̨́ ambamba úpí ní icólé nalé rá rĩ kí ũfũ nĩ.

21 “Nãfũtálĩ ĩ'di lẽza trũlé rá
mvaka tı̨lépi ũniyambamba rĩ 'i.

22 “Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di zãbíbũ ífí
kalépi kũlũ kídí tı̨ gá rĩ 'i,

kénĩ la kí dị Bõrõ drị̃ gâsĩ.
23 Mẹ́rọ́'bá ĩ'didrị̃ atrá kí ru ĩ'di celé ụ́sụ sĩ;
kí ĩ'di gbẹ ásị́ ị̃gbẹ̃ kóru.
24 Wó ụ́sụ ĩ'didrị̃ bábá
ãzíla ú'bã drị́ ĩfã ĩ'didrị̃ kí ũkpó ru
ãzãkoma Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị Yãkó'bõ drị̃ drị̃ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'di 'bá 'bá ucélépi rĩ ãzíla ũkpõ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'i.
25 Ĩ'di Ãdróŋá mí átẹ́pị 'badrị́ ími ãzã kolépi rĩ 'i,
Ũkpó 'Dị́pị míní sụ̃sụ́ wilépi
rĩ 'bã wi míní sụ̃sụ́ uzogó, ị̃tụ́ ãlá 'bụ̃ gá rĩ drị̃ trũ,
'bã wi míní sụ̃sụ́ ãko ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ gá mgbi rĩ 'badrị̃
ãzíla 'bã wi míní sụ̃sụ́ ĩbã sụ́ ãzíla mvájólé drị̃ kî abe.
26 Lẽ sụ̃sụ́ mí átẹ́pịka 'badrị̃ 'bã adru cécé 'bê áni,
'bã ndẽ 'bé údu rĩ kí rá, sụ̃sụ́ wilé 'dĩ 'bã tra kí ru pírí Yụ̃sụ́fụ̃ drị̃ gá.
Ími androko 'bã indré mí ádrị́pịka kí agá
'dâ ndú míní adrujó úpí mvá rĩ sĩ.

27 “Bénzãmĩnĩ ĩ'di ụ̃bọ̃gụ̃ ãko ucílépi ŋmãrụ̃-ŋmãrụ̃ rĩ 'i,
ụ̃'bụ́tị sĩ ĩ'di ĩzá ĩ'diní ucílé rĩ kí na,
ĩndró sĩ ĩ'di ĩzá ĩ'diní ralé rĩ kí awa.”
28 'Dĩ kí sụ́rụ́ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí, ị́jọ́ 'dĩ dó átẹ́pị̃ 'bã sĩ azịjó ãzíla sụ̃sụ́ wijó ĩ'banî rĩ 'i, ngọ́tị́ŋá ãlu-ãlu ní úfẽ sụ̃sụ́ icólépi ĩ'di sĩ rá rĩ sĩ.

Yãkó'bõ 'bã drãjó rĩ

29 'Dã 'bã ũngúkú gá Yãkó'bõ azị ĩ'baní, “Ma dó ãni rú mụjó mâ átẹ́pịka 'ba rụ́ mâ áyị́pịka abe, ĩmi ị̃sị̃ ma mâ átẹ́pịka kí abe ụ̃jị́gọ́ gá ámvụ́ Ífĩrõnĩ 'bá Hị́tị̃ rú rĩ drị̃ agá.
30 'Dĩ ụ̃jị́gọ́ ámvụ́ Mãkĩpélã drị̃ agá ãni rú Mãmírẽ Kãnánĩ gá rĩ gá ándrá Ịbụrahị́mụ̃ 'bã ĩgbãlé Ífĩrõnĩ Hị́tị̃ rú rĩ drị́ ámvụ̂ trũ ãngũ sĩ 'bá ị̃sị̃jó rĩ rú rĩ 'i.
31 Ị̃sị̃ ándrá Ịbụrahị́mụ̃ kí ũkû Sárã be, Ĩsákã kí ũkû Rẽbékã be ãzíla ị̃sị̃ vâ Léyã 'i alagá 'dãá.
32 Ámvụ̂ kí ụ̃jị́gọ́ ala gá rĩ kí abe îgbã ándrá kí angájó 'bá Hị́tị̃ rú rĩ 'badrị́.”
33 Yãkó'bõ la mụ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí delé azịlé ngọ́pịka abe 'bo, la dó ru vúlé mgbọ́lọ́ sị́ gâlé ãzíla drã dó rá.

50

1 Yụ̃sụ́fụ̃ 'be dó ru átẹ́pị̃ drị̃ gâlé áwáŋâ trũ.
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Yụ̃sụ́fụ̃ fẽ ãzị́táŋá 'bá írúwá idélépi rĩ 'baní sĩ átẹ́pị̃ ụrụ'bá iníjó írúwá sĩ icójó ŋmajó ku rĩ sĩ.
3 Yãkó'bõ ụrụ'bá iníjó írúwá sĩ rĩ 'dụ ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla sụ́rụ́ ndụlụ Mị̃sị́rị̃ drị̃ awá kí ĩ'di ụ́'dụ́ kãlị́ ázị̃rị̃.
4 Ụ́'dụ́ áwáŋá drị̃ kí dó mụ ukólé 'bo, Yụ̃sụ́fụ̃ jọ dó 'bá ĩyõ Fãráwũ drị̃ 'baní, “Áma ị́jọ́ drĩ fi ĩmi ásị́ gá rá, 'bá rĩ ị̃jọ Fãráwũ ní ị́jọ́ áma kẹ̃jị́ gá.
5 ‘Má átẹ́pị fẽ ándrá ma ũyõ nalé jọ, “Ma úgólé drãlé drã-drã. Ádrĩ drã 'bo, mí ị̃sị̃ ma 'bụ́ mání galé ãngũ Kãnánĩ gá rĩ agá.” Mí ají ámụ dó má átẹ́pị ị̃sị̃lé, ádrĩ dó ĩ'di ị̃sị̃ 'bo, 'dã 'bã ũngúkú gá ma dó ãgõ vúlé 'dõlé gbõŋáŋá ru.’ ”
6 Fãráwũ jọ Yụ̃sụ́fụ̃ ní, “Ímụ mí átẹ́pị ị̃sị̃lé míní ándrá ũyõ najó mi idé la rá rĩ áni.”

7 Yũsúfũ mụ dó átẹ́pị̃ ĩsį̃lé. 'Bá ĩyõ Fãráwũ drị̃ 'de kí ĩ'di vú gâsĩ, 'bá
ãmbogo pírí Mį̃sị́rį̃ gá rĩ kí abe.
8 'Bá Yũsúfũ drị́ko gá rĩ kí, ádrị́pịka kí abe, ãzíla 'bá átẹ́pị̃ drị́ko gá rĩ kí
trũ mụ kí pírí rá. 'Bá acelépi Gõsénĩ gá 'dãá rĩ kí lú anzịŋá kí ãnãkpá kí
abe.
9 'Bá ũ'bí mụ kí ĩ'di į̃sį̃lé nĩ, 'bá cẹ̃lépi gárĩ ã'dị́drị̃ sĩ rĩ kí 'bá cẹ̃lépi fãrásĩ
sĩ rĩ kí abe mụ kí vâ ĩ'di trũ ĩndĩ.
10 'Bá kí mụ calé ãngũ Ãtádį̃ sĩ ãná cojó rĩ gá, ãni rú Į̃yị́ Yõrĩdánĩ gá 'bo,
rĩ kí dó awálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụ gá sĩ ãzákírílí ru ãzíla Yũsúfũ u'á kí 'dãá sĩ átẹ́pị̃
awájó ụ́'dụ́ ázį̃rį̃.
11 'Bá Kãnánĩ rú u'álépi 'dãá rĩ kí mụ 'bá 'dã kí ndrelé awá-agá ãngũ
Ãtádį̃ sĩ ãná cojó rĩ gá 'dãá 'bo, jọ kí, "'Bá Mį̃sị́rį̃ rú rĩ kí drã ãmbógó
la awá." ('Dĩ dó bãsĩ ị́jọ́ sĩ ãngũ Yõrĩdánĩ andre gá 'dã umvejó Ãbẹ̃lį̃-
Mį̃zį̃rãyị́mũ̃* 'i 'dĩ.)
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pịka idé kí dó ị́jọ́ cécé ĩ'di 'bã azį̣lé ĩ'baní rĩ
ãni.
13 Agụ kí dó ĩ'di į̃sį̃lé Kãnánĩ gá ũ̃jị́gọ́ ámvụ́ Mãkĩpélã gá rĩ gá ãni rú
Mãmírẽ gá, 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahị́mũ̃ 'bã ĩgbãlé Ífĩrõnĩ Hị́tį̃ rú rĩ drị̃ ámvụ́
trũ ãzíla ãngũ sĩ 'bá į̃sį̃jó ri be rĩ 'i.
14 Yũsúfũ la mụ átẹ́pị̃ Yãkó'bõ į̃sį̃lé 'bo, uja kí ru vúlé Mį̃sị́rį̃ gá 'dõlé
ádrị́pịka kí abe ãzíla 'bá mụlépi átẹ́pị̃ 'bã į̃sį̃ŋá gá rĩ kî trũ.

Yũsúfũ 'bã ádrị̃pịka kí trũjó rĩ

15 Yũsúfũ 'bã ádrị́pịka kí dó mụ ndrelé la ĩ'bã átẹ́pị̃ drã dó rá, jọ kí, "Ãzî
sĩ Yũsúfũ la mụ acálé ãma abe ũnzí ị́jọ́ ándrá ãmaní idélé ĩ'di ụrụ'bá gá
ũnzí rĩ kî sĩ."
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ į̃drį̃ kí dó ụ́'dụ́kọ́ Yũsúfũ ní jọ kí, "Ãmã átẹ́pị̃ azị̃ ándrá ãmaní
ị́jọ́ 'dĩ kí ị̃sụ́ 'dĩ sĩ drã drĩ ku rú.
17 'Dĩ ị́jọ́ ĩminí mụlé jọlé Yũsúfũ nî rĩ 'i: 'Má a'ị̃ mi mî ádrị́pịka kí trũjó
rá ũnzĩkãnã ándrá ĩ'bã kí idélé mí rụ́ rĩ kî sĩ.' " 'Bárĩ ú'dî'da ãma ãti'bo
Ãdróŋá mí átẹ́pị̃ drị̃ kî, ãma a'ị̃ mi ũnzĩkãnã ãmadrị̃ kî trũjó rá fô. Ụ'dụ́kọ́
'dĩ la mụ calé ĩ'di rũ̃lé 'bo, Yũsúfũ awá mị́ndrẹ sĩ.
18 Ádrị́pịka amụ́ kí ãzíla ũ̃tį̃ kí ãja vũ̃rụ́ ĩ'di drį̃lẹ́ gá jọ kí, "Ãma ãti'bo
mî ãni."
19 Wó Yũsúfũ jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé mâ sĩ ũ̃rį̃ sĩ ku. Ma Ãdróŋá 'i sĩ 'bá ị́jọ́
lịjó yã?
20 Ĩmi ũrã ándrá ĩmi áma idé agá ũnzí, wó Ãdróŋá ãpẽ áma tị ĩmi drį̃lẹ́
gá 'dõlé sĩ amụ́jó 'bá ũ'bí kí ídri upajó.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yũsúfũ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ásị̃-į̃gbę̃ sĩ į̃dị̃ jọ, Ĩmi idé mâ sĩ ũ̃rį̃ sĩ ku,
ma mụ ĩminí ãkónã fẽlé ãzíla ma vâ ĩmi tãmba anzị̃ ĩmidrį̃ kí abe rá."

Drã Yũsúfũ drị̃

22 Yũsúfũ u'á Mį̃sị́rį̃ gá 'bá ĩ'di 'bã átẹ́pị̃ drị́ko gá rĩ kí abe. U'á ílí 110 drã
dó ĩndõ.
23 Yũsúfũ ndre anzị̃ tį̣lé Ịfụrayị́mũ̃ ní drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí kpere á'bị̃ anzị̃ na
rĩ gá. Úlã vâ anzị̃ Mãkírĩ Mãnásẽ 'bã ngọ́pị̃ drị̃ kí anzị̃ Yũsúfũ ãni la kî rú.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Yũsúfũ jọ ádrị́pịka 'baní, "Ma ãni rú drãjó, wó
ãndá-ãndá ru Ãdróŋá la mụ ĩmi ãzã kolé rá, ãzíla ĩ'di drụ́zị̃ ĩmi ũfũ ãngũ
Mį̃sị́rį̃ agá 'dâ rĩ sĩ agụlé ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó 'i fẽ la Ịbụrahị́mũ̃
ní, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ gá."

---

* **50:11** *Ãbẹ̃lį̃-Mį̃zį̃rãyị́mũ̃* ífí la "'bá Mį̃sị́rį̃ drị̃ 'bã kí drã awájó rĩ 'i."

25 Yṹsṹfṹ fẽ anzị Ịsịrayị́lĩ drĩ̀ 'baní ũyõ nalé jọ, “Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá
la mụ ĩmi agụlé Kãnánĩ gâlé rá, ĩ'dụ jõ áma ĩfãkã kí ĩndĩ.”
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Yṹsṹfṹ drã dó Mĩ̀sị́rĩ̀ gá 'dĩ sĩ ílí la dó 110. Úní dó ãvũ la írúwá
sĩ, ãzíla úmba dó sĩ tã la Sãndṹkṹ sĩ ãvũ tãmbajó rĩ agá Mĩ̀sị́rĩ̀ gá 'dãá.

Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̨̃

Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̨ 'dĩ jọ ı́jọ́ ãwí 'bá Ãdróŋá drı̨ ĩ'di 'bã pẽlé ndú Yãhṵ́dı̨̃ rú sáwã bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá drı̨̃ 'bã ãsı̨̃ŋá gá rĩ 'bã drı̨̃ gá. Bṵ́kṵ̃ Ãfũŋá drı̨̃ 'bã i'dóŋá gá 'bá Yãhṵ́dı̨̃ rú 'dĩ kí ándrá pírí ãtí'bó ru Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá, wó Ãdróŋá are mãmálá ĩ'bã kí 'bãlé sĩ ãzãkoma a'ı̨́jó ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá rĩ rá. Į́jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá pẽ dó sĩ Mṵ́sã 'i adrujó ĩ'bã drı̨̃lẹ́ ru sĩ kí anzéjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé rá. Wó táni ĩ'baní drı̨̃lẹ́mmgbọ fẽ agá rá tí, 'bá 'dĩ ụfụ kí drı̨̃ ũcõgõ tré la kí abe ĩ'baní wãyá co agá kõtórõ agá 'dãá ĩ'baní mụ agá Kãnánĩ gá ãngũ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ũyõ najó ĩ'di fẽ la ĩ'baní rĩ gá. Ĩ'baní wãyá co agá 'dãá gã kí Ãdróŋá tı̨ úmgbé, wó kí mụ calé 'Bé Sĩnáyĩ gá 'bo Ãdróŋá i'da Mṵ́sã ní ãzı̨́táŋá lẽlé 'bá 'dĩ 'bã mba kí kí tã sĩ u'ájó ídri rú ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí. Ãdróŋá fẽ vâ ĩ'baní ãzı̨́táŋá kí sĩ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí ãzíla ãngũ ãtalo ĩ'badrı̨̃ 'bã kí sĩ ídétáŋá ãzíla fẽtáŋá ãwã'dĩfô rú rĩ kí ajíjó ĩ'diní rĩ kî. Ãngũ ĩ'bã kí sı̨lé 'dĩ ála umve la Hémã Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ 'i ãzíla Hémã tı̨ icíma drı̨̃ 'i.

Anzı̨ Ịsịrayı̨́lı̨̃ drı̨̃ kí ĩkpãjó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ

1 Anzı̨ Yãkó'bõ* drı̨ mụlépi ĩ'di trũ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gâlé lı̨́cọ́ ĩ'badrı̨̃ abe rĩ kí rṵ́ 'dĩ
'bã áni:
2 Rṵ́bẹ̃ñı̨̃ 'i, Sı̨̃mọ́ñı̨̃ 'i, Lẹ́vı̨̃ 'i ãzíla Yṵ́dã 'i,
3 Ĩsãkárĩ 'i, Zãbṵ̃lọ́ñı̨̃ 'i ãzíla Bénzãmĩnĩ 'i,
4 Dánĩ 'i, Nãfũtálĩ 'i, Gádĩ 'i ãzíla Ásẹ̃rı̨̃ 'i.
5 Anzı̨ Yãkó'bõ drı̨̃ kí ándrá anzı̨ ĩ'didrı̨̃ 'bã anzı̨ kí abe pírí rĩ gá kãlı̨́
ázı̨̃rı̨̃,† ı̨sṵ́ 'dĩ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ dó Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá.
6 Ílí ũ'bí vúlé gá Yṵ̃sṵ́fṵ̃ kí ádrı̨́pı̨ka abe ãzíla 'bá ílí ĩ'badrı̨̃ 'dã agá rĩ abe
ũdrã kí dó 'dĩ sĩ pírí 'bo,
7 wó 'bá Ịsịrayı̨́lı̨̃ drı̨̃ ri kí drı̨̃lẹ́ba rú tı̨lé gbõrú-gbõrú ãzíla kãlãfe ĩ'badrı̨̃
tụ dó ũ'bí ru alı̨ dó rá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ga kí dó ãngũ Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ agá pírí.
8 'Dã 'bã vúlé gá úpí ãzí ú'dí ı́jọ́ nı̨̃lépi Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drı̨̃ gá ku la ri dó ũpĩ gá
Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá nĩ.
9 Jọ 'bá ĩ'didrı̨̃ 'baní, “Ĩndre, 'bá Ịsịrayı̨́lı̨̃ drı̨ acá kí dó ũ'bí ru ãzíla ũkpó
ru ãma ní ãndânĩ.
10 Lẽ ãma idé kí ı́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ kí kí ụrụ'bá gá ũndũwã sĩ, jõ íni ku kí
mụ tı̨lé ũ'bí ru drı̨̃ gá drı̨̃ gá ãzíla, sṵ́rṵ́ ãzí drĩ kí amṵ́ ãma rṵ́ ã'dı̨́ gá, kí
ru icí mẹ́rọ́'bá amṵ́lépi ãma rṵ́ ã'dı̨́ gá rĩ abe kí ãma ndẽ rá.”
11 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drı̨̃lẹ́ ru Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ ũ'bã kí dó 'bá ãmbogo rú Mı̨̃sı̨́rı̨̃ rú la
kí 'bá Ịsịrayı̨́lı̨̃ drı̨ ãti'bo rú rĩ kí drı̨̃lẹ́ gá. Ri kí dó sĩ kí ĩkpãlé ãzı̨́ ngaŋá
ũkpó la sĩ, ãzíla sı̨ kí dó táwṵ̃ñı̨̃ Pĩtómũ kí Rãmãsẹ́sı̨̃ be sĩ ãkónã tãmbajó
úpí Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ ní.
12 Wó ĩ'baní táni kí ĩkpã agá drı̨̃ gá drı̨̃ gá rá tí, kãlãfe ĩ'badrı̨̃ ri tụlé tı̨ŋá
sĩ ãzíla iréŋá sĩ drı̨̃ gá; 'dãá 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ i'dó kí dó idélé ṵ̃rı̨̃ sĩ 'bá Ịsịrayı̨́lı̨̃
rú rĩ kí ı́jọ́ sĩ,
13 ı́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ drı̨̃ ĩkpã kí dó kí ãzákírílí ru.
14 Fẽ kí ĩ'baní ãzı̨́ ũkpó la kí sĩ kí ĩkpãjó ídri ĩ'badrı̨̃ agá ũdrí tujó sĩ bı̨̃rı̨́kı̨̃
'bejó ãzíla ãzı̨́ ũví ndú ndú ámvṵ́ drı̨̃ kí abe; ãzı̨́ pírí ĩ'bã kí ngalé rĩ kí agá
'bá Mı̨̃sı̨́rı̨̃ gá rĩ kí ásı̨́ ĩ'baní ãcí-ãcí.

---

* **1:1** *Yãkó'bõ* ĩ'di Ịsịrayı̨́lı̨̃ 'i. † **1:5** Bṵ́kṵ̃ ãzí rĩ jọ kí anzı̨ kí kãlãfe kãlı̨́ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ tõwú.

15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ úpí Mị̃sị̃rị̃ drị̃ jọ ũkú ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ kí ãzã kolépi tĩŋá gá
Sĩfúrã 'baní Púwã be:
16 “Ĩminí ũkú Ĩbũrãníyã 'badrị̃ kí ãzã ko agá ngọ́tị̃ tĩŋá gá 'dãá ĩdrĩ ndre
la ĩ'di ngọ́tị̃ ágọ́bị̃, ĩ'dị ĩ'di rá, drĩ adru ĩzóŋá ĩmi a'be ĩ'di ídri.”
17 Ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá gá rĩ ru kí Ãdróŋâ rá ãzíla nga kí ãzị́ úpí
Mị̃sị̃rị̃ drị̃ 'bã lũlé ĩ'baní rĩ ku, a'be kí dó sĩ anzị ãgọbị rĩ kí ídri.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Mị̃sị̃rị̃ drị̃ umve ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá gá
rĩ kí ãzíla zị kí: “Ĩmĩ idé ị́jọ́ anzị ãgọbị rú 'dĩ kí a'bejó ídri la ã'du sĩ yã?”
19 Ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá sĩ rĩ umvi kí Fãráwũ nî, “Ũkú Ĩbũrãníyã rú
rĩ adru kí ũkú Mị̃sị̃rị̃ rú rĩ kí áni ku, kí tĩ gbõŋá ru, ũkú ũkú kí ãzã kolépi
rĩ kí jõ mụ acá trũ 'dĩ kí ị̃sụ́ la ũkú Ĩbũrãníyã rú 'dĩ tĩ kí 'bo.”
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásị́ dó sĩ ĩ̃gbẹ́ ru ũkú 'dĩ 'banî ãzíla 'bá Ị̃sị̃rayí̧lị̃
drị̃ kí kãlãfe tụ dó drị̃ gá ĩ̃dị́-ĩ̃dị́.
21 Wó Ãdróŋá 'bã dó ásị́ ĩ̃gbẹ̃ lị́cọ́ ũkú ũkú kí ãzã kolépi tĩŋá sĩ rĩ 'badrị̃
kí drị̃ gá rá, ã'dusĩku ru kí Ãdróŋâ rá.
22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Fãráwũ úpí Mị̃sị̃rị̃ drị̃ fẽ dó ãzị́táŋá 'dĩ 'bá pírí ĩ'didrị̃ 'baní:
“Anzị pírí ãgọbị ũkú Ĩbũrãníyã rú rĩ 'bã kí tị̃lé rĩ kí ú'bé kí Mĩrĩ Náyĩlĩ agá,
anzị izonzi rú rĩ kí â'be kí ídri.”

2

Tĩŋá Mụ́sã drị̃ rĩ

1 Sáwã 'bá Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ 'baní 'bá Ị̃sị̃rayí̧lị̃ rú rĩ kí ĩkpãjó 'dã sĩ, ágọ́bị́ sụ́rụ́
Lẹ́vị̃ drị̃ agá la ĩ̃gbã vâ ĩzóŋá sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ agá la ũkú ru.
2 Ũkú 'dã ị̃sụ́ 'a ãzíla tị dó ngọ́tị̃ŋá ágọ́bị́. Ĩ'di dó mụ ndrelé la ngọ́tị̃ŋâ
ĩ'dĩ ãlá ru 'bo, uja dó sĩ ĩ'di ũzị̃lé ĩmbá na.
3 Wó ĩ'di 'bã icójó ngọ́tị̃ŋâ ũzị̃jó ĩ̃dị́ ku rĩ sĩ; a'dụ́ gụ́fá idélé ũzú sĩ la ãzíla
ĩbĩ ụrụ'bá la ísékísé sĩ cí ĩ̃yị́ 'bã fi rû sĩ gụ́fá agâlé ku. 'Bã dó ngọ́tị̃ŋâ 'i 'a
la gá ãzíla zị̃ dó ĩ'di ũzú agá ĩ̃yị́ Mĩrĩ umvelé Náyĩlĩ rĩ tị gá.
4 Ámvọ́pị̃ tu pá rá-rá ru sĩ ndrejó la ã'du ị́jọ́ la nõ mụ ru idélé ĩ'di rụ́ nĩ
yã áni.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị mụ Mĩrĩ Náyĩlĩ gâlé mụlé ru ũjĩlé,
ãzíla izonzi ĩ'di ãzãkolépi rĩ ri kí ĩ̃yị́ tị pilé. Úpí ĩ̃zẹ́pị ndre gụ́fá ũzú agá
'dãá ãzíla pẽ dó ãtí'bó ĩ'didrị̃ ĩzóŋá ru rĩ tị mụlé gụ́fâ a'dụ́lé.
6 Úpí ĩ̃zẹ́pị nzị̃ tị la ãzíla ndre urekeŋâ 'i. Urekeŋâ la awá agá awá-awâ,
ãzíla Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị u'á dó cãndí sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ. Jọ “Lẽ ũrekeŋá 'dĩ 'bã adru
'bá Ĩbũrãníyã rú 'dĩ 'bã ãzí áni la.”
7 'Dã 'bã vúlé gá urekeŋâ 'bã ámvọ́pị̃ zị Fãráwũ ĩ̃zẹ́pị 'i, “Má icó mụlé
míní ũkú ãzí Ĩbũrãníyã rú la umvelé sĩ ngọ́tị̃ŋâ undrujó rá yã?”
8 Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị umvi, “Wõyí, ímụ.” Ĩzóŋâ mụ dó rá ãzíla ají dó
urekeŋâ 'bã ãndrẽ mgbãrĩ 'i.
9 Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị jọ urekeŋâ 'bã ãndrẽ nî, “Í'dụ mání ũrekeŋá 'dĩ
undrulé, ma ími ũfẽ rá.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ 'dụ dó urekeŋâ tã mbalé rá.
10 Ngọ́tị̃ŋâ la dó mụ zolé 'bo, 'dụ dó ĩ'di agụlé Fãráwũ 'bã ĩ̃zẹ́pị drị̃lé ãzíla
acá dó sĩ ĩ'di 'bã ngọ́pị rú. 'Da dó sĩ rụ́ la Mụ́sã 'i, ífí la, “Má a'dụ́ ĩ'di ĩ̃yị́
agá.”

Mụ́sã 'bã apájó Mị̃dị̃yánị̃ gá rĩ

11 Ụ'dụ́ ãlu Mụ́sã 'bã zojó 'bo rĩ sĩ, mụ 'bá Ĩbũrãníyã rú ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru
rĩ kí andrélé ãzíla ndre kí ũŋmĩ agá ãzị́ ũkpómgboroto rĩ nga agá. Ndre
ágọ́bị́ Mĩsị́rĩ́ rú la 'bá Ĩbũrãníyã rú ĩ'di 'bã sụ́rụ́ ru la co agá.
12 Mụ́sã undré ãngũ trộ̃kị́lịrị, ndre 'bá ãzí ĩ'di ndrelépi la 'dáyụ, 'dị dó
ágọ́bị́ Mĩsị́rĩ́ rú 'dã rá ãzíla zĩ́ dó ĩ'di cínákí agá.
13 Drũ̃sĩ́ íni Mụ́sã 'bã mụjó 'bá ĩ'didrĩ́ kí andréjó rĩ gá, ịsụ́ ãgọbị ĩ́rĩ́
Ĩbũrãníyã rú la kí ru co agá. Mụ́sã zị ágọ́bị́ ãzí rĩ idélépi ũnzí rĩ 'i, "Mi 'bá
mî ádrị́pị rú rĩ co íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
14 Ágọ́bĩ́ umvi, "Ã'di 'bã mi ãmaní úpí ru ãzíla 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ rú nĩ yã?
Ílẽ áma 'dịlé cécé míní ágọ́bị́ Mĩsị́rĩ́ rú 'dã 'dịlé rĩ áni yã?" Mụ́sã acá dó
ũ̃rĩ́ sĩ ãzíla ũrã dó, "'Bá pírí nĩ́ kí dó ị́jọ́ mání idélé rĩ 'bo."
15 Fãráwũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũ̃'bĩ́ tí Mụ́sã ndrũ̃lé sĩ ĩ'di 'dịjó rá, wó
Mụ́sã apá Fãráwũ rụ́ 'dãá rĩ sĩ rá sĩ mụjó u'ájó Mĩ́dị́yáñĩ́ gá. Mụ́sã la mụ
calé Mĩ́dị́yáñĩ́ gá 'bo, ri vũ gá kídí tị gá.
16 Ụ'dụ́ ãlu, átáló Mĩ́dị́yáñĩ́ gá rĩ 'bã izonzi ázĩ̀rĩ́ 'dĩ amụ́ kí ĩ̀yị́ ukolé ãkójó
ãnãkpá 'baní ĩ̀yị́ fẽjó rĩ kí agá sĩ ĩ̀yị́ fẽjó ãnãkpá átẹ́pĩ́ drĩ́ 'banî.
17 'Bá ãzí ãnãkpá tãmbalépi la amụ́ kí átáló Mĩ́dị́yáñĩ́ gá rĩ 'bã izonzi kí
drolé rá, wó Mụ́sã angá ụrụgá sĩ kí pajó 'bá 'da kí drị́ gá, ãzíla ko kí ãzã
ĩ̀yị́ fẽjó ãnãkpá 'banî.
18 Izonzị 'dĩ kí mụ gõlé lịcọ́ gá ĩ'bã átẹ́pị Rũ̃wẹ́lĩ́ rũ̀lé 'bo, Átẹ́pĩ́ zị kí, "Ĩmi
ãgõ ãndrũ̃ lịcọ́ gá údu ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
19 Umvi kí, "'Bá ãzí Mĩsị́rĩ́ rú la pa ãma 'bá ãnãkpá ucélépi rĩ kí drị́ gá
rá. Átã uko vâ ãmaní ĩ̀yị́ fẽlé ãnãkpá 'baní nĩ."
20 Rũ̃wẹ́lĩ́ zị kí, "Ágọ́bĩ́ dó íngãá yã? Ĩmi a'be dó ĩ'di lé ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi
umve ĩ'di ãkónã nalé ãma abe."
21 Mụ́sã ã'ĩ́ u'álé Rũ̃wẹ́lĩ́ be rá ãzíla Rũ̃wẹ́lĩ́ fẽ dó ĩ'di 'bã ĩ̀zẹ́pị Zĩ̃pórã 'i
Mụ́sã ní ũkú ru.
22 Zĩ̃pórã tị ĩ'diní ngọ́tị́ ágọ́bị́, ãzíla Mụ́sã 'da dó rụ́ la Gị́rị́sĩ̀mũ̃ 'i, jọ "Má
acá dó ãmị́yọ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãngũ gá."
23 Sáwã ãzo vúlé gá, úpí Mĩsị́rĩ́ gá rĩ drã dó rá. 'Bá Ịsịrayị́lĩ́ rú rĩ ri kí
drĩ̀cịlé ĩ'bã kí adrujó ãtí'bó rĩ sĩ. Awá kí sĩ ãzãkoma a'ị́jó ãzíla áwáŋá
ĩ'badrĩ́ ca kpere Ãdróŋá rụ́ rá.
24 Ãdróŋá are ĩ'bã ãzá taŋá rá ãzíla ũrã ị́jọ́ tị icítáŋá ándrá ĩ'didrĩ́
Ịbụrahị́mũ̃ be, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ be rĩ 'bã ị́jọ́ rá.
25 Ãdróŋá ndre dó ãngũ 'bá Ịsịrayị́lĩ́ rú rĩ 'ba rụ́ ãzíla así dó sĩ kí ị́jọ́ sĩ
rá.

3

Úpí 'bã Mụ́sã umvejó rĩ

1 Ụ'dụ́ ãlu Mụ́sã dro ándrị́pĩ́ Yétẽrõ átáló ru Mĩ́dị́yáñĩ́ gá rĩ 'bã kãbĩlõ kí
ĩ̀ndrị́ abe mụlé ucé trũ ãngũ álị́ kõtórõ 'bã wókõ ãzí 'bé Hõrébũ Ãdróŋá
drĩ́ gâlé.
2 'Dã gá 'dãá mãlãyíkã Úpí drĩ́ i'da ru ĩ'diní ãcí velépi mĩ̀rị́ agá rĩ gá.
Mụ́sã ndre mĩ̀rị́ la ve agá wó ãcî ivé mĩ̀rĩ́ ku.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã ũrã ị́jọ́ jọ, "Ma drĩ áma uja sĩ mụjó ãko i'dálépi ndú mĩ̀rĩ́
'bã sĩ vejó ku 'dã ndrelé."
4 Úpí la mụ ndrelé la Mụ́sã asé ru ãni rú 'bo, Ãdróŋá umve ĩ'di angájó
mĩ̀rị́ ãcí trũ rĩ agâlé, "Mụ́sã! Mụ́sã!"
Mụ́sã umvi, "Ma 'dõ."

5 Ãdróŋá jọ, “Mí amụ́ ãni rú ku. Ítrũ ŋĩlâ kí rá, ã'dusĩku ãngũ mí ní sĩ
pá tụjó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la.”
6 Jọ vâ ĩ'diní, “Ma Ãdróŋá mî áyị́pịka 'badrị̂ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahị́mṹ drị̂ 'i,
Ãdróŋá Ĩsákã drị̂ 'i ãzíla Ãdróŋá Yãkó'bõ drị̂ 'i.” 'Dĩ sĩ rĩ gá Mụ́sã zị̃ ru mịfị̃
cí, ã'dusĩku idé ṹrị̃ sĩ sĩ Ãdróŋá ndrejó.
7 Úpí jọ, “Ãndá ándre ũcõgõ 'bá mádrị̂ 'bã kí ịsụ́lé Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rá, má
are áwáŋá ĩ'badrị́ 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drị̃lẹ́ gá 'dĩ 'bã kí sĩ kí ĩkpãjó rĩ
rá, ánĩ̧ drị̃cị́rị̃ ĩ'badrị̂ rá ãzíla á'bã ásị́ kí drị̂ gá rá.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma asị́ vṹrụ́ sĩ amụ́jó kí pajó 'bá Mị̃sị́rị̃ gá 'dĩ kí drị́ gá ãzíla
ma kí anzé agụlé ãmvé ãngũ málĩ trũ ãlá mṹ'dṹ-mṹ'dṹ lé 'bã sĩ rajó ala gá
ãnụ́ úsã be rĩ gá, 'dĩ ãngũ Kãnánĩ, Hị́tị̃, Ãmọ́rị̃, Pẽrẹ́zị̃, Hị́vị̃, ãzíla Yẽbụ́sị̃
'badrị̂ 'i.
9 Ú'dî'da rĩ gá má are áwáŋá 'bá mádrị́ Ịsịrayị́lị̃ 'badrị̂ rá, ãzíla ándre
gẽrị̃ 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'baní kí ĩkpãjó rĩ rá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ú'dî'da ímụ, ma ími tị pẽ Fãráwũ úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rụ́ mi dó sĩ
'bá mádrị́ Ịsịrayị́lị̃ drị̂ kí anzé sụ́rụ́ ĩ'didrị̂ agá 'dãá rĩ sĩ rá.”
11 Wó Mụ́sã jọ Ãdróŋá ní, “Ma dó ã'di 'i, mání sĩ mụjó Fãráwũ rụ́ ãzíla
sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̂ kí ajíjó Mị̃sị́rị̃ gâlé rá?”
12 Ãdróŋá umvi, “Ma adru mí be. Ãzíla ícétáŋá 'dĩ la adru mí be i'dajó
la míní ápẽ ími tị ma 'i: ídrĩ 'bá 'dĩ kí ají ãmvé Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ sĩ rá, ĩmi dó
áma ị̃nzị̃ 'bé 'dĩ drị̂ gá 'dâ.”
13 Mụ́sã jọ Ãdróŋá ní, “Ádrĩ dó mụ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̂ 'ba rṹlé ãzíla ádrĩ jọ
la ĩ'baní, ‘Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̂ ãpẽ áma tị nĩ,’ ãzíla drĩ kí áma zị, ‘Rụ́
la dó ã'di 'i?’ Ma dó ĩ'baní ã'du lũ yã?”
14 Ãdróŋá jọ Mụ́sã ní, “MA MÂ NGÁ MA 'I. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ míní mụlé jọlé 'bá
Ịsịrayị́lị̃ drị̂ ' 'baní rĩ 'i: ‘MA MA 'I ãpẽ áma tị ĩmi rụ́ 'dõlé nĩ.’ ”
15 Ãdróŋá jọ vâ Mụ́sã ní, “Íjọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̂ 'banî, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmĩ
áyị́pịka, Ãdróŋá Ịbụrahị́mṹ drị̂, Ãdróŋá Ĩsákã drị̂ ãzíla Ãdróŋá Yãkó'bõ
drị̂ ãpẽ áma tị nĩ.’ 'Dĩ áma rụ́ jã 'dâ rĩ 'i, 'dĩ rụ́ Mádrị́ anzị pírí drị̃lẹ́ gâlé
rĩ 'bã kí sĩ áma umvejó jã 'dâ rĩ 'i.
16 “Ímụ, ítra 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lị̃ drị̂ kí ãzíla íjọ ĩ'baní, ‘Úpí Ãdróŋá ĩmĩ
áyị́pịka 'badrị̂, Ãdróŋá Ịbụrahị́mṹ drị̂, Ĩsákã drị̂ ãzíla Yãkó'bõ drị̂ i'da ru
mání ãzíla jọ: Má amụ́ ĩ'ba rú 'dõlé 'bo ãzíla ándre ị́jọ́ 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̂ 'ba kí
idélé ĩ'ba rú rĩ kí rá.
17 Á'bã áma ásị́ gá ĩmi anzéjó ãmvé angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé, ãngũ 'bá 'bã kí
ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ gâlé rá, ãzíla ma ĩmi agụ ãngũ málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ
lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ úsã be rĩ gá, 'bá Kãnánĩ, Hị́tị̃, Ãmọ́rị̃, Pẽrẹ́zị̃, Hị́vị̃,
ãzíla Yẽbụ́sị̃ rú rĩ 'badrị̂ agá.’
18 “'Bá drị̃lẹ́ ru Ịsịrayị́lị̃ drị̂ kí ị́jọ́ míní jọlé ĩ'baní rĩ are rá. Ĩmi dó mụ 'bá
ĩyõ 'dĩ abe úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ rụ́ ãzíla ĩmi jọ la, ‘Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú
rĩ 'badrị̂ i'da ru ãmaní. Ífẽ ãmụ ụ́'dụ́ na, ãma dó sĩ mụ ídétáŋá idélé Úpí
Ãdróŋá ãmadrị̂ nî.’
19 Wó ánĩ̧ rá úpí Mị̃sị́rị̃ drị̂ icó ĩminí ã'ị̃lé mụlé ku kpere ála ĩ'di ũŋmĩ agá
drị́ ũkpó sĩ rá ká.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma áma drị́ tị̃ Mị̃sị́rị̃ ụrụ'bá gá ãzíla ma 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̂ 'baní
drị̃rịma fẽ ị́jọ́ ṹsṹtáŋá ru mání mụlé idélé kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ. 'Dã 'bã
ũngúkú gá ĩ'di dó ĩmi a'be mụlé rá.

21 “Ma 'bá Mĩsı́rı̃ gá 'dĩ kí ásı̨ gá lẽtáŋá fẽ, drĩ kí dó sĩ ĩmi ndre, kí dó sĩ
ĩminí ãko kí fẽ, ı́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmụ dó sĩ drı́drı̨ ru ku.
22 Ũkú ãlu-ãlu Ịsịrayı́lį̃ rú rĩ la mụ jĩránĩ ĩ'didrı̨ Mĩsı́rı̃ rú rĩ drı̨̃lé ãzíla
ũkú cí Mĩsı́rı̃ rú u'álépi ĩ'didrı̨ jó agá rĩ drı̨ ãko 'dĩ kí a'ı̨́lé: Sílĩvã, gólũdĩ
ãzíla bõngó kí abe. Ũkú Ịsịrayı́lį̃ drı̨̃ kí dó sĩ kí sṹ anzı̨ ãgọbı̨ rú rĩ kí ụrụ'bá
gá izonzi kí abe. Ĩmi dó sĩ málĩ 'bá Mĩsı́rı̃ rú rĩ 'badrı̨̃ kí upa rá.”

4

Ãdróŋá fẽ ũkpó Mṹsã ní tálí idéjó

1 Mṹsã umvi Ãdróŋá ní, “Wó 'bá Ịsịrayı́lį̃ drı̨̃ drĩ kí ı́jọ́ mání jọlé rĩ ã'ı̨ ku
jõku drĩ kí ı́jọ́ áma tı̨ gá rĩ gã arelé úmgbé, drĩ kí jọ la, ‘Úpí i'da ru míní
ku rĩ gá’?”
2 Úpí zı̨ ĩ'di, “Ãko ími drı̨ gá 'dĩ ã'du?” Mṹsã umvi “Ãko áma drı̨ gá 'dõ
túré,”
3 Úpí jọ ĩ'diní, “Í'be ĩ'di vũ gá.” Mṹsã 'be túrê vũ gá ãzíla túrê uja ru į̃nı̨̃
rú! Mṹsã mvu apálé rá.
4 Úpí uja jọlé la ĩ'diní, “Ísu ími drı̨ ãzíla írụ ĩ'di kótẽ gá.” Íjọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã
su ru drı̨ a'dṹ į̃nı̨̃ 'i, ãzíla į̃nı̨̃ uja dó ru ĩ'didrı̨ gá 'dâ túré rú.
5 Úpí jọ ĩ'diní, “Mí idé tálí 'dĩ 'i, kí dó sĩ ã'ı̨ la Úpí Ãdróŋá ĩ'bã áyı́pı̨ka
'badrı̨̃, 'dĩ Ãdróŋá Ịbụrahı̨́mṹ drı̨̃, Ĩsákã drı̨̃ ãzíla Yãkó'bõ drı̨̃ i'da ru míní
nĩ.”
6 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ, “Ísu ími drı̨ bõngó agâlé.” Íjọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã su
dó ru drı̨ bõngó agâlé, ĩ'di dó mụ anzélé la ãmvé 'bo, ãrí na drı̨ la rá, íní
la acá imve rú cécé sí áni.
7 Ãdróŋá jọ vâ, “Ísu ími drı̨ vúlé bõngó agâlé.” Mṹsã su vâ ru drı̨ vúlé
bõngó agâlé, ĩ'di mụ anzélé la 'bo, drı̨ la acá ãlápítí ru cécé ĩ'di 'bã ụrụ'bá
'bã úkõ ãzí gá rĩ kí áni.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá jọ, “Drĩ kí ı́jọ́ mídrı̨̃ ã'ı̨ ku jõku drĩ kí gã ásı̨
'bãlé ícétáŋá drı̨̃drı̨̃ rĩ drı̨̃ gá úmgbé, kí icó ícétáŋá ú'dî'da 'dĩ ã'ı̨̃lé rá.
9 Wó drĩ kí ícétáŋá ú'dî'da 'dĩ ã'ı̨ ku jõku drĩ kí gã ı́jọ́ arelé ími tı̨ gá
úmgbé, mí ãbĩ į̃yı̨ Mĩrĩ Náyĩlĩ drı̨̃ 'i ãzíla ísũ ĩ'di vũ gá. Į̃yı̨ míní ãbĩlé Mĩrĩ
Náyĩlĩ gá rĩ la ru uja vũ gá 'dãá ãrí ru.”
10 Íjọ́ 'dĩ sĩ Mṹsã jọ Úpí nî, “Úpí, ma mâ ngá 'bá ı́jọ́ ulílépi túlí-túlí ku la,
ándrá ídu ãzíla sáwã míní i'dójó ı́jọ́ jọjó ãtí'bó mídrı̨̃ be 'dĩ agá 'dâ. Áma
ĩdra nı̨̃ 'bãngá ı́jọ́ ulí sĩ ku, ma ı́jọ́ jọ jã-jã rú.”
11 Úpí jọ ĩ'diní, “Ã'di la 'bá 'bá ru rĩ ní tı̨ ı́jọ́ jọjó rĩ fẽ nĩ yã? Ã'di la ĩ'di
fẽ adrulé bı̨́lẹ́ kóru jõku ı́jọ́ jọjó ku la nĩ yã? Ã'di la ĩ'diní mı̨fı̨ fẽ sĩ ãngũ
ndrejó jõku ĩ'di fẽ adrulé mı̨fı̨ kóru ãngũ ndrejó ku la nĩ yã? Adru ma 'I,
Úpí 'i ku yã?
12 Ú'dî'da ímụ dô, ma mụ ími ãzã kolé ãzíla ími imbálé ı́jọ́ míní mụlé
jọlé rĩ kî sĩ rá.”
13 Wó Mṹsã jọ, “Úpí, ípẽ rá la 'bá ãzí ndú la tı̨ áyụ.”
14 Íjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí acá dó Mṹsã ní ũmbã sĩ ãzíla jọ dó, “Mí ádrı̨́pı̨ Ãrọ́nı̨̃ Lẹ́vı̨̃
rú rĩ ã'du rú yã? Ánı̨̃ rá icó ı́jọ́ jọlé múké-múké rá. Ĩ'di dó ú'dî'da ãni rú
gẹ̃rı̨̃ gá sĩ drı̨̃ ụfụjó mí be, Ãrọ́nı̨̃ la adru ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ími ndrejó rĩ sĩ.
15 Mĩ mụ ı́jọ́ jọlé ĩ'diní ãzíla ĩ'diní lũlé la 'bã jọ ã'du ı́jọ́ yã rĩ; Ma mụ ĩmi
ãzã kolé į̃rı̨̃trá sĩ ı́jọ́ jọjó ãzíla ĩmi imbálé ı́jọ́ ĩminí mụlé ngalé rĩ kí sĩ.

16 Ĩ'di mụ ịjọ́ jọlé ũ'bí 'baní ími kẽjị́ gá ãzíla ĩ'di adru cécé ĩ'di 'bã rĩ ími tị ãzíla mi 'bã rĩ ĩ'diní Ãdróŋá rĩ áni.
17 Wó í'dụ túré 'dĩ ími drị́ gá ĩndĩ, mi dó sĩ mụ ícétáŋá tálí ru rĩ kí idélé."

Mụ́sã 'bã gõjó Mịsịrị̃ gá rĩ

18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã gõ dó vúlé ĩ'di 'bã ándrịpị Yétẽrõ rụ́ ãzíla jọ ĩ'diní, "Ífẽ ágõ vúlé 'bá mádrị́ Mịsịrị̃ gá rĩ 'ba rụ́ sĩ ndrejó la ĩ'bã ãzí ace kí nõ ídri rú rá yã áni." Yétẽrõ jọ, "Ímụ, ãzíla mí acị́ múké."
19 Sáwã Mụ́sã 'bã adrujó Mịdịyáni̧ gá rĩ sĩ, Úpí jọ ĩ'diní, "Ígõ vúlé Mịsịrị̃ gâlé, ã'dusĩku 'bá ándrá ími ndrũlépi sĩ ími 'dịjó rĩ ũdrã kí dó ú'dî'da rá."
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã 'dụ ĩ'di 'bã ũkû 'i anzị kí abe, 'bã dó kí kãyĩnõ sị́ gá ãzíla ko dó drị̃ gõlé Mịsịrị̃ gá. 'Dụ dó túré Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní rĩ ĩ'didrị́ gá ĩndĩ.
21 Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ídrĩ gõ vúlé Mịsịrị̃ gâlé 'bo, lẽ mí idé Fãráwũ drị̃lẹ́ gá tálí máni sĩ ũkpõ fẽjó míní mí idé kí rĩ kí pírí. Wó ma mụ ĩ'di ásị́ fẽlé mbalé ũkpómgboroto rú ãzíla icó 'bá 'dĩ kí a'belé mụlé ku.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá ílũ Fãráwũ ní, 'Úpí jọ: Ịsịrayịlị̃ ĩ'di ngọ́tịŋá má drị́ kãjãní rĩ 'i
23 máni jọlé míní 'bo rĩ áni, "Ífẽ ngọ́tịŋá mádrị̃ 'bã mụ, ĩ'di dó sĩ áma ĩnzị̃ be nĩ." Wó ígã ĩ'di a'belé úmgbé, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma mî ngọ́tịŋá kãjãní rĩ 'dị rá!' "
24 Mụ́sã 'bã mụ agá gẽrị̃ gá 'dâ, ca ãngũ sĩ ụ́'dụ́ kojó la gá, ụfụ kí drị̃ Úpí be ãzíla Ãdróŋá apá ĩ'di 'dị sĩ.
25 Wó Zĩpórã Mụ́sã 'bã ũkû a'dụ́ ịlịŋá sị ãcí la, ĩtãrã dó sĩ ngọ́pị̃ 'i ãzíla aló ínírikó la sĩ Mụ́sã 'bã pá. Jọ, "Ãndá-ãndá ru mi ágó mádrị́ ãrí sĩ rĩ 'i."
26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí a'be dó Mụ́sã rá. (Ịjọ́ Zĩpórã 'bã jọlé "Mi ágó mádrị́ ãrí sĩ rĩ 'i," rĩ 'bã ífí 'bá ĩtãrãjó rĩ.)
27 Wó íni 'dĩ Úpí jọ Ãrọ́ni̧ ní, "Ímụ kõtórõ agâlé sĩ drị̃ ụfụjó Mụ́sã be." Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãrọ́ni̧ ụfụ kí dó drị̃ Mụ́sã be 'bé Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá ãzíla amvu kí dó ru ãyĩkõ sĩ.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã nze Ãrọ́ni̧ ní ịjọ́ pírí Úpí 'bã ĩ'di tị pẽjó 'bã mụ kí jọlé rĩ kí vú ãzíla ícétáŋá tálí ru pírí Úpí 'bã azịlé 'bã mụ kí idélé rĩ kí abe.
29 Mụ́sã atrá kí Ãrọ́ni̧ be 'bá ĩyõ Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí pírí,
30 ãzíla Ãrọ́ni̧ nze ĩ'baní ịjọ́ Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní ri kí vú pírí. Idé vâ 'bá kí drị̃lẹ́ gá ícétáŋá tálí ru rĩ kí ĩndĩ,
31 ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ ã'ị kí dó rá. Kí dó mụ arelé la Úpí así dó kí ịjọ́ sĩ rá ãzíla ndre dó ũcõgõ ĩ'badrị̃ 'bo íni, su kí dó drị̃ vũ gá sĩ ĩnzị̃táŋá fẽjó Úpí nî.

5

Mụ́sã 'bã kí mụjó Ãrọ́ni̧ be Fãráwũ 'bã drị̃lẹ́ gá rĩ

1 Mụ́sã 'bã kí Ãrọ́ni̧ be ịjọ́ jọjó 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí abe 'bo rĩ 'bã vúlé gá, mụ kí dó úpí Mịsịrị̃ drị̃ rụ́ ãzíla jọ kí ĩ'diní, "Úpí Ãdróŋá Ịsịrayịlị̃ drị̃ jọ, 'Mí a'be 'bá mádrị̃ 'bã mụ kí, kí dó sĩ mụ ũmũ̧ 'bãlé sĩ áma ĩnzĩjó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé.' "

2 Fãráwũ jọ, “Úpí la 'dĩ dó ã'di 'i, mání ĩ'diní ĩ̃nzĩ̃táŋá fẽjó ãzíla 'bá
Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí a'bejó mụjó rĩ? Ánĩ̃ Úpí la ĩmi ãni 'dĩ ku ãzíla má icó 'bá
Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí a'belé mụlé ku.”
3 'Dãá jọ kí, “Ãdróŋá Ĩbũrãníyã drĩ̃ i'da ru ãmaní ú'dî'da íni, lẽ ã'dụ ãcĩ̃
ãzí ụ́'dụ́ na ãni la sĩ mụjó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé sĩ mụjó ídétáŋá idéjó
Úpí Ãdróŋá ãmadrĩ̃ ní, jõ íni ku ĩ'di ãma ĩ̃lĩ̃kĩ̃ jụ́wẽ̃ sĩ jõku ã'dị́ sĩ rá.”
4 Wó úpí Mĩ̃sị̃rĩ̃ drĩ̃ jọ, Mụ́sã 'baní Ãrọ́nĩ̃ be, “Ĩmi 'bá kí 'dụ ãzị́ ĩ'badrĩ̃ kí
tị gá 'dâ rá la ã'du sĩ? Ĩgõ vúlé ãzị́ ĩmidrĩ̃ kí tị gâlé!”
5 Fãráwũ jọ vâ, “Ĩndre drĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí dó ãngũ drĩ̃ gá 'dâ ũ'bí ru,
ãzíla ĩlẽ vâ kí atrịlé ãzị́ ngaŋá gá cí.”
6 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Fãráwũ 'bã ãzĩ̃táŋá 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩ̃lẹ́ gá ãzíla
'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú ãzị́ pámvú undrélépi rĩ abe:
7 “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásé sĩ bĩ̃rị́kĩ̃ 'bejó la ĩ̃dị́ ku, 'bã ndrũ̃ kí ásé cénĩ.
8 Wó ĩfẽ 'bã 'be kí kãlãfe bĩ̃rị́kĩ̃ drị́ jõ lịlẹ́ kí drĩ̃ gá ídu rĩ 'i; ĩmi isé bĩ̃rị́kĩ̃
'bã kãlãfe vúlé ku. Ũvũ la kí fẽ awálé sĩ jọjó la ãma tá mụ ídétáŋá idélé
Ãdróŋá ãmadrĩ̃ ní rĩ gá nĩ.
9 Ĩ'bã ãzị́ ãgọbị kí drĩ̃ gá ũkpó ru, kí dó sĩ ị́jọ́ ãvĩ ĩnzõ drĩ̃ gá rá, be la kí
dó sĩ ásị́ 'bã ãzị́ ngalé áyụ.”
10 'Dã 'bã vúlé gá 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩ̃lẹ́ gá ãzíla 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú
ãzị́ pámvú undrélépi rĩ kí abe mụ kí dó 'bá 'ba rụ́ ãzị́ ãngũ gâlé ị́jọ́ 'dĩ lũjó
'bá 'banî. Jọ kí, “'Dĩ ị́jọ́ Fãráwũ 'bã jọlé rĩ 'i: ‘Má icó ĩminí ásé sĩ bĩ̃rị́kĩ̃
'bejó rĩ fẽlé ĩ̃dị́ ku.
11 Ĩmụ ásé ĩmidrị́ sĩ bĩ̃rị́kĩ̃ 'bejó rĩ kí ndrũ̃ trũ, ĩmụ ãngũ ĩminí sĩ icójó
ịsụ́jó la rá rĩ gâlé wó ãzị́ ĩminí ngalé rĩ ûmvi úmgbó la vúlé ãluŋá la ku.’ ”
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá iré kí dó ru ãngũ Mĩ̃sị̃rĩ̃ drĩ̃ agâsĩ pírí mụjó ásé ndrũ̃ trũ.
13 'Bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ ri kí 'bá 'dĩ 'baní ũcõgõ fẽlé, jọjó
la, “Lẽ ĩde bĩ̃rị́kĩ̃ lẽlé ĩmidrị́ ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ cécé jõ ĩminí ásé bĩ̃rị́kĩ̃ 'bejó
rĩ fẽjó bábá rĩ áni.”
14 'Bá ãmbogo rú ãti'bo kí drĩ̃lẹ́ gá Ịsịrayị́lĩ̃ rú Fãráwũ 'bã ũ'bãlé rĩ kí
úco kí ãzíla úzị kí, “Ĩde bĩ̃rị́kĩ̃ lịlẹ́ ĩmi drĩ̃ gá áje ãzíla ãndrũ rĩ kí 'belé ku
ã'du sĩ?”
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú ãzị́ pámvú undrélépi 'dĩ mụ kí ãzíla 'bã kí
mãmálá Fãráwũ rụ́: “Mí idé dó ị́jọ́ ãti'bo mídrĩ̃ 'ba rụ́ 'dĩ 'bã áni ã'du ị́jọ́ sĩ
yã?
16 Újọ ãmaní, lẽ úfẽ ãti'bo mídrĩ̃ 'baní ásé sĩ bĩ̃rị́kĩ̃ 'bejó rĩ ku, ã'be vâ
bĩ̃rị́kĩ̃, ála dĩ̃ ãma co sĩ, 'dĩ adru izatáŋá ãti'bo mídrĩ̃ 'baní la ku wó 'bá
mídrĩ̃ 'bã ni la.”
17 Fãráwũ jọ, “'Dĩ ũvũ, ĩmi ũvú'bá! 'Dĩ bã sĩ ị́jọ́ ĩminí sĩ jọjó la, lẽ ãmụ kí
ídétáŋá idélé Úpí nî 'dĩ.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ãzị́ gá. Ícó ĩminí ásé bĩ̃rị́kĩ̃ 'bejó rĩ fẽlé ku, wó lẽ ĩde
kãlãfe bĩ̃rị́kĩ̃ ãni lịlẹ́ ĩmi drĩ̃ gá rĩ kí 'belé pírí lẽlé rĩ áni.”
19 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú ãzị́ pámvú undrélépi 'dĩ kí dó mụ ị́jọ́ jọlé ĩ'baní, “Lẽ
ísé kãlãfe bĩ̃rị́kĩ̃ drị́ ĩ'baní 'belé ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ ku 'dĩ arelé 'bo, nĩ̃ kí dó
rá kí dó ũcõgõ ãmbógó la agá.”
20 Kí mụ Fãráwũ a'belé 'bo, ịsụ́ kí Mụ́sã kí Ãrọ́nĩ̃ be kí kí drĩ̃ tẽ agá sĩ ị́jọ́
jọjó ĩ'ba abe,
21 jọ kí ĩ'baní, “Lẽ Úpí 'bã ndre ị́jọ́ ĩmidrĩ̃ nĩ ãzíla 'bã lị ị́jọ́ ĩmi drĩ̃ gá nĩ!
Ĩfẽ Fãráwũ ní ãti'bo ĩ'didrĩ̃ kí abe ãma ãjị́ ngũ̃lé ãzíla ménéŋá ĩ'didrị́ ã'dị́
drĩ̃ sĩ ãma ụ'dị́jó ĩmi 'i.”

Ãdróŋá Azị ĩjọ́ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ kí pajó

22 Mụ́sã uja ru Úpí rụ̃lé jọ ĩ'diní, “Wáwõ Úpí mí ají dó ũcõgõ 'bá 'dĩ kí
drĩ́ gá íni ã'du sĩ? 'Dĩ dó ĩjọ́ míní sĩ áma tị pẽjó ala gá rĩ 'i yã?
23 I'dójó máni mụ agá Fãráwũ drĩ̃lẹ́ gá ĩjọ́ jọjó ími rụ́ sĩ rĩ sĩ, Fãráwũ ají
ũcõgõ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ 'dĩ 'baní, wó ípa drĩ vâ 'bá mídrĩ́ 'dĩ kí ku.”

6

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã ní, “Ú'dî'da mi mụ ĩjọ́ máni mụlé
idélé Fãráwũ rụ́ rĩ ndrelé: Ã'dusĩku ma mụ ĩ'di ũŋmĩlé drĩ́ ũkpó sĩ sĩ 'bá
'dĩ kí tị pẽjó ãzíla kí drojó ãmvé ĩ'didrĩ́ sụ́rụ́ agá 'dâ rá.”
2 Ãdróŋá jọ vâ Mụ́sã ní, “Ma Úpí 'i.
3 Má i'da ma Ịbụrahị́mũ̃ ní, Ĩsákã ní, ãzíla Yãkó'bõ ní Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị
'i, wó áma rụ́ Úpí 'dĩ má i'da ándrá ĩ'baní sĩ áma nịjó ku.
4 'Dĩ 'bã drĩ́ gâsĩ má itú ĩjọ́ tị icítáŋá icíjó ĩ'ba abe ãngũ Kãnánĩ drĩ́ fẽjó
ĩ'baní, 'dĩ ĩ'bã kí u'ájó ãla gá ãmĩyọ́ŋá ru rĩ 'i.
5 'Dĩ 'bã drĩ́ gâsĩ, má are ĩjọ́ ãzá taŋá 'bá Ịsịrayị́lĩ 'badrĩ́ gá rĩ drĩ́ rá, 'bá
Mị̃sị̃rĩ́ gá rĩ 'baní kí 'bãjó ãtí'bó ru rĩ, ãzíla má ũrã tị icítáŋá mádrĩ́ ĩ'ba abe
rĩ 'bã ĩjọ́ 'bo.
6 “Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, íjọ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ 'baní: Ma Úpí 'i. Ma ĩmi anzé ĩjọ́ ĩminí
adrujó ãtí'bó ru 'bá Mị̃sị̃rĩ́ gá 'dĩ 'baní rĩ agá rá. Ma ũkpõ mádrĩ́ ãmbógó rĩ
ayú sĩ 'bá Mị̃sị̃rĩ́ gá rĩ 'baní drĩ̃rịma ũnzí la fẽjó. Ma ĩmi anzé ĩminí adrujó
ãtí'bó ru rĩ agá rá.
7 Ma ĩmi 'bã 'bá mgbã mádrĩ́ kî rú, ma adru Ãdróŋá ĩmidrĩ́ 'i, ĩmi adru
'bá mádrĩ́ kî. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ nĩ la rá ma Úpí Ãdróŋá ĩmidrĩ́ ĩmi anzélépi
ĩjọ́ ĩminí adrujó ãtí'bó ru 'bá Mị̃sị̃rĩ́ gá 'dĩ 'baní rĩ agá rĩ sĩ rĩ 'i.
8 Ma ĩmi ají ãngũ ándrá máni ũyõ najó ma fẽ la, Ịbụrahị́mũ̃ ní, Ĩsákã ní,
ãzíla Yãkó'bõ ní rĩ gá; ãzíla ĩ'di adru ãko ĩminí la rú jã 'dâ. Ma Úpí 'i.”
9 Mụ́sã jọ ĩjọ́ 'dĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ 'baní, wó 'bá 'dã are kí tị la ku, ã'dusĩku
ásị́ lã nũ kí rá ĩ'baní adrujó ãtí'bó ru ãzíla 'bání ãzĩ́ ãnzị ũdrõjó kí drĩ́ gá
rĩ sĩ.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã nî,
11 “Ímụ, íjọ úpí Mị̃sị̃rĩ́ drĩ́ nî, 'bã a'be 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ 'bã a'be kí sụ́rụ́
ĩ'didrĩ́ rá.”
12 Wó Mụ́sã jọ Úpí ní, “'Bá Ịsịrayị́lĩ rú rĩ drĩ kí áma tị are ku, Fãráwũ icó
dó áma tị arelé íngoní ru, íni 'dĩ ĩjọ́ máni jọlé rĩ kí ũkpõ kọ́lị.”

Ãwí Lị̃cọ́ Mụ́sã 'badrĩ́ Ãrọ́nĩ̃ be rĩ drĩ́

13 Úpí jọ ĩjọ́ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nĩ̃ be 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ kí drĩ́ gá ãzíla Fãráwũ
úpí Mị̃sị̃rĩ́ drĩ́ ní. Úpí fẽ ãzĩ́táŋá Mụ́sã 'baní Ãrọ́nĩ̃ 'be sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ kí
a'be jó sĩ fũjó Mị̃sị̃rĩ́ gá rĩ sĩ rá.

14 'Dĩ kí drĩ̃lẹ́ lị̃cọ́ 'bá Ịsịrayị́lĩ drĩ́ 'badrĩ́ kî:

Ngọ́tị̃ kãyú Ịsịrayị́lĩ drĩ́ Rụ́bẹ̃ĩ̃ 'bã anzị kí: Hãnókĩ 'i, Pálũ̃ 'i, Hẽzĩ́rónĩ
'i, ãzíla Kãrĩ̃mĩ̃ 'i. 'Dĩ kí ínátị Rụ́bẹ̃ĩ̃ drĩ́ kî.
15 Anzị ãgọbị Sĩ̃mọ́nĩ̃ drĩ́ kí: Yẽ̃mũ̃wẹ́lĩ̃ 'i, Yãmínĩ 'i, Ũhádĩ 'i, Yãkínĩ 'i,
Zõhárĩ 'i ãzíla Sáwũ̃lũ̃ ũkú Kãnánĩ rú rĩ 'bã ngọ́pị 'i. 'Dĩ kí ínátị Sĩ̃mọ́nĩ̃
drĩ́ kî.
16 'Dĩ kí anzị ãgọbị Lẹ́vĩ̃ drĩ́ kí 'bã rụ́: Gị̃rị̃sọ̃nĩ̃ 'i, Kõhátĩ 'i, ãzíla Mẽrárĩ
'i. Lẹ́vĩ̃ u'á ílí 137.

17 Anzị ãgọbị Gịrịsõnị̃ drị̃ kí, ínátị la abe Lị̃bịnị̃ kí Sị̃mẹ́yị̃ be.
18 Anzị ãgọbị Kõhátĩ drị̃ kí Ãmũrámũ 'i, Ĩzíhã 'i, Hẹ̃bũ̃rọ́nị̃ 'i ãzíla Ụ̃zị̃yẹ́lị̃ 'i. Kõhátĩ u'á ílí 133.
19 Anzị ãgọbị Mẽrárĩ drị̃ kí Máhĩlĩ kí Mụ́sị̃ be.
'Dĩ kí ínátị Lẹ́vị̃ drị̃ kí ịjọ́ sĩlé kí drị̃ gá rĩ sĩ.
20 Ãmũrámũ ĩgbã átẹ́pị̃ 'bã ámvọ́pị Yãkọ̃bẹ́dị̃ 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Ãrọ́nị̃ kí Mụ́sã be. Ãmũrámũ u'á ílí 137.
21 Anzị ãgọbị Ĩzíhã drị̃ kí rụ́: Kórã 'i, Néfẽgĩ 'i, ãzíla Zịkị̃rị̃ 'i.
22 Anzị ãgọbị Ụ̃zị̃yẹ́lị̃ drị̃ kí: Mị̃sị̃yẹ́lị̃ 'i, Ị̃lị̃záfãnị̃ 'i ãzíla Sítĩrĩ 'i.
23 Ãrọ́nị̃ ĩgbã Ĩlĩsébã Ãmĩnãdábũ ĩzẹ́pị 'dĩ Násõnĩ 'bã ámvọ́pị 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Nãdábũ 'i, Ãbịhụ̃ 'i, Ị̃lị̃yázã 'i ãzíla Ĩtãmárĩ 'i.
24 Anzị ãgọbị Kórã drị̃ kí: Ãsírĩ 'i, Ĩlĩkánã 'i, ãzíla Ãbĩyãsáfũ 'i. 'Dĩ kí anzị ínátị Kórã drị̃ kî.
25 Ị̃lị̃yázã Ãrọ́nị̃ ngọ́pị ĩgbã Pụ̃tụ̃wẹ́lị̃ 'bã ĩzẹ́pị 'i, tị dó sĩ ĩ'diní Fĩnẽhásĩ 'i.

'Dĩ kí drị̃lẹ́ sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ kí ínátị ĩ'badrị̃ kí vú sĩ.

26 Ãrọ́nị̃ kí Mụ́sã be 'bá ãlu 'dĩ kí vúŋá Úpí 'bã jọjó la, “Ĩmi ají 'bá mádrị̃ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ãmvé angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé ínátị ĩ'badrị̃ kí vú sĩ rĩ kî.”
27 Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be bãsĩ 'bá ándrá ịjọ́ jọlépi úpí Mị̃sị́rị̃ gá rĩ ní Mị̃sị́rị̃ gâlé, ífẽ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã ãfũ kí Mị̃sị́rị̃ gâlé rá rĩ kî.

Ãrọ́nị̃ 'bã mụjó ĩjọ́ jọjó Mụ́sã 'bã kẹ̃jị̃ gá rĩ

28 Úpí la dó mụ ịjọ́ jọlé Mụ́sã ní Mị̃sị́rị̃ gá 'dãá 'bo,
29 jọ Mụ́sã ní, “Ma Úpí 'i. Ílũ úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ ní ịjọ́ mání jọlé míní rĩ kí pírí.”
30 Mụ́sã jọ Úpí ní, “Ị̃jọ́ mání jọlé rĩ kí ũkpõ kọ́lị, Fãráwũ la dó áma tị are íngoní ru?”

7

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Índre drĩ, á'bã mi acájó Fãráwũ ní cécé Ãdróŋá áni, ãzíla mî ádrị́pị Ãrọ́nị̃ la adru nábị̃ mídrị gá rĩ 'i.
2 Lẽ ịjọ ịjọ́ mání azịlé míní rĩ kí pírí ãzíla mí ádrị́pị Ãrọ́nị̃ 'bã lũ Fãráwũ ní 'bã fẽ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã a'be kí sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ 'i.
3 Wó ma Fãráwũ ásị 'bã mbajó mba-mbã, ãzíla ádrĩ táni ícétáŋá tálí ru rĩ kí kãlãfe itụ́ Mị̃sị́rị̃ gá rá tí,
4 icó ịjọ́ míní jọlé rĩ kí arelé ku. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó mụ drị́ mádrị̃ tị̃lé Mị̃sị́rị̃ ụrụ'bá gá ãzíla ịjọ́ mání lịlẹ́ ũkpómgboroto rĩ sĩ ma 'bá sụ́rụ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí anzé ãmvé ãngũ 'dĩ agâlé rá.
5 Sáwã mání áma drị̃ ĩjũjó sĩ drị̃rịma fẽjó 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'baní sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí anzéjó rĩ sĩ, 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ kí dó nị̃ la rá ma Úpí 'i.”
6 Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be nga kí ịjọ́ 'dĩ kí cécé Úpí 'bã azịlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Sáwã Mụ́sã 'bã kí Ãrọ́nị̃ be ịjọ́ 'dĩ kí jọjó Fãráwũ ní rĩ sĩ, Mụ́sã 'bã ílí dó 'dĩ sĩ kãlị ãrõ ãzíla Ãrọ́nị̃ 'bã ílí dó 'dĩ sĩ kãlị ãrõ drị̃ na.

Túré Ãrọ́nị̃ drị̃ 'bã ru ujajó ĩnị̃ rú rĩ

8 Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị̃ be,
9 “Fãráwũ drĩ jọ la ĩminí, ‘Ĩmi idé tálí ãzí,’ íjọ Ãrọ́nị̃ ní, ‘Mí a'dụ́ túré mídrị̃ í'be ĩ'di vũ gá Fãráwũ drị̃lẹ́ gá 'dâ,’ ãzíla ĩ'di ru uja ĩnị̃ rú.”

10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṵ́sã mụ kí Ãrọ́nḭ be Fãráwũ rṵ́ ãzíla nga kí ị́jọ́ kí cécé Úpí
'ba azḭlé ĩ'ba ní rĩ áni. Ãrọ́nḭ 'be dó túré ĩ'didrḭ gá rĩ Fãráwũ drḭ̃lẹ́ gá 'bá
ĩ'didrḭ ãti'bo rú rĩ kí abe, túrê uja dó sĩ ru ḭ̃nḭ rú.
11 Fãráwũ umve 'bá ĩ'didrḭ ũndũwá ru Mḭ́sḭ́rḭ gá rĩ kí ãzíla 'bá ãzḭ́ ngalépi
ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe, idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrḭ ndrelé
ku rĩ sĩ.
12 Kí ãlu-ãlu pírí u'bé kí túré ĩ'badrḭ kí vũ gá ãzíla uja kí ru ḭ̃nḭ rú. Wó
túré Ãrọ́nḭ drḭ uti dó túré ĩ'badrḭ kí pírí.
13 Ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí tí Fãráwũ 'bã ásḭ mba ũkpómgboroto rú ãzíla are
ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'badrḭ kí ku, cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jṵ́wẹ̃ ḭ̃yḭ 'bã sĩ ru ujajó ãrí ru rĩ

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã ní, "Fãráwũ 'bã ásḭ mba ũkpómgboroto
rú; uga 'bá 'dĩ kí mụlé úmgbé.
15 Ímụ drḭ ụfụlé ṵ̃'bṵ́tḭ sĩ Fãráwũ be ĩ'di 'bã mụ agá Mĩrĩ Náyĩlĩ tḭ gâlé rĩ
gá 'dĩ. Í'dụ ími drḭ gá túré ándrá ru ujalépi ḭ̃nḭ rú rĩ ĩndĩ.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá íjọ ĩ'diní, 'Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrḭ
ãpẽ áma tḭ sĩ jọjó la míní: "Mí a'be 'bá mádrḭ 'bã mụ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ
mụ áma ḭ̃nzḭ̃lé kõtórõ agâlé." Wó kpere ú'dî'da mí are drĩ ị́jọ́ 'dĩ ku.
17 'Dĩ ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ: "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó nḭ la rá ma Úpí 'i: Túré áma drḭ
gá 'dĩ sĩ ma Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a gbã, ãzíla ĩ'di ru uja ãrí ru.
18 Ḭ'bḭ Mĩrĩ Náyĩlĩ agá ri kí ũdrã rá, ãzíla ḭ̃yḭ la mụ ngṵ̃lé; 'bá Mḭ́sḭ́rḭ gá rĩ
icó kí ḭ̃yḭ 'dĩ mvụlẹ́ ku." ' "
19 Úpí jọ Mṵ́sã ní, "Ílũ Ãrọ́nḭ ní, 'Í'dụ túré mídrḭ 'i mí inga trũ ími drḭ
ḭ̃yḭ Mḭ́sḭ́rḭ drḭ kí drḭ gá wọ́rõŋá kí, lõrọ́ kí, kẽbẽlṵ́ kí drḭ gá ãzíla ãngũ ḭ̃yḭ
tã mbajó rĩ kí agá pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí sĩ ru uja ãrí ru. Ãrí la mụ adrulé ãngũ
Mḭ́sḭ́rḭ drḭ agá pírí, kpere ãkójó idélé ife sĩ rĩ kí agá ãzíla írã sĩ rĩ kí abe.' "
20 Mṵ́sã idé kí Ãrọ́nḭ be cécé Úpí 'bã azḭlé ĩ'ba ní rĩ áni. Ãrọ́nḭ inga túré
ĩ'didrḭ Fãráwũ drḭ gâsĩ ãmbogo ĩ'didrḭ abe ãzíla gbã dó sĩ Mĩrĩ Náyĩlĩ drḭ
'a, ḭ̃yḭ pírí uja kí dó ru ãrí ru.
21 Ḭ'bḭ Mĩrĩ Náyĩlĩ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla ḭ̃yḭ 'bã ĩmŋã ngṵ̃lépi rĩ sĩ 'bá
Mḭ́sḭ́rḭ gá rĩ icó kí ḭ̃yḭ mvụlé ku. Ãrí ri adrulé ãngũ Mḭ́sḭ́rḭ drḭ agá pírí rá ru.
22 Wó 'bá Mḭ́sḭ́rḭ gá ũjogo rú ãzíla 'bá ãzḭ́ ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí
abe idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrḭ ndrelé ku rĩ sĩ, ãzíla Fãráwũ
'bã ásḭ mba ũkpómgboroto rú; icó dó sĩ Mṵ́sã kí tḭ arelé Ãrọ́nḭ be ku, cécé
Úpí 'bã ándrá jọlé rĩ áni.
23 Rá la Fãráwũ uja ru filé lḭcọ́ ĩ'didrḭ ãmbõgõ drḭ agá, ãzíla 'bã ásḭ ị́jọ́
'dĩ kí drḭ gá ku.
24 'Bá pírí Mḭ́sḭ́rḭ gá rĩ ga kí 'bṵ́ Mĩrĩ Náyĩlĩ tḭ gâsĩ ḭ̃yḭ mvụlé mvụ-mvṵ̃ rĩ
ḭsṵ́jó, ã'dusĩku ĩ'bã kí icójó ḭ̃yḭ Mĩrĩ Náyĩlĩ drḭ mvụjó ku rĩ sĩ.

Jṵ́wẹ̃ ṵ́drṵ́gọ́ 'bã kí sĩ ãfũjó ãngũ drḭ gá rĩ

25 Ṵ'dṵ́ alḭ kí ázḭ̃rḭ sáwã Úpí 'bã Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a gbãjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

8

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã ní, "Ímụ Fãráwũ rṵ̂lé íjọ ĩ'diní, ''Dĩ ị́jọ́
Úpí 'bã jọlé rĩ 'i: Mí a'be 'bá mádrḭ 'bã mụ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó sĩ mụ áma
ḭ̃nzḭ̃lé.
2 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé, Ma jṵ́wẹ̃ ají ãngũ mídrḭ agá, ṵ́drṵ́gọ́ kí ãfũ
ãngũ mídrḭ agâ sĩ pírí.

3 Mĩrĩ Náyĩlĩ 'a la ga pírí ụ́drụ́gọ́ kî sĩ. Kí amvú ru tõlé lịcọ́ mídrị̃ ãmbõgõ
drị̃ agá, ãngũ míní sĩ kojó rĩ gá, mgbọ́lọ́ mídrị̃ sị gá, jó ãti'bo mídrị̃ 'badrị̃
kí agâ sĩ, 'bá mídrị̃ kí ụrụ'bá gâsĩ, kí ụtụ ãngũ sĩ mũkátĩ u'béjó rĩ agâ sĩ
ãzíla ãkójó sĩ ngánũ anzájó rĩ kí agâ sĩ.
4 Ụ́drụ́gọ́ 'dĩ kí ụtụ ími ụrụ'bá gâsĩ, 'bá mídrị̃ kí ụrụ'bá gâsĩ ãzíla ãti'bo
mídrị̃ kí ụrụ'bá gâsĩ.' "
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí umvi Mụ́sã ní jọ, "Íjọ Ãrọ́nị̃ nî, mí inga túré
ími drị gá 'dĩ ílũ sĩ ãngũ wọ́rọ̃ŋá, lọ̃rọ́, ãzíla kẹ̃bẹ̃lụ́ kí agâlé fẽjó la ụ́drụ́gọ́
'baní ãfũjó ĩyị agâlé ãngũ Mĩsị́rĩ̃ drị̃ drĩ gá 'dâ."
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãrọ́nị̃ inga dó ru drị, lũ dó sĩ ãngũ ĩyị Mĩsị́rĩ̃ gá rĩ kí drĩ gá,
ụ́drụ́gọ́ ãfũ kí dó ãzíla íré kí dó ru ãngũ drĩ gâsĩ pírí.
7 Wó 'bá Mĩsị́rĩ̃ gá újógó ru ãzíla 'bá ãzị ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí abe
idé kí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrị̃ ndrelé ku rĩ sĩ, fẽ kí vâ ụ́drụ́gọ́
ãfũ kí ãngũ Mĩsị́rĩ̃ drị̃ agâ sĩ ãlu rĩ áni.
8 Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ịjọ́ jọjó ĩ'baní, "Ĩzị Úpí 'i ụ́drụ́gọ́ 'dĩ kí
ĩdãjó má rụ́ 'dâ 'bá mádrị̃ abe rá ãzí la ma dó sĩ 'bá ĩmidrị̃ kí a'be mụlé
ídétáŋá idélé Úpí nî."
9 Mụ́sã jọ Fãráwũ ní, "Ma adru ãyĩkõ sĩ míní Ãdróŋá zịjó, ípẽ sáwã mání
sĩ ĩ'di zịjó míní ãmbogo mídrị̃ abe rĩ 'i. Lẽ ụ́drụ́gọ́ 'dĩ 'bã fũ kí rú sĩ ĩmidrị
jó agá rĩ sĩ rá, be la rá la Mĩrĩ Náyĩlĩ agá rĩ 'ba ace kí nĩ."
10 Fãráwũ jọ, "Ízị drũ̃sị̃ mání Ãdróŋá 'i."
Mụ́sã umvi, "'Bã adru míní jọlé rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ nị̃ la rá ãdróŋá
ãzí ndú Úpí ãmadrị̃ 'dĩ áni la 'dá yụ.
11 Ụ́drụ́gọ́ kí ími a'be 'bá mídrị jó agá rĩ kí abe, ãmbogo mídrị̃ kí ãzíla
'bá mídrị̃ kí abe, kí dó sĩ lú ace Mĩrĩ Náyĩlĩ agá á'dụ̃sĩ."
12 Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ĩ'bã kí Fãráwũ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Mụ́sã 'bã
mãmálá Úpí drị̃lẹ́ gá ịjọ́ ụ́drụ́gọ́ ĩ'di 'bã ajílé Fãráwũ kí drĩ gá 'bá ĩ'didrị̃ kí
abe 'dĩ kí sĩ
13 Úpí idé ịjọ́ Mụ́sã 'bã zịlé rĩ rá. Ụ́drụ́gọ́ jó agá, lịcọ́ agá ãzíla ámvụ́ agâ
sĩ rĩ ũdrã kí dó rá.
14 Útra dó kí ngúlú ru ngúlú ru, ĩ'bã ĩŋmã sĩ ãngũ pírí ri dó ngũ̃lé
ĩŋmákí'dí'dí.
15 Wó Fãráwũ dó mụ ndrelé la ãngũ ịgbẹ 'bo, ásị la mba vâ ú'dí ru gã
dó Mụ́sã kí tị arelé Ãrọ́nị̃ be úmgbé cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ Lúgbákí'dí 'bã sĩ cijó rĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, "Íjọ Ãrọ́nị̃ ní, 'Mí inga túré ími drị
gá 'dĩ 'i, ígbã dó sĩ pụ́trụ́ ãngũ drĩ gá 'dĩ 'i, ãzíla pụ́trụ́ ãngũ Mĩsị́rĩ̃ drị̃ agá
rĩ la dó sĩ ru uja pírí lúgbákí'dí ru.' "
17 Idé kí ịjọ́ 'dĩ rá, Ãrọ́nị̃ inga ru drị túré trũ ãzíla gbã pụ́trụ́ ãngũ drĩ gá
rĩ 'i, lúgbákí'dí ci dó sĩ 'bá 'ba rụ́ ãnãkpá abe pírí. Ãngũ Mĩsị́rĩ̃ drị̃ uja dó
sĩ ru pírí Lúgbákí'dí ru.
18 Wó 'bá Mĩsị́rĩ̃ gá újógó ru ãzíla 'bá ãzị ngalépi ũjogo kí pálé gá rĩ kí
abe idé kí tí vâ tálí ãlu 'dĩ kí vúŋá ũkpõ ĩ'badrị̃ ndrelé ku rĩ sĩ, icó ru ku.
Lúgbákí'dí ũgĩ ru 'bá kí ụrụ'bá gá ãnãkpá kí abe kũlũ.
19 'Bá ũjogo rú 'dĩ jọ kí Fãráwũ ní, "'dĩ ũkpõ Ãdróŋá ãni la." Wó Fãráwũ
ásị mba vâ ũkpó ru ĩdị-ĩdị, ãzíla acá bịlẹ́ kóru cécé Úpí 'bã jọlé rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ ụ́nụ́ sĩ rĩ

20 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî, “Mí ãfũ ṹ'bṹtịnḭnḭ ímụ drḭ̃ ụfụlé
Fãráwũ be ĩ'di 'bã mụ agá ĩyḭ gâlé 'dĩ gá 'dĩ. Íjọ ĩ'diní, ‘'Dĩ ḭjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ
i, “Lẽ mí a'be 'bá mádrḭ̃ 'bã mụ kî, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ĩ̃nzḭ̃lé kõtórõ
agâlé.
21 Ídrĩ 'bá mádrḭ̃ kí a'be mụlé ku, ma mụ ṹnṹ ũ'bí drụdrụ la kí tị ãpẽlé
mí rṹ ãmbogo mídrḭ̃ kí abe. Jó 'bá Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ kí pírí ga tré ṹnṹ sĩ
ãzíla ṹnṹ la vũ drḭ̃ aku pírí cí.
22 Wó ṹ'dṹ 'dã sĩ ḭjọ́ mání mụlé idélé ãngũ Gõsénĩ gá rĩ la adru ndú 'dĩ
ãngũ 'bá mádrḭ̃ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ i, ṹnṹ ũ'bí drụdrụ 'dĩ ca kí calé ala gâlé
ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ nḭ̃ la Úpí 'i ãngũ 'dĩ gá 'dâ cí.
23 Ma 'bá mádrḭ̃ kí drĩdríŋĩ awa 'bá mídrḭ̃ abe. Tálí 'dĩ la ru idé drṹsḭ̃.” ’
”
24 Úpí idé ḭjọ́ 'dĩ rá, ṹnṹ ũ'bí drụdrụ rĩ íré kí ru tõlé lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ́ ãmbõgõ
drḭ̃ agá, jó ãmbogo Fãráwũ drḭ̃ 'badrḭ̃ kí agâ sĩ, ãzíla ãngũ Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ drḭ̃ ṹnṹ
iza kí dó ĩ'di pírí.
25 'Dã 'bã vúlé gá Fãráwũ umve Mṹsã kí Ãrọ́ŋḭ̃ be ĩ'di rṹ 'dõlé jọ ĩ'baní,
“Ĩmụ ídétáŋá idélé Ãdróŋá ní ãngũ 'dĩ gá 'dâ.”
26 Wó Mṹsã jọ Fãráwũ ní, “'Dã icó adrulé múké ku. Ídétáŋá ãmaní mụlé
idélé Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ ní rĩ la adru ídétáŋá 'bá Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gá rĩ 'baní ngṹlé
ũnzí rĩ 'i. Ãma ní ídétáŋá 'dĩ kí idé agá kí drḭ̃ gâsĩ 'dâ, icó kí ãma u'bélé
írã sĩ káyĩ ku yã?
27 Lẽ ã'dụ ãcḭ̃ ṹ'dṹ na la mụjó ídétáŋá idéjó Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ ní kõtórõ
gá ásé agâlé, ĩ'di 'bã ãmaní ãzḭ́táŋá la fẽjó rĩ áni.”
28 Fãráwũ jọ, “Ma ĩminí ã'ḭ̃ mụlé Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ ní ídétáŋá idélé ãngũ
kõtórõ rú rĩ gá ásé agâlé rá, wó adru rá-rá ru la ku: Wó ĩzḭ mání ĩ'di ĩndĩ.”
29 Mṹsã umvi Fãráwũ ní, “Cọtḭ́ ádrĩ dó fũ ími drḭ̃lẹ́ gá 'dâ 'bo, ma mụ Úpí
zḭlé rá, ṹnṹ ũ'bí drụdrụ 'dĩ kí mụ ími a'belé ãmbogo ãzíla 'bá mídrḭ̃ kí abe
drṹsḭ̃ rá. Wó lẽ mí ulé ãma ḭ̃dḭ́ ãzíla ãma atrịjó sĩ mụjó ídétáŋá idéjó Úpí
ãmadrḭ̃ ní ku.”
30 'Dã 'bã vúlé gá Mṹsã a'be dó Fãráwũ rá, mụ dó Úpí zḭlé,
31 ãzíla Úpí idé ḭjọ́ Mṹsã 'bã zḭlé rĩ rá: Ṹnṹ a'be kí Fãráwũ 'i, ãmbogo
ĩ'didrḭ̃ kí ãzíla 'bá ĩ'didrḭ̃ kí abe rá. Ṹnṹ ũ'bí drụdrụ 'dã kí ãzí ífí ãlu la ace
dó 'dãá ku.
32 Wó sáwã 'dã sĩ Fãráwũ 'bã ásḭ mba ũkpó ru ãzíla ã'ḭ̃ 'bá 'baní mụjó
ku.

9

Jṹwẹ̃ ãnãkpá 'bã kí sĩ ũdrãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Ímụ Fãráwũ rṹlé íjọ ĩ'diní, ‘Úpí
Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrḭ̃ jọ, “Lẽ mí a'be 'bá mádrḭ̃ 'bã mụ kî, kí
dó sĩ mụ áma ĩ̃nzḭ̃lé.”
2 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé ãzíla ídrĩ vâ kí rụ cí,
3 Úpí la jṹwẹ̃ ũnzí la ají ãnãkpá mídrḭ̃ kí drḭ̃ gá ámvṹ agâlé, fãrásĩ kí,
kãyĩnõ kí, ngãmíyã kí, tḭ́ kí, kãbĩlõ kí, ãzíla ḭ̃ndrḭ́ kí abe.
4 Wó Úpí la ãnãkpá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ 'badrḭ̃ kí drĩdríŋĩ awa ãnãkpá 'bá Mḭ̃sḭ̃rḭ̃
gá rĩ 'badrḭ̃ abe, ḭjọ́ 'dĩ sĩ ãnãkpá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'badrḭ̃ 'bã ũdrã kí rú sĩ
ku.’ ”
5 Úpí 'bã ṹ'dṹ ãzí jọ, “Drṹsḭ̃ Úpí la ḭjọ́ 'dĩ idé ãngũ 'dĩ gá 'dâ.”

6 Drũsĩ́ íni Úpí idé ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ rá. Ãnãpká 'bá Mĩ́ṣ́ṛĩ́ gá rĩ 'badrĩ́
ũdrã kí pírí, wó ãnãkpá 'bá Ịṣ́ịrayị́lĩ́ rú rĩ 'badrĩ́ 'bã ãzí drã ífí ãlu ku.
7 Fãráwũ pẽ 'bá ãzí kí tị́ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí undrélé, wó újọ ĩ'diní
ãnãpká 'bá Ịṣ́ịrayị́lĩ́ rú rĩ 'badrĩ́ 'bã ãzí drã ífí ãlu ku. Wó Fãráwũ ásị́
mba ũkpómgboroto rú, a'be 'bá 'dĩ kí mụlé ku.

Jụ́wẹ̃ kũ̃rụ́tẹ́ drĩ́

8 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nĩ́ be, "Ĩmi ãndĩ úfóró ãti agâlé
rĩ drị́ gá tré ãzíla Mụ́sã 'bã yĩ ĩ'di ãlụ́kụ́kṹ agá Fãráwũ drĩ́ gâsĩ.
9 Ĩ'di acá pụ́trụ́ ru ru irélé ãngũ Mĩ́ṣ́ṛĩ́ drĩ́ agâ sĩ pírí, ãzíla kũ̃rụ́tẹ́ la 'bá
kí ãvõ ãnãkpá abe ãngũ Mĩ́ṣ́ṛĩ́ drĩ́ agâ sĩ pírí."
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãndĩ kí úfóró angájó ãti agâlé ãzíla tu kí pá Fãráwũ 'bã drĩ́lẹ́
gá. Mụ́sã yĩ dó úfórô ũlí agâlé ãzíla kũ̃rụ́tẹ́ 'bá kí ãvõlépi ãnãkpá kí abe rĩ
ũ̃kpẽ̃ kí ãzíla ce kí dó ãkõzá ru kí ụrụ'bá gâsĩ pírí.
11 'Bá ũjogo rú 'dĩ icó kí pá tulé Mụ́sã drĩ́lẹ́ gá ku ã'dusĩ́ku kũ̃rụ́tẹ́ ãvõ kí
ụrụ'bá 'bá Mĩ́ṣ́ṛĩ́ gá rĩ kí abe pírí.
12 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásị́ mba ũkpómgboroto rú ãzíla 'bã are rú sĩ Mụ́sã
kí tị́ Ãrọ́nĩ́ be ku, cécé Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní rĩ áni.

Jụ́wẹ̃ Sí drĩ́

13 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, "Mí angá drũ̃sĩ́ ũ̃'bụ́tịnị́nị́, mí ụfụ
drĩ́ Fãráwũ be ãzíla ịjọ ĩ'diní, 'Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrĩ́ jọ íni,
"Lẽ mí a'be 'bá mádrĩ́ 'bã mụ kî, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ĩ̃nzĩ́lé,
14 sáwã 'dĩ sĩ adru ma drĩ́ṛịma fẽ ãtí'bó mídrĩ́ 'baní jõku 'bá mídrĩ́ 'baní
á'dũ̃sĩ la ku, ma vâ míní drĩ́ṛịma fẽ ĩndĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ nĩ́ la rá 'bá ãzí
mâ áni la ãngũ drĩ́ gá 'dâ 'dáyụ.
15 Ã'dusĩ́ku ádrĩ tá áma drị́ inga ími cojó 'bá mídrĩ́ kí abe ãyánĩ sĩ, ĩmi
ĩ̃lĩ̃kĩ́ tá nõ ũ̃nọ́kụ́ drĩ́ gá 'dâ 'bo.
16 Má a'be mi ídri rú la ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma sĩ ũkpõ mádrĩ́ i'da míní ãzíla ála sĩ
áma rụ́ ịkụ́ ãngũ drĩ́ gá 'dâ pírí.
17 Í'bã mi 'bá mádrĩ́ kí drĩ́lẹ́ gá ãfó ru, mí a'be sĩ 'bá mádrĩ́ kí mụlé ku.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drũ̃sĩ́ ĩ̃tụ́ 'dõpí ma sí fẽ zõlé ũkpó ru jõdrĩ ídu ru idélépi ãngũ
Mĩ́ṣ́ṛĩ́ drĩ́ agá 'dâ ĩ'di 'bã i'dóŋá gá ku la kpere ãndrũ.
19 Mí azị́ ịjọ́ ú'dî'da, 'bá kí tị́ pẽjó mụjó ãnãkpá ãzíla ãko pírí ámvụ́ gá
ásé agâlé rĩ kí ajíjó lịcọ́ gá ãngũ sĩ kí tãmbajó rĩ gá, ã'dusĩ́ku sí la zõ 'bá,
ãzíla ãnãkpá pírí ajílé tãmbalé ku ásé agâlé rĩ kí drĩ́ gá, ãzíla kí ũdrã rá."
' "
20 'Bá Fãráwũ drị́ ãmbogo ru ịjọ́ Úpí drĩ́ ũ̃rĩ́lépi rĩ fẽ kí ãtí'bó ĩ'badrĩ́ kí
ãnãkpá kí abe ajílé tã mbalé jó agá rá.
21 Wó 'bá ịjọ́ Úpí drĩ́ idelépi rá rĩ a'be kí ãti'bo ĩ'badrĩ́ kí ãnãkpá kí abe
ámvụ́ agá ásé agâlé.
22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã ní, "Mí ĩjũ ími drị́ 'bũ̃ gâlé ru, ịjọ́ 'dĩ
sĩ sí 'bã zõ ãngũ Mĩ́ṣ́ṛĩ́ drĩ́ agá pírí 'bá kí drĩ́ gá ãnãkpá kí abe ãzíla ãko
zolépi ámvụ́ 'bá Mĩ́ṣ́ṛĩ́ rú rĩ 'badrĩ́ kí agá rĩ kí abe."
23 Mụ́sã la mụ túré ĩjũlé 'bũ̃ gâlé 'bo, Úpí fẽ ãvi ní ũnĩjó ãzíla ũ̃kpẽ̃jó ãzíla
sí ní zõjó ãngũ drĩ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ sí ní zõjó ãngũ Mĩ́ṣ́ṛĩ́ drĩ́ agá pírí;
24 sí zõ ãzíla ãvi ují ãngũ nẽmẽ-nẽmẽ. Sí 'dã ándrá jõdrĩ ídu zõlépi 'dã
'bã áni sụ́rụ́ Mĩ́ṣ́ṛĩ́ drĩ́ agá ãwí ĩ'didrĩ́ gá ku la.
25 Mĩ́ṣ́ṛĩ́ 'bã ãngũ gá pírí, sí co ãko ámvụ́ agá ásé agâlé rĩ kí, 'bá kí ãnãkpá
abe; co vâ ãko pírí zolépi ámvụ́ agá ásé agâlé rĩ kí ãzíla ife kí bị́ zõ pírí.

26 Ãngũ sí 'bã sĩ zõjó ku rĩ ĩ'di lú ãngũ Gõsénĩ gá 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'badrị̃
'i.
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Fãráwũ umve dó Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ãzíla jọ ĩ'baní, “Sáwã 'dĩ
sĩ má iza rá. Úpí 'bã ị́jọ́ 'bãngá pịrị, ãzíla ãma idé 'bãngá ũnzí 'bá mádrị̃
abe.
28 Mí a'ị́ mání Úpí 'i, ã'dusĩku ãvi 'dĩ kí sí 'dĩ abe ca kí ãmaní rá. Ma ĩmi
a'be mụlé rá; ĩmi u'á dó sĩ ụ́'dụ́ ãzo rú 'dâ ku.”
29 Mụ́sã umvi, “Ádrĩ fũ táwũ̃nị̃ 'dĩ agá 'dâ ãmvé 'bo, ma áma drị́ aja Úpí
drị̃lẹ́ gá ĩ'di a'ị́jó. Ãvi 'dĩ la pá tu rá ãzíla sí la adru 'dá yụ, mi dó ị́jọ́ 'dĩ sĩ
nị̃ la ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ Úpí ãni.
30 Wó ánị̃ rá mi 'i ãzíla ãmbogo mídrị́ 'dĩ kí abe ĩmi idé Úpí Ãdróŋá sĩ
ũ̃rị̃ sĩ ku.”
31 Wãrũ kí ãná abe sí co kí rá, ãná 'bã ayijó rá ãzíla wãrũ 'bã ũfũ ci jó
'bo rị̃ sĩ.
32 Ãná ngánũ rú rĩ kí bũrúsú kí abe co kí ku ĩ'bã kí drĩ angájó ku rĩ sĩ.
33 Mụ́sã a'be dó Fãráwũ rá ãzíla fũ táwũ̃nị̃ 'a gá rĩ sĩ ãmvé. Aja ru drị́ kí
Úpí rụ́; ãvi ãzíla sí tu kí dó pá rá; uzogó asu dó ãngũ drị̃ gá ku.
34 Fãráwũ la dó mụ ndrelé la uzogó, sí ãzíla ãvi tu kí pá 'bo, ĩ'di 'i ãzíla
'bá ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe iza kí ị́jọ́ ị̃dị́ ãzíla ásị́ la mba kí ũkpó ru.
35 Fãráwũ 'bã ásị́ mba vâ ũkpómgboroto rú ị̃dị́-ị̃dị́ ãzíla icó 'bá Ịsịrayị́lị̃
drị̃ kí a'belé mụlé ku, cécé tá Úpí 'bã jọlé Mụ́sã ní rĩ áni.

10

Jụ́wẹ̃ úmbí sĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ímụ Fãráwũ rụ̃lé ã'dusĩku á'bã ĩ'di
'bã ásị́ mbalé ũkpómgboroto rú 'bá ãmbogo rú ĩ'didrị̃ kí abe, ma dó sĩ ị́jọ́
mádrị́ tálí ru rĩ kí idé kí drĩdríŋĩ gá 'dâ benĩ,
2 mi dó sĩ vú la nze mî anzị 'baní ãzíla mî anzị 'bã anzị 'baní, ị́jọ́ ándrá
ũmbã 'bã sĩ áma najó 'bá Mị̃sị̃rị̃ rú 'dĩ 'baní ãzíla mání dó sĩ ị́jọ́ mádrị́ tálí
ru rĩ kí idéjó kí drĩdríŋĩ gá rĩ abe ãzíla ĩmi dó sĩ nị̃ la rá ma Úpí ru ma 'i.”
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be mụ kí dó Fãráwũ rụ̃lé ãzíla jọ kí ĩ'diní,
“Úpí Ãdróŋá 'bá Ĩbũrãníyã rú rĩ 'badrị̃ jọ: ‘Mi gã áma tị arelé úmgbé ụ́'dụ́
íngõpí yã? Lẽ mí a'be 'bá mádrị̃ 'bã mụ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ mụ áma ị̃nzị̃lé
kõtórõ agâlé.
4 Ídrĩ kí uga mụlé úmgbé, drũ̃sị̃ ma úmbí fẽ 'delé ãngũ mídrị̃ agá.
5 Kí ãngũ aku cí ícó dó sĩ ãngũ ndrelé ku. Ĩ'di ãko mídrị́ were sí 'bã colé
ku 'dĩ kí iza rá, ife zolépi mídrị́ ámvụ́ agá 'dĩ kí abe pírí.
6 Kí ru tõ jó mídrị̃ kí agá, jó 'bá mídrị́ ãmbogo rú 'dĩ 'badrị̃ abe ãzíla jó
'bá Mị̃sị̃rị̃ gá rĩ 'badrị̃ kí agá sĩ pírí. 'Dĩ la adru ị́jọ́ ãzí jõ drĩ údu ru ngalépi
mí átẹ́pị jõku mí áyị́pịka kí ụrụ'bá gá ku la i'dójó ụ́'dụ́ ĩ'bã kí rijó ãngũ 'dĩ
gá 'dâ rĩ sĩ kpere ãndrũ.’ ” Cọtị́ Mụ́sã uja ru a'be dó Fãráwũ rá.
7 Ãmbogo Fãráwũ drị̃ jọ kí ĩ'diní, “Ágọ́bị́ 'dĩ la ãmaní ũcõgõ fẽ ụ́'dụ́
íngõpí yã? Mí amá drĩ Mị̃sị̃rị̃ ị̃lị̃kị̃ rá rĩ ku yã? Ị́jọ́ 'dĩ sĩ â'be 'bá 'dĩ 'bã mụ
kí dó sĩ Úpí Ãdróŋá ĩ'badrị̃ ị̃nzị̃lé kõtórõ agâlé.”
8 'Dãá Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ájí dó kí vúlé Fãráwũ rú 'dõlé. Fãráwũ jọ, “Ĩmụ
Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ị̃nzị̃lé. Wó mgbãrĩ gá ã'di kí mụ nĩ?”
9 Mụ́sã umvi, “Ãma mụ anzị ãzíla 'bá ĩyõ ãmadrị̃ kí abe, ãmã anzị ãgọbị
rú ãzíla izonzi rú rĩ abe, kãbĩlõ ãzíla tị́ kí abe, ã'dusĩku ãma mụ ũ̃mũ̃ 'bãlé
sĩ Úpí ị̃nzị̃jó.”

10 Fãráwũ jọ, “Ásõ ũyõ Úpí 'bã rụ́ sĩ, má icó ĩmi a'belé mụlé ũkú ĩmidrḭ́
kí trũ anzḭ abe ku. Ḭjọ́ 'dĩ i'da ru mání pḭrḭ-pḭrḭ ḭjọ́ ũnzí ãzí ĩmi agá ĩminí
itúlé la cí.
11 Yụ! Ãgọbḭ 'bã mụ kí Úpí ḭ̃nzḭ̃lé nĩ á'dụ̃sĩ; 'dĩ 'bã adrujó ḭjọ́ míní lẽlé rĩ
'i rĩ sĩ.” 'Dãá cọtḭ ádró dó Mụ́sã kí Ãrọ́nḭ̃ be Fãráwũ drḭ̃lẹ́ gâlé rá.
12 Wó Úpí jọ Mụ́sã ní, “Mí ḭ̃jũ ími drḭ́ ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá úmbí ũ'bí 'bã
'de kí dó sĩ ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá ãzíla 'bã mụ kí ãkónã kalépi ámvụ́ agá
sí 'bã izalé ku rĩ 'bã ḭmbḭ́ acelépi rĩ kí nalé pírí.”
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã inga dó túré ĩ'didrḭ́ gá rĩ 'i, ãzíla Úpí fẽ ãlụ́kụ́kụ̃ i'dó dó
alílé ḭ̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru lijó ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá ḭ̃tụ̃ rụ̃ ãzíla ḭnḭ́ ãrã. Ĩ'di
mụ calé ụ̃'bụ́tḭ sĩ ãlụ́kụ́kụ̃ adró úmbí kî;
14 Úmbí 'dĩ amụ́ kí ũ'bí ru ãzíla pa kí dó ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ pírí. Jụ́wẹ̃ ãzí jõ
drĩ úmbí ãni 'dĩ 'bã áni la 'dá yụ jõku icó vâ mụlé 'delé 'dĩ 'bã áni ḭ̃dḭ́ ku.
15 Ri kí dó ãngũ pírí agá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ aku kí dó ụ̃nọ́kụ̃ drḭ̃ cí ãzí la ụ̃nọ́kụ̃
i'dá dó ĩ'badrḭ́ ḭnḭ rú. Na kí dó ãkónã 'bã ḭmbḭ́ sí 'bã colé ku rĩ kí pírí, ãko
ife rú pírí ífí kalépi kãkã rĩ kí trũ. Ãko ãzí acelépi ĩrí ru ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃
agá la 'dá yụ.
16 Cọtḭ Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nḭ̃ be jọ ĩ'baní, “Má iza ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá
ĩmidrḭ́ rụ́ ãzíla ĩmi rụ́ rá.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ má a'ḭ́ trũtáŋá ĩmidrḭ́ ḭjọ́ ũnzí mádrḭ́ sĩ pálé ãlu ḭ̃dḭ́ ãzíla ĩzḭ
mání Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ sĩ drã ũnzíkákãnã 'dĩ nzejó rá.”
18 Mụ́sã ãfũ dó Fãráwũ drḭ̃lé rĩ sĩ rá ãzíla zḭ dó Úpí 'i.
19 'Dã 'bã vúlé gá Úpí uja dó ãlụ́kụ́kụ̃ tḭ lijó ḭ̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru sĩ úmbí kí
drojó Mĩrĩ Ika rĩ agâlé. Úmbí ãzí ãlu acelépi ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ agá la 'dá yụ.
20 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásḭ mba ũkpómgboroto rú sĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí
a'bejó mụjó ku.

Jụ́wẹ̃ ãngũ 'bã sĩ nḭjó rĩ

21 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí ḭ̃jũ ími drḭ́ 'bụ̃ gâlé ãngũ 'bã nḭ
dó sĩ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ gá kpákpá, ãngũ nḭlépi 'bá 'bã kí icólé ĩtrĩkãlé rá la.”
22 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã inga dó ru drḭ́ 'bụ̃ gâlé, ãngũ nḭ dó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ gá pírí
kpákpá ụ́'dụ́ na.
23 'Bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú rĩ icó kí ru ndrelé ku jõku a'be kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ adrujó
rĩ kí ku cajó ụ́'dụ́ na 'dĩpí. Wó íni 'dĩ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ kí ngá u'á dḭ̃zã agá.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Fãráwũ umve Mụ́sã 'i jọ ĩ'diní, “Ĩmụ Úpí ḭ̃nzḭ̃lé. Ĩmi
ũkú kí 'dụ anzḭ ĩmidrḭ́ kí abe trũ mụjó rá; wó ĩmi a'be kãbĩlõ kí tḭ abe vúlé
'dâ.”
25 Wó Mụ́sã jọ, “Lẽ mí a'be ãma mụlé ídétáŋá ivélé ivê rĩ idélé Úpí
Ãdróŋá ãmadrḭ́ nî.
26 Ãnãkpá ãmadrḭ́ kí mụ ãma abe pírí ĩndĩ; ãnãkpá ãzí ãlu la ace vúlé
ku. Ãma mụ ãzí rĩ kí ayúlé sĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ́ ḭ̃nzḭ̃jó, wó ãdrĩ ca lé 'bo
ãnḭ̃ ãma mụ ãdu ayúlé sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó yã rĩ gá ku.”
27 Wó Úpí fẽ Fãráwũ ásḭ mba ũkpómgboroto rú, ãzíla lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ
kí ku.
28 Fãráwũ jọ Mụ́sã ní, “Mí ĩdã mi áma drḭ̃lẹ́ gá 'dâ rá! Lẽ mí i'da mi áma
drḭ̃lẹ́ gá ḭ̃dḭ́ ku! Ụ́'dụ́ míní áma mẹ́lẹ́tḭ ndrejó rĩ sĩ mi mụ drãlé rá.”
29 Mụ́sã umvi Fãráwũ nî, “Cécé míní jọlé rĩ áni, mí icó áma mẹ́lẹ́tḭ ndrelé
ḭ̃dḭ́ ku.”

11

Júwę̃ anzị kãjãní rĩ 'bã kí sĩ ũdrãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Ma júwę̃ ãzí ají ãlu úpí Fãráwũ drį̃
gá 'bá ĩ'didrị́ Mį̃sị́rį̃ gá rĩ abe. 'Dã 'bã vúlé gá ĩ'di ĩmi a'be mụlé, ĩ'di mgbãrĩ
gá ĩmi dro 'dâ rĩ gá ãmvé.
2 Íjọ ị́jọ́ 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'baní ãzíla ílũ ĩ'baní 'bã a'ị́ kí ãko gólũdĩ, ãzíla
sílĩvã ãko ũnĩ drį̃ kí 'bá ĩ'bã jĩránĩ rú rĩ 'badrị́.”
3 Úpí fẽ 'bá Mį̃sị́rį̃ drį̃ i'da kí 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'ba ní ásị́ į̃gbę̃ rá. Mgbãrĩ
gá, Fãráwũ 'i ãmbogo ĩ'didrį̃ kí ãzíla 'bá ĩ'didrį̃ abe pírí ã'ị́ kí Mụ́sã ĩ'di 'bá
ãzí ãmbógó la rĩ gá rá.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ dó Fãráwũ nî, “'dĩ ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ, ‘Ãni rú sáwã
ázíyá į̣nį̣ drį̃ sĩ ma acį̣ Mį̃sị́rį̃ agâ sĩ pírí.
5 Anzị kãjãní 'bá Mį̃sị́rį̃ rú rĩ 'badrį̃ kí ũdrã pírí rá, i'dójó ngọ́tį̣ kãjãní
Fãráwũ drị́ drụ́zį̣ rilépi úmvúke ũpĩ drį̃ drį̃ gá rĩ sĩ, cajó ngọ́tį̣ kãjãní ãtí'bó
ũkú ru ãná 'į̣lépi drị́ sĩ rĩ drį̃ gá, ãzíla kãjoŋa kãjãní tį̣ 'badrị́ gá rĩ kí vâ
ũdrã ĩndĩ.
6 Ãngũ Mį̃sị́rį̃ drį̃ agá pírí ų̃lụ́lụ́ la angá ụrụ gá ũnzĩkãnã sĩ jõdrĩ ídu ru
idélépi ku la, jõku icó vâ ru idélé į̃dị́ ku.
7 Wó ãngũ Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ gá ũcógó ífí ãlu la icó ãmgbǫ̃lé 'bá sĩ jõku ãnãkpá
sĩ ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó nį̃ la Úpí awa 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí drĩdríŋĩ 'bá Mį̃sị́rį̃
drį̃ abe ndú ndú rĩ gá rá.
8 'Bá ãmbogo mídrị́ 'dĩ kí pírí amụ́ má rụ́ kí ãvų̃ vų̃rụ́ áma drį̃lẹ́ gá ãzíla
kí jọ la, “Ímụ 'bá mídrị́ ími vú bĩlépi rĩ kí abe pírí!” 'Dã 'bã vúlé gá ma
ãngũ 'dĩ a'be rá.’ ” Mụ́sã acá ũmbã rú ãzíla a'be dó Fãráwũ rá.
9 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Fãráwũ la gã ími tį̣ arelé úmgbé, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma rú sĩ ị́jọ́
mádrị́ ų̃sų̃táŋá ru 'dĩ kí idé ãngũ Mį̃sị́rį̃ drį̃ gá 'dâ wẽwẽ rú benĩ.”
10 Mụ́sã kí Ãrọ́nį̃ be idé kí ị́jọ́ ų̃sų̃táŋá ru 'dĩ kí Fãráwũ drį̃lẹ́ gá, wó Úpí
fẽ Fãráwũ ásị́ mba ũkpómgboroto rú, ãzíla ã'ị́ 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ kí a'belé
mụlé sụ́rụ́ ĩ'didrį̃ agá 'dãá rá la ku.

12

Ų̃mų̃ alį̣jó 'bá drį̃ gâsĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nį̃ be Mį̃sị́rį̃ gá 'dãá,
2 “Ĩmbá 'dĩ 'bã adru ĩminí ĩmbá drį̃drį̃ ílí 'bã sĩ i'dójó rĩ 'i.
3 Ĩlũ 'bá ũ'bí Į̣sį̣rayị́lį̃ drị́ 'dĩ 'baní pírí ĩmbá 'dĩ 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ sĩ ágọ́bį̣
ãlu-ãlu 'bã a'dụ́ lį̣cọ́ ĩ'didrį̃ agá 'dãá kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ la.
4 'Bá lį̣cọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí adru were rú sĩ icójó kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ rĩ
najó pírí ku 'bã icí kí ru 'bá ĩ'dĩ 'bã jĩránĩ Į̣sį̣rayị́lį̃ rú rĩ be, sĩ icójó najó la
pírí rá. Lẽ ĩnį̃ rá 'bá mụlépi kãbĩlõ mvá mũlũkũdũ lẽlé 'dã 'bã ĩzá nalépi
rĩ 'bã na kí ĩ'di pírí į̣mbį̣ la 'bã ace ku.
5 Ãnãkpá ĩminí pẽlé rĩ 'bã adru kí kãbĩlõ ágó jõku į̃ndrị́ ágó bį̣lẹ́mį̣ kóru
calépi ílí ãlu rá la.
6 Ĩmba kí tã cajó ĩmbá 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ drį̃ sụ rĩ gá, 'bá ũ'bí Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃
'bã ụlį̣ kí dó ãnãkpá 'dĩ kí ĩndró sĩ.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bã a'ị́ kí ãnãkpá ụlį̣lé 'dĩ kí 'bã ãrí ãzíla 'bã trị kí
ĩ'di kę̃jį̣tį̣ 'bã fų̃rẹ́mų̃ bụ́lụ́ gá, ãzíla ụrụgá rĩ gá jó ĩ'bã kí sĩ ãnãkpá 'dĩ kí
ĩzá najó rĩ gá. 8 Į̣nį̣ 'dã 'bã vúŋá sĩ 'bã na kí ĩzá 'dĩ ãcí drį̃ gá 'dâ į̣bį̣bį̣ ų̃jị́
la sĩ ãzíla mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ sĩ.

9 Ĩna ĩzá la ḭ̃bị rú ku jõku ĩmi a'dí ĩ'di a'dí a'dî ku, ú'bã ĩ'di ũ'bĩlé ãcí drḭ̃ gá táni drḭ̃kã, kícũ, ífí ĩmi ũ'bĩ kí ũ'bĩ-ũ'bĩ.
10 Ĩmi a'be ḭmbḭ la cajó ṵ̃'bṵ́tị gá ku, ãzíla drĩ kí ru a'be rá, ĩmi ivé kí rá.
11 Ĩna ĩ'di mbẽlẽ-mbẽlẽ, ḭ̃sṵ̃ ĩmi bábá ãcḭ̃ ní ãko pá gá trũ, túré trũ drḭ gá 'dĩ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḭ̃ gâsĩ Úpí drḭ gá rĩ 'i.
12 "Ḭnḭ ãlu 'dã sĩ ma mụ alịlé ãngũ Mḭ̃sḭrḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ, ma mụ anzị kãjãní 'bá 'badrḭ̃ kí ụ'dḭlé ãnãkpá 'badrḭ̃ kí abe pírí, ma vâ mụ ḭjọ́ lịlẹ́ ãdroŋa Mḭ̃sḭrḭ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá pírí. Ma Úpí ru ma 'i.
13 Ãrí 'dĩ la dó adru ícétáŋá ru jó ĩminí adrujó ala gá rĩ kí i'dajó; ḭjọ́ 'dĩ sĩ ádrĩ dó ãrí ndre 'bo ma alị ĩmĩ drḭ̃ gâsĩ alị-alị. Jṵ́wḛ̃ 'dĩ aló ĩmi ku mání 'bá Mḭ̃sḭrḭ̃ drḭ̃ kí aco agá.
14 "Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḭ̃ gâsĩ rĩ 'i sĩ ḭjọ́ Úpí 'bã ándrá idélé ĩminí rĩ igájó anzị ĩmidrḭ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní pírí.
15 Ṵ́'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí agá lẽ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḭ kóru rĩ áyụ, ṵ́'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ ĩmi iyá ãkṵ̃kḭ kí ĩmidrḭ jó agâlé ãmvé 'bá ãzí ãko ãkṵ́kḭ trũ rĩ nalépi ṵ́'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ ázḭ̃rḭ̃ 'dã agá rĩ sĩ rĩ lẽ údro ĩ'di Ị̰sị̰rayḭ́lḭ̃ kí agá rá.
16 Ṵ́'dṵ́ drḭ̃drḭ̃ rĩ kí ṵ́'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ rĩ be 'bã adru kí ĩminí ṵ́'dṵ́ ãlá sĩ ru trajó ḭ̃nzḭ̃táŋá idéjó rĩ kî, ĩnga ãzḭ ãluŋá la kí agá ku, be la rá la ĩmi icó íná a'dílé ĩminí nalé rá.
17 "Ĩ'bã ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ Mũkátĩ Ãkṵ́kḭ kóru rĩ drḭ gá rĩ ãmbógó ru ḭ̃nzḭ̃táŋá ru, ã'dusĩku 'dĩ ṵ́'dṵ́ ándrá mání sĩ ĩmi drĩdríŋĩ cojó 'bá Mḭ̃sḭrḭ̃ gá rĩ kí abe rĩ 'i. Ĩmi dó sĩ ṵ́'dṵ́ 'dĩ tã mba ãzḭ̃táŋá ru anzị ĩmidrḭ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî.
18 Ĩmbá drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḭ kóru rĩ áyụ, i'dójó ĩndró ṵ́'dṵ́ mụdrḭ drḭ̃ sụ rĩ drḭ̃ sĩ cajó kpere ṵ́'dṵ́ kãlḭ ḭ̃rḭ̃ drḭ̃ ãlu rĩ drḭ̃ 'bã ĩndró sĩ.
19 Lẽ ísṵ́ ãkṵ́kḭ jó mídrḭ̃ agá 'dãá ku cajó ṵ́'dṵ́ ázḭ̃rḭ̃ 'dĩpí. 'Bá ị̰sṵ́lé ãko ãkṵ̃kḭ trũ rĩ nalépi rĩ lẽ únze ĩ'di 'bá ũ'bí Ị̰sị̰rayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí agá 'dãá rá, jõ táni 'bá ãmḭyọ́ŋá ru la jõku ãngũ 'dḭpị ru la.
20 Ĩna ãko idélé ãkṵ̃kḭ sĩ la kí ku. Táni ãngũ ĩminí sĩ u'ájó rĩ gá, lẽ ĩna mũkátĩ ãkṵ́kḭ kóru rĩ áyụ."
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Mṵ́sã umve dó 'bá ĩyõ Ị̰sị̰rayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ cọtḭ ĩmi ũpẽ ãnãkpá lḭcọ́ ĩmidrḭ̃ kí vú sĩ ĩmi ụlḭ dó kãbĩlõmvá ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḭ̃ gâsĩ rĩ drḭ̃ kî.
22 Ĩmi ãnũ ũdúgó bḭ kí, ĩsu kí ãrí bãkṵ́lẹ̃ gá rĩ agá ĩmi ũyã ãzí rĩ kí kḛ̃jḭtị gá ụrụ gá 'dãá ãzí rĩ kḛ̃jḭtị 'bã fṵ̃rẹ́mṵ̃ kí gá. 'Bá ãzí 'bã ãfũ jó agâlé ãmvé ku cajó kpere ṵ̃'bṵ́tị sĩ.
23 Úpí drĩ alị ãngũ Mḭ̃sḭrḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ anzị Mḭ̃sḭrḭ̃ gá rĩ kí ụ'dḭjó, ĩ'di ãrí 'dĩ ndre kḛ̃jḭtị gá ụrụ gá ãzíla kḛ̃jḭtị 'bã fṵ̃rẹ́mṵ̃ kí agá, ĩ'di dó alị jó 'dĩ drḭ̃ gâsĩ mãlãyíkã 'bá ụ'dḭlépi rĩ fi dó sĩ jó agâlé 'bá 'dịlé ku.
24 "Ĩmi ũbĩ ḭjọ́ ãzḭ̃táŋá ru 'dĩ kí vú anzị ĩmidrḭ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe ãzíla drḭ̃lẹ́ ĩmidrḭ gá rĩ kí trũ sĩ kí tã mbajó jã 'dâ.
25 Ĩdrĩ fi ãngũ Úpí 'bã azịlé ĩ'di mụ fẽlé la ĩminí rĩ agâlé 'bo, lẽ ĩmba jõ ḭjọ́ ṵ̃mṵ̃ 'dĩ drḭ̃ tã.
26 Anzị ĩmidrḭ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ drĩ kí ĩmi zị, 'Ḭjọ́ ṵ̃mṵ̃ 'dĩ drḭ̃ 'bã ífí íngoní yã?'
27 Ĩjọ ĩ'baní, ''Dĩ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḭ̃ gâsĩ idélé ídétáŋá ru Úpí ní sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá alịjó jó 'bá Ị̰sị̰rayḭ́lḭ̃ 'badrḭ̃ kí drḭ̃ gâsĩ ãngũ Mḭ̃sḭrḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ rĩ sĩ, pa ándrá 'bá ãmadrḭ̃ kí ãzíla ụ'dḭ ándrá 'bá

Mĩsịrị̃ drị̃ kí 'bã anzị kãjãní rĩ kí rá.’ ” 'Bá ĩyõ Ịsịrayịlị̃ drị̃ tị̃ kí dó ãja vũrụ̃ ị̃nzị̃ kí dó sĩ Úpí 'i rá.

28 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ idé kí ịjọ́ Úpí 'bã ãzịtáŋá fẽjó Mụ́sã 'badrị̃ Ãrọ́nị̃ be rĩ rá.

29 Ĩ'di mụ calé ịnị́ ágágá Úpí ụ'dị́ anzị kãjãní 'bá Mĩsịrị̃ gá rĩ 'badrị̃ kí pírí, i'dójó Fãráwũ 'bã ngọ́tị̃ kãjãní rilépi úmvúke ĩ'didrị̃ drị̃ gá rĩ sĩ, 'bá 'bãlé mãbụ́sụ̃ gá ãngũ ịnị rĩ gá rĩ 'bã anzị kãjãní rĩ kí, ãzíla ãnãkpá 'bã mvaka kãjãní rĩ kí pírí ĩndĩ.

30 Fãráwũ kí 'bá ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla 'bá Mĩsịrị̃ drị̃ kí abe ángá kí pírí ụrụgá ịnị́ 'dã sĩ, áwáŋá ãmbógó la angá dó ãngũ Mĩsịrị̃ drị̃ agá nĩ, lịcọ́ ãzí ãlu 'bá ãzí 'bãsĩ drãjó ala gá ku la 'dáyụ.

'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'bã kí ãfũjó Mĩsịrị̃ gâlé rĩ

31 Fãráwũ umve Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be ịnị́ 'dã sĩ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩdã ĩmi! Ĩmi a'be 'bá mádrị̃ kî, ãzíla ĩ'dụ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị́ ịmbị́ acelépi rĩ kí ĩmi abe! Ĩmụ, Úpí ĩmidrị̃ ị̃nzị̃lé ĩminí a'ị́lé rĩ áni.

32 Ĩ'dụ ĩmi kãbĩlõ kí tị̃ kí abe, ĩmụ ĩminí jọlé rĩ áni, má a'ị́ ĩmi mání ásị́ ị̃gbẹ̃ a'bejó.”

33 'Bá Mĩsịrị̃ drị̃ ũŋmĩ kí 'bá Ịsịrayịlị̃ drị́ 'dĩ kí ũkpó sĩ sĩ ãngũ ĩ'ba drị̃ a'bejó. Ã'dusĩku jọ kí, 'bá 'dĩ drĩ kí mụ ku, “Ãma mụ ũdrãlé pírí!”

34 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ tra kí dó ãnáfóró ãkụ́kị́ kóru rĩ kí, ãko sĩ mũkátĩ u'béjó rĩ kí abe umbé kí dó kí bõngó sĩ ãngũ ãlu gá sĩ kí gĩjó kọ́trọ́ gá.

35 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ idé kí cécé Mụ́sã 'bã lũlé ĩ'baní rĩ áni, a'ị́ kí ãko idélé sílĩvã sĩ, gólũdĩ sĩ ãzíla bõngó sụ̃lé sụ̃sụ̃ rĩ kí 'bá Mĩsịrị̃ gá rĩ 'badrị̃.

36 Úpí fẽ ásị́ ị̃gbẹ̃ 'bá Mĩsịrị̃ gá rĩ 'baní ndre kí dó sĩ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí múké ãzíla 'bá Mĩsịrị̃ drị̃ fẽ kí dó sĩ ĩ'baní ãko ĩ'bã kí a'ị́lé rĩ kí rá; upa kí dó sĩ 'bá Mĩsịrị̃ drị̃ kí 'bã málĩ kí rá.

37 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ i'dó kí dó ãcị̃ angájó táwụ̃nị̃ Rãmãsẹ́sị̃ gá trũ mụjó táwụ̃nị̃ Sụ̃kọ́tị̃ gá. 'Bá ãgọbị rú mụlépi pá sĩ rĩ kí ãni rú 600,000 ala gá ũkú kí anzị́ŋá kí abe úlã kí ku.

38 'Bá ũ'bí ãzí mụ kí ĩ'ba abe ĩndĩ, dro kí ãnãkpá ũ'bí, ị̃ndrị́, kãbĩlõ ãzíla tị̃ kí abe.

39 Ãnáfóró ĩ'bã kí ajílé Mĩsịrị̃ gâlé rĩ sĩ idé kí mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ kî, ã'dusĩku ádró kí angájó Mĩsịrị̃ gâlé rĩ sĩ ũkpó sĩ ãnáfóró ãkụ́kị́ kóru rĩ trũ, ịsụ́ kí dó sáwã sĩ ĩ'baní ãkónã a'díjó ku.

40 Ílí 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'bã kí u'ájó Mĩsịrị̃ gá rĩ pírí ílí 430.

41 Ílí 430 'bã ukóŋá gá, kpere ụ'dụ́ 'dã sĩ, sụ́rụ́ Úpí drị̃ 'bã 'bá a'be kí ãngũ Mĩsịrị̃ drị́ gá rĩ rá.

42 Ãngũ 'bã adrujó ịnị́ rĩ sĩ Úpí mba 'bá kí tã nĩ ĩ'diní 'bá kí anzéjó Mĩsịrị̃ gâlé 'bo rĩ sĩ, lẽ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'bã mba kí ịnị́ ãlu 'dĩ tã Úpí ní ị̃nzị̃táŋá ru anzị ĩ'badrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâ lé rĩ kí abe pírí ílí vú sĩ.

Ãzịtáŋá ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị̃ gá rĩ

43 Úpí jọ Mụ́sã 'baní Ãrọ́nị̃ be, “'dĩ kí ãzịtáŋá ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị̃ kî: 'Bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ 'bã na kí ku.

44 'Bá ĩminí ĩgbãlé ãtí'bó ru séndẽ sĩ rĩ kí ĩmi ĩtãrã kí rá ká 'bã na kí ĩndõ,

45 wó 'bá ãmụ́ ru rĩ kí 'bá iyólé iyô rĩ abe 'bã na kí ku.

46 “Ĩzá idélé ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ drị́ rĩ úna ĩ'di jó la sĩ ĩ'di idéjó rĩ agá ũgũgõ, âfũ ịmbị́ la trũ ãmvé ku, ãzíla ânu ĩfãkã ãnãkpá la 'dã drị̃ ku.

47 'Bá ũ'bí Ịsịrayịlĩ drị̃ kí pírí 'bã nga kí ũmũ ĩnzĩtáŋá ru 'dĩ idélé rá.
48 "'Bá ãmịyọ́ŋá ru lẽlépi ũmũ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ Úpí drị gá 'dĩ ĩnzĩlépi ĩndĩ
rĩ lẽ 'bã ĩtãrã 'bá ãgọbị rú ĩ'di drịko gá rĩ kí pírí rá; ĩ'di dó sĩ adru ãngũ
'dịpị rú ĩndõ. Bá ãgọbị rú ĩtãrãlé ku rĩ 'bã na kí ũmũ 'dĩ ku.
49 Ãzịtáŋá ãlu 'dĩ 'bã vúŋá la ãzị nga 'bá ãngũ 'dịpị rú tịlé rĩ ní, ãzíla 'bá
ãmịyọ́ŋá ru rĩ ní ĩndĩ."
50 'Bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí pírí idé kí ịjọ́ kí Úpí 'bã jọlé Mụ́sã kí tị gá Ãrọ́nĩ be
rĩ áni.
51 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ cọtị Úpí anzé 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí sụ́rụ́ tị vú sĩ ãngũ
Mĩsịrĩ drị̃ agâlé rá.

13

Anzị Kãjãní rĩ kí pẽjó ndú rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî,
2 "Mí ũpẽ mání anzị kãjãní rĩ kí ndú, ã'dusĩku anzị ãgọbị kãjãní 'bá
Ịsịrayịlĩ drị̃ ãzíla ãnãkpá pírí kãjãní ágó rĩ kí mâni."
3 Mụ́sã jọ 'bá 'banî, "Ĩmi ũrã jõ ụ́'dụ́ 'dĩ 'bã ịjọ́, 'dĩ ụ́'dụ́ ándrá ĩminí
ãfũjó Mĩsịrĩ gâlé rĩ 'i, ãzíla ãngũ ĩminí ándrá sĩ adrujó alagá ãtí'bó ru rĩ 'i,
ã'dusĩku Úpí anzé ándrá ĩmi Mĩsịrĩ gâlé ãmvé drị ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ. Lẽ ĩna
mũkátĩ ãkụ́kị trũ la ku.
4 Ãndrũ ĩmbá Ãbíbũ drị 'dĩ ĩminí sĩ fũjó Mĩsịrĩ gá 'dâ rĩ 'i.
5 Úpí drĩ ĩmi ufí ãngũ 'bá kãnánĩ rú, Hịtị rú, Ãmọ́rị̃ rú, Hịvị̃ rú, ãzíla
Yẹ̃bụ́sị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí agá ĩ'diní ũyõ nalé 'i fẽ la ĩmĩ áyịpịka 'baní, ãngũ
málĩ trũ mũ'dũ-mũ'dũ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ úsã be rĩ gá 'bo, ĩmi ĩnzị̃
ũmũ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ rĩ ĩmbá Ãbíbũ drị 'dĩ sĩ.
6 Ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ 'dĩ kí agá lẽ ĩna mũkátĩ ãkụ́kị kóru rĩ áyụ, ãzíla ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ
sĩ ĩmi idé dó ũmũ Úpí nî sĩ ĩ'di ĩnzĩjó.
7 Ĩna mũkátĩ ãkụ́kị kóru rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ 'dã kí agá, ãko ãzí ãkụ́kị trũ la 'bã
indré ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, jõ ku ãkụ́kị ndrejó ãngũ ãzí agá lõkókõrí ĩmidrị̃
gá la 'bã adru yụ.
8 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ míní ũmũ 'dĩ na agá, ínze vú la anzị mídrị̃ 'banî, 'Ma ịjọ́ 'dĩ
idé íni la ịjọ́ Úpí 'bã idélé sĩ áma ũfũjó Mĩsịrĩ gâlé rá rĩ sĩ.'
9 Ũmũ 'dĩ naŋá 'bã igá mi ịjọ́ Úpí 'bã idélé míní rĩ ũrãjó ĩ'di 'bã ími anzéjó
drị ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ Mĩsịrĩ gâlé rĩ sĩ. Lẽ 'bã adru míní ãko sũlé ícétáŋá ru
drị gá ãzíla ími androko gá rĩ rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ãzịtáŋá Úpí drị̃ 'bã ãvĩ ími tị
gá ku, íngo ĩ'di ãzíla mí ũnĩ ĩ'di.
10 Ĩmi ĩnzĩ ũmũ alịjó 'bá drị̃ gâsĩ 'dĩ ãzịtáŋá ru ụ́'dụ́ pẽlé rĩ sĩ ílí ãlu-ãlu
vú sĩ.
11 "Úpí drĩ ĩmi ají ãngũ 'bá Kãnánĩ rú rĩ 'badrị̃ gá, ĩ'diní ũyõ la najó ĩminí
ãzíla ĩmĩ áyịpịka 'baní rĩ gá 'bo, ãzíla drĩ dó fẽ la ĩminí rá,
12 ĩmi anzị ãgọbị ĩmidrị̃ kãjãní rĩ kí fẽ ãnãkpá ágó kãjãní rĩ abe pírí Úpí
nî.
13 Kãyĩnõ mváŋá kãjãní rĩ mi unze la kãbĩlõ fẽjó kẹ̃jị la gá rĩ sĩ, ídrĩ lẽ
unzelé la ku mi imbe la nũ rá. Lẽ mí unze anzị ãgọbị kãjãní rĩ kí rá.
14 "Ụ́'dụ́ drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ, ngọ́tị mídrị̃ drĩ ími zị 'Ũmũ 'dĩ 'bã ífí íngoní yã?' Mi
umvi la, 'Úpí ayú drị ũkpó ĩ'didrị̃ 'i sĩ ãma ũfũjó Mĩsịrĩ gâlé, ãngũ ãmaní
ándrá adrujó ãtí'bó ru rĩ gá.
15 Fãráwũ drị̃ ũnzĩ sĩ uga ándrá ãmaní ãfũlé úmgbé, Úpí ụ'dị ándrá
anzị ãgọbị ãzíla ãnãkpá ágó kãjãní Mĩsịrĩ gá rĩ kí pírí. Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ãma ní

ãnãkpá ágó kãjãní rĩ kí fẽjó Úpí ní 'dĩ, ãzíla ãma anzị ãgọbị kãjãní ãmadrị̃ kí unze ãję̃ sĩ.'
16 Lẽ ũmų̃ 'dĩ 'bã adru ĩminí ãko sų̃lé ícétáŋá ru drị gá ãzíla ĩmi androko gá rĩ áni sĩ ĩmi igájó Úpí unze ándrá ĩmi Mị̃sị́rị̃ gâlé drị ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ."

Ũrụ́'bũ̃ ãnzị rĩ kí Ãcí be

17 Fãráwũ la mụ 'bá kí a'belé mụlé 'bo, Ãdróŋá 'de kí drị̃ ãngũ 'bá Fị̃l̃ị̃s̃ị̃t̃ị̃n̄ị̃ rú rĩ 'badrị̃ gâsĩ ku, táni ĩ'diní adrujó ãni rú rá tí, ã'dusĩku Ãdróŋá jọ, "Ã'dị́ drĩ mụ 'delé 'bo, 'bá 'dĩ kí ru ũrãtáŋá uja sĩ gõjó vúlé Mị̃sị́rị̃ gâlé.
18 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'de kí drị̃ nĩ, pi kí dó sĩ ru gę̃rị̃ sĩ mụjó kõtórõ gâsĩ drị̃ jajó sĩ mụjó Mĩrĩ Ika rĩ gâlé. 'Bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ fũ kí Mị̃sị́rị̃ gá 'dâ bábá ãko ĩ'badrị ã'dị́ 'dịjó rĩ kí trũ."
19 Mụ́sã 'dụ ĩfãkã Yũ̃sụ́fũ̃ drị̃ kí ĩ'di be ĩndĩ, ã'dusĩku Yũ̃sụ́fũ̃ fẽ ándrá anzị Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ 'baní ũyõ nalé, Yũ̃sụ́fũ̃ jọ, "Ãdróŋá drĩ ĩmi ãzã ko rá ĩ'dụ jõ áma ĩfãkã kí ĩmi abe ĩndĩ."
20 'Bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ a'be kí Sũ̃kọ́t̃ị̃ mụ kí rĩlé Ĩtámũ gá, 'dĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ 'bã i'dóŋá gá.
21 Jõ ị̃t̃ṹ sĩ Úpí la mụ kí drị̃l̃ẹ́ gá ũ̃rụ́'bũ̃ i'dálépi ị́dị̃ŋâ áni rĩ sĩ, jõ ị̃n̄ị̃ sĩ ĩ'di mụ ãcí i'dálépi ị́dị̃ŋâ áni rĩ sĩ ĩ'baní ãngũ jịjó kí dó sĩ acị ị̃t̃ṹ sĩ ãzíla ị̃n̄ị̃ sĩ.
22 Ũ̃rụ́'bũ̃ ị́dị̃ŋâ áni ãnzị ị̃t̃ṹ sĩ rĩ ãzíla ãcí ị́dị̃ŋá ru ãmbógó ị̃n̄ị̃ sĩ rĩ ĩdã kí ru 'bá 'dĩ kí drị̃l̃ẹ́ gá 'dãá ku.

14

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
2 "Ílũ 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ 'baní ru ujajó vúlé ãzíla sĩ ru trajó ãni rú Pĩ Hãh̃ị̃rọ́t̃ị̃ gá 'dĩ drĩdríŋĩ̃ Mĩgĩdọ́l̃ị̃ 'bã ãni Mĩrĩ Ika rĩ be rĩ gá. 'Bã tra kí ru ãni rú Mĩrĩ tị gá, pị̃rị̃-pị̃rị̃ wókõ Bãálĩ Zẽfónĩ drị̃ gá.
3 Fãráwũ la dó ũrã la, 'Bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ kí dó wãyá co ásé agá ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dĩ.'
4 Ma Fãráwũ ásị 'bã mbalé mba-mbã, ĩ'di dó sĩ kí vú dro. Ma dó d̃ĩzã ị̃sụ́ Fãráwũ rụ̃ sĩ ãsĩkárĩ̃ pírí ĩ'didrị̃ kí abe, 'bá Mị̃sị́rị̃ drị̃ kí dó sĩ nị̃ la ma Úpí 'i." Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ idé kí dó ị̃jọ́ kí cécé lũlé ĩ'baní rĩ áni.
5 Ála mụ lũlé la úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ ní 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ mụ kí 'bo, Fãráwũ kí 'bá ĩ'didrị̃ ãmbogo rú rĩ abe uja kí ĩ'bã ũrãtáŋá 'bá 'dĩ kí drị̃ gá rĩ rá jọ kí, "Ị̃jọ́ ãmaní idélé íni rĩ ã'du? Ãma a'be 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ kí mụlé rá ãzíla ãma ãvĩ kí vâ ãzị̃ jõ ĩ'bã kí ngalé ãmaní rĩ kí rá!"
6 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ itú dó gárĩ ã'dị́ drị̃ kí bábá ãzíla 'dụ dó ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ kí trũ mụjó.
7 'Dụ dó fãrásĩ gárĩ ã'dị́ drị̃ selépi múké ãndânĩ rĩ kí 600 ãzíla fãrásĩ pírí Mị̃sị́rị̃ gá 'dãá rĩ kí trũ, ãmbogo la kí drị̃ celépi rĩ abe.
8 Úpí 'bã Fãráwũ úpí Mị̃sị́rị̃ drị̃ 'bã ásị mbalé ũkpómgboroto rú, inga dó sĩ ásị la 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ kí vú bĩjó, ĩ'bã kí fũjó drị̃ ũkpõ sĩ rĩ sĩ.
9 Ãsĩkárĩ Mị̃sị́rị̃ drị̃ bĩ kí 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ kí vú, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dị́ drị̃ kí, ãzíla 'bá cę̃lépi la rĩ kí, ãsĩkárĩ kí abe pírí, ị̃sụ́ kí 'bá 'dĩ tra kí ru ị̃yị́ tị gá ãni rú Pĩ Hãh̃ị̃rọ́t̃ị̃ 'bã wókõ ãzí Bãálĩ Zẽfónĩ rĩ gá.
10 Fãráwũ la mụ kí ũŋmĩlé 'bo, 'bá Ị̃sị̃rayị́l̃ị̃ drị̃ ndre kí ãngũ kí ũngúkú gâlé, ndre kí 'bá Mị̃sị́rị̃ gá rĩ kí kí vú ãbĩ agá. Acá kí ũ̃rị̃ sĩ ãzíla awá kí dó sĩ Úpí rụ́.

11 Jọ kí Mṹsã nî, “Mí ají ãma ũdrãlé kõtórõ agá 'dõlé ãngũ 'bã adrujó yụ
sĩ 'bá kí ĩsĩjó Mĩsịrĩ gâlé rĩ sĩ yã? Míní idélé íni 'dĩ dó ã'du míní sĩ ãma
anzéjó Mĩsịrĩ gâlé rá?
12 Ãjọ ándrá míní Mĩsịrĩ gá 'dãá, ‘Mí a'be ãma, lẽ ãnga ãzị 'bá Mĩsịrĩ gá
rĩ 'banî rĩ gá ku yã?’ Ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ sĩ ãzị ngajó 'bá Mĩsịrĩ gárĩ
'banî ndẽ ãmaní ũdrãjó ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ rĩ rá!”
13 Mṹsã umvi 'bá 'baní, “Ĩmi idé ũrĩ sĩ ku. Ĩtu pá ũkpó ru ĩmi mụ ú'dî'da
patáŋá Úpí 'bã mụlé i'dalé ĩminí ãndrũ rĩ ndrelé rá. 'Bá Mĩsịrĩ drị ĩminí
ndrelé ãndrũ 'dĩ kí ĩmi icó kí ndrelé ĩdị ku.
14 Úpí la mụ ã'dị 'dịlé ĩminí nĩ, lẽ ĩmi adru dríŋá.”
15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî, “Mi awá sĩ ãzãkoma ndrũjó má rṹ
ã'du ịjọ́ sĩ? Íjọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'baní 'bã mụ kí drĩ gá.
16 Mí ĩjũ ími drị Mĩrĩ drĩ gá ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩyị la dó sĩ ru awa 'bá Ịsịrayịlĩ drị
'bã za kí rú sĩ ãngũ ã'í gâsĩ.
17 Ma 'bá Mĩsịrĩ drị kí ásị 'bã mbalé mba-mbã ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ fi kí vú
gâsĩ. 'Dãá ma dó sĩ dĩzã ịsṹ Fãráwũ drị, ãsĩkárĩ ĩ'didrị kí pírí, gárĩ ã'dị drị
kí ãzíla ãgọbị cẽlépi fãrásĩ sĩ rĩ kí abe pírí.
18 'Bá Mĩsịrĩ drị kí dó sĩ nĩ la ma Úpí 'i, ádrĩ dó dĩzã ịsṹ Fãráwũ rṹ sĩ,
gárĩ ĩ'didrị ã'dị drị kí, ãzíla ãgọbị cẽlépi fãrásĩ sĩ rĩ 'badrị 'bo rĩ gá.”
19 Cọtị mãlãyíkã Ãdróŋá drị tá ãsĩkárĩ Ịsịrayịlĩ drị kí drĩ celépi nĩ rĩ uja
dó ru kí ũngúkú gâlé ru. Ṹrṹ'bũ ãnzị ịdịŋá áni rĩ ajá ru kí drĩlẹ́ gâlé rĩ sĩ
kí ũngúkú gá,
20 ãzíla amṹ dó pá tulé ãsĩkárĩ Mĩsịrĩ 'badrị kí drĩdríŋĩ gá 'bá Ịsịrayịlĩ
'badrị abe. Ịnị-ãrã ũrṹ'bũ ájí ịnị wókõ ãzí rĩ nî ãzíla ãngũ ule wókõ ãzí rĩ
nî, 'bá ãzí rĩ ca kí 'bá ãzí rĩ 'ba rṹ ãni rú ku ịnị 'dã sĩ pírí.
21 'Dã 'bã vúlé gá Mṹsã ĩjũ ru drị ĩyị drĩ gá, ịnị 'dã agá 'dãá pírí Úpí dro
ĩyị gõjó vúlé ãlṹkṹkũ ũkpó angálépi ĩtṹ 'bã ãfũ agâlé la sĩ, ãngũ acá dó sĩ
ã'í ru, ĩyị awa dó ru,
22 ãzíla 'bá Ịsịrayịlĩ drị za kí mĩrĩ agâ sĩ ãngũ ã'í gâsĩ, ĩyị tu pá cí Bõrõ
áni drị ĩjị gá ãzíla ãndá gá.
23 Ãsĩkárĩ Mĩsịrĩ drị bĩ kí 'bá Ịsịrayịlĩ drị kí vú, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ
ã'dị drị kí, 'bá cẽlépi la rĩ kí abe fi kí ĩyị agâlé ĩndĩ.
24 Ãngũsãrã sĩ Úpí andré ãngũ vũrṹ 'dõlé ũrṹ'bũ ãnzị ịdịŋá áni ãzíla ãcí
ịdịŋá áni ãmbógó rĩ agâ sĩ ãsĩkárĩ Mĩsịrĩ drị 'ba rṹ ãzíla drĩ la 'be kí dó ru
rá.
25 Úpí unze gárĩ ã'dị drị fãrásĩ 'bã kí selé rĩ 'bã pá kí rá, 'bã cẽ kí rú sĩ tí
be nĩ. 'Bá Mĩsịrĩ drị jọ kí, “Úpí la ã'dị 'dị 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'baní nĩ! Lẽ ãma
ĩdã kí ãma ĩ'ba rṹ 'dâ rá.”
26 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî, “Mí ĩjũ ími drị Mĩrĩ drĩ gá, ịjọ́ 'dĩ
sĩ ĩyị la dó sĩ ãgõ vúlé 'dõlé 'bá Mĩsịrĩ drị kí ịmvṹjó fãrásĩ ãzíla 'bá cẽlépi
fãrásĩ sĩ rĩ kí abe.”
27 Mṹsã ĩjũ dó drị Mĩrĩ drĩ gá, ãzíla ãngũ 'bã ụwị agá 'dĩ Mĩrĩ ãgõ dó
ũkpó ĩ'diní údu rĩ trũ vúlé. 'Bá Mĩsịrĩ drị 'bã kí apá agá, Úpí iti kí ĩyị agá
lé.
28 Ĩyị icí dó ru vúlé aku dó gárĩ ã'di drị kí, 'bá fãrásĩ cẽlépi rĩ kí trũ, mgbã
rĩ gá aku ãsĩkárĩ Fãráwũ drị 'bá Ịsịrayịlĩ drị kí vú bĩlépi Mĩrĩ agâlé 'dĩ kí
pírí. Ãzí ãlu ru palépi rá la 'dá yụ.
29 Wó 'bá Ịsịrayịlĩ drị za kí ĩyị agâ sĩ ãngũ ã'í gâsĩ, ĩyị tu pá cí Bõrõ áni
drị ĩjị gá ãzíla drị ãndá gá.

30 Ụ'dụ́ 'dã sĩ Úpí pa 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí 'bá Mį̃sị́rį̃ drį̃ kí drị́ gá nĩ ãzíla 'bá
Ịsịrayị́lį̃ drį̃ ndre kí ãvũ 'bá Mį̃sị́rį̃ drį̃ 'badrį̃ kí 'bárá cínákí drį̃ gá į̃yị́ tị gá
'dãá.
31 'Bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí mụ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drị́ 'bá Mį̃sị́rį̃ gá rĩ 'ba rụ́
'dĩ ndrelé, ũ̃rį̃ rụ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí ị́jọ́ Úpí 'bã idélé 'dĩ kí sĩ ãzíla 'bã kí dó
ã'į̃táŋá ĩ'badrį̃ Úpí kí drį̃ gá ãtí'bó ĩ'didrį̃ Mụ́sã be.

15

Úngó Mụ́sã 'bã ngolé rĩ

1 Mụ́sã kí 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí abe ngo kí úngó 'dĩ Úpí nî:
"Ma úngó ngo Úpí ní, ã'dusĩku ndẽ ã'dị́ rá ĩnga rú la ụrụgá.
Fãrásĩ kí 'bá cę̃lépi drį̃ la gá rĩ abe u'bé kí į̃yị́ agá.
2 Úpí ĩ'di ũkpõ mádrį̃ 'i ãzíla ma úngó ngo ĩ'dinî;
Ĩ'di 'bá áma palépi rĩ 'i.
Ĩ'di Ãdróŋá mádrį̃ 'i, ma ĩ'di ịcụ́ jã 'dâ,
Úpí má átẹ̃pị drį̃, ãzíla ma ãmbõgõ ĩ'didrį̃ ungo.
3 Úpí ĩ'di 'bá ã'dị́ 'dịlépi rĩ;
rụ́ la Úpí 'i.
4 Fãráwũ 'bã gárĩ ã'dị́ drį̃ kí ãsĩkárĩ abe
u'bé kí į̃yị́ agá.
Ãsĩkárĩ ãmbogo Fãráwũ drị́ múké ãndânĩ rĩ kí
ịmvụ́ kí Mĩrĩ Ika rĩ agá.
5 Į̃yị́ kị́rị́ rĩ aku kí drį̃ cí;
'De kí į̃yị́ į̃ndụ́ gâlé cécé írã áni.
6 Úpí, ími drị́ ãndá rĩ,
i'da ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ 'i.
7 Ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ
mí u'bé 'bá ími lẽlépi ku rĩ kí vũ̃rụ́.
Ínzį̃ ũmbã mídrị́ ãcí ru rĩ kí drį̃ gá;
Ivé kí rúmú-rúmú ásé áni.
8 Ũlí míní vúlé ũmvu sĩ rĩ
tra į̃yị́ ụrụ gá.
Į̃yị́ umvúlépi tũlãtũlã rĩ tra ru ãzíla tu pá Bõrõ áni;
į̃yị́ į̃yị́ 'bã ágádrį̃ gá kị́rị́ rĩ tra ru ulílé ũkpó ru.
9 Mẹ̃rọ́'bá ịpị́ kí ru,
'Ma kí vú bĩ, ma kí arụ́ rá.
Ma ãko ĩ'badrị́ mání arálé rĩ kí awa;
Áma 'a la aga kî sĩ.
Ma ménéŋá mádrį̃ anzé,
ma kí į̃lį̃kį̃ ĩ'di sĩ.'
10 Wó ívu kí ũlí ími ũmvu gá rĩ sĩ,
ãzíla į̃yị́ aku kí drį̃ rá.
'De kí į̃yị́ į̃ndụ́ gâlé
cécé írã 'bã 'delé į̃yị́ ũkpó agá rĩ áni.
11 Úpí, ã'di 'i ãdroŋa kí agá mî áni la nĩ yã?
Ã'di 'i mî áni rĩ gá nĩ?
Dį̃zã rú ãzíla ãlá ru,
Ãzị́ míní ngalé rĩ ũ̃sũ̃táŋá ru
12 Mí ĩjũ ími drị́ ãndá rĩ

Vũ uti mẹ́rọ́'bá kí rá.
13 Lẽtáŋá mídrị́ a'délépi ku rĩ sĩ,
í'de 'bá míní anzélé rĩ kí drị̃.
Ũkpõ mídrị̃ sĩ mi kí andre tẽ,
ãngũ ãlá míní sĩ u'ájó rĩ gá.
14 Sụ́rụ́ drĩ kí are la ãzíla kí yã-yã;
ũcõgõ la 'bá Fị̃lị̃sị̃tị̃nị̃ gá rĩ kí rụ cí.
15 Drị̃lẹ́ Ídõmũ gá rĩ kí idé ũ̃rị̃ sĩ,
Drị̃lẹ́ Mũ̃wábũ̃ gá rĩ kí ũ̃rị̃ la kí rụ yãŋá trũ,
'bá Kãnánĩ drị̃ kí aká ralé sụ́sụ́ ru;
16 ũ̃rị̃ ãmbógó la fi kí ásị́ gá nĩ.
Drĩ kí drị́ ũkpó mídrị̃ ndre
kí pá tu ãvẽ̃vị̃ kóru ũ̃rị̃ sĩ
kpere 'bá mídrị̃ 'bã kí alị agá, Úpí,
kpere 'bá míní apálé rĩ 'bã kí alị agá.
17 Mi kí ají ãzíla mi kí iri
'bé mídrị̃ drị̃ gá,
ãngũ míní idélé míní sĩ u'ájó rĩ gá Úpí,
ãngũ ãlápítí, Úpí míní idélé drị́ mídrị̃ sĩ rĩ 'i.
18 Úpí mi adru Úpí ru jã 'dâ.”

Úngó Mị̃rị̃yãmũ 'bã ngolé rĩ

19 'Bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí alijó ị̃yị́ agá ãngũ ã'í rĩ drị̃ gâsĩ rĩ sĩ, Fãráwũ 'bã fãrásĩ kí, gárĩ ã'dị́ drị̃ kí, 'bá cẽ̃lépi la rĩ kí abe fi kí ị̃yị́ agâlé, Úpí ají ị̃yị́ kí drị̃ akulé mũ'dũ.
20 Nábị̃ ũkú ru Mị̃rị̃yãmũ Ãrọ́nị̃ 'bã ámvọ́pị a'dụ́ kụ́lị̃mvá drị́ gá, ãzíla ũkú pírí bĩ kí ĩ'di vú, ãko ĩ'badrị̃ úngó drị̃ trũ ãzíla úngó tuŋá trũ.
21 Mị̃rị̃yãmũ ngo úngó ĩ'banî
“Ma úngó ngo Úpí ní, ã'dusĩku ndẽ ã'dị́ rá înga rụ́ la ụrụgá.
Fãrásĩ kí 'bá cẽ̃lépi drị̃ la gá rĩ kí abe u'bé kí ị̃yị́ agá.”

Ị̃yị̃ ũ̃jị̃ rĩ

22 Ị̃jọ́ 'dã 'bã vúlé gá Mụ́sã 'de dó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃ Mĩrĩ Ika rĩ gá rĩ sĩ, mụ kí dó ãngũ kõtórõ ru Sụ́rị̃ gá. Acị́ kí ãngũ kõtórõ rú rĩ agá ụ́'dụ́ na ịsụ́ kí ị̃yị́ ku.
23 Kí mụ acálé Márã gá 'bo, icó kí ị̃yị́ 'dãá rĩ mvụlé ku ã'dusĩku ị̃yị̃ ũ̃jị̃-ũ̃jị̃. (Ị̃jọ́ 'dĩ bãsĩ ĩ'baní ãngũ 'dã 'bã rụ́ 'dajó Márã 'i 'dĩ.)
24 'Bá unu kí Mụ́sã ụrụ'bá gá, jọ kí, “Ãma dó mụ ã'du mvụlé?”
25 Mụ́sã 'bã mãmálá Úpí drị̃lẹ́ gá, ãzíla Úpí i'da ĩ'diní ife dụ́lụ́. 'Be ife ị̃yị́ agá, ãzíla ị̃yị̃ uja dó sĩ ru ãjị̃-ambamba rú mvụlé mvụ-mvũ̃.
Ãngũ 'dã gá 'dãá Úpí azị ãzĩ́táŋá ĩ'baní, ãzíla ũ̃'bị̃ sĩ kî.
26 Jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ tị are múké-múké, ãzíla ĩdrĩ ĩ́jọ́ áma mịfị̃ gá múké rĩ kí idé áyụ, ĩdrĩ ásị́ 'bã ãzĩ́táŋá mání azịlé rĩ kí tãmbajó rá, Má icó ãyánĩ ándrá mání ajílé 'bá Mị̃sĩ́rị̃ gá rĩ kí drị̃ gá rĩ ajílé ĩmi drị̃ gá ku, ã'dusĩku ma Úpí ĩmi adrílépi rĩ 'i.”
27 'Bá 'dĩ mụ kí dó Ị̃lị̃mũ̃ gá, 'dãá ị̃yị́ kídí ru rĩ kí mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃, ãzíla káci kí kãlị́ ázị̃rị̃, ãzíla ri kí dó ị̃yị́ tị gá 'dãá ãni rú.

16

'Bá 'bã kí unujó ãkónã ãkõ sĩ rĩ

1 'Bá ũ'bí Ịsịrayịlị̃ drị̃ ko kí dó pírí drị̃ mụlé angájó Ị̃lịmụ̃ gá rĩ sĩ ãzíla
ca kí dó kõtórõ umvelé Sínĩ rĩ gá, 'dĩ drĩdríŋĩ̃ Ị̃lịmụ̃ 'badrị́ Sĩnáyĩ be rĩ gá
ĩmbá ị̃rị̃ rĩ 'bã ụ́'dụ́ mụdrị́ drị̃ tõwú rĩ sĩ 'dĩ ĩ'baní ãfũjó Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ sĩ.
2 Kõtórõ agâlé ũ'bí Ịsịrayịlị̃ drị̃ unu kí Mụ́sã kí ụrụ'bá gá Ãrọ́nị̃ be.
3 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ jọ kí ĩ'baní, "Ãdrĩ ándrá ũdrã agá Úpí drị́ gá Mị̃sị́rị̃ gâlé
la ándrá múké. Ãma ándrá ĩzá na ĩyõ rú ĩ'di ca ãmaní rá ãzíla ãma ándrá
ãkónã na agá ãmaní lẽlé rĩ áni, wó ĩmi ají ãma lú kõtórõ 'dĩ agá 'dõlé sĩ
ãma ụ'dị́jó pírí ãbị́rị́ sĩ."
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ vâ Mụ́sã nî, "Índre ma mụ ãkónã fẽlé angájó
'bụ̃ gâlé ĩminî, ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ 'bá 'bã mụ kí ãkónã calépi ĩ'baní ụ́'dụ́ 'dã sĩ
rá rĩ atrálé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma kí ụ̃'bị̃ kí nõ sĩ icó ãzị́táŋá mádrị̃ kí vú ũbĩlé rá yã
jõku yụ yã rĩ.
5 Ụ́'dụ́ ázíyá Sãbị́tị̃ ãlu-ãlu drị̃ sĩ, drĩ kí ãko ĩ'baní tralé rĩ kí idé ajílé jó
agá, 'bã adru dó ĩyõ rú pâlé ị̃rị̃ sĩ, 'bã ndẽ jõ tralé ụ́'dụ́ ãzí 'dã 'badrị́ gá rĩ
kí rá."
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã kí Ãrọ́nị̃ be jọ kí 'bá pírí Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní, "Ĩndró 'dĩ sĩ
ĩmi dó nị̃ la rá ĩ'di Úpí ĩmi ajílépi angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé rĩ 'i,
7 ãzíla ụ̃'bụ́tị sĩ ĩmi dị̃zã Úpí drị̃ ndre, ã'dusĩku are ununuŋá ĩminí unujó
ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ rá. Ãma dó ã'di 'i ĩminí sĩ unujó ãma ụrụ'bá gá?"
8 Mụ́sã jọ vâ, "Ĩmi nị̃ la 'dĩ Úpí 'i ĩ'diní ĩminí ĩzá fẽjó najó ĩndró sĩ ãzíla
ãkónã ĩminí lẽlé rĩ fẽjó ụ̃'bụ́tị sĩ rĩ sĩ, ã'dusĩku are ununuŋá ĩmidrị́ ĩ'di
ụrụ'bá gá rĩ rá. Wó ãma ã'di kî? Adru ĩmi 'dĩ unu ãma ụrụ'bá gá la ku,
wó ĩmi 'dĩ unu Úpí ụrụ'bá gá."
9 Mụ́sã jọ Ãrọ́nị̃ ní, "Íjọ 'bá ũ'bí Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní pírí, 'bã amụ́ kí Úpí
drị̃lẹ́ gá, ã'dusĩku are ununuŋá ĩ'badrị̃ rá."
10 Ãrọ́nị̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá ũ'bí pírí Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí abe 'dĩ gá 'dâ, ndre kí
ãngũ kõtórõ agâlé, ãzíla dị̃zã Úpí drị̃ i'da ru ụ̃rụ́'bụ̃ agá.

Ãdróŋá 'bã Mãnã kí fẽjó Ãlí'boŋá trũ rĩ

11 Úpí jọ Mụ́sã ní,
12 "Má are ununuŋá 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'badrị̃ 'bo. Íjọ ĩ'baní, 'Ị̃tọ́lọŋá sĩ ĩmi
ĩzá na, ãzíla ụ̃'bụ́tị sĩ ĩmi aga ãkónã sĩ rá. Ĩmi dó sĩ nị̃ la ma Úpí Ãdróŋá
ĩmidrị̃ 'i.' "
13 Ĩndró 'dã sĩ ãlí'boŋá amụ́ kí ãzíla uri kí ãngũ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'bã kí
bụ́rụ́jọ́ kí drõjó rĩ gá pírí, ãzíla ụ̃'bụ́tị sĩ andrẹlị́ká ka ãngũ drị̃ gá fumgbu.
14 Andrẹlị́ká la mụ ụngụ́lé 'bo, ãko ãzí 'be ãngũ drị̃ cí.
15 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ kí mụ ndrelé la 'bo, nị̃ kí ãkõ ã'du yã rĩ gá ku i'dó kí
ru ụzị́lé cénĩ-cénĩ rú, "Ãko 'dĩ ã'du?"

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã jọ ĩ'baní, "'dĩ bã sĩ ãkónã Úpí 'bã fẽlé ĩminí nalé rĩ 'i.
16 Úpí fẽ ãzị́táŋá, 'Lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tra ãkónã ĩ'diní lẽlé rĩ áni. Í'dụ 'bá
ãlu-ãlu mídrị́ lịcọ́ gá rĩ 'baní ĩ'di bãkụ́lẹ̃ ị̃rị̃-ị̃rị̃ calépi ĩ'baní rá rĩ sĩ.' "
17 'Bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ idé kí cécé lũlé ĩ'baní 'dã áni, 'bá ãzí rĩ tra kí ãkónã
ĩyõ rú ãzí rĩ tra kí were rú.
18 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã ĩ'baní tralé rĩ kí ụ̃'bị̃lé 'bo, 'bá tralépi la ĩyõ rĩ 'baní
adru ambamba ku, ãzíla tralépi la were rĩ 'badrị̃ adru kí dọ́dọ́ ku. 'Bá pírí
tra kí ãkónã calépi ĩ'baní lẽlé rĩ vú sĩ.
19 Mụ́sã jọ ĩ'baní, "'Bá ãzí 'bã mba jõ tã la cajó kpere ụ̃'bụ́tị gá ku."

20 Wó 'bá ãzí rĩ are kí Mṹsã 'bã tị ku mba kí tã la kpere ṹ'bṹtị gá. Ĩ'di
mụ calé ṹ'bṹtị sĩ ãkónã ci kí dó ṹ'bụ rú i'dó kí dó ngṹlé ngṹngṹ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
Mṹsã u'á ĩ'baní ũmbã sĩ.
21 Ṹ'bṹtị ãlu-ãlu sĩ 'bá ãlu-ãlu ri tralé la ĩ'diní lẽlé rĩ áni; ĩ̃tṹ drĩ aká ãcí
ru 'bo, tá acelépi rĩ kí aká rá.
22 Ṹ'dṹ ázíyá rĩ sĩ, tra kí ãkónã ĩyõ rú bãkṹlẽ sụ 'bá ãlu-ãlu sĩ pâlé ĩ̃rĩ̃.
'Bá drĩ̃lẽ ru ũ'bí 'badrĩ̃ amṹ kí pírí ãzíla lũ kí ị́jọ́ la Mṹsã ní.
23 Mṹsã jọ ĩ'baní, "Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ Úpí 'bã azị́lé rĩ: Drṹsĩ̃ ĩ'di Sãbátũ ṹ'dṹ ãlá
avị́jó Úpí 'bã 'bãlé ndú sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i. Ĩmi u'bé ãko ĩminí lẽlé u'bélé rĩ kî,
ãzíla ĩmi a'dí ãko ĩminí a'dílé rĩ kî. Ĩmba ị́mbị́ la kí tã 'bãlé bṹlṹ gá ṹ'dṹ
drṹsĩ̃ rĩ nî."
24 Mba kí tã la kpere ṹ'bṹtị gá cécé Mṹsã 'bã azị́lé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla ci
ṹ'bụ rú ku jõku ngṹ ku.
25 Mṹsã jọ, "Ĩna ãndrũ ĩ'di, ã'dusĩku ãndrũ ĩ'di Sãbátũ ṹ'dṹ ãlá avị́jó Úpí
'bã 'bãlé ndú sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i ãzíla ĩmi icó ãkónã ịsṹlé ãngũ drĩ̃ gá ãmvêlé
ku.
26 Ṹ'dṹ ázíyá rĩ kí agá, ĩtra ãkónã ĩmidrĩ̃ kî, wó ṹ'dṹ ázĩ̃rĩ̃ rĩ la adru
Sãbátũ, ãko ãzí ãkónã rú la 'bã adru ala gá 'dáyụ."
27 Wó ṹ'dṹ ãlu Sãbátũ drĩ̃ 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ fũ kí tí mụlé ãkónã tralé, wó
ịsṹ kí ku.
28 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî 'bã jọ, "'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'dĩ ĩmi ãzị́táŋá
mádrĩ̃ kí gã tã mbalé úmgbé ṹ'dṹ íngõpí yã?
29 Ĩndre drĩ ma Úpí 'i, áfẽ ĩminí Sãbátũ sĩ avị́jó ṹ'dṹ ázíyá sãbị́tĩ̃ ãlu-ãlu
drĩ̃ sĩ, ĩmi ãkónã tra ṹ'dṹ ĩ̃rĩ̃ ãni. 'Bá pírí 'ba u'á kí ãngũ ãlu gá ṹ'dṹ sãbátũ
drĩ̃ sĩ; 'bá ãzí 'bã fũ ãmvé ku."
30 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá avị́ kí dó ṹ'dṹ ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ.
31 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ umve kí ãkónã 'bã rṹ mãnã. I'dá ándrá cécé ũri ãzí
ífí imve la áni ãzíla ãjị́ la ándrá cécé mũkátĩ idélé ãnṹ sĩ rĩ drĩ̃ áni.
32 Mṹsã jọ ĩ'baní, "Ãzị́táŋá Úpí 'bã fẽlé rĩ íni: Ĩ'dụ mãnã bãkṹlẽ ãlu ãzíla
ĩmba tã la anzị ĩmidrĩ̃ drĩ̃lẽ gâlé rĩ 'banî, kí dó sĩ ãkónã ándrá mání fẽlé
ĩminí nalé kõtórõ agá 'dãá mání ĩmi anzéjó Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé rĩ ndre."
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Mṹsã jọ Ãrọ́ñĩ̃ ní, "Í'dụ úmvú lṹrṹlṹrṹ rú la í'bã mãnã bãkṹlẽ
ãlu ala gá. Í'bã ĩ'di Úpí drĩ̃lẽ gá tã la mbajó anzị ĩmidrĩ̃ drĩ̃lẽ gâlé rĩ 'banî."
34 Ãrọ́ñĩ̃ are ị́jọ́ Úpí 'bã azị́lé Mṹsã ní 'dã rá, idé cécé lũlé ĩ'diní mãnã ị́jọ́
vú nzejó rĩ 'bãjó sĩ tã la mbajó rá.
35 'Bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ na kí dó mãnã ílí kãlị́ sụ, kpere ĩ'baní acá agá ãngũ
ĩ'bã kí sĩ ri jó rĩ gá; na kí dó mãnã kpere ĩ'baní ca agá lõkókõrí Kãnánĩ drĩ̃
gá.
36 (Ãko ã'í rĩ 'bã ṹ'bĩ̃ŋá ífã rĩ ají kí ru lítã kãlị́ ĩ̃rĩ̃ rĩ be.)

17

Ỵyị́ ãfũlépi írã agá rĩ

1 'Bá ũ'bí Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ ko kí dó drĩ̃ pírí mụlé kõtórõ umvelé Sínĩ gâlé wãyá
co trũ Úpí 'bã ãzị́táŋá la fẽjó rĩ áni. Mụ kí dó rilé Rĩ̃fĩ̃dĩ̃mṹ gá, wó ỵyị́ 'bá
'baní icólé mvụlé la 'dá yụ.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá i'dó kí dó ãwãlé Mṹsã ụrụ'bá gá ãzíla jọ kí, "Ífẽ ãmaní ỵyị́
mvụlé." Mṹsã umvi ĩ'baní, "Ĩmi ãwã má be ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩmi Úpí ṹ'bĩ̃
ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"

3 Wó ĩyị̃ vị ndẽ dó 'bá kí rá, i'dó kí dó ịjọ́ jọlé Mụ́sã ụrụ'bá gá. Jọ kí ĩ'diní,
"Mí ají ãma angájó Mĩsị̃rĩ̃ gâlé ãmaní sĩ drĩ̃ cịjó ãmã anzị abe ãzíla ãnãkpá
kí trũ ĩyị̃ ãkõ sĩ sĩ ũdrãjó ã'du ịjọ́ sĩ yã?"
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã dó mãmálá Úpí drĩ̃lẹ́ gá, "Ma dó rá la 'bá
'dĩ 'baní ã'du idé? Kí bábá lẽjó áma u'béjó írã sĩ sĩ áma 'dịjó."
5 Úpí umvi Mụ́sã ní, "Ímụ 'bá kí drĩ̃lẹ́ gâlé. Í'dụ 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí
'bã ãzí kí ãzíla í'dụ vâ ími drị gá túré ándrá míní sĩ mĩrĩ umvelé Náyĩ̃lĩ̃ 'i
rĩ 'a gbãjó rĩ 'i ãzíla ímụ dô.
6 Ma mụ pá tulé ími drĩ̃lẹ́ gá 'Bé Hõrébũ gá 'dãá. Ígbã írã 'i, ĩyị̃ la dó sĩ
ãfũ alagâlé 'bá 'baní mvụlé." Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã idé dó ịjọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni 'bá ĩyõ
Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí drĩ̃ gâsĩ.
7 'Da dó sĩ ãngũ 'dã 'bã rụ́ Másã 'i ãzíla Mẽrị̃bã 'i, ã'dusĩku 'bá Ịsịrayị́lĩ̃
rú rĩ 'bã kí ãwãjó ãzíla Úpí ũ'bĩ̃jó rĩ sĩ, "Úpí ãma agá 'dâ cí yã jõku 'dáyụ?"

'Bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ kí ndẽjó rĩ

8 'Bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ amụ́ kí ã'dị 'dịlé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí abe Rĩ̃fĩ̃dĩ̃mũ̃ gá.
9 Mụ́sã jọ Yósũwã nî, "Mí ũpẽ ãgọbị ãzí kí ãgọbị ãmadrĩ̃ kí agá 'dâ mụjó
ã'dị 'dịjó 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ abe, drũ̃sĩ̃ ma mụ pá tulé 'bé drĩ̃ gá túré Ãdróŋá
drĩ̃ trũ áma drị gá."
10 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yósũwã 'dị dó ã'dị 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ kí abe Mụ́sã 'bã jọlé ĩ'diní
rĩ áni, Mụ́sã 'i, Ãrọ́nĩ̃ 'i ãzíla Hụ́rĩ̃ 'i tụ kí ụrụgá 'bé sị gâlé.
11 Mụ́sã drĩ drị inga ụrụgá, 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí ã'dị ndẽ nĩ, wó drị la drĩ
ũrõ asịjó vũ̃rụ́, 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ kí ã'dị ndẽ nĩ.
12 Mụ́sã 'bã drị la dó mụ ũrõlé 'bo, Ãrọ́nĩ̃ kí Hụ́rĩ̃ be a'dụ́ kí írã 'bãlé
Mụ́sã ní sĩ rijó drĩ̃ la gá. Ãrọ́nĩ̃ kí Hụ́rĩ̃ be tu kí pá, inga kí drị la kí ụrụgá,
'bá ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí rĩ wókõ ãzí rĩ gá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã 'bã drị ace
kí dó ũkpó ru ụrụgâ sĩ kpere ĩtụ́ 'bã 'de agá.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Yósũwã ụ'dị dó 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ kí ménéŋá sĩ.
14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní, "Ísĩ ịjọ́ 'dĩ kí bụ́kũ̃ gá sĩ ịjọ́ ũrãjó drĩ̃
la gá. Lẽ ífẽ Yósũwã 'bã are ĩ'di 'bã bị̃lẹ́ sĩ cé, ã'dusĩku ma mụ 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃
drị 'dĩ kí ụ'dị̃lé ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ pírí rá."
15 Mụ́sã sị dó ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá idéjó rĩ, 'da dó sĩ rụ́ la "Úpí fẽ mání ã'dị
ndẽlé rá 'i."
16 Mụ́sã jọ, "Ịjọ́ 'dĩ sĩ drị sulé ụrụgâlé rĩ la ca kpere úmvúke Úpí drĩ̃ rụ́.
Úpí la mụ ã'dị 'dịlé 'bá Ãmãlẹ́kĩ̃ drĩ̃ kí abe jã 'dâ!"

18

Yétẽrõ amụ́ Mụ́sã ndrelé

1 Ụ'dụ́ ãlu Mụ́sã 'bã ándrị̃pị Yétẽrõ átáló ru Mĩ̃dị́yánĩ̃ gá rĩ are ịjọ́ pírí
Ãdróŋá 'bã idélé Mụ́sã ní 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ kí abe rĩ kí, ãzíla Úpí 'bã 'bá kí
anzéjó Mĩsị̃rĩ̃ gâlé ãmvé rĩ kí rá.
2 Mụ́sã 'bã ándrị̃pị Yétẽrõ amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, ají ũkû Zĩpórã ándrá Mụ́sã
'bã tị pẽlé vúlé ĩ'di rũ̃lé rĩ 'i,
3 ãzíla ĩ'di 'bã anzị ĩrĩ̃ rĩ kí ĩndĩ. Ngọ́pĩ̃ ãlu rĩ rụ́ la Gị̃rị̃sĩ̃mũ̃ 'i ãzí rĩ rụ́
la Ĩ̃lĩ̃yázã 'i Mụ́sã jọ, "Ári u'álé 'bá ãzí 'bã ãngũ gá ãmị́yọ́ŋá ru," 'da dó sĩ
ngọ́pĩ̃ rụ́ Gị̃rị̃sĩ̃mũ̃ 'i.*

---

* **18:3** *Gị̃rị̃sĩ̃mũ̃* ífí la Ĩbũrãníyã tị sĩ "ãmị́yọ́ŋá 'i."

4 Jọ vâ, “Ãdróŋá má átẹ́pị drị̃ ko áma ãzã ãzíla apá ma úpí Mĩsị́rĩ̃ drị̃ 'bã
lẽjó áma 'dịjó rĩ sĩ,” ịjọ́ 'dĩ sĩ 'da dó ngọ́pĩ̃ rụ́ Ĩlĩ̃yázã 'i.†
5 Yétẽrõ amụ́ kí ĩzẹ́pĩ̃ Mụ́sã 'bã ũkû trũ ãzíla anzịŋá kí abe kõtórõ agá
'bé Ãdróŋá drị́ Mụ́sã 'bã kí rijó rĩ 'bã pá gá.
6 Pẽ dó ụ́'dụ́kọ́ tị Mụ́sã ní lũjó la kí amụ́ gẽrĩ̃ gá 'dĩ,
7 ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã mụ kí a'ị́lé, kí mụ drĩ̃ ụfụlé 'bo, Mụ́sã ãvũ̃ vũ̃rụ́, ãzíla
inga dó ru ĩ'di amvulé jụ́jụ́ sĩ. Zị kí ru vị́ sĩ, ãzíla mụ kí filé Hémã agâlé.
8 Mụ́sã nze Yétẽrõ ní ịjọ́ Úpí 'bã idélé úpí Mĩsị́rĩ̃ drị̃ rụ́ ãzíla 'bá Mĩsị́rĩ̃
drị̃ kí ụrụ'bá gá, ĩ'di 'bã sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí pajó rĩ kí pírí. Nze vâ ĩ'diní
ịjọ́ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã kí cãndí ịsụ́jó gẽrĩ̃ gá ãzíla Úpí 'bã kí pajó rĩ.
9 Yétẽrõ la mụ ịjọ́ Úpí 'bã idélé múké sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí pajó 'bá Mĩsị́rĩ̃
drị̃ kí drị́ gá rĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ĩ'di rá,
10 Yétẽrõ jọ, “Ícụ́ Úpí 'i, ĩ'di 'bã ĩmi apájó angájó úpí Mĩsị́rĩ̃ drị́ ãzíla 'bá
Mĩsị́rĩ̃ drị̃ kí drị́ gá rĩ sĩ! Ícụ́ Úpí 'i, ĩ'di 'bã 'bá ĩ'didrị̃ kí apájó ĩ'baní adrujó
ãtí'bó ru rĩ gá rĩ sĩ.
11 Ánĩ̃ dó ú'dî'da Úpí ndẽ ãmbõgõ sĩ ãdroŋa ãzí 'bá 'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé ãzí rĩ kí
pírí rá, ã'dusĩku idé ịjọ́ 'dĩ kí 'bá Mĩsị́rĩ̃ rú 'dĩ 'ba rụ́ 'dĩ sĩ kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃
drị̃ kí u'é agá ũnzí.”
12 Yétẽrõ Mụ́sã 'bã ándrị́pị ají dó ãko fẽlé ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú rĩ kí, ãko
ãwã'dĩfô rú fẽlé Ãdróŋá ní rĩ kí abe; ãzíla Ãrọ́nĩ̃ amụ́ kí 'bá ĩyõ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃
kí abe pírí ãkónã idélé ndú ãrútáŋá ru 'dĩ nalé Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá.

'Bá ịjọ́ lịlẹ́pi ri kí ũpẽjó rĩ

13 Drũ̃sĩ̃ íni Mụ́sã ri úmvúke ĩ'didrị̃ drĩ̃ gá sĩ 'bá kí ịjọ́ lịlẹ́. 'Bá fẽ kí ĩ'diní
sáwã sĩ avị́jó ku i'dójó ũ̃'bụ́tị sĩ kpere ĩndró sĩ.
14 Yétẽrõ lã mụ ịjọ́ Mụ́sã 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé pírí 'bo, zị Mụ́sã 'i, “Ị́jọ́
míní idélé sĩ 'bá pírí kí 'bã ịjọ́ lịjó mi 'i 'dĩ ã'du? Mi kí nga pírí mi 'i la ã'du
sĩ, 'bá pírí 'baní sĩ pá tujó ími andre gá i'dójó ũ̃'bụ́tị sĩ kpere ĩndró sĩ?”
15 Mụ́sã umvi Yétẽrõ ní, “Ã'dusĩku 'bá kí amụ́ má rụ́ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé
rĩ nĩ̃lé.
16 'Bá drĩ̃ kí ịjọ́ ịsụ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá, ála ají la mádrị́, ãzíla ma dó sĩ ịjọ́ ĩ'badrị̃
awa ã'di pịrị la nĩ jõku ã'di pịrị ku la nĩ ãzíla ma ĩ'baní ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃
kí lũ rá.”
17 Yétẽrõ jọ dó Mụ́sã ní, “Ị́jọ́ míní idélé 'dĩ adru múké ku.
18 Mi mụ ãndẽlé 'bá amụ́lépi mí rụ́ 'dĩ kí abe rá. Ãzị́ 'dĩ míní ngalé á'dụ̃sĩ
rĩ gá ambamba.
19 Mí are drĩ̃ ịjọ́ áma tị gá rĩ, ãzíla Ãdróŋá la ími ãzã ko rá. Ĩ'di múké la
míní pá tujó 'bá kí kẽjị́ gá Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ịjọ́ ĩ'bã kí ãwãjó rĩ kí lũjó
ĩ'dinî.
20 Mí imbá kí ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ ãzíla gbíyã múké rĩ kí sĩ 'bã nĩ̃ kí
rû sĩ kí ã'du idé yã rĩ gá cé.
21 Ũ'bãjó la 'dĩ drĩ̃ gá, lẽ mí ũpẽ 'bá icólépi rá rĩ kí, lẽ 'ba adru kí 'bá
idélépi ũ̃rĩ̃ sĩ Ãdróŋá sĩ rĩ kî, icójó ásị́ tịjó kí drĩ̃ gá rá ãzíla 'bá séndẽ sĩ 'ba
mịfị́ sajó rĩ ngũ̃lépi ũnzí rĩ kî. Í'bã kí ãmbogo rú ịjọ́ lịlẹ́ 'bá álĩfũ drị̃ kí, 'bá
túrú drị̃ kí, 'bá kãlị́ tõwú drị̃ kí, ãzíla 'bá mụdrị́ drị̃ kí drĩ̃lẹ́ gá.
22 Ífẽ 'bã nga kí ãzị́ 'bá kí ịjọ́ lịjó ụ́'dụ́ pírí. 'Bã lị kí ịjọ́ were rĩ kí, ịjọ́ ãnzị
rĩ kí 'ba ají kí kí mídrị́. Ãzị́ la sĩ adru míní ĩpé ru drĩ kí ãzị́ 'bã ãnzị ale mí
be rĩ gá.

† **18:4** Ãdróŋá pa ma drã sị gá.

23 Ídrĩ idé la 'dĩ áni, ãzḭ́táŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrḭ́ rĩ sĩ mí icó ãndẽlé ãzḭ́
sĩ ku, 'bá 'dĩ kí pírí mụ lḭ́cọ́ gâlé ásḭ́ ḭ̃gbę̃ sĩ ãzíla kí ḭsụ́ la ḭ́jọ́ ĩ'badrḭ́ kí úde
kí rá.”
24 Mụ́sã are ḭ́jọ́ Yétẽrõ 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí rá ãzíla idé ḭ́jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé
rĩ kí rá.
25 Mụ́sã ũpẽ 'bá icólépi rá rĩ kí 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí drĩdríŋĩ gá. Ũpẽ 'bá
ãmbogo rú ḭ́jọ́ lḭlẹ́pi 'bá álĩfũ, 'bá túrú, 'bá kãlḭ́ tõwú, ãzíla 'bá mụdrḭ́ kí
drḭ̃lẹ́ gá rĩ kî.
26 Nga kí ãzḭ́ 'bá kí ḭ́jọ́ lijó rĩ ãsḭ̃ŋá kóru, kí ḭ́jọ́ ãnzḭ rĩ kí ájí Mụ́sã drḭ́, kí
ĩpé rĩ kí ḭ́jọ́ de lḭlẹ́ nĩ.
27 Mụ́sã azḭ dó ándrḭ́pḭ̃ Yétẽrõ be, 'bã dó pá la ãzíla mụ dó sĩ ĩ'didrḭ́ sụ́rụ́
gâlé.

19

'Bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'bã kí adrujó 'bé Sĩnáyĩ gá rĩ

1 'Bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'bã kí ãfũjó Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ, acḭ́ kí ĩmbá ḭ̃rḭ́ ãzíla
ĩmbá na rĩ 'bã ụ́'dụ́ ãlu rĩ sĩ ãzíla acá kí dó 'bé Sĩnáyĩ gá.
2 'Dĩ ĩ'bã kí ãngũ Rḭ̃fḭ́dḭ́mụ̃* drḭ́ a'bejó 'bo rĩ gá, fi kí dó ãngũ kõtórõ rú
Sĩnáyĩ drḭ́ agá, 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ ri kí dó 'dãá ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ drḭ́
'bã mẹ́lẹ́tḭ gâlé ru.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã mụ dó Ãdróŋá rụ́ 'bé sḭ́ gâlé, ãzíla Úpí umve
dó ĩ'di 'bé agâlé ãzíla jọ ĩ'diní, “'Dĩ ḭ́jọ́ míní mụlé jọlé 'bá Yãkó'bõ drḭ́ lḭ́cọ́
gá ãzíla 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'baní rĩ:
4 ‘Ĩmĩ ãmgbã rĩ ndre kí ḭ́jọ́ mání idélé 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ 'ba rụ́ 'dĩ kí ĩmi
mḭfḭ́ sĩ cé, ãzíla mání ĩmi ụ'dụjó ụ́pụ́pḭ́ sĩ cécé yụ́kụ́ 'bã mvaka kí ụ'dụjó rĩ
áni sĩ ĩmi ajíjó má rụ́ 'dõlé.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ áma ru ásḭ́ pírí sĩ ãzíla tḭ icíma mádrḭ́ ĩmi abe rĩ tãmba
rá, sụ́rụ́ pírí ũ̀ŋ̀ọ́kụ́ drḭ́ gá 'dĩ kí agá 'dâ ĩmi adru 'bá mání áma ásḭ́ 'bãjó rĩ
kí. Ũ̀ŋ̀ọ́kû táni adru agá má ãni tí,
6 ĩmi ãtalo Úpí drḭ́ kî ãzíla sụ́rụ́ ãlá rĩ kî.’ 'Dĩ kí ḭ́jọ́ míní mụlé jọlé anzḭ
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ 'baní ri kî.”
7 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã mụ dó 'bá ĩyõ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ kí tralé sĩ amụ́jó ḭ́jọ́ tá
Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú nzejó kí drḭ̃lẹ́ gá ĩ'dĩ 'bã ãzḭ́táŋá la fẽjó ĩ'diní 'bã
jọ rĩ áni.
8 'Bá pírí ã'ḭ́ kí dó tḭ ãlu sĩ, “Ãma ḭ́jọ́ pírí Úpí 'bã jọlé rĩ kí idé rá.” 'Dã 'bã
vúlé gá Mụ́sã agụ dó umvitáŋá la vúlé Úpí rụ̀lé.
9 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ma mụ amụ́lé mí rụ́ 'dõlé ũ̀rụ́'bũ̀ ãnzḭ la agâ sĩ, 'bá
kí dó ãma are ḭ́jọ́ jọ agá mí be kí dó sĩ ásḭ́ 'bã ími drḭ́ gá jã 'dâ.” 'Dã 'bã
ũngúkú gá Mụ́sã i'da dó ḭ́jọ́ tá 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí Úpí nî.
10 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ímụ 'bá 'ba rụ̀lé mí itú kí adrujó ãlá ru ãndrũ cajó
kpere drũ̀sḭ́. 'Bã ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí ãlá ru,
11 ãzíla ụ́'dụ́ na la sĩ 'bã adru kí bábá ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ Úpí la asḭ́ vũ̀rụ́
'bá 'ba rụ́ 'dõlé 'bé Sĩnáyĩ drḭ́ gá 'dãá 'bá pírí kí dḭ́ ĩ'di ndre sĩ.
12 Í'bã lõkókõrí 'bé pá gâsĩ trõ̀kḭ́lḭrḭ ãzíla ílũ 'bá 'baní, 'bã mba kí ru tã
'bã alḭ kí jõ lõkókõrí 'dĩ drḭ́ gâsĩ sĩ tụjó 'bé sḭ́ gâlé ku ãzíla 'bã ca kí jõ 'bé
pá gâlé ku. 'Bá 'bé ụrụ'bá alólépi rĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.

---

* **19:2** Ãfũŋá 17:1; 17:8

13 Lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ jõku úcã ĩ'di 'é sĩ, 'bá ãzí 'bã aló ụrụ'bá la drị sĩ ku
drĩ táni adru 'bá jõku ãnãkpá, â'ị ĩ'diní adrulé ídri ku. Údrĩ dó jaligó vu
sáwã ãzo rú 'bo, 'bá kí dó tụ 'bé sị gâlé ĩndõ.”
14 Mụ́sã la mụ asị́lé 'bé sị gâlé rĩ sĩ 'bá 'ba rú 'dõlé 'bo, itú dó 'bá kí sĩ kí
'bãjó ãlá ru ãzíla ũjĩ kí dó ĩ'bã bõngó kí.
15 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã jọ dó 'bá 'banî, “Ĩmi itú ĩmi ụ́'dụ́ na la sĩ bábá.
Ĩmi icí ĩmi ũkû ĩmidrị́ kí abe ku.”
16 Ụ́'bụ́tị ụ́'dụ́ na rĩ drị́ gá rĩ sĩ ãvi 'bã ũ̃kpẽ̃ŋá ãzíla ũnĩ̃ŋá i'dó dó nĩ,
ũ̃rụ́'bũ̃ ãnzị la aku dó 'bé 'bã drĩ cí, ãzíla ụ́'dụ́kọ́ gũká ãni kụlépi re la akụ́
dó nĩ. 'Bá pírí bụ́rụ́jọ́ gá rĩ i'dó kí dó yãlé yã-yã.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'de dó 'bá kí drị́ trũ fũjó bụ́rụ́jọ́ kí agá 'dãá
trũ mụjó Ãdróŋá rụ̃lé, utu kí dó pá 'bé pá gá 'dãá.
18 Ãcíkã ĩmũlũ dó 'bé Sĩnáyĩ pírí, ã'dusĩku Úpí asị́ dó rilé 'bé drị́ gá 'dãá
ãcí agâ sĩ. Ãcíkã la tụ dó 'bũ̃ gâlé cécé ãcíkã úká drị́ áni, 'bê i'dó ru ayalé
ũkpó sĩ,
19 gũká 'bã ụ́'dụ́kọ́ i'dó dó 'ụlé rere ũkpó sĩ drị́ gá drị́ gá. 'Dã 'bã vúlé gá
Mụ́sã la dó ị́jọ́ jọ, Ãdróŋá dó umvi la ĩ'diní ụ́'dụ́kọ́ sĩ.
20 Úpí asị́ dó 'bé Sĩnáyĩ 'bã drị́ gá umve dó Mụ́sã ĩ'di rụ́ 'bé 'bã drị̃kã gâlé.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã tụ dó rá,
21 Úpí jọ dó Mụ́sã nî, “Ísị vũ̃rụ́ 'bá 'ba rụ̃lé mí itré kí 'bã alị kí jõ lõkókõrí
ũkpõ sĩ amụ́jó Úpí ndrejó ku, 'bá ũ'bí kí mụ ũdrãlé ku.
22 Táni ãtalo amụ́lépi ãni rú Úpí rụ́ rĩ kî, 'bã itú kí ru 'bãjó ãlá ru cénĩ,
jõ íni ku ma drị̃rịma fẽ ĩ'baní rá.”
23 Mụ́sã jọ Úpí ní, “'Bá icó kí tụlé mí rụ́ 'bé Sĩnáyĩ drị́ gâlé ku ã'dusĩku
ími ãmgbã rĩ itré ãma 'bo, ‘Lõkókõrí míní 'bãlé trộ̃kị̃lịrị sĩ 'bê 'bãjó ãlá ru
rĩ sĩ.’ ”
24 Úpí umvi, “Ísị vũ̃rụ̃lé mí ají Ãrọ́ñ̃ ụrụgá 'dõlé ĩndĩ. Wó ãtalo kí 'bá
ãzí 'dĩ kí abe 'bã amụ́ kí Úpí rụ́ ụrụgá 'dõlé ku, drị́ kí amụ́ rá kí ũdrã rá.”
25 'Dã 'bã vúlé gá Mụ́sã sị dó 'bá 'ba rụ̃lé ãzíla nze ị́jọ́ 'dĩ kí vú ĩ'baní.

20

Ãzị̃táŋá Ãdróŋá drị́ mụdrị́ rĩ kî
(Ãzị̃táŋá Amviŋá 5:1-21)

1 Ãdróŋá jọ ị́jọ́ 'dĩ kî:

2 “Ma Úpí Ãdróŋá mídrị́ ími anzélépi Mị̃sị́rị̃ gâlé, míní ándrá adrujó
ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ 'i.
3 “Lẽ mí ĩ̃nzĩ̃ ãdróŋá ãzí ku wó lú Ma 'i á'dụ̃sĩ.
4 “Lẽ mí idé míní í'dá ãko ãzí ãni 'bũ̃ gá jõku ũ̃nọ́kụ́ drị́ gá jõku ĩ̃yị́ ũ̃nọ́kụ́
ĩ̃ndụ́ gá la ãni ku.
5 Lẽ ítĩ̃ ími ãja vũ̃rụ́ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jõku mí ĩ̃nzĩ̃ kí ku, ã'dusĩku
ma Úpí Ãdróŋá mídrị́ 'i ma Úpí ãjã rú rĩ 'i. Ma drị̃rịma fẽ 'bá áma ngũ̃lépi
ũnzí rĩ 'baní anzị ĩ'badrị́ abe cajó kpere á'bị́ anzị na ãzíla sụ rĩ 'ba rụ́.
6 Wó ma lẽtáŋá mádrị́ i'da 'bá áma lẽlépi ãzíla ãzị̃táŋá mádrị́ tãmbalépi
rĩ 'bã anzị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé álĩfũ álĩfũ rĩ 'baní.
7 “Mí ayú Úpí mídrị́ 'bã rụ́ ị́jọ́ ũnzí gá ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrị́
'i, ma drị̃rịma fẽ 'bá áma rụ́ ayúlépi yã 'dâ rĩ ní rá.
8 “Mí ũrã ụ́'dụ́ Sãbátũ drị́ ãzíla ímba tã la ãlá ru.

9 Ínga ãzị́ mídrị̃ kí ụ́'dụ́ ázíyá,
10 Wó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́ sĩ avị́jó pẽlé ndú Úpí Ãdróŋá mídrị̃
ní rĩ. Ụ́'dụ́ 'dã sĩ, táni mi 'i, anzị mídrị̃ kí, ãtí'bó mídrị̃ kî, ãnãpká mídrị̃
kî, táni ãmị́yọ́ŋá u'álépi mídrị́ sụ́rụ́ gá 'dâ rĩ kí abe pírí ãzị́ ngaŋá 'dá yụ.
11 Ụ́'dụ́ ázíyá rĩ sĩ, Úpí 'bã 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be, ĩyị́, ãzíla ãko pírí ala gá rĩ kí
abe, wó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ avị́ dô sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí wi sũ̃sụ́ Sãbátũ drị̃ gá ãzíla
'bã ĩ'di ãlá ru.
12 "Íru mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ gá.
13 "Lẽ í'dị 'bá ku.
14 "Lẽ ínga ãwũ̃ ku.
15 "Lẽ mí ũ̃gũ̃ ãko ku.
16 "Lẽ mí alị́ ĩnzõ mî jĩránĩ rụ́ ku.
17 "Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã mî jĩránĩ 'bã jó sĩ ku. Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã ĩ'di 'bã
ũkú sĩ ku, ãtí'bó ĩ'didrị́ ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ sĩ ku, tị́ kí sĩ ku, kãyĩnõ
kî sĩ ku, jõku ãko ãzí pírí ĩ'di 'bã trũ adrujó 'dĩ kî sĩ ku."

'Bá idé kí ũ̃rị̃ sĩ

18 'Bá kí mụ ãvi ãzíla gũká 'bã ụ́'dụ́kọ́ arelé, 'bé 'bã ãcíkã gbụ́gbụ́ 'dĩ
ndrelé 'bo, yã kí ũ̃rị̃ sĩ yã-yã ãzíla tu kí sĩ pá rá-rá ru.
19 Jọ kí Mụ́sã nî, "Íjọ ãmaní ị́jọ́ mi 'i, ãma are la rá, wó Ãdróŋá drĩ ị́jọ́ jọ
ãmaní nĩ ãma ũdrã rá."
20 Mụ́sã umvi ĩ'baní, "Ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ ku; Ãdróŋá amụ́ lú ĩmi ũ̃'bĩ̃lé, ãzíla
ĩmi sĩ ĩ'di ũ̃rị̃, ĩmi sĩ ásị́ 'bã sĩ tị la arejó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi idé rú dó sĩ ị́jọ́ ũnzí
ku."
21 Wó 'bá ri kí pá tulé rá-rá ru, Mụ́sã mụ ãni rú ũ̃rụ́'bũ̃ ãnzị Ãdróŋá 'bã
adrujó 'dã gâlé nĩ á'dụ̃sĩ.

Ãzị̃táŋá Ãlĩtárĩ drị̃ gá rĩ

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî 'bã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, "Ĩndre
áma mgbãrĩ 'bã ị́jọ́ ájọ agá ĩminí angájó 'bũ̃ agâlé íngoní yã rĩ gá rá.
23 Ĩmi ũ'bã ãdroŋa ãzí ĩminí idélé sílĩvã sĩ jõku gólũdĩ sĩ la kí ĩ̃nzĩ̃lé má
be ku.
24 Ĩsị́ mání ãlĩtárĩ ũdrí sĩ, ãzíla ĩmi idé ídétáŋá ĩmidrị́ kãbĩ̃lõ sĩ ãzíla tị́
sĩ ídétáŋá ivélé pírí ãzíla ídétáŋá ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃ kí drị̃ la gá. Ãngũ pírí mání
pẽlé ndú áma ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá, ma amụ́, ma dó sĩ ĩminí sũ̃sụ́ wi.
25 Ĩdrĩ mání ãlĩtárĩ sị́ írã sĩ, ĩmi idé ĩ'di írã upalé upâ rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
írã upalé upâ rĩ adru múké ãzị́ mádrị̃ kí ngajó ku.
26 Ĩsị́ ãlĩtárĩ ãpị́kẹ trũ sĩ tụjó drị̃ la gâlé ku, ã'dusĩku ĩ'di ĩmi pílípílí i'da
ĩminí tụ agá ụrụgâlé ãpị́kẹ gâsĩ 'dĩ gá 'dâ rá.

21

'Bá Ĩbũrãníyã rú ãti'bo rú rĩ kî

1 "Ãzị́táŋá 'dĩ kí míní mụlé lũlé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní rĩ kî:
2 "Ídrĩ 'bá mî sụ́rụ́ ru Ĩbũrãníyã rú la ĩgbã ãtí'bó ru, lẽ 'bã nga ãzị́ míní
ílí ázíyá, ílí ázị̃rị̃ rĩ sĩ ítrũ ĩ'di rá ími ũfẽŋâ kóru.
3 Drĩ ándrá amụ́ á'dụ̃sĩ lẽ 'bã mụ drĩ̃lẹ́ mmgbọ sĩ á'dụ̃sĩ, wó drĩ ándrá
adru ũkû trũ lẽ 'bã mụ kí ũkû be.

4 Ĩ'di 'bã ãmbógô drĩ ĩ'diní ũkú fẽ nĩ drĩ ãtí'bô ní anzị kí tị rá, ála ágọ́bị̃
trũ rá, wó ũkû kí anzị abe ace ãmbógó ĩ'didrị̃ ãni.
5 “Wó ãtí'bô drĩ jọ la, ‘Álẽ mâ ãmbógô 'i, mâ ũkû kí anzị abe rá ịjọ́ 'dĩ sĩ
álẽ áma trũlé ku.’
6 'Dã 'bã ũngúkú gá ãmbógó ĩ'didrị̃ la dó ĩ'di agụ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ
gá. Ála dó ĩ'di agụ kẽjítị jó Ãdróŋá ị̃nzĩjó rĩ drị̃ gá jõku ịdịŋá kẽjítị drị̃ gá,
sĩ bịlẹ́ la lũjó ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ãtí'bô la dó ace ãmbógô
'bã pálé gá jã 'dâ.
7 “Ágọ́bị ãzí drĩ ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pị̃ ị̃tũ̃ndã ãtí'bó ru, útrũ ĩ'di cécé ágọ́bị ãtí'bó
ru rĩ drị̃ áni ku.
8 Ãmbógó ĩzóŋá 'dĩ ĩgbãlépi ãtí'bó ru rĩ drĩ ĩ'di lẽ ĩ'diní ũkú ru, wó ĩzóŋá
'dĩ drĩ ãyĩkõ fẽ ĩ'diní ku, 'bã ị̃tũ̃ndã ĩ'di átẹ́pị̃ ní vúlé. Lẽ 'bã ị̃tũ̃ndã ĩ'di
drị̃ gá 'bá ãzí ãmịyọ́ŋá ru la ní ku ã'dusĩku drĩ ĩ'di ị̃tũ̃ndã rá ífí la mba ịjọ́
ĩ'baní itúlé rĩ tã ku.
9 Wó ãmbógó ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ drị̃ drĩ kí ịjọ́ itú ĩzóŋâ be sĩ ĩ'di ĩgbãjó
ngọ́pị̃ nî, lẽ 'bã 'bã dó ĩ'di ãtí'bó ru ku be la rá la ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pị rú.
10 “Ágọ́bị ũkú ãtí'bó ru rĩ ĩgbãlépi rĩ drĩ ĩ'di 'bã ũkú ãzí a'dụ́, lẽ 'bã nde
ĩ'di ãko ĩ'didrị̃ ãkónã rú, bõngó ru, ãzíla adrujó ágọ́bị kí ũkú be rĩ kî sĩ ku.
11 Drĩ ĩcẽ ịjọ́ na 'dĩ kí idéŋá sĩ ĩ'diní rá, útrũ ũkú 'dĩ rá, 'bá ãzí 'bã ũfẽ
séndẽ sĩ ĩ'di unzejó ku.

Ịjọ́ 'bá adrájó rĩ

12 “'Bá 'bá ãzí colépi ãzíla ĩ'di 'dịlépi káyĩ rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
13 Wó drĩ adru drị̃lẹ́ ũnzĩ Ãdróŋá 'bã ajílé sĩ ĩ'di fẽjó drãjó ĩ'didrị̃ gá nĩ la
yã áni, ma ãngũ ĩ'diní sĩ apájó ru zĩjó rĩ i'da rá.
14 Wó 'bá ãzí drĩ 'bá 'dị círí ru, drĩ sĩ apá ru zị̃lé ãlĩtárĩ mádrị̃ gá, lẽ ásé
ĩ'di dịlé rá.
15 “'Bá átẹ́pị̃ kí colépi ãndrẽ be rĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
16 “'Bá 'bá kí ụrụlépi ũkpõ sĩ sĩ kí ị̃tũ̃ndãjó jõku kí tãmbajó ĩ'diní ãtí'bó
ru rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá.
17 “'Bá átẹ́pị̃ kí u'dálépi ãndrẽ be rĩ, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
18 “'Bá ãzí drĩ kí ru co kí drĩdríŋĩ̃ gá údrĩ dó sĩ ãzí rĩ dị írã sĩ jõku bụ́nị́yã
sĩ wó drĩ drã ku ãzíla drĩ ru la vũ̃rụ́ mgbọ́lọ́ sị́,
19 'bá dịlé rĩ drĩ ru imbá acị́lé túré sĩ ĩ'di 'bã pá sĩ, 'bá ĩ'di dịlépi rĩ ní
úfẽ drị̃rịma ku be la rá la ĩ'di ágọ́bị dịlé 'dã tãmba kpere ĩ'di 'bã adrí agá
múké-múké rá ká. 'Bã ũfẽ ụ́'dụ́ ágọ́bị dịlé rĩ 'bã izalé sĩ u'ájó vũ gâsĩ rĩ kí
rá.
20 “Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ãtí'bó ágọ́bị ru jõku ũkú ru rĩ gbã ĩ'didrị̃ sĩ káyĩ rá,
lẽ 'bã ịsụ́ drị̃rịma rá,
21 wó ãtí'bô drĩ drã ku drĩ ru imbá ụ́'dụ́ ãlu jõku ụ́'dụ́ ị̃rị̃ vúlé gá rá, ĩ'di
'bã adrujó ãmbógô 'bã ãko rĩ sĩ úca dó sĩ ãmbógô ní drị̃rịma fẽlé ku.
22 “Ãgọbị ãzí drĩ kí ru co, drĩ kí ũkú 'a trũ la sị̃ sĩ ngọ́tị̃ ní ãfũjó rá, wó
ãko ãzí drĩ ũkû idé ũnzí ku, 'bá ịjọ́ 'dĩ idélépi rĩ 'bã ũfẽ kí ãko ágô jõku
kẹ́sị̃ 'bã lịlẹ́ kí drị̃ gá rĩ rá.
23 Wó údrĩ ĩ'di ĩpẽŋã trẽ̃yị́ drĩ sĩ drã rá, ídri 'bã ụfụ kí drị̃ ídri be,
24 mịfị̃ 'bã ụfụ kí drị̃ mịfị̃ be, sị́ 'bã ụfụ kí drị̃ sị́ be, drị́ 'bã ụfụ kí drị̃ drị́
be, pá 'bã ụfụ kí drị̃ pá be,
25 ívéŋá 'bã ụfụ kí drị̃ ívéŋá be, ãkõzá 'bã ụfụ kí drị̃ ãkõzá be, kũ̃ŋá 'bã
ụfụ kí drị̃ kũ̃ŋá be.

26 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ 'bã mịfị́ gbã rá mịfị́
la drĩ sĩ ru iza rá, lẽ 'bã a'be ĩ'di mụlé drị̃lẹ́ mmgbọ rú sĩ ãtí'bó 'dã 'bã mịfị́
ũfẽjó.
27 Drĩ sị́ ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ drị̃ adị́ rá, lẽ 'bã a'be ĩ'di mụlé
drị̃lẹ́ mmgbọ rú sĩ ãtí'bó 'dã 'bã sị́ ũfẽjó.
28 “Mọ́nị̃gọ́ drĩ ágọ́bị́ jõku ũkú ãzí fụ káyĩ, lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ káyĩ 'bá ãzí
'bã na ĩzá la ku. Wó ícó tị́ 'dịpị́ rụlé ịjọ́ 'bá drãlépi rĩ drị̃ sĩ ku.
29 Drĩ adru tị́ ũmbá 'bá fụlépi fũ̃fũ̃ la, újọ jõ ịjọ́ la 'dịpị́ ní tí gĩ jõ ĩ'di ku
wó drĩ ágọ́bị́ jõku ũkú ãzí fụ káyĩ rá, ú'bé ĩ'di írã sĩ ãzíla lẽ ú'dị vâ 'dịpị̃
rá.
30 Wó údrĩ ãko ãzí ũfẽ rú la lị ĩ'di drị̃ gá sĩ ru unzejó, 'bã ũfẽ ãko lịlẹ́ ĩ'di
drị̃ gá rĩ rá.
31 Mọ́nị̃gọ̃ drĩ vâ 'dịpị̃ 'bã ngọ́pị jõku ị̃zẹ́pị̃ fụ, ála vâ ãzị̃táŋá ãlu 'dã 'bã
vúŋá 'bã kí drị̃ gá.
32 Mọ́nị̃gọ̃ drĩ ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru ãmbógó ãzí ãni la fụ, tị́ 'dịpị́
'bã ũfẽ ãmbógó ãtí'bó 'dã drị̃ séndẽ ífí-fí sílĩvã kãlị́ na sĩ ãzíla ú'bé mọ́nị̃gọ́
'dã írã sĩ rá.
33 “'Bá ãzí drĩ 'bụ́ ga drĩ tị la u'bé ku jõku drĩ 'bụ́ 'bá ãzí 'bã galé la tị nzị̃
mmgbọ ãnãkpá ãzí drĩ a'dé ala gá,
34 'bụ́ 'dịpị́ 'bã ũfẽ ãnãkpá drãlépi rĩ 'bã 'dịpị́ 'i séndẽ sĩ ãzíla ãnãkpá
drãlépi rĩ la dó ace 'bụ́ 'dịpị́ ãni.
35 “'Bá ãzí 'bã mọ́nị̃gọ́ drĩ 'bá ãzí ãni la fụ káyĩ, lẽ ĩtũ̃ndã mọ́nị̃gọ́ ídri rĩ
rá 'bã awa kí séndẽ la kí trũ-trũ ãzíla 'bã awa kí vâ ĩzá mọ́nị̃gọ́ drãlépi rá
rĩ drị̃ trũ-trũ.
36 Wó údrĩ ándrá nị̃ la mọ́nị̃gọ́ 'dĩ ũmbá ru ĩ'di mọ́nị̃gọ́ kí fụfũ̃, wó 'dịpị̃
drĩ ĩ'di gĩ ku, lẽ 'bã ũfẽ mọ́nị̃gọ́ drãlépi rá rĩ mọ́nị̃gọ́ sĩ. Mọ́nị̃gọ́ drãlépi rá
rĩ dó ace mọ́nị̃gọ́ tá ĩ'di fụlépi rĩ 'bã 'dịpị́ ãni.

22

Ãzị̃táŋá ãko kí drị̃ gá rĩ

1 “'Bá ãzí drĩ tị́ jõku kãbĩlõ ũ̃gũ̃ ãzíla drĩ ĩ'di lị jõku ị̃tũ̃ndã rá, lẽ ũ̃gṹ'bá
'dã 'bã ũfẽ tị́ ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé ãlu rĩ tị gá tị́ kí tõwú, ãzíla kãbĩlõ ãlu ĩ'di 'bã
ũ̃gũ̃lé rĩ tị gá kãbĩlõ kí sụ.
2 Údrĩ ũ̃gṹ'bá rụ jó tị nũ agá ịnị́ sĩ ãzíla údrĩ ĩ'di gbã káyĩ rá, ịjọ́ ãzí lịlẹ́
'bá ũ̃gṹ'bá 'dã 'bã ãrí asulépi la drị̃ gá la 'dá yụ.
3 Wó ịjọ́ 'dĩ drĩ ru nga ịsụ́ 'dĩ sĩ ãngũ ụwị́ rá ká, 'bá ũ̃gṹ'bá 'dã 'bã ãrí
asulépi rĩ idé ịjọ́ ũnzí la.
“Lẽ ũ̃gṹ'bâ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ tị rá, wó ãko ãzí drĩ adru ĩ'didrị́
ũfẽjó la yụ, lẽ ĩtũ̃ndã ĩ'di ãtí'bó ru sĩ ãko 'dã tị ũfẽjó.
4 “Údrĩ ãnãkpá ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ ịsụ́ ĩ'didrị́ 'dãá ídri, jõ nõ mọ́nị̃gọ́ yã,
kãyĩnõ yã jõku kãbĩlõ yã lẽ 'bã ũfẽ tị la pâlékó ị̃rị̃ sĩ.
5 “'Bá drĩ ĩ'di 'bã ãnãkpá kí ucé ámvụ́ agá jõku ámvụ́ zãbíbũ drị̃ agá ãzíla
drĩ kí a'be ị̃sáli̧ filé 'bá ãzí 'bã ámvụ́ agá, lẽ 'bã ũfẽ tị la ãkónã kalépi múké
ĩ'didrị́ ámvụ́ agá rĩ sĩ.
6 “'Bá ãzí drĩ ãcí su velé drĩ ru iré ãngũ ásé ru rĩ agá pírí sĩ 'bá ãzí 'bã
ãkónã tralé ámvụ́ agá jõku zolépi zozõ jõku ãko ámvụ́ agá rĩ kí ivéjó pírí
rá, lẽ 'bá ãcí sulépi rĩ 'bã ũfẽ ãkónã velépi rĩ kí tị rá.
7 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã séndẽ jõku ãko ãzí kí fẽ tãmbalé jĩránĩ drị́ ãzíla údrĩ
kí ũ̃gũ̃ ĩ'di 'bã jĩránĩ drị́ jó agâlé rá, údrĩ ũ̃gṹ'bá la rụ rá, lẽ ũ̃gṹ'bá 'dã 'bã
ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũ̃gũ̃lé rĩ kí tị pâlékó ị̃rị̃.

8 Wó údrĩ ũgṹ'bá la rụ ku, lẽ 'bá ãko kí fẽjó ĩ'didrḭ rĩ 'bã amṹ pá tulé
ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá sĩ amájó la 'dụ nõ ãko ĩ'di 'bã jĩránĩ drḭ kí nĩ yã
áni.
9 Ãgátã drĩ ãfũ 'bá ĩ̃rḭ kí drĩdríŋĩ gá jõ nõ mọ́ŋ̃ĩgọ́ yã, kãyĩnõ yã, kãbĩlõ
yã, bõngó yã, jõku ãko ãzí cí ãvĩlépi ãvĩ-ãvĩ la drḭ gá, 'bá ãlu-ãlu drĩ jọ la,
‘Ãko 'dĩ mâni,’ 'bá ĩ̃rḭ 'dã 'bã ají kí ịjọ́ 'dĩ amálé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá.
Lẽ 'bá ịjọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã jĩránĩ drḭ pâlékó ĩ̃rḭ sĩ.
10 “'Bá ãzí drĩ nõ mọ́ŋ̃ĩgọ́ yã, kãyĩnõ yã, kãbĩlõ yã, jõku ãnãkpá ãzí fẽ tã
mbalé ĩ'di 'bã jĩránĩ drḭ wó drĩ drã rá, adrá rá jõku ãvĩ rá 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋá
kóru,
11 lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ ãngũ sĩ Úpí ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá ũyõ nalé sĩ jọjó la má ũgṹ 'bá
'dã 'bã ãnãkpá ku. Lẽ 'dḭpḭ 'bã ã'ḭ́ dó ãvĩ rá rĩ gá rá ãzíla 'bá 'dã 'bã ũfẽ dó
sĩ ãrígó tḭ lã ku.
12 Wó údrĩ ãnãkpá 'dã ũgṹ jĩránĩ drḭ rá, lẽ 'bã ũfẽ tḭ la 'dḭpḭ̃ drḭ rá.
13 Ãnãkpá ásé agá la drĩ ĩ'di ci nalé rá, lẽ 'bá tã lã mbalépi rĩ 'ba ajḭ́ ḭ̃mbḭ
la acelépi rĩ sãdínĩ rú i'dalé 'dḭpḭ̃ ní rá ãzíla icó dó sĩ tḭ la ũfẽlé ku.
14 “'Bá ãzí drĩ ãnãkpá a'ḭ́ ĩ'dĩ 'bã jĩránĩ drḭ 'bo ãnãkpâ drĩ adrá rá jõku
drã rá ịsṹ 'dĩ sĩ 'dḭpḭ̃ 'dáyụ, lẽ 'bá a'ḭ̃lépi la rĩ 'bã ũfẽ tḭ la rá.
15 Wó 'dḭpḭ la drĩ adru sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ cí, ûfẽ tḭ la ku. Wó údrĩ
ãnãkpâ 'dụ pãngísã rú, ûfẽ tḭ la ku ã'dusĩku séndẽ sĩ ĩ'di ĩpãngĩsãjó rĩ ca
tḭ la ũfẽjó rá.

Ãzḭ̃táŋá sĩ ũ'bí kí tã mbajó rĩ

16 “Ágọ́bḭ ãzí drĩ ĩzóŋá bíkĩrã rú drĩ ũyõ sõlépi ágọ́bḭ ãzí 'dụjó ĩ'di 'bã
ágó ru ku la ulé sĩ ru lajó ĩ'di sĩ, lẽ 'bã ũfẽ ãjẹ̃ ĩzóŋá 'dã drḭ 'bã 'dụ dó ĩ'di
ĩ'diní ũkú ru.
17 Wó ĩzóŋâ 'bã átẹ́pḭ̃ drĩ ĩ'di uga fẽlé ágọ́bḭ 'dã ní úmgbé, lẽ 'bã ũfẽ ãjẹ̃
sĩ izonzi bíkĩrã rú rĩ kí ĩgbãjó rĩ ĩzóŋâ 'bã átẹ́pḭ̃ drḭ rá.
18 “Ũkú ũjõgõ ãzḭ́ ngalépi rĩ, lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.
19 “'Bá ru lalépi ãnãkpá sĩ rĩ, lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.
20 “'Bá ídétáŋá idélépi ãdroŋa ndú ndú 'dĩ 'banî adru Úpí ní ku rĩ, lẽ ú'dḭ
ĩ'di rá.
21 “Ĩfẽ jõ ũcõgõ 'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru rĩ 'baní jõku kí ĩkpãjó ku ã'dusĩku ĩmi
ándrá vâ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé ãmḭ́yọ́ŋá.
22 “Ĩfẽ jõ ãwụzḭ 'baní ĩmvú kí abe mḭ́ndrẹ mvụlé ku.
23 Ĩdrĩ kí fẽ mḭ́ndrẹ mvụlé rá, wó drĩ kí awá má rṹ, ma ĩ'bã áwáŋá are
rá.
24 Ũmbã la áma na ĩminí ãzíla ma ĩmi ụ'dḭ́ ménéŋá sĩ; ũkú ĩmidrḭ̃ kí acá
ãwṹzḭ́ ru ãzíla anzḭ́ŋá ĩmidrḭ̃ kí adru átẹ́pḭ kóru.
25 “Ĩdrĩ séndẽ fẽ mõ̃rḭ ru 'bá mâni ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ lẽmẽrí ru ãlu la nî,
ĩmi adru jõ 'bá lẽlépi ũrõ̃drḭ ịsṹlépi séndẽ ãzí lḭ́ŋá sĩ drḭ̃ la gá rĩ kí áni ku.
Ĩmi ũ'bã séndẽ ãzí ũrõ̃drḭ ru la drḭ̃ la gá ku.
26 Ĩdrĩ ĩmĩ jĩránĩ 'bã bõngó 'dụ gúrã rú, ĩmi uja ĩ'di ngâ 'i 'dĩ sĩ ĩ̃tũ̂ 'de drĩ
ku.
27 Ãzî sĩ bõngó 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ãko cí rá ĩ'di 'bã sĩ icójó ru drḭ̃ 'bejó rĩ 'i. 'Bá
icó kolé drḭ̃ mmgbọ rú íngoní ru? Ĩdrĩ bõngó 'dĩ uja ku, wó ĩmĩ jĩránĩ drĩ
dó awá áma drḭ̃lẹ́ gá ãzãkoma ịsṹjó, ma ĩ'di tḭ are rá ã'dusĩku ma Ãdróŋá
'bá 'bã ízákĩzã ndrelépi ĩndĩ rĩ 'i.
28 “Ĩjọ ịjọ́ ũnzí Ãdróŋá rṹ ku jõku ĩwã 'bá ĩmidrḭ̃ drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ku.

29 “Ĩminí ãwã'dĩfô fẽ agá mání, ĩfẽ ũndú, wáyĩnĩ ãzíla ãdu drĩ kí adru bábá rĩ gá.
“Ĩfẽ anzị ĩmidrị ãgọbị kãjãní rĩ kí mánî.
30 “Lẽ ĩfẽ ãnãkpá mvaka kãjãní ru tị 'badrị, ãzíla kãbĩlõ 'badrị kí mání. Be la rá la 'bã u'á kí ĩ'bã andreka kí abe ụ'dụ́ ázị̂rị̃ ráká; ĩmi ají dó kí fẽlé ụ'dụ́ ãrõ la sĩ.
31 “Ĩmi 'bá mâni ãlá rĩ kî. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩna jõ ĩzá ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã kí cilé nalé nĩ rĩ 'bã ị́mbị́ ku. Ĩ'be ĩ'di ũcogo 'baní.

23

Ãzị̂táŋá sĩ ị́jọ́ lị́jó pịrị-pịrị ásị̂ ĩ̃gbẽ̃ sĩ rĩ kî

1 “Ĩmi ují ụ'dụ́kọ́ ĩnzõ rú la ku. Ĩmi ãtị́ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ 'bã ũngúkú sĩ pá tujó ĩ'diní sãdínĩ rú ku.
2 “Ĩbĩ ũ'bí ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí vú ku. Údrĩ ĩmi umve ị́jọ́ ĩ̃ndụ́ nzelé sãdínĩ rú dũwánĩ drị̃lẹ́ gá, ĩfi jõ ũ'bí 'baní ị́jọ́ pịrị rĩ ífí ujajó ĩnzõ rú ku,
3 ãzíla ĩfi jõ 'bá lẽmẽrí rĩ ní dũwánĩ gá ĩ'di 'bã adrujó ãko ãzí kóru rĩ sĩ la ku.
4 “Ĩdrĩ ĩmĩ mẹ́rọ́'bá 'bã mọ́nĩ̃gọ́ jõku kãyĩnõ ịsụ́ abá agá, ĩmi agụ ĩ'di vúlé ĩ'didrị̂lé.
5 Ĩdrĩ kãyĩnõ 'bá ĩmi ngũ̃lépi ũnzí rĩ 'baní la ịsụ́ a'dé vũ gá tẹ́rị́ ĩ'di 'bã selé rĩ trũ, ĩmi a'be jõ ĩ'di vũ gá 'dãá ku. Ĩtu pá sĩ mẹ́rọ́'bâ 'bã ãzã kojó sĩ ĩ'diní kãyĩnõ ingajó.
6 “Mí ụtrị́ ị́jọ́ lịŋá pịrị rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ ní dũwánĩ gá ku.
7 “Ĩtõ 'bá ĩnzõ sĩ ku ãzíla ĩfẽ 'bá ị́jọ́ kóru rĩ ní drãlé ku ã'dusĩku ma 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí 'dĩ áni rĩ kí idélépi rĩ kí ị́jọ́ lị rá.
8 “Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã sa ĩmi mịfị́ ãko ãzí sĩ ku, ã'dusĩku 'bá mịfị́ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la 'bá mịfị́ ãzũ̃ sĩ ị́jọ́ pịrị rĩ ndrejó cí. 'Bá mịfị́ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ fẽ ị́jọ́ pịrị rĩ 'bã ífí ujajó ndú.
9 “Ĩmi ĩkpã jõ 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ ku; ã'dusĩku ĩ'bĩ́ ándrá adrujó ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'bã sị́mvụ́ Mĩ̃sị́rĩ̃ gâlé rá.

Ãzị̂táŋá sãbátũ drị̂ kî

10 “Ĩsõ ámvụ́ ĩmidrị́ gá rĩ kí ílí ázíyá sĩ ãkónã sajó ãzíla kí atrájó.
11 Wó ílí ázị̂rị̃ la sĩ ĩmi a'be ámvụ́ ĩmidrị̂ kí avị́lé, ĩsõ kí ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá lẽmẽrí ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã ịsụ́ kí sĩ ãkónã ámvụ́ 'dã kí agá, ãzíla ãnãkpá ásé agá rĩ 'bã na kí acelépi rĩ kî. Ĩmi idé vâ 'dĩ 'bã áni ámvụ́ zãbíbũ drị̂ 'baní ámvụ́ mĩ̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̂ be.
12 “Ĩnga ãzị́ ụ'dụ́ ázíyá, wó ụ'dụ́ ázị̂rị̃ rĩ sĩ ĩnga ãzị́ ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mọ́nĩ̃gọ́ ĩmidrị̂ kí kãyĩnõ kí abe, ãtí'bó tịlé ĩmidrị́ lị́cọ́ gá rĩ kí ãzíla 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ kí abe kí dó sĩ sáwã ịsụ́ sĩ avị́jó.
13 “Ĩmi adru múké-múké sĩ ndrejó la ĩmba ị́jọ́ mání azịlé ĩminí 'dĩ kí tã rá. Ĩzị ị́jọ́ ãdroŋa ãzí ndú 'dĩ kí tị gá ku, ĩmi umve kí rụ́ ĩmi tị sĩ ku.

Ụ̃mũ̃ na ílí ãlu-ãlu sĩ rĩ kî

14 “Lẽ ĩ'bã ũ̃mũ̃ kí na ílí ãlu-ãlu agá sĩ áma ĩ̃nzĩ̃jó sĩ ãrútáŋá fẽjó mánî.
15 Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ Ụ̃mũ̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ drị̂ 'i, ĩna mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ ụ'dụ́ ázị̂rị̃, cécé mání azịlé ĩminí rĩ áni. Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ụ'dụ́ 'dĩ sáwã pịrị rĩ agá ĩmbá na 'bã ni sụ be, ã'dusĩku 'dĩ sáwã ándrá ĩminí sĩ Mĩ̃sị́rĩ̃ a'bejó rĩ 'i. 'Bá ãzí 'bã amụ́ jõ áma drị̂lẹ́ gá drị́drị́ ru ku.
16 “Ĩ'bã Ụ̃mũ̃ ãkónã ãfũlépi drị̂drị̃ ĩmidrị́ ámvụ́ agá rĩ drị̂ 'i.

“Ĩ'bã Ụ̃mụ̃ ãkónã ámvụ́ agá rĩ kí Atrájó pírí 'bo rĩ drı̨ 'i ílí 'bã ukóŋá gá.
17 “Ãgọbı̨ 'ba amụ́ kí Ũkpó 'Dı̨pı̨ Úpí Ãdróŋá drı̨̃lẹ́ gá ĩ'di ı̨̃nzı̨̃jó ílí ãlu-ãlu
agá pâlékó na.
18 “Sáwã ụ̃mụ̃ 'dĩ drı̨ sĩ lẽ ĩmi ají mání ãrí ãnãkpá ídétáŋá ru rĩ drı̨ ãngũ
ãlu gá mũkátĩ idélé ãkụ́kı̨ trũ rĩ be ku, ĩmi a'be jõ úsã ĩzá lı̨lẹ́ mání ídétáŋá
ru la ãni la u'álé kpere ụ̃'bụ́tı̨ sĩ ku.
19 “Ílí ãlu-ãlu sĩ ĩmi ají ãkónã ãfũlépi ĩmidrı̨ ámvụ́ agá drı̨̃drı̨̃ múké
ãndânĩ rĩ kí jó Úpí Ãdróŋá ĩmidrı̨ gá rĩ drı̨ agá.
“Lẽ ĩmi a'dí ı̨̃ndrı̨ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lẹ́sụ́ sĩ ku.

Ãzı̨ Mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨ 'bã ngalé rĩ

20 “Ĩndre drĩ, ma mãlãyíkã ãzí tı̨ pẽ ĩmi drı̨̃lẹ́ gá ĩmi tãmbajó gẹ̃rı̨ gá 'dâ
vâ sĩ ĩmi agụjó ãngũ mání itúlé ĩminí rĩ gá.
21 Ĩfẽ ĩ'diní ãrútáŋá ãzíla ĩmi are ı̨jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kî. Ĩgã jõ ĩ'di tı̨ ku,
ã'dusĩku icó ĩmi trũlé ı̨jọ́ ĩminí ĩ'di tı̨ gãjó rĩ gá ku áma rụ́ 'bã adrujó ĩ'di
agá rĩ sĩ.
22 Wó ĩdrĩ ı̨jọ́ ĩ'di tı̨ gá rĩ are múké-múké ãzíla ĩdrĩ ı̨jọ́ mání jọlé ĩminí
rĩ kí nga rá, ma mụ adrulé mẹ́rọ́'bá ru 'bá ĩmi lẽlépi ku rĩ 'ba ní ãzíla ma
ã'dı̨́ 'dı̨ bá ĩmi ngụ̃lépi ũnzí rĩ kí abe.
23 Mãlãyíkã mádrı̨́ gá rĩ lã mụ ĩmi drı̨ 'delé ãzíla ĩmi agụlé ãngũ 'bá
Ãmọ́rı̨ rú, Hı̨́tı̨ rú, Pẹ̃rẹ́zı̨ rú, Kãnánĩ rú, Hı̨vı̨ rú ãzíla Yẹ̃bụ́sı̨ rú rĩ 'badrı̨
agá ãzíla ma 'bá 'dĩ kí ı̨̃lı̨̃kı̨ pírí.
24 Ĩmi ụ̃tı̨ ãja ãdroŋa ĩ'badrı̨ kí drı̨̃lẹ́ gá jõku kí ı̨̃nzı̨̃jó jõku ı̨jọ́ ĩ'bã kí ngalé
rĩ kí ngajó ku. Ĩmi andi ãdroŋa ĩ'badrı̨́ gá rĩ kí ãzíla ĩmi aco írã ĩ'bã ãni
ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃nzı̨̃-ı̨̃nzı̨̃ 'dĩ kí vụ̃rụ́.
25 Ĩmi ı̨̃nzı̨̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrı̨ gá rĩ 'i, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'didrı̨ la dó sĩ
adru ãkónã ĩmidrı̨́ gá rĩ kí drı̨ gá ı̨̃yı̨ abe. Ma ãyánĩ kí nze ĩmi drĩdríŋĩ gá
'dâ pírí rá
26 Ũkú ãzí 'bã ngọ́tı̨́ŋá icó ãfũlé ku jõku 'bá ãzí icó adrulé úndó ru ãngũ
ĩmidrı̨ agá 'dâ ku. Ma ĩmi fẽ u'álé ụ́'dụ́ ãzo rú.
27 “Ma 'bá ı̨jọ́ ĩmidrı̨ kí gãlépi úmgbé rĩ kí fẽ acájó ụ̃rı̨ sĩ ãzíla ãbãŋá ají
sụ́rụ́ ãlu-ãlu ĩminí drı̨ ụfụjó ĩ'ba abe rĩ 'banî. Ma mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨ kí fẽ pírí
ru ũngúkú ujajó sĩ apájó ĩmi sĩ apá-apâ.
28 Ma mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨ kí ụrụ'bá fẽ ãcí colé kpĩrí-kpĩrí ãzíla ma sụ́rụ́ Hı̨vı̨
drı̨́, Kãnánĩ drı̨́ ãzíla Hı̨́tı̨ drı̨ 'dĩ kí dro gẹ̃rı̨ ĩminí mụjó rĩ agá rĩ sĩ rá.
29 Wó má icó kí drolé ílí ãlu agá ku, ã'dusĩku ádrĩ kí dro rá, ãngũ lã mụ
acálé bá kóru ãzíla ãnãkpá ásé agá rĩ kí kãlãfe la acá ũ'bíkãná rú ĩminí
ãndânĩ.
30 Ma mụ kí drolé ĩmi drı̨̃lẹ́ gá 'dãá were-were, kpere kãlãfe ĩmidrı̨ 'bã
ca agá sĩ ãngũ 'dã 'dụjó ĩmi ãni la rú.
31 “Ma lõkókõrí ĩmidrı̨ 'bã angájó Mĩrĩ Ika rĩ gá kpere ı̨̃yı̨ 'bá Fı̨̃lı̨̃sı̨̃tı̨́nı̨̃
rú rĩ 'badrı̨ agá, ãzíla i'dójó kõtórõ agá rĩ sĩ kpere ı̨̃yı̨ Ũfũrátĩ gá. Ma 'bá
u'álépi ãngũ 'dĩ agá rĩ kí fẽ ĩmi drı̨ alé gá ãzíla ĩmi kí dro ĩmi drı̨̃lẹ́ gá rĩ sĩ
rá.
32 Ĩmi icí tı̨ ĩ'ba abe jõku ãdroŋa ĩ'badrı̨ abe ku.
33 Ĩfẽ ĩ'baní u'ájó ãngũ ĩmidrı̨ drı̨ gá ku, jõ íni ku, kí ĩmi fẽ ı̨jọ́ ũnzí idélé
áma ụrụ'bá gá, ã'dusĩku ĩ'ba ní ãdroŋa ĩ'badrı̨ kí ı̨̃nzı̨̃jó rĩ la adru ĩminí
ãko ĩmi isílépi la rú.”

24

Tị icíma ãtĩjó rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ĩmi amṹ Ãrọ́ñ̨ be má rṹ 'dõlé, Nãdábũ kí Ãbḭ́hṹ be
ãzíla 'bá ĩyõ kãlḭ́ ázį̰́rį̰ Ịsịrayḭ́lį̰ drį̰ kí abe. Ĩmi ḭ̃nzį̰ ma ĩminí adru agá rá-rá
ru,
2 wó Mṹsã 'bã amṹ kpere má rṹ 'dõlé á'dṹsĩ, 'bá ãzí 'bã asé kí ru ãni rú
ku ãzíla 'bá ãzí 'bã amṹ Mṹsã be ĩndĩ ku.”
3 Mṹsã la mụ ḭ́jọ́ Úpí drį̰ kí vú nzelé ãzḭ́tãŋá ĩ'didrį̰ kí abe 'bá 'dĩ 'baní
'bo, umvi kí pírí ḭ́jọ́ tị ãlu sĩ, “Ḭ́jọ́ pírí Úpí 'bã jọlé rĩ kí ãma kí nga rá.”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã sĩ dó ḭ́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ kí pírí vũ gá.
Mṹsã angá ṹ'bṹtị nḭ́nḭ́ ãzíla sị ãlĩtárĩ 'bé pá gá 'dãá ãzíla ṹt̃į̰ írã kí mụdrį̰
drį̰ ḭ̃rį̰, írã ãlu-ãlu tu pá sṹrṹ 'bá Ịsịrayḭ́lį̰ rú rĩ 'badrį̰ kí kẽjḭ́ gá.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá pẽ dó kãrḭ́lę̃ Ịsịrayḭ́lį̰ drį̰ kí tị ídétãŋá ivélé ivê rĩ
idélé ãzíla fẽ kí ídétãŋá ru mọ́ñ̨gọ́ mũlũkũdũ la kí ídétãŋá ásḭ́ ḭ̃gbę̃ drį̰ rú
Úpí nî.
6 Mṹsã 'dụ ãrí nṹsṹ ãnãkpá lịlẹ́ ídétãŋá idéjó 'dã 'badrį̰ 'i ãzíla sũ dó ĩ'di
bãkṹlę̃ kí agá ãzíla ũyã nṹsṹ la ãlĩtárĩ drį̰ gá.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá, Mṹsã 'dụ Bṹkṹ tị Icíma drį̰ 'i ãzíla lã dó ĩ'di 'bá
'banî. 'Bá umvi kí, “Ãma ḭ́jọ́ Úpí 'bã jọlé ãmaní 'dĩ kí nga pírí rá; ãma kí
vú ũbĩ rá.”
8 'Dãá Mṹsã 'dụ ãrî 'i, ũyã dó ĩ'di 'bá kí drį̰ gá ãzíla jọ, “'Dĩ ãrí tị icíma
ãni Úpí 'bã tị icíjó ĩmi abe ĩ'di 'bã ãzḭ́tãŋá 'dĩ kí fẽjó rĩ sĩ rĩ 'i.”
9 Mṹsã 'i, Ãrọ́ñ̨ 'i, Nãdábũ 'i Ãbḭ́hṹ 'i ãzíla 'bá ĩyõ kãlḭ́ ázį̰́rį̰ Ịsịrayḭ́lį̰ drį̰
kí abe tụ kí 'bé drį̰ gá ụrụgâlé
10 ãzíla ndre kí dó sĩ Ãdrọ́ŋá Ịsịrayḭ́lį̰ drį̰ rá. Ãko ĩ'di sĩ pá 'bãjó drį̰ la gá
rĩ cécé jó 'a idélé írã pãrã-pãrã sãfírẽ sĩ rĩ áni, ãlápítítí ru 'bṹ áni.
11 Wó Ãdrọ́ŋá idé drį̰lẹ́ Ịsịrayḭ́lį̰ drį̰ kí ũnzí ku; táni ĩ'bã kí Ãdrọ́ŋá ndre
agá rá tí, na kí ãkónã ãzíla mvụ kí ãko mvụlé mvụ-mvṹ rĩ kí ĩ'di andre
gâsĩ ãngũ ãlu gá.
12 Úpí jọ Mṹsã nî, “Mí atṹ má rṹ 'bé sḭ́ gá 'dõlé ãzíla mí u'á 'dâ, ma míní
írã 'bara-'bara máni sĩ ãzḭ́tãŋá sĩjó drį̰ la gá rĩ kí fẽ, míní sĩ 'bá kí imbájó.”
13 Mṹsã ko kí dó drį̰ mụlé Yósũwã 'bá ĩ'di ãzãkolépi rĩ be, ãzíla Mṹsã tụ
dó 'bé Ãdrọ́ŋá drį̰ drį̰ gâlé.
14 Jọ 'bá ĩyõ rĩ 'baní, “Ĩtẽ ãma 'dâ kpere ãma ní ãgõ agá ĩmi rṹ 'dõlé.
Ãrọ́ñ̨ kí Hṹrį̰ be kí adru ĩmi abe cí. 'Bá ãzí drĩ kí ḭ́jọ́ ịsṹ kí drĩdríŋĩ gá, 'bã
mụ kí ĩ'ba rṹ sĩ ḭ́jọ́ la itújó.”
15 Mṹsã la dó mụ tụlé 'bé sḭ́ gâlé 'bo, ṹrṹ'bṹ aku dó 'bê cí.
16 Dḭ̃zã Úpí drį̰ ri dó 'bé Sĩnáyĩ drį̰ gá. Ṹrṹ'bṹ aku 'bê drį̰ ṹ'dṹ ázíyá, wó
ṹ'dṹ ázį̰́rį̰ rĩ sĩ Úpí umve Mṹsã 'i angájó ṹrṹ'bṹ agâlé.
17 Dḭ̃zã Úpí drį̰ indré 'bá Ịsịrayḭ́lį̰ drį̰ 'baní 'bé drį̰ gá 'dãá cécé ãcí ãko kí
ivélépi rĩ áni.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã 'bã mụ agá 'bé sḭ́ gâlé, fi dó ṹrṹ'bṹ agá. Ãzíla
u'á dó 'bé drį̰ gá 'dãá ṹ'dṹ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ.

25

Ãko fẽjó Hémã Ãdrọ́ŋá Ḭ̃nzḭ̃jó rĩ sịjó rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã ní,

2 “Ílũ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní 'bã ají kí mání ãwã'dĩfô fẽlé. Mí a'ị́ mání ãko
'bá ãlu-ãlu lẽlépi ãwã'dĩfô fẽlépi ĩ'di ásị agâlé mání rá rĩ drị.
3 'Dĩ kí ãko míní mụlé a'ị́lé rĩ kî: gólũdĩ, sílĩvã ãzíla aya bũrônzĩ rú rĩ;
4 wịzĩ la 'bã gbẽtí 'bã adru kí bũlụ̃, pápũlũ ãzíla ika; bõngó ãjẽ rú mịfị
níríŋá, idélé ĩndrị 'bíko sĩ rĩ;
5 kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí, ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ, báwũ 'bọ́kọ́lọ̃
ife drị̃ sĩ,
6 tárã ãdu; ãdu ãjị ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũlé 'bá drị̃ gá rĩ 'i ãzíla lũbánĩ ivélé ivê
rĩ be;
7 ãzíla írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãjẽ rú icólé ịgbẹlé átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.
8 “'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'dĩ 'bã sị kí mání ãngũ ãlápítí la,
ma dó sĩ u'á ĩ'ba abe.
9 Ísị Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ ãko ũ'bãlé ala gá 'dĩ kí abe cécé mání mụlé
i'dalé míní rĩ áni.”

Sãndụ́kũ̃ Tị icíma drị̃

10 Úpí jọ Mụ́sã nî, “'Bá Ịsịrayịlĩ drị 'bã idé kí Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ báwũ
'bọ́kọ́lọ̃ drị sĩ, 'bã zo mítã ãlu nụ́sụ̃, mmgbọ la 'bã adru ãni rú mítã ãlu
nụ́sụ̃, ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sụ̃.
11 Í'bu ụrụ'bá la agâ sĩ ãzíla ãmvê sĩ rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ. Ãzíla mí ulí láyĩnĩ
ũnĩ ãni la gólũdĩ sĩ ụrụ'bá la gâsĩ pírí cí.
12 Mí idé Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ ní ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ sĩ ĩ'di ujíjó, mí
icí kí pá la sụ rĩ kí agá, ímve 'bã adru kí Sãndụ́kũ̃ 'bã wókõ ãlu rĩ gá ĩrị̃ ãzí
rĩ gá vâ ĩrị̃.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí idé ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla
í'bu ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí
14 ãzíla ísu ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí ímve 'dã kí agâ sĩ Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃
'bã bụ́lụ́ gâsĩ sĩ ĩ'di ujíjó.
15 Ife sĩ Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ ujíjó rĩ 'bã ace kí ímve kí agá 'dãá ũgũgõ;
lẽ únze kí ku.
16 'Dã 'bã ũngúkú gá í'bã dó ãzịtáŋá mání sĩlé írã 'bara-'bara ĩrị̃ 'dã kí
drị̃ gá mání mụlé fẽlé mídrị rĩ kí ala gá.
17 “Mí idé Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ ní úmvúke ásị ĩgbẽ drị sĩ ĩ'di tị ũ̃pĩjó rĩ
gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, ãzo la 'bã adru ãni rú mítã ãlu nụ́sụ̃, mmgbọ la 'bã adru
ãni rú mítã ãlu.
18 Mí idé kẽrụ́bĩ̃ ụ́pụ́pị trũ la kí ĩrị̃ gólũdĩ u'dilé u'dî rĩ sĩ úmvúke ásị ĩgbẽ
drị̃ 'bã tị ãsĩjó rĩ kí gá.
19 Mí idé kẽrụ́bĩ̃ ụ́pụ́pị trũ ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí ãlu rĩ vâ ãzí rĩ gá;
mí icí kẽrụ́bĩ̃ ụ́pụ́pị trũ rĩ kí Sãndụ́kũ̃ 'bã tị be ãlu tị la ĩrị̃ rĩ kí gá.
20 Kẽrụ́bĩ̃ ụ́pụ́pị trũ rĩ 'bã inga kí ru ụ́pụ́pị ụrụgâlé ru 'bã aku kí dó sĩ
úmvúke ásị ĩgbẽ drị sĩ Sãndụ́kũ̃ tị ũ̃pĩjó rĩ cí. 'Bã ndre kí ru ndre-ndrẽ
ãzíla 'bã ndre kí ãngũ ãko sĩ Sãndụ́kũ̃ 'bã tị ũ̃pĩjó rĩ gâlé ru.
21 Í'bã írã 'bara-'bara ĩrị̃ 'dĩ kí Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ agá ãzíla mí ũ̃pĩ dó
Sãndụ́kũ̃ tị cí.
22 Ma dó mụ drị̃ ụfụlé mí be úmvúke ásị ĩgbẽ drị sĩ Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃
tị ũ̃pĩjó rĩ 'bã drĩlẹ́ gá, kẽrụ́bĩ̃ ụ́pụ́pị trũ ĩrị̃ ipalé Sãndụ́kũ̃ ịjọ́ vú nzejó rĩ kí
drĩdríŋĩ gá 'dãá. Ma mụ drị̃ ụfụlé mí be ãzíla ma míní ãzịtáŋá mádrị bá
Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní rĩ kí fẽ.

Méjã Mũkátĩ ãlá rĩ 'bãjó rĩ

23 “Mí idé méjã báwũ 'bǫ́kǫ́lõ̰ drı̃ sĩ, ãzo la 'bã adru ãni rú mítã ãlu,
mmgbọ la 'bã adru ãni rú nṵ̃sṵ̃ mítã ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru
ãni rú mítã ãlu.
24 Í'bu ụrụ'bá la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla íli tı la pírí gólũdĩ sĩ trõ̰kı́lırı cí.
25 Íli tı la trõ̰kı́lırı 'bã adru ãni rú ı̃nzı̃ na ãzíla í'bu ĩ'di gólũdĩ sĩ cí.
26 Mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sụ méjã 'dĩ ní sĩ ĩ'di ujíjó, ãzíla mí icí kí
kónã la sụ 'dĩ kí agá ãngũ ĩ'di 'bã pá 'bã adrujó rĩ kí agá.
27 Ímve 'dĩ 'bã adru kí méjã 'bã bṹlṹ gâsĩ ãni rú sĩ ife usúlé ĩ'di ujíjó rĩ
kí rụjó.
28 Mí idé ife 'dĩ kí báwũ 'bǫ́kǫ́lõ̰ drı̃ sĩ, í'bu kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla
í'dụ dó méjã 'i ife 'dĩ kî sĩ.
29 Mí idé sãánĩ, kópõ, jágĩ ãzíla bãkṹlḛ̃ kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, sĩ wáyĩnĩ
ãwã'dĩfô ru rĩ kí ũsũjó.
30 Mũkátĩ ãlá rĩ 'bã adru méjã 'dĩ drı̃ gá sáwã pírí sĩ cí.

Tárã céke

31 “Mí idé tárã céke gólũdĩ ãlá u'dilé u'dî rĩ sĩ, ı̃ndṹ la kí mgbǫ́nı la be;
kópõ la cécé mãwṹwã áni rĩ kí abe, mãwṹwã drĩ drı̃kã nzı̃lépi ku rĩ abe
ãzíla 'bã icí kí ru mãwṹwã la abe pírí ãlu.
32 Tárã céke 'bã mgbǫ́nı gá mí idé kénĩ kí ázíyá, na rĩ kí wókõ ãlu rĩ gá
ãzí na rĩ kí wókõ ãzí rĩ gá.
33 Kénĩ ãlu-ãlu ụrụ'bá gá mí idé mãwṹwã í'dá cécé ãlĩmóndĩ drı̃ agbẹ́lépi
ãzíla ayilépi rĩ kí áni, 'bã adru kí na-na. Mí idé ĩ'di pírí 'dĩ 'bã áni kénĩ
ázíyá ãfũlépi tárã céke kí ụrụ'bá gâlé 'dã 'ba rṹ.
34 Tárã céke ágágá rĩ drı̃ gá mãwṹwã idélé cécé mãwṹwã ãlĩmóndĩ drı̃
áni agbẹ́lépi ngúlú ãzíla ayilépi rĩ 'bã í'dá 'bã adru kí sụ.
35 Mãwṹwã drı̃kã agbẹ́lépi ngúlú rĩ 'bã adru kí kénĩ ãfũlépi tárã céke kí
ụrụ'bá gâlé ru ı̃rı̃-ı̃rı̃ sĩ na 'dĩ kí ı̃ndṹlé gá ãlu-ãlu cí.
36 Tárã céke, kénĩ la kí ãzíla mãwṹwã drı̃ ngúlú rĩ kí abe, mí idé kí gólũdĩ
ãlá 'bara ãlu la sĩ.
37 “Mí idé dó tárã la ázı̃rı̃ rĩ kí ãzíla mí usú dó kí ụrụ gá, 'bã ji kí dó sĩ
ãngũ benĩ.
38 Mí idé aya kpákuŋá ru sĩ ãko kí rụjó jõku a'dṹjó rĩ ãzíla trṵ̃wẹ́yı̃ idélé
gólũdĩ ãlá rĩ sĩ la kí.
39 Mí ayú gólũdĩ ãlá rĩ kı́lõ̰ kãlı́ na drı̃ tõwú sĩ tárã céke idéjó ãzíla ãko
ndú-ndú ala gá rĩ kí abe pírí.
40 Mí adru múké-múké, mí idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drı̃
gâlé rĩ kí vú sĩ.”

26

Hémã Ãdróŋá Ĩnzı̃jó rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ísı Hémã sĩ áma ı̃nzı̃jó rĩ. Mí ayú bõngó mụdrı̃ mıfı
níríŋá u'bélé wı́zı̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí, 'bá ãlı̃gõ̰ ãko idélé
drı̃ sĩ rĩ drı̃ trũ la 'bã idé kí í'dá kḛ̃rṹbı̃ ãni la kí ụrụ'bá la kí gá cí.
2 Bõngó ayúlé rĩ 'bã adru kí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru mítã mụdrı̃ drı̃ ı̃rı̃,
mmgbọ la 'bã adru mítã ı̃rı̃.
3 Mí icí bõngó tõwú rĩ kí ãlu, mí idé vâ ãzí tõwú rĩ kí abe 'dã áni.
4 Mí ıgbẹ 'bṹ bõngó bṵ̃lṵ̃ sĩ la kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tı gâsĩ, mí
idé vâ bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ kí abe 'dĩ 'bã áni.
5 Mí ıgbẹ 'bṹ 'dĩ kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tı gá kãlı́ tõwú ãzíla 'bṹ kãlı́
tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tı gá, 'bṹ 'dĩ 'bã ndre kí ru ndre-ndrẽ.

6 'Dã 'bã ũngúkú gá mí idé gõlĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ kí kãlị̃ tõwú ãzíla mí
ayú kí sĩ bõngó 'dĩ kí ũgĩjó ãlu, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ 'bã icí rû
sĩ ru ãlu benĩ.
7 “Mí idé bõngó ãzí kí mụdrị́ drĩ̃ ãlu ̃ịndrị́ 'bíko sĩ, sĩ Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó
rĩ drĩ̃ akujó.
8 Bõngó mụdrị́ drĩ̃ ãlu 'dĩ 'bã adru kí pírí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru kí mítã
mụdrị́ drĩ̃ na ãzíla mmgbọ la 'bã adru mítã ̃ịrĩ̃.
9 Mí icí bõngó tõwú rĩ kí ãngũ ãlu gá, mí icí vâ ãzí ázíyá rĩ kí ãngũ ãlu
gá. Bõngó námbã ázíyá sĩ Hémã 'bã drĩ̃lẹ́ gá rĩ mí aca ĩ'di ̃ịrĩ̃.
10 Mí ịgbẹ 'bụ́ 'dĩ kí bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị̃ tõwú ãzíla 'bụ́
kãlị̃ tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá.
11 Mí idé gõlĩ bũrônzĩ sĩ rĩ kí kãlị̃ tõwú ãzíla mí ũgĩ kí 'bụ́ míní ịgbẹlé
bõngó tị gá rĩ kí agá sĩ Hémã 'dĩ umbéjó ãko ãlu rú.
12 Ígĩ bõngó tị ãfũlépi nụ́sụ̃ rú rĩ Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ 'bã ũngúkú gá.
13 Bõngó tị acelépi rĩ 'bã adru nụ̃sụ̃ mítã wókõ ̃ịrĩ̃ rĩ kí agá; tị la acelépi
rĩ ála ũgĩ la Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ 'bã bụ́lụ́ gâsĩ, sĩ ĩ'di akujó.
14 Mí idé Hémã 'dĩ ní ãko ĩ'di akujó la kãbĩlógó 'bã ínírikõ u'bélé rángi
ika la sĩ la sĩ, ãzíla mí aku ĩ'di drĩ̃ ãnãkpá ínírikó ãlá la sĩ.
15 “Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru kpị la kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drĩ̃ sĩ sĩ Hémã sĩ áma
̃ịnzĩ̃jó rĩ sị̃jó.
16 Báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí pírí 'bã zo kí mítã sụ-sụ ãzíla mmgbọ la kí drĩdríŋĩ̃
gá rĩ 'bã adru sẽndị̃mĩtã 66,
17 sị̃ la 'bã ãfũ kí ̃ịrĩ̃ sĩ ĩ'di icíjó ãzí rĩ be. Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru Hémã sĩ
áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ drĩ̃ kí pírí 'dĩ 'bã áni.
18 Mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru ri kí kãlị̃ ̃ịrĩ̃ Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ 'bã wókõ ándrá
rĩ gá
19 ãzíla mí idé ãko báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ̃ịndụ́ usújó sílĩvã rú la kí ĩ'baní cí,
mí idé báwũ ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ní ãko ̃ịndụ́ la sujó rĩ kí ̃ịrĩ̃-̃ịrĩ̃, ísu ̃ịndụ́ la idélé
sílĩvã sĩ rĩ ị́dị́ŋá ãlu-ãlu 'bã tị ãfũlépi rĩ gá.
20 Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́lé rĩ gá, mí idé báwũ ị́dị́ŋá ru la kí
kãlị̃ ̃ịrĩ̃
21 ãzíla ̃ịndụ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ 'bã adru kí kãlị̃ sụ, ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ̃ịndụ́ gá
'bã adru kí ̃ịrĩ̃-̃ịrĩ̃.
22 Mí idé Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ ní báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ázíyá, wókõ la ̃ịtû̃
'bã 'de agâlé ru rĩ gá,
23 mí idé vâ báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí ̃ịrĩ̃ kónã Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ drĩ̃ 'bã tị
ní ãsĩ̃jó rĩ gá.
24 Kónã ̃ịrĩ̃ 'dĩ kí agá lẽ úsu ị́dị́ŋá kí ímve ãlu agá ̃ịrĩ̃ i'dójó ̃ịndụ́ la gá
kpere drĩ̃ la gá; ĩmi idé ị́dị́ŋá 'dĩ kí ̃ịrĩ̃trá ũví ãlu sĩ.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, báwũ ị́dị́ŋá ru rĩ kí dó sĩ adru ãrõ ãzíla ̃ịndụ́ la sílĩvã rú rĩ kí
adru mụdrị́ drĩ̃ ázíyá, ị́dị́ŋá ãlu-ãlu ̃ịndụ́ gá ̃ịrĩ̃-̃ịrĩ̃.
26 “Mí idé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drĩ̃ sĩ, báwũ alalé alâ la kî: tõwú rĩ 'bã adru kí
báwũ ị́dị́ŋá ru Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ 'bã bụ́lụ́ ãlu rĩ gá,
27 ãzí tõwú rĩ 'bã adru kí vâ bụ́lụ́ la ãzí rĩ gá, ãzíla báwũ ị́dị́ŋá ru tõwú
rĩ 'ba adru kí wókõ la ̃ịtû̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá ãngũ Hémã sĩ áma ̃ịnzĩ̃jó rĩ
'bã tị 'bã sĩ ãsĩ̃jó rĩ gá.
28 Báwũ jó ife rú 'bãlé ágágá alalé alâ rĩ 'bã adru i'dóŋá gá kpere ãsĩ̃ŋá
gá báwũ ị́dị́ŋá ru ágágá rĩ kí drĩ̃ gâsĩ.
29 Í'bu báwũ ị́dị́ŋá ru 'dĩ kí ụrụ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla mí idé ímve gólũdĩ
sĩ la kí sĩ báwũ alalé alâ jó ife rú ĩjũlé 'dĩ kí rụjó cí.

30 “Mí idé Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ ũví la i'dajó la míní 'bé drị̃ gâlé rĩ 'bã vúŋá sĩ.
31 “Mí idé kátẽnĩ u'bélé wĩ́zị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí, 'bá ãlị̃gọ̃ ãko idélé drị̃ sĩ rĩ drị̃ trũ la 'bã idé kí í'dá kẹ̃rṹbị̃ ãni la ụrụ'bá la gá cí.
32 Ígĩ kátẽnĩ 'dĩ gõlĩ idélé gólũdĩ sĩ usúlé ị́dị́ŋá sụ idélé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ụrụ'bá 'bulé gólũdĩ sĩ ãzíla usúlé ĩndṵ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ kí drị̃ gá rĩ gá.
33 Ígĩ dó kátẽnĩ 'dĩ láyĩnĩ gõlĩ 'badrị̃ ụrụ'bá gá Hémã 'bã drị̃ gá ãzíla í'bã dó Sãndṵ́kụ̃ tị icíma drị̃ kátẽnĩ ĩndṵ́lé gá. Kátẽnĩ 'dĩ la dó Ãngũ Ãlá rĩ kí awa Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ be.
34 Mí ụ̃pị̃ dó Sãndṵ́kụ̃ tị icíma drị̃ tị úmvúke ásị́ ĩgbẹ̃ drị̃ sĩ cí Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá 'dãá.
35 Í'bã dó méjã ãmvélé ãmvélé ru 'bã adru sĩ kátẽnĩ agá ku. Í'bã ĩ'di Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́lé rĩ gá ãzíla í'bã tárã céke 'bã ndre kí ru wókõ la ándrá rĩ be.
36 “Kẹ̃jị́ sĩ fijó Hémã 'dĩ agâlé rĩ gá, mí idé kátẽnĩ u'bélé wĩ́zị̃ gbẽtí bụ̃lụ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí 'bá bõngó cãlépi rĩ 'bã cã kí ĩ'di ãlị̃gọ̃ sĩ.
37 Mí idé gõlĩ gólũdĩ sĩ rĩ kí kátẽnĩ 'dĩ nî ãzíla ị́dị́ŋá báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ 'bulé gólũdĩ sĩ cí la kí tõwú. Mí idé ãko ĩndṵ́ la 'bãjó vũ gá rĩ kí tõwú bũrônzĩ sĩ.”

27

Ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ípa ãlĩtárĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ, 'bã adru trũ-trũ ãzo la 'bã adru mítã ĩrị̃, mmgbọ la mítã ĩrị̃, ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu.
2 Mí upa újéke la kí kónã la sụ 'dĩ kí gâsĩ pírí, ãlĩtárĩ kí újéke la abe mí upa kí ife ãlu la ụrụ'bá gá, ãzíla í'bu ụrụ'bá la bũrônzĩ sĩ.
3 Mí idé úmvú sĩ úfóró iyájó, ãko sĩ ãko ũpẽjó, bãkṵ́lẹ̃ sĩ ãko ũyãjó, fókĩ ãmbógó sĩ ĩzá ũsõjó ãzíla sũfũríyã sĩ ãko ụsị́jó ãcí drị̃ gá rĩ abe pírí bũrônzĩ sĩ.
4 Mí idé ĩ'diní kẽyĩkéyĩ aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ, mí idé ímve kí sụ bũrônzĩ sĩ, sĩ pá la kí icíjó kónã la sụ 'dĩ kí gâsĩ.
5 Í'bã kẽyĩkéyĩ ãlĩtárĩ drị̃ gá ĩ'di dó sĩ adru 'bṵ́ ágágá ãlĩtárĩ agá 'dã agá 'dãá.
6 Mí idé Ãlĩtárĩ 'bã ife sĩ ĩ'di 'dụjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ, í'bu ụrụ'bá la kí aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ.
7 Mí usú ife sĩ ĩ'di ujíjó 'dĩ kí ímve kí agâ sĩ ãlĩtárĩ 'bã wókõ ĩrị̃ rĩ kí agá sĩ ĩ'di ụ'dụjó.
8 Mí idé ãlĩtárĩ 'a Sãndṵ́kụ̃ áni mmgbọ rú 'bã lũ i'dójó drị̃ la gá kpere ĩndṵ́ la gá. Mí idé ĩ'di cécé mání i'dalé míní 'bé sị́ gâlé rĩ áni.

Lị́cọ́ 'a

9 “Íce Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ 'bã lị́cọ́ 'a andre bõngó ãjẹ̃ rú mị́fị́ níríŋá rĩ sĩ. Wókõ la ándrá rĩ 'bã zo mítã kãlị́ sụ drị̃ sụ.
10 Mí ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ị́dị́ŋá bũrônzĩ rú kãlị́ ĩrị̃ usúlé ĩndṵ́ la bũrônzĩ rú kãlị́ ĩrị̃ rĩ kí ụrụ'bá gá.
11 Wókõ la ụ́rụ́ rĩ 'bã ãzo 'bã adru mítã kãlị́sụ drị̃ sụ. Mí ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ị́dị́ŋá bũrônzĩ rú kãlị́ ĩrị̃ usúlé ĩndṵ́ la bũrônzĩ rú kãlị́ ĩrị̃ rĩ kí ụrụ'bá gá gõlĩ sílĩvã rú ãzíla ríŋĩ kí sĩ.
12 “Lị́cọ́ 'a 'bã wókõ ĩtṵ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, mí ũgĩ bõngó mítã kãlị́ ĩrị̃ drị̃ ĩrị̃ rĩ kí, ị́dị́ŋá mụdrị́ usúlé ĩndṵ́ la mụdrị́ rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ gá.

13 Lịcọ́ 'a 'bã wókõ ĩtụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ cejó ãzo la 'bã adru mítã kãlị́
ĩrị̃ drị̃ ĩrị̃.
14 Ãngũ la sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ãlu rĩ gá, bõngó gĩlé rĩ 'bã ãzo 'bã adru ãni
rú mítã ázĩrị̃, ịdịŋá la 'bã adru kí na ãzíla ãko idélé sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó
rĩ 'bã adru kí na.
15 Bõngó gĩlé ãngũ sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ 'bã ãzo 'bã adru kí ãni
rú mítã ázĩrị̃, ịdịŋá la 'bã adru kí na ãzíla ãko idélé sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó
rĩ 'bã adru kí na.
16 “Kẽjị́ sĩ fijó lịcọ́ 'a gâlé rĩ gá ígĩ bõngó mịfị́ níríŋá mítã úrômĩ 'bá
bõngó cãlépi rĩ 'bã kí cãlé ãlĩgõ sĩ, u'bélé wịzị̃ gbẽtí bũlụ̃, pápũlũ ãzíla ika
sĩ kátẽnĩ rú rĩ kí ịdịŋá sụ usúlé ãko sĩ kí ĩndụ́ usújó sụ rĩ kí agá rĩ kí ụrụ'bá
gá.
17 Ịdịŋá pírí usúlé sĩ lịcọ́ 'a andre cejó rĩ kí ící kí aya ĩzíŋá sílĩvã rú rĩ kí
sĩ ãzíla gõlĩ sĩ bõngó kí ũgĩjó rĩ kí idé kí sílĩvã sĩ, ãko sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó
rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ.
18 Ãko Lịcọ́ 'a andre cejó rĩ 'bã ãzo la 'bã adru mítã kãlị́ sụ drị̃ sụ, mmgbọ
la 'bã adru mítã kãlị́ ĩrị̃ drị̃ ĩrị̃ ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru mítã ĩrị̃
dũ ĩrị̃, bõngó ãjẽ rú mịfị́ níríŋá rĩ sĩ. Ãko sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ usújó rĩ kí ídé kí
bũrônzĩ sĩ.
19 Ãko pírí ayúlé Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ agá rĩ kí, áló ĩ'di drị̃ kí lịcọ́ 'a drị̃
kí abe ídé kí bũrônzĩ sĩ.”

Tárã Ãdu

20 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí azị anzị Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní 'ba ají kí ãdu ãlá mĩzẽyịtũ
drị̃ ĩ'baní nzilé rĩ 'bã ãzí kí tõlé tárã agá 'dãá 'bã ve sĩ jã 'dâ.
21 Ãrọ́nĩ kí anzị ĩ'di drị̃ abe 'bã 'bã kí tárã tị Hémã tị icíma* drị̃ agá
ãmvé ãmvélé ru kátẽnĩ Sãndụ́kũ tị icíma drị̃ 'bã drĩlẹ́ gá rĩ gá. Tárã 'bã ve
Sãndụ́kũ tị icíma drị̃ 'bã drĩlẹ́ gá i'dójó ĩndró sĩ kpere ũ'bụ́tị gá Úpí drĩlẹ́
gá. Ịjọ́ 'dĩ la adru ãzĩtáŋá ru 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní anzị ĩ'badrị́ drĩlẹ́ gâlé rĩ
abe jã 'dâ.”

28

Bõngó Ãtalo 'badrị̃ kî

1 Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí anzé mí ádrị́pị Ãrọ́nĩ kí anzị ĩ'didrị́ Nãdábũ 'i,
Ãbịhũ 'i, Ĩlĩyázã 'i ãzíla Ĩtãmárĩ abe 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ kí agâlé rá. Ịjọ́ 'dĩ sĩ kí
dó sĩ ãzị́ nga mání ãtalo rú.
2 Mí ịgbẹ mí ádrị́pị Ãrọ́nĩ ní bõngó ãlá ĩ'di 'bãlépi ndú 'bá kí agá 'dâ la
kí, ála dó sĩ ĩ'diní ĩnzĩtáŋá fẽ ãrútáŋá be.
3 Ílũ 'bá ãlịgọ rú mání ĩ'baní úríndí ũndũwã drị̃ fẽjó 'dĩ 'baní pírí 'bã
ịgbẹ kí Ãrọ́nĩ ní bõngó sũlé sũsũ rĩ kí cí. Ịjọ́ 'dĩ sĩ ála dó sĩ ĩ'di 'bã ndú
adrujó átáló ru ãzị́ mádrị̃ agá.
4 Bõngó ĩ'baní mụlé ịgbẹlé rĩ kí: bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'i, ĩfódĩ,* kọ́tị̃ ãzo rĩ,
kánzũ, bõngó sĩ drị̃ umbéjó rĩ 'i, ãzíla sẹ́rị̃ ịgbẹlé ũniyambamba rĩ. 'Bã
ịgbẹ kí mí ádrị́pị Ãrọ́nĩ ní anzị ĩ'didrị̃ kí abe bõngó ãlá 'dĩ kí, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí
dó sĩ ãzị́ nga mání átáló rú.
5 'Bá ãlịgọ rú 'dĩ 'bã ayú kí gólũdĩ, wịzĩ̃ gbẽtí bũlụ̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla
bõngó mịfị́ níríŋá rĩ kî.

---

* **27:21** *Hémã tị icíma drị̃* 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí vâ umve la *Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ.* * **28:4** *Ĩfódĩ* ĩ'di bõngó sũlé kọ́tị̃ drị̃ gá rĩ 'i.

6 “'Bá ãlịgọ rú 'dĩ 'bã ayú kí wịzḩ gólũdĩ rú, wịzḩ gbẽtí bṹlṹ, pápũlũ
ika ãzíla bõngó mịfḩ níríŋá rĩ kí sĩ ĩfódĩ ịgbẹjó, 'bã u'bé kí ĩ'di ãlḩgọ̃ sĩ
ũniyambamba rú.
7 Mí idé ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ drḩ gá bõngó ĩbá 'bã adru kí ḩrḩ sĩ ĩ'di icíjó.
8 'Bá ãlịgọ rú rĩ 'bã ayú kí wịzḩ gólũdĩ rú, wịzḩ gbẽtí bṹlṹ, pápũlũ, ika
ãzíla bõngó mịfḩ níríŋá rĩ kí sĩ sẹ́rḩ cãjó, sẹ́rḩ kí ĩfódĩ be 'bã adru kí ãlu.
9 “Mí a'dṹ írã únĩkĩsĩ rú la kí ḩrḩ, ísĩ anzị Ịsịrayịḩ drḩ kí rṹ drḩ la gá.
10 Ísĩ rṹ ázíyá rĩ kí írã ãlu rĩ drḩ gá ãzíla ázíyá acelépi rĩ kí írã ãzí rĩ drḩ
gá tịŋá ĩ'badrḩ kí vú sĩ.
11 'Bã sĩ rṹ anzị Ịsịrayịḩ drḩ 'badrḩ kí ãlḩgọ̃ sĩ írã ḩrḩ ãjẹ̃ rú rĩ kí drḩ gá
ãzíla 'bã usú írã 'dĩ kí gólũdĩ kí rụlépi cí rĩ agá.
12 Mí ịgbẹ kí bõngó ĩbá ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ gá rĩ drḩ gá. Gẹ̃rḩ 'dĩ sĩ Ãrọ́ṇḩ la dó
sĩ rṹ 'dĩ kí 'dụ ĩ'di 'bã kọ́trọ́ gá. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ ma, Úpí 'i ma dó sĩ anzị Ịsịrayịḩ
drḩ kí ịjọ́ igá.
13 Ícã ĩbáká gólũdĩ rú la kí ru ĩkpãlépi
14 ãzíla ru icílépi nõrórõ idélé gólũdĩ ãlá la sĩ ḩrḩ ĩbáká áni la, ãngũ ĩ'bã
kí ru icójó ĩkpãjó rĩ gá.”

Bõngó jṹjṹ gá rĩ

15 Úpí jọ Mṹsã ní, “Mí ịgbẹ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ ní bõngó jṹjṹ gá
ḩḩlépi lẽrẽlẽrẽ cécé ĩfódĩ áni rĩ sĩ ịjọ́ amájó Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni. Mí ayú
wịzḩ gólũdĩ rú, wịzḩ gbẽtí bṹlṹ, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mịfḩ níríŋá rĩ kí sĩ
ĩ'di ịgbẹjó drḩmvṹ ãlḩgọ́ drḩ sĩ.
16 Ãzo la kí mmgbọ la abe 'bã adru kí trũ-trũ ámgbọ́ ĩ'di ḩrḩ.
17 'Dã 'bã vúlé gá mí ũ'bã ụrụ'bá la gá írã pãrã-pãrã la kí láyĩnĩ sĩ sụ.
Láyĩnĩ la i'dójó rĩ 'bã adru írã rṹbḩ, tõpázĩ, ãzíla ĩmẽrálĩdĩ ru rĩ kî;
18 láyĩnĩ ḩrḩ rĩ gá írã tãkṹsẹ̃ rú, sãfírẽ rú, ãzíla dáyímõndĩ rú rĩ kî;
19 láyĩnĩ na rĩ gá írã jãsḩnḩtọ̃ rú, írã ágãtẽ rú, ãzíla írã ãmẹ̃tẹ̃sḩtọ̃ rú rĩ kî;
20 láyĩnĩ sụ rĩ gá írã kṹrḩsḩlḩtọ̃ rú, írã únĩkĩsĩ rú ãzíla írã yãsípẽ rú rĩ kî.
Írã 'dĩ kí ûtḩ kí gólũdĩ sĩ.
21 Írã 'bã adru kí mụdrḩ drḩ ḩrḩ, írã ãlu-ãlu drḩ gá úsĩ anzị Ịsịrayịḩ drḩ kí
rṹ, úsĩ rṹ 'dã kí pá tujó ínátị mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí kẹ̃jḩ gá.
22 “Bõngó jṹjṹ gá rĩ ní mí idé nõrórõ cécé ĩbáká áni la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ.
23 Mí idé ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí ḩrḩ ãzíla ígĩ kí bõngó jṹjṹ gá rĩ 'bã kónã ḩrḩ
la kí gá.
24 Mí ũgĩ ĩbáká nõrórõ gólũdĩ rú ḩrḩ 'dĩ kí ríŋĩ kí agá bõngó jṹjṹ gá rĩ 'bã
kónã kí gá.
25 Ĩbáká nõrórõ gólũdĩ rú 'dĩ 'bã tị kí gá ígĩ ĩfódĩ 'bã ĩbáká kọ́trọ́ gá rĩ kí
drḩḩẹ́ gâlé ru.
26 Mí idé ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí ḩrḩ ãzíla mí ũgĩ kí bõngó jṹjṹ gá rĩ 'bã kónã
la ḩrḩ rĩ kí tị gá agâlé ru ĩfódĩ rṹ sĩ.
27 Mí idé vâ ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí ãzí ḩrḩ mí icí kí bõngó ĩbá ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́
gá rĩ 'bã ḩndṹlé gá mẹ́lẹ́tị gá 'dõlé ru, ãni rú ãngũ ĩ'bã kí sĩ ru ịsṹjó rĩ gá.
28 Mí icí ríŋĩ ĩfódĩ drḩ kí ríŋĩ bõngó jṹjṹ gá rĩ 'bã ĩbáká bṹlṹ rĩ sĩ, ãzíla
ící kí sẹ́rḩ ṹpḩcẹ́ gá rĩ gá, 'bã adru rû sĩ mgbemgbe.
29 “Sáwã Ãrọ́ṇḩ 'bã fijó Ãngũ Ãlá rĩ agâlé rĩ sĩ, lẽ 'bã sṹ bõngó jṹjṹ gá sĩ
rṹ sṹrṹ Ịsịrayịḩ drḩ mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí sĩjó drḩ la gá rĩ cí. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ ma Úpí
'i, ma dó sĩ anzị Ịsịrayịḩ drḩ kí ịjọ́ igá.

30 Lẽ 'bã sṹ vâ Ṹrḭmṹ ãzíla Tãmímũ bõngó jṹjṹ gá rĩ drḭ̃ gá, ḭjọ́ 'dĩ kí sĩ
adru Ãrọ́nḭ̃ ásḭ drḭ̃ gá cí ĩ'diní fi agá Úpí drḭ̃lḭ́ gâlé. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ḭjọ́
mâ lẽlé rĩ pẽ 'bá mádrḭ́ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ rĩ 'banî.

Õngó ãzí Ãtalo 'badrḭ̃ rĩ kî

31 “Mí idé kọ́tḭ̃ ãzo sĩ ĩfódĩ sṹjó drḭ̃ la gá rĩ pírí bõngó bṹlṹ rĩ sĩ,
32 'bã adru 'bṹ trũ ágágá drḭ̃kã ní sĩ fijó. Tḭ la 'bṹ ru imbe gá ãzíla drḭ́
gá 'dĩ kí úci kí cĩcĩ kálã gá rĩ áni, 'bã uce kí rú sĩ ku.
33 Mí u'bé tḭ la gâsĩ ife põmũgũránãtĩ rú rĩ 'bã í'dá; gbẽtí bṹlṹ, pápũlũ
ãzíla ika rú trọ̃kḭ́lḭrḭ, ũlángí gólũdĩ rú la trũ kí drĩdríŋĩ gá cí.
34 Í'dá ũlángí idélé gólũdĩ sĩ rĩ drḭ̃ kí ãzíla ife põmũgũránãtĩ drḭ̃ kí mí
ũ'bã kí kọ́tḭ̃ 'bã imbe tḭ gâsĩ trọ̃kḭ́lḭrḭ.
35 Ãrọ́nḭ̃ 'bã sṹ bõngó 'dĩ 'i ĩ'di 'bã 'bá kí drḭ̃ ce agá. Ĩ'di 'bã fi agá Ãngũ
Ãlá rĩ gá Úpí drḭ̃lḭ́ gâlé ãzíla ãfũ agá ãmvé 'dõlé, Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ drãlé
ku.
36 “Ídḭ gólũdĩ ãlá rĩ 'bara rú ãzíla ísĩ drḭ̃ la gá: ÃLÁ RU Úpí NÎ.
37 Mí úmbé ĩ'di bõngó ĩbáká bṹlṹ la sĩ, bõngó sĩ drḭ̃ umbéjó rĩ 'bã mḛ́lḛ́tḭ
gâlé ru.
38 Ãrọ́nḭ̃ 'bã sṹ ĩ'di ĩ'di 'bã androko gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la dó sĩ ãko pírí 'bá
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'bã kí idélé ídétáŋá ru rĩ kí ã'ḭ rá, drĩ kí táni ḭjọ́ iza.
39 “Ícã bõngó Ãrọ́nḭ̃ drḭ́ kánzũ rú rĩ bõngó ãjẽ̃ rú mḭfḭ́ níríŋá rĩ sĩ,
bõngó sĩ drḭ̃ umbéjó rĩ bõngó ãjẽ̃ rú mḭfḭ́ níríŋá rĩ sĩ ãzíla mí u'bé Sḛ́rḭ̃
la ũniyambamba rú.
40 Anzḭ Ãrọ́nḭ̃ drḭ̃ 'baní, mí ḭgbẹ kánzũ, bõngó sĩ drḭ̃ umbéjó rĩ 'i, ãzíla
sḛ́rḭ, ála sĩ ĩ'baní ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽ ãrútáŋá be.
41 Mí ṹsṹ dó Ãrọ́nḭ̃ kí anzḭ ĩ'didrḭ̃ abe bõngó 'dĩ kí sĩ, mí ũsũ kí ãdu sĩ drḭ́
tḭ̃jó kí drḭ̃ gá ãzíla kí 'bãjó ndú. Ítḭ̃ dó drḭ́ kí drḭ̃ gá, ḭjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ adru
ãtalo rú ãzḭ́ ngalé mánî.
42 “Mí ḭgbẹ pájãmã 'bá 'dĩ 'baní sĩ ĩ'bã pílípílí atrḭjó, ãzo la 'bã adru ṹpḭ́cḛ́
gá kpere ḭ̃lḭ́ gá.
43 Ãrọ́nḭ̃ kí anzḭ ĩ'di drḭ̃ abe 'bã sṹ kí bõngó 'dĩ kí ĩ'bã kí fi agá Hémã tḭ
icíma drḭ̃ agâlé jõku ãngũ ãlĩtárĩ drḭ̃ gâlé ãzḭ́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá, ḭjọ́ 'dĩ
'bã adru rú sĩ ĩ'baní ḭjọ́ ũnzí ru ãzíla drã rú ku.
“'Dĩ la adru ãzḭ́táŋá ru Ãrọ́nḭ̃ ní anzḭ ĩ'didrḭ́ drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

29

Ãrọ́nḭ̃ kí 'bãjó ndú anzḭ abe ãtalo rú rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã nî, “'Dĩ kí ḭjọ́ míní mṹlé idélé sĩ Ãrọ́nḭ̃ kí 'bãjó ndú anzḭ abe
ãtalo rú rĩ kî: Mí a'dṹ mọ́nḭ̃gọ́ ãlu mũlũkũdũ la kãbĩlógó ḭ̃rḭ̃ bḭ́lḛ́mḭ kóru
la kí abe.
2 Mí idé mũkátĩ ãnáfóró ngánũ drḭ mĩnãmĩnã ãkṹkḭ́ kóru rĩ sĩ, mũkátĩ
mvṹtṹ rĩ, kékĩ usalé ãdu sĩ rĩ, mũkátĩ níríŋá aselé ãdu sĩ rĩ.
3 Í'bã kí gṹfá agá, mí ají kí mọ́nḭ̃gọ́ ãzíla kãbĩlõ ḭ̃rḭ̃ 'dã abe ídétáŋá ru
mánî.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ají dó Ãrọ́nḭ̃ kí anzḭ ĩ'didrḭ̃ kí abe kḛ̃jḭ́tḭ sĩ fijó
Hémã tḭ icíma drḭ̃ agá rĩ gá ãzíla mí ũjĩ dó kí ḭ̃yḭ́ sĩ.
5 Mí ṹsṹ dó bõngó 'dĩ kí Ãrọ́nḭ̃ ṹrṹ'bá gá, kánzũ, kọ́tḭ̃, ĩfódĩ, bõngó jṹjṹ
gá rĩ ãzíla sḛ́rḭ. Mí icí ĩ'di ĩfódĩ ṹrṹ'bá gá sḛ́rḭ̃ cãlé ãḭ̃gọ̃ sĩ rĩ sĩ.

6 Mí umbé drị̃kã la bõngó sĩ drị̃ umbéjó rĩ sĩ, mí icí gólũdĩ ãlá dį̣lé 'bara
sĩ drị̃ la gá sĩjó la ÃLÁ RU ÃDRÓŊÁ NÎ rĩ.
7 Mí ũsũ ãdu drį̣ tị̃jó 'bá drị̃ gá rĩ sĩ ĩ'diní ũkpõ fẽjó.
8 Mí ṵ̃sṵ̃ ngọ́pịka kí kánzũ ĩ'badrị̃ ãtalo 'badrị̃ kí sĩ
9 ãzíla mí umbé kí drị̃ gá bõngó sĩ drị̃ umbéjó rĩ cí. 'Dã 'bã ũngúkú gá
mí úmbé dó Ãrọ́nị̃ kí ụ́pị́cẹ́ ngọ́pịka kí abe sẹ́rị̃ sĩ. Ị̃jọ́ ĩ'baní adrujó ãtalo
rú rĩ ú'bã ĩ'di ãzị́táŋá ru jã 'dâ. Gẹ̃rị̃ 'dĩ sĩ mi dó Ãrọ́nị̃ kí 'bã ndú ngọ́pịka
abe.
10 "Mí ají mọ́nị̃gọ́ Hémã tị icíma drị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá, ãzíla Ãrọ́nị̃ kí ngọ́pịka
abe 'bã ṵ̃tị̃ kí drị́ drị̃ la gá.
11 Ílị ĩ'di Úpí drị̃lẹ́ gá kẹ̃j́tị sĩ fijó Hémã tị icíma drị̃ gá 'dãá.
12 Mí ãbĩ mọ́nị̃gọ̃ 'bã ãrí ãzí, mí ũ'bã ĩ'di ãlĩtárĩ 'bã újé sụ rĩ kí agá
tĩndrímváŋá sĩ ãzíla ị́mbị́ la acelépi rĩ mí ũsũ ĩ'di ãlĩtárĩ ị̃ndṵ́ gá 'dãá.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá úsã ãko agá rĩ kí akulépi rĩ kí mí anzé kí rá, úgú
gá rĩ abe, rókójí úsã ala gá rĩ abe, mí ivé kí ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá.
14 Wó mí ivé mọ́nị̃gọ́ 'bã ĩzá íníríkõ la abe ífí la kí abe ãngũ 'bá 'bã kí sĩ
u'ájó rĩ gá ãmvé-ãmvélé ru. 'Dĩ ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí ãtalo 'badrị̃ kí idéjó rĩ.
15 "Mí a'dṵ́ kãbĩlógó ãzí ãlu rĩ, Ãrọ́nị̃ kí ngọ́pịka abe 'bã ṵ̃tị̃ kí drị́ drị̃ la
gá.
16 Ílị ĩ'di ãzíla mí ũyã ãrí la ãngũ ãlĩtárĩ drị̃ 'bã wókõ kí agâ sĩ pírí.
17 Mí ụlị́ ĩzá kãbĩlógô drị̃ ndú-ndú ãzíla mí ũjĩ ífí la kí ĩzá la pá gá rĩ kí
abe, í'bã kí drị̃kã abe ĩzá ị́mbị́ acelépi 'dĩ abe ãlĩtárĩ gá 'dãá.
18 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ivé dó ĩzá kãbĩlógô drị̃ pírí ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá.
Ĩ'di ídétáŋá ivélé ivê Úpí ní ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ 'i.
19 "Mí a'dṵ́ kãbĩlógó ãzí rĩ 'i, Ãrọ́nị̃ 'bã tị̃ kí drị́ drị̃ la gá ngọ́pịka abe.
20 Ílị ĩ'dĩ ãzíla mí ãbĩ ãrí la 'bã ãzí, í'bã ĩ'di Ãrọ́nị̃ 'bã bị̃lẹ́ drị̃lẹ́ ãndá gá
rĩ gá ãzíla ngọ́pịka kí 'bã bị̃lẹ́ drị̃lẹ́ ãndá gá rĩ kí gá, drị́ ágó ãndá gá rĩ kí
gá, ĩ'bã pá ágó ãndá gá rĩ kí gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá mí ũyã dó ãrí la 'bã ãzí
rĩ ãlĩtárĩ 'bã wókõ kí agâ sĩ pírí.
21 Í'dụ ãrí ãlĩtárĩ gá 'dãá rĩ 'bã ãzí ãdu drị́ tị̃jó 'bá drị̃ gá rĩ abe ãzíla mí
ũyã ĩ'di Ãrọ́nị̃ ụrụ'bá gá bõngó ĩ'didrị̃ kí abe ãzíla ngọ́pịka kí ụrụ'bá gá
bõngó ĩ'badrị̃ kí abe. Ãrọ́nị̃ kí ngọ́pịka abe ãzíla bõngó ĩ'badrị̃ kí abe ála
dó sĩ kí 'bã ndú mání.
22 "Kãbĩlógó 'dĩ rṵ́ 'dâ mí alị́ úsã ãko agá rĩ kí akulépi rĩ kí, úsã kótẽ gá
rĩ, úsã la úgú drị̃ gá rĩ abe, rókójí kí úsã ala gá rĩ abe, ãzíla ị̃lị́ la pá ãndá
gá rĩ abe. 'Dĩ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó kí drị̃ gá rĩ.
23 Angájó gṵ́fá mũkátĩ ãkṵ́kị́ kóru 'bãlé Úpí drị̃lẹ́ gá rĩ kí agá, mí a'dṵ́
mũkátĩ ãkṵ́kị́ kóru mvụtụ rĩ ãlu, kékĩ idélé ãdu sĩ rĩ ãzíla mũkátĩ níríŋá
aselé ãdu sĩ rĩ kí abe.
24 Í'bã ãko 'dĩ kí pírí Ãrọ́nị̃ kí drị́ gá ngọ́pịka abe ãzíla ílũ ĩ'baní 'bã inga
kí ãko 'dĩ kí fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru.
25 'Dã 'bã ũngúkú gá mí a'dṵ́ ãkónã ídétáŋá ru 'dĩ kí 'bá 'dĩ kí drị́ gá 'dâ
rá, mí ivé kí ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá, ídétáŋá ivélé ivê ãjị́ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ 'bã drị̃
gá sĩ ãyĩkõ fẽjó Úpí nî.
26 Í'dụ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó Ãrọ́nị̃ drị̃ gá rĩ 'bã jṵ́jṵ́tị ãzíla mí inga ĩ'di Úpí
ní ídétáŋá ru. 'Dĩ wókõ mídrị̃ gá rĩ 'i.
27 "Ĩzá drị́ tị̃jó Ãrọ́nị̃ kí drị̃ gá ngọ́pịka abe rĩ í'bã kí ndú: jṵ́jṵ́tị ãzíla pá
ãndá gá rĩ abe ingalé ídétáŋá ru mání rĩ kí ála kí 'bã ndú ãtalo 'banî.

28 Ị̃jọ́ 'dĩ kí mání lẽlé anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã nga kí kí sáwã drị̃ tị̃jó ãtalo kí
drị̃ gá rĩ sĩ rĩ kî: Ĩzá jụ́jụ́tị gá ãzíla pá ãndá gá rĩ kí wókõ fẽtáŋá ru Ãrọ́nị̃
'baní anzị ĩ'didrị̃ abe jã 'dâ rĩ kî. 'Dĩ kí ídétáŋá anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí fẽlé
Úpí ní rĩ kî.
29 "Ãrọ́nị̃ drĩ drã rá bõngó ãlá ĩ'didrị́ átáló drị̃ kí ála kí 'dụ fẽlé anzị
ĩ'didrị̃ 'banî, ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ála dó sĩ ãdu ũsũ kí drị̃ gá ãzíla drị́ tị̃ kí drị̃ gá.
30 Ngọ́tị̃ŋá acálépi átáló ru ĩ'di kẽjị́ gá rĩ ní úsụ̃ bõngó 'dĩ kí ụ́'dụ́ ázị̃rị̃
ĩ'di dó sĩ mụ Hémã tị icíma drị̃ agâlé sĩ mụjó ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gâlé nĩ.
31 "Í'dụ kãbĩlógó sĩ drị́ tị̃jó 'bã drị̃ gá rĩ 'bã ĩzá ãzíla mí a'dí ĩ'di ãngũ ãlá
rĩ agá.
32 Ãrọ́nị̃ kí ngọ́pịka abe 'bã na kí kãbĩlógô ĩzá ãzíla mũkátĩ gụ́fá agá rĩ
abe kẽjị́tị sĩ fijó Hémã tị icíma drị̃ 'bã tị gá 'dãá.
33 'Bã na kí ídétáŋá sĩ ị̃jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí idéjó ayúlé sáwã 'bání drị́ tị̃jó kí
drị̃ gá rĩ nĩ. Wó 'bá ãzí ndú la 'bã na ku, ã'dusĩku kí dó ãlá ru.
34 Ĩzá kãbĩlógô drị́ sĩ drị́ tị̃jó rĩ 'bã ị́mbị́ jõku mũkátĩ cí rĩ drị̃ ace kpere
ụ̃'bụ́tị gá cí, mí ivé ĩ'di rá. Lẽ úna ĩ'di ku, ã'dusĩku ĩ'di ãlá ru.
35 "Mí idé Ãrọ́nị̃ 'baní ngọ́pịka abe ị̃jọ́ pírí mání azịlé 'dĩ kí 'bã 'dụ kí
ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ála dó sĩ drị́ tị̃ kí drị̃ gá ĩndõ.
36 Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ, ílị mọ́nị̃gọ́ ãlu ídétáŋá sĩ ị̃jọ́ ũnzí idéjó rĩ idéjó, mí ũsũ
ãdu Mị̃zẽyị́tụ̃ drị̃ ãlĩtárĩ drị̃ gá sĩ ĩ'di 'bãjó ndú ãlá ru.
37 Mí idé ídétáŋá ãlĩtárĩ 'bãjó ãlá ru rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ sĩ ĩ'di 'bãjó ndú. Ị̃jọ́ 'dĩ
sĩ ãlĩtárĩ dó sĩ ndẽ ãlãpĩtĩ sĩ rá, ãzíla ãko ĩ'di ụrụ'bá alólépi rĩ la adru ãlá
ru.

Ídétáŋá Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ

38 "Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ mi mụ kãbĩlõ mũlũkũdũ calépi ílí ãlu 'bo la kí fẽlé ị̃rị̃
ídétáŋá ru ãlĩtárĩ drị̃ gá 'dãá.
39 Mí idé kãbĩlõ ãlu rĩ ídétáŋá ru ụ̃'bụ́tị sĩ ãzí ãlu rĩ ĩndró sĩ.
40 Míní Kãbĩlõ mũlũkũdũ drị̃drị̃ rĩ fẽ agá ídétáŋá ru, mí ayú ãnáfóró kị́lọ̃
ãlu usalé ãdu Mị̃zẽyị́tụ̃ drị̃ sĩ rĩ ãni rú lítã ị̃rị̃. Ísũ wáyĩnĩ lítã ãlu rĩ fẽtáŋá
ãko mvụlé mvụ-mvụ̃ rĩ rú.
41 Kãbĩlõ ãzí rĩ míní ĩ'di fẽ agá ídétáŋá ru ĩndró sĩ, mí ayú vâ ãnáfóró kị́lọ̃
ãlu usalé ãdu Mị̃zẽyị́tụ̃ drị̃ sĩ rĩ ãni rú lítã ị̃rị̃. Ísũ wáyĩnĩ lítã ãlu rĩ fẽtáŋá
ãko mvụlé mvụ-mvụ̃ rĩ rú. 'Dĩ kí ãkónã fẽlé Úpí ní ídétáŋá ãjị́ ngụ̃lépi vĩrĩ
ĩ'diní sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ kî.
42 "Ĩmi idé ídétáŋá ivélé ivê 'dĩ ãzị́táŋá ru anzị ĩmidrị́ drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní
ụ́'dụ́ pírí sĩ Hémã tị icíma drị̃ 'bã tị gá Úpí drị̃lẹ́ gá 'dãá. 'Dã ãngũ mání sĩ
drị̃ ụfụjó mí be ãzíla ị̃jọ́ jọjó míní rĩ 'i,
43 ma drị̃ ụfụ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ abe 'dãá, ãzíla ma ãngũ 'dã 'bã ãlá ru dị̃zã
mádrị́ dị̃lépi rĩ sĩ.
44 "Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ Hémã tị icíma drị̃ kí 'bã ãlĩtárĩ be ndú, Ãrọ́nị̃ kí
ngọ́pịka abe ma kí 'bã ndú adrujó ãtalo rú ãzị́ mádrị̃ ngajó.
45 'Dã 'bã ũngúkú gá ma u'á anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drĩdríŋĩ gá ãzíla ma adru
Ãdróŋá ĩ'badrị̃ rú.
46 Kí dó sĩ nị̃ la rá ma Úpí Ãdróŋá ĩ'badrị́ kí anzélépi angájó Mị̃sị́rị̃ gâlé
rĩ 'i, ma dó mụ u'álé kí drĩdríŋĩ gá. Ma dó sĩ adru Úpí ĩ'badrị̃ 'i."

30

Ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ

1 Úpí jọ Mṹsã nî, “Mí idé ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ drị̃ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ.
2 Ãzo la kí mmgbọ la be 'bã adru kí trũ-trũ ãni rú nṹsṹ mítã ãzíla ãzo la ụrụgâlé ru rĩ 'bã adru ãni rú mítã ãlu. Újé la kónã sụ 'dĩ kí gá rĩ 'bã icí kí ru ĩ'di be ãko ãlu rú.
3 Í'bu drị̃ la, bṹlṹ la, ãzíla újé la kí abe pírí gólũdĩ ãlá la sĩ, íli tị la gólũdĩ sĩ trọ̃kḭ́lịrị cí.
4 Mí idé ímve gólũdĩ sĩ la kí ĩrị̃ láyĩnĩ ũnĩ ãni ulílé gólũdĩ sĩ trọ̃kḭ́lịrị rĩ 'bã ĩndṹlẹ́ gâlé ru 'bã ndre kí ru ãzí rĩ kí abe. Ímve ĩrị̃ rĩ 'bã adru kí bṹlṹ ãzí rĩ gá, ãzí ĩrị̃ rĩ 'bã adru kí bṹlṹ ãzí rĩ gá sĩ ife sĩ ãlĩtárĩ ujíjó rĩ rụjó.
5 Mí idé ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla í'bu ụrụ'bá la kí gólũdĩ sĩ.
6 Í'bã ãlĩtárĩ 'dĩ ãmvé-ãmvélé ru kátẽnĩ Sãndṹkṹ tị icíma drị̃ a'bólépi rĩ be úmvúke ásị́ ĩgbẽ̃ drị̃ drḭ̃lẹ́ gá. 'Dĩ dó ãngũ mání sĩ drị̃ ụfụjó mí be rĩ.
7 “Ãrọ́nḭ̃ 'bã ivé lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ãngũ ãlĩtárĩ drị̃ gá ṹ'bṹtị ãlu-ãlu sĩ ĩ'di 'bã tárã kí tị ũ'bã agá.
8 Lẽ 'bã ivé ãko ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ ĩdḭ́ drĩ dó tárã kí tị ũ'bã ĩndró sĩ 'bo rĩ gá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ velépi rĩ kí dó sĩ ve ṹ'dṹ pírí Úpí drḭ̃lẹ́ gá anzị ĩmidrḭ́ drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.
9 Ãlĩtárĩ 'dĩ drị̃ gá mí ivé lũbánĩ ãzí lẽlé ku la ku jõku ãnãkpá ídétáŋá ru, jõku ãnáfóró ídétáŋá ru ãzíla mí ũsũ wáyĩnĩ ídétáŋá ru rĩ drị̃ la gá ku.
10 Ílí ãlu agá Ãrọ́nḭ̃ 'bã idé ídétáŋá sĩ ãlĩtárĩ 'bãjó ãlá ru rĩ pâlé ãlu. 'Bã 'bã újé la sụ 'dã kí agá ãnãkpá lịlẹ́ sĩ ídétáŋá ḭjọ́ ũnzí idé jó rĩ 'bã ãrí. Lẽ 'bã idé ḭjọ́ 'dĩ ílí ãlu-ãlu sĩ anzị ĩmidrḭ́ mụlé tịlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'banî. Ãlĩtárĩ 'dĩ ãlá ãndânĩ Úpí nî rĩ 'i.”

Séndẽ sĩ 'bá unzejó rĩ

11 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî,
12 “Míní anzị Ịsịrayḭ́lḭ̃ drị̃ kí lã agá, 'bá ãlu-ãlu 'bã fẽ Úpí ní ãko lịlẹ́ ĩ'di drị̃ gá sĩ ídri ĩ'didrḭ́ gá rĩ unzejó rĩ sáwã ĩ'di lãjó rĩ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ jṹwẹ̃ icó dó sĩ kí rụlé ku.
13 'Bá ãlu-ãlu lãlé rá rĩ lẽ 'bã fẽ séndẽ a'ḭ́lé rĩ fẽtáŋá ãlá rĩ ru Úpí nî. Séndẽ 'dĩ ĩ'di nṹsṹ sẹ̃kẹ́lḭ̃ drị̃ ãko jó Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí ṹ'bĩjó rĩ sĩ.
14 'Bá pírí rṹ sĩlé rá ílí trũ kãlḭ́ ĩrị̃ jõku 'dĩ drḭ̃lẹ́ gá rĩ 'bã fẽ kí séndẽ 'dĩ fẽtáŋá ru Úpí ní rá.
15 'Bá málĩ trũ rĩ 'bã fẽ kí 'bã alị séndẽ a'ḭ́lé 'dã ku, 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã fẽ kí vâ vúlé dọ́dọ́ ku ĩ'baní fẽtáŋá 'dĩ fẽ agá Úpí ní ídétáŋá ru sĩ ídri ĩ'badrḭ́ unzejó rĩ gá.
16 Mí atrá séndẽ sĩ ídétáŋá idéjó 'dĩ anzị Ịsịrayḭ́lḭ̃ drị̃ 'badrḭ́ sĩ ãzḭ́ Hémã tị icíma drị̃ kí ngajó. Ĩ'di adru anzị Ịsịrayḭ́lḭ̃ drị̃ 'baní sĩ ḭjọ́ ũrãjó Úpí drị̃ gá, sĩ kí ídri tã mbajó.”

Báfũ sĩ drị̃ ãzíla pá ũjĩjó rĩ

17 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî,
18 “Mí idé báfũ sĩ ru drị kí ũjĩjó pá abe la bũrônzĩ sĩ ãzíla pá la sĩ ĩ'di 'bãjó drị̃ la gá rĩ 'bã adru kí vâ bũrônzĩ sĩ. Í'bã ĩ'di ĩyḭ́ trũ drĩdríŋĩ̃ Hémã tị icíma drị̃ 'badrḭ́ ãlĩtárĩ be rĩ gá.
19 Ĩyḭ́ ala gá rĩ Ãrọ́nḭ̃ 'bã ayú kí ĩ'di ngọ́pịka abe sĩ ĩ'bã pá kí ũjĩjó drị̃ abe.

20 Ĩ'baní fi agá Hémã tị icíma drị̃ agâlé rĩ gá, 'bã ũjĩ kí ru pá kí drị abe
ĩyị sĩ ráká, ịjọ 'dĩ sĩ icó kí dó sĩ drãlé ku. Ĩ'baní mụ agá fẽtáŋá fẽlé Úpí ní
ídétáŋá ru ivélé ãcí sĩ rĩ kí fẽ agá ãlĩtárĩ gâlé,
21 lẽ 'bã ũjĩ kí ru drị kí pá abe ráká ịjọ 'dĩ sĩ 'bã drã kî sĩ ku. 'Dĩ la adru
Ãrọ́nị̃ 'baní ãzịtáŋá ru anzị ĩ'badrị drị̃lẹ gâlé rĩ abe jã 'dâ.”

Ãdu sĩ drị̃ tĩjó 'bá drị̃ gá rĩ

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî,
23 “Í'dụ ãdu ãjị ngũ̃lépi vĩrĩ mírã rú ũsũlé 'bá drị̃ gá rĩ kịlọ̃ ázíyá, ãdu
sụ́sụ́ ru ãjị ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ 'bã nụ́sũ cajó kịlọ̃ na, 'dĩ páwũ̃dã sínãmõnĩ rú rĩ
'i, ãdu kọ́rọ́kọ́rọ́ gá rĩ kí kịlọ̃ na.
24 Kịlọ̃ ázíyá kásĩyã drị̃ kí û'bị̃ kí ãko úmgbó ũ̃'bĩjó 'bání ã'ị̃lé rá rĩ sĩ.
Í'bã ãdu mĩzẽyịtũ̃ drị̃ drị̃ la gá lítã sụ.
25 Mí idé ãdu ãlá 'bãlé ndú sĩ drị tĩjó 'bá drị̃ gá ãjị ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ.
26 Mí ayú ãdu sĩ 'bá 'bã jó ndú 'dĩ 'i sĩ Hémã tị icíma drị̃ 'bãjó ãlá ru,
Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃,
27 méjã ãzíla ãko ayúlé drị̃ la gá rĩ kí abe, tárã céke ãzíla ãko la ĩ'didrị̃
kí abe ãzíla ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ,
28 ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe ãzíla
báfũ pá la kí abe.
29 Mi kí 'bã ndú ịjọ 'dĩ sĩ, kí dó sĩ adru ãlá ru ãndânĩ, ãko kí ụrụ'bá
alólépi rĩ kí dó sĩ adru ãlá ru.
30 “Mí ũsũ ãdu Ãrọ́nị̃ kí drị̃ gá ngọ́pịka abe sĩ kí 'bãjó ndú, ítị̃ drị kí drị̃
gá kí dó sĩ ãzị nga mání ãtalo ru.
31 Íjọ 'bá Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'baní, 'dĩ la mụ adrulé ãdu mání sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru
anzị ĩmidrị drị̃lẹ gâlé rĩ abe jã 'dâ rĩ.
32 Mí ũsũ ãdu 'dĩ 'bá kí drị̃ gá mịrị̃ rú ku ãzíla mí idé vâ ãdu ãzí gẽrị̃
míní sĩ ãdu 'dĩ idéjó rĩ sĩ ku. Ĩ'di ãdu ãzí 'bãlé ndú la, lẽ ínị̃ rá ĩ'di ãlá ru
ndú á'dụ̃sĩ.
33 'Bá ãzí drĩ vâ ãdu ãzí idé gẽrị̃ míní sĩ ãdu 'dĩ idéjó rĩ sĩ ãzíla drĩ ũsũ
la 'bá ãzí nị̃lé ku la drị̃ gá rá ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá la 'dã adru átáló ku yã áni, ma
ĩ'di nze 'bá mádrị̃ kí agá 'dâ rá.”

Lũbánĩ ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ kî

34 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Mí a'dụ́ ãko ngũ̃lépi vĩrĩ 'dĩ kí trũ-
trũ: ísékísé ife 'bã ũgórókó'bõ gá rĩ, átíríkó 'bã ú'bó, ãzíla gãlũbãnámũ.
35 Mí ayú ãko 'dĩ kí sĩ lũbánĩ ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ kí usajó, mí usa kí acájó
ãdu ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ rú. Í'bã ã'ị̃ ala gá cí 'bã iza kí sĩ ru ku ãzíla 'bã adru kí
vâ sĩ ndú ãzíla ãlá ru.
36 Mí amvi ãzí rĩ kí fúfú ru, mí agụ kí 'bãlé Hémã tị icíma drị̃ agá Sãndụ́kũ̃
tị icíma drị̃ drị̃lẹ gá, 'dĩ ãngũ mání sĩ mụjó drị̃ ụfụjó mí be rĩ gá. Ĩ'di adru
míní ãlá ru ãndânĩ.
37 Mí idé lũbánĩ ãzí gẽrị̃ míní sĩ lũbánĩ ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ idéjó rĩ sĩ ku.
Ĩ'di lũbánĩ 'bãlé ãlá ru ndú á'dụ̃sĩ Úpí nî la.
38 'Bá ãzí drĩ vâ lũbánĩ ãzí idé gẽrị̃ míní sĩ lũbánĩ ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ idéjó
rĩ sĩ sĩ ãyĩkõ ịsụ́jó ãjị̃ la sĩ, ma 'bá 'dĩ áni rĩ nze 'bá mádrị̃ kí agá 'dâ rá.”

31

Bẽzãlẹ́lị̃ kí pẽjó Ũhõlĩyábũ be Hémã Ãdróŋá drị̃ sijó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî,

2 “Ápẽ Bẽzãlẹ́lį̃ Ụ́rį̃ ngọ́pi̧, Hụ́rį̃ umvelépi áyí̧pi̧ rĩ angájó sụ́rụ́ Yụ́dã drį̃
gá,
3 ãzíla áfẽ ĩ'diní úríndí mádrį̃ 'i. Áfẽ ĩ'diní nį̃táŋá, ãlį̃gǫ̃ sĩ icójó ãko pírí
kí idéjó,
4 ĩ'di sĩ í'dá gbã ãlį̃gǫ̃ sĩ, ãzí̧ nga gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, ãzíla aya bũrônzĩ rú
rĩ sĩ;
5 ĩ'di ũnĩ ãko ŋálí kî áni 'dĩ kí idé, ife kí upa ãzíla agọ́ ũví ndú-ndú sĩ
ãzíla ãzí̧ pírí ngalé ãlį̃gǫ̃ sĩ rĩ kí abe.
6 Ápẽ vâ Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pi̧ 'i angájó sụ́rụ́ Dánĩ drį̃ agá, kí sĩ
ãzí̧ nga ĩ'di be. Áfẽ vâ ãlį̃gǫ̃ ãmbógó la 'bá ãli̧go̧ rú rĩ 'baní, icó kí sĩ ãko
máni̧ azi̧lé míni̧ ídé kî 'dĩ kí idélé rá:
7 Hémã ti̧ icíma drį̃, Sãndụ́kų̃ ti̧ icíma drį̃ kí úmvúke ásí̧ į̃gbę̃ drį̃ be, ãko
pírí Hémã ų̃sų̃jó rĩ kí abe,
8 méjã ãzíla ãko ĩ'didrį̃ kí abe, tárã céke idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla ãko
ĩ'didrį̃ kí abe pírí, ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ,
9 ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe, báfũ
drį̃ ũjĩjó rĩ kí ãko į̃ndụ́ la 'bãjó rĩ abe,
10 bõngó ũniyambamba ãlá átáló Ãrọ́nį̃ ní ãzíla anzi̧ ĩ'didrį̃ abe ĩ'baní
sų̃lé ãzí̧ átáló drį̃ ngajó rĩ kí,
11 ãdu sĩ drį̃ į̃jó 'bá drį̃ gá rĩ, ãzíla lũbánĩ ngų̃lépi vĩrĩ Ãngũ Ãlá rĩ drį̃ gá
rĩ trũ. Ãko 'dĩ kí idéjó pírí, lẽ 'bã idé kí kí cécé máni̧ ãzí̧táŋá la fẽjó míni̧
rĩ áni.”

Ãzí̧táŋá Sãbátũ drį̃

12 Úpí jọ Mụ́sã nî,
13 “Íjọ 'bá Į̣si̧rayí̧lį̃ drį̃ 'baní, ‘Ĩmba ụ́'dụ́ mádri̧ aví̧jó Sãbátũ drį̃ tã,
ã'dusĩku ĩ'di ícétáŋá ãma drĩdríŋĩ gá ĩmi abe ãzíla anzi̧ ĩmidri̧ drį̃lẹ́ gâlé
rĩ 'baní pírí rĩ, i'dajó la ma Úpí 'i, á'bã ĩmi 'bá mgbã mádrį̃ kî rú.
14 Lẽ ĩmba ụ́'dụ́ Sãbátũ drį̃ aví̧jó 'dĩ tã, ã'dusĩku ĩ'di ãlá ru. 'Bá ãzí drĩ tã
la mba ku, wó drĩ ãzí̧ nga ụ́'dụ́ 'dã sĩ, lẽ ú'di̧ ĩ'di rá.
15 Ụ́'dụ́ ázíyá 'dĩ kí míni̧ sĩ ãzí̧ ngajó, wó ụ́'dụ́ ázį̃rį̃ rĩ ĩ'di Sãbátũ ụ́'dụ́
míni̧ sĩ aví̧jó rĩ 'i, ímba tã la ãlá ru Úpí nî. 'Bá ãzí drĩ ãzí̧ ãzí nga ala gá rá,
lẽ ú'di̧ ĩ'di rá.
16 'Bá Į̣si̧rayí̧lį̃ drį̃ 'bã mba kí ụ́'dụ́ Sãbátũ drį̃ tã ícétáŋá ti̧ icíma drį̃ rú
jã 'dâ.
17 Ụ́'dụ́ 'dĩ ĩ'di ícétáŋá ukólépi ku rĩ rú 'bá Į̣si̧rayí̧lį̃ drį̃ kí drĩdríŋĩ gá má
be, ã'dusĩku ma Úpí 'i, má idé 'bų̃ kí ų̃nọ́kụ́ be ụ́'dụ́ ázíyá ãzíla ụ́'dụ́ ázį̃rį̃
rĩ sĩ má a'be ãzí̧ ngaŋá dríŋá ãzíla má aví̧ dó sĩ áyụ.’ ”
18 Ãdróŋá la dó mụ í̧jọ́ delé jọ agá Mụ́sã be 'bé Sĩnáyĩ drį̃ gâlé 'bo, fẽ
dó írã 'bara-'bara į̃rį̃ Ãdróŋá 'bã ãzí̧táŋá kí sĩjó drį̃ la gá drí̧ ĩ'didrį̃ sĩ rĩ kí
Mụ́sã drį̃.

32

Kãjóŋá idélé Gólũdĩ sĩ rĩ

1 'Bá Į̣si̧rayí̧lį̃ drį̃ kí mụ ndrelé la Mụ́sã u'á 'bé sí̧ gâlé sáwã ãzo rú así̧
vų̃rụ́ 'dõlé ku, atrá kí ru Ãrọ́nį̃ andre gá ãzíla jọ kí, “Ãnį̃ ã'du í̧jọ́ idé ru
ágọ́bí̧ Mụ́sã ándrá ãma anzélépi Mį̃sí̧rį̃ gâlé 'dĩ ụ́rụ'bá gá nĩ yã rĩ gá ku, mí
idé ãmaní ãdróŋá* ãzí 'bã ce dó sĩ ãma drį̃.”

* **32:1** Bụ́kų̃ ãzí rĩ kí jọ la ãdroŋa.

2 Ãrǫ́nḭ̃ jọ ĩ'banî, “Ĩmi ũtrũ ngílíngílí gólũdĩ rú ũku ĩmidrḭ́, anzḭ, ãzíla izonzi ĩmidrḭ̃ 'bã kí sṵ̃lé bḭ́lḛ́ gá 'dĩ kí, ĩmi ajḭ́ kí mádrḭ́ 'dõlé.”
3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí ũtrũ kí ngílíngílí gólũdĩ rú kí bḭ́lḛ́ gá rĩ kí ãzíla ajḭ́ kí kí Ãrǫ́nḭ̃ rṵ́ 'dõlé.
4 'Dṵ dó ngílíngílí gólũdĩ rú 'dĩ kí, aká kí ãcí sĩ, ãzíla ũsũ ĩ'di umbalé, idé dó ĩ'di kãjóŋá 'bã í'dá rú.
'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá jọ kí dó, “Ḭsḭrayḭ́lḭ̃, 'dĩ ãdróŋá ĩmidrḭ́ ándrá ĩmi anzélépi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'i!”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãrǫ́nḭ̃ sḭ dó ãlĩtárĩ kãjóŋá ãdróŋá ru idélé gólũdĩ sĩ rĩ drḭ̃lḛ́ gá ãzíla uyú dó ḭ́jọ́ la 'bá 'baní, “Drṵ̃sḭ̃ ṵ̃mṵ̃ la adru ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽjó Úpí ní cí.”
6 Ṵ'dṵ́ ãzí rĩ sĩ ṵ̃'bṵ́tḭnḭ́nḭ, 'bá ajḭ́ kí ãnãkpá ãzí kí ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ãzíla na kí ãzí rĩ kí ídétáŋá ásḭ ḭ̃gbḛ̃ drḭ́ rú. 'Bá ri kí vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé, ṵ̃mṵ̃ uja dó ru íwá mvṵjó ãzíla ãwṵ̃ ngajó.

Ũmbã na Ãdróŋá 'i

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṵ́sã nî, “Ígõ vúlê lé gbõrú, ã'dusĩku 'bá mídrḭ́ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú míní ándrá anzélé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ iza kí ḭ́jọ́ 'bo ãzíla gã kí ma úmgbé.
8 A'be kí gḛ̃rḭ̃ mání azḭlé 'bã bĩ kí vú la rĩ rá; idé kí kãjóŋá ãdróŋá ru la gólũdĩ akálé ãcí sĩ rĩ sĩ, ãzíla i'dó kí ĩ'di ḭ̃nzḭ̃lé sĩ ídétáŋá idéjó ĩ'di nî. Jọ kí, ‘'Dĩ ãdróŋá ĩ'badrḭ́ kí anzélépi Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ 'i.’ ”
9 Úpí jọ Mṵ́sã ní, “Ánḭ̃ 'bá 'dĩ kí 'bá drḭ̃ ũnzí la rĩ gá rá.
10 Álẽ ú'dî'da mí útrḭ́ ma ku, ũmbã na dó ma ĩ'baní rá, ma mṵ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé rá. Ma ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ími 'bã ãzíla drḭ̃lḛ́ mídrḭ̃ abe sṵ́rṵ́ ãmbógó la rú.”
11 Wó Mṵ́sã 'bã mãmálá Úpí Ãdróŋá ĩ'didrḭ̃ rṵ́ jọ, “Úpí ũmbã na dó mĩ 'bá mídrḭ̃ 'baní trḛ̃yḭ́ íni ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? Ḭsṵ́ 'dĩ sĩ mí anzé kí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé drḭ́ ũkpó ãzíla ãvḛ̃vḭ̃ mídrḭ́ ãmbógó rĩ sĩ mi 'i.
12 'Bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ 'bã jọ kí rú vâ sĩ mí anzé 'bá 'dĩ kí rá, sĩ amṵ́jó kí ṵ'dḭ́jó 'bé agá ãzíla kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó pírí rá yã? Mí a'be drĩ ũmbã 'dĩ cã; mí uja drĩ ími ásḭ ãzíla mí ají drĩ lḭ́kḭ̃ 'bá mídrḭ́ kí drḭ́ gá ku fô.
13 Mí ũrã drĩ ãtí'bó mídrḭ́ Ḭbṵrahḭ́mṵ̃, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ kí 'bã ḭ́jọ́. Mí ũrã drĩ ḭ́jọ́ ándrá míní ũyõ najó mi drḭ̃lḛ́ kí fẽ ĩ'baní ũ'bíkãnã rú cécé lẽlẽgó 'bṵ̃ gá 'dĩ kí áni, ãzíla anzḭ ĩ'badrḭ́ drḭ̃lḛ́ gâlé rĩ 'baní ãngũ ándrá míní azḭlé rĩ fẽ ãwítã rú jã 'dâ rĩ 'bã ḭ́jọ́ fô.”
14 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí uja dó ru ásḭ ãzíla ají dó lḭ́kḭ̃ ĩ'di 'bã lẽlé ajílé 'bá ĩ'didrḭ́ 'baní rĩ ku.
15 Mṵ́sã asḭ́ dó 'bé sḭ gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́ 'dõlé, a'dṵ́ dó sĩ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ́ ãzḭ̃táŋá kí sĩjó drḭ́ la gá wókõ la sṵ rĩ kí agá pírí rĩ ĩ'didrḭ́ gá ĩndĩ.
16 Ãdróŋá 'bã mgbãrĩ idé írã 'bara-'bara 'dã kí nĩ ãzíla sĩ ãzḭ̃táŋá drḭ́ la gá rĩ kí ĩ'di 'bã drḭ́ sĩ.
17 Yósũwã lã mṵ 'bá kí 'bã úzáŋá arelé 'bo, jọ dó sĩ Mṵ́sã ní, “Ma ṵ́'dṵ́kọ́ ã'dḭ́ ãni la are kámbĩ agâlé 'dĩ.”
18 Mṵ́sã umvi, “Ṵ'dṵ́kọ́ 'dã adru ã'dḭ́ ndẽjó jõku áwáŋá 'bá kí ndẽjó rá rĩ ní a'ṵ́jó rĩ áni ku; ĩ'di a'ṵ́ ṵ́'dṵ́kọ́ úngó ngoŋá ãni la rú.”
19 Mṵ́sã la dó mṵ acálé ãni rú kámbĩ gá sĩ kãjóŋá ãdróŋá ru 'dã ndrejó, ãzíla 'bá kí 'bã úngó tuŋá ndrelé 'bo, ũmbã na ĩ'di ũnzí. 'Bé pá gá 'dãá Mṵ́sã 'be dó írã 'bara-'bara tá ĩ'di 'bã a'dṵ́lé ĩ'didrḭ́ gá ĩndĩ 'dã kí ãzíla andi kí dó sĩ kpékpé rá. 20 'Dṵ kãjóŋá ãdróŋá ru ĩ'baní idélé rĩ 'i, aká ĩ'di ãcí sĩ,

'ị ĩ'di fúfú ru, usa ĩ'di ĩyị sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá fẽ dó ĩ'di 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'baní mvụlé.

21 Mụ́sã zị Ãrọ́nĩ 'i, "'Bá 'dĩ idé kí míní ã'du míní sĩ fẽjó la ĩ'baní ịjọ́ ũnzíkãnã 'dĩ idéjó?"

22 Ãrọ́nĩ umvi ĩ'diní, "Ãmbógó mádrị̃, ũmbã 'bã na mi mání ku; ínĩ cé 'bá 'dĩ kí bábá ịjọ́ ũnzí idéjó.

23 'Bá 'dĩ jọ kí mání, 'Ãnĩ ã'du ịjọ́ idé ru ágọ́bị Mụ́sã ándrá ãma anzélépi Mĩsịrĩ gâlé 'dĩ ụrụ'bá gá nĩ yã rĩ gá ku, mí idé ãmaní ãdróŋá† ãzí 'bã ce dó sĩ ãma drĩ.'

24 Má a'ị ĩ'badrị, ngílíngílí gólũdĩ rú rĩ kî ãzíla 'bá cí ngílíngílí gólũdĩ rú rĩ trũ rĩ ũtrũ kí dó kí ãfẽlé mádrị. Á'be dó ngílíngílí 'dĩ kí ãcí gá ãzíla ũfũ kí dó kãjóŋá ãdróŋá ru 'dĩ rú 'dĩ."

25 Mụ́sã ndre ịjọ́ Ãrọ́nĩ 'bã 'bá kí a'bejó ụtrịŋá kóru, ãzíla ĩ'baní aza ĩ'badrị i'dajó mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị kí drĩlẹ́ gá rĩ 'i.

26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã tu dó pá kẽjịtị kámbĩ drị gá ãzíla za, "'Bá pírí wókõ Úpí drị gá rĩ 'ba amụ́ kí má rụ́ 'dõlé!" Ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bá Lẹ́vĩ drị atrá kí ru ĩ'di andre gá.

27 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Lẹ́vĩ drị 'banî, "Úpí Ãdróŋá Ịsịrayịlĩ drị fẽ ãzịtáŋá, 'Ĩmi ãlu-ãlu 'bã a'dụ́ ménéŋá ĩ'didrị 'i 'bã su ĩ'di nákũrá agá 'bã mụ kámbĩ agâ sĩ kẽjịtị 'dĩ gá 'dâ kpere 'dã gá sĩ ĩmĩ ádrịpịka kí ãzíla ĩmĩ wọ̃rịka kí ụ'dịjó jĩránĩ ĩmidrị kí abe.' "

28 'Bá Lẹ́vĩ drị are kí Mụ́sã tị rá, ãzíla ụ'dị kí 'bá 3,000 ụ́'dụ́ 'dã sĩ.

29 Mụ́sã jọ 'bá Lẹ́vĩ drị 'banî, "Ãndrũ ú'bã ĩmi ndú ãtalo rú ãzị Úpí drị ngajó ĩminí anzị ĩmidrị kí ãzíla ĩmi ádrịpịka kí ụ'dịjó rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ wi ĩminí sũsụ́ ĩ'didrị gá rĩ rá."

30 Ṵ'bụ́tị ãzí rĩ sĩ Mụ́sã jọ 'bá 'baní, "Ĩmi iza ịjọ́ ũnzíkãnã la. Wó ma drĩ mụ tụlé ụrụgá Úpí rụ́ 'bé sị gâlé ĩdị; Ĩ'di jõnõ ã'ĩ ịjọ́ ũnzí ĩmidrị kí trũlé rá yã áni."

31 Mụ́sã gõ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ Úpí rụ̂lé ãzíla jọ, "'Bá 'dĩ idé kí ịjọ́ ũnzíkãnã la. Idé kí ãdróŋá gólũdĩ sĩ la ãzíla ĩ̃nzĩ kí ĩ'di 'i.

32 'Bá rĩ ítrũ mání ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị kí rá fô; wó ídrĩ lẽ la ku yã áni ílị ãma rụ́ bụ́kũ̃ míní sĩ 'bá mídrị gá rĩ kí rụ́ sĩjó rĩ gá rá."

33 Wó Úpí umvi Mụ́sã nî, "'Bá mání rụ́ lịlẹ́ bụ́kũ̃ mádrị agá rá rĩ kí adru 'bá ịjọ́ ũnzí izalépi má rụ́ rĩ kî.

34 Ú'dî'da ímụ, íce 'bá 'dĩ kí drị ãngũ mání ịjọ́ la jọjó míní 'bo rĩ gá. Lẽ ínĩ rá Mãlãyíkã mádrị la ími drị ce nĩ, wó sáwã ãzí la acá rá ma mụ 'bá 'dĩ 'baní drĩrịma fẽlé ịjọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ sĩ rá."

35 Úpí ãpẽ dó ãyánĩ tị 'bá Ịsịrayịlĩ drị kí drị gá, ã'dusĩku ĩ'bã kí fẽjó la Ãrọ́nĩ idé kãjóŋá ãdróŋá ru gólũdĩ sĩ la rĩ sĩ.

33

'Bá Ịsịrayịlĩ drị kí 'bé Sĩnáyĩ a'bejó rĩ

1 Úpí jọ Mụ́sã nî, "Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i, mi 'i ãzíla 'bá mídrị míní ajílé Mĩsịrĩ gâlé rĩ abe. Ímụ ãngũ mání ũyõ najó ma fẽ la Ịbụrahịmụ̃, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ 'baní anzị ĩ'badrị drĩlẹ́ gâlé rĩ abe rĩ gá.

2 Ma mãlãyíkã tị pẽ ĩmi drĩ cejó, ãzíla ma 'bá Kãnánĩ rú, Ãmọ́rĩ rú, Hịtĩ rú, Pẹ̃rẹ́zĩ rú, Hịvĩ rú ãzíla Yẹ̃bụ́sĩ rú 'dĩ kí dro ĩmi drĩlẹ́ gá 'dãá rá.

† **32:23** Bụ́kũ̃ ãzí rĩ kí jọ la ãdroŋa.

3 Ĩmụ ãngũ málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṹ úsã be rĩ gá,
wó má icó mụlé ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ĩmi 'bá drį̃ ũnzí la kî, ma mụ
ĩmi į̃lį̃kį̃lé ku rá.”
4 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ jọlé ũnzíríkãnã 'dĩ kí arelé 'bo, 'be kí ru áwáŋá gá, 'bá
ãzí ãlu la sṹ ãko ũnĩ ãni la kí ku.
5 Úpí jọ Mṹsã nî, “Íjọ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'baní, ‘Ĩmi 'bá drį̃ ũnzí la kî, ádrĩ
mụ pâlé ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá, ma ĩmi į̃lį̃kį̃ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ũtrũ ũnĩ ãko ĩminí
sṹlé 'dĩ kí rá ãzíla ma ị́jọ́ míní lẽlé idélé ĩmi abe rĩ pẽ ma 'i.’ ”
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ ũtrũ kí dó ãko ĩ'badrį̃ ũnĩ drį̃ kí pírí 'Bé Hõrébũ
gá 'dãá rá sṹ kí dó sĩ kí į̃dį̃ ku.

Hémã tị icíma drį̃ 'i

7 'Bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ drĩ kí dó kámbĩ sị 'bo, Mṹsã la Hémã ãzí idé kámbĩ agá
'dãá rĩ sĩ ãmvé-ãmvélé ru, ála ĩ'di umve Hémã tị icíma drį̃ 'i. 'Bá ãzí drį̃ sĩ
lẽ tị icílé Úpí be ĩ'di dó sĩ mụ ãmvé ala gâlé.
8 Mṹsã drĩ dó fũ mụlé Hémã tị icíma drį̃ gá ãmvêlé 'bo, 'bá pírí kí dó pá
utu hémã ĩ'badrį̃ kí tị gá, ãzíla kí Mṹsã ndre kpere ĩ'diní fi agá ala gâlé.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã drĩ dó fi ala gâlé 'bo, ṹrṹ'bṹ ị́dị́ŋá áni rĩ la asị
vṹrṹ ãzíla ĩ'di pá tu Hémã tị icíma drį̃ 'bã kẽjị́tị gá, Úpí la ị́jọ́ jọ Mṹsã be
angájó ṹrṹ'bṹ ãnzį̃ rĩ agâlé.
10 'Bá pírí drĩ kí ṹrṹ'bṹ ị́dị́ŋá áni ãnzị rĩ ndre pá tu agá kẽjị́tị Hémã tị
icíma drį̃ drį̃ tị gá 'dãá 'bo, 'bá pírí kí ãvṹ vṹrṹ hémã ĩ'badrį̃ kí tị gá 'dãá
Úpí į̃nzį̃jó.
11 Úpí la ị́jọ́ jọ Mṹsã be mịfị gá mịfị gá, cécé 'bá 'bã kí ị́jọ́ jọjó wọ̃ṛ́ika abe
rĩ áni. Mṹsã drĩ dó gõ vúlé kámbĩ gâlé, wó kãṛ́lẹ̃ Yósũwã Nṹnį̃ ngọ́pị rú
ĩ'di ãzã kolépi rĩ la ace Hémã tị icíma drį̃ agá 'dãá ũgũgõ.

Mṹsã 'bã dį̃zã Úpí drį̃ ndrejó rĩ

12 Mṹsã jọ Úpí ní, “Índre drĩ, ị́jọ́ mání, ‘Áce 'bá 'dĩ kí drį̃,’ wó ífẽ mání
'bá míní mụlé tị pẽlé má be rĩ ã'di 'i yã rĩ nį̃lé ku, drį̃ la gâsĩ ị́jọ́ vâ, ‘Ínį̃ ma
rṹ sĩ cé, ãzíla má ịsṹ vâ lẽtáŋá ĩmi drį̃lẹ́ gá 'bo.’
13 Ídrĩ áma lẽ rá, mí imbá mání gẽṛ̃ mídrį̃ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ími nį̃ cé
ãzíla ma dó sĩ ri ásị į̃gbę̃ mídrį̃ ịsṹlé. Lẽ mí igá ị́jọ́ míní sṹrṹ 'dĩ pẽjó mî
ãni la rú rĩ rá.”
14 Úpí jọ Mṹsã nî, “Ma mụ mí be ĩndĩ, ãzíla ma míní fẽ avị́lé rá.”
15 Mṹsã jọ Úpí ní, “Ídrĩ mụ ãma abe ĩndĩ ku, ífẽ ãma a'be ãngũ 'dĩ ku.
16 'Bá icó kí nį̃lé la ími ásị mání į̃gbẹ̃ ru rĩ gá íngoní ru, ídrĩ mụ ãma abe
ĩndĩ ku rĩ gá? Ãma 'bá mí ãni la rú 'dĩ, ã'du la icó ãma ĩsélé colé 'bá ãzí
ṹnọ́kṹ drį̃ gá 'dĩ kí abe nĩ yã?”
17 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ma ị́jọ́ míní zịlé 'dĩ kí idé pírí rá, ã'dusĩku ánį̃ mi rṹ
sĩ cé, ãzíla má u'á mî sĩ ãyĩkõ sĩ.”
18 Mṹsã jọ Úpí nî, “Álẽ dį̃zã mídrį̃ ndrelé rá mí i'da ĩ'di mánî.”
19 Úpí jọ, “Ma alị ími drį̃lẹ́ gâsĩ mi sĩ dį̃zã mádrį̃ 'bã ũnĩ ndre pírí, mũkẽ
mádrį̃ be. Ma áma rṹ umve Úpí 'i, ma 'bá mání pẽlé rĩ 'baní lẽtáŋá uyaŋá
kóru rĩ fẽ ãzíla kí ízákĩzã ndre.
20 Mí icó áma mẹ́lẹ́tị ndrelé ku, 'bá drĩ áma mẹ́lẹ́tị ndre rá icó adrulé ídri
ku.”
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã nî, “Ãngũ ãzí áma bṹlṹ gá 'dĩ mi sĩ pá
tu írã drį̃ gá.

22 Dĩzã mádrị̃ drĩ dó alị yã áni, ma ími 'bã írã ru nzĩlépi mmgbọ la agá
ãzíla ma ími aku áma drị sĩ kpere mání alị agá.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá ma dó áma drị 'dụ rá ãzíla mi dó áma ũngúkú ndre
áyụ wó adru áma mẹ́lẹ́tị ku.”

34

Írã 'bara ĩrĩ ú'dí ãzĩtáŋá drĩ kî

1 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Mí upa írã 'bara-'bara la ãzí kí ĩrĩ cécé ándrá drĩdrĩ
'dã kí áni, ãzíla ma ịjọ́ ándrá mání sĩlé írã drĩdrĩ míní ándrá andilé 'dã kí
drĩ gá rĩ sĩ kí drĩ gá.
2 Drũsĩ ũ'bụ́tị sĩ mí adru bábá mi dó sĩ atụ́ 'bé Sĩnáyĩ drĩ gá 'dộ sĩ drĩ
ụfụjó má be.
3 'Bá ãzí 'ba atụ́ mí be ụrụgá 'bé drĩ gá 'dõlé ĩndĩ ku, jõku ãko ãzí 'ba
indré 'bé drĩ gá 'dãá ku, drĩ táni adru agá kãbĩlõ jõku ãnãkpá ĩrí nalépi 'bé
drĩ gá 'dãá la kí yã 'ba indré kí 'bé 'bã pá gá 'dãá ku.”
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Mụ́sã upa írã 'bara-'bara la kí ĩrĩ cécé ándrá drĩdrĩ 'dã kí áni,
ãzíla tụ 'bé Sĩnáyĩ drĩ gá ụrụ gâlé ũ'bụ́tịnịnị, cécé Úpí 'bã jọlé ĩ'diní rĩ áni,
'dụ írã ĩrĩ 'dã kí drị gá ĩndĩ.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí asị vũrụ́ 'dõlé ũrụ́'bũ agâ sĩ ãzíla tu pá Mụ́sã be
'dãá, umve ru rụ́ Úpí 'i.
6 Úpí alị Mụ́sã drĩlẹ́ gâsĩ, ãzíla umve ru rụ́, “Ma, Úpí 'i, ma Ãdróŋá galépi
tré ásị ĩgbẽ sĩ ãzíla 'bá kí ízákĩzã ndrelépi rĩ 'i, ũmbã rụ ma gbõrú ku, ma
lẽtáŋá ãmbógó la i'da ãzíla 'bá kí sĩ ásị tĩ áma drĩ gá rá.
7 Ma lẽtáŋá mádrị ukólépi ku rĩ tã mba anzị álĩfũ álĩfũ ĩ'badrị drĩlẹ́ gâlé
rĩ 'ba ní, ãzíla ma ịjọ́ ũnzí ĩ'badrĩ kí trũ ũnzĩkãnã ĩ'badrĩ abe rá. Wó má
icó ĩcẽlé drĩrịma fẽjó 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní ku. 'Bá drĩ kí ịjọ́ ũnzí
idé ma rụ́, ma anzị ĩ'badrị mụlé tịlé drĩlẹ́ gâlé á'bị anzị na jõku sụ rĩ 'baní
drĩrịma fẽ, ịjọ́ ũnzí ĩ'bã átẹ́pịka 'badrĩ kí sĩ.”
8 Mụ́sã ãvũ vũrụ́ gbõrú sĩ ĩnzĩtáŋá fẽjó.
9 Jọ, “Úpí ídrĩ u'á mání ãyĩkõ sĩ, má a'ị mi ímụ dó ãma abe ĩndĩ. 'Bá 'dĩ
drĩ kí táni adru drĩ ũnzí ru, ítrũ ịjọ́ ũnzí ãmadrĩ kí ũnzĩkãnã ãmaní idélé
rĩ kí abe, ãzíla í'dụ ãma 'bá mídrị mgbã rĩ kî rú.”
10 Úpí jọ Mụ́sã ní, “Ma mụ ú'dî'da tị icíma idélé 'bá Ịsịrayịlĩ drĩ abe. Ma
mụ ịjọ́ ãmbógó la kí idélé kí mẹ́lẹ́tị gá ịjọ́ jõ drĩ ídu idélé sụ́rụ́ ãzí agá ãngũ
drĩ gá 'dâ ku la kî. 'Bá pírí kí mụ ịjọ́ ãmbógó mání icólé idélé 'dĩ kí ndrelé,
ã'dusĩku ma Úpí 'i, ma mụ ịjọ́ ũsũtáŋá ru 'dĩ kí idélé ĩminî.
11 Ĩmba ãzĩtáŋá mání fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí tã. Mã mụ sụ́rụ́ 'dĩ kí drolé
ãmvé Ãmọ́rĩ kí, Kãnánĩ kí, Hịtĩ kí, Pẹ̃rẹ́zĩ kí, Hịvĩ kí, ãzíla Yẹ̃bụ́sĩ kí trũ,
ĩminí mụ agá 'dĩ gá 'dâ.
12 Lẽ ĩmi adru mịfị trũ ĩmi idé ịjọ́ ãzí sĩ tị icíma icíjó sụ́rụ́ ĩminí fijó ala
gá 'dĩ kí abe ku, ã'dusĩku kí mụ adrulé ĩminí mãtégõ ũnzí la.
13 Kẽjị la gá ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'badrĩ kí, írã ĩ'bã ãni ĩnzĩlé ĩnzĩ-ĩnzĩ 'dĩ kî,
ãzíla ĩmi aga ịdịnạ ãdróŋá ũkú ru Ãsérã drị 'dĩ kí vũrụ́.
14 “Mí ĩnzĩ ãdróŋá ãzí ku, ã'dusĩku Ma, Úpí 'i, ma ãjã rú ãdróŋá ãzí ĩnzĩjó
rĩ sĩ.
15 Mí adru mịfị trũ mí icí tị 'bá u'álépi sụ́rụ́ 'dĩ agá rĩ abe ku, ã'dusĩku drĩ
kí ãdroŋa ĩ'badrĩ kí ĩnzĩ ãzíla ídétáŋá idé ĩ'banî, kí ími umve sĩ ru umújó
ĩ'ba abe, ãzíla kí ími drĩ se sĩ íná ĩ'baní fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩ'badrĩ 'baní
rĩ kí nalé ku rá.

16 Anzị ĩmidrị̃ drĩ kí izonzi ãmị́yọ́ŋá ru 'dã kí ĩgbã ũkú ru, kí dó sĩ kí drị̃
se sĩ áma ã'ĩjó ku ãzíla ãdroŋa ĩ'bã ãni 'dã kí ĩnzĩjó.
17 “Mí idé aya ãdroŋa rú la kí míní ĩnzĩlé ku.
18 “Ímba Ụ̃mụ̃ Mũkátĩ Ãkụ́kị́ kóru rĩ najó rĩ tã. Mání ị́jọ́ la azijó míní rĩ
áni, ína Mũkátĩ Ãkụ́kị́ kóru 'dĩ ụ́'dụ́ ázĩ̀rĩ̀ ĩmbá ãbíbũ drị̃ 'dĩ sĩ, ã'dusĩku
ĩmbá 'dĩ ándrá míní sĩ Mĩsị́rĩ̀ a'bejó rĩ 'i.
19 “Ngọ́tị́ ágọ́bị́ kãjãní rĩ kí ãnãkpá lị́cọ́ gá ágó kãjãní rĩ abe kí pírí má
ãni.
20 Kãyĩnõ mváŋá kãjãní rĩ mi unze la kãbĩlõ fẽjó kẹ̃jị́ la gá rĩ sĩ, ídrĩ lẽ
unzelé la ku mi imbe la nũ rá. Lẽ mí unze anzị ãgọbị kãjãní rĩ kí rá.
“Lẽ 'bá ãzí 'bã amụ́ áma drĩ̀lẹ́ gá drị́drị́ ru ãwã'dĩfô kóru ku.
21 “Ínga ãzị́ mídrị́ sĩ ámvụ́ sõjó ãzíla ãkónã ũkũnãjó rĩ kí ụ́'dụ́ ázíyá, wó
ụ́'dụ́ ázĩ̀rĩ̀ rĩ sĩ mí avị́.
22 “Í'bã Ụ̃mụ̃ Ãkónã Ãfũlépi drĩ̀drĩ̀ mídrị́ ámvụ́ agá rĩ 'badrĩ̀ 'i ãzíla í'bã
Ụ̃mụ̃ ãkónã ámvụ́ agá rĩ kí Atrájó pírí 'bo rĩ drĩ̀ ílí 'bã ukó agá.
23 Ãgọbị mídrĩ̀ 'bã amụ́ kí Ũkpó 'Dị́pị Úpí Ãdróŋá Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ drĩ̀lẹ́ gá
ĩ'di ĩnzĩjó ílí ãlu-ãlu agá pâlé na.
24 Ma mụ sụ́rụ́ 'dĩ kí drolé ími drĩ̀lẹ́ gâsĩ rá ãzíla ma sụ́rụ́ mídrĩ̀ nzĩ̀
mmgbọ rú 'bá ãzí icó amụ́lé ími ndẽlé sáwã míní adrujó Úpí Ãdróŋá mídrĩ̀
drĩ̀lẹ́ gá ũ̃mụ̃ na 'dĩ naŋá gá ílí ãlu-ãlu sĩ ku.
25 “Ĩmi ají mání ãrí ãnãkpá lị̀lẹ́ ídétáŋá ru la ãni la idélé ãkónã ãkụ́kị́
trũ la be ku. Ĩmba ãko ídétáŋá ru ũ̃mụ̃ alijó 'bá drĩ̀ gâsĩ rĩ drĩ̀ 'bã ị́mbị́ tã
kpere ũ̃'bụ́tị́ gá ku.
26 “Ílí ãlu-ãlu sĩ mí ají jó Úpí Ãdróŋá mídrĩ̀ drĩ̀ agá ãkónã mídrị́ ãfũlépi
drĩ̀drĩ̀ rĩ kî.
“Lẽ mí a'dí ĩndrị́ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lẹ́sụ́ sĩ ku.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã nî, “Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí vũ̃rụ́, ã'dusĩku ị́jọ́ 'dĩ
kí bã sĩ fẽlépi la mání tị icíma icíjó mí be ãzíla 'bá Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ abe 'dĩ.”
28 Mụ́sã u'á Úpí be 'bé sị gâlé ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sụ, mũkátĩ naŋá
ãzíla ĩyị́ mvụŋá kóru. Sĩ dó írã 'bara-'bara 'dã kí drĩ̀ gá ị́jọ́ tị icíma drĩ̀ kí
ãzị́táŋá mụdrị́ rĩ kí abe.

Mụ́sã 'bã mẹ́lẹ́tị la dĩjó dĩ̀-dĩ̀ rĩ

29 Mụ́sã la mụ asị́lé 'bé Sĩnáyĩ sị gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé írã 'bara-'bara ĩ̀rĩ̀ ãzị́táŋá
mụdrị́ rĩ kí sĩjó drĩ̀ la gá rĩ abe ĩ'didrị́ gá 'bo, mẹ́lẹ́tị la ri dĩ̀lé pãrã-pãrã rú,
ã'dusĩku angá ị́jọ́ jọ agá Úpí be; wó nĩ̀ 'î mẹ́lẹ́tị la dĩ̀-dĩ̀ la ku.
30 Ãrọ́nĩ̀ kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ kí abe pírí ndre kí dó Mụ́sã 'bã mẹ́lẹ́tị la dĩ̀-dĩ̀,
idé kí dó ũ̃rĩ̀ sĩ sĩ mụjó ãni rú ĩ'di andre gâlé.
31 Wó Mụ́sã umve Ãrọ́nĩ̀ kí drĩ̀lẹ́ ũ'bí 'badrĩ̀ abe ãzíla mụ kí dó ĩ'di rụ̀lé,
Mụ́sã jọ ị́jọ́ ĩ'banî.
32 'Dã 'bã vúlé gá 'bá pírí Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ tra kí ru Mụ́sã andre gá, ãzíla fẽ
dó ĩ'baní ãzị́táŋá pírí Úpí 'bã fẽlé ĩ'didrị́ 'bé Sĩnáyĩ drĩ̀ gâlé rĩ kî.
33 Mụ́sã la mụ ị́jọ́ ĩ'diní jọlé ĩ'baní rĩ delé 'bo, aku ru mẹ́lẹ́tị bõngó sĩ cí.
34 Wó Mụ́sã drĩ mụ Úpí drĩ̀lẹ́ gá sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'di be, ĩ'di bõngó ĩ'di sĩ ru
mẹ́lẹ́tị akujó rĩ wị rá. Drĩ dó ãfũ ãmvé ĩ'di ị́jọ́ Úpí 'bã azị́lé ĩ'diní rĩ kí vú
nze 'bá Ịsịrayị́lĩ̀ drĩ̀ 'baní pírí,
35 ãzíla 'bá kí mẹ́lẹ́tị la dĩ̀lépi dĩ̀-dĩ̀ 'dã ndre. 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã la
ru mẹ́lẹ́tị aku bõngô sĩ cí kpere sáwã ĩ'di 'bã mụjó ị́jọ́ jọjó Úpí be rĩ gá.

35

Ãzị̃táŋá Sãbátũ drị̃ kî

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã tra ũ'bí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí pírí ãzíla jọ, “Ị́jọ́ 'dĩ kí
ãzị̃táŋá Úpí 'bã azịlé ĩmi idé kí rĩ kî:
2 Ụ́'dụ́ ázíyá rĩ kí ĩminí sĩ ãzị́ ngajó, wó ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃
ĩminí sĩ avị́jó rĩ 'i, ĩmba tã la ãlá ru Úpí nî. 'Bá ãzí drĩ ãzị́ ãzí nga ala gá
rá, lẽ ú'dị ĩ'di rá.
3 Lẽ 'bá ãzí 'bã ũdũ ãcí ãngũ ĩ'diní u'ájó rĩ gá Sãbátũ sĩ ku.”

Ãko ayúlé sĩ Hémã Ãdróŋá Ị̃nzĩjó rĩ sịjó rĩ kî

4 Mụ́sã jọ vâ ũ'bí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní pírí, “'dĩ ị́jọ́ Úpí 'bã azịlé rĩ:
5 Ĩmi a'dụ́ ãko ĩmidrị̃ kí agụlé ãwã'dĩfô rú Úpí nî. 'Bá pírí lẽlépi ãwã'dĩfô
ajílépi Úpí ní ásị́ ãlu sĩ rĩ 'ba ají ãwã'dĩfô rú gólũdĩ, sílĩvã, ãzíla bũrônzĩ;
6 wị́zị̃ la 'bã adru kí gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ ãzíla ika; bõngó ãjẽ̃ rú mịfị̃ níríŋá,
idélé ĩ̃ndrị́ 'bíko sĩ rĩ;
7 kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika rĩ kí; ãnãkpá ínírikó ãlá la kí; báwũ 'bọ́kọ́lọ̃
drị̃ kí;
8 tárã ãdu; ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ ũsũlé 'bá drị̃ gá rĩ 'i ãzíla lũbánĩ ãjị́
ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ be;
9 ãzíla írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãjẽ̃ rú icólé ịgbẹlé átáló ãmbógó ãndânĩ
rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.

Ãko 'bãlé Hémã Ãdróŋá Ị̃nzĩjó rĩ agá rĩ kî

10 “'Bá ĩmi agá ãlịgọ rú ãzị́ ãni 'dĩ 'ba amụ́ kí ãzíla 'bã idé kí ãko pírí Úpí
'bã azịlé 'dĩ kí:
11 Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ 'i; ãko sĩ ĩ'di atrịjó rĩ kî; gõlĩ la kí ãzíla báwũ
ị́dị́ŋá ru rĩ abe; jó ife báwũ alalé alâ rĩ kí; ị́dị́ŋá la kí; ãzíla ãko sĩ ĩ̃ndụ́ la
kí sujó rĩ.
12 Sãndụ́kũ̃ tị icíma drị̃ kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí abe; úmvúke ásị́ ĩ̃gbẽ̃ drị̃
ãzíla kátẽnĩ ĩ'di atrịlépi rĩ;
13 méjã kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ abe ãzíla ãko drị̃ la gá rĩ kí abe; mũkátĩ
ídétáŋá ru 'bãlé ndú Ãdróŋá nî rĩ;
14 tárã céke ãcí drị̃ ãdu la abe;
15 ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ ãzíla ife la kî abe; ãdu sĩ
drị tĩjó 'bá drị̃ gá rĩ, lũbánĩ ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ, kátẽnĩ kẽ̃jị̃tị sĩ fijó Hémã sĩ
Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ agâlé rĩ;
16 ãzíla ãlĩtárĩ ãko ídétáŋá ru ivélé ivê rĩ drị̃ kí, kẽyĩkéyĩ idélé aya bũrônzĩ
rú rĩ sĩ rĩ; ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ãzíla ãkójó la kî; báfũ bũrônzĩ rú rĩ pá la abe;
17 bõngó sĩ lịcọ́ 'a atrịjó rĩ, ị́dị́ŋá ãzíla ãko sĩ ĩ̃ndụ́ la sujó rĩ; ãzíla kátẽnĩ
kẽ̃jị̃tị sĩ fijó lịcọ́ 'a gâlé rĩ atrịjó rĩ;
18 áló Hémã sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩjó rĩ drị̃ kí ĩbáká la abe ãzíla ãko sĩ lịcọ́ 'a
atrịjó rĩ;
19 ãzíla bõngó cãlé ũniyambamba ãlá ãtalo 'baní sũ̃lé sĩ ãzị́ ngajó Ãngũ
Ãlá rĩ gá, átáló Ãrọ́ñ̃ 'baní anzị ĩ'didrị̃ abe rĩ.”
20 'Dã 'bã ũngúkú gá ũ'bí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ ĩdã kí ru pírí Mụ́sã drị̃lẹ́ gá 'dãá
rá,
21 ãzíla 'bá pírí ásị́ gâlé lẽlépi ãko fẽlépi rá rĩ ají kí ãko fẽtáŋá ru ãlá rĩ
kí Úpí ní sĩ Hémã tị icíma drị̃ idéjó. Ají kí ãko lẽlé ĩ̃nzĩ̃táŋá drị̃ ãzíla ãko sĩ
bõngó ãtalo 'badrị̃ kí idéjó rĩ kî.

22 'Bá pírí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ásị gâlé lẽlépi ãko fẽlépi 'dĩ amụ́ kí ãzíla
ají kí ãko ũnĩ drị́ gólũdĩ rú ũví ndú ndú 'dĩ kí ingalé ídétáŋá ru Úpí nî:
23 'Bá pírí ají kí náyị́lọ̃nị̃ ãla; bṹlụ́ rú, pápũlũ, jõku kãbĩlõ 'bíko ika;
bõngó ãjẽ́ rú mịfị́ níríŋá idélé ị̃ndrị́ 'bíko sĩ rĩ, kãbĩlõ íní vúlé rángi sĩ ika
rĩ kí, jõku ãnãkpá ínírikó ãlá la.
24 'Bá fẽtáŋá fẽlépi sílĩvã sĩ jõku bũrônzĩ sĩ rĩ ají kí kí fẽlé Úpí nî, ãzíla
'bá báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị́ trũ rĩ ají kí sĩ ãzị́ kí lẽlépi rĩ kí ngajó.
25 Ũkú pírí ãlịgọ rú ãko cãlépi drị́ sĩ 'dĩ ají kí bõngó mịfị́ níríŋá ĩ'baní
cãlé rĩ kí, wị́zị̃ gbẽtí bṹlụ́, pápũlũ ãzíla ika rĩ kí abe.
26 Ũkú pírí ãlịgọ rú rĩ idé kí vâ wị́zị̃ ị̃ndrị́ 'bíko sĩ ĩ'bã ásị sĩ cénĩ.
27 'Bá drị̃lẹ́ ru rĩ ají kí írã únĩkĩsĩ rú rĩ kí írã ãzí ãjẽ́ rú icólé ịgbẹlé átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã bõngó ĩfódĩ rú rĩ gá ãzíla bõngó jụ́jụ́ gá rĩ gá rĩ 'i.
28 Ají kí lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ kí tárã ãdu Mị̃zẽ̃yị́tṹ drị̃ abe, ãdu ũsũlé
sĩ drị́ tị̃jó 'bá drị̃ gá rĩ ãzíla ãko ãjị́ ngṹlépi vĩrĩ rĩ abe.
29 'Bá pírí Ịsịrayị́lị̃ drị́ ãgọbị rú ãzíla ũkú ru ásị gâlé lẽlépi ãko fẽlépi
cénĩ ãwã'dĩfô rú rĩ ají kí Úpí ní ãko sĩ ãzị́ ngajó ĩ'di 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ kî.

Bẹ̃zãlẹ́lị̃ kí Ũhõlĩyábũ be

30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ĩndre, Úpí pẽ
Bẹ̃zãlẹ́lị̃ Ụ́rị̃ ngọ́pị Hụ́rị̃ umvelépi áyị́pị rĩ angájó sụ́rụ́ Yụ́dã drị̃ agá.
31 Ãdróŋá fẽ ga tré úríndí ĩ'didrị̃ sĩ, ãlị̃gọ̃ sĩ, nị̃táŋá sĩ ãzíla icó ãzị́ pírí
idélé ãlị̃gọ̃ sĩ rĩ kí ngalé rá.
32 Ĩ'di sĩ í'dá gbã ãlị̃gọ̃ sĩ, ãzị́ nga gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ, ãzíla bũrônzĩ sĩ.
33 Ĩ'di ũnĩ ãko ŋálí kí áni 'dĩ kí idé, ife kí upa ãzíla agọ́ ũví ndú-ndú sĩ
ãzíla ãzị́ pírí ngalé ãlị̃gọ̃ sĩ rĩ abe.
34 Úpí fẽ Bẹ̃zãlẹ́lị̃ ãzíla Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pị, sụ́rụ́ Dánĩ drị̃ gá rĩ
kí ásị gá ũndũwã sĩ 'bá kí imbájó ãlị̃gọ̃ sĩ rĩ.
35 Úpí fẽ ga kí tré ãlị̃gọ̃ sĩ ãko ndú-ndú kí idéjó ãzíla ãzị́ pírí kí ngajó rĩ kí
sĩ. Ãko idélé drị́ sĩ 'dĩ kí, báwũ kí upajó, ãko kí u'béjó gbẽtí bṹlụ́, pápũlũ,
kãbĩlõ 'bíko ika, ãzíla bõngó ãjẽ́ rú mịfị́ níríŋá rĩ kí abe. Kí icó ãzị́ pírí kí
ngalé rá, ãzíla kí ãlị̃gọ̃ ãko pírí kí idéjó rĩ trũ.

36

1 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Bẹ̃zãlẹ́lị̃ 'i, Ũhõlĩyábũ 'i ãzíla 'bá ãzí ãlịgọ rú Úpí 'bã sĩ ĩ'baní
ũndũwã, ãlị̃gọ̃ ãzíla nị̃táŋá fẽjó rĩ 'bã sị kí Hémã Ãdróŋá Ị̃nzị̃jó rĩ cécé Úpí
'bã azịlé rĩ áni.”
2 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã umve dó Bẹ̃zãlẹ́lị̃ kí Ũhõlĩyábũ be ãzíla 'bá
pírí ãlịgọ rú Úpí 'bã sĩ ĩ'baní ãlị̃gọ̃ ãzíla ũndũwã fẽjó ã'ị̃lépi amụ́lépi ãzị́
ngalépi cénĩ 'dĩ kí amụ́lé sĩ i'dólé ãzị́ ngalé.
3 Mụ́sã fẽ dó ĩ'badrị̃lé ãko ãwã'dĩfô rú 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã kí fẽlé sĩ ãzị́
ãngũ ãlá rĩ drị̃ sịjó rĩ kî. 'Bá 'dĩ ri kí ũ'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ ãko ãwã'dĩfô ru rĩ kí
ajílé fẽlé cénĩ.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí ãlịgọ rú ãzị́ ngalépi ãngũ ãlá rĩ 'bã sịŋá gá 'dĩ a'be kí
ãzị́ ĩ'badrị̃ kí rá
5 ãzíla jọ kí Mụ́sã ní, “'Bá kí ãko ají sĩ ãzị́ ngajó ndẽ Úpí 'bã azịlé rĩ rá.”
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã fẽ dó ãzị́táŋá sĩ ị́jọ́ 'dĩ azịjó kámbĩ agâ sĩ pírí: “'Bá ãzí
ágọ́bị ru jõku ũkú ru la 'bã ají kí dó ãko ãzí fẽtáŋá ru la kí fẽlé ãngũ ãlá
rĩ ní ị̃dị́ ku.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ âtrị dó 'bá kí ãko fẽtáŋá ru rĩ kí ajíŋá gá cí,

7 ã'dusĩku ãko tralé sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ sịjó ãzíla dejó rĩ tra kí ru ambamba.

Hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ

8 'Bá pírí ãlịgọ rú 'dĩ sị kí Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ bõngó mụdrị́ mịfị́ níríŋá u'bélé gbẽtí bũlũ̀, pápũlũ ãzíla ika la kî sĩ, ãzíla 'bá ãlĩgõ̀ ãko idéjó drị̃ sĩ rĩ drị̃ trũ rĩ idé kí í'dá kẽrúbĩ̀ ãni la kí ụrụ'bá la kí gá cí.
9 Bõngó 'dĩ 'bã adru kí pírí trũ-trũ, ãzo la 'bã adru kí mítã mụdrị́ drị̃ ĩrĩ̃, mmgbọ la 'bã adru mítã ĩrĩ̃.
10 Icí kí bõngó tõwú rĩ kí ãlu, idé kí vâ ãzí tõwú 'dã kí cécé 'dã áni.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá ịgbẹ kí bõngó bũlũ̀ la kí bõngó ãlu rĩ 'bã tị gâsĩ, idé kí vâ bõngó ãzí rĩ kí abe 'dã áni.
12 Idé kí dó 'bụ́ bõngó tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá kãlị́ tõwú ãzíla 'bụ́ kãlị́ tõwú bõngó ãzí tõwú icílé ãlu rĩ 'bã tị gá, 'bụ́ 'dĩ ndre kí ru ndre-ndrẽ.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá idé kí gõlĩ gólũdĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú ãzíla ayú kí dó kí sĩ bõngó 'dĩ kí ũgĩjó ãlu, íjọ́ 'dĩ sĩ, Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu benĩ.
14 Idé bõngó ãzí kí mụdrị́ drị̃ ãlu ĩndrị́ 'bíko sĩ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ akujó.
15 Bõngó mụdrị́ drị̃ ãlu 'dĩ kí pírí trũ-trũ, ãzo la kí mítã mụdrị́ drị̃ na ãzíla mmgbọ la kí mítã ĩrĩ̃.
16 Usé kí kátẽnĩ tõwú rĩ kí ĩbáká ãlu gá ãzí ázíyá rĩ kí ĩbáká ãlu gá.
17 'Dã 'bã ũngúkú gá ịgbẹ kí 'bụ́ kí kãlị́ tõwú bõngó tõwú usélé ãngũ ãlu gá ãsĩjó rĩ 'bã tị gâsĩ, ịgbẹ kí vâ 'bụ́ kí kãlị́ tõwú kátẽnĩ ázíyá usélé ãngũ ãlu gá ãsĩjó rĩ 'bã tị gâsĩ.
18 Idé kí gõlĩ bũrônzĩ sĩ rĩ kí kãlị́ tõwú sĩ Hémã kí icíjó ãko ãlu rú.
19 'Dã 'bã ũngúkú gá idé kí Hémã ní ãko sĩ ĩ'di drị̃ akujó la kãbĩlógó 'bã íníríkõ vulé rángi ika la sĩ rĩ sĩ, ãzíla aku kí ĩ'di drị̃ ãnãkpá íníríkó ãlá la sĩ.
20 Idé kí ịdịŋá kpị la kí báwũ 'bọ́kọ́lõ̀ drị̃ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ nî.
21 Báwũ ịdịŋá ru ãlu-ãlu rĩ 'bã ãzo 'bã adru mítã sụ-sụ ãzíla mmgbọ la kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã adru sẽndịmĩtã 66.
22 Báwũ 'bã tị ĩrĩ̃ rĩ 'bã ãfũ kí ãzíla 'bã ndre kí ru ãzí rĩ abe sĩ kí icíjó ãlu. Idé kí báwũ ịdịŋá ru Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị̃ kí pírí 'dĩ áni.
23 Idé kí báwũ ịdịŋá ru rĩ kí kãlị́ ĩrĩ̃ Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá
24 ãzíla idé kí ãko sĩ báwũ ịdịŋá ru rĩ kí ĩndụ́ usújó sílĩvã rú rĩ kí kãlị́ sụ, ịdịŋá ãlu-ãlu ĩndụ́ gá kí ĩrĩ̃-ĩrĩ̃.
25 Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́lé rĩ gá, idé kí báwũ ịdịŋá ru rĩ kí kãlị́ ĩrĩ̃
26 ãzíla ĩndụ́ la idélé sílĩvã sĩ rĩ kí kãlị́ sụ, ịdịŋá ãlu-ãlu ĩndụ́ gá kí ĩrĩ̃-ĩrĩ̃.
27 Idé kí Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ní báwũ ịdịŋá ru rĩ kí ázíyá, wókõ la ĩtụ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá,
28 ãzíla idé kí vâ báwũ ịdịŋá ru rĩ kí ĩrĩ̃ kónã Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã ãsĩjó rĩ gá.
29 Kónã ĩrĩ̃ 'dĩ kí agá usú kí ịdịŋá kí ímve ãlu agá ĩrĩ̃-ĩrĩ̃ i'dójó ĩndụ́ gá kpere drị̃ gá. Idé kí kí ĩrĩ̃trá ũví ãlu sĩ.
30 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ, báwũ ịdịŋá ru rĩ kí dó sĩ ãrõ ãzíla ĩndụ́ la sílĩvã rú rĩ kí mụdrị́ drị̃ ázíyá, kí ịdịŋá ãlu-ãlu ĩndụ́ gá ĩrĩ̃-ĩrĩ̃.
31 Idé kí jó ife báwũ alalé alâ la kí báwũ 'bọ́kọ́lõ̀ drị̃ sĩ: tõwú rĩ kí ịdịŋá Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ 'bã bụ́lụ́ ãlu rĩ gá,

32 ãzí tõwú rĩ kí bṵ́lṵ́ la ãzí rĩ gá, ãzíla báwũ ḭdḭŋá ru tõwú rĩ kí wókõ ḭ̃tṵ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá ãngũ Hémã sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'bã tḭ 'bã ãsḭ̃jó rĩ gá.
33 Idé kí báwũ alalé alâ 'bãlé ḭdḭŋá ágágá rĩ kí drḭ̃ gâsĩ rĩ kí i'dóŋá gá kpere ãsḭ̃ŋá gá.
34 Ase kí ḭdḭŋá 'dĩ kí ṵrṵ'bá gólũdĩ sĩ cí ãzíla idé kí ímve gólũdĩ sĩ la kí sĩ báwũ alalé alâ 'dĩ kí rṵjó. Ase kí vâ báwũ alalé ala-lã lã 'dĩ kí ṵrṵ'bá gólũdĩ sĩ cí.
35 Idé kí kátẽnĩ kí bõngó mḭfḭ́ níríŋá la sĩ ãzíla u'bé kí ĩ'di wḭ́zḭ̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ, ika ãzíla 'bá ãlḭ̃gõ̃ ãko idélé drḭ́ sĩ rĩ drḭ̃ trũ rĩ idé kí kẽ̃rṵ́bḭ̃ ṵ́pṵ́pḭ trũ la kî.
36 Idé kí ĩ'diní ḭdḭŋá kí sṵ báwũ 'bọ́kọ́lõ̃ drḭ̃ sĩ ãzíla ase kí ṵrṵ'bá la kí gólũdĩ sĩ. Idé kí gõlĩ kí gólũdĩ sĩ ãzíla idé kí ãko sĩ ḭdḭŋá kí ḭ̃ndṵ́ sujó sṵ rĩ kí sílĩvã sĩ.
37 Kẽ̃jḭ̃tḭ sĩ fijó Hémã Ãdróŋá Ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agâlé rĩ gá, cã kí kátẽnĩ u'bélé wḭ́zḭ̃ gbẽtí bṵ̃lṵ̃, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí wḭ́zḭ̃ sĩ ãzíla bõngó mḭfḭ́ níríŋá cãlé ãlḭ̃gõ̃ sĩ la sĩ.
38 Idé kí ḭdḭŋá kí tõwú gõlĩ trũ bõngó 'dĩ 'baní. Ase kí ḭdḭŋá 'dĩ kí drḭ̃ ãzíla aya usúlé kí ṵrṵ'bá gá rĩ kí abe gólũdĩ sĩ. Idé kí ḭ̃ndṵ́ la tõwú rĩ kí bũrônzĩ sĩ.

37

Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drḭ̃ idéjó rĩ

1 Bẽ̃zãlẹ́lḭ̃ idé Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drḭ̃ báwũ 'bọ́kọ́lõ̃ drḭ̃ sĩ, ãzo la mítã ãlu nṵ́sṵ̃, mmgbọ la mítã ãlu nṵ́sṵ̃, ãzíla ãzo la ṵrṵgâlé ru rĩ mítã ãlu nṵ́sṵ̃.
2 Ase ṵrṵ'bá la agâ sĩ ãzíla ãmvê sĩ rĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ. Ãzíla ulí láyĩnĩ ũnĩ ãni la gólũdĩ sĩ ṵrṵ'bá la gâsĩ pírí cí.
3 Bẽ̃zãlẹ́lḭ̃ idé Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drḭ̃ ní ímve gólũdĩ sĩ la kí sṵ sĩ ĩ'di ujíjó, icí pá la sṵ 'dĩ kí agá ímve ãlu-ãlu. Sãndṵ́kṵ̃ 'bã wókõ ãlu rĩ gá ḭ̃rḭ̃ ãzí rĩ gá vâ ḭ̃rḭ̃.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, idé ife sĩ ĩ'di ujíjó la kí báwũ 'bọ́kọ́lõ̃ drḭ̃ sĩ ãzíla ase ṵrṵ'bá la kí gólũdĩ sĩ cí,
5 ãzíla su ife 'dã kí ímve kí agâ sĩ Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drḭ̃ 'bã bṵ́lṵ́ gá sĩ ĩ'di ujíjó.
6 Bẽ̃zãlẹ́lḭ̃ idé Sãndṵ́kṵ̃ tḭ icíma drḭ̃ ní úmvúke ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ drḭ̃ sĩ ĩ'di tḭ ṵ̃pḭ̃jó gólũdĩ ãlá rĩ sĩ, ãzo la ãni rú mítã ãlu nṵ́sṵ̃ ãzíla mmgbọ la ãni rú mítã ãlu.
7 Idé kẽ̃rṵ́bḭ̃ ṵ́pṵ́pḭ trũ u'dilé gólũdĩ sĩ la kí ḭ̃rḭ̃, ũ'bã kí úmvúke ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ drḭ̃ 'bã tḭ ãsḭ̃jó rĩ kí gá.
8 Idé kẽ̃rṵ́bḭ̃ ṵ́pṵ́pḭ trũ ãlu rĩ wókõ ãlu rĩ gá, ãzí ãlu rĩ vâ ãzí rĩ gá; icí kí úmvúke ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ drḭ̃ be ãlu tḭ la ḭ̃rḭ̃ rĩ kí gá.
9 Kẽ̃rṵ́bḭ̃ inga kí ru ṵ́pṵ́pḭ ṵrṵgâlé ru ãzíla aku kí dó sĩ úmvúke ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ drḭ̃ cí, ndre kí ru ndre-ndrẽ ãzíla ndre kí ãngũ úmvúke ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ drḭ̃ rṵ̃lé ru.

Méjã idélé rĩ

10 Bẽ̃zãlẹ́lḭ̃ idé méjã báwũ 'bọ́kọ́lõ̃ drḭ̃ sĩ, ãzo la ãni rú mítã ãlu, mmgbọ la ãni rú nṵ́sṵ̃ mítã ãzíla ãzo la ṵrṵgâlé ru rĩ ãni rú mítã ãlu.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Bẽ̃zãlẹ́lḭ̃ ase ṵrṵ'bá la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla li tḭ la pírí gólũdĩ sĩ trõ̃kḭ́lḭrḭ cí.
12 Li tḭ la trõ̃kḭ́lḭrḭ, ãnzḭ la ãni rú ḭ́nzḭ̃ na ãzíla ase kí ĩ'di gólũdĩ sĩ cí.
13 Idé ímve gólũdĩ sĩ la kí sṵ méjã 'dĩ ní sĩ ĩ'di ujíjó, ãzíla icí ímve 'dĩ kí kónã la sṵ 'dĩ kí agá ãngũ ĩ'di 'bã pá 'bã sĩ adrujó rĩ kí gá.

14 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ umbé ímve kí méjã 'bã bụ́lụ́ gâsĩ ãni rú sĩ ife usúlé ĩ'di ụ'dụjó
rĩ kí rụjó.
15 Idé kí ife sĩ méjã 'dĩ ụ'dụjó rĩ kí báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla ase kí ụrụ'bá
la kí gólũdĩ sĩ cí.
16 Idé kí dó ãkójó ndú-ndú méjã 'dĩ drị̃ sãánĩ, kópõ, jágĩ ãzíla bãkụ́lẹ̃ sĩ
icójó ãko mvụlé mvụ-mvụ̃ rĩ kí ũsũjó rĩ kí gólũdĩ ãlá la sĩ.

Tárã céke

17 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé kí tárã céke gólũdĩ ãlá u'dilé u'dî rĩ sĩ, ị̃ndụ́ la kí mgbọ́ŋ̣ la be; kópõ la cécé mãwụ́wã áni rĩ kí abe, mãwụ́wã drĩ drị̃kã nzị̃lépi ku rĩ
abe ãzíla icí kí ru mãwụ́wã la abe pírí ãlu.
18 Tárã céke 'bã mgbọ́ŋ̣ gá idé kí kénĩ kí ázíyá, na rĩ kí wókõ ãlu rĩ gá
ãzíla na rĩ kí wókõ ãzí rĩ gá.
19 Idé kí kénĩ ãlu-ãlu ázíyá 'dĩ kí ụrụ'bá gá mãwụ́wã í'dá cécé ãlĩmóndĩ
drị̃ ãfũlépi tárã céke kí ụrụ'bá gâlé rĩ 'ba nî.
20 Idé kí tárã céke ágágá rĩ drị̃ gá mãwụ́wã idélé cécé mãwụ́wã ãlĩmóndĩ
drị̃ áni agbẹ́lépi ngúlú ãzíla ayilépi rĩ kí sụ cí.
21 Idé kí mãwụ́wã drị̃kã agbẹ́lépi ngúlú rĩ kí kénĩ ãkpãlé ị̃rị̃-ị̃rị̃ na 'dĩ kí
ị̃ndụ́lé gá ãlu-ãlu.
22 Tárã céke, kénĩ la kí ãzíla mãwụ́wã drị̃ ngúlú rĩ kí abe ídé kí gólũdĩ
ãlá 'bara ãlu la sĩ.
23 Idé kí dó tárã la ázị̃rị̃ rĩ kî, ãzíla kpákuŋá sĩ ãko kí rụjó jõku a'dụ́jó rĩ
abe gólũdĩ ãlá la sĩ.
24 Ayú gólũdĩ ãlá rĩ kị́lọ̃ kãlị̃ na drị̃ tõwú sĩ tárã céke idéjó ãzíla ãko
ndú-ndú ala gá rĩ kí abe pírí.

Ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ

25 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ idé ãlĩtárĩ sĩ lũbánĩ ãjị̃ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ ivéjó rĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃
drị̃ sĩ. Idé ĩ'di trũ-trũ ãzo la kí mmgbọ la be ãni rú nũ̃sũ̃ mítã ãzíla ãzo la
ụrụgâlé ru rĩ ãni rú mítã ãlu. Újé la kónã la sụ 'dĩ kí gá rĩ icí kí ru ãko ãlu
rú.
26 Ase drị̃ la, bụ́lụ́ la kí, ãzíla újé la kónã gá rĩ kí abe pírí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ,
ãzíla li kí tị gólũdĩ sĩ trọ̃kị́lịrị cí.
27 Idé kí ímve gólũdĩ sĩ la kí ị̃rị̃ láyĩnĩ ũnĩ ãni ulílé gólũdĩ sĩ trọ̃kị́lịrị rĩ
'bã ị̃ndụ́lẹ gâlé ru ndre kí ru ãzí rĩ be, ị̃rị̃ rĩ kí bụ́lụ́ ãzí rĩ gá ãzíla ị̃rị̃ rĩ kí
bụ́lụ́ ãzí rĩ gá sĩ ife kí usújó sĩ ãlĩtárĩ ujíjó.
28 Idé ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ ãzíla ase kí ụrụ'bá la kí gólũdĩ
ãlá rĩ sĩ cí.
29 Idé kí ãdu 'bãlé ndú sĩ drị̃ tĩjó 'bá drị̃ gá rĩ ãzíla lũbánĩ ãlá ãjị̃ ngũ̃lépi
vĩrĩ rĩ be.

38

Ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ

1 Bẹ̃zãlẹ́lị̃ pa kí ãlĩtárĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ drị̃ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drị̃ sĩ, ãzo la
kí mmgbọ la be kí trũ-trũ mítã ị̃rị̃-ị̃rị̃, ãzo la ụrụgâlé ru rĩ mítã ãlu.
2 Upa újéke kí ãlĩtárĩ 'bã kónã sụ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ãlĩtárĩ i'dá dó sĩ ãko
ãlu rú ãzíla 'bu ãlĩtárĩ ụrụ'bá bũrônzĩ sĩ.
3 Idé ãlĩtárĩ ní úmvú sĩ úfóró iyájó, ãko sĩ ãko ũpẽjó, bãkụ́lẹ̃ sĩ ãko ũyãjó,
fókĩ ãmbógó sĩ ĩzá ũsõjó ãzíla sũfũ̃ríyã sĩ ãko ụsịjó ãcí drị̃ gá rĩ abe pírí
bũrônzĩ sĩ.
4 Idé ãlĩtárĩ ní kẽyĩkéyĩ bũrônzĩ sĩ, ãzíla ímve kí sụ sĩ pá la kí icíjó kónã
la sụ 'dĩ kí agá.

5 Idé ímve kí sụ kónã kẽyĩkéyĩ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ drı̨ kí agá sĩ ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí sujó.
6 Idé báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drı́ sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ãzíla ase báwũ kí ụrụ'bá aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ,
7 ãzíla usú kí ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ímve ãlĩtárĩ 'bã kónã ãlu-ãlu gá rĩ kí agá. Idé kí ãlĩtárĩ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drı̨ sĩ ãzíla 'a la lũ mmgbọ.

Báfũ sĩ drı̨ ãzíla pá ũjĩjó rĩ

8 Bẹ̃zãlẹ́lı̨ idé báfũ sĩ drı́ kí ũjĩjó pá abe rĩ kí pá lã be mãráyã bũrônzĩ rú ũkú ãzı́ ngalépi kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó Hémã tı̨ icíma drı̨ agá rĩ 'bã kí fẽlé rĩ kí sĩ.

Lı̨cọ́ 'a

9 'Dã 'bã ũngúkú gá Bẹ̃zãlẹ́lı̨ idé lı̨cọ́ 'a Hémã andre gá 'dãá cí. Wókõ la ándrá rĩ zo mítã kãlı́ sụ drı̨ sụ ãzíla bõngó mı̨fı̨ níríŋá rĩ ala gá cí.
10 Ũgĩ bõngó 'dĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̨dı̨́ŋá bũrônzĩ rú kãlı́ ı̨rı̨ usúlé ı̨ndụ́ la bũrônzĩ rú kãlı́ ı̨rı̨ rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ gá.
11 Wókõ la ụ́rụ́ rĩ gá ı̨dı̨́ŋá kãlı́ ı̨rı̨ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí ãko ı̨ndụ́ la kí usújó ala gá kãlı́ ı̨rı̨ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí, gõlĩ ãzíla ãko sĩ kí icíjó sílĩvã sĩ rĩ abe.
12 Bẹ̃zãlẹ́lı̨ ũgĩ bõngó mítã kãlı́ ı̨rı̨ drı̨ ı̨rı̨ rĩ kí gõlĩ sílĩvã rú rĩ sĩ ı̨dı̨́ŋá mụdrı̨ usúlé ı̨ndụ́ la mụdrı̨ rĩ kí agá rĩ kí ụrụ'bá gá, Lı̨cọ́ 'a 'bã wókõ ı̨tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
13 Lı̨cọ́ 'a 'bã wókõ sĩ fijó ı̨tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ 'bã mmgbọ mítã kãlı́ ı̨rı̨ drı̨ ı̨rı̨.
14 Kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó rĩ 'bã wókõ ı̨jı́ gá rĩ gá, bõngó gĩlé rĩ kí 'bã ãzo ãni rú mítã ázı̨̂rı̨, ı̨dı̨́ŋá la kí na ãzíla ãko idélé sĩ ı̨dı̨́ŋá kí ı̨ndụ́ sujó rĩ kí na.
15 Bõngó gĩlé kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó lı̨cọ́ 'a gâlé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá rĩ kí 'bã ãzo ãni rú mítã ázı̨̂rı̨, ı̨dı̨́ŋá la kí na ãzíla ãko idélé sĩ ı̨dı̨́ŋá kí ı̨ndụ́ sujó rĩ kí na.
16 Bõngó ũgĩlé lı̨cọ́ 'a andre gá trọ̃kı́lı̨rı̨ rĩ kí ídé kí bõngó mı̨fı̨ níríŋá cãlé ãlá la sĩ.
17 Ãko sĩ ı̨dı̨́ŋá kí ı̨ndụ́ usújó rĩ kí ídé kí bũrônzĩ sĩ, gõlĩ sĩ bõngó kí ũgĩjó rĩ kí ídé kí sílĩvã sĩ, ı̨dı̨́ŋá pírí kí drı̨ âse kí sílĩvã sĩ, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ı̨dı̨́ŋá lı̨cọ́ 'a drı̨ kí icí kí kí aya sílĩvã rú rĩ kí sĩ.
18 Kẹ̃jı́tı̨ sĩ fijó lı̨cọ́ 'a gâlé rĩ gá, gĩ bõngó mı̨fı̨ níríŋá u'bélé wı̨́zı̨ gbẽtí bũlụ́, pápũlũ ãzíla ika sĩ la kí kátẽnĩ rú mítã úrômĩ 'bá bõngó cãlépi rĩ 'bã kí cãlé ãlı̨gọ̃ sĩ la kí cí,
19 ı̨dı̨́ŋá sụ ãzíla ãko ı̨dı̨́ŋá ı̨ndụ́ usújó sụ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ kí abe. Gõlĩ ãzíla ãko sĩ kí icíjó rĩ kí aya ipalé kí ụrụ'bá gá rĩ kí, ãzíla drı̨̃kã la abe ase kí sílĩvã sĩ.
20 Ídé áló Hémã sĩ Ãdróŋá ı̨nzı̨́jó rĩ gĩjó rĩ drı̨ kí lı̨cọ́ 'a drı̨ kí abe pírí bũrônzĩ sĩ.

Ãko ayúlé rĩ kî

21 'Dĩ kí ãko ayúlé Hémã sĩ Ãdróŋá ı̨nzı̨́jó rĩ agá Sãndụ́kũ tı̨ icíma drı́ írã 'bara-'bara ı̨rı̨ sĩ ãzı̨́táŋá mụdrı̨ 'dĩ kí tã mbajó ala gá rĩ gá rĩ kî. Mụ́sã fẽ ándrá ãzı̨́táŋá la 'bá Lẹ́vı̨ rú ãzı̨ ngalépi Ĩtãmárĩ Ãrọ́nı̨ ngọ́pı̨ átáló ru rĩ drı́.
22 Bẹ̃zãlẹ́lı̨ Ụ́rı̨ ngọ́pı̨ Hụ́rı̨ umvelépi áyı́pı̨ angálépi sụ́rụ́ Yụ́dã drı̨ agá rĩ idé ãko 'dĩ kí pírí Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.
23 'Bá Bẹ̃zãlẹ́lı̨ ãzã kolépi ãzı́ 'dĩ kí ngajó rĩ ĩ'di Ũhõlĩyábũ Ãhĩsãmákĩ ngọ́pı̨ sụ́rụ́ Dánĩ drı̨ gá, báwũ kí upalépi, ãko kí u'bélépi gbẽtí bũlụ́, pápũlũ,

kãbĩlõ 'bíko ika, ãzíla bõngó ãję̃ rú mịfị̃ níríŋá rĩ kí abe ãzíla ãlĩgǫ̃ sĩ ãko pírí kí idéjó rĩ trũ rĩ 'i.
24 Gólũdĩ fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ãngũ ãlá Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ãnzị la kị́lǫ̃ 1,000. 'Dĩ ãko ãnzị ũ̃'bĩ̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'į̃lé rá rĩ 'i.
25 Mũ̃sṍrǫ̃ sílĩvã rú tralé ũ'bí Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí lãjó rĩ sĩ rĩ tra ru kị́lǫ̃ 3,430. 'Dĩ ãko ãnzị ũ̃'bĩ̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'į̃lé ãngũ ãlápítí rĩ gá rá rĩ 'i.
26 Sílĩvã 'dĩ tra ru 'dĩ áni la kãlãfe 'bá lãlé rá rĩ 'badrį̃ 603,550. 'Bá ílí trũ kãlị̃ į̃rį̃ 'bã drį̃lẹ́ gá rĩ 'be kí sę̃kẹ́lį̃ ãlu 'bã nṹsũ̃. 'Dĩ ãko ãnzị ũ̃'bĩ̃jó 'bá pírí 'bã kí ã'į̃lé ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drį̃ gá rá rĩ 'i.
27 Bę̃zãlẹ́lį̃ ayú sílĩvã kị́lǫ̃ 3,400 sĩ ãko ị́dị̃ŋá į̃ndṹ usújó 100 ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drį̃ ní ãzíla ayú kị́lǫ̃ kãlị̃ na drį̃ sụ sĩ ãko ãlu-ãlu ị́dị̃ŋá kátẽnĩ gĩ̃jó rĩ kí į̃ndṹ usújó rĩ kí idéjó.
28 Bę̃zãlẹ́lį̃ ayú sílĩvã 'bã ị́mbị̃ acelépi kị́lǫ̃ kãlị̃ na rĩ kí sĩ aya ipalé ife ụrụ'bá gá rĩ kí, gõlĩ ị́dị̃ŋá kí ụrụ'bá gá rĩ kí ãzíla ãko kí drį̃ akujó rĩ abe rĩ kí idéjó.
29 Bũrônzĩ fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru rĩ 'bã kãlãfe ũ'bã kí ru kị́lǫ̃ 2,425.
30 Bę̃zãlẹ́lį̃ idé ãko ị́dị̃ŋá kí į̃ndṹ usújó rĩ kí kę̃jị̃tị̃ sĩ fijó Hémã tị icíma drį̃ agâlé rĩ ní, ãlĩtárĩ bũrônzĩ sĩ rĩ, kẽyĩkéyĩ la bũrônzĩ sĩ rĩ abe ãzíla ãkójó ala gá rĩ kí abe pírí,
31 ãko sĩ ị́dị̃ŋá lịcọ́ 'a andre cejó rĩ kí į̃ndṹ usújó rĩ kí ãzíla kę̃jị̃tị̃ fijó lịcọ́ agâlé rĩ 'badrį̃ kí abe, áló pírí Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzĩ̃jó rĩ drį̃ ãzíla ãngũ andre la celépi rĩ drį̃ kí idé kí bũrônzĩ sĩ.

39

Bõngó Ãtalo 'badrį̃ kî

1 Bę̃zãlẹ́lį̃, Ũhõlĩyábũ ãzíla 'bá ãlịgọ rú rĩ ịgbẹ kí bõngó gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ, ika, ãzíla bõngó mịfị̃ cãlé níríŋá rĩ abe sĩ ãzị̃ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá rĩ kî. Idé kí vâ Ãrọ́ñ̃ ní bõngó sĩ ĩ'di 'bãjó ndú rĩ kí cécé Úpí 'bã azịlé Mṹsã ní rĩ áni.
2 Bę̃zãlẹ́lį̃ ịgbẹ kí ĩfódĩ bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ sĩ, u'bé kí ĩ'di wị́zĩ̃ gólũdĩ rú dį̃lépi lẽrẽlẽrẽ, wị́zĩ̃ gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ ãzíla ika rĩ kí sĩ.
3 Dị kí gólũdĩ 'bara rú, ũsĩ kí ĩ'di wị́zĩ̃ rú ĩzíŋá-ĩzíŋá ru idé kí dó sĩ bõngó ãję̃ rú mịfị̃ níríŋá rĩ wị́zĩ̃ bũ̃lũ̃, pápũlũ, ika rĩ kí sĩ ũniyambamba rú ãlĩgǫ̃ sĩ.
4 Idé kí ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ drį̃ gá bõngó ĩbáká kí į̃rį̃, icí kí dó kí kónã la kí agá sĩ ĩ'di icíjó.
5 'Bá ãlịgọ rú rĩ ayú kí wị́zĩ̃ gólũdĩ rú, wị́zĩ̃ gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ kí sĩ sẹ́rį̃ cãjó, ící sẹ́rį̃ kí ĩfódĩ be ãlu cécé Úpí 'bã azịlé Mṹsã ní rĩ áni.
6 Ũdrõ kí ãlĩgǫ̃ sĩ írã únĩkĩsĩ rú dį̃lépi gĩ̃lĩ̃gĩ̃lį̃ ãję̃ rú rĩ kí gólũdĩ 'bele-'bele rĩ kí sĩ ãzíla ũsĩ kí anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí rụ́ kí drį̃ gá.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá ịgbẹ kí dó kí ĩfódĩ 'bã kọ́trọ́ gá anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí igájó cécé Úpí 'bã azịlé Mṹsã ní rĩ áni.

Bõngó jṹjṹ gá rĩ ịgbẹjó rĩ

8 Ịgbẹ kí bõngó jṹjṹ gá rĩ ãlĩgǫ̃ sĩ cécé ĩfódĩ ịgbẹjó rĩ áni. Ayú kí wị́zĩ̃ gólũdĩ rú, wị́zĩ̃ gbẽtí bũ̃lũ̃, pápũlũ, ika ãzíla bõngó mịfị̃ níríŋá rĩ 'i.
9 Bõngó jṹjṹ gá rĩ 'bã ãzo la kí mmgbọ la abe trũ-trũ, amgbọ́ kí ĩ'di į̃rį̃.
10 Ũ'bã kí ụrụ'bá la gá írã pãrã-pãrã la kí láyĩnĩ sĩ sụ. Láyĩnĩ i'dójó rĩ gá ũ'bã kí írã rụ́bį̃, tõpázĩ, ãzíla ĩmẽrálĩdĩ rú rĩ kî;

11 láyĩnĩ į̃rį̃ rĩ gá írã tãkụ́sę̃, sãfírẽ, ãzíla dáyímõndĩ rú rĩ kî;
12 láyĩnĩ na rĩ gá írã jãsį̃ńı̨́tǫ̃, ágãtẽ, ãzíla írã ãmę̃́tę̃sı̨́tǫ̃ rú rĩ kî;
13 láyĩnĩ sụ rĩ gá írã kų̃rį̃sį̃lı̨́tǫ̃, únĩ̃kĩ̃sĩ̃ ãzíla yãsípẽ rú rĩ kî. Ų̃tį̃ kí írã 'dĩ kí gólũdĩ sĩ.
14 Írã kí mụdrı̨́ drį̃ į̃rį̃, írã ãlu-ãlu drį̃ gá ũsĩ kí anzı̨ Ịsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ kí rụ́; rụ́ 'dĩ tu kí pá ínátı̨ mụdrı̨́ drį̃ į̃rį̃ 'dĩ kí kę̃j́ı̨ gá.
15 Idé kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ ní nõrórõ cécé ĩbáká áni la gólũdĩ ãlá rĩ sĩ.
16 Idé kí ãko sĩ kí icíjó la kí gólũdĩ ãlá rĩ sĩ į̃rį̃, ríŋĩ kí į̃rį̃ ãzíla gĩ kí dó kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã į̃rį̃ rĩ kí agá.
17 Ũgĩ kí nõrórõ gólũdĩ rú į̃rį̃ 'dĩ kí ríŋĩ 'ba rú bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã kí gá,
18 ãzíla nõrórõ gólũdĩ rú rĩ 'bã tı̨ ãsį̃jó rĩ kí icí kí ĩfódĩ 'bã ĩbáká kọ́trọ́ drį̃ gá u'bélé gólũdĩ sĩ rĩ kí gá.
19 Idé kí ríŋĩ gólũdĩ sĩ la kí į̃rį̃ ãzíla ũgĩ kí dó kí bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã kónã į̃rį̃ rĩ kí tı̨ gá agâlé ru ĩfódĩ rų̃ sĩ.
20 Idé kí ríŋĩ gólũdĩ sĩ la 'bã ãzí kí į̃rį̃, icí kí dó kí bõngó kọ́trọ́ gá rĩ 'bã į̃ndụ́lé gá ĩfódĩ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dõlé ru, ãni rú ãngũ ĩ'bã kí sĩ ru ı̨sụ́jó rĩ gá sẹ́rį̃ cãlé mı̨fį̃ níríŋá rĩ gá.
21 Umbé kí ríŋĩ bõngó jụ́jụ́ gá rĩ drį̃ kí ríŋĩ ĩfódĩ drį̃ kí gá ĩbáká bų̃lų̃ ĩ'di icílépi sẹ́rį̃ be bõngó jụ́jụ́ gá rĩ 'bã aya dó sĩ ru ĩfódĩ rụ́ 'dâ ku cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.

Bõngó Ãtalo 'badrį̃ 'bã ãzí kî

22 Ịgbẹ kí kọ́tį̃ ãzí ĩfódĩ sų̃jó drį̃ la gá rĩ ãndá la bõngó bų̃lų̃ rĩ sĩ,
23 'bụ́ trũ ágágá drį̃kã ní sĩ fijó. Tı̨ la 'bụ́ ru imbe gá ãzíla drı̨́ gá 'dĩ kí ci kí dó kí cĩ̃cĩ̃ kálã gá rĩ áni, 'bã uce kí rú sĩ ku.
24 Ũ'bã kí ife põmũgũránãtĩ drį̃ 'bã í'dá wı̨́zį̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mı̨fį̃ níríŋá cãlé ãlá rĩ kọ́tį̃ tı̨ gâsĩ trǫ̃kı̨́lı̨rı̨ ũlángí gólũdĩ rú la trũ kí drĩ̃dríŋĩ gá cí.
25 U'bé kí kọ́tį̃ 'bã imbe tı̨ ife põmũgũránãtĩ drį̃ 'bã í'dá sĩ ãzíla ũ'bã kí dó í'dá ũlángí idélé gólũdĩ ãlá rĩ sĩ rĩ drį̃ kí ife põmũgũránãtĩ drį̃ kí drĩ̃dríŋĩ gâsĩ trǫ̃kı̨́lı̨rı̨.
26 Ci kí ũlángí í'dá kí ife põmũgũránãtĩ drį̃ 'bã í'dá trũ kọ́tį̃ Ãrọ́ńį̃ 'bã sų̃lé sáwã ĩ'diní ãzı̨́ ngajó rĩ sĩ rĩ tı̨ gâsĩ trǫ̃kı̨́lı̨rı̨ cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.
27 'Bá ãlı̨gọ rú rĩ ı̨gbẹ kí Ãrọ́ńį̃ 'baní ngọ́pı̨ka abe kánzũ,
28 kõfíyã drį̃ gá rĩ, bõngó sĩ drį̃ umbéjó rĩ abe ãzíla bõngó ãlį̃ sų̃lé pájãmã drį̃ gá rĩ kí trũ.
29 Idé kí sẹ́rį̃ umbélé ụ́pı̨́cẹ́ gá rĩ ãlį̃gǫ̃ sĩ wı̨́zį̃ gbẽtí bų̃lų̃, pápũlũ ãzíla ika ãzíla bõngó mı̨fį̃ níríŋá rĩ sĩ. Ịgbẹ kí dó kí lı̨́bį̃rã sĩ cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.
30 Idé kí sãánĩ gólũdĩ ãlá rĩ sĩ ãzíla sĩ kí drį̃ la gá: Ãlá ru Úpí Nî.
31 'Dã 'bã ũngúkú gá umbé kí gólũdĩ ãlá dı̨lé 'bara rĩ bõngó ĩbáká sĩ drį̃ umbéjó bų̃lų̃ rĩ sĩ kõfíyã Ãrọ́ńį̃ drį̃ 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.

Mụ́sã 'bã Hémã Ãdróŋá Į̃nzį̃jó rĩ undréjó rĩ

32 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ anzı̨ Ịsı̨rayı̨́lį̃ drį̃ de kí dó ãzı̨́ Hémã sĩ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ drį̃ rá. Idé kí dó cécé Úpí 'bã azı̨lé Mụ́sã ní rĩ áni.

33 'Dã 'bã ũngúkú gá ají kí dó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ãko ala gá rĩ kí
abe pírí Mụ́sã drĩlẹ́ gá: Hémã 'i, gõlĩ la kí, báwũ la kí, báwũ alalé alâ rĩ kí,
ịdịŋá la kí; ãzíla ãko sĩ ịdịŋá kí ĩndụ́ sujó rĩ kí abe.
34 Ãko sĩ drĩ la akujó rĩ kãbĩlõ ágó íní vúlé rángi ika rĩ sĩ, ãnãkpá ínírikõ
ãlá la, kátẽnĩ;
35 ife sĩ Sãndụ́kũ ti icíma drĩ ujíjó rĩ kí úmvúke ásị ĩgbẽ drĩ be.
36 Méjã 'i ãko pírí ĩ'didrĩ kí abe ãzíla mũkátĩ ndú fẽlé Ãdróŋá ní rĩ abe.
37 Tárã céke idélé gólũdĩ ãlá sĩ rĩ, tárã kí ãdu la abe ãzíla ãko pírí ĩ'di
drĩ kí abe.
38 Ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ, ãdu sĩ drị́ tĩjó 'bá drĩ gá rĩ, lũbánĩ ãjị́ ngṹlépi
vĩrĩ rĩ ãzíla kátẽnĩ kẽjịtị sĩ fijó Hémã Ãdróŋá Ĩnzĩjó rĩ drĩ gá rĩ;
39 Ãlĩtárĩ idélé bũrônzĩ sĩ rĩ, kẽyĩkéyĩ idélé aya bũrônzĩ rú rĩ sĩ rĩ; ife sĩ
ĩ'di ujíjó rĩ kí ãkójó la kí abe; báfũ bũrônzĩ rú rĩ pá la kí abe;
40 kátẽnĩ sĩ Bõrõ lịcọ́ 'a atrịjó rĩ kí, báwũ ịdịŋá rú rĩ kí, ãko la sĩ ĩndụ́ la
kí usújó rĩ kí abe, kátẽnĩ gĩlé kẽjịtị sĩ fijó lịcọ́ agá rĩ drĩ kí; ĩbáká hémã drĩ
kí áló la kí abe, ãzíla ãko pírí ayúlé sĩ ĩnzĩtáŋá idéjó Hémã sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó
rĩ agá rĩ kí abe.
41 Bõngó cãlé ãlá ãtalo 'baní sṹlé sĩ ãzị́ ngajó Ãngũ Ãlá rĩ gá, átáló Ãrọ́nĩ
'baní anzị ĩ'didrĩ abe rĩ.
42 'Bá Ịsịrayịlĩ drĩ nga kí ãzị́ 'dĩ kí pírí cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã nî rĩ áni.
43 Mụ́sã undré ãko 'dĩ kí pírí ãzíla ịsụ́ dó ãko 'dĩ idé kí dó ru cécé Úpí
'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, wi dó sĩ ĩ'baní sṹsụ́.

40

Hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ sịŋá dejó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mụ́sã ní,
2 "Ĩmbá ãlu 'bã ụ́'dụ́ ãlu sĩ, mí ĩdrẽ Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ ụrụgá.
3 Í'bã Sãndụ́kũ ti icíma drị́ sĩ ãzĩtáŋá mụdrị́ rĩ kí 'bãjó ala gá rĩ ala gá,
ãzíla mí atrị ĩ'di kátẽnĩ sĩ cí.
4 Mí ají méjã jó agá ãzíla mí ũ'bã ãko drĩ la gá rĩ kî. Mí ají vâ tárã céke
kí ãzíla mí ũ'bã tárã kí drĩ la gá.
5 Í'bã ãlĩtárĩ gólũdĩ rú sĩ lũbánĩ ivéjó rĩ Sãndụ́kũ ti icíma drĩ drĩlẹ́ gá
ãzíla ígĩ kátẽnĩ kẽjịtị sĩ fijó Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ drĩ gá.
6 "Í'bã ãlĩtárĩ sĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí ivéjó rĩ kẽjịtị sĩ fijó Hémã sĩ áma
ĩnzĩjó rĩ drĩ 'bã drĩlẹ́ gá;
7 í'bã báfũ sĩ ãko ũjĩjó rĩ Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ kí drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be
ãzíla ísũ ĩyị́ ala gá cí.
8 Mí idé lịcọ́ 'a andre la gá trộkịlịrị ãzíla ígĩ kátẽnĩ kẽjịtị la sĩ fijó lịcọ́ agá
rĩ gá.
9 "Í'dụ ãdu sĩ drị́ tĩjó 'bá drĩ gá rĩ ãzíla mí ũsũ ĩ'di Hémã sĩ áma ĩnzĩjó rĩ
drĩ gá, ãko ala gá rĩ kí abe pírí; í'bã Hémã 'dĩ ãko ala gá rĩ kí abe pírí ndú
ãzíla ĩ'di dó sĩ adru ãlá ru.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá, í'bã ãlĩtárĩ ídétáŋá ivélé ivê rĩ drĩ ndú ãzíla mí ũsũ
ãdu drĩ la gá, 'bã adru sĩ pírí ãlá ru ãndânĩ.
11 Mí ũsũ ãdu báfũ drĩ gá ãzíla pá la sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ abe sĩ kí 'bãjó ndú.
12 "Mí ají Ãrọ́nĩ kí ngọ́pịka abe kẽjịtị sĩ fijó Hémã tị icíma drĩ agá rĩ gá
ãzíla mí ũjĩ kí ĩyị́ sĩ.
13 Mí ṹsṹ Ãrọ́nĩ bõngó ĩ'didrị́ átáló drĩ kí agá, mí ũsũ ãdu drĩ la gá ãzíla
gẽrĩ 'dĩ sĩ mi ĩ'di 'bã ãlá ru ndú, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ãzị́ nga mání átáló ru.

14 Mí ají ngǫ́pịka kí, ãzíla mí ṹsṹ kí kánzũ sĩ.
15 Mí ũsũ vâ ãdu kí drḩ gá míní tá idélé átẹ́pḩ ụrụ'bá gá rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ kí
dó sĩ ãzḩ nga mání átáló ru. Ãdu ũsũlé kí drḩ gá 'dĩ la kí 'bã adrujó átáló
ru anzḩ ĩ'badrḩ mụlé tịlé drḩlẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ.”
16 Mụ́sã idé ịjọ́ Úpí 'bã azịlé ĩ'diní rĩ kí pírí rá.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ úde dó Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ sị agá ĩmbá ãlu 'bã ĩmbá
ụ'dụ́ ãlu sĩ 'dĩ ílí ḩrḩ ĩ'baní Mḩsḩrḩ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
18 Mụ́sã la mụ Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ 'bã sịŋá delé 'bo, ũ'bã ãko ịdḩŋá
kí ḩndụ́ usújó rĩ kí ĩ'badrḩ ãngũ gá, umbé báwũ alalé alâ rĩ kî, ãzíla usú dó
ịdḩŋá la kî.
19 Aja bõngó idélé ḩndrḩ 'bíko sĩ sĩ Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ drḩ akujó
ãzíla 'be Hémã drḩ ãmvé-ãmvélé ru rĩ bõngó Hémã drḩ akujó rĩ sĩ cí cécé
Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
20 'Dã 'bã ũngúkú gá 'dụ írã tị icíma drḩ kí, 'bã kí Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ
agá. Usú ife sĩ ĩ'di ujíjó rĩ kí ímve Sãndụ́kṹ 'bã bụ́lụ́ gá rĩ kí gá ãzíla ṹpḩ
dó tị la úmvúke ásḩ ḩgbẹ̃ drḩ sĩ cí.
21 Ají dó Sãndụ́kṹ Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ drḩ agá, ãzíla ũgĩ dó kátẽnĩ
sĩ Sãndụ́kṹ tị icíma drḩ atrịjó rĩ, atrị dó sĩ ĩ'di cí cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní
rĩ áni.
22 Mụ́sã 'bã dó méjã Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ Ãngũ Ãlá rĩ 'bã wókõ ụ́rụ́
rĩ gá kátẽnĩ gĩlé 'a gâsĩ rĩ 'bã wókõ ãmvélé ãmvélé ru rĩ gá,
23 ãzíla 'bã drḩ la gá mũkátĩ fẽlé Úpí ní rĩ, cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ
áni.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã dó tárã céke kí Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ
agá Ãngũ Ãlá rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá, ndre kí ru méjã be.
25 'Bã tárã kí tị Úpí drḩlẹ́ gá, cécé Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
26 'Bã dó ãlĩtárĩ gólũdĩ rú rĩ Hémã tị icíma drḩ rĩ agâlé, kátẽnĩ drḩlẹ́ gá
27 ãzíla ivé lũbánĩ ãjḩ ngṹlépi vĩrĩ rĩ drḩ la gá Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
28 Mụ́sã gĩ dó kátẽnĩ kẽjḩtị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ agá rĩ gá,
29 ãzíla kẽjḩtị sĩ fijó Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ agâlé rĩ 'bã drḩlẹ́ gá 'dãá 'bã
dó ãlĩtárĩ ídétáŋá ivéjó rĩ. Idé dó ídétáŋá ivélé ivê rĩ drḩ la gá ãzíla ídétáŋá
ãnáfóró sĩ rĩ abe cécé Úpí 'bã azịlé ĩ'diní rĩ áni.
30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã 'bã báfũ ãko ũjĩjó rĩ Hémã tị icíma drḩ rĩ kí
drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be, sũ dó ḩyḩ ala gá tré sĩ ãko kí ũjĩjó.
31 Mụ́sã kí Ãrǫ́ṇḩ be ãzíla anzị Ãrǫ́ṇḩ drḩ kí trũ kí ru drḩ kí ũjĩ pá abe 'dãá.
32 Kí drḩ kí ũjĩ pá abe drĩ kí lẽ filé Hémã tị icíma drḩ rĩ agâlé jõku acájó
ãni rú ãlĩtárĩ andre gá, Úpí 'bã azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
33 Mụ́sã ce dó Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ 'i, ãlĩtárĩ ãzíla lḩcọ́ 'a 'bã andre
bõngó ãjẽ rú mḩfḩ níríŋá rĩ sĩ trǫ̃kḩlḩrḩ ãzíla gĩ kátẽnĩ kẽjḩtị sĩ fijó lḩcọ́ 'a gâlé
rĩ gá cí. De dó ãzḩ kí pírí rá.

Dḩzã Úpí drḩ

34 'Dã 'bã ũngúkú gá ṹrụ́'bṹ ãnzị la aku dó Hémã sĩ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ drḩ
cí, ãzíla dḩzã Úpí drḩ ga dó 'a lã gá tré.
35 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã icó dó filé Hémã sĩ Ãdróŋá Ḩnzḩjó rĩ agâlé ku, ã'dusĩku
ṹrụ́'bṹ aku Hémã drḩ cí ãzíla dḩzã Úpí drḩ ga 'a lã gá tré.
36 Ãcḩ 'bá Ịsịrayḩlḩ drḩ 'badrḩ kí agá pírí, ṹrụ́'bṹ drĩ ru inga Hémã sĩ
Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ drḩ gá 'dãá rĩ sĩ mụlé ãngũ ãzí gá rá, kí ĩ'di vú bĩ ĩndĩ;

37 wó ʋ̃rʋ́'bʋ̃ drĩ ru inga ku icó kí drʋ̃ kolé ku kpere ʋ́'dʋ́ ĩ'di 'bã ru ingajó
mʋjó rĩ gá.
38 Ãcʋ̃ 'bá Ịsịrayʋ́lʋ̃ drʋ̃ 'badrʋ̃ kí agá pírí, kí ʋ̃tʋ́ sĩ ʋ̃rʋ́'bʋ̃ Úpí drʋ̃ ndre,
ãzíla ʋ́nʋ́ sĩ kí ãcí ndre dʋ̃ agá ʋ̃rʋ́'bʋ̃ agá Hémã sĩ Ãdróŋá ʋ̃nzʋ̃jó rĩ drʋ̃ drʋ̃
gá.

Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amviŋá drị̃

Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amviŋá drị 'dĩ ĩ'di ãzị́táŋá ịsṵ́lé sĩlé bṵ́kṵ̃ tõwú rĩ kí agá sĩ ị́jọ́ údu rĩ kí amvijó ĩdí rĩ i. (Ála umve la mũndú tị sĩ Pẹ́ñ̨ĩtãtṵ̃kį̃, 'dĩ kí bṵ́kṵ̃ tõwú ãzị́táŋá drị̃ kî.) Rṵ́ bṵ́kṵ̃ 'dĩ 'badrị̃ ífí Ĩbũrãníyã Tị sĩ "Ị́jọ́ kî." 'Bá pírí ãtị̃ kí rá Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá amviŋá drị 'dĩ Mṵ́sã sĩ ĩ'di nĩ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãsĩŋá gâlé ru ála dó ĩ'di 'bã drãŋá 'bã ị́jọ́ ísú. Bṵ́kṵ̃ 'dĩ i'dó ru ị́jọ́ jọlé, "'Dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã jọlé 'bá pírí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ kî." Ígátáŋá jọlé bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amviŋá drị 'dĩ Mṵ́sã sĩ nĩ rĩ âtĩ vâ ĩ'di pálé ũ'bíru Ị́jọ́ Ú'dí rĩ agá rá. Ícétáŋá ãlu rĩ ála ísú la bṵ́kṵ̃ 'Etáŋá 3:22-23 'dĩ Pétẽrõ 'bã a'dṵ́lé angájó bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amvijó 18:15-18 rĩ agá ãzíla ĩ'di bã sĩ jọjóla 'dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã drị rĩ kî. Mṵ́sã sĩ ándrá bṵ́kṵ̃ Í'dóŋá, Ãfũŋá, 'Bá Lẹ́vị̃ drị̃ kî, Kãlãfe ãzíla Ãzị́táŋá Amvijó 'dĩ kí nĩ ãnirú ílí 1300 jõku 1400 'dĩ sĩ útị drĩ Kúrísĩtõ ku.

Bṵ́kṵ̃ Ãzị́táŋá Amvijó rĩ drị sĩlé 'dĩ úsĩ ĩ'di azizã úpí kí drĩdríŋĩ gá ãzíla sṵ́rṵ́ ãzí ũkpó la kí sĩ adrujó ĩ'didrị alé gá rĩ 'baní, cécé ándrá ru idélépi sáwã údu rĩ kí agá rĩ áni. Ĩ'di tị icíma Ãdróŋá kí drĩdríŋĩ gá 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ abe rĩ i. Ãdróŋá ã'ị̃ sũsú wijó 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'ba nî drĩ kí ãzị́táŋá ĩ'di drị̃ kí vú ũbĩ rá rĩ gá. Ịsịrayị́lị̃ drĩ adru drĩ ũnzĩ rú ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ, ala ĩ'baní drĩ̃rịma fẽ rá. 'Dĩ kí ị́jọ́ drĩ bṵ́kṵ̃ 'dĩ agá sĩ pírí rĩ kî, wó cápũtã 27 ãzíla 28 be jọ kí ị́jọ́ ambamba la sũsú wiŋá ãzíla áwãtáŋá mụlé ndrelé Ịsịrayị́lị̃ ĩ'di 'bá ãrútáŋá ru la yã jõku drĩ ũnzĩ rú yã rĩ gâ sĩ. Ínátị ndúndú 'dĩ utu kí pá 'bé ĩ̃rĩ̃ kí drĩ gá 'dĩ sĩ ála sũsú wiŋá ãzila áwãtáŋá 'dĩ kí jọ agá ĩ'baní ṵ́'dṵ́kọ́ re sĩ ãtĩ kí tị icíma 'dĩ rá yã rĩ i'dajó.

Ãzị́táŋá fẽlé sĩ 'Bé Hõrébũ a'bejó rĩ

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Mṵ́sã 'bã jọlé 'bá pírí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní ãngũ kõtórõ rú Ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ drị̃ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá rĩ kî, 'dĩ ãngũ Ãrábã 'i ru ndrelépi Sṵ́fṵ̃ be Pãránĩ kí drĩdríŋĩ gá Tọ́fẽ̃lị̃ be Lãbánĩ, Hãzẽ̃rọ́tị̃ ãzíla Dĩzãhábũ gá rĩ 'i.

2 (Ãcị̃ 'dĩ 'dụ ṵ́'dṵ́ mụdrị drị̃ ãlu 'dĩ i'dójó Hõrébũ gá sĩ cajó Kãdẹ́sị̃ Bãrĩnéyã gá 'dĩ gẽ̃rị̃ mụlépi 'Bé Sẽyírĩ gâ sĩ rĩ 'i.)

3 Ílí kãlị sụ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ bã kí ãngũ Mị̃sị̃rị̃ drị̃ a'bejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá ĩmbá mụdrị drị̃ ãlu 'bã ĩmbá ṵ́'dṵ́ ãlu rĩ sĩ, Mṵ́sã ũlũ ị́jọ́ Úpí 'bã ãzị́táŋá la kí fẽjó ĩ'diní 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí ị́jọ́ sĩ rĩ kí pírí rá.

4 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru Mṵ́sã 'bã úpí Sĩ̃họ́ñ̨ sṵ́rṵ́ Ãmọ́rị̃ drị̃ ũpĩ nalépi Hẽ̃zĩ̃bọ́ñ̨ gá rĩ ndẽjó 'bo ãzíla ĩ'di 'bã úpí Ṵ́gẽ̃ Básãnĩ drị̃ ũpĩ nalépi táwṵ̃ñ̨ Ãsĩ̃tãrọ́tị̃ 'badrị̃ Ĩ̃drẹ́yị̃ be rĩ kí ndẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

5 Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ĩ̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru 'dĩ sṵ́rṵ́ Mṵ̃wábṵ̃ drị̃ agá, Mṵ́sã i'dó ándrá dó ị́jọ́ jọlé ãzị́táŋá 'dĩ kí drị̃ gá.

6 "Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ jọ ãmaní 'Bé Hõrébũ gá 'dãá, 'Ĩmi u'á dó 'bé 'dĩ gá 'dâ sáwã ãzo rú 'bo.

7 Ĩmi a'be kámbĩ 'dĩ 'i ãzíla ĩko drị̃ mụlé ãngũ 'bé 'a rú Ãmọ́rị̃ 'badrị̃ agâlé, ĩmụ 'bá pírí jĩránĩ rú Ãrábã gá rĩ 'ba rṵ́ 'bé agâlé, 'bé 'bã pá ĩ̃tṵ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, 'dĩ Nẽ̃gẹ́vṵ̃ gá ĩ̃yị́ tị gá ãngũ 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'badrị̃ gá ãzíla Lébãnõnĩ gá cajó kpere ĩ̃yị́ ãmbógó Ũfũrátĩ drị̃ gá.

8 Ĩndre, áfẽ ãngũ 'dĩ pírí ĩminî. Ĩfi ala gâlé, ĩ'dụ ãngũ Úpí 'bã ũyõ la najó
'i fẽ la ãmã áyịpịka Ịbụrahịmụ̃, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní anzị ĩ'badrị drĩlẹ
gâlé rĩ abe rĩ gá.' "

'Bá drĩlẹ ru rĩ kí ũpẽjó rĩ

9 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'baní, "Sáwã ãmaní ándrá drĩ adrujó 'bé Sĩnáyĩ
gá rĩ sĩ, ájọ ándrá ĩminí, 'Ãzị adrujó drĩlẹ ru sĩ 'bá kí drị cejó rĩ mání
ambamba. Má icó ĩ'di ngalé á'dụ̃sĩ ku.
10 Úpí Ãdróŋá ĩmidrị fẽ ĩtị dó wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bụ̃ gá rĩ kî áni.
11 Lẽ Úpí Ãdróŋá ãmã áyịpịka 'badrị 'bã fẽ ĩminí tịjó pâlé álĩfũ ãlu sĩ
ãzíla 'bã wi ĩminí sụ̃sụ́ ĩ'di 'bã ándrá azịlé rĩ áni.
12 Wó má icó ịjọ́ ĩmi rụlépi, ịjọ́ ĩmi nũlépi ãzíla ĩmi ịsụ́lépi rĩ kí ãzã kolé
ma 'i á'dụ̃sĩ íngoní-íngoní ru?
13 Ĩmi ũpẽ ãgọbị kí agá 'bá ũndũwã rú ịjọ́ vãlépi rá ãzíla rulé rũrũ la kí
ínátị ãlu-ãlu agá ãzíla ma dó sĩ kí 'bã adrulé ĩmi drĩlẹ gá.'
14 "'Dã 'bã ũngúkú gá ĩmi umvi ándrá ma, 'Ịjọ́ míní jọlé ãmaní 'dĩ ĩ'di
ịjọ́ múké la.'
15 "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'dụ dó 'bá ũndũwã rú ĩminí ũpẽlé ínátị kí agâlé 'bá drĩlẹ
ru rulé rũrũ 'dĩ kí, á'bã dó sĩ kí ĩminí drĩlẹ ru. Á'bã ãzí rĩ kí drĩlẹ ru 'bá
álĩfũ kí drĩlẹ gá, ãzí rĩ kí 'bá túrú ãlu kí drĩlẹ gá, ãzí rĩ kí 'bá kãlị̃ tõwú kí
drĩlẹ gá, 'bá mụdrị kí drĩlẹ gá. Á'bã ãzí rĩ kí ãmbogo rú ínátị kí drĩlẹ gá.
16 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ á'bã ĩmi kí drĩlẹ gá 'bá ịjọ́ amálépi rĩ kî rú ãzíla ájọ, 'Ĩmi
itú ịjọ́ ĩmĩ ádrịpịka ãzíla ámvọ́pịka kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí ãzíla ĩlị ịjọ́ la kí ásị
ĩgbẽ sĩ, drĩ táni adru ịjọ́ la rụ mî ádrịpị Ịsịrayịlĩ rú rĩ 'i jõku 'bá ãzí ndú
ãmịyọ́ŋá ru la.
17 Ílị ịjọ́ mũlũmbẽ sĩ ku, í'dụ 'bá pírí kí trũ-trũ uyaŋá kóru. Mí idé 'bá
ãzí sĩ ũ̃rị̃ sĩ ku, ã'dusĩku 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'i. Ịjọ́ ũkpó ĩmi ndẽlépi
rá rĩ kí ĩmi ajị kí áma drĩlẹ gá, ma mụ kí ukólé ma 'i.'
18 Sáwã 'dã sĩ álũ ándrá ĩminí ịjọ́ pírí ĩminí mụlé idélé rĩ kí rá.

'Bá ũní-ũníŋá gá rĩ kí tị pẽjó rĩ

19 "Ịjọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Úpí Ãdróŋá ãmadrị fẽ ãmaní ãzịtáŋá, ãko dó
sĩ drị Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ mụlé ãngũ 'bé 'a rú sụ́rụ́ 'bá Ãmọ́rị 'badrị agâ
sĩ 'dĩ ãngũ 'bâ kóru ãzíla ãngũ sĩ icójó idéjó ũ̃rị sĩ kõtórõ rú ĩminí ndrelé
ĩmi mịfị sĩ cé rĩ áni, ãzíla 'dãá rĩ sĩ ãca dó Kãdẹ́sị Bãrĩnéyã gá.
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, 'Ĩmi acá dó ãngũ 'bé ru sụ́rụ́ 'bá Ãmọ́rị rú rĩ 'badrị
Úpí Ãdróŋá ãmadrị 'bã mụlé fẽlé ãmaní rĩ gá 'bo.
21 Índre, Úpí Ãdróŋá mídrị fẽ míní ãngũ 'dĩ 'bo. Ímụ ãzíla í'dụ ĩ'di mî
ãni la rú, cécé Úpí Ãdróŋá mî áyịpịka 'badrị 'bã jọlé rĩ áni. Mí idé ũ̃rị sĩ
ku jõku mí ịsụ́ ũkpõ ãkõ ku.'
22 "Wó ĩmi amụ́ má rụ́ 'dõlé ãzíla ĩjọ mání, 'Lẽ ãpẽ kí 'bá ũní-ũníŋá gá
la kí tị drĩlẹ gâlé ịjọ́ ãngũ 'dã gá rĩ kí ĩndụ́ ndrũ̃lé sĩ ãmaní ịjọ́ la ajíjó vúlé
ãma rụ́ 'dõlé gẽrị̃ ãmaní mụlé 'dụlé rĩ ãzíla táwũ̃nị̃ ãmaní sĩ mụjó ala gá
rĩ kí abe.'
23 "Ígátáŋá 'dĩ i'dá mání rĩ gá múké, ịjọ́ 'dĩ sĩ, má ũpẽ dó sĩ ĩmi agá 'bá
kí mụdrị drị ĩrị, 'bá ãlu-ãlu angájó ínátị ĩ'didrị agá.
24 A'be kí dó ãngũ 'dã rá ãzíla mụ kí dó ãngũ 'bé ru rĩ agâlé, ca kí dó
á'bụ Ịsĩkọ́lĩ rĩ gá ãzíla acị kí dó 'a la 'i.

25 Ají kí ife ífí nalé nãnã ãngũ 'dã agá rĩ kí kí drḭ gá ĩndĩ, ají kí kí ãma rų̰
'dõlé ĩ'bã kí ų̰'dų̰kǫ̣ ãngũ 'dã gâlé rĩ kí ajíjó ãmaní rĩ sĩ, ‘Ãngũ Úpí Ãdróŋá
ãmadrḭ 'bã fẽlé 'dã ĩ'di ãngũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ãlá la.’

Úpí Ãdróŋâ tḭ gãjó úmgbé rĩ

26 “Wó ĩlẽ ándrá mṵlé ku ĩminí ãzḭtáŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ drḭ kí gãjó
úmgbé rĩ sĩ.
27 Ĩmi unu ándrá hémã ĩmidrḭ kí agâlé ãzíla ĩjọ, ‘Úpí lẽ ãma ku; ḭjọ́ 'dĩ sĩ
anzé dó sĩ ãma angájó Mḭsḭ́rḭ gâlé ãma fẽjó 'bá Ãmọ́rḭ drḭ kí drḭ alé agá sĩ
ãma u'dḭ́jó.
28 Ãma dó mṵ íngõlé? Ãmã ádrḭ́pḭka fẽ kí ãma ásḭ ní umvúlé rá. Jọ kí,
“'Bá 'dã kí ũkpó ru ãzíla zo kí ãmaní ãndânĩ, táwṵ̃ŋḭ ĩ'badrḭ kí ãmbógó ru
ãzíla Bõrõ la kí ṵrṵgá wḭ́lḭ́wḭ́lḭ kpere 'bṵ̃ gâlé. Ãndre vâ 'bá Ãnákĩ drḭ kí
'dãá rá.” ’
29 “Wó ájọ ĩminí, ‘Ĩmi ṵrṵ'bá 'bã yã ku, ĩmi idé kí sĩ ṵ̃rḭ sĩ ku.
30 Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ la mṵ ĩmi drḭ̃lį̰ gá, ĩ'di mṵ ã'dḭ 'dḭlé ĩminí cécé ĩ'di
'bã ándrá idélé ĩmi drḭ gâ sĩ Mḭsḭ́rḭ gá
31 ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé rĩ áni. 'Dãá índre ándrá Úpí Ãdróŋá mídrḭ
mba ími tã íngoní yã rĩ gá rá, cécé átę̰pḭ 'bã ngọ́tḭ́ŋá ĩ'didrḭ tã mbajó gę̃rḭ
agá 'dâ rĩ áni, mba ími tã kpere míní acá agá ãngũ 'dĩ gá 'dâ.’
32 “Wó ḭjọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ĩ'bã ándrá ásḭ ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ,
33 ándrá mṵlépi ĩmi drḭ̃lį̰ gá ácḭ ĩmidrḭ gá, ĩmi drḭ 'delépi ḭ́ŋḭ́ sĩ ãcí sĩ
ãzíla ḭ̃tṵ́ sĩ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ sĩ, ĩminí ãngũ ḭsṵ́lépi sĩ rijó ãzíla vâ gę̃rḭ i'dalépi ĩminí
sĩ mṵjó rĩ drḭ gá ku.
34 “Úpí la mṵ ḭjọ́ ĩminí jọlé rĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di ãzíla na dó sĩ ũyõ,
35 ‘'Bá ãzí áyi ĩmidrḭ ũnzí 'dĩ agá 'dâ icólépi ãngũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ãlá mání
ũyõ nalé ma fẽ la ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní 'dã ndrelépi la la adru 'dáyṵ,
36 Kãlę̰bṵ̃ Yḛ̃fṵ́nḛ̃ ngọ́pḭ la lú mṵ ndrelé la nĩ. Ma mṵ ãngũ ĩ'di 'bãsĩ
pá tḭ̃jó ala gá 'bo rĩ fẽlé ĩ'dinî ãzíla anzḭ ĩ'didrḭ mṵlé tḭlé drḭ̃lį̰ gâlé rĩ abe,
ã'dusĩku ũbĩ ḭjọ́ Úpí drḭ kí vú ásḭ pírí sĩ.’
37 “Úpí rṵ mání ũmbã ĩmi ḭjọ́ sĩ rá ãzíla jọ mání, ‘Mí icó filé ãngũ 'dã
agâlé ku,
38 be la rá la 'bá ími ãzã kolépi, Yósũwã Nṵ́nḭ 'bã ngọ́pḭ la fi nĩ. Mí ímbá
ásḭ la, ã'dusĩku ĩ'di mṵ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ drḭ kí drḭ 'delé ãngũ 'dã 'dṵjó nĩ.
39 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ ãmaní pírí anzḭ nírí ĩmidrḭ icólépi ḭjọ́ múké
rĩ kí drĩdríŋĩ awalépi ḭjọ́ ũnzí rĩ abe ku rĩ kí fi ãngũ 'dã gá nĩ. 'Dĩ kí anzḭ
nírí ĩminí jọlé mḛ́rọ́'bá ĩmidrḭ kí kí ṵrṵ mãbṵ́sṵ̃ rú rĩ kî. Ma ãngũ 'dĩ fẽ
ĩ'baní ãzíla kí dó sĩ ri ala gá.
40 Wó 'bá 'dĩ ĩmi rú rĩ gá, ĩmi uja ĩmi mṵlé ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé gę̃rḭ sĩ
mṵjó Mĩrĩ Ika rĩ gâlé ru.’
41 “'Dã 'bã ũngúkú gá ĩmi umvi, ‘Ãma iza ḭjọ́ Úpí rṵ́ rá. Wó ãma mṵ
ã'dḭ 'dḭlé rá, cécé Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ 'bã azḭlé ãmaní rĩ áni.’ Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá
ãlu-ãlu 'dṵ dó ãko ĩ'didrḭ ã'dḭ drḭ kí trũ mṵjó ĩ'diní ũrãjó la ĩ'di adru ĩpé
ru ãngũ 'bé 'a rú rĩ 'dṵjó rĩ sĩ rĩ áni.
42 “Wó Úpí jọ mánî, ‘Ílũ ĩ'baní lẽ 'bã mṵ kí ã'dḭ gâlé ku, ã'dusĩku mḛ́rọ́'bá
ĩ'badrḭ kí mṵ kí ndẽlé rá.’
43 Ájọ ándrá ĩminí rá, wó ĩmi are ándrá áma tḭ ku. Ĩgã ándrá ãzḭtáŋá
Úpí drḭ kí úmgbé ãzíla ĩko dó drḭ ãfó sĩ mṵlé ãngũ 'bé ru rĩ gâlé.

44 'Bá Ãmọ́rị̃ drị́ u'álépi ãngũ 'bé agá rĩ angá kí ĩmi drị̃ gá, ndẽ kí ĩmi, adró kí ĩmi cécé ãnụ́kụ́fị̃ áni ãzíla mụ kí ĩmi ụ'dị́ trũ angájó Sẽyírĩ gá kpere cajó Họ́rị̃mã gá.
45 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ãgõ vúlé áwáŋá trũ Úpí rụ́ 'dõlé, wó 'bã ásị́ áwáŋá ĩmidrị̃ drị̃ gá ku ãzíla 'bã bị̃lẹ́ áwáŋá ĩmidrị̃ kí arejó ku.
46 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi u'á ándrá dó Kãdẹ́sị̃ gá 'dãá ụ́'dụ́ wẽwẽ rú, ĩmi iza sáwã ãndãnĩ̃ rĩ kí 'dãá.”

2

Wãyá cojó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ

1 Ị̃jọ́ 'dã kí ũngúkú gá Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, “Ãma uja ãma vúlé ãzíla ãko drị̃ mụlé gẽ̃rị̃ mụlépi Mĩrĩ Ika rĩ gâlé ru, cécé Úpí 'bã azịlé mání rĩ áni. Ãma acị́ ãngũ 'bé ru Sẽyírĩ drị̃ agá ụ́'dụ́ ãzo rú.
2 “'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ mánî,
3 ‘Ĩmi api dó 'bé 'dĩ 'a ụ́'dụ́ ãzo rú 'bo, ĩtụ dó ụ́rụ̃lé ru.
4 Ífẽ 'bá 'dĩ 'baní ãzịtáŋá 'dĩ kî, “Ĩmi dó ãni rú alịjó ĩmi ádrị́pịka Ịsãwụ̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'badrị̃ ãngũ agâ sĩ, 'dĩ kí 'bá u'álépi ãngũ Sẽyírĩ gá rĩ kî. Kí dó mụ idélé ĩmi sĩ ụ̃rị̃ sĩ, wó ĩmi adru mịfị̃ trũ.
5 Ĩmi inga ũmbã kí agâlé ã'dị́ sĩ ku, ã'dusĩku má icó ãngũ ĩ'badrị̃ 'bã wókõ fẽlé ĩminí ku, ca ĩminí sĩ icójó pá sujó ala gá ku. Áfẽ ãngũ 'bé ru Sẽyírĩ drị̃ 'bá Ịsãwụ̃ drị̃ 'baní 'bo.
6 Lẽ ĩmi ĩgbã ãko ĩminí mụlé nalé ãzíla ĩ̃yị́ ĩminí mụlé mvụlé rĩ kí ĩ'badrị́ séndẽ sĩ.
7 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ wi míní sụ̃sụ́ ãzị́ pírí míní ngalé ími drị́ sĩ rĩ kí drị̃ gá 'bo. Ílí kãlị́ sụ míní u'ájó Úpí Ãdróŋá be 'dĩ gá 'dâ, mba ími tã ácị̃ míní wãyá cojó kõtórõ ãmbógó 'dĩ agá rĩ gá ãzíla mí ĩcẽ ãko ãzí sĩ ku.” ’
8 “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma alị dó ãmã ádrị́pịka anzị Ịsãwụ̃ drị̃ 'bã drị̃lẹ́ 'ba rụ̃ sĩ Sẽyírĩ gá ãngũ ĩ'baní u'ájó rĩ gâ sĩ. Ãma uja ãma gẽ̃rị̃ Ãrábã drị́ angálépi Ĩlátĩ gá Ị̃zĩ̃yọ́nĩ̃-gébã gá ãzíla ãmụ dó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'dĩ gẽ̃rị̃ mụlépi Mụ̃wábụ̃ gâlé ru rĩ gá.
9 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Mí inga ũmbã 'bá Mụ̃wábụ̃ gá rĩ kí asị́ gá ku, jõku mí i'dó ã'dị́ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku má icó ãngũ ĩ'badrị̃ 'bã wókõ fẽlé ĩminí ku. Áfẽ táwụ̃nĩ̃ Árị̃ drị̃ anzị Lọ́tị̃ drị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní ĩ'bã ãko rú 'bo.’ ”
10 ('Bá Ị̃mị́mụ̃ 'badrị̃ ri kí ándrá u'álé 'dãá, kí ũkpó ru ãzíla ũ'bí ru, zo kí ãzo rú cécé 'bá Ãnákĩ̃ drị̃ kí áni.
11 Cécé 'bá Ãnákĩ̃ drị̃ kí áni, úlã ándrá vâ kí 'bá Rẽ̃fãyị́mụ̃ drị̃ kî rú, wó 'bá Mụ̃wábụ̃ gá rĩ ri kí ándrá kí umvelé 'bá Ị̃mị́mụ̃ drị̃ kí.
12 'Bá Họ́rị̃ drị̃ ri kí ándrá u'álé ãngũ Sẽyírĩ drị̃ gá, wó anzị Ịsãwụ̃ 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ dro kí ándrá kí 'dãá rá. Ụ'dị́ kí 'bá Hõ̃rị́tị̃ drị̃ kí kí drị̃lẹ́ gá 'dãá rá ãzíla ri kí ándrá ãngũ ĩ'badrị̃ agá cí, cécé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'bã kí idélé ãngũ Úpí 'bã ándrá fẽlé ĩ'bã ãko rú rĩ agá rĩ áni.)
13 Mụ́sã mụ ị́jọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, “Úpí Ãdróŋá jọ ãmaní, ‘Ĩnga dó ú'dî'da ụrụgá ãzíla ĩmi alị á'bụ Zẽ̃rẹ́dị̃ drị́ 'dĩ 'i.’ Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ãma alị dó sĩ á'bụ̃ rá.
14 “Ílí alị kí dó 'dĩ sĩ kãlị́ na drị̃ ãrõ 'bo angájó sáwã ãmaní Kãdẹ́sị̃ Bãrĩnéyã a'bejó rĩ sĩ kpere ãmaní Zẽ̃rẹ́dị̃ alị agá. Ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá áyi 'dã agá icólépi ã'dị́ 'dịlépi rá kámbĩ agá rĩ ũdrã kí dó 'dĩ sĩ pírí 'bo, ándrá Úpí 'bã ũyõ najó ĩ'baní rĩ áni.

15 Úpí ri ĩ'baní drį̃ịrịma fẽlé kámbĩ agá 'dãá kpere ĩ'diní kí į̃lį̃ịkį̃ agá pírí drį̣ ĩ'didrį̃ sĩ.
16 “'Bá ãgọbị rú ã'dį̣ drį̣ ãsį̃jó rĩ kí dó mụ ũdrãlé 'bá kí agá 'dãá pírí 'bo,
17 Úpí jọ mánî,
18 ‘Ãndrũ lẽ mí alị dó mụlé táwų̃nį̃ Mų̃wábų̃ drį̣ Árį̃ gâ sĩ.
19 Ĩdrĩ dó acá 'bá Ãmọ́nį̃ drį̃ 'ba rú 'bo, ĩmi inga ũmbã kí agâlé ã'dį̣ 'dį̣jó ku ã'dusĩku má icó ãngũ bá Ãmọ́nį̃ rú rĩ 'badrį̃ 'bã wókõ ãzí fẽlé ĩminí ku. Áfẽ ĩ'di anzị Lọ́tį̃ drį̣ mụlé tį̣lé drį̃į̉ẹ gâlé rĩ 'baní 'bo.’ ”
20 (Ãngũ 'dã úlã ándrá ĩ'di ãngũ 'bá Rę̃fãyị́mų̃ 'badrį̃ 'bãni la rú, 'dĩ kí 'bá u'álépi 'dãá rĩ kî, wó 'bá Ãmọ́nį̃ drį̃ kí ándrá 'bá 'dĩ kí umve Zãmũzúmĩ.
21 'Bá 'dĩ kí ándrá 'bá ũkpó, ũ'bí ãzíla ãzo rú cécé 'bá Ãnákĩ drį̃ kî áni la kî. Úpí į̃lį̃ikį̃ 'bá 'dĩ kí 'bá Ãmọ́nį̃ drį̃ kí drį̃į̉ẹ gá 'dãá, 'bá Ãmọ́nį̃ drį̃ dro kí dó kí 'dãá rá, 'dụ kí dó ãngũ ĩ'badrį̃ rá ãzíla ri kí dó ala gá cí.
22 Úpí idé ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá anzị Į̣sãwų̃ 'bã drį̃į̉ẹ ru rĩ 'baní, ĩ'bã kí u'ájó Sẽyírĩ gá rĩ sĩ, 'bá Họ́rį̃ gá rĩ ũdrã kí kí drį̃į̉ẹ gâ sĩ. Dro kí dó sĩ kí 'dãá rá ãzíla ri kí dó ĩ'bã ãngũ gá cí kpere ãndrũ.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá Ávį̃tį̃ drį̃ 'bã kí ándrá u'ájó tǫ̃rọ́mẹ́ 'dã agá kpere cajó ãngũ Gázã gá rĩ áni, 'bá Kãfų̃tǫ̃rị́mų̃ rú angálépi ãngũ Kãfų̃tọ́rį̃ gá rĩ angá kí, į̃lį̃ikį̃ kí 'bá Ávį̃tį̃ drį̃ kí rá ãzíla rĩ kí dó ĩ'bã ãngũ gá cí.)

Úpí Sį̃họ́nį̃ ndẽjó rĩ

24 Mụ́sã jọ 'bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'baní, “Ãma dó mụ alį̣lé ãngũ Mų̃wábų̃ drį̃ agâ sĩ 'bo, Úpí jọ ãmaní, ‘Ĩmi i'dó dó ãcį̃ ãzíla ĩza dó á'bụ Ãrį̃nọ́nį̃ drį̃ 'i. Áfẽ úpí Sį̃họ́nį̃ Hę̃zį̃bọ́nį̃ Ãmọ́rį̃ rú rĩ ãngũ ĩ'didrį̃ abe ími drį̃į̉ẹ gá 'bo. Í'dį̣ ã'dį̣ ĩ'di be, mi dó sĩ ãngũ ĩ'didrį̃ kí 'dụ ãzíla mĩ dó sĩ ri ala gá.
25 I'dójó ãndrũ mụjó drį̃ gâlé ru, ma 'bá vũ drį̃ gá 'dâ rĩ kí fẽ idélé ĩmi sĩ pírí ų̃rį̃ sĩ. 'Bá pírí drĩ kí ị́jọ́ are ĩmi drį̃ gá, kí ụrụ'bá la yã ų̃rį̃ sĩ yã-yã.’ ”

'Bá Į̣sį̣rayị́lį̃ drį̃ 'bã kí úpí Sį̃họ́nį̃ ndẽjó rĩ

26 Mụ́sã mụ ị́jọ́ jọŋá trũ drį̃ gá jọ, “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ dó 'bá ị́jọ́ ujílépi rĩ kí tį̣ angájó ãngũ kõtórõ rú Kẽdẽmọ́tį̃ drį̃ agá úpí Sį̃họ́nį̃ ãngũ Hę̃zį̃bọ́nį̃ gá rĩ rụ́ ị́jọ́ ásị́ į̃gbę̃ drį̃ trũ:

27 ‘Mí a'be ãmaní alį̣jó ãngũ mídrį̃ agâ sĩ, ãma dó sĩ mụ gę̃rį̃ 'bã ífí-fí agâ sĩ, ãma uja ma drį̃ ãndá gá jõku drį̃ į̃jį̃ gá ku.
28 Ídrĩ tá ãmaní ãkónã ãmaní mụlé nalé ãzíla į̃yį̃ ãmaní mụlé mvụlé rĩ kí fẽ ĩgbãlé séndẽ sĩ, ãma tá kí ĩgbã rá. Ị́jọ́ ãmaní lẽlé rĩ lú sĩ alį̣jó ãngũ mídrį̃ agâ sĩ
29 cécé anzị ándrá Į̣sãwų̃ 'bã drį̃į̉ẹ ru u'álépi Sẽyírĩ gá, 'bá Mų̃wábų̃ rú u'álépi Árį̃ gá rĩ 'bã kí idélé ãmaní rĩ áni kpere ãmaní Yõrĩdánĩ za agá ãngũ Úpí Ãdróŋá ãmadrį̃ 'bã fẽlé ãmaní rĩ gá.’

30 “Wó úpí Sį̃họ́nį̃ Hę̃zį̃bọ́nį̃ drį̃ ã'į̃ ãmaní alį̣jó dã sĩ ku ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrį̃ fẽ ĩ'diní acájó drį̃ ũnzí ru ãzíla 'bã ásị́ la adrujó ũkpó ru ĩ'di dó sĩ amụ́ a'délé ími drį̣ alé gá cécé ĩ'di 'bã ru idéjó ãndrũ 'dĩ áni.
31 “Úpí jọ mánî, ‘Índre, má i'dó Sį̃họ́nį̃ kí fẽlé sụ́rụ́ ĩ'didrį̃ abe mídrį̃ 'bo. Ú'dî'da, mí i'dó dó 'bá 'dĩ kí ndẽlé sĩ ãngũ ĩ'badrį̃ kí 'dụjó mínî.’
32 “'Dã 'bã ũngúkú gá úpí Sį̃họ́nį̃ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrį̃ abe kí mụ amụ́lé ã'dį̣ gá ãma rụ́ Jãházĩ gá 'dãá 'bo,

33 Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ fẽ dó ĩ'di ãma drḭ́lḛ́ gá, ãma ụ'dḭ́ kí ngọ́pḭka kí abe
ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrḭ̃ kî trũ pírí.
34 Sáwã 'dã agá ãma upa táwṹnḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí pírí ãzíla ãma ḭ̃lḭ̃kḭ̃ ãgọbḭ, ũkú
ãzíla anzḭ ĩ'didrḭ̃ kí abe pírí. Ãma a'be 'bá ãzí ídri la ku.
35 Wó ãnãkpá ãzíla ãko ãmaní upalé táwṹnḭ̃ agâlé rĩ kí ãma awa kí ãma
drĩdríŋĩ gá rá.
36 "I'dójó táwṹnḭ̃ Ãrówã tḭ gá cajó á'bụ Ãrḭ̃nọ́nḭ̃ rĩ gá, 'dĩ táwṹnḭ̃ á'bụ tḭ
gá rĩ gá cajó kpere Gḭ̃lḛ́dḭ̃ gá, táwṹnḭ̃ ãzí ãlu ãma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá la 'dá
yụ. Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ fẽ táwṹnḭ̃ 'da kí pírí ãma drḭ́lḛ́ gá.
37 Wó ãzḭ́tãŋá Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ drḭ̃ sĩ, ĩfi ándrá ãngũ Ãmọ́nḭ̃ drḭ̃ agá
ku, ḭ̃yḭ́ tḭ Yãbọ́kḭ̃ drḭ̃ agá ku ãzíla táwṹnḭ̃ 'bé andre gá rĩ kí agá ku.

3

Úpí Básãnĩ drḭ̃ Ụ́gḭ̃ ndẽjó rĩ

1 "'Dã 'bã ũngúkú gá ãma uja dó tḭ sĩ mụjó ụ́rụ́ tọ̃rọ́mḛ́ Básãnĩ gá, ãzíla
úpí Ụ́gḭ̃ amụ́ ãsĩkárĩ ĩ'didrḭ̃ ã'dḭ́ drḭ̃ kí abe ãma rụ́ ã'dḭ́ gá ãni la táwṹnḭ̃
Ḭ̃drḛ́yḭ̃ drḭ̃ gá.
2 Úpí jọ mánî, 'Mí idé ĩ'di sĩ ṹrḭ̃ sĩ ku, áfẽ Ụ́gḭ̃ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrḭ̃ abe sụ́rụ́
ĩ'didrḭ̃ kí trũ pírí ími drḭ́lḛ́ gá 'bo. Mí idé ḭ́jọ́ 'dĩ kí vúŋá ĩ'di rụ́ cécé míní
idélé úpí Ãmọ́rḭ̃ drḭ̃ Sḭ̃họ́nḭ̃ u'álépi Hẽzḭ̃bọ́nḭ̃ gá rĩ ụrụ'bá gá rĩ áni.'
3 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ fẽ úpí Ụ́gḭ̃ Básãnĩ drḭ̃ ãsĩkárĩ ĩ'didrḭ̃ kí abe
ãma drḭ́lḛ́ gá ãzíla ãma ụlḭ́ dó kí pírí.
4 Sáwã 'dã agá, ã'dụ dó táwṹnḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí pírí. Táwṹnḭ̃ kãlḭ́-ázíyá 'dã kí
agá ãmaní 'dụlé ku la 'dáyụ, ãrụ ãngũ Ãrĩgóbũ drḭ̃ pírí 'dĩ ãngũ úpí Ụ́gḭ̃
Básãnĩ drḭ̃ 'bã nalé rĩ.
5 Táwṹnḭ̃ 'dĩ kí úce kí pírí Bõrõ mére rú sḭlé ãzo la kî sĩ cí ãzíla kḛ̃jḭ́tḭ
idélé báwũ sĩ kí ṹpḭ̃jó rĩ kí cí ãzíla tọ̃rọ́mḛ́ ãzí ũ'bí andre celé Bõrõ sĩ ku la
kí vâ cí.
6 Ãma ḭ̃lḭ̃kḭ̃ 'bá ala gá rĩ kí pírí, cécé ãmaní ngalé úpí Sḭ̃họ́nḭ̃ Hẽzḭ̃bọ́nḭ̃
drḭ̃ rụ́ rĩ áni. Ãma ụ'dḭ́ Ãgọbḭ kí, ũkú kí ãzíla anzḭ nírí kí abe pírí táwṹnḭ̃
ĩ'badrḭ̃ agá 'dãá rá.
7 Wó ã'dụ ãnãkpá lḭ́cọ́ gá rĩ kí pírí ãmaní ãzíla ãra vâ ãko táwṹnḭ̃ agá
'dãá rĩ kí ĩndĩ.
8 Sáwã 'dã sĩ ã'dụ ũpi ḭ̃rḭ̃ Ãmọ́rḭ̃ 'badrḭ̃ ãngũ Ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ gá wókõ ḭ̃tṹ 'bã
ãfũ agâlé ru rĩ gá rĩ kí angájó á'bụ Ãrḭ̃nọ́nḭ̃ drḭ̃ gá kpere 'Bé Hámọ̃nḭ̃ gá.
9 ('Bá Sḭ̃dọ́nḭ̃ gá rĩ kí 'Bé Hámọ̃nḭ̃ umve Sḭ́rḭ̃yọ̃ 'i, 'bá Ãmọ́rḭ̃ gá rĩ kí ĩ'di
umve Sḛ́nḭ̃ 'i.)
10 Ã'dụ úpí Ụ́gḭ̃ 'bã ãngũ Básãnĩ gá rĩ kí pírí, Táwṹnḭ̃ túpũ drḭ̃ gá rĩ kí abe,
ãngũ Gḭ̃lḛ́dḭ̃ drḭ̃ ãzíla Básãnĩ drḭ̃ kí trũ, angájó ḭ̃tṹ 'bã ãfũ agá cajó Táwṹnḭ̃
Sãlékã gá ãzíla Ḭ̃drḛ́yḭ̃ gá.
11 (Úpí Ụ́gḭ̃ Básãnĩ drḭ̃ ĩ'di 'bá drãlépi 'bá Rḛ̃fãyḭ́mṹ drḭ̃ kí agá vúvúlé ru
rĩ 'i, ídé Sãndụ́kṹ sĩ ĩ'di ḭ̃sḭ̃jó rĩ aya sĩ, ãzo la mítã sụ ãzíla mmgbọ la mítã
ḭ̃rḭ̃. Ála drĩ ĩ'di ịsụ́ Kpere ãndrũ táwṹnḭ̃ Rábã anzḭ Ãmọ́nḭ̃ rú rĩ 'badrḭ̃ gá
'dãá cí.)

Ãngũ awajó rĩ

12 "Ãma dó mụ ãngũ 'dã 'dụlé sáwã 'dã sĩ 'bo, áfẽ dó ínátḭ Rṹbḛ̃nḭ̃ drḭ̃
'baní Gádĩ drḭ̃ be ãngũ ụ́rụ́ táwṹnḭ̃ Ãrówã gá ãni la á'bụ Ãrḭ̃nọ́nḭ̃ gá rĩ 'i
ãzíla ãngũ Gḭ̃lḛ́dḭ̃ drḭ̃ túpũ rú rĩ 'bã nụ́sṹ táwṹnḭ̃ la kí abe.

13 Gĩlẹ̃dị̃ 'bã ị̃mbị̃ ãzíla ãngũ úpí Ụ̃gị̃ Básãnĩ gá rĩ drị̃ abe * áfẽ kí ínátị̃
Mãnásẽ drị̃ 'bã nụ̃sụ̃ nî. (Ãngũ Ãrĩgóbũ Básãnĩ drị̃ pírí únị̃ ándrá ĩ'di ãngũ
'bá Rẽfãyị̃mụ̃ 'bã ãni la rú.
14 Jãyírĩ angájó anzị̃ Mãnásẽ drị̃ kí agá rĩ, 'dụ ãngũ Ãrĩgóbũ drị̃ Básãnĩ
gá rĩ pírí angájó Gẽsụ̃rụ̃tị̃ gá kpere Mãkátĩ gá. 'Da dó tõrõmẹ̃ 'dã kí rụ̃ ĩ'di
'bã rụ̃ sĩ ãzíla kpere ãndrũ ála ãngũ 'dã umve Hãvõtị̃ Jãyírĩ 'i.)
15 Áfẽ ándrá ãngũ Gĩlẹ̃dị̃ drị̃ 'i sụ̃rụ̃ Mãkírĩ drị̃ ní.
16 Wó anzị̃ Rụ̃bẽ̃nị̃ drị̃ 'baní Gádĩ drị̃ abe áfẽ ãngũ angájó Gĩlẹ̃dị̃ gá rĩ
kpere ándrá á'bụ Ãrĩ̃nõ̃nị̃ gá. Lõkókõrí ĩ'badrị̃ ándrá rĩ ĩ̃yị̃ 'bã ágágá ãzíla
lõkókõrí ĩ'badrị̃ ụ̃rụ̃ rĩ ĩ̃yị̃ Yãbõ̃kị̃ gá, 'dĩ lõkókõrí ĩ'bã ãni Ãmõ̃nị̃ be rĩ.
17 Lõkókõrí ĩ'badrị̃ ĩ̃tụ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ Ĩ̃yị̃ Yõrĩdánĩ 'i, 'dĩ Ãrábã gá,
angájó Kĩ̃nẽ̃rẹ̃tị̃ gá kpere ĩ̃yị̃ Ãrábã drị̃ ('dĩ mĩrĩ umvelé Mĩrĩ Ã'ị̃ ru rĩ),
kpere 'Bé Pị̃sĩ̃gã 'bã pá gá wókõ ĩ̃tụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru.
18 "Áfẽ ándrá ĩminí ãzị̃tãŋá sáwã 'dã sĩ ájọ, 'Úpí Ãdrõŋá ĩmidrị̃ fẽ ĩminí
ãngũ 'dã 'dụjó ĩmĩ ãni la rú. Wó ãgọbị̃ ĩmidrị̃ ũkpó trũ rĩ 'bã za kí ãko
ĩ'badrị̃ ã'dị̃ drị̃ kî trũ pírí Ĩ̃yị̃ Yõrĩdánĩ 'bã âlé sĩ ĩmi ádrị̃pịka Ịsịrayị̃lĩ̃ rú ãzí
acelépi rĩ kí ãzã kojó sĩ ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó.
19 Wó ũkú ĩmidrị̃ kí anzị̃ kí abe ãzíla ãnãkpá kí trũ (ánị̃ cé ãnãkpá ĩmidrị̃
kí ũ'bí ru) icó kí acelé vúlé táwụ̃nị̃ mání fẽlé ĩminí rĩ kí agá 'dãá,
20 kpere Úpí 'bã fẽ agá la ĩmĩ ádrị̃pịka 'baní ã'dị̃ ndẽ agá cécé ĩ'diní fẽlé
ĩminí rĩ ãni. Ĩko kí ãzã vâ sĩ ãngũ Úpí Ãdrõŋá ĩmidrị̃ 'bã fẽlé ĩ'baní Ĩ̃yị̃
Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ rĩ 'dụjó, 'dã 'bã ũngúkú gá ĩmi dó sĩ gõ vúlé ãngũ
mání fẽlé ĩminí rĩ gá ĩndõ.'
21 "Ụ̃'dụ̃ 'dã sĩ má azị̃ Yósũwã ní, 'Índre ími mị̃fị̃ sĩ ị̃jọ́ pírí Úpí Ãdrõŋá
ĩmidrị̃ 'bã ngalé ũpi ĩ̃rĩ̃ Sĩ̃hõ̃nị̃ 'ba rụ̃ Ụ̃gĩ̃ be rĩ kí rá. Úpí la mụ ị̃jọ́ ãlu 'dĩ
'bã vúŋá ngalé ãngũ sụ̃rụ̃ pírí ĩminí sĩ fijó ala gá rĩ kí ụ̃rụ̃'bá gá rá.
22 Ĩmi idé kí sĩ ũ̃rĩ̃ sĩ kụ, Úpí Ãdrõŋá ĩmidrị̃ la ã'dị̃ 'dị̃ ĩminí nĩ.'

Mụ̃sã atrị̃jó 'bã za Yõrĩdánĩ ku rĩ

23 "Sáwã 'dã sĩ á'bã mãmálá ásị̃ pírí sĩ Úpí rụ̃, má a'ị̃ ĩ'di,
24 'Úpí Ãdrõŋá Ũkpó 'Dĩ̃pị̃, mí i'dó dó ãmbõgõ ãzíla drị̃ mídrị̃ ũkpó trũ
rĩ i'dalé ãtí'bó mídrị̃ ní 'bo, ã'dusĩku ãdrõŋá ãzí 'bũ̃ gá jõku ũ̃nõ̃kụ̃ drị̃ gá
'dâ icólépi ãzị̃ míní ngalé 'dĩ kí ngalépi la 'dáyụ.
25 Ífẽ áza mání Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ, ma dó sĩ mání ãngũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃
'dã kí ndre ãzíla ãngũ ãlá 'bé 'a rú Lébãnõnĩ drị̃ kí abe.'
26 "Wó 'bá 'dĩ ĩmi ị̃jọ́ sĩ, Úpí u'á ándrá mání ũmbã sĩ, icó ándrá dó sĩ áma
ị̃jọ́ arelé ku. Kẽjị̃ la gá jọ ándrá mánî, ''Dĩ ca rá! Álẽ mí agá mání ị̃jọ́ 'dĩ ĩ̃dị̃
ku!
27 Ítụ ụ̃rụ̃gá 'Bé Pị̃sĩ̃gã drị̃ gâlé, índre ãngũ ụ̃rụ̃ ãzíla ándrá, ĩtụ̃ 'bã ãfũ
agá ãzíla ĩ̃tụ̃ 'bã 'de agá, mí undré ãko pírí kí múké-múké wó mí icó zalé
Ĩ̃yị̃ Yõrĩdánĩ 'bã 'á 'dã sĩ ku.
28 Wó ífẽ ímbátãŋá Yósũwã nî, mí imbá ĩ'di asị̃ ãzíla ífẽ ĩ'diní ũkpõ
ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí drị̃ 'delé sĩ zajó ãngũ míní ndrelé 'dã agá sĩ rijó
nĩ.'
29 "Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ãma ace dó á'bụ 'a Bẽ̃tĩ̃pẹ̃yọ̃rĩ̃ gá."

---

* **3:13** Sụ̃rụ̃ Mãnásẽ drị̃ 'bã nụ̃sụ̃ ri ãngũ wókõ ĩ̃tụ̃ 'bã ãfũ agâlé ru Ĩ̃yị̃ Yõrĩdánĩ drị̃ gá.

4

Mṵ́sã azị 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'ba are kí ĩjọ́

1 “Ú'dî'da Ịsịrayị́lị̃ ĩmi are drĩ ị́jọ́ mání azį̣lé ãzíla ãzị́táŋá mání imbálé
ĩminí 'dĩ kí, ĩmi ũbĩ kí vú ãzíla ĩmi dó vâ sĩ u'á ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka
'badrị̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dã gá, ĩmi dó sĩ 'dụ la ĩmi ãni la rú.
2 Ĩmi ũ'bã jõ ãzị́táŋá ãzí ãzíla ĩnze jõ ãzị́táŋá mání imbálé ĩminí 'dĩ kí
'bã ãzí ku, wó ĩmba jõ ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã.
3 Ĩndre ĩmi mịfị̃ sĩ ị́jọ́ Úpí 'bã idélé 'Bé Pẽyọ́rị̃ drị̃ gâlé rĩ kí cé. Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ ĩị̃kị̃ 'bá 'dĩ kî ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dãá ãdróŋá umvelé Bãálĩ 'Bé Pẽyọ́rị̃ gá
rĩ kí ị̃nzị̃lépi rĩ kí pírí rá.
4 Wó ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá trũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ tị arelépi rá 'dĩ, ĩmi drĩ kpere
ãndrũ ídri.
5 “Ĩndre, má imbá ĩminí ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá mádrị̃ 'bã azį̣lé mání rĩ kí
'bo. Ĩmi ũbĩ kí vú ãngũ ĩminí sĩ fijó ĩminí 'dụ lé ĩmĩni la rú rĩ gá 'dãá.
6 Ĩmi ũbĩ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú múké-múké, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ kí i'da la 'bá sṵ́rṵ́ ãzí
gá rĩ 'banî, ĩmi ũndũwá ru ãzíla 'bá ị́jọ́ vãlépi rá la kî. Ãndá-ãndá ru drĩ
kí ãzị́táŋá 'dĩ kí are ị́jọ́ azį̣lé 'dĩ kí abe, kí jọ la, ‘Sṵ́rṵ́ ãmbógó 'dĩ ũndũwá
ru ãzíla 'bá ala gá 'dĩ kí nị̃táŋá trũ.’
7 “Sṵ́rṵ́ ãzí ãmbógó ĩ'di 'bã ãdróŋá ní adrujó ãníŋá drĩ kí ĩ'di lẽ Úpí
Ãdróŋá ãmadrị̃ áni la 'dáyụ. Ãdrĩ ĩ'di zị ĩ'di ãma umvi rá.
8 Sṵ́rṵ́ ãzí ãmbógó ãzị́táŋá pịrị mání imbálé ĩminí 'dĩ kî trũ ri íngõ 'i?
9 Ĩmi adru mịfị̃ trũ ãzíla ĩmba ĩmi tã, ị́jọ́ ĩminí ndrelé ĩmĩ mịfị̃ sĩ 'dĩ 'bã
ãvĩ kí jõ sĩ ĩminí ku, ĩminí adru agá ídri rú 'dĩ gá 'dĩ. Ĩmi imbá ãzị́táŋá 'dĩ
kí anzị ĩmidrị̃ 'baní ãzíla anzị ĩmidrị̃ 'bã anzị 'baní ĩndĩ.
10 Ṵ'dṵ́ ándrá míní sĩ pá tujó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá 'Bé Hõrébũ gá
'dãá rĩ 'bã agá jõ mínî, ṵ'dṵ́ ĩ'di 'bã jọjó la mání, ‘Mí ajị́ 'bá 'dĩ kí áma drị̃lẹ́
gá rĩ. Álẽ 'bã are kí ị́jọ́ mání jọlé rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kî dó sĩ ála áma ị̃nzị̃ íngoní
ru yã rĩ ũnị̃ ĩ'baní u'á agá 'dĩ gá 'dâ ãzíla kí dó sĩ anzị ĩ'badrị̃ kí imbá idéjó
la 'dĩ 'bã áni.’
11 “Ĩlũ anzị ĩmidrị̃ 'baní ĩmụ ándrá ãzíla ĩtu ándrá pá 'bé pá gá 'dãá 'dĩ
sĩ ũrṵ'bũ̃ ãnzị ãzíla ãcíkã ịnịbịrịcịcị rĩ aku ĩ'di cí ãzíla ãcí velépi kpere 'bũ̃
gâlé rĩ be íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.
12 Ĩlũ ĩ'baní, Úpí ajọ́ ándrá ị́jọ́ ĩmi abe ãcí agâlé íngoní ru yã rĩ drị̃ gá,
ĩmi are ĩ'di 'bã ị́jọ́ jọ agá rá, wó ĩndre ĩ'di 'bã mgbã rĩ ku.
13 Jọ ĩminí ị́jọ́ tị icíma drị́, 'dĩ kí ãzị́táŋá mụdrị́ ĩ'di 'bã azį̣lé ĩminí 'dĩ kí
vú ũbĩjó ãzíla sĩ kí írã 'bara-'bara ị̃rị̃ la kí drị̃ gá.
14 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ Úpí jọ mání lẽ má imbá ĩminí ãzị́táŋá 'dĩ kí, ĩmi sĩ mụ kí tã
mbalé ãngũ ĩminí sĩ mụjó rijó rĩ gâlé.”

Mṵ́sã li Ịsịrayị́lị̃ kí bị̃lẹ́ ị̃ndṵ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kî sĩ

15 Mṵ́sã jọ anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ṵ'dṵ́ Úpí 'bã ị́jọ́ ajọ́jó ĩmi abe ãcí
agâlé 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ, ĩndre ĩ'di mgbã rĩ ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmba ĩmi
tã múké-múké,
16 lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ĩmi izalépi la sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú i'dálépi gbíyã ágọ́bị́
drị̃ sĩ jõku ũkú drị̃ sĩ la kí idéjó ku,
17 jõku ãnãkpá ũnọ́kṵ́ drị̃ gá jõku ãriŋa ungalépi 'bũ̃ gâ sĩ 'dĩ kí,
18 jõku ãko ídri trũ acị́lépi vũ rṵ̃ sĩ jõku ị̃'bị ị̃yị́ agá rĩ kî trũ.

19 Ídrĩ ĩtṵ́, ĩmbá ãzíla lẽlẽgó 'bṹ gá 'dĩ kí ndre, ãko ãzí 'bã ulé jõ mi kí
ĩnzĩ́jó jõku ãzḭ́ ngajó ĩ'baní ku, ãko 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã 'bãlé 'bá
pírí ṹnọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dĩ 'baní rĩ kî.
20 Ḭjọ́ ándrá Úpí 'bã ĩmi anzéjó Mĩ́sḭ́rḭ́ ĩminí sĩ drĩ́cijó ala gâlé cécé ĩmi
'bã rĩ adru agá ãcí úká drḭ́ ika rĩ agá rĩ áni rĩ 'bã agá jõ ĩminî, ají ĩmi sĩ ĩmi
'bãjó ĩ'di 'bã 'bá ru, ĩminí ãndrũ sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni 'dĩ.
21 "Wó ími ḭjọ́ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ u'á ándrá mání ũmbã sĩ, ãzíla na
ũyõ jọ mání, má icó Ḭyḭ́ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ ãlá ĩ'diní
mụlé fẽlé míní rĩ gâlé ku.
22 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ma mụ drãlé ãngũ 'dĩ gá 'dâ, má icó Ḭyḭ́ Yõrĩdánĩ zalé ku, wó
ĩmi ãni rú mụ zalé sĩ ãngũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ ãlá 'dã 'dụjó sĩ rijó ĩmi ãni la rú.
23 Ĩmi adru mḭfḭ́ trũ, ĩmi drḭ́ 'bã ãvĩ́jõ tḭ icíma Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ 'bã icílé
ĩmi abe rĩ 'bã ḭjọ́ sĩ ku, ĩmi idé jõ ãdroŋa ĩnzõ rú la kí anzḭ ĩmidrḭ́ 'baní
ĩnzĩ́lé ku, 'dĩ ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ 'bã gãlé úmgbé rĩ 'i.
24 Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ĩ'di cécé ãcí ãko pírí kí ivélépi rĩ áni, ĩ'di ãjã rú.
25 "Ĩdrĩ táni u'á ãngũ 'dĩ gá 'dâ ílí ãzo rú ãzíla ídrĩ anzḭ kí tḭ rá ãzíla anzḭ
ĩmidrḭ́ 'bã anzḭ drḭ́lḛ́ gâlé rĩ kí abe, ĩmi idé jõ ḭjọ́ ũnzí ãzí sĩ ĩminí ãdroŋa
ĩnzõ rú la kí idé jõ ku. Ĩ'di ḭjọ́ ũnzí la Úpí ÃdróŋÁ Mídrḭ́ 'bã drḭ́lḛ́ gá ãzíla
ĩ'di fẽ ĩ'diní u'ájó ũmbã sĩ.
26 Ṹ'dṹ ãndrũ 'dõ sĩ má umve ĩminí 'bṹ kí ṹnọ́kṵ́ be sãdínĩ rú, ĩmi mụ
ũdrãlé mbẽlẽŋá ru ṹnọ́kṵ́ ĩminí Yõrĩdánĩ zajó 'á 'dã sĩ ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi
ãko rú rĩ gá. Ĩmi į̃į̃į̰ḭ́ pírí rá ĩdrĩ ĩ'di tḭ are ku rĩ gá.
27 Úpí la ĩmi iré sṹrṹ́ ãzí kí drĩdríŋĩ gâ sĩ ãzíla 'bá were kí rũ pa sṹrṹ́ 'dã
kí agâlé nĩ.
28 'Dãá ĩmi mụ ãzḭ́ ngalé ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú ãngũ ndrelépi ku jõku ḭjọ́
arelépi ku vâ ãkónã nalépi ku jõku ãko ãzí 'bã ãjḭ́ ngṹlépi ku báwũ rú ãzíla
írã rú 'bá 'bã kí idélé drḭ́ sĩ rĩ 'ba nî.
29 Wó ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ndrṹ, mi ĩ'di ịsṹ́ rá, ídrĩ ĩ'di ndrṹ ími ásḭ́
pírí sĩ ãzíla ími ídri pírí sĩ rĩ gá.
30 Ídrĩ adru ũcõgõ agá ãzíla ḭjọ́ 'dĩ drĩ kí ru idé ími ụrụ'bá gá, ṹ'dṹ vúlé
rĩ sĩ mi ãgõ Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ rṹ sĩ ĩ'di tḭ arejó.
31 Úpí Ãdróŋá mídrḭ́ ĩ'di Ãdróŋá ásḭ́ į̃gbḛ̃ trũ la, icó ími a'belé jõku ími
į̃į̃į̰ḭ́lé ku ãzíla icó tḭ icíma ándrá ĩ'di 'bã sĩ ũyõ najó mí áyḭ́pḭka abe rĩ 'bã
ḭjọ́ ãvĩlé ku."

Úpí Ãdróŋá ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ

32 Mṹsã mụ ḭjọ́ jọŋá trũ drḭ́ gá 'bá Ịsịrayḭ́į̃ḭ́ drḭ́ 'baní jọ, "Ĩmi ũrã drĩ ṹ'dṹ
ídu ándrá drĩ ĩmi tḭjó ku 'dã kí 'bã ḭjọ́, i'dójó ṹ'dṹ Ãdróŋá 'bã 'bá 'bãjó
ṹnọ́kṵ́ gá 'dã sĩ. Ĩzḭ drĩ angájó 'bṹ 'bã wókõ ãzí rĩ gá cajó ãzí rĩ gá, ḭjọ́ ãzí
ru ngalépi ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni la cí yã? 'Bá ãzí ãlu ḭjọ́ arelépi ḭjọ́ ãzí 'dĩ
áni la drḭ́ gá la cí yã?
33 'Bá ãzí ĩminí arelé ãdróŋá ĩ'badrḭ́ jọ ḭjọ́ ĩ'ba abe angájó ãcí agâlé acelépi
ídri cécé Ãdróŋá ĩmidrḭ́ 'bã jọlé ĩminí ãcí agâ sĩ rĩ áni la cí yã?
34 Jõku ãdróŋá ãzí sṹrṹ́ ãzí ãlu la 'dụlépi sṹrṹ́ kí agá, ãzíla ĩ'di 'bãlépi
ĩ'di ãni la rú ĩ'di 'bã sĩ ḭjọ́ ṹ'bḭ̃táŋá ru, ícétáŋá, ḭjọ́ ṹsṹ̃táŋá ru, ã'dḭ́ ru, drḭ́
ũkpó ĩ'di drḭ́ i'daŋá trũ, drḭ́ ĩjũŋá trũ, ḭjọ́ ãmbogo ãmbogo ṹrḭ́ fẽlépi 'bání
rĩ kí trũ ri kí idélépi ĩminí cécé Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ́ 'bã idélé ĩminí Mĩ́sḭ́rḭ́ gá
rĩ áni la cí yã?

35 “I'da ĩminí ãko 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí nĩ̃jó la Úpí ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ, ĩ'di
bụ̃lụ̃ gá ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
36 Fẽ ĩminí ĩ'di 'bã ụ̃'dụ̃kọ̃ arejó angájó 'bũ̃ gâlé sĩ ímbátãŋá fẽjó ĩminî.
I'da ĩminí ũ̃nõ̃kụ̃ drĩ̃ gá 'dâ ãcí ãmbógó rĩ ãzíla ĩmi are ị̃jọ̃ ĩ'di 'bã jọlé rĩ
angájó ãcí ãmbógó rĩ agâlé.
37 Ĩ'di 'bã ĩmi áyĩ̃pịka kí lẽjó rá rĩ sĩ ũpẽ ĩmi anzị ĩmidrĩ̃ drĩ̃lẹ̃ gâlé rĩ abe,
ũkpõ ĩ'didrĩ̃ ãmbógó rĩ sĩ ĩ'di ãmgbã anzé ĩmi Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé nĩ.
38 Ĩminí mụ agá, Ãdróŋá adro sụ̃rụ̃ ĩmi ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzíla ũkpõ sĩ
rá 'dĩ kí ĩmi drĩ̃lẹ̃ gá rĩ sĩ rá, fẽjó la ãngũ ĩ'badrĩ̃ 'bã kí adrujó ĩmi ãni la rú.
39 Ị̃jọ̃ 'dĩ sĩ lẽ ĩ̃nĩ̃ dó sĩ ãndrũ rá ãzíla ĩmba ị̃jọ̃ 'dĩ kí tã ĩmi ásĩ̃ gá cí Úpí
ĩ'di Ãdróŋá 'bũ̃ gá ãzíla ũ̃nõ̃kụ̃ gá rĩ 'i, Ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
40 Ímba ị̃jọ̃ mání azị̃lé rĩ kí tã ãzị̃tãŋá ĩ'didrĩ̃ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí
abe, ị̃jọ̃ 'dĩ sĩ ma dó mụ adrulé mí be ãzíla anzị̃ mídrĩ̃ mụlé tị̃lé drĩ̃lẹ̃ gâlé
rĩ abe. Mi dó sĩ mụ u'álé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá jã 'dâ.”

Táwũ̃nĩ̃ sĩ apájó ru zĩ̃jó rĩ kî

41 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ̃sã ũpẽ dó táwũ̃nĩ̃ ãzí kí na ndú Yõrĩdánĩ 'bã
wókõ ĩ̃tũ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá,
42 sĩ 'bá 'bá adrulépi ĩ'di 'bã mẹ̃rọ̃'bá rú ku rĩ 'dị̃lépi drĩ̃lẹ̃ ũnzĩ sĩ rĩ 'ba
apá sĩ ru ídri pajó táwũ̃nĩ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gá.
43 Ínátị̃ Rụ̃bẽ̃nĩ̃ drĩ̃ ní úfẽ táwũ̃nĩ̃ Bẽ̃zárĩ̃ 'i 'dĩ ãngũ túpũ rú kõtórõ rú rĩ 'i,
ínátị̃ Gádĩ drĩ̃ ní úfẽ Rãmõ̃tĩ̃ 'i, 'dĩ ãngũ Gĩ̃lẹ̃dĩ̃ drĩ̃ agá, ãzíla ínátị̃ Mãnásẽ
drĩ̃ ní úfẽ Gõlánĩ 'i 'dĩ ãngũ Básãnĩ drĩ̃ agá.

Ãzị̃tãŋá Mụ̃sã 'bã imbálé 'bá Ị̃sị̃rayĩ̃lĩ̃ drĩ̃ 'baní rĩ kî

44 'Dĩ kí ãzị̃tãŋá Mụ̃sã 'bã 'bãlé anzị̃ Ị̃sị̃rayĩ̃lĩ̃ drĩ̃ kí drĩ̃lẹ̃ gá rĩ kî.
45 Mụ̃sã azị̃ ị̃jọ̃ ũkpó 'dĩ kí ãzị̃tãŋá kí abe anzị̃ Ị̃sị̃rayĩ̃lĩ̃ drĩ̃ 'baní ĩ'bã kí
ãfũjó Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ.
46 'Bá 'dĩ kí 'dĩ sĩ ãni rú á'bụ Bẽ̃tĩ̃pẹ̃yọ̃rĩ̃ drĩ̃ gá 'dĩ Ĩ̃yĩ̃ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ
ĩ̃tũ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ gá, ãngũ úpí Sĩ̃hõ̃nĩ̃ 'bá Ãmõ̃rĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ ũpĩ nalépi
Hẽ̃zĩ̃bõ̃nĩ̃ gá ándrá Mụ̃sã 'bã kí ndẽlé anzị̃ Ị̃sị̃rayĩ̃lĩ̃ drĩ̃ abe ĩ'bã kí ãfũjó
Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.
47 'Dụ kí ãngũ úpí Sĩ̃hõ̃nĩ̃ drĩ̃ ãzíla ãngũ úpí Ụ̃gĩ̃ Básãnĩ 'badrĩ̃ kí rá, 'dĩ kí
ũpi ĩ̃rĩ̃ 'bá Ãmõ̃rĩ̃ 'badrĩ̃ Ĩ̃yĩ̃ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ĩ̃tũ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ 'badrĩ̃
kî.
48 Ãngũ 'dĩ se ru angájó táwũ̃nĩ̃ Ãrówã gá, á'bụ tị̃ Ãrĩ̃nõ̃nĩ̃ drĩ̃ gá kpere
'Bé Sĩ̃yõ̃nĩ̃ ('dĩ 'Bé Hámõ̃nĩ̃) gá.
49 Umú kí ãngũ Ãrábã drĩ̃ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ ĩ̃tũ̃ 'bã ãfũ agâlé ru rĩ pírí
cajó Ĩ̃yĩ̃ umvelé Mĩrĩ ã'ị̃ ru rĩ 'bã wókõ ándrá rĩ gá, kpere 'Bé Pị̃sĩ̃gã 'bã pá
gá.

5

Ãzị̃tãŋá Úpí drĩ̃ mụdrĩ̃ rĩ kî
(Ãfũŋá 20:1-17)

1 Mụ̃sã umve 'bá Ị̃sị̃rayĩ̃lĩ̃ drĩ̃ kí pírí ãngũ ãlu gá ãzíla jọ ĩ'banî, “Ĩmi
'bá Ị̃sị̃rayĩ̃lĩ̃ drĩ̃ 'dĩ, ĩmi are drĩ ãzị̃tãŋá pírí ãzíla ị̃jọ̃ mání azị̃lé ĩminí ụ̃'dụ̃
ãndrũ 'dõ sĩ rĩ kî. Ĩmi ũ̃nĩ̃ kí ãzíla ĩmi ũbĩ kí vú.
2 'Bé Hõrébũ sĩ̃ gá 'dãá, Úpí Ãdróŋá ãmadrĩ̃ idé tị̃ icíma ãma abe,
3 Úpí idé tị̃ icíma 'dĩ ãma átẹ̃pịka kí abe ãzíla ãma ú'dî'da ídri rú ãndrũ
'dĩ kí abe ĩndĩ.

4 'Bé sị gá 'dãá, Úpí jọ ịjọ ĩmi abe mịfị gá mịfị gá angájó ãcí agâlé.
5 Sáwã 'dã sĩ, átu pá ĩmi drĩdríŋĩ gá Úpí be sĩ ịjọ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí vú nzejó
ĩminî, ã'dusĩku ĩmi ándrá idé agá ãcí sĩ ṹrị̃ sĩ sĩ tụjó 'bé sị gâlé. 'Dĩ kí ịjọ
Úpí 'bã jọlé rĩ kî:

6 "Ma Úpí Ãdróŋá mídrị ími anzélépi Mĩsịrĩ̃ gâlé, míní ándrá adrujó
ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ 'i.
7 "Lẽ ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ãdroŋa ãzí kí ku wó lú ma 'i á'dṹsĩ.
8 "Lẽ ĩmi idé ĩminí í'dá ãko ãzí 'bṹ gá jõku ṹnọ́kṹ drĩ̃ gá jõku ĩ̃yị ṹnọ́kṹ
ĩ̃ndṹ gá rĩ agá rĩ ãni la ku.
9 Lẽ ítĩ̃ ími ãja vṹrṹ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní kí ĩ̃nzĩ̃jó ãzíla ãzị ngajó
ĩ'baní ku, ã'dusĩku ma Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'i, ma Úpí Ãdróŋá ãjã rú rĩ 'i. Ma
drĩ̃rịma fẽ 'bá áma ngṹlépi ũnzí ãzíla ịjọ ũnzí ngalépi rĩ 'baní anzị ĩ'badrĩ̃
kí abe cajó kpere á'bị anzị na ãzíla sụ rĩ 'ba rṹ.
10 Wó ma lẽtáŋá mádrĩ̃ i'da 'bá áma lẽlépi rá ãzíla ãzịtáŋá mádrĩ̃ ã'ĩ̃lépi
rá rĩ 'bã anzị drĩ̃lẹ́ gâlé álĩfũ álĩfũ rĩ 'baní.
11 "Mí ayú Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã rṹ ịjọ ũnzí gá ku, ã'dusĩku ma Úpí
Ãdróŋá mídrĩ̃ 'i, ma drĩ̃rịma fẽ 'bá áma rṹ ayúlépi yã 'dâ rĩ ní rá.
12 "Ímba Sãbátũ tã ãzíla í'bã ĩ'di ndú ãlá ru cécé Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã
azịlé míní rĩ áni.
13 Ínga ãzị mídrĩ̃ kí ṹ'dṹ ázíyá,
14 wó ṹ'dṹ ázĩ̃rĩ̃ rĩ ĩ'di ṹ'dṹ sãbátũ drị sĩ avị́jó pẽlé ndú Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃
ní rĩ 'i. Ṹ'dṹ 'dã sĩ, táni mi 'i, anzị mídrĩ̃ kí, ãtí'bó mídrĩ̃ kí, ãnãpká mídrĩ̃
kí, táni ãmị́yọ́ŋá u'álépi mídrị́ko gá 'dâ rĩ kí abe pírí 'bã nga kí ãzị ku,
ãtí'bó mídrĩ̃ 'bã avị kí cécé míní avị́lé rĩ áni.
15 Mí ũrã drĩ ịjọ míní ándrá adrujó Mĩsịrĩ̃ gâlé ãtí'bó ru rĩ, wó ma Úpí
Ãdróŋá mídrĩ̃ 'i, má anzé mi drị ũkpõ má drị ãmbógó calépi rá rĩ sĩ. Ị̃jọ
'dĩ bãsĩ mání lẽjó la mí ĩ̃nzĩ̃ ṹ'dṹ sãbátũ drĩ̃ 'i ĩ'di 'bãjó ãlá ru 'dĩ.
16 "Íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be, cécé Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã azịlé míní
rĩ áni, ịjọ 'dĩ sĩ mi adru drĩ̃lẹ́ba rú, mi dó sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ Úpí
Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ gá.
17 "Lẽ í'dị 'bá ku.
18 "Lẽ ínga ãwṹ ku.
19 "Lẽ mí ṹgṹ ãko ku.
20 "Lẽ mí alị ĩnzõ 'bá ãzí rṹ ku.
21 "Lẽ ími ũlẽ 'bã ãngã 'bá ãzí 'bã ũkú sĩ ku, jó sĩ ku, ãtí'bó ĩ'didrĩ̃ sĩ ku, tị
kí sĩ ku, kãyĩnõ kî sĩ ku, jõku ãko ãzí ĩ'di 'bã trũ adrujó rĩ kí abe pírí."

22 "'Dĩ kí ãzịtáŋá Úpí 'bã azịlé ĩmi 'bá Ịsịrayí̃lĩ̃ rú 'dĩ 'baní ṹ'dṹkọ́ re sĩ
ĩminí ĩmi trajó 'bé sị gá rĩ sĩ rĩ kî. Ĩ'di 'bã ịjọ nzejó ṹ'dṹkọ́ ũkpó la sĩ ãcí
agâlé ãzíla ṹrṹ'bṹ ãnzị rĩ agâlé rĩ sĩ, fẽ ĩminí ãzịtáŋá 'dĩ kí, ũ'bã ãzí la kí
kí drĩ̃ gá ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá Ãdróŋá sĩ ãzịtáŋá 'dĩ kí írã 'bara-'bara ĩ̃rĩ̃
la kí drĩ̃ gá ãzíla fẽ dó kí ma 'i Mṹsã drị."

Mṹsã jọ ịjọ Ãdróŋá kẹ̃jị̃ gá

23 "'Dã 'bã ũngúkú gá, Mṹsã mụ ịjọ jọŋá trũ drĩ̃ gá jọ, 'bê lã mụ ãcí akólé
velé ãzíla ĩmi mụ ṹ'dṹkọ́ arelé ãngũ ịnị rĩ gâlé 'bo, drĩ̃lẹ́ ĩmidrĩ̃ kí 'bá ĩyõ
ínátị drĩ̃ kí abe amṹ kí má rṹ 'dõlé

24 ãzíla jọ kí, ‘Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ i'da ándrá ĩ'di 'bã dĩzã ãzíla ãmbõgõ
ãmaní ĩ'di are agá ị́jọ́ jọ agâ ãcí agâlé rĩ sĩ. Ãndrũ ãndre dó rá 'bá 'bá ru
rĩ icó adrulé ídri rú rá Ãdróŋá drĩ táni ị́jọ́ jọ agá ĩ'di be rá tí.
25 Wó ãma icó dó ãma fẽlé ũdrãlé ĩdị́ ã'du ị́jọ́ sĩ? Ãcí ãmbógó 'dã la ãma
ĩlĩkĩ rá. Ãma ũdrã rá ándá-ándá ru ãdrĩ Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bã ṵ'dṵ́kọ́
are ị́jọ́ jọ agá ĩdị́ rĩ gá.
26 'Bá ãzí acelépi ídri rú ĩ'di 'bã Ãdróŋá ídri rĩ 'bã ṵ'dṵ́kọ́ arejó ãcí agâlé
rĩ 'bã vúlé gá la cí yã?
27 Mṵ́sã, ígõ vúlé mụlé ị́jọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bã jọlé ãmaní rĩ kí
arelé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí ãgõ dó vúlé ãmaní ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé míní rĩ kí
vú nzelé. Ãma kí are ãzíla kí vú ũbĩ rá.’
28 “Úpí la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ mání, ‘Má are ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ rá,
ãzíla ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé rĩ kí múké.
29 Wọ́gọ̃! Ṵ̃rị̃ drị̃ tá adru 'bá 'dĩ kí ásị́ gá sáwã pírí sĩ, sĩ ãzị́tãŋá mádrị̃ kí
tã mbajó la, ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí tá adru drị̃lẹ́ba rú anzị ĩ'badrị̃ kí abe jã 'dâ!
30 Ímụ, ílũ ĩ'baní 'bã gõ kí vúlé hémã ĩ'badrị̃ kí agâlé.
31 Wó Mṵ́sã mi 'i rĩ gá, mí adru má be 'dâ, ma dó sĩ míní ãzị́tãŋá mádrị̃
kí fẽ ị́jọ́ mání azịlé rĩ abe pírí, mi dó sĩ kí imbá sĩ ãzị́tãŋá 'dĩ kí vú ũbĩjó
ãngũ mání mụlé fẽlé ĩ'baní rĩ gá.’ ”
32 Mṵ́sã jọ ị́jọ́ 'bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ kí abe ĩdị́ jọ, “Ĩmi 'bá Ịsịrayị́lĩ drị 'dĩ, lẽ ĩmi
adru mịfị̃ trũ sĩ ndrejó la ĩnga ị́jọ́ pírí Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã azịlé ĩminí 'dĩ
kí rá. Ĩmi a'be jõ ãzíla ãmvé tãmbaŋá kóru ku.
33 Ĩmba jõ ãzị́tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drị̃ kí tã pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị́jọ́ ĩmidrị̃ kí
dó sĩ adru pírí drị̃lẹ́ba rú ãzíla ĩmi dó sĩ u'á sáwã ãzo rú ãngũ mání fẽlé
ĩminí rĩ gá.”

6

Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i

1 Mṵ́sã mụ ị́jọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, “'Dĩ kí ãzị́tãŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã
azịlé lẽ má imbá kí ĩminí rĩ kî. Ĩmi ũbĩ kí vú ĩminí Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zajó sĩ
fijó ãngũ mání azịlé ĩmi 'dụ la ãko ĩmĩni la rú rĩ gâlé rĩ gá.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzị mídrị̃ kí anzị ĩ'badrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe, kí Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ ṵ̃rị̃ ṵ'dṵ́ míní adrujó ídri rú rĩ kî sĩ pírí, ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ mání
fẽlé mídrị̃ rĩ kí tã mbajó pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ u'á ãngũ 'dã gá 'dãá sáwã
ãzo rú.
3 Ĩmi are ãzị́tãŋá 'dĩ kí, ĩmi 'bá Ịsịrayị́lĩ drị 'dĩ, ãzíla ĩmi adru mịfị̃ trũ sĩ
kí tã mbajó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ĩmidrị̃ kí dó sĩ pírí adru múké ãzíla ĩmi mụ kpẽlé
ũ'bí ru ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ãnṵ́ 'bã sĩ rajó ala gá lé trũ rĩ gá, cécé
Úpí Ãdróŋá ĩmĩ áyị́pịka 'badrị̃ 'bã azịlé ĩminí rĩ áni.”
4 Mṵ́sã mụ drị̃ gá jọ, “Mí are drĩ, Ịsịrayị́lĩ: Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ 'bãngá lú
Úpí ãlu á'dṵ̃sĩ.
5 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ
ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.
6 Ãzị́tãŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí ímba kí tã ími asị́ gá.
7 Mí imbá kí anzị mídrị̃ 'banî. Mí amvi ãzị́tãŋá 'dĩ kí ĩ'baní míní ri agá
vṵ̃rṵ́ lịcọ́ gá, míní acị agá gẽ̃rị̃ gâ sĩ, míní ími la agá vṵ̃rṵ́ ãzíla míní ãzị
nga agá.

8 Mí úmbé kí ícétáŋá ru ími drị gá ãzíla ísṵ kí ími androko gá sĩ ími igájó.
9 Ísĩ kí báwũ kẽjịtị gá jó mídrị drị ụrụ'bá gá ãzíla kẽjịtị sĩ afíjó lịcọ gá rĩ ụrụ'bá gá.

'Bá kí bịlẹ ĩndụ lijó bịlẹ ãkõ sĩ rĩ

10 "Úpí Ãdróŋá mídrị na ándrá ũyõ mî áyịpịka Ịbụrahịmṵ, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní 'i mụ ãngũ ãlá ãmbógó la fẽlé ĩ'baní táwṵ̃ñị wẽwẽ rú ãzíla málĩ trũ míní sịlé mi 'i ku rĩ abe.
11 Jó 'dĩ kí 'a lã ga ãko ũniyambamba ĩminí 'bãlé ĩmi 'i ku la kí sĩ ãzíla ĩyị kídí ru ĩminí 'dịlé ĩmi 'i ku la kî sĩ, zãbíbũ ãzíla mĩzẽyịtṵ ife ĩminí salé ĩmi 'i ku la kí abe.
12 Ĩmi adru mịfị trũ sĩ ndrejó la ĩmi ãvĩ ịjọ́ Úpí ándrá ĩmi anzélépi Mĩsịrị̃ gâlé ĩmĩ adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ drị̃ gá ku.
13 "Mí ĩnzĩ Úpí Ãdróŋá mídrị 'i, ínga ãzị ĩ'diní á'dṵsĩ ãzíla ína ũyõ mídrị kí lú ĩ'di 'bã rṵ́ sĩ.
14 "Ĩmi ĩnzĩ ãdroŋa ãzí ndú la kí ku, ãdroŋa ãzí 'bá ĩmĩ jĩránĩ rú rĩ 'badrị kî.
15 Ídrĩ ãdroŋa ndú 'dĩ kí ĩnzĩ, ãjã Úpí Ãdróŋá mídrị drị la asị ími drị̃ gá cécé ãcí áni ãzíla ĩ'di ími ivé rúmú-rúmú, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị adrulépi mi be cí rĩ ta 'bãngá 'bá ãzí ṵ'bĩ̃drĩ̃ŋá idélépi ĩ'di be la ku.
16 "Ĩ'bã jõ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị ṵ'bĩ̃táŋá agá cécé ĩminí ándrá idélé Másã gá rĩ áni ku.
17 Ĩmi adru múké-múké sĩ ndrejó la ĩmba ãzịtáŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrị drị kí tã ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí abe pírí.
18 Ĩnga ịjọ́ pịrị ãzíla múké rĩ kí Úpí 'bã mẹ́lẹ́tị gá áyụ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ĩmidrị kî dó sĩ adru pírí drĩ̃lẹ́ba rú. Ĩmi sĩ icó ãngũ ãlá mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ Úpí 'bã ándrá ũyõ najó ĩmĩ áyịpịka 'baní rĩ 'dụjó ĩmĩ ãko rú,
19 ãzíla ĩmi mụ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị kí drolé Úpí 'bã azịlé rĩ áni.
20 "Ṵ'dṵ́ ãzí sĩ anzị ĩmidrị kí ími zị, 'Úpí Ãdróŋá ãmadrị fẽ ãmaní ãzịtáŋá 'dĩ kí ịjọ́ azịlé rĩ abe tã mbalé pírí íni ã'du ịjọ́ sĩ?'
21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩjọ anzị ĩmidrị 'baní, 'Ãma ándrá ãtí'bó ru úpí Mĩsịrị̃ drị pálé gá, wó Úpí anzé ãma drị ũkpõ ĩ'didrị gá ãmbógó rĩ sĩ.
22 Ãndre tálí Úpí 'bã idélé rĩ kí ãma mịfị sĩ ãzíla idé ịjọ́ ũrị̃ fẽlépi la kí 'bá Mĩsịrị̃ rú rĩ 'ba rṵ́, Fãráwũ rṵ́ ãzíla drĩ̃lẹ́ka ĩ'didrị 'ba rṵ́ pírí.
23 Wó anzé ãma angájó Mĩsịrị̃ gâlé sĩ ãma ajíjó 'dâ ãzíla sĩ ãmaní ãngũ 'dĩ fẽjó ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó ãmã áyịpịka 'baní 'i fẽ la rá rĩ áni.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá ãmadrị azị ãmaní ịjọ́ sĩ ãzịtáŋá ĩ'didrị kí tãmbajó pírí ãzíla sĩ ĩ'di ĩnzĩjó. Ãdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, ĩ'di mụ sáwã pírí sĩ sṵ́rṵ́ ãmadrị tã mbalé ãzíla ĩ'di fẽ la 'ba adru ãlá ru málĩ trũ.
25 Ãdrĩ ịjọ́ pírí ãzịtáŋá ru Úpí Ãdróŋá ãmadrị 'bã lẽlé rĩ kí tã mba rá, Ãdróŋá la ãma lã 'bá mgbã rú.' "

7

'Bá Úpí drị kî

1 Mṵ́sã jọ 'bá Ịsịrayịĩ̃ drị 'baní, "Úpí Ãdróŋá mídrị la ími agụ ãngũ ĩ'di 'bã mụlé fẽlé míní 'dụlé rĩ gâlé ãzíla ĩ'di 'bá Hịtĩ̃ drị, Gĩrĩ̃gásĩ̃ drị, Ãmọ́rĩ̃ drị, Kãnánĩ drị, Pẽrẹ́zĩ̃ drị, Hịvĩ̃ drị ãzíla Yẽbṵ́sĩ̃ drị sṵ́rṵ́ ázĩrĩ̃ kãlãfe ĩ'badrị 'bã sĩ adrujó ũ'bí ru ãzíla ũkpõ trũ 'dĩ kí dro rá.

2 Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó 'bá 'dĩ kí fẽ ími drḭ alé gá sĩ kí ndẽjó rá, lẽ mí
ḭ̃lḭ̃kḭ̃ kí pírí. Mí icí tḭ ĩ'ba abe ku jõku mí i'da ĩ'baní ásḭ ḭ̃gbḕ ku.
3 Ĩmi ĩgbã kí ĩminí ũkú ru ku. Lẽ anzḭ ĩmidrḭ̃ kí izonzi abe 'bã ĩgbã kí ru
ĩ'ba abe ãluŋá la ku,
4 ã'dusĩku icó kí anzḭ ĩmidrḭ̃ kí fẽlé áma gãlé ḭ̃nzḭ̃lé úmgbé sĩ ãdroŋa ndú
'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó ãzíla ãzḭ ngajó ĩ'banî. Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ ru idé rá, Úpí la acá
ĩminí ũmbã sĩ ãzíla ĩ'di cọtḭ ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'bã kí sḭlé rĩ kí rá, írã ĩ'bã kí 'bãlé ndú ḭ̃nzḭ̃lé
ḭ̃nzḭ 'dĩ kí ĩmi aco kí kpékpé. Ĩmi aga ḭ́dḭ́ŋá ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãsérã
rĩ drḭ̃ kí vṵ̃rṵ́ ãzíla ĩmi ivé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí rá.
6 Mí idé ḭ́jọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã ãni la ã'dusĩku mi 'bá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ãni. Pẽ
mi adrujó ndú ĩ'di 'bã 'bá ru angájó sṵ́rṵ́ pírí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ kí agá.
7 “Úpí lẽ ãzíla pẽ ĩmi íni la adru ĩndẽ sṵ́rṵ́ ãzí 'dĩ kí kãlãfe sĩ rá rĩ sĩ la
ku, pẽ ĩmi ĩ'di 'bã ĩmi lẽjó rá rĩ sĩ, ĩmi 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ kí agá 'dâ wereŋá
ru ãndânĩ.
8 Wó Úpí lẽ ĩmi rá ãzíla mba ũyõ ĩ'di 'bã ándrá nalé ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní
rĩ tã rá. 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã sĩ ĩmi apájó drḭ ũkpõ ĩ'didrḭ̃ sĩ ãzíla ĩ'di 'bã sĩ
ĩmi anzéjó úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ drḭ alé gá sáwã ándrá ĩminí adrujó ãtí'bó ru úpí
Fãráwũ drḭ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.
9 Lẽ mí ãvĩ jõ ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ĩ'di Ãdróŋá 'i ãzíla ĩ'di ã'ḭ̃táŋá trũ
rĩ ku. Ĩ'di tḭ icíma ándrá ĩ'di 'bã icílé mí be rĩ tã mba ãzíla lẽtáŋá ĩ'didrḭ
ukólépi ku rĩ i'da anzḭ drḭ̃lḕ gâlé álĩfũ álĩfũ ĩ'di lẽlépi ãzíla ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ̃
kí tã mbalépi rĩ 'banî.
10 Wó ĩ'di 'bá ĩ'di ngṵ̃lépi ũnzí rĩ 'baní drḭ̃rḭma fẽ rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmba ãzḭ́táŋá máni azḭlé míní 'dĩ kí tã múké-múké.”
12 Mṵ́sã mụ ḭ́jọ́ jọŋá trũ drḭ̃ gá jọ, 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ídrĩ ãzḭ́táŋá 'dĩ
kí are ãzíla tã mba ásḭ mgbã sĩ rá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la tḭ icíma ĩ'didrḭ mí
be rĩ tã mba jã 'dâ ãzíla ĩ'di míní lẽtáŋá ĩ'didrḭ ukólépi ku rĩ i'da ándrá ĩ'di
'bã ũyõ la najó mî áyḭ́pḭka 'baní rĩ áni.
13 Ĩ'di ĩmi lẽ ãzíla ĩminí sṵ̃sṵ́ wi, ĩmi dó sĩ kpḕ ãzíla ĩmi adru anzḭ trũ
ũ'bí ru, ĩ'di ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ámvṵ́ ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãná, wáyĩnĩ ú'dí
rĩ ãzíla ãdu kí dó sĩ adru ĩminí cí ãzíla ĩ'di ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ãnãkpá ĩmidrḭ tḭ,
kãbĩlõ, ḭ̃ndrḭ 'dĩ kí drḭ̃ gá, ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní rĩ
ĩ'di dó sĩ mụ fẽlé la ĩminî.
14 'Bá ãzí ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ sĩ ĩ'baní sṵ̃sṵ́ wijó icólépi adrulépi málĩ trũ
ĩminí ãndânĩ la kí adru 'dá yụ. Ãgọbḭ, ũkú ãzíla ãnãkpá ĩmidrḭ̃ kí abe icó
kí adrulé úndó ru ku.
15 Úpí la ĩmi tã mba ãyánĩ ũnzíkákãnã ándrá ĩminí ndrelé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé rĩ
kí sĩ, wó rá la ĩ'di kí fẽ mḕrọ́'bá ĩmidrḭ̃ kí rṵlé áyụ.
16 Lẽ mí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ 'bá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé ími drḭ alé gá rĩ kí pírí
rá; ĩ'bã ízákĩzã 'bã agá míní ku. Mî ḭ̃nzḭ̃ ãdroŋa ĩ'bã kí ḭ̃nzḭ̃lé rĩ kí ku ãzíla
ínga ãzḭ ĩ'baní ku, ídrĩ ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ rá, kí adru míní ímbá ru.
17 “Lẽ ĩjọ jõ 'bá 'dĩ kí 'bã kãlãfe ũ'bí ru ĩminí ãndânĩ ãzíla ĩmi icó dó sĩ
sṵ́rṵ́ 'dĩ kí ndẽlé ku íni la ku.
18 Mí idé ṵ̃rḭ̃ sĩ kí sĩ ku, lẽ mí ũrã jõ drĩ ḭ́jọ́ ándrá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã
ngalé Fãráwũ ụrụ'bá gá 'bá ĩ'didrḭ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ abe rĩ kí pírí ãzíla mí ãvĩ jõ
kí ku.
19 Mí ũrã jõ drĩ ḭ́jọ́ jṵ́wḕ ũnzíkãnã ándrá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã ajílé 'bá
Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ kí drḭ̃ gá míní ndrelé ími mḭfḭ sĩ cé rĩ kí 'bã ḭ́jọ́. Ḭ́jọ́ ícétáŋá ru,

tálí ru, ũsũ̃tãŋá ru, ũ'bĩ̃tãŋá ãmbogo ãmbogo ãzíla drị̃ ũkpó ĩ'didrị̃ ĩ'di 'bã sĩ ími anzéjó rĩ kí abe. Gẽ̃rĩ̃ ãlu ĩ'di 'bã sĩ 'bá Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ drĩ̃ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃jó rĩ sĩ, ĩ'di mụ 'bá míní idéjó kî sĩ ũ̃rĩ̃ sĩ 'dĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé pírí rá.

20 Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ la kí ụrụ'bá fẽ ãcí colé kpĩ̃rí-kpĩ̃rí kí drĩ̃drínĩ̃ gá ãzíla ĩ'di 'bá apálépi ru zĩ̃lépi ĩnzõ rĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá.

21 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ 'bá 'dĩ kí sĩ ku. Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ ĩ'di mi be cí; ĩ'di Ãdróŋá ãmbógó 'bání rulé rũrũ la.

22 Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ la mụ sũ̃rṹ 'dĩ kí drolé ími drĩ̃lẹ́ gá 'dâ jãjã rú rá. Mí icó kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé pâlé ãlu cọtị̃ la ku, ã'dusĩ̃ku ĩdrĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ pâlé ãlu cọtị̃ ãnãkpá ásé agá rĩ kí kpẽ̃ wẽwẽ rú ãzíla ãnãkpá 'dĩ kí mụ acálé ĩmi abe ũnzí ku rá.

23 Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ la mẹ́rọ́'bá mídrĩ̃ kí fẽ a'délé ími drị̃ alé gá ãzíla kí idé ũ̃rĩ̃ sĩ kpere míní kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ agá.

24 Ĩ'di ũpi ĩ'badrĩ̃ kí fẽ ími drị̃ alé gá, mi kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá ãzíla kí ị̃jọ́ la ãvĩ rá. 'Bá ãzí icó ími drĩ̃ tẽlé ã'dị̃ sĩ ku, mi kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ pírí rá.

25 Mí ivé í'dá ĩ'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ rĩ kí rá. Ími ũlẽ 'bã ãngãjõ sílĩvã ãzíla gólũdĩ sĩ kí idéjó rĩ kí sĩ, sĩ kí 'dụjó míní ku. Ídrĩ kí 'dụ míní rá ĩ'di adru ị̃jọ́ ãzí ũnzíkákãnã rú Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá la ã'dusĩ̃ku Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ ngũ̃ í'dá ĩ̃nzĩ̃jó ĩ'di kẽ̃jị̃ gá rĩ ũnzí.

26 Mí ají ãdroŋa idélé drị̃ sĩ 'dĩ kí 'bã ãzí mídrị̃ lị́cọ́ gá ku, ídrĩ kí ají rá áwãtãŋá kí wãjó rĩ la ru uja ími drĩ̃ gá. Lẽ íngũ̃ ãko 'dĩ kí ũnzí ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá wã kí rá.”

8

Ĩmi ãvĩ jõ ị̃jọ́ Úpí drĩ̃ gá ku

1 Mṹsã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'baní, “Ĩmi adru mị́fĩ̃ trũ sĩ ãzị̃tãŋá mání fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã mbajó ásị́ pírí sĩ ĩmi dó sĩ u'á ídri, ĩmi dó sĩ kpẽ̃ ũ'bí ru ãzíla ĩmi dó sĩ ãngũ ándrá Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyị́pịka 'baní rĩ 'dụ ĩminí la rú.

2 Mí ũrã jõ ị̃jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ 'bã ándrá ími drĩ̃ a'déjó ãcĩ̃ ãzo ãngũ kõtórõ rú rĩ gâ sĩ ílí kãlị̃ sụ alịlépi 'dĩ kí agá, ĩ'diní sĩ ãfó ími 'a gá rĩ nzejó ãzíla ími ũ̃'bĩ̃jó sĩ lẽjó nĩ̃jó la ãko míní lẽlé idélé rĩ kí ã'du ãzíla mí icó ãzị̃tãŋá ĩ'didrĩ̃ kí tã mbalé rá yã jõku yụ yã rĩ.

3 Úpí fẽ míní adrujó ãbị̃rị̃ sĩ sĩ ãfó ími agá rĩ nzejó ãzíla fẽ míní mãnã nalé, íná míní jõ drĩ nalé mî áyị́pịka kí abe ku la. Idé ị̃jọ́ 'dĩ íni la sĩ ími imbájó sĩ nĩ̃jó la 'bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ị̃jọ́ pírí ãfũlépi Úpí tị̃ gá rĩ sĩ.

4 Ílí kãlị̃ sụ 'dĩ kí agá bõngó de ími ụrụ'bá gá ku ãzíla ími pá ãvõ kí ku.

5 Lẽ ínĩ̃ rá Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ la ími co ãzíla míní drĩ̃rịma fẽ cécé átẹ̃pị ní ĩ'di 'bã anzị kí ĩ̃ndụ́ cojó ímbátãŋá ru rĩ áni.

6 “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ímba ãzị̃tãŋá Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ drĩ̃ kí tã, mí u'á gẽ̃rĩ̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ ãzíla ífẽ ĩ'diní ãrútãŋá.

7 Úpí Ãdróŋá mídrĩ̃ la ími agụ ãngũ ãlá mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃, ãngũ ĩ̃yị̃ dịlépi dĩ̃-dĩ̃ rĩ trũ, kídí ãzíla ĩ̃yị̃ agbẹ́lépi vũ gâlé dịlépi á'bụ agâ sĩ,

8 ãngũ ãná ngánũ rú ãzíla ãná bálẽ rú, zãbíbũ, úlúgó ife, põmũgũránãtĩ ife ãzíla mĩ̃zẽ̃yị̃tũ̃ ife ãdu ũfũlépi rĩ 'bã kí adrujó ala gá ãnụ́ trũ rĩ gá.

9 Ĩ'di ãngũ ãkónã 'bã sĩ adrujó ala gá wẽwẽ rú ãzíla ãko ãzí 'bã sĩ ĩcẽjó ala gá ku la. Ĩ'di ãngũ aya 'bã sĩ abájó ala gá cécé írã áni ãzíla kópã 'bã sĩ adrujó túpũ la kí gá wẽwẽ rú rĩ 'i.

10 Ídrĩ dó ãkónã na sĩ agajó 'bo, mí ịcụ́ dó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãngũ ãlá
mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ ĩ'diní fẽlé míní rĩ sĩ.
11 "Mí adru mịfị̃ trũ, lẽ mí ãvĩ ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ gá ku, mí ũbĩ
ãzị̃tãŋá ĩ'didrị̃ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú múké-múké mí ãvĩ kí ị́jọ́ ku.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãkónã míní lẽlé nalé rĩ drĩ kí dó adru míní pírí cí, ídrĩ dó jó
ãlá la kí sị sĩ u'ájó ala gá,
13 ãnãkpá mídrị̃ tị́ ru ãzíla kãbĩlõ rú rĩ drĩ kí tị wẽwẽ rú rá, gólũdĩ, sílĩvã
ãzíla ãko ãzí míní trũ adrujó ndú-ndú 'dĩ kí abe drĩ kí kpẽ̃ rá,
14 lẽ mí adru jõ ãfó ru sĩ ị́jọ́ ãvĩjó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ándrá ími apálépi
'bá Mĩ̃sị̃rĩ̃ drị̃ kí drị̃ alé gá míní adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ rĩ drị̃ gá sĩ ĩ'di gãjó
úmgbé ku.
15 A'dé ími drĩ̃ ãngũ kõtórõ rú wada ũrĩ̃ ní sĩ 'bá rụjó cí, ĩ̃nĩ̃ ũjũ trũ rĩ 'bã
kí adrujó ala gá ítóniŋá trũ rĩ gâ sĩ. Ãngũ ã'í ĩ̃yị̃ kóru rĩ gá fẽ ĩ̃yị̃ ní ãfũjó
írã ụrụ'bá gá mínî.
16 Kõtórõ agâlé Ãdróŋá fẽ míní mãnã nalé, ãkónã mî áyị́pịka 'bã kí nalé
kí ídri gá ku la sĩ ãfó ími 'a gá rĩ nzejó ãzíla ími ũ'bĩ̃jó sĩ lẽjó nĩ̃jó la ãko
míní lẽlé idélé rĩ kí ã'du ími sĩ ãsĩ̃ŋá gá ãko ũniyambamba Ãdróŋá 'bã sĩ
míní sũ̃sụ́ ãlá rĩ wijó kí drĩ̃ gá rĩ kí ịsụ́ benĩ.
17 Mí ũrã jõ ị́jọ́ ími ásị́ gâlé jọjó la mi ũndũwã rú ãzíla ãzị́ míní ngalé
ũkpó ru ími drị̃ sĩ rĩ fẽ míní adrujó málĩ trũ nĩ íni la ku.
18 Lẽ mí ũrã jõ ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní ũkpõ fẽ sĩ adrujó málĩ trũ
rĩ gá nĩ rĩ 'i. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ĩ'diní tị icíma ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó mí
áyị́pịka abe rĩ tã mbajó kpere ãndrũ rĩ sĩ.
19 Ma ãndrũ ĩmi bị̃lẹ̃-ĩ̃ndụ́ li, ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ gá ị́jọ́ ãvĩ rá jõku
ĩdrĩ tị uja sĩ ãdroŋa ãzí 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃jó ãzíla sĩ ãzị́ ngajó ĩ'banî, ĩmi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá
ãndá-ãndá ru.
20 Ĩdrĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã tị are ku, ĩ'di mụ ĩmi ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé cécé ĩ'di 'bã
mụjó sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃jó rĩ áni."

9

Ịsịrayị́lĩ̃ bị̃lẹ̃ ĩ̃ndụ́ lijó Úpí tị gãŋá sĩ rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ̃ ní, "Mí are drĩ mi Ịsịrayị́lĩ̃. Ãndrũ mi dó ãni rú sĩ Ĩ̃yị́
Yõrĩdánĩ zajó sĩ fijó sụ́rụ́ ãmbógó ãzíla ũkpó sĩ ími ndẽlépi rá rĩ kí drojó sĩ
ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó rá. Táwũ̃nĩ̃ la kí mmgbọ rú ãzíla Bõrõ sĩ kí andre cejó
rĩ zo kí wị́lị́wị́lị́ kpere 'bũ̃ gâlé.
2 'Bá ala gá Ãnákĩ rú rĩ kí ãzo rú ãzíla ũkpó ru, ínĩ̃ ị́jọ́ kí drĩ̃ gá cé ãzíla
mí are ị́jọ́ jọlé 'dĩ rá, 'Ã'di la pá tu anzị Ãnákĩ drị̃ kí drĩ̃lẹ́ gá nĩ yã?'
3 Wó ãndrũ lẽ ínĩ̃ rá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ ími drĩ̃lẹ́ gâlé cécé ãcí ãngũ
ivélépi ũkpó sĩ rĩ áni. Ĩ'di mụ kí ndẽlé ãzíla kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé ími drĩ̃lẹ́ gá 'dãá rá,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ kí dro ãzíla kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ gbõrú cécé ĩ'di 'bã ị́jọ́ la azijó rĩ áni.
4 "'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ sụ́rụ́ 'dĩ kí dro ími drĩ̃lẹ́ gá
'dâ ãmvé rá, lẽ íjọ míní cénĩ-cénĩ rú, 'Úpí ají ma ãngũ 'dĩ 'dụjó mâ ãni la
rú mání adrujó ãlá ru rĩ sĩ la ku.' Adru íni ku, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ
sụ́rụ́ 'dĩ kí drolé ími drĩ̃lẹ́ gá ãmvé la ã'dusĩku ĩ'bã kí ũnzĩ̃kãnã idéjó rĩ sĩ.
5 Ị́jọ́ 'dĩ adru kí mi ãlá ru rĩ sĩ la ku jõku mũkẽ mídrị̃ sĩ míní dó sĩ mụjó
ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó 'dĩ la ku, wó ị́jọ́ sụ́rụ́ 'dĩ 'bã kí idélé ũnzĩ́kãnã rĩ sĩ, Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ la kí dro ãmvé ími drĩ̃lẹ́ gá rá la ã'dusĩku lẽ tị icíma ándrá
ĩ'diní ũyõ najó Ịbụrahịmụ̃ be, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ kí abe rĩ 'bã ãzị́ ngalé.

6 Lẽ ínḭ̃ cé Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ fẽ míní ãngũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ 'dĩ míní adrujó
ãlá ru rĩ sĩ la ku. Adru íni ku, mi 'bá drḭ̃ ũnzí la."

Kãjóŋá idélé gólũdĩ sĩ rĩ

7 Mṹsã jọ Ịsịrayḭ́lḭ̃ ní, "Lẽ mí ũrã drĩ ḭ́jọ́ ándrá míní fẽjó la Úpí Ãdróŋá
mídrḭ̃ 'bã u'ájó míní ũmbã sĩ kõtórõ agâlé rĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ jõ míní ku.
I'dójó ṹ'dṹ míní Mḭ̃sḭ́rḭ̃ a'bejó rĩ sĩ kpere ãndrũ míní acá agá 'dâ, íri Úpí tḭ
gãlé úmgbé mvujó ĩ'di rṹ 'dâ rĩ sĩ rá.

8 'Bé Hõrébũ sḭ gá 'dãá ífẽ Úpí 'bã ũmbã ní angájó ãzíla ũmbã ĩ'didrḭ
calépi rá rĩ sĩ tí sĩ ími ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rá.

9 Ḭ́jọ́ 'dĩ idé kí ru sáwã mání mụjó 'bé sḭ gâlé írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ sĩ ḭ́jọ́ tḭ
icíma drḭ̃ sĩjó kí drḭ̃ gá Úpí 'bã sĩ tḭ icíjó mí be rĩ kí a'ḭ́jó rĩ sĩ, má u'á 'bé sḭ
gâlé ṹ'dṹ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ, ána jõku ámvụ ãko ãzí ku.

10 Úpí ãfẽ mádrḭ́ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ ĩ'di 'bã sĩ ḭ́jọ́ sĩjó kí drḭ̃ gá tĩndrímváŋá
ĩ'didrḭ̃ sĩ nĩ rĩ kî. Drḭ̃ la gá ãzḭ́tãŋá pírí Úpí 'bã jọlé míní 'bé sḭ gá ãcí agâ
sĩ, ṹ'dṹ 'bá 'bã kí ru trajó 'bé pá gá 'dãá rĩ sĩ rĩ 'i.

11 "Ṹ'dṹ kãlḭ́ sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ 'dã 'bã kí ukójó 'bo rĩ ũngúkú gá, Úpí fẽ
írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ tḭ icíma drḭ́ 'dã kí mádrḭ́.

12 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ mání, 'Ísḭ vṹrṹlé gbõrú, ã'dusĩku 'bá mídrḭ
míní ajílé Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé 'dã iza kí ru rá ãzíla idé kí ḭ́jọ́ ũnzí 'bo. Uja kí ru
ãzḭ́tãŋá mání fẽlé rĩ kí agá 'dâ rá, ãzíla idé kí ĩ'baní ãdróŋá kãjóŋá ru la
aya akálépi aká-akâ rĩ sĩ.'

13 "Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí jọ vâ mání, 'Ánḭ̃ 'bá 'dĩ kí drḭ̃ ũnzí ãzíla are kí 'bá tḭ ku
rĩ gá rá!

14 Mí a'be drĩ áma ụtrḭ́ŋá cã, ma drĩ sĩ 'bá 'dĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ ãzíla kí rṹ ḭ́nḭ́ ṹnọ́kṹ
drḭ̃ gá 'dâ rá. Ma ími 'bã sṹrṹ ũkpó ãzíla ũ'bĩkãnã sĩ kí ndẽlépi rá la rú.'

15 "Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, má asḭ́ dó 'bé sḭ gâlé rĩ sĩ vṹrṹ írã 'bara-'bara ḭ̃rḭ̃ Úpí 'bã sĩ
ḭ́jọ́ tḭ icíma drḭ̃ sĩjó kí drḭ̃ gá rĩ kí trũ áma drḭ́ gá, íni 'dĩ 'bê la vâ 'dĩ ve sĩ
ãcí sĩ.

16 Ma mụ ãngũ andrélé, ándre ĩmi idé ḭ́jọ́ ũnzí la Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ tḭ
gãjó úmgbé; ĩmi idé ĩminí ãdróŋá ĩnzõ rú kãjóŋá í'dá ru la. Ĩmi uja ĩmi
bṹlṹ gá gbõrú gẽ̃rḭ̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã azḭlé ĩminí rĩ a'bejó rá.

17 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, á'be írã 'bara-'bara áma drḭ́ gá rĩ kí ĩmi drḭ̃lẹ́ gá ãzíla andi kí
dó sĩ kícíkící rá.

18 "'Dã 'bã ũngúkú gá, ála ma Úpí drḭ̃lẹ́ gá kpṹkụ-kpṹkụ rú, ṹ'dṹ kãlḭ́
sụ ãzíla ḭ́nḭ́ kãlḭ́ sụ ána jõku ámvụ ãko ãzí ku. Má idé íni la ĩminí ḭ́jọ́ ũnzí
idéjó Úpí rṹ ãzíla fẽjó la ũmbã 'bã na ĩ'di rĩ sĩ.

19 Má idé ũmbã Úpí drḭ̃ sĩ ṹrḭ̃ sĩ, ã'dusĩku ũmbã 'dã ca ĩ'diní sĩ ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó
rá. Wó Úpí are drĩ vâ ma ḭ̃dḭ́ rá.

20 Ũmbã na Úpí 'i calépi rĩ sĩ tí sĩ ĩ'diní Ãrọ́nḭ̃ ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rá, wó má á'ḭ vâ Úpí
'i ĩ'diní sáwã ãlu 'dã agá 'dãá.

21 Ĩmi idé ḭ́jọ́ ũnzí la ĩminí kãjóŋá idéjó Ãdróŋá ru rĩ sĩ, má a'dṹ kãjóŋá
ĩminí idélé rĩ ivélé ãcí sĩ. Má aco ĩ'di ãzíla á'ḭ ĩ'di fúfú ru cécé pṹtrṹ áni,
ãzíla ásũ ĩ'di ḭ̃yḭ́ adḭ́lépi vṹrṹ 'bé agâlé rĩ agá.

22 "Ĩfẽ ándrá vâ Úpí idé ĩminí ũmbã sĩ Tãbérã gá, Másã gá ãzíla Kḭ̃bọ̃rọ́tḭ̃
Hãtávã kí agá 'dãá.

23 "Úpí 'bã ándrá ĩmi tḭ ãpẽjó angájó Kãdẹ́sḭ̃ Bãrĩnéyã gá rĩ sĩ jọ, 'Ĩmĩ mụ
ãngũ mání fẽlé ĩminí 'dã 'dụlé ĩmi ãni la rú.' Drḭ̃ ũnzĩ sĩ ĩgã ãzḭ́tãŋá Úpí
Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ úmgbé, ĩ'bã ásḭ ĩ'di drḭ̃ gá sĩ tḭ la arejó ku.

24 I'dójó mání ĩmi nį̃ agá, ĩmi 'bá drį̃ ũnzí Úpí 'bã tị galépi úmgbé la kî.
25 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ma Úpí drį̃lẹ́ gá kpṵ́kṵ-kpṵ́kṵ rú, ṵ́'dṵ́ kãlị́ sṵ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sṵ, ã'dusĩku lẽ ándrá mgbãrĩ gá ĩmi į̃lį̃kį̃lé rá.
26 Má a'ị́ Úpí 'i ãzíla ájọ ĩ'dinî, ‘Úpí Ãdróŋá ũkpó pírí 'dị́pị, mí į̃lį̃kį̃ 'bá mídrị́ míní unzelé drị́ ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ Mį̃sị́rį̃ gâlé ãzíla míní ajílé ũkpõ mídrį̃ sĩ 'dĩ kí ku fô!
27 Mí ũrã drĩ ãtí'bó mídrị́ Ị̀bṵrahị́mṵ̃, Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ kí ị́jọ́. Í'bã drĩ ásị́ drį̃ ũnzĩ 'bá 'dĩ 'badrị́, ũnzĩkãnã ãzíla ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ drį̃ gá ku.
28 Ị́jọ́ 'dĩ la fẽ la 'bá Mį̃sị́rį̃ drį̃ kí sĩ amṵ́ jọlé la, “Úpí icó ándrá 'bá 'dĩ kí agṵlé ãngũ ĩ'diní azį̣lé ĩ'baní rĩ gá ku, agṵ kí ṵ'dị́lé kõtórõ agâlé la ĩ'di 'bã kí ngṵ̃jó ũnzí rĩ sĩ.”
29 Wó ị́jọ́ mgbã sĩ 'bá 'dĩ kí 'bá mídrį̃ kî, míní ũpẽlé adrujó mí ãni la rú, ãzíla míní unzelé ũkpõ mídrị́ ãmbógó rĩ sĩ Mį̃sị́rį̃ gâlé, ãzíla míní ajílé drị́ mídrį̃ 'bã ũkpó sĩ rĩ kî.’

10

Mṵ́sã a'ị́ ãzị́táŋá kí ú'dí ru

1 “'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Mí upa írã 'bara-'bara į̃rį̃ ándrá drį̃drį̃ 'dã kî áni, ãzíla mí atṵ́ má rṵ́ 'bé sị́ gá 'dõlé. Mí idé vâ Sãndṵ́kṵ̃ tị icíma drį̃ báwũ sĩ sĩ kí 'bãjó.
2 Ma mṵ ị́jọ́ ándrá mání sĩlé drį̃drį̃ írã 'bara-'bara į̃rį̃ míní andilé rá 'dã kí drį̃ gá rĩ kí vúŋá sĩlé írã 'bara-'bara į̃rį̃ míní upalé 'dĩ kí drį̃ gá. Mi dó sĩ kí 'bã Sãndṵ́kṵ̃ tị icíma drį̃ agá.’
3 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Má idé Sãndṵ́kṵ̃ tị icíma drį̃ báwũ 'bọ́kọ́lọ̃ drį̃ sĩ ãzíla má upa írã 'bara-'bara į̃rį̃ cécé ándrá drį̃drį̃ 'dã kî áni, ãzíla á'dṵ kí áma drị́ gá trũ tṵjó kî trũ 'bé sị́ gâlé.
4 Úpí sĩ írã 'bara-'bara į̃rį̃ 'dã kí drį̃ gá ị́jọ́ ándrá sĩlé drį̃drį̃ 'dã kí vúŋá, ãzị́táŋá mṵdrị́ ĩ'diní azį̣lé ĩminí angájó ãcí agâlé ṵ́'dṵ́ ándrá ĩminí ĩmi trajó 'bé pá gá 'dãá rĩ sĩ rĩ kî. Úpí fẽ írã 'bara-'bara į̃rį̃ 'dã kí mádrị́.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá má uja dó sĩ ma asị́lé vṵ̃rṵ́ 'bé sị́ gâlé, á'bã írã 'bara-'bara į̃rį̃ 'da kí Sãndṵ́kṵ̃ tị icíma drị́ mání idélé rĩ agá cécé Úpí 'bã ãzị́táŋá la fẽjó mání rĩ áni ãzíla írã 'bara-'bara į̃rį̃ 'da kí drĩ ãndrũ kpere ala gá 'dã.”
6 ('Bá Ị̀sị̀rayị́lį̃ drį̃ angá kí kídí 'bá Jãkánĩ drį̃ 'badrį̃ gâ sĩ mṵjó Mõsérã gá. Ãrọ́nį̃ drã dó Mõsérã gá, 'bá į̃sį̃ kí dó ĩ'di 'dãá ãzíla ngọ́pį̃ į̃lį̃yázã acá dó ĩ'di kẽjị́ gá átáló ru nĩ.
7 Angájó 'dãá, mṵ kí dó Gũdĩgódã gá, ãzíla mṵ kí drį̃ gá Yõtĩbátĩyã gá ãngũ wọ́rǫ̃ŋá ru į̃yị́ trũ la kí agá.
8 Sáwã 'dã sĩ Úpí pẽ sṵ́rṵ́ Lẹ́vį̃ drį̃ kí ndú sĩ Sãndṵ́kṵ̃ Úpí Ãdróŋá drị́ tị icíma drį̃ ujíjó, sĩ ãzị́ ngajó ĩ'diní ãtalo rú ãzíla sṵ̃sṵ́ wijó 'bá 'baní ĩ'di rṵ́ sĩ. 'Dĩ ãzị́ ĩ'ba kí ngalé kpere ãndrũ rĩ 'i.
9 Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ sṵ́rṵ́ Lẹ́vį̃ drį̃ 'baní ãngũ fẽjó ádrị́pịka kí agá 'dâ ku 'dĩ. Kí ãzãkoma ĩ'badrį̃ kí ị̀sṵ́ ãzị́ átáló drị́ ĩ'bã kí ngalé Úpí ní rĩ tị gá cécé Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'bã azį̣lé rĩ áni.)
10 Mṵ́sã mṵ ị́jọ́ jọŋá trũ drį̃ gá jọ, “Mání u'ájó 'bé sị́ gâlé ṵ́'dṵ́ kãlị́ sṵ ãzíla ị́nị́ kãlị́ sṵ mání ándrá idélé drį̃drį̃ rĩ áni 'dã sĩ, Úpí are ándrá ma pá alé ãlu rá ãzíla ã'ị́ vâ sĩ ĩmi į̃lį̃kį̃jó ku.

11 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ mání, ‘Ímụ ãzíla íce 'bá 'dĩ kí drḭ̃ sĩ mụjó
fijó ãngũ mání ũyõ najó ma fẽ la ĩmĩ áyḭ́pḭka 'baní rĩ 'dụjó ĩ'bã ãni la rú.’
”

Ãdróŋá lẽjó ãzíla ĩ'di tḭ arejó

12 Mụ́sã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “'dĩ ú'dî'da ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã lẽlé mídrḭ́ rĩ
'i, mí ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i ãzíla mí ũbĩ ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ̃ kí vú pírí, ílẽ ĩ'di,
ínga ãzḭ́ ĩ'diní ásḭ́ pírí sĩ,
13 ãzíla ímba ãzḭ́táŋá Úpí drḭ́ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã, ḭ́jọ́ kí dó sĩ
adru míní múké.
14 “Ãko pírí kí Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ãni, ãko pírí 'bṵ̃ agá táni 'bṵ̃ wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́
'dã agá rĩ kí, ãzíla ṵ̃nọ́kṵ̃ vâ ĩ'di ãni ãko ala gá rĩ kí abe pírí.
15 Wó lẽtáŋá Úpí drḭ́ mí áyḭ́pḭka 'baní rĩ ándrá ũkpó ru, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ pẽ dó
mi sṵ́rṵ́ pírí kí drḭ̃lḭ́ gá ãzíla mi drĩ kpere ãndrũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé rĩ 'i.
16 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ mí ĩtãrã ími ásḭ́ i'dójó ú'dî'da lẽ mí are Úpí tḭ ãzíla mí a'be
drḭ̃ ũnzĩ cã.
17 Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ ĩ'di Ãdróŋá ãdroŋa kí drḭ̃lḭ́ gá rĩ 'i, Úpí ũpi kí drḭ̃lḭ́
gá rĩ 'i, Ãdróŋá ãmbógó ũkpó 'dḭ́pḭ 'i, ãzíla Ãdróŋá ṵ̃rḭ̃lé ṵ̃rḭ̃ ṵ̃rḭ̃ rĩ 'i. Uya
'bá ku ãzíla ã'ḭ̃ ru mḭf̃ḭ salé málĩ sĩ ku.
18 Ĩ'di ḭ́jọ́ ĩmvú 'badrḭ́ ãwṵ́zḭ́ kí abe rĩ lḭ pḭrḭ-pḭrḭ, lẽ vâ ãmḭ́yọ́ŋá kí rá ãzíla
ĩ'di vâ ĩ'baní ãkónã fẽ bõngó kí abe rá.
19 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩlẽ ãmḭ́yọ́ŋá kí lẽlẽ, ã'dusĩku ĩmi ándrá vã ãmḭ́yọ́ŋá rũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃
gâlé.
20 Mí ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i, mí are tḭ la ãzíla ínga ãzḭ́ ĩ'dinî. Írụ ḭ́jọ́
ĩ'didrḭ̃ kí mgbemgbe ãzíla ína ũyõ ĩ'di rṵ́ sĩ á'dṵ̃sĩ.
21 Mí ḭcṵ́ ĩ'di rṵ́ ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i, índre ḭ́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã
idélé ãmbógó ṵ̃sṵ̃táŋá ru míní 'dã kí ími mḭf̃ḭ sĩ rá.
22 Mî áyḭ́pḭka mụ kí ándrá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé, kí ándrá lú 'bá kãlḭ́ ázḭ̃rḭ̃. Wó
ú'dî'da Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ fẽ dó míní kpḛ̃lé ũ'bí ru cécé lẽlẽgó 'bṵ̃ gá rĩ kî
áni.”

11

Ãmbõgõ Úpí drḭ̃

1 Mụ́sã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'i, mí ũbĩ ḭ́jọ́ ĩ'diní azḭlé rĩ kí
vú, ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ̃ kí abe pírí sáwã pírí sĩ.
2 Ãndrũ ĩmi igá drĩ ḭ́jọ́ ĩminí ndrelé ãzíla amálé Úpí 'bã drḭ̃ gá ḭ́jọ́ ĩ'di
'bã ĩmi cojó ímbátáŋá ru rĩ drḭ̃ 'i. Anzḭ ĩmidrḭ̃ ndre kí ándrá ḭ́jọ́ 'dĩ kí ku,
ĩ'di ándrá ĩmi ãmgbã rĩ 'i. Ĩndre ãmbõgõ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ rá, ũkpõ
ãmbógó ĩ'didrḭ̃,
3 ãzíla tálí ĩ'didrḭ̃ kî abe. Ĩndre ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé úpí Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá rĩ rṵ́ rĩ kí
rá ãzíla sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ̃ agá pírí.
4 Índre ándrá ũkpõ Úpí 'bã sĩ ãsĩkárĩ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ drḭ̃ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó pírí rĩ rá, fãrásĩ
ĩ'didrḭ́ ã'dḭ́ drḭ̃ kí ãzíla gárĩ ã'dḭ́ drḭ̃ kí abe, ḭmvṵ́ kí Mĩrĩ Ika rĩ agá ĩ'baní 'bá
Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí vú bĩ agá.
5 Anzḭ mídrḭ̃ ndre kí ándrá ḭ́jọ́ Úpí 'bã idélé míní ãngũ kõtórõ rú rĩ agá
'dĩ sĩ mí afí drĩ ãngũ 'dĩ agá 'dâ ku rú rĩ kí ku,
6 ãzíla mí igá drĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá idélé Dãtánĩ rṵ́ ãzíla Ãbḭ̃rámṵ̃ rṵ́,
Ḭ̃lḭ̃yábṵ̃ ínátḭ Rṵ́bḛ̃nḭ̃ drḭ̃ agá rĩ 'bã anzḭ kí abe rĩ drḭ̃ gá. Vũ nzḭ̃ ándrá ru

tḭ mmgbọ 'bá kí mḭfḭ̃ gâ sĩ ãzíla uti 'bá kí, lḭcọ́, hémã, ãti'bo ãzíla ãko pírí ĩ'badrḭ̃ ídri rĩ kí abe 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá pírí.

7 Wó ími ãmgbã rĩ ndre ándrá ḭ́jọ́ pírí ãmbogo-ãmbogo rú Úpí 'bã idélé ími drḭ̃ gâ sĩ rĩ kí rá.”

Sṵ̃sṵ́ wijó ãngũ azḭlé rĩ drḭ̃ gá rĩ

8 Mṵ́sã jọ anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋá máni fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí vú pírí. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩmi dó sĩ icó Ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ ĩminí mṵjó ala gá 'dĩ 'dṵjó ĩmĩni la rú.

9 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ ándrá Úpí 'bã ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyḭ́pḭka 'baní anzḭ ĩmidrḭ̃ mṵlé tḭlé drḭ̃lḭ̃ gâlé rĩ abe rĩ gá ílí ãzo rú.

10 Ãngũ ĩminí mṵlé 'dṵlé 'dĩ adru cécé ãngũ Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gá ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá drḭ̃drḭ̃ rĩ áni ku. Ĩmi ándrá ala gá 'dãá ũri kpḭ̃, ĩmi ãzḭ́ ũkpó la nga agá sĩ ḭ̃yḭ́ ũsũjó ãkónã ĩmidrḭ̃ kí drḭ̃ gá.

11 Wó ãngũ ĩminí Ḭ̃yḭ́ Yõrĩdánĩ zajó sĩ fijó ala gâlé 'dĩ ĩ'di ãngũ 'bé ru ãzíla á'bṵ 'a rú la, ãngũ 'dã ĩ'di uzogó 'bṵ̃ gá rĩ 'bã sĩ 'dḭjó drḭ̃ la gá nĩ la.

12 Ãngũ 'dĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã tã mbalé ãzíla andre tẽlé ílí 'bã i'dóŋá gá kpere ílí 'bã ãsḭ̃ŋá gá nĩ rĩ.

13 “Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ãzḭ́táŋá ãndrũ máni fẽlé ĩminí 'dĩ kí tã mba ã'ḭ́táŋá sĩ vâ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ lẽjó ãzíla ãzḭ́ ngajó ĩ'diní ĩmi ásḭ́ pírí sĩ ãzíla ĩmi ídri pírí sĩ,

14 'dã 'bã ũngúkú gá ma uzogó fẽ 'dḭlé áyi 'bã i'dóŋá gá ãzíla áyi 'bã ukóŋá gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãná, wáyĩnĩ ãzíla ãdu kí dó sĩ adru ĩminí cí.

15 Ma dó ásé kí fẽ dṵlé ãnãkpá ĩmidrḭ̃ 'baní ĩrí ru ãzíla ĩmi adru ãkónã pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ.

16 “Ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ, jõ íni ku ála ĩmi ulé sĩ ĩmi sejó ãmvé sĩ mṵjó ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó sĩ ãzḭ́ ngajó ĩ'banî.

17 Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá, Úpí la u'á ĩminí ũmbã sĩ. Ĩ'di dó sĩ uzogó tḭ umbé 'bṵ̃ gâlé cí, ãngũ la adru ã'í ru ãzíla ũri icó kí dó sĩ zolé ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ĩmi dó ũdrã 'dãá rá, drĩ táni adru ãngũ múké ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ 'i tí.

18 “Ĩmba ḭ́jọ́ mádrḭ̃ 'dĩ kí tã ĩmi asḭ́ gá ãzíla ĩmi úŋmĩ gá; ĩmi úmbé kí ícétáŋá ru ĩmi drḭ́ gá ãzíla ĩsṵ̃ kí ĩmi androko gá sĩ ĩmi igájó.

19 Ĩmi imbá kí anzḭ ĩmidrḭ̃ 'banî, ĩnze ḭ́jọ́ ĩ'baní kí drḭ̃ gá sáwã ĩminí rijó ĩmidrḭ́ lḭcọ́ agá rĩ gá ãzíla ĩminí mṵ agá gḭ̃rḭ̃ gâ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ĩminí ĩmi la agá mgbọ́lọ́ drḭ̃ gá ãzíla ĩminí angá agá ṵrṵgá.

20 Ísĩ kí báwũ kḭ̃jḭ́tḭ gá jó mídrḭ̃ drḭ̃ ṵrṵ'bá gá ãzíla kḭ̃jḭ́tḭ sĩ afíjó lḭcọ́ gá rĩ ṵrṵ'bá gá.

21 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi anzḭ ĩmidrḭ̃ abe ĩmi dó sĩ u'á ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ ílí ãzo rú, Úpí 'bã ándrá ũyõ la najó 'i fẽ la ĩmi áyḭ́pḭka 'baní rĩ áni. Ĩmi mṵ u'álé ãngũ drḭ̃ gá 'dâ jã 'dâ.

22 “Ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ sĩ ãzḭ́táŋá máni fẽlé ĩminí 'dĩ kí tãmbajó pírí, ĩmi dó sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ lẽ sĩ acḭjó gḭ̃rḭ̃ ĩ'didrḭ̃ kí agá pírí ãzíla sĩ ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ kí rṵjó mgbe-mgbe.

23 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí la dó sṵ́rṵ́ pírí ĩmi drḭ̃lḭ̃ gá 'dĩ kí dro rá, ãzíla ĩmi dó sṵ́rṵ́ ãmbõgõ sĩ ãzíla ũkpõ sĩ ĩmi ndẽlépi rá 'dĩ kí 'bã ãngũ kí 'dṵ ĩmi ãni la rú.

24 Ãngũ pírí ĩminí sĩ pá tḭjó ala gá 'bo rĩ kí adru ĩmĩni. Ãngũ ĩmidrḭ̃ la
ru ḭ̃drḭ̃ angájó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá kpere Lébãnõnĩ gá, ãzíla angájó ḭ̃yḭ̃
Ũfũrátĩ gá kpere Mĩrĩ Mẽdĩtẽránĩyãnĩ 'bã wókõ ḭ̃tṵ̃ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
25 Ãngũ ĩminí sĩ mụjó rĩ gá, Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ la fẽ la 'bá ĩmi drḭ̃lḛ́ gá
'dĩ kí idé ĩmi sĩ ṹrḭ̃ sĩ, cécé ĩ'di 'bã azḭlé rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí icólépi ĩmi drḭ̃
atrḭlépi la la adru 'dá yụ.
26 "Ĩndre drĩ, ãndrũ áfẽ ĩminí ḭjọ́ pẽjó drḭ̃lḛ́ba kí drĩdríŋĩ gá áwãtáŋá be.
27 Ãndrũ ĩdrĩ ãzḭtáŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã fẽlé ĩminí rĩ kí tã mba rá,
ĩmi adru drḭ̃lḛ́ba rú.
28 Wó ĩdrĩ ãzḭtáŋá Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ kí gã úmgbé sĩ ru ujajó ãdroŋa
ĩminí nḭ̃lé ku la kí ḭ̃nzḭ̃jó, ĩ'di adru ĩminí áwãtáŋá ru.
29 Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ ími agụ ãngũ míní mụjó fijó ala gá míní mụlé
'dụlé mî ãni la rú rĩ gá 'bo, lẽ mí ũlũ ḭjọ́ drḭ̃lḛ́ba drḭ̃ 'Bé Gḛ̃rḭ̃zḭ́mṹ drḭ̃ gá
ãzíla ḭjọ́ áwãtáŋá drḭ̃ 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ gá.
30 Ĩminí nḭ̃lé 'bo rĩ áni, 'bé ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí Mĩrĩ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ 'á 'dã sĩ rĩ gá
gḛ̃rḭ̃ mụjó ãngũ ḭ̃tṹ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá, ãni rú ãngũ mḭ̃rḭ̃ ru Mõréyã drḭ̃
gá, 'dĩ ãngũ 'bá Kãnánĩ gá rĩ 'bã kí sĩ u'ájó Ãrábã gá ãni rú Gḭ̃lḭ̃gálḭ̃ gá rĩ 'i.
31 Ĩmi dó ãni rú mụ Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zalé sĩ fijó ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã
fẽlé ĩminí, ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá. Ĩdrĩ 'dụ la sĩ rijó ala gá 'bo,
32 ĩmi adru mḭfḭ̃ trũ sĩ ndrejó la ḭjọ́ ãzḭtáŋá ru mání 'bãlé ãndrũ ĩmi drḭ̃lḛ́
gá 'dĩ kí ĩmĩ ũbĩ kí vú rá."

12

Ãngũ sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ ãlu

1 Mṹsã jọ anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, "'dĩ kí ḭjọ́ azḭlé ãzḭtáŋá ru rĩ kî; ĩmi adru
mḭfḭ̃ trũ sĩ kí vú ũbḭ̃jó ṹ'dṹ ĩminí u'ájó ãngũ Úpí Ãdróŋá mí átḛ́pḭka 'badrḭ̃
'bã fẽlé mî ãni la rú rĩ agá 'dãá rĩ kí gá pírí.
2 Ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé rĩ gá, ĩmi andi ãngũ 'bá 'dã 'bã kí sĩ ãzḭ ngajó
ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ 'baní ãzíla sĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó 'bé ãzo ãzíla 'bé were rĩ kí drḭ̃ gâ sĩ
ãzíla ife kḭ̃dḭ̃ rĩ kí ḭ̃ndṹ gâ sĩ rĩ kí pírí.
3 Ĩmi andi ãlĩtárĩ ĩ'bã kí sḭlé 'dĩ kí rá, írã ĩ'bã kí 'bãlé ndú ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ 'dĩ
kí ĩmi aco kí kpékpé, ĩmi aga ḭ́dḭ́ŋá ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãsérã rĩ drḭ̃ kí
vṹrṹ, ĩmi ivé kí ãcí sĩ, ĩmi aga í'dá ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ 'badrḭ̃ kí rá ãzíla ĩmi ḭnḭ́
ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí rṹ ãngũ 'dĩ kí agá 'dâ rá.
4 "Ĩmi ḭ̃nzḭ̃ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'i gḛ̃rḭ̃ ĩ'badrḭ́ ĩ'baní ãdroŋa ĩ'badrḭ̃ kí ḭ̃nzḭ̃jó
rĩ kí sĩ ku.
5 Wó ĩndrṹ ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã mụlé pẽlé ãlu ínátḭ pírí ĩmidrḭ̃
kí agá 'dâ sĩ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó ala gá rĩ 'i. Ãngũ 'dã gâlé lẽ ĩmụ rá;
6 'dãá ĩmi ají ídétáŋá ĩmidrḭ́ ivélé ivê rĩ kí ídétáŋá ãzí 'dĩ kí abe, fẽtáŋá
ãlu mụdrḭ́ drḭ́ rĩ ãzíla fẽtáŋá ndú-ndú angálépi ĩmi asḭ́ gá rĩ kí, ãko ĩminí
azḭlé ĩmi kí fẽ fẽtáŋá ru cénĩ rĩ abe, ãzíla ãnãkpá mvaka kãjãní ĩmidrḭ́ kí
abe.
7 Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ 'bã drḭ̃lḛ́ gá 'dãá ĩmi ĩzá ĩminí ụlḭ́lé rĩ kí na 'bá ĩmidrḭ́
lḭcọ́ gá rĩ kí abe, ĩmi ãko ĩminí ãzḭ́ ngalé ĩmi drḭ́ sĩ rĩ kí na ãzíla ĩmi dó sĩ
u'á ãyĩkõ sĩ ãko pírí ĩminí nalé rĩ kí sĩ, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ wi míní
sṹsṹ 'bo.
8 "Lẽ ĩmi idé ḭjọ́ kí ãndrũ cécé ĩminí idélé 'bá ãlu-ãlu ní ũrãjó la ḭjọ́ ĩ'diní
idélé rĩ ĩ'di múké ĩ'diní rĩ áni la ku.

9 Ã'dusĩku ĩfi drĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã mụlé fẽlé ĩminí ãwítã rú, ĩminí sĩ mụjó u'ájó ala gá rĩ gá ku.

10 Wó ĩmi mụ Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zalé sĩ rijó ãngũ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'bã fẽlé ĩminí ãwítã rú rĩ gá, ĩ'di fẽ ĩmi mụ avị́lé mẹ́rọ́'bá pírí ĩmi andre gá rĩ 'badrị́ rá, ĩmi dó sĩ adru ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ.

11 Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ la mụ ãngũ pẽlé ãlu sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó, ãzíla 'dãá lẽ ĩmi ají ãko pírí máni jọlé ĩminí ĩmi ají kí rĩ kî: ídétáŋá ivélé ivê rĩ kí, ãkõ ãzí ídétáŋá ru rĩ kí abe, ãzíla fẽtáŋá ãlu mụdrị́ drị̃ ãzíla fẽtáŋá ndú ndú angálépi ĩmi ásị́ gá rĩ, ãko ĩminí ajílé fẽlé ĩmi ásị́ sĩ rĩ, fẽtáŋá cénĩ rĩ, ãzíla ãko pírí ĩminí ũyõ najó ĩmi kí fẽ Ãdróŋá ní rĩ kí abe.

12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ drĩ̃lẹ́ gá, anzị ĩmidrị̃ kí abe, ãti'bo ĩmidrị́ ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kí, 'bá Lẹ́vĩ̃ drị́ u'álépi táwũ̃nĩ̃ ĩmidrị̃ kí agá 'dĩ kî, lẽ ĩmi ũrã jõ ị́jọ́ 'bá Lẹ́vĩ̃ drị̃ 'baní ãngũ 'dáyụ rĩ 'bã ị́jọ́ ĩndĩ.

13 Ĩmi adru mịfị̃ trũ, adru ĩmi dó sĩ ãko ĩmidrị́ ídétáŋá ru rĩ kí fẽ ãngũ ĩmi ásị́ 'bã lẽlé rĩ gá la ku.

14 Ĩfẽ kí ãngũ Úpí 'bã pẽlé sụ́rụ́ ãzí ãlu la agá rĩ gá 'dãá, lẽ ị́jọ́ ãzịtáŋá ru rĩ kí ĩmba kí tã múké-múké.

15 “Wó míní drĩ̃lẹ́mmgbọ cí sĩ ãnãkpá míní lẽlé lịlẹ́ rĩ lịjó ãngũ míní sĩ u'ájó rĩ gá. Mí icó nalé la ĩyõ rú cécé Úpí Ãdróŋá mídrị́ 'bã sũ̃sụ́ la wijó míní rĩ áni rá. Drĩ táni adru ị́jọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ ãlá ru jõku ãlá ru ku tí, mí icó nalé la cécé mi 'bã rĩ lẽza ãzíla yéré 'bã ĩzá na rĩ áni rá.

16 Wó lẽ ĩna ãrí ku; ĩmi asu ĩ'di vũ gá cécé ĩ̃yị́ áni.

17 “Ãko ĩminí fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ru 'bo rĩ lẽ ĩna ĩ'di ãngũ ĩminí sĩ u'ájó rĩ kí agá ku: drĩ táni adru ãko ãkónã rú la, wáyĩnĩ, jõku ãdu Mĩ̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃, jõku ãnãkpá ĩmidrị́ lị́cọ́ gá rĩ 'bã mvaka kãjãní rĩ kî, fẽtáŋá ĩminí ị́jọ́ la azịjó Úpí ní rĩ, fẽtáŋá ị́jọ́ la sĩ angájó ĩmi ásị́ gá cénĩ rĩ ãzíla fẽtáŋá ãzí rĩ kí abe.

18 Lẽ ína fẽtáŋá 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá mídrị́ drĩ̃lẹ́ gá ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé rĩ gá anzị mídrị̃ kí abe, ãti'bo mídrị́ ãgọbị rú ãzíla ũkú ru rĩ kí abe, 'bá Lẹ́vĩ̃ rú u'álépi táwũ̃nĩ̃ mídrị̃ agá 'dĩ kí abe. Lẽ mí u'á 'dãá ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ míní idélé rĩ kí sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drĩ̃lẹ́ gá.

19 Ụ́'dụ́ míní u'ájó ãngũ mídrị̃ agá 'dãá rĩ kí agá pírí, mí adru mịfị̃ trũ, mí a'be jõ 'bá Lẹ́vĩ̃ rú la kí yã ku.

20 “Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ dó sụ́rụ́ mídrị̃ nzĩ̃ ãmbógó ru cécé ĩ'di 'bã ándrá azịjó la míní rĩ áni 'bo, mi icó ĩzá nalé ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ áni rá.

21 Ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé Rụ́ ĩ'didrị̃ 'bã adru sĩ ala gá rĩ drĩ adru álị́ mí rụ́ 'dâ, mí icó ãnãkpá Úpí 'bã fẽlé míní mídrị́ lị́cọ́ agá rĩ kí 'bã ãzí ãlu la lịlẹ́ rá, máni ũkpó la fẽjó míní rĩ áni, ãzíla mí icó dó sĩ ĩzá la nalé ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ áni táwũ̃nĩ̃ mídrị̃ agá rá.

22 Mí icó ãnãkpá ásé agá lẽza ãzíla mũcé 'dĩ kí nalé míní lẽlé rĩ áni rá. Drĩ táni adru ị́jọ́ lã'bĩ drị̃ sĩ ãlá ru jõku ãndị́ ru tí.

23 Wó lẽ ĩna ãrí ku, ã'dusĩku ãrí ĩ'di ídri, lẽ ĩna ĩzá ídri la trũ ku.

24 Lẽ ĩna ãrí ku; ĩmi asu ĩ'di vũ gá cécé ĩ̃yị́ áni.

25 Lẽ ĩna ãrí ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á múké Úpí drĩ̃lẹ́ gá anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe, ã'dusĩku ĩminí mụjó ị́jọ́ pịrị Úpí mịfị̃ gá rĩ idéjó rĩ sĩ.

26 Wó ĩmi agụ ãwã'dĩfô ĩmidrị̃ kí ãko ĩminí azịlé Úpí ní fẽtáŋá ru rĩ kí abe ãngũ ãlu ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá.

27 Ãko ídétáŋá ru rĩ kí ivé kí pírí ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ drị̃ gá ĩzá
la kí ãrí la abe. Ãrí ãko mídrị̃ ídétáŋá ru rĩ drị̃ kí, lẽ úsũ ĩ'di ãlĩtárĩ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ 'bã bụ́lụ́ gá, wó mí icó ĩzá la nalé rá.
28 Mí adru mịfị̃ trũ sĩ ãzịtáŋá mání fẽlé míní 'dĩ kí vú ũbĩjó pírí, ịjọ́ 'dĩ sĩ
ãko pírí kí dó sĩ adru míní múké anzị mídrị̃ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní jã
'dâ, ã'dusĩku mi mụ ịjọ́ múké ãzíla pịrị rĩ kí ngalé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́
gá."

Bị̃lẹ́ ĩndụ́ liŋá Ãdroŋa ndú la kí ĩnzĩjó rĩ sĩ rĩ

29 Mụ́sã mụ ịjọ́ jọŋá trũ drị̃ gá jọ, "Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la mụ sụ́rụ́ míní sĩ
ãngũ ĩ'badrị̃ 'dụjó mí ãni la rú 'dĩ 'bã 'bá kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃lé ãzíla mi dô sĩ ri ãngũ
ĩ'badrị̃ gá cí.
30 Ãdróŋá drĩ dó 'bá 'dã kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ 'bo, mí adru mịfị̃ trũ, mí ũbĩ jõ ãdroŋa
ĩ'badrị̃ kí vú ku, ã'dusĩku 'dĩ la adru ịjọ́ ũnzí la. Lẽ índrụ̃ 'bá 'dã kí ándrá
ãdroŋa ĩ'badrị̃ 'baní ãzị̃ nga íngoní ru yã rĩ gá ku, ịjọ́ 'dĩ la ími fẽ ãdroŋa
ĩ'badrị̃ kí ĩnzĩ̃lé.
31 Mí ĩnzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ cécé ĩ'bã kí ãdroŋa ĩ'badrị̃ kí ĩnzĩ̃lé rĩ áni
ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãdroŋa ĩ'badrị̃ kí ĩnzĩ̃ agá, kí ịjọ́ ũnzí Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'bã ngũ̃lé ũnzí 'dĩ kí idé. Kí vâ anzị ĩ'badrị̃ kí ivé ãcí sĩ ídétáŋá ru ãlĩtárĩ
ĩ'badrị̃ kí drị̃ gá ãdroŋa ĩ'badrị̃ 'banî.
32 "Ĩmi idé ịjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí pírí; ĩmi ũ'bã ãzí la kí drị̃ la gá ku
jõku ĩnze ãzíla kí ala gá 'dâ ãmvé ku."

13

Mí ĩnzĩ̃ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ku

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlị̃ ní, "'Bá ãzí nábĩ̃ rú la jõku bá ãzí urobí ífí icélépi la
drĩ ãfũ ími agá 'dâ ịjọ́ ícétáŋá ru jõku ụ̃sụ̃táŋá ru la kí icéjó,
2 ịjọ́ ícétáŋá ru jõku ụ̃sụ̃táŋá ru ĩ'diní ịjọ́ icéjó drị̃ la gá rĩ drĩ kí táni ru
idé rá, ãzíla drĩ jọ la, ãbĩ kí ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú 'dĩ kí vú ãdroŋa míní nị̃lé
ku 'dĩ kî ãzíla ãma ĩnzĩ̃ kí kî ãzíla ãnga kí ãzị̃ ĩ'baní,
3 lẽ mí are nábĩ̃ jõku 'bá urobí ífí icélépi 'dã 'bã ịjọ́ ku. Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃
la ĩmi ụ̃'bĩ̃ sĩ nĩ̃jó la ĩlẽ 'i ĩmi ásị́ pírí sĩ yã jõku ĩmi ídri pírí sĩ yã rĩ.
4 Ĩ'di Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i, lẽ ĩmi ũbĩ ĩ'di vú ãzíla ĩmi ĩnzĩ̃ ĩ'di áyụ; ĩmi
ũbĩ ãzíla ĩmba ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí tã; ĩnga ãzị̃ ĩ'diní ãzíla ĩmi ĩ̃bĩ ĩmi ĩ'di rụ́.
5 Wó lẽ ú'dị Nábĩ̃ ĩnzõ rú jõku 'bá urobí ífí icélépi ĩnzõ rú rĩ rá, ã'dusĩku
ĩ'di 'bã lẽjó ĩmi ujajó sĩ mvujó Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ ándrá ĩmi ajílépi angájó
Mịsịrị̃ gâlé ãzíla ĩmi anzélépi ãngũ ándrá ĩminí sĩ adrujó ãtí'bó ru rĩ rụ́ rá
rĩ sĩ. 'Bá 'dĩ áni 'dĩ ĩ'di 'bá ũnzí la, lẽ ími drị̃ selé bụ́lụ́ gá sĩ ãzịtáŋá Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ kí gãjó úmgbé, lẽ ú'dị ĩ'di rá, gẹ̃rị̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ
ịjọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rá.
6 "Ícétáŋá sĩ mí ádrịpị jõku mî ngọ́pị jõku mî ĩzẹ́pị, jõku ũkú mídrị̃ míní
lẽlé rĩ, jõku mî wọ̃rị̃ ãníyágágá la drĩ ími ũcĩ ũní-ũní ru, drĩ jọ la, 'Lẽ ãmụ
kí ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú la kí ĩnzĩ̃lé sĩ ãzị̃ ngajó ĩ'baní' (ãdroŋa ĩmi jõku ĩmĩ
áyịpịka 'bã kí jõ drĩ nị̃lé ku la.
7 Icó kí ĩminí ígátáŋá fẽlé jọjó la ĩmi ĩnzĩ̃ ãdroŋa 'bá u'álépi ĩmi andre
gá ãni rú jõku 'bá angálépi álị́ ãngũ tị 'bã ãsị̃ agá rĩ 'badrị̃ kî).
8 Wó ĩmi ã'ị̃ jõ ịjọ́ ĩ'baní jọlé rĩ kí ku jõku ĩmi are kí tị ku, ĩmi i'da ĩ'baní
ásị́ ĩgbẹ̃ ku ãzíla ĩmba kí tã ku.

9 Ĩmi ụ'dị kí rá, ĩmi adru 'bá drĩdrĩ kí u'bélépi írã sĩ rĩ, ãzíla 'bá pírí 'bã nga kí kí u'bélé.
10 Ĩmi u'bé ĩ'di írã sĩ káyĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽjó ĩmi drĩ sejó bụ́lụ́ gá Úpí Ãdróŋá mídrị rụ́ 'dâ ãmvé rĩ sĩ, 'dĩ Ãdróŋá ĩmi ajílépi angájó Mĩsịrĩ gâlé ãngũ ándrá ĩminí sĩ adrujó ala gá ãtí'bó ru rĩ gá rĩ 'i.
11 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí Ịsịrayịlĩ drị kí dó sĩ are la ãzíla kí dó sĩ idé ụ̃rĩ sĩ, ãzíla 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá la icó dó sĩ ịjọ́ ũnzí idélé ku.
12 “Sáwã míní u'ájó táwụ̃nĩ Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã fẽlé míní rĩ kí agá rĩ sĩ, mí icó arelé la,
13 'bá ãzí ũnzĩkãnã idélépi la ãfũ kí ĩmĩ drĩdríŋĩ gá anzị Bĩlĩyálĩ drị kí agá 'dĩ ãzíla ce kí 'bá ĩmidrị kí drĩ ũnzí, ĩ'baní jọjó la, ‘Lẽ ãmụ kí ãdroŋa ãzí kí ĩnzĩlé’ ãzíla ãzị ngalé ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú ĩminí jõ drĩ nĩlé ku la 'baní rĩ sĩ.
14 Ídrĩ kõyõkõyõ ãzí are rá, mí ifí ịjọ́ la ĩndụ́ múké-múké, ãzíla ídrĩ ịsụ́ la ịjọ́ ũnzí 'dĩ nga kí ru rá ãndá-ãndá ru yã áni,
15 lẽ mí ĩlĩkĩ 'bá táwụ̃nĩ 'dã agá 'dãá rĩ kí pírí rá málĩ ĩ'badrị ãnãkpá ru rĩ kí abe.
16 Mí atrá ãko ĩ'badrị 'bã ịmbị ãzí acelépi rĩ kí pírí ũdrõlé ãngũ ãlu gá táwụ̃nĩ 'bã ágágá. Mí ivé dó táwụ̃nĩ 'dã 'i ãko la ala gá rĩ kí abe pírí ídétáŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrị nî. Â'be ĩ'di ĩsá ru, ãngũ 'bã fi ndrú jã 'dâ ãzíla úsị jõ ĩ'di ĩdị ku.
17 Ímba jõ ãko ãzí lẽlé ívé kí rá 'dĩ kí tã ãluŋá la míní ku, ãzíla Úpí la dó sĩ ru ásị uja adrã ĩ'didrị agá, ĩ'di dó sĩ míní ásị ĩgbẹ̃ ĩ'didrị i'da, ãzíla ĩ'di dó sĩ fẽ la mi kpẹ̃ wẽwẽ rú ándrá ĩ'dĩ 'bã ũyõ la najó mî áyịpịka 'baní rĩ áni,
18 ídrĩ ãzịtáŋá ĩ'didrị mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú ũbĩ pírí rá ãzíla ídrĩ ịjọ́ múké rĩ kí idé Úpí Ãdróŋá mídrị drĩlẹ́ gá rá, ífí la mí are Úpí Ãdróŋá mídrị 'bã tị rá.”

14

Gbíyã drã awájó rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'baní, “Ĩdrĩ awá 'bá drãlépi 'bo rĩ sĩ, ĩmi ụlị jõ ĩmi ku jõku ĩfa jõ ĩmi drĩ'bị tandala rú cécé 'bá ãzí 'bã kí falé rĩ áni ku ã'dusĩku ĩmi anzị Úpí Ãdróŋá ĩmidrị ãni.
2 Mi 'bá ãlá Úpí Ãdróŋá mídrị ãni ĩ'di 'bã pẽlé ndú ĩ'dĩ 'bã 'bá ru angájó 'bá ãzí ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ 'dĩ kí agá rĩ 'i.”

Ãnãkpá icólé nalé rá rĩ kí

3 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayịlĩ drị 'baní, “Lẽ ĩna jõ ãko ãzí Ãdróŋá 'bã ugalé úmgbé 'dĩ kí ku.
4 Ĩmi icó rá la ãnãkpá ãzí 'dĩ kí 'bã ĩsélé ãzí nalé áyụ: tị, kãbĩlõ, ĩndrị kí abe,
5 Yéré, ũdrụ́, Ãbụ́rĩ, Lẽza, Ká'bó ãzíla ĩndẹ́rẹŋá kí abe.
6 Ãnãkpá ĩsélé kụ́rũbẹ́ la 'bã kí sĩ ru awajó ĩrĩ ĩrĩ ãzíla vâ ĩrí 'a amvilépi amvi-amvĩ rĩ kî.
7 Wó ãnãkpá ĩrí amvilépi ku kụ́rũbẹ́ la kí sĩ ru awajó ku 'dĩ kí ĩna kí ku: Ngãmíyã, Ĩtógóŋá ãzíla kílẽ. Lẽ ĩlã kí ãko ãlã kóru la rú, drĩ kí táni ĩrí 'a amvi rá tí kụ́rũbẹ́ la 'bã kí ru awajó ĩrĩ ku rĩ sĩ, kí ãlã kóru.
8 Lẽ ĩna ĩzõgó ĩzá ku jõku ĩmi aló ĩzá la ku. Kí ãlã kóru kí táni kụ́rũbẹ́ trũ ĩrĩ ĩrĩ rá tí, amvi kí ĩrí 'a ku.

9 “Ãko ídri trũ ĩyị̃ agá 'dĩ kí agá, ĩminí icólé nalé rá rĩ kí ị̃'bị̃ ụ́pụ́pị̃ abe vâ 'bíko falé fã-fã rĩ kí.
10 Wó ãko ĩyị̃ agá ụ́pụ́pị̃ kóru ãzíla 'bíko kóru 'dĩ kí úna kí ku, kí ãlã kóru.
11 “Ĩmi icó ãriŋa ãlá rĩ kí nalé rá.
12-18 Wó ãriŋa nalé ku rĩ kí ũví la kí 'dĩ: yụ́kụ́, lụ́ŋụ́'dũ̃, íŋmáŋá, kõ̃tụ́rõ̃, kõ̃ŋá, ũ̃gbụ́lụ́kụ, ũ̃wṍlọ, Núgúnúke, kúrúke, kálụ́wẹ, mórõkõkõ, ũ̃kõ̃ndõ̃, yũ̃gṹ, ã'banaka ãzíla 'bị̃'bị̃ŋá kí abe.
19 “Ãko ụ́pụ́pị̃ trũ ungalépi nzénzéŋá kí áni 'dĩ kí, úna kí ku, kí ãlã kóru.
20 Wó ãko ungalépi ụ́pụ́pị̃ trũ cécé úna, ísé ãzíla úmbí kí áni 'dĩ kí ãko ãlá la kî, ĩmi icó kí nalé rá.
21 “Lẽ ína ãnãkpá drãlépi cénĩ rĩ ku. Mí icó ĩ'di fẽlé 'bá ãmị̃yọ́ŋá ru ími andre gá rĩ 'baní nalé rá, jõku mí icó ĩ'di ị̃tũ̃ndãlé ĩ'baní rá. Wó mi 'bá ãlá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ãni la.
“Lẽ mí a'dí ị̃ndrị̃ mváŋá ĩzá ãndrẽ 'bã lé sĩ ku.”

Ãzị̃tãŋá ãko 'bã wókõ ãlu mụdrị̃ drị̃ fẽjó rĩ

22 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ĩmba ãko ĩmidrị̃ ámvụ́ agá ãfũlépi rĩ kí 'bã ĩsélé ãlu mụdrị̃ drị̃ rĩ kí tã bụ́lụ́ gá ílí ãlu-ãlu sĩ.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá ímụ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé míní sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gá ãngũ ãlu gá sĩ ãkónã ĩsélé ãlu mụdrị̃ drị̃ kí najó ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'dãá, ãná, wáyĩnĩ ú'dí rĩ, ãdu Mị̃zẽ̃yị́tũ̃ drị̃, ãnãkpá kãjãní rĩ kí ãzíla tị̃ kí kãbĩlõ abe, mí idé ị́jọ́ 'dĩ 'i ãrútãŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní sáwã pírí sĩ.
24 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ míní sũ̃sụ́ wi ãko mídrị̃ kí drị̃ gá rá, ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ drĩ adru lị́cọ́ mídrị̃ be álị́-álị́ ru sĩ míní ãlu mụdrị̃ mídrị̃ kí agụjó ku yã áni,
25 lẽ mí ị̃tũ̃ndã kí rá ãzíla í'dụ séndẽ la kí ími drị̃ gá agụlé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gâlé.
26 Mí ayú séndẽ la sĩ ãko ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ kí ĩgbãjó jõnõ tị̃ yã, kãbĩlõ yã, wáyĩnĩ yã, ãko mvụlé mvụ-mvũ̃ ũká la yã, jõku ãko cí ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ kî. Ína ãko 'dĩ kí 'bá mídrị̃ lị́cọ́ gá rĩ kí abe Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá ãzíla mí u'á dó sĩ ãyĩkõ sĩ.
27 Ĩnde jõ 'Bá Lẹ́vị̃ rú u'álépi ĩmidrị̃ táwũ̃nị̃ agá rĩ kí ĩ'bã kí adrujó kápa kóru rĩ sĩ ku.
28 “Drĩ ca ílí na 'bã ukóŋá gá, ĩmi ájí ãkónã ĩmidrị̃ ãlu mụdrị̃ drị̃ kí pírí tã mbalé táwũ̃nị̃ ĩmidrị̃ kí agá.
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá Lẹ́vị̃ rú u'álépi táwũ̃nị̃ mídrị̃ agá kápa kóru, 'bá ãmị̃yọ́ŋá ru, ĩmvú ru, ãzíla ãwụzị kí abe, kí dó sĩ amụ́ ãko 'dĩ kí nalé sĩ agajó ãzíla ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la dó sĩ míní sũ̃sụ́ wi ãzị́ pírí míní ngalé drị̃ sĩ rĩ kí drị̃ gá.”

15

Ílí Dẹ́nõ̃ kí ulị̃jó rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní, “Ílí ázị̃rị̃ 'bã ukóŋá gá ĩlị́ dẹ́nõ̃ 'bá ãzí 'bã nalé ĩmidrị̃ rĩ kí rá.
2 Gẽ̃rị̃ la idéjó la rĩ gápi 'dĩ. 'Bá séndẽ fẽlépi dẹ́nõ̃ rú ádrị̃pị̃ Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ nî rĩ lẽ 'bã lị́ dẹ́nõ̃ 'dã rá, lẽ 'bã a'ị́ dẹ́nõ̃ 'dã ị̃dị́ ku, ã'dusĩku Úpí fẽ ãzị̃tãŋá dẹ́nõ̃ 'dã kí lịjó rĩ nĩ.
3 Mí icó dẹ́nõ̃ mídrị̃ a'ị́lé 'bá ãmị̃yọ́ŋá ru rĩ drị̃ rá, wó adru 'bá mídrị̃ Ịsịrayị́lị̃ ru rĩ drị̃ ku.

4 “'Bá ãzí icó adrulé lẽmẽrí ru ĩmi agá 'dâ ku ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃
la mụ míní sũsụ́ wilé ãngũ ĩ'di 'bã mụlé fẽlé míní ãwítã rú rĩ gá.
5 Ídrĩ ãzị́táŋá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị́ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba
ãzíla ĩ'di tị are rá rĩ gá.
6 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní sũsụ́ wi cécé ĩ'di 'bã ị́jọ́ la azijó míní 'bo rĩ
áni. Mi séndẽ fẽ sụ́rụ́ ũ'bí 'baní dẹ́nõ rú, wó mí icó séndẽ a'ị́lé sụ́rụ́ ãzí
drị́ ku, mi adru úpí ru 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá, wó sụ́rụ́ ãzí icó kí adrulé úpí ru ími
drĩ̃lẹ́ gá ku.
7 “Mí ádrị́pịka Ịsịrayị́lĩ̃ rú la drĩ kí adru lẽmẽrí ru táwũ̃nĩ̃ ãngũ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé fẽlé míní rĩ kí agá, ími ásị́ 'bã mbajõ jõku íbĩ jõ ími
mịfĩ̃ 'bá mídrị́ Ịsịrayị́lĩ̃ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó cí ku.
8 Kẽjị́ la gá ĩ̃nzĩ̃ ĩmidrị̃ mmgbọ rú sĩ kí ãzã kojó ĩsá ru ãko ĩ'baní lẽlé rĩ
kí fẽjó.
9 Ĩmi adru mịfĩ̃ trũ, lẽ ĩgã jõ 'bá 'dĩ 'baní dẹ́nõ fẽlé ku, ĩminí nĩ̃jó la ála
mụ dẹ́nõ kí lị́lẹ́ ãni rú ílí ázĩ̃rĩ̃ rĩ agá rá rĩ sĩ. Lẽ ũrãtáŋá ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ
'ba fi ími ásị́ gá ku. Ídrĩ gã dẹ́nõ fẽlé ĩ'baní úmgbé, kí awá Úpí rụ́ ĩmi rụ́
sĩ, ãzíla ála ími ịsụ́ mi adru ị́jọ́ ũnzí trũ.
10 Ífẽ ĩ'baní ãko ásị́ pírí sĩ ãzíla ĩndrã kóru, ãzíla Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la
míní sũsụ́ wi ãko míní idélé rĩ kí gá ãzíla ãko míní sĩ ími drị́ tĩ̃jó kí drĩ̃ gá
rĩ kí abe pírí.
11 'Bá ãzí lẽmẽrí la kí adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ãngũ Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ agá cí ãzíla
kí ãzãkoma lẽ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ á'bã ãzị́táŋá ru ĩ̃nzĩ̃ ĩmi drị́ mmgbọ rú sĩ ĩmi
ádrị́pịka lẽmẽrí ru ãzãkoma lẽlépi rĩ kí ãzã kojó ãngũ ĩmidrị̃ agá 'dâ.”

'Bá Ãti'bo rú rĩ kí trũjó rĩ

12 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, “'Bá ũkú ru jõku ágọ́bị́ ru Ĩbũrãníyã rú
la 'bã ãzí ru ĩ̃tũ̃ndãlépi míní ãzị́ ngalépi ílí ázíyá 'bo rĩ, lẽ ĩtrũ kí ílí ázĩ̃rĩ̃ rĩ
sĩ rá.
13 Ĩdrĩ kí trũ mụjó rá, ĩ'baní mụ agá, lẽ ĩmi a'be kí mụlé drị́drị́ ru ku.
14 Ífẽ ĩ'baní kãbĩlõ, ĩ̃ndrị́, ãná ífí ãzíla wáyĩnĩ angájó ãko mídrị̃ kí agá ásị́
pírí sĩ, cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã míní sũsụ́ la wijó rĩ áni.
15 Mí ũrã drĩ ị́jọ́ míní ándrá adrujó ãtí'bó rú Mĩ̃sĩ́rĩ̃ gâlé Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'bã sĩ ími anzéjó drị́ ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ rĩ 'bã ị́jọ́, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mání míní ãzị́táŋá
'dĩ kí fẽjó ãndrũ 'dĩ.
16 “Wó ãtí'bó mídrị̃ drĩ jọ la míní, ‘Álẽ ími a'belé ku,’ ã'dusĩku lẽ mi 'i
'bá mídrị́ lị́cọ́ gá rĩ kí abe ịsụ́ vâ u'áŋá mí be rĩ múké,
17 'dã 'bã ũngúkú gá í'dụ ĩ'di agụlé kẽjị́tị́ jó mídrị̃ drị̃ agá, ísõ bị́lẹ́ la gũ̃trụ́
sĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ adru ãtí'bó mî ãni la ru jã 'dâ. Mí idé vâ ãtí'bó mídrị́ ũkú
ru rĩ ní ãlu 'dĩ 'bã áni.
18 “Ími ásị́ 'bã azá ku míní ãtí'bó mídrị̃ kí trũjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ãzị́ ĩ'baní
ngalé míní ílí ázíyá 'dã ca ãzị́ tá 'bá 'bãlé séndẽ sĩ rĩ 'bã ngalé pâlé ĩ̃rĩ̃ rĩ
'bã ãjẽ̃ tị gá rá. Ị́jọ́ pírí míní ngalé rĩ kí agá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la sũsụ́ wi
kí drị̃ gá rá ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rĩ gá.”

Ãnãkpá Kãjãní rĩ kî

19 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní, “Lẽ í'bã ãnãkpá mvaka kãjãní tị́, kãbĩlõ
ãzíla ĩ̃ndrị́ 'badrị̃ kí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní angájó kõróŋá mídrị̃ agá. Lẽ í'bã
mọ́nĩ̃gọ́ kãjãní tị́ mídrị̃ kí agá la ãzị́ ngalé ku, ãzíla lẽ úlị́ kãbĩlõ kãjãní rĩ
'bã 'bíko ku.

20 Ílí ãlu-ãlu sĩ, mi 'bá mídrị̃ lịcọ́ gá rĩ kí abe lẽ ĩna ĩzá la kí Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ drị̃lẹ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gá.
21 Ãnãkpá 'dĩ drĩ kí adru acá trũ, mịfị̃ kọ́lị, jõku ị́lụ́wẹ́ trũ yã áni, mí idé
kí ídétãŋá ru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní ku.
22 Lẽ ĩna ãnãkpá 'dĩ 'bã áni rĩ kí 'bá ĩmidrị̃ kí abe lịcọ́ gá, ãnãkpá la drĩ
táni adru ãlá ru jõku ãlã kóru yã áni, ĩna kí cécé ĩminí mũcé kí nalé ló'bá
abe rĩ áni.
23 Wó lẽ ĩna ãrí ku, be la rá la ĩmi asu ĩ'di vụ̃rụ́ cécé ị̃yị́ áni."

16

Ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, "Mí ị̃nzị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ị̃nzị̃tãŋá Ụ̃mụ̃ alịjó 'bá
drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ sĩ ĩmbá Ãbíbũ drị̃ agá, ã'dusĩku anzé mi angájó Mị̃sị̃rị̃ gâlé
ị́nị́ ĩmbá 'dĩ drị̃ sĩ.
2 Ímụ ãngũ ãlu ị̃nzị̃tãŋá drị́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ị̃nzị̃jó rĩ
gá, mí ụlị́ ãnãkpá kí angájó kõróŋá mídrị̃ agá sĩ Ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ
najó.
3 Míní ãkónã 'dĩ na agá, ína ĩ'di mũkátĩ u'bélé ãkụ́kị́ kóru rĩ sĩ. Ína
mũkátĩ u'bélé ãkụ́kị́ kóru rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃, míní ándrá idélé míní ãfũjó Mị̃sị̃rị̃
gâlé mbẽlẽ rĩ sĩ rĩ áni. Ína mũkátĩ 'dĩ 'i, ála ĩ'di umve mũkátĩ drị̃cị̃rị̃ drị̃,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ ị́jọ́ ándrá míní adrujó Mị̃sị̃rị̃ gâlé drị̃cị̃rị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrã
ụ́'dụ́ míní u'ájó ídri rĩ agá pírí.
4 Lẽ ísụ́ mídrị́ ãngũ gá ãzíla lịcọ́ gá ãkụ́kị́ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ụ̃mụ̃ drị́ 'dĩ kí agá
ku. Ãnãkpá lịlẹ́ ụ́'dụ́ drị̃drị̃ rĩ 'bã ĩndró sĩ rĩ úna ĩ'di ụ́'dụ́ 'dã 'bã ị́nị́ sĩ, lẽ
ĩzá la 'bã ca ụ̃'bụ́tị gá ku.
5 "Mí idé ídétãŋá ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ táwụ̃nị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'bã fẽlé míní rĩ 'bã ãzí agá ku,
6 be la rá la ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ị̃nzị̃jó rĩ gá.
Mí idé ídétãŋá ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ 'i ĩndró la 'dã sĩ, ị̃tụ́ 'bã 'de agá
'dĩ, sáwã ándrá ụ́'dụ́ míní Mị̃sị̃rị̃ a'bejó rĩ sĩ rĩ drị̃ áni.
7 Mí ũ'bĩ ĩzá la ãzíla ína ĩ'di ãngũ ãlu Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di
ị̃nzị̃jó rĩ gá. Ụ̃'bụ́tị sĩ ígõ dó sĩ vúlé mídrị́ hémã 'a gâlé.
8 Ína mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ ụ́'dụ́ ázíyá, ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ rĩ sĩ ĩtra ĩmi Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ ị̃nzị̃lé ãzíla ĩnga ãzị́ ụ́'dụ́ 'dã sĩ ku."

Ụ̃mụ̃ ãkónã ãfũlépi drị̃drị̃ rĩ drị̃ 'i

9 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lị̃ ní, "Ílã sãbị́tị̃ kí ázị̃rị̃ i'dójó sáwã míní ũndú lịjó rĩ sĩ.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá mí idé dó Ụ̃mụ̃ ãkónã ãfũlépi drị̃drị̃ mídrị́ ámvụ́
agá rĩ drị̃ 'i Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní, mí ají ĩ'diní ídétãŋá míní fẽlé cénĩ rĩ kí
angájó ãko ĩ'diní sụ̃sụ́ wijó míní ĩ'di 'bã fẽlé rĩ kí agá ãko ĩ'diní fẽlé míní
rĩ kí úmgbó vú sĩ.
11 Mí u'á ãyĩkõ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá ãngũ ĩ'diní pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó
rĩ gá, mi anzị mídrị̃ kí abe, ãti'bo mídrị́ ũkú ru ãzíla ãgọbị rú rĩ kí, 'bá
Lẹ́vị̃ rú mídrị́ táwụ̃nị̃ agá rĩ kí, ãzíla 'bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ kí, ĩmvú kí ãzíla
ãwụzị u'álépi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ kí abe.
12 Ị́jọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mị̃sị̃rị̃ gâlé rĩ 'ba agá jõ drĩ míní, ị́jọ́ 'dĩ
sĩ ímba ãzị̃tãŋá 'dĩ kí tá ásị́ pírí sĩ."

Ụ̃mụ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ

13 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlị ní, “Míní ũndú kí ndrịjó 'bo ãzíla zãbíbũ nzijó wáyĩnĩ
rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, mí idé dó Ụmụ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃.
14 Mí u'á ãyĩkõ sĩ ụ̃mụ̃ 'dĩ sĩ anzị mídrị̃ kí abe, ãtí'bó mídrị ũkú ru ãzíla
ágọ́bị rú rĩ kí, 'bá Lẹ́vị̃ rú mídrị táwụ̃nị̃ agá rĩ kí, ãzíla 'bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ
kí, ĩmvú kí ãzíla ãwụzị u'álépi táwụ̃nị̃ mídrị̃ agá rĩ kí abe.
15 Mí ị̃nzị̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́ ázị̃rị̃ ãngũ ãlu ĩ'di 'bã pẽlé sĩ
ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gá. Mí u'á ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ wi sụ̃sụ́ ãkónã
míní ũkũnãlé ãzíla ãzị míní ngalé ími drị sĩ rĩ kí drị̃ gá rá.
16 “Ãgọbị mídrị sụ́rụ́ agá rĩ 'bã amụ́ kí pírí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ị̃nzị̃lé pâlé
na ílí ãlu-ãlu sĩ ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gá: Ụmụ̃ mũkátĩ ãkụ́kị́
kóru rĩ drị̃ 'i, Ụmụ̃ ãkónã ãfũlépi drị̃drị̃ mídrị ámvụ́ agá rĩ drị̃ 'i ãzíla Ụmụ̃
nalé bõrõkõ agá rĩ trũ. 'Bá ãzí 'ba amụ́ drịdrị ru Úpí drị̃lẹ́ gá ku.
17 'Bá ãlu-ãlu 'bã ají ãwã'dĩfô úmgbó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã sụ̃sụ́ la wijó
ĩ'diní rĩ 'bã vú sĩ.”

'Bá ị̃jọ́ lịlẹ́pi rĩ kî

18 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlị ní, “Mí ũpẽ ínátị ãlu-ãlu agá 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ kí ãzíla
'bá ãmbogo rú táwụ̃nị̃ pírí Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí agá. 'Bá
'dĩ 'bã lị kí 'bá kí ị́jọ́ múké-múké uyaŋá kọ́lị.
19 'Bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ 'bã atrị ị́jọ́ lịlẹ́ mgbã rĩ ku, jõku 'ba uya 'bá kí ku. Mí
a'ị́ séndẽ sĩ 'bá mịfị́ sajó rĩ ku, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã mịfị́ ãsã
cí ãzíla 'bá ị́jọ́ mgbãrĩ idélépi rĩ fẽ ị́jọ́ pịrị rĩ ujalé ị́jọ́ ũnzí ru.
20 Ụ́'dụ́ pírí sĩ mí awa ị́jọ́ pịrị rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á ãngũ Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá.”

Ãdroŋa ãzí kí ị̃nzị̃jó rĩ

21 Mụ́sã jọ, “Míní ãlĩtárĩ idé agá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní, mí ị'dị ị́dị́ŋá ife rú
bụ́lụ́ la gá 'dâ ãdróŋá ũkú ru Ãsérã ní la ku.
22 Mí ị'dị írã ãzí kí ị́dị́ŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú la kí ị̃nzị̃jó ku, ã'dusĩku Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ ngụ̃ kí ũnzí.”

17

1 Mụ́sã jọ, “Mí idé jõ ídétáŋá ru tị́ jõku kãbĩlõ ãcá trũ jõku ãyánĩ rú la kí
Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní ku, 'dĩ kí ãko Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã ngụ̃lé ũnzí rĩ kî.
2 “Ídrĩ are la ágọ́bị ãzí jõku ũkú ãzí u'álépi táwụ̃nị̃ ĩmidrị 'dĩ kí agá la
iza ị́jọ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá sĩ tị icíma 'dĩ kí nũjó rá,
3 sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ị̃nzị̃jó ãzíla ãzị ngajó ĩ'badrị jõku ị̃tụ́ ị̃nzị̃jó jõku
ĩmbá ị̃nzị̃jó jõku lẽlẽgó 'bụ̃ gá 'dĩ kí ị̃nzị̃jó, ãzịtáŋá Úpí drị̃ kí bụ́lụ́ gâ sĩ,
4 ídrĩ ị́jọ́ 'dĩ áni la are rá, lẽ mí ifí ị̃ndụ́ la múké-múké. Ị́jọ́ ũnzí 'dĩ áni rĩ
drĩ ru idé Ịsịrayịlị gá 'dâ rá ãndá-ãndá ru yã áni,
5 mí ájí ágọ́bị jõku ũkú ị́jọ́ ũnzí 'dĩ áni 'dĩ idélépi rĩ kẹ̃jị́tị sĩ fijó táwụ̃nị̃
agâlé rĩ gá, lẽ ú'bé ĩ'di írã sĩ 'bã drã dó sĩ káyĩ rá.
6 'Bá ị̃rị̃ jõku 'bá na drĩ kí ị́jọ́ vû nze drị̃ la gá ãzíla drĩ kí ru ájí pírí ãlu,
lẽ ú'dị ĩ'di rá, wó 'bá ãlu drĩ ị́jọ́ vû nze drị̃ la gá nĩ lẽ ú'dị ĩ'di ku.
7 'Bá sãdínĩ rú rĩ 'bã i'dó kí ĩ'di u'bélé kí drị sĩ drị̃drị̃ sĩ ĩ'di 'dịjó, ãzíla
ũ'bí 'bã i'dó kí dó ĩ'di u'bélé sãdínĩ kí vú gâ sĩ, gẹ̃rị̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ
ị́jọ́ ũnzí drị̃ atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá.
8 “Údrĩ Ununuŋá ãzí ají ími drị̃lẹ́ gá wó drĩ mba rá sĩ ị́jọ́ la lịjó, drĩ adru
ãrí asuŋá ãni yã, jõku ãcóŋá ãni yã, jõku 'bá 'dịŋá ãni yã, ĩmi agụ ĩ'di ãngũ
Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó rĩ gá.

9 Mí agụ unununụá 'dĩ áni 'dĩ kí ãtalo Lẹ́vị̃ rú la kí drị̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi dũwánĩ gá sáwã 'dã sĩ rĩ drị̃lẹ́ gá, ífẽ 'bã amá kí ịjọ́ drị̃ la gá rĩ 'i.
10 Lẽ mí idé ịjọ́ ĩ'bã kí amálé rĩ 'bã vúŋá ãngũ Úpí 'bã mụlé pẽlé rĩ gá 'dãá. Mí adru mịfị̃ trũ sĩ ịjọ́ 'dĩ kí ngajó cécé ĩ'bã kí lũlé míní rĩ áni.
11 Ínga ịjọ́ ãzịtáŋá drị̃ ĩ'bã kí imbálé míní rĩ kí ãzíla ịjọ́ ĩ'baní amálé mí idé kí rĩ kí vúŋá. Mí uja mi bụ́lụ́ gá sĩ ịjọ́ ĩ'baní lũlé míní rĩ kí a'bejó ku.
12 'Bá 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi rĩ jõku átáló ãzị́ tị gá pá tulépi Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã kẹ̃jị́ gá rĩ idelépi rĩ lẽ ú'dị ĩ'di rá, gẹ̃rị̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, mi dó sĩ ịjọ́ ũnzí atrị 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drĩdríŋĩ gá.
13 'Bá ãzí drĩ dó sĩ are la, ĩ'di dó sĩ idé ụ̃rị̃ sĩ, ãzíla 'bá ãzí icó dó sĩ idemará 'dã 'bã áni la idélé ị̃dị́ ku."

Ádrízã Úpí drị̃ kî

14 Mụ́sã jọ, "Ídrĩ fi ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní í'dụ ĩ'di mî ãni la rú rĩ gá sĩ rijó 'bo, ãzíla mí icó jọlé la, 'Lẽ ãpẽ kí 'bá ãzí ãmaní úpí ru cécé sụ́rụ́ ãzí ãma andre gá 'dĩ 'badrị̃ áni.'
15 Lẽ ínị̃ rá 'bá míní pẽlé úpí ru rĩ 'ba adru 'bá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã pẽlé nị̃ la. 'Ba adru 'bá mí ádrị́pịka rú la kí 'bã ãzí, í'bã jõ ãmị́yọ́ŋá míní úpí ru ku.
16 Úpí 'dã 'bã adru jõ fãrásĩ trũ ũ'bí ru ãsĩkárĩ ĩ'didrị̃ 'baní ku, 'bã pẽ jõ 'bá kí tị vúlé Mị̃sịrị̃ gâlé sĩ mụjó fãrásĩ ãzí kí ĩgbãjó ku, ã'dusĩku Úpí jọ 'bá ĩ'didrị̃ bã gõ kí jõ vúlé lé ị̃dị́ ku.
17 Lẽ 'bã 'dụ ũkú wẽwẽ rú ku, ã'dusĩku ũkú 'dĩ kí mụ ásị́ la ujalé Ãdróŋá rụ́ 'dâ ku rá, 'ba adru kụ́rẹ́ṇị́ sílĩvã trũ ãzíla gólũdĩ trũ ambamba ku.
18 "Drĩ acá úpí ru 'bo, lẽ 'bã adru bụ́kụ̃ ãzịtáŋá 'dĩ 'badrị̃ trũ cí, ímbátáŋá la ala gá rĩ 'ba adru kí bụ́kụ̃ ãzịtáŋá drị̃ ãtalo Lẹ́vị̃ rú rĩ 'bã kí imbálé rĩ 'bã vúŋá. 19 Lẽ 'bã mba bụ́kụ̃ 'dĩ tã ĩ'di andre gá ãni rú ãzíla 'bã lã ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó sĩ ụ̃nị̃ ãrútáŋá fẽlé Úpí Ãdróŋá ĩ'didrị̃ ní, tị la arejó ãzíla ãzịtáŋá fẽlé ĩ'diní rĩ kí vú ũbĩjó pírí.
20 Ị̃jọ́ 'dĩ la ĩ'di tãmba ũrãtáŋá índẽ dó 'î ádrị́pịka Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ kí rá rĩ gá, ãzíla ĩ'di ĩ'di atrị icójó ãzịtáŋá Úpí drị̃ kí gãjó gẹ̃rị̃ ndú ndú sĩ rĩ gá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó sĩ ũpĩ na ílí ãzo rú ãzíla anzị ĩ'didrị́ drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí vâ ũpĩ na ílí ãzo rú ãngũ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ gá."

18

Ãko fẽjó ãtalo 'baní 'bá Lẹ́vị̃ drị̃ abe rĩ

1 Mụ́sã jọ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'banî, "Ãtalo ãfũlépi sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ kí agá rĩ kí 'bá Lẹ́vị̃ rú rĩ kí abe pírí, úfẽ ĩ'baní wókõ ãngũ ãni la ãngũ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ gá 'dãá ku; be la rá la kí u'á ãko fẽlé ãwã'dĩfô rú ãzíla ãko ãzí fẽlé Úpí ní ídétáŋá ru rĩ kí sĩ.
2 Úfẽ ĩ'baní ãngũ sụ́rụ́ ãzí rĩ 'badrị̃ áni ku, wókõ ĩ'badrị̃ gápi Úpí ní fẽlé adrujó ãtalo rú 'dã cécé Úpí 'bã azịlé rĩ áni.
3 "Sáwã tị kí jõku kãbĩlõ kí idéjó ídétáŋá ru rĩ sĩ, ị̃wụ́, sịsọ̃ ãzíla ífí la kí abe úfẽ kí ãtalo 'banî.
4 Ĩfẽ ĩ'baní ãko ĩsélé ĩmidrị̃ ãfũlépi drị̃drị̃ ãná, wáyĩnĩ, ãdu nalé nãnã rĩ ãzíla wị́zị̃ idélé kãbĩlõ 'bíko sĩ rĩ abe.
5 Mi ịjọ́ 'dĩ nga íni la ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ pẽ sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ 'badrị̃ sụ́rụ́ ĩmidrị̃ kí agá 'dâ pírí sĩ ãzị́ átáló drị̃ ngajó anzị ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ abe jã 'dâ.

6 “'Bá Lẹ́vị̃ rú la drĩ ãfũ táwũ̃nị̃ ĩmi drị́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí 'bã ãzí gá ãngũ ĩ'di
'bã sĩ u'ájó rĩ gá sĩ amụ́jó ãngũ Úpí 'bã pẽlé sĩ ĩ'di ị̃nzĩ̃jó rĩ gá,
7 icó ãzị́ ngalé Úpí Ãdróŋá ĩ'didrị̃ ní átáló ru cécé ãtalo Lẹ́vị̃ ru 'dĩ kí 'bã
ãzí 'bã kí ngalé rĩ áni rá.
8 'Ba ịsụ́ ãkónã úmgbó fẽlé 'bá 'dã 'baní rĩ vúŋá cécé ãtalo ãzí rĩ 'bã kí
ịsụ́lé rĩ áni, átã 'bá ĩ'didrị̃ drĩ kí táni ĩ'diní ãko ãzí ãjị́ angájó lịcọ́ ĩ'didrị̃
gâlé rá tí.”

U'ájó ídri ãlá sĩ rĩ

9 Mụ́sã jọ, “Ídrĩ fi ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá 'bo, mí ũ̃nị̃
jõ gẽrị̃ sụ́rụ́ 'dãá rĩ 'bã kí sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ kí ku.
10 Lẽ 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá la 'bã fẽ ídétáŋá ru ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ jõku
ĩzóŋá ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú ku ãzíla 'bá ãzí 'bã ndrị ãndrị́kẹ ku, 'bã nga
ũlẽgõ ãzị́ ku,
11 lẽ 'bá ãzí 'bã uwi úrí ku, 'bã nga ũjõgõ ãzị́ ku ãzíla 'bã zị ị́jọ́ 'bá ũdrãlépi
rá rĩ kí 'bã úríndí tị gá ku.
12 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽ 'bá ị́jọ́ ũnzíkãnã 'dĩ áni 'dĩ kí idélépi rĩ kí ku,
ãzíla ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ gápi fẽlépi la ĩ'diní sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí drojó ãmvé ãngũ ĩminí
sĩ mụjó rijó 'dã gá 'dãá rá 'dĩ.
13 Mí adru Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drị̃lẹ́ gá ị́jọ́ kóru.”

Nábị̃ pịrị rĩ kí ĩnzõ rú rĩ abe

14 Mụ́sã jọ, “Sụ́rụ́ míní sĩ lẽjó mụjó rijó ãngũ ĩ'badrị̃ agá 'dĩ kí 'bá ãndrị́kẹ
ndrịlépi ãzíla ũjõgõ ãzị́ ngalépi la kî. Wó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ uga míní ị́jọ́
'dĩ kí ngalé úgmbé.
15 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní nábị̃ mâ áni la inga ĩmi drĩdríŋĩ gá angájó
mí ádrị́pịka kí agá 'dâ ãzíla lẽ ĩmi are ĩ'di tị rá.
16 'Dĩ ị́jọ́ ándrá míní zịlé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tị gá sáwã ándrá ĩminí ĩmi
trajó 'Bé Hõrébũ gá 'dãá rĩ sĩ rĩ 'i, míní jọjó la, ‘Lẽ má are ụ́'dụ́kọ́ Úpí
Ãdróŋá mádrị̃ ãni la jõku ándre ãcí ãmbógó 'dĩ ị̃dị́ ku, ã'dusĩku mã mụ
drãlé ku rá rĩ 'i.’
17 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí jọ mání, ‘Ị́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ĩ'di múké.
18 Ma mụ ĩ'baní nábị̃ ãzí mí áni la ingalé kí drĩdríŋĩ gá 'dâ; ma mụ ĩ'diní
ị́jọ́ ĩ'di 'bã mụlé jọlé rĩ lũlé ãzíla ĩ'di mụ ị́jọ́ pírí mání azịlé rĩ kí lũlé 'bá
Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní nĩ.
19 Ĩ'di mụ ị́jọ́ jọlé áma rụ́ sĩ, mã mụ drị̃rịma fẽlé 'bá ĩ'di tị gãlépi úmgbé
rĩ ní rá.
20 Wó nábị̃ ãzí drĩ angá ị́jọ́ jọlé áma rụ́ sĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ áfẽ ĩ'diní ãzị́táŋá la
ma 'i ku, jõku nábị̃ ị́jọ́ jọlépi rụ́ ãdroŋa ãzí ĩnzõ rú 'dĩ 'badrị̃ sĩ rĩ lẽ ú'dị
ĩ'di rá.’
21 Mí icó ími zịlé, ‘Ãma icó dó nị̃lé la ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ angá Úpí drị́ ku rĩ gá
íngoní ru yã?’
22 Ị́jọ́ Nábị̃ ãzí 'bã jọlé Úpí rụ́ sĩ rĩ drĩ ru idé ku jõku drĩ adru mgbã ku,
'dã adru ị́jọ́ ãfũlépi Úpí tị gá la ku. Nábị̃ 'dã la ị́jọ́ ĩ'di ãni 'bá 'bá la jọ. Ĩmi
idé ũ̃rị̃ ĩ'di sĩ ku.”

19

Táwũ̃nị̃ sĩ ru zĩ̃jó rĩ

1 Mṵ́sã jọ, “Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó sṵ́rṵ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ãngũ la fẽjó míní rĩ 'bã 'bá kí ḭ̃ḭ̃kḭ̃ rá, ídrĩ dó kí ndẽ sĩ rijó táwṵ̃nḭ̃ ĩ'badrḭ̃ kí agá ãzíla ḷḭcọ́ ĩ'badrḭ̃ kí agá 'bo,

2 ípẽ dó míní táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí na ágágá ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní sĩ u'ájó rĩ gá.

3 Mí awa ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní 'dã wókõ na sĩ, ãngũ ãlu-ãlu 'bã adru táwṵ̃nḭ̃ sĩ icójó cajó ala gá gbõrú rĩ trũ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ 'bá 'dḭ, ĩ'di dó sĩ apá ru zḭ̃lé ala gá sĩ ru tãmbajó.

4 “'Bá ãzí drḭ́ drĩ ru pa 'bá 'dḭjó drḭ̃lẹ́ ũnzĩ sĩ drĩ adru ḭ́jọ́ ásḭ́ gá la sĩ ku yã áni, ĩ'di dó sĩ icó apálé ru zḭ̃lé sĩ ru tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ 'dã kí ãzí agá rá, ĩ'di dó sĩ u'á ḭ́jọ́ kóru.

5 Ícétãŋá sĩ, ãgọbḭ ḭ̃rḭ̃ drĩ kí mụ ãngũ ãlu gá ife galé ásé agâlé, ãlu rĩ 'bã ife ga agá, nekeŋá drĩ nze ãzí ãlu rĩ drḭ́ gá sĩ ãzí rĩ drḭ̃ gajó káyĩ, ĩ'di icó apálé ru zḭ̃lé sĩ ru tãmbajó táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ kí ãzí agá rá, ĩ'di dó sĩ u'á ḭ́jọ́ kóru.

6 Táwṵ̃nḭ̃ sĩ apájó ru zḭ̃jó rĩ drĩ tá adru ãlu, drĩdríŋĩ cajó alagá rĩ icó adrulé rá-rá ru, wó ágọ́bḭ́ 'dḭlé rĩ 'bã kãká ãvũ ãrí ũfẽlépi rĩ drĩ ĩ'di dro arṵ́lé 'dḭlé gẹ̃rḭ̃ gá sĩ ãrígọ́tḭ la ũfẽjó, ágọ́bḭ́ 'bá 'dḭlépi andre-ũnzĩ sĩ rĩ ú'dḭ 'bãngá ĩ'di ḭ́jọ́ kó ru ã'dusĩku ḭ́jọ́ ãzí ĩ'bã ãni ásḭ́ gá la 'bã adrujó ĩ'di 'bã jĩránĩ be 'dáyụ rĩ sĩ.

7 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání ãzḭ́tãŋá fẽjó ĩminí sĩ táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí pẽjó na bṵ́lṵ́ gá 'dĩ.

8 “Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drĩ dó sṵ́rṵ́ mídrḭ̃ nzã mmgbọ rú ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la najó 'i mụ idélé la rá rĩ áni, ãzíla ĩ'di 'bã ãngũ ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ azḭjó mí áyḭ́pḭka 'baní 'i fẽ la rĩ áni,

9 'dã 'bã ũngúkú gá mí ũpẽ táwṵ̃nḭ̃ ãzí kí na ḭ̃dḭ́. (Ĩ'di mụ ãngũ 'dĩ fẽlé mídrḭ́ ídrĩ ãzḭ́tãŋá pírí ãndrũ mání fẽlé míní 'dĩ kí idé rá ãzíla ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ lẽ sĩ u'ájó ímbátãŋá ĩ'didrḭ̃ kí sĩ rĩ gá.)

10 Gẹ̃rḭ̃ 'dĩ sĩ mi dó sĩ 'bá 'dḭŋá ḭ́jọ́ kóru rĩ atrḭ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã mụlé fẽlé míní ãwítã rú rĩ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ḭ́jọ́ 'bá 'dḭjó ḭ́jọ́ kóru rĩ rụ dó sĩ mi ku.

11 “Wó 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã jĩránĩ ngṵ̃ ũnzí, drĩ ru zḭ̃ ĩ'di tẽlé gẹ̃rḭ̃ tḭ gá, ĩ'di cojó ãzíla drĩ ĩ'di 'dḭ rá, drĩ apá ru zḭ̃lé táwṵ̃nḭ̃ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gá,

12 'bá ĩyõ drḭ̃lẹ́ ru táwṵ̃nḭ̃ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ 'bã pẽ kí 'bá ãzí kí tḭ sĩ ĩ'di ajíjó vúlé angájó táwṵ̃nḭ̃ 'dã agâlé ãzíla 'bã fẽ kí dó sĩ ĩ'di 'bá 'dḭlé rá rĩ 'bã ãrígọ́tḭ ũfẽjó, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ú'dḭ dó sĩ ĩ'di rá.

13 Ĩmi i'da ĩ'diní ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ ku. Lẽ ĩ'dḭ 'bá 'bá ḭ́jọ́ kóru rĩ 'dḭlépi rĩ ãngũ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ agá 'dâ rá, ḭ́jọ́ pírí kí dó sĩ adru ĩminí múké benĩ.

14 “Mí unze jõ írã ándrá mí áyḭ́pḭka 'bã kí usúlé lõkókõrí mídrḭ mî jĩránĩ kí abe ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá rĩ kí ku.”

'Bá sãdínĩ rú rĩ

15 Mṵ́sã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, “Lẽ úlḭ 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ḭ́jọ́ sãdínĩ ãlu sĩ ku, ḭ́jọ́ lḭjó pḭrḭ-pḭrḭ rá, lẽ sãdínĩ 'bã adru kí ḭ̃rḭ̃ jõku na.

16 “Sãdínĩ ãzí drĩ lẽ 'bá ãzí ní ũcõgõ fẽlé sĩ ĩ'di tõjó ĩnzõ sĩ,

17 'bá ḭ̃rḭ̃ ḭ́jọ́ 'dĩ gá rĩ 'bã tu kí pá 'bá ãtalo rú ãzíla 'bá ḭ́jọ́ lḭlẹ́pi sáwã 'dã sĩ rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ãngũ sĩ Úpí ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá.

18 Lẽ 'bá ḭ́jọ́ lḭlẹ́pi rĩ 'bã ndrṵ̃ kí ḭ́jọ́ la 'bã ḭ̃ndṵ́ múké-múké, wó údrĩ 'bá sãdínĩ rú rĩ ḭsṵ́ jọ ĩnzõ, ḭ́jọ́ ĩnzõ rú ĩ'di 'bã jọlé ĩ'di 'bã ádrḭ́pḭ̃ ụrụ'bá gá rĩ sĩ,

19 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ḭsṵ́ drḭ̃rḭma 'bá tá 'bá tõlépi rĩ 'bã tá tí mụlé ḭsṵ́lé rĩ. Gẹ̃rḭ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ḭ́jọ́ ũnzí atrḭ ĩmi drĩdríŋĩ gá.

20 'Bá 'bã ịmbịlịkọ́ acelépi rĩ kí dó sĩ ịjọ́ 'dĩ are ãzíla kí dó sĩ idé ũrị̃ sĩ,
ãzíla ịjọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ icó dó sĩ ru idélé ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ ĩdị́ ku.
21 Ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá ĩmi i'da ásị́ ĩgbẹ̃ ku: ídri 'bã ụfụ kí drị̃ ídri be,
mịfị́ 'bã ụfụ kí drị̃ mịfị́ be, sị́ 'bã ụfụ kí drị̃ sị́ be, drị́ 'bã ụfụ kí drị̃ drị́ be
ãzíla pá 'bã ụfụ kí drị̃ pá be."

20

Gbíyã sĩ ã'dị́ 'dijó rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayịlĩ ní, "Ídrĩ mụ ã'dị́ gá mẹ́rọ́'bá mídrị̃ 'ba rụ́, ídrĩ ndre
la fãrásĩ kí, gárĩ ã'dị́ drị̃ kí ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'badrị̃ kí abe ndẽ kí ũ'bĩkãnã sĩ
mídrị̃ kí rá, mí idé kí sĩ ũrị̃ sĩ ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị́ ími anzélépi
ãngũ Mĩsịrị̃ drị̃ agâlé rĩ la adru mí be cí.
2 Mi jõ dó ãni rú lẽjó ã'dị́ i'dójó, átáló 'bã amụ́ pá tulé ãsĩkárĩ kí drĩlẹ́ gá
sĩ ịjọ́ jọjó ĩ'baní.
3 'Bã jọ, 'Mí are drĩ Ịsịrayịlĩ, ãndrũ mi dó mụ ã'dị́ 'dịlé mẹ́rọ́'bá mídrị̃
kí abe 'dĩ, ími ásị́ 'bã umvú ku jõku mí idé ũrị̃ sĩ ku, ími ụrụ'bá 'bã yã
mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí drĩlẹ́ gá ku,
4 ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ la mụ ĩmi abe ĩndĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ã'dị́
ndẽlé rá.'
5 "'Bá ãmbogo rú ãsĩkárĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ kí jọ la ãsĩkárĩ 'baní, ''Bá ãzí jó
ú'dí la sịlépi sĩ Ãdróŋá zịjó drị̃ la gá ku la cí yã? Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bã gõ lịcọ́
gá, jõ íni ku ĩ'di icó mụlé drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la la dó sĩ mụ
Ãdróŋá zịlé jó 'dã drị̃ gá nĩ ku rá.
6 'Bá ãzí 'dâ zãbíbũ ámvụ́ trũ wó ífí la ãjị́ 'bĩlépi ku la cí yã? Lẽ 'bã gõ
lịcọ́ gá, jõ íni ku ĩ'di icó drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la la dó sĩ mụ
ãyĩkõ idélé ífí la sĩ nĩ ku rá.
7 'Bá ãzí lẽlépi ũkú ĩgbãlépi wó ají drĩ ũkú lê ku la cí yã? Lẽ 'bã gõ lịcọ́
gá, jõ íni ku ĩ'di icó drãlé ã'dị́ gâlé rá ãzíla 'bá ãzí ndú la lã mụ ũkú 'dã
ĩgbãlé nĩ ku rá.'
8 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ãmbogo rú ãsĩkárĩ kí drĩlẹ́ gá rĩ kí dó vâ jọ la
ĩ'baní, ''Bá ãzí ũrị̃ ãzíla ásị́ umvúlépi umvú-umvû la cí yã? Lẽ 'bã gõ vúlé
lịcọ́ gá ã'dusĩku ĩ'di mụ ũkpó ãkõ fẽlé ádrị̃pịka ãzí 'dĩ 'baní ku rá.'
9 'Bá ãsĩkárĩ 'bã ãmbogo rú rĩ drĩ kí dó ịjọ́ jọŋá de ãsĩkárĩ kí abe 'bo, kí
dó drĩlẹ́ ãsĩkárĩ 'badrị̃ kí ũpẽ ãsĩkárĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá.
10 "Míní mụ agá táwũnị̃ ãzí ce agá sĩ ã'dị́ 'dijó, drị̃drị̃ rĩ sĩ ífẽ ĩ'baní
drĩlẹ́mmgbọ sĩ ásị́ ĩgbẹ̃ ịsụ́jó ráká.
11 Drĩ kí ã'ị̃ kẽjị́ tị ĩ'badrị́ táwũnị̃ drị̃ kí nzĩlé ásị́ ĩgbẹ̃ sĩ rá, 'bá pírí táwũnị̃
'dã agá rĩ kí dó sĩ adru mî ãtí'bó ru, mi dó sĩ kí ũŋmĩ ãzị́ ngalé míní ũkpó
sĩ.
12 'Bá táwũnị̃ 'dã agá rĩ drĩ kí gã ásị́ ĩgbẹ̃ idélé mí be úmgbé ãzíla drĩ kí
mí be ã'dị́ ã'ị̃, ãsĩkárĩ 'bã ce kí táwũnị̃ 'dã trộ̃kịlịrị.
13 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩ dó fẽ la ípa táwũnị̃ 'dã rá,
mí ụ'dị́ ãgọbị ala gá rĩ kí pírí rá.
14 Wó ũkú kí, anzị kí abe, ãnãkpá kí trũ ãzíla ãko ãzí táwũnị̃ 'dã agá rĩ
kí abe pírí, kí dó adru ũrõdrị́ mí ãni la rú, ãzíla mi dó sĩ icó ũrõdrị́ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé míní angájó mẹ́rọ́'bá mídrị̃ 'ba rụ̃lé rĩ kí ayúlé mí
ãni la rú rá.
15 Ínga ịjọ́ 'dĩ kí 'bá táwũnị̃ mí rụ́ 'dâ rá-rá ru ãngũ míní sĩ mụjó rijó ala
gá rĩ gá 'dã kí ụrụ'bá gá cécé 'dĩ 'bã áni, adru sụ́rụ́ mí rụ́ 'dâ ãni rú rĩ 'ba
rụ́ ku.

16 “Wó sụ́rụ́ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã mụlé fẽlé ãwítã rú míní rĩ 'bã táwụ̃nị̃
kí agá, mí ụ'dị́ ãko ídri trũ ala gá 'dãá rĩ kí pírí.
17 Mí ĩlĩkĩ 'bá sụ́rụ́ 'dã kí agá rĩ kí pírí: 'Bá Hịtĩ drị̃ kí, 'bá Ãmọ́rĩ drị̃ kí,
'bá Kãnánĩ drị̃ kí, 'bá Pẽrẹ́zĩ drị̃ kí, 'bá Hịvĩ drị̃ kí ãzíla 'bá Yẽbụ́sĩ drị̃ kí
abe cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã míní ũkpó la fẽjó rĩ áni.
18 Ĩdrĩ kí ĩlĩkĩ pírí ku, kí ĩmi fẽ ịjọ́ ũnzí idélé Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ rụ́, ịjọ́ 'dĩ
sĩ kí dó sĩ ĩmi imbá ịjọ́ drĩnzá ru ĩ'bã kí jõ sĩ ãdroŋa ĩ'badrị̃ kí ĩnzĩjó rĩ kî
sĩ.
19 “Míní lẽ agá táwụ̃nị̃ 'dã pa agâ, íga ife ífí la kí najó nãnã rĩ kí vụ̃rụ́ ku,
ã'dị́ 'dã drĩ táni ụ́'dụ́ 'dụ agá ãzo rú rá tí. Mí icó ife 'dã kí ífí nalé rá, wó
ĩga jõ kí vụ̃rụ́ ku, ã'dusĩku ife 'dã adru kí mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí ku.
20 Mí icó ife ãzí ífí nalé ku 'dĩ kí izalé ãzíla galé vụ̃rụ́ sĩ ãko ími ãzãkolépi
sĩ táwụ̃nị̃ 'dã 'dụjó rĩ kí idéjó rá kpere míní táwụ̃nị̃ 'dã 'dụ agâ.”

21

'Bá 'dịlé ũní rĩ

1 Mụ́sã jọ, “Údrĩ 'bá ãzí ịsụ́ ú'dị ĩ'di ũní ásé agâlé ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃
'bã mụlé fẽlé míní rĩ gá, wó údrĩ nĩla ã'di 'dị ĩ'di nĩ yã rĩ gá ku,
2 'bá ĩyõ ĩmidrị̃ drĩlẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ịjọ́ lịlẹ́pi rĩ kí abe 'bã mụ kí ãngũ
'dã 'bã ãzo ãvũ rụ́ 'dãá rĩ ũ'bĩlé táwụ̃nị̃ ãníyágágá 'dãá ĩ'di ịsụ́jó rĩ kí abe.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ drĩlẹ́ ru táwụ̃nị̃ ãníŋá ãvũ 'dã andre gá rĩ 'bã
a'dụ́ kí tị́ kẽrị́ drĩ ãzị́ ngalépi ku la.
4 'Bá ĩyõ 'dã 'ba agụ kí ĩ'di á'bụ ĩyị́ trũ nzụlépi ku, drĩ sõlé ku ãzíla ũri
sajó ala gá ku la agá, 'bã nũ kí imbe la rá.
5 Anzị Lẹ́vĩ drị̃ ãtalo rú 'dĩ 'bã mụ kí 'dãá ĩndĩ, ã'dusĩku kí mụ kẹ́sĩ ru
bĩlépi ãlí be 'dĩ lịlẹ́ nĩ. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ pẽ kí ãzị́ ngalé ĩ'dinî ãzíla kí sĩ
ịjọ́ sụ̃sụ́ wijó rĩ jọ nĩ.
6 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ pírí drĩlẹ́ ru táwụ̃nị̃ ãni ágágá ãvũ 'dã andre
gá rĩ 'bã ũjĩ kí ru drị́ tị́ kẽrị́ imbe nũlé 'dã drị̃ gá,
7 ãzíla 'bã jọ kí, ‘Ãma asu ãrí 'dĩ drị́ ãmadrị̃ sĩ ku ãzíla ãnị̃ ã'du ídé ĩ'di
nĩ yã rĩ gá ku.
8 'Bá drĩlẹ́ ru 'dĩ kí dó Úpí a'ị́ jọjó la ítrũ 'bá mídrị́ Ịsịrayịlĩ drị́ míní apálé
Mĩsịrĩ gâlé 'dĩ kî. Úpí ítrũ ãma ãzíla í'bã ịjọ́ 'bá 'dịlé ịjọ́ kọ́lị 'dĩ drị̃ ãma
drĩ gá ku fô!’
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ĩminí idélé Úpí 'bã lẽlé rá 'dĩ la fẽ, ãrí 'bá 'dã drị̃ ú'bã dó
sĩ ĩ'di ĩmi drĩ gá ku.”

Ũkú rụlé mãbụ́sũ rú rĩ

10 Mụ́sã jọ, “Ídrĩ mụ ã'dị́ 'dịlé mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí abe ãzíla Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ drĩ dó kí fẽ ĩmidrị́ gá rá, ĩdrĩ dó sĩ kí rụ ã'dị́ gá 'dãá mãbụ́sũ rú,
11 ĩmi ãzí drĩ ũkú ãzí ndre kí agá 'dãá ãla ru, drĩ lẽ ĩ'di 'dụlé ĩ'diní ũkú
ru yã áni,
12 'ba agụ ĩ'di lịcọ́ ĩ'didrị̃ gá, 'bã ufá ĩ'di drĩ'bị́ rá ãzíla 'bã ụlị́ únúká la kí
rá,
13 ãzíla 'bã ũtrũ bõngó ándrá sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí rá. 'Ba u'á dó ĩ'didrị́ ko gá
'dãá átẹ́pĩ kí awájó ãndrẽ be ĩmbá ãlu, 'dã 'bã ũngúkú gá icó dó ĩ'di 'dụlé
ĩ'diní ũkú ru rá.
14 Vúlé vúlé ru drĩ u'á ĩ'diní ãyĩkõ sĩ ku, lẽ 'ba a'be ĩ'di mụlé drĩlẹ́
mmgbọrú. Ĩ'diní ĩ'di 'dụjó ũkú ru rá rĩ sĩ icó dó ĩ'di 'bãlé ãtí'bó ru ku,
ãzíla ĩ'di ĩtũ̃ndãlé séndẽ sĩ ku.”

Hákĩ ngọ̃tị̃ kãjãní rĩ drị̃

15 Mụ̃sã jọ 'bá Ịsịrayị̃lị̃ drị̃ 'baní, “'Bá ãzí drĩ adru ũkú kí trũ ĩrị̃ drĩ ãzí
rĩ lẽ ãndânĩ, wó ngọ̃tị̃ kãjãní rĩ drĩ adru ũkú ĩ'di 'bã ngũ̃lé ũnzí rĩ drị̃ 'i,
16 ágọ̃bị̃ drĩ dó lẽ ãko ĩ'didrị̃ kí awalé anzị ĩ'didrị̃ 'baní, lẽ 'bã fẽ hákĩ
ngọ̃tị̃ kãjãní rĩ drị̃ kí mũlũmbẽ kóru adru ũkú vúlé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba
rĩ 'bã ngọ̃tị̃ drị̃ la ku.
17 Lẽ 'bã fẽ ãko úmgbó pâlé ĩrị̃ rĩ kí ngọ̃tị̃ kãjãní rĩ nî, drị̃ táni adru agá
ngọ̃tị̃ ũkú ngũ̃lé ũnzí rĩ drị̃ 'i rá tí. Ngọ̃tị̃ 'dĩ bãsĩ ĩ'diní bõdõ ũ̃ñjó rĩ. Hákĩ
kãjãní drị̃ kí ĩ'di ãni.”

Ngọ̃tị̃ ĩjọ́ arelépi ku rĩ

18 Mụ̃sã jọ Ịsịrayị̃lị̃ ní, “'Bá ãzí drĩ adru ngọ̃tị̃ drị̃ ũnzí ãzíla átẹ̃pị̃ kí tị
arelépi ãndrẽ be ku la trũ, drĩ kí táni ĩ'diní drị̃rịma fẽ rá, drĩ gã kí tị arelé
úmgbé,
19 átẹ̃pị̃ 'bã rụ kí ĩ'di ãndrẽ be, 'bã agụ kí ĩ'di 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru táwũ̃ñị̃ 'dã
agá rĩ kí drị̃lẹ́ gá pá tujó kẹ̃sị̃ drị̃lẹ́ gá.
20 'Bã jọ kí 'bá ĩyõ drị̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ‘Ngọ̃tị̃ ãmadrị̃ 'dĩ drị̃ la ũnzí, gã ãma
tị arelé úmgbé, ĩ'di séndẽ iza ãzíla ĩ'di 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ la.’
21 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí Ịsịrayị̃lị̃ drị̃ kí dó sĩ ĩ'di u'bé írã sĩ káyĩ. Gẽ̃rị̃
'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ũnzí atrị ĩmi drĩdríŋĩ gá rá. 'Bá pírí Ịsịrayị̃lị̃ drị̃
kí dó sĩ are la ãzíla kí dó sĩ idé ũ̃rị̃ sĩ.”

Ãzị̃tãŋá ãzí rĩ kî

22 Mụ̃sã jọ 'bá Ịsịrayị̃lị̃ drị̃ 'baní, “Údrĩ 'bá ãzí 'dị ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ
sĩ ãzíla údrĩ dó sĩ ãvũ la gĩ ife sị́ gá,
23 lẽ â'be ãvũ la ife sị́ gá 'dãá kpere ị́nị́ gá ku. Îsị̃ ĩ'di ụ́'dụ́ ãlu 'dã 'bã
vúŋá sĩ rá, ã'dusĩku ãvũ 'bádrị̃ ife sí gá rĩ la áwãtãŋá Ãdróŋá drị̃ ají ãngũ
drị̃ gá. Mí andị̃ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ ãvũ ĩsị̃lé ku rĩ sĩ
ku.”

22

1 Mụ̃sã jọ Ịsịrayị̃lị̃ ní, “Ídrĩ 'bá ãzí 'bã tị́ jõku kãbĩlõ ndre lẽ ãvĩlé ãvĩ-ãvĩ,
mí a'be ĩ'di ku, írụ ĩ'di agụlé vúlé 'dị́pị̃ drị̃lé.
2 'Bá 'dã 'bã lị́cọ́ drĩ adru ãni rú ku, jõku ídrĩ 'dị́pị̃ la ã'di 'i yã rĩ nị̃ ku yã
áni, í'dụ tị̃ 'i jõku kãbĩlõ 'i trũ mụjó lị́cọ́ gâlé mí be ĩndĩ kpere 'dị́pị̃ 'bã ru
a'dị́ agá. Mi dó sĩ fẽ la ĩ'di drị̃lé ĩndõ.
3 Mí idé ị́jọ́ ãlu 'dĩ áni rĩ ídrĩ 'bá ãzí 'bã kãyĩnõ, bõngó jõku ãko ãzí 'bá
ãzí ãni lẽlépi ãvĩlépi ãvĩ-ãvĩ la ịsụ́ rĩ gá, lẽ mí a'be ĩ'di ku.
4 “Ídrĩ 'bá ãzí 'bã kãyĩnõ jõku tị́ ndre a'dé vũ̃rụ́, mí a'be ĩ'di ku. Íko 'bá
'dã 'bã ãzã ãnãkpá ĩ'didrị̃ ingajó ụrụ gá pá drị̃ gá.
5 “Lẽ ũkú 'bã sũ̃ kí ãgọbị 'bã bõngó ku, ãzíla ãgọbị 'bã sũ̃ kí ũku kí 'bã
bõngó ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ngũ̃ 'bá ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ
kí ũnzí.
6 “Ídrĩ ãríŋá ãzí 'bã jõrõvũ ịsụ́ ife sị́ gá jõku vũ̃rụ́ gẽ̃rị̃ tị gá ãzíla ãndrẽ
vũ mvaka kí drị̃ gá jõku gbẹ́ kí drị̃ gá, lẽ í'dụ ãríŋâ 'bã ãndrẽ ĩndĩ ku.
7 Mí icó ãríŋâ 'bã mvaka kí 'dụlé rá, wó lẽ mí a'be ãríŋâ 'bã ãndrẽ mụlé
rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí dó sĩ u'á ụ́'dụ́ ãzo ru ãzíla adru málĩ trũ.
8 “Ídrĩ jó ú'dí sị, lẽ ísị Bõrõ ãzí dẽrẽ la jó 'dã 'bã drị̃ 'bã bụ́lụ́ gâ sĩ cí sĩ
'bá kí atrị jó á'déŋá gá. 'Bá ãzí drị̃ dó sĩ a'dé drãjó rá, ị́jọ́ la adru dó sĩ mî
ãni ku.

9 “Lẽ mí umú ũri į̃rį̃ kí salé amvṵ́ mídrį̃ zãbíbũ drį̃ agá ku; ídrĩ idé la 'dĩ
'bã áni rá, ũri míní salé 'dã kí zãbíbũ drį̃ be kí ru iza į̃rį̃trá rá.
10 “Lẽ mí icí mọ́ñ̨gọ́ kí kãyĩnõ be ãngũ ãlu gá sĩ ámvṵ́ sõjó ku.
11 “Lẽ ísṵ̃ bõngó cãlé kãbĩlõ 'bíko sĩ usalé bõngó mị́fį̃ níríŋ̨á rĩ be ãngũ
ãlu gá rĩ kí ku.
12 “Mí į̣gbẹ bõngó tãyã-tãyã la bõngó míní sṵ̃lé rĩ 'bã kónã sụ rĩ kí tị gâ
sĩ cí.”

Ãẓ̨ĩtáŋ̨á ũkú 'baní ru sṵ̃jó ágọ́bį̃ be rĩ

13 Mṵ́sã jọ 'bá Į̣sį̣rayį́lį̃ drį̃ 'baní, “Ágọ́bį̃ ãzí drĩ ũkú a'dṵ́, ĩ'baní ru lajó
ĩ'di be 'bo rĩ 'bã vúlé drĩ dó ĩ'di ngṵ̃ ũnzí,
14 ãzíla drĩ dó sĩ ĩnzõ alį́ ĩ'di rṵ́ sĩ rṵ́ la izajó jǫ̣jó la, ‘Má a'dṵ́ ándrá ĩ'di
ũkú ru, wó ma mụ áma lalé ĩ'di be 'bo, má į̣sṵ́ adru bíkĩrã ku.’
15 “Į̣jọ́ 'dĩ drĩ ru idé 'dĩ áni rá, ĩzóŋ̨â 'bã átẹ́pį̃ kí ãndrẽ be 'bã a'dṵ́ kí sókã
ándrá ãrí trũ į̃zẹ́pį̃ 'bã kí sĩ ru lajó ágô be drį̃ la gá ṵ́'dṵ́ drį̃drį̃ 'dã sĩ rĩ 'i,
i'dajó la 'bá ĩyõ kí drį̃lẹ́ gá 'bį̃ jõ drĩ ágó ãjį́ ku.
16 Ĩzóŋ̨â 'bã átẹ́pį̣ 'bã jọ dó 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru rĩ 'baní, ‘Áfẽ ándrá mâ į̃zẹ́pį̣
ágọ́bį̃ 'dĩ ní ũkú ru, wó ú'dî'da gã dó ĩ'di úmgbé.
17 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ ú'dî'da alį́ dó ĩnzõ ĩzóŋ̨á mádrį̃ ụrụ'bá gá ãzíla jọ ísṵ́ mâ į̃zẹ́pį̣
adru bíkĩrã ku. Wó 'bá ĩyõ 'dĩ, ãko i'dalépi la mâ į̃zẹ́pį̣ ĩ'di bíkĩrã rĩ ĩ'di
sókã ãrí trũ ándrá ĩ'baní sĩ ru lajó drį̃ la gá ṵ́'dṵ́ drį̃drį̃ 'dã sĩ rĩ gápi 'dĩ.’
18 Į̣jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru táwṵ̃ñ̨ drį̃ kî dó ágô 'dụ sĩ ĩ'di
į̃ndṵ́ cojó.
19 'Bã lį̣ kí drį̃ la gá séndẽ sílĩvã rú rĩ 100 fẽlé fáyĩnĩ rú átẹ́pį̃ ní, ã'dusĩku
ágọ́bį̃ 'dĩ iza ĩzóŋ̨á bíkĩrã rú Į̣sį̣rayį́lį̃ rú 'dĩ 'bã rṵ́. Ĩzóŋ̨â 'bã adru dó ĩ'di
'bã ũkú ru ãzíla lẽ ágô 'bã dro ĩ'di ku kpere ĩ'diní drã agâ.
20 “Wó į̣jọ́ ĩ'di tõjó rĩ drĩ adru ãndá ãzíla ãko ãzí i'dalépi la ĩzóŋ̨á 'dĩ
bíkĩrã la drĩ adru 'dáyụ,
21 lẽ 'ba agụ ĩ'di átẹ́pį̃ drį̣ kẹ̃į̣ítį̣ gá, 'bá táwṵ̃ñ̨ 'dã gá 'dãá rĩ 'bã u'bé kí
ĩ'di írã sĩ káyĩ rá, ã'dusĩku ĩ'diní į̣jọ́ drį̃nzá ru la idéjó ãngũ Į̣sį̣rayį́lį̃ drį̃ gá
ĩ'diní mį̣-ãcí idéjó átẹ́pį̃ drį̣ kogâlé 'dĩ sĩ rụ drĩ ágó ku rú rĩ sĩ. Gẹ̃rį̃ 'dĩ áni
rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ į̣jọ́ ũnzí drį̃ atrį̣ ĩmi drĩdríŋ̨ĩ gá rá.
22 “Údrĩ ágọ́bį̃ ãzí į̣sṵ́ 'bá ãzí 'bã ũkú drį̃ iza agá, ágọ́bį̃ ĩ'di 'bã ũkû drį̃
izalépi 'dã kí ũku 'dã be lẽ ṵ́'dį̃ kí į̃rį̃trá rá. Gẹ̃rį̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ į̣jọ́
ũnzí atrį̣ ĩmi drĩdríŋ̨ĩ gá Į̣sį̣rayį́lį̃ gá 'dâ.
23 “Ágọ́bį̃ ãzí drĩ kí ru į̣sṵ́ ĩzóŋ̨á bíkĩrã rú drį̃ 'bãlé ĩgbãlé ũkú ru la be
drĩ drį̃ la iza sĩ ru lajó rá,
24 ĩmi kí 'dụ į̃rį̃trá kẹ̃į̣ítį̣ táwṵ̃ñ̨ 'dã drį̃ gá ãzíla ĩmi ú'bé kí írã sĩ káyĩ rá,
ã'dusĩku ĩzóŋ̨â 'be ṵ̃lṵ́lṵ́ ãzãkoma į̣sṵ́jó ku, ágọ́bį̃ iza 'bá ãzí 'bã ũkú drį̃.
Gẹ̃rį̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ į̣jọ́ ũnzí drį̃ atrį̣ ĩmi drĩdríŋ̨ĩ gá rá.
25 “Wó 'bá ãzí drĩ ĩzóŋ̨á drį̃ 'bãlé ĩgbãlé 'bá ãzí ní ũkú ru la ụrụ rá, lẽ
ágọ́bį̃ 'dã 'bã drã lú į̣jọ́ 'dã sĩ nĩ.
26 Lẽ ídé į̣jọ́ ãzí ũnzí la ĩzóŋ̨á 'dã 'bã ụrụ'bá gá ku, ã'dusĩku idé drĩ į̣jọ́
ũnzí sĩ ĩ'diní drãjó rá la ku. Kẹ̃sį̃ 'dĩ ĩ'di cécé 'bá ãzí ní 'bá ãzí cojó ãzíla sĩ
ĩ'di 'dį̣jó rĩ áni, ã'dusĩku
27 ágọ́bį̃ ụrụ ĩzóŋ̨á drį̃ 'bãlé ĩgbãlé ũkú ru 'dĩ ásé agâlé, ĩzóŋ̨â ní táni
uzájó sĩ ãzãkoma į̣sṵ́jó rá tí, 'bá ãzí a'dį̣ ru sĩ ĩ'di ãzã kojó ku.
28 “Ágọ́bį̃ ãzí drĩ ĩzóŋ̨á bíkĩrã rú drį̃ 'bãlé ĩgbãlé ku la ãzí ụrụ rá, údrĩ kí
rụ rá,

29 ĩ'di ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị drị̃ ãjẹ̃ ũfẽ séndẽ sílĩvã rú kãlị̃ tõwú sĩ. Lẽ 'bã 'dụ
ĩ'di ĩ'di 'bã ũkú ru ã'dusĩku ụrụ ĩ'di ũkpõ sĩ. Icó ĩ'di drolé ku kpere ĩ'diní
drã agá.
30 "'Bá ãzí 'bã la ru átẹ́pị̃ 'bã ũkú sĩ ku, lẽ 'bã fẽ drị̃nzá átẹ́pị̃ ní ĩ'diní ru
lajó átẹ́pị̃ drị mgbọ́lọ́ sị gá rĩ sĩ ku."

23

Ị́jọ́ adrujó Úpí 'bã 'bá ru ku rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ ní, "Ágọ́bị́ acolé pálé gâlé rá jõku pálé la lịjó rá rĩ 'bã
fi 'bá Úpí drị̃ kí agá ku.
2 "'Bá tịlé ũmgbọ́ ru rĩ jõku 'bá 'dĩ áni rĩ 'bã anzị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ
kí, cajó kpere á'bị anzị mụdrị rĩ 'ba rụ́, 'bã fi kí 'bá Úpí drị̃ kí agá ku.
3 "'Bá Ãmọ́nị̃ drị̃ kí jõku 'bá Mũwábũ drị̃ kí jõku anzị ĩ'badrị mụlé tịlé
drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe, kpere á'bị anzị mụdrị rĩ 'ba rụ́, 'bã fi kí 'bá Úpí drị̃ kí
agá ku jã 'dâ.
4 Ĩ'bã kí ándrá gãjó ĩminí íná ãzíla ĩyị́ fẽjó úmgbé gẽrị̃ gá 'dãá sáwã ĩmini
ãfũjó Mị̃sị̃rị̃ gâlé rĩ sĩ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'baní ándrá Bẽyọ́rị̃ ngọ́pị Bãlámũ angálépi
táwũ̃nị̃ Pẽtórĩ Mẽsõpõtámĩyã gá rĩ ayújó ĩmi wãjó rĩ sĩ.
5 Wó Úpí Ãdróŋá mídrị̃ gã Bãlámũ tị arelé úmgbé, kẽjị́ la gá uja áwãtáŋá
'dĩ míní drị̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ími lẽjó rá rĩ sĩ.
6 Lẽ índrũ̃ u'ájó ĩ'ba abe ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ sĩ ku jõku índrũ̃ málĩ ĩ'badrị̃ kí sáwã
pírí míní adrujó ídri rú rĩ kí agá ku.
7 "Mí ide 'bá Ídõmũ drị̃ kí ku ã'dusĩku kí mî ádrị́pịka kí. Mí ide vâ 'bá
Mị̃sị̃rị̃ drị̃ kí ku ã'dusĩku mí u'á ándrá vâ ãmị́yọ́ŋá ru ĩ'badrị̃ ãngũ gá rá.
8 Á'bị anzị ĩ'badrị mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé námbã na sĩ rĩ kí dó mụ filé 'bá
Úpí drị ru tralépi rĩ kí agá nĩ."

Kámbĩ ãsĩkárĩ 'badrị̃ 'bã adru ãlá ru

9 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ ní, "Ĩminí ĩmi tra agá kámbĩ sĩ ã'dị́ 'dịjó mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃
kí abe rĩ gá, ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ku.
10 Ágọ́bị́ ãzí drĩ ru ũnzõ ị́nị́ sĩ údré sĩ yã áni, 'bã fũ kámbĩ agá 'dãá rĩ sĩ
ãmvé ã'dusĩku ĩ'di ãndị́ ru ãzíla 'ba u'á á'dụ̃sĩ.
11 Drĩ ca ĩndró sĩ 'bã ũjĩ ru rá, ĩ̃tụ̃ 'bã 'de agá 'dâ icó dó afílé 'bá kí agá
kámbĩ agá 'dõlé rá.
12 "Lẽ ãngũ ĩminí sĩ mụjó ĩzẽ gá ãzíla údré gá rĩ 'bã adru kí kámbĩ agá
rĩ sĩ ãmvé.
13 Ĩminí acị́ agá, ĩmi acị́ ãko ãzí sĩ 'bụ́ gajó la trũ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dô sĩ lẽ
mụlé ĩzẽ gá, ĩmi dó sĩ 'bụ́ ga ãzíla ĩmi dó sĩ ĩzẽ drị̃ kũ̃ cí.
14 Ímba kámbĩ míní sĩ rijó ala gá rĩ tã ãlá ru ĩminí ĩmĩ tra agá ãngũ ãlu
gá, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ'di ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ cí sĩ ĩmi tã mbajó
ãzíla ĩminí ã'dị́ ndẽjó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi idé cãkã ku, Úpí Ãdróŋá ĩmidrị̃ la mụ
ru ũgõró ujalé ĩminí ku rá."

Ãzịtáŋá ãzí rĩ kî

15 Mụ́sã jọ bá Ịsịrayị́lĩ drị̃ 'baní, "Ãtí'bó ágọ́bị́ ru jõku ũkú ru rĩ drĩ kí
apá ágọ́bị́ ĩ'bã ãmbógó ru rĩ rụ́ 'dãá rĩ sĩ rá, drĩ kí apá mị́rị̃ rú sĩ ru pajó,
lẽ ípẽ kí tị vúlêlé ĩ̃dị́ ku.
16 Icó u'álé ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé táwũ̃nị̃ ĩmidrị̃ kí 'bã ãzí
ãlu ĩ'diní múké la agá rá.

17 “Ãgọbḭ jõku ũku Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ gá rĩ 'bã nga kí ãwṹ ãngũ sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó
rĩ gá ku.
18 Séndẽ ḭsṹlé ãwṹ sĩ rĩ lẽ ájí ĩ'di jó Ãdróŋá drḭ̃ agá sĩ ũyõ najó drḭ̃ la gá
ku. Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ gã séndẽ sĩ ṵrṵ'bá ṵzḭjó 'dĩ áni rĩ kí úmgbé.
19 “Ídrĩ séndẽ jõku ãkónã jõku ãko cí la fẽ 'bá mí ãni Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú la nî, lẽ
í'bã ṹrõ̰drḭ̃ drḭ̃ la gá ku.
20 Mí icó ṹrõ̰drḭ̃ 'bãlé ãko 'dĩ áni 'dĩ drḭ̃ gá rá la ãmḭ́yọ́ŋá 'banî, wó ku la
'bá mí ãni Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú rĩ nî, mí ũbĩ ãzḭ́tãŋá 'dĩ kí vú ãzíla Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃
la dô sĩ míní sṹsṹ wi ãko pírí míní mṵlé 'dṵlé rĩ kí agá ãngũ míní sĩ mṵjó
rijó rĩ gá.
21 “Ídrĩ ũyõ na Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá, lẽ í'be ḭjọ́ míní azḭlé sĩ ũyõ
najó 'dã vṹrṹ ku, Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími rṵ ũyõ ĩnzõ rṹ 'dĩ sĩ rá, ãzíla
ĩ'di ḭjọ́ ũnzí la ídrĩ ũyõ nalé rĩ tã mba ku rĩ gá.
22 Wó ídrĩ ũyõ na ku adru ími drḭ̃ gá ḭjọ́ ũnzí la rú ku.
23 Wó ídrĩ ũyõ na ími tḭ sĩ cénĩ 'bo, ími vúŋá 'bã mba ũyõ míní nalé Úpí
Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá rĩ tã múké-múké.
24 “Ídrĩ mṵ mî jĩránĩ 'bã ámvṹ zãbíbũ drḭ̃ tḭ gâ sĩ, mí icó zãbíbũ ala gá rĩ
kí nalé rá, wó lẽ í'dṵ ãzíla ãkójó sĩ ĩndĩ ku.
25 Ídrĩ mṵ mî jĩránĩ 'bã ámvṹ ãná drḭ̃ tḭ gâ sĩ, mí icó ãnâ ucelé anilé ími
drḭ̃ gá nalé rá, be la rá la, ílã ḭ́lḭ́ŋá sĩ ku.”

24

Íréŋá ũkú 'bã ãni ágọ́bḭ̃ be rĩ

1 Mṹsã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “Ícétãŋá sĩ ágọ́bḭ̃ ãzí drĩ ũkú ĩgbã rá ãzíla drĩ vúlé
vúlé ru lẽ ĩ'di gãlé úmgbé, ã'dusĩku ĩ'diní ḭjọ́ ãzí ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní ku la
ḭsṹjó ĩ'di ṵrṵ'bá gá rĩ sĩ, lẽ 'bã sĩ wárãgã sĩ ũkú 'dã gãjó rĩ drḭ̃ la gá ãzíla
'bã pẽ dó sĩ tḭ la ĩ'di drḭ̃ko gá 'dãá rá.
2 Ũkú 'dã drĩ lḭcọ́ ágọ́bḭ̃ 'dã drḭ̃ a'be 'bo, drĩ dó mṵ ágó ãzí gá,
3 ãzíla ũkû 'bã ágó námbã ḭ̃rḭ̃ sĩ rĩ drĩ vâ ĩ'di ngṹ ũnzí, ágô 'bã sĩ wárãgã
ĩ'di 'bã sĩ ũkú 'dã gãjó rĩ fẽlé drḭ̃ la gá ĩndĩ, 'bã pẽ dó sĩ ĩ'di tḭ ĩ'di drḭ̃ko gá
'dãá rĩ sĩ rá, jõku ágô drĩ drã rá,
4 ágó kãyú ándrá ĩ'di gãlépi 'dã lẽ 'bã ĩgbã ũkú 'dã ḭ̃dḭ̃ ku, lẽ 'bã nḭ̃ rá
ũkú 'dã dó ãndḭ ru, drĩ ĩ'di ĩgbã ĩ'diní ũkú ru ḭ̃dḭ, ĩ'di adru Úpí Ãdróŋá
mídrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá 'bá ngṹlé ũnzí la rú, lẽ mí idé ũnzĩkãnã ãzí ãmbógó 'dĩ áni
la ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá 'dâ ku.
5 “Ágọ́bḭ̃ ãzí drĩ ũkú ĩgbã ú'dí, lẽ úpẽ tḭ la ã'dḭ gá ku jõku úfẽ ĩ'diní ãzḭ
ngalé ũ'bí kí agá ku, lẽ 'ba u'á drḭ̃lẹ́mmgbọ rú ílí ãlu lḭcọ́ gâ sĩ ãzíla 'bã fẽ
sĩ ãyĩkõ ũkú ĩ'di 'bã ĩgbãlé rĩ ní rá ká.
6 “Ídrĩ 'bá ãzí ní dẹ́nõ̰ fẽ, lẽ í'dṵ ĩ'di 'bã írã sĩ ãná 'ḭjó rĩ tḭ la gá gúrã rú
ku, 'dĩ la fẽ la mi 'bá lḭcọ́ 'dã agá 'dãá rĩ kí 'bã ãko kí sĩ u'ájó ídri rĩ 'dṵ rá.
7 “Údrĩ 'bá ãzí ḭsṹ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ rú ágọ́bḭ̃ jõku ũkú ru la uzḭ agá ãtí'bó ru
séndẽ sĩ, lẽ 'bá 'bá kí ṵzḭlépi 'dĩ 'bã áni rĩ ú'dḭ ĩ'di rá, gẹ̃rḭ̃ 'dĩ áni rĩ sĩ, ĩmi
dó sĩ ḭjọ́ ũnzí atrḭ ĩmi drĩdríŋĩ gá.
8 “'Bá ãrí 'bã nalé rá rĩ kí lẽ 'bã nga kí ḭjọ́ ãzḭ́tãŋá ru ãtalo Lẹ́vḭ̃ rú 'dĩ 'bã
kí fẽlé rĩ kî, lẽ 'bã ũbĩ kí ãzḭ́tãŋá mání azḭlé 'dĩ kí vú múké-múké.
9 Lẽ mí ũrã ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã ándrá idélé Mḭrḭyãmũ rṹ gẹ̃rḭ̃ gá
'dãá sáwã míní ándrá ãfũjó Mḭ̃sḭ̃rḭ̃ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i.

10 “Ídrĩ jĩránĩ mídrị̃ ní ãko ãzí fẽ dẹ́nọ̃ rú, lẽ ífi ĩ'didrị́ jó agâlé ũkpó sĩ sĩ
ãko ĩ'di 'bã 'bãlé gúrã rú rĩ a'dụ́lé mi 'i la ku.
11 Ítẽ ãmvé 'dãá ãzíla ífẽ 'ba a'dụ́ ãko 'dã ajílé mí rụ́ 'dõlé nĩ.
12 'Bá 'dã drĩ adru lẽmẽrí yã áni, ímba ĩ'di 'bã bõngó ĩ'diní sĩ drị̃ 'bejó rĩ
tã ị́nị́-ãrã ku.
13 Mí uja ĩ'di 'bã bõngô ĩ'didrị̃lé vúlé 'dĩ sĩ ĩ̃tụ́ 'de drĩ ku rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di
dó sĩ ru drị̃ 'be, ĩ'di dó sĩ míní sũ̃sụ́ wi, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ la dó sĩ adru ị́jọ́ ãlá la
Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drị̃lẹ́ gá.
14 “Mí ũnzã 'bá lẽmẽrí ãzíla 'bá ãzãkoma lẽlépi ãzị́ ngalépi mídrị́ séndẽ
sĩ 'dĩ kí ku, drĩ táni adru 'bá mî ádrị́pịka Ịsịrayị́lĩ̃ rú la 'bã ãzí jõku 'bá
ãmị́yọ́ŋá ru u'álépi táwũ̃nĩ̃ ĩmidrị́ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la agá la.
15 Mí ũfẽ ĩ'di 'bã ũyá ĩ'di 'bã sĩ ãzị́ ngajó rĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ̃tụ́ 'de drĩ ku rú,
ã'dusĩku tĩ̃ ásị́ ũyá 'dã drị̃ gá. Ídrĩ ũfẽ la ku ĩ'di mụ awálé míní Úpí drị̃lẹ́
gá rá ãzíla 'dĩ la adru ími ụrụ'bá gá ị́jọ́ ũnzí la.
16 “Ú'dị́ átẹ́pị́ kí ãndrẽ be ị́jọ́ ũnzí anzị́ 'badrị̃ sĩ ku, jõku ú'dị́ anzị́ kí ị́jọ́
ũnzí átẹ́pị́ 'badrị́ ãndrẽ be rĩ sĩ ku, be la rá la 'bá ãlu-ãlu 'bã drã ị́jọ́ ũnzí
ĩ'didrị̃ 'bã tị́ gá.
17 “Mí ĩkpã ãmị́yọ́ŋá kí ĩmvú kí abe ĩ'bã hákĩ drị̃ gá ku, ãzíla í'dụ ãwụ́zị́
'bã bõngó sĩ drị̃ 'bejó la mọ̃rị́ tị́ gá ku.
18 Lẽ mí ũrã ị́jọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mị̃sị́rị̃ gá rĩ ãzíla Úpí Ãdróŋá
mídrị̃ 'bã sĩ ími anzéjó 'dã 'i, 'dĩ ị́jọ́ mání sĩ míní ãzị́tãŋá 'dĩ kí fẽjó ngajó
'dĩ.
19 “Sáwã míní ãná lãjó ámvụ́ mídrị̃ agá rĩ sĩ, ími drị̃ drĩ ãvĩ sĩ ãná ãzí kí
lãjó ku, ãná ãzí drĩ kí ace ími vúlé gâlé cí, ígõ kí lãlé ku. 'Dã kí dó ãko ru
a'belépi ãmị́yọ́ŋá, ĩmvú ãzíla ãwụ́zị́ 'baní rĩ kî, ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃
la dó sĩ míní sũ̃sụ́ wi ãzị́ pírí míní ngalé rĩ kí drị̃ gá.
20 Sáwã míní mĩ̃zẽ̃ỵ́tũ̃ ífí ũtĩ̃jó ámvụ́ mídrị̃ agá rĩ sĩ, ígõ álólóke ru acelépi
rĩ kí ũtĩ̃lé ĩ̃dị́ ku, ị́mbị́ la acelépi álólóke rú 'dã 'ba ace kí dó ãmị́yọ́ŋá 'baní
ĩmvú kí abe ãzíla ãwụ́zị́ kí trũ.
21 Míní zãbíbũ ãka ũtĩ agá ámvụ́ mídrị̃ agá rĩ gá, ígõ álólóke ru acelépi
rĩ kí ũtĩ̃lé ĩ̃dị́ ku, ị́mbị́ la acelépi álólóke rú 'dã 'ba ace kí dó ãmị́yọ́ŋá 'baní,
ĩmvú kí abe ãzíla ãwụ́zị́ kí trũ.
22 Lẽ mí ũrã ị́jọ́ ándrá míní adrujó ãtí'bó ru Mị̃sị́rị̃ gá rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ mání
sĩ míní ãzị́tãŋá 'dĩ kí fẽjó ngajó 'dĩ.”

25

Drị̃rịma fẽ jó kẹ̃lị̃ká sĩ rĩ

1 Mụ́sã jọ Ịsịrayị́lĩ̃ ní, “'Bá ĩ̃rị̃ drĩ kí ị́jọ́ ịsụ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá, 'bã agụ kí ị́jọ́
la amálé 'bá 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ 'badrị́, ãzíla 'bá 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ drĩ kí ị́jọ́ 'dĩ
amá 'bo, 'bã a'be kí 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ rá ãzíla 'bã lị kí ị́jọ́ 'bá ị́jọ́ ũnzí
idélépi rĩ drị̃ gá.
2 Drĩ sĩ adru ágọ́bị́ ị́jọ́ idélépi ũnzí rĩ ĩ̃ndụ́ cojó, lẽ 'bá 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ 'bã
fẽ kí 'bã la ru vũ gá ãzíla úco dó sĩ ĩ̃ndụ́ la 'bá ị́jọ́ lịlẹ́pi rĩ drị̃lẹ́ gá. Kãlãfe
kẹ̃lị́ká drị̃ sĩ ĩ'di ĩ̃ndụ́ cojó rĩ la adru ị́jọ́ ĩ'di 'bã izalé rĩ 'bã úmgbó sĩ.
3 Ícó drị̃ la gá kẹ̃lị́ká 'bã kãlãfe lịlẹ́ ũ'bí ru rá, wó rá la 'bã alị kãlị̃sụ ku
ã'dusĩku, drĩ alị rá, ĩ'di drị̃nzá ají 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ ní ũ'bí kí drị̃lẹ́ gá rá.
4 “Mí úmbé jõ mọ́nĩ̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị́ cí sĩ ĩ'di atrịjó ãná naŋá gá ku.

Únere fiŋá

5 “'Bá ádrı̃pị rú ĩrı̃ la drĩ kí u'á ãngũ ãlu gá wó ãzí ãlu rĩ drĩ drã rá drĩ
ngọ́tı̃ŋá a'be ku, 'bá ãzí lı̃cọ́ ndú gá la 'bã fi ũkú ĩ'di 'bã a'belé rĩ nĩ ku;
ĩ'di ãzı̃ ágọ́bı̃ drãlépi rá rĩ 'bã ádrı̃pı̃ ãni sĩ ãwụ́zı̃ 'dĩ fijó sĩ anzị tı̃jó ádrı̃pı̃
drãlépi rá rĩ nî.
6 Ngọ́tı̃ ágọ́bı̃ ĩ'bã kí tı̃lé drı̃drı̃ rĩ ála ĩ'di lã 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ngọ́tı̃ ru,
ı̃jọ́ 'dĩ sĩ, lı̃cọ́ ĩ'didrı̃ 'bã anụ́ rú dó sĩ sụ́rụ́ Ịsịrayı̃lı̃ drı̃ agá 'dâ ku be nĩ.
7 “Wó ágọ́bı̃ drãlépi rá rĩ 'bã ádrı̃pị drĩ gã ũkú ãwụ́zı̃ ru 'dã filé úmgbé,
ãwụ́zı̃ 'bã mụ 'bá ĩyõ táwũ̃nı̃ tị gá rĩ 'ba rụ́ ãzíla 'bã jọ ĩ'baní, ‘Mâ únere
gã áma filé sĩ anzị tı̃jó sĩ ĩ'di 'bã ádrı̃pı̃ drãlépi rá rĩ rụ́ ajíjó Ịsịrayı̃lı̃ gá 'dâ
úmgbé.’
8 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩyõ táwũ̃nı̃ tị gá rĩ 'bã umve kí ágọ́bı̃ drãlépi rá
'dã 'bã ádrı̃pı̃ 'i sĩ ı̃jọ́ jọjó ĩ'di be. Drĩ gã kpere ãwụ́zı̃ 'dã filé úmgbé,
9 ãwụ́zı̃ ádrı̃pı̃ 'bã a'belé rĩ 'bã mụ ĩ'di rụ́ 'bá ĩyõ táwũ̃nı̃ tị gá rĩ kí drı̃ gâ
sĩ, 'bã ãtrũ ŋĩlâ únẽrê 'bã pá ãlu rĩ gá rĩ rá, 'bã wi sũ̃sụ́ ĩ'di mẹ́lẹ́tị gá ãzíla
'bã jọ, ‘'Dĩ ı̃jọ́ ngalé 'bá gãlépi ádrı̃pı̃ drãlépi rá rĩ ní anzị tı̃jó úmgbé sĩ ĩ'di
'bã rụ́ ajíjó rĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i.’
10 Ála mụ lı̃cọ́ ĩ'didrı̃ nı̃lé Ịsịrayı̃lı̃ gá 'dâ lı̃cọ́ sĩ ágọ́bı̃ ala gá rĩ 'bã pá gá
ŋĩlâ trũjó rá rĩ rú.

Ãzị̃tãŋá ãzí ndú-ndú rĩ kî

11 “Ãgọbị ĩrı̃ drĩ kí rũ co ãzíla ũkú ágọ́bı̃ ãlu rĩ drı̃ drĩ amụ́ ĩ'di 'bã ágô
apálé ágọ́bı̃ ĩ'bã kí rũ cojó rĩ drı̃ gá drĩ ágọ́bı̃ ãzí 'dã rụ́ pálé gá ũkpó sĩ,
12 ĩ'bã ásı̃ ĩgbẹ̃ ũkú 'dã drı̃ gá ku, ĩlı̃ drı̃ la rá.
13 “Lẽ mí adru ãko sĩ ãko kí ãnzị ũ'bĩjó rĩ kî trũ mídrı̃ bẹ́gĩ agá ĩrı̃ ãzí rĩ
la adru ãnzị rú ãzí rĩ ĩpé ru la ku.
14 Lẽ mí adru ãko sĩ ãko kí ãnzị ũ'bĩjó rĩ kí abe ĩrı̃ mídrı̃ jó agá, ãzí rĩ la
adru mmgbọrú ãzí rĩ la dó sĩ adru ĩmbíráŋá ru íni la ku.
15 Mí ayú ãko sĩ ãko ũ'bĩjó múké 'bá najó ku íni rĩ, ı̃jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ u'á
ílí ãzo rú ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ 'bã fẽlé míní rĩ gá.
16 Úpí Ãdróŋá mídrı̃ ngũ̃ 'bá 'bá kí ũnzãlépi rĩ ũnzí.

Ãzị̃tãŋá fẽlé 'bá Ãmãlẹ́kı̃ rú rĩ kí ụ'dı̃jó rá rĩ

17 “Ĩmi ũrã drĩ ı̃jọ́ 'bá Ãmãlẹ́kı̃ rú rĩ 'bã kí idélé ĩmi rụ́ gẹ̃rı̃ gá 'dãá sáwã
ĩmĩ ãgõjó Mı̃sı̃rı̃ gâlé rĩ sĩ rĩ.
18 Idé kí ándrá ũ̃rı̃ Ãdróŋâ sĩ ku ı̃jọ́ 'dĩ sĩ, ụ'dı̃ kí ándrá 'bá ãndẽlépi rá
amụ́lépi jãjã rú vúlêlé rĩ kí pírí rá.
19 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrı̃ drĩ míní ãngũ fẽ ãzíla drĩ fẽ la ãngũ 'ba
adru ĩgbẹ́ ru mẹ́rọ́'bá mídrı̃ ími andre gá rĩ kí drı̃ gá rĩ sĩ 'bo, lẽ mí ụ'dı̃ 'bá
Ãmãlẹ́kı̃ rú 'dĩ kí ũ̃nọ́kụ́ drı̃ gá 'dâ pírí rá, ı̃jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí agá dó sĩ ı̃jọ́ kí
drı̃ gá ĩdı̃ ku be nĩ. Mí ãvĩ jõ ı̃jọ́ 'dĩ ku!

26

Ãkónã ãfũlépi drı̃drı̃ rĩ kí ãlu mụdrı̃ drı̃ be

1 “Ídrĩ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ 'bã fẽlé míní rĩ 'dụ mî ãko rú sĩ rijó ala
gá 'bo,
2 lẽ mí ají ãkónã ãfũlépi drı̃drı̃ míní atrálé ámvụ́ agâlé ãkónã ãlu-ãlu
míní salé rĩ 'badrı̃ kí pírí gụ́fá sĩ. Ímụ kî trũ ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrı̃ 'bã
pẽlé sĩ ĩ'di rụ́ ĩnzı̃jó rĩ gá.

3 Ímụ átáló drĩlẹ́ ru sáwã 'dã sĩ rĩ rụ́ ãzíla íjọ ĩ'diní, ‘Má ají fẽtáŋá 'dĩ
ãndrũ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní sĩ i'dajó má afí dó ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ la
najó ãmã áyíṗika 'baní 'i fẽ la ãmaní rĩ gá 'bo.’
4 Átáló la dó gụ́fâ 'dụ ími drị́ gá rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ĩ'di 'bã ãlĩtárĩ Úpí
Ãdróŋá mídrị̃ drị̃ drị̃ gá.
5 “'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó íjọ́ 'dĩ jọ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ drĩlẹ́ gá: ‘Mâ
áyíṗị 'i ándrá 'bá Ãrãménĩyã rú ãngũ pilépi la, 'dụ 'bá ĩ'didrị́ lịcọ́ gá rĩ kí
trũ mụjó Mĩsịrĩ̃ gá. Sáwã ĩ'bã kí mụjó Mĩsịrĩ̃ gá rĩ sĩ kí kãlãfe ándrá were
rú, wó acá kí dó sụ́rụ́ ãmbógó ãzíla ũkpó la rú.
6 Wó 'bá Mĩsịrĩ̃ rú rĩ fẽ kí ãmaní ũcõgõ ãzíla 'bã kí ãma ãzị́ ngalé ãtí'bó
ru.
7 'Dã 'bã ũngúkú gá ãma awá Úpí Ãdróŋá ãmã áyíṗika 'badrị̃ rụ́. Are
áwáŋá ãmadrị̃ rá ãzíla ndre drĩcịŋá, ũcõgõ, ãzíla ĩkpãŋá sĩ ãma ĩkpãjó rĩ
rá.
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Úpí fẽ 'bá Mĩsịrĩ̃ gá rĩ kí acálé ũrĩ̃ ãmbógó la sĩ tálí ĩ'didrị́ ũkpó
rĩ kí sĩ, ãzíla Mĩsịrĩ̃ gâlé rĩ sĩ, anzé dó sĩ ãma drị́ ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ rá.
9 Ají ãma 'dâ ãzíla fẽ ãmaní ãngũ málĩ trũ mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ ãnụ́ 'bã sĩ rajó
lé be 'dĩ 'i.
10 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, má ajḭ́ dó ú'dî'da Úpí ní ãkónã drĩdrị̃ ãfũlépi ĩ'di 'bã fẽlé mání
rĩ 'i.’ 'Dã 'bã ũngúkú gá í'bã dó gụ́fâ 'i Úpí Ãdróŋá mídrị̃ bã drĩlẹ́ gá ãzíla
ísu dó drị̃ vũ gá sĩ ĩ'di ĩnzĩ̃jó.
11 Ífẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní ãwãdĩfô ãko ũniyambamba rú ĩ'di 'bã fẽlé
míní ãzíla lịcọ́ mídrị̃ ní rĩ kí sĩ; 'bá Lẹ́vĩ̃ rú ãzíla 'bá ãmḭyọ́ŋá ru u'álépi
ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ 'bã amụ́ kí ãyĩkõ idélé ĩndĩ.
12 “Ílí na ãlu-ãlu sĩ, lẽ ífẽ ãlu mụdrị́ ãkónã mídrị́ ãfũlépi rĩ drị̃ kí 'bá Lẹ́vĩ̃
rú, 'bá ãmḭyọ́ŋá ru, 'bá ĩmvú ru ãzíla 'bá ãwụ́zị́ ru rĩ 'baní, íjọ́ 'dĩ sĩ táwũ̃ñ̃
cí ĩ'bã kí adrujó rĩ gá, kí dó sĩ ãko cí ĩ'bã kí lẽlé nalé rĩ ịsụ́ rá. 'Dã 'bã
ũngúkú gá,
13 íjọ dó, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ní, ‘Áfẽ dó ú'dî'da ãlu mụdrị́ drị́ mádrị́ ãlápítí
rĩ 'bá Lẹ́vĩ̃ rú, ãmḭyọ́ŋá ru, ĩmvú ru ãzíla ãwụ́zị́ ru rĩ 'baní cécé míní azịlé
mání rĩ áni. Má ãvĩ íjọ́ kí ãzí ãlu la drĩ̃ gá ku.
14 Ána ḭmbḭ́ la ãlá rĩ sáwã mání 'bá mádrị́ drãlépi rá rĩ awájó rĩ sĩ ku;
á'dụ wókõ la ãzí sáwã mání adrujó ãndḭ́ ru rĩ sĩ ku ãzíla áfẽ wókõ la ãzí
ídétáŋá ru 'bá drãlépi rá rĩ ní ku. Áfẽ ãrútáŋá Úpí Ãdróŋá mádrị̃ ní rá;
ánga íjọ́ pírí míní azịlé mání rĩ kí rá.
15 Mí andré drĩ ãngũ angájó 'bũ̃ gá, ãngũ míní u'ájó ãlápítí 'dã gâlé, ãzíla
íwi sũ̃sụ́ 'bá mídrị́ Ịsịrayḭ́lĩ̃ rú rĩ 'baní ãzíla ãngũ míní fẽlé ãma ní rĩ drĩ̃
gá cécé míní ándrá ũyõ la najó ãmã áyíṗika 'baní rĩ áni, ãngũ málĩ trũ
mũ̃'dũ̃-mũ̃'dũ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnụ́ úsã be rĩ gá.’

Ĩmi ũbĩ ãzĩ̂táŋá Ãdróŋá drĩ̃ kí vú

16 “Ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ azị míní sĩ ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí tã
mbajó pírí; íjọ́ 'dĩ sĩ ímba dó sĩ kí tã ími ásḭ́ pírí sĩ ãzíla ími ídri pírí sĩ.
17 Ãndrũ ĩmi ã'ḭ́ dó Úpí 'i Ãdróŋá ĩmidrị̃ rú 'bo; ĩna vâ ũyõ sĩ jọjó la ĩmi
mụ ĩ'di ĩnzĩ̃lé rĩ gá rá, sĩ ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbajó pírí, ãzíla ãzịtáŋá pírí
ĩ'di 'bã fẽlé rĩ kí ngajó.
18 Ãndrũ Úpí lã dó mi ĩ'di 'bã 'bá ũrõ̃drị́ ru la rú 'bo cécé ándrá ĩ'di 'bã
azịlé míní rĩ áni; ãzíla fẽ míní ãzịtáŋá sĩ ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí tãmbajó pírí.

19 Ĩ'di ími 'bã ãmbógó ru sṵ́rṵ́ ãzí ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ 'baní ãndânĩ, ãzíla mi dó rṵ́ kṵma ají į̃nzḭ̃tãŋá be ĩ'diní. Mi dó sĩ adru 'bá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ãni ãlá rĩ rú cécé ĩ'di 'bã azį̰lé rĩ áni.”

27

Ãzḭ́tãŋá Ãdróŋá drḭ̃ kí sĩ̃jó Írã drḭ̃ gá rĩ

1 Mṵ́sã kí 'bá ĩyõ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí abe jọ kí 'bá 'baní, “Ĩmba ãzḭ́tãŋá mání fẽlé ĩminí ãndrũ 'dĩ kí tã pírí.
2 Ṵ'dṵ́ míní Mĩrĩ Yõrĩdánĩ zajó ãzíla fijó ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã fẽlé míní rĩ agá rĩ sĩ, mí ḭ'dḭ́ írã 'bara la kí ãzíla mí ase kí ṵrṵ'bá cí.
3 Írã 'dĩ kí ṵrṵ'bá gá mí ũsĩ ãzḭ́tãŋá ãzíla ímbátãŋá 'dĩ kí pírí. Sáwã míní fijó ãngũ málĩ trũ mṵ̃'dṵ̃-mṵ̃'dṵ̃ lé 'bã sĩ rajó ala gá ãnṵ́ be Úpí Ãdróŋá mí áyḭ́pḭka 'badrḭ̃ 'bã azį̰lé míní rĩ áni rĩ gá,
4 ídrĩ Į̃yḭ́ Yõrĩdánĩ za 'bo, mí ḭ'dḭ́ írã 'dĩ kí 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ gá, cécé mání ãndrũ azį̰lé míní 'dĩ áni ãzíla mí ase írã 'dĩ kí ṵrṵ'bá cí.
5 'Dãá ísḭ ãlĩtárĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ní írã upalé aya sĩ ku rĩ kí sĩ,
6 ãlĩtárĩ míní sį̰lé Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ní rĩ lẽ 'ba adru írã upalé ku rĩ sĩ. Ãlĩtárĩ míní sį̰lé rĩ gá 'dãá mi dó sĩ mání ídétãŋá ivélé ivê rĩ kí ivé,
7 ãzíla mí idé ídétãŋá ásḭ į̃gbę̃ drḭ̃ 'dãá, ína ĩ'di 'bá kí abe ãzíla mí adru ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ drḭ̃lẹ́ gá.
8 Ísĩ ḭ́jọ́ ãzḭ́tãŋá 'dĩ drḭ̃ kí pírí tọndọlọ írã míní mṵlé sį̰lé rĩ kí drḭ̃ gá múké-múké 'bá 'bã lã kí rû sĩ kí ḭ́jọ́ ãzí kóru benĩ.”
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṵ́sã kí ãtalo Lẹ́vḭ̃ rú rĩ kí abe jọ kí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃, “Mí are drĩ ãma! Ãndrũ mí acá 'bá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ ãni la rú 'bo;
10 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ mí are Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ ãzíla ímba ãzḭ́tãŋá ĩ'didrḭ́ mání mṵlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã pírí.”

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di tḭ gãlépi úmgbé rĩ ní drḭ̃rḭma fẽ rá

11 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã vúŋá sĩ Mṵ́sã jọ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'banî,
12 “Ĩdrĩ Į̃yḭ́ Yõrĩdánĩ za 'bo, ínátḭ Sḭ̃mọ́nḭ̃ drḭ́, Lẹ́vḭ̃ drḭ́, Yṵ́dã drḭ́, Ĩsãkárĩ drḭ́, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drḭ́ ãzíla Bénzãmĩnĩ drḭ̃ 'bã tu kí pá 'Bé Gẹ̃rḭ̃zḭ́mṵ̃ drḭ̃ gá sĩ sṵ̃sṵ́ ãlá rĩ wijó 'bá kí drḭ̃ gá.
13 Ínátḭ Rṵ́bẹ̃nḭ̃ drḭ́, Gádĩ drḭ́, Ásẹ̃rḭ̃ drḭ́, Zãbṵ̃lọ́nḭ̃ drḭ́, Dánĩ drḭ́ ãzíla Nãfũtálĩ drḭ̃ 'bã tu kí pá 'Bé Ĩbálĩ drḭ̃ drḭ̃ gá sĩ áwãtãŋá wãjó.
14 “'Bá Lẹ́vḭ̃ rú rĩ kí ḭ́jọ́ 'dĩ kí jọ ṵ́'dṵ́kọ́ ṵrṵgá sĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní pírí:

15 ‘'Bá ãlḭ́gọ́ ru í'dá į̃nzḭ̃lé į̃nzḭ̃-į̃nzḭ̃ rĩ idélépi írã sĩ, báwũ sĩ jõku aya sĩ ãzíla í'dá ĩ'di 'bã idélé ĩ'didrḭ́ sĩ rĩ į̃nzḭ̃lépi ũní-ũní ru rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá; Úpí ngṵ́ í'dá į̃nzḭ̃jó ĩ'di kẹ̃jḭ́ gá rĩ ũnzí.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

16 ‘'Bá átẹ̃pḭ̃ kí tḭ arelépi ãndrẽ be ku rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

17 ‘'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ 'bã írã lõkókõrí i'dalépi rĩ nzelépi rá rĩ Ãdróŋá la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

18 ‘'Bá 'bá mı̨fı̨ kóru rĩ drı̨̃ 'delépi gẽrı̨̃ ndú gâ sĩ rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

19 ‘'Bá ãmı̨́yọ́ŋ́á, ĩmvú ãzíla ãwṵzı̨́ kí ı̨́jọ́ lı̨lẹ́pi pı̨rı̨ ku rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

20 ‘'Bá drı̨̃nzá fẽlépi átẹ́pı̨̃ ní ĩ'di 'bã rũ lajó ṵ́kṵ́pı̨̃ sĩ rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

21 ‘'Bá ru lalépi ãnãkpá sĩ rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

22 ‘'Bá ru lalépi ámvọ́pı̨̃ sĩ rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

23 ‘'Bá ru lalépi ĩdrâ sĩ rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

24 ‘'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ 'dı̨lépi ũní rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí jọ kí ‘Ámĩnã!’

25 ‘'Bá séndẽ sĩ 'bá mı̨fı̨́ sajó rĩ 'dṵlépi sĩ 'bá ı̨́jọ́ kóru rĩ 'dı̨jó rá rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’

26 ‘'Bá Ãdróŋ́á tı̨ arelépi ku ãzı̨́tãŋ́á ãzíla ímbátãŋ́á ĩ'didrı̨̃ kí tã mbalépi ku rĩ Ãdróŋ́á la ĩ'di wã rá.’
'Bá pírí 'bã jọ kí ‘Ámĩnã!’ ”

28

Ãdróŋ́á la ĩminí Ásı̨̃ į̃gbę̃ fẽ rá ĩdrĩ̃ tı̨ la are rá rĩ gá

1 Mṵ́sã jọ Ịsịrayı̨́lı̨̃ ní, “Ídrĩ Úpí Ãdróŋ́á mídrı̨̃ tı̨ are ã'ı̨tãŋ́á sĩ ãzíla ãzı̨́tãŋ́á ĩ'didrı̨̃ máni fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba rá, Úpí Ãdróŋ́á mídrı̨̃ la ími 'bã adrulé sṵ́rṵ́ ãzí ũnọ́kṵ́ drı̨̃ gá 'dâ rĩ 'baní pírí ãmbógó ru ãndânĩ.
2 Mí are Úpí Ãdróŋ́á mídrı̨̃ 'bã tı̨, ĩ'di dó sĩ míní sṵ̃sṵ́ wi ãzíla ãko 'dĩ kí dó sĩ acá mí ãni la rú:

3 Úpí mídrı̨̃ la sṵ̃sṵ́ wi míní táwṵ̃nı̨̃ ĩmidrı̨̃ kí drı̨̃ gá ámvṵ́ ĩmidrı̨̃ kí abe.

4 Úpí la ĩminí sṵ̃sṵ́ wi sĩ anzı̨ kí tı̨jó ũ'bí ru, ĩ'di ĩminí ãkónã kí fẽ kalé ĩyõ rú, ĩ'di tı̨ ãzíla kãbĩlõ ĩmidrı̨̃ 'baní fẽ kpę̃lé wẽwẽ rú.

5 Úpí la ĩminí sṵ̃sṵ́ wi ãzíla ãkónã ĩminí nalé rĩ kí adru ĩyõ rú ĩminí calépi rĩ sĩ.

6 Mi adru drı̨̃lẹ́ba rú míní afí agá ãzíla mi adru drı̨̃lẹ́ba rú míní fũ agá.

7 “Úpí la fẽ mi mẹ́rọ́'bá amṵ́lépi mí rṵ ã'dḭ gá rĩ kí ndẽ rá. Mẹ́rọ́'bá kí amṵ mí rṵ ã'dḭ gá gẹ̃rḭ̃ ãlu gâ sĩ, wó kí apá mídrḭ gẹ̃rḭ̃ ndú-ndú gâ sĩ.
8 “Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la míní sṵ̃sṵ́ wi ãngũ ĩ'di 'bã fẽlé míní rĩ gá ãzíla ãkónã kí sĩ ka múké. Jó jõku ĩrá míní ãkónã 'bãjó rĩ kí ga ãkónã sĩ tré-tré sṵ̃sṵ́ ĩ'di 'bã wilé rĩ sĩ.
9 “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ are ãzíla ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ̃ kí tã mba rá, ĩ'di ími 'bã adrujó 'bá ĩ'di ãni ãlá rĩ rú cécé ĩ'di 'bã ándrá ũyõ la najó rĩ áni.
10 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dâ rĩ kí dó sĩ ndre la rá Úpí pẽ mi ĩ'di 'bã 'bá ru ãzíla kí dó acá ṵ̃rḭ̃ sĩ.
11 Úpí la míní anzḭ kí fẽ wẽwẽ rú, tḭ́ kí fẽ tḭlé ũ'bí ru ãzíla ãkónã fẽ kpẽté-kpẽté ãngũ ándrá ĩ'di 'bã ũyõ najó mî áyḭ́pḭka 'baní 'i mṵ fẽlé la míní rĩ gá.
12 Úpí la míní uzogó 'bṵ̃ gá rĩ tḭ nzḭ̃ 'dḭlé áyi múké rĩ gá ãzíla ĩ'di ásḭ́ ḭ̃gbẽ̃ 'bã ãzḭ́ pírí míní ngalé rĩ kí drḭ̃ gá. Mi mọ̃́rḭ́ fẽ sṵ́rṵ́ ũ'bí 'baní, wó mí icó mọ̃́rḭ́ a'ḭ́lé sṵ́rṵ́ ãzí drḭ́ ku.
13 Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ la ími 'bã sṵ́rṵ́ kí agá 'dâ adrulé drḭ̃lẹ́ gá ḭ́jọ́ pírí kî sĩ, mí icó adrulé 'bá kí vúlé gá ku. Mi 'bé adru ãko trũ ãzíla ḭ́jọ́ ãzí icó ími ndẽlé ku ídrĩ ãzḭ́táŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí vú ũbĩ ásḭ́ pírí sĩ rá rĩ gá.
14 Wó lẽ ígã jõ ãzḭ́táŋá mání mṵlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la gẹ̃rḭ̃ ãzí sĩ jõku míní ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽjó ãzíla ãzḭ́ ngajó ãdroŋa ãzí 'dĩ 'ba ní rĩ sĩ ku.”

Áwãtáŋá ḭsṵ́lé Ãdróŋá tḭ gãŋá sĩ rĩ

15 Mṵ́sã jọ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ní, “Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ tḭ gã úmgbé ãzíla ídrĩ ãzḭ́táŋá mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí ã'ḭ́ ku, áwãtáŋá ndú-ndú 'dĩ kí pírí ími rṵ rá:

16 Úpí la ãngũ míní ãzḭ́ ngajó táwṵ̃nḭ̃ rú ãzíla ámvṵ́ ru rĩ kí wã pírí rá, málĩ icó kí míní ãfũlé kí agá ku.

17 Úpí la ími wã rá, ãná ãzíla ãkónã míní nalé rĩ icó kí adrulé míní calépi rĩ sĩ ku.

18 Úpí la anzḭ mídrḭ̃ kí wã ãkónã kí trũ rá. Ĩ'di Ãnãkpá tḭ́ ru ãzíla kãbĩlõ rú 'dĩ kí wã rá.

19 Ĩ'di ími wã míní afí agá ãzíla míní fũ agá.

20 “Ĩdrĩ ḭ́jọ́ ũnzí kí nga ãzíla Úpí gã úmgbé, ĩ'di áwãtáŋá, ũcõgõ ãzíla drḭ̃nama ají ãzḭ́ pírí ĩminí ngalé ĩmi drḭ́ sĩ rĩ kí agá kpere ĩminí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ agá pírí gbõŋáŋá ru.
21 Úpí la ĩyéngã tḭ ãpẽ ĩyéngã vúlé gá ĩmi rṵlé ḭ̃ndṵ́ ceŋá kóru kpere ĩ'di 'bã ĩmi ḭ̃lḭ̃kḭ̃ agá pírí ãngũ ĩminí mṵlé 'dṵlé ĩminí la rú rĩ gá.
22 Úpí la ĩmi co ĩyéngã sĩ, ĩmi ṵrṵ'bá kí ãvõ-ãvõ ãzíla ĩmi ṵrṵ'bá la ko tḭ̃rḭ̃-tḭ̃rḭ̃. Ĩ'di ḭ̃tṵ́kã ãzíla ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ãcí'bíríto rĩ kí tḭ ãpẽ ãkónã ĩmidrḭ̃ kí izalé. Ãko 'dĩ kí ru idé ĩmi abe íni kpere ĩminí ũdrã agá pírí.
23 'Bṵ̃ ĩmi drḭ̃ gá rĩ la adru cécé bũrônzĩ áni ãzíla vũ ĩmidrḭ̃ la umba ũkpómgboroto rú aya áni.
24 Uzogó kẹ̃jḭ́ gá Úpí la ĩminí pṵ́trṵ́ ãzíla cínákí fẽ 'dḭlé angájó 'bṵ̃ agâlé kpere ĩminí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ agá.

25 “Úpí la fẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ́ amṵ́lépi ĩmi rṵ́ ã'dḭ́ gá rĩ kí ĩmi ndẽ rá. Ĩmi
mẹ́rọ́'bá kí gbẹ gẹ̃rḭ̃ ãlu rĩ gâ sĩ, wó ĩmi apá ĩ'badrḭ́ gẹ̃rḭ̃ ndú-ndú gâ sĩ, ãzíla
'bá pírí ṹnọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dâ ḭ́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá rĩ kí ṹrḭ̃ ãmbógó la kí rṵ ḭ́jọ́
ru ngalépi ĩmi ṵrṵ'bá gá 'dĩ kî sĩ.
26 Ĩdrĩ ũdrã 'bo, núgúnúke 'bṹ gá rĩ kí ṹbõgṹ abe kí amṵ́ ĩmi ĩzá ucelé
nĩ ãzíla 'bá ãzí amṵ́lépi núgúnúke kí adrolépi ĩmĩ ãvũ drḭ̃ gá 'dãá rá la kí
adru 'dá yṵ.
27 Úpí la kṹrṵ́tẹ́ tḭ ãpẽ ĩmi ṵrṵ'bá gá ándrá ĩ'di 'bã idélé 'bá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ rú rĩ
kí ṵrṵ'bá gá rĩ áni. Ĩ'di fẽ ĩmi ṵrṵ'bá la ṹkpẽ ãkõzá ru. Ĩmi ṵrṵ'bá la ura
ḭ̃vḭ̃ rú ãzíla ĩmi ĩmi ũvĩ ãrí trũ wó jṵ́wẽ 'dĩ icó walé ku.
28 Úpí la fẽ la aza la fi ĩmi drḭ̃ gá cí, ĩ'di ĩmi mḭfḭ́ kí ãzṹ cí ãzíla ĩmi drḭ̃ la
ru iza kpékpé.
29 Drĩ táni adru ḭ̃tṵ́ sĩ mi mṵ ãngũ ṵmvḭ́ trũ 'bá mḭfḭ́ kóru rĩ áni ãzíla mí
icó gẹ̃rḭ̃ tá míní lẽjó mṵjó rĩ ḭsṵ́lé ku. Ĩmi icó drḭ̃lẹ́ba málĩ drḭ̃ ḭsṵ́lé ãzḭ́ pírí
ĩminí ngalé rĩ kí agá ku. Ála ĩmi ĩkpã ãsḭ̃ŋá kóru, ãko ĩmidrḭ̃ kí ála kí ra
rá ãzíla 'bá ãzí ãlu icólépi ĩmi ãzã kolépi rá la la adru 'dá yṵ.
30 “Mi tátí dó lẽ ĩzóŋá ãzí 'dṵlé míní ũkú ru rá wó 'bá ãzí ndú la la uja
ĩ'di 'dṵlé ĩ'diní ũkú ru nĩ. Mi jó sḭ rá wó mí icó u'álé ala gá ku. Mi ámvṵ́
zãbíbũ drḭ̃ agá zãbíbũ kí sa rá wó mí icó ãka la kí nalé ãluŋá la ku.
31 Tḭ ĩmidrḭ̃ kí ála kí ṵlḭ́ ĩmi drḭ̃ gâ sĩ wó ĩmi icó kí ãzí ãlu la 'bã ĩzá nalé
ku. Kãyĩnõ ĩmidrḭ̃ kí ála kí 'dṵ ĩmi dḭ́ kí ndre sĩ ãzíla ícó kí umvilé ĩmidrḭ́
vúlé ku. Kãbĩlõ ĩmidrḭ̃ kí ála kí fẽ mẹ́rọ́'bá 'baní ãzíla 'bá ãzí icólépi ĩmi
ãzã kolépi rá la kí adru yṵ
32 Anzḭ ãgọbḭ ĩmidrḭ̃ kí izonzi ĩmidrḭ̃ kí abe ála kí fẽ ãtí'bó ru sṵ́rṵ́ ãzí gá
ĩmi dḭ́ kí ndre sĩ. Ṵ'dṵ́ pírí ĩmi mḭfḭ́ la adru gẹ̃rḭ̃ gá ĩ'bã ãgõŋá drḭ̃ tẽjó ĩmi
ĩ'bã ãgõŋá ũtẽ tí.
33 Sṵ́rṵ́ ãzí ĩminí nḭ̃lé ku la kí amṵ́ ãzíla kí ãkónã ĩminí ãzḭ́ la kí ngajó
ũkpó sĩ sĩ kí sajó rĩ kí palé rá, kí ĩmi ĩkpã ásḭ́ ũnzí sĩ ãzíla kí ĩmi rṵ drḭ́
ũkpó sĩ.
34 Ḭ́jọ́ ĩminí ũcõgõ ndrejó ĩmi mḭfḭ́ sĩ 'dĩ la fẽ ĩminí azalé rá.
35 Úpí la kṹrṵ́tẹ́ tḭ ãpẽ ĩmi ṵrṵ'bá gá. Ĩ'di fẽ ĩmi ṵrṵ'bá la ṹkpẽ ãkõzá ru
i'dójó ĩmi pá alé gá kpere drḭ̃kã gá wó jṵ́wẽ 'dĩ icó walé ku.
36 “Úpí la ĩmi dro ũpi ĩmidrḭ́ ĩminí ũ'bãlé rĩ kí abe sṵ́rṵ́ ĩminí nḭ̃lé ĩmi
áyḭ́pḭka kí abe ku rĩ kí agá ĩmi dó sĩ acá ãtí'bó ru. Ĩmi mṵ ãdroŋa ãzí idélé
báwũ sĩ ãzíla írã sĩ rĩ kí ḭ̃nzḭ̃lé ãzíla ãzḭ́ ngalé ĩ'baní 'dãá.
37 'Bá Úpí 'bã sĩ ĩmi drojó ãngũ ĩ'badrḭ̃ agá rĩ kí idé drḭ̃nzá ãmbógó la sĩ
ḭ́jọ́ ru idélépi ĩmi ṵrṵ'bá 'dĩ kí sĩ; kí ĩmĩ gṵgṹ ãzíla kí ĩmi ide-ĩdẽ.
38 “Ĩmi ũri kpẽ ámvṵ́ kí agá wẽwẽ rú wó ĩmi ãkónã la kí atrá wereŋá ru
ã'dusĩku úmbí 'bã kí najó rá rĩ sĩ.
39 Ĩmi ámvṵ́ ãzḭ́ nga sĩ zãbíbũ sajó rá ãzíla ĩmi kí tã mba múké rá wó ĩmi
icó kí sṵ́ mvṵlé wáyĩnĩ rú jõku ãka la nalé ku ã'dusĩku ṹ'bṵ la kí ũsõ rá.
40 Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṹ la zo ãngũ ĩmidrḭ̃ agá pírí, wó ĩmi icó ãdu la nalé ku ã'dusĩku
mḭ̃zẽ̃yḭ́tṹ 'bã ãka la kí zõ nḭ kí drĩ ku rú.
41 Ĩmi anzḭ kí tḭ rá, wó mẹ́rọ́'bá kí amṵ́ kí 'dṵlé rá, kí dó sĩ acá mãbṵ́sṹ
arṵ́lé ã'dḭ́ gá rĩ kí rú.
42 Ife ãzíla ãkónã ĩmidrḭ́ ámvṵ́ agá rĩ kí Úmbí la kí na pírí.
43 “'Bá ãmḭ́yọ́ŋá ru u'álépi ãngũ ĩmidrḭ̃ agá rĩ kí acá kṵ́rẹ́ŋḭ́ ru ãzíla ma
kí 'bã ĩmi drḭ̃lẹ́ gá wó ĩmi adru kí pálé gá.

44 Kí ĩminí séndẽ fẽ dẹ́nọ̃ rú rá wó ĩmi icó ĩ'baní dẹ́nọ̃ fẽlé ku. Ãsĩjó kí
adru 'bá ĩmi drį̃ celépi rĩ kî rú, wó ĩmi dó acá kótẽ rú.
45 “Áwãtáŋá ndú-ndú 'dĩ kí pírí amụ́ ími drį̃ gá, kpere ĩ'bã kí ími rụ agá
ãzíla kí ími į̃l̃į̃k̃į̃ rá ã'dusĩku mí are Úpí Ãdróŋá mídrį̃ tị ãzíla ímba ãzịtáŋá
ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã fẽlé míní rĩ kí tã ku.
46 Áwãtáŋá 'dĩ kí amụ́ pírí ícétáŋá ru ãzíla bị́lẹ́ į̃ndụ́lima rú ĩmi drį̃ gá
anzị ĩmidrị́ mụlé tị́lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe jã 'dâ.
47 Míní ãzị́ ngajó Úpí Ãdróŋá mídrį̃ ní ásị́ ãyĩkõ rú sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ sáwã
míní adrujó málĩ trũ rĩ sĩ ku rĩ sĩ.
48 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí la ĩminí mẹ́rọ́'bá kí tị ãpẽ ĩmi 'dụlé ĩmi dó sĩ mụ ãzị́ ngalé
ĩ'baní, ãbị́rị́ agá, į̃yị́vị́ trũ ãzíla ĩdrĩ átã adru pílílí ru ãzíla ãko ãzí kóru.
Úpí la fẽ la mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ kí ĩminí cãndí fẽ ãzíla kí ĩminí ũcõgõ fẽ kpere
ĩminí ũdrã agá.
49 “Úpí la sụ́rụ́ ĩminí adrujó ĩ'ba abe rá-rá rú la kí ají angájó ũ̃nọ́kụ́ 'bã
ãsį̃ agá, kí zõ ĩmi drį̃ gá yụ́kụ́ 'bã 'dejó ã'ụ́ drį̃ gá rĩ áni, sụ́rụ́ ĩminí tị ĩ'bã
kí jọlé rĩ vãjó ku la,
50 Sụ́rụ́ ãzí ĩminí icólé drį̃ tẽlé ku ãzíla icólépi 'bá ĩyõ kí rulépi ku jõku
ásị́ į̃gbẹ̃ 'bãlépi anzị kí drį̃ gá ku la kî.
51 Kí ãnãkpá ĩmidrį̃ kí na ãzíla kí ãkónã ĩmidrị́ ámvụ́ agá rĩ kí upa rá
kpere ĩminí į̃l̃į̃k̃į̃ agá. Icó kí ĩminí ãko ãzí ífí ãlu la a'belé ku; ãná, wáyĩnĩ
ú'dí, ãdu Mį̃zę̃ỹị́tũ̃ drį̃ jõku kãjóŋá kí kãbĩlõmvaka kí abe kpere ĩminí į̃l̃į̃k̃į̃
agá.
52 Sụ́rụ́ 'dĩ kí táwũ̃nį̃ mídrį̃ kí andre ce trộ̃kị́lịrị cí kpere mére Bõrõ rú
míní sị́lé trộ̃kị́lịrị cí ími ásị́ 'bã sĩ mbajó ũkpó ru 'dĩ kí andi agá. Kí táwũ̃nį̃
mídrį̃ kí andre ce ãngũ Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí abe trộ̃kị́lịrị
cí.
53 “Mẹ́rọ́'bá mídrį̃ kí ími drį̃ gá ũcõgõ ajíjó ĩ'bã kí ími andre cejó trộ̃kị́lịrị
cí rĩ sĩ, mi dó ũri ãfũlépi ími ụrụ'bá gá rĩ kí na, mi anzị ãzíla izonzi mídrị́
Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'bã fẽlé míní rĩ kí 'bã ĩzá na.
54 Ágọ́bị́ ásị́ į̃gbẹ̃ trũ ĩmi agá 'dâ ãndânĩ rĩ ásị́ la icó adrulé į̃gbẹ́ ru ádrị́pị
ní, ũkû ní jõku anzị ĩ'didrị́ acelépi ídri rĩ 'baní ku.
55 Ágọ́bį̃ la gã ĩzá ngọ́tị́ŋá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã nalé rĩ drį̃ fẽlé ĩ'ba ãzí ãlu la
ní úmgbé ã'dusĩku ãko ãzí ndú la 'bã acejó ĩ'diní ku mẹ́rọ́'bá 'bã kí ĩ'di
ĩcãndĩjó ãzíla cejó trộ̃kị́lịrị rĩ sĩ.
56 Ũkú ásị́ į̃gbẹ̃ trũ ĩmi agá 'dâ ãndânĩ, ru pá alé sĩ vũ tulépi ku rĩ ásị́
icó adrulé į̃gbẹ́ ru ĩ'di 'bã ágô ĩ'diní lẽlé ambamba rĩ ní jõku ĩ'di 'bã ngọ́pị
ãzíla į̃zẹ́pị ní ku.
57 Ĩ'di anzị 'bã ũtu ãzíla ũrekeŋá ĩ'diní tị́lé rĩ kí na ũní-ũní ru ã'dusĩku
mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ 'bã kí ĩmi cejó trộ̃kị́lịrị cí rĩ sĩ.
58 “Ídrĩ ímbátáŋá Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩlé bụ́kũ̃ ãzịtáŋá drį̃ agá rĩ kí vú
ũbĩ ásị́ pírí sĩ ãzíla ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrį̃ 'bã rụ́ ũniyambamba rĩ į̃nzį̃ ku,
59 Úpí la míní ãyánĩ ãzíla jụ́wẹ̃ ãzí icólé ĩdãwãlé ku rĩ kí tị ãpẽ ími drį̃ gá
anzị mídrị́ mụlé tị́lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe.
60 Ĩ'di ími drį̃ gá ĩyéngã ũnzí ándrá míní nį̃lé Mį̃sị́rį̃ gâlé rĩ kí ají ãzíla
ãyánĩ 'dĩ icó kí walé ku.
61 Úpí la míní ãyánĩ ũví ndú-ndú ãzíla jụ́wẹ̃ ãzí 'bání rụ́ ũlũlé bụ́kũ̃ sĩ
ãzịtáŋá ãzíla ímbátáŋá Ãdróŋá drį̃ kí sĩjó rĩ agá ku 'dĩ kí tị ape ími į̃l̃į̃k̃į̃lé
rá.

62 Ídrĩ táni kpę̃ lẽlẽgó 'bų̃ gá 'dĩ kí áni, ími agá 'dâ 'bá were la kí mụ acelé ídri rú nĩ ã'dusĩku mí are Úpí Ãdróŋá mídrį̃ tị ku.
63 Cécé Úpí 'bã adrujó ãyĩkõ sĩ ími fẽjó adrujó málĩ trũ ãzíla kãlãfe mídrį̃ 'bã kpę̃jó rĩ áni, gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ ími andijó ãzíla ími į̃lį̃kį̃jó. Ĩ'di ími unze ízókí trũ ãngũ míní mụlé 'dụlé mí ãni la rú rĩ gá.
64 "'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí la ĩmi iré sụ́rụ́ pírí kí agá, i'dójó wókõ ãlu rĩ gá cajó ãzí rĩ gá. Ãngũ ĩ'di sĩ ĩmi drojó rĩ gá, ĩmi mụ ãzị́ ngalé ãdroŋa idélé ife sĩ ãzíla írã sĩ, ãdroŋa ĩmi jõku ĩmi áyị́pịka 'bã kí į̃nzį̃lé ku rĩ 'banî.
65 Ĩmi icó ásị́ į̃gbę̃ ịsụ́lé ãngũ ãzí gá ku, ãngũ ãzí ĩminí umvelé ĩminí la la adru yụ; Úpí la ĩmi fẽ adrujó ũrãtáŋá sĩ, ĩmi adru ásị́ tį̃ŋá kóru ãzíla ĩmi ásị́ la dó umvú-umvû.
66 Ídri ĩmidrį̃ agá ĩmi drį̃ la ru iza į̃ndụ́ ceŋá kóru, į̃tụ́ kí ị́nị́ be ĩmi u'á ų̃rį̃ drãdrį̃ agá ásị́ 'bãŋá ko ru.
67 Ĩmi ásị́ la umvú ų̃rį̃ sĩ ãko pírí ĩminí ndrelé rĩ kî sĩ. Ų̃'bụ́tị ãlu-ãlu sĩ ĩmi tátí lẽ la ĩndró 'bã acá nĩ, wó ĩndró ãlu-ãlu sĩ ĩmi tátí lẽ la ų̃'bụ́tị 'bã acá nĩ.
68 Úpí la ĩmi tị pẽ mẹ́lį̃ sĩ Mį̃sị́rį̃ gá vúlé, drį̃ táni ándrá jọ la ĩmi icó gõlé Mį̃sị́rį̃ gâlé ku rá tí. 'Dã gâlé ĩmi tí lẽ ĩmi ụzị́lé mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ 'baní ãtí'bó ru, wó kí ãzí ãlu la icó ĩmi ĩgbãlé ku."

29

Tị icíma Úpí ãni 'bá Ịsịrayį̃lį̃ drį̃ kí abe ãngũ Mų̃wábų̃ drį̃ agá rĩ

1 'Dĩ kí ãzị́táŋá Úpí 'bã fẽlé Mụ́sã ní sĩ tị icíma idéjó 'bá Ịsịrayį̃lį̃ drį̃ kí abe ãngũ Mų̃wábų̃ drį̃ gá rĩ kî; tị icíma 'dĩ ĩ'di Úpí 'bã ándrá idélé ĩ'ba abe 'Bé Hõrébũ gá rĩ 'i.
2 Mụ́sã umve 'bá Ịsịrayį̃lį̃ drį̃ kí pírí ãngũ ãlu gá ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩndre ĩmi mị́fį̃ sĩ ị́jọ́ Úpí 'bã idélé úpí Mį̃sị́rį̃ drį̃ rụ́ ãmbogo ĩ'didrį̃ kí abe ãzíla sụ́rụ́ ĩ'didrį̃ ụrụ'bá gá rĩ kí rá.
3 Ĩndre vâ ĩmi mị́fį̃ sĩ ų̃'bį̃táŋá ũkpó ru, tálí ãzíla ị́jọ́ ų̃sų̃táŋá ru Úpí 'bã idélé rĩ kí rá.
4 Wó Úpí nzį̃ ĩmi mị́fį̃ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ndrejó jõku úŋmĩ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí vãjó ãzíla bį̃lẹ́ sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí arejó ku.
5 Ílí kãlị́ sụ 'dĩ kí agá Úpí ri ĩmi drį̃ u'delé ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'dãá bõngó ĩmidrį̃ kí jõku ãko ĩminí sų̃lé ĩmi pá gá rĩ kí abe de kí ku.
6 Ĩna ándrá mũkátĩ ku, ĩmvụ ándrá wáyĩnĩ jõku ãko ũká mvụlé mvụ-mvų̃ 'dĩ kí ku. Wó Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ fẽ ĩminí ãko 'dĩ kí sĩ ĩmi imbájó 'i Ãdróŋá ĩmidrį̃ 'i.
7 "'Dã 'bã ũngúkú gá ãma dó mụ acálé ãngũ 'dĩ gá 'bo, úpí Sį̃họ́nį̃ Hę̃zį̃bọ́nį̃ drį̃ kí úpí Ụ́gį̃ Básãnĩ drį̃ be ãfũ kí amụ́lé ã'dị́ gá ãma rụ́, wó ãndę̃ kí rá.
8 Ãpa ãngũ ĩ'badrį̃ rá ãzíla ãfẽ ĩ'di ínátị Rụ́bę̃nį̃ drị́, Gádĩ drị́ ãzíla ínátị Mãnásẽ drį̃ 'bã nụ́sų̃ 'baní ãwítã rú.
9 "Ĩmi ų̃'bį̃ ásị́ pírí sĩ ị́jọ́ tị icíma 'dĩ drį̃ kí vú ũbį̃jó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru drį̃lẹ́ba rú ị́jọ́ pírí ĩminí idélé rĩ kí agá.
10 Ãndrũ ĩmi utu pá pírí Úpí Ãdróŋá ĩmidrį̃ drį̃lẹ́ gá 'bá ĩmidrị́ ínátị gá drį̃lẹ́ ru, 'bá úpí ru, 'bá ĩyõ, 'bá ãmbogo rú ãzíla 'bá Ịsịrayį̃lį̃ drį̃ kí abe,
11 anzị ĩmidrį̃ kí, ũkú ĩmidrį̃ kí ãzíla ãmị́yọ́ŋá ĩminí ijijá galépi rĩ kí, ĩminí į̃yị́ kolépi u'álépi ĩmidrị́ lị́cọ́ gá rĩ kí abe.

12 Ítu pá 'dâ la sĩ fijó tḭ icíma agá Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ be, tḭ icíma 'dĩ ĩ'di tḭ
icíma Úpí Ãdróŋá mídrḭ̃ 'bã mụlé icílé mí be ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ ãzíla ála
umbé la ũyõ naŋá sĩ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Úpí la dó sĩ ĩmi lã ĩ'di 'bã 'bá ru ãzíla ĩ'di dó sĩ adru Ãdróŋá
ĩmidrḭ̃ rú cécé ĩ'di 'bã ándrá azḭlé ãzíla ũyõ la najó ĩmĩ áyḭ́pḭka Ḭbụrahḭ́mṹ,
Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ áni.
14 Ma tḭ icíma 'dĩ idé, ũyõ la naŋá be, adru lú ĩmi abe á'dụ̃sĩ la ku.
15 Ma ĩ'di idé 'bá pírí pá utulépi áma drḭ̃lḭ́ gá, Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ drḭ̃lḭ́
gá ãndrũ ãzíla vâ anzḭ ĩmidrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ 'baní ĩndĩ.

16 “Ĩmĩ ãmgbã rĩ nḭ̃ kí ãma u'á ándrá Mḭ̃sḭ́rḭ̃ gâlé íngoní yã rĩ drḭ̃ gá ḭjọ́
rá ãzíla ãma alḭ kí sụ́rụ́ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ íngoní ru yã rĩ gá rá.
17 Ĩndre ãdroŋa ĩ'badrḭ́ ĩ'bã kí idélé ũnzíkãnã báwũ sĩ, írã sĩ, sílĩvã sĩ
ãzíla gólũdĩ sĩ icólépi ru alólépi ku 'dĩ kí rá.
18 Lẽ ĩndre múké-múké ágọ́bḭ́, ũkú, 'bá lḭ́cọ́ agá jõku sụ́rụ́ ãndrũ pá tulépi
'dâ Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ drḭ̃lḭ́ gá ru ujalépi ãdroŋa sụ́rụ́ ãzí ndú 'dĩ 'badrḭ̃
kí ḭ̃nzḭ̃lépi ãzíla ãzḭ́ ngalépi ĩ'baní rĩ la ũmbã Úpí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ drḭ̃ umve
ĩ'di ụrụ'bá gá. Ḭjọ́ 'dĩ la adru cécé ife ízókí ṹjḭ́ ãdrákĩ rú rĩ áni.

19 “Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'dâ ãndrũ ḭjọ́ ũyõ 'dĩ drḭ̃ arelépi rá wó
sṹsụ́ wilépi ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú sĩ ũrãjó la, ‘Ḭjọ́ kí mụ adrulé múké ĩ'diní rĩ
drĩ táni mụ drḭ̃ ũnzĩ sĩ gẽ̃rḭ̃ ĩ'didrḭ̃ gá.’ Ḭjọ́ 'dĩ la 'bá múké rĩ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ pírí 'bá
ũnzí rĩ abe trũ-trũ.
20 Úpí icó 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ trũlé ku. Be la rá la, ĩ'di 'bã ũmbã velépi ãcí
áni rĩ la 'de 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ drḭ̃ gá ãzíla áwãtáŋá pírí sĩlé bụ́kṹ 'dĩ
agá 'dâ rĩ kí 'de ĩ'di drḭ̃ gá ãzíla Úpí la dó sĩ ĩ'di ḭ̃lḭ̃kḭ̃ ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ rá.
21 Úpí la ĩ'di ãpẽ á'dụ̃sĩ sụ́rụ́ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí agá 'dãá sĩ ũcõgõ ḭsụ́jó, ḭjọ́
jọlé ãzíla sĩlé tḭ icíma drḭ́ bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ́ ãzḭ́táŋá drḭ̃ agá rĩ áni.

22 “Ílí drḭ̃lḭ́ gá amṹlépi rĩ kí agá anzḭ ĩmidrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lḭ́ gâlé rĩ kí ãzíla
'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru amṹlépi ãngũ rá-rá ru 'dã kí agá rĩ kí amṹ ũcõgõ ãzíla
ãyánĩ Úpí 'bã ajílé ãngũ ĩmidrḭ̃ drḭ̃ gá 'dĩ kí ndrelé.
23 Ṹnọ́kụ́ ala gá rĩ la adru ãngũ ru izalépi rá velépi bãrṹtḭ̃ sĩ ãzíla ã'ḭ́ sĩ
rĩ áni, ãngũ sĩ icójó ãkónã sajó ku, ãko ãzí 'bã sĩ icójó angájó ala gá ku, ife
ãzíla ásé 'bã kí sĩ icójó angájó ala gá ku cécé Sõdómũ 'badrḭ́ Gõmórã be,
Ãdímã, ãzíla Zẽ̃bṹyḭ́mṹ gá ándrá Úpí 'bã ivélé ãcí sĩ ũmbã 'bã ĩ'di najó rĩ
sĩ rĩ áni.
24 Sụ́rụ́ pírí ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dâ rĩ kí zḭ la, ‘Úpí idé dó ḭjọ́ 'dĩ ãngũ 'dĩ rṹ íni
ã'du ḭjọ́ sĩ yã fô? Ásḭ́sḭ́ŋá ũmbã 'bã Ãdróŋá najó ambamba rĩ dó ã'du?’
25 Umvitáŋá lã la adru, ‘Ḭjọ́ 'dĩ idé ru íni la 'bá 'dĩ gã kí tḭ icíma ándrá
Úpí Ãdróŋá 'bã icílé ĩ'bã átẹ́pḭka abe sáwã ĩ'di 'bã kí anzéjó ãmvé Mḭ̃sḭ́rḭ̃
gâlé rĩ sĩ rĩ úmgbé.
26 Ri kí ãdroŋa ndú la kí ḭ̃nzḭ̃lé ãzíla ãzḭ́ ngajó ĩ'baní áyụ, ãvṹ kí kí drḭ̃lḭ́
gá, 'dĩ kí ãdroŋa ãzí ndú ĩ'bã kí jõ drĩ ḭ̃nzḭ̃lé ku la kî ãzíla ãdroŋa Úpí 'bã
fẽlé ĩ'baní nĩ ku la kî.
27 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã na Úpí 'i 'bá ĩ'didrḭ̃ 'baní rá ãzíla ají dó ãngũ ĩ'badrḭ̃
drḭ̃ gá áwãtáŋá pírí sĩlé bụ́kṹ 'dĩ agá rĩ kî.
28 Úpí 'a ve dó ĩ'baní ãcí ru ãzíla 'a la dra ĩ'baní ũmbájírílí ru ãzíla unze
dó sĩ kí ízókí ãngũ ĩ'badrḭ̃ kí agá 'dãá rĩ sĩ rá, dro dó sĩ kí ãmḭ́yọ́ŋá 'bã ãngũ
gá 'dĩ ãngũ ĩ'bã kí sĩ ú'da u'ájó ala gá kpere ãndrũ rĩ gá.’

29 “Ị́jọ́ ru zį̃lépi cí 'dĩ kí Úpí Ãdróŋá ãmadrị̃ ãni, wó ị́jọ́ ru i'dalépi rá 'dĩ kí ãmaní anzị ãmadrị̃ kí abe jã 'dâ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ ãzị́tãŋá 'dĩ kí vú ũbĩ.

30

Drį̃lẹ́ba ịsṹlé ru ujajó Ãdróŋá rṹ rĩ sĩ rĩ

1 “Ú'dî'da áfẽ míní drį̃lẹ́mmgbọ sĩ ị́jọ́ pẽjó drį̃lẹ́ba kí drĩdríŋĩ gá áwãtãŋá be. Ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí dó ru idé pírí mí rṹ ãzíla ídrĩ u'á sṹrṹ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bãsĩ ĩmi iréjó rĩ kí drĩdríŋĩ gá, mi dó mụ ị́jọ́ mání pẽlé míní rĩ 'bã ị́jọ́ agálé.

2 Ídrĩ ími uja anzị mídrị̃ drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe Úpí Ãdróŋá mídrị̃ rṹ ími ásị́ pírí sĩ ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ mání fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mbajó,

3 'dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la dó drį̃lẹ́ba mídrị̃ kí fẽ adrulé ídu rĩ 'bã áni. Ãdróŋá 'bã ásị́ į̃gbẹ̃ la dó adru ími drį̃ gá ãzíla ĩ'di dó ími uja vúlé ãngũ ĩ'di 'bã ándrá sĩ ĩmi iréjó ala gá rĩ kí agâlé rá.

4 Údrĩ táni ĩmi iré agá ãngũ álị́ ãndânĩ ũ̃n̥ọ́kṹ drį̃ gá 'dâ rĩ kí agá, Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ĩmi atrá ãngũ ãlu gá ãzíla ĩ'di ími ají vúlé,

5 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ mí uja vúlé ãngũ ándrá ími áyị́pịka 'bã kí sĩ u'ájó ala gá rĩ gá. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la fẽ la mi adru drį̃lẹ́ba ru ãzíla mi ũ'bĩkãnã sĩ adru ĩ'baní ãndânĩ.

6 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ími ásị́ ĩtãrã ãzíla ásị́ anzị mídrị̃ mụlé tį̣lé drį̃lẹ́ gâlé rĩ 'badrị̃ abe, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ ĩ'di lẽ ími ásị́ pírí sĩ, ími úríndí sĩ ãzíla mi dó sĩ u'á ãngũ 'dã gá 'dãá.

7 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la áwãtãŋá 'dĩ kí 'bã pírí mẹ́rọ́'bá ími ngṹlépi ũnzí ãzíla mi ĩcõcõŋãlépi rĩ 'ba rṹ.

8 Ídrĩ Úpí tį̣ are ãzíla ídrĩ ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ mání mụlé fẽlé míní ãndrũ 'dĩ kí tã mba ásị́ pírí sĩ rá,

9 'dã 'bã ũngúkú gá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la ãzị́ pírí ími drị̃ 'bã ngalé rĩ kí fẽ adrulé drį̃lẹ́ba ãmbógó la trũ, anzị míní tį̣lé rĩ kí, ãnãkpá mídrị̃ 'bã mvaka kí ãzíla ũri mídrị̃ ámvṹ agá rĩ kí abe. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la u'á mí sĩ ãyĩkõ sĩ ãzíla ĩ'di ími fẽ adrulé drį̃lẹ́ba ãmbógó la trũ, cécé ãyĩkõ 'bã ándrá ĩ'di fụjó mí áyị́pịka kí sĩ rĩ áni.

10 Ídrĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ tį̣ are ãzíla ídrĩ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ azį̣lé sĩlé Bṹkṹ ãzị́tãŋá drị̃ 'dĩ agá 'dĩ kí vú ũbĩ rá, lẽ mí uja dó mi vúlé ĩ'di rṹ 'dõlé ími ásị́ pírí sĩ.”

Ídri jõku Drã pẽjó

11 Mṹsã jọ, “Ãzị́tãŋá ãndrũ mání fẽlé ĩminí 'dĩ adru kí ũkpómgboroto rú jõku ĩminí sĩ icójó cajó ala gá ku íni la ku.

12 Adru kí ụrụgá 'bṹ gâlé, ĩminí dó sĩ zį̣jó la, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bṹ gâlé nĩ sĩ kí ajíjó ãma rṹ 'dõlé ãzíla ị́jọ́ la ũlũjó ãmaní ãma dó sĩ ã'ị̃ la rĩ gá nĩ yã la ku.’

13 Jõku ĩ'di į̃yị́ 'bã 'á 'dã sĩ ĩminí dó sĩ zį̣jó la, ‘Ã'di la dó ãmaní za į̃yị́ 'bã 'á 'dã sĩ sĩ mụjó ajíjó la ãzíla sĩ amṹjó ũlũjó la ãmaní, ãma dó sĩ are la ãzíla sĩ ã'ị̃ la benĩ yã?’

14 Yụ, ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ĩ'di ãni rú ími andre gá 'dĩ, ĩ'di ími tį̣ gá 'dĩ ãzíla ími ásị́ gá 'dĩ, mí ã'ị̃ ĩ'di.

15 “Índre, ãndrũ áfẽ míní drį̃lẹ́mmgbọ sĩ ị́jọ́ pẽjó mũkẽ kí drĩdríŋĩ gá ũnzĩkãnã be, ídri kí drĩdríŋĩ gá drã be.

16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãndrũ áfẽ míní ãzị́tãŋá sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽjó, acị́jó gẽ̃rị̃ ĩ'didrị̃ kí agá, ãzị́tãŋá ĩ'didrị̃ kí tã mbajó ị́jọ́ azį̣lé rĩ kí abe; mi dó sĩ adru

drĩ̃ḷẹ́ba rú ãzíla sụ́rụ́ 'bá trũ ũ'bí la rú. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ la míní ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ fẽ ãngũ míní mụlé 'dụ lé sĩ rijó ala gá rĩ gá.

17 “Wó ĩmi ásị̃ drĩ ru uja má rụ́ 'dâ rá ãzíla ĩdrĩ áma tị gã arelé úmgbé ĩminí sĩ ãvũ̃jó sĩ ãdroŋa ãzí kí ĩ̃nzĩ̃jó ãzíla ãzị̃ ngajó ĩ'baní,

18 ájọ ĩminí ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ ĩmi ĩ̃ḷĩ̃ḳĩ̃ rá, ĩmi icó u'álé ãzo rú ãngũ ĩminí sĩ zajó 'á Mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá ku.

19 “Ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ ma 'bũ̃ kí umve ũ̃nọ́kụ́ be adrujó sãdínĩ rú i'dajó la ĩminí á'bã ĩmi drĩ̃ḷẹ́ gá ídri kí drã be, drĩ̃ḷẹ́ba kí áwãtãŋá be. Lẽ ĩpẽ ídri, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ u'á anzị ĩmidrị̃ kí abe ídri rú,

20 ãzíla mi dó sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lẽ, ị́jọ́ ĩ'didrị̃ are, ãzíla ru ĩ̃kpãjó ĩ'di rụ́. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ĩ'di ídri mídrị̃ 'i, ĩ'di míní ílí kí fẽ ãzo rú sĩ ãngũ ĩ'di 'bã ándrá ũyõ najó sĩ fẽjó la mí átẹ́pịka Ịbụrahị́mũ̃, Ĩsákã, ãzíla Yãkó'bõ 'baní rĩ gá.”

31

Yósũwã 'bã ãzị̃ i'dójó Mụ́sã 'bã ũngúkú gá rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã mụ drị̃ gá ị́jọ́ jọŋâ trũ 'bá Ịsịrayị́ḷĩ̃ drị̃ 'baní,

2 ãzíla jọ, “Áma ílí dó ú'dî'da 120 ãzíla má icó dó adrulé ĩminí drĩ̃ḷẹ́ ru sĩ fũjó ãmvé ãzíla afíjó ĩmi abe ĩ̃dị́ ku. Úpí jọ mání ‘Má icó Ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ zalé ku.’*

3 Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lã mụ drị̃ 'delé ími drĩ̃ḷẹ́ gá ãzíla ĩ'di mụ sụ́rụ́ u'álépi 'dãá rĩ kí ĩ̃ḷĩ̃ḳĩ̃lé, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ĩ'badrị̃ kí 'dụ mínî. Yósũwã la mụ mụlé ími drĩ̃ḷẹ́ gá sĩ ími drị̃ 'dejó sĩ zajó nĩ, cécé Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã jọlé rĩ áni.

4 Úpí la mụ 'bá 'dã kí ĩ̃ḷĩ̃ḳĩ̃lé, cécé ĩ'di 'bã ándrá úpí Ãmọ́rĩ̃ drị́ Sĩ̃họ́nĩ̃ kí ĩ̃ḷĩ̃ḳĩ̃jó Ụ́gĩ̃ be ãzíla sụ́rụ́ ĩ'badrị̃ kí ãngũ ĩ'badrị̃ kí abe rĩ áni.

5 Úpí la fẽ la ĩmi kí ndẽ rá ãzíla lẽ ĩnga ị́jọ́ ĩ'ba rụ́ cécé mání azịlé ĩminí rĩ áni.

6 Mí adru jõ ũkpó ru ãzíla ũ̃rĩ̃ kóru. Mí ídé ũ̃rĩ̃ sĩ ku, jõku ími ụrụ'bá 'bã co ãcí kî sĩ ku. Úpí Ãdróŋá mídrị̃ lã mụ mí be; má icó ími a'belé jõku ími ãzãkolé ku la ku.”

7 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã umve dó Yósũwã 'i ãzíla jọ ĩ'diní 'bá Ịsịrayị́ḷĩ̃ drị̃ kí drị̃ gâ sĩ pírí, “Mí adru ũkpó ru ãzíla ũ̃rĩ̃ kóru, lẽ ímụ 'bá Ịsịrayị́ḷĩ̃ drị 'dĩ abe ãngũ Úpí 'bã ándrá ũyõ nalé ĩ'bã áyị́pịka 'baní ĩ'di mụ fẽlé la ĩ'baní rĩ gá ãzíla lẽ mí awa ãngũ 'dĩ ĩ'baní ãko ĩ'bã ni la rú.

8 Úpí ãmgbã rĩ la mụ drị̃ 'delé ĩmi drĩ̃ḷẹ́ gá ãzíla ĩ'di mụ adrulé ĩmi abe. Icó ĩmi a'belé ku jõku ĩmi ãzãkolé ku la ku. Ĩmi idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku; ĩmi ịsụ́ ũkpõ ãkõ ku.”

Ãzị̃tãŋá lãjó rĩ

9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Mụ́sã sĩ ãzị̃tãŋá 'dĩ kí pírí bụ́kũ̃ gá ị́jọ́ 'bá imbájó rĩ kí abe ãzíla fẽ dó kí ãtalo Lẹ́vĩ̃ rú rĩ 'badrị, 'bá ĩyõ Ịsịrayị́ḷĩ̃ drị̃ kí abe pírí kí, 'dĩ kí 'bá ándrá Sãndụ́kũ̃ Úpí drị́ tị icíma drị̃ ụ'dụlépi rĩ kî

10 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã fẽ ãzị̃tãŋá ãtalo 'dĩ 'baní 'bá ĩyõ Ịsịrayị́ḷĩ̃ drị̃ kí abe jọ, “Ílí ázĩ̃rĩ̃ ãlu-ãlu 'bã ukóŋá gá, ílí sĩ 'bá trũjó mọ̃rị̃ sĩ rĩ drị̃ gá, sáwã ũ̃mũ̃ nalé bõrõkõ agá rĩ drị̃ sĩ,

11 ílã dó bụ́kũ̃ ãzị̃tãŋá drị̃ 'bá Ịsịrayị́ḷĩ̃ drị̃ kí drĩ̃ḷẹ́ gá ĩ'bã kí ru atrá agá Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'bã drĩ̃ḷẹ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã pẽlé rĩ gá.

---

* **31:2** Ãzị̃tãŋá Amviŋá 1:37; Kãlãfe 20:12

12 Ĩmi atrá ãgọbḭ, ũkú, ãzíla anzḭ nírí kî, ãzíla 'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru ĩmidrḭ́ táwṹnḭ̃ gá rĩ kí abe ãngũ ãlu gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ḭ́jọ́ are ãzíla ḭ́jọ́ ṹnḭ̃ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ ṹrḭ̃jó ãzíla kí sĩ adru múké-múké sĩ ḭ́jọ́ ãlu-ãlu sĩ̃lé ãzḭ́táŋá 'dĩ agá rĩ kí tã mbajó.

13 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, anzḭ ĩ'badrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé ãzḭ́táŋá 'dĩ nḭ̃lépi ku rĩ kí dó sĩ are la ãzíla kí sĩ ḭ́jọ́ ṹnḭ̃ sĩ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ rujó ílí ĩminí u'ájó ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú rĩ gá ĩdrĩ Ḭ́yḭ́ Yõrĩdánĩ za 'bo rĩ gá.”

Ũkpõ fẽjó Yósũwã ní sĩ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ cejó rĩ

14 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí jọ Mṹsã ní, “Índre drĩ, ṹ'dṹ mídrḭ́ míní drãjó rĩ acá dó ãni rú. Mí umve Yósũwã 'i ãzíla ĩmi amṹ ĩmi i'dalé ĩ'di be Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ĩ'diní ũkpõ fẽ.” 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã mụ kí dó Yósũwã be ru i'dalé Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agâlé.

15 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí i'da ru Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ agá ãzíla ḭ́dḭ́ŋá ṹrṹ'bṹ rú rĩ tupá kẽjḭ́tḭ sĩ fijó Hémã Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ drḭ̃ gá.

16 Úpí jọ Mṹsã ní, “Ace were mĩ mụ drãlé rá, ãzíla ídrĩ drã 'bo 'bá 'dĩ kí dó i'dó ãdroŋa ndú ãngũ ĩminí mụjó fijó ala gâlé 'dĩ 'badrḭ́ kí ḭ̃nzḭ̃lé ãzíla kí áma gã úmgbé, kí tḭ icíma mání icílé ĩ'ba abe rĩ anu rá.

17 Ṹ'dṹ 'dã sĩ ma acá ĩ'baní ũmbã sĩ, ma kí gã mâ 'bá ru úmgbé ãzíla ma áma ũgõró uja ĩ'baní áyụ ãzíla ma kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá. Ḭ́jọ́ ũnzí ãzíla ũcõgõ ndú-ndú kí a'dé kí drḭ̃ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ kí mụ jọlé la ṹ'dṹ 'dã sĩ, ‘Ḭ́jọ́ 'dĩ nga kí ru ãma abe 'dĩ 'bã áni la adru Ãdróŋá 'bã adrujó ãma abe yụ rĩ sĩ la ku yã?’

18 Ṹ'dṹ 'dã sĩ ma áma ũgõró uja ĩ'baní áyụ ḭ́jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí ngalé rĩ kî sĩ, ã'dusĩku uja kí ru ãdroŋa ndú la kí ḭ̃nzḭ̃lé.

19 “Ú'dî'da ísĩ úngó 'dĩ 'i ãzíla mí imbá ĩ'di anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'baní, 'bã ngo kí ĩ'di, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ úngó 'dĩ la adru mání sãdínĩ rú 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí ḭ́jọ́ lḭjó.

20 Ádrĩ kí ajḭ́ ãngũ málĩ trũ mṹ'dṹ-mṹ'dṹ lé 'bã sĩ rajó ãnṹ úsã be rĩ gá ãngũ mání ándrá ũyõ najó ma fẽ la ĩ'bã átẹ́pḭka 'baní rĩ gá 'bo, ãzíla drĩ kí ãkónã na sĩ agajó tré ãzíla usejó ãmbógó ru 'bo, kí ru uja ãdroŋa ãzí ndú la 'ba rṹ sĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó ãzíla ãzḭ ngajó ĩ'baní áma idejó ide-idê ãzíla kí tḭ icíma mádrḭ́ ĩ'ba abe rĩ a'be rá.

21 Wó lḭ́kḭ̃ ũnzí la drĩ a'dé kí drḭ̃ gá drḭ̃cḭ́rḭ̃ abe 'bo, úngó 'dĩ la adru sãdínĩ rú sĩ kí ḭ́jọ́ lḭjó ã'dusĩku anzḭ ĩ'badrḭ́ mụlé tḭlé drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ icó kí ĩ'di ãvĩlé ku. Ánḭ̃ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé ngalé 'dĩ sĩ má agụ drĩ kí ãngũ mání ũyõ nalé ma kí agụ ala gá rĩ gâlé ku rú rĩ kí rá.”

22 'Dã 'bã ũngúkú gá Mṹsã sĩ dó úngó 'dĩ cí ṹ'dṹ ãlu 'dã sĩ ãzíla imbá dó ĩ'di anzḭ Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ 'banî.

23 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí fẽ dó ũkpõ Yósũwã Nṹnḭ̃ ngọ́pḭ ní ãzíla jọ, “Mí adru jõ ũkpó ru ãzíla ṹrḭ̃ kóru ã'dusĩku mĩ mụ 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ 'delé agụlé ãngũ mání ándrá ũyõ la najó mã mụ fẽlé la ĩ'baní rĩ gá. Ma mụ adrulé ĩmi abe.”

24 Mṹsã lã mụ ãzḭ́táŋá Úpí drḭ̃ 'dĩ kí delé sĩ̃lé bṹkṹ gá idóŋá gá kpere ãsḭ̃ŋá gá 'bo,

25 fẽ dó ãzḭ́táŋá 'bá Lẹ́vḭ̃ rú ándrá Sãndṹkṹ Úpí drḭ̃ tḭ icíma drḭ̃ ujílépi rĩ 'baní,

26 “Ĩ'dụ bṹkṹ ãzḭ́táŋá drḭ̃ 'dĩ ãzíla ĩ'bã ĩ'di Sãndṹkṹ Úpí Ãdróŋá ĩmidrḭ̃ drḭ̃ tḭ icíma drḭ̃ 'bã bṹlṹ gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ ace 'dãá sãdínĩ rú ḭ́jọ́ lḭjó 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí drḭ̃ gá.

27 Ánį̃ ĩmi drį̃ ũnzĩkãnã íngõpí ãzíla ĩmi are 'bá tị ku íngõpí yã rĩ gá rá.
Ĩdrĩ dó ị́jọ́ Úpí drį̃ gã sĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ ma drĩ ídri, ĩmi dó ĩ'di gã íngõpí ádrĩ dó
drã rá rĩ gá!
28 Ĩmi atrá mání 'bá ĩyõ ĩmidrį̃ ínátị gá rĩ kí drį̃lẹ́ka kí abe áma drį̃lẹ́ gá
'dâ pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí jọ kí drį̃ gá ãzíla ma 'bų̃ kí umve ų̃nọ́kụ́
be sãdínĩ rú ị́jọ́ lịjó kí drį̃ gá.
29 Ánį̃ rá drã mádrį̃ 'bã vúlé gá, ĩmi mụ ãndá-ãndá ru ị́jọ́ ũnzí ĩmi izalépi
rá rĩ kí ngalé ãzíla ĩmi ĩmi uja gẹ̃rį̃ pịrị mání azịlé ĩminí rĩ a'bejó rá. Ụ'dụ́
drụ́zį̣ amụ́lépi drį̃lẹ́ gá 'dĩ kí agá, lį̣kį̃ lã mụ a'délé ĩmi drį̃ gá ã'dusĩku ĩmi
mụ ị́jọ́ ũnzí idélé Úpí drį̃lẹ́ gá sĩ ĩ'diní ũmbã fẽjó ãko ĩminí idélé drį̃ ĩmidrį̃
kí sĩ rĩ sĩ.”

Úngó Mụ́sã 'bã ngolé rĩ

30 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã lã dó úngó 'dĩ 'i drį̃kã sĩ i'dóŋá gá kpere ãsį̃ŋá
gá 'bá Ịsịrayị́lį̃ drị ru atrálépi rĩ kí bį̣lẹ́ gá:

32

1 “Ĩmi are, ĩmi 'bá 'bų̃ gá 'dĩ! Ma mụ ị́jọ́ jọlé ĩminí 'dĩ;
Ĩmi are ị́jọ́ áma tị gá rĩ 'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ.
2 Ímbátáŋá mádrį̃ la 'dị ĩmi drį̃ gá uzogó áni;
ãzíla ị́jọ́ mádrį̃ la ka ĩmi drį̃ gá cécé andrẹlį̣ 'bã kalé rĩ áni,
cécé uzogó 'bã 'dịjó ãko dụlépi ú'dí rĩ kí drį̃ gá rĩ áni,
cécé uzogó 'bã 'dịjó ĩrí ãráŋá rĩ drį̃ gá rĩ áni.
3 Ma Úpí rụ́ ịcụ́,
'bá ĩ'didrį̃ 'bã ũlũ kí ãmbõgõ Ãdróŋá drį̃ 'bã ị́jọ́.
4 Ãdróŋá ĩ'di cécé Írã ũkpó ãma tã mbalépi rĩ áni,
ãzį̣ ĩ'di 'bã ngalé rĩ kí pírí ãlá ru ãzíla gẹ̃rį̃ ĩ'didrį̃ kí pịrị.
Ĩ'di Ãdróŋá ã'į̣táŋá trũ ị́jọ́ unzí idélépi ku rĩ 'i, ĩ'di ị́jọ́ pịrị ãzíla ũniyamba
rĩ kí nga.

5 “Wó ĩmi ã'į̣táŋá kóru, ĩsị adrujó ĩ'di 'bã anzị ru ku,
ĩmi 'bá ru izalépi rá ãzíla sụ́rụ́ úlétáŋá ru la.
6 'Dĩ gẹ̃rį̃ ĩmi sĩ Úpí ũfẽjó rĩ 'i yã,
ĩmi 'bá azalépi aza-azâ ãzíla ũndũwã kóru 'dĩ?
Adru 'bá ĩmi átẹ̃pị rú, ĩmi ũ'bãlépi nĩ,
ĩmi 'bãlépi sụ́rụ́ ru rĩ 'i ku yã?

7 “Ĩmi ũrã drĩ ílí alịlépi 'bo 'dã kí ị́jọ́;
ĩzị drĩ 'bá ĩyõ ĩmi tịlépi rĩ kí ã'du ị́jọ́ idé kí ándrá ru nĩ yã rĩ sĩ,
ĩzị 'bá ándrá ídu rĩ kí sĩ ĩminí ị́jọ́ ídu rĩ kí ũlũjó.
8 Ãdróŋá Ụrụgá ãndânĩ rĩ fẽ ãngũ sụ́rụ́ 'baní ãwítã rú rĩ kí nĩ;
ĩ'di mụ 'bá pírí 'baní ãngũ sĩ rijó rĩ kí awalé 'bo, sĩ ĩ'baní
lõkókõrí kãlãfe sụ́rụ́ anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí vú sĩ.
9 Wó Úpí pẽ anzị Yãkó'bõ drį̃ mụlé tịlé drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí adrujó ĩ'di 'bã
'bá ru.

10 “Úpí ịsụ́ kí wãyá co agá ãngũ kõtórõ rú,
'bá kóru, ãlụ́kụ́kų̃ 'bã sĩ lijó nĩ rĩ agá.
Ũtẽ kí andre ãzíla mba kí tã
cécé ĩ'di 'bã ru mịfį̣ ífí tã mbalé rĩ áni.

11 Cécé yụ́kụ́ 'bã ĩ'di 'bã mvaka kí imbájó sĩ ngajó;
ãzíla ĩ'di 'bã ru ụ́pụ́pị́ kí iréjó sĩ kí rụjó múké-múké rĩ áni,
Úpí la Ịsịrayị́lį̃ tãmba sĩ a'déjó ku rĩ gá nĩ.
12 Úpí 'de 'bá ĩ'didrį̃ kí drį̃ nĩ
á'dụ̃sĩ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí kọ́lị.

13 “Fẽ ĩ'diní cę̃jó ãngũ túpũ rú rĩ kí drį̃ gâ sĩ nĩ,
ãzíla fẽ ĩ'diní ife ífí ámvụ́ agá rĩ kí nalé.
Ịsụ́ kí ãnụ́ ásé agá rĩ írã kí agá;
ife ĩ'badrị́ Mį̃zę̃ỵ́tų̃ drį̃ nga kí ãngũ írã rú rĩ gá.
14 Tị́, į̃ndrị́ ãzíla kãbĩ̃lõ Básãnĩ gá rĩ kí lé fẽ ĩyõ rú;
kãbĩ̃lógó, į̃ndrị́ ãzíla tị́ ĩ'didrį̃ kí ũniyambamba rú,
ngánũ ĩ'didrį̃ ndẽ ãlãpĩ̃tĩ̃ sĩ rá ãzíla 'bá alagá rĩ ri kí ándrá zãbíbũ idélé
ãjị́ ambamba rĩ mvụlé.

15 “'Bá Úpí drį̃* zo kí, acájó kí dó kụ́rẹ́nị́, wó drį̃ ũnzĩ rú;
use kí ãzíla aga kí dó ãkónã sĩ.
A'be kí Ãdróŋá kí 'bãlépi rĩ rá
ãzíla gã kí Írã ũkpó trũ kí palépi rĩ úmgbé.
16 Úpí acá ãjã sĩ ĩ'baní ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí į̃nzį̃jó rĩ sĩ;
ãzíla ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ ũmbã na dó sĩ Ãdróŋá ĩ'baní rá.
17 Idé kí ídétáŋá ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'banî,
ãdroŋa ú'dí ĩ'bã áyị́pịka 'bã kí ị́jọ́ nį̃jó kí drį̃ gá ku la kî,
ãdroŋa 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ 'bã kí ị́jọ́ į̃nzį̃lé ku íni la kî.
18 Ĩmi ãvĩ ị́jọ́ Írã ándrá ĩmi tį̣lépi rĩ drį̃ gá rá,
ãzíla Ãdróŋá ũkpó trũ ĩmi palépi rĩ drį̃ gá rá.

19 “Úpí la mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo acá ũmbã sĩ
ãzíla gã anzị Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí úmgbé.
20 Úpí jọ, ‘Má icó kí ãzã kolé į̃dị́ ku,
'dã 'bã ũngúkú gá ma dó ã'du ị́jọ́ la drụ́zị́ ru idé ĩ'ba rụ́ nĩ yã rĩ ndre,
'dĩ kí anzị drį̃ ũnzí, 'bá ãzí ã'į̃táŋá kóru íni la kî.
21 Fẽ kí mání u'álé ãjã sĩ ãdroŋa 'dá yụ la kí sĩ,
ãzíla fẽ kí ũmbã na ma ãdroŋa ĩ'bã ãni ĩnzõ rú ãzị́ kọ́lị 'dĩ kí sĩ.
Ma sụ́rụ́ pịrị kóru la kí ayú sĩ ĩ'baní ũmbã fẽjó,
ma fẽ la ũmbã 'bã ga kí ásị́ gá sụ́rụ́ ị́jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ kî sĩ.
22 Ũmbã mádrį̃ la akó ãcí áni
ãzíla ĩ'di ũ̃nọ́kụ̃ ivé ãko drį̃ la gá 'dĩ kí abe pírí.
Ĩ'di ca ũ̃nọ́kụ́ į̃ndụ́ gá vũ̃rụ̃lé
ãzíla ma 'bé kí ivé į̃ndụ́ trũ.
23 Ma lị́kį̃ ãzí ají lị́kį̃ ãzí rĩ drį̃ gá
ãzíla ma 'é mádrį̃ kí ayú pírí kí ụrụ'bá gá.
24 Kí mụ ũdrãlé ãbị́rị́ sĩ, ãyánĩ sĩ
ãzíla jụ́wę̃ sĩ.
Ma ãnãkpá ásé agá rĩ kí tị ãpẽ kí u'dị́lé
ãzíla į̃nį̃ ũjũ trũ rĩ kí tị ãpẽ kí agalé.
25 Ã'dị́ la fẽ 'bá kí mụ ũdrãlé gę̃rį̃ agâ sĩ,
ũ̃rį̃ la fi lị́cọ́ kí agá nĩ.

* **32:15** *'Bá Úpí drį̃* tị Ĩbũrãníyã drį̃ sĩ *Yẹ́sũ̃rũ̃nį̃ 'i.*

Kãrḭlẽ́ kí izonzi kí abe kí mụ ũdrãlé,
ũrekeŋá kí ĩdranigo kí abe â'be kí ku.
26 Má icó ándrá kí ĩḷĩḳĩlé pírí
ịjọ́ 'dĩ sĩ 'bã ãzí icó ándrá dó sĩ ịjọ́ agálé kí drḭ́ gá ku rĩ gá rá.
27 Wó má icó mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ́ kí a'belé sĩ ru ịpḭ́jó jọ́jó la
ĩndẽ 'bá mádrḭ́ Ịsịrayḭ́ḷĩ drḭ́ kí rá la ku,
ịsụ́ 'dĩ sĩ ma Úpí 'i má ụ'dḭ́ 'bá 'dĩ kí ma 'i.'

28 "Ịsịrayḭ́ḷĩ ĩ'di sụ́rụ́ ịjọ́ nĩ̃lépi ku la,
kí ũndũwá kó ru.
29 Icó kí nĩ̃lé la úndẽ kí ã'du ịjọ́ sĩ yã rĩ gá ku;
icó kí vâ drụ́zḭ́ nĩ̃lé la ã'du idé ru nĩ yã rĩ gá ku.
30 'Bá ãlu la 'bá 1,000 kí ndẽ ã'du ịjọ́ sĩ
jõku 'bá ĩ̃rḭ́ kí 'bá 10,000 kí dro íngoní ru?
Úpí Ãdróŋá ĩ'badrḭ́ a'be kí rá;
ĩ'di cécé Írã ũkpó trũ rĩ 'bã ru nzejó ĩ'ba rụ́ 'dâ rá rĩ áni.
31 Mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ́ nĩ́ kí cé ãdroŋa ĩ'badrḭ́ kí ũkpõ kóru,
adru kí ũkpõ trũ cécé Ãdróŋá Ịsịrayḭ́ḷĩ drḭ́ áni ku.
32 Mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ́ kí cécé zãbíbũ ife salé ámvụ́ Sõdómũ 'badrḭ́ Gõmórã be rĩ gá rĩ kî áni.
Ífí ĩ'bã kí kalé rĩ kí ũjḭ́-ũjḭ́ ãzíla ãdrákĩ rú;
33 cécé wáyĩnĩ idélé ĩ̃nḭ́ 'bã ũjũ sĩ rĩ áni.

34 "Úpí ũrã ịjọ́ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrḭ́ 'bã kí idélé rĩ kî;
ãzíla ĩ'di sáwã pịrị ĩ'diní sĩ ĩ'baní drḭ̃rịma fẽjó rĩ tẽ.
35 Úpí la ãrígọ́tị ũfẽ drḭ̃rịma be nĩ.
Sáwã la acá ĩ'baní sĩ u'dejó rá;
ụ'dụ́ ĩ'badrḭ́ sĩ ĩ̃ḷĩḳĩjó rĩ dó ãni rú ãzíla ụ'dụ́ kí ịjọ́ lịjó rĩ dó ãni rú.
36 Úpí la 'bá ĩ'didrḭ́ kí ịjọ́ lị
ãzíla ĩ'di ásḭ́ ĩ̃gbẽ̃ fẽ ãti'bo ĩ'didrḭ́ 'baní nĩ,
drĩ dó ndre la ũkpó ĩ'badrḭ́ ukó dó rá
ãzíla 'bá ãzí ãtí'bó ru jõku drḭ̃lẹ́mmgbọ la ace dó ru ku rĩ gá.
37 'Dã 'bã ũngúkú gá Úpí la dó 'bá ĩ'didrḭ́ kí zị,
'Ãdroŋa la ĩmi ãni ũkpó trũ ĩminí jõ sĩ ásḭ́ 'bãjó kí drḭ́ gá rĩ kí dó íngõlé yã?
38 Ĩfẽ ándrá ãdroŋa 'dĩ 'baní úsã ídétáŋá ĩminí idélé rĩ 'badrḭ́ nalé
ãzíla ĩfẽ ĩ'baní wáyĩnĩ mvụlé.
Lẽ ãdroŋa 'dĩ 'bã amụ́ kí dó ĩmi ãzã kolé!
Ãzíla 'bã angá kí dó ĩmi palé!
39 Ĩndre ma Ãdróŋá ru ma 'i;
ãdróŋá ãzí ndú la yụ.
Ma 'bá 'dị ma 'i ãzíla ma ídri fẽ ma 'i. Ma bḭ́lẹ́mị 'bã ma 'i, ma ĩ'diní fẽ jalé ma 'i,
ãzíla 'bá ãzí áma drḭ́ ụtrḭ́lépi ịjọ́ mání lẽlé rĩ gá la yụ!
40 Ma áma drḭ́ inga 'bṹ gá sĩ ũyõ najó;
Ãndá ma Ãdróŋá ídri jã 'dâ rĩ i,
41 ádrĩ dó ménéŋá má drḭ́ dḭ̃lépi dḭ̃-dḭ́ rĩ sḭ́ jĩ 'bo,
áma drḭ́ la ịjọ́ lịŋá pịrị rĩ idé ra.
Ma ãrígọ́tị ũfẽ mẹ́rọ́'bá mádrḭ́ kí ụrụ'bá gá
ãzíla ma drḭ̃rịma fẽ 'bá áma ngṵ̃lépi ũnzí rĩ 'banî.

42 'É mádrị̃ kí mẹ́rọ́'bá mádrị̃ kí 'bã ãrí mvụ;
ménéŋá mádrị̃ la 'bá áma drị̃ ụtrị́lépi rĩ kí ụ'dị́ rá.
Má icó 'bá ã'dị́ 'dịlépi ma be rĩ kí a'belé ku;
kí jõ táni bị́lẹ́mị trũ jõku mãbụ́sụ̃ rú, kí ũdrã rá.'

43 "Ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi ĩmi sụ́rụ́ ũnọ́kụ́ gá 'dĩ 'bá Ãdróŋá drị̃ kí abe,
ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá ãtí'bó ru 'bá ĩ'didrị̃ kí ụ'dị́lépi rĩ 'baní drị̃rịma fẽlé rá.
Ĩ'di ãrígọ́tị ũfẽ mẹ́rọ́'bá ĩ'didrị̃ 'ba rú rá;
ãzíla ĩ'di ị́jọ́ ũnzí 'bá ĩ'didrị̃ 'badrị̃ kí trũ rá."

44 Mụ́sã amụ́ kí Yósũwã Nụ́nị̃ ngọ́pị be 'bá kí drị̃lẹ́ gá úngó 'dĩ ngolé, 'bá kí dị̃ are sĩ la.
45 Mụ́sã la mụ úngó 'dĩ delé ngo agá pírí 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní 'bo,
46 jọ ĩ'baní, "Ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi ũrã ị́jọ́ ímbátáŋá ãndrũ mání imbálé ĩminí 'dĩ drị̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã adru ĩminí bị́lẹ́ ỉndụ́ lima rú, lẽ ĩmi ímbá sĩ anzị ĩmidrị̃ kí, sĩ ãzịtáŋá sĩlé 'dĩ kí vú ũbĩjó.
47 Ímbátáŋá 'dĩ 'bã adru kí ĩminí ị́jọ́ ãzí ífí kóru la rú ku, 'dĩ kí ị́jọ́ ĩminí sĩ adrujó ídri rĩ kî. Ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ u'ájó ídri rú rĩ kî. Ĩmba kí tã ãzíla ĩmi sĩ u'á ílí ãzo rú ãngũ ĩminí mụlé 'dụlé ĩmi ãni la rú ĩminí Ỉyị́ Yõrĩdánĩ zajó 'bo rĩ gá."

Mụ́sã 'bã mụjó drãjó 'Bé Nébõ drị̃ gá rĩ

48 Ụ́'dụ́ 'dã 'bã vúŋá sĩ Úpí jọ Mụ́sã ní,
49 "Ímụ 'bé Ãbãrị́mụ̃ ãngũ Mụ̃wábụ̃ drị ru ndrelépi táwụ̃nị̃ Yẹ̃rị́kọ̃ be rĩ gá, ítụ 'Bé Nébõ sị́ gâlé, mí undré ãngũ Kãnánĩ drị́ mání mụlé fẽlé anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ 'i.
50 Mi mụ drãlé 'bé 'dã drị̃ gá cécé mí ádrị́pị Ãrọ́nị̃ 'bã drãjó 'Bé Họ́rị̃ drị̃ gá rĩ áni,
51 ã'dusĩku ĩmi ándrá mí ádrị́pị Ãrọ́nị̃ be ỉrị̃trá má rụ ã'ỉtáŋá kóru 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃lẹ́ gá. 'Dĩ ĩminí ándrá adrujó ỉyị́ Mẹ̃rị́bã drị̃ tị gá, ãni rú táwụ̃nị̃ Kãdẹ́sị̃ drị̃ gá 'dĩ ãngũ kõtórõ rú Zínĩ drị̃ gá rĩ sĩ. Ĩmi ỉnzị̃ ándrá ãlã mádrị̃ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí drị̃lẹ́ gá ku.
52 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó ãngũ 'dã ndre rá-rá ru, wó mí icó dó filé ãngũ mání mụlé fẽlé anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ gá ku."

33

Mụ́sã 'bã sụ̃sụ́ wijó sụ́rụ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní rĩ

1 'Dĩ sụ̃sụ́ nábị̃ Ãdróŋá drị́ Mụ́sã 'bã wilé anzị Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'baní 'dĩ sĩ drã drĩ ku rú rĩ:
2 "Úpí amụ́ angájó 'Bé Sĩnáyĩ gâlé
ãzíla agá cécé ỉtụ́ áni Ídõmũ drị̃ gâ sĩ;
ãzíla fẽ dị̃zã ĩ'didrị̃ ní dị̃jó 'bá ĩ'didrị̃ kí drị̃ gá angájó 'Bé Pãránĩ gá.
Amụ́ mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ abe,
ãcí velépi la trũ ĩ'di 'bã drị́ ãndá rĩ gá.
3 Úpí lẽ 'bá ĩ'didrị́ ãlá rĩ kí rá;
ãzíla ĩ'di 'bá ĩ'didrị̃ kí tã mba nĩ.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ãvụ̃ kí ĩ'di 'bã pálé gá
ãzíla ãma ũbĩ kí ãzịtáŋá ĩ'didrị̃ kí vú.
4 Ãma ũbĩ kí ãzịtáŋá ándrá Mụ́sã 'bã fẽlé ãmaní rĩ kí vú,

'dĩ málĩ ãmbógó tã mbalé 'bá Yãkó'bõ drị̃ 'baní rĩ 'i.
5 Úpí acá úpí ru 'bá ĩ'didrị̃ Ịsịrayị́lị̃* kí drị̃lẹ́ gá,
sáwã drị̃lẹ́ 'bá 'badrị̃ 'bã kí ru trajó,
sụ́rụ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe rĩ sĩ.”
6 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Rụ́bẹ̃ñ̃ drị̃ drị̃ gá,
“Lẽ 'bá sụ́rụ́ Rụ́bẹ̃ñ̃ drị̃ 'bã ũdrã kí ku,
jõku kí kãlãfe 'bã adru were rú ku.”
7 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Yụ́dã drị̃ drị̃ gá,
“Úpí, mí are Yụ́dã 'bã áwáŋá ĩ'diní ãzãkoma a'ị́ agá mídrị́.
Mí icí kí sụ́rụ́ Ịsịrayị́lị̃ drị̃ kí abe 'bá ãlu rụ́ ị̃dị́,
ífẽ ĩ'diní ũkpó sĩ mẹ́rọ́'bá kí ndẽjó.”
8 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ drị̃ gá,
“Tãmímũ mídrị̃ kí Ụ̃rị́mụ̃ mídrị̃ abe kí 'bá mídrị́ lẽlé lẽlẽ rĩ 'bãni,
mí ụ̃'bị̃ ándrá kí Másã gá
ãzíla mí ãwã ándrá ĩ'ba abe ị̃yị́ Mẹ̃rị́bã gá 'dãá.
9 'Bá Lẹ́vị̃ drị̃ ã'ị̃ kí ándrá ị́jọ́ mídrị̃ rá
ãzíla mba kí ándrá tị icíma mídrị́ ĩ'ba abe rĩ tã rá.
Kí ándrá ãrútãŋá ru ími ụrụ'bá gá
ndẽ ĩ'baní i'dalé ĩ'bã átẹ́pịka 'baní ádrị́pịka abe,
jõku anzịŋá ĩ'badrị̃ 'baní rĩ rá.
Ũbĩ kí ãzị́tãŋá mídrị̃ kí vú ã'ị̃tãŋá sĩ.
10 Kí Yãkó'bõ imbá ị́jọ́ lịŋá mídrị̃ sĩ;
ãzíla Ịsịrayị́lị̃ imbá ãzị́tãŋá mídrị̃ kí sĩ.
Kí lũbánĩ ivélé ivé-ívẽ rĩ 'bã ími drị̃lẹ́ gá
ãzíla ídétãŋá ivélé ivé-ívẽ rĩ abe ãlĩtárĩ mídrị̃ drị̃ gá.
11 Úpí, íwi sụ̃sụ́ sụ́rụ́ Lẹ́vị̃ drị̃ 'baní sĩ zojó ũkpó ru;
mí adru ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'baní idelé ĩ'bã drị́ sĩ rĩ kî sĩ.
Mí ị'ị́ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrị̃ kí,
ífẽ 'ba angá kí ị̃dị́ ku.”
12 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ drị̃ drị̃ gá,
“'Dĩ sụ́rụ́ Úpí ní lẽlé
ãzíla tã mbalé nĩ rĩ 'i;
ĩ'di kí ãzã ko ụ́'dụ́ pírí sĩ
ãzíla ĩ'di adru kí drĩdríŋĩ gá cí.”
13 Mụ́sã jọ ị́jọ́ sụ́rụ́ Yụ̃sụ́fụ̃ drị̃ drị̃ gá,
“Úpí 'bã wi sụ̃sụ́ ụ̃nọ́kụ́ ĩ'didrị̃ drị̃ gá
uzogó ũnĩ ambamba 'bụ̃ gá
ãzíla ị̃yị́ ụ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ gá vụ̃rụ̃lé rĩ sĩ;
14 'Bã wi sụ̃sụ́ ị̃tụ́kã ãlá rĩ sĩ
ãkónã 'baní sĩ kajó áyi ãlu-ãlu sĩ;
15 'Bã wi sụ̃sụ́ 'bé áyị́pịka 'badrị̃ kí drị̃ gá
ãzíla ãkónã 'bã ka kí sĩ ĩ'baní nĩ jã 'dâ;
16 Lẽ ụ̃nọ́kụ́ ĩ'badrị̃ 'bã ga pírí ị́jọ́ múké sĩ,
Úpí 'bã sụ̃sụ́ mũkẽ ĩ'didrị̃ wijó ĩ'diní ị́jọ́ jọjó angájó mị̃rị́ velépi ãcí sĩ rĩ agâlé rĩ áni,
sụ̃sụ́ 'dĩ 'ba amụ́ rilé sụ́rụ́ Yụ̃sụ́fụ̃ drị̃ drị̃ gá,
ã'dusĩku ĩ'di drị̃lẹ́ ádrị́pịka 'badrị̃ 'i.
17 Ãmbõgõ sĩ Yụ̃sụ́fụ̃ ĩ'di cécé mọ́ñ̃gọ́ kãjãní rĩ áni;
újéke ĩ'didrị̃ kí cécé Ụ̃drụ́ ásé agá rĩ drị̃ áni,

* **33:5** Bụ́kụ̃ ãzí rĩ kí rụ́ Ịsịrayị́lị̃ 'dĩ umve Yẹ́sụ̃rụ̃ñ̃ 'i.

újéke ĩ'didrị̃ kí ãsĩkárĩ álĩfũ-álĩfũ Mãnásẽ drị̃
ãzíla Ịfụrayịmụ̃ drị́ álĩfũ mụdrị́ rĩ áni.
Kí 'bá ĩ'bã jĩránĩ rú rĩ kí iré
ãzíla dro kpere ụ̃nọ́kụ́ ỉndụ́ 'bã ãsị̃ agá.”
18 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Zãbụ̃lọ́nị̃ drị̃ kí drị̃ gá sụ́rụ́ Ĩsãkárĩ drị̃ be,
“Zãbụ̃lọ́nị̃ ĩmi adru drị̃lẹ́ba rú bĩsírã sĩ ĩminí acị́ agá ỉyị́ drị̃ gá 'dâ
ãzíla Ĩsãkárĩ 'baní málĩ 'bã ga ĩmidrị́ lịcọ́ agá tré.
19 Kí 'bá kí umve ĩ'ba rụ́ 'bé agâlé
ãzíla kí fẽtáŋá ídétáŋá ru múké rĩ kí fẽ;
kí málĩ ịsụ́ angájó ỉyị́ agá
ãzíla cínákí agá ỉyị́ tị gâ sĩ.”
20 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Gádĩ drị̃ drị̃ gá,
“Ĩmi ịcụ́ Ãdróŋá 'i, ĩ'di 'bá ãngũ ĩmidrị̃ nzĩ̃lépi ãmbógó ru rĩ 'i!
Gádĩ mi adru cécé kẹ̃mị̃ áni
'bá kí drị́ jõku drị̃kã ucíjó.
21 'Dụ ụ̃nọ́kụ́ ãlá ãndânĩ rĩ ĩ'dinî;
sáwã drị̃lẹ́ka Ịsịrayịlị̃ drị̃ 'bã kí ru trajó ãngũ ãlu gá rĩ gá,
úfẽ ĩsélé ãngũ drị̃lẹ́ drị̃ ĩ'badrị́
ĩ'di ịjọ́ lịŋá pịrị Úpí drị̃ nga
ãzíla ĩ'di ãzịtáŋá fẽlé Ịsịrayịlị̃ ní rĩ kí tã mba.”
22 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Dánĩ drị̃ drị̃ gá,
“Dánĩ ĩ'di cécé kẹ̃mị̃ mváŋá áni;
ĩ'di amvú ãmvé angájó Básãnĩ gá rĩ sĩ.”
23 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Nãfũtálĩ drị̃ drị̃ gá,
“Úpí 'bã ásị́ ỉgbẹ̃ ĩ'di sụ́rụ́ Nãfũtálĩ drị̃ drị̃ gá,
fẽ ĩ'baní drị̃lẹ́ba sĩ;
ãngũ angájó ándrá kpere ỉyị́ Gãlịlị̃ gá rĩ 'dụjó.”
24 Mụ́sã jọ ịjọ́ sụ́rụ́ Ásẹ̃rị̃ drị̃ drị̃ gá,
“Drị̃lẹ́ba ãndânĩ rĩ Ãdróŋá 'bã fẽ 'ba adru anzị́ Ásẹ̃rị̃ drị̃ 'banî,
ádrịpịka 'bã lẽ kí ĩ'di pírí lẽlẽ,
lẽ úsu ĩ'di ãdu Mịzẹ̃yịtụ̃ drị̃ agá.
25 Táwụ̃nị̃ mídrị̃ 'bã kẹ̃jịtị 'bã adru ũkpó ru aya sĩ ãzíla bũrônzĩ sĩ,
mi dó sĩ ími andre ũtẽ ũkpó ru ụ́'dụ́ pírí sĩ.”

26 “Ĩmi 'bá Ịsịrayịlị̃ drị́ 'dĩ, ãdróŋá ãzí cécé Ãdróŋá ĩmidrị̃ áni,
cẹ̃lépi 'bụ̃ gâ sĩ ĩmi ãzã kolépi ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ,
ụ̃rụ́'bụ̃ agâ sĩ rĩ áni la 'dáyụ.
27 Ãdróŋá ĩ'di 'bá ĩminí sĩ apájó ĩmi zĩ̃jó ĩ'di rụ́ rĩ 'i,
ãzíla aja ĩ'di 'bã drị́ ĩmi drị̃ gá sĩ ĩmi tã mbajó jã 'dâ.
Ĩ'di mẹ́rọ́'bá kí adro ĩmi drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá jọjó la,
‘Ĩmi ụ'dị́ kî!’
28 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ Yãkó'bõ la dó sĩ u'á ásị́ ỉgbẹ́ agá ịjọ́ kóru,
kídí Yãkó'bõ drị̃ lú ĩ'di ãni á'dụ̃sĩ
ãngũ múké ãná trũ ãzíla wáyĩnĩ trũ,
'bụ̃ 'bã sĩ andrẹlị́ ũsũjó drị̃ la gá rĩ gá.
29 Drị̃lẹ́ba ĩminî, ĩmi 'bá Ịsịrayịlị̃ drị́ 'dĩ, 'bá ãzí ĩmi áni la cí yã?
'Bá ãzí cécé ĩmi áni Úpí 'bã tã mbalé nĩ la 'dáyụ.
Úpí ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ ãzíla ménéŋá ĩmidrị̃ 'i
ĩ'di ĩmi tãmba ãzíla ĩmi fẽ ã'dị́ ndẽlé.

Mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí amụ́ mãmálá 'bãlé ĩmi rụ́ sĩ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ịsụ́jó
ãzíla ĩmi kí ndẽ rá.”

34

Mụ́sã 'bã drãjó rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá Mụ́sã angá ãngũ gbayi Mũ̃wábũ̃ drị̃ gá sĩ tụjó 'Bé
Nébõ sị́ gá. Mụ 'Bé Pị́sĩ̃gã 'bã drĩ̃ mbílí rĩ gá 'dĩ Yẽ̃rị́kõ̃ 'bã wókõ ĩ̃tụ́ 'bã ãfũ
agâlé ru rĩ gá. 'Dãá Úpí i'da ĩ'diní ãngũ 'dã 'i pírí angájó Gĩ̃lẹ́dĩ̃ gá kpere
Dánĩ gá,
2 ãngũ Nãfũtálĩ drị̃ gá pírí, ãngũ Ịfụrayị́mũ̃ 'badrị́ Mãnásẽ be rĩ kí, ãngũ
Yụ́dã drị̃ pírí kpere ĩ̃yị́ ĩ̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru rĩ gá.
3 Úpí i'da Mụ́sã ní ãngũ umvelé Nẽ̃gẹ́vũ̃ 'i rĩ ãzíla á'bụ Yẽ̃rị́kõ̃ drị́ táwũ̃nĩ̃
káci drị̃ 'i kpere ãngũ Zówã drị̃ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, Úpí jọ Mụ́sã ní, “'dĩ ãngũ mání ándrá azịlé mání sĩ
ũyõ najó mã mụ fẽlé la Ịbụrahị́mũ̃ ní, Ĩsákã ní ãzíla Yãkó'bõ ní mání jọjó
la, ‘Ma mụ ĩ'di fẽlé anzị ĩmidrị́ mụlé tịlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ 'baní rĩ 'i.’ Áfẽ ĩ'di
ndrelé míní mịfị́ sĩ, wó mí icó calé ala gâlé ku.”
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãtí'bó Úpí drị́ Mụ́sã uja dó drãlé Mũ̃wábũ̃ gá 'dãá cécé ándrá
Úpí 'bã jọlé rĩ áni.
6 Úpí ĩ̃sĩ̃ dó ĩ'di Mũ̃wábũ̃ gá 'dãá, á'bụ gá ãngũ Mũ̃wábũ̃ 'badrị́ tị ru
ndrelépi Bẽ̃tĩ̃pẹ́yọ́rĩ̃ be rĩ gá, wó kpere ãndrũ 'bá ãzí ndre ĩ'di 'bã ĩnádrĩ̃
ku.
7 Sáwã Mụ́sã 'bã ándrá drãjó rĩ sĩ, ílí la 120, ịsụ́ 'dĩ sĩ mịfị́ la ace kí ru
ídri ãzíla ụrụ'bá la ũkpó ru.
8 Anzị Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ awá kí Mụ́sã 'i ãngũ gbayi Mũ̃wábũ̃ drị̃ gá ụ́'dụ́ kãlị́
na kpere ụ́'dụ́ áwáŋá drị̃ 'bã kí ukó agá.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá úríndí ũndũwã drị̃ tõ dó ru Yósũwã Nụ́nĩ̃ ngọ́pị agá
ã'dusĩku Mụ́sã tĩ̃ ándrá drị́ ĩ'di drĩ̃ gá rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ ĩ̃nzĩ̃ kí
ĩ'di rá ãzíla nga kí ị́jọ́ kí cécé Úpí 'bã ándrá azịlé Mụ́sã ní rĩ áni.
10 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ, nábĩ̃ ãzí ãfũlépi Ịsịrayị́lĩ̃ gá Úpí 'bã sĩ ị́jọ́ jọjó ĩ'di be
mịfị́ gá-mịfị́ gá Mụ́sã áni la 'dáyụ.
11 Nábĩ̃ ãzí ndú Úpí 'bã tị pẽlé tálí kí idéjó ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru rĩ kí abe Mĩ̃sị́rĩ̃
gá Fãráwũ drĩ̃lẹ́ gá ãmbogo ĩ'didrị̃ kí abe, ãzíla sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ drĩ̃ gá pírí cécé
Mụ́sã áni la 'dáyụ.
12 Nábĩ̃ ãzí ndú ị́jọ́ ũkpó ãzíla ícétáŋá ũ̃rĩ̃ fẽlépi rĩ kí ngalépi Mụ́sã drị̃
áni 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ kí drĩ̃ gâ sĩ la 'dáyụ.

Bṵ́kṹ̃ Rṵ́tṹ̃ drı̨̃

Bṵ́kṹ̃ Rṵ́tṹ̃ drı̨ 'dĩ jọ ı̨́jọ́ Ũkú Mṹ̃wábṹ̃ ízó ru umvelé Rṵ́tṹ̃ 'i rĩ drı̨̃ gá. Mṹ̃wábṹ̃ kí Yãhṵ́dı̨̃ kí 'bã mẹ́rọ́'bá. 'Bá ãzí Yãhṵ́dı̨̃ rú ãlu Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá la mvi kí ũkú ĩ'didrı̨̃ be ãzíla anzı̨ kí trũ rílẽ 'bã ı̨́jọ́ sĩ Mṹ̃wábṹ̃ gá ãzíla ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ ãlu rĩ dụ ũkú ru la Rṵ́tṹ̃ 'i. Ágọ́bı̨ 'dĩ ũdrã kí ngọ́pı̨ka kí abe rá wó a'be ĩ'di 'bã ũkû Nãwṵ́mı̨̃ kí ngọ́pı̨ka 'bã ũkúka kí abe ãwṵ́zı̨ ru. Nãwṵ́mı̨̃ la mụ jọlé la ĩ'di ãgõ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá 'bo, ngọ́pı̨ 'bã ũkú ãwṵ́zı̨ ru Rṵ́tṹ̃ ĩbĩ ru ĩdrâ rṵ́ ãzíla ã'ı̨̃ Ãdróṇá 'i Ãdróṇá ĩ'didrı̨̃ rú. Táni Nãwṵ́mı̨̃ 'bã kí ãgõ agá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gâlé drı̨́-drı̨ ru rá tí, Ãdróṇá 'de Bõwázĩ ádrízã múké ãzíla málĩ trũ rĩ 'bã drı̨̃ sĩ Rṵ́tṹ̃ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru ãzíla ri dó vâ sĩ Nãwṵ́mı̨̃ tãmbalé. Ũri ãfũlépi Bõwázĩ 'ba rú Rṵ́tṹ̃ be rĩ 'bã ãzí ĩ'di úpí Dãwṵ́dı̨̃ 'i.

Á'dígó Rṵ́tṹ̃ drı̨̃ gá 'dĩ icé ãmaní Ãdróṇá la ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ i'da 'bá sṵ́rṵ́ cí rĩ gá ĩ'di ã'ı̨̃lépi ãzíla acálépi 'bá ĩ'didrı̨̃ kí 'bã ãzí ru rĩ ní rá.

Į̃lı̨̃mẹ́lẹ̃kı̨̃ 'baní mụjó rílẽ sĩ Mṹ̃wábṹ̃ gá rĩ

1 Ándrá ídu 'bá Ịsịrayı́lı̨̃ drı̨̃ 'bã kí adrujó úpí kóru rĩ sĩ,* rílẽ a'dé ãngũ Ịsịrayı́lı̨̃ drı̨̃ gá. Į́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bı̨ ãzí u'álépi Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá Yṵ́dã gá rĩ 'dụ ĩ'di 'bã ũkû 'i, ĩ'di 'bã ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ rĩ kí trũ sĩ mụjó u'ájó ãngũ Mṹ̃wábṹ̃ drı̨̃ gá ṵ'dṵ́ were ãni.

2 Ágọ́bı̨̃ 'bã rṵ́ Į̃lı̨̃mẹ́lẹ̃kı̨̃ 'i ãzíla ũkû 'bã rṵ́ Nãwṵ́mı̨̃ 'i. Anzı̨ ĩ'didrı̨̃ kí Málọ̃nı̨̃ kí Kı̨̃lı̨̃yọ́nı̨̃ be. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ĩfũrátã gá sṵ́rṵ́ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ Yṵ́dã gá rĩ gá la kî. 'Bá 'dĩ mụ kí dó Mṹ̃wábṹ̃ gá ãzíla ri kí dó u'álé 'dãá.

3 'Dã 'bã vúlé gá, Į̃lı̨̃mẹ́lẹ̃kı̨̃ drã rá á'be dó Nãwṵ́mı̨̃ 'i ĩ'di 'bã anzı̨ ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí abe.

4 Ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ 'dĩ a'dṵ́ kí ũkú ru Mṹ̃wábṹ̃ ízó Ṵ̃rı̨́pã kí Rṵ́tṹ̃ be. 'Dĩ sĩ u'á kí dó 'dãá ílí mụdrı̨ 'bo.

5 Málọ̃nı̨̃ ũdrã kí vâ Kı̨̃lı̨̃yọ́nı̨̃ be rá, Nãwṵ́mı̨̃ ace dó ru ágó kóru ãzíla ngọ́pı̨ka ı̨̃rı̨̃ 'da kí kóru.

Nãwṵ́mı̨̃ 'baní ãgõjó Rṵ́tṹ̃ be Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ̃ gá rĩ

6 Ṵ'dṵ́ ãzí vúlé gá Nãwṵ́mı̨̃ la mụ arelé la Mṹ̃wábṹ̃ gâlé Úpí wi sṹsṵ́ 'bá Ịsịrayı́lı̨̃ drı̨̃ 'baní ãkónã fẽṇá sĩ 'bo íni, itú kí ru ũkúka kí abe sĩ gõjó vúlé ĩ'badrı̨ Ịsịrayı́lı̨̃ gâlé.

7 Nãwṵ́mı̨̃ mụ dó ũkúka ı̨̃rı̨̃ 'dĩ abe a'be kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó 'dã 'i, ko kí drı̨̃ mụjó vúlé ãngũ Yṵ́dã drı̨̃ gá.

8 Wó ĩ'baní mụ agá gẽ̃rı̨̃ gá 'dâ Nãwṵ́mı̨̃ jọ ũkúka 'banî, “Ĩminí mụjó má be rĩ kẽ̃jı̨ gá ĩgõ vúlé ĩmĩ andreka 'badrı̨ lı̨́cọ́ gâlé, ãzíla Úpí 'bã ũfẽ ĩmi ũyá sĩ ĩminí ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ idéjó ĩmĩ ágóka ũdrãlépi rá rĩ 'baní ãzíla mání rĩ sĩ.

9 Lẽ Úpí 'bã wi ĩminí sṹsṵ́ ĩmi tãmbajó ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ sĩ ágó ãzí kí rụjó.”

Nãwṵ́mı̨̃ amvu kí jṵ́jṵ́ sĩ ãzíla jọ ĩ'baní ĩmụ dô, ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ, i'dó kí dó sĩ awálé,

10 ãzíla jọ kí ĩ'dinî, “Yụ ãlẽ mụlé mí be 'bá mídrı̨̃ 'ba rṹ̃lé ĩndĩ.”

---

* **1:1** *Adrujó úpí kóru rĩ sĩ.* Bĩbĩlíyã ãzí rĩ jọ kí *'bá ı̨́jọ́ lı̨lẹ́pi rĩ rụ kí ándrá 'dĩ sĩ ãngũ nĩ.*

11 Wó Nãwựmị̃ jọ, “Mâ ị̃zẹ́pịkâ, ĩgõ vúlé. Ĩlẽ mụlé má be ĩndĩ ã'du ịjọ́ sĩ yã? Má icó anzị ãzí kí tịlé ị̃dị, kí dó sĩ zo ĩminí ágó ru rá yã?
12 Yụ mâ ị̃zẹ́pịkâ ĩgõ vúlé 'bá ĩmi tịlépi rĩ 'badrị̃ kogâlé, ã'dusĩku áde kpánĩ-kpánĩ 'bo sĩ ágó rụjó. Ádrĩ táni 'bã la áma ásị gá icó tátí rá, ãzíla ádrĩ tá icó u'álé ágó be ịnị ãndrũ 'dĩ sĩ anzị kí tịjó rá,
13 ĩmi icó tá anzị la 'da kí ũtẽlé zo agá sĩ kí rụjó ágó ru rá yã? Ĩmi icó sĩ ágó ãzí ndú la kí rụlé ku yã? Yụ ĩmi idé 'dĩ áni ku mâ ị̃zẹ́pịkâ! Ịjọ́ uja kí ru mání ũjị́-ũjị́ ndẽ ĩmidrị̃ kí rá, ã'dusĩku Úpí uja ru drị́ áma ụrụ'bá gá ũnzí.”
14 I'dó kí vâ awálé ị̃dị, 'dã 'bã ũngúkú gá Ựrị́pã amvu dó ĩdrâ 'i, azị dó sĩ ĩ'diní ãzíla gõ dó rá. Wó Rựtự̃ ĩbĩ ru ãsítáŋá sĩ u'álé Nãwựmị̃ be. 15 Nãwựmị̃ jọ ĩ'diní, “Índre, mî ãjágô gõ vúlé 'bá ĩ'didrị̃ 'ba rự ãzíla ãdroŋa ĩ'didrị̃ 'ba rựlé 'bo. Lẽ ígõ vâ vúlé 'bá mídrị̃ 'ba rự ĩ'di be.”
16 Rựtự̃ umvi ĩ'diní, “Lẽ ịjọ mání má a'be mi sĩ gõjó vúlé la ku, ãma mụ mí be, ãngũ míní sĩ mụjó rĩ gá ãzíla ãngũ míní sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá mídrị̃ kí adru 'bá mádrị̃ kî, ãzíla Ãdróŋá mídrị̃ la vâ adru Ãdróŋá mádrị̃ 'i.
17 Ãngũ míní drãjó rĩ gá ma vâ drã 'dãá, ãzíla ãngũ ími ị̃sị̃jó rĩ gá ála vâ áma ị̃sị̃ 'dãá. Lẽ Úpí 'bã fẽ mání drị̃rịma ũnzí la ádrĩ ịjọ́ ãzí idé ími a'bejó rá rĩ gá, wó drã la rá la ãma awa mí be nĩ.”
18 Nãwựmị̃ la mụ ndrelé la Rựtự̃ umbé dó ru ásị mụjó ĩ'di be rĩ gá rá, a'be jọjó la ĩ'diní 'bã gõ vúlé rĩ rá.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ ũkú ị̃rị̃ 'dĩ amự́ kí dó kpere ĩ'baní acá agá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mự̃ gá. Kí mụ acálé 'bo, ũkú táwự̃nị̃ agá 'dãá rĩ amự́ kí ĩ'di a'ịlé ãyĩkõ sĩ ãzíla zị kí dó sĩ, “'Dĩ ãndá-ãndá ru Nãwựmị̃ 'i yã?”
20 Nãwựmị̃ umvi ĩ'ba ní, “Ĩmi umve ma Nãwựmị̃ 'i ku rá la Márã† 'i ã'dusĩku Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị fẽ mání ũcõgõ.
21 Mání ándrá mụjó rĩ sĩ, ámụ ándrá 'bá trũ ũ'bí ru, wó Úpí ají ma lịcọ́ gá 'dõlé drị́drị ru 'bá kóru. Ĩmi dó áma umve Nãwựmị̃‡ la ã'du ịjọ́ sĩ, ịsự́ Úpí Ũkpó 'Dịpị lị áma ịjọ́ ãzíla ají mání ũcõgõ?”
22 'Dĩ dó bãsĩ ũví Nãwựmị̃ 'bã ándrá ãgõjó Mự̃wábự̃ gâlé ũkû Rựtự̃ Mự̃wábự̃ ízó ru rĩ be rĩ 'i. Ịsự́ sáwã 'dĩ dó bãsĩ ãná umvelé bálẽ§ rĩ lãjó rĩ 'bã i'dójó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mự̃ gá rĩ.

2

Rựtự̃ 'bã ãzị̃ ngajó Bõwázĩ drị́ ámvự́ agá rĩ

1 Nãwựmị̃ 'bã ágô Ị̃lị̃mẹ́lẹ̃kị̃ 'bã kãká ãzí ĩ'badrị́ ínátị gá kự́rẹ́nị́ ru rự́ kụlépi kự̃kự̃ rĩ 'bã rự́ Bõwázĩ 'i.
2 Ự́'dự́ ãlu Rựtự̃ Mự̃wábự̃ ízó ru rĩ jọ Nãwựmị̃ ní, “Má icó tá mụlé ãná ródóvúlé ndrự̃ trũ 'bá cí icólépi áma ízákĩzã ndrelépi rá rĩ drị́ ámvự́ agá rá yã?” Nãwựmị̃ umvi, “Ímụ 'bánî, mâ ũkû.”
3 Ịjọ́ 'dĩ sĩ Rựtự̃ mụ dó rá i'dó dó ãná ródóvúlé ndrự̃lé 'bá ãná lãlépi rĩ kí vúlé gá. 'Dãá ịsự́ dó ru ãná ndrự̃ agá Ị̃lị̃mẹ́lẹ̃kị̃ 'bã kãká Bõwázĩ drị́ ámvự́ agá.
4 Sáwã were vúlé gá Bõwázĩ acá angájó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mự̃ gâlé rĩ sĩ ãzíla zị 'bá ãná lãlépi rĩ kí jọ ĩ'baní, “Ásị ị̃gbẹ̃ Úpí drị̃ 'ba adru ĩmi abe!”
Umvi kí ĩ'diní, “Ásị ị̃gbẹ̃ Úpí drị̃ 'ba adru vâ mí be ĩndĩ!”

---

† **1:20** *Márã* 'bã ífí “ũcõgõ rú 'i.” ‡ **1:21** *Nãwựmị̃* 'bã ífí “ãyĩkõ rự́ 'i.” § **1:22** Ãná ngánũ rú 'dĩ ála umve la mũndú tị sĩ *“bálẽ.”*

5 Bõwázĩ zị ãmbógó 'bá ãná lãlépi rĩ 'badrḭ 'i, “Ũkú ú'dí 'dã ã'di ãni?”
6 Ãmbógô umvi, “'Dã Rụ́tṹ Mṹwábṹ-ízó ru amṹlépi Nãwṹmḭ be angájó
Mṹwábṹ gâlé rĩ 'i.
7 Zị tá ma sĩ ãná ródóvúlé ndrṹjó 'bá ãná lãlépi rĩ kí vúlé gá 'dâ. I'dó tá
ãzḭ ngalé ũkpó ru ṹ'bṹtị sĩ, rá la avḭ lú índríkã gá 'dãá sáwã were sĩ.”
8 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Bõwázĩ mụ dó Rụ́tṹ rṹlé ãzíla jọ dó ĩ'diní, “Mí are ma, mâ
ĩzẹ́pị, ímụ jõ ãná ródóvúlé ndrṹlé ámvṹ ãzí ndú la agá ku ãzíla mí a'be jõ
ãngũ 'dĩ ku. Índrṹ ãná ródóvúlé izonzi mádrḭ ãti'bo rú 'dĩ kí vúlé gá 'dâ
ãni rú.
9 Ími mịfḭ 'bã adru ámvṹ 'bá 'bã kí sĩ ãná lãjó rĩ gá, í'de izonzi kí vú gâ
sĩ. Ájọ 'bá ãgọbị rú 'dĩ 'baní 'bã fẽ kí jõ míní ũcõgõ ku. Ỉyḭ vḭ drĩ ími ndẽ
rá, ímụ ỉyḭ mvṹlé ãkójó sĩ ỉyḭ tõjó rĩ gá ĩ'ba rṹ 'dãá.”
10 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ Rụ́tṹ tḭ dó ãja, ilú dó drḭ vṹrṹ ãrútáŋá ru. Jọ, “Ma ãmḭyọ́ŋá,
mí i'da mání ásḭ ỉgbẹ̃ íni ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”
11 Bõwázĩ umvi, “Má are ḭjọ́ ãzḭ míní ngalé mî ĩdrâ ní mî ágô 'bã drãjó
'bo rĩ sĩ rĩ kí drḭ gá pírí rá. Únze vâ mání ḭjọ́ míní mî átẹ́pị kí a'bejó mî
ãndrẽ be, sṹrṹ mídrḭ kí abe ãzíla míní amṹjó u'ájó 'bá míní nḭlé ku 'dĩ kí
abe rĩ rá.
12 Úpí 'bã ũfẽ mi calépi rĩ sĩ ḭjọ́ míní idélé 'dĩ kí sĩ 'dĩ Ãdróŋá Ịsịrayḭlḭ drḭ
míní sĩ amṹjó ĩ'di rṹ sĩ ími tãmbajó rĩ 'i.”
13 Rụ́tṹ jọ, “Ãmbógó míní áma ásḭ ũŋmĩjó rĩ sĩ ãzíla míní ḭjọ́ jọjó mání
ásḭ ỉgbẹ̃ sĩ rĩ sĩ, ífẽ má ịsṹ ásḭ ỉgbẹ̃ jã 'dâ mání adrujó izonzi mídrḭ ãzḭ gá
'dĩ kí abe trũ trũ ku rá tí.”
14 Sáwã ãkónã najó rĩ la mụ calé 'bo, Bõwázĩ jọ Rụ́tṹ ní, “Mí amṹ, ãma
amṹ kí íná nalé. Ídũ íná tẹ́bḭ agâlé.” Rụ́tṹ la dó mụ rilé 'bá ãná lãlépi rĩ
kí andre gá 'dãá 'bo, Bõwázĩ fẽ dó ĩ'diní ãkónã nalé. Na dó ãkónã 'i, aga
dó sĩ rá ãzíla a'be dó ḭmbḭ la kí cí.
15 Rụ́tṹ la mụ i'dólé ãná ródóvúlé ndrṹlé ỉdḭ 'bo, Bõwázĩ fẽ ãzḭtáŋá 'bá
ĩ'didrḭ ãzḭ ngalépi rĩ 'baní, jọ, “Ĩmi ĩcõcõŋã jõ ĩ'di ku drĩ táni ãná bálẽ rú
u'delépi ũdĩbá kí drĩdríŋĩ gá rĩ kí ụ'dụ rĩ gá.
16 Be la rá la ĩmi a'be ĩ'diní ãná ãzí kí angájó ũdĩbá gá ãzíla 'bã ụ'dụ sĩ
kí ĩ'didrḭ kí ĩjãlãjó, ĩmi uzá jõ ĩ'di drḭ gá ku.”
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Rụ́tṹ ndrṹ dó ãná bálẽ rú rĩ 'bã ródóvúlé kpere ĩndró gá. 'Dã
'bã vúlé gá co dó ífí-fí lã ãni rú kḭlọ̃ mụdrḭ 'dĩpí.
18 'Dụ dó ãná trũ mṹjó ĩdrâ rṹ táwṹnḭ gâlé. I'da dó ĩdrâ ní ndrṹ ãná
íngõpí yã rĩ 'i. Rụ́tṹ anzé dó vâ ãkónã tá ĩ'di 'bã nalé ãná ndrṹŋá gâlé tí rĩ
kí fẽ kí nalé Nãwṹmḭ nî.
19 Nãwṹmḭ zị Rụ́tṹ 'i, “Ímụ tá ãná ndrṹlé íngõlé yã? Ínga tá ãzḭ ã'di drḭ
ámvṹ agá yã? Ãdróŋá 'bã wi sṹsṹ 'bá ásḭ ỉgbẹ̃ i'dalépi míní rĩ nî!”
Rụ́tṹ lũ ĩdrâ ní angá ãzḭ ágọ́bḭ umvelé Bõwázĩ rĩ drḭ ámvṹ agá.
20 Nãwṹmḭ jọ Rụ́tṹ ní, “Úpí 'bã wi sṹsṹ Bõwázĩ nî, ĩ'di mî ágô 'bã kãká
lḭcọ́ agá 'dâ icólépi ãma tãmbalépi mí be rá rĩ 'bã ãzí. Úpí la ṹ'dṹ pírí sĩ
'bá ídri rĩ kí ḭjọ́ ũrã 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rá.”
21 'Dã 'bã ũngúkú gá Rụ́tṹ Mṹwábṹ ízó ru rĩ jọ, “Bõwázĩ jọ vâ mání
ándrṹ ãná bálẽ rú rĩ kpere 'bá ĩ'didrḭ bálẽ lãlépi rĩ 'bã kí de agá lã agá.”
22 Nãwṹmḭ jọ Rụ́tṹ ní, “Mâ ũkû, ĩ'di ḭjọ́ múké la míní acḭjó izonzi ãzḭ
ngalépi Bõwázĩ drḭ ámvṹ agá 'dĩ kí abe, ã'dusĩku ídrĩ mụ 'bá ãzí drḭ ámvṹ
agá mí icó ũcõgõ ịsṹlé rá.”

23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Rựtų̃ ri dó ãná bálẽ rú rĩ 'bã ródóvúlé ndrų̃lé izonzi Bõwázĩ drị́ amvụ́ agá rĩ kí vúlé gá 'dãá kpere ãnâ 'bã ukó agá ãzíla Rựtų̃ ri dó u'álé ĩdrâ be.

3

Rựtų̃ 'bã ágó ịsụ́jó į̃dị̃ rĩ

1 Ự'dụ́ ãzí sĩ Rựtų̃ 'bã ĩdrâ Nãwụ́mį̃ jọ ĩ'diní, “Mâ į̃zẹ́pị, lẽ má ịsụ́ míní ágó icólépi ími tãmbalépi múké rá la, ĩmi dó sĩ lịcọ́ sị ĩ'di be.

2 Lẽ ínį̃ rá Bõwázĩ míní ãzị́ ngajó izonzi la kí abe rĩ ĩ'di ãmã kãká. Mí are drĩ, ãndrũ ĩndró sĩ Bõwázĩ la mụ ãná ndrịlé ãngũ sĩ ãná cojó rĩ gá.

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ mí ũjĩ mi, mí uní mi ãdu ãjị́ ngų̃lépi vĩrĩ rĩ sĩ ãzíla ísų̃ bõngó mídrị́ ãlá rĩ kí áyụ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ímụ dó ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãná ndrịjó rĩ gá, wó lẽ ífẽ 'bã nį̃ mi 'dãá cí rĩ gá ku kpere ĩ'di 'bã íná naŋá ãzíla wáyĩnĩ mvụŋá de agá.

4 Ĩ'di 'bã ru la agá ự'dụ́ gá, índre ãngũ ĩ'di 'bã sĩ rũ lajó rĩ múké-múké. 'Bo ímụ dó bõngó ĩ'di 'bã pá gá rĩ wịlé* ãzíla íla dó sĩ mi vũ gá. Ĩ'di dó mụ míní mí idé ã'du yã rĩ lũlé nĩ.”

5 Rựtų̃ umvi Nãwụ́mį̃ ní, “Ma ị́jọ́ míní jọlé 'dĩ kí nga pírí rá.”

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Rựtų̃ mụ dó ãngũ sĩ ãná ndrịjó rĩ gâlé ãzíla idé ị́jọ́ kí pírí ĩ'dĩ 'bã ĩdrâ 'bã jọlé rĩ áni.

7 Bõwázĩ la dó mụ íná naŋá ãzíla wáyĩnĩ mvụŋá delé 'bo, ásị́ la acá dó ãyĩkõ rú. Mụ dó sĩ ru lalé vų̃rụ́ ãngũ ãná drõjó rĩ 'bã tị 'bã ãsị́ agá. Rựtų̃ mụ dó jã-jã rú, wị dó sókã Bõwázĩ pá gá rĩ ãzíla la dó ru vũ gá.

8 Ị́nị́ ágágá Bõwázĩ angá, uja ru tị ãzíla aru-arû. Acá dó ų̃sų̃táŋá sĩ ĩ'di 'bã ịsụ́jó la ũkú ãzí la ru ĩ'di pá gá 'dãá cí rĩ sĩ.

9 Zị dó, “Mi ã'di 'i?”

Rựtų̃ umvi, “Ma ãtí'bó mídrị́ Rựtų̃ 'i. Má a'ị́ mídrị́ ífi ma míní adrujó mâ ágô 'bã kãká icólépi áma tãmbalépi rá rĩ 'i rĩ sĩ.”

10 Bõwázĩ umvi ĩ'diní, “Úpí 'bã wi míní sų̃sụ́ mâ į̃zẹ́pị, lẽtáŋá míní i'dalé ú'dí'da 'dĩ ndẽ míní i'dalé Nãwụ́mį̃ ní rĩ rá. Míní ásị́ 'bãjó anzị kãrị́lẹ̃ rú, kựrẹ́nị́ ru jõku lẽmẽrí ru rĩ kí drį̃ gá ku rĩ sĩ.

11 Ự̃rį̃ 'bã rụ mi ku mâ į̃zẹ́pị, ma ị́jọ́ míní lẽlé rĩ kí idé rá. 'Bá pírí ãmadrị́ táwų̃nį̃ agá 'dãá rĩ nį̃ kí mi ũkú gbíyã múké la rĩ gá rá.

12 Ádrĩ táni adru agá mí ágô 'bã kãká tí, 'bá ãzí ãni rú kãká ru icólépi ími tãmbalépi la cí.

13 Íde ị́nị́ 'dĩ 'dâ, drų̃sį̃ ų̃'bựtị sĩ ãma dó sĩ ĩ'di icó ími tãmbalé rá yã rĩ ịsụ́. Wó drĩ lẽ la ku, Úpí 'bã adrujó ídri rú rĩ áni ma ími tãmba rá, íla mi 'dâ kpere ų̃'bựtị gá.”

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Rựtų̃ la ru Bõwázĩ 'bã pá gá ándrá 'dãá kpere ų̃'bựtị gá, wó angá sáwã sĩ icójó 'bá nį̃jó ku la gá. Bõwázĩ jọ ĩ'diní, “Ífẽ 'bá ãzí 'bã nį̃ jõ ũkú ãzí amụ́ ãngũ sĩ ãná ndrịjó rĩ gá 'dõlé rá la ku.”

15 Bõwázĩ jọ vâ Rựtų̃ ní, “Mí ajị́ bõngó míní sĩ ími ụrụ'bá 'bejó rĩ ãzíla mí aja ĩ'di vũ gá 'dâ.” Ĩ'di mụ bõngô ajalé 'bo, Bõwázĩ sũ ãná ala gá ãni rú kị́lõ̃ kãlị́na 'dĩpí ãzíla 'bã dó ĩ'di Rựtų̃ drį̃ gá. Uja dó ru táwų̃nį̃ gâlé.

16 Rựtų̃ la mụ ãgõlé ĩ'di 'bã ĩdrâ rụ́ 'dõlé 'bo, Nãwụ́mį̃ zị dó, “Mâ į̃zẹ́pị, ị́jọ́ acị́ kí íngoní?”

'Dãá nze dó ị́jọ́ Bõwázĩ 'bã ngalé ĩ'diní rĩ kî,

---

* **3:4** Bõngó Bõwázĩ pá gá rĩ wijó rĩ ífí la ĩ'di zijó 'bã mba sĩ ĩ'di tã.

17 ãzíla jọ vâ, “Fẽ mání ãná 'dĩ kí pírí nĩ, ãzíla jọ, má ãgõ jõ mí rụ́ 'dõlé drịdrị ru ku.”
18 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ Nãwụ̃mị̃ jọ, “Mâ ĩzẹ́pị ími ásị 'bã adru ũkpó ru kpere míní nị̃ agá la ã'du ị́jọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá, ã'dusĩku Bõwázĩ ásị icó pá tulé ku kpere ị́jọ́ 'dĩ 'bã ru ãzã ko agá ãndrũ ráká.”

4

Bõwázĩ 'bã Rụ̃tụ̃ 'dụjó ũkú ru rĩ

1 Bõwázĩ mụ rilé kẽj̃ịtị sĩ fijó táwũ̃nị̃ agâlé rĩ tị gá 'dãá. Kãká tá icólépi Rụ̃tụ̃ tãmbalépi nĩ ĩ'di 'bã sĩ ị́jọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ la mụ acálé 'bo, jọ dó, “Mâ wõrị̃, mí amụ́ drĩ rilé áma andre gá 'dọ̃.” Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ mụ dó rilé vũ gá.
2 Bõwázĩ umve 'bá ĩyõ táwũ̃nị̃ drị̃ 'bã ãzí kí mụdrị ãzíla a'ị kí rilé vũ gá. Idé kí dó 'dã 'bã áni.
3 Jọ dó kãká icólépi Rụ̃tụ̃ tãmbalépi rá 'dã ní, “Nãwụ̃mị̃ ãgõlépi Mũ̃wábũ̃ gá rĩ la ãngũ ãmã ádrị́pị Ị̃lĩmẹ́lẽ̃kị̃ drị̃ ĩtũ̃ndã.
4 Má ũrã ị́jọ́ la lũjó míní ãzíla vâ sĩ ími a'ị́jó ĩgbãjó la 'bá urilépi 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ ãzíla 'bá ĩyõ mádrị 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ. Ídrĩ ãngũ 'dĩ lẽ rá, mí ĩgbã ĩ'di 'bá urilépi 'dĩ kí drị̃ gâ sĩ, wó ídrĩ lẽ ĩgbãlé la ku, ílũ mání, ma dó sĩ nị̃ la cé ã'dusĩku 'bá ãzí ndú icólépi ĩgbãlépi la yụ pẽ lú mi 'i ãzíla ma 'i ími ũngúkú gá ãni rú rĩ.”
Ágọ́bị̃ jọ, “Ma ĩgbã la rá.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá Bõwázĩ jọ, “Ụ́'dụ́ míní ãngũ 'dã ĩgbãjó Nãwụ̃mị̃ drị̃ rĩ sĩ, mi vâ Rụ̃tụ̃ Mũ̃wábũ̃ ízó ru rĩ tãmba ĩndĩ, sĩ ágó ĩ'didrị drãlépi rá Málõnị̃ 'bã rụ́ ĩdrị̃jó ãko ĩ'didrị̃ kí abe.”*
6 'Dã 'bã ũngúkú gá, kãká tá tí icólépi Rụ̃tụ̃ tãmbalépi rá rĩ jọ, “Má icó dó ãngũ 'dĩ ĩgbãlé ku ã'dusĩku anzị mádrị̃ icó kí ãngũ 'dã 'dụlé ĩ'bã ãni la rú ku. Mí ĩgbã dó bãsĩ ĩ'di míní. Má icó ku.”
7 Ándrá ídu rĩ sĩ, lã'bĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'badrị̃ agá 'bá ãzí ní acájó ãko ãzí 'bã 'dị́pị rú, 'bá ãlu rĩ la ŋ̃ĩlâ ĩ'di 'bã pá gá rĩ ãtrũ fẽlé 'bá ãzí rĩ drị. 'Dĩ ándrá gẽr̃ị̃ pịrị 'bá ãzí 'bã sĩ acájó ãko ãzí 'bã 'dị́pị rú Ịsịrayị́lĩ̃ gá rĩ.
8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ 'dĩ jọ Bõwázĩ ní, “Mí ĩgbã ĩ'di mi 'i.” 'Bo ãtrũ dó ŋ̃ĩlâ ĩ'di pá gá rĩ fẽlé Bõwázĩ drị.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá Bõwázĩ jọ 'bá ĩyõ ãzíla 'bá pírí 'dãá cí rĩ 'baní, “Ãndrũ ĩmi mâ sãdínĩ rú ndrejó la má ĩgbã Nãwụ̃mị̃ drị̃ ãko Ị̃lĩmẹ́lẽ̃kị̃, Kị̃lĩyọ́nị̃ ãzíla Málõnị̃ 'badrị̃ kí pírí.
10 Á'dụ vâ Rụ̃tụ̃ Mũ̃wábũ̃ ízó ru ãwụ́zị Málõnị̃ 'bã a'belé rĩ mání ũkú ru ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã rụ́ ĩdrị̃jó ãzí la ãko ĩ'didrị̃ kí abe. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã rụ́ 'bã ãvĩ rú sĩ lịcọ ãmadrị ãzíla táwũ̃nị̃ ãmadrị̃ agá ku benĩ. Ĩmi dó sĩ ãndrũ mâ sãdínĩ!”
11 'Dã 'bã vúlé gá 'bá ĩyõ rĩ kí 'bá ũ'bí 'dãá rĩ kí abe jọ kí, “Ãma pírí sãdínĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí 'bã fẽ ũkú afílépi mídrị lịcọ gá 'dõlé 'dĩ 'bã adru cécé Rãkẹ́lĩ̃ 'bã kí ándrá Léyã† be lịcọ Yãkó'bõ drị̃ ĩndụ́ i'dójó ãngũ ãlu gá nĩ rĩ áni. Mí adru kẹ́jẹ́ŋ́ málĩ trũ íná tị Ĩfũrátã gá ãzíla ími rụ́ 'bã kụ-kũ̃ sụ́rụ́ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mũ̃ gá.
12 Úpí 'bã fẽ anzị ãfũlépi ĩmi rụ́ Rụ̃tụ̃ be rĩ 'ba adru kí cécé Pẹ̃rẹ́zĩ̃ drị̃ kî áni 'dĩ ngọ́tị Yụ́dã 'badrị̃ Tãmárã be rĩ.”

Ãwí Dãwụ́dĩ̃ drị̃

---

* **4:5** Lã'bĩ Yãhụ́dĩ̃ drị̃ sĩ ídrĩ mí ádrị́pị 'bã ũkú fi mi anzị kí tị sĩ ĩ'di rụ́ ajíjó. † **4:11** Ũkú ĩ̃rĩ̃ 'dĩ tị kí anzị ũ'bí ru Yãkó'bõ nî.

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Bõwázĩ 'dụ dó Rụ́tṹ 'i ĩ'di 'bã ũkú ru ãzíla ko kí dó ĩ'di be.
Úpí wi ĩ'baní sṹsụ́ rá, ịsụ́ dó sĩ 'a, ãzíla tị dó ngọ́tị́ ágọ́bị́.
14 Ũkú táwṹnḩ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṹ gá rĩ jọ kí Nãwụ́mḩ ní, “Lẽ ãma ịcụ́ kí Úpí 'i
ãndrũ ĩ'di 'bã míní ngọ́tị́ ágọ́bị́ ími tãmbalépi la fẽjó rĩ sĩ. Lẽ rụ́ la 'bã
kụ-kṹ ãngũ Ịsịrayị́lḩ drḩ agá.
15 Mí ũkû lẽ mi ambamba, ndẽ míní adrujó anzị ãgọbị trũ ázḩrḩ rĩ rá, ngọ́tị́
ĩ'di 'bã tịlé míní 'dĩ la drụ́zḩ ími ásḩ imbá, ãzíla ĩ'di ími tãmba ĩdrãnĩgõ gá
nĩ!”
16 Nãwụ́mḩ 'dụ dó ngọ́tḩ ĩ'didrḩ gá ãzíla mba dó tã la.
17 Ũkú u'álépi jĩránĩ rú 'dãá rĩ jọ kí 'bá 'banî, “Nãwụ́mḩ 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́
dó cí!” 'Da kí ĩ'di rụ́ Ụ̃bẹ́dḩ 'i. Ụ̃bẹ́dḩ tị dó Yésẽ 'i, 'dĩ Dãwụ́dḩ 'bã átẹ́pị 'i.
18 'Dĩ ãwí Pẽrẹ́zḩ drḩ 'i:
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zḩ 'i
19 Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i,
Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i,
20 Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i
21 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i,
Ụ̃bẹ́dḩ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i,
22 Yésẽ 'bã átẹ́pị Ụ̃bẹ́dḩ 'i,
Ãzíla Dãwụ́dḩ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.

Bṵ́kṹ
Ị́jọ́ U'béŋá
drị̃

Úpí Sũlũmánĩ sĩ ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê bṵ́kṹ 'dĩ agá ri kí ãndála nĩ. Icó kí sĩlé ílí 1000 BC sĩ. 'Bá ũndũwá ru Úpí Hẽzẽkíyã 'bã adrujó ĩ'bã ãzí ru ĩndĩ rĩ sĩ kí Ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê 'dĩ 'bã ãzí kí nĩ. Bṵ́kṹ 'dĩ agá ímbátáŋá fẽlé rĩ úsĩ ĩ'di gẽ̃rị̃ sĩ ị́jọ́ sĩjó ãlị́ŋá-ãlị́ŋá rĩ sĩ. Bṵ́kṹ ãzí ũndũwã drị́ Báyíbũlũ agá 'dĩ kí abe, bṵ́kṹ Ị́jọ́ U'béŋá drị̃ ĩ'di ị́jọ́ ãzí ũ'bãlé bṵ́kṹ ãwí drị́ ãzíla ị́jọ́ nãbịya 'ba kí ũlũlé rĩ kí ụrụ'bá gá rĩ 'i. Jọ ị́jọ́ ị́jọ́ sĩ icójó ásị́ ṭ̃jó ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị́ rĩ drị̃ gá ãzíla ũrãtáŋá 'bá 'bã kí ayúlé sĩ ị́jọ́ pírí ídri ĩ'badrị̃ agá rĩ kí ãzã kojó rĩ drị̃ gá.

Ásị́sị́ŋá ãmbógó drị̃drị̃ bṵ́kṹ 'dĩ drị̃ 'i sĩ 'bá kãrị́lẹ̃ rú 'dĩ kí izójó adrujó 'bá Ãdróŋá ṹrị̃lépi ídri ĩ'badrị̃ agá rá la rú (índre cápĩtã 1:4 ãzíla 4:20 mụjó drị̃ gá). Ála ãyĩkõ ịsṹ rá la Ãdróŋá ṹrị̃ŋá sĩ ãzíla ru irijó vṹrṹlé rĩ sĩ (Ị́jọ́ U'béŋá 1:7). Ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị́jọ́ ãzãkolé bṵ́kṹ 'dĩ agá 'dâ rĩ kí dó sĩ wẽwẽ rú cécé: kãkã Ãdróŋá be rĩ 'i, kãkã jĩránĩ be rĩ 'i ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ gá rĩ 'i, anzị kí izóŋá, ũkú ĩgbãŋá ãzíla ị́jọ́ ru bĩlépi málĩ trũ rĩ kí abe.

Ṹrọ̃drị̃ ị́jọ́ U'béŋá drị̃ kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Sũlũmánĩ Dãwṹdị̃ ngọ́pị úpí Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'bã u'bélé rĩ kî:

2 Ásị́sị́ŋá ĩ'badrị̃ sĩ ũndũwá ãzíla ímbátáŋá fẽjó,
ị́jọ́ vãjó ãzíla sĩ ífí la nị̃jó múké-múké.
3 Kí 'bá imbá sĩ u'ájó ũndũwá ru ãzíla adrujó 'bá ị́jọ́ mgbã, pịrị rĩ idélépi rĩ rú,
ásị́ ãlá ãzíla 'bá múké la ru.
4 Kí 'bá ũndũwã kọ́lị rĩ fẽ acálé ũndũwã trũ
ãzíla kãrị́lẹ̃ kí imbá sĩ adrujó vãtáŋá trũ ãzíla sĩ ị́jọ́ kí ṹṭ̃jó múké-múké.
5 Lẽ 'bá ũndũwá ru rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ kí ãzíla 'bã ũ'bã kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã ṹnị̃lé 'bo rĩ kí drị̃ gá,
ĩ'di 'bá ṹnị̃táŋá trũ rĩ drị̃ ce ị́jọ́ pịrị rĩ ngajó,
6 ị́jọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê rĩ 'bã ífí vã rá
ị́jọ́ ũkpó 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ãzíla kọ̃yị̃-kọ̃yị̃ ĩ'bã kí zãlé rĩ abe.

7 Úpí ṹrị̃jó rĩ ĩ'di ũndũwã 'bã i'dóŋá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ gã kí ũndũwá ãzíla ímbátáŋá sĩ ũndũwá ịsṹjó rĩ úmgbé.

Ị́jọ́ jọlé sĩ ásị̃ 'bãjó ũkpó ru ũndũwã drị̃ gá rĩ

8 Mâ ngọ́pị, mí are ímbátáŋá mí átẹ́pị 'bã sĩ ími imbájó rĩ 'i
ãzíla ígã jõ mí ãndrẽ 'bã ímbátáŋá kí ku.
9 Ímbátáŋá ĩ'badrị̃ kí ími gbíyã itú ũniyambamba rú cécé bõngó sĩ drị̃kã umbéjó rĩ áni,
jõku ãko ũnĩ ãni gĩlé ími imbe gá rĩ 'bã ími itújó rĩ áni.
10 Mâ ngọ́pị, 'bá ũnzí rĩ drĩ kí ími bị́lẹ́ iwí,
mí ã'ị̃ jõ ku.

11 Drĩ kí jọ la míní, “Mí amụ́ ãma abe; ãmụ kí ãma zɨ̃lé gẽrɨ̃ gá sĩ 'bá ãzí 'bã ãrí asujó,
lẽ ãmụ kí 'bá ɨjọ́ kóru rĩ kí drɨ̃ tẽlé gẽrɨ̃ gá sĩ kí ụ'dɨ́jó!
12 Lẽ ãma uti kí kí mɨfɨ̃ trũ cécé ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrɨ̃ 'bã 'bá kí utijó rĩ áni,
lẽ ãma uti kí kí pírí cécé 'bá 'bã kí atijó 'bụ́ gá rĩ áni;
13 ãma dó sĩ málĩ pírí múké ũví ndú-ndú rĩ kí ɨsụ́
ãzíla ãma dó sĩ lɨ́cọ́ ãmadrɨ̃ kí 'a tõ málĩ ãmaní arálé rĩ kí sĩ;
14 mí amụ́, ãma amụ́ kí tɨ icílé mî trũ
ãzíla ãma kí dó sĩ ãko pírí ãma ní ũ̃gũ̃lé rĩ kí awa ãma drĩdríŋĩ gá.”
15 Mâ ngọ́pɨ, mí acɨ́ jõ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ kí abe ku,
mí icí mi ĩ'ba abe ku;
16 ã'dusĩku kí cẽ ɨjọ́ ũnzí gâlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ,
kí bábá sĩ 'bá ãrí asujó.
17 Ĩ'di ũ̃rõ̃drɨ́ kóru míní ímbá 'bejó
ãriŋa kí dɨ̃ ndre sĩ la!
18 Wó 'bá 'dĩ áni rĩ kí ímbá 'be ĩ'bã vúŋá nî,
kí vúŋá la drã ímbá ĩ'bã kí 'belé rĩ sĩ nĩ!
19 Málĩ ɨsụ́lé gẽrɨ̃ ũnzí sĩ rĩ la sáwã pírí sĩ drã ajɨ́ 'bá rõ̃mmgbọ́ ru rĩ drɨ̃ gá,
ɨjọ́ 'dĩ áni rĩ la ru idé 'bá rõ̃mmgbọ́ ru rĩ ụrụ'bá gá rá.

'Bá ũndũwã gãlépi sĩ rĩ bɨ̃lẹ́ ɨ̃ndụ́ lijó rĩ

20 Ũndũwá la uzá rere gẽrɨ̃ táwũ̃nɨ̃ drɨ̃ agâ sĩ,
ĩ'di ru ụ́'dụ́kọ́ inga sũ agâ sĩ;
21 Ãngũ 'bá 'bã kí sĩ nujó wũ rĩ gá ĩ'di 'bá umve ụ́'dụ́kọ́ sĩ rere
kẽjɨ́tɨ táwũ̃nɨ̃ drɨ̃ gá, ĩ'dĩ jọ la:
22 “Ĩmi 'bá idemará ru 'dĩ! Ĩlẽ adrulé ɨjọ́ nɨ̃ŋá kóru ụ́'dụ́ íngõpí yã?
Ĩmi mụ u'álé ãyĩkõ sĩ nɨ̃táŋá ãkõ sĩ sáwã ãzo rú íngõpí yã? Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ ĩmi icó dó ɨjọ́ ũ̃nɨ̃lé ku yã?
23 Ĩdrĩ ándrá úzáŋá mání uzájó ĩmi drɨ̃ gá rĩ ã'ɨ̃ agá rá la,
ma ándrá ɨjọ́ áma ásɨ́ gá rĩ kí iyá agá ĩminí rá ãzíla ũrãtáŋá mádrɨ̃ kí fẽ agá nɨ̃ agá ĩminí rá.
24 Sáwã mání ándrá ĩmi umvejó rĩ sĩ, ĩgã ándrá áma tɨ arelé úmgbé,
ãzíla mání ándrá áma drɨ́ ĩjũjó ĩmi rụ̃lé rĩ sĩ, ĩ'bã ándrá ásɨ́ áma drɨ̃ gá ku.
25 Ĩminí ímbátáŋá mádrɨ̃ kí gãjó pírí úmgbé
ãzíla ɨjọ́ mání uzájó ĩmi drɨ̃ gá rĩ ã'ɨjó ku rĩ sĩ,
26 ɨjọ́ drĩ dó sĩ amụ́ ĩmi ɨ̃ndụ́ ɨsụ́lé 'bo, ma dó áma ace ĩmi gụlé gũ̃gũ̃,
ụ́'dụ́ ũcõgõ 'bã amụ́jó a'déjó ĩmi drɨ̃ gá rĩ sĩ ma uja ĩmi idelé ide ĩdẽ;
27 lɨ́kɨ̃ ãmbógó la drĩ a'dé ĩmi drɨ̃ gá ĩmi wũ̃jó ãlụ́kụ́kũ̃ áni,
ũcõgõ drĩ ĩmi li cécé Lõ̃bɨ́yọŋá áni,
ụ́'dụ́ ũ̃rɨ̃ ãzíla ũcõgõ 'bã ĩmi rụjó rĩ sĩ,
28 'dã 'bã ũngúkú gá ĩmi dó amụ́ áma umvelé wó má icó dó ĩmi umvilé ku,
ĩmi dó áma ndrũ̃ ásɨ́ pírí sĩ, wó ĩmi icó dó áma ɨsụ́lé ku.
29 Ĩminí ándrá nɨ̃táŋá gãjó úmgbé
ãzíla ĩminí Úpí ũ̃rɨ̃jó ku,
30 ĩminí ímbátáŋá mádrɨ̃ kí gãjó úmgbé
ãzíla ɨjọ́ mání uzájó ĩmi drɨ̃ gá rĩ ã'ɨjó ku rĩ sĩ,
31 ĩmi dó mụ gẽrɨ̃ ĩminí acɨ́jó ɨjọ́ ũnzĩ agá rĩ 'bã sɨ̃mvụ́ 'bɨ̃lé rá
ãzíla ɨjọ́ ũnzí ĩminí ngalé rĩ kí fi ĩmi mɨfɨ̃ gá trotro.

32 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí ũdrã ĩ'bã kí ũndũwã gãjó úmgbé rĩ sĩ
ãzíla ɨjọ́ ĩ'bã kí ũndũwã gãjó úmgbé rĩ la kí fẽ ɨ̃lɨ̃kɨ̃lé nĩ;
33 wó 'bá áma tɨ arelépi rá rĩ la u'á ásɨ́-ɨ̃gbę̃ sĩ;
ɨjọ́ ãzí ĩ'di 'bã sĩ u'ájó ũ̃rɨ̃ sĩ la la adru 'dáyụ.”

2

Ũrõdrɨ̃ ɨsụ́lé ũndũwá sĩ rĩ

1 Mâ ngọ́pɨ, ídrĩ ɨjọ́ mádrɨ̃ kí ã'ɨ̃ rá
ãzíla ídrĩ ãzɨ́tãŋá mádrɨ̃ kí tã mba ími ásɨ́ gá rá,
2 bɨ́lẹ́ 'bãjó sĩ ɨjọ́ ũndũwã drɨ̃ arejó,
ãzíla míní ásɨ́ fẽjó sĩ ɨjọ́ vãjó,
3 ídrĩ ɨjọ́ ífí vãjó múké-múké rĩ a'ɨ́ rá
ãzíla ídrĩ ími ụ́'dụ́kọ́ inga sĩ ɨjọ́ vãŋá a'ɨjó,
4 ídrĩ ĩ'di ndrũ̃ cécé míní sílĩvã ndrũ̃jó rĩ áni
ãzíla ídrĩ ĩ'di ndrũ̃ cécé málĩ zɨ̃lé zɨ̃zɨ̃ rĩ ndrũ̃jó rĩ áni,
5 'dã 'bã ũngúkú gá mi dó nɨ̃la ála Úpí Ãdróŋá ũ̃rɨ̃ íngoní ru yã rĩ gá rá,
ãzíla mi nɨ̃tãŋá sĩ Úpí nɨ̃jó rĩ ɨsụ́ rá.
6 Ã'dusĩku Úpí la ũndũwá fẽ nĩ
ãzíla tɨ la gá ũndũwã ãzíla vãtãŋá la ãfũ nĩ.
7 Ãdróŋá la 'bá ɨjọ́ pɨrɨ rĩ ngalépi rĩ fẽ alɨlé ɨjọ́ ũkpó rĩ kí agâ sĩ,
ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ 'bá ɨjọ́ pɨrɨ rĩ ngalépi rĩ 'badrɨ̃ rú nĩ,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bá 'bá kí ɨjọ́ lɨlẹ́pi pɨrɨ-pɨrɨ rĩ kí tã mba,
ãzíla ĩ'di 'bá ã'ɨ̃tãŋá trũ rĩ kí tã mba nĩ.
9 'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó ɨjọ́ pɨrɨ rĩ vã ãzíla ɨjọ́ liŋá pɨrɨ rĩ nɨ̃ rá,
mi dó sĩ nɨ̃ ɨjọ́ múké rĩ nga sĩ cé.
10 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ acá ũndũwã rú
ãzíla nɨ̃tãŋá la dó sĩ míní ãyĩkõ fẽ.
11 Ɨjọ́ amálé pɨrɨ rĩ la ími tãmba
ãzíla ɨjọ́ vãŋá la ími drɨ̃ ce nĩ.
12 Ũndũwã la ími pa 'bá ũnzí rĩ kí drɨ́ gá
ãzíla 'bá ɨjọ́ jọlépi mũlũmbẽ sĩ rĩ kí drɨ́ gá.
13 Ĩ'di ími pa 'bá gẽ̃rɨ̃ pɨrɨ rĩ a'belépi rá
acɨ́lépi ɨ́nɨ́ agá 'dĩ kí drɨ́ gá.
14 Ĩ'di ími pa 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ ɨjọ́ ũnzí idéŋá sĩ
ãzíla u'álépi ãyĩkõ sĩ ɨjọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé rĩ kí sĩ rĩ kí drɨ́ gá.
15 Ĩ'di ími pa 'bá gẽ̃rɨ̃ ĩ'badrɨ̃ kí sĩ adrujó gọ́'dọ́ ru rĩ kí drɨ́ gá,
ãzíla 'bá úlétãŋá ru rĩ kí drɨ́ gá.

16 Ũndũwã la vâ ími pa ũkú ãwụ́'bá ru
mɨfɨ̃ ãcí ɨjọ́ jọlépi tɨ ũré sĩ 'dĩ kí sĩ,
17 ágó ĩ'didrɨ́ ĩzõnzĩ sĩ rĩ a'belépi rá
ãzíla tɨ icíma ándrá ĩ'di 'bã icílé Ãdróŋá drɨ̃lẹ́ gá rĩ gãlépi úmgbé rĩ drɨ́ agá.
18 Ã'dusĩku ídrĩ fi jó ĩ'didrɨ̃ agá mi acɨ́ gẽ̃rɨ̃ ĩmi agụlépi drã gá rĩ agâ sĩ.
Míní mụjó gẽ̃rɨ̃ ĩ'didrɨ̃ agâ sĩ rĩ la ími agụ ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrɨ̃ gá.
19 'Bá ãzí mụlépi ĩ'di rũ̃lé ãgõlépi rá
ãzíla ídri 'bã gẽ̃rɨ̃ ɨsụ́lépi rá la 'dá yụ.

20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ íbĩ ícétáŋá 'bá ídri múké 'dĩ 'badrị̃ kí vú
ãzíla mí u'á ídri 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ drị̃ sĩ,
21 ã'dusĩku 'bá mgbã 'dĩ kí mụ u'álé ãngũ drị̃ gá 'dâ
ãzíla 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí mụ acelé ala gá nĩ.
22 Wó 'bá ũnzí 'dĩ kí ála mụ kí drolé ãngũ drị̃ gá 'dâ rá
ãzíla ála 'bá ũnzí rĩ kí unze ĩndụ́ trũ gbụ́.

3

Ímbátáŋá fẽlé Kãrị̃lẹ̃ 'baní rĩ

1 Mâ ngọ́pị, ími drị̃ 'bã ãvĩ jõ ímbátáŋá mádrị̃ kí sĩ ku,
wó ímba ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã ími ásị́ gá,
2 ã'dusĩku kí ími fẽ u'álé ídri rú ílí ãzo rú
ãzíla mi dó sĩ drĩ̃lẹ́ba ịsụ́.
3 Lẽ mí a'be 'bá lẽŋá kí ị́jọ́ mgbã rĩ be ku;
mí umbé ị́jọ́ 'dĩ kí ími imbe gá,
ímba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ími ásị́ gá.
4 'Dã 'bã ũngúkú gá mi lẽtáŋá ãzíla rụ́ múké ịsụ́
Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá 'bá kí abe.
5 Í'bã ásị́ Úpí drị̃ gá ími ásị́ pírí sĩ
ãzíla mí ãtĩ̃ jõ mi ũndũwã mídrị̃ drị̃ gá ku;
6 mí ũrã Úpí 'bã ị́jọ́ ãzị́ pírí míní ngalé rĩ kí agá
ãzíla ĩ'di dó sĩ gẽ̃rị̃ mídrị̃ kí 'bã adrujó ãlá ru.
7 Í'bã jõ ími ũndũwã ambamba rĩ gá ku,
íru Úpí 'i ãzíla mí idé jõ ị́jọ́ ũnzí ku.
8 'Dã 'bã ũngúkú gá ími ụrụ'bá la dó adru ĩvị̃ ru
ãzíla ími ĩfãkã kí dó sĩ adru ũkpó ru.

9 Ífẽ Úpí ní málĩ mídrị̃ kí 'bã ãzí kí,
ãkónã pírí mídrị́ ãfũlépi drĩ̃drị̃ rĩ kí abe ãrútáŋá ru;
10 'dã 'bã ũngúkú gá ĩrá mídrị̃ kí dó sĩ ga tré drị̃ la kí dó sĩ ayi vũ rụ̃ sĩ,
ãzíla kére mídrị̃ kí dó sĩ ga wáyĩnĩ sĩ tré.

11 Mâ ngọ́pị, ígã jõ drĩ̃rịma Úpí 'bã fẽlé míní ímbátáŋá ru rĩ ku,
ígã jõ úzáŋá ĩ'di 'bã uzájó ími drị̃ gá ímbátáŋá ru rĩ ku,
12 ã'dusĩku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá rĩ co ímbátáŋá ru,
cécé átẹ́pị 'bã ngọ́tị ĩ'di 'bã lẽlé rá rĩ ĩndụ́ cojó ímbátáŋá ru rĩ áni.
13 Drĩ̃lẹ́ba 'bá ũndũwã ịsụ́lépi rá
ãzíla 'bá ị́jọ́ vãŋá ịsụ́lépi rá rĩ nî,
14 ã'dusĩku ũndũwã 'bã ũ̃rõ̃drị́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ sílĩvã rá
ãzíla ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ ndẽ gólũdĩ rá.
15 Ũndũwã ĩ'di ũ̃rõ̃drị́ ru ãndânĩ ndẽ írã ãjẹ̃ rú rĩ kí rá;
mí icó ĩ'di ũ̃'bĩ̃lé ãko ãzí míní lẽlé la be ku.
16 Ũndũwã la fẽ la mi u'á ídri rú ílí ãzo rú,
ĩ'di ími 'bã adrulé málĩ trũ ãzíla mi ãrútáŋá ịsụ́ rá.
17 Gẽ̃rị̃ ĩ'didrị̃ kí 'bání ãyĩkõ
ãzíla ásị́-ị̃gbẽ̃ fẽ.
18 Ũndũwã ĩ'di ife ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ịsụ́lépi rá rĩ 'ba ní rĩ 'i;
'bá ĩ'di amvulépi mgbemgbe rĩ kí dó drĩ̃lẹ́ba ịsụ́ rá.

19 Ũndũwã sĩ Úpí 'bã ũnọ́kụ́ ĩndụ́ ũkpó ru,
ɨjọ́ vãŋá sĩ 'bã 'bũ kí ãngũ ĩ'bã kí adrujó rĩ gá;
20 ũndũwã ĩ'didrı̨ sĩ fẽ ĩyı̨ kı̨́rı̨ rĩ 'baní agbẹ́lé angájó vũ gâlé
ãzíla fẽ uzogó ní 'dijó angájó ũrụ́'bũ gá 'bũ gâlé.

21 Mâ ngọ́pı̨, ímba ɨjọ́ lı̨ŋá pı̨rı̨ rĩ tã ãzíla ɨjọ́ amáŋá mgbã rĩ be;
lẽ ɨjọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ kí ími drı̨ gá ku;
22 kí ími fẽ adrujó ídri rú,
ãzíla adrujó ãyĩkõ sĩ ídri mídrı̨ agá ílí ãzo rú.
23 'Dã 'bã ũngúkú gá mi dó acı̨ gẽrı̨ mídrı̨ kí gâsĩ ũrı̨ kóru,
ãzíla ɨjọ́ ũnzí icó dó sĩ ími pá sı̨lé ku;
24 míní ími la agá vũrụ́, mí icó idélé ũrı̨ sĩ ku;
ãzíla ụ́'dụ́ míní kolé rĩ la adru ãjı̨ ambamba rú.
25 Mí idé ũrı̨ sĩ ũcõgõ ími ɨsụ́lépi rũgbụ́
cécé lı̨kı̨ a'délépi 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ drı̨ gá rĩ áni rĩ sĩ ku,
26 ã'dusĩku Úpí la dó adru 'bá ími tãmbalépi rĩ 'i
ãzíla ĩ'di dó sĩ ími pá tã mba icó dó sĩ ru sı̨lé ku.
27 Lẽ mí uga mũkẽ 'bá ãzí ní ku,
ɨjọ́ la 'bã ũkpó drĩ adru ími drı̨ gá rĩ gá.
28 Lẽ íjọ mî jĩránĩ ní, “Mí amụ́ drũsı̨ ma míní fẽ la ĩndõ íni la ku,”
ãko 'dã drĩ adru mí be cí rĩ gá.
29 Mí itú ɨjọ́ ũnzí ãzí mî jĩránĩ
u'álépi mí be ãzíla ásı̨ tı̨lépi ími drı̨ gá rĩ ụrụ'bá gá ku.
30 Lẽ ítõ 'bá ɨjọ́ kóru
'dĩ sĩ idé ɨjọ́ ũnzí ãzí ími ụrụ'bá gá ku rú ku.
31 Mí idé ãjã 'bá ãgọ̃bı̨ ambamba rĩ sĩ ku
jõku mí ũbĩ ĩ'di pámvú ku,
32 ã'dusĩku Úpí ngũ 'bá ɨjọ́ ũnzí ngalépi rĩ ũnzí,
wó ĩ'di tı̨ icí 'bá ɨjọ́ pı̨rı̨ rĩ ngalépi rĩ be.
33 Úpí la lı̨cọ́ 'bá ɨjọ́ ũnzí idélépi rĩ drı̨ wã rá,
wó ĩ'di sũsụ́ wi lı̨cọ́ 'bá ɨjọ́ pı̨rı̨ rĩ idélépi rĩ drı̨ ní rá.
34 Úpí la 'bá idemará ru rĩ kí ide ĩdẽ
wó ĩ'di ásı̨ ĩgbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vũrụ́lẹ́ rĩ nî.
35 Bá ũndũwá ru rĩ la ãrútáŋá ɨsụ́,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní ĩ'di drı̨́nzá fẽ.

4

Ụ́rọ̃drı̨ Ũndũwã drı̨ gá rĩ kî

1 Mâ ngọ́pı̨kâ, ĩmi are ímbátáŋá ĩmi átẹ́pı̨ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kî;
ĩ'bã ĩmi bı̨́lẹ́ ala gá ĩmi dó sĩ ɨjọ́ vã ãzíla ífí la nı̨ múké-múké.
2 Ímbátáŋá mání imbálé míní 'dĩ kí múké,
ɨjọ́ 'dĩ sĩ íja jõ mi bụ́lụ́ gá ímbátáŋá 'dĩ agá rĩ sĩ ku.
3 Sáwã ándrá mání adrujó ĩmbíráŋá ru mâ átẹ́pı̨ be rĩ sĩ,
mání adrujó mâ ãndrẽ 'bã ngọ́tı̨́ŋá kílímgbí rĩ 'i rĩ sĩ,
4 má átẹ́pı̨ la ándrá mání ímbátáŋá fẽ agá nĩ, ri ándrá mání jọlé la, “Ímba
ɨjọ́ mání jọlé míní 'dĩ kí tã pírí ími ásı̨ gá;
ímba ãzı̨́táŋá mádrı̨ kí tã ãzíla mi dó sĩ adru ídri.
5 Índrũ ũndũwã, índrũ míní ɨjọ́ vãŋá;
ími drı̨ 'bã ãvĩ jõ ɨjọ́ mádrı̨ kí sĩ ku jõku mí uja tı̨ ɨjọ́ la sĩ bụ́lụ́ gá ku.

6 Lẽ mí a'be jõ ũndũwã ku, ã'dusĩku ĩ'di mụ ími tã mbalé nĩ;
ílẽ ĩ'di ãzíla ĩ'di ími tã mba rá.
7 Ũndũwá ĩ'di ṹrõdrị́ ru, ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ mí ịsṹ míní ĩ'di rá.
Ãjẽ̃ la drĩ táni ãko míní trũ adrujó rĩ kí 'dụ pírí rá tí, lẽ mí ịsṹ míní ị́jọ́ vãŋá rá.
8 Ílẽ ũndũwá ãzíla ĩ'di ími inga ụrụgá rá,
ídrĩ ími ĩbĩ ĩ'di rṹ mgbemgbe, ĩ'di míní ãrútáŋá ají rá.
9 Ũndũwã la ími drĩ̃ị aku bõngó ũniyambamba sĩ drĩ̃ịkã umbéjó rĩ sĩ,
ãzíla ĩ'di ími ṹsũ̃ mãwṹwã ũnĩ drĩ̃ị kí sĩ.”

10 Mâ ngọ́pị, mí are drĩ, mí ã'ĩ̃ị ị́jọ́ mání jọlé míní rĩ 'i
ãzíla ílí míní adrujó ídri rĩ kí dó sĩ adru ãzo rú.
11 Má imbá mi ũndũwá sĩ
ãzíla gẽ̃rĩ̃ị pịrị sĩ u'ájó rĩ sĩ 'bo.
12 Míní acị́ agá ãko ãzí icó ími pá sĩ̃ịlé ku;
ãzíla míní cẽ̃ agá ṹngṹlẹ́ sĩ mí icó a'délé ku.
13 Ímba ímbátáŋá 'dĩ kí tã, mí a'be kí ku;
ímba tã la múké-múké, ã'dusĩku ĩ'di ídri mídrĩ̃ị 'i.
14 Mí acị́ gẽ̃rĩ̃ị 'bá ũnzí rĩ 'badrĩ̃ị gâ sĩ ku
jõku ítĩ̃ị pá gẽ̃rĩ̃ị 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ drĩ̃ị gá ku.
15 Mí idé ị́jọ́ ũnzí ku, mí ika mi ĩ'di rṹ ku;
ígã ị́jọ́ ũnzí ngalé sĩ ãzíla mí apá ị́jọ́ ũnzí sĩ apá-apâ,
16 ã'dusĩku 'bá ũnzí rĩ icó kí ṹ'dṹ kolé ku kpere ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idé agá rá ká;
icó kí ṹ'dṹ 'belé ku kpere ĩ'bã kí 'bá adrá agá rá ká.
17 Ị́jọ́ ũnzí idéŋá ĩ'di ĩ'baní cécé íná najó rĩ áni
ãzíla ãgõ̃bĩ̃ị ĩ'di cécé ĩ'baní wáyĩnĩ mvujó rĩ áni.
18 Gẽ̃rĩ̃ị 'bá ãlá rĩ 'badrĩ̃ị ĩ'di cécé ĩ̃ịtṹ 'bã dĩ̃ịzã ãngũ jilépi ṹ'bṹtị sĩ rĩ áni,
ĩ'di ãngũ ji jã 'dâ kpere ĩ̃ịtṹ 'bã sị́ 'bã ko agá ãcí'bírítoto.
19 Wó gẽ̃rĩ̃ị 'bá ũnzí rĩ 'badrĩ̃ị ĩ'di cécé mṹdẹ́ ịnịbịrịcịcị rĩ áni;
nĩ̃ị kí ãko fẽlépi la kí a'dé vũ gá rĩ ã'du yã rĩ gá ku.

20 Mâ ngọ́tĩ̃ị, í'bã ásị́ ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí drĩ̃ị gá;
mí are ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí múké-múké.
21 Ífẽ jõ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ãvĩ kí míní ku,
ímba kí tã ími ásị́ gá;
22 ã'dusĩku kí ídri fẽ 'bá kí ịsṹlépi rĩ 'banî
ãzíla kí 'bá ụrụ'bá adrí rá.
23 Ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, ímba ími ásị́ tã,
ã'dusĩku ĩ'di kídí ídri drĩ̃ị 'i.
24 Mí a'be ĩnzõ jọŋá cã;
íjọ ị́jọ́ mũlũmbẽ sĩ ku.
25 Índre ãngũ ími drĩ̃ịlẹ́ gá pịrị-pịrị,
mí uja ími tị bṹlṹ gá ku.
26 Gẽ̃rĩ̃ị míní acị́jọ́ rĩ 'bã adru ị́jọ́ pịrị drĩ̃ị 'i
ãzíla ị́jọ́ míní ngalé rĩ kí dó sĩ adru pịrị.
27 Lẽ mí uja mi ị́jọ́ sĩ drĩ̃ị ãndá gá jõku ĩ̃ịj́ị gá ku;
mí anzé ími pá ị́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá.

5

'Bá bį̣lę̣ ĩndụ́ lijó ãwụ̃ sĩrĩ

1 Mâ ngọ́pį̣, í'bã ásį̣ ũndũwã mádrį̣̂ drį̣̃ gá,
mí are drĩ ị́jọ́ mádrị́ ũndũwã drị́ 'dĩ kí sĩ ífí la vãjó múké-múké,
2 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ nį̣̃ ími tãmba sĩ cé,
ãzíla ị́jọ́ pịrį̣ míní jọlé ími tį̣ sĩ rĩ la dó sĩ ị́jọ́ nį̣̃ŋá mídrį̣̂ i'da.
3 Ị́jọ́ ũkú ãwụ́'bá ru mịfį̣ ãcí rĩ 'bã jọlé rĩ į̃lị́kį̃lị́ ru cécé ãnụ́ áni
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ũré ru ndẽ ãdu rá;
4 wó ĩndụ́lę̣ la ų̃jị́kị́rị́lị́lị́ ru cécé ị́lị́jị́ áni,
sį̣ la ci ãcí'bírítoto cécé ménéŋá sį̣ į̃rį̃lé-į̃rį̃lé rĩ drį̣̂ áni.
5 Ídrĩ acị́ ĩ'di vú gâ sĩ ĩ'di ími agụ drã gá;
ãzíla ĩ'di ími drį̣̃ se į̃nádrį̣̂ gá.
6 Ũrã ị́jọ́ gę̃rį̣̃ ídri drį̣̂ drį̣̃ gá ku;
ĩ'di abá gę̃rį̣̃ agá 'dâ, wó nį̣̃ 'í ãvĩ 'bo rĩ gá ku.

7 Ú'dî'da ĩmi are drĩ anzį̣ mádrį̣̂,
ĩmi uja jõ tį̣ bụ́lụ́ gá ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí agá ku.
8 Ĩse ĩmi ũkú 'dĩ áni rĩ 'bã andre gá ku,
ĩmụ kę̃jị́tį̣ ĩ'didrį̣̂ gá ãni rú ku,
9 drĩ adru íni ku ĩmi ĩmi rụ́ kụlépi kų̃kų̃ rĩ kí ãvĩ rá
ãzíla ĩmi drã 'bá ũnzí rĩ kí drị́lę̣ gá ngọ́tį̣ŋá ru,
10 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ kí dó mụ málĩ ĩmidrį̣̂ kí nalé nĩ,
ãzíla 'bá ãzí la dó sĩ mụ ãko ĩminí į̣sụ́lé rĩ kí 'dụlé ĩ'di ãni la rú.
11 Sáwã ĩminí drãjó rĩ sĩ ĩmi dó nu
ãzíla ĩmi ụrụ'bá kí ị́sụ́ abe ukó rá.
12 Mi dó amụ́ ími zį̣lé, "'Bá rĩ, ágã ándrá mání ímbátáŋá sĩ áma imbájó rĩ úmgbé ãjó yã!
Ágã ándrá áma itújó rĩ úmgbé ãjó yã!
13 Má are ándrá ímbá'bá mádrį̣̂ kí tį̣ ku,
jõku 'bá mání ímbátáŋá imbálépi rĩ kí tį̣ ku.
14 Má iza dó ma ãni rú kpékpé rá,
'bá ru tralépi ũ'bí rĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá."

15 Lẽ ũkú mídrį̣̂ 'bã ca míní rá,
ífẽ lẽtáŋá mídrį̣̂ cúcú ĩ'dinî.
16 Lẽ mí adru cécé į̃yị́ dį̣lépi gę̃rį̣̃ agâ sĩ
ũkú pírí 'bã kí sĩ į̃yị́ mvụjó ala gá rĩ rú ku.
17 Lẽ 'bã adru míní á'dụ̂sĩ,
mí ale ĩ'di 'bá ãzí be ku.
18 Lẽ ũkú mídrį̣̂ 'bã adru míní kídí drį̃lę̣ba drį̣̂ rú,
mí u'á ãyĩkõ sĩ ũkú míní ĩgbãlé 'dĩ sĩ mi drĩ kãrị́lę̣ rú rĩ sĩ.
19 Ĩ'di ũniyamba rú mũcé áni, lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ trũ cécé į̃ndę̣́rę̣ŋâ áni,
lẽ ĩbã ĩ'didrį̣̂ 'bã fẽ míní ãyĩkõ sáwã pírí sĩ, lẽtáŋá ĩ'didrį̣̂ 'bã rụ mi cí.
20 Mâ ngọ́pį̣, ũkú ãwụ́'bá ru mịfį̣ ãcí rĩ la ími rụ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
Mi ími ĩbĩ 'bá ãzí 'bã ũkú rụ́ ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
21 Ã'dusĩku Úpí la ị́jọ́ 'bá 'bã ngalé rĩ kí undré,
ãzíla mịfį̣ ĩ'didrį̣̂ la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó rĩ kí undré pírí.
22 Ị́jọ́ ũnzí 'bá ũnzí rĩ 'bã idélé rĩ la adru ĩ'diní ímbá ru;
ĩbáká ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrį̣̂ drį̣̂ la ĩ'di vúŋá rụ.
23 Ĩ'di mụ drãlé ĩ'di 'bã ru tã mbajó ku rĩ sĩ,

Ĩ'di ãvĩ rá, ã'dusĩku aza ĩ'didrị̃ trẽyị.

6

Bị̃lẹ́ ĩndụ́ liŋá

1 Mâ ngọ́pị ídrĩ ãko ãzí fẽ mî jĩránĩ ní gúrã rú,
ídrĩ vâ drị́ tị̃ sĩ ĩ'diní bánzá a'dụ́jó;
2 údrĩ dó sĩ lẽ ími rụlé ị́jọ́ míní jọlé rĩ sĩ,
údrĩ ími rụ ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá rĩ sĩ rá,
3 'dã 'bã ũngúkú gá mâ ngọ́pị, mí idé ị́jọ́ 'dĩ 'i, míní sĩ ími trũjó,
ã'dusĩku míní ị́jọ́ ịsụ́jó mî jĩránĩ be rĩ sĩ:
Ímụ ími irilé jĩránĩ 'bã pálé gá
í'bã mãmálá mî jĩránĩ drị̃lẹ́ gá ị́jọ́ la sĩ!
4 Lẽ íko ụ́'dụ́ ku,
ífẽ ími mịfị 'bã ũpị̃ kí ru ku.
5 Ípa mi cécé mũcé 'bã ru palé 'bá mụlépi dora gá rĩ drị́ gá rĩ áni,
cécé ãríŋá 'bã ru pajó 'bá ãriŋa kí ụrụlépi ísékísé sĩ rĩ 'bã drị́ gá rĩ áni.

6 Índre drĩ ĩyé kî, mi 'bá ũvú'bá ru rĩ;
ĩndre drĩ gbíyã ĩ'bã kí ãzị́ ngajó rĩ kî ãzíla mí adru ũndũwã rú kî áni!
7 Ĩ'bã ãzí ãmbógó ru,
drị̃lẹ́ ru jõku úpí ru la 'dá yụ,
8 wó kí ãkónã tãmba ĩ'baní lómúre rú áyi sĩ rá
ãzíla kí ãkónã ĩ'badrị̃ tra ílí sĩ áyi drị̃ tẽjó.
9 Mi 'bá ũvú'bá ru 'dĩ, 'í lẽ ụ́'dụ́ kolé íngõpí yã?
Mi angá ụ́'dụ́ gâlé rĩ sĩ ã'dụ tụ́ yã?
10 Ụ́'dụ́ kojó were, u'dejó ụ́'dụ́ sĩ,
drị́ trajó were sĩ avị́jó rĩ sĩ,
11 lẽmẽrĩ la amụ́ ími drị̃ gá cécé ũgụ́'bá áni,
ãzíla ãko ãkõ la ími ra cécé ũgụ́'bá ụ́sụ trũ rĩ áni.

12 'Bá ãzị́ kọ́lị ãzíla ũnzí rĩ kí
acị́ ngara ị́jọ́ ĩnzõ rú rĩ iréŋá trũ,
13 kí 'bá bĩ mịfị sĩ, kí ị́jọ́ ũlũ pá sĩ
ãzíla tĩndrímváŋá sĩ,
14 kí ị́jọ́ ũnzí itú kí ásị́ gá;
sáwã pírí sĩ kí ị́jọ́ fẽ bá drĩdríŋĩ gá.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ lị́kị̃ la a'dé kí drị̃ gá rũgbụ́ nị̃ŋá kóru;
ála kí ĩ̃lị́kị̃ rá ãzíla ícó ásị́ 'bãlé kí drị̃ gá ku.

16 Ãko ãzị́ kí ázíyá mgbã rĩ gá
ázị̃rị̃ Úpí 'bã ngũ̃lé ũnzí rĩ kí:
17 'bá ãfó ru rĩ kí,
'bá ĩnzõ jọlépi rĩ kí,
'bá 'bá ị́jọ́ kóru rĩ kí ụ'dị́lépi rĩ kí,
18 'bá ị́jọ́ ũnzí itúlépi kí ásị́ gá rĩ kí,
'bá cẽ̃lépi ị́jọ́ ũnzí gá mbẽlẽ rú rĩ kí,
19 bá sãdínĩ rú ị́jọ́ vú nzelépi ĩnzõ rú rĩ kí,
ãzíla 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kî.

Bị̃lẹ́-ĩndụ́ liŋá ãwũ̃ ị́jọ́ sĩ rĩ

20 Mâ ngọ́pị, ímba ãzị́táŋá mí átẹ́pị 'bã fẽlé míní rĩ kí tã
ãzíla mí a'be jõ ímbátáŋá mí ãndrẽ drị̃ kí ku.
21 Ímba kí tã ími ásị́ gá jã 'dâ;
ígĩ kí ími imbe gá.
22 Míní acị́ agá 'dâ, kí ími tãmba;
míní ụ́'dụ́ ko agá kí ími andre tẽ;
míní angá agá ụ́'dụ́ gá, kí ími imbá,
23 ã'dusĩku ãzị́táŋá 'dĩ kí míní cécé tálã áni,
ímbátáŋá 'dĩ kí míní dĩzã rú
ítútáŋá ãzíla ímbátáŋá ru
gẽrĩ́ ídri drị̃ nî,
24 ɨjọ́ 'dĩ kí ími tãmba ũkú ũnzí
ãwụ́'bá ru ĩdra ũré rĩ sĩ.
25 Ími ũlẽ 'bã ãngã ĩ'di 'bã ũnĩ sĩ ku
jõku mẹ́lẹ́tị ĩ'didrị́ 'bá ịcụ́lépi ịcụ̃ rĩ sĩ ku,
26 ã'dusĩku ũkú mịfị́ ãcí rĩ 'bã ãjẽ lú mũkátĩ ífí ãlu rĩ áni,
wó kojó 'bá ãzí 'bã ũkú be rĩ la ími fẽ drãlé rá.
27 'Bá ãzí icólépi ãcí umvúlépi ĩ'di 'bã jụ́jụ́ gá
bõngó la 'bã sĩ icójó vejó ku la cí yã?
28 'Bá ãzí icólépi acị́lépi ãcíkúlú drị̃ gâsĩ
pá wọ́wọ́ ru pá la 'bã sĩ icójó vejó ku la cí yã?
29 Ɨjọ́ 'dĩ sĩ Ágọ́bị́ ru lalépi 'bá ãzí 'bã ũkú sĩ rĩ la adru 'dĩ 'bã áni;
'bá ãzí ũkú 'dĩ áni rĩ alólépi rá drĩ̃rịma ịsụ́lépi ku la 'dá yụ.
30 'Bá icó kí 'bá ãko ũgṹlépi rĩ 'bã ɨjọ́ 'bãlé ĩrẽ rú ku
drĩ táni ũgũ agá la ãbị́rị́ sĩ sĩ agajó tí.
31 Wó údrĩ ĩ'di rụ rá, lẽ 'bã ũfẽ ãko ĩ'di 'bã ũgṹlé rĩ 'bã ãrígó tị pâlé ázị̃rị̃,
drĩ táni adru sĩ málĩ ĩ'di drị́ko gá rĩ kí 'dụjó tị la gá pírí yã áni ɨjọ́ ãzí
'dáyụ.
32 Wó ágọ́bị́ ãwũ̃ ngalépi 'bá ãzí 'bã ũkú be rĩ 'bã ũndũwá 'dá yụ;
'bá ɨjọ́ 'dĩ áni rĩ idélépi rĩ ĩ'di ru vúŋá 'dị.
33 Ála ĩ'di co ãzíla drị̃nzá fẽ ĩ'diní rá,
drị̃nzá fẽlé ĩ'diní rĩ icó walé ku,
34 ã'dusĩku ãjã la 'bá fẽ acálé ũmbã rú,
ãzíla ĩ'diní ãrígó tị ũfẽ agá, icó ásị́-ɨ̃gbẹ̃ i'dalé ĩ'diní ku.
35 Ĩ'di ũfẽŋá gã úmgbé; ũmbã ĩ'didrị̃ sĩ
ãzíla icó ãko fẽlé sĩ ĩ'di mịfị́ sajó rĩ ã'ị̃lé ku ãmbõgõ la drĩ táni adru
íngõpí tí.

7

Bị̃lẹ́-ɨ̃ndụ́ liŋá ũkú ãwụ́'bá ru mịfị́ ãcí rĩ 'bã ɨ̃jọ́ sĩ rĩ

1 Mâ ngọ́pị, ímba ɨjọ́ mádrị̃ kí tã
ãzíla ímba ãzị́táŋá 'dĩ kí tã ími ásị́ gá.
2 Ímba ãzị́táŋá mádrị̃ kí tã, mi dó sĩ adru ídri;
ímba ímbátáŋá mádrị̃ kí tã cécé ími mịfị́ ífí áni.
3 Mí umbé kí ími tĩndrímváŋá kí agá;
ísĩ kí ími ásị́ gá.
4 Ɨjọ ũndũwã ní, “Mi mâ ámvọ́pị 'i,”
ãzíla ɨjọ́ vãŋá ní mi mâ kãká mgbã rĩ.
5 Ũndũwã la ími tã mba ũkú ãwụ́'bá ru mịfị́ ãcí rĩ sĩ;
angájó ũkú mịfị́ ãcí rĩ 'bã tị ũré sĩ 'bá ulějó rĩ gá.

6 Ụ'dụ́ ãlu mání ãngũ andré agâ
dę̃ŕ̨sã mádŕ̨ jó agá rĩ 'bã ílé gâ sĩ,
7 ándre kãŕ̨lę̃ ãzí ị́jọ́ nį̃lépi ku la kî,
kí agá 'dãá ándre kãŕ̨lę̃ ãzí ũndũwã kóru la.
8 Kãŕ̨lę̃ 'dĩ la ilú agá gę̃ŕ̨ kónã rú ũkú ãwụ́'bá ru mị́f̨ ãcí rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ gâ sĩ,
ri mụlé gę̃ŕ̨ ãni rú ũkú mị́f̨ ãcí 'dã drị́ jó andre gá rĩ gâ sĩ
9 ĩndró sĩ į̃tụ̂ 'bã 'de agá ãngũ 'bã mǫ̃ñ̨mǫ̃ñ̨ gá 'dĩ,
10 ũkú ãwụ́'bá ru 'dĩ amụ́ drį̃ ụf̨ụlé ĩ'di be,
sų̃ ru ũkú mị́f̨ ãcí rĩ áni wó ásị́ la agá mũlũmbẽ ga tré.
11 Ĩ'di ị́jọ́ jọ rere drį̃ ũnzĩ sĩ
į̃ndụ́ la ri ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá ku;
12 Sáwã ãzí rĩ kí sĩ ĩ'di adru gę̃ŕ̨ 'bã kónã cí rĩ gá
ãzí rĩ sĩ ĩ'di adru sų̃ agá sĩ 'bá kí ũmbãjó.
13 Amvu kãŕ̨lę̃ 'dĩ kpãrã
ãzíla drį̃nzá kóru jọ ĩ'diní:
14 “Ãndrũ ámba ũyõ mání nalé rĩ 'bã tã rá,
má idé ídétáŋá ãzíla mádŕ̨ lị́cọ́ gâlé ĩzá cí.
15 Ị́jọ́ 'dĩ bã sĩ mání ãfũjó sĩ drį̃ ụf̨ụjó mí be 'dĩ; ándrų̃ mi rá ãzíla má į̣sụ́ dó mi 'bo!
16 Má idé mgbọ́lọ́ mádŕ̨ drį̃
sókã mị́f̨ níríŋá u'bélé gbẽtí ndú-ndú sĩ angálépi Mį̃sị́ŕ̨ gá rĩ sĩ.
17 Má ũyã mgbọ́lọ́ mádŕ̨ ãdu ãjị́ ngų̃lépi vĩrĩ
umvelé mírã, álǫ̃ỹ̨ ãzíla sínãmõnĩ rú rĩ sĩ 'bo.
18 Mí amụ́, ãma dó sĩ mí be ãyĩkõ lẽtáŋá drį̃ idé sĩ agajó kpere ų̃'bụ́tị gá;
ãma dó sĩ ãma amvu mí be ãyĩkõ lẽtáŋá drį̃ sĩ
19 ã'dusĩku mâ ágô ĩ'di lị́cọ́ gá 'dãá 'dá yụ;
mụ ãcį̃ ãzo la gá.
20 'Dụ sĩlíngĩ bẹ́gį̃ gá tré
ãzíla ĩ'di 'bã ãgõŋá la ụ́'dụ́ 'dụ ãzo rú.”

21 Ũkú 'dĩ ulé dó ĩ'di tị ũré sĩ
se dó kãŕ̨lę̃ 'dĩ drį̃ ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá ũré 'dĩ kí sĩ.
22 'De dó vú la gâ sĩ cọtị́
cécé mǫ̃ñ̨gọ́ 'bã mụjó ãngũ sĩ ĩ'di lį̣jó rĩ gá rĩ áni
cécé mũcé 'bã 'dejó ímbá agá rĩ áni
23 kpere 'é 'bã úgú la sõ agá,
cécé ãríŋá 'bã ru afụjó ímbá gá
nį̃ŋá kóru rĩ áni, ĩ'di ĩ'di 'bã ídri ãvĩ rá.

24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ anzị, ĩmi are ma;
ĩ'bã bị́lẹ́ ị́jọ́ mání jọlé rĩ arejó múké-múké.
25 Lẽ ĩmi ásị́ 'bã ja ru gę̃ŕ̨ ũkú 'dĩ áni rĩ drį̃ kí agá ku
jõku ĩmụ ų̃cę̃ trũ ĩ'di vú gâ sĩ ku.
26 Fẽ ãgọbị ũ'bí į̃l̃į̣k̃į̣ kí rá
ãzíla 'bá ũ'bí kãlãfe lalé ku la ũdrã kí rá.
27 Jó ĩ'didrį̃ ĩ'di gę̃ŕ̨ 'bá agụlépi drã gá rĩ 'i
ãzíla ĩ'di 'bá agụ ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrį̃ gá.

8

Ũndũwã la 'bá kí umve

1 Mí are drĩ ũndũwã la umveŋá umve!
Mí are drĩ nɨ̃táŋá inga vâ ru ṷ'dṷ́kọ́!
2 Ũndũwã tu pá ãngũ ụrụgá gẽrɨ̃ tị gá rĩ gá,
gẽrɨ̃ 'bã kí ru icí agá tu dó sĩ pá 'dãá.
3 Tu pá kẽjɨ́tị 'bá pírí 'bã kí sĩ fijó táwṹnɨ̃ agá rĩ gá,
ri uzálé ṷ'dṷ́kọ́ ụrụ gá sĩ:
4 'Bá 'dĩ, "Ma bãsĩ ĩmi umve fô;
Má inga áma ṷ'dṷ́kọ́ sĩ 'bá pírí kí umvejó.
5 Ĩmi 'bá ũrãtáŋá were 'dĩ, ĩmi ṹnɨ̃ ɨ́jọ́ lịlẹ́ pịrị rĩ 'i.
Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ lẽ ĩmi adru ásɨ́sɨ́ŋá sĩ ɨ́jọ́ vãjó rĩ trũ.
6 Ĩmi are! Ma ĩminí ɨ́jọ́ ũkpó la kí jọ;
Ma áma tị nzɨ̃ sĩ ɨ́jọ́ pịrị rĩ jọ́jó.
7 Ma ɨ́jọ́ mgbã rĩ jọ,
ɨ́jọ́ 'dĩ sĩ ángṹ ɨ́jọ́ ũnzí jọŋá áma tị sĩ rĩ ũnzí.
8 Ɨ́jọ́ pírí máni jọlé rĩ kí pịrị,
ɨ́jọ́ ãzí ãlu ĩnzõ rú jõku úlétáŋá ru la ala gá yụ.
9 Ɨ́jọ́ mádrɨ̃ kí tọndọlọ 'bá ɨ́jọ́ mádrɨ̃ kí vãlépi rá rĩ nî,
'Bá nɨ̃táŋá trũ rĩ ní, kí pịrị.
10 Ípẽ ímbátáŋá mádrɨ̃ 'i sílĩvã kẽjɨ́ gá,
ípẽ nɨ̃táŋá gólũdĩ ãlá ãjẽ̃ rú rĩ kẽjɨ́ gá,
11 ã'dusĩku ũndũwã ndẽ ãjẽ̃ sĩ ŋálí ãjẽ̃ rú rĩ rá,
ãzíla ãko ãzí ṹ'bɨ̃lé ĩ'di be la yụ.

12 "Ma, ũndũwã 'i, ma u'á ãngũ ãlu gá ɨ́jọ́ lịŋá múké rĩ be.
Ánɨ̃ ma nɨ̃táŋá kí ịsṹ ɨ́jọ́ vãŋá be íngõlé yã rĩ gá rá.
13 Úpí ṹrɨ̃jó rĩ ĩ'di ɨ́jọ́ ũnzí ngṹjó rĩ 'i.
Ángṹ ãfó kí ɨ́pɨ́pɨ́ŋá be ũnzí,
ãzíla ádrízã ũnzí kí ɨ́jọ́ jọlé ĩnzõ rú rĩ be ũnzí.
14 Ɨ́jọ́ amáŋá pịrị rĩ ãzíla ɨ́jọ́ lịŋá múké rĩ kí má ãni;
Ɨ́jọ́ vãŋá ãzíla ũkpõ kí má ãni.
15 'Bá kí ũpĩ na mâ sĩ,
ãzíla 'bá drɨ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzɨ́táŋá pịrị rĩ kí 'bã mâ sĩ.
16 'Bá ũpi anzị ru rĩ kí 'bá kí drɨ̃ ce múké la ãzãkoma mádrɨ̃ sĩ,
ãzíla 'bá ãmbogo rú rĩ kí ɨ́jọ́ lị múké la mâ sĩ.
17 Álẽ 'bá pírí áma lẽlépi rĩ kí rá,
ãzíla 'bá áma ndrṹlépi rĩ kí áma ịsṹ rá.
18 Ma málĩ trũ ãzíla ãrútáŋá trũ,
ma ími 'bã ũkpó ru ãzíla drɨ̃lẹ́ba rú.
19 Fẽtáŋá mádrɨ̃ ndẽ kí ũnĩ sĩ gólũdĩ ãlá ãjẽ̃ rú rĩ rá,
ũyá mádrɨ̃ ndẽ sílĩvã ãlá rĩ rá.
20 Ma acɨ́ gẽrɨ̃ ɨ́jọ́ pịrị ãlá rĩ drɨ̃ agâ sĩ,
gẽrɨ̃ ɨ́jọ́ lijó pịrị rĩ drɨ̃ agâ sĩ.
21 Ma málĩ fẽ 'bá áma lẽlépi rĩ 'banî
ãzíla jó ĩ'badrɨ̃ málĩ tãmbajó rĩ kí ga tré.

22 "Úpí 'bã ándrá ma ídu i'dóŋá gá,
'dĩ sĩ 'bã drĩ ãko ãzí kí ku.

23 Ú'bã ándrá ma ídu ụrụgá, angájó i'dóŋá gá 'dã sĩ,
angájó i'dóŋá gá 'dĩ sĩ ũnǫ́kụ́ i'dó drĩ ku.
24 Útị ándrá má, 'dĩ sĩ mĩrĩ kí drĩ 'dá yụ,
'dĩ sĩ kídí kí drị̃ yụ;
25 útị ma 'dĩ sĩ 'bé ãmbogo rĩ tu kí drĩ pá ãngũ ĩ'badrị̃ kí gá,
'bé wereŋá rĩ kí abe ku,
26 útị ma 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ũnǫ́kụ́ jõku ámvụ́ ala gá rĩ kí ku rú,
ãzíla 'dĩ sĩ pụ́trụ́ drĩ ãngũ drị̃ gá 'dáyụ.
27 Ma ándrá 'dãá cí ĩ'diní 'bụ̃ 'bãjó rĩ sĩ,
ĩ'diní lõkókõrí kí 'bã agá ị̃yị́ kị́rị́ rĩ kí drị̃ gá.
28 Ma ándrá 'dãá cí ĩ'diní ụ̃rụ́'bụ̃ kí 'bãjó ụrụgá,
ãzíla ĩ'diní ị̃yị́ kị́rị́ rĩ kí ị̃ndụ́ ụ̃tị̃ agá ũkpó ru.
29 Ĩ'diní lõkókõrí 'bã agá mĩrĩ ní,
ɨjǫ́ 'dĩ sĩ ị̃yị́ alị dó sĩ lõkókõrí 'bãlé ĩ'diní rĩ ku,
ãzíla ĩ'diní ũnǫ́kụ́ ị̃ndụ́ 'bãjó rĩ si.
30 Ma ándrá 'bá ĩ'di bụ́lụ́ gá ãlị́gǫ́ ru rĩ 'i.
Má ándrá 'bá ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní ụ́'dụ́ pírí rĩ 'i,
ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãyĩkõ sĩ ĩ'di drị̃lẹ́ gá,
31 Ma ándrá ãyĩkõ sĩ ũnǫ́kụ́ ĩ'diní 'bãlé rĩ sĩ,
ãzíla ma vâ ãyĩkõ sĩ 'bá 'bã ũri sĩ.

32 "Ɨjǫ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị̃, ĩmi are drĩ ma,
'bá gẽrị̃ mádrị̃ kí tãmbalépi rĩ kí adru drị̃lẹ́ba ru.
33 Ĩmi are ímbátáŋá mádrị̃ 'i ãzíla ĩmi adru sĩ ũndũwã rú,
lẽ ĩgã jõ ĩ'di ku fô.
34 'Bá áma tị arelépi rĩ,
'bá áma mịfị́ agálépi mádrị́ kẽjɨ́tị gá ụ́'dụ́ pírí rĩ,
áma tẽlépi mádrị́ kẽjɨ́tị gá rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ba rú.
35 'Bá áma ịsụ́lépi rĩ ĩ'di ídri ịsụ́,
ãzíla Úpí la u'á ĩ'diní ãyĩkõ sĩ.
36 Wó 'bá áma ịsụ́lépi ku rĩ adrá ru cénĩ;
'Bá pírí áma ngũ̃lépi ũnzí rĩ lẽ kí drã."

9

Ũndũwã kí ãnị̃ ãkõ be

1 Ũndũwã sị ĩ'di 'bã jó 'bo,
usú jó 'bã ɨdɨ́ŋá kí ázị̃rị̃.
2 Lị ĩzá ãzíla usa ĩ'di 'bã wáyĩnĩ rá;
idé ãkónã ũ̃mũ̃ drị̃ kí méjã drị̃ gá 'bo.
3 Pẽ izonzi ĩ'didrị́ ãzị́ gá rĩ kí tị, ãzíla umve 'bá kí
angájó ãngũ ụrụgá ãndânĩ táwũ̃nị̃ drị̃ kí agá.
4 "'Bá pírí ɨjǫ́ nị̃lépi uya sĩ ku rĩ 'bã amụ́ kí 'dǫ̃!"
Ĩ'di jọ la 'bá nị̃lépi ɨjǫ́ uya sĩ ku rĩ 'baní,
5 "Ĩmi amụ́ ãkónã mádrị̃ nalé,
ãzíla ĩmvụ wáyĩnĩ mání usalé 'bo 'dĩ 'i.
6 Ĩmi a'be gẽrị̃ ĩmi ãni ãnị́ ãkõ drị́ 'dĩ kí ãzíla ĩmi dó sĩ adru ídri;
ĩmi acị́ gẽrị̃ ɨjǫ́ vãŋá drị̃ 'a gâ sĩ."

7 'Bá 'bá idemará ru rĩ itúlépi rĩ la ú'dáŋá umve ĩ'di ụrụ'bá gá,
'Bá uzálépi 'bá ũnzí rĩ drị̃ gá rĩ la adráŋá ndrũ̃.

8 Mí uzá 'bá idemará ru rĩ drı̃ gá ku, jõ íni ku ĩ'di ími ngũ̃ ũnzí;
mí uzá 'bá ũndũwã rú rĩ drı̃ gá ãzíla ĩ'di ími lẽ rá.
9 Mí imbá 'bá ũndũwã rú rĩ ãzíla ũndũwã ĩ'didrı̃ la zo drı̃ gá,
mí imbá 'bá ãlá rĩ, ĩ'di ị́jọ́ nı̃ rá ãzíla ĩ'di trũ mụ drı̃ gá.
10 Úpí ũ̃rı̃jó rĩ ĩ'di ũndũwã 'bã i'dóŋá;
ãzíla nı̃táŋá Ãdróŋá Ãlá rĩ nı̃jó rĩ ĩ'di ị́jọ́ vãŋá.
11 Má rũ̂ sĩ ụ́'dụ́ mídrı̃ kí adru ũ'bí ru,
ãzíla ílí mídrı̃ míní adrujó ídri rĩ kí ru ı̃̀drı̃ drı̃ gá.
12 Ídrĩ adru ũndũwã rú ũndũwã mídrı̃ la ími ũfẽ rá;
ídrĩ adru idemará ru ími vúŋá la drı̃ cı̨ nĩ.
13 Ũkú ũndũwã kóru rĩ la uzá rere;
ĩ'di ı̃̀nzı̃́táŋá kóru ãzíla nı̃ ị́jọ́ ku.
14 Ĩ'di ri jó ĩ'didrı̃ 'bã kẽjı̃́tı̨ gá,
jõku ĩ'di ri úmvúke ãngũ ụrụgá ãndânĩ táwũ̃nı̃ drı̃ gá,
15 'bá alı̨lépi gẽrı̃ gâ sĩ rĩ kí umve jó,
'bá mụlépi ãzı́ ĩ'badrı̃ kí nganá gá rĩ kî trũ.
16 “'Bá pírí ị́jọ́ nı̃lépi ku rĩ 'bã amụ́ kí 'dộ!”
Ĩ'di jọ la 'bá nı̃lépi ị́jọ́ uya sĩ ku rĩ 'baní,
17 “Ĩyı̃ ũ̃gũ̃lé ũ̃gũ̃ rĩ ı̃lı̨́kı̃lı̨́ ru,
ãzíla íná nalé ũní-ũní ru rĩ ĩ'di ãjı̨́-ambamba rú!”
18 Wó nı̃ kí ị́jọ́ ãzí 'bá drãlépi rá rĩ kí 'dã gá 'dãá cí rĩ gá ku,
'bá ĩ'di 'bã umveŋá ã̃ı̃lépi rá rĩ fi kí mgbi ĩnádrı̃ agá 'bo.

10

Ị́jọ́ U'béŋá Sũlũmánĩ drı̃ kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ Sũlũmánĩ 'bã u'bélé rĩ kî:
Ngọ́tı̨́ŋá ũndũwã rú rĩ la átẹ́pı̃ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ngọ́tı̨́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ãndrẽ ní ũcõgõ fẽ.
2 Málĩ ı̨sụ́lé gẽrı̃ ũnzí sĩ rĩ 'bã ũ̃rõdrı̃ 'dá yụ,
wó ị́jọ́ mgbã rĩ la 'bá pa drã agá nĩ.
3 Úpí a'be 'bá ãlá rĩ fụlé ãbı̨́rı̃ ní ku,
wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'baní ị́jọ́ kí lẽlé rĩ kí uga úmgbé.
4 'Bá drı̃ alólépi ku rĩ la acá lẽmẽrí,
wó 'bá ru drı̃ alólépi aló-álõ rĩ la adru málĩ trũ.
5 Ngọ́tı̨́ŋá ũndũwã rú rĩ la ãkónã ũkũnã ílí sĩ,
wó ngọ́tı̨́ŋá ụ́'dụ́ kolépi sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ sĩ rĩ ĩ'di ngọ́tı̨́ŋá drı̃nzá ajílépi rĩ.
6 'Bá múké rĩ kí drı̃lẹ́ba ı̨sụ́ rá,
wó 'bá ũnzí rĩ la ũmbã zı̃ ĩ'di 'bã ásı̨́ gá.
7 'Bá múké rĩ ị́jọ́ igájó rĩ ĩ'di drı̃lẹ́ba rú,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ị́jọ́ la ãvĩ gbõ rú.
8 'Bá ũndũwã rú rĩ la ãzı̨́táŋá ã̃ı̃ ĩ'di 'bã ásı̨́sı̨́ŋá gá rá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la lı̨́kı̃ drı̃ lı̨.
9 'Bá ị́jọ́ pı̨rı̨ rĩ ngalépi rĩ la acı̨́ ũ̃rı̃ kóru,
wó 'bá ị́jọ́ pı̨rı̨ rĩ ngalépi ku rĩ ị́jọ́ la ĩ'di ı̨sụ́ rá.
10 'Bá 'bá bĩlépi ị́jọ́ ũnzí sĩ mı̨fı̨́ sĩ rĩ la cãndí ají,
wó 'bá ị́jọ́ ũnzí a'dálépi rĩ la ásı̨́-ı̃gbẽ ají.
11 'Bá múké rĩ tı̨ gá ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ la ãfũ nĩ,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã tı̨ la ũmbã a'bó cí.
12 'Bá ngũ̃jó rĩ la ãwãŋá ají,

wó lẽtáŋá la ũnzĩkãnã pírí kí drḩ kṹ cí.
13 'Bá ị́jọ́ nḩlépi cé rĩ tị gá ála ũndũwã ịsṹ,
wó 'bá ị́jọ́ nḩlépi ku rĩ ála ḩndṹ la co rá.
14 'Bá ũndũwã rú rĩ la ị́jọ́ nḩŋá tã mba rá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la lḩ́kḩ umve ĩ'di 'bã tị sĩ.
15 'Bá kápa trũ rĩ la ru ũgõró ãtḩ ĩ'di 'bã málĩ kî sĩ,
wó 'bá lẽmẽrí rĩ la drã lẽmẽrĩ sĩ.
16 Ũyá 'bá ãlá rĩ 'badrḩ la ĩ'baní ídri ají,
wó ũyá 'bá ũnzí rĩ 'badrḩ la ĩ'baní drḩrịma ají.
17 'Bá ímbátáŋá ã'ḩlépi rĩ la mụ gẽrḩ ídri drḩ gá,
wó 'bá ímbátáŋá lẽlépi ku rĩ la 'bá kí drḩ 'de bṹlṹ gá.
18 'Bá ngṹtáŋá zḩlépi ĩ'di tị sĩ cí rĩ ĩ'di ĩnzó'bá,
ãzíla 'bá káláŋá ujílépi rĩ ĩ'di 'bá azalépi aza-azâ la.
19 Ị́jọ́ jọlé ambamba rĩ agá ị́jọ́ ũnzí ĩcẽ ku,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ĩyãŋã tú.
20 'Bá ũndũwã rú rĩ 'bã ị́jọ́ jọŋá sílĩvã ãlá rĩ áni,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã ásḩ gá ị́jọ́ kí ífí kóru.
21 'Bá ãlá rĩ 'bã ị́jọ́ la 'bá ũ'bí kí ásḩ imbá,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ru 'dị ĩ'di 'bã ãnḩ ãkõ sĩ.
22 Sṹsṹ Úpí 'bã wilé rĩ la míní málĩ ají,
ãzíla ũ'bã cãndí drḩ la gá ku.
23 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la u'á ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ũnzí rĩ ngaŋá sĩ,
wó ũndũwã la ãyĩkõ fẽ 'bá ị́jọ́ vãlépi rá rĩ nî.
24 Ị́jọ́ bá ãlá rĩ 'bã lẽlé rĩ ála fẽ la ĩ'diní rá,
wó ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã sĩ idéjó ṹrḩ sĩ rĩ la ĩ'di rụ rá.
25 Ãlṹkṹkṹ drĩ li, ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí we ĩndĩ,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru jã 'dâ.
26 Í'bã 'bá ũvú rĩ míní ãzḩ ngalé ku,
ĩ'di cécé wáyĩnĩ ũká rĩ 'bã 'bá sḩ anṹjó jõku ãcíkã 'bã 'bá fụjó rĩ áni.
27 Úpí ṹrḩjó rĩ la 'bá 'bã adrujó ídri rú ílí ãzo rú,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ála kí ílí lị ãlḩŋá ru.
28 Ásḩ tḩŋá 'bá múké rĩ drḩ la ãyĩkõ ají,
wó ásḩ tḩŋá 'bá ũnzí rĩ drḩ la adru ãzḩ kóru.
29 Úpí la 'bá ãlá rĩ kí tã mba nĩ,
wó ĩ'di 'bá ị́jọ́ ũnzí idelépi rĩ kí ḩlḩkḩ rá.
30 Ícó 'bá ãlá rĩ kí drolé ãngũ ĩ'badrḩ agá rĩ sĩ ku,
wó 'bá ũnzí rĩ icó kí acelé ãngũ drḩ gá 'dâ ku.
31 'Bá ãlá rĩ kí ị́jọ́ jọ ũndũwã sĩ,
wó ĩdra ị́jọ́ ũnzí jọlépi rĩ ála drḩ la atrị cí.
32 'Bá ãlá rĩ kí ị́jọ́ múké rĩ kí jọ,
wó 'bá ũnzí rĩ kí tị la ĩnzõ jọ.

11

1 Úpí ngṹ kḩlṹ ĩnzõ rú sĩ ãko kí ṹ'bḩjó rĩ ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la kḩlṹ múké sĩ ãko kí ṹ'bḩjó rĩ sĩ.
2 Ãfó la 'bá drḩ gá drḩnzá ají,
wó 'bá ru irilépi vṹrṹlé rĩ ũndũwã rú.
3 Ị́jọ́ pịrị rĩ la 'bá múké rĩ tã mba rá,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ḩlḩkḩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí ngalé rĩ kí sĩ rá.
4 Málĩ ko 'bá ãzã ṹ'dṹ ũmbã drḩ sĩ ku,

wó ḭjọ́ ãlá rĩ la 'bá pa drã sḭ́ gá rá.
5 Ḭjọ́ mgbã rĩ la 'bá ãlá rĩ kí drḭ̃ 'de pḭrḭ nĩ,
wó 'bá ũnzí rĩ kí, ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḭ̃ la kí ḭsḭ́ vṵ̃rṵ́.
6 Ḭjọ́ mgbã rĩ la 'bá ãlá rĩ kí pa nĩ,
wó ḭjọ́ ũnzí 'bá ũnzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ la kí rṵ nĩ.
7 'Bá ũnzí rĩ drḭ̃ drã 'bo, ḭjọ́ ĩ'di 'bã ásḭ́ 'bãjó rĩ la drã ĩndĩ,
ásḭ́ ĩ'diní tḭ̃lé ũkpõ ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá rĩ la adru ãzḭ́ kóru.
8 'Bá ãlá rĩ ála ĩ'di pa ḭjọ́ ĩ'di ḭsṵ́lépi rĩ agá rá,
ãzíla ḭjọ́ ĩ'di ḭsṵ́lépi rĩ la uja a'délé 'bá ũnzí rĩ drḭ̃ gá.
9 'Bá Ãdróŋá 'bã ḭjọ́ ã'ḭ̃lépi ku rĩ kí jĩránĩ ĩ'badrḭ̃ kí iza ḭjọ́ ãfũlépi kí tḭ gá rĩ sĩ,
wó nḭ̃táŋá sĩ 'bá ãlá rĩ kí ru pá rá.
10 'Bá ãlá rĩ 'bã málĩ drḭ̃ kí tṵtṵ̃ táwṵ̃nḭ̃ agá ãyĩkõ la adru cí,
'bá ũnzí rĩ drḭ̃ kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃; 'bá kí uzá ãyĩkõ sĩ.
11 Sṵ̃sṵ́ 'bá ãlá rĩ 'baní wilé ḭjọ́ pḭrḭ sĩ rĩ sĩ táwṵ̃nḭ̃ rṵ́ la ru inga ṵrṵgá,
wó ḭjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí jọlé rĩ sĩ táwṵ̃nḭ̃ la andi rá.
12 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ idélépi rĩ la aza-ãzã,
wó 'bá ḭjọ́ vãlépi rá rĩ la ĩyãŋã tú.
13 'Bá 'bá rṵ́ jọlépi rĩ la ḭjọ́ jọlé ũní rĩ kí lũ rá,
wó 'bá ḭjọ́ mgbã trũ rĩ la ḭjọ́ ũní rĩ tã mba rá.
14 Drḭ̃lẹ́ 'bá drḭ̃ celépi pḭrḭ rĩ kí kóru sṵ́rṵ́ la a'dé a'dê,
wó 'bá ḭjọ́ amálépi rĩ drḭ̃ kí adru ũ'bí ru, patáŋá cí.
15 'Bá pá tulépi sãdínĩ rú ãmḭ́yọ́ŋá ní sĩ dẹ́nọ̃ a'dṵ́jó rĩ la drḭ̃cḭ rá,
wó 'bá gãlépi la úmgbé rĩ la adru múké.
16 Ũkú ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ rĩ la ḭ̃nzḭ̃táŋá ḭsṵ́,
wó 'bá ãzḭ́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la málĩ ḭsṵ́ áyṵ.
17 'Bá ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ rĩ la mũkẽ idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ nî,
wó 'bá ásḭ́ ãcí rĩ la cãndí ají ĩ'di drḭ̃ gá.
18 'Bá ũnzí rĩ la ũyá ĩnzõ drḭ̃ ḭsṵ́,
wó 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ la ũyá ḭjọ́ mgbã drḭ̃ ḭsṵ́.
19 'Bá pá tulépi ḭjọ́ mgbã rĩ drḭ̃ gá rĩ la ídri ḭsṵ́,
wó 'bá ḭjọ́ ũnzí ngalépi rĩ la drã rá.
20 Úpí ngṵ̃ 'bá ásḭ́ ũnzí rĩ kí ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá acḭ́lépi ḭjọ́ múké agá rĩ kî sĩ.
21 'Bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní ála drḭ̃rḭma fẽ ãndá-ãndá ru,
wó 'bá ãlá rĩ kí acḭ drḭ̃lẹ́mmgbọ sĩ.
22 Ũkú ũniyambamba ḭjọ́ nḭ̃lépi ku rĩ,
ĩ'di cécé fõrĩfõrĩŋá gólũdĩ rú gĩlé ĩzõgó ũmvu gá rĩ áni.
23 Ḭjọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã kí lẽlé rĩ la ukó mũkẽ sĩ,
wó ḭjọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí sĩ ásḭ́ tḭ̃jó rĩ ĩ'di lú ũmbã á'dṵ̃sĩ.
24 'Bá ãzí kí ãko fẽ ḭ̃sáli ĩndrã kọ́li ãzíla málĩ ĩ'badrḭ̃ kí tṵtṵ̃,
wó 'bá ãzí rĩ kí ĩndrã rú, kí dó sĩ acá lẽmẽrí.
25 'Bá ãko fẽlépi ĩndrã kọ́li rĩ 'bã málĩ kí tṵtṵ̃,
'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ ála vâ ĩ'di ãzã ko rá.
26 'Bá kí 'bá ãná tãmbalépi sĩ ãjẽ̃ ṵrṵgá rĩ tẽjó rĩ wã rá,
wó kí sṵ̃sṵ́ wi 'bá ṵzḭlépi la sáwã ĩ'baní lẽjó la rĩ sĩ rĩ nî.
27 Ídrĩ mũkẽ ndrṵ̃ mi ḭsṵ́ la rá,
wó ídrĩ ḭjọ́ ũnzí ndrṵ̃, mi ĩ'di ḭsṵ́ rá.
28 'Bá ásḭ́ 'bãlépi málĩ drḭ̃ gá rĩ la a'dé rá,
wó 'bá ãlá rĩ kí zo cécé ḭbḭbḭ́ dṵlépi kpãcĩ áyi sĩ rĩ áni.

29 'Bá cãndí ajílépi 'bá ĩ'didrị́ kogá rĩ 'baní rĩ ịsṵ́ ãko ãzí ãwítã ru la ku,
'bá azalépi aza-azâ rĩ la adru ãtí'bó 'bá ũndũwá trũ rĩ ãni.
30 Ị́jọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ la 'bá kí ídri uja
ãzíla 'bá 'bá kí ídri palépi rĩ ĩ'di ũndũwã rú.
31 Údrĩ 'bá ãlá rĩ kí ũfẽ ũ̃nọ́kṵ́ drį̃ ga 'dâ rá,
ã'du la dó ru idé 'bá ũnzí rĩ 'ba rṵ́ nĩ yã?

12

1 'Bá ímbátáŋá lẽlépi rĩ lẽ nį̃táŋá rá,
wó 'bá ru lẽlépi itúlépi ku rĩ la aza-ãzã.
2 'Bá múké rĩ la ásị́ į̃gbę̃ ịsṵ́ Úpí drị́,
wó ĩ'di ị́jọ́ lị 'bá ũnzí rĩ drį̃ gá rá.
3 Ị́jọ́ ũnzí fẽ 'bání pá tuŋá pịrị la ku,
wó 'bá ãlá rĩ la pá tu ũkpó ru.
4 Ũkú ádrízã múké rĩ la ágô ní ãrútáŋá ají,
wó ũkú drį̃nzá fẽlépi ágô ní rĩ ĩ'di cécé ãyánĩ ágô 'bã ĩfã 'bã sĩ asṵ́jó rĩ áni.
5 Ị́jọ́ 'bá ãlá rĩ 'bã itúlé rĩ kí pịrị,
wó ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ 'bã kí amálé rĩ kí ị́jọ́ 'bá uléjó rĩ kî.
6 Ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ drį̃ ĩ'di 'bá 'dịjó,
wó 'bá pịrị rĩ 'bã ị́jọ́ la 'bá ídri pa rá.
7 'Bá ũnzí rĩ kí drã rá ãzíla kí ãvĩ rá,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru.
8 Ála 'bá ịcṵ́ ũndũwã ĩ'didrį̃ sĩ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ála ĩ'di ide ĩdẽ.
9 'Bá į̃nzį̃lé ku ãzị́ ĩ'didrį̃ kí ngalépi cénĩ rĩ múké,
ndẽ 'bá ru 'bãlépi ãmbógó ru íná kóru rĩ rá.
10 'Bá múké rĩ kí ãnãkpá ĩ'badrį̃ kí tãmbalépi mbã mbã rĩ kî,
wó 'bá ũnzí rĩ kí ásị́ la adru ĩ'baní ãcí-ãcí.
11 'Bá ãzị́ ngalépi ĩ'didrị́ ámvṵ́ agá ásị́ pírí sĩ rĩ la adru ãkónã trũ wẽwẽ rú,
wó 'bá ãzị́ ífí kóru rĩ ngalépi rĩ la aza ãzã.
12 'Bá ũnzí rĩ kí ãko 'bá ũ̃gṵ́'bá ru rĩ 'bã kí ũ̃gũ̃lé rĩ kí vị́ ta,
wó 'bá ãlá rĩ kí pá tu ũkpó ru.
13 'Bá ũnzí rĩ kí gbã mãtégõ gá ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní jọlé rĩ kí sĩ,
wó 'bá ãlá rĩ kí ru pa ị́jọ́ ũnzí agá rá.
14 Ị́jọ́ ãfũlépi ími tị gá múké rĩ la míní ũ̃rǫ̃drị́ ají,
ãzíla ãzị́ ngalé ũkpó sĩ rĩ la ũ̃rǫ̃drị́ ají rá.
15 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ drį̃ kí adru ĩ'di mịfị́ gá pịrị,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ị́jọ́ jọlé ĩ'diní ímbátáŋá rũ rĩ are rá.
16 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũmbã ĩ'didrį̃ i'da cọtị́,
wó 'bá ũndũwá rú rĩ la ĩyãŋã tútú údrĩ táni ĩ'di u'dá rĩ gá.
17 Sãdínĩ pịrị rĩ la ị́jọ́ mgbã rĩ jọ,
wó sãdínĩ pịrị ku rĩ la ĩnzõ jọ.
18 Ị́jọ́ 'a ũrãlé ku rĩ la 'bá sõ kãrṵ̃ cécé ménéŋá áni,
wó ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ la 'bá adrí rá.
19 Ị́jọ́ mgbã rĩ la u'á jã 'dâ,
wó ĩnzõ la ãsị́ ũ̃trṵ́ ru.
20 'Bá ị́jọ́ ũnzí itúlépi rĩ 'bã ásị́ gá mũlũmbẽ cí,
wó 'bá ásị́ į̃gbę̃ ajílépi rĩ 'baní ãyĩkõ cí.
21 Ị́jọ́ ũnzí icó a'délé 'bá ãlá rĩ kí drį̃ gá ku,
wó ị́jọ́ 'bá ũnzí rĩ 'badrį̃ 'bã ngá lú ũcõgõ.

22 Úpí ngṹ 'bá ĩnzõ jọlépi rĩ ũnzí,
wó ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá ị́jọ́ mgbã jọlépi rĩ sĩ.
23 'Bá ũndũwá rú rĩ icé kí ru ũndũwã ĩ'badrı̨ sĩ ku,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí aza ĩ'badrı̨ i'da tọndọlọ.
24 'Bá ãzı̨ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la adru drı̨̃lẹ́ ru,
wó 'bá ũvú rĩ la adru ãtí'bó ru.
25 Ásı̨ umvúŋá la fẽ ãyĩkõ la adru 'bá ásı̨ gá 'dáyụ,
wó ị́jọ́ jọŋá ásı̨ į̃gbẹ̃ sĩ rĩ la 'bá ásı̨ gá ãyĩkõ ají rá.
26 'Bá ãlá rĩ la ĩ'di 'bã wõ̃rı̨ tã mba rá,
wó gẹ̃rı̨ 'bá ũnzí rĩ drı̨ la kí agụ wõ̃rı̨ be bụ́lụ́ gá.
27 'Bá ũvú rĩ icó ĩzá ĩ'di 'bã rụlé rĩ a'dílé ku,
wó 'bá ũndũwã rú ãzı̨ ngalépi ũkpõ sĩ rĩ la adru málĩ trũ.
28 Gẹ̃rı̨ 'bá ãlá rĩ 'badrı̨ gá ídri cí,
ãzíla gẹ̃rı̨ 'dã agá drã 'dá yụ.

13

1 Ngọ́tı̨́ŋá ũndũwã trũ rĩ la átẹ́pı̨ 'bã ímbátáŋá are rá.
Wó ngọ́tı̨́ŋá drı̨ ũnzí rĩ are ị́jọ́ sĩ uzájó ĩ'di drı̨ gá rĩ ku.
2 'Bá la ãko múké rĩ ịsụ́ nalé ị́jọ́ múké ãfũlépi ĩ'di 'bã tı̨ gá rĩ sĩ,
wó 'bá mũlũmbẽ rú rĩ kí ásı̨ gá ị́jọ́ ũmbã rú rĩ la uvá gbũlá-gbũlá nĩ.
3 'Bá ru tı̨ tãmbalépi rá rĩ la ru ídri tãmba,
wó 'bá ị́jọ́ jọlépi pépé rĩ la ru drı̨ gá lı̨́kı̨ ají.
4 Ũvú'bá drĩ táni ásı̨ 'bã sĩ ãko ịsụ́jó íngõpí rá tí icó ku,
wó 'bá ãzı̨ ngalépi ũkpó sĩ rĩ la ãko pírí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí ịsụ́ rá.
5 'Bá ãlá rĩ ngṹ kí ĩnzõ ũnzí,
wó 'bá ũnzí rĩ kí drı̨̃nzá ají.
6 Ị́jọ́ mgbã rĩ la 'bá múké rĩ 'bã tãmba nĩ,
wó ũnzĩkãnã la 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ gũ mgbũ vũ gá.
7 'Bá ãzí kí ru 'bã kí málĩ trũ wó íni 'dĩ kí lẽmẽrí kpõ̃wọ́-kpõ̃wọ́,
Ãzí rĩ kí ru 'bã ĩyi lẽmẽrí, wó íni 'dĩ kí kụ́rẹ́nı̨́.
8 'Bá málĩ trũ rĩ kí séndẽ ayú sĩ ru ídri pajó,
wó 'bá ãzí ịgbẹ́ 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã ásı̨ ku.
9 'Bá ãlá rĩ la dı̨ cécé dı̨̃zã ãngũ imvépi tárá-tárá rĩ áni,
wó 'bá ũnzí rĩ kí cécé tárã anụ́lépi rá rĩ 'bã áni.
10 Ãfó la ãlí ají,
wó 'bá ímbátáŋá ã'ı̨̃lépi rá rĩ kí adru ũndũwã rú.
11 Málĩ ịsụ́lé gẹ̃rı̨ ũnzí sĩ rĩ la ãvĩ gbõrú,
wó 'bá málĩ ĩ'didrı̨ kí ụ̃tı̨̃lépi were-were rĩ 'bã málĩ kí zo zõ.
12 Ị́jọ́ míní ásı̨ tı̨̃jó rĩ drĩ ru idé ku ĩ'di ími ásı̨ fẽ acálé ãyánĩ rú,
wó ị́jọ́ míní ásı̨ tı̨̃jó rĩ drĩ ru idé rá ĩ'di ími ásı̨ fẽ acálé ãyĩkõ sĩ.
13 Ídrĩ ímbátáŋá ide idê mi ị́jọ́ ndrṹ,
wó 'bá ãzı̨́táŋá tãmbalépi rĩ la ũrõ̃drı̨ la ịsụ́ rá.
14 Ímbátáŋá 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã fẽlé rĩ ĩ'di kídí ídri drı̨ 'i,
ĩ'di 'bá pa ímbá drã drı̨ agá.
15 'Bá ũndũwã rú rĩ la į̃nzı̨́táŋá ịsụ́ rá,
wó 'bá ũndũwã kóru rĩ la į̃lı̨́kı̨ rá.
16 'Bá ũndũwá rú rĩ la ị́jọ́ 'a ũrã ráká ĩ'di idé la ĩndõ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ĩ'di 'bã aza i'da.
17 'Bá ị́jọ́ ũnzí ujílépi rĩ la a'dé ị́jọ́ ũcõgõ rú rĩ agá rá,
wó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ujílépi rĩ la 'bá adrí.

18 'Bá ímbátáŋá lẽlépi ku rĩ la adru lẽmẽrí ãzíla ĩ'di drḯnzá ịsṵ́,
wó 'bá ímbátáŋá sĩ ĩ'di itújó rĩ ã'ḭ́lépi rá rĩ la ãrútáŋá ịsṵ́ rá.
19 Ḭjọ́ ími ásḭ́ 'bã lẽlé rĩ ịsṵ́jó rá rĩ la ãyĩkõ fẽ ími úríndí ní,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ lẽ kí ḭjọ́ ũnzí a'belé ku.
20 'Bá acḭ́lépi 'bá ũndũwã rú rĩ be rĩ la adru ũndũwã rú,
wó 'bá wọ̃rḭ́ rụlépi 'bá azalépi aza-azâ rĩ be rĩ la ḭjọ́ ũnzí ají ĩ'di drḭ́ gá rá.
21 Drḭ́lẹ́ ũnzĩ la 'bá ũnzí rĩ vú adro,
wó 'bá ãlá rĩ la ũrọ̃drḭ́ ru málĩ̃ ịsṵ́.
22 'Bá múké rĩ la anzḭ ĩ'didrḭ́ 'bã anzḭ 'baní ãwítã a'be,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã málĩ̃ kí ála kí tãmba 'bá ãlá rĩ 'banî.
23 'Bá lẽmẽrí rĩ drḭ́ ámvṵ́ gá ãkónã la ka rõnzõ,
wó ḭjọ́ lḭ́lẹ́ pḭrḭ ku rĩ sĩ 'bá ũnzí rĩ la ãkónã 'dĩ kí 'dụ rá.
24 'Bá ngọ́tḭ́ŋá ĩ'didrḭ́ ḭ̃ndṵ́ colépi kẹ̃lḭ́ká sĩ ku rĩ lẽ ĩ'di ku,
wó 'bá ngọ́tḭ́ŋá ĩ'didrḭ́ lẽlépi rá rĩ la ĩ'di co ímbátáŋá ru rá.
25 'Bá ãlá rĩ 'baní ãkónã la ca rá,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã 'a la adru ãbḭ́rḭ́ ru.

14

1 Ũkú ũndũwá ru rĩ la ĩ'di 'bã lḭ́cọ́ sḭ rá,
wó ũkú azalépi aza-azâ rĩ la lḭ́cọ́ ĩ'didrḭ́ andi ĩ'di 'bã drḭ́ sĩ.
2 'Bá ḭjọ́ pḭrḭ rĩ ngalépi rĩ la Úpí ũrḭ́ rá,
wó 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ la Úpí Ãdróŋâ 'bã ápãrákã rú.
3 'Bá azalépi aza-azâ ḭjọ́ jọlépi tḭ pépé sĩ ãfó sĩ rĩ la kẹ̃lḭ́ká umve ĩ'di ũngúkú gá,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã ĩdra la ĩ'di tãmba rá.
4 Lḭ́cọ́ mọ̃ḭ́gọ́ ámvṵ́ sõlépi rĩ kóru rĩ gá ãkónã la adru ĩrá gá yụ,
wó 'bá mọ̃ḭ́gọ́ ámvṵ́ sõlépi rĩ trũ rĩ drḭ́ ãkónã la ãfũ ŋãnã.
5 Sãdínĩ pḭrḭ rĩ álḭ́ ĩnzõ ku,
wó sãdínĩ ĩnzó'bá rĩ la ĩnzõ jọ kpẽté kpẽté.
6 'Bá ãfó trũ rĩ la ũndũwá ndrṵ́ rá ãzíla icó ịsṵ́lé la ku,
wó 'bá vãtáŋá trũ rĩ la ḭjọ́ ṵ̃nḭ̃ mbẽlẽŋá ru.
7 Mí u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ be ku,
ã'dusĩku mí icó ḭjọ́ ãzí ṵ̃nḭ̃lé tḭ la gá ku.
8 'Bá ũndũwá rú rĩ nḭ̃ 'i ã'du ḭjọ́ idé yã rĩ gá rá,
wó aza 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'badrḭ́ la kí ulé nĩ.
9 'Bá azalépi aza-azâ rĩ así kí ḭjọ́ ũnzí ĩ'ba kí ngalé rĩ sĩ ku,
wó 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ lẽ trũtáŋá ịsṵ́lé rá.
10 Ãyĩkõ mídrḭ́ 'bãngá mí ãni; ũcõgõ mídrḭ́ 'bãngá mí ãni,
mí icó kí alelé 'bá ãzí be ku.
11 Ála 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã lḭ́cọ́ andi rá,
wó lḭ́cọ́ 'bá mũkẽ ngalépi rĩ drḭ́ la pá tu jã 'dâ.
12 Gẹ̃rḭ́ ãzí la i'dá ími drḭ́lẹ́ gá ãlá ru,
wó ãsḭ̃ŋá gá ĩ'di ími agụ drã gá.
13 Ãgṵ́ŋá la ũcõgõ ásḭ́ gá rĩ zḭ̃ wó sáwã ãyĩkõ 'bã ukójó 'bo rĩ sĩ,
ũcõgõ la ãsḭ̃ nĩ.
14 Ála 'bá ã'ḭ́táŋá kóru rĩ kí ũfẽ ḭjọ́ ũnzí ĩ'badrḭ́ kî sĩ,
ãzíla ála 'bá ãlá rĩ kí ũfẽ ḭjọ́ múké ĩ'bã kí ngalé rĩ kî sĩ.
15 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ḭjọ́ cí jọlé ĩ'diní rĩ ã'ḭ́-ã'ḭ́,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ḭjọ́ 'a ũrã ráká ĩ'di nga la ĩndõ.
16 'Bá ũndũwá ru rĩ la idé ṵ̃rḭ́ sĩ ãzíla ĩ'di ru uná ḭjọ́ ũnzí sĩ uná-unâ,

wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ḭjọ́ cí rĩ nga kpí gbõ rú ũrã 'a la ku rú.
17 'Bá ásḭ ãcí rĩ la ḭjọ́ azajó aza-azâ rĩ kí nga,
ála 'bá ḭjọ́ ũnzí itúlépi 'bá ãzí rṵ́ rĩ ngṵ̃ ũnzí.
18 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũndũwá ãkõ ḭsṵ́ ãwítã rú,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la nḭ̃táŋá ḭsṵ́.
19 'Bá ũnzí rĩ kí mụ ãja tḭ̃lé 'bá múké rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá,
ãzíla 'bá ḭjọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ãja tḭ̃ kẽjḭ́tḭ 'bá ãlá rĩ 'badrḭ̃ gá.
20 'Bá pírí kí 'bá lẽmẽrí rĩ ngṵ̃ ũnzí, átã ĩ'di 'bã jĩránĩ kí ĩ'di ngṵ̃ ĩndĩ,
wó 'bá kṵ́rẹ́ḿ rĩ 'bã wõ̃rḭ́ka kí adru ũ'bí ru.
21 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ idelépi idê rĩ idé ḭjọ́ ũnzí la,
wó 'bá u'álépi 'bá lẽmẽrí rĩ be ásḭ ḭ̃gbẽ̃ sĩ rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ba rú.
22 'Bá ḭjọ́ ũnzí ṵ̃tḭ̃lépi kí ásḭ gâlé rĩ ãvĩ kí ku yã?
Wó 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ ṵ̃tḭ̃lépi rĩ la lẽtáŋá ukólépi ku rĩ ḭsṵ́ ásḭ ḭ̃gbẽ̃ be rá.
23 Ãzḭ́ pírí ngalé ũkpó sĩ rĩ 'bã ṵ̃rõ̃drḭ́ cí,
wó 'bá lú ḭjọ́ jọlépi tḭ sĩ ãzḭ́ la ngalépi ku rĩ la acá lẽmẽrí.
24 'Bá ũndũwá ru rĩ la ṵ̃rõ̃drḭ́ ru málĩ ḭsṵ́,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ála ĩ'di nḭ̃ ĩ'di 'bã aza sĩ.
25 Sãdínĩ pḭrḭ rĩ la 'bá ídri pa,
wó sãdínĩ ĩnzó'bá ru rĩ la 'bá mẹ́lẹ́ mbe.
26 'Bá Úpí ṵ̃rḭ̃lépi rá rĩ 'bã ãngũ múké sĩ ru zḭ̃jó ala gá la cí,
ãzíla ĩ'di adru ãngũ anzḭ ĩ'didrḭ̃ 'baní sĩ apájó ru zḭ̃jó ala gá rĩ 'i.
27 Úpí ṵ̃rḭ̃jó rĩ ĩ'di kídí ídri drḭ̃ 'i,
ĩ'di 'bá pa ímbá drã drḭ̃ agá.
28 Úpí 'bã dḭ̃zã la ru i'da 'bá ũ'bí ĩ'diní tãmbalé rĩ kí sĩ,
wó 'bá ũ'bí kí kóru úpí ngọ́pḭ 'bã ãzḭ́ 'dáyụ.
29 'Bá ũmbã rụlépi mbẽlẽ ku rĩ ĩ'di vãtáŋá trũ,
wó 'bá ásḭ ãcí rĩ la ru aza i'da tọndọlọ.
30 Ásḭ ḭ̃gbẽ̃ ĩ'di ídri ụrụ'bá drḭ̃ 'i,
wó ãjã sĩ 'bá ĩfãkã la asṵ́-asṵ̂.
31 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ĩkpãlépi rĩ la Ãdróŋá kí ũ'bãlépi rĩ u'dá,
wó 'bá ásḭ ḭ̃gbẽ̃ i'dalépi 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'bání rĩ ḭ̃nzḭ̃ Ãdróŋá 'i rá.
32 Lḭ́kḭ̃ drĩ a'dé nĩ, ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ḭsḭ vṵ̃rṵ́,
wó 'bá ãlá rĩ drĩ táni drã rá tí ĩ'di 'bã ãngũ sĩ ru zḭ̃jó la cí.
33 Ũndũwá la u'á 'bá ḭjọ́ vãlépi rá rĩ 'bã ásḭ agá,
ãzíla 'bá azalépi aza-azâ rĩ nḭ̃ ḭjọ́ ũndũwã drḭ̃ gá ku.
34 Ḭjọ́ mgbã rĩ la sṵ́rṵ́ inga ụrụ gá nĩ,
wó ḭjọ́ ũnzĩ la sṵ́rṵ́ ní drḭ̃nzá ajḭ́.
35 Úpí la u'á ãtí'bó ũndũwá ru rĩ ní ãyĩkõ sĩ,
wó ĩ'di drḭ̃rḭma fẽ ãtí'bó ĩ'diní drḭ̃nzá fẽlépi rĩ ní rá.

15

1 Ḭjọ́ umvijó jãjã rú rĩ la ũmbã sḭ́ ḭgbẹ rá,
wó ḭjọ́ umvijó ásḭ ãcĩ sĩ rĩ la ũmbã inga-ingã.
2 'Bá ũndũwá ru rĩ drĩ ḭjọ́ jọ, ĩ'di fẽ nḭ̃táŋá la adru ãjḭ́ ambamba rú,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ tḭ gá ḭjọ́ ífí kóru rĩ la ãfũ nĩ.
3 Úpí 'bã mḭfḭ́ la ãngũ ndre ãngũ pírí gá,
ĩ'di 'bá ũnzĩkãnã ngalépi rĩ kí undré 'bá mũkẽ ngalépi rĩ kí abe.
4 Ĩdra 'bá adrílépi rĩ ĩ'di ife ídri fẽlépi rĩ 'i,
wó ĩdra úlétáŋá ulélépi rĩ la úríndí ḭgbẹ́-ḭgbệ.
5 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la átẹ́pḭ 'bã ímbátáŋá gã úmgbé,

wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ímbátáŋá lẽ rá.
6 Jó 'bá ãlá rĩ drı̨ agá málĩ la ga tré,
wó 'bá ũnzí rĩ 'bã málĩ kí ĩ'di drı̨ gá ịjọ́ asé.
7 Tı̨ 'bá ũndũwá ru rĩ drı̨ la nı̨́táŋá iré,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ásı̨ adru 'dĩ 'bã áni ku.
8 Úpí ngṹ ídétáŋá 'bá ũnzí rĩ 'bã kí idélé rĩ ũnzí,
wó ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ la 'bá múké rĩ drĩ kí ịjọ́ zı̨ ĩ'di tı̨ gá rĩ gá.
9 Úpí ngṹ gẹ̃rı̨ 'bá ũnzí rĩ drı̨ ũnzí,
wó lẽ 'bá ịjọ́ mgbã rĩ idélépi rĩ áyụ.
10 'Bá gẹ̃rı̨ pı̨rı̨ rĩ a'belépi rá rĩ la drı̨́rı̨ma ũkpó la ı̨sụ́ rá,
'bá ítútáŋá ngṹlépi ũnzí rĩ la drã rá.
11 Ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrı̨ kí Ãbãdónĩ * be drĩ kí dó i'dá Úpí drı̨́lẹ́ gá tọndọlọ,
icó dó ịjọ́ 'bá ásı̨ gá rĩ nı̨́lé ku íngoní ru.
12 'Bá 'bá idelépi ide idê rĩ lẽ ítútáŋá ku,
icó ịjọ́ zı̨lé 'bá ũndũwá ru rĩ 'bã tı̨ gá ku.
13 Ásı̨ ãyĩkõ rú rĩ la 'bá 'bã mẹ́lẹ́tı̨ fẽ dı̨́lé dı̨́-dı̨́,
wó ũcõgõ ásı̨ gá rĩ la úríndí ı̨gbẹ́ cĩrĩ.
14 'Bá ũndũwã rú rĩ 'bã ásı̨ la ũnı̨́táŋá ndrṹ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la aza na ãkónã rú.
15 Ídri 'bá ĩkpãlé ĩkpã-ĩkpã rĩ 'badrı̨ la adru sáwã pírí sĩ ũcõgõ rú,
wó 'bá ásı̨ agá ãyĩkõ rú rĩ la u'á sáwã pírí sĩ ãyĩkõ sĩ.
16 Adrujó ãko trũ wereŋá ru Úpí ṹrı̨́jó rĩ,
ndẽ adrujó málĩ trũ ũcõgõ agá rĩ rá.
17 Tẹ́bı̨́ ı̨nı̨ najó sĩ u'ájó 'bá mídrı̨́ko gá rĩ kí abe lẽtáŋá sĩ rĩ ndẽ,
ĩzá úsã trũ kpãcĩ rĩ najó adrujó ngṹtáŋá sĩ rĩ rá.
18 'Bá ásı̨ ãcí rĩ la ãgátã ají,
wó 'bá ịjọ́ talépi rĩ la ãwãŋá atrı̨ rá.
19 'Bá ũvú'bá rĩ ní ịjọ́ pírí kí mba mbã,
wó 'bá pı̨rı̨ rĩ ní ịjọ́ kí adru múké.
20 Ngọ́tı̨́ŋá ũndũwã rú rĩ la átẹ́pı̨́ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ngọ́tı̨́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ãndrẽ 'bã ịjọ́ kí ide-idê.
21 Adrujó ũndũwã kóru rĩ ĩ'di ãyĩkõ rú 'bá ịjọ́ vãlépi ku rĩ ní,
wó 'bá ũndũwã rú rĩ la ịjọ́ mgbã rĩ idé.
22 Ịjọ́ amáŋá ãkõ sĩ, ịjọ́ ṹtı̨́lé rĩ kí asu rá,
wó 'bá ịjọ́ amálépi rĩ drĩ kí adru ũ'bí ru, ịjọ́ ṹtı̨́lé rĩ kí ı̨́kṹlẹ̃ı̨́ rá.
23 'Bá la adru ãyĩkõ sĩ umvitáŋá múké ãfũlépi ĩ'di tı̨ gá rĩ sĩ,
ịjọ́ umvilé sáwã pı̨rı̨ rĩ agá rĩ 'bã ũnĩ dó ni yã!
24 Gẹ̃rı̨ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí u'ájó rĩ la kí agụ ídri gá,
ịjọ́ 'dĩ sĩ kí dó sĩ ru uná gẹ̃rı̨ 'bá agụlépi drã gá rĩ sĩ.
25 Úpí la 'bá ãfó ru rĩ 'bã jó andi rá,
wó ĩ'di ãko ãwụ́zı̨ 'badrı̨ kí tãmba nĩ.
26 Úpí ngṹ ígátáŋá 'bá ũnzí rĩ 'badrı̨ ũnzí,
wó ịjọ́ jọlé ásı̨ ı̨́gbẹ̃ sĩ rĩ la ĩ'diní ãyĩkõ fẽ nĩ.
27 'Bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ la ũcõgõ ají lı̨́cọ́ ĩ'didrı̨ nî,
wó 'bá ịjọ́ sĩ 'bá mı̨fı̨́ sajó ãko ãzí sĩ rĩ gãlépi úmgbé rĩ la u'á ílí ãzo rú.
28 'Bá múké rĩ kí ịjọ́ 'a ũrã ráká kí umvi la ĩndõ,
wó tı̨ 'bá ũnzí rĩ 'badrı̨ la 'bá ũdũ ãcí áni.

* **15:11** *Ãbãdónĩ* 'bã ífí tı̨ Ĩbũrãníyã drı̨ sĩ "lı̨́kı̨́."

29 Úpí 'i 'bá ũnzí rĩ kí abe rá-rá ru,
wó ĩ'di zḭtáŋá 'bá múké rĩ 'badrḭ́ are rá.
30 Mẹ́lẹ́tḭ ãlá rĩ la 'bá ásḭ́ ní ãyĩkõ fẽ,
wó ḭjọ́ mgbã rĩ la ụrụ'bá ãlá rĩ fẽ nĩ.
31 Ídrĩ bḭ́lẹ́ 'bã ḭjọ́ sĩ uzájó ími drḭ́ gá rĩ kí drḭ́ gá rá,
mi u'á 'bá ũndũwã rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá rá.
32 'Bá ímbátáŋá gãlépi úmgbé rĩ lẽ ru ku,
wó 'bá ítútáŋá ã'ḭ́lépi rá rĩ la ḭjọ́ vãŋá ḭsụ́ rá.
33 Úpí ṹrḭ́jó ri la 'bá imbá adrujó ũndũwá ru,
ãzíla mi ãrútáŋá ḭsụ́ rá la ídrĩ ími iri vṹrụ́ rĩ gá.

16

1 'Bá la ḭjọ́ ṹtḭ́ ĩ'di ásḭ́ gâlé,
wó Úpí la fẽ la 'bã idé ru rá rĩ gá nĩ.
2 'Bá la icó ũrãlé la ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ kí pírí múké,
wó Úpí la 'bá 'bã ásḭ́sḭ́ŋá ṹ'bḭ́ nĩ.
3 Ífẽ ãzḭ́ míní lẽlé ngalé rĩ kí Úpí drḭ́,
ãzíla kḭ́ ru idé rá.
4 Ãko pírí Úpí 'bã ũ'bãlé rĩ kí 'bã ãzḭ́ cí,
átã 'bã 'bá ũnzí rĩ kí sĩ ṹ'dụ́ lḭ́kḭ́ drḭ́ drḭ́ tẽjó.
5 Úpí ngṹ 'bá pírí ãfó ru ásḭ́ gá rĩ kí ũnzí,
icó kí a'belé drḭ́rḭma kóru ku.
6 Lẽtáŋá kí ã'ḭ́táŋá be kí 'bá trũ ḭjọ́ ũnzí agá,
Úpí ṹrḭ́jó rĩ la 'bá fẽ ḭjọ́ ũnzí a'bejó nĩ.
7 Gẹ̃rḭ́ 'bá drḭ́ drĩ kí Úpí ní ãyĩkõ fẽ rá,
ĩ'di átã mẹ́rọ́'bá ĩ'didrḭ́ kí fẽ u'álé ĩ'di be ásḭ́ ḭ́gbẹ̃ sĩ.
8 Ãko were ḭsụ́lé gẹ̃rḭ́ pḭrḭ rĩ sĩ rĩ ĩ'di múké,
ndẽ málĩ ḭsụ́lé ŋãnã gẹ̃rḭ́ ũnzí sĩ rĩ rá.
9 'Bá la ḭjọ́ ṹtḭ́ ĩ'di ásḭ́ gâlé rá,
wó Úpí la gẹ̃rḭ́ ĩ'diní ru idéjó rĩ drḭ́ ce nĩ.
10 Ḭjọ́ ãfũlépi úpí tḭ gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ,
lẽ tḭ la 'bã lḭ ḭjọ́ mũlũmbẽ sĩ ku.
11 Úpí lẽ kḭ́lọ̃ sĩ ãko kí ṹ'bḭ́jó rĩ 'bã adru kí múké-múké;
ãko pírí kí 'bã ãnzḭ 'ba adru kí ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ áni.
12 Ũpi ta kí ḭjọ́ ũnzí ku,
ã'dusĩku ũpĩ ĩ'badrḭ́ la acá ũkpó ru la ḭjọ́ pḭrḭ rĩ sĩ.
13 Úpí la u'á ãyĩkõ sĩ la 'bá ḭjọ́ pḭrḭ rĩ jọlépi rĩ sĩ,
ĩ'di 'bá ḭjọ́ pḭrḭ rĩ jọlépi rĩ 'bã ḭjọ́ 'bã ãmbógó ru.
14 Adrã úpí drḭ́ la drã ají,
wó 'bá ũndũwá ru rĩ la ĩ'di ásḭ́ ḭgbẹ rá.
15 Ãyĩkõ úpí mẹ́lẹ́tḭ gá rĩ la ídri fẽ,
ĩ'di 'bã mũkẽ ĩ'di cécé ṹrụ́'bṹ uzogó fẽlépi áyi sĩ rĩ ani.
16 Ĩ'di múké ãndânĩ adrujó ũndũwá ru ãzíla vãtáŋá trũ,
ndẽ adrujó gólũdĩ ãzíla sílĩvã trũ rĩ rá.
17 'Bá ãlá rĩ kí acḭ́ gẹ̃rḭ́ kí agụlépi ḭjọ́ ũnzí gá ku rĩ kí agâ sĩ,
'bá ĩ'di 'bã gẹ̃rḭ́ tãmbalépi rá rĩ la ru ídri tãmba rá.
18 Ãfó la 'bá agụ lḭ́kḭ́ gá,
úríndí ḭpḭ́pḭ́ŋá drḭ́ la 'bá fẽ a'délé rá.
19 Ĩ'di múké ru irijó vṹrụ́ 'bá lẽmẽrí rĩ kí agá,

ndẽ ãko arálé ará-arâ rĩ kí awajó 'bá ãfó trũ rĩ kí abe rĩ rá.
20 'Bá ímbátáŋá arelépi rá rĩ la adru málĩ trũ,
'bá ásị́ 'bãlépi Úpí drị̃ gá rá rĩ la adru drị̃lẹ́ba rú.
21 'Bá ũndũwá ru rĩ ála ĩ'di nị̃ ị́jọ́ ĩ'diní lị́lẹ́ pị́rị́ rĩ sĩ,
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọ́lé rĩ la 'bá kí imbá rá.
22 Ũndũwã ĩ'di kídí ídri drị̃ rú 'bá ũndũwá trũ rĩ 'banî,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí imbájó rĩ ĩ'di sáwã izaŋá.
23 'Bá ũndũwá trũ rĩ 'bã ásị́ la ĩ'di imbá sĩ ru tị́ tã mbajó,
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọ́lé rĩ la 'bá kí imbá rá.
24 Ị́jọ́ jọ́lé ásị́ į̃gbę̃ sĩ rĩ ĩ'di cécé ãnụ́ áni,
ĩ'di į̃lị́-į̃lị́ ru 'bá 'bã úríndí ní ãzíla ĩ'di 'bá ụrụ'bá 'bã ãlá ru.
25 Gę̃rị̃ ãzí la i'dá ími drị̃lẹ́ gá 'dâ ãlá ru,
wó ãsị̃ŋá gá ĩ'di ími agụ drã gá.
26 Ãkónã 'bã vị́ la 'bá fẽ ãzị́ ngalé nĩ,
ã'dusĩku 'bá 'bã tị́ 'bã lẽjó ãkónã najó rá rĩ sĩ.
27 'Bá ãzị́ kóru rĩ ĩ'di ị́jọ́ ũnzí itú nĩ,
ĩ'di tị́ ko cécé ãcí kolépi bę̃kų̃bę̃kų̃ rĩ áni.
28 'Bá ũnzí rĩ la fẽ ãcóŋá ní kpę̃lé nĩ,
káláŋá la fẽ la wǫ̃rị̃ mgbã rĩ la iré rá.
29 'Bá ãgǫ̃bị̃ rú rĩ la ĩ'di 'bã jĩránĩ ulé,
ãzíla ĩ'di drị̃ la ce gę̃rị̃ ũnzí rĩ gá.
30 'Bá 'bá ũbĩlépi mị́fị́ sĩ kámị́-kámị́ rĩ la ị́jọ́ ũnzí itú,
'bá ru tị́ mũlépi mgbe-mgbe cí rĩ la fẽ ị́jọ́ ũnzí rĩ la ru idé rá.
31 Drị̃'bị́ imve ĩ'di kõfíyã dị̃zã i'dalépi rĩ,
ála ĩ'di ị́sụ́ ídri ãlá rĩ sĩ.
32 'Bá ũmbã rụ́lépi gbõrú ku rĩ ndẽ 'bá ũkpó trũ rĩ rá,
ãzíla 'bá ru ũmbã ụtrị́lépi rá rĩ ndẽ 'bá táwų̃nị̃ ãmbógó rĩ 'dụ́lépi rĩ rá.
33 'Bá kí jẽgê 'be rá sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ nị̃jó,
wó Úpí la ị́jọ́ múké rĩ umvi nĩ.

17

1 Ĩ'di múké íná ĩsá į̃gbẹ́ rĩ najó ásị́ į̃gbę̃ sĩ ãzíla ị́jọ́jọ́ŋá kóru
ndẽ lị́cọ́ ũmų̃ najó ãzíla sĩ ãwãjó ala gá ãwã-ãwã rĩ rá.
2 Ãtí'bó ũndũwã trũ rĩ la adru úpí ru úpí ngọ́pị́ drị̃nzá ajílépi rĩ drị̃lẹ́ gá;
ãzíla ĩ'di ãko úpí 'bã ngọ́pị́ka 'badrị́ ãwítã rú rĩ kí awa ĩ'ba abe.
3 Ála gólũdĩ kí ų̃'bị̃ sílĩvã be ãcí sĩ,
wó Úpí la ásị́ 'bádrị̃ ų̃'bị̃ nĩ.
4 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí ị́jọ́ are 'bá ũnzí rĩ kí tị́ gá;
ĩnzó'bá la ĩnzõ are ĩnzó'bá ãzí tị́ gá.
5 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí gụ́lépi rĩ la Ãdróŋá kí ũ'bãlépi rĩ u'dá,
'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ 'bá drị̃lẹ́ ũnzĩ ị́sụ́lépi rĩ sĩ rĩ ĩcẽ drị̃rị́ma ị́sụ́ŋá gá ku.
6 Anzị́ 'bã áyị́pị́ka kí ru ũnũ anzị́ ĩ'badrị́ kí 'bã anzị́ kî sĩ,
ãzíla anzị́ kí ru ũnũ ĩ'bã átẹ́pị́ka kí sĩ.
7 'Bá azalépi aza-azâ rĩ tị́ gá ị́jọ́ ãlá rĩ ãfũ ku,
ãzíla ĩnzõ jọ́jó rĩ sị́ úpí ngọ́pị́ 'i ku.
8 'Bá mị́fị́ sajó séndẽ sĩ rĩ ĩ'di 'bá ãzí rĩ 'baní cécé írúwá áni,
'bá ãzí rĩ ã'į̃ kí rá ĩ'di drị̃lẹ́ba ají.
9 'Bá 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũnzí trũlépi rĩ la lẽtáŋá ndrų̃,

wó 'bá ɨjọ́ ũnzí sɨ́ nalépi ɨ̃dɨ́-ɨ̃dɨ́ rĩ la wɔ̃rɨ̃ ãníyágágá rĩ iré rá.
10 Uzájó 'bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ drɨ̃ gá rĩ la ĩ'di ãzã ko múké,
ndẽ 'bá azalépi aza-azâ rĩ ɨ̃ndụ́ cojó kɛ̃lɨ́ká 100 wó ĩ'di ãzãkolépi ku rĩ rá.
11 'Bá ũnzí rĩ la mvu drɨ̃lɛ́ ĩ'didrɨ̃ rụ́ rĩ sĩ rá,
wó ála ãmbógó ásɨ́ ɨ̃gbɛ̃ kóru rĩ tɨ pẽ sĩ mụjó ĩ'diní drɨ̃rɨ̃ma fẽjó.
12 Drɨ̃ ụfụjó ũbɔ̃gṹ mváŋá la 'dụjó rá rĩ be rĩ,
ndẽ drɨ̃ ụfụjó 'bá azalépi aza-azâ ĩ'di 'bã aza ngalépi rĩ be rĩ rá.
13 'Bá ɨjọ́ múké rĩ ãrígó tɨ ũfẽlépi ɨjọ́ ũnzí sĩ rĩ,
ɨjọ́ ũnzí icó ĩ'di 'bã lɨ́cọ́ a'belé ku.
14 Ãwãŋá i'dóŋá ĩ'di cécé ɨ̃yɨ́ tɨ̃lépi ãngũ ãlu gá ãmbógó rĩ 'bã tɨ nzɨ̃jó rĩ áni.
Ɨ́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ mí atrɨ ãwãŋá 'dĩ sĩ ĩmi andi drĩ ĩmi ku rú.
15 'Bá ɨjọ́ ũnzí idélépi rĩ a'bejó rĩ ãzíla 'bá múké rĩ drɨ̃ gá ɨjọ́ ũnzí lɨjó rĩ be
Úpí ngṹ kí ɨ̃rɨ̃trá ũnzí.
16 Ála séndẽ fẽ 'bá azalépi aza-azâ rĩ drɨ́ gá sĩ ɨjọ́ ũnɨ̃jó íngoní ru,
ɨsụ́ 'dĩ sĩ ásɨ́sɨ́ŋá la gã ɨjọ́ ũnɨ̃lé úmgbé?
17 Wɔ̃rɨ́ la 'bá lẽ ụ́'dụ́ pírí sĩ lẽlẽ,
wó útɨ ádrɨ́pɨ sĩ 'bá ãzã kojó sáwã ɨjọ́ 'bã 'bá ɨsụ́jó rĩ sĩ.
18 'Bá ɨjọ́ nɨ̃lépi ku rĩ la drɨ́ tɨ̃ ĩ'di 'bã jĩránĩ ní sĩ dɛ́nɔ̃ a'dụ́jó ãzíla ĩ'di pá tu gúrã rú.
19 'Bá ãwãŋá lẽlépi rĩ lẽ ɨjọ́ ũnzí,
ãzíla 'bá ɨjọ́ jọlépi ãfó sĩ rĩ la lɨ́kɨ̃ ndrũ.
20 'Bá ásɨ́ mũlũmbẽ rú rĩ icó ɨjọ́ múké rĩ kí ɨsụ́lé ku;
'bá ĩnzõ jọlépi rĩ la fi ɨjọ́ ũnzí agá.
21 Ngɔ́tɨ́ŋá ũndũwá kóru rĩ la átɛ́pɨ̃ ní ũcõgõ ají;
átɛ́pɨ ngɔ́tɨ́ŋá azalépi aza-azâ rĩ drɨ̃ ɨsụ́ ãyĩkõ ku.
22 Ásɨ́ ãyĩkõ rú rĩ ĩ'di írúwá múké rĩ;
wó ásɨ́ ũcõgõ rú rĩ la ími fẽ drãlé jãjã rú.
23 'Bá ũnzí rĩ la ãko sĩ 'bá mɨfɨ́ sajó rĩ ã'ɨ́ ũní-ũní ru;
sĩ ɨjọ́ lɨŋá pɨrɨ rĩ ujajó.
24 'Bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ la ũndũwã 'bã drɨ̃lɛ́ gá;
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã mɨfɨ́ ndre ãngũ ãngũ ãlu gá ku.
25 Ngɔ́tɨ́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la ũcõgõ fẽ átɛ́pɨ̃ ní nĩ;
ãzíla ĩ'di ãndrẽ ĩ'di tɨlépi rĩ ní ásɨ́ ãzá fẽ.
26 'Bá ɨjọ́ kóru rĩ ní drɨ̃rɨ̃ma fẽjó rĩ adru múké ku;
jõku 'bá ɨjọ́ kpɨ rĩ ngalépi rĩ cojó rĩ adru múké ku.
27 'Bá ɨjọ́ nɨ̃lépi rá rĩ jọ ɨjọ́ mɨ́rɨ̃ rú ku;
'bá ɨjọ́ vãlépi rá rĩ la u'á jã íni.
28 'Bá azalépi aza-azâ rĩ drĩ ĩyãŋã tú, ála ũrã la ĩ'di ũndũwã trũ;
ãzíla drĩ táni ĩyãŋã tú, ála ũrã la ĩ'di vãtáŋá trũ.

18

1 'Bá ru icílépi 'bá abe ku ɨjọ́ ũrãlépi ru drɨ̃ gá á'dụ̃sĩ rĩ la;
ɨjọ́ 'bá pírí 'bã kí nɨ̃lé cé ĩ'di pɨrɨ rĩ gã úmgbé.
2 'Bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ásɨ́ ɨjọ́ vãŋá drɨ̃ gá ku;
wó ɨjọ́ ĩ'diní lẽlé idélé rĩ sĩ i'dajó la ínɨ̃ ɨjọ́ cé.
3 Ɨ́jọ́ ũnzí kí drɨ̃nzá be acɨ́ ãngũ ãlu gá,
ãzíla drɨ̃nzá la ãrútáŋá ãkõ fẽ.
4 Ɨ́jọ́ jọlé ũndũwã sĩ rĩ ĩ'di cécé ɨ̃yɨ́ mgbi rĩ áni;
ãzíla ũndũwã ĩ'di cécé ɨ̃yɨ́ kídí ru dɨlépi dɨ̃-dɨ̃ rĩ áni.

5 Fijó 'bá ũnzí rĩ ní rĩ adru múké ku;
ãzíla ị́jọ́ lịjó 'bá ị́jọ́ kóru rĩ drị̃ gá mũlũmbẽ sĩ rĩ adru múké ku.
6 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã jọlé rĩ la ãwãŋá ají;
ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ la ãcóŋá umve ĩ'di ụrụ 'bá gá.
7 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã jọlé rĩ la ĩ'diní lị́kị̃ ají;
ãzíla ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ ímbá ĩ'didrị̃ 'i.
8 Ị́jọ́ jọlé káláŋá ru rĩ la fi íná ãjị́-ambamba rĩ áni;
ĩ'di fi 'bá ãrí gá.
9 Ũvú'bá ají kí ru
'bá ãko izalépi rĩ be.
10 Rụ́ Úpí drị̃ ĩ'di cécé Bõrõ ũkpó rĩ áni,
'bá ãlá rĩ kí sĩ apá ru pajó ala gá.
11 'Bá kápa trũ rĩ la ru ũgõró ãtị̃ ĩ'di 'bã málĩ kî sĩ;
ĩ'di ũrã la kápa ĩ'didrị̃ kí ĩ'di andre tẽ cécé táwṵ̃nị̃ andre celé Bõrõ sĩ trộkị́lịrị cí rĩ áni.
12 Ásị́ ãfó ru rĩ la 'bá agụ lị́kị̃ gá;
wó míní ími irijó vṵ̃rṵ́ rĩ la ãrútáŋá ají.
13 Mí are ị́jọ́ 'bã ífí ráká mí umvi ị́jọ́ ĩndõ, jõ íni ku;
ĩ'di míní drị̃nzá ají ãzíla ĩ'di ími aza i'da.
14 'Bá 'bã ásị́ la icó ãyánĩ ụrụ'bá gá rĩ tị talé rá;
wó 'bá ãzí ásị́ drĩ nũ rá ĩ'di dó icó ãyánĩ tị talé íngoní ru?
15 'Bá ũndũwã trũ rĩ kí sáwã pírí sĩ bábá ị́jọ́ ṵ̃nị̃jó;
kí bị́lẹ́ mmgbọ rú sĩ ị́jọ́ lẽlé ṵ̃nị̃lé rĩ arejó.
16 Fẽtáŋá la 'bá ãko fẽlépi rĩ ní gẹ̃rị̃ nzị̃ rá;
ãzíla ĩ'di ĩ'di agụ 'bá ãmbogo rĩ kí drị̃lẹ́ gá.
17 'Bá ị́jọ́ ị̃ndṵ́ nzelépi kẹ́sị̃ gá drị̃drị̃ rĩ la i'dá jọ 'bãrĩ ị́jọ́ pịrị rĩ áni;
kpere 'bá ị́jọ́ ị̃ndṵ́ nzelépi námbã ị̃rị̃ sĩ rĩ 'bã amṵ́ agá ĩ'di ụzị agá zịtáŋá sĩ.
18 Ála jẽgê 'be sĩ ị́jọ́ 'bá ị̃rị̃ kí drĩdríŋĩ gá rĩ awajó;
ĩ'di ị́jọ́ lị 'bá ũkpó ãwãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
19 Ádrị́pị sĩ ị́jọ́ izajó ụrụ'bá la gá rá rĩ la ru ásị́ 'bã ũkpó ru ndẽ táwṵ̃nị̃ andre celé Bõrõ ũkpó sĩ rĩ rá
ãzíla ídrĩ ãwã ĩ'di be, ĩ'di míní ĩ'di 'bã kẹ̃jị́ tị ṵ̃pị̃ cí.
20 'Bá la ãko múké rĩ ịsṵ́ nalé ị́jọ́ múké ãfũlépi ĩ'di 'bã tị gá rĩ sĩ,
ị́jọ́ míní jọlé pịrị rĩ la ími ídri uja rá.
21 Drã kí ídri be ũkpó la kí ĩdra drị́;
wó 'bá ị́jọ́ jọlépi ambamba rĩ la ũyá la ịsṵ́ rá.
22 'Bá ũkú múké rĩ ịsṵ́lépi rĩ ịsṵ́ ãko mgbã la;
ãzíla ĩ'di ásị́ ị̃gbẹ̃ ịsṵ́ Úpí drị́ rá.
23 'Bá lẽmẽrí rĩ la mãmálá 'bã sĩ ásị́ ị̃gbẹ̃ ịsṵ́jó;
wó 'bá kṵ́rẹ́nị́ rĩ la ị́jọ́ umvi drị̃ ũnzĩ sĩ.
24 'Bá wọ̃rị́ trũ ũ'bí rĩ la icó ị̃lị̃kị̃lé rá;
wó wọ̃rị́ mgbã rĩ la ru ĩbĩ 'bá ụrụ'bá gá ndẽ ádrị́pị rá.

19

1 'Bá lẽmẽrí ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ndẽ;
'bá azalépi aza-azâ ị́jọ́ pịrị rĩ jọlépi ku rĩ rá.
2 Adrujó ãvá trũ ị́jọ́ nị̃jó ku rĩ adru múké ku;
yãjó ị́jọ́ sĩ yã-yã rĩ la fẽ mi gẹ̃rị̃ pịrị rĩ a'be rá.
3 'Bá la lị́kị̃ ají ĩ'di drị̃ gá aza ĩ'didrị̃ sĩ;

'dã 'bã ũngúkú gá ĩ'di dó unu Úpí ụrụ'bá gá.
4 Málĩ la fẽ la mi adru wọ̃rị́ trũ ũ'bí ru;
wó 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã wọ̃rị́ka kí ĩ'di a'be pírí rá.
5 Sãdínĩ ĩnzó rĩ kí
'bá ĩnzõ jọlépi ambamba rĩ be icó kí ĩcẽlé drĩ̃rịma ịsụ́ŋá gá ku.
6 'Bá ũ'bí kí mũkẽ ndrũ̧ 'bá ãko fẽlépi fẽ-fẽ rĩ 'ba rũ̧ sĩ;
ãzíla 'bá pírí kí adru wọ̃rị́ 'bá ãko fẽlépi fẽfẽ rĩ ãni.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ 'bã kãká drĩ kí dó ĩ'di ngũ̧ ũnzí;
'bá ĩ'di 'bã wọ̃rị́ka rú rĩ kí dó apá ĩ'di sĩ íngõpí!
Drĩ táni u'de kí vú gâ sĩ mãmálá 'bãŋá trũ tí,
icó kí ịsụ́lé ku.
8 'Bá ũndũwã ịsụ́lépi rĩ lẽ ídri ĩ'didrị̃ rá;
'bá vãtáŋá trũ rĩ la drĩ̃lẹ́ba ịsụ́ rá.
9 Sãdínĩ ĩnzó rĩ icó ĩcẽlé drĩ̃rịma ịsụ́ŋá sĩ ku;
ãzíla 'bá ĩnzõ jọlépi ambamba rĩ icó ĩcẽlé drĩ̃rịma ịsụ́ŋá gá ku.
10 'Bá azalépi aza-azâ rĩ ní u'ájó 'bá kụ́rẹ́ní ru rĩ áni rĩ drĩ dó adru ũnzí;
ãtí'bó ní adrujó úpí ru úpí 'bã ngọ́pị ní rĩ 'bã ũnzĩkãnã lã dó adru íngõpí!
11 'Bá ũndũwá ru rĩ la ũmbã ĩ'didrị̃ drĩ̃ ụtrị́ rá;
ĩ'di ãrútáŋá ịsụ́ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũnzí 'bã ãrígó tị ũfẽjó ku rĩ sĩ.
12 Úpí 'bã ũmbã ĩ'di cécé kẹ̃mĩ̃ ní awájó rĩ áni;
wó ĩ'di 'bã ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'di cécé andrẹlị́ká kalépi ásé drĩ̃ gá rĩ áni.
13 Ngọ́tị́ŋá azalépi aza-azâ rĩ la átẹ́pĩ̃ ní lị́kĩ̃ ají;
ũkú ru lẽlépi ãwãŋá sĩ rĩ ĩ'di cécé uzogó ralépi jó agá sáwã pírí sĩ rĩ áni.
14 Átẹ́pị la jó kí a'be málĩ be ãwítã rú anzị ĩ'didrị̃ 'baní;
wó Úpí la ũkú ị́jọ́ ífí vãlépi rá rĩ fẽ nĩ.
15 Ũvũ la 'bá fẽ ụ́'dụ́ kolé káyĩ rá;
ãzíla ru drị́ alójó ku rĩ la 'bání ãbị́rị́ ají.
16 'Bá ãzị́táŋá tãmbalépi rĩ mba ru ídri tã rá;
wó 'bá ãzị́táŋá tãmbalépi ku rĩ la drã rá.
17 'Bá ãko fẽlépi 'bá lẽmẽrí rĩ nî rĩ fẽ ãko 'dã Úpí nî;
ãzíla Úpí la ĩ'di ũfẽ rá.
18 Íco mî ngọ́tị́ŋá ĩ̃ndụ́ ímbátáŋá ru 'dĩ sĩ iza drĩ ru ku rú;
ídrĩ ĩ'di ĩ̃ndụ́ co ku, ĩ'di mụ drãlé rá.
19 Lẽ 'bá ásị́ ãcí rĩ 'bã ũfẽ ị́jọ́ ĩ'di 'bã izalé rĩ rá;
ídrĩ ĩ'di ãzã ko rá, lẽ íko ĩ'di ãzã vúlé rĩ sĩ ĩ̃dị́.
20 Mí are ị́jọ́ sĩ ími bũrõ̧ jọjó rĩ ãzíla mí ã'ĩ̃ ímbátáŋá rá;
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi dó sĩ drụ́zị́ drĩ̃lẹ́ gâlé adru ũndũwá ru.
21 'Bá la ị́jọ́ kí ũtĩ̃ ĩ'di ásị́ gâlé ũ'bí ru;
wó ị́jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ la ru idé nĩ.
22 Ãko 'bá 'bã lẽlé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ukólépi ku rĩ 'i;
adrujó lẽmẽrí rĩ ĩ'di múké ndẽ adrujó ĩnzó'bá rĩ rá
23 Úpí ũrĩ̃jó rĩ la 'bá agụ ídri gá;
'bá ũrĩ̃ 'dĩ trũ rĩ ásị́ la la adru ĩ̃gbẹ́ ru,
ị́jọ́ ũnzí aló ĩ'di ku.
24 Ũvú'bá la ru drị́ su mgbi íná ãtĩ̃jó rá;
ãzíla icó íná sulé ru tị gâlé ku.
25 Íco 'bá idemará ru rĩ 'bã ĩ̃ndụ́, 'bá ũndũwá kóru rĩ kí dó sĩ ímbátáŋá ũnĩ̃;

mí uzá 'bá ị́jọ́ vãlépi rá rĩ drĩ́ gá, ĩ'di dó sĩ ímbátáŋá 'bã ị́jọ́ vã.
26 'Bá átẹ́pĩ́ ní ũcõgõ fẽlépi ãzíla ãndrẽ drolépi lị́cọ́ agá rá rĩ;
ĩ'di ngọ́tị́ŋá drĩ́nzá ãzíla ásị́ ĩ́gbẽ́ ãkõ ajílépi la.
27 Mâ ngọ́tĩ́, ídrĩ gã ímbátáŋá arelé úmgbé;
ígã 'dã ị́jọ́ nĩ́ŋá.
28 Sãdínĩ ũnzí rĩ la ị́jọ́ liŋá pị́rị́ rĩ 'bã idemará ru;
ãzíla ĩ'di u'á ị́jọ́ ũnzí sĩ ãyĩ́kõ sĩ cécé íná ãjĩ́-ambamba rĩ sĩ rĩ áni.
29 Ídé drĩ́rị́ma bábá 'bá idemará ru rĩ 'ba nî;
ãzíla 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí ála kí ũngúkú co rá.

20

1 Íwá mvụ́ŋá la 'bá fẽ idemará idelé, ĩ'di 'bá fẽ uzálé
ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ la fẽ mi adru ũndũwã kóru.
2 Úpí 'bã ũmbã ĩ'di cécé kẹ̃mĩ́ 'bã awájó rĩ áni,
'bá ĩ'diní adrã fẽlépi rĩ la drã ndrṹ.
3 Ĩ'di ĩ́nzĩ́táŋá ru 'bá ãwãŋá gãlépi úmgbé rĩ nî,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ãwãŋá i'dó gbõrú-gbõrú.
4 Ũvú'bá sõ ámvụ́ áyi múké rĩ sĩ ku;
ị́jọ́ 'dĩ sĩ sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ gá icó ãkónã ị́sụ́lé ku.
5 Ị́jọ́ 'bá 'bã ásị́ gá rĩ ĩ'di ĩ́yị́ kị́rị́ rĩ áni,
wó 'bá vãtáŋá trũ rĩ la ị́jọ́ la uvá rá rĩ gá nĩ.
6 'Bá ũ'bí kí jọ la kí lẽtáŋá ukólépi ku rĩ trũ,
wó ã'di la 'bá ã'ĩ́táŋá trũ rĩ ị́sụ́ nĩ yã?
7 'Bá ãlá acị́lépi ị́jọ́ pị́rị́ rĩ agá rĩ;
'bã anzị́ kí adru drĩ́lẹ́ba rú ĩ'di vúlé gá 'dâ!
8 Úpí drĩ ri úmvúke ĩ'didrĩ́ drĩ́ gá ị́jọ́ lị́lẹ́,
ĩ'di ị́jọ́ ũnzí 'a uya mị́fĩ́ ĩ'didrĩ́ sĩ.
9 Ã'di icó jọlé la, "Ámba áma ásị́ tã ãlá ru;
ma dó 'bãngá sĩ ãlá ru ị́jọ́ ũnzí kóru rĩ gá nĩ yã"?
10 Kị́lṍ sĩ ãko ṹ'bĩ́jó úmgbó ndú ndú ãzíla ãkójó sĩ ãko ṹ'bĩ́jó úmgbó ndú ndú ĩnzõ rú 'dĩ kí,
Úpí ngṹ kí ĩ́rĩ́ trá ũnzí.
11 Átã ála ngọ́tị́ŋá nĩ́ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ,
ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí pị́rị́ ãzíla múké yã rĩ kí sĩ.
12 Bị́lẹ́ sĩ ị́jọ́ arejó rĩ kí mị́fĩ́ sĩ ãngũ ndrejó rĩ abe;
Úpí ũ'bã kí pírí nĩ.
13 Ídrĩ ụ́'dụ́ koŋá lẽ ambamba mi acá lẽmẽrí;
mí ángá ụ́'dụ́ gá rĩ sĩ sĩ ãzị́ ngajó ãzíla mi dó sĩ adru ãkónã trũ wẽwẽ rú.
14 'Bá ãko ĩgbãlépi rĩ la jọ la, "Ãjẹ̃ adru múké ku! Má icó ṹrṍdrị́ ị́sụ́lé ku!"
'Dã 'bã ũngúkú gá drĩ dó trũ mụ 'bo, ĩ'di dó ãfó ají ãko ĩ'di 'bã ĩgbãlé 'dã sĩ.
15 Ị́jọ́ jọlé nĩ́táŋá sĩ rĩ ãjẹ̃ rú ndẽ
gólũdĩ ãzíla ŋálí ãjẹ̃ rú rĩ kí rá.
16 Lẽ í'dụ bõngó 'bá pá tulépi sãdínĩ rú 'bá ĩ'di 'bã nĩ́lé ku rĩ ní gúrã rú rĩ rá;
írụ ĩ'di dẹ́nṍ tị gá drĩ idé la ũkú acị́lépi mị́rĩ́ rú rĩ ní rĩ gá.*
17 Íná ulélé ulê 'bá ãzí drị́ rĩ la ru na ãjĩ́-ambamba rú,

* **20:16** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ jọ kí, *"ũkú acị́lépi mị́rĩ́ ru rĩ."*

wó vúvúlé ru ĩ'di ru uja ími tị gâlé cũ̃rũ̃mũ̃ áni.
18 Mí itú ị́jọ́ kí ị́jọ́ amáŋá sĩ,
mí ịsṵ́ ímbátáŋá pịrị rĩ rá ka ímụ ã'dḭ́ gá ĩndõ.
19 'Bá káláŋá ujílépi rĩ la ị́jọ́ sírĩ rú ri kí iyá ãmvé
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí u'á 'bá tị ãcí rĩ be ku.
20 'Bá ãzí drĩ átẹ́pḭ́ kí wã ãndrẽ be,
ídri ĩ'didrḭ́ la ãsḭ́ ũ̃trṵ́ ru cécé tárã 'bã anṵ́jó ḭ́nḭ́ sĩ rĩ áni.
21 'Bá ãwítã ịsṵ́lépi mbẽlẽ i'dóŋá gá rĩ,
icó adrulé drḭ́lẹ́ba rú ãsḭ́ŋá gá ku.
22 Lẽ íjọ, “Ma ị́jọ́ ũnzí míní idélé 'dĩ 'bã ãrígó tị ũfẽ rá la ku!”
Ítẽ Úpí 'i ãzíla ĩ'di ími pa rá.
23 Úpí ngṹ kḭ́lṍ sĩ ãko ṹ'bḭ́jó ĩnzõ rú rĩ kí ũnzí
ãzíla u'á ãyĩ̃kõ sĩ ãko ṹ'bḭ́lé ĩnzõ rú rĩ kí sĩ ku.
24 Acḭ́ŋá 'bádrḭ́ Úpí la drḭ́ la ce nĩ,
'bá la dó icó gẹ̃rḭ́ ĩ'diní acḭ́jó rĩ nḭ́lé íngoní ru?
25 Míní ũyõ najó Ãdróŋá ní ĩnzõ rú rĩ ĩ'di cécé ãnãkpá ní 'dejó ímbá gá rĩ áni,
ídrĩ dó ũyõ 'dã na 'bo, ĩ'di dó adru míní ũkpó-ũkpó sĩ ị́jọ́ la ru idélépi rĩ ũrãjó.
26 Úpí ũndũwá ru rĩ la 'bá ũnzí rĩ kí uya ãmvé;
ĩ'di kí ụ'dḭ́ ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ kóru.
27 Dḭ̃zã Úpí drḭ́ la úríndí 'bádrḭ́ 'a ndrṹ nĩ,
ĩ'di ị́jọ́ ími ásḭ́ agá rĩ kí ndrṹ iyálé pírí ãmvé.
28 Lẽtáŋá kí ã'ḭ̃táŋá be úpî tã mba nĩ;
lẽtáŋá sĩ ũpĩ ĩ'didrḭ́ la pá tu rá.
29 Kãrḭ́lẹ̃ kí 'bã dḭ̃zã ĩ'di ũkpõ ĩ'badrḭ́,
Drḭ́'bḭ́ imve ĩ'di ũnĩ 'bá ãmbá rĩ 'badrḭ́.
30 'Bá ḭ̃ndṵ́ cojó põcõ ãkõzá trũ rĩ la ị́jọ́ ũnzí dro rá
ãzíla 'bá ḭ̃ndṵ́ cojó rĩ la ị́jọ́ 'bá ásḭ́ agá rĩ kí anzé ãmvé.

21

1 Úpí 'bã ásḭ́ ĩ'di Úpí 'bã drḭ́lẹ́ gá,
Úpí la ĩ'di tị ují ãngũ ĩ'diní lẽlé rĩ gá cécé ĩ'diní ḭ̃yḭ́ tị ujílé rĩ áni.
2 Gẹ̃rḭ́ pírí 'bá 'bá ru rĩ drḭ́ kí indré ĩ'di mḭfḭ́ gá múké,
wó Úpí la ị́jọ́ 'bá ásḭ́ gá rĩ amá nĩ.
3 Ị́jọ́ mgbã rĩ ngajó ãzíla ị́jọ́ lḭjó pịrị rĩ;
ĩ'di ị́jọ́ Úpí 'bã ã'ḭ̃lé ídétáŋá ní ãndânĩ rĩ 'i.
4 Ãfó kí ḭ́pḭ́pḭ́ŋá be kí 'bá ũnzí rĩ drḭ́ ují nĩ,
wó 'dĩ ị́jọ́ ũnzí la.
5 Ṵ̃tḭ́táŋá múké rĩ ãzíla ãzḭ́ ngaŋá ũkpó sĩ rĩ la fẽ míní acálé kṵ́rẹ́nḭ́;
wó 'bá kápa ịsṵ́lépi gẹ̃rḭ́ ũnzí sĩ rĩ la acá lẽmẽrí.
6 Málĩ ịsṵ́lé ĩnzõ sĩ rĩ la nga ũfú áni háwu;
ãzíla ĩ'di mãtégõ drã ãni la.
7 Adrã 'bá ũnzí rĩ 'badrḭ́ la kí drḭ́ ce ãmvé
ã'dusĩ̃ku gã kí ị́jọ́ mgbã rĩ idélé úmgbé.
8 Gẹ̃rḭ́ 'bá ị́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã sĩ acḭ́jó rĩ góní-góní ru;
wó 'bá ị́jọ́ kóru rĩ la acḭ́ gẹ̃rḭ́ kpḭ rĩ gâ sĩ.
9 Míní u'ájó jó 'bã kónã gá lótré gá 'dãá rĩ ĩ'di múké;
ndẽ míní u'ájó ũkú ãwãlépi unzí rĩ be jó ãlu gá rĩ rá.

10 'Bá ũnzí rĩ 'bã ásị́ la lú ɨ́jọ́ ũnzí rĩ lẽ áyụ;
ĩ'di 'bã jĩránĩ ịsụ́ kí ĩ'didrị́ ásị́ ɨ̃gbę̃ ku.
11 Údrĩ 'bá 'bá kí idelépi rĩ ní drɨ̃rịma fẽ, 'bá ũndũwã kóru rĩ la ũndũwá ịsụ́ rá;
údrĩ 'bá ũndũwã trũ rĩ ímbá ĩ'di ímbátáŋá ã'ɨ́ rá.
12 Ãdróŋá ĩ'di ãlá ru, nɨ̃ ɨ́jọ́ ru idélépi 'bá ũnzí rĩ 'badrị́ jó agá rĩ kí cé,
ãzíla ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ɨ̃lɨ̃kɨ̃ rá.
13 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ 'bã áwáŋá arelépi ku rĩ;
ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ drĩ áwá rá, ícó ĩ'di 'bã áwáŋá arelé ku.
14 Fẽtáŋá fẽlé ũní-ũní ru rĩ la ũmbã ịgbẹ;
'bá mịfị́ sajó ãko ãzí sĩ rĩ la adrã sị́ ịgbẹ.
15 Údrĩ ɨ́jọ́ lị pịrị ĩ'di ãyĩkõ fẽ 'bá múké rĩ nî;
wó ĩ'di ũcõgõ ají 'bá ũnzí rĩ ásị́ gá.
16 'Bá fũlépi ãmvé vãtáŋá agá 'dâ rá rĩ la
fũ mụlé u'álé 'bá drãlépi rá rĩ kí abe.
17 'Bá ãyĩkõ ũ̃nọ́kụ́ drɨ̃ lẽlépi rĩ la acá lẽmẽrí;
'bá íwá kí mvụlépi ãdu be rĩ icó acálé kụ́rẹ́nɨ́ ru ku.
18 Ála 'bá ũnzí rĩ 'baní drɨ̃rịma fẽ 'bá Ãdróŋá rulépi rĩ kí kẽ̃jɨ́ gá,
'bá múké rĩ kí kẽ̃jɨ́ gá ála drɨ̃rịma fẽ 'bá ɨ́jọ́ usúlépi rĩ 'banî.
19 U'ájó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ múké ãndânĩ
ndẽ u'ájó ũkú ãwãlépi, ãzíla unulépi ambamba rĩ be rĩ rá.
20 'Bá ũndũwã trũ rĩ drị́ jó gá málĩ ãzíla ãdu kí adru nĩ,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ãko ĩ'didrɨ̃ kí iza pírí.
21 'Bá ɨ́jọ́ mgbã rĩ ndrũ̃lépi lẽtáŋá ukólépi ku rĩ be rĩ
la ídri ịsụ́ ɨ́jọ́ mgbã rĩ be ãzíla ála ĩ'diní ãrútáŋá fẽ rá.
22 'Bá ũndũwá ru rĩ la táwũ̃nɨ̃ ãmbógó 'bá ũkpõ trũ rĩ 'badrɨ̃ kí 'dụ rá,
ãzíla ĩ'di Bõrõ ũkpó ĩ'bã kí sĩ ásị́ 'bãjó rĩ kí andi rá.
23 'Bá ru tị tãmbalépi ĩdra be rá rĩ
mba ru tã ɨ́jọ́ ũnzí gá rá.
24 'Bá ãfó trũ ru u'élépi ũnzí rĩ, “Rụ́ la idemará 'i,”
ĩ'di ɨ́jọ́ kí idé ãfó ru ãzíla ãmbõgõ sĩ.
25 'Bá ũvú rĩ la drã ãbɨ́rɨ́ sĩ la
ĩ'di 'bã ãzɨ́ ngajó ĩ'di 'bã drɨ́ sĩ ku rĩ sĩ.
26 Ụ'dụ́ pírí sĩ ĩ'di adru rọ̃mmgbọ́ ru ãko ca kí ĩ'diní ku,
wó 'bá múké rĩ la ãko fẽ 'bá 'baní ãzíla a'be ĩ'diní ku.
27 Ídétáŋá 'bá ũnzí rĩ ní idélé rĩ Ãdróŋá drĩ dó ngũ̃ la ũnzí,
ĩ'di dó ídétáŋá idélé ásɨ́sɨ́ŋá ũnzí sĩ rĩ ngũ̃ íngõpí!
28 Sãdínĩ ĩnzó rú rĩ la ɨ̃lɨ̃kɨ̃ rá,
wó ála Sãdínĩ ɨ́jọ́ pịrị rĩ jọlépi rĩ a'be ɨ́jọ́ vú nzelé rá.
29 'Bá ũnzí rĩ idé drɨ̃nzá sĩ ku,
wó 'bá múké rĩ la ɨ́jọ́ ũrã ɨ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ drɨ̃ gá ãnzé ká.
30 Ũndũwá, ɨ́jọ́ vãŋá jõku ɨ́jọ́ amáŋá 'bá 'badrɨ̃
icó Úpí ndẽlé ku.
31 Fãrásĩ ã'dɨ́ drɨ̃ kí ála kí itú bábá ã'dɨ́ drɨ̃ tẽjó,
wó ã'dɨ́ ndẽjó rá rĩ ũkpõ la la angá Úpí drɨ́.

22

1 Rụ́ múké rĩ ndẽ málĩ wẽwẽ rú rĩ rá
ãrútáŋá ịsụ́jó rĩ ndẽ adrujó sílĩvã jõku gólũdĩ trũ rĩ rá.
2 'Bá málĩ trũ ãzíla lẽmẽrí rĩ kí ãko ãlu la icí kí nĩ;

Úpí ũ'bã kí pírí nĩ.
3 'Bá ị́jọ́ 'a uyalépi ũndũwá sĩ rĩ la ị́jọ́ ũnzí amụ́lépi rĩ ndre údu rú ãzíla
ĩ'di ru zị̃ rá,
wó 'bá ũndũwá kóru rĩ la mụ drị̃ gá ãzíla ĩ'di fi drị̃lẹ́ ũnzĩ amụ́lépi rĩ
agá nĩ.
4 'Bá ru irilépi vũ̃rụ́lé ãzíla Úpí ũ̃rị̃lépi rĩ
la málĩ, ãrútáŋá ãzíla ídri ị́sụ́ rá.
5 Gẽ̃rị̃ 'bá ũnzí rĩ 'badrị̃ kí agá ũ̃cịkị́ kí mãtégõ be cí,
wó 'bá ru tãmbalépi mba-mbã rĩ acị́ gẽ̃rị̃ ĩ'bãdrị̃ kí agâ sĩ ku.
6 Mí imbá anzị́ mídrị̃ kí gẽ̃rị̃ múké rĩ sĩ,
drĩ kí dó sĩ mba 'bo icó kí gẽ̃rị̃ múké rĩ a'belé ku.
7 'Bá málĩ trũ rĩ kí adru úpí ru 'bá lẽmẽrí rĩ kí drị̃gá,
ãzíla 'bá séndẽ a'ị́lépi rĩ ĩ'di ãtí'bó 'bá ĩ'diní séndẽ fẽlépi rĩ ãni.
8 'Bá ásị́ ũnzĩ ngalépi rĩ la drị̃lẹ́ ũnzĩ tra áyụ,
ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ngalé rĩ la ãsị̃ rá.
9 'Bá ãko fẽlépi ásị́ pírí sĩ rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ba rú,
ã'dusĩku ĩ'di ãkónã ĩ'didrị̃ kí ale 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe.
10 Ídrĩ 'bá idemará ru rĩ dro ãmvé, ãgátã gaŋá la fũ rá,
ãwãŋá ãzíla ú'dáŋá la ukó rá.
11 'Bá ị́jọ́ múké rĩ lẽlépi ãzíla ị́jọ́ jọlépi ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ rĩ,
Úpí la adru ĩ'di 'bã wõ̃rị̃.
12 Úpí la ị́jọ́ mgbã rĩ tã mba rá,
wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí 'bã ũ̃tị̃táŋá kí fẽ ãsị̃lé ũ̃trụ́ ru.
13 Ũvú'bá la jọ la, “Kẽ̃mị̃ ãmvé 'dãá cí!
Ádrĩ fũ ãmvêlé, ĩ'di áma ci rá!”
14 Ũkú ãwụ́'bá ru mị́fị́ ãcí rĩ 'bã tị ĩ'di 'bụ́ mgbi rĩ áni;
'bá Úpí 'bã ũmbã 'bã sĩ angájó ĩ'baní rá rĩ kí u'de ala gá nĩ.
15 Aza la ru tõ ngọ́tị́ŋá were rĩ ásị́ gá nĩ,
wó ĩ̃ndụ́ la cojó kẹ̃lị́ká sĩ ímbátáŋá ru rĩ la aza ĩ'di agá rĩ dro álị́.
16 'Bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ũnzãlépi sĩ málĩ ĩ'didrị̃ kí ĩ̃jãlãjó rĩ,
jõku 'bá fẽtáŋá fẽlépi 'bá málĩ trũ rĩ ní rĩ kí acá ĩ̃rị̃trá lẽmẽrí.

Ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ kî

17 Ínzị̃ ími bị́lẹ́ mmgbọ rú ãzíla mí are ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã jọlé rĩ kî;
Í'bã ími ásị́ sĩ kí nĩ̃jó,
18 ã'dusĩku ĩ'di múké míní ímbátáŋá 'dĩ kí tã mbajó ími ásị́ gá,
'ba adru kí dó sĩ pírí ími tị gá 'dâ bábá.
19 Má imbá míní kí ãndrũ 'dĩ, ãndá mi dó sĩ
ị́jọ́ 'dĩ sĩ ásị́ 'bã Úpí Ãdróŋâ drị̃ gá.
20 Ásĩ ándrá ĩminí ị́jọ́ kãlị́ na,
ímbátáŋá ru ãzíla nĩ̃táŋá drị̃ kí,
21 sĩ ĩminí ị́jọ́ mgbã ãzíla ãndá rĩ kí nĩ̃jó
ãzíla ĩminí sĩ ị́jọ́ pịrị rĩ umvijó 'bá ĩmi tị pẽlépi rĩ 'baní ku yã?

22 Íra jõ 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãko kí ĩ'baní adrujó lẽmẽrí rĩ sĩ ku;
ãzíla mí uní 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ kí 'bã ị́jọ́ dũwánĩ gá ku,
23 ã'dusĩku Úpí la kẹ́sị́ ĩ'badrị̃ lị nĩ
ãzíla ĩ'di málĩ 'bá kí ralépi rĩ 'badrị̃ kí 'dụ rá.
24 Írụ wõ̃rị̃ 'bá ásị́ ãcí rĩ be ku,
mí u'á 'bá ũmbã rụlépi mbẽlẽ rĩ be ku,

25 jõ íni ku mi gẽrị̃ ĩ'didrị̃ kí ũnị̃ rá
ãzíla mi gbã mãtégõ gá rá.
26 Ítu pá 'bá ãzí ní dẹ́nọ̃ 'dụ́ŋá gá ku
jõku ífẽ mî ãko ãzí 'bá ãzí ní gúrã rú sĩ dẹ́nọ̃ 'dụjó ku.
27 Ãko ãzí drĩ adru mídrị̃ 'dá yụ sĩ dẹ́nọ̃ 'dã tị ũfẽjó,
ála uja mgbọ́lọ́ mídrị̃ 'dụlé tị la gá áyụ.
28 Mí uja lõkókõrí ándrá mí áyị́pị́ka 'bã kí 'bãlé údu
sĩ ãngũ awajó rĩ 'bã mị́fị̃ ku.
29 Índre 'bá ãzí ãzị̃ ngalépi ãlị̃gọ̃ sĩ la rá yã?
Ĩ'di drụ́zị̃ ãzị̃ nga ũpi 'banî
icó ãzị̃ ngalé 'bá ãzị̃ŋá kóru rĩ 'baní ku.

23

1 Ídrĩ ri ãkónã nalé 'bá ãmbógó be
lẽ ína ãkónã ajílé ími drị̃lẹ́ gá rĩ ádrízã mgbã rĩ sĩ,
2 ãzíla ídrĩ adru 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la,
mí ụtrị̃ ími ũcógóŋá idélépi kólókóló rọ̃mmgbọ́ sĩ 'dã drị̃,
3 mí idé ũlẽ ãkónã ãjị̃ ambamba 'bãlé ãmbógó ní rĩ kí sĩ ku;
icó adrulé ãkónã sĩ ími isíjó la rá.
4 Mí iza ími ũkpó pírí sĩ málĩ ndrụ̃jó ku,
mí adru ũndũwã rú sĩ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ atrịjó,
5 ã'dusĩku málĩ la ãvĩ 'bá drị̃ gá 'dâ mị́fị̃ 'bã ru bĩjó kámị̃ rĩ áni,
ụ́pị́pị̃ la drĩ kí ãrũ 'bo,
ĩ'di nga ũlí gá cécé yụ́kụ̃ 'bã ngajó rĩ áni.
6 Ína íná 'bá ĩndrá rĩ drị̃ ku,
ími ũlẽ 'bã ãngã íná ĩ'di ãni ãjị̃ ambamba rĩ sĩ ku,
7 ã'dusĩku ĩ'di ị́jọ́ ũrã ínâ 'bã ãjẹ̃ sĩ́ yã rĩ drị̃ gá.
Tị gá 'dâ ĩ'di jọ la míní, "Ína, íná ãzíla ímvụ ãko mvụlé mvụ-mvụ̃ rĩ kî,"
wó ásĩ́ agâlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ adru ãfũlépi ĩ'di tị gâlé rĩ áni ku.
8 Mi uja íná were tá míní nalé ĩ'didrị̃lé rĩ kí gbẹlé rá
ãzíla mi ãwã'dĩfô míní fẽlé ĩ'diní rĩ kí iza rá.
9 Ị́jọ ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní ku,
ã'dusĩku ĩ'di ímbátáŋá míní fẽlé ĩ'diní rĩ kí ide-ĩdẽ.
10 Mí uja jõ lõkókõrí 'bãlé ándrá údu sĩ ãngũ awajó rĩ 'bã mị́fị̃ ku
jõku ífi ĩmvú 'badrị̃ ámvụ́ agá ku,
11 ã'dusĩku 'bá kí tãmbalépi rĩ ũkpõ trũ;
ĩ'di ími drị̃ gá ị́jọ́ lị rá.
12 Í'bã ími ásĩ́ ímbátáŋá drị̃ gá;
ãzíla ínzị̃ ími bị́lẹ́ mmgbọ rú sĩ ị́jọ́ ũndũwá ru rĩ kí arejó.
13 Mí ĩcẽ jõ ngọ́tị̃ŋá mídrị̃ ị̃ndụ́ co agá ímbátáŋá ru rĩ gá ku,
ídrĩ ngọ́tị̃ŋá ị̃ndụ́ co kẽlị̃ká sĩ ímbátáŋá ru, icó sĩ drãlé ku.
14 Ídrĩ ngọ́tị̃ŋá ị̃ndụ́ co kẽlị̃ká sĩ ímbátáŋá ru rá;
mi ĩ'di ídri pa drã agá rĩ sĩ rá.
15 Mâ ngọ́tị̃, ími ásĩ́ drĩ adru ũndũwá ru,
áma ásĩ́ dó adru ãyĩkõ sĩ;
16 áma ásĩ́ vâ adru ãyĩkõ sĩ,
ími tị drĩ ị́jọ́ pịrị rĩ jọ rĩ gá.
17 Mí adru ãjã sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí sĩ ku,
wó rá la ụ́'dụ́ pírí sĩ ími ásĩ́ 'bã ve ị́jọ́ Úpí ũrị̃jó rĩ sĩ.

18 Ḭjọ́ míní sĩ ásḭ́ tḭ̃jó drḭ̃ la gá drḭ̃lḛ́ gâlé rĩ kí mi kí ḭsṵ́ rá
ãzíla ḭjọ́ míní ásḭ́ tḭ̃jó drḭ̃ la gá rĩ icó dó sĩ adrulé úyé ku.

19 Mâ ngọ́tḭ̃, mí are ḭ́jọ́, mí dó sĩ adru ũndũwá ru,
í'bã ími ásḭ́ sĩ acḭ́jó gḛ̃rḭ̃ pḭrḭ rĩ gâ sĩ.
20 Mí icí mi 'bá íwá mvṵlépi ambamba rĩ kí abe ku
jõku 'bá ĩzá nalépi rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ku,
21 ã'dusĩku 'bá íwá mvṵlépi ambamba rĩ kí 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe kí acá lẽmẽrí,
ãzíla ṵ́'dṵ́ kojó rĩ la ími fẽ bõngó ũyóró sṵ̃lé.

22 Mí are mí átḛ́pḭ ími tḭlépi rĩ tḭ
ãzíla mí ide mí ãndrẽ ku drĩ táni adru ĩdránígó ru.
23 Mí ĩgbã míní ḭjọ́ mgbã rĩ 'i ãzíla mí ḭ̃tṵ̃ndã ĩ'di ku;
índrṵ̃ míní ũndũwã, ãrútáŋá ãzíla ḭjọ́ vãŋá.
24 Átḛ́pḭ ngọ́tḭ̃ŋá ḭjọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ drḭ̃ la ãyĩkõ ãmbógó la ḭsṵ́ rá;
'bá ngọ́pḭ̃ 'bã sĩ adrujó ũndũwá ru rĩ la u'á ĩ'di sĩ ãyĩkõ sĩ.
25 Lẽ mí átḛ́pḭ kí mí ãndrẽ be 'bã adru kí ãyĩkõ sĩ;
lẽ ũkú ími tḭlépi rĩ 'ba adru ãyĩkõ sĩ!

26 Mâ ngọ́tḭ̃, ífẽ mání ími ásḭ́ fô
ãzíla ími mḭfḭ́ 'bã ndre ãngũ gḛ̃rḭ̃ mádrḭ̃ kí gá,
27 ã'dusĩku ãwṵ́'bá ĩ'di cécé 'bṵ́ mgbi rĩ áni
ãzíla ũkú mḭfḭ́ ãcí trũ rĩ ĩ'di cécé kídí lṵ́rṵ́ rĩ áni.
28 Ĩ'di ru la gḛ̃rḭ̃ tḭ gá 'bá ũtẽlé cécé 'bá 'bá ralépi rĩ áni,
ãzíla ĩ'di fẽ ãgọbḭ ũ'bí 'baní acájó 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku la kî rú.

29 Ã'di 'i cãndí ru nĩ yã? 'Bá ũcõgõ rú rĩ ã'di 'i yã?
Ã'di la ãwã nĩ yã? Ã'di la unu nĩ yã?
Ã'di ṵrṵ'bá ṵ̃kṵ̃ ãkõzá ru ḭ́jọ́ ãzí kóru rĩ gá nĩ yã? Ã'di mḭfḭ́ ka ika rú rĩ gá nĩ yã?
30 'Dĩ kí 'bá íwá mvṵlépi sáwã ãzo rú rĩ kî,
'bá íwá usalé usâ rĩ mvṵlépi rĩ kî.
31 Ími ũlẽ 'bã ãngã jõ íwá 'bã mḭfḭ́ kalépi ika rĩ sĩ ku,
drĩ dḭ̃ kópõ agá 'dãá pãrã-pãrã,
drĩ sḭ vũ gâlé ũré ru!
32 Ãsḭ̃ŋá gá ĩ'di 'bá ga cécé ḭ̃nḭ̃ áni
ãzíla ũjũ la cécé gala'bá drḭ̃ áni.
33 Ími mḭfḭ́ la ḭ́jọ́ ṵ̃rḭ̃ fẽlépi rĩ kí ndre,
ãzíla mi ími ḭpḭ́ ãfó sĩ ĩnzõ rú.
34 Mi adru cécé 'bá ru lalépi ṵ́'dṵ́ gá mgbọ́lọ́ sḭ́ gá mgbọ́lọ́ 'bã sĩ ru ḭcḭjó ĩ'di trũ ḭcḭ-ḭ̃cḭ̃ rĩ áni,
cécé 'bá ru lalépi mgbọ́lọ́ sḭ́ gá mgbọ́lọ́ 'bã sĩ ru ḭcḭjó wḭ̃rḭ̃gḭ̃lḭ̃ úkõ ãzí rĩ gá wḭ̃rḭ̃gḭ̃lḭ̃ ãzí rĩ gá rĩ áni.
35 Mi jọ la, “Gbã kí ma rá, wó îpẽŋã ma ku!
Co kí ma rá, wó má amá ãcóŋá 'dã ku!
Ãngũ la ṵwḭ́ ã'dṵtṵ́
mání sĩ mṵjó íwá ãzí rĩ mvṵjó?”

24

1 Mí idé ãjã sĩ 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí sĩ ku,
lẽ írụ wõ̰rị̃ 'bá ũnzí rĩ abe ku,
2 ã'dusĩku kí ásị́ gâlé kí ị́jọ́ 'bá ĩcõcõŋãjó rĩ kí itú
ãzíla kí tị gá ị́jọ́ ãgõ̰bị̃ rú rĩ kí ãfũ nĩ.

3 Ũndũwã sĩ ála jó sị,
vãtáŋá sĩ jó la pá tu ũkpó ru.
4 Nḭ̃táŋá sĩ jó sḭ̃lé ãzíla 'a alị́lé rĩ kí ga tré
málĩ ãjḛ̃ rú ũniyambamba rĩ kí sĩ.
5 'Bá ũndũwã rú rĩ ĩ'di ũkpó trũ
ãzíla nḭ̃táŋá ĩ'didrị̃ la ĩ'diní ũkpõ fẽ drị̃ gá drị̃ gá,
6 ị́jọ́ 'dĩ sĩ mi ã'dị́ drị̃ ce ũndũwã sĩ
ãzíla 'bá 'bá ásị́ imbálépi rĩ 'bã kí adrujó ũ'bí ru rĩ sĩ.
7 'Bá azalépi aza-azâ rĩ ní, ũndũwá la adru wị́lị́wị́lị́;
icó tị nzḭ̃lé sĩ ị́jọ́ jọjó kḛ̃jị́tị 'bá ãmbogo 'bã kí sĩ ru trajó rĩ gá ku.

8 'Bá ị́jọ́ ũnzí itúlépi rĩ
ála ĩ'di umve 'bá 'bá 'a usalépi rĩ 'i.
9 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ị́jọ́ ũnzí ũrã idélé áyụ,
'bá ngṵ̃ kí 'bá idemará ru rĩ 'bã ãjị́ ũnzí.

10 Ídrĩ adru ũkpó kóru sáwã ị́jọ́ 'bã kí ími ĩgbũgbũŋũjó rĩ sĩ,
ífí la ími ũkpó gã!
11 Mí apá 'bá drị̃ celé drã gá ị́jọ́ kóru rĩ kî,
lẽ mí atrị 'bá bábá lẽlé mụlé ụ'dị́lé ụ'dḭ̃-ụ'dḭ̃ rĩ kî.
12 Ídrĩ jọ la, “Wó ãnḭ̃ ị́jọ́ 'dĩ kí drị̃ gá ị́jọ́ ãzí ku.”
Ãdróŋá ị́jọ́ 'bá ásị́ gá rĩ ndrelépi cé,
ãzíla ími ídri tãmbalépi nĩ rĩ nḭ̃ ị́jọ́ drị̃ la gá ku yã?
Icó 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ kí sĩ ku yã?

13 Mâ ngọ́tḭ̃, ímbe ãnụ́-úsã áyụ ã'dusĩku ĩ'di múké,
ãnụ́-úsã la adru ími tị gá 'dâ ḭ̃lị́kḭ̃lị́ rú.
14 Lẽ ínḭ̃ rá ũndũwã vâ ḭ̃lị́-ḭ̃lị́ rú ími úríndí nî;
ídrĩ ĩ'di ịsụ́ rá, mi adru ásị́ 'bãŋá ụ́'dụ́ drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ 'badrị̃ trũ,
ãzíla ásị́ 'bãŋá mídrị̃ icó dó ḭ̃ndụ́ celé ku.

15 Íla mi 'bá ũnzí rĩ áni 'bá ãlá rĩ drị̃ tẽlé sĩ ĩ'di 'dịjó ĩ'didrị́ jó pá gá ku,
ãzíla íra ãko ãngũ ĩ'diní sĩ u'ájó rĩ gá rĩ kí ku
16 ã'dusĩku 'bá ãlá rĩ drĩ táni a'dé vũ gá pâlé ázḭ̃rị̃ ĩ'di angá ụrụgá ḭ̃dị́ rá,
wó ũcõgõ la 'bá ũnzí rĩ ni fúrũ-fúrũ.

17 Mí adru jõ ãyĩkõ sĩ mẹ́rọ́'bá mídrị̃ 'bã a'déjó vṵ̃rụ́ rĩ sĩ ku,
ãyĩkõ 'bã rụ mi ĩ'diní a'déjó vũ gá rĩ sĩ ku,
18 jõ íni ku Úpí la ĩ'di ndre rá ãzíla icó u'álé míní ãyĩkõ sĩ ku
ãzíla icó dó sĩ mẹ́rọ́'bá mídrị̃ ní drḭ̃rịma fẽlé ku.

19 Ími ásị́ 'bã umvú 'bá ũnzí rĩ kí sĩ ku;
jõku mí idé kí sĩ ãjã sĩ ku,
20 ã'dusĩku 'bá ũnzí rĩ 'bã ásị́ tḭ̃ŋá ị́jọ́ ãzí drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ gá la yụ,
ãzíla dḭ̃zã 'bá ũnzí rĩ drị̃ ála anụ́ la rá.

21 Mâ ngọ́tị̃, ífẽ ãrútáŋá Úpí ní ãzíla úpí nî,
mí icí mi 'bá ũnzí rĩ kí abe ku
22 ã'dusĩku lị́kị̃ 'bã mụjó a'déjó kí drị̃ gá rũgbụ́ rĩ sĩ
ãzíla ã'di nị̃ dó sĩ drị̃lẹ́-ũnzĩ ĩ'bã kí mụlé ajílé kí drị̃ gá rĩ nĩ yã?

Ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ 'bã ãzí kî

23 'Dĩ kí vâ ị́jọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ 'bã kí jọlé rĩ 'bã ãzí kî:
Míní ị́jọ́ lijó 'bá kí drị̃ gá mũlũmbẽ sĩ rĩ ũnzí.
24 'Bá jọlépi la 'bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ ní, “Mí iza ị́jọ́ ãzí ku rĩ,”
'bá kí mụ ĩ'di wãlé rá ãzíla sụ́rụ́ kí ĩ'di gã úmgbé.
25 Wó ị́jọ́ kí adru múké 'bá ị́jọ́ lị́lẹ́pi 'bá ũnzí rĩ drị̃ gá tọndọlọ rĩ nî,
ãzíla drị̃lẹ́ba la adru ĩ'diní ãmbógó rú.
26 Míní ị́jọ́ pịrị́ umvijó rĩ,
ĩ'di cécé 'bá amvujó rĩ áni.
27 Mí idé ámvụ́ mídrị̃ kí bábá
ãzíla ísa ũrị̃ mídrị̃ kí ráká
mí i'dó dó jó sị́lé ĩndõ.
28 Ínze ị́jọ́ ĩndụ́ mî jĩránĩ ụrụ'bá gá ị́jọ́ ãzí kóru ku,
jõku mí ayú ími tị sĩ ĩ'di uléjó ku.
29 Lẽ íjọ jõ, “Ma mụ ị́jọ́ idélé ĩ'di rụ́ cécé ĩ'diní idélé má rụ́ rĩ áni la ku,
má ãrígọ́tị ũfẽ ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku.”
30 Má alị ũvú'bá drị̃ ámvụ́ tị gâ sĩ
ãzíla zãbíbũ ámvụ́ 'bá ũndũwá kóru rĩ drị̃ tị gâ sĩ,
31 ũcḭ́kḭ́ dụ ĩ'didrị̃ ámvụ́ agá pírí,
ãvúkí ãzṹ ámvụ́ agá nĩ ãzíla Bõrõ sị́lé írã sĩ sĩ zãbíbũ ámvụ́ andre cejó rĩ andi rá.
32 Ị́jọ́ mání ndrelé ĩ'didrị̃ amvụ́ agá rĩ fi áma ásḭ́ gá álḭ́
ãzíla má ị́sụ́ ímbátáŋá ị́jọ́ mání ndrelé rĩ kí agá jọjó la:
33 Ụ́'dụ́ kojó were ãzíla ụ́'dụ́ 'bejó álḭ́,
ru drị̃ trajó cí ãzíla sĩ u'ájó jã áyụ rĩ la fẽ
34 lẽmẽrĩ la amụ́ ími drị̃ gá cécé ũgụ́'bá áni,
ãko ãkõ la ími ra cécé ũgụ́'bá ụ́sụ trũ rĩ 'bã amụ́jó ími rajó rĩ áni.

25

Ị́jọ́ Sũlũmánĩ 'bã jọlé ũndũwá sĩ rĩ 'bã ãzí kî

1 'Dĩ kí ị́jọ́ u'bélé u'bé u'bê 'bá úpí Hẽzẽkíyã Yụ́dã gá rĩ drị̃ 'bã kí andrélé
sĩlé angájó ị́jọ́ u'béŋá Sũlũmánĩ 'bã jọlé rĩ kí agá rĩ kî:

2 Ãdróŋá zḭ̃ ị́jọ́ ãzí rĩ cí la; sĩ dḭ̃zã ĩ'didrị̃ i'dajó,
wó ị́jọ́ kí ĩndụ́ ndrũjó rĩ ĩ'di dḭ̃zã ũpi 'badrị̃ i'da.
3 Cécé 'bṹ 'bã adrujó wḭ́lḭ́wḭ́lḭ́ ãzíla ũnọ́kụ́ 'bã adrujó mgbi rĩ áni,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ãzí icó dó sĩ ị́jọ́ ũpi kí ásḭ́ gá rĩ nḭ̃lé ku.
4 Ívu sílĩvã 'bã ĩzẽkí kí úká sĩ rá ká,
ãzíla 'bá úká dịlépi rĩ la dó sĩ sílĩvã kí dị ãkójó ru ĩndõ;
5 mí unze 'bá ũnzí rĩ kí úpî drḭ̃lẹ́ gá rĩ sĩ rá ká
ãzíla ũpĩ ĩ'didrị̃ la dó sĩ pá tu ũkpó ru ị́jọ́ pịrị́ rĩ sĩ.
6 Í'bã mi ụrụgá úpî drḭ̃lẹ́ gá ími drị̃ sĩ ku
ãzíla í'bã mi 'bá ãmbogo rú rĩ kí 'bã ãzí ru ku;
7 ĩ'di adru míní múké ãndânĩ úpí drĩ jọ la míní, “Mí atụ́ ụrụgá 'dọ̃,”
ndẽ míní drḭ̃nzá ịsụ́jó 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ rá.

Ḭjọ́ míní ndrelé ími mḭfḭ̃ sĩ rĩ sĩ,
8 lẽ mí agụ 'bá tõlé kẹ́sḭ̃ gá mbẽlẽ rú ku,
ãsḭ̃ŋá gá mi dó mụ ã'du idélé
mî jĩránĩ̃ drĩ míní drḭ̃nzá fẽ rá rĩ gá?
9 Ĩdrĩ ḭjọ́ ĩminí ãwãjó ĩmi drĩdríŋḭ̃ gá jĩránĩ̃ be rĩ itú,
lẽ ḭjọ́ ĩminí itúlé ĩmi drĩdríŋḭ̃ gá rĩ 'bã fũ jõ ãmvé ku,
10 jõ ku 'bá ḭjọ́ 'dã arelépi rá rĩ la míní drḭ̃nzá fẽ rá
ãzíla ḭjọ́ jọlé ími drḭ̃ gá ũnzí rĩ icó dó ãvĩlé ku.

11 Ḭjọ́ jọlé múké sáwã múké rĩ agá rĩ ĩ'di
cécé gólũdĩ ãlá 'bãlé ãkójó sílĩvã rú rĩ agá rĩ áni.
12 'Bá ũndũwá ru rĩ 'bã zajó 'bá bḭ́lḭ́ trũ rĩ drḭ̃ gárĩ ĩ'di
cécé ngílíngílí jõku ãko ũnĩ ani idélé ũniyambamba gólũdĩ sĩ rĩ áni.
13 'Bá ḭjọ́ ujílépi múké rĩ la 'bá ĩ'di tị pẽlépi rĩ ásḭ́ ịgbẹ
cécé ḭ̃yḭ́ ḭ̃gbḭ́ rĩ 'bã ḭ̃tụ́kã sḭ́ ịgbẹjó sáwã ãkónã ũkũnãjó rĩ sĩ rĩ áni.
14 'Bá ru ịpḭ́lépi ĩnzõ sĩ ãfó ru rĩ
ĩ'di cécé ṵ̃rṵ́'bṵ̃ anḭ́lépi ãzíla ãlṵ́kṵ́kṵ̃ lịlḭ́pi uzogó kóru rĩ áni.

15 Ídrĩ ḭjọ́ tẽ jã íni, mi icó úpî ásḭ́ ujalé mí rṵ́ rá,
ãzíla ĩdra ḭjọ́ ulílépi túlí-túlí rĩ la 'bá ĩfãkã anu rá.
16 Ídrĩ ãnṵ́ ịsṵ́ rá, ímbe calépi míní rá rĩ áyụ,
ídrĩ mbe la ambamba, mi gbẹ rá.
17 Mí acḭ́ jĩránĩ mídrḭ̃ drḭ́ko gâlé ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ku,
jõku ĩ'di ími ãjḭ́ ngṵ̃ ũnzí.
18 'Bá ḭjọ́ ḭ̃ndṵ́ nzelépi ĩ'di 'bã jĩránĩ drḭ̃ gá ĩnzõ rú rĩ,
ĩ'di 'bá adrá cécé túré jõku ménéŋá jõku 'é sḭ́ ãcí rĩ áni.
19 Míní ími ásḭ́ 'bãjó 'bá ḭjọ́ pịrị kóru rĩ drḭ̃ gá sáwã ũcõgõ drḭ̃ agá rĩ sĩ rĩ,
ĩ'di cécé míní ãko cijó sḭ́ kõlõ-kõlõ jõku acḭ́jó pá acá trũ rĩ sĩ rĩ áni.
20 Úngó ãyĩkõ ãni la ngojó 'bá ásḭ́ kpẽlépi ḭjọ́ ãzí sĩ rá rĩ ní rĩ,
ĩ'di cécé míní bõngó trũjó 'bá ḭ̃gbḭ̃ 'bã fụlé fṵ̃fṵ̃ rĩ ụrụ'bá gá rá rĩ áni
jõku ã'ḭ́ trịjó ãkõzá mḭfḭ́ gá rĩ áni.
21 Mḭ́rọ́'bá mídrḭ̃ drĩ adru ãbḭ́rḭ́ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãkónã nalé;
ḭ̃yḭ́ vḭ́ ndẽ jõ ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní ḭ̃yḭ́ mvụlé.
22 Ḭjọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drḭ̃nzá fẽ ĩ'diní,
ãzíla Úpí la ími ũfẽ ḭjọ́ míní idélé múké rĩ sĩ rá.
23 Cécé ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ṵ́rṵ̃lé ru rĩ 'bã uzogó ajíjó rĩ áni,
ĩdra ḭjọ́ jọlépi 'bání vúlé gá rĩ la mḭfḭ́ ịnị ají.
24 Míní u'ájó jó 'bã kónã gá lótré gá 'dãá rĩ ĩ'di múké;
ndẽ míní u'ájó ũkú ãwãlépi unzí rĩ be jó ãlu gá rĩ rá.
25 Ḭjọ́ mgbã angálépi ãngũ álḭ́ gá rĩ arejó rĩ,
ĩ'di cécé 'bá ḭ̃yḭ́ vḭ́ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã ḭ̃yḭ́ ḭ̃gbḭ́ mvụjó rĩ áni.
26 'Bá múké rĩ drĩ ru fẽ drḭ̃ celé 'bá ũnzí rĩ 'badrḭ́,
ĩ'di cécé ḭ̃yḭ́ ãlá rĩ agá kórõná usújó rĩ áni.
27 Ãnṵ́ najó ambamba rĩ adru múké ku
ãzíla míní rṵ́ kụma ndrṵ̃jó míní cénĩ-cénĩ rú rĩ adru múké ku.
28 'Bá ru ũmbã ụtrḭ́lépi ku rĩ
ĩ'di cécé táwṵ̃nḭ̃ Bõrõ ĩ'di andre cejó rĩ 'bã sĩ a'déjó rá rĩ áni.

26

1 Adru múké ku sĩ į̃nzį̃táŋá fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní cécé sí 'bã zõŋá
ãzíla uzogó 'bã 'dịŋá sáwã ãkónã trajó rĩ sĩ rĩ 'bã adrujó múké ku rĩ
áni.
2 Áwãtáŋá icó ími idélé ũnzí ku ídrĩ ị́jọ́ ãzí ũnzí la idé ku rĩ gá.
Ĩ'di adru cécé ãríŋá ungalépi ungâ ãzíla alị́lépi alị-alį̃ rilépi ku rĩ áni.
3 Íco fãrásĩ kẽl̨ĩ́ká ínírikó ru rĩ sĩ, mí umbé kãyĩnõ tị aya sĩ cí
ãzíla íco 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã ũngúkú kẽl̨ĩ́ká sĩ.
4 Mí umvi zị́táŋá 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã zị́lé rĩ ku,
jõ íni ku mi aza cécé ĩ'di áni.
5 Mí umvi 'bá azalépi aza-azâ rĩ aza ĩ'didrį̃ 'bã vúŋá sĩ,
jõ ku ĩ'di ũrã la 'i ũndũwã trũ.
6 Míní wárãgã fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ drị́ gá rĩ ĩ'di cécé míní ími pá kí
lịjó rá,
ãzíla míní ãdrákĩ mvụjó rĩ áni.
7 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã u'bélé rĩ ĩ'di ãzị́ kóru
cécé 'bá acálépi rá rĩ 'bã pá 'bã adrujó ãzị́ kóru rĩ áni.
8 Į̃nzį̃táŋá fẽjó 'bá azalépi aza-azâ rĩ ní rĩ ĩ'di
cécé írã umbéjó rõgbógbõ gá cí ĩ'di 'bã sĩ icójó ru vujó ku rĩ áni.
9 Ị́jọ́ 'bá azalépi aza-azâ rĩ 'bã u'bélé rĩ,
ĩ'di cécé 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ 'bã ũc̣ĩ́kị́ ĩ'didrị́ sõlépi rĩ anzéjó rĩ áni.
10 'Bá ãzị́ fẽlépi 'bá azalépi aza-azâ jõku 'bá alị́lépi alị-alį̃ rĩ ní rĩ
ĩ'di cécé 'bá ụ́sụ trũ rĩ 'bã 'bá kí 'a tõjó 'é sĩ mị́rį̃ rú rĩ áni.
11 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ị́jọ́ aza rú rĩ nga į̃dį̃
cécé ũcógó 'bã gõjó ụ́gbẹ́ ĩ'di 'bã gbẹlé rĩ mbejó į̃dį̃ rĩ áni.
12 Índre 'bá ru 'bãlépi ũndũwá ru cénĩ la rá yã?
Ásị́ tį̃ŋá 'bá azalépi aza-azâ rĩ drį̃ ndẽ 'bá 'dã áni rĩ rá.
13 Ũvú'bá la jọ la, “Kẽmį̃ gẽrį̃ gá 'dãá cí,
kẽmį̃ ũmbá la mgbǫ̃kǫ̃ gâlé cí.”
14 'Bá ũvú rĩ la ru uja ĩ'didrị́ mgbọ́lọ́ sị́ gâlé
cécé kẽjị́tị 'bã ru ujajó pátã gá rĩ áni.
15 Ũvú'bá la ru drị́ su mgbi íná ãtį̃jó rá,
wó ũvũ ambamba rĩ sĩ icó íná sulé tị gá ku.
16 'Bá ũvú rĩ ní rĩ gá índẽ ũndũwã sĩ 'bá ázį̃rį̃ ị́jọ́ umvilépi múké rĩ kí rá.
17 Míní fijó ị́jọ́ mî ãni ku rĩ agá rĩ ĩ'di cécé
'bá ũcógó rụlépi bị́lẹ́ gá rĩ áni.
18 'Bá azalépi aza-azâ 'é sị́ ãcí rĩ gbẹlépi
ãzíla aválépi ãko sị́ ãcí rĩ sĩ rĩ
19 ĩ'di cécé 'bã ĩ'di 'bã jĩránĩ ulélépi jọlépi la,
“Ma tí mâ ngá avá agá avá avâ rĩ áni.”
20 Ijijá kóru ãcí la anụ́ rá;
ãndróndróŋá kóru ãwãŋá la adru yụ.
21 'Bá ãwãŋá lẽlépi ambamba rĩ la ãcóŋá fẽ i'dólé mbẽlẽŋá ru
cécé ãcíkúlú 'bã ãcị́pẽl̨ę̃ngụ́ akójó jõku ãcí 'bã ijijá akójó rĩ áni.
22 Ị́jọ́ jọlé káláŋá ru rĩ la fi íná ãjị́-ambamba rĩ áni;
ĩ'di fi 'bá ãrí gá.
23 Ị́jọ́ jọlé tị gá 'dâ ãlápítí ru wó ásị́ gâlé ị́jọ́ ndú la 'bã sĩ adrujó nĩ rĩ
ĩ'di cécé úmvú sị́lé ũdrí sĩ sĩ ụrụ'bá la asejó sílĩvã ĩzẽkí sĩ cí rĩ áni.
24 'Bá ásị́ ũnzí rĩ la ásị́ ũnzĩ ĩ'didrį̃ a'bó ị́jọ́ jọŋá múké rĩ sĩ;
wó ásị́ la ga tré úlétáŋá sĩ,

25 icó ru 'bãlé 'i ị́jọ́ múké rĩ jọ,
wó lẽ mí ã'ị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku ã'dusĩku ásị́ la ga tré ị́jọ́ ũnzí sĩ.
26 Drĩ táni ásị́ ũnzĩ ĩ'didrị̃ zị̃ ĩnzõ sĩ rá tí,
ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'didrị̃ la amụ́ ru i'dalé ũ'bí kí agá rá.
27 'Bá 'bụ́ 'dịlépi sĩ 'bá ãzí isíjó rĩ 'bã vúŋá la uja a'délé ala gá nĩ;
'bá írã lịlẹ́pi rĩ írã ĩ'di 'bã lĩlé rĩ la ãgõ ĩ'di vúŋá i'bélé.
28 Ĩdra ĩnzõ alị́lépi rĩ ngũ̃ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzá fẽjó ĩ'baní rĩ kí ũnzí,
ãzíla tị 'bá ịpị́lépi ĩnzõ rú rĩ la 'bá ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rá.

27

1 Mí ịpị́ mi ụ́'dụ́ drũ̃sĩ̃ rĩ sĩ ku,
ã'dusĩku míní ñĩjọ́ la ã'du la mụ ru idélé ụ́'dụ́ drũ̃sĩ̃ rĩ gá nĩ yã ku rĩ sĩ.
2 Mí ịpị́ mi ími tị sĩ cénĩ ku, 'bá ãzí ndú la 'bã ịpị́ mi nĩ,
mí ịpị́ mi cénĩ-cénĩ rú ku.
3 Írã kí cínákí be pírí ãnzị rú,
wó 'bá azalépi aza-azâ rĩ la ásị́ ãzá fẽ ndẽ ãko ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kí ãnzị sĩ pírí rá.
4 Ũmbã ĩ'di ũnzí ãzíla ásị́ ãcĩ ĩ'di lị́kĩ̃,
wó ãjã ndẽ ãko 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ pírí rá.
5 'Bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũnzí a'dájó tọndọlọ rĩ ĩ'di múké
ndẽ lẽtáŋá zĩ̃jó ĩ'diní cí rĩ rá.
6 'Ébí mî wõ̃rĩ̃ 'bã 'bãlé ími ụrụ'bá gá rĩ ĩ'di múké ndẽ
mẹ́rọ́'bá 'bã ími amvujó nĩ rĩ rá.
7 'Bá agalépi ãkónã sĩ tré rĩ la gã ãkónã ãjị́-ambamba ãnụ́ áni rĩ nalé úmgbé,
wó 'bá ãbị́rị̃ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ãkónã ũ̃jị́kị́rị̃lị̃ rĩ la ru 'bĩ̃ ĩ̃lị́-ĩ̃lị́ ru.
8 'Bá fũlépi lị́cọ́ ĩ'didrị̃ agá 'dâ sĩ mụjó abá trũ mị́rĩ̃ rú rĩ ĩ'di cécé
ãríŋá ĩ'di 'bã jõrõvũ a'belépi rá mụlépi abá trũ rĩ áni.
9 Ãdu ngũ̃lépi ãjị́ trũ vĩrĩ rĩ kí lũbánĩ be ãyĩkõ fẽ ásị́ ní,
wõ̃rĩ̃ ígátáŋá pịrị rĩ fẽlépi rĩ la ãyĩkõ fẽ gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ.
10 Mí a'be jõ mî wõ̃rĩ̃ jõku mí átẹ́pị 'bã wõ̃rĩ̃ ku,
ị́jọ́ ũnzí drĩ sĩ ími ịsụ́ ímụ rû sĩ mî ádrị́pị zị̃lé ãzãkoma ịsụ́jó ku.
Ĩ'di múké mụjó ãzãkoma gá mî jĩránĩ rụ́ ndẽ míní mụjó mî ádrị́pị
u'álépi mị́rụ́ 'dãá álị́ rĩ rụ́ rĩ rá.
11 Mâ ngọ́pị, mí adru jõ ũndũwã rú, áma ásị́ la dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ,
ma dó sĩ 'bá ị́jọ́ jọlépi áma ụrụ'bá gá rĩ kí umvi múké.
12 'Bá ũndũwá ru rĩ la ị́jọ́ ũnzí ndre ãzíla ĩ'di sĩ apá rá,
wó 'bá ị́jọ́ ũrãlépi ku rĩ lã fi alagá ãzíla ĩ'di ĩ'di drĩ̃ gá ũcõgõ ají.
13 Lẽ í'dụ bõngó 'bá sãdínĩ rú gúrã 'bãlépi 'bá ĩ'di 'bã ñĩ̃lé ku rĩ ní rĩ rá,
írụ ĩ'di dẹ́nõ̃ tị gá drĩ idé la ũkú acị́lépi mị́rĩ̃ rú rĩ ní rĩ gá.
14 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ zị̃lépi ũ̃'bụ́tị nị́nị́ ụ́'dụ́kọ́ re sĩ rĩ ála ĩ'di lã 'bá 'bá wãlépi
la rú.
15 Ũkú ãwãlépi ambamba rĩ ĩ'di cécé uzogó ralépi jó gá sáwã pírí sĩ rĩ áni,
16 ĩ'di drĩ̃ ụtrị́jó rĩ ĩ'di cécé ãlụ́kụ́kũ̃ atrịjó rĩ áni jõku ãdu rụjó drị́ ãndá sĩ
rĩ áni.
17 'Bá la ị́jọ́ ũ̃nĩ̃ 'bá drị́,
cécé aya 'bã aya sị́ jĩ̃jó rĩ áni.
18 'Bá úlúgó ife tãmbalépi rĩ la ãka la na rá,
ãzíla ãtí'bó ãmbógó ĩ'didrĩ̃ tãmbalépi rĩ la ãrútáŋá ịsụ́ rá.
19 'Bá 'bã ásị́ la ĩ'di ã'di 'i yã rĩ i'da
cécé ĩ̃yị́ 'bã 'bá mẹ́lẹ́tị i'dajó rĩ áni.
20 Ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrĩ̃ kí Ãbãdónĩ be aga kí ku

cécé ãko 'bã cajó 'bá 'bá ru rĩ mịfị́ gá ku rĩ áni.
21 Ála gólũdĩ kí ũ'bḩ́ sílĩvã be ãcí sĩ
wó ála 'bá ũ'bḩ́ ịcṹŋá sĩ ĩ'di ịcṹjó rĩ sĩ.
22 Ídrĩ táni 'bá azalépi aza-azâ rĩ sḩ́ jḩ́kḩ́ ife sĩ
jḩ́kḩ́ agá cécé ãná sḩ́lé rĩ áni,
mí icó aza drḩ́ la gá rĩ ũfũlé ku.

23 Ímba ãnãkpá mídrḩ́ kí tã múké-múké,
ífẽ ími ásḩ́ pírí sĩ kí tãmbajó,
24 ã'dusĩku málĩ adru kí jã 'dâ ku ãzíla sṹrṹ adru kí vâ jã 'dâ ku.
25 Ídrĩ ásé lị 'bo 'dã 'bã ũngúkú gá
ásé ú'dí 'bé pá gá rĩ la dó ãrũ zolé nĩ,
26 mí icó kãbĩlõ 'bíko sĩ bõngó idélé rá,
ãzíla ḩ́ndrḩ́ sĩ mí icó ámvṹ ĩgbãlé rá.
27 Mi dó sĩ adru lẹ́sṹ ḩ́ndrḩ́ drḩ́ trũ ĩyõ rú
sĩ ími izójó 'bá mídrḩ́ lḩ́cọ́ gá
ãzíla izonzi mídrḩ́ ãtí'bó ru rĩ kí abe.

28

1 'Bá ḩ́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí rũ ce ṹngṹlẹ́ gá 'bá ãzí drĩ táni kí dro ku tí,
wó 'bá ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ kí ásḩ́ la adru ũkpó ru cécé kẹ̃mḩ́ drḩ́ áni.
2 Sṹrṹ Ãdróŋâ gãlépi sĩ rĩ 'bã drḩ́lẹ́ kí adru wẽwẽ rú,
wó sṹrṹ drḩ́lẹ́ la 'bã kí sĩ adrujó ũndũwã rú ãzíla ḩ́jọ́ vãŋá trũ rĩ la pá tu ũkpó ru.
3 Drḩ́lẹ́ 'bá lẽmẽrí rĩ kí ĩkpãlépi ĩkpã-ĩkpã rĩ
ĩ'di cécé uzogó ũkpó trũ ãkónã ámvṹ agá rĩ kí wṹlépi tị gá rĩ áni.
4 'Bá ãzḩ́táŋá gãlépi úmgbé rĩ ĩ'di 'bá 'bá ḩ́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ũngúkú ãtḩ́lépi rĩ,
wó 'bá ãzḩ́táŋá tãmbalépi rá rĩ ĩ'di 'bá 'bá ḩ́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ kí ũngúkú ãtḩ́lépi ku rĩ 'i.
5 'Bá ḩ́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ ĩ'di 'bá ḩ́jọ́ lḩ́lẹ́ pịrị rĩ ífí vãlépi ku rĩ 'i,
wó 'bá Úpí Ãdróŋâ ndrṹlépi rá rĩ vã ḩ́jọ́ lḩ́lẹ́ pịrị rĩ lọ́lọ́.
6 'Bá lẽmẽrí ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ĩ'di múké ãndânĩ
ndẽ kṹrẹ́ńḩ́ ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi ku rĩ rá.
7 Ngọ́tḩ́ŋá ãzḩ́táŋá tãmbalépi rá rĩ ĩ'di ngọ́tḩ́ŋá ũndũwã rú rĩ 'i,
wó ngọ́tḩ́ŋá wõrḩ́ 'bãlépi anzị rõmmgbọ́ ru rĩ kí abe rĩ la drḩ́nzá ají átẹ́pḩ́ nî.
8 'Bá málĩ ịsṹlépi ãko ĩ'di 'bã lḩ́lẹ́ 'bá kí drḩ́ gá ambamba rĩ sĩ rĩ
la málĩ trá 'bá 'bá lẽmẽrí rĩ kí ízákĩzã ndrelépi ĩndĩ rĩ nî.
9 Ãdróŋá ngṹ 'bá ãzḩ́táŋá tãmbalépi ku rĩ ũnzí ãzíla are zḩ́táŋá 'bá 'dã ní zḩ́lé ĩ'di tị gá rĩ ku.
10 'Bá 'bá ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ drḩ́ celépi gẹ̃rḩ́ ũnzí gâ sĩ rĩ
la gbã mãtégõ ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ gá nĩ,
wó 'bá ḩ́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la ũyá múké la ịsṹ rá.
11 'Bá málĩ trũ rĩ la ũrã la ĩ'di ũndũwã rú,
wó 'bá lẽmẽrí vãtáŋá trũ rĩ nḩ́ ḩ́jọ́ ĩ'baní ãndânĩ.
12 'Bá ãlá rĩ drĩ kí adru drḩ́lẹ́ ru nĩ, 'bá pírí kí u'á ãyĩkõ sĩ,
wó 'bá ḩ́jọ́ ũnzí rĩ drĩ kí adru ũpĩ gá nĩ, 'bá kí ru ṹzḩ́-ṹzḩ́.
13 'Bá ḩ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḩ́ kí ṹzḩ́lépi ṹzḩ́-ṹzḩ́ rĩ icó drḩ́lẹ́ba ịsṹlé ku,

wó 'bá ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'didrḭ́ kí i'dalépi rá ãzíla kí a'belépi rá rĩ la ásḭ́ ḭ̃gbę̃ ịsṵ́
Ãdróŋá drḭ́ rá.
14 'Bá idélépi ị́jọ́ ũnzí sĩ ṵ̃rḭ́ sĩ rĩ la drḭ̃lẹ́ba ịsṵ́ rá,
wó 'bá drḭ́ ũnzí rĩ la fi ũcõgõ ãmbógó la agá.
15 'Bá lẽmẽrí ri kí adru ũkpõ kóru drḭ̃lẹ́ ũnzí rĩ drḭ́,
ĩ'di cécé kẹ̃mḭ̃ awálépi jõku ṵ̃bõ̃gṵ̃ ru afụlépi 'bá rṵ́ rĩ áni.
16 Drḭ̃lẹ́ ị́jọ́ vãlépi ku rĩ ĩ'di 'bá kí ĩkpã-ĩkpã,
wó 'bá ãko ịsṵ́lé gẹ̃rḭ́ pịrị rĩ sĩ ku rĩ ngṵ̃lépi ũnzí rĩ la u'á ídri rú ṵ́'dṵ́
ãzo rú.
17 'Bá 'bá 'dịlépi rĩ
'dị 'bṵ́ sĩ ru ḭ̃sḭ́jó cé nĩ,
'bá ãzí 'bã ãtḭ̃ jõ ũngúkú la ku.
18 Ãko ãzí aló 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ ku,
wó 'bá ị́jọ́ ũnzí rĩ la ḭ̃lḭ̃kḭ̃ sáwã cí rĩ sĩ.
19 'Bá ãzḭ́ ngalépi ĩ'didrḭ́ ámvṵ́ agá ásḭ́ pírí sĩ rĩ la adru ãkónã trũ wẽwẽ rú,
wó 'bá sáwã izalépi ị́jọ́ ífĩ kóru rĩ kí agá rĩ la adru lẽmẽrí ru trẹ̃yḭ́.
20 'Bá ị́jọ́ mgbã rĩ ngalépi rĩ la drḭ̃lẹ́ba ãmbógó la ịsṵ́ rá,
wó 'bá lẽlépi málĩ ịsṵ́lépi gbõrú rĩ icó ĩcẽlé drḭ̃rịma ịsṵ́ŋá gá ku.
21 'Bá uyajó uyâ rĩ ĩ'di ũnzí,
wó kṛ́ṛ́tḭ́ 'bá ãzí rĩ kí ã'ḭ́ ru mịfḭ́ sajó ãko ĩmbíráŋá la sĩ.
22 'Bá ĩndrá rĩ la lẽ ásḭ́ pírí sĩ málĩ ịsṵ́lé
wó nḭ̃ lẽmẽrĩ la ĩ'di tẽ rĩ gá ku.
23 'Bá uzálépi 'bá drḭ́ gá sĩ ĩ'di itújó rĩ la vúlé-vúlé ru ásḭ́ ḭ̃gbę̃ ịsṵ́
ndẽ 'bá 'bá ịpḭ́lépi ĩnzõ sĩ rĩ rá.
24 'Bá ĩ'di 'bã átẹ́pị jõku ãndrẽ
ralépi jọlẹ́pi la, "'Dĩ adru ị́jọ́ ũnzí ku rĩ,"
ají kí ru 'bá 'bá 'dịlépi rĩ be.
25 'Bá rõ̃mmgbọ́ trũ rĩ la ãcóŋá ají 'bá kí drĩdríŋĩ gá,
wó ásḭ́ 'bãjó Úpí drḭ́ gá rĩ la drḭ̃lẹ́ba fẽ.
26 'Bá ásḭ́ 'bãlépi ũndũwã ĩ'didrḭ́ drḭ́ gá rĩ la aza-azâ,
wó 'bá ị́jọ́ kí ngalépi ũndũwã sĩ rĩ la ru pa rá.
27 'Bá ãko fẽlépi 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní rĩ la adru sáwã pírí sĩ ãko trũ,
wó 'bá ru mịfḭ́ ãzṵ̃lépi 'bá lẽmẽrí rĩ kí sĩ cí rĩ la áwãtáŋá ãmbógó la
ịsṵ́.
28 'Bá ị́jọ́ ũnzí rĩ drĩ kí adru drḭ̃lẹ́ ru nĩ, 'bá kí ru ṵ̃zḭ́-ṵ̃zḭ́,
wó 'bá ũnzí rĩ drĩ kí úmvúke a'be 'bo, 'bá ãlá rĩ kí acá drḭ̃lẹ́ ru ú'dí ru.

29

1 'Bá imbe ũkpó uzájó drḭ́ la gá tí rĩ la ḭ̃lḭ̃kḭ̃ ṵ́'dṵ́ ãlu agá,
icó ru drḭ́ ingalé ḭ̃dḭ́ ku.
2 'Bá ãlá rĩ drĩ kí adru drḭ̃lẹ́ ru nĩ, 'bá pírí kí u'á ãyĩkõ sĩ,
wó drḭ̃lẹ́ ũnzí rĩ sĩ 'bá kí acá ũcõgõ sĩ.
3 'Bá ũndũwã lẽlépi rá rĩ la átẹ́pḭ́ ní ãyĩkõ fẽ rá,
wó 'bá u'álépi ãwṵ́'bá kí abe rĩ la málĩ ĩ'didrḭ́ kí iza-izã.
4 Úpí ị́jọ́ lịlẹ́pi pịrị rĩ la fẽ sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ́ la pá tu ũkpó ru,
wó drĩ ru lẽ mịfḭ́ saŋá sĩ, sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ́ la andi rá.
5 'Bá ĩ'di 'bã jĩránĩ ịpḭ́lépi ĩnzõ sĩ rĩ la
ímbá 'be ĩ'di 'bã vúŋá nî.
6 'Bá ị́jọ́ ũnzí ngalépi rĩ la gbã ị́jọ́ ũnzĩ ĩ'didrḭ́ gá nĩ,
wó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ ngalépi rĩ la úngó ngo ãzíla ĩ'di adru ãyĩkõ sĩ.

7 'Bá ãlá rĩ kí así 'bá lẽmẽrí rĩ kî sĩ rá,
wó 'bá ũnzí rĩ vã 'bãngá ɨjọ́ 'dĩ ku.
8 'Bá idemará ru rĩ kí táwṹnɨ̃ 'a usa ũmbã sĩ,
wó 'bá ũndũwã rú ri kí ũmbã ɨgbẹ rá.
9 'Bá ũndũwã rú rĩ drĩ 'bá azalépi aza-azâ rĩ tõ dũwánĩ gá,
'bá azalépi aza-azâ rĩ la gụ ĩ'di sĩ gụgṹ ãzíla ásɨ ɨ̃gbę̃ la adru 'dá yụ.
10 'Bá 'bá ụ'dɨ́lépi rĩ kí 'bá ɨjọ́ pɨrɨ rĩ ngalépi rĩ kí ngṹ ũnzí,
wó kí gę̃rɨ̃ ndrṹ sĩ lẽjó 'bá ɨjọ́ pɨrɨ rĩ ngalépi rĩ kí 'dɨjó rá.
11 'Bá azalépi aza-azâ rĩ la ũmbã ĩ'didrɨ̃ i'da tọndọlọ,
wó 'bá ũndũwá trũ rĩ la ɨjọ́ kî 'dụ ásɨ jã sĩ.
12 'Bá drɨ̃lẹ́ ru rĩ drĩ ĩnzõ are áyụ,
'bá ĩ'didrɨ̃ ãmbogo rú rĩ kí pírí acá 'bá ũnzí la kî.
13 'Bá lẽmẽrí ri kí 'bá ĩ'di ĩkpãlépi rĩ be ají kí ru ãlu,
Úpí fẽ ĩ'baní mɨfɨ sĩ ãngũ ndrejó ɨ̃rɨ̃trá rá.
14 Úpí drĩ 'bá lẽmẽrí rĩ kí drɨ̃ gá ɨjọ́ lɨ pɨrɨ,
ĩ'di ũpĩ na jã 'dâ.
15 Ídrĩ anzɨ mídrɨ̃ kí ɨ̃ndṹ co sĩ kí itújó rá, kí adru ũndũwã rú,
wó ngọ́tɨ̃ŋá a'belé ɨ̃ndṹ colé ku rĩ la drɨ̃nzá ají ãndrẽ nî.
16 Drɨ̃lẹ́ ũnzí rĩ kí kãlãfe drĩ tụtṹ, ɨjọ́ ũnzí la vâ tụtṹ,
wó 'bá ãlá rĩ kí 'bá ũnzí rĩ kí 'bã a'déŋá ndre cé.
17 Ídrĩ ngọ́tɨ̃ŋá mídrɨ̃ ɨ̃ndṹ co ímbátáŋá ru rá, ĩ'di míní ásɨ ɨ̃gbę̃ fẽ rá,
ĩ'di ãyĩkõ fẽ ími ásɨ ní rá.
18 Sṹrṹ Ãdróŋá 'bã drɨ̃ celé nĩ ku rĩ la ɨjọ́ kí nga ãzɨ́táŋá kóru.
Wó 'bá ãzɨ́táŋá Ãdróŋá drɨ̃ kí tãmbalépi rá rĩ ĩ'di drɨ̃lẹ́ba rú.
19 Mí icó ãtí'bó imbálé ɨjọ́ jọŋá tɨ sĩ rĩ sĩ á'dṹsĩ ku.
Drĩ kí táni ɨjọ́ míní jọlé rĩ vã rá tí wó icó kí ãzɨ́ la ngalé ku.
20 Ásɨ tɨ̃jó 'bá azalépi aza-azâ rĩ drɨ̃ gá rĩ ĩ'di múké ãndânĩ
ndẽ ásɨ tɨ̃jó 'bá ɨjọ́ jọlépi ũrã 'a la ku rú rĩ drɨ̃ gá rĩ rá.
21 Ídrĩ ãtí'bó mídrɨ̃ iwí sĩ ãko pírí kí fẽjó ĩ'diní vṹrṹ-vṹrṹ ru,
ĩ'di drṹzɨ́ amṹ ãko mídrɨ̃ kí palé nĩ.
22 'Bá ũmbá rĩ la ãcóŋá ajɨ́
ãzíla 'bá ásɨ ãcí rĩ la ɨjọ́ ũnzí idé wẽwẽ rú.
23 Ãfó la 'bá ɨsɨ vṹrṹ,
wó 'bá ru irilépi vṹrṹlé rĩ la ãrútáŋá ɨsṹ rá.
24 'Bá ãko ṹgṹ'bá 'bã ṹgṹlé rĩ kí nalépi ĩ'di be rĩ ĩ'di ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru cénĩ.
Drĩ táni ũyõ na icó ɨjọ́ pɨrɨ rĩ jọlé ku.
25 Ṹrɨ̃ idéjó 'bá 'bá ru rĩ sĩ rĩ ĩ'di ũnzí-ũnzí cécé ímbá áni,
wó ásɨ tɨ̃jó Úpí drɨ̃ gá rĩ la 'bá tãmba rá.
26 'Bá ũ'bí kí lẽ ásɨ ɨ̃gbę̃ úpí drɨ̃ ɨsṹlé,
wó Úpí la ɨjọ́ pɨrɨ rĩ lɨ nĩ.
27 'Bá múké rĩ ngṹ kí 'bá ũnzí rĩ kí ũnzí
ãzíla 'bá ũnzí rĩ ngṹ kí 'bá múké rĩ kí ũnzí.

30

Ɨjọ́ Ágṹrɨ̃ 'bã jọlé rĩ kî

1 'Dĩ kí ɨjọ́ Ágṹrɨ̃ Yãkẹ́hɨ̃ ngọ́pɨ 'bã jọlé rĩ kî; jọ ɨjọ́ 'dĩ kí Ɨ̃tṹwẹ́lɨ̃ 'baní Ṹkálɨ̃ be:
2 “Ma 'bá 'bá kí agá 'dâ azalépi ãndânĩ rĩ 'i;

ma 'bá kí agá 'dâ vãtáŋá kóru.
3 Ma ũndũwã kóru,
jõku ánĩ ị́jọ́ 'Bá Ãlá rĩ drĩ gá ku rĩ.
4 'Bá tụlépi 'bũ gâlé ãzíla asị́lépi vũrụ́ 'dõlé rá rĩ ã'di 'i?
'Bá ũlí amvulépi ĩ'didrị alé gá rá rĩ ã'di 'i?
'Bá ĩyị́ umbélépi bõngó sĩ rá rĩ ĩ'di ã'di 'i?
'Bá vũ 'bã ãsĩŋá ũ'bĩlépi pírí rá rĩ ĩ'di ã'di 'i?
Rụ́ lã ã'di 'i,
ãzíla ngọ́pĩ 'bã rụ́ ã'di 'i?
Ílũ mání ídrĩ nĩ la rá rĩ gá.

5 "Ị́jọ́ pírí Ãdróŋá drĩ kí pịrị;
ĩ'di gọ́bẹ́rẹ́ 'bá apálépi ru zĩlépi ĩ'di rụ́ rĩ 'badrĩ 'i.
6 Lẽ mí ũ'bã ị́jọ́ ãzí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ drĩ gá ku,
jõ íni ku ĩ'di uzá ími drĩ gá ãzíla ĩ'di i'da la mi ĩnzó'bá rĩ gá rá.

7 "Úpí; ị́jọ́ mání a'ị́lé mídrị́ rĩ kí ĩrĩ,
mí uga mání kí ku 'dĩ sĩ ádrã drĩ ku rú fô:
8 Mí ĩdã ĩnzõ alị́jó ãzíla adrujó ĩnzó'bá rĩ kí má rụ́ 'dâ rá-rá ru,
ífẽ jõ má adru mání lẽmẽrí ru ku jõku málĩ trũ ambamba ku fô,
wó ífẽ mání íná ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã adru cí.
9 Ádrĩ adru málĩ trũ ambamba, má icó jọlé la ími ãzị́ mání 'dáyụ,
ãzíla ma jọ la, 'Úpí la 'dĩ dó ã'di 'i?'
jõku ádrĩ adru lẽmẽrí má icó ãko ũgũlé sĩ drĩnzá ajíjó Ãdróŋá mádrĩ ní rá.

10 "Lẽ mí ũsõ ị́jọ́ ãtí'bó ụrụ'bá gá ãmbógó ĩ'didrĩ ní ku,
jõ íni ku ãtí'bô la ími wã rá ãzíla mi ị́jọ́ ịsụ́ rá.

11 "'Bá ãzí rĩ kí átẹ́pịka kí wãwã,
ãzíla fẽ kí ãwã'dĩfô ãndreka 'baní ku.
12 'Bá ãzí kí ru 'bã 'bá ãlá ru kí drĩ sĩ cénĩ,
wó íni 'dĩ ũnzõ kí ru ị́jọ́ ũnzí sĩ.
13 'Bá ãzí ri kí ũrã la kí 'bá múké la,
ãzíla kí 'bá ãzí rĩ kí ndre ãzị́ kóru;
14 'bá ãzí kí sị́ ci cécé ménéŋá áni,
kálé ĩ'badrĩ kí cécé ị́lị́ŋá áni,
kí sĩ 'bá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ lẽmẽrí ãzíla
'bá 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dâ ãko kóru rĩ kí na.

15 "Drídríwú 'bã izonzi kí ĩrĩ,
kí ĩrĩtrá jọ la, 'Ífẽ mání, ífẽ mání!'

"Ãko ãzí kí na mgbãrĩ gá sụ icó kí agalé ku:
16 ĩnádrĩ, mvájólé úndó rĩ,
ãngũ ĩyị́ mvụlépi ĩyị́ 'bã sĩ cajó ĩ'diní ku rĩ 'i,
ãzíla ãcí velépi ụtrị́lé tí rĩ kí abe.

17 "'Bá ápãrákã idélépi átẹ́pị sĩ
jõku ãndrẽ idelépi rĩ,
kúrúke kí mịfị la kí unze tilé rá

ãzíla Núgúnúke kí ĩ'di ĩzá ti rá.

18 “Ɨjọ́ ãzí kí na kí máni ũsũtáŋá ru,
mgbã rĩ gá sụ máni ífí vãlé ku la kî:
19 gẽrḩ́ yụ́kụ́ ní ungajó 'bũ gâlé rĩ 'i,
gẽrḩ́ ĩ̃nḩ́ ní acḩ́jó írã drḩ́ gâ sĩ rĩ 'i,
gẽrḩ́ mẹ́lḩ́ 'bã acḩ́jó ĩ̃yḩ́ drḩ́ gâ sĩ rĩ 'i
ãzíla gẽrḩ́ ágọ́bḩ́ 'bã sĩ ũkú lẽjó rĩ 'i.

20 “'Dĩ gẽrḩ́ ũkú ãwụ́ rĩ 'bã ḩjọ́ ngajó rĩ 'i:
ĩ'di ãngũ na rá, ĩ'di ru tḩ li ã'í ru
ãzíla ĩ'di jọ la, ‘Ánga ḩjọ́ ãzí ũnzí la ku.’

21 “Ṭ̃nọ́kụ́ la ru aya ḩjọ́ na kî sĩ,
mgbã rĩ gá ḩjọ́ ĩ'di 'bã icólé tḩ talé ku rĩ kí sụ:
22 ãtí'bó 'bã acájó úpí ru rĩ 'i,
'bá azalépi aza-azâ rĩ ní adrujó íná trũ ĩyõ rú rĩ 'i,
23 ũkú lẽlé ku rĩ 'bã ágó rụjó rá rĩ 'i,
ãzíla ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã ãmbógó ĩ'didrḩ́ ũkú ru rĩ 'bã ágó pajó rĩ 'i.

24 “Ṭ̃nọ́kụ́ drḩ́ gá 'dâ, ãko ãzí ĩmbíráŋá la kí sụ
wó ĩgãnã kí ũndũwã sĩ cí:
25 ĩyé kí ũkpó trũ were rú,
wó kí ãkónã tãmba ílí sĩ;
26 kílẽ kí ũkpó gã
wó ịsụ́ kí ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ idé 'bé agá;
27 úmbí kí úpí kóru
wó kí unga amụtḩ sĩ cécé ãsĩkárĩ kí áni,
28 mí icó lọ̃bọ̃drḩ́ 'dụlé drḩ́ gá rá,
wó ĩ'di u'á ãngũ ũpi 'bã kí sĩ u'ájó rĩ kí agá.

29 “Ãko ãzí kí na ĩ'bã kí acḩ́ agá, kí acḩ́ ãfó sĩ ũniyambamba rú,
mgbã rĩ gá kí sụ kí acḩ́ ãfó sĩ:
30 kẽmḩ́ ndẽ ãnãkpá pírí kí ũkpõ sĩ rá
ãzíla idé ãnãkpá ãzí sĩ ũrḩ́ sĩ ku;
31 ã'ụ́gọ́ ãfó ru rĩ, ĩ̃ndrọ́gọ́
ãzíla úpí ãsĩkárĩ ĩ'didrḩ́ kí adrujó ĩ'di andre trọ̃kḩ́lḩ́rḩ́ rĩ 'i.

32 “Ídrĩ ándrá adru 'bá azalépi aza-azâ ru ịpḩ́lépi ãfó sĩ la,
jõku ídrĩ ándrá ḩjọ́ ũnzí itú,
mí ũpḩ́ ími tḩ ími drḩ́ sĩ cí!
33 Ídrĩ lẹ́sụ́ 'a usa, ĩ'di ãdu ũfũ rá,
ídrĩ 'bá ãzí 'bã ũmvu dḩ, ãrí la la ra rá,
ídrĩ ḩjọ́ kí usa ũmbã sĩ, ĩ'di ãwãŋá ajḩ.”

31

Ímbátáŋá fẽlé úpí Lãmụ́wẹ́lḩ́ ní ri kî

1 'Dĩ kí ḩjọ́ úpí Lãmụ́wẹ́lḩ́ ní jọlé ãndrẽ 'bã sĩ ĩ'di imbájó rĩ kî:
2 “'Bárĩ mâ ngọ́tḩ́, mâ ngọ́tḩ́ ãfũlépi áma 'a gá rĩ,
mi umvitáŋá Ãdróŋá máni zḩlé rĩ drḩ́ 'i,

3 mí iza jõ ũkpó mídrı̨̃ sĩ ru ulajó ũkú kí abe ku,
ı̨̃lı̨̃kı̨̃ kí ũpi ũ'bí kí 'bo-'bo.

4 “Mí are drĩ Lãmṵẃẹ́lı̨̃,
lẽ ũpi 'bã mvụ kí wáyĩnĩ ku,
lẽ íwá vı̨ 'bã ndẽ kí ku.
5 Drĩ kí íwá mvụ 'bo ı́jọ́ 'dĩ sĩ kí ı́jọ́ ãvĩ ãzı́táŋá kí drı̨̃ gá rá,
ãzíla icó kí dó sĩ 'bá ĩkpãlé ĩkpã-ĩkpã rĩ kí ãzã kolé ku.
6 Íwá ĩ'di múké la 'bá ı̨̃lı̨̃kı̨̃lépi rĩ 'banî,
ãzíla wáyĩnĩ ĩ'di múké la 'bá ásı́ umvúlépi umvû rĩ 'banî.
7 Lẽ 'bã mvụ kí ĩ'di ãzíla 'bã ãvĩ kî dó sĩ ı́jọ́ lẽmẽrĩ ĩ'badrı̨̃ drı̨̃ gá,
'bã ũrã kî dó sĩ ı́jọ́ ũcõgõ ĩ'badrı̨̃ kí drı̨̃ gá ku.

8 “Ítu pá ı́jọ́ jọjó 'bá icólépi ı́jọ́ jọlépi kî sĩ ku rĩ kí kẹ̃jı́ gá,
ímba hákĩ ĩ'badrı̨̃ kí tã.
9 Íjọ ı́jọ́ kí kẹ̃jı́ gá ãzíla mí adru 'bá ı́jọ́ ĩ'badrı̨̃ kí lı̨lẹ́pi múké-múké rĩ rú,
í'dı̨ ã'dı́ hákĩ 'bá lẽmẽrí ãzíla 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'badrı̨̃ kí sĩ.”

Ũkú ádrízã múké rĩ ı̨cṵ́jó rĩ

10 Ã'di icó ũkú ádrízã múké rĩ ı̨sṵ́lé rá la nĩ yã?
Ãjẹ̃ ĩ'didrı̨̃ ndẽ írã ãjẹ̃ rú gụlépi pãrã-pãrã rĩ rá.
11 Ágô la ásı́ tı̨ ĩ'di drı̨̃ gá,
ãzíla icó adrulé lẽmẽrí ku.
12 Ídri ĩ'didrı̨̃ agá pírí ĩ'di ágô ní mũkẽ nga,
ãzíla fẽ ĩ'diní ásı́ ãzá ku.
13 Ĩ'di kãbĩlõ 'bíko kí ndrṵ̃ wãrũ be,
sĩ bõngó idéjó ĩ'di 'bã drı̨̃ sĩ cénĩ.
14 Cécé mẹ́lı̨̃ 'bã ãko ajíjó rĩ áni,
ĩ'di ãkónã ají angájó álı̨́.
15 Ũkú 'dĩ la angá ãngũsãrã sĩ,
ṵ̃'bṵ́tı̨ sĩ ĩ'di ãkónã idé 'bá ĩ'didrı̨̃ lı̨cọ́ gá rĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di ãzı́ awa izonzi ĩ'didrı̨̃ ãti'bo ru rĩ 'banî.
16 Ĩ'di ãngũ ãzí ı̨sṵ́ ãzíla ĩ'di ĩgbã la,
ãzı́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ 'bã ũyá sĩ ĩ'di zãbíbũ sa ámvṵ́ zãbíbũ drı̨̃ agá.
17 Ĩ'di ru itú bábá ãzı́ ní,
sĩ ãzı́ ngajó ũkpó sĩ.
18 Ĩ'di lẽ ndrelé la bĩsírã ĩ'diní ngalé rĩ la ĩ'diní ṵ̃rọ̃drı̨̃ ají rá,
ãzíla ĩ'di ãzı́ nga kpere ı́nı̨́ ágágá.
19 Ĩ'di ife sĩ kãbĩlõ 'bíko cãjó rĩ rụ drı̨̃ gá,
ãzíla ĩ'di bõngó ĩ'didrı̨̃ kí cã drı̨ ĩ'didrı̨̃ sĩ cénĩ.
20 Ĩ'di ãko fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní,
ãzíla drı̨ la mmgbọ rú sĩ ãko fẽjó 'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ 'banî.
21 Idé kí ṵ̃rı̨̃ sĩ 'bá ĩ'di drı̨́ko gá rĩ abe ãngũ ı̨̃gbẹ́ sĩ ku,
ã'dusĩku 'bá ĩ'di drı̨́ko gá rĩ 'baní bõngó sṵ̃lé ı̨̃gbẹ̃ sĩ rĩ kí cí.
22 Ĩ'di sókã ĩ'didrı̨ sĩ mgbọ́lọ́drı̨̃ 'bejó rĩ kí cã cénĩ,
ãzíla ĩ'di bõngó mı̨fı̨ níríŋá pápũlũ rú rĩ kí sṵ̃.
23 Ágô 'bá ãzí ı̨̃nzı̨̃lé ı̨̃nzı̨̃-ı̨̃nzı̨̃,
ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá táwṵ̃nı̨̃ agá 'dãá la.
24 Ĩ'di bõngó mı̨fı̨ níríŋá ri kí cã, ĩ'di sẹ́rı̨̃ kí idé,
ãzíla ĩ'di kí ụzı̨ 'bá bĩsírã gá rĩ 'banî.

25 Ũkú 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũkpó į̃nzį̃lé į̃nzį̃-į̃nzį̃ la,
ãzíla ũrį̃ rụ ĩ'di ị́jọ́ drį̃lẹ́ gâlé rĩ kí sĩ ku.
26 Ĩ'di ị́jọ́ jọ ũndũwã sĩ,
ãzíla ĩ'di ímbátáŋá fẽ ásị́ į̃gbẹ́ sĩ.
27 Ĩ'di 'bá ĩ'didrį̃ lị́cọ́ gá rĩ kí tãmba múké-múké,
ãzíla adru ũvú ku.
28 Anzị ĩ'didrį̃ kí pá tu sĩ ĩ'diní ãwã'dĩfô fẽjó,
ãzíla ágô la ĩ'di ịcṵ́-ịcṵ̂.
29 Ĩ'di jọ la, “Ũkú múké rĩ kí wẽwẽ rú,
wó índẽ kí pírí rá.”
30 Ụrụ'bá idélé ãlá ru rĩ agá mũlũmbẽ cí ãzíla ũnĩ ụrụ'bá drį̃ ãzį̃ kóru,
wó ũkú Úpí rulépi rá rĩ la į̃nzį̃táŋá ịsṵ́ rá.
31 Ífẽ ĩ'diní ũyá calépi ĩ'di sĩ rá rĩ rá,
ãzíla lẽ ịcṵ́ ĩ'di ãzị́ pírí ĩ'di 'bã ngalé ĩ'di 'bã drį̃ sĩ rĩ kí sĩ ũ'bí kí agá.

Ị́jọ́ Mgbã
Mãtáyõ
'bã sĩlé rĩ

Ãwí Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lụ́kã 16:18)

1 Ãwí 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ úpí Dãwụ́dḩ̃ 'bã ũri rú drḩ̃lẹ́ Ịbụrahḩ́mṹ drị́ gá rĩ drḩ̃,
2 Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbụrahḩ́mṹ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Yụ́dã kí ádrḩ́pịka abe ĩ'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
3 Pẹ̃rẹ́zḩ̃ kí Zérã be ĩ'bã átẹ́pị Yụ́dã 'i, ĩ'bã ãndrẽ Tãmárã 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẹ̃rẹ́zḩ̃ 'i,
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i.
4 Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i,
Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i.
5 Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i, ãndrẽ Rãhábṹ 'i,
Ụ̃bẹ́dḩ̃ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i, ãndrẽ Rụ́tṹ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ụ̃bẹ́dḩ̃ 'i.
6 Úpí Dãwụ́dḩ̃ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i.
Sũlũmánĩ 'bã átẹ́pị Dãwụ́dḩ̃ 'i, ãndrẽ Ụ̃rḩ́yã 'bã ũkû 'i.
7 Rẽhõbũwámũ 'bã átẹ́pị Sũlũmánĩ 'i,
Ãbíyã 'bã átẹ́pị Rẽhõbũwámũ 'i,
Ásã 'bã átẹ́pị Ãbíyã 'i.
8 Yẽhõsãfátĩ 'bã átẹ́pị Ásã 'i,
Yẽhõrámũ 'bã átẹ́pị Yẽhõsãfátĩ 'i,
Ụ̃zḩ́yã 'bã átẹ́pị Yẽhõrámũ 'i,
9 Yõtámũ 'bã átẹ́pị Ụ̃zḩ́yã 'i,
Ãházḩ̃ 'bã átẹ́pị Yõtámũ 'i,
Hẽzẽkíyã 'bã átẹ́pị Ãházḩ̃ 'i
10 Mãnásẽ 'bã átẹ́pị Hẽzẽkíyã 'i,
Ãmọ́nḩ̃ 'bã átẹ́pị Mãnásẽ 'i,
Yõsíyã 'bã átẹ́pị Ãmọ́nḩ̃ 'i.
11 Yẽkõníyã kí ádrḩ́pịka abe sáwã ĩ'bã kí adrujó ãmḩ́yọ́ŋá ru Bãbũ̃lọ́nḩ̃ gá rĩ sĩ, ĩ'bã átẹ́pị Yõsíyã 'i.
12 Ĩ'bã kí adrujó Bãbũ̃lọ́nḩ̃ gá ãmḩ́yọ́ŋá ru rĩ 'bã vúlé gá:
Sḩ̃yãlḩ̃tḩ́yẹ́lḩ̃ dó Yẽkõníyã ngọ́pị 'i,
Zẹ̃rũ̃bãbẹ́lḩ̃ 'bã átẹ́pị Sḩ̃yãlḩ̃tḩ́yẹ́lḩ̃ 'i.
13 Ãbḩ̃yụ́dã 'bã átẹ́pị rụ́ Zẹ̃rũ̃bãbẹ́lḩ̃ 'i,
Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Ãbḩ̃yụ́dã 'i,
Ãzọ́rḩ̃ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
14 Zãdókĩ 'bã átẹ́pị Ãzọ́rḩ̃ 'i,
Ãkímũ 'bã átẹ́pị Zãdókĩ 'i.
Ị̃lḩ̃yụ́dã 'bã átẹ́pị Ãkímũ 'i.

15 Ĩlĩyãzãrĩ 'bã átẹ́pị rụ́ Ị̃lĩ̃ỵụ́dã 'i,
Mãtánĩ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãzãrĩ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Mãtánĩ 'i.
16 Yãkó'bõ ĩ'di Yũ̃sụ́fũ̃ Mãríyámũ 'bã ágọ́bị́ ru rĩ 'bã átẹ́pị 'i. Mãríyámũ ĩ'di Yẹ́sũ̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ 'bã ãndrẽ 'i.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó Ịbụrahị́mũ̃ rụ́ cajó Dãwụ́dĩ̃ rụ́, áyị́pịka mụdrị́ drĩ̃ sụ, i'dójó Dãwụ́dĩ̃ rụ́ cajó ĩ'bã kí adrujó ãmị́yọ́ŋá ru ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ sĩ áyị́pịka mụdrị́ drĩ̃ sụ, ãzíla kí ãgõjó ãngũ Bãbũ̃lọ́nĩ̃ gá rĩ 'bã vúlé gá kpere cajó Kúrísĩtõ * rụ́, áyị́pịka mụdrị́ drĩ̃ sụ.

Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã tịŋá
(Lụ́kã 2:1-7)

18 Ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã tịŋá 'bã i'dóŋá drĩ̃ ĩ'di íni: Mãríyámũ Yẹ́sũ̃ 'bã ãndrẽ rú, Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã i'dólé ĩgbãlé 'bo rĩ, wó ịsụ́ ĩ'di 'a trũ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị́ gá rĩ sĩ 'dĩ sĩ icí kí drĩ ru ku rú.
19 Wó Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã ásị́ gá rĩ ílẽ ĩ'di gãlé ũní-ũní ru, ílẽ ĩ'diní drĩ̃nzá fẽlé ũ'bí agá ku ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó ágọ́bị́ ãzí ásị́ ãlá la rĩ sĩ.
20 Wó ĩ'di mụ ị́jọ́ 'dĩ ũrãlé ĩ'di agâlé 'dĩ 'bã áni 'bo, mãlãyíkã Úpí drị́ i'da ru ĩ'diní urobí agâ sĩ ãzíla jọ ĩ'diní, "Yũ̃sụ́fũ̃ Dãwụ́dĩ̃ 'bã ngọ́pị mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ Mãríyámũ agụjó mídrị́ lị́cọ́ gâlé mî ũkú ru ku, ã'dusĩku ãko ĩ'di agá 'dĩ angá Úríndí Ãlá rĩ drị́.
21 Mãríyámũ la mụ ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩlé, ãzíla mi mụ ĩ'di rụ́ 'dalé Yẹ́sũ̃ 'i, † ã'dusĩku ĩ'di mụ 'bá kí palé ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí agá nĩ."
22 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé nábĩ̃ kí tị gá rĩ sĩ rĩ 'bã adru rú sĩ ãndá-ãndá ru.
23 "Ĩzóŋá bíkĩrã rú rĩ la adru 'a trũ ĩ'di ngọ́tị́ ágọ́bị́ tị, ála mụ ĩ'di rụ́ umvelé Ị̃mánũ̃wẽ̃lĩ̃ 'i" ífí la "Ãdróŋá ãma abe."
24 Yũ̃sụ́fũ̃ la mụ angálé 'bo, idé ị́jọ́ tá mãlãyíkã Úpí drị́ bã jọlé ĩ'diní rĩ áni, ãzíla 'dụ dó Mãríyámũ agụlé ĩ'didrị́ lị́cọ́ gâlé ĩ'di 'bã ũkú ru rá.
25 Wó Yũ̃sụ́fũ̃ icí kí ru ĩ'di be ku kpere ĩ'di 'bã ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩ agá ráká ãzíla 'da dó rụ́ la Yẹ́sũ̃ 'i.

2

'Bá ũndũwã ru rĩ 'bã kí amụ́jó Yẹ́sũ̃ 'bã ũrekeŋá ndrejó rĩ

1 Yẹ́sũ̃ tịjó Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mũ̃ gá ãngũ Yũ̃dị́yã gá 'bo rĩ sĩ, 'dĩ sáwã Hẽródẽ 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ, 'bá ũndũwã rú angálépi ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ acá kí Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá,
2 ãzíla zị kí, "Ũrekeŋá tịlé mụlépi adrulépi úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́ rĩ íngõlé yã? Ãndre lẽlẽgó i'dalépi útị ĩ'di 'bo rĩ ị̃tụ́ 'bã ãfũ agâlé ru, ãzíla ãma amụ́ ĩ'di ị̃nzị̃lé."
3 Úpí Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, drĩ̃ la iza ru rá, 'bá pírí Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ kí abe.
4 Hẽródẽ la mụ ãtalo ãmbogo rĩ kí atrálé, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị́ kí imbálépi rĩ abe 'bo, zị kí, "Ãngũ sĩ Kúrísĩtõ tịjó rĩ íngõlé yã?"
5 Umvi kí ĩ'diní, "Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mũ̃ gá ãngũ Yũ̃dị́yã drĩ̃ gá. Ã'dusĩku nábĩ̃ sĩ ĩ'di 'dĩ 'bã áni:
6 " 'Wó ĩmi 'bá táwũ̃nĩ̃ Bẽ̃tẽ̃lẽ̃hẹ́mũ̃ gá 'dĩ ãngũ Yụ́dã drị́ agá 'dĩ,

---

* **1:17** Jõku *Mãsíyã 'i. Kúrísĩtõ 'i* (Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ) ãzíla *Mãsíyã 'i* (Ĩbũrãníyã tị sĩ) ĩ̃rĩ̃trá ífí la "'Bá ãdu ũsũjó drĩ̃ la gá rĩ." † **1:21** *Yẹ́sũ̃* ĩ'di Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ *Yósũwã 'i,* ífí la "Úpí la 'bá upa nĩ."

ĩmi adru ĩmbíráŋá ru 'bá 'bá kí drį̃ celépi Yṵ́dã gá rĩ kí agá ku,
ã'dusĩku ĩmi agá 'dâ 'bá drį̃lẹ́ ru
mụlépi adrulépi 'bá mádrį̃ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí ucélépi rĩ la rú ãfũ nĩ.' †"
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ 'dụ dó 'bá ũndũwã rú 'dĩ kí ụzį̣lé yõkõlé sĩ ãzíla ịsṵ́
dó sáwã pịrį̣ lẽlẽgó 'bã sĩ i'dájó rĩ kí tị gá rá.
8 Pẽ dó kí tị mụjó Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gâlé, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmụ ãngũ ngọ́tį̃ŋâ
drį̃ ụzį̣ trũ jãjã rú, cọtį̣ ĩdrĩ ĩ'di 'bã ãngũ ịsṵ́ rá, ĩmi amṵ́ máni vú la nze
trũ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ álẽ mụlé ĩ'di į̃nzį̃lé ĩndĩ."
9 Kí mụ ị́jọ́ úpí tị gá rĩ arelé 'bo, ko kí drį̃ mụlé gẹ̃rį̃ ĩ'badrį̃ gá rĩ gá ãzíla
lẽlẽgó tá ĩ'bã kí ndrelé į̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'de kí drį̃ nĩ kpere ĩ'di 'bã pá tu
agá ãngũ ũrekeŋá 'bã sĩ adrujó rĩ gá.
10 Kí mụ lẽlẽgó tá rĩ ndrelé 'bo ãyĩkõ ãmbógó la ga dó kí agá tré.
11 Kí mụ filé jó agâlé 'bo, ndre kí ũrekeŋá kí ãndrẽ Mãríyámũ be, ãvṵ̃
kí dó pírí vú gâ sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó. Nzį̃ kí málĩ ĩ'badrį̃ kí tị, fẽ kí ĩ'diní fẽtáŋá ru
gólũdĩ, ãdu ãjį̣ ngṵ̃lépi vĩrĩ rĩ trũ ãzíla ãdu ãzí umvelé mírã rĩ trũ.
12 Ála mụ kí bį̣lẹ̃ į̃ndṵ́ lilé urobí agâ sĩ 'bã gõ kí vúlêlé Hẽródẽ rṵ̃ sĩ ku
'bo, gõ kí dó ãngũ ĩ'bã kí sĩ u'ájó rĩ gâlé gẹ̃rį̃ ãzį̣ gâ sĩ.

Apájó Mį̃sį̃rį̃ gá rĩ

13 'Bá ũndũwã rú 'dĩ kí mụ gõlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drį̃ i'da ru Yṵ̃sṵ́fṵ̃
ní urobí agâ sĩ, jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ ũrekeŋâ kí ãndrẽ be, mí
apá Mį̃sį̃rį̃ gá. Ítẽ 'dãá kpere máni ĩmi umve agá, Hẽródẽ 'bã lẽjó ũrekeŋá
ndrṵ̃jó 'dịjó rá rĩ sĩ."
14 Cọtį̣ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ angá ụrụgá, 'dụ dó ũrekeŋá kí ãndrẽ be trũ apájó ị́nį̣ sĩ
trũ mụjó Mį̃sį̃rį̃ gá.
15 U'á kí dó 'dãá kpere Hẽródẽ 'bã drã agá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé nábį̃
tị gâ sĩ rĩ idé dó ru 'dĩ 'bã áni, "Má umve dó mâ ngọ́tį̃ angájó Mį̃sį̃rį̃ gâlé
rá."†
16 Hẽródẽ la mụ ndrelé la 'bá ũndũwã rú rĩ ulé kí ĩ'di 'bo, ala dra dó
ũmbã sĩ, fẽ dó ãzį̣táŋá sĩ anzį̣ níríŋá ãgọbį̣ rú i'dójó ílí į̃rį̃ ãzíla ílí į̃rį̃ vúlé
gá Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ́mṵ̃ gá ãzíla ãngũ andre la gá 'dĩ kí ụ'dį̣jó pírí rá cécé ĩ'di 'bã
ị́jọ́ la ịsṵ́jó 'bá ũndũwã rú rĩ kí tị gá rĩ áni.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ nábį̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ idé dó ru ãndá ĩ'di 'bã kẹ̃jį̣ gá.
18 "Ṵ'dṵ́kọ́ akṵ́ angájó Rámã gâlé,
áwáŋá, ãzíla ṵ̃lṵ́lṵ́ u'béŋá ãmbógó la trũ.
Rãkẹ́lį̃ la awá ĩ'di 'bã anzį̣ kí sĩ,
gã ru ásį̣ ũŋmĩlé úmgbé,
ã'dusĩku anzį̣ 'bã kí ũdrãjó rá rĩ sĩ." †

Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã kí gõjó vúlé Nãzẹ̃rẹ́tį̃ gá rĩ

19 Hẽródẽ la mụ drãlé 'bo, mãlãyíkã Úpí drį̃ i'da ru urobí agâ sĩ Yṵ̃sṵ́fṵ̃
ní Mį̃sį̃rį̃ gá 'dãá,
20 ãzíla jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, mí a'dṵ́ ngọ́tį̃ kí ĩ'di 'bã ãndrẽ be ãzíla
ígõ kî trũ ãngũ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ gâlé, ã'dusĩku 'bá ándrá lẽlépi ngọ́tį̃ 'bã ídri
ãvĩlépi rĩ ũdrã kí 'bo."
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ angá dó, ají dó ngọ́tį̃ kí ãndrẽ be ãngũ Ịsịrayị́lį̃ drį̃
agá 'dõlé.
22 Wó ĩ'di mụ arelé la ú'bã Ãrį̃kį̃láwṵ̃ úpí ru ãngũ Yṵ̃dį̣yã drį̃ gá átẹ́pį̃
Hẽródẽ kẹ̃jį̣ gá 'bo, ṵ̃rį̃ fi ásį̣ la gá gõjó vúlé ála mụ ĩ'di bį̣lẹ̃ į̃ndṵ́ lilé urobí
agâ sĩ 'bo, uja ĩ'di 'bã ígátáŋá sĩ gõjó ãngũ Gãlị́lį̃ drį̃ gá.

† **2:6** Míkã 5:2 † **2:15** Hõséyã 11:1 † **2:18** Yẽrẽmíyã 31:15

23 Ãzíla mụ dó u'álé táwṹnḩ umvelé Nãzẽrẹ́tḩ rĩ gá. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ḩjọ́ nãbịya 'bã kí jọlé rĩ idé dó ru ĩ'di 'bã kẽjḩ gá, “Ála ĩ'di umve 'bá Nãzẽrẹ́tḩ gá la.”

3

Ḩjọ́ Yõhánã Bãbṹtḩzḩ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãrákõ 1:1-8; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá, Yõhánã Bãbṹtḩzḩ fẽlépi rĩ amṹ rá ḩjọ́ ũlũjó ãngũ kõtórõ rú Yṹdḩyã drḩ agá,
2 ãzíla jọ, “Ĩmi uja ásḩ, ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ dó ãni rú.”
3 Ã'dusĩku 'dĩ 'bá ḩjọ́ la jọjó nábḩ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ:
“Ṹ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẽrḩ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlḩkị ĩ'diní sĩ acḩjó.’ ” †
4 Bõngó Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ, ãzíla icí ru ṹpḩcẹ́ sẹ́rḩ ínírikó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrḩ kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé agá rĩ be.
5 'Bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá, ãngũ Yṹdḩyã drḩ agâ sĩ pírí ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ agâ sĩ pírí.
6 I'da kí ḩjọ́ ũnzí ĩ'badrḩ kí, Yõhánã fẽ dó ĩ'baní bãbṹtḩzḩ ĩyḩ Yõrĩdánĩ gá.
7 Wó ĩ'di mụ 'bá wẽwẽ rú Fãrĩsáyĩ rú ãzíla Sãdũkáyõ drḩ kí ndrelé amṹ agá ĩ'di rṹ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ bãbṹtḩzḩ fẽjó rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩnḩ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋá ãni amṹlépi rĩ sĩ nĩ yã?
8 Ĩka ífí ru ajílépi ásḩ ujaŋá ũnzĩ a'bejó rá rĩ.
9 Ĩmi ũrã ĩmi ásḩ gâlé jọjó la, ‘Ãma anzịŋá Ịbụrahḩmṹ ãni Ãdróŋá icó dó sĩ ãmaní drḩ-árṹma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásḩ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋá icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Ịbụrahḩmṹ ní anzịŋá ru rá.
10 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã ĩndṹ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṹrṹ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.
11 “Ma bãbṹtḩzḩ fẽ ĩminí ĩyḩ sĩ sĩ ásḩ ujajó, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩjó la rú ku. Ĩ'di bãbṹtḩzḩ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.
12 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná ṹyṹrṹ'bḩ kí drĩdríŋĩ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'bání ãná ṹyṹrṹ'bḩ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṹlé ku rĩ sĩ rĩ áni.”

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹtḩzḩ bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:9-11; Lṹkã 3:21-22)

13 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó Gãlḩlĩ gâlé Yõhánã rṹ amṹlé bãbṹtḩzḩ bĩlé ĩyḩ Yõrĩdánĩ gá.
14 Wó Yõhánã lẽ tí ĩ'diní gãlé úmgbé, jọ ĩ'diní, “Mi tá bãsĩ mání bãbṹtḩzḩ fẽ agá mi 'i, wó mi bãsĩ vâ amṹ má rṹ yã?”
15 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “'Bã adru ú'dî'da rĩ gá 'dĩ ãni. Ĩ'di ḩjọ́ mgbã la ãmaní ḩjọ́ mgbã rĩ idéjó áyụ, ḩjọ́ ãlá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ãndá benĩ.” Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã ã'ḩ dó ĩ'diní rá.
16 Yẹ́sṹ la mụ bãbṹtḩzḩ bĩlé 'bo, ãfũ dó ĩyḩ agâlé ãmvé 'dõlé, 'bṹ nzḩ ru mmgbọ ãzíla ndre Úríndí Ãdróŋá drḩ 'bã asḩ agá ãlĩ'bõ áni ri agá ĩ'di drḩ gá.

† **3:3** Ĩsáyã 40:3

17 Ụ'dụ́kọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, “'Dĩ má Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba mání u'ájó
ãyĩkõ sĩ ĩ'di ị́jọ́ sĩ rĩ 'i.”

4

Yẹ́sṹ ṹ'bĩjó rĩ
(Mãrákõ 1:12-13; Lụ́kã 4:1-13)

1 Ị́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Úríndí agụ Yẹ́sṹ 'i ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé Sĩtánĩ ní
ĩ'di ṹ'bĩjó.†
2 Ĩ'di mụ u'álé ãkónã naŋâ kóru ụ́'dụ́ kãlị́ sụ ị́nị́ kí į̃tụ́ be 'bo, ĩtrĩkã dó
ãbị́rị̃.
3 Sĩtánĩ amụ́ dó ĩ'di rụ́ jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, íjọ írã 'dĩ
'baní, 'bã uja kí ru mũkátĩ rú.”
4 Yẹ́sṹ umvi, “Úsĩ bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rá, ‘'Bá icó lú adrulé ídri rú ãkónã
sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ị́jọ́ pírí ãfũlépi Ãdróŋá tị gá rĩ sĩ.’†”
5 'Dĩ 'bã vúlé gá, Sĩtánĩ 'dụ ĩ'di, 'bã ĩ'di Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ táwṹnṹ ãlá rĩ gá, 'bã
ĩ'di pá tulé ãbi lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã drị̃ wị́lị́wị́lị́ rĩ gá, 6 jọ ĩ'diní, “Ídrĩ adru
Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, í'be mi vṹrṹlé, ã'dusĩku sĩ ru bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rá,
“ ‘Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí azị ími ị́jọ́ sĩ,’
ãzíla
‘kí ími rụ ụrụgá 'dãá drị̃ ĩ'badrị̃ kí sĩ,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sṹlé írã gá ku.’†”
7 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ vâ, ‘Mí ṹ'bṹ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ku.’†”
8 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di 'bãlé 'bé ãzo rĩ 'bã sị́ mbílí rĩ drị̃ gá, i'da ĩ'diní sụ́rụ́
pírí ṹnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kî ãzíla ũnĩ ala gá rĩ kí abe.
9 Jọ dó ĩ'diní, “Ma mụ 'dĩ kí fẽlé pírí mídrị̃ ídrĩ ãvṹ vṹrụ́ áma drṹlẹ́ gá
áma ṹnzṹjó rá rĩ gá.”
10 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Sĩtánĩ, mí ĩdã mi má rụ́ 'dâ rá! Ã'dusĩku ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ,
‘Mí ṹnzṹ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãzíla ínga ãzị́ ĩ'diní á'dụ̃sĩ.’†”
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ a'be dó Yẹ́sṹ rá ãzíla mãlãyíkã amụ́ kí dó ĩ'di rụ́ 'dõlé
ĩ'di ãzã kolé nĩ.
12 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṹ la mụ arelé la úsu Yõhánã 'i mãbụ́sṹ gá, uja dó
ru vúlé Gãlị́lị̃ gâlé.
13 A'be dó Nãzẽrẹ́tṹ rá, mụ dó u'álé Kãpẽrẽnãwụ́mṹ gá 'dĩ ãngũ ãzí mĩrĩ
tị gá ãngũ Zãbṹlọ́nṹ 'badrị̃ Nãfũtálĩ be rĩ 'i.
14 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la sĩ fẽjó la ị́jọ́ ándrá nábṹ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá ĩ'di
kẽjị́ gá jọ:
15 “Ãngũ Zãbṹlọ́nṹ 'badrị̃ Nãfũtálĩ be,
gẽrṹ mụjó mĩrĩ Gãlị́lị̃ gâlé, ĩyị́ Yõrĩdánĩ drị̃ 'bã wókõ į̃tụ́ 'bã 'de agâlé
ru rĩ,
ĩ'di ãngũ Gãlị́lị̃ drị̃ 'bá Yãhụ́dṹ rú ku rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ.
16 'Bá u'álépi ãngũ ịnị agá
rĩ ndre kí dṹzã ãmbógó la,
'bá u'álépi ãngũ drã 'bã índréléndri gá rĩ 'baní
dṹzã dṹ rá.” †
17 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ Yẹ́sṹ i'dó dó ị́jọ́ ũlũlé, “Ĩmi uja ásị́ Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ dó
ãni rú.”

† **4:1** Ẽbũrãníyã 2:18; 4:15 † **4:4** Ãzị́táŋá Amviŋá 8:3 † **4:6** Zãbụ́rṹ 91:11-12 † **4:7** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:16 † **4:10** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:13 † **4:16** Ĩsáyã 9:1-2

Yẹ́sṹ ũpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drį̃drį̃ rĩ kî
(Mãrákõ 1:16-20; Lṹkã 5:1-11)

18 Yẹ́sṹ 'bã acị́ agá mĩrĩ Gãlị́lį̃ drį̃ 'bã tị gâ sĩ, ndre 'bá ãzí ádrị́pị rú la 'bã
ãzí kí į̃rį̃, Sį̃mọ́nį̃ umvelé Pétẽrõ rĩ kí ádrị́pị Ãndẽríyã be į̃'bị 'be agá bóyí
sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá į̃'bị 'belépi la rĩ sĩ.
19 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi amṹ, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó
'bá 'bá kí tralépi la rú."
20 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrį̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
21 Yẹ́sṹ la mụ mụlé drį̃ gá angájó 'dãá, ndre vâ 'bá į̃rį̃ ádrị́pị rú la kí,
Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ ngọ́pị kí ádrị́pį̃ Yõhánã be, kí í'bó agá 'dãá ĩ'bã átẹ́pį̃ trũ
ĩ'bã bóyí kí idé agá. Yẹ́sṹ umve kî,
22 cọtị a'be kí í'bó kí átẹ́pį̃ trũ rá bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãyánĩ rú la
(Lṹkã 6:17-19)

23 Yẹ́sṹ acị́ ãngũ Gãlị́lį̃ drį̃ agâ sĩ pírí, 'bá kí imbá trũ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó
rĩ kí agâ sĩ, ị́jọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ ũlũ trũ, adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí drã
ũví ndú-ndú kí abe 'bá kí drĩdríŋĩ gá.
24 Ị́jọ́ ĩ'di drį̃ gá rĩ iré ãngũ Sị́rį̃yã drį̃ agá pírí, ãzíla 'bá ají kí ĩ'di rṹ 'dõlé
'bá pírí ãyánĩ rú rĩ kí ãyánĩ ũví ndú-ndú abe, 'bá ãzá talépi ambamba rĩ
kî, úríndí ũnzí rĩ kî, ãyánĩ 'bá u'bélépi u'bé-u'bé rĩ trũ, 'bá ãcá trũ rĩ kí
abe Yẹ́sṹ adrí kí pírí.
25 'Bá wẽwẽ rú ãngũ Gãlị́lį̃ gá, Dẹ̃kãpọ́lį̃ gá, Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, Yṹdị́yã gá
ãzíla ãngũ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ bĩ kí ĩ'di vú.

5

Ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã ũlũlé drį̃lẹ́ba drį̃ gá 'bé sị́ gá rĩ

1 Yẹ́sṹ la mụ 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí ndrelé, tụ dó rilé vṹrṹ 'bé drį̃ gá. 'Bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ mụ kí dó ĩ'di rṹlé,
2 ãzíla i'dó dó kí imbálé jọ,
3 "Drį̃lẹ́ba 'bá lẽmẽrí úríndí agá Ãdróŋâ ndrṹlépi 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'ba ãni.
4 Drį̃lẹ́ba 'bá u'álépi ũcõgõ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Ãdróŋá la mụ kí ásị́ ũŋmĩlé rá.
5 Drį̃lẹ́ba 'bá ásị́ į̃gbẹ̃ rĩ 'banî,
ã'dusĩku ṹnọ́kṹ la mụ adrulé kí drį̃ alé gá.
6 Drį̃lẹ́ba 'bá ásị́ 'bãlépi ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ agalé rá.
7 Drį̃lẹ́ba 'bá 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála kí ízákĩzã ndre rá.
8 Drį̃lẹ́ba 'bá ásị́ ãlá rĩ 'banî,
ã'dusĩku kí mụ Ãdróŋá ndrelé nĩ.
9 Drį̃lẹ́ba 'bá ásị́ į̃gbẹ̃ ajílépi rĩ 'banî,
ã'dusĩku ála mụ kí umvelé anzị Ãdróŋá ãni.
10 Drį̃lẹ́ba 'bá ĩcãndĩlé ị́jọ́ mgbã ãlá rĩ ị́jọ́ sĩ 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'ba ãni.
11 "Ĩmi drį̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi u'dá, ĩmi ĩcãndĩ, ãzíla ị́jọ́ pírí ũnzí 'dĩ kí
jọ ĩmi ụrụ'bá gá, áma ị́jọ́ sĩ.

12 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi, ũyá ãmbógó ru la ĩminí 'bų̃ gâlé
cí, ã'dusĩku gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá 'dĩ fẽ kí ándrá nãbịya ĩmi drį̃lẹ́ gá rĩ 'baní
ũcõgõ 'dĩ 'bã áni rá.

Ã'ị̃ kí dį̃zã be
(Mãrákõ 9:50; Lụ́kã 14:34-35)

13 "Ĩmi ã'ị̃ ũ̃n̥ọ́kụ́ ãni, wó ã'ị̃ 'bã sị̃ drĩ anụ́ rá, ĩ'di icó vâ acálé sị̃ trũ į̃dį̃
íngoní-íngoní ru? Ĩ'di 'bã ãjį̃ ãzí į̃dį̃ ãko ãzí be la 'dáyụ, lú sũjó la ásé gá
atujó la pá sĩ.
14 "Ĩmi dį̃zã ũ̃n̥ọ́kụ́ drį̃ gá rĩ 'i. Táwũ̃n̥į̃ sị̃lé 'bé drį̃ gá rĩ icó ru zį̃lé ku.
15 'Bá ãzí tárã ĩ'didrį̃ tị 'bãlépi ĩ'di aku la ãkójó agá la 'dáyụ, be la rá la
ĩ'di 'bã la ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãngũ pírí jijó rĩ agá, ĩ'di dó sĩ ãngũ ji 'bá pírí
'baní jó agá 'dâ.
16 Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ dį̃zã ĩmidrį̃ gá rĩ 'bã ji ãngũ 'bá kí agá 'dâ, 'bá 'bã ndre
kí rú sĩ ị́jọ́ múké ĩmi idélé rĩ kí, ãzíla 'bã į̃nzį̃ kí rú sĩ ĩmĩ Átę̣pị 'bų̃ gá rĩ
benĩ.

Ãzį̃táŋá Mụ́sã drį̃ 'bã ífí i'dajó rĩ

17 "Ĩmi ũrã má amụ́ ãzĩ́táŋá Mụ́sã drį̃ kí atrịlé ị́jọ́ nábį̃ drį̃ abe íni la ku.
Má amụ́ kí atrịlé la ku, wó 'bã idé kí ru benĩ.
18 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã la jọ, 'bų̃ kí ũ̃n̥ọ́kụ́ be kí ukó rá, ị́jọ́ kãlámũ sị̃ 'bã
sĩlé nĩ rĩ átã icó ru ịnį̃lé ãzĩ́táŋá agá 'dãá ku kpere ãko pírí 'bã kí tị ãsį̃ agá.
19 'Bá ãzí drĩ ãzĩ́táŋá 'dĩ 'bã ãzí wereŋá rĩ 'bã ãzí nũ, ãzíla imbá vâ 'bá
ãzí kí ãzĩ́táŋá kí ũnũjó 'dĩ 'bã áni, ála 'bá 'dĩ 'bã 'bá wereŋá ru Sụ́rụ́ 'Bų̃
gá rĩ agá, wó 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí tãmbalépi ãzíla kí imbálépi rĩ ála ĩ'di umve 'bá
ãmbógó Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ agá.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ jọlé la ĩminí, ị́jọ́ múké ĩmidrį̃ ãlá rĩ drĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú
ãzíla imba'ba ãzĩ́táŋá Mụ́sã drį̃ kí imbálépi rĩ kí alị ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́
'Bų̃ gá rĩ agá ku.

Ímbátáŋá ũmbã drį̃ gá rĩ
(Lụ́kã 12:57-59)

21 "Ĩmi are ị́jọ́ ãzĩ́táŋá Mụ́sã drį̃ 'bã jọlé 'bá ándrá ídu rĩ 'baní rĩ rá, í'dị
'bá ku, † ãzíla 'bá ãzí drĩ 'bá 'dị rá ála ị́jọ́ lị drį̃ la gá rá.
22 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ idé ũmbã sĩ ádrį̃pį̃ nî, ála ị́jọ́ lị drį̃ la gá rá.
Ãzíla 'bá ãzí drĩ jọ la ádrį̃pį̃ ní ĩ'di aza-azâ, ĩ'di pá tu 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ drį̃lẹ́ gá
rá. Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ádrį̃pį̃ ní, 'Mi aza-azâ,' ála mụ ĩ'di 'belé ãcí ukólépi
ku rĩ agá rá.
23 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, míní lẽ agá ãko mídrį̃ ãwã'dĩfô rú rĩ fẽ agá ãlĩtárĩ drį̃ gâlé,
'dãá ídri amá la ĩmi ị́jọ́ trũ mí ádrį̃pị be,
24 mí a'bó ãko mí ãni ãwã'dĩfô rú rĩ ãlĩtárĩ gá 'dãá. Ígõ vúlé mî ádrį̃pị
rų̃lé tị icílé ĩ'di be, mi ãgõ dó amụ́lé mî ãwã'dĩfô míní lẽlé fẽlé rĩ fẽlé ĩndõ.
25 "Ĩmi idé ị́jọ́ 'bá ími tõlépi kẹ́sį̃ gá rĩ be gbõrú. Ĩmi idé ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí
drĩ mụ agá gę̃rį̃ gá 'dâ 'dĩ, wó jõ íni ku ĩ'di ími fẽ 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ drį̃, ãzíla
'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ la ími agụ fẽlé ãmbógó drį̃, ãzíla ĩ'di ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sų̃
gá.
26 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, mí icó ãfũlé mãbụ́sų̃ gâlé ku kpere míní séndẽ
ãsį̃lépi rĩ de agá ũfẽ agá.

Ímbátáŋá ãwų̃ drį̃ gá rĩ

† **5:21** Ãfũŋá 20:13

27 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, ‘Ínga ãwṹ ku.’ †
28 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ũkú ndre ũlẽ drĩ angá ásị́ la gâlé rá, nga ãwṹ 'bo.
29 Ími mị́fị́ drị́ ãndá gá rĩ drị̃ ími fẽ ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, mí anzé ĩ'di 'belé ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.
30 Ími drị́ drị́ ãndá gá rĩ drĩ fẽ míní ị́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá, í'be ĩ'di ásé gá. Ĩ'di múké míní ími ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rĩ ãvĩjó rá ndẽ ími 'bejó pírí ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

Ímbátáŋá íréŋá drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:9; Mãrákõ 10:11-12; Lṹkã 16:18)

31 “Ĩmi are ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ jọ, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, lẽ 'bã fẽ wárágã ĩ'di drojó rĩ ĩ'didrị́ ĩndĩ. †
32 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro adru ị́jọ́ ãwṹ ãni sĩ ku, fẽ ũkú 'dĩ ní acálé ãwṹ nĩ. Ãzíla 'bá ũkú drolé rá rĩ 'dụlépi ĩ'di 'bã ũkú ru rĩ ĩ'di ãwṹ idé.

Ímbátáŋá ũyõ sõŋá drị̃ gá rĩ

33 “Ĩmi are vâ ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé 'bá ídu rĩ 'baní rĩ rá, ‘Ísõ ũyõ ĩnzõ sĩ ku. Wó ị́jọ́ míní ũyõ sõjó Úpí nî rĩ kí ímba kí tã.’
34 Wó ị́jọ́ máni jọlé ĩminí rĩ, lẽ ĩsõ ũyõ 'bṹ sĩ ku, ã'dusĩku ĩ'di úmvúke Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i,
35 jõku ṹnọ́kṹ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di ãngũ Ãdróŋá 'bã sĩ pá 'bãjó rĩ 'i, jõku Yę̃rṹsãlẹ́mṹ sĩ ku ã'dusĩku ĩ'di táwṹnị̃ ãmbógó Úpí Ãmbógó rĩ drị́ gá rĩ 'i.
36 Ãzíla ĩsõ ũyõ ĩmi drị̃kã sĩ ku, ã'dusĩku mí icó drị̃'bị́ ífí ãlu ími drị̃ gá rĩ ujalé imve rú jõku ịnị́ rú la ku.
37 Ị́jọ́ ĩmi jọlé 'ẽ rĩ 'bã adru 'ẽ, jõku míní jọlé yụ rĩ 'bã adru yụ, ị́jọ́ jọlé 'dĩ drị̃ gâ sĩ rĩ angá kí Sĩtánĩ drị́.

Ímbátáŋá ãrígọ́tị ũfẽŋá drị̃ gá rĩ
(Lṹkã 6:29-30)

38 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, mị́fị́ 'bã fụ kí drị̃ mị́fị́ be, ãzíla sị́ kí sị́ be.” †
39 Wó ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé ĩmi rṹ, ĩmi umvi ãrígọ́tị la ku. 'Bá ãzí drĩ ími nábí ãndá gá rĩ sa, mí uja vâ ĩ'diní wókõ ãzí rĩ 'i.
40 Ãzíla 'bá ãzí drĩ lẽ ími tõlé sĩ mî sátĩ pajó, lẽ ífẽ 'bã 'dụ kọ́tị̃ ĩndĩ.
41 'Bá ãsĩkárĩ rú la drĩ ími ũŋmĩ mụjó ĩ'di be máỹĩ̃lị́ ãlu, ímụ ĩ'di be máỹĩ̃lị́ ị̃rị́. *
42 Ífẽ ãko 'bá ãko a'ị́lépi mídrị́ rĩ nî, ãzíla mí uja ũngúkú 'bá ãko a'ị́lépi mídrị́ rĩ ní ku.

Ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kî
(Lṹkã 6:27-28, 32-36)

43 “Ĩmi are ị́jọ́ ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ 'bã jọlé rĩ rá, ílẽ mî jĩránĩ, † íngṹ mẹ́rọ́'bá mídrị́ gá rĩ 'i.
44 Wó ájọ ĩminí, ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí lẽlẽ, ãzíla ĩmi ã'í Ãdróŋá 'i 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî.

---

† **5:27** Ãfũŋá 20:14 † **5:31** Ãzị́táŋá Amviŋá 24:1 † **5:38** Ãfũŋá 21:24; Lẹ́vị́ 24:20 * **5:41** *Ãsĩkárĩ* 'bá Rṹmị́ gá rĩ 'badrị́ kí ándrá jõ 'bá kí ũŋmĩ ãko ĩ'badrị́ kí agụlé *máỹĩ̃lị́ ãlu* jõku ị̃rị́ ũkpõ sĩ.
† **5:43** Lẹ́vị́ 19:18

45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru anzị ĩmi Átẹ́pị 'bũ gá rĩ drị̃ kî. Ĩ'di 'bã fẽjó ĩ̃tụ́
'bã agájó 'bá ũnzí rĩ 'baní 'bá múké 'dĩ abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bã uzogó fẽjó
'bá múké 'dĩ 'baní 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe trũtrũ rĩ sĩ.
46 Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dụ̃sĩ, ũrõdrị̃ ĩminí ịsụ́lé ala gá rĩ ã'du? 'Bá
mũsọ́rõ tralépi 'dĩ idé kí vâ 'dĩ 'bã áni ku yã?
47 Ãzíla ĩdrĩ 'bá ĩmĩ ádrị̃pịka rú rĩ kí zị á'dụ̃sĩ, ị́jọ́ ĩmi idélé ndú ru ajílépi
ĩ'badrị̃ abe ku rĩ íngõ 'i? Átã 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi ku rĩ kí vâ idé la 'dĩ 'bã áni
ĩndĩ.
48 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ãlá ru, cécé ĩmĩ Átẹ́pị Ãdróŋá 'bũ gá rĩ 'bã adrulé
ãlá ru rĩ 'bã áni.”

6

Ãko fẽŋá 'bá ãzí nî rĩ 'bã ị̃jọ́

1 “Ĩmi adru mịfị̃ trũ, ĩminí ị́jọ́ mgbã ĩmi 'bãlépi ãlá ru rĩ kí idé agá 'bã
adru 'bá kí drị̃ gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí ru sĩ ĩmi benĩ la ku. Wó ĩdrĩ idé la 'dĩ
'bã áni yã áni, ĩmi icó ũyá ịsụ́lé ĩmi Átẹ́pị 'bũ gá rĩ drị̃lé ku.
2 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mî ãko fẽtáŋá ru la fẽ agá 'bá ãzí ị́jọ́ 'bã ndẽlé rá rĩ nî, lẽ mí
iwá ị́jọ́ la 'bá ãzí ní ụ́'dụ́kọ́ sĩ ku, cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnĩ̃ ị́jọ́ cé ãngũ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãzíla gẽ̃rĩ̃ tị gâ sĩ 'bá 'bã ndre kí rú sĩ kí ĩ̃nzĩ̃táŋâ trũ 'dĩ kí
áni ku. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ũyá ĩ'badrị̃ bãsĩ gápi ĩ'bã kí ịsụ́lé pírí 'bo 'dĩ.
3 Wó mi ãko ãzí fẽ agá 'bá ãzí nî, lẽ ími drị́ ĩ̃jị́ rĩ 'bã nĩ̃ ị́jọ́ ími drị̃ ãndá
gá rĩ 'bã idélé rĩ ku.
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko mî fẽlé rĩ 'bã idé ru 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru. Wó ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
mî Átẹ́pị ími ndrelépi ãngũ sĩ ị́jọ́ idéjó 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru rĩ gá rĩ dó sĩ
ími ũfẽ nĩ.

Yẹ́sũ imbá 'bá kí Ãdróŋá zịŋá sĩ
(Lụ́kã 11:2-4)

5 “Ĩminí Ãdróŋá zị agá, ĩmi adru cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnĩ̃ ị́jọ́ cé rĩ kí áni
ku, ã'dusĩku lẽ kí Ãdróŋá zịŋá pá tujó ụrụgá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá
ãzíla gẽ̃rĩ̃ 'bã tị gá úndre rú sĩ kí benĩ rĩ sĩ. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ 'bá 'dĩ ịsụ́
kí ũyá ĩ'badrị̃ gá rĩ 'bo.
6 Wó míní mụ agá Ãdróŋá zị agá, ífi jó mídrị̃ alịlé alị-alĩ̃ rĩ agâlé, mí ũpĩ̃
kẽ̃jị́tị cí ãzíla ízị mî Átẹ́pị ndrelé ku rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ĩmĩ Átẹ́pị rú 'bá
ndrelépi ị́jọ́ idélépi 'bá ãzí 'bã nĩ̃ŋâ kóru rĩ la ími ũfẽ rá.
7 Ĩminí Ãdróŋá zị agá, ĩjọ ị́jọ́ ũ'bíkãná ífí kóru cécé 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi ku
rĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩ'bã kí ũrãjó la ála kí are ị́jọ́ ĩ'baní jọlé ũ'bíkãná 'dĩ
kí sĩ̃ rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru cécé kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị nĩ̃ ãko ĩminí lẽlé rĩ kí ídu
rú 'dĩ sĩ ĩzị drĩ ĩ'di ku.
9 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩzị íni:
“ ‘Ãmã Átẹ́pị 'bũ gá rĩ,
ími rụ́ 'bã adru ĩ̃nzĩ̃táŋá ru,
10 sụ́rụ́ mídrị̃ 'bã amụ́, *
ị́jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru
ũnọ́kụ́ gá 'dâ cécé 'bũ gâlé rĩ áni.
11 Mí ãfẽ ãmaní íná ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ sĩ rĩ 'i.
12 Mí a'be ị́jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,

* **6:10** Ãdrĩ kí Ãdróŋá ã'ị̃ *Sụ́rụ́ mídrị̃ 'bã amụ́,* ãma ĩ'di a'ị amụ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bũ gâlé rĩ áni.

cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrı̨̃ kí a'belé rĩ áni.
13 Ífẽ ãfi ũ'bı̨̃táŋá agá ku,
wó mí apá ãma Sĩtánĩ drı̨ gá rá.’ †
14 Ĩdrĩ 'bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi ĩmi rụ́ rĩ 'bã ı̨jọ́ ũnzí kí a'be rá, ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ la vâ ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrı̨̃ kí a'be rá.
15 Wó ĩdrĩ ı̨jọ́ ũnzí 'bá 'bã rĩ kí a'be ku, ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ a'be vâ ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrı̨̃ kí ku.”

Ímbátáŋá Yẹ́sũ 'bã fẽlé íná gãjó najó úmgbé rĩ drı̨̃ gá rĩ

16 “Ĩminí íná gã agá na agá úmgbé, ĩ'bã ĩmi i'dájó ũcõgõ-ũcõgõ rú cécé 'bá ru 'bãlépi ĩnı̨̃ ı̨jọ́ cé 'dĩ 'bã kí idélé rĩ 'bã áni ku, kí ru 'bã 'bá kí drĩdríŋı̨̃ gá 'bá ũcõgõ ı̨sụ́lépi ambamba la rú 'bá kí drı̨ gâ sĩ i'dajó 'bá íná gãlépi najó úmgbé rĩ áni. Ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ı̨ kí ũyá ĩ'badrı̨ gá rĩ 'bo.
17 Wó ĩminí ãkónã gã agá na agá úmgbé, ĩmi ifí ĩmi drı̨̃ ãdu sĩ ãzíla ĩmi ũjĩ ĩmi mẹ́lẹ́tı̨ rá ĩminí sĩ i'dájó ãlá ru.
18 'Bá ãzí icó dó sĩ nı̨̃lé la ĩmi umbé ĩmi íná na agá cí la ku wó lú ĩmĩ Átẹ́pı̨ ndrelé ku rĩ 'i, ãzíla ĩmĩ Átẹ́pı̨ ı̨jọ́ idélé ũní-ũní ru rĩ kí ndrelépi rĩ la ĩmi ũfẽ nĩ.

Málĩ tãmbajó 'bũ gá rĩ
(Lụ́kã 12:33-34)

19 “Ĩmba málĩ ĩmidrı̨ gá rĩ kí tã ũnọ́kụ́ gá 'dâ ku, ãngũ ũdṹdṹ 'bã sĩ kí mbejó ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó kí sĩ ru iza rá rĩ gá ãzíla ãngũ ũgụ́'bá 'bã sĩ kí ũgṹjó rá rĩ gá ku.
20 Wó rá la ĩmba málĩ ĩmidrı̨ gá rĩ kí tã 'bũ gá, ãngũ ũdṹdṹ sĩ kí mbejó ku, ãzíla ĩ'bã kí sĩ ukajó sĩ ru izajó ku rĩ gá ãzíla ãngũ ũgụ́'bá 'bã sĩ fijó kí ũgṹjó ku rĩ gá.
21 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrı̨ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, 'dãá ími ásı̨ la mụ adrulé ala gá.

Tárã ụrụ'bá drı̨̃ gá rĩ 'i
(Lụ́kã 11:34-36)

22 “Mı̨fı̨ ĩ'di tárã ụrụ'bá drı̨ gá rĩ 'i, ími mı̨fı̨ drĩ kí ãngũ ndre ãlá ru, ími ụrụ'bá la adru pírí ule rú.
23 Wó ími mı̨fı̨ drĩ kí ãngũ ndre múké ku, ími ụrụ'bá la adru pírí ãngũ ı̨nı̨ agá, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ule ími ụrụ'bá gá rĩ drĩ dó adru ı̨nı̨́ ru, ı̨nı̨́ ími ụrụ'bá gá rĩ 'bã ãmbõgõ la dó adru íngoní!
24 “'Bá ãzí icólépi ãzı̨ ngalépi ãmbogo ı̨̃rı̨ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu rĩ ngũ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó ãzı̨ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.

Ĩmi ásı̨ 'bã umvú ku

25 “Įjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩmi ásı̨ 'bã umvú ídri ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ı̨jọ́ sĩ, ĩmi dó ã'du sũ yã rĩ sĩ ku. Ídri 'bã ı̨jọ́ adru ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá ãzíla ụrụ'bá 'bã ı̨jọ́ ãmbógó ru ndẽ bõngó rá rĩ gá ku yã?
26 Ĩndre drĩ ãriŋa 'bũ gá 'dĩ kî, kpẹ̃ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, tra kí ãkónã ĩrá gá ku, wó ĩmĩ Átẹ́pı̨ 'bũ gá rĩ la kí izó nĩ. Ĩmi ũrọ̃drı̨̃ ãmbógó ru ndẽ kí rá ku yã?

---

† **6:13** Bụ́kũ Ãdróŋá drı̨ ãzí rĩ kí agá û'bã *sụ́rụ́ kí, ũkpõ abe, ãzíla dı̨̃zã abe mí ãni ãsı̨̃ŋá kóru. Ámĩnã.*

27 Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã į̃drį̃lé ãlu ídri ĩ'didrį̃ agâ sĩ u'ájó ãzo rú ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?
28 “Ĩmi ị́jọ́ ũrã bõngó sų̃ŋá drį̃ gá ã'du ị́jọ́ sĩ yã? Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî. Nga kí ãzị́ ku, jõku idé kí bõngó ĩ'baní ku.
29 Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrị́ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí ũnĩ sĩ mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrį̃ kí agá ku.
30 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ũsų̃ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko adrulépi ãndrũ cí wó drũsį̃ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, Ãdróŋá icó ĩmi ũsų̃lé bõngó sĩ ndẽ kí rá rĩ gá ku yã, ĩmi 'bá ã'į̃táŋá were 'dĩ?
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásị́ 'bã umvú jọjó la, ‘Ãma ã'du na yã?’ Jõku ‘Ãma ãndrũ ã'du mvụ yã?’ Jõku ‘Ãma ã'du sų̃ yã?’ rĩ gá ku.
32 Wó 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku 'dĩ kí ị́jọ́ ũrã ãko 'dĩ kí drį̃ gá nĩ, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ́pị 'bų̃ gá rĩ nį̃ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
33 Wó drį̃drį̃ rĩ sĩ, ĩndrų̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ 'i ‡ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrį̃ rĩ kí abe, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí pírí ála kí fẽ ĩminí ĩndĩ.
34 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ásị́ 'bã umvú ị́jọ́ drų̃sį̃ rĩ kí sĩ ku, drų̃sį̃ 'bã ásị́ la mvu ĩ'di sĩ cénĩ. Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu 'bã ị́jọ́ ũnzí ca ĩ'di sĩ rá.”

7

Ílị 'bá ãzí 'bã ĩjọ́ ku
(Lụ́kã 6:37-38, 41-42)

1 “Ĩlị ị́jọ́ 'bá ãzí drį̃ gá ku, Ãdróŋá 'bã lị rú vâ sĩ ị́jọ́ ĩmi drį̃ gá ku benĩ.
2 Ĩdrĩ ị́jọ́ 'bá ãzí drį̃ lị ála vâ ị́jọ́ ĩmidrị́ gá rĩ lị ị́jọ́ ĩminí lį̣lé rĩ 'bã vú sĩ, ãzíla ãko ĩminí ų̃'bį̃lé 'bá ãzí ní rĩ ála vâ ų̃'bį̃ la ĩminí ãkójó ãlu 'dã sĩ.
3 “Mi ife fú mí ádrị́pị mị́fị́ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásị́ 'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mị́fị́ gá rĩ drį̃ gá ku ã'du sĩ?
4 Mí icó jọlé la mí ádrị́pị ní, ‘Mí ají má ãpẽ míní ãko 'delépi ími mị́fị́ gá 'dĩ 'i,’ ịsụ́ 'dĩ sĩ ũgórókó'bõ ãzí ími mị́fị́ gá 'dãá cí íngoní-íngoní ru?
5 Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnį̃ ị́jọ́ cé 'dĩ! Drį̃drį̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mị́fị́ gá rĩ ráká ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrị́pị mị́fị́ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.
6 “Ĩfẽ ãko ídétáŋá ru Ãdróŋá nî rĩ kí ũcogo 'baní ku, ĩmi u'bé ŋálí ĩmidrị́ ãję̃ rú rĩ kí ĩzõgó 'baní ku. Ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni yã áni, kí kí atu pá sĩ rá, ãzíla kí ru uja ími ucílé. *

Zị́táŋá zị́jó, ãko ndrų̃jó, kę̃jị́tị pãjó
(Lụ́kã 11:9-13)

7 “Ĩzị, ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrų̃ ĩmi ịsụ́ la rá, ãzíla ĩpã kę̃jị́tị ála ĩminí nzį̃ la rá.
8 Ã'dusĩku 'bá pírí zị́lépi la rĩ ní ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrų̃lépi rĩ la ịsụ́ la rá, ãzíla ála kę̃jị́tị nzį̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
9 “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ gá ngọ́tị́ ĩ'didrį̃ drĩ íná a'ị́, ĩ'di ĩ'diní írã fẽ rĩ ã'di 'i?
10 Jõku drĩ į̃'bị a'ị́, ĩ'di ĩ'diní į̃nį̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
11 Wó ĩmi gápi 'bá ũnzí 'dĩ, ĩdrĩ nį̃ anzị ĩmidrị́ gá rĩ 'baní ãko múké rĩ kí fẽ sĩ cé, ĩmĩ Átẹ́pị 'bų̃ gá rĩ icó ĩminí ãko múké rĩ kí fẽlé 'bá ĩ'di zị́lépi rĩ 'baní ndẽ rá ku yã!

---

‡ **6:33** *Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.
* **7:6** Ífẽ ị́jọ́ mgbã úríndí drị́ gá rĩ 'bá míní nį̃lé rá icó kí ũrõdrị́ la nį̃lé ku vúlé vúlé ru kí vâ sĩ míní ũcõgõ fẽ rĩ 'baní ku.

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ĩminí lẽlé 'bá 'bã idé vâ kí ĩminí rĩ kí, lẽ ĩmi idé kí 'bá
'baní 'dĩ 'bã áni, 'dĩ ị́jọ́ ãzị́táŋá 'bã jọlé ãzíla nábḩ̃ abe rĩ.

Kę̃jḩ̃tị́ síríŋá rĩ ãzíla mgbọ rĩ
(Lụ́kã 13:24)

13 "Ĩfi kę̃jḩ̃tị́ síríŋá rĩ gâ sĩ, ã'dusĩku kę̃jḩ̃tị́ mmgbọ ãzíla gę̃rḩ̃ wọdọ 'dĩ ĩ'di
gę̃rḩ̃ mụjó ḩ̃ḩ̃kḩ̃ŋá gá rĩ ãzíla 'bá mụlépi ala gâ sĩ rĩ kí ũ'bí ru.
14 Wó kę̃jḩ̃tị́ síríŋá ãzíla gę̃rḩ̃ ĩzíŋá rĩ ĩ'di gę̃rḩ̃ sĩ mụjó ídri gá rĩ 'i, 'bá
wereŋá kí ịsụ́ la nĩ.
15 "Ĩmi adru mịfị trũ nábḩ̃ ĩnzõ rú 'dĩ kî sĩ. Kí amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ãmvé
ãmvélé ru kãbĩlõ áni, wó agâlé kí ũ̃bõ̃gũ̃ ũmbá la kî.
16 Ĩmi kí nḩ̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ. 'Bá ãzí wọ̃mbẽ̃ ãtĩlépi ĩlá ụrụ'bá gá jõku
úlúgó ãka ãtĩlépi ụ́cịkị́ ụrụ'bá gá la cí yã?
17 Cécé ãlu 'dĩ 'bã áni, ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, wó ife ũnzí rĩ la ífí
ũnzí rĩ ka áyụ.
18 Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, ãzíla ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
19 Ife pírí ífí múké rĩ kalépi ku rĩ ála ga la vũ gá, ála 'be la ãcí gá.
20 Ĩmi kí nḩ̃ ífí ĩ'bã kí kalé rĩ sĩ.
21 "Adru 'bá pírí áma umvelépi Úpí, Úpí 'dĩ kí nga filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḩ̃
agá la ku, wó rá la 'bá ị́jọ́ má Átẹ̃pị 'bũ̃ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ 'i.
22 'Bá wẽwẽ rú kí amụ́ má rụ́ 'dõlé, ụ́'dụ́ ị́jọ́ lịjó 'dã sĩ kí jọ la mání, 'Úpí,
Úpí! Ími rụ́ sĩ ãma ũlũ ándrá ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ̃ gá rĩ, ími rụ́ sĩ ãma adro
ándrá úríndí ũnzí kî ãzíla ãma idé ándrá tálí wẽwẽ rú kî.'
23 'Dã vúlé gá ma dó jọ la ĩ'baní tọndọlọ, 'Ánḩ̃ ĩmi ku. Ĩmi ĩdã ĩmi áma
aga gá 'dâ rá, ĩmi 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.'

'Bá ũndũwã rú ãzíla ũndũwã rú ku jó sịlépi rĩ kî
(Lụ́kã 6:47-49)

24 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ị́jọ́ mádrḩ̃ rĩ kí arelépi ãzíla 'bãlépi ídétáŋá agá rĩ
ĩ'di cécé 'bá ũndũwã rú jó ĩ'didrḩ̃ sịlépi írã drḩ̃ gá rĩ áni.
25 Uzogó 'dị rá ḩ̃yḩ́ gá kí rá, ãlụ́kụ́kũ̃ li rá, uzogó co jó 'dã rá, jó 'dã a'dé
ku, ã'dusĩku jó 'dã 'bã bõrõ ḩ̃ndụ́ sịjó írã drḩ̃ gá rĩ sĩ.
26 Wó 'bá pírí ị́jọ́ mádrḩ̃ kí arelépi rá ãzíla kí 'bãlépi ídétáŋá agá ku rĩ ají
kí ru 'bá ũndũwã kóru jó sịlépi cínákí drḩ̃ gá rĩ be.
27 Uzogó 'dĩ rá, ḩ̃yḩ́ gá kí rá, ãzíla ãlụ́kụ́kũ̃ li rá, ãzíla uzogó co jó 'dã rá
ãzíla jó 'dã a'dé rá á'déŋá la ĩ'di ị́jọ́ ãzí ãmbógó la."
28 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, 'bá ũ'bí ũ̃sũ̃ kí ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃ ímbátáŋá
ĩ'didrḩ̃ kí sĩ,
29 ã'dusĩku ímbátáŋá ĩ'didrḩ̃ kí ũkpó trũ adru kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã
drḩ̃ kí imbálépi rĩ kí áni ku.

8

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãrákõ 1:40-45; Lụ́kã 5:12-16)

1 Yẹ́sũ̃ la mụ asị́lé 'bé drḩ̃ gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé 'bo, 'bá wẽwẽ rú a'dé kí vú la
gâ sĩ.
2 Ágọ́bị́ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amụ́ ĩ'di rụ́, tḩ̃ ãja ĩ'di drḩ̃lẹ́ gá ãzíla jọ ĩ'diní,
"Ãmbógó, ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá."
3 Yẹ́sũ̃ su drḩ̃ ĩ'di rụ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bḩ̃ jọ ĩ'diní, "Álẽ rá. Mí adru ãlá
ru." Cọtị ãrí ukó rá.

4 'Dãá Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, índre lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ímụ ími ụrụ'bá
i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋá ru Mṹsã 'bã
azḭlé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrḭ́.

Ã'ḭ̃táŋá ãmbógó ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ drḭ̃
(Lṹkã 7:1-10)

5 Yẹ́sṹ la mụ filé Kãpẽrẽ̃nãwṹmḭ̃ gâlé 'bo, ágọ́bḭ́ ãzí ãsĩkárĩ túrú ãlu drḭ̃lẹ́
gá rĩ amṹ ãzãkoma zḭlé ĩ'didrḭ́.
6 Jọ ĩ'diní, "Úpí, mâ ãtí'bó ãyánĩ rú, la ru vṹrṹ mgbọ́lọ́ sḭ́ gâlé 'dã, ĩ'di
ãzá ãmbógó la ta."
7 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ma mụ ĩ'di adrílé rá."
8 Ágọ́bḭ́ ãsĩkárĩ túrú ãlu 'bã ãmbógó ru rĩ umvi, "Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ
íni ku, icó míní afíjó mádrḭ́ jó agá 'dõlé ku. Wó ị́jọ lú ị́jọ́ tị sĩ ãtí'bó mádrḭ́
dó sĩ adrí rá.
9 Wó ma mâ ngá 'bá ãzḭ́táŋá pálé gá la, ãsĩkárĩ áma pálé gá la kí vâ cí.
Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amṹ, ĩ'di amṹ rá. Ádrĩ
jọ la ãtí'bó mádrḭ́ ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá."
10 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ jọlé 'dĩ arelé, ṹsṹ-ṹsṹ ãzíla jọ 'bá ĩ'di vú ãbĩlépi 'dĩ 'baní,
"Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, má ịsṹ drĩ 'bá ãzí ã'ḭ̃táŋá ãmbógó trũ 'dĩ 'bã áni la
ãngũ Ịsịrayḭ́lḭ̃ drḭ́ agá 'dâ ku.
11 Ájọ ĩminí 'bá wẽwẽ rú kí amṹ angájó ḭ̃tṹ 'bã agá agâlé ru, ãzíla ḭ̃tṹ 'bã
'de agâlé ru kí dó ri vṹrṹ ṹmṹ nalé Ịbụrahḭ́mṹ trũ, Ĩsákã trũ, ãzíla Yãkó'bõ
abe Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá.
12 Wó 'bá Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ́ 'bã 'dḭ́pịka rú rĩ kí ála kí u'bé ãmvé ãngũ ịnị
rĩ agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá ãzíla sḭ́ naŋá la adru nĩ."
13 Yẹ́sṹ jọ dó ãmbógó ãsĩkárĩ drḭ̃lẹ́ gá rĩ nî, "Ímụ vúlêlé, ị́jọ́ míní ã'ḭ̃lé rĩ
la ru idé tá míní lẽlé rĩ 'bã áni." Cọtị ãmbógó 'bã ãtí'bô adrí dó sáwã 'dã
sĩ rá.

Yẹ́sṹ adrí 'bá wẽwẽ rú kî
(Mãrákõ 1:29-34; Lṹkã 4:38-41)

14 Yẹ́sṹ la mụ afílé Pétẽrõ drḭ́ko gá 'dõlé 'bo, ịsṹ Pétẽrõ 'bã ĩdrâ la drḭ́ cị
agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tḭ̃rḭ́-tḭ̃rḭ́.
15 Yẹ́sṹ arṹ ĩ'didrḭ́ gá 'dâ ãzíla ãyánĩ a'be ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá
iyólé ĩ'dinî.
16 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá ají kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé 'bá ĩ'bã ãni ãyánĩ rú ũví
ndú-ndú úríndí ũnzí trũ rĩ kí wẽwẽ rú. Yẹ́sṹ jọ lú ị́jọ́ tị sĩ á'dṹsĩ úríndí
ũnzí 'bá kí agá rĩ fũ kí rá ãzíla adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí pírí.
17 Ḭjọ́ 'dĩ idé ru íni la ị́jọ́ nábḭ́ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ 'bã idé ru ĩ'di 'bã kẹ̃jḭ́ gá
ãndá benĩ.
"'Dụ ũcõgõ ãmadrḭ́ rĩ kí rá
ãzíla 'dụ ãyánĩ ãmadrḭ́ kí rá." †

Ãjẹ̃ sĩ Yẹ́sṹ vú bĩjó rĩ
(Lṹkã 9:57-62)

18 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ũ'bí ru tralépi ĩ'di andre gá 'dĩ kí ndrelé, fẽ ãzḭ́táŋá 'bá
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní sĩ zajó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ.
19 Cọtị ímbápị ãzḭ́táŋá imbálépi rĩ amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé jọ ĩ'diní, "Ímbápị,
ma ími vú bĩ kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá."
20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ũbálígó kí 'bã 'bṹ kí cí, ãzíla ãríŋá 'bṹ gá 'dĩ 'bã
jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drḭ̃kã ãtḭ̃jó la 'dáyụ."

† **8:17** Ĩsáyã 53:4

21 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé la ãzí jọ ĩ'diní, “Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má
átẹ́pị ĩsị̃lé ráká.”
22 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú, mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá
rá rĩ 'bã ĩsị̃ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ.”
23 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'de kí dó ĩ'di vú gâ
sĩ.
24 Gbõgbõ ãlṹkṹkṹ ũkpó la i'dó lilé, mĩrĩ agá 'dãá ĩyị́ i'dó ru gbãlé í'bó
agá, i'dó dó sĩ 'delé ĩyị́ ĩndṹ, wó Yẹ́sṹ 'dĩ sĩ ṹ'dṹ gá.
25 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ ko kí dó drị̃ mụlé ĩ'di rṹlé ĩ'di ingalé, jọ kí ĩ'diní,
“Úpí, ípa ãma 'i. Ãma úgólé ịmvṹlé 'dõ fô!”
26 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ trũ wereŋá 'dĩ, ĩmi u'á ṹrị̃ sĩ ã'du
ị́jọ́ sĩ yã?” Angá dó ụrụgá, za ãlṹkṹkṹ drị̃ gá ĩyị́ ungalépi tũlãtũlã rĩ be sĩ
kí atrịjó. Cọtị ãngũ ịgbẹ dó ndrú.
27 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ, ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá 'dĩ ãmgbã rĩ gá
ã'di 'i? Ãlṹkṹkṹ 'bã tị la arejó ĩyị́ ungalépi 'dĩ abe rá 'dĩ!”

Yẹ́sṹ adró úríndí ũnzí 'bá ĩrị̃ kí agá
(Mãrákõ 5:1-20; Lṹkã 8:26-39)

28 Yẹ́sṹ la mụ zalé mĩrĩ gá 'á ãngũ umvelé Gãdárã rĩ gá, ãgọbị ĩrị̃ u'álépi
ĩnádrị̃ kí drĩdríŋĩ gá la ãfũ kí amṹlé ĩ'di rṹ 'dõlé. Ãgọbị 'dĩ kí úríndí ũnzí
kí agá cí, kí ũmbã rú, ã'ị̃ kí 'bá ãzí ní alịjó gẹ̃rị̃ 'dã gâ sĩ ku.
29 Za kí ṹ'dṹkọ́ ụrụgá sĩ, “Ãdróŋá Ngọ́pị, ílẽ ãma rṹ ã'du yã? Mí amṹ
ãmaní cãndí fẽlé 'dĩ sĩ ṹ'dṹ la acá drĩ ku rú yã?”
30 Kí drĩdríŋĩ gá ĩzõgó ũ'bí la kí ĩrí na agá ãni rú kí andre gá 'dãá.
31 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ, “Ídrĩ ãma adró ãmvé rá, ípẽ ãma
tị ĩzõgó ũ'bí 'dã kí agá.”
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩmụ.” Ãfũ kí dó mụlé filé ĩzõgó kí agâlé. Ĩzõgó ũ'bí 'dĩ
kpẽ̃ kí rị̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cị̃kị̃cị̃kị̃ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvṹlé mĩrĩ agâlé ũdrãlé
rá.
33 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ apá kí rá cẹ̃lé táwṹnị̃ agâlé mụlé ị́jọ́ pírí ru
idélépi rĩ kí vú nzelé, ị́jọ́ ru idélépi ãgọbị úríndí ũnzí trũ rĩ 'ba rṹ rĩ abe.
34 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí táwṹnị̃ agá rĩ fũ kí dó mụlé Yẹ́sṹ rṹlé, ãzíla kí dó mụ
ĩ'di ndrelé 'bo, 'bã kí mãmálá Yẹ́sṹ rṹ sĩ ãngũ ĩ'badrị̃ gá rĩ a'bejó rá.

9

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ rĩ rá
(Mãrákõ 2:1-12; Lṹkã 5:17-26)

1 Yẹ́sṹ tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó táwṹnị̃ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá.
2 'Bá ãzí ají kí ágọ́bị́ ãzí ãcá trũ la ĩ'di rṹ 'dõlé, la ru bị́rị̃sị̃ drị̃ gá. Yẹ́sṹ
la mụ ã'ị̃táŋá 'bá 'dĩ 'badrị̃ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, “Mâ ngọ́tị̃, ími
ásị́ 'bã adru ũkpó ru, ị́jọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá.”
3 Ímbá'bá ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ la
Ãdróŋá u'dá.”
4 Yẹ́sṹ nị̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí agâlé rĩ kí rá, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi ị́jọ́ ũnzí
'dĩ kí ũrã ĩmi ásị́ gâlé ã'du sĩ yã?
5 Ị́jọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la, ‘Ị́jọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá rĩ 'i’
jõku jọjó la, ‘Mí angá ụrụgá ãzíla ímụ rĩ 'i yã?’
6 Wó ị́jọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nị̃ la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ũkpõ cí ṹnọ́kṹ drị̃ gá
'dâ sĩ ị́jọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî
bị́rị̃sị̃ ãzíla ímụ lịcọ́ gá.”

7 Ágǫ́bị̃ angá dó ãzíla mụ dó lịcǫ́ gá.
8 'Bá wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ịjǫ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, u'á kí ũrị̃ sĩ, ãzíla ịcụ́
kí dó Ãdróŋá ũkpó 'dĩ 'bã áni rĩ fẽlépi 'bání rĩ 'i.

Yẹ́sũ 'bã Mãtáyõ umvejó rĩ
(Mãrákõ 2:13-17; Lụ́kã 5:27-32)

9 Yẹ́sũ a'be dó ãngũ 'dã rá, ĩ'di 'bã mụ agá acị̃ trũ, ndre 'bá ãzí mũsǫ́rõ
tralépi la umvelé Mãtáyõ 'i ri angá ãngũ sĩ mũsǫ́rõ 'bejó rĩ gá 'dãá. Yẹ́sũ
jọ ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú." Mãtáyõ angá ụrụgá ãzíla 'de dó vú la gâ sĩ.
10 Ịjǫ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sũ kí ãkónã na agá Mãtáyõ drị̃ jó agá. 'Bá
wẽwẽ rú mũsǫ́rõ tralépi 'dĩ kí 'bá ịjǫ́ ũnzí idélépi 'dĩ abe amụ́ kí ãkónã
nalé Yẹ́sũ trũ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí abe.
11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ ịjǫ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, zị kí 'bá Yẹ́sũ 'bã
imbálé rĩ kî, "Ímbápị ĩmidrị̃ gá rĩ la ãkónã na 'bá mũsǫ́rõ tralépi ãzíla 'bá
ũnzí 'dĩ kí abe ã'du ịjǫ́ sĩ yã?"
12 Yẹ́sũ la mụ ịjǫ́ 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, "'Bá ãyánĩ kóru rĩ lẽ dãkĩtárĩ
ku, wó rá la 'bá ãyánĩ rú rĩ 'i.
13 Wó ĩmụ ịjǫ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí ndrũlé, 'Álẽ ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ adru ídétáŋá ku.'
† Ã'dusĩku má amụ́ 'bá ãlá rĩ kí umvelé ku, wó 'bá ũnzí rĩ kî."

Ãkónã naŋá gãjó sĩ Ãdróŋá zịjó rĩ
(Mãrákõ 2:18-22; Lụ́kã 5:33-39)

14 'Bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ amụ́ kí Yẹ́sũ rụ́ 'dõlé ãzíla zị kí ĩ'di, "Ãma 'bá
Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe ãgã íná nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó, wó 'bá míní imbálé
'dĩ gã kí 'bãngá íná naŋá sĩ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ ku íngoní ru?"
15 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ãmụ́ ịzịgǫ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ,
a'be ãmụ́ kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ịzịgǫ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ
kí awá rá yã? Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ịzịgǫ́ 'dụlé ĩ'ba rụ́ 'dâ rá,
ãzíla 'dã dó ĩ'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.
16 "'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá úkõ la ãsĩlé sĩ ũkụ rĩ ịgbẹjó la ku.
Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni, údrĩ bõngó ũjĩ 'bo ĩ'di ru isé ĩzí ru, ũkụ 'dã la asi
ú'dí 'dã 'bã iséŋá sĩ rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzĩ̃ ĩ̃dị̃.
17 'Bá ãzí icó wáyĩnĩ ú'dí rĩ tõlé wáyĩnĩ 'bã ínírikó ũkụ rĩ agá ku, wáyĩnĩ
la dra ala gâlé ĩ'di ínírikó asi rá ã'dusĩku icó ru nzãlé ĩ̃dị̃ ku. Wáyĩnĩ la asu
rá ãzíla ínírikô la kpẽ rá. Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, wáyĩnĩ ú'dí rĩ lẽ útõ ĩ'di ínírikó ú'dí rĩ
agá kí sĩ ru tãmba ĩ̃rị̃ trá."

Ãmbógó Yáyĩrõ ĩ̃zẹ́pị kí ũkú Yẹ́sũ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãrákõ 5:21-43; Lụ́kã 8:40-56)

18 Yẹ́sũ 'bã drĩ ịjǫ́ 'dĩ kí jọ agá 'dâ, 'bá 'bá drị̃ celépi Yãhụ́dị̃ 'bã ãni la
amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, tị̃ ãja vũrụ́ drị̃lẹ́ la gá, ãzíla jọ ĩ'diní, "Mâ ĩ̃zẹ́pị drã rá
ú'dí'da, mí amụ́ mụlé ími drị̃ 'bãlé drị̃ la gá ĩ'di dó sĩ adrí benĩ."
19 Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ angá dó mụlé ágǫ́bị̃ 'dĩ be ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ
bĩ kí dó vú la.
20 Wó íni 'dĩ ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá ílí mụdrị̃ drị̃ ĩ̃rị̃ la api ru
Yẹ́sũ 'bã ũngúkú gâ sĩ ãzíla aló Yẹ́sũ 'bã bõngó tị.
21 Ũkú 'dĩ 'bã ĩ'di ásị̃ gâlé, "Ádrĩ lú bõngó la aló á'dụ̃sĩ, ma adrí rá."
22 Yẹ́sũ uja ru ãzíla ndre ũkú 'dĩ 'i, jọ ĩ'diní, "Mâ ĩ̃zẹ́pị, ími ásị̃ 'bã umvú
ku ã'ĩ̃táŋá mídrị̃ fẽ míní adrílé nĩ." Cọtị ũkû adrí sáwã 'dã agá rá.

† **9:13** Hõséyã 6:6

23 Yẹ́sṹ la mụ calé ãmbógó 'bá drḩ celépi rĩ drḩ lịcọ́ gâlé ndre 'bá úngó
ngolépi drã tị gá ãzíla 'bá ru usalépi 'dĩ kí abe,
24 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "'Bá pírí 'bã fũ kí ãmvé, ĩzóŋá ĩmbíráŋá 'dĩ drã ku, ĩ'di
íni ṹ'dṹ ko." 'Bá pírí gụ kí dó Yẹ́sṹ gṹgṹ.
25 'Bá pírí kí dó mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, fi dó jó agâlé, arṹ dó ĩzóŋâ drḩ
gá 'dâ, ãzíla ĩzóŋâ angá dó ụrụgá.
26 Ḩjọ́ 'dĩ iré ru ãngũ 'dã agá pírí.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ḩrḩ mịfḩ kóru rĩ 'bã mịfḩ kí rá

27 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, ãzíla ĩ'di 'bã mụ agá acḩ trũ, 'bá ḩrḩ mịfḩ
kóru la ãbĩ kí ĩ'di vú úzáŋâ trũ, "Dãwṹdḩ ngọ́pị, mí andré ãma ízákĩzã."
28 Yẹ́sṹ la mụ filé jó agâlé 'bo, 'bá ḩrḩ mịfḩ kóru 'dã amṹ kí kpere ĩ'di rṹ
'dõlé, zị kî, "Ĩmi ã'ḩ má icó ĩmi mịfḩ kí nzḩlé rá yã?"
Umvi kí, "'Dĩ 'bã áni, Úpí."
29 Yẹ́sṹ aló ĩ'bã mịfḩ kî, ãzíla jọ ĩ'baní, "'Bã idé ru ĩmi rṹ cécé tá ĩminí
ã'ḩlé rĩ 'bã áni,"
30 ãzíla mịfḩ la nzḩ kí dó ru rá. Yẹ́sṹ itré kí ũkpó ru jọ, "Ĩndre 'bá ãzí 'bã
nḩ jõ ḩjọ́ 'dĩ ku."
31 Wó 'bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé mụ kí ḩjọ́ 'dĩ iré trũ drḩ gá drḩ gá ãngũ
'dã agâ sĩ pírí.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ḩjọ́ jọlépi ku rĩ

32 'Bá 'dĩ 'bã kí fũ agá ãmvêlé, ájí Yẹ́sṹ rṹ ágọ́bḩ ãzí úríndí ũnzí trũ mịfḩ
kóru ãzíla ḩjọ́ jọlépi ku la.
33 Yẹ́sṹ la mụ úríndí ũnzí ala gá rĩ adrólé ãmvé 'bo, 'bá ḩjọ́ jọlépi ku rĩ
i'dó dó ḩjọ́ jọlé. 'Bá ũ'bí 'dã pírí ṹsṹ kí ḩjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé 'dĩ sĩ ṹsṹ-ṹsṹ zị kî,
"Ḩjọ́ 'dĩ 'bã áni la ídu idé jõ drĩ ru ãngũ Ịsịrayḩlḩ drḩ agá ku."
34 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí, "Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó úpí úríndí
ũnzí 'badrḩ sĩ."

Yẹ́sṹ ndre 'bá 'bã ízákĩzã

35 Yẹ́sṹ mụ ácḩ trũ táwṹnḩ ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ pírí kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ
ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjọ́ rĩ kí agâ sĩ, ḩjọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ ũlũ trũ ãzíla 'bá
kí adrí trũ ãyánĩ ndú-ndú kí abe.
36 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ũ'bí 'dĩ kí ndrelé 'bo, ḩjọ́ 'dĩ fi ásḩ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku
ãndẽ kí rá ãzíla kí ũkpó kóru, ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí
ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ.
37 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi
rĩ kí were rú.
38 Ĩzị Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tị gá, sĩ 'bá ãzḩ ngalépi rĩ kí tị pẽjó ãkónã
ũkũnãjó ámvṹ agâlé."

10

Yẹ́sṹ 'bã ṹpịgọŋa ĩ'didrḩ mụdrḩ 'dĩ kí tị pẽjó rĩ
(Mãrákõ 3:13-19; Lṹkã 6:12-16)

1 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãngũ ãlu
gá ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpó sĩ úríndí ũnzí kí adrojó ãzíla ãyánĩ ũví ndú-ndú kí
adríjó ĩndĩ.
2 'Dĩ kí ṹpịgọŋa ĩ'didrḩ mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ 'bã rṹ kí: drḩdrḩ rĩ Sḩmọ́nḩ (Yẹ́sṹ
'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrḩpḩ Ãndẽríyã be, Yãkó'bõ Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pị
kí ádrḩpḩ Yõhánã be,

3 Fĩḷĩpǫ̃ 'i, ãzíla Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, ãzíla Mãtáyõ mũsṍrǫ̃ tralépi
rĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngṍpị 'i, ãzíla Tãdáyõ 'i
4 Sĩmṍnį̃ angálépi amụtị 'bá ã'dị́ 'dịlépi lẽjó adrujó 'bá Rũmį̃ rú rĩ kí pálé
gá ku rĩ 'i ãzíla Yṹdãsį̃ Ịsį̃kãrĩ́yṍtį̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.
5 'Bá mụdrĩ́ drį̃ ĩrį̃ 'dĩ kí Yẹ́sų̃ pẽ kí tị ãmvêlé jọ ĩ'baní, “Lẽ ĩmụ 'bá Yãhṹdį̃
rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gâ sĩ jõku táwų̃nį̃ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ 'badrį̃ kí agâ sĩ
ku.
6 Rá la ĩmụ kãbĩlõ Ịsịrayĩ́lį̃ rú ãvĩlépi rá 'dĩ 'bã rṹ.
7 Ĩminí mụ agá, ĩmụ ị́jọ́ 'dĩ ũlũ trũ, ‘Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ́ gá rĩ dó ãni rú.’
8 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kî, ĩmi inga 'bá drãlépi rá rĩ kí ídri. Ĩmi adrí
'bá ãrí 'bã nalé rá 'dĩ kî, ĩmi adro úríndí ũnzí 'bá kí agá rĩ kî. Úfẽ ĩminí
į̃sálị ĩfẽ vâ 'bá 'baní į̃sálị.
9 Ĩ'dụ gólũdĩ, sílĩvã, jõku sĩlíngĩ ífí-ífí ru la kí ĩmi jábã gá ĩndĩ ku,
10 ĩ'dụ jũrúwã ãcį̃ ãni la ku, ĩmi ãdrõ bõngó ku, jõku ŋĩlâ ãzíla túré ku.
'Bá ãzĩ́ ngalépi rĩ lẽ úfẽ ĩ'diní ãkónã nalé rá.
11 “Táwų̃nį̃ ãmbógó jõku ãngũ ĩmi sĩ fijó rĩ agá, ĩmi ịsṹ jõ 'bá icólépi ĩmi
a'ị́lépi u'ájó ĩ'didrị́ko gá la, ĩmi u'á ĩ'didrị́ko gá 'dãá kpere ĩmi drį̃ ko agá.
12 Ĩminí fi agá lị́cọ́ agâlé, ĩjọ 'bá ala gá 'dãá rĩ 'baní ásį̃ į̃gbę̃ 'bã adru ĩmi
abe.
13 'Bá lị́cọ́ 'dã agá rĩ drĩ kí ĩmi a'ị́ rá, ásį̃ į̃gbę̃ ĩmidrĩ́ gá rĩ 'bã ace 'dãá,
wó drĩ kí ĩmi a'ị́ ku, ásį̃ į̃gbę̃ ĩmidrĩ́ gá rĩ la ru uja vúlé ĩmi rṹ 'dõlé.
14 'Bá ãzí drĩ kí ĩmi a'ị́ ku jõku drĩ kí ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ ã'ị́ ku, ĩmi ụtṹ pṹtrṹ
ĩmi pá gá rĩ ĩminí lị́cọ́ jõku táwų̃nį̃ 'dã a'be agá.
15 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ṹ'dṹ Ãdróŋá 'bã drṹzĩ́ ị́jọ́ lịjó rĩ ũcõgõ ãngũ 'dã
drĩ́ gá rĩ la ũcõgõ 'bá ándrá Sõdómũ gá Gõmórã be rĩ 'badrĩ́ kí ndẽ rá.

Cõcóŋá drṹzį̃ amṹlépi rĩ
(Mãrákõ 13:9-13; Lṹkã 21:12-17)

16 “Ĩndre drĩ ma ĩmi tị pẽ cécé kãbĩlõ kí áni u'ájó ũ̃bǫ̃gų̃ kí drĩdríŋĩ gá.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru ũndũwã rú į̃nį̃ áni ãzíla ị́jǫ̣ kóru ãmámũ áni.
17 “Ĩmi adru mị́fį̃ trũ, 'bá 'bã ị́jọ́ sĩ, kí ĩmi agụ ãngũ sĩ kẹ́sį̃ jọjó rĩ gá kí
ĩmi co ĩ'bã ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ kí agá.
18 Áma ị́jọ́ sĩ ála mụ ĩmi agụlé ũ̃'bį̃lé 'bá 'bá drį̃ celépi 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá ũpi
kí abe, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ vú nzejó ĩ'banî ãzíla 'bá Yãhṹdį̃ rú ku 'dĩ abe.
19 Drĩ kí ĩmi rụ rá, ĩmi ásį̃ 'bã umvú ĩmi ĩ'baní ã'du 'bã ị́jọ́ jọ yã rĩ sĩ ku,
jõku ĩmi ị́jọ́ jọ ĩ'baní íngoní yã rĩ sĩ ku. Ãdróŋá la ĩmi ã'du ị́jọ́ jọ yã rĩ fẽ
sáwã 'dã sĩ nĩ,
20 ã'dusĩku adru ĩmi ị́jọ́ jọ ĩmi 'i la ku, wó Úríndí ĩmĩ Átẹ́pị drĩ́ gá rĩ la
mụ ị́jọ́ jọlé ĩmi agâ sĩ nĩ.
21 “Ádrị́pị la ádrị́pị mẹ́lẹ́ mbe ĩ'di 'dịjó káyĩ, átẹ́pị kí ngṍpį̃ be, anzị kí
angá trụ 'bá kí tịlépi rĩ kí drį̃ gá, ãzíla kí kí fẽ 'dịlé káyĩ.
22 'Bá pírí kí ĩmi ngũ̃ ũnzí ã'dusĩku áma ị́jọ́ sĩ, wó 'bá pá tulépi ũkpó ru
kpere ãsį̃ŋá gá rĩ ála ĩ'di pa rá.
23 Údrĩ ĩmi ĩcõcõŋã táwų̃nį̃ ãzí rĩ gá, ĩmi apá ãzí rĩ gá. Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã
jọ ĩmi icó táwų̃nį̃ Ịsịrayĩ́lį̃ gá 'dĩ kí delé acị́jó ala gâ sĩ pírí ku, kpere ṹ'dṹ
Ngṍtį̃ 'Bádrį̃ 'bã acá agá.
24 “'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápị ĩ'didrį̃ ku, ãtí'bó adru ãmbógó ru
ãndânĩ úpí ĩ'didrį̃ drį̃lẹ́ gá ku.

25 Ĩ'di múké 'bá imbálé imbâ rĩ ní acájó cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni,
ãzíla ãtí'bó ní acájó cécé úpí ĩ'didrı̃ áni. Údrĩ 'bá lı́cǫ́ 'bã drı̃lı́ ru rĩ umve
Bı̃ı̃zı̃bı̨́lı̨̃, 'bá lı́cǫ́ 'dã agá rĩ kí úmve dó kí ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
26 "Lẽ ĩmi idé kí sĩ ũrı̃ sĩ ku. Ãko ãzí ru zı̃lépi zı̃-zı̃ 'baní mụlé i'dalé ku
la 'dáyụ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí ála kí drı̃ gá ı́jǫ́ nı̃ rá.
27 Íjǫ́ mání jọlé ĩminí ãngũ ịnị agá rĩ ĩnze vú la ãngũ ule agá, ı́jǫ́ ĩminí
arelé yõkõlé sĩ rĩ, ĩmi iwá la jó drı̃ gá.
28 Ĩmi idé ũrı̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dịlépi áyụ wó icólépi úríndí 'dịlépi ku 'dĩ
kî sĩ ku. Be la rá la ĩmi idé ũrı̃ sĩ Ãdróŋá ụrụ'bá kí 'dịlépi úríndí be ãcí
ukólépi ku rĩ agá rĩ sĩ.
29 Ícó ãriŋa nírí ĩrı̃ kí ĩtũndãlé ãjẽ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí icó
a'délé vũrụ́ Ãdróŋá 'bã lẽtáŋâ kóru ku.
30 Ãzíla drı̃'bı́ ífí ĩmi drı̃ gá 'dĩ kí nı̃ kí kãlãfe rá.
31 Íjǫ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ũrı̃ sĩ ku, ĩmi ãjẽ ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá.
32 "'Bá áma i'dalépi 'bá kí drı̃lı́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di i'dalé mâ Átẹ́pị 'bũ
gá rĩ drı̃lı́ gá rá.
33 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drı̃lı́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mâ Átẹ́pị 'bũ
gá rĩ 'bã drı̃lı́ gá úmgbé.
34 "Ĩmi ũrã ĩmi ásı́ gá má ají ĩminí ũnǫ́kụ́ gá ásı́ ĩgbẽ la ku, má amụ́ ĩminí
ásı́ ĩgbẽ ajílé ku, wó ı́lı́ŋá.
35 Má amụ́,
" 'ngǫ́tı́ ágǫ́bı́ kí awalé átẹ́pı̃ be,
ĩzóŋá kí awalé ãndrẽ be,
ũkú kí ĩdrâ be.
36 Mẹ́rǫ́'bá mídrı̃ kí 'bá mídrı́ lı́cǫ́ gá 'dĩ kî 'bã ãzí.' †
37 "'Bá átẹ́pı̃ kí lẽlépi ãndrẽ be ãndânĩ ndẽ ma rá rĩ ĩ'di 'bã ũrõdrı́ mání
'dáyụ, 'bá vâ ĩzẹ́pı̃ kí lẽlépi ngǫ́pı̃ be ndẽ ma rá rĩ 'bã ũrõdrı́ mání 'dáyụ,
38 ãzíla 'bá mũsãlá'bã mádrı̃ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ 'bã ũrõdrı́
mání 'dáyụ.
39 'Bá ídri ĩ'didrı́ gá rĩ tãmbalépi rĩ la ĩ'di ãvĩ rá, ãzíla 'bá ídri ĩ'didrı́ gá
rĩ ãvĩlépi áma ı́jǫ́ sĩ rĩ la ịsụ́ la rá.
40 "'Bá ĩmi a'ı́lépi rĩ a'ı́ ma 'i ãzíla 'bá áma a'ı́lépi rĩ a'ı́ 'bá áma tị ãpẽlépi
rĩ 'i.
41 'Bá nábı̃ a'ı́lépi ĩ'di 'bã adrujó nábı̃ rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ũyá nábı̃ drı́ gá rĩ ịsụ́,
ãzíla 'bá 'bá ãlá Ãdróŋá drı̃ kí a'ı́lépi rĩ ĩ'di 'bá ãlá rĩ 'bã ũyá ịsụ́.
42 Ãzíla 'bá ĩyı́ ĩgbẹ́ fẽlépi kópõ sĩ mvụlé 'bá nírí 'dĩ 'banî ã'dusĩku ĩ'di
'bã adrujó 'bá mání imbálé la rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ı́jǫ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ı́jǫ́
ãvĩlé ku."

11

Yẹ́sũ kí Yõhánã Bãbũtı̃zı̃ fẽlépi rĩ be
(Lụ́kã 7:18-35)

1 Yẹ́sũ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrı́ drı̃ ĩrı̃ 'dĩ kí delé imbá agá 'bo, mụ
drı̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'bá kí imbá trũ ãzíla ı́jǫ́ ũlũ trũ táwũnı̃ Gãlı́lı̃ drı̃ kí agâ sĩ.
2 Yõhánã mãbụ́sũ gâlé rĩ ĩ'di mụ ı́jǫ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí arelé 'bo, pẽ
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị,
3 Yẹ́sũ zijó, "Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?"
4 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "Ĩgõ vúlé ãzíla ĩlũ Yõhánã ní ı́jǫ́ ĩminí arelé ãzíla
ĩminí ndrelé rĩ kî.

† **10:36** Míkã 7:6

5 'Bá mịfị́ kóru rĩ kí dó ãngũ ndre rá, 'bá ãcâ trũ rĩ kí acị́ rá, 'bá ãrí 'bã
nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá bị́lẹ́ kóru rĩ kí ị́jọ́ are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí
ídri rá, ãzíla úlũ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî rá.
6 Drị̃lẹ́ba 'bá a'délépi áma ị́jọ́ sĩ ku rĩ 'banî.”
7 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ drị̃ kolé mụlé, Yẹ́sụ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé
ũ'bí 'baní Yõhánã drị̃ gá. “Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rụ́ ãngũ kõtórõ rú rĩ
gâlé ã'du ndrelé? 'Bá ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã ayalé
rĩ áni rĩ ndrelé yã?
8 Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ dó ãmvêlé ã'du ndrelé yã? 'Bá bõngó
ũniyambamba ãjẹ̃ rú rĩ sụ̃lépi rĩ ndrelé yã? Yụ, 'bá bõngó ũniyambamba
ãjẹ̃ rú rĩ sụ̃lépi rĩ kí u'á ãngũ ũpi 'badrị̃́ko gá rĩ kí agá.
9 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábị̃ ndrelé yã? Ãndá, ájọ
ĩminí ndẽ nábị̃ rá.
10 'Dĩ bãsĩ 'bá ị́jọ́ sĩ̃jó drị̃ la gá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá jọlépi la:
“ ‘Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drị̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẹ̃rị̃ idélé míní ími drị̃lẹ́ gâlé.’ †
11 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ũkú 'bã tị̣lé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá angálépi Yõhánã
Bãbụ̃tị́zị̃ fẽlépi rĩ ndẽlépi rá la 'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ
agá rĩ ndẽ ĩ'di rá.
12 I'dójó ụ́'dụ́ Yõhánã Bãbụ̃tị́zị̃ fẽlépi rĩ drị́ 'dã sĩ kpere ãndrũ, Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá
rĩ la ru iré ũkpõ sĩ ãzíla 'bá kí afụ la ũkpõ sĩ.
13 Ã'dusĩku nãbịya kí ãzíla ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ abe ri kí ị́jọ́ mụlépi amụ́lépi
rĩ kí jọlé kpere acájó sáwã Yõhánã drị̃ agá,
14 ãzíla ĩdrĩ lẽ ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃lé vị sĩ rá, 'dĩ bãsĩ Ĩlíyã ngalépi amụ́lépi rĩ 'i.
15 'Bá bị́lẹ̣ trũ rĩ, 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.
16 “Ma 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí ụ̃'bị̃ ã'du sĩ. Kí cécé anzị rilépi ãngũ sụ̃ gá
ĩ'bã ãzí kí umvelépi áváŋá gá rĩ áni.
17 “ ‘Ãvu ĩminí gũká rá,
wó ĩgã úngó la tulé úmgbé,
ãngo ãwú úngó kí rá,
wó 'bá ãzí ũcõgõ sĩ la kí 'dáyụ.’
18 Ã'dusĩku Yõhánã amụ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku, ãzíla 'bá jọ kí, ĩ'di
úríndí ũnzî trũ.
19 Wó Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ amụ́ ãkónã naŋâ trũ ãzíla wáyĩnĩ mvụŋâ trũ wó jọ kí,
‘Índre ĩ'di! Ĩ'di 'bá ãkónã nalépi rọ̃mmgbọ́ ru la, ãzíla ĩmẽrãlépi wáyĩnĩ sĩ
la, ĩ'di wọ̃rị́ 'bá mụ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ 'bã ãni 'bá ũnzí 'dĩ abe la.’ Wó ũndũwã
la ru i'da ị́jọ́ pịrị ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ.”

Ũcõgõ táwụ̃nị̃ ị́jọ́ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kí drị̃ gá
(Lụ́kã 10:13-15)

20 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé ũkpó ru táwụ̃nị̃ ĩ'di 'bã sĩ
tálí ĩ'didrị̃ kí idéjó ambamba 'dĩ kí drị̃ gá, ã'dusĩku 'bá ala gá rĩ 'bã kí lẽ jó
ásị́ ujajó ku ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí agá ãzíla ru ujajó Ãdróŋá rụ́ ku rĩ sĩ.
21 “Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrị́ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã
gá 'dĩ! Tálí idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tụ́rọ̃ gá ãzíla Sị̃dọ́nị̃
gá, uja kí tánõ ásị́ sĩ kõlĩ-ĩbá sụ̃jó ãzíla ru fujó úfóró sĩ 'bo.
22 Wó ájọ ĩminî, cãndí ĩmidrị́ ụ́'dụ́ ị́jọ́ lijó rĩ sĩ rĩ la cãndí Tụ́rọ̃ 'badrị́
Sị̃dọ́nị̃ be ụ́'dụ́ ị́jọ́ lijó kí drị̃ gá rĩ sĩ rĩ ndẽ rá.

† **11:10** Mãlákĩ 3:1

23 Ãzíla mi 'i Kãpẽrẽñãwụ́mị̃, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ, mi rú jõ
fi vũ̃rụ́ kpere ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ 'badrị̃ agá, údrĩ ándrá tálí idélé ími
agá 'dĩ kí idé agá Sõdómũ agá, ĩ'di tánõ acá kpere ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ agá rá.
24 Wó ájọ míní, ụ́'dụ́ ịjọ́ lịjó rĩ sĩ cãndí mídrị̃ la ãngũ Sõdómũ drị̃ ndẽ
rá."

Ĩmi amụ́ má rụ́ avị̃lé
(Lụ́kã 10:21-22)

25 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Yẹ́sũ̃ jọ, "Má Átẹ́pị, ma ími ịcụ́, mi Úpí 'bũ̃ 'badrị̃ ũ̃nọ́kụ́ be
rĩ 'i, ã'dusĩku ịjọ́ 'dĩ kí ízĩ̃ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ũ̃nĩ̃táŋâ trũ rĩ
abe cí ãzíla mí i'da kí anzị nírí 'banî.
26 Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pị, ã'dusĩku 'dĩ ịjọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i.
27 "Mâ Átẹ́pị fẽ ãko pírí kí mádrị 'bo, 'bá ãzí ãlu Ngọ́pĩ̃ nĩ̃lépi cé la yụ pẽ
lú Átẹ́pĩ̃ 'i, ãzíla 'bá ãzí Átẹ́pĩ̃ nĩ̃lépi cé la yụ pẽ lú Ngọ́pĩ̃ 'i ãzíla 'bá Ngọ́pĩ̃
'bã ũ̃pẽlé sĩ Átẹ́pĩ̃ i'dajó ĩ'banî rĩ 'i.
28 "Ĩmi amụ́ má rụ́ ĩmi 'bá pírí ãndẽlépi ãzíla tẹ́rị̃ ãnzị trũ 'dĩ ãzíla ma
fẽ ĩminí avị̃lé rá.
29 Ĩmi amụ́ ịjọ́ ũ̃nĩ̃lé mádrị, ĩ'dụ kĩ̃lĩ̃mmgbõ̃rõ̃ mádrị gá rĩ 'i, ã'dusĩku ma
ásị rãlĩ̃ trũ ãzíla áma ásị ĩ̃gbẹ́ ru ãzíla mi dó sĩ avị́ úríndí agá rá.
30 Ã'dusĩku kĩ̃lĩ̃mmgbõ̃rõ̃ mádrị gá rĩ adru ãnzị rú ku, tẹ́rị̃ mádrị gá rĩ
perepere rú."

12

Zịtáŋá Sãbátũ 'bã ịjọ́ sĩ rĩ
(Mãrákõ 2:23-28; Lụ́kã 6:1-5)

1 Sãbátũ * ãzí sĩ Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ámvụ́ ãná drị̃ kí
agâ sĩ. Ãbị́rị̃ ndẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí rá ãzíla i'dó kí ãná kí drị̃ ãnũlé
nalé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, jọ kí Yẹ́sũ̃ ní, "Índre! 'Bá
mídrị míní imbálé 'dĩ kí ịjọ́ ãzị́táŋá 'bã ã'ĩ̃lé idé Sãbátũ sĩ ku la kí idé."
3 Yẹ́sũ̃ umvi, "Ĩlã ịjọ́ úpí Dãwụ́dị̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrị̃ abe sáwã ĩ'bã kí
adrujó ãbị́rị̃ sĩ rĩ sĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋá drị̃ agâlé, 'bá ĩ'didrị 'dĩ kí abe úfẽ ĩ'baní mũkátĩ fẽlé Ãdróŋá
ní 'bo 'dã nalé rá, ãko ãzị́táŋá 'bã ã'ĩ̃lé ku rĩ, wó lú ãtalo ídétáŋá idélépi rĩ
kî na la nĩ á'dụ̃sĩ. †
5 Jõku ĩlã drĩ ịjọ́ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ agá 'dâ jọlépi la Sãbátũ vú sĩ ãtalo
ídétáŋá idélépi lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ kí ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ iza ãzíla adru kí
ịjọ̃ trũ ku.
6 Ájọ ĩminí 'bá ãmbógó ru ãndânĩ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ cí.
7 Ĩdrĩ tá ịjọ́ sĩlé 'Álẽ ásị ĩ̃gbẹ̃ adru ídétáŋá ku,' † 'dĩ 'bã ífí nĩ cé la, ĩmi icó
ịjọ́ lịlé 'bá ịjọ̃ kóru 'dĩ kí drị̃ gá ku.
8 Ã'dusĩku Ngọ́tị 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ 'i."

Ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ
(Mãrákõ 3:1-6; Lụ́kã 6:6-11)

9 Yẹ́sũ̃ a'be dó ãngũ 'dã rá, ãzíla mụ filé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá.

---

* **12:1** Ụ́dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ĩ'di ụ́'dụ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị sĩ avị́jó rĩ. 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ ã'ị kí únga ãzị Sãbátũ sĩ ku. Ụ́'dụ́ 'dĩ ají kí ru Sãbátũ ãmadrị ãmã kí sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ be ku. † **12:4** 1 Sámũ̃wẹ̃lĩ̃ 21:1-6 † **12:7** Hõséyã 6:6

10 'Dãá ágǫ́bị̃ ãzí drị̃ ãcá trũ la cí. 'Bá ãzí kí 'dãá cí lẽlépi ị́jǫ́ ndrũ̃lépi
Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó la kî, zị kí ĩ'di, “Ãzị́táŋá ã'ị̃ 'bání 'bá adríjó Sãbátũ
sĩ rá yã?”
11 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ãzí jọlépi la ĩ'di 'bã kãbĩ̃lõ drĩ 'de
'bụ́ gá ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ sĩ, icó ásị́ 'bãlé sĩ ĩ'di anzéjó Sãbátũ sĩ ãmvé ku rĩ
ã'di 'i yã?
12 Ãko ũrõdrị̃ ru ãndânĩ rĩ ã'du, 'bá jõku kãbĩ̃lõ! Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá ã'ị̃
'bání ị́jǫ́ múké idéjó Sãbátũ sĩ rá.”
13 Jọ dó ágǫ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími drị̃ 'dĩ 'i.” Ágǫ́bị̃ ĩjũ dó ru drị̃ rá ãzíla drị̃
itú ru ãlápítí ru cécé drị̃ ãzí ídri rĩ áni.
14 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé ị́jǫ́ kí Yẹ́sũ̃ 'dị́ íngoní-íngoní ru yã rĩ
itúlé.

Ãtí'bó Ãdróŋá ní pẽlé rĩ

15 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jǫ́ ála ị́jǫ́ itú ĩ'di drị̃ gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rĩ nĩ̃lé 'bo, ko drị̃ mụlé
ãngũ 'dã agá 'dãá rá, ãzíla 'bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ. Adrí 'bá ãyánĩ rú
ĩ'badrị̃ kí pírí rá,
16 wó li 'bá kí bị́lẹ̃ ị̃ndụ́ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá ku.
17 Idé ị́jǫ́ 'dĩ íni la fẽjó la ị́jǫ́ Ãdróŋá 'bã jọlé nábị̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ rĩ 'bã idé
ru benĩ.
18 'Dĩ ãtí'bó mádrị̃ mání pẽlé rĩ 'i,
'bá mání lẽlé rĩ 'i ãzíla ma u'á ãyĩ̃kõ sĩ ĩ'di sĩ,
ma Úríndí mádrị̃ tị pẽ ĩ'di drị̃ gá,
ãzíla ĩ'di mụ ị́jǫ́ mání lị́lé sụ́rụ́ kí drị̃ gá rĩ ũlũlé nĩ.
19 Icó ãgátã galé jõku uzálé,
jõku ị́jǫ́ jọlé ụ́'dụ́kǫ́ ụrụgá sĩ gẽrị̃ agâ sĩ ku.
20 Icó ũzú acálépi rá rĩ anulé ku,
jõku ĩbáká tárã drị̃ nĩ̃lépi nĩ-nĩ rĩ icó anụ́lé la ku.
Ĩ'di pá tu ũkpó ru kpere ĩ'di 'bã ị́jǫ́ lịŋá tị pẽ agá 'bá kí ndẽjó.
21 “Rụ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ 'bá pírí ũnǫ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí mụ ásị́ 'bãlé ĩ'di drị̃
gá.” †

Yẹ́sũ̃ kí Bẹ̃lị̃zẹ̃bụ́lũ̃ be
(Mãrákõ 3:20-30; Lụ́kã 11:14-23)

22 Ị́jǫ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ájí Yẹ́sũ̃ rụ́ ágǫ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ mị́fị̃ kóru
ãzíla ị́jǫ́ jọlépi ku la, ãzíla Yẹ́sũ̃ adrí ĩ'di, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ ị́jǫ́ jọlé rá ãzíla
ãngũ ndrelé rá.
23 'Bá ũ'bí 'dã pírí ũ̃sũ̃ kí ị́jǫ́ Yẹ́sũ̃ 'bã idélé 'dĩ sĩ ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃ zị kî, “'Dĩ adru
ũri Dãwụ́dị̃ drị̃ 'i ku yã?”
24 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ drị̃ kí mụ ị́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ágǫ́bị̃ 'dĩ la lú úríndí
ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃lị̃zẹ̃bụ́lũ̃ 'dĩ úpí úríndí ũnzí 'badrị̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”
25 Yẹ́sũ̃ nị̃ 'bá 'dĩ kí ã'du ị́jǫ́ ũrã kí agâlé yã rĩ gá rá, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ jọ ĩ'baní,
“Sụ́rụ́ ru awalépi ã'dị́ 'dịlépi kí drĩdríŋĩ̃ gá ãyá-ãyá rĩ icó pá tulé ku. Ãzíla
táwũ̃nị̃ ãlu-ãlu jõku lị́cǫ́ ãlu-ãlu ru awalépi kí drĩdríŋĩ̃ gá ndú-ndú rĩ kí mụ
irélé rá.
26 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ drị̃ Sĩtánĩ adró, ị́jǫ́ 'dĩ 'bã ífí awa ru amụtị sĩ amụtị sĩ.
Sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ 'dã la pá tu íngoní-íngoní ru yã?
27 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃lị̃zẹ̃bụ́lũ̃ drị̃ sĩ, 'bá ĩmidrị̃
kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ị́jǫ́ 'bá ĩmidrị̃ 'bã kí idélé rĩ lị ị́jǫ́ ĩmi drị̃ gá nĩ.

† **12:21** Ĩsáyã 42:1-4

28 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Úríndí Ãdróŋá drı̨ sĩ, ı̨jọ́ 'dĩ 'bã ífí
Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨ acá ĩmi rṵ́ 'bo.
29 “Jõku, 'bá ãzí icó filé ágọ́bı̨ ũkpó la drı̨ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrı̨ jó agá rĩ
kí rajó ku íngoní ru? Kí ágọ́bı̨ ũkpó 'dã umbé ráká, kí dó sĩ ãko ĩ'didrı̨ jó
agá rĩ kí ra ĩndõ.
30 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrı̨ 'i, 'bá ãko tralépi má be
ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrı̨ kí irélépi irê la.
31 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, ála ĩmi trũ ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrı̨ kí agá rá, ãzíla ı̨jọ́ ũnzí
'bá ãzí 'dĩ 'badrı̨ kí abe, wó 'bá ı̨jọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ ícó
ĩ'di trũlé ku.
32 'Bá ãzí drĩ ı̨jọ́ ũnzí jọ Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó
'bá ı̨jọ́ ũnzí jọlépi Úríndí Ãlá rĩ ụrụ'bá gá rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ú'dî'da ku
jõku drṵ́zı̨ ku.

Ife ãzíla ĩ'di 'bã ífí
(Lṵ́kã 6:43-45)

33 “Ife múké rĩ la ífí múké rĩ ka, ife ũnzí rĩ la ífí ũnzí rĩ ka áyụ. Ála ife
nı̨ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ.
34 Ĩmi cécé ı̨̃nı̨̃ ı̨ṛı̨́gọ́ ru rĩ áni, ĩmi icó ı̨jọ́ múké jọlé íngoní ru, ı̨sṵ́ 'dĩ sĩ
ĩmi 'bá ı̨jọ́ ũnzí idélépi la? Ã'dusĩku tı̨ la ı̨jọ́ galépi ásı̨ gâlé tré rĩ jọ.
35 'Bá múké rĩ la málĩ ĩ'didrı̨ sĩ ãko múké rĩ kí ají, 'bá ũnzí rĩ la ãko ũnzí
rĩ kí ají angájó málĩ ĩ'didrı̨ ũnzí rĩ kí agá.
36 Ájọ ĩminî, ṵ́'dṵ́ ı̨jọ́ lijó rĩ sĩ, ı̨jọ́ ífí kóru 'bá 'bã kí jọlé rĩ kí ála mụ ı̨jọ́
lı̨lé kí drı̨̃ gá rá.
37 Ã'dusĩku ála mụ ı̨jọ́ lı̨lé ími drı̨̃ gá ı̨jọ́ ãfũlépi ími tı̨ gá rĩ sĩ ími trũjó
jõku umbéjó.”
38 Ṵ́'dṵ́ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzı̨́táŋá Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi
'dĩ kí abe, jọ kí Yẹ́sṵ̃ ní, “Ímbápı̨, ãlẽ mí idé ãmaní tálí.”
39 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, “Á'bı̨ anzı̨ ũnzí ãzíla ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ ã'ı̨̃lépi ku 'dĩ kí
ícétáŋá tálí ru la zı̨! Ícó ĩ'baní ícétáŋá tálí ru la idélé ku, wó ícétáŋá idélé
ĩ'baní rĩ la adru ícétáŋá ándrá nábı̨̃ Yónã drı̨ rĩ 'i.
40 Gẽrı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã u'á ándrá ṵ́'dṵ́ na ı̨̃tṵ́ kí ı̨́nı̨ be ı̨̃'bı̨ ãmbógó rĩ agâlé,
ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ la mụ adrulé ṵ́'dṵ́ na ı̨̃tṵ́ kí ı̨́nı̨ be ũnọ́kṵ́ agâlé.
41 'Bá Nı̨̃nẹ́vẽ gá 'dĩ kí drṵ́zı̨ pâ tu ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã ı̨jọ́ lijó 'dã sĩ ĩmi tõlé
ĩmi á'bı̨ anzı̨ ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásı̨ ı̨jọ́ ũnzí a'bejó rá ı̨jọ́ Yónã
'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ, ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã cí.
42 Ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã drṵ́zı̨ ı̨jọ́ lijó 'dã sĩ ũkú úpí ru Sébã † gá rĩ la mụ pá
tulé ụrụgá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi tõlé, ã'dusĩku akó drı̨ angájó sṵ́rṵ́ ĩ'didrı̨ agâlé
amṵ́jó ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî arejó rĩ sĩ. Ãzíla
ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõjó rĩ
(Lṵ́kã 11:24-26)

43 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acı̨ trũ ãngũ ı̨̃yı̨́
kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrṵ̃jó sĩ avı̨́jó drĩ dó ı̨sṵ́ la ku,
44 ĩ'di dó jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’ Įjọ́ 'dĩ
sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ı̨sṵ́ úwe bábá ãlá ru ãko ãzí kóru.
45 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázı̨̂rı̨̃ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di
rṵ́ 'dõlé kî dó amṵ́ u'álé 'bá 'dã agá ĩ'di be. Įjọ́ 'dĩ sĩ, kî dó u'á 'dãá 'bá 'dã

† **12:42** *Sébã* ĩ'di ándrá sṵ́rṵ́ ándrâlé ru ãngũ Įsı̨rayı̨́ı̨̃ drı̨ gá la.

'bã gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drḭdrḭ̃ rĩ ndẽ rá. 'Dĩ dó bãsĩ ḭjọ́ ru idélépi 'bá ú'dî'da 'dĩ abe rĩ 'i.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrḭ̂pḭka abe
(Mãrákõ 3:31-35; Lṵ́kã 8:19-21)

46 Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'bá ũ'bí 'baní 'dĩ gá 'dĩ, ĩ'di 'bã ãndrẽ utu kí pá ádrḭ́pḭka abe ãmvé 'dãá, lẽ kí ḭjọ́ jọlé Yẹ́sṵ̃ be.
47 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, “Índre, mî ãndrẽ kí mí ádrḭ́pḭka abe utu kí pá ãmvé 'dã, ãzíla lẽ kí ḭjọ́ jọlé mí be.”
48 Yẹ́sṵ̃ umvi, “'Bá mâ ãndrẽ rú rĩ ã'di 'i? Ãzíla 'bá mâ ádrḭ́pḭka rú rĩ kí ã'di kî?”
49 Lũ dó ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṵ̃lé ãzíla jọ, “Ĩndre, mâ andreka ãzíla mâ ádrḭ́pḭka kí gápi 'dĩ.
50 'Bá ḭjọ́ mâ Átẹ́pḭ 'bṵ̃ gá rĩ 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrḭ́pḭ, mâ ámvọ́pḭ ãzíla mâ ãndrẽ.”

13

Ḭjọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drḭ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 4:1-9; Lṵ́kã 8:4-8)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá sĩ, Yẹ́sṵ̃ fũ jó agá 'dãá ãmvé ãzíla mụ dó rilé mĩrĩ tḭ gá.
2 'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá, tụ dó filé rilé vṵ̃rṵ́ í'bó agá, 'bá pírí utu kí dó pá mĩrĩ tḭ gá 'dãá.
3 I'dó dó ĩ'baní ḭjọ́ ũ'bí ũlũlé ḭjọ́ u'béŋá sĩ. Jọ dó, “Ágọ́bḭ̃ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrḭ́ ámvṵ́ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ̃ agá 'dâ, ũri ãzí rĩ u'de kí gẽ̃rḭ̃ tḭ gá, ãriŋa angá kí tḭ kí kí rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzâ kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋá ru rá, ã'dusĩku ṵ̃nọ́kṵ́ 'bã adrujó cene rú rĩ sĩ.
6 Wó ḭ̃tṵ́kã la mụ kalé ri 'bo, ḭ̃tṵ́kã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṵ̃cḭ́kḭ́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṵ̃cḭ́kḭ́ trũ rĩ abe ãlu, ãvúkí ṵ̃cḭ́kḭ́ trũ rĩ vu kí rá.
8 Wó ãzí rĩ u'de kí ṵ̃nọ́kṵ́ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí ka kí ífí rá, ãzí rĩ kí túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlḭ́ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlḭ́ na.
9 'Bá bḭ́lẹ́ trũ ḭjọ́ arelépi rĩ 'bã are ḭjọ́ 'dĩ 'i.”

Ḭjọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí icéjó rĩ
(Mãrákõ 4:10-12; Lṵ́kã 8:9-10)

10 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla zḭ kí ĩ'di, “Mí ḭjọ́ jọ 'bá 'banî ḭjọ́ u'béŋá sĩ la ã'du ḭjọ́ sĩ yã?”
11 Yẹ́sṵ̃ umvi, “Ḭjọ́ zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ drḭ́ gá rĩ úfẽ ĩ'di nḭ̃lé ĩminî, wó adru ĩ'banî ku.
12 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drḭ̃ la gá, ĩ'di dó adru ãko trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko kóru rĩ drḭ́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'didrḭ́ 'dâ rá.
13 Ma ḭjọ́ jọ ĩ'baní ḭjọ́ u'béŋá sĩ la,
“Drĩ kí táni ãngũ ndre rá, ndre kí mgbã la ku,
ãzíla kí ḭjọ́ are rá ícó kí arelé la pḭrḭ ku, jõku ícó kí ífí la vãlé ku.”
14 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ ándrá nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ acá dó ĩ'di 'bã kẽ̃jḭ́ gá,
“ ‘Ĩmi ḭjọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku,

ĩmi ãko 'dĩ kí ãlṹ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásị́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzṹ kí ru bị́lẹ́ ị́jọ́ arejó cí,
ṹpị́ kí ru mịfị́ kí cí.
Drĩ tá adru íni ku, kí tá ãngũ ndre kí mịfị́ sĩ rá,
ị́jọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ rá,
kí ị́jọ́ vã kí ásị́ sĩ,
sĩ ru ásị́ ujajó máni sĩ kí adríjó rá.' †
16 Wó ĩmi mịfị́ kí drị̃lẹ́ba rú, ĩ'bã kí ãngũ ndrejó rĩ sĩ ãzíla bị́lẹ́ 'bã kí ị́jọ́ arejó rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ma ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ jọ, nãbịya ãzíla 'bá ãlá wẽwẽ rú 'dĩ lẽ kí ãko ĩmi ndrelé 'dĩ kí ndrelé vị́ sĩ wó ndre kí kí ku, ãzíla lẽ kí arelé la rá wó are kí kí ku.

Yẹ́sṹ icé ị̂jọ́ ị̂jọ́ u'béŋá ũri kpẽŋá drị̃ 'bã ífí
(Mãrákõ 4:13-20; Lṹkã 8:11-15)

18 "Ĩmi are ị́jọ́ jọlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ 'bá ũri kpẽlépi rĩ drị̃ gá rĩ 'bã ífí.
19 'Bá ị́jọ́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drị̃ arelépi rá, wó ífí la vãlépi ku rĩ kí cécé ũri u'delépi gẽrị̃ tị gá rĩ áni. Sĩtánĩ la amṹ ị́jọ́ Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ drị̃ ũlũlé rĩ palé kí ásị́ gá 'dâ rá.
20 Ũri u'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí arejó la rĩ sĩ rĩ kî.
21 Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ fi kí agâlé álị́ ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũcõgõ drĩ a'dé kí drị̃ gá jõku cõcóŋá abe, ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ, kí a'dé mbẽlẽ rú rá.
22 Ũri u'delépi ãngũ ife ṹcị́kị́ trũ rĩ kí ị̃ndṹ gá rĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ arelépi rá, wó ũcõgõ ídri 'dõ drị̃ sĩ ãzíla lẽtáŋá málĩ lẽjó rĩ abe kí kí ị́jọ́ ala gá rĩ inzí rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.
23 Ãzíla ũri kpẽlé u'delépi ṹnọ́kṹ múké rĩ agá 'dĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi rá ãzíla ífí la vãlépi rá, kí ífí ka, ãzí rĩ kí ka la túrú ãlu, ãzí rĩ kí kãlị́ ázíyá ãzíla ãzí rĩ kí kãlị́ na."
24 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá ãzí, "Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bị́ ãzí kpẽ ũri múké la ĩ'didrị́ ámvṹ agá.
25 Ị́nị́ ãzí ãlu 'bá 'bã kí ṹ'dṹ ko agá 'dĩ, mẹ́rọ́'bá amṹ ãvúkí rĩlé ãná agá ãzíla ko drị̃ mụlé rá.
26 Ũri 'bã kí zo agá kpere ĩ'bã kí ífí ka agá, ãvúkî i'da dó ru rá.
27 "Ãtí'bó ágọ́bị́ 'dã drị̃ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla jọ kí ĩ'diní, 'Ãmbógó, ũri ándrá míní kpẽlé mídrị́ ámvṹ agá rĩ adru ándrá múké rĩ 'i ku yã? Ãvúkí ala gá 'dã ãfũ dó íngõlé yã?'
28 "Ãmbógó umvi, 'Mẹ́rọ́'bá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ.'
"Ãtí'bó zị kí ĩ'di, 'Ãmbógó, ílẽ ãmụ kí unzelé rá yã?'
29 "Ãmbógó umvi 'Yụ. Ĩmi mụ ãná 'bã mgbã kí nzelé ĩndĩ ku.
30 Ĩmi a'be ãná 'bã zo kí pírí ãlu kpere sáwã lãjó la rĩ sĩ. Ma mụ jọlé la 'bá ãná lãlépi rĩ 'baní drị̃drị̃ rĩ sĩ 'bã ũkũnã kí drĩ ãvúkî ráká, ãzíla 'bã amṹ kí dó ãná ũkũnãlé 'bãlé ĩrá gá ĩndõ.' "

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálị̃ sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:30-32; Lṹkã 13:18-19)

† **13:15** Ĩsáyã 6:9-10

31 Yẹ́sṹ jọ vâ ị́jọ́ u'béŋá ãzí rĩ 'i: “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ũri umvelé
hãrãdálį̃* rĩ 'bã ífí áni, ágọ́bị́ ãzí 'dụ ĩ'di salé ĩ'didrị́ ámvṹ agá.
32 Ĩ'di 'bã ndẽjó ĩmbĩrãŋã sĩ ũri kí agá pírí nĩ rĩ sĩ, wó ĩ'di zo ãmbõgõ sĩ
ife ámvṹ agá 'dĩ 'baní pírí ãndânĩ, ĩ'di acá adrujó ife ãmbógó ru, ãriŋa 'bṹ
gá rĩ kí dó amṹ jõrõvũ sị́lé kénĩ la kí agá.”
33 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá ãzí la ị̃dị́, “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ áni:
ãkṹkị́ ũkú 'bã 'dụlé usalé ãnáfóró agá rĩ áni 'dĩ sĩ ṹpį̃ drĩ ku rú kpere ĩ'di
'bã ṹpį̃ agá rĩ áni.”
34 Yẹ́sṹ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá sĩ, jọ ĩ'baní ị́jọ́ ãzí ị́jọ́ u'béŋâ
kóru la ku.
35 Idé ị́jọ́ 'dĩ ị́jọ́ ándrá nábį̃ 'bã jọlé rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẽjị́ gá,
“Ma ĩminí ị́jọ́ jọ ị́jọ́ u'béŋá sĩ,
ma mụ ị́jọ́ ándrá zį̃lé ídu i'dójó ṹ'dṹ ṹnọ́kṹ 'bãjó 'dã sĩ 'dĩ kí ũlũlé.” †

Yẹ́sṹ icé ị̃jọ́ u'béŋá ãná ãzíla ãvúkí drį̃

36 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ũ'bí 'dã kí a'belé 'bo ãzíla fi dó jó agâlé ru, 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé jọ kí, “Mí i'da ãmaní ị́jọ́ u'béŋá ãvúkí drį̃ 'bã
ífí.”
37 Yẹ́sṹ umvi, “Ágọ́bị́ ũri múké rĩ kpẽlépi rĩ ĩ'di Ngọ́tị́ 'Bádrį̃,
38 ámvṹ ĩ'di ṹnọ́kṹ 'i, ũri múké rĩ ĩ'di anzị Sṹrṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kî,
ãvúkí ĩ'di 'bá ũnzí rĩ 'i.
39 Ãzíla 'bá ãvúkí rĩlépi rĩ ĩ'di Sĩtánĩ 'i. Ũri ũkũnãŋá ĩ'di ṹnọ́kṹ 'bã ãsį̃ŋá,
ãzíla 'bá ũri ũkũnãlépi rĩ mãlãyíkã kî.
40 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cécé mụjó ãvúkí tralé rĩ ivéjó ãcí sĩ rĩ áni, ĩ'di vâ adru ṹ'dṹ
ãsį̃ŋá drị́ 'dã sĩ 'dĩ 'bã áni.
41 Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ la mụ mãlãyíkã ĩ'didrį̃ kí tị ũpẽlé, kí mụ ãko ũnzĩkãnã
fẽlépi sṹrṹ ĩ'didrį̃ agá 'dĩ kí iyálé ãzíla 'bá pírí ũnzíkãnã idélépi 'dĩ kî abe
ãmvé.
42 Kí mụ kí tralé u'bélé ãcí agá, ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí sị́ naŋâ trũ.
43 'Bá Ãdróŋá drị́ ãlá 'dĩ kí dó mụ dį̃lé į̃tṹ áni sṹrṹ Átẹ́pị ĩ'badrį̃ drį̃ agá.
Mí are ị́jọ́ 'dĩ mi 'bá bị́lẹ́ trũ rĩ.

Ị́jọ́ u'bélé málĩ zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ sĩ rĩ

44 “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé málĩ zį̃lé ámvṹ agá rĩ áni. 'Bá ịsṹlépi la rĩ ĩ'di
ĩ'di zį̃ drį̃ gá ãzíla ãyĩkõ ĩ'di agá rĩ sĩ mụ rá ãzíla ĩ'di ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ
kí į̃tṹndã rá ãzíla ĩ'di dó sĩ mụ ámvṹ 'dã ĩgbãlé.
45 “Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ágọ́bị́ dũkánĩ trũ gólũdĩ
ndrṹlépi rĩ áni,
46 ãzíla drĩ dó ãjẽ trũ ãmbógó rĩ ịsṹ 'bo, ĩ'di dó mụ ãko pírí ĩ'di trũ adrujó
rĩ kí į̃tṹndãlé rá ĩ'di dó mụ ĩgbãlé la áyụ.
47 “Ũ'bãjó la 'dã drį̃ gá, Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé ímbá 'belé mĩrĩ agá rĩ áni,
ãzíla ĩ'di į̃'bị ũvítá ndú-ndú kí atrá.
48 Drĩ dó ga 'bo, ála dó ĩ'di asé ãmvé į̃yị́tị gá cínákí drį̃ gá, ála dó į̃'bị
mgbã rĩ kí ụ'dụ u'bélé gṹfá agá, ãzí ãzį̃ kóru rĩ kí ála kí 'be ásé gá. 49 Ĩ'di
mụ adrulé 'dĩ 'bã áni ṹ'dṹ ãsį̃jó 'dã sĩ. Mãlãyíkã kí drṹzị́ amṹ ãzíla kí dó
'bá ũnzí rĩ kí drĩdríŋĩ co 'bá ãlá rĩ abe,
50 ãzíla ála dó kí 'be ãcí ukólépi ku rĩ agá, 'dãá áwáŋá ãzíla sị́ naŋâ trũ.”
51 Yẹ́sṹ zị kí, “Ĩvã ị́jọ́ 'dĩ kí rá yã?”
Umvi kí, “'Ẽ.”

---

* **13:31** *Hãrãdálį̃* ĩ'di ándrá ũri salé cécé sẹ̃bị́ká áni ãngũ Ịsịrayị́lį̃ gá la, ífí la ndẽ ĩmbĩrãŋã sĩ ũri ãzí 'dĩ kí pírí rá. Ĩ'di 'bã zo ambamba rĩ mítã 7½. † **13:35** Zãbṹrį̃ 78:2

52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá ãzḭ́tãŋá Mṹsã drḭ̃ kí nḭ̃lépi rá ãzíla vâ Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ̃ vãlépi rá rĩ ĩ'di cécé 'bá jó sĩ ãko tãmbajó rĩ trũ rĩ áni. Ĩ'di ãko ĩ'didrḭ̃ ṹrõdrḭ̃ ru 'dĩ kí i'da angájó jó ĩ'didrḭ̃ ãko tãmbajó rĩ agâlé, 'dĩ kí ãko ú'dí ãzíla ṹkụ 'dĩ kí abe.”

Yẹ́sṹ gãjó Nãzẽrẹ́tḭ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:1-6; Lṹkã 4:16-30)

53 Yẹ́sṹ la mụ ḭjọ́ jọlé ḭjọ́ u'béŋá sĩ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, nga dó 'dãá rĩ sĩ mụlé rá.
54 Yẹ́sṹ la mụ acálé ãngũ ĩ'didrḭ̃ gá, i'dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gâ sĩ, ãzíla 'bá acá kí ṹsṹtãŋá sĩ. Zḭ kî, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ ḭsṹ ũndũwã ãzíla ũkpó sĩ tálí kí idéjó 'dĩ kí íngõlé?”
55 'Dĩ adru ágọ́bḭ́ báwũ falépi rĩ 'bã ngọ́pḭ 'i ku yã? Ãndrẽ rṹ adru Mãríyámũ 'i ku yã? Ádrḭ́pḭka adru kí Yãkó'bõ kí Yṹsṹfṹ trũ Sḭ̃mọ́nḭ̃ ãzíla Yṹdãsḭ̃ trũ ku yã?
56 Ámvọ́pḭka adru kí pírí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Ágọ́bḭ́ 'dĩ ḭsṹ ãko 'dĩ kí pírí íngõlé yã?
57 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá u'á kí ãyĩkõ sĩ ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kî sĩ ku.
Wó Yẹ́sṹ umvi jọ ĩ'baní, “Úfẽ ḭ̃nzḭ̃tãŋá nábḭ̃ ní ku la táwṹnḭ̃ ĩ'didrḭ̃ agá ãzíla 'bá ĩ'didrḭ̃ lḭ́cọ́ gá rĩ ḭ̃nzḭ̃ kí ĩ'di ku.”
58 Ãzíla Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru ku ã'dusĩku ã'ḭ̃tãŋá ãkõ ĩ'badrḭ̃ sĩ.

14

Drã Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ drḭ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 6:14-29; Lṹkã 9:7-9)

1 Ṹ'dṹ 'dã sĩ úpí Hẽródẽ Ãnḭ̃tḭ́pã la mụ ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ̃ gá rĩ arelé 'bo,
2 ãzíla jọ 'bá ĩ'di pálé gá rĩ 'baní, “'Dĩ Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú nĩ! Gápi ũkpó tálí idéjó rĩ 'bã kí sĩ ru idéjó ĩ'di rṹ sĩ 'dĩ.”
3 Hẽródẽ 'dĩ rụ ándrá Yõhánã 'i, umbé ĩ'di cí, ãzíla 'bã ĩ'di mãbṹsṹ gá. Idé ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩ'di 'bã ádrḭ́pḭ Fḭ̃lḭ́pọ̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ũkú ru rĩ sĩ.
4 Ã'dusĩku sáwã ãzí sĩ Yõhánã jọ ándrá Hẽródẽ ní, ãzḭ́tãŋá ã'ḭ̃ ĩ'diní Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ku.
5 Hẽródẽ lẽ ándrá Yõhánã 'dḭlé rá, idé ándrá ṹrḭ̃ sĩ 'bá kî sĩ, ã'dusĩku 'bá ã'ḭ̃ kí ĩ'di nábḭ̃ rĩ gá rá.
6 Wó ṹ'dṹ Hẽródẽ tḭjó rĩ la mụ acálé 'bo, Hẽrõdíyãsĩ ḭ̃zẹ́pḭ tu úngó ũ'bí ru tralépi ṹmṹ gá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá ãzíla fẽ ãyĩkõ Hẽródẽ ní rá.
7 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Hẽródẽ na dó ũyõ sĩ ĩ'diní ãko cí ĩzóŋâ 'bã lẽlé rĩ fẽjó.
8 Wó ĩzóŋâ 'bã ãndrẽ jọ ḭ̃zẹ́pḭ̃ 'bã jọ, “Ífẽ mání Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ 'bã drḭ̃kã sẽníyã agá 'dâ!”
9 Úpí u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã azḭlé 'bá ĩ'didrḭ̃ ṹmṹ gá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá rĩ ḭjọ́ sĩ, fẽ dó ũkpó ḭjọ́ ĩzóŋâ 'bã lẽlé rĩ fẽjó rá.
10 Fẽ dó ũkpó sĩ Yõhánã 'bã drḭ̃kã lḭjó mãbṹsṹ jó gâlé rá.
11 Ájí dó Yõhánã 'bã drḭ̃kã sẽníyã agá ãzíla úfẽ dó ĩ'di ĩzóŋâ drḭ̃lé, 'dụ dó ĩ'di agụlé ãndrẽ rṹlé.
12 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amṹ kí dó Yõhánã 'bã ãvũ 'dụlé ḭ̃sḭ̃lé rá. Mụ kí dó ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú nzelé Yẹ́sṹ nî.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãrákõ 6:30-44; Lṹkã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

13 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, tụ dó filé í'bó agâ sĩ zajó ãngũ
'dã a'bejó ãzíla mụ dó ãngũ 'bâ kóru la gá ĩ'di sĩ á'dṹsĩ. 'Bá ũ'bí kí mụ ị́jọ́
la arelé 'bo, a'be kí táwṹnṹ ĩ'badrṹ kí rá ãzíla bĩ kí ĩ'di vú pá sĩ.
14 Yẹ́sṹ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ị́jọ́ 'dĩ fi ásṹ
la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi
rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ, ãzíla adrí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí rá.
15 Ĩndró la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé ãzíla
jọ kí, "Ãngũ 'dĩ 'bâ kóru ãzíla ṹtṹ 'de 'bo. Ípẽ 'bá kí tị mụlé tọ̃rọ̃mẹ́ kí agâlé
sĩ mụjó íná ndrṹ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
16 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Lẽ 'bá 'dĩ 'bã mụ kí ãngũ ãzí gá ku. Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní
ãkónã nalé."
17 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãko ãmadrṹ 'dâ cí rĩ mũkátĩ tõwú
ãzíla ṹ'bị ṹrṹ abe."
18 Yẹ́sṹ jọ, "Ĩmi ají kí má rṹ 'dõlé."
19 Ãzíla jọ dó 'bá 'baní 'bã ri kí vṹrṹ ásé drṹ gá. 'Dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí
ãzíla ṹ'bị ṹrṹ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá 'bṹ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá
ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ
'badrṹ ãzíla awa kí dó kí 'bá 'banî.
20 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra
kí dó ị́mbị́ la acelépi 'dĩ kí gṹfá tré-tré mụdrṹ drṹ ṹrṹ.
21 'Bá kãlãfe mũkátĩ ãzíla ṹ'bị nalépi ãgọbị rú rĩ kí álĩfũ tõwú, úlã ũkú
kí anzị abe gẹ̃rṹ sĩ ku.

Yẹ́sṹ 'bã acṹjó ṹyṹ drṹ gâ sĩ rĩ
(Mãrákõ 6:45-52; Yõhánã 6:15-21)

22 'Dã 'bã vúlé gá cọtị Yẹ́sṹ fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní tụlé í'bó agá,
pẽ dó kí tị sĩ zajó ṹyṹ 'bã 'á 'dã sĩ ĩ'di drṹlẹ́ gâlé, ĩ'di dó dṹ 'bá kí irê sĩ.
23 Ĩ'di 'bã 'bá kí dejó iréjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó 'bé drṹ gâlé á'dṹsĩ mụjó
Ãdróŋá ã'ṹjó. Ĩndró la mụ acálé 'bo, ịsṹ ĩ'di á'dṹsĩ,
24 wó í'bó dó ṹyṹ 'bã ágá gâlé angájó ãngũ ã'í rĩ gá, ĩ'di agba ṹyṹ drṹ gá
'dãá ãlṹkṹkṹ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ.
25 Ãngũsãrã sĩ ('dĩ drĩdríŋĩ sáwã úrômĩ 'bã ãni sáwã mụdrṹ drṹ ṹrṹ be ị́nṹ
sĩ 'dĩ gá 'dĩ), Yẹ́sṹ ko dó drṹ mụlé pá sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ṹyṹ drṹ
gâ sĩ.
26 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ĩ'di ndrelé amṹ agá ĩ'ba rṹ 'dõlé mĩrĩ drṹ
gâ sĩ, ṹrṹ rụ kí cí. Jọ kí, "Ãkô úríndí ãzí," ãzíla 'be kí ṹlṹlṹ ṹrṹ drṹ.
27 Wó cọtị Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi ásṹ 'bã mvu ku. 'Dõ ma 'i. Ĩmi idé ṹrṹ sĩ
ku."
28 Pétẽrõ jọ, "Úpí, 'bâ drĩ adru mi 'i ãndá-ãndá ru, ífẽ ámụ mí rṹlé ṹyṹ
drṹ gâ sĩ."
29 Yẹ́sṹ jọ, "Mí amṹ."
Pétẽrõ ãfũ dó í'bó agâlé, i'dó dó amṹlé ṹyṹ drṹ gâ sĩ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé.
30 Wó ĩ'di mụ ãlṹkṹkṹ ũkpó 'dã ndrelé, idé ṹrṹ sĩ ãzíla i'dó dó 'delé ṹyṹ
ṹndṹlé, za re, "Úpí ípa ma 'i!"
31 Cọtị Yẹ́sṹ su drṹ ĩ'di rṹlé sĩ ĩ'di arṹjó drṹ gá 'dãá jọ, "Mi gápi ã'ṹtáŋâ
trũ wereŋá 'dĩ, mi ãbã ã'du sĩ yã?"
32 Yẹ́sṹ kí Pétẽrõ be kí dó mụ tụlé filé í'bó agâlé 'bo, ãlṹkṹkṹ ịgbẹ dó rá.
33 'Bá tá í'bó agá 'dãá 'dĩ kí ṹnzṹ kí ĩ'di, jọjó la, "Ãndá-ãndá ru, mi Ãdróŋá
Ngọ́pị 'i."

34 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe za kí mĩrĩ agá 'dã sĩ, mụ kí dó ãfũlé
táwṹnḭ̃ ĩyḭ́tḭ ãngũ Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḭ̃ drḭ̃ gá.
35 Ãzíla 'bá ãngũ 'dã gá rĩ kí mụ Yẹ́sṹ amálé 'bo, iré kí ḭ́jọ́ 'dĩ 'i ãngũ 'dã
gá 'dãá pírí. 'Bá ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé,
36 ãzíla 'bã kí mãmálá ĩ'di rṹ, 'bá ãyánĩ rú rĩ 'bã aló kí lú ĩ'di 'bã bõngó
'bã tḭ áyụ, wó 'bá bõngó la tḭ alólépi rá 'dĩ adrí kí rá.

15

Yẹ́sṹ imbá 'bá kí lã'bĩ á'bḭ́ drḭ̃ gá rĩ drḭ̃ gá
(Mãrákõ 7:1-13)

1 Ṹ'dṹ 'dã sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí ãzíla imba'ba ãzḭ́tãŋá Mṹsã drḭ̃ kí
imbálépi rĩ abe amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ angájó Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá zḭ kí ĩ'di,
2 "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí lã'bĩ ãmã áyḭ́pḭka 'bã kí azḭlé ãmaní rĩ kí vú
ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã? Ũjĩ kí ru drḭ́ lã'bĩ ãmadrḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni ráká sĩ ãkónã
najó ĩndõ ku la ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã?" *
3 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩmi ãzḭ́tãŋá Ãdróŋá drḭ̃ kí anu lã'bĩ ĩmidrḭ̃ 'bã
ímbátãŋá arejó ã'du ḭ́jọ́ sĩ yã?
4 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ, 'Mí ḭ̃nzḭ̃ mí átẹ́pḭ kí mí ãndrẽ be,' † ãzíla ''Bá átẹ́pḭ̃
jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ ú'dḭ ĩ'di rá.' †
5 Wó ĩmi jọ la 'bá ãzí drĩ jọ la átẹ́pḭ̃ ní jõku ãndrẽ ní ãko ĩmĩ tá icólé ḭsṹlé
mádrḭ́ rĩ áfẽ ĩ'di Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô rú,
6 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ḭ̃nzḭ́tãŋá fẽlé 'bá ĩmi tḭlépi rĩ 'baní ku. Wó ḭ́jọ́ ĩmi
ãni lã'bĩ drḭ̃ sĩ ĩmi ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ uga ãzḭ́ ngalé úmgbé.
7 Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ḭ́jọ́ Ĩsáyã 'bã sĩlé ĩmi drḭ̃ gá rĩ ĩ'di ãndá:
8 " ''Bá 'dĩ kí mání ãrútãŋá fẽ tḭ sĩ,
wó ásḭ́ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
9 'Bá 'dĩ kí mání ḭ̃nzḭ́tãŋá ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátãŋá ĩ'badrḭ̃ kí ãzḭ́tãŋá 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.'†"

Ãko 'bá 'bãlépi ãndḭ́ ru rĩ
(Mãrákõ 7:14-23)

10 Yẹ́sṹ umve 'bá ũ'bí 'dĩ kí ĩ'di rṹ 'dõlé, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmi are ãzíla ĩvã
ḭ́jọ́ 'dĩ 'i!
11 Ãko filépi 'bá tḭ gâ sĩ rĩ icó 'bá 'bãlé ãndḭ́ ru nĩ la ku, wó ãko ãfũlépi
'bá tḭ gâ sĩ rĩ la 'bá 'bã ãndḭ́ ru la nĩ."
12 Wó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṹ kí dó Yẹ́sṹ rú 'dõlé jọ kí ĩ'dinî, "Ínḭ̃ 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ḭ́jọ́ 'dĩ 'de kí agá ũnzíkãnã rú rĩ gá rá
yã?"
13 Yẹ́sṹ umvi, "Ife ãlu-ãlu má Átẹ́pḭ 'bṹ gá rĩ 'bã salé nĩ ku rĩ ála mụ nzelé
la ízókî trũ gbṹ.
14 Ĩmi así ḭ́jọ́ ĩ'badrḭ̃ kí sĩ ku; kí drḭ̃lẹ́ mḭfḭ́ kóru la kî, wó 'bá mḭfḭ́ kóru rĩ
drĩ 'bá mḭfḭ́ kóru rĩ drḭ̃ 'de kí ḭ̃rḭ̃ trá mụ u'delé 'bṹ gá."
15 Pétẽrõ jọ, "Mí i'da ãmaní ḭ́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí."
16 Yẹ́sṹ zḭ kí, "Ĩmi drĩ vâ kpere ũndũwã kóru yã?
17 Ĩnḭ̃ drĩ ãko filépi 'bá tḭ gâ sĩ rĩ la fi kṹbṹ gá ãzíla ĩ'di fũ ụrụ'bá gâ sĩ
ãmvé rĩ gá ku yã?

---

* **15:2** Drḭ ũjĩŋá 'dĩ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'bã ãni kũkâ rú lã'bĩ ĩ'badrḭ́ gá rĩ drḭ̃ 'i. † **15:4** Ãfũŋá 20:12; Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 5:16 † **15:4** Ãfũŋá 21:17; Lẹ́vḭ̃ 20:9 † **15:9** Ĩsáyã 29:13

18 Wó ãko ãfũlépi 'bá tị ga sĩ rĩ la angá 'bá ásị gâlé ãzíla kí 'bá 'bã ãndị ru nĩ.
19 Ã'dusĩku 'bá ásị agâlé ũrãtáŋá ũnzí 'dĩ kí ãfũ nĩ, 'bá 'dịŋá, ãwṵ, ũlẽ ũkú sĩ ri, ṵgṵ, ĩnzõ jọjó, ãzíla 'bá rṵ ịjọ ũnzí jọjó rĩ abe.
20 Ãko 'dĩ kí 'bá 'bã adrulé ãndị ru nĩ, wó ãko najó drị ũjĩŋâ kóru rĩ 'bã 'bá adrulé ãndị ru nĩ ku."

Ã'ĩtáŋá ũkú 'bá Yãhṵdị rú ku rĩ drị rĩ (Mãrákõ 7:24-30)

21 Ịjọ 'dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṵ a'be ãngũ 'dã rá, mụ dó ãngũ Tṵ́rọ̃ 'badrị Sĩdọ́nĩ be rĩ gá.
22 Ũkú ãzí Kãnánĩ ízó ru u'álépi ãngũ 'dã agá rĩ amṵ́ Yẹ́sṵ rṵ́ 'dõlé áwáŋâ trũ jọ, "Úpí Dãwṵ́dị̃ ngọ́pị, mí andré drĩ áma ízákĩzã fô! Ãmbógó! Má ĩzẹ́pị ĩ'di úríndí ũnzí trũ ãzíla ĩ'di ĩ'di idé ũnzí-ũnzí."
23 Yẹ́sṵ umvi ịjọ ũkú 'dã ní ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí mãmálá 'bãlé ĩ'di rṵ́, "Ípẽ ũkú 'dĩ tị rá, ã'dusĩku ĩ'di u'de ãma vú gâ sĩ áwáŋâ trũ."
24 Yẹ́sṵ umvi, "Âpẽ áma tị kãbĩlõ ãvĩlépi rá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ 'ba rṵ́ á'dṵ̃sĩ."
25 Ũkû amṵ́ ãja tị̃lé Yẹ́sṵ drị̃lẹ́ gá jọ, "Úpí íko áma ãzã."
26 Yẹ́sṵ umvi ĩ'diní, "Adru múké ku íná anzịŋá 'badrị̃ 'bejó ũcógó nî."
27 Ũkû umvi Yẹ́sṵ ní, "Ãndá Úpí, wó ũcogo kí vâ íná nírí u'delépi vṵ̃rṵ́ ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã méjã pá gá rĩ kí ụ'dụ nalé rá."
28 Yẹ́sṵ umvi ũkû ní, "Ũkû, ã'ĩtáŋá mídrị̃ gá rĩ ĩ'di ãmbógó ru! Ịjọ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru míní lẽlé rĩ áni." Ãzíla sáwã 'dã agá 'dãá ũkû 'bã ĩzẹ́pị adrí rá.

Yẹ́sṵ fẽ íná 'bá álĩfũ sụ nî

29 Yẹ́sṵ a'be ãngũ ãzíla mụ dó mĩrĩ Gãlị́lị̃ tị gâ sĩ. Tụ dó 'bé 'bã wókõ ãzí gá ụrụgá ri dó vṵ̃rṵ́.
30 'Bá wẽwẽ rú atrá kí ru ĩ'di rṵ́ ají kí 'bá ãcá trũ, mịfị́ kóru, 'bá ãyánĩ rú, 'bá bị́lẹ́ kóru, ãzíla 'bá ãyánĩ ũví ndú-ndú 'dĩ kí abe ũ'bãlé Yẹ́sṵ pálé gá 'dâ ãzíla adrí kí rá.
31 'Bá u'á kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ kí mụ 'bá jõ ịjọ́ jọlépi ku 'dĩ kí ndrelé ịjọ́ jọ agá, 'bá acálépi rá 'dĩ acá kí múké, 'bá ãcá trũ rĩ kí acị́ pịrị-pịrị, ãzíla 'bá jõ mịfị́ kóru rĩ kí ãngũ ndre agá rá! Ịjọ́ 'dĩ fẽ dó ĩ'baní Ãdróŋá Ịsịrayị́lị̃ drị̃ ịcṵ́jó.
32 Yẹ́sṵ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãzíla jọ ĩ'baní, "'Bá 'dĩ kí ízákĩzã la agá mání rá, ã'dusĩku ĩ'bã kí ãndrũ u'ájó má be ṵ́'dṵ́ na rĩ sĩ, ãzíla ãkónã ãzí kí icólé nalé la 'dáyụ. Álẽ kí tị pẽlé ãbị́rị̃ sĩ ku, ã'dusĩku kí mụ u'delé gẹ̃rị̃ gá ku."
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'di jọ kí, "Ãma icó ãkónã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní nalé rĩ ịsṵ́lé íngõlé ãngũ kõtórõ rú 'dĩ agá 'dâ?"
34 Yẹ́sṵ zị kí, "Mũkátĩ kí ĩmidrị̃ 'dâ sị̃ yã?"
Umvi kí, "Ázị̃rị̃ ãzíla ĩ'bị nírí were la kí abe."
35 Jọ 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní 'bã ri kí vṵ̃rṵ́ vũ gá 'dãá.
36 Wó 'dụ dó mũkátĩ ázị̃rị̃ 'dĩ kí ãzíla ĩ'bị abe, ĩ'di mụ kí drị̃ gá ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu kí 'a rá, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị̃. Mụ kí dó kí awa trũ 'bá 'banî.
37 'Bá pírí na kí kí rá ãzíla aga kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ tra kí ịmbị la acelépi ũnũlépi nírí rĩ kí gṵ́fá tré-tré ázị̃rị̃.
38 'Bá ãgọbị rú nalépi la rĩ kí 'bã kãlãfe álĩfũ sụ, úlã ũkú kí anzị nírí abe gẹ̃rị̃ sĩ ku.

39 Yẹ́sṹ 'bã 'bá wẽwẽ rú 'dĩ kí tị pẽjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, tụ dó filé í'bó agá, ãzíla mụ dó ãngũ Mãgãdánĩ gá.

16

'Bá lẽ kí tálí ndrelé
(Mãrákõ 8:11-13; Lṹkã 12:54-56)

1 Ṹ'dṹ ãzí ãlu, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe amṹ kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé ĩ'di ṹ'bĩjó zị kí ĩ'di 'bã idé tálí angálépi 'bṹ gá la sĩ i'dajó la Ãdróŋá ãpẽ ĩ'di tị nĩ.

2 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ĩnĩ ịjọ́ jọlé 'dĩ 'bã ífí cé, ãngũ mịfị drĩ adru ĩtṹ 'bã 'de agá ika rú ífí la drṹsị ãngũ la ka ĩtṹkã rú.

3 Ãzíla ṹ'bṹtị sĩ ĩmi jọ la uzogó la 'dị rá, ã'dusĩku ãngũ mịfị ika rú, mṹgṹ ru ãlṹkṹ trũ. Ĩnĩ ãngũ amá sĩ ĩminí ṹrṹ'bṹ ndrejó rĩ sĩ rá, ĩmi icó ícétáŋá sáwã drị kí amálé ku. *

4 'Bá ũnzí ãzíla Ãdróŋá ã'ĩlépi ku ṹ'dṹ 'dĩ agá tálí ndrṹlépi áyụ 'dĩ! Tálí ãzí fẽlé ĩminí ĩdị la yụ, rá la tálí ándrá nábĩ Yónã drị rĩ." Yẹ́sṹ a'be kí ãzíla mụ dó rá.

Ãkṹkị 'bá Fãrĩsáyĩ 'badrị 'bá Sãdũkáyõ drị abe rĩ
(Mãrákõ 8:14-21)

5 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ zalé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé 'bo, drị la ãvĩ kí mũkátĩ 'dụjó ĩndĩ rĩ gá rá.

6 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩnzĩ mịfị, ĩmba ĩmi tã ãkṹkị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị kî sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrị abe."

7 I'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kî, "Jọ ịjọ́ 'dĩ íni la ãmaní mũkátĩ ajíjó ku rĩ sĩ."

8 Yẹ́sṹ nĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí ịjọ́ jọ ã'du drị gá yã rĩ cé zị kî, "Ĩmi 'bá ã'ĩtáŋá were 'dĩ, ĩmi ịjọ́ jọ ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩminí adrujó mũkátĩ kóru rĩ sĩ yã?

9 Ĩnĩ drĩ vâ ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ ku yã? Ịjọ́ ándrá mâ mũkátĩ tõwú fẽjó ĩ'bị ĩrị be 'bá álĩfũ tõwú 'baní ãzíla útra ịmbị la gṹfá ũ'bí ru rĩ agá ĩminí ku yã?

10 Jõku mũkátĩ ázị̂rị 'bá álĩfũ sụ 'baní rĩ wó ĩtra ándrá ịmbị la gṹfá sị yã?

11 Ĩmi icó ịjọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ adru mũkátĩ drị gá ku rĩ vãlé ku íngoní-íngoní ru? Wó ájọ ĩminí ĩmi adru mịfị trũ ãkṹkị 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrị 'bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ 'badrị abe rĩ kí sĩ."

12 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ nĩ kí ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mũkátĩ drị gá rĩ adru sĩ ru tãmbajó ãkṹkị mũkátĩ a'díjó rĩ sĩ la ku, wó rá la ímbátáŋá 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị 'bá Sãdũkáyõ rú rĩ abe rĩ kî sĩ.

Pétẽrõ lũ Yẹ́sṹ 'i ã'di 'i yã rĩ
(Mãrákõ 8:27-30; Lṹkã 9:18-21)

13 Yẹ́sṹ la mụ mụlé ãngũ Kãyĩsárĩyã Fĩlịpĩ drị agá, zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, "'Bá 'bá 'bã kí jọlé, Ngọ́tị 'Bádrị ĩ'di ã'di 'i?"

14 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí umvi kí, "Yõhánã Bãbṹtịzị fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã 'i, ãzí rĩ jọ kí Yẽrẽmíyã 'i jõku nábĩ ãlu la 'bã ãzí."

15 Zị kî, "Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?"

16 Sĩmọ́nĩ Pétẽrõ umvi, "Mi Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá ídri rĩ 'bã Ngọ́pị 'i."

17 Yẹ́sṹ umvi, "Mi drĩlẹ́ba rú Sĩmọ́nĩ Yónã ngọ́pị, ã'dusĩku 'bá i'da míní ịjọ́ 'dĩ nĩ ku, wó má Átẹ́pị 'bṹ gá rĩ 'i.

---

* **16:3** Bṹkṹ Ãdróŋá drị ãzí rĩ jọ kí, *ícétáŋá sáwã ú'dĩ'da 'dĩ drị kí amálé ku.*

18 Ãzíla ájọ míní, Pétẽrõ mi írã, ma mụ kãnị̃sã mádrị̃ sịlé írã 'dĩ drị̃ gá,
ãzíla drã 'bã ũkpó icó ĩ'di ndẽlé ku.
19 Ma kĩ̃fũ̃ngụ́wã Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ drị̃ kí fẽ mídrị̃, ãko míní umbélé ũ̃nọ̃kụ́
gá 'dâ cí rĩ ála vâ umbé la 'bũ̃ gâlé cí, ãzíla ãko míní ayụlé ũ̃nọ̃kụ́ gá 'dâ
rá rĩ ála ayụ la 'bũ̃ gâlé rá."
20 Ḭjọ́ 'dĩ agá Yẹ́sũ̃ itré 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí 'bã lũ kí 'bá ãzí ní 'i Kúrísĩtõ
'i rĩ gá ku.

Yẹ́sũ̃ i'da drã ĩ'didrị̃ 'bã ĩjọ́
(Mãrákõ 8:31—9:1; Lụ́kã 9:22-27)

21 I'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ mụjó drĩ̃lẹ́ gâlé ru Yẹ́sũ̃ i'dó ḭjọ́ jọlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'baní, "Ma mụ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé drị̃ cịlé ḭjọ́ wẽwẽ rú kî sĩ 'bá ĩyõ kí drị̃
gá, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ̃tãŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ 'badrị̃.
Ãzíla kí áma 'dị rá ãzíla ụ́'dụ́ na rĩ sĩ ála áma inga ídri rú."
22 Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bụ́lụ́ gá, ãzíla i'dó uzálé drị̃ la gá jọ ĩ'diní, "Úpí lẽ
'bã adru 'dĩ 'bã áni ku, ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru mí rụ́ ku."
23 Yẹ́sũ̃ uja ru jọ Pétẽrõ ní, "Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ! Mi írã
kúmũ rĩ rú máni, ími ásị̃ gá ḭjọ́ Ãdróŋá drị̃ 'dáyụ, wó rá la mi ḭjọ́ ũrã 'bá
'bá."
24 Yẹ́sũ̃ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩ̃lé rá lẽ
'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
25 Ã'dusĩ̃ku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrị̃ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri
ĩ'didrị̃ gá rĩ ãvĩ̃lépi áma ḭjọ́ sĩ rĩ la ịsụ́ la rá.
26 'Bá la ũyá íngõ ịsụ́ ĩ'dinî drĩ ũ̃nọ̃kụ́ 'dụ pírí ãko ĩ'di ãni la rú, drị̃ la gâ
sĩ ãvĩ ĩ'di 'bã ídri rá? Jõku 'bá la ã'du idé sĩ ídri ĩ'didrị̃ ufujó vúlé?
27 Ã'dusĩ̃ku Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ la mụ amụ́lé dĩ̃zã Átẹ́pĩ̃ drị̃ trũ, mãlãyíkã ĩ'didrị̃
abe, ãzíla ĩ'di mụ 'bá ãlu-ãlu ũfẽlé ḭjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.
28 Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḭ́ 'bĩ̃lé
'dĩ sĩ ndre kí Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́ŋá sụ́rụ́ ĩ'didrị̃ agá ku la ku."

17

Yẹ́sũ̃ 'bã gbíyã uja ru ndú
(Mãrákõ 9:2-13; Lụ́kã 9:28-36)

1 Ụ́'dụ́ ázíyá 'bã vúlé gá Yẹ́sũ̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ
'bã ádrḭ́pị ĩ'di be, agụ kí 'bé ãzo la sị gá, kí dó sĩ 'dãá á'dụ̃sĩ.
2 'Bé sị gá 'dãá Yẹ́sũ̃ gbíyã uja ru kí drĩ̃lẹ́ gá 'dãá ndú. Mẹ́lẹ́tị la dĩ̃ cécé
ĩ̃tụ́ áni, ãzíla ĩ'di 'bã bõngó uja kí ru imve rú dĩ̃zã áni.
3 Cọtị 'dãá Mụ́sã kí Ĩlíyã be * i'dá kí drĩ̃lẹ́ gá, kí ḭjọ́ jọ agá Yẹ́sũ̃ be.
4 Pétẽrõ jọ Yẹ́sũ̃ ní, "Úpí, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Ídrĩ lẽ la rá, ma
ĩminí bụ́rụ́jọ́ kí sị na, ãlu rĩ míní, ãzí rĩ Mụ́sã ní, ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî."
5 Pétẽrõ 'bã drĩ ḭjọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, ũ̃rụ́'bũ̃ imve dĩ̃lépi dĩ̃-dĩ̃ rĩ aku kí cí,
ãzíla ụ́'dụ́kọ̃ ãfũ ala gâlé jọ, "'Dĩ mâ Ngọ́pị máni lẽlé ambamba rĩ, má u'á
ãyĩ̃kõ sĩ ĩ'di ḭjọ́ sĩ. Ĩmi are ĩ'di tị."
6 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ụ́'dụ́kọ̃ angálépi 'bũ̃ gâlé 'dĩ arelé 'bo, idé
kí ũ̃rị̃ sĩ, 'be kí ru vũ̃rụ́ ãzíla su kí tị vũ̃rụ́.
7 Yẹ́sũ̃ amụ́ ĩ'ba rụ́ 'dõlé aló kí ãzíla jọ, ĩ'baní "Ĩmi angá ụrụgá ĩmi idé
ũ̃rị̃ sĩ ku."
8 Kí mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ndre kí 'bá ãzí ku Yẹ́sũ̃ ace ĩ'ba abe á'dụ̃sĩ.

* **17:3** *Mụ́sã kí Ĩlíyã be* ándrá kí drĩ̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ 'badrị̃ ĩ'bã kí ḭjọ́ 'bãlé ãmbógó ru rĩ kî. Úfẽ ándrá ãzḭ̃tãŋá kí Mụ́sã drị̃, ãzíla Ĩlíyã ĩ'di nábĩ̃ ãzí ãmbógó la.

9 Ĩ'baní asị agá 'bé sị gâlé, Yẹ́sṹ itré kí jọ, “Ĩlũ jõ ịjọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí 'bá
ãzí ní ku kpere Ngọ́tị 'Bádrị̃ 'bã angá agá drã agâlé ráká.”
10 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Ímbá'bá ãzị̃táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi
rĩ jọ kí Ĩlíyã 'bã amṹ drị̃drị̃ ráká la ã'du ịjọ́ sĩ yã?”
11 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ịjọ́ mgbã sĩ Ĩlíyã la amṹ drị̃drị̃ ãzíla ĩ'di ãko pírí kí
itú bábá ráká.
12 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amṹ bãsĩ 'bo, ãzíla nị̃ kí ĩ'di ku, wó idé kí ĩ'di rṹ ịjọ́
cécé ĩ'baní lẽlé rĩ áni. Gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ Ngọ́tị 'Bádrị̃ la vâ mụ drị̃ cịlé kí drị
gá.”
13 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ vã kí ĩ'di ịjọ́ jọ Yõhánã Bãbṹtịzị̃ fẽlépi rĩ drị̃ gá
íni.

Yẹ́sṹ adrí ngọ́tị̃ úríndí ũnzí trũ rĩ
(Mãrákõ 9:14-29; Lṹkã 9:37-43a)

14 Yẹ́sṹ kí mụ ãgõlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ũ'bí 'ba rṹ 'dõlé 'bo, ágọ́bị̃
ãzí amṹ ãja tị̃lé ãvṹjó Yẹ́sṹ pálé gá ãzíla jọ,
15 “Úpí, índre drĩ mâ ngọ́pị 'bã ízákĩzã, ĩ'di ãyánĩ 'bá u'bélépi ãzíla
nzilépi ũnzí rĩ trũ. Ãyánĩ la ãzí rĩ sĩ ĩ'di 'be ĩ̃yị́ agá jõku ãcí agá.
16 Má ají ĩ'di 'bá míní imbálé rĩ 'badrị, wó icó kí ĩ'di adrílé ku”
17 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ṹ'dṹ
íngõpí. Ĩlẽ áta ĩmi ṹ'dṹ sị́ yã? Mí ají ngọ́tị̃ má rṹ 'dõlé.”
18 Yẹ́sṹ za drị̃ la gá ũkpó sĩ, ãzíla úríndí ũnzí ãfũ dó ngọ́tị̃ agâlé rá, adrí
dó sĩ cọtị sáwã 'dã sĩ.
19 Vúlé vúlé ru 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé 'dĩ sĩ ĩ'di á'dṹsĩ,
ãzíla zị kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
20 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ã'dusĩku ĩmĩ ã'ị̃táŋá were, ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ,
ĩdrĩ tá adru ã'ị̃táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdálị̃ ífí áni, ĩmi tá jọ la 'bé 'dĩ ní,
‘Ímụ ãngũ 'dĩ gá 'dâ, 'dã gâlé ãzíla ĩ'di mụ ãngũ 'dã gâlé rá.’ Ãko ãzí
icólépi ĩmi ndẽlépi idé agá rá la 'dáyụ. [
21 Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ la fũ rá la Ãdróŋá zịŋá sĩ ãzíla íná gãjó najó
úmgbé rĩ sĩ.”] †

Yẹ́sṹ nze ịjọ́ drã ĩ'didrị̃ drị̃ gá ị̃dị̃
(Mãrákõ 9:30-32; Lṹkã 9:43b-45)

22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ amṹlé ãngũ ãlu gá Gãlị́lị̃ gá 'bo, Yẹ́sṹ jọ
ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tị 'Bádrị̃ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrị.
23 'Bá kí mụ ĩ'di 'dịlé rá, ṹ'dṹ na vúlé gá, ála mụ ĩ'di ingalé ídri 'bá drãlépi
rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.” 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ acá kí ũcõgõ rú.

Mṹsọ́rọ̃ 'belé lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ

24 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe kí mụ acálé Kãpẽrẽ̃nãwṹmị̃ gá
'bo, 'bá mṹsọ́rọ̃ lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ tralépi rĩ amṹ kí Pétẽrõ rṹ zị kí ĩ'di,
“Ímbápị ĩmidrị̃ la mṹsọ́rọ̃ lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ 'be rá yã?”
25 Pétẽrõ umvi, “'Ẽ, ĩ'di 'be la rá.”
Pétẽrõ lã mụ filé jó Yẹ́sṹ 'bã adrujó rĩ agâlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ ịjọ́ drị̃drị̃ zị ĩ'di,
“Mí ũrã íngoní, Sị̃mọ́nị̃? 'Bá ũpi rú ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí mṹsọ́rọ̃ tra 'bá
ĩ'badrị̃ 'badrị yã jõku 'bá ãmị́yọ́ŋá ru rĩ 'badrị yã?” ‡

† **17:21** Vásĩ 21 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṹtị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṹkṹ Ãdróŋá drị Gĩrị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ. ‡ **17:25** *Mṹsọ́rọ̃* 'dĩ 'bá amṹlépi amṹ rĩ kí 'be la nĩ adru 'bá ãngũ 'dịpịka rú rĩ kí ku.

26 Pétẽrõ umvi, “'Bá ãmĩyọ́ŋá ru rĩ 'badrı̨.” Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní ı̨́jọ́ 'dĩ sĩ, “'Bá sụ́rụ́ drı̨̃ kí ũnze kí rá.
27 Wó lẽ ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní ásı̨ ãzá ku, ímụ mĩrĩ Gãlı̨́lı̨̃ gâlé í'be gõlı̨̃ŋá ı̨̃yı̨ agâlé. Į̃'bı̨ mî a'bélé drı̨̃drı̨̃ rĩ ínzı̨̃ tı̨ la, mi séndẽ sílĩvã rú la ı̨sụ́ tı̨ la gá. Í'dụ séndẽ 'dã 'i ãzíla ífẽ ĩ'badrı̨̃lé mũsọ́rõ ãmadrı̨ mí be rĩ kî rú.”

18

'Bá ãmbógó ndẽlépi Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá rá rĩ
(Mãrákõ 9:33-37; Lụ́kã 9:46-48)

1 Į̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé zı̨ kî, “'Bá ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá rĩ ã'di 'i?”
2 Yẹ́sų̃ umve ngọ́tı̨ŋá ĩmbíráŋá la, 'bã ĩ'di pá tulé kí drĩdríŋĩ gá.
3 Yẹ́sų̃ jọ, “Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã jọ, lẽ ĩmi uja ĩmi anzı̨ nírínŋá kí áni ráká ĩmi fi Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ gá ĩndõ. Jõ íni ku, ĩmi icó filé Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agâlé ku.
4 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ru irilépi vų̃́rụ́ cécé ngọ́tı̨ŋá ĩmbíráŋá 'dĩ áni rĩ ãmbógó ru Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ agá nĩ.
5 “Ãzíla 'bá ngọ́tı̨ŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ı̨̃lépi áma rụ́ sĩ rĩ, ã'ı̨̃ ma 'i.
6 Wó 'bá ãzí drĩ ngọ́tı̨ŋá ĩmbíráŋá áma ã'ı̨̃lépi rĩ fẽ ı̨́jọ́ ũnzí idélé, ĩ'di múké la írã ãná 'ı̨jó ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó imbe la gá ĩ'di 'bejó ı̨mvụ́jó mĩrĩ kı̨́rı̨ rĩ agá.
7 “Cãndí ų̃nọ́kụ́ ní ãko fẽlépi la 'bá 'bã idé kí ı̨́jọ́ ũnzí sĩ! Ãko 'dĩ kí bãsĩ amụ́ rá, wó cãndí 'bá fẽlépi la ı̨́jọ́ 'dĩ 'bã idé kí ru rĩ nî.
8 Ími drı̨ jõku ími pá drĩ ími fẽ ı̨́jọ́ ũnzí idélé nĩ, íga ĩ'di rá í'be ĩ'di mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá drı̨ jõku pá trũ ãlu sĩ, ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá drı̨ ı̨̃rı̨̃ trũ jõku pá ı̨̃rı̨̃ trũ rĩ rá.
9 Ãzíla ími mı̨fı̨ drĩ ími fẽ ı̨́jọ́ ũnzí idélé nĩ, ínze ĩ'di 'belé mí rụ́ 'dâ rá. Ĩ'di múké míní fijó ídri gá mı̨fı̨ ãlu sĩ ndẽ míní adrujó mı̨fı̨ trũ ı̨̃rı̨̃ sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá rĩ rá.

Į́jọ́ u'bélé kãbĩlõ ãvĩlépi rĩ sĩ rĩ
(Lụ́kã 15:3-7)

10 “Ĩndre drĩ, lẽ ĩmi ide anzı̨ nírí 'dĩ 'bã ãzí kí ku. Ã'dusĩku ájọ ĩminî mãlãyíkã anzı̨ 'dĩ 'badrı̨ 'bṹ gâlé rĩ kí pá tu má Átẹ́pı̨ drı̨̃lẹ́ gá ụ́'dụ́ pírí kí ı̨́jọ́ sĩ. [
11 Ã'dusĩku Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ amụ́ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrų̃lé palé.] *
12 “Mí ũrã íngoní? Ágọ́bı̨ ãzí kãbĩlõ trũ túrú ãlu la 'bã kãbĩlõ ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di kãlı̨ úrômĩ drı̨̃ úrômĩ rĩ kí a'be ĩrí na agá 'bé pá gá 'dâ, ĩ'di mụ ãlu ãvĩlépi rá 'dã ndrų̃ trũ ku yã?
13 Ma ĩminí ı̨́jọ́ mgbã jọ drĩ ĩ'di ı̨sụ́ rá, ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ambamba ĩ'di 'bã kãbĩlõ ãlu 'dã sĩ ndẽ kãlı̨ úrômĩ drı̨̃ úrômĩ ãvĩlépi ku 'dĩ kí rá.
14 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi Átẹ́pı̨ 'bṹ gá rĩ ã'ı̨̃ anzı̨ nírí 'dĩ kí 'bã ãzí ãlu la ní ãvĩjó ku.

Mí ádrı̨́pı̨ ı̨̃jọ́ ũnzí idélépi mí rụ́ rĩ

15 “Mí ádrı̨́pı̨ drĩ ı̨́jọ́ ũnzí idé mí rụ́, ímụ ĩ'di rų̃lé ı̨́jọ́ ũnzí ĩ'didrı̨ gá rĩ i'dajó. Wó ĩmi itú ı̨́jọ́ la ĩmi drĩdríŋĩ gá ĩmi sĩ cénĩ. Drĩ ã'ı̨̃ la rá, mí apá mî ádrı̨́pı̨ vúlé 'bo.

---

* **18:11** Vásĩ 11 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tı̨̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨ Gı̨̃rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

16 Wó drĩ ị́jọ́ mî jọlé rĩ gã úmgbé, í'dụ 'bá ãzí ãlu jõku ỹ̨rỹ̨ mí be ĩndĩ. Ị́jọ́
'dĩ sĩ, ị́jọ́ átõŋá drỹ̨ 'bã tu pá sãdínĩ ỹ̨rỹ̨ jõku 'bá na 'bã kí vú nzelé rĩ sĩ. †
17 Drĩ 'bá 'dĩ kí tị gã arelé úmgbé, mí i'da ị́jọ́ la kãnị́sã nî ãzíla drĩ ị́jọ́
kãnị́sã drỹ̨ gã arelé úmgbé, 'bã adru míní 'bá Ãdróŋá nỹ̨lépi ku rĩ rú jõku
'bá mų̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ áni.
18 "Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí umbélé ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ cí rĩ, ála umbé
la 'bų̃ gâlé cí, ãzíla ãko ĩminí trũlé ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ ála trũ la 'bų̃ gâlé rá.
19 "Ma vâ jọ la ĩminí ỹ̨dỹ̨, 'bá ỹ̨rỹ̨ drĩ kí tị icí ãko ãzí zịjó ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ, má
Átẹ́pị 'bų̃ gá rĩ la idé la rá.
20 Ã'dusĩku 'bá ỹ̨rỹ̨ jõku 'bá na drĩ kí ru tra ãngũ ãlu gá áma rụ́ sĩ, 'dãá
ma adru ĩ'ba abe cí."

Ị́jọ́ u'bélé ãtí'bó 'bá ãzí 'bã ízákĩzã ndrelépi ku rĩ sĩ rĩ

21 'Dã 'bã vúlé gá, Pétẽrõ amụ́ Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé zị ĩ'di, "Úpí, ma má ádrỹ̨pị
ị́jọ́ izalépi má rụ́ rĩ trũ pâlé sỹ̨ yã?"
22 Yẹ́sų̃ umvi, "Ájọ míní, adru pâlé ázỹ̨rỹ̨ ku, wó kãlỹ̨ ázỹ̨rỹ̨ pâlé ázỹ̨rỹ̨! †
23 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Sụ́rụ́ Ãdróŋá drỹ̨ gá rĩ ĩ'di cécé úpí rilépi ãtí'bó ĩ'didrỹ̨ be sĩ
málĩ ĩ'di 'bã ịsụ́lé rĩ kí íngõpí yã rĩ nỹ̨jó rĩ áni.
24 Ĩ'diní i'dó agá ĩ'didrỹ̨ kí lã agá ájí ĩ'di drỹ̨lẹ́ gá ágọ́bỹ̨ ãzí ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃
nalépi tãlãnỹ̨tǫ̃ ‡ 10,000 la.
25 Málĩ 'dỹ̨pị fẽ ãzỹ̨táŋá sĩ ágọ́bỹ̨ 'bã mgbã 'i, ũkû 'i, anzị kí ãzíla ãko ĩ'di
trũ adrujó cí rĩ kí abe ụzịlé rá, ĩ'di icójó dẹ́nǫ̃ 'dã kí ũfẽjó ku rĩ sĩ.
26 "Ãtí'bô tỹ̨ ãja úpî drỹ̨lẹ́ gá, 'bã mãmálá úpî drỹ̨lẹ́ gá, jọ, 'Mí adru drĩ má
be ásỹ̨ ỹ̨gbẹ̃ sĩ, ãzíla ma mî dẹ́nǫ̃ kí ũfẽ vúlé pírí rá.'
27 Úpí ndre ãtí'bó 'dĩ 'bã ízákĩzã, lị dẹ́nǫ̃ 'dĩ kí rá ãzíla a'be dó ĩ'di mụlé
rá.
28 "Wó ãtí'bó la mụ fũlé mụlé ãmvélé 'bo, ịsụ́ ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru ĩ'di
'bã dẹ́nǫ̃ nalépi dỹ̨nárỹ̨ § túrú ãlu rĩ. Amvu ĩ'di ãzíla i'dó ĩ'di nzilé. Jọ, 'Mí
ũfẽ mâ dẹ́nǫ̃ mî nalé rĩ 'i.'
29 "Ĩ'di 'bã ãtí'bó ãzí ĩ'di áni rĩ, tỹ̨ ãja vų̃rụ́ ãzíla 'bã mãmálá ĩ'didrỹ̨, 'Mí
adru ásỹ̨ ỹ̨gbẹ̃ sĩ má rụ́, ma mî dẹ́nǫ̃ 'dĩ ũfẽ rá.'
30 "Wó ãtí'bó 'dĩ gã úmgbé, ko drỹ̨ mụlé ãzíla agụ ágọ́bỹ̨ 'belé mãbụ́sų̃ gá
kpere ágọ́bỹ̨ la ĩ'di 'bã dẹ́nǫ̃ kí ũfẽ agá.
31 Ãti'bo ãzí rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dã ndrelé 'bo, u'á kí ų̃sų̃táŋá ãmbógó la sĩ, ãzíla
mụ kí ị́jọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí ũlũlé ĩ'bã ãmbógó nî.
32 "Úpí ĩ'didrỹ̨ gá rĩ umve ĩ'di ĩ'di rų̃lé, jọ, 'Mi ãtí'bó ũnzí la, álị dẹ́nǫ̃
mídrỹ̨ gá rĩ kí rá ã'dusĩku mî mãmálá 'bãjó má rụ́ rĩ sĩ.
33 Mí icó tá ãtí'bó mî ãzí ru rĩ 'bã ízákĩzã ndrelé ku yã?'
34 Úpí 'bã 'a ve ĩ'diní rá fẽ ĩ'di 'bãlé mãbụ́sų̃ gâ sĩ ĩ'diní cãndí fẽjó kpere
ĩ'di 'bã úpí 'bã dẹ́nǫ̃ ĩ'di be rĩ kí ũfẽ agá pírí.
35 "Má Átẹ́pị 'bų̃ gâlé rĩ la mụ ĩmi ãlu-ãlu 'baní ũcõgõ fẽlé 'dĩ 'bã áni ĩmi
ãlu-ãlu drĩ ĩ'di 'bã ádrỹ̨pị trũ ĩ'di ásỹ̨ gâlé ku rĩ gá."

19

Ímbátáŋá Yẹ́sų̃ 'bã fẽlé ũkú droŋá drỹ̨ gá rĩ (Mãrákõ 10:1-12)

---

† **18:16** Ãzỹ̨táŋá Amviŋá 19:15 † **18:22** *Kãlỹ̨ ázỹ̨rỹ̨ pâlé ázỹ̨rỹ̨!* jõku *pâlé kãlỹ̨ ázỹ̨rỹ̨ drỹ̨ ázỹ̨rỹ̨!* ‡ **18:24** *Tãlãnỹ̨tǫ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnỹ̨tǫ̃ 'bá ãlu ãzỹ̨ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrỹ̨ la. § **18:28** *Dỹ̨nárỹ̨* ãlu 'dĩ ĩ'di sĩlíngĩ 'bá ãlu 'bã ũyá ũfẽjó ụ́'dụ́ ãlu la.

1 Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, a'be Gãlḭ́lĩ̃ rá, za Yõrĩdánĩ gá 'á
ãngũ̃ Yũ̃dḭyã drḩ agá.
2 'Bá ũ'bí bĩ kí vú la ãzíla adrí dó ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'dãá.
3 'Bá Fãrĩsáyĩ drḩ 'bã ãzí amụ́ kí Yẹ́sũ̃ ũ̃'bḭ̃lé, zḭ kí ĩ'di, "Ãzḭ́tãŋá Mụ́sã drḩ
ã'ḭ́ ágọ́bḭ́ ní ĩ'di 'bã ũkú drojó ị́jọ́ pḭrḭ sĩ rá yã?"
4 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩlã ị́jọ́ ị́jọ́ sĩlé rĩ agá jọlépi la ándrá i'dóŋá gâlé Ãdróŋá
'bã ándrá 'bá ágọ́bḭ́ kí ũkú be rĩ ku yã? †
5 Ãdróŋá jọ vâ, 'Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bḭ́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pḭ kí a'belé ãndrẽ be
ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrḩ be, kí ḭ̃rḩ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.' †
6 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, adru kí dó 'bá ḭ̃rḩ ku, wó 'bá ãlu rú. 'Bá ãzí 'bã awa ãko Ãdróŋá
'bã icílé rĩ kí drĩdríŋĩ nĩ ku."
7 'Bá Fãrĩsáyĩ drḩ zḭ kí Yẹ́sũ̃ 'i, "Mụ́sã fẽ ándrá ãzḭ́tãŋá ágọ́bḭ́ ní sĩ wárágã
sĩjó ũkû drojó la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?" †
8 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Mụ́sã ã'ḭ́ ándrá ĩminí wárágã sĩjó sĩ ũkú ĩmidrḩ kí
drojó rá la ásḭ́ mbaŋá ĩmidrḩ gá rĩ sĩ. Wó adru ándrá i'dóŋá gâlé 'dĩ 'bã áni
ku.
9 Ájọ ĩminí, 'bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkû dro adru ị́jọ́ ãwũ̃ ãni sĩ ku, ãzíla ĩgbã
jõ ũkú ãzí ndú la, ífí la ĩ'di ãwũ̃ nga ũkú 'dã be."
10 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ḭ́jọ́ ágọ́bḭ́ 'bã ãni ũkú be rĩ drĩ dó
adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di múké ũkú ĩgbãjó ku."
11 Yẹ́sũ̃ umvi, "Adru 'bá pírí kí nga ị́jọ́ 'dĩ ã'ḭ́lé la ku, wó lú 'bá ị́jọ́ 'dĩ fẽjó
'dĩ 'baní rĩ 'banî.
12 Ã'dusĩku ị́jọ́ ndú-ndú icó kí fẽlé la 'baní ru ĩgbãjó ku rĩ gá nĩ: ãgọbḭ
ãzí rĩ kí útḭ kí ũkpó kóru 'dĩ 'bã áni, ãzí ri kí âco kí acálé ũkpó kóru 'dĩ
'bã áni, ãzí rĩ gã kí ũkú ĩgbãlé úmgbé Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ
lẽlépi rá rĩ 'bã idé ĩ'diní lẽlé rĩ áni."

Yẹ́sũ̃ wi sũ̃sụ́ anzḭ 'banî
(Mãrákõ 10:13-16; Lụ́kã 18:15-17)

13 Ụ́'dụ́ ãzí sĩ 'bá ají kí ĩ'bã anzḭ kí Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé sĩ drḭ́ ũ̃tḭ̃jó kí drḩ gá, ãzíla
Ãdróŋá zḭjó ĩ'banî. Wó 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ uzá kí 'bá anzḭ kí ajílépi rĩ kí
drḩ gá.
14 Yẹ́sũ̃ jọ, "Ĩmi a'be anzḭ nírí 'bã amụ́ kí má rụ́ 'dõlé, ĩmi atrḭ kí amụ́ŋá
gá ku, ã'dusĩku Sụ́rụ́ 'bũ̃ drḩ 'bá 'dĩ 'bã ãni."
15 Yẹ́sũ̃ la mụ drḭ́ ũ̃tḭ̃lé kí drḩ gá 'bo, 'dãá rĩ sĩ mụ dó drḩ gá.

Kãrḭ́lẽ̃ kụ́rẹ́nḭ́ ru rĩ
(Mãrákõ 10:17-31; Lụ́kã 18:18-30)

16 Ụ́'dụ́ ãzí sĩ, ágọ́bḭ́ ãzí amụ́ Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé zḭ ĩ'di, "Ímbápḭ, ãko múké
mání idélé sĩ ídri ukólépi ku rĩ ḭsụ́jó rĩ ã'du?"
17 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Mi áma zḭ ãko múké rĩ sĩ la ã'du ị́jọ́ sĩ yã? 'Bá múké
cí rĩ lú ãlu. Ídrĩ lẽ filé ídri ukólépi ku rĩ agá rá, ímba ãzḭ́tãŋá kí tã."
18 Ágọ́bḭ́ zḭ, "Ãzḭ́tãŋá íngõ kî?"
Yẹ́sũ̃ umvi, " 'Í'dḭ 'bá ku, ínga ãwũ̃ ku, mí ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ku, mí alḭ́ ĩnzõ 'bá ãzí
ụrụ'bá gá ku,
19 mí ḭ̃nzḭ́ mí átẹ́pḭ kí mí ãndrẽ be,' † ãzíla 'ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími
lẽlé rĩ áni.' †"
20 Kãrḭ́lẽ̃ jọ ĩ'diní, "Ámba ị́jọ́ 'dĩ kí tã pírí rá. Ãko acelépi mání rĩ ã'du?"

† **19:4** Í'dóŋá 1:27; 5:2 † **19:5** Í'dóŋá 2:24 † **19:7** Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 24:1-4; Mãtáyõ 5:31 † **19:19** Ãfũŋá 20:12-16; Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 5:16-20 † **19:19** Lẹ́vḭ 19:18

21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ lẽ adrulé ãlá ru, ímụ, mí ị̃tṹndã ãko mí trũ
adrujó rĩ kí pírí ãzíla ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, mi dó sĩ mụ adrulé
málĩ trũ 'bṹ gâlé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, mí amṹ dó áma vú ãbĩlé.”
22 Kãrı́lẹ̃ 'dĩ la mụ ı́jọ́ 'dĩ arelé, ko drı̃ mụlé cãndí-cãndí ru, ã'dusĩku ĩ'di
'bã adrujó kṹrẹ́nı̃ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ, ĩ'di adru
ı́jọ́ ũkpó la 'bá málĩ trũ rĩ 'baní fijó Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ agá.
24 Ájọ ĩminí ị̃dı̣́, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ị̃ndṹ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ
'bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drı̃ agá rĩ rá.”
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ı́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, u'á kí pírí
ũsṹtáŋá ãmbógó la sĩ, zı̣ kî, “Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?”
26 Wó Yẹ́sṹ ndre dó ãngũ ĩ'ba rṹlé, jọ ĩ'baní, “'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di
ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋâ sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
27 Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãma a'be ãko ãmadrı̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú
gâ sĩ. Ãko ãmaní mụlé ı̣sṹlé ũrõdrı̃ ru rĩ la mụ adrulé ã'du?”
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ, ṹ'dṹ ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ sĩ,
'dĩ ṹ'dṹ Ngọ́tı̃ 'Bádrı̃ 'bã rijó úmvúke ĩ'didrı̃ d̃ı̣zã rú rĩ drı̃ gá rĩ sĩ, ĩmi áma
vú ãbĩlépi 'dĩ, ĩmi vâ mụ rilé úmvúke mụdrı̃ drı̃ ị̃rı̃ kí drı̃ gá, sĩ sṹrṹ mụdrı̃
drı̃ ị̃rı̃ Ịsịrayı́lĩ drı̃ kí ı́jọ́ lijó.
29 'Bá pírí lı̣́cọ́, jõku ádrı́pı̣ka ãzíla ámvọ́pı̣ka, jõku átẹ́pı̣ ãzíla andre, jõku
anzı̣ jõku ãngũ a'belépi áma ı́jọ́ sĩ rĩ ála mụ ĩ'baní ãko fẽlé pâlékó túrú.
Ála vâ mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drı̃drı̃ rĩ kí drṹzı̣ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé
rĩ kí acá 'bá drı̃drı̃ rĩ kî rú.

20

Íjọ́ u'bélé 'bá ãzı̃ ngalépi zãbíbũ ámvṹ agá rĩ kí sĩ rĩ

1 “Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, ágọ́bı̣ ãzí cí fũ ṹ'bṹtı̣nı̣́nı̣ ãgọbı̣ ãzí
kí iyólé ãzı̣ ngajó ĩ'didrı̃ zãbíbũ ámvṹ agá.
2 Ã'ı̃ kí ũfẽjó d̃ı̣nárı̃ ãlu ãzı̣ ngajó ṹ'dṹ 'dã sĩ, ãzíla pẽ dó kí tı̣ ãzı̣ ngalé
ĩ'didrı̃ zãbíbũ ámvṹ gâlé.
3 “Ãni rú sáwã na gá 'dĩ, fũ mụlé ãmvêlé, ndre 'bá ãzí kí pá utu agá sṹ
tı̣ gá 'dãá ãzı̃ kóru.
4 Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzı̣ ngalé mádrı̃ zãbíbũ ámvṹ gâlé, ãzíla ma mụ ĩmi
ũfẽlé ãjẹ̃ múké sĩ rá.’
5 Íjọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá.
“Sáwã ázíyá gá, ãzíla sáwã úrômĩ gá 'dâ, mụ vâ 'bá kí umve trũ ị̃dı̣́ mụlé
ãzı̣ ngalé ĩ'didrı̃ ámvṹ agâlé tá drı̃drı̃ rĩ áni.
6 Ãni rú sáwã mụdrı̃ drı̃ ãlu gá 'dĩ, fũ vâ mụlé ãmvêlé ãzíla ı̣sṹ vâ 'bá
ãzí kí pá utu agá ãzı̃ kóru 'dãá. Zı̣ kí, ‘Ĩmi utu pá 'dâ ị̃tṹrṹ ãzı̃ kóru ã'du
ı́jọ́ sĩ yã?’
7 “Umvi kí, ‘Ã'dusĩku 'bá ãzí ãma iyólépi la yụ.’
“Jọ ĩ'baní, ‘Ĩmụ vâ ãzı̣ ngalé mádrı̃ zãbíbũ ámvṹ agâlé.’
8 “Ĩndró la mụ acálé 'bo, zãbíbũ ámvṹ 'dı́pı̣ jọ 'bá ãmbógó ru ĩ'di 'bã
'bãlé 'bá kí drı̃lẹ́ gá rĩ nî, ‘Mí umve 'bá ãzı̣ ngalépi rĩ kî, ãzíla mí ũfẽ ũyá
ĩ'badrı̃ kí, i'dójó 'bá tá iyólé vúlé-vúlé 'dĩ kí sĩ cajó kpere 'bá tá drı̃drı̃ 'dã
'bá rṹ.’
9 “'Bá tá iyólé sáwã mụdrı̃ drı̃ ãlu gá rĩ amṹ kí ãzíla úfẽ ĩ'baní ũyá pírí
d̃ı̣nárı̃ ãlu-ãlu.

10 'Bá tá iyólé drĩdrĩ rĩ kí mụ acálé, ũrã kí ála mụ kí ũfẽlé ãndânĩ íni. Wó ĩ'ba ãlu-ãlu ní úfẽ vâ ũyá dĩnárĩ ãlu-ãlu.
11 Kí mụ ịsụ́lé la 'bo, i'dó kí unulé ámvụ́ 'dịpị bịlẹ́ gá.
12 Jọ kí, ''Bá tá iyólé vúlé-vúlé ru 'dĩ nga kí ãzị́ lú sáwã ãlu, wó í'bã ãma 'bá tá ĩtụ́ 'bã zãlé, ãnũ ãzị́ drĩ 'bã sĩ fijó ãma rụ́ ĩtụ̂rụ̃ rá 'dĩ ĩ'ba abe trũtrũ.'
13 "Wó umvi ĩ'ba ãzí ãlu rĩ ní, 'Mâ wõrĩ, má idé 'bá ãzí ũnzí ku. Mí idé tá ịjọ́ má be ãzị́ ngajó dĩnárĩ ãlu sĩ ku yã?
14 Í'dụ mî séndẽ, íko drĩ mụlé. Álẽ 'bá amụ́lépi ãzị́ vúlé-vúlé 'dĩ kí ũfẽlé cécé mání ími ũfẽjó rĩ áni.
15 Má icó ịjọ́ mání lẽlé rĩ idélé séndẽ mádrĩ kí sĩ ku yã? Jõku mi mịfĩ ịnị 'bã má rụ́ mání ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ sĩ yã?' "
16 Yẹ́sụ̃ de ịjọ́ 'bá 'dĩ abe rĩ ịjọ́ 'dĩ sĩ, "Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá vúlé rĩ kí mụ adrulé 'bá drĩdrĩ rĩ kî, ãzíla 'bá drĩdrĩ rĩ kí mụ adrulé 'bá vúlé rĩ kî."

'Dĩ pâlé na Yẹ́sụ̃ 'bã drã ĩ'didrĩ gá rĩ 'bã ịjọ́ jọjó rĩ (Mãrákõ 10:32-34; Lụ́kã 18:31-34)

17 Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ru 'dĩ gá 'dâ, 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ kí bụ́lụ́ gá ãzíla jọ ĩ'baní,
18 "Ãma mụ kpere Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá, ála mụ Ngọ́tị 'Bádrĩ fẽlé ũcõgõ ịsụ́lé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ kí imbálépi rĩ kí abe, kí ịjọ́ lị drĩ la gá ĩ'di 'dijó káyĩ rá,
19 ãzíla kí ĩ'di 'dụ fẽlé 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ 'badrị kí ĩ'di ide, kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di ipa mũsãlá'bã sị gá. Wó ụ́'dụ́ na vúlé gá ála mụ ĩ'di ingalé ídri!"

Ịjọ́ Yãkó'bõ ãzíla Yõhánã 'bã ãndrẽ 'bã zịlé rĩ (Mãrákõ 10:35-45)

20 Ịjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, Zĩbĩdáyõ 'bã ũkû amụ́ Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé, ĩ'di 'bã ngọ́pịka ĩrĩ 'dĩ kí abe, tị ãja vũrụ́ Yẹ́sụ̃ drĩlẹ́ gá, zị ịjọ́ ĩ'di tị gâ sĩ mũkẽ ĩ'didrị gá rĩ ịsụ́jó.
21 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, "Ílẽ ã'du?"
Umvi Yẹ́sụ̃ ní, "Mí azị mání anzị mádrị ĩrĩ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ní rijó ími drị ãndá rĩ gá, ãzíla ãzí rĩ ní rijó ími drị ĩjị rĩ gá míní adru agá Úpí ru Sụ́rụ́ mídrĩ agá."
22 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩnĩ ịjọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã?"
Umvi kí Yẹ́sụ̃ ní, "'Ẽ, ãma mvụ la rá."
23 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ãndá, ĩmi mụ kópõ mání mụjó ãko mvụjó ala gá rĩ sĩ ãko mvụlé rá, wó ĩminí rijó áma drị ãndá rĩ gá ãzíla drị ĩjị rĩ gá rĩ adru ũkpó má ãni la ku. Ãngũ 'dĩ áni 'dĩ kí 'bá mâ Átẹ́pị 'bã idélé ĩ'baní 'dĩ 'bã ãni."
24 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí mụdrị 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé, ũmbã 'de kí agá 'bá ĩrĩ 'dĩ 'banî.
25 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, "Ĩnĩ rá 'bá 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ kí drị celépi 'dĩ kí úpí ru kí drĩlẹ́ gá ãzíla ĩ'bã drĩlẹ́ ãmbogo rú 'dĩ 'bã ũkpó cí kí drĩ gá.
26 'Dĩ adru ịjọ́ ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ 'i ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó ĩmi ãni,
27 ãzíla 'bá lẽlépi adrulépi drĩdrĩ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru 'bá ĩmĩ ãtí'bó rú,
28 ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị 'Bádrĩ amụ́ sĩ ãzị́ ngajó ĩ'diní la ku be la amụ́ ãzị́ ngalé 'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó."

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ĩrĩ̃ mịfĩ̃ kóru la kî
(Mãrákõ 10:46-52; Lụ́kã 18:35-43)

29 Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ĩ'bã kí Yẽrị́kõ̃ a'be agá 'bá ũ'bí 'de
kí ĩ'di vú gâ sĩ.
30 Ịsụ́ 'bá ĩrĩ̃ mịfĩ̃ kóru la ri kí gẽrĩ̃ tị gá 'dãá, kí mụ arelé la Yẹ́sũ̃ la alị nĩ,
i'dó kí uzálé, "Dãwụ́dĩ̃ ngọ́pị! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô ãmbógó!"
31 'Bá ũ'bí angá kí kí drĩ̃ gá ãzíla jọ kí ĩ'baní 'bã ĩyãŋã kí tú. Wó ri kí
dó bãsĩ uzálé rere ũkpó sĩ, "Dãwụ́dĩ̃ ngọ́pị! Mí andré ãma ízákĩzã ĩndĩ fô
ãmbógó!"
32 Yẹ́sũ̃ tu pá ãzíla umve kî, "Ĩlẽ má idé ĩminí ã'du?"
33 Umvi kí, "Úpí, ãlẽ ífẽ ãmaní ãngũ ndrelé."
34 Yẹ́sũ̃ ndre ĩ'bã ízákĩzã rá ãzíla aló ĩ'bã mịfĩ̃ kî, nzĩ̃ kí dó ru rá. Cọtị
ndre kí dó ãngũ rá ãzíla 'de kí dó vú la gâ sĩ.

21

Yẹ́sũ̃ fi Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá ũkpó trũ
(Mãrákõ 11:1-11; Lụ́kã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sũ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe kí dó mụ calé ãni rú Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá
ãzíla acá kí tõrọ́mẹ́ Bẽtẽfágĩ gá 'dĩ 'Bé Mĩzẽyịtũ̃ 'i rĩ drĩ̃ gá, Yẹ́sũ̃ pẽ 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ kí tị ĩrĩ̃ drĩ̃lẹ́ gâlé.
2 Jọ ĩ'baní, "Ĩmụ tõrọ́mẹ́ ĩmi drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ agâlé, cọtị ĩmi kãyĩnõ gĩlé cí la
ịsụ́ 'dãá mvá be ĩ'di andre gá 'dãá. Ĩmi ãtrũ kí ĩmi ají kí má rụ́ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, 'Ĩmi íni ã'du idé yã?' Ĩjọ lú ĩ'diní, 'Úpí lẽ kí nĩ.' Cọtị
kí ĩmi a'be rá."
4 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ị́jọ́ nábĩ̃ Zãkãríyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú sĩ ĩ'di 'bã kẽjị́ gá:
5 "Ĩlũ ị́jọ́ 'bá táwũ̃nĩ̃ Zĩyọ́nĩ̃ * gá 'dĩ 'baní,
'Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrĩ̃ la amụ́ mí rụ́ 'dõlé.
Ĩ'di ásị́ ĩgbẹ́ ru,
ãzíla ĩ'di amụ́ kãyĩnõmvá sĩ.' " †
6 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ĩrĩ̃ 'dĩ mụ kí rá ãzíla idé kí cécé tá Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé
ĩ'baní rĩ áni.
7 Ají kí kãyĩnõ kí mvâ be, aja kí bõngó ĩ'badrĩ̃ kí ũngúkú la kí gá, 'bã kí
Yẹ́sũ̃ rilé drĩ̃ la gá.
8 'Bá wẽwẽ rú aja kí bõngó ĩ'badrĩ̃ kí gẽrĩ̃ agá, 'bá ãzí 'dĩ tụ kí ife 'bã kénĩ
kí agálé ajalé gẽrĩ̃ agá 'dãá.
9 'Bá wẽwẽ rú mụlépi Yẹ́sũ̃ drĩ̃lẹ́ gá ãzíla ĩ'di vúlé gá 'dĩ kí abe i'dó kí
uzálé,
"Hõsánã † Dãwụ́dĩ̃ Ngọ́pị nî!"
"Ị́cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ịcụ́-ịcụ̂!" †
"Hõsánã 'bã adru ụrụgá!"
10 Yẹ́sũ̃ la mụ filé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé 'bo, táwũ̃nĩ̃ ãmbógó 'dĩ ga tré 'bá 'bã
úzáŋá sĩ. 'Bá zị kí, "'Bá 'dĩ ã'di 'i?"
11 'Bá ũ'bí 'dĩ umvi kí, "'Dĩ nábĩ̃ Yẹ́sũ̃ angálépi Nãzẽrẹ́tĩ̃ ãngũ Gãlị́lĩ̃ gá rĩ
'i."

Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó lị́cọ́ Ãdróŋá drĩ̃ gá rĩ
(Mãrákõ 11:15-19; Lụ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

---

* **21:5** *Zĩyọ́nĩ̃* ĩ'di Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ 'bã rụ́ ãzí rĩ 'i. † **21:5** Zãkãríyã 9:9 † **21:9** Ị́jọ́ jọlé *Hõsánã* 'dĩ ĩ'di tị Ĩbũrãníyã drĩ̃ sĩ ífí la "Ípa ãma!" Acá dó vâ ịcụ́ŋá ĩnzĩ̃táŋá ími rụ́ 'bã kụ nĩ rĩ fẽjó rĩ rú; ála vâ ịsụ́ la vásĩ 15 gá. † **21:9** Zãbụ́rĩ̃ 118:26

12 Yẹ́sṹ fi lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá adro 'bá ãko ĩgbãlépi, ãzíla ĩ̃tṹndãlépi 'dãá
'dĩ kí pírí ãmvé. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrị̃ kí ãzíla kpọ́kpọŋá
'bá ãmámũ ĩ̃tṹndãlépi rĩ 'badrị̃ kí abe vṹrṹ,
13 ãzíla jọ ĩ'baní, "Ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ sĩlé rĩ jọ, 'Jó mádrị̃ ála ĩ'di umve jó 'baní
áma ã'ĩ̃jó rĩ,' † wó ĩmi idé dó ĩ'di 'ũ̃jḭgọ́ ũ̃gụ'ba 'bã kí sĩ ru ũ̃zḭjó rĩ rú.' †"
14 'Bá mḭfḭ́ kóru ãzíla 'bá ãcá trũ 'dĩ abe amṹ kí ĩ'di rṹ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃
gá 'dõlé, Yẹ́sṹ adrí kí rá.
15 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe
kí mụ ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí ndrelé ãzíla ḭjọ́ anzḭ 'bã kí
uzájó lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ andre gá, "Hõsánã Dãwṹdḭ̃ Ngọ́pḭ nî!" 'dĩ kí arelé
'bo, acá kí ũmbã rú Yẹ́sṹ nî.
16 Zḭ kí ĩ'di, "Mí are ḭjọ́ anzḭ 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá yã?"
Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "'Ẽ, ĩlã drĩ,
" 'Angájó anzḭ kí tḭ gá ãzíla ũrekeŋá kí tḭ gá,
í'bã ḭcṹŋá ũniyambamba rĩ gá ku yã?'†"
17 Yẹ́sṹ a'be dó kí rá, fũ dó táwṹnḭ̃ ãmbógó rĩ agá rĩ sĩ mụlé Bẽtánĩ gá,
ko dó ḭnḭ́ 'dã sĩ 'dãá.

Úlúgó ife 'bã 'ijó rĩ
(Mãrákõ 11:12-14, 20-24)

18 Ṹ'bṹtḭnḭ́nḭ́ ĩ'diní gõ agá vúlé táwṹnḭ̃ ãmbógó rĩ agâlé, ãbḭ́rḭ́ fụ Yẹ́sṹ rá.
19 Gẹ̃rḭ̃ gá 'dãá, Yẹ́sṹ 'bã mụ agá ndre úlúgó ife gẹ̃rḭ̃ 'bã wókõ ãzí rĩ gá
'dãá, mụ kpere ala gâlé, wó ḭsṹ ãko ãzí ala gá 'dãá ku lú bḭ́ la á'dṹsĩ. Yẹ́sṹ
jọ úlúgó 'dĩ ní, "Lẽ tá íka ífí ãzí ḭ̃dḭ́ ku." Cọtḭ úlúgô 'i rá.
20 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ḭjọ́ 'dĩ ndrelé, acá kí ṹsṹtáŋá sĩ. Jọ kí
úlúgô 'i gbõrú ã'du sĩ?
21 Yẹ́sṹ umvi, "Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ adru ã'ḭ̃táŋâ trũ, ĩdrĩ ãbã ku,
ĩmi icó lú ḭjọ́ idélé úlúgó ife ụrụ'bá gá 'dĩ idélé á'dṹsĩ ku, wó ĩmi icó jọlé la
'bé 'dĩ ní, 'Ínze mi, ímụ ími 'belé mĩrĩ agá,' wó ĩ'di ru idé rá.
22 Ĩdrĩ ã'ḭ̃ la rá, ĩmi ãko ĩminí zḭlé Ãdróŋá drḭ̃lé ĩ'di ã'ḭ̃ŋá sĩ rĩ ḭsṹ rá."

Ũkpó Yẹ́sṹ drḭ̃ sĩ ãzḭ̃ ngajó rĩ zḭjó ĩ'di tḭ gá rĩ
(Mãrákõ 11:27-33; Lṹkã 20:1-8)

23 Yẹ́sṹ la mụ filé lịcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ agâlé, ĩ'di drĩ ímbátáŋá imbá agá 'dĩ
agá 'dĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ 'bá Yãhṹdḭ̃ rú 'dĩ 'badrḭ̃ kí abe amṹ kí
ĩ'di rṹ 'dõlé ĩ'di zḭlé, "Mi ḭjọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpõ
'dĩ nĩ?"
24 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ma vâ mụ ĩmi zḭlé zḭtáŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá,
ma ĩminí ma ḭjọ́ 'dĩ kí idé ũkpõ íngõ sĩ yã rĩ gá rĩ lũ rá.
25 Ĩlũ mání: ũkpõ Yõhánã 'bã bãbṹtḭzḭ̃ fẽjó rĩ angá íngõlé? Angá Ãdróŋá
drḭ́ 'bṹ gá yã jõku 'bádrḭ́?"
'Bá 'dĩ i'dó kí ḭjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kí, "Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní,
'Ãdrĩ jọ la angá Ãdróŋá drḭ́,' ĩ'di jọ la, 'Ĩmi ã'ḭ̃ dó Yõhánã ku la ã'du ḭjọ́ sĩ
yã?'
26 Wó ãdrĩ jọ la, 'Angá 'bá drḭ́' ãma ũ'bí 'dĩ kí sĩ idé ṹrḭ̃ sĩ, ã'dusĩku kí
pírí ã'ḭ̃ kí Yõhánã 'i nábḭ̃ rĩ gá rá."
27 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí dó Yẹ́sṹ ní, "Ãnḭ̃ ku."
Ḭjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Má icó vâ ĩminí ũkpõ mání sĩ
ḭjọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku."

---

† **21:13** Ĩsáyã 56:7 † **21:13** Yẽrẽmíyã 7:11 † **21:16** Zãbṹrḭ̃ 8:2

Ị́jọ́ u'bélé anzị ĩrĩ́ kí drĩ́ gá rĩ

28 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ũrã íngoní? Ágọ́bị́ ãzí ãlu ĩ'di 'bã anzị kí ĩrĩ́. Mụ drĩ́drĩ́
rĩ rụ̃lé ãzíla jọ, ‘Mâ ngọ́pị, ímụ ãzị́ ngalé ámvụ́ zãbíbũ drĩ́ agâlé.’
29 “Umvi, ‘Ámụ ku,’ wó vúlé-vúlé ru uja ru ígátáŋá rá ãzíla mụ ámvụ́
gâlé rá.
30 “Ágọ́bị́ 'dĩ mụ vâ ngọ́pĩ́ námbã ĩrĩ́ sĩ rĩ rụ́ ãzíla jọ ị́jọ́ ãlu 'dã 'bã vúŋá.
Ngọ́pĩ́ umvi ĩ'diní, ‘Bãbá, ma mụ rá,’ wó mụ ku.
31 “Anzị ĩrĩ́ 'dĩ kí agá 'bá ị́jọ́ átẹ́pĩ́ 'bã jọlé rĩ idélépi rá rĩ íngõ 'i?”
Umvi kí, “Kãyú rĩ 'i.”
Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi 'dĩ kí ũkú ãwụ́
'dĩ kí abe mụ filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ́ agá ĩmi drĩ́lẹ́ gá ĩminí drĩ́drĩ́.
32 Ã'dusĩ̃ku Yõhánã amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ĩminí gẽ̃rĩ́ ãlá rĩ i'dalé ãzíla ĩmi ã'ĩ́
ĩ'di ku, wó be la rá la 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ kí ũkú ãwụ́ 'dĩ abe ã'ĩ́ kí nĩ.
Ĩminí táni ị́jọ́ 'dĩ kí ndrejó rá tí, ĩmi uja ásị́ ku ãzíla ĩmi ã'ĩ́ vâ ĩ'di ku.

Ị́jọ́ u'bélé 'bá ámvụ́ zãbíbũ drĩ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ kí drĩ́ gá rĩ
(Mãrákõ 12:1-12; Lụ́kã 20:9-19)

33 “Ĩmi are drĩ́ ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ 'i. Ágọ́bị́ ãzí sa ándrá ĩ'didrị́ ámvụ́ agá
zãbíbũ. Sị bõrõ aga la gá trọ̃kị́lịrị, ga 'bụ́ sĩ sụ́ la nzijó la ala gá 'dãá cí,
ãzíla sị jó gõrófã rú 'bá ãga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó cí. Fẽ dó ámvụ̃
'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ 'badrị́ ãzíla mụ dó ãcĩ́ gá.
34 Áyi zãbíbũ ũtĩ̃jó rĩ la mụ acálé 'bo, pẽ ãti'bo ĩ'didrĩ́ kí tị 'bá ámvụ́
ĩpãngĩsãlépi rĩ 'ba rụ̃lé mụjó zãbíbũ 'bã ãka tá ĩ'di ãni rú rĩ kí a'ị̃lé.
35 “'Bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi rĩ ru kí kí cí, co kí ãlu rĩ cõ-cõ, 'dị kí ãzí rĩ
káyĩ, u'bé kí na la írã sĩ.
36 Pẽ vâ ãti'bo ãzí la kí tị ĩ'ba rụ̃lé, ũ'bí ru ndẽ drĩ́drĩ́ 'dã kí rá, ãzíla 'bá
ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã fẽ kí ĩ'baní ũcõgõ tá drĩ́drĩ́ 'dã 'baní rĩ áni.
37 Ãsĩ̃jó, pẽ dó ĩ'di 'bã ngọ́pị mgbã rĩ 'bã tị ĩ'ba rụ̃lé, jọ ‘Kí dó mụ mâ
ngọ́pị ĩnzĩ́lé rá.’
38 “Wó 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã kí mụ ngọ́pị ndrelé, jọ kí ị́jọ́ kí drĩ̃drínĩ̃
gá, ‘'Dĩ bãsĩ ámvụ́ 'dị́pị 'i. Ĩmi amụ́ lẽ ã'dị kí ĩ'di rá ãzíla ãma dó sĩ ámvụ́
'dĩ 'dụ ãma ãni la rú.’
39 'Dụ kí ĩ'di ámvụ́ agá 'dãá 'be kí ĩ'di ãmvé ãzíla 'dị kí ĩ'di rá.
40 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ 'bã 'dị́pị, drĩ dó amụ́ 'bo, ĩ'di 'bá ámvụ́
ĩpãngĩsãlépi 'dĩ 'baní ã'du idé?
41 “Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ Yãhụ́dĩ́ 'badrĩ́ kí abe, umvi kí, ‘Ĩ'di mụ 'bá
ũnzí 'dã kí ụ'dị́lé rá. Ĩ'di dó ámvụ́ 'dã fẽ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drĩ́ ĩpãngĩsãlépi
icólépi úkõ la ĩ'di ãni rú rĩ fẽlépi ĩ'diní rá rĩ 'badrị́.’ ”
42 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩlã ị́jọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drĩ́ agá rĩ ku yã?
“ ‘Írã 'bá jó sị́lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ũrõ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sị́jó rĩ rú;
Úpí Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mị́fĩ́ gá ị́jọ́ ãzí ũsũ̃táŋá ru la.’ †
43 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álũ ĩminí ála mụ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ́ 'dụlé ĩmidrị́ 'dâ rá ãzíla
ála mụ ĩ'di fẽlé 'bá ífí mgbã kalépi rĩ 'badrị́. [
44 'Bá a'délépi írã 'dĩ drĩ́ gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã sĩ a'déjó
drĩ́ la gá rĩ la andi kpékpé.”] ‡

† **21:42** Zãbụ́rĩ́ 118:22-23 ‡ **21:44** Bụ́kṹ Ãdróŋá drị́ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá vásĩ 44 ĩ'di yụ.

45 'Bá ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe are kí ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã u'bélé
'dĩ rá, nḩ kí cé ála ịjọ́ jọ kí drḩ gá.
46 I'dó kí gẹ̃rḩ ndrṹlé sĩ Yẹ́sṹ rụjó, wó idé kí ṹrḩ sĩ 'bá ũ'bí kî sĩ, ã'dusĩku
ĩ'bã kí ã'ḩjó la ĩ'di nábḩ rĩ sĩ.

22

Ṹmṹ ãmbógó ũkú bĩŋá drḩ rĩ
(Lṹkã 14:15-24)

1 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ịjọ́ ịjọ́ u'béŋá sĩ kí imbájó ḩdḩ.
2 "Sṹrṹ 'Bṹ gá rĩ ĩ'di cécé Úpí ãzí 'bã ru itújó ngọ́pḩ ní ṹmṹ ãmbógó ũkú
bĩŋá drḩ 'bãjó rĩ áni.
3 Úpí pẽ ãtí'bó ĩ'didrḩ kí tị mụlé 'bá tá umvelé ṹmṹ gá rĩ 'baní lũlé la 'ba
amṹ kí dó ṹmṹ gá 'dõlé, wó gã kí amṹlé úmgbé.
4 "Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ kí tị ḩdḩ ãzíla jọ, 'Ĩlũ 'bá tá umvelé 'dã 'baní má idé
dó ãkónã bábá 'bo. Má ụlḩ mánḩgọ́ kí tị use-use rĩ kí abe ãko pírí kí dó
bábá. Ĩmi amṹ dó ṹmṹ gá 'dõlé.'
5 "'Bá umvelé 'dã 'bã kí ásḩ ịjọ́ kí umvejó 'dã drḩ gá ku ãzíla mụ kí ĩ'bã
ãzḩ gá ãzí rĩ mụ ĩ'di 'bã ámvṹ gá ãzí rĩ ĩ'di 'bã ãko kí ḩtṹndã trũ
6 'Bá ãzí rĩ rụ kí ãtí'bó kí colé cõ-cõ ãzíla ụ'dḩ kí ãzí rĩ kí rá.
7 Ḩjọ́ 'dĩ fẽ Úpí ásḩ ve ũnzí, pẽ ãsĩkárĩ ĩ'didrḩ kí tị 'bá 'bá ụ'dḩlépi 'dã kí
ụ'dḩlé rá ãzíla ivé táwṹnḩ ĩ'badrḩ 'dã ãcí sĩ.
8 "Úpí umve dó ãtí'bó ĩ'didrḩ ãzí rĩ kí ãzíla jọ ĩ'baní, 'Ṹmṹ mádrḩ ũkú bĩjó
rĩ dó bábá, wó 'bá tá mâ umvelé rĩ kí ásḩ 'bãjó ku rĩ sĩ ṹmṹ icó dó ĩ'baní
ku.
9 Ú'dî'da ĩmụ dó gẹ̃rḩ agâ sĩ ãzíla ĩmi umve 'bá pírí ĩminí ịsṹlé rĩ kí ũ'bí
ru ṹmṹ gá 'dõlé.'
10 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãtí'bó mụ kí dó gẹ̃rḩ kí agá ãmvêlé ãzíla atrá kí 'bá pírí ĩ'baní
icólé ịsṹlé rĩ kí, 'bá múké rĩ kí 'bá ũnzí rĩ abe; ãzíla jó ṹmṹ drḩ ga tré 'bá
sĩ.
11 "Úpí fi dó mụlé ãmṹ kí undrélé ãzíla ndre ágọ́bḩ ãzí ãlu bõngó ṹmṹ
ũkú bĩŋá drḩ sṹlépi ku la
12 Zị ĩ'di, 'Wọ̃rḩ' mí afí 'dõlé bõngó ṹmṹ drḩ kóru íngoní ru? Ágọ́bḩ umvi
ịjọ́ ãzí ku.
13 "Úpí jọ dó ãtí'bó ĩ'didrḩ 'baní, 'Ĩmi umbé drḩ la kí pá abe, ãzíla ĩ'be ĩ'di
ãmvé ãngũ ịnị agá.' Ãngũ 'dã gâlé ĩ'di ṹlṹlṹ u'béŋá ãzíla sĩ naŋâ trũ."
14 Yẹ́sṹ de ịjọ́ jọ, "Ála 'bá ũ'bí kí umve, wó ála 'bá were kí ũpẽ áyụ."

Zịtáŋá mṹsọ́rọ̃ 'beŋá drḩ gá rĩ
(Mãrákõ 12:13-17; Lṹkã 20:20-26)

15 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Fãrĩsáyĩ drḩ mụ kí rá ãzíla mụ kí ịjọ́ itúlé sĩ Yẹ́sṹ tị
gá ịjọ́ mbãjó zịtáŋá sĩ.
16 Ãpẽ kí dó 'bá ĩ'baní imbálé rĩ kí tị ãzíla 'bá Hẽródẽ ãtḩlépi ũpĩ ĩ'didrḩ
agá rĩ kí abe jọ kí, "Ímbápị, ãnḩ cé mi ịjọ́ mgbã rĩ jọ. Mi ịjọ́ mgbã Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ drḩ gá ịjọ́ imbá 'bá 'banî áyụ, mí así ịjọ́ 'bá 'ba kí ũrãlé drḩ la gá
rĩ sĩ ku, ã'dusĩku í'bã ásḩ 'bá 'bã úmgbó drḩ gá ku.
17 Ílũ drĩ ãmaní, mí ũrã íngoní? Ãzḩtáŋá ãmadrḩ ã'ḩ ãmaní mṹsọ́rọ̃ 'bejó
Kãyḩsárḩ* ní rá yã jõku yụ?"

* **22:17** *Kãyḩsárḩ* ĩ'di rṹ fẽlé úpí Rṹmḩ gá rĩ 'banî rĩ 'i.

18 Yẹ́sṹ 'bã ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní itúlé rĩ nį̃jó cé rĩ sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú
'dĩ! Ĩmi áma tị ũmbã ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
19 Ĩmi i'da drĩ mání dį̃nárį̃ ayúlé sĩ mṹsọ́rọ̃ 'bejó 'dĩ 'i!”
Ají kí ĩ'diní dį̃nárį̃
20 ãzíla zị kî, “Í'dá 'dĩ kí ãko sĩ lé drį̃ la gá 'dĩ abe kí ã'di ãni yã?”
21 Umvi kí, “Úpí Kãỹ̨sárį̃ ãni,” Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Wó ĩfẽ ãko Úpí Kãỹ̨sárį̃
drį̃ Úpí Kãỹ̨sárį̃ drį̃ Ãdróŋá drį̃ Ãdróŋá drị.”
22 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ãzíla abe kí Ĩ'di mụ kí rá.

Zị́táŋá 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá yã rĩ

23 Ṹ'dṹ ãlu 'dã sĩ 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí
amṹ kí zị́táŋâ trũ Yẹ́sṹ rú.
24 Jọ kí Ímbápị, “Mṹsã jọ ándrá, 'bá ãzí drĩ drã anzị kóru, lẽ ádrị́pį̃ 'bã
fi ãwṹzị́ 'dã sĩ anzị tị́jó ádrị́pį̃ drãlépi rá 'dã nî.
25 “'Bá ãzí kí ándrá ádrị́pị gá ázį̃rį̃ kí u'á agá ãma agá 'dâ. Kãyú rĩ ĩgbã
ũkú ãzíla uja drãlé anzị kóru, a'be ãwṹzį̃ ádrị́pį̃ nî.
26 Ị́jọ́ ãlu 'dĩ idé vâ ru ádrị́pį̃ į̃rį̃ rĩ rṹ, na rĩ rṹ, ãzíla ãsį̃jó 'bá ázį̃rį̃ 'dĩ kí
ụrụ'bá gá pírí.
27 Ãsį̃jó rĩ gá ũkû drã dó.
28 Ú'dî'da rĩ gá, ṹ'dṹ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí mụjó angájó ídri rĩ sĩ, ũkû la
adru ã'di ãni? Ã'dusĩku 'dụ kí pírí ĩ'di ũkú ru rá 'dĩ.”
29 Yẹ́sṹ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ rá. Ĩnį̃ ị́jọ́ sį̃lé bṹkṹ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ ku, ãzíla
ĩnį̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drį̃ ku.
30 Ã'dusĩku drṹzị́ 'bá drãlépi rĩ drĩ kí angá ídri, kí adru cécé mãlãyíkã
'bṹ gá rĩ kí áni 'bá ĩgbã kí ru ku.
31 Wó 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ drį̃ gá ĩlã drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé
ĩminí rĩ ku yã? Jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá Ịbụrahị́mṹ drį̃ 'i, Ĩsákã drį̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drį̃ 'i.’ † Ĩ'di
Ãdróŋá 'bá ídri rĩ 'badrį̃ adru 'bá drãlépi rá rĩ 'badrį̃ 'i ku.”
33 'Bá ũ'bí kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé u'á kí ímbátáŋá ĩ'didrį̃ sĩ ṹsṹtáŋá sĩ.

Ãzį̃táŋá ãmbógó rĩ
(Mãrákõ 12:28-34; Lṹkã 10:25-28)

34 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ kí mụ arelé la Yẹ́sṹ umbé 'bá Sãdũkáyõ drį̃ kí tị cí, atrá
kí ru ãlu.
35 Ĩ'ba ãzí ãlu 'bá ãzị́táŋá imbálépi la amṹ Yẹ́sṹ ṹ'bį̃lé zị́táŋá sĩ.
36 Zị ĩ'di, “Ímbápị ãzị́táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ íngõ 'i?”
37 Yẹ́sṹ umvi, “ ‘Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrį̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ ãzíla
ími ásị́sị́ŋá pírí sĩ.’ †
38 'Dĩ ãzị́táŋá ãmbógó ãndânĩ ãzíla ị́jọ́ ũkpó rĩ.
39 Ị́jọ́ į̃rį̃ ũkpó cécé 'dĩ áni rĩ: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ †
40 Ãzị́táŋá Mṹsã drį̃ kí ãzíla ímbátáŋá nábį̃ 'badrį̃ tu kí pá ãzị́táŋá į̃rį̃ 'dĩ
kí drį̃ gá.”

Yẹ́sṹ zị Fãrĩsáyĩ kí Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'i
(Mãrákõ 12:35-37; Lṹkã 20:41-44)

41 'Bá Fãrĩsáyĩ drį̃ 'bã kí drĩ ru tra agá ãlu 'dĩ gá 'dâ, Yẹ́sṹ zị kî,
42 “Ĩmi ị́jọ́ ũrã Kúrísĩtõ drį̃ gá íngoní? Ĩ'di drį̃lẹ́ ã'di drį̃ 'i yã?”

† **22:32** Ãfũŋá 3:6 † **22:37** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:5 † **22:39** Lẹ́vį̃ 19:18

Umvi kí, “Ĩ'di drį̃lę̣ Dãwụ̃d̃ị̃ drị̃ 'i.”
43 Zị kî, “Drĩ dó adru 'dĩ 'bã áni, Úríndí Ãlá rĩ fẽ dó Dãwụ̃d̃ị̃ ní ĩ'di umvelé
‘Úpí’ 'i la ã'du ị́jọ́ sĩ?
44 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
45 Dãwụ̃d̃ị̃ drĩ dó Kúrísĩtõ umve ‘Úpí 'i,’ icó adrulé drį̃lę̣ Dãwụ̃d̃ị̃ ãni íngoní
ru?”
46 'Bá ãzí ãlu icólépi Yẹ́sụ̃ umvilépi rá la 'dáyụ, ãzíla i'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ kpere
drị̃ gá 'bá ãzí lẽlépi ĩ'di zị̃lépi zị̃táŋá ãzí sĩ la yụ.

23

Yẹ́sụ̃ li Fãrĩsáyĩ kí bị̃lẹ̃ ĩndụ́ 'bá ãzị̃táŋá imbálépi rĩ abe
(Mãrákõ 12:38-39; Lụ́kã 11:43, 46; 20:45-46)

1 Ị́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ ũ'bí ru tralépi 'dĩ 'baní 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ abe:
2 “Ímbá'bá ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe 'dụ
kí ũkpõ sĩ ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ imbájó.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ĩ'baní jọlé rĩ kí ĩmi idé kî, ĩbĩ vâ kí vú. Wó ĩmi idé jõ
ị́jọ́ ĩ'baní idélé rĩ kí ku, ã'dusĩku idé kí ị́jọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ kí ku.
4 'Bá 'dĩ kí ãzị̃táŋá ãnzị icólé vú ũbĩlé ku la kí ũ'bã 'bá kí drị̃ gá, wó icó
kí ãzị̃táŋá 'dĩ kí vú ũbĩlé ãluŋá la ku.
5 “Ãko pírí ĩ'baní idélé rĩ kí kí kí idé úndre rú sĩ kî: kí ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã vásĩ
kí umbé mmgbọ rú kí drị̃ gá, ãzíla kí andreko gá kí vâ bõngó sụ̃ ãzo rú
ãndânĩ,
6 lẽ kí rilé ụ̃mụ̃ gá ãngũ 'bá ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ rĩ 'bã kí rijó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó
rĩ gá rĩ kí agá:
7 lẽ kí úzị kí ĩ̃nzĩ̃táŋá sĩ ãngũ sụ̃ drị̃ agá, ãzíla úmve kí ‘Rábĩ̃ 'i.’ *
8 “Wó lẽ úmve ĩmi ‘Rábĩ̃,’ 'i ku ã'dusĩku ãmbógó ĩmidrị̃ ãlu ãzíla ĩmi pírí
cécé ádrị̃pị ãni.
9 Lẽ ĩmi umve 'bá ãzí ‘Átẹ́pị’ rú ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ ku, ã'dusĩku Átẹ́pị
ĩmidrị̃ ãlu ãzíla ĩ'di 'bụ̃ gá.
10 Ãzíla lẽ ûmve ĩmi ‘ímbápị’ 'i ku ã'dusĩku Ímbápị ĩmidrị̃ ãlu 'dĩ Kúrísĩtõ
'i.
11 'Bá ãmbõgõ sĩ ĩmi agá ãndânĩ rĩ la adru ãtí'bó ĩmidrị̃.
12 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drị̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vụ̃rụ́, wó 'bá ru
malépi fụ́ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sụ̃ lị ị̂jọ́ mũlũmbẽ ĩ'badrị̃ drị̃ gá
(Mãrákõ 12:40; Lụ́kã 11:39-42, 44, 52; 20:47)

13 “Ũcõgõ ĩmidrị̃ ĩmi imba'ba ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi Sụ́rụ́ 'Bụ̃ gá rĩ tị ụ̃pị̃ 'bá kí
mẹ́lẹ́tị gá 'dĩ. Ĩmi ãmgbã rĩ fi kí ku, ãzíla ĩmi ã'ị̃ 'bá lẽlépi filépi rĩ 'baní
filé ku. [

† **22:44** Zãbụ́rị̃ 110:1 * **23:7** *Rábĩ̃* 'dĩ 'bã ífí “Ímbápị.”

14 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi lı̨́cọ́ ãwı̨́zı̨́ 'badrı̨̃ kî ra ãzíla
ĩmi ĩmi icé Ãdróŋá ã'ı̨́ŋá ãzo rĩ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ála ĩminí pángá ũkpó la fẽ.] †
15 "Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi acı̨́ ãngũ pírí gâ sĩ 'bá ãlu
ujajó ĩmi rı̨́, drĩ dó acá ĩmi áni Yãhı̨́dı̨̃ rú 'bo, ĩmi ĩ'di uja 'bá ãcí ukólépi
ku rĩ ãni la rú pâlé ı̨̃rı̨̃.
16 "Ũcõgõ ĩmidrı̨, ĩmi drı̨̃lı̨́ mı̨fı̨́ kóru 'dĩ! Ĩmi jọ la, ''Bá drĩ ũyõ na jó
Ãdróŋá drı̨̃ sĩ, ı̨́jọ́ ãzí 'dáyı̨; wó 'bá drĩ ũyõ na gólũdĩ jó Ãdróŋá drı̨̃ agá rĩ
sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨́ 'dã umbé ĩ'di cí.'
17 Ĩmi 'bá mı̨fı̨́ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: gólũdĩ 'i
jõku jó Ãdróŋá drı̨́ gólũdĩ 'bãlépi ãlá ru rĩ?
18 'Ĩmi vâ jọ la, 'bá drĩ ũyõ na ãlĩtárĩ sĩ, ı̨́jọ́ ãzí 'dáyı̨; wó 'bá ãzí drĩ ũyõ
na ãwã'dĩfô 'bãlé drı̨̃ la gá rĩ sĩ, ũyõ ĩ'didrı̨́ 'dã umbé ĩ'di cí.'
19 Ĩmi 'bá mı̨fı̨́ ãsãlépi cí ũndũwã kóru 'dĩ! Ã'du ãmbógó ru nĩ: ãwã'dĩfô
'i jõku ãlĩtárĩ ãwã'dĩfô 'bãlépi ãlá ru rĩ 'i?
20 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũyõ nalépi ãlĩtárĩ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla ãko pírí drı̨̃ la
gá rĩ kí sĩ.
21 Ãzíla 'bá vâ ũyõ nalépi jó Ãdróŋá drı̨̃ sĩ rĩ na ũyõ ĩ'di sĩ ãzíla 'bá u'álépi
ala gá rĩ sĩ.
22 'Bá ũyõ nalépi 'bų̃ sĩ rĩ na ũyõ úmvúke Ãdróŋá drı̨̃ sĩ ãzíla 'bá rilépi
drı̨̃ la gá rĩ sĩ.
23 "Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ãko ãlu mı̨drı̨́ drı̨́ tẹ́bı̨́ 'bã
sĩ ngų̃jó vĩrĩ, tẹ́bı̨́ ı̨nı̨ 'dĩ abe. Wó ĩmi ı̨́jọ́ mgbã use ãzı̨́táŋá drı̨́ 'dĩ kí gã
ngalé úmgbé, ı̨́jọ́ lijó pı̨rı̨-pı̨rı̨, ásı̨́ ı̨̃gbę̃, ãzíla ã'ı̨́táŋá abe, múké la lẽ ĩmi
idé ı̨́jọ́ 'dĩ kí pírí rá, lẽ ĩmi a'be ãzí la idéŋâ kóru ku.
24 Ĩmi drı̨̃lı̨́ mı̨fı̨́ kóru 'dĩ! Ĩmi cécé 'bá údrániŋá urélépi ãko ĩmĩ mvı̨́lé
rĩ agá rá, wó ĩmi ãnãkpá use ngãmíyã áni rĩ mvı̨́lépi tilépi la pírí agá rĩ
áni.
25 "Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi cécé 'bá kópõ ãzíla sãánĩ 'bã
ı̨rı̨'bá ãmvélé ru rĩ ũjĩlépi ãlá ru, wó agâlé ru ĩga tré rọ̃mmgbọ́ sĩ ãzíla
ĩndrą̃ sĩ.
26 Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú mı̨fı̨́ ãsãlépi cí 'dĩ! Ĩmi adru 'bá kópõ kí 'a ũjĩlépi
sãánĩ abe ráká, ũngúkú la kí ũjĩlépi ãlá ru ĩndõ rĩ kí áni.
27 "Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ají ĩmi ı̨̃nádrı̨̃ gbãlé ı̨́mvı̨́ sĩ
'dĩ kí áni, ãmvélé-ãmvélé ru kí i'dá ũniamba rú, wó agâlé ru ga kí tré 'bá
ãvũ 'bã ĩfãkã kí sĩ ãko ŋmalépi rá 'dĩ kí abe.
28 Ĩmi vâ cécé 'dĩ 'bã áni ĩndĩ: ãmvélé-ãmvélé ru ĩmi i'dá 'bá 'baní 'bá
mgbã rú, wó agâlé ru ĩga tré mũlũmbẽ sĩ ãzíla izatáŋá abe.
29 "Ũcõgõ ĩmidrı̨́ ĩmi imba'ba ãzı̨́táŋá Mı̨́sã drı̨̃ kí imbálépi ãzíla 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú la! Ĩmi ı̨̃nádrı̨̃ kí sı̨ nãbı̨ya 'baní, ãzíla
ı̨̃nádrı̨̃ 'bá ãlá rĩ 'badrı̨̃ kí idé ũniyambamba rú ĩndĩ.
30 Ãzíla ĩmi jọ la, Ãdrĩ ándrá u'á agá ı̨́'dı̨́ ãmã áyı̨́pı̨ka 'badrı̨́ 'dã sĩ, ãma
icó ándrá filé ãma icílé ĩ'ba abe sĩ nãbı̨ya kí ãrí asujó ku.

† **23:14** Vásĩ 14 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fı̨́tı̨́-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bı̨́kų̃ Ãdróŋá drı̨ Gı̨́rı̨́kı̨́ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí agá 'dáyı̨.

31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da dó ĩmi cénĩ ĩmi 'bá nãbịya kí ụ'dḭ́lépi rĩ 'bã anzị kî.
32 Ĩmụ drḭ́ gá ãzḭ́-ũnzí ĩmĩ áyḭ́pịka 'bã kí i'dólé rĩ kí dejó.
33 "Ĩmi ĩ̃nḭ̃, ĩmi ĩ̃nḭ̃ gala'bá ru rĩ 'bã anzị rú 'dĩ! Ĩmi icó apálé ị́jọ́ lịlé ãcí ukólépi ku rĩ drḭ́ sĩ ku.
34 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩminí nãbịya kí tị pẽ ãzíla 'bá ũndũwã rú ãzíla ímbá'bá kí abe. Ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dḭ́ ãzíla kí ipa mũsãlá'bã sḭ́ gá, ãzí rĩ kí ĩmi kí co kũrũbáyĩ sĩ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzḭ́jó rĩ kí agá, ãzíla ĩmi ãzí rĩ kí vú adro táwṵ̃nḭ̃ kí agâ sĩ.
35 Ị́jọ́ 'dĩ íni la 'bá pírí ị́jộ kóru 'dĩ 'bã ãrí asulé ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dá rĩ 'bã adru sĩ ĩmi drḭ́ gá, i'dójó ãrí 'bá pírí Hãbḭ́lḭ̃ drḭ́ sĩ kpere ãrí Zãkãríyã Bãrãkíyã ngọ́pị drḭ́ ĩminí 'dịlé jó Ãdróŋá drḭ́ kí drĩdríŋĩ gá ãlĩtárĩ be rĩ gá rĩ sĩ.
36 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã drḭ̃lẹ́ ú'dî'da 'dĩ kí ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ la kí rụ rá.
37 "Mi Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ Ĩmi 'bá Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ! Ĩmi ụ'dḭ́ nãbịya kí ãzíla ĩmi u'bé 'bá Ãdróŋá 'bã tị pẽlé ị́jọ́ ũlũlépi ĩminí rĩ kí írã sĩ. Pâlé wẽwẽ rú álẽ tí anzị ĩmidrḭ́ kí atrálé ãngũ ãlu gá, ã'ṵ́ andre 'bã ã'ṵ́mváŋá kí tralé ĩ'di 'bã ṵ́pṵ́pḭ́ gá rĩ áni, wó ĩlẽ mání ĩmi tralé gẽ̃rḭ́ ãlu 'dĩ sĩ ku.
38 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la mụ jó ĩmidrḭ́ a'belé rá, jô dó adru ãko ãzí kóru.
39 Ájọ ĩminí, i'dójó ãndrũ kpere drḭ́ gá, ĩmi icó áma ndrelé ĩ̃dḭ́ ku kpere ĩmĩ jọ agá la: 'Ị̃cṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́ sĩ rĩ ịcṵ́-ịcṵ̂!' †"

24

Ícétáŋá ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃jó rĩ 'badrḭ́
(Mãrákõ 13:1-2; Lṵ́kã 21:5-6)

1 Yẹ́sṵ̃ 'bã lḭ́cọ́ Ãdróŋá drḭ́ a'be agâ sĩ mụjó 'dĩ gá 'dâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di drḭ́ ujalé ị́jọ́ jó Ãdróŋá drḭ́ 'bã sịŋá drḭ́ gá.
2 Umvi ĩ'baní, "Ĩmi icó ãko 'dĩ kí ndrelé rá, ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã írã 'dĩ 'bã ãzí ãlu icó adrulé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ adrujó rĩ gá ku, kí ãlu-ãlu la u'de vũ rṵ́."
3 Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ ri agá 'Bé Mḭ̃zẽ̃yḭ́tṵ̃ drḭ́ gá 'dãá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amṵ́ kí ĩ'di rṵ́ 'dõlé á'dṵ̃sĩ ãzíla jọ kí, "Ílũ ãmaní ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé ã'dungá rĩ, ãzíla ícétáŋá mî amṵ́jó rĩ la adru ã'du ãzíla ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃jó rĩ."
4 Yẹ́sṵ̃ umvi, "Ĩmi adru mịfḭ́ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
5 'Bá ũ'bí kí drṵ́zḭ́ amṵ́ áma rṵ́ sĩ, jọjó la, 'Ma bãsĩ Kúrísĩtõ 'i,' ãzíla kí mụ 'bá ũ'bí kí ulélé.
6 Ĩmi mụ ã'dḭ́ arelé ãzíla ị́jọ́ arelé ã'dḭ́ drḭ́ gá ĩmi idé jõ ṵ̃rḭ́ sĩ ku. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã idé kí ru rá, wó 'dĩ adru drĩ ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃jó rĩ 'bã acáŋá ku.
7 Sṵ́rṵ́ kí ru 'dị sṵ́rṵ́ ãzí rĩ be, ãzíla ũpĩ la angá ũpĩ ãzí rĩ 'dịlé. Rílẽ la 'de ãngũ gá ãzíla ũyãkĩyã la adru ãngũ ũ'bí gá vũ drḭ́ gá 'dâ.
8 Ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí pírí cécé ngọ́tḭ́ tĩ̃ŋá 'bã ãzá 'bã i'dójó rĩ áni.
9 "'Bá kí ĩmi rụ fẽlé ũcõgõ ịsṵ́lé, ãzíla kí ãzí rĩ kí ụ'dḭ́ rá, ã'dusĩku áma ị́jọ́ sĩ sṵ́rṵ́ pírí kí ĩmi ngṵ̃ ũnzí.
10 Ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ 'bá ũ'bí kí ã'ḭ̃táŋá a'be rá, ãzíla kí ru mẹ́lẹ́ mbe ãzíla kí ru ngṵ̃ kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú.
11 Ãzíla nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãfũ wẽwẽ rú 'bã wẽwẽ rú kí uléjó.
12 Ị́jọ́ ũnzí 'bã gajó ãngũ drḭ́ gá tré rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã lẽtáŋá kí ịgbẹ rá.
13 Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru kpere ãsḭ̃ŋá gá rĩ la ru pa rá.
14 Ị́jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ 'Bṵ̃ gá rĩ drḭ́ 'dĩ ála ũlũ la ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dâ ị́jọ́ vú nzejó sṵ́rṵ́ pírí 'banî, ãzíla 'dã 'bã vúlé gá ṵ́'dṵ́ ãsḭ̃jó rĩ la dó acá ĩndõ.

† **23:39** Zãbṵ́rḭ́ 118:26

15 “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ ‘ãko lịkḭ̃ ajílépi 'bá 'baní sĩ drḭ̃ cịjó’ † ándrá nábḭ̃ Dãnḭyẹ́lḭ̃
'bã jọlé, ndre pá tu agá ãngũ ãlá jó Ãdróŋá drḭ̃ agá ('bá ịjọ́ lãlépi rĩ 'bã vã
ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí),
16 'bá u'álépi Yũdḭyã gá rĩ lẽ 'ba apá kí 'bé sḭ gá.
17 Lẽ 'bá jó ĩ'didrḭ̃ sḭ gá rĩ 'bã asḭ vũ̃rṵ fijó jó agâlé sĩ ãko ãzí a'dṵ́jó ĩ'diní
jó ĩ'didrḭ̃ agâlé ku. 18 'Bá ámvṵ agâlé rĩ lẽ 'bã gõ vúlé mụlé bõngó a'dṵ́lé
ku.
19 Ṵ'dṵ 'dã sĩ ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'bã ũcõgõ la adru
íngoní yã!
20 Ĩmi ã'ḭ Ãdróŋá 'i lẽ ṵ'dṵ apájó rĩ 'bá adru áyi uzogó drḭ̃ ãngũ ḭ̃gbḕ jõku
Sãbátũ sĩ ku. †
21 Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ adrulé jõ drĩ ídu ṹnọ́kṵ 'bã i'dóŋá gâlé
kpere ãndrũ yụ la, ãzíla icó adrulé 'dĩ 'bã áni ãmbógó ru ḭ̃dḭ ku.
22 Úpí Ãdróŋá drĩ tá ṵ'dṵ 'dã kí isé agá ãlḭ́ŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé
ku. Wó ịjọ́ 'bá ũpẽlé rĩ 'badrḭ̃ sĩ Ãdróŋá la mụ ṵ'dṵ 'dã kí isélé ãlḭ́ŋá ru.
23 “Ṵ'dṵ 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di 'dõ gá 'dõ.’ Jõku, ‘Ĩ'di
gápi 'dã,’ Ĩmi ã'ḭ ịjọ́ 'dã ku.
24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ĩnzõ rú ãzíla nãbịya ĩnzõ rú rĩ kí ãfũ ãzíla kí ícétáŋá
ãmbógó la kí idé ãzíla tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rá 'dĩ kí uléjó drĩ tá icó rá rĩ
gá.
25 Ĩndre álũ ĩminí ịjọ́ 'dĩ ídu rú 'dĩ sĩ ḭ̃tṵ́ la acá drĩ ku.
26 “Jõku, 'bá ãzí drĩ lũ la míní, ‘Índre, ĩ'di ãmvé kõtórõ agá ásé agâlé
'dã’ ímụ lé ku, jõku drĩ kí jọ la, ‘Índre, zḭ̃ ru jó agá 'dõ!’ Mí ã'ḭ ku.
27 Ã'dusĩku Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ cécé ãvi 'bã nĩjó ndrí 'bṹ agá 'dâ i'dójó ḭ̃tṵ́ 'bã
ãfũ agá kpere ḭ̃tṵ́ 'bã 'de agá rĩ áni.
28 “Ãngũ 'bá ãvũ 'bã adrujó rĩ gá, 'dãá núgúnúke kí ru tra nĩ.

Ngọ́tḭ̃ 'Bádrḭ̃ 'bã amṵ́ŋá
(Mãrákõ 13:24-27; Lṵ́kã 21:25-28)

29 “Cọtḭ ũcõgõ ṵ'dṵ 'dã agá rĩ kí vúlé gá, Ãdróŋá la fẽ
“ ‘Ḭ̃tṵ́ la ru uja ịnḭ ru,
ĩmbá icó dḭ̃lé ku,
ãzíla lẽlẽgó kí zõ angájó 'bṹ gâlé,
ãzíla ũkpó 'bṹ agá ũlí agá rĩ kí ála kí aya-ayâ.’ †
30 “Ṵ'dṵ 'dã sĩ ícétáŋá Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ la i'dá 'bṹ agá 'dãá, sṵ́rṵ́ pírí ṹnọ́kṵ
drḭ gá rĩ kí ṹlṵ́lṵ́ u'bé áwáŋâ trũ ṹrḭ̃ sĩ. Kí dó Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ndre amṵ́ agá
ṹrṵ́'bṹ drḭ gá 'bṹ gá 'dãá, ũkpõ trũ ãzíla dḭ̃zã ãmbógó la trũ.
31 Ãzíla ĩ'di mãlãyíkã ĩ'didrḭ̃ kí tị pẽ gũká ṵ'dṵ́kọ́ mmgbọ la trũ 'bá kí
umvejó, ãzíla kí 'bá ĩ'dĩ ãni ũpẽlé rĩ kí tra angájó ũlí sụ rĩ kí agá, angájó
'bṹ 'bã wókõ ãlu ãsḭ̃jó rĩ gá cajó wókõ ãzí rĩ gá.
32 “Ú'dî'da ĩmi ṹnḭ̃ drĩ ịjọ́ angájó úlúgó ife drḭ̃, bḭ la drĩ kí i'dó rũlé 'bo,
ĩmi dó ní la rá áyi dó ãni rú.
33 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ ịjọ́ 'dĩ kí ndre pírí ru idé agá, ĩmi dó nḭ̃ la ĩ'di 'bã
ãgõŋá dó ãni rú bábá kẹ̃jḭ́tị gá 'dĩ.
34 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá ú'dî'da ídri 'dĩ ukó kí drĩ ku rú ãko 'dĩ kí ru
idé kpere pírí ráká.
35 'Bṹ kí ṹnọ́kṵ be kí ukó rá, wó ịjọ́ mádrḭ̃ mâ jọlé rĩ icó ukólé ku.

† **24:15** Dánḭyẹ̃lḭ 9:27; 11:31; 12:11 † **24:20** Mãrákõ 13:18 † **24:29** Ĩsáyã 13:10; 34:4

'Bá ãzí ụ́'dụ́ kí nĩlépi sáwã be la yụ
(Mãrákõ 13:32-37; Lụ́kã 17:26-30, 34-36)

36 "'Bá ãzí ãlu ịjọ́ nį̃lépi ụ́'dụ́ jõku sáwã 'dĩ la acá ã'du ngá rĩ la yụ, átã
mãlãyíkã 'bų̃ gá rĩ kî jõku Ngọ́pį̃ 'i, wó Ãdróŋá Átẹ́pį̃ rú rĩ nĩ-nĩ á'dụ̃sĩ.
37 Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ 'bã amụ́ŋá gá ịjọ́ kí ru idé cécé ándrá ru idélépi ụ́'dụ́
Núwã ngá rĩ sĩ rĩ áni.
38 Ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'dã sĩ ịsụ́ į̃yị́ ãmbógó 'bá kí ịmvụ́lépi rĩ tį̃ drĩ ku rú, 'bá
ri kí ãko nalé ãzíla ãko mvụlé, ũkú ĩgbãlé ãzíla ũkú rĩ kí ágó rụlé ídu rĩ
áni, kpere ụ́'dụ́ Núwã 'bã fijó mẹ́lį̃ agâlé rĩ sĩ;
39 wó nį̃ kí ã'du ịjọ́ la ru idé nĩ yã rĩ gá ku, kpere į̃yị́ ãmbógó rĩ 'bã amụ́
agá ãzíla ĩ'diní kí ịmvụ́ agá pírí. Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mụ adrulé ụ́'dụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrį̃
'bã amụ́ŋá sĩ 'dĩ 'bã áni.
40 Ãgọbį̣ į̃rį̃ kí adru ámvụ́ agá; ãlu rĩ ála 'dụ la rá ãzíla ála ãzí rĩ a'be.
41 Ũkú į̃rį̃ kí adru ãná 'ị agá írã sị́ gá drị́ sĩ; ála ãlu rĩ 'dụ rá ála ãzí rĩ
a'be.
42 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịfį̃ trũ ã'dusĩku ĩnį̃ ụ́'dụ́ úpí 'bã amụ́jó rĩ ku.
43 Ĩnį̃ ịjọ́ 'dĩ múké-múké, lịcọ́ 'dịpį̣ drĩ tá sáwã ų̃gụ́'bá 'bã amụ́jó ịnị́ sĩ ĩ'di
'bã jó nũjó rĩ nį̃ agá cé la, ĩ'di tá tẽ la mịfį̃ mmgbọ sĩ, ícó tá ĩ'di 'bã jô nũlé
ku.
44 Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ĩmi adru bábá, ã'dusĩku Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ la amụ́ sáwã íngõ sĩ yã
rĩ ĩminí ĩ'di nį̃jó la ku rĩ sĩ.
45 "Ãtí'bó ũndũwã rú ãzíla ã'į̃táŋâ trũ ãmbógó ĩ'didrį̃ 'bã 'bãlé ãtí'bó
ĩ'didrị́ko gá rĩ kí drį̃lẹ́ gá, 'bá ĩ'didrị́ko gá rĩ 'baní íná fẽlépi sáwã mgbã rĩ
agá rĩ ã'di 'i?
46 Ĩ'di adru ĩ'diní drį̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'didrį̃ drĩ ĩ'di ịsụ́ ịjọ́ ĩ'di a'bejó rĩ
nga agá.
47 Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé ãko pírí ĩ'didrį̃ kí drį̃lẹ́ gá.
48 Wó ãtí'bó 'dã drĩ adru ũnzí drĩ jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, 'Ãmbógó mádrį̃
la u'á sáwã ãzo rú ãngũ 'dã gâlé,'
49 ãzíla i'dó dó ãtí'bó ĩ'di 'bã ãzí ru 'dĩ kí colé cõ-cõ ãzíla i'dó u'álé ãkónã
nalé ãzíla ãko mvụlé 'ba íwá mvụlépi ambamba 'dĩ abe.
50 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drį̃ la amụ́ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã icójó 'bãjó la amụ́ ku rĩ agá,
ãzíla sáwã ĩ'di 'bã adrujó bábá ku rĩ agá.
51 Ãmbógó la ãtí'bó 'dĩ ụlị́ nírí ãzíla ĩ'di ĩ'di 'bã ãngũ 'bá mũlũmbẽ rú rĩ
'badrį̃ agá, 'dã ãngũ sĩ awájó ãzíla sĩ sị́ najó rĩ.

25

Ị́jọ́ u'bélé izonzi mụdrị́ kí drį̃ gá rĩ

1 "Į̃tụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrį̃ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bų̃ gá rĩ la adru ịjọ́ u'bélé 'dĩ
'bã áni. Izonzi bíkĩrã rú mụdrị́ itú kí ru 'bá ãlu-ãlu tárã trũ sĩ mụjó ịzị́gọ̃
drį̃ tẽjó.
2 Izonzi tõwú rĩ kí ũndũwã kóru ãzí tõwú rĩ kí ũndũwã rú.
3 Tá ũndũwã kóru 'dĩ 'dụ kí tárã ĩ'badrį̃ kí rá wó tõ kí ãdu ãzí bụ́lụ́ gá
ku.
4 Tá ũndũwã rú 'dĩ tõ kí tárã ãdu ãzí kí cụ́pã agá bụ́lụ́ gá trũ mụjó ĩndĩ
tárã ĩ'badrį̃ abe.
5 Ị́zị́gọ́ 'bã sáwã izajó amụ́ŋá gá rá rĩ sĩ, izonzi i'dó kí u'delé ụ́'dụ́ sĩ ãzíla
'be kí ụ́'dụ́ rá.
6 "Ĩ'di dó mụ calé ịnị́ ágágá, 'bá ãzí i'dó uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, 'Ĩndre
drĩ ịzị́gọ́ acá 'bo! Ĩfũ mụlé ĩ'di a'ị́lé!'

7 “Izonzi tá mụdrị̃ 'dã angá kí dó pírí ụrụgá ĩ'bã tárã kí ãcí idélé.
8 Izonzi tá ũndũwã kóru tõwú 'dã jọ kí ũndũwã rú tõwú 'dã 'baní, ‘Ĩko
ãma ãzã tárã ãdu ĩmidrị̃ 'bã ãzí kí sĩ, ã'dusĩku tárã ãmadrị̃ kí dó anụ́-anụ̃.’
9 “Umvi kí, ‘Yụ, icó calé ãmaní ĩmi abe pírí ku, rá la ĩmụ ãdu ĩmidrị̃ kí
ĩgbãlé ãngũ sĩ ĩ̃tũndãjó la rĩ gá.’
10 Wó ĩ'bã kí drĩ mụ agá ãdu ĩgbã agâlé, vúlé 'dõlé ị́zị́gọ́ acá rá. Bíkĩrã
tá bábá 'dã fi kí ị́zị́gọ́ trũ ũ̃mũ̃ jó ũkú bĩjó rĩ agâlé, ãzíla ũ̃pĩ̃ kí dó kẽ̃jị́tị cí.
11 “'Dã 'bã vúlé gá izonzi ãzí rĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé jọ kí, ‘Ãmbógó, ãmbógó!
Ínzĩ̃ ãmaní kẽ̃jị́tị fô!’
12 “Wó ãmbógó umvi ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ánĩ̃ ĩmi ku.’ ”
13 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sũ̃ jọ, “Ĩmi adru mị́fĩ̃ trũ ã'dusĩku ĩminí ụ́'dụ́
jõku sáwã nĩ̃jó ku rĩ sĩ.

Ị́jọ́ u'bélé tãlãnị̃tõ̃ drĩ̃ gá rĩ
(Lụ́kã 19:11-27)

14 “Gẽ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ̃tụ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã amụ́jó 'dã sĩ, Sụ́rụ́ 'Bũ̃ gá rĩ la adru
ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'bã áni. Ágọ́bị́ ãzí lẽlépi mụlépi ãcĩ̃ gá la umve ĩ'di 'bã ãti'bo
kí, fẽ ĩ'di 'bã málĩ kí ĩ'badrị̃.
15 Fẽ ãtí'bó drĩ̃drĩ̃ rĩ drị́ tãlãnị̃tõ̃ * kí tõwú, ãzí rĩ drị́ fẽ tãlãnị̃tõ̃ ĩ̃rĩ̃, ãzíla
ãzí rĩ drị́ tãlãnị̃tõ̃ ãlu; úfẽ ĩ'baní ĩ'di ũkpõ 'bá ãlu-ãlu drị̃ 'bã vú sĩ. Ágọ́bĩ̃
mụ dó ĩ'di 'bã ãcĩ̃ gâlé.
16 Ágọ́bị́ drĩ̃drĩ̃ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị́ tõwú rĩ mụ cọtị tãlãnị̃tõ̃ ĩ'didrị̃ 'bãlé
ãzị́ ngajó, ị́sụ́ drĩ̃ la gá ũ̃rõ̃drị́ ru la kí tõwú.
17 Ágọ́bị́ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ĩ̃rĩ̃ rĩ, idé vâ ãzí tá drĩ̃drĩ̃ 'dã drị̃ áni, ị́sụ́
ũ̃rõ̃drị́ drĩ̃ la gá ĩ̃rĩ̃.
18 Wó ágọ́bị́ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ãlu rĩ, mụ tãlãnị̃tõ̃ úpí ĩ'didrị́ rĩ drị̃ zĩ̃lé
vũ̃rụ́ 'bụ́ gá.
19 “Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'bã vúlé gá, úpí ãti'bo 'dã 'badrị̃ ãgõ dó vúlé 'dõlé rá,
ãzíla umve dó ãti'bo kí sĩ málĩ ĩ'didrị̃ kí kãlãfe lãjó.
20 Ágọ́bị́ tãlãnị̃tõ̃ tõwú fẽjó ĩ'didrị́ rĩ amụ́, ají tãlãnị̃tõ̃ drĩ̃ la gá tõwú fẽlé
ĩ'didrị́ rĩ drĩ̃ gá jọ, ‘Úpí ífẽ ándrá mádrị́ tãlãnị̃tõ̃ tõwú, má ị́sụ́ ãzíla kí drĩ̃
la gá tõwú 'dĩ.’
21 “Úpí umvi ĩ'diní, ‘Ínga ãzị́ rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ĩ̃tãŋâ trũ la. Mi
ã'ĩ̃tãŋâ trũ ãko wereŋá tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drĩ̃lẹ́ gá, mí
afí ãyĩkõ idélé má be!’
22 “Ágọ́bị́ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ĩ̃rĩ̃ rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí ífẽ ándrá mádrị́
tãlãnị̃tõ̃ ĩ̃rĩ̃, índre má ị́sụ́ vâ ãzíla kí drĩ̃ la gá ĩ̃rĩ̃ 'dĩ.’
23 “Úpí umvi ĩ'diní, ‘Ínga ãzị́ rá, mi ãtí'bó múké ãzíla ã'ĩ̃tãŋâ trũ la. Mi
ã'ĩ̃tãŋâ trũ ãko wereŋá tãmbajó, ma ími 'bã ãko wẽwẽ rú kí drĩ̃lẹ́ gá, mí
afí ãyĩkõ idélé má be.’
24 “Wó ágọ́bị́ tãlãnị̃tõ̃ fẽjó ĩ'didrị́ ãlu rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí ánĩ̃ rá ími ị́jọ́
ũkpó-ũkpó, mi ãko mî salé ku rĩ lã rá, ãzíla mí ãko ũkũnã ãngũ mî ũri
kpẽ̃jó ala gá mi 'i ku rĩ gá.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má idé mî sĩ ũ̃rĩ̃ sĩ, ámụ tãlãnị̃tõ̃ mídrị́ ãlu 'dĩ ĩ̃sĩ̃lé vũ̃rụ́ 'bụ́
gá. Índre mî ngâ 'dĩ.’
26 “Úpí umvi ĩ'diní jọ, ‘Mi ãtí'bó ũnzí la ãzíla ũvú íni la, ínĩ̃ ma ãko mâ
salé ku rĩ kí tra rá, ãzíla ma ũri mâ kpẽ̃lé ma 'i ku rĩ ũkũnã rá rĩ gá ku yã?’

---

* **25:15** *Tãlãnị̃tõ̃* ãlu rĩ ĩ'di tãlãnị̃tõ̃ 'bá ãlu ãzị́ ngalépi la 'bã ũyá ru ũgũgõ ílí mụdrị́ la.

27 Mi ándrá ịjọ́ mgbã sĩ mâ tãlãnịtọ̃ 'bã agá bénge gá, mâ ãgõjó rĩ sĩ ma
tá amụ́ agá anzé agá la ũrọ̃drị̃ trũ.
28 “Úpí jọ ãtí'bó ĩ'didrị ãzí rĩ ní, ‘Í'dụ tãlãnịtọ̃ ĩ'didrị 'dãá rá, ífẽ ĩ'di ágọ́bị
tãlãnịtọ̃ mụdrị rĩ drị.
29 Ã'dusĩku 'bá ãko trũ rĩ ní ála ãzíla ũ'bã drị̃ la gá ị̃dị, ĩ'di dó adru ãko
trũ ĩyõ rú. Wó 'bá ãko ãzí kóru rĩ, ĩ'didrị wereŋá 'dã ála pa la drị la gá 'dâ
rá.
30 Ĩ'be ãtí'bó ũrọ̃drị kóru 'dĩ ãmvé ãngũ ịnị rĩ agá, 'dĩ ãngũ áwáŋá kí
adrujó sị naŋâ trũ rĩ 'i.’

Ịjọ́ lịŋá ãsĩjó rĩ

31 “Ngọ́tị 'Bádrị̃ drĩ dó amụ́ dị̃zã ĩ'didrị̃ agá mãlãyíkã ĩ'didrị̃ abe pírí 'bo,
ĩ'di dó ri úmvúke ĩ'didrị dị̃zã rú 'bũ gá rĩ drị̃ gá 'bá kí ịjọ́ lịlé.
32 'Bá sụ́rụ́ pírí gá rĩ kî tra ĩ'di drị̃lẹ́ gá, ãzíla ĩ'di 'bá kí drĩdríŋĩ̃ awa 'bá
ãzí rĩ abe, cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'bã ị̃ndrị kí drĩdríŋĩ̃ awalé kãbĩlõ abe
rĩ áni.
33 Ĩ'di kãbĩlõ kí 'bã ĩ'di 'bã drị ãndá rĩ gá, ị̃ndrị kí 'bã ĩ'di 'bã drị ị̃jị rĩ gá.
34 “Ụ'dụ́ 'dã sĩ, Úpí la jọ la 'bá ĩ'di 'bã drị ãndá gá rĩ 'baní, ‘Ĩmi amụ́ ĩmi
'bá mâ Átẹ́pị 'bã sũsụ́ wijó ĩ'baní 'dĩ, ĩmi amụ́ Sụ́rụ́ idélé ĩminí ándrá ídu
ũnọ́kụ́ ị̃ndụ́ 'bãjó rĩ sĩ rĩ 'dụlé ĩmi ãni la rú.
35 Ã'dusĩku ma ándrá ãbịrị sĩ ĩfẽ mání íná nalé rá, ị̃yịvị ndẽ ándrá ma rá
ĩfẽ mání ị̃yị mvụlé rá, ma ándrá ãmịyọ́ŋá ru, ãzíla ĩmi a'ị ma tãmbalé rá.
36 Ma ándrá pílílí ru ĩmi ũsũ áma ụrụ'bá bõngó sĩ rá, ma ándrá ãyánĩ rú
ĩmi amụ́ ándrá áma ndrelé rá, ma ándrá mãbụ́sũ gá ãzíla ĩmi amụ́ ándrá
áma ndrelé rá.’
37 “'Bá ãlá rĩ kí dó umvi la ĩ'diní, ‘Úpí, ãndre ándrá mi ãbịrị sĩ, ãfẽ míní
ãkónã nalé, jõku ị̃yịvị sĩ ãfẽ míní ị̃yị mvụlé íngõlé yã?
38 Ãndre mi ãmịyọ́ŋá ru ãma a'ị dó sĩ mi lịcọ́ gá tãmbalé jõku pílílí ru
ãma ũsũ dó mi bõngó sĩ ã'dungá rĩ yã?
39 Ãndre ándrá mi ãyánĩ ru jõku mãbụ́sũ gá ãmụ dó sĩ ími andrélé
ã'dungá rĩ yã?’
40 “Úpí la dó umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé má
ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka níríŋá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ ĩmi idé kí mánî.’
41 “Úpí la dó tị uja 'bá drị ị̃jị gá rĩ 'ba rú ãzíla ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ĩdã ĩmi má rụ́
'dâ rá, ĩmi 'bá wãlé rá 'dĩ ĩfi ãcí ukólépi ku idélé Sĩtánĩ ní mãlãyíkã ĩ'didrị̃
abe rĩ agá.
42 Ã'dusĩku ma ándrá ãbịrị sĩ ĩfẽ mání ãko ãzí nalé ku, ị̃yịvị fụ ándrá ma
rá ĩfẽ mání ãko ãzí mvụlé ku.
43 Ma ándrá ãmịyọ́ŋá ru ĩmi a'ị ma ĩmidrị lịcọ́ gá ku, ma ándrá pílílí ru
ĩsu ándrá áma ụrụ'bá gá bõngó ku, ma ándrá ãyánĩ rú ãzíla mãbụ́sũ gá
ĩmụ ándrá áma ndrelé ku.’
44 “'Bá 'dĩ kí dó umvi la, ‘Úpí ãndre ándrá mi ãbịrị sĩ, jõku ị̃yịvị sĩ, jõku
ãmịyọ́ŋá ru, jõku ãyánĩ rú, jõku pílílí ru jõku mãbụ́sũ gâ sĩ ími ãzã kojó
ku la íngõlé yã?’
45 “Úpí la umvi la ĩ'baní, ‘Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, ãko ĩminí idélé 'bá níríŋá
'dĩ 'bã ãzí ãlu ní ku rĩ ĩmi idé bãsĩ ku la mání.’
46 “'Bá 'dĩ kí dó drị̃ ko filé drị̃rịma ukólépi ku rĩ gá, wó 'bá ãlá rĩ kí dó
drị̃ ko filé ídri ukólépi ku rĩ gá.”

26

Ị́jọ́ itúlé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gâ sĩ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá rĩ
(Mãrákõ 14:1-2; Lṹkã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá pírí 'bo, jọ dó 'bá ĩ'didrḭ̃ ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'baní,
2 "Ĩmĩ nḭ̃lé 'bo rĩ áni ace ṹ'dṹ ḭ̃rḭ̃ ṹmṹ alịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ ní acájó, ãzíla
ála mụ Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ fẽlé ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá."
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ abe tra kí ru ị́jọ́ itúlé átáló ãmbógó ãndânĩ
umvelé Kãyḭ́fã rĩ drḭ́ lḭ́cọ́ gá,
4 ãzíla itú kí ị́jọ́ sĩ Yẹ́sṹ rụjó 'bá ãzí 'bã nḭ̃ŋâ kóru ãzíla sĩ ĩ'di 'dịjó rá.
5 Jọ kí, "Wó lẽ 'bã adru ṹ'dṹ ṹmṹ drḭ̃ sĩ ku ã'dusĩku ũmbã la mụ ãfũlé
'bá kí drĩdríŋĩ gá rá."

Ãdu ũsũjó Yẹ́sṹ drḭ̃ gá Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãrákõ 14:3-9; Yõhánã 12:1-8)

6 Yẹ́sṹ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lḭ́cọ́ ágọ́bḭ́ umvelé Sḭ̃mọ́nḭ̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ
drḭ́ rĩ sĩ,
7 ũkú ãzí amṹ ĩ'di rṹ 'dõlé ãdu ãjẹ̃ rú ãjḭ́ ngṹlépi vĩrĩ la trũ cṹpã gá tré,
nzḭ̃ tḭ la ũsũ ĩ'di drḭ̃ la gá ĩ'di 'bã ru ãtḭ̃ agá méjã tḭ gá 'dãá.
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí unulé ãzíla jọ kí
"Îza dó ãdu 'dĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
9 Ála ájẹ́ ãdu 'dĩ ḭ̃tṹndã agá ãjẹ̃ ĩyõ la sĩ ãzíla séndẽ la fẽ agá 'bá lẽmẽrí
rĩ 'banî."
10 Wó Yẹ́sṹ umvi ĩ'banî, "Ĩmi ũkú 'dĩ ĩcãndĩ ã'du ị́jọ́ sĩ? Idé mání ị́jọ́ múké
ũniyambamba la.
11 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ṹ'dṹ pírí sĩ ĩmi abe wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ṹ'dṹ
pírí ku.
12 Ĩ'di 'bã ãdu 'dĩ ũsũjó áma ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ĩ'di áma idé bábá sĩ áma
ḭ̃sḭ̃jó.
13 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ṹnọ́kṹ gá 'dâ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ
agá ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũrãjó."

Yṹdãsḭ̃ ã'ḭ Yẹ́sṹ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé
(Mãrákõ 14:10-11; Lṹkã 22:3-6)

14 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ 'bã ãzí umvelé Yṹdãsḭ̃ Ḭ̃sḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃
'i rĩ mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹlé,
15 ãzíla zḭ kí, "Ãko ĩminí lẽlé fẽlé mání rĩ ã'du ádrĩ ĩ'di 'dụ fẽlé ĩmidrḭ̃lé
'bo rĩ gá?" Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lã kí dó ĩ'diní séndẽ sílĩvã rú ífí-ífí la kí kãlḭ́ na.
16 'Dãá Yṹdãsḭ̃ i'dó dó sáwã múké sĩ Yẹ́sṹ rụjó rĩ ndrṹlé sĩ ĩ'di 'dụjó fẽjó
ĩ'badrḭ́.

Yẹ́sṹ 'bã ṹmṹ alịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãsḭ̃jó rĩ
(Mãrákõ 14:12-21; Lṹkã 22:7-13, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

17 Ṹ'dṹ drḭ̃drḭ̃ ṹmṹ mũkátĩ ãkṹkḭ́ kóru rĩ najó rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ
amṹ kí ĩ'di rṹ 'dõlé, zḭ kí ĩ'di, "Ílẽ ãmụ ṹmṹ alịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ idélé míní
íngõlé?"
18 Yẹ́sṹ umvi, "Ĩmụ táwṹnḭ̃ ãmbógó rĩ agá ágọ́bḭ́ ãzí drḭ́ko gá, ĩlũ ĩ'diní,
'Ímbápḭ jọ: Sáwã Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ acá 'bo! Álẽ ṹmṹ alịjó 'bá drḭ̃ gâ
sĩ rĩ nalé 'bá mání imbálé 'dĩ abe mídrḭ́ lḭ́cọ́ gá 'dâ.' "

19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ idé kí cécé Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ áni ãzíla
Idé kí dó ãkónã ṹmṹ alijó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃ 'dãá.
20 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sṹ ri kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ́ drḭ̃ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ abe
méjã tị gá ãkónã nalé,
21 ãzíla ĩ'baní ãkónã na agá 'dâ, Yẹ́sṹ jọ, “Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí
ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.”
22 Ãzíla kí ásḭ́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí dó ĩ'di ụzḭlé ãlu-ãlu, “Úpí ma 'i
yã?”
23 Yẹ́sṹ umvi, “'Bá máni sĩ drḭ́ usújó ĩ'di be bãkṹlẹ̃ ãlu agá rĩ la mụ áma
mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.
24 Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ la mụ drãlé rá cécé ḭ́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ
adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî!
Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị agá ku la ándrá múké.”
25 Yṹdãsḭ̃ 'bá ãlu mụlépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ, jọ, “Rábḭ̃, ãndá-ãndá ru
adru ma 'i ku yã?”
Yẹ́sṹ umvi, “'Bá bãsĩ mi 'i.” *
26 Ĩ'baní ãkónã na agá, Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩfô drḭ̃ la gá anu 'a la rá,
ãzíla fẽ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní jọ, “Ĩ'dụ ãzíla ĩna, 'dĩ ụrụ'bá mádrḭ́
'i.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ 'dụ kópõ, fẽ ãwã'dĩfô drḭ̃ la gá ãzíla fẽ dó
ĩ'badrḭ̃lé, jọ, “Kópõ 'dĩ ãrí mádrḭ́ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ, ãzíla
ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrḭ̃ abe rĩ 'i,
28 ã'dusĩku 'dĩ ãrí mádrḭ́ mụlépi asulépi tị icíma drḭ́, ãzíla sĩ 'bá wẽwẽ rú
kí ḭ́jọ́ ũnzí trũjó rĩ 'i.
29 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sṹ 'dĩ mvụlé ku kpere máni mụ agá ú'dí
rĩ mvụ agá ĩmi abe Sṹrṹ má Átẹ́pị drḭ̃ agá.”
30 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ịcṹjó 'bo, ko kí dó drḭ̃ mụlé 'Bé Mḭ̃zẹ̃ỵ́tṹ
gá.

Yẹ́sṹ i'da ḭ́jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ 'i
(Mãrákõ 14:27-31; Lṹkã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ ĩ'banî, “Ḭ́nḭ́ 'dõ sĩ ĩmi pírí kí mụ apálé má rṹ 'dâ rá, ã'dusĩku
ḭ́jọ́ sĩlé rĩ jọ:
“ ‘Ma 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dị rá,
ãzíla kãbĩlõ ũ'bí kí mụ irélé ndú-ndú rá!’ †
32 Wó ádrĩ dó angá ídri 'bo, ma dó mụ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá Gãlḭ́lḭ̃ gâlé.”
33 Pétẽrõ umvi ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ ní, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ apálé mí rṹ 'dâ rá tí,
má icó ími a'belé ku.”
34 Yẹ́sṹ jọ, “Pétẽrõ, ájọ míní ãndá-ãndá ru, ḭ́nḭ́ 'dĩ sĩ ịsṹ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́
ku, mi áma gã úmgbé pâlékó na!”
35 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, “Jõ táni máni drãjó mí be, má icó ími gãlé ku.” Ãzíla
'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ kí pírí jọ kí vâ 'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ mụ Ãdróŋá zḭlé ãngũ Gẽtẽsẽmánĩ gá
(Mãrákõ 14:32-42; Lṹkã 22:39-46)

36 'Dãá Yẹ́sṹ mụ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe ãngũ umvelé Gẽtẽsẽmánĩ
rĩ gá ãzíla jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ ma drĩ mụ Ãdróŋá zḭlé.”
37 Yẹ́sṹ 'dụ Pétẽrõ 'i ãzíla anzḭ ḭ̃rḭ̃ Zĩbĩdáyõ drḭ́ 'dĩ kî trũ mụjó ĩ'ba abe,
ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ rú.

---

* **26:25** Jõku *“Ími ãmgbã rĩ jọ ĩ'di tị sĩ.”* † **26:31** Zãkãríyã 13:7

38 Jọ ĩ'baní, “Cãndí afí áma ásị́ gá ĩ'di áma ásị́ lị ambamba ãni rú drã tị gá. Ĩmi u'á 'dâ ãzíla ĩtẽ mịfị́ trũ.”
39 Yẹ́sṹ mụ drị̃lẹ́ gá were, tị́ dó ãja vṹrṹ ilú drị̃ vṹrṹ sĩ Ãdróŋá zịjó, “Má Átẹ́pị, drĩ tá icó rá rĩ sĩ í'dụ kópõ ãzá tajó rĩ má rṹ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
40 Wó Yẹ́sṹ uja ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé ãzíla ịsṹ kí ṹ'dṹ ko agá, zị Pétẽrõ 'i, “Ĩmi icó tẽlé má be mịfị́ trũ mmgbọ sáwã ãlu ku yã?
41 Ĩmi adru mịfị́ trũ mmgbọ, ãzíla ĩzị Ãdróŋá 'i, ĩmi mụ filé ṹ'bị̃táŋá agá ku. Úríndí lẽ rá, wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
42 Yẹ́sṹ gõ vúlêlé pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ Ãdróŋá zịlé ị̃dị́ jọ, “Má Átẹ́pị, gẹ̃rị̃ ãzí ndú la drĩ adru kópõ ãzá tajó 'dĩ 'dụjó 'dáyụ kpere lẽ ána cãndí rá, ị́jọ́ mî lẽlé rĩ 'bã idé ru nĩ.”
43 Yẹ́sṹ la mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mịfị́ la kí ãnzị ru ṹ'dṹ sĩ.
44 Yẹ́sṹ a'be kí rá mụ vâ Ãdróŋá zịlé ị̃dị́ ãzíla pâlé na rĩ sĩ jọ vâ ị́jọ́ tá ãlu 'dã kí vúŋá.
45 Vúlé la gá Yẹ́sṹ ãgõ vúlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹ 'dõlé, jọ, “Ĩmi drĩ kpere ṹ'dṹ ko ãzíla avị́ yã? Sáwã sĩ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí 'badrị̃ rĩ acá 'bo.
46 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la amṹ 'dĩ.”

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãrákõ 14:43-50; Lṹkã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

47 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, Yṹdãsị̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amṹlépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe kí drị̃ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, 'bá ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ rĩ kî.
48 Yṹdãsị̃ i'da tá ĩ'baní ị́jọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bị́ mání mụlé zịlé amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di.”
49 Yṹdãsị̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sṹ rṹlé jọ, “Ázị mi cí, Rábị̃!” ãzíla zị dó ĩ'di amvuŋá sĩ.
50 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Mâ wọ̃rị̃, mí idé ị́jọ́ míní tá sĩ amṹjó rĩ 'i.” †
Cọtị ãgọbị amvú kí drị̃lẹ́ gá, amvu kí Yẹ́sṹ 'i ãzíla rụ kí dó ĩ'di.
51 'Bá ãzí ãlu 'delépi Yẹ́sṹ vú gâ sĩ la anzé ménéŋá ãmvé, ga sĩ ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bị́lẹ́ wẹ́ vṹrṹ.
52 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ísu mî ménéŋâ vúlé ĩ'di 'bã ãngũ gâlé ã'dusĩku 'bá pírí ménéŋá ayúlépi rĩ kí mụ ũdrãlé ménéŋá sĩ.
53 Ĩmi ũrãjó la rĩ sĩ, má icó tá má Átẹ́pị umvelé icójó mãlãyíkã ĩ'didrị̃ álĩfũ-álĩfũ 'dĩ kí tị ãpẽjó ãma tãmbajó ku yã?
54 Wó drĩ adru íni ku, ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé 'bã idé ru 'dĩ 'bã áni rĩ la acá ru idéjó 'dĩ 'bã áni íngoní-íngoní ru?”
55 Yẹ́sṹ jọ 'bá ũ'bí amṹlépi rĩ 'banî, “Ĩmi amṹ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dị́ drị̃ trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ áni ã'du sĩ yã? Ṹ'dṹ pírí sĩ, ári 'bá kí imbálé lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá ĩrụ jõ ma ku.
56 Wó ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí ã'dusĩku ị́jọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã acá kí rú ị́jọ́ mgbã rú benĩ.” 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ a'be kí ĩ'di á'dṹsĩ apá kí pírí.

† **26:50** Jõku *“Mâ wọ̃rị̃, mí amṹ tá ã'du gá?”*

Yẹ́sų̃ 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ ị́jọ́ amálépi rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ
(Mãrákõ 14:53-65; Lụ́kã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

57 'Bá tá Yẹ́sų̃ rụlépi 'dĩ agụ kí dó ĩ'di Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ 'dĩ ãngũ imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã kí ru trajó 'bá ĩyõ rĩ abe rĩ gá.

58 Pétẽrõ bĩ Yẹ́sų̃ vú rá-rá ru kpere lị́cọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ 'dã agâlé. Pétẽrõ fi jó agâlé ãzíla ri vų̃rụ́ 'bá ãngũ andre tẽlépi rĩ abe, ị́jọ́ mụlépi ru idélépi Yẹ́sų̃ ụrụ'bá gá rĩ kí ndrejó.

59 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ị́jọ́ ãzí ĩnzõ rú la ndrų̃lé Yẹ́sų̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá.

60 Wó ịsụ́ kí ị́jọ́ ãzí ku, táni 'bá wẽwẽ rú sãdínĩ rú rĩ 'bã kí amụ́ agá drị̃lẹ́ gá rá tí.

Ãsĩ̃jó 'bá ĩ̃rĩ̃ amụ́ kí dó nĩ.

61 Ãzíla jọ kí, "Ágọ́bị́ 'dĩ jọ 'Má icó jó Ãdróŋá drị́ 'dĩ andilé rá ãzíla ụ́'dụ́ na vúlé gá ma sị la ĩ̃dị́ rá.' "

62 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nga dó pá tulé ụrụgá ãzíla jọ Yẹ́sų̃ ní, "'Dâ mí icó ị́jọ́ umvilé ku yã? Ị́jọ́ ãgọbị́ 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rụ́ 'dĩ kí ã'du?"

63 Wó Yẹ́sų̃ ĩyãŋã tútú ape tị ku.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ jọ ĩ'diní, "Ma ũyõ na Ãdróŋá ídri rĩ 'bã rụ́ sĩ. Ílũ ãmaní, ídrĩ adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị 'i rĩ gá."

64 Yẹ́sų̃ umvi, "'Ẽ, ĩ'di bãsĩ mî jọlé 'dĩ 'bã áni. Wó ma jọ la ĩminí, drụ́zị́ ĩmi Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ndre ri agá Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã drị́ ãndá rĩ gá, ãzíla amụ́ agá ũ̃rụ́'bų̃ drĩ̃ gá 'bų̃ gá 'dãá."

65 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó bõngó ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã sĩ rá ãzíla jọ, "'Da Ãdróŋâ 'bo, sãdínĩ ãmaní ndrų̃lé ĩ'diní ĩ̃dị́ rĩ íngõ 'i.

66 Ĩmĩ ũrã ị́jọ́ íngoní?"

Umvi kí, "Lẽ 'bã drã rá."

67 Uwí kí dó sų̃sụ́ ĩ'di mẹ́lẹ́tị gâ sĩ ĩ'di idejó ãzíla adị kí dó ĩ'di drị́ sĩ. Ãzí rĩ asa kí dó ĩ'di 'i

68 ãzíla jọ kí, "Kúrísĩtõ, ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ yã?"

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sų̃ gãjó rĩ
(Mãrákõ 14:66-72; Lụ́kã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

69 Pétẽrõ 'bã ri agá ãmvélé-ãmvélé ru lị́cọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá ãtí'bó ru la amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, "Mi vâ 'bá Yẹ́sų̃ 'bá Gãlị́lĩ̃ gá rĩ drị́ 'bã ãzí."

70 Wó Pétẽrõ tu kí drĩ̃lẹ́ gá 'dãá pírí rá jọ ĩ'banî, "Ánĩ̃ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drĩ̃ gá yã rĩ gá ku."

71 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pétẽrõ mụ kẽ̃jị́tị gâlé, ĩzóŋá ãzí ndre ĩ'di jọ 'bá ãzí 'dãá rĩ 'baní, "Ágọ́bị́ 'dĩ jõ bãsĩ acị́ Yẹ́sų̃ Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ be."

72 Pétẽrõ tu vâ ĩ̃dị́ ru alụ́ŋâ trũ jọ, "Ánĩ̃ mâ ngá ágọ́bị́ 'dĩ ku."

73 Sáwã were vúlé gá 'bá pá utulépi 'dãá rĩ mụ kí Pétẽrõ rų̃lé ãzíla jọ kí, "Ãndá mi ĩ'bã ãzí ã'dusĩku ũví míní ị́jọ́ jọjó rĩ i'da kí ĩ'diní."

74 'Dãá Pétẽrõ alụ́ ru ãzíla na ũyõ 'bá 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá jọ, "Ánĩ̃ ágọ́bị́ 'dĩ ku."

Cọtị ã'ụ́gọ́ 'be dó cẽ̃rẹ́.

75 'Dãá Pétẽrõ ũrã dó ị́jọ́ ándrá Yẹ́sų̃ 'bã jọlé ĩ'diní, "Mi áma gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẽ̃rẹ́ ku," rĩ 'i. Ãzíla ị́jọ́ 'dĩ fi dó ĩ'di ásị́ gá, ãzíla fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

27

Yụ́dãsį̃ nzi ru rá
(Mãrákõ 15:1; Lụ́kã 23:1-2; Yõhánã 18:28-32)

1 Ṵ'bụ́tịnịnị̃ ãtalo ãmbogo rĩ kí pírí 'bá ĩyõ drį̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe ã'į̃ kí Yẹ́sụ̃
'dịjó rá.
2 Umbé kí Yẹ́sụ̃ agụlé Pĩlátõ drị̃ 'dĩ gávũnã 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ 'badrị̃ rĩ 'i.
3 Yụ́dãsį̃ Yẹ́sụ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la mụ ndrelé la úlị ịjọ́ Yẹ́sụ̃ drį̃ gâ sĩ
ĩ'di 'dịjó rá 'bo, ịjọ́ 'dĩ fi ásị̃ la gá ãzá ru, uja ásị̃ ãzíla uja sĩlíngĩ sílĩvã rú
ífí-ífí kãlị̃ na 'dã kí vúlé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị̃ 'bá ĩyõ rĩ abe.
4 Yụ́dãsį̃ jọ, “Má iza rá mâ 'bá ịjộ kóru rĩ fẽjó 'dịjó ãrí asujó rĩ sĩ.”
Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe jọ kí, “'Dĩ ịjọ́ ãma ãni yã? ‘'Dĩ ịjọ́ mí
ãni.’ ”
5 Yụ́dãsį̃ 'be sĩlíngĩ ífí-ífí 'dĩ kí vũ̃rụ́ jó Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá, ãzíla fũ dó
'dãá rĩ sĩ mụ dó ru nzilé rá.
6 Ãtalo ãmbogo 'dĩ a'dụ́ kí sĩlíngĩ 'dã kí rá jọ kí, “Sĩlíngĩ 'dĩ kí 'bá ãrí
asujó la, ãzị̃táŋá ãmadrị̃ ã'į̃ ãmaní sĩlíngĩ 'bá 'dịjó 'dĩ 'bã áni rĩ kí tãmbajó
ãngũ sĩ sĩlíngĩ jó Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kí tãmbajó rĩ gá ku.”
7 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí dó mụ ịjọ́ sĩlíngĩ 'dĩ kí drį̃ gá rĩ delé itú agá 'bo,
'dụ kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ãngũ ĩgbãjó 'bá úmvú sịlépi rĩ drị̃ sĩ 'bá ãmị̃yọ́ŋá ru
rĩ kí į̃sį̃jó.
8 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ãngũ 'dã umvejó, “Ámvụ́ ãrí drį̃ 'i” kpere ãndrũ 'dĩ.
9 Ịjọ́ nábį̃ Yẽrẽmíyã 'bã jọlé rĩ 'bã acá rú ru idélé ĩ'di 'bã kẽjị̃ gá, “'Dụ kí
sĩlíngĩ kãlị̃ na ãję̃ 'bá Ịsịrayị̃lį̃ 'badrį̃ 'bã kí ã'į̃lé rĩ ĩ'di ịjọ́ sĩ rĩ ũfẽjó,
10 ãzíla ayú kí sĩlíngĩ 'dĩ kí sĩ ámvụ́ 'bá úmvú sịlépi rĩ drị̃ ĩgbãjó, cécé
Úpí Ãdróŋá 'bã ãzị̃táŋá la fẽlé rĩ áni.” †

Âgụ Yẹ́sụ̃ 'i Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá
(Mãrákõ 15:2-5; Lụ́kã 23:3-5; Yõhánã 18:33-38)

11 Yẹ́sụ̃ 'bã pá tu agá gávũnã drį̃lẹ́ gá 'dâ, gávũnã zị ĩ'di, “Mi Úpí 'bá
Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ 'i yã?”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'di “Míní jọlé rĩ áni.”
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ rĩ abe kí mụ Yẹ́sụ̃ tõlé 'bo, umvi ĩ'baní ịjọ́
ku.
13 Pĩlátõ zị Yẹ́sụ̃ 'i, “Mí are ịjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí sĩ ími tõjó 'dĩ kí ku yã?”
14 Wó Yẹ́sụ̃ umvi ịjọ́ Pĩlátõ tị gá ãluŋá la ku. Ịjọ́ 'dĩ fẽ gávũnã u'á dó
ũsụ̃táŋá ãmbógó la sĩ.

Úlị ĩjọ́ Yẹ́sụ̃ drį̃ gá ĩ'di 'dịjó rá
(Mãrákõ 15:6-15; Lụ́kã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

15 Ṵ'dụ́ ãlu-ãlu ũmụ̃ alijó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ drị̃ sĩ, lã'bĩ gávũnã * drị̃ gá rĩ sĩ,
ĩ'di 'bá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ anzé mãbụ́sụ̃ gâlé rá.
16 Į̃tụ́ 'dã sĩ ágọ́bị̃ ãzí rụ́ kụlépi ịjọ́ ũnzí sĩ mãbụ́sụ̃ gâlé la cí rụ́ la Bãrábã
'i.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí kí dó mụ ru atrálé 'bo, Pĩlátõ zị dó ũ'bí kí, “'Bá ĩminí
lẽlé má anzé ĩminí ĩ'di rá rĩ ã'di 'i yã: Bãrábã 'i jõku, Yẹ́sụ̃ umvelé Kúrísĩtõ
'i rĩ 'i yã?”
18 Ã'dusĩku Pĩlátõ nį̃ rá 'bá Yãhụ́dį̃ 'bã ãmbogo rú 'dĩ fẽ kí Yẹ́sụ̃ ĩ'di drį̃lé
la ĩ'baní idéjó ãjã sĩ rĩ sĩ.

---

† **27:10** Zãkãríyã 11:12, 13; Yẽrẽmíyã 19:1-13; 32:6-9 * **27:15** *Gávũnã* 'dĩ ĩ'di 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ 'badrį̃ 'i.

19 Pĩlátõ 'bã drĩ ri agá úmvúke ĩ'didrı̨ ı́jọ́ lijó rĩ drı̨ gá 'dãá ũkû ı̨drı̨ ĩ'diní
ụ́'dụ́kọ́ jọ, “Ífi jõ ı́jọ́ 'bá ı́jǫ̣ kóru 'dĩ drı̨ agâlé ku, ã'dusĩku ácı̨ tá drı̨ urobí
drı̨ ambamba ágọ́bı̨ 'dĩ 'bã ı́jọ́ sĩ.”
20 Wó ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá ĩyõ 'dĩ abe usú kí 'bá kí bı̨́lẹ́ Bãrábã a'bejó
ãzíla Yẹ́sų̃ 'dijó rá.
21 Gávũnã zı̨ 'bá kí, “'Bá ı̨rı̨ 'dĩ kí agá ĩminí lẽlé má a'be ĩminí rĩ ã'di 'i?”
Umvi kí, “Bãrábã 'i.”
22 Pĩlátõ zı̨ ũ'bí kí, “Ĩlẽ má idé Yẹ́sų̃ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ ã'du rú yã?”
Umvi kí, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sı̨ gá.”
23 Pĩlátõ zı̨ kí, “Ã'du ı́jọ́ sĩ? Íjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?” Wó 'bá pírí
umvi kî, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sı̨ gá.”
24 Pĩlátõ la mụ ndrelé la 'î icó ãko ãzí idélé ku, wó ãgọ̃bı̨ lẽ dó i'dólé
kpẹ̃lé nĩ, a'dụ́ ı̨yı̨ ũjĩ ru drı̨ ũ'bí kí drı̨́lẹ́ gá 'dãá jọ, “Ma ı́jǫ̣ kóru, ágọ́bı̨ 'dĩ
'bã ãrí ĩmi drı̨ gá, 'dĩ ı́jọ́ ĩmi ãni.”
25 Ũ'bí pírí nga kí umvilé la, “Ãrí la 'bã adru ãma drı̨ gá, ãzíla anzı̨ ãmadrı̨
kí drı̨ gá.”
26 Pĩlátõ a'be dó Bãrábã ĩ'baní rá. Wó ĩ'di mụ Yẹ́sų̃ fẽlé colé 'bo, fẽ dó
ĩ'di ĩ'badrı̨ mụlé ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sų̃ 'i
(Mãrákõ 15:16-20; Yõhánã 19:2-3)

27 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sų̃ agụlé lı̨cọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ı́jọ́ lijó rĩ gá,
ãzíla ãsĩkárĩ ãzí 'dãá rĩ kí pírí tra kí ru ãga la gá.
28 Ãsĩkárĩ ũtrũ kí dó ĩ'di 'bã bõngó kí rá, ãzíla su kí dó ĩ'diní bõngó ãzo
ika la,
29 ãzíla idé kí ĩ'diní kẹ́rı̨ŋá ũcı̨́kı̨́ sĩ sulé drı̨́kã gá tãgíyã ũpĩ drı̨ rú. Fẽ kí
ĩ'diní túré ũzú ru la rụlé drı̨ ãndá gá, † ãzíla tı̨ kí ãja ĩ'di drı̨́lẹ́ gá vų̃rụ́ ĩ'di
idejó jọ kí, “Háyẹ̃, Úpí 'bá Yãhụ́dı̨ rú rĩ 'badrı̨ 'dĩ.”
30 Uwí kí sų̃sụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ãzíla 'dụ kí túré drı̨ la gá 'dâ rá ũgbã kí drı̨
la ı̨dı́-ı̨dı́.
31 Ĩ'baní Yẹ́sų̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó ãzo rĩ rá, su kí dó
bõngó ĩ'didrı̨ ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé. Agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá.

Yẹ́sų̃ ipajó mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ
(Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

32 Ĩ'baní dó mụ agá ãmvê 'dĩ gá 'dâ, ụfụ kí drı̨ ágọ́bı̨ ãzí angálépi Kų̃rẹ́nı̨ gá umvelé Sı̨́mọ́nı̨ rĩ be, ãzíla ũŋmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sų̃
ipajó rĩ 'dụjó.
33 Acá kí dó ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drı̨́kã ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá.
34 'Dãá fẽ kí dó Yẹ́sų̃ ní wáyĩnĩ usalé írúwá ũjı̨ ‡ la trũ la mvụlé, wó Yẹ́sų̃
la mụ 'bı̨́lé la 'bo, gã mvụlé la úmgbé.
35 Ála mụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sı̨ gá 'bo, awa kí ĩ'di 'bã bõngó kí jẽgê
'beŋá sĩ. §†
36 'Dã 'bã vúlé gá ri kî dó vų̃rụ́ sĩ ĩ'di ndrejó.
37 Yẹ́sų̃ 'bã drı̨́lẹ́ gá 'dãá sĩ kí ı́jọ́ sĩ ĩ'di tõjó rĩ, “'DĨ YẹSŲ̃, ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DI̧
RÚ RĨ 'BADRI̧ 'I.”

---

† **27:29** *Tãgíyã sulé* drı̨́kã gá rĩ kí *túré* be kí ũkpõ ũpi 'badrı̨ kí i'da. Wó tãgíyã sulé Yẹ́sų̃ drı̨́kã gá ãzíla túré fẽlé ĩ'didrı̨ gá 'dĩ kí lú ĩ'di idejó. ‡ **27:34** Írúwá ũjı̨ fẽlé mvụlé 'bá 'dı̨lé mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ 'banî rĩ la ãzá ĩ'baní icólé amálé rĩ ı̨sı̨ vų̃rụ́. Icó kí dó sĩ ãzá amálé ku. § **27:35** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨ ãzí were la kí agá, úsĩ *jẽgê ándrá nábı̨ 'bã sĩ ı̨jọ́ jọjó drı̨ la gá rĩ 'bã idé rú sĩ ru ĩ'di 'bã kẹ̃jı̨ gá: “Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ.”* † **27:35** Zãbụ́rı̨ 22:18

38 Îpa ũgụ'ba ãzí kí ĩrĩ ĩ'di be ĩndĩ mũsãlá'bã sị gá, ãlu rĩ drị ãndá gá ãzí
rĩ drị ĩjị gá.
39 'Bá alịlépi gẽrĩ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sũ 'i ãzíla drĩkã ayaŋâ trũ
40 jọ kí, "Ị́jọ́ ándrá mi jó Ãdróŋá drị 'dĩ andi rá, mi sị la ụ́'dụ́ na agá rá!
Ípa ími ãmgbã rĩ! Mí asị vṹrụ́ mũsãlá'bã sị gâlé, ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị
'i rĩ gá."
41 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị kí imbálépi rĩ kí ãzíla
'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sũ gẽrĩ ãlu 'dĩ sĩ,
42 jọ kí vâ, "Pa ándrá 'bá ãzí kí rá, wó pa ru ku la ã'du ị́jọ́ sĩ! Ĩ'di Úpí
Ịsịrayị́lĩ drị gá rĩ, lẽ 'ba asị mũsãlá'bã sị gâlé vṹrụ́ 'dõlé ãma dó sĩ ĩ'di ã'ĩ
rá.
43 'Bã jõ 'dâ ásị Ãdróŋâ drĩ gá. Lẽ Ãdróŋá 'bã pa dó ĩ'di 'i ú'dî'da, Ãdróŋá
drĩ ĩ'di lẽ rá rĩ gá ã'dusĩku jọ 'i Ãdróŋá Ngọ́pị 'i."
44 Ũgụ'ba ipalé Yẹ́sũ be 'dĩ ide kí vâ ĩ'di gẽrĩ ãlu 'dĩ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sũ 'bã drãjó rĩ
(Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

45 Ĩtụ́ la mụ calé sáwã ázíyá gá 'bo, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
46 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sũ za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ũkpó sĩ, "Ẽlóyĩ,
Ẽlóyĩ, * lama sãbãkĩtánĩ?" Ífí la, "Ãdróŋá mádrị, Ãdróŋá mádrị, mí a'be
ma rá ã'du sĩ yã?" †
47 'Bá ãzí pá utulépi 'dãá rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, "Ĩ'di Ĩlíyã umve."
48 Cọtị ĩ'bã ãzí ãlu ãcẹ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ. Su ĩ'di wáyĩnĩ ũká † la
agá, umbé ĩ'di ũzú sị gá ãzíla su ĩ'di Yẹ́sũ tị gá ĩ'diní mvụlé.
49 'Bá acelépi rĩ 'bã ãzí jọ kí, "Ĩmi a'be drĩ ĩ'di 'i, úndre drĩ Ĩlíyã la nõ
amụ́ ĩ'di palé rá yã áni."
50 Yẹ́sũ la mụ zalé ụ́'dụ́kọ́ sĩ re ĩdị, drã dó rá.
51 Sáwã 'dã agá 'dãá bõngó jó Ãdróŋá drị 'a alịjó rĩ asi ru ĩrĩ i'dójó ụrụgá
kpere vṹrụ́. Vũ aya ru írã asi kí ru rá.
52 Ĩnádrĩ asi kí nzĩ kí ru mmgbọ, ãzíla 'bá ãlá ũ'bí Ãdróŋá drị ũdrãlépi
rá 'dĩ angá kí ídri rú.
53 Yẹ́sũ 'bã angájó ídri rĩ 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ ãfũ kí ĩnádrị agá rĩ sĩ mụlé
filé táwũ̃nị ãlá ãmbógó rĩ agâlé, ãzíla i'da kí ru 'bá wẽwẽ rú 'banî.
54 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mĩ gá rĩ drị kí 'bá ĩ'didrị Yẹ́sũ aga tẽlépi 'dĩ abe
amá kí ũyãkĩyã 'dã rá, ãzíla ndre kí ị́jọ́ pírí ru idélépi 'dĩ kí rá. 'Bá 'dĩ u'á
kí ũrĩ sĩ jọ kí, "'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i."
55 Ũkú wẽwẽ rú ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi rá-rá ru 'dãá la kí cí, ãbĩ kí Yẹ́sũ
vú angájó Gãlị́lĩ gâlé sĩ ĩ'di ãzã kojó ãzị sĩ.
56 Ũkú 'dĩ kí agá 'dãá ĩndĩ rĩ kí Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Mãríyámũ
andre Yãkó'bõ 'badrị Yũsụ́fũ be rĩ, ãzíla anzị Zĩbĩdáyõ drị 'bã ãndrẽ.

Yẹ́sũ 'bã ãvũ ĩsĩŋá
(Mãrákõ 15:42-47; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

57 Ĩndró la mụ acálé 'bo, ágọ́bị ãzí málĩ trũ angálépi táwũ̃nị Ãrĩmãtéyã
gá la mụ Pĩlátõ rụ́. Ágọ́bị 'dĩ rụ́ Yũsụ́fũ 'i, ĩ'di ándrá 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá la.
58 Mụ Pĩlátõ drĩlẹ́ gá a'ị Yẹ́sũ 'bã ãvũ, Pĩlátõ fẽ ũkpó sĩ Yẹ́sũ 'bã ãvũ fẽjó
Yũsụ́fũ drị.

---

* **27:46** Bụ́kũ Ãdróŋá drị ãzí rĩ kí agá, ị́jọ́ sĩlé *"Ẽlóyĩ, Ẽlóyĩ"* 'dĩ sĩ kí *"Eli, Eli."* † **27:46** Zãbụ́rị 22:1
† **27:48** Wáyĩnĩ 'dĩ adru 'bání ayúlé ụ́'dụ́ pírí rĩ 'i ku. Índre Mãrákõ 15:36 kí Lụ́kã 23:36 be.

59 Yũsúfũ a'dú Yẹ́sũ 'bã ãvũ rá ãzíla umbé ĩ'di bõngó ú'dí ãlá la sĩ.
60 Agụ ãvũ 'bãlé 'bú ĩ'didrị́ ú'dí ĩ'di 'bã galé írã agá ĩ'diní rĩ agá. Gũ
írã ãmbógó kpakụ la 'bṹ tị gá cí, ãzíla ko dó drĩ́ mụlé rá. 61 Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be, ri kí į̃nádrĩ́ 'bã wókõ ãzí rĩ gâlé rá-rá
ru.

Ãsĩkárĩ 'bã kí Yẹ́sũ 'bã į̃nádrĩ́ andre tẽjó rĩ

62 Drũsĩ́ íni Sãbátũ sĩ 'dĩ ú'dú 'bá Yãhúdĩ́ 'badrị́ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ sĩ, ãtalo
ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ drĩ́ kí abe mụ kí Pĩlátõ rú.
63 Jọ kí, "Ãmbógó ãma ũrã į̃jọ́ ándrá ágọ́bĩ́ ĩnzó'bá ru 'dĩ 'bã jọlé ĩ'di 'bã
drĩ adrujó ídri rú rĩ sĩ rĩ, jọ ándrá, 'Ma mụ angálé ídri rú ú'dú na vúlé gá
į̃dị́!'
64 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ ãzĩ́táŋá sĩ į̃nádrĩ́ andre tẽjó ũkpó ru kpere ú'dú na 'dã kí
alị agá, 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãvũ la ũgũlé, ãzíla kí sĩ mụ jọlé la 'bá
'baní angá 'bã ídri drã agá la ku. Úlétáŋá vúlé rĩ la dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá
drį̃drĩ́ rĩ ndẽ rá."
65 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ãsĩkárĩ kí 'bã mụ kí 'bṹ andre tẽlé múké-múké
ĩminí icólé rá rĩ áni."
66 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó rá, 'bã kí ãlámã írã drĩ́ gá cí, ‡ ãzíla 'bã kí dó ãsĩkárĩ
į̃nádrĩ́ andre tẽlé múké-múké.

28

Yẹ́sũ angá ídri drã agá
(Mãrákõ 16:1-10; Lúkã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

1 Ú'dú Sãbátũ 'bá Yãhúdĩ́ rú rĩ 'badrị́ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã vúlé gá,
Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ ãzí rĩ be mụ kí į̃nádrĩ́ andrélé
ũ'bṹtį̣nį̃nĩ́.
2 'Dãá ũyãkĩyã ũkpó la aya ãngũ. Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drĩ́ asị́ angájó
'bṹ gâlé mụ į̃nádrĩ́ gâlé, gũ írã 'bṹ tị gá rĩ rá, ãzíla ri írã drĩ́ gá cí.
3 Mãlãyíkã i'dá cécé ãvi 'bã dį̃zã áni ãzíla ĩ'di 'bã bõngó mve kí cécé sí
áni.
4 Ũrĩ́ sĩ ãsĩkárĩ kí ụrụ'bá yã-yã, acá kí cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni.
5 Mãlãyíkã jọ ũkú 'dĩ 'banî, "Ĩmi idé ũrĩ́ sĩ ku ã'dusĩku ánĩ́ rá ĩmi Yẹ́sũ
ándrá ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ndrũ.
6 Ĩ'di 'dộ 'dáyụ, angá rá cécé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni, ĩmi amú
ãngũ ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ ndrelé.
7 Ĩmụ mbẽlẽ ãzíla ĩmụ lũlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, 'Yẹ́sũ angá drã
agá rá ãzíla ĩ'di mụ ĩmi drį̃lẹ́ gá Gãlị́lį̃ gâlé 'dã. Ĩmi dó mụ ĩ'di ndrelé lé.'
Álũ ĩminí 'bo."
8 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú 'dĩ afụ kí dó ru angájó į̃nádrĩ́ agâlé ũkpõ sĩ ũrĩ́ trũ ãzíla
ãyĩkõ ga vâ kí ásị́ gá tré, cẹ̃ kí dó mụlé į̃jọ́ 'dĩ lũlé 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé 'dĩ
'banî.
9 Cọtị mbẽlẽŋáŋá ru Yẹ́sũ ụfụ drĩ́ ũkú 'dĩ abe ãzíla jọ ĩ'banî, "Ásị́ į̃gbẹ̃
'bã adru ĩmi abe." Amú kí dó kpere ĩ'di rú 'dõlé amvu kí dó ĩ'di pá sĩ ĩ'di
į̃nzį̃jó.
10 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé ũrĩ́ sĩ ku. Ĩmụ į̃jọ́ 'dĩ lũlé mâ ádrį̃pịka * 'banî
'bã mụ kí Gãlị́lį̃ gá, kí mụ áma ndrelé 'dãá."

---

‡ **27:66** *Ãlámã* 'bãlé *írã drĩ́ gá cí* 'dã sĩ lẽjó nį̃jó la 'bá ãzí gũ nõ írã 'bṹ tị gá 'dã rá yã áni. * **28:10** 'Bá Yẹ́sũ 'bã umvelé *mâ ádrį̃pịka* rú 'dĩ kí 'bá ándrá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, adru kí ádrį̃pịka ãndrẽ 'bã tį̣lé rĩ kí ku.

Ṷ'dṷ́kọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí ajílé rĩ

11 Ũkú 'dĩ 'bã kí drĩ mụ agá gẽrḩ gá 'dâ, ãsĩkárĩ ḩnádrḩ andre tẽlépi rĩ
'bã ãzí mụ kí táwṹnḩ ãmbógó rĩ agâlé, nze kí ḭjọ́ ru idélépi rĩ kí vú ãtalo
ãmbogo rĩ 'baní pírí.
12 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí mụ ru ḭsṷ́lé 'bá ĩyõ 'dĩ abe 'bo, ãzíla itú kí tḭ, fẽ kí
ãsĩkárĩ 'dã 'baní sĩlíngĩ ãzí ĩyõ la,
13 ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Lẽ ĩlũ 'bá 'baní, ‘'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ amṷ́ kí ḭnḭ́
sĩ ĩ'di 'bã ãvũ ṹgṹlé 'dĩ sĩ ãma ṷ́'dṷ́ ko agá!’
14 Ḭjọ́ 'dĩ drĩ 'de gávũnã bḭ́lẹ́ gâlé rá, ãma ĩ'diní ímbátáŋá fẽ, ĩ'di dó sĩ ĩmi
pa ũcõgõ 'dĩ agá rá.”
15 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó sĩlíngĩ 'dã rá, ide kí cécé tá jọlé ĩ'baní rĩ áni, ãzíla 'dĩ
dó ṷ́'dṷ́kọ́ irélépi 'bá Yãhṷ́dḩ rú rĩ 'baní kpere ãndrũ rĩ 'i.

Yẹ́sṹ azḭ dó 'bá mụdrḩ drḩ ãlu rĩ abe
(Mãrákõ 16:14-18; Lṷ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

16 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrḩ́ drḩ ãlu 'dĩ mụ kí dó Gãlḭ́lḩ gá, 'dĩ 'bé ándrá
Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'baní 'bã mụ kí ala gâlé rĩ gá.
17 Kí mụ ĩ'di ndrelé 'bo ḩnzḩ kí ĩ'di, wó 'bá ãzí rĩ ãbã kí ĩ'di sĩ ãbã-ãbã.
18 Yẹ́sṹ amṷ́ ĩ'ba rṷ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ũkpõ 'bṹ gá ãzíla ṹnọ́kṷ́ gá rĩ kí úfẽ
kí pírí mádrḩ.
19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmụ ĩmi uja sṷ́rṷ́ pírí kí 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rú, ĩfẽ ĩ'baní
bãbṹtḭ́zḩ rṷ́ † Átẹ́pḭ drḩ sĩ, Ngọ́pḭ drḩ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ drḩ sĩ,
20 ãzíla ĩmi imbá kí ḭjọ́ máni azḭlé ĩminí rĩ kí vú ũbĩjó, ãzíla ma adru ĩmi
abe kpere ṹnọ́kṷ́ tḭ 'bã ãsḩ agá.”

† **28:19** 'Etáŋá 8:16; 19:5; Rṷ́mḩ 6:3; 1 Kọ̃rḩnḭtọ̃ 1:13; 10:2; Gãlãtḭyã 3:27

Ị́jọ́ Mgbã Mãrákõ 'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹṭị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Lṹkã 3:1-18; Yõhánã 1:19-28)

1 'Dĩ ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pị drị̃ gá rĩ 'bã i'dóŋá.
2 I'dó ru ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã jọlé nábṹ Ĩsáyã 'bã sĩlé bṹkṹ ĩ'didrị̃ rĩ agá
rĩ sĩ, Ãdróŋá jọ,
"Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ị́jọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drṹlẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẹ̃rṹ idélé míní ími drṹlẹ́ gâlé." †
3 "Ṹ'dṹkọ́ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
'Ĩmi itú gẹ̃rṹ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpịmgbịlịkị ĩ'diní sĩ acị́jó.' " †
4 Ṹpị́gọ́ŋá 'dĩ ándrá Yõhánã Bãbṹṭị̃zị̃ fẽlépi rĩ 'i. Ri u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ
gá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá pírí 'banî sĩ ásị́ ujajó bãbṹṭị̃zị̃ bĩjó sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí
a'bejó.
5 'Bá ũ'bí ãkpẹ̃ kí ãngũ Yṹdị̃yã drị̃ agâlé táwṹnṹ̃ ãmbógó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá,
ri kí mụlé Yõhánã rṹlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ arelé. I'da kí ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí,
ãzíla fẽ dó ĩ'baní bãbṹṭị̃zị̃ ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ gá.
6 Bõngó ándrá Yõhánã 'bã sṹlé rĩ kí ídé ándrá kí ngãmíyã 'bã 'bíko sĩ,
icí ru ṹpị́cẹ́ sẹ̃rṹ ínírikó ru la sĩ cí. Ãkónã ĩ'didrị̃ kí ándrá úmbí kí ãnṹ ásé
agá rĩ be. *†
7 Yõhánã lũ vâ 'bá 'baní, "'Bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṹ 'dĩ,
ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsĩjó la rú ku.
8 Ma bãbṹṭị̃zị̃ fẽ ĩminí ĩ̃yị́ sĩ, wó ĩ'di bãbṹṭị̃zị̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ."

Yẹ́sṹ 'bã bãbṹṭị̃zị̃ bĩjó ãzíla Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

9 Ĩ̃tṹ 'dã sĩ, Yẹ́sṹ amṹ angájó táwṹnṹ̃ Nãzẹ̃rẹ́tṹ̃ gá 'dĩ ãngũ Gãlịlĩ̃ gá rĩ gá,
ãzíla Yõhánã fẽ ĩ'diní bãbṹṭị̃zị̃ ĩ̃yị́ Yõrĩdánĩ agá.
10 Yẹ́sṹ la mụ ãfũlé ĩ̃yị́ agâlé rĩ sĩ 'bo, ndre 'bṹ nzĩ̃ ru tị mmgbọ ãzíla
ndre Úríndí Ãdróŋá drị̃ cécé ãlĩ'bõ áni asị́ agá 'bṹ gâlé ri agá ĩ'di drị̃ gá.
11 Ṹ'dṹkọ́ angá 'bṹ gâlé jọ, "Mi mâ Ngọ́pị mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩkõ
sĩ ími ị́jọ́ sĩ."
12 Ị́jọ́ 'dĩ kí vúlé gá cọtị Úríndí ũŋmĩ Yẹ́sṹ agụlé u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ
agá ásé agâlé.
13 Sĩtánĩ 'bã ĩ'di ṹ'bĩ̃ agá, ṹ'dṹ kãlị́ sụ ri u'álé ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé
ãnãkpá ásé agá rĩ kí abe, wó mãlãyíkã ri kí ĩ'di ãzã kolé nĩ.

Yẹ́sṹ 'bã ãzị́ ĩ'didrị̃ i'dójó
(Mãtáyõ 3:13—4:11; Lṹkã 3:21-22; 4:1-13)

14 Úpí Hẽródẽ 'bã Yõhánã rụjó sujó mãbṹsṹ gá 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sṹ
mụ dó Gãlịlĩ̃ gá mụjó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ ũlũ trũ.

---

† **1:2** Mãlákĩ 3:1 † **1:3** Ĩsáyã 40:3 * **1:6** Yõhánã ĩ'di ándrá cécé Ĩlíyã áni. † **1:6** 2 Ũpĩ 1:8

15 Jọ 'bá 'baní, “Sáwã múké rĩ acá 'bo. Sựrự Ãdróŋá drị̃† acá ãni rú. Ĩmi uja ásị, ãzíla ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ mgbã 'dĩ 'i.”
16 Ự'dự ãzí ãlu Yẹ́sự̃ 'bã acị agá mĩrĩ Gãlịlị̃ drị̃ tị gâ sĩ, ndre Sị̃mọ́nị̃ kí ádrịpị̃ Ãndẽríyã be ị̃'bị 'be agá bóyí sĩ, ã'dusĩku ĩ'ba kí adrujó 'bá ị̃'bị 'belépi la rĩ sĩ.
17 Yẹ́sự̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi amự, ĩmi ãbĩ áma vú, ma mụ ĩmi imbálé adrujó 'bá 'bá kí tralépi la rú.”
18 Cọtị a'be kí bóyí ĩ'badrị̃ kí rá, bĩ kí dó ĩ'di vú.
19 Yẹ́sự̃ la mụ mụlé drị̃ gá were, ndre anzị Zĩbĩdáyõ drị̃ kí ị̃rị̃, 'dĩ kí Yãkó'bõ kí ádrịpị̃ Yõhánã be í'bó agá ĩ'bã bóyí kí idé agá.
20 Cọtị umve kí, a'be kí átẹ́pị̃ Zĩbĩdáyõ kí 'bá ãzị ngalépi rĩ kí abe í'bó agá 'dãá, bĩ kí dó ĩ'di vú.

Yẹ́sự̃ 'bã úríndí ũnzí drojó ágọ́bị̃ ãzí agá rĩ (Lự́kã 4:31-37)

21 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sự̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mụ kí táwự̃nị̃ Kãpẽrẽnãwự́mị̃ gá. Sãbátũ ‡ sĩ fi ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá, i'dó 'bá ru tralépi rĩ kí imbálé.
22 'Bá ri kí ự̃sự̃lé ự̃sự̃-ự̃sự̃ ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí sĩ, ã'dusĩku ri 'bá kí imbálé ũkpó trũ 'bá ãzịtáŋá drị̃lẹ́ gá rĩ áni, adru imba'ba ãzịtáŋá Mự́sã drị̃ kí imbálépi rĩ 'badrị̃ áni ku.
23 Ágọ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá 'dãá cí,
24 ãzíla cọtị i'dó uzálé, “Yẹ́sự̃ Nãzẽrẹ́tị̃ gá rĩ, ãmã ịjọ́ mí abe cí yã? Mí amự ãma ụ'dịlé ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ílẽ ãma rự ã'du? Ãnị̃ mi ã'di 'i yã rĩ gá cé. Mi 'bá Ãlápítí angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ 'i.”
25 Yẹ́sự̃ angá drị̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú. Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé.”
26 Úríndí ũnzí aya dó ágọ́bị̃ ũkpó sĩ, ãfũ dó ĩ'di agâlé úzáŋâ trũ rá.
27 'Bá pírí acá kí ự̃sự̃táŋá sĩ ụzị kí ru kí drĩdríŋĩ gá, “Ịjọ́ 'dĩ ã'du? 'Dĩ ímbátáŋá ú'dí la ãzíla ũkpó trũ! Úríndí ũnzí are kí vâ ĩ'di tị rá.”
28 Ịjọ́ ĩ'di drị gá rĩ kụ ãngũ Gãlịlị̃ drị̃ agâ sĩ kpí gbõrú.

Yẹ́sự̃ adrí 'bá ũ'bí

29 Cọtị Yẹ́sự̃ kí, Yãkó'bõ trũ, Yõhánã trũ, Sị̃mọ́nị̃ trũ ãzíla Ãndẽríyã abe kí mụ ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ a'belé 'bo, ko kí drị̃ mụlé lịcọ́ Sị̃mọ́nị̃ 'badrị Ãndẽríyã be rĩ gá.
30 Kí mụ acálé 'bo, úlũ Yẹ́sự̃ ní Sị̃mọ́nị̃ 'bã ĩdrâ la drị̃ cị agá ãyánĩ sĩ ụrụ'bá la ko sĩ tị̃rị̃-tị̃rị̃, la ru mgbọ́lọ́ sị gá.
31 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sự̃ mụ ĩ'di rự̃lé, arự ĩ'didrị ĩ'di ingajó rijó ụrụgá. Ãyánĩ a'be gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
32 Ĩndró sĩ ị̃tự 'bã 'de agá 'bo, 'bá ují kí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ rú ãzíla úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí Yẹ́sự̃ rự 'dõlé.
33 'Bá ũ'bí táwự̃nị̃ agá rĩ kí tra kí ru ãmvé kẹ̃jịtị gá 'dãá.
34 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sự̃ adrí 'bá ũ'bí ãyánĩ ũvítáŋá ndú-ndú 'dĩ kí ãzíla adro vâ úríndí ũnzí kí ĩndĩ. Úríndí ũnzí nị̃ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá cé, wó ã'ị̃ ĩ'baní ịjọ́ jọjó ku.

Yẹ́sự̃ mụ Ãdróŋá ã'ị̃lé ãngũ 'bá kóru la gá

---

† **1:15** *Sựrự Ãdróŋá drị̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i. ‡ **1:21** Ự́dự́ 'bá Yãhự́dị̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ ĩ'di ự'dự́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ự'dự́ 'bá Yãhự́dị̃ rú rĩ 'badrị sĩ avịjó rĩ.

35 Yẹ́sṹ angá ṹ'bṹtịnḭ́nḭ̃ ãngũ 'bã drĩ adru agá ịnị rú 'dĩ gá 'dĩ, fũ jó agá
'dãá rĩ sĩ mụlé Ãdróŋá zịlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá.
36 Wó Sĩ̃mọ́ñ̃ḭ kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ kí abe i'dó kí dó ĩ'di ndrṹlé.
37 Kí dó mụ ĩ'di ịsṹlé 'bo, jọ kí ĩ'diní, "'Bá kí ími ndrṹ."
38 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ãmụ kí acḭ trũ tõrọ́mẹ́ ãníŋá 'dĩ kí agâ sĩ ma sĩ mụ
ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ̃ ũlũ trũ 'bá 'baní, 'dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ mâ sĩ amṹjó ĩmi rṹ 'dõlé
rĩ 'i."
39 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ acḭ ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ̃ agâ sĩ pírí ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí
agâ sĩ, sĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ũlũ trũ ãzíla adro vâ úríndí ũnzí 'bá kí agâ sĩ ĩndĩ.

Yẹ́sṹ adrí 'ba ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Lṹkã 5:12-16)

40 Ágọ́bḭ́ ãzí ãrí 'bã nalé rá la amṹ ãja tḭ̃lé Yẹ́sṹ drḭ̃lẹ́ gá mãmálá 'bãjó ĩ'di
rṹ sĩ ĩ'di adríjó jọ, "Ídrĩ lẽ la rá, mí icó áma adrílé rá."
41 Ágọ́bḭ̃ 'bã ízákĩzã fi ĩ'dinî ní, Yẹ́sṹ su drḭ ĩ'di rṹlé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bḭ̃
jọ ĩ'diní, "Álẽ rá, mí adru ãlá ru." †
42 Cọtị ãrî wa rá, ágọ́bḭ̃ adrí dó rá.
43-44 Yẹ́sṹ pẽ ĩ'di tị itré ĩ'di ũkpó ru jọ, "Índre, lẽ ílũ ḭ́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.
Wó ímụ ími ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá
fẽtáŋá ru Mṹsã 'bã azịlé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ḭ́jọ́ vú nzejó
rĩ ĩ'badrḭ.̃"
45 Wó ágọ́bḭ́ 'dĩ mụ tị trũ mmgbọ 'bá 'ba rṹlé ḭ́jọ́ 'dĩ uyúŋâ trũ ãngũ pírí
gá, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ Yẹ́sṹ fi dó táwṹñ̃ḭ ãzí agá tọndọlọ ku. Ri u'álé ãmvé sĩ, wó tí
'bá mụ kí ĩ'di rṹlé angájó ãngũ pírí agá.

2

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãcá trũ la
(Mãtáyõ 9:1-8; Lṹkã 5:17-26)

1 Ṹ'dṹ were vúlé gá Yẹ́sṹ gõ vúlé Kãpẽrẽ̃nãwṹmḭ̃ gâlé, ãzíla 'bá are kí afí
'bo.
2 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí amṹ kí jó ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, 'dãá 'bá ga kí jó agâlé
tré kpere ãmvé sĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ ãzí mmgbọ jó tị gá 'bá ãzí ní sĩ pá tujó
la yụ. Yẹ́sṹ ri ĩ'baní ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ ũlũlé.
3 Ĩ'diní drĩ ḭ́jọ́ ũlũ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí, sụ rĩ ají kí ágọ́bḭ̃ ãzí ãcá trũ
rĩ Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé.
4 'Bá ũ'bí 'bã kí ãngũ atrịjó mgbemgbe rĩ sĩ icó kí filé ágọ́bḭ̃ 'dã trũ ku.
Uja kí tụlé jó sḭ, lũ kí jódrḭ̃ mmgbọ cé ãngũ Yẹ́sṹ drḭ gá rĩ gá. Su kí 'bá
ãyánĩ rú 'dĩ 'i ĩ'di 'bã bḭ́rḭ̃sḭ̃ sĩ ịsḭ́lé ĩ'di trũ irilé Yẹ́sṹ drḭ̃lẹ́ gá. 5 Yẹ́sṹ la mụ
ã'ḭ̃táŋá 'bá 'dĩ 'badrḭ̃ 'bã ãmbõgõ ndrelé 'bo, jọ 'bá ãcá trũ rĩ nî, "Mâ ngọ́tḭ̃
ḭ́jọ́ ũnzí mídrḭ̃ kí útrũ kí rá."
6 Sáwã 'dã sĩ imba'ba ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí rĩ ri kí 'dãá
cí, ũrã kí ḭ́jọ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí,
7 "Ágọ́bḭ́ 'dĩ icó ḭ́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlé íngoní ru? Ĩ'dĩ Ãdróŋá u'dá! Ãdróŋá
la lú ḭ́jọ́ ũnzí trũ nĩ á'dṹsĩ."
8 'Dãá cọtị Yẹ́sṹ nḭ̃ úríndí sĩ ḭ́jọ́ 'bá 'bã kí ũrãlé kí ásḭ agálé ri kí cé, jọ
ĩ'baní, "Ĩmi ḭ́jọ́ 'dĩ kí ũrã íni ã'du sĩ yã?
9 Ḭ́jọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la 'bá ãcá trũ rĩ 'bã Ḭ́jọ́ ũnzí mídrḭ̃ kí
útrũ kí rá rĩ 'i, jõku ínga í'dụ mî mgbọ́lọ́ mî sĩ ími lajó rĩ ímụ?

† **1:41** Lẹ́vḭ̃ 13:45

10 Wó ịjọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nị̃ la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ũkpõ cí ṹnọ́kṵ́ drị̃ gá
'dâ sĩ ịjọ́ ũnzí trũjó.” Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní,
11 “Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bịrị̃sị̃ ãzíla ímụ lịcọ́ gá.”
12 Ágọ́bị̃ angá ụrụgá 'dõlé, a'dṵ́ ĩ'di 'bã ãko sĩ rú lajó rĩ 'i, ko drị̃ mụlé
'bá kí drị̃ gâ sĩ. 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ịcṵ́ kí dó Ãdróŋá 'i jọ kí, “Ãndre
jõdrĩ ídu ịjọ́ ãzí 'dĩ 'bã áni la ku.”

Yẹ́sṹ 'bã Lẹ́vị̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Lṵ́kã 5:27-32)

13 Yẹ́sṹ gõ vúlé mĩrĩ Gãlị̃lị̃ tị gâlé ị̃dị́, 'bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di rṵ́ 'dãá ãzíla
imbá dó kî.
14 Ĩ'diní acị́ agá ị̃yị́tị gá 'dãá, ndre Lẹ́vị̃ Ãlĩfáyõ ngọ́pị ri agá ãngũ sĩ
mṹsọ́rọ̃ 'bejó rĩ gá, Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Mí ãbĩ áma vú.” Cọtị Lẹ́vị̃ angá bĩ
vú la.
15 Sáwã ãzí vúlé gá Yẹ́sṹ ri kí íná nalé Lẹ́vị̃ drị̃ko gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ abe, 'bá wẽwẽ rú mṹsọ́rọ̃ tralépi ãzíla 'bá 'bá 'bã kí umvelé 'bá ũnzí
idélépi ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ ri kí íná nalé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá, ã'dusĩku 'bá ĩ'di
vú bĩlépi ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá rĩ kí wẽwẽ rú.
16 Ímbá'bá ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe kí
mụ ndrelé la Yẹ́sṹ la ãkónã na 'bá umvelé 'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla
'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe, zị kí 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí, “Ĩ'di ãkónã na
'bá ũnzí idélépi rĩ kí abe ãzíla 'bá mṹsọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe ã'du ịjọ́ sĩ?”
17 Yẹ́sṹ la mụ ịjọ́ ĩ'bã kí zịlé 'dĩ arelé 'bo, umvi ĩ'baní, “'Bá ãyánĩ kóru rĩ
mụ kí 'bá írúwá fẽlépi rĩ rṵ́ ku, bela 'bá ãyánĩ trũ rĩ kí mụ ĩ'di rṵ́ nĩ. Má
amṵ́ 'bá ũnzí idélépi rĩ 'ba rṵ́ adru 'bá jọlépi la kí ãlá ru rĩ 'ba rṵ́ ku.”

Yẹ́sṹ zịjó íná naŋá ku ri 'bã ị̃jọ́ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 9:14-17; Lṵ́kã 5:33-39)

18 Ṵ́'dṵ́ ãzí sĩ 'bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí kí abe
kí íná gã nalé úmgbé sĩ Ãdróŋá a'ịjó. 'Bá ãzí mụ kí Yẹ́sṹ rṹlé zị kí ĩ'di, “'Bá
Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí 'bá 'bá ãzí Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imbálé rĩ kí abe na kí
íná ku, wó 'bá mídrị́ gá rĩ idé kí íni ku la ã'du ịjọ́ sĩ?”
19 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmṵ́ ịzị́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ,
a'be ãmṵ́ kí u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ku, ịzị́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ sĩ
ku yã? Icó ru ku ĩ'di 'bã adrujó ĩ'ba abe cí rĩ sĩ.
20 Wó ṵ́'dṵ́ ãzí la amṵ́ lé 'dĩ, ála mụ ịzị́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rṵ́ 'dâ rá. Ṵ́'dṵ́ 'dã
dó bãsĩ ĩ'di 'bã wọ̃rị́ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.”
21 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní, “'Bá ãzí icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá wókõ la ãsĩlé
sĩ ṹkụ rĩ ịgbẹjó ku. Drĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, ú'dí rĩ la anzú ṹkụ rĩ
ụrụ'bá gâlé rá, ĩ'di fẽ ãngũ lũlépi mmgbọ rĩ la ru nzị̃ ị̃dị́.
22 'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé íníríkó ṹkụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá
yã áni, wáyĩnĩ 'dã la íníríkó ṹkụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ
la dó sĩ uja asulé vṹrṵ́ ãzíla íníríkô dó ru iza rá.”

Yẹ́sṹ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 12:1-8; Lṵ́kã 6:1-5)

23 Ṵ́'dṵ́ ãzí Sãbátũ ãni la sĩ Yẹ́sṹ kí alị agá ámvṵ́ ãná * ãni la agâ sĩ, 'bá
Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí dị̃ ãná kí drị̃ ãnũ sĩ nalé.
24 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ jọ kí ĩ'diní, “Índre, 'bá mídrị́ rĩ kí ịjọ́ ãzị́táŋá 'bã ã'ị̃lé
ku rĩ idé Sãbátũ sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?” †

* **2:23** Gị̃rị̃kị̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **2:24** 'Bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ ã'ị́ kí únga ãzị́ *Sãbátũ sĩ* ku.

25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ị́jọ́ sĩlé rĩ agá ị́jọ́ úpí Dãwṹḍị̃ 'bã idélé ĩ'bã kí ãko
lẽjó ãzíla kí adrujó ãbị́rị̃ sĩ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzị́ ngajó ĩ'ba abe rĩ ku yã?
26 Sáwã Ãbĩyátã átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi jó Ãdróŋá drị̃ agá
rĩ drị̃ sĩ, fi jó Ãdróŋá drị̃ agâlé mũkátĩ jó Ãdróŋá drị̃ agá ãzị́táŋá 'bã ã'ị̃lé
'bá ãtalo rú rĩ 'bã na kí nĩ rĩ nalé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ãzị́ ngajó kî trũ rĩ kí abe
rá.”
27 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ú'bã Sãbátũ 'bá nî adru ú'bã 'bá Sãbátũ nî la ku.
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị́ gá rĩ 'i.”

3

Yẹ́sṹ 'bã ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Lṹkã 6:6-11)

1 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ filé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá. 'Dãá ágọ́bị̃ ãzí
drị̃ ãcá trũ la cí.
2 'Bá ãzí 'dãá rĩ ri kí Yẹ́sṹ mbãlé sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã mụlé idélé la ịsṹlé, vâ
lẽjó nị̃jó la ĩ'di ágọ́bị̃ adrí Sãbátũ sĩ rĩ yã rĩ ndrejó sĩ ĩ'di tõjó.
3 Yẹ́sṹ jọ ágọ́bị́ drị́ ãcá trũ rĩ ní, “Mí angá pá tulé 'bá pírí kí drị̃lẹ́ gá 'dâ.”
4 Yẹ́sṹ zị 'bá kí, “Ị́jọ́ ãzị́táŋá 'bã ã'ị̃lé ídé Sãbátũ sĩ rá rĩ íngõ 'i; ị́jọ́ múké
rĩ idéjó rĩ 'i yã jõku ị́jọ́ ũnzí rĩ idéjó rĩ 'i yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dịjó
yã?” Wó 'bá ãzí ape tị ku.
5 Yẹ́sṹ ndre ãngũ 'bá 'ba rṹlé ũmbã rú ãzíla ũcõgõ trũ ásị́ gá, ásị́ mbaŋá
ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ, jọ ágọ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími drị́ 'dĩ 'i.” Ágọ́bị̃ ĩjũ dó ru drị̃ rá
ãzíla drị̃ itú ru ãlápítí ru.
6 Cọtị 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ fũ kí ãmvé mụlé ị́jọ́ itúlé 'bá Hẽródẽ ãtị̃lépi rĩ kí
abe kí Yẹ́sṹ 'dị íngoní-íngoní ru yã rĩ itúlé.

'Bá ũ'bí ru tralépi Yẹ́sṹ rṹ mĩrĩ tị gá rĩ kî

7 Ị́jọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ ko dó drị̃ mụlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe mĩrĩ
tị gâlé, 'bá ũ'bíkãná angálépi Gãlị́lị̃ gá, Yṹdịyã gá,
8 Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá, ãngũ Ĩdũméyã gá, ãngũ mĩrĩ Yõrĩdánĩ gá 'á 'dã sĩ rĩ gá,
angájó táwṹnị̃ Tṹrọ̃ gá ãzíla táwṹnị̃ Sị̃dọ́nị̃ gá rĩ abe. 'Bá ũ'bí 'dĩ tra kí ru
Yẹ́sṹ rṹ ị́jọ́ ĩ'bã kí arelé ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ.
9 'Bá ũ'bíkãnã 'dĩ kí 'bã ũŋmĩŋá ị́jọ́ sĩ, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã
ají kí í'bó ãzí bábá ãni rú ĩ'dinî.
10 Ĩ'di 'bã 'bá wẽwẽ rú kí adríjó rĩ sĩ, 'bá ãyánĩ rú rĩ ãŋmĩ kí ru ĩ'di rṹ
'dõlé sĩ ĩ'di ụrụ'bá alójó.
11 'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ drĩ kí ĩ'di ndre 'bo, kí mụ a'délé pálé la gá áwáŋâ
trũ kí jọ la, “Mi Ãdróŋá Ngọ́pị 'i!”
12 Wó Yẹ́sṹ li úríndí ũnzí 'dã kí bị́lẹ́ ị̃ndṹ lẽ 'bã i'da kí 'i ã'di 'i yã rĩ gá
ku.

Yẹ́sṹ 'bã 'bá imbálé mụdrị̃ drị̃ ị̃rị̃ kí ũpẽjó ṹpị̃gọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Lṹkã 6:12-16)

13 Ị́jọ́ 'dĩ kí ugoró gá, Yẹ́sṹ tụ dó 'bé sị́, umve dó 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí tụjó
ĩ'di rṹ 'bé sị́ gâlé.
14 Ũpẽ dó 'bá kí mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ adrujó ĩ'di 'bã ṹpị̃gọ́ŋa kî rú adrujó ĩ'di
trũ, pẽ dó kí tị mụlé ị́jọ́ ũlũlé,
15 ãzíla fẽ ĩ'baní ũkpõ sĩ úríndí ũnzí kí adrojó.
16 'Dĩ kí ímbá'bá ĩ'didrị́ mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'dĩ kí rṹ; Sị̃mọ́nị̃ (Yẹ́sṹ 'bã rṹ 'dalé
Pétẽrõ 'i rĩ),

17 Yãkó'bõ kí ádrı̨́pı̨̃ Yõhánã be 'dĩ kí anzı̨ Zĩbĩdáyõ drı̨̃ ĩ'di 'bã rụ́ 'dalé,
Bõwãnãrégẽ (ífí la “Anzı̨ Ãvi drı̨̃ kî”),
18 Ãndẽríyã 'i, Fı̨́lı̨́pǫ̃ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ
Ãlĩfáyõ ngọ́pı̨ 'i, Tãdáyõ 'i, Sı̨̃mọ́nı̨̃ angálépi amụ́tı̨ 'bá ã'dı̨́ 'dı̨lépi lẽjó adrujó
'bá Rụ́mı̨̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
19 ãzíla Yụ́dãsı̨̃ Į̃sı̨̃kãrı̨́yọ́tı̨̃ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sụ̃ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-32; Lụ́kã 11:14-23; 12:10)

20 Yẹ́sụ̃ la mụ ãgõlé lı̨́cọ́ gá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ gá 'bo, 'bá ũ'bí ru
tralépi rĩ kî sĩ ı̨sụ́ kí sáwã ãkónã najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ku.
21 'Bá ĩ'didrı̨̃ kí mụ ı́jọ́ ru idélépi rĩ kí arelé, mụ kí lẽjó ĩ'di atrı̨jó, ũrã kí
drı̨̃ la 'be dó ru rá íni.
22 Wó imba'ba ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi rĩ kí 'bã ãzí angálépi
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ abe jọ kí, “Ĩ'di úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃lı̨̃zẹ̃bụ́lụ̃ úpí
úríndí ũnzí 'badrı̨̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.”
23 Yẹ́sụ̃ umve 'bá kí sĩ ru aséjó ãni rú ãzíla jọ ı́jọ́ ĩ'baní ı́jọ́ u'béŋá sĩ,
“Sĩtánĩ la ru adro cénĩ-cénĩ rú íngoní ru?
24 Sụ́rụ́ drĩ ru awa ndú-ndú kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ sĩ ã'dı̨́ 'dı̨jó kí drĩdríŋĩ
gá, sụ́rụ́ 'dã icó pá tulé ku.
25 Ãzíla lı̨́cọ́ drĩ ru awa kí drĩdríŋĩ gá ndú-ndú, lı̨́cọ́ 'dã icó pá tulé ku.
26 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, sụ́rụ́ Sĩtánĩ drı̨̃ drĩ ru awa amụtı̨ sĩ amụtı̨ sĩ, icó pá tulé ku,
wó ĩ'di amụ́ ãsı̨̃ŋá gá.
27 Ájọ ĩminî, 'bá ãzí icó filé ágọ́bı̨ ũkpó la drı̨́ jó agâlé sĩ ãko ĩ'didrı̨́ jó agá
rĩ kí wũjó rá ku. Ĩ'di ágọ́bı̨ ũkpó 'dã umbé ráká, ĩ'di dó sĩ ãko ĩ'didrı̨́ jó agá
rĩ kí ra ĩndõ.
28 “Ma ĩminí ı́jọ́ mgbã jọ, ı́jọ́ ũnzí pírí 'bá 'bã idélé ãzíla ú'dáŋá 'bá u'dájó
rĩ abe, ála kí trũ rá.
29 Wó 'bá Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ útrũ ĩ'di ku, ála ı́jọ́ ũnzí 'dĩ kí lã ĩ'di
drı̨̃ gá jã 'dâ.”
30 Yẹ́sụ̃ jọ ı́jọ́ 'dĩ 'i ĩ'bã kí jọjó la úríndí ũnzí ĩ'di agá cí rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrı̨̃pı̨ka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Lụ́kã 8:19-21)

31 Į́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ amụ́ kí ádrı̨́pı̨ka abe ãngũ ĩ'di 'bã
sĩ 'bá kí imbájó rĩ gá, utu kí pá ãmvé 'dãá. Pẽ kí 'bá ãzí tı̨ ĩ'di rụ̃lé mụlé
ĩ'di umvelé lẽjó ı́jọ́ jọjó ĩ'di be.
32 'Bá ũ'bí rilépi ĩ'di andre gá rĩ 'bã ãzí jọ kí ĩ'diní, “Índre mî ãndrẽ utu
kí pá mí ádrı̨́pı̨ka abe ãmvé 'dã lẽ kí ı́jọ́ jọlé mí be.”
33 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrı̨́pı̨ka kí ã'di kî?”
34 'Dã 'bã vúlé gá, undré 'bá rilépi ĩ'di andre gá gbụrụ 'dã kí pírí ãzíla
jọ, “Ĩndre! Mâ ãndrẽ ãzíla mâ ádrı̨́pı̨ka kí gápi 'dĩ!
35 'Bá ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi rĩ, ĩ'di mâ ádrı̨́pı̨, mâ ámvọ́pı̨ ãzíla
mâ ãndrẽ.”

4

Į́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẽ̃lépi rĩ drı̨̃ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Lụ́kã 8:4-8)

1 Į́jọ́ 'dã kí ũngúkú gá, Yẹ́sụ̃ mụ vâ 'bá kí imbálé ı̨̃yı̨́tı̨ Gãlı̨́lı̨̃ drı̨̃ gâlé ı̨̃dı̨́.
'Bá ũ'bí atrá kí ru ĩ'di andre gá tụ dó filé rilé í'bó drı̨̃ gá se kí ru ı̨̃yı̨́ agâlé,
'bá pírí kí dó ãngũ ã'í rĩ gá ãmvé lé.

2 Yẹ́sṹ imbá 'bá kí ị́jọ́ ũ'bí sĩ ị́jọ́ u'béŋá sĩ, ãzíla ímbátáŋá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ agá jọ,
3 “Ĩmi are drĩ! Ágọ́bị́ ãzí fũ mụlé ũri kpẽ̃lé ĩ'didrị́ ámvṹ agá.
4 Ĩ'di 'bã ũri kpẽ̃ agá 'dâ ũri ãzí rĩ u'de kí gẽ̃rĩ̃ tị gá ãriŋa angá kí, tị kí kí
rá.
5 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru vũ ĩzá kóru rĩ agá, angá kí mbẽlẽŋá ru rá,
ã'dusĩku ṹnọ́kṹ 'bã adrujó cene rĩ sĩ.
6 Wó ĩ̃tṹkã la mụ kalé ri 'bo, ĩ̃tṹkã ivé kí, 'i kí rá ízókí la 'bã kí adrujó
cene rú rĩ sĩ.
7 Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcḭ́kḭ́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcḭ́kḭ́ trũ rĩ abe ãlu,
ãvúkí ṹcḭ́kḭ́ trũ rĩ vu kí rá, ka kí dó sĩ ku.
8 Wó ũri ãzí rĩ u'de kí ṹnọ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, angá kí rá, zo kí rá, ãzí rĩ
ka kí ífí kãlḭ́ na, kãlḭ́ ázíyá, jõku túrú ãlu.”
9 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “'Bá bḭ́lẹ́ trũ ị́jọ́ arelépi rĩ 'bã are ị́jọ́ 'dĩ 'i.”

Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ĩ̃jọ́
(Mãtáyõ 13:10-17; Lṹkã 8:9-10)

10 Yẹ́sṹ la mụ adrulé á'dṹsĩ, 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ rĩ kí ãzíla
'bá ãzí kî trũ zị kí ĩ'di, ĩ'di ị́jọ́ u'béŋá 'bã ífí drĩ̃ gá.
11 Umvi ĩ'baní, “Ị́jọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ Sṹrṹ Ãdróŋá drị́ 'bṹ gá rĩ drị́ gá rĩ úfẽ ĩ'di
nĩ̃lé ĩminî. Wó 'bá ãzí ãmvé 'dã 'baní ála i'da la ị́jọ́ u'béŋá sĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
“ ‘kí ãko 'dĩ kí ãlṹ rá, wó icó kí kí ndrelé ku,
kí ị́jọ́ are rá, wó icó kí ífí la vãlé ku,
jõ íni ku, kí ru ásḭ́ uja sĩ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó,
ĩ'di sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrĩ̃ kí trũ rá.’†”

Yẹ́sṹ icé ĩ̃jọ́ u'bélé 'bá ũrĩ kpẽ̃lépi rĩ sĩ 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Lṹkã 8:11-15)

13 Yẹ́sṹ la mụ ị́jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, zị kí, “Ĩnĩ̃ vâ ị́jọ́ mání jọlé ị́jọ́ u'béŋá sĩ 'dĩ
'bã ífí ku yã? Ĩmi dó mụ ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí nĩ̃lé íngoní ru?
14 'Bá ũri kpẽ̃lépi rĩ ĩ'di cécé 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ ũlũlépi rĩ áni.
15 'Bá ãzí rĩ kí cécé ũri 'delépi gẽ̃rĩ̃ tị gá rĩ kî áni rĩ kí 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃
arelépi rá wó sáwã were vúlé gá Sĩtánĩ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí 'dụlé kí ásḭ́ gá 'dâ
rá rĩ kî.
16 Ũri 'delépi ãngũ írãkí ru rĩ agá rĩ kí cécé 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ arelépi
ãyĩkõ sĩ ãzíla kí ã'ĩ̃ la ásḭ́ ãlu sĩ rĩ kî.
17 Wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ fi kí agâlé álḭ́ ku, ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ icó adrulé kí agá
sáwã ãzo rú ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũcõgõ rú la drĩ kí acá kí ụrụ'bá gá, kí a'dé
mbẽlẽ rú rá.
18 Ũri u'delépi ṹcḭ́kḭ́ agá rĩ kí 'bá ị́jọ́ arelépi rĩ kî,
19 wó ũrãtáŋá ídri ṹnọ́kṹ 'dõ drị́ gá kí ulélépi kí tá sĩ lẽ acálé kṹrẹ́nḭ́ ru
rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ, ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ la iré kí ásḭ́ gá 'dãá rá, icó kí dó sĩ ífí kalé ku.
20 Ũri u'delépi ṹnọ́kṹ múké rĩ agá 'dĩ kí cécé 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ arelépi
ãzíla ã'ĩ̃lépi la ásḭ́ pírí sĩ rĩ kî. Kí ífí ka kãlḭ́ na, kãlḭ́ ázíyá jõku túrú ãlu.”

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Lṹkã 8:16-18)

21 Yẹ́sṹ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drĩ̃ gá jọ, “'Bá tárã tị 'bãlépi jó agâlé tị la akulépi
jõku 'bãlépi la mgbọ́lọ́ ĩ̃ndṹ rĩ ã'di 'i yã? Adru ĩ'di 'bã la ãngũ sĩ tárã 'bãjó
rĩ gá ku yã?

† **4:12** Ĩsáyã 6:9-10

22 Ãko ãzí zį̃lé zį̃-zį̃ la yụ pẽ lú drụ́zị́ ĩ'di i'dá tọndọlọ jõku ãko a'bólé a'bô
rĩ ĩ'di drụ́zị́ adru ãngũ ule gá.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá bị́lẹ́ trũ ị́jọ́ arejó rĩ 'bã are ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'i.”
24 Jọ vâ, “Ĩmi are vâ ị́jọ́ jọlé 'dĩ múké-múké, ãzíla ãko ĩminí ũ̃'bį̃lé 'bá ãzí
nĩ rĩ ála vâ vúŋá la ũ̃'bį̃ ĩminí, ála vâ idé la ĩmi ụrụ'bá gá ndẽ dó rá.
25 'Bá ãko trũ rĩ ála ãzíla ũ'bã drį̃ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drị́ ĩ'di táni
trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drị́ 'dâ rá.”

Yẹ́sũ̃ u'bé ị̂jọ́ ũri 'bã zoŋá sĩ

26 Yẹ́sũ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drį̃ gá jọ, “Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ cécé 'dĩ 'bã áni,
ágọ́bị́ ãzí fũ mụlé ũri kpę̃lé ĩ'didrị́ ámvụ́ agá.
27 Ị́nị́ kí į̃tụ́ be ri ĩ'di 'bã ãzị́ ãzí rĩ kí ngalé, ũri i'dó kí angálé zojó ĩ'di 'bã
nį̃ŋâ kóru,
28 ã'dusĩ̃ku ũri kí ka 'bá 'bã nį̃ŋâ kóru. Drį̃drį̃ rĩ sĩ kí bị́ asú, vúlé la gá
drį̃ la ĩ'di sĩ zojó rĩ 'i, 'dã vúlé gá kénĩ jõku bị́ ífí la 'bã sĩ kajó rĩ 'i.
29 Ũri drĩ dó mba 'bo, ála dó ị́lị́ŋá 'dụ sĩ mụjó lajó la ã'dusĩ̃ku ĩ'di 'bã
wajó 'bo rĩ sĩ.”

Ị́jọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálį̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32, 34; Lụ́kã 13:18-19)

30 Yẹ́sũ̃ zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ma Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ ũ̃'bį̃ ã'du be yã?
Ma ị́jọ́ u'béŋá íngõ ayú sĩ ífí la i'dajó yã?
31 Ĩ'di cécé ũri umvelé hãrãdálį̃ rĩ 'bã ífí ĩmbĩrãŋã sĩ ndẽlépi ũri pírí kí
agá salé vũ̃rụ́ rĩ áni.
32 Údrĩ ĩ'di sa vũ̃rũ̂lé 'bo, ĩ'di angá zolé ife ãmbógó la rú ãzíla kénĩ trũ
ãriŋa 'bũ̃ gá rĩ kí dó sĩ amụ́ urilé avị́lé índríkã la gá.”
33 Yẹ́sũ̃ ayú ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí wẽwẽ rú sĩ kí imbájó, lẽ ásị́ pírí sĩ
'bã vã kí rú sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí rá.
34 Ĩ'di ní ũ'bí kí imbá agá, jọ ĩ'baní ị́jọ́ ãzí ị́jọ́ u'béŋâ kóru la ku. Wó drĩ dó
adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dũ̂sĩ ĩ'di ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ kí ífí i'da tọndọlọ.

Yẹ́sũ̃ atrị ãlụ́kụ́kũ̃ cí
(Mãtáyõ 8:23-27; Lụ́kã 8:22-25)

35 Ụ́'dụ́ 'dã 'bã ĩndró sĩ, Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãza kí mĩrĩ
'bã 'á 'dã sĩ.”
36 A'be kí dó 'bá ũ'bí kí vúlé 'dãá, 'dụ kí Yẹ́sũ̃ 'i ĩ'ba abe ĩndĩ za kí ĩ'di trũ
í'bó sĩ 'âlé, í'bó ãzí mụ kí ĩ'di trũ ĩndĩ.
37 Ĩ'bã kí mụ agá, gbõgbõ ãlụ́kụ́kũ̃ acé ũkpó ru, i'dó į̃yị́ gbãlé í'bó agá
í'bó ní sĩ lẽjó 'dejó į̃yị́ į̃ndụ́.
38 Wó 'dĩ sĩ Yẹ́sũ̃ la ụ́'dụ́ ko agá í'bó į̃ndụ́lẹ́ gá ándrâlé, ãtį̃ ru drį̃ cí.
Ímbá'bá inga kí dó ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị mí así ku ãdrĩ ịmvụ́ rá míní
múké yã?”
39 Yẹ́sũ̃ angá dó ụ́'dụ́ gâlé rá jọ ãlụ́kụ́kũ̃ ní, “Mí adru drí̧ŋá.” Gbõgbõ
ãlụ́kụ́kũ̃ ịgbẹ dó ndrú.
40 Uja dó tị ímbá'bá 'ba rụ́ jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ũ̃rį̃ sĩ ã'du sĩ yã? Kpere ĩmi
drį̃ ã'į̃táŋâ kóru yã?”
41 Ũ̃rį̃ ãmbógó la fi kí agá ãzíla i'dó kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá 'dĩ
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i, ãlụ́kụ́kũ̃ ãzíla į̃yị́ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tị la arejó
cé 'dĩ?”

5

Yẹ́sų̃ dro úríndí ũnzí ágọ́bị̃ ãzí agá
(Mãtáyõ 8:28-34; Lụ́kã 8:26-39)

1 Ị́jọ́ 'dã kí vúlé gá Yẹ́sų̃ za kí dó mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ wókõ ĩ̃yị́tị gá ãngũ
umvelé Gẽrãsénĩ gá.
2 Yẹ́sų̃ 'bã drĩ ãfũ agá í'bó agâlé 'dĩ gá 'dâ, ágọ́bị̃ ãzí úríndí ũnzí trũ la
i'dó ãcẹ̃lé angájó ãngũ ĩ̃nádrĩ̃ drĩ̃ agâlé drĩ̃ ụfụjó ĩ'di be.
3 Ágọ́bị̃ 'dĩ 'bãngá u'á ĩ̃nádrĩ̃ 'bã drĩdríŋĩ̃ gá, ãzíla ícó ĩ'di drĩ̃ ụtrị́lé ku
táni ĩ'di icíjó ímve sĩ rá tí.
4 Úri ĩ'di pá kí icílé drị́ abe ímve sĩ ãzíla nõrórõ sĩ, wó ĩ'di ímve pá gá 'dĩ
kí anu kící-kící, nõrórõ kí uce rũwã-rũwã rá. 'Bá ãzí ũkpó trũ icólépi ĩ'di
drĩ̃ arụ́lépi rá la 'dáyụ.
5 Ĩ'di acị́ ngara ĩ̃nádrĩ̃ kí drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ, 'bé sị́ gâ sĩ, ụ́'dụ́ pírí ĩ̃tũ̂rũ̃, ị́nị́-ãrã
úzáŋâ trũ ãzíla ĩ'di ru ụrụ'bá ụlị́ írã sĩ.
6 Ágọ́bị̃ la mụ Yẹ́sų̃ ndrelé rá-rá ru 'dáni, mvu cẹ̃lé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ, ĩ'di mụ calé
'bo, tĩ̃ ãja drĩ̃lẹ́ la gá 'dãá vũ̃rụ́.
7 Za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re, "Yẹ́sų̃ Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị! Ílẽ má
rụ́ ã'du? Ísõ ũyõ Ãdróŋá rụ́ sĩ mí icó mání cãndí fẽlé ku!"
8 Ágọ́bị̃ 'dĩ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sų̃ jọ tá úríndí ũnzí 'dã ní 'bã ãfũ
ĩ'di agâlé rá.
9 Yẹ́sų̃ zị́ dó úríndí ũnzí 'i, "Ími rụ́ ã'di 'i?" Umvi ĩ'diní, "Áma rụ́ Ũ'bígá
'i ã'dusĩku ãma ágọ́bị̃ 'dĩ agá 'dâ ũ'bí ru."
10 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sų̃ ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ 'bã dro jõ kí ãngũ drĩ̃ gá 'dâ ãmvé ku.
11 Ãngũ 'dã gá 'dãá, ĩzõgó ũ'bí kí na agá 'bé pá gá ãni rú 'dãá.
12 Úríndí ũnzí a'ị́ kí Yẹ́sų̃ 'i, "Ífẽ ãmụ ãmaní filé ĩzõgó 'dã kí agá."
13 Ã'ị́ ĩ'baní rá, úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bị̃ agâlé, mụ kí filé ĩzõgó kí agâlé.
Ĩzõgó ũ'bí 'dã kí kãlãfe ãni rú álĩfũ ĩ̃rĩ̃ 'dĩpí, kpẽ̃ kí rĩ̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ
cị́kị́cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvụ́lé mĩrĩ agâlé.
14 'Bá ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, mvu kí cẹ̃lé táwũ̃nĩ̃
ãníŋá 'dã gâlé, tõ̃rṍmẹ́ 'dãá rĩ kí agá ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé. 'Bá pírí afụ kí ru
mụlé ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelé kí mị́fĩ̃ sĩ.
15 Kí mụ ru tralé Yẹ́sų̃ andre gá ũ̃rĩ̃ rụ kí cí, ĩ'baní ágọ́bị̃ jõ úríndí ũnzí
trũ 'dĩ ndrejó ri agá Yẹ́sų̃ pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ
agá.
16 'Bá ị́jọ́ ru idélépi ágọ́bị̃ úríndí ũnzí trũ 'dã ụrụ'bá gá ãzíla ĩzõgó 'dã kí
ụrụ'bá gá rĩ ndrelépi cé rĩ nze kí vú la 'bá 'dã 'banî.
17 Ị́jọ́ 'dã sĩ 'bã kí mãmálá Yẹ́sų̃ 'bã ĩdã ru ĩ'ba rụ́ 'dãá rá, ãzíla 'ba a'be
kí ãngũ ĩ'badrị́ 'dã 'i rá.
18 Yẹ́sų̃ la mụ filé í'bó agâlé vúlé, ágọ́bị̃ úríndí ũnzí drojó ala gá 'dã a'ị́
Yẹ́sų̃ 'i ílẽ mụlé ĩ'di be ĩndĩ.
19 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, "Ímụ má be ku, ígõ vúlé lị́cọ́ gá mî kãká 'ba rũ̂lé, ínze
ĩ'baní ị́jọ́ ũniamba Úpí Ãdróŋá 'bã idélé míní 'dĩ kí vú, ãzíla ĩ'di 'bã ásị́
ĩ̃gbẽ̃ ími ụrụ'bá gá rĩ."
20 Ágọ́bị̃ mụ dó rá, i'dó dó acị́lé Dẽ̃kãpọ́lĩ̃ * gá 'dãá sĩ 'bá 'baní ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã
idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí vú nzejó. 'Bá pírí ị́jọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé 'dĩ arelépi rĩ
u'á kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ.

---

* **5:20** *Dẽ̃kãpọ́lĩ̃* ĩ'di rụ́ táwũ̃nĩ̃ mụdrị́ 'badrị́ 'i.

Yẹ́sṹ inga ĩzóŋá drãlépi rá rĩ ãzíla ũkú ãrí 'bã rajó ĩ'di rṹ rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Lṹkã 8:40-56)

21 Yẹ́sṹ la mụ zalé í'bó sĩ į̃dı̨́ wókõ mĩrĩ drı̨́ ãzí 'dã gâlé 'bo, 'bá ũ'bíkãná
tra kí ru ĩ'di andre gá į̃yı̨́tı̨ gá 'dãá.
22 'Bá ãmbogo drį̃lẹ́ ru ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ ãni rĩ 'bã ãzí umvelé Yáyį̃rọ̃
'i rĩ mụ 'dãá. Ĩ'di mụ Yẹ́sṹ ndrelé 'bo, a'dé ĩ'di pálé gá,
23 'bã mãmálá Yẹ́sṹ rṹ ĩ'di 'bã ĩzóŋá ĩmbíráŋá rĩ adríjó jọ, "Mâ ĩzóŋá la
úgólé drãlé drã-drã, mí amṹ drı̨́ tį̃lé ụrụ'bá la gá 'ba adrí rú sĩ mání ídri
fô!"
24 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ĩ'di be, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mụ kí
ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrú-kũtrú.
25 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drį̃ cı̨lépi ílí mụdrı̨́ drį̃ į̃rį̃ la 'dãá cí.
26 Cı̨ drį̃ dãkĩtárĩ ũ'bí kí drı̨́ gá ĩ'diní lẽ agá ru adrí agá 'dãá, iza dó sĩ ãko
ĩ'didrı̨́ gá 'dãá rĩ kí pírí. Wó ãrí ní ukójó rĩ kẹ̃j̨́ gá ĩ'di tụ drį̃ gá drį̃ gá.
27 Ĩ'diní ı̨́jọ́ arejó Yẹ́sṹ drį̃ gá 'bo rĩ sĩ, nze ru ũ'bí kí agâ sĩ ũní ũngúkú
la gâ sĩ aló ĩ'di 'bã bõngó tı̨, † 28 ã'dusĩku 'bã ru ásı̨́ gá, "Ádrĩ táni ĩ'di 'bã
bõngó tı̨ aló agá áyụ, ma adrí rá."
29 Cọtı̨, ãrí ralépi 'dã tu pá cí, ãzíla ĩtrĩkã ĩ'di ụrụ'bá gâlé 'í adrí 'bo rĩ gá
rá.
30 Į̣jọ́ 'dĩ 'baní ru idé agá 'dãá, gbõgbõ Yẹ́sṹ ĩtrĩkã ũkpó 'bá adríjó ĩ'di
ụrụ'bá gá rĩ fũ 'bá ãzí adrílé rá. Uja ru kı̨́lı̨rı̨ ũ'bí kí agá 'dãá zı̨, "Ã'di aló
mâ bõngó nĩ yã?"
31 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, "Índre ũ'bí ími ũŋmĩlépi kũtrú-kũtrú 'dĩ kí
rá, mi dó zı̨ la, 'Ã'di aló mâ bõngó nĩ yã,' rĩ gá íngoní ru?"
32 Yẹ́sṹ ri kẹ̃j̨́ la gá ãngũ undrélé sĩ ndrejó la ã'di aló ĩ'di 'bã bõngó nĩ.
33 Ũkû la mụ ı̨́jọ́ ru idélépi ĩ'di rṹ 'dĩ ndrelé 'dĩ 'bã áni, mụ ãja tį̃lé vṹrṹ
ãzíla ĩ'di dį̃ yã sĩ ų̃rį̃ sĩ yã-yã Yẹ́sṹ pálé gá 'dãá. Lũ dó ı̨́jọ́ mgbã rĩ pírí.
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Mâ į̃zẹ́pı̨, ã'į̃táŋá mídrį̃ adrí mi rá. Ímụ ásı̨́ į̃gbẹ́ sĩ, ãzíla
útrũ mi drį̃cı̨́rį̃ 'dĩ agá rá."
35 Yẹ́sṹ 'bã drĩ ı̨́jọ́ jọ agá 'dãá, 'bá ãzí amṹ kí angájó Yáyį̃rọ̃ ãmbógó ãngũ
Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ drı̨́ kogâlé jọ kí, "Mî į̃zẹ́pı̨ drã rá. Mí ĩcãndĩ
dó ímbápı̨ į̃dı̨́ ku."
36 Yẹ́sṹ 'bã ásı̨́ ı̨́jọ́ 'bá 'dã kí jọlé rĩ drį̃ gá ku, jọ ĩ'diní, "Ími ásı̨́ 'bã mvu
ku, mí ã'į̃ ma áyụ."
37 Yẹ́sṹ uga ũ'bí kí 'dejó ĩ'di vú gâ sĩ úmgbé, bela 'dụ Pétẽrõ kí Yãkó'bõ
trũ ãzíla Yõhánã Yãkó'bõ 'bã ádrı̨́pı̨ trũ.
38 Kí mụ calé lı̨́cọ́ Yáyį̃rọ̃ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ
drį̃ gâlé 'bo, ndre úzáŋá 'bá 'bã kí awájó ãzíla ų̃lṹlṹ u'béjó 'dã 'i.
39 Ĩ'di mụ filé jó agâlé jọ 'bá 'banî, "Ĩmi uzá ãzíla, ų̃lṹlṹ u'bé íni la ã'du
ı̨́jọ́ sĩ? Ngọ́tı̨́ŋâ drã ku wó rá la ĩ'di ṹ'dṹ ko."
40 Ũ'bí ri kí ĩ'di gụlé gų̃gų̃. Jọ ĩ'baní 'bã fũ kí pírí ãmvé. 'Dụ dó ãndrẽ kí
átẹ́pį̃ be, ãzíla 'bá tá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di 'bã trũ mụjó 'dã kî trũ fijó ãngũ
ngọ́tı̨́ŋâ 'bã sĩ adrujó rĩ gâlé.
41 Rụ ĩ'didrı̨́ jọ ĩ'diní, "Tãlı̨́tã kṹmį̃!" Ífí la "Ĩzóŋá wereŋá 'dĩ, mí angá
ụrụgá."

† **5:27** Lã'bĩ 'bá Yãhṹdį̃ 'badrı̨́ gâ sĩ, ũkú (ĩmbá ndrelépi) 'dĩ áni rĩ â'į̃ ĩ'diní fijó 'bá kí agá ku.

42 Cọtị ĩzóŋá wereŋá 'dĩ angá ụrụgá, i'dó acḭlé (ĩzóŋá 'dĩ 'bã ílí mụdrḭ̃ drḭ̃ ḭrḭ̃). 'Bá 'dã u'á kí ũsũ̗táŋá ãmbógó la sĩ.
43 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ 'bã lũ kí jõ 'bá ãzí ní ku-ku. Jọ dó 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.

6

Yẹ́sũ gãjó úmgbé Nãzẽrẹ́tḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Lụ́kã 4:16-30)

1 Yẹ́sũ a'be kí dó ãngũ 'dã 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rá, mụ kí dó táwũ̗ñḭ̃ ĩ'didrḭ̃ lḭcọ́ gá rĩ gá.
2 Sãbátũ la mụ acálé 'bo, mụ dó 'bá kí imbálé ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ gá, 'bá wẽwẽ rú ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelépi rĩ u'á kí ũsũ̗táŋá sĩ jọ kí, "Ágọ́bḭ̃ 'dĩ ịsụ́ ũkpõ ĩ'di 'bã sĩ ḭjọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ íngõlé yã? Ũndũwã fẽlé ágọ́bḭ̃ 'dĩ nî rĩ íngõ 'i ĩ'di 'bã sĩ icójó tálí 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí idéjó 'dĩ!
3 'Dĩ adru ágọ́bḭ̃ báwũ falépi ũkû sĩ adrujó Mãríyámũ 'i rĩ 'bã ngọ́pḭ̃ 'i, ádrḭ̃pḭka kí sĩ adrujó Yãkó'bõ 'i, Yũsụ́fũ 'i * Yụ́dãsḭ̃ 'i ãzíla Sḭ̃mọ́ñḭ̃ 'i rĩ 'i ku yã? Ámvọ́pḭka adru kí ãma abe 'dĩ kí ku yã? Acá kí ĩ'di 'bã ḭjọ́ sĩ ũnzí."
4 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, "'Bá ãzí nábḭ̃ ní ḭ̃nzḭ̃táŋá fẽlépi ãngũ ĩ'didrḭ̃ gá, ãzíla kãká kí agá la 'dáyụ.
5 Icó tálí idélé ãngũ ĩ'didrḭ̃ agá ku, pẽ lú ũtḭ̃ drḭ̃ 'bá ãyánĩ rú were la kí drḭ̃ gâ sĩ kí adríjó.
6 Yẹ́sũ u'á ũsũ̗táŋá sĩ ã'ḭ̃táŋá ãkõ ĩ'badrḭ̃ gá rĩ sĩ.
"Ko dó drḭ̃ mụlé 'bá kí imbá trũ tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ pírí."

Yẹ́sũ pẽ ímbá'bá mụdrḭ̃ drḭ̃ ḭrḭ̃ kí tị ãzḭ̃ gá
(Mãtáyõ 10:5-15; Lụ́kã 9:1-6)

7 Yẹ́sũ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḭ̃ drḭ̃ ḭrḭ̃ 'dĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãngũ ãlu gá pẽ kí tị ãmvêlé ḭ̃rḭ̃ ḭrḭ̃ ãzíla ũkpó fẽjó sĩ úríndí ũnzí pírí kí adrojó.
8 Jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ãko ãzí ãcḭ̃ ãni cécé íná, jũrúwã, jõku sĩlíngĩ ĩmi jábã agá la áni la kí ku, wó rá la túré ĩmidrḭ̃ gá rĩ 'i á'dụ̃sĩ.
9 Ĩsũ̗ ŋḭ̃lâ pá gá rĩ kí, wó ĩmi ãdrõ bõngó ku.
10 Údrĩ ĩmi a'ḭ́ lḭcọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã a'be agá.
11 Údrĩ ĩmi a'ḭ́ lḭcọ́ ĩmi sĩ fijó rĩ gá 'dãá ku, jõku gã kí ḭjọ́ ĩminí ũlũlé rĩ arelé úmgbé yã áni, ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ḭjọ́ vú nzejó kí ụrụ'bá gá."
12 Ímbá'bá ko kí dó drḭ̃ mụlé ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ũlũ trũ, jọ kí 'bá 'bã uja kí ásḭ̃.
13 Ri kí úríndí ũnzí adrolé 'bá wẽwẽ rú kí agá, ãzíla uní kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ụrụ'bá ãdu sĩ adrí kí dó rá.

Yõhánã Bãbũ̗tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ 'bã drḭ̃ lịjó rĩ
(Mãtáyõ 14:1-12; Lụ́kã 9:7-9)

14 Úpí Hẽródẽ are ḭjọ́ Yẹ́sũ 'bã rụ́ 'bã kụjó 'dĩ kí pírí rá. 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Yõhánã Bãbũ̗tḭzḭ̃ fẽlépi rĩ angá ídri rú ḭ̃dḭ̃ nĩ gápi ĩ'di 'bã sĩ tálí kí idéjó ũkpó ĩ'didrḭ̃ sĩ 'dĩ."
15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, "Nábḭ̃ Ĩlíyã angá nĩ," 'bá ãzí rĩ 'bã kí kí ásḭ̃ gá, "Ĩ'di nábḭ̃ cécé nábḭ̃ ãzí ídu rĩ kí áni."
16 Wó Hẽródẽ la mụ ḭjọ́ 'dĩ kí arelé jọ, "Yõhánã, 'bá ándrá mâ drḭ̃ lịlé rá rĩ, angá dó ídri rú nĩ!"

---

* **6:3** Gḭrḭ́kḭ̃ tị sĩ ála ĩ'di umve *Yõsésĩ 'i.*

17 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã fẽ ándrá ũkpó sĩ Yõhánã arụ́jó umbéjó ãzíla ĩ'di 'bãjó mãbụ́sụ̃ gá nĩ. Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ĩ'di 'bã Hẽrõdíyãsĩ ádrị́pị Fị́lị́pọ̃ 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ĩ'di 'dụjó ũkú ru rĩ 'bã ị́jọ́ a'dájó rĩ sĩ.
18 Wó Yõhánã jọ Hẽródẽ, "Ãzị́táŋá ã'ị̃ míní mî ádrị́pị 'bã ũkú fijó ídri-ídri rú ku."
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Hẽrõdíyãsĩ 'bã ị́jọ́ ásị́ gá Yõhánã ní, ndrụ̃ gẽrị̃ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá wó icó ku.
20 Ã'dusĩku Hẽródẽ 'bã mgbã rĩ ándrá idé agá Yõhánã sĩ ụ̃rị̃ sĩ, ãzíla ri ĩ'di tãmbalé ĩ'di 'bã nj̃ó la rá ĩ'di 'bá ãlá Ãdróŋá ãni ị́jọ̃ kóru la rĩ sĩ.

Hẽródẽ la mụ ị́jọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ kí arelé, ásị́ la mvu rá, wó lẽ vâ ị́jọ́ ĩ'didrị́ rĩ kí arelé rá.
21 Ụ́'dụ́ múké mgbã rĩ Hẽrõdíyãsĩ ní rĩ acá dô, 'dĩ ụ́'dụ́ Hẽródẽ tịjó rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ, umve dó ãmbogo ĩ'didrị́ ũpĩ gá rĩ kí ãmbogo ãsĩkárĩ̃ drị̃ kí abe, ãzíla 'bá ãmbogo rú Gãlị́lĩ̃ gá rĩ kî trũ amụ́jó ụ̃mụ̃ 'dã najó.
22 Hẽrõdíyãsĩ ĩ̃zẹ́pị afí úngó tulé Hẽródẽ drĩ̃lẹ́ gá 'bá umvelé ụ̃mụ̃ gá rĩ kí abe. Úngó ĩ'di 'bã tulé rĩ sĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ. Úpí jọ ĩzóŋâ ní, "Mí a'ị̃ ãko míní lẽlé rĩ 'i, ma fẽ la míní rá."
23 Sõ ũyõ ala gá cí jọjó la, "Ãko míní lẽlé rĩ ma fẽ la rá drĩ táni adru Sụ́rụ́ mádrị́ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i tí."
24 Ĩzóŋâ fũ dó mụlé ãndrẽ rụ̃lé zị dó ĩ'di, "Ma dó ã'du a'ị̃?" Ãndrẽ umvi ĩ'diní, "Yõhánã Bãbụ̃tị́zĩ̃ fẽlépi rĩ 'bã drĩ̃kã."
25 Cọtị ĩzóŋâ afụ dó ru mụjó úpí rụ̃lé ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ a'ị́jó, jọ úpí ní, "Álẽ ífẽ mání ú'dî'da Yõhánã Bãbụ̃tị́zĩ̃ fẽlépi rĩ 'bã drĩ̃kã sẽníyã agá."

26 Úpí acá dó ũcõgõ rú, wó ũyõ ĩ'di 'bã sõlé 'bo rĩ sĩ, amụ́ kí drĩ̃lẹ́ gá 'bá ãmụ́ ru ãkónã nalépi rĩ kí drĩ̃lẹ́ gâ sĩ rĩ sĩ, lẽ vâ ĩzóŋâ 'bã tị gãlé ku.
27 'Dã 'bã vúlé gá, pẽ dó ãsĩkárĩ̃ tị Yõhánã 'bã drĩ̃kã ajíjó ĩ'di rụ́ 'dõlé kọ̃bịŋá agá. Ágọ́bĩ̃ mụ dó mãbụ́sụ̃ jó agâlé lị dó Yõhánã 'bã drĩ̃kã rá,
28 ají dó ĩ'di ãkójó agá. Úpí 'dụ dó ĩ'di fẽlé ĩzóŋâ drị́, ĩzóŋâ agụ dó Yõhánã 'bã drĩ̃kã fẽlé ãndrẽ drị́.
29 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí dó mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, amụ́ kí dó ĩ'di 'bã ãvũ 'dụlé agụlé ĩ̃sĩ̃lé rá.

Yẹ́sụ̃ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú 'banî
(Mãtáyõ 14:13-21; Lụ́kã 9:10-17; Yõhánã 6:1-14)

30 Ụ̃pịgọŋa atrá kí ru ngúlú ru ĩ'di aga gá, nze kí ĩ'diní ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé ãzíla imbálé 'bá 'banî rĩ kí vú.
31 'Bá ũ'bí 'bã kí fũ agá ãzíla afíjó rĩ sĩ, ímbá'bá ịsụ́ kí sáwã ãzí sĩ ãkónã najó ku, jọ ĩ'baní, "Ĩmi amụ́ á'dụ̃sĩ, ãma amụ́ kí mụlé avị́lé ãngũ ãzí gá."
32 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, tụ kí dó pírí í'bó agá mụjó ãngũ 'bá kóru la gá.
33 Wó 'bá ũ'bí kí ndrelépi mụ agá cé rĩ nj̃ kí kí cé, 'bá táwụ̃nj̃ kí agá rĩ sĩ kí pírí i'dó kí cẹ̃lé pá sĩ, ca kí ĩ'baní drị̃lẹ́ gâlé drị̃drị̃.
34 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé 'bo, ndre ũ'bí ru tralépi rĩ kí 'bã ízákĩzã, ị́jọ́ 'dĩ fi ásị́ la gá ãzá-ãzá, ã'dusĩku ĩ'bã kí adrujó cécé kãbĩlõ ru irélépi 'bá kí ucélépi rĩ kóru rĩ áni rĩ sĩ. Ãzíla i'dó kí imbálé ị́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ.
35 Ĩ̃tụ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ mụ kí ĩ'di rụ̃lé, jọ kí ĩ'diní, "Ãngũ 'dĩ 'bá kóru, ãngũ i'dó nịlé 'bo.
36 Ípẽ 'bá kí tị mụlé ãngũ ãma andre gá ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé sĩ mụjó íná ndrụ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."

37 Wó Yẹ́sṹ umvi ímbá'bá 'baní, “Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé.” Umvi kí
ĩ'dinî, “Ĩ'di ũyá 'bá ãlu ãni ĩmbá ãrõ drḩ̃ 'dụ pírí.” † Zị kî, “Ílẽ ãmụ séndẽ
'dĩpí 'dĩ ịsṹlé sĩ ãkónã ĩgbãjó fẽjó ĩ'baní nalé yã?”
38 Yẹ́sṹ zị kí, “Mũkátĩ ĩmidrḩ̃ 'dâ cí rĩ kí sḩ̃ yã? Ĩmụ kí ndrelé.”
Kí mụ kí sḩ̃ yã rĩ ịsṹlé 'bo, jọ kí, “Mũkátĩ tõwú kí ḩ̃'bị ḩ̃rḩ̃ abe.”
39 Yẹ́sṹ jọ dó ímbá'bá 'baní 'ba iri kí 'bá kí vṹrṹ ngúlú ru ngúlú ru ásé
drḩ̃ gá 'dãá.
40 Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ri kí dó vṹrṹ amụtị gá ngúlú ru túrú ãlu túrú ãlu ãzí rĩ
kí kãlḩ̃ tõwú kãlḩ̃ tõwú.
41 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ḩ̃'bị ḩ̃rḩ̃ 'dĩ kí abe, ndre ãngũ ụrụgá
'bṹ gâlé, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó mũkátĩ kí rá. Fẽ dó kí 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ 'badrḩ̃ kí 'bãjó 'bá kí drḩ̃lẹ́ gá. Awa vâ ḩ̃'bị ḩ̃rḩ̃ 'dĩ kí ĩ'baní pírí.
42 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá.
43 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí dó mũkátĩ ãzíla ḩ̃'bị 'bã ḩ̃mbḩ̃ acelépi
ũnũlépi 'dĩ kí gṹfá tré-tré mụdrḩ̃ drḩ̃ ḩ̃rḩ̃.
44 'Bá ãgọbị rú mũkátĩ ãzíla ḩ̃'bị nalépi rĩ kí álĩfũ tõwú.

Yẹ́sṹ 'bã acḩ̃jó ḩ̃yḩ̃ drḩ̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Yõhánã 6:15-21)

45 'Dãá cọtị Yẹ́sṹ jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bã tụ kí í'bó agá mụjó
drḩ̃ gá Bẽtẽsãyídã gâlé, ri dó 'bá kí irélé mụjó ĩ'badrḩ̃ kogâlé.
46 Ĩ'di mụ 'bá kí a'belé iré agá ko drḩ̃ mụlé 'bé agâlé ru mụjó Ãdróŋá ã'ḩ̃jó.
47 Ĩ'di mụ calé ãngũ 'bã mõ̃ñ̃mõ̃ñ̃ gá 'dĩ sĩ í'bô ca dó mĩrĩ 'bã ágá gâlé
'bo, 'dĩ sĩ ĩ'di dó ãngũ ã'í rĩ gâlé á'dṹsĩ.
48 Yẹ́sṹ la mụ ímbá'bá kí ndrelé drḩ̃ cị agá ãlṹkṹkṹ 'bã kí ze agá mĩrĩ agá
'dãá vúlé vúlé, ko dó drḩ̃ mụlé ĩ'ba rṹlé pá sĩ ḩ̃yḩ̃ drḩ̃ gâ sĩ. Ĩ'di mụ calé ãni
rú tí lẽjó alḩ̃jó rĩ áni,
49 wó kí mụ ĩ'di ndrelé amṹ agá pá sĩ ĩ'ba rṹ 'dõlé, ũrã kí ndre kí úríndí
ãzí, za kí ṹ'dṹkọ́ sĩ ṹrḩ̃ sĩ.
50 Ã'dusĩku ĩ'di ndreŋá sĩ, ṹrḩ̃ ãmbógó la rụ dó kí nĩ. Cọtị jọ dó ĩ'baní,
“Ĩmi ásḩ̃ 'bã adru ũkpó ru, 'dõ ma 'i. Ĩmi idé ṹrḩ̃ sĩ ku.”
51 'Dãá tụ dó ĩ'ba rṹ í'bó agâlé, ãlṹkṹkṹ ịgbẹ dó rá. Ásḩ̃ la ãgõ kí dó ĩ'ba
rṹ 'dõlé rá, u'á kí dó ṹsṹtáŋá sĩ.
52 Vã kí ũkpõ ĩ'didrḩ̃ ĩ'di 'bã sĩ tálí mũkátĩ were fẽjó najó 'bá ũ'bí 'baní rĩ
ku, ã'dusĩku ásḩ̃ la mba kí mbã-mbã.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḩ̃ gá
(Mãtáyõ 14:34-36)

53 Kí mụ zalé 'âlé 'bo, ãfũ kí dó ãmvé, anzé kí í'bó ḩ̃yḩ̃tị gá ãmvé ãngũ
Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tḩ̃ gá rĩ gá.
54 'Dã 'bã vúlé gá cọtị, ãfũ kí dó í'bó agâlé ãmvé 'dõlé cọtị 'bá amá kí dó
Yẹ́sṹ 'dãá cí rĩ gá rá.
55 'Bá ṹcẹ̃ kí dó ḩ̃jọ́ 'dĩ trũ tọ̃rọ̃mẹ́ 'dã agâ sĩ pírí. 'Bá ají kí dó 'bá ãyánĩ
rú rĩ kí mgbọ́lọ́ sĩ ãngũ ĩ'bã kí arejó la Yẹ́sṹ ala gá rĩ gá.
56 Ãngũ pírí Yẹ́sṹ 'bã mụjó rĩ kí agá, tọ̃rọ̃mẹ́ agâ sĩ, ínátị kí agâ sĩ sṹrṹ
'bá wókõ ãzí 'dĩ kí agâ sĩ, 'bá mụ kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí ũ'bã trũ sṹ tị gâ sĩ,
'bã kí mãmálá ĩ'di rṹ 'bá ãyánĩ rú rĩ 'ba aló kí rû sĩ ĩ'di 'bã bõngó 'bã tị sĩ
adríjó benĩ. 'Bá pírí ĩ'di 'bã bõngó tị alólépi rĩ adrí kí rá.

† **6:37** Bĩbĩlíyã Gḩ̃rḩ̃kḩ̃ tị sĩ rĩ jọ *dḩ̃nárḩ̃ 200.*

7

Yẹ́sų̃ imbá 'bá kí ãlã ãzíla ãndı̨ ásı̨ gá rĩ drı̨ gá
(Mãtáyõ 15:1-9)

1 Ṵ'dų̰ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi
angálépi Yẽrṵ́sãlẹ́mų̃ gâlé rĩ abe mụ kí Yẹ́sų̃ rṵ́.
2 'Bá 'dĩ ndre kí 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí kí ãkónã na agá ãndı̨ trũ
drı̨ ũjĩŋ́á ĩ'ba ãni lã'bĩ drı̨ rĩ kóru.
3 ('Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí 'bá Yãhṵ́dı̨ rú 'dĩ abe kí drı̨ ĩ'ba ãni lã'bĩ rú ũjĩ ı̨yı̨
sĩ ráká kí ãkónã na ĩndõ, rụ kí ı̨jọ́ áyı̨́pı̨ka 'badrı̨ kí.
4 Drĩ kí ãfũ sų̰ gá, icó kí ãkónã nalé ku kpere ĩ'baní drı̨ ũjĩ agá ı̨yı̨ sĩ ráká.
'Dĩ lã'bĩ ãlu ĩ'ba ãni wẽwẽ rú 'dĩ 'bã ãzí, ala gá 'dãá ãzí rĩ kí sĩ ãkójó ĩ'ba
ãni kópõ, bãkṵ́lẹ̃ ãzíla bı̨́ı̨́kã rú rĩ kí 'bã ũjĩŋ́á.)
5 Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzı̨́tãŋ́á Mṵ́sã drı̨ kí imbálépi
rĩ kí abe zı̨ kí Yẹ́sų̃ 'i, "'Bá míní imbálé rĩ ũbĩ kí ãzı̨́tãŋ́á lã'bĩ ãmã áyı̨́pı̨ka
'badrı̨ údu 'dĩ kí vú ku ã'du sĩ yã? Kí íná na ãndı̨ trũ drı̨ ũjĩŋ́á lã'bĩ rú rĩ
kóru."
6 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Įjọ́ nábı̨ Ĩsáyã 'bã jọlé ĩmi
drı̨ gá rĩ ĩ'di ãndá.
" '"Bá 'dĩ kí mání ãrútãŋ́á fẽ tı̨ sĩ, wó ásı̨ la kí má rú 'dâ rá-rá ru.
7 'Bá 'dĩ kí mání ı̨̃nzı̨̃tãŋ́á ífí kóru rĩ fẽ,
ímbátãŋ́á ĩ'badrı̨ kí ãzı̨́tãŋ́á 'bá 'bã kí 'bãlé vâ imbálé nĩ rĩ kî.' †
8 Ĩmi ãzı̨́tãŋ́á Ãdróŋ́á drı̨ mgbã rĩ kí uja lã'bĩ ĩmidrı̨ gá 'bá ãrí sĩ."
9 Jọ vâ ĩ'baní, "Ĩmi ãzı̨́tãŋ́á Ãdróŋ́á drı̨ mgbã rĩ kí gã úmgbé, ĩmi dó sĩ
lã'bĩ ĩmi ãni 'dĩ kí rụ áyụ.
10 Ícétãŋ́á sĩ Mṵ́sã 'bã ãzı̨́tãŋ́á angálépi Ãdróŋ́á drı̨ rĩ azı̨lé ĩminí rĩ áni:
'Mí ı̨̃nzı̨̃ mí átẹ́pı̨ kí mí ãndrẽ be,' † ãzíla '"Bá átẹ́pı̨̃ jõku ãndrẽ wãlépi rĩ lẽ
ú'dı̨ ĩ'di rá.' †
11 Wó 'bá drĩ jọ la átẹ́pı̨̃ 'baní ãndrẽ be, 'Má u'á cãndí sĩ. Má icó ími ãzã
kolé ku, ã'dusĩku ãko tá mání sĩ ími ãzã kojó rĩ ásõ ũyõ fẽjó la Ãdróŋ́á ní.'
Ĩmi jọ la ı̨jọ́ 'bá 'dã 'bã jọlé 'dĩ 'bã áni rĩ múké.
12 Ĩmi dó sĩ fẽ la anzı̨ icó kí ásı̨ 'bãlé 'bá kí tı̨lépi rĩ kí ãzã kolé ãko ĩ'baní
lẽlé rĩ kí sĩ ku.
13 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drı̨ kí anu sĩ lã'bĩ ĩmi ãni 'bá ãni 'dĩ kí
andre tẽjó ı̨̃dı̨̃jó la ĩmi drı̨̃lẹ́ 'badrı̨. 'Dĩ drĩ ícétãŋ́á ãlu, ãzı̨ ĩmi idélé 'dĩ 'bã
áni wẽwẽ rú la kí cí."

Ãko 'bá 'bãlépi ãndı̨ ru rĩ
(Mãtáyõ 15:10-20)

14 Yẹ́sų̃ umve ũ'bí kí ı̨̃dı̨ jọ ĩ'baní 'ba mụ kí ı̨jọ́ arelé, jọ "Ájọ ĩminí, 'bá
pírí 'ba are kí ı̨jọ́ mání jọlé 'dĩ 'i, ĩvã dó sĩ ífí la.
15 Ãko filépi ími agá rĩ iza mi ku, be la rá la ãko ãfũlépi ími agâlé rĩ la
ími iza nĩ." [
16 'Bá bı̨́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ jọlé 'dĩ 'i.] *
17 Yẹ́sų̃ la mụ ũ'bí kí a'belé ãzíla filé jó agâlé 'bo, 'bá ĩ'diní imbálé rĩ zı̨
kí ĩ'di, ı̨jọ́ u'béŋ́á ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní.
18 Zı̨ kí, "Ĩnı̨̃ vâ ku yã? Ãko 'bá 'ba nalé rĩ iza ĩ'di ku rĩ ĩnı̨̃ vâ ku yã?

---

† **7:7** Ĩsáyã 29:13 † **7:10** Ãfũŋ́á 20:12; Ãzı̨́tãŋ́á Amviŋ́á 5:16 † **7:10** Ãfũŋ́á 21:17; Lẹ́vı̨̃ 20:9 * **7:16** Vásĩ 16 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı̨ sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fṵ́tı̨̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drı̨ Gı̨́rı̨́kı̨̃ tı̨ sĩ ídu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

19 Ãkónã fi ĩ'di ásị̃ izalé ku, be la rá la ĩ'di fi kṹbṹ la gâ sĩ ífí agâlé fũlé
ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ sĩ ãmvé.” (Jọ ịjọ́ 'dĩ íni lã ãkónã pírí kí 'bãjó múké.)
20 Yẹ́sṹ mụ ịjọ́ jọnâ trũ drĩ̃ gá jọ, “Ḭjọ́ míní ũrãlé rĩ la ími iza nĩ.
21 Ã'dusĩku 'bá ásị̃ agâlé ũrãtáŋá ũnzíkãnã 'dĩ kí ãfũ nĩ, mị-ãcí, ṹgṹ, 'bá
'dịŋá, ãwṹ,
22 rõmmgbọ́, ịjọ́ ũnzí, ĩnzõ, ãfó, kọ́lọ́, ãjã, ú'dáŋá ãzíla ịjọ́ aza rú idéjó rĩ
kí abe.
23 Ḭjọ́ ũnzí 'dĩ kí pírí ãfũ 'bá agâlé, kí 'bá iza, Ãdróŋá icó dó sĩ ãma ã'ḭlé
ku.”

Ã'ḭtáŋá ũkú 'bá Yãhṹdḭ rú ku rĩ drḭ rĩ
(Mãtáyõ 15:21-28)

24 Yẹ́sṹ a'be ãngũ Gãlḭ̃lḭ gá 'dã 'i, mụ dó ṹrṹ ãngũ Tṹrõ rĩ gâlé. Fi jó agá,
ãzíla lẽ 'bá ãzí 'bã nḭ̃ ịjọ́ 'î drḭ̃ gá ku, wó icó ru zḭ̃lé ku.
25 Wó ũkú ḭ̃zẹ́pḭ̃ úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ la mụ arelé la Yẹ́sṹ 'dãá cí, mụ
kṹmṹtḭ ṹsḭ̃lé ĩ'di pálé la gá.
26 Ũkû 'bá Yãhṹdḭ rú ku la, útḭ ĩ'di Fõyĩníkĩ ãngũ Sḭ̃rḭ̃yã drḭ̃ agá. Mụ
mãmálá 'bãlé Yẹ́sṹ a'ịjó sĩ úríndí ũnzí ḭ̃zẹ́pḭ̃ agá rĩ drojó rá.
27 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Lẽ drḭ̃drḭ̃ la áko 'bá mádrḭ Yãhṹdḭ rú rĩ kí ãzã ráká.
Ã'dusĩku adru múké ku mání ími ãzã kojó, 'dĩ cécé 'bání ãkónã 'dụjó anzḭ
kí drḭ gá rá, ãzíla 'bejó la ũcogo 'banî rĩ áni.”
28 Ũkû umvi ĩ'diní, “Ḭjọ́ 'dĩ ãndá, Úpí, wó ũcogo kí vâ ayilépi sãánĩ anzḭ̃ŋá
'badrḭ̃ agâlé méjã ḭ̃ndṹ gá 'dãá rĩ kí ụ'dụ nalé rá.”
29 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ḭjọ́ míní umvilé múké 'dĩ sĩ, ímụ mî ḭ̃zẹ́pḭ acá
múké, úríndí ũnzî fũ rá.”
30 Ũkû la mụ calé ĩ'didrḭ̃ko gâlé 'bo, ịsṹ ḭ̃zẹ́pḭ̃ la ru drḭ́ŋá mgbọ́lọ́ sḭ gá,
úríndí ũnzî fũ rá.

Yẹ́sṹ adrí 'bá bḭ̃lẹ́ kóru ḭ̃jọ́ jọlépi ku rĩ

31 Yẹ́sṹ a'be ãngũ Tṹrõ gá 'dã 'i, mụ dó Sḭ̃dọ́nḭ̃ agâ sĩ ándrá mĩrĩ Gãlḭ̃lḭ̃
gá, ãzíla Dẽkãpọ́lḭ̃ gâlé.
32 'Bá ãzí bḭ̃lẹ́ kóru ḭ̃jọ́ jọlépi ku la, 'bá ají kí ĩ'di Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé. 'Bá a'ḭ kí
Yẹ́sṹ 'bã tḭ̃ drḭ ĩ'di drḭ̃ gâ sĩ ĩ'di adríjó.
33 Yẹ́sṹ 'dụ ĩ'di agụlé bṹlṹ gá á'dṹsĩ ũ'bí 'ba rṹ 'dãá rá. Su ru tĩndrímváŋá
kí ágọ́bḭ̃ bḭ̃lẹ́ gá. Wi vâ sṹsṹ ĩ'didrḭ gá, aló dó sĩ ágọ́bḭ 'dĩ 'bã ĩdra.
34 Ndre ãngũ ụrụgá 'bṹ gâlé, se ává ãmbógó jọ ágọ́bḭ̃ ní “Ĩfĩfátã” (ífí la
ḭ̃nzḭ̃ ĩmi mmgbọ).
35 Cọtḭ ágọ́bḭ̃ bḭ̃lẹ́ nzḭ̃ ru rá, ĩdra la ayụ ru, i'dó ịjọ́ arelé, ãzíla jọlé tọndọlọ.
36 Yẹ́sṹ azḭ ĩ'baní 'bã lũ kí ịjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku. Wó ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ 'bã
áni rĩ sĩ, 'bá kí ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí iré drḭ̃ gá drḭ̃ gá.
37 'Bá pírí u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ, jọ kí, “Ãko pírí ĩ'diní idélé rĩ kí múké, ĩ'di
'bá bḭ̃lẹ́ kóru rĩ kí adrí 'bá ḭ̃jọ́ jọlépi ku rĩ kí abe rá.”

8

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ sụ 'banî
(Mãtáyõ 15:32-39)

1 Ṹ'dṹ 'dã kí agá 'dãá 'bá ũ'bí ãzí tra kí vâ ru ḭ̃dḭ. Ãko ãzí ĩ'baní nalé
la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, Yẹ́sṹ umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí amṹjó ĩ'di rṹ
'dõlé ãzíla jọ ĩ'banî,
2 “'Bá 'dĩ kí ízákĩzã ágá mání rá, ĩ'bã kí u'ájó má be ṹ'dṹ na ãko ãzí naŋâ
kóru rĩ sĩ.

3 Ádrĩ kí tị pẽ ãkónã naŋâ kóru, kí mụ a'délé gẽrị̃ gá rá ã'dusĩku ãzí rĩ
angá kí ãngũ álị gá.”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ umvi kí ĩ'diní, “Wó ãngũ 'bá kóru álị 'dõ gá 'dộ,
ála mụ ãkónã icólépi calépi 'bá 'dĩ 'baní rá rĩ ịsụ́lé íngõlé yã?”
5 Yẹ́sụ̃ zị kí, “Mũkátĩ ĩmidrị 'dâ cí rĩ kí sị yã?”
Umvi kí, “Ázị̃rị̃.”
6 Jọ ũ'bí 'baní 'bã ri kí vụ̃rụ́. Ĩ'di mụ mũkátĩ ázị̃rị̃ 'dã kí 'dụlé sĩ ãwã'dĩfô
fẽjó kí drị̃ gá 'bo, anu dó kí 'a, fẽ dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị kí 'bãjó
'bá kí pálé gá. Ímbá'bá idé kí dó cécé ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni.
7 Ị̃'bị ãzí were la kí ala gá cí, fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá ĩndĩ, fẽ kí awalé ímbá'bá
'badrị.
8 'Bá na kí dó kí rá, aga kí dó sĩ mgbemgbe, 'dã 'bã vúlé gá ímbá'bá tra
kí dó ḿbḭ la gụ́fá gá tré-tré ázị̃rị̃ 'dĩ ḿbḭ la ũnũlépi nírí-nírí ru a'belépi rĩ
'i.
9 'Bá ãgọbị rú 'dãá rĩ kí ãni rú álĩfũ sụ 'dĩpí. Ĩ'di mụ kí tị pẽlé 'bo,
10 fi dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe í'bó agá ãzíla za kí dó sĩ ãngũ
Dãlãmãnụ́tã gá.

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ lẽ kí tálí

11 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ acá 'bo, mụ kí ĩ'di ụzịlé zịtáŋá sĩ
sĩ ĩ'di ũ'bĩ̃jó. Zị kí ĩ'di tálí 'bũ̃ gâlé rĩ kí ḭjọ́ sĩ.
12 Se ává ãzo rú, jọ ĩ'baní, “'Bá ú'dî'da 'dĩ kí tálí ndrũ̃ sĩ ã'du idéjó? Ma
ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, icó ĩ'baní tálí idélé ku.”
13 A'be dó kí rá, tụ dó í'bó agâ sĩ zajó ĩ̃yḭ 'bã wókõ ãzí rĩ gá.

Ãkụ́kḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị kí Hẽródẽ drị̃ trũ (Mãtáyõ 16:5-12)

14 Ímbá'bá kí drị̃ ãvĩ mũkátĩ ãzí kí ĩgbãjó 'dụjó ĩndĩ rĩ sĩ rĩ gá rá, pẽ lú
mũkátĩ tá acelépi ãlu í'bó agá 'dãá rĩ.
15 Yẹ́sụ̃ li kí bḭ́lẹ́-ḭ̃ndụ́ jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mḭfḭ trũ ãkụ́kḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú
rĩ 'badrị sĩ ãzíla Hẽródẽ drị sĩ.” *
16 Ímbá'bá 'dĩ jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, “Jọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ãkónã
'bã adrujó ãmadrị 'dâ 'dáyụ rĩ sĩ.”
17 Yẹ́sụ̃ 'bã ḭjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ nḭ̃jó cé rĩ sĩ, jọ, “Ĩmi ásḭ ũrãtáŋá ru, ĩmi
adrujó ãkónã kóru rĩ 'bã ḭjọ́ sĩ ã'du ḭjọ́ sĩ? Ĩmi drĩ kpere íni mḭfḭ kóru sĩ
ãngũ ndrejó ãzíla úŋmĩ kóru sĩ ḭjọ́ ũrãjó yã? Ĩmi ásḭ mba ã'du ḭjọ́ sĩ?
18 Ĩmi mḭfḭ kí cí icó kí ãngũ ndrelé ku wó ĩmi bḭ́lẹ́ kí cí, icó kí ḭjọ́ arelé ku
ã'du ḭjọ́ sĩ? Ḭjọ́ icó kí ĩminí agálé ku yã?
19 Ma mụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí andilé fẽlé 'bá álĩfũ tõwú 'baní 'bo, ĩtra ḿbḭ
la kí gụ́fá tré-tré sị yã?”
Umvi kí, “Mụdrị drị̃ ĩrị̃.”
20 “Ma mụ mũkátĩ ázị̃rị̃ rĩ kí fẽlé 'bá álĩfũ sụ 'baní nalé ĩmi ũkũnã ándrá
ḿbḭ la acelépi nírí-nírí rĩ kí gụ́fá sị yã?”
Umvi kí, “Ázị̃rị̃.”
21 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩnḭ̃ drĩ kpere ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ífí ku yã?”

'Bá mḭfḭ kóru rĩ adríjó rĩ

22 Yẹ́sụ̃ kí mụ calé tõrṍmẹ́ umvelé Bẽtẽsãyídã gá, 'bá ãzí agụ kí 'bá ãzí
mḭfḭ kóru la ĩ'di rụ̃lé, 'bã kí mãmálá 'ba aló ĩ'di sĩ ĩ'di 'bã mḭfḭ kí adríjó.

---

* **8:15** *Ãkụ́kḭ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrị* ãzíla *Hẽródẽ drị̃* ĩ'di ḭjọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã ãni ũnzí ru irélépi 'bá pírí kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i.

23 Yẹ́sṹ rụ ágọ́bḩ drḩ gá trũ fũjó ãmvé tọ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá. Ĩ'di mụ sṹsṹ wilé
ágọ́bḩ 'bã mḩfḩ gá 'bo, 'bã drḩ ĩ'di 'bã mḩfḩ gá, zḩ ĩ'di, “Mi ãko ãzí ndre rá
yã?”
24 Ágọ́bḩ ndre ãngũ ụrụgâlé ãzíla jọ, “Ma 'bá kí ndre rá, kí i'dá mání
cécé ife kí 'bã rĩ acḩ nĩ rĩ áni.”
25 Yẹ́sṹ 'bã vâ ĩ'di 'bã drḩ kí ágọ́bḩ 'bã mḩfḩ gâlé ḩdḩ. Mḩfḩ la nzḩ kí dó ru,
i'dó dó ãngũ ndrelé, ãko i'dá kí dó ĩ'diní tọndọlọ.
26 Yẹ́sṹ pẽ tḩ la lḩcọ́ gá, jọ ĩ'diní, “Mî gõ agá mídrḩ kogâlé, ímụ tọ̃rọ́mẹ́ agâ
sĩ ku.”

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sṹ i'dajó Kúrísĩtõ 'i rĩ
(Mãtáyõ 16:13-20; Lṹkã 9:18-21)

27 Yẹ́sṹ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tọ̃rọ́mẹ́ ãni rú Kãyĩsárĩyã Fḩlḩpḩ
gá rĩ gá, ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rḩ gá 'dãá, Yẹ́sṹ zḩ kí, “'Bá jọ kí mgbã rĩ gá ma
ã'di 'i?”
28 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ãzí rĩ jọ kí mi Yõhánã Bãbṹtḩzḩ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ jọ
kí mi Ĩlíyã 'i, ãzíla ãzí rĩ ũrã kí mi nábḩ 'bã ãzí.”
29 Yẹ́sṹ zḩ kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi ĩ'diní,
“Mi Kúrísĩtõ 'i.”
30 Yẹ́sṹ itré kí 'bã lũ kí ḩjọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sṹ i'da ḩjọ́ drã ĩ'didrḩ gá rĩ drḩ gá
(Mãtáyõ 16:21-28; Lṹkã 9:22-27)

31 Yẹ́sṹ i'dó dó 'bá 'dĩ kí imbálé jọ ĩ'baní, “Ngọ́tḩ 'Bádrḩ la mụ ũcõgõ ḩsṹlé
ḩjọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla 'bá ĩyõ drḩlẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba
ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ kí imbálépi rĩ kí ĩ'di gã úmgbé, ãzíla kí ĩ'di 'dḩ rá, wó
ṹ'dṹ na vúlé gá, ĩ'di mụ angálé ídri.”
32 Jọ ḩjọ́ 'dĩ kí ĩ'baní tọndọlọ, ãzíla Pétẽrõ rụ ĩ'di selé bṹlṹ gá, ãzíla i'dó
uzálé drḩ la gá.
33 Wó Yẹ́sṹ uja ru ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rṹlé uzá Pétẽrõ drḩ
gá jọ, “Mí ĩdã mi áma ũngúkú gâlé Sĩtánĩ. Ími ásḩ gá ḩjọ́ Ãdróŋá drḩ 'dáyụ,
wó rá la mi ḩjọ́ ũrã 'bá 'bá.”
34 Ḩjọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá umve dó 'bá ũ'bí 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe, jọ
ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩlé rá lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã 'dụ mũsãlá'bã
ĩ'didrḩ gá rĩ 'i, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
35 Ã'dusĩku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrḩ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri
ĩ'didrḩ gá rĩ ãvĩlépi áma ḩjọ́ sĩ ãzíla ḩjọ́ mgbã rĩ sĩ rĩ, ĩ'di ídri ĩ'didrḩ rĩ pa rá.
36 'Bá la ũyá íngõ rĩ ḩsṹ drĩ ṹnọ́kṹ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ ídri ĩ'didrḩ
gá rĩ ãvĩ rá rĩ gâ?
37 'Bá icó ã'du fẽlé sĩ ru ídri pajó yã?
38 'Bá u'álépi drḩnzá sĩ mâ sĩ ãzíla ḩjọ́ mádrḩ sĩ ílí ḩjọ́ ũnzí ãwṹ ãni ãzíla
ũnzĩkãnã ṹ'dṹ 'dĩ drḩ agá rĩ sĩ rĩ, Ngọ́tḩ 'Bádrḩ vâ drṹzḩ u'á drḩnzá sĩ ĩ'di sĩ
ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó dḩzã ĩ'didrḩ Átẹ́pḩ drḩ agá mãlãyíkã ãlá rĩ kí abe rĩ sĩ.”

9

1 Yẹ́sṹ mụ ḩjọ́ jọŋâ trũ drḩ gá jọ, “Ájọ ĩminí ḩjọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi
ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḩ 'bḩlé ku, kí Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ ndre amṹ agá ũkpõ
ãmbógó la trũ ráká.”

Yẹ́sṹ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-13; Lṹkã 9:28-36)

2 Ụ'dụ́ ázíyá 'bã vúlé gá, Yẹ́sụ̃ 'dụ Pétẽrõ, Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be,
agụ kí 'bé ãzo la sị́ gá, kí dó sĩ 'dãá á'dụ̃sĩ. 'Bé sị́ gá 'dãá Yẹ́sụ̃ gbíyã uja ru
kí drị̃lẹ́ gá 'dãá ndú.
3 Bõngó ĩ'di 'bã sụ̃lé rĩ uja kí ru imvesílílí, ãko ãzí ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ calépi
imve sĩ ụ̃'bị̃lé ĩ'di be rá la 'dáyụ.
4 'Bá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá 'dãá nábị̃ Ĩlíyã i'da kí Mụ́sã be, kí ị́jọ́ jọ agá Yẹ́sụ̃ trũ.
5 Pétẽrõ jọ Yẹ́sụ̃ ní, "Rábị̃, ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ. Lẽ ãsị́ bụ́rụ́jọ́ ãzí
kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mụ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî."
6 (Ã'dusĩku nị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku, ụ̃rị̃ rụ kí ambamba.)
7 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ụ̃rụ́'bụ̃ asị́ kí drị̃ gá, aku kí cí, ụ́'dụ́kọ́ ãfũ ụ̃rụ́'bụ̃
agâlé, "'Dĩ mâ Ngọ́pị́ máni lẽlé ambamba rĩ, ĩmi are ĩ'di tị!"
8 Gbõŋáŋá ru undré kí ru aga rẽrẽ, ịsụ́ kí ru 'bá ãzí ku ace kí ru Yẹ́sụ̃
abe á'dụ̃sĩ.
9 Ĩ'baní asị́ agá 'bé sị́ gâlé vụ̃rụ́ 'dõlé, Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, lẽ 'bã lũ kí jõ ị́jọ́ 'dĩ
'bá ãzí ní ãluŋá la ku kpere Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã angá agá drã gâlé.
10 Mba kí ị́jọ́ 'dã tã ĩ'baní á'dụ̃sĩ, wó ri kí vâ ru ụzị́lé, "Angáŋá drã agá rĩ
ífí la íngoní?"
11 I'dó kí vâ ĩ'di ụzị́lé, "Ímbá'bá ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí jọ la
Ĩlíyã 'bã amụ́ drị̃drị̃ ráká la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?"
12 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩlíyã la amụ́ drị̃drị̃ ráká rĩ ĩ'di ãndá, ĩ'di sĩ amụ́ ị́jọ́
pírí kí itú bábá ráká. Úsĩ ị́jọ́ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã ịsụ́ ũcõgõ ãmbógó ru ãzíla
ála ĩ'di gã úmgbé íni la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
13 Wó ájọ ĩminí, Ĩlíyã amụ́ bãsĩ 'bo, ãzíla ĩcõcõŋã kí ĩ'di ĩ'baní lẽlé rĩ áni
cécé ándrá ị́jọ́ sĩlé ĩ'di drị̃ gá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni."

Yẹ́sụ̃ adrí ngọ́tị̃ŋá úríndí ũnzí 'bã rụlé rĩ
(Mãtáyõ 17:14-21; Lụ́kã 9:37-43a)

14 Yẹ́sụ̃ kí mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí 'ba rụ́ 'bo, ịsụ́ kí ũ'bí ce
kí kí aga rị́, ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãgátã ga agá
ĩ'ba abe.
15 Cọtị́ 'bá pírí kí mụ Yẹ́sụ̃ ndrelé 'bo, ụ̃sụ̃ kí ụ̃sụ̃, cẹ̃ kí ĩ'di rụ̃lé sĩ ĩ'di zịjó.
16 Yẹ́sụ̃ zị́ kí, "Ĩmi ãgátã gá ĩ'ba abe íni ã'du drị̃ gá yã?"
17 'Bá ãzí ãlu ũ'bí kí agá 'dãá la umvi, "Ímbápị́, má ají mâ ngọ́pị́ mí rụ́,
úríndí ũnzí ĩ'di rụlépi rĩ uga ĩ'diní ị́jọ́ jọlé úmgbé.
18 Drĩ ĩ'di i'dó 'bo, ĩ'di ĩ'di 'be vụ̃rụ́ ũkpó sĩ. Ĩ'di ngọ́tị́ nzi kọ̃bụ́tọ̃ trũ tị gá
ãzíla ĩ'di sị́ na, ĩ'di umba ũkpó ru. Má a'ị́ dó 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí
ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku."
19 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ụ́'dụ́
íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ sị́ yã? Mí ají ngọ́tị́ má rụ́
'dõlé."
20 Ají kí mgbâ ĩ'di rụ́ 'dõlé. Úríndí ũnzí la mụ Yẹ́sụ̃ ndrelé 'bo, 'be cọtị́
mgbâ vụ̃rụ́ ĩ'di seŋâ trũ, ĩ'di ũlĩŋâ trũ ãzíla kọ̃bụ́tọ̃ ãŋmĩŋâ trũ ĩ'di tị gá.
21 Yẹ́sụ̃ zị́ mgbâ 'bã átẹ́pị́ 'i, "Ãko 'dĩ idé dó ĩ'di íni ụ́'dụ́ íngõpí yã?"
Umvi ĩ'diní, "I'dójó ãnzị̃rị̃ŋã sĩ.
22 Úríndí ũnzí la ĩ'di u'bé ụ́'dụ́ pírí sĩ ãcí agá jõku ị̃yị́ agá, tí sĩ ĩ'di 'dijó.
Wó ídrĩ icó ãko ãzí idélé rá, índre ãma ízákĩzã ãzíla íko ãma ãzã"
23 Yẹ́sụ̃ zị́ ĩ'di, "Ị́jọ́ mî jọlé ádrĩ icó rá 'dĩ ífí la íngoní? 'Bá drĩ adru ã'ị̃táŋâ
trũ ị́jọ́ pírí icó kí rá?"
24 Ngọ́tị́ 'bã átẹ́pị́ gbõgbõ ã'ị́ dó rá jọ, "Má ã'ị́ rá íko áma ãzã ã'ị̃táŋá ãkõ
mádrị̃ drị̃ arụ́jó."

25 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la 'bá 'bã ũ'bĩkãnã amṹlépi ị́jọ́ 'dĩ ndrelépi rĩ la ṹpḩ-ṹpḩ, za úríndí ũnzí drḩ gá ũkpó sĩ, “Mi úríndí ũnzí ĩyãŋãlépi tútú ị́jọ́ arelépi ku rĩ, ũkpõ mádrḩ sĩ ájọ míní mí ãfũ mgbá 'dĩ agâlé rá, ãzíla írụ ĩ'di ḩdḩ ku.”
26 Úríndí ũnzî 'be ṹlṹlṹ ãzíla 'be mgbâ vṹrṹ ĩ'di seŋâ trũ ũkpó sĩ, úríndí ũnzî fũ dó rá. Mgbâ la ru vṹrṹ 'dãá cécé 'bã drãlépi rá rĩ áni, 'bá ũ'bí ri kí jọlé la, “Mgbâ drã rá.”
27 Wó Yẹ́sṹ rụ ĩ'didrḩ gá 'dâ ingalé, angá dó sĩ pá tulé ụrụgá pá ĩ'didrḩ sĩ.
28 Yẹ́sṹ la dó mụ adrulé jó agâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe á'dṹsĩ, zị kí ĩ'di, “Ãma icó úríndí ũnzí drolé ãmvé ku la ã'du sĩ yã?”
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Úríndí ũnzí 'dĩ 'bã áni 'dĩ 'i ála ĩ'di dro rá la Ãdróŋá zịŋá sĩ á'dṹsĩ.”

Yẹ́sṹ 'bã drã ĩ'didrḩ 'bã ị́jọ́ i'dajó pâlé ḩrḩ rĩ
(Mãtáyõ 17:22-23; Lṹkã 9:43b-45)

30 Kí mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, mụ kí alịlé ãngũ Gãlḩlḩ agâ sĩ. Yẹ́sṹ lẽ ru i'dalé mmgbọ rú 'bá 'baní ku,
31 ã'dusĩku lẽ u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe á'dṹsĩ ãzíla vâ sĩ kí imbájó. Jọ ĩ'baní, “Ála mụ Ngọ́tḩ 'Bádrḩ fẽlé mẹ́lẹ́ mbelé 'bá 'badrḩ. 'Bá kí ĩ'di 'dị rá, wó ṹ'dṹ na 'bã vúlé gá ĩ'di angá ídri rú.”
32 Wó 'bá 'dĩ nḩ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã ífí ku, ãzíla idé kí ṹrḩ sĩ ĩ'di zịjó ị́jộ 'bã ífí sĩ.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Lṹkã 9:46-48)

33 Kí mụ acálé Kãpẹ̃rẹ̃nãwṹmḩ gá 'bo, Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fi kí dó jó ĩ'baní rĩ agá. Zị 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí, “Ḩjọ́ tá ĩmi jọlé ĩmi drĩdríŋĩ gá gẹ̃rḩ agá 'dãá rĩ kí íngoní yã?”
34 'Bá 'dĩ ĩyãŋã kí tú, ã'dusĩku ri kí tá ị́jọ́ jọlé ã'di ãmbógó ru kí drĩdríŋĩ gá 'dãá nĩ yã rĩ drḩ gá.
35 Ĩ'di mụ rilé vṹrṹ 'bo umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí ĩ'di rṹlé. Jọ ĩ'baní, “'Bá lẽlépi adrulépi drḩdrḩ rĩ lẽ 'bã 'bã ru 'bá pírí 'bã vúlé ru, ãzíla 'bã adru ãtí'bó íyóŋá iyólépi 'bá pírí nî rĩ.”
36 A'dṹ dó ngọ́tḩŋá ĩmbíráŋá la 'bãlé pá tulé kí drĩdríŋĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di rụlé kọ́trọ́ gá jọ ĩ'baní,
37 “'Bá ngọ́tḩŋá 'dĩ áni rĩ 'bã ãzí ãlu la ã'ḩlépi áma rṹ sĩ rĩ, ã'ḩ ma 'i, 'bá áma ã'ḩlépi rĩ ã'ḩ lú ma 'i ku wó má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá ãmaní mẹ́rọ́'bá ru ku rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmadrḩ
(Lṹkã 9:49-50)

38 Yõhánã jọ Yẹ́sṹ ní, “Ímbápị, ãndre 'bá ãzí 'bã úríndí ũnzí adro agá ími rṹ sĩ, wó ájọ ĩ'diní 'ba a'be cã, ã'dusĩku adru ãmã ãzí ku.”
39 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩmi ụtrḩ kí drḩ ku, 'bá tálí idélépi áma rṹ sĩ rĩ icó ru ujalé áma ụrụ'bá gá ị́jọ́ ũnzí jọlé mbẽlẽŋá ru ku.
40 Ã'dusĩku 'bá ãma idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ãmadrḩ rĩ 'i.
41 'Bá ĩminí ḩyḩ fẽlépi kópõ sĩ mvụlépi ĩminí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ rĩ, ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã ícó ĩ'di 'bã ũyá ị́jọ́ ãvĩlé ku.

Ãko fẽlépi la ũnzí idéjó rĩ
(Mãtáyõ 18:6-9; Lṹkã 17:1-2)

42 “'Bá ãzí drĩ fẽ la anzị nírí áma ã'ỉlépi ásị 'bãlépi ịjọ́ mgbã mádrị drỉ̃
gá 'dĩ 'baní ã'ỉtáŋá a'bejó sĩ ịjọ́ izajó rá, ĩ'di adru múké la údrĩ írã ãná 'ịjó
ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó imbe la gá, trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agâlé.
43 Ími drị drĩ fẽ la míní ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá. Ĩ'di múké míní fijó
ídri ukólépi ku rĩ agá drị dụ́lụ́ ãlu sĩ ndẽ míní fijó ãcí ukólépi ku 'dã agâlé
drị trũ ỉ̃rỉ̃ trá rĩ rá, [
44 ãngũ ũ'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anụ́jó ku rĩ.] *
45 Ími pá drĩ fẽ la míní ịjọ́ ũnzí idélé nĩ, ílị ĩ'di rá. Míní fijó ídri ukólépi
ku rĩ agá ãcá trũ rĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá pá trũ ỉ̃rỉ̃ trá rĩ rá, [
46 ãngũ ũ'bụ la kí sĩ drãjó ku ãzíla ãcí la 'bã kí sĩ anụ́jó ku rĩ.] †
47 Ãzíla ími mịfị drĩ fẽ la míní ịjọ́ izalé nĩ, mí ãpẽ ĩ'di rá, míní fijó ídri
ukólépi ku rĩ agá mịfị ãlu sĩ ndẽ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá mịfị trũ ỉ̃rỉ̃
rĩ rá,
48 'dĩ ãngũ
“ ‘Ũ'bụ kí ĩzá nalépi rĩ 'bã kí icójó ũdrãjo ku,
ãzíla ãcí kí ivéjó rĩ ícó anụ́lé la ku rĩ gá.’ †
49 “Ála mụ 'bá pírí kí 'bãlé ãlá ru ãcí sĩ cécé 'bání ídétáŋá kí 'bãlé ãlá ru
ã'ị sĩ rĩ áni.
50 Ã'ị ĩ'di ãko múké ãjị fẽlépi la wó ã'ị 'bã sị drĩ anụ́ rá, mí icó ĩ'di 'bã sị
ujalé ã'ị ru ỉ̃dị íngoní ru? Lẽ ĩmi adru ã'ị trũ ĩmi agá, ãzíla lẽ ĩmi u'á ĩmi
drĩdríŋĩ̃ gá ásị ỉ̃gbẽ̃ sĩ.”

10

Ímbátáŋá Yẹ́sũ̃ 'bã fẽlé ũkú droŋá 'bã ỉjọ́ sĩ rĩ

1 Yẹ́sũ̃ a'be kí dó Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ́mỉ̃ rá, mụ kí dó ãngũ Yũ̃dị́yã drỉ̃ agâ sĩ ỉ̃yị́
Yõrĩdánĩ zajó. 'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá ỉ̃dị́, ri kí imbálé jõ ídu rĩ áni.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí amụ́ kí ĩ'di ũ'bỉ̃lé, zị kí ĩ'di, “Ãzị́táŋá ã'ỉ̃ ágọ́bị́
ní ũkú ĩ'didrỉ̃ drojó rá yã?”
3 Yẹ́sũ̃ uja vâ kí zịlé, “Mụ́sã sĩ ándrá ĩminí ịjọ́ íngoní ũkú droŋá 'bã ịjọ́ sĩ
yã?”
4 Umvi kí ĩ'diní, “Mụ́sã ã'ỉ̃ ándrá ãmaní ũkú drojó rá lẽ úsĩ vâ wárágã
drỉ̃ la gá ĩndĩ.”
5 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Mụ́sã ã'ỉ̃ ándrá ãzị́táŋá ũkú drojó rĩ sĩlé ĩminí rá la
ásị mbaŋá ĩmidrị gá rĩ sĩ.
6 Wó sáwã ãko pírí 'bã kí i'dójó 'dã sĩ, Ãdróŋá ‘'bã ándrá ágọ́bị́ kí ũkú
be.’ †
7 ‘Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí
ũkú ĩ'didrỉ̃ be,
8 kí ỉ̃rỉ̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.’ † Ỉjọ́ 'dĩ sĩ adru kí dó 'bá ỉ̃rỉ̃ ku, wó
'bá ãlu.
9 Ỉjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá 'bã icílé ãko ãlu rú 'bo rĩ 'bá ãzí 'bã awa jõ kí ku.”
10 Yẹ́sũ̃ la mụ adrulé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe jó agâlé á'dụ̃sĩ, ímbá'bá zị
kí ĩ'di ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí sĩ.
11 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro, ĩgbã ndú la, ĩ'di ãwũ̃
nga ũkú 'dã be.
12 Ũkú irélépi ágô gá rĩ drĩ mụ ágó ãzí gá ĩ'di ãwũ̃ nga.”

---

* **9:44** Vásĩ 44 'i, ãzíla 46 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí kí “fụ́tỉ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku kí ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị Gĩ̃rị́kỉ̃ tị sĩ ídu drỉ̃drỉ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. Índre vâ vásĩ 46 'i vũ̃rụ́lẹ́ 'dĩ. † **9:46** Índre ịjọ́ sĩlé vásĩ 44 drỉ̃ gá rĩ ụrụgá 'dĩ. † **9:48** Ĩsáyã 66:24 † **10:6** Í'dóŋá 1:27 † **10:8** Í'dóŋá 2:24

Yẹ́sũ̃ 'bã sũ̃sṹ wijó anzị 'baní rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Lṹkã 18:15-17)

13 Ṹ'dṹ ãzí sĩ 'bá ãzí agụ kí ĩ'bã anzị kí Yẹ́sũ̃ rũ̀lé sĩ mụjó sũ̃sṹ wijó ĩ'baní,
sĩ drị̃ ũ̃tĩjó kí drĩ̃ gá, wó 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ angá kí kí drĩ̃ gá trụ.
14 Yẹ́sũ̃ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ũmbã na ĩ'di 'i, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ
'baní, "Ĩmi a'be anzị nírí 'bã amṹ kí má rṹ 'dõlé, ĩmi atrị kí amṹ́ŋá gá ku,
ã'dusĩku Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ̃ 'bá 'dĩ 'bã ãni.
15 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ adru ã'ĩ̃táŋâ trũ anzị níríŋá rĩ kí áni ku,
icó filé Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá ku."
16 Yẹ́sũ̃ 'dụ dó anzị nírí rĩ kí ĩ'di 'bã drị́ gá, ũ̃tĩ́ dó drị́ kí drĩ̃ gá ãzíla wi
dó ĩ'baní sũ̃sṹ.

Kãrĩ̃lẹ̃ kṹrẹ́ńĩ̃ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Lṹkã 18:18-30)

17 Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ̃ ko agá gẹ̃rĩ̃ agá 'dãá, ágọ́bĩ̃ ãzí cẹ̃ ṹngṹlẹ́ sĩ ĩ'di rũ̀lé, tĩ̃ ãja
vũ̃rṹ Yẹ́sũ̃ drĩ̃lẹ́ gá, ĩ'di zịjó jọ, "Ímbápị mgbã rĩ, ma ã'du idé mání sĩ ídri
ukólépi ku rĩ ịsṹjó?"
18 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Mi áma umve 'bá mgbã rĩ la ã'du ịjọ́ sĩ? 'Bá mgbã
la 'dáyụ pẽ lú Ãdróŋá 'i á'dũ̀sĩ.
19 Ínĩ̃ ãzị́táŋá kí rá: 'Í'dị 'bá ku, ínga ãwũ̃ ku, mí ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ku, mí alị́ ĩnzõ
'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, mí ũnzã 'bá kí ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be.'†"
20 Ágọ́bĩ̃ umvi ĩ'diní, "Ímbápị, ịjọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã
sĩ rĩ kî."
21 Yẹ́sũ̃ ndre ãngũ ĩ'di rũ̀lé, lẽ ĩ'di rá jọ ĩ'diní, "Ãko ãzí ace míní ãlu. Ímụ
ãko mî trũ adrujó rĩ kí ĩ̃tũ̃ndãlé rá, mí awa séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní,
mí dó mụ málĩ mídrị́ rĩ kí ịsṹlé 'bũ̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá mí amṹ dó áma
vú ãbĩ̃lé."
22 Ágọ́bĩ̃ 'dĩ la mụ ịjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé, drĩ̃ la a'dé dó kũsũ, ko drĩ̃
mụlé cãndí-cãndí ru, ĩ'di 'bã adrujó kṹrẹ́ńĩ̃ rĩ sĩ.
23 Yẹ́sũ̃ undré ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá rĩ, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
"'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã."
24 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drĩ̃ iza ru rá ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ wó Yẹ́sũ̃ uja
vâ jọlé la ĩ̃dị́, "Anzĩ̃, fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ ũkpõ la 'dõ áni yã!" *
25 Yẹ́sũ̃ jọ, "Ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ĩ̃ndṹ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá
málĩ trũ rĩ ní fijó Sṹrṹ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ rá."
26 Ímbá'bá kí mụ ịjọ́ 'dĩ kí arelé, u'á kí pírí ũ̃sũ̃táŋá ãmbógó la sĩ, jọ kí
ịjọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá ãyá-ãyá rú, "Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?"
27 Yẹ́sũ̃ ndre dó ãngũ ĩ'ba rũ̀lé, jọ ĩ'baní, "'Bá 'bã ũrãtáŋá sĩ rĩ gá ĩ'di
ũkpó-ũkpó, wó Ãdróŋá sĩ rĩ gá ãko ãzí ĩ'di ndẽlépi rá la 'dáyụ."
28 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Ãma a'be ãko ãmadrĩ̃ kí pírí rá sĩ u'dejó ími vú gâ
sĩ."
29 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí drĩ lịcọ́, ádrị́pịka kí,
ámvọ́pịka abe, ãndrẽ trũ, átẹ́pĩ̃ trũ, anzị kî trũ jõku ãngũ a'be áma ịjọ́ sĩ
ãzíla ịjọ́ mgbã mádrị́ gá rĩ sĩ,
30 ĩ'di mụ ãko ịsṹlé mádrị́ pâlé túrú sáwã 'dã sĩ. Ĩ'di mụ lịcọ́, ádrị́pịka,
ámvọ́pịka, andreka, átẹ́pịka, anzị, ãngũ kí abe ịsṹlé pâlé túrú ãzíla ũcõgõ
ịsṹŋâ trũ. Sáwã drṹzị́ amṹlépi rĩ sĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ ịsṹ.

---

† **10:19** Ãfũŋá 20:12; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:16-20 * **10:24** Bṹkṹ Ãdróŋá drị́ ãzí rĩ ũ'bã *'bá ásị̃ 'bãlépi málĩ drĩ̃ gá rĩ 'banî.*

31 Wó 'bá wẽwẽ rú drĩdrĩ rĩ kí drũzị acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé
rĩ kí 'bá drĩdrĩ rĩ kî rú.”

'Dĩ pâlé na Yẹ́sũ 'bã drã ĩ'didrĩ gá rĩ i'dajó rĩ
(Mãtáyõ 20:17-19; Lṹkã 18:31-34)

32 Ị́jọ́ 'dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ mụ kí Yẽrṹsãlẹ́mũ gâlé, 'de 'bá kí drĩ nĩ. Ị́jọ́
'dĩ fẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí drĩ iza ru rá, ãzíla ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ idé
kí ũ̃rĩ sĩ. Yẹ́sũ 'dụ ímbá'bá ĩ'di ãni mụdrị́ drĩ ĩ̃rĩ 'dĩ kí bṹlṹ gâ sĩ ị́jọ́ mụlépi
ru idélépi ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ kí i'dajó ĩ'banî.

33 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “Ĩmi are, ãma kí mụ Yẽrṹsãlẹ́mũ gâlé 'dĩ, ála mụ Ngọ́tị́
'Bádrị́ fẽlé ũcõgõ ịsṹlé ãtalo ãmbogo rĩ 'badrị́ ãzíla imba'ba ãzị́táŋá Mṹsã
drĩ kí imbálépi rĩ abe, kí ị́jọ́ lị drĩ la gá ĩ'di 'dịjó káyĩ rá, ãzíla kí ĩ'di 'dụ
fẽlé 'bá Yãhṹdĩ rú ku rĩ 'badrị́.

34 Kí ĩ'di ide sũsṹ wijó ụrụ'bá la gá, kí vâ ĩ'di co kũrũbáyĩ sĩ ãzíla kí ĩ'di
'dị rá, wó ũ'dṹ na 'bã vúlé gá, ĩ'di angá ídri rú.”

Yãkó'bõ kí Yõhánã be zị kí ị̂jọ́ Yẹ́sũ tị gá
(Mãtáyõ 20:20-28)

35 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, anzị Zĩbĩdáyõ drị́ Yãkó'bõ kí Yõhánã be amṹ kí
Yẹ́sũ drĩlẹ́ gá jọ kí, “Ímbápị, ãlẽ mí idé ãmaní ị́jọ́ ãma zịlé ími drĩlẹ́ gá rĩ
'i.”

36 Yẹ́sũ uja kí zịlé, “Ãko ĩminí lẽlé má idé ĩminí rĩ ã'du?”

37 Umvi kí ĩ'diní, “Úpí míní ri agá úmvúke mídrị́ ũpĩ drĩ gá, lẽ ãmã ãzí
ãlu rĩ 'bã ri ími drị́ ãndá rĩ gá, ãzí rĩ 'bã ri ími drị́ ĩ̃jị́ rĩ gá.”

38 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩnĩ ị́jọ́ ĩminí zịlé rĩ ã'du yã rĩ ku! Ĩmi icó kópõ ũcõgõ
ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ĩndĩ rá yã? Ĩmi icó bãbũ̃tị́zĩ mání mụlé bĩlé
rĩ bĩlé ĩndĩ rá yã?”

39 Umvi kí Yẹ́sũ ní, “'Ẽ, ãma mvụ la rá.” Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩ'di 'dĩ áni
ãndá, ĩmi mụ kópõ ũcõgõ ãni mání mụlé mvụlé rĩ mvụlé ãzíla bãbũ̃tị́zĩ
mání mụlé bĩlé ũcõgõ drị́ rĩ bĩlé ĩndĩ rá!

40 Wó áma ũkpó sĩ jọ́jó la 'bá ãlu rĩ 'ba ri áma drị́ ãndá gá jõku drị́ ĩ̃jị́ gá
la 'dáyụ. Ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ãngũ 'dĩ kí awajó 'bá ĩ'di 'bã idéjó la ĩ'baní rĩ
'banî.”

41 Ímbá'bá mụdrị́ ãzí 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yãkó'bõ 'bã kí zịlé Yõhánã be 'dĩ arelé,
ũmbã 'de kí agá 'bá ĩ̃rĩ 'dĩ 'banî.

42 Yẹ́sũ umve kí ãngũ ãlu gá, ãzíla jọ, “Ĩnĩ cé 'bá drĩlẹ́ ru 'bá Yãhṹdĩ rú
ku 'dĩ kí ị́jọ́ kí ũdrõ 'bá ĩ'badrĩ kí drĩ gá, ãzíla ãmbogo ĩ'badrĩ kí kí drĩ ce
ũkpó sĩ.

43 Wó ị́jọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ ca ní mụlé adrulé 'dĩ 'baní ku. 'Bá ãzí drĩ lẽ
adrulé ãmbógó ru ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ 'bã adru ãtí'bó 'bá ãzí 'dĩ 'bã ãni.

44 'Bá lẽlépi adrulépi drĩdrĩ ĩmi agá 'dâ rĩ 'bã adru ãtí'bó 'bá pírí 'bã ãni.

45 Ã'dusĩku, Ngọ́tị́ 'Bádrị́ amṹ sĩ ãzị́ ngajó ĩ'diní la ku be la amṹ ãzị́ ngalé
'bá 'banî ãzíla ru ídri fẽjó 'bá ũ'bí kí unzejó.”

Yẹ́sũ adrí Bãrĩtĩmáyõ mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́
(Mãtáyõ 20:29-34; Lṹkã 18:35-43)

46 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ca kí táwũ̃nĩ Yẽrị́kọ̃ gá. Ĩ'baní lẽ agá
Yẽrị́kọ̃ a'be agá 'bá ũ'bí kí vú bĩlépi rĩ abe, ndre kí ágọ́bị́ ãzí mịfị́ kóru ãko
a'ị́lépi umvelé Bãrĩtĩmáyõ 'dĩ Tĩmáyõ ngọ́pị 'i ri gẽrĩ tị gá 'dãá ãko a'ị́lé.

47 Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sũ Nãzẽrẹ́tĩ gá rĩ la alị nĩ, i'dó uzálé ũkpó sĩ jọ, “Yẹ́sũ
Dãwṹdĩ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”

48 'Bá ũ'bí i'dó kí uzálé drĩ la gá jọjó la ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó mụ dó
úzáŋâ trũ drĩ gá ĩdị̃-ĩdị̃ zajó re jọ, “Dãwụ̃dĩ 'bã ngọ̃pị, mí andré áma ízákĩzã
be fô!”
49 Yẹ́sũ tu pá jọ, “Ĩmi umve ĩ'di, 'ba amụ́ má rụ́ 'dõlé.” 'Bá umve kí dó
ágọ̃bị̃ mịfị̃ kóru 'dĩ 'i jọ kí ĩ'diní, “Mí idé ũrĩ sĩ ku, ĩ'di ími umve.”
50 Ágọ̃bĩ 'be ĩ'di 'bã bõngó vũrũ̃lé mvu ụrụgá pá sĩ mụjó Yẹ́sũ rũ̃lé.
51 Yẹ́sũ zị ĩ'di, “Ílẽ má idé míní ã'du?” Ágọ̃bị̃ mịfị̃ kóru 'dĩ umvi, “Ímbápị,
álẽ ãngũ ndrelé!”
52 Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'ĩtáŋá mídrị̃ gá rĩ adrí mi 'bo.” Cọtị ágọ̃bĩ 'bã
mịfị̃ nzĩ kí dó ru rá 'de dó mụlé Yẹ́sũ vú gâ sĩ.

11

Yẹ́sũ fi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá dĩzã rú
(Mãtáyõ 21:1-11; Lụ́kã 19:28-40; Yõhánã 12:12-19)

1 Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe kí dó mụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ ũŋmĩlé 'bo, acá
kí táwũ̃nĩ̃ Bẽtẽfágĩ gá ãzíla Bẽtánĩ gá 'dĩ 'Bé Mĩzẽ̃yị̃tũ̃ sị gá. Yẹ́sũ pẽ 'bá ĩ'di
'bã imbálé ĩrĩ̃ la kí tị drĩ̃ gâlé,
2 jọ ĩ'baní, “Ĩmụ tõrọ̃mẹ̃ ĩmi drĩ̃lẹ̃ gá 'dã agâlé, ĩminí fi agá ala gâlé, ĩmi
kãyĩnõmvá 'bá ãzí ní drĩ tujó drĩ̃ la gá ku la ịsụ́ úgĩ ĩ'di cí. Ĩmi ãtrũ ĩ'di
ajílé má rụ́ 'dõlé.
3 'Bá ãzí drĩ ĩmi zị, ‘Ĩmi ị́jọ́ 'dĩ idé íni ã'du sĩ?’ Ĩjọ ĩ'diní, ‘Úpí ãmadrĩ̃ lẽ
ĩ'di nĩ, ála ĩ'di uja vúlé 'dõlé gbõrú.’ ”
4 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí, ịsụ́ kí kãyĩnõmvâ pá tu agá gẽrĩ̃tị gá 'dãá,
úgĩ ĩ'di lịcọ́ tị gá 'dãá cí.
5 'Bá 'dĩ kí mụ i'dólé ĩ'di ãtrũlé, 'bá ãzí pá tulépi 'dãá la zị kí, “Ĩmi
kãyĩnõmvâ trũ sĩ ã'du idéjó?”
6 Umvi kí ị́jọ́ tá Yẹ́sũ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ vúŋá, a'be kí dó kí mụlé rá.
7 Agụ kí kãyĩnõmvâ Yẹ́sũ rũ̃lé ãzíla u'bé kí bõngó ĩ'badrĩ̃ kí drĩ̃ la gá.
Yẹ́sũ ri dó sĩ drĩ̃ la gá.
8 'Bá ũ'bí aja kí bõngó ĩ'badrĩ̃ kí gẽrĩ̃ agá Yẹ́sũ drĩ̃lẹ́ gá, 'bá ãzí rĩ agá kí
ife 'bã kénĩ bị trũ kĩ̃dĩ̃ ámvụ́ agá la kí u'bélé ajálé gẽrĩ̃ agá.
9 'Bá ũ'bí ĩ'di 'bã sĩ adrujó ágágá mụlépi ĩ'di be rĩ mụ kí uzá trũ,
“Hõsánã!
Ị́cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ịcụ́-ịcũ̃! †
10 Ãdróŋá 'bã wi sũ̃sụ́ Súrụ́ ãmã áyị́pị Dãwụ̃dĩ̃ drị̃ amụ́lépi rĩ drĩ̃ gá.
Hõsánã 'bã adru ụrụgá.”
11 Yẹ́sũ fi dó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé ãzíla mụ dó filé lịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá. Undré
ãko pírí 'dãá rĩ kí múké-múké, wó ãngũ 'bã dó lẽjó nịjó nĩ̃nĩ̃ rĩ sĩ, a'be dó
ãngũ 'dã rá fũ dó mụlé ãmvé Bẽtánĩ gâlé 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị̃ drĩ̃ ĩrĩ̃
rĩ kí abe.

Yẹ́sũ 'bã úlúgó wãjó rĩ
(Mãtáyõ 21:18-19)

12 Ụ'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sũ 'baní angá agá Bẽtánĩ gâlé, ãbị̃rị̃ fụ Yẹ́sũ rá.
13 Mịfị̃ la 'de úlúgó bị̃ trũ kĩ̃dĩ̃ la drĩ̃ gá rá-rá ru, mụ ndrelé la ĩ'di nõ sĩ
ãka la ịsụ́ rá íni. Ĩ'di mụ calé ala gâlé 'bo, ịsụ́ ãka la ku wó rá la bị̃ la
dụlépi kĩ̃dĩ̃ 'dã 'i, ã'dusĩku áyi ĩ'di 'bã sĩ kajó rĩ acá drĩ ku.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ jọ úlúgô ní, “Lẽ 'bá ãzí 'bã na ími ãka ĩ̃dị̃ ku.” 'Bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ cé.

† **11:9** Zãbụ́rĩ̃ 118:25-26

Yẹ́sũ adro 'bá kí jó Ãdróŋá drı̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Lụ́kã 19:45-48; Yõhánã 2:13-22)

15 Yẹ́sũ kí mụ acálé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'bo, fi lı̃cọ́ Ãdróŋá drı̃ agá adro 'bá ãko
ĩgbãlépi, ãzíla ĩtũndãlépi 'dãá 'dĩ kí. Uze méjã 'bá séndẽ ufulépi 'dĩ 'badrı̃
kí ãzíla kpọ́kpọŋá 'bá ãmámũ ĩtũndãlépi rĩ 'badrı̃ kí abe vũrụ́. 16 Uga 'bá kí
ãko tũjárĩ drı̃ kî trũ filé ãngũ ãmvé ãmvélé ru jó Ãdróŋá drı̃ agâ sĩ úmgbé.
17 Ĩ'diní kí imbá agá 'dĩ gá 'dâ jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ Ãdróŋá drı̃ sĩlé rĩ jọ,
“ ‘Jó mádrı̃ ála ĩ'di umve jó sụ́rụ́ pírí 'baní áma ã'ĩjó rĩ.’ †
Wó ĩmi uja dó ĩ'di ‘ũjı̃gọ́ ũgụ'ba 'bã kí sĩ ru ũzĩjó rĩ rú.’†”
18 Ãtalo ãmbogo rĩ kí imba'ba ãzı̃táŋá Mụ́sã drı̃ kí imbálépi rĩ abe kí mụ
ı̃jọ́ Yẹ́sũ 'bã idélé 'dĩ arelé 'bo, i'dó kí gẽrı̃ ndrũlé sĩ Yẹ́sũ 'dıjó rá. Idé kí ĩ'di
sĩ ũrı̃ sĩ ã'dusĩku ũ'bí ũsũ kí ímbátáŋá ĩ'didrı̃ sĩ ũsũ-ũsũ.
19 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sũ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe fũ kí táwũnı̃ agá
'dãá rá.

Ímbátáŋá ısụ́lé úlúgó 'bã 'ıŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 21:20-22)

20 Ũ'bụ́tı ụ́'dụ́ ãzí rĩ drı̃ sĩ, Yẹ́sũ 'baní gõ agá vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé gẽrı̃
ãlu 'dã gâ sĩ, ndre kí úlúgó ife Yẹ́sũ 'bã wãlé rĩ 'i rá i'dójó drı̃ gá kpere
ízókí gá.
21 Pétẽrõ agá dó ı̃jọ́ ru idélépi rĩ, ãzíla jọ Yẹ́sũ ní, “Rábı̃, índre drĩ! Úlúgó
mî wãlé ájẹ̃ rĩ 'i rá!”
22 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ĩ'bã ã'ı̃táŋá ĩmidrı̃ Ãdróŋâ drı̃ gá.
23 Ájọ ĩminí ı̃jọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ jọ la 'bé 'dĩ 'bã nze ru 'belé mĩrĩ agá,
drĩ ãbã ku ãzíla ã'ı̃ ĩ'di ásı̃ gâlé rá, ĩ'di ru idé ĩ'diní cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã
áni.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminî, ĩminí Ãdróŋá ã'ı̃ agá ãzíla ãko ãzí zı agá ĩ'didrı̃, lẽ
ĩmi ã'ı̃ rá ĩmi ĩ'di ısụ́ rá ãzíla Ãdróŋá la dó sĩ ãko ĩminí a'ı̃lé rĩ fẽ rá.
25 Ĩdrĩ i'dó Ãdróŋá ã'ı̃lé ısụ́ ı̃jọ́ ãzí ĩmi ásı̃ gá 'bá ãzí ní cí, ĩtrũ 'bá 'dã
ráká. Ĩmĩ átẹ́pı̃ 'bũ gá rĩ la vâ sĩ ı̃jọ́ ũnzí ĩminí idélé rĩ kî trũ rá.” [
26 “Ídrĩ 'bá ãzí kî trũ ı̃jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé ími ụrụ'bá gá rĩ sĩ ku, mí Átẹ́pı̃
'bũ gá rĩ icó vâ ı̃jọ́ ũnzí míní idélé rĩ kí sĩ ími trũlé ku.”] *

Ũkpõ Yẹ́sũ 'bã ãzı̃ ŋgajó rĩ zijó
(Mãtáyõ 21:23-27; Lụ́kã 20:1-8)

27 Yẹ́sũ ca kí dó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá ĩdı̃, ĩ'diní mụ agá lı̃cọ́ Ãdróŋá drı̃ agâ sĩ,
ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzı̃táŋá Mụ́sã drı̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ 'bá
Yãhụ́dı̃ rú 'dĩ 'bã drı̃lẹ́ ru rĩ kí abe, mụ kí ĩ'di rụ́lé, zı kí ĩ'di,
28 “Mi ãzı̃ 'dĩ kí nga ũkpó ã'di drı̃ sĩ yã? Ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó 'dĩ nĩ
yã?”
29 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ma ĩmi zı zıtáŋá ãlu sĩ. Ĩdrĩ áma umvi rá, ma ĩminí
ũkpõ mání sĩ ı̃jọ́ 'dĩ kí idéjó rĩ lũ rá.
30 Ĩlũ mání ũkpõ Yõhánã 'bã bãbũtı̃zı̃ fẽjó rĩ: angá 'bũ gá Ãdróŋá drı̃ yã
jõku 'badrı̃?”
31 'Bá 'dĩ i'dó kí ı̃jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá jọ kí, “Ãma dó umvi la ĩ'diní íngoní,
‘Ãdrĩ jọ la angá 'bũ gá’ ĩ'di jọ la, ‘Ĩmi ã'ı̃ dó Yõhánã ku la ã'du ı̃jọ́ sĩ yã?’

---

† **11:17** Ĩsáyã 56:7 † **11:17** Yẽrẽmíyã 7:11 * **11:26** Vásĩ 26 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tı sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tı̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ Ãdróŋá drı̃ Gĩrı̃kı̃ tı sĩ ídu drı̃drı̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

32 Wó ãdrĩ jọ la, ‘Angá 'bádrị.’ ” ('Bá 'dĩ idé kí ũ̃rị̃ sĩ ũ'bí kí sĩ ũrã kí 'bá kí mụ angálé kí drị̃ gá trụ rá, ã'dusĩku 'bá pírí 'bã kí ã'ị̃jó la Yõhánã mgbã ĩ'di ándrá nábị̃ rĩ sĩ.)
33 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, umvi kí Yẹ́sṹ ní, “Ãnị̃ ku.”
Yẹ́sṹ umvi vâ ĩ'baní, “Má icó vâ ĩminí ũkpó má sĩ ãko mání idélé 'dĩ kí idéjó rĩ lũlé ku.”

12

Ị̃jọ́ u'bélé 'bá ãzị̃ ngalépi zãbíbũ ámvụ́ agá rĩ kí drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Lụ́kã 20:9-19)

1 Yẹ́sṹ i'dó dó ị̃jọ́ jọlé 'bá tá mụlépi ĩ'di rụ̃lé rĩ 'baní ị̃jọ́ u'béŋá sĩ jọ, “Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu ámvụ́ ãzị̃ ngalépi la sa ĩ'didrị́ ámvụ́ agá zãbíbũ. Sị bõrõ areke rú la ãga la gá cí, ga 'bụ́ ámvụ́ agá 'dãá cí sĩ zãbíbũ sụ́ nzijó, sị jó gõrófã rú la 'bá aga la tẽlépi rĩ ní sĩ ãngũ undréjó. Ágọ́bị̃ ĩpãngĩsã dó zãbíbũ 'bá ãzí ámvụ́ ãzị̃ ngalépi la 'badrị́, ko dó drị̃ mụlé ãcị̃ gá.
2 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãlu tị mụlé ãka la ajílé 'bá ĩ'di 'bã sĩ ámvụ̃ ĩpãngĩsãjó 'dã 'badrị̃lé ĩ'dinî.
3 'Bá 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ kí ĩ'di tị drị́ drị́ ru ãko ãzí kóru.
4 Ámvụ́ 'dị́pị pẽ vâ ãtí'bó ãzí tị ị̃dị́ ĩ'ba rụ̃lé, wó gbã kí drị̃ la kpãwụ́, u'dá kí ĩ'di fẽ kí dó sĩ ĩ'diní drị̃nzá.
5 Ámvụ́ 'dị́pị así ku pẽ vâ ãtí'bó ãzí la tị ị̃dị́. 'Dị kí ãtí'bó 'dã rá. Pẽ vâ ũ'bí la kí tị ị̃dị́, co kí ãzí rĩ kí cõ-cõ, ụ'dị́ kí ãzí rĩ kí rá.
6 “Ace dó 'bá trũ ãlu tị pẽlé, 'dĩ ngọ́pị̃ mgbã ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ 'i. Ãsị̃jó pẽ dó tị la jọ, kí dó idé ĩ'di sĩ ũ̃rị̃ sĩ rá.
7 Wó 'bá ámvụ́ ĩpãngĩsãlépi 'dã jọ kí ị̃jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, ‘'Dĩ dó bãsĩ 'bá ámvụ́ 'dĩ 'bã 'dị́pị rú rĩ 'i. Ĩmi amụ́, lẽ ã'dị kí ĩ'di rá ãko 'dĩ 'ba ace kí rú ãma ãni la rú.’
8 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ĩ'di 'dịlé rá a'dụ́ kí ãvũ la a'bélé ámvụ́ agâlé ãmvé.”
9 Yẹ́sṹ zị kî, “Ĩminí ũrãjó la rĩ sĩ ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ 'bã 'dị́pị la mụ ã'du idélé yã?”
Ĩ'di mụ 'bá ámvụ́ zãbíbũ drị́ gá rĩ ĩpãngĩsãjó ĩ'baní rĩ kí ụ'dị́lé pírí, ãzíla ĩ'di zãbíbũ 'bã ámvụ́ 'dụ fẽlé 'bá ãzí 'badrị́.
10 Ĩlã drĩ ị̃jọ́ sĩlé 'dĩ ku yã:
“ ‘Írã 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ũ̃rõ̃drị́ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú.
11 Úpí Ãdróŋá idé ị̃jọ́ 'dĩ nĩ,
ãzíla ĩ'di ãma mịfị́ gá ị̃jọ́ ãzí ũ̃sũ̃táŋá ru la.’†”
12 'Bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé ã'dusĩku nị̃ kí rá Yẹ́sṹ la ị̃jọ́ u'bé kí drị̃ gá rĩ cé. Wó idé kí ũ̃rị̃ sĩ 'bá ũ'bí kí ị̃jọ́ sĩ, ị̃jọ́ 'dĩ sĩ a'be kí dó ĩ'di rá, ĩdã kí dó ru ĩ'di andre gá 'dãá mụjó rá.

Mũ̃sọ́rõ̃ 'belé Kãỹĩsárị̃ ní rĩ
(Mãtáyõ 22:15-22; Lụ́kã 20:20-26)

13 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá 'dĩ pẽ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzí kí tị 'bá Hẽródẽ drị́ 'dĩ kí abe Yẹ́sṹ rụ̃lé ĩ'di mbãjó, ãzíla rụjó ị̃jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí agá.
14 Amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí ĩ'diní, “Ímbápị, ãnị̃ rá mi ị̃jọ́ mgbã rĩ kí jọ. Mí así vâ 'bá ãzí 'bã ị̃jọ́ sĩ ku, ãzíla í'bã ásị́ 'bá ãzí 'bã úmgbó drị̃ gá ku, wó mi ị̃jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Ílũ drĩ ãmaní, ãzị̃táŋá ã'ị̃ 'bá ní mũ̃sọ́rõ̃ 'bejó Kãỹĩsárị̃ ní rá yã jõku yụ?

† **12:11** Zãbụ́rị̃ 118:22-23

15 Ãma icó 'belé la rá yã jõku yụ?”
Wó Yẹ́sụ̃ nị̃ ịjọ́ mũlũmbẽ rú ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di mbãjó rĩ kí drị̃drị̃, zị dó kí, “Ĩlẽ áma mbãlé ã'du ịjọ́ sĩ yã?” Ĩmi ají mání dị̃nárị̃.
16 Ají kí ĩ'diní dị̃nárị̃ ãlu ndrelé, uja dó kí zịlé, “Í'dá dị̃nárị̃ drị̃ gá 'dĩ kí ã'di ãni yã? Wó ịjọ́ sĩlé drị̃ la gá 'dĩ kí ã'di ãni yã?”
Umvi kí ĩ'diní, “Úpí Kãyĩ̃sárị̃ ãni.”
17 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ãko Úpí Kãyĩ̃sárị̃ drị̃ kí Úpí Kãyĩ̃sárị̃ drị́ ãzíla ãko Ãdróŋá drị̃ kí Ãdróŋá drị́.”
'Bá 'dĩ kí drị̃ iza ru ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã umvilé ĩ'baní 'dĩ sĩ rá.

Ịjọ́ angáŋá ídri rĩ drị̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 22:23-33; Lụ́kã 20:27-40)

18 Ịjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amụ́ kí Yẹ́sụ̃ rú zịtáŋâ trũ, jọ kí,
19 “Ímbápị, Mụ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrị́pị drĩ drã rá drĩ ũkú a'be anzị kóru, lẽ ádrị́pị̃ 'bã fi ãwụ́zị 'dã sĩ anzị tịjó ádrị́pị̃ drãlépi rá 'dã nî.
20 Ãgọbị ãzí kí ándrá ádrị́pịka rú 'bá ázị̂rị̃. Kãyú rĩ ĩgbã ũkú, wó drã anzị kóru.
21 Ádrị́pị̃ ĩrị̃ rĩ fi vâ ãwụ́zị 'dĩ 'i drã vâ rá, a'be ĩ'di anzị kóru. Idé vâ ru ádrị́pị̃ na rĩ be 'dĩ 'bã áni.
22 'Bá ázị̂rị̃ 'dĩ ũdrã kí pírí anzị kóru. Ãsĩ̃jó ũkû drã dó vâ rá.
23 Ụ'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri 'dã sĩ, ũkú 'dĩ dó mụ adrulé ã'di 'bã ũkú yã? Anzị ázị̂rị̃ ádrị́pịka gá 'dĩ 'bã kí ĩ'di alejó pírí ũkú ru rá rĩ gá?”
24 Yẹ́sụ̃ umvi kí, “Ĩmi ãvĩ íni ngá ku yã? Ĩnị̃ ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ ku, ãzíla ĩnị̃ vâ ũkpõ Ãdróŋá drị̃ ku.
25 Ụ'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rú rĩ sĩ, icó kí ru ĩgbãlé ku, kí adru cécé mãlãyíkã 'bụ̃ gá rĩ kí áni.
26 'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angáŋá 'bã ịjọ́ sĩ, ĩlã bụ́kụ̃ Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ agá Ãdróŋá 'bã ru i'dajó ĩ'diní mị̃rị́ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ 'bã ịjọ́ ku yã? Ãdróŋá jọ ĩ'diní, ‘Ma Ãdróŋá Ịbụrahị́mụ̃ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i.’ †
27 Adru Ãdróŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni la ku, wó 'bá ídri rĩ 'baní. Ịjọ́ ĩmi nị̃lé ku 'dĩ sĩ ĩmi iza dó ĩmi trẹ̃yị́.”

Ãzị̂táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ
(Mãtáyõ 22:34-40; Lụ́kã 10:25-28)

28 Ímbá'bá ãzị̂táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu mụ ãzíla are ịjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé 'dĩ kí rá, ĩ'di mụ ndrelé la Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní ịjọ́ kí ndẽjó rá zị ĩ'di, “Ãzị́táŋá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ ãzị́táŋá kí agá 'dâ rá rĩ íngõ 'i?”
29 Yẹ́sụ̃ umvi, “Ãzị́táŋá ãmbógó ãndânĩ rĩ ĩ'di 'dĩ: ‘Mí are mi 'bá Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ, Úpí Ãdróŋá ãmadrị́ gá rĩ lú Úpí ãlu.
30 Ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị́ gá rĩ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásị́sị́ŋá pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí rĩ sĩ, 'dĩ ãzị́táŋá drị̃drị̃ rĩ 'i.’ †
31 Ãzị́táŋá námbã ĩrị̃ sĩ rĩ ĩ'di íni: ‘Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.’ † Ãzị́táŋá ãzí ãmbõgõ sĩ ãzị́táŋá ĩrị̃ 'dĩ kí ndẽlépi rá la 'dáyụ.”
32 'Bá ãzị́táŋá imbálépi rĩ jọ, “Ímbápị, ịjọ́ míní jọlé Ãdróŋá ĩ'di lú ãlu ãzí ndú la 'dáyụ 'dĩ ĩ'di ịjọ́ ãndá la.

---

† **12:26** Ãfũŋá 3:6 † **12:30** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:4-5 † **12:31** Lẹ́vị̃ 19:18

33 Ị̃jọ́ vâ míní jọlé ílẽ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ími ásị́ pírí sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ásị́sị̃ŋá pírí sĩ ãzíla ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni 'dĩ kí ãndá. Ãzị́táŋá 'dĩ kí ãmbógó ru ãndânĩ, ndẽ kí ãnãkpá 'bá 'bã kí fẽlé Ãdróŋá ní ídétáŋá ivélé ivê rĩ rú, ãzíla ídétáŋá ãzí ĩ'bã kí fẽlé rĩ kí rá.”
34 Yẹ́sṹ la mụ ndrelé la ágọ́bị̃ umvi ị̃jọ́ 'dĩ kí ũndũwã sĩ, jọ ĩ'diní, “Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, mí adru dó Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ rĩ be rá-rá ru ku.” I'dójó ṹ'dṹ 'dã sĩ, 'bá ãzí zị dó ĩ'di zị́táŋá sĩ ị̃dị̃ ku.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Lṹkã 20:41-44)

35 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá drị̃ gá 'bá kí imbáŋâ trũ lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá, zị 'bá kí, “Ímbá'bá ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ jọ kí Kúrísĩtõ ĩ'di Dãwṹdị̃ ngọ́pị 'i íngoní-íngoní ru yã?
36 Wó Úríndí Ãlá rĩ fẽ Dãwṹdị̃ ní jọjó la:
“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrị̃ nî:
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
kpere mání mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí
'bã agá ími pálé gá.” ’ †
37 Dãwṹdị̃ 'bã mgbã rĩ umve vâ Kúrísĩtõ ‘Úpí 'i,’ wó icó adrulé drị̃lẹ́ Dãwṹdị̃ ãni íngoní ru?” 'Bá wẽwẽ rú ĩ'di 'bã ị̃jọ́ arelépi rĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ ị̃jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ sĩ.

Yẹ́sṹ li 'bá kí bị̃lẹ́-ĩndṹ 'bá ãzị́táŋá imbálépi 'dĩ kí ĩjọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Lṹkã 20:45-47)

38 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá 'bá kí imbáŋâ trũ drị̃ gá, jọ 'bá 'baní, “Ĩmi adru mị́fị̃ trũ imba'ba ãzị́táŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi 'dĩ kí sĩ. Lẽ kí acị́lé ambamba la bõngó ãzo 'dĩ kí sĩ ãzíla lẽ kí úzị kí ĩ̃nzĩ́táŋá ru sṹ tị gâ sĩ.
39 Lẽ kí vâ ambamba la rilé kṹrṹsị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ kí drị̃ gá, 'dĩ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ́jó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ũmṹ drị̃ kí agâ sĩ.
40 Kí ãwụzị 'bã ãko kí na íni ĩsá ru, kí Ãdróŋá zị sáwã ãzo rú sĩ ru icéjó. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ála drṹzị́ ị̃jọ́ lị kí drị̃ gá mgbã ásị́ ãcí sĩ.”

Ãko ãwṹzị́ 'bã fẽlé rĩ
(Lṹkã 21:1-4)

41 Yẹ́sṹ ri vṹrṹ ũtị̃ kí ru ãngũ sĩ ãwã'dĩfô fẽjó rĩ be, ri séndẽ 'bá ũ'bí 'bã kí 'belé rĩ kí ndrelé jó Ãdróŋá drị̃ agá ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá. 'Bá ũ'bí kṹrẹ́ŋị̃ ru rĩ yĩ kí séndẽ ĩ'badrị̃ ambamba 'dĩ kí ala gâlé.
42 Wó ũkú ãzí ãwṹzị́ ru lẽmẽrí la amṹ, 'be séndẽ ífí-ífí ru níríŋá la kí ĩ̃rĩ̃ pírí nṹsṹ séndẽ ãlu drị̃.
43 Umve dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá, jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị̃jọ́ mgbã jọ, ũkú lẽmẽrí ãwṹzị́ ru 'dĩ fẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ ãndânĩ sãndṹkṹ ãwã'dĩfô tãmbajó 'dã agá 'dãá ndẽ 'bá tá ãwã'dĩfô fẽlépi 'dĩ kí pírí.
44 'Bá ãzí 'dĩ fẽ kí ãko ĩ'badrị̃ ambamba rĩ 'bã ị̃mbị̃ la kî. Wó ũkú lẽmẽrí ãwṹzị́ ru 'dĩ 'be ãko ĩ'di drị̃ kí pírí ãndá-ãndá ru ũkú 'dĩ fẽ ãko ĩ'di ídri tãmbalé rĩ kí pírí.”

13

Yẹ́sṹ jọ ĩjọ́ ṹ'dṹ ãsĩjó rĩ drị̃ gá
(Mãtáyõ 24:1-2; Lṹkã 21:5-6)

† **12:36** Zãbṹrị̃ 110:1

1 Yẹ́sṹ 'bã kí ãfũjó lịcọ́ Ãdróŋá drḩ agâlé 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'bá ĩ'di 'bã
imbálé rĩ ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Ímbápị, índre drĩ jó ũniyambamba ãzíla írã
ũniyambamba sĩ jó 'dĩ kí sịjó 'dĩ kî.”
2 Yẹ́sṹ umvi jó, “Mi jó sịlé ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí jọ yã? 'Dĩ kí drṹzḩ u'de
pírí, írã ala gá 'dĩ kí asu pírí vṹrṹ.”
3 Yẹ́sṹ 'bã ri agá 'Bé Mĩzẽ̃yḩtṹ drḩ gá wókõ la lịcọ́ Ãdróŋá drḩ rṹlé ru rĩ
gá. Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i, Yõhánã 'i ãzíla Ãndẽríyã amṹ kí ĩ'di zịlé á'dṹsĩ.
4 “Ílũ ãmaní ṹ'dṹ ḩjọ́ 'dĩ kí ru idéjó rĩ la adru ã'du tṹ rĩ? Ícétáŋá ḩjọ́ 'dĩ
'bã kí ru idéjó rĩ la adru íngoní?”
5 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩmi adru mịfḩ trũ 'bá ãzí 'bã ulé jõ ĩmi ku.
6 'Bá wẽwẽ rú kí amṹ 'bá kí ulélé áma rṹ 'bã ũkpõ ayúŋá sĩ, kí jọ la, ‘Ma
bãsĩ ĩ'di 'i,’ kí sĩ 'bá wẽwẽ rú kí ulé.
7 Ĩdrĩ ã'dḩ are, ṹ'dṹkọ́ akṹlépi ã'dḩ drḩ gá rá-rá ru rĩ kî trũ, ĩmi idé ṹrḩ sĩ
ku, ḩjọ́ 'dĩ kí ru idé drḩdrḩ ráká, wó 'dĩ adru drĩ ṹ'dṹ ãsḩjó rĩ 'i ku.
8 Sṹrṹ ãzí rĩ la angá ru 'dịlé sṹrṹ ãzí rĩ be, úpí ãzí rĩ la angá ũmbã gá
úpí ãzí rĩ be, ũyãkĩyã ãmbógó la mụ ãngũ ayalé ãngũ pírí kí agá ãzíla rílẽ
la a'dé nĩ. 'Dĩ ḩjọ́ pírí ũcõgõ rú rĩ 'bã kí i'dójó rĩ.
9 “Ĩmi adru mịfḩ trũ, ála mụ ĩmi rụlé agụlé kẹ́sḩ gá, ála ĩmi co ãngũ
Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí agá, ĩmi pá tu ũpi kí drḩlẹ́ gá, jãgo abe ḩjọ́ mádrḩ gá
mgbã rĩ vú nzejó sãdínĩ rú ĩ'banî.
10 Wó ṹ'dṹ ãsḩjó rĩ acá drĩ ku rú, ála drĩ ḩjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá sṹrṹ pírí gá
rĩ 'baní ráká.
11 Údrĩ ĩmi rụ agụlé ãngũ sĩ ḩjọ́ lịjó rĩ gá, ĩmi ásḩ 'bã umvú ḩjọ́ ĩminí mụlé
jọlé rĩ sĩ ku. Ma ĩminí ũndũwã fẽ sĩ ḩjọ́ mgbã rĩ jọjó ma 'i sáwã la drĩ acá
'bo rĩ gá, ã'dusĩku ḩjọ́ ĩminí jọlé rĩ adru ĩmi jọ la ĩmi 'i la ku, wó Úríndí Ãlá
rĩ la jọ la nĩ.
12 “Ádrḩpị la ádrḩpị mẹ́lẹ́ mbe kí fẽjó 'dịjó rá, átẹ́pị la ngọ́pḩ fẽ 'dịlé rá,
anzị kí angá 'bá kí tịlépi rĩ kí drḩ gá ũmbã rú ãzíla kí vâ fẽ kí 'dịlé rá.
13 'Bá pírí kí ĩmi ngṹ ũnzí áma ḩjọ́ sĩ. Wó 'bá pá tulépi ũkpó ru ásḩ tẽŋá
sĩ cajó ṹ'dṹ ãsḩjó rĩ gá rĩ la ru pa rá.

Ḩjọ́ 'bá 'baní ũcõgõ ajílépi rĩ
(Mãtáyõ 24:15-28; Lṹkã 21:20-24)

14 “Ĩdrĩ ‘ãko lḩkḩ ajílépi 'bá 'baní sĩ drḩ cịjó’ *† rĩ ndre pá tu agá ãngũ
jõ ĩ'bã kí adrujó ala gá ku rĩ agá ('bá ḩjọ́ lãlépi rĩ 'bã vã ḩjọ́ 'dĩ 'bã ífí), 'bá
u'álépi Yṹdḩyã gá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru.
15 'Bá drĩ adru jó sḩ gá ụrụgá, 'ba asḩ mụlé ãko ãzí a'dṹlé ĩ'didrḩ jó agâlé
ku.
16 'Bá ámvṹ agá rĩ 'bã gõ vúlé ĩ'didrḩ jó agâlé ĩ'di 'bã bõngó a'dṹlé ku.
17 Ṹ'dṹ 'dã la adru ũcõgõ rú ũkú 'a trũ ãzíla ũrekeŋá undrulépi rĩ 'banî.
18 Ĩmi ã'ḩ Ãdróŋá 'i ṹ'dṹ 'dã 'bã adru sáwã uzogó drḩ gá ḩgbẹ̃ trũ rĩ sĩ ku.
19 Ã'dusĩku ṹ'dṹ 'dã la adru ṹ'dṹ ũcõgõ ãni jõ drĩ ru idélépi údu ku la,
ándrá i'dójó Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kṹ 'bã agâlé kpere ãndrũ ãzíla ca vâ adrulé
'dĩ 'bã áni ḩdḩ ku,
20 Úpí drḩ ándrá ṹ'dṹ 'dã lị agá ãlḩŋá ru ku, 'bá ãzí icó tá ru palé ídri ku.
Wó 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rĩ kí ḩjọ́ sĩ, ĩ'di dó sĩ ṹ'dṹ 'dã iséjó ãlḩŋá ru 'dĩ.
21 “Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí drĩ jọ la míní, ‘Índre Kúrísĩtõ ĩ'di gápi 'dõ,’ jõku
‘Índre ĩ'di gápi 'dã’ mí ã'ḩ ḩjọ́ ĩ'didrḩ ku.

---

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí rĩ ũ'bã kí, *ándrá Dãnḩyẹ́lḩ 'bã ḩjọ́ jọjó drḩ la gá rĩ.* † **13:14** Dánḩyẹ̃lḩ 9:27; 11:31; 12:11

22 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ ĩnzõ rú rĩ kí ãzíla nábḭ̃ ĩnzõ rú kí abe kí ãfũ ícétáŋá
kí idélé ḭjọ́ ṵ̃sṵ̃táŋá ru, tálí kí abe sĩ 'bá ũpẽlé rĩ kí ulějó drĩ tá icó rá rĩ gá.
23 Má i'da ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí údu rú 'dĩ ĩmi sĩ adru mḭfḭ trũ.”

'Bá angálépi Ãdróŋá drḭ gá rĩ 'bã ãgõŋá ḭ̃dḭ̃ rĩ
(Mãtáyõ 24:29-31; Lṵ́kã 21:25-28)

24 “Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ũcõgõ drĩ kí dó ukó 'bo,
“ ‘cọtḭ ḭ̃tṵ́ la acá ḭnḭ rú,
ĩmbá icó dḭ̃lé ku.
25 Lẽlẽgó kí i'dó zõlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé,
ãzíla ũkpó 'bṵ̃ gá rĩ kí i'dó ru ayalé.’ †
26 “Sáwã 'dã agá 'dãá 'bá kí Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ ndre amṵ́ agá ṵ̃rṵ́'bṵ̃ trũ, ũkpõ
ãmbógó la trũ ãzíla dḭ̃zã abe.
27 Wó ĩ'di mụ mãlãyíkã ĩ'didrḭ gá rĩ kí tḭ pẽlé 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé ũpẽ-ũpẽ
rĩ kí atrájó ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dãá pírí.
28 “Ĩmi ṵ̃nḭ̃ ḭjọ́ 'dĩ 'i úlúgó ife sĩ, kénĩ la drĩ dó i'dó rũlé, bḭ la drḭ̃ kí i'dó
ru asúlé dụlé 'bo, ĩmi dó nḭ la rá áyi acá 'bo.
29 Gẹ̃rḭ̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩdrĩ dó ḭjọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, ĩmi dó nḭ la rá sáwã
ḭjọ́ 'dĩ 'bá kí ru idéjó rĩ dó ãni rú.
30 Ma ĩminí ḭjọ́ mgbã jọ, ḭjọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé 'dĩ sĩ 'bá ãzí ú'dî'da cí 'dĩ
'bã ãzí ũdrã kí drĩ ku rú.
31 'Bṵ̃ kí ṵ̃nọ́kṵ́ be kí ãsḭ rá, wó Ḭjọ́ mádrḭ gá rĩ uja ru ku.

'Bá ãzí nḭ ṵ́'dṵ́ kí sáwã la abe ku
(Mãtáyõ 24:32-35; Lṵ́kã 21:29-33)

32 “'Bá ãzí nḭ ṵ́'dṵ́ 'dã 'i, jõku sáwã la ku, táni mãlãyíkã 'bṵ̃ gá rĩ kí, jõku
Ãdróŋá Ngọ́pḭ̃ 'i. Wó Átẹ́pḭ̃ nḭ lú cé la nĩ.
33 Ĩmi adru mḭfḭ trũ bábá Ãdróŋá zḭŋá trũ, † ĩmĩ sáwã ḭjọ́ 'dĩ 'bã kí ru
idéjó rĩ nḭ̃jó ku rĩ sĩ.
34 Ĩ'di adru cécé ágọ́bḭ mụlépi ãcḭ̃ gá rĩ drḭ gá rĩ áni, ĩ'di lḭcọ́ azḭ ãti'bo
ĩ'didrḭ gá rĩ 'badrḭ, 'bá ãlu-ãlu ãzḭ ĩ'didrḭ gá rĩ be, ãzíla ĩ'di jọ la 'bá kẹ̃jḭ́tḭ
agá tẽlépi rĩ ní, 'bã adru mḭfḭ trũ.
35 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩmi nḭ̃jó la jó 'dḭpḭ la ãgõ vúlé 'dõlé
ã'du tṵ́ rĩ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, ĩndró sĩ jõku ḭnḭ́ ágágá, ã'ṵ́gọ́ 'bã cẹ̃rẹ́ 'be agá
jõku ãngũ 'bã ụwḭ agá.
36 Drĩ acá rṵ̃gbṵ́gbṵ́ nḭ̃ŋâ kóru, lẽ 'bã ḭsṵ́ ĩmi ṵ́'dṵ́ ko agá ku.
37 Ḭjọ́ mâ jọlé ĩminí rĩ ájọ 'bá pírí 'baní, ‘Ĩmi adru mḭfḭ trũ.’ ”

14

Ãdu ũsũjó Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá
(Mãtáyõ 26:1-5; Lṵ́kã 22:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ace drĩ ṵ́'dṵ́ ḭ̃rḭ sĩ lẽjó ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ * ãzíla mũkátĩ ãkṵ́kḭ
kóru rĩ najó. Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ kí imbálépi rĩ
kí abe ri kí gẹ̃rḭ̃ ndrṵ̃lé ũní-ũní ru sĩ Yẹ́sṵ̃ rụjó ĩ'di 'dḭjó rá.
2 Jọ kí cénĩ-cénĩ rú, “Wó lẽ 'bã adru ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ drḭ̃ sĩ ku, 'bá kí mụ ũmbã
i'dólé ku.”

† **13:25** Ĩsáyã 13:10; 34:4 † **13:33** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ ũ'bã kí ḭjọ́ sĩlé *Ãdróŋá zḭŋá trũ* 'dĩ nĩ. * **14:1** *Ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ kí anzéjó Mḭsḭ́rḭ̃ gá rĩ 'bã ḭjọ́ ũrãjó rĩ 'i.

3 Yẹ́sũ̃ 'bã adru agá Bẽtánĩ gá lịcọ́ ágọ́bị́ umvelé Sĩ̃mọ́nĩ̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ
drị́ rĩ sĩ, ũkú ãzí amụ́ ãdu ãjẽ̃ rú ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ umvelé nádĩ la trũ cụ́pã
gá tré. Nzĩ̃ tị la ũsũ dó ĩ'di Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ̃ gá.
4 'Bá ãzí rilépi ĩ'di trũ méjã 'bã tị gá rĩ i'dó kí unulé jọ kí, "Ũkú 'dĩ iza dó
ãdu ãjẽ̃ rú 'dĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ?
5 Ícó tá ãdu 'dĩ ĩ̃tũ̃ndãlé ãjẽ̃ ĩyõ la sĩ sĩlíngĩ túrú na séndẽ la fẽjó 'bá
lẽmẽrí rĩ 'banî." 'Dĩ vúlé gá uzá kí dó ũkpõ sĩ ũkû drĩ̃ gá.
6 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi a'be ũkú 'dĩ cã. Ĩmi ĩcãndĩ ĩ'di ku. Idé mání ị́jọ́
mũkẽ̃ ũniyambamba la.
7 'Bá lẽmẽrí rĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe, ĩmi icó ĩ'baní ãko fẽlé sáwã cí ĩminí
lẽlé rĩ agá. Wó má icó mụlé u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ pírí ku.
8 Idé ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé mání rĩ 'bo, ĩ'di 'bã ãdu ũsũjó áma ụrụ'bá gâ sĩ áma
itújó bábá sĩ áma ĩ̃sĩ̃jó rĩ sĩ.
9 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ãngũ pírí ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ ála sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó
rĩ kí agá, ála ị́jọ́ ũkú 'dĩ 'bã idélé rĩ ũlũ ĩndĩ sĩ ĩ'di 'bã ị́jọ́ ũrãjó."

Yẹ́sũ̃ na ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ abe
(Mãtáyõ 26:14-25; Lụ́kã 22:3-14, 21-23; Yõhánã 13:21-30)

10 Yụ́dãsĩ̃ Ĩ̃sĩ̃kãrĩ́yọ́tĩ̃ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ,
mụ ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rũ̃lé sĩ mụjó Yẹ́sũ̃ mẹ́lẹ́ mbejó.
11 Ãtalo ãmbogo 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ sĩ, azị kí dó ĩ'diní
sĩlíngĩ fẽjó rá. 'Dãá Yụ́dãsĩ̃ i'dó dó sáwã múké sĩ ĩ'di rụjó rĩ kí ndrũ̃lé ãngũ
la abe sĩ ĩ'di fẽjó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'badrị́.
12 Ụ́'dụ́ drĩ̃drĩ̃ ũ̃mũ̃ mũkátĩ ãkụ́kị́ kóru rĩ najó sĩ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ
rĩ 'bã kãbĩlõ kí ụlị́jó ídétáŋá ru rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, "Ílẽ
ãmụ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ idélé míní íngõlé?"
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ̃ pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí tị ĩ̃rĩ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩminí fi agá
táwũ̃nĩ̃ ãmbógó rĩ agâlé ĩdrĩ drĩ̃ ụfụ ágọ́bị́ ãzí úmvú ĩ̃yị́ drĩ̃ trũ drĩ̃ gá la
abe, ĩ'de vú la gâ sĩ.
14 Jó ĩ'di 'bã fijó rĩ gá, ĩzị jó 'dịpị 'i, 'Ímbápị jọ jó ãmụ́ 'badrị́ gá mání sĩ
ũ̃mũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ najó 'bá mání imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?'
15 Jó 'dịpị la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé
ĩminí, ĩmi idé dó ãmaní ãkónã ala gá 'dãá."
16 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé 'dĩ ko kí dó drĩ̃ mụlé táwũ̃nĩ̃ ãmbógó 'dã agâlé, ịsụ́
kí ị́jọ́ kí cécé tá Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni. Idé kí dó ãkónã ũ̃mũ̃ alijó 'bá
drĩ̃ gâ sĩ rĩ drĩ̃ 'dãá.
17 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, Yẹ́sũ̃ acá kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃
'dĩ kí abe.
18 Yẹ́sũ̃ 'bã kí ri agá méjã tị gá ãkónã na agá, jọ ímbá'bá 'baní, "Ma ĩminí
ị́jọ́ mgbã jọ, 'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ, 'bá ãmã sĩ
ãkónã najó ĩ'di be ãngũ ãlu gá rĩ 'i."
19 Ị́jọ́ 'dĩ fẽ kí ásị́ acá dó ũcõgõ rú, i'dó kí Yẹ́sũ̃ ụzịlé "Adru ma 'i ku yã?"
20 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩ'di adru ĩmi mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'bã ãzí ãma sĩ íná
najó ĩ'di be bãkụ́lẽ̃ ãlu agá rĩ 'i.
21 Ngọ́tị́ 'Bádrị́ la mụ drãlé rá cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni. Wó ĩ'di mụ
adrulé andre ũnzĩ ãmbógó la rú 'bá Ngọ́tị́ 'Bádrị́ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî.
Údrĩ ándrá 'bá íni rĩ tị agá ku la ándrá múké."

Ãkónã Úpí drị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Lụ́kã 22:14-20; 1 Kọ̃rĩ̃nị̃tọ̃ 11:23-25)

22 Ĩ'bã kí ãkónã na agá, Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drị̃ la gá, anu 'a la
rá, fẽ dó ĩ'di 'bá ĩ'di ĩ'baní jọ, “Ĩna ụrụ'bá mádrị́ gá rĩ 'i.”
23 'Dụ dó kópõ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní drị̃ la gá, ãzíla fẽ dó ĩ'badrị̃lé, nga
kí dó pírí mvụlé la.
24 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Kópõ 'dĩ ãrí mádrị́ mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ,
ãzíla ĩ'di tị icíma Ãdróŋá ní 'bá ĩ'didrị̃ abe rĩ 'i.
25 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó zãbíbũ ífí sṹ 'dĩ mvụlé ị̃dị́ ku kpere mání
mụ agá ú'dí rĩ mvụ agá Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ agá.”
26 Kí dó mụ úngó ngolé sĩ Ãdróŋá ịcṹjó 'bo, ko kí dó drị̃ mụlé 'Bé Mị̃zẹ̃ỵ́tṹ
gá.

Yẹ́sṹ i'da ị̃jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Lṹkã 22:31-34; Yõhánã 13:36-38)

27 Yẹ́sṹ jọ ímbá'bá ĩ'didrị́ gá rĩ 'baní, “Ĩmi pírí la mụ áma a'belé á'dṹsĩ
ĩmi apá rá. Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“ ‘Ma mụ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'dị́lé rá;
ãzíla kãbĩlõ kí mụ irélé pírí rá.’ †
28 Wó má angá jõ ídri rú 'bo, ma mụ mụlé ĩmi drị̃lẹ́ gá Gãlị́lị̃ gâlé.”
29 Pétẽrõ angá ụrụgá jọ, “'Bá pírí drĩ kí táni mụ ími a'belé á'dṹsĩ, má icó
ku.”
30 Yẹ́sṹ jọ Pétẽrõ ní, “Ájọ míní mgbã ị́nị́ ãndrũ 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́
pâlé ị̃rị̃ † ku, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na ínị̃ ma ku.”
31 Wó Pétẽrõ umvi ị́jọ́ tị ũkpó sĩ, “Má icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni la jọlé áma tị sĩ
ku, jõ táni ãmaní mụjó ũdrãjó mí be, má ã'ị̃ rá.” Ímbá'bá ãzí rĩ jọ kí pírí
'dĩ 'bã áni.

Yẹ́sṹ 'bã Ãdróŋá zị́jó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Lṹkã 22:39-46)

32 Yẹ́sṹ kí dó mụ calé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe ãngũ umvelé
Gẽtẽsẽmánĩ 'i rĩ gá, jọ ĩ'baní, “Ĩri áma tẽlé 'dâ, ma drĩ mụ Ãdróŋá zị́lé.”
33 'Dụ Pétẽrõ 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla Yõhánã 'i isé ru ĩ'ba abe drị̃ gá were,
ãzíla i'dó dó u'álé cãndí sĩ ãzíla ũcõgõ ãmbógó la sĩ,
34 ãzíla jọ ĩ'baní, “Ũcõgõ afí áma ásị́ gá ĩ'di áma ásị́ lị ambamba ãni rú
drã tị gá. Ĩtẽ ma 'dâ, ĩmi adru mị́fị́ mmgbọ.”
35 Ĩ'di mụ ru isélé drị̃lẹ́ gá were 'bo, tị̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ã'ị̃jó jọ, “Drĩ tá
icó rá sáwã drị̃ cị́jó rĩ drĩ tá alị́ áma drị̃ gâ sĩ alị́-alị́ la múké.”
36 Jọ vâ, “Bãbá! Má Átẹ́pị́, ãko pírí icó kí rá la mî sĩ. Í'dụ kópõ ãzá tajó
rĩ má rṹ 'dâ rá adru mâ lẽlé rĩ áni ku, wó mî lẽlé rĩ áni.”
37 Yẹ́sṹ la mụ ãgõlé ímbá'bá 'ba rṹ 'dõlé, ịsṹ kí ṹ'dṹ ko agá. Umve Sị̃mọ́nị̃
Pétẽrõ 'i jọ ĩ'diní, “Ĩmi ṹ'dṹ ko yã? Ĩmi icó tẽlé mị́fị́ trũ mmgbọ sáwã ãlu
ku yã?”
38 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mị́fị́ trũ mmgbọ, ĩzị́ Ãdróŋá 'i ĩmi mụ filé ũ'bị̃táŋá
agá ku. Úríndí lẽ rá wó ụrụ'bá ũkpó kóru.”
39 Yẹ́sṹ uja vâ ru gõlé vúlé Ãdróŋá zị́lé tá ĩ'di 'bã zị́lé drị̃drị̃ rĩ áni.
40 Ĩ'di vâ mụ ru ujalé ĩ'ba rṹlé, ịsṹ vâ kí ṹ'dṹ ko agá, ã'dusĩku mị́fị́ la kí
ãnzị́ ru ṹ'dṹ sĩ, ãzíla nị̃ kí kí ã'du ị́jọ́ jọ ĩ'diní yã rĩ gá ku.

---

† **14:27** Zãkãríyã 13:7 † **14:30** Bṹkṹ Ãdróŋá drị́ ídu rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí *pâlé ị̃rị̃* 'dĩ ku.

41 Ĩ'di mụ gõlé ĩ'ba rụ̃lé pâlé na la sĩ, jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩ kpere ụ́'dụ́ ko
ãzíla avị̃ yã? Ca rá! Sáwã sĩ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ mẹ́lẹ́ mbejó ĩ'di fẽjó 'bá ũnzí
'badrị̃ rĩ acá 'bo.
42 Ĩmi angá ãmụ kî! Ĩndre, 'bá áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ la amụ́ 'dĩ!”

Yẹ́sũ̃ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Lụ́kã 22:47-53; Yõhánã 18:3-12)

43 Yẹ́sũ̃ 'bã drĩ ịjọ́ jọ agá 'dâ, cọtị Yụ́dãsĩ̃ 'bá ĩ'di imbálé mụdrị̃ drĩ̃ ĩrĩ̃ rĩ
'bã ãzí ãlu rĩ acá. 'Bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di trũ rĩ kí túré trũ ãzíla ménéŋá abe
drị̃ gá. 'Dĩ kí 'bá ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ̃ kí imbálépi,
ãzíla 'bá ĩyõ rĩ 'bã kí tị ãpẽlé nĩ̃ rĩ kî.
44 Yụ́dãsĩ̃ i'da tá ĩ'baní ịjọ́ ícétáŋá ru la 'bá 'dĩ abe ídu rú: “Ágọ́bị̃ mání
mụlé zịlé amvuŋá sĩ rĩ bãsĩ ĩ'di 'i, ĩrụ ĩ'di, ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã rụ kí dó ĩ'di agụlé drĩ̃
gá.”
45 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Yụ́dãsĩ̃ mụ dó cọtị pịrị Yẹ́sũ̃ rụ̃lé jọ, “Rábĩ̃!” zị dó ĩ'di amvuŋá
sĩ.
46 Rụ kí dó ĩ'di mgbemgbe cí.
47 Wó 'bá ãzí pá tulépi ãni rú 'dãá la anzé ménéŋá ga átáló ãmbógó
ãndânĩ̃ rĩ 'bã ãtí'bó 'bã bḭ́lẹ́ wẹ́ vũ̃rụ́.
48 Yẹ́sũ̃ jọ ũ'bí 'baní, “Ĩmi amụ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋá ã'dị̃ drĩ̃ trũ
má iza 'bã rĩ ịjọ́ ũnzí la áni ã'du sĩ yã?
49 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi abe 'bá kí imbá agá lịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá 'dãá, ĩrụ
jõ ma ku. Wó ịjọ́ sĩ̃lé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ 'bã idé ru nĩ̃.”
50 Ḭjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá pírí a'be kí ĩ'di á'dụ̃sĩ apá kí rá.
51 'Bá ãzí kãrḭ̃lẹ̃ rú 'delépi Yẹ́sũ̃ vú gâ sĩ la cí, sũ̃ bõngó ku wó 'be ru
ụrụ'bá sókã sĩ. 'Bá ũ'bí tá Yẹ́sũ̃ rụlépi 'dĩ ũ̃'bḭ̃ kí tí ĩ'di rụlé,
52 mvu apálé pílílí ru a'be bõngó sókã rú 'dĩ kí drị̃ gá 'dãá.

Yẹ́sũ̃ 'i 'bá ḭjọ́ amálépi rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:57-68; Lụ́kã 22:54-55, 63-71; Yõhánã 18:13-14, 19-24)

53 Ḭjọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá 'dĩ agụ kí dó Yẹ́sũ̃ 'i átáló ãmbógó ãndânĩ̃ rĩ
drị̃ jó agâlé. 'Bá pírí ãtalo ãmbogo, imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ̃ kí imbálépi
rĩ kí ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe tra kí ru ĩ'didrḭ́ko gá 'dãá.
54 Pétẽrõ bĩ̃ Yẹ́sũ̃ vú rá-rá ru kpere lịcọ́ 'a átáló ãmbógó ãndânĩ̃ rĩ drị̃ 'dã
agâlé. Ri kí dó vũ̃rụ́ ãsĩ̃kárĩ̃ jó Ãdróŋá drĩ̃ andre tẽlépi rĩ abe ãcí yulé.
55 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ịjọ́ amálépi rĩ kí abe pírí, ri kí ịjọ́ ãzí ĩnzõ rú
la ndrũ̃lé Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó wó ịsụ́ kí ku.
56 'Bá wẽwẽ rú nze kí ịjọ́ ĩnzõ rú la kí vú Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gá, wó ịjọ́ ĩ'bã kí
jọlé rĩ icí kí ru ku.
57 Ãgọbị̃ ãzí tu kí pá ịjọ́ ĩnzõ rú la vú nzelé Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gá jọ kí,
58 “Ãma are ĩ'di 'bã ịjọ́ 'dĩ jọ agá, ‘Ma mụ jó Ãdróŋá drị̃ 'bá 'bã kí sịlé 'dĩ
andilé rá. Ṵ'dụ́ na vúlé gá ma vâ mụ sịlé la rá.’ ”
59 Ḭjọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ icí kí ru pírí ku.
60 Átáló ãmbógó ãndânĩ̃ rĩ angá pá tulé ụrụgá 'bá kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá zị Yẹ́sũ̃
'i, “Mí icó tị apelé sĩ ịjọ́ umvijó ku yã? Ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí vú nze lé mí rụ́ 'dĩ
kí ã'du?”
61 Wó Yẹ́sũ̃ ĩyãŋã túrú ape tị sĩ ịjọ́ umvijó ku. Átáló ãmbógó ãndânĩ̃ rĩ zị
vâ ĩ'di ḭdị̃, “Mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị̃ 'i yã?”
62 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ma ĩ'di 'i. Ĩmi Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ndre ri agá Ãdróŋá Ũkpó
'Dịpị̃ 'bã drị̃ ãndá rĩ gá, ãzíla amụ́ agá ṵ̃rụ́'bṵ̃ 'bṵ̃ gá rĩ abe!”

63 Ũmbã sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ asi dó kánzũ ĩ'di ụrụ'bá gá ri kí ũmbã
sĩ rá ãzíla jọ, “Sãdínĩ ãmaní ndrṹlé ĩ'diní ḭdḭ rĩ íngõ 'i?
64 Ĩmi are ú'dáŋá ĩ'di 'bã sĩ Ãdróŋá 'dajó rĩ 'bo. Ĩmĩ ũrã ḭjọ́ íngoní?”
Nga kí pírí ḭjọ́ lḭlé drḭ̃ la gá jọ kí ḭjọ́ ndẽ ĩ'di 'bo lẽ 'bã drã rá.
65 'Bá ãzí rĩ i'dó kí sṹsṹ uwílé Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá ãzí rĩ umbé kí ĩ'di 'bã mḭfḭ
kí cí, adḭ kí ĩ'di ãzíla jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dḭ mi nĩ!” Ãsĩkárĩ 'dụ
kí dó ĩ'di colé.

Pétẽrõ 'bã tujó ínḭ̃ Yẹ́sṹ 'i ku rĩ
(Mãtáyõ 26:69-75; Lṹkã 22:56-62; Yõhánã 18:15-18, 25-27)

66 Pétẽrõ 'bã ri agá vṹrṹ lḭcọ́ agá 'dãá, ĩzóŋá ãtí'bó ru átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ drḭ gá rĩ 'bã ãzí ãlu amṹ 'dãá.
67 Ĩ'di mụ Pétẽrõ ndrelé ãcí yu agá 'dãá, Ifí ĩ'di ãni rú lọ́lọ́ jọ ĩ'diní, “Mi
vâ 'bá Yẹ́sṹ Nãzẽ̗ẹ́tḭ̃ gá rĩ drḭ rĩ 'bã ãzí.”
68 Wó Pétẽrõ tu rá, jọ, “Ánḭ̃ ĩ'di ku. Ánḭ̃ vâ ĩmi ḭjọ́ jọ ã'du drḭ̃ gá yã rĩ ku.”
Ãfũ dó ãmvé pãráta gá. Cọtḭ ã'ṹgọ́ 'be cẽ̗ẹ́.
69 Ĩzóŋá tá ãtí'bó ru rĩ ndre vâ Pétẽrõ ḭ̃dḭ jọ 'bá pá utulépi 'dãá rĩ 'baní,
“Ágọ́bḭ 'dĩ bãsĩ ĩ'bã ãzí.”
70 Pétẽrõ tu vâ ḭ̃dḭ.
Sáwã were vúlé gá, 'bá pá utulépi 'dãá rĩ jọ kí Pétẽrõ ní, “Mí icó tulé ku
ã'dusĩku mi 'bá Gãlḭ́lḭ̃ gá la.”
71 Pétẽrõ i'dó ru alṹlé, na ũyõ kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá jọ, “Ánḭ̃ 'bá ĩmi ḭjọ́ jọjó drḭ̃
la gá 'dĩ ku.”
72 Cọtḭ ã'ṹgọ́ 'be dó cẽ̗ẹ́ pâlé ḭ̃rḭ̃ rĩ 'i. Ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé Pétẽrõ ní, “Mi áma
gã úmgbé pâlé na 'dĩ sĩ ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽ̗ẹ́ ku rĩ” agá dó ĩ'diní. Ḭjọ́ 'dĩ fi dó
ásḭ la gá ãzákírílí ru kpẽ̗ dó awálé.

15

Âgụ Yẹ́sṹ 'i Pĩlátõ drḭ̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Lṹkã 23:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ṹ'bṹtḭnḭ́nḭ́ ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá ĩyõ rĩ kí abe, imba'ba
ãzḭ́táŋá Mṹsã drḭ̃ kí imbálépi rĩ kí, ãzíla 'bá Yãhṹdḭ̃ rú ḭjọ́ amálépi rĩ kí abe,
itú kí ḭjọ́. Umbé kí Yẹ́sṹ 'i agụlé fẽlé Pĩlátõ * drḭ.
2 Wó Pĩlátõ zḭ Yẹ́sṹ 'i, “Mi Úpí 'bá Yãhṹdḭ̃ rú rĩ 'badrḭ gá rĩ 'i yã?” Yẹ́sṹ
umvi ĩ'diní, “Ãndá, Ĩ'di cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
3 Ãtalo ãmbogo 'dĩ tõ kí ĩ'di ḭjọ́ wẽwẽ rú sĩ.
4 Pĩlátõ uja vâ ĩ'di zḭlé ḭ̃dḭ, “Mí icó ḭjọ́ ãzí umvilé ḭjọ́ 'dĩ kí agá ku yã? Mí
are ḭjọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũtrãlé ími ụrụ'bá gá wẽwẽ rú mí idé 'bã kí mi 'i 'dĩ kí
ku yã?”
5 Wó Yẹ́sṹ umvi ḭjọ́ ãzí ku, ḭjọ́ 'dĩ sĩ Pĩlátõ drḭ̃ iza ru rá.

Úlḭ ḭjọ́ Yẹ́sṹ drḭ̃ gá ĩ'di 'dḭjó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Lṹkã 23:13-25; Yõhánã 18:39—19:16)

6 Ṹ'dṹ ṹmṹ alḭjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ drḭ̃ sĩ, Pĩlátõ la jõ 'bá mãbṹsṹ rú 'bá 'bã
kí lẽlé la trũ ãlu mãbṹsṹ gâlé rá.
7 Ḭ̃tṹ 'dã sĩ 'bá ãzí 'bãlé mãbṹsṹ gá la cí rṹ la Bãrábã 'i, úrụ ĩ'di ĩ'bã kí
'bá 'dḭjó ã'dḭ gá rĩ sĩ. †

* **15:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá gávũnã 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ 'badrḭ sáwã 'dã sĩ rĩ 'i. 'Bá 'dĩ agụ kí Yẹ́sṹ 'i ĩ'di rṹlé ã'dusĩku ĩ'di 'bá sáwã 'dã sĩ icólépi ḭjọ́ lḭlépi 'bá drḭ̃ gá ú'dḭ sĩ ĩ'di rá rĩ 'i. † **15:7** Ã'dḭ 'dĩ *Bãrábã* kí ándrá 'dḭ agá la sĩ lẽjó gãmétẽ 'bá Rṹmḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ 'bejó.

8 'Bá ũ'bí 'dĩ mụ kí Pĩlátõ rụ̃lé, zị kí ĩ'di 'bá ãzí mãbụ́sụ̃ rú la trũjó ãlu rá
jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ 'bã áni.
9 Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má a'be ĩminí Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị gá rĩ 'i yã?”
10 Ĩ'di 'bã nj̃jó la cé ãtalo ãmbogo rĩ fẽ kí ĩ'di ĩ'di drị̃lé ãjã sĩ rĩ sĩ.
11 Ãtalo ãmbogo rĩ usú kí 'bá kí bị̃lẹ́ jọjó la Pĩlátõ ní 'bã a'be ĩ'baní Bãrábã
áyụ.
12 Pĩlátõ zị ũ'bí kí, “Ĩlẽ má idé 'bá ĩmĩ umvelé Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị
rĩ ã'dụ rú?”
13 Ũ'bí uzá kí, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá.”
14 Pĩlátõ zị kí, “Ị̃jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ ã'du?” Uzá kí dó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ
ị̃dị́-ị̃dị́, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá!”
15 Pĩlátõ 'bã lẽjó rụ́kụma ịsụ́jó ũ'bí 'badrị rĩ sĩ, a'be dó Bãrábã 'i rá ĩ'bã
kí lẽlé rĩ áni. Ĩ'di dó mụ Yẹ́sụ̃ fẽlé colé ãsĩkárĩ 'badrị̃lé 'bo, fẽ dó ĩ'di ĩ'badrị
mụlé ipalé mũsãlá'bã sị gá.

Ãsĩkárĩ ide kí Yẹ́sụ̃ 'i
(Mãtáyõ 27:27-31; Yõhánã 19:2-3)

16 Ãsĩkárĩ 'dụ kí dó Yẹ́sụ̃ agụlé lị́cọ́ ãzíla ãngũ gávũnã 'bã sĩ ị́jọ́ lịjó rĩ gá,
ãzíla umve kí dó ãsĩkárĩ 'bã ãzí 'dãá rĩ kí pírí ãngũ ãlu gá.
17 Su kí dó Yẹ́sụ̃ ní bõngó ãzí kọ̃n̄ịkọ̃n̄ị rú la. Idé kí dó kẹ́rịṇá ụ̃cị́kị́ sĩ sulé
drị̃kã gá tãgíyã ũpĩ drị̃ rú.
18 I'dó kí ĩ'di ịcụ́lé ĩnzõ rú sĩ ĩ'di idejó úzáṇâ trũ, “Háyẹ̃, Úpí 'bá Yãhụ́dị̃
rú rĩ 'badrị rĩ.”
19 Gbã kí ĩ'di kẹ̃lị́ká sĩ drị̃kã gá, uwí kí sụ̃sụ́ ụrụ'bá la gá, tị kí ãja vụ̃rụ́
ĩ'di drị̃lẹ́ gá ãrútáṇá idemará ãni la fẽjó ĩ'di nî.
20 Ĩ'baní dó Yẹ́sụ̃ idejó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, trũ kí bõngó kọ̃n̄ịkọ̃n̄ị 'dã 'i, su
kí dó bõngó ĩ'didrị ídu rĩ kí ĩ'di ụrụ'bá gâlé, agụ kí dó ĩ'di ipalé mũsãlá'bã
sị gá.

Yẹ́sụ̃ ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Lụ́kã 23:26-43; Yõhánã 19:17-27)

21 Ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rị̃ gá 'dãá, ụfụ kí drị̃ ágọ́bị́ umvelé Sị̃mọ́n̄ị̃ angálépi
táwụ̃n̄ị̃ Kụ̃rẹ́n̄ị̃ gá ĩ'di 'bã anzị kí sĩ adrujó Ãlẽkĩzéndã kí Rũfúsĩ be rĩ trũ,
ũṇmĩ kí ĩ'di ũkpó sĩ mũsãlá'bã mụjó Yẹ́sụ̃ ipajó rĩ 'dụjó.
22 Ãsĩkárĩ agụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'i ãngũ umvelé Gõlõgótã 'i (ífí la ãngũ drị̃kã
ụ́rụ́kụ́ 'i) rĩ gá.
23 'Dãá ụ̃'bị̃ kí ĩ'diní wáyĩnĩ usalé írúwá umvelé mírã rĩ trũ rĩ fẽlé mvụlé,
wó Yẹ́sụ̃ gã mvụlé la úmgbé.
24 Ipa kí dó Yẹ́sụ̃ mũsãlá'bã sị gá, 'be kí bõngó ĩ'didrị gá rĩ kí jẽgê sĩ, sĩ
kí awajó ã'di la íngõ 'dụ nĩ.
25 Î̃pa Yẹ́sụ̃ 'i mũsãlá'bã sị gá sáwã na ụ̃'bụ́tị drị gá rĩ sĩ.
26 Î̃pa ị́jọ́ ĩ'di tõjó rĩ ĩ'di drị̃lẹ́ gá 'dãá úsĩ, “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DỊ̃ RÚ RĨ 'BADRỊ̃.”
27 'Bá ụ̃gụ'ba rú la kí ị̃rị̃ î̃pa kí Yẹ́sụ̃ be mũsãlá'bã sị gá ĩndĩ, ãlu rĩ drị
ãndá rĩ gá, ãzí rĩ drị ị̃jị́ rĩ gá. [
28 Ị̃jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróṇá drị̃ agá rĩ áni, “Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã
ãzí ru.”†] ‡
29 'Bá alị́lépi gẹ̃rị̃ 'dã gâ sĩ rĩ ide kí Yẹ́sụ̃ 'i, drị̃kã ayaṇâ trũ jọ kí, “Háyẹ̃!
Ị̃jọ́ ándrá mi jó Ãdróṇá drị 'dĩ andi rá, mi sị la ị̃dị́ ụ́'dụ́ na agá rá ku yã?

† **15:28** Ĩsáyã 53:12 ‡ **15:28** Vásĩ 28 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã
kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróṇá drị Gị̃rị́kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

30 Mí asị̃ vũ̃rụ́ mũsãlá'bã sị̃ gâlé sĩ ími ãmgbã rĩ pajó.”
31 Ãtalo ãmbogo rĩ kí, imba'ba ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla
'bá ĩyõ rĩ abe ide kí vâ Yẹ́sũ̃ gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, jọ kí, “Ĩ'di jõ vâ 'bá ãzí kí pa rá,
pa ru ku íngoní-íngoní ru! 32 Drĩ adru Kúrísĩtõ Úpí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ gá rĩ
'i, 'ba asị̃ mũsãlá'bã sị̃ gâlé rĩ sĩ vũ̃rụ́ 'dõlé ãma dó sĩ ndre la ãzíla ãma dó
sĩ ĩ'di ã'ị̃.”
'Bá ũ̃gụ'ba rú ĩ̃rị̃ ipalé ĩ'di be 'dã ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

Yẹ́sũ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Lụ́kã 23:44-49; Yõhánã 19:28-30)

33 Ĩ'di dó mụ calé sáwã ázíyá ĩ̃tụ́ ãni, ãngũ nị kpákpá kpere sáwã úrômĩ.
34 Sáwã la dó mụ calé úrômĩ 'bo, Yẹ́sũ̃ za ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ũkpó sĩ, “Ẽlóyĩ,
Ẽlóyĩ, lama sãbãkĩtánĩ?” Ífí la, “Ãdróŋá mádrị̃, Ãdróŋá mádrị̃, mí a'be ma
rá ã'du sĩ yã?” †
35 'Bá ãzí pá utulépi ãni rú rĩ are kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ jọ kí, “Ĩmi are, ĩ'di
Ĩlíyã umve.”
36 'Bá ãzí ãlu ãcẽ̃ ãko ãzí vónõ áni la trũ, su ĩ'di wáyĩnĩ ũká la agá, umbé
ĩ'di ũzú sị̃ gá sulé Yẹ́sũ̃ tị gá. 'Bá ãzí kí agá 'dãá jọ, “Úndre drĩ Ĩlíyã la nõ
amụ́ ĩ'di ãtrũlé mũsãlá'bã sị̃ gá vũ̃rụ́ 'dõlé rá yã áni.”
37 Yẹ́sũ̃ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, drã dó rá.
38 Bõngó jó Ãdróŋá drị̃ 'a alijó rĩ asi ru ĩ̃rị̃ i'dójó ụrụgá kpere vũ̃rụ́.
39 Ãmbógó ãsĩkárĩ Rụ́mị̃ gá rĩ drị̃ 'dĩ sĩ tu pá Yẹ́sũ̃ drĩ̃lẹ́ gá 'dãá cí, ndre
Yẹ́sũ̃ 'bã drã agá cé, jọ, “'Dĩ ãndá-ãndá ru Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị 'i.”
40 Ũkú ãzí kí cí utu kí pá rá-rá ru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé, Mãgãdẽlénã
'i, Mãríyámũ Yãkó'bõ ĩmbíráŋá rĩ 'bã andre Yósẽ be rĩ 'i ãzíla Sãlómẽ 'i.
41 Ũkú 'dĩ kí ándrá acị́lépi Yẹ́sũ̃ vú gâ sĩ angájó ãngũ Gãlị́lĩ̃ gá ãzíla ĩ'di
ãzãkolépi ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá rĩ kí. Ũkú ãzí wẽwẽ rú ándrá amụ́lépi
ĩ'di trũ angájó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ kí vâ 'dãá cí.

Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ ĩ̃sĩ̃ŋá
(Mãtáyõ 27:57-61; Lụ́kã 23:50-56; Yõhánã 19:38-42)

42 Ĩndró acá ãni rú 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ gá rĩ acá drĩ ku rú.
43 Yũ̃sụ́fũ̃ angálépi Ãrĩmãtéyã gá, 'bá ãzí Yãhụ́dĩ̃ 'bã ukutáŋá gá rilépi
ĩndĩ, 'bá 'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃, Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ amụ́lépi rĩ 'bã drĩ̃ tẽlépi rĩ 'i,
mụ ũ̃rĩ̃ kóru Pĩlátõ rũ̃lé Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ a'ị̃lé.
44 Pĩlátõ 'bã drĩ̃ iza ru rá ĩ'di 'bã arejó la Yẹ́sũ̃ drã 'bo rĩ sĩ, umve ãmbógó
ãsĩkárĩ 'badrị̃ gá rĩ sĩ ĩ'dĩ zị̃jó Yẹ́sũ̃ drã ídu yã rĩ nĩ̃jó.
45 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó tị gá rĩ arelé 'bo, fẽ Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ
Yũ̃sụ́fũ̃ drị̃ rá.
46 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yũ̃sụ́fũ̃ mụ bõngó ĩgbãlé, ãtrũ dó Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sị̃
gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ, 'dụ dó ĩ'di ĩ̃sĩ̃lé 'bụ́ galé írã agá
la agá, gũ dó írã ãmbógó kpakụ la tị la gá cí.
47 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã kí Mãríyámũ Yósẽ 'bã ãndrẽ be ndre kí ãngũ
sĩ Yẹ́sũ̃ ĩ̃sĩ̃jó rĩ cé.

16

Yẹ́sũ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Lụ́kã 24:1-12; Yõhánã 20:1-10)

† **15:34** Zãbụ́rĩ̃ 22:1

1 Ụ'dụ́ Sãbátũ 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị̃ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ drị̃ rĩ la mụ ukólé 'bo,
Mãríyámũ Mãgãdẽlénã, Sãlómẽ ãzíla Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ trũ ĩgbã kí ãdu
ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ la kí sĩ mụjó Yẹ́sũ̃ 'bã ãvũ ifíjó.
2 Ụ'dụ́ ãzị́ rĩ 'bã ũ̃'bụ́tịnị́nị́, ị̃tụ́ 'bã ãfũjó 'bo rĩ sĩ, mụ kí ị̃nádrị̃ gâlé.
3 Ĩ'bã kí mụ agá gẽ̃rị̃ gá 'dãá ụzị kí ru ãyá-ãyá, "Ã'di la mụ ãmaní írã 'bụ́
tị gá 'dãá gũlé nĩ yã?"
4 Wó kí mụ acálé ãni rú 'bo, ndre kí ãngũ kí drị̃lẹ́ gâlé, ndre kí írã ãmbógó
kpakụ 'bụ́ tị gá rĩ úgũ rá.
5 Ĩ'bã kí fi agá 'bụ́ agâlé, ndre kí 'bá ãzí ru sulépi bõngó imve sĩ la ri 'bụ́
'bã wókõ ãndá gá rĩ gá, wó idé kí dó ũ̃rị̃ sĩ.
6 'Bá 'dã jọ ĩ'baní, "Ĩmi idé ũ̃rị̃ sĩ ku. Ánị̃ rá ĩmi Yẹ́sũ̃ Nãzẽ̃rẹ́tị̃ gá ándrá
ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ndrũ̃, ĩ'di 'dộ yụ, angá ídri rú 'bo. Ĩndre ãngũ
ándrá sĩ ĩ'di 'bãjó rĩ gápi 'dĩ.
7 Ĩmụ dó ị́jọ́ 'dĩ lũlé 'bá ĩ'diní imbálé rĩ 'banî vâ Pétẽrõ ní. Ĩ'di mụ ĩmi
drị̃lẹ́ gá Gãlị́lị̃ gâlé 'dĩ, ĩmi mụ ĩ'di ndrelé ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ áni."
8 Ũkú 'dĩ amvú kí apálé angájó ị̃nádrị̃ agâlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ũ̃rị̃ trũ ãzíla ụrụ'bá
la kí dị̃ yã sĩ, jọ kí ị́jọ́ 'bá ãzí ní ku ã'dusĩku ũ̃rị̃ fi kí ásị́ gá ambamba.

[Bĩbĩlíyã ándrá sĩlé ídu rĩ kí 'bã ãzí ujalé rĩ kí agá Mãrákõ 'bã ãsị̃ŋá 16:9-20 'dĩ ĩ'di 'dáyụ]

9 Yẹ́sũ̃ la mụ angálé ụ́'dụ́ Sãbátũ drị̃ gá rĩ sĩ 'bo, i'da ru Mãríyámũ
Mãgãdẽlénã ándrá ĩ'di bãsĩ úríndí ũnzí ázị̃rị̃ kí adrójó ala gá rĩ nĩ.
10 Mụ dó ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé ímbá'bá Yẹ́sũ̃ drị̃ ũcõgõ-ũcõgõ rú awalépi rĩ
'banî.
11 Mãríyámũ ní táni ị́jọ́ 'dĩ lũjó 'bá 'dĩ 'baní, Yẹ́sũ̃ angá ídri rá ãzíla índre
ĩ'di rá tí, ã'ị̃ kí ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ku.
12 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sũ̃ i'da ru 'bá ị̃rị̃ angálépi Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá mụlépi
gẽ̃rị̃ gá 'dã ãngũ ãzí gá rĩ 'banî, wó drị̃drị̃ rĩ sĩ nị̃ kí ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku,
i'dá ndú ĩ'banî ã'dusĩku uja ru gbíyã rá.
13 'Bá 'dĩ kí mụ Yẹ́sũ̃ nị̃lé 'bo, uja kí dó ru vúlé ị́jọ́ 'dĩ vú nzelé 'bá acelépi
rĩ 'banî, wó 'bá 'dĩ ã'ị̃ kí ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí jọlé ĩ'baní 'dĩ ku.

Yẹ́sũ̃ 'ba azĩjó 'bá mụdrị̃ drị̃ ãlu rĩ 'baní rĩ
(Mãtáyõ 28:16-20; Lụ́kã 24:36-49; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

14 'Dã 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ̃ i'da dó ru ímbá'bá mụdrị̃ drị̃ ãlu 'dĩ 'baní ĩ'bã kí
ãkónã na agá. Uzá kí drị̃ gá ã'ị̃táŋá ãkõ sĩ ãzíla ásị́ ĩ'ba ãni mbalépi rĩ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'bã kí ị́jọ́ 'bá ĩ'di ndrelépi cé angá ídri rú rá rĩ 'badrị̃ kí ã'ị̃jó ku
rĩ sĩ.
15 Jọ dó ĩ'baní, "Ĩmụ ãzíla ĩmi ũlũ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ
'banî, 'bá áma ã'ị̃lépi ãzíla bãbũ̃tị́zị̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá. Wó 'bá ã'ị̃lépi
ku rĩ ị́jọ́ lị̃lé rĩ la ĩ'di ndẽ rá.
16 'Bá ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃lépi ãzíla bãbũ̃tị́zị̃ bĩlépi rá rĩ la ru pa rá, wó 'bá ị́jọ́ 'dĩ
ã'ị̃lépi ku rĩ ála ị́jọ́ lị̃ drị̃ la gá rá.
17 'Bá pírí áma ã'ị̃lépi rĩ kí ála ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ tálí kí idéjó, kí úríndí
ũnzí kí adro áma rụ́ sĩ, kí tị ú'dí jọ.
18 Drĩ kí ị̃nị̃ rụ ãzíla ãdrákĩ mvụ, icó kí kí idélé ũnzí ku, drĩ kí drị̃ ũ̃tị̃ 'bá
ãyánĩ rú rĩ kí drị̃ gá kí adrí rá."

Yẹ́sũ̃ 'dụjó 'bũ̃ gâlé rĩ
(Lụ́kã 24:50-53; 'Etáŋá 1:9-11)

19 Úpí Yẹ́sũ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí jọlé ímbá'bá 'baní 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bũ̃
gâlé ãzíla îri dó ĩ'di Ãdróŋá 'bã drị̃ ãndá rĩ gá.

20 Ímbá'bá iré kí dó ị́jọ́ ũlũ trũ ãngũ pírí agá ãzíla Úpí nga dó ãzị́ ĩ'ba
abe. Tálí ĩ'bã kí idélé ãzíla ícétáŋá ĩ'bã kí idélé rĩ i'da kí ị́jọ́ mgbã ĩ'bã kí
ũlũlé rĩ kí nĩ.

Ị́jọ́ Mgbã
Lụ́kã
'bã sĩlé rĩ

1 'Bá ũ'bí sĩ kí ị́jọ́ ru idélépi ãma drĩdríŋĩ gá rĩ kí drĩ́ gá.
2 Sĩ kí 'bá ándrá ị́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi i'dóŋá gá cé vâ ũlũlépi la rĩ 'bã kí jọlé
ãmanî rĩ kî.
3 Téfũlõ mi 'bá rulé rũrũ rĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ mâ ị́jọ́ kí ị̃ndụ́ ndrụ̃ agá i'dóŋá gâlé
rĩ sĩ, má ũrã ĩ'di múké lẽ ásĩ ị́jọ́ ãlu-ãlu ru idélépi 'dĩ kí míní rá.
4 Má idé ị́jọ́ 'dĩ íni mínî sĩ ị́jọ́ mgbã 'bání imbálé míní rĩ nị̃jó.

Tịŋá Yõhánã Bãbũ̃tị̃zị̃ fẽlépi rĩ drĩ́ icéjó rĩ

5 Sáwã Hẽródẽ 'bã ũpĩ najó Yũ̃dị́yã gá rĩ sĩ, átáló ãzí rụ́ la Zãkãríyã 'i
angájó amụtị 'bá ídétáŋá idélépi Ãbíyã drĩ́ agá rĩ kí agá. Ũkû rụ́ Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃
'i vâ amụtị 'bá ídétáŋá idélépi Ãrọ́nị̃ drĩ́ agá.
6 'Bá 'dĩ kí ị̃rị̃ trá ãlá ru Ãdróŋâ mị́fĩ́ gá ãzíla ri kí ãzĩ́táŋá Úpí Ãdróŋá
drĩ́ kí tãmbalé kí vú ũbĩjó pírí.
7 'Bá ị̃rị̃ 'dĩ ri kí u'álé ngọ́tĩ́ŋâ kóru Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ 'bã adrujó úndó rĩ sĩ wó de
kí ị̃rị̃ trá rá.
8 Ụ́'dụ́ ãlu Zãkãríyã la ãzĩ́ átáló drĩ́ ínátị ĩ'didrĩ́ abe rĩ nga agá jó Ãdróŋá
drĩ́ agá.
9 Pẽ kí ĩ'di filé jó Ãdróŋá drĩ́ agâlé jẽgê 'beŋá sĩ jõ ĩ'bã kí idélé lã'bĩ ĩ'badrĩ́
ãtalo drĩ́ sĩ, mụlé ãko ãjị̃ trũ vĩrĩ rĩ ivélé Úpí nî.
10 Sáwã ãko ãjị̃ trũ vĩrĩ 'dã ivéjó Ãdróŋá ní rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá ru
atrálépi atrá rĩ ri kí Ãdróŋâ ị̃nzị̃lé ãmvé 'dãá.
11 Mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drĩ́ i'da ru ĩ'diní tu pá ãngũ sĩ ídétáŋá idejó
ãlĩtárĩ 'bã wókõ ãko ãjị̃ trũ ngũ̃lépi vĩrĩ ivélé rĩ 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
12 Zãkãríyã la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, drĩ́ la sã nũrũ idé vâ ũ̃rĩ́ sĩ.
13 Wó mãlãyíkã jọ ĩ'diní, “Mí idé ũ̃rĩ́ sĩ ku Zãkãríyã! Ãdróŋá are mî zịtáŋá
rá, mí ũkû Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ la mụ míní ngọ́tĩ́ ágọ́bị́ tịlé. Mi rụ́ la 'da Yõhánã 'i.
14 Ãyĩkõ la dó mụ ími fụlé mi dô sĩ mụ ími ũnũlé ambamba! Ãyĩkõ la vâ
mụ 'bá ũ'bí kí fụlé ĩ'di tịjó rĩ sĩ!
15 Ĩ'di mụ adrulé 'bá ãmbógó la Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá, lẽ 'bã mvụ íwá ku.
I'dójó ĩ'di 'bã tĩ̃ŋá gá Úríndí Ãlá rĩ la ru tõ ĩ'di agá tré.
16 Ĩ'di rú 'bá Ị̃sịrayị́lị̃ drĩ́ kí ají vúlé Úpí Ãdróŋá ĩ'badrĩ́ rụ́ 'dõlé.
17 Ĩ'di mụ mụlé Úpí drị̃lẹ́ gá, úríndí agá ũkpó nábị̃ Ĩlíyã drĩ́ sĩ, ĩ'di anzị
kí ásị́ icí átẹ́pịka abe ãlu ị̃dĩ́. Ĩ'di 'bá drĩ́ ũnzí ị́jọ́ arelépi ku 'dĩ kí uja ị́jọ́
kpị rĩ ũrãjó, ãzíla ĩ'di 'bá Úpí drĩ́ kí itú bábá ĩ'dinî.”
18 Zãkãríyã jọ mãlãyíkã ní, “Má ícó 'dĩ nị̃lé ĩ'di mụ adrulé 'dĩ áni la íngoní
ru? Ma dó ãmbá mâ ũkû vâ ãmbá ru.”
19 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, “Ma Gãbị̃rị́yẹ́lị̃ 'i, ma pá tu Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi
mí rụ́ ị́jọ́ mgbã 'dĩ vú nzelépi rĩ drị̃lẹ́ gá.
20 Wó mí ã'ị̃ ị́jọ́ mâ ajílé míní ãndá mụlépi ru idélépi sáwã la gá rá 'dĩ
ku. Mî ị́jọ́ 'dĩ ã'ị̃jó ku rĩ sĩ, mí icó ị́jọ́ jọlé ị̃dĩ́ ku; mi ĩyãŋã tú kpere ị́jọ́ mâ
ajílé 'dĩ 'bã ru idé agá ãndá.”
21 Wó íni 'dĩ sáwã 'dã agá 'dãá 'bá ri kí Zãkãríyã tẽlé ũrãtáŋâ trũ 'dụ
sáwã jó Ãdróŋá drĩ́ agâlé íni la ã'du sĩ.

22 Ĩ'di mụ ãfũlé ãmvé 'dõlé 'bo, icó ĩ'baní ị́jọ́ jọlé ku, nị̃ kí dó rá mãlãyíkã
i'da ru ĩ'diní jó Ãdróŋá drị̃ agâlé. Jọ ị́jọ́ ãluŋá la ku, i'da dó ĩ'baní ị́jọ́ kí drị̃
sĩ.
23 Sáwã ĩ'didrị̃ ãzị̃ ngajó jó Ãdróŋá drị̃ agá rĩ la mụ ukólé 'bo, Zãkãríyã
gõ dó vúlé lị́cọ́ gâlé.
24 'Dã 'bã vúlé gá were Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ ịsụ́ 'a, u'á dó sĩ jó agá jó agá ru ĩmbá
tõwú.
25 Jọ dó, "Úpí Ãdróŋâ ásị̃ ndrĩ dó mání 'dã áni yã! Wụ̃ dó drị̃nzá áma
drị̃ gá ngọ́tị̃ ãkõ sĩ rĩ rá."

Yẹ́sụ̃ 'bã tịŋá icéjó

26 Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ la mụ calé 'a trũ ĩmbá ázíyá 'bo, Ãdróŋá ãpẽ mãlãyíkã
Gãb̃ĩrị̃yẹ́l̃ị̃ tị Nãzẽrẹ́tị̃ gá ãngũ Gãlị̃l̃ị̃ gá,
27 ĩzóŋá ágó rụlépi ku Yụ̃sụ́fụ̃ Dãwụ́dị̃ 'bã ũri rú lẽlépi ĩ'di ĩgbãlépi nĩ rĩ
rụ́. Ĩzóŋâ rụ́ la Mãríyámũ 'i.
28 Mãlãyíkã amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ ĩ'diní, "Ázị mi cící, mi 'bá lẽlé ambamba
rĩ, Úpí Ãdróŋá 'bã adru mí be!"
29 Ásị̃ la acá ũrãtáŋá ru, ri ị́jọ́ ũrãlé ĩ'di ásị̃ gá ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã jọlé rĩ drị̃
gá.
30 Mãlãyíkã jọ ĩ'diní, "Mí idé ụ̃rị̃ sĩ ku Mãríyámũ, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá wi
sụ̃sụ́ míní 'bo.
31 Mi adru 'a trũ mi ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tị mi rụ́ la 'da Yẹ́sụ̃ 'i.
32 Ĩ'di adru 'bá ãmbógó la ãzíla ála ĩ'di umve Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá
Ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pị 'i. Úpí Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ãmbógó ru cécé ándrá áyị̃pị̃
Dãwụ́dị̃ drị̃ áni,
33 ĩ'di vâ adru úpí ũri Yãkó'bõ drị̃ ãni jã 'dâ; Ũpĩ ĩ'didrị̃ rĩ icó ukólé ku!"
34 Mãríyámũ zị mãlãyíkã 'i jọ, "Ma drĩ ĩzóŋá ágó rụlépi ku la, ị́jọ́ 'dĩ icó
ru idélé íngoní ru?"
35 Mãlãyíkã umvi ĩ'diní, "Úríndí Ãlá Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ
drị̃ la adru ími drị̃ gá, ĩ'di ũkpó fẽ míní ngọ́tị̃ ịsụ́jó, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ngọ́tị̃ŋá ãlápítí
míní mụlé tịlé rĩ ála ĩ'di umve Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.
36 Índre drĩ mî kãká Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ jõ 'bá 'baní jọlé úndó 'dâ rĩ ĩ'di ú'dî'da 'a
trũ ca dó ĩmbá ázíyá 'bo drĩ táni de 'bo rá tí.
37 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã icólé idélé ku la 'dáyụ."
38 Mãríyámũ jọ, "Ma ãtí'bó Úpí ãni, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá cécé
mî jọlé rĩ áni." 'Dĩ 'bã ũngúkú gá mãlãyíkã a'be dó ĩ'di rá.

Mãríyámũ mụ Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ andrélé

39 'Dã 'bã ũngúkú gá were Mãríyámũ itú dó ru bábá ãzíla mụ táwụ̃nị̃ 'bé
agá Yụ́dã gá rĩ gá,
40 mụ filé lị́cọ́ Zãkãríyã drị̃ gá rĩ gá ãzíla zị Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ 'i cící.
41 Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ la mụ Mãríyámũ 'bã zịtáŋá arelé 'bo, ngọ́tị̃ 'a la gá 'dã umvú
umvû. Ị̃lị̃zãbẹ́tị̃ agá Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru tré,
42 za dó ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, "Ãdróŋá wi sụ̃sụ́ míní ãmbógó ãndânĩ ndẽ ũkú
kí rá, ngọ́tị̃ ími agá 'dĩ ní úwi vâ sụ̃sụ́ ĩndĩ!
43 "Ãrútáŋá ãmbógó Úpí mádrị̃ 'bã ãndrẽ ní amụ́jó áma andréjó 'dĩ dó
íngõ 'i?
44 Ma mụ ími arelé áma zị agá 'bo, ngọ́tị̃ áma agá rĩ umvú ãyĩ̃kõ sĩ.
45 Mi drị̃lẹ́ba rú míní ã'ị̃jó la ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ la ru idé rá rĩ sĩ."

Mãríyámũ 'bã úngó ịcụ́ŋá drị̃

46 Mãríyámũ jọ,
“Áma ásị́ ịcụ́ Úpí 'i;
47 áma úríndí ĩ'di ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá áma Palépi rĩ nî,
48 ã'dusĩku ũrã ịjọ́ ãtí'bó ĩ'didrị́ ĩzóŋá ru rĩ drị̃ gá rá!
I'dójó ú'dî'da drị̃lẹ́ gâlé ru
sụ́rụ́ pírí kí áma umve drị̃lẹ́ba 'i,
49 ã'dusĩku ịjọ́ Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị 'bã idélé mání ãmbógó ru 'dĩ kî sĩ.
Rụ́ la ãlá ru 'i.
50 I'dójó áyị́pị ãlu gá trũ mụjó ãzí rĩ gá
fẽ ásị́ į̃gbę̃ 'bá ĩ'di rulépi rĩ nî.
51 Idé ịjọ́ drị́ ũkpó ĩ'didrị̃ sĩ!
Iré 'bá ãfó trũ rĩ kí ũrãtáŋá kpékpé.
52 A'dụ́ 'bá ũpi rú 'dĩ kí úmvúke sị́ gâlé 'bãlé vų̃rụ́,
wó inga 'bá ãjị́ nzelé rá rĩ kí ụrụgá.
53 Fẽ 'bá ãbị́rị́ 'bã fụlé rĩ 'baní agâlé tré ãko múké rĩ kî sĩ,
wó pẽ 'bá kụ́rẹ́nị́ rĩ kí tị drị́drị́ ru.
54 Ãdróŋá ko ãti'bo ĩ'didrị́ 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ kí ãzã rá
ãzíla 'bã ásị́ į̃gbę̃ ĩ'baní ụ́'dụ́ pírí;
55 Ãdróŋá azị ándrá ãmã áyị́pịka 'baní á'bị́ ãmadrị́ Ịbụrahị́mų̃ ní anzị
ĩ'didrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí abe,
azịŋá ukólépi ku la.”
56 Mãríyámũ u'á dó Į̃lį̃ịzãbẹ́tį̃ be ãni la ĩmbá na 'dĩpí gõ dó ĩ'didrị́ kogâlé ĩndõ.

Yõhánã Bãbų̃tį̃ịzį̃ fẽlépi rĩ tịjó rĩ

57 Į̃tụ́ acá dó Į̃lį̃ịzãbẹ́tį̃ ní ĩ'di 'bã ngọ́tį̃ tĩjó, tĩ dó sĩ ngọ́tị́ ágọ́bị́.
58 Į̃jọ́ 'dĩ kụ 'bá ĩ'di 'bã jĩránĩ rú 'dĩ 'baní kãká abe gbõŋáŋá ru Úpí Ãdróŋá i'da ĩ'diní ásị́ į̃gbę̃, 'bá mụ kí dó sĩ ãyĩkõ idélé ĩ'di trũ.
59 Ngọ́tį̃ la mụ calé ụ́'dụ́ ãrõ kãká atrá kí ru wǫ̃rị́ka kî trũ ĩ'di ĩtãrãŋá (sĩ acájó 'bá Ãdróŋâ ãni la rú rĩ) ndrejó. Lẽ kí rụ́ la 'dalé Zãkãríyã 'i átẹ́pį̃ 'bã rụ́ sĩ.
60 Į̃lį̃ịzãbẹ́tį̃ jọ, “Yụ! Rụ́ la Yõhánã 'i!”
61 Jọ kí ĩ'diní, “Mî kãká ãzí rụ́ 'dã trũ la 'dáyụ!”
62 Ų̃'bį̃ kí dó ịjọ́ átẹ́pį̃ ní drị́ sĩ ngọ́tį̃ 'bã rụ́ la adru ã'di 'i yã rĩ zịjó.
63 A'ị́ dó ãko ãzí sĩ ãko sĩjó la sĩ, “Rụ́ la Yõhánã 'i.” 'Bá pírí acá kí ų̃sų̃táŋá sĩ.
64 Sáwã 'dã sĩ Zãkãríyã i'dó ịjọ́ jọlé cọtị i'dó dó Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́lé.
65 Jĩránĩ acá kí dó ų̃sų̃táŋá sĩ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ, ãzíla ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kụ kí dó mmgbọrú sụ́rụ́ 'bé 'a rú Yų̃dịyã gá pírí.
66 'Bá pírí ịjọ́ 'dĩ arelépi rĩ ũrã kí ịjọ́ drị̃ la gá uja kí zịlé la “Ngọ́tị́ 'dĩ la mụ adrulé íngoní?” Ĩ'di ịjọ́ ãzí tọndọlọ la, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá drị́ ũkpó rĩ drị̃ la gá cí.

Úngó Zãkãríyã drị̃

67 Zãkãríyã Yõhánã átẹ́pị Úríndí Ãlá rĩ tõ dó ru ĩ'di agá tré jọ dó sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị́ drị̃ gâlé rĩ kî;
68 “Ịcụ́ kí Ãdróŋá Ịsịrayị́lį̃ drị̃ 'bã rụ́,
ã'dusĩku amụ́ 'bá ĩ'didrị̃ kí imílé 'bo
ãzíla amụ́ 'bá ĩ'didrị̃ kí unzelé ãję̃ ãmbógó sĩ.
69 Ãpẽ ãmaní 'bá ãma palépi ũkpó trũ rĩ

angájó sụ́rụ́ ũpĩ * ãni ãtí'bó ĩ'didrı̨ Dãwụ́dı̨ drı̨ agá,
70 cécé ándrá ĩ'di 'bã azı̨lé nãbı̨ya ãlá ĩ'di drı̨ údu 'dĩ kí tı̨ gâ sĩ rĩ áni.
71 Ú'dî'da rĩ gá ãma dó ãma pa mẹ́rọ́'bá ãmadrı̨ kí drı̨ gá
ãzíla 'bá ãma ngũ̃lépi ũnzí 'dĩ 'badrı̨ rá.
72 Ri u'álé ásı̨ ı̨̃gbę̃ sĩ ãma áyı̨́pı̨ka 'baní agá
vâ tı̨ icíma ãlá ándrá ĩ'di 'bã azı̨lé ĩ'banî rĩ 'bã ı̨́jọ́,
73 ũyõ ándrá ĩ'di 'bã nalé ĩ'di 'bã ı̨́jọ́ azı̨lé ãma áyı̨́pı̨ Įbụrahı̨́mũ̃ nî rĩ.
74 Úpa ãma mẹ́rọ́'bá ãmadrı̨ kí drı̨ agá rá,
ãzíla ãma dó sĩ ãzı̨́ nga Ãdróŋá ãmadrı̨ rĩ ní ũ̃rı̨ kóru,
75 ãlã sĩ ãzíla adrujó kpı̨ ụ́'dụ́ ãmã u'ájó ídri rĩ kí agâ sĩ jã 'dâ.
76 Mi mâ ngọ́pı̨ ĩmbíráŋá 'dĩ, ála ími umve nábı̨̃ Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ drı̨ gá rĩ;
ã'dusĩku mi mụ gę̃rı̨̃ idélé Úpí nî.
77 Mi 'bá ĩ'didrı̨ 'baní gę̃rı̨̃ patáŋá ı̨sụ́jó rĩ lũ
trũtáŋá ı̨jọ́ ũnzí drı̨ agâ sĩ.
78 Ásı̨ ı̨̃gbę̃k̃ı̨t̃ı̨ Ãdróŋá drı̨ sĩ,
ãngũ imve Ãdróŋá drı̨ 'bũ agâlé rĩ la ugó ụwı̨́lé ãmaní 'dĩ.
79 Ĩ'di ãngũ jijó 'bá u'álépi ãngũ ı̨nı̨ agá 'dĩ 'baní
ãzíla 'bá acı̨́lépi drã 'bã índríléndri agá 'dĩ 'banî,
ãzíla ĩ'di vâ ãma drı̨ 'de gę̃rı̨ ásı̨ ı̨̃gbę̃ drı̨ agâ sĩ.”
80 Yõhánã zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ úríndí agá, wó mụ dó sĩ u'álé ásé agá ãngũ 'bá kóru rĩ gá kpere ĩ'di 'bã ãzı̨́ ĩ'didrı̨ 'bá Įsı̨rayı̨́lı̨̃ drı̨ 'banî rĩ i'dó agá.

2

Tı̨ŋá Yẹ́sũ̃ drı̨ rĩ 'i
(Mãtáyõ 1:18-25)

1 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ úpí ãmbógó 'bá Rụ́mı̨̃ gá rĩ 'badrı̨ umvelé Kãyı̨̃sárı̨̃* Ãgụ́sı̨̃tọ̃ azı̨ ãzı̨́táŋá 'bá ĩ'didrı̨ ãngũ gá rĩ kí lãjó pírí.
2 ('Dĩ lãtáŋá 'bá kí lãjó drı̨̃drı̨̃ ı̨sụ́ úpí Kũ̃rı̨̃nı̨́yọ̃ ĩ'di ãmbógó 'bá Sı̨̃rı̨̃yã gá rĩ 'badrı̨ rĩ 'i.)
3 'Bá pírí gõ kí mụlé ru rụ́ sĩlé ãngũ ĩ'badrı̨ ĩ'bã kî sĩ angájó rĩ gá.
4 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Yũ̃sụ́fũ̃ 'bã angájó ũri úpí Dãwụ́dı̨ drı̨ agá rĩ sĩ, mụ dó sĩ mụlé ru rụ́ sĩlé Bę̃tę̃lę̃hẹ́mũ̃ gá 'dĩ Yũ̃dı̨́yã gá, lı̨́cọ́ á'bı̨ ĩ'didrı̨ Dãwụ́dı̨ drı̨ gá. Mụ Bę̃tę̃lę̃hẹ́mũ̃ gâlé angájó Nãzę̃rẹ́tı̨ gá 'dĩ Gãlı̨́lı̨ gá.
5 'Dụ ĩ'di 'bã ũkú ándrá ĩ'di 'bã lẽlé ĩgbãlé 'a trũ Mãríyámũ trũ mụjó rụ́ sĩjó ĩ'di be ĩndĩ.
6 Kí mụ adrulé 'dã 'bo, sáwã ĩ'diní ngọ́tı̨ tĩjó rĩ ca dó rá,
7 tĩ dó sĩ ngọ́tı̨ ĩ'didrı̨ kãjãnĩ ágọ́bı̨ ru rĩ. Umbé ĩ'di bõngó ũrekeŋá umbéjó rĩ kî sĩ la dó ĩ'di ãkójó tı̨ 'bã kí sĩ ãngũ najó rĩ agá, ã'dusĩku jó ãmụ́ 'baní kojó tọ̃rọ́mẹ́ 'dã agá 'dãá la 'dáyụ.

'Bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí mãlãyíkã abe

8 Įnı̨́ 'dã sĩ 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ kí ĩ'bã kãbĩlõ ũ'bí rĩ kí andre tẽ agá ásé agâlé.
9 Rũ̃gbụ́gbụ́, mãlãyíkã Úpí drı̨ i'da kí agá 'dãá, dı̨̃zã Ãdróŋá drı̨ ji ãngũ kí agá 'dãá. Idé kí ũ̃rı̨ sĩ,

---

* **1:69** Ãdróŋá fẽ *sụ́rụ́ ũpĩ* ãrĩ Dãwụ́dı̨ drı̨ sụ́rụ́ agá nĩ. * **2:1** *Kãyı̨̃sárı̨̃* 'bã ífí úpí ãmbógó.

10 wó mãlãyíkã imbá kí ásį̣. Jọ ĩ'baní, “Ĩmi idé ũrį̃ sĩ ku, má ají ĩminí ị́jọ́
mgbã ãyĩkõ rú 'bá pírí nî rĩ!
11 Ị́nį̣ ãndrũ rĩ sĩ Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ̃mų̃ gá tọ̃rọ̃mẹ̃ Dãwụ́dį̃ drį̃ agá útį̣ ĩminí 'Bá 'bá
Palépi rĩ; ĩ'di Kúrísĩtõ Úpí 'i!
12 Ĩmi mụ nį̃lé la ícétáŋá 'dĩ sĩ: ĩmi ũrekeŋá į̣sụ́ úla ĩ'di ãkójó tį̣ 'bã kí
į̃rẹ̃bį̣ najó rĩ agá úmbé ĩ'di bõngó ngọ́tị́ŋá umbéjó rĩ sĩ!”
13 Rų̃gbụ́gbụ́ gbõrú mãlãyíkã ũ'bí Ãdróŋá drį̃ 'bų̃ agá 'dĩ icí kí ru tá vų̃rụ́
'dĩ abe Ãdróŋâ rụ́ į̣cụ́lé:
14 “Dį̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní 'bų̃ agâlé
ãzíla ásį̣ į̃gbẹ̃ 'bã adru ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'bá Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ 'banî.”
15 Mãlãyíkã kí dó mụ gõlé 'bų̃ gâlé 'bo, 'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ jọ kí ị́jọ́ kí
drĩdríŋĩ gá, “Ĩmi angá ãma amụ́ kí mụlé Bẹ̃tẹ̃lẹ̃hẹ̃mų̃ gá andre kí sĩ ị́jọ́ ru
idélépi ų̃sų̃táŋá ru Úpí Ãdróŋá 'bã lũlé ãmanî 'dĩ 'i.”
16 Cẹ̃ kí dó tọ̃rọ̃mẹ̃ agâlé į̣sụ́ kí Mãríyámũ kí Yų̃sụ́fų̃ be. La kí dó ũrekeŋâ
'i ãkójó tį̣ 'bã kí sĩ į̃rẹ̃bį̣ najó rĩ agá. 17 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ nze kí ị́jọ́ ru
idélépi 'dĩ vú 'bá pírí 'banî ãzíla ị́jọ́ tá mãlãyíkã 'bã jọlé ũrekeŋá 'dĩ drį̃ gá
rĩ.
18 'Bá pírí ị́jọ́ 'bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ kí jọlé rĩ arelépi rĩ drį̃ la iza kí ru rá,
19 wó Mãríyámũ mba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásį̣ gá ri vâ ị́jọ́ ũrãlé kí drį̃ gá ụ́'dụ́
pírí.
20 'Bá kãbĩlõ ucélépi 'dĩ gõ kí vúlé ásé agâlé ĩ'bã kãbĩlõ 'ba rụ́ Ãdróŋâ rụ́
ungoŋâ trũ ãzíla į̣cụ́ŋá la trũ ị́jọ́ mãlãyíkã 'bã vú nzelé ĩ'baní 'dã sĩ ãzíla
ĩ'bã kí ngọ́tị́ŋá ndrejó cécé tá mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'baní rĩ áni rĩ sĩ.
21 Ĩtãrã ũrekeŋâ ụ́'dụ́ ãrõ vúlé gá ú'da dó sĩ rụ́ la Yẹ̃sų̃ 'i, 'dĩ rụ́ ándrá
mãlãyíkã 'bã lũlé 'dĩ sĩ ã'bã drĩ ru ku rĩ 'i.
22 Ụ́'dụ́ ũkú drĩ tĩ 'bo ĩ'di 'bã sĩ ru 'bãjó ãlá ru ãzị́táŋá Mụ́sã drį̃ 'bã azį̣lé rĩ
áni rĩ la mụ ukólé rá, Yų̃sụ́fų̃ kí Mãríyámũ be 'dụ kí ngọ́tį̣ agụlé Yẹ̃rụ́sãlẹ̃mų̃
gá ĩ'di fẽjó Úpí Ãdróŋá nî.
23 Ãzị́táŋá úpí drį̃ jọ, “Ngọ́tį̣ ũkú ãni kãjãní rĩ drĩ adru ágọ́bį̣ lẽ úfẽ ĩ'di
úpí ní.” †
24 Fẽ kí dó ídétáŋá ãzị́táŋá Úpí drį̃ 'bã lẽlé rĩ áni ãko la kí ãlĩ'bõ kí į̃rį̃
jõku ãmámũ ãráŋá la kí į̃rį̃. †

Ị́jọ́ Sį̃mọ́nį̃ 'bã jọlé rĩ

25 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ágọ́bį̣ ãlu rụ́ la Sį̃mọ́nį̃ 'i ri u'álé Yẹ̃rụ́sãlẹ̃mų̃ gá, ĩ'di 'bá
múké ãvá ru ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ sĩ la. Ri ị́jọ́ Į̣sį̣rayị́lį̃ kí pajó rĩ tẽlé, ãzíla Úríndí
Ãlá rĩ ga ala gá tré.
26 Úríndí Ãlá rĩ i'da ĩ'diní icó drãlé ku kpere ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ Úpí Ãdróŋá
drį̃ ndre agá ráká.
27 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ Úríndí agụ ĩ'di lį̣cọ́ Ãdróŋá drį̃ agâlé. Kí mụ amụ́lé ũrekeŋá
Yẹ̃sų̃ fẽlé Úpí ní ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni,
28 Sį̃mọ́nį̃ dó vâ 'dãá cí, 'dụ dó ũrekeŋá Yẹ̃sų̃ 'i ĩ'didrį̃ gá į̣cụ́ dó Ãdróŋá
'i jọ dó,
29 “Úpí ma dó icó drãlé ásį̣ į̃gbẹ̃ sĩ
mî ándrá azį̣lé mání rĩ 'bã áni.
30 Ándre dó 'Bá 'bá kí Palépi rĩ
31 mî itúlé 'bá pírí kí drį̃lẹ̃ gá rĩ 'bo.
32 Ĩ'di dį̃zã ãngũ jilépi Ãdróŋâ i'dajó sụ́rụ́ pírí 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'baní rĩ,

† **2:23** Ãfũŋá 13:2, 12 † **2:24** Lẹ̃vį̃ 12:8

ĩ'di vâ 'dĩzã 'bá mídrị̃ Ịsịrayị́lị̃ 'badrị̃ rĩ.”
33 Yũsụ́fũ kí Mãríyámũ be ũsũ kí ũsũ-ũsũ ị́jọ́ jọlé Yẹ́sũ drị̃ gá 'dĩ kí sĩ.
34 'Dã 'bã ũngúkú gá Sị̃mọ́nị̃ wi sũsụ́ ĩ'baní jọ ãndrẽ Mãríyámũ ní, “Ngọ́tị̃
'dĩ la adru 'bá ũ'bí Ịsịrayị́lị̃ gá rĩ 'bã a'déŋá ãzíla ĩ'bã ángáŋá, ĩ'di vâ adru
ícétáŋá ĩ'bã kí ị́jọ́ jọjó ụrụ'bá la gá ũnzí rĩ.
35 Ĩ'di ũrãtáŋá 'bá kí ásị́ gá zị̃lé álị́ 'dã kí iyá rá. Ũcõgõ la ími ásị́ sõ
ãzákírílí ru ménéŋá 'bã 'bá sõlé rĩ áni.”

Ị́jọ́ Ánã 'bã jọlé rĩ

36 Ánã nábị̃ rú Fanụ́wẹ́lị̃ ĩzẹ́pị̃ ãwụ́zị̃ ru angálépi ínátị̃ Ásẽrị̃ drị̃ agá rĩ
ĩ'di dó 'dĩ sĩ ĩdránígó ru. U'á kí ágô be ílí ázị̃rị̃ ĩgbãŋá ĩ'badrị̃ agá gbõgbõ
ágô drã rá.
37 Ri dó u'álé lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá Ãdróŋá ã'ị̃lé, ịcụ́lé ãzíla ị̃nzị̃lé ị̃tụ́ kí ị́nị́
be íná naŋâ kóru, ílí la ca dó kãlị́ ãrõ drị̃ la sụ.
38 Amụ́ 'dĩ sĩ Sị̃mọ́nị̃ la ị́jọ́ jọ agá Yũsụ́fũ kî abe, i'dó Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́lé. Jọ
ị́jọ́ Yẹ́sũ drị̃ gá rĩ 'bá pírí ị́jọ́ azịlé Úpí la amụ́ Yẽrụ́sãlẹ́mũ unzelé rĩ tẽlépi
rĩ 'banî.
39 Yũsụ́fũ kí Mãríyámũ be kí dó mụ ị́jọ́ ãzị́táŋá Úpí 'bã lẽlé rĩ kí delé idé
agá 'bo, gõ kí dó vúlé lị́cọ́ gá Nãzẽrẹ́tị̃ gâlé 'dĩ Gãlị́lị̃ gá.
40 Ngọ́tị̃ zo úmgbó trũ ụrụ'bá ãlá sĩ. Ãdróŋá wi ĩ'diní sũsụ́ ãlá rĩ ãzíla ga
vâ ũndũwã sĩ tré.

Yẹ́sũ jọ ị̃jọ́ 'bá ĩyõ abe

41 Ílí ãlu-ãlu sĩ 'bá Yẹ́sũ tị̃lépi 'dĩ kí mụ ũmũ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ ándrá
Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị́ rĩ kí anzéjó Mị̃sị́rị̃ gá rĩ nalé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá.
42 Yẹ́sũ ílí la mụ calé mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ 'bo, mụ vâ ũmũ 'dã naŋá gâlé ĩndĩ.
43 Ãwí la mụ ukólé 'bo, i'dó kí ãcị̃ gõjó lị́cọ́ gá Nãzẽrẹ́tị̃ gâlé wó íni 'dĩ
Yẹ́sũ ace ru vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé, 'bá ĩ'di tị̃lépi 'dĩ nị̃ kí ku.
44 Ũrã kí 'bãngá ĩ'di 'bá kí agá 'dĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ acị́ kí ụ́'dụ́ ãlu ndị̃. Ĩtrĩkã kí
ĩ'di 'dáyụ, i'dó kí ĩ'di ndrũ̃lé kãká kí agâ sĩ ãzíla wõrị́ka kí agâ sĩ.
45 Ịsụ́ ĩ'di ku, gõ kí vúlé mụlé ĩ'di ndrũ̃ trũ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá.
46 Ụ́'dụ́ 'bã na la sĩ ịsụ́ kí ĩ'di lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá ri 'bá Yãhụ́dị̃ rú ãzị́táŋá
imbálépi 'dĩ abe, ị́jọ́ arejó kí tị̃ gá ãzíla kí ụzị̃ agá.
47 'Bá pírí ị́jọ́ arelépi ĩ'di tị̃ gá rĩ ũsũ kí ũsũ-ũsũ ĩ'di 'bã ũndũwã sĩ.
48 'Bá ĩ'di tị̃lépi 'dĩ kí drị̃ iza ru rá. Ãndrẽ jọ, “Mâ ngọ́tị̃, mí idé dó ãma
íni ã'du sĩ? Ãma ịsụ́ ũcõgõ mí átẹ́pị̃ be ími ndrũ̃ agá ãngũ pírí agá.”
49 Umvi ĩ'baní, “Ĩmi tí ĩmi ngá áma ndrũ̃ agá ã'du sĩ? Ĩnị̃ ma u'á agá mâ
átẹ́pị̃ drị́ jó agá rĩ gá ku yã?”
50 Wó nị̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã umvilé 'dã 'bã ífí ku.
51 Yẹ́sũ gõ dó ĩ'ba abe vúlé Nãzẽrẹ́tị̃ gâlé, ãrútáŋá ru kí ụrụ'bá gá. Ãndrẽ
mba ị́jọ́ 'dĩ kí tã ĩ'di ásị́ gá cí.
52 Yẹ́sũ zo úmgbó trũ, ãzíla ũndũwã trũ Ãdróŋá lẽ ĩ'di, 'bá ĩ'di nị̃lépi rá
rĩ lẽ kí vâ ĩ'di ĩndĩ.

3

Ị́jọ́ Yõhánã 'bã ũlũlé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Yõhánã 1:19-28)

1 Ílí mụdrị́ drị̃ tõwú ãmbógó Kãyị̃sárị̃ Tị̃bẹ́rị̃yọ̃ 'bã ãngũ najó úpí ãmbógó
ru rĩ sĩ; Pọ̃nị̃tị́yọ̃ Pĩlátõ 'dĩ sĩ úpí ru Yũdị̃yã gá, Hẽródẽ Ãnị̃tị́pã 'dĩ sĩ úpí ru

Gãlı̨́lį̃ gá, ádrı̨́pį̃ Fı̨́lı̨́pǫ̃ 'dĩ sĩ úpí ru Į̃tṵ́rį̃yã gá ãzíla Trãkǫ̃ń̨tǫ̃ gá, Lũsánĩyã úpí ru Ãbĩlénẽ gá.

2 Ánãsĩ kí Kãyı̨́fã be ãtalo ãmbógó ãndânĩ sáwã 'dã sĩ rĩ kî, į̃tṵ́ 'dã sĩ ı̨́jǫ̃ Ãdróŋ́á drį̃ acá Yõhánã Zãkãríyã ngǫ̃́pı̨ rṵ́ kõtórõ agá ásé agâlé.

3 Yõhánã acı̨́ ãngũ į̃yı̨́tı̨ Yõrĩdánĩ drį̃ agâ sĩ pírí, ı̨́jǫ̃ Ãdróŋ́á drı̨́ 'dĩ ũlũ trũ 'bá 'banî sĩ ásı̨́ ujajó bãbṵ̃tı̨́zį̃ bĩjó sĩ ı̨́jǫ̃ ũnzí ĩ'badrį̃ kí a'bejó.

4 Sĩlé bṵ́kṵ̃ nábį̃ Ĩsáyã drį̃ agá rĩ áni:
“Ṵ'dṵ́kǫ̃ 'bá ãzí uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ jọ,
‘Ĩmi itú gẽ̃rį̃ Úpí ní,
ĩmi idé ĩ'di kpı̨mgbı̨lı̨́kı̨ ĩ'diní sĩ acı̨́jó.
5 Ĩkṵ̃ á'bụ 'a kî mĩlĩ-mĩlĩ,
'bé kí túpũ kí abe íré kí trũtrũ,
gẽ̃rį̃ gǫ̃gǫ̃lı̨́cã rĩ kí ítú kí kpı̨,
ãngũ gũlúgũlú rĩ kí ú'bã kî trũtrũ ũré ru!
6 'Bá pírí kí sĩ patáŋ́á angálépi Ãdróŋ́á drı̨́ rĩ ndre!’ ” †

7 Jọ 'bá ũ'bí amṵ́lépi bãbṵ̃tı̨́zį̃ bĩlépi ĩ'di rṵ́ 'dõlé rĩ 'baní, “Ĩmi į̃n̨į̃ gala'bá ru 'dĩ! Ã'di lũ ĩminí apájó ũmbã Ãdróŋ́á ãni amṵ́lépi rĩ sĩ nĩ yã?

8 Ĩka ífí ru ajílépi ásı̨́ ujaŋ́á ũnzĩ a'bejó rá rĩ be rĩ kî. Lẽ į̃jọ ‘Ãma anzı̨ŋ́á Įbụrahı̨́mṵ̃ ãni Ãdróŋ́á icó dó sĩ ãmaní drį̃-árṵ́ma fẽlé ku,’ íni la ĩmi ásı̨́ gá ku. Ájọ ĩminí Ãdróŋ́á icó írãmvá 'dĩ kí ujalé Įbụrahı̨́mṵ̃ ní anzı̨ŋ́á ru rá.

9 Nekeŋâ ĩ'di bábá ife 'bã į̃ndṵ́ gá, ãzíla ife pírí ífí mgbã rĩ kalépi ku rĩ kí ála mụ kí galé vṵ̃rṵ́ ãzíla ála kí u'bé ãcí gá.”

10 Ũ'bí ru tralépi 'dã zı̨ kí ĩ'di, “Lẽ ãma idé tátí dó ã'du?”

11 Yõhánã umvi kí, “'Bá ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá adrulépi bõngô trũ į̃rį̃ rĩ 'bã fẽ ãlu rĩ 'bá bõngô kóru rĩ nî ãzíla 'bá ãkónã trũ rĩ 'bã idé vâ cécé 'dĩ 'bã áni.”

12 'Bá mṵ̃sǫ̃́rǫ̃ tralépi rĩ amṵ́ kí vâ bãbṵ̃tı̨́zį̃ bĩlé wó zı̨ kí ĩ'di, “Ímbápı̨, ãma rú rĩ lẽ ãma idé ã'du?”

13 Umvi kí, “Lẽ ĩtra mṵ̃sǫ̃́rǫ̃ 'ba alı̨ tá gãmétẽ 'bã lũlé ĩminî rĩ rá ku.”

14 Ãsĩkárĩ ãzí zı̨ kí vâ ĩ'di, “Wó ãma rú rĩ? Ãma ã'du idé?” Jọ ĩ'baní, “Lẽ ĩra 'bá ãzí 'bã sĩlíngĩ ũkpó sĩ ku jõku ĩmbe 'bá ãzí 'bã mẹ́lẹ́ ĩnzõ sĩ ku. Lẽ ũyá ĩmidrį̃ 'bã ca ĩminí rá.”

15 'Bá ri kí ásı̨́ 'bãlé Kúrísĩtõ ũtẽjó, ri kí ı̨́jǫ̃ ũrãlé kí ásı̨́ gá nį̃jó la Yõhánã icó adrulé Kúrísĩtõ 'i yã áni.

16 Į́jǫ̃ 'dĩ sĩ, Yõhánã jọ ĩ'baní pírí, “Ma bãbṵ̃tı̨́zį̃ fẽ ĩminí į̃yı̨́ sĩ, wó 'bá ãzí áma ndẽlépi ũkpõ sĩ rá rĩ la amṵ́ 'dĩ, ãzíla má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé gá ãsį̃jó la rú ku. Ĩ'di bãbṵ̃tı̨́zį̃ fẽ ĩminí Úríndí Ãlá rĩ sĩ vâ ãcí sĩ.

17 Ĩ'di bábá 'bá múké rĩ kí drĩdríŋ̃ĩ cojó 'bá ũnzí rĩ abe cécé 'bá ãná * ṵ́yṵ́rṵ́'bı̨́ kí drĩdríŋ̃ĩ colépi ãná mgbã rĩ be rĩ áni. Ĩ'di 'bá múké rĩ kí 'bã ãngũ múké rĩ agá cécé 'bá 'bã ãná mgbã rĩ 'bãlé ĩrá agá rĩ áni. Wó ĩ'di 'bá ũnzí rĩ kí ivé ãcí sĩ cécé 'bání ãná ṵ́yṵ́rṵ́'bı̨́ ivélé ãcí 'bá ãzí 'bã icólé anṵ́lé ku rĩ sĩ.”

18 Yõhánã ũlũ ı̨́jǫ̃ mgbã Ãdróŋ́á drį̃ gẽ̃rį̃ ndú-ndú sĩ 'bá 'baní jọ vâ ĩ'baní lẽ 'ba uja kí ru ásı̨́ ı̨́jǫ̃ 'dã ã'į̃jó.

19 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá Yõhánã a'dá ı̨́jǫ̃ úpí Hẽródẽ drį̃ gá mmgbọ rú ĩ'di 'bã ı̨́jǫ̃ ũnzí idéjó Ãdróŋ́â mẹ́lẹ́tı̨ gá ĩ'di ádrı̨́pį̃ 'bã ũkû Hẽrõdíyãsĩ 'dụjó ĩ'diní ũkú ru rĩ sĩ. A'dá vâ ı̨́jǫ̃ ũnzí ãzí Hẽródẽ 'bã idélé rĩ kí ĩndĩ.

---

† **3:6** Ĩsáyã 40:3-5 * **3:17** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drı̨́ Gį̃rı̨́kį̃ tı̨ sĩ rĩ agá ála umve la *ngánũ.*

20 Hẽródẽ idé vâ ị́jọ́ ũnzí ãzí ndẽlépi rá rĩ: fẽ ãzḭ́táŋ́á ãsĩ̃kárĩ ĩ'didrḭ̃ 'baní
Yõhánã sujó mãbṵ́sṵ̃ gá.

Yõhánã 'bã bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽjó Yẹ́sṵ̃ nî rĩ
(Mãtáyõ 3:13-17; Mãrákõ 1:9-11)

21 Úsu drĩ Yõhánã 'i mãbṵ́sṵ̃ gá ku rú, fẽ bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ Yẹ́sṵ̃ ní sáwã ĩ'di 'bã
bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ fẽjó 'bá ásḭ́ ujalépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ. Yẹ́sṵ̃ 'bã Ãdróŋ́á zḭ agá 'bṵ̃ nzḭ̃
ru mmgbọ,
22 Úríndí Ãlá rĩ asḭ́ drḭ̃ la gá 'dõlé ụrụ'bá trũ cécé ãlĩ'bõ áni. Ṵ'dṵ́kọ́ angá
'bṵ̃ gâlé jọ, “Mi mâ Ngọ́pḭ mâ lẽlé ambamba rĩ 'i, ma ãyĩ̃kõ sĩ ími ị́jọ́ sĩ.”

Ãwí Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ 'i
(Mãtáyõ 1:1-17)

23 Yẹ́sṵ̃ 'bã ílí ca sáwã ĩ'di ãzḭ́ ĩ'didrḭ̃ i'dójó rĩ sĩ kãlḭ́ na. Ála Yẹ́sṵ̃ umve
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã ngọ́pḭ 'i,
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ ĩ'di Hẹ́lḭ̃ ngọ́pḭ 'i,
24 Hẹ́lḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pḭ Lẹ́vḭ̃ 'i,
Lẹ́vḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Mẽ̃lḭ́kḭ̃ 'i,
Mẽ̃lḭ́kḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Yãnáyĩ 'i,
Yãnáyĩ 'bã átẹ́pḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
25 Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pḭ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pḭ Ámõsĩ 'i,
Ámõsĩ 'bã átẹ́pḭ Nãhṵ́mḭ̃ 'i,
Nãhṵ́mḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Ĩsílĩ 'i,
Ĩsílĩ 'bã átẹ́pḭ Nãgáyĩ 'i,
26 Nãgáyĩ 'bã átẹ́pḭ Mátĩ 'i,
Mátĩ 'bã átẹ́pḭ Mãtãtíyãsĩ 'i,
Mãtãtíyãsĩ 'bã átẹ́pḭ Sẽ̃mẽ̃yḭ́nḭ̃ 'i,
Sẽ̃mẽ̃yḭ́nḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Yõsékĩ 'i,
Yõsékĩ 'bã átẹ́pḭ Yódã 'i,
27 Yódã 'bã átẹ́pḭ Yõwãnánĩ 'i,
Yõwãnánĩ 'bã átẹ́pḭ Résã 'i,
Résã 'bã átẹ́pḭ Zẽ̃rṵ̃bãbẹ́lḭ̃ 'i,
Zẽ̃rṵ̃bãbẹ́lḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Sḭ̃yãlḭ̃tḭ́yẹ́lḭ̃ 'i,
Sḭ̃yãlḭ̃tḭ́yẹ́lḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Nẹ́rḭ̃ 'i,
28 Nẹ́rḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Mẽ̃lḭ́kḭ̃ 'i,
Mẽ̃lḭ́kḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Ádĩ 'i,
Ádĩ 'bã átẹ́pḭ Kõsámũ 'i,
Kõsámũ 'bã átẹ́pḭ Ĩlĩ̃mádãmũ 'i,
Ĩlĩ̃mádãmũ 'bã átẹ́pḭ Ḭ́rḭ̃ 'i.
29 Ḭ́rḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Yósũwã 'i,
Yósũwã 'bã átẹ́pḭ Ĩlĩ̃yãzárõ 'i,
Ĩlĩ̃yãzárõ 'bã átẹ́pḭ Yõrímũ 'í,
Yõrímũ 'bã átẹ́pḭ Mãtátĩ 'i,
Mãtátĩ 'bã átẹ́pḭ Lẹ́vḭ̃ 'i,
30 Lẹ́vḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'i,
Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'bã átẹ́pḭ Yṵ́dã 'i,
Yṵ́dã 'bã átẹ́pḭ Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i,
Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'bã átẹ́pḭ Yõnámũ 'i,

Yõnámũ 'bã átẹ́pị Ĩlĩyãkímũ 'i,
31 Ĩlĩyãkímũ 'bã átẹ́pị Mẽléyã 'i,
Mẽléyã 'bã átẹ́pị Ménã 'i,
Ménã 'bã átẹ́pị Mãtátã 'i,
Mãtátã 'bã átẹ́pị Nãtánĩ 'i,
Nãtánĩ 'bã átẹ́pị Dãwṵ́dį̃ 'i.
32 Dãwṵ́dį̃ 'bã átẹ́pị Yésẽ 'i,
Yésẽ 'bã átẹ́pị Ṵ̃bẹ́dį̃ 'i,
Ṵ̃bẹ́dį̃ 'bã átẹ́pị Bõwázĩ 'i,
Bõwázĩ 'bã átẹ́pị Sãlĩmónĩ 'i,
Sãlĩmónĩ 'bã átẹ́pị Násõnĩ 'i,
33 Násõnĩ 'bã átẹ́pị Ãmĩnãdábũ 'i,
Ãmĩnãdábũ 'bã átẹ́pị Rámũ 'i, †
Rámũ 'bã átẹ́pị Hẽzĩrónĩ 'i,
Hẽzĩrónĩ 'bã átẹ́pị Pẽrẹ́zį̃ 'i,
Pẽrẹ́zį̃ 'bã átẹ́pị Yṵ́dã 'i,
34 Yṵ́dã 'bã átẹ́pị Yãkó'bõ 'i,
Yãkó'bõ 'bã átẹ́pị Ĩsákã 'i,
Ĩsákã 'bã átẹ́pị Ịbṵrahḭmṵ̃ 'i,
Ịbṵrahḭmṵ̃ 'bã átẹ́pị Térã 'i,
Térã 'bã átẹ́pị Nãhọ́rį̃ 'i,
35 Nãhọ́rį̃ 'bã átẹ́pị Sẽrṵ́gį̃ 'i,
Sẽrṵ́gį̃ 'bã átẹ́pị Rẹ́wṵ̃ 'i,
Rẹ́wṵ̃ 'bã átẹ́pị Pẽlégĩ 'i,
Pẽlégĩ 'bã átẹ́pị Į̃bẹ́rį̃ 'i,
Į̃bẹ́rį̃ 'bã átẹ́pị Sélã 'i,
36 Sélã 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ãrĩfãsádĩ 'i,
Ãrĩfãsádĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́mį̃ 'i,
Sẹ́mį̃ 'bã átẹ́pị Núwã 'i,
Núwã 'bã átẹ́pị Lãmékĩ 'i,
Lãmékĩ 'bã átẹ́pị Mẽtũsélã 'i,
37 Mẽtũsélã 'bã átẹ́pị Ínõkã 'i,
Ínõkã 'bã átẹ́pị Yãrẹ́dį̃ 'i,
Yãrẹ́dį̃ 'bã átẹ́pị Mãhãlãlẹ́lį̃ 'i,
Mãhãlãlẹ́lį̃ 'bã átẹ́pị Kãyĩnánĩ 'i,
38 Kãyĩnánĩ 'bã átẹ́pị Ínõsĩ 'i,
Ínõsĩ 'bã átẹ́pị Sẹ́tį̃ 'i,
Sẹ́tį̃ 'bã átẹ́pị Ádãmũ 'i,
Ádãmũ 'bã átẹ́pị Ãdróŋá 'i.

4

Yẹ́sṵ̃ ṵ̃'bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 4:1-11; Mãrákõ 1:12-13)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ãgõlé į̃yị́ Yõrĩdánĩ gâlé 'bo, ga Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, Úríndí agụ ĩ'di ãngũ kõtórõ rú ásé agâlé,

† **3:33** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ, *Ãmĩnãdábu 'bã átẹ́pị Ãdĩmínĩ 'i, Ãdĩmínĩ 'bã átẹ́pị Ãrínĩ 'i* ãzí rĩ co kí ĩsélé 'dĩ gá 'dâ ambamba.

2 mụjó ĩ'di ũ'bĩjó Sĩtánĩ drị̃, ũ'bĩ̃ ĩ'di ulélé ụ̃'dụ̃ kãlị̃ sụ tí. Ụ̃'dụ̃ 'dã kí dó
mụ ukólé rá, na íná ku, ãbĩ́rị̃ ndẽ dó ĩ'di rá.
3 Sĩtánĩ jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, íjọ́ írã 'dĩ ní, 'bã uja ru
mũkátĩ rú."
4 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, "Ị́jọ́ sĩ ru bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá 'bo, ''Bá icó lú adrulé
ídri rú ãkónã sĩ á'dụ̃sĩ ku.'†"
5 Sĩtánĩ agụ ĩ'di ụrụgá pâlé ĩ̃rị̃ rĩ sĩ i'da ĩ'diní sụ́rụ́ pírí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ
'dĩ kî gbõrú jọ ĩ'diní,
6 "Ma mụ ũkpõ ãko 'dĩ 'badrị̃ kí fẽlé pírí míní dĩ̃zã ala gá rĩ kí abe,
ã'dusĩku úfẽ kí pírí mádrị̃ 'bo, má icó kí fẽlé 'bá áma ásị̃ 'bã lẽlé rĩ ní rá.
7 Ãko 'dĩ kí adru pírí mínî, ídrĩ dó áma ĩ̃nzĩ̃ rá rĩ gá."
8 Yẹ́sũ̃ umvi, "Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí ĩ̃nzĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ 'i ãzíla ínga ãzị̃
ĩ'diní á'dụ̃sĩ.'†"
9 Sĩtánĩ agụ vâ ĩ'di Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá, 'bã ĩ'di pá tulé ãbi jó Ãdróŋá drị̃ 'bã
drị̃ wị́lị́wị́lị́ rĩ gá,* jọ ĩ'diní, "Ídrĩ adru Ãdróŋá Ngọ́pị 'i, í'be mi vũ̃rụ̃lé,
10 ã'dusĩku sĩ ru bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rá,
" 'Ãdróŋá la mãlãyíkã ĩ'didrị̃ kí azị
ími tãmbajó,'
11 ãzíla
'kí ími rụ ụrụgá 'dãá drị̃ ĩ'badrị̃ kí sĩ,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ mí icó dó ími pá sĩ̃lé írã gá ku.'†"
12 Yẹ́sũ̃ umvi jọ, "Ị́jọ́ sĩlé rĩ jọ, 'Mí ũ̃'bĩ̃ Úpí Ãdróŋá mídrị̃ ku.'†"
13 Sĩtánĩ la mụ úlétáŋá Yẹ́sũ̃ uléjó tí rĩ delé 'bo, a'be dó ĩ'di were rá.

Yẹ́sũ̃ i'dó ãzị̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ Gãlị̃lị̃ gá
(Mãtáyõ 4:12-17; Mãrákõ 1:14-15)

14 Yẹ́sũ̃ ãgõ dó Gãlị́lị̃ gá ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị̃ ĩ'di be cí, ị́jọ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ
kụ dó tõ̃rọ́mẹ́ kí agá wọyị pírí.
15 Ri dó 'bá kí imbálé ãngũ ĩ'badrị̃ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá, ãzíla 'bá pírí
ịcụ́ kí ĩ'di ịcụ́-ịcụ̃.

Yẹ́sũ̃ gãjó úmgbé Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:53-58; Mãrákõ 6:1-6)

16 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sũ̃ mụ dó Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá ãngũ ĩ'di ándrá sĩ zojó rĩ
gá. Sãbátũ† sĩ mụ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá, tu pá ụrụgá ị́jọ́ sĩlé rĩ lãlé.
17 Úfẽ ĩ'diní ị́jọ́ nábĩ̃ Ĩsáyã 'bã sĩlé rĩ lãlé, áyụ bụ́kũ̃ tralé cí 'dã ịsụ́ ãngũ
sĩjó la:
18 "Úríndí Úpí drị̃ gá rĩ ĩ'di áma drị̃ gá,
ã'dusĩku ãpẽ ma
ị́jọ́ mgbã múké rĩ ũlũlé 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
Ãpẽ áma tị 'bá mãbụ́sũ̃ gá rĩ 'baní ị́jọ́ trũtáŋá drị̃ rĩ ũlũjó,
'bá mị́fị̃ kóru rĩ 'dĩ 'baní ãngũ ndrejó,
'bá ĩkpãlé ĩkpã 'dĩ kí ayụjó rá 'bá kí ĩkpãlépi rĩ kí drị̃ gá,
19 ị́jọ́ ụ́'dụ́ Úpí 'bã lẽtáŋá drị̃ rĩ lũjó ĩ'baní rĩ acá 'bo." †
20 Yẹ́sũ̃ tra bụ́kũ̃ fẽlé 'bá tã la mbalépi rĩ drị̃, ri dó vũ̃rụ́. 'Bá pírí ãngũ
Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá 'dãá rĩ sõ kí mị́fị̃ ĩ'di drị̃ gá.

---

† **4:4** Ãzị́táŋá Amviŋá 8:3 † **4:8** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:13 * **4:9** Índre í'dá Mãtáyõ 4:5 gá rĩ 'i. † **4:11** Zãbụ́rị̃ 91:1, 12 † **4:12** Ãzị́táŋá Amviŋá 6:16 † **4:16** Ụ̃dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ĩ'di ụ̃'dụ́ ázíyá 'i kí umve la *Sãbátũ.* 'Dĩ vâ ụ̃'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ avíjó rĩ. † **4:19** Ĩsáyã 61:1-2

21 Jọ ĩ'banî, “Wókõ bụ́kṹ 'dĩ 'bã sĩlé mâ lãlé 'dĩ ãndrũ rĩ gá idé ru ãndá-
ãndá ru ĩmi drį̃lẹ́ gá 'dĩ.”
22 'Bá pírí jọ kí ị́jọ́ ãlá ru ĩ'di drį̃ gá, ãzíla ri kí ṹsṹlé ṹsṹ ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị
gá ásị́ į̃gbẹ́ sĩ rĩ sĩ, zị kí, “'Dĩ ãmgbã rĩ gá Yṹsṹ́fṹ ngọ́pị 'i ku yã?”
23 Jọ ĩ'baní, “Ánį̃ cé ĩmi mání ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ jọ, ‘Ídrĩ adru újógó mgbã rĩ
mí adrí ími ãmgbã rĩ áyụ! Ĩmi vâ jọ la má idé ị́jọ́ Kãpę̃rę̃nãwṹmį̃ gâlé rĩ
kí ĩminí tǫ̃rọ́mẹ́ 'dĩ gá 'dâ.’
24 Ájọ ĩminî ị́jọ́ mgbã, ícó nábį̃ rulé ĩ'badrį̃ko gá ku.
25 Ĩmi are ma 'i! Ĩ'di ị́jọ́ ãndá la sáwã ándrá Ĩlíyã drį̃ 'dã sĩ, ãwụzị kí
ãngũ Ịsịrayị́lį̃ drį̃ gá wẽwẽ rú, uzogó 'dị ándrá ãngũ drį̃ gá ku ílí na nṹsṹ,
rílẽ 'de dó sĩ ũnzíríkãnã rú.
26 Wó tí úpẽ Ĩlíyã tị Ịsịrayị́lį̃ gá 'dâ ãwụzị ãzí rṹ ku. 'Bãngá lú ãwṹzị́
táwṹnį̃ ãzí Zãrãfátĩ rĩ gá ãngũ Sį̃dọ́nį̃ gá.
27 Sáwã nábį̃ Ĩlísã drį̃ gá 'bá ãrí 'bã nalé rá drį̃ cịlépi ándrá rĩ kí ũ'bí ru
Ịsịrayị́lį̃ gá; kí agá 'dâ ãzí ãlu adrílépi rá la 'dáyụ, wó 'bãngá lú Nãmánĩ
'bá sṹrṹ ãmị́yọ́ŋá ru Sị́rį̃yã gá rĩ 'i.”
28 'Bá ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá 'dãá rĩ kí pírí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ala
dra kí ĩ'diní.
29 Angá kí ĩ'di ụrụ'bá gá rụ kí ĩ'di selé tǫ̃rọ́mẹ́ agá 'dãá ãmvé, agụ kí ĩ'di
'bé ĩ'bã kí tǫ̃rọ́mẹ́ sį̣jó rĩ sị́ gá ụrụgâlé. Lẽ kí tí ĩ'di a'bélé sị́ la gâlé vṹrṹ
'dõlé káyĩ.
30 Wó nze ru alịlé 'bá kí agâ sĩ mụlé wókõ ĩ'didrį̃ gá.

Yẹ́sṹ dro úríndí ũnzí
(Mãrákõ 1:21-28)

31 Mụ dó Kãpę̃rę̃nãwṹmį̃ gá 'dĩ táwṹnį̃ Gãlị́lį̃ gá la agá, ri dó 'bá kí imbálé
Sãbátũ sĩ.
32 Ímbátáŋá ĩ'didrį̃ sĩ 'bá ri kí ṹsṹlé ṹsṹ-ṹsṹ, ã'dusĩku jọ ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃
ũkpõ sĩ.
33 Ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá 'dãá 'bá ãzí ãlu úríndí ũnzí trũ la cí, ri uzálé
rere.
34 Za, “Háyí! Yẹ́sṹ 'bá Nãzę̃rẹ́tį̃ gá rĩ, ílẽ ãma rṹ ã'du? Mí amṹ dó ãma
į̃lį̃kį̃lé yã? Ánį̃ rá mi 'bá ãlápítí Ãdróŋá drį̃ 'i.”
35 Yẹ́sṹ angá drį̃ la gá trụ jọ, “Mí ĩyãŋã tú! Mí ãfũ ĩ'di agá 'dâ ãmvé!”
Úríndí ũnzí 'dụ ĩ'di 'belé vṹrṹ, ãfũ dó ala gâlé adrá ĩ'di ku.
36 'Bá pírí ri kí ṹsṹlé ṹsṹ-ṹsṹ jọ kí, “Į̣jọ́ imbálé 'dĩ ã'du? 'Bá 'dĩ ũkpó trũ
ãzíla ãmbõgõ ĩ'didrį̃ sĩ ĩ'di ãzị́táŋá 'bã, úríndí ũnzí kí tị la are ãfũjó ãmvé.”
37 Į̣jọ́ Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ kụ ãngũ 'dã gá 'dãá mmgbọ rú pírí.

Yẹ́sṹ adrí 'bá ũ'bí
(Mãtáyõ 8:14-17; Mãrákõ 1:29-34)

38 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ a'belé 'bo, mụ Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ drį̃ko
gá ịsṹ Sį̃mọ́nį̃ 'bã ĩdrâ la drį̃ cị agá ãyánĩ sĩ, ụrụ'bá la ko sĩ tį̃rį̃-tį̃rį̃, nze kí
vú la Yẹ́sṹ nî a'ị́ kí ĩ'di ũkú 'dã adríjó.
39 Yẹ́sṹ mụ pá tulé mgbọ́lọ́ ĩ'didrį̃ andre gá, jọ ãyánĩ 'ba a'be ĩ'di rá. Ãyánĩ
a'be gbõgbõ ĩ'di rá, imbá ru ụrụgá i'dó íyóŋá iyólé ĩ'banî.
40 Į̣tṹ 'bã 'de agâlé ru 'dĩ, 'bá ĩ'bã wǫ̃rį̃ka 'bã kí adrujó ãyánĩ ũví ndú-ndú
ri kí ájí kí Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé, ṹtį̃ drį̃ kí ụrụ'bá gá, adrí kí pírí.
41 Úríndí ũnzí ãfũ 'bá ũ'bí kí agâlé ṹlṹlṹ u'béŋâ trũ “Mi Ãdróŋá Ngọ́pị
'i!” Yẹ́sṹ 'bã úríndí ũnzí 'baní ãzị́táŋá 'bã jọ kí ị́jọ́ ku, are kí rá ã'dusĩku nį̃
kí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá.

Yẹ́sũ̃ imbá 'bá kî
(Mãrákõ 1:35-39)

42 Ṵ'bṵ́tị̃ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sũ̃ a'be táwũ̃nĩ̃ 'dã 'i mụ ãngũ 'bá kóru la gá. 'Bá ru
tralépi wẽwẽ rú 'dĩ ri kí ĩ'di ndrũ̃lé. Kí dó mụ ĩ'di ịsṵ́lé 'bo, a'ị́ kí ĩ'di kí
a'bejó ku.
43 Wó umvi ĩ'baní, "Lẽ má ũlũ ị́jọ́ mgbã Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá‡ drị́ gá rĩ ãngũ ãzí
ri kí agá ĩndĩ, 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ áma tị ãpẽjó rĩ 'i."
44 Ri acị́lé ị́jọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agâ sĩ ãngũ Yũ̃dị́yã drĩ̃ agá
pírí.

5

Yẹ́sũ̃ ãpẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé drĩ̃drĩ̃ rĩ kî
(Mãtáyõ 4:18-22; Mãrákõ 1:16-20)

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sũ̃ 'bã pá tu agá mĩrĩ̃ Gẹ̃nẹ̃sãrẹ́tĩ̃ tị gá, ũ'bí tra kí ru andre
la gá ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ̃ arelé,
2 ndre ĩ̃yị́ 'bã gọ́rõ̃tị́yõ̃ gá 'dãá í'bó kí ĩ̃rĩ̃ 'bá ĩ̃'bị 'belépi rĩ 'bã kí a'belé 'dĩ
sĩ kí ĩ'bã ímbá kí ũjĩ agá rĩ.
3 Fi í'bó ãlu rĩ 'bã ãzí agá 'dĩ Sĩ̃mọ́nĩ̃ drị́ rĩ 'i, jọ 'bã pẽ ĩ'di were agâlé ru
angájó gọ́rõ̃tị́yõ̃ gá 'dãá. 'Dã 'bã ũngúkú gá ri í'bó agá 'dãá 'bá kí imbálé
gọ́rõ̃tị́yõ̃ tị gá 'dãá.
4 Ĩ'di mụ ị́jọ́ jọŋá delé 'bo, jọ Sĩ̃mọ́nĩ̃ nî, "Ípẽ í'bó 'i ĩ̃yị́ kị́rị́ rĩ gá, í'be ímbá
ĩ̃'bị 'bejó ala gá 'dãá."
5 Sĩ̃mọ́nĩ̃ umvi, "Ãmbógó ãnga ãzị́ ịnị́-ãrã tí ãma a'bé ĩ̃'bị ãluŋá la ku,
wó ãma dó ímbá kí 'be rá la ị́jọ́ mî jọlé 'dĩ sĩ."
6 'Bá 'dĩ kí dó mụ idélé la ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni 'bo, ĩ̃'bị 'de dó ĩ'baní wẽwẽ
rú ímbá i'dó kí dó asilé asî.
7 Umve kí dó 'bá kí andre gá 'dã kí kí ãzãkolé, amṵ́ kí rá í'bó ĩ̃rĩ̃ 'dã ga
kí tré i'dó kí dó 'delé ĩ̃yị́ ĩ̃ndṵ́.
8 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ la mụ ndrelé la 'dĩ 'bã áni, 'be ru Yẹ́sũ̃ pálé gá jọ ĩ'diní,
"Mí ĩdã mi áma andre gá 'dâ Úpí, ma 'bá ũnzí la!"
9 'Bá ĩ'di andre gá 'dâ ri kí ĩ'di trũ pírí aru kí aru-arû ĩ̃'bị ĩ'bã kí rụlé 'dã
sĩ.
10 'Bá ãzí ngalépi ĩ'di abe Zĩbĩdáyõ 'bã ngọ́pịka Yãkó'bõ kí Yõhánã be aru
kí vâ ĩndĩ. Yẹ́sũ̃ jọ Sĩ̃mọ́nĩ̃ ní, "Mí idé ũ̃rĩ̃ sĩ ku, i'dójó ãndrũ kpere drĩ̃lẹ́
gâlé mi adru 'bá 'bá kí atrálépi áma nĩ̃jó rĩ 'i."
11 Anzé kí dó í'bó kí ĩ̃yị́ 'bã gọ́rõ̃tị́yõ̃ gá 'dõlé, a'be kí ãko pírí kí cã bĩ kí
Yẹ́sũ̃ vú áyụ.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ
(Mãtáyõ 8:1-4; Mãrákõ 1:40-45)

12 Ṵ'dṵ́ ãlu Yẹ́sũ̃ ĩ'di táwũ̃nĩ̃ ãzí agá, 'bá ãrí 'bã nalé rá la 'dãá cí. Ĩ'di mụ
Yẹ́sũ̃ ndrelé 'be ru vũ gá su drĩ̃ vũ̃rṵ́ i'dó mãmálá 'bãlé, "Ãmbógó, ídrĩ lẽ
la rá, mí icó áma adrílé rá."
13 Yẹ́sũ̃ su drị́ ĩ'di rũ̃lé ãzíla aló dó sĩ ágọ́bĩ̃ jọ ĩ'diní, "Álẽ rá. Mí adru ãlá
ru." Cọtị ãrí abe ĩ'di rá.
14 'Dãá Yẹ́sũ̃ azị ĩ'diní ũkpó ru, "Lẽ ílũ ị́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku, Wó ímụ ími
ụrụ'bá i'dalé átáló ídétáŋá idélépi rĩ 'banî, ãzíla ífẽ ãko ándrá fẽtáŋá ru
Mṵ́sã 'bã azịlé 'bá ãrí 'bã nalé adrílépi rá rĩ 'baní sĩ ị́jọ́ vú nzejó rĩ ĩ'badrị.̃"

‡ **4:43** *Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drĩ̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

15 Wó ịjọ́ Yẹ́sũ̃ drị̃ gá rĩ kụ ĩdị̃-ĩdị̃ mmgbọ rú, 'bá ũ'bí amụ́ kí ịjọ́ arelé ĩ'di
tị gá ãzíla 'bá kí agá 'dãá ãyánĩ rú rĩ adrí kí ãyánĩ kí rụlépi rĩ kí sĩ.
16 Ĩ'di vâ ru nze mụlé ãngũ 'bá kóru rĩ gá Ãdróŋá a'ịlé cící.

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá acálépi rá la
(Mãtáyõ 9:1-8; Mãrákõ 2:1-12)

17 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sũ̃ 'bã ịjọ́ ũlũ agá 'dâ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la ãzíla imba'ba
ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe angálépi táwũ̃nị̃ ãzí Gãlị́lị̃ gá rĩ kí
agá, Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ãzíla táwũ̃nị̃ Yũ̃dị́yã gá rĩ kí ãzí agá 'dãá rĩ kí ĩndĩ.
Ũkpõ Ãdróŋá drị̃ gá rĩ Yẹ́sũ̃ ní cí sĩ ãyánĩ 'baní adríjó.
18 'Bá ãzí amụ́ kí ágọ́bị̃ ãzí ãcá trũ la 'dụlé bị̃rị̃sị̃ sĩ ãzíla ũ̃'bị̃ kí ĩ'di agụlé
jó agâ sĩ ĩ'di 'bãjó Yẹ́sũ̃ drị̃lẹ́ gá.
19 Wó 'bá 'baní ru trajó tré rĩ sĩ, ịsụ́ kí gẽ̃rị̃ sĩ fijó jó agâlé ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
tụ kí ụrụgá jó drị̃ gá, unze kí tégũlã 'bã ãzí kí, ịsị́ kí ĩ'di vũ̃rụ́ Yẹ́sũ̃ drị̃lẹ́ gá
'dõlé ala gâ sĩ ĩ'di 'bã bị̃rị̃sị̃ trũ pírí.
20 Yẹ́sũ̃ la mụ ĩ'bã ã'ị̃táŋá íngõpí yã rĩ ndrelé 'bo, jọ, "Mâ wõ̃rị̃, ịjọ́ ũnzí
mídrị̃ kí útrũ kí rá."
21 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ kí abe
ũrã kí ịjọ́ kí agâlé cénĩ-cénĩ rú jọ kí, "Ágọ́bị̃ ru 'bãlépi Ãdróŋâ rú 'dĩ ã'di
'i? Ãdróŋâ 'i á'dũ̃sĩ icó ịjọ́ ũnzí trũlé rá rĩ gá nĩ."
22 Wó Yẹ́sũ̃ nị̃ ịjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị́ gâlé rĩ cé, zị kí, "Ĩmi ịjọ́ 'dĩ kí ũrã
ĩmi ásị́ gâlé íni ã'du ịjọ́ sĩ?
23 Ị́jọ́ íngõ áŋmátrẽ rú la nĩ yã, jọjó la Ị́jọ́ ũnzí mídrị̃ kí útrũ kí rá rĩ 'i,
jõku jọjó la 'Mí angá ụrụgá ãzíla ímụ rĩ 'i yã?'
24 Wó ịjọ́ 'dĩ dó fẽ ĩmi dó sĩ nị̃ la Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ũkpõ cí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá
'dâ sĩ ịjọ́ ũnzí trũjó." Yẹ́sũ̃ jọ dó 'bá ãcá trũ rĩ ní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî
bị̃rị̃sị̃ ãzíla ímụ lị́cọ́ gá."
25 Cọtị ágọ́bị̃ angá ụrụgá 'bá pírí kí mịfị̃ trũ, 'dụ ĩ'di 'bã bị̃rị̃sị̃ ĩ'di sĩ ru
lajó rĩ, mụ dó lị́cọ́ gá Ãdróŋâ ịcụ́ŋâ trũ.
26 'Bá pírí u'á kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ. Ụ̃rị̃ fi kí ásị́ gá ũkpõ Ãdróŋá drị̃ sĩ, ịcụ́ kí
Ãdróŋá 'i, jọ kí, "Ãndre ãko ãzí ũ̃sũ̃táŋá ru la kí ãndrũ."

Yẹ́sũ̃ 'bã Lẹ́vị̃ umvejó rĩ
(Mãtáyõ 9:9-13; Mãrákõ 2:13-17)

27 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ̃ a'be tõ̃rọ́mẹ́ 'dã 'i, ĩ'di 'bã mụ agá, ndre 'bá
mũ̃sọ́rõ̃ tralépi la ãngũ 'bá kí sĩ mũ̃sọ́rõ̃ 'bejó rĩ gá, rụ́ la Lẹ́vị̃ 'i. * Yẹ́sũ̃ jọ
ĩ'diní, "Mí ãbĩ áma vú."
28 Lẹ́vị̃ a'be ãko pírí kî, angá ụrụgá, bĩ dó Yẹ́sũ̃ vú.
29 Lẹ́vị̃ 'bã ũ̃mũ̃ ãmbógó la lị́cọ́ ĩ'didrị̃ agá Yẹ́sũ̃ nî, 'bá ãzí ĩndĩ rĩ kí 'bá
mũ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ kí 'bá ãzí 'dĩ abe.
30 Wó 'dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃
kí imbálépi rĩ abe unu kí 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ kí bị̃lẹ́ gá zị kí, "Ĩmi íná na
ãzíla ãko mvụ 'bá mũ̃sọ́rõ̃ tralépi 'dĩ abe vâ 'bá ũnzí 'dĩ abe la ã'du ịjọ́ sĩ?"
31 Yẹ́sũ̃ umvi kí, "'Bá ídri rĩ lẽ kí írúwá ku wó 'bá ãyánĩ rú rĩ kí mụ írúwá
gá nĩ.
32 Má amụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'bá múké rĩ 'baní lũlé la 'ba uja kí ásị́ íni ku.
Má amụ́ 'bá ũnzí rĩ kí umvelé ásị́ ujajó ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kî sĩ."

Ãko ú'dí rĩ usa kí ru ũ̃kụ rĩ be ku
(Mãtáyõ 9:14-17; Mãrákõ 2:18-22)

---

* **5:27** *Lẹ́vị̃* 'bã rụ́ ãzí rĩ *Mãtáyõ 'i.*

33 'Bá ãzí rĩ jọ kí Yẹ́sṹ ní, “'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ kí íná gã nalé úmgbé
sĩ Ãdróŋá a'ị́jó, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí imbálé rĩ kí vâ 'dĩ áni ĩndĩ. Wó 'bá
mídrị̃ mî imbálé 'dĩ gã kí 'bãngá íná sáwã were ãni ku la ã'du sĩ?”
34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãmụ́ ị́zị́gọ́ drị̃ 'bã kí drĩ adru agá ĩ'di andre gá 'dĩ,
ícó ãmụ́ kí a'belé u'álé ãko ãzí naŋâ kóru ị́zị́gọ́ 'bã adru agá ĩ'ba abe cí rĩ
gá rá yã? 'Dĩ áni la 'dáyụ!
35 Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ála mụ ị́zị́gọ́ 'dụlé ĩ'ba rụ́ 'dâ rá. Ụ́'dụ́ 'dã
kí dó ĩ'di 'bã wõrị̃ka 'bã kí íná gãjó najó rĩ 'i.”
36 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ: “'Bá icó bõngó ú'dí rĩ ụrụ'bá gá
úkõ la ãsĩlé sĩ ũ̃kụ rĩ ịgbẹjó la ku. Drĩ kí idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, kí
bõngó ú'dí 'dã iza, bõngó tá vâ ĩ'bã kí ãsĩlé ú'dí 'dã ụrụ'bá gá rĩ icó kí ru
ajílé bõngó ũ̃kụ rĩ be ku.
37 Ĩmi icó ímbátáŋá mádrị̃ kí icílé lã'bĩ ĩmi ãni ídu rĩ abe ku. †
38 'Bá kí bãsĩ rá la wáyĩnĩ ũ̃sṹ ínírikó ú'dí rĩ kí agá.
39 'Bá lẽ kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ku drĩ kí angá ũ̃kụ rĩ mvụlé rĩ gá, ã'dusĩku
ũrã kí wáyĩnĩ ũ̃kụ rĩ múké sĩ ndẽ ú'dí rĩ rá.”

6

Yẹ́sṹ ĩ'di úpí Sãbátũ drị̃ 'i
(Mãtáyõ 12:1-8; Mãrákõ 2:23-28)

1 Yẹ́sṹ kí 'bá ĩ'di imbálé rĩ abe alị agá ámvụ́ ãná * ãni la agâ sĩ Sãbátũ sĩ.
'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ãná drị̃kã ũndĩlé. Ani kí ãná 'dã kí kí drị̃ gá,
na kí kí rá.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí kî, “Ĩmi ị́jọ́ ãzị́táŋá 'bã ã'ị̃lé idé Sãbátũ sĩ ku rĩ
idé Sãbátũ sĩ ã'du ị́jọ́ sĩ?” †
3 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ĩlã ị́jọ́ ándrá úpí Dãwụ́dị̃ 'bã idélé 'bá ĩ'didrị̃ abe
sáwã ĩ'bã kí adrujó ãbị́rị̃ sĩ rĩ ku yã?
4 Fi jó Ãdróŋá drị̃ agâlé, a'dụ́ mũkátĩ fẽlé Ãdróŋá nî, na wókõ la fẽ vâ
wókõ ãzí rĩ ãgọbị̃ ĩ'didrị̃ 'dĩ 'banî. Wó ãzị́táŋá Yãhụ́dị̃ drị̃ ã'ị̃ ãtalo ãzí ní
ãko 'dã nalé ku pẽ lú 'bá ídétáŋá idélépi rĩ 'i á'dụ̃sĩ.”
5 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ ĩ'di Úpí Sãbátũ drị̃ gá rĩ 'i.”

Yẹ́sṹ 'bã ágọ́bị̃ drị̃ acálépi rá rĩ adrí́jó rĩ
(Mãtáyõ 12:9-14; Mãrákõ 3:1-6)

6 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sṹ mụ filé ímbátáŋá imbálé ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ gá.
Ágọ́bị̃ ãzí drị̃ la ãndá rĩ 'bã sĩ acájó rá la 'dãá cí.
7 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ kí imbálépi 'dĩ abe ri kí
jõ kí Yẹ́sṹ tị gá ị́jọ́ ịsụ́ sĩ ĩ'di drị̃ gá ị́jọ́ lijó ĩ'di ĩ'bã ãzị́táŋá izajó rĩ sĩ íngoní
ru yã rĩ ndrũ̃lé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí mị́fị̃ Yẹ́sṹ rụ́ múké-múké ndrejó la ĩ'di nõ
'bá adrí Sãbátũ sĩ rá yã áni.
8 Wó Yẹ́sṹ nị̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị́ gâlé rĩ kí cé, jọ ágọ́bị̃ drị̃ ãcá trũ rĩ ní
“Mí amụ́ ãzíla ítu pá 'bá pírí kí drị̃lẹ́ gá 'dâ.” Idé ĩ'di Yẹ́sṹ 'bã jọlé ĩ'dinî rĩ
áni.
9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ zị 'bá 'dĩ kî, “Ãzị́táŋá ãmadrị̃ Yãhụ́dị̃ drị̃ ã'ị̃ 'bá
'baní ị́jọ́ íngõ idélé Sãbátũ sĩ? Ị́jọ́ múké rĩ idéjó rĩ yã jõku ị́jọ́ ũnzí rĩ idéjó
rĩ yã; 'bá ídri pajó yã jõku 'bá 'dijó?”

---

† **5:37** Tị 'bá Gĩrị́kị̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ, sĩ kí, *'Bá icó kí vâ wáyĩnĩ ú'dí rĩ ũsũlé ínírikó ũ̃kụ agá ku, drĩ kí ũsũ la rá yã áni, wáyĩnĩ 'dã la ínírikó ũ̃kụ icólépi ru 'a selépi ku 'dã asi rá. Wáyĩnĩ dó uja asulé vũ̃rụ́ ãzíla ínírikô dó ru iza rá.* * **6:1** Gĩrị́kị̃ tị sĩ ãzíla Mũndú tị sĩ ála *ãná* 'dĩ umve ngánũ. † **6:2** 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ ã'ị̃ kí únga ãzị́ *Sãbátũ sĩ* ku.

10 Undré ãngũ kí mịfị̃ gâ sĩ pírí, jọ dó ágọ́bị̃ ní, “Mí ĩjũ ími drị̃ 'dĩ 'i.”
Ágọ́bị̃ idé ịjọ́ 'dã cécé Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé rĩ áni, ãzíla drị̃ itú ru ãlápítí ru.
11 Ịjọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ acá kí ũmbájírílí, i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá kí
ã'du idé Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá gá yã rĩ gá.

Yẹ́sũ̃ 'bã 'bá imbálé mụdrị̃ drị̃ ĩrị̃ kí ũpẽjó ũ̃pị̃gọ́ŋá ru rĩ
(Mãtáyõ 10:1-4; Mãrákõ 3:13-19)

12 Ụ́'dụ́ 'dã 'bã vúlé gá cọtị, Yẹ́sũ̃ mụ tụlé 'bé ãzí sị̃ gá Ãdróŋá zịlé zị
Ãdróŋá ịnị́-ãrã.
13 Ụ́'bụ́tị la sĩ umve 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí amụ́lé ĩ'di rụ́ 'dõlé. Ũpẽ 'bá
ĩ'diní imbálé 'dĩ kí agá 'bá mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ 'dĩ kí adrujó ĩ'di 'bã ũ̃pị̃gọ́ŋa ru.
14 'Bá 'dĩ kí rụ́: Sĩ̃mọ́nĩ̃ (Yẹ́sũ̃ 'bã umvelé Pétẽrõ 'i rĩ) kí ádrị́pĩ̃ Ãndẽríyã
be, Yãkó'bõ kí ádrị́pĩ̃ Yõhánã be, Fị̃lị́pọ̃ 'i Bãrĩtõlõmáyõ 'i,
15 Mãtáyõ 'i, Tómãsĩ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃ angálépi amụtị
'bá ã'dị́ 'dịlépi lẽjó adrujó 'bá Rụ́mĩ̃ rú rĩ kí pálé gá ku rĩ 'i,
16 Yụ́dãsĩ̃ ‡ Yãkó'bõ 'bã ngọ́pị 'i ãzíla Yụ́dãsĩ̃ Ị̃sĩ̃kãrị́yọ́tĩ̃ acálépi vúlé vúlé
ru 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i.

Yẹ́sũ̃ imbá 'bá kî adrí vâ kî
(Mãtáyõ 4:23-25)

17 Yẹ́sũ̃ la mụ asị̃lé 'bé sị̃ gâlé vũ̃rụ́ 'dõlé ĩ'di 'bã 'bá ũ̃pị̃gọ́ŋá ru rĩ abe
'bo, tu kí pá 'bá ĩ'didrị́ ĩ'di 'bã imbálé ũ'bí 'dĩ kí abe ãngũ ule la agá. 'Bá
ũ'bíkãnã ru tralépi angálépi Yụ̃dị́yã agá vâ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ãzíla táwũ̃nĩ̃
ĩyị́tị gá Tụ́rõ̃ gá ãzíla vâ Sĩ̃dọ́nĩ̃ gá.
18 'Bá 'dĩ amụ́ kí Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé ịjọ́ ĩ'di tị gá rĩ arelé, ãzíla amụ́ kí vâ ru
fẽlé adrílé ãyánĩ ĩ'bã rĩ kí agá. 'Bá vâ úríndí ũnzí 'bã sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó
'dĩ amụ́ kí ĩndĩ, adrí kí vâ rá.
19 'Bá pírí ũ̃'bĩ̃ kí Yẹ́sũ̃ ụrụ'bá alólé, ã'dusĩku ũkpõ Ãdróŋá drị̃ ri ãzị̃ ngalé
ĩ'di rụ̃ sĩ 'bá kí adríjó pírí.

Sũ̃sụ́ wiŋá kí 'bá triŋá be
(Mãtáyõ 5:1-12)

20 Yẹ́sũ̃ ndre ãngũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rụ̃lé jọ,
“Ĩmi drĩ̃lẹ́ba ru ĩmi 'bá lẽmẽrí 'dĩ,
ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bũ̃ gá rĩ ĩmi ãni!
21 Ĩmi Drĩ̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá ãbị́rị̃ 'bã fụlé ú'dî'da 'dĩ 'banî,
ã'dusĩku ĩmi mụ agalé rá!
Ĩmi drĩ̃lẹ́ba rú ĩmi 'bá áwáŋá awálépi ú'dî'da 'dĩ,
ã'dusĩku ĩmi drụ́zị̃ vúlé vúlé ru gụgũ̃!
22 Ĩmi Drĩ̃lẹ́ba rú 'bá drĩ kí ĩmi ngũ̃ ũnzí,
drĩ kí ĩmi gã úmgbé, drĩ kí ĩmi u'dá,
drĩ kí ĩmi gã jọjó la ĩmi 'bá ũnzí la Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã ịjọ́ sĩ!
23 “Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ sáwã ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'bã áyị́pịka
fẽ kí ándrá vâ ũcõgõ nãbịya 'baní 'dĩ 'bã áni. Ĩmi umvú ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku
Ãdróŋá mba ĩminí ũyá ãzí tã ãmbógó la 'bũ̃ gâlé 'dã.
24 “Ĩmi drĩ̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko trũ wẽwẽ rú 'dĩ;
ãyĩkõ ĩmidrị̃ ĩmi ịsụ́lé 'dĩ ãsị̃ 'bãngá ãndrũ 'bo.
25 Ĩmi drĩ̃lẹ́ ũnzí ĩmi 'bá ãko nalépi 'a gá tré ãndrũ 'dĩ;
ãbị́rị̃ la drụ́zị̃ 'de ĩmi drị́ko gá nĩ.

‡ **6:16** *Yụ́dãsĩ̃ Yãkó'bõ* ngọ́pị ála ĩ'di umve Mãtáyõ 10:3 agá *Tãdáyõ 'i.*

Ĩmi drį̃lę̣ ũnzí ĩmi 'bá sį̣ imve iyálépi gụjó ãndrũ 'dĩ;
ĩmi vúlé vúlé ru drụ́zį̣ mį̣ndrẹ mvụ áyụ.
26 Ĩmi drį̃lę̣ ũnzí ími 'bá 'bá pírí 'bã kí ịpị́lé ịpị́-ịpį̃ 'dĩ;
ĩ'bã áyị́pịka ịpị́ kí ándrá vâ nãbịya ĩnzõ rú rĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni.”

'Bá Yẹ́sụ̃ drį̃ 'bã lẽ kí ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí lẽlẽ
(Mãtáyõ 5:38-48; 7:12a)

27 Yẹ́sụ̃ mụ ĩ'di 'bã ímbátáŋâ trũ drį̃ gá jọ, “Wó álũ ĩminí ĩmi 'bá áma arelépi 'dĩ: ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ kí lẽlẽ, ĩmi idé ị́jọ́ múké 'bá ĩmi ngũ̃lépi ũnzí rĩ kí ụrụ'bá gá.
28 Ĩwi sũ̃sụ́ 'bá ĩmi alụ́lépi rĩ 'banî, ĩzį̣ Ãdróŋá 'bá ĩmi idélépi ũnzí rĩ 'banî.
29 'Bá ãzí drĩ ími nábí úkõ ãlu rĩ gá rĩ sa, mí uja vâ úkõ ãzí rĩ salé ĩndĩ. 'Bá ãzí drĩ mî kọ́tį̣ pa, ífẽ 'bã 'dụ sátĩ ĩndĩ.
30 Ífẽ ãko 'bá pírí ãko a'į̣lépi mídrį̣ rĩ nî, mí a'į̣ 'bá ãko a'į̣lépi mídrį̣ rĩ drį̃ ãrígó la ku.
31 Mí idé ị́jọ́ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé tá mî lẽlé 'ba idé kí míní rĩ 'bã áni.
32 “Ĩdrĩ 'bá ĩmi lẽlépi 'dĩ kí lẽ á'dụ̃sĩ, ãzãkoma la dó adru ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ lẽ kí vâ 'bá kí lẽlépi rĩ kí rá.
33 Ĩdrĩ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé 'bá mũkẽ idélépi ĩminí rĩ 'baní á'dụ̃sĩ, ãzãkoma la ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mũkẽ 'dĩ áni rĩ idé ĩndĩ.
34 Ĩdrĩ mõrį̣ fẽ lú 'bá icólépi ũfẽlépi la rá rĩ ní á'dụ̃sĩ, ãzãkoma la ĩminí íngoní? Átã 'bá ũnzí rĩ kí vâ mõrį̣ fẽ 'bá ũnzí rĩ 'baní kí vâ ásį̣ 'bã ĩ'baní ãrígó tị la ũfẽjó vúlé.
35 “'Bo ĩlẽ mẹ́rọ́'bá ĩmidrį̃ kí cí, ĩmi idé mũkẽ kí ụrụ'bá gá, ĩfẽ ĩ'baní mõrį̣ ũfẽŋâ kóru. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũyá ĩmi ãni la ãmbógó ru ãzíla ĩmi dó adru Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ 'bã anzį̣, ã'dusĩku ĩ'di ásį̣ į̃gbę̣ ru 'bá ãwã'dĩfô kóru ãzíla ũnzí 'dĩ 'banî.
36 Ĩmi ásį̣ 'bã adru į̃gbę̣ ru cécé ĩmĩ Átę̣pį̣ Ãdróŋá ásį̣ 'bã adrujó į̃gbę̣ ru rĩ sĩ.”

Ĩlį̣ ị́jọ́ 'bá ãzí drį̃ gá ku
(Mãtáyõ 7:1-5)

37 “Ĩlį̣ ị́jọ́ 'bá ãzí drį̃ gá ku, Ãdróŋá la mụ ị́jọ́ lį̣lé ĩmi drį̃ gá ku. Ãzíla ĩlį̣ ị́jọ́ 'bá drį̃ gá ĩ'di ndẽjó la ku, Ãdróŋá la mụ ị́jọ́ lį̣lé ĩmi drį̃ gá ĩmi ndẽjó ku. Ĩmi a'be ị́jọ́ ũnzí 'bá 'bã ãni ála vâ sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kí a'be rá.
38 Ĩfẽ ãko 'bá 'banî, 'bá kí vâ sĩ ĩminí ãko fẽ ĩndĩ. Ãdróŋá la ĩminí ãko fẽ ĩndrã kóru drĩ ndre la ĩmi 'bá 'baní fẽ la ĩndrã kóru ásį̣ pírí sĩ rĩ gá. Gẹ̃rį̃ ĩmĩ ãko fẽjó 'bá 'baní rĩ Ãdróŋá la vâ fẽ la ĩminí 'dã 'bã áni.”
39 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní Ị́jọ́ u'bélé 'dĩ 'i, “'Bá mị́fį̣ kóru rĩ icó vâ 'bá ãzí mị́fį̣ kóru rĩ drį̃ 'delé ku; drĩ 'de la rá, kí į̃rį̃ trá a'dé 'bụ́ agá.
40 'Bá imbálé imbâ rĩ ndẽ ímbápį̣ ĩ'didrį̃ ku; wó 'bá imbálé imbâ rĩ drĩ ímbátáŋá ĩ'di imbájó rĩ de 'bo, ĩ'di adru cécé 'bá ĩ'di imbálépi rĩ áni.
41 “Mi ife fú mí ádrị́pį̣ mị́fį̣ gá rĩ ndre rá, wó mí icó ásį̣ 'bãlé ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mị́fį̣ gá rĩ drį̃ gá ku ã'du sĩ?
42 Mí icó jọlé la, ‘Má ádrị́pį̣, mí ají má ãpẽ ife fú ími mị́fį̣ gá rĩ 'i,’ wó mi icó ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mị́fį̣ gá rĩ ndrelé ku íngoní ru? Ĩmi 'bá ru 'bãlépi ĩnį̃ ị́jọ́ cé 'dĩ! Drį̃drį̃ la mí ãpẽ ũgórókó'bõ ími mgbã rĩ mị́fį̣ gá rĩ ráká ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mi dó sĩ ãngũ ndre ãlá ru ife fú mí ádrị́pį̣ mị́fį̣ gá rĩ ãpẽjó ĩndõ.”

Ife ãka la be
(Mãtáyõ 7:16-20; 12:33-35)

43 “Ife múké rĩ ka ífí ũnzí la ku, jõku ife ũnzí rĩ ka ífí múké la ku.
44 Ála ife ãlu-ãlu nḭ́ ífí ĩ'di 'bã kalé rĩ sĩ; ícó wọ̃mbẽ̃ ãtĩ̃lé ĩlá ụrụ'bá gá jõku úlúgó ãka ãtĩ̃lé ụ́cḭkḭ́ ụrụ'bá gá ku.
45 'Bá múké rĩ la 'bé ḭ́jọ́ múké rĩ ají angájó ásḭ́ ĩ'di ãni galépi tré ũnĩ sĩ rĩ agá; wó 'bá ũnzí rĩ la ḭ́jọ́ ũnzí rĩ ají angájó ásḭ́ ĩ'di ãni galépi tré ũnzĩ̃kãnã sĩ rĩ agá. Tḭ la ḭ́jọ́ galépi ásḭ́ agâlé tré rĩ jọ áyụ.”

'Bá ḭ̃rḭ̃ jó sḭlépi rĩ kî
(Mãtáyõ 7:24-27)

46 “Ĩmi áma umve, Úpí Úpí, wó ĩmi idé ḭ́jọ́ mâ lũlé ĩminí rĩ kí ku ã'du sĩ?
47 'Bá amṵ́lépi má rṵ́ ãzíla ḭ́jọ́ mádrḭ̃ kí arelépi rĩ ãzíla tã la mbalépi rĩ, ma ĩminí lũ la ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni.
48 Ĩ'di 'bá ĩ'di 'bã jó sḭlépi, 'bṵ́ galépi mgbi ḭ̃ndṵ́ la ãtḭ̃lépi írã sĩ rĩ áni. Ḭ̃yḭ́ la adḭ́ jó ụrụ'bá gâ sĩ icó ĩ'di ayalé ku, ã'dusĩku ĩ'di sḭjó ũkpó ru múké-múké rĩ sĩ.
49 Wó 'bá ḭ́jọ́ mádrḭ̃ arelépi la rá tã la mbalépi ku rĩ ĩ'di 'bá jó sḭlépi ḭ̃ndṵ́ la ãrḭ̃lépi vṵ̃rṵ́ lé írã sĩ ku rĩ áni; ḭ̃yḭ́ drĩ dḭ ụrụ'bá la gâ sĩ ĩ'di gbõgbõ a'dé rá a'déŋá la 'bã rõyõ ĩ'di 'bã sĩ andijó 'dã 'i ũnzí.”

7

Yẹ́sṵ̃ 'bã ãtí'bó ãsĩkárĩ̃ 'bã ãmbógó drḭ̃ adríjó rĩ
(Mãtáyõ 8:5-13)

1 Yẹ́sṵ̃ la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé pírí 'bá 'baní 'bo, mụ dó Kãpẽ̃rẽ̃nãwṵ́mḭ̃ gá.
2 Ãsĩkárĩ̃ ãmbógó Rṵ́mḭ̃ rú 'dãá la 'bã ãtí'bó ĩ'di 'bã lẽlé ambamba la cí, ĩ'di ãyánĩ rú ũnzí-ũnzí lẽ drãlé drã-drã.
3 Ãmbógó 'dĩ la mụ ḭ́jọ́ arelé Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá 'bo, pẽ 'bá ĩyõ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú la kí tḭ ĩ'di a'ḭ́lé amṵ́lé ĩ'di 'bã ãtí'bó 'dã adrílé.
4 'Bá 'dĩ amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ 'dõlé. A'ḭ́ kí ĩ'di ásḭ́ pírí sĩ, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ ãndá-ãndá ru lẽ mî ãzãkoma rá.
5 Lẽ 'bá ãmadrḭ̃ kí rá ãzíla sḭ vâ ãmaní ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ rá.”
6 Yẹ́sṵ̃ mụ 'bá ĩyõ Yãhṵ́dḭ̃ drḭ́ 'dĩ abe. Kí dó mụ acálé ãni rú lḭ́cọ́ tḭ gá 'bo, ãsĩkárĩ̃ ãmbógó pẽ ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka ãzí kí tḭ ḭ́jọ́ 'dĩ jọlé Yẹ́sṵ̃ nî, “Ãmbógó, ífẽ míní ũcõgõ íni ku. Icó míní afíjó mádrḭ́ jó agá 'dõlé ku,
7 ã'dusĩku má adru 'bá múké la ku amṵ́jó ími drḭ̃lẹ́ gá. Wó íjọ lú ḭ́jọ́ tḭ sĩ ãtí'bó mádrḭ̃ dó sĩ adrí rá.
8 Wó ma mâ ngá 'bá ãzḭ́táŋá pálé gá la, ãsĩkárĩ̃ áma pálé gá la kí vâ cí. Ádrĩ jọ la 'dĩ ní, ímụ ĩ'di mụ rá, ãzíla ãzí 'dã ní, mí amṵ́, ĩ'di amṵ́ rá. Ádrĩ jọ la ãtí'bó mádrḭ̃ ní, 'ba idé íni ĩ'di idé la rá.”
9 Yẹ́sṵ̃ ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃, ĩ'di mụ ḭ́jọ́ ágọ́bḭ́ 'dĩ 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, uja tḭ 'bá ũ'bí ĩ'di vú ãbĩ̃lépi 'dĩ 'ba rṵ́ 'dõlé jọ, “Ájọ ĩminí, má ḭsṵ́ drĩ ã'ḭ̃táŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni la ku, Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ ãmgbã agá 'dâ vâ yu!”
10 'Dã 'bã ũngúkú 'bá tá tḭ ãpẽlé 'dã gõ kí dó vúlé ãmbógô drḭ́ko gâlé, ḭsṵ́ kí dó ãtí'bô múké.

Yẹ́sṵ̃ inga ũkú ãwṵ́zḭ̃ ru rĩ 'bã ngọ́pḭ 'i

11 'Dã 'bã vúlé gá were rú, Yẹ́sṵ̃ mụ tọ̃rọ́mẹ́ umvelé Nãyḭ́nḭ̃ 'i rĩ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ bĩ kí ĩ'di vú 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ abe ĩndĩ.

12 Yẹ́sụ̃ kí mụ acálé ãni rú tõrọ́mẹ́ 'dã 'bã kẽjịtị gá 'bo, 'bá ãvũ trũ la kí
ãfũ agá ãmvé 'dõlé. Ágọ́bị́ drãlépi 'dã ĩ'di lú ngọ́tị́ ágọ́bị́ ũkú ãwụ́zị́ ru 'dã
ãni la rú nĩ, 'bá tõrọ́mẹ́ 'dã agá 'dãá rĩ kí pírí atrá kí ru awálé ũkû andre
gá.
13 Úpí Yẹ́sụ̃ la mụ ĩ'di ízákĩzã ndrelé 'bo, ásị́ la gá ũcõgõ fi cí, jọ ĩ'diní,
"Mí awá ku."
14 Mụ sãndụ́kụ̃ ãvũ 'dụjó rĩ alólé, gbõgbõ 'bá ãvũ 'dụlépi rĩ tu kí pá cí.
Yẹ́sụ̃ jọ, "Kãrị́lẽ ájọ míní mí angá ụrụgá!"
15 Cọtị ágọ́bị́ tá drãlépi rá 'dĩ angá rilé ỉndụ́ sĩ, ãzíla i'dó ịjọ́ jọlé. Yẹ́sụ̃ fẽ
dó ĩ'di ãndrẽ drị̃lé.
16 'Bá tá wẽwẽ rú 'dĩ acá kí ũrị̃ sĩ, ịcụ́ kí Ãdróŋâ rụ́ jọ kí, "Nábị̃ ãmbógó
la angá ãma drĩdríŋĩ gá 'bo! Ãndre Ãdróŋá 'bã drị́ 'bá kí upajó rĩ 'bo!"
17 Ịjọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ kụ sụ́rụ́ Yụ̃dịyã drị́ 'dã agá pírí, ãzíla
fũ vâ kpere sụ́rụ́ andre la gá 'dãá rĩ gá ĩndĩ.

Yẹ́sụ̃ kí Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ be (Mãtáyõ 11:2-19)

18 'Bá Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã imbálé rĩ nze kí ĩ'diní ịjọ́ pírí Yẹ́sụ̃ 'bã
idélé 'dĩ kí vú. Umve 'bá ỉrị̃ kí drĩdríŋĩ gá.
19 Pẽ kí tị Úpí rụ̃lé ĩ'di zịjó, "Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí
ndú la yã?"
20 'Bá tá ỉrị̃ tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ acálé Yẹ́sụ̃ rụ̃lé 'bo, jọ kí ĩ'diní, "Yõhánã
Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ ãpẽ ãma tị mí rụ́ 'dõlé ími zịjó, 'Mi 'bá jọlé ĩ'di amụ́ rĩ 'i
yã, jõku ãtẽ 'bá ãzí ndú la yã?' "
21 Sáwã 'dã agá 'dãá, Yẹ́sụ̃ adrí 'bá wẽwẽ rú ãyánĩ ũví ndú-ndú trũ 'dĩ kí,
adro úríndí ũnzí kí, ãzíla nzị̃ vâ 'bá jõ ãngũ ndrelépi ku 'dĩ kí mịfị.
22 Umvi dó 'bá Yõhánã 'bã imbálé 'dĩ kí jọ, "Ĩgõ vúlé Yõhánã rụ̃lé ãzíla
ĩlũ ĩ'diní ịjọ́ ĩminí arelé ãzíla ĩminí ndrelé 'bo 'dĩ kî: 'bá mịfị kóru rĩ kí
ãngũ ndre rá, 'bá ãcá trũ rĩ kí acị rá, 'bá ãrí 'bã nalé rá rĩ adrí kí rá, 'bá
bịlẹ́ kóru rĩ kí ịjọ́ are rá, 'bá drãlépi rá rĩ angá kí ídri rú rá, ãzíla ála ịjọ́
mgbã rĩ ũlũ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî.
23 Drị̃lẹ́ba 'bá ãbãlépi áma ịjọ́ sĩ ku rĩ nî!"
24 'Bá Yõhánã 'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí mụ mụlé 'bo, Yẹ́sụ̃ i'dó ịjọ́ jọlé ũ'bí 'baní
Yõhánã drị̃ gá: "Ĩfũ ándrá mụlé Yõhánã rụ́ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé ã'du gá?
'Bá ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí ru ujajó ujâ cécé ũzú ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã ayalé rĩ áni rĩ ndrelé yã?
25 Wó Drĩ adru 'dĩ 'bã áni ku, ĩfũ ándrá ãmvêlé ã'du ndrelé yã? 'Bá
bõngó ũniyambamba ãjẹ̃ rú rĩ sụ̃lépi rĩ ndrelé yã? Yụ, 'bá bõngó ãjẹ̃ rú rĩ
kí sụ̃lépi ãzíla u'álépi ídri áŋmátrẽ agá rĩ kí ála kí ịsụ́ ãngũ ũpi 'bã kí sĩ
u'ájó rĩ agá.
26 Wó ĩfũ ándrá ãmvêlé mụlé ã'du ndrelé yã? Nábị̃ ndrelé yã? Ãndá, ájọ
ĩminí, ndẽ nábị̃ rá.
27 'Dĩ 'bá ịjọ́ sĩjó drị̃ la gá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá jọlépi la:
" 'Índre drĩ! Ma mụ mâ 'bá ịjọ́ ujílépi la tị pẽlé ími drị̃lẹ́ gâlé 'dĩ,
ĩ'di mụ gẹ̃rị̃ idélé míní ími drị̃lẹ́ gâlé.' †
28 Álũ ĩminí, 'bá ũkú 'bã tịlé 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, 'bá ãzí Yõhánã ndẽlépi rá la
'dáyụ. Wó 'bá ĩmbíráŋá ru Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ agá rĩ ndẽ ĩ'di rá."
29 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, 'bá pírí kí 'bá mụ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí abe ã'ị́ kí gẹ̃rị̃
Ãdróŋá drị́ kpị rĩ gá rá, ã'dusĩku Yõhánã fẽ ándrá ĩ'baní bãbụ̃tịzị̃ nĩ.

† **7:27** Mãlákĩ 3:1

30 Wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí 'bá ãzḭ̃tãŋá imbálépi 'dĩ abe gã kí ḭjọ́ Ãdróŋá 'bã
itúlé ĩ'banî rĩ úmgbé, ã'dusĩku ã'ḭ̃ kí Yõhánã ní ĩ'baní bãbṵ̃tḭ̃zḭ̃ fẽlé ku.
31 Yẹ́sṵ̃ zḭ, “Ma 'bá áyi 'dĩ agá rĩ kí ṵ̃'bḭ̃ ã'du sĩ ãzíla kí indré ã'du áni?
32 Kí cécé anzḭ rilépi ãngũ ĩ'ba ãni avájó rĩ kí agá ãzíla ĩ'bã ãzí kí
umvelépi,
“ ‘Ãngo ĩminí úngó ũkú ĩgbãŋá drḭ̃ kí,
wó ĩtu úngôlé kí ku!
Ãngo vâ ĩminí úngó ũcõgõ ãrĩ kî,
wó ĩmi adru vâ ũcõgõ sĩ ku,’ rĩ kí áni.
33 Yõhánã Bãbṵ̃tḭ̃zḭ̃ fẽlépi rĩ amṵ́ mvụ wáyĩnĩ ku, na vâ íná ku wó ĩjọ, ‘Ĩ'di
úríndí ũnzí trũ!’
34 Wó Ngọ́tḭ 'Bádrḭ̃ amṵ́, na ãkónã rá, mvụ vâ wáyĩnĩ rá, wó ĩjọ, ‘Ĩndre ĩ'di!
Ĩ'di 'bá ãngũ nalépi rõ̃mmgbọ́ ru la ãzíla ĩmẽrãlépi íwá sĩ la, ĩ'di wõ̃rḭ 'bá
mṵ̃sọ́rõ̃ tralépi rĩ 'bã ãni 'bá drolé ãmvé rĩ abe la!’
35 Wó ũndũwã Ãdróŋá drḭ̃ la i'dá pịrị rá la 'bá ã'ḭ̃lépi la rá rĩ 'ba rṵ̃ sĩ.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó Sḭ̃mọ́nḭ̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drḭ̃ jó agá rĩ

36 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá Sḭ̃mọ́nḭ̃ umve Yẹ́sṵ̃ 'i íná nalé ĩ'di be
ĩ'didṛ́kogâlé, Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃ ĩ'di 'bã umveŋá 'dã rá, ri dó vṵ̃rṵ́ ĩ'didṛ́ jó agá 'dãá
sĩ íná najó.
37 Ũkú ãzí ãwṵ́ la táwṵ̃nḭ̃ 'dã agá 'dãá cí. Ĩ'di mụ arelé la Yẹ́sṵ̃ la íná
na Sḭ̃mọ́nḭ̃ Fãrĩsáyĩ rú rĩ drḭ́ jó agá, a'dṵ́ cṵ́pã ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ ãjẹ̃ nalépi
ãmbógó la trũ afíjó jó agá 'dõlé.
38 Ãvṵ̃ vṵ̃rṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã pá kí andre gá. Áwáŋâ trũ ṵ̃sṵ̃ mḭndrẹ Yẹ́sṵ̃ 'bã
pá gá. Li mḭndrẹ 'dã kí drḭ̃'bḭ̃ ĩ'di drḭ̃kã gá rĩ sĩ, ndru pá la ãzíla ṵ̃sṵ̃ ãdu
ngṵ̃lépi ãjḭ̃ trũ vĩrĩ 'dã pá la gá.
39 Ágọ́bḭ tá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ la mụ ḭjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ãzíla ũkú 'dĩ
nḭ̃lé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, ũrã ḭjọ́ ĩ'di ásḭ gá cénĩ-cénĩ rú, “Ḭjọ́ 'dĩ i'da Yẹ́sṵ̃
adru nábḭ̃ ku. Ãdróŋá drĩ ájẹ̃ ãndá-ãndá ru tị la ãpẽ nĩ, ĩ'di tá nḭ̃ la ũkú 'î
alólépi 'dĩ ĩ'di ũkú íngoní la yã rĩ gá cé. Ĩ'di ũkú ḭjọ́ ũnzí idélépi la.”
40 'Dã 'bã vúlé gá Yẹ́sṵ̃ jọ ḭjọ́ ãzíla umvi Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'i ũrãtáŋá tá ĩ'di 'bã ũrãlé
'dã sĩ jọ, “Sḭ̃mọ́nḭ̃, álẽ ḭjọ́ ãzí jọlé mínî.” Sḭ̃mọ́nḭ̃ jọ ĩ'diní, 'dã múké, Ímbápị,
íjọ ḭjọ́ mî lẽlé jọlé mánî rĩ 'i.
41 Yẹ́sṵ̃ ũlũ ĩ'diní á'dígó 'dĩ 'i, “Ágọ́bḭ ãzí ándrá ãlu fẽ ĩ'di séndẽ tãmbalé
ãgọbị ḭ̃rḭ̃ 'badrḭ; fẽ ãlu rĩ drḭ́ séndẽ ífí-ífí túrú tõwú fẽ vâ ãzí rĩ drḭ́ séndẽ
ífí-ífí kãlḭ tõwú.
42 Wó 'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí ãlu ágọ́bḭ 'dĩ 'bã séndẽ ũfẽlépi rá
la yụ, ḭjọ́ 'dĩ sĩ uja dó kí trũlé ásḭ pírí sĩ rá mõ̃rḭ ĩ'bã kí 'dụlé 'dã kî sĩ. Míní
ũrãjó la rĩ sĩ, 'bá ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá íngõ la ĩ'di lẽ ãndânĩ la nĩ?”
43 Sḭ̃mọ́nḭ̃ umvi, “Ma ũrã ágọ́bḭ mõ̃rḭ ãmbógó ãndânĩ trũlé rá rĩ 'i.” Yẹ́sṵ̃
jọ ĩ'diní, “Ḭjọ́ mî jọlé 'dĩ ĩ'di ãndá.”
44 Uja tị ũkû rṵ̃lé, jọ Sḭ̃mọ́nḭ̃ ní, “Índre drĩ ũkú ãvṵ̃lépi vṵ̃rṵ́ 'dĩ 'i mání
afíjó mídṛ́ko gá 'dâ 'bo rĩ sĩ, ífẽ mání ḭ̃yḭ́ mání sĩ pṵ́trṵ́ áma pá gá 'dĩ kí ũjĩ
jó ku, wó ũkú 'dĩ ũjĩ áma pá kí mḭndrẹ ĩ'di mḭfḭ gá rĩ sĩ ãzíla li vâ kí drḭ̃'bḭ
ĩ'di drḭ̃kã gá rĩ sĩ kí 'bãjó ã'í ru.
45 Mí a'ḭ ma mídṛ́ko gá 'dõlé zḭlé amvuŋá sĩ ku wó i'dó tá áma pá ndrulé
mâ tá amṵ́ agá kpere ú'dî'da. *

* **7:45** Ũkú 'dĩ amṵ́ Yẹ́sṵ̃ pá ndrulé ícétáŋá ru sĩ ãwã'dĩfô fẽjó ĩ'di nî.

46 Ísũ ãdu áma drḩ̃kã gá ku wó ũkú 'dĩ ṹsṹ ãdu ĩ'di ãni ngṹlépi ndrḩ̃-ndrḩ̃
rĩ áma pá kí agá
47 Álũ míní íni, ũkú 'dĩ lẽ ma ambamba. 'Dĩ icé átrũ ĩ'di ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã
idélé wẽwẽ rú rĩ kí agá rá.”
48 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní “Útrũ mi ịjọ́ ũnzí mî rĩ kí agá rá.”
49 'Bá ãzí íná nalépi ĩ'di be 'dãá rĩ i'dó kí ịjọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ,
“Ágọ́bḩ́ 'dĩ ũrã ĩ'di ã'di 'i mụlépi ịjọ́ ũnzí ũtrũ trũ rĩ?”
50 Wó Yẹ́sṹ jọ ũkû ní, “Ã'ḩ́táŋá mídrḩ́ pa mi 'bo; ímụ ásḩ́ ḩ́gbẹ̃ sĩ.”

8

Ũkú ãzí mụlépi Yẹ́sṹ trũ rĩ kî

1 Ṹ'dṹ ãzí sĩ Yẹ́sṹ ri acḩ́lé tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ ịjọ́ mgbã Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ́ rĩ
ũlũ trũ. Ímbá'bá mụdrḩ́ drḩ́ ḩ́rḩ́ 'dĩ mụ kí ĩ'di trũ,
2 ũkú ãzí ándrá ĩ'di 'bã úríndí ũnzí adrójó ãzíla ĩ'di 'bã adrílé ãyánĩ sĩ
'dĩ mụ kí vâ ĩ'di abe ĩndĩ; Mãríyámũ, (umvelé Mãgãdẽlénã rĩ), úríndí ũnzí
ázḩ̃rḩ́ adrojó ala gá rĩ.
3 Jũwánã ágô rṹ la Cṹzã ándrá 'bá ãzḩ́ ngalépi Hẽródẽ drḩ́ko gá rĩ; ãzíla
Sũzánã, ũkú ãzí ũ'bí la abe ãko ĩ'badrḩ́ kí fẽlépi Yẹ́sṹ kí ãzã kojó ímbá'bá
ĩ'didrḩ́ abe rĩ.

Ḩ́jọ́ u'bélé 'bá ũri kpẹ̃lépi rĩ drḩ́ rĩ
(Mãtáyõ 13:1-9; Mãrákõ 4:1-9)

4 'Bá ri kí amṹlé Yẹ́sṹ rṹ 'dõlé angájó tọ̃rọ́mẹ́ kí agâlé, 'bá kí mụ calé ũ'bí
ru 'bo, Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní ịjọ́ u'béŋá 'dĩ 'i.
5 “Ṹ'dṹ ãzí sĩ ágọ́bḩ́ ãzí fũ mụlé ũri kpẹ̃lé, ĩ'di 'bã ũri kpẹ̃ agá ámvṹ agá
'dâ, ãzí rĩ 'de kí gẹ̃rḩ́ tḩ́ gá, âtu kí pá sĩ, ãriŋa 'bṹ gá rĩ ti kí kí rá.
6 Ãzí rĩ u'de kí ãngũ írãkí ru rĩ agá, kí mụ angálé 'bo, uja kí 'ilé rá ãngũ
ãcí sĩ.
7 “Ũri ãzí rĩ u'de kí ãvúkí ṹcḩ́kḩ́ trũ rĩ agá, zo kí ãvúkí ṹcḩ́kḩ́ trũ rĩ abe ãlu
inzí kí ízókí la kí vu kí kí ra.
8 Ãzí rĩ u'de kí ṹnọ́kṹ vũ ĩzá trũ rĩ agá, zo kí rá ka kí ífí túrú ãlu.” Yẹ́sṹ
de ịjọ́ jọ agá, “'Bá bḩ́lẹ́ trũ ịjọ́ arelépi rĩ 'bã are ịjọ́ 'dĩ 'i.”

Ḩ́jọ́ u'bélé 'dĩ kí 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:10-17; Mãrákõ 4:10-12)

9 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zḩ́ kí Yẹ́sṹ ịjọ́ u'bélé 'dĩ 'bã ífí íngoní yã rĩ sĩ.
10 Umvi kí, “Úfẽ nḩ̃táŋá ịjọ́ zḩ̃lé zḩ̃-zḩ́ Sṹrṹ Ãdróŋá drḩ́ 'bṹ gá rĩ drḩ́ ĩminî,
wó 'bá ãzí rĩ 'baní ĩ'di amṹ ịjọ́ u'béŋá agâ sĩ,
“ ‘Mḩ́fḩ́ la kí adru mmgbọ ndre kí ãngũ ku,
kí are la rá vã kí ífí la ku.’ †

Yẹ́sṹ icé ḩ́jọ́ u'béŋá 'bã ífí
(Mãtáyõ 13:18-23; Mãrákõ 4:13-20)

11 “Ḩ́jọ́ u'bélé rĩ 'bã ífí íni: ũri ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá drḩ́ 'i.
12 Ũri 'delépi gẹ̃rḩ́ tḩ́ gá rĩ icé 'bá ịjọ́ 'dĩ arelépi rá 'bo, Sĩtánĩ 'bã amṹjó
'dụjó la kí ásḩ́ gá 'dâ rá, kí ụtrḩ́jó 'bã ã'ḩ́ kí ku 'bã pa kí vâ sĩ ru ku rĩ.
13 Ũri 'delépi írãkí agá rĩ kí 'bá ịjọ́ 'dĩ arelépi ã'ḩ́lépi la ãyĩkõ sĩ wó fi kí
ásḩ́ la agâlé álḩ́ ku rĩ kî; kí ã'ḩ́ la sáwã wereŋá sĩ wó ịjọ́ drĩ kí ṹ'bḩ́ 'bo kí a'dé
rá.

† **8:10** Ĩsáyã 6:9

14 Ũri 'delépi ũcḭkḭ agá rĩ icé 'bá ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá, 'bo ũrãtáŋá ãzíla málĩ
ãyĩkõ ũnọ́kụ́ 'dĩ agá rĩ la kí inzí, 'bo ũri kí agá rĩ la ãfũ mũnímũní ru.
15 Ũri 'delépi ũnọ́kụ́ múké rĩ agá rĩ kí 'bá ḭjọ́ 'dĩ arelépi rá, tã la mbalépi
ásḭ múké ãzíla mgbã rĩ agá kpere ĩ'di 'bã ífí ka agá rĩ 'i.

Tárã akulé ãkójó sĩ rĩ
(Mãrákõ 4:21-25)

16 "'Bá kí tárã tḭ 'bã adru tḭ akulé ãkójó sĩ jõku zḭ̃jó la mgbọ́lọ́ ḭ̃ndụ́ gá ku.
Kí ĩ'di 'bã rá la ãngũ ĩ'diní sĩ ãngũ jijó rĩ agá, 'bá drĩ kí sĩ afí jó agá 'dõlé
kî sĩ ãngũ ndre.
17 Ãko zḭ̃lé zḭ̃-zḭ̃ rĩ ála drụ́zḭ ĩ'di i'da tọndọlọ, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ kí
ála kí drḭ gá ḭjọ́ nḭ rá ãzíla ála ĩ'di 'bã ãngũ ule gá.
18 Ĩmi adru mḭfḭ trũ ḭjọ́ ĩmĩ arelé rĩ sĩ, ã'dusĩku 'bá adrulépi ãko trũ rĩ ní
ála ãzíla ũ'bã drḭ la gá, wó 'bá ãko kóru rĩ drḭ ĩ'di ũrãlé trũ adrujó ĩmbíráŋá
rĩ ála 'dụ la ĩ'di drḭ 'dâ rá."

Yẹ́sụ̃ ãndrẽ kí ádrḭ̂pḭka abe
(Mãtáyõ 12:46-50; Mãrákõ 3:31-35)

19 Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ kí ádrḭ́pḭka abe amụ́ kí ĩ'di rụ́, wó icó kí ĩ'di ndrelé ku
ã'dusĩku 'bá kí ũ'bí-ũ'bí.
20 'Bá ãzí jọ ĩ'diní, "Mî ãndrẽ kí mí ádrḭ́pḭka abe utu kí pá ãmvé 'dõ, lẽ
kí ími ndrelé."
21 Yẹ́sụ̃ umvi, "Mâ ãndrẽ ãzíla má ádrḭ́pḭka kí 'bá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ rĩ arelépi
vâ ãzḭ la ngalépi rá rĩ kî."

Yẹ́sụ̃ atrḭ ãlụ́kụ́kụ̃
(Mãtáyõ 8:23-27; Mãrákõ 4:35-41)

22 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "Ãza kí mĩrĩ 'bã 'á 'dã sĩ."
Fi kí dó í'bó agá i'dó kí dó mụlé.
23 Ĩ'bã kí mụ agá ụ́'dụ́ 'be Yẹ́sụ̃ rá. Gbõgbõ ãlụ́kụ̃ ũkpó la i'dó lilé mĩrĩ
agá 'dãá, ḭ̃yḭ i'dó ru gbãlé í'bó agá, i'dó dó sĩ 'delé ḭ̃yḭ ḭ̃ndụ́ ḭjọ́ acá dó ũnzí.
24 Ímbá'bá, mụ kí Yẹ́sụ̃ ingalé jọ kí "Ãmbógó la! Ãmbógó la! Ãma úgólé
ḭmvụ́lé 'dõ fô!" Yẹ́sụ̃ angá ụrụgá, angá ãlụ́kụ̃ drḭ gá ãzíla ḭ̃yḭ ungalépi
tũlãtũlã rĩ drḭ gá uri rá ãzíla ãngũ ḭgbẹ dó ndrú.
25 Jọ dó 'bá ĩ'di bã imbálé rĩ 'baní, "Ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ rĩ íngõlé yã?" Wó ri
kí ũsụ̃lé ũsụ̃ ãzíla idé kí vâ ũrḭ sĩ ụzḭ kí ru kí drĩdríŋĩ gá, "'Bá 'dĩ ãmgbã
rĩ gá ã'di 'i? Uzálépi ãlụ́kụ̃ drḭ gá ãzíla ḭ̃yḭ ungalépi tũlãtũlã 'dĩ 'bã kí tḭ la
arejó rá rĩ?"

Yẹ́sụ̃ adrí 'bá úríndí ũnzí trũ azalépi aza-azâ rĩ
(Mãtáyõ 8:28-34; Mãrákõ 5:1-20)

26 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe za kí ãngũ Gẽrãsénĩ gá angájó Gãlḭ́lḭ̃
gá 'dĩ ru ndrelépi ãlu 'á 'dã sĩ rĩ be rĩ.
27 Yẹ́sụ̃ la mụ asḭ́lé í'bó agá ḭ̃yḭ́tḭ gá 'dãá, ágọ́bḭ úríndí ũnzí trũ rĩ amụ́ drḭ
ụfụlé ĩ'di be angájó tọ̃rọ́mẹ 'dã agâlé. Ágọ́bḭ 'dã ri u'álé pílílí ru, jó kóru
ụ́'dụ́ ãzo rú, wó rá la ḭ̃nádrḭ 'bã ũjḭ́gọ́ agâ sĩ.
28 Ĩ'di mụ Yẹ́sụ̃ ndrelé 'bo, i'dó uzálé 'be ru Yẹ́sụ̃ pálé gá jọ, "Yẹ́sụ̃ Ãdróŋá
ụrụgá ãndânĩ rĩ 'bã Ngọ́pḭ, ílẽ má rụ́ ã'du yã? Má a'ḭ mi áma idéjó ũnzí
ku."
29-31 Pâlé ũ'bí úríndí ũnzí ri ĩ'di ĩcãndĩlé ũkpó sĩ mãbụ́sụ̃ rú táni ĩ'di pá
umbéjó drḭ abe ímve sĩ tí, ĩ'di kí ayụ rá, kí vâ ĩ'di dro ãngũ kõtórõ rú ásé
agá 'dã gâlé. Yẹ́sụ̃ zḭ ágọ́bḭ 'dĩ 'i, "Ími rụ́ ã'di 'i?" Umvi ĩ'di, "Áma rụ́ wẽwẽ

rú 'i" ã'dusĩku úríndí ũnzí wẽwẽ rú fi kí ĩ'di drị̃kã gá nĩ. Ágọ́bị̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku Yẹ́sụ̃ lẽ úríndí ũnzí ĩ'di drị̃kã gá rĩ 'bã fũ kí ándrá rá. Úríndí ũnzí 'dã a'ị́ kí Yẹ́sụ̃ siri-siri 'bã pẽ kí tị 'bụ́ kị́rị́ 'dã agâlé ku.

32 Úríndí ũnzí 'bã kí mãmálá Yẹ́sụ̃ 'bã a'be kí mụlé filé ĩzõgó kí agá, ã'ị̃ ĩ'baní rá.

33 Úríndí ũnzí ãfũ kí ágọ́bị̃ agâlé, mụ kí filé ĩzõgó kí agâlé, ĩzõgó ũ'bí 'dĩ kpẹ̃ kí rị̃ cẹ̃lé 'bé 'bã ãngũ cị́kị́cị́kị́ 'dã gâ sĩ u'delé ịmvụ́lé mĩrĩ agâlé.

34 Ãgọbị ĩzõgó kí ucélépi rĩ kí mụ ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé 'bo, ce kí ru ụ́ngụ́ sĩ mụlé ị́jọ́ 'dĩ lũlé tọ̃rọ́mẹ́ gâlé ãzíla 'bá andre la gá 'dãá rĩ 'banî.

35 'Bá 'dã ãfũ kí amụ́lé ị́jọ́ ru idélépi 'dã kí ndrelé, kí mụ amụ́lé Yẹ́sụ̃ rụ́ 'dõlé 'bo, ịsụ́ kí ágọ́bị́ úríndí ũnzí 'bã kî sĩ ãfũjó ĩ'di rụ́ rá rĩ ri Yẹ́sụ̃ 'bã pálé gá bõngó trũ ãzíla úŋmĩ ị́jọ́ ũrãlépi múké rĩ agá, wó idé kí pírí ũ̃rị̃ sĩ.

36 'Bá ị́jọ́ ru idélépi 'dã ndrelépi cé rĩ nze kí ị́jọ́ ágọ́bị́ úríndí ũnzí trũ 'dĩ adrí íngoní ru yã rĩ vú 'bá 'baní nĩ.

37 'Bá Gẽrãsénĩ gá 'dãá rĩ a'ị́ kí Yẹ́sụ̃ 'i ãngũ a'bejó rá ã'dusĩku ũ̃rị̃ fi kí ásị́ gá ambamba. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ fi dó í'bó agá a'be dó sĩ ãngũ 'dã rá.

38 Ágọ́bị́ úríndí ũnzí 'bã kí a'belé rá 'dĩ a'ị́ Yẹ́sụ̃ 'i jọ, "Lẽ ámụ mí be ĩndĩ." Wó Yẹ́sụ̃ pẽ ĩ'di tị jọ,

39 "Ígõ vúlé lị́cọ́ gâlé, ãzíla ínze 'bâ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋâ 'bã idélé mínî 'dĩ vú." Ágọ́bị̃ mụ dó rá ãzíla nze dó ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé ĩ'diní 'dĩ kí vú táwụ̃nị̃ agá 'dãá pírí.

Yáyĩrọ̃ ĩzẹ́pị kí ũkú Yẹ́sụ̃ 'bã bõngó tị alólépi rĩ be
(Mãtáyõ 9:18-26; Mãrákõ 5:21-43)

40 Yẹ́sụ̃ la mụ gõlé ĩyị́ 'bã gọ́rọ̃tị́yọ̃ ãzí rĩ gâlé 'bo, 'bá 'dãá 'dĩ a'ị́ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ri kí pírí lú ĩ'di ũtẽlé.

41 Ágọ́bị́ ãzí rụ́ la Yáyĩrọ̃ 'i acá dô; ĩ'di ándrá ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ ãni la. Amụ́, 'be ru Yẹ́sụ̃ pálé gá ãzíla a'ị́ Yẹ́sụ̃ 'i 'bã mụ 'í drị̃ko gâlé.

42 Ã'dusĩku ĩzẹ́pị̃ lú ãlu-mgbí ílí trũ mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ rĩ lẽ drãlé drã-drã. Yẹ́sụ̃ 'bã mụ agá 'dâ, 'bá ũ'bíkãná 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ãzíla mụ kí ĩ'di ũŋmĩ trũ kũtrụ́-kũtrú.

43 Ũkú ãzí ãrí 'bã rajó ĩ'di ụrụ'bá gá drị̃ cịlépi ílí mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ la cí, ũkú 'dĩ iza ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí sĩ írúwá ndrũ̃jó wó 'bá írúwá fẽlépi ĩ'diní sĩ adríjó rá la ãluŋá la 'dáyụ.

44 Afí 'bá ũ'bí 'dã kí agâ sĩ Yẹ́sụ̃ ũngúkú gá 'dãá, aló ĩ'di 'bã bõngó tị cọtị ãrí ralépi 'dã tu pá cí.

45 Yẹ́sụ̃ zị, "Ã'di aló ma nĩ?" 'Bá pírí ã'ị̃ kí ku wó Pétẽrõ jọ, "'Bá pírí kí ími andre gá 'dĩ ãzíla kí vâ ími ũŋmĩ sĩ ru aséjó ãni rú 'dĩ."

46 Wó Yẹ́sụ̃ umvi, "'Bá ãzí aló ma rá, ánị̃ ị́jọ́ 'dĩ 'i áma ũkpõ 'bã fũjó rĩ sĩ."

47 Ũkú 'dĩ la mụ ndrelé la icó dó ru nzelé ũní ku, akó drị̃ amụ́lé ụrụ'bá yãŋâ trũ kpãkpã 'be ru Yẹ́sụ̃ pálé gá. 'Dãá 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tị gá, nze ĩ'diní ị́jọ́ 'í aló ĩ'di ã'du sĩ yã rĩ vú ãzíla ãrí ika a'be 'i cọtị rá 'î Yẹ́sụ̃ 'bã bõngó tị alójó rĩ sĩ.

48 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, "Mâ ĩzẹ́pị, ã'ĩtáŋá mídrị̃ fẽ míní adrílé nĩ. Ímụ ásị́ ĩgbẹ́ sĩ."

49 Yẹ́sụ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, ágọ́bị́ ãzí ị́jọ́ ujílépi la angá Yáyĩrọ̃ drị̃ko gâlé jọ ĩ'diní "Mí ĩcõcõŋã 'bá 'bá imbálépi rĩ ĩdị́ ku, ã'dusĩku mî ĩzẹ́pị drã 'bo."

50 Wó Yẹ́sụ̃ are ị́jọ́ 'dĩ 'i jọ Yáyĩrọ̃ ní, "Mí idé ũ̃rị̃ sĩ ku mí ã'ị̃ mî ĩzẹ́pị la acá múké rá."

51 Ĩ'di mụ acálé jó tị gá ãni rú 'bo, ã'ị̃ 'bá ãzí 'bã fi ívú gâ sĩ ku pẽ lú
Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i ãzíla ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị kí ãndrẽ be.
52 'Bá pírí 'dãá rĩ kí dó awá agá ĩzóŋâ 'bã drãŋá sĩ. Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩmi
ĩyãŋã áwáŋâ trũ. Ĩzóŋâ drã ku. Ĩ'di ụ́'dụ́ ko."
53 'Bá 'dĩ kí pírí gụ kí ịjọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ sĩ gṹgṹ ã'dusĩku ĩ'bã kí nj̃jó la
ĩzóŋâ drã 'bo rĩ sĩ.
54 Wó Yẹ́sṹ arụ́ ĩ'di (ĩzóŋâ 'i) drị́ gá jọ "Mí angá ụrụgá 'dõlé, ĩzóŋá 'dĩ!"
55 Ĩzóŋá 'dĩ acá ídri rú ĩ̃dị́, cọtị angá ụrụgá. Yẹ́sṹ jọ ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị 'baní
ãndrẽ be 'bã fẽ kí ĩ'diní ãko ãzí nalé.
56 Ĩzóŋâ 'bã átẹ́pị kí ãndrẽ be idé kí ũ̃rĩ̃ sĩ wó Yẹ́sṹ fẽ ĩ'baní ãzị́táŋá jọ,
"Ĩlũ jõ 'bá ãzí ní ịjọ́ ru idélépi 'dĩ ku."

9

Yẹ́sṹ pẽ ímbá'bá mụdrị̃ drị̃ ĩrĩ̃ kí tị
(Mãtáyõ 10:5-15; Mãrákõ 6:7-13)

1 Yẹ́sṹ umve 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ĩrĩ̃ 'dĩ kí ãngũ ãlu gá, fẽ ĩ'baní
ũkpó, úríndí ũnzí pírí kí adrojó ãzíla ãyánĩ pírí kí adríjó.
2 Pẽ kí tị ãmvêlé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ * 'bã ịjọ́ ũlũjó, ãzíla 'bá ãyánĩ rú rĩ kí
adríjó.
3 Jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ jõ ãko ãzí ãcị̃ 'dĩ gá túré, jũrúwã, íná, sĩlíngĩ jõku sátĩ
áni la ku.
4 Údrĩ ĩmi a'ị́ lịcọ́ ãzí agá rá, ĩmi u'á ala gá 'dãá kpere ĩminí ãngũ 'dã
a'be agá;
5 údrĩ ĩmi a'ị́ ku, ĩmi a'be tõrṍmẹ́ 'dã 'i ĩmi ụtụ́ pụ́trụ́ ĩmi pá gá rĩ ịjọ́ vú
nzejó kí ụrụ'bá gá."
6 Ímbá'bá ko kí dó drị̃, mụ kí ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drị́ rĩ ũlũ trũ lịcọ́ agâ sĩ
ãzíla 'bá kí adrî trũ ãngũ pírí agá.

Hẽródẽ drị̃ iza ru rá
(Mãtáyõ 14:1-12; Mãrákõ 6:14-29)

7 Hẽródẽ úpí Gãlịlĩ̃ị drị́ rĩ la mụ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí arelé 'bo, drị̃ la iza ru
rá, ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí Yõhánã Bãbũ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ angá ídri.
8 'Bá ãzí rĩ jọ kí Ĩlíyã i'da ru nĩ, wó ãzí rĩ jọ kí nãbịya ándrá údu rĩ 'bã
ãzí angá kí ídri rú nĩ.
9 Hẽródẽ jọ, "Áfẽ ándrá Yõhánã drị̃kã lịlé rá, wó 'bá mání sĩ ịjọ́ arejó drị̃
la gá 'dĩ ã'di 'i?" Ụ'bị̃ ásị́ pírí sĩ Yẹ́sṹ ndrũ̃lé ndrelé.

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Yõhánã 6:1-14)

10 Ụ̃pịgọŋa ãgõ kí ãzíla ũlũ kí ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí ĩ'diní pírí. 'Dụ kí ĩ'di
be mụ kí dó á'dụ̃sĩ táwũ̃ñị̃ umvelé Bẽtẽsãyídã rĩ gá.
11 'Bá ũ'bí kí mụ ịjọ́ la arelé 'bo, bĩ kí ĩ'di vú. A'ị́ kí rá, jọ ĩ'baní ịjọ́ Sụ́rụ́
Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá ãzíla adrí vâ 'bá adríŋá lẽlépi rĩ kî.
12 Ị̃tụ́ la mụ i'dólé 'delé 'bo 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ
kí, "Ípẽ 'bá kí tị mụlé tõrṍmẹ́ kí agâlé ãzíla ãngũ ãma andre gá rĩ kí agâlé
sĩ ãngũ ụ́'dụ́ kojó la ịsụ́jó ãzíla mụjó íná ndrũ̃ trũ ĩgbãlé ĩ'baní nalé."
13 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ĩfẽ bãsĩ ĩ'baní ãkónã nalé." Umvi kí ĩ'diní "Ãko ãmadrị́
'dâ pírí cí rĩ kí mũkátĩ tõwú ãzíla ĩ̃'bị ĩrĩ̃ abe. Ílẽ ãmụ ãkónã ĩgbãlé 'bá ũ'bí
'dĩ 'baní yã?"

* **9:2** *Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃* ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã sĩ 'bá pajó rĩ 'i.

14 ('Bá ãgọbị rú rĩ kí ándrá ĩtụ́ 'dã sĩ álĩfũ tõwú 'dĩpí.) Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vụ̃rụ́ amụtị gá kãlị́ tõwú kãlị́ tõwú
ngúlú ru ngúlú ru.”
15 Ímbá'bá kí mụ 'bá kí irilé íni 'bo,
16 Yẹ́sụ̃ 'dụ mũkátĩ tõwú 'dĩ kí ãzíla ĩ̃'bị ĩ̃rĩ̃ 'dĩ kî abe, ndre ãngũ ụrụgá
'bụ̃ gâlé, fẽ dó ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla anu dó kí rá. 'Dã 'bã vúlé gá, fẽ
dó kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'badrị́ awalé 'bá 'banî.
17 Nga kí pírí nalé la 'bá aga kí dó sĩ rá, ãzíla 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ tra
kí dó ḿbḭ́ la acelépi ũnũlépi 'dĩ kí gụ́fá tré-tré mụdrḭ́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃.

Pétẽrõ jọ Yẹ́sụ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i
(Mãtáyõ 16:13-19; Mãrákõ 8:27-29)

18 Ụ́'dụ́ ãzí sĩ Yẹ́sụ̃ la Ãdróŋá ã'ĩ̃ agá á'dụ̃sĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'di
andre gá 'dâ zị kí, “Ũ'bí jọ kí ma ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”
19 Ãzí rĩ umvi kí mi Yõhánã Bãbụ̃tḭ́zḭ̃ fẽlépi rĩ 'i, ãzí rĩ umvi kí “Mi Ĩlíyã
'i, ãzí rĩ jọ kí nábḭ̃ ándrá údu rĩ 'bã ãzí angá ídri rú nĩ.”
20 Zị vâ kí, “Wó ĩmi rú rĩ gá ĩmi jọ la ma ã'di 'i yã?” Pétẽrõ umvi, “Mi
Kúrísĩtõ angálépi Ãdróŋá drḭ́ rĩ 'i!”

Yẹ́sụ̃ nze ĩ̀jọ́ cãndí ĩ'diní ịsụ́lé ãzíla drã ĩ'didrḭ́ rĩ drĩ̃ gá
(Mãtáyõ 16:20-28; Mãrákõ 8:30—9:1)

21 Yẹ́sụ̃ itré kí ũkpó ru 'bã lũ kí ḭ́jọ́ 'dĩ 'bá ãzí ní ku.
22 Jọ vâ ĩ'baní, “Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ la mụ ũcõgõ ịsụ́lé ḭ́jọ́ wẽwẽ rú kí sĩ, ãzíla
'bá ĩyõ drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí, ãtalo ãmbogo, ãzíla imba'ba ãzḭ́táŋá Mụ́sã drḭ́ kí
imbálépi rĩ kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé. Kí ĩ'di 'dị rá wó ụ́'dụ́ na la sĩ ála ĩ'di
inga ídri rú.”
23 Jọ ĩ'baní pírí, “'Bá ãzí drĩ lẽ áma vú bĩ̃lé rá, lẽ 'bã gã ru úmgbé, 'bã
'dụ mũsãlá'bã ĩ'didrḭ́ gá rĩ ụ́'dụ́ pírí, ãzíla 'bã ãbĩ áma vú.
24 Ã'dusĩ̃ku 'bá drĩ lẽ ídri ĩ'didrḭ́ gá rĩ palé nĩ, ĩ'di ãvi la rá, wó 'bá ídri
ĩ'didrḭ́ gá rĩ ãvĩ̃lépi áma ḭ́jọ́ sĩ rĩ ĩ'di ídri ĩ'didrḭ́ rĩ pa rá.
25 'Bá la ũyá íngõ rĩ ịsụ́ drĩ ũ̃nọ́kụ́ 'dụ pírí ĩ'di 'bã ãko rú, drĩ dó ídri
ĩ'didrḭ́ gá rĩ ãvĩ rá? Mgbã rĩ gá ũyá la 'dáyụ.
26 'Bá u'álépi drĩ̃nzá sĩ mâ sĩ ãzíla ḭ́jọ́ mádrḭ́ sĩ rĩ, Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ vâ drụ́zḭ́
u'á drĩ̃nzá sĩ ĩ'di sĩ, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó dĩ̀zã ĩ'didrḭ́ agá rĩ sĩ ãzíla dĩ̀zã Átẹ́pị
drḭ́ ãzíla mãlãyíkã ãlá 'badrḭ́ agá rĩ 'i.
27 Ájọ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã, ĩmi ãzí pá tulépi ú'dî'da 'dâ 'dĩ icó kí drã ãjḭ́ 'bĩ̃lé
ku, kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḭ́ ndre agá ráká.”

Yẹ́sụ̃ 'bã ru ujajó ndú rĩ
(Mãtáyõ 17:1-8; Mãrákõ 9:2-8)

28 Yẹ́sụ̃ 'bá ḭ́jọ́ 'dĩ kí jọjó 'bo rĩ vúlé gá cajó Sãbátũ ãlu 'dĩpí, 'dụ Pétẽrõ,
Yãkó'bõ, ãzíla Yõhánã ĩ'di be sĩ tụjó 'bé sḭ́ gâlé Ãdróŋá ã'ĩ̃jó.
29 Ĩ'di 'bã Ãdróŋá ã'ĩ̃ agá 'dãá, Mẹ́lẹ́tị la uja ru ndú ãzíla bõngó la uja kí
mvelé imvesílílí ãvi 'bã ãcí áni.
30 'Dãá cọtị 'bá ĩ̃rĩ̃ kí ḭ́jọ́ jọ agá ĩ'di be. 'Bá 'dĩ kí Mụ́sã kí Ĩlíyã be,
31 indré kí dĩ̀zã 'bụ̃ gá 'dã 'bã i'dáŋá sĩ, ri kí ḭ́jọ́ jọlé Yẹ́sụ̃ trũ gẹ̃rĩ̃ ĩ'di 'bã
mụjó ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idéjó drãŋá ĩ'didrḭ́ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ drĩ̃ gá.
32 Pétẽrõ kí 'bá tá ãzí 'dã abe 'be kí ụ́'dụ́ káyĩ, wó kí mụ angálé 'bo, ndre
kí dĩ̀zã Yẹ́sụ̃ drḭ́ ãzíla 'bá ĩ̃rĩ̃ pá tulépi ĩ'di be 'dĩ kî.

33 Ĩ'bã kí Yẹ́sụ̃ a'be agá 'dãá, Pétẽrõ jọ, “Ãmbógó ĩ'di múké ãmaní u'ájó 'dâ! Lẽ ãsị bụ́rụ́jọ́ ãzí kí na, ãlu rĩ míní, ãzí ãlu rĩ Mụ́sã ní, ãzíla ãzí ãlu rĩ Ĩlíyã nî.” (Mgbã rĩ gá nị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ku.)
34 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dĩ agá 'dâ ụ̃rụ́'bụ̃ angá aku kí cí, idé kí dó ụ̃rị̃ sĩ ĩ'bã kí fijó ụ̃rụ́'bụ̃ agá rĩ sĩ.
35 Ụ́'dụ́kọ́ ãfũ ụ̃rụ́'bụ̃ agâlé jọ, “'Dĩ mâ Ngọ́pị mání pẽlé pẽ-pẽ rĩ, ĩmi are ĩ'di tị.”
36 Ụ́'dụ́kọ́ la mụ ĩyãŋãlé 'bo, Yẹ́sụ̃ ace ru á'dụ̃sĩ, Ímbá'bá ĩyãŋã kí pírí tútú ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá, nze kí vâ ị́jọ́ ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ vú sáwã la abe 'bá ãzí ní ku.

Yẹ́sụ̃ adrí ngọ́tị̃ŋá úríndí ũnzí trũ la
(Mãtáyõ 17:14-18; Mãrákõ 9:14-27)

37 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ Yẹ́sụ̃ asị́ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé na 'dã abe 'bé sị́ gâlé vụ̃rụ́ 'dõlé, ũ'bí amụ́ kí drị̃ ụfụlé ĩ'ba abe.
38 Ágọ́bị́ ãzí azá ũ'bí kí agâlé, “Ímbápị, má a'ị́ mi 'i, índre mâ ngọ́tị́ ãlu kílímgbí 'dĩ 'i!
39 Úríndí ũnzí ãzí la ĩ'di ĩcãndĩ, ĩ'di ĩ'di irú úzáŋâ trũ, ãzíla ĩ'di ĩ'di 'be vụ̃rụ́ ụrụ'bá la la rõ, ĩzá la la ru ase ĩdí-ĩdí, ĩ'di mgbâ nzi kọ̃bụ́tọ̃ trũ tị gá tré, ĩ'di ĩ'di ĩcãndĩ ĩ̃dị́-ĩ̃dị́, icó dó ĩ'di a'belé acịjó ku!
40 Má a'ị́ 'bá míní imbálé 'dĩ kí úríndí ũnzí 'dĩ drolé rá, wó icó kí ku.”
41 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ! Ĩlẽ má u'á ĩmi abe ụ́'dụ́ íngõpí, ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ íngõpí? Ĩlẽ áta ĩmi ụ́'dụ́ sị́ yã? Mí ají mî ngọ́pị 'dõlé.”
42 Mgbâ 'bã amụ́ agá 'dâ, úríndí ũnzí 'be ĩ'di vụ̃rụ́ ru acoŋâ trũ. Yẹ́sụ̃ za úríndí ũnzí drị̃ gá ũkpó sĩ, ãzíla adrí ĩ'di rá, fẽ dó ngọ́tị́ átẹ́pị̃ drị̃lé vúlé.
43 'Bá pírí ụ̃sụ̃ kí ụ̃sụ̃ ũkpõ ãmbógó Ãdróŋá drị́ 'dĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ nze vâ ị̃jọ́ drãŋá ĩ'didrị̃ drị̃ gá ĩ̃dị̃
(Mãtáyõ 17:22-23; Mãrákõ 9:30-32)

'Bá 'bã kí drĩ ụ̃sụ̃ agá ị́jọ́ pírí Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, uja jọlé la 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní,
44 “Ị́jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'bã ãvĩ jõ ĩminí ku! Ála mụ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ fẽlé 'bá kí drị́ alé gá.”
45 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nị̃ kí ị́jọ́ 'dã 'bã ífí ku. Úzị̃ ị́jọ́ 'dĩ ĩ'baní 'bã nị̃ kí rú sĩ ífí la ku, idé kí vâ ụ̃rị̃ sĩ ĩ'di zijó.

Ã'di ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã
(Mãtáyõ 18:1-5; Mãrákõ 9:33-37)

46 Ãgátã 'de 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'di kí agá 'dãá ãmbógó ru ãndânĩ la nĩ yã rĩ drị̃ gá.
47 Yẹ́sụ̃ nị̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị́ gâlé rĩ rá, a'dụ́ ngọ́tị́ŋá, ĩmbíráŋá la pá tulé ĩ'di bụ́lụ́ gá.
48 Jọ ĩ'baní, “'Bá ngọ́tị́ŋá 'dĩ ã'ĩ̃lépi áma rụ́ sĩ rĩ, ã'ị́ ma 'i, ãzíla 'bá áma ã'ĩ̃lépi rĩ ã'ị́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i. Ã'dusĩku 'bá ĩmi agá 'dâ vúlé dọ́dọ́ rĩ ĩ'di bãsĩ 'bá ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i.”

'Bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ ĩmidrị̃ rĩ 'i
(Mãrákõ 9:38-40)

49 Yõhánã jọ, “Ãmbógó ãndre vâ 'bá ãzí kí úríndí ũnzí adro agá ími rụ́ sĩ, ãma ũ'bĩ kí atrịlé cí, ã'dusĩku adru kí ãmã ãzí ku.”

50 Yẹ́sų̃ jọ, “Ĩmi ụtrı̨ kí ku, ã'dusĩku 'bá ĩmi idélépi ũnzí ku rĩ bãsĩ 'bá ĩmidrı̨ rĩ 'i.”

'Bá tõrṍmẹ́ Sãmãríyã gá la gã kí Yẹ́sų̃ a'ı̨́lé úmgbé

51 Sáwã Ãdróŋá 'bã lẽjó Yẹ́sų̃ 'dụjó 'bų̃ gá rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sų̃ umbé dó ru ásı̨ ko dó drı̨̃ mụlé Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá.
52 Pẽ dó 'bá kí tı̨ ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá, mụ kí tõrṍmẹ́ Sãmãríyã gá 'dã agâ sĩ ı̨́jọ́ kí itúlé ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí abe bábá.
53 Wó 'bá ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ a'ı̨́ kí ĩ'di ku, ã'dusĩku i'da ru tọndọlọ ĩ'di 'bãngá ĩ'di 'bã gẽrı̨̃ gá mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mų̃ gá.
54 'Bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé Yãkó'bõ kí Yõhánã be kí mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí ndrelé 'bo jọ kí, “Úpí, ílẽ ãma umve ãcí 'bų̃ gâlé rĩ vų̃rụ́ 'dõlé amụ́lé kí ı̨̃lı̨̃kı̨̃lé rá yã?”
55 Yẹ́sų̃ uja ru uzálé kí drı̨̃ gá.
56 Yẹ́sų̃ mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe tõrṍmẹ́ ãzí gá.

Ãję̃ Yẹ́sų̃ vú bĩjó rĩ
(Mãtáyõ 8:19-22)

57 Ágọ́bı̨ ãzí ãlu jọ Yẹ́sų̃ ní ĩ'baní mụ agá gẽrı̨̃ gá 'dãá, “Ma ími vú bĩ kpere ãngũ mî sĩ mụjó rĩ gá.”
58 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ũbálígó kí 'bã 'bụ́ kí cí, ãzíla ãríŋá 'bų̃ gá 'dĩ 'bã jõrõvũ kí cí, wó Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨̃ 'bã ãngũ sĩ ru lajó sĩ drı̨̃kã ãtı̨jó la 'dáyụ.”
59 Jọ 'bá ãzí rĩ ní, “Mí amụ́ áma vú gâ sĩ.” Wó 'bá 'dã jọ, “Ãmbógó, mí ají ágõ vúlé mụlé má átẹ́pı̨ ı̨̃sı̨̃lé ráká.”
60 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Mí a'be 'bá drãlépi úríndí agá rá rĩ 'bã ı̨̃sı̨̃ kí 'bá ĩ'ba ãni drãlépi rá rĩ kí nĩ ãyá-ãyá. Ímụ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨̃ rĩ 'bã ı̨́jọ́ ũlũlé áyụ.”
61 'Bá ãzí jọ vâ, “Ma ími vú bĩ rá, wó mí ájí ámụ azı̨lé 'bá mádrı̨̃ lı̨́cọ́ gá rĩ 'baní ráká.”
62 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “'Bá ãzí drĩ i'dó áma vú bĩlé drĩ ru ásı̨ 'bã ı̨́jọ́ ãzí ndú drı̨̃ gá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ãzı̨̃ kóru Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá.”

10

Yẹ́sų̃ pẽ 'bá ĩ'di vú bĩlépi kãlı̨̃ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃ la kí tı̨ ãmvé

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá Yẹ́sų̃ ũpẽ 'bá ĩ'di vú bĩlépi la ãzí kí kãlı̨̃ ázı̨̃rı̨̃ drı̨̃ ı̨̃rı̨̃, pẽ kí tı̨ ı̨̃rı̨̃ ı̨̃rı̨̃ mụjó ãngũ ĩ'di drı̨̃lẹ́ gá ĩ'di 'bã sĩ lẽjó mụjó kí agá rá rĩ kí agá pírí.
2 Jọ ĩ'baní, “Ãkónã ka rá wó 'bá kí ũkũnãlépi rĩ kí were rú. Ĩzı̨ Úpí ãkónã fẽlépi kalépi rĩ tı̨ gá, sĩ 'bá ãzı̨ ngalépi rĩ kí tı̨ pẽjó ãkónã ũkũnãjó ámvụ́ agâlé.
3 Ĩmụ! Ĩndre, ma ĩmi tı̨ pẽ cécé kãbĩlõ mvá kí áni u'ájó ũbǫ̃gų̃ kí drĩdríŋĩ gá.
4 Ĩ'dụ jũrúwã sĩlíngĩ ãni la yã, jõku ŋĩlâ sulé pá gá 'bã ãzí ku; ĩtu pá 'bá kí zı̨lé gẽrı̨̃ agá 'dâ ku.
5 “Ĩdrĩ fi lı̨́cọ́ ãzí gá, drı̨̃drı̨̃ rĩ sĩ ĩjọ ‘Ásı̨ ı̨̃gbę̃ 'bã adru lı̨́cọ́ 'dĩ drı̨̃ gá.’
6 Lı̨́cọ́ 'dı̨́pı̨ drĩ ĩmi a'ı̨́ ásı̨ ı̨̃gbę̃ sĩ, ĩwi ĩ'diní sų̃sụ́ ásı̨ ı̨̃gbę̃ drı̨̃ rĩ ĩ'di drı̨̃ gá. Wó drĩ ĩmi a'ı̨́ ku, ásı̨ ı̨̃gbę̃ ĩmidrı̨̃ rĩ 'bã uja ru vúlé.
7 Ĩminí u'á agá lı̨́cọ́ 'dã agá 'dãá, ĩna ãko cí fẽlé ĩminí nalé nãnã rĩ kí ĩminí mvụlé mvų̃-mvų̃ rĩ abe, ã'dusĩku 'bá ãzı̨ ngalépi rĩ, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá. Ĩmi acı̨ ngara lı̨́cọ́ tı̨ pi trũ ku.
8 “Ĩdrĩ fi tõrṍmẹ́ ãzíla agá, á'ı̨́ jõ ĩmi rá ĩna ãko 'bãlé ĩmi drı̨̃lẹ́ gá rĩ kí nãnã.

9 Ĩmi adrí 'bá ãyánĩ rú tõrṍmẹ́ 'dã agá rĩ kí, ãzíla ĩlũ ĩ'baní Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ acá ãni rú 'bo.
10 Wó ĩdrĩ fi tõrṍmẹ́ ãzí agá drĩ kí ĩmi a'ı̨ ku, ĩfũ gẽrı̨ agâlé ĩjọ ĩ'baní,
11 ‘Átã pụ́trụ́ ĩbĩlépi ãma pá gá ĩmidrı̨ táwũ̃nı̨ gá 'dâ rĩ, ãma ụtụ́ la sĩ ı̨jọ́ vú nzejó ĩmi drı̨ gá, lẽ ĩnı̨ rá ĩdrĩ táni ãma gã úmgbé, Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨ 'bũ gá rĩ acá ãni rú.’
12 Ájọ ĩminí, ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zı̨ ı̨jọ́ lı̨jó rĩ sĩ ĩ'di ı̨jọ́ lı̨ 'bá Sõdómũ gá rĩ kí drı̨ gá ásı̨ į̃gbę̃ sĩ ndẽ 'bá tõrṍmẹ́ 'dã agá rĩ kí rá.

Táwũ̃nı̨ ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ ã'ı̨lépi ku rĩ kî (Mãtáyõ 11:20-24)

13 “Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Kõrãzínĩ gá 'dĩ! Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Bẽtẽsãyídã gá 'dĩ! Ã'dusĩku tálí ru idélé ĩmi agá 'dĩ kí údrĩ ándrá kí idé agá Tụ́rǫ̃ gá ãzíla Sı̨dọ́nı̨ gá, 'bá ãngũ 'dã agá rĩ kí tá ri vũ̃rụ́, uja kí tánõ ásı̨ údu, sũ̃ kí tá ụrụ'bá gá kõlĩ-ĩbá ãzíla fu kí tá ru úfóró sĩ i'dajó la uja kí dó ásı̨ ı̨jọ́ ũnzí sĩ mgbãmgbã rú.
14 Ãdróŋá la ásı̨ į̃gbę̃ 'bã 'bá Tụ́rǫ̃ ãzíla Sı̨dọ́nı̨ gá rĩ kí drı̨ gá ụ́'dụ́ ı̨jọ́ lı̨jó rĩ sĩ ndẽ ĩmi rá.
15 Ãzíla mi 'i Kãpẽ̃rẽ̃nãwụ́mı̨, ála mụ ími ingalé ụrụgá yã? Yụ. Ãdróŋá la ími a'bé 'bá drãlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bụ́ gâlé.”
16 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ 'baní, “'Bá ı̨jọ́ ĩminí jọlé rĩ arelépi rá rĩ are ı̨jọ́ mání jọlé rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩmi gãlépi úmgbé rĩ gã ma 'i, wó 'bá áma gãlépi úmgbé rĩ gã 'bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ 'i.”

'Bá kãlı̨ ázı̨rı̨ drı̨ į̃rı̨ 'dĩ 'bã kí ãgõjó rĩ

17 'Bá kãlı̨ ázı̨rı̨ drı̨ į̃rı̨ 'dĩ ãgõ kí vúlé 'dõlé ãyĩkõ sĩ jọ kí “Úpí, átã úríndí ũnzí are kí vâ ãma tı̨ ãmã ĩ'baní ãzı̨táŋá fẽjó rụ́ mídrı̨ sĩ rĩ sĩ ĩndĩ!”
18 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, “Ándre ándrá Sĩtánĩ 'bã a'dé agá vũ̃rụ́ 'dõlé cécé ãvi nĩlépi 'bũ̃ gâlé némé rĩ áni.
19 Ĩmi are drĩ! Áfẽ ĩminí ũkpõ ĩminí sĩ acı̨jó į̃nı̨ kí drı̨ gâ sĩ ítóniŋâ abe vâ ũkpõ ĩmĩ sĩ mẹ́rṍ'bá ĩmidrı̨ kí ũkpõ ndẽjó rá rĩ 'bo, ãko ãzí ãlu icólépi ĩmi idélépi ũnzí la yụ.
20 Wó ĩmi adru ãyĩkõ sĩ úríndí ũnzí 'bã kí ĩmi tı̨ arejó rĩ sĩ la ku, rá la ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ála ĩmi rụ́ sĩjó bụ́kũ̃ gá 'bũ̃ gâlé 'bo rĩ sĩ.”

Yẹ́sũ̃ 'bã adrujó (u'ájó) ãyĩkõ sĩ rĩ (Mãtáyõ 11:25-27; 13:16-17)

21 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ãyĩkõ ga Yẹ́sũ̃ ásı̨ gá tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ jọ, “Má Átẹ́pı̨, ma ími ı̨cụ́, mi Úpí 'bũ̃ 'badrı̨ ũ̃nṍkụ́ be rĩ 'i, ã'dusĩku ı̨jọ́ 'dĩ kí ízı̨ kí 'bá ũndũwã rú rĩ 'baní ãzíla 'bá ũ̃nı̨táŋâ trũ rĩ abe cí ãzíla mí i'da kí anzı̨ nírí 'banî. Ãndá-ãndá ru, mâ Átẹ́pı̨, ã'dusĩku 'dĩ ı̨jọ́ múké míní lẽlé rĩ 'i
22 “Mâ Átẹ́pı̨ fẽ ãko pírí kí mádrı̨ 'bo. 'Bá ãzí ãlu Ngọ́pı̨̃ nı̨lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Átẹ́pı̨̃ 'i, 'bá ãzí ãlu vâ Átẹ́pı̨̃ nı̨lépi ĩ'di ã'di 'i cé la yụ pẽ lú Ngọ́pı̨̃ 'i, ãzíla 'bá Ngọ́pı̨̃ 'bã ũpẽlé sĩ Átẹ́pı̨̃ i'dajó la ĩ'banî rĩ 'i.”
23 Yẹ́sũ̃ uja tı̨ 'dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rụ́ jọ ĩ'baní ı̨jọ́ yõkõlé sĩ, “Ĩmi drı̨lẹ́ba rú ĩmi mı̨fı̨ 'bã ãko 'dĩ kí ndrejó rĩ sĩ!
24 Álũ ĩminí nãbı̨ya wẽwẽ rú ãzíla ũpi kí lẽ kí tı̨ ı̨jọ́ ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí ndrelé, wó ndre kí kí ku, lẽ kí ı̨jọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ kí arelé wó are kí kí ku.”

Įjọ́ u'bélé 'bá Sãmãríyã rú múké rĩ drı̨ gá rĩ

25 Ṵ'dṵ́ ãzí ãlu 'bá ãzı̨́tãŋ́á imbálépi rĩ tu pá ụrụgá Yẹ́sṵ̃ zı̨jó zı̨́tãŋ́á 'dĩ sĩ,
"Ímbápı̨, má idé ã'du mánî sĩ ídri ukólépi ku rĩ ı̨sṵ́jó?"
26 Yẹ́sṵ̃ zı̨ vâ ĩ'di zı̨́tãŋ́á sĩ, "Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drı̨́ jọ ı̨́jọ́ ãzı̨́tãŋ́á míní zı̨lé 'dĩ
drı̨́ gá íngoní? Wó mi ífí la uja íngoní?"
27 Ágọ́bı̨́ umvi, "Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋ́á drı̨́ jọ, 'Ílẽ Úpí Ãdróŋ́á mídrı̨́ ími ásı̨́ pírí
sĩ, ími ídri pírí sĩ, ími ũkpó pírí sĩ ãzíla ími ũndũwã pírí sĩ.† Ílẽ mî jĩránĩ
cécé míní ími lẽlé rĩ áni.'†"
28 Yẹ́sṵ̃ jọ, "Į́jọ́ míní umvilé 'dĩ ãndá, ímba ãzı̨́tãŋ́á 'dĩ tã mi dô sĩ u'á
ídri."
29 Ágọ́bı̨́ ãzı̨́tãŋ́á imbálépi rĩ 'bã ru 'bá kí mı̨fı̨́ gá ĩ'di 'bá ãlá kpı̨ la, ı̨́jọ́ 'dĩ
sĩ zı̨ Yẹ́sṵ̃ 'i, "'Bá áma andre gá rĩ wó ĩ'di ã'di 'i?"
30 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'di á'dígó ãzí zãŋ́á sĩ. Jọ, "Ágọ́bı̨́ ãzí ándrá cí angá
Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ĩ'di mụ agá Yẹ̃rı̨́kọ̃ gá. Ĩ'di 'bã mụ agá 'dâ, ṵ̃gụ'ba ãzí amvú
kí gẹ̃rı̨́ agá cí, ra kí ĩ'di 'bã séndẽ kí ãko ĩ'didrı̨́ 'dãá cí rĩ kî trũ vâ ĩ'di 'bã
bõngó kî trũ. Co kí ĩ'di ãni rú drã tı̨ gá, a'be kí dó ĩ'di gẹ̃rı̨́ tı̨ gá 'dãá.
31 "'Dã 'bã vúlé gá átáló ídétãŋ́á idélépi la mụ vâ gẹ̃rı̨́ ãlu 'dã agâ sĩ. 'Bá
ídétãŋ́á idélépi rĩ la mụ ágọ́bı̨́ 'dĩ ndrelé gẹ̃rı̨́ agá 'dâ 'bo, alı̨ gẹ̃rı̨́ 'bã wókõ
ãzí rĩ gâlé ru mụjó ĩ'di 'bã ãcı̨́ trũ drı̨́ gá, tu pá ágọ́bı̨́ 'dĩ ãzã kolé ku.
32 Ũngúkú la gá cọtı̨ 'bá Lẹ́vı̨́ rú * la amṵ́ vâ gẹ̃rı̨́ ãlu 'dã agâ sĩ. Acá ãngũ
tá ágọ́bı̨́ 'dĩ 'bã adrujó rĩ gá, ndre ĩ'di mı̨fı̨́ sĩ alı̨ mụlé gẹ̃rı̨́ 'bã mgbã rĩ gâ
sĩ tu vâ pá ágọ́bı̨́ 'dĩ ãzã kolé ku.
33 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá Sãmãríyã rú la vâ mụ agá gẹ̃rı̨́ tá ãlu ágọ́bı̨́ ãzá
talépi 'dĩ 'bã adrujó rĩ agâ sĩ. Ĩ'di mụ ágọ́bı̨́ 'dĩ ndrelé 'bo, ízákĩzã la fi ĩ'di
ásı̨́ gá.
34 Cọtı̨ se ru ĩ'di drı̨́ gâlé, ũ'bã ãkõzá 'dã kí mı̨fı̨́ gá írúwá, † uja dó kí
umbélé bõngó ãlá la sĩ. 'Bã ágọ́bı̨́ 'dĩ ĩ'didrı̨́ kãyĩnõ rĩ drı̨́ gá, 'dụ ĩ'di agụlé
jó sı̨lé 'bá acı̨́lépi acı̨́ rĩ 'banî sĩ ṵ́'dṵ́ kojó rĩ agá ãzíla fẽ ĩ'diní ãzãkoma 'dãá.
35 'Bá ı̨́rı̨́ 'dĩ ko kí ṵ́'dṵ́ 'dãá. Ṵ'bṵ́tı̨ ṵ́'dṵ́ ãzí rĩ sĩ 'bá Sãmãríyã rú 'dĩ su drı̨́
jábã gá anzé séndẽ icólépi ágọ́bı̨́ tá 'bání colé 'dã 'bã tãmbalépi ṵ́'dṵ́ ı̨́rı̨́ rá
la fẽlé ãmbógó jó 'dã gá rĩ drı̨́. Jọ ãmbógó ní, 'Ãmbógó, ímba mání ágọ́bı̨́
'dĩ 'bã tã. Ãko mî izalé rĩ drĩ kí 'dĩ alı̨ rá, ma kí ũfẽ sáwã mâ ãgõjó rĩ sĩ
rá.' "
36 Yẹ́sṵ̃ zı̨ dó ágọ́bı̨́ ãzı̨́tãŋ́á imbálépi 'dĩ 'i, "Mî ũrãjó la rĩ sĩ, ãgọbı̨ na 'dĩ
kí drĩdríŋ̃ĩ gá ı̨́jọ́ idélépi cécé 'bá múké rĩ 'bã idélé ágọ́bı̨́ ṵ̃gụ'ba 'baní ralé
ãzíla colé 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ íngõ 'i?"
37 Ágọ́bı̨́ ãzı̨́tãŋ́á imbálépi rĩ umvi, "Ágọ́bı̨́ ı̨́jọ́ idélépi jĩránĩ múké rĩ rú
rĩ ĩ'di ásı̨́ ı̨́gbẹ̃ icélépi ágọ́bı̨́ 'dĩ 'bã ãzãkoŋ́á sĩ rá rĩ 'i." Yẹ́sṵ̃ lũ ĩ'diní, "Ími
ãmgbã rĩ 'bã idé ı̨́jọ́ 'dĩ 'bá kí ụrụ'bá gá cécé ágọ́bı̨́ Sãmãríyã rú 'dĩ 'bã ı̨́jọ́
idéjó ágọ́bı̨́ ṵ̃gụ'ba 'bã kí colé ãzíla ralé rĩ rṵ́ rĩ áni."

Yẹ́sṵ̃ 'bã Mãrı̨́tã kí andréjó Mãríyámũ be rĩ

38 Yẹ́sṵ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mụ kí ãcı̨́ trũ kpere Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá,
acá kí tọ̃rọ́mẹ́ ãzí gá. 'Dãá ũkú umvelé Mãrı̨́tã 'i rĩ a'ı̨́ kí amṵ́jó ĩ'didrı̨́ jó
agá.
39 Mãrı̨́tã 'bã ámvọ́pı̨ Mãríyámũ ri ı̨́jọ́ arelé Úpî tı̨ gá ĩ'diní ĩ'di imbá agá
'dãá.

---

† **10:27** Ãzı̨́tãŋ́á Amviŋá 6:5 † **10:27** Lẹ́vı̨́ 19:18 * **10:32** *'Bá Lẹ́vı̨́ rú* rĩ kí ándrá 'bá ãzı̨́ ngalépi jó Ãdróŋ́á drı̨́ agá la kî. † **10:34** Bṵ́kṵ̃ Lúgbãrã tı̨ sĩ ãzíla Mũndú tı̨ sĩ rĩ jọ *ũ'bã ãkõzá 'dã kí mı̨fı̨́ gá ãdu kí wáyĩnĩ be.*

40 Wó Mãrı̨̃tã ásı̨ umvú ã'dusĩku ũrã ĩ'di ásı̨ gâlé ãzı̨ 'î ngalé sĩ íná a'díjó
rĩ ambamba, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ sáwã ca dó ĩ'diní sĩ rijó ı̨jọ́ arejó Yẹ́sų̃ tı̨ gá ku. Mãrı̨̃tã
mụ Yẹ́sų̃ rų̃lé jọ ĩ'diní, "Úpí, ílũ mâ ámvọ́pı̨ ní 'ba amụ́ áma ãzã kolé! Įjọ́
má ámvọ́pı̨ la áma a'bejó ãzı̨ ngajó á'dų̃sĩ 'dĩ ãzá la míní 'dáyụ rõ?"
41 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, "Mãrı̨̃tã, ími ásı̨ la umvú ãzı̨ ambamba rĩ kî sĩ.
42 Wó ı̨jọ́ ãzí lú ãlu múké 'dĩ kí ndẽlépi rá la. Mãríyámũ pẽ bãsĩ ĩ'didrı̨̃
gá ı̨jọ́ múké ãndânĩ 'dã idélé áyụ, má icó vâ ĩ'di atrı̨lé idéŋ́á la gá ku."

11

Yẹ́sų̃ 'bã 'bá kí imbájó Ãdróŋ́á ã'ı̨̃ŋ́á drı̨̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:9-13; 7:7-11)

1 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sų̃ la Ãdróŋ́á ã'ı̨̃ agá ãngũ ãzí gá, ĩ'di mụ delé la 'bo, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí jọ ĩ'dinî, "Úpí, mí imbá ãma Ãdróŋ́á ã'ı̨̃ŋ́á sĩ cécé
Yõhánã 'bã ándrá 'bá ĩ'didrı̨̃ kí imbálé rĩ áni."
2 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi jõ Ãdróŋ́á ã'ı̨̃, ĩjọ íni:
" 'Ãmã Átẹ́pı̨ 'bų̃ gá rĩ,
ími rụ́ 'bã adru ı̨̃nzı̨̃táŋ́á ru,
Sụ́rụ́ mídrı̨̃ 'bã amụ́. *
3 Mí ãfẽ ãmaní íná ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ rĩ.
4 Mí a'be ı̨jọ́ ũnzí ãmaní idélé rĩ kî,
cécé ãma vâ 'bá ãzí ãma idélépi ũnzí rĩ 'badrı̨̃ kí a'belé rĩ áni.
Ífẽ ãfi ų̃'bı̨̃táŋ́á agá ku.' " †
5 Yẹ́sų̃ jọ vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, "'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ la drĩ mụ
wǫ̃rı̨̃ drı̨́ko gâlé ı̨ní ágágá drĩ jọ la, 'Mâ wǫ̃rı̨̃, mí ãfẽ máni mũkátĩ kí na.
6 Mâ wǫ̃rı̨́ ãzí ãcı̨̃ gá la acá má rụ́ 'dõ, mádrı̨́ 'dãá íná fẽlé ĩ'diní la 'dáyụ.'
7 Wó mî wǫ̃rı̨̃ drĩ ími umvi ĩ'didrı̨ jó agâlé, 'Mí ĩcãndĩ ma ku! Má ų̃pı̨̃
kę̃jı̨́tı̨ 'bo, ãzíla mâ anzı̨ kí má trũ, ãla ãma vų̃rụ́ 'bo. Má icó angálé míní
ãko ãzí fẽlé ku.'
8 Ájọ ĩminî drĩ táni angá míní mũkátĩ fẽlé ku, ĩ'di 'bã adrujó mî wǫ̃rı̨́ rĩ
sĩ; ĩ'di angá ãko mî lẽlé rĩ kí fẽlé pírí, ã'dusĩku la mí icó adrulé drı̨̃nzá sĩ
ĩ'di zı̨jó biri-biri ku.
9 "Ãzíla ájọ vâ ĩminí, ĩzı̨ ála ĩminí fẽ la rá, ĩndrų̃ ĩmi ı̨sụ́ la rá, ãzíla ĩpã
kę̃jı̨́tı̨ ála ĩminí nzı̨̃ la rá.
10 Ã'dusĩku 'bá pírí zı̨lépi la rĩ ála fẽ la rá, 'bá ãko ndrų̃lépi rĩ la ı̨sụ́ la
rá, ãzíla ála kę̃jı̨́tı̨ nzı̨̃ 'bá pãlépi la rĩ ní rá.
11 Ĩmi átẹ́pı̨ka rú 'dĩ kí drĩdríŋ̃ĩ gá 'dâ, ngọ́tı̨́ŋ́á mídrı̨̃ drĩ ı̨̃'bı̨ a'ı̨́ kę̃jı̨́ la gá
mi ı̨̃nı̨̃ fẽ rĩ ã'di 'i?
12 Ĩmi ítóniŋ́á fẽ drĩ kí ã'ụ́gbẹ́ a'ı̨ yã?
13 Ĩnı̨̃ ãko múké rĩ kí fẽ agá anzı̨ŋ́á ĩmidrı̨̃ rĩ 'baní rá, ĩdrĩ táni adru agá
'bá ũnzí la. Ĩmĩ átẹ́pı̨ 'bų̃ gá rĩ la ĩminí mũkẽ ĩ'didrı̨̃ sĩ Úríndí Ãlá rĩ fẽ
íngõpí ĩdrĩ ĩ'di zı̨jó rá rĩ gá!"

Yẹ́sų̃ tõjó ĩnzõ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 12:22-30; Mãrákõ 3:20-27)

14 Ụ́'dụ́ ãlu Yẹ́sų̃ la úríndí ũnzí fẽlépi la 'bã jọ sĩ ı̨jọ́ ku rĩ dro agá 'bá ãzí
agá; úríndí ũnzí la mụ ĩ'di a'belé 'bo, ágọ́bı̨̃ i'dó ı̨jọ́ jọlé ãzíla 'bá ũ'bí ų̃sų̃
kí ų̃sų̃.

---

* **11:2** Ãdrĩ kí Ãdróŋ́á ã'ı̨̃, *Sụ́rụ́ mídrı̨̃ 'bã amụ́* ãma ĩ'di a'ı̨ amụ́lé ũpĩ nalé cécé ĩ'di ũpĩ najó 'bų̃ gâlé
rĩ áni. † **11:4** Bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drı̨ rĩ 'bã ãzí kí agá *wó ípa ãma 'bá ũnzí rĩ drı̨̃ gá.*

15 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Ĩ'di kí adro ũkpó Bẹ̃ĩzẹ̃bụ́lụ̃ úpí úríndí ũnzí 'badrị̃ 'bã
fẽlé rĩ sĩ.”
16 Ãzí rĩ lẽ kí Yẹ́sụ̃ ụ̃'bĩ̃lé, zị kí dó sĩ ĩ'di 'ba idé tálí ãzí angálépi 'bụ̃ gá la
sĩ nĩ̃jó la angá Ãdróŋá drị̃.
17 Wó Yẹ́sụ̃ nĩ̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé kí ásị́ gâlé rĩ rá, jọ ĩ'baní, “Sụ́rụ́ 'bá la
ĩ'didrị̃ rĩ 'bã kí ru awajó ndú-ndú vâ ru 'dịlépi 'dĩ̃-'dĩ̃ rĩ icó u'álé álĩ̃ ku, lĩcọ́
'bá la 'bã kí ru awajó ndú-ndú rĩ ĩ'di iré rá.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ Sĩtánĩ drĩ ru 'a awa cénĩ-cénĩ rú sĩ ã'dị 'dịjó, ũpĩ ĩ'didrị̃ rĩ la
pá tu íngoní ru? Ĩjọ ma úríndí ũnzí kí adro ũkpõ Bẹ̃ĩzẹ̃bụ́lụ̃ bã fẽlé mání
ãzị́ idéjó rĩ sĩ.
19 Ú'dî'da ádrĩ dó úríndí ũnzí kí adro ũkpó Bẹ̃ĩzẹ̃bụ́lụ̃ drị̃ sĩ, 'bá ĩmĩ
imbálé rĩ kí dó adro la ũkpó íngõ sĩ? Ị́jọ́ 'bá ĩmidrị̃ 'bã idélé rĩ lị kí ị́jọ́ ĩmi
drị̃ gá nĩ.
20 Wó ádrĩ úríndí ũnzí kí adro ũkpó Ãdróŋá drị̃ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí Sụ́rụ́
Ãdróŋá drị̃ acá ĩmi rụ́ 'bo.
21 “Ágọ́bị́ ũkpó la drĩ ru itú ãko ĩ'di sĩ ru tãmbajó rĩ abe bábá, ãko ĩ'didrị̃
rĩ kí ru pa 'bá ãzí aló kí ku.
22 'Bá ãzí ũkpó trũ ãndânĩ la drĩ amụ́ ĩ'di tị celé nĩ ndẽ jõ ĩ'di rá, ĩ'di ãko
ĩ'didrị̃ ã'dị̃ drị̃ ĩ'di 'bã sĩ ásị́ 'bãjó rĩ kí wụ̃ rá, ãko ĩ'di 'bã arálé rĩ kí ĩ'di kí
awa rá.
23 “'Bá adrulépi má be ku rĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá mádrị̃ 'i, 'bá ãko tralépi má be
ku rĩ ĩ'di 'bá ãko mádrị̃ kí irélépi irê la.”

Úríndí ũnzí 'bã ãgõŋá vúlé rĩ
(Mãtáyõ 12:43-45)

24 “Úríndí ũnzí drĩ dó fũ 'bá agá 'dâ ãmvé 'bo, ĩ'di mụ acị́ trũ ãngũ ĩ̃yị́
kóru rĩ kí agâ sĩ ãngũ ndrũ̃jó sĩ avị́jó drĩ dó ịsụ́ la ku. Drĩ dó ịsụ́ la ku, ĩ'di
jọ la ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma gõ vúlé mâ jó ídu rĩ agâlé.’
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ãgõ vúlé jó agá 'dõlé ĩ'di jô ịsụ́ úwe bábá ãlá ru ãko
ãzí kóru.
26 Ĩ'di dó mụ úríndí ũnzí ázĩ̃rĩ̃ ĩ'di ndẽlépi ũnzĩkãnã sĩ rá rĩ kí atrálé ĩ'di
rụ́ 'dõlé kí dó amụ́ u'álé 'bá 'dã agá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí dó u'á 'dãá 'bá 'dã 'bã
gbíyã vúlé rĩ dó ũnzĩkãnã sĩ ándrá drĩ̃drĩ̃ rĩ ndẽ rá.”
27 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, ũkú ãzí ayú ũ'bí kí agá jọ ĩ'diní,
“Andre ími tịlépi ãzíla ími undrulépi rĩ drĩ̃lẹ́ba rú!”
28 Yẹ́sụ̃ umvi, “Drĩ̃lẹ́ba rú la 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ arelépi tã la mbalépi rá rĩ
nî.”

'Bá lẽ kí ícétáŋá
(Mãtáyõ 12:38-42)

29 'Bá ũ'bí 'bã kí ru tra agá Yẹ́sụ̃ andre gá 'dãá, mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá,
“'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá 'dĩ kí 'bá ũnzí la! Kí ícétáŋá 'bá 'bã icólé idélé ku la kí zị,
'bá ãzí icó ĩ'baní idélé la ku, cí la ícétáŋá ándrá Yónã drị́ rĩ 'i.
30 Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ Yónã ándrá ícétáŋá ru 'bá Nĩ̃nẹ́vẹ̃ gá rĩ 'banî, Ngọ́tị́
'Bádrị̃ la vâ adru ícétáŋá ru 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ 'banî.
31 Ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã drụ́zị́ ị́jọ́ lịjó 'dã sĩ, ũkú úpí ru Sébã gá rĩ la mụ pá
tulé ãzíla 'bá ụ́'dụ́ ú'dî'da 'dĩ agá rĩ kí tõlé, ‡ ã'dusĩku akó drị̃ angájó sụ́rụ́
ĩ'didrị̃ agâlé amụ́jó ímbátáŋá ũndũwã rú úpí Sũlũmánĩ 'bã imbálé rĩ kî
arejó rĩ sĩ. Ãzíla ú'dî'da, 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ Sũlũmánĩ ndẽlépi rá la 'dâ cí.

‡ **11:31** *Ũkú úpí ru Sébã* gá 'dã tõ 'bá ụ́'dụ́ 'dã agá rĩ kí rá la ã'dusĩku gã kí Yẹ́sụ̃ Sũlũmánĩ ní ãndânĩ rĩ ịcụ́lé úmgbé.

32 'Bá Ñı̃ṇẹ̃vẹ̃ gá 'dĩ kí drụ̃zı̨ pá tu ụ̃'dụ̃ Ãdróŋá 'bã ı̨jọ́ lijó 'dã sĩ ĩmi tõlé
ĩmi á'bı̨ anzı̨ ú'dî'da 'dĩ, ã'dusĩku uja kí ándrá ásı̨ ı̨jọ́ ũnzí a'bejó rá ı̨jọ́ Yónã
'bã ũlũlé ĩ'banî rĩ sĩ; § ájọ ĩminí 'bá ãzí ãmbógó sĩ Yónã ndẽlépi rá la 'dã
cí!”

Tárã mgbã Ãdróŋá drı̨ rĩ
(Mãtáyõ 5:15; 6:22-23)

33 Yẹ́sų̃ jọ vâ “'Bá ãzí tárã tı̨ 'bãlépi akulépi la cí jõku zı̨̃lépi la ãkójó agá
la 'dáyụ, rá la ĩ'di 'bã la méjã drı̨̃ gá, 'bá kí sĩ ãko jó agá 'dãá rĩ kí undré
ĩ'bã kí afí agá jó agá.
34 Ími mı̨fı̨ ĩ'di tárã ụrụ'bá mídrı̨̃ drı̨ gá rĩ. Ími mı̨fı̨ drĩ adru múké, ími
ụrụ'bá la adru pírí ule rú, wó ími mı̨fı̨ drĩ adru múké ku ími ụrụ'bá la
adru mụ́dẹ́ agá, mí icó ãngũ ndrelé ku.
35 Lẽ índre múké-múké ãcí ími agá rĩ 'bã anụ́ míní sĩ adrujó mụ́dẹ́ agá
ku.
36 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ími ụrụ'bá drĩ adru ule rú ãcí agá, wókõ ãzí ı̨ṇı̨ agá la kóru,
mi adru ule rú ãcí sĩ pírí cécé tárã 'bã ãngũ jijó ími drı̨̃ gá ulepete rĩ áni.”

Įjọ́ ázíyá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá ĩyõ dı̨̃ṇı̨̃ 'bã drı̨̃lẹ́ 'dĩ kí drı̨̃ arụ́jó rĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

37 Yẹ́sų̃ la mụ ı̨jọ́ jọŋá delé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú la umve ĩ'di íná nalé ĩ'di
be; mụ dó rá ri vų̃rụ́ íná nalé.
38 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dã la mụ ndrelé la Yẹ́sų̃ ũjĩ ru drı̨ ráká ku, u'á ų̃sų̃táŋá
sĩ.
39 Úpí jọ ĩ'diní, “Ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ĩmi ı̨rẽjẹ́ ũngúkú ãmvé rĩ ũjĩ ãlá
ru, wó agâlé ru ĩga tré rõmmgbọ́ sĩ ãzíla ũnzĩkãnã sĩ.
40 Ĩmi 'bá azalépi azâ 'dĩ! Ãdróŋá idé ãko 'bã 'a kí ũngúkú la ãmvé rĩ
abe nĩ ku yã?
41 Wó lẽ ĩfẽ ãko ĩmidrı̨ ı̨rẽjẹ́ agá rĩ kí sãánĩ agá rĩ abe 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî
ãko pírí kí dó sĩ adru ĩmi ãni ãlá ru.
42 Ũcõgõ ĩmidrı̨ 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ! Ĩmi ãko pírí ĩmidrı̨ mụdrı̨ agá ãlu rĩ
fẽ Ãdróŋá ní rá, wó ĩmi lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó ãzíla ı̨jọ́ mgbã 'bá ũcõgõ agá
rĩ kí ãzã kojó rĩ kí abe a'be cã, múké la ĩdrĩ ándrá ı̨jọ́ 'dĩ kí ide agá pírí ãzí
rĩ kí a'beŋâ kóru.
43 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩmi 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ, ã'dusĩku ĩlẽ kụ́rų̃sı̨ ãmbogo drı̨̃lẹ́
gá ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨jó rĩ kí agâ sĩ ĩmi rujó rũrũ rĩ kî, ãzíla ĩlẽ úzı̨ ĩmi
ãrútáŋá sĩ ĩmi acı̨ agá sų̃ agâ sĩ.
44 Ũcõgõ ĩmidrı̨, ã'dusĩku ĩmi ãmvélé ãmvélé ru ãlá ru, wó ĩŋma agá agá
ru rá cécé ı̨̃nádrı̨̃ sı̨lépi rá ndrelé ku 'bá 'baní acı̨jó drı̨̃ la gâ sĩ nı̨̃ŋâ kóru rĩ
áni.”
45 Ímbá'bá ãzı̨́táŋá imbálépi rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ ĩ'diní, “Ímbápı̨, ı̨jọ́ mî jọlé
'dĩ kí sĩ mi vâ ãma u'dá ĩndĩ!”
46 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ũcõgõ ĩmidrı̨ 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku ĩminí
tẹ́rı̨ ãnzı̨ ũ'bãjó 'bá kí drı̨̃ gá ĩ'baní icólé 'dụlé ku rĩ. Átã ĩmi ãmgbã 'dĩ gã
kí vâ drı̨ sulé sĩ kí ãzã kojó 'dụjó úmgbé.
47 Ũcõgõ ĩmidrı̨ ĩminí nãbı̨ya 'bã ı̨̃nádrı̨̃ kí sı̨jó ãlá ru, wó íni 'dĩ ĩmi
áyı̨́pı̨ka ụ'dı̨ kí ándrá 'bá 'dĩ kí nĩ.
48 Ĩmi ã'ı̨ ı̨jọ́ ándrá ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'bã kí idélé 'dĩ rá, ụ'dı̨ kí ándrá nãbı̨ya kí
ĩsı̨ dó ı̨̃nádrı̨̃ la kí.

§ **11:32** 'Bá ụ'dụ̃ 'dĩ agá rĩ gã kí ásı̨ ujalé ı̨jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã ũlũlé rĩ sĩ úmgbé.

49 ‘'Dĩ bãsĩ ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ũndũwã ĩ'didrı̨̃ sĩ ĩmi drı̨̃ gá rĩ, ma rú
nãbı̨ya kí tı̨ pẽ ũ̃pı̨gọŋa abe ĩmi rú, ĩmi ãzí rĩ kí ụ'dı̨́ rá, ĩmi ãzí 'dĩ kí
ĩcãndĩ!’
50 “Įjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá 'dĩ kí ála rú ãrí nãbı̨ya 'badrı̨̃ kí ụ'dı̨́jó rĩ 'bã
ãrígọ́tı̨ ũfẽ kí ụrụ'bá gá, angájó ũ̃nọ́kụ́ ı̨̃ndụ́ 'bãŋá gá,
51 i'dójó Hãbı̨́lı̨̃ 'bã 'dı̨ŋá gá kpere Zãkãríyã 'bã 'dı̨ŋá gá drĩdríŋĩ ãlĩtárĩ 'bã
ãni ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drı̨̃ be rĩ gá rĩ ı̨jọ́ la ála lı̨ la ĩmi drı̨̃ gá ãndá-ãndá
ru.
52 Ũcõgõ ĩmidrı̨̃ la rú adru íngõpí ĩmi 'bá ãzı̨́táŋá imbálépi 'dĩ ã'dusĩku
ĩmi atrı̨ 'bá 'baní gẽ̃rı̨̃ Ãdróŋâ nı̨́jó rĩ cí ĩmi mgbã rĩ icó kí vâ filé Sụ́rụ́ 'Bũ̃
gá rĩ gâlé ku, ã'dusĩku ĩmi uga 'bá ãzí rĩ 'baní filé úmgbé.”
53 Yẹ́sũ̃ la mụ ãngũ 'dã a'belé 'bo, 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá
Mụ́sã drı̨̃ kí imbálépi 'dĩ abe ngũ̃ kí ãjı̨́ la ũnzí, i'dó kí ĩ'di ụzı̨lé zı̨táŋá ũ'bí
sĩ,
54 lẽjó ĩ'di rụjó ı̨jọ́ ãfũlépi ĩ'di tı̨ gá ĩ'di 'bã jọlé ũnzí rĩ sĩ.

12

Úzáŋá 'bá kí drı̨̃ gá 'bá ũnzãŋá sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:26-27)

1 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú 'bã kí ru tra agá ãngũ ãlu gá, i'dó kí ru ũŋmĩlé ũŋmĩ,
Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní drı̨̃drı̨̃, “Ĩmi adru mı̨fı̨ trũ ãkụ́kı̨ 'bá
Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'badrı̨̃ sĩ ífí la mũlũmbẽ ĩ'badrı̨̃ sĩ.
2 Ãko drı̨̃ akulé cí rĩ ála drụ́zı̨ ĩ'di i'dá tọndọlọ rá, jõku ãko a'bólé a'bô rĩ
kí ála kí drı̨̃ gá ı̨jọ́ nı̨̃ rá.
3 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ı̨jọ́ ĩminí jọlé ãngũ ı̨nı̨ agá rĩ la ru are ı̨̃tụ́ sĩ, ı̨jọ́ mî jọlé yõkõlé
sĩ jó gụ́rụ́ agá rĩ ála rú mụ ĩ'di iwálé jó drı̨̃ gá.

'Bá idéjó ĩ'di sĩ ũ̃rı̨̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 10:28-31)

4 “Má wõ̃rı̨́kâ, álũ ĩminí, ĩmi idé ũ̃rı̨̃ sĩ 'bá ụrụ'bá 'dĩ 'dı̨lépi áyụ wó vúlé
vúlé ru icólépi ãko ãzí idélépi ãlá ku rĩ sĩ ku.
5 'Bá idéjó ũ̃rı̨̃ sĩ mâ i'dalé ĩminí rĩ Ãdróŋá 'i, drĩ 'bá 'dı̨ rá, ĩ'di 'bã ũkpó
vâ cí sĩ ími 'bejó ãcí ukólépi ku rĩ agá. Ĩmi ã'ı̨̃ ı̨jọ́ mâ jọlé 'dĩ 'i, ĩmi idé ũ̃rı̨̃
sĩ la ĩ'di sĩ.
6 “Ícó ãriŋa nírí tõwú kí ı̨̃tũ̃ndãlé ãjẹ̃ were sĩ ku yã? Wó ãlu la 'bã ãzí ı̨jọ́
ãvĩ Ãdróŋá ní ku.
7 Táni drı̨̃'bı̨ ífí ĩmi drı̨̃ gá 'dĩ nı̨̃ kí kãlãfe rá. Ĩmi idé ũ̃rı̨̃ sĩ ku, ĩmi ãjẹ̃
ãmbógó ru ndẽ ãriŋa ũ'bí 'dĩ kí rá!

Drı̨̃nzá 'bã rụ mi Yẹ́sũ̃ ı̨jọ́ sĩ ku
(Mãtáyõ 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 “Ãlu ĩminí, 'bá ĩ'di i'dalépi 'bá kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ, Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ lã mụ ĩ'di
i'dalé mãlãyíkã Ãdróŋá drı̨̃ kí drı̨̃lẹ́ gá rá.
9 Wó 'bá áma gãlépi ũ'bí kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ, ma vâ mụ ĩ'di gãlé mãlãyíkã
Ãdróŋá drı̨̃ kí drı̨̃lẹ́ gá.
10 'Bá ãzí drĩ ı̨jọ́ ũnzí jọ Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ ụrụ'bá gá, Ãdróŋá la ĩ'di trũ rá, wó
'bá ãlu Úríndí Ãlá rĩ u'dálépi rĩ Ãdróŋá icó ĩ'di trũlé ku.
11 “Údrĩ ĩmi agụ ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ kí drı̨̃lẹ́ gá, 'bá ũpi rú 'dĩ kí drı̨̃lẹ́
gá, 'bá ĩyõ abe, ĩmi ásı̨́ 'bã umvú ı̨jọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ sĩ jõku jọlé rĩ sĩ ku.
12 Sáwã 'dã sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ĩmi imbá ı̨jọ́ ĩmĩ mụlé jọlé rĩ sĩ.”

Ị̃jọ̃ u'bélé 'bá málĩ trũ azalépi aza-azâ rĩ drị̃ gá rĩ

13 Ágọ̃bị̃ ãzí ajọ̃ ị̃jọ̃ Yẹ́sũ̃ ní ũ'bí kí agâlé, “Ímbápị, íjọ má ádrị̃pị ní 'bã
awa ãko má átẹ̃pị 'bã a'belé rĩ kí ãmanî.”
14 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'dinî, “Mâ wọ̃rị̃, ã'di fẽ mání ũkpõ ị̃jọ̃ lijó jõku ãko awajó
ĩminí nĩ yã?”
15 Mụ vâ ị̃jọ̃ jọ̃ŋá ĩ'baní rĩ trũ drị̃ gá, “Ĩmi adru mị̃fị̃ trũ ãzíla ĩmba ĩmi
tã rõ̃mmgbọ̃ sĩ wókõ pírí sĩ, ã'dusĩku 'bá 'bã ídri mgbã rĩ adru ãko ĩ'di trũ
adrujó 'dĩ kí agá ku, drĩ táni adru málĩ trũ íngõpí.”
16 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní ị̃jọ̃ u'bélé 'dĩ 'i, “Ụ̃'dụ́ ãlu ágọ̃bị̃ ãzí málĩ abe la 'bã ãngũ
ámvụ́ ala gá rĩ ka ũri múké.
17 I'dó ị̃jọ̃ ũrãlé ĩ'di agâlé, ‘Ãko ãzí mâ sĩ icójó mâ ãkónã 'dĩ kí tãmbajó
la yụ. Ma dó ã'du idé yã?’
18 Jọ dó ĩ'di agâlé, ‘Ma dó idé la íni, ma ĩrá ú'dí ãmbógó la kí co, ma dó
sĩ mâ ãkónã kí 'bã ala gá mâ ãko ãzí 'dĩ kí abe, ma dó ídu 'dĩ kí andi rá.
19 Ma dó sĩ jọ la áma agâlé, ími andre múké! Mi dó ãko múké mî lẽlé
icólépi ími agụlépi ílí wẽwẽ rú rĩ kí abe, ị̃jọ̃ ídri 'bã lẽlé rĩ kí adru míní ĩpé
ru, ína, ímvụ ãzíla mí idé dó ãyĩkõ!’
20 Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní, ‘Mi aza-azâ! Ị̃nị̃ ãndrũ 'dĩ sĩ ma ími ídri 'dụ rá.
Ã'di la dó ãko mî tãmbalé míní 'dĩ kí 'dụ nĩ?’ ”
21 Yẹ́sũ̃ de dó ị̃jọ̃ íni, “Ị̃jọ̃ 'dĩ cécé 'bá málĩ tralépi wẽwẽ rú ũ̃nọ̃kụ́ drị̃ gá
'dâ, wó adrulépi málĩ kóru Ãdróŋá rũ̃lé rĩ áni.”

Í'bã ásị̃ Ãdróŋâ drị̃ gá
(Mãtáyõ 6:25-34)

22 Yẹ́sũ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ájọ ĩminî, ĩmi ásị̃ 'bã umvú ídri
ĩmi agá rĩ sĩ ku, ĩmi dó ã'du na, ã'du mvụ, jõku ĩmi ụrụ'bá 'bã ị̃jọ̃ sĩ, ĩmi
dó ã'du sũ̃ yã rĩ sĩ ku.
23 Ídri 'bã ị̃jọ̃ ãmbógó ru ndẽ ãkónã rá, ãzíla ụrụ'bá 'bã ị̃jọ̃ ãmbógó ru
ndẽ bõngó rá.
24 Ĩndre drĩ kúrúke kí: kpẽ̃ kí ũri ku, ũkũnã kí vâ ku, kí vâ ĩrá kóru; wó
Ãdróŋá la ĩ'baní íná fẽ nĩ! Ĩmi ị̃jọ̃ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ ãriŋa 'badrị̃ rá!
25 “Ã'di ĩmi ĩsélé gá icó sáwã ị̃drị̃lé ãlu ídri ĩ'didrị̃ agâ sĩ u'ájó ãzo rú
ũrãtáŋá sĩ rá la nĩ yã?
26 Ĩdrĩ dó icó ãko ãzí ĩmbíráŋá 'dĩ áni la idélé ku, ĩmi dó ị̃jọ̃ ũrã ãko ãzí
kí drị̃ gá ã'du sĩ yã?
27 “Ĩndre drĩ ũjó ásé agá 'dĩ 'bã zoŋá kî: nga kí ãzị̃ ku, jõku idé kí bõngó
ĩ'baní ku. Wó ájọ ĩminî úpí Sũlũmánĩ málĩ ĩ'didrị̃ wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ bõngó
ĩ'di ãni ũniyambamba rĩ ca kí mãwụ́wã ũjó 'dĩ 'badrị̃ 'bã ũnĩ kí agá ku.
28 Ãdróŋá drĩ dó ãko ásé agá rĩ kí ũ̃sũ̃ bõngó sĩ 'dĩ 'bã áni, 'dĩ kí ãko
adrulépi ãndrũ cí wó drũ̃sị̃ ála kí 'be ãcí gá rĩ kî, ĩ'di dó ĩmi ũ̃sũ̃ ku la
íngoní yã? Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋá were 'dĩ!
29 Ĩ'bã ĩmi ásị̃ gá ãma ã'du na yã jõku mvụ yã rĩ drị̃ gá ku, ĩmi ásị̃ 'bã
umvú ị̃jọ̃ la sĩ ku.
30 Wó ĩmi adru 'bá Ãdróŋá nị̃lépi ku, ãko ũ̃nọ̃kụ́ drị̃ rĩ vu adrolépi áyụ
'dĩ kí áni ku, ã'dusĩku ĩmĩ Átẹ̃pị 'bũ̃ gá rĩ nị̃ ĩlẽ ãko 'dĩ kí rá rĩ gá rá.
31 Wó ĩndrũ̃ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ áyụ, ãzíla ãko ãzí ĩminí lẽlé 'dĩ kí ála kí fẽ
ĩminí ĩndĩ.”

Málĩ tãmbajó 'bũ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 6:19-21)

32 “Ĩmi idé ũrį̃ sĩ ku 'bá má ãni wereŋá kãbĩlõ áni 'dĩ, ĩmĩ Átẹ́pị ĩ'di ãyĩkõ
sĩ ãko múké sụ́rụ́ ĩ'didrį̃ gá rĩ gá rĩ kí fẽjó ĩminí rá.
33 Ĩmi į̃tũndã ãko ĩmidrį̃ kí pírí rá ĩfẽ séndẽ la 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî. Ĩmi
ịsụ́ dó ĩminí bõngó delépi ku (ĩmi ịsụ́ dó ĩminí málĩ 'bũ gá ukólépi ku) la
kî ãzíla ĩmba málĩ ĩmidrį̃ kí tã 'bũ gá, ũgụ́'bá icó vâ sĩ kî ũgũlé ku ãzíla
ũdũdũ icó sĩ kí izalé ku.
34 Ã'dusĩku ãngũ málĩ mídrį̃ 'bã kí sĩ adrujó rĩ gá, ími ásį̃ la vâ mụ adrulé
ala gá 'dãá.”

Ĩmi adru mịfį̃ trũ

35 Yẹ́sų̃ jọ, “Ĩmi adru bábá ị́jọ́ ru idélépi rĩ kí drį̃ tẽjó, ãcí ĩmidrį̃ lámbãŋá
agá rĩ 'ba anụ́ ku,
36 cécé ãti'bo ãmbógó ĩ'badrį̃ drį̃ tẽlépi ĩ'di 'bã angájó ũmų̃ ũkú ĩgbãŋá gá
rĩ áni. Drĩ amụ́ kẹ̃ị́tị pãlé 'bo, kí kẹ̃ị́tị nzį̃ pâlé drį̃drį̃ 'dã sĩ ĩ'diní mmgbọ.
37 Ãti'bo 'dã kí drį̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrį̃ 'bã kí ịsụ́jó mịfį̃ mmgbọ rĩ sĩ
ã'dusĩku kí bábá ĩ'di 'bã ãgõŋá drį̃ tẽjó! Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ãmbógô dó
kọ́tį̃ trũ rá, ĩ'di dó kí iri vų̃rụ́ ĩ'baní ãkónã fẽjó.
38 Ĩ'di adru ãtí'bó 'dã 'baní drį̃lẹ́ba rú ãmbógó ĩ'badrį̃ drĩ amụ́ drĩ kí ịsụ́
bábá rĩ gá, drĩ táni amụ́ ị́nị́-ágágá jõku ã'ụ́gọ́ 'bá kí cẹ̃rẹ́ 'be agá 'dĩ!
39 Ĩmi are ị́jọ́ múké-múké, lị́cọ́ 'dị́pị drĩ tá sáwã ũgụ́'bá 'bã amụ́jó rĩ nį̃
cé, a'be tá jó ĩ'didrį̃ gá rĩ 'bã tị ũgụ́'bá ní nũlé ku.
40 Ĩmi ãmgbã rĩ gá, ĩmi adru bábá, ã'dusĩku ĩnį̃ sáwã ãzíla į̃tụ́ Ngọ́tį̃
'Bádrį̃ 'bã amụ́ŋá sáwã ĩmĩ tátí ásį̃ 'bãjó ku rĩ gá ku.”

Ũpį̃gọ́ŋá aritáŋâ trũ rĩ kí aritáŋâ kóru rĩ be
(Mãtáyõ 24:45-51)

41 Pétẽrõ zị, “Úpí, íjọ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ ãmaní á'dų̃sĩ yã?”
42 Úpí zị “Ã'di 'bá ãko tãmbalépi ãrútáŋâ trũ ãzíla 'bá ãkónã fẽlépi sáwã
múké rĩ agá la nĩ yã?
43 Ũpį̃gọ́ŋá 'dĩ drį̃lẹ́ba rú úpí ĩ'didrį̃ drĩ ĩ'di ịsụ́ ãzį̃ 'dĩ nga agá į̃tụ́ ĩ'di 'bã
ãgõjó rĩ sĩ.
44 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩ'di ũpį̃gọ́ŋá 'dã 'bã ãmbógó ru ãko ĩ'didrį̃ rĩ kí
drį̃lẹ́ gá pírí.
45 Wó ũpį̃gọ́ŋá drĩ dó 'bã la ĩ'di ásį̃ gá, ‘Ãmbógó mádrį̃ la ụ́'dụ́ 'dụ ãgõŋá
gá ãzo rú,’ wó i'dó dó ãti'bo ãzí ãgọbị rú 'dĩ kí colé ũkú ru rĩ kí abe cõ-cõ,
ĩ'di na la ãzíla íwá mvụ sĩ ĩmẽrãjó.
46 Ãmbógó ãtí'bó 'dã drį̃ rĩ ụ́'dụ́ ãzí ãlu ĩ'di ãgõ ĩ'diní nį̃ŋá la kóru. Ĩ'di
mụ ãtí'bó 'dã ụlị́lé nírí-nírí, ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di 'bãlé 'bá ã'į̃táŋâ kóru rĩ abe.
47 “Ũpį̃gọ́ŋá ị́jọ́ ãmbógó ĩ'didrį̃ rĩ 'bã lẽlé rĩ nį̃lépi rá, wó itú ru bábá idéjó
la ku rĩ ála ĩ'di co túré sĩ.
48 Wó 'bá ị́jọ́ Ãdróŋá ĩ'didrį̃ rĩ 'bã lẽlé rĩ nį̃lépi ku, ị́jọ́ izalépi tátí sĩ ĩ'diní
drį̃rịma fẽjó rĩ, ála ĩ'di co were. 'Bá ãko fẽjó ĩyõ rĩ drį̃ ála a'į̣ la ĩyõ rú,
ãzíla 'bá ãko fẽjó ĩ'didrį̃ ĩyõ rú ãndânĩ rĩ drį̃ ála a'į̣ la ĩyõ rú ãndânĩ.”

Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã imbálé 'bá kí fẽlépi kî sĩ ru arejó ku rĩ
(Mãtáyõ 10:34-36)

49 Yẹ́sų̃ jọ, “Má amụ́ ãcí ajílé ũnọ́kụ́ drį̃ gá! Wó áma ásį̃ gâlé má ũrã ãcí
'dĩ drĩ ájẹ́ i'dó 'bo íni.
50 Wó bãbų̃tị́zį̃ mání mụlé bĩlé la cí, ị́jọ́ 'dĩ fi áma ásį̃ gá ãzá ru kpere ị́jọ́
'dĩ 'bã idéŋá 'bã ukó agá!

51 Ĩmi ũrã ĩmi ásị́ gá ị́jọ́ mâ amụ́jó rĩ ĩ'di ásị́ į̃gbẹ̃ ajíjó 'bá ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ
'banî yã? Yụ! Má ají 'bá 'baní ásị́ į̃gbẹ̃ ku wó rá la awaŋá.
52 I'dójó sáwã 'dĩ sĩ, 'bá tõwú lị́cọ́ ãlu agá rĩ kí ru awa amụtị́ sĩ į̃rį̃; 'bá į̃rį̃
amụtị́ ãlu rĩ gá ãzíla 'bá na amụtị́ ãzí rĩ gá, kí dó sĩ ãgátã ga kí drĩdríŋĩ gá
áma ị́jọ́ sĩ.
53 Kí ru awa átẹ́pị́ kí ngọ́pį̃ be ãzíla ngọ́pị́ kí átẹ́pį̃ be, andre kí į̃zẹ́pį̃ be
ãzíla į̃zẹ́pị́ kí ãndrẽ be, ĩdrá kí ũkû be ãzíla ũkú kí ĩdrâ be.”

Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã idélé 'bo rĩ 'bã ífí vãjó
(Mãtáyõ 16:2-3)

54 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sų̃ jọ 'bá pírí 'banî, “Ĩdrĩ ų̃rụ́'bų̃ uzogó drį̃ ndre
ru 'bã agá ãngũ į̃tụ́ 'bã 'de agâlé ru 'bo, ĩtẽ ku rú ĩmi jọ la, ‘Uzogó la amụ́
'dị́lé 'dį̃-'dį̃,’ wó ĩ'di ru idé rá.
55 Wó ũlíríkã angá jõ lilé ándrâlé ru, ĩmi jọ la, ‘Ãngũ la mụ adrulé ãcí
ru,’ wó ãngũ la adru ãcí ru rá.
56 Ĩmi ų̃nọ́kụ́ ndre ų̃rụ́'bų̃ trũ wó ĩmi ụ́'dụ́ ãndrũ rĩ agá ã'du la ru idé nĩ
yã rĩ nį̃ cé. Wó ĩvã ị́jọ́ mâ idélé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ĩnį̃ Ãdróŋá cé
wó ĩnį̃ ĩ'di ku!

Ĩmi icí tị́ 'bá ĩmi tõlépi rĩ trũ
(Mãtáyõ 5:25-26)

57 “Ĩmi amá ị́jọ́ múké rĩ ĩminí áyụ ku ã'du sĩ?
58 'Bá ãzí drĩ ími tõ kẹ́sį̃ gá, ĩmi mụ agá ĩ'di be gẹ̃rį̃ agá 'dâ, lẽ ĩmi icí tị́
ĩ'di be ịsụ́ ĩca drĩ jájĩ drį̃lẹ́ gá ku. Ídrĩ idé la 'dĩ áni ku, ĩ'di ími agụ 'bá ị́jọ́
lị́lépi rĩ drį̃lẹ́ gá ĩ'di dó ími 'dụ fẽlé ãmbógó drį̃, kí dó ími 'dụ 'bãlé mãbụ́sų̃
gá.
59 Ájọ míní, mí icó ãfũlé mãbụ́sų̃ gâlé ku kpere míní séndẽ ãsį̃lépi rĩ de
agá ũfẽ agá.”

13

Ásį̃ ujaŋá jõku drã

1 Sáwã 'dã sĩ 'bá ãzí kí ándrá cí, jọ kí ị́jọ́ 'bá Gãlị́lį̃ rú Pĩlátõ 'bã ụ'dị́lé ãrí
la kí usajó ídétáŋá idéjó ĩ'bã ãdroŋa 'baní rĩ kí drį̃ gá Yẹ́sų̃ nî.
2 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní jọ, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ 'bá Gãlị́lį̃ rú ụ'dị́lé rá 'dĩ kí ndẽ
kí 'bá ãzí Gãlị́lį̃ rú 'dĩ kí ũnzĩkãnã sĩ rá yã?
3 Adru 'dĩ 'bã áni ku, ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru, ĩdrĩ ásị́ uja ku ĩmi ũdrã
pírí 'dĩ 'bã áni.
4 Ĩmi ũrã 'bá mụdrį̃ drį̃ ãrõ jó 'bã a'déjó kí drį̃ gá Sĩlówámũ gá ũdrãlépi
pírí 'dã ndẽ kí ũnzĩkãnã sĩ pírí 'bá u'álépi ãngũ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ kí rá yã?
5 Ájọ ĩminí, yụ! Wó ájọ ĩminí, ĩdrĩ ásị́ uja ku, ĩmi ũdrã cécé ĩ'badrį̃ 'dã
'bã áni.”
6 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ágọ́bį̃ ãzí ándrá ãlu ĩ'di 'bã úlúgó ife
zo ĩ'didrį̃ ámvụ́ agá, mụ ãka la kí ndrelé ịsụ́ ãko ãzí ala gá ãluŋá la ku.
7 Jọ 'bá ámvụ́ aga tẽlépi rĩ ní, ‘Índre, ári acị́lé ílí na 'dĩpí má ịsụ́ ife ífí
kalépi ãluŋá la ife 'dĩ 'bã ụrụ'bá gá 'dâ ku, íga ĩ'di vų̃rụ́. Ife 'dĩ la dó ri
ų̃nọ́kụ́ ayúlé į̃sálị́ íngoní ru?’
8 “Wó ágọ́bį̃ ámvụ́ andre tẽlépi rĩ umvi ĩ'diní, ‘Mí a'be ĩ'di ílí ãlu į̃dị́, álẽ
aga la sõlé pírí, ma wórõ ũ'bã į̃ndụ́ la gá.
9 Drį̃ dó ífí ka ílí drų̃sį̃ rĩ gá rá, ĩ'di adru múké; jõ dó 'dĩ áni ku, ma dó
ĩ'di ga vų̃rụ́ ĩndõ.’ ”

Yẹ́sṹ 'bã ũkú acálépi rá ãgãlépi vṹrṹ sĩ rĩ adríjó Sãbátũ sĩ rĩ

10 Sãbátũ ãzí ãlu la sĩ Yẹ́sṹ ri ímbátáŋá imbálé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'bã
ãzí ãlu la agá.
11 Ũkú ãzí ãlu 'dãá cí acálépi úríndí ũnzí sĩ ílí mụdrḭ́ drĩ̃ ãrõ 'dĩ̃pí la, icó
ru ĩdrẽlé ụrụgá múké-múké ku.
12 Yẹ́sṹ la mụ ĩ'di ndrelé 'bo, umve ĩ'di ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá 'dõlé jọ, "Ũkû, átrũ
mi ãyánĩ̃ mídrḭ́ 'dĩ sĩ rá."
13 'Bã dó drḭ́ kí ĩ'di drĩ̃ gá, gbõgbõ ũkú 'dĩ ĩdrẽ ru ụrụgá ãzíla ịcṹ dó
Ãdróŋâ rṹ.
14 Ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dã gá rĩ acá ũmbã sĩ Yẹ́sṹ 'bã ũkú 'dã
adríjó ṹ'dṹ Sãbátũ drḭ́ sĩ rĩ sĩ, jọ 'bá 'baní, "Ṹ'dṹ kí ázíyá sĩ ãzḭ́ ngajó Sãbátũ
ãlu 'dĩ agá. Lẽ ĩmi amṹ adríŋá gá ṹ'dṹ ãzí 'dĩ kí agá, adru Sãbátũ sĩ ku."
15 Yẹ́sṹ jọ ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ gá rĩ ní 'bá ĩ'didrḭ́ abe, "Ĩ̃mi pírí
'bá mũlũmbẽ rú 'dĩ! Ĩ̃mi ãlu-ãlu icó ṹ'dṹ Sãbátũ drḭ́ sĩ kãyĩ̃nõ ĩ'didrḭ́ kí
jõku tḭ́ ĩ'didrḭ́ kî trũlé agụlé ĩ̃yḭ́ mvụlé ku la nĩ yã?
16 Ú'dî'da ũkú Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ũri rú Sĩtánĩ̃ 'bã umbélé ílí mụdrḭ́ drĩ̃ ãrõ
'dĩ 'bã ịsṹ adríŋá Sãbátũ sĩ ku yã?"
17 Umvitáŋá ĩ'didrḭ́ fẽ drĩ̃nzá 'bá ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ 'banî, wó 'bá ãzí
'dĩ acá kí dó ãyĩ̃kõ sĩ ḭjọ́ Yẹ́sṹ 'bã idélé ũniyambamba 'dĩ kí sĩ.

Ḭjọ́ u'bélé ũri umvelé hãrãdálĩ̃ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 13:31-32; Mãrákõ 4:30-32)

18 Yẹ́sṹ zḭ 'bá kí pírí, "'Bá Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ kí i'dá íngõ áni? Ma
ĩ'di ṹ'bĩ̃ ã'du sĩ?
19 Ĩ'di i'dá cécé hãrãdálĩ̃ áni, ágọ́bḭ́ ãzí 'bã agụlé salé ĩ'didrḭ́ ámvṹ gá rĩ
áni. Zo rá acá dó ife rú, ãzíla ãriŋa 'bṹ gá rĩ ũ'bã kí jõrõvũ kénĩ̃ la kí agá."

Ḭjọ́ u'bélé ãkṹkḭ́ drĩ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 13:33)

20 Yẹ́sṹ zḭ vâ kí ĩ̃dḭ́, "Ma dó Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ́ rĩ ṹ'bĩ̃ ã'du be yã?
21 Ĩ'di cécé ãkṹkḭ́ ũkú ãlu ní 'dụlé usalé ãnáfóró ãmbógó la trũ rĩ áni,
kpere ĩ'diní ṹpĩ̃ agá."

Kẽ̃jḭ́tḭ lṹrṹŋá rĩ
(Mãtáyõ 7:13-14, 21-23)

22 Yẹ́sṹ mụ táwṹnĩ̃ kí agâ sĩ ãzíla tọ̃rọ́mẹ́ kí agâ sĩ, 'bá kí imbá trũ, ĩ'di
mụ agá Yẽ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé.
23 'Bá ãzí zḭ ĩ'di, "Úpí, 'bá kí mụ ru palé wereŋá ru yã?"
24 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní pírí, "Ĩ̃mi ṹ'bĩ̃ ásḭ́ pírí sĩ ũkpõ 'bãjó fijó kẽ̃jḭ́tḭ síríŋá
rĩ gâ sĩ. Ã'dusĩ̃ku 'bá ũ'bí kí lẽ ãndá-ãndá ru filé ala gâ sĩ rá. Wó icó kí ku.
25 Ãmbógó jó 'dḭ́pḭ la angá ụrụgá ĩ'di kẽ̃jḭ́tḭ ṹpĩ̃, wó ĩmi pá utu ãmvé kẽ̃jḭ́tḭ
pãŋâ trũ ãzíla mãmálá 'bãŋâ trũ, 'Úpí, ínzĩ̃ ãmaní kẽ̃jḭ́tḭ.' Wó ĩ'di umvi la,
'Ánĩ̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ ku.'
26 "Ĩ̃mi dó umvi la, 'Ãma ándrá na agá, mvụ agá mî trũ, ãzíla íri 'bá kí
imbálé táwṹnĩ̃ ãmadrḭ́ agá 'dâ!'
27 Wó ĩ'di ĩmi umvi, 'Ánĩ̃ ĩmi angá íngõlé yã rĩ gá ku, ĩmi ĩdã ĩmi má rṹ
'dâ rĩ sĩ rá, ĩmi 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ.'
28 "Ãngũ 'dã gá 'dãá áwáŋá kí adru sḭ́ naŋá be cí ĩminí Ịbụrahḭ́mṹ, Ĩ̃sákã,
Yãkó'bõ, ãzíla nãbḭya kí ndrejó Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ́ rĩ agá 'dãá rĩ sĩ. Wó íni
'dĩ ú'bé dó ĩmi ãmvé 'bo.

29 'Bá kí rú amṵ́ angájó ĩtṵ́ 'bã agá agâlé ru, ĩtṵ́ 'bã 'de agâlé ru, ṵ́rṵ́ ãzíla
ándrâlé ru, kí dó ri vṵ̃rṵ́ ṵ̃mṵ̃ nalé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̨ rĩ agá.
30 Wó 'bá wẽwẽ rú drı̨̃drı̨̃ rĩ kí drṵ́zı̨ acá 'bá vúlé rĩ kî rú, ãzíla 'bá vúlé
rĩ kí acá 'bá drı̨̃drı̨̃ rĩ kî rú.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã mãmálá Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ sĩ
(Mãtáyõ 23:37-39)

31 Sáwã 'dã sĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí amṵ́ kí Yẹ́sṵ̃ rṵ́ jọ kí ĩ'dinî, “Mí a'be
ãngũ 'dĩ, ímụ ãngũ ãzí ndú la gá. Hẽródẽ lẽ ími 'dı̨lé rá.”
32 Yẹ́sṵ̃ umvi kí, “Ĩmụ lũlé la nãrãgã 'dã ní, ma úríndí ũnzí kí adro ãmvé,
ãzíla 'bá kí adrí ãndrũ ãzíla drṵ̃sı̨̃ drĩ dó ca ṵ'dṵ́ na la gá 'bo ma ãzı̨ mádrı̨
rĩ de rá.
33 Ḭjọ́ íngõ drı̨̃ táni ru idé nĩ tí, lẽ ámụ mâ ãzı̨ trũ ãndrũ, drṵ̃sı̨̃ ãzíla drṵ́zı̨
drı̨̃ gá, ã'dusĩku nábı̨̃ icó drãlé ãngũ ãzí gá ku, lú Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá.
34 “Wọ́gọ̃ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃, ĩmi 'bá Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ ĩmi 'bá nãbı̨ya rú Ãdróŋá
'bã tı̨ ãpẽlé 'dĩ kí ụ'dı̨́, ĩmi vâ kí u'bé írã sĩ. Pâlékó sı̨ mâ lẽjó áma drı̨ 'bãjó
anzı̨ŋá ĩmidrı̨̃ kí drı̨̃ gá, kí tãmbajó cécé ã'ṵ́ andre 'bã ĩ'di 'bã mvaka kí
atrájó ĩ'di rṵ́ ṵ́pṵ́pı̨́ agá rĩ áni! Wó ĩmi ã'ı̨̃ ku.
35 Índre Ãdróŋá a'be dó jó ĩmi sĩ ĩ'di rṵ́ ı̨cṵ́jó 'dĩ ándrú ru. Wó ájọ ĩminí,
ĩmi icó áma ndrelé ĩdı̨́ ku kpere ĩmĩ jọ agá la, ‘Ḭcṵ́ 'bá amṵ́lépi Úpí 'bã rṵ́
sĩ rĩ ı̨cṵ́-ı̨cṵ̂!’[†]”

14

Yẹ́sṵ̃ 'bã ágọ́bı̨̃ ãyánĩ rú adríjó rĩ

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Sãbátũ ãzí sĩ Yẹ́sṵ̃ mụ íná nalé Fãrĩsáyĩ ãzí ãmbógó rú la drı̨
ko gá. 'Bá ri kí ĩ'di ndrelé gõgõ̃ ĩ'di ã'du idé ḭjọ́ ãzı̨́táŋá 'bã lẽlé ku rĩ drı̨̃ gá.
2 Ágọ́bı̨́ ãzí pá la kí ãvõjó drı̨ abe la amṵ́ Yẹ́sṵ̃ rṵ́.
3 Yẹ́sṵ̃ zı̨ 'bá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla 'bá ãzı̨́táŋá 'bã drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ kî, “Ãzı̨́táŋá
Mṵ́sã drı̨ ã'ı̨̃ 'bá adríjó Sãbátũ sĩ rá yã jõku yụ?”
4 Wó ĩyãŋã kí tútú. Yẹ́sṵ̃ 'dụ 'bá 'dã 'i, adrí ĩ'di, pẽ tı̨ la rá.
5 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi drĩdríŋĩ gá 'bá ãzí drĩ adru ngọ́tı̨ trũ, jõku mánı̨̃gọ́ trũ,
wó drĩ a'dé 'bṵ́ ĩyı̨ trũ la gá Sãbátũ sĩ, icó ĩ'di anzélé ãmvé cọtı̨ ṵ'dṵ́ Sãbátũ
drı̨ 'dã sĩ ku rĩ ã'di 'i yã?”
6 'Bá 'dã icó kí vâ ĩ'di umvilé ku.

Í'bã mi ãmbógó ru cénĩ ku

7 Yẹ́sṵ̃ ndre 'bá ṵ̃mṵ̃ gá umvelé umvê rĩ kí ãngũ ũniyambamba drı̨̃lẹ́ gá
rĩ kí ũpẽ agá, jọ ĩ'baní ḭjọ́ u'bélé 'dĩ 'i,
8 “'Bá ãzí umve jõ mi ṵ̃mṵ̃ ũkú ũgbãjó rĩ gá, ĩmụ rilé ãngũ ãlá drı̨̃lẹ́ gá ri
kí agá ku. Icó ru idélé 'dĩ 'bã áni 'bá ãzí ãmbõgõ sĩ ími ndẽlépi rá la ûmve
ĩ'di ṵ̃mṵ̃ 'dã gá ĩndĩ,
9 wó 'bá tá ĩmi umvelépi ĩrı̨̃ trá nĩ rĩ la amṵ́ jọlé la, ‘Ínga rá 'bã ri ãngũ
mídrı̨ mî tá sĩ rijó 'dĩ gá 'dâ.’ Ḭjọ́ 'dĩ la míní drı̨̃nzá fẽ ála ími agụjó rijó
vúlé ãngũ dọ́dọ́ rĩ gá rĩ sĩ.
10 “Wó údrĩ ími umve, íri ãngũ vúlé 'dã gâlé, 'bá ími umvelépi rĩ drĩ dó
acá mí rṵ́ 'dõlé, ĩ'di dó jọ la, ‘Mâ wõrı̨̃, mí amṵ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá.’ Ḭjọ́
'dĩ la dó míní ãrútáŋá ají ãmṵ́ 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá pírí.
11 'Bá pírí ru 'bãlépi ãmbógó ru kí drı̨̃ sĩ 'dĩ kí ála kí isé vṵ̃rṵ́, wó 'bá ru
malépi fṵ́ 'dĩ kí ála kí 'bã ãmbógó ru.”

---

† **13:35** Zãbṵ́rı̨̃ 118:26

12 Yẹ́sũ̃ jọ lịcọ́ 'dịpị ní, “Ídrĩ 'bá umve ãkónã ũ̃mũ̃ drị̃ gá, mí umve jõ mî
wõ̃rịka kí áyụ ku, mí ádrịpịka kí ku jõku 'bá ími bụ̃lụ̃ gá málĩ trũ rĩ kí áyụ
ku, ã'dusĩku kí drụ̃zị́ ími umve vúlé gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ãrígó la ũfẽjó.
13 Ídrĩ ũ̃mũ̃ 'bã mí umve ala gá 'bá lẽmẽrí, 'bá acálépi rá ãzíla mịfị̃ kóru
'dĩ kî.
14 'Bá 'dĩ kí míní sũ̃sụ́ wi, ã'dusĩku icó kí ími ũfẽlé ku. Ãdróŋá la rú ími
ũfẽ nĩ drụ̃zị́ ụ́'dụ́ 'bá 'bã kí angájó ídri rú 'dã sĩ.”

Ị́jọ́ u'bélé ũ̃mũ̃ ãmbógó rĩ drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 22:1-10)

15 'Bá ãzí ãlu rilépi Yẹ́sũ̃ be íná tị gá 'dãá ĩndĩ rĩ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arilé jọ Yẹ́sũ̃
ní, “'Bá drụ̃zị́ rilépi ũ̃mũ̃ Sụ̃rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'dã agá rĩ kí ãyĩkõ la kí fụ trẽ̃yị́!”
16 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ụ́'dụ́ ãlu ágọ́bị̃ ãzí 'bã ũ̃mũ̃ ãmbógó la umve dó sĩ
'bá ala gá wẽwẽ rú.
17 Sáwã ũ̃mũ̃ drị̃ la mụ calé 'bo, pẽ ũ̃pị́gọ́ŋá ĩ'didrị̃ kí tị lũlé la ãmụ́ 'baní,
‘Ĩmi amụ́, ãko pírí kí dó bábá!’
18 Wó i'dó kí pírí ru ũtrũlé ãlu-ãlu, 'bá ãzí rĩ jọ ‘Má ĩgbã drĩ mâ ámvụ́ lẽ
ámụ drĩ ndrelé la, ítrũ ma rá.’
19 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Ma ĩgbã mâ mãnịgọ ámvụ́ sõlépi rĩ kí mụdrị̃, ma dó mụ
kí ũ̃'bĩ̃lé, ítrũ ma rá fô!’
20 'Bá ãzí rĩ jọ, ‘Má ĩgbã ũkú ú'dí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ má icó mụlé ku.’
21 “Ãtí'bó ãgõ vúlé 'dõlé, ãzíla ũlũ ị́jọ́ 'bá 'baní jọlé 'dĩ kí ãmbógó lịcọ́
'dịpị nî. Ãmbógó lịcọ́ 'dịpị ásị́ iza ru, pẽ dó ãtí'bó tị, ‘Ímụ mbẽlẽ-mbẽlẽ
gẽ̃rị̃ agâ sĩ ãzíla gẽ̃rị̃ táwũ̃nị̃ agá rĩ kí agâ sĩ, mí umve mání 'bá lẽmẽrí ri
kí, 'bá mịfị̃ kóru 'dĩ kí, ãzíla 'bá acálépi rá 'dĩ kî trũ.’
22 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãtí'bó ãgõ jọ, ‘Ãmbógó, ị́jọ́ mî jọlé mání rĩ idé kí
ru rá, wó ãngũ ace drĩ jó agá 'dõlé cí.’
23 Ãmbógó jọ ãtí'bó ĩ'didrị̃ ní, ‘Ímụ gẽ̃rị̃ agâ sĩ táwũ̃nị̃ 'bã ãngũ ãmvélé
ru ri kí agá, mí a'ị́ 'bá ala gá ri kí amụ́jó ũ̃mũ̃ gá 'dõlé 'bã ga rú sĩ tré.
24 Ájọ míní, 'bá drị̃drị̃ umvelé 'da 'bã ãzí ãlu la icó afílé ũ̃mũ̃ 'dĩ gá ku.’ ”

Ãjẽ̃ Yẹ́sũ̃ vú bĩ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 10:37-38)

25 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá ũ'bí ri kí mụlé Yẹ́sũ̃ trũ, uja ru tị ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ,
26 “'Bá ãzí drĩ amụ́ má rụ́ 'dõlé drĩ átẹ́pị̃ ãzíla ãndrẽ 'i, ũkú 'i, ãzíla anzịŋá
kí, ádrịpịka kí ãzíla ámvọ́pịka kí abe, drĩ vâ ídri ĩ'di mgbã rĩ drị̃ gá rĩ gã
úmgbé ku, icó ĩ'diní adrujó 'bá mání imbálé la rú ku.
27 'Bá mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ 'dụlépi ãzíla áma vú ãbĩlépi ku rĩ icó adrulé 'bá
mání imbálé rĩ rú ku.
28 “Ícétáŋá sĩ, ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ jó ãmbógó la sịlé, drị̃drị̃ rĩ sĩ icó rilé vũ̃rụ́
jó 'bã ãjẽ̃ itúlé sĩ nĩ̃jó la icó ãjẽ̃ nalé íngõpí ĩ'diní sĩ ukójó.
29 Drĩ dó bõrõ sị rá, wó sĩlíngĩ drĩ adru ĩ'didrị̃ 'dáyụ drị̃ la dejó, 'bá pírí
jô ndrelépi rá rĩ kí ĩ'di gụgũ̃.
30 Kî jọ la, ‘Ĩndre drĩ ágọ́bị̃ 'dĩ 'i! I'dó jó sịlé wó ũkpó la ca sĩ icójó jô dejó
ku.’
31 “Ícétáŋá sĩ úpí ãlu drĩ ru itú sĩ mụjó ã'dị́ gá ãsĩkárĩ 10,000 be sĩ ã'dị́
'dịjó úpí ãzí ãsĩkárĩ trũ álĩfũ kãlị́ ĩ̃rị̃ la be, ĩ'di ri vũ̃rụ́ ru itúlé, ũkpó mádrị̃
ca ã'dị́ 'dịjó úpí ãsĩkárĩ trũ wẽwẽ rú rĩ be rá yã?
32 Drĩ icó ku, ĩ'di ũ̃pị́gọ́ŋá kí tị pẽ drĩ fụjó úpí ãzí 'dã be sĩ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ajíjó
kí drĩdríŋĩ gá, ịsụ́ íni 'dĩ kí drĩ álị́-álị́ ru.

33 Ũví ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ãzí ãlu drĩ lẽ adrulé 'bá mání imbálé la rĩ rú, 'bã a'be
ãko pírí ĩ'di abe ri kí.”

Ã'ị̃ sị̃ kóru ru rĩ
(Mãtáyõ 5:13; Mãrákõ 9:50)

34 Yẹ́sṵ̃ jọ, “Ã'ị̃ ĩ'di ãjị́ fẽ. Wó sị́ la jõ yụ, ícó ĩ'di ujalé ã'ị̃ ru ũgũgõ íngoní
ru?
35 'Ba kí ã'ị̃ sị́ kóru rĩ sũ ásé gá ĩ'di 'bã adrujó ṵ̃rõ̃drị́ kóru rĩ sĩ. 'Bá
ãlu-ãlu icólépi ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã are.”

15

Kãbĩlõ ãvĩlépi rá rĩ
(Mãtáyõ 18:12-14)

1 Ṵ́'dṵ́ ãlu 'bá mṵ̃sọ́rọ̃ tralépi rĩ kí 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi ãzí rĩ kí abe amṵ́
kí ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ arelé.
2 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí imba'ba ãzị̃táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí abe i'dó
kí unulé, “Ágọ́bị̃ 'dĩ la 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí a'ị̃, ĩ'di vâ íná na ĩ'ba abe
ĩndĩ!”
3 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní ị́jọ́ ị́jọ́ u'béŋá sĩ:
4 “'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la 'bã kãbĩlõ túrú ãlu agá ãlu rĩ drĩ ãvĩ rá, ĩ'di
dó ã'du idé? Ĩ'di kãlị́ úrômĩ drị̃ la úrômĩ 'dĩ kí a'be mụjó ãvĩlépi ãlu 'dã
ndrṵ̃ trũ kpere ĩ'di 'bã ịsṵ́ agá la ku yã?
5 Drĩ ĩ'di ịsṵ́ rá, ĩ'di a'dṵ́ la kọ́trọ́ sĩ trũ gõjó lịcọ́ gá lé ãyĩkõ sĩ.
6 Drĩ acá lịcọ́ gá 'bo, ĩ'di wõ̃rị́ka kí umve, 'bá ĩ'di 'bã bṵ́lṵ́ gá rĩ kí abe
ãngũ ãlu gá. Ĩ'di jọ la ĩ'baní, ‘Má u'á ãyĩkõ sĩ ma mâ kãbĩlõ ịsṵ́jó rĩ sĩ, ãma
idé kí dó ãyĩkõ la 'i’
7 Ájọ ĩminí ãndá-ãndá ru ãyĩkõ la ga 'bṵ̃ gâlé tré 'bá ãlu 'bã ásị́ ujajó rĩ
sĩ ndẽ 'bá kãlị́ úrômĩ drị̃ úrômĩ ru 'bãlépi ãlá ru lẽlépi ásị́ ujalépi ku 'dĩ kí
rá.”

Sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ

8 “Jõku ũkú ãzí sĩlíngĩ ífí trũ mụdrị́ ífí ãlu rĩ 'bã ãvĩjó rá rĩ la ã'du idé
yã? Ĩ'di lámbãŋá tị 'bã, ĩ'di jó 'a we, ĩ'di ndrṵ̃ la jãjã rú kpere ĩ'di 'bã ịsṵ́
agá la.
9 Drĩ ịsṵ́ la 'bo, ĩ'di wõ̃rị́ka kí umve jĩránĩ abe ãngũ ãlu gá, ĩ'di jọ la ĩ'baní,
‘Ma ãyĩkõ sĩ ma mâ sĩlíngĩ ãvĩlépi rĩ ịsṵ́jó rá rĩ sĩ. Ãma idé kí ãyĩkõ la 'i’
10 Ájọ ĩminí, ĩ'di cécé 'dĩ 'bã áni, mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ kí ãyĩkõ idé 'bṵ̃
gâlé 'bá ũnzí ãlu la 'bã ásị́ ujajó rĩ sĩ.”

Mgbá ãvĩlépi rĩ

11 Yẹ́sṵ̃ mụ ị́jọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, “Ágọ́bị̃ ãlu ĩ'di 'bã anzị kí ĩrị̃.
12 Vúléŋá rĩ jọ ĩ'diní, ‘Má átẹ́pị, mí ãfẽ ãko mádrị́ wókõ gá rĩ kî.’ Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, ágọ́bị̃ awa dó ãko kí anzị ĩrị̃ 'dĩ 'banî.
13 Ṵ́'dṵ́ were vúlé gá mgbá vúlé rĩ ĩtṵ̃ndã ãko ĩ'didrị́ rĩ kí pírí, ko dó drị̃
mụlé séndẽ ĩ'didrị̃ abe ãngũ álị́ gá iza dó séndẽ ĩ'didrị̃ kí pírí.
14 Iza ãko ĩ'didrị̃ kí pírí, gbõgbõ rílẽ a'dé ãngũ 'dã gá ika, ãbị́rị́ i'dó dó
filé ụrụ'bá la gá.
15 Mụ dó sĩ ãzị́ ngalé 'bá ãngũ 'dã gá 'dãá la drị́, pẽ tị la ĩzõgó kí ucélé
ĩ'didrị́ ámvṵ́ agâlé.
16 Lẽ ru 'a tõlé ãkónã ĩzõgó kí nalé rĩ 'bã ị́mbị́lị́kọ́ kî sĩ, wó 'bá ãzí fẽ
ĩ'diní ãko ãzí nalé nãnã la ku.

17 “Ãsĩjó i'dó dó ịjọ́ ũrãlé, ‘'Bá ãzị́ ngalépi má átẹ́pị drị́ rĩ kí ãkónã na tí
kí a'be la cí, wó ãbị́rị́ la fi má rụ́ ĩ'di úgólé áma colé 'dĩ!
18 Ma mâ ngá gõ vúlé má átẹ́pị drị́ko gâlé, ma jọ la ĩ'diní: Má átẹ́pị, má
iza ịjọ́ Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá vâ ími drị̃lẹ́ gá ĩndĩ.
19 Mgbã la sị tá áma umvejó mî ngọ́tị́ ru ị̃dị́ ku; dũbã rá la í'bã dó ma 'bá
mí ãni ãzị́ ngalépi 'dĩ 'bã ãzí ru.’
20 Gbõgbõ angá ụrụgá gõ dó átẹ́pị̃ drị́ko gâlé. Ĩ'di drĩ adru agá rá-rá ru
'dĩ gá 'dĩ átẹ́pị̃ ndre ĩ'di, ízákĩzã la fi dó átẹ́pị̃ ásị́ gá, cẹ̃ dó mụlé ĩ'di amvulé,
ni kí dó ru ĩ'di be. 21 Ngọ́pị̃ jọ dó átẹ́pị̃ nî, ‘Má átẹ́pị, má iza dó ịjọ́ Ãdróŋâ
drị̃lẹ́ gá ãzíla ími drị̃lẹ́ gá. Lẽ tátí ûmve dó ma mî ngọ́tị́ ru ị̃dị́ ku.’
22 “Wó átẹ́pị̃ umve ụ̃pị́gọ́ŋá kî, ‘Gbõrú! Ĩmi ají bõngó ú'dí la kí sulé
ụrụ'bá la gá, ĩsụ̃ vâ drọ̃nọ́ drị́mváŋá la gá ãzíla gézĩmã pá la gá.
23 Ĩmi ají kãjóŋá mũlũkũdũ la, ĩlị ĩ'di vụ̃rụ́. Ãma amụ́ kí dó nalé la ãyĩkõ
idéjó.
24 Ngọ́tị́ mádrị́ 'dĩ ãvĩ jõ rá; ịsụ́ dó ru rá. Drã jõ rá; adrî dó rá.’ I'dó kî
dó ãyĩkõ idélé.
25 “Ị́jọ́ 'dĩ kí ru idé 'dĩ ịsụ́ 'dĩ sĩ mgbá kãyúŋá rĩ drĩ ámvụ́ agâlé. Ĩ'di mụ
acálé lị́cọ́ tị gá ãni rú, are úngó ãzíla 'bá kí dị̃ tu sĩ la.
26 Umve ụ̃pị́gọ́ŋá ãzí ãlu la zịlé ã'du la ru idé nĩ.
27 Umvi, ‘Mî ádrị́pị amụ́ 'bo, ãzíla mî átẹ́pị lị ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ 'dâ
rĩ, ã'dusĩku ãgõ vúlé 'dõlé múké ãzíla ãlá ru.’
28 “Ádrị́pị̃ kãyú rĩ 'a ve ũmbã sĩ, gã dó filé jó agâlé úmgbé. Átẹ́pị̃ ãfũ dó
ĩ'di rụ́ ãmvé 'dõlé sĩ mãmálá 'bãlé 'bã fi jó agâlé.
29 Umvi átẹ́pị̃ ní jọ, ‘Índre drĩ! Ílí 'dĩ kí pírí ári ãzị́ ngalé míní ụ̃pị́gọ́ŋá
ru, ágã vâ ími tị ku. Ãko mî fẽlé mánî rĩ ã'du? Átã táni ị̃ndrị́mváŋá ífẽ
máni sĩ ãyĩkõ idéjó mâ wọ̃rị́ka abe ku.
30 Wó mî ngọ́tị́ ãko mídrị̃ kí izalépi pírí ãwụ́'bá abe 'dĩ la mụ amụ́lé lị́cọ́
gá 'bo, mí uja ĩ'diní kãjóŋá mũlũkũdũ la lị́lé íngoní ru?’
31 “Átẹ́pị̃ jọ, ‘Índre mâ ngọ́pị, ãma ụ́'dụ́ pírí mí be, ãzíla ãko mádrị̃ kí
pírí mí ãni.
32 Wó lẽ ãma idé ãyĩkõ rá, ã'dusĩku mí ádrị́pị drãjó rá; adrî dó ị̃dị́. Ãvĩjó
rá; ịsụ́ dó ru rá.’ ”

16

'Bá ãko tãmbalépi mũlũmbẽ sĩ rĩ

1 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ágọ́bị́ ãzí ãlu kụ́rẹ́nị́ la 'bã 'bá ãko
tãmbalépi rĩ, útõ ĩ'di kápa 'dị́pị tị gá ĩ'di ĩ'di 'bã kápa kí izajó izâ rĩ sĩ.
2 Umve dó 'bá 'bãlé 'dã 'i ĩ'di rụ́ 'dõlé zị ĩ'di, ‘Ị́jọ́ mâ arelé ími ụrụ'bá gá
rĩ ã'du? Ínze mâ kápa kí vú, ã'dusĩku mí icó dó mâ ngá kí tãmbalé ị̃dị́ ku.’
3 “'Bá ãko tãmbalépi rĩ jọ dó ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ma dó ú'dî'da ã'du idé?
Ãmbógó mádrị̃ la áma dro ãzị́ gá rá, ma vâ ũkpõ kóru ámvụ́ sõjó, ãzíla
ma vâ drị̃nzá sĩ ãko a'ị́ŋá a'ị́jó.
4 Ánị̃ dó ma mụ ã'du idélé yã rĩ gá rá, 'bá kí mụ áma a'ị́lé ĩ'badrị́ko gá
rá ãzị́ drĩ dó ukó máni rá rĩ gá.’
5 “Umve dó 'bá ãmbógó ĩ'didrị̃ 'bã mọ̃rị́ trũ rĩ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé. Zị drị̃drị̃
rĩ 'i, ‘Mọ̃rị́ ãmbógó mádrị̃ drị́ mídrị́ lé rĩ sị́?’
6 Umvi ĩ'diní, ‘Dé'bẽ túrú ãrõ ãdu nalé nãnã rĩ ãni.’ 'Bá ãko tãmbalépi
rĩ umvi ĩ'diní, ‘Íri vụ̃rụ́, mí asi dẹ́nọ̃ 'dĩ rá, ísĩ túrú sụ.’

7 “Ãtí'bó 'dĩ umve ágọ́bị́ námbã ĩrị̃ sĩ rĩ 'i, ĩ'di mụ afílé 'bo, zị ĩ'di,
‘Ãmbógó mádrị̃ 'bã mõrị̃ mídrị̃ íngõpí?’ Umvi, ‘Mõrị̃ mádrị̃ ĩ'di ãnáfóró
gũtĩ́yã álĩfũ ãlu ãni.’ Ãtí'bô jọ ágọ́bị́ 'dĩ ní, ‘'Dĩ kãrãtásĩ ándrá drị̃drị̃ ĩmi
sĩ ĩ́jọ́ itújó ĩ'di be rĩ 'i. Ísĩ kãrãtásĩ ú'dí la ãję̃ ũfẽjó gũtĩ́yã túrú ãrõ ãnáfóró
ãni.’ *
8 “Ãmbógó ịcú 'bá ĩ'di 'bá ãko tãmbalépi rĩ ĩ'di 'bã ĩ́jọ́ 'dĩ idéjó íni
ũndũwã sĩ rĩ sĩ. Ã'dusĩku 'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí ũndũwã rú ĩ́jọ́ ĩ'badrị̃
kí idé ndẽ 'bá dị̃zã drị̃ 'dĩ kí rá.
9 Ájọ ĩminî, ĩmi ayú málĩ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kî sĩ wõrị̃ ịsụ́jó ĩminî, drĩ dó ukó
'bo, ála dó drụ́zị̃ ĩmi a'ị́ lĩcọ́ Ãdróŋá drị̃ jã 'dâ rĩ gá.
10 “'Bá ásị̃ dị̃lị̃ ãko ĩmbíráŋá sĩ rĩ, ásị̃ la vâ adru dị̃lị̃ ãko ãmbógó sĩ. 'Bá
ásị̃ dị̃lị̃ ãko ĩmbíráŋá sĩ ku rĩ, ásị̃ la icó vâ adrulé dị̃lị̃ ãko ãmbógó sĩ.
11 Ími ásị̃ drĩ adru dị̃lị̃ málĩ ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ kí tãmbaŋá sĩ ku, ícó dó
ásị̃ 'bãlé ími drị̃ gá málĩ Ãdróŋá drị̃ mgbã rĩ sĩ íngoní ru?
12 Ĩdrĩ adru ásị̃ dị̃lị̃ sĩ 'bá ãzí 'bã ãko sĩ ku, ã'di la dó míní ãko mî trũ
adrujó rĩ fẽ nĩ?
13 “Ãtí'bó ãzí icólépi ãzị̃ ngalépi ãmbogo ĩrị̃ kí pálé gá la 'dáyụ. Ĩ'di ãlu
rĩ ngũ̃ ũnzí ĩ'di ãzí rĩ lẽ áyụ, jõku ĩ'di ãzí rĩ ru rá, ĩ'di ãzí rĩ ide-idê. Ĩmi icó
ãzị̃ ngalé Ãdróŋá nî ãzíla séndẽ ní ku.”

Ímbátáŋá Yẹ́sũ̃ drị̃ ãzĩ́táŋá drị̃ rĩ
(Mãtáyõ 11:12-13; 5:31-32; Mãrákõ 10:11-12)

14 'Bá Fãrĩsáyĩ rú sĩlíngĩ lẽlépi ambamba 'dĩ kí mụ ĩ́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, utru
kí mẹ́lẹ́tị sĩ ĩ'di idejó.
15 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ĩmi 'bã 'bá múké la ru 'bá kí mẹ́lẹ́tị gá cénĩ, wó
Ãdróŋá nĩ̃ ĩmi ásị̃ rá. Ãko 'bá 'bã kí ĩ́jọ́ 'bãlé ũkpó 'dĩ kí, Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá
ãko ãzí ngũ̃lé ũnzí la.
16 “Ãzĩ́táŋá Mụ́sã drị̃ ãzíla ĩ́jọ́ nãbịya 'bã kí sĩlé 'dĩ kí abe ûlũ kí kpere
sáwã Yõhánã Bãbũ̃tĩ́zị̃ fẽlépi rĩ drị̃ agá; i'dójó ụ́'dụ́ 'dã sĩ ĩ́jọ́ mgbã Sụ́rụ́
Ãdróŋá drị̃ 'bũ̃ gá rĩ ála ĩ́jọ́ la ũlũ, 'bá pírí kí ru afụ filé ala gâlé ũkpõ sĩ.
17 Ĩ'di ĩ́jọ́ ãzí áŋmátrẽ la 'bũ̃ kí ũ̃nọ́kụ́ be kí ukó rá wó ĩ́jọ́ ífí Ãdróŋá ãni
ĩmbíráŋá ãzĩ́táŋá agá rĩ ãvĩ ku.
18 “'Bá ãzí drĩ ĩ'di 'bã ũkú dro rá drị̃ ndú la ĩgbã, ĩ'di ãwũ̃ nga; ágọ́bị́ ũkú
drolé rá rĩ ĩgbãlépi rĩ ĩ'di ãwũ̃ nga.”

Lázãrõ kí ágọ́bị́ málĩ trũ rĩ be

19 “Ágọ́bị́ ãzí málĩ trũ la ãlu ĩ'di ru sũ̃ bõngó ãję̃ rú rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di
u'á jó ãję̃ ãni la agá ãzíla íná na ãlá ru ụ́'dụ́ pírí.
20 Ágọ́bị́ ãzí ãlu lẽmẽrí ụrụ'bá la pírí ãkõzá ru, rụ́ la Lázãrõ 'i, ála ĩ'di ají
'bãlé ágọ́bị́ málĩ trũ 'dĩ drị̃ kẽjĩ́tị gá 'dãá,
21 ãkónã ayilépi méjã sị̃ gá 'dã kí ũtẽlé nalé. Ũcogo kí amụ́ ãkõzá ĩ'di
ụrụ'bá gá 'dĩ kí ũndrãlé.
22 “Ágọ́bị́ lẽmẽrí 'dã drã dó rá, mãlãyíkã amụ́ kí ĩ'di agụlé 'bãlé rilé
Ịbụrahịmũ̃ andre gá. Ágọ́bị́ málĩ trũ rĩ drã vâ îsị̃ vâ ĩ'di.
23 Fi dó ãcí ukólépi ku rĩ agá, ri drị̃ cịlé ãcí 'bã ãzá sĩ, ndre ãngũ ụrụgá,
ndre Ịbụrahịmũ̃ 'i álị̃ 'dáni, Lázãrõ ĩ'di bụ́lụ́ gá 'dâ.

---

* **16:7** Ụpịgọ́ŋá 'dĩ idé ĩ́jọ́ 'dĩ 'i 'bá pírí *mõrị̃* nalépi ãmbógó ĩ'didrị̃ drị̃ rá 'dĩ abe.

24 Umve dó Ịbụrahḭmṹ 'í, ‘Bãbá Ịbụrahḭmṹ! Índre áma ízákĩzã, mí ãpẽ
Lázãrõ tị tĩndrímváŋá sulé ĩyḭ agâ sĩ áma ụ́lḭ ụdụ́jó, ã'dusĩku ma drḭ̃ cị ãzá
ãmbógó la sĩ ãcí 'dõ agá 'dõ!’
25 “Wó Ịbụrahḭmṹ umvi ĩ'dinî, ‘Mâ ngọ́pị mí ũrã drĩ ḭjọ́ ándrá mî adrujó
ídri ṹnọ́kṹ drḭ̃ gâlé rĩ sĩ, mí ịsṹ ãyĩkõ rá, wó Lázãrõ ịsṹ ándrá 'bãngá
ũcõgõ áyụ. Ú'dî'da ĩ'di dó drĩ vâ ĩ'diní ãyĩkõ ịsṹ, wó mí adru drĩ vâ ãngũ
ũcõgõ ịsṹjó 'dĩ agá 'dãá.
26 Ḭjọ́ 'dĩ agá 'dâ 'bṹ ãzí mgbi la ãma drĩdríŋĩ gá cí, 'bá ãzí drĩ dô sĩ lẽ
alḭlé ãma rṹ 'dõlé ãzíla ĩmi rṹlé icó dó sĩ ku, 'bá ãzí icó vâ alḭlé ĩmi rṹlé
ãma rṹ 'dõlé ku.’
27 “Umvi, ‘Má a'ḭ̃ mi bãbá, ípẽ Lázãrõ tị má átẹ́pị drḭko gâlé,
28 má ádrḭ́pḭka kí tõwú cí. 'Bã mụ kí bḭ́lẹ́ ḭ̃ndṹ lilé 'ba amṹ kí rû sĩ ãngũ
sĩ drḭ̃ cịjó 'dõ gá 'dõlé ku.’
29 “Ịbụrahḭmṹ umvi, ‘Mṹsã kí nãbịya abe 'dãá cí; 'ba are kí ḭjọ́ kí tị gá rĩ
'i.’
30 Jọ, ‘Yụ, bãbá Ịbụrahḭmṹ, 'bá angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá
la drĩ tá mụ nĩ kí tá ásḭ uja rá.’
31 Jọ ĩ'diní, ‘Drĩ kí Mṹsã kí tị are nãbịya abe ku, icó kí vâ 'bá angálépi
'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ḭjọ́ arelé ku.’ ”

17

Ḭjọ́ ũnzí kî trũtáŋá be
(Mãtáyõ 18:6-7, 21-22; Mãrákõ 9:42)

1 Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ãko fẽlépi la 'bá 'baní ḭjọ́ ũnzí idéjó
rĩ kí amṹ 'dĩ, wó 'bá fẽlépi la ḭjọ́ 'dĩ 'ba amṹ kí ĩ'di rṹ sĩ rĩ ní ũcõgõ.
2 Ĩ'di tá múké la 'bá íni rĩ imbe gá írã ãná 'ijó ãmbógó kpakụ rĩ umbéjó
trũ ĩ'di 'bejó mĩrĩ agá, ndẽ ĩ'diní fẽjó la anzị níríŋá 'dĩ 'baní ḭjọ́ izajó.
3 Ḭnzḭ̃ mḭfḭ̃ ĩmi sĩ.
“Mí ádrḭ́pị drĩ ḭjọ́ iza mí rṹ, íza drḭ̃ la gá; drĩ ru ásḭ uja rá, ítrũ ĩ'di rá.
4 Drĩ ḭjọ́ iza mí rṹ pâlé ázḭ̃rḭ̃ ṹ'dṹ ãlu agá, amṹ vâ mí rṹ 'dõlé pâlé ázḭ̃rḭ̃
trũtáŋá a'ḭ́lé jọjó la, ‘Má uja ásḭ rá,’ lẽ ítrũ ĩ'di rá.”
5 Ṹpḭgọŋa jọ kí Úpí nî, “Mí ḭ̃drḭ̃ ã'ḭ̃táŋá ãmadrḭ̃ ãmbógó ru.”
6 Úpí umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá adru ã'ḭ̃táŋâ trũ wereŋá ru hãrãdálḭ̃ ífí áni,
ĩmi icó jọlé la ife 'dĩ ní, ‘Mí anzé mi ízókî trũ kpítã ímụ ími salé mĩrĩ agá!’
Ĩ'di ĩmi tị are rá.
7 “Ĩmi ãzí ãlu la 'bã ṹpḭ́gọ́ŋá ãzí drĩ angá ámvṹ sõ agá jõku kãbĩlõ ucé
agá, drĩ amṹ lḭcọ́ gá angájó ámvṹ agâlé, mi ĩ'diní jọ la 'bã afụ ru gbõgbõ
mụlé íná ĩ'didrḭ̃ nalé yã?
8 Adru íni ku! Kẽjḭ la gá mi jọ la ĩ'diní, ‘Ímụ íná mádrḭ̃ ĩndró drḭ̃ idélé
bábá, ísṹ bõngó ãlá rĩ kí mi sĩ amṹ mání íná fẽlé nalé, ãzíla ãko mvụlé
mvṹ-mvṹ rĩ kí abe, 'dã bã ũngúkú gá mi dô sĩ mụ íná mídrḭ̃ nalé ĩndõ.’
9 Ṹpḭgọ́ŋá 'dã ní úfẽ ãwã'dĩfô ĩ'di 'bã ãzḭ́táŋá vú ũbĩjó ãzíla idéjó 'dã sĩ
rá yã?
10 Ĩmi vâ 'dĩ 'bã áni; údrĩ ĩminí ḭjọ́ ĩmi idélé rĩ kí ũlũ ĩdrĩ kí idé 'dĩ áni
'bo, ĩjọ, ‘Ãma ãmã ngá ṹpḭgọ́ŋá jõ údu 'dâ rĩ kî, ãnga 'bãngá ãzḭ́ jõ ãma
ãni údu rĩ 'i.’ ”

'Bá mụdrḭ̃ ãrí 'bã nalé rá rĩ kí adríjó rĩ

11 Yẹ́sṹ 'bã mụ agá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé mụ lõkókõrí Sãmãríyã 'bã ãni Gãlḭ́lḭ̃
be rĩ agâ sĩ.

12 Ĩ'di 'bã fi agá tõrọ́mẹ́ ãzí ãlu la agá, 'bá mụdrị̃ ãrí 'bã nalé rá la amụ́
kí drĩ̃ ụfụlé ĩ'di trũ. Tu kí pá rá-rá ru.
13 Ayú kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Úpí Yẹ́sũ̃, íko ãma ãzã fô!”
14 Ĩ'di mụ kí ndrelé 'bo jọ, “Ĩmụ ĩmi i'dalé ãtalo ídétáŋá idélépi 'baní ími
ụrụ'bá undréjó.” Ĩ'bã kí mụ agâ, ãrí kí ụrụ'bá gá rĩ ukó rá.
15 Kí ãzí ãlu ĩ'di mụ ndrelé la 'í adrí 'bo, ãgõ vúlé Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé Ãdróŋâ
rụ́ ungoŋâ trũ rere ụ́'dụ́kọ́ sĩ.
16 'Be ru Yẹ́sũ̃ pálé gá fẽ ãwã'dĩfô ĩ'dinî, wó 'bá 'dĩ 'bá Sãmãríyã rú la.
17 Yẹ́sũ̃ zị, “'Bá mụdrị̃ 'dĩ adrí kí tá pírí ku yã? 'Bá úrômĩ rĩ kí dó íngõlé?
18 'Bá ãmị́yọ́ŋá ru 'dĩ ãgõ dó 'bãngá amụ́lé Ãdróŋá rụ́ ịcụ́lé ãwã'dĩfô fẽjó
á'dụ̃sĩ la ã'du ịjọ́ sĩ?”
19 Jọ ĩ'dinî, “Mí angá ímụ; ã'ị̃táŋá mídrị̃ idé mi múké.”

Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ 'bã amụ́ŋá
(Mãtáyõ 24:23-28, 37-41)

20 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá Fãrĩsáyĩ rú la zị kí Yẹ́sũ̃ 'i, “Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ la amụ́ ã'dụtụ́
rĩ?” Yẹ́sũ̃ umvi kí, “Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ amụ́ gẽrị̃ ĩmi ásị̃ 'bãjó undréjó la 'dĩ
áni la ku.
21 'Bá ãzí ní sĩ jọjó la, ‘Ĩ'di 'dõnu,’ jõku, ‘Ĩ'di 'dãnu’ la 'dáyụ, ã'dusĩku
Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ rĩ ĩ'di ĩmi agá 'dĩ.”
22 Jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, ĩmi sĩ lẽjó Ngọ́tị̃
'Bádrị̃ 'bã ụ́'dụ́ ndrejó rĩ, wó ĩmi icó ndrelé la ku.
23 'Bá kí ĩminí lũ la, ‘Ĩ'di 'dõnu!’ Jõku, ‘Ĩ'di 'dãnu!’ Lẽ ĩmụ ũcẹ̃ trũ kí vú
gâ sĩ ndrũ̃ trũ la ku.
24 Ĩndre drĩ, Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã ụ́'dụ́ ãgõjó rĩ ĩ'di cécé ãvi áni, ĩ'di nĩ némé
ĩ'di 'bũ̃ ji i'dójó wókõ ãzí rĩ gá kpere ãzí rĩ gá.
25 Wó drĩ̃drĩ̃ rĩ gá, lẽ 'bã ịsụ́ cãndí ráká, ãzíla 'bá ĩ'didrị̃ áyi gá rĩ 'bã gã
kí sĩ ĩ'di úmgbé.
26 “Cécé ĩ'di 'bã ándrá adrujó ụ́'dụ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ rĩ áni, ụ́'dụ́ Ngọ́tị̃
'Bádrị̃ 'bã amụ́jó rĩ la vâ adru 'dã áni.
27 'Bá kí ándrá ãngũ na agá, íwá mvụ agá, ãzíla kí ũkú ĩgbã agá, kí vâ
ĩ'bã izonzi kí fẽ agá ágó gá ụ́'dụ́ Núwã ngárĩ rĩ sĩ kpere ĩ'di 'bã fi agá í'bó
ãmbógó rĩ agâlé. Ĩyị̃ ãmbógó 'bá ịmvụ́lépi rĩ 'bã amụ́ agá kí ịmvụ́ agá pírí.
28 “Ĩ'di ándrá vâ cécé 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ Lọ́tị̃ drị̃ sĩ. 'Bá kí ãngũ na agá ãzíla
mvụ agá, ãko ĩgbã agá ãzíla ãko ĩ̃tũ̃ndã agá, ãkónã sa agá ãzíla jó sị agá.
29 Wó ụ́'dụ́ Lọ́tị̃ 'bã Sõdómũ a'bejó rĩ sĩ, ãcí ri 'dịlé angájó 'bũ̃ gâlé bãrụ́tị̃
trũ ĩ̃lĩ̃kĩ̃ kí pírí.
30 “Ĩ'di vâ adru cécé 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'bã amụ́jó ru i'dajó rĩ
sĩ.
31 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá tụlépi ĩ'didrị̃ jó sị̃ rĩ lẽ 'bã asị̃ vũ̃rụ́ 'dõlé filé ãko ĩ'didrị̃
kí a'dụ́lé ku. 'Bá ámvụ́ agá rĩ 'bã ãgõ vâ ãko ãzí gá lịcọ́ gá 'dõlé ku.
32 Ĩmi ũrã ịjọ́ Lọ́tị̃ 'bã ũkû drị̃! *
33 'Bá drĩ lẽ ru ídri ĩ'didrị̃ tãmbalé nĩ, ĩ'di ãvĩ la rá; wó 'bá ídri ĩ'didrị̃ gá
rĩ ãvĩlépi rá rĩ la tã la mba rá.
34 Ájọ ĩminî, ịnị̃ 'dã sĩ 'bá ĩ̃rĩ̃ kí ru la mgbọ́lọ́ ãlu sị̃ gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála
ãzí rĩ a'be.
35 Ũkú ĩ̃rĩ̃ kí ãná 'ị ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ rá, ála ãzí rĩ a'be. [

---

* **17:32** *Lọ́tị̃ 'bã ũkû* drã ĩ'di 'bã ándrá ãngũ andréjó vúlé rĩ sĩ.

36 Ãgọbị ĩrĩ kí mụ ámvụ́ sõlé ãngũ ãlu gá, ála ãlu rĩ 'dụ, ála ãzí rĩ a'be.]”
†
37 Zị kí, “Íngõlé yã, Úpí?” Umvi, “Ãngũ ãko ãzí 'bã ãvũ la adrujó cí rĩ
gá, 'dã bãsĩ ãngũ núgúnúke 'bã kí ru trajó rĩ.”

18

Ị́jọ́ u'bélé ũkú ãwụ́zị́ ru ãzãkoma lẽlépi rĩ drĩ gá rĩ

1 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ị́jọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ kí imbájó, lẽ 'bã ãndẽ
kí Ãdróŋá zịŋá sĩ ku.
2 Yẹ́sụ̃ jọ, “'Bá 'bá ị́jọ́ lịlépi la ãzí ãlu táwụ̃nĩ ãzí gá Ãdróŋá nĩlépi ku la,
ãzíla asílépi 'bá kí sĩ ku la.
3 'Dãá ũkú ãzí ãwụ́zị́ ru la cí, ụ́'dụ́ pírí ĩ'di amụ́ mãmálá 'bãlé 'bá 'bá ị́jọ́
lịlépi rĩ drĩlẹ́ gá, ‘Íko áma ãzã 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ!’
4 Ụ́'dụ́ ũ'bíkãnã rú 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi rĩ ko ũkú ãwụ́zị́ ru 'dã ãzã ku, vúlé
vúlé ru jọ ĩ'diní cénĩ-cénĩ rú, ‘Ádrĩ táni ãrútáŋá fẽ Ãdróŋá ní ku jõku así
'bá kî sĩ ku,
5 álẽ ndrelé la ị́jọ́ ũkú ãwụ́zị́ ru 'dĩ 'bã lẽlé rĩ kí ịsụ́ kí rá, ã'dusĩku ãwụ́zị́
'dĩ la áma ĩcãndĩ ụ́'dụ́ pírí, ádrĩ idé la ku, ĩ'di ri amụ́lé áma ĩcãndĩlé jã 'dâ,
ma dô sĩ ãndẽ rá!’ ”
6 Ãzíla Yẹ́sụ̃ jọ, “Ĩmi are ị́jọ́ 'bá 'bá ị́jọ́ lịlépi pịrị ku rĩ ní jọlé rĩ.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ícó ị́jọ́ lịlé múké 'bá ĩ'di 'bã ũpẽlé rá rĩ 'baní ku yã?
Ãdróŋá icó 'bá awálépi ĩ'di rụ́ ĩtụ́ kí ị́nị́ be rĩ a'belé ãmvé ku.
8 Álũ ĩminí, Ãdróŋá la mũkẽ idé ĩminí gbõŋáŋá ru. Wó Ngọ́tị́ 'Bádrị́ drĩ
drụ́zị́ ãgõ rá, ĩ'di 'bá ã'ĩtáŋá agá rĩ kí ịsụ́ ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ sị́ yã?”

Ị́jọ́ u'bélé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ drĩ gá ãzíla 'bá mũsọ́rõ tralépi rĩ be

9 Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ ị́jọ́ u'bélé 'dĩ sĩ 'bá ru 'bãlépi Ãdróŋá drĩlẹ́ gá kpị 'bá ãzí 'dĩ
'baní ãndânĩ rĩ kí drĩ gá.
10 “'Bá ĩrĩ mụ kí Ãdróŋá ã'ĩlé lịcọ́ Ãdróŋá drị́ agá, 'bá ãlu rĩ ĩ'di 'bá
Fãrĩsáyĩ rú rĩ, ãzí rĩ 'bá mũsọ́rõ tralépi rĩ 'i.
11 “Ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ angá tu pá ụrụgâ sĩ, ã'ị́ Ãdróŋá ĩ'didrị́ jọ,
‘Ãdróŋá, áfẽ míní ãwã'dĩfô mání adrujó cécé 'bá ãzí ũgụ́'bá ru, ị́jọ́ ũnzí
idélépi, ãwụ́'bá ru rĩ kí áni ku rĩ sĩ. Má vâ adrujó cécé 'bá mũsọ́rõ tralépi
'dĩ kí áni ku rĩ sĩ.
12 Ma u'á íná naŋâ kóru ụ́'dụ́ ĩrĩ sãbị́tĩ ãlu agá, sĩ ími rụ́ ịcụ́jó, ãzíla ma
ãko mání ịsụ́lé ãlu mụdrị́ agá rĩ fẽ mínî.’
13 “Wó ágọ́bị́ mũsọ́rõ tralépi rĩ tu pá ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rụ́ rĩ sĩ álị́. Ndre
ãngũ 'bũ gâlé ku, wó 'bã drị́ drĩ gá jọ, * ‘Ãdróŋá, í'bã ásị́ ĩgbẹ́ áma drĩ gá
ma 'bá ũnzí idélépi la.’ ”
14 Yẹ́sụ̃ jọ, “Álũ ĩminí, sáwã Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ la mụ ukólé 'bo, Ãdróŋá 'dụ
ágọ́bị́ mũsọ́rõ tralépi rĩ 'bãlé ãlá ru ndẽ ágọ́bị́ Fãrĩsáyĩ rú rĩ rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
'bá ru ịpị́lépi cénĩ-cénĩ rĩ, ála ĩ'di isé vũrụ́. Wó 'bá ru 'bãlépi vũrụ́ rĩ ála
ĩ'di 'bã ãmbógó ru.”

Yẹ́sụ̃ 'bã sũsụ́ wijó anzị níríŋá kí drĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 19:13-15; Mãrákõ 10:13-16)

---

† **17:36** Vásĩ 36 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tĩ-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩrị́kĩ tị sĩ ídu drĩdrĩ rĩ kí agá 'dáyụ.

* **18:13** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩrị́kĩ tị sĩ rĩ agá úsĩ *jụ́jụ́ adịlé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'badrị́ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

15 'Bá ri kí ándrá ĩ'bã anzị níríŋá kí ajílé Yẹ́sṹ rṵ́, sĩ sṹsṵ́ wijó kí drḩ gá.
'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ndrelé 'bo, uzá kí 'bá 'dã kí drḩ gá.
16 Wó Yẹ́sṹ umve anzị kí amṵ́lé ĩ'di rṵ́ 'dõlé, ãzíla jọ, "Ĩmi a'be anzị nírí
'bã amṵ́ kí má rṵ́ 'dõlé, ĩmi atrị kí amṵ́ŋá gá ku, ã'dusĩku Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ
'bá 'dĩ 'bã ãni.
17 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ĩmi ãzí drĩ Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ rĩ a'ị́ cécé ngọ́tḩŋá
ĩmbíráŋá rĩ áni ku, icó filé Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ agá ku."

Ãmbógó kṵ́rẹ́nḩ ru rĩ
(Mãtáyõ 19:16-30; Mãrákõ 10:17-31)

18 Ãmbógó Yãhṵ́dḩ rú la zị Yẹ́sṹ 'i jọ, "Ímbápị múké rĩ, ma ã'du idé sĩ
ídri ukólépi ku rĩ ịsṵ́jó?"
19 Yẹ́sṹ umvi ĩ'di, "Mi áma umve 'bá múké la ã'du ịjọ́ sĩ? 'Bá ãzí múké
la yụ pẽ lú Ãdróŋá 'i.
20 Ínḩ ãzḩtáŋá kí rá: 'Ínga ãwṹ ku, í'dị 'bá ku, mí ṹgṹ ṹgṹ ku, mí alḩ ĩnzõ
'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, íru mî átẹ́pị kí mî ãndrẽ be.'†"
21 Ágọ́bḩ umvi ĩ'diní, "Ịjọ́ 'dĩ kí bãsĩ mání ngalé i'dójó ãnzḩrḩŋã sĩ rĩ kî."
22 Yẹ́sṹ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ ĩ'diní, "Ịjọ́ ãzí ace drĩ míní ãlu cí, lẽ mí
ụzị ãko mídrḩ kí pírí, ífẽ séndẽ la kí 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní mi dó sĩ adru málĩ
trũ 'bṹ gâlé, 'dã 'bã vúlé gá, mí amṵ́ dó sĩ áma vú bĩlé ĩndõ."
23 Ágọ́bḩ la mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á cãndí sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã málĩ wẽwẽ
rú 'dã kî sĩ.
24 Yẹ́sṹ ndre ágọ́bḩ 'bã cãndí, jọ, "'Bá málĩ trũ rĩ ní fijó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ
agá rĩ ũkpõ la 'dõ ni yã?
25 Ã'dusĩku, ngãmíyã ní fijó sĩndánĩ ḩndṵ́ gâ sĩ rĩ ĩ'di gbõŋá ru ndẽ 'bá
málĩ trũ rĩ ní fijó Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drḩ agá rĩ rá."
26 'Bá ĩ'di arelépi rĩ zị kí, "Ã'di la ru pa rá rĩ gá nĩ?"
27 Yẹ́sṹ umvi, "Ịjọ́ 'bá 'baní mbalépi ũkpó rĩ Ãdróŋá ní áŋmátrẽ rú."
28 Pétẽrõ jọ Yẹ́sṹ ní, "Índre, ãma a'be lḩcọ́ ãmadrḩ kí sĩ u'dejó ími vú gâ
sĩ!"
29 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ãzí drĩ lḩcọ́ jõku ũkú ĩ'didrḩ 'i
jõku ádrḩpịka kí 'bá ĩ'di tịlépi rĩ kí jõku anzḩŋá ĩ'didrḩ kí a'be Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá
drḩ 'bã ịjọ́ sĩ,
30 ĩ'di ũyá ãmbógó la ịsṵ́ ṵ́'dṵ́ 'dĩ agá ãzíla ídri Ãdróŋá drḩ ukólépi ku jã
'dâ rĩ ịsṵ́ ṵ́'dṵ́ drḩlẹ́ gá rĩ agá."

Yẹ́sṹ nze drã ĩ'didrḩ vú pâlé na rĩ gá
(Mãtáyõ 20:17-19; Mãrákõ 10:32-34)

31 Yẹ́sṹ 'dụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrḩ drḩ ḩrḩ 'dã kí bṵ́lṵ́ gá jọ ĩ'baní, "Ĩmi
are! Ãma kí mụ Yẽrṵ́sãlẹ́mṹ gá ịjọ́ ándrá nãbịya 'bã kí sĩlé Ngọ́tḩ 'Bádrḩ
drḩ gá rĩ 'baní ru idéjó ãndá-ãndá ru rĩ gâlé 'dĩ.
32 'Ála ĩ'di fẽ 'bá Yãhṵ́dḩ rú ku rĩ 'badrḩ, kí mụ ĩ'di idelé, kí ĩ'di u'dá, ãzíla
sṹsṵ́ uwí ụrụ'bá la gá.
33 Kí ĩ'di co, ãzíla kí ĩ'di 'dị rá. Wó ṵ́'dṵ́ na la sĩ, ĩ'di angá ídri rú ḩdḩ.' "
34 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ nḩ kí ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ kí ífí ku, ã'dusĩku ífí la
a'bó ru ĩ'baní cí nḩ kí dó sĩ Yẹ́sṹ la ịjọ́ jọ ã'du drḩ gá yã rĩ ku.

Yẹ́sṹ adrí 'bá mịfḩ kóru á'ḩŋá a'ḩlépi rĩ
(Mãtáyõ 20:29-34; Mãrákõ 10:46-52)

† **18:20** Ãfũŋá 20:12; Ãzḩtáŋá Amviŋá 5:16-20

35 Yẹ́sṹ la mụ acálé ãni rú Yẽ̗rḭ́kõ̗ tị gá, 'bá ãzí ãlu mịfḭ́ kóru la ri gẽ̗rḭ̃ tị
gá ãko a'ḭ́lé.
36 Ĩ'di mụ 'bá ũ'bí alḭ́lépi 'dĩ kí arelé zị, “Íni 'dĩ kí ã'du?”
37 Jọ kí ĩ'diní, “Yẹ́sṹ 'bá Nãzẽ̗rẹ́tḭ̃ gá rĩ la alị nĩ.”
38 Azá re, “Yẹ́sṹ Dãwṹdḭ̃ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”
39 'Bá drḭ̃lẹ́ gá rĩ jọ kí ĩ'diní 'bã ĩyãŋã tú. Wó ri dó uzálé rere ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́, “Yẹ́sṹ
Dãwṹdḭ̃ ngọ́pị, mí andré áma ízákĩzã fô!”
40 Yẹ́sṹ tu pá jọ âjí 'bá mịfḭ́ kóru 'dĩ 'í rṹ 'dõlé. Ĩ'di mụ acálé ãni rú, Yẹ́sṹ
zị ĩ'di,
41 “Ílẽ má idé míní ã'du?” Umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, álẽ ãngũ ndrelé ḭ̃dḭ́
fô!”
42 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní “Ã'ḭ̃táŋá mídrḭ̃ pa mi rá, índre ãngũ.”
43 Ndre dó ãngũ gbõgbõ ndrẽ-ndrẽ, 'de dó Yẹ́sṹ vú gâ sĩ, fẽ dó ãwã'dĩfô
Ãdróŋá nî. Ũ'bí kí mụ ḭ́jọ́ 'dĩ ndrelé, ịcṹ kí Ãdróŋá rṹ ịcṹ-ịcṹ.

19

Ḭ́jọ́ Zãkáyõ drḭ̃ rĩ

1 Yẹ́sṹ ca Yẽ̗rḭ́kõ̗ gá alị ala gâ sĩ.
2 Ágọ́bḭ́ ãzí ãlu ãmbógó mṹsọ́rõ̗ tralépi la, rṹ la Zãkáyõ 'i, ĩ'di 'bá málĩ
trũ la.
3 Lẽ Yẹ́sṹ ndrelé ĩ'di ã'di 'i yã rĩ, wó 'bá kí adrujó ambamba rĩ sĩ, icó Yẹ́sṹ
ndrelé ku ĩ'di 'bã adrujó ãlḭ́pḭ́tḭ́ ru rĩ sĩ.
4 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, cẽ̗ drḭ̃lẹ́ gá mụlé tụlé ife ãmbógó sḭ́ gá Yẹ́sṹ ndréjó ĩ'di 'bã mụ
agá alị agá ife 'dã ḭ̃ndṹ gâ sĩ.
5 Yẹ́sṹ la mụ acálé ife ḭ̃ndṹ gá 'bo, ndre ãngũ ife sḭ́ gâlé, jọ Zãkáyõ ní,
“Zãkáyõ, mí asḭ́ vṹrṹ 'dõlé gbõrú, ãndrũ rĩ gá álẽ u'álé mídrḭ́ko gá.”
6 Zãkáyõ asḭ́ vũ gá 'dõlé gbõrú. Yẹ́sṹ a'ḭ́lé mụlé ĩ'didrḭ́ko gâlé ãyĩkõ sĩ.
7 'Bá pírí ḭ́jọ́ 'dĩ ndrelépi rá rĩ i'dó kí unulé, “Yẹ́sṹ mụ ãmṹ ru ágọ́bḭ́ ḭ́jọ́
ũnzí idélépi 'dĩ drḭ́ko gá íngoní ru?”
8 Wó Zãkáyõ angá ụrụgá, jọ Úpí ní, “Úpí, mí are drĩ! Ma ãko mádrḭ́ nṹsṹ
rĩ kí fẽ 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ádrĩ ándrá 'bá ãzí 'bã ãko na rá, ma ĩ'di ngâ 'bã
ãrígó ũfẽ pâlé sụ.”
9 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ãndrũ patáŋá acá jó 'dĩ agá 'bo, ã'dusĩku ágọ́bḭ́ 'dĩ vâ
Ịbụrahḭ́mṹ 'bã ngọ́pị.
10 Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ amṹ 'bá ãvĩlépi rá rĩ kí ndrṹlé ãzíla kí upalé.”

Ḭ́jọ́ u'bélé sĩlíngĩ ífí-ífí mụdrḭ́ gólũdĩ rú rĩ drḭ́ gá rĩ
(Mãtáyõ 25:14-30)

11 'Bá 'bã kí ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé 'dĩ kí are agá 'dãá, lũ ĩ'baní ḭ́jọ́ ḭ́jọ́ u'béŋá sĩ,
ĩ'di 'bã adrujó ãni rú Yẽ̗rṹsãlẹ́mṹ andre gá rĩ sĩ 'bá ũrã kí Sṹrṹ Ãdróŋá drḭ́
rĩ ĩ'di ãni rú i'dájó.
12 Jọ, “Ágọ́bḭ́ ãzí ãlu rulé rũrũ la, mụ sṹrṹ ãzí álḭ́ la gá acájó úpí ru, ãzíla
ãgõjó vúlé.
13 Mụ drĩ ku rú, umve ṹpḭ́gọ́ŋá ĩ'didrḭ́ mụdrḭ́ 'dĩ kí, fẽ ṹpḭ́gọ́ŋá ãlu-ãlu
drḭ́ sĩlíngĩ ífí-ífí gólũdĩ rú la, jọ ĩ'baní, ‘Ĩnga ãzḭ́ sĩlíngĩ 'dĩ sĩ kpere mâ ãgõ
agá.’
14 Wó 'bá ĩ'di ãmgbã drḭ́ sṹrṹ gá rĩ ngṹ kí ĩ'di ũnzí, pẽ kí 'bá ãzí kí tị ĩ'di
vú gâ sĩ mụlé lũlé la úpí ãmbógó sṹrṹ 'dã gá rĩ ní, ‘Ãlẽ ágọ́bḭ́ 'dĩ 'bã adru
ãmã úpí ru ku.’

15 “Ú'bã ĩ'di úpí ru rá táni ĩ'bã kí gã agá úmgbé 'dĩ gá 'dâ, ãzíla ãgõ vâ
vúlé 'dõlé rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá umve ũ̃pı̨́gọ́ŋá ĩ'didrı̨̃ mụdrı̨ 'dã kî lẽjó
nĩ̃jó la ịsụ́ kí ũ̃rõ̃drı̨ séndẽ ĩ'diní 'dã kí drı̨̃ gá rá yã áni.
16 Ũ̃pı̨́gọ́ŋá drı̨̃drı̨̃ rĩ amụ́ jọ, ‘Úpí, má ịsụ́ ũ̃rõ̃drı̨ séndẽ ífí-ífí ándrá míní
fẽlé ãlu 'dã drı̨̃ gá mụdrı̨’
17 Úpí jọ, ‘Múké, mí idé ãlá ru, mi ũ̃pı̨́gọ́ŋá múké la. Míní ásı̨ 'bãjó ãko
ĩmbíráŋá tãmbajó rá rĩ sĩ, ma ími 'bã ãmbógó ru táwũ̃nı̨̃ mụdrı̨ kí drı̨̃lẹ́
gá.’
18 Ũ̃pı̨́gọ́ŋá námbã ĩ̃rı̨̃ sĩ rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí, má ịsụ́ séndẽ ífí-ífí ándrá míní
fẽlé ãlu rĩ drı̨̃ gá tõwú.’
19 Úpí jọ, ‘Mi adru ãmbógó ru táwũ̃nı̨̃ tõwú kí drı̨̃lẹ́ gá.’
20 “'Dã 'bã ũngúkú gá, ũ̃pı̨́gọ́ŋá ãzí rĩ amụ́ vâ jọ, ‘Úpí, mî séndẽ ándrá
míní fẽlé rĩ 'dĩ. Má umbé ĩ'di bõngó sĩ, ázı̨̃ ĩ'di cí tã la mbajó múké-múké
ãngũ ãzí gá.
21 Ári idélé ũ̃rı̨̃ sĩ, ã'dusĩku ílẽ mî ũ̃pı̨́gọ́ŋá 'bã nga kí ãzı̨́ ũkpó sĩ. Mi
ũ̃rõ̃drı̨ 'bá ãzí ãni ĩ'bã kí sĩ ãzı̨́ ngajó ásı̨ pírí sĩ 'dụ rá.’
22 Úpí ĩ'didrı̨̃ umvi, ‘Ma ı̨́jọ́ lı̨ ími drı̨̃ gá ı̨́jọ́ ãfũlépi ími ãmgbã rĩ tı̨ gá rĩ
sĩ, mi ũ̃pı̨́gọ́ŋá múké ku la! Ínı̨̃ rá álẽ mâ ũ̃pı̨́gọ́ŋá 'bã nga kí ãzı̨́ ũkpó sĩ ásı̨
pírí sĩ rĩ gá rá, ínı̨̃ vâ rá ma ũ̃rõ̃drı̨ ịsụ́ ãko má ãni ku rĩ agá, ãzíla ãko ịsụ́
ãngũ mâ ũri kpẽ̃jó ku rĩ gá rá.
23 Í'bã tá séndẽ mádrı̨̃ ãzı̨́ ngajó ụ́'dụ́ mâ ãgõjó rĩ sĩ ma tá sĩ a'dụ́ la ũ̃rõ̃drı̨
trũ ku la ã'du sĩ?’
24 “Jọ 'bá pá tulépi aga la gá 'dãá rĩ 'baní, ‘Ĩ'dụ séndẽ 'dĩ drı̨́ la gá 'da fẽlé
'bá tá ũ̃rõ̃drı̨ ịsụ́lépi séndẽ mụdrı̨ rĩ drı̨.’
25 'Bá pá utulépi 'dã jọ kí, ‘Úpí, séndẽ ágọ́bı̨ 'dã drı̨̃ kí dó mụdrı̨ cí!’
26 Umvi, ‘Ájọ ĩminí, 'bá ãko trũ rĩ drı̨̃ drı̨̃ gá ála ãzíla ũ'bã ŋotro, wó 'bá
ãko kóru rĩ drı̨́ ĩ'di táni trũ adrujó ĩmbíráŋá rĩ ála 'dụ la ĩ'di drı̨́ 'dâ rá.
27 Wó 'bá mâ mẹ́rọ́'bá ru ándrá lẽlépi la má adru ĩ'bã úpí ru ku 'dã kí,
ĩmi ají kí 'dâ ãzíla ĩmi ụ'dı̨́ kí áma drı̨̃lẹ́ gá 'dâ.’ ”

Yẹ́sũ̃ fi Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá ãrútáŋá ru
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Yõhánã 12:12-19)

28 Yẹ́sũ̃ la mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, mụ kí dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe
drı̨̃ gá Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé ru.
29 Ĩ'di mụ acálé ãni rú Bẽtẽfágĩ gá Bẽtánĩ be, túpũ umvelé 'Bé Mı̨̃zẽ̃yı̨́tũ̃
'i rĩ gá, pẽ 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ̃rı̨̃ rĩ kí tı̨, jọ ĩ'baní,
30 “Ĩ̃mụ tõ̃rṍmẹ́ ĩmi drı̨̃lẹ́ gá 'dã gá, ĩfi ala gâlé, ĩmi kãyĩnõ mváŋá 'bá ãzí
'bã drĩ ũ̃cẽ̃jó ĩ'di sĩ ku la ịsụ́ úgĩ ĩ'di 'dãá cí. Ĩ̃mi ãtrũ ĩ'di, ĩmi ají ĩ'di 'dõlé.
31 'Bá ãzí drĩ ĩmi zı̨, ‘Ĩ̃mi trũ la ã'du sĩ?’ Ĩ̃jọ ĩ'diní, ‘Úpí lẽ rá.’ ”
32 'Bá tá tı̨ pẽlé drı̨̃ gâlé 'dã mụ kí, ịsụ́ kí ı̨́jọ́ kí cécé tá lũlé ĩ'baní 'dã 'bã
áni.
33 Ĩ'bã kí kãyĩnõmvâ ãtrũ agá 'dĩ gá 'dâ, 'dı̨́pı̨ka la zı̨ kí, “Ĩ̃mi kãyĩnõ trũ
ã'du sĩ?”
34 Umvi kí, “Úpí lẽ ĩ'di nĩ.”
35 Ají kí ĩ'di Yẹ́sũ̃ rụ́ 'dõlé, u'bé kí bõngó ĩ'badrı̨̃ kí drı̨̃ la gá, 'bã kí Yẹ́sũ̃
drı̨̃ la gá.
36 Yẹ́sũ̃ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá aja kí bõngó ĩ'badrı̨̃ kí gẽ̃rı̨̃ agá kãyĩnõ
ní sĩ mụjó drı̨̃ la gâ sĩ.

37 Ĩ'di mṵ acálé ãni rú gẽ̃rị̃ 'bã ilú agá 'Bé Mị̃zẽ̃ỵ́tũ̃ drị̃ pá gá 'dãá, ũ'bí
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí Ãdróŋá ị́cṵ́lé ãỵĩkõ sĩ ṵ́'dṵ́kọ́ ṵrṵgá sĩ, tálí ándrá
ĩ'bã kí ndrelé 'dĩ kî sĩ̃.
38 "Ị́cṵ́ úpí amṵ́lépi Úpí Ãdróŋá 'bã rṵ́ sĩ rĩ ị́cṵ́-ị́cṵ̃! †
Lẽ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ 'bã adru 'bá kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be,
lẽ ãma ị́cṵ́ Ãdróŋá ãmbógó 'bṵ̃ gá 'dị̃zã rú rĩ 'i!"
39 'Bá Fãrĩsáỵĩ rú la ajọ́ ũ'bí kí agâlé Yẹ́sṵ̃ ní, "Ímbápị, íjọ 'bá míní imbálé
'dĩ 'bã ĩỵãŋã kí tú."
40 Umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, drĩ kí ĩỵãŋã tú, írã kí uzá nĩ."
41 Ĩ'di mṵ acálé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, ndre táwṵ̃nị̃ 'i, awá ĩ'di sĩ ãzíla 'bá ala
gá 'dĩ kí sĩ ũcõgõ sĩ.
42 Jọ, "Ĩdrĩ tá ãko ĩminí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ajílépi rĩ nị̃ táni vúlé vúlé ru ãndrũ,
Ãdróŋá la tá ĩminí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ fẽ rá. Wó Ãdróŋá a'bó ĩminí ị́jọ́ 'dĩ nị̃ŋá cí,
ã'dusĩku ĩgã ma úmgbé.
43 Ṵ́'dṵ́ ãzí la amṵ́ ĩmi drị̃ gâlé 'dĩ drṵ́zị́ mẹ́rọ́'bá ĩmidrị̃ kí amṵ́ ĩmi celé
rị́, kí ĩminí ãngũ kí atrị wókõ pírí agá cí, ĩmi apá sĩ ku.
44 Kí táwṵ̃nị̃ 'dĩ andi, kí 'bá ala gá rĩ kí ṵ'dị́ pírí, bõrõ 'bã írã ace ru ṵrṵgá
ãluŋá la ku, ã'dusĩku ĩnị̃ ṵ́'dṵ́ Ãdróŋá 'bã amṵ́jó ĩmi pajó rĩ ku."

Yẹ́sṵ̃ iyá 'bá kí jó Ãdróŋá drị̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-17; Mãrákõ 11:15-19; Yõhánã 2:13-22)

45 Yẹ́sṵ̃ fi lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá adro 'bá ãko ĩ̃tṵ̃ndãlépi rĩ kî.
46 Jọ ĩ'baní, "Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ jọ, 'Jó mádrị̃ la adru jó áma ã'ĩ̃jó rĩ 'i.'
† Wó ĩmi uja dó ĩ'di 'ũ̃jị́gọ́ ũ̃gụ'ba 'bã kí sĩ ru ũ̃zị̃jó rĩ rú.' †"
47 Ṵ́'dṵ́ pírí Yẹ́sṵ̃ imbá 'bá kí lị́cọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá, wó ãtalo ãmbogo
'dĩ kí imba'ba ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi rĩ kí ãzíla drị̃lẹ́ Yãhṵ́dị̃ 'badrị̃
abe ṵ́'bị̃ kí gẽ̃rị̃ pírí sĩ ĩ'di 'dị́lé rá.
48 Wó ị́sṵ́ kí gẽ̃rị̃ la ĩ'di 'dijó ũní la ku, ã'dusĩku 'bá ri kí ị́jọ́ arelé tị la gá,
lẽ kí ị́jọ́ ãluŋá la 'bã alị areŋâ kóru ku.

20

Ũkpõ Yẹ́sṵ̃ 'bã sĩ ãzị̃ ngajó rĩ zị̃jó rĩ
(Mãtáyõ 21:23-27; Mãrákõ 11:27-33)

1 Ṵ́'dṵ́ ãlu Yẹ́sṵ̃ 'bã 'bá kí imbá agá ãzíla Ị́jọ́ Mgbã Ãdróŋá drị̃ ũlũ agá lị́cọ́
Ãdróŋá drị̃ agá, ãtalo ãmbogo 'dĩ kí, imba'ba ãzị́táŋá Mṵ́sã drị̃ kí imbálépi
'dĩ kí abe ãzíla 'bá ĩỵõ dị́nị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ kí abe amṵ́ kí ĩ'di rṵ́.
2 Zị kí, "Ílũ ãmaní mi ãzị́ 'dĩ kí nga ũkpó íngõ sĩ, ãzíla ã'di fẽ míní ũkpó
'dĩ nĩ yã?"
3 Umvi ĩ'baní, "Ma vâ ĩmi zị zị́táŋá sĩ. Ĩlũ mání,
4 bãbṵ̃tị́zị̃ Yõhánã 'bã fẽlé rĩ angá Ãdróŋá drị́ 'bṵ̃ gá yã jõku angá 'bá
drị́?"
5 I'dó kí ãgátã galé kí drĩdríŋĩ gá, "Ãma dó umvi la íngoní? Ãdrĩ jọ la,
angá 'bṵ̃ gá, ĩ'di zị la, wó ĩmi ã'ĩ̃ Yõhánã ku ã'du sĩ?
6 Wó ãdrĩ jọ la, 'Angá 'bá drị́' ũ'bí 'dĩ kí pírí ãma u'bé írã sĩ, ã'dusĩku ã'ĩ̃
kí Yõhánã 'i nábị̃ rĩ gá rá."
7 Umvi kí dó, "Ãnị̃ angá íngõlé yã rĩ ku."
8 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Má icó vâ ĩminí ũkpó mâ sĩ ãzị́ ngajó rĩ angá íngõlé
yã rĩ lũlé ku."

† **19:38** Zãbṵ́rị̃ 118:26 † **19:46** Ĩsáỵã 56:7 † **19:46** Yẽrẽmíỵã 7:11

Ḭjọ́ u'bélé 'bá ãko tãmbalépi rĩ kí drḭ̃ gá rĩ
(Mãtáyõ 21:33-46; Mãrákõ 12:1-12)

9 Yẹ́sṵ̃ mụ ḭjọ́ u'béŋá jọŋâ trũ drḭ̃ gá: “Ágọ́bḭ ãzí sa ándrá zãbíbĩ ĩ'di drḭ́
ámvṵ́ agá, fẽ ĩ'di 'bá ãzí ámvṵ́ sõlépi la 'badrḭ́ pãngísã rú, mụ ãcḭ̃ ãzí gá
ṵ́'dṵ́ ãzo rú.
10 Sáwã zãbíbũ ũtĩjó rĩ la mụ calé 'bo, pẽ ãtí'bó ãzí tḭ mụlé ãka la ajílé
'bá tã la mbalépi 'dã 'badrḭ̃lé ĩ'dinî. Wó 'bá tã la mbalépi 'dã co kí ĩ'di, ãpẽ
kí tḭ la drḭdrḭ́ ru.
11 Pẽ vâ ãtí'bó ãzí rĩ tḭ, co kí vâ 'dã 'i, ãzíla fẽ kí ĩ'diní drḭ̃nzá, ãpẽ kí vâ
tḭ la drḭdrḭ́ ru.
12 Pẽ vâ ãzí námbã na sĩ rĩ tḭ ḭ̃dḭ́, co kí ĩ'di, 'bã kí 'ébí ụrụ'bá la gá, a'bé
kí ĩ'di ãmvé.
13 “Ámvṵ́ 'dḭpḭ jọ dó, ‘Ma dó mụ ã'du idélé? Ánḭ̃ dó 'bo, ma dó mâ ngọ́pḭ
mgbã mâ lẽlé ambamba rĩ tḭ pẽ áyụ. Kí dó ĩ'di ru rá!’
14 “Kí dó mụ ámvṵ́ 'dḭpḭ 'bã ngọ́pḭ mgbã rĩ ndrelé 'bo, jọ kí ḭjọ́ kí drĩdríŋĩ
gá, ‘Mgbá 'dĩ bãsĩ drṵ́zḭ acá ámvṵ́ 'dḭpḭ rú nĩ. Lẽ ã'dḭ kí ĩ'di rá! Ãma dó sĩ
ámvṵ̂ 'dụ pírí ãma ãni la rú.’
15 A'bé kí ĩ'di ámvṵ́ agâlé rĩ sĩ ãmvé, 'dḭ kí dó ĩ'di rá.”
Yẹ́sṵ̃ zḭ kí, “Ĩmĩ ũrãjó la rĩ sĩ, ámvṵ́ 'dḭpḭ la ã'du idé yã?
16 Ájọ ĩminí, ámvṵ́ 'dḭpḭ la amṵ́, ĩ'di 'bá ámvṵ́ agá 'dã kí ụ'dḭ́ pírí rá, ĩ'di
ámvṵ̂ fẽ 'bá ãzí ndú la 'banî.”
'Bá kí mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, “Ḭjọ́ 'dĩ 'bã idé ru ku!”
17 Yẹ́sṵ̃ ndre ãngũ ĩ'ba rṵ̃lé pḭrḭ-pḭrḭ, jọ, “Ḭjọ́ sĩlé jọlépi la,
“ ‘Írã 'bá jó sḭlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ
acá adrujó írã ũkpó ṵ̃rọ̃drḭ́ ru sĩ jó 'bã kónã sḭjó rĩ rú 'dĩ 'bã ífí íngoní’?
18 'Bá pírí† írã 'bã sĩ a'déjó drḭ̃ la gá rĩ la anu nírí-nírí, wó 'bá írã 'dĩ 'bã
a'déjó drḭ̃ la gá rĩ la andi kpékpé.”

Ãma mṵ̃sọ́rọ̃ 'be ã'di ní yã?
(Mãtáyõ 22:15-22; Mãrákõ 12:13-17)

19 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ kí imbálépi rĩ abe nḭ̃ kí
Yẹ́sṵ̃ la ḭjọ́ u'béŋá jọ agá kí ụrụ'bá gá rĩ gá cé. Lẽ kí tí ĩ'di rụlé 'dãá cọtḭ,
wó idé kí ṵ̃rḭ̃ sĩ 'bá kí sĩ.
20 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ ri kí ĩ'di undrélé gọ̃gọ̃, ã'dusĩku lẽ kí ĩ'di fẽlé úpí
Rṵ́mḭ̃ gá rĩ drḭ́. Pẽ kí dó sĩ 'bá ãzí ru 'bãlépi 'bá múké ru la kí tḭ, wó íni 'dĩ
kí 'bá ḭjọ́ ḭ̃ndṵ́ ndrṵ̃lépi ũní-ũníŋá ru la kî. Lẽ kí Yẹ́sṵ̃ tḭ gá ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé
ũnzí la rụlé.
21 'Bá ũní-ũníŋá gá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, “Ímbápḭ, ãnḭ̃ cé mi ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ imbá 'bá 'banî áyụ. Mí uya vâ 'bá ku 'bá pírí kí míní trũtrũ,
úmgbó ĩ'badrḭ̃ 'bã vúŋá sĩ.
22 Ílũ ãmaní, ãzḭ́táŋá lẽ ã'be mṵ̃sọ́rọ̃ úpí Rṵ́mḭ̃ gá rĩ ní yã jõku yụ?”
23 Yẹ́sṵ̃ nḭ̃ cé lẽ kí 'î ulélé, jọ ĩ'baní,
24 “Ĩmi i'da drĩ mání dḭ̃nárḭ̃.” Zḭ dó, “Í'dá ãzíla rṵ́ sĩlé drḭ̃ la gá 'dĩ kí ã'di
ãni yã?” Umvi kí, “Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ ãni.”
25 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩfẽ ãko Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ̃ Úpí Kãyḭ̃sárḭ̃ drḭ́, ãzíla ãko
Ãdróŋá drḭ́ rĩ Ãdróŋá drḭ́.”
26 Mẹ́rọ́'bá Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ icó kí ĩ'di rụlé ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá ḭjọ́ ãzí ĩ'di 'bã jọlé ũnzí
la sĩ ku. Ri kí pírí ṵ̃sṵ̃lé ṵ̃sṵ̃ ḭjọ́ ĩ'di 'bã umvilé rĩ sĩ ĩyãŋã kí pírí tútú.

† **20:17** Zãbṵ́rḭ̃ 118:22

Ũkû la adru ã'di ãni ụ́'dụ́ angájó rĩ sĩ?
(Mãtáyõ 22:23-33; Mãrákõ 12:18-27)

27 'Dãá 'bá Sãdũkáyõ rú jọlépi la 'bá angá ídri rú ku rĩ 'bã ãzí amụ́ kí
zịtáŋâ trũ Yẹ́sụ̃ rú, jọ kí,
28 "Ímbápị, Mụ́sã sĩ ándrá ãmanî, 'bá ãzí 'bã ádrı́pị drĩ drã rá drĩ ũkú
a'be anzị kóru, lẽ ádrı́pı̃ 'bã fi ãwụ́zı́ 'dã sĩ anzị tịjó ádrı́pı̃ drãlépi rá 'dã
nî.
29 Ụ́'dụ́ ãlu 'bá ãzí kí ázı̃rı̃ ádrı́pị gá, ĩ'bã ádrı́pị kãyú rĩ ĩgbã ũkú cọtị uja
drãlé rá, anzị kóru.
30 Ĩ'bã ádrı́pị námbã ı̃rı̃ sĩ rĩ fi dó únerê 'i, drã vâ rá.
31 Ĩ'bã ádrı́pị námbã na sĩ rĩ vâ íni, kpere námbã ázı̃rı̃ sĩ rĩ rụ́, ri kí ũkú
'dĩ filé wó ũdrã kí pírí a'be kí drı̃lẹ́ ku.
32 Ãsı̃jó ũkú 'dĩ drã dó vâ rá.
33 Ú'dî'da ụ́'dụ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó ídri rĩ sĩ ũkú 'dã la adru
ã'di ãni? Ã'dusĩku anzị ázı̃rı̃ ádrı́pịka rú 'dĩ 'bã kí pírí ĩ'di alejó ũkú ru rá
rĩ sĩ."
34 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "'Bá ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkú ĩgbã kí vâ ágó rụ ĩndĩ.
35 Wó 'bá lãlé ı́jọ́ kpị idélépi ãgọbị rú ãzíla ũkú rú angálépi ụ́'dụ́ drụ́zı́
'dã sĩ 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí agá ídri rú rĩ ĩgbã kí ru ku.
36 Kí adru cécé mãlãyíkã kí áni, ãzíla ũdrã kí ı̃dı́ ku, kí anzị Ãdróŋá ãni,
ã'dusĩku ĩ'bã kí angájó 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá ídri ru rĩ sĩ.
37 Wó Mụ́sã i'da ı́jọ́ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rú ı̃dı́ rĩ rá, Ãdróŋá 'bã
ru i'dajó ĩ'diní mı̃rı̃ velépi vẽvẽ rĩ agá rĩ sĩ, umve ĩ'di Ãdróŋá Ịbụrahı́mụ̃
drı̃ 'i, Ĩsákã drı̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drı̃ 'i. †
38 Ĩ'di Ãdróŋá 'bá ídri rĩ 'bã ãni, adru 'bá drãlépi rá rĩ 'bã ãni ku, ĩ'diní
rĩ gá 'bá pírí kî ngá ídri."
39 Ímbá'bá ãzı́táŋá Mụ́sã drı̃ kí imbálépi 'dĩ 'bã ãzí jọ, "Ímbápị, ı́jọ ãndá."
40 'Dĩ 'bã ũngúkú gá 'bá ãzí ásı́ imbálépi ĩ'di zılépi ı́jọ́ ãzí sĩ ı̃dı́ la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'i ĩ'di ã'di 'bã Ngọ́pị 'i
(Mãtáyõ 22:41-46; Mãrákõ 12:35-37)

41 Yẹ́sụ̃ zị kí, "Ĩ'di adru íngoní-íngoní ru Kúrísĩtõ la adru drı̃lẹ́ Dãwụ́dı̃
drı̃ 'i?
42 Dãwụ́dı̃ 'bã ãmgbã rĩ jọ vâ bụ́kụ̃ Zãbụ́rı̃ drı̃ agá,
" 'Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrı̃ nî:
"Íri áma drı́ ãndá gá 'dâ,
43 kpere máni mẹ́rọ́'bá mídrı̃ kí 'bã agá ími pálé gá." ' †
44 Dãwụ́dı̃ umve Kúrísĩtõ 'i 'Úpí 'i,' wó icó adrulé drı̃lẹ́ Dãwụ́dı̃ ãni íngoní
ru?"

Yẹ́sụ̃ tre 'bá kí 'bá ãzı́táŋá imbálépi rĩ kí ı̃jọ́ sĩ
(Mãtáyõ 23:1-36; Mãrákõ 12:38-40)

45 'Bá pírí 'bã kí ı́jọ́ are agá ĩ'di tị gá 'dâ, Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálépi rĩ
'banî,
46 "Ĩnzı̃ mıfı́ 'bá ãzı́táŋá imbálépi 'dĩ kî sĩ. 'Bá 'dĩ lẽ kí ru ácı́ŋá kánzũ
ãzo 'dĩ kî trũ ụrụ'bá gá rĩ sĩ, lẽ kí úzị kí ãrútáŋá sĩ sụ̃ agá. Lẽ kí vâ ru
kụ́rụ̃sı̃ ãlá ãngũ Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ 'dĩ kí agá 'dĩ kî sĩ, lẽ kí vâ ru ãngũ drı̃lẹ́
gá ụ̃mụ̃ najó 'dĩ kí sĩ ĩndĩ.

† **20:37** Ãfũŋá 3:6 † **20:43** Zãbụ́rı̃ 110:1

47 Kí vâ fi ãwṵzị̃ 'badrị̃ jó agá kí najó, kí ru i'da Ãdróŋá ã'ḭlé ãzo rĩ sĩ
ũnzĩ̃kãnã drḭ̃ zịjó, Ḭjọ́ lịlé kí drḭ̃ gá rĩ ĩ'di ndẽ ãmbõgõ sĩ pírí!”

21

Ũkú ãwṵ́zḭ̃ ru rĩ 'bã fẽtáŋá
(Mãrákõ 12:41-44)

1 Yẹ́sṵ̃ ndre 'bá málĩ trũ rĩ 'bã kí ãwã'dĩfô 'be agá sãndṵ́kṵ̃ séndẽ 'bejó rĩ
agá jó Ãdróŋá drḭ̃ agá.
2 Ndre vâ ũkú ãwṵ́zḭ̃ ru lẽmẽrí la 'be vâ séndẽ ífí-ífí níríŋá la kí ḭ̃rḭ̃
sãndṵ́kṵ̃ séndẽ 'bejó 'dã agâlé.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ũkú ãwṵ́zḭ̃ ru 'dĩ 'be
séndẽ 'bá ãzí tá 'belépi la 'dĩ 'baní ãndânĩ.
4 Ũkú 'dĩ 'bã adru agá lẽmẽrí 'dĩ agá 'dâ, fẽ ãko ĩ'di trũ adrujó rĩ kí pírí,
séndẽ tá vâ ĩ'di sĩ adrujó ídri rú rĩ trũ. Wó 'bá ãzí 'dĩ fẽ kí lú séndẽ acelépi
ace acê rĩ kí áyụ.”

Ícétáŋá ṵ́'dṵ́ ãsĩ̃jó rĩ drḭ̃ kî
(Mãtáyõ 24:1-14; Mãrákõ 13:1-13)

5 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ãzí kí ḭjọ́ jọ agá írã ũniyambamba lịcọ́
Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ãbi u'béjó rĩ kí drḭ̃ gá, ãzíla ndre kí vâ ãko 'bá 'bã kí fẽlé
ũniyambamba jó Ãdróŋá drḭ̃ u'béjó rĩ kî. Wó Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní,
6 “Ṵ́'dṵ́ ãzí vúlé gá, 'bá kí ãko ĩmĩ ndrelé 'dĩ kí andi rá. Kí írã ãlu-ãlu kí
ṵ̃pḭ̃ vṵ̃rṵ́ kí ãko pírí kí andi rá!”
7 'Dã 'bã ũngúkú gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, “Ímbápị, ḭjọ́ 'dĩ kí ru
idé ã'dụtṵ́ rĩ yã? Wó ícétáŋá íngõ la ãmaní i'da la ṵ́'dṵ́ 'dĩ acá ḭjọ́ 'dĩ 'baní
ru idéjó 'bo nĩ yã?”
8 Jọ ĩ'baní, “Ĩmi adru mịfḭ trũ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ũ'bí kí amṵ́ áma
rṵ́ sĩ, jọjó la, ‘Ma Kúrísĩtõ 'i,’ ãzíla ‘Sáwã ace ãni rú.’ Ĩbĩ kí vú ku.
9 Ĩdrĩ ã'dḭ́ 'dịŋá 'bã ḭjọ́ are ãlî trũ, ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku. Ḭjọ́ 'dĩ kí ru idé drḭ̃drḭ̃
ráká, wó 'dĩ adru drĩ ḭjọ́ ãsĩ̃jó rĩ kî ku.”
10 Jọ vâ ĩ'baní, “Sṵ́rṵ́ kí angá ru 'dịlé sṵ́rṵ́ ãzí be, ũpi kí vâ ru 'dị ũpi ãzí
kí abe.
11 Ũyãkĩyã la mụ ãngũ ayalé ũkpó sĩ, rílẽ la a'dé ãngũ drḭ̃ gá, ãyánĩ
ũví ndú-ndú 'dĩ kí ãfũ 'bá ụfụlé ãngũ ndú-ndú gá, ãzíla ḭjọ́ ũnzíríkãnã
ãmbogo-ãmbogo 'dĩ kí ru idé ícétáŋá ru 'bṵ̃ gâlé fẽlépi la 'bá kí sĩ idé ṵ̃rḭ̃
sĩ ḭjọ́ ru idélépi drṵ́zḭ́ 'dĩ 'bã vúlé gá rĩ sĩ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru ku rú, 'bá kí ĩmi ụrụ kí ĩmi ĩcãndĩ, kí vâ ĩmi agụ
ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzĩ̃jó rĩ kí agá ḭjọ́ lịlé ũ'bí kí drḭ̃lẹ́ gá, ĩmi 'bejó mãbṵ́sṵ̃ gá,
ãzíla kí vâ ĩmi agụ ũpi kí drḭ̃lẹ́ gá, 'bá ĩyõ ãmbõgõ nalépi ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dĩ
kí mẹ́lẹ́tị gá, áma rṵ́ sĩ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ la fẽ ĩminí adrujó mâ sãdínĩ rú ḭjọ́ má drḭ̃ vú nzejó ĩ'banî.
14 Ĩmi ásḭ́ 'ba umvú ṵ̃rḭ̃ sĩ ḭjọ́ ĩmĩ mụlé umvilé rĩ ũrãjó drḭ̃drḭ̃ ku,
15 ã'dusĩ̃ku ma mụ ĩminí ũndũwã fẽlé sĩ ḭjọ́ jọjó, ḭjọ́ 'dĩ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃
rĩ icó kí ĩmi tị ndẽlé jõku drḭ̃ arṵ́lé ãgátã gaŋá sĩ ku.
16 'Bá ĩmi mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ kí angá ĩmi drḭ́ko gá, 'bá ĩmi tịlépi rĩ kí ĩmĩ
ádrḭ́pịka kí ãzíla ĩmĩ wõ̃rḭ́ka kí abe. Kí ĩmi ãzí kí ụ'dḭ́ rá.
17 'Bá pírí kí ĩmi ngṵ̃ ũnzí áma ḭjọ́ sĩ.
18 Drḭ̃'bḭ́ ífí ãlu ĩmi drḭ̃kã gá la icó ãvĩlé ku.
19 Ásḭ́ tẽŋá ĩmidrḭ́ ã'ḭ̃táŋá sĩ rĩ la ĩmi pa nĩ.”

Yę̃rụ́sãlẹ̃mų̃ la andi rá
(Mãtáyõ 24:15-21; Mãrákõ 13:14-19)

20 Yẹ́sų̃ jọ vâ, “Ĩdrĩ dó ndre la ãsĩkárĩ mẹ́rọ́'bá 'badrḩ ce kí Yę̃rụ́sãlẹ̃mų̃
aga trǫ̃kį̰lịrị, ĩmi dó nḩ la rá ĩ'di 'bã andiŋá dó ãni rú.
21 'Bá Yų̃dḭyã gá 'dãá rĩ 'ba apá kí 'bé agâlé ru ụ́'dụ́ 'dã sĩ, 'bá táwų̃nḩ agá
rĩ 'bã ĩdã kí ru rá, 'bá tǫ̃rǫ̃mẹ́ agâlé rĩ 'ba afí kí táwų̃nḩ agá 'dõlé ku.
22 Lẽ ĩnḩ dó rá 'dĩ ụ́'dụ́ ḭjọ́ lịjó sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drḩ agá ĩ'di ru idé ãngũ
la gá rá rĩ 'i.
23 Ũkú 'a trũ rĩ kí ũkú ngọ́tḩ undrulépi ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ kí abe drụ́zḩ drḩ cị
íngoní? Ã'dusĩku ũcõgõ ãmbógó la mụ a'dé ãngũ 'dĩ drḩ gá, ũmbã Ãdróŋá
drḩ la adru sụ́rụ́ Ịsịrayḭ̃lḩ drḩ drḩ gá.
24 Kí ũdrã ménéŋá sĩ, ála kí wų̃ mãbụ́sų̃ rú sụ́rụ́ pírí agá; 'bá Yãhụ́dḩ rú
ku 'dĩ kí 'bá Yę̃rụ́sãlẹ̃mų̃ gá 'dĩ kí drḩ atu kpere ụ́'dụ́ kí drḩ atujó rĩ 'bã ukó
agá.”

Ãko i'dalépi la Ngọ́tḩ 'Bádrḩ la ãgõ rá rĩ kî
(Mãtáyõ 24:29-31; Mãrákõ 13:24-27)

25 Yẹ́sų̃ jọ vâ, “Ícétáŋá kí adru cí ḩtụ́ kí ụrụ'bá gá ĩmbá trũ lẽlẽgó abe
i'dajó la ḭjọ́ la mụ ru idélé nĩ. 'Bá ų̃nǫ̃kụ́ gá 'dĩ kí ásḩ la mvu rá, ãzíla mĩrĩ
'bã nuŋá sĩ, vâ ĩ'di 'bã úmvúŋá sĩ, icó kí kí ã'du idé yã rĩ nḩlé ku.
26 Ụ̃rḩ sĩ 'bá kí drụ́zḩ acá 'bá ãvũ áni, ãzíla kí ũrãtáŋá agá kí ũrã la ḭjọ́
ũnzíkãnã la mụ ru idélé ų̃nǫ̃kụ́ drḩ gá nĩ. 'Dĩ la adru íni la ã'dusĩku, Ãdróŋá
la fẽ ãko 'bų̃ gá 'dĩ kí pírí ru aya-ayâ.
27 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ 'bá kí Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ndre amụ́ agá ų̃rụ́'bų̃ agá ũkpõ trũ, ãzíla
dḭzã ãmbógó la trũ.
28 Ḭjọ́ 'dĩ 'baní i'dó agá ru idé agá, ĩmi 'bá mâ imbálé 'dĩ ĩtu pá ũkpó ru.
Ĩmi ásḩ 'bã mba vâ ũkpó ru, ãzíla ĩmi adru ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ 'dĩ ífí la
kí Ãdróŋá dó ãni rú amụ́jó ĩmi unzejó.”

Ímbátáŋá ịsụ́lé úlúgó ife sĩ rĩ
(Mãtáyõ 24:32-35; Mãrákõ 13:28-31)

29 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní ḭjọ́ ḭjọ́ u'béŋá 'dĩ sĩ, “Ĩndre drĩ úlúgó ife kí ife ãzí 'dĩ abe
pírí.
30 Bḭ la ú'dí rĩ drĩ kí ãrũ 'bo, ĩmi dó ndre la ĩmi mịfḩ sĩ ụ́'dụ́ ãkónã 'bã kí
kajó rĩ acá ãni rú 'bo.
31 Cécé gę̃rḩ ãlu 'dĩ 'bã áni 'dĩ sĩ, ĩdrĩ vâ ḭjọ́ 'dĩ kí ndre ru idé agá, lẽ ĩnḩ
rá Sụ́rụ́ Ãdróŋá drḩ acá ãni rú 'bo.
32 Ájọ ĩminî ḭjọ́ mgbã, 'bá 'dĩ icó kí ũdrãlé pírí ku, ịsụ́ ḭjọ́ 'dĩ idé kí drĩ ru
ku rú.
33 Ḭjọ́ pírí 'bų̃ agá rĩ kí ų̃nǫ̃kụ́ gá rĩ abe kí ãsḩ rá, wó ḭjọ́ mádrḩ icó ãsḩlé
ku.

Ĩmi adru mịfḩ trũ

34 “Ĩdrĩ adru mịfḩ trũ, lẽ ĩmi ũrã ḭjọ́ 'dĩ kí ĩmi ásḩ gá ãnzị rú sĩ ĩmẽrãjó
íwá sĩ, ãzíla ḭjọ́ ũrãjó ũcõgõ rú ãko ĩminí lẽlé ídri 'dĩ agá rĩ kí drḩ gá ku,
ã'dusĩku ụ́'dụ́ mâ ãgõjó 'dã la mụ acálé ĩmi drḩ gá rų̃gbụ́gbụ́ ãnãkpá i'béjó
gbúngũ sĩ rĩ áni ku.
35 Ḭjọ́ 'dĩ la acá 'bá ų̃nǫ̃kụ́ drḩ gá 'dâ 'dĩ kí drḩ gá pírí.
36 Ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi adru mịfḩ trũ vâ bábá, ĩzị Ãdróŋá 'i ĩmi sĩ ũkpó ịsụ́ sĩ
apájó ḭjọ́ pírí lẽlépi ru idélépi 'dĩ kî sĩ ãzíla ĩmi sĩ icó pá tulé Ngọ́tḩ 'Bádrḩ
'bã drḩlẹ́ gá ũkpó ru.”

37 Ṵ'dṵ́ pírí sĩ Yẹ́sṵ̃ ri 'bá kí imbálé lịcọ́ Ãdróŋá drḩ agá, wó ịnị́ ãlu-ãlu sĩ
ĩ'di fũ ãmvé angájó Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dãá, ĩ'di mụ ṵ'dṵ́ kolé túpũ umvelé 'Bé
Mḩzẽ̗yḩtṵ̃ 'i rĩ drḩ gá.
38 'Bá pírí ịjọ́ ĩ'didrḩ arelépi 'dĩ kí ãfũ amṵ́lé lịcọ́ Ãdróŋá drḩ agá amṵ́jó
ịjọ́ arejó ĩ'di tị gá ṵ̃'bṵ́tịnị́nị́ ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ.

22

Ịjọ́ itújó Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Yõhánã 11:45-53)

1 Ṵ̃mṵ̃ nalé mũkátĩ ãkṵ́kḩ kóru umvelé ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ * 'bã
ṵ'dṵ́ acá dó ãni rú.
2 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí imba'ba ãzḩtáŋá Mṵ́sã drḩ kí imbálépi 'dĩ abe ndrṵ̃
kí gẽ̗rḩ Yẹ́sṵ̃ 'dịjó, idé kí ṵ̃rḩ sĩ 'bã kí ịjọ́ sĩ.

Yṵ́dãsḩ ã'ḩ Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rá
(Mãtáyõ 26:14-16; Mãrákõ 14:10-11)

3 Sĩtánĩ fi Yṵ́dãsḩ umvelé Ḩsḩkãrḩyọ́tḩ rĩ agá, ĩ'di 'bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrḩ
drḩ ḩrḩ 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ 'i.
4 Mụ ịjọ́ jọlé ãtalo ãmbogo 'dĩ abe ãzíla 'bá ãsĩkárĩ drḩlẹ́ gá ãmbogo rú
lịcọ́ Ãdróŋá drḩ andre tẽlépi 'dĩ abe 'i kí ãzã ko Yẹ́sṵ̃ rụjó rá rĩ drḩ gá.
5 'Bá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, ã'ḩ kí ĩ'diní sĩlíngĩ fẽlé rá.
6 Yṵ́dãsḩ ã'ḩ rá, i'dó gẽ̗rḩ ndrṵ̃lé Yẹ́sṵ̃ fẽjó rụjó, 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí 'bã kí adru
agá yụ 'dĩ gá 'dĩ.

Yẹ́sṵ̃ 'bã ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ najó
'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ
(Mãtáyõ 26:17-25; Mãrákõ 14:12-21; Yõhánã 13:21-30)

7 Ṵ'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ mũkátĩ ãkṵ́kḩ kóru rĩ drḩ acá rá, ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ála vâ kãbĩlõ
ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ drḩ rĩ lị ídétáŋá ru rá.
8 Yẹ́sṵ̃ pẽ Pétẽrõ kí tị Yõhánã be, jọ ĩ'baní, “Ĩmụ ãmaní ãkónã ṵ̃mṵ̃ alịjó
'bá drḩ gâ sĩ rĩ drḩ rĩ idélé.”
9 Zị kí ĩ'di, “Ílẽ ãmụ idélé la íngõlé yã?”
10 Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmĩ fi agá táwṵ̃nḩ Yẽ̗rṵ́sãlẹ́mṵ̃ drḩ agâlé, ĩdrĩ drḩ ụfụ
ágọ́bḩ ãzí úmvú ḩyḩ drḩ trũ drḩ gá la abe, ĩ'de vú la gâ sĩ kpere jó ĩ'diní fijó
rĩ agá.
11 Ĩjọ jó 'dḩpị ní, ‘Ímbápị jọ, ãngũ 'i sĩ ĩ'diní amṵ́jó ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ
sĩ rĩ najó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ íngõlé yã?’
12 Jó 'dḩpị la mụ jó 'a mmgbọ gõrófã agá idélé bábá ãko pírí trũ la i'dalé
ĩminí, ĩmi idé dó ãkónã 'dãá.”
13 Mụ kí rá, ịsṵ́ kí ãko kí cécé ta jọlé ĩ'baní rĩ áni, idé kí dó ãkónã ṵ̃mṵ̃
alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ drḩ 'dãá.

Ãkónã Úpí drḩ rĩ
(Mãtáyõ 26:26-30; Mãrákõ 14:22-26; 1 Kọ̃rḩnḩtọ̃ 11:23-25)

14 Sáwã la mụ acálé ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ najó 'bo, Yẹ́sṵ̃ kí ṵ̃pịgọŋa
abe ri kí vṵ̃rṵ́ méjã tị gá. 15 Jọ ĩ'banî, “Álẽ ásḩ pírí sĩ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ
sĩ 'dĩ nalé ĩmi abe, má ịsṵ́ drĩ 'dĩ sĩ ũcõgõ ku rú.
16 Ájọ ĩminí, má icó ṵ̃mṵ̃ 'dĩ nalé ḩdḩ ku kpere ĩ'di 'bã ru idé agá Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drḩ agá.”

---

* **22:1** *Ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ* ĩ'di ṵ̃mṵ̃ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayḩlḩ drḩ kí anzéjó Mḩsḩrḩ gá rĩ
'bã ịjọ́ ũrãjó rĩ 'i.

17 Yẹ́sṹ la mụ kópõ 'dụlé ĩ'didrı̨ gá 'bo, fẽ ãwã'dĩfô, ãzíla jọ 'bá ĩ'di 'bã
imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩ'dụ kópõ 'dĩ 'i, ĩmi ale ĩ'di ĩmi drĩdríŋĩ gá.
18 Ájọ ĩminí, má icó zãbíbũ ífí sụ́ 'dĩ mvụlé ı̨dı̨ ku kpere Sụ́rụ́ Ãdróŋá drı̨
'bã acá agá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ fẽ ãwã'dĩfô drı̨ la gá, anu 'a la rá,
fẽ dó ĩ'di ĩ'baní jọ, “'Dĩ ụrụ'bá mádrı̨ mâ fẽlé ĩmi sĩ rĩ, ĩmi idé 'dĩ jã 'dâ sĩ
áma ı́jọ́ ũrãjó.”
20 Gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'baní ãkónã ṹmṹ alijó 'bá drı̨ gâ sĩ rĩ najó 'bo rĩ vúlé
gá, Yẹ́sṹ 'dụ kópõ jọ, “Kópõ 'dĩ tı̨ icíma ú'dí rĩ drı̨ áma ãrí mụlépi asulépi
ĩmi ı́jọ́ sĩ rĩ 'i.
21 'Bá mụlépi áma mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ drı̨ la áma drı̨ be méjã ãlu rĩ drı̨ gá
'dĩ.
22 Ngọ́tı̨ 'Bádrı̨ la mụ mụlé cécé ãzı̨́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni, ũcõgõ 'bá ágọ́bı̨
'dĩ mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ nî!”
23 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ i'dó kí ru ụzı̨lé ãyá-ãyá ã'di la mụ ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé
nĩ yã rĩ sĩ.

Ãmbõgõ afụŋá

24 Ãgátã ãfũ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí drĩdríŋĩ gá, nı̨jó la ã'di ãmbógó ru
ãndânĩ yã rĩ sĩ.
25 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ũpi 'bá Yãhụ́dı̨ rú ku 'dĩ 'badrı̨ kí ũkpó trũ 'bá ĩ'badrı̨
kí drı̨ gá ãzı̨́táŋá 'bãjó, kí vâ ru 'bã 'bá 'baní wõrı̨ ru.
26 Wó lẽ ĩmi adru 'bá 'baní 'dã 'bã áni ku, be la, 'bá ãndânĩ rĩ 'bã adru
'bá ru 'bãlépi ngọ́tı̨́ŋá áni ṹpı́gọ́ŋá ru rĩ.
27 Mgbã rĩ gá ã'di ãndânĩ la nĩ yã; 'bá rilépi íná tẽlépi tẽtẽ rĩ 'i, jõku 'bá
íyóŋá iyólépi rĩ 'i? Adru 'bá tẽlépi la tẽtẽ rĩ 'i ku yã? Wó ma bãsĩ 'bá ĩmi
drĩdríŋĩ gá 'dâ iyólé iyó rĩ 'i.
28 Ĩmi 'bá ı́jọ́ áma ṹ'bı̨́jó rĩ kí ndrelépi pírí cé vâ pá tulépi ma be ũkpó ru
i'dóŋá gâlé rĩ 'i.
29 Ãzíla áfẽ ĩmidrı̨ ũpĩ cécé má átẹ́pı̨ 'bã fẽjó la mádrı̨ rĩ 'bã áni.
30 Íjọ́ 'dĩ sĩ, má azı̨ dó ĩminí ĩna ãzíla ĩmvụ, ĩri dó sĩ úmvúke ũpĩ drı̨ drı̨
gá, ĩmi dó sĩ ı́jọ́ lı̨ Sụ́rụ́ mụdrı̨ drı̨ ı̨rı̨ Ịsịrayı̨́lı̨ drı̨ 'dĩ kí drı̨ gá.”

Yẹ́sṹ i'da ı́jọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó úmgbé rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Yõhánã 13:36-38)

31 Yẹ́sṹ jọ, “Mí are, Sı̨́mọ́nı̨! Sĩtánĩ lẽ ími ụ'bı̨́lé cécé ãná 'dı̨́pı̨ 'bã ãná 'bã
drẹ̃j́kọ̃ ndrıjó ãná ífí be rĩ áni.
32 Wó á'bã mãmálá Ãdróŋá zijó ími ı́jọ́ sĩ 'bo, ã'ı̨́táŋá mídrı̨ 'ba a'dé sĩ ku.
Ídrĩ ãgõ ı́jọ́ mádrı̨ gá vúlé 'dõlé 'bo, mí imbá mî ádrı̨́pı̨ka kí ásı̨ ũkpó ru.”
33 Wó Pétẽrõ umvi, “Úpí, ma bábá mụjó mãbụ́sṹ gá mí be, ãzíla ma vâ
bábá drãjó mí be.”
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Pétẽrõ, pâlékó na mi jọ la ími tı̨ sĩ ínı̨ ma ku ịsụ́ ã'ụ́gọ́
'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú.”
35 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ zı̨ 'bá ĩ'didrı̨ ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí, “Mâ ándrá
ĩmi tı̨ pẽjó ı́jọ́ mádrı̨ ũlũ trũ sĩlíngĩ kóru, jũrúwã ãcı̨ drı̨ kóru ãzíla ãko pá
gá kóru rĩ sĩ, ãko ãzí ı́jọ́ ndẽ ándrá ĩmi rá yã?” Umvi kí “Yụ.”
36 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Wó ú'dî'da rĩ gá ídrĩ adru sĩlíngĩ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ, ãzíla
ídrĩ adru jũrúwã ãcı̨ drı̨ trũ, í'dụ ĩ'di ĩndĩ. Wó ídrĩ adru ménéŋâ kóru, mí
ụzı̨ bõngó mídrı̨ kọ́tı̨ rú rĩ rá sĩlíngĩ la sĩ mí ĩgbã míní ménéŋá 'dụlé ĩndĩ.

37 Ájọ ĩminí, ị́jọ́ ándrá sĩlé áma drị̃ gá rĩ 'bã idé ru áma ụrụ'bá gá jǫ̣jó la,
'Úlã ĩ'di 'bá ị́jọ́ izalépi 'dĩ kí 'bã ãzí ru.' † Ãndá-ãndá ru ị́jọ́ sĩlé 'dĩ 'bã idé
dó ru nĩ."
38 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ jọ kí, "Índre drĩ, Úpí, ménéŋ́á kí ãmadrị́ 'dõ ị̃rị̃
cí!" Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩjọ ị́jọ́ ménéŋ́á drị̃ gá ị̃dị́ ku."

Yẹ́sụ̃ 'bã Ãdróŋ́á zį̣jó Gẽtẽsẽmánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:36-46; Mãrákõ 14:32-42)

39 Yẹ́sụ̃ fũ ãmvé 'Bé Mị̃zẹ̃ỹị̃tụ̃ drị̃ drị̃ gâlé jõ ĩ'di 'bã idélé údu rĩ áni, 'bá
ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'de kí ĩ'di vú gâ sĩ ĩndĩ.
40 Kí mụ acálé ãngũ 'dã gá 'bo, Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'banî, "Ĩzị
Ãdróŋ́á 'i ũkpó į̣sụ́jó, ĩmi mụ filé ị́jọ́ ũnzí agá ku."
41 Yẹ́sụ̃ nze ru ĩ'ba rụ́ 'dãá rĩ sĩ were tị̃ ãja vụ̃rụ́ Ãdróŋ́á zį̣jó.
42 Jọ, "Mâ Átẹ́pị, 'dĩ drĩ adru ị́jọ́ mî itúlé mi 'i rĩ 'i yã áni, í'dụ kópõ ãzá
tajó rĩ má rụ́ 'dâ rá, adru mâ lẽlé rĩ áni ku, adru ị́jọ́ mâ lẽlé rĩ 'i ku."
43 Mãlãyíkã Ãdróŋ́á drị̃ i'da ru ĩ'diní ũkpó fẽlé.
44 Ũcõgõ fi ĩ'di ásị́ gá, zị Ãdróŋ́â 'i ásị́ pírí sĩ alị tá drị̃drị̃ rĩ rá. Ụ̃rị́ ralépi
ĩ'di rụ́ rĩ la indré agá cécé ãrí ralépi rá u'delépi vụ̃rụ́ rĩ áni.
45 Yẹ́sụ̃ la mụ Ãdróŋ́á zį̣ŋá delé 'bo, gõ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'ba rụ̃lé.
Ũcõgõ ĩ'badrị̃ sĩ, ãndẽ kí rá, į̣sụ́ kí ụ́'dụ́ ko agá.
46 Inga kí, ãzíla jọ ĩ'baní, "Ĩmi ĩmĩ ngá ụ́'dụ́ ko ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi angá
ụrụgá, ĩzị Ãdróŋ́á 'i ũkpó į̣sụ́jó, ĩmi mụ filé ị́jọ́ ũnzí agá ku."

Mẹ́rọ́'bá kí Yẹ́sụ̃ rų̣jó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Yõhánã 18:3-11)

47 Yẹ́sụ̃ 'bã drĩ ị́jọ́ jọ agá 'dâ, cọtị 'bá ũ'bí acá kî, wó íni 'dĩ Yụ́dãsị̃ 'bá
mụdrị́ drị̃ ị̃rị̃ Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí a'dé kí drị̃ nĩ. Ĩ'di mụ ru asélé ãni
rú, zị ĩ'di kpõlókõ ndruŋ́á sĩ.
48 Wó Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, "Yụ́dãsị̃, mi Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ mẹ́lẹ́ mbe mẹ́rọ́'bá 'baní
kpõlókõ ndruŋ́á sĩ yã?"
49 'Bá 'delépi Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ rĩ kí mụ nị̃lé la ã'du la mụ ru idélé nĩ yã rĩ gá
'bo, zị kí, "Úpí, lẽ ã'dị ã'dị́ ménéŋ́á kí sĩ yã?"
50 Kí ãzí ãlu la ga ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bị́lẹ́ ãndá gá rĩ
wẹ́ vụ̃rụ́.
51 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "'Bã adru 'dĩ áni ku." Aló ágọ́bị̃ 'bã bị́lẹ́ idé rú údu rĩ
'bã áni.
52 Yẹ́sụ̃ jọ ãtalo ãmbogo rĩ 'baní, ãsĩkárĩ drị̃lẹ́ ãmbogo lị́cọ́ Ãdróŋ́á drị̃
andre tẽlépi 'dĩ abe, ãzíla 'bá ĩyõ amụ́lépi ĩ'di rụlépi rĩ 'banî, "Ma mẹ́rọ́'bá
yã? Ĩmi amụ́ áma rụlé túré, ãzíla ménéŋ́á ã'dị́ drị̃ trũ má iza 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí
la rĩ áni ã'du sĩ yã?
53 Ma ụ́'dụ́ pírí ĩmi abe lị́cọ́ Ãdróŋ́á drị̃ agá 'dĩ, ĩrụ jõ ma ku la ã'du sĩ
yã? Wó 'dĩ dó ị̃tụ́ ĩmidrị̃ 'i, sáwã ũkpõ ị́jọ́ ũnzí 'bã sĩ ãmbõgõ najó rĩ 'i."

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sụ̃ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:57-58, 69-75; Mãrákõ 14:53-54, 66-72; Yõhánã 18:12-18, 25-27)

54 Kí mụ ĩ'di rụlé 'bo, 'dụ kí ĩ'di agụlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị́ jó agá.
Pétẽrõ bĩ vú la rá-rá ru.
55 'Bá filépi jó agâlé rĩ ri kí ãcí ũdũlé lị́cọ́ 'a mmgbọ rĩ agá ágágá rĩ yulé,
ri kí dó ngúlú ru ãlu. Pétẽrõ ri vâ ĩ'ba abe ĩndĩ.

---

† **22:37** Ĩsáyã 53:12

56 Ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ ndre ĩ'di ri agá 'dãá ãcí 'bã ãngũ jiŋá sĩ. Ifí ĩ'di ãni
rú lọ́lọ́ jọ, “Ágọ́bị́ 'dĩ jõ ĩ'di be.”
57 Wó tu rá jọ, “Ũkû, ánḩ mâ ngá ĩ'di ku.”
58 Wereŋá ru gbõgbõ 'bá ãzí andré vâ ĩ'di jọ, “Mi vâ 'bá 'dĩ 'bã ãzí.”
Pétẽrõ umvi jọ, “'Bá 'dĩ, má adru ĩ'bã ãzí ku.”
59 Sáwã alị ãlu 'dĩpí ágọ́bị́ ãzí jọ vâ ḩdị́, “Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé
rĩ 'bã ãzí, ã'dusĩku ĩ'di 'bá Gãlị́lĩ gá la.”
60 Pétẽrõ umvi jọ, “'Bá 'dĩ, ánḩ ĩmi ị́jọ́ jọ ã'du drḩ gá yã rĩ ku!” Ĩ'di drĩ ị́jọ́
'dĩ jọ agá 'dâ, gbõgbõ ã'ṹgọ́ 'be cẽrẹ́.
61 Úpí Yẹ́sṹ ajá tị ndre Pétẽrõ 'i kpere mịfị́ gá. Ḩjọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṹ 'bã jọlé
Pétẽrõ ní, “Ã'ṹgọ́ 'be drĩ cẽrẹ́ ku rú mi áma gã pâlé na” rĩ agá dô.
62 Fũ dó mụlé awá trũ ãzákírílílí ru ãmvêlé.

Ãsĩkárĩ inzá kí Yẹ́sṹ drḩ
(Mãtáyõ 26:67-68; Mãrákõ 14:65)

63-64 Ãsĩkárĩ Yẹ́sṹ andre tẽlépi rĩ inzá kí ĩ'di drḩ, ãzṹ kí mịfị́ la bõngó sĩ
cí, ãzíla co kí vâ ĩ'di. Jọ kí, “Ílũ ãmaní, mí ũrã ã'di dị mi nĩ yã?”
65 Ujọ́ kí dó ị́jọ́ wẽwẽ rú sĩ ĩ'di u'dájó.

Âgụ dó Yẹ́sṹ dũwánĩ Yãhṹdḩ 'bã rĩ drḩlẹ́ gá
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Yõhánã 18:19-24)

66 Ãngũ la mụ ụwḩlé 'bo, dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhṹdḩ 'badrḩ ri kí dó, ãtalo
ãmbogo rĩ kí, ãzíla ímbá'bá ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ imbálépi rĩ abe rĩ kí ãngũ
ãlu gá. Âjí kí Yẹ́sṹ 'i kí drḩlẹ́ gá.
67 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru Kúrísĩtõ 'i, ílũ ãmanî.” Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ
ĩminí lũ la rá, ĩmi ã'ḩ ma ku;
68 ãzíla ádrĩ vâ ĩmi zị, ĩmi umvi vâ ma ku.
69 Wó i'dójó ú'dî'da kpere drḩlẹ́ gá, Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ála mụ ĩ'di irilé drḩ ãndá
Ãdróŋá Ũkpó 'Dḩpị drḩ gá.”
70 Nga kí pírí ĩ'di zḩlé, “Mi dó sĩ íni la Ãdróŋá Ngọ́pị 'i yã?” Umvi ĩ'baní,
“Ĩmi jọlé mání 'dĩ ãndá.”
71 Jọ kí, “Ãma dó drĩ vâ sãdínĩ ãzí ndrṹ ḩdị́ ã'du idéjó? Ãma mgbã are kí
ị́jọ́ ãfũlépi ĩ'di tị gá rĩ 'bo.”

23

Âgụ dó Yẹ́sṹ Pĩlátõ kí drḩlẹ́ gá Hẽródẽ be
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Yõhánã 18:28-38)

1 Ũ'bí ru tralépi 'dã angá kí Yẹ́sṹ agụlé Pĩlátõ * drḩlẹ́ gá.
2 I'dó kí ị́jọ́ ũsõlé ụrụ'bá la gá ĩ'di tõjó íni, “Ãma ịsṹ ĩ'di 'bá ãmadrḩ kí bḩlẹ́
usú agá jọ, 'bã 'be kí mṹsọ́rọ́ úpí ãmbógó ní ku, ãzíla 'bã vâ ru 'i Kúrísĩtõ
Úpí 'i.”
3 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí 'bá Yãhṹdḩ rú rĩ 'bã drḩ rĩ 'i yã?” Yẹ́sṹ umvi, “Ĩ'di
cécé míní jọlé 'dĩ 'bã áni.”
4 Pĩlátõ uja tị ãtalo ãmbogo rú 'dĩ 'ba rṹ 'bá ũ'bí rĩ abe jọ, “Má ịsṹ ị́jọ́
'bá 'dĩ ndẽlépi rá la ku.”

---

* **23:1** *Pĩlátõ* ĩ'di ándrá ãmbógó 'bá Rṹmḩ gá rĩ 'bã kí 'bãlé gávũnã ru ãngũ Yṹdḩyã gá rĩ 'i.

5 Wó ri kí 'bãngá ị́jọ́ jọlé ũkpõ sĩ siri-siri, “Ímbátáŋá ĩ'didrḭ̃ sĩ, fẽ 'bá acá
kí drḭ̃ ũnzĩ rú ãngũ Yṵ̃dḭyã gá rĩ gá pírí. I'dó Gãlḭ́lḭ̃ gá acá dó ãndrũ kpere
'dĩ gá 'dĩ.”
6 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo zị, “Ágọ́bḭ́ 'dĩ 'bá Gãlḭ́lḭ̃ gá la?”
7 Ĩ'di mụ nḭ̃lé la Yẹ́sṵ̃ 'i 'bá ãngũ úpí Hẽródẽ 'bã nalé nĩ rĩ gá la, pẽ tị la
ĩ'didrḭ̃lé, ịsṵ́ 'dĩ sĩ Hẽródẽ ĩ'di Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá ḭ̃tṵ́ 'dã sĩ cí.
8 Hẽródẽ u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã Yẹ́sṵ̃ ndrejó rĩ sĩ, ã'dusĩku are ị́jọ́ drḭ̃ la gá
rá, 'bã ásḭ́ ṵ́'dṵ́ ãzo rú ĩ'di ndrelé ãzíla tálí Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé rĩ kî ndrejó.
9 Hẽródẽ ụzị Yẹ́sṵ̃ 'i zịtáŋá wẽwẽ rú sĩ, wó Yẹ́sṵ̃ umvi ị́jọ́ ku.
10 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí ímbá'bá ãzḭ́táŋá Mṵ́sã drḭ̃ imbálépi rĩ kí abe amvú
kí drḭ̃ gá, ãzíla i'dó kí ị́jọ́ ũsõlé Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá ũkpó ru.
11 Hẽródẽ kí ãsĩkárĩ ĩ'didrḭ̃ abe inzá kí Yẹ́sṵ̃ drḭ̃, ide kí ĩ'di ũnzíríkãnã; su
kí ụrụ'bá la gá bõngó ũpĩ ãrĩ 'i, pẽ kí dó tị la vúlé Pĩlátõ drḭ̃lé.
12 Hẽródẽ kí Pĩlátõ be ándrá jõ mẹ́rọ́'bá ru, ṵ́'dṵ́ 'dã sĩ acá kí dó wõ̃rḭ̃ ru.

Úlị dó ị̃jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá ĩ'di 'dijó rá
(Mãtáyõ 27:15-26; Mãrákõ 15:6-15; Yõhánã 18:39—19:16)

13 Pĩlátõ umve dó ãtalo ãmbogo rĩ kí, 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ kí ãzíla 'bá ãzí kí
abe ãngũ ãlu gá,
14 jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ágọ́bḭ́ 'dĩ áma drḭ̃lẹ́ gá ḭ̃jọ ĩ'di 'bá kí drḭ̃ iza. Ú'dî'da
ándrṵ̃ ị́jọ́ ĩ'didrḭ̃ ḭ̃ndṵ́ ĩmi drḭ̃lẹ́ gá 'dâ, má ịsṵ́ ị́jọ́ ĩmĩ ũsõlé Yẹ́sṵ̃ tõjó 'dĩ gá
'dâ ĩ'di ndẽlépi rá la ku.
15 Ãzíla Hẽródẽ ịsṵ́ vâ ị́jọ́ ĩ'di ndẽlépi rá la ku, ĩ'di bãsĩ tị la ãpẽjó ãma
rṵ́ 'dõlé 'dĩ. Ḭ́jọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'bã idélé 'bã drã sĩ 'bãngá rá la 'dáyụ.
16 Ma ĩ'di fẽ colé ma dó sĩ ĩ'di abe mụlé.” [
17 Ṵ́'dṵ́ ãmbógó ṵ̃mṵ̃ drḭ̃ 'dĩ sĩ ála 'bá ãzí ãlu la ãtrũ a'belé rá, ú'dị ĩ'di
ku.] †
18 Ũ'bí uzá kí rere, “Í'dị ĩ'di rá! Mí ãtrũ ãmaní Bãrábã áyụ!”
19 (Ú'bã ándrá Bãrábã mãbṵ́sṵ̃ gá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ã'dḭ́ lẽlépi táwṵ̃nḭ̃
'dã agá gãmétẽ Rṵ́mḭ̃ gá rĩ drḭ̃ be, ala gá ĩ'di 'bã 'bá 'dijó rĩ sĩ.)
20 Pĩlátõ lẽ tí Yẹ́sṵ̃ a'belé rá, 'bã mãmálá ũ'bí 'badrḭ́ sĩ ĩ'di a'bejó.
21 Wó uzá kí ũkpó sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã
sḭ́ gá!”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní ị́jọ́ pâlé na rĩ gá, “Wó ị́jọ́ ĩ'di 'bã izalé ũnzí rĩ ã'du? Má
ịsṵ́ ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã izalé ĩ'di sĩ icójó drãjó rá la ku. Ma ĩ'di fẽ colé ímbátáŋá
ru, ma dó sĩ ĩ'di a'be mụlé ĩndõ.”
23 Wó 'bá 'dĩ ri kí uzálé ũkpó sĩ rere, lẽ ípa ĩ'di mũsãlá'bã sḭ́ gá, úzáŋá
'dã ndẽ dó ĩ'di rá.
24 Pĩlátõ lị dó ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.
25 Trũ dó ágọ́bḭ́ tá ĩ'bã kí lẽlé â'be rĩ, 'dĩ 'bá 'bãlé mãbṵ́sṵ̃ gá 'bá kí drḭ̃
izaŋá sĩ, ãzíla ãlí 'bá 'dijó ala gá rá rĩ sĩ rĩ 'i. Fẽ dó Yẹ́sṵ̃ kí drḭ́ gá, 'ba idé
kí dó ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

Îpa Yẹ́sṵ̃ mũsãlá'bã ụrụ'bá gá
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Yõhánã 19:17-27)

26 Ãsĩkárĩ agụ kí Yẹ́sṵ̃ ãmvé, ĩ'bã kí mụ agá 'dãá, ụfụ kí drḭ̃ Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'bá
Kṵ̃rẹ́nḭ̃ gá rĩ trũ ĩ'di 'bã afí agá táwṵ̃nḭ̃ agá angájó sṵ́rṵ́ ãzí agâlé. Rụ kí

† **23:17** Vásĩ 17 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fṵ́tḭ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ́ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ tị sĩ ídu drḭ̃drḭ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

ĩ'di, 'bã kí mũsãlá'bã sĩ Yẹ́sų̃ ipajó rĩ drį̃ la gá, 'dụ dó ĩ'di trũ 'dejó Yẹ́sų̃ vú gâ sĩ.
27 'Bá ũ'bí 'de kí vú la gâ sĩ, kí agá ũkú ãzí kí mụ awá trũ, ãzíla ų̃lụ́lụ́ u'bé trũ ĩ'di i̖jọ́ sĩ.
28 Yẹ́sų̃ ajá tị ĩ'ba rụ́ 'dõlé jọ ĩ'banî, “Ĩmi ũkú Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ, ĩmi awá mâ sĩ ku, ĩmi awá ĩmi sĩ ãzíla anzi̖ŋá ĩmidrį̃ kî sĩ!
29 Ụ́'dụ́ ãzí kí amụ́ lé 'dĩ 'bá 'bã kí amụ́jó jọjó la, ‘Ũkú úndó jõ drĩ údu tį̣lépi ku vâ ngọ́tį̣ undrulépi ku rĩ 'bã drį̃lẹ́ba.’
30 I̖jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá,
“ ‘'Dã dó bãsĩ adru sáwã 'bá 'bã kí jọjó la 'bé ãmbogo rĩ 'banî, “Ĩmi a'dé ãma drį̃ gá!”
Ãzíla 'bé níríŋá rĩ 'baní, “Ĩzį̃ ãma 'i!” ’ †
31 I̖jọ́ 'dĩ áni rĩ drĩ kí ru idé i̖sụ́ ãngũ drĩ 'dĩ sĩ áyi, ã'du la dó ru idé drụ́zi̖ ílí sĩ nĩ yã?” ‡
32 'Bá ãzí kí ĩ̖rį̃ iza kí i̖jọ́ ũnzí âgụ vâ kí mụlé 'di̖lé Yẹ́sų̃ trũ ĩndĩ.
33 Kî mụ calé ãngũ umvelé Drį̃ Ụ́rụ́kụ́ rĩ gá, îpa Yẹ́sų̃ mũsãlá'bã si̖ gá 'dãá, 'bá ĩ̖rį̃ tá i̖jọ́ ũnzí izalépi 'dã abe mũsãlá'bã ĩ'badrį̃ kí sí gá; ãlu rĩ drį̣ ãndá gá, ãzí rĩ drį̣ ĩj̖i̖ gá.
34 Yẹ́sų̃ jọ, “Bãbá, ítrũ kí rá, ĩ'bã kí i̖jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ nĩ̖jó ku rĩ sĩ!”
Ãsĩkárĩ awa kí bõngó ĩ'didrį̃ kí kí drĩdríŋĩ gá jẽgê 'beŋá sĩ.
35 'Bá utu kí pá ĩ'di ndrejó, 'bá ãmbogo Yãhụ́dį̃ rú 'bá kí drį̃ celépi rĩ inzá kí ĩ'di drį̃, jọ kí, “Pa ándrá 'bá ãzí kí rá 'bá 'dĩ drĩ dó adru Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã pẽlé rĩ 'i, 'bã pa dó ru mgbãŋá rĩ 'i.”
36 Ãsĩkárĩ ide kí vâ ĩ'di ĩndĩ. Asé kí ru ĩ'di rụ́ 'dõlé fẽ kí ĩ'diní wáyĩnĩ ũká la mvụlé.
37 Jọ kí ĩ'diní, “Ídrĩ adru úpí 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̣ rĩ 'i, ípa ími ãmgbã rĩ 'i.”
38 Ĩ'di drį̃lẹ́ gá ụrụgá 'dãá úsĩ i̖jọ́ 'dĩ 'i: “'DĨ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DĮ̃ RÚ RĨ 'BADRĮ̃.”
39 Mãbụ́sų̃ ipalé ĩ'di be rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ ide vâ ĩ'di, “Mi Kúrísĩtõ 'i ku yã? Ípa mi 'i ãma abe.”
40 Ãzí ãlu rĩ angá drį̃ la gá trụ jọ, “Íru mî ngá Ãdróŋá ku, mi vâ 'bá i̖jọ́ lijó drį̃ la gá ĩndĩ rĩ 'i ku yã?
41 Wó jõ 'bãngá ãma 'i, úli̖ ãma drį̃ gá i̖jọ́ pi̖rį̣, ãma i̖sụ́ ũyá i̖jọ́ ũnzí ãma idélé rĩ drį̣ gá rĩ 'i, wó idé 'bãngá i̖jọ́ ũnzí ku.”
42 Jọ, “Yẹ́sų̃, mî mụ agá Sụ́rụ́ mídrį̃ agá, mí ũrã jõ áma i̖jọ́ be!”
43 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní i̖jọ́ mgbã, ãndrũ ãma adru mí be ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drį̃ gá.”

Drã Yẹ́sų̃ drį̃
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Yõhánã 19:28-30)

44-45 Ĩ'di dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ãngũ ni̖ kpákpá kpere sáwã úrômĩ. Bõngó jó Ãdróŋá drį̃ 'a alijó rĩ asi ru ĩ̖rį̃.
46 Yẹ́sų̃ za ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, “Bãbá, má a'be áma úríndí ími drį̣ agá.” Jọ i̖jọ́ 'dĩ gbõgbõ drã dó rá.
47 Ãsĩkárĩ ãmbógó ndre i̖jọ́ ru idélépi 'dĩ kí, i̖cụ́ Ãdróŋá 'i jọ, “Ãndá-ãndá ru, 'bá 'dĩ 'bá múké i̖jǫ̣ kóru la.”

---

† **23:30** Hõséyã 10:8 ‡ **23:31** Jõku *'Bá i̖jǫ̣ kóru rĩ drĩ dó drį̃ ci̖ 'dĩ áni, 'bá i̖jọ́ ũnzí idélépi rĩ la dó drį̃ ci̖ íngoní yã?*

48 'Bá ũ'bí ru tralépi ãngũ ãlu gá ị́jọ́ 'dã ndrelépi cé rĩ kí mụ ị́jọ́ ru idélépi
rĩ ndrelé rá, gõ kí vúlé lị́cọ́ gâlé, 'bã kí drị́ drị̃ gá § ũcõgõ-ũcõgõ rú.
49 'Bá pírí Yẹ́sṵ̃ nị̃lépi ụrụ'bá sĩ rĩ kí ũkú ĩ'di vú ãbĩ̃lépi angájó Gãlị́lị̃ gá
rĩ kí abe utu kí pá rá-rá ru ị́jọ́ 'dã kî ndrejó.

Yẹ́sṵ̃ ị̃sị̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Yõhánã 19:38-42)

50-51 Ágọ́bị́ ãzí ãlu rṵ́ la Yṵ̃sṵ́fṵ̃ 'i angájó táwṵ̃nị̃ Yṵ̃dị́yã gá umvelé
Ãrĩ̃mãtéyã 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá múké ãzíla rulé rũrũ la, ĩ'di vâ 'bá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá
drị́ tẽlépi la. Ĩ'di 'bã adrujó 'bá ị́jọ́ Yẹ́sṵ̃ drị́ lị́lépi rĩ 'bã ãzí tí, su tị ị́jọ́ 'dã
agá lị́jó la ĩndĩ ãzíla idéjó la ku.
52 Mụ Pĩlátõ drị̃lẹ́ gâlé Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ a'ị́lé.
53 A'dṵ́ dó Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ ife ụrụ'bá gâlé vũ gá, umbé ĩ'di bõngó ú'dí la sĩ,
agụ ĩ'di mụlé ị̃sị̃lé 'bṵ́ galé írã agá drĩ sĩ 'bá ãzí ị̃sị̃jó ku la agá.
54 Ṵ'dṵ́ sĩ ru idéjó bábá rĩ dó ukó agá, Sãbátũ acá dó ãni rú.
55 Ũkú amṵ́lépi Yẹ́sṵ̃ abe angájó Gãlị́lị̃ gá rĩ mụ kí Yṵ̃sṵ́fṵ̃ vú gâ sĩ, ndre
kí 'bṵ́ sĩ Yẹ́sṵ̃ ãvũ ị̃sị̃jó ala gá rĩ rá.
56 Gõ kí dó vúlé lị́cọ́ gâlé mụlé ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ la kí idélé ãvũ la iníjó.
Ṵ'dṵ́ Sãbátũ drị́ gá rĩ sĩ avị́ kí dó áyụ, ãzị́táŋá 'bã ã'ị̃lé rĩ áni.

24

Yẹ́sṵ̃ 'bã angájó ídri rú rĩ
(Mãtáyõ 28:1-10; Mãrákõ 16:1-8; Yõhánã 20:1-10)

1 Ṵ'dṵ́ drị̃drị̃ Sãbátũ 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ 'bã vúlé gá, ũkú mụ kí ị̃nádrị̃
gâlé ṵ̃'bṵ́tị́nị́nị́, 'dụ kí ãdu ngṵ̃lépi ãjị̃ trũ vĩrĩ ĩ'bã kí idélé la kí ĩndĩ.
2 Ị́sṵ́ kí írã 'bṵ́ tị ãzṵ̃jó rĩ úgũ ĩ'di bṵ́lṵ́ gá.
3 Fi kí dó 'bṵ́ agâlé, ị́sṵ́ kí Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãvũ 'dãá yụ.
4 Drị̃ la iza kí ru rá ĩ'bã kí drĩ ị́jọ́ ũrã agá 'dâ, ã'du icó ru idélé ĩ'di ụrụ'bá
gá nĩ yã rĩ gá. Gbõŋáŋá ru 'bá ị̃rị̃ i'da kí ru ĩ'baní bõngó imve dị̃lépi dị̃-dị̃
la trũ.
5 Ũkú 'dĩ idé kí ṵ̃rị̃ sĩ, ãvṵ̃ kí su kí drị̃ vṵ̃rṵ́ 'bá ị̃rị̃ 'dã kí drị̃lẹ́ gá 'dãá, 'bá
'dã zị kí, “Ĩmi 'bá ídri rĩ ndrṵ̃ ị̃nádrị̃ agá íngoní ru yã?
6 Ĩ'di 'dâ 'dáyụ, angá ídri rú 'bo, ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé ĩminí Gãlị́lị̃ gá rĩ
agá ĩminí ku yã? 7 Íni la, ‘Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ ála ĩ'di fẽ 'bá ũnzí kí drị́ gá, kí ĩ'di
ipa mũsãlá'bã sị́ gá, ĩ'di angá ídri rú ṵ́'dṵ́ na la sĩ.’ ”
8 Agá kí dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã ándrá jọlé ĩ'banî rĩ rá.
9 'Dãá afụ kí dó ru gõlé vúlé angájó ị̃nádrị̃ gâlé mụlé ị́jọ́ 'dĩ kí ũlũlé 'bá
Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé mụdrị́ drị̃ ãlu 'dã 'baní 'bá 'dãá rĩ abe pírí.
10 Ũkú mụlépi ị̃nádrị̃ gâlé rĩ kí; Mãríyámũ Mãgãdẽlénã 'i, Jũwánã 'i,
Mãríyámũ Yãkó'bõ 'bã ãndrẽ 'i ãzíla ũkú ãzí kí abe. Nze kí ị́jọ́ ru idélépi
rĩ kí vú ṵ̃pị́gọ́ŋa 'baní.
11 Ị́jọ́ vú nzelé 'dã i'dá ĩ'baní ífí kóru, ã'ị̃ kí dó sĩ ku.
12 Táni 'dĩ 'bã áni tí, Pétẽrõ cẹ̃ ị̃nádrị̃ gâlé. Undré ala, ãzíla ndre bõngó
ãvũ umbéjó rĩ ị̃sáli̧, gõ dó lị́cọ́ gâlé ũrãtáŋâ trũ ị́jọ́ ru idélépi rĩ drị̃ gá.

Yẹ́sṵ̃ i'da ru 'bá mụlépi Ị̃máwṵ̃ gá rĩ 'banî
(Mãrákõ 16:12-13)

---

§ **23:48** Bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drị́ Gị̃rị́kị̃ tị sĩ rĩ agá úsĩ *jṵ́jṵ́ adị́lé* 'dĩ ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ 'badrị́ ĩ'bã kí sĩ ũcõgõ i'dajó rĩ.

13 Ụ'dụ́ ãlu 'dã sĩ 'bá ị̃rị̃ Yẹ́sụ̃ vú bĩlépi 'dã 'bã ãzí kí mụ agá tọ̃rṍmẹ́
Ị̃máwụ̃ gá, álị́ kí drĩ̃drı́ŋ̃ĩ gá rĩ kị́lọ̃mítã mụdrı́ drị̃ ãlu Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ be.
14 Ĩ'bã kí mụ agá 'dâ, kí dị̃ ı̨jọ́ jọ sĩ ı̨jọ́ ru idélépi rĩ kí drị̃ gá.
15 Ĩ'bã kí ı̨jọ́ jọ agá ãzíla ala uya agá 'dâ, Yẹ́sụ̃ asé ru ãni rú ĩ'ba rụ́, mụ
dó ĩ'ba abe ãlu;
16 ndre kí ĩ'di rá 'bo, ãko ãzí uga kí ĩ'di nị̃lé ĩ'baní úmgbé, amá kí ĩ'di
ã'di 'i yã rĩ gá ku.
17 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, "Ĩmi mụ ĩmi drĩ̃drı́ŋ̃ĩ gá 'dâ ã'du ı̨jọ́ jọ trũ yã?"
Tu kí pá drı́ŋá, mẹ́lẹ́tı̨ la kí ũcõgõ rú.
18 Kí ãzí ãlu rụ́ la Kị̃lı̨́yọ́pã 'i zı̨ ĩ'di, "Mi 'bá ãlu ãmụ́ ru ı̨jọ́ ru idélépi
Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ụ́'dụ́ alı̨lépi were 'dĩ gá 'dâ rĩ kí nị̃lépi ku rĩ 'i yã?"
19 Zı̨, "Ã'du idé ru nĩ?"
Umvi kí, "Įjọ́ ru idélépi Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tị̃ gá rĩ ụrụ'bá gá rĩ, 'bá 'dĩ ándrá
nábị̃ ũkpó ru ı̨jọ́ jọŋá sĩ ãzíla ãzı̨ idéŋá sĩ Ãdróŋâ drị̃lẹ́ gá 'bá kí drị̃lẹ́ gá
ĩndĩ la.
20 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá ãma drị̃lẹ́ gá ãmbogo rĩ abe fẽ kí ĩ'di ı̨jọ́ lijó
drị̃ la gá 'bã drã rá, îpa dô sĩ ĩ'di mũsãlá'bã sı̨ gá.
21 Ã'bã ásı̨ ĩ'di ándrá amụ́ agá Ịsịrayı̨́lị̃ unzelé sĩ drị̃wãlã ịsụ́jó. 'Dĩ 'bã
agâ sĩ pírí tí, ca dó ãndrũ ụ́'dụ́ na 'bo ı̨jọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá.
22 Ũkú ãma agá 'dâ rĩ 'bã ãzí fẽ kí ãma arulé aru-arû. Mụ kí 'bụ́ gâlé
ãngũ sãrã sĩ,
23 ịsụ́ kí ĩ'di 'bã ãvũ ku. Ãgõ kí vúlé, jọ kí, 'Ãndre urobí mãlãyíkã 'bã
ãni la, jọ kí ãmaní ĩ'di ídri.'
24 Ãma ãzí mụ kí ị̃nádrị̃ gâlé, ịsụ́ kí ı̨jọ́ kí cécé ũkú 'dã 'bã kí jọlé rĩ 'bã
áni, wó ịsụ́ kí ĩ'di mgbã ndrelé ku."
25 Yẹ́sụ̃ jọ dó ĩ'banî, "Ĩmi 'bá úŋmĩ kóru la ã'du sĩ? Ĩmi 'bá ı̨jọ́ nãbı̨ya 'bã
kí jọlé ĩminí rĩ kí ã'ị̃lépi mbẽlẽ rú ku 'dĩ yẹ̃!
26 Ĩ'di ãndá Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́ cãndí ráká 'bã fi dó sĩ ũpĩ nalé ũkpõ ãmbógó
rĩ gá ĩndõ."
27 Yẹ́sụ̃ icé dó ĩ'baní ı̨jọ́ sĩ̃lé ĩ'di drị̃ gá i'dójó Mụ́sã sĩ ãzíla sĩtáŋá nãbı̨ya
'bã sĩ̃lé rĩ trũ.
28 Ĩ'baní acá agá ãni rú tọ̃rṍmẹ́ Ị̃máwụ̃ tá ĩ'bã kí mụjó ala gá rĩ gá, Yẹ́sụ̃
'bã ru ĩ'di 'bã rĩ alı̨ drị̃ gá rĩ áni.
29 Wó jọ kí ĩ'diní, "Mí u'á ãma abe 'dâ, ãngũ la dó úgólé nı̨lé nị̃nị̃." Mụ
dó u'álé ĩ'ba abe.
30 Ri íná nalé ĩ'ba abe, a'dụ́ mũkátĩ, fẽ ãwã'dĩ̃fô drị̃ la gá, andi ĩ'di fẽlé
ĩ'baní nalé.
31 Mı̨ la nzị̃ kí ru, nị̃ kí dó ĩ'di cé, wó ãvĩ dó kí mẹ́lẹ́tı̨ gá 'dãá rá.
32 Jọ kí ı̨jọ́ kí drĩ̃drı́ŋ̃ĩ gá, "Įjọ́ 'dĩ aló tá ãma ásı̨ ãyĩ̃kõ sĩ ĩ'di 'bã ãmaní ı̨jọ́
sĩ̃lé rĩ ífí icé agá ãmaní amụ́ agá gẹ̃rị̃ agá 'dâ rĩ sĩ ku yã?"
33 Gbõgbõ angá kí gõlé vúlé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá. Ịsụ́ kí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé
mụdrı́ drị̃ ãlu 'dã tra kí ru ngúlú ru 'bá ãzí kí abe.
34 Jọ kí, "Úpí angá tá rá ãndá-ãndá ru 'dĩ! I'da vâ ru Sị̃mọ́nị̃ ní rá."
35 'Bá tá ị̃rị̃ 'dã nze kí ĩ'baní ı̨jọ́ tá ru idélépi gẹ̃rị̃ agá kí ụrụ'bá gá, ĩ'baní
Úpî nị̃jó ĩ'di 'bã mũkátĩ andijó najó rĩ 'bã vú.

Yẹ́sụ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Yõhánã 20:19-23; 'Etáŋá 1:6-8)

36 'Bá ị̃rị̃ 'dã 'bã kí drĩ ı̨jọ́ vú nze agá 'dâ, Yẹ́sụ̃ indré kí drĩ̃drı́ŋ̃ĩ gá jọ,
"Ásı̨ ị̃gbẹ̃ 'bã adru ĩmi drị̃ gá."

37 Ásị́ la mvu kí rá idé kí ũrḩ̃ sĩ, ũrã kí ĩndre úríndí.
38 Wó jọ ĩ'baní, “Ĩmi ásị́ la mvu ã'du sĩ? Ĩmi ũrãtáŋá acá pịrị ku ã'du sĩ?
39 Ĩndre áma drḩ̃ kí pá abe, 'dĩ áma mgbã rĩ 'i. Ĩmi ụmvḩ̃ ma, ĩmi dó sĩ nḩ̃ la úríndí adru ĩfãkã trũ ãzíla ĩzánáká abe ĩmĩ ndrelé mâ trũ adrujó 'dĩ 'bã áni ku.”
40 Ĩ'di mụ jọlé la 'dĩ áni, i'da ĩ'baní ru drḩ̃ kí pá abe.
41 Ĩ'bã kí drĩ ã'ḩ̃ agá la ãyĩkõ drḩ̃ ku rĩ gá, Yẹ́sṹ zị kí, “Ãko ãzí nalé nãnã la ĩmidrḩ̃ 'dâ cí yã?”
42 Fẽ kí ḩ̃'bị ĩzá a'dílé rá la,
43 'dụ ĩ'di nalé kí drḩ̃ gâ sĩ.
44 Jọ ĩ'baní, “Ḩ̃jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí ma drĩ 'dĩ sĩ ídri ĩmi abe rĩ: ḩ̃jọ́ pírí sĩlé áma drḩ̃ gá ãzḩ̃táŋá Mụ́sã drḩ̃ agá, nãbịya ãzí rĩ 'bã kí sĩlé ãzíla Zãbụ́rḩ̃ agá rĩ idé dó ru ãndá-ãndá ru.”
45 Nzḩ̃ dó kí ásḩ̃sḩ̃ŋá sĩ ḩ̃jọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drḩ̃ agá rĩ kí vãjó.
46 Jọ ĩ'baní, “Ḩ̃jọ́ sĩlé rĩ ĩ'di íni, Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsṹ, ĩ'di angá drã agá ídri rú ṹ'dṹ na la sĩ rá.
47 Ĩ'di rṹ sĩ ála ḩ̃jọ́ ásị́ ujajó, ãzíla ḩ̃jọ́ 'bá trũjó ḩ̃jọ́ ũnzí agá rĩ ũlũ sṹrṹ pírí nî, i'dójó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá.
48 Ĩmi dó sãdínĩ má ãni ḩ̃jọ́ 'dĩ ãrĩ.
49 Ma ḩ̃jọ́ mâ Átẹ́pị 'bã azị́lé rĩ tị ãpẽ ĩminí rá. Ĩtẽ táwṹnḩ̃ ãmbógó 'dĩ agá 'dâ kpere ũkpõ angálépi 'bṹ gá rĩ 'bã acá agá ĩmi drḩ̃ gá.”

Yẹ́sṹ tụ dó 'bṹ gá
(Mãrákõ 16:19-20; 'Etáŋá 1:9-11)

50 Agụ dó kí ãmvé cajó Bẽtánĩ gá ãni rú; inga dó drḩ̃ ụrụgá sṹsṹ wijó ĩ'banî.
51 Ĩ'di 'bã sṹsṹ wi agá 'dĩ gá 'dâ, awa kí dó ru ĩ'ba abe, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṹ gâlé.
52 Ḩ̃nzḩ̃ kí ĩ'di 'i, gõ kí dó vúlé Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ãyĩkõ ãmbógó la abe.
53 Ãzíla ri kí dó u'álé lḩ̃cọ́ Ãdróŋá drḩ̃ agá ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî.

Ị́jọ́ Mgbã
Yõhánã
'bã sĩlé rĩ

Ị́jọ́ bãsĩ Yẹ́sṹ 'i

1 20I'dóŋá gâlé rĩ sĩ, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ 'bãngá cí, Ĩ'di ándrá Ãdróŋá be,
Ĩ'di ándrá vâ Ãdróŋá 'i.
2 Ãko pírí 'bã kí ándrá i'dó agá 'dãá, 'bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá Ãdróŋá
be.
3 Ãzíla Ãdróŋá ũ'bã ãko pírí kí Ĩ'di sĩ, ãko ãzí ándrá 'bãlé Ĩ'di kóru la yụ.
4 Ãko pírí ũ'bãlé rĩ ịsṹ kí ídri Ĩ'di sĩ, ídri ĩ'didrḭ́ fẽ dḭ̃zã 'bá pírí nî.
5 Dḭ̃zã ri dḭ̃lé ãngũ ịnị agá, wó ḭ́nḭ́ icó ĩ'di anṹlé ku.
6 Ãdróŋá ãpẽ 'bá ãzí ḭ́jọ́ ujílépi ĩ'di ãni la tị, rṹ la Yõhánã 'i,
7 amṹ ḭ́jọ́ dḭ̃zã 'dĩ drḭ́ gá rĩ vú nzelé, 'bá pírí 'bã are kí dó sĩ ḭ́jọ́ 'dĩ 'i, 'bã
ã'ḭ́ kí dó sĩ dḭ̃zã 'dĩ 'i.
8 Yõhánã adru ándrá dḭ̃zã 'dã 'i ku, amṹ ándrá 'bãngá lú ḭ́jọ́ la vú nzelé.
9 Dḭ̃zã mgbã dḭ̃lépi 'bá pírí kí drḭ́ gá rĩ, ándrá amṹ agá ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dõlé
nĩ.
10 'Bá umvelé Ị́jọ́ 'i rĩ ándrá ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ cí, Ãdróŋá drĩ kí ándrá táni
ãko pírí ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dâ 'dĩ kí ũ'bã agá ĩ'di be rá tí, wó 'bá ã'ḭ́ kí ĩ'di ku.
11 Amṹ 'bá ĩ'di 'bã sṹrṹ ru rĩ 'ba rṹ, gã kí ĩ'di ã'ḭ́lé úmgbé.
12 Wó 'bá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá, ãzíla ásḭ́ 'bãlépi rṹ ĩ'didrḭ́ gá rĩ drḭ́ gá rá rĩ 'baní
fẽ, ũkpó sĩ acájó anzị Ãdróŋá ãni la rú.
13 Acá kí Ãdróŋá 'bã anzị rú adru 'bá 'bá ru rĩ 'bã kí tịjó nĩ rĩ sĩ la ku, wó
acá kí Ãdróŋá 'bã anzị rú la ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
14 Ị́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ, útị ĩ'di 'bá ru, u'á ãma abe sáwã were. Ãndre ĩ'di
'bã ãmbõgõ rá, 'dĩ ãmbõgõ Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị angálépi ĩ'di rṹlé rĩ drḭ́. Ĩ'di
rṹ sĩ ãma ịsṹ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'i ãzíla ḭ́jọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.
15 Yõhánã jọ ḭ́jọ́ 'bá 'dĩ drḭ́ gá ṹ'dṹkọ́ re sĩ, "'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání jọlé
ĩ'di amṹ 'dĩ rĩ 'i, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ĩ'di ándrá mání ídu drḭ́drḭ́
'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ 'bṹ kí ṹnọ́kṹ be ku."
16 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'didrḭ́ rĩ sĩ, wi ãmaní sṹsṹ drḭ́lẹ́ba drḭ́ ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́.
17 Ãdróŋá fẽ ándrá ãzḭ́táŋá kí Mṹsã drḭ́ sĩ, wó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ají dó ãmaní
lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ kí ḭ́jọ́ mgbã rĩ be.
18 'Bá ãzí Ãdróŋá ndrelépi rá la 'dáyụ. Wó Ngọ́tḭ́ŋá ĩ'di ãni ãlu, Ãdróŋâ
rú rĩ ãzíla ĩ'di andre gá ãníŋá rĩ i'da dó ãmaní Ãdróŋá la i'dá ã'di áni yã
rĩ gá nĩ.

Ị́jọ́ Yõhánã Bãbṹtḭ́zḭ́ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé rĩ
(Mãtáyõ 3:1-12; Mãrákõ 1:1-8; Lṹkã 3:1-18)

19 Ị́jọ́ Yõhánã 'bã vú nzelé 'bá ãtalo rú ídétáŋá idélépi, ãzíla 'bá Lẹ́vḭ́ drḭ́
ãzḭ́ ngalépi jó Ãdróŋá drḭ́ agá, drḭ́lẹ́ 'bá Yãhṹdḭ́ rú Yẽrṹsãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'bã
ãni umvelé Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã kí tị pẽlé mụjó Yõhánã zḭ́jó, ĩ'di ãmgbã rĩ gá
ã'di 'i yã rĩ 'dĩ.
20 Yõhánã ucí ĩ'baní ḭ́jọ́ 'i ã'di yã rĩ gá ku, umvi ĩ'baní tọndọlọ, "Má adru
Kúrísĩtõ 'i ku."

21 Zị kí ĩ'di, “Wó mi dó ã'di 'i? Mi nábį̃ Ĩlíyã 'i yã?” Umvi, “Yụ, ma Ĩlíyã
'i ku.” Zị kí ĩ'di, “Mi dó nábį̃ ándrá mụlé tị ãpẽlé rĩ 'i yã?” † Umvi, “Yụ,
ma ĩ'di 'i ku.”
22 Jọ kí, “Ílũ dó bãsĩ ãmaní mi ã'di 'i yã rĩ. Ínze ãmaní ími vú, ãma dó
sĩ ịjọ́ míní umvilé rĩ agụ 'bá ãma tị ãpẽlépi rĩ 'banî.”
23 Yõhánã umvi ịjọ́ angájó ịjọ́ nábį̃ Ĩsáyã 'bã sĩ̃lé rĩ agá:
“Ma 'bá uzálépi ãngũ kõtórõ rú rĩ agá jọlépi la,
‘Ĩmi idé dó Úpí ní gẽrį̃ kpịmgbịlị́kị.’ ” †
24 'Bá tá 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tị pẽlé Yõhánã rụ̃lé 'dĩ,
25 zị kí ĩ'di, “Mi dó bãbũ̃tị́zį̃ fẽ ã'du ịjọ́ sĩ ídrĩ adru Úpí Kúrísĩtõ 'i, jõku
Ĩlíyã 'i, jõku nábį̃ jọlé rĩ 'i ku rĩ gá?”
26 Yõhánã umvi kí, “Ma bãbũ̃tị́zį̃ fẽ 'bá 'baní į̃yị́ sĩ, wó 'bá ãzí ĩminí nį̃lé
ku la ĩ'di ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dĩ.
27 Ádrĩ táni amụ́ agá ĩ'diní drį̃drį̃ tí, má icó átã adrulé ĩ'di 'bã ãtí'bó vúlé
gá ãsį̃jó la rú ku.” †
28 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí Bẽtánĩ gá, į̃yị́ Yõrĩdánĩ 'bã wókõ į̃tụ́ 'bã ãfũjó rĩ gá,
'dĩ ãngũ Yõhánã 'bã sĩ bãbũ̃tị́zį̃ fẽjó rĩ gá.

Yẹ́sũ̃ ĩ'di Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drį̃

29 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yõhánã ndre Yẹ́sũ̃ amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ, “Ĩndre
Kãbĩlõmvá Ãdróŋá drị́ gá ịjọ́ ũnzí 'bá ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ 'badrį̃ idélépi rĩ.
30 'Dĩ bãsĩ 'bá ándrá mání ịjọ́ jọjó drį̃ la gá, ‘'Bá ãzí la amụ́ áma ũngúkú
gâlé 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, ã'dusĩku ála áma tị 'dĩ ĩ'di dó 'bãngá Ãdróŋá
be ídu cí.’
31 Wó áma ãmgbã rĩ nį̃ tí ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ gá ku, ánį̃ dó ú'dî'da ĩ'di
Kúrísĩtõ 'i rĩ gá cé. Ma bãbũ̃tị́zį̃ fẽ 'bá 'baní į̃yị́ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú
'dĩ 'bã amá kí rú sĩ ĩ'di ãzíla 'bã nį̃ kí dó sĩ ĩ'di cé.”
32 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yõhánã nze dó ịjọ́ Ãdróŋá 'bã i'dalé ĩ'diní Yẹ́sũ̃ drį̃
gá rĩ 'bã vú tọndọlọ, jọ, “Ándre Úríndí Ãdróŋá drį̃ 'bã asị́ agá 'bũ̃ gâlé cécé
ãlĩ'bõ áni. Úríndí Ãlá 'dĩ ri dó Yẹ́sũ̃ drį̃ gá.
33 Ánį̃ ándrá Yẹ́sũ̃ 'i drį̃drį̃ rĩ gá ku wó Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi mání
bãbũ̃tị́zį̃ fẽjó į̃yị́ sĩ rĩ lũ mání ĩ'di nĩ, jọ, ‘'Bá míní mụlé ndrelé Úríndí Ãlá
'bã sĩ asị́jó rijó drį̃ la gá rĩ la amụ́ bãbũ̃tị́zį̃ fẽlé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’ ”
34 Yõhánã jọ, “Ándre ịjọ́ ru idélépi rĩ rá, ma ĩminí ịjọ́ mgbã vú nze, Yẹ́sũ̃
ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.”

'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã umvelé drį̃drį̃ rĩ kî

35 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ Yõhánã Bãbũ̃tị́zį̃ fẽlépi rĩ kí vâ 'bá ĩ'di 'bã imbálé į̃rį̃ 'dã
abe, ãngũ ãlu ĩ'di 'bã bãbũ̃tị́zį̃ fẽjó rĩ gá 'dãá į̃dị́.
36 Ĩ'di mụ Yẹ́sũ̃ ndrelé alị agá, lũ ãngũ ĩ'di rụ̃lé jọ, “Ĩndre Kãbĩlõmvá
Ãdróŋá drị́ ịjọ́ ũnzí 'bá ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ 'badrį̃ idélépi rĩ gápi 'dã.”
37 'Bá Yõhánã 'bã imbálé į̃rį̃ 'dã kí mụ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ arelé 'bo, ko kí
dó drį̃ 'delé Yẹ́sũ̃ vú gâ sĩ.
38 Yẹ́sũ̃ la mụ ru ugoró ndrelé, ndre 'bá Yõhánã 'bã imbálé į̃rį̃ 'da kí amụ́
agá ĩ'di vú gâ sĩ, ãzíla zị kí, “Ĩlẽ ã'du?” Umvi kí ĩ'diní, “Rábį̃ (ífí la ímbápị),
ími ãmgbã rĩ mi u'á íngõlé?”
39 Yẹ́sũ̃ umvi jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́ ãma amụ́ kí mụlé ãngũ mâ sĩ u'ájó rĩ
ndrelé.” Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ĩndró sĩ ãni rú sáwã mụdrị́. 'Dãá ko kí dó drį̃ mụlé

† **1:21** Ãzị́táŋá Amviŋá 18:18 † **1:23** Ĩsáyã 40:3 † **1:27** Lụ́kã 3:16

ĩ'di trũ ãngũ ĩ'di 'bã sĩ u'ájó rĩ ndrelé, de kí dó ĩtụ́ 'bã ḭmbḭ́ acelépi ụ́'dụ́ 'dã drḭ́ u'ájó ĩ'ba abe 'dãá.

40 Ãgọbḭ ĩrḭ́ 'dã 'bã ãzí ãlu tá ḭjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ arelépi cé mụlépi Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ rĩ ĩ'di Ãndẽríyã Sḭ̃mọ́ñḭ̃ Pétẽrõ 'bã ádrḭ́pḭ 'i.

41 Ḭjọ́ Ãndẽríyã 'bã idélé drḭ̃drḭ́ rĩ mụjó ádrḭ́pḭ̃ Sḭ̃mọ́ñḭ̃ ḭsụ́jó ḭjọ́ 'dĩ lũjó ĩ'dinî. "Ãma ḭsụ́ dó Mãsíyã 'bo," (ífí la Kúrísĩtõ 'i).

42 Ãndẽríyã kí Sḭ̃mọ́ñḭ̃ be mụ kí dó Yẹ́sụ̃ rụ̃lé, ĩ'di mụ Sḭ̃mọ́ñḭ̃ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, "Mi Sḭ̃mọ́ñḭ̃ Yõhánã ngọ́pḭ, ála dó mụ ími umvelé Kéfã 'i" (Pétẽrõ 'i ífí la írã 'i).

43 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ ko drḭ̃ lẽjó mụjó Gãlḭ́lḭ̃ gá, ụfụ kí drḭ̃ Fḭ́lḭ́pọ̃ be, jọ ĩ'diní, "Mí amụ́ áma vú gâ sĩ, mi mụ adrulé 'bá mâ imbálé la 'bã ãzí ru."

44 Fḭ́lḭ́pọ̃ 'i 'bá angálépi táwụ̃ñḭ̃ umvelé Bẽtẽsãyídã 'i rĩ gá, 'dĩ táwụ̃ñḭ̃ lḭ́cọ́ Pétẽrõ 'badrḭ́ Ãndẽríyã be ĩ'bã kí sĩ u'ájó ala gá rĩ 'i.

45 Fḭ́lḭ́pọ̃ cécé Ãndẽríyã áni, mụ vâ Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ ḭsụ́lé, jọ ĩ'diní, "Ãma ḭsụ́ 'bá mgbã Mụ́sã 'bã sĩ ándrá ḭjọ́ sĩjó drḭ̃ la gá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḭ́ agá ãzíla nãbḭya 'bã kí vâ sĩ ḭjọ́ sĩjó ĩ'di drḭ́ gá ĩndĩ rĩ 'bo. 'Dĩ Yẹ́sụ̃ angálépi Nãzẽ̗rẹ́tḭ́ gá, Yụ̃sụ́fụ̃ 'bã ngọ́pḭ rú rĩ 'i."

46 Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ zḭ Fḭ́lḭ́pọ̃ 'i jọ, "Nãzẽ̗rẹ́tḭ́ gá! Mí ũrãjó la rĩ sĩ, ḭjọ́ ãzí múké la icó ãfũlé Nãzẽ̗rẹ́tḭ́ gá rá yã?" Fḭ́lḭ́pọ̃ jọ ĩ'diní, "Mí amụ́ ndrelé la ími mḭfḭ sĩ."

47 Yẹ́sụ̃ la mụ Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ ndrelé amụ́ agá ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ, "'Dĩ 'bá ũri Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ mgbã rĩ, ulé 'bãngá 'bá ku."

48 Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ zḭ Yẹ́sụ̃ 'i, "Ínḭ̃ ma íngõlé?" Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "Ándre mi ri agá úlúgó ĩndụ́ gá 'dãá cé 'dĩ sĩ Fḭ́lḭ́pọ̃ umve drĩ mi ku rú."

49 Nãtãnḭ́yẹ́lḭ̃ jọ dó tọndọlọ, "Rábḭ̃, mi Ãdróŋá Ngọ́pḭ 'i! Úpí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ́ gá ándrá tẽlé rĩ 'i."

50 Yẹ́sụ̃ umvi jọ ĩ'diní, "Mí ã'ḭ́ ḭjọ́ mádrḭ́ gá rĩ kí 'dĩ áni la mâ jọjó la ándre mi cé úlúgó ĩndụ́ gá mî adrujó á'dụ̃sĩ rĩ sĩ yã? Wó ájọ míní, mi mụ ãko ḭjọ́ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí ndrelé rá."

51 Yẹ́sụ̃ umvi kí jọ ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ḭjọ́ mgbã, ĩmi mụ 'bụ̃ ndrelé ru nzḭ̃ agá mmgbọ ĩmi mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ́ rĩ kí ndre tụ agá ãzíla asḭ agá Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ drḭ́ gá."

2

Yẹ́sụ̃ 'bã mụjó ũkú bĩŋá gá Kána gá rĩ

1 Ụ́'dụ́ na la agá, Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ ĩ'di ándrá ãjẹ̃ ãzí ũkú ĩgbãjó la naŋá gá ĩndĩ tọ̃rọ́mẹ́ Kána gá, 'dĩ ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ drḭ́ agá.

2 Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ûmve vâ kí ãjẹ̃ ũkú ĩgbãjó 'dã gá ĩndĩ.

3 Wáyĩnĩ awalé 'bá 'baní rĩ la mụ ukólé pírí rá, Yẹ́sụ̃ ãndrẽ amụ́ ĩ'di rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'diní, "Wáyĩnĩ ukó ĩ'baní rá."

4 Yẹ́sụ̃ umvi, "Má ãndrẽ, ílẽ áma sulé ḭjọ́ 'dĩ agá ĩndĩ la ã'du sĩ yã? Ụ́'dụ́ mádrḭ́ ãzḭ́ Ãdróŋá drḭ́ ngajó rĩ acá drĩ ku."

5 Wó Yẹ́sụ̃ 'bã ãndrẽ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'baní, "Ĩmi idé ḭjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩminí rĩ vúŋá áyụ."

6 Úmvú ĩyẹ́lẹ̗mvụ́ idélé írã sĩ ázíyá la kí ãngũ sĩ ãjẹ̃ najó 'dã gá 'dãá cí, 'dĩ kí 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú 'dĩ kí ĩyḭ́ lã'bĩ ãni ru ũjĩjó ãlá rĩ kí ũsũjó rĩ kí. Úmvú ãlu-ãlu la ĩyḭ́ sũ lítã túrú ãlu kãlḭ́ ĩrḭ́ 'dĩpí.

7 Úpí Yẹ́sụ̃ jọ 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã ũsũ kí úmvú 'dĩ kí ĩyḭ́ sĩ tré-tré.

8 Jọ dó ĩ'baní, “Ĩmi ãbĩ ãzí la agụlé ãmbógó ãję̃ drį̃lẹ́ gá rĩ nî.” 'Bá íyóŋá
iyólépi rĩ idé kí cécé ĩ'di 'bã jọlé rĩ áni.
9 Ãmbógó ãję̃ drį̃lẹ́ gá rĩ 'bį̃ į̃yį́ ru ujalépi wáyĩnĩ rú rĩ. Wó nį̃ angá íngõlé
yã rĩ gá ku, 'bá íyóŋá gá rĩ nį̃ kí cé. Umve ị́zį́gọ́ ãję̃ 'dį́pị́ bụ́lụ́ gá,
10 jọ, “Wáyĩnĩ ãjį́ ambamba rĩ, ála sáwã pírí sĩ fẽ la mvụlé drį̃drį̃. 'Bá drĩ
kí dó aga 'bo, ĩ'di dó ãzí ãjį́ gã rĩ kí fẽ mvụlé ĩndõ. Wó ímba mî ngá wáyĩnĩ
ãjį́ ambamba rĩ tã kpere ị́jọ́ 'bã kí ukóŋá gá.”
11 'Dĩ tálí Yẹ́sų̃ 'bã idélé drį̃drį̃ Kána ãngũ Gãlį́lį̃ gá rĩ 'i. Yẹ́sų̃ i'da ũkpõ
ĩ'didrį̃, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ĩ'bã ã'į̃táŋá ĩ'di agá.
12 Yẹ́sų̃ mụ kí dó ãndrẽ trũ, ádrį́pị́ka abe, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí
abe táwų̃nį̃ Kãpę̃rę̃nãwụ́mį̃ gâlé sĩ ụ́'dụ́ ãzí kí u'ájó were.

Yẹ́sų̃ uga tũjárĩ jó Ãdróŋá drį̃ agá
(Mãtáyõ 21:12-13; Mãrákõ 11:15-17; Lụ́kã 19:45-46)

13 Ụ́'dụ́ ų̃mų̃ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'badrį̃ kí anzéjó Mį̃sį̃rį̃
gá, umvelé ų̃mų̃ alị́jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ la mụ acálé ãni rú, Yẹ́sų̃ mụ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃
gá.
14 Lį́cọ́ Ãdróŋá drį̃ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gâ sĩ, ị́sụ́ 'bá kí tį́, kãbĩlõ,
ãzíla ãmámũ kí į̃tų̃ndã. 'Bá ãzí rĩ ri kí méjã ĩ'baní sĩ séndẽ ujajó rĩ agagá.
15 Yẹ́sų̃ idé ínírikó kę̃lį́ká ru, i'dó dó sĩ 'bá pírí kí adrolé ĩ'bã tį́ kí abe,
kãbĩlõ kî trũ lį́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá 'dãá. Iré vâ 'bá séndẽ ujalépi rĩ 'bã séndẽ
kí kpékpé, uze vâ méjã kí u'de kí ų̃lị-ų̃lị rú.
16 Yẹ́sų̃ jọ 'bá ãmámũ į̃tų̃ndãlépi 'dã 'baní, “Ĩmi iyá ĩmĩ ãmámũ 'dĩ kí 'dâ
rá! Ĩmi a'be jó má Átẹ́pị drį̃ gá rĩ ujajó sų̃ rú rĩ cã.”
17 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ agá kí ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá jọlépi la,
“Lẽtáŋá áma ásį́ gá 'bá 'bã ru kí jó mídrį̃ gá rĩ rũrũ rĩ, la ve áma ásį́ gá
ãcí'bíríto rú cécé ãcí áni,” † rĩ 'i.
18 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ zị kí Yẹ́sų̃ 'i, “Mi ãmaní tálí íngoní la
idé, sĩ ũkpõ míní ãko 'dĩ kí idéjó rĩ icéjó angá kí Ãdróŋá drį̃?”
19 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ jó Ãdróŋá drį̃ 'dĩ andi rá, ma ĩ'di sị ú'dí ru ụ́'dụ́
na agá.”
20 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ umvi kí, “Jó 'dĩ sị́jó 'dụ ílí kãlį́ sụ drį̃
ázíyá, mí icó ĩ'di sị́lé ụ́'dụ́ na agá íngoní ru?”
21 Wó ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé 'dĩ jọ ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrį̃ ĩ'di 'bã 'bãlé cécé jó Ãdróŋá
drį̃ áni rĩ drį̃ gá.
22 Ãdróŋá la dó mụ ĩ'di ingalé ídri rú ụ́'dụ́ na agá 'bo, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
rĩ 'baní ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ agá dó rá. 'Bã kí ã'į̃táŋá ị́jọ́ Yẹ́sų̃ drį̃ drį̃ gá,
ãzíla ã'į̃ kí ị́jọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí rá.

Yẹ́sų̃ nį̃ į̃jọ́ 'bá kí agá rĩ cé

23 Yẹ́sų̃ 'bã adrujó ų̃mų̃ alị́jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ najó Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dãá rĩ sĩ,
'bá ũ'bí 'bã kí ĩ'bã ã'į̃táŋá rụ́ ĩ'di drį̃ agá, ã'dusĩku ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé
rĩ kí rá.
24 Wó Yẹ́sų̃ 'bã ị́jọ́ kí agá rĩ nį̃jó cé rĩ sĩ, 'bã ásį́ kí drį̃ gá ku.
25 Ĩ'diní ị́jọ́ 'bá ásį́ agá rĩ kí nį̃jó pírí cé rĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã lũ ĩ'diní ị́jọ́ ãzí
ku.

3

Ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã kí jọlé Nį̃kǫ̃dẹ́mų̃ be rĩ

† **2:17** Zãbụ́rį̃ 69:9

1 Ágọ́bị̃ ãzí ándrá ãlu rụ́ la Nị̃kọ̃dẹ́mũ̃ 'i, ĩ'di ãmbógó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú la,
'dĩ amụtị̃ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'badrĩ̃ gá rĩ.
2 Amụ́ ịnị́ sĩ Yẹ́sũ̃ rụ́ jọ, “Rábĩ̃, ãnĩ̃ rá Ãdróŋá ãpẽ ími tị amụ́lé ãma imbálé.
Mí icó tá tálí 'dĩ kí idélé ku Ãdróŋá drĩ tá adru mí be yụ rĩ gá.”
3 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ájọ míní ịjọ́ mgbã, údrĩ ími tị ú'dí ru ku, mí icó filé
Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá ku.”
4 Nị̃kọ̃dẹ́mũ̃ zị, “'Bá mbalépi rá rĩ icó filé ãndrẽ agâlé sĩ ĩ'di tịjó ĩ̃dị́ ú'dí
ru íngoní ru?”
5 Yẹ́sũ̃ umvi jọ, “Ma ĩminí ịjọ́ mgbã jọ, údrĩ 'bá tị ĩ̃yị́ sĩ ãzíla Úríndí sĩ ku,
icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá ku.
6 'Bá la 'bãngá 'bá tị, wó Úríndí Ãdróŋá drĩ̃ la ími uja acájó Ãdróŋá 'bã
ngọ́tị̃ŋá ru nĩ.
7 Ími ásị́ 'bã mvu ịjọ́ mání jọlé míní, útị ĩmi ú'dí ru ĩ̃dị́ rĩ sĩ ku.
8 Úríndí Ãdróŋá drĩ̃ la ídri ú'dí fẽ nĩ. Úríndí ĩ'di dó sĩ cécé ãlụ́kụ́kũ̃ áni,
ĩ'di li ãngũ ĩ'di 'bã ásị́ 'bã lẽlé rĩ gá. Mi ãlụ́kụ́kũ̃ 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá, wó ínĩ̃
angá íngõlé yã ãzíla ĩ'di mụ íngõlé yã rĩ gá ku.”
9 Nị̃kọ̃dẹ́mũ̃ zị, “Ị̃jọ́ míní jọlé 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
10 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Mi ímbápị ãmbógó nĩ̃lé cé Ịsịrayị́lĩ̃ gá 'dâ la, mí icó
ịjọ́ mání jọlé 'dĩ 'bã ífí nĩ̃lé ku la íngoní ru?
11 Ájọ míní ịjọ́ mgbã, ma míní ịjọ́ ãmã nĩ̃lé cé ãzíla ndrelé rá rĩ kí vú nze,
wó ĩmi icó ã'ĩ̃lé la ku.
12 Ĩdrĩ dó ịjọ́ ũ̃nọ́kụ́ drị́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí ã'ĩ̃ ku, ádrĩ dó ĩminí ịjọ́ 'bũ̃
drị́ gá rĩ kí jọ, ĩmi dó icó kí ã'ĩ̃lé íngoní ru?
13 “'Bá ãzí tụ drĩ 'bũ̃ gâlé ku, pẽ lú Ngọ́tị̃ 'Bádrĩ̃ 'i.
14 Cécé Mụ́sã 'bã ándrá ĩ̃nĩ̃ idélé aya sĩ rĩ ingajó ife sị́ gá kõtórõ agâlé sĩ
'bá ĩ̃nĩ̃ 'bã agalé rĩ kí pajó drã sị́ gá rĩ áni. Ngọ́tị̃ 'Bádrĩ̃ ála drụ́zị́ ĩ'di ipa
mũsãlá'bã sị́ gá ingalé vâ 'dã 'bã áni,
15 'bá pírí ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá.
16 “Ãdróŋá 'bã 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí lẽjó ambamba rĩ sĩ, ãpẽ ĩ'di 'bã Ngọ́pị
kílímgbí ãlu rĩ tị, 'bá pírí ãlu-ãlu ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ 'bã ja kí drĩ̃ ku, wó 'ba ịsụ́
kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ 'i.
17 Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pĩ̃ tị amụ́lé 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ kí ịjọ́ lịjó la ku, be la rá la
kí pajó.
18 “'Bá ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ kí drĩ̃ gá úlị ịjọ́ ku. Wó 'bá ịjọ́ ĩ'didrĩ̃ ã'ĩ̃lépi ku rĩ kí
drĩ̃ gá úlị ịjọ́ 'bo, ĩ'baní Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị kílímgbí 'dĩ rụ́ ã'ĩjó ku rĩ sĩ.
19 Ị̃jọ́ lịŋá kí drĩ̃ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ 'dĩ sĩ, dĩ̃zã ịjọ́ Ãdróŋá drĩ̃ 'bã ajílé 'bũ̃ gâlé
ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ amụ́ rá, wó 'bá lẽ kí ãndânĩ la ịjọ́ ũ̃nzí ịnị́ drĩ̃ kí áyụ ndẽ
dĩ̃zã rá, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ kí adrujó ịjọ́ ũ̃nzí rĩ kí rĩ sĩ.
20 Ngũ̃ kí ịjọ́ dĩ̃zã drị́ ãngũ jilépi ule rĩ ũ̃nzí, ã'dusĩku lẽ kí ịjọ́ ũ̃nzí rĩ kí
idélé ịnị́ agá, kí dó sĩ rá-rá ru dĩ̃zã be, ũ̃rĩ̃ ála mụ ịjọ́ ũ̃nzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí
i'dalé rá, ãzíla ála mụ pángá fẽlé ĩ'baní rá rĩ sĩ.
21 Wó 'bá pírí ịjọ́ mgbã idélépi 'dĩ kí amụ́ dĩ̃zã rụ́ 'dõlé rá, ã'dusĩku lẽ kí
'bá ãzí 'bã nĩ̃ kí Ãdróŋá ãmgbã rĩ la ịjọ́ ĩ'bã idélé 'dĩ kí idé nĩ.”

Yẹ́sũ̃ kí Yõhánã Bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽlépi rĩ be

22 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, Yẹ́sũ̃ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ãngũ Yũ̃dị́yã
gá, 'dãá u'á kí were, ãzíla fẽ bãbũ̃tị̃zĩ̃ 'bá 'baní 'dãá.
23 Yõhánã la vâ 'dĩ sĩ bãbũ̃tị̃zĩ̃ fẽ agá Ãyẽnónĩ gá ãni rú Sãlímũ be,
ã'dusĩku ĩ̃yị́ 'dãá ĩyõ rú, ãzíla 'bá ri kí amụ́lé biri bãbũ̃tị̃zĩ̃ bĩlé.

24 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ sĩ ú'bã drĩ Yõhánã mãbụ́sṹ gá ku.
25 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí i'dó kí ãgátã galé 'bá Yãhụ́dḩ rú la abe
lã'bĩ ũjĩŋá drḩ sĩ ru 'bãjó Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ drḩ gá.
26 'Bá Yõhánã 'bã imbálé rĩ amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé ãzíla jọ kí Yõhánã ní,
"Rábḩ, 'bá ándrá ãmã ịsụ́lé mĩrĩ Yõrĩdánĩ tị gá 'á 'dã sĩ míní i'dalé ãmaní
rĩ, ĩ'di vâ bãbṹtḩzḩ fẽ 'bá 'banî. 'Bá wẽwẽ rú kí dó mụ ĩ'di rṹlé."
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yõhánã umvi ĩ'baní jọ, "'Bá la ị́jọ́ angálépi Ãdróŋá drḩ 'bṹ
gâlé rĩ idé.
28 Ĩmi ãmgbã sãdínĩ mádrḩ ị́jọ́ mâ jọlé rĩ vú nzelépi rĩ kí, 'Má adru
Kúrísĩtõ 'i la ku, wó ma 'bá tị ãpẽlé ĩ'di drḩlẹ́ gá rĩ 'i.'
29 Ãmụ́rụ́gọ́ la mụ ágó be, ágó 'bã wõrḩ dó ãyĩkõ idé ĩ'ba abe. Ma bãsĩ
ãmụ́rụ́gọ́ 'bã ágô 'bã wõrḩ 'i ãzíla ãyĩkõ la áma fụ ĩ'di 'bã amụ́ŋá sĩ.
30 Ị́jọ́ ĩ'didrḩ gá rĩ 'bã tụ ụrụgá, ị́jọ́ mâ rĩ 'bã asḩ vṹrụ́."

'Bá angálépi Ãdróŋá drḩ 'bṹ gâlé rĩ

31 'Bá angálépi 'bṹ gá ụrụgá Ãdróŋá drḩlé rĩ ĩ'di ãmbógó ru ãndânĩ ãko
pírí 'banî. 'Bá vṹrụ́ ṹnọ́kụ́ gá 'dọ̃ rĩ, ĩ'di ṹnọ́kụ́ ãni, ĩ'di vâ ị́jọ́ ṹnọ́kụ́ drḩ kí
jọ áyụ. Wó 'bá angálépi ụrụgá 'bṹ gâlé rĩ ĩ'di ãko pírí ṹnọ́kụ́ gá 'dâ rĩ kí
drḩlẹ́ gá nĩ.
32 Ĩ'di ị́jọ́ jọ ãko ĩ'di 'bã ndrelé rá, ĩ'di 'bã arelé rĩ jọ, wó 'bá ãzí ãluŋá la
ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'ḩlépi rá la 'dáyụ.
33 Wó 'bá pírí ĩ'di 'bã ị́jọ́ ã'ḩlépi rá rĩ kí i'da la Ãdróŋá ĩ'di ãndá-ãndá ru.
34 'Bá Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ la ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ kí jọ, ã'dusĩku Ãdróŋá
fẽ ũkpó Úríndí drḩ rĩ ĩ'didrḩ pírí.
35 Átẹ́pḩ 'bã ngọ́pḩ lẽjó rá rĩ sĩ, fẽ ũkpõ ãko pírí 'badrḩ gá rĩ kí ĩ'didrḩ gá.
36 'Bá ngọ́pḩ 'bã ị́jọ́ ã'ḩlépi rá rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ trũ, 'bá ị́jọ́ ngọ́pḩ drḩ
gá rĩ ã'ḩlépi ku rĩ ídri ĩ'di agá 'dáyụ, wó ĩ'di ace ũcõgõ Ãdróŋá 'bã mụlé
fẽlé rĩ agá.

4

Yẹ́sṹ kí ũkú Sãmãríyã rú rĩ be

1 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ are kí 'bá ĩ'di vú bĩlépi ãzíla bãbṹtḩzḩ bĩlépi rĩ kí
ũ'bĩkãnã sĩ ndẽ kí Yõhánã drḩ rĩ kí rá.
2 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Yẹ́sṹ fẽ bãbṹtḩzḩ ku, 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí fẽ agá la
nĩ.
3 Ị́jọ́ 'dĩ kí mụ akụ́lé ĩ'di bḩlẹ́ gá 'dĩ 'bã áni 'bo, a'be Yṹdḩyã rá, gõ dó vúlé
Gãlḩlḩ gá.
4 Ĩ'diní gõ agá vúlé Gãlḩlḩ gâlé, pẽ alḩlé ãngũ Sãmãríyã agâ sĩ.
5 Acá dó táwṹnḩ Síkã 'dĩ ãngũ Sãmãríyã drḩ agá. 'Dĩ ãni rú ãngũ ándrá
Yãkó'bõ 'bã fẽlé ngọ́pḩ Yṹsụ́fṹ ní rĩ. †
6 Yẹ́sṹ acá dó kídí ándrá Yãkó'bõ 'bã galé rĩ tị gá, ãndẽ dó ácḩ sĩ rá. Ri
dó ḩyḩtị gá 'dãá vṹrụ́. 'Dĩ dó ãni rú sáwã ázíyá ḩtụ́ sĩ.
7 Ũkú ãzí Sãmãríyã rú la amụ́ dó ḩyḩ kolé, Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, "Ífẽ mání ḩyḩ
mvụlé."
8 Ịsụ́ íni 'dĩ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ mụ kí ãkónã ĩgbãlé táwṹnḩ agâlé, 'dĩ
sĩ Yẹ́sṹ ace dó ru 'dãá á'dṹsĩ.
9 Ũkû acá ṹsṹtáŋá sĩ 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ kí jõ ãko kí alejó kí drĩdríŋĩ gá
'bá Sãmãríyã gá rĩ abe ku rĩ sĩ, jọ, "Mi mî ngá Yãhụ́dḩ, wó ma mâ ngá 'bá

† **4:5** Í'dóŋá 33:19; 48:22

Sãmãríyã gá la, ãzíla ma vâ ũkú. Ízị ma ỹyị mvụlé mvṹ-mvṹ la sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?”
10 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ídrĩ tá ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé míní rĩ nỹ cé, ãzíla ma ịjọ́ jọlépi míní 'dĩ ã'di 'i yã rĩ nỹ rá, mi tá áma zị, ma tá sĩ míní ỹyị́ ídri drỹ gá rĩ fẽ.”
11 Ũkû jọ, “Ãmbógó, ãko ãzí ími drỹ gá 'dâ sĩ ỹyị akójó la 'dáyụ, ỹyị 'dĩ vâ mgbi vṹrṹlé 'dã. Mi ỹyị́ ídri drỹ gá rĩ ịsṹ íngõlé?
12 Ãmã áyị́pị Yãkó'bõ ga ándrá ỹyị 'dĩ nĩ, anzị ĩ'didrỹ kí ãnãkpá abe ỹyị mvụ ala gá 'dâ, ĩmi Yãkó'bõ be 'bá ãndânĩ rĩ ã'di 'i?”
13 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “'Bá pírí ỹyị 'dĩ mvụlépi rĩ kí ỹyị vị la kí fụ ú'dí ru.
14 Wó ỹyị mâ mụlé fẽlé mvụlé 'bá 'banî rĩ, ĩ'di fẽ ỹyị vị fụ kí ỹdỹ ku, ĩ'di mụ adrulé kídí agálépi agâ rĩ rú, ĩ'di dó sĩ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ.”
15 Ũkû umvi ĩ'diní, “Ãmbógó, ífẽ mání ỹyị 'dĩ mvụlé, ỹyị vị 'bã fụ rú sĩ ma ku, ãzíla má amṹ dó sĩ ỹyị 'dĩ kolé ỹdỹ ku.”
16 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ímụ mî ágô umvelé.”
17-18 Ũkû umvi jọ Yẹ́sṹ ní, “Ma ágó kóru.” Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ịjọ́ míní jọlé mi ágó kóru 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, írụ ágó kí tõwú la gápi mí sĩ adrujó ala gá 'dĩ, wó ágó mî sĩ adrujó ala gá ú'dî'da 'dĩ adru mí ãni ku.”
19 Ũkû jọ, “Ãmbógó, ãndá-ãndá ru ánỹ dó rá mi nábỹ.
20 Ãmã áyị́pịka kí ándrá jõ Ãdróŋá ỹnzỹ 'bé 'dĩ drỹ gá, wó ĩmi 'bá Yãhṹdỹ rú 'dĩ ĩjọ ãngũ pịrị 'bá pírí 'bã kí sĩ Ãdróŋá ỹnzỹjó rĩ ĩ'di Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá.”
21 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ũkú 'dĩ, mí ã'ỹ ịjọ́ mání jọlé 'dĩ 'i. Sáwã ãzí la amṹ lé 'dĩ drṹzỹ 'bá icó kí sĩ Ãdróŋá ỹnzỹlé 'bé 'dõ drỹ gá, jõku Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ku.
22 Ĩmi 'bá Sãmãríyã gá 'dĩ, ĩnỹ ịjọ́ mgbã sĩ ĩmi ã'di ỹnzỹ yã rĩ gá ku, wó ãma 'bá Yãhṹdỹ rú 'dĩ ãnỹ ãma ã'di ỹnzỹ yã rĩ gá rá, ã'dusĩku patáŋá amṹ Yãhṹdỹ 'bã rṹ sĩ.
23 Wó ájọ míní, ṹ'dṹ amṹlépi rĩ, acá dó bãsĩ bábá ú'dî'da 'bo. 'Dĩ ṹ'dṹ 'bá ỹnzỹtáŋá ru rĩ kí Bãbá ỹnzỹjó úríndí sĩ, ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ sĩ. Bãbá la 'bá ĩ'di ỹnzỹlépi gẹ̃rỹ kpị 'dĩ sĩ rĩ kí ndrṹ.
24 Ãdróŋá ĩ'di Úríndí, 'bá ĩ'di ỹnzỹlépi rĩ 'bã ỹnzỹ kí ĩ'di úríndí ĩ'badrỹ agá ãzíla ịjọ́ mgbã sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó Úríndí rĩ sĩ.”
25 Ũkû jọ Yẹ́sṹ ní, “Má ã'ỹ rá Mãsíyã la drṹzỹ amṹ rá.” (Mãsíyã 'dĩ umvelé Kúrísĩtõ 'i rĩ.) “Drĩ amṹ 'bo, ĩ'di ãmaní ịjọ́ pírí kí vú nze rá.”
26 Yẹ́sṹ jọ ĩ'diní, “Ma ịjọ́ jọlépi mí be ú'dî'da 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
27 Cọtị 'dãá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ acá kí dó rá, ụrụ'bá la ũdrã kí dó tõyĩ ĩ'bã kí ĩ'di ịsṹjó ịjọ́ jọjó ũkú be rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí kí drĩdríŋĩ gá ịjọ́ ãzí zịlépi, ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé íni rĩ ã'du la yụ, jõku kí ịjọ́ jọ agá ã'du drỹ gá la 'dáyụ.
28 Ũkû a'be dó kére ĩ'di bãsĩ ỹyị́tị gá 'dãá ũgũgõ, ko dó drỹ mụlé vúlé táwṹnỹ gâlé 'bá 'baní ịjọ́ ru idélépi rĩ kí vú nzelé. Jọ ĩ'baní,
29 “Ĩmi amṹ 'bá ịjọ́ pírí mâ idélé rĩ kí vú nzelépi mání rĩ ndrelé, ĩ'di nõ dó Kúrísĩtõ 'i yã áni!”
30 'Bá ãkpẹ̃ kí dó táwṹnỹ agâlé amṹlé Yẹ́sṹ ndrelé.
31 Ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idé agá 'dĩ gá 'dâ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, “Rábỹ, í'bỹ drĩ ãko ãzí nalé ráká.”
32 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ãkónã mâ nalé ĩmĩ ịjọ́ nỹjó drỹ la gá ku la cí.”
33 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ i'dó kí ru undrélé mịfỹ gá mịfỹ gá, jọ kí kí drĩdríŋĩ gá, “'Bá ãzí ndú ĩ'diní ãkónã ajílépi la cí yã?”
34 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ãkónã mádrỹ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lẽlé rĩ idéjó ãzíla dejó rĩ 'i.

35 Ĩmi adru 'bá áyi nį̃lépi cé, jọlépi la ace ĩmbá sụ ãkónã kí ũkũnãjó rĩ kí
ku yã? Ájọ ĩminí, į̃nzį̃ mį̣fį̃, ĩndre drĩ ãngũ ámvụ́ agâlé ãkónã kí dó ãni rú
bábá sĩ kí ũkũnãjó.
36 'Bá ãkónã ũkũnãlépi rĩ kí ála kí ũfẽ ĩ'baní ãkónã kí tralé ídri ukólépi
ku rĩ gá rĩ sĩ. 'Bá ũri kí salépi ãzíla tralépi rĩ kí dó sĩ u'á ãyĩkõ sĩ ãngũ ãlu
gá.
37 Ị́jọ́ jọlé 'bá ãzí rĩ la ũri sa ãzí rĩ la ũkũnã la rĩ 'bãngá ị́jọ́ mgbã.
38 Ápẽ ĩmi tị ãkónã ĩmĩ ãzį̃ ngalé ĩmi 'i ku la gá, 'bá ãzí nga kí ãzį̃ la nĩ.
Ĩmi dó mụ ũkũnãlé la vâ ũyá la į̣sụ́lé."
39 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá táwų̃ñ̨ agá 'dãá rĩ ã'į̃ kí Yẹ́sų̃ rá, ã'dusĩku
ũkú 'dã jọ ĩ'baní, "Ágọ́bį̃ 'dã nze mání ị́jọ́ jõ mâ idélé rĩ vú pírí."
40 'Bá Sãmãríyã rú rĩ kí mụ acálé Yẹ́sų̃ rụ́ 'dõlé 'bo, 'bã kí dó mãmálá
ĩ'didrį̃ sĩ u'ájó ĩ'ba abe. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sų̃ u'á dó sĩ ĩ'ba abe ụ́'dụ́ į̃rį̃.
41 'Bá wẽwẽ rú Sãmãríyã gá rĩ 'bã ãzí ã'į̃ kí Yẹ́sų̃ 'i ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní
rĩ kí sĩ.
42 'Bá Sãmãríyã rú ĩ'di ã'į̃lépi rá rĩ jọ kí ũkû ní, "Ãma ã'į̃ ĩ'di 'bã ị́jọ́ rá la
adru mî lũjó la ãmaní mi 'i rĩ sĩ la ku, wó ãma ã'į̃ ĩ'di 'bã ị́jọ́ rá la, ã'dusĩku
ãma are dó ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ ãmã bį̃lẹ́ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ ĩ'di dó ãndá-ãndá ru, 'dĩ 'Bá
'bá ų̃nọ́kụ́ gá rĩ kí Palépi rĩ 'i."

Yẹ́sų̃ adrí ãmbógó 'bã ngọ́tį̃ŋá

43 Ụ́'dụ́ į̃rį̃ ĩ'di 'bã u'álé Sãmãríyã gá rĩ kí vúlé gá, ko dó drį̃, mụ dó Gãlį̃lį̃
gá.
44 Yẹ́sų̃ jọ ándrá vâ tị ĩ'didrį̃ sĩ, "Úfẽ nábį̃ ní į̃nzį̃táŋá ãngũ ĩ'di 'bã sĩ ãfũjó
rĩ gá ku."
45 Ĩ'di mụ calé Gãlį̃lį̃ gâlé 'bo, 'bá Gãlį̃lį̃ gá rĩ a'ị́ kí ĩ'di ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku
mụ kí ándrá ĩ'di trũ ų̃mų̃ alį̣jó 'bá drį̃ gâ sĩ rĩ nalé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé, ãzíla
ndre kí tálí ĩ'di 'bã idélé 'dãá rĩ kí pírí rá.
46 Yẹ́sų̃ gõ vúlé Kána Gãlį̃lį̃ gâlé į̃dĩ́, 'dĩ ãngũ ándrá ĩ'di 'bã sĩ į̃yị́ ujajó
wáyĩnĩ rú rĩ gá. 'Bá ãmbógó gãmétẽ gá Kãpẹ̃rẹ̃nãwụ́mį̃ gá la 'bã ngọ́pị
ãyánĩ rú 'dĩ sĩ 'dãá cí.
47 Ãmbógó la mụ arelé la Yẹ́sų̃ ĩ'di Gãlį̃lį̃ gá 'dĩ angájó Yų̃dĩ́yã gá rĩ sĩ, mụ
kpere ĩ'di rų̃lé, mãmálá 'bãjó Yẹ́sų̃ drį̃ sĩ amụ́jó ĩ'di 'bã ngọ́pị ãyánĩ rú rĩ
adríjó, ĩ'di 'bã úgólé drãjó drã-drã rĩ sĩ.
48 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, "Ĩdrĩ ícétáŋá kí ndre tálí abe ku, ĩmi icó drĩ ị́jọ́ mádrį̃
ã'į̃lé ku."
49 Ãmbógó umvi, "Úpí, mí amụ́ drĩ 'dĩ sĩ mâ ngọ́pị drã drĩ ku rú fô!"
50 Yẹ́sų̃ jọ dó ĩ'diní, "Mí uja mi vúlé lị́cọ́ gâlé, mî ngọ́pị la acá múké rá."
Ágọ́bį̃ ã'į̃ ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé rĩ rá mụ rá.
51 Drų̃sį̃ íni ãmbógô 'bã gõ agá vúlé lị́cọ́ gâlé, ụfụ kí drį̃ ãti'bo ĩ'didrį̃ abe,
jọ kí ĩ'diní, "Mî ngọ́pị adrí rá."
52 Ãmbógó zị kí, "Ngọ́tį̃ adrí dó sáwã íngõ agá?" Umvi kí ĩ'diní, "Ájẹ̃
į̃tọ́lọŋá sĩ sáwã ázį̃rį̃."
53 Ị́jọ́ 'dĩ agá dó átẹ́pį̃ ní, jọ dó 'dĩ bãsĩ ájẹ̃ sáwã Yẹ́sų̃ 'bã jọjó la ĩ'diní,
"Mî ngọ́pị la adrí rá" rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmbógó kí 'bá ĩ'didrį̃ lị́cọ́ gá rĩ abe ã'į̃
dó ị́jọ́ Yẹ́sų̃ drį̃ gá rĩ rá.
54 'Dĩ tálí pâlé į̃rį̃ Yẹ́sų̃ 'bã idélé Gãlį̃lį̃ gá ĩ'di 'bã ãgõjó angájó Yų̃dĩ́yã gâlé
rĩ 'bã vúlé gá rĩ 'i. *

---

* **4:54** *Tálí … Yẹ́sų̃ 'bã idélé Gãlį̃lį̃* gá drį̃drį̃ rĩ idé ĩ'di Kána gá ĩ'di 'bã į̃yị́ ujajó wáyĩnĩ rú rĩ 'i.

5

Yẹ́sũ̃ 'bã ágọ́bị̃ acálépi rá rĩ adríjó ĩyị̃tị gá rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ vúlé gá, Yẹ́sũ̃ uja ru vúlé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé mụlé ũ̃mũ̃ 'bá Yãhụ́dĩ̃ị
rú 'dĩ 'bã ãni la ãzí nalé.
2 Kẽ̃jị́tị ãzí ãlu 'bání fijó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ agâlé umvelé Kẽ̃jị́tị Kãbĩlõ rĩ gá 'dãá,
ĩ̃yị̃ ãzí 'bání umvelé tị Yãhụ́dĩ̃ị drĩ̃ sĩ Bẽtẽzádã 'i rĩ, ãzíla pãráta tõwú co kí
andre la cí.
3 'Bá ãyánĩ rú wẽwẽ rú mịfĩ̃ kóru, ãzíla acálépi rá, 'dĩ tra kí ru pírí ulalé
ĩ̃yị̃ 'dã tị gá 'dãá. [Ãzíla kí tẽ 'bá ãzí ní ĩ̃yị̃ 'a usa agá.
4 Mãlãyíkã Úpí drĩ̃ la amụ́ ĩ̃yị̃ usalé pâlé ãlu-ãlu. 'Bá sulé ĩ̃yị̃ gâlé drĩ̃drĩ̃
ĩ'di usajó 'bo rĩ 'bã vúlé gá rĩ la adrí ãyánĩ ũ̃ví íngõ ĩ'di rụlépi rĩ sĩ rá.] *
5 Ágọ́bị̃ ãzí ãlu acálépi rá u'álépi ãyánĩ ĩ'didrĩ̃ trũ ílí kãlị́ na drĩ̃ ãrõ la la
vâ ru ĩ̃yị̃ Bẽtẽzádã tị gá 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sũ̃ la mụ ágọ́bị̃ 'dĩ ndrelé ru ula agá ĩ̃yị̃ 'dã tị gá 'dãá, ãzíla ála mụ
ĩ'diní lũlé la ágọ́bị̃ 'dĩ ri adrulé ãyánĩ ĩ'didrĩ̃ trũ 'dĩ 'bã áni ílí ãzo rú 'bo, zị
ĩ'di, "Ílẽ adrílé rá yã?"
7 Ágọ́bị̃ acálépi rá 'dã umvi ĩ'diní, "Úpí, mâ 'bá ãzí 'dọ̃ mání áma 'dụlépi
'bãlépi ĩ̃yị̃ agâlé la 'dáyụ údrĩ dó ĩ̃yị̃ usa 'bo rĩ gá. Mání ũ̃'bĩ̃ agá ca agá ĩ̃yị̃
agâlé, 'bá ãzí ndú la alị mání ru 'belé ĩ̃yị̃ agâlé drĩ̃drĩ̃." †
8 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, "Mí angá ụrụgá, í'dụ mî bịrĩ̃sĩ̃, ímụ."
9 Cọtị ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã ãyánĩ wa rá, a'dụ́ ĩ'di 'bã bịrĩ̃sĩ̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ, ko dó
drĩ̃ mụlé. Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru ụ́'dụ́ Sãbátũ‡ drĩ̃ gá rĩ sĩ.
10 'Bá Yãhụ́dĩ̃ị rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ kí mụ ágọ́bị̃ 'dĩ ndrelé bịrĩ̃sĩ̃ ĩ'di 'bã sĩ
lajó rĩ trũ drĩ̃ gá, jọ kí ĩ'diní, "'Dĩ ụ́'dụ́ Sãbátũ ãni! Ãzị́táŋá ãmadrĩ̃ ã'ĩ̃ 'bá
ãzí ní acị́jó bịrĩ̃sĩ̃ ĩ'di sĩ ru lajó rĩ trũ drĩ̃ gá ku."
11 Wó ágọ́bị̃ tá ãyánĩ rú rĩ umvi ĩ'baní, "'Bá áma adrílépi rĩ jọ mání, á'dụ
mâ bịrĩ̃sĩ̃ mâ sĩ áma lajó rĩ, ámụ trũ rĩ gá nĩ."
12 Zị kí, "'Bá jọlépi la í'dụ mî ãko sĩ ru lajó rĩ, ímụ trũ rĩ ĩ'di ã'di 'i?"
13 Wó ágọ́bị̃ tá adrílé 'dã nĩ̃ Yẹ́sũ̃ ĩ'di ã'di 'i yã rĩ gá ku, ã'dusĩ̃ku Yẹ́sũ̃ 'bã
kí ru umújó ũ'bí abe rĩ sĩ.
14 Vúlé vúlé ru, Yẹ́sũ̃ mụ ágọ́bị̃ 'dã ịsụ́lé lịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá, jọ ĩ'diní,
"Índre, mí adrí 'bo 'dĩ, mí idé dó ị́jọ́ ũnzí ĩ̃dị̃ ku, jõku ị́jọ́ ãzí ũnzíkãnã la
mụ ru idélé ími ụrụ'bá gá nĩ."
15 Ágọ́bị̃ ko dó drĩ̃ mụlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ị rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'ba rũ̃lé lũjó la
ĩ'baní 'bá 'î adrílépi rĩ ĩ'di Yẹ́sũ̃ 'i.

Ála ídri ịsụ́ Ãdróŋá Ngọ́pị rũ̃ sĩ

16 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá Yãhụ́dĩ̃ị rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ i'dó kí Yẹ́sũ̃ ĩcãndĩlé ĩ'diní
ị́jọ́ 'bá adríjó 'dĩ idéjó Sãbátũ sĩ rĩ sĩ.
17 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Má Átẹ́pị la ãzị́ nga ụ́'dụ́ pírí, wó ma vâ nga la ụ́'dụ́
pírí cécé 'dĩ 'bã áni."
18 Ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã umvilé ĩ'di 'bã jọjó la Ãdróŋá 'í Átẹ́pị, ĩ'di 'bã ru 'bãjó
Ãdróŋá be trũtrũ, ãzíla ĩ'di 'bã ãzị́táŋá Sãbátũ drĩ̃ ĩ̃nzĩ̃jó ku, 'dĩ 'de 'bá
Yãhụ́dĩ̃ị rú 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ kí ásị́ gá ãzá-ãzá, lẽ kí dó sĩ ĩ'di 'dịlé rá.
19 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, má icó ị́jọ́ ãzí idélé áma drĩ̃ sĩ ku.
Wó be la rá la ma ị́jọ́ pírí má Átẹ́pĩ̃ 'bã idélé rĩ kí vúŋá andré idélé áyụ.

---

* **5:4** Vásĩ 4 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tĩ̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩ̃ku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ Gĩ̃rĩ̃kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ. † **5:7** 'Bá ru 'belépi ĩ̃yị̃ agâlé drĩ̃drĩ̃ ru la adrí nĩ. ‡ **5:9** *Sãbátũ* ĩ'di ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ị rú 'bã kí sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó kí sĩ ãzị́ ngajó ku rĩ 'i.

20 Má Átẹ́pị lẽ ma rá, i'da mání ãko pírí ĩ'di 'bã idélé rĩ kí rá. Ĩ'di mụ
mání tálí mâ mụlé idélé 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí i'dalé, ĩmi drụ́zị̃ ụ̃sụ̃-ụ̃sụ̃ tálí
mâ idélé rĩ kí sĩ.
21 Cécé má Átẹ́pị 'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí ingajó ídri fẽjó ĩ'baní rĩ áni, ma
vâ ídri ukólépi ku rĩ fẽ 'bá áma ásị̃ 'bã lẽlé rĩ 'baní rá.
22 Má Átẹ́pị lị 'bãngá 'bá ãzí 'bã ịjọ́ ku, fẽ ũkpõ 'bá kí ịjọ́ lịjó rĩ mádrị̃,
23 ã'dusĩku lẽ 'bá 'bã idé kí ãrútáŋá má rụ́, cécé ĩ'bã kí idéjó la ĩ'di rụ́
rĩ áni. 'Bá ãzí drĩ ãrútáŋá idé má rụ́ ku, ífí la ru kí vâ má Átẹ́pị áma tị
ãpẽlépi rĩ ku.
24 Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, 'bá ịjọ́ mádrị̃ kí arelépi rá, ãzíla má Átẹ́pị áma tị
ãpẽlépi rĩ ã'ị̃lépi rá rĩ, ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ trũ, ícó ịjọ́ ũnzí lịlé drị̃
la gá ku. Ĩ'di alị drã úríndí drị̃ agâ sĩ, ĩ'di dó sĩ mụ u'álé Ãdróŋá be ídri
ukólépi ku rĩ agá jã 'dâ.
25 "Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã, ụ́'dụ́ ãzí la mụ drụ́zị̃ acálé rá, ãzíla sáwã la bãsĩ
gápi 'dĩ, drụ́zị̃ 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pị ụ́'dụ́kọ́ arejó rĩ. 'Bá
dó arelépi la rá rĩ kí adru ídri rú jã 'dâ.
26 Má Átẹ́pị 'bã adrujó ídri 'dịpị rĩ sĩ, fẽ ũkpõ mání vâ sĩ ídri 'dĩ fẽjó rá.
27 Fẽ vâ mání ũkpõ sĩ 'bá pírí kí ịjọ́ lịjó, ã'dusĩku ma Ngọ́tị̃ 'Bádrị̃ 'i.
28 "Ĩmi ụ̃sụ̃ ịjọ́ 'dĩ sĩ ku, ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá pírí ũdrãlépi rá 'dĩ kí
áma ụ́'dụ́kọ́ are,
29 ãzíla kí angá ị̃nádrị̃ gá rĩ sĩ rá. 'Bá ịjọ́ múké idélépi rĩ kí angá adrujó
ídri rú, wó 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ kí angá rá, ála ịjọ́ lị kí drị̃ gá kí umbéjó
rá.
30 "Má icó ịjọ́ ãzí idélé áma ũkpõ sĩ ku. Ma ịjọ́ lị ịjọ́ Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi
rĩ 'bã lũlé mání rĩ sĩ, ịjọ́ lịŋá mádrị̃ kí dó sĩ kpị, ã'dusĩku ịjọ́ mâ ngalé rĩ kí
má Átẹ́pị 'bã lẽlé rĩ kî."

Ịjọ́ vú nzejó Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ

31 Yẹ́sụ̃ mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drị̃ gá jọ, "Ádrĩ ịjọ́ vú nze áma drị̃ gá ma 'i, ĩmi
icó kí ã'ị̃lé ku.
32 Ájọ ĩminí má Átẹ́pị la vâ ịjọ́ vú nze áma drị̃ gá nĩ, ịjọ́ ĩ'di 'bã vú nzelé
rĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la.
33 Ĩpẽ vâ 'bá kí tị mụlé ịjọ́ Yõhánã Bãbụ̃tịzị̃ fẽlépi rĩ 'bã vú nzelé áma drị̃
gá mgbã rĩ arelé rá.
34 Wó adru 'bá la tá ịjọ́ vú nze áma drị̃ gá nĩ la ku, má igá ĩmi 'i ịjọ́ Yõhánã
'bã vú nzelé áma drị̃ gá 'dĩ i'dajó rá la, álẽ ĩpa sĩ ĩminí ĩmi rá.
35 Ịjọ́ Yõhánã 'bã jọlé rĩ ji ãngũ ĩmi ásị̃ gá dị̃zã rú tárã áni, fẽ ĩminí adrujó
ãyĩkõ sĩ ụ́'dụ́ were rú.
36 Ịjọ́ mání vú nzelé ímbátáŋá ãzíla tálí mání idélé 'dĩ ndẽ kí ãnzị sĩ
Yõhánã drị̃ gá rĩ rá, má Átẹ́pị fẽ ịjọ́ mání idélé 'dĩ kí nĩ, ãzíla i'da kí má
Átẹ́pị ãpẽ áma tị nĩ.
37 Má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ nze ịjọ́ vú áma drị̃ gá rá. Ĩmi are ĩ'di ụ́'dụ́kọ́
ku, ãzíla ĩndre drĩ vâ mẹ́lẹ́tị la ku,
38 ãzíla ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ ĩ'didrị̃ ĩmi ásị̃ gá ku, ã'dusĩku ĩminí ma 'i ĩ'di 'bã tị
ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ ã'ị̃jó ku rĩ sĩ.
39 "Ĩmi ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí lã, ĩmi ịjọ́ ala gá rĩ kí ndrụ̃, ĩmi
ũrã dó sĩ ĩmi ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá íni. Ịjọ́ sĩlé ala gá 'dĩ kí pírí áma drị̃
gá.

40 Wó ĩgã amṹlé má rṹ 'dõlé ídri ukólépi ku ĩmĩ ndrṹlé bṹkṹ Ãdróŋá drḩ agá 'dĩ ịsṹlé úmgbé sĩ.
41 “Ándrṹ ãrútáŋá ãzíla ãtḩŋá ịjọ́ vú nzejó áma drḩ gá múké rĩ 'bá drḩ la ku,
42 ã'dusĩku ánḩ ĩmi agá 'dâ lẽtáŋá ĩminí sĩ Ãdróŋá lẽjó la 'dáyụ.
43 Má amṹ má Átẹ́pị 'bã ũkpõ sĩ, ĩgã áma a'ịlé úmgbé. Wó 'bá ãzí drĩ kí amṹ ĩ'bã ũkpõ sĩ, ĩmi kí a'ị́ rá.
44 Ĩmi jõ ĩmi ịcṹ ãyá-ãyá ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ, wó ĩmi así ịcṹŋá angálépi Ãdróŋá drḩ rĩ sĩ ku. Ĩmi icó dó áma ã'ḩlé íngoní ru?
45 “Lẽ ĩ'bã ĩmi ásḩ gá ma mụ ĩmi tõlé Ãdróŋá drḩlẹ́ gâlé ma 'i íni la ku, wó Mṹsã ĩmi sĩ ĩmi ásḩ 'bãjó drḩ la gá ándrá ĩminí ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí ajílépi rĩ, la mụ ĩmi tõlé nĩ.
46 Ĩdrĩ ándrá ḩjọ́ Mṹsã 'bã sĩlé rĩ kí ã'ḩ agá rá, ĩmi tá vâ áma ã'ḩ rá, ã'dusĩku sĩ ḩjọ́ 'dĩ kí áma drḩ gá.
47 Wó ĩmi dó ḩjọ́ ĩ'di 'bã sĩlé áma drḩ gá rĩ kí ã'ḩjó ku rĩ sĩ, ĩmi icó dó ḩjọ́ mání jọlé rĩ ã'ḩlé íngoní ru?”

6

Yẹ́sṹ fẽ ãkónã 'bá álĩfũ tõwú nî
(Mãtáyõ 14:13-21; Mãrákõ 6:30-44; Lṹkã 9:10-17)

1 Ṹ'dṹ ãzí vúlé gá, Yẹ́sṹ za 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ abe mĩrĩ Gãlḩlḩ 'bã 'á 'dã sĩ. (Ála ándrá vâ mĩrĩ 'dĩ umve mĩrĩ Tḩbẹ́rḩyã 'i.)
2 'Bá ũ'bí wẽwẽ rú tálí ĩ'di 'bã idélé 'bá kí adríjó rĩ kí ndrelépi cé 'dĩ, ri kí ĩ'di vú ũbĩlé ĩ'di 'bã acḩ agá 'dĩ gá 'dâ ĩndĩ.
3 Yẹ́sṹ tụ kí 'bá ĩ'diní imbálé 'dĩ abe 'bé sḩ, ri kí vṹrṹ ĩ'diní sĩ kí imbájó.
4 Ịsṹ íni 'dĩ ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḩ rú rĩ 'bã ãni ṹmṹ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ drḩ acá dó ãni rú.
5 Yẹ́sṹ la mụ ãngũ ndrelé ụrụgâlé, ãzíla ndre 'bá ũ'bí 'bã kí amṹ agá ĩ'di rṹ 'dõlé ru, zị Fḩlḩpọ̃ 'i jọ, “Fḩlḩpọ̃, ãma mụ íná ĩgbãlé calépi 'bá ũ'bí 'dĩ 'baní nalé íngõlé?”
6 Zị ḩjọ́ 'dĩ 'i, lú sĩ Fḩlḩpọ̃ ṹ'bḩjó, ã'dusĩku ĩ'di ásḩ gâlé nḩ imụ ã'du idélé 'bá 'dĩ 'baní yã rĩ gá rá.
7 Fḩlḩpọ̃ umvi Yẹ́sṹ 'i jọ, “Ãdrĩ táni jọ la ãma ã'du idé, átã 'bá ãzí 'bã mũsárã ĩ'di 'bã ngalé ĩmbá ãrõ rĩ icó vâ calé ãkónã ĩgbãlé nalé 'bá pírí amṹlépi 'dĩ 'baní rá la ku.”
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí Ãndẽríyã Sḩmọ́nḩ Pétẽrõ ádrḩpị nga ḩjọ́ jọlé jọ,
9 “Ngọ́tḩŋá ãzí wereŋá mũkátĩ ífí tõwú ãzíla ḩ'bị nírí ḩrḩ la kî trũ la 'dõ. Wó ãko 'dĩ kí 'bá wẽwẽ rú 'dĩ 'baní ã'du idé?”
10 Yẹ́sṹ jọ, “Ĩfẽ 'bá 'dĩ 'bã ri kí vṹrṹ.” Sáwã 'dã sĩ ịsṹ ásé dụ kí ú'dí. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũ'bí 'dã ri kí dó pírí vũ gá. 'Bá rilépi ũ'bí 'dã kí agá 'dãá ãgọbị rú rĩ kí ũgũgõ álĩfũ tõwú 'dĩpí.
11 Yẹ́sṹ 'dụ mũkátĩ kí, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, awa dó kí 'bá rilépi vṹrṹ 'dã 'baní kpere 'bá pírí 'baní na agá la ĩ'baní sĩ agajó tré-tré. Idé vâ ãlu 'dĩ 'bã áni ḩ'bị kí sĩ.
12 'Bá kí mụ agalé 'bo, Yẹ́sṹ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩtra mũkátĩ fúfú acelépi 'dĩ kí ḩ'bị acelépi rĩ abe pírí ãngũ ãlu gá, îza sĩ ãkónã ku.”
13 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ tra kí ãkónã ḩmbḩ acelépi 'dĩ kí pírí. Ãkónã 'bá 'bã kí a'belé rĩ tõ kí ru gṹfá tré-tré mụdrḩ drḩ ḩrḩ.

14 Ũ'bí ru tralépi 'dãá 'dĩ kí mụ tálí Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, ĩ'bã ãzí
rĩ jọ kí, “Ãndá ãma ã'ị̃ rá 'dĩ icó adrulé nábị̃ ándrá Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azịlé ĩ'di
mụ amụ́lé ũnọ́kụ́ gá 'dõlé rĩ 'i.”
15 Yẹ́sụ̃ nị̃ ị́jọ́ kí ásị́ gâlé ĩ'bã kí lẽjó ĩ'di 'bãjó ĩ'bã úpí ru ũkpõ sĩ rĩ rá. Ị́jọ́
'dĩ sĩ, nze ru ũní kí agá 'dãá mụlé u'álé 'bé agâlé á'dụ̃sĩ.

Yẹ́sụ̃ 'bã acị̃jó ĩyị̃ drị̃ gâ sĩ rĩ
(Mãtáyõ 14:22-33; Mãrákõ 6:45-52)

16 Ĩ'di mụ calé ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ mụ kí mĩrĩ tị gâlé.
17 Kpere sáwã 'dã agá Yẹ́sụ̃ acá ĩ'ba rụ́ ku. Fi kí dó í'bó agâ sĩ zajó vúlé
táwụ̃nị̃ Kãpẽrẽnãwụ́mị̃ gâlé, ĩ'bã kí za agá 'dâ, ãngũ nị dó rá.
18 'Dãá ãlụ́kụ́kụ̃ lilépi ãmbógó la i'dó lilé ũkpó sĩ, ãzíla ĩyị́ i'dó ungalé
tũlãtũlã.
19 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ í'bó pẽlé ũgũgõ máyĩlĩ na jõku sụ 'dĩpí
'bo, ndre kí Yẹ́sụ̃ 'bã amụ́ agá ĩyị́ drị̃ gâ sĩ ĩ'ba rụ́ í'bó gá 'dõlé ru. Ĩ'di dó
mụ í'bô ũŋmĩlé ãni rú, 'bá 'dĩ idé kí ũrị̃ sĩ.
20 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “'Dõ ma 'i, ĩmi idé ũrị̃ sĩ ku.”
21 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ a'ị́ kí ĩ'di ásị́ pírí sĩ fijó ĩ'ba rụ́ í'bó agâlé,
'dã 'bã ũngúkú gá cọtị ca kí í'bó trũ ĩyị́tị ĩ'bã kí tá sĩ lẽjó mụjó táwụ̃nị̃
Kãpẽrẽnãwụ́mị̃ gá 'dã gâlé.

Yẹ́sụ̃ ĩ'di íná ídri drị̃

22 Ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ, ũ'bí ru tralépi mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá rĩ, amá kí í'bó 'dãá
cí rĩ lú ãlu. Nị̃ kí cé Yẹ́sụ̃ fi ala gá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe ĩndĩ ku, wó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ mụ kí á'dụ̃sĩ Yẹ́sụ̃ kóru.
23 Í'bó ãzí angálépi Tị̃bẹ́rẹ̃ỵã gá la amụ́ kí ãni rú ĩyị́tị ãngũ ũ'bí 'bã kí sĩ
íná Úpí 'bã sĩ ãwã'dĩfô fẽjó drị̃ la gá rĩ najó rĩ gá.
24 'Bá ũ'bí kí mụ ndrelé la Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá yụ, tõ kí
ru í'bó 'dã kí agá, mụ kí dó sĩ Kãpẽrẽnãwụ́mị̃ gá ĩ'di ndrụ̃ trũ.
25 'Bá ũ'bí kí mụ Yẹ́sụ̃ ịsụ́lé mĩrĩ 'bã wókõ ãzí rĩ gá 'bo, zị kí ĩ'di, “Rábị̃,
mí acá 'dõlé íngoní ru?”
26 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩmi ngá áma ndrụ̃ ágbárị́ ĩmi
íná najó agajó mgbemgbe rĩ sĩ, adru ĩminí tálí mání idélé rĩ kí ífí nĩjó cé rĩ
sĩ la ku.
27 Ĩnga ãzị́ íná ru izalépi izâ rĩ sĩ ku, rá la ĩnga ãzị́ íná fẽlépi la ĩmi sĩ
u'á ídri ru jã 'dâ rĩ sĩ. Íná 'dĩ bãsĩ Ngọ́tị́ 'Bádrị̃ 'bã fẽlé ĩminí rĩ 'i, ã'dusĩku
Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị fẽ mání ũkpõ sĩ ị́jọ́ 'dĩ idéjó rá.”
28 'Bá zị kí ĩ'di, “Ãdróŋá lẽ pịrị rĩ gá ãma idé ã'du?”
29 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, “Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé rĩ, ĩmi ã'ị̃ 'bá ĩ'di 'bã tị
ãpẽlé rĩ 'bã ị́jọ́ kí rá.”
30 Zị kí ĩ'di, “Tálí ãzí míní icólé idélé rá ãma dó ndre la, ãma sĩ ími ã'ị̃ rĩ
ã'du? Mi mụ ã'du idélé?
31 Ãmã áyị́pịka na kí ándrá mãnã ásé agá ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ị́jọ́ 'dĩ
idé ru cécé ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ‘Fẽ ĩ'baní íná nalé
angájó 'bụ̃ gâlé.’†”
32 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, Mụ́sã adru ándrá 'bá ĩmĩ áyị́pịka
'baní íná angálépi 'bụ̃ gâlé rĩ fẽlépi rĩ 'i ku. Mâ Átẹ́pị fẽ ĩ'baní íná mgbã
'bụ̃ gâlé rĩ nĩ.

† **6:31** Ãfũŋá 16:4, 15; Zãbụ́rị̃ 78:24-25

33 Íná Ãdróŋá 'bã fẽlé angálépi 'bũ gâlé amụ́lépi vũrụ́ 'dõlé rĩ, ĩ'di íná ídri fẽlépi 'bá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ rĩ 'baní rĩ 'i.”
34 'Bá jọ kí, “Úpí, ífẽ ãmaní íná 'dĩ jã 'dâ.”
35 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “Ma cécé íná ídri fẽlépi rĩ áni. 'Bá amụ́lépi áma vú bĩlépi rĩ, ãbị́rị́ fụ ĩ'di ku. 'Bá ã'ị́táŋá ĩ'didrĩ 'bãlépi áma drĩ gá rĩ, ĩyị́vị́ ndẽ ĩ'di ku.
36 Álũ ándrá ĩminí, ĩndre ma 'bo, wó ĩmi icó áma ị́jọ́ ã'ĩlé ku.
37 'Bá pírí má Átẹ́pị 'bã fẽlé mádrị́ rĩ kí amụ́ má rụ́ 'dõlé rá, ãzíla má icó kí drolé ãmvé ku.
38 Má amụ́ angájó 'bũ gâlé ị́jọ́ áma ásị́ 'bã lẽlé rĩ idélé ku, wó má amụ́ ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã áma tị ãpẽjó rĩ idélé.
39 Ãdróŋá lẽ 'bá ĩ'di 'bã fẽlé mádrị́ 'dĩ 'bã ãzí 'bã ãvĩ ku, wó lẽ má inga kí ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ.
40 Ị́jọ́ má Átẹ́pị 'bã lẽlé rĩ, 'bá pírí Ãdróŋá Ngọ́pị ndrelépi rá, ãzíla ĩ'bã ã'ị́táŋá 'bãlépi ĩ'di agá rĩ 'bã ịsụ́ kí ídri ukólépi ku rĩ. Ma dó sĩ kí inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ.”
41 'Bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ i'dó kí unulé Yẹ́sũ 'bã jọjó la, 'i íná angálépi 'bũ gâlé asị́lépi vũrụ́ 'dõlé rĩ 'i rĩ sĩ.
42 Ụzị kí ru ãyá-ãyá, “'Dĩ adru Yẹ́sũ Yũsụ́fũ 'bã ngọ́pị 'i ku yã? Ãnĩ átẹ́pĩ kí ãndrẽ be cé. Icó dó jọlé la 'í angá 'bũ gâlé asị́lé vũrụ́ 'dõlé la íngoní ru?”
43 Yẹ́sũ jọ ĩ'baní, “Ĩmi a'be unununŋá ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ cã.
44 'Bá ãzí icólépi amụ́lépi má rụ́ 'dõlé la yụ, má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ drĩ kí ají nĩ ku rĩ gá. Ma dó sĩ drụ́zị́ kí inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ.
45 Ị́jọ́ nábĩ ãzí 'bã sĩlé rĩ jọ, ‘Ãdróŋá la drụ́zị́ 'bá pírí kí imbá nĩ.’ † Ãzíla 'bá pírí má Átẹ́pị tị arelépi ãzíla ị́jọ́ ũnĩlépi ĩ'didrị́ rĩ kí amụ́ má rụ́ 'dõlé rá.
46 'Bá ãzí ãlu má Átẹ́pị ndrelépi rá la 'dáyụ, pẽ lú 'Bá angálépi Ãdróŋá rụ́ 'bũ gâlé rĩ ndre ĩ'di cé la nĩ.
47 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá pírí áma ã'ĩlépi rá rĩ kí ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ nĩ.
48 Ma cécé íná ídri 'dã fẽlépi rĩ áni.
49 Ĩmĩ áyị́pịka drĩ kí táni ándrá mãnã na agá ãngũ kõtórõ rĩ agâlé rá tí, wó 'dã ũngúkú gá ũdrã kí ándrá 'bãngá rá.
50 Wó ma íná angálépi 'bũ gâlé asị́lépi vũrụ́ 'dõlé rĩ 'i. 'Bá áma nalépi rĩ icó drãlé úríndí agá ĩdị́ ku.
51 Ma íná ídri drĩ angálépi 'bũ gâlé rĩ 'i. 'Bá pírí íná 'dĩ nalépi rá rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ. Íná mâ fẽlé ĩminí 'dĩ 'i, ĩ'di ụrụ'bá mádrị́ mâ fẽlé 'bá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ 'bã adru kí ídri rĩ 'i.”
52 Ị́jọ́ 'dĩ ají 'bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ãgátã ũmbá la, zị kí, “Ágọ́bị́ 'dĩ icó ãmaní ĩ'di 'bã ụrụ'bá fẽlé nalé íngoní ru?”
53 Yẹ́sũ umvi ĩ'baní, “Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ, ĩdrĩ Ngọ́tị́ 'Bádrĩ 'bã ụrụ'bá na, ãzíla ãrí la mvụ ku, ĩmi icó adrulé ídri ku.
54 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri ukólépi ku rĩ trũ, ãzíla ma ĩ'di inga ídri rú ụ́'dụ́ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ sĩ,
55 ã'dusĩku áma ụrụ'bá kí áma ãrí be, kí íná mgbã ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi 'bá ní rĩ kí.
56 'Bá áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ kí adru áma agá Úríndí sĩ, ãzíla ma vâ adru kí agá Úríndí sĩ.

† **6:45** Ĩsáyã 54:13

57 Má Átẹ́pị ãko pírí 'bã ídri 'bã 'dịpị rú rĩ, ãpẽ áma tị nĩ, fẽ mání u'álé ídri rú nĩ. 'Bá pírí áma ụrụ'bá nalépi ãzíla áma ãrí mvụlépi rĩ, la adru ídri rú áma ịjọ́ sĩ úríndí agá.
58 Ína angálépi 'bũ gâlé asịlépi vũrụ́ 'dõlé rĩ, adru ína ándrá ĩmĩ áyịpịka 'bã kí nalé ũngúkú la gá ĩ'bã kí ũdrãjó rĩ 'i ku. Wó 'bá ína 'dĩ nalépi rĩ kí mụ u'álé ídri rú jã 'dâ."
59 Yẹ́sũ jọ ịjọ́ 'dĩ kí ĩ'diní 'bá kí imbá agá ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó Kãpẽrẽnãwụ́mĩ gá rĩ gá.

Ịjọ́ ídri ukólépi ku rĩ drĩ

60 'Bá ũ'bí Yẹ́sũ 'bã imbálé 'dĩ are kí ịjọ́ tá ĩ'di 'bã jọlé drĩdrĩ 'dã kí, jọ kí, "Ímbátáŋá 'dĩ ũkpó-ũkpó, ã'di la ífí la nĩ nĩ yã?"
61 Yẹ́sũ nĩ 'bá ĩ'diní imbálé rĩ kí unu unû rĩ gá cé, zị kí, "Ịjọ́ ĩmĩ arelé 'dĩ iza kí ĩmi ásị rá yã?
62 Ĩmi dó drụ́zị ịjọ́ íngõ ũrã ĩdrĩ Ngọ́tị 'Bádrĩ ndre tụ agá vúlé ãngũ ĩ'di bã sĩ angájó rĩ gâlé?
63 Úríndí Ãdróŋá drị rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ nĩ, 'bá 'bã ũkpó fẽjó la 'dáyụ. Ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí bãsĩ Úríndí Ãdróŋá drị ídri ukólépi ku rĩ fẽ ĩmi agá nĩ.
64 Wó 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, ã'ĩ kí ịjọ́ mádrĩ kí ku." Yẹ́sũ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la nĩ 'bá ĩ'di ã'ĩlépi ku rĩ kí rá, ã'dusĩku nĩ kí cé i'dóŋá gâlé 'bá ãzí ã'ĩ kí ĩ'di ku, ãzíla kí ãzí ãlu la mụ mụlé ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelé nĩ.
65 Mụ ịjọ́ jọŋâ trũ drĩ gá, jọ, "Ásịsịŋá mání ịjọ́ 'dĩ jọjó rĩ, má Átẹ́pị drĩ fẽ la 'bá ãzí ní amụ́jó má rụ́ 'dõlé nĩ ku, 'bá 'dĩ icó ịjọ́ mâ jọlé rĩ ã'ĩlé ku."
66 Ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã jọlé 'dĩ sĩ 'bá ũ'bí ĩ'diní imbálé 'dĩ a'be kí ĩ'di vú bĩŋá rá, atrị kí drĩ sĩ gõjó vúlé ãzíla mụ dó ĩ'di trũ drĩ gá ĩdị́ ku.
67 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sũ uja dó tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ 'bã rụ́, zị kí, "Ĩmi vâ áma a'be ĩndĩ yã?"
68 Sĩmọ́nĩ Pétẽrõ umvi ĩ'diní, jọ, "Úpí, ãma dó mụ ã'di rụ́? Ịjọ́ ídri ukólépi ku rĩ fẽlépi rĩ kí mídrị.
69 Ãma ã'ĩ rá ãzíla ãnĩ rá, mi Ãdróŋá 'bã ngọ́tị ãlápítí angálépi ĩ'di rụ̃lé rĩ 'i."
70 Yẹ́sũ umvi, jọ ĩ'baní, "Má ũpẽ ándrá ĩmi 'bá mụdrị drĩ ĩrĩ 'dĩ kí ma 'i ku yã? Wó 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ãlu ũnzí la úríndí ũnzí trũ!"
71 Yẹ́sũ la ịjọ́ 'dĩ kí jọ agá, Yụ́dãsĩ Sĩmọ́nĩ Ĩsĩkãrịọ́tĩ ngọ́pị drĩ gá. 'Dĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé mụdrị drĩ ĩrĩ 'dã 'bã ãzí ãlu ru ujalépi ĩ'di mẹ́lẹ́ mbelépi nĩ rĩ 'i.

7

Yẹ́sũ 'bã ádrĩpịka ã'ĩ kí ĩjọ́ ĩ'didrĩ ku

1 Ịjọ́ 'dĩ kí vúlé gá, Yẹ́sũ mụ dó u'álé Gãlịlĩ gá. Mụ dó acị trũ tõrọ́mẹ́ kí agâ sĩ, lẽ ándrá u'álé Yũdịyã gâlé ku, ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'bã drĩlẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó ĩ'di 'dịjó rá rĩ sĩ.
2 'Dĩ ãni rú sáwã 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ 'bã kí lẽjó ũmũ nalé hémã agá rĩ najó rĩ sĩ.
3 Yẹ́sũ 'bã ádrĩpịka jọ kí ĩ'diní, "Mí a'be ãngũ 'dĩ sĩ mụjó Yũdịyã gâlé ku ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ímụ Yũdịyã gâlé, 'bá míní imbálé 'dĩ 'bã mụ kí rú sĩ tálí míní idélé rĩ kí ndrelé.
4 'Bá drĩ lẽ kụlé ãngũ drĩ gá 'dâ, 'bã a'bó ịjọ́ ĩ'didrĩ kí a'bó a'bô ku. Míní dó tálí 'dĩ kí idéjó rĩ sĩ, lẽ dó ímụ 'bá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ 'bã nĩ kí mi tọndọlọ."

5 Átã Yẹ́sṹ 'bã ádrı̨́pı̨ka mgbã 'dĩ ã'ı̨ kí drĩ vâ ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨ kí 'dĩ sĩ ku.
6 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní jọ, “Ṹ'dṹ mádrı̨ mgbã rĩ acá drĩ ku, wó ĩminí ṹ'dṹ pírí kí 'bãngá múké.
7 'Bá ṹnọ́kṹ drı̨ gá 'dĩ ngṹ kí ĩmi ũnzí ku, be la rá la ngṹ kí ma 'i, ã'dusĩku mâ ı̨́jọ́ ũnzí ĩ'badrı̨ kí a'dájó rá-rá rĩ sĩ.
8 Ĩmụ ṹmṹ gâlé, mâ rú rĩ gá, má icó mụlé ṹmṹ 'dã gâlé ku, ã'dusĩku ṹ'dṹ mádrı̨ gá rĩ acá drĩ ku.”
9 Yẹ́sṹ la mụ ı̨́jọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, ace u'álé Gãlı̨́lı̨ gá 'dãá ṹ'dṹ were.

Yẹ́sṹ 'bã adrujó ṹmṹ nalé hémã agá rĩ gá rĩ

10 'Dã 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sṹ 'bã ádrı̨́pı̨ka kí mụ mụlé ṹmṹ gá drı̨ gâlé 'bo, nze ru ũní mụlé ṹmṹ gâlé, 'bá ãzí 'bã nı̨̃ŋâ kóru.
11 Ṹmṹ gá 'dãá, 'bá Yãhṹdı̨ rú rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ ri kí Yẹ́sṹ ndrṹlé ụzı̨ŋâ trũ 'bá kí tı̨ gá, “Ágọ́bı̨ 'dĩ íngõlé?”
12 Ãgátã ãfũ ũ'bí kí drĩdrı̨́ŋĩ gá, ãzí rĩ jọ kí, “Yẹ́sṹ ĩ'di 'bá múké la.” Ãzí rĩ jọ kí, “Yụ, ĩ'di 'bá 'bá kí ulélépi la.”
13 Wó 'bá ãzí ı̨́jọ́ jọlépi Yẹ́sṹ rṹ sĩ tọndọlọ la 'dáyụ, ã'dusĩku 'bá kí idé agá ṹrı̨ sĩ 'bá Yãhṹdı̨ rú rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ kí sĩ.
14 Ṹmṹ dó mụ calé ãni rú ágágá, Yẹ́sṹ fi dó lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ agâlé 'bá kí imbálé. *
15 'Bá Yãhṹdı̨ rú rĩ 'bã drı̨̃lẹ́ ru rĩ u'á kí ṹsṹtáŋá sĩ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí sĩ ãzíla zı̨ kí, “Ágọ́bı̨ 'dĩ ı̨sṹ ṹnı̨̃táŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ íngõlé sṹkṹlṹ lãŋâ kóru?”
16 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní jọ, “Ímbátáŋá mání imbálé 'dĩ angá kí mádrı̨ la ku, wó angá kí 'Bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ drı̨.
17 'Bá lẽlépi Ãdróŋá tı̨ arelépi rá rĩ la nı̨ la rá, ı̨́jọ́ mání imbálé 'dĩ kí angá kí Ãdróŋá drı̨ adru ũkpõ mádrı̨ sĩ ku.
18 Ádrĩ tá lẽ rṹkụma ı̨sṹlé ũkpõ mádrı̨ sĩ, ma tá áma ı̨pı̨ cénĩ-cénĩ sĩ rṹkụma ndrṹjó, wó álẽ rṹkụma ajílé 'Bá áma tı̨ ãpẽlépi rĩ nî. Į́jọ́ 'dĩ kí bãsĩ fẽlépi la ma ı̨́jọ́ mgbã rĩ jọjó ĩnzõ kóru 'dĩ.
19 Mṹsã lũ ándrá ĩminí ãzı̨́táŋá Ãdróŋá drı̨ 'i ku yã? Ĩmi ãzí ãzı̨́táŋá Mṹsã 'bã lũlé rĩ kí tãmbalépi rá la 'dáyụ! Ĩlẽ dó gẹ̃rı̨ ndrṹlé áma 'dı̨jó rá la ã'du ı̨́jọ́ sĩ?”
20 'Bá ũ'bí kí agá 'dãá rĩ umvi kí ĩ'diní, “Mi úríndí ũnzí trũ. Ã'di la lẽ ími 'dı̨lé nĩ yã?”
21 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Tálí mání idélé ãlu 'bá adríjó Sãbátũ sĩ 'dĩ sĩ, ĩmi ásı̨ iza ru mání ã'du ı̨́jọ́ sĩ yã?
22 Wó ĩmi ãzı̨ nga Sãbátũ sĩ ĩndĩ ĩdrĩ ãzı̨́táŋá Mṹsã 'bã ándrá lũlé ĩminí 'dĩ kí ũbĩ rá rĩ gá. Mṹsã lũ ándrá ĩminí ãzı̨́táŋá sĩ ũrekeŋá ĩmidrı̨ ãgọbı̨ rú rĩ kí ĩtãrãjó rá. (Į́jọ́ lã'bĩ ãni sĩ 'bá ĩtãrãjó 'dĩ ĩ'di ı̨́jọ́ ãzí ídu drı̨drı̨ 'dĩ sĩ ãzı̨́táŋá Mṹsã 'bã lẽlé 'bá 'baní rĩ idé drĩ ru ku rú, 'dĩ á'bı̨ ĩmidrı̨ Įbụrahı̨́mṹ ngá rĩ.)
23 Ṹ'dṹ múké sĩ anzı̨ ĩmidrı̨ kí ĩtãrãjó rĩ drĩ 'de Sãbátũ sĩ, † ĩmi idé la rá 'bã anu rú sĩ ãzı̨ ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨ gá rĩ ku, wó ĩmi ũmbã rụ mání mâ ngá 'bá adríjó ãlá ru Sãbátũ sĩ rĩ sĩ la ã'du ı̨́jọ́ sĩ?
24 Ĩmi a'be ı̨́jọ́ lı̨ŋá 'bã adru ãko ĩmĩ ndrelé rĩ sĩ ku, rá la ı̨́jọ́ uyaŋá mgbã rĩ sĩ.”

Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i yã?

---

* **7:14** *Ṹmṹ* nalé hémã agá rĩ la u'á ṹ'dṹ ázı̨́rı̨. † **7:23** 'Bá Yãhṹdı̨ rú rĩ kí anzı̨ ĩ'badrı̨ kí ĩtãrã ngọ́tı̨ŋâ drĩ dó ca ṹ'dṹ ãrõ rĩ gá.

25 'Bá ãzí Yẽrúsãlẹ́mũ̃ gá 'dãá la ri kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, "'Dĩ
adru ágọ́bị̃ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ 'bã kí lẽlé 'dịlé rĩ 'i ku yã?
26 Ĩ'di ị́jọ́ 'dĩ kí jọ ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá mmgbọ rú, wó 'bá ãmbogo Yãhụ́dĩ̃ rú
'dĩ angá kí ị́jọ́ ãzí jọlé ị́jọ́ 'dĩ kí agá ũnzí ku. 'Bá 'dĩ nĩ̃ kí Yẹ́sũ̃ ãndá-ãndá
ru Kúrísĩtõ 'i rĩ gá rá yã?
27 Wó icó adrulé Kúrísĩtõ 'i ku, ã'dusĩku ãnĩ̃ ágọ́bị̃ 'dĩ angá íngõlé yã rĩ
gá cé. Ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã drụ́zị̃ amụ́jó rĩ sĩ, 'bá ãzí ãluŋá la icó nĩ̃lé la ãfũ
íngõlé yã rĩ gá ku."
28 Yẹ́sũ̃ 'bã 'bá kí imbá agá lị́cọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá 'dãá, jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ
sĩ, "Ãndá-ãndá ru, ĩmi ũrã ĩnĩ̃ ma ã'di 'i ãzíla má angá íngõlé yã rĩ gá cé
yã? Má amụ́ 'dõlé áma ũkpõ sĩ la ku, be la rá la Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ ãpẽ
áma tị nĩ. Wó ĩnĩ̃ vâ ĩ'di ku.
29 Wó ánĩ̃ 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ cé, ã'dusĩku má amụ́ angájó ĩ'di rụ̃lé."
30 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ãzí 'dãá 'dĩ lẽ kí tị ĩ'di rụlé ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'í
angá Ãdróŋá drĩ̃ 'bũ̃ gâlé rĩ sĩ. Wó 'bá ãzí ãlu drĩ̃ 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá la
yụ, ã'dusĩku sáwã Yẹ́sũ̃ 'bã drãjó rĩ acá drĩ ku.
31 'Bá wẽwẽ rú ũ'bí kí agá 'dãá rĩ 'bã ãzí ã'ị̃ kí ị́jọ́ ĩ'didrĩ̃ ĩ'di 'bã jọlé, "Má
angá Ãdróŋá drĩ̃lé," rĩ rá, jọ kí, "Ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã drụ́zị̃ amụ́jó rĩ sĩ, icó
tálí ãzí kí idélé ágọ́bị̃ 'dĩ drĩ̃ kí ndẽlépi rá la ku!"

Ãsĩkárĩ kí tị pẽjó Yẹ́sũ̃ rụjó rĩ

32 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ kí mụ ũ'bí kí arelé ãgátã ga agá Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá, atrá kí
ru ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ abe, pẽ kí ãsĩkárĩ kí tị mụlé Yẹ́sũ̃ rụlé.
33 Yẹ́sũ̃ jọ ũ'bí 'baní, "Má icó u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ ãzo rú ku, wó ma mụ
gõlé vúlé 'Bá áma tị ãpẽlépi rĩ rụ̃lé.
34 Ĩmi drụ́zị̃ mụ áma ndrũ̃lé rá, wó ĩmi icó áma ịsụ́lé ku, ã'dusĩku ĩmi
icó calé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku."
35 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ri kí ị́jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá, jọ kí, "Ĩ'di ãmgbã
rĩ gá mụ gbõrú ãmaní sĩ icójó ĩ'di ịsụ́jó ku rĩ gá íngõlé? Ĩ'di mụ mụlé 'bá
ãmadrĩ̃ 'bã rụ́ ãngũ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'badrĩ̃ gá, sĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ
kí imbájó yã?
36 Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé, ãma mụ 'î ndrũ̃lé, ãma icó 'î ịsụ́lé ku, ãzíla ãma icó
mụlé ãngũ ĩ'di 'bã sĩ mụjó u'ájó rĩ gá ku, 'dĩ 'bã ífí íngoní?"
37 Ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó ãmbógó ũ̃mũ̃ drĩ̃ sĩ, Yẹ́sũ̃ tu dó pá ụrụgá ụ́'dụ́ ũ̃mũ̃ drĩ̃ 'dã
sĩ, jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re, "'Bá ĩ̃yị̃vị̃ 'bã ndẽlé rá rĩ 'bã amụ́ ĩ̃yị̃ mvụlé
má rụ́ 'dõlé. ‡
38 Ĩ'bã ĩmi ã'ĩ̃táŋá áma drĩ̃ gá, ĩmi sĩ ĩ̃yị̃ ídri fẽlépi adĩ̃lépi angájó kídí ĩmi
agâlé cécé ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni." †
39 Yẹ́sũ̃ la ị́jọ́ jọ agá Úríndí Ãlá drụ́zị̃ mụlé fẽlé 'bá pírí ĩ'bã ã'ĩ̃táŋá 'bãlépi
ĩ'di drĩ̃ gá rĩ drĩ̃ gá. Úríndí 'dã, úfẽ drĩ ĩ'di 'bá ãzí ní ku, ã'dusĩku înga drĩ
Yẹ́sũ̃ 'i dĩ̃zã ĩ'diní sĩ ãrútáŋá ịsụ́jó pírí rĩ gá ku.

'Bá awa kí ru ndú-ndú ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ sĩ

40 'Bá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé rĩ kí arelé 'bo, jọ kí, "Ãndá-
ãndá ru ãma ã'ị̃ rá ágọ́bị̃ 'dĩ ĩ'di nábĩ̃ cécé nábĩ̃ Mụ́sã ándrá Ãdróŋá 'bã ị́jọ́
azị̃lé imụ tị la ãpẽlé ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dõlé rĩ 'i!"

‡ **7:37** *Ũ̃mũ̃* nalé hémã agá rĩ 'bã ụ́'dụ́ ázĩ̃rĩ̃ 'dã agá pírí, átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ĩ̃yị̃ ũsũ ãlĩtárĩ drĩ̃ gá, 'bá kí igájó ị́jọ́ ándrá Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ĩ̃yị̃ fẽjó ãngũ kõtórõ rú rĩ gá rĩ sĩ. † **7:38** Lẹ́vĩ̃ 23:36; Ẹ́zẽ̃kẹ́lĩ̃ 47:1; Zãkãríyã 14:8

41 Ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ Kúrísĩtõ 'i.” Wó ãzí rĩ 'bã kí nĩjó la útị ĩ'di Gãlịlĩ gá rĩ
sĩ, jọ kí vâ, “Kúrísĩtõ icó ãfũlé Gãlịlĩ gá la ku!
42 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ jọ Kúrísĩtõ la angá ũri Dãwụ́dĩ drị̃ agá, ála vâ ĩ'di
tị Bẽtẽlẽhẹ́mũ gá 'dĩ ãngũ úpí Dãwụ́dĩ 'bã ándrá sĩ u'ájó rĩ gá.”
43 Ị́jọ́ 'bá 'dĩ 'bã kí ũrãlé Yẹ́sũ drĩ gá 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.
44 Ĩ'bã ãzí rĩ lẽ kí tí ĩ'di rụlé cí, wó 'bá ãzí ãlu drị 'bãlépi ĩ'di ụrụ'bá gá
la yụ.

'Bá Yãhụ́dĩ 'bã drĩlẹ́ ru 'dĩ gã kí Yẹ́sũ ã'ĩlé úmgbé

45 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ aga tẽlépi rĩ kí mụ gõlé vúlé 'bá kí tị
ãpẽlépi, ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí abe ĩ'ba rũlé 'bo, zị kí kí,
“Ĩmi arụ́ Yẹ́sũ ajílé ĩndĩ ku la ã'du ị́jọ́ sĩ?”
46 Ãsĩkárĩ 'dĩ umvi kí 'bá 'dĩ kí, “'Bá ãzí jõ drĩ ãmaní arelé ị́jọ́ jọlépi ágọ́bị̃
'dã 'bã áni 'dáyụ!”
47 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ zị kí kí, “Ágọ́bị̃ 'dĩ ulé vâ ĩmi ĩndĩ yã?
48 'Bá ãmbogo Yãhụ́dĩ ru jõku 'bá Fãrĩsáyĩ rú ĩminí ndrelé ĩ'di ã'ĩlépi la
kí cí yã?
49 'Bá 'dĩ áni la yụ. Wó rá la 'bá ru tralépi ị́jọ́ arelépi ĩ'di tị gá 'dĩ 'bã ãzí
rĩ ã'ĩ kí ĩ'di nĩ, ã'dusĩku 'bá ĩ'di ã'ĩlépi 'dĩ nĩ kí ị́jọ́ ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ drĩ gá
ku! Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, kí mụ mụlé pírí ãcí gá!”
50 Nị́kõdẹ́mũ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'bã ãzí, ándrá mụlépi Yẹ́sũ rụ́ ị́nị́ sĩ rĩ jọ
'bá Yãhụ́dĩ 'bã drĩlẹ́ ru ãzíla Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'baní,
51 “Ãzị́táŋá ãmadrĩ ã'ĩ ãmaní 'bá ãzí drĩ gá ị́jọ́ lịlé, ịsụ́ ãma are kí drĩ ị́jọ́
ĩ'di tị gá rĩ ku rú ku. Ãdrĩ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ ịsụ́ 'bo, ãma kí dó ị́jọ́ lị ĩ'di
drĩ gá ĩndõ.”
52 Umvi kí ị́jọ́ Nị́kõdẹ́mũ ní, jọ kí, “Nị́kõdẹ́mũ, mi vâ 'bá angálépi Gãlịlĩ
gá la yã? Ílã drĩ ị́jọ́ sĩlé bụ́kũ Ãdróŋá drĩ agá rĩ, mí icó nábĩ la 'bã angá
Gãlịlĩ gá la ịsụ́lé ãluŋá la ku.”

[Bụ́kũ ándrá ídu drĩdrĩ 'báni sĩlé tị Gĩrĩkĩ drĩ sĩ rĩ kí agá Yõhánã 7:53—8:11 ándrá yụ]

Ũkú rụlé ãwũ sĩ rĩ

53 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, kí pírí a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, mụ kí dó ĩ'badrĩko
gá.

8

1 Wó Yẹ́sũ mụ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'Bé Mĩzẽyị́tũ drĩ gâlé.
2 Ũ'bụ́tị ụ́'dụ́ ãzí rĩ drị́ gá rĩ sĩ, Yẹ́sũ uja kí ru vúlé lịcọ́ Ãdróŋá drĩ agâlé.
'Bá ũ'bí tra kí ru ĩ'di andre gá, ãzíla i'dó dó kí imbálé.
3 Imba'ba ãzị́táŋá Mụ́sã drĩ imbálépi rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, ají kí
ũkú ãzí ĩ'bã kí rụlé ãwũ gá la Yẹ́sũ rụ́ 'dõlé. Fẽ kí ũkú 'dĩ tu pá 'bá pírí
amụ́lépi ị́jọ́ arelépi Yẹ́sũ tị gá 'dĩ kí drĩlẹ́ gá.
4 Zị kí Yẹ́sũ 'i, “Ímbápị, ãrụ ũkú 'dĩ ãwũ nga agá ágọ́bị̃ ãzí be.
5 Ãzị́táŋá Mụ́sã 'bã fẽlé ãmaní rĩ agá, jọ, ũkú rụlé 'dĩ 'bã áni rĩ lẽ úvú ĩ'di
írã sĩ, 'bã drã rá. Wó ú'dĩ'da mĩ rú rĩ mi ị́jọ́ jọ ũkú 'dĩ 'bã ị́jọ́ sĩ íngoní?”
6 'Bá 'dĩ zị kí Yẹ́sũ 'i zị́táŋá 'dĩ sĩ la lú sĩ ĩ'di ũ'bĩjó 'bã fi rú sĩ ị́jọ́ agá benĩ
íni.
Wó Yẹ́sũ atú vũ gá, i'dó ãko sĩlé ĩ'didrị́mváŋá sĩ vũrụ́ 'dãá.

7 'Bá 'dĩ ri kí Yẹ́sų̃ ụzịlé zịtáŋá sĩ ũkú 'dã 'bã ị́jọ́ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ Yẹ́sų̃ tu pá ụrụgá jọ ĩ'baní, “'Bá ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ i'dójó ãnzį̃rį̃ŋã sĩ ị́jọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, 'bã a'dụ́ írãmváŋá ĩ'di vujó drį̃drį̃ rĩ gá nĩ.”
8 Yẹ́sų̃ atú vâ vũ gâlé į̃dị́, i'dó vâ ãko sĩlé drị́mváŋá sĩ vų̃rụ́ 'dãá.
9 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sų̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, iré kí ãlu-ãlu ĩ'bã kí nį̃jó la rá kí ãzí ãlu ị́jọ́ ũnzí idélépi ku, i'dójó ãnzį̃rį̃ŋã sĩ la 'bã adrujó yụ rĩ sĩ. 'Bá ĩyõ ko kí drį̃ mụlé drį̃drį̃, ãzíla 'bá kãrị́lẹ̃ rú rĩ mụ kí ãsį̃jó. A'be kí Yẹ́sų̃ kí ũkú tá ĩ'bã kí arụ́lé ajílé ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ be á'dụ̃sĩ.
10 Yẹ́sų̃ angá ũkú 'dĩ rụ́ ụrụgá 'dõlé, jọ ĩ'diní, “'Bá tá ími arụ́lépi rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá ãzí acelépi ãlu ími tõlépi la cí yã?”
11 Ũkû umvi Yẹ́sų̃ ní, “Yụ ãmbógó, 'bá ãzí ãluŋá la yụ.”
Yẹ́sų̃ jọ ĩ'diní, “Múké, álẽ vâ ị́jọ́ lị́lé ími drį̃ gâ sĩ drãjó rá 'bá 'dã 'badrį̃ áni ku. Ígõ vúlêlé, wó lẽ mí idé ị́jọ́ ũnzí ãzí į̃dị́ ku.”

Yẹ́sų̃ ĩ'di cécé dį̃zã áni ų̃nọ́kụ́ nî

12 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, Yẹ́sų̃ i'dó vâ 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí imbálé į̃dị́, “Ma dį̃zã ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ. 'Bá áma vú bĩlépi rĩ icó acị́lé ãngũ ịnị agá ku, ĩ'di dį̃zã ãngũ ídri drį̃ jilépi rĩ ịsụ́ rá.”
13 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ umvi kí ĩ'diní, “Ị́jọ́ mî jọlé rĩ adru kí ị́jọ́ mgbã ku, míní ị́jọ́ mídrį̃ rĩ kí vú nzejó cénĩ-cénĩ rú mi 'i rĩ sĩ.”
14 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ádrĩ táni ị́jọ́ vú nze áma drį̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ma ị́jọ́ mgbã jọ, ã'dusĩku ánį̃ ãngũ mání angájó ãzíla mání mụjó rĩ rá. Wó ĩnį̃ má angá íngõlé jõku ma mụ íngõlé yã rĩ gá ku.
15 Ĩmi ị́jọ́ lị ũndũwã 'bádrį̃ sĩ, wó má amụ́ ị́jọ́ lị́lé 'bá ãzí drį̃ gá la ku.
16 Ádrĩ tá amụ́ ị́jọ́ lị́lé, ị́jọ́ lị́ŋá mádrį̃ rĩ tá adru kpị, ã'dusĩku má adru ị́jọ́ 'dĩ gá 'dâ á'dụ̃sĩ ku, má átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ĩ'di má be ĩndĩ.
17 Ãzị́táŋá ĩmidrį̃ gá rĩ lẽ 'bá sãdínĩ rú rĩ 'bã adru kí 'bá į̃rį̃, ála dó sĩ ị́jọ́ ĩ'badrį̃ gá rĩ ã'į̃ ị́jọ́ mgbã rú rá.
18 Ma ị́jọ́ vú nze áma drį̃ gá rá, ãzíla má Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ ĩ'di sãdínĩ ị́jọ́ mádrį̃ 'bã vú nzelépi rĩ 'bã ãzí.”
19 Zị kí ĩ'di 'i, “Mî átẹ́pị íngõlé?”
Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩnį̃ ãma mâ átẹ́pị be ã'di 'i yã rĩ gá ku, ĩdrĩ tá ma ã'di 'i yã rĩ nį̃ agá cé, ĩmi tá má átẹ́pị nį̃ cé.”
20 Yẹ́sų̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ĩ'diní drĩ ímbátáŋá imbá agá lị́cọ́ Ãdróŋá drį̃ agá 'dĩ ãni rú ãngũ sĩ ãwã'dĩfô kí tãmbajó rĩ gá 'dãá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di rụlépi la 'dáyụ, ã'dusĩku sáwã ĩ'didrį̃ cãndí ịsụ́jó ãzíla drãjó rĩ 'bã drĩ cajó ku rĩ sĩ.

Ĩmi icó mụlé ãngũ mâ sĩ mụjó rĩ gá ku

21 Yẹ́sų̃ jọ vâ 'bá Yãhụ́dį̃ 'bã drį̃lẹ́ ru rĩ 'baní į̃dị́, “Ma mụ mụlé 'dâ rá, ĩmi icó mụlé ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, ĩmi mụ áma ndrų̃lé tí, wó ĩmi ũdrã ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kí agá, útrũ ĩmi ku rú.”
22 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ undré kí ru mị́fį̃ gá mị́fį̃ gá jọ kí, “Ĩ'di dó mụ ru 'dị́lé cénĩ-cénĩ yã! Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé ‘Ãngũ mâ mụjó rĩ gá ĩmi icó mụlé ku,’ 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
23 Yẹ́sų̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi 'bá ų̃nọ́kụ́ drį̃ kí, wó má angá 'bų̃ gá, ũri ĩmidrį̃ angá ų̃nọ́kụ́ gá 'dâ, wó ũri mádrį̃ angá 'bų̃ gá.
24 Ájọ tá ĩminí rá, ĩmi mụ ũdrãlé ị́jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ trũlé ku 'dĩ kí agá ĩdrĩ ị́jọ́ mání jọlé ma, ma 'i rĩ ã'į̃ ku rĩ gá.”
25 Zị kí, “Mí ũrã, mi ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?”

Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, “Ánze tá áma vú ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ í'dóŋá gá 'dãá 'bo.
26 Má icó tá ịjọ́ lịlé ĩmi drḩ gá ãzíla ũnzĩkãnã ĩmi idélé wẽwẽ rú 'dĩ kí sĩ,
kẽjḩ la gá, ma lú ĩminí ịjọ́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã lũlé mání rĩ kí jọ. Ĩ'di
'bá ịjọ́ mgbã idélépi rĩ ãzíla ma 'bá ṹnọ́kṹ gá 'dâ rĩ 'baní ịjọ́ mâ arelé ĩ'di
tị gá rĩ jọ.”
27 'Bá ãzí kí agá 'dâ ịjọ́ nḩlépi Yẹ́sṹ la ịjọ́ jọ agá ĩ'baní Átẹ́pḩ 'bṹ gá rĩ drḩ
gá la 'dáyụ.
28 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ dó Ngọ́tḩ 'Bádrḩ ipa ingalé ụrụgá mũsãlá'bã sĩ gá
rá, ĩmi dó nḩ la, ma ã'di 'i yã rĩ gá rá. Ĩmi vâ nḩ la ịjọ́ ãzí mâ idélé áma drḩ
sĩ la 'dáyụ. Ma ịjọ́ mâ Átẹ́pị 'bã sĩ áma imbájó rĩ kí vúŋá idé.
29 Ṹ'dṹ pírí sĩ ma ịjọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ idéjó rĩ sĩ, 'bá áma tị ãpẽlépi
rĩ a'be ma á'dṹsĩ ku, ĩ'di má be.”
30 Yẹ́sṹ la mụ ịjọ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, 'bá ũ'bí ĩ'di arelépi rĩ ã'ḩ kí ĩ'di rá

Yẹ́sṹ kí Ịbụrahḩmṹ be

31 Yẹ́sṹ jọ ịjọ́ 'bá Yãhṹdḩ rú ĩ'di ã'ḩlépi rá 'dĩ 'baní, “Ĩdrĩ ímbátáŋá mádrḩ
kí ã'ḩ rá, ĩmi adru 'bá áma vú ũbĩlépi rĩ kí ãndá-ãndá ru.
32 Ĩmi dó ịjọ́ mgbã rĩ nḩ cé, ãzíla ịjọ́ mgbã rĩ la dó ĩmi trũ rá.”
33 'Bá 'dĩ umvi kí ịjọ́ jọ kí, “Ãma drḩlẹ́ Ịbụrahḩmṹ drḩ kí, ãma adru drĩ
ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dâ 'bá ãzí 'bã ãtí'bó ru ãluŋá la ku. Ịjọ́ míní jọlé, ála mụ
ãma trũlé rá 'dĩ 'bã ífí íngoní?”
34 Yẹ́sṹ umvi Yãhṹdḩ ru tralépi 'dãá 'dĩ 'baní pírí, “Ájọ ĩminí ịjọ́ mgbã,
'bá pírí mụlépi ịjọ́ ũnzí idéŋâ trũ drḩ gá rĩ kí adru ịjọ́ ũnzí pálé gá cécé
ãtí'bó 'bã adrujó ãmbógó ĩ'didrḩ 'bã pálé gá rĩ áni.
35 Ãtí'bó adru lịcọ́ 'dịpị rú nĩ jã 'dâ la ku, wó ngọ́tịŋá tịlé lịcọ́ agá 'dãá rĩ,
ĩ'di lịcọ́ 'dịpị rú nĩ.
36 Ngọ́tịŋá Lịcọ́ 'Dịpị rú rĩ drĩ ĩmi trũ nĩ, ĩ'di ĩmi trũ ãndá-ãndá ru.
37 Ánḩ ĩmi ãfũ ũri Ịbụrahḩmṹ drḩ agá rĩ gá rá. Wó ĩmi gẽrḩ pírí ndrṹ lẽjó
áma 'dịjó rá, ã'dusĩku ịjọ́ mádrḩ fi kí ĩmi agá ku.
38 Ma ĩminí ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã i'dalé mání rĩ kí jọ, wó ĩmi ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị
Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi imbájó rĩ kí idé.”
39 Jọ kí ĩ'diní, “Ãmã átẹ́pị ĩ'di Ịbụrahḩmṹ 'i!” Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá adru
Ịbụrahḩmṹ 'bã ũri kí la, ĩmi tá ịjọ́ ándrá ĩ'di 'bã idélé Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽjó
rĩ kí vúŋá idé áyụ.
40 Wó kẽjḩ la gá, ĩmi gẽrḩ pírí ndrṹ sĩ lẽjó áma 'dịjó rá, mâ ĩminí ịjọ́ pịrị
Ãdróŋá drḩ lũjó rĩ sĩ. Ịbụrahḩmṹ idé ándrá ịjọ́ ĩmĩ idélé 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí
ku.
41 Wó ĩmi ịjọ́ ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé.”
Jọ kí, “Ãdróŋâ lú ãmã Átẹ́pị rú nĩ ãzíla ãma ũri mgbã ãfũlépi ĩ'di rṹ rĩ
kí.”
42 Yẹ́sṹ umvi kí jọ, “Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ drĩ tá adru ĩmĩ Átẹ́pị 'i, ĩmi tá
áma lẽ rá, ã'dusĩku má angá Ãdróŋá rṹlé. Má amṹ 'dõlé áma ũkpõ sĩ ku,
wó ãpẽ áma tị nĩ.
43 Ịjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ, fi ĩmi drḩ gá ku la, ĩmĩ lẽjó ịjọ́ mání jọlé ĩminí rĩ
ã'ịjó ku rĩ sĩ.
44 Ĩmi ũri ĩmĩ átẹ́pị Sĩtánĩ ãni la kí, ãzíla ĩmi ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé.
Ándrá i'dójó 'dã, ĩ'di 'bãngá 'bá 'bá ụ'dịlépi la, ãzíla ĩ'di ĩnzó'bá, ã'dusĩku
ịjọ́ mgbã 'bã adrujó ĩ'di agá yụ rĩ sĩ. Drĩ lẽ ĩnzõ alịlé, ĩ'di jọ la tị ĩ'didrḩ gá
ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ĩ'di sịjó rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di ĩnzó'bá, átẹ́pị ĩnzõ drḩ rĩ.

45 Ị́jọ́ pírí mání jọlé ĩminí rĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ kí, wó tí ĩmi ã'ị̃ ma ku.
46 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ icólépi i'dalépi la ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá, má idé
ũnzí rá rĩ ã'di 'i? Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí rĩ kí ị́jọ́ mgbã la kí, wó ĩmi ã'ị̃ dó ma
ku la ã'du ị́jọ́ sĩ yã?
47 'Bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ, ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'diní rĩ are rá. Wó
ĩmi adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ku rĩ sĩ, ĩgã ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ã'ị̃lé úmgbé."

Yẹ́sũ̃ jọ 'i Ịbụrahịmũ̃ ní drĩ̃drị̃

48 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ru tralépi 'dãá 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Ị́jọ́ ãmã jọlé mi ị́jọ́ ĩnzõ
rú rĩ kí ã'ị̃, cécé 'bá Sãmãríyã rú ãzị̃ kóru 'dĩ 'bã kí ã'ị̃lé rĩ áni, ãzíla mi
úríndí ũnzí trũ rĩ, ĩ'di ị́jọ́ ãndá la."
49 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí, úríndí ũnzí áma agá 'dáyụ. Áru má Átẹ́pị
rũrũ, wó ĩgã ĩ'di rulé úmgbé, ĩmĩ áma ã'ị́jọ́ ku rĩ sĩ.
50 Ándrũ̃ ãrútáŋá mání cénĩ-cénĩ rú ku. Wó má Átẹ́pị Ãdróŋá lẽ úfẽ mání
ãrútáŋá rá rĩ gá nĩ (ãzíla ĩ'di 'bá ị́jọ́ lịlépi mgbã rĩ 'i).
51 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, 'bá ị́jọ́ mâ jọlé rĩ kí arelépi ãzíla kí ã'ị̃lépi rá rĩ, icó
drãlé ku."
52 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ kí mụ ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, jọ kí, "Ãma ã'ị̃
dó rá mi úríndí ũnzí trũ. Ịbụrahịmũ̃ ũdrã kí nãbịya abe ándrá ídu, wó ị́jọ
'bá drĩ ị́jọ́ mídrị̃ gá rĩ ã'ị̃ rá, icó drãlé ku íngoní-íngoní ru?
53 Ílẽ jọlé la mi ãma áyị́pị Ịbụrahịmũ̃ ní drĩ̃drị̃ yã? Ũdrã kí ándrá nãbịya
abe ídu. Ị́jọ́ míní jọlé 'dĩ áni 'dĩ sĩ, mí ũrã mi dó ã'di 'i?"
54 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ádrĩ tá ãrútáŋá fẽ agá mání cénĩ-cénĩ rú la, ĩ'di
tá adru mání ífí kóru. Má Átẹ́pị Ãdróŋá fẽ mání ãrútáŋá nĩ. Ĩ'di Ãdróŋá
ĩminí jọlé ĩ'di ĩmi ãni rĩ 'i.
55 Ĩdrĩ táni jọ la ĩ'di ĩmĩ Ãdróŋá tí, ĩnị̃ ĩ'di ku, wó ánị̃ ĩ'di cé. Ádrĩ tá jọ
la ánị̃ ĩ'di ku, ma tá adru ĩnzó'bá ru cécé ĩmĩ áni. Wó ánị̃ ĩ'di rá ãzíla má
ũbĩ ĩ'di 'bã ãzị́táŋá kí vú rá.
56 Ĩmĩ áyị́pị Ịbụrahịmũ̃ 'bã ándrá ásị́, sĩ lẽjó ụ́'dụ́ mání amụ́jó rĩ ndrejó.
Ndre ma rá ãzíla u'á dó ãyĩkõ sĩ."
57 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ jọ kí ĩ'diní, "Mi drĩ ngọ́tị́ŋá, ími ílí ca drĩ vâ átã kãlị́
tõwú ku. Wó Ịbụrahịmũ̃ drã ándrá ídu, índre ĩ'di íngoní ru?"
58 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'baní, "Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, útị drĩ Ịbụrahịmũ̃ ũnọ́kụ́ drị̃ gá
'dâ ku rú, má Ãdróŋá be cí ãzíla má Ãdróŋá 'i."
59 Ị́jọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã jọlé 'dĩ 'de 'bá 'dĩ kí agá ãzá-ãzá. Ụ'dụ kí írã drị́ gá, tí sĩ
lẽjó ĩ'di u'béjó káyĩ rá, wó Yẹ́sũ̃ ãvĩ kí drĩdríŋĩ̃ gá, lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá 'dãá
rĩ sĩ rá.

9

Yẹ́sũ̃ adrí 'bá tịlé mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́

1 Yẹ́sũ̃ 'bã mụ agá ácị̃ trũ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe, ndre ágọ́bị́ ãzí tịlé
mịfị́ kóru la.
2 'Bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ zị kí ĩ'di, "Rábị̃, ị́jọ́ ũnzí ã'di drị́ gá rĩ fẽ ágọ́bị́ 'dĩ
tịlé mịfị́ kóru la nĩ? Ị́jọ́ ũnzí ãndrẽ 'bã kí idélé átẹ́pị̃ be rĩ 'i yã, jõku ĩ'di
'bã idélé rĩ 'i?"
3 Yẹ́sũ̃ umvi, "Ị́jọ́ ágọ́bị́ 'dĩ 'bã tịŋá mịfị́ kóru rĩ adru ị́jọ́ ũnzí 'bá ĩ'di tịlépi
rĩ 'badrị̃ sĩ jõku ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ la ku. Útị ĩ'di mịfị́ kóru íni la 'bá
'bã ndre kí rú sĩ ũkpõ Ãdróŋá drị̃ ãzị́ nga agá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dâ benĩ.
4 Ãnga kí ãzị́ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ drị́ gá rĩ, ãngũ drĩ adru agá ule rú ị̃tụ́
sĩ 'dĩ. Ị́nị́ drĩ acá 'bo, 'bá ãzí ãzị́ ngalépi ị́nị́ sĩ la 'dáyụ.

5 Ma dĩzã ũnǫ́kṵ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'i, ma drĩ adrujó ũnǫ́kṵ́ drĩ́ gá 'dâ cí rĩ sĩ.” *
6 Yẹ́sṵ̃ la mụ ịjǫ́ 'dĩ kí jọlé 'bo, wi sṵ̃sṵ́ vṵ̃rṵ́ sĩ ũdrí anzájó, trị dó sĩ ágǫ́bị́
'dã 'bã mịfị́ kí,
7 ãzíla jọ ĩ'diní, “Ímụ ũdrí ími mịfị́ gá 'dĩ kí ũjĩlé ĩ̃yị́ Sĩlõwámũ † gá rĩ sĩ.”
Ágǫ́bị́ 'dĩ mụ rá, ũjĩ ru mịfị́ kí rá, ĩ'di ãgõ agá ĩ'di dó dĩ̃ ãngũ ndre sĩ.
8 'Bá ágǫ́bị́ 'dã 'bã jĩránĩ rú ãzíla vâ 'bá jõ ĩ'di ndrelépi ãko a'ị́ agá cé 'dĩ
zị kí ru, “'Dĩ adru ágǫ́bị́ jõ rilépi ãko a'ị́lépi 'bá 'badrị́ 'dâ rĩ 'i ku yã?”
9 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “'Dĩ bãsĩ ĩ'di 'i,” wó ãzí rĩ jọ kí, “Ají kí ru ají ajî.” Ágǫ́bĩ̀
'bã ãmgbã rĩ jọ ĩ'baní ĩ'di tị sĩ, “'Bâ bãsĩ ma 'i.”
10 Zị kí ĩ'di, “Ími mịfị́ nzĩ́ kí ru sĩ ãngũ ndrejó íngoní-íngoní ru?”
11 Umvi ĩ'baní, “Ágǫ́bị́ umvelé Yẹ́sṵ̃ 'i rĩ anzá ũdrí, trị sĩ áma mịfị́ kî. Jọ
mání, ‘Ímụ ĩ̃yị́ umvelé Sĩlówámũ 'i rĩ gá ũdrí ími mịfị́ gá rĩ kí ũjĩlé.’ Ámụ
rá ãzíla má ũjĩ ũdrí áma mịfị́ gá rĩ kí rá mání sĩ ãngũ ndrejó 'dĩ!”
12 Zị kí ĩ'di, “Ágǫ́bị́ 'dĩ íngõlé?” Umvi, “Ánĩ́ ku.”

'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ndrṵ̃ kí ịjǫ́ 'bá mịfị́ kóru rĩ 'bã ãngũ ndrejó rá rĩ 'bã ĩ̃ndṵ́

13-14 Ṵ'dṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã ándrá ũdrí anzájó sĩ ágǫ́bị́ 'bã mịfị́ trịjó ĩ'diní sĩ ãngũ
ndrejó rĩ ĩ'di Sãbátũ sĩ. Âjí dó ágǫ́bị́ tá mịfị́ kóru rĩ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí
drĩ̃lẹ́ gá 'dõlé.
15 Ịjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ zị kí dó sĩ ĩ'di, “Ími mịfị́ adrí kí sĩ ãngũ
ndrejó íngoní-íngoní ru?” Umvi ĩ'baní, “'Bá umvelé Yẹ́sṵ̃ 'i rĩ anzá ũdrí,
trị sĩ áma mịfị́ kî. Ma dó mụ ũjĩlé la 'bo, má i'dó dó ãngũ ndrelé.”
16 'Bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ ãzí jọ kí, “Ágǫ́bị́ Yẹ́sṵ̃ 'dĩ angá Ãdróŋá drĩ̃lé ku. Drĩ
tá adru agá 'dĩ 'bã áni, icó tá ãzị́táŋá Sãbátũ drĩ́ kí nũlé ku.”
Wó ãzí rĩ jọ kí, “'Bá ịjǫ́ ũnzí idélépi rĩ icó ícétáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélé
íngoní-íngoní ru?” Ịjǫ́ 'dĩ fẽ awa kí ru ndú-ndú.
17 Uja kí vâ ru ágǫ́bị́ 'dĩ zịlé ĩ̃dị́, “Ịjǫ́ míní jọlé adrí ími mịfị́ kí nĩ rĩ drĩ́ gá
mi jọ la ĩ'di ã'di 'i?”
Ágǫ́bị́ umvi kí, “Ĩ'di nábĩ́.”
18 'Bá Yãhṵ́dĩ́ rú drĩ̃lẹ́ rú rĩ ã'ị́ kí ịjǫ́ ándrá jọlé ágǫ́bị́ 'dã 'bã ándrá mịfị́
kóru rĩ ku, kpere ĩ'bã kí ágǫ́bị́ 'dĩ 'bã ãndrẽ kí umve agá átẹ́pĩ́ be.
19 Zị kí kí, “'Dĩ ĩmĩ ngǫ́pị 'i yã? Útị ándrá ĩ'di mịfị́ kóru ãndá-ãndá ru
yã? Drĩ adru 'dĩ 'bã áni, ĩ'di ú'dî'da ãngũ ndre íngoní-íngoní ru?”
20 'Bá ágǫ́bị́ 'dã tịlépi rĩ umvi kí, “'Dĩ ãmã ngǫ́pị 'i, ãndá útị ándrá ĩ'di
mịfị́ kóru.
21 Wó ãnĩ́ mịfị́ la adrí kí sĩ ãngũ ndrejó rá íngoní-íngoní yã rĩ gá ku, jõku
ã'di fẽ mịfị́ la 'baní adríjó sĩ ãngũ ndrejó nĩ yã rĩ gá ku. Mba 'bo, icó dó ịjǫ́
jọlé ĩ'di 'bã tị sĩ rá, ĩzị ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'i.”
22 Ãndrẽ kí átẹ́pĩ́ be jọ kí ịjǫ́ 'dĩ kí íni rá la, ũrĩ́ 'bá Yãhṵ́dĩ́ rú rĩ 'badrĩ́ sĩ,
ã'dusĩku 'bá Yãhṵ́dĩ́ rú rĩ jọ kí 'bá ãzí drĩ jọ la Yẹ́sṵ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i ála ĩ'di
adró ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ́jó rĩ agâlé ãmvé rĩ sĩ.
23 'Dĩ bãsĩ ịjǫ́ ãndrẽ kí átẹ́pĩ́ be ĩ'bã kí jọjó la, “Mba 'bo, ĩzị ĩ'di 'bã mgbã
rĩ 'i,” rĩ.
24 'Bá drĩ̃lẹ́ ru rĩ umve kí ágǫ́bị́ vúlé ĩ'ba rṵ́ 'dõlé, jọ kí, “Ísõ ũyõ Ãdróŋá
rṵ́ sĩ ịjǫ́ mgbã rĩ vú nzejó! Ãnĩ́ rá Yẹ́sṵ̃ ĩ'di 'bá ịjǫ́ ũnzí idélépi la.”

---

* **9:5** Yẹ́sṵ̃ 'bã ándrá *adrujó ũnǫ́kṵ́ drĩ́ gá* rĩ sĩ, 'bá ndre kí ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ rá, ãma ú'dî'da ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ ndre Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ. † **9:7** *Sĩlõwámũ* 'bã ífí tị la pẽjó.

25 Ágǫ́bị́ umvi ĩ'baní, “Ánį̃ mâ ngá ĩ'di 'bá ũnzí la yã jõku 'bá ũnzí ku la
yã rĩ gá ku. Mâ nį̃lé rĩ ma ándrá mịfị́ kóru wó ú'dî'da íni áma mịfị́ kí ídri,
ma ãngũ ndre rá.”
26 Zị kí ĩ'di, “Ị́jǫ́ ĩ'di 'bã idélé mgbã rĩ gá míní rĩ ã'du sĩ fẽlépi la ími mịfị́
kí sĩ adríjó?”
27 Umvi ĩ'baní, “Ánze tá ĩminí ị́jǫ́ 'dĩ vú 'bo, wó ĩgã tá arelé la úmgbé.
Ĩlẽ ánze ĩminí ị́jǫ́ 'dĩ 'bã vú į̃dị́ la ã'du ị́jǫ́ sĩ? Ĩlẽ tí dó sĩ acálé 'bá ĩ'di vú
bĩlépi rĩ kí rú yã?”
28 Ị́jǫ́ 'dã 'bã vúlé gá, 'bá 'dĩ u'dá kí ĩ'di, jọ kí ĩ'diní, “Mi 'bá ĩ'di vú bĩlépi
la! Wó ãma ãmã ngá 'bá Mụ́sã vú bĩlépi rĩ kî.
29 Ãnį̃ rá Ãdróŋá jọ ándrá ị́jǫ́ Mụ́sã rụ̂ sĩ, wó ágǫ́bị́ 'dĩ ãnį̃ angá ãzíla ịsụ́
ũkpõ ĩ'di ãni 'dĩ kí íngõlé yã rĩ gá ku.”
30 Ágǫ́bị́ umvi ĩ'baní, “Ị́jǫ́ ĩminí jọlé 'dĩ kí mání ų̃sų̃táŋá ru! Ĩjọ ĩnį̃ ị́jǫ́ ĩ'di
drį̃ gá ku, wó nzį̃ áma mịfị́ kí rá!
31 Ị́jǫ́ ãma nį̃lé rĩ Ãdróŋá are 'bá ũnzí rĩ kí tị ku. Ĩ'di rá la 'bá ĩ'di tị arelépi
rá ãzíla ị́jǫ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ kí tị are áyụ.
32 'Bá ãzí ándrá údu ị́jǫ́ arelépi 'bá ãzí tį̣lé mịfị́ kóru rĩ 'bã mịfị́ la ru nzį̃
rá la 'dáyụ.
33 'Bá 'dĩ drĩ tá angá Ãdróŋá drį̃lé ku, icó tá ãko ãzí idélé ku.”
34 Umvi kí ĩ'diní, “'Bá ími tį̣lépi rĩ kí 'bá ũnzí la ãzíla izó kí vâ mi ũnzĩkãnã
agá. Mi dó sĩ ã'di 'i icólépi ãma imbálépi rĩ?” Adró kí dó sĩ ĩ'di ãngũ Ãdróŋá
į̃nzį̃jó rĩ agâlé ãmvé.

Mịfị́ ãkõ úríndí drį̃ gá rĩ

35 Yẹ́sų̃ la mụ ị́jǫ́ ru idélépi rĩ kí arelé 'bo, ịsụ́ ágǫ́bị́ mịfị́ la 'bã sĩ adríjó
rá 'dã 'i, zị ĩ'di, “Mí ã'į̃ Ngǫ́tį̣ 'Bádrį̃ rá yã?”
36 Ágǫ́bị́ umvi, “Ãmbógó, ílũ mání ĩ'di ãmgbã rĩ gá ã'di 'i ma dó sĩ ĩ'di
ã'į̃.”
37 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “'Bá míní ndrelé ị́jǫ́ jọlépi mí be 'dĩ bãsĩ ĩ'di 'i.”
38 Ágǫ́bį̃ tį̃ ãja vų̃rụ́ Yẹ́sų̃ drį̃lẹ́ gá jọ, “Úpí, má ã'į̃ mi rá.”
39 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'diní, “Má amụ́ ų̃nǫ́kụ́ drį̃ gá ị́jǫ́ lį̣lé, má amụ́ 'bá ị́jǫ́ Ãdróŋá
drį̃ mgbã rĩ nį̃lépi ku rĩ kí mịfị́ nzį̃lé fẽjó la 'bã nį̃ kí rú sĩ ị́jǫ́ ĩ'didrį̃ cé. Wó
'bá ru 'bãlépi nį̃ kí ị́jǫ́ Ãdróŋá drį̃ mgbã rĩ cé 'dĩ, 'bã nį̃ kí rú sĩ ku, 'bã adru
kí sĩ cécé 'bá mịfị́ kóru rĩ áni jã 'dâ.”
40 'Bá Fãrĩsáyĩ rú ĩ'di abe 'dãá ĩndĩ rĩ 'bã ãzí kí mụ ị́jǫ́ 'dĩ arelé, zị kí ĩ'di,
“Ị́jǫ́ míní jọlé 'dĩ sĩ, mí ũrã dó sĩ ãma mịfị́ kóru yã?”
41 Yẹ́sų̃ umvi ĩ'baní, “Ĩdrĩ tá ĩmi lã ĩnį̃ drĩ ị́jǫ́ Ãdróŋá drį̃ mgbã rĩ ku wó
ĩlẽ tá nį̃lé la cé, ĩmi tá adru 'bá mịfị́ kóru lẽlépi ãngũ ndrelépi rĩ áni. Ĩmi
dó ĩmi 'bãjó ĩnzõ sĩ ĩnį̃ dó ị́jǫ́ Ãdróŋá drį̃ mgbã rĩ cé rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ 'bá mịfị́
kóru ị́jǫ́ mgbã Ãdróŋá drį̃ ndrelépi ku rĩ áni, Ãdróŋá icó dó sĩ ĩmi trũlé ị́jǫ́
ũnzĩ ĩmidrį̃ kí agá ku.”

10

Yẹ́sų̃ ĩ'di 'Bá kãbĩlõ ĩ'didrį̃ kí ucélépi mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sų̃ jọ 'bá Yãhụ́dį̃ 'bã drį̃lẹ́ ru 'dĩ 'baní, “Ájọ ĩminí ị́jǫ́ mgbã, 'bá filépi
jó kãbĩlõ 'bã kí sĩ kojó rĩ agâlé kẽjị́tį̣ gâ sĩ ku, wó filépi bụ́lụ́ gâlé sĩ rĩ, ĩ'di
ų̃gụ́'bá.

2-3 Wó 'bá kãbĩlõ kí ucélépi rĩ ní, ãsĩkárĩ kẽjḭ́tḭ tẽlépi rĩ la ĩ'diní kẽjḭ́tḭ nzḭ̃
sĩ fijó kãbĩlõ 'ba rṵ̃lé. Kãbĩlõ nḭ̃ kí 'bá kí ucélépi rĩ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ cé. Ẽ'di kí
umve rṵ́ sĩ ãlu-ãlu, ãzíla ĩ'di dó kí drḭ̃ 'de, trũ fũjó mṵjó ḭ̃rẹ́bḭ́ gá ãmvêlé.
4 Drĩ dó kí iyá ĩ'badrḭ́ jó agá rĩ sĩ ãmvé 'bo, ĩ'di dó drḭ̃ ko mṵlé ĩ'ba abe
ḭ̃rẹ́bḭ́ gâlé, ã'dusĩku kãbĩlõ 'bã kí ĩ'di nḭ̃jó cé rĩ sĩ.
5 Kãbĩlõ icó kí 'delé 'bá ĩ'bã kí nḭ̃lé ku la vú gâ sĩ ku, ãzíla kí ĩ'di sĩ apá-apá
ĩ'bã kí ĩ'di nḭ̃jó ku rĩ sĩ.”
6 Yẹ́sṵ̃ jọ ḭ́jọ́ u'bélé u'bé-u'bé kãbĩlõ drḭ́ 'dĩ 'i 'bá Yãhṵ́dḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ
'baní, wó ḭ́jọ́ 'dĩ fi kí drḭ̃ gá ku.
7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ jọ ĩ'baní, “Ájọ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã, ma bãsĩ cécé kẽjḭ́tḭ kãbĩlõ
'bã kí sĩ fijó jó gá, ãzíla kí sĩ ãfũjó ãmvé mṵjó ḭ̃rẹ́bḭ́ gá rĩ áni, ã'dusĩku ma
'bá kí ã'ḭ̃ filé Ãdróŋá rṵ̃lé ma 'i.
8 'Bá pírí ĩmĩ drḭ̃lẹ́ rú, amṵ́lépi áma drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃drḭ̃, ru 'bãlépi 'bá mgbã
rú, 'dĩ kí pírí ṵ̃gṵ'ba, wó kãbĩlõ ãzí ãluŋá kí tḭ arelépi, sĩ 'dejó kí vú gâ sĩ
la 'dáyṵ.
9 Ma cécé kẽjḭ́tḭ áni. 'Bá pírí amṵ́lépi má rṵ̃ sĩ cécé kãbĩlõ 'bã kí fijó kẽjḭ́tḭ
gâ sĩ rĩ áni rĩ kí, Ãdróŋá la kí pa rá. Kí fi ãzíla kí fũ mṵlé má rṵ̃ sĩ, ma dó
sĩ kí tãmba ãzíla ĩ'baní ãko ĩ'bã kí nalé nãnã rĩ kí fẽ.
10 Ṵ̃gṵ́'bá la lú amṵ́ ãko ṵ̃gṵ̃lé, 'bá 'dḭlé ãzíla ãko kí andilé. Wó má amṵ́
'bá 'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé, 'bã ḭsṵ́ kí rú sĩ ãko ĩ'bã kí lẽlé ídri ĩ'badrḭ̃
kí agá rĩ kí benĩ.
11 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Má a'be áma ídri 'bá áma
ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí ḭ́jọ́ sĩ cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ la ru ídri a'bejó kãbĩlõ
kí ḭ́jọ́ sĩ rĩ áni.
12 'Bá iyólé kãbĩlõ kí ucélépi séndẽ sĩ kí 'dṵlépi ĩ'di 'bã ãko rú ku rĩ, drĩ
ṵ̃bõ̃gṵ̃ ndre amṵ́ agá kãbĩlõ 'bã rṵ́ 'dõlé kí ucíjó, ĩ'di ru ce ṵ́ngṵ́lẹ́ gá, ĩ'di
dó sĩ kãbĩlõ kí a'be á'dṵ̃sĩ. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ṵ̃bõ̃gṵ̃ la ãlu la pẽ cilé, ĩ'di
dó sĩ ãzí rĩ kí iré kpékpé.
13 'Bá iyólé séndẽ sĩ rĩ la mvu apálé ṵ̃bõ̃gṵ̃ sĩ rá la, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó
kãbĩlõ kí 'bã 'bá kí ucélépi mgbã rĩ 'i ku rĩ sĩ.
14 “Ma cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ áni. Ánḭ̃ 'bá áma ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí
cé cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi mgbã rĩ 'bã kãbĩlõ ĩ'didrḭ̃ kí nḭ̃jó cé rĩ áni. 'Bá
mádrḭ̃ nḭ̃ kí vâ ma cé.
15 Ḭ́jọ́ 'dĩ ĩ'di cécé má Átẹ́pḭ 'bã áma nḭ̃jó cé, mâ vâ ĩ'di nḭ̃jó cé rĩ áni, ãzíla
má a'be áma ídri 'bá áma ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí ḭ́jọ́ sĩ.
16 Mâ kãbĩlõ ãzí má ãni rú adrulépi kãbĩlõ 'bã jó 'dĩ agá ku la kí cí. Lẽ
má ají kí jó 'dĩ agá 'dõlé, drĩ kí áma ṵ́'dṵ́kọ́ are rá rĩ gá. Kí dó sĩ acá kãbĩlõ
ãlu 'bá ãlu 'bã ucélé nĩ la rú.
17 “Má Átẹ́pḭ lẽ ma rá, ã'dusĩku mâ ã'ḭ́jó áma ídri a'bejó drãjó, ma vâ sĩ
amṵ́ ĩ'di ḭsṵ́lé vúlé ḭ̃dḭ́ rá rĩ sĩ.
18 'Bá ãzí ãluŋá la icó ídri mádrḭ́ rĩ 'dṵlé áma drḭ́ gá rĩ sĩ ku. Áma 'dḭjó
rĩ má ḭ́jọ́ la lẽ ma 'i. Ẽ'di ḭ́jọ́ má ãni mání áma fẽjó drãjó rá, ãzíla ĩ'di vâ ḭ́jọ́
má ãni mání angájó ídri rú ḭ̃dḭ́, ã'dusĩku 'dĩ ãzḭ́táŋá má Átẹ́pḭ 'bã lẽlé má
idé ĩ'di rĩ 'i.”
19 'Bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ kí mṵ ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã jọlé 'dĩ arelé 'bo, awa kí ru ndú-ndú.
20 'Bá ũ'bí kí drĩdríŋĩ gá rĩ jọ kî, “Ẽ'di úríndí ũnzí trũ! Ẽ'di aza-azâ! Ĩmi
ḭ́jọ́ ĩ'di tḭ gá rĩ are sĩ ã'du idéjó?”
21 Wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, “'Bá úríndí ũnzí trũ rĩ icó ḭ́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni ku! 'Bá
úríndí ũnzí trũ rĩ icó 'bá mḭfḭ́ kóru rĩ fẽlé ãngũ ndrelé ḭ̃dḭ́ ku.”

Yãhụ́dḭ̃ 'bã kí Yẹ́sṹ 'i Ãdróŋá Ngọ́pḭ rĩ gãjó úmgbé rĩ

22 Áyi ãngũ 'bã ḭgbẹjó sí áni rĩ sĩ, Yẹ́sṹ mụ ṹmṹ Yãhụ́dḭ̃ 'bã kí sĩ jó Ãdróŋá
drḭ̃ 'bãjó ãlá ru rĩ ḭ̃nzḭ̃lé Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gâlé.
23 Ṵ'dụ́ ãlu Yẹ́sṹ ri acḭ́lé lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ 'bã pãráta umvelé Pãráta
Sũlũmánĩ drḭ̃ 'i rĩ gá 'dãá.
24 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá, zḭ kí ĩ'di, "Mi
mụ ãma a'belé ḭjọ́ 'dĩ nḭ̃ŋâ kóru kpere ụ́'dụ́ sḭ́? Ílũ ãmaní ḭjọ́ mgbã rĩ 'i: mi
Kúrísĩtõ 'i yã?"
25 Yẹ́sṹ umvi kí, "Álũ ĩminí ma ã'di 'i yã rĩ gá 'bo, wó ĩmi ã'ḭ ma ku. Tálí
máni ngalé ũkpõ má Átẹ́pḭ drḭ́ gá rĩ sĩ rĩ kí ĩminí i'da la ma ã'di 'i yã rĩ gá
nĩ.
26 Wó ĩmĩ adrujó kãbĩlõ má ãni la ku rĩ sĩ, ĩmi ã'ḭ ḭjọ́ mádrḭ̃ kí ku.
27 Kãbĩlõ mádrḭ̃ nḭ̃ kí áma ụ́'dụ́kọ́ cé, ánḭ̃ vâ kí cé, ãzíla kí 'de áma vú gâ
sĩ.
28 Ma ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽ, ãzíla icó kí drãlé ku. 'Bá ãzí icó kí palé
áma drḭ́ gá 'dâ ku.
29 Má Átẹ́pḭ ũkpõ 'dḭ́pḭ ãko pírí kí ndẽlépi rá rĩ fẽ máni kí nĩ. 'Bá ãzí icó
dó sĩ kí palé áma drḭ́ gá 'dâ ku.
30 Ãma má Átẹ́pḭ be 'bá ãlu rĩ kí."
31 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ a'dụ́ kí írã ḭ̃dḭ́, tí sĩ Yẹ́sṹ u'béjó káyĩ.
32 Yẹ́sṹ jọ ĩ'baní, "Tálí máni idélé ãmbógó wẽwẽ rú ĩmi drḭ̃lẹ́ gá má átẹ́pḭ
'bã fẽlé máni idélé 'dĩ kí sĩ, ĩminí sĩ lẽjó áma u'béjó írã sĩ rĩ dó íngõ 'i?"
33 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú 'dĩ umvi kí ĩ'diní, "Ãlẽ ími u'bélé írã sĩ ḭjọ́ míní idélé
ũniyambamba 'dĩ kí ãzí sĩ ku, ãlẽ ími u'bélé, ã'dusĩku ílẽ ími 'bãlé Ãdróŋá
ru, wó íni 'dĩ mi mî ngá 'bá, 'dĩ bãsĩ ḭjọ́ ũnzíkãnã míní idélé rĩ."
34 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ḭjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ jọ íni, 'Ĩmi ãdroŋa.'
†
35 Ãnḭ̃ cé ḭjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ ĩ'di ḭjọ́ mgbã ru ujalépi ku jã 'dâ
rĩ, ãzíla umve 'bá 'dã kí ãdroŋa, 'dĩ kí 'bá ĩ'di sĩ ḭjọ́ ĩ'didrḭ́ gá rĩ ḭ̃drḭ̃jó kí tḭ
gá rĩ sĩ kî.
36 Ĩmi dó ḭjọ́ jọ má rụ́ má idé 'bã ḭjọ́ ũnzíkãnã la máni jọjó la ma Ãdróŋá
Ngọ́pḭ 'i rĩ gá ã'du ḭjọ́ sĩ? Ḭjọ́ mgbã rĩ sĩ, má Átẹ́pḭ itú ma bábá ãzḭ́ 'dĩ nî.
Ãpẽ áma tḭ ṹnọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dõlé nĩ.
37 Ádrĩ tá tálí má átẹ́pḭ 'bã lũlé máni rĩ kí idé ku, ĩmi icó tá áma ã'ḭ̃lé ku.
38 Wó ádrĩ ḭjọ́ má Átẹ́pḭ 'bã idélé rĩ kí idé, ĩdrĩ táni áma ã'ḭ agá ku, ĩmi
ã'ḭ dó tálí máni idélé 'dĩ kí áyụ, ĩmi dó sĩ nḭ̃ la rá má Átẹ́pḭ ĩ'di áma agá,
ma mâ Átẹ́pḭ agá."
39 Lẽ kí tḭ Yẹ́sṹ rụlé ḭ̃dḭ́, wó nze ru kí drḭ́ gá 'dâ rá.
40 Yẹ́sṹ gõ vúlé, za ḭ̃yḭ Yõrĩdánĩ agâ sĩ mụlé ãngũ Yõhánã 'bã sĩ ándrá
bãbṹtḭ́zḭ̃ fẽjó drḭ̃drḭ̃ 'dã gâlé u'álé sáwã were sĩ.
41 'Bá ũ'bí amụ́ kí ĩ'di rụ́ 'dõlé jọ kí, "Yõhánã idé ándrá 'bãngá tálí ku,
wó ḭjọ́ pírí Yõhánã 'bã jọlé ágọ́bḭ 'dĩ 'bã drḭ̃ gá rĩ kí 'bãngá ḭjọ́ mgbã la."
42 Ãzíla 'bá ũ'bí amụ́lépi ĩ'di rụ́ 'dõlé rĩ ã'ḭ kí Yẹ́sṹ rá.

11

Drã Lázãrõ drḭ̃

1 'Bá ãzí ãlu umvelé Lázãrõ 'i u'álépi Bẽtánĩ gá rĩ ĩ'di ãyánĩ rú. Bẽtánĩ
'dĩ táwṹnḭ̃ ámvọ́pḭ̃ Mãríyámũ 'bã kí u'ájó Mãrḭ́tã be rĩ.

† **10:34** Zãbụ́rḭ̃ 82:6

2 Mãríyámũ Lázãrõ 'bã ámvǫ́pị rú 'dĩ ándrá ãdu ãjị́ trũ ngṹlépi vĩrĩ
ũsũlépi Yẹ́sṹ drḩ gá ãzíla pá la lilépi drḩ'bị ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ. *
3 Lázãrõ 'bã ámvǫ́pịka 'dĩ fẽ kí ṵ'dṹkǫ́ Yẹ́sṹ ní jọ kí, "Úpí, mî wõrị́ míní
lẽlé ambamba rĩ ĩ'di ãyánĩ rú."
4 Yẹ́sṹ la mụ ị́jǫ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ, "Ãyánĩ 'dĩ icó drã fẽlé ku, ãyánĩ 'dã la
ũkpõ Ãdróŋá drị́ gá rĩ icé ãzíla Ãdróŋá Ngǫ́pị la vâ sĩ rṹkụma ịsṹ ũkpõ 'dĩ
sĩ."
5 Yẹ́sṹ lẽ Mãrị́tã kí ámvǫ́pḩ be ãzíla ádrị́pḩ Lázãrõ trũ.
6 Wó ĩ'diní ṵ'dṹkǫ́ 'dĩ ịsṹ agá Lázãrõ ĩ'di ãyánĩ rú rĩ gá 'bo, u'á ãngũ ĩ'di
'bã sĩ u'ájó 'dã gâlé ṵ'dṹ ḩrḩ ḩdị́.
7 Jọ dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, "Lẽ ãgõ kí vúlé Yṹdị́yã gâlé."
8 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Rábḩ, 'bá Yãhṹdḩ rú 'dã lẽ kí ándrá
ími u'bélé káyĩ, ílẽ gõlé vúlê lé ã'du ị́jǫ́ sĩ?"
9 Yẹ́sṹ umvi ĩ'baní, "Ṵ'dṹ ãlu agá sáwã kí mụdrị́ drḩ ḩrḩ ku yã? 'Bá drĩ
acị́ ḩtṹ sĩ icó ru pá sḩlé ku, ã'dusĩku ḩtṹ sĩ ṹnǫ́kṹ la adru dḩzã rú.
10 Wó 'bá drĩ kí acị́ ịnị́ sĩ, kí ru pá ṹsḩ rá, ã'dusĩku ịnị́ sĩ ãngũ la adru
dḩzã kóru."
11 Yẹ́sṹ mụ ị́jǫ́ jọŋâ trũ drḩ gá, jọ ĩ'baní, "Ãmã wõrị́ Lázãrõ 'be ṵ'dṹ 'bo,
wó ma mụ ĩ'di ingalé ṵ'dṹ gâlé rá."
12 'Bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ umvi kí ĩ'diní, "Úpí, ĩ'di jõ ṵ'dṹ ko yã áni, ĩ'di
angá múké rá."
13 Ḩjǫ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mgbã rĩ ífí la Lázãrõ drã rá, 'bá ũrã kí 'bãngá ĩ'di ị́jǫ́
jọ ṵ'dṹ koŋá mgbã rĩ drḩ gá.
14 Yẹ́sṹ jọ dó ĩ'baní tọndọlọ, "Lázãrõ drã 'bo.
15 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání adrujó yụ sáwã ĩ'di 'bã drãjó rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ áma
ã'ḩ, ãmụ kí dó ĩ'di rṹlé."
16 Tómãsĩ Dḩdị́mã † 'i rĩ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ 'bã ị́mbḩ ãzí 'dĩ 'baní,
"Ãma amṹ kí mụlé ímbápị trũ, ãma dó sĩ mụ ũdrãlé ĩ'di trũ."

Yẹ́sṹ ũŋmĩ Lázãrõ 'bã ámvǫ́pịka kí ásḩ

17 Yẹ́sṹ la mụ calé Bẽtánĩ gá 'bo, ịsṹ îsḩ Lázãrõ ca dó 'bṹ gâlé ṵ'dṹ sụ 'bo.
18 Bẽtánĩ ĩ'di ãni rú máyḩḩ ḩrḩ angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé.
19 Ḩjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhṹdḩ rú ũ'bí la amṹ kí angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé amṹlé
Mãrị́tã kí ásị́ ũŋmĩlé Mãríyámũ be ádrị́pị 'bã drãjó rĩ sĩ.
20 Mãrị́tã la mụ ị́jǫ́ 'dĩ arelé Yẹ́sṹ la amṹ ĩ'ba rṹ 'dõlé 'dĩ 'bo, ko drḩ mụlé
ĩ'di tẽlé sĩ ĩ'di a'ị́jó, wó Mãríyámũ ace jó agá 'dãá ũgũgõ.
21 Mãrị́tã jọ Yẹ́sṹ ní, "Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dâ cí la, má ádrị́pị drã
ándrá ku.
22 Wó ú'dî'da íni ánḩ rá ị́jǫ́ míní a'ḩlé Ãdróŋá drḩlé íngõ rĩ ĩ'di fẽ la rá."
23 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Mí ádrị́pị la mụ angálé ídri rú."
24 Mãrị́tã umvi ĩ'diní, "Ṵ'dṹ drṹzị́ ãsḩjó 'bá pírí drãlépi rá rĩ 'bã kí angájó
ídri rú 'dã sĩ, má ádrị́pị la angá ídri rú ĩ'ba abe rá."
25 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Ma 'bá drãlépi rá rĩ kí inga ĩ'baní ídri fẽjó ma 'i. 'Bá
áma ã'ḩlépi rá drĩ táni drã rá tí, ĩ'di u'á ídri rú.
26 'Bá u'álépi ídri rú úríndí ĩ'didrḩ agá ĩ'di 'bã áma ã'ḩjó rĩ sĩ rĩ, úríndí
ĩ'didrị́ gá rĩ icó drãlé ku. Mí ã'ḩ ị́jǫ́ 'dĩ rá yã?"
27 Umvi, "Má ã'ḩ rá, Úpí, mi Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngǫ́pị 'i. 'Bá 'bã kí ásị́ 'bãjó
ĩ'di amṹ ṹnǫ́kṹ drḩ gá 'dõlé rĩ."

---

* **11:2** Ḩjǫ́ Lázãrõ 'bã ámvǫ́pị ãdu ãjị́ trũ ngṹlépi vĩrĩ ũsũjó Yẹ́sṹ drḩ gá ãzíla pá la lijó ĩ'di 'bã drḩ'bị sĩ rĩ la mụ ru idélé cápĩtã mụdrị́ drḩ ḩrḩ gá drḩlẹ́ gá 'dĩ. † **11:16** *Dḩdị́mã* 'bã ífí 'bá ãwṹlé ḩrḩ rĩ 'i.

28 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Mãrı̨tã la mụ ı̨jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, gõ vúlé mụlé ámvọ́pı̨̃
Mãríyámũ umvelé bụ́lụ́ gá. Jọ ĩ'diní, “Ímbápı̨ ĩ'di 'dõ, lẽ ími ndrelé.”
29 Mãríyámũ la mụ ı̨jọ́ 'dĩ arelé 'bo, afụ ru ãfũlé ãmvêlé mụlé drı̨̃ fụlé
Yẹ́sụ̃ be.
30 Ịsụ́ 'dĩ sĩ Yẹ́sụ̃ afí drĩ tọ̃rọ́mẹ agá 'dõlé ku, wó ĩ'di drĩ ãngũ tá ĩ'baní
drĩ ru ịsụ́jó Mãrı̨tã be 'dã gâlé.
31 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú ũ'bí amụ́lépi Mãríyámũ ásı̨ ũŋmĩlépi rĩ kí mụ ndrelé la
angá kpí gbõrú fũlé ãmvêlé, 'de kí vú la gâ sĩ. Ũrã kí ĩ'di mụ ı̨̃nádrı̨̃ gâlé
awálé íni.
32 Mãríyámũ la mụ calé ãngũ Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó rĩ gá, ĩ'di mụ ĩ'di ndrelé
'bo, 'be ru pálé la gá jọ, “Úpí, ídrĩ ándrá adru agá 'dãá cí la, má ádrı̨́pı̨ icó
ándrá drãlé ku.”
33 Yẹ́sụ̃ la mụ ndrelé 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú amụ́lépi awá trũ ĩ'di abe 'dĩ kî trũ 'bo,
ı̨jọ́ 'dĩ aló ásı̨ la ãzákírílí ru u'á dó cãndí sĩ.
34 Zı̨ kí, “Îsı̨̃ ãvũ la íngõlé?” Umvi kí, “Úpí, mí amụ́ ndrelé la.”
35 Yẹ́sụ̃ 'be vâ ru áwáŋá gá.
36 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú 'dã jọ kí, “Ĩndre drĩ lẽ Lázãrõ íngõpí yã rĩ!”
37 'Bá ãzí rĩ jọ kí, “Adrí ándrá vâ la ágọ́bı̨ mı̨fı̨̃ kóru rĩ rá yã, icó tátí
Lázãrõ atrı̨lé drã agá ku yã?”

Lázãrõ 'bã adríjó ídri rĩ

38 Yẹ́sụ̃ 'bã ásı̨ drĩ azá agá azâ 'dãá, mụ ı̨̃nádrı̨̃ gâlé, 'bụ́ 'dã galé írã agá
la. Úgũ írã sĩ tı̨ la ũpı̨̃jó cí.
39 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá 'dã 'bã gũ kí írã 'dã rá. Wó Mãrı̨tã ágọ́bı̨ drãlépi rĩ 'bã
ámvọ́pı̨ jọ, “Úpí, ínı̨̃ rá Lázãrõ ko dó 'bụ́ gâlé ụ́'dụ́ sụ 'bo, ĩŋmã la dó mụ
ngụ̃lé ambamba.”
40 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, “Ájọ tá míní ídrĩ ı̨jọ́ mâ jọlé 'dĩ ã'ı̨̃ rá, mi ũkpõ Ãdróŋá
drı̨ rĩ ndre rá la ku yã?”
41 Kí dó mụ írã gũlé bụ́lụ́ gá 'bo, Yẹ́sụ̃ ndre ãngũ 'bụ́ agâlé, jọ, “Má Átẹ́pı̨,
míní ãwã'dĩfô, míní áma ã'ı̨̃táŋá arelé rá rĩ sĩ.
42 Ánı̨̃ mi ụ́'dụ́ pírí sĩ mâ zı̨táŋá are rá rĩ gá rá. Wó ájọ dó 'dĩ íni la 'bá
'dĩ kí ı̨jọ́ sĩ. Įjọ́ 'dĩ sĩ, kí dó ã'ı̨̃ la mí ãpẽ áma tı̨ mi 'i rĩ gá rá.”
43 Yẹ́sụ̃ la mụ Ãdróŋá ã'ı̨ŋá delé 'bo, umve Lázãrõ ụ́'dụ́kọ́ sĩ re, “Lázãrõ,
mí ãfũ ãmvé.”
44 'Bá tá drãlépi rá 'dĩ ãfũ ãmvé, drı̨ la kí pá abe úmbé kí bõngó ãvũ ı̨̃sı̨̃jó
rĩ drı̨̃ kí sĩ, bõngó ãzí rĩ aku mẹ́lẹ́tı̨ la cí. Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ũtrũ bõngó
ãvũ drı̨ ụrụ'bá la gá 'dĩ kí, ĩmi a'be 'bã mụ.”

Įjọ́ itújó lẽjó Yẹ́sụ̃ 'dijó rĩ
(Mãtáyõ 26:1-5; Mãrákõ 14:1-2; Lụ́kã 22:1-2)

45 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú ũ'bí amụ́lépi Mãríyámũ rụ́ áwáŋá gá 'dĩ ndre kí ı̨jọ́ Yẹ́sụ̃
'bã idélé Lázãrõ adríjó 'dĩ kí, ã'ı̨̃ kí ĩ'di rá.
46 'Bá ãzí rĩ nzu kí ru mụlé 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ 'baní ı̨jọ́ Yẹ́sụ̃ 'bã idélé 'dĩ
kí ũlũlé.
47 Ãtalo ãmbogo 'dĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ abe, umve kí ru rilé ngúlú ru
ı̨jọ́ itújó, zı̨ kí ru, “Ãma kí dó ã'du idé? Ágọ́bı̨ 'dĩ la tálí wẽwẽ rú kí idé 'dĩ
'bá!
48 Ãdrĩ kí ĩ'di a'be mụjó drı̨̃ gá ı̨jọ́ ĩ'di ãni 'dĩ kî trũ, drı̨̃ la ụtrı̨́ŋâ kóru, 'bá
pírí kí ĩ'di ã'ı̨̃ áyụ, ãzíla ũpi 'bá Rụ́mı̨̃ drı̨ gá 'dĩ kí amụ́ jó ãma ãni Ãdróŋá
drı̨ 'dĩ andilé rá ãzíla sụ́rụ́ ãmadrı̨̃ abe.”

49 Kãyḭfã ĩ'di 'bá tá ru tralépi 'dã 'bã ãzí, ĩ'di vâ ílí 'dã sĩ átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'i, jọ, "'Bá 'dĩ, ĩmi drḭ̃kã kóru! 50 Ĩnḭ̃ drĩ vâ ku yã, ĩ'di múké la
'bá ãlu ní drãjó 'bá kí kẽjḭ gá ndẽ sụ́rụ́ ãmadrḭ ní ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó pírí rĩ rá?"
51 Kãyḭfã jọ ḭjọ́ 'dĩ ĩ'di drḭ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó átáló ãmbógó
ãndânĩ ílí 'dã drḭ gá rĩ 'i rĩ sĩ. Ĩ'di ḭjọ́ drḭ̃lẹ́ gâlé mụlépi ru idélépi Yẹ́sṵ̃ 'bã
sĩ mụjó drãjó 'bá Yãhṵ́dḭ rú rĩ kí kẽjḭ gá rĩ jọ agá.
52 Adru 'bá Yãhṵ́dḭ rú 'dã 'baní á'dṵ̃sĩ ku, wó 'bá Ãdróŋá ãni ru irélépi
ãngũ drḭ gá 'dâ 'dĩ kí atrájó ãngũ ãlu gá 'bá ãlu rú.
53 I'dójó ṵ'dṵ́ 'dã sĩ drḭ̃lẹ́ gâlé ru, drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṵ́dḭ 'badrḭ ri kí ḭjọ́ itúlé sĩ
Yẹ́sṵ̃ 'dijó.
54 Ḭjọ́ itúlé Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ, Yẹ́sṵ̃ a'be acḭ́ŋá tọndọlọ 'bá Yãhṵ́dḭ rú rĩ
kí drĩdríŋĩ gá Yṵ̃dḭyã gá rĩ rá. Ko dó drḭ mụlé táwṵ̃nḭ Ḭfụrayḭmṵ̃ gá 'dĩ ãni
rú ãngũ kõtórõ rú rĩ gá, ãzíla ri kí dó u'álé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá.
55 Ṵ'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ gâ sĩ 'bá Yãhṵ́dḭ rú rĩ 'badrḭ acá dó ãni rú. 'Bá
ũ'bí ãfũ kí dó ĩ'badrḭ tọ̃rọ́mẹ́ gâlé amṵ́jó Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâ sĩ ru itújó ídu rú
ãlá ru bábá ṵ̃mṵ̃ 'dã nî.
56 'Bá ri kí Yẹ́sṵ̃ ndrṵ̃lé lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ agá 'dãá, zḭ kí ru kí drĩdríŋĩ gá,
"Ĩmi ũrã ãmgbã rĩ gá íngoní? Ãndá-ãndá ru ĩ'di íni gá amṵ́ ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá
drḭ gâ sĩ rĩ gá 'dõlé rá yã?"
57 Ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ abe, fẽ kí ãzḭ́táŋá 'bá 'baní, 'bá
ãzí drĩ Yẹ́sṵ̃ ndre rá jõku nḭ̃ ãngũ la cé, 'bã lũ ĩ'baní kí dó sĩ ĩ'di rụ.

12

Yẹ́sṵ̃ drḭ gá ãdu ũsũjó Bẽtánĩ gá rĩ
(Mãtáyõ 26:6-13; Mãrákõ 14:3-9)

1 Ace ṵ'dṵ́ ázíyá ṵ̃mṵ̃ alḭjó 'bá drḭ gâ sĩ rĩ ní acájó, Yẹ́sṵ̃ gõ kí vúlé Lázãrõ
ándrá ĩ'di 'bã ingalé ídri rú ḭ̃dḭ rĩ drḭko gá, 'dĩ Bẽtánĩ gá.
2 Lḭcọ́ 'dĩ agá 'dâ a'dí kí Yẹ́sṵ̃ ní íná nalé. Mãrḭ́tã fẽ ĩ'baní íná méjã tḭ gâlé
nĩ. Ádrḭ́pḭ̃ Lázãrõ ĩ'di 'bá rilépi íná tḭ gá Yẹ́sṵ̃ abe 'dã kí agá 'dâ ĩndĩ.
3 Mãríyámũ a'dṵ́ ãdu * ãjḭ ngṵ̃lépi vĩrĩ ãjẹ̃ nalépi ãmbógó la, ũsũ ĩ'di
Yẹ́sṵ̃ pá gá ãzíla li ãdu kí ĩ'di 'bã drḭ̃'bḭ sĩ. Ãdu 'dã 'bã ngṵ̃ŋá vĩrĩ rĩ 'dụ jó
'a ĩ'bã kí rijó 'dã pírí.
4 'Bá Yẹ́sṵ̃ 'bã imbálé rĩ kí 'bã ãzí ãlu umvelé Yṵ́dãsḭ̃ Ḭsḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃ 'i rĩ ĩ'ba
abe 'dãá ĩndĩ, wó ĩ'di vâ 'bá mụlépi Yẹ́sṵ̃ 'bã mẹ́lẹ́ mbelépi rĩ 'i. Jọ,
5 "Ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ 'dĩ úzḭ tá ĩ'di ãjẹ̃ ĩyõ † sĩ, séndẽ la fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ
'baní ku la ã'du ḭjọ́ sĩ?"
6 Yṵ́dãsḭ̃ jọ ḭjọ́ 'dĩ íni la adru 'bá lẽmẽrí rĩ kí 'bã ãzá la fijó ĩ'di ásḭ gá rĩ
sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã adrujó 'bá ṵ̃gṵ́'bá ru la rĩ sĩ. Ĩ'di jõ séndẽ ãfẽlé Yẹ́sṵ̃
'baní 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe rĩ kí tãmba nĩ, wó ri jõ séndẽ ãzí rĩ kí ayúlé
ḭjọ́ ĩ'di ãni la kí agá ṵ̃gṵ̃ rú.
7 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, "Ĩmi a'be 'dĩ cã! Mba ãdu ngṵ̃lépi vĩrĩ ãjẹ̃ nalépi
ãmbógó 'dĩ tã cí la, sĩ ṵ'dṵ́ drṵ́zḭ áma ḭ̃sḭ̃jó rĩ tẽjó.
8 Ĩmi ri u'álé 'bá lẽmẽrí rĩ kí abe kí ãzã kojó ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ gá 'dâ jã 'dâ, wó
má icó u'álé ĩmi abe ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ gá 'dâ jã 'dâ la ku."

'Bá Yãhṵ́dḭ 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'bã kí lẽjó Lázãrõ 'dijó rĩ

---

* **12:3** *A'dṵ́ ãdu* umvelé nárãdḭ̃ rĩ nṵ́sṵ̃ lítã. † **12:5** *Ãjẹ̃ ĩyõ* 'dĩ ĩ'di dḭ̃nárḭ̃ túrú na sáwã Yẹ́sṵ̃ drḭ 'dã sĩ ũyá 'bá ãlũ ãni ílí ãlu pírí rĩ 'i.

9 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí amụ́lépi 'dĩ, kí mụ arelé la Yẹ́sụ̃ ĩ'di Bẽtánĩ gá 'dãá cí. Amụ́ kí lú Yẹ́sụ̃ ndrelé la ku, wó amụ́ kí vâ Lázãrõ Yẹ́sụ̃ 'bã ingalé ídri rú ḭ̃dḭ̃ rĩ ndre trũ.
10 Ãtalo ãmbogo rĩ itú kí ḭ́jọ́ lẽjó Lázãrõ 'dịjó ĩndĩ,
11 ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ũ'bí i'dó kí kí a'belé rá, sĩ mụjó Yẹ́sụ̃ rụ́, ãzíla vâ sĩ ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ̃ gá rĩ kí ã'ḭ̃jó, ĩ'bã kí ḭ́jọ́ ru idélépi Lázãrõ ụrụ'bá gá rĩ ndrejó cé rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ 'bã fịjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ḭ̃nzḭ̃táŋá ãmbógó la trũ rĩ
(Mãtáyõ 21:1-11; Mãrákõ 11:1-11; Lụ́kã 19:28-40)

12 Drụ̃sḭ̃ íni 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, amụ́lépi Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ are kí 'bá 'baní jọ agá la Yẹ́sụ̃ la amụ́ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ụ́'dụ́ ụ̃mụ̃ 'dã drḭ̃ ḭ̃nzḭ̃ŋá gá ĩndĩ rĩ sĩ.
13 Agá kí káci 'bã bḭ́ kí rụlé drḭ́ gá cící, fũ kí táwụ̃nḭ̃ agá 'dãá rĩ sĩ mụlé Yẹ́sụ̃ a'ḭ́lé. Ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ,
"Hõsánã!
Ḭ́cụ́ 'bá amụ́lépi Úpí 'bã rụ́ sĩ rĩ ḭcụ́-ḭcụ̂! †
Ḭ́cụ́ Úpí Ḭsḭrayḭ́lḭ̃ drḭ̃ ḭcụ́-ḭcụ̂!"
14 Yẹ́sụ̃ la mụ acálé ãni rú Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'bo, ḭsụ́ kãyĩnõ mváŋá, tụ drḭ̃ la gâ sĩ mụjó táwụ̃nḭ̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ drḭ̃ agâlé. Ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ kí ḭ́jọ́ nábḭ̃ 'bã sĩlé rĩ 'bã acá kí dó sĩ ãndá-ãndá ru,
15 "Ĩmi 'bá táwụ̃nḭ̃ Zḭyọ́nḭ̃ gá 'dĩ, ĩmi idé ụ̃rḭ̃ sĩ ku!
Ĩndre drĩ! Úpí ĩmidrḭ̃ la amụ́ 'dĩ!
Ĩ'di amụ́ kãyĩnõmvá sĩ!" †
16 Drḭ̃drḭ̃ rĩ gá, 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ vã kí ḭ́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ku. Wó vúlé vúlé ru, Yẹ́sụ̃ la mụ angálé dḭ̃zã rú 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ tụlé 'bụ̃ gâlé 'bo, ḭ́jọ́ nãbḭya 'bã kí sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá Yẹ́sụ̃ drḭ̃ gá rĩ, agá kí dó ĩ'baní pírí.
17 'Bá ũ'bí ándrá Yẹ́sụ̃ trũ ĩ'di ndrelépi Lázãrõ ingaŋá gá ídri rú ḭ̃dḭ̃ cé rĩ, ri kí ḭ́jọ́ 'dã vú nzelé 'bá 'banî.
18 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ḭ́jọ́ tálí ru Yẹ́sụ̃ 'bã idélé rĩ kí arelépi rá 'dĩ, fũ kí mụlé Yẹ́sụ̃ a'ḭ́lé nĩ.
19 'Bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ jọ kí ḭ́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá, "Ãzḭ́ ãma kí ngalé rĩ kí úgólé acálé ífí kóru! Ĩndre drĩ, 'bá pírí ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'de kí ú'dî'da Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ!"

Yẹ́sụ̃ jọ ḭ́jọ́ drã ĩ'didrḭ̃ drḭ̃ gá

20 Ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã kí ru trajó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ụ̃mụ̃ umvelé ụ̃mụ̃ alịjó 'bá drḭ̃ gâ sĩ rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ mụ kí Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃lé ĩndĩ.
21 Fḭ́lḭ́pọ̃ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí angálépi Bẽtẽsãyídã gá, 'dĩ ãngũ Gãlḭ́lḭ̃ gá rĩ 'dãá cí. 'Bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ mụ kí ĩ'di rụ́, jọ kí, "'Bá ãmbógó, ãlẽ tá ãmaní Yẹ́sụ̃ ndrelé."
22 Fḭ́lḭ́pọ̃ lũ ḭ́jọ́ 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'bã kí lẽjó Yẹ́sụ̃ ndrejó 'dĩ ĩ'bã ãzí ãlu Ãndẽríyã nî. Mụ kí dó ḭ̃rḭ̃ trá ḭ́jọ́ 'dĩ lũlé Yẹ́sụ̃ nî.
23 Yẹ́sụ̃ umvi ḭ́jọ́ ĩ'baní jọ, "Sáwã acá dó 'bo Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ̃ ní dḭ̃zã ĩ'didrḭ̃ rĩ i'dajó rĩ.
24 Ma ĩminí ḭ́jọ́ mgbã jọ, ma cécé ũri áni, údrĩ sa la 'bụ́ gá ĩ'diní sĩ angájó ku, ĩ'di 'bãngá ace ãná ífí ru ãlu. Drĩ dó angá kalé 'bo, ĩ'di ífí ka ũ'bí ru.
25 'Bá ídri ĩ'didrḭ̃ lẽlépi ambamba rĩ la ãvĩ la rá, wó 'bá ídri ĩ'didrḭ̃ ngụ̃lépi áma ḭ́jọ́ sĩ ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ drḭ̃ gá 'dâ rĩ la tã la mba ídri ukólépi ku rĩ ḭsụ́jó rá.

† **12:13** Zãbụ́rḭ̃ 118:25-26 † **12:15** Zãkãríyã 9:9

26 Ĩdrĩ lẽ ãzḭ ngalé mání rá, ĩmi a'dé áma vú gâ sĩ. 'Bá lẽlépi ãzḭ ngalépi
mání rá rĩ, ĩ'di mụ adrulé ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá. Má Átẹ́pḭ la mụ 'bá ãzḭ
ngalépi mání rĩ 'baní ḭ̃nzḭ̃tãŋá ãmbógó la fẽlé.
27 "Áma ásḭ ga tré cãndí sĩ, ánḭ̃ dó ma ã'du ḭ́jọ́ jọ yã rĩ gá ku. Wó lẽ ázḭ
má Átẹ́pḭ 'i áma trũjó cãndí 'dĩ agá 'dâ rá la ku, má amṵ́jó ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḭ̃
gá 'dâ cãndí 'dĩ ḭsṵ́jó rĩ sĩ.
28 Má Átẹ́pḭ, ífẽ dó ími rṵ́ 'bã kụ-kṵ̃."
Ĩ'di dó mụ ḭ́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ṵ'dṵ́kọ́ angá dó 'bṵ̃ gâlé jọ, "Má ají mání
rṵ́ kụŋá 'bo ma vâ mụ idélé la 'dĩ 'bã áni ḭ̃dḭ́."
29 Ũ'bí kí mụ ṵ'dṵ́kọ́ 'dã arelé 'bo, ũrã kí 'bãngá ĩ'di ãvi. Ãzí rĩ ũrã kí
mãlãyíkã jọ ḭ́jọ́ Yẹ́sṵ̃ ní nĩ.
30 Yẹ́sṵ̃ jọ ũ'bí 'baní, "Ṵ'dṵ́kọ́ ĩminí arelé 'dĩ 'i, újọ ĩ'di ángírí ĩmi ḭ́jọ́ sĩ,
adru áma ḭ́jọ́ sĩ ku.
31 Ṵ'dṵ́ 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ kí ḭ́jọ́ lịjó rĩ acá ãni rú 'bo, ãzíla ãmbógó
ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḭ́ gá Sĩtánĩ ála ĩ'di ndẽ rá.
32 'Bá drĩ kí dó áma ipa mũsãlá'bã sḭ́ gá ingajó vṵ̃rṵ́ 'dâ ụrụgâlé 'bo, ma
dó 'bá pírí 'baní gẽrḭ̃ nzḭ̃ amṵ́jó má rṵ́ 'dõlé."
33 Yẹ́sṵ̃ jọ ḭ́jọ́ 'dĩ 'i ũví ĩ'di 'bã mụjó drãjó rĩ i'dajó.
34 Ũ'bí zḭ kí Yẹ́sṵ̃ 'i, "Ḭ́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ jọ, Kúrísĩtõ la u'á
ídri rú jã 'dâ. Ḭ́jọ́ míní jọlé, Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ ála ĩ'di ipa mũsãlá'bã sḭ́ gá ingalé
ụrụgâlé ri ífí la íngoní? Ngọ́tḭ́ 'Bádrḭ́ 'dĩ ĩ'di ã'di 'i?"
35 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'baní, "Ḭ́jọ́ mádrḭ́ la ãngũ ji cécé dḭ̃zã áni, ma mụ u'álé ĩmi
drĩdríŋĩ gá 'dâ ṵ'dṵ́ were. Ĩmi acḭ́ ãngũ 'bã drĩ adru agá dḭ̃zã rú ule rú 'dĩ
gá 'dĩ, ãngũ 'bã nḭ sĩ ĩmi drḭ̃ gá ku, ã'dusĩku ãngũ ḭnḭ sĩ úndre ãngũ ku.
36 Ĩmi ã'ḭ́ ḭ́jọ́ mádrḭ́ ãngũ jilépi cécé dḭ̃zã áni 'dĩ 'i, mâ drĩ adru agá ĩmi
abe cí 'dĩ gá 'dĩ, ĩmi dó sĩ adru anzḭ dḭ̃zã ãni la rú." Yẹ́sṵ̃ la mụ ḭ́jọ́ 'dĩ delé
'bo, a'be ãngũ 'dã 'i zḭ̃ ru ĩ'baní cí.

'Bá gã kí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lé úmgbé

37 Yẹ́sṵ̃ 'bã tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí idé gá 'bá kí mẹ́lẹ́tḭ gá 'dâ tí, 'bá ã'ḭ́ kí ḭ́jọ́
ĩ'didrḭ́ kí ku.
38 Ḭ́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ḭ́jọ́ ándrá nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ 'bã adru kí sĩ
ãndá:
"Úpí, ã'di ã'ḭ́ ḭ́jọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?
Ãzíla Ãdróŋá ũkpõ mídrḭ́ ãmbógó rĩ i'da ru ã'di ní yã?" †
39 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ 'bá ã'ḭ́ kí Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭ́jọ́ ku, cécé ḭ́jọ́ nábḭ̃ Ĩsáyã 'bã jọlé rĩ áni,
40 "Ãdróŋá ãzṵ̃ 'bá 'dĩ kí mḭfḭ́ cí,
fẽ vâ ásḭ la mba kí ũkpómgboroto.
Ãdróŋá idé ḭ́jọ́ 'dĩ íni la kí mḭfḭ́ 'bã ndre rú sĩ ãngũ ku,
jõku 'bã vã kí rû sĩ ḭ́jọ́ kí ásḭ sĩ ku,
'bã uja kí rú sĩ ru Úpí rṵ́ ĩ'diní rú sĩ kí adríjó ku." †
41 Ĩsáyã jọ ḭ́jọ́ 'dĩ, ã'dusĩku ndre ḭ́jọ́ icélé dḭ̃zã Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá ĩ'diní sĩ ḭ́jọ́ la jọjó
drḭ̃drḭ̃ 'dĩ sĩ idé drĩ ru ku rú 'dĩ.
42 Ḭ́jọ́ 'dĩ agá 'dãá, 'bá ũ'bí ãzíla 'bá ãmbogo Yãhṵ́dḭ́ rú rĩ kî trũ ã'ḭ́ kí ḭ́jọ́
Yẹ́sṵ̃ drḭ́ rá. Lẽ kí ru i'dalé tọndọlọ ku, ã'dusĩku nḭ́ kí ḭ́jọ́ 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ
'bã kí lẽjó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ́lépi rá rĩ kí adrojó ãngũ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ kí agá rĩ sĩ
rá rĩ rá.

† **12:38** Ĩsáyã 53:1 † **12:40** Ĩsáyã 6:10

43 'Bá 'dĩ lẽ kí ĩnzĩtáŋá 'bá 'badrị ndẽ ĩ'baní ĩnzĩtáŋá ịsụ́jó Ãdróŋá drị rĩ
rá.
44 Yẹ́sũ jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, "'Bá ịjọ́ mádrị gá rĩ ã'ĩlépi rá rĩ ã'ị ma á'dũsĩ
ku, ã'ị vâ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.
45 'Bá áma ndrelépi rĩ ndre vâ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ ĩndĩ.
46 Má amụ́ ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dõlé ãngũ jilé cécé dĩzã áni, 'bá áma ã'ĩlépi rá
rĩ 'bã u'á rú sĩ ịnị agá ku.
47 'Bá drĩ kí ịjọ́ mádrị rĩ are rá, ãzíla ã'ị kí ĩ'di tãmbalé rá, má icó kí ịjọ́
lịlé ku. Má amụ́ 'bá kí ịjọ́ lịlé ku, wó rá la 'bá kí pajó.
48 'Bá ịjọ́ mádrị kí gãlépi úmgbé ãzíla áma ã'ĩlépi ku rĩ, 'bá ịjọ́ lịlépi kí
drĩ gá la cí. Ḭjọ́ máni jọlé 'dĩ kí drụ́zị ịjọ́ lị drĩ la gá ụ́'dụ́ ịjọ́ pírí 'bã kí ãsĩjó
rĩ sĩ.
49 Ájọ ịjọ́ áma drĩ sĩ ku, ma ịjọ́ mâ Átẹ́pị áma tị ãpẽlépi rĩ 'bã ũkpõ fẽlé
máni rá rĩ kí jọ.
50 Ánĩ dó sĩ cé, ịjọ́ ĩ'di 'bã ũkpõ fẽlé azịlé rĩ la ídri ukólépi ku rĩ fẽ. Ḭjọ́
máni jọlé rĩ dó sĩ ịjọ́ má Átẹ́pị 'bã lũlé máni ájọ rĩ 'i."

13

Yẹ́sũ ũjĩ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá

1 Ụ́'dụ́ ũmũ alijó 'bá drĩ gâ sĩ acá drĩ ku rú, † Yẹ́sũ nĩ dó cé sáwã ĩ'di sĩ
mụjó ũnọ́kụ́ 'dĩ a'bejó gõjó Átẹ́pĩ Ãdróŋá rụ́ 'bũ gâlé rĩ acá 'bo. Lẽ 'bá ĩ'di
'bã imbálé 'dĩ kí ambamba, i'da vâ ĩ'baní lẽtáŋá ĩ'di 'bã kí lẽjó 'dã ãsĩŋâ
kóru.
2 Yẹ́sũ 'bã kí íná ĩndró sĩ rĩ na agá 'bá ĩ'di 'bã ĩ'di imbálé rĩ abe 'dĩ gá
'dâ, Sĩtánĩ fi Yụ́dãsĩ Sĩmọ́nĩ Ḭsĩkãrịyọ́tĩ ngọ́pị ásị gá Yẹ́sũ 'bã mẹ́lẹ́ mbejó,
ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá 'baní ĩ'di rụjó.
3 Wó Yẹ́sũ nĩ cé 'î amụ́ angájó Ãdróŋá drị 'bũ gâlé ãzíla 'i vâ mụ gõlé ĩ'di
rụ́ vúlé 'bũ gâlé. Nĩ vâ Átẹ́pĩ Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ũkpõ ịjọ́ pírí ru idélépi ĩ'di
rụ́ 'dĩ kí ndẽjó rá rĩ rá.
4 Sáwã ĩ'bã kí íná najó rĩ sĩ, Yẹ́sũ angá ụrụgá, ãtrũ ĩ'di 'bã bõngó sulé
ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ rá, ali táwũlõ ụ́pịcẹ́ gá.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, ũsũ ĩyị báfũ agá. I'dó dó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí pá
ũjĩlé ãzíla ri kí lilé táwũlõ tá ĩ'di 'bã alilé ụ́pịcẹ́ gá 'dã sĩ.
6 Wó Yẹ́sũ la mụ acálé Sĩmọ́nĩ Pétẽrõ rụ́ 'bo, Pétẽrõ zị ĩ'di, "Úpí, ílẽ vâ
ími irilé vũrụ́ áma pá kí ũjĩlé ĩndĩ yã?"
7 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Ívã ịjọ́ máni idélé ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'bã ífí ku, wó mi
amụ́ vãlé la vúlé vúlé ru rá."
8 Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Má icó ã'ĩlé míní áma pá kí ũjĩlé mi 'i ku!"

Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Ídrĩ ã'ị má ũjĩ ími pá ma 'i ku, mí icó adrulé 'bá mâ
imbálé 'dĩ kí 'bã ãzí ru ku."
9 Sĩmọ́nĩ Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Úpí, ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí ũjĩ dó lú áma pá kí áyụ ku.
Lẽ mí ũjĩ áma drị kí áma drĩkã trũ ĩndĩ!"
10 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "'Bá ru ũjĩlépi ãlá ru pírí 'bo rĩ, lẽ kí ũjĩŋá sĩ ru ụrụ'bá
ũjĩjó pírí ĩdị rĩ ku. Be la rá la kí ru pá kí ũjĩ áyụ. Ĩmi ãndá la kí ãlápítí ru,
pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la 'bã ãzí."
11 Yẹ́sũ nĩ ĩ'di mụ ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́ mbelé rĩ yã rĩ gá cé. Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la
ĩ'di 'bã sĩ jọjó la, "Ĩmi pírí kí ãlá ru pẽ lú 'bá ãlu ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ la 'bã
ãzí" 'dĩ.

† **13:1** Mãrákõ 14:1

12 Yẹ́sṹ la mụ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ kí pá delé ũjĩlé 'bo, ãzíla ĩ'di mụ ĩ'di
'bã bõngó 'belé ụrụ'bá gá ãmvé sĩ rĩ alilé vúlé 'bo, gõ dó rilé ãngũ ĩ'didrı̨̃
ĩ'di tá sĩ rijó íná najó rĩ gá vúlêlé. Ĩ'di mụ rilé 'bo, zị kí, "Ĩvã kí ı̨jọ́ mání
idélé ĩmi ụrụ'bá gá 'dĩ 'bã ífí rá yã?
13 Ĩmi áma umve 'Ímbápị' ãzíla 'Úpí,' 'dĩ ı̨jọ́ mgbã la, ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ
ma ã'di 'i yã rĩ.
14 Ma ĩmĩ Úpí ru ãzíla Ímbápị rú 'dĩ drĩ dó ĩmi pá kí ũjĩ 'dĩ 'bã áni rá, lẽ
ĩnga vâ ãzı̨́ kí ĩmi ãlu-ãlu ní cécé mání ĩmi pá ũjĩjó 'dĩ 'bã áni.
15 Á'bã ĩminí ı̨jọ́ 'dĩ ícétáŋá ru, lẽ dó sĩ ĩmi idé ı̨jọ́ kí 'bá ãzí 'baní cécé
mání idélé ĩminí 'dĩ 'bã áni.
16 Ĩmi are ı̨jọ́ 'dĩ múké-múké: 'bá ãti'bo rú rĩ ndẽ kí ĩ'bã ãmbogo kí rá la
ku, ãzíla 'bá tị pẽlé pẽ-pẽ rĩ ndẽ kí 'bá kí tị pẽlépi rĩ kí ku.
17 Ĩminí ı̨jọ́ 'dĩ kí nĩ̃jó cé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí sṹsṹ wi rá ĩdrĩ ı̨jọ́ 'dĩ kí
'bã ídétáŋá agá rĩ gá!
18 "Į̣jọ́ mání jọlé 'dĩ adru ĩmi pírí ní la ku. Ánĩ̃ 'bá mání ũpẽlé rĩ kí cé.
Wó ı̨jọ́ sĩlé bṹkṹ agá rĩ 'bã idé ru nĩ, ''Bá drı̨́ usúlépi ãkónã nalépi má be
ãlu rĩ, uja ru mání mẹ́rọ́'bá ru,' † rĩ ní ru idéjó ãndá-ãndá ru.
19 Ma ĩminí ı̨jọ́ 'bá ãzí 'bã mụjó áma mẹ́lẹ́ mbejó 'dĩ lũ idé drĩ ru ku rú
íni la, drĩ dó amṹ ru idélé 'bo, ĩmi dó sĩ amṹ ã'ı̨̃lé la ma Kúrísĩtõ 'i.
20 Ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã rĩ jọ: 'bá 'bá mání tị pẽlé rĩ ã'ı̨̃lépi rá rĩ, ã'ı̨̃ ma 'i,
ãzíla 'bá áma ã'ı̨̃lépi rĩ ã'ı̨̃ 'bá áma tị ãpẽlépi rĩ 'i."
21 Yẹ́sṹ la mụ ı̨jọ́ 'dĩ jọlé 'bo, ásı̨́ la azá trẽ̃yı̨́ jọ, "Ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ,
'bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ la mụ áma mẹ́lẹ́ mbelé nĩ."
22 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ undré kí ru mı̨fı̨́ gá mı̨fı̨́ gá, drı̨̃ la iza kí ru ı̨jọ́
ĩ'di 'bã jọlé 'dĩ sĩ rá.
23 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé la 'bã ãzí ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ri ãni rú Yẹ́sṹ
rṹ sĩ.
24 Sĩ̃mọ́nĩ̃ Pétẽrõ i'da 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ ní drı̨́
sĩ jọ ĩ'diní, "Ízı̨ ĩ'di pı̨rı̨ la ı̨jọ́ jọ ã'di drı̨̃ gá."
25 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dã asé dó ru Yẹ́sṹ rṹ ãníŋágá zı̨ ĩ'di, "Úpí, 'bá
ãmgbã rĩ gá ã'di 'i?"
26 Yẹ́sṹ umvi, "Ma íná ãtĩ dũlé tẹ́bı̨́ gá, ma fẽ la ĩ'dinî, 'bá dó bãsĩ gápi
'dĩ!" Yẹ́sṹ ãtĩ dó íná 'i, dũ dó ĩ'di, fẽ dó ĩ'di Yṹdãsı̨̃ Į̣sı̨̃kãrı̨́yọ́tı̨̃ Sĩ̃mọ́nĩ̃ ngọ́pı̨
nî.
27 Yṹdãsı̨̃ la mụ íná nalé 'bo, gbõgbõ Sĩtánĩ fi dó ala gá drı̨̃ la ujílé nĩ.
Yẹ́sṹ jọ Yṹdãsı̨̃ nî, "Į̣jọ́ tá míní lẽlé idélé rĩ mí idé mbẽlẽ."
28 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rilépi ĩ'di trũ íná tị gá 'dĩ vã kí ı̨jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé
ĩ'diní 'dĩ 'bã ífí ku.
29 Yṹdãsı̨̃ 'bã séndẽ kí tãmbajó nĩ rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ
ũrã kí pẽ nõ tị la mụlé ãko ṹmṹ drı̨̃ kí ĩgbãlé jõku 'bã fẽ séndẽ ãzí 'bá
lẽmẽrí rĩ 'banî.
30 Yṹdãsı̨̃ la dó mụ ínâ a'ı̨́lé tilé 'bo, inga dó ru cọtị fũlé ãmvé. Ãngũ nị
dó 'dĩ sĩ rá.

Yẹ́sṹ azı̨ ãzı̨̂táŋá ú'dí rĩ

31 Yṹdãsı̨̃ la mụ mụlé 'bo, Yẹ́sṹ jọ, "Ú'dî'da ála dó mụ Ngọ́tı̨́ 'Bádrı̨̃ ní
ũkpõ fẽlé, ãzíla Ãdróŋá dó mụ rṹkụma ịsṹlé ĩ'di sĩ."
32 Ãdróŋá drĩ dó rṹkụma ịsṹ ĩ'di sĩ 'bo, Ãdróŋá dó vâ ũkpõ fẽ ĩ'dinî.
Ãdróŋá la dó idé la gbõrú.

† **13:18** Zãbṹrı̨̃ 41:9

33 “Anzị mádrị̃ 'dĩ, má icó dó u'álé ĩmi abe ụ́'dụ́ ãzo rú ku. Ĩmi mụ áma
ndrụ̃lé rá, wó ájọ ĩminí ú'dî'da, ĩmi icó mụlé ãngũ mání mụjó rĩ gá ku, 'dĩ
jõ ịjọ́ mání jọlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'baní rĩ.
34 Ma dó mụ ĩminí ãzị́táŋá ú'dí la fẽlé: ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá lẽlẽ. Mání
ĩmi lẽjó 'bo rĩ áni, ĩlẽ ĩmi lẽlẽ.
35 Ĩdrĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá lẽlẽ, 'bá pírí kí nị̃ la ĩmi 'bá mání imbálé rĩ
kî.”

Yẹ́sụ̃ i'da ịjọ́ Pétẽrõ 'bã mụjó ĩ'di gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:31-35; Mãrákõ 14:27-31; Lụ́kã 22:31-34)

36 Sĩ̃mọ́nị̃ Pétẽrõ zị, “Úpí, mi mụ íngõlé yã?”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Mí icó mụlé ú'dî'da má be ãngũ mâ mụjó rĩ gá ku, wó
vúlé vúlé ru mi mụ rá.”
37 Pétẽrõ umvi, “Úpí, má icó mụlé ú'dî'da mí be ku la ã'du sĩ? Ma bábá
drãjó ími ịjọ́ sĩ!”
38 Yẹ́sụ̃ zị ĩ'di, “Mi íni gá mụ drãlé áma ịjọ́ sĩ ãndá-ãndá ru yã? Ájọ míní
ịjọ́ mgbã, ã'ụ́gọ́ 'be drĩ cẹ̃rẹ́ ku rú, mi jọ la ími tị sĩ pâlé na, ínị̃ ma ku.”

14

Yẹ́sụ̃ ĩ'di gẹ̃rị̃ mụjó Ãdróŋá rụ̃lé rĩ

1 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ 'baní, “Ĩmi ásị́ 'bã umvú ku! Ĩmi Ãdróŋá
ã'ị̃ rá, ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ mádrị̃ kí ĩndĩ.
2 Lịcọ́ má Átẹ́pị 'bã sĩ u'ájó rĩ gá, jó kí wẽwẽ rú. Drĩ tá adru agá íni ku,
má icó tá jọlé la ma mụ ĩminí ãngũ idélé mâ Átẹ́pị drị́ kogâlé la ku.
3 Áde jõ ãngũ idé agá 'bo, ma amụ́ ĩmi 'dụlé má rụ̃lé, ãma kí dó sĩ mụ
u'álé ĩmi abe ãngũ mání sĩ u'ájó rĩ gá.
4 Ĩnị̃ ãngũ mání mụjó rĩ 'bã gẹ̃rị̃ cé.”
5 Tómãsĩ jọ, “Úpí, ãma icó gẹ̃rị̃ nị̃lé íngoní ru, ã'dusĩku ãnị̃ mi mụ íngõlé
yã rĩ gá ku.”
6 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ma gẹ̃rị̃ rú ma 'i, ma ịjọ́ mgbã rĩ rú ma 'i, ma vâ ídri
fẽ ma 'i. 'Bá ãzí icó calé má Átẹ́pị Ãdróŋá rụ̃lé ku, ĩ'di alị kpere má rụ̃ sĩ
ráká.
7 Ĩdrĩ tá áma nị̃ agá ma ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩmi tá mâ Átẹ́pị nị̃ agá cé. Wó
i'dójó ú'dî'da mụjó drị̃ gá, ĩnị̃ dó ĩ'di 'bo, ãzíla ĩndre vâ ĩ'di 'bo.”
8 Fị̃lị́pọ̃ jọ ĩ'diní, “Ị̃jọ́ ãmaní lẽlé rĩ, Úpí, mí i'da ãmaní mí Átẹ́pị 'i. 'Dã la
ca ãmaní rá”
9 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Fị̃lị́pọ̃, ụ́'dụ́ ãzo ma u'ájó ĩmi abe 'dĩ gá 'dâ, ĩnị̃ ma
ã'di 'i yã rĩ gá ku yã? 'Bá áma ndrelépi 'bo rĩ, ndre má Átẹ́pị 'bo. Ị̃jọ́ dó
míní jọjó la má i'da ĩminí má Átẹ́pị 'i rĩ ã'du?
10 Mí ã'ị̃ drĩ vâ ma má Átẹ́pị agá ãzíla mâ Átẹ́pị vâ áma agá ãma dó sĩ 'bá
ãlu rĩ gá ku yã? Ị̃jọ́ mání jọlé rĩ kí ájọ kí áma drị̃ sĩ ku. Má Átẹ́pị u'álépi
áma agá rĩ la ãzị́ 'dĩ kí idé nĩ.
11 Ĩmi ã'ị̃ dó sĩ ịjọ́ mání jọlé ãma mâ Átẹ́pị be 'bá ãlu rĩ kí 'dĩ 'i. Wó jõ íni
ku, ĩmi ã'ị̃ dó ma 'i ịjọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.
12 Ájọ míní ịjọ́ mgbã, 'bá áma ã'ị̃lépi rĩ kí ãko mání idélé rĩ kí idé rá.
Ãndá-ãndá ru kí vâ ịjọ́ ãmbõgõ sĩ 'dĩ kí ndẽlépi rá rĩ kí idé rá, ã'dusĩku ma
dó mụ mâ Átẹ́pị rụ̃lé.
13 Ma ãko pírí ĩminí zịlé áma rụ́ sĩ rĩ kí idé rá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, má Átẹ́pị dó sĩ
ãrútáŋá ịsụ́ Ngọ́pị̃ rú sĩ.

14 Ãko pírí ĩminí a'ḭlé áma rṵ sĩ rĩ ma idé la rá.”

Yẹ́sṵ̃ 'bã ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ rĩ azijó rĩ

15 Yẹ́sṵ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ĩdrĩ áma lẽ rá, ĩmi ãzḭ́tãŋá mádrḭ̃
kí vú ũbĩ rá.
16 Ma mụ má Átẹ́pḭ zḭlé, ĩminí Úríndí Ãlá amṵ́lépi ĩmi ãzã kolépi, ãzíla
amṵ́lépi u'álépi ĩmi abe jã 'dâ rĩ tḭ ãpẽlé.
17 Úríndí Ãlá 'dĩ la ĩminí ḭjọ́ mgbã rĩ vú nze. 'Bá ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḭ́ gá Ãdróŋá
ã'ḭlépi ku 'dĩ icó kí ĩ'di ã'ḭlé ku, ã'dusĩku ndre kí ĩ'di ku, ãzíla nḭ̃ kí vâ ĩ'di
ku. Wó ĩnḭ̃ ĩ'di rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bã u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di mụ u'álé
ĩmi agá jã 'dâ.
18 “Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ mụ rá, má icó mụlé ĩmi a'belé ĩmvú ru ku. Ádrĩ dó
Úríndí Ãlá rĩ tḭ ãpẽ ĩmi rṵ́ 'dõlé 'bo, ĩ'di dó cécé mâ ãgõjó ĩmi rṵ́ 'dõlé rĩ
áni.
19 Ace were 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ icó kí áma ndrelé ku, wó ĩmi áma ndre rá.
Mání adrujó ídri rĩ sĩ ĩmi vâ mụ adrulé ídri.
20 Ṵ'dṵ́ 'dã sĩ ádrĩ angá ídri rú 'bo, ĩmi nḭ̃ la ma má Átẹ́pḭ agá, ĩmi áma
agá, ma vâ ĩmi agá Úríndí sĩ rĩ gá rá.
21 'Bá ãzḭ́tãŋá mádrḭ̃ kí vú ũbĩlépi rĩ kí 'bá áma lẽlépi rá rĩ kí. Ĩ'bã kí ãma
lẽjó rá rĩ sĩ, má Átẹ́pḭ la kí lẽ rá, ma vâ kí lẽ ĩndĩ, ãzíla ma áma ãmgbã rĩ
i'da ĩ'baní rá.”
22 Yṵ́dãsḭ̃ (adrulépi Ḭ̃sḭ̃kãrḭ́yọ́tḭ̃ 'i ku rĩ) jọ ĩ'diní, “Úpí, ḭjọ́ míní jọlé mi mụ
ími ãmgbã rĩ i'dalé ãmaní á'dṵ̃sĩ, adru 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ 'baní pírí ku, 'dĩ
'bã ífí íngoní?”
23 Yẹ́sṵ̃ umvi ĩ'diní, jọ, “'Bá áma lẽlépi rá rĩ, kí ḭjọ́ mâ jọlé rĩ are rá. Má
Átẹ́pḭ la kí lẽ rá, ãzíla ãma má Átẹ́pḭ be amṵ́ ĩ'ba rṵ́ 'dõlé, ãma dó sĩ u'á
ĩ'ba abe.
24 'Bá áma lẽlépi ku rĩ, are kí ḭjọ́ mâ jọlé ĩ'baní rĩ kí ku. Ḭjọ́ mâ jọlé 'dĩ
angá kí má Átẹ́pḭ áma tḭ ãpẽlépi rĩ drḭ́.
25 “Ma ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí ũlũ ú'dĩ'da mâ drĩ adru agá ĩmi abe cí 'dĩ gá 'dĩ.
26 Wó Úríndí Ãlá má Átẹ́pḭ 'bã mụlé tḭ ãpẽlé amṵ́lépi ĩmi ãzã kolépi áma
kẽjḭ́ gá rĩ, ĩ'di mụ ĩminí ḭjọ́ pírí imbálé, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi igálé ḭjọ́ pírí ándrá
mání jọlé rĩ kí sĩ.
27 “Áfẽ ĩminí ásḭ ḭ̃gbẹ̃ mádrḭ́ 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá 'dĩ 'bã kí icólé fẽlé ĩminí nĩ
ku rĩ 'i. Ĩmi ásḭ 'bã umvú ku, ãzíla idé ṵ̃rḭ̃ sĩ ku.
28 Ĩmi are ándrá ḭjọ́ mání jọlé ĩminí, ma mụ 'dâ rá, wó ma mụ ãgõlé ĩmi
rṵ́ 'dõlé ḭ̃dḭ́ rĩ rá. Ĩdrĩ áma lẽ ãndá-ãndá ru rá, ĩmi mụ u'álé mání ãyĩkõ sĩ,
ã'dusĩku mání mụjó má Átẹ́pḭ mání ãndânĩ rĩ rṵ̃lé rĩ sĩ.
29 “Ánze ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí vú drḭ̃drḭ̃ 'dĩ sĩ idé kí drĩ ru ku íni la, ĩmi dó sĩ
drṵ́zḭ kí ã'ḭ̃ ḭ̃tṵ́ ĩ'bã kí ru idéjó rĩ sĩ.
30 Sáwã ãzí mání ãzo rú ḭjọ́ jọjó ĩmi abe la 'dáyụ, ã'dusĩku Sĩtánĩ úpí
ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḭ́ gá rĩ 'bã amṵ́jó ã'dḭ́ 'dijó ma be rĩ sĩ. Ĩ'di 'bã ũkpõ áma drḭ̃
gá 'dáyụ.
31 Wó ma mụ ḭjọ́ má Átẹ́pḭ 'bã lẽlé ánga kí rĩ kí idélé áyụ, 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá
'dĩ 'bã nḭ̃ kí dó sĩ cé álẽ má Átẹ́pḭ rá. Ĩmi angá ãma amṵ́ kí mụlé, ãma a'be
kí ãngũ 'dĩ rá.”

15

Yẹ́sṵ̃ jọ 'i zãbíbũ ife mgbã rĩ 'i

1 Yẹ́sṹ mụ ímbátáŋâ trũ drḩ gá, jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní, “Ma cécé
zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, má Átẹ́pị ĩ'di cécé 'bá ámvṹ sõlépi rĩ áni. Ĩmi 'bá
ḭjọ́ mádrḩ ã'ḭlépi rá 'dĩ, ĩmi cécé zãbíbũ ife 'bã kénĩ kí áni.
2 Má Átẹ́pị Ãdróŋá la kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá, kalépi ku rĩ kí aga
rá. Wó ĩ'di kénĩ agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dâ kalépi múké-múké rĩ kí upí,
'bã ka kí rú sĩ rõnzõ múké.
3 Ĩmi dó ãlá ru cécé kénĩ má Átẹ́pị 'bã upílé rá rĩ áni, ã'dusĩku ĩminí ḭjọ́
mání jọlé ĩminí rĩ ã'ḭjó rá rĩ sĩ.
4 Ĩmi tá cécé kénĩ áni agbẹ́lépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ, ĩmi ace áma ụrụ'bá gá
'dâ ũgũgõ, ma dó sĩ ace ĩmi abe Úríndí sĩ. Kénĩ ãzí ífí kalépi ĩ'di vúŋá sĩ
mgbọ́ŋgị kóru la 'dáyụ, pẽ lú ĩ'di 'bã acejó mgbọ́ŋgị rṹ ũgũgõ rĩ sĩ. Ĩmi 'bá
áma ã'ḭlépi 'dĩ, ĩmi vâ cécé 'dĩ áni, ĩdrĩ ace áma agá Úríndí sĩ ku, ĩmi icó
ḭjọ́ múké idélé Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku.
5 “Ma cécé zãbíbũ ife mgbã rĩ áni, ĩmi 'bá ḭjọ́ mádrḩ kí ã'ḭlépi rá 'dĩ ĩmi
cécé zãbíbũ 'bã kénĩ kí áni. Ĩdrĩ ace áma ụrụ'bá gá, ãdrĩ ace ĩmi abe ãlu,
ĩmi ḭjọ́ ífí trũ ãlá Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idé rá. Ĩmi icó ḭjọ́ múké Ãdróŋá 'bã
lẽlé la idélé mâ kóru ku.
6 Ĩmi 'bá ḭjọ́ mádrḩ ã'ḭlépi rá 'dĩ, ĩdrĩ adru áma agá Úríndí sĩ ku, ála ĩmi
'be ásé gá. Ĩmi dó adru cécé kénĩ 'ilépi rá rĩ kí áni, ála ĩmi tra ngúlú ru,
ãzíla ála ĩmi ãcí su velé rá.
7 “Ájọ ĩminí, ĩdrĩ ace má be, ímbátáŋá mádrḩ kí tãmbajó múké-múké,
ãko ãzí ĩminí a'ḭlé Ãdróŋá drḩ íngõ 'i, Ãdróŋá la ĩminí fẽ la rá.
8 Gẹ̃rḩ má Átẹ́pị rṹ ní kụjó rĩ, ĩ'di bãsĩ ḭjọ́ múké ĩminí idélé ãyĩkõ fẽlépi
ĩ'diní rĩ, ĩminí i'dájó ĩmi 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí rĩ 'i rĩ sĩ.
9 Lẽtáŋá mádrḩ ĩminí rĩ ĩ'di má Átẹ́pị 'bã áma lẽjó rĩ áni. Ĩmi u'á dó sĩ
gẹ̃rḩ múké 'bá mâ lẽlé rá rĩ 'badrḩ gá rĩ sĩ.
10 Ãzḩtáŋá mâ fẽlé ĩminí ímbátáŋá ru 'dĩ kí ĩdrĩ kí tãmba rá, ĩmi are áma
tị rá, ĩmi u'á lẽtáŋá mádrḩ agá cécé mâ u'ájó lẽtáŋá má Átẹ́pị drḩ agá, mâ
ĩ'di tị arejó rá rĩ sĩ rĩ áni.
11 “Ásḩsḩŋá mání ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí jọjó pírí íni rá rĩ, ãyĩkõ mádrḩ 'bã adru
rú sĩ ĩmi agá, ãzíla ãyĩkõ ĩmidrḩ 'bã ga dó sĩ ĩmi agá tré.
12 Ãzḩtáŋá mâ fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ, ĩlẽ jõ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ, cécé mâ ĩmi
lẽjó rĩ 'bã áni.
13 Míní lẽtáŋá icéjó mî wọ̃rḩka 'baní rĩ, ĩ'di míní ã'ḭjó drãjó kí kẹ̃jḩ gá rá,
sĩ kí pajó rĩ.
14 Ĩdrĩ ãzḩtáŋá mádrḩ kí tãmba rá, ĩmi adru mâ wọ̃rḩka kî rú.
15 Ḭjọ́ ĩmi adrujó 'bá ḭjọ́ mádrḩ kí nḩlépi cé rĩ kí sĩ, má umve dó ĩmi ãtí'bó
ru ku, ã'dusĩku ãti'bo nḩ kí ḭjọ́ ãmbógó ĩ'badrḩ 'bã itúlé idélé rĩ kí ku. Ĩmi
dó sĩ mâ wọ̃rḩka kí, ã'dusĩku mâ ḭjọ́ má Átẹ́pị 'bã jọlé mání rĩ kí vú nzejó
ĩminí pírí rá rĩ sĩ.
16 Ĩpẽ ándrá acájó 'bá mání imbálé rĩ kí rú ĩmi 'i la ku, rá la ápẽ ĩmi ma
'i, ãzíla ápẽ ĩmi tị mụlé ífí mgbã ãsḩŋâ kóru rĩ kalé. Má Átẹ́pị dó sĩ mụ
ĩminí ãko pírí ĩminí zḩlé ĩ'di tị gá áma rṹ sĩ rĩ kí fẽlé rá.
17 Ãzḩtáŋá mání fẽlé ĩminí rĩ 'dĩ 'i: ĩlẽ ĩmi pírí lẽlẽ.

Ṹnọ́kṹ 'bã 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ kí ngṹjó ũnzí rĩ

18 “'Bá ṹnọ́kṹ 'dĩ drḩ gá Ãdróŋá nḩlépi ku 'dĩ drĩ kí ĩmi ngṹ ũnzí, lẽ ĩnḩ rá
ngṹ kí ándrá ma drḩdrḩ.

19 Ĩdrĩ tá adru 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni la kí, 'bá ala gá Ãdróŋá gãlépi úmgbé
'dĩ kí ĩmi lẽ rá. Wó ĩmi dó adrujó 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni la ku rĩ sĩ, má ũpẽ ĩmi
adrujó ndú 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni rú 'dĩ kí abe, ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la kí ĩmi ngṹjó
ũnzí 'dĩ.
20 Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ándrá mání jọlé ĩminí: 'Bá ãti'bo ru rĩ ndẽ kí ĩ'bã
ãmbogo kí rá la ku. † 'Bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé 'dĩ drĩ kí dó mání ũcõgõ
fẽ rá, kí vâ mụ ĩminí ũcõgõ fẽlé rá. Drĩ ándrá áma tị are agá rá, kí tá vâ
mụ ĩmi tị arelé rá.
21 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ kí idélé ĩmi ụrụ'bá gá, cécé ĩ'bã kí ándrá idélé áma
ụrụ'bá gá rĩ áni. Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí idélé íni rá la, ã'dusĩku ĩmi má ãni, ãzíla
nĩ̃ kí 'bá áma tị ãpẽlépi nĩ rĩ ku.
22 Ádrĩ ájẹ́ amụ́ ĩ'baní ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ mgbã 'dĩ lũlé ku, icó kí tá ị́jọ́ ũnzí
amálé kí ásị́ gá ku. Wó mání dó amụ́jó ĩ'ba rụ́ 'dõlé ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ mgbã
'dĩ lũjó rá rĩ sĩ, icó kí dó ru trũlé ala gá 'dâ ku.
23 'Bá pírí áma ngṹlépi ũnzí rĩ ngṹ kí vâ má Átẹ́pị Ãdróŋá ũnzí ĩndĩ.
24 Ádrĩ ájẹ́ tálí mání idélé kí drĩdríŋĩ̃ gá 'bá ãzí ndú la 'bã idélé ku 'dĩ kí
idé agá ku, icó kí tá nĩ̃lé kí ị́jọ́ ũnzí agá rĩ gá ku. Drĩ kí táni áma ndre tálí
'dĩ idé agá rá tí, wó ngṹ kí ãma má Átẹ́pị be ũnzí.
25 Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ''Bá ngṹ kí ma
ị́jọ́ ífí kóru.' †
26 "Ma mụ ĩminí Úríndí 'bá ãzã kolépi angálépi Ãdróŋá drị́, ị́jọ́ mgbã
Ãdróŋá drị́ i'dalépi tọndọlọ rĩ tị ãpẽlé. Úríndî la mụ ĩmi ãzã kolé ãzíla ĩ'di
mụ ĩminí ị́jọ́ jọlé áma drị́ gá.
27 Wó ĩmi 'bá mání imbálé 'dĩ, lẽ ĩlũ dó vâ ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ 'bá 'baní rá,
ã'dusĩku ĩri u'álé má trũ mání ị́jọ́ 'bání sĩ áma tị ãpẽjó rĩ i'dó agá."

16

1 "Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni rá la ĩmi a'be rú sĩ ã'ĩ̃táŋá ĩmidrị́ gá rĩ ku.
2 Ála mụ ĩmi adrolé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agâ sĩ rá, ãzíla ụ́'dụ́ ãzí la
amụ́ drĩ̃lẹ́ gâlé 'dĩ, 'bá 'baní amụ́jó ĩmi ụ'dị́jó ũrãtáŋá ĩ'badrị́ rĩ agá, kí 'bã
la kí ãzị́ Ãdróŋá drị́ nga íni.
3 'Bá 'dĩ kí ị́jọ́ 'dĩ kí idé ĩmi rụ́ íni la ĩ'baní ãma nĩ̃jó má Átẹ́pị be ku rĩ sĩ.
4 Álũ dó ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí ú'dî'da 'bo, ị́jọ́ 'dĩ drĩ kí dó sĩ drụ́zị́ ru idé ĩmi
ụrụ'bá gá, ị́jọ́ ándrá mâ jọlé ĩminí drĩ̃drị́ rá 'dã kí dó sĩ agá.

Ãzị́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã ngalé rĩ

5 "Ájọ ĩminí ma dó ãni rú mụ gõlé má Átẹ́pị Ãdróŋá áma tị ãpẽlépi rĩ
rụ̃lé, wó 'bá ãzí ãlu ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ asílépi áma zị̃lépi ma mụ íngõlé yã
la 'dáyụ.
6 Ị́jọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ, ándre ĩmi ásị́ acá ãnzị rú, ãzíla ĩmi mẹ́lẹ́tị
ũcõgõ rú.
7 Ájọ ĩminí ị́jọ́ mgbã, ĩ'di mụ adrulé ĩminí múké ádrĩ mụ 'dâ rá rĩ gá,
ã'dusĩku ádrĩ mụ ku, Úríndí Ãlá ĩmi ãzã kolépi rĩ icó amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé
ku. Wó ádrĩ mụ rá, ma mụ ĩ'di tị ãpẽlé ĩmi rụ́ 'dõlé rá.
8 Drĩ dó drụ́zị́ amụ́ rá, ĩ'di amụ́ 'bá pírí ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí ị́jọ́ ũnzí i'dalé,
ãzíla vâ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí abe. Ĩ'di dó amụ́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã mụjó
ị́jọ́ lịjó 'bá kí drị́ gá ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị́ kí sĩ rĩ i'dalé ĩndĩ.

† **15:20** Yõhánã 13:16 † **15:25** Zãbụ́rị́ 35:19; 69:4

9 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní izatáŋá ĩ'badrı̨ ũnzíkãnã rĩ kí i'da íni la, ã'dusĩku
ĩ'baní áma ã'ı̨jó ku rĩ sĩ.
10 Úríndí Ãlá rĩ la ĩ'baní ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí i'da nĩ, ã'dusĩku
ádrĩ gõ má Átẹ́pı̨ Ãdróŋá rụ̃lé 'bo, ĩmi icó áma ndrelé ı̨̃dı̨ ku.
11 Ĩ'di mụ i'dalé la ĩ'baní, ı̨jọ́ lı̨jó 'bá drı̨̃ gá rĩ ĩ'di cí, ã'dusĩku úlı̨ Sĩtánĩ,
ãmbógó ũnọ́kụ́ 'dĩ drı̨ gá rĩ drı̨̃ gá ı̨jọ́ 'bo, ĩ'di dó ĩ'di 'bã pángá tẽ.
12 "Įjọ́ áma agá 'dọ̃ mâ lẽlé jọlé ĩminí rĩ kí drĩ wẽwẽ rú, wó kí mụ adrulé
ĩminí ambamba kí tãmbajó ú'dî'da.
13 Úríndí Ãlá rĩ drĩ amụ́ 'bo, ĩ'di mụ ĩmi drı̨̃ celé ı̨jọ́ mgbã rĩ agá nĩ. Icó
ı̨jọ́ jọlé ũkpõ ĩ'di drı̨̃ sĩ ku, ĩ'di ı̨jọ́ angálépi mádrı̨ rĩ kí jọ ayụ, ãzíla ĩ'di vâ
amụ́ ı̨jọ́ drụ́zı̨ ru idélépi ĩndõ rĩ kí lũlé ĩminí.
14 Ĩ'di mání rụ́kụma ají, ĩ'diní ĩminí ı̨jọ́ áma tı̨ gá mâ jọlé ĩ'diní rĩ kí ajíjó,
ũlũjó ĩminí rĩ sĩ.
15 Ãko pírí má Átẹ́pı̨ 'bã trũ adrujó rĩ kí, kí má ãni. Įjọ́ 'dĩ bãsĩ mâ jọjó
la ĩminí Úríndí Ãlá rĩ la ı̨jọ́ mâ jọlé rĩ kí ají ũlũlé ĩminí áyụ 'dĩ."

Ũcõgõ 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã drı̨̃ la drụ́zı̨ ru uja ãyĩkõ rú

16 Yẹ́sụ̃ jọ 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî, "Ụ'dụ́ were agá, ĩmi icó áma ndrelé
ku, wó ụ́'dụ́ were vúlé gá ĩmi ãma ndre rá."
17 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ ụzı̨ kí ru kí drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá, "Įjọ́
ĩ'di 'bã jọlé, 'Ụ'dụ́ were agá, ĩmi icó áma ndrelé ku, ụ́'dụ́ were vúlé gá, ĩmi
áma ndre rá,' ãzíla ĩ'di 'bã jọlé, 'Ã'dusĩku ma mụ mâ Átẹ́pı̨ rụ́,' 'dĩ 'bã ífí
íngoní?"
18 Ri kí ı̨jọ́ 'dĩ ụzı̨lé, "Įjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ụ́'dụ́ were 'dĩ 'bã ífí íngoní? Ãnı̨̃ ĩ'di
ı̨jọ́ jọ ã'du drı̨̃ gá yã rĩ gá ku."
19 Yẹ́sụ̃ nı̨̃ 'bá 'dĩ lẽ kí tí ĩ'di ụzı̨lé rĩ gá rá, jọ dó ĩ'baní, "Įjọ́ ĩminí ĩmi ụzı̨jó
ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ mâ jọjó la, 'Ụ'dụ́ were ĩmi icó áma ndrelé ku, wó ụ́'dụ́
were vúlé gá ĩmi áma ndre rá,' rĩ 'i.
20 Ájọ ĩminí ı̨jọ́ mgbã, ĩmi mụ awálé ãzíla ĩmi mụ ũlụ́lụ́ u'bélé, wó 'bá
ũnọ́kụ́ gá 'dĩ kí u'á ãyĩkõ sĩ. Ĩmi u'á cãndí sĩ, wó cãndí ĩmidrı̨ rĩ la drụ́zı̨
ru uja ãyĩkõ rú rá.
21 Ngọ́tı̨ ãzá drĩ dó ũkú i'dó lẽjó tĩjó 'bo, ĩ'di ãzá ãmbógó la ta; ĩ'di u'á
cãndí sĩ, wó drĩ dó ngọ́tı̨ŋá tĩ 'bo, ı̨jọ́ tá ĩ'di 'bã ãzá tajó rĩ dó ĩ'diní ãvĩ rá,
ã'dusĩku ãyĩkõ la dó ĩ'di fụ ĩ'di 'bã ngọ́tı̨ ágọ́bı̨ tĩjó ũnọ́kụ́ drı̨̃ gá 'bo rĩ sĩ.
22 Įjọ́ 'dĩ bãsĩ ú'dî'da ru idélépi ĩmi abe ĩmi sĩ u'ájó cãndí sĩ 'dĩ. Wó ma
drụ́zı̨ ĩmi ndre rá, ĩmi ásı̨ la ga tré ãyĩkõ sĩ, ãyĩkõ 'bá ãzí 'bã amụ́lé palé
ĩmidrı̨ gá ku la.
23 Ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ, má Átẹ́pı̨ la ãko ĩminí a'ı̨lé áma rụ́ sĩ kí rĩ fẽ pírí
rá. Ụ'dụ́ 'dã drĩ dó drụ́zı̨ acá rá, ãko ãzí ĩminí sĩ lẽjó áma zı̨jó la la adru
'dáyụ.
24 Acájó kpere ú'dî'da, ĩmi a'ı̨ drı̨̃ áma rụ́ sĩ ãko ãzí ku, ĩmi a'ı̨ dó, ĩmi dó
mụ ı̨sụ́lé la rá, ãyĩkõ dó sĩ ĩmi fụ calépi rĩ sĩ.

Yẹ́sụ̃ ndẽ ũkpõ ı̨jọ́ ũnzí ũnọ́kụ́ gá rĩ drı̨̃ 'bo

25 "Ári ĩminí ı̨jọ́ mání jọlé rĩ kí u'bélé u'bê. Wó ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ
mání ĩminí ı̨jọ́ kí u'béjó ku, mání ĩminí ı̨jọ́ má Átẹ́pı̨ drı̨ gá rĩ kí jọjó ĩminí
tọndọlọ.
26 Ụ'dụ́ 'dã drĩ dó acá rá, ĩmi dó má Átẹ́pı̨ zı̨ áma rụ́ sĩ ĩmi 'i. Ázı̨ dó ĩ'di
ı̨jọ́ ĩmidrı̨̃ sĩ ma 'i ku.

27 Ã'dusĩku má Átẹ́pị lẽ ĩmi rá ĩminí áma lẽjó rĩ sĩ, ãzíla ĩmi ã'ị̃ vâ rá má
angá ĩ'di rụ̃lé.
28 Má angá má Átẹ́pị rụ̃lé amụ́lé ụ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé, ma ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ a'be gõjó
vúlé má Átẹ́pị rụ̃lé."
29 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ jọ kí ĩ'diní, "Mi dó ú'dî'da ị́jọ́ kí jọ tọndọlọ kí
u'bénã̂ kóru.
30 Ãnĩ̃ dó ú'dî'da rĩ gá cé ínĩ̃ ị́jọ́ pírí kí rá, ílẽ 'bá ãzí 'bã zị kí dó mi ị́jọ́
ãzí kí sĩ ku. Ãma ã'ị̃ dó ú'dî'da rá ãndá-ãndá ru, mí angá dó Ãdróŋá rụ̃lé
rĩ gá rá."
31 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ĩmi ã'ị̃ dó ú'dî'da ma rá yã?
32 Ụ́'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, acá dó 'bo, ála mụ ĩmi irélé, ĩmi ãlu-ãlu la mụ
apálé ĩmidṛ́ko gá ĩmidṛ́ko gá, ĩmi áma a'be á'dụ̃sĩ. Wó má adru mgbã rĩ
gá á'dụ̃sĩ ku, ã'dusĩku má Átẹ́pị la adru má be.
33 Ájọ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí íni la ĩmi dó sĩ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ịsụ́ má agá. Ụ̃nọ́kụ́ la ĩminí
ũcõgõ fẽ rá, wó lẽ ĩmi ásị́ 'bã adru ũkpó ru! Ándẽ ụ̃nọ́kụ̃ 'bo."

17

Yẹ́sụ̃ 'bã Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ

1 Yẹ́sụ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní 'bo, inga tị
'bụ̃ gâlé ru Ãdróŋá ã'ĩ̃jó jọ, "Má Átẹ́pị, sáwã mádṛ́ gá rĩ ca dó rá máni drĩ̃
cịjó ãzíla drãjó. Ífẽ dó áma rụ́ 'bã kụ ị́jọ́ mâ mụlé idélé 'dĩ sĩ, ma dó vâ sĩ
fẽ ími rụ́ ní kụjó.
2 Míní ũkpõ 'bá pírí ími ã'ĩ̃lépi má be rá 'dĩ 'badṛ̃ kí fẽjó mádṛ́ rĩ sĩ, ma
dó sĩ mụ ídri ukólépi ku mî fẽlé mádṛ́ rĩ fẽlé ĩ'banî.
3 Ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di ị́jọ́ 'bá 'bã kí ími nĩ̃jó mi Ãdróŋá mgbã rĩ ídri rĩ
'i, ãzíla mí ãpẽ ma mî Ngọ́pị Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ tị mi 'i rĩ 'i.
4 Má ají dó míní rụ́kụma ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ 'bo, ị́jọ́ mî fẽlé mádṛ́ má idé
kí rĩ kí sĩ.
5 Má Átẹ́pị ú'dî'da, mí uja dó ma ãmbógó ándrá údu áma rụ́ 'bã sĩ kụjó
mí be 'dĩ sĩ í'bã drĩ ụ̃nọ́kụ́ ku rĩ.
6 "'Bá míní fẽlé mádṛ́ angájó ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ máni imbálé 'dĩ kí, nĩ̃ kí
dó mi ã'di 'i yã rĩ gá rá, ĩ'bã kí ándrá adrujó ídu míní rĩ sĩ. Mi dó kí fẽjó
mádṛ́ rĩ sĩ, nga kí dó ị́jọ́ míní azịlé ĩ'baní áma tị gâ sĩ rĩ kí rá.
7 Ú'dî'da ị́jọ́ máni idélé ãzíla imbálé 'dĩ kí, nĩ̃ kí dó kí rá angá kí Ãdróŋá
mídṛ́.
8 Má imbá kí ị́jọ́ míní jọlé máni rĩ kí sĩ, ã'ị̃ kí kí rá. Nĩ̃ kí tọndọlọ cé má
angá mí rụ́, ã'ị̃ kí dó sĩ rá mí ãpẽ áma tị mi 'i, má Átẹ́pị.
9 Ma ími ã'ị̃ 'bá míní fẽlé mádṛ́ 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ, kí ãzã kojó, kí mí ãni. Má ã'ị̃
mi 'bá ími ã'ĩ̃lépi ku ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá pírí áma vú bĩlépi áma ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí mí ãni, ãzíla 'bá pírí mí ãni
rú rĩ kí vâ má ãni. Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la sĩ ãmbõgõ mádṛ́ íngõpí yã rĩ nĩ̃jó.
11 Má icó mụlé u'álé ụ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ ĩ̃dị́ ku, ma mụ gõlé vúlé mí rụ̃lé.
Wó 'bá pírí áma vú bĩlépi, vâ áma ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí mụ acelé u'álé 'bá ị́jọ́
mídṛ́ ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ kí abe ụ̃nọ́kụ́ gá 'dâ. Má Átẹ́pị Ãlá rĩ, ímba 'bá mádṛ́
'dĩ kí tã ũkpõ rụ́ mídṛ́ ándrá míní fẽlé máni, 'bã icí kí rú sĩ ru ãlu ãmã
adrujó ãlu rĩ sĩ.
12 Máni drĩ adrujó ĩ'ba abe rĩ sĩ, ámba kí tã múké-múké ũkpõ rụ́ mídṛ́
ándrá míní fẽlé máni rĩ sĩ. Ĩ'bã ãzí ãlu ãvĩlépi mádṛ́ rá la yụ, pẽ lú mụlépi

filépi ãcí gá rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru cécé 'dĩ 'bã áni la, Ị́jọ́ Sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ 'bã acá rú dó sĩ ị́jọ́ ãndá la. †

13 “Ú'dî'da áko dó ãcị̃ mádrị́ má sĩ mụjó mí rụ̂lé rĩ 'bo. Wó ájọ ị́jọ́ 'dĩ kí ịsụ́ ma drĩ ṹnọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ íni rá la, 'bá ị́jọ́ mádrị̃ kí ã'ị̃lépi rá ãzíla kí vú ũbĩlépi rĩ 'bã ga kí rú sĩ ãyĩkõ mádrị̃ sĩ tré.

14 Álũ ĩ'baní ị́jọ́ mídrị́ gá rĩ rá. Wó 'bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ gá 'dĩ ngṹ kí kí ũnzí, ã'dusĩku ĩ'bã kí ru icíjó ṹnọ́kụ́ trũ ku, cécé mâ áma icíjó ṹnọ́kụ́ trũ ku rĩ áni rĩ sĩ.

15 “Má Átẹ́pị, ázị mi 'bá áma ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí 'dụjó ṹnọ́kụ́ drị̃ gá rá íni la ku, wó rá la ímba kí tã múké mẹ́rọ́'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ sĩ.

16 Icí kí ru ṹnọ́kụ́ 'bã 'bá ũnzí 'dĩ kí abe ku, cécé mání vâ áma icíjó 'bá ími gãlépi úmgbé ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ kí abe ku rĩ áni.

17 Ị́jọ́ mídrị́ gá rĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ífẽ 'bã acá kí 'bá mí ni la rú ãlá ru ị́jọ́ mgbã sĩ.

18 Cécé ándrá míní áma tị ãpẽjó ṹnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ áni, ma dó vâ mụ kí tị pẽlé ṹnọ́kụ́ drị̃ acị́lé pírí.

19 Áfẽ áma ídri pírí kí ị́jọ́ sĩ, 'bã adru kí rú ị́jọ́ mgbã sĩ 'bá mí ãni la rú pírí.

20 “Ãdróŋá ázị lú mi 'bá áma ã'ị̃lépi rá vâ áma vú ũbĩlépi 'dĩ kí sĩ á'dụ̂sĩ ku. Ma vâ ími zị 'bá mụlépi ị́jọ́ mádrị̃ ã'ị̃lépi ĩ'bã kí mụjó ị́jọ́ arejó 'bá áma ã'ị̃lépi 'bo 'dĩ kí tị gá rĩ kí sĩ.

21 Má Átẹ́pị, álẽ 'bá 'dĩ 'bã icí kí ru tị ị́jọ́ kí agá ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni. Álẽ vâ 'bã icí kí ru ãma abe ãlu, 'bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí dó sĩ ã'ị̃ ándá-ándá ru mí ãpẽ áma tị mi 'i.

22 “Áfẽ 'bá áma vú bĩlépi 'dĩ 'baní ũkpõ, cécé míní mání ũkpõ fẽjó rĩ áni, ĩ'baní sĩ ru icíjó pírí ãlu, cécé ãmaní ãma icíjó mí be ãlu rĩ áni.

23 Ma ĩ'ba abe ãlu, ãzíla ãma vâ mí be ãlu, kí dó sĩ ru icí 'bá ãlu rú 'bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ kí dó sĩ nị̃ la mí ãpẽ áma tị mi 'i. Kí dó vâ sĩ nị̃ la ílẽ 'bá áma ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ambamba cécé míní áma lẽjó rĩ áni.

24 “Má Átẹ́pị, álẽ 'bá pírí míní fẽlé mádrị̃ 'dĩ kí 'bã mụ kí u'álé má trũ ãngũ mání sĩ mụjó u'ájó rĩ gá, kí dó sĩ mụ mụlé ãmbõgõ mádrị́ ándrá míní fẽlé mání rĩ ndrelé, ã'dusĩku ílẽ ándrá ma ídu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ṹnọ́kụ́ 'dĩ ku.

25 “Má Átẹ́pị mgbã pịrị rĩ! 'Bá ṹnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ nị̃ kí mi ku, wó ánị̃ mi rá ãzíla 'bá áma ã'ị̃lépi rá 'dĩ nị̃ kí vâ mí ãpẽ áma tị mi 'i rĩ gá rá.

26 Álũ ĩ'baní mi ã'di 'i yã rĩ, ma drĩ vâ mụ ĩ'baní lũlé la ĩdị́. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá míní áma lẽjó ambamba 'dĩ dó vâ sĩ adru kí ásị́ gá, ãzíla áma mgbã rĩ dó vâ sĩ mụ adrulé ĩ'ba abe.”

18

Yẹ́sṹ rụjó rĩ
(Mãtáyõ 26:47-56; Mãrákõ 14:43-50; Lụ́kã 22:47-53)

1 Yẹ́sṹ la mụ Ãdróŋá zịŋá delé 'bo, ĩ'di 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí abe alị kí á'bụ Kídrõnĩ drị̃ agâ sĩ, mụlé ámvụ́ 'a ife mĩzẽ̱yị́tṹ drị̃ 'bã zojó rĩ gá.

2 Yụ́dãsị̃ nị̃ ãngũ 'dã rá, ã'dusĩku pâlé wẽwẽ rú Yẹ́sṹ la jõ u'á 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe 'dãá.

3 Yụ́dãsị̃ 'dụ 'bá ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ 'bã kí tị ãpẽlé ãsĩkárĩ 'bá Rụ́mị̃ rú rĩ 'badrị́ gá rĩ kí, ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drị̃ andre tẽlépi rĩ

† **17:12** Zãbụ́rị̃ 41:9; Yẽrẽmíyã 13:18

kí abe; 'bá 'dĩ 'dụ kí ãko ã'dị̃ drị̃ gá rĩ kí, ãcí ãgãlãká drị̃ gá velépi vẽvẽ rĩ trũ, tárã abe, mụ kî trũ ámvụ́ Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé.
4 Yẹ́sụ̃ 'bã nĩ̃jó la ã'du la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ cé rĩ sĩ, mụ ĩ'ba rụ̃lé, zị kí, "Ĩmi ã'di ndrụ̃ yã?"
5 Umvi kí ĩ'diní, "Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ 'i."
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ma gápi 'dõ." Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'da agá kí drĩ̃lẹ́ gá, Yụ́dãsĩ̃ tu pá ĩ'ba abe 'dãá ĩndĩ.
6 Yẹ́sụ̃ la mụ jọlé la ĩ'baní, "Ma gápi 'dõ," gõ kí ĩ̃ndụ́-ĩ̃ndụ́ ru vúlêlé, ãzíla u'de kí pírí vũ̃rụ́.
7 Yẹ́sụ̃ zị kí ĩ̃dị́, "'Bá ĩminí ndrụ̃lé rĩ ã'di 'i yã?"
Umvi kí ĩ'diní, "Yẹ́sụ̃ 'bá Nãzẽ̃rẹ́tĩ̃ gá rĩ 'i."
8 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'baní, "Ájọ tá ĩminí ma gápi 'dõ. Ĩdrĩ áma ndrụ̃ yã áni, ĩmi a'be 'bá ãzí 'dĩ 'bã mụ kî."
9 Yẹ́sụ̃ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ándrá ĩ'di 'bã jọlé rĩ 'bã idé dó sĩ ru mgbã-mgbã rú: "'Bá míní fẽlé mádrị̃ rĩ kí agá 'bá ãzí ãlu la ãvĩ ku," † rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ.
10 Cọtị̃ Sĩ̃mọ̃nĩ̃ Pétẽrõ ménéŋâ trũ rĩ anzé ĩ'di rãwũ, ga ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã bị́lẹ́ drị̃ ãndá gá rĩ wẹ́ vũ̃rụ́. (Ãtí'bô rụ́ Málĩ̃kõ̃ 'i.)
11 Wó Yẹ́sụ̃ jọ Sĩ̃mọ̃nĩ̃ Pétẽrõ ní, "Ísu mî ménéŋá 'dĩ ãngũ míní tá sĩ anzéjó la rĩ gá vúlé. Ílẽ áta ũcõgõ má Átẹ́pị 'bã lẽlé mání rĩ ku yã?"

Yẹ́sụ̃ agụjó Ánãsĩ drĩ̃lẹ́ gá rĩ

12 Ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrị̃ ãsĩkárĩ abe, ãsĩkárĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́ jó Ãdróŋá drị̃ aga tẽlépi rĩ abe, rĩ rụ kí dó Yẹ́sụ̃ 'i, umbé kí dó ĩ'di cí.
13 Drĩ̃drĩ̃ rĩ sĩ, agụ kí ĩ'di Ánãsĩ ándrá átáló ãmbógó ãndânĩ úmvúke a'belépi rá 'dĩ Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ ílí 'dã sĩ rĩ 'bã ándrị̃pị rụ́ rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá.
14 Kãyị́fã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru rĩ 'baní, "Ĩ'di múké 'bá ãlu 'bã drã 'bá pírí kí kẽ̃jị́ gá," rĩ 'i. †

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sụ̃ gãjó rĩ
(Mãtáyõ 26:69-70; Mãrákõ 14:66-68; Lụ́kã 22:55-57)

15 Sĩ̃mọ̃nĩ̃ Pétẽrõ kí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu la be, 'de kí Yẹ́sụ̃ vú gâ sĩ. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dã 'i átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ nĩ̃ ĩ'di cé, ã'ĩ̃ dó ĩ'diní filé Yẹ́sụ̃ rụ́ ãngũ ĩ'didrị̃ ĩ'di sĩ ị́jọ́ lijó rĩ gâlé.
16 Wó Pétẽrõ tu pá kẽ̃jị́tị gá ãmvé ãmvélé ru. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã nĩ̃lé rá tá ã'ĩ̃lé filé agâlé rĩ jọ ị́jọ́ ĩzóŋá kẽ̃jị́tị tẽlépi rĩ ní, ãzíla fẽ dó sĩ Pétẽrõ fi agâlé.
17 Ĩzóŋá kẽ̃jị́tị aga tẽlépi rĩ zị Pétẽrõ 'i, "Mí adru 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?"
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, "Yụ, má adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'i ku."
18 Ãngũ 'bã adrujó ĩ̃gbẽ̃ rú rĩ sĩ, 'bá ãtí'bó ru ãzíla ãsĩkárĩ jó Ãdróŋá drị̃ aga tẽlépi rĩ kí abe ũdũ kí ãcí yulé, Pétẽrõ tu vâ pá ãcí yulé ĩ'ba abe ĩndĩ.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã Yẹ́sụ̃ ụzijó rĩ
(Mãtáyõ 26:59-66; Mãrákõ 14:55-64; Lụ́kã 22:66-71)

19 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Yẹ́sụ̃ 'i 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ị́jọ́ sĩ ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ abe.
20 Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, "Ụ'dụ́ pírí sĩ ma ị́jọ́ kí jọ tọndọlọ ũ'bí kí agá, ma ímbátáŋá kí fẽ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ kí agâ sĩ, ãzíla lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá,

† **18:9** Yõhánã 6:39 † **18:14** Yõhánã 11:49-50

'bá Yãhụ́dĩ rú wẽwẽ rú are kí ịjọ́ mání jọlé rĩ kí cé ãngũ pírí agá, ãzíla ịjọ́ ãzí mání a'bólé a'bô 'bá ũ'bí 'bã kí nĩlé ku la 'dáyụ.
21 Mi áma ụzị zịtáŋá 'dĩ kí sĩ ã'du ịjọ́ sĩ? Mí ụzị 'bá ịjọ́ mání jọlé rĩ kí arelépi rá rĩ kí tị gá, nĩ kí ịjọ́ mání jọlé rĩ kí rá."
22 Yẹ́sũ la mụ ịjọ́ 'dĩ umvilé 'dĩ 'bã áni, ãsĩkárĩ ãzí ãlu ãngũ agá tẽlépi rĩ sa Yẹ́sũ 'i, jọ ĩ'diní, "Ála átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tị gá ịjọ́ umvi íni yã?"
23 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Ádrĩ tá ịjọ́ ãzí ũnzí la jọ, ílũ 'bá pírí 'baní ịjọ́ la ũnzí rĩ ã'du yã rĩ. Wó ịjọ́ mání jọlé rĩ drĩ adru pịrị, ísa ma ã'du ịjọ́ sĩ?"
24 Ánãsĩ fẽ Yẹ́sũ agụlé Kãyị́fã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃lé, ịsụ́ 'dĩ sĩ úmbé drĩ drị̃ la kí cí.

Pétẽrõ 'bã Yẹ́sũ gãjó ị̃dị̃ rĩ
(Mãtáyõ 26:71-75; Mãrákõ 14:69-72; Lụ́kã 22:58-62)

25 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ 'bã drĩ pá tu agâ sĩ ru uyujó ãcí tị gá 'dâ, 'bá ãcí tị gá 'dãá rĩ 'bã ãzí zị ĩ'di, "Mí adru íni rĩ gá 'bá Yẹ́sũ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ku yã?"
Wó Pétẽrõ tu rá jọ, "Yụ, ma ĩ'di ku."
26 Ãtí'bó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ drị̃ 'bã ãzí ãlu la 'dãá cí, ĩ'di kãká ãtí'bó tá Pétẽrõ 'bã bị̃lẹ́ galé rĩ ãni, zị, "Ándre tá mí ĩ'di be ámvụ́ mị̃zẹ̃yị́tũ gá 'dãá ĩndĩ ku yã?"
27 Pétẽrõ tu vâ ị̃dị̃ jọ, "Ánị̃ ĩ'di ku." Gbõgbõ ã'ụ́gọ́ 'be cẹ̃rẹ́ rá.

Yẹ́sũ 'i Pĩlátõ drị̃lẹ́ gá
(Mãtáyõ 27:1-2, 11-14; Mãrákõ 15:1-5; Lụ́kã 23:1-5)

28 Ũ'bụ́tịnị́nị̃ ãngũ trã sĩ, 'bá Yãhụ́dị̃ ru rĩ agụ kí Yẹ́sũ lị́cọ́ gávũnã Pĩlátõ 'bá Rụ́mị̃ rú 'bã sĩ u'ájó rĩ gá. 'Bá Yãhụ́dị̃ 'bã drị̃lẹ́ ru 'dĩ fi kí gávũnã drị̃ lị́cọ́ agâlé ku, ĩ'bã kí lẽjó ru tãmbajó ãlá ru ãndị̃ kóru lã'bĩ ĩ'badrị̃ gá rĩ sĩ rĩ sĩ, sĩ ũ̃mũ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó. *
29 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ fũ dó sĩ mụlé ĩ'ba rụ́ ãmvêlé. Zị kí, "Ĩ̃mi ají ágọ́bị̃ 'dĩ tõlé áma drị̃lẹ́ gá ã'du ịjọ́ sĩ?"
30 Umvi kí ĩ'diní, "Ágọ́bị̃ 'dĩ drĩ tá ịjọ́ ũnzí idé agá ku, ãma icó tá ĩ'di ajílé ími drị̃lẹ́ gá ku."
31 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, "Ĩ'dụ ĩ'di mụlé ịjọ́ amálé ãzị́táŋá ĩmidrị̃ kí vú sĩ."
Ũ'bí umvi kí ĩ'diní, "Ãzị́táŋá ãmadrị̃ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ ã'ị̃ ãmaní ịjọ́ lijó 'bá 'dijó ku." †
32 Ị̃jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ịjọ́ ándrá Yẹ́sũ 'bã jọlé drã ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ rĩ 'bã idé kí ru ãndá-ãndá ru.
33 Pĩlátõ gõ dó vúlé ĩ'didrị̃ jó agâlé, umve dó Yẹ́sũ ụzịlé jọ, "Mi Úpí 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ gá rĩ 'i yã?"
34 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Zịtáŋá míní sĩ áma ụzijó 'dĩ angá kí ími agá jõku 'bá ãzí lũ míní ịjọ́ áma drị̃ gá nĩ?"
35 Pĩlátõ umvi ĩ'diní, "Mí ũrã ma 'bá Yãhụ́dị̃ rú la yã? 'Bá mídrị̃ kí ãtalo ãmbogo rú rĩ abe, ají kí mi má rụ́ 'dõlé nĩ. Ị̃jọ́ míní idélé rĩ ĩ'di ã'du?"
36 Yẹ́sũ umvi ĩ'diní, "Sụ́rụ́ mádrị̃ rĩ adru ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị̃ 'i ku. Ũ̃pĩ naŋá mádrị̃ gá rĩ drĩ tá adru ũ̃nọ́kụ́ 'dõ ãni la, 'bá áma vú bĩlépi rĩ kí tánõ ã'dị̃ 'dị agâ sĩ áma ụtrĩ́jó fẽ jó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã drị̃lẹ́ 'badrị̃lé. Ũ̃pĩ naŋá mádrị̃ gá rĩ ĩ'di ãngũ ãzí gá."

---

* **18:28** 'Bá Yãhụ́dị̃ rú filépi lị́cọ́ 'bá Yãhụ́dị̃ ru ku rĩ 'badrị̃ kí agá rĩ kí acá ãndị́ ru Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá. Icó kí dó sĩ *ũ̃mũ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ* nalé ku. † **18:31** Drã 'bá ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ãzị́táŋá 'bá Rụ́mã gá rĩ 'badrị̃ gá rĩ la fẽ la nĩ.

37 Pĩlátõ zị ĩ'di, “Mi Úpí?”

Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ị́jọ́ míní jọlé ma Úpí 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ ãndá la. Útị bãsĩ ma ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ ị́jọ́ ãlu 'dĩ sĩ, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ vú nzejó. 'Bá ị́jọ́ mgbã arelépi rĩ la ị́jọ́ mádrĩ̃ are rá.”

38 Pĩlátõ zị Yẹ́sũ̃ 'i, “Ị́jọ́ mgbã rĩ ã'du?” Ị́jọ́ 'dĩ 'bã vúlé gá, ãfũ ãmvé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'ba rụ́ 'dõlé, jọ ĩ'baní, “Má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.

39 Wó lã'bĩ ĩmidrĩ̃ sĩ, ma jõ ĩminí 'bá trũ ãlu ụ́'dụ́ ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drĩ̃ gâ sĩ rĩ gá. Ĩlẽ átrũ ĩminí Úpí ĩmidrĩ̃ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ rĩ 'i yã?”

40 Umvi kí ĩ'diní ị́jọ́ úzáŋá sĩ, jọ kí, “Yụ-yụ, ĩ'di 'i ku! Ãlẽ ítrũ ãmaní Bãrábã 'i.” (Bãrábã ándrá 'bá 'bá 'dịlépi 'bá Rụ́mĩ̃ gá rĩ abe la.)

19

Yẹ́sũ̃ 'bã ĩjọ́ lịjó 'bã drã rá rĩ

1 Ị́jọ́ Pĩlátõ 'bã jọlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ abe rĩ 'bã ũngúkú gá, fẽ ãsĩ̃kárĩ̃ 'baní ãzị́táŋá sĩ Yẹ́sũ̃ cojó kũrũbáyĩ sĩ.

2 Ãsĩ̃kárĩ̃ co kí ife ũ̃cị́kị́ trũ la kẹ́rịŋá ru sulé ĩ'di drĩ̃kã gá, kõfíyã ũ̃pĩ drĩ̃ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, sũ̃ kí ĩ'diní bõngó kõ̃ĩ̃kõ̃ĩ̃ ũ̃pĩ drị́ gá rĩ. 3 Ri kí amụ́lé ĩ̃dị́-ĩ̃dị́ ãvũ̃lé ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá idemará ru, jọjó la ĩ'diní, “Ãmbógó, Úpí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ rĩ, ími rụ́ 'bã kụ jã 'dâ.” Ri kí vâ ĩ'di asalé.

4 Pĩlátõ ãfũ amụ́lé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ru tralépi ãmvé 'dã 'bã rụ́ 'dõlé ĩ̃dị́ jọ ĩ'baní, “Ála mụ Yẹ́sũ̃ ajílé ĩmi rụ́ ãmvé 'dõlé, ĩmi dó sĩ amụ́ ndrelé la ĩmi mịfĩ sĩ, má ịsụ́ ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jọ́ ãzí ũnzí ĩ'di 'bã idélé la ku.”

5 Yẹ́sũ̃ ãfũ amụ́lé ãmvé 'dõlé kõfíyã tá idélé ũ̃cị́kị́ sĩ 'dã trũ drĩ̃kã gá, ãzíla bõngó tá kõ̃ĩ̃kõ̃ĩ̃ ũ̃pĩ drĩ̃ 'dã trũ ụrụ'bá gá. Pĩlátõ jọ dó ũ'bí 'baní, “Ĩmĩ ãmbógô dó 'dĩ.”

6 Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ kí ãsĩ̃kárĩ̃ jó Ãdróŋá drĩ̃ andre tẽlépi rĩ abe, kí mụ Yẹ́sũ̃ ndrelé 'bo, i'dó kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá! Mí ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!”

Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ĩ'dụ ĩ'di, ĩmụ ĩ'di ipalé mũsãlá'bã sị́ gâlé ĩmi 'i! Má ịsụ́ mâ ngá ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di 'dịjó rá la ku.”

7 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú ũ'bí 'dĩ umvi kí, “Lẽ ru 'bãlé Ãdróŋá Ngọ́pị rú! Ãzị́táŋá ãmadrĩ̃ Yãhụ́dĩ̃ drĩ̃ sĩ, lẽ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ, ú'dị ĩ'di rá.”

8 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũ̃rĩ̃ ãmbógó la fi ĩ'di ásị́ gá cí.

9 Gõ vúlé ĩ'didrĩ̃ jó agâlé ãzíla zị Yẹ́sũ̃ 'i, “Mí angá íngõlé?” Wó Yẹ́sũ̃ ĩyãŋã tútú.

10 Pĩlátõ zị vâ ĩ'di ĩ̃dị́, “Ílẽ zịtáŋá mání ími zịjó rĩ umvilé ku ã'du ị́jọ́ sĩ? Ínĩ̃ ũkpõ ími trũjó ị́jọ́ 'dĩ agá rĩ kí ũkpõ ími ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ abe kí pírí áma drĩ̃ alé gá rĩ ku yã?”

11 Yẹ́sũ̃ umvi ĩ'diní, “Ãdróŋá drĩ ájẹ́ míní ũkpõ 'dĩ fẽ angájó 'bũ̃ gá lé nĩ ku la, mí icó tá ãko ãzí idélé áma ụrụ'bá gá ãluŋá la ku. Wó 'bá áma ajílépi fẽlépi mídrĩ̃ rĩ, idé kí ị́jọ́ ũnzĩ̃kãnã sĩ ndẽ dó 'dĩ rá.”

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Pĩlátõ lẽ tí kẽjị́ ndrũ̃lé ásị́ pírí sĩ Yẹ́sũ̃ a'bejó rá. Wó 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ ri kí uzálé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ kí, “Ídrĩ ágọ́bị́ 'dĩ a'be rá yã áni, mí adru úpí ãmbógó Kãỹĩsárĩ̃ 'bã wõ̃rĩ̃ ku. 'Bá ru 'bãlépi 'i úpí rĩ ĩ'di mẹ́rọ́'bá úpí ãmbógó Kãỹĩsárĩ̃ ãni la.”

13 Pĩlátõ la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ají Yẹ́sũ̃ 'i ãmvé 'dõlé, ri úmvúke ĩ'didrĩ̃ ĩ'di 'bã sĩ 'bá kí ị́jọ́ lịjó rĩ drĩ̃ gá ãngũ umvelé írã ũ̃tĩ̃lé ũ̃tĩ̃-ũ̃tĩ̃ rĩ drĩ̃ gá. ('Dĩ tị Yãhụ́dĩ̃ drĩ̃ sĩ umvelé Gãbátã 'i.)

14 Ị̃tụ́ ca dó ãni rú sáwã ázíyá 'dĩpí, ace ụ́'dụ́ ãlu ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ
rĩ ní acájó, 'dĩ ụ́'dụ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí ru itújó ũ̃mũ̃ 'dã ní rĩ 'i. Pĩlátõ
jọ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dã 'baní, “Ĩndre, Úpí ĩmidrị̃ gá rĩ 'dĩ!”
15 'Bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ uzá kí ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ, “Í'dị ĩ'di rá! Í'dị ĩ'di rá! Mí
ipa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá!”
Pĩlátõ zị kí, “Ĩlẽ má ipa úpí ĩmidrị̃ mũsãlá'bã sị́ gá yã?”
Ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ jọ kí, “Úpí ãmadrị̃ 'bãngá lú úpí ãmbógó
Kãyị̃sárị̃ 'i.”
16 'Dã 'bã ũngúkú gá, Pĩlátõ fẽ dó Yẹ́sũ̃ 'i mụlé ipalé mũsãlá'bã sị́ gá.

Yẹ́sũ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:32-44; Mãrákõ 15:21-32; Lụ́kã 23:26-43)

Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'dụ kí Yẹ́sũ̃ agụlé ãmvêlé.
17 Yẹ́sũ̃ ri mũsãlá'bã sĩ mụjó ĩ'di ipajó rĩ 'dụlé nĩ, mụ trũ ãngũ umvelé
Drị̃ Ụ́rụ́kụ́ (umvelé tị Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ Gõlõgótã) 'i rĩ gâlé.
18 Ipa kí dó Yẹ́sũ̃ mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá, ãzíla ipa kí vâ ãgọbị ãzí kí ị̃rị̃
mũsãlá'bã sị́ gá ĩ'di be ĩndĩ, îpa ãlu wókõ la ãzí rĩ gá, ãzíla ãlu ãzí rĩ gá,
wó Yẹ́sũ̃ dó ágágá.
19 Pĩlátõ fẽ ãzị́táŋá ãsĩkárĩ 'baní ị́jọ́ kí Yẹ́sũ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ã'du
yã rĩ sĩjó ãko ãzí drị̃ gá, ipalé ĩ'di drị̃lẹ́ gá ụrụgá mũsãlá'bã drị̃ gá 'dãá. Ị́jọ́
sĩlé rĩ ĩ'di íni, “YẸ́SŨ̃ 'BÁ NÃZẼ̃RẸ́TỊ̃ GÁ RĨ̃, 'DĨ̃ ÚPÍ 'BÁ YÃHỤ́DỊ̃ RÚ RĨ̃ 'BADRỊ̃.”
20 'Bá Yãhụ́dị̃ rú ũ'bí lã kí ị́jọ́ sĩlé 'dĩ rá, ã'dusĩku ãngũ Yẹ́sũ̃ ipajó
mũsãlá'bã sị́ gá 'dã ĩ'di ãni rú táwũ̃nị̃ Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ drị̃ Yãhụ́dị̃ 'bã kí sĩ ru
atrájó ũ̃mũ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ najó rĩ andre gá. Lã kí vâ ị́jọ́ sĩlé 'dĩ íni rá
la, ã'dusĩku úsĩ ĩ'di tị Yãhụ́dị̃ drị̃ sĩ, Látĩnĩ tị sĩ, ãzíla vâ Gị̃rị̃kị̃ tị sĩ.
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãtalo ãmbogo ídétáŋá idélépi rĩ mụ kí Pĩlátõ rụ̃lé ununuŋá
'dĩ trũ, jọ kí ĩ'diní, “Ĩ'di tá adru múké la ídrĩ tá ị́jọ́ 'dĩ sĩ agá ‘Úpí 'bá Yãhụ́dị̃
rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i’ ku. Be la rá la mi tá sĩ la, ‘Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã ru 'i Úpí 'bá Yãhụ́dị̃
rú rĩ 'badrị̃ rĩ 'i.’ ”
22 Pĩlátõ jọ ĩ'baní, “Ị́jọ́ mâ sĩlé 'bo rĩ, ásĩ ĩ'di 'bo.”
23 Ãsĩkárĩ kí mụ Yẹ́sũ̃ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá 'bo, 'dụ kí ĩ'di 'bã bõngó kí
awalé ĩsélé sụ sĩ, 'bá ãlu-ãlu sĩ ãlu-ãlu. Wó ĩ'di 'bã bõngó 'belé 'bẽ-'bẽ rĩ,
úcã lú ĩ'di ãlu, kéyĩ 'bã pámvú ala gá ãluŋá la yụ.
24 Ãsĩkárĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ̃ gá jọ kí, “Lẽ ãma asi kí bõngó 'dĩ ku. Lẽ rá
la ã'be kí jẽgê, ã'di la 'dụ la nĩ yã rĩ nĩ̃jó.” Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru íni la ị́jọ́ ándrá
nãbịya 'bã kí sĩlé rĩ 'bã idé sĩ ru cécé sĩlé 'dĩ 'bã áni,
“Awa kí mâ bõngó kí kí drĩdríŋĩ̃ gá,
ãzíla 'be kí mâ bõngó ãmvé sĩ rĩ jẽgê sĩ.” †
'Dĩ dó ị́jọ́ ãsĩkárĩ 'bã kí idélé rĩ 'i.
25 Yẹ́sũ̃ 'bã ãndrẽ tu kí pá ándrípĩrî 'i, Mãríyámũ̃ Kị̃lị́yọ́pã 'bã ũkû 'i, ãzíla
Mãríyámũ̃ Mãgãdẽléná trũ mũsãlá'bã ĩ'didrị̃ andre gá 'dãá ũgũgõ.
26 Yẹ́sũ̃ la mụ ãndrẽ kí ndrelé 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ãlu ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ be 'bo, jọ ãndrẽ ní, “Má ãndrẽ, * mî ngọ́pị dó bãsĩ gápi 'dĩ 'i.”
27 'Dã 'bã ũngúkú gá uja tị 'bá ĩ'di 'bã imbálé ĩ'di lẽlé ambamba rĩ rụ̃lé
jọ ĩ'diní, “Mí ãndrẽ dó 'dĩ.” I'dójó sáwã 'dã sĩ, 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã
lẽlé ambamba 'dã 'dụ dó Yẹ́sũ̃ 'bã ãndrẽ mụlé tãmbalé ĩ'didrị̃ko gá.

Yẹ́sũ̃ 'bã drãjó rĩ
(Mãtáyõ 27:45-56; Mãrákõ 15:33-41; Lụ́kã 23:44-49)

---

† **19:24** Zãbụ́rị̃ 22:18 * **19:26** Gị̃rị̃kị̃ tị sĩ údrĩ umve la *ũkú* 'dĩ rụ́ umvelé ị̃nzị̃táŋá ru ũkú 'baní la.

28 Ị́jọ́ 'dĩ kí ũngúkú gá, Yẹ́sṹ nḭ́ dó ãzḭ́ ándrá Átẹ́pḭ̃ Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di tḭ ãpẽjó rĩ ukó kí dó rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ḭ́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá 'dĩ 'bã idé dó ru ãndá-ãndá ru, Yẹ́sṹ jọ, "Ỉyḭ́vḭ́ ndẽ ma rá." †
29 Wáyĩnĩ ãzí ũká la ḭ́rẽ̃cẹ́ agá ãni rú 'dãá cí. 'Bá ãzí ãlu la su ãko ãzí cécé vónõ áni la ala gá, umbé ĩ'di ife sḭ́ gá sulé Yẹ́sṹ tḭ gá mũsãlá'bã sḭ́ gâlé.
30 Yẹ́sṹ la mụ wáyĩnĩ tá ũká 'dã 'bḭ̃lé 'bo, jọ, "Ị́jọ̃ ukó dó rá." Cọtḭ ilú dó ru drḭ́ vṹrṹ, drã dó rá.

Yẹ́sṹ lúmã sõjó ãjṹ sĩ rĩ

31 Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sḭ́ gá 'dã 'bã drḭ̃lẹ́ gá rĩ, ĩ'di ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḭ́ rú 'dĩ 'bã kí sĩ Ãdróŋá ḭ̃nzḭ̃jó rĩ, ãzíla ĩ'di vâ ṹ'dṹ ṹmṹ alḭ̃jó 'bá drḭ́ gâ sĩ rĩ ḭ̃nzḭ̃jó rĩ 'i. Ṹ'dṹ 'dã 'bá Yãhṹdḭ́ rú rĩ 'bã kí ĩ'di ndú, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ ã'ḭ́ kí Yẹ́sṹ kí 'bá tá ipalé ĩ'di trũ 'dĩ abe, lẽ 'bã ko kí ḭ́nḭ́-ãrã mũsãlá'bã 'dã kí sḭ́ gá 'dãá ku. Mụ kí Pĩlátõ rṹlé, zḭ kí ĩ'di, lẽ 'bã fẽ ãzḭ́táŋá sĩ 'bá ipalé mũsãlá'bã sḭ́ gá 'dĩ kí pá kí anujó rá, 'bã drã kí sĩ gbõrú benĩ, ãzíla lẽ 'bã fẽ vâ ãzḭ́táŋá sĩ kí ãvũ ḭsḭ́jó mũsãlá'bã sḭ́ gá rĩ sĩ vṹrṹ drĩ kí dó ũdrã 'bo rĩ gá.
32 Pĩlátõ la mụ ḭ́jọ́ ĩ'bã kí jọlé 'dĩ ã'ḭ́lé 'bo, ãsĩkárĩ i'dó kí 'bá 'dĩ kí pá anulé. Drḭ̃drḭ́ rĩ gá, anu kí ãgọbḭ tá ḭ̃rḭ́ ipalé Yẹ́sṹ be 'dĩ kí pá.
33 Wó kí mụ acálé Yẹ́sṹ rṹ 'bo, ḭsṹ kí gá drã 'bo, anu kí dó sĩ pá la kí gẽ̃rḭ́ sĩ ku.
34 Be la rá la, ãsĩkárĩ ãzí ãlu rĩ sõ Yẹ́sṹ 'bã lúmã ãjṹ sĩ, ãjṹ 'bã bḭ́lẹ́mḭ gâ sĩ ãrí adḭ́ kí ḭ̃yḭ́ benĩ.
35 'Bá ḭ́jọ́ 'dĩ sĩlépi rĩ nḭ́ ḭ́jọ́ 'dĩ ĩ'di ḭ́jọ́ mgbã pḭrḭ la rĩ gá cé, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá ḭ́jọ́ 'dĩ kí ndrelépi ĩ'bã kí ru idé agá cé rĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ã'ḭ́ dó vâ sĩ Yẹ́sṹ 'i.
36 Ị́jọ́ 'dĩ kí pírí idé kí ru íni la ḭ́jọ́ ándrá sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ 'bã idé kí sĩ ru cécé ándrá sĩlé rĩ áni jọlépi la, "Ícó ĩ'di 'bã ĩfãkã ãzí ãlu la anulé ku." †
37 Ị́jọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ́ agá rĩ 'bã ãzí jọ vâ, "'Bá kí mụ 'bá ĩ'bã kí lúmã sõlé ãjṹ sĩ rĩ ndrelé." †

Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ḭ̃sḭ̃jó rĩ
(Mãtáyõ 27:57-61; Mãrákõ 15:42-47; Lṹkã 23:50-56)

38 Ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ũngúkú gá, Yṹsṹfṹ angálépi Ãrĩmãtéyã gá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí ru ũní-ũní ru rĩ, ri idélé 'bá Yãhṹdḭ́ rú 'dĩ 'bã drḭ̃lẹ́ kí sĩ ṹrḭ́ sĩ. Zḭ Pĩlátõ Yẹ́sṹ ãvũ fẽjó ĩ'didrḭ́. Pĩlátõ ã'ḭ́ ĩ'diní Yẹ́sṹ 'bã ãvũ 'dụjó rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mụ kí dó 'bá ãzí kí abe, ãtrũ kí Yẹ́sṹ 'bã ãvũ mũsãlá'bã sḭ́ gâlé rĩ sĩ rá.
39 Nḭ́kõ̃dẹ́mṹ ándrá ru nzelépi Yẹ́sṹ rṹ ḭ́nḭ́ sĩ rĩ, mụ Yṹsṹfṹ be ĩndĩ. Ĩgbã ãdu ãjḭ́ ngṹlépi vĩrĩ, ãjẽ̃ nalépi ãmbógó la, ãzíla kḭ́lõ̃ la ãni rú kãlḭ́ na drḭ́ tõwú 'dĩpí amṹlé ũsũlé Yẹ́sṹ 'bã ãvũ drḭ́ gá.
40 Ãgọbḭ ḭ̃rḭ́ 'dĩ ifí kí Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ãdu tá ngṹlépi vĩrĩ 'dã sĩ, umbé kí ãvũ la bõngó ãvũ umbéjó rĩ sĩ, 'dĩ gẽ̃rḭ́ 'bá Yãhṹdḭ́ rú rĩ 'bã kí 'bá drãlépi 'bo rĩ umbéjó ḭ̃sḭ̃jó rĩ.
41 Ãngũ sĩ Yẹ́sṹ ipajó mũsãlá'bã sḭ́ gá 'dã gá 'dãá, ámvṹ ãzí kí cí, 'bṹ ãzí galé írã agá ú'dí drĩ sĩ 'bá ãzí 'bã ãvũ ḭ̃sḭ̃jó ku la cí.
42 Ṹ'dṹ 'bá Yãhṹdḭ́ rú rĩ 'badrḭ́ sĩ ru itújó Sãbátũ drḭ́ rĩ ca rá, mụ kí dó Yẹ́sṹ 'bã ãvũ ḭ̃sḭ́lé 'bṹ 'dã agá 'dãá, ã'dusĩku 'bṹ 'dã 'bã adrujó ãni rú rĩ sĩ.

† **19:28** Zãbṹrḭ́ 69:21; 22:15 † **19:36** Ãfũŋá 12:46; Kãlãfe 9:12; Zãbṹrḭ́ 34:20 † **19:37** Zãkãríyã 12:10; Ícétáŋá 1:7

20

Yẹ́sũ̃ 'bã angájó ídri rĩ
(Mãtáyõ 28:1-8; Mãrákõ 16:1-8; Lụ́kã 24:1-12)

1 Ụ́'dụ́ drị̃drị̃ Sãbátũ drị̃ sĩ ũ̃'bụ́tị̃ṇ́ṇ́, Mãríyámũ Mãgãdẽlénã fũ mụlé
ị̃nádrị̃ Yẹ́sũ̃ ị̃sị̃jó rĩ ndrelé, ndre úgũ írã 'bụ́ tị̃ ũ̃pị̃jó † rĩ rá.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, uja ru cẹ̃lé vúlêlé ụ́ngụ́lẹ́ sĩ, Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ rụ́ 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã
imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ be, jọ ĩ'baní, "'Bá ãzí nze kí ãmaní Úpí 'bã
ãvũ ị̃nádrị̃ gá 'dãá rá! Ánị̃ dó 'dụ kí ĩ'di íngõlé yã rĩ gá ku!"
3 Pétẽrõ cẹ̃ kí 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã ándrá lẽlé ambamba rĩ be
ụ́ngụ́lẹ́ sĩ ị̃nádrị̃ gâlé.
4 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ãzí rĩ ndẽ Pétẽrõ ụ́ngụ́lẹ́ sĩ rá, ca ị̃nádrị̃ gâlé drị̃drị̃.
5 Ãvũ̃ vũ̃rụ́, ndre bõngó imve sĩ ãvũ umbéjó rĩ 'bụ́ agá 'dãá á'dụ̃sĩ, wó
gẹ̃rị̃ sĩ fi 'bụ́ agâlé ku.
6 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ dó mụ acálé 'bo, alị cọtị filé 'bụ́ agâlé, ị̣sụ́ bõngó imve
sĩ Yẹ́sũ̃ umbéjó rĩ kí 'dãá á'dụ̃sĩ,
7 ãzíla bõngó sĩ Yẹ́sũ̃ 'bã drị̃kã umbéjó rĩ útra ĩ'di ngúlú ru bụ́lụ́ gá á'dụ̃sĩ.
8 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé tá calépi drị̃drị̃ rĩ fi dó vâ Pétẽrõ rụ́ 'bụ́ agâlé, ndre
dó bõngó 'dã kí, ã'ị̃ dó rá.
9 Wó ị́jọ́ sĩlé, Yẹ́sũ̃ la angá ídri drã agá rá rĩ agá 'bá 'dĩ 'baní ku.
10 'Bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé ị̃rị̃ 'dĩ inga kí dó ru gõlé vúlé lị́cọ́ gá.

Yẹ́sũ̃ i'da ru Mãgãdẽlénã nî
(Mãtáyõ 28:9-10; Mãrákõ 16:9-11)

11 Mãríyámũ ru ujalépi vúlé 'bụ́ tị̃ gâlé rĩ tu pá awálé ãmvé 'dãá, ĩ'di 'bã
awá agá ũcõgõ sĩ, ãvũ̃ ãngũ ãlũ̃lé 'bụ́ agâlé.
12 Ndre mãlãyíkã ru sulépi bõngó imve agá la kí ị̃rị̃, ri kí ãngũ sĩ Yẹ́sũ̃
'bã ãvũ 'bãjó rĩ gá, ãlu rĩ drị̃ gâlé ru ãzí rĩ ándrá pá gâlé ru.
13 Mãlãyíkã zị kî ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ?" Umvi ĩ'baní jọ, "'Bá ãzí
'dụ kí mání Úpí mádrị̃ 'bã ãvũ rá, wó ánị̃ dó mụ kí 'bãlé la íngõlé yã rĩ gá
ku!"
14 Mãríyámũ la mụ ị́jọ́ 'dĩ kí delé jọ agá 'bo, uja ru ãngũ ndrelé ĩ'di 'bã
ũngúkú gâlé, ndre Yẹ́sũ̃ tu pá ĩ'di ũngúkú gá 'dãá, wó nị̃ 'dĩ Yẹ́sũ̃ 'i yã rĩ
gá ku.
15 Yẹ́sũ̃ zị ĩ'di, "Ũkú 'dĩ, mi awá ã'du sĩ? Mi ã'di ndrũ̃?" Ũrã Yẹ́sũ̃ 'i 'bá
ámvụ́ sõlépi la, umvi ĩ'diní, "Úpí, ídrĩ 'dụ la mi 'i yã áni, ílũ mání ãngũ la
ma sĩ mụ a'dụ́lé la benĩ."
16 Yẹ́sũ̃ umve ĩ'di 'i, "Mãríyámũ!"

Uja ru ãngũ ndrelé Yẹ́sũ̃ rụ̃lé, jọ ĩ'diní Yãhụ́dị̃ tị̃ sĩ, "Rãbọ́nị̃." (Ífí la
Ímbápị.)
17 Yẹ́sũ̃ jọ ĩ'diní, "Mí aló áma ụrụ'bá ku, ã'dusĩku átụ drĩ mâ Átẹ́pị rụ́ 'bũ̃
gâlé ku. Wó ímụ mâ ádrị́pịka 'ba rụ̃lé, ílũ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i. Ma mụ tụlé mâ
Átẹ́pị rụ́ vâ Átẹ́pị ĩmidrị̃ 'i, Ãdróŋá mâ rĩ 'i, ãzíla Ãdróŋá ĩmidrị̃ 'i."
18 Mãríyámũ Mãgãdẽlénã mụ dó 'bá Yẹ́sũ̃ 'bã imbálé rĩ 'ba rụ̃lé ị́jọ́ 'dĩ
trũ, jọ ĩ'baní, "Ándre Úpí 'i áma mị́fị̃ sĩ rá." Ãzíla nze dó ị́jọ́ Úpí 'bã jọlé
ĩ'diní rĩ kí vú ĩ'baní.

Yẹ́sũ̃ i'da ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'banî
(Mãtáyõ 28:16-20; Mãrákõ 16:14-18; Lụ́kã 24:36-49)

---

† **20:1** Mãrákõ 15:46

19 Sãbátũ 'bã ĩndró sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí ru jó agá, icí kí kẽjı́tı̨
cí ṹrı̨̃ 'bá ãmbogo 'bá Yãhṹdı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃ sĩ. Yẹ́sṹ afí jó agá 'dõlé, tu pá kí
drĩdríŋĩ gá! Jọ ĩ'baní, "Ásı̨ į̃gbę̃ 'bã adru ĩminî."
20 Ĩ'di mụ ı́jọ́ 'dĩ kí delé jọlé 'bo, i'da ru drı̨ kí lúmã abe. Ãyĩkõ fụ dó 'bá
ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ĩ'bã kí Úpî ndrejó rĩ sĩ.
21 Yẹ́sṹ jọ vâ ĩ'baní į̃dı̨́, "Ásı̨ į̃gbę̃ 'bã adru ĩminî. Mâ Átẹ́pı̨ 'bã áma tı̨
ãpẽjó rĩ áni, ápẽ vâ ĩmi tı̨."
22 Vu ãvę̃vı̨̃ kí drı̨ gá, jọ ĩ'baní, "Ĩmi a'ı̨́ Úríndí Ãlá 'dĩ 'i.
23 'Bá ĩmĩ ı́jọ́ ũnzí la trũjó ṹnọ́kṹ gá 'dâ rá rĩ, ála ĩ'di trũ 'bṹ gâlé rá. Wó
'bá ĩmĩ ı́jọ́ ũnzí la trũjó ṹnọ́kṹ gá 'dâ ku rĩ, útrũ ĩ'di 'bṹ gâlé ku."

Yẹ́sṹ i'da ru Tómãsĩ nî

24 Tómãsĩ Dı̨̃dı̨́mã 'i rĩ, ándrá 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé mụdrı̨́ drı̨̃ į̃rı̨̃ 'dã 'bã
ãzí. Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ sĩ ĩ'di 'dáyụ.
25 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí ĩ'diní, "Ãndre Úpí 'i rá."
Tómãsĩ umvi ĩ'baní, "Ándre jõ drĩ lũsũmárĩ 'bã pámvú kí ku ãzíla ásu
jõ drĩ áma tĩndrímváŋá lũsũmárĩ 'bã pámvú 'dã gá ku, ãzíla áma drı̨́ lúmã
la sõlé ãjṹ sĩ rĩ gá ku, má icó ı́jọ́ ĩmĩ jọlé 'dĩ kí ã'ı̨́lé ku."
26 Sãbı̨́tı̨̃ ãlu 'bã vúlé gá, 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ tra kí vâ ru ãngũ ãlu 'dã
gá, Tómãsĩ dó kí drĩdríŋĩ gá 'dãá cí, icí kí vâ 'dĩ sĩ kẽjı́tı̨ cí. Cécé ándrá
drı̨̃drı̨̃ rĩ áni, Yẹ́sṹ tu pá kí drĩdríŋĩ gá, jọ ĩ'baní, "Ásı̨ į̃gbę̃ 'bã adru ĩminî."
27 Jọ dó Tómãsĩ ní, "Índre áma drı̨ kí, ísu ími tĩndrímváŋá kí agá 'dâ
ãzíla mí į̃jũ ími drı̨ sulé áma lúmã sõlé ãjṹ sĩ rĩ gá. Mí adru ã'ı̨́táŋâ kóru
ku, mí ã'ı̨ ı́jọ́ mádrı̨̃ 'i."
28 Tómãsĩ umvi Yẹ́sṹ ní jọ, "Mi Úpí mádrı̨̃ 'i ãzíla Ãdróŋá mádrı̨̃ 'i."
29 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, "Mí ã'ı̨ ma mî áma ndrejó mı̨fı̨ sĩ rá rĩ sĩ. Drı̨̃lẹ́ba 'bá
áma ndrelépi ku, wó ı́jọ́ mádrı̨̃ ã'ı̨́lépi rá rĩ 'banî."

Ásı̨̃sı̨̃ŋá ãmbógó Yõhánã 'bã bṹkṹ 'dĩ sĩjó rĩ

30 Yẹ́sṹ idé tálí kí ũ'bí ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'bã kí ndrelé cé rĩ kí, ãzí
rĩ kí vâ ũ'bí ru wó sĩlé vṹrṹ bṹkṹ 'dĩ agá ku rĩ kí.
31 Wó úsĩ ı́jọ́ 'dĩ kí míní sĩ ã'ı̨́jó la Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i,
ãzíla míní ĩ'di ã'ı̨́jó rĩ sĩ, mi dó sĩ adru ídri mgbã rĩ trũ ĩ'di rṹ sĩ.

21

Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé ãzí rĩ 'baní rĩ

1 Ṹ'dṹ ãzí sĩ, Yẹ́sṹ i'da vâ ru 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní mĩrĩ Tı̨̃bẹ́rı̨̃yã * tı̨
gá, ı́jọ́ 'dĩ idé kí ru 'dĩ 'bã áni.
2 Įsṹ Sı̨̃mọ́nı̨̃ Pétẽrõ 'i, Tómãsĩ Dı̨̃dı̨́mã 'i, Nãtãnı̨yẹ́lı̨̃ angálépi Kána Gãlı̨́lı̨̃
gá rĩ, anzı̨ Zĩbĩdáyõ drı̨ kí, ãzíla 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé į̃rı̨̃ 'dĩ kí abe ãngũ ãlu
gá.
3 Sı̨̃mọ́nı̨̃ Pétẽrõ jọ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí rĩ 'baní, "Ma mụ į̃'bı̨
'belé."
'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ãzí rĩ jọ kí, "Ãma mụ mí trũ." Tụ kí dó pírí filé í'bó
agâlé sĩ į̃'bı̨ 'bejó ı̨́nı̨́-ãrã, wó a'bé kí į̃'bı̨ ãluŋá la ku.
4 Ãngũ 'bã ụwı̨́ agá ṹ'bṹtı̨ sĩ, Yẹ́sṹ tu pá túpũ gá į̃yı̨́tı̨ gá 'dãá, wó 'bá ĩ'di
'bã imbálé rĩ nı̨̃ kí 'bá 'dã ĩ'di 'i rĩ gá ku.
5 Yẹ́sṹ umve kí, zı̨ kí, "Mâ wǫ̃rı̨́kâ, į̃'bı̨ ĩmi rṹ 'dâ cí yã?"

---

* **21:1** Mĩrĩ 'dĩ ála vâ ĩ'di umve *mĩrĩ Gãlı̨́lı̨̃ 'i.*

Umvi kí ĩ'diní, “'Dáyụ!”
6 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩ'be bóyí ĩmidrị̃ 'dĩ kí í'bó 'bã wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru,
ĩmi ú'dî'da ị̃'bị a'bé rá.” 'Be kí bóyí kí ị̃yị́ agâlé, ụ̃'bị̃ kí bóyî asélé tí ị̃'bị 'bã
'dejó bóyí agá wẽwẽ rú rĩ sĩ.
7 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ jọ Pétẽrõ ní, “'Bá ĩ'di Úpí 'i!” Sị̃mọ́nị̃
Pétẽrõ la mụ arelé la 'bá ĩ'di Úpí 'i, umbé ru ụrụ'bá bõngó sĩ ĩ'di 'bã tá
u'ájó pílílí ru rĩ sĩ. Mvu dó ị̃yị́ agâlé ị̃yị́ wẽlé ị̃yị́ 'bã gọ́rọ̃tị́yọ̃ gâlé.
8 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ 'bã ãzí acelépi í'bó agá 'dĩ kí asé kí dó ị̃'bị ãnzị
'dĩ kí bóyí trũ ị̃yị́tị gá 'dõlé, ã'dusĩku ace cajó ị̃yị́tị gâlé mítã túrú ãlu 'dĩpí.
9 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí mụ ãfũlé í'bó agâlé ị̃yị́tị gá 'dõlé 'bo, ndre kí
ãcí ũdũlé velépi 'bo rĩ drị̃ gá ị̃'bị kí ũ'bĩ agá nĩ, ãzíla mũkátĩ trũ.
10 Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'baní, “Ĩmi ají ị̃'bị ĩminí a'bélé rĩ kí 'bã ãzí kî.”
11 Sị̃mọ́nị̃ Pétẽrõ tụ filé í'bó agâlé mụlé ĩ'ba abe bóyî asélé cínákí drị̃ gá
'dõlé, ala gá ị̃'bị ãmbogo use-use rĩ kí túrú ãlu kãlị́ tõwú drị̃ na. Ị̃'bị 'baní
táni adru agá wẽwẽ rú tí, bóyí ce ku.
12 Yẹ́sụ̃ umve dó kî, jọ ĩ'baní, “Ĩmi amụ́, ãma amụ́ kí ãkónã ụ̃'bụ́tị drị̃
nalé!” Wó 'bá ãzí 'bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé rĩ kí agá 'dãá ĩ'di zịlépi “Mi ã'di 'i?”
la yụ, ã'dusĩku nị̃ kí ĩ'di cé.
13 Yẹ́sụ̃ a'dụ́ mũkátĩ ĩ'di 'bã drị́ gá, fẽ ãzí rĩ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní
nalé, idé vâ ị̃'bị kí sĩ cécé 'dĩ 'bã áni.
14 'Dĩ palé na Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'dajó 'bá ĩ'di 'bã imbálé rĩ 'baní ĩ'di 'bã angájó
ídri drã agá 'bo rĩ sĩ rĩ 'i.

Yẹ́sụ̃ 'bã azịjó Pétẽrõ ní rĩ

15 'Bá 'dĩ kí mụ ãkónã delé na agá 'bo, Yẹ́sụ̃ zị Pétẽrõ 'i, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã
ngọ́pị, ílẽ ma ãndá ãni ndẽ 'bá ãzí 'dĩ kí rá yã?”
Pétẽrõ umvi ĩ'diní, “Ãndá Úpí, ínị̃ cé álẽ mi rá.”
Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, “Ífẽ mâ kãbĩlõmvaka 'baní ãkónã.”
16 Yẹ́sụ̃ zị Pétẽrõ pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ãndá-ãndá rú
ma rá yã?”
Pétẽrõ umvi, “Wõyí Úpí, ínị̃ cé álẽ mi 'i rá!”
Yẹ́sụ̃ jọ ĩ'diní, “Ímba mâ kãbĩlõ kí tã.”
17 Yẹ́sụ̃ zị Pétẽrõ pâlé na rĩ sĩ, “Sị̃mọ́nị̃ Yõhánã ngọ́pị, ílẽ ma rá yã?”
Pétẽrõ u'á dó cãndí sĩ Yẹ́sụ̃ 'bã ĩ'di zịjó pâlé na, “Ílẽ ma rá yã?” rĩ sĩ.
Umvi dó Yẹ́sụ̃ ní, “Úpí ínị̃ ịjọ́ pírí, ínị̃ álẽ mi rá yã rĩ gá cé.”
Yẹ́sụ̃ umvi ĩ'diní, “Ífẽ ãkónã mâ kãbĩlõ 'banî.
18 Ájọ míní ịjọ́ mgbã, mi ándrá drĩ adrujó kãrị́lẹ̃ rú rĩ sĩ, mi ími ụ̃sụ̃, mi
drị̃ ko mụlé ãngũ ími ásị́ 'bã lẽlé rĩ gá. Wó ídrĩ dó drụ́zị́ de 'bo, mi dó ími
drị́ kí ĩjũ, 'bá ãzí kí dó ími umbé nĩ, ãzíla kí dó ími drị̃ ce agụlé ãngũ ími
ásị́ 'bã lẽlé ku rĩ gá.”
19 Yẹ́sụ̃ jọ ịjọ́ 'dĩ íni la lũjó la Pétẽrõ ní drãŋá drụ́zị́ ĩ'di 'bã drãjó rĩ la
rụ́kụma ají Ãdróŋá ní íngoní yã rĩ drị̃ gá. Yẹ́sụ̃ jọ dó Pétẽrõ ní, “Íbĩ áma
vú!”

Yẹ́sụ̃ kí 'bá ĩ'di 'bã imbálé lẽlé ambamba rĩ be

20 Pétẽrõ uja tị ĩ'di 'bã ũngúkú gâlé, ndre 'bá Yẹ́sụ̃ imbálé ĩ'di 'bã lẽlé
ambamba rĩ 'i ĩ'di 'bã kí vú ãbĩ agá. 'Bá Yẹ́sụ̃ 'bã imbálé 'dĩ ándrá ru
ãtị̃lépi Yẹ́sụ̃ ụrụ'bá gá ĩ'baní íná ãsị̃jó rĩ najó rĩ sĩ, zịlépi la, “Ã'di la mụ ími
mẹ́lẹ́ mbelé nĩ?” yã rĩ 'i.

21 Pétẽrõ la mụ 'bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé ĩ'di 'bã lẽlé ambamba 'dã ndrelé 'bo,
zị Yẹ́sṹ 'i, “Ã'du la mụ ru idélé ĩ'di rṹ nĩ?”
22 Yẹ́sṹ umvi ĩ'diní, “Ádrĩ lẽ 'bã adru ídri kpere mâ ãgõ agá, ími ị́jọ́ ala
gá cí yã? Mí ãbĩ áma vú áyụ!”
23 Ị́jọ́ 'dĩ iré dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí bị́lẹ́ gá, 'bá ĩ'di 'bã imbálé
'dĩ icó dó drãlé ku. Wó ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé rĩ adru 'bá ĩ'di 'bã imbálé 'dĩ mụ
drãlé ku íni ku. Jọ 'bãngá, “Ádrĩ lẽ 'bã u'á ídri, 'bã drã ku kpere mâ ãgõ
agá ími ị́jọ́ ala gá cí yã?”
24 'Bá Yẹ́sṹ 'bã imbálé 'dĩ bãsĩ 'bá ị́jọ́ 'dĩ kí vú nzelépi, ãzíla kí sĩlépi nĩ
rĩ 'i, ãnị̃ cé ị́jọ́ ĩ'di 'bã sĩlé rĩ kí ị́jọ́ mgbã la.
25 Ị́jọ́ ãzí Yẹ́sṹ 'bã idélé wẽwẽ rú la kí cí. Ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé wẽwẽ rú 'dĩ kí
údrĩ tá kí sĩ pírí bṹkṹ kí agá la, mání ndrejó la rĩ sĩ ṹnọ́kṹ icó tá calé sĩ kí
tãmbajó pírí ku.

'Etáŋá
'Bá tị ũpẽlé rĩ 'badrị̃

Yẹ́sṵ́ ní tụjó 'bṵ́ gá rĩ
(Mãrákõ 16:19-20; Lṵ́kã 24:50-53)

1 Ãmbógó Téfũlõ, bṵ́kṵ́ mádrị́ mâ sĩlé drị̃drị̃ rĩ agá, ásĩ ị́jọ́ Yẹ́sṵ́ 'bã idélé,
ãzíla ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí drị̃ gá, sáwã ĩ'di i'dójó ãzị́ ĩ'didrị̃ ngajó rĩ sĩ,
2 kpere ĩ'di 'dụ agá 'bṵ́ gâlé. Ú'dụ drĩ ĩ'di 'bṵ́ gâlé ku rú, azị ị́jọ́ 'dĩ ímbá'bá
ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ṵ̃pịgọ̃ŋa rú 'dĩ 'baní ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
3 Ṵ'dṵ́ kãlị́ sụ 'dĩpí ĩ'di 'bã drãŋá 'bã vúlé gá, i'da ru pâlé wẽwẽ rú, 'bã
ndre kí 'i ídri rú rĩ, jọ kí ị́jọ́ ĩ'ba abe Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã drị̃ gá.
4 Ṵ'dṵ́ ãlu kí mụ amṵ́lé ãngũ ãlu agá 'bo, jọ ĩ'baní ị́jọ́ 'dĩ 'i, "Ĩmi a'be
Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ ku. Ĩtẽ 'dâ kpere fẽtáŋá ándrá mâ ị́jọ́ jọlé ĩminí má átẹ́pị 'bã
ũyõ sõlé 'bo rĩ fẽ agá ĩminî.
5 Yõhánã fẽ ándrá bãbṵ̃tị́zị̃ ĩyị́ sĩ, wó ṵ́'dṵ́ were vúlé gá, ála ĩminí bãbṵ̃tị́zị̃
fẽ Úríndí Ãlá rĩ sĩ."
6 'Bá Yẹ́sṵ́ 'bã imbálé 'dĩ kí mụ ru tralé ãngũ ãlu gá ĩ'di trũ ĩ̃dị́ 'bo, zị kí
ĩ'di, "Úpí, mi dó ú'dî'da mụ ũpĩ fẽlé vúlé Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị́ yã?"
7 Yẹ́sṵ́ umvi ĩ'baní, "Sáwã kí ṵ́'dṵ́ la abe má Átẹ́pị Ãdróŋá ũ'bã kí ũkpó
ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ. Adru dó sĩ ị́jọ́ ĩmi ãni la ku kí nĩ̃jó kí ru idé ã'dụtṵ́ rĩ yã rĩ.
8 Wó ĩdrĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsṵ́ 'bo, ĩmi dó gá tré ũkpõ sĩ, ĩmi dó adru mâ
sãdínĩ rú Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, Yṵ̃dị́yã gá, Sãmãríyã gá, ãzíla kpere ṵ̃nọ́kṵ́ ĩ̃ndṵ́
'bã ãsĩ̃ agá."
9 Yẹ́sṵ́ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, ú'dụ dó ĩ'di ụrụgá 'bṵ́ gâlé, ĩ'bã kí drĩ
ĩ'di ndre agá 'dâ, cọtị ṵ̃rṵ́'bṵ́ atrị ĩ'di kí mẹ́lẹ́tị gá 'dãá cí.
10 Wó ĩ'bã kí ãngũ ndre agá ụrụgâlé Yẹ́sṵ́ 'bã mụ agá 'dĩ gá 'dâ, cọtị 'bá
ãzí ĩ̃rị̃ bõngó sṵ̃lépi imvesílílí la tu kí pá kí andre gá 'dâ,
11 jọ kí, "Ĩmi 'bá Gãlị́lĩ̃ gá 'dĩ, ĩtu pá ãngũ ndrelé 'bṵ́ gâlé íni la ã'du sĩ yã?
Yẹ́sṵ́ ĩmĩ ndrelé 'dụlé ụrụgâlé 'dĩ 'i, ĩ'di drṵ́zị́ ãgõ cécé ĩmĩ vâ ĩ'di ndrejó
mụ agá 'bṵ́ gâlé 'dĩ 'bã áni."

'Bá pẽjó Yṵ́dãsĩ̃ 'bã kẽjị́ gá rĩ
(Mãtáyõ 27:3-10)

12 'Dã 'bã ũngúkú gá ṵ̃pịgọ̃ŋa Yẹ́sṵ́ drị́ 'dĩ gõ kí dó vúlé Yẽrṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé
angájó túpũ umvelé 'Bé Mĩ̃zẽ̃yị́tṵ̃ drị̃ 'i rĩ drị̃ gá. 'Bé 'dĩ ĩ'di ãni rú la kị́lọ̃mítã
ĩ̃rị̃ 'dĩpí angájó táwṵ̃nĩ̃ agâlé.
13 'Bá 'dĩ kí mụ filé táwṵ̃nĩ̃ agâlé 'bo, mụ kí dó tụlé jó ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ
agâlé. 'Bá mụlépi rĩ kí; Pétẽrõ 'i, Yõhánã 'i, Yãkó'bõ 'i, Ãndẽríyã 'i, Fị́lị́pọ̃ 'i,
Tómãsĩ 'i, Bãrĩtõlõmáyõ 'i, Mãtáyõ 'i, Yãkó'bõ Ãlĩfáyõ ngọ́pị 'i, Sĩ̃mọ́nĩ̃ 'bá
ã'dị́ 'dịlépi 'bá Rṵ́mĩ̃ gá 'dĩ 'ba abe rĩ 'i, ãzíla Yṵ́dãsĩ̃ Yãkó'bõ ngọ́pị 'i.
14 'Bá 'dĩ kí ru tra ṵ́'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá zịlé ãngũ ãlu agá, ũkú ĩ'ba abe
'dãá rĩ kî trũ, Mãríyámũ Yẹ́sṵ́ 'bã ãndrẽ trũ, ãzíla Yẹ́sṵ́ 'bã ádrị́pịka abe.
15 Ṵ'dṵ́ were vúlé gá, 'bá ãni rú túrú ãlu kãlị́ ĩ̃rị̃ Yẹ́sṵ́ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ tra kí
ru ãngũ ãlu gá, Pétẽrõ angá pá tulé ụrụgá jọ,
16 "Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ị́jọ́ ándrá sĩlé bṵ́kṵ́ Ãdróŋá drị̃ agá
Úríndí Ãlá 'bã lũlé Dãwṵ́dĩ̃ ní ĩ'di 'bã ị́jọ́ nzejó Yṵ́dãsĩ̃ ú'dî'da acálépi 'bá
Yẹ́sṵ́ rụlépi 'dĩ 'bã ãzí ru rĩ drị̃ gá rĩ, 'bã idé ru cécé 'dĩ áni.

17 Yụ́dãsį̃ ándrá 'bá ãma ãzí ru la, ĩ'di ándrá vâ ãzị́ nga ãma abe.”
18 (Sĩlíngĩ Yụ́dãsį̃ 'bã ịsụ́lé ádrízã ĩ'didrị̃ ũnzí 'dĩ sĩ rĩ sĩ, ayú kí ĩ'di sĩ ámvụ́ ĩgbãjó. Yụ́dãsį̃ drã ámvụ́ 'dã agá 'dãá, a'dé vũ̃rụ́, ala kpę̃ rá, ãzíla ífí la ãlĩ kí ru ãmvé. *
19 'Bá pírí u'álépi Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dãá 'dĩ nĩ̃ kí ị́jọ́ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ drĩ̃ gá rá, are kí vâ ị́jọ́ drĩ̃ la gá rá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãngũ 'dã umve kí ĩ'di tị ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ Ãkẽlĩdámã 'i ífí la Ámvụ́ Ãrí drị́ rĩ 'i.)
20 Pétẽrõ jọ, “Bụ́kũ̃ Zãbụ́rĩ̃ drĩ̃ agá úsĩ ị́jọ́ 'dĩ 'i,
“ ‘Lẽ jó ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã acá ándrú ru;
'bá ãzí 'bã u'á vâ ala gá ku.’ †
Úsĩ vâ ị́jọ́ 'dĩ íni,
“ ‘'Bá ãzí ndú la 'bã 'dụ ãngũ ĩ'diní sĩ ãzị́ ngajó rĩ nĩ.’ †
21-22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí ndú la 'bã afí dó ãma agá sãdínĩ rú ángáŋá Yẹ́sũ̃ 'bã angájó ídri rĩ icéjó; 'bá íni rĩ 'bã adru 'bá u'álépi ãma abe i'dójó ụ́'dụ́ Yõhánã 'bã bãbũ̃tị́zį̃ fẽjó Yẹ́sũ̃ nî rĩ gá, Yẹ́sũ̃ 'bã ácị́ŋá ãma abe rĩ agá pírí la, kpere acájó ĩ'di 'bã 'dụŋá ĩ'di 'dụjó 'bũ̃ gâlé rĩ ndrelépi cé rĩ 'i.”
23 'Bá 'dĩ pẽ kí dó 'bá kí ị̃rį̃: Yũ̃sụ́fũ̃ umvelé Bãrĩsábã 'i vâ umvelé Jụ́sį̃tõ̃ 'i rĩ kí Mãtíyã be.
24 'Dã 'bã ũngúkú gá, zị kí Ãdróŋá, jọ kí, “Úpí, ínį̃ ãma pírí 'dâ 'dĩ kí ásị́ cé, ílũ ãmaní 'bá mî pẽlé ị̃rį̃ 'dĩ kí agá,
25 'bá icólépi ãzị́ ngalépi ũ̃pị́gọ́ŋá ru Yụ́dãsį̃ ãma a'belépi drãlépi 'bo rĩ 'bã kę̃jị́ gá rĩ 'i.”
26 Ãdróŋá zịŋá 'dã 'bã ũngúkú gá, 'be kí dó jẽgê 'bá ị̃rį̃ 'dĩ kí ũpẽjó, jẽgê 'de dó Mãtíyã drĩ̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã kí dó ĩ'di 'bá mụdrị́ drĩ̃ ãlu 'dã abe ãzị́ ngajó ũ̃pịgọŋa Yẹ́sũ̃ drĩ̃ 'bã ãzí ru.

2

Amụ́ŋá Úríndí Ãlá rĩ drĩ̃ rĩ

1 Ụ́'dụ́ ũ̃mũ̃ Pẽndẽkósĩtõ̃ * drị́ rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá Yẹ́sũ̃ vú bĩlépi 'dĩ tra kí ru pírí ãngũ ãlu gá.
2 Gbõ̃ŋáŋá ru ụ́'dụ́kọ́ ãzí angá ụrụgâlé cécé wãbáŋá nulépi ũkpó sĩ rĩ áni, ga jó ĩ'bã kî sĩ rijó 'dã agá tré.
3 'Dã 'bã ũngúkú gá ndre kí ãko ãzí i'dálépi ãcí 'bã idrakátị áni la awa ru ndú-ndú, ãzíla u'de kí 'bá ãlu-ãlu drĩ̃ gá pírí. 4 'Bá 'dĩ ga kí dó Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré, i'dó kí dó ị́jọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ, Úríndí 'bã fẽlé 'bã jọ kí rĩ 'bã áni.
5 'Dãá 'bá Yãhụ́dį̃† rú angálépi sụ́rụ́ ndú-ndú gá 'bũ̃ ĩ̃ndụ́ gá Ãdróŋá rulépi 'dĩ, atrá kí ándrá ru ũ̃mũ̃ 'dã gá Yę̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dãá.
6 Kí mụ ụ́'dụ́kọ́ nulépi 'dĩ arelé 'bo, ãcę̃ kí ụ́ngụ́ sĩ ã'du la ru idé nĩ yã rĩ ndrelé. 'Bá 'dĩ ũ̃sũ̃ kí ũ̃sũ̃-ũ̃sũ̃, ã'dusĩku are kí 'bá Yẹ́sũ̃ vú bĩlépi 'dĩ ãlu-ãlu kí ị́jọ́ jọ agá tị ĩ'badrị́ gá rĩ sĩ.
7 'Bá 'dĩ acá kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ jọ kí kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Mgbã rĩ gá 'bá ị́jọ́ jọlépi 'dĩ adru kí 'bá Gãlị́lį̃ gá la ku yã?
8 Wó ãma are kí ị́jọ́ jọ tị ãmadrị́ lị́cọ́ gá rĩ kî sĩ cé íngoní-íngoní ru?
9 Ãma angá kí Pátĩyã gá, Mẹ́dį̃ gá, Ĩlámũ gá, Mẽsõpõtámĩyã gá, Yũ̃dị́yã gá, Kãpãdókĩyã gá, Põ̃ñ̃tásį̃ gá, Ásĩyã gá,

* **1:18** Mãtáyõ 27:5 jọ, *Yụ́dãsį̃ nzi ru cénĩ-cénĩ rú.* Ĩ'di 'bã a'déŋá 'dã ãzí sĩ acé ĩbáká 'dã trũ acé-acê.
† **1:20** Zãbụ́rį̃ 69:25 † **1:20** Zãbụ́rį̃ 109:8 * **2:1** *Pẽndẽkósĩtõ̃* ĩ'di ũ̃mũ̃ ụ́'dụ́ kãlị́ tõwú Yẹ́sũ̃ 'bã drãŋá vúlé gá rĩ 'i. † **2:5** *Yãhụ́dį̃* 'dĩ vâ rụ́ ãzí 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ 'badrį̃.

10 Fĩrı̨́gı̨̃yã gá, Pãmũfílĩyã gá, Mı̨sı̨́rı̨̃ gá, ãma ãzí 'dĩ angá kí Lı̨́bı̨̃yã 'bã
wókõ táwũ̃nı̨̃ Kũ̃rẹ́nı̨̃ gá, ãmụ́ ãzí 'dĩ angá kí Rụ́mı̨̃ gá
11 (ãma ãzí Yãhụ́dı̨̃ rú vâ 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku ru ujalépi ã'ı̨́táŋá Yãhụ́dı̨̃ drı̨̃
agá) rĩ angá kí Kũ̃rẹ́tı̨̃ gá ãzíla Ãrábũ 'bã ãngũ gá, wó ãma are kí 'bá 'dĩ kí
ı̨́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé ũ̃sũ̃táŋá ru 'dĩ kí jọ agá tı̨ ãmadrı̨̃ sĩ, ãzíla ãma are kí
ãma bı̨́lẹ́ sĩ!”
12 'Bá 'dĩ kí drı̨̃ iza ru, ri kí ru ụzı̨lé kí drĩdríŋĩ gá cénĩ-cénĩ rú, “Ḭjọ́ 'dĩ
'bã ífí íngoní?”
13 'Bá ãzí rĩ ri kí kí gụlé gũ̃gũ̃ jọ kí, “'Bá 'dĩ mvụ kí 'bãngá íwá!”

Ḭjọ́ Pétẽrõ 'bã nzelé rĩ 'i

14 Pétẽrõ asé ru pá tulé drı̨̃lẹ́ gá ũ̃pı̨́gọ́ŋá mụdrı̨ drı̨̃ ãlu 'dĩ abe i'dó ı̨́jọ́
jọlé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ jọ, “Mâ ádrı̨́pı̨ka 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ãzíla 'bá pírí u'álépi
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ, ĩmi are ı̨́jọ́ mâ mụlé jọlé ı̨́jọ́ ru idélépi ú'dî'da 'dĩ drı̨̃ gá
rĩ múké-múké.
15 'Bá 'dĩ ĩmẽrã kí cécé ĩminí ũrãlé 'dĩ 'bã áni la ku ãngũ drı̨̃ ũ̃'bụ́tı̨.
16 Be la ı̨sụ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drı̨ ándrá nábı̨̃ Yọ́wẽ̃lı̨̃ 'bã jọlé rĩ 'i:
17 “ ‘Ãdróŋá jọ, ụ́'dụ́ ãsı̨̃jó rĩ sĩ,
ma Úríndí mádrı̨̃ ũsũ 'bá kí drı̨̃ gá pírí.
Anzı̨ ĩmidrı̨̃ kí ãzíla izonzi ĩmidrı̨̃ abe kí ı̨́jọ́ kí ũlũ,
kãrı̨́lẽ̃ ĩmidrı̨̃ kí mụ ícétáŋá ndú-ndú ndrelé,
'bá ãmbá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ.
18 'Bo ma vâ Úríndí ũsũ ãtí'bó mádrı̨̃ ãgọbı̨ rú,
ãzíla ũkú ru rĩ kí drı̨̃ gá;
ụ́'dụ́ 'dã sĩ ĩndĩ, kí vâ sĩ ı̨́jọ́ kí ũlũ ĩndĩ.
19 Ma vâ ı̨́jọ́ ãzí ũ̃sũ̃táŋá ru la kí i'da 'bũ̃ gâlé,
ãzíla ícétáŋá ãzí kí idé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ,
ãrí, ãcí ãzíla ãcíkã kụngụdẹ la.
20 Ḭtụ́ la mụ adrulé ı̨́nı̨́ rú, ĩmbâ la mụ adrulé ãrí ru.
Ḭjọ́ 'dĩ kí ru idé ráká, ụ́'dụ́ ãmbógó
Úpí drı̨ ı̨́jọ́ lı̨jó rĩ la mụ acálé ĩndõ.
21 'Bá Úpî rụ́ umvelépi rĩ la patáŋá ı̨sụ́ rá.’ †
22 “Ĩmi 'bá mádrı̨̃ Įsı̨rayı̨́lı̨̃ rú 'dĩ, ĩmi are ı̨́jọ́ 'dĩ 'i, Yẹ́sũ̃ Nãzẽ̃rẹ́tı̨̃ rú 'dĩ bãsĩ
'bá ándrá Ãdróŋâ 'bã ũkpó fẽjó ĩ'diní 'bá kí adrı̨́jó ãzíla ícétáŋá ndú-ndú
kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ 'i. Ĩnı̨̃ ı̨́jọ́ 'dĩ kí pírí cé.
23 Ãdróŋá itú ándrá ı̨́jọ́ 'dĩ ídu fẽ Yẹ́sũ̃ ĩmidrı̨̃. Ĩmi itú dó sĩ ĩmi 'bá ũnzí
'dĩ abe ĩ'di 'dụjó mụlé 'dı̨lé rá ĩ'di ipaŋá mũsãlá'bã sı̨́ gá rĩ sĩ.
24 Ãdróŋá fẽ ndẽ drã rá, inga dó sĩ ĩ'di ídri rú, drã icó dó sĩ ũkpõ 'bãlé
ĩ'di drı̨̃ gá ku.
25 Úpí Dãwụ́dı̨̃ jọ ı̨́jọ́ ĩ'di drı̨̃ gá,
“ ‘Ụ́'dụ́ pírí ma Úpí mádrı̨̃ ndre áma drı̨̃lẹ́ gá,
ĩ'di áma drı̨ ãndá rĩ gá mání ũkpõ fẽjó,
má icó dó sĩ idélé ũ̃rı̨̃ sĩ ku.
26 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ fi áma ásı̨ gá, ãzíla ı̨́jọ́ mání jọlé rĩ kí ãyĩkõ rú ĩndĩ.
Ádrĩ táni adru ụrụ'bá ãrí trũ rĩ trũ tí, ma ásı̨ 'bã ı̨́jọ́ mádrı̨̃ kí tẽjó jã
íni.
27 Ã'dusĩku Úpí mí icó áma a'belé 'bụ́ gâlé ku,
ãzíla mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.
28 Úpí, mí i'da mání gẽ̃rı̨̃ ídri drı̨ gá rĩ 'bo,

† **2:21** Yọ́wẽ̃lı̨̃ 2:28-32

ma dó u'á ãyĩkõ sĩ mî adrujó áma andre ga cí rĩ sĩ.’ †
29 “Má ádrı̨́pı̨ka, ma ĩminí ı̨jọ́ mgbã jọ ãma áyı̨́pı̨ Dãwṵ́dı̨̃ drı̨̃ gá, Dãwṵ́dı̨̃ drã ándrá rá, ı̨̃sı̨̃ ĩ'di rá, ı̨̃nádrı̨̃ la kpere ú'dî'da ãma andre gá 'dâ cí.
30 Wó ĩ'di 'bã ándrá adrujó nábı̨̃ rú rĩ sĩ, ãzíla vâ ĩ'di 'bã nı̨̃jó la rá Ãdróŋá azı̨ ándrá ĩ'diní, drı̨̃lẹ́ ĩ'didrı̨̃ kí agá 'dâ, ĩ'di ngọ́tı̨́ŋá ãzí inga ãlu ĩ'di mụ ãmbõgõ rụlé nĩ.
31 Dãwṵ́dı̨̃ 'bã ı̨jọ́ 'dĩ kí ndrejó ídu rĩ sĩ, jọ vâ ı̨jọ́ Kúrísĩtõ 'bã angájó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i, jọ Ãdróŋá a'be ĩ'di 'bã ụrụ'bá ŋmalé 'bṵ́ gâlé ku.
32 Ãdróŋá inga Yẹ́sṵ̃ 'dĩ rá, ãma dó sĩ ı̨jọ́ mgbã rĩ sĩ pírí sãdínĩ ĩ'di ãni.
33 Ãdróŋá 'dụ ĩ'di ụrụgá 'bãlé ĩ'di 'bã drı̨́ ãndá rĩ gá, ãzíla ĩ'diní Úríndí Ãlá rĩ ı̨sṵ́jó Átẹ́pı̨̃ drı̨́ 'bo rĩ sĩ, ũsũ dó ãma pírí Úríndí Ãlá ándrá ĩ'di 'bã ı̨jọ́ azı̨lé rĩ sĩ, ĩminí sĩ ı̨jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrejó ãzíla arejó 'dĩ.
34 Dãwṵ́dı̨̃ tụ ándrá 'bṵ̃ gâlé ku, wó jọ vâ,
“ ‘Úpí Ãdróŋá jọ Úpí mádrı̨̃ nî:
“Íri áma drı̨́ ãndá gá 'dâ,
35 kpere máni mẹ́rọ́'bá mídrı̨̃ kí 'bã agá ími pálé gá.” ’ †
36 “Ĩmi 'bá pírí Į̣sı̨rayı̨́lı̨̃ gá 'dĩ 'bã nı̨̃ kí rá, Ãdróŋá inga Yẹ́sṵ̃ ándrá ĩmĩ ipalé mũsãlá'bã sı̨́ gá rĩ adrujó Úpí ru ãzíla Kúrísĩtõ rú.”
37 'Bá kí mụ ı̨jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ı̨jọ́ 'dĩ fi álı̨́ kí ásı̨́ gá ãzákírílílí, jọ kí Pétẽrõ ní ṵ̃pı̨gọŋa ãzí 'dĩ abe, “Má ádrı̨́pı̨ka ãma dó ã'du idé ãma ní sĩ ãma pajó?”
38 Pétẽrõ umvi ĩ'ba nî, “Ĩmi uja ásı̨́, ĩmi pírí 'bã bĩ kí bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ rṵ́ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drı̨̃ sĩ, ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrı̨́ 'dĩ kî sĩ ru trũ rá, ĩmi vâ sĩ ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ ı̨sṵ́ ĩndĩ.
39 Į̣jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé 'dĩ bãsĩ ĩminí anzı̨ ĩmidrı̨̃ abe, ãzíla 'bá Ãdróŋá 'bã mụlé umvelé ĩ'di rṵ́ 'dõlé ãngũ álı̨́ gá 'dĩ kí abe.”
40 Jọ vâ ĩ'baní ı̨jọ́ wẽwẽ rú kí bı̨́lẹ́ ı̨̃ndṵ́ lijó 'bã mãmálá ĩ'ba rṵ́ jọ, “Ĩpa ĩminí ĩmi 'bá ú'dî'da ru izalépi rá 'dĩ kí agá 'dâ.”
41 'Bá ı̨jọ́ Pétẽrõ drı̨̃ ã'ı̨̃lépi rá rĩ bĩ kí bãbṵ̃tı̨́zı̨̃ rá. Kãlãfe 'bá ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'badrı̨̃ ũ'bã dó ru álĩfũ na sĩ ı̨̃dı̨́.

Ídri 'bá ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'badrı̨̃ 'i

42 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ fẽ kí ru ásı̨́ pírí ímbátáŋá ṵ̃pı̨gọŋa Yẹ́sṵ̃ drı̨́ rĩ kí 'bã imbálé rĩ drı̨̃ gá vâ tı̨ icíma drı̨̃ gá, vâ ãkónã naŋá gá, ãzíla Ãdróŋá zı̨ŋá gá.
43 'Bá pírí kí ándrá ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ tálí wẽwẽ rú ándrá ṵ̃pı̨gọŋa 'bã kí idélé rĩ kî sĩ.
44 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ ri kí u'álé ãngũ ãlu gá tı̨ icíma kí agá, ãzíla ri kí vâ ru ãzã kolé ãko pírí ĩ'badrı̨̃ kî sĩ.
45 Ãzí rĩ nga kí vâ ĩ'bã ãko kí ı̨̃tṵ̃ndãlé, awa kí séndẽ la kí kí drĩdríŋĩ gá 'bá ãlu-ãlu 'bã lẽŋá la rĩ 'bã vú sĩ.
46 Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ kí ru tra lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨̃ agá. Kí íná ĩ'badrı̨̃ kogâlé rĩ kí ají nalé ãngũ ãlu gá ĩndrã kóru ãyĩkõ sĩ, ásı̨́ ãlu sĩ
47 Ãdróŋá ı̨cṵ́ŋâ trũ. 'Bá pírí lẽ kí kí ãvá sĩ. Ṵ'dṵ́ ãlu-ãlu sĩ Úpí Ãdróŋá ũ'bã 'bá ĩ'di ã'ı̨̃lépi ĩ'diní palé rá 'dĩ kí kãlãfe ĩ'badrı̨̃ gá.

3

Pétẽrõ adrí 'bá acálépi rá ãko a'ı̨̃lépi rĩ

† **2:28** Ãbṵ́rı̨̃ 16:8-11 † **2:35** Ãbṵ́rı̨̃ 110:1

1 Ṵ'dṵ́ ãlu Pétẽrõ mụ kí Yõhánã be lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá sáwã úrômĩ į̃tọ́lọŋá
sĩ, 'dĩ sáwã Ãdróŋá zịjó rĩ 'i.
2 Ịsṵ́ kí ágọ́bị̃ ãzí tịlé ãcá trũ la kę̃jị̃tị̃ lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ gá ĩ'bã kí umvelé
Kę̃jị̃tị̃ Ũniyambamba rĩ gá 'dãá. Ṵ'dṵ́ pírí 'bá kí ágọ́bị̃ 'dĩ 'dụ agụlé kę̃jị̃tị̃
gâlé sĩ séndẽ a'ị́jó 'bá filépi lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agâlé rĩ 'badrị̃.
3 Ĩ'di mụ Pétẽrõ kí ndrelé Yõhánã be fi agá, ã'bã drị̃ ãko a'ị́jó ĩ'badrị̃.
4 Pétẽrõ kí Yõhánã be ndre kí ĩ'di biri, ãzíla Pétẽrõ jọ, “Mí andré ãngũ
ãma rṵ́ 'dõlé.”
5 Cọtị̃ ndre ãngũ ĩ'ba rṵ́ ụrụgâlé, ũrãtáŋá 'i dó ãko ãzí ịsṵ́ ĩ'ba rṵ́ rá íni
rĩ trũ.
6 Wó Pétẽrõ jọ ĩ'diní, “Séndẽ mádrị̃ 'dáyụ, wó ma míní ãko má be cí rĩ
fẽ. Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ Nãzę̃rẹ́tę̃ gá rĩ 'bã rṵ́ sĩ ájọ, mí angá ụrụgá ãzíla ímụ!”
7 Cọtị̃ rụ ĩ'didrị̃ ãndá rĩ gá, ãzíla ko ãzã la inga ĩ'di ụrụgá. Ị̃jọ́ ãlu 'dĩ sĩ
ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã pá ãzíla ímgbíliŋá ịsṵ́ kí ũkpó rá.
8 Mvu ụrụgá, tu pá ĩ'di pá sĩ, ãzíla i'dó acị̃lé. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ácị̃ŋá,
umvúŋá ãzíla Ãdróŋâ rṵ́ ịcṵ̃ŋâ trũ, mụ dó Pétẽrõ kí abe lịcọ́ Ãdróŋá drị̃
agâlé.
9 'Bá 'dãá rĩ ndre kí ĩ'di mụ agá Ãdróŋá ịcṵ̃ŋâ trũ.
10 Ãzíla kí mụ ĩ'di ĩtrĩkãlé ágọ́bị̃ jõ rilépi ãko a'ị̃lépi kę̃jị̃tị̃ lịcọ́ Ãdróŋá
drị̃ gá ĩ'bã kí umvelé Kę̃jị̃tị̃ Ũniyambamba 'dã gá rĩ 'i 'bo, acá kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ
ãzíla ṵ̃rị̃ sĩ ị́jọ́ ru idélépi ĩ'di rṵ́ rĩ sĩ.

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã jọlé lịcọ́ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ

11 Ágọ́bị̃ 'dĩ 'bã drĩ u'de agá Pétẽrõ kí vú gâ sĩ Yõhánã be ãngũ ĩ'bã kí
umvelé Pãráta Sũlũmánĩ drị̃ 'i rĩ gá 'dãá, 'bá pírí 'dãá 'dĩ ãcẹ̃ kí pá utulé
kí andre gá 'dãá, wó ṵ̃sṵ̃ kí ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ sĩ ṵ̃sṵ̃-ṵ̃sṵ̃.
12 Pétẽrõ la mụ 'bá 'dĩ kí ndrelé 'bo, jọ ĩ'baní, “Mâ ádrị̃pịka Ịsịrayị́lį̃, ĩmi
ṵ̃sṵ̃ ị́jọ́ 'dĩ sĩ ã'du sĩ, ãzíla ĩmi ãngũ andré ãma rṵ́ 'dõlé biri íni la ã'du sĩ?
Ĩmi ũrã ị́jọ́ 'dĩ idé ru ũkpõ ãmadrị̃ gá rĩ sĩ yã, jõku ãmaní Ãdróŋá rujó rĩ
fẽ ágọ́bị̃ 'dĩ ní acị́jó nĩ?
13 Ãdróŋá Ịbụrahị́mṵ̃ drị̃ 'i, Ĩsákã drị̃ 'i ãzíla Yãkó'bõ drị̃ 'i, Ãdróŋá ãmã
áyị́pịka 'badrị̃ fẽ dị̃zã ĩ'di 'bã Ṵ̃pị́gọ́ŋá Yẹ́sṵ̃ drị̃. Wó ĩfẽ ándrá ĩ'di 'bá ãzị́táŋá
gá rĩ 'badrị̃, ĩgã ĩ'di Pĩlátõ drị̃lẹ́ gá, átã kpere Pĩlátõ 'bã ị́jọ́ ũrãjó ĩ'di a'bejó
rá rĩ gá.
14 Ĩ'di ándrá 'bá Ãlá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ jọlépi rĩ 'i, wó ĩmi uja ĩ'di gãlé
úmgbé, ĩmi uja ĩ'di kę̃jị̃ gá Pĩlátõ zịlé 'bá 'bá 'dịlépi rĩ a'bejó áyụ.
15 Ĩ'dị 'bá 'bá drị̃ 'delépi ídri gá rĩ rá, wó Ãdróŋá inga ĩ'di drã agá rĩ sĩ
rá, ãzíla ãma dó sĩ ị́jọ́ 'dĩ 'bã sãdínĩ.
16 Ũkpõ rṵ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ drị̃ fẽ ãvę̃vę̃ ágọ́bị̃ acálépi rá 'dĩ ní nĩ. Ágọ́bị̃ ĩminí
ndrelé ãzíla nį̃lé cé 'dĩ adrí ã'ị̃táŋá ĩ'diní rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drị̃ ã'ị̃jó rĩ sĩ; ã'ị̃táŋá rṵ́
Yẹ́sṵ̃ drị̃ ã'ị̃jó rĩ 'bã ágọ́bị̃ 'dĩ acálé múké, cécé ĩmi pírí 'bã ndrelé 'dĩ áni
nĩ.
17 “Wó ú'dî'da, mâ ádrị̃pịka Ịsịrayị́lį̃ rú 'dĩ, ánį̃ rá ị́jọ́ ĩmĩ ãzíla 'bá
ãmbogo Yãhṵ́dį̃ rú ĩmĩ ãni 'dĩ 'bã kí idélé Yẹ́sṵ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ kí ándrá ĩmĩ
ị́jọ́ nį̃jó ku rĩ sĩ.
18 Ãdróŋá uyú ándrá ĩ'di 'bã nãbịya 'ba rṵ́ sĩ jọ, Kúrísĩtõ ĩ'didrị̃ la rú jõ
ũcõgõ ịsṵ́, wó fẽ ị́jọ́ 'dĩ uja ru idélé ãndá-ãndá ru gę̃rị̃ 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ.
19 Ĩmi uja ásị̃, ãzíla ĩmi uja tị Ãdróŋá rṵ́, ĩ'di dó sĩ ũnzĩkãnã ĩmĩ idélé 'dĩ
kí trũ rá.

20 Ĩdrĩ idé la rá, Ãdróŋá la ĩminí ũkpó Úríndí drı̨ fẽ rá, ãzíla ĩ'di Kúrísĩtõ
ĩ'di 'bã pẽlé ĩminí 'bo rĩ tı̨ ãpẽ ı̨́dı́.
21 Ĩ'di ace 'bũ gâlé kpere sáwã ãko pírí kí 'bãjó ú'dí rĩ 'bã acá agá cécé
ándrá Ãdróŋá 'bã uyúlé ĩ'di 'bã nãbı̨ya ãlá údu 'dĩ kí tı̨ gâ sĩ rĩ áni.
22 Mı̨́sã jọ ándrá, 'Úpí Ãdróŋá la ĩminí nábı̨̃ ãzí inga cécé mâ áni angájó
ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ. Lẽ ĩnga ãzíla ĩmi are ı̨́jọ́ pírí ĩ'di 'bã lũlé ĩminí rĩ kî.
23 'Bá ãzí nábı̨̃ 'dĩ tı̨ arelépi ku rĩ ála ĩ'di awa 'bá Ãdróŋá drı̨ rĩ abe ndú-
ndú rá ãzíla ála ĩ'di 'dı̨ rá.' †
24 "Ãzíla nãbı̨ya pírí ándrá ı̨́'dı̨́kọ́ Ãdróŋá drı̨ arelépi Sámı̨̃wẹ̃lı̨̃ áni ãzíla
vâ amı̨́lépi ĩ'di vúlé gá rĩ uyú kí amı̨́ŋá Yẹ́sı̨̃ Kúrísĩtõ drı̨́ gá rĩ 'i ãzíla ı̨́jọ́
ú'dî'da ru idélépi 'dĩ kî.
25 Į́jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé nãbı̨ya 'ba rı̨̃ sĩ rĩ kí ĩminí ãzíla ĩmi ale tı̨ icítáŋá
ándrá ĩmĩ áyı̨́pı̨ka 'baní icílé Ãdróŋá be rĩ kî. Cécé Ãdróŋá 'bã jọlé
Įbı̨rahı̨́mı̨̃ ní rĩ áni, 'Ma rú sı̨̃sı̨́ wi 'bá ı̨̃nọ́kı̨́ drı̨ gá 'dĩ 'baní anzı̨ mídrı̨
mı̨lé tı̨lé drı̨̃lẹ́ gâlé rĩ 'ba rı̨̃ sĩ.' †
26 Ãzíla Ãdróŋá ãpẽ vâ ĩ'di 'bã Į́pı̨́gọ́ŋá tı̨ drı̨̃drı̨ la ĩmi rı̨́, wi ĩminí sı̨̃sı̨́,
ĩmi a'be rú sĩ gẹ̃rı̨̃ ı̨́jọ́ ũnzĩkãnã drı̨ rĩ kí rá."

4

Pétẽrõ kí adrujó Yõhánã be kẹ́sı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá rĩ

1 Pétẽrõ kí Yõhánã be ĩ'bã kí drĩ ı̨́jọ́ jọ agá 'bá abe 'dĩ gá 'dâ, 'bá ãzí ũ'bí
acá kí cọtı̨ cí. 'Bá 'dĩ kí agá ĩndĩ rĩ kí ãtalo lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ agá rĩ kí, ãsĩkárĩ
ãmbógó lı̨́cọ́ Ãdróŋá drı̨ aga tẽlépi rĩ 'i ãzíla 'bá Sãdũkáyõ rú ãgátã galépi
'dĩ kí abe.
2 Kí ásı̨́ iza ru, ã'dusĩku ímbá'bá ı̨̃rı̨̃ 'dĩ kí 'bá kí imbá agá jọjó la, Yẹ́sı̨̃
angá drã agá rĩ sĩ rá, i'da dó sĩ ru mmgbọ rú 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri
rú rá.
3 'Dãá, úrı̨ dó Pétẽrõ kí Yõhánã be úsu kí mãbı̨́sı̨̃ gá, ã'dusĩku ı̨̃tı̨́ 'bã
'dejó 'dẽ-'dẽ rĩ sĩ tẽjó la ãngũ 'ba ı̨wı̨́ ráká.
4 Wó 'bá ãndá la ı̨́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ ã'ı̨́ kí rá, ãzíla ãgọbı̨ 'bã kãlãfe tı̨
ãni rú álĩfũ tõwú.
5 Į́'dı̨́ ãzí rĩ sĩ, 'bá ãmbogo Yãhı̨́dı̨̃ rú rĩ, kí 'bá ĩyõ, ãzíla imba'ba ãzı̨́táŋá
Mı̨́sã drı̨ kí imbálépi rĩ abe tra kí ru Yẹ̃rı̨́sãlẹ́mı̨̃ gá.
6 Ịsı̨́ kí ru átáló ãmbógó ãndânĩ Ánãsĩ kí Kãyı̨́fã be, Yõhánã 'i, Ãlẽkĩzéndã
'i, ãzíla vâ 'bá ãzí angálépi átáló ãmbógó ãndânĩ 'dã drı̨ lı̨́cọ́ gá rĩ kí abe.
7 Fẽ kí ímbá'bá ı̨̃rı̨̃ 'dĩ 'baní pá tulé kí drı̨̃lẹ́ gá, ãzíla i'dó kí kí ụzı̨lé, "Ĩmi
idé ı̨́jọ́ 'dĩ ũkpõ íngõ sĩ jõku rı̨́ ã'di drı̨ gá rĩ sĩ?"
8 Pétẽrõ, galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ, umvi kí, "Ĩmi drı̨̃lẹ́ 'bá 'badrı̨ ãzíla
'bá ĩyõ 'dĩ.
9 Údrĩ tá ãma ụzı̨ ãndrũ ı̨́jọ́ ũniyambamba rú idélépi ágọ́bı̨́ acálépi rá 'dĩ
drı̨ gá adrí íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ,
10 wó lẽ ĩmi pírí ãzíla 'bá pírí Ịsı̨rayı̨́lı̨̃ gá 'dĩ 'bã nı̨ kí rá, ágọ́bı̨́ 'dĩ tu
pá ĩmi drı̨̃lẹ́ gá ãlá ru íni la ũkpó rı̨́ Yẹ́sı̨̃ Kúrísĩtõ Nãzẹ̃rẹ́tı̨̃ rú ĩminí ipalé
mũsãlá'bã sı̨ gá ãzíla Ãdróŋâ 'bã ingalé angájó 'bá drãlépi rá ri kí drĩdríŋĩ
gá rĩ sĩ.
11 Ĩ'di
" 'Írã ĩmi 'bá jó sı̨lépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ 'i,
acá adrujó írã ũkpó ı̨̃rọ̃drı̨ ru sĩ jó 'bã kónã sı̨jó rĩ rú.' †

† **3:23** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 18:15, 18-19 † **3:25** Í'dóŋá 22:18; 26:4 † **4:11** Zãbı̨́rı̨̃ 118:22

12 Patáŋá la ru ịsṵ rá la lú rṵ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃ sĩ; ṵ̃nọ́kṵ́ 'dĩ drḩ̃ gá 'dâ 'bá ãzí rṵ́
Ãdróŋá 'bã ãfẽlé ála sĩ ru pa rá la yụ.”
13 'Bá dũwánĩ gá 'dĩ acá kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ ndrejó la Pétẽrõ kí Yõhánã be kí
táni ṵ̃nḩ̃táŋâ kóru tí, tu kí pá ṵ̃rḩ̃ kóru. Ĩtrĩkã kí cọtị Pétẽrõ kí Yõhánã be
'bá Yẹ́sṵ̃ vú bĩlépi la.
14 Wó ịjọ́ ãzí ĩ'baní jọlé la 'dáyụ, ã'dusĩku ndre kí ágọ́bḩ̃ adrílé rá rĩ 'bã
pá tu agá Pétẽrõ kî trũ Yõhánã trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá rá.
15 Gbõgbõ iyá kí 'bá 'dĩ kí dũwánĩ agá rĩ sĩ ãmvé 'dãá i'dó kí lṵ̃kṵ́dṵ̃mẹ́
jọlé kí drĩdríŋĩ gá.
16 Zị kí ru, “Ãma kí ãgọbị 'dĩ kí idé ã'du rú? 'Bá pírí Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá rĩ
nḩ̃ kí tálí ru idélépi 'dĩ idé kí ru ĩ'badrḩ̃, ãzíla ãma icó ãgátã la galé ku.
17 Wó ãmaní ịjọ́ 'dĩ 'bã iréŋá 'bá kí drĩdríŋĩ gá rĩ atrịjó, lẽ ãma uzá kí 'bá
'dĩ kí drḩ̃ gá 'bã jọ kî sĩ ịjọ́ 'bá ãzí ní Yẹ́sṵ̃ rṵ́ sĩ ku.”
18 Cọtị umve kí kí vúlé, ãzíla jọ kí ĩ'baní, “Ãzḩ̃táŋá yụ ĩminí ịjọ́ jọjó ãzíla
'bá kí imbájó rṵ́ Yẹ́sṵ̃ drḩ̃ gá rĩ sĩ.”
19 Wó Pétẽrõ kí Yõhánã be umvi kí, “Ịjọ́ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị múké rĩ íngõ 'i,
ãmaní ĩmi rujó yã jõku Ãdróŋá rujó yã?
20 Wó jõ ãma sĩ rĩ gá ãma icó ĩyãŋãlé tú ịjọ́ ãmaní ndrelé ãzíla arelé 'dĩ
kî sĩ ku.”
21 'Dãá 'bá ãzḩ̃táŋá gá 'dĩ li kí Pétẽrõ kí bḩ̃lẹ́ ḩ̃ndṵ́ ḩ̃dḩ̃-ḩ̃dḩ̃ ũkpómgboroto
rú a'be kí dó kí mụlé. Ndre kí ĩ'di ũkpó-ũkpó 'bá 'dĩ 'baní drḩ̃rịma fẽjó,
ã'dusĩku 'bá pírí kí Ãdróŋâ rṵ́ ịcṵ́ agá ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ.
22 Ágọ́bḩ̃ ãcâ trũ tálí sĩ adrílépi rá 'dã 'bã ílí ndẽ dó kãlḩ̃ sụ rá.

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ũkpõ ịsṵ́jó rĩ

23 Ála mụ Pétẽrõ kí a'belé Yõhánã be 'bo, mụ kí 'bá ĩ'badrḩ̃ 'ba rṵ́, ũlũ kí
ịjọ́ ãtalo ãmbogo ãzíla 'bá ĩyõ 'bã kí jọlé ĩ'baní rĩ kí pírí.
24 Kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, inga kí ru ṵ́'dṵ́kọ́ ãlu Ãdróŋá zịjó, jọ kí, “Ãdróŋá
ãmbógó rĩ, mi ãko pírí 'bṵ̃ gá, ṵ̃nọ́kṵ́ gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí
ũ'bãlépi mi 'i rĩ 'i.
25 Íjọ ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ agâ sĩ ãmã áyḩ̃pị mî ṵ̃pḩ̃gọ́ŋá Dãwṵ́dḩ̃ tị gâ
sĩ, ĩ'diní jọjó la:
“ ‘'Bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku 'dĩ acá kí ũmbájírílí íni ã'du sĩ,
ãzíla 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú 'dĩ kí ịjọ́ ãzḩ̃ kóru 'dĩ kí itú ã'du ịjọ́ sĩ?
26 Ũpi ṵ̃nọ́kṵ́ drḩ̃ gá rĩ itú kí ru
ãzíla 'bá drḩ̃lẹ́ ru rĩ icí kí tị
ã'dḩ̃ 'dịlé Ãdróŋá be ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrḩ̃ be!’ †
27 “Wó ãndá-ãndá ru, Hẽródẽ kí Pọ̃nḩ̃tḩ̃yọ̃ Pĩlátõ be amṵ́ kí ru icílé táwṵ̃nḩ̃
'dĩ agá 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí 'bá Ịsịrayḩ̃lḩ̃ rú 'dĩ abe mî ṵ̃pḩ̃gọ́ŋá ãlápítí
Yẹ́sṵ̃ mî ãdu ũsũjó drḩ̃ la gá rĩ ụrụ'bá gá.
28 'Bá 'dĩ tra kí ru ịjọ́ míní itúlé ũkpõ mídrḩ̃ gá rĩ sĩ ãzíla mî ásḩ̃sḩ̃ŋá 'bã
ũrãlé ĩ'di rú ru idé rá rĩ idélé.
29 Ú'dî'da Ãdróŋá, mi drĩ ịjọ́ mgbọ́rọ́kọ̃ ĩ'bã kí idélé ãma ụrụ'bá gá 'dĩ
kí drḩ̃ gá, ãzíla ífẽ mî ṵ̃pḩ̃gọ́ŋá 'dĩ 'baní ịjọ́ mídrḩ̃ gá rĩ ũlũjó ṵ̃rḩ̃ kóru vâ
mmgbọ rú.
30 Mí ĩjũ ími drḩ̃ sĩ 'bá adríjó, ãzíla ífẽ ícétáŋá ṵ̃sṵ̃táŋá ru rĩ 'bã idé kí ru
rṵ́ mî Ṵ̃pḩ̃gọ́ŋá Ãlápítí Yẹ́sṵ̃ drḩ̃ gá rĩ sĩ.”
31 Kí mụ Ãdróŋâ zịŋá delé 'bo, ãngũ ĩ'bã kî sĩ ru trajó 'dã aya ru aya-ayâ,
Úríndí Ãlá rĩ fi kí agá, 'dãá i'dó kí dó ịjọ́ Ãdróŋá drḩ̃ rĩ ũlũlé ṵ̃rḩ̃ kóru.

† **4:26** Zãbṵ́rḩ̃ 2:1-2

'Bá Ãdróŋá agá rĩ kí ĩ'bã ãko kí alejó ãlu rĩ

32 'Bá pírí Ãdróŋâ ã'į̃lépi rá 'dĩ 'bã ásį̣ ãlu ãzíla ũrãtáŋá ãlu. Ĩ'bã ãzí ãlu jọlépi la, "Ãko ãzí 'dõ má ãni á'dụ̃sĩ," la yụ, wó ri kí ãko pírí ĩ'ba abe cí rĩ kí alelé ãlu.
33 Pétẽrõ kí ũ̃pịgọŋa ãzí 'dĩ abe ũkpõ ãmbógó la sĩ i'da kí ángáŋá Úpí Yẹ́sũ̃ drị̃ gá rĩ ãzíla Ãdróŋá ũsũ ásį̣ į̃gbẽ̃ kí drị̃ gá pírí.
34 'Bá ãzí kí drĩdríŋĩ̃ gá ãlu ãko ãzí lẽlépi la yụ. 'Bá ámvụ̃ trũ rĩ kí jõku jó trũ rĩ kí kí ụzị rá,
35 kí séndẽ la ịsụ́lé rĩ kí ají fẽlé ũ̃pịgọŋa 'badrị̃, ãzíla ũ̃pịgọŋa 'dĩ kí séndẽ 'dĩ awa 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ vú sĩ.
36 Yũ̃sụ́fũ̃ Lẹ́vị̃ rú tịlé Kũpórõ gá, ũ̃pịgọŋa 'bã kí umvelé Bãrãnábã 'i (ífí la 'bá 'bá ásį̣ imbálépi rĩ 'i),
37 ụzị ámvụ́ ĩ'di ãni rú la, ají séndẽ la, ãzíla fẽ dó vâ ĩ'di ũ̃pịgọŋa 'badrị̃.

5

Ãnãníyã kí Sãfírã be

1 Ágọ́bị̃ ãzí rụ́ la Ãnãníyã 'i kí ũkû Sãfírã be ụzị kí ámvụ́ ĩ'ba ãni la 'bã ãzí.
2 Wó 'bá 'dĩ itú kí ị́jọ́ séndẽ 'bã ị́mbị̃ tãmbajó cí dó vâ sĩ ị́mbị̃ la fẽjó ũ̃pịgọŋa 'badrị̃. Ãnãníyã amụ́ jọ ũ̃pịgọŋa 'baní, "Séndẽ ãmaní ịsụ́lé ámvụ́ ãmã į̃tũ̃ndãlé rĩ gá rĩ kí pírí 'dĩ."
3 Pétẽrõ jọ Ãnãníyã, "Ãnãníyã, mí a'be mi ásį̣ ulélé Sĩtánĩ drị̃ míní ĩnzõ alị́jó Úríndí Ãlá rĩ ní ãzíla mí uja vâ séndẽ míní ịsụ́lé ámvụ́ míní į̃tũ̃ndãlé rĩ agá rĩ 'bã ị́mbị̃ kpõlé cí ã'du sĩ?
4 Mî drĩ ámvụ́ 'dĩ į̃tũ̃ndãjó ku rĩ sĩ, ĩ'di mí ãni, mi vâ mụ ĩ'di ụzį̣lé 'bo, séndẽ la vâ mí ãni. Mí amụ́ drĩ vâ lẽlé ásį̣ fẽlé ị́jọ́ 'dĩ idéjó ã'du sĩ? Mí alį̣ ĩnzõ 'bá 'bá ru 'dĩ ní la ku, mí alį̣ ĩnzõ Ãdróŋá nî!"
5 Ãnãníyã la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé, cọtị a'dé vũ gá káyĩ drã rá, ãzíla 'bá pírí ị́jọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ acá kí ũ̃rị̃ sĩ.
6 Kãrị̃lẽ̃ ãzí afí kí umbé kí ãvũ la bõngó sĩ, 'dụ kí ĩ'di ãmvêlé į̃sį̣ kí ĩ'di rá.
7 Sáwã na 'bã vúlé gá ĩ'di 'bã ũkû afí jó agá 'dõlé ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí nį̃ŋâ kóru.
8 Pétẽrõ zị ĩ'di, "Ílũ mání, ãndá-ãndá ru 'dĩ séndẽ ĩminí ịsụ́lé mí ágô be ámvụ́ gá rĩ 'i yã?" Ũkû umvi, "Wõyí, 'dĩ bãsĩ séndẽ pírí ãmaní ịsụ́lé rĩ 'i."
9 'Dãá Pétẽrõ jọ ĩ'diní, "Ĩmi uja Úríndí Úpí drị̃ ũ̃'bį̃lé mí ágô be ũ̃'bį̃-ũ̃'bį̃ la ã'du sĩ? Ãgọbị mí ágô į̃sį̃lépi rĩ kí gápi kẽ̃jị̃tị gá 'dã, kí vâ ú'dî'da ími 'dụ ãmvélé į̃sį̃lé ĩndĩ."
10 'Dã 'bã ũngúkú gá cọtị a'dé vũ̃rụ́ uja drãlé rá. Ãgọbị tá be 'dĩ afí kí, kí mụ Sãfírã ndrelé drã rá, 'dãá 'dụ kí vâ ĩ'di ãmvé ãzíla į̃sį̃ kí ĩ'di ágô Ãnãníyã andre gá 'dãá.
11 'Bá ị́jọ́ 'dĩ arelépi ãzíla 'bá Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ abe acá kí ũ̃rị̃ sĩ.

Tálí kí į̃jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru rĩ abe

12 Tálí ri kí ru idélé ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru wẽwẽ rú 'dĩ 'ba abe 'bá kí drĩdríŋĩ̃ gá ũ̃pịgọŋa 'dĩ 'badrị̃. 'Bá pírí Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ atrá kí ru ãlu Pãráta Sũlũmánĩ drị̃ Ãdróŋâ zį̣jó rĩ gá.
13 'Bá ãzí Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi ku 'dĩ gã kí ru icílé ũ̃pí̧gọ́ŋá 'ba abe úmgbé, ĩ'baní táni ị́jọ́ jọjó ũkpómgboroto rú múké kí drị̃ gá rá tí.
14 Wó 'bá ũ'bí ãgọbị rú ãzíla ũkú ru Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi rá ụ́'dụ́ 'dã sĩ rĩ į̃jãlã kí dó ru ũ'bí ru.

15 Ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kî sĩ, 'bá ají kí 'bá ãyánĩ rú rĩ kí 'bãlé gẽrĩ agá mgbọ́lọ́
ãzíla bị́rĩsĩ drĩ gá, sĩ fẽjó la Pétẽrõ 'bã índríléndri 'ba alị kí drĩ gá ĩ'di 'bã
alị agá 'dãá.
16 'Bá táwũnĩ Yẽrụ́sãlẹ́mũ andre gá rĩ ají kí ĩ'bã 'bá ãyánĩ rú ãzíla 'bá
úríndí ũnzí trũ rĩ kí ũ̃pị́gọ́ŋá 'dĩ 'ba rụ́, wó 'bá 'dĩ adrí kí pírí rá.

Ũ̃pịgọŋa kí ĩcõcõŋãjó rĩ

17 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá ãzị́ ngalépi ĩ'di abe angálépi amụtị 'bá
Sãdũkáyõ rú rĩ 'badrĩ agá 'dĩ kî, acá kí ãjã sĩ ũ̃pị́gọ́ŋá kî sĩ; 'dãá uja kí dó
ru itúlé ị́jọ́ ãzí idéjó.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, rụ kí ũ̃pịgọŋa 'dĩ kí, ãzíla 'bã kí dó kí mãbụ́sũ gá.
19 Wó ị́nị́ 'dã sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drị́ gá rĩ nzĩ kẽjị́tị jó 'dã drị́ gá rĩ rá,
a'dé ũ̃pị́gọ́ŋá 'dĩ kí drĩ trũ ãfũjó ãmvé, ãzíla jọ ĩ'baní,
20 "Ĩmụ pá tulé lị́cọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá,
ãzíla ĩmi ũlũ ídri ú'dí 'dĩ 'bá pírí 'baní."
21 Ũ̃pịgọŋa 'dĩ ã'ị́ kí rá, ãzíla ĩ'di mụ calé ãngũsãrã sĩ fi kí lị́cọ́ Ãdróŋá
drị́ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá, i'dó kí 'bá kí imbálé.

Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí 'bá kí ãzị́ ngajó ĩ'ba abe rĩ trũ umve kí 'bá ĩyõ
Ịsịrayị́lĩ rú rĩ kí pírí sĩ amụ́jó ị́jọ́ itújó 'bá 'dĩ kí ụzịjó. 'Dãá pẽ kí ãsĩkárĩ kí
tị ụ́'dụ́kọ́ ũkpómgboroto rú trũ ũ̃pị́gọ́ŋá jó agá 'dã kí ajíjó kí drĩlẹ́ gá.
22 Wó ãsĩkárĩ kí mụ acá trũ 'dĩ, ịsụ́ kí ũ̃pị́gọ́ŋá kí mãbụ́sũ gá 'dãá ku, cọtị
gõ kí vúlé ãmbogo 'baní ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ trũ.
23 Jọ kí ĩ'baní, "Ãma mụ calé 'bo, ãma ịsụ́ ũ̃pĩ kẽjị́tị 'dã mgbemgbe ãzíla
'bá jó andre tẽlépi rĩ utu kí pá kẽjị́tị gá 'dãá, wó ãmaní kẽjị́tị nzĩ agá, ãma
ịsụ́ 'bá ãzí 'dãá ku."
24 Ãtalo ãmbogo rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé ãsĩkárĩ ãmbógó ru lị́cọ́ Ãdróŋá drị́
'dã andre tẽlépi rĩ abe 'bo, kí drĩ 'be ru ã'du icó ru idélé ũ̃pị́gọ́ŋá 'dĩ 'ba rụ́
nĩ yã rĩ sĩ rá.
25 'Dãá, ágọ́bị́ ãzí afí, jọ ĩ'baní, "Ĩmi are! Ãgọbị ĩminí 'bãlé mãbụ́sũ gá rĩ
kí 'bá kí imbá lị́cọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá 'dã."
26 Cọtị ãsĩkárĩ ãmbógó mụ kí ãgọbị ĩ'didrị́ gá rĩ abe ũ̃pị́gọ́ŋá kí ajílé vúlé,
ayú kí gẽrĩ sĩ ũkpõ ku, ã'dusĩku 'bá icó kí kí u'bélé írã sĩ rá idé kí dó ũ̃rĩ sĩ.
27 Ají kí ũ̃pị́gọ́ŋá 'dĩ kí jó agá, 'bã kí kí pâ tulé kí drĩlẹ́ gá, ãzíla átáló
ãmbógó ãndânĩ rĩ ụzị dó kí.
28 "Ãli ándrá ĩmi bị́lẹ́ ĩndụ́, lẽ ĩmi imbá 'bá kí ágọ́bị́ 'dĩ rụ́ sĩ ku, wó ĩndre
dó drĩ ị́jọ́ ĩmi idélé 'dĩ 'i! Ĩmi iré ú'dî'da ĩmĩ ímbátáŋá 'dĩ Yẽrụ́sãlẹ́mũ agâ
sĩ pírí, ãzíla ĩlẽ vâ ãma pá umbélé ĩ'di 'bã drã 'bã ị́jọ́ dãjó ãma ụrụ'bá gá!"
29 Pétẽrõ kí ũ̃pịgọŋa ãzí 'dĩ kí abe umvi kí, "Lẽ ãma are Ãdróŋâ tị áyụ,
adru 'bá ku.
30 Ãdróŋá ãmã áyị́pịka 'badrĩ inga Yẹ́sũ drã agá ĩminí ĩ'di 'dịjó ĩ'di ipaŋá
mũsãlá'bã sị́ gá rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá inga ĩ'di, 'bã ĩ'di ĩ'didrị́ ãndá rĩ gá Úpí ru ãzíla 'Bá 'bá Palépi
rĩ rú, sĩ ãma Ịsịrayị́lĩ rú rĩ 'baní kẽjị́ ịsụ́jó ásị́ ujajó ãzíla ũnzĩkãnã ĩ'badrĩ
kí trũjó rá.
32 Ãma dó sĩ sãdínĩ ị́jọ́ 'dĩ 'bã rĩ, Úríndí Ãlá rĩ be 'dĩ fẽtáŋá Ãdróŋá 'bã
fẽlé 'bá ĩ'di ị́jọ́ arelépi rá rĩ 'baní rĩ 'i."
33 'Bá 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ala dra kí ũmbã sĩ, lẽ kí dó vâ ũ̃pị́gọ́ŋá
'dĩ kí ụ'dị́lé rá.

34 Wó kí ãzí ãlu Fãrĩsáyĩ rú ãzíla ímbápị ãzị́táŋá drị́ 'bá 'baní į̃nzį̃lé į̃nzį̃
umvelé Gãmãlị́yẹ́lį̃ 'i rĩ tu pá ụrụgá 'bá kí drį̃lẹ́ gá. Fẽ ãzị́táŋá ų̃pị́gọ́ŋá 'dĩ
kí 'dụjó ãmvé sáwã were ãni.
35 Ãzíla jọ 'bá 'baní, “Mâ ádrị́pịka Ịsịrayị́lį̃ rú 'dĩ, ĩmi adru múké-múké
ị́jọ́ ĩmĩ lẽlé idélé 'bá 'dĩ 'ba rụ́ 'dĩ kî sĩ.
36 Ĩmi ũrã drĩ Tẽyũdásĩ ãfũ ándrá ídu ílí ãzí sĩ, 'bã ándrá ru 'bá kẹ́jẹ́ŋị́
la rú, ãzíla 'bá ũgũgõ túrú sụ la fi kí ándrá ĩ'di rụ́. Wó ú'dị ándrá ĩ'di rá,
'bá pírí ĩ'di vú bĩlépi rĩ iré kí rá, ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã i'dólé rĩ drã ándrá rá.
37 'Dã vúlé gá, Yụ́dãsį̃ Gãlị́lį̃ gá rĩ ãfũ sáwã 'bá kí lãjó rĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú
'de kí vú la gâ sĩ, 'bá Rụ́mį̃ rú rĩ 'dị kí ĩ'di rá, ãzíla 'bá vú la bĩlépi rĩ iré kí
rá.
38 Ị́jọ́ ú'dî'da 'dĩ sĩ álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩ'dụ ị́jọ́ ãzí 'bá 'dĩ 'ba rụ́ ũnzí ku,
ĩmi a'be kí cã! Ị́jọ́ ĩ'bã kí itúlé ãzíla idélé 'dĩ drĩ kí adru 'bá 'bá la, kí rú jõ
ãvĩ rá.
39 Wó drĩ kí angá Ãdróŋá drị́, ĩmi icó kí ndẽlé ku. Ĩmi rú jõ ĩmi ịsụ́ ã'dị́
'dị agá Ãdróŋá be!”
'Bá ãzị́táŋá gá 'dĩ bĩ kí ị́jọ́ Gãmãlị́yẹ́lį̃ 'bã jọlé 'dĩ vú.
40 Umve kí ų̃pị́gọ́ŋa 'dĩ kí jó agá co kí kí, ãzíla jọ kí ĩ'baní, lẽ 'bã jọ kí ị́jọ́
Yẹ́sų̃ 'bã rụ́ sĩ į̃dị́ ku. 'Dãá a'be kí dó kí rá.
41 Ų̃pị́gọ́ŋa 'dĩ kí mụ 'bá ãzị́táŋá gá 'dĩ kí a'belé 'bo, ãyĩkõ fụ kí, ã'dusĩku
Ãdróŋá lã kí 'bá múké ru kí cojó Yẹ́sų̃ ị́jọ́ sĩ rĩ sĩ.
42 Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ lị́cọ́ Ãdróŋá drị́ 'bã ãngũ ãmvélé-ãmvélé ru rĩ gá ãzíla
'bá 'bã lị́cọ́ kí agâ sĩ ri kí 'bá kí imbálé ị́jọ́ mgbã Yẹ́sų̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ũlũlé.

6

'Bá ázį̃rį̃ ũpẽlé ãzãkoma fẽlépi rĩ kî

1 'Bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'bã kãlãfe la mụ tụlé ũkpõ sĩ 'dãá, 'bá Yãhụ́dį̃ rú
Gį̃rị́kį̃ tị jọlépi rĩ kí drĩdríŋĩ gá unununụá fi 'bá Yãhụ́dį̃ rú tị lị́cọ́ gá rĩ jọlépi
rĩ abe. 'Bá Yãhụ́dį̃ rú Gį̃rị́kį̃ tị jọlépi rĩ jọ kí, úfẽ ãwụzị ĩ'badrị́ 'baní ãkónã
awalé ụ́'dụ́ pírí rĩ múké-múké ku.
2 Cọtị 'bá Yẹ́sų̃ 'bã imbálé mụdrị́ drị́ į̃rį̃ 'dĩ tra kí 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí
pírí ítútáŋá itújó, jọ kí, “Ãma ų̃pị́gọ́ŋa 'dĩ, lẽ ãma ayú kí sáwã ãmadrị́ ị́jọ́
Ãdróŋá drị́ gá rĩ imbájó ãzíla ũlũjó, adru ị́jọ́ íná awajó rĩ 'i la ku.
3 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ĩndre drĩ ãngũ ĩmi
drĩdríŋĩ gá 'dâ, ãzíla ĩmi ũpẽ 'bá ázį̃rį̃ kẹ́jẹ́ŋị́ ru, ãzíla galépi tré Úríndí Ãlá
rĩ sĩ ãzíla vãtáŋâ trũ la kí, ãma mụ kí 'bãlé ị́jọ́ 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá.
4 Ãma kî dó sĩ sáwã ãmadrị́ ayú ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ imbájó, Ãdróŋá zịjó
ãzíla ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ũlũjó.”
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ unzí kí ãyĩkõ sĩ, ũpẽ kí dó 'bá 'dĩ kí: Sĩtéfũnõ ágọ́bị́
ã'į̃táŋá ũkpó galépi Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré rĩ 'i, Fị́lị́pọ̃ 'i, Põrõkõrósĩ 'i, Nį̃kį̃nọ́rã
'i, Tį̃mọ́nį̃ 'i, Pãménã 'i ãzíla Nị́kų̃lã Ãnį̃tị́yọ́kį̃ rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku ru ujalépi
Yãhụ́dį̃ 'bã ã'į̃táŋá gá dó acálépi 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi rĩ rú rĩ 'i.
6 Úfẽ 'bá 'dĩ kí ų̃pị́gọ́ŋa 'dĩ 'badrị́ 'bã kí drị́ kí drį̃ gá zị kí dó Ãdróŋá ĩ'ba
nî.
7 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ iré ru, kãlãfe 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'badrị́ rĩ į̃drį̃ ru
rá gbõŋáŋá ru Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá, ãzíla ãtalo ũ'bí ã'į̃ kí ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ rá.

Sĩtéfũnõ 'bã rụŋá

8 Sĩtéfũnõ galépi tré ásị́ į̃gbę̃ sĩ, ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ rĩ idé ị́jọ́
tálí áni la kí ãzíla ícétáŋá ndú-ndú abe 'bá kí drĩdríŋĩ gá.

9 Wó ãgọbị angálépi ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá, ãzíla ãngũ 'bá kí imbájó
'bá 'baní umvelé 'bá trũlé 'bo rĩ 'badrị̃ 'i rĩ gá, i'dó kí ãgátã galé ĩ'di trũ.
'Bá Yãhụ́dị̃ rú ãzí angálépi Kũrẹ́nị̃ gá, Ãlẽkĩzéndrĩyã gá, Sĩlísĩyã gá ãzíla
Ásĩyã gá la ga kí ãgátã ĩ'di be.
10 Kí agá 'bá ãzí ãlu pá tulépi sĩ ị́jọ́ jọjó nĩ̃táŋá ãzíla Úríndí Sĩtéfũnõ la sĩ
ị́jọ́ jọjó rĩ drĩ̃ gá la yụ.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũcĩ kí ãgọbị ãzí kí ĩnzõ alị́jó Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá jọjó la, "Ãma
are ĩ'di Mụ́sã ide agá, ãzíla vâ Ãdróŋá ide agá."
12 Wó ị́jọ́ 'dĩ usa 'bá kí 'a 'bá ĩyõ rĩ kí ãzíla imba'ba ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ kí
imbálépi rĩ kí abe. Rụ kí Sĩtéfũnõ 'i ãzíla ají kí ĩ'di 'bá ãzị̃táŋá imbálépi rĩ
kí drĩ̃lẹ́ gá.
13 Sãdínĩ ĩnzõ rú la kí abe jọ kí, "Ágọ́bị̃ 'dĩ la ngá ụ́'dụ́ pírí ị́jọ́ ũnzí rĩ kí
jọjó ãngũ ãlá Ãdróŋá drị̃ gá rĩ drĩ̃ gá, ãzíla ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ gá rĩ kí drĩ̃ gá.
14 Ãma are ĩ'di jọ la Yẹ́sũ̃ Nãzẽrẹ́tĩ̃ rú rĩ la rú jó Ãdróŋá drị̃ gá 'dĩ andi
rá, ãzíla ĩ'di ị́jọ́ Mụ́sã 'bã ajílé vũ̃rụ́ 'dõlé 'dĩ kí uja rá!"
15 'Dĩ gá 'dâ 'bá pírí dũwánĩ gá 'dĩ su kí mị́fị̃ Sĩtéfũnõ ụrụ'bá gá ĩ'di ndrejó
múké-múké, ãzíla ndre kí mẹ́lẹ́tị̃ la uja ru dĩ̃lé cécé mãlãyíkã drị̃ ãni.

7

Ị́jọ́ Sĩtéfũnõ ní ĩndụ́ nzelé rĩ 'i

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ zị Sĩtéfũnõ 'i, "Ị́jọ́ 'dĩ ãndá-ãndá ru yã?"
2 Sĩtéfũnõ umvi, "Má átẹ́pịka ãzíla má ádrị́pịka, ĩmi are drĩ ma 'i.
Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị rulé rũrũ rĩ i'da ándrá ru ãmã áyị́pị Ịbụrahị́mụ̃ ní
Mẽsõpõtámĩyã gá ĩ'di 'bã drĩ mụ agá Hãránĩ gá ku 'dĩ gá 'dĩ.
3 Ãdróŋá jọ Ịbụrahị́mụ̃ nî, 'Mí a'be ãngũ 'dĩ 'i 'bá mídrị̃ kí abe, ímụ ãngũ
mâ mụlé lũlé míní rĩ gá.' †
4 "Ịbụrahị́mụ̃ a'be ãngũ Kãĩ̃dị́yã rá, mụ dó sĩ u'álé Hãránĩ gá. 'Dã 'bã
ũngúkú gá, átẹ́pị̃ drã rá. Ãdróŋá fẽ ĩ'diní mụlé u'álé ãngũ ú'dî'da ãmã kí
u'ájó 'dĩ gá 'dâ.
5 Sáwã 'dã sĩ Ãdróŋá fẽ ãngũ ãzí Ịbụrahị́mụ̃ ní á'dụ̃sĩ la ku, átã 'belé pá
sĩ 'dõpí 'dãá la yụ. Ị́jọ́ 'dĩ ịsụ́ ándrá Ịbụrahị́mụ̃ ngọ́tị̃nâ kóru, wó Ãdróŋá
azị vâ 'i mụ ãngũ 'dĩ fẽlé ĩ'diní ãzíla anzị ĩ'didrị̃ abe rĩ rá.
6 Ãdróŋá jọ dó ĩ'diní, 'Anzị mídrị̃ kí mụ u'álé ãmị́yọ́ŋá 'bã ãngũ gá, kí
mụ adrulé ãtí'bó, kí mụ ũcõgõ ịsụ́lé 'bá 'badrị̃ ílí túrú sụ 'dĩpí.
7 Wó Ãdróŋá jọ, ma mụ ị́jọ́ lị́lé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi 'dĩ 'banî, 'dĩ 'bã
ũngúkú gá anzị mídrị̃ kí dó ãfũ sụ́rụ́ 'dã gâlé rĩ sĩ, amụ́jó áma ĩnzĩjó ãngũ
'dĩ gá 'dâ.'†
8 Ãdróŋá azị ándrá ị́jọ́ Ịbụrahị́mụ̃ ní anzị ãgọbị ĩ'didrị̃ kí ĩtãrãjó rá
ícétáŋá ĩ'badrị Ãdróŋá be tị icíma drị̃ icéjó. Wó Ĩsákã la mụ calé sãbị́tĩ̃
ãlu sáwã ĩ'di tịjó 'bo rĩ 'bã vúlé gá 'bo, Ịbụrahị́mụ̃ ĩtãrã dó ĩ'di rá. Vúlé
vúlé ru Ĩsákã ĩtãrã dó vâ ngọ́pĩ̃ Yãkó'bõ 'i rá, Yãkó'bõ ĩtãrã vâ anzị ĩ'didrị
mụdrị drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ sụ́rụ́ Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'bã áyị́pịka rú 'dĩ kî.
9 "Anzị Yãkó'bõ drị ãzí rĩ acá kí ãjã sĩ ĩ'bã ádrị́pị Yũ̃sụ́fũ̃ sĩ, ụzị kí ĩ'di
ãtí'bó ru 'bá Mĩ̃sị̃rĩ̃ gá rĩ 'banî, wó Ãdróŋâ ándrá ĩ'di be cí.
10 Ãdróŋá mba tã la ũniyambamba rú ũcõgõ ĩ'didrị gá rĩ kí agá. Yũ̃sụ́fũ̃
la mụ acálé Fãráwũ úpí Mĩ̃sị̃rĩ̃ drĩ̃ drĩ̃lẹ́ gá 'bo, Ãdróŋá fẽ ĩ'diní ídri ãzíla

† **7:3** Í'dóŋá 12:1 † **7:7** Í'dóŋá 15:13, 14

úŋmĩ múké la, úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ uja dó sĩ ĩ'di 'bãlé ãmbógó ru 'bá Mĩsị́rį̃ rú rĩ kí drį̃lẹ́ gá ãzíla lịcọ́ ĩ'didrį̃ drį̃lẹ́ gá ĩndĩ.
11 'Dã 'bã ũngúkú rílẽ a'dé ãngũ Mĩsị́rį̃ 'badrị́ Kãnánĩ be rĩ gá ũnzí, ají ũcõgõ ãmbógó ãmã áyị́pịka 'bã kî sĩ icójó íná ịsụ́jó ku la.
12 Yãkó'bõ la mụ arelé la ãná ãngũ Mĩsị́rį̃ drį̃ gá cí 'bo, pẽ anzị ĩ'didrį̃ kí tị mụlé ãná ĩgbãlé ãngũ Mĩsị́rį̃ drį̃ gâlé.
13 Ãcį̃ pâlékó į̃rį̃ rĩ sĩ Yų̃sụ́fų̃ fẽ ru nį̃lé ádrị́pịka 'banî, ãzíla fẽ ádrị́pịka kí nį̃lé Fãráwũ úpí Mĩsị́rį̃ drį̃ ní ĩndĩ.
14 'Dãá Yų̃sụ́fų̃ fẽ ụ́'dụ́kọ́ átẹ́pį̃ Yãkó'bõ ní lũjó la 'bã amụ́ kí 'bá ĩ'didrị́ lịcọ́ gá ũgũgõ kãlị́ ázį̃rį̃ drį̃ tõwú 'dĩpí 'dĩ abe Mĩsị́rį̃ gá 'dõlé.
15 Yãkó'bõ ko dó drį̃ mụlé Mĩsị́rį̃ gâlé, ãngũ ĩ'bã kí ũdrãjó anzị ĩ'didrį̃ abe rĩ gá.
16 Agụ kí ãvũ la kí į̃sį̃lé Sę̃kẹ́mų̃ gá 'dĩ ãngũ ándrá Ịbụrahị́mų̃ 'bã ĩgbãlé 'bá Hãmọ́rį̃ rú rĩ 'badrị́ séndẽ sĩ Kãnánĩ gá rĩ agá.
17 “Sáwã ándrá Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azịjó Ịbụrahị́mų̃ ní rĩ la mụ acálé ãni rú 'bo, 'bá ãmadrį̃ kí kãlãfe tụ wẽwẽ rú Mĩsị́rį̃ gá 'dãá.
18 Íni kpere úpí ãzí Yų̃sụ́fų̃ nį̃lépi ku la 'bã Mĩsị́rį̃ rụ agá.
19 Úpí 'dĩ ri 'bá ãmadrį̃ kí ulélé ulê, ãzíla ĩkpã kí, lẽ vâ 'ba u'bé anzịŋá ĩ'badrį̃ kí ásé gá 'bã ũdrã kí rú 'bã sĩ rá benĩ.
20 Sáwã 'dĩ ándrá dó bãsĩ Mụ́sã zolépi ũniyambamba rĩ tịjó rĩ 'i. Átẹ́pį̃ ri kí ãndrẽ be tã la mbalé lịcọ́ gâ sĩ ĩmbá na.
21 Ála mụ Mụ́sã zį̃lé ásé gá 'bo, úpí Fãráwũ į̃zẹ́pị mụ ĩ'di ịsụ́lé, 'dụ ĩ'di tãmbalé ngọ́tį̣ŋá ĩ'di ãni la rú.
22 Ímbá ĩ'di ũndũwã 'bá Mĩsị́rį̃ gá rĩ 'badrį̃ sĩ. Ĩ'di ị́jọ́ jọ ũkpó ru vâ ãzị nga ũkpó ru ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá.
23 “Mụ́sã ílí la mụ calé kãlị́ sụ 'bo, i'dó ála 'bá ĩ'didrị́ Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ kí tãmba íngoní yã rĩ ndrų̃lé.
24 Ĩ'di mụ ndrelé la ála 'bá ãzí Ịsịrayị́lį̃ rú la ní ũcõgõ fẽ ambamba 'bo, ko drį̃ mụlé ĩ'di ãzã kolé, uja ágọ́bị́ Mĩsị́rį̃ rú 'dã 'dịlé rá.
25 Mụ́sã ũrã 'bãngá 'bá ĩ'didrį̃ kí 'bã la Ãdróŋá la ĩ'di ayú sĩ 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú 'dĩ kí pajó íni, wó vã kí ku.
26 Ų̃'bụ́tį̣ ãzí rĩ sĩ Mụ́sã ịsụ́ 'bá į̃rį̃ Ịsịrayị́lį̃ rú la kí ru co agá, ų̃'bį̃ tí kí awalé sĩ tị icíma ajíjó kí drĩdríŋĩ gá, jọ, ‘Má ádrị́pịka, ĩmi pírí 'bá ãlu Ịsịrayị́lį̃ rú la kî, ãko ĩmi lẽjó ĩmi ụ'dị́jó rá rĩ ã'du?’
27 Ágọ́bị́ ãzí tá lẽlépi ãzí rĩ 'dịlépi rá rĩ ze Mụ́sã tẽndẽrẽ bụ́lụ́ gá jọ, ‘Ã'di 'bã Mụ́sã mi 'i, úpí ru ãma drį̃lẹ́ gá ị́jọ́ lịjó mgbã la nĩ yã?
28 Ílẽ vâ áma 'dịlé cécé míní ájẹ́ ágọ́bị́ Mĩsị́rį̃ rú rĩ 'dịlé rĩ áni yã?’ †
29 Mụ́sã la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'dĩ 'bã áni 'bo, apá mụlé u'álé ãngũ Mĩdị́yánį̃ gá. 'Dãá tị anzị ãgọbị kí į̃rį̃.
30 “Ílí kãlị́ sụ la mụ alịlé 'bo, Mãlãyíkã i'da ru Mụ́sã ní mį̃rį̃ velépi ãcí trũ lę̃kų̃-lę̃kų̃ ãngũ kõtórõ rú 'bé Sĩnáyĩ andre gá rĩ agá.
31 Mụ́sã u'á ų̃rį̃ sĩ ĩ'di ãcí 'dã ndrejó rĩ sĩ, se ru jãjã rú ãni rú ndrejó la múké-múké. Cọtị are Úpí Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ jọ,
32 ‘Ma Ãdróŋá mî áyị́pịka 'badrį̃ 'i, Ãdróŋá Ịbụrahị́mų̃ drį̃ 'i, Ĩsákã drį̃ 'i, ãzíla Yãkó'bõ drį̃ 'i.’ † Mụ́sã ụrụ'bá yã kpĩrí-kpĩrí ų̃rį̃ sĩ, lẽ ãngũ 'dã ndrelé į̃dị́ ku.
33 'Dãá Úpí Ãdróŋá jọ Mụ́sã nî, ‘Ítrũ kámúka ími pá gá 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ãngũ mî pá tujó 'dĩ ĩ'di ãngũ ãlá la.

† **7:28** Ãfũŋá 2:14 † **7:32** Ãfũŋá 3:6

34 Ãndá-ãndá ru ándre dó ũcõgõ 'bá má ãni Mĩsı̨rĩ gá 'dĩ 'bã kí ısũlé rĩ
rá, má are vâ ãzá ĩ'baní talé rĩ rá, má amũ dó bãsĩ ĩ'baní drĩlẹ́mmgbọ fẽlé.
Mũsã, mí amũ, ma mụ ími tı̨ pẽlé Mĩsı̨rĩ gá.’ †
35 “Mũsã 'dĩ ándrá 'bá Isırayı̨lĩ rú rĩ 'bã kí gãlé úmgbé ĩ'bã kí jọjó la,
‘Ã'di 'bã Mũsã mi adrujó úpí ru ãma drĩlẹ́ gá ãzíla ı̨jọ́ lijó ãma drĩ gá nĩ yã’
rĩ 'i. Wó Mũsã 'dĩ ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã tı̨ pẽlé 'bá kí drĩ celépi rĩ 'i, ãzíla
ĩ'baní drĩlẹ́mmgbọ fẽjó mãlãyíkã ru i'dalépi mĩrı̨ velépi ãcí trũ rĩ sĩ rĩ 'i.
36 Mũsã ce 'bá Isırayı̨lĩ drĩ kí drĩ angájó Mĩsı̨rĩ gá tálí idéŋâ trũ, ícétáŋá
kî trũ, mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ ãzíla ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ ílí kãlı̨ sụ.
37 “Mũsã 'dĩ ándrá jọlépi la 'bá Isırayı̨lĩ rú 'dĩ 'baní, ‘Úpí Ãdróŋá la ĩminí
nábĩ ãzí inga cécé mâ áni angájó ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ’ rĩ 'i. †
38 Mũsã 'dĩ ándrá 'bá Isırayı̨lĩ rú ru tralépi ãngũ kõtórõ rú 'dã kí drĩdríŋĩ
gá ĩndĩ vâ ãmã áyı̨pıka kí abe sáwã mãlãyíkã 'bã ı̨jọ́ jọjó ĩ'di be 'bé Sĩnáyĩ
drĩ gâlé rĩ sĩ rĩ 'i, ají ándrá ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ ídri ukólépi ku rĩ drĩ ũlũlé ãmanî.
39 “Wó ãmã áyı̨pıka gã kí ándrá Mũsã 'bã ı̨jọ́ arelé úmgbé, ũrã kí ásı̨ gá
gõjó vúlé Mĩsı̨rĩ gâlé.
40 Jọ kí Ãrọ́ŋĩ ní, ‘Mí idé ãmaní ãdroŋa kí, kî sĩ ãma drĩ ce ı̨jọ́ ãmadrı̨
múké rĩ kí agá. Ãnĩ ã'du idé ru Mũsã ãma ajílépi angájó ãngũ Mĩsı̨rĩ drĩ
gâlé 'dõlé rĩ benĩ yã rĩ ku.’ †
41 Ụ'dụ́ 'dã ándrá dó bãsĩ ĩ'baní í'dá kãjóŋá áni rĩ sı̨jó rĩ, ri kí ídétáŋá kí
idélé sĩ í'dá ĩ'baní idélé ĩ'bã drı̨ sĩ rĩ ı̨nzĩjó.
42 'Dãá Ãdróŋá uja ru tı̨ ĩ'baní bụ́lụ́ gá, Ãdróŋá a'be dó kí lẽlẽgó 'bũ gá
'dĩ kí ı̨nzĩlé, 'bá ní sĩlé bụ́kũ nábĩ 'badrĩ agá rĩ 'bã áni:
“ ‘'Bá Isırayı̨lĩ rú 'dĩ, ĩmĩ ándrá ãnãkpá kí ulı̨jó sĩ ídétáŋá kí idéjó
ílí kãlı̨ sụ ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ adru ándrá mánî ku.
43 Ĩ'dụ ándrá jó ãdróŋá Mõlékĩ drı̨ ĩ'di ı̨nzĩjó rĩ 'i ãzíla vâ Réfãnĩ 'i,
ĩmĩ ãdróŋá lẽlẽgó ru rĩ 'i 'dĩ kí,
ándrá í'dá ĩminí idélé ĩmidrı̨ sĩ ĩminí ı̨nzĩlé ı̨nzĩ-ı̨nzĩ rĩ kî.
Įjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ĩmi nze agụlé’ † álı̨ ãngũ Bãbũlọ́ŋĩ gá rĩ gá.
44 “Ãmã áyı̨pıka kí ándrá hémã Ãdróŋá 'bã ãzı̨táŋá kî trũ rĩ trũ ãngũ
kõtórõ rú rĩ gá 'dãá idé kí ándrá ĩ'di cécé lũlé Mũsã ní ãzí la vâ ĩ'diní
ndrelé rĩ 'bã áni.
45 Vúlé vúlé ru ãmã áyı̨pıka ándrá hémã ısũlépi ĩ'bã átẹ́pıka 'badrı̨ rĩ 'dụ
kí hémã ĩndĩ sáwã Yósũwã 'bã kí drĩ cejó Sṹrụ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'baní ũkpõ fẽjó
kí ndẽjó rá rĩ agá, ãzíla hémã u'á ãngũ 'dã gá 'dãá kpere Dãwụ́dĩ 'bã sáwã
gá.
46 Dãwụ́dĩ ásı̨ ı̨gbẹ́ ısũlépi Ãdróŋá drı̨ rĩ zı̨, ‘Ífẽ má ısũ ũkpõ sĩ jó sı̨jó
Ãdróŋá Yãkó'bõ drı̨ rĩ nî.’
47 Wó ngọ́pĩ Sũlũmánĩ sı̨ ándrá ĩ'diní jó nĩ.
48 “Wó Ãdróŋá Ãmbógó Ụrụgá Ãndânĩ rĩ u'á jó 'bá 'baní sı̨lé drı̨ sĩ rĩ agá
ku cécé nábĩ 'baní jọlé rĩ 'bã áni.
49 “ ‘Úpí Ãdróŋá jọ,
“'Bũ ĩ'di úmvúke má ãni ãmbõgõ drĩ 'i,
ũnọ́kụ́ ĩ'di ãngũ mání sĩ áma pá 'bãjó rĩ 'i.
Jó ĩminí mụlé sı̨lé mání rĩ gbẽtí la íngoní ru yã?
Jõku ãngũ mání mụjó avı̨jó rĩ la mụ adrulé íngõlé yã?
50 Adru ándrá ma 'i Ãdróŋá 'i ãko 'dĩ kí ũ'bãlépi rĩ 'i ku yã?” ’†”

---

† **7:34** Ãfũŋá 3:5, 7, 8, 10 † **7:37** Ãzı̨táŋá Amviŋá 18:15 † **7:40** Ãfũŋá 32:1 † **7:43** Ámõsĩ 5:25
† **7:50** Ĩsáyã 66:2

51 Sĩtéfũnõ jọ, “Ĩmi 'bá imbe ũkpó 'dĩ, ĩmi ásį̣ mba íni ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi bį̣lẹ́ dịrịmgba ị́jọ́ Ãdróŋá drį̣ sĩ íni ã'du ị́jọ́ sĩ? Ĩmi cécé ĩmĩ áyị́pịka kî áni, ĩmi ụ́'dụ́ pírí sĩ Úríndí Ãlá rĩ gã úmgbé.
52 Ĩmi áyị́pịka fẽ kí vâ ũcõgõ nãbịya 'baní pírí, ụ'dį̣ kí vâ 'bá amụ́lépi ị́jọ́ Ãdróŋá Ngọ́pį̣ izatáŋâ kóru rĩ drį̣ ũlũlépi rĩ kí rá, ãzíla ĩmi uja Ãdróŋá Ngọ́pį̣ mẹ́lẹ́ mbelé ĩ'dį̣ vâ ĩ'di rá.
53 Ĩmi 'bã sĩ vâ 'bá ãzị́táŋá Ãdróŋá drį̣ kí ịsụ́lépi mãlãyíkã 'badrį̣ sĩ rĩ 'i, kpere ĩmi ã'į̣ drĩ vâ ku!”

Drã Sĩtéfũnõ drį̣ 'i

54 'Bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé Sĩtéfũnõ tį̣ gá íni 'bo, na kí trį̣trį̣ ĩ'diní.
55 Sĩtéfũnõ galépi Úríndí Ãlá Ãdróŋá drį̣ sĩ tré rĩ ndre ãngũ Ãdróŋá rụ́ 'bũ gá, ndre dó sĩ ãcí 'bã ãlámã imve Ãdróŋá drį̣, ãzíla cọtį̣ ndre Yẹ́sũ 'bã pá tu agá Ãdróŋá 'bã drį̣ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru.
56 Jọ, “Ĩndre drĩ, ándre 'bũ tį̣ nzį̣ ru mmgbọ, Ngọ́tį̣ 'Bádrį̣ tu vâ pá Ãdróŋá ãmgbã rĩ 'bã drį̣ wókõ ãndá gá rĩ gâlé ru 'dã!”
57 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzũ kí ru bį̣lẹ́ cí i'dó kí cẹ̃lé úzáŋâ trũ ũkpó sĩ Sĩtéfũnõ rụ̃lé ru.
58 A'bé kí ĩ'di táwũ̃nį̣ ãmbógó rĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé, i'dó kí dó ĩ'di uvúlé írã sĩ, 'bá 'dĩ ũtrũ kí bõngó ĩ'badrį̣ kí fẽlé tãmbalé Sáwũ̃lõ kãrị́lẹ̃ ru rĩ drį̣.
59 'Bá 'dã 'bã kí Sĩtéfũnõ uvú agá írã sĩ 'dã gá, 'dãá Sĩtéfũnõ i'dó Ãdróŋá zịlé, “Úpí Yẹ́sũ, í'dụ áma úríndí fô!”
60 Sĩtéfũnõ a'dé ãjãgõrõ sĩ áwáŋâ trũ, “Úpí, í'bã izatáŋá 'dĩ kí drį̣ gá ku!” 'Bo ĩ'di 'bã ị́jọ́ 'dĩ jọjó 'bo rĩ sĩ, 'de dó rá.

8

1 Sáwũ̃lõ ándrá vâ 'bá ã'į̣lépi la ú'dį̣ Sĩtéfũnõ rá rĩ 'bã ãzí ru ĩndĩ.

Sáwũ̃lõ 'bã 'bá Yẹ́sũ ã'į̣lépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽjó rĩ

Ị̃tụ́ 'dã sĩ cõcóŋá ãmbógó la acá 'bá Yẹ́sũ ã'į̣lépi u'álépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dã kí ụrụ'bá gá. 'Bá Yẹ́sũ ã'į̣lépi rá 'dĩ iré kí ndú-ndú ãngũ Yũ̃dị́yã 'badrį̣ Sãmãríyã be rĩ agá pẽ lú ũ̃pịgọŋa kî.
2 Ãgọbį̣ Ãdróŋá rulépi rũrũ rĩ 'dụ kí Sĩtéfũnõ ị̃sị̃lé rá, awá kí ĩ'di káyĩ.
3 Wó 'dĩ gá 'dâ Sáwũ̃lõ i'dó 'bá Yẹ́sũ ã'į̣lépi rĩ 'baní ũcõgõ fẽlé ãzíla acị́jó jó ãlu-ãlu agâ sĩ, ãgọbį̣ kí arụ́jó ũkú abe sulé mãbụ́sũ gá.

Fị̃lị̃põ̃ 'bã adrujó Sãmãríyã gá rĩ

4 'Bá irélé 'dĩ mụ kí ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũ trũ drį̣ gá drį̣ gá ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá.
5 Fị̃lị̃põ̃ mụ táwũ̃nį̣ Sãmãríyã gá la gá, nze ị́jọ́ Kúrísĩtõ drį̣ gá rĩ 'dãá.
6 'Bá ru atrálépi wẽwẽ rú 'dĩ kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé ãzíla tálí Fị̃lị̃põ̃ 'bã idélé 'dĩ kí ndrelé 'bo, 'bã kí bį̣lẹ́ ị́jọ́ Fị̃lị̃põ̃ 'bã jọlé rĩ kí arejó.
7 Úríndí ũnzí ũfũ 'bá wẽwẽ rú kí agá úzáŋâ trũ, ãzíla 'bá acálépi rá rĩ i'dó kí vâ acị́lé rá.
8 Táwũ̃nį̣ 'dã agá ãyĩkõ ãmbógó la ãfũ dó sĩ nĩ.

Sị̃mọ́nị̃ újógó ru rĩ

9 Ágọ́bį̣ ãzí ãlu ri ándrá u'álé 'dãá rụ́ la Sị̃mọ́nị̃ 'i, 'bã ándrá ru 'bá ãzí ãmbógó la rú ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé ũlẽgõ rú 'bá Sãmãríyã gá rĩ 'baní indrélépi ũ̃sụ̃táŋá ru rĩ kî sĩ.

10 'Bá táwũnĩ 'dã agá 'dãá cí rĩ ri kí ịjọ́ arelé ĩ'di tị gá, jọ kí vâ ịjọ́ ĩ'di drĩ gá, “Ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá ãni umvelé Ũkpó Ãmbógó rĩ 'i!”
11 'De kí ĩ'di vú gâ sĩ, ã'dusĩku Sĩmọ́nĩ ri ĩ'baní ịjọ́ ũrĩ fẽlépi ũsũtáŋá ru rĩ kí idélé ụ́'dụ́ ãzo rú.
12 Wó kí mụ ịjọ́ Fịlịpọ̃ 'bã imbálé ịjọ́ mgbã Sụ́rụ́ Ãdróŋá drĩ drĩ gá ãzíla rụ́ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drĩ gá 'dĩ arelé ãzíla ã'ĩlé 'bo, fẽ bãbũtịzĩ ãgọbị ãzíla ũkú 'banî.
13 Sĩmọ́nĩ mgbã rĩ ã'ĩ rá bĩ bãbũtịzĩ ĩndĩ, ã'dusĩku ũrĩ fi ásị la gá tálí ãzíla ícétáŋá wẽwẽ rú Fịlịpọ̃ 'bã idélé 'dĩ kî sĩ, bĩ dó vâ sĩ Fịlịpọ̃ vú ãngũ ĩ'dĩ 'bã mụjó rĩ kí agá ĩndĩ tálí ãzíla ícétáŋá 'dĩ kî 'bã ịjọ́ sĩ.
14 Ũpịgọŋa Yẹ́sũ drị Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dã kí mụ arelé la 'bá Sãmãríyã gá 'dã ịsụ́ kí ịjọ́ Ãdróŋá drĩ 'bo íni, pẽ kí Pétẽrõ kí tị Yõhánã be ĩ'ba rụ̃lé mụjó ịjọ́ 'dĩ ãndá yã rĩ ịsụ́lé.
15 'Bá ĩrĩ 'dĩ kí mụ calé 'bo, zị kí Ãdróŋá ĩ'baní jọlé la lẽ 'ba ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'i.
16 Ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ asị jõ drĩ kí ãzí ãlu la drĩ gá ku, lú ịsụ́ kí drĩ bãbũtịzĩ rụ́ Yẹ́sũ drị gá rĩ sĩ.
17 'Dãá Pétẽrõ kí Yõhánã be tĩ kí drị kí drĩ gá, ãzíla ịsụ́ kí dó sĩ Úríndí Ãlá rĩ rá.
18 Sĩmọ́nĩ la mụ ndrelé la Úríndí Ãlá rĩ asị 'bá ã'ĩlépi rá rĩ kí drĩ gá 'dõlé drị tĩŋá ũpịgọŋa 'badrĩ sĩ, lẽ séndẽ fẽlé Pétẽrõ 'baní Yõhánã be sĩ ũkpõ 'dĩ ĩgbãjó.
19 Jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, “Ĩfẽ mání ũkpõ 'dĩ ĩndĩ 'bá mâ vâ sĩ drị tĩjó drĩ la gá rĩ la sĩ Úríndí Ãlá rĩ ịsụ́ ĩndĩ.”
20 Pétẽrõ umvi Sĩmọ́nĩ nî, “Lẽ mi 'i, mî séndẽ 'dĩ abe ímụ ãcí gá míní ũrãjó la mí icó fẽtáŋá Ãdróŋá drĩ ĩgbãlé séndẽ sĩ rá rĩ sĩ.
21 Ãzị ãzí mí ãni ãma abe la 'dáyụ, ã'dusĩku ími ásị adru Ãdróŋâ mịfị gá múké ku.
22 Mí uja ásị, ízị Úpí 'i ími trũjó ịjọ́ ũnzí míní ũrãlé 'dĩ kí agá rá.
23 Ándre íni ími 'a ũnzí ãjã sĩ, ãzíla ịjọ́ ũnzí umbé mi cí.”
24 Sĩmọ́nĩ jọ Pétẽrõ 'baní Yõhánã be, “Ãndá-ãndá ru ĩzị mání Úpí 'i, ịjọ́ ĩminí jọlé 'dĩ 'bã ãzí ãlu la 'ba idé ru áma ụrụ'bá gá ku fô.”
25 Pétẽrõ kí Yõhánã be mụ ịjọ́ jọŋá delé ãzíla ịjọ́ mgbã Úpí drị gá rĩ ũlũŋá delé 'bo, gõ kî dó vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá. Ĩ'bã kí gõ agá 'dâ, mụ kí ịjọ́ ú'dí Úpí Yẹ́sũ drị gá rĩ ũlũ trũ tọ̃rọ́mẹ wẽwẽ rú Sãmãríyã gá 'dĩ kí agâ sĩ.

Fịlịpọ̃ kí ágọ́bị angálépi Ịtịyọ́pĩyã gá rĩ be

26 Ụ́'dụ́ ãlu mãlãyíkã Úpí Ãdróŋá drị gá rĩ jọ Fịlịpọ̃ nî, “Mí adru bábá mụjó ándrâlé ru gẽrĩ i'dólépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá mụlépi kpere Gázã gá 'dã gá.” *
27 Fịlịpọ̃ i'dó dó ãcĩ mụjó rá 'bo, íni 'dĩ ágọ́bị angálépi Ịtịyọ́pĩyã gá la ĩ'di mụ agá ĩ'didrịko gâlé, ĩ'di ándrá vâ 'bá ãzí rulé rũrũ, ĩrá 'dịpị úpí ũkú ru Ịtịyọ́pĩyã gá rĩ pálé gá la, ágọ́bị angá ándrá Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá Ãdróŋâ ĩnzĩlé.
28 Ĩ'di 'bã ãcẽ agá gárĩ ĩ'di ãni kãyĩnõ 'bã selé nĩ rĩ sĩ 'dĩ gá 'dâ, ri bụ́kũ nábĩ Ĩsáyã drị gá rĩ lãlé.
29 Úríndí Ãlá rĩ jọ Fịlịpọ̃ ní, “Ímụ adrulé gárĩ 'dã andre gá 'dãá ãni rú.”
30 Fịlịpọ̃ cẹ̃ rá are ágọ́bị tá Ịtịyọ́pĩyã rú 'dĩ la bụ́kũ nábĩ Ĩsáyã drị gá rĩ la agá, zị ĩ'di, “Ínĩ ịjọ́ míní lãlé 'dĩ kí ífí rá yã?”

* **8:26** Gẽrĩ 'dĩ mụ ándrá ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ.

31 Ágọ́bị̃ Ị̃tị́yọ́pị̃yã rú 'dĩ umvi Fị̃lị́pọ̃ ní, jọ, “Má icó ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí nị̃lé íngoní-íngoní ru 'bá ãzí drĩ ífí la icé mání ku rĩ gá?” Umve dó sĩ Fị̃lị́pọ̃ 'i amụ́lé rilé ĩ'di bụ́lụ́ gá 'dãá.
32 Ị́jọ́ bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ ágọ́bị̃ Ị̃tị́yọ́pị̃yã rú rĩ 'bã lãlé rĩ ándrá íni:
“'Dụ kí ándrá ĩ'di agụlé cécé kãbĩlõ agụlé lị̃lé Ị̃lị̃ rĩ 'bã áni,
ãzíla 'dị̃ kí ĩ'di cécé kãbĩlõ lị̃lé,
ru tị̃ nzị̃lé ku rĩ 'bã áni.
33 Úfẽ ĩ'diní drị̃nzá, úlị̃ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ múké-múké ku.
'Bá ãzí ãlu icólépi ị́jọ́ nzelépi drị̃lẹ́ ĩ'didrị̃ kí drị̃ gá rá la 'dáyụ,
ã'dusĩku ídri ĩ'didrị̃ ũnọ́kụ́ gá 'dâ rĩ ãsị̃ 'bo.” †
34 Ãmbógó Ị̃tị́yọ́pị̃yã rú rĩ zị̃ Fị̃lị́pọ̃ 'i, “Ílũ mání, nábị̃ la ị́jọ́ 'dĩ jọ ĩ'di drị̃ gá yã jõku 'bá ãzí ndú la drị̃ gá?”
35 'Dãá Fị̃lị́pọ̃ i'dó dó ị́jọ́ jọlé ị́jọ́ tá Ãdróŋá drị̃ ĩ'di 'bã lãlé rĩ drị̃ gá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ.
36 Ĩ'bã kí mụ agá gẹ̃rị̃ gá 'dâ, ca kí ãngũ ị̃yị̃ trũ la gá, ãmbógó Ị̃tị́yọ́pị̃yã rú rĩ jọ, “Ị̃yị̃ ãzí 'dĩ, ã'du icó fẽlé la má ịsụ́ bãbụ̃tị́zị̃ ku rĩ gá nĩ?” [
37 Fị̃lị́pọ̃ jọ, “Mí icó bãbụ̃tị́zị̃ ịsụ́lé rá ídrĩ Yẹ́sụ̃ ã'ị̃ ími ásị̃ pírí sĩ rĩ gá.” Ãmbógó umvi má ã'ị̃ dó rá Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pị̃ 'i.] †
38 Atrị̃ kãyĩnõ gárĩ selépi rĩ kí drị̃, fi kí Fị̃lị́pọ̃ be ị̃rị̃ trá ị̃yị̃ agâlé, 'dãá Fị̃lị́pọ̃ fẽ ĩ'diní bãbụ̃tị́zị̃ rá.
39 Kí mụ ãfũlé ị̃rị̃ trá ị̃yị̃ agâlé rĩ sĩ ãmvé 'dõlé 'bo, Úríndí Úpí drị̃ 'dụ Fị̃lị́pọ̃ 'i ũní rá, ãmbógó Ị̃tị́yọ́pị̃yã rú 'dã ndre ĩ'di ị̃dị̃ ku, wó mụ ĩ'di 'bã ãcị̃ trũ drị̃ gá ãyĩkõ ãmbógó íni la trũ.
40 Fị̃lị́pọ̃ mụ ru ịsụ́lé Ãzótũ gá, ĩ'di 'bã mụ agá, ri mụlé ị́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ ũlũ trũ táwụ̃nị̃ ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agâ sĩ íni, íni kpere ĩ'di 'bã ca agá Kãyĩsárĩyã gá.

9

Sáwụ̃lọ̃ 'bã ásị̃ ujajó rĩ
('Etáŋá 22:6-16; 26:12-18)

1 Ụ'dụ́ 'dã kî sĩ Sáwụ̃lọ̃ 'bã drĩ adrujó ũmbã ĩ'diní 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí ụ'dị́jó rĩ trũ ásị̃ gá rĩ sĩ, mụ átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rụ́.
2 Jọ 'bã ãfẽ drĩ ĩ'diní wárágã mụjó Dãmãsị̃kị́yã gá ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ kí agâ sĩ, 'bá táni ãgọbị̃ rú jõku ũkú ru Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rĩ kí rụjó ũkpó sĩ agụjó sujó mãbụ́sụ̃ gá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé.
3 Sáwụ̃lọ̃ 'bã mụ agá ãni rú táwụ̃nị̃ Dãmãsị̃kị́yã drị̃ gá 'dãá, rụ̃gbụ́gbụ́ ãcí imve angájó 'bụ̃ gâlé ji ãngũ ĩ'di andre gá 'dãá trọ̃kị̃lịrị̃.
4 Sáwụ̃lọ̃ a'dé vụ̃rụ́, are ụ́'dụ́kọ́ ãzí ị́jọ́ jọ agá ĩ'diní, “Sáwụ̃lọ̃! Sáwụ̃lọ̃! Mi áma ĩcõcõŋã íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã?”
5 Sáwụ̃lọ̃ zị̃, “Mi ã'di 'i, Úpí?” Ụ'dụ́kọ́ umvi, “Ma Yẹ́sụ̃ mî ĩcõcõŋãlé rĩ 'i.
6 Wó be la ínga, ímụ táwụ̃nị̃ agâlé, ãngũ mání sĩ mụjó lũjó la míní mi mụ ã'du idélé yã rĩ gá.”
7 'Bá tá be acị́lépi Sáwụ̃lọ̃ abe 'dĩ tu kí pá ị́jọ́ jọŋâ kóru, are kí ụ́'dụ́kọ́ 'dã rá, wó ndre kí 'bá ãzí ífí ãlu ku.
8 'Dãá Sáwụ̃lọ̃ angá vụ̃rụ̃lé nzị̃ ru mịfị̃, wó ndre ãngũ gẹ̃rị̃ sĩ ku, ã'dusĩku mịfị̃ la ãsã cí. 'Bá tá mụlépi ĩ'di be 'dĩ rụ kí ĩ'di drị̃ gá drị̃ gá agụlé Dãmãsị̃kị́yã gâlé.

---

† **8:33** Ĩsáyã 53:7-8 † **8:37** Vásĩ 37 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tị̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ Gị̃rị̃kị̃ tị sĩ ídu drị̃drị̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

9 Dãmãsĩkı́yã gá 'dãá Sáwũlõ u'á ụ́'dụ́ na ndre ãngũ ku, na ãko ãzí ku,
mvụ vâ ãko ãzí ku ĩndĩ.
10 'Bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá la ándrá Dãmãsĩkı́yã gá 'dãá cí rụ́ la Ãnãníyã 'i. Ị́jọ́
ãzí ícétáŋá ru la i'da ándrá ru ĩ'diní, ala gá Úpí Yẹ́sũ umve ĩ'di, “Ãnãníyã!”
Ãnãníyã umvi, “Ma 'dõnu, Úpí.”
11 Úpí Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, “Mí itú mi bábá, ímụ gẽrĩ umvelé Kpị 'dã agá, jó
Yụ́dãsĩ drĩ agá, ízị 'bá angálépi Tãrãsı́sĩ gá umvelé Sáwũlõ 'i rĩ 'i. Ĩ'di
Ãdróŋá zị.
12 Ãzíla áfẽ ndre ícétáŋá ru ágọ́bı́ ãzí umvelé Ãnãníyã 'i rĩ 'bã amụ́ agá
jó agá 'dõlé, drı́ tı́ agá ĩ'di drĩ gá 'bã ndre sĩ ãngũ ĩdı́.”
13 Ãnãníyã umvi, “Úpí, ũ'bí nze kí mání ı́jọ́ ágọ́bı́ 'dĩ drĩ gá rá ãzíla ı́jọ́
ũnzíríkãnã ĩ'dĩ 'bã idélé 'bá ãlá mídrı́ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ gá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí drĩ gá
ĩndĩ.
14 Ãzíla amụ́ vâ ũkpõ ãtalo ãmbogo 'dã 'badrĩ sĩ Dãmãsĩkı́yã gá 'dõlé
amụ́jó 'bá ími rụ́ umvelépi rĩ kí rụjó cí.”
15 Wó Úpí Yẹ́sũ jọ ĩ'diní, “Ímụ, ã'dusĩku ĩ'di mâ ãnájó ũ̃pı́gọ́ŋá mání pẽlé
ı́jọ́ mádrĩ kí ujílépi 'bá Yãhụ́dĩ rú ku rĩ 'baní, ũpi 'baní ãzíla 'bá Ịsịrayı́lĩ
gá 'dĩ 'baní rĩ 'i.
16 Ãzíla ma vâ mụ ı́jọ́ ĩ'di 'bã sĩ mụjó ũcõgõ ịsụ́jó ı́jọ́ má drĩ ũlũŋá sĩ rĩ
kí i'dalé ĩ'diní rá.”
17 'Dãá Ãnãníyã mụ rá, fi Sáwũlõ drĩ gâlé, tı́ drı́ Sáwũlõ drĩ gá jọ, “Má
ádrı́pị Sáwũlõ, Úpí Yẹ́sũ ándrá ru i'dalépi míní gẽrĩ gâlé míní amụ́jó 'dõlé
rĩ sĩ, rĩ ãpẽ áma tị íni la mi sĩ ãngũ ndre ĩdı́, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ 'bã ga sĩ
ími agá tré benĩ.”
18 Cọtị ãko ãzí a'dé Sáwũlõ mı́fı́ agâlé cécé ũgórókó'bõ áni, 'dâ ndre dó
ãngũ ĩdı́ rá. Tu pá ụrụgá sĩ bãbũ̃tı́zĩ ịsụ́jó.
19 Sáwũlõ la mụ íná nalé 'bo, ịsụ́ ũkpõ ú'dí ru.

Sáwũlõ 'bã ı̂jọ́ ũlũjó Dãmãsĩkı̂yã gá rĩ

Sáwũlõ u'á ụ́'dụ́ were 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'ba abe Dãmãsĩkı́yã gá 'dãá.
20 Mụ dó pịrị ı́jọ́ ũlũlé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ kí agá jọjó la, Yẹ́sũ ĩ'di
Ãdróŋá Ngọ́pị 'i.
21 'Bá ı́jọ́ 'dĩ arelépi rá 'dĩ u'á kí ũ̃sũ̃táŋá sĩ, ãzíla jọ kí, “Ágọ́bı́ 'dĩ adru
ándrá Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé 'bá kí ụ'dı́lépi rụ́ Yẹ́sũ 'dĩ umveŋá sĩ rĩ 'i ku yã? Amụ́
vâ ínĩ ngá ı́jọ́ ĩ'di ãni ãlu 'bá kí trajó agụjó mãbụ́sũ gá 'bá ãtalo ãmbogo rĩ
kí drĩlẹ́ gá rĩ gá ku yã? Wó uja ru íni la ã'du sĩ?”
22 Wó 'dãá ı́jọ́ Sáwũlõ 'bã jọlé rĩ acá kí ũkpó trũ, ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú
Dãmãsĩkı́yã gá 'dĩ icó kí ĩ'di umvilé ku, ã'dusĩku ı́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé Yẹ́sũ ĩ'di
Kúrísĩtõ 'i rĩ i'da ru mmgbọ rú Yẹ́sũ ĩ'di Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé ãma pajó rĩ 'i.

Sáwũlõ 'bã ru apájó 'bá Yãhụ́dĩ rú rĩ kí drĩ gá rĩ

23 Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí vúlé gá, 'bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ ri kí ru tralé ãlu ı́jọ́ itújó
sĩ Sáwũlõ mbãjó 'dijó rá.
24 Wó 'bá ãzí lũ Sáwũlõ ní ı́jọ́ itúlé ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ kí rá. Ĩtụ́ kí ı́ṇı́ be
'bá 'dĩ ri kí ĩ'di tẽlé 'dılé jó tị bõrõ táwũ̃ṇĩ celépi cí rĩ drı́ gá rĩ kí agá.
25 Wó ı́ṇı́ ãzí ãlu 'bá ı́jọ́ ĩ'didrĩ ã'ĩlépi rá rĩ 'dụ kí ĩ'di gụ́fá sĩ mụlé sulé
dẽrı́sã bõrõ agá rĩ gâ sĩ ãmvélé apá dó sĩ rá.
26 Sáwũlõ mụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá ũ̃'bĩjó ru icíjó 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ abe pâlé
wẽwẽ rú, wó 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá 'dĩ ã'ĩ kí ĩ'di ĩ'bã ãzí ru ku, ãzíla idé kí dó
vâ ĩ'di sĩ ũ̃rĩ sĩ.

27 Wó Bãrãnábã amụ́ Sáwṹlọ̃ ãzã kolé ĩ'di agụjó ṹpịgọṇa 'ba rṹlé lũjó la
ĩ'baní Sáwṹlọ̃ ndre Úpí Yẹ́sṹ 'i gẽrḩ gá, ãzíla Úpí jọ ịjọ́ ĩ'di be rá. Nze vâ
ĩ'baní ịjọ́ Sáwṹlọ̃ 'bã ịjọ́ ũlũjó ṹrḩ kóru Yẹ́sṹ drḩ gá Dãmãsḩkḩyã gá 'dãá rĩ 'i.
28 Ãzíla Sáwṹlọ̃ u'á dó sĩ ṹpḩgọ́ṇá abe, acḩ Yẽrṹsãlẹ́mṹ agá pírí ịjọ́ ũlũ trũ
ṹrḩ kóru Úpí Yẹ́sṹ drḩ gá.
29 Ri vâ ãgátã galé 'bá Yãhṹdḩ rú Gḩrḩkḩ tị jọlépi rĩ abe, mbã kí tí vâ ĩ'di
'dịlé rá.
30 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ ịsṹlé 'bo, 'dụ kí Sáwṹlọ̃ agụlé
Kãyĩsárĩyã gá tị la pẽjó Tãrãsḩsḩ gá.
31 'Dã 'bã vúlé gá 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá Yṹdḩyã gá, Gãlḩlḩ gá ãzíla Sãmãríyã
gá 'dĩ îcõcõṇá kí ku, ịsṹ kî dó sĩ ásḩ ḩgbẽ. Kí kãlãfe tụ ásḩ ũṇmĩṇá Úríndí
Ãlá rĩ drḩ gá rĩ sĩ ĩ'bã kí Úpí Yẹ́sṹ ní ãzḩ ngajó rĩ sĩ.

Pétẽrõ 'bã adrujó ãngũ Lṹdã gá ãzíla Yópã gá rĩ

32 Pétẽrõ 'bã acḩ agá ãngũ pírí gá, ṹ'dṹ ãlu mụ drḩ fụlé 'bá ãlá u'álépi
Lṹdã gá 'dĩ 'ba abe.
33 'Dãá ịsṹ ágọ́bḩ ãzí u'álépi mgbọ́lọ́ sḩ ílí ãrõ ãcá sĩ pá kóru umvelé
Ãyĩnéyã 'i.
34 Pétẽrõ jọ Ãyĩnéyã ní, "Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ adrí mi ãlá ru 'bo, mí angá ụrụgá,
í'dụ mî bḩrḩsḩ 'i." Cọtị Ãyĩnéyã angá ụrụgá.
35 'Bá pírí u'álépi Lṹdã gá ãzíla Sãrónĩ gá 'dãá rĩ ndre kí Ãyĩnéyã 'bã
ácḩṇá rá, cọtị ã'ḩ kí Yẹ́sṹ Úpí kí palépi rĩ rú rá.
36 Yópã gá 'dãá ũkú ãzí ándrá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá la cí rṹ la Tã'bḩtã 'i, * ũkú
Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá la, ri sáwã ĩ'didrḩ kí izalé ịjọ́ múké idéjó ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ
kí ãzã kojó.
37 Sáwã 'dã agá 'dãá ãyánĩ rụ ĩ'di uja drãlé rá. 'Bá ũjĩ kí ãvũ la ãzíla agụ
kí 'bãlé gõrófã agá ụrụgâlé ĩ'di ḩsḩṇá tẽjó.
38 Ãngũ Yópã 'i rĩ ándrá Lṹdã andre gá 'dãá ãni rú, 'bo 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá
'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé Pétẽrõ ĩ'di Lṹdã gá íni, pẽ kí ãgọbḩ kí tị ḩrḩ ịjọ́ Tã'bḩtã
drã rá rĩ trũ mãmálá 'bãjó ĩ'di drḩlḩ gá, "Mí amṹ gbõrú ãma rṹ 'dõlé."
39 Pétẽrõ angá amṹlé 'bá 'dĩ abe. Ĩ'di mụ acálé 'bo, agụ kí ĩ'di gõrófã
agâlé, ũkú ãwụzḩ rú rĩ atrá kí ru ĩ'di andre gá áwáŋâ trũ jó ãvũ 'bãjó rĩ
agá. Ũkú 'dĩ kí dḩ Pétẽrõ ní sátĩ ãzíla kọ́tḩ ándrá Tã'bḩtã 'bã sõlé rĩ kí i'da
sĩ.
40 Pétẽrõ iyá kí jó agâlé rĩ sĩ ãmvé, tḩ ãjã vṹrṹ zḩ Ãdróṇá, ĩ'di mụ zḩlé la
'bo uja tị ãvũ rṹlé jọ, "Tã'bḩtã, mí angá ụrụgá!" Ũkú 'dĩ nzḩ ru mḩfḩ, ĩ'di
mụ Pétẽrõ ndrelé 'bo uja rilé rĩ rĩ.
41 Pétẽrõ se ru ãni rú ĩjũ drḩ ãzã la kojó ĩ'di ingajó. Umve 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi
rá 'dĩ kí ũkú ãwụzḩ rú 'dĩ kí abe amṹjó ĩ'di fẽjó ĩ'badrḩ ídri rú.
42 Ḩjọ́ 'dĩ acḩ ãngũ Yópã drḩ agâ sĩ pírí 'bá wẽwẽ rú uja kî sĩ ásḩ Yẹ́sṹ ã'ḩjó
'bá kí palépi rĩ rú.
43 'Dĩ gá 'dâ, Pétẽrõ u'á Sḩmọ́ṇḩ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi rĩ drḩko gá Yópã gá 'dãá
ṹ'dṹ ãzo rú.

10

Kṹrṹnálḩyọ̃ kí Pétẽrõ be

* **9:36** Gḩrḩkḩ tị sĩ ála ĩ'di umve *Dõrõkásĩ 'i.*

1 Ágǫ́bị̃ ãzí ándrá cí u'álépi Kãyĩsárĩyã gá rụ́ la Kũ̃rũ̃nálị̃yõ̰ 'i, ĩ'di ãsĩkárĩ
túrú ãlu Rụ́mị̃ drị̃ kí 'bã ãmbógó. *
2 Ĩ'di ándrá 'bá Rụ́mị̃ rú Ãdróŋá rulépi 'bá ĩ'didrị̃ abe ambamba la, ri vâ
'bá ándrá Yãhụ́dị̃ rú lẽmẽrí rĩ kí ãzã kolé, ĩ'di vâ Ãdróŋá zị agá ụ́'dụ́ pírí.
3 Ũgũgõ sáwã úrômĩ ḭ̃tõ̰lõ̰ŋá sĩ ndre ándrá mãlãyíkã Ãdróŋá drị̃ ícétáŋá
agâ sĩ ị́jõ̰ jọ agá ĩ'di be, umve ĩ'di, “Kũ̃rũ̃nálị̃yõ̰!”
4 Su mị́fị̃ drị̃ la gá ũ̃rị̃ trũ umvi, “Úpí, ãko ã'du?” Mãlãyíkã umvi, “Ãdróŋá
u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku ã'ḭ̃táŋá mî ĩ'di ã'ḭ̃jõ ãzíla ãko mî fẽlé 'bá lẽmẽrí Yãhụ́dị̃
rú rĩ 'banî rĩ ca kí ĩ'di rũ̃lé rá, ĩ'di dó sĩ bábá ími umvijó.
5 Ãzíla ú'dî'da ípẽ 'bá ãzí kí tị mụlé ágǫ́bị̃ Sḭ̃mõ̰ñ̰ Pétẽrõ rĩ umvelé ãngũ
Yópã gá.
6 Mụ ãmụ́ ru ágǫ́bị̃ gõ̰bẹ̃rẹ̃ idélépi umvelé Sḭ̃mõ̰ñ̰ 'i, lị́cõ̰ trũ ãni rú la
mĩrĩ tị gá rĩ drị́ko gá ĩ'di amụ́ míní ị́jõ̰ patáŋá drị̃ lũlé.”
7 Mãlãyíkã la mụ mụlé 'bo, Kũ̃rũ̃nálị̃yõ̰ umve 'bá ãzị̃ ngalépi ĩ'didrị̃ la kí
ḭ̃rị̃, ala gá ãsĩkárĩ ãzị̃ ngalépi 'dãá Ãdróŋá rulépi ambamba la ãzí ãlu.
8 Nze ĩ'baní ị́jõ̰ ru idélépi 'dĩ kí vú, uja dó kí tị pẽlé Yópã gá.
9 Drũ̃sḭ̃ ĩ'baní acá agá ãni rú Yópã gá sáwã ázíyá gá 'dĩ, Pétẽrõ mụ tụlé
jó drị̃ gá Ãdróŋá zịlé.
10 Ãbị́rị̃ ndẽ ĩ'di rá, lẽ tí ãko ãzí nalé, 'dĩ sĩ íná la drĩ a'dí agá a'dî ndre
ícétáŋá ãzí.
11 Ndre ala gá 'bũ̃ tị nzị̃ ru mmgbọ, ndre vâ ãko ãzí cécé bõngó ũgĩlé
kónã la sụ rĩ kí agá a'bélé vũ̃rụ́ 'dõlé rĩ 'bã áni la.
12 Ala gá 'dãá ãnãkpá ũví ndú-ndú lẽlé úna kí ku 'dĩ kí pírí cí; ãko ãgãlépi
'a drị̃ sĩ ãzíla ãríŋá ungalépi ụrụgâ sĩ 'dĩ kî trũ.
13 Ụ́'dụ́kõ̰ angá ala gâlé jọ, “Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlị̃ ãko 'dĩ kí ãzíla
ína kí rá.”
14 Wó Pétẽrõ umvi, “Yụ, Úpí, ána jõ drĩ ãko ãzí ãndị̃ ru la ku.”
15 'Dãá are vâ ụ́'dụ́kõ̰ 'dĩ 'bũ̃ gâlé ḭ̃dị̃, “Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké,
lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku.”
16 Ị́jõ̰ 'dĩ idé kí ru íni pâlékó na, 'dãá ú'dụ dó ãko bõngó áni 'dĩ 'bũ̃ gâlé
vúlé.
17 Pétẽrõ 'bã drĩ ị́jõ̰ ĩ'di 'bã ndrelé 'dĩ ífí ndrũ̃ agá 'dâ, ndre 'bá Kũ̃rũ̃nálị̃yõ̰
'bã tị ãpẽlé 'dĩ kí pá tu agá Sḭ̃mõ̰ñ̰ drị́ jó tị gá 'dãá.
18 'Dãá zị kí, “Ãmụ́ ãzí rụ́ sĩ umvelé Sḭ̃mõ̰ñ̰ Pétẽrõ 'i rĩ 'dâ cí yã?”
19 Pétẽrõ drĩ ĩ'di 'bã ị́jõ̰ 'dĩ ífí ũrã agá, Úríndí jọ ĩ'diní, “Mí are! 'Bá ãgọbị
rú la kí na kí ími ndrũ̃.
20 Mí asị́ vũ̃rụ́ ími itúlé bábá, ígã jõ mụlé 'bá ãmị́yõ̰ŋá ru 'dĩ 'bã abe ku,
ã'dusĩku má ãpẽ kí tị ma 'i.”
21 Cọtị Pétẽrõ asị́ vũ̃rụ́ jọ ãgọbị 'dã 'baní, “Ma bãsĩ ágǫ́bị̃ ĩmi ndrũ̃lé rĩ
'i, ĩmi amụ́ ã'du ị́jõ̰ sĩ?”
22 Ãgọbị na 'dã umvi kí, “Ãmbógó Kũ̃rũ̃nálị̃yõ̰ ãsĩkárĩ Rụ́mị̃ gá rĩ ãpẽ
ãma tị nĩ. Ĩ'di 'bá ãzí Ãdróŋá rulépi rũrũ vâ 'bá múké, ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃
rú 'dĩ 'bã kí rulé rũrũ íni la. Mãlãyíkã ãlá Ãdróŋá drị̃ jọ ị́jõ̰ ĩ'di be, jọ 'bã
umve mi 'i ĩ'didrị̃ kogâlé, ĩ'di sĩ ị́jõ̰ mî mụlé jọlé ĩ'diní rĩ are.”
23 Pétẽrõ 'bã mãmálá a'ị̃ ãgọbị na 'dã kí ụ́'dụ́ kojó 'dãá.

Pétẽrõ 'bã adrujó Kũ̃rũ̃nálị̃yõ̰ drị̃ jó agá rĩ

---

* **10:1** Ĩ'di ándrá ãmbógó ru ãsĩkárĩ 'bá Rụ́mị̃ rú rĩ 'bã ãni umvelé “Ãsĩkárĩ Ítãlĩ 'badrị̃ rĩ 'badrị̃ 'i.”

Ṭ'búṭị ãzí rĩ sĩ Pétẽrõ itú ru bábá mụjó ĩ'ba abe, ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭlépi rá Yópã gá 'dã ãzí rĩ mụ kí ĩndĩ.
24 Drṵ̃sḭ̃ íni ca kí lịcọ́ Kṵ̃rṵ̃nálḭyọ̃ drḭ ĩ'di 'bã sĩ ĩ'di tẽjó 'bá ĩ'didrḭ̃ kí abe ãzíla ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka umvelé umve-umve rĩ abe Kãyĩsárĩyã gá 'dãá.
25 Pétẽrõ 'bã lẽ agá fi agá jó agâlé 'dĩ gá 'dĩ, Kṵ̃rṵ̃nálḭyọ̃ ụfụ kí drḭ ĩ'di be, 'be ru pálé la gá 'dãá vṵ̃rṵ́ ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó.
26 Pétẽrõ fẽ ĩ'diní angálé ụrụgá jọ, "Ítu pá ụrụgá, Kṵ̃rṵ̃nálḭyọ̃, ma mâ ngá lú 'bá cécé mí áni."
27 Pétẽrõ mụ kí ḭjọ́ jọ trũ Kṵ̃rṵ̃nálḭyọ̃ be kpere ĩ'baní ca agá jó 'bá 'baní ru trajó wẽwẽ rú rĩ agâlé.
28 Jọ ĩ'baní, "Ĩmi pírí nḭ̃ kí rá ãzḭ́táŋá ãmadrḭ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ drḭ dḭ́nḭ̃ drḭ ã'ḭ ãmaní u'ájó sṵ́rṵ́ ndú 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku 'dĩ abe vâ adrujó ãmṵ́ ru ĩ'badrḭ́ko gá ãndrũ 'dĩ 'bã áni ku. Wó Ãdróŋá jọ mání, lẽ má umve 'bá ãzí ãluŋá la mẹ́rọ́'bá ru jõku ãndḭ́ ru íni ku.
29 Bãsĩ gápi mâ amṵ́jó kpílo gbõrú míní 'bá tị pẽjó má rṵ́ 'bo rĩ sĩ 'dĩ. Ázị dó mi 'i, ípẽ 'bá kí tị má rṵ̂lé ã'du ḭjọ́ sĩ?"
30 Kṵ̃rṵ̃nálḭyọ̃ umvi ĩ'diní, "Alị ṵ́'dṵ́ na 'bo, ándrá cécé sáwã úrômĩ sĩ ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ma Ãdróŋá zị agá ḭ̃tọ́lọŋá sĩ mádrḭ jó agá, rṵ̃gbṵ́gbṵ́ ándre 'bá ãzí bõngó sṵ̃lépi imvesílílí la pâ tu agá áma drḭ̃lẹ́ gá 'dãá.
31 Jọ mání, 'Kṵ̃rṵ̃nálḭyọ̃! Ãdróŋá are zịtáŋá mídrḭ̃ rá ãzíla ndre vâ ãzãkoma míní fẽlé 'bá 'baní rĩ kí rá, ãvĩ ḭjọ́ kí drḭ gá ku.'
32 Jọ vâ mání, 'Ípẽ 'bá ãzí tị mụlé Yópã gá ágọ́bḭ umvelé Sḭ̃mọ́nḭ̃ Pétẽrõ 'i rĩ rṵ́, ĩ'di ãmṵ́ ágọ́bḭ gọ́bẹ́rẹ́ idélépi umvelé Sḭ̃mọ́nḭ̃ 'i rĩ drḭ́ko gá mĩrĩ tị gá 'dã.'
33 'Dĩ gá 'dâ ápẽ 'bá tị mí rṵ̂lé cọtị mí idé vâ múké amṵ́jó. Ú'dî'da ãma dó pírí Ãdróŋâ drḭ̃lẹ́ gá 'dâ ḭjọ́ Úpí 'bã azịlé ími tị gá rĩ arejó."

Pétẽrõ jọ ḭjọ́ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú ku rĩ 'banî

34 Pétẽrõ i'dó ḭjọ́ jọlé, jọ, "Ánḭ̃ dó rá ãndá Ãdróŋá uya 'bá kí uya-uyâ ku.
35 Sṵ́rṵ́ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá 'dâ, ã'ḭ 'bá ĩ'di rṵ́ ịcṵ́lépi ãzíla 'bá ḭjọ́ mgbã ngalépi rĩ kí rá.
36 Ĩmi are ándrá ḭjọ́ mgbã Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé 'bá Ịsịrayḭ́lḭ̃ rú rĩ 'baní ásḭ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drḭ ajílépi Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ Úpí ru sṵ́rṵ́ pírí 'baní rĩ rṵ̂ sĩ rĩ rá.
37 Ĩmi are ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã idélé i'dójó Gãlḭ́lḭ̃ gá ãngũ Yṵ̃dḭyã drḭ gá sáwã Yõhánã 'bã ḭjọ́ bãbṵ̃tḭzḭ̃ drḭ ũlũjó rĩ 'bã ũngúkú gá rĩ rá.
38 Ĩnḭ̃ vâ ḭjọ́ Yẹ́sṵ̃ 'bá Nãzẹ̃rẹ́tḭ̃ rú Ãdróŋá 'bã adrujó ĩ'di be, ĩ'di vâ Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó drḭ la gá, ũkpõ trũ, acḭ́lépi ḭjọ́ múké idé trũ, ãzíla 'bá Sĩtánĩ 'bã umbélé cí 'dĩ kí adríjó rá rĩ rá.
39 "Ãma ṵ̃pḭ́gọ́ŋá ru 'dĩ kí dó sĩ pírí ḭjọ́ ĩ'di 'bã ngalé ãngũ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ agá ãzíla Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ agá 'dĩ 'bã sãdínĩ rú. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ipa kí ĩ'di mũsãlá'bã sḭ gá.
40 Wó ṵ́'dṵ́ na Yẹ́sṵ̃ 'bã drãjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri, i'da ru ú'dí ru
41 adru 'bá pírí 'banî la ku, wó lú 'bá ándrá ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ ndrelépi cé, Ãdróŋá 'bã ándrá pẽlé 'bo 'dĩ 'banî, ãma ándrá ãko nalépi ãzíla mvṵlépi ĩ'di trũ sáwã ĩ'di 'bã angájó drã agá rĩ sĩ 'bo rĩ kî.
42 Ãzíla azị ãmaní ḭjọ́ ĩ'didrḭ̃ ḭ̃ndṵ́ nzejó 'bá 'banî i'dajó la 'i bãsĩ 'bá Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé, ḭjọ́ lịjó 'bá ídri rĩ kí drḭ gá 'bá ũdrãlépi rá rĩ abe rĩ 'i.

43 Nãbịya pírí ũlũ kí ịjọ ĩ'di drį̃ gá, jọ kí, 'bá pírí ĩ'di ã'į̃lépi rá rĩ ála ịjọ ũnzí ĩ'didrį̃ kî trũ rá ũkpó rụ ĩ'didrị gá rĩ sĩ.”

Úríndí Ãlá rĩ 'bã asĩjó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí drį̃ gá rĩ

44 Pétẽrõ 'bã drĩ ịjọ jọ agá jõjõ 'dĩ gá 'dĩ, Úríndí Ãlá rĩ asị vų̃rụ 'dõlé 'bá tá ịjọ ĩ'didrį̃ arelépi 'dĩ kí drį̃ gá.

45 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ĩtãrãlé rá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá angálépi Yópã gá Pétẽrõ be 'dĩ acá kí ų̃sų̃táŋá sĩ, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã fẽtáŋá ĩ'di ãni Úríndí Ãlá rĩ ãsũjó vâ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí drį̃ gá ĩndĩ rĩ sĩ.

46 'Dĩ fẽ i'dó kí ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ Ãdróŋâ ịcụ́ŋâ trũ cọtị Pétẽrõ jọ,

47 “'Bá 'dĩ ịsụ́ kí Úríndí Ãlá rĩ 'bo, cécé ándrá ãmaní ịsụ́lé rĩ 'bã áni. 'Dâ 'bá ãzí icó dó kí ugalé úmgbé bãbų̃tị́zį̃ ịsụ́jó ĩyị́ sĩ la ku.”

48 'Dã 'bã ũngúkú gá, fẽ dó ĩ'baní bãbų̃tị́zį̃ rụ́ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ sĩ. 'Bá 'dãá 'dĩ zị kí Pétẽrõ 'i u'ájó ĩ'ba abe ụ́'dụ́ were rú į̃dį̃.

11

Ị́jọ́ Pétẽrõ 'bã vú nzelé rĩ

1 Ų̃pịgọŋa Yẹ́sų̃ drị́ 'dĩ kí, 'bá Yų̃dị́yã gá ã'į̃táŋâ trũ 'dĩ abe, are kí 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ ã'į̃ kí ịjọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ rá.

2 Wó Pétẽrõ la mụ gõlé vúlé Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'bo, 'bá Yãhụ́dį̃ rú ru ĩtãrãlépi rá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi lã'bĩ ĩ'badrị́ Yãhụ́dį̃ drį̃ drĩ sĩ adrujó kí drį̃ gá cí 'dĩ inzá kí ĩ'di drį̃, jọ kí,

3 “Ífi 'bá ãzí 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku la 'badrị́ jó agá, ãzíla mí uja íná nalé ĩ'ba abe.”

4 'Dãá Pétẽrõ nze ĩ'ba ní ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí vú pírí ĩ'ba ní ru idéjó 'dã 'bã áni.

5 “Ụ́'dụ́ ãlu Yópã gá mání Ãdróŋá ã'į̃ agá, ícétáŋá ãzí i'da ru mání, ándre ãko ãzí cécé bõngó ũgĩlé kónã la sụ asị agá angájó 'bų̃ gâlé má rụ́ 'dõlé.

6 Ma mụ ala ndrelé, ándre ãko gbẽtí ndú-ndú lẽlé úna kí ku ũ'bí ãnãkpá ásé agá rĩ kí, ãko ãgãlépi kų̃bų̃drį̃ sĩ rĩ kí ãzíla ãriŋa 'bų̃ gá kí abe.

7 Ãzíla má are ụ́'dụ́kọ́ ịjọ́ jọ agá, ‘Ínga ụrụgá, Pétẽrõ, mí ụlį̣ ãko 'dĩ kí, ãzíla ína kí rá.’

8 Má umvi, ‘Yụ Úpí ãndá, ãko ãzí ãndị́ ru jõku ũnzíkãnã la fi áma tị gá ku.’

9 Wó má are vâ ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ 'bų̃ gâlé į̃dį̃, ‘Ãdróŋá drĩ jọ la ãko 'dĩ míní múké, lẽ íjọ ũnzí rĩ gá ku.’

10 'Dĩ idé ru ũgũgõ pâlé na 'dĩpí 'dĩ sĩ sáwã ãko 'dĩ ãzíla ịjọ́ ala gá 'dĩ kí úse drĩ kí 'bų̃ gâlé ku rú.

11 “Cọtị ãgọbị na tị ãpẽlé angájó Kãyĩsárĩyã gá la acá kí jó mâ sĩ u'ájó rĩ agá cí.

12 Úríndí Ãlá rĩ lũ mání mụjó ĩ'ba abe, ãzíla ų̃rį̃ 'bã rụ jõ ma ĩ'bã kí adrujó ãmị́yọ́ŋá rĩ sĩ ku. Ámụ mâ ádrị́pịka ázíyá angálépi Yópã gá 'dâ cí 'dĩ kí abe, ụ́'dụ́ ãzí rĩ sĩ ãma acá ágọ́bị́ tá 'bá tị ãpẽlépi ãma rụ́ rĩ drị́ko gá.

13 Ũlũ ãmaní ịjọ́ mãlãyíkã 'bã ru i'dajó ĩ'diní, ãzíla nze ịjọ́ mãlãyíkã 'bã jọlé ĩ'diní rĩ kí vú, ‘Ípẽ 'bá ãzí kí tị Yópã gá mụlé ágọ́bị́ umvelé Sį̃mọ́nį̃ Pétẽrõ 'i rĩ rụ́.

14 Ĩ'di míní, mi 'i, ãzíla 'bá pírí mídrị́ko gá 'dĩ kí ru pa íngoní-íngoní ru yã rĩ lũ rá!’

15 Ma dó mụ i'dólé ĩ'baní ịjọ́ jọlé 'bo, Úríndí Ãlá rĩ asị kí drį̃ gá cécé ĩ'di 'bã a'déjó ãma drį̃ gá ụ́'dụ́ drį̃drį̃ rĩ sĩ rĩ 'bã áni.

16 Ị́jọ́ ándrá Úpí Yẹ́sṹ 'bã jọlé ãmaní rĩ agá mánî, ‘Yõhánã fẽ ándrá
bãbṹtị́zḩ ỉyḩ sĩ, wó ála mụ ĩminí bãbṹtị́zḩ fẽ lé Úríndí Ãlá rĩ sĩ.’†
17 Wó Ãdróŋá drĩ ĩ'baní Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ fẽ ãmaní ĩ'ba abe ã'ỉtáŋá Úpí
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ma dó ã'di 'i ị́jọ́ Ãdróŋá drḩ drḩ ụtrị́jó?”
18 'Bá kí mụ arelé la 'dĩ 'bã áni 'bo, ị́jọ́ 'dã umvi ãgátã ĩ'badrḩ kí pírí, i'dó
kí Ãdróŋá ịcṹlé jọ kí, “Ãdróŋá fẽ vâ drḩlẹ́mmgbọ 'bá Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ 'baní
ásḩ ujajó ũnzĩkãnã a'bejó ídri ukólépi ku rĩ ịsṹjó.”

'Bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá Ãnỉtỉyọ́kỉ gá rĩ kî

19 'Bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá ándrá apálépi angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ỉtṹ kí ĩcõcõŋãjó
'dĩ sĩ Sĩtéfũnõ drã 'bo rĩ vúlé gá rĩ, iré kí kpere Fõyĩnísĩya gá, Kũpórõ gá
ãzíla Ãnỉtỉyọ́kỉ Sịrỉyã gá rĩ gá, ũlũ kí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḩ gá rĩ 'i, lú 'bá Yãhṹdḩ
rú 'dĩ 'baní á'dṹsĩ.
20 Wó íni 'dĩ 'bá ãzí Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá angálépi Kũpórõ gá ãzíla Kṹrẹ́nỉ gá rĩ
mụ kí Ãnỉtỉyọ́kỉ gá kí iréjó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ sĩ i'dó kí ị́jọ́ mgbã ũlũlé 'bá
Yãhṹdḩ rú ku 'dĩ 'baní Úpí Yẹ́sṹ drḩ gá.
21 Ũkpõ Ãdróŋá drḩ gá rĩ ĩ'bã abe cí, ãzíla ũ'bí Ãdróŋá ã'ỉlépi rá rĩ 'bã
kãlãfe tụ ụrụgá.
22 Ỉtṹ 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá rĩ kí mụ ã'du idé ru nĩ yã rĩ arelé
'bo, pẽ kí Bãrãnábã tị Ãnỉtỉyọ́kỉ gá.
23 Ĩ'di mụ acálé 'bo, ndre ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã idélé lẽtáŋá ĩ'didrḩ uyaŋâ kóru
rĩ sĩ 'dĩ kí, ãyĩkõ fụ dó ĩ'di rá, ãzíla imbá 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá 'dĩ kí ásḩ jọjó
la lẽ 'bã u'á kí ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ Yẹ́sṹ ụrụ'bá gá.
24 Bãrãnábã ĩ'di ándrá 'bá ãlá, galépi tré Úríndí Ãlá rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di 'bá
ãzí ã'ỉtáŋá agá ũkpómgboroto íni la. Wó âjí 'bá ũ'bí kí Yẹ́sṹ rṹ.
25 Cọtị Bãrãnábã mụ dó Sáwṹlõ ndrṹ trũ Tãrãsị́sỉ gá.
26 Ĩ'di mụ Sáwṹlõ ịsṹlé 'bo, agụ ĩ'di Ãnỉtỉyọ́kỉ gá. Ílí ãlu pírí ri kí drḩ fụlé
kãnị́sã 'dãá rĩ kî trũ ãzíla imbá kí 'bá 'dãá rĩ kî. (Ĩ'di ándrá Ãnỉtỉyọ́kỉ gá
ĩ'baní 'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá rĩ kí umvejó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.)
27 Sáwã 'dĩ agá, nãbịya ãzí mụ kí angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá rĩ sĩ mụjó
Ãnỉtỉyọ́kỉ gá.
28 Ĩ'ba ãzí ãlu umvelé Ãgábã 'i rĩ tu pá ụrụgá, ãzíla Úríndí Ãlá rĩ i'da
ĩ'diní, ace wereŋá ru rílẽ la mụ a'délé ṹnọ́kṹ drḩ gá rá. (Ị́jọ́ 'dĩ idé ru áyi
Kỉlãwṹdỉyã 'bã adrujó úpí ru rĩ sĩ.)
29 'Bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá rĩ jọ kí ị́jọ́ kí drĩdríŋĩ gá ãko cící rĩ kí fẽjó ŋãnã sĩ
'bá Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá Yṹdỉyã gá rĩ kí ãzã kojó.
30 Idé kí ị́jọ́ 'dĩ 'i ãzíla pẽ kí Sáwṹlõ kí tị Bãrãnábã be séndẽ 'dĩ trũ 'bá
drḩlẹ́ ru Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gâlé rĩ 'ba rṹlé.

12

Pétẽrõ 'bã ãfũŋá ṹsṹtáŋá ru rĩ

1 Ĩ'di dó ãni rú cé ỉtṹ ándrá Hẽródẽ * 'bã adrujó úpí ru ãzíla ĩ'di 'bã 'bá
Yẹ́sṹ ã'ỉlépi rĩ 'bã kí rụjó vâ lẽjó kí ĩcõcõŋãjó rĩ sĩ.
2 'Dị ándrá Yãkó'bõ Yõhánã 'bã ádrị́pị, lị ĩ'di drḩkã ménéŋá sĩ.
3 Ĩ'di mụ ndre la ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãyĩkõ fụ 'bá Yãhṹdḩ rú 'dĩ kí ambamba, rụ
Pétẽrõ 'i, ị́jọ́ 'dĩ idé ru ṹmṹ mũkátĩ ãkṹkỉ kóru alịjó † 'bá drḩ gâ sĩ rĩ najó
rĩ sĩ.

---

† **11:16** 'Etáŋá 1:5 * **12:1** *Hẽródẽ* 'dĩ ándrá umvelé “Ãgỉrị́pã námbã ãlu Ãnỉtỉ́pásỉ ngọ́pị 'i.” † **12:3** Ṹmṹ 'dĩ vâ umvelé ṹmṹ alịjó 'bá drḩ gâ sĩ rĩ 'i.

4 Ĩ'di mụ Pétẽrõ rụlé 'bo, su ĩ'di mãbṵ́sṵ̃ gá, fẽ ĩ'di andre tẽlé 'bá ãsĩkárĩ
amṵ́lépi ĩ'di andre tẽlépi járã sĩ járã sĩ tị ndú-ndú sụ ãsĩkárĩ trũ sụ sụ rĩ
'badrị́. Hẽródẽ itú tí ru ĩ'di ajíjó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá ṵ́'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ alịjó 'bá drị̃ gâ sĩ
'dã drị̃ drĩ alị 'bo rĩ gá tí sĩ lẽjó ĩ'di 'dịjó rá.
5 Ú'bã Pétẽrõ 'i u'álé mãbṵ́sṵ̃ gá, wó íni 'dĩ 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ ri kí
Ãdróŋâ ã'ḭ̃lé ãndẽŋâ kóru ĩ'di ịjọ́ sĩ.
6 Ḭnḭ́ Hẽródẽ 'bã lẽjó ĩ'di iyájó ṵ̃'bṵ́tị la sĩ rĩ sĩ, Pétẽrõ ri ṵ́'dṵ́ kolé ãsĩkárĩ
ḭ̃rḭ̃ la kí drĩdríŋĩ̃ gá. Úmbé ĩ'di nõrórõ ḭ̃rḭ̃ sĩ, ící drḭ la ãlu rĩ ãsĩkárĩ ãzí drḭ
ãndá gá rĩ rṵ́, drḭ ãzí rĩ ãsĩkárĩ drḭ ḭ̃jḭ gá rĩ rṵ́. Ãsĩkárĩ ãzí ḭ̃rḭ̃ rĩ kí ú'bã kí
kẽ̃jḭ́tị mãbṵ́sṵ̃ jó Pétẽrõ 'bãjó rĩ andre tẽlé.
7 Gbõŋáŋá ru, mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ gá rĩ tu pá 'dãá, ãzíla dḭ̃zã (ãcí) ji
ãngũ jó agá 'dãá tárá-tárá. Mãlãyíkã rụ Pétẽrõ 'i kọ́trọ́ gá, aya ĩ'di kĩnzí-
kĩnzí, ãzíla inga dó ĩ'di, jọ ĩ'diní, "Ínga ụrụgá gbõrú!" 'Dã 'bá ũngúkú gá
nõrórõ tá Pétẽrõ 'bã drḭ umbéjó 'dĩ ayụ kí a'délé vũ gá.
8 'Dãá mãlãyíkã jọ ĩ'diní, "Ísṵ̃ mî bõngó kí ãko pá gá rĩ abe." Pétẽrõ idé
cécé mãlãyíkã 'bã jọlé 'dã áni. Mãlãyíkã jọ vâ ĩ'diní, "Í'be mî bõngó ãmvé
rĩ ími ụrụ'bá gá, mí ãbĩ áma vú."
9 Pétẽrõ ãbĩ vú la kpere ãmvé 'dõlé. Wó ịjọ́ ãzí Pétẽrõ 'bã 'bãlé ĩ'di drḭ̃
gá 'dãá ịjọ́ mãlãyíkã 'bã idélé 'dĩ kí ãndá la yụ. Ũrã ĩ'dĩ gá ĩ'di ícétáŋá ãzí
ndre agá íni.
10 Alị kí ãsĩkárĩ ãlu rĩ rṵ̃ sĩ ḭ̃rḭ̃ rĩ be rá, ãzíla acá kí dó kẽ̃jḭ́tị aya rú sĩ
ãfũjó táwṵ̃nḭ̃ agá rĩ gá. Kẽ̃jḭ́tị 'dã nzḭ̃ ru ĩ'baní cénĩ, ãzíla fũ kí dó ala gâ sĩ.
Kí mụ mụlé wereŋá ru, mãlãyíkã a'be ĩ'di ũní.
11 'Dãá Pétẽrõ mịfḭ kpẽ̃ dó, jọ dó, "Ú'dî'da ánḭ̃ dó rá ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá
ãpẽ ĩ'dĩ 'bã mãlãyíkã tị áma pajó Hẽródẽ drḭ́lẹ́ gá ãzíla angájó ịjọ́ pírí 'bá
Yãhṵ́dḭ rú rĩ 'baní ũrãlé ĩ'di ru idé rá 'dĩ kí agá."
12 Pétẽrõ la dó mụ ịjọ́ kí nḭ̃lé 'dĩ 'bã áni 'bo, mụ dó lḭ́cọ́ Mãríyámũ Yõhánã
Mãrákõ 'bã ãndrẽ drḭ gá 'bá kî sĩ ru trajó wẽwẽ rú Ãdróŋá ã'ḭjó rĩ gá.
13 Pétẽrõ pã kẽ̃jḭ́tị ãmvélé-ãmvélé ru rĩ, ãzíla ṵ̃pḭ́gọ́ŋá umvelé Ródã 'i rĩ
amṵ́ dó kẽ̃jḭ́tị 'dã nzḭ̃lé.
14 Ĩ'di mụ Pétẽrõ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ arelé 'bo, ãyĩkõ drḭ cẽ̃ vúlé kẽ̃jḭ́tị nzḭ̃ŋâ kóru,
jọ, "'Bá 'dĩ, Pétẽrõ ĩ'di kẽ̃jḭ́tị gá 'dã!"
15 Jọ kí ĩ'diní, "Ími úŋmĩ mgbã rĩ gá 'dáyụ!" Ĩ'di 'bã ịjọ́ 'dã vú gajó ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́
rĩ sĩ, jọ kí ĩ'diní, "Lẽ 'dã 'bã adru mãlãyíkã ĩ'didrḭ ĩ'di tãmbalépi rĩ 'i yã
áni."
16 'Bá 'dĩ kí drĩ ịjọ́ jọ agá 'dâ, Pétẽrõ ri kẽ̃jḭ́tị 'dã pãlé biri-biri, kí mụ kẽ̃jḭ́tị
'dã nzḭ̃lé ãzíla ĩ'di ndrelé 'bo, acá kí ṵ̃sṵ̃táŋá sĩ.
17 Pétẽrõ i'da ĩ'baní drḭ sĩ ĩyãŋãjó tú, ãzíla nze ĩ'baní Ãdróŋá iyá ĩ'di
ãmvé mãbṵ́sṵ̃ gâlé íngoní ru yã rĩ vú. Jọ ĩ'baní, "Ĩlũ jõ ịjọ́ 'dĩ Yãkó'bõ ‡
ní ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní rá." 'Dã 'bã ũngúkú gá, a'be ãngũ 'dã
mụjó ãngũ ãzí gá.
18 Ĩ'di mụ calé ṵ̃'bṵ́tị sĩ, ṵ̃rḭ̃ afí ãsĩkárĩ kí agá ã'du ịjọ́ idé ru Pétẽrõ benĩ
yã rĩ sĩ.
19 Hẽródẽ fẽ ãzḭ́táŋá ĩ'di ndrṵ̃jó, wó ịsṵ́ kí ĩ'di ku. 'Dã 'bã ũngúkú gá, lị
ịjọ́ ãsĩkárĩ 'dĩ kí drḭ̃ gá, ãzíla fẽ dó ũkpõ sĩ kí ụ'dḭjó rá. 'Dã 'bã ũngúkú gá,
Hẽródẽ mụ angájó Yṵ̃dḭyã gá rĩ sĩ mụlé u'álé Kãyĩsárĩyã gâlé.

Hẽródẽ 'bã drãŋá

‡ **12:17** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sṵ̃ 'bã ádrḭ́pị rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnḭ́sã 'bã drḭ̃lẹ́ Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá la.

20 Hẽródẽ ri jõ u'álé 'bá Tựrọ̃ gá vâ 'bá Sĩdọ́nĩ gá rĩ abe ũmbã sĩ. Ịjọ 'dĩ
sĩ, 'bá Tựrọ̃ gá ãzíla Sĩdọ́nĩ gá 'dĩ pẽ kí 'bá kí tị mụlé ásị ĩgbẹ̃ ịsựlé ĩ'didrị,
ã'dusĩku 'bá 'dĩ ri kí ãkónã ịsựlé ĩ'didrị. 'Bã kí dó wọ̃rĩ Bĩlásĩtõ úpí Hẽródẽ
'bã ãzã kolépi rĩ trũ, ãzíla ítútáŋá ĩ'ba ãni Hẽródẽ trũ rĩ ã'ĩ dó ru rá.
21 Sáwã Hẽródẽ 'bã 'bãlé sĩ drĩ ụfụjó 'bá angálépi Tựrọ̃ gá ãzíla Sĩdọ́nĩ gá
rĩ abe rĩ dó mụ acálé 'bo, sũ dó ĩ'di 'bã bõngó ũpĩ drị gá rĩ. Ri dó úmvúke
ĩ'didrị ũpĩ drĩ drĩ gâ sĩ ũ'bí 'baní ịjọ́ jọjó.
22 'Dãá ũ'bí uzá kí, "'Dĩ ụ́'dụ́kọ́ 'bá ãni la ku, 'dĩ ụ́'dụ́kọ́ ãdróŋá ãzí ãni
la."
23 Hẽródẽ 'bã Ãdróŋâ rụ́ ịcụ́jó áyụ ku rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá drị gá rĩ fẽ
acá ãyánĩ rú vũrụ́ sĩ, ãzíla ũ'bụ na kí dó ĩ'di ífí kpere ĩ'di 'bã drã agá.
24 Wó ịjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ ri irélé drĩ gá, ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi ú'dí 'dĩ 'bã
kãlãfe ri tụlé drĩ gá drĩ gá.
25 Bãrãnábã kí mụ Sáwũlọ̃ be ãzị ĩ'badrị Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ gá rĩ delé 'bo, gõ kí
dó vúlé Ãnĩtịyọ́kĩ gá, 'dụ kí ĩ'ba abe Yõhánã vâ umvelé Mãrákõ 'i rĩ ĩndĩ.

13

Bãrãnábã kí tị pẽjó Sáwũlọ̃ be rĩ

1 'Bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá Ãnĩtịyọ́kĩ gá rĩ kí agá 'dãá, nãbịya ãzí kí ándrá
ímbá'bá ãzí kí abe cí. 'Dĩ kí ándrá Bãrãnábã 'i, Sĩmọ́nĩ (umvelé 'bá ịnị
rú rĩ 'i), Lũkịyã Kũrẹ́nĩ gá rĩ 'i, Mãnãyẹ́nĩ ándrá ãnzĩnĩrĩŋã zolépi Hẽródẽ
Ãnĩtịpã be rĩ 'i ãzíla Sáwũlọ̃ 'i.
2 Ĩ'baní Ãdróŋá ĩnzĩ agá ãko ãzí naŋâ kóru, 'dĩ gá 'dâ, Úríndí Ãlá rĩ jọ
ĩ'baní, "Ĩpẽ mání Sáwũlọ̃ kí Bãrãnábã be bựlụ́ gá, kî sĩ ãzị mání kí umvejó
rĩ nga."
3 Kí mụ Ãdróŋá zịlé íná naŋâ kóru 'bo, tĩ kí drị Bãrãnábã kí drĩ gá Sáwũlọ̃
be, 'dĩ 'bã vúlé gá pẽ kí dó kí tị rá.

Bãrãnábã 'baní adrujó Sáwũlọ̃ be Kũpórõ gá rĩ

4 Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí tị pẽjó nĩ rĩ sĩ, Bãrãnábã kí Sáwũlọ̃ be mụ kí
Sẽlẽwúkĩyã gá ãzíla mụ kí mẹ́lị sĩ ãngũ ĩyị 'bã celé trọ̃kịlịrị umvelé Kũpórõ
rĩ gá.
5 'Dụ kí ándrá Yõhánã Mãrákõ 'bá kí ãzã kolé ãzị sĩ rĩ ĩndĩ. Kí mụ acálé
Sãlãmịsị gá 'dãá 'bo, imbá kí ịjọ́ Ãdróŋá drị ãngũ 'bá Yãhựdị rú rĩ 'bã ĩ'di
ĩnzĩjó rĩ kí agá, ãzíla ímbátáŋá imbájó rĩ agá 'dãá.
6 Ĩ'baní acị agá ãngũ ru lịlépi ĩyị agá rĩ gá 'dãá, ca kí Páfõsĩ gá, ịsụ́ kí
nábĩ ĩnzõ rú ãndrịkẹ ndrịlépi umvelé Bãrã-Yẹ́sũ 'i 'bá Yãhựdị rú, ru 'bãlépi
ịjọ́ Ãdróŋá drị ũlũlépi ĩnzõ sĩ la.
7 Ĩ'di ándrá wọ̃rị Sẹ̃rẹ̃gịyọ̃ Páwũlọ̃ ãmbógó ãngũ ĩyị 'bã celé trọ̃kịlịrị rĩ
drị 'i, vâ ãmbógó ãzí úŋmĩ trũ íni la, pẽ 'bá tị mụlé Bãrãnábã kí umvelé
Sáwũlọ̃ be ĩ'di drĩlẹ́ gâ sĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị arejó.
8 Wó Ĩlĩmásĩ ('dĩ rụ́ ĩ'didrị Gĩrịkĩ tị sĩ ífí la 'bá ãndrịkẹ ndrịlépi rĩ 'i) ga
ãgátã ĩ'ba abe, ũ'bĩ ásị pírí sĩ lẽjó ãmbógô ásị ujajó ã'ĩtáŋá Yẹ́sũ ã'ĩjó rĩ agá
rĩ sĩ rá.
9 'Bo Sáwũlọ̃ umvelé Páwũlọ̃ 'i rĩ agá Úríndí Ãlá rĩ ga tré, ndre Ĩlĩmásĩ
tõtõ.
10 Ãzíla jọ, "Mi ngọ́tĩŋá Sĩtánĩ ãni ãzíla mẹ́rọ́'bá ịjọ́ pírí múké rĩ drị gá rĩ
'i, ími 'a ga tré ĩnzõ sĩ ãzíla úlétáŋá ũnzíríkãnã Sĩtánĩ drị sĩ. Ãzíla mi vâ
ịjọ́ Ãdróŋá drị ãndá 'dĩ kí lẽ ujalé ĩnzõ rú!

11 Úpí Ãdróŋá 'a ve dó míní 'bo, ími mịfị la mụ ãzũlé cí, índre ãngũ ule ĩtụ́ 'bã jilé rĩ ku cajó áyi ãzí agá.”
Cọtị Ĩlĩmásĩ mịfị gá áŋmí agá cí, mịfị mụ́gụ́ ru, i'dó dó ĩbãrĩlé 'bá ãzí 'bã rụ rũ sĩ ĩ'didrị sĩ ĩ'di drĩ cejó íni.
12 Ãmbógó la mụ ịjọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé 'bo, ã'ĩ dó rá, ã'dusĩku acá ũsũtáŋá sĩ ịjọ́ imbálé Ãdróŋá drĩ gá rĩ sĩ.

Páwũlõ ũlũ ĩjọ́ táwũnĩ Ãnĩtĩyọ́kĩ gá 'dĩ ãngũ Pĩsĩdĩyã gá

13 I'dójó Páfõsĩ gá 'dãá, Páwũlõ kí 'bá acịlépi ĩ'di abe 'dĩ kî trũ mụ kí táwũnĩ Pẽrĩgã drị agá 'dĩ ãngũ Pãmũfílĩyã drị gá. 'Dãá Yõhánã Mãrákõ a'be kí gõjó vúlé Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá.
14 I'dójó Pẽrĩgã gá, Páwũlõ mụ kí Bãrãnábã be táwũnĩ Ãnĩtĩyọ́kĩ ãngũ Pĩsĩdĩyã drị rĩ gá. Ãzíla Sãbátũ sĩ, mụ kí ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá, ri kí gá 'dãá vũrụ́.
15 Ịjọ́ Mụ́sã 'bã sĩlé ãzíla nãbịya 'bã kî sĩlé Ãdróŋá drị 'dĩ kí 'bã ãzí lã agá 'bo 'dĩ gá 'dâ, ãmbogo ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ drị jọ kí Bãrãnábã 'baní Páwũlõ be, “Ãmã ádrịpịka, ãma a'ị ĩmi 'i ịjọ́ jọjó 'bá 'baní, ịjọ́ ãzí drĩ adru ĩmi ásị ga 'dâ 'bá kí ásị ũŋmĩjó cí rĩ gá.”
16 Páwũlõ nga pá tulé ụrụgá, atrị 'bá kí drĩ drị sĩ, jọ, “Ĩmi 'bá Ịsịrayịlĩ rú 'dĩ ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú ku Ãdróŋá ĩnzĩlépi 'dĩ, ĩmi are ịjọ́ áma tị gá!
17 Ãdróŋá 'bá Ịsịrayịlĩ 'badrị gá rĩ pẽ ãmã áyịpịka kí, wi ándrá ĩ'baní sũsụ́ sĩ acájó sụ́rụ́ ũkpó la rú, ãzíla sĩ adrujó málĩ trũ, kí u'ájó ãngũ Mĩsịrĩ gá rĩ sĩ. Anzé kí angájó sụ́rụ́ Mĩsịrĩ drị agá ũkpõ ĩ'didrị sĩ,
18 ta vâ ídri ĩ'badrị ũnzíkãnã rĩ ãngũ kõtórõ rú ĩyị́ kóru 'dã agá ílí kãlị sụ.
19 'Dị ã'dị́ sụ́rụ́ ázĩrĩ Kãnánĩ gá 'dãá rĩ kí abe ndẽ kí rá, uja dó ãngũ ĩ'badrị 'dã fẽlé 'bá ĩ'didrị Ịsịrayịlĩ rú 'dĩ 'baní (ãko ĩ'ba ãni la rú).
20 Ịjọ́ 'dĩ 'dụ kí ãni rú ílí túrú sụ kãlị tõwú.
“'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá inga ĩ'baní 'bá ịjọ́ lịlépi * rĩ kí ãlu-ãlu kpere ụ́'dụ́ nábĩ Sámũwẽlĩ drị rĩ gá.
21 Wó 'bá lẽ kí úpí, Ãdróŋá fẽ dó ĩ'baní úpí Sáwũlõ Kịsĩ ngọ́pị 'i angájó sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ drị agá, na ũpĩ ílí kãlị sũ.
22 Ãdróŋá la mụ Sáwũlõ nzelé ũpĩ gá rĩ sĩ 'bo, 'bã dó Dãwụ́dĩ adrujó ĩ'bã úpí ru. 'Dĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ĩ'di drĩ gá rĩ 'i, ‘Má ịsụ́ Dãwụ́dĩ Yésẽ ngọ́pị 'i 'bá áma ásị 'bã lẽlé rá rĩ rú, ĩ'di ịjọ́ pírí mâ lẽlé 'ba idé kí rá rĩ kí idé rá.’
23 “Ágọ́bị́ 'dĩ 'bã drĩlẹ́ kí agá Ãdróŋá ãpẽ 'Bá 'bá Palépi Yẹ́sũ 'i sụ́rụ́ Ịsịrayịlĩ drị rĩ 'baní ándrá ĩ'di 'bã azịlé rĩ 'bã áni.
24 Yẹ́sũ i'dó drĩ ãzị ku rú, Yõhánã ũlũ ịjọ́ ásị ujajó rĩ 'bá pírí Ịsịrayịlĩ gá 'dĩ 'baní, ãzíla 'bá pírí 'bã ịsụ́ kî sĩ bãbũtịzĩ sĩ ịjọ́ ũnzí a'bejó.
25 Yõhánã de dó ịjọ́ ũlũ agá, zị dó 'bá kí, ‘Ĩmi ũrã ma ã'di 'i yã? Má adru Kúrísĩtõ ĩminí tẽlé rĩ 'i ku. Ĩmi are! Ĩ'di amụ́ áma vúlé gá 'dĩ, ndẽ ma ãmbõgõ sĩ rá, má icó dó sĩ ŋĩlâ ĩ'di pá gá rĩ trũlé ku wó ma vâ ũkpó kóru adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru.’
26 “'Bá mádrị Ịsịrayịlĩ rú drĩlẹ́ Ịbụrahịmũ drị 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú ku Ãdróŋá ĩnzĩlépi 'dĩ, ịjọ́ patáŋá drị 'dĩ Ãdróŋá ãpẽ bãsĩ tị la ãmaní.
27 'Bá u'álépi Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dã kí 'bá drĩlẹ́ ru ĩ'badrị rĩ kí abe, nĩ kí Yẹ́sũ 'i ku. Nĩ kí vâ ịjọ́ nãbịya 'bã kî sĩlé lãlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ rĩ 'bã ífí ku. Wó tí

* **13:20** *'Bá ĩjọ́ lịlépi* 'dĩ kí ándrá 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ãlu-ãlu 'bá Ịsịrayịlĩ gá 'dĩ kí upajó ĩ'bã mẹ́rọ́'bá kí drị gá rĩ sĩ rĩ kí. Ílã bụ́kũ 'bá ịjọ́ lịlépi 'dĩ 'badrị.

íjọ́ nãbịya 'bã kî sĩlé rĩ idé ru ĩ'di kẽjị́ gá ĩ'bã kí Yẹ́sṹ drị̃ gá íjọ́ lijó ĩ'di 'dịjó rĩ sĩ.
28 Ĩ'bã kí táni íjọ́ ịsújó ĩ'di ụrụ'bá gá ĩ'di 'dịjó rá ku tí, ũŋmĩ kí Pĩlátõ sĩ ĩ'di 'dịjó siri.
29 Kí dó mụ íjọ́ sĩlé ĩ'di drị̃ gá bụ́kũ agá 'dĩ kí idélé pírí 'bo, ãtrũ kí ĩ'di mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ mụlé ĩsĩ̀lé 'bụ́ gá.
30 Wó Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rá.
31 Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú agá ri ru i'dalé 'bá ándrá amụ́lépi ĩ'di trũ angájó Gãlị́lị̃ gá mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mṹ gá 'dĩ 'banî. Kí dó 'bá íjọ́ ĩ'didrị̃ vú nzelépi 'bá ãmadrị̃ Ịsịrayị́lị̃ rú rĩ 'baní rĩ kî.
32 "Wó ãma ĩminí íjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá ãlá rĩ vú nze, ándrá Ãdróŋá 'bã azịlé ãmã áyị́pịka 'banî rĩ 'i.
33 Ãma tá gápi anzị ĩ'badrị̃ rú 'dĩ, Ãdróŋá nga ãmaní ãzị́ ĩ'di 'bã Yẹ́sṹ ingajó ídri rú drã agá rĩ sĩ cécé sĩlé Zãbụ́rị̃ cápĩtã ĩrị̃ rĩ agá 'dãá rĩ áni:
" 'Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú.' †
34 Ãzíla 'dĩ dó íjọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé Yẹ́sṹ drị́ gá ĩ'di 'bã ĩ'di ingajó ídri drã agá rĩ sĩ, icó ŋmalé ĩnádrị̃ agâlé ku rĩ 'i:
'Ma mụ ĩminí íjọ́ ũniyambamba ãzíla ãlá mání azịlé Dãwụ́dị̃ ní rĩ kí fẽlé.' †
35 Úsĩ vâ ĩ'di Zãbụ́rị̃ ãzí rĩ agá:
'Mí icó 'bá mí ãni ãlá rĩ a'belé ŋmalé 'bụ́ gâlé ku.' †
36 "Dãwụ́dị̃ 'bã ãzị́ Ãdróŋá drị̃ 'bã ngaŋá dejó sáwã ĩ'didrị̃ agá 'bo rĩ sĩ, drã dó rá, ĩsĩ̀ ĩ'di áyị́pịka abe, ãzíla ãvũ la ŋma ĩnádrị̃ agá rá.
37 Wó íjọ́ 'dĩ idé ru 'bá Ãdróŋá 'bã ingalé ídri drã agá rá rĩ rụ́ gẽrị̃ sĩ ku.
38 "'Dĩ sĩ, má ádrị́pịka, álẽ lũlé la ĩminí, Yẹ́sṹ sĩ izatáŋá ĩmidrị̃ kí ru trũ rá.
39 Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩlépi rá 'dĩ kí 'bã íjọ́ ũnzí pírí kí ru trũ Yẹ́sṹ rụ̃ sĩ rá ándrá ru icólépi trũlé ku ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ sĩ rĩ kí.
40 Ĩnzĩ̀ mịfị̃ ndrejó la íjọ́ ándrá nãbịya 'bã kí jọlé rĩ 'bã idé ru ĩmi abe ku benĩ:
41 " 'Ĩmi are, ĩmi 'bá idemará ru íjọ́ idélépi ãfó sĩ 'dĩ!
Ĩmi idé ũrị̃ sĩ, ĩmi mụ ũdrãlé rá!
Ị́jọ́ mání idélé ãndrũ 'dĩ, ĩ'di íjọ́ ãzí ĩminí mụlé ã'ĩlé ku íni la,
átã 'bá ãzí drĩ táni ĩminí lũ la rá tí.'†"
42 Páwũ̃lõ̃ 'baní ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩ̀jó rĩ a'be agá Bãrãnábã be 'dĩ ga 'dâ, 'bá a'ị́ kí kí ãgõjó íjọ́ 'dã 'bã áni rĩ kí jọjó Sãbátũ ãzí amụ́lépi rĩ sĩ ĩdị́.
43 'Bá ru tralépi ãngũ 'dã gá 'dãá 'dĩ kí mụ irélé 'bo, 'bá Yãhụ́dị̃ rú wẽwẽ rú ãzíla 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku ãrútáŋá ru, ru ujalépi Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ abe, bĩ kí Páwũ̃lõ̃ kí vú Bãrãnábã be. Ímbá'bá ĩrị̃ 'dĩ jọ kí ĩ'baní íjọ́ sĩ kí ásị́ imbájó sĩ adrujó ásị́ ĩgbẽ̃ Ãdróŋá drị̃ agá.
44 Sãbátũ ãzí rĩ sĩ, ãni rú la 'bá pírí táwũ̃nị̃ agá 'dãá 'dĩ, amụ́ kí íjọ́ Úpí Ãdróŋá drị̃ arelé.
45 'Bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí mụ 'bá ru tralépi wẽwẽ rú rĩ kí ndrelé 'bo, ãjã fi kí ásị́ gá cí. Ri kí ãgátã galé íjọ́ Páwũ̃lõ̃ 'bã jọlé rĩ kí drị̃ gá ĩ'di u'dáŋâ trũ ĩndĩ.
46 Wó Páwũ̃lõ̃ kí Bãrãnábã be i'dó kî dó bãsĩ vâ íjọ́ jọlé ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ ũrị̃ kóru jọ kí, "Ĩ'di ãndá-ãndá ru íjọ́ Ãdróŋá drị́ rĩ ũlũjó ĩminí drị̃drị̃. Wó

† **13:33** Zãbụ́rị̃ 2:7 † **13:34** Ĩsáyã 55:3 † **13:35** Zãbụ́rị̃ 16:10 † **13:41** Hãbãkụ́kị̃ 1:5, 6-11

ĩlẽ dó ku, ãzíla ĩlị dó ĩmi ídri ukólépi ku rĩ agá ãmvé 'bo, ãma dó ĩmi a'be rá, ãma ãma uja ịjọ́ jọlé 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ 'banî.
47 Úpí fẽ ãmaní ãzḩtáŋá íni:
“ ‘Á'bã ĩmi dḩlé ãcí ru 'bá Yãhụ́dḩ ru ku 'dĩ 'banî,
ala gá 'bá pírí ũnọ́kụ́ drḩ gá 'dâ rĩ 'bã ịsụ́ kí rú sĩ patáŋá ĩndĩ íni.’†”
48 'Bá Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ kí mụ ịjọ́ 'dĩ arelé 'bo, u'á kí ãyĩkõ sĩ ãzíla ịcụ́ kí Úpî rụ́, 'bá ũpẽlé ídri ukólépi ku rĩ gá rĩ acá kí 'bá ịjọ́ úpí drḩ 'dĩ ã'ḩlépi rá rĩ kî rú.
49 Ḩjọ́ Úpí drḩ gá rĩ iré ru ãngũ 'dã agá 'dãá pírí.
50 Wó 'bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ mụ kí ãgọbị drḩlẹ́ ru ãzíla ũkú ãmbogo-ãmbogo Ãdróŋâ ḩnzḩlépi 'dĩ kí bḩlẹ́ usúlé sĩ Páwṹlọ̃ kí ngṹjó Bãrãnábã be ũnzí. I'dó kí Páwṹlọ̃ 'baní ũcõgõ fẽlé Bãrãnábã be, dro kí dó kí ãngũ ĩ'badrḩ 'dã agá rĩ sĩ rá.
51 'Bá 'dĩ ụtụ́ kí pụ́trụ́ kí pá gá rĩ kí 'bá Yãhụ́dḩ rú 'dĩ kí drḩlẹ́ gá 'dãá, mụ kí dó Ĩkónĩyãmũ gá.
52 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá angájó Ãnḩtḩyọ́kḩ gá rĩ ga kí ãyĩkõ sĩ ãzíla Úríndí Ãlá rĩ sĩ tré.

14

Páwṹlọ̃ 'baní adrujó Bãrãnábã be Ĩkónĩyãmũ gá rĩ 'i

1 Ḩjọ́ ãlu 'dĩ vúŋá idé ru Ĩkónĩyãmũ gá, Páwṹlọ̃ 'bã kí mụ agá Bãrãnábã be ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ gá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Yãhụ́dḩ rú rĩ kí 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ abe ã'ḩ kí rá.
2 Wó 'bá Yãhụ́dḩ rú gãlépi ã'ḩlépi la sĩ 'dĩ úsú kí 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ kí bḩlẹ́ sĩ 'bá ãma ádrḩpḩka rú Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ kí ngṹjó ũnzí vâ sĩ kí ĩcõcõŋãjó.
3 Ímbá'bá ḩrḩ 'dĩ u'á kí 'dãá ãzo rú ịjọ́ Ãdróŋá drḩ imbálé ũkpõ sĩ ãzíla ṹrḩ kóru. Ãdróŋá i'da ĩ'baní ịjọ́ ĩ'didrḩ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ãndá la ĩ'di ĩ'baní ũkpõ fẽjó tálí kí idéjó ịjọ́ ṹsṹtáŋá ru rĩ abe rĩ kî sĩ.
4 'Bá táwṹnḩ agá 'dãá rĩ awa kí dó ru awa-awâ, ãzí rĩ kí ándrá 'bá Yãhụ́dḩ rú rĩ 'banî, ãzí rĩ kí ándrá ṹpḩgọŋa 'dã 'banî.
5 'Bá Yãhụ́dḩ rú ãzíla 'bá Yãhụ́dḩ rú ku 'dĩ kí drḩlẹ́ ĩ'badrḩ abe itú kí ịjọ́ sĩ ímbá'bá 'dĩ kí ĩcõcõŋãjó ãzíla kí uvújó írã sĩ.
6 Páwṹlọ̃ kí mụ ịjọ́ 'dĩ nḩlé Bãrãnábã be 'bo, apá kí ãngũ Lḩkọ́nḩyã drḩ gá, táwṹnḩ ala gá ḩrḩ Lḩsḩtrã kí Dábẽ be ãzíla ãngũ andre la gá 'dãá rĩ kí agá.
7 'Dãá ũlũ kí ịjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drḩ 'i.

Páwṹlọ̃ kí adrujó Bãrãnábã be Lḩsḩtrã gá rĩ

8 Lḩsḩtrã gá 'dãá, ágọ́bḩ ãzí ándrá acálépi rá, i'dójó ĩ'di tḩ agá acḩ ku la cí.
9 Ri ịjọ́ Páwṹlọ̃ ní jọlé rĩ kí arelé, 'dãá Páwṹlọ̃ ndre ágọ́bḩ 'dã 'bã ã'ḩtáŋá ca rá, wó icó tá vâ adrílé rá. Páwṹlọ̃ ndre ãngũ kpḩ ĩ'di rụ́ 'dã gâlé.
10 Ãzíla jọ ũkpó sĩ, “Ínga, ítu pá kpḩ. Ágọ́bḩ 'dã mvu ụrụgá ãzíla i'dó dó acḩlé.”
11 Ũ'bí kí mụ ịjọ́ Páwṹlọ̃ 'bã idélé 'dĩ ndrelé 'bo, i'dó kí dó uzálé tḩ ĩ'badrḩ Lḩkọ́nḩyã drḩ gá rĩ sĩ, “Ãdroŋa uja kí dó ru 'bá ru, asḩ kí dó vṹrụ́ ãma rụ́ 'dõnu.”
12 Fẽ kí dó rụ́ Bãrãnábã ní Zẹ̃wụ́ 'i, Páwṹlọ̃ drḩ Hãmésĩ 'i, ã'dusĩku Páwṹlọ̃ 'bã ịjọ́ ũlũjó sáwã 'dã sĩ nĩ rĩ sĩ.

† **13:47** Ĩsáyã 49:6

13 Ãngũ Zẽ̃wṵ̃ ĩnzĩjó rĩ ĩ'di táwṵ̃nĩ̃ gá 'dãá ãmvélé ru. Átáló Zẽ̃wṵ̃ drĩ̃ rĩ
ají mánĩ̃gọ̃ kí imbe gá mãwṵ̃wã ũgĩ̃jó cí rĩ kí kẽ̃jĩ̃tĩ̃ ãmbógó rĩ gá, lẽ kî sĩ
ũ'bí abe ídétáŋá idélé ímbá'bá ĩ̃rĩ̃ 'dĩ 'banî.
14 Sáwã ũ̃pĩ̃gọ̃ŋa Bãrãnábã 'baní Páwṵ̃lọ̃ be ĩ̃jọ́ ũ'bí 'baní lẽlé idélé 'dĩ
ã'du yã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, uce kí bõngó kí ṵrṵ'bá gá 'dĩ kí, mbe kí ru cẽ̃lé
ũ'bí kí agâlé úzáŋâ trũ,
15 "Ĩmi 'dĩ kí idé íni la ã'du ĩ̃jọ́ sĩ? Ãma ãmã ngá 'bá ĩmi áni la kî! Ãma
'dâ íni la ĩminí ĩ̃jọ́ mgbã rĩ ũlũ ĩmi sĩ ĩ̃jọ́ ĩmi ãni ífí kóru 'dĩ kí a'be, sĩ amṵ́jó
Ãdróŋá ídri 'bṵ̃ kí 'bãlépi ṵ̃nọ̃kṵ́ be, mĩrĩ trũ ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ
rṵ́ 'dõlé.
16 Ándrá údu rĩ sĩ, Ãdróŋá a'be 'bá pírí kí acĩ̃lé mĩ̃rĩ̃ rú ĩ'baní lẽlé rĩ 'bã
áni.
17 Wó ĩ'di vâ ngá ícétáŋá ĩ'diní adrujó cí rĩ kí i'da ĩ̃jọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ
kî sĩ. Ĩ'di ĩminí uzogó ãfẽ angájó 'bṵ̃ gâlé, ãkónã kî ka sáwã múké rĩ agá,
ĩ'di ĩminí íná fẽ, ãzíla ĩmi ásĩ̃ fẽ adrulé ãyĩkõ sĩ ĩndĩ."
18 Ĩ̃jọ́ 'dĩ kî sĩ, ímbá'bá ĩ̃rĩ̃ 'dĩ uga kí ũkpõ sĩ ũ'bí ru tralépi 'dã 'baní
ídétáŋá idélé úmgbé.
19 'Bá Yãhṵ́dĩ̃ rú angálépi Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ 'dĩ ãngũ Pĩ̃sĩ̃dĩ̃yã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ
gá rĩ, usú kí ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí bĩ̃lẹ́ sĩ Páwṵ̃lọ̃ u'béjó írã sĩ. Kí dó mụ ĩ'di
u'bélé 'bo, se kí ĩ'di táwṵ̃nĩ̃ gá 'dãá rĩ sĩ 'belé ãmvé. Ũrã kí 'bãngá drã dó
'bo íni.
20 Wó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ kí mụ ru tralé Páwṵ̃lọ̃ andre gá 'dãá 'bo, angá
ṵrṵgá, gõ vúlé táwṵ̃nĩ̃ agâlé. Drṵ̃sĩ̃ íni, Páwṵ̃lọ̃ kí Bãrãnábã be mụ kí Dábẽ
gá.

Páwṵ̃lọ̃ kí ru ujajó Bãrãnábã be Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ Sĩ̃rĩ̃yã gá rĩ

21 Páwṵ̃lọ̃ kí Bãrãnábã be ũlũ kí ĩ̃jọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drĩ̃ táwṵ̃nĩ̃ 'dã gá, ãzíla
'bá wẽwẽ rú uja kí ru 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rĩ kî. 'Bá 'dĩ gõ kí dó vúlé Lĩ̃sĩ̃trã gá,
Ĩkónĩyãmũ gá, Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ ãngũ Pĩ̃sĩ̃dĩ̃yã drĩ̃ gá,
22 ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'baní, ãzíla kí ásĩ̃ ũŋmĩ̃jó adrujó ũkpó
ru ã'ĩ̃táŋá agá. Jọ kí, "Lẽ ãma ĩ̃sṵ́ kí ũcõgõ wẽwẽ rú ráká, ãma kî sĩ fi Sṵ́rṵ́
Ãdróŋá drĩ̃ 'bṵ̃ gá rĩ gá ĩndõ."
23 Kãnĩ̃sã ãlu-ãlu agá, ũpẽ kí 'bá drĩ̃lẹ́ ru Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá la kí, fẽ kí kí Úpí
Ãdróŋá ĩ'baní ásĩ̃ 'bãjó drĩ̃ la gá rĩ drĩ̃ ĩ'di ã'ĩ̃ŋá sĩ ãzíla íná naŋâ kóru.
24 Ácĩ̃ŋá Pĩ̃sĩ̃dĩ̃yã agâ sĩ rĩ vúlé gá, amṵ́ kí dó Pãmũfílĩyã gá.
25 'Dãá imbá kí ĩ̃jọ́ Pẽ̃rĩ̃gã gá, 'dã 'bã vúlé gá mụ kí Ãtálĩyã gá.
26 'Dãá gõ kí mẹ́lĩ̃ sĩ vúlé Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃, 'dĩ ãngũ ándrá kí fẽjó ásĩ̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá
drĩ̃ agâ sĩ mụjó ãzĩ̃ Ãdróŋá drĩ̃ ngajó ĩ'baní delé 'bo rĩ gá.
27 Kí mụ acálé Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá 'bo, tra kí 'bá kãnĩ̃sã drĩ̃ kí ãngũ ãlu gá, ũlũ
kí ĩ'baní ĩ̃jọ́ pírí Ãdróŋá 'bã ngalé ĩ'ba abe, ãzíla ĩ'diní gẽ̃rĩ̃ nzĩ̃jó 'bá Yãhṵ́dĩ̃
rú ku 'dĩ 'baní Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃jó rĩ kí.
28 Páwṵ̃lọ̃ kí Bãrãnábã be u'á kí dó 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ abe ṵ'dṵ́ ãzo
rú.

15

Ĩ̃jọ́ itúlé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá rĩ

1 Páwṵ̃lọ̃ kí drĩ adrujó Bãrãnábã be Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ Sĩ̃rĩ̃yã gá rĩ gá rĩ sĩ, ãgọbĩ
ãzí angálépi Yṵ̃dĩ̃yã gá la acá kí Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá, ãzíla i'dó kí 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ĩ̃lépi

rá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí imbálé, jọ kí, “Lẽ ĩmi ĩtãrã ĩmi cécé ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨́ gá rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ áni. Jõ íni ku, ĩmi icó ĩmi palé ku.”
2 Į́jọ́ 'dĩ fẽ Páwų̃lǫ̃ kí Bãrãnábã be ga kí ãgátã 'bá 'dĩ kí abe. 'Dãá kãnı̨́sã
pẽ dó Páwų̃lǫ̃ kí Bãrãnábã be 'bá ãzí kí abe mụjó ų̃pı̨gǫ̣ŋa Yẹ́sų̃ drı̨́ 'bá drı̨́lẹ́
ru Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'dĩ kí abe zı̨táŋá 'dĩ trũ.
3 Wó kãnı̨́sã la mụ kí tı̨ pẽlé 'bo, alı̨ kí ãngũ Fõyĩnísĩya drı̨́ agâ sĩ ãzíla
ãngũ Sãmãríyã drı̨́ agâ sĩ, tu kí pá ı̨́jọ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku ru ujalépi Ãdróŋá
ã'ı̨́lépi 'dĩ 'badrı̨́ gá rĩ ũlũlé 'bá 'baní. Ụ́'dụ́kọ́ ú'dí 'dĩ fẽ 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá
'dĩ kí ásı̨́ gá ãyĩkõ ãmbógó la.
4 Kí mụ acálé Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá 'bo, kãnı̨́sã a'ı̨́ kí kí ų̃pı̨gǫ̣ŋa kî trũ, ãzíla 'bá
ĩyõ kãnı̨́sã drı̨́ kí abe ãlá ru, Páwų̃lǫ̃ kí Bãrãnábã trũ uja kí dó ı̨́jọ́ Ãdróŋá
'bã idélé ĩ'ba rų̃ sĩ 'dĩ kí ũlũlé ĩ'baní.
5 'Bá ãzí ã'ı̨́táŋá agá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ tu kí pá ụrụgá, jọ kí, “'Bá Yãhụ́dį̃ rú
ku Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá 'dĩ kí lẽ ĩtãrã kí rá ãzíla lẽ 'bã ũbĩ kí ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨́ vú
áyụ.”
6 Ų̃pı̨gǫ̣ŋa Yẹ́sų̃ drı̨́ 'dĩ kí 'bá ĩyõ kãnı̨́sã drı̨́ rĩ abe, icí kí tı̨ zı̨táŋá 'dĩ
umvijó.
7 Tı̨ icítáŋá 'dã agá 'dãá, jọ kí ı̨́jọ́ ãzo rú. Pétẽrõ angá ụrụgá jọ ĩ'baní,
“Má ádrı̨́pı̨ka, ĩnı̨́ pírí cé Ãdróŋá pẽ ándrá ma ĩmi agá 'dâ mụlé ı̨́jọ́ ĩ'didrı̨́
ũlũlé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní, kí dó sĩ ı̨́jọ́ mgbã 'dĩ are vâ sĩ ã'ı̨́jó la.
8 Ãdróŋá 'bá ndrelépi ásı̨́ gá rĩ i'da ı̨́jọ́ ã'ı̨́ 'bá 'dĩ kí rá rĩ ĩ'di ĩ'baní Úríndí
Ãlá rĩ fẽjó rĩ sĩ, cécé ĩ'di 'bã idélé ãmaní rĩ 'bã áni.
9 Awa ãma drĩdríŋĩ ĩ'ba abe ku, ã'dusĩku trũ kí ı̨́jọ́ ũnzí agá rá ã'ı̨́táŋá
ĩ'badrı̨́ gá rĩ sĩ.
10 Ĩmi gę̃rı̨́ Ãdróŋá drı̨́ 'dĩ ų̃'bı̨́ íni la ã'du sĩ, ĩminí ãzı̨́táŋá Mụ́sã drı̨́ ãnzı̨
'dĩ kí 'bãjó 'bá Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá 'dĩ kí drı̨́ gá tę̣́rı̨́ ru, wó íni 'dĩ ãma kí ãmã
áyı̨́pı̨ka abe ãma icó kí ingalé la ku?
11 Yụ! Ãma ã'ı̨́ Yẹ́sų̃ pa ãma lẽtáŋá ĩ'didrı̨́ uyaŋâ kóru rĩ sĩ cécé vâ 'bá
'dĩ kí áni.”
12 Ũ'bí ru tralépi 'dĩ ĩyãŋã kí tú ĩ'bã kí ı̨́jọ́ Bãrãnábã 'bã kí vú nzelé Páwų̃lǫ̃
be 'dĩ arelé tálí ãzíla ícétáŋá ų̃sų̃táŋá ru Ãdróŋá 'bã idélé 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku
'dĩ kí drĩdríŋĩ gá ĩ'ba rų̃ sĩ rĩ sĩ.
13 Kí mụ ı̨́jọ́ delé 'bo, Yãkó'bõ * jọ, “Má ádrı̨́pı̨ka, ĩmi are ma 'i.
14 Sı̨́mọ́nı̨́ Pétẽrõ nze ı̨́jọ́ vú ãmaní Ãdróŋá 'bã sĩ ásı̨́ 'bãjó 'bá ãzí kí ãpẽjó
ĩ'di ãni la rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí agá rĩ.
15 Į́jọ́ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'bã kí Ãdróŋá ã'ı̨́jó rĩ icí kí ru ı̨́jọ́ nãbı̨ya 'bã kí
jǫ̣lé rĩ abe, cécé sĩlé 'dĩ áni:
16 “ ‘'Dĩ 'bã ũngúkú gá, ma drụ́zı̨́ ãgõ,
ãzíla ma amụ́ jó hémã rú Dãwụ́dį̃ drı̨́ andilépi rá 'dĩ sı̨lé ú'dí ru.
Ma ĩ'di sı̨ ú'dí ru izaŋá ĩ'didrı̨́ 'dĩ agá 'dâ,
ma fẽ ĩ'di pá tu rá.
17 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ı̨́mbı̨́ acelépi (Yãhụ́dį̃ rú) 'dĩ kî sĩ amụ́ avı̨́lé Úpî pálé gá
ãzíla 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku mâ umvelé má ãni rú 'dĩ kí abe ĩndĩ,
Úpí jọ ı̨́jọ́ 'dĩ nĩ’ †
18 ĩ'di ı̨́jọ́ 'dĩ kí fẽlépi nį̃jó údu rĩ 'i. †

---

* **15:13** *Yãkó'bõ* 'dĩ ĩ'di Yẹ́sų̃ 'bã ádrı̨́pı̨ rú rĩ. Ĩ'di ándrá kãnı̨́sã 'bã drı̨́lẹ́ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ gá la. † **15:17** Ámõsĩ 9:11, 12 † **15:18** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨́ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Ãko nı̨́lé ílí wẽwẽ rú Úpí drı̨́ rĩ ĩ'di ãzı̨́ ĩ'didrı̨́ 'i.*

19 “Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mâ amálé rĩ 'dĩ, lẽ ãma ĩcãndĩ kí 'bá Yãhụ́dḩ rú ku Yẹ́sṹ
ã'ḩlépi ru ujalépi Ãdróŋá rú 'dĩ kí ku.
20 Ãmaní u'ájó ĩ'ba abe múké rá, ãsĩ kí ĩ'baní wárágã jọjó la 'bã a'be kí
ãwṹ cã, 'bã a'be kí íná ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí uwijó rĩ kí cã, 'bã na kí ãnãkpá
ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ kí ku, ãzíla 'bã na kí ãrí ku.
21 Ãzḩtáŋá Mṹsã drḩ gá 'dĩ kí úri kí ũlũlé Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ táwṹnḩ ãlu-ãlu
agá drḩlẹ́ pírí 'baní ãngũ Ãdróŋá ḩnzḩjó rĩ kí agá.”

Wárágã sĩlé 'bá Yãhụ́dḩ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ 'baní rĩ

22 Cọtị ṹpịgọŋa Yẹ́sṹ drḩ kí ãzíla 'bá ĩyõ kãnḩsã agá 'dĩ abe pírí ũrã kí ị́jọ́ sĩ
'bá ĩ'baní ru la kí tị pẽlé mụjó Páwṹlõ kí abe Bãrãnábã trũ mụlé Ãnḩtḩyọ́kḩ
gá. Ũpẽ kí dó sĩ Yụ́dãsḩ (vâ umvelé Bãrĩsábã 'i rĩ) kí Sílã be. 'Dĩ kí 'bá ḩrḩ
drḩlẹ́ ru 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ kí.
23 Uja kí dó sĩ wárágã 'dĩ fẽlé ĩ'badrḩ:

Ãma ṹpịgọŋa Yẹ́sṹ ãni rú ãzíla 'bá ĩyõ ĩmĩ ádrḩpịka rú Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá
'dĩ, zị kí ĩmi 'bá Yãhụ́dḩ rú ku Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá Ãnḩtḩyọ́kḩ gá 'dĩ Sḩrḩyã gá,
ãzíla Sĩlísĩyã gá 'dĩ pírí cící.
24 Ãma are 'bá ãzí ãma drĩdríŋĩ gá la mụ kí ãma tị kóru, ĩmi rṹ drḩ
ị́gbẹ́ fẽlé ũcõgõ ajíjó ĩmi ásḩ gá ị́jọ́ ĩ'baní jọlé ĩminí rĩ kî sĩ.
25 'Bo ãma ã'ḩ dó ú'dî'da 'bá ãzí kí tị pẽjó ĩmi rṹlé ãma wọ̃rḩka ãmaní
lẽlé Bãrãnábã kí Páwṹlõ be,
26 ãgọbị 'dĩ kí ru ídri fẽlépi kpítã drã ní rṹ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ
sĩ rĩ kí.
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãpẽ Yụ́dãsḩ kí tị Sílã be mụjó ị́jọ́ ãmaní sĩlé wárágã gá 'dĩ
kí ífí i'dajó ĩminí kí tị sĩ ĩndĩ.
28 Ĩ'di adru ũniyambamba rú Úríndí Ãlá rĩ mẹ́lẹ́tị gá ãzíla ãmaní, ãdrĩ
ĩmi drḩ gá ãnzị ĩmi ndẽlépi rá la 'bã ị́jọ́ tá ĩmĩ lẽlé rĩ kí drḩ gâ sĩ tũkãnã ku
rĩ gá.
29 Lẽ ĩna jõ íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ kí ku, ĩna jõ
ãrí ku, ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ 'dĩ kí ku ãzíla ĩmi iza jõ 'bá ãzí 'bã ĩzóŋá
ãzíla ũkú drḩ ku. Ĩmi rú adru múké ĩdrĩ ị́jọ́ 'dĩ kí a'be rá rĩ gá. Ãwã'dĩfô,
ĩmi u'á múké.

30 Ála mụ 'bá 'dĩ kí tị pẽlé 'bo, mụ kí Ãnḩtḩyọ́kḩ gâlé, tra kí 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi
rá 'dĩ kí pírí, fẽ kí dó wárágã 'dĩ ĩ'badrḩ.
31 Kí mụ wárágã 'dĩ lãlé 'bo, ãyĩkõ fụ kí ị́jọ́ sĩlé ũniyambamba 'bá ásḩ
imbájó 'dã kî sĩ.
32 Yụ́dãsḩ kí Sílã be kí adrujó nábḩ rĩ sĩ, jọ kí ị́jọ́ ãlápítítí ru sĩ 'bá Yẹ́sṹ
ã'ḩlépi rá 'dĩ 'baní ũkpõ fẽjó.
33 Kí mụ ṹ'dṹ ãzí kí u'álé were rú 'bo, 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá 'dĩ ãpẽ kí kí tị
ásḩ ḩgbẹ̃ sĩ ãgõjó 'bá ándrá kí tị ãpẽlépi rĩ 'ba rṹ. [
34 Wó Sílã ũrã ị́jọ́ acejó vúlé Ãnḩtḩyọ́kḩ gâlé ũgũgõ.] ‡
35 Wó Páwṹlõ ace kí Bãrãnábã be Ãnḩtḩyọ́kḩ gá 'bá ãzí kí abe 'bá kí imbá
agá ãzíla ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ gá rĩ ũlũ agá.

Awaŋá Páwṹlõ 'bã ãni Bãrãnábã be rĩ

‡ **15:34** Vásĩ 34 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tḩ-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kṹ Ãdróŋá drḩ Gḩrḩkḩ tị sĩ ídu drḩdrḩ rĩ kí agá 'dáyụ.

36 Ụ'dụ́ ãzí vúlé gá, Páwṵ̃lõ̰ jọ Bãrãnábã ní, “Lẽ ãgõ vúlé ãzíla ãmụ mụlé
ãma ádrı̨́pı̨ka pírí ãmaní ándrá ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ ũlũjó ĩ'baní táwṵ̃nı̨̃
ãlu-ãlu kí agá rĩ kí undré trũ sĩ kí mụ íngoní yã rĩ nı̨̃jó.”
37 Bãrãnábã lẽ tí Yõhánã umvelé Mãrákõ 'i rĩ 'dụlé ĩ'ba abe ĩndĩ.
38 Wó Páwṵ̃lõ̰ gã ı̨jọ́ ĩ'di 'dụjó 'dĩ úmgbé, ã'dusĩku Yõhánã ándrá kí a'bejó
ãngũ Pãmũfílĩyã gá, ĩ'diní gḛ̃rı̨̃ sĩ ãzı̨́ ngajó ĩ'ba abe ku rĩ sĩ.
39 Įjọ́ 'dĩ acá ãgátã rú, fẽ dó sĩ iré kí ru rá; Bãrãnábã 'dụ Mãrákõ 'i sĩ
mụjó ĩ'di be, fi kí mẹ́lı̨̃ agá mụjó zajó Kũpórõ gá,
40 wó Páwṵ̃lõ̰ pẽ ĩ'didrı̨́ gá Sílã 'i trũ mụjó ĩ'di be. 'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ
a'be kí kí mụlé ásı̨́ ı̨̃gbḛ̃ Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ sĩ.
41 Páwṵ̃lõ̰ acı̨́ kí Sı̨́rı̨̃yã agâ sĩ ãzíla Sĩlísĩyã agâ sĩ, 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ
kí ásı̨́ imbá trũ.

16

Páwṵ̃lõ̰ 'baní Sílã be Tı̨̃mı̨̃tı̨̃yõ̰ asújó ĩndĩ rĩ

1 'Dã 'bã ũngúkú gá, Páwṵ̃lõ̰ mụ dó Dábẽ gá, ãzíla Lı̨́sı̨̃trã gá, 'dĩ ãngũ 'bá
Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá umvelé Tı̨̃mı̨̃tı̨̃yõ̰ 'i rĩ 'bã u'ájó rĩ gá. Tı̨̃mı̨̃tı̨̃yõ̰ ãndrẽ ándrá
'bá Yãhụ́dı̨̃ rú la, ĩ'di 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá la, 'bo átẹ́pı̨ ĩ'di ándrá 'bá Gı̨̃rı̨́kı̨̃ rú
la.
2 'Bá pírí Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá Lı̨́sı̨̃trã gá ãzíla Ĩkónĩyãmũ gá rĩ, ri kí ı̨jọ́ jọlé drı̨̃
la gá múké.
3 Páwṵ̃lõ̰ lẽ tí ĩ'di 'dụlé trũ mụjó ĩndĩ, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ĩtãrã dó ĩ'di rá. Idé ı̨jọ́
'dĩ íni la 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú 'dã kí ı̨jọ́ sĩ, ã'dusĩku nı̨̃ kí ándrá pírí Tı̨̃mı̨̃tı̨̃yõ̰ átẹ́pı̨̃
ĩ'di Gı̨̃rı̨́kı̨̃ rĩ gá cé.
4 Kí acı̨́jó táwṵ̃nı̨̃ ãlu-ãlu agâ sĩ rĩ sĩ, i'da kí ítútáŋá ãsı̨̃jó ṵ̃pı̨gọŋa 'baní
itúlé, 'bá ĩyõ Yḛ̃rụ́sãlẹ́mṵ̃ gá 'dĩ 'baní vú ũbĩlé rĩ kí.
5 'Dãá 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí pá umba dó ã'ı̨̃táŋá agá, ãzíla kí kãlãfe ri
tulé ụ'dụ́ pírí sĩ.

Páwṵ̃lõ̰ la ágọ́bı̨̃ Mãkẽdónĩyã rú rĩ ndrejó urobí agá rĩ

6 Páwṵ̃lõ̰ acı̨́ kí 'bá ĩ'diní acı̨́jó ĩ'ba abe 'dã kî trũ ãngũ umvelé Fı̨̃rı̨́gı̨̃yã 'i,
rĩ agâ sĩ ãngũ Gãlãtı̨̃yã agá. Ĩ'baní acı̨ agá 'dâ Úríndí Ãlá rĩ uga ĩ'baní ı̨jọ́
Ãdróŋá drı̨́ gá rĩ ũlũjó ãngũ Ásĩyã drı̨́ rĩ gá úmgbé.
7 Sáwã ĩ'bã kí acájó drĩdríŋĩ̃ Mísĩyã drı̨́ gá rĩ sĩ, ṵ̃'bı̨̃ kí tí filé Bı̨̃tı̨́nı̨̃yã gá,
wó Úríndí Yẹ́sṵ̃ drı̨́ gá rĩ a'be ĩ'baní kḛ̃jı̨́ sĩ fijó ku.
8 'Dãá alı̨ kí Mísĩyã agâ sĩ, dó sĩ ilújó ándrá Trõwásĩ gá.
9 Įnı̨́ 'dã sĩ Páwṵ̃lõ̰ ndre urobí agá ágọ́bı̨̃ ãzí Mãkẽdónĩyã rú la ní pá tu
agá drı̨́ ã'bãŋâ trũ, “Mí azá Mãkẽdónĩyã gá 'á 'dõlé ãma ãzã kojó.”
10 Páwṵ̃lõ̰ la mụ ícétáŋá 'dĩ ndrelé 'bo, jọ cọtı̨ ãma angá bábá drı̨̃ kojó
mụjó Mãkẽdónĩyã gá, ãma ásı̨́ gá rĩ dó, Ãdróŋá umve ãma ı̨jọ́ mgbã ĩ'didrı̨́
gá rĩ ũlũjó ĩ'baní íni.

Lṵ̃dı̨̃yã 'bã ásı̨́ ujajó rĩ

11 Ãza í'bó sĩ angájó Trõwásĩ gá rĩ sĩ cajó Sãmõtrákẽ gá, drṵ̃sı̨̃ la sĩ, ãca
dó Nḛ̃yãpọ́lı̨̃ gá.
12 'Dã 'bã vúlé gá, ãmụ dó Fı̨̃lı̨́pı̨̃ gá, Fı̨̃lı̨́pı̨̃ ĩ'di táwṵ̃nı̨̃ ãzí Mãkẽdónĩyã gá
'dãá ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ vâ ãngũ 'bá Rụ́mı̨̃ rú rĩ 'bã kí 'dụlé ĩ'ba ãni la
rú rĩ 'i, ãma u'á 'dãá ụ'dụ́ wẽwẽ rú.

13 Sãbátũ sĩ ãfũ táwũ̃nĩ̃ agá rĩ sĩ ãmvé mụjó ĩ̃yị́ ãzí tị gá, sĩ ãngũ ãzí ịsụ́jó
Ãdróŋâ ã'ĩ̃jó íni. Ãri vũ gá, ãzíla ãma i'dó ị́jọ́ jọlé ũkú ru tralépi 'dãá rĩ
'baní.
14 Ũkú ị́jọ́ arelépi 'dĩ kí ãzí ãlu umvelé Lũ̃dị́yã 'i ũkú ãzí bõngó
ũniyambamba la kí ĩ̃tũ̃ndãlépi Fĩ̃lị́pĩ̃ gá angálépi Tãỹĩ̃tị́rã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá
Ãdróŋâ rụ́ ĩ̃nzĩ̃lépi la. Ãdróŋá nzĩ̃ ásị́ la sĩ ị́jọ́ Páwũ̃lõ̃ 'bã ũlũlé 'dĩ arejó
ãzíla ã'ĩ̃jó la rá.
15 Ụ́'dụ́ ĩ'di ãzíla 'bá ĩ'didrị́ko gá 'dãá rĩ 'baní bãbũ̃tị́zĩ̃ fẽjó rĩ sĩ, Lũ̃dị́yã
umve ãma ĩ'didrị́ko gâlé, jọ ãmaní, "Ĩ̃drĩ áma ã'ĩ̃ 'bá Ãdróŋá ã'ĩ̃lépi la rú
rá, ĩmi amụ́ drĩ vâ u'álé mádrị́ jó agá." Ri ị́jọ́ 'dĩ jọlé kpere ãmã ã'ĩ̃ agá rá.

Páwũ̃lõ̃ kí sujó mãbụ́sũ̃ gá Sílã be rĩ

16 Ụ́'dụ́ ãlu ãmaní mụ agá ãngũ Ãdróŋá ã'ĩ̃jó rĩ gá, ãma ụfụ drĩ̃ ĩzóŋá ãzí
úríndí ũnzí ãzí ị́jọ́ mụlépi ru idélépi drĩ̃ gâlé rĩ i'dalépi rá la be, ĩ'di ĩzóŋá
ãzí ajílé ãzị́ ngalépi la. Ị́jọ́ ĩ'di 'bã i'dalé cé-cé rĩ sĩ, ịsụ́ dó 'bãngá sĩlíngĩ
ĩyõ rú 'bá ĩ'didrị́ ãmbogo rú rĩ 'banî.
17 Ĩzóŋá 'dĩ bĩ ãma vú Páwũ̃lõ̃ trũ úzáŋâ trũ, "Ãgọbị 'dĩ kí ũ̃pịgọŋa
Ãdróŋá ụrụgá ãndânĩ rĩ drị́ gá rĩ kî, kí ĩminí gẽ̃rĩ̃ sĩ ru pajó rĩ ũlũ."
18 Ĩzóŋá 'dĩ idé ị́jọ́ 'dĩ 'dĩ 'bã áni ụ́'dụ́ wẽwẽ rú. Ãsĩ̃jó Páwũ̃lõ̃ acá ũcõgõ
sĩ ãndẽ vâ ị́jọ́ la sĩ rá, uja tị jọ úríndí ũnzí 'dã ní, "Rụ́ Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá
rĩ sĩ, ájọ míní, mí ãfũ ĩzóŋá 'dĩ agâlé rĩ sĩ ãmvé." Úríndí 'dã a'be kí dó ĩ'di
ititi rá.
19 'Bá ĩzóŋá 'dĩ 'bã sĩ ãzị́ ngajó ĩ'baní rĩ kí mụ ndrelé la ĩzóŋá 'dĩ adrí rá,
ị́jọ́ ĩ'baní ásị́ 'bãjó ĩ'di drĩ̃ gá séndẽ ịsụ́ŋá sĩ rĩ ukó rá. Rụ kí Páwũ̃lõ̃ kí Sílã
be agụlé ãngũ sũ̃ rú rĩ agâlé pá tulé 'bá ãmbogo rú rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá.
20 Ají kí kí ãmbogo ị́jọ́ amálépi rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá jọ kí, "Ãgọbị 'dĩ kí 'bá Yãhụ́dĩ̃
rú la kí, ãzíla lẽ kí ị́jọ́ ajílé 'bá ãmadrị́ gá rĩ kí drĩdríŋĩ gá.
21 Kí ãma Rụ́mĩ̃ rú 'dĩ 'baní ị́jọ́ ãmaní icólé ngalé ku rĩ kí i'dajó, ãzíla kí
lẽjó la ãma ã'ĩ̃ kî ãzíla ãnga kî rĩ sĩ."
22 'Bá ru tralépi wẽwẽ rú 'dĩ atrá kí ru gbõrú tị icílé Páwũ̃lõ̃ kí ụrụ'bá gá
Sílã be, kí idéjó ũnzí, ãzíla ãmbogo ị́jọ́ amálépi rĩ fẽ kí ãzị́táŋá ĩ'bã bõngó
kí ũtrũjó ãzíla kí cojó kẽ̃lị́ká sĩ.
23 Ála dó mụ kí colé ũnzíríkãnã rú 'bo, úsu dó kí mãbụ́sũ̃ gá, ãzíla úfẽ
ãzị́táŋá ãsĩ̃kárĩ̃ kí andre tẽlépi rĩ ní kí ucéjó múké-múké.
24 Ãzị́táŋá ũkpómgboroto 'dĩ sĩ, ãsĩ̃kárĩ̃ su dó kí jó ágágá ãndânĩ rĩ agá,
ãzíla icí dó vâ kí pá ife sĩ cí.
25 Ị́nị́ ágágá 'dĩ gá 'dĩ, Páwũ̃lõ̃ i'dó kí Sílã be Ãdróŋâ rú ịcụ́lé úngó ngoŋá
sĩ ãzíla Ãdróŋá ziŋá sĩ, wó íni 'dĩ 'bá ãzí ĩ'ba abe rĩ ri kí úngó 'dĩ kí arelé.
26 Rũ̃gbụ́gbụ́ ũyãkĩyã ãzí ũkpómgboroto la i'dó jó tá be Páwũ̃lõ̃ kí sujó Sílã
be 'bá ãzí 'dã kí abe 'dĩ ayalé pírí-pírí. Kẽ̃jị́tị ũ̃nzĩ̃ kí ru pírí ãzíla ímve tá
Páwũ̃lõ̃ kí pá gá ãzíla 'bá mãbụ́sũ̃ jó gá 'dãá rĩ kí pá gá 'dĩ ayụ kí pírí cénĩ.
27 Ãsĩ̃kárĩ̃ angá ụ́'dụ́ gâlé rĩ sĩ ụrụgá, ãzíla ĩ'di mụ kẽ̃jị́tị 'dĩ kí ndrelé
mmgbọ, anzé ménéŋá ĩ'didrị́ ụ́pụ́cẹ́ gá rĩ, lẽ dó sĩ ru sõlé rá, ã'dusĩ̃ku ũrã
'bá mãbụ́sũ̃ gá 'dĩ apá kí dó rá íni.
28 Wó Páwũ̃lõ̃ za jọ, "Í'dị mi ku! Ãma pírí 'dõ cí!"
29 A'ị́ ãcí, afụ ru jó agâlé, a'dé ụrụ'bá yãŋâ trũ Páwũ̃lõ̃ kí pálé gá Sílã be.
30 Ãsĩ̃kárĩ̃ ají kí ãmvé, uja kí zị́lé, "Ãmbogo 'dĩ, lẽ má idé ã'du ká mání
sĩ áma pajó?"

31 Umvi kí, “Mí ã'ĩ Úpí Yẹ́sũ̃ 'i mi dó sĩ ími pa. Mi 'i ãzíla 'bá mídrı̃ko gá
rĩ kî trũ.”
32 Uja kí dó ı́jọ́ Ãdróŋá drı̃ gá rĩ ũlũlé ĩ'diní ãzíla 'bá jó agá 'dâ rĩ 'baní
pírí ĩndĩ.
33 Sáwã ı́nı̃ drı̃ gá 'dĩ agá 'dãá ũgũgõ ãsĩkárĩ 'dụ kí, ãzíla ũjĩ dó ĩ'bã ãkõzá
kí 'dãá cọtı̃ úfẽ dó ĩ'diní ãzíla 'bá ĩ'didrı̃ko gá rĩ abe bãbũ̃tı̃zı̃.
34 Ãsĩkárĩ 'dĩ ají Páwũ̃lõ̃ kí Sílã be íná nalé ĩ'didrı̃ jó agá. Ãyĩkõ fụ dó ĩ'di
ã'dusĩku ã'ĩ kí Ãdróŋá 'i 'bá ĩ'didrı̃ko gá rĩ abe rá.
35 Ĩ'di mụ calé ĩ̃tṹ sĩ, ãmbógó ı́jọ́ amálépi rĩ pẽ 'bá ãzı̃ ngalépi ĩ'di be la
tı̃ ãsĩkárĩ Páwũ̃lõ̃ kí andre tẽlépi rĩ rṹ ãzı̃táŋá 'dĩ trũ jọjó la, “Mí iyá 'bá 'dĩ
'bã mụ kî.”
36 Ãsĩkárĩ jọ Páwũ̃lõ̃ 'baní Sílã be, “Ãmbogo ı́jọ́ amálépi rĩ fẽ kí ũkpõ sĩ
ĩmi iyájó Sílã be rá. Ú'dî'da ĩmi dó mụ rá. Ĩmụ ásı̃ ĩ̃gbẽ̃ sĩ.”
37 Wó Páwũ̃lõ̃ jọ ãmbogo tá tı̃ ãpẽlé 'dĩ 'baní, “Co kí ãma 'bá ĩyõ kí drı̃lẹ́
gá ãma ụzı̃ŋâ kóru, ãmaní táni adrujó 'bá Rṹmı̃ gá rĩ kí rá tí, ãzíla su kí
ãma mãbṹsũ̃ gá. Wó lẽ kí dó ú'dî'da ãma iyálé ũní 'bá 'baní nı̃ŋâ kóru yã?
'Dĩ áni la 'dáyụ! Lẽ 'bã amṹ kí bãsĩ ãma iyálé ãmvêlé nĩ.”
38 Ãmbogo tá tı̃ ãpẽlé 'dĩ gõ kí ṹ'dṹkọ́ 'dĩ trũ ãmbogo ı́jọ́ amálépi rĩ 'ba
rũ̃lé, ãmbogo 'dĩ kí mụ arelé la Páwũ̃lõ̃ kí Sílã be 'bá Rṹmı̃ gá la kí, acá kí
ũ̃rı̃ sĩ.
39 Amṹ kî trũtáŋá a'ı́lé ĩ'badrı̃ ãzíla iyá kí dó kí ãmvé, a'ı́ kí Páwũ̃lõ̃ kí
Sílã be táwũ̃nı̃ 'dã a'bejó rá.
40 Páwũ̃lõ̃ kí Sílã be mụ ãfũlé mãbṹsũ̃ gá rĩ sĩ 'bo, mụ kí dó Lũ̃dı́yã drı̃ko
gá, ịsṹ kí 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩlépi rá rĩ kí, kí mụ kí ásı̃ ũŋmĩlé 'bo, a'be kí dó táwũ̃nı̃
'dã rá.

17

Ĩjọ́ ru idélépi Tẽsãlõ̃nı̃kı̃ gá rĩ

1 Páwũ̃lõ̃ kí mụ alı̃lé Sílã be Ãmũfĩpólĩsĩ gâ sĩ ãzíla Ãpõ̃lõ̃nı̃yã gâ sĩ 'bo,
ca kí Tẽsãlõ̃nı̃kı̃ gá. 'Dãá ãngũ Yãhṹdı̃ 'bã ãni Ãdróŋá ĩ̃nzı̃jó la cí.
2 Páwũ̃lõ̃ 'bã gbíyã údu rĩ sĩ, fi 'bá 'dã 'ba rṹ ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzı̃jó rĩ agâlé,
'dãá ri kí ãgátã galé ũgũgõ Sãbátũ na 'dĩpí ı́jọ́ Ãdróŋá drı̃ sĩlé bṹkũ̃ agá rĩ
drı̃ gá.
3 I'dajó la Kúrísĩtõ 'bã ịsṹ ũcõgõ, 'bã angá drã agá rĩ sĩ rá. Jọ vâ, “Yẹ́sũ̃
'dĩ mání ı́jọ́ la ũlũjó ĩminí ú'dî'da rĩ 'i, ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.”
4 Ãzí rĩ kí ásı̃ gá ı́jọ́ 'dĩ fi rá, 'de kí Páwũ̃lõ̃ kí vú gâ sĩ Sílã be ũkú ĩyõ ũkú
kí drı̃ celépi rĩ abe, ãzíla amụtı̃ ãmbógó Gĩ̃rı̃kı̃ drı̃ Ãdróŋâ ĩ̃nzı̃lépi rĩ kî trũ.
5 Wó 'bá Yãhṹdı̃ rú rĩ acá kí ãjã sĩ, tra kí 'bá ãzí ũnzí la kí sũ̃ tı̃ gâ sĩ ãngũ
ãlu gá, mụjó uzâ trũ táwũ̃nı̃ agâ sĩ, mụ kí lı̃cọ́ Yásõnĩ drı̃ celé sĩ lẽjó Páwũ̃lõ̃
kí ajíjó Sílã be ũ'bí kí drı̃lẹ́ gá.
6 Wó kí mụ kí ịsṹlé ku 'bo, ají kí Yásõnĩ kí 'bá ãzí Yẹ́sũ̃ ã'ĩlépi rá 'dĩ abe
'bá ãmbogo táwũ̃nı̃ 'bã drı̃lẹ́ ru rĩ kí drı̃lẹ́ gá, úzáŋâ trũ, “'Bá 'dĩ kí dó bãsĩ
ũcõgõ fẽlépi ãngũ pírí agá rĩ kî! Kí ãndrũ acálépi 'dĩ,
7 ãzíla Yásõnĩ mba kí tã ĩ'didrı̃ jó agá 'dãá, amṹ kí vâ ãzı̃táŋá Kãyĩsárı̃
drı̃ kí andı̃lé jọjó la, úpí ãzí cí rṹ la Yẹ́sũ̃ 'i íni.”
8 Ũ'bí ru tralépi ãzíla ãmbogo táwũ̃nı̃ drı̃ celépi 'dĩ kí mụ ı́jọ́ 'dĩ arelé
'bo, kí ásı̃ ri azálé azâ.
9 'Bá ı́jọ́ 'dĩ drı̃lẹ́ gá 'dĩ jọ kí Yásõnĩ 'bã fẽ séndẽ lẽlé kí kẽ̃jı̃ gá rĩ 'i, ãzíla
a'be kí dó sĩ kí mụlé rá.

Páwũlõ kí wõrĩ be Bẽréyã gá

10 Ị́nị́ la mụ acálé 'bo, gbõgbõ 'bá Yẹ́sũ ã'ĩ́lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwũlõ kí tị Sílã be Bẽréyã gá. Kî mụ acálé 'bo, mụ kí filé ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ́jó rĩ rú rĩ agá.
11 'Bá Yãhụ́dĩ́ rú Bẽréyã gá rĩ kí ndẽ kí dó 'bá Tẽ̃sãlõ̃ńḳĩ̃ gâlé rĩ kí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ sĩ rá. 'Bã kí bị́lẹ́ ásị́ káyĩ sĩ ị́jọ́ jọlé rĩ arejó, ãzíla ụ́'dụ́ ãlu-ãlu sĩ ri kí vâ ị́jọ́ sĩ̃lé bụ́kũ̃ gá rĩ lãlé ndrejó la ị́jọ́ Páwũlõ 'bã jọlé rĩ kí ãndá-ãndá ru yã áni.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dĩ́ rú ũ'bí ã'ĩ́ kí rá; ũkú ãzíla ãgọbị́ Gĩ̃rḭ́kĩ̃ rú rĩ ã'ĩ́ kí vâ ĩndĩ.
13 Wó 'bá Yãhụ́dĩ́ rú drĩ̃lẹ́ rú Tẽ̃sãlõ̃ńḳĩ̃ gá 'dĩ kí vâ mụ are la Páwũlõ imbá ị́jọ́ Ãdróŋá drĩ́ gá rĩ Bẽréyã gá 'dãá ĩndĩ íni 'bo, amụ́ kí 'dãá ũ'bí ru tralépi rĩ kí drĩ́ andḭ́lé kí ásị́ ingajó 'bá 'dĩ kí ụrụ'bá gá.
14 'Dãá cọtị 'bá Yẹ́sũ ã'ĩ́lépi rá 'dĩ pẽ kí Páwũlõ tị ĩ̃yḭ́tị gâlé, wó Sílã kí Tĩ̃mĩ̃tḭ́yõ be ãsĩ́ kí Bẽréyã gá 'dãá.
15 Ãgọbị Páwũlõ agụlépi rĩ agụ kí ĩ'di kpere Ãténĩyã gá. Páwũlõ la mụ jọlé la 'bã jọ kí Sílã 'baní Tĩ̃mĩ̃tḭ́yõ be 'ba amụ́ kí 'í rụ́ 'dõlé mbẽlẽŋá ru 'bo, 'bá 'dĩ gõ kí dó vúlêlé.

Páwũlõ 'bã adrujó Ãténĩyã gá rĩ

16 Páwũlõ 'bã drĩ Sílã kí tẽ agá Tĩ̃mĩ̃tḭ́yõ be Ãténĩyã gá 'dãá 'dĩ, ásị́ la iza ru ãdroŋa ĩnzõ rú ũví ndú-ndú 'bá 'dĩ 'bã kí ĩ̃nzĩ̃lé táwũ̃ńị́ 'dĩ agá rĩ sĩ.
17 'Dãá ga ãgátã ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ́jó 'dã gá 'dãá 'bá Yãhụ́dĩ́ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rḭ́kĩ̃ rú Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi 'dĩ abe, vâ ụ́'dụ́ ãlũ ãlu sĩ sũ̃ tị gá 'bá alị́lépi 'dã sĩ rĩ abe.
18 Imba'ba ãzí ũndũwã rú Ĩ̃pĩ̃kõ̃rĩ̃yã rú ãzíla Sĩ̃tõ̃kĩ̃ rú * rĩ ga kí ãgátã ĩ'di trũ rá. Ãzí rĩ zị kí, "Mgbã la ágõ̃bĩ́ sũ̃kụ́lũ̃ lãlépi ku ru i'dalépi 'dĩ lẽ ã'du ị́jọ́ jọlé?" Ãzí rĩ jọ kí, "Ĩndre ĩ'di ị́jọ́ jọ ãdroŋa jụ́rụ́ ru 'dĩ kí drĩ́ gá." Jọ kí ị́jọ́ 'dĩ íni la, ã'dusĩku Páwũlõ ri ándrá ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drĩ́ gá rĩ imbá agá ãzíla ángáŋá ĩ'didrĩ́ drã agá ídri rĩ drĩ́ gá.
19 Umve kí Páwũlõ agụlé tratáŋá ĩ'bã kí ru trajó umvelé Ãrĩyõpágã 'i rĩ gá, ãmbogo táwũ̃ńị́ gá rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá, ãzíla zị kî, "Ãlẽ tá drĩ ńḭ́lé la, ímbátáŋá ú'dí mi sĩ ị́jọ́ jọjó drĩ́ la gá 'dĩ íngõ 'i yã?
20 Ãko ãzí mî jọlé 'dĩ kí 'ụ ãma bị́lẹ́ gâlé ũrãtáŋá ndú ú'dí la rú ãlẽ tá dó sĩ ńḭ́lé la ífí la kí íngoní?"
21 ('Bo 'bá pírí Ãténĩyã gá ãzíla 'bá ãmḭ́yọ́ŋá ru u'álépi 'dâ rĩ lẽ kí tá Sáwã izaŋá ị́jọ́ jọŋá sĩ ãzíla ị́jọ́ amụ́lépi ú'dí 'dĩ kí areŋá sĩ.)
22 Páwũlõ nga dó pá tulé Ãrĩyõpágã gá 'dãá jọ, "Ĩmi 'bá Ãténĩyã gá 'dĩ, ándre ĩmi gẽ̃rĩ́ pírí sĩ 'bá dḭ́ńị́ ãni la rú.
23 Mâ acḭ́ agá táwũ̃ńị́ agá 'dâ, má undré ãko pírí ãngũ ĩmi sĩ ĩ̃nzĩ̃táŋá ĩ̃nzĩ́jó 'dĩ gá 'dâ, má ịsụ́ ĩsĩ ãngũ ĩmi sĩ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá 'dãá, ÃDRÓŊÁ NĨ̃LÉ KU RĨ̃ NÎ. Ú'dî'da Ãdróŋá ĩmĩ ĩ̃nzĩ̃lé ĩmĩ ńḭ́lé ku rĩ, ma mụ ĩminí ị́jọ́ ũlũlé drĩ́ la gá.
24 "Ãdróŋá ũ̃ńõ̃kụ́ 'bãlépi ãko pírí ala gá 'dĩ abe rĩ, ĩ'di Úpí 'bũ̃ 'bã ãni ũ̃ńõ̃kụ́ be rĩ 'i, u'á jó 'bá 'bã kí sị́lé drĩ́ sĩ rĩ agá ku.
25 Ãdróŋá lẽ 'bá ãzí 'bã idé ĩ'diní ãko ãzí nĩ la ku, ã'dusĩku fẽ 'bá pírí 'baní ídri ãzíla ũlí ãzíla ãko pírí ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí rá.

---

* **17:18** 'Bá *Ĩ̃pĩ̃kõ̃rĩ̃yã rú* 'dĩ jọ kí Ãdróŋá yụ. 'Bá 'bã na kí ãyĩkõ ídri 'dĩ agá rĩ ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni. Ãzíla 'bá *Sĩ̃tõ̃kĩ̃ rú* 'dĩ jọ kí lẽ â'be ãyĩkõ ídri 'dĩ drĩ́ gá rĩ cã ála ru ásị́ ũŋmĩ (imbá).

26 Sṵ́rṵ́ pírí ṹnọ́kṵ́ drḩ̃ gá 'dĩ kí Ãdróŋá idé kí 'bá ãlu rṹ sĩ, itú ĩ'baní ṵ́'dṵ́
ãzíla ãngũ pírí ĩ'bã kí rijó u'ájó rĩ abe.
27 Ãdróŋá idé íjọ́ 'dĩ íni la 'bá 'bã ndrṹ kí rú sĩ 'i, 'bã ca kí rú vâ sĩ 'î ịsṵ́jó
rá, ĩ'di 'bã táni adrujó ãma rṵ́ 'dâ álḩ̃ ku tí.
28 Ĩ'di ãmaní ũkpó fẽ sĩ u'ájó, acḩ̃jó ãzíla ãmaní sĩ adrujó 'dĩ 'bã áni, ĩminí
ngolé úngó ĩmidrḩ̃ rĩ kî sĩ rĩ áni, 'Ãma vâ ĩ'dĩ 'bá ũri.'
29 "Ḩ̃jọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó Ãdróŋá 'bã anzḩ̃ rĩ sĩ lẽ ãma ũrã kí Ãdróŋá ĩ'di
cécé gólũdĩ jõku sílĩvã jõku írã 'bá 'bã kí idélé drḩ̃ sĩ ãzíla ãḩ̃ḩ̃gọ̃ ĩ'badrḩ̃ sĩ
rĩ áni la ku.
30 Ãdróŋá 'bã ándrá ásḩ̃ ḩ̃jọ́ 'bá 'bã kí ĩ'di nḩ̃jó ku rĩ drḩ̃ gá ku, wó ú'dî'da
rĩ gá Ãdróŋá jọ dó tọndọlọ 'bá 'baní ãngũ pírí gá 'bá 'bã uja kí ásḩ̃.
31 Ã'dusĩku 'bã ṵ́'dṵ́ ãzí ĩ'di sĩ amṵ́jó ḩ̃jọ́ lijó 'bá ṹnọ́kṵ́ drḩ̃ gá 'dĩ kí drḩ̃ gá
pírí ḩ̃jọ́ mgbã sĩ 'bá ãlu ĩ'di 'bã pẽlé rĩ rṹ sĩ. Icé ḩ̃jọ́ 'dĩ 'bá pírí 'baní ĩ'di 'bã
ágọ́bḩ̃ 'dĩ ingajó ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ sĩ."
32 Kí mụ ḩ̃jọ́ Páwṹlọ̃ 'bã jọlé 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rĩ arelé 'bo, 'bá
ãzí rĩ gụ kí gṹgṹ, wó 'bá ãzí rĩ jọ kí, "Ãma amṵ́ ḩ̃jọ́ ími tị gá 'dĩ arelé ḩ̃dḩ̃
ĩndõ."
33 'Dãá Páwṹlọ̃ a'be kí rá.
34 'Bá ãzí rĩ 'de kí Páwṹlọ̃ vú gâ sĩ, ã'ḩ̃ kí ḩ̃jọ́ ĩ'di 'bã ũlũlé rĩ rá, kí agá
'dãá ĩndĩ rĩ Dãyọ̃násḩ̃yọ̃ 'bá angálépi amụtị ru tralépi umvelé Ãrĩyõpágã 'i
rĩ gá ãzíla ũkú umvelé Dãmárĩ 'i 'bá ãzí kí abe.

18

Páwṹlọ̃ 'bã adrujó Kọ̃rḩ̃ṇḩ̃tọ̃ gá rĩ

1 'Dĩ 'bã vúlé gá, Páwṹlọ̃ a'be Ãténĩyã rá sĩ mụjó Kọ̃rḩ̃ṇḩ̃tọ̃ gá.
2 'Dãá ịsṵ́ kí ru 'bá ãzí Yãhṵ́dḩ̃ rú umvelé Ãkúwílã tịlé Pọ̃ṇḩ̃tásḩ̃ gá rĩ
be angá ándrá Ítãlĩ gâlé ú'dí ĩ'di 'bã ũkû Pĩrĩsílã be, ã'dusĩku ãmbógó
Kḩ̃lãwṹdḩ̃yã ní ãzḩ̃táŋá 'bãjó 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú rĩ 'bã fũ kí Rṵ́mḩ̃ gá 'dãá rá rĩ
'bã ḩ̃jọ́ sĩ. Páwṹlọ̃ mụ ándrá kî ndrelé.
3 U'á 'dãá ãzíla nga vâ ãzḩ̃ ĩ'ba abe, ã'dusĩku ĩ'di vâ 'bá hémã idélépi la
cécé ĩ'baní idélé rĩ 'bã áni.
4 Sãbátũ ãlu-ãlu sĩ ri ḩ̃jọ́ nzelé ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ agá 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú
ãzíla 'bá Gḩ̃rḩ́kḩ̃ rú rĩ abe.
5 Sílã kí mụ acálé Tḩ̃mḩ̃tḩ́yọ̃ be Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, Páwṹlọ̃ fẽ ru pírí ḩ̃jọ́
ũlũjó 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú rĩ 'baní, jọ Yẹ́sṹ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
6 Kí mụ ĩ'di gãlé úmgbé ãzíla ĩ'di u'dálé u'dâ 'bo, ụtṵ́ pṵ́trṵ́ bõngó ĩ'didrḩ̃
ụrụ'bá gá rĩ, jọ, "Ĩdrĩ dó ãvĩ rá yã áni, ĩmi ãrí 'bã adru ĩmi drḩ̃ gá, ma dó
sĩ ala gá 'dâ yụ. I'dójó ãndrũ ma dó mụ 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku rĩ 'ba rṵ́."
7 Nga dó mụlé filé 'bá Yãhṵ́dḩ̃ rú ku umvelé Tḩ́tọ̃ Jṵ́sḩ̃tọ̃ 'i rĩ drḩ̃ jó agá, ĩ'di
'bá Ãdróŋá rulépi ambamba la, ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ agá la.
8 Kũrísĩpõ ãngũ Ãdróŋá ḩ̃nzḩ̃jó rĩ 'bã ãmbógô kí 'bá ĩ'didrḩ̃ lḩ̃cọ́ gá rĩ abe
ã'ḩ̃ kí Yẹ́sṹ 'i rá, ãzíla 'bá wẽwẽ rú Kọ̃rḩ̃ṇḩ̃tọ̃ gá ḩ̃jọ́ Páwṹlọ̃ drḩ̃ arelépi rá 'dĩ
ã'ḩ̃ kí vâ Yẹ́sṹ rá, ịsṵ́ kî sĩ bãbṹtḩ̃zḩ̃ ĩndĩ.
9 Ḩ̃nḩ̃ ãzí ãlu urobí ũbĩ Páwṹlọ̃ 'i, ala gá Úpí jọ ĩ'diní, "Lẽ mí idé ṹrḩ̃ sĩ ku,
ímụ ḩ̃jọ́ jọŋâ trũ drḩ̃ gá, mí ĩyãŋã vâ ku.
10 Ma mí be, 'bá ãzí ãlu icó ími ĩpẽŋãlé ku, 'bá mádrḩ̃ kí wẽwẽ rú táwṹnḩ̃
'dĩ agá 'dĩ."
11 'Dãá Páwṹlọ̃ u'á ílí ãlu nṵ́sṹ 'dĩpí ḩ̃jọ́ imbálé ḩ̃jọ́ Ãdróŋá drḩ̃ drḩ̃ gá.

12 Wó Gãlı̨yọ̃ 'bã acájó ãmbógó Ãkáyã gá rĩ rú rĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dı̨ rú rĩ tra
kí ru gbõrú, rụ kí Páwụ̃lọ̃ 'i agụlé kẹ́sı̨ drı̨̃lẹ́ gá.
13 Jọ kí, “Ágọ́bı̨ 'dĩ 'i, ĩ'di 'bá kí imbá Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó ũví ndú ru ajílépi
ãzı̨́táŋá ãmadrı̨ abe ku la sĩ.”
14 Páwụ̃lọ̃ 'bã lẽ agá ı̨́jọ́ jọ agá 'dĩ gá 'dâ, Gãlı̨yọ̃ jọ 'bá Yãhụ́dı̨ rú rĩ 'banî,
“'Dĩ drĩ tá 'bã rĩ adru ı̨́jọ́ ãzí izatáŋá ru la, jõku ı̨́jọ́ ãzí ũnzí izalé la, ĩ'di tá
adru ífí trũ mání ĩmi tı̨ arejó.
15 Wó ĩ'diní adrujó ãgátã gaŋá drı̨ gá, rụ́ kí drı̨ gá ãzíla ãzı̨́táŋá ĩmidrı̨ kí
drı̨ gá rĩ sĩ, ĩmi vúŋá 'dĩ 'bã de kí ı̨́jọ́ 'dĩ 'i, álẽ ı̨́jọ́ 'dĩ lı̨lé ma 'i ku!”
16 Dro dó kí ãngũ ı̨́jọ́ lı̨jó rĩ gá 'dãá ãmvé.
17 'Bá pírí rụ kí Sõsĩténõ, ãmbógó ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá rĩ 'bã drı̨̃lẹ́
co kí ĩ'di ãngũ kẹ́sı̨ lı̨jó rĩ gá 'dãá. 'Dĩ kî sĩ pírí Gãlı̨yọ̃ así 'bãngá ku.

Páwụ̃lọ̃ 'bã mụjó Ãnı̨̃tı̨́yọ́kı̨̃ gá rĩ

18 Páwụ̃lọ̃ u'á ụ́'dụ́ wẽwẽ rú 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'ba abe Kọ̃rı̨̃nı̨́tọ̃ gá
'dãá, 'dã 'bã ũngúkú gá, a'be kí rá. Mụ Kẽnĩkẽríyã gá, fẽ ru drı̨̃'bı̨ ufálé
kpamgbala rú, ã'dusĩku ũyõ ándrá ĩ'diní sõlé rĩ 'bã ı̨́jọ́ sĩ. Tụ kí í'bó sĩ mụjó
Sı̨́rı̨́yã gá Pĩrĩsílã abe Ãkúwílã trũ.
19 Acá kí Ẽfésõ gá ãngũ Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩ mụjó Pĩrĩsílã kí a'bejó Ãkúwílã be
rĩ gá. Fi ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gâlé ı̨́jọ́ jọlé 'bá Yãhụ́dı̨ rú rĩ kí abe.
20 'Bá a'ı̨ kí ĩ'di u'ájó ĩ'ba abe ı̨̃dı̨́, wó ã'ı̨ u'álé ĩ'ba abe ı̨̃dı̨́ ku.
21 Wó ĩ'diní lẽ agá mụ agá 'dĩ gá 'dâ, jọ ĩ'baní, “Ãdróŋá drĩ lẽ la rá, ma
ãgõ vúlé 'dõlé rá.” Fi dó í'bó agá angájó Ẽfésõ gâlé rĩ sĩ.
22 Páwụ̃lọ̃ 'bã cajó Kãyĩsárĩyã gá 'bo rĩ sĩ, mụ dó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé (pá sĩ)
'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ kí zı̨lé cící, ãgõ dó mụlé Ãnı̨̃tı̨́yọ́kı̨̃ 'dĩ Sı̨́rı̨́yã gá.
23 Sáwã Páwụ̃lọ̃ 'bã izalé Ãnı̨̃tı̨́yọ́kı̨̃ gá 'dã kí ũngúkú gá, a'be dó ãngũ 'dã
rá mụjó ãngũ Gãlãtı̨́yã 'bã ãni Fı̨́rı̨́gı̨́yã be rĩ kí agá acı̨́lé táwụ̃nı̨ kí agâ sĩ
ũkpõ fẽjó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá rĩ 'baní pírí.

Ãpọ́lọ̃ 'bã ı̨́jọ́ nzejó Ẽfésõ gá rĩ

24 Wó íni 'dĩ ágọ́bı̨ ãzí 'bá Yãhụ́dı̨ rú umvelé Ãpọ́lọ̃ 'i tı̨lé Ãlẽkĩzéndrĩyã
gá la ándrá cí, amụ́ Ẽfésõ gá 'dãá, ĩ'di 'bá sụ̃kụ́lụ̃ lãlépi rá, ı̨́jọ́ nı̨̃lépi cé vâ
bụ́kụ̃ Ãdróŋá drı̨ nı̨̃lépi lã sĩ lọ́lọ́ la.
25 Ángá ĩ'di imbálé gẹ̃rı̨̃ Úpí Yẹ́sụ̃ drı̨ gá rĩ sĩ. Ri ı̨́jọ́ jọlé ũkpó ru Úríndí
sĩ, ãzíla ímbá vâ ı̨́jọ́ Yẹ́sụ̃ drı̨ ãlápítítí ru, táni ĩ'diní bãbụ̃tı̨́zı̨̃ Yõhánã drı̨ rĩ
nı̨jó á'dụ̃sĩ rá tí.
26 I'dó dó ı̨́jọ́ jọlé tọndọlọ ũrı̨̃ kóru ãngũ Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó rĩ gá 'dãá, Pĩrĩsílã
kí mụ ĩ'di arelé Ãkúwílã be 'bo, umve kí Ãpọ́lọ̃ ĩ'badrı̨́ko gâlé sĩ ĩ'diní gẹ̃rı̨̃
Ãdróŋá drı̨ nzejó múké-múké ı̨̃dı̨́.
27 'Bo Ãpọ́lọ̃ ní lẽjó mụjó Ãkáyã gá rĩ sĩ, 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá Ẽfésõ gá 'dĩ fẽ
kí ĩ'diní ãvá, sĩ kí wárágã 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá 'dĩ 'badrı̨ sĩ ĩ'di a'ı̨́jó. Ĩ'di mụ
acálé 'bo, ko 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drı̨ sĩ rĩ kí ãzã.
28 Ã'dusĩku ndẽ 'bá Yãhụ́dı̨ rú rĩ kí pírí ãgátã gaŋá sĩ ũ'bí kí drı̨̃lẹ́ gá
tọndọlọ i'dajó la ı̨́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ sĩ Yẹ́sụ̃ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.

19

Páwụ̃lọ̃ ní adrujó Ẽfésõ gá rĩ sĩ

1 Ãpọ́lọ̃ 'bã drĩ adru agá Kọ̃rı̨̃nı̨́tọ̃ gá 'dãá, Páwụ̃lọ̃ rụ gẹ̃rı̨̃ ụ́rụ̃lé ru rĩ sĩ
fijó Ẽfésõ gá. 'Dãá ı̨sụ́ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ı̨̃lépi rá la 'bã ãzí kí,

2 zị kí, “Ĩmi ịsṹ Úríndí Ãlá rĩ ĩminí ã'ĩjó la rĩ sĩ rá yã?” Umvi kí, “Yụ!
Ãma are drĩ átã ĩjọ́ ãzí Úríndí Ãlá rĩ drį̃ gá la ku.”
3 Cọtị Páwṹlọ̃ zị kí, “Wó bãbṹtĩzį̃ ĩminí ịsṹlé rĩ íngõ 'i?” Umvi kí, “Yõhánã
'bã fẽlé rĩ 'i.”
4 Páwṹlọ̃ jọ, “Yõhánã fẽ bãbṹtĩzį̃ ásį̃ ujajó rĩ 'i. Jọ ándrá 'bá 'bã ã'į̃ kí 'bá
amṹlépi vúlé gá 'dĩ 'i, 'bá 'dã ĩ'di Yẹ́sṹ 'i.”
5 'Bá kí mụ ĩjọ́ 'dĩ arelé 'bo, bĩ kí bãbṹtĩzį̃ rṹ Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ sĩ.
6 Páwṹlọ̃ la drį̃ 'bãjó kí drį̃ gá rĩ sĩ, Úríndí Ãlá rĩ asį̃ kí drį̃ gá, ãzíla jọ kí
ĩjọ́ tị ndú-ndú sĩ ãzíla ũlũ kí ĩjọ́ cécé ṹpĩgọ́ŋá kí áni.
7 'Dãá ãgọbị kí ándrá ãni la mụdrį̃ drį̃ ĩrį̃ pírí rĩ gá.
8 Páwṹlọ̃ ri filé ãngũ Ãdróŋá į̃nzį̃jó rĩ gá ãzíla jọ ĩjọ́ 'dãá ṹrį̃ kóru ãzíla
ũkpómgboroto rú ĩmbá na 'dĩpí, ĩbáká sejó ãzíla 'bá kí aséjó Sṹrṹ Ãdróŋá
drį̃ agá íni.
9 Wó 'bá ãzí rĩ kí ásį̃ mba mbã, gã kí ĩjọ́ 'dĩ kí ã'į̃lé úmgbé, ãzíla gã kí
gẽrį̃ Yẹ́sṹ 'dĩ 'bá kí drį̃ gâ sĩ úmgbé. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlọ̃ a'be dó kí rá. 'Dụ
'bá Yẹ́sṹ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí ĩ'di be ĩndĩ, ãzíla ri kí ĩ'bã ĩjọ́ kí imbálé ãzíla ũlũlé
ṹ'dṹ pírí jó 'a mmgbọ Tãyĩránã drį̃ agá.
10 'Dĩ mụ íni ílí ĩrį̃ 'dĩpí íni la 'bá Yãhṹdį̃ rú ãzíla 'bá Gį̃rį̃kį̃ rú pírí u'álépi
ãngũ Ásĩyã drį̃ agá 'dãá rĩ are kî sĩ ĩjọ́ Ãdróŋá drį̃ rá.
11 Ãdróŋá idé ĩjọ́ ṹsṹtáŋá ru la kí wẽwẽ rú gẽrį̃ Páwṹlọ̃ rṹ rĩ gâ sĩ.
12 Cécé kĩtãmbálã jõku bõngó Páwṹlọ̃ ụrụ'bá alólépi rá rĩ ú'dụ kî sĩ 'bá
ãyánĩ trũ rĩ kí ụrụ'bá alólé adrí kí ãyánĩ ĩ'badrį̃ kí agâ sĩ rá, úríndí ũnzí
ãfũ kí vâ apálé ĩndĩ.
13 'Bá Yãhṹdį̃ rú ãzí acį̃lépi táwṹnį̃ ãlu-ãlu agâ sĩ úríndí ũnzí kí ũfũ trũ
'bá kí agâ sĩ la ṹ'bį̃ kí tí Úpí Yẹ́sṹ 'bã rṹ ayúlé 'bá úríndí ũnzí trũ 'dĩ kí drį̃
gá úríndí ũnzí 'dã kí ũfũjó. Ri kí jọlé la, “Rṹ Yẹ́sṹ Páwṹlọ̃ 'bã ũlũlé rĩ drį̃
sĩ, ájọ mí ãfũ ãmvé!”
14 Sĩkévã átáló ãmbógó 'bá Yãhṹdį̃ rú rĩ 'badrį̃ gá rĩ 'bã ngọ́pịka ázį̃rį̃ 'dĩ
ri kí ĩjọ́ 'dĩ kí idélé nĩ.
15 Ṹ'dṹ ãlu ĩ'baní ĩjọ́ 'dĩ ṹ'bį̃ agá ágọ́bį̃ ãzí úríndí ũnzí 'bã rụlé nĩ la ụrụ'bá
gá. Úríndí ũnzí 'dã umvi kí, “Yẹ́sṹ ãnį̃ ĩ'di cé, ãma are vâ ĩjọ́ Páwṹlọ̃ drį̃
gá rá, wó ĩmi dó ĩmi ngá ã'di kî?”
16 'Dãá ágọ́bį̃ úríndí ũnzí trũ 'dĩ zõ kí drį̃ gá, ãzíla ndẽ kí ũkpõ sĩ pírí rá.
Co kí, ãcóŋá 'dã fẽ apá kí jó 'dã agá 'dãá rĩ sĩ pílílí ru ãzíla ãrí trũ.
17 'Bá Yãhṹdį̃ rú ãzíla 'bá Gį̃rį̃kį̃ rú u'álépi Ẽfésõ gá rĩ kí mụ ĩjọ́ 'dĩ arelé
'bo, ṹrį̃ ãmbógó la rụ kí, ãzíla rṹ Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ 'bã kí dó ĩ'di ụrụgá į̃nzį̃táŋá
ãmbógó la sĩ.
18 'Bá ĩjọ́ Yẹ́sṹ drį̃ gá rĩ ã'į̃lépi rá rĩ amṹ kí dó ṹrį̃ kóru ĩjọ́ ĩ'bã kí jõ idélé
ũnzíkãnã rú rĩ kí i'dalé tọndọlọ ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá.
19 'Bá ãzí ãndrį̃kẹ gá rĩ ají kí bṹkṹ ãndrį̃kẹ ndrịjó rĩ kî, ãzíla ivé kí dó
kí ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá 'dãá. Amṹ kí ịsṹlé la bṹkṹ ivélé 'dã kí tá ãjẹ̃ na ũgũgõ
sĩlíngĩ álĩfũ-álĩfũ 'dĩpí.
20 Gẽrį̃ 'dĩ sĩ ĩjọ́ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ iré ru ãzíla zo dó ũkpómgboroto rú.
21 Ĩjọ́ 'dĩ kí mụ ru idélé pírí 'bo, Páwṹlọ̃ itú ru ásį̃ gá ũkpó Úríndí Ãlá drį̃
sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ sĩ mụ drĩ Yẽrṹsãlẹ́mṹ gâlé ku
rú. Uja jọlé la, “Ádrĩ mụlé 'bo, lẽ áca vâ Rṹmį̃ gâlé ĩndĩ.”
22 Páwṹlọ̃ pẽ dó 'bá ĩrį̃ ĩ'di ãzã kolépi, Tį̃mį̃tį̃yọ̃ kí tị Ĩrásĩtõ be,
Mãkẽdónĩyã gá drį̃ gâlé, ĩ'diní lẽjó u'ájó Ásĩyã gá were į̃dį̃ rĩ sĩ.

Ũmbã Ẽfésõ gá rĩ

23 Sáwã 'dã agá 'dãá ũmbã ãzí ãmbógó tẽté la ãfũ gẽ̃rị̃ Yẹ́sụ̃ drị́ 'dĩ drị̃
gá.
24 Ágọ́bị̃ ãzí umvelé Dĩ̃mĩ̃tẹ̃rĩ̃yọ̃ 'bá úká dịlépi rĩ idé ãdróŋá Gĩ̃rị̃kị̃ 'bã ãni
Ãtẹ̃mĩ̃ * ní jó sílĩvã sĩ sĩ ĩ'di ị̃nzị̃jó, 'bá ãlị̃gọ rú úká dịlépi rĩ ị̃sṹ kí málĩ ĩyõ
rú táwũ̃nị̃ Ẽfésõ drị̃ agá 'dãá úká dịŋá sĩ.
25 Dĩ̃mĩ̃tẹ̃rĩ̃yọ̃ atrá 'bá ãlị̃gọ rú rĩ kí 'bá ãzí tũjárĩ ndú-ndú gá 'dĩ abe jọ
ĩ'baní, "'Bá 'dĩ, ị̃nị̃ rá ãma ị̃sṹ kí málĩ kí múké-múké la tũjárĩ 'dĩ sĩ.
26 Ãzíla ĩndre vâ Páwũ̃lọ̃ ũcĩ 'bá ũ'bí kí mụjó ị́jọ́ ndú gá wó lú ãngũ Ẽfésõ
drị̃ gá á'dũ̃sĩ ku vâ ãngũ Ásĩyã drị̃ agá pírí rá ru. Jọ ãdróŋá 'bá 'bá ru 'dĩ
'bã idélé drị́ sĩ rĩ adru Ãdróŋá mgbã rĩ 'i ku.
27 Wó ũnzĩkãnã adru dó lú ị́jọ́ ãmã sụ̃ la mụ a'délé rĩ sĩ ku, wó jó ãma
sĩ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ̃mĩ̃ 'i idélé drị́ sĩ 'dã 'bãjó rĩ 'bá ị̃nzị̃ kí drṹzị́
ĩ'di ku, kí drṹzị́ ĩ'di 'bã ápãrákã rú. Átã vâ ãdróŋá ũkú ru umvelé Ãtẹ̃mĩ̃ 'i
ị̃cṹlé Ásĩyã gá ũ̃nọ́kṹ drị̃ gá 'dãá, ãzíla jó ĩ'didrị́ ũniyambamba ãzíla ũkpõ
ĩ'didrị́ gá rĩ kí acá ãzị̃ kóru."
28 'Bá kí mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, ũmbã rụ kí, ãzíla i'dó kí uzálé, "Ãdróŋá
ãmadrị́ ũkú ru Ãtẹ̃mĩ̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"
29 Táwũ̃nị̃ ãmbógó 'dĩ 'a pírí ũmbã rú. 'Bá cẽ̃ kí ãngũ áváŋá avájó 'dã
agâlé ãko ãlu rú. 'Bá 'dĩ arṹ kí ãgọbị Mãkẽdónĩyã rú acị́lépi Páwũ̃lọ̃ be
Gáyõ kí Ãrĩsĩtãríkõ be agụlé ãngũ 'dã gâlé.
30 Páwũ̃lọ̃ lẽ tí filé 'bá wẽwẽ rú 'dã kí agâlé, wó 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ ã'ị̃
kí ĩ'diní ku.
31 Átã 'bá ãzí ãmbogo rú Ẽfésõ gá Páwũ̃lọ̃ 'bã wõ̃rị́ka rú la kí, ị̃drị̃ kí
ĩ'diní ṹ'dṹkọ́ 'bã fi jõ 'bá kí agâlé ku.
32 'Bá ru tralépi 'dĩ kí drị̃ 'be ru rá; ãzí rĩ ri kí uzálé ị́jọ́ ãzí sĩ, ãzí rĩ ri kí
uzá ị́jọ́ ãzí ndú la trũ. 'Bá ãndá la rĩ nị̃ kí átã mụ kí lé ã'du idélé yã rĩ gá
ku.
33 'Bá Yãhṹdị̃ rú rĩ ŋmĩ kí Ãlẽkĩzéndã drị̃lẹ́ gá, ãzíla 'bá ãzí 'dĩ uzá kí
ĩ'diní ị́jọ́ lẽlé 'bã idé kí rĩ kî trũ. Jọ 'bá 'bã ĩyãŋã kí tú sĩ lẽjó ũkpõ ị̃sṹjó 'bá
kí drị̃lẹ́ gá 'dãá.
34 Wó ũ'bí kí mụ ĩtrĩkãlé la ĩ'di 'bá Yãhṹdị̃ rú la, uzá kí ṹ'dṹkọ́ ãlu sĩ
ũgũgõ sáwã ị̃rị̃ 'dĩpí. "Ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ̃mĩ̃ Ẽfésõ gá rĩ ãmbógó tẽté ru!"
35 Ágọ́bị̃ ãmbógó kãránĩ rú táwũ̃nị̃ drị́ rĩ la mụ 'bá kí 'bãlé ĩyãŋãlé tú
'bo, jọ ĩ'baní, "'Bá Ẽfésõ gá 'dĩ, ã'di nị̃ ku la rĩ gá nĩ, táwũ̃nị̃ Ẽfésõ ĩ'di ãngũ
jó ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ̃mĩ̃ ãmbógó rĩ drị́ ãzíla írã ị̃nzị̃lé ị̃nzị̃ a'délépi 'bũ̃ gá
vũ̃rṹ 'dõlé rĩ tãmbajó rĩ 'i ku yã?
36 Wó íni 'bá ãzí icó ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ ku, cĩkã ãma ĩyãŋã kí drĩ tú, lẽ
ãma idé kí ị́jọ́ kí kpõkpõ sĩ ku.
37 Wó ĩmi ají ãgọbị 'dĩ kí 'dõlé 'dĩ, ũ̃gũ̃ kí drĩ vâ ãko ãzí jó agá ku jõku
u'dá kí drĩ vâ ãdróŋá ũkú ru Ãtẹ̃mĩ̃ 'i ku.
38 Wó Dĩ̃mĩ̃tẹ̃rĩ̃yọ̃ kí 'bá ãlị̃gọ rú 'dĩ kí abe drĩ adru 'bá 'dĩ kí abe ị́jọ́ trũ,
ṹ'dṹ sĩ ị́jọ́ amájó rĩ ãndrũ cí ãzíla 'bá Rṹmĩ̃ rú ị́jọ́ amálépi rĩ kí cí, icó kí
ị́jọ́ 'dĩ amálé rá.
39 'Bo ĩdrĩ adru kẹ́sĩ̃ trũ ĩ'ba rṹ cí, ícó kí ajílé ị̃tṹ 'bá kẹ́sĩ̃ lị́lépi rĩ kí ru
trajó ị́jọ́ kí amájó rĩ sĩ.

---

* **19:24** Ãdróŋá *Ãtẹ̃mĩ̃* ála ĩ'di umvelé Látĩnĩ tị sĩ *Dãyánã 'i.*

40 Cécé ĩ'di 'bã adrujó ãndrũ 'dĩ 'bã áni, ãma kí fi ũnzĩkãnã agá 'bá Rụ́mị̃
gá rĩ drĩ kí ãma zị ịjọ́ ụ́'dụ́ ãndrũ 'dĩ drị̃ sĩ, ãma kí mụ acelé tị kóru úzáŋá
ãma kí uzálé 'dĩ sĩ, ịjọ́ ífí 'bã adrujó ala gá yụ rĩ sĩ.”
41 Ĩ'di mụ ịjọ́ delé 'bo, iré dó 'bá ru tralépi 'dĩ kí rá.

20

Páwṵ̃lọ̃ 'bã mụjó Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Gĩrị̃kị̃ gá rĩ

1 Ũmbã 'bá kí ásị́ gá rĩ la mụ ukólé 'bo, Páwṵ̃lọ̃ umve 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá
'dĩ kí, ĩ'di mụ kí ásị́ imbálé 'bo, azị dó ĩ'bã abe rá, sĩ mụjó Mãkẽdónĩyã gá.
2 Ĩ'di 'bã mụ agá gẽrị̃ agá 'dãá, ri mụlé 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ kí ásị́ imbá
trũ táwṵ̃nị̃ ãlu-ãlu ĩ'di 'bã sĩ alịjó ala gâ sĩ 'dĩ kí agâ sĩ pírí, 'dã 'bã ũngúkú
gá, ca dó Gĩrị́kị̃ * gá.
3 U'á 'dãá ĩmbá na. Ĩ'di 'bã ru itú agâ sĩ gõjó vúlé Sĩrĩyã gâlé, amṵ́ ịsṵ́lé
la 'bá Yãhṵ́dị̃ rú la 'bã ãzí itú kí ru lẽjó ịjọ́ ũnzí idéjó ĩ'di ụrụ'bá gá. Ịjọ́ 'dĩ
sĩ, uja ru úŋmĩ gõjó vúlé mụjó Mãkẽdónĩyã agâ sĩ Sĩrĩyã gâlé.
4 'Bá mụlépi ĩ'di trũ rĩ kí Sõpátã Pũrásĩ angálépi Bẽréyã gá rĩ 'bã ngọ́pị 'i;
Ãrĩsĩtãríkõ kí Sẹ̃kṵ́ndṵ̃ be angájó ãngũ Tẹ̃sãlọ̃ńị̃kị̃ drị̃ agá; Gáyõ 'i angájó
táwṵ̃nị̃ Dábẽ gá; Tṵ̃kị́kọ̃ kí Trọ̃fĩmọ̃ be angájó ãngũ Ásĩyã drị̃ agá; ãzíla
Tĩmĩ̃tĩyọ̃ 'i.
5 'Bá 'dĩ mụ kí ãma † drĩ̃lẹ́ gá ãzíla tẽ kí ãma Trõwásĩ gá 'dãá.
6 Ụ'dụ́ ṵ̃mṵ̃ alịlépi 'bá drị̃ gâ sĩ rĩ drị̃ la mụ ukólé 'bo, ãma i'dó ãcị̃ angájó
Fĩ̃lĩ́pĩ̃ gá 'dĩ ãngũ Mãkẽdónĩyã drị̃ agâ sĩ mụjó í'bó sĩ 'dụ ãma ụ́'dụ́ tõwú sĩ
cajó Trõwásĩ gá. Ãma ịsṵ́ dó Páwṵ̃lọ̃ kí 'bá tá ĩ'di sĩ amṵ́jó ĩ'ba abe rĩ kí
'dãá, ãma u'á 'dãá Sãbĩ́tĩ̃ ãlu.

Páwṵ̃lọ̃ 'bã ãcị̃ ãsĩ̃jó Trõwásĩ gá rĩ

7 Ụ'dụ́ Sãbátũ drị̃ sĩ ãma atrá ãma ãngũ ãlu gá Ṵmṵ̃ Úpí drị̃ nalé. Páwṵ̃lọ̃
ũlũ ịjọ́ 'bá 'baní, wó drṵ̃sị̃ íni ĩ'di 'bã lẽjó mụjó mṵ̃-mṵ̃ rĩ sĩ, jọ ịjọ́ ĩ'ba abe
kpere sáwã ịnị́ drị́ ázíyá (ịnị́ ágágá).
8 Jó ụrụgá gõrófã rú ãma sĩ ãma trajó 'dã agá û'bã ãcí dĩ̃lépi sĩ ãngũ jijó
rĩ kí wẽwẽ rú.
9 Kãrĩ́lẹ̃ ãzị́ rú la Ỉwṵ̃tĩ́kọ̃ 'i. Páwṵ̃lọ̃ 'bã ịjọ́ ũlũ agá ãzo rú ỉdị́-ỉdị́ 'dĩ gá 'dâ,
ụ́'dụ́ i'dó ĩ'di 'belé were-were, ụ́'dụ́ 'bã ĩ'di 'be agá kpítã. 'Dã 'bã ũngúkú
gá, a'dé angájó gõrófã námbã na rĩ 'bã dẽrị́sã gá ụrụgâlé kpere vṵ̃rṵ́ káyĩ.
'Bá kí mụ ĩ'di ingalé ụrụgâlé, ịsṵ́ kí drã rá.
10 Wó Páwṵ̃lọ̃ asị́ vṵ̃rṵ́ 'dõlé, amvu kãrĩ́lẹ̃ drãlépi rá 'dĩ 'i, jọ 'bá 'baní,
“Ĩmi awá ku, drã drĩ ku ĩ'di ídri.”
11 'Dã 'bã ũngúkú gá Páwṵ̃lọ̃ la mụ gõlé vúlé gõrófã sị́ gâlé 'bo, na dó
Ṵmṵ̃ Úpí drị̃ ãma abe ãngũ ãlu agá. Ĩ'di mụ ịjọ́ jọlé 'bá kí abe sáwã ãzo rú
kpere ṵ̃'bṵ́tị sĩ 'bo, a'be dó kí, mụ dó rá.
12 'Dãá 'bá 'dụ kí dó kãrĩ́lẹ̃ tá 'dĩ 'i, agụ kí ĩ'di lị́cọ́ gá ídri rú. 'Bá pírí u'á
kí ãyĩkõ sĩ.

Ịjọ́ Páwṵ̃lọ̃ 'bã jọlé 'bá ĩyõ kãnị̃sã Ẽfésõ gá rĩ abe rĩ

13 Páwṵ̃lọ̃ itú ịjọ́ mụjó Ãsọ́sị̃ gá pá sĩ 'dĩ ãngũ ãma sĩ mụjó ĩ'di 'dụjó rĩ,
wó ãmụ drị̃ gâlé í'bó sĩ.
14 Ịsṵ́ ãma Ãsọ́sị̃ gá 'dãá, ãzíla ãza dó ĩ'ba abe Mĩ̃tṵ̃lẹ́nị̃ gâlé í'bó sĩ ãngũ
ãlu gá.

---

* **20:2** *Gĩrị̃kị̃* ála vâ ĩ'di umve *Ãkáyã 'i.* 'Dĩ pírí ãngũ ãlu rĩ 'i, adru kí ndú-ndú ku. † **20:5** Ãngũ 'bání sĩjó la *ãma* rĩ ĩ'di sáwã Lṵ́kã la adrujó Páwṵ̃lọ̃ abe ãngũ ãlu gá rĩ 'i.

15 Ṵ'dṵ́ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, ãma alị Kĩyọ́sị̃ 'bã bṵ́lṵ́ gâ sĩ, drṵ́zị́ íni
ãca Sãmósĩ gá, ṵ'dṵ́ 'dã 'bã ũngúkú gá ãca Mĩ̃lẹ́tṵ̃ gá.
16 Páwṵ̃lọ̃ ũrã ĩ'di ásị́ gá alijó Ẽfésõ agâ sĩ alị-alị, ã'dusĩku lẽ sáwã
izalé ãmbógó ru ãngũ Ásĩyã drị̃ agá ku. Ri sáwã afụlé drĩ icó rá sĩ cajó
Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé ṵ'dṵ́ ṵ̃mṵ̃ Pẽndẽkósĩtõ drị́ gá rĩ sĩ.
17 Páwṵ̃lọ̃ la mụ acálé Mĩ̃lẹ́tṵ̃ gá 'bo, umve 'bá ĩyõ kãnị́sã Ẽfésõ gá rĩ kí
amṵ́jó drị̃ fụjó ĩ'ba abe.
18 'Bá ĩyõ 'dã kí mụ acálé 'bo, jọ ĩ'baní, "Ĩmi pírí nị̃ kí ári u'álé i'dójó ṵ'dṵ́
drị̃drị̃ mâ acájó ãngũ Ásĩyã drị̃ gá rĩ sĩ íngoní yã rĩ gá cé.
19 Ánga ãzị́ Ãdróŋá ní ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ ãzíla mị́ndrẹ inzíŋâ trũ mání adrujó
ṵ̃pị́gọ́ŋá Ãdróŋá ãni la rĩ sĩ mání táni ṵ̃'bĩ̃táŋá ịsṵ́ agá 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ 'bã
ítútáŋá kî sĩ rá tí.
20 Ĩnĩ̃ rá má ĩyãŋã ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá ĩmi ãzã kolépi 'dĩ ũlũŋâ trũ tú ku,
'bo má imbá ĩmi ãngũ ũ'bí kî sĩ ru trajó rĩ agâ sĩ ãzíla lị́cọ́ ãlu-ãlu agâ sĩ.
21 Álũ vâ ĩ'di 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ 'baní 'bá Yãhṵ́dị̃ rú ku 'dĩ abe mmgbọ rú sĩ
ãgõjó Ãdróŋá rú ãzíla ásị́ ujajó sĩ ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrị́ gá rĩ 'bãjó ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá.
22 "'Bo ú'dî'da, ma mụ Yẹ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá Úríndí Ãlá rĩ 'bã áma tị pẽjó rĩ sĩ,
wó ánị̃ ã'du la mụ ru idélé má benĩ yã rĩ gá ku.
23 Ị̃jọ́ lú mání nị̃lé rĩ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé mání táwṵ̃nị̃ pírí gá ũcõgõ,
fijó mãbṵ́sṵ̃ gá rĩ be, kí áma tẽ áma drị̃lẹ́ gâlé nĩ.
24 Wó mání rĩ gá, ídri mádrị́ gá rĩ adru ị́jọ́ ãmbógó la ku, ãzíla álã ĩ'di
ãko ãjẹ̃ trũ ãmbógó la rú ku. Ị̃jọ́ lú mâ lẽlé rĩ ãzị́ má ãni 'dĩ dejó ãyĩkõ sĩ,
ãzíla ị́jọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã fẽlé mádrị́ ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị̃ ũlũjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru
rĩ sĩ.
25 "Má acị́ ĩmi drĩdríŋĩ̃ gâ sĩ pírí Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã ị́jọ́ ũlũ trũ ĩminî,
wó ánị̃ rá ĩmi icó dó áma ndrelé ĩ̃dị́ ku.
26 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ dó ãndrũ icélé la ĩminî má ũjĩ áma drị́ rá. 'Bá drĩ dó ãvĩ
ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ rá, ãrí la adru ãma drị̃ gá ku.
27 Ã'dusĩku má ĩyãŋã ị́jọ́ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ ũlũŋâ trũ ĩminí tú ku.
28 Ĩmi adru mị́fị́ trũ ĩmi sĩ, ĩmba kãbĩlõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩmidrị́ alé
gá 'dĩ kí tã. Ĩmi adru 'bá kãnị́sã Ãdróŋá drị̃ ucélépi rĩ, 'dĩ kí 'bá ĩ'di 'bã
ĩ̃gbãlé ĩ'di ãni rú ãrí ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ rĩ kî.
29 Ánị̃ rá ádrĩ ĩmi a'be 'bo, imba'ba ĩnzõ rú cécé ṵ̃bọ̃gṵ̃ áni la kí ãfũ kãbĩlõ
kí drĩdríŋĩ̃ gá cí, icó kí kãbĩlõ ãzí a'belé ídri ku.
30 Átã ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá 'dâ, 'bá ãzí kí ãfũ ị́jọ́ mgbã 'dĩ ujalé rá sĩ 'bá Yẹ́sṵ̃
ã'ĩ̃lépi rá rĩ kí usejó ĩ'ba rṵ́ kí vú bĩ̃jó ị́jọ́ ĩ'ba ãni ĩnzõ rú 'dã agá.
31 'Bo ĩ̃nzị́ dó mị́fị́! Ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ mâ ĩmi imbájó ãzíla tãmbajó ị́nị́ kí ĩ̃tṵ́
be ílí na mị́ndrẹ trũ mị́fị́ gá rĩ 'i.
32 "Má a'be ú'dî'da ĩmi Ãdróŋâ drị́ alé gá ị́jọ́ ĩ'didrị́ ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ãni icólépi
ĩmi ĩzõlépi ãzíla ĩminí fẽtáŋá ĩ'didrị́ sṵ̃sṵ́ wijó rĩ fẽlépi 'bá pírí Ãdróŋá 'bã
'bãlé ĩ'di ãni rú 'dĩ 'baní rĩ.
33 Má a'ị́ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã ãko; málĩ yã, jõku bõngó yã ku.
34 Ĩmi ãmgbã nị̃ kí vâ rá, ánga ãzị́ áma drị́ 'dĩ kî sĩ ãko mâ lẽlé mâ wọ̃rị́ka
abe 'dĩ kí ịsṵ́jó.
35 Má i'da ĩminí ãko pírí mání idélé rĩ kí agá, lẽ ãzị́táŋá ru ĩko 'bá ũkpó
kóru 'dĩ kí ãzã ãzị́ ũkpómgboroto ĩminí ngalé rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ị́jọ́ ándrá Yẹ́sṵ̃

'bã jọlé, ‘'Bá ãko fẽlépi rĩ la sũsụ́ múké rĩ ịsụ́ ndẽ 'bá ãko a'ḭ́lépi rĩ rá’ rĩ ĩndĩ.”
36 Ĩ'di mụ ḭjọ́ 'dĩ jọlé 'bo, tḭ̃ ãja vũrụ́ 'bá ãzí 'dĩ kí abe Ãdróŋá ã'ḭ̃jó.
37 Awá kí pírí mḭ́ndrẹ sĩ ĩ'bã kí ru jụ́jụ́ ũtḭ̃ agá Páwũlõ trũ 'dĩ gá 'dĩ, ãzíla ndru kí vâ ĩ'di 'bã nábí.
38 Ḭjọ́ ĩ'baní ũcõgõ rú ãndânĩ rĩ Páwũlõ 'bã jọlé icó kí 'î mẹ́lẹ́tḭ ndrelé ḭ̃dḭ́ ku rĩ 'i. 'Dãá agụ kí dó ĩ'di vú a'belé í'bó agâlé.

21

Ãcḭ̃ Páwũlõ drḭ́ mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá rĩ

1 Ãma mụ azḭlé ĩ'ba abe 'bo, ãko drḭ̃ filé mẹ́lḭ̃ agá mụjó ãngũ ru lḭlépi ḭ̃yḭ́ agá Kósĩ gá. Drũsḭ̃ íni, ãca Rõdésĩ gá ãmụ dó sĩ Pãtárã gá.
2 'Dãá ãma ịsụ́ mẹ́lḭ̃ mụlépi Fõyĩnísĩya gá la ãfi ala gâ sĩ mụjó.
3 Ãma mụ Kũpórõ ndrelé 'bo, ãma alḭ ándrálé la gâ sĩ, ãmụ dó sĩ pá tulé ḭ̃yḭ́tḭ Tụ́rõ gá 'dĩ ãngũ mẹ́lḭ̃ 'bã sĩ mụjó tẹ́rḭ́ ĩ'di agá rĩ kí iyájó rĩ gá 'dĩ Sḭ́rḭ̃yã gá.
4 Ãma ịsụ́ 'bá Yẹ́sũ ḭjọ́ ã'ḭ̃lépi rĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ázḭ̃rḭ̃. 'Bá Yẹ́sũ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ jọ kí ḭjọ́ Úríndí Ãlá rĩ sĩ lẽ Páwũlõ 'bã mụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé ku.
5 Ãma mụ Sãbḭ́tḭ̃ delé ãlu 'bo, ḭ̃tụ́ ãmadrḭ́ fijó mẹ́lḭ̃ agâ sĩ kí a'bejó sĩ mụjó rá rĩ acá dó rá. 'Bá Yẹ́sũ ã'ḭ̃lépi 'dĩ kí ũkúka abe ãzíla anzḭ́ŋá ĩ'badrḭ́ kî trũ ají kí dó ãma vú ḭ̃yḭ́tḭ gá 'dõlé angájó táwũnḭ̃ agâlé, 'dãá ãma ũtḭ̃ ãja vũrụ́ Ãdróŋá ã'ḭ̃jó.
6 Ãma dó mụ azḭlé 'bo, ãfi dó mẹ́lḭ̃ agá 'bo gõ kí dó lḭcọ́ gá.
7 Ãko dó drḭ̃ angájó Tụ́rõ gá ãmụ dó Pĩtõlẽmáyã gá, 'dãá ãzḭ 'bá Yẹ́sũ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ãma u'á ĩ'ba abe ụ́'dụ́ ãlu.
8 Drũsḭ̃ la sĩ ãca táwũnḭ̃ Kãyĩsárĩyã gá. 'Dãá ãma u'á Fḭ́lḭ́põ 'bá ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ ũlũlépi rĩ drḭ́ko gá ĩ'di 'bá ãlu ándrá ũpẽlé ázḭ̃rḭ̃ Sĩtéfũnõ abe íná fẽjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá rĩ 'bã ãzí.
9 Ĩ'di 'bã izonzi kí sụ, drĩ ágó rụlépi ku la kí cí. Ãdróŋá fẽ ĩ'baní ḭjọ́ jọlé nábḭ̃ 'bã kí jọlé rĩ áni.
10 Ãma mụ ụ́'dụ́ ãzí kí u'álé 'dãá 'bo, nábḭ̃ ãzí umvelé Ãgábã 'i rĩ amụ́ angájó Yũdḭ́yã gâlé.
11 Ĩ'di mụ acálé ãma rụ́ 'dõlé 'bo, 'dụ sẹ́rḭ̃ Páwũlõ drḭ́ rĩ 'i umbé sĩ ru drḭ́ kí pá abe cí jọ, “Úríndí Ãlá rĩ jọ sẹ́rḭ̃ 'dĩ 'bã 'dḭ́pḭ 'bá Yãhụ́dḭ̃ 'bã drḭ̃lẹ́ ru Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá 'dã gã kí ĩ'di úmbé cécé 'dĩ 'bã áni kí ĩ'di fẽ ãmḭ́yọ́ŋá 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku 'dĩ 'badrḭ́.”
12 Ãma mụ ḭjọ́ 'dĩ arelé 'bo, ã'bã mãmálá Páwũlõ 'bã mụ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gâlé ku.
13 Páwũlõ umvi, “Ĩmi awá áma ásḭ́ ní nũjó íni ã'du sĩ? Ma bábá adru úmbéŋá ní á'dũsĩ ku, ma vâ bábá drãjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá Úpí mádrḭ́ Yẹ́sũ 'bã rụ́ sĩ.”
14 Ãma dó mụ ĩ'di ásḭ́ ũ'bḭ̃lé tí, ãma abe dó ĩ'di ãjọ, “Ḭjọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé dó ru nĩ.”
15 'Dĩ 'bã ũngúkú gá ãma itú ãma bábá mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá.
16 'Bá Yẹ́sũ ã'ḭ̃lépi rá Kãyĩsárĩyã gá rĩ 'bã ãzí afí kí ãma agụlé Mũnásõnĩ drḭ́ko gá, ãngũ ĩ'bã kî sĩ u'ájó rĩ gá. Mũnásõnĩ ándrá 'bá angálépi Kũpórõ gá vâ 'bá ándrá ḭjọ́ Yẹ́sũ drḭ̃ ã'ḭ̃lépi drḭ̃drḭ̃ údu rĩ 'bã ãzí.

Páwũlõ acá dó Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá

17 Ãma mụ calé Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'bo, 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ a'ị́ kí ãma
gũnãgũnã.
18 Drũ̃sĩ̃ íni Páwũ̃lõ̃ mụ ãma abe mụlé Yãkó'bõ ndrelé, 'dĩ sĩ 'bá ĩyõ kãnĩ́sã
drĩ̃ kí 'dãá cí.
19 Páwũ̃lõ̃ zị́ dó kí cící, nze dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ĩ'diní sĩ ãzĩ́ ngajó 'bá Yãhụ́dĩ̃
rú ku rĩ kí drĩ̃drínĩ̃ gá rĩ kí vu pírí-pírí.
20 Kí mụ ị́jọ́ 'dĩ kí arelé 'bo, ịcụ́ kí Ãdróŋâ rụ́ jọ kí Páwũ̃lõ̃ ní, "Ãmã ádrĩ́pị
ínĩ̃ vâ rá ãzíla índre vâ rá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú álĩ̃fũ-álĩ̃fũ 'dĩ ã'ĩ́ kí Yẹ́sũ̃ rá wó 'bã
kí ásĩ́ ũkpó ru ãzĩ́táŋá Mụ́sã drĩ́ rĩ vú ũbĩ̃jó.
21 Újọ 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dĩ 'baní mi 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú Yẹ́sũ̃
ã'ĩ̃lépi rá u'álépi 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ kí agá 'dĩ kí imbá, 'ba a'be kí ãzĩ́táŋá
Mụ́sã drĩ́ cã. Ãzíla jọ kí vâ íjọ 'bã ĩtãrã kí vâ anzĩ́ŋá ĩ'badrĩ́ kí ku íni.
22 'Bá 'dĩ drĩ kí are la mí amụ́ 'dâ 'bo, ãma dó ã'du idé yã?
23 Mí idé ị́jọ́ ãmã lũlé míní 'dĩ 'i. 'Bá ãzí kí sụ ãma agá 'dĩ na kí ũyõ ãzíla
kí ru itú drĩ́'bị́ ufálé.
24 Ímụ ĩ'bã jó Ãdróŋá drĩ́ agá, mí icí mi ĩ'ba abe ítúŋá ru ụrụ'bá 'bãjó ãlá
ru rĩ idéjó, mí ũfẽ ãjẽ̃ sĩ kí drĩ́'bị́ ũfãjó rĩ. 'Bá pírí kí dó sĩ nĩ̃ la ị́jọ́ jọlé mí
rụ́ 'dĩ adru kí ị́jọ́ mgbã ku, mi ãrútáŋá ru ãzĩ́táŋá Mụ́sã drĩ́ gá rĩ kí agá.
25 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rĩ 'baní ị́jọ́ ãmã amálé rĩ kí, lẽ 'bã gã kí
íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní rĩ sĩ, 'bã na kí ãrí ku, 'bã na kí
ãnãkpá ru nzilépi nzĩ-nzĩ rĩ 'bã ĩzá ku ãzíla 'bã idé kí ãwũ̃ ku."
26 Drũ̃sĩ̃ íni Páwũ̃lõ̃ 'dụ 'bá 'dĩ kí idé kí kũkâ ru 'bãjó ãlá ru rĩ ĩ'ba abe
mụ kí dó lịcọ́ Ãdróŋá drĩ́ agâlé ụ́'dụ́ ru idéjó ãlá ru rĩ 'bã ãsĩ̃ŋá icéjó vâ sĩ
ãnãkpá ídétáŋá idéjó rĩ kí idéjó kí ãlu-ãlu ní ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó 'dã sĩ.

Páwũ̃lõ̃ rụjó rĩ

27 Ụ́'dụ́ ázĩ́rĩ́ 'dã kí dó ãni rú ukó agá ukó-ukô, 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú angálépi
Ásĩyã gá la ndre kí Páwũ̃lõ̃ lịcọ́ Ãdróŋá drĩ́ agá usú kí ũ'bí kí bị́lẹ́ ĩ'di ụrụ'bá
gá. Rụ kí ĩ'di,
28 kí dĩ́ uzá sĩ "'Bá Ịsịrayị́lĩ́ gá 'dĩ ĩko ãma ãzã! Ágọ́bị́ 'dĩ bãsĩ 'bá acị́lépi
ngara ãngũ pírí gá ị́jọ́ ũnzí jọlépi sụ́rụ́ ãmadrĩ́ ụrụ'bá gá ãzĩ́táŋá Mụ́sã
drĩ́ drĩ́ gá, ãzíla lịcọ́ Ãdróŋá drĩ́ 'dĩ ụrụ'bá gá rĩ 'i. Ají vâ drĩ̃nzá ãngũ ãlá
Ãdróŋá drĩ́ 'dĩ agá ĩndĩ ĩ'di 'bã 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ kí fẽjó fijó ala gá rĩ sĩ."
29 'Bá ndre kí kí Trõ̃fĩ́mõ̃ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku Ẽfésõ gá rĩ be acị́ agá táwũ̃nĩ̃
ãmbógó rĩ agá 'dãá ãlu, ũrã Páwũ̃lõ̃ ují ĩ'di lịcọ́ Ãdróŋá drĩ́ agâ sĩ rá íni.
30 Ị́jọ́ tá ũsõlé Páwũ̃lõ̃ ụrụ'bá gá 'dĩ iré ru táwũ̃nĩ̃ 'dã agá 'dãá pírí wó 'bá
ala gá rĩ kí ásĩ́ acá ũmbã rú, cẽ̃ kí pírí ãngũ Páwũ̃lõ̃ 'bã adrujó rĩ gâlé, rụ
kí ĩ'di ũkpõ sĩ, asé kí ĩ'di ãmvé angájó lịcọ́ Ãdróŋá drĩ́ agâlé. Gbõgbõ ũ̃pĩ̃
kí kẽ̃jị́tị cí.
31 'Bá 'dĩ lẽ kí Páwũ̃lõ̃ 'dịlé rá wó 'dị kí drĩ ĩ'di ku rú, ụ́'dụ́kọ́ ca ãmbógó
ãsĩ̃kárĩ̃ Rụ́mĩ̃ gá rĩ 'bã bị́lẹ́ gá újọ ĩ'diní táwũ̃nĩ̃ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ drĩ́ iza ru rá.
32 Cọtị a'dụ́ ãsĩ̃kárĩ̃ ãzí kí ãmbogo kí abe cẽ̃ kí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó rĩ
gâlé. 'Bá ũmbã rú Páwũ̃lõ̃ colépi 'dã kí mụ ndrelé la ãmbógó acá ãsĩ̃kárĩ̃
abe 'bo, a'be kí ĩ'di coŋá rá.
33 Ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã ãmbógô fẽ úmbé Páwũ̃lõ̃ drĩ́ kí nõrórõ ĩ̃rĩ́ sĩ cí. Zị́ dó 'bá
tá ũ'bí ru tralépi 'dĩ kí, "'Bá 'dĩ ĩ'di ã'di 'i, wó idé ã'du sĩ ĩ'di cojó?"
34 'Bá ãzí rĩ ri kí uzálé ị́jọ́ ndú sĩ wó ãzí rĩ kí vâ uzá agá ị́jọ́ ndú sĩ, icí kí
ru ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩ̃kárĩ̃ ãmbógó ịsụ́ ị́jọ́ pịrị la ku, fẽ dó Páwũ̃lõ̃ agụlé ãngũ
ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã kí u'ájó rĩ gá.

35 Kí mụ calé ãngũ tụjó gõrófã gá rĩ gâlé, ãsĩkárĩ 'dụ kí ĩ'di ụrụgá sĩ ũ'bí
'bã kí ũmbã sĩ ãndrú lẽjó ku rĩ sĩ.
36 Ũ'bí ĩ'di vú bĩlépi 'dã ri kí uzálé "Ĩ'dị ĩ'di rá! Ĩ'dị ĩ'di rá."

Páwṹlõ jọ ịjọ ũ'bí 'banî

37 Ála dó mụ lẽlé Páwṹlõ agụlé ãngũ ãsĩkárĩ 'badrị̃ agâlé, Páwṹlõ zị
ãmbógó 'i, "Má icó ịjọ́ jọlé míní rá yã?"
Ãmbógó zị ĩ'di, "Ínị̃ Gĩrị́kị̃ tị íngoní ru?
38 Mí adru 'bá Mĩsị́rĩ̃ rú ándrá 'bá álĩfũ sụ kî trũ mvulépi ásé gá, sĩ 'bá
ụ'dị́jó ãngũ kõtórõ rú rĩ agâlé rĩ 'i ku yã?"
39 Páwṹlõ umvi, "Yụ, ma 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú angájó táwṹnĩ̃ Tãrãsị́sĩ̃ gá 'dĩ
ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ gá. Má a'ị́ mi 'i, ífẽ mání ịjọ́ jọlé ũ'bí 'dĩ 'banî."
40 Ãmbógó lã mụ ã'ĩ̃lé rá, Páwṹlõ tu pá ãngũ ụlị́lé ụlĩ̃ sĩ tụjó gõrófã gá
rĩ sị́ gá, 'bã drị́ 'bá 'baní 'bã ĩyãŋã kî sĩ tú. Ãngũ la mụ filé ndrú-ndrú 'bo,
i'dó dó ịjọ́ jọlé ĩ'baní tị ĩ'badrị́ gá Yãhụ́dĩ̃ drĩ̃ sĩ.

22

1 Páwṹlõ jọ, "Má ádrị́pịka, má átẹ́pịka, ĩmi are drĩ ịjọ́ mâ lẽlé vú nzelé
ĩminí ú'dî'da 'dĩ 'i!"
2 Kí mụ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ĩ'baní tị ĩ'badrị́ Yãhụ́dĩ̃ drĩ̃ sĩ 'dĩ arelé 'bo, ĩyãŋã
kí tútú.
'Dã 'bã ũngúkú gá Páwṹlõ jọ,
3 "Ma 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú la, útị ma Tãrãsị́sĩ̃ gá 'dĩ ãngũ umvelé Sĩlísĩyã 'i rĩ
agá, wó ázo táwṹnĩ̃ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ drị́ 'dĩ agá 'dâ Gãmãlĩyẹ́lĩ̃ pálé gá. Ímbá
ma ãzị́táŋá ãma áyị́pịka 'badrị́ gá rĩ kî sĩ múké-múké, á'bã ándrá áma ásị́
pírí ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ cécé ĩmi pírí vũ gá 'dĩ 'baní 'bãlé ãndrũ rĩ 'bã
áni.
4 Áfẽ ándrá ũcõgõ 'bá Yẹ́sṹ vú bĩlépi rĩ 'baní kpere kí ụ'dị́ŋâ trũ, ãgọbị
kí ũkú abe kí ụrụjó tõjó mãbụ́sṹ gá rĩ trũ.
5 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí dũwánĩ 'bá ĩyõ Yãhụ́dĩ̃ 'badrị̃ 'dĩ icó kí ĩminí
ịjọ́ jọlé áma drĩ̃ gá rá. Má ịsụ́ wárágã ĩ'bã kî sĩlé mání ĩ'bã ádrị́pịka
Dãmãsĩ̃kị́yã gá rĩ 'baní sĩ ũkpõ fẽjó mání 'bá Yẹ́sṹ ã'ĩ̃lépi rá Dãmãsĩ̃kị́yã
gá 'dĩ kí ũgĩjó nõrórõ sĩ, ajíjó Yẹ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá mãbụ́sṹ rú sĩ ĩ'baní drĩ̃rịma
fẽjó rĩ rá.

Páwṹlõ jọ ịjọ ĩ'diní ásị́ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 26:12-18)

6 "Mání mụ agá gẹ̃rĩ̃ agá 'dãá, áca ãni rú Dãmãsĩ̃kị́yã gá 'dĩ ũgũgõ sáwã
ázíyá, cọtị dĩ̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá angálépi 'bṹ gá la ji ãngũ áma
andre gâ sĩ pírí.
7 Má a'dé vũ gá 'bṹrṹ, ãzíla má are ụ́'dụ́kọ́ ãzí 'bã ịjọ́ jọ agá mání,
'Sáwṹlõ! Sáwṹlõ! Mi mání ũcõgõ fẽ íni ã'du sĩ yã?'
8 "Ázị, 'Mi ã'di 'i, Úpí?' Uja áma umvilé, 'Ma, Yẹ́sṹ Nãzẹ̃rẹ́tĩ̃ gá, míní
ĩ'diní ũcõgõ fẽjó rĩ 'i.'
9 'Bá ãma mụjó ĩ'ba abe rĩ ndre kí dĩ̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã rá,
wó are kí ụ́'dụ́kọ́ 'bá ịjọ́ jọlépi má be rĩ drị́ 'dã ku.
10 Ázị ĩ'di, 'Úpí, ma dó ã'du idé yã?' Úpí umvi ma 'i, jọ, 'Ínga ụrụgá,
ãzíla ímụ Dãmãsĩ̃kị́yã gá. 'Dãá ála míní ịjọ́ pírí tá lẽlé ídé kí rĩ kí lũ rá.'
11 Mâ wõ̃rị́ka rụ kí ma drị́ gá selé Dãmãsĩ̃kị́yã gâlé, ã'dusĩku áma mịfị̃
'bã ãzṹjó dĩ̃zã ãngũ jilépi imve tárá-tárá 'dã sĩ cí rĩ sĩ.

12 “Ágǫ́bị̃ ãzí u'álépi táwṹnị̃ 'dã agá ãzị̃táŋá Mṹsã 'bã sĩlé 'dĩ kí vú ũbĩlépi
pírí la, rṹ la Ãnãníyã 'i. 'Bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ kí pírí ị̃nzị̃ kí ĩ'di 'bã ị́jǫ́ kí ị̃nzị̃-ị̃nzị̃.
13 Afí má rṹ 'dõlé, tu pá áma andre gá 'dâ, ãzíla jǫ, ‘Mâ ádrị́pị Sáwṹlõ,
índre ãngũ ị̃dị́!’ 'Dãá cǫtị, ándre ãngũ rá, ándre dó vâ ĩ'di cé.

14 “Jǫ mání, ‘Ãdróŋá ãma áyị́pịka 'badrị̃ ãpẽ mi ị́jǫ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nj̃ó,
Ṹpị́gǫ́ŋá ĩ'di ãni ãlápítí Yẹ́sṹ 'i rĩ ndrejó, ãzíla ị́jǫ́ ĩ'di tị gá rĩ arejó.
15 Lẽ mí agụ dó ị́jǫ́ míní ndrelé, ãzíla arelé 'dĩ ũlũlé 'bá pírí ṹnǫ́kṹ gá 'dâ
rĩ 'banî.
16 Wó ú'dî'da mí iza sáwã ku. Mí angá ụrụgá, ãzíla íbĩ bãbṹtị́zị̃, mí ũjĩ
ị́jǫ́ ũnzí mídrị̃ kí, mî ĩ'di rṹ umvejó Úpí 'i rĩ sĩ.’

17 “Má ãgõ vúlé Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dõlé, mání Ãdróŋá zị agá lị́cǫ́ Ãdróŋá
drị̃ gá rĩ agá 'dãá, ándre ícétáŋá ãzí.
18 Ándre Úpí Yẹ́sṹ 'i ĩ'di 'bã mání ị́jǫ́ jǫ agá, jǫ mání, ‘Mí a'be Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ
mbẽlẽ rú, ã'dusĩku 'bá 'dĩ icó kí ị́jǫ́ míní ũlũlé áma drị̃ gá 'dĩ ã'ị̃lé ku.’

19 “Ma umvi, ‘Úpí, ãgǫbị 'dĩ nj̃ kí ácị́ŋá mâ jõ sĩ acị́jó ãngũ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó
rĩ kí agá, sĩ 'bá ími ã'ị̃lépi rĩ kí ụrụjó, kí cojó, ãzíla kí tõjó mãbṹsṹ gá rĩ rá.
20 'Bá kí mî 'bá ãlá Sĩtéfũnõ 'bã ãrí asujó rĩ sĩ, átu pá ĩ'di 'bã 'dịŋá ãtị̃lé
ĩndĩ, ãzíla ámba vâ bõngó 'bá ĩ'di 'dịlépi rĩ 'badrị̃ kí tã ma 'i.’
21 Úpí jǫ mání, ‘Ímụ, ma ú'dî'da ími tị pẽ 'bá ãngũ álị́ gá ãmị́yǫ́ŋá ru rĩ
'ba rṹlé.’ ”

22 Ũ'bí are kí ị́jǫ́ Páwṹlõ 'bã jǫlé rĩ kí kpere ĩ'di 'bã ị́jǫ́ 'dĩ jǫ agá. Wó 'dãá
i'dó kí dó uzálé ṹ'dṹkǫ́ ụrụgá sĩ, “Ĩ'dị ĩ'di, 'bã ãvĩ sĩ ṹnǫ́kṹ gá 'dâ rá! Lẽ
'bã adru ídri vũ drị̃ gá 'dâ ku.”

23 'Bá 'dĩ ri kí uzálé ĩ'bã bõngó kí u'béŋâ trũ, vâ pṹtrṹ yĩŋá ụrụgá rĩ trũ.
24 Ãsĩkárĩ ãmbógó fẽ ũkpõ sĩ Páwṹlõ agụjó ãngũ ãsĩkárĩ 'bã kî sĩ u'ájó
rĩ gâlé. Jǫ vâ ĩ'baní 'bã co kí ĩ'di 'bã nze sĩ ị́jǫ́ ĩ'di 'bã izalé 'bá kî sĩ uzájó
ĩ'di drị̃ gá íni rĩ ã'du yã rĩ ị̃ndṹ múké-múké.
25 Kí dó mụ ĩ'di umbélé lalé vṹrṹ sĩ lẽjó ĩ'di cojó 'bo, Páwṹlõ jǫ 'bá ãsĩkárĩ
túrú ãlu kí drị̃lẹ́ gá pá tulépi ĩ'di rú ãníŋá rĩ ní, “Ãzị̃táŋá ã'ị̃ ĩminí 'bá Rṹmị̃
rú la cojó ịsṹ ĩmi amá ị́jǫ́ drị̃ la gá rĩ ku rú rĩ gá rá yã?”
26 'Bá ãsĩkárĩ túrú ãlu kí drị̃lẹ́ gá rĩ la mụ zị̃táŋá 'dĩ arelé 'bo, mụ ãsĩkárĩ
ãmbógó, kí drị̃lẹ́ gá ãndânĩ rĩ rṹ jǫ, “Mi mụ ã'du idélé yã? Ágǫ́bị̃ 'dã ĩ'di
'bá Rṹmị̃ gá la.”

27 Ãsĩkárĩ ãmbógó mụ Páwṹlõ rṹlé, zị ĩ'di, “Ílũ mání, mi 'bá Rṹmị̃ gá la
yã?” Páwṹlõ umvi, “'Ẽ, ma 'bá Rṹmị̃ gá la.”

28 Ãsĩkárĩ 'bã drị̃lẹ́ jǫ, “Má acá Rṹmị̃ 'bã 'bá 'dĩ áni la, mâ ãjẹ̃ ãmbógó la
ũfẽjó rĩ sĩ.” Wó Páwṹlõ umvi, “Útị ma Rṹmị̃ 'bã 'bá ru.”

29 Ãsĩkárĩ tá lẽlépi Páwṹlõ ụzị̃lépi 'dĩ se kí ru vúlé. Ãsĩkárĩ 'bã ãmbógó
la mụ nj̃lé la ãndá-ãndá ru Páwṹlõ 'i 'bá Rṹmị̃ gá la, ṹrị̃ rụ ĩ'di, ã'dusĩku
fẽ úmbé Páwṹlõ nõrórõ sĩ cí sĩ lẽjó ĩ'di cojó cõ-cõ.

Páwṹlõ 'bã pá tujó 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ kí drị̃lẹ́ gá kẹ́sị̃ gá rĩ

30 Ṹ'dṹ ãzí rĩ sĩ, ãsĩkárĩ 'bã ãmbógô lẽ ịsṹjó la ị́jǫ́ ĩ'bã kí ũtrãlé Páwṹlõ
ụrụ'bá gá 'dĩ kí ãndá yã rĩ nj̃ó fẽ âyụ ĩ'di rá. Umve ãtalo ãmbogo rĩ kí 'bá
Yãhṹdị̃ rú ãzị̃táŋá gá 'dĩ kí abe ru trajó ãngũ ãlu gá. Cǫtị fẽ ájí Páwṹlõ 'i
pá tulé 'bá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá.

23

1 Páwṹlọ̃ ndre 'bá ị́jọ́ lịlépi kẹ́sị̃ gá 'dĩ kí mịfị́ pírí jọ, “Má ádrı̨́pịka, ánga
ị́jọ́ mádrı̨́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo ásı̨́ ãlá sĩ kpere ú'dî'da.”
2 Átáló ãmbógó ãndânĩ Ãnãníyã la mụ ị́jọ́ 'dĩ arelé 'bo, jọ 'bá ãni rú
Páwṹlọ̃ andre gá rĩ 'baní 'bã sa kí tı̨ la.
3 Páwṹlọ̃ jọ ĩ'diní, “Ãdróŋá la ími tı̨ sa nĩ, mi bõrõ gbãlé ị́mvı̨́ sĩ imve rĩ
áni, wó agâlé ãndı̨́ ru! Íri 'dâ ị́jọ́ lịlé áma drı̨́ gá ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨́ gá rĩ sĩ,
wó mí uja vâ ãzı̨́táŋá anulé mi 'i fẽjó la áma tı̨ sajó 'dĩ áni la ã'du sĩ?” †
4 'Bá pá tulépi Páwṹlọ̃ andre gá ãníŋá rĩ jọ kí ĩ'diní, “Gbíyã 'dĩ mi sĩ ị́jọ́
umvijó Ãdróŋá 'bã átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ tı̨ gá rĩ 'i yã?”
5 Páwṹlọ̃ umvi, “Má ádrı̨́pịka, ánı̨̃ tá ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'i la ku,
ã'dusĩku sĩ ru bṹkṹ Ãdróŋá drı̨́ agá rá, ‘Lẽ íjọ ị́jọ́ ũnzí ãmbógó 'bá mídrı̨́
ụrụ'bá gá ku.’†”
6 Páwṹlọ̃ la mụ nı̨́lé la 'bá ãzí rĩ kí 'bá Fãrĩsáyĩ rú rĩ kí wó ãzí rĩ kí 'bá
Sãdũkáyõ rú rĩ kî, jọ ị́jọ́ ṹ'dṹkọ́ mmgbọ sĩ, “Má ádrı̨́pịka, ma Fãrĩsáyĩ i'dójó
má áyı̨́pịka kî sĩ, útı̨ ma Fãrĩsáyĩ rú, átu pá kẹ́sị̃ drı̨́lẹ́ gá íni la ị́jọ́ mâ ásı̨́
'bãjó 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rá rĩ sĩ.”
7 Páwṹlọ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá tá kẹ́sị̃ gá Fãrĩsáyĩ rú ãzíla
Sãdũkáyõ rú 'dĩ i'dó kí dó ãwãlé kí drĩdríŋĩ̃ gá, ãzíla awa kí ru ndú-ndú
amụtı̨ sĩ amụtı̨ sĩ.
8 ('Bá Sãdũkáyõ rú 'dĩ ã'ı̨́ kí 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri jõku mãlãyíkã
ãzíla úríndí kí cí íni la ku, wó 'bá Fãrĩsáyĩ rú 'dĩ ã'ı̨́ kí ị́jọ́ 'dĩ kí pírí rá.)
9 Úzáŋá ũkpó la angá nĩ, imba'ba ãzı̨́táŋá Mṹsã drı̨́ kí imbálépi 'bã ãzí
Fãrĩsáyĩ rú rĩ amvú kí ãgátã galé ũkpó sĩ jọ kí, “Ãma ịsṹ ị́jọ́ ũnzí la ágọ́bı̨́
'dĩ ụrụ'bá gá ku, wó úríndí jõku mãlãyíkã drĩ kí ĩ'diní jọ la nĩ ãma kí ãgátã
ga Ãdróŋá be ã'du ị́jọ́ sĩ?”
10 Úzáŋâ uja ru ãgọ̃bı̨̃ rú, ãmbógó ãsĩkárĩ drı̨́ idé ṹrı̨́ sĩ, ũrã 'bá kí Páwṹlọ̃
uzejó rĩ sĩ, kí ĩ'di ĩzá andi nírí-nírí rá íni. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, pẽ ãsĩkárĩ kí tı̨ 'bá 'ba
rṹ vṹrṹlé ĩ'di a'dṹlé ũkpõ sĩ ajílé ĩ'badrı̨́ kõróŋá agá 'dõlé.
11 Ị́nı̨́ 'dã 'bã ũngúkú gá rĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá tu pá Páwṹlọ̃ andre gá jọ, “Ími
ásı̨́ 'bã adru ũkpó! Ínze ị́jọ́ mádrı̨́ vú 'bá 'baní Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá 'dâ 'bo, mi
vâ mụ vú la nzelé Rṹmı̨́ gá.”

Ítú ị̂jọ́ Páwṹlọ̃ 'dịjó

12 Ṹ'bṹtı̨ ãzí rĩ sĩ 'bá Yãhṹdı̨́ rú rĩ ãzí itú kí ru na kí ũyõ íná najó ku ãzíla
ĩ̃yı̨́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwṹlọ̃ 'dı̨ agá.
13 'Bá ru itúlépi rĩ kí alı̨ kí kãlı̨́ sụ drı̨́lẹ́ gá.
14 'Bá 'dĩ mụ kí ãtalo ãmbogo rĩ 'ba rṹ 'bá ĩyõ Yãhṹdı̨́ drı̨́ abe, jọ kí, “Ãna
ũyõ íná najó ku vâ ĩ̃yı̨́ mvụjó ku kpere ãmã Páwṹlọ̃ 'dı̨ agá.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá kẹ́sị̃ lịlépi 'dĩ abe, ĩmi a'ı̨́ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrı̨́ rĩ
Páwṹlọ̃ ajíjó drṹsı̨́, cécé ĩmi 'bã rĩ mụ ĩ'di ụzı̨́lé ụzı̨́ rĩ áni, ãma dó sĩ ĩ'di tẽ
'dı̨́lé gẹ̃rı̨́ agá 'dĩ sĩ acá drı̨́ ãni rú ku rú.”
16 Páwṹlọ̃ 'bã ãdrõmvâ la mụ ị́jọ́ itúlé 'dĩ arelé 'bo, mụ kõróŋá ãsĩkárĩ
'badrı̨́ agâlé, nze ị́jọ́ 'dĩ vú Páwṹlọ̃ nî.
17 Páwṹlọ̃ umve ãsĩkárĩ ãmbógó ãzí ãlu jọ ĩ'diní, “Mí agụ kãrı̨́lẹ̃ 'dĩ
ãmbógó ĩmi drı̨́lẹ́ gá rĩ rṹlé ị́jọ́ ãzí ũkpó la jọlé ĩ'diní.”
18 Ãsĩkárĩ 'dã agụ dó ĩ'di ãmbógó rṹlé jọ, “Páwṹlọ̃ mãbṹsṹ gá 'dã umve
ma tı̨ ãpẽlé kãrı̨́lẹ̃ 'dĩ ajíjó mí rṹ, ã'dusĩku lẽ míní ị́jọ́ ãzí lũlé.”

---

† **23:3** Lẹ́vı̨́ 19:15 † **23:5** Ãfũŋá 22:28

19 Ãmbógó 'dụ ĩ'di bụ́lụ́ gá, zị ĩ'di, “Ílẽ mání ã'du ịjọ́ lũlé?”
20 Páwụ̃lọ̃ ãdrõmvâ jọ ĩ'diní, “'Bá Yãhụ́dị̃ rú la lẽ kí ími zịlé Páwụ̃lọ̃ ajíjó kẹ́sị̃ ĩ'badrị́ ãmbógó rĩ drị̃lẹ́ gá drụ̃sị̃ úlétáŋá ru lẽjó ịjọ́ mgbã ịsụ́jó drị̃ la gá íni.
21 Lẽ mí ã'ị̃ ku! 'Bá kãlị́ sụ drị̃lẹ́ gá la kí ru zị̃ gẽrị̃ gá bábá ĩ'di tẽjó 'dịjó rá. Na kí ũyõ íná najó ãzíla ĩ̃yị́ mvụjó ku kpere ĩ'baní Páwụ̃lọ̃ 'dị agá. Kí ịjọ́ ãfũlépi ími tị gá mí ã'ị̃ ịjọ́ ĩ'di agụjó kẹ́sị̃ drị̃lẹ́ gá 'dĩ rá yã rĩ tẽ.”
22 Ãmbógó ãsĩkárĩ tre kãrị́lẹ̃, jọ ĩ'diní, “Ílũ 'bá ãzí ní ánị̃ ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drị̃ gá rá la ku.” Pẽ dó kãrị́lẹ̃ tị la gõlé rá.

Páwụ̃lọ̃ agụjó Fẹ̃lịcẹ̃ drị̃ rĩ

23 Ãsĩkárĩ ãmbógó umve ãmbogo ĩ'di vúlé gá rĩ kí ĩ̃rị̃, jọ ĩ'baní, “Ĩmĩ itú mání ãsĩkárĩ túrú ĩ̃rị̃, kãlị́ ázị̃rị̃ cẹ̃lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí, ãzíla túrú ĩ̃rị̃ ãjụ́ trũ rĩ kí bábá mụjó Kãyĩsárĩyã gá sáwã na ịnị́ ãndrũ 'dĩ sĩ.
24 Ĩfẽ Páwụ̃lọ̃ ní kãyĩnõ sĩ cẹ̃jó, ĩmi agụ ĩ'di rũwẽ gávũnã Fẹ̃lịcẹ̃ drị̃lẹ́.”
25 Sĩ wárágã 'dĩ 'bã áni:

26 Kị̃lãwụ̃dịyã Lúsĩyã,
Ãmbógó rulé rũrũ Gávũnã Fẹ̃lịcẹ̃ ní,
Ázị mi cící.
27 Ágọ́bị̃ 'dĩ 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ rụ kí ĩ'di nĩ mgbã la apá kí ĩ'di 'dị sĩ rá.
Má amụ́ ãsĩkárĩ mádrị̃ abe ĩ'di palé, ã'dusĩku má are ĩ'di 'bá Rụ́mị̃ gá la.
28 Má agụ ĩ'di kẹ́sị̃ ĩ'badrị́ ãmbógó rĩ drị̃lẹ́ gá nĩ̃jó la idé ã'du yã rĩ.
29 Má ịsụ́ kí ãgátã ga ãzị́táŋá ĩ'badrị̃ drị̃ gá, má ịsụ́ ịjọ́ ãzí ãlu sĩ ĩ'di tõjó 'bã drã sĩ rá jõku ĩ'di sujó mãbụ́sụ̃ gá la ku.
30 Ma mụ ịjọ́ lẽjó ĩ'di 'dịjó rĩ ịsụ́lé 'bo, ápẽ tị la gbõgbõ mí rụ̃lé. Áfẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní mụjó ĩ'di tõjó ími drị̃lẹ́ gá.

31 Ịnị́ 'dã sĩ ãsĩkárĩ ũbĩ kí ãzị́táŋá 'dã vú, 'dụ kí Páwụ̃lọ̃ agụlé táwụ̃nị̃ Ãnĩtĩpátrĩsĩ gá.
32 Ãsĩkárĩ acị́lépi pá sĩ rĩ ãgõ kí ụ̃'bụ́tị sĩ vúlé kõróŋá agá 'dõlé, a'be kí cẹ̃lépi kãyĩnõ sĩ rĩ kí ĩ'di agụlé táwụ̃nị̃ Kãyĩsárĩyã gâlé.
33 Kí mụ calé Kãyĩsárĩyã gá 'bo, fẽ kí Páwụ̃lọ̃ wárágã be Gávũnã Fẹ̃lịcẹ̃ drị̃lẹ́.
34 Gávũnã lã wárágã 'i, zị Páwụ̃lọ̃ angá ãngũ íngõ gá. Páwụ̃lọ̃ umvi, “Sĩlísĩyã gá.”
35 Gávũnã jọ, “Ma kẹ́sị̃ mídrị̃ are ma 'i, 'bá ími tõlépi rĩ drĩ kí acá rá rĩ gá.” Fẽ dó ĩ'di tãmbalé lị́cọ́ ándrá ãmbógó Hẽródẽ 'bá u'ájó rĩ agá.

24

Páwụ̃lọ̃ ajíjó ịjọ́ amájó Fẹ̃lịcẹ̃ drị̃lẹ́ gá rĩ

1 Ụ'dụ́ tõwú vúlé gá, átáló ãmbógó ãndânĩ umvelé Ãnãníyã 'i rĩ mụ ándrá 'bá ĩyõ Yãhụ́dị̃ 'bã ãni ãzí kí abe táwụ̃nị̃ Kãyĩsárĩyã gá ágọ́bị́ jájĩ rú umvelé Tãtũlásĩ 'i rĩ abe ãzíla ají kí ĩ'bã unununŋá Páwụ̃lọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí i'dalé gávũnã Fẹ̃lịcẹ̃ drị̃lẹ́ gá.
2 'Dãá ají kí Páwụ̃lọ̃ 'i Fẹ̃lịcẹ̃ drị̃lẹ́ gá, Tãtũlásĩ i'dó dó ịjọ́ ũtrãlé ĩ'di ụrụ'bá gâ sĩ ĩ'di tõjó,
“Ãmbógó ãma ãni ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃ ũniyambamba 'dĩ, drị̃ ceŋá mí ãni vãtáŋâ trũ 'dĩ ají ãmaní ásị́ ĩ̃gbẽ̃ aga ílí ãzo rú, ãzíla uja ịjọ́ ndú-ndú jõ ru idélépi ũnzíríkãnã rú rĩ kí múké, sĩ sụ́rụ́ ãmadrị̃ 'dĩ itújó.

3 Ãma a'ị́ tátí Fẽḷịcę̃ lẽlé rĩ, ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru ãngũ pírí gá sáwã pírí sĩ,
ãzíla ãyĩkõ fụ ãma káyĩ míní ị́jọ́ 'dĩ sĩ.
4 Álẽ mî sáwã izalé ku, má a'ị́ mi adrujó ásị̃ ĩ̃gbẹ́ sĩ ị́jọ́ ãmaní mụlé i'dalé
'dĩ kí arejó.
5 Ãma ịsụ́ ágọ́bị̃ 'dĩ ĩ'di 'bá ãzí ũnzí íni la, i'dó ãgõ̃bĩ̃ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ
kí drĩ̃drínŋĩ̃ gá vâ ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ pírí rá ru. Ĩ'di drĩ̃ḷẹ́ 'bá Nãzẽ̃ŋẹ́tĩ̃ gá ru
pẽlépi ndú rĩ 'badrĩ̃ 'i.
6 Ũ'bĩ̃ vâ ándrá ḷịcọ́ Ãdróŋá drị́ gá 'dã izalé ũnzĩ̃kãnã sĩ rá, wó ãrụ dó
ĩ'di cí. [Ãzíla ãlẽ ándrá ị́jọ́ ḷịlé ĩ'di drĩ̃ gá ãzị́táŋá ãmadrĩ̃ sĩ.
7 Wó ãmbógó ãsĩ̃kárĩ drị́ Lúsĩyã amụ́ ĩ'di palé ãmadrị́ gá 'dâ ũkpõ sĩ,
8 ãzíla fẽ ãzị́táŋá 'bá ĩ'di tõlépi rĩ 'baní amụ́jó ími drĩ̃ḷẹ́ gá.]* Ídrĩ ĩ'di ụzị
jãjã rú mi 'i, mi ú'dî'da ị́jọ́ mgbã ãmaní jọlé drĩ̃ la gá 'dĩ kí ịsụ́ cécé ãmaní
jọlé 'dĩ áni.”
9 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ ãtĩ kí cọtị ị́jọ́ jọlé 'dĩ ũngúkú, ãzíla jọ kí ị́jọ́ 'dĩ kí pírí
ãndá.
10 Gávũnã Fẽḷịcę̃ la mụ kę̃jị́ a'belé Páwũ̃lõ̃ ní ị́jọ́ jọjó 'bo, Páwũ̃lõ̃ umvi,
“Ánĩ̃ rá, mí angá ị́jọ́ amálé sụ́rụ́ 'dĩ drĩ̃ gá 'dâ ílí ũ'bí 'bo, ãzíla ma dó sĩ
ãyĩkõ sĩ ị́jọ́ nzejó áma drĩ̃ gá míní.
11 Cécé míní ịsụ́lé mî sĩ rĩ áni, ca drĩ ụ́'dụ́ mụdrị́ drĩ̃ ĩ̃rĩ̃ ku ma mụjó
Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gâlé rĩ 'bã vúlé gá.
12 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ ịsụ́ kí ma ãgátã ga agá ḷịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ agá ku. Ịsụ́ kí
vâ ma 'bá kí bị̃ḷẹ́ usú agá jõku kí drĩ̃drínŋĩ̃ awa agá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ
'bá kî sĩ ru trajó rĩ kí agá ãzíla ãngũ ãzí íni yã la ku.
13 Jõ drĩ ĩ̃nzõ, 'bã ũ̃'bĩ̃ kí drĩ míní ãko ãzí icélépi la ị́jọ́ ĩ'bã kí alị́lé má rụ́
'dĩ kí ãndá la ãfẽlé.
14 Álẽ lũlé la míní, ma Ãdróŋá ãmã áyị́pịka 'bã kí ándrá ĩ̃nzĩ̃lé ĩ̃nzĩ̃, 'dĩ
gẽ̃rĩ̃ ĩ'bã kí umvelé ndú rĩ. Má ã'ĩ̃ vâ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá Mụ́sã 'bã sĩ̃lé nãbịya
abe 'dĩ kí pírí rá.
15 Ásị̃ 'bãŋá mádrị́ Ãdróŋâ drĩ̃ gá rĩ vâ cécé 'bá 'dĩ 'badrĩ̃ áni 'bá ãlápítí
'dĩ kí 'bá ũnzí 'dĩ abe kí drụ́zị́ angá pírí ídri rú ĩ̃dị́ rá.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó áma itú bábá ụ́'dụ́ pírí sĩ ị́jọ́ ãlá mání icólé idélé rĩ
idéjó Ãdróŋâ drĩ̃ḷẹ́ gá ãzíla 'bá 'bá ru rĩ drĩ̃ḷẹ́ gá.
17 “Mání u'ájó ãmvé ílí wẽwẽ rú 'bo rĩ 'bã vúlé gá, má ãgõ vúlé
Yẽ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá 'dõlé. Má ají séndẽ 'bá mádrĩ̃ 'baní, ãzíla má amụ́ ídétáŋá
idélé Ãdróŋá nî.
18 'Bá áma tõlépi ími drĩ̃ḷẹ́ gá 'dĩ ndre kí ma ḷịcọ́ Ãdróŋá drĩ̃ 'bã ãngũ
ãmvélé-ãmvélé ru rĩ agá sáwã mâ áma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru rĩ de agá. Ũ'bí
kí áma andre gá 'dãá yụ, ãzíla ị́jọ́ ãzí ãfũlépi ala gá la gẽ̃rĩ̃ sĩ 'dáyụ.
19 Wó rá la 'bá Yãhụ́dĩ̃ ãzí angálépi Ásĩyã gá la kí sáwã 'dã sĩ cí, lẽ tá tí
'bã adru kí 'dâ cí áma tõlé ími drĩ̃ḷẹ́ gá, ị́jọ́ ãzí ũnzí la jõ cí, 'ba amụ́ kí míní
ị́jọ́ 'dã i'dalé la 'dâ.
20 Jõku lẽ 'bá 'dĩ 'bã lũ kí míní ũnzĩ̃kãnã mádrị́ ĩ'bã kí ịsụ́lé sáwã mâ pá
tujó 'bá ị́jọ́ amálépi rĩ kí drĩ̃ḷẹ́ gá rĩ 'i,
21 wó lú ị́jọ́ ándrá mání jọlé 'bá kí drĩ̃ḷẹ́ gá, ‘Ĩmi áma ũ̃'bĩ̃ ãzíla ĩtõ ma
ãndrũ mání ã'ĩ̃jó la 'bá drãlépi rá rĩ la angá ídri rú ĩ̃dị́’ rĩ sĩ.”

* **24:8** Vásĩ 8 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di “fụ́tĩ̃-nôtĩ” rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

22 'Dãá, Fẽḷíçẽ íjọ́ nḭ̃lépi 'bá gẽrḭ̃ Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ drḭ̃ gá lọ́lọ́ rĩ uja dó íjọ́ 'dã tḭ ṵ̃pḭ̃lé cí jọ, “Ĩtẽ kpere ãsĩkárĩ ãmbógó Lúsĩyã 'bã acá agá, ma dó mụ íjọ́ ĩmidrḭ 'dĩ lḭlé ĩndõ.”
23 Fẽ dó ũkpõ ãsĩkárĩ a'belé Páwṵ̃lọ̃ andre tẽlépi rĩ ní Páwṵ̃lọ̃ tãmbajó, wó 'bã a'be jõ ĩ'diní drḭ̃ mmgbọ fẽjó la ĩ'di 'bã wọ̃rḭ́ka 'baní amṵ́jó ĩ'di ãzã kojó íjọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kî sĩ be.

Páwṵ̃lọ̃ 'bã pá tujó Fẽḷíçẽ kí drḭ̃lẹ́ gá Drṵ̃sḭ́lã be rĩ

24 Ṵ'dṵ́ were vúlé gá Fẽḷíçẽ amṵ́ kí ũkû Drṵ̃sḭ́lã 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ be, pẽ 'bá tḭ mụlé Páwṵ̃lọ̃ umvelé ajílé ĩ'ba rṵ́ 'dõlé. Are kí íjọ́ Páwṵ̃lọ̃ tḭ gá ĩ'di 'bã íjọ́ ũlũ agá ã'ḭ̃táŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drḭ gá rĩ drḭ̃ gá.
25 Wó Páwṵ̃lọ̃ 'bã íjọ́ jọ agá mũkẽ drḭ̃ gá, íjọ́ tajó ásḭ jã sĩ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ṵ'dṵ́ ãsḭ̃jó 'bá pírí kí íjọ́ lḭjó rĩ drḭ̃ gá rĩ drḭ̃ gá, Fẽḷíçẽ 'bã ásḭ mvu cãlṵ́, idé dó ṵ̃rḭ̃ sĩ, ãzíla jọ, “Mí icó dó gõlé vúlé ú'dî'da rĩ gá rá. Ádrĩ sáwã ãzí ḭsṵ́ rá, ma ími umve ḭ̃dḭ rá.”
26 Fẽḷíçẽ 'bã ásḭ sáwã 'dã agá 'dãá, Páwṵ̃lọ̃ la tá ĩ'diní séndẽ fẽ ĩ'di ĩgbãjó rá íni. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ri Páwṵ̃lọ̃ umvelé gbõrú-gbõrú sĩ íjọ́ jọjó ĩ'di be.
27 Ílí ḭ̃rḭ̃ vúlé gá, Põrĩkásĩ Fésĩtõ acá dó ãmbógó ru Fẽḷíçẽ kẽjḭ gá. Wó Fẽḷíçẽ 'bã ándrá lẽjó mũkẽ ḭsṵ́jó 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ rĩ sĩ, a'be Páwṵ̃lọ̃ mãbṵ́sṵ̃ jó gá 'dãá ũgũgõ.

25

Páwṵ̃lọ̃ 'bã pá tujó ãmbógó Fésĩtõ drḭ̃lẹ́ gá rĩ

1 Ṵ'dṵ́ na Fésĩtõ 'bã acájó ãzḭ ĩ'didrḭ ãmbõgõ drḭ̃ agá 'bo rĩ sĩ, ko dó drḭ̃ mụlé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá angájó Kãyĩsárĩyã gá,
2 sĩ mụjó ãngũ ãtalo ãmbogo rĩ 'bã kí ru trajó, 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã drḭ̃lẹ́ kí abe rĩ gá, mụlé íjọ́ ĩ'bã kí usúlé Páwṵ̃lọ̃ ụrụ'bá gá rĩ kí arelé.
3 'Bá 'dĩ a'ḭ kí Fésĩtõ 'i lẽtáŋá i'dajó ĩ'baní Páwṵ̃lọ̃ ujajó vúlé Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gá, wó íni 'dĩ itú kí íjọ́ amṵ́jó ĩ'di 'dịjó gẽrḭ̃ agá 'dãá rá.
4 Fésĩtõ umvi ĩ'baní, “Ú'bã Páwṵ̃lọ̃ 'i mãbṵ́sṵ̃ gá Kãyĩsárĩyã gá, wó áma ãmgbã rĩ bãsĩ vâ lẽ gõlé vúlêlé mbẽlẽŋá ru rá.
5 'Bá ĩmĩ drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ 'bã ãzí 'bã mụ kí má be Kãyĩsárĩyã gâlé mụlé Páwṵ̃lọ̃ tõlé drĩ ájẹ́ íjọ́ ãzí idé ũnzí rĩ gá.”
6 Fésĩtõ u'á 'bá 'dĩ kí abe ũgũgõ ṵ'dṵ́ mụdrḭ 'dĩpí, 'dã 'bã ũngúkú gá, inga dó ru gõlé Kãyĩsárĩyã gâlé vúlé. Drṵ̃sḭ̃ íni ri úmvúke ĩ'didrḭ íjọ́ lḭjó rĩ drḭ̃ gá, fẽ âjí Páwṵ̃lọ̃ 'i pá tulé ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá amṵ́jó íjọ́ ĩ'didrḭ gá rĩ jọjó.
7 Páwṵ̃lọ̃ la mụ afílé jó sĩ kẹ́sḭ̃ jọjó rĩ agá 'dõlé 'bo, drḭ̃lẹ́ 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã ãni angálépi Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé 'dĩ utu kí pá ĩ'di andre gâ sĩ trọ̃kḭ́lḭrḭ, ãzíla i'dó kí dó íjọ́ ũsõlé ĩ'di ụrụ'bá gá. Ḭjọ́ ĩ'bã kí ũsõlé 'dĩ kí pírí ĩnzõ rú.
8 Wó Páwṵ̃lọ̃ ga íjọ́ 'dã kí ãgátã rá, jọ, “Má idé íjọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la ãzḭ́táŋá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ drḭ̃ gá ku, átã lḭcọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ụrụ'bá gá, jõku úpí ãmbógó Rṵ́mḭ̃ gá rĩ ụrụ'bá gá la ku.”
9 Fésĩtõ ru 'bãlépi 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá múké rĩ zḭ Páwṵ̃lọ̃ 'i, “Mi mụ Yẽ̃rṵ́sãlẹ́mṵ̃ gâlé mî sĩ cénĩ mụlé pá tulé áma drḭ̃lẹ́ gá íjọ́ 'dĩ kí vú nzejó rá yã?”
10 Páwṵ̃lọ̃ umvi ĩ'di, “Yụ! Ámụ lé ku, ã'dusĩku átu pá ú'dî'da íni la ãngũ Kãyḭ̃sárḭ̃ Rṵ́mḭ̃ gá rĩ 'bã sĩ 'bá kí íjọ́ lḭjó rĩ gá, lẽ dó bãsĩ úlḭ íjọ́ mádrḭ gá rĩ 'dâ ũgũgõ. Átã ími ãmgbã rĩ nḭ̃ vâ cé, má idé íjọ́ ũnzí la 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú 'dĩ 'ba rṵ́ ku.

11 Ádrĩ ị́jọ́ ũnzí ãzí idé icólépi fẽlépi la ma sĩ drã rá yã áni, adru álẽ apálé drã sĩ la ku. Wó ị́jọ́ ĩ'bã kí ũtrãlé áma ụrụ'bá gá 'dĩ drĩ kí adru ĩnzõ rú, nõ mi 'i yã, jõku 'bá ãzí yã, icólépi áma fẽlépi 'bá 'dĩ 'badrị̃ kî sĩ áma 'dị rá la yụ. Ị́jọ́ mádrị̃ 'bã mụ úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá."

12 'Dã 'bã ũngúkú gá Fésĩtõ la mụ ị́jọ́ jọlé 'bá ĩ'didrị̃ kî sĩ ị́jọ́ lịjó 'dĩ abe 'bo, jọ Páwụ̃lọ̃ ní, "Múké! Ị́jọ ị́jọ́ mídrị̃ 'bã mụ úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá 'bo, mi dó mụ úpî drị̃lẹ́ gâlé rá."

13 Ụ́'dụ́ were vúlé gá, úpí Ãgĩrị́pã kí ámvọ́pĩ̃ Bẽrĩ̃ṇ́kẽ be acá kí Kãyĩsárĩyã gá amụ́lé Fésĩtõ ã'ĩ̃lépi acá múké rĩ jọjó.

14 'Bá 'dĩ kí mụ u'álé ụ́'dụ́ were Fésĩtõ drị́ko gá 'dãá 'bo, Fésĩtõ nze ĩ'baní ị́jọ́ Páwụ̃lọ̃ drị̃ 'dĩ kí vú úpí nî, jọ, "Ágọ́bị̃ ãzí ãlu Fẽlị́cẽ 'bã a'belé mãbụ́sụ̃ gá la 'dâ cí.

15 Wó ụ́'dụ́ ándrá mâ mụjó Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé rĩ sĩ, ãtalo ãmbogo rĩ kí drị̃lẹ́ 'bá ĩyõ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ abe ũtrã kí ị́jọ́ ĩ'di ụrụ'bá gá, lẽ kí álị sĩ ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá íni.

16 "Wó álũ ĩ'baní, ãzíla ájọ mmgbọ rú, 'Ãzị́táŋá ãmadrị̃ Rụ́mị̃ drị̃ ã'ĩ̃ ãmaní ị́jọ́ lịlé 'bá ãzí drị̃ gá ịsụ́ tu pá ị́jọ́ ĩ'didrị̃ vú nzejó ku la ku. Ála ĩ'baní drị̃lẹ́mmgbọ fẽ sĩ ị́jọ́ jọjó mịfĩ̃ gá mịfĩ̃ gá 'bá kí tõlépi rĩ kí abe ráká.'

17 'Bá 'dĩ kí mụ amụ́lé ị́jọ́ lịŋá 'dĩ gá 'bo, má iza sáwã ãzí ku. Cọtị drũsĩ̃ íni ãma mụ rilé jó ị́jọ́ lịjó rĩ agá 'bo, ápẽ 'bá tị ágọ́bị̃ 'dĩ ajíjó jó agá 'dõlé.

18 Wó 'bá ĩ'di tõlépi 'dĩ tõ kí ĩ'di ị́jọ́ ífí kóru mání ũrãlé icó kí tá sĩ ĩ'di tõlé ku la kî sĩ.

19 Ị́jọ́ pírí ĩ'bã kí jọlé rĩ kí ị́jọ́ dịnĩ̃ ĩ'badrị̃ drị̃ gá la, ãzíla ágọ́bị̃ ãzí umvelé Yẹ́sụ̃ 'i drãlépi rá wó Páwụ̃lọ̃ 'bã jọlé ĩ'di ídri rĩ drị̃ gá.

20 Áma úŋmĩ tu pá ma ị́jọ́ ịsụ́ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá íngoní yã rĩ sĩ cí, ázị tí dó sĩ ĩ'di 'i ĩ'di nõ sĩ mụ pá tulé ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó, ãzíla kí lịjó Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé rá yã íni.

21 Wó Páwụ̃lọ̃ lẽ ị́jọ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ 'bã drị̃lẹ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, áfẽ dó sĩ ãzị́táŋá, lẽ úmba tã la mãbụ́sụ̃ gá 'dâ kpere mání kẽjị́ ịsụ́ agá ĩ'di tị pẽjó úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ rụ̃lé."

22 Ãgĩrị́pã jọ Fésĩtõ ní, "Álẽ ị́jọ́ arelé ágọ́bị̃ 'dĩ tị gá mâ sĩ cénĩ." Fésĩtõ umvi ĩ'diní, "Mi ị́jọ́ ĩ'di tị gá rĩ are drũsĩ̃ rá."

Páwụ̃lọ̃ 'bã pá tujó úpí Ãgĩrị́pã drị̃lẹ́ gá rĩ

23 Drũsĩ̃ íni, ãmbogo ãsĩkárĩ 'bã rĩ kí, 'bá ãmbogo 'dãá la kí abe, ají kí Ãgĩrị́pã kí Bẽrĩ̃ṇ́kẽ be, afí kí ãngũ 'bá 'bã kî sĩ ru trajó ị́jọ́ arejó rĩ gá ĩ̃nzĩ̃táŋá ãmbógó la sĩ. Fésĩtõ jọ, lẽ ájí Páwụ̃lọ̃ ĩ'ba rụ́ 'dõlé.

24 Fésĩtõ jọ, "Úpí Ãgĩrị́pã ãzíla ũ'bí jó agá 'dâ 'dĩ, ágọ́bị̃ ĩminí ndrelé 'dĩ bãsĩ drị̃lẹ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'badrị̃ 'dâ, ãzíla Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ gá 'dĩ 'bã kí ununuŋá ajíjó má rụ́ tré, lẽ 'ba u'á ídri ku rĩ 'i.

25 Wó mání ị́jọ́ ĩ'didrị̃ ĩ̃ndụ́ ndrũ agá, má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí ãlu fẽlépi la úlị sĩ ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá 'bã drã sĩ rá la yụ. Wó ĩ'di lẽjó la ị́jọ́ 'í drị̃ gá rĩ 'bã ca úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ drị̃lẹ́ gá rĩ sĩ, má ũrã ị́jọ́ ĩ'di tị pẽjó rá.

26 Wó ánĩ̃ átã ma úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ ní ã'du ị́jọ́ sĩ ĩ'di drị̃ gá yã la ku. Ị́jọ́ 'dĩ fẽ dó bãsĩ mání ĩ'di ajíjó ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dĩ, ambamba la úpí Ãgĩrị́pã mi 'i! Údrĩ dó ị́jọ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ ĩ̃ndụ́ ndrũ 'bo, ma dó sĩ icó wárágã sĩlé úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ ní múké.

27 Indré mání múké ku 'bá mãbụ́sụ̃ gá rĩ tị pẽjó úpí ãmbógó Rụ́mị̃ gá rĩ rụ̃lé ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã idélé rĩ icéŋâ kóru rĩ gá."

26

1 Úpí Ãgĩrĩpã jọ Páwũlõ ní, “Rũkũsã míní cí icójó ĩjọ́ ími drĩ gá rĩ jọjó.”
Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, Páwũlõ 'bã drĩ, i'dó dó ĩjọ́ ĩ'di drĩ gá rĩ jọlé jọ,
2 “Úpí Ãgĩrĩpã, áma drĩlẹ́ba mání ãndrũ pá tujó ími drĩlẹ́ gá, mání ĩjọ́
'bá Yãhũdĩ rú 'dĩ 'bã kí áma tõjó rĩ nzejó míní rĩ sĩ.
3 Ínĩ ĩjọ́ ã'ĩtáŋá ãmadrĩ 'bã lã'bĩ kí drĩ gá ĩjọ́ ãma 'bá Yãhũdĩ rú 'dĩ 'bã kí
ãgátã gajó drĩ la gá rĩ abe cé. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ĩ dó mi ĩjọ́ mâ jọlé rĩ arejó ásĩ
jã sĩ.
4 “'Bá Yãhũdĩ rú 'dĩ nĩ kí gbíyã mádrĩ i'dójó ãnzĩrĩŋã sĩ rĩ rá. Nĩ kí ídri
mádrĩ ãndânĩ rĩ ári u'álé sũrũ ãmadrĩ agá 'dâ, dó vâ vúlé vúlé ru ãngũ
Yẽrũsãlẹ́mũ gâlé rĩ gá rá.
5 Nĩ kí ma ílí ãzo rú, drĩ kí tá lẽ la rá, icó kí ĩjọ́ nzelé áma drĩ gá rá, ma
ándrá 'bá Fãrĩsáyĩ rú, 'bá ãzĩtáŋá tãmbalépi ũkpómgboroto íni la.
6 Ú'dî'da átu pá kẹ́sĩ drĩlẹ́ gá íni la ĩjọ́ ma ásĩ 'bãjó drĩ la gá Ãdróŋá 'bã
ándrá azĩlé má áyĩpĩka 'baní rĩ sĩ.
7 Ĩjọ́ azĩlé 'dĩ bãsĩ ínátĩ mâ sũrũ mụdrĩ drĩ ĩrĩ 'dĩ 'bã kí ásĩ 'bãjó drĩ la gá
'bã idé ru ãzíla ĩ'bã kî sĩ Ãdróŋá ĩnzĩjó ĩnĩ kí ĩtũ be 'dĩ. Úpí Ãgĩrĩpã, ĩjọ́ mâ
ásĩ 'bãjó drĩ la gá 'dĩ bãsĩ ĩjọ́ 'bá Yãhũdĩ rú 'dĩ 'bã kî sĩ áma tõjó 'dĩ.
8 Ĩmi ĩsũ ĩ'di ũkpó ru ã'ĩjó la Ãdróŋá icó 'bá drãlépi rá rĩ ingalé ídri rú
rá la ã'du sĩ?
9 “Á'dụ ũrãtáŋá ãzíla ũkpó mádrĩ sĩ 'bá rũ Yẹ́sũ Nãzẽrẹ́tĩ gá rĩ ã'ĩlépi 'dĩ
kí drĩ ụtrĩjó.
10 “'Dĩ bãsĩ ĩjọ́ mâ idélé Yẽrũsãlẹ́mũ gâlé rĩ 'i. Ánga ĩjọ́ 'dĩ ũkpõ ãtalo
ãmbogo 'dĩ 'badrĩ sĩ, má ũ'bã 'bá ãlá Yẹ́sũ ã'ĩlépi 'dĩ kí mãbũsũ gá, ãzíla
ma vâ 'bá ĩjọ́ lĩlépi ãzí rĩ kí drĩ gá 'bã drã kí rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá ĩndĩ.
11 Pâlé wẽwẽ rú ári acĩlé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó ãlu-ãlu gâ sĩ ĩ'baní ũcõgõ
fẽlé, ári vâ kí ũŋmĩlé ũkpó sĩ ã'ĩtáŋá ĩ'badrĩ a'bejó rá. Ũmbã 'bã áma najó
ĩ'baní ũnzí rĩ sĩ, ári kí vú ũbĩlé kpere sũrũ ãzí kí agá kí ĩcãndĩjó táwũnĩ kí
agâ sĩ.

Páwũlõ jọ ĩjọ́ ĩ'diní ásĩ ujajó rĩ
('Etáŋá 9:1-19; 22:6-16)

12 “Ãcĩ ãzí 'dĩ ãni la gá ma mụ agá Dãmãsĩkĩyã gá ũkpõ ãtalo ãmbogo rĩ
'badrĩ sĩ.
13 Úpí, ĩtũkã íríkíri sĩ gẽrĩ agá 'dãá, andré dĩzã angálépi 'bũ gâlé la ji
ãngũ áma andre gá vâ 'bá tá ãmã sĩ mụjó ĩ'ba abe 'dĩ kí andre gá imve
tárá-tárá.
14 Ãma u'de pírí vũrũ, má are ũ'dũkọ́ jọ mání ĩjọ́ tị Yãhũdĩ drĩ sĩ, ‘Sáwũlõ,
Sáwũlõ, mi áma ĩcãndĩ íni ã'du sĩ? Ĩ'di míní ũkpó-ũkpó ã'dị 'dijó má be.’
15 “Ázị, ‘Mi ã'di 'i, Úpí?’ Umvi, ‘Ma Yẹ́sũ mî ĩcãndĩlé rĩ 'i.
16 Mí angá, ítu pá ụrụgá. Má i'da ma míní ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ápẽ mi ndú ãtí'bó
ru ãzĩ má drĩ ngalé, ãzíla vâ adrujó mâ sãdínĩ rú ĩjọ́ míní ndrelé ú'dî'da
'dĩ kí, ãzíla mâ mụlé i'dalé drũzĩ 'dĩ kí vú nzelé 'bá ãzí rĩ 'banî.
17 Ma ími pa 'bá mídrĩ Yãhũdĩ rú, ãzíla 'bá Yãhũdĩ rú ku 'dĩ kí drĩ gá rá.
Ma ími tị pẽ ĩ'ba rũlé
18 kí mĩfĩ nzĩjó, kí ujajó ĩnĩ agá rĩ sĩ ãngũ ulé gá, ũkpó Sĩtánĩ drĩ gãjó sĩ
adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ru. Ĩjọ́ ũnzí kí umbélépi rĩ ála sĩ kí trũ rá, kí dó vâ
sĩ ãngũ ĩsũ 'bá mání pẽlé ãlá ã'ĩtáŋá sĩ 'dĩ kí abe ĩndĩ.’
19 “Úpí Ãgĩrĩpã ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ágã ĩjọ́ mâ ndrelé angálépi Ãdróŋá drĩ 'bũ gá rĩ
ku, má ã'ĩ tị la arelé rá.

20 Má i'dó ịjọ́ 'dĩ ũlũlé drĩdrĩ la Dãmãsĩkịyã gá, vâ Yẽrụ́sãlẹ́mũ gá, 'dĩ
Yũdịyã gá pírí, ãzíla 'bá Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ 'baní, 'ba uja kí ásị, 'bã ãgõ kí
Ãdróŋá rụ́ 'dõlé uja kí ásị rá rĩ i'dajó ịjọ́ múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ.
21 'Bá Yãhụ́dĩ rú 'dĩ rụ kí bãsĩ ma lịcọ́ Ãdróŋá drĩ 'bã ãmvélé-ãmvélé ru
rĩ agá 'dãá lẽjó áma 'dịjó rá la ịjọ́ 'dĩ sĩ.
22 Ãdróŋá ko áma ãzã kpere ãndrũ pá tujó ịjọ́ vú nzejó 'bá pírí 'baní, 'bá
ãmbogo 'baní, 'bá nírí rĩ abe trũtrũ. Ánze lú ịjọ́ nãbịya 'bã kí jọlé Mụ́sã
abe ĩ'di ru idé rá,
23 Kúrísĩtõ la ũcõgõ ịsụ́, ĩ'di drã rá, ĩ'di vâ angá drĩdrĩ ídri 'bá drãlépi
rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ãngũ jijó 'bá ịnị agá ịjọ́ ũnzí sĩ Yãhụ́dĩ rú rĩ 'baní 'bá
Yãhụ́dĩ rú ku 'dĩ abe."
24 Páwũlõ 'bã drĩ ịjọ́ ĩ'di drĩ gá rĩ vú nze agá 'dĩ, Fésĩtõ za re, "Páwũlõ,
ími drĩ 'be ru rá. Ụ̃nĩtáŋá mí ãni ambamba 'dĩ sĩ mi úgólé azalé aza-azâ!"
25 Páwũlõ umvi, "Gávũnã Fésĩtõ, má aza ku. Ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí ịjọ́ mgbã
ãzíla ífí trũ.
26 Úpí Ãgĩrịpã nĩ ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ kí drĩ gá ịjọ́ ce, ma dó sĩ ịjọ́ jọ ĩ'diní
tọndọlọ má ã'ĩ vâ rá ịjọ́ mâ jọlé 'dĩ nga kí bịlẹ́ la gâ sĩ hãwũ ku, ã'dusĩku
ịjọ́ 'dĩ idé kí ru ũní la ku.
27 Úpí Ãgĩrịpã, mí ã'ĩ ịjọ́ nãbịya 'badrĩ kí rá yã? Ánĩ rá, mí ã'ĩ rá."
28 Úpí Ãgĩrịpã umvi Páwũlõ ní, "Sáwã wereŋá 'dĩ sĩ mi áma uja acájó
Kũrĩsĩtíyánĩ rú rá yã?"
29 Páwũlõ umvi ĩ'diní, "Drĩ táni adru sáwã were jõku ãzo rú, ma Ãdróŋá
ã'ĩ adru mi 'i á'dụ̃sĩ ku, 'bá pírí áma arelépi ãndrũ 'dĩ kí, 'ba acá kí tá mâ
áni pẽ lú adrujó nõrórõ trũ 'dĩ áni rĩ."
30 Úpí 'i, gávũnã 'i, Bẽrĩnịkẽ 'i, ãzíla 'bá ãmbogo pírí rilépi 'dãá rĩ angá
kí ụrụgá.
31 Fũ kí jó agá 'dãá rá, ĩ'bã kí mụ agá ịjọ́ jọ trũ kí drĩdríŋĩ gá 'dãá, jọ kí,
"Ágọ́bị 'dĩ idé ịjọ́ ãzí icójó ĩ'di 'dịjó rá jõku ĩ'di umbéjó mãbụ́sũ gá la ku."
32 Úpí Ãgĩrịpã jọ Fésĩtõ ní, "Ágọ́bị 'dĩ drĩ tá jọ la âgụ ịjọ́ 'í drĩ úpí Rụ́mĩ
gá rĩ 'bã drĩlẹ́ gá ku la, ãma tá ĩ'di fẽ ãfũlé rá."

27

Páwũlõ 'bã mụjó Rụ́mĩ gá rĩ

1 Ála mụ ịjọ́ ãmaní mụjó mẹ́lĩ sĩ Ítãlĩ gá rĩ amálé 'bo, úfẽ Páwũlõ kí
mãbụ́sũ ãzí kí abe ãmbógó ãsĩkárĩ ãni umvelé Jụ́lịyãsĩ úpí ãmbógó 'bá
Rụ́mĩ gá rĩ 'bã ãsĩkárĩ 'bã drĩlẹ́ ru rĩ drĩ gá.
2 Ãfi mẹ́lĩ ãfũlépi Ãdrãmĩtụ́mũ gá mụlépi táwũnĩ ĩyịtị gá ãngũ Ásĩyã gá
rĩ kí agâ sĩ. Ãrĩsĩtãríkõ 'bá Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ táwũnĩ Tẹ̃sãlõnịkĩ gá rĩ mụ
ãma abe ĩndĩ.
3 Drũ̃sĩ íni, ãca Sĩdọ́nĩ gá. Jụ́lịyãsĩ mba Páwũlõ tã ásị ĩgbẹ́ sĩ, fẽ ĩ'diní
mụlé wõ̃rịka 'ba rụ́, ĩ'baní sĩ ĩ'di ãzã kojó.
4 Ãmụ vâ ãcĩ trũ drĩ gá, ãlụ́kụ́kũ 'bã alíjó drĩlẹ́ gâlé ru ũkpó ru ãma rụ́
'dõlé ru rĩ sĩ, ãma alị Kũpórõ ãngũ ã'í ru lịlépi ĩyị́ agá rĩ 'bã wókõ ãlụ́kụ́kũ
'bã lijó ũkpó ru ku rĩ agâ sĩ.
5 Ãma mụ alịlé mĩrĩ gbayi rĩ agâ sĩ ĩyịtị Sĩlísĩyã gá rĩ gâ sĩ, ãzíla Pãmũfílĩyã
gâ sĩ 'bo, ãma acá Múrã gá 'dĩ Lũ̃kịyã gá.
6 'Dãá ãsĩkárĩ ãmbógó Jụ́lịyãsĩ ịsụ́ mẹ́lĩ angálépi Ãlẽkĩzéndrĩyã gá mụlépi
Ítãlĩ gá la, tõ ãma ala gá.

7 Ãma acị̃ jãjã rú ụ́'dụ́ wẽwẽ rú, ãma ịsụ́ vâ ĩ'di ũkpó-ũkpó cajó Kṹnị́dõ gá. Ãlụ́kụ́kṹ wãbáŋá ru rĩ uga ãmaní mụlé pịrị úmgbé. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma apí dó ãma Kṹrẹ́tị̃ 'bã bụ́lụ́ ãlụ́kụ́kṹ atrịlépi cí rĩ gâ sĩ, ãma alị dó Sãlĩmónĩ agâ sĩ.

8 Ãmaní mụ agá ỹỵ́tị gâ sĩ ũcõgõ-ũcõgõ rú, ãmụ dó calé Ỹỵ́ Tị Múké gá 'dĩ táwṹnỹ Lãséyã gá.

9 Ãma iza ãcỹ 'dĩ gá ụ́'dụ́ wẽwẽ rú ácỹ 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ sĩ, wó 'dĩ sĩ ụ́'dụ́ ãkónã naŋá gãjó rĩ, ru 'bãjó ãlá ru rĩ ukó rá, 'dĩ ĩmbá áyi 'bã adrujó ũnzí-ũnzí rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Páwṹlõ i'dó kí bị́lẹ́ ỹndụ́ lilé jọ,

10 "'Bá 'dĩ, ándre ãcỹ ãmadrỹ́ mẹ́lỹ sĩ 'dĩ la mụ adrulé ũnzíkãnã rú, ãma kí mụ tẹ́rỹ́ mẹ́lỹ agá 'dĩ kí, ãzíla mẹ́lỹ abe kí ãvĩlé rá. Ỹ'di vâ ãmã ídri ãmgbã rĩ gá ũcõgõ fẽ ĩndĩ."

11 Wó ãsĩkárĩ ãmbógó ní Páwṹlõ tị arejó rĩ kẹ̃jỹ́ gá, ri ị́jọ́ arelé dẽrébã mẹ́lỹ drỹ́ tị gá, mẹ́lỹ 'dịpị be áyụ.

12 Ỹỵ́ Tị Múké 'dĩ 'bã adrujó múké ku mẹ́lỹ ní, áyi ãngũ 'bã ịgbẹjó sí áni rĩ sĩ, 'bá ũ'bí ũrã kí ĩ'di múké la fũjó 'dâ rá, mụjó Fõyĩníkĩ gâ sĩ ãngũ ỹgbẹ́ ãlụ́kụ́kṹ lilépi wãbáŋá ru rĩ tẽjó lé 'dĩ ỹỵ́tị Kṹrẹ́tị̃ gá.

Ãlụ́kụ́kṹ wãbáŋá ru mĩrĩ agá rĩ

13 Ãlụ́kụ́kṹ ándrâlé ru rĩ la mụ alílé jãjã rú sỹ̃sỹ́ íni, 'bá 'dĩ ũrã kí 'ỹyi icó dó mụlé rá, anzé kí dó ãko mẹ́lỹ 'bã sĩ pá tujó rĩ, i'dó kí dó mụlé ãni ru ỹỵ́tị gâ sĩ ỹỵ́tị Kṹrẹ́tị̃ drỹ́ gá.

14 Mụ kí drĩ álỹ́ ku, ãlụ́kụ́kṹ wãbáŋá ru la acé ũkpó ru angájó ụ́rụ̂lé ru.

15 Mẹ́lỹ icó drỹ́ jalé ãlụ́kụ́kṹ gâlé ru ku, ri dó mẹ́lỹ drolé ãngũ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gâ sĩ ỹỵ́ agâlé.

16 Ãma ịsụ́ ãngũ ru lịlépi ỹỵ́ agá umvelé Kãyụ́dã pa ãma were ãma alịjó wókõ la ándrálé ãlụ́kụ́kṹ 'bã alólé ku rĩ gâ sĩ rĩ sĩ. 'Dãá ị́jọ́ kí ũkpó ru ãma ṹ'bỹ́ í'bó were sĩ ru pajó rĩ asélé ãni rú mẹ́lỹ́ rụ́ 'dõlé bábá.

17 Asé kí í'bó were rĩ mẹ́lỹ agá, usú kí ĩbáká mẹ́lỹ ụrụ'bá gá, umbé kí mẹ́lỹ ágá ĩbáká sĩ mgbemgbe. Idé kí ṹrỹ́ sĩ, ũrã kí mẹ́lỹ la mụ ãrỹ́lé ỹỵ́tị cene cínákí ru Sãrãtỹ́sỹ́ gá. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũtrũ kí bõngó ãlụ́kụ́kṹ 'bã sĩ mẹ́lỹ drojó rĩ kí rá, a'be kí dó mẹ́lỹ ungalé ãlụ́kụ́kṹ sĩ.

18 Ãlụ́kụ́kṹ wãbáŋá ru 'dã ri adrulé ũkpó ru, drṹsỹ́ íni, u'bé kí ãko mẹ́lỹ 'bã 'dụlé rĩ 'bã ãzí kí ỹỵ́ agá.

19 Ụ́'dụ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, u'bé kí ãko mẹ́lỹ tãmbajó ãzíla idéjó la rĩ kí rá.

20 Ụ́'dụ́ wẽwẽ rú ãndre ỹtụ́ mịfỹ́ ku, ãzíla lẽlẽgó kí abe, wãbáŋá rĩ lilé ũkpõ sĩ ỹdỹ́-ỹdỹ́. Ã'bã ásỹ́ ãma dó sĩ ãma pa rá rĩ drỹ́ gá ku.

21 'Bá mẹ́lỹ agá 'dĩ 'bã kí íná najó ku ụ́'dụ́ ũ'bí ru rĩ sĩ, Páwṹlõ tu pá kí drĩdríŋĩ gá. Jọ ĩ'baní, "'Bá mádrỹ́ 'dĩ, ĩdrĩ ájẹ́ áma tị are agá ãmaní drỹ́ akójó Kṹrẹ́tị̃ gá rĩ sĩ la, ãma ãvĩ kí tá sĩ adrájó 'dĩ 'bã áni ku.

22 Wó álẽ dó ĩmi imbá ásỹ́, ã'dusĩku la 'bá ãzí ãlu la icó ãvĩlé ĩmi agá 'dâ ku, wó mẹ́lỹ la mụ andilé nĩ.

23 Ỹnỹ́ ájẹ̃ rĩ sĩ, mãlãyíkã Ãdróŋá mádrỹ́ mâ adrujó ĩ'di ãni, mání ỹnzỹ́lé rĩ, tu pá áma andre gá,

24 jọ, 'Páwṹlõ, mí idé ṹrỹ́ sĩ ku, ã'dusĩku mi mụ pá tulé kẹ́sỹ́ gá úpí ãmbógó Rụ́mỹ́ drỹ́ drỹ́lẹ́ gá. Ãdróŋá 'bã ásỹ́ ỹgbẹ̃ sĩ azị vâ 'bá pírí mụlépi mí be 'dĩ kí pajó ídri ími ị́jọ́ sĩ.'

25 Ími ásỹ́ 'bã adru ũkpó ru, má ã'ỹ́ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'dĩ la ru idé cécé ĩ'di 'bã azịlé rĩ 'bã áni.

26 Wó drḭ̃drḭ̃ rĩ gá, ãma mụ ãrḭ̃lé ãngũ ru lḭlépi ḭ̃yḭ agá la 'bã ãzí gá rá.”
27 Ṵ'dṵ́ mụdrḭ́ drḭ̃ sụ ḭ́nḭ́ kí ḭ̃tṵ́ be, wãbáŋá ri drĩ ãma lilé mĩrĩ Ãdríyã agá
'dâ. Wó ĩ'di mụ calé ãni rú sáwã ázíyá ḭ́nḭ́ drḭ̃ sĩ, 'bá ãzḭ ngalépi mẹ́lḭ agá
rĩ ĩtrĩkã kí ãma úgó calé ãni rú ãngũ ã'í gá.
28 'Be kí ĩbáká sĩ ḭ̃yḭ 'bã mgbi ṵ̃'bḭ̃jó, ḭsṵ́ kí ĩ'di mítã kãlḭ sụ. Se kí ru drḭ̃
gá were, 'be kí ĩbákâ ḭ̃dḭ́, ḭsṵ́ kí ĩ'di mítã kãlḭ na.
29 'Bá ãzḭ ngalépi mẹ́lḭ agá 'dĩ idé kí ṵ̃rḭ̃ sĩ, kí mụ ru sḭ̃lé írã ụrụ'bá gá 'dĩ
yã íni, 'be kí kḭ̃lḭ̃mmgbọ̃rọ̃ mẹ́lḭ ní pá tujó rĩ kí sụ, ã'ḭ̃táŋá ĩ'badrḭ̃ gá, lẽ kí
ḭ̃tṵ́ 'ba agá ráká.
30 'Bá ãzḭ ngalépi mẹ́lḭ agá rĩ 'bã ãzí lẽ kí apálé rá, a'bé kí í'bó ru pajó rĩ
ḭ̃yḭ agá, 'bã kí ru kí 'bã rĩ kḭ̃lḭ̃mmgbọ̃rọ̃ ãzí a'bé mẹ́lḭ drḭ̃lẹ́ gâlé ru rĩ áni.
31 Páwṵ̃lọ̃ jọ ãmbógó ãsĩkárĩ drḭ̃ 'baní ãsĩkárĩ abe, “'Bá mẹ́lḭ 'bã ãzḭ
ngalépi 'dĩ drĩ kí adru mẹ́lḭ agá 'dâ ũgũgõ ku, 'bá ãzí pa ru ku.”
32 Ãsĩkárĩ ụlḭ́ kí í'bó ru pajó rĩ 'bã ĩbáká kí rá, a'be kí ĩ'di a'délé ḭ̃yḭ agâlé.
33 Ãngũ 'bã lẽ agá ụwḭ́ agá 'dĩ, Páwṵ̃lọ̃ imbá kí ásḭ́ ásḭ́ pírí sĩ íná najó. Jọ,
“Ṵ'dṵ́ mụdrḭ́ drḭ̃ sụ 'dĩ agá, ĩri ĩmi ulalé ãko ãzí naŋâ kóru.
34 Má a'ḭ́ ĩmi ú'dî'da ãkónã nalé sĩ adrujó ídri. Ĩmi ãzí icó adrálé ku, átã
drḭ̃'bḭ́ ífí ãzí ãlu la icó anzélé 'bá ãzí 'bã drḭ̃kã gá ku.”
35 Ĩ'di mụ ḭ́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã áni 'bo, Páwṵ̃lọ̃ a'dṵ́ mũkátĩ, * fẽ ãwã'dĩfô
Ãdróŋá ní, andi ala nalé kí drḭ̃lẹ́ gá 'dãá.
36 Ásḭ́ la mba kí dó rá, nga kí dó pírí ãkónã nalé rá.
37 'Bá mẹ́lḭ agá 'dãá rĩ 'bã kãlãfe pírí rĩ gá túrú ḭ̃rḭ̃ kãlḭ ázḭ̃rḭ̃ drḭ̃ ázíyá.
38 Kí dó mụ pírí ãkónã ĩ'baní lẽlé nalé rĩ kí nalé 'bo, u'bé kí dó ãkónã 'bã
ḭ́mbḭ́ kí ḭ̃yḭ agá fẽjó la mẹ́lḭ 'bã ãnzḭ̃ rú sĩ ḭ̃yḭ agâlé ku.
39 Ḭ̃tṵ́ lã mụ ãfũlé 'bo, nḭ̃ kí ãngũ 'dã ku, rá la ndre kí mĩrĩ 'bã tḭ kúrúŋá
cínákí ru írã kóru la, 'bã kí dó ásḭ́ mẹ́lḭ agụjó ala gá drĩ tá icó rá rĩ gá.
40 Ụlḭ́ kí ĩbáká kḭ̃lḭ̃mmgbọ̃rọ̃ mẹ́lḭ 'bã sĩ pá tujó rĩ kí, a'be kí dó kí u'delé
ḭ̃yḭ ḭ̃ndṵ̃lé. Sáwã ãlu 'dã agá, ayụ kí vâ ĩbáká ãko mẹ́lḭ drḭ̃ ujíjó rĩ rụlépi rĩ
kî. Inga kí bõngó mẹ́lḭ 'bã sĩ acḭ́jó drḭ̃lẹ́ gâlé rĩ kí, a'be kí mẹ́lḭ ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ní
ĩ'di drojó mĩrĩ 'bã tḭ gâlé.
41 Wó mẹ́lḭ 'bu ru cínákí gá, ũmvõrõkõ la ãrḭ̃ cí icó mụlé ku, ḭ̃ndṵ́ la i'dó
andilé ḭ̃yḭ 'bã mvuŋá tũlá-tũlá ũkpõ sĩ rĩ sĩ.
42 Ãsĩkárĩ itú kí tḭ 'bá mãbṵ́sṵ̃ rú rĩ kí ụ'dḭ́jó rá, kí ãzí 'bã wẽ rú ḭ̃yḭ sĩ
apájó rá ku.
43 Wó Jṵ́lḭyãsĩ ãmbógó ãsĩkárĩ 'badrḭ̃ gá rĩ lẽ Páwṵ̃lọ̃ 'bã adru ídri, ã'ḭ́ dó
sĩ ĩ'baní mãbṵ́sṵ̃ kí ụ'dḭ́lé ku. Kẽjḭ́ la gá, jọ 'bá pírí ḭ̃yḭ nḭ̃lépi wẽ sĩ cé rĩ 'bã
mvu kí ḭ̃yḭ wẽlé, mụjó ãngũ ã'í rĩ gá.
44 Ḭ́mbḭ́ la ãzí rĩ 'bã bĩ kí 'bá ãzí rĩ kí vú báwũ andilépi mẹ́lḭ ụrụ'bá gá 'dĩ
kî sĩ. 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ 'bá pírí 'bã kí ru pajó cajó ãngũ ã'í rĩ gá rá rĩ 'i.

28

Páwṵ̃lọ̃ 'bã adrujó Mãlátã gá rĩ

1 Ãma mụ acálé ãngũ ru lḭlépi ḭ̃yḭ kóru rĩ gá rũwẽ 'bo, ãma ḭsṵ́ ṵ̃nḭ̃lé la
ãngũ 'dã 'bã rṵ́ Mãlátã 'i.
2 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ kí 'bá múké, ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ la kî. Ãngũ ri adrulé uzogó
ru, ãzíla vâ ḭ̃gbẹ́kḭ́tḭ́tḭ́ ru, wó 'bá 'dĩ a'ḭ́ kí ãma ãvá sĩ, ũdũ kí vâ ãmaní ãcí
yulé yũyũ.

* **27:35** 'Dĩ adru *mũkátĩ* nalé Ṵmṵ̃ Úpí drḭ̃ agá rĩ 'i ku.

3 Páwṹlṏ atrá ijijá ãzí kí yĩlé ãcí gá. Ĩ'di 'bã kí yĩ agá 'dâ, ĩnį̃ ãzí ãfũ ijijá
'dĩ kí agâlé ãcí 'bã yṹ sĩ, ĩkãlã ru Páwṹlṏ 'bã drı̨ gá, ãzíla ga drı̨ la.
4 'Bá ãngũ 'dã agá rĩ ndre kí ĩnį̃ 'bã ru ãgĩ agá kĩlõkĩlõ rú Páwṹlṏ 'bã
drı̨ gá, ãzíla ga ĩ'di rá rĩ gá rá, wó uja kí tı̨, i'dó kí ı̨jọ́ jọlé kí drĩdríŋĩ gá
cénĩ-cénĩ rú, "Mgbã rĩ gá, ágọ́bı̨ 'dĩ 'dı̨ 'bá! Ĩ'di táni ru apájó mĩrĩ agâlé rá
tí, ı̨jọ́ lı̨lé ĩ'di drı̨ gá pı̨rı̨ rĩ ã'ı̨ ĩ'diní adrujó ídri ku."
5 Páwṹlṏ yã ĩnį̃ 'dã ãcí agâlé, wó ãko ãzí ĩ'di idélépi ũnzí la yụ.
6 'Bá 'dĩ i'dó kí Páwṹlṏ ũtẽlé ndrelé drı̨ la nõ 'bã rĩ i'dó ãvõlé 'dĩ, jõku ĩ'di
nõ a'dé vṹrṹ drãlé 'dĩ. Wó kí mụ tẽlé la sáwã ãzo rú tí, ãzíla ãko ãzí ũnzí
la la mụ ru idélé ĩ'di ụrụ'bá gá ku 'bo, uja kí vâ ru úŋmĩ jọjó la, "Ágọ́bı̨ 'dĩ
ĩ'di ãdróŋá ãzí."
7 Pṹbį̃lı̨́yã 'bá ãmbógó ru ãngũ ru lı̨lépi mĩrĩ agá 'dãá rĩ drı̨ 'bã ámvṹ
'dãá ãni rú. A'ı̨ ãma ãyĩkõ sĩ ĩ'didrı̨́ko gâlé, ãzíla ri ãmaní ãkónã fẽlé nalé
ṹ'dṹ na 'dĩpí.
8 Ãmbógó 'dã 'bã átẹ́pı̨ ĩ'di sáwã 'dã sĩ ãyánĩ rú, ri drı̨ cı̨lé ãyánĩ 'bá 'bã
ụrụ'bá 'bã sĩ kojó kõ-kõ rĩ sĩ, ãzíla ri ãrí ika sũlé. Páwṹlṏ fi ĩ'di rṹ ãngũ
ĩ'di 'bã sĩ ṹ'dṹ kojó rĩ gâlé, tı̨ drı̨ ĩ'di drı̨ gá, ãzíla zı̨ ĩ'diní Ãdróŋá. Cọtı̨
ágọ́bı̨ tá 'bá ãmbá ru 'dĩ adrí ãyánĩ tá 'dã sĩ rá.
9 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá pírí ãyánĩ trũ ãngũ ru lı̨lépi ĩyı̨ agá 'dã gá 'dãá
'dĩ amṹ kí, ãzíla ãyánĩ kí ụrụ'bá gá rĩ wa kí pírí rá.
10 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ fẽ kí ãmaní ĩnzı̨́táŋá ãmbógó ru, wó sáwã ãmadrı̨́ lẽjó
mụjó rĩ la mụ acálé 'bo, 'bá 'dĩ 'bã kí ãmaní ãko ãcı̨́ ãni ãmaní icólé ayúlé
gẽ̃rı̨ agá rĩ kí ĩndĩ.

Páwṹlṏ 'bã acájó Rṹmı̨ gá rĩ

11 Ĩmbá na ãma ãrı̨jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ãko drı̨ mụlé mẹ́lı̨ ãzí ĩ'bã kí
umvelé ãdróŋá ĩju rú Kásĩtõ kí Põlúkĩsĩ be Ãlẽkĩzéndrĩyã gá la sĩ, mẹ́lı̨ 'dĩ
â'be ĩ'di ãngũ ĩyı̨ 'bã lı̨lé 'dã gá 'dãá sáwã ãngũ 'bã adrujó ĩgbẹ́ ru rĩ sĩ.
12 Ãma acá táwṹnį̃ Sį̃rãkṹsį̃ gá, ãma u'á ala gá 'dãá ṹ'dṹ na.
13 'Dãá rĩ sĩ, ãko drı̨ ácı̨ trũ drı̨ gá, ãma acá táwṹnį̃ Rį̃gį̃yọ́mį̃ gá. Drṹsį̃
íni, ũlíríkã ãmbógó la i'dó lilé angájó ándrâlé ru, ĩ'di mụ calé ṹ'dṹ ãzí rĩ
sĩ, ãma acá táwṹnį̃ Pṹtẽ̃yọ́lį̃ gá.
14 'Dãá ãma ı̨sṹ 'bá Yẹ́sṹ ã'ı̨lépi rá la kí, a'ı̨ kí ãma u'álé ĩ'ba abe ṹ'dṹ
ázı̨́rı̨. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ãma acá dó Rṹmı̨ gá.
15 'Bá Yẹ́sṹ ã'ı̨lépi rá Rṹmı̨ gá 'dĩ are kí ı̨jọ́ ãma drı̨ gá, amṹ kí drı̨ ụfụlé
ãma abe táwṹnį̃ 'bá 'baní ãko kí ĩgbãjó ãzíla į̃tṹndãjó Ápį̃yã gá, ãzíla ãzí
rĩ amṹ kí drı̨ ụfụlé ãma abe Ṹmṹ jó na rĩ kí agá. Páwṹlṏ la mụ 'bá 'dĩ kí
ndrelé 'bo, fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ãzíla ásı̨ la acá ũkpó ru.

Páwṹlṏ 'bã ı̨jọ́ ũlũjó Rṹmı̨ gá rĩ

16 Ãma mụ acálé Rṹmı̨ gá 'bo, â'be Páwṹlṏ u'álé ĩ'di sĩ ãsĩkárĩ ãzí ãlu
andre la tẽlépi la be.
17 Ṹ'dṹ na ãmã acájó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, Páwṹlṏ umve 'bá drı̨́lẹ́ ru 'bá
Yãhṹdı̨ rú rĩ 'badrı̨ kí, jọ ĩ'baní, "Mâ sṹrṹ Į̣sı̨rayı̨́lį̃, mání ı̨jọ́ ũnzí idéjó 'bá
Į̣sı̨rayı̨́lį̃ rú 'dĩ kí ụrụ'bá gá ku, vâ ãzı̨́táŋá ándrá ãmã kí ı̨sṹlé ãmã áyı̨́pı̨ka
'badrı̨ 'dĩ kí drı̨ gá ku rá tí, úrụ ma sulé mãbṹsṹ gá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá, ãzíla
ũja áma 'dụlé fẽlé 'bá Rṹmı̨ gá rĩ 'badrı̨.
18 'Bá Rṹmı̨ rú 'dĩ kí mụ áma ụzı̨lé zı̨táŋá sĩ 'bo, lẽ kí tí áma a'belé rá,
ı̨sṹ kí ı̨jọ́ ála sĩ áma 'dı̨ rá la ku.

19 Wó 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ kí mụ gãlé sĩ, ị́jọ́ 'dĩ fẽ mání úpí ãmbógó Rụ́mį̃
gá rĩ drį̃lẹ́ gá ị́jọ́ vú nzejó, ádrĩ táni adru ị́jọ́ ãzí trũ ásị́ gâ sĩ 'bá mádrį̃ kí
tõjó la ku tí.
20 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la mâ sĩ ĩmi umvejó ndrejó, ãzíla ị́jọ́ jọ́jó ĩmi abe 'dĩ,
ị́jọ́ mgbã sĩ, úmbé ma nõrórõ sĩ Kúrísĩtõ 'bá Ịsịrayị́lį̃ 'bã kî sĩ ásị́ 'bãjó ĩ'di
tẽjó rĩ 'bã ị́jọ́ sĩ."
21 Jọ kí ĩ'diní, "Ãma are drĩ ị́jọ́ ãzí ũnzí la ími drį̃ gá ku. Ãma ịsụ́ vâ
wárágã angálépi Yụ̃dị́yã gá 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí sĩ̃lé ími drį̃ gá la kí
ku, átã 'bá ãzí la nõ vâ sĩ amụ́ angájó Yụ̃dị́yã gâlé, amụ́lé ị́jọ́ ãzí ũnzí la kí
ũlũlé ími drį̃ gá la ku.
22 Wó ãlẽ tátí ị́jọ́ míní ũrãlé ími ásị́ gá rĩ arelé, ã'dusĩ̃ku ị́jọ́ ãmã nį̃lé rĩ
ãngũ pírí gá 'bá kí ị́jọ́ jọ ũnzí 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ kí ụrụ'bá gá."
23 'Bá 'dĩ 'bã kí ụ́'dụ́ ãzí Páwụ̃lọ̃ trũ. Wó ụ́'dụ́ 'dã la mụ acálé 'bo, amụ́ kí
wẽwẽ rú jó Páwụ̃lọ̃ 'bã u'ájó rĩ agá. Ũlũ ĩ'baní ị́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ patáŋá
drį̃ drį̃ gá, i'dójó ụ̃'bụ́tị sĩ kpere į̃tụ́ 'bã 'de agá, ãzíla ũlũ ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ drį̃ gá rĩ,
angájó ãzị́táŋá Mụ́sã 'bã sĩ̃lé rĩ kí agá, bụ́kụ̃ nãbịya 'bã kí sį̃lé rĩ agá.
24 'Bá ãzí rĩ ã'į̃ kí ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí rá, wó 'bá ãzí rĩ ã'į̃ kí ku.
25 Kí dó mụ ãgátã galé kí drĩdríŋĩ̃ gá álị́ 'bo, a'be kí dó ãngũ 'dã 'i, ị́jọ́
ãfũlépi Páwụ̃lọ̃ tị gá 'dĩ 'bã vúlé gá. "Úríndí Ãlá rĩ jọ ándrá ị́jọ́ mgbã la,
ĩ'di 'bã jọjó la ĩmĩ áyị́pịka 'baní nábį̃ Ĩsáyã tị gâ sĩ,
26 " 'Ímụ, ãzíla ílũ 'bá mádrį̃ 'baní:
"Ĩmi ị́jọ́ are rá,
wó ĩmi icó ífí la vãlé ku;
ĩmi ãko 'dĩ kí ãlụ̃ rá,
wó ĩmi icó kí ndrelé ku."
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí ásị́ mba ũkpómgboroto rú cécé írã áni,
ãzụ̃ kí ru bị́lẹ́ ị́jọ́ arejó cí,
ụ̃pį̃ kí ru mịfį̃ kí cí.
Jõ íni ku, kí ãngũ ndre kí mịfį̃ sĩ,
ị́jọ́ are kí bị́lẹ́ sĩ,
kí ị́jọ́ vã kí ásị́ sĩ,
sĩ ru ásị́ ujajó mání sĩ kí adríjó rá ku.' †
28 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, álẽ lũlé la ĩminí, lẽ ĩnį̃ rá ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ patáŋá drį̃ ĩ'di vâ
'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní cí, kí ã'į̃ la rá." [
29 Páwụ̃lọ̃ la mụ ị́jọ́ 'dĩ delé jọ agá 'bo, 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ ko kí drį̃ mụlé
ĩ'badrị̃ko gâlé unununụá ãmbógó la trũ kí drĩdríŋĩ̃ gá.] *
30 Páwụ̃lọ̃ ri u'álé 'dãá ílí į̃rį̃ jó ĩ'di 'bã ũfẽlé ũfẽ rĩ agá. A'į̃ 'bá pírí amụ́lépi
ĩ'di ndrelépi rĩ kí ãvá sĩ.
31 Ãzíla ri ĩ'baní ị́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ patáŋá drį̃ ũlũlé, imbá vâ ị́jọ́ Úpí
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drį̃ gá tọndọlọ 'bá ãzí 'bã ĩ'di ugaŋâ kóru.

---

† **28:27** Ĩsáyã 6:9-10 * **28:29** Vásĩ 29 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tį̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩ̃ku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drį̃ Gį̃rị̃kį̃ tị sĩ ídu drį̃drį̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ 'banî rĩ

Páwų̃lǫ̃ zị 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwų̃lǫ̃ ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drį̣ Ãdróŋá 'bã pẽlé
ndú ų̃pị́gọ́ŋá ru, umvelé tị pẽlé ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ drį̣.
2 Ị́jọ́ mgbã 'dĩ ándrá Ãdróŋá 'bã azį̣lé nãbį̣ya kí tị gâ sĩ ídu sĩlé bụ́kų̃
ĩ'didrį̃ ãlá rĩ agá rĩ 'i.
3 Ị́jọ́ mgbã 'dĩ ngọ́pį̃ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrį̃ drį̃ gá, ĩ'di tịjó 'bá ru úpí
Dãwụ́dį̃ 'bã drį̃lẹ́ rú rĩ,
4 Ãdróŋá i'da Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'i ĩ'di 'bá Ngọ́pị rú la ĩ'di 'bã Yẹ́sų̃ ingajó drã
agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drį̃ sĩ rĩ sĩ.
5 Kúrísĩtõ rų̃ sĩ, Ãdróŋá fẽ ãmaní drį̃lẹ́ba adrujó ų̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla ũkpõ
sĩ 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ 'baní ị́jọ́ ĩ'diní idélé ĩ'baní rĩ kí lũjó ãngũ pírí agá,
kí sĩ ị́jọ́ la are ãzíla ã'į̃ sĩ rụ́kụma ajíjó Yẹ́sų̃ nî.
6 Ĩmi bãsĩ 'bá umvelé Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ 'bã ãzí.
7 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'į̃táŋá agá Rụ́mį̃ gá 'dĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi
ambamba, umve ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásį̣ į̃gbę̃ Ãdróŋá ãma Átẹ́pị ãzíla Úpí Yẹ́sų̃
Kúrísĩtõ drį̃ 'bã adru ĩmi abe.

Páwų̃lǫ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní 'bá Rụ́mį̃ gá rĩ kí sĩ

8 Álẽ i'dólé la íni, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrį̃ ní Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ sĩ, 'bá
pírí nî, ã'dusĩku ã'į̃táŋá ĩmidrį̃ 'bã ị́jọ́ ní kụjó ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ pírí rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá mání ãzị́ ngajó ĩ'diní ásị́ pírí sĩ ị́jọ́ mgbã ngọ́pį̃ drį̃ ũlũjó rĩ ĩ'di
mâ sãdínĩ rú nĩ, Ãdróŋá nį̃ sáwã pírí sĩ ma ĩmi ị́jọ́ ũrã
10 mání ĩ'di ã'į̃ agá ĩminí rĩ gá rá. Ma Ãdróŋá ã'į̃ gę̃rį̃ nzį̃jó mání amụ́jó
ĩmi ndrejó.
11 Álẽ tá ĩmi ndrelé ásị́ pírí sĩ, ị́jọ́ úríndí drį̃ ásị́ į̃gbę̃ drį̃ kí alejó ĩmi abe,
ĩmi 'bãjó ũkpó ru.
12 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí ãma kí sĩ ãma ásị́ imbá ã'į̃táŋá agá cénĩ-cénĩ rú ĩmi abe.
13 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩnį̃ ị́jọ́ 'dĩ, má itú ma pâlé ũ'bí ru
mụlé ĩmi ndrelé, (wó ų̃trị́ áma drį̃ cí kpere ú'dî'da) tátí mání ị́jọ́ ũlũjó sĩ
'bá kí ịsụ́jó ĩmi agá 'dâ, cécé mání 'bá kí ịsụ́jó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ kí agá
rĩ áni.
14 Ã'dusĩku úfẽ mání ãzị́ ngalé 'bá Gį̃rị́kį̃ rú ãzíla 'bá Gį̃rị́kį̃ rú ku 'dĩ kí
abe, ãzíla 'bá ų̃nį̃táŋâ trũ rĩ kí ų̃nį̃táŋâ kóru 'dĩ kí abe.
15 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání adrujó bábá sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá u'álépi Rụ́mį̃
gá 'dĩ 'bã áni 'dĩ.
16 Drį̃nzá rụ ma ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drį̃ gá 'dĩ sĩ ku. Ã'dusĩku ĩ'di ũkpó
Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá pírí ã'į̃táŋá agá 'dĩ kí pajó rĩ, drį̃drį̃ la 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí
ãzíla 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'dĩ kí.
17 Ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã 'dĩ la ãma adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá rĩ i'da
nĩ. Ị́jọ́ adrujó ãlá ru 'dĩ la angá ã'į̃táŋá sĩ i'dóŋá ga kpere ãsį̃ŋá gá, ị́jọ́ sĩlé

bụ́kṹ Ãdróŋá drḩ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ḩtáŋá sĩ.” †

Âdrã Ãdróŋá drḩ ḩjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ

18 Âdrã Ãdróŋá drḩ angálépi 'bṹ gâlé rĩ i'da ru 'bá ru 'bãlépi ãmbõgõ rú
Ãdróŋá rulépi ku 'dĩ 'ba rụ́, 'bá ḩjọ́ ũnzí 'dĩ 'ba rụ́ ĩndĩ, ĩ'bã kí ḩjọ́ mgbã rĩ
ugajó ḩjọ́ ũnzĩ ĩ'badrḩ sĩ rĩ sĩ.
19 Ãdróŋá la ĩ'baní drḩrịma fẽ ã'dusĩku, ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ gá rĩ nḩ kí
tọndọlọ cé, Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã nḩtáŋá 'dĩ kí ásḩ gá nĩ.
20 I'dójó Ãdróŋá 'bã ṹnọ́kụ́ 'bã agâlé, i'da gbíyã ĩ'didrḩ 'bá 'baní ndrelé
ku rĩ kí ĩrḩ trá, ũkpó ĩ'didrḩ ukólépi ku rĩ ãzíla ḩjọ́ ĩ'di 'bã adrujó Ãdróŋá
rú rĩ be rá. Fẽ kí nḩlé ãko ĩ'di 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí sĩ. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ icó kí ḩjọ́
umvilé Ãdróŋá tị gá ĩnḩ ĩ'di ku la ku.
21 'Bá 'dĩ 'baní Ãdróŋâ nḩjó rá tí, ru kí ĩ'di Ãdróŋá ru jõku ãwã'dĩfô fẽjó
ĩ'diní la ku. Kẽjḩ la gá, ḩjọ́ ĩ'baní ũrãlé rĩ kí ífí kóru, ãzíla ásḩ ĩ'badrḩ aza rú
'dĩ acá kí ịnịbịrịcịcị rú.
22 Kí jọ la kí 'bá ũndũwã rú la, wó kí aza-azâ,
23 ãzíla uja kí dḩzã Ãdróŋá icólépi drãlépi ku rĩ ḩnzḩlé ku, kí ãdroŋa ãzí
kí ḩnzḩ, 'bá mgbã ũdrãlépi ũdrã 'dĩ kí abe, jõku ãriŋa kí, ãnãkpá kí ãzíla
ãnãkpá ãgãlépi vṹrụ́ sĩ 'dĩ kí abe.
24 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ḩjọ́ ũnzĩkãnã kí ásḩ 'bã lẽlé rĩ kí idéjó, ḩjọ́
drḩnzá ru 'dĩ kí idéjó, kí ụrụ'bá gá kí drĩdríŋĩ gá.
25 'Bá 'dĩ uja kí ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ kí ĩnzõ rú, kí ãko ĩ'di 'bã 'bãlé rĩ
kí ḩnzḩ ãzíla ãzḩ nga ĩ'baní Ãdróŋá mgbã ãko 'dĩ kí 'bãlépi rĩ kẽjḩ gá, tátí
Ãdróŋá ịcṹjó ãrútáŋá ru jã 'dâ áyụ rĩ 'i. Ámĩnã!
26 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be kí ãvá ḩjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru 'dĩ agá. Ũkú uja
kí ḩjọ́ u'ájó ágó be rĩ u'ájó ũkú kí ũkú be.
27 Ãgọbị kí 'dĩ 'bã áni, a'be kí vâ ḩjọ́ u'ájó ũkú be mgbã rĩ rá, kí ụrụ'bá ko
ãvá ũnzíkãnã ãgọbị kí ãgọbị abe ru ulajó ãyá-ãyá ḩjọ́ ũnzíkãnã drḩnzá ru
'dĩ idéjó rĩ sĩ, ãzíla ịsṹ kí pángá ḩjọ́ ũnzíkãnã ĩ'baní idélé rĩ drḩ kí ụrụ'bá
gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.
28 'Bá 'dĩ 'baní ásḩ 'bãjó ḩjọ́ ĩ'baní Ãdróŋá nḩjó cé rĩ drḩ gá ku rĩ sĩ, a'be
dó kí mụlé ũrãtáŋá ĩ'ba ãni ũnzíkãnã rĩ trũ drḩ gá, ḩjọ́ tátí 'bã idé kí ku rĩ
idéjó.
29 Ídri ĩ'badrḩ ga kí tré ḩjọ́ ũnzíkãnã rĩ sĩ, ḩjọ́ ũnzí sĩ, rọ̃mmgbọ́ sĩ, ãzíla
'bá ãzí 'bã ãko ndrejó mị ũnzí sĩ rĩ sĩ. Ga kí tré ãjã sĩ, 'bá 'dịŋá sĩ, ãwãŋá
sĩ, ĩnzõ sĩ, 'bá ngṹŋá sĩ, ãzíla 'bá ndroŋá sĩ.
30 Kí vâ 'bá 'bá kí usúlépi rĩ kí, 'bá Ãdróŋá ngṹlépi ũnzĩ rĩ kí, 'bá ásḩ ũká
rĩ kí, 'bá ásḩ ãfó ru 'dĩ kí ãzíla ru ịpḩlépi ãfó sĩ 'dĩ kí, 'bá gẽrḩ ndrṹlépi ḩjọ́
ũnzí ú'dí idéjó rĩ, are kí 'bá kí tḩlépi rĩ kí tị sĩ kí ḩnzḩjó ku.
31 Kí ũndũwã kóru, mba kí ḩjọ́ ĩ'baní azḩlé rĩ tã ku, ãzíla ndre kí 'bá ãzí
'bã ízákĩzã ku, ãzíla ta kí 'bá ãzá ku.
32 Ĩ'baní ãzḩtáŋá Ãdróŋá drḩ kí nḩ agá cé jọlépi 'bá ḩjọ́ 'dĩ áni rĩ kí idélépi
rĩ lẽ 'bãngá 'bã drã rá tí, kí mụ drḩ gá kí idéŋâ trũ áyụ, ũnzíkãnã trẽyḩ rĩ
kí vâ 'bá ãzí kí ásḩ imbá ḩjọ́ 'dĩ kí idéjó ĩndĩ.

2

Ãdróŋá 'bã ḩjọ́ ḩjó ḩjọ́ ũnzí drḩ gá rĩ

† **1:17** Hãbãkụ́kḩ 2:4

1 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ḩjọ́ ãzí mi ími trũ rá la 'dáyụ, mi 'bá ḩjọ́ lḩlépi 'bá ãzí kí drḩ̃ gá
rĩ. Ídrĩ ḩjọ́ lḩ 'bá drḩ̃ gá, mi 'dã ḩjọ́ lḩ ími drḩ̃ gá, ã'dusĩku mi 'bá ḩjọ́ lḩlépi 'bá
ãzí drḩ̃ gá rĩ la vâ ḩjọ́ ũnzí ãlu 'bá 'dã 'bã idélé rĩ kí vúŋá idé.
2 Ãnḩ̃ rá, Ãdróŋá la ḩjọ́ lḩŋá ĩ'didrḩ́ pḩrḩ rĩ sĩ, ḩjọ́ lḩ 'bá ḩjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí
idélépi rĩ kí drḩ̃ gá rá.
3 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ḩjọ́ lḩlépi 'bá kí drḩ̃ gá ḩjọ́ ĩ'badrḩ̃ kí sĩ rĩ, mí ũrã mi apá
ḩjọ́ lḩŋá Ãdróŋá drḩ́ ĩ'di 'bã lḩlé pḩrḩ rĩ gâ sĩ rá yã?
4 Mí ũrã Ãdróŋá 'bã ásḩ́ ndrĩ míní íngõpí, ĩ'di ími ta mba ãzíla mi tẽ ásḩ́
ḩ̃gbẹ́ sĩ íngoní yã rĩ gá rá yã? Lẽ ínḩ̃ rá, Ãdróŋá la ími ta ásḩ́ jã sĩ íni la
ã'dusĩku lẽ mí uja ími ásḩ́ sĩ ḩjọ́ ũnzí a'bejó, sĩ ãgõjó ĩ'di rụ́ vúlé 'dõlé.
5 Wó drḩ̃ adru ũnzĩkãnã mídrḩ́ gá rĩ sĩ ãzíla ásḩ́ mbaŋá mídrḩ́ ásḩ́ ujajó ku
rĩ sĩ, mi drḩ̃rḩma ḩjọ́ lḩjó rĩ tãmba ími drḩ̃ gá ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã amụ́jó 'bá kí
ḩjọ́ lḩjó rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá “la mụ drụ́zḩ́ 'bá kí ũfẽlé ãko ĩ'bã kí idélé rĩ vú sĩ.” †
7 Ĩ'di mụ 'bá rilépi ḩjọ́ mgbã idélépi rĩ 'baní dḩ̃zã fẽlé, ãrútáŋá fẽlé ãzíla
ídri drãjó ku rĩ fẽlé. Ãdróŋá la mụ ĩ'baní ídri ukólépi ku rĩ fẽlé.
8 Wó 'bá filépi ĩ'baní, gãlépi ḩjọ́ mgbã rĩ idélépi úmgbé rĩ 'baní Ãdróŋá
la drḩ̃rḩma ãmbógó ndẽlépi rá la fẽ rá.
9 Drḩ̃ cḩŋá la acá ãzá talé rĩ trũ 'bá pírí ḩjọ́ ũnzí 'dĩ kí idélépi rĩ kí drḩ̃ gá.
Ḩjọ́ drḩ̃ cḩjó 'dĩ la ru i'dó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí sĩ, ãzíla ĩ'di vâ ca 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú
ku rĩ 'ba rụ́.
10 Wó Ãdróŋá la dḩ̃zã sĩ ãrútáŋá ḩsụ́jó rĩ fẽ, ãzíla ásḩ́ ḩ̃gbẹ́ fẽ 'bá pírí ḩjọ́
mgbã pḩrḩ rĩ kí idélépi rĩ nî. Ĩ'di ḩjọ́ 'dĩ idé i'dójó 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí sĩ cajó
kpere 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí sĩ.
11 Ãdróŋá la ḩjọ́ lḩŋá 'dĩ lḩ uyaŋâ kóru.
12 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ drĩ kí ḩjọ́ ũnzí idé, Ãdróŋá la kí drḩ̃ gá ḩjọ́ lḩ rá, drĩ
kí táni ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ́ ándrá ĩ'di 'bã fẽlé Mụ́sã drḩ́ rĩ kí nḩ̃ ku tí. 'Bá
Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ drĩ kí ḩjọ́ ũnzí idé, Ãdróŋá la ḩjọ́ lḩ kí drḩ̃ gá ãzḩ́táŋá ándrá ĩ'di
'bã fẽlé Mụ́sã drḩ́ rĩ kí sĩ ã'dusĩku nḩ̃ kí ãzḩ́táŋá 'dĩ kí rá.
13 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ála lú 'bá lã ãlá ru la ĩ'di 'bã ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ̃ kí nḩ̃jó rĩ sĩ
la ku, wó 'bá lãlé 'bá ãlá ru rĩ kí 'bá ãzḩ́táŋá kí vú ũbĩlépi rĩ kî.
14 'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ̃ kí kóru, wó drĩ kí dó ḩjọ́ kí
idé ãzḩ́táŋá sĩ rĩ áni, kí ĩ'bã ãzḩ́táŋá ru nĩ.
15 Ídri ĩ'badrḩ́ u'ájó rĩ la ãzḩ́táŋá Ãdróŋá drḩ́ rĩ kí úsĩ kí kí ásḩ́ gá rĩ i'da
nĩ. Kí ásḩ́sḩ́ŋá la vâ ĩ'baní ḩjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ ḩjọ́ múké la yã jõku ũnzí la yã
rĩ i'da nĩ, ã'dusĩku ḩjọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ la kí ḩjọ́ lḩ nĩ, ãzíla ĩ'di vâ ĩ'baní lũ la
ḩjọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ múké jõku ũnzí rĩ gá nĩ.
16 Ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ́ sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni, ḩjọ́ 'dĩ la amụ́ ru
idélé ụ́'dụ́ Ãdróŋá 'bã amụ́jó ḩjọ́ lḩjó ũrãtáŋá 'bá pírí 'bã rĩ kí drḩ̃ gá Kúrísĩtõ
Yẹ́sụ̃ rụ̃ sĩ rĩ sĩ.

'Bá Yãhụ́dḩ̃ rú rĩ kí ĩ'bã ãzḩ́táŋá kí abe

17 Wó mí rú rĩ, mi ími umve 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú la; mí ãtḩ̃ mi ãzḩ́táŋá kí sĩ ãzíla
mi ími ũnũ kãkã mí drḩ́ Ãdróŋá be rĩ sĩ;
18 ínḩ̃ Ãdróŋá lẽ mí idé ã'du yã rĩ gá rá, ãzíla ãzḩ́táŋá 'bã ími imbájó rá
rĩ sĩ, ínḩ̃ ḩjọ́ múké rĩ kí uya sĩ ḩjọ́ ũnzí rĩ trũ rá.
19 Ínḩ̃ vâ ími ásḩ́ gá rá mi 'bá mḩfḩ́ kóru 'dĩ kí 'bã mḩfḩ́, mi 'bá ãngũ ḩnḩ agá
'dĩ 'bã imve,

† **2:6** Zãbụ́rḩ̃ 62:12; Ḩjọ́ U'béŋá 24:12

20 mi 'bá ı̨jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ 'bã ímbápı̨, ãzíla mi anzı̨ níríŋ́á kí imbá ı̨jọ́
Ãdróŋ́á drı̨̃ kí sĩ, ã'dusĩku ínį̃ rá ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̃ kí agá mi ũndũwã trũ
ãzíla ı̨jọ́ mgbã rĩ trũ cí.
21 Įjọ́ 'dĩ sĩ, mi 'bá ãzí rĩ kí imbá rá, mí imbá mi cénĩ-cénĩ rú ku la ã'du
ı̨jọ́ sĩ? Mi ı̨jọ́ ũlũ 'bá 'bã ų̃gų̃ kí ų̃gų̃ ku, wó mi ų̃gų̃ ų̃gų̃ ĩndĩ yã?
22 Mi jọ la 'bá 'bã idé kí ãwų̃ ku, wó mi ãwų̃ idé ĩndĩ yã? Íngų̃ ãdroŋa
ĩnzõ rú idélé drı̨̃ sĩ 'dĩ kí ũnzí, wó mi ãko fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní jó
kí ı̨̃nzı̨́jó rĩ agâlé rĩ kí ų̃gų̃ ĩndĩ yã?
23 Mi ími ũnũ ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̃ rĩ kí sĩ, wó mi Ãdróŋ́á ní drı̨̃nzá fẽ míní
ãzı̨́táŋ́á ĩ'didrı̨̃ 'dĩ kí vú ũbĩ̃jó rĩ sĩ.
24 Įjọ́ sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋ́á drı̨̃ agá rĩ áni, “'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku rĩ kí Ãdróŋ́á
u'dá íni la ĩmi 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ı̨jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'badrı̨̃.” †
25 Ídrĩ ãzı̨́táŋ́á Mụ́sã drı̨̃ 'dĩ kí vú ũbĩ ı̨jọ́ la ala gá rĩ kí idéjó rá, ĩtãrãŋ́á
míní ími ĩtãrãjó rĩ la adru mídrı̨̃ ų̃rõdrı̨̃ ru rá. Wó ídrĩ ãzı̨́táŋ́á 'dĩ kí vú ũbĩ
ku, mí ají dó mi 'bá ĩtãrãlé ku rĩ be ãlu.
26 'Bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ drĩ kí ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̃ 'dĩ kí vú ũbĩ
rá, Ãdróŋ́á icó kí lãlé 'bá ĩ'di ãni la rú ku yã?
27 Įjọ́ mgbã sĩ, 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú ku ĩtãrãlé ku rĩ la mụ ı̨jọ́ lı̨lé ími drı̨̃ gá nĩ,
ã'dusĩku míní ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̃ gá rĩ kí vú ũbĩ̃jó ku rĩ sĩ, míní táni kí sĩ̃jó
vų̃rụ́ rá ãzíla míní táni ími ĩtãrãjó rá tí. Wó 'bá 'dĩ ũbĩ kí ãzı̨́táŋ́á Ãdróŋ́á
drı̨̃ 'dĩ kí vú rá táni 'bání kí ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ ku rá tí.
28 Įjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú mgbã rĩ ru ĩtãrãlépi ụrụ'bá sĩ rá rĩ 'i
yã? Ãko fẽlépi la Ãdróŋ́á la 'bá ã'ı̨̃ ĩ'di 'bã 'bá ru rĩ adru ru ĩtãrãjó ụrụ'bá
sĩ cécé 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'badrı̨̃ áni rĩ 'i ku.
29 Be la rá, 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú mgbã rĩ ĩ'di 'bá ru ásı̨́ 'bãlépi Ãdróŋ́á drı̨̃ gá rĩ
'i. Ĩtãrãŋ́á ru ĩtãrãjó mgbã rĩ ĩ'di ru ásı̨́ lı̨jó Úríndí Ãdróŋ́á drı̨̃ 'bã 'bá ásı̨́
ujajó nĩ rĩ 'i adru ru ụrụ'bá lı̨jó rĩ 'i ku. 'Bá ru ásı̨́ ujalépi 'dĩ 'bã áni rĩ la
ı̨̃nzı̨́táŋ́á ı̨sụ́ Ãdróŋ́á drı̨̃, adru 'bádrı̨̃ la ku.

3

Ásı̨̃ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋ́á drı̨̃ gá rĩ

1 Įjọ́ múké rú sĩ adrujó 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú † jõku ų̃rõdrı̨̃ ĩtãrãŋ́á drı̨̃ ã'du?
2 Įjọ́ adrujó 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú rĩ 'bã mũkẽ kí ũ'bí ru wókõ pírí sĩ. Drı̨̃drı̨̃ rĩ
sĩ, Ãdróŋ́á a'ı̨̃ kí adrujó 'bá ı̨jọ́ ĩ'didrı̨̃ gá jọlé ĩ'baní rĩ kí tãmbalépi rĩ kî rú.
3 'Bá ãzí ã'ı̨̃táŋ̂á kóru 'dĩ 'badrı̨̃ gá rĩ la adru íngoní? Ã'ı̨̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrı̨̃
gá rĩ dô sĩ ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋ́á ní ã'ı̨̃táŋ́á drı̨̃ uja adrujó ų̃rõdrı̨̃ kóru yã?
4 Ãluŋ́á la yụ! 'Bá pírí kí 'bá ĩnzõ alı̨lépi rĩ kî. Ãdróŋ́á ĩ'di 'bãngá mgbã-
mgbã rú. Sĩlé bụ́kų̃ agá 'bo rĩ 'bã áni:
“Ála ími lã 'bá mgbã rú ı̨jọ́ ãfũlépi ími tı̨ gá rĩ sĩ.
Mi dó sĩ aga ụ́'dụ́ ími ı̨jọ́ lı̨jó rĩ sĩ benĩ.” †
5 Wó ı̨jọ́ ũnzí ãmadrı̨̃ gá rĩ drĩ dó ãmaní ı̨jọ́ mgbã Ãdróŋ́á drı̨̃ gá rĩ i'da, ı̨jọ́
'dĩ sĩ ãma jọ la íngoní yã? Ãma icó jọlé la Ãdróŋ́á idé ũnzí ĩ'di 'bã ãmaní
drı̨̃rı̨ma fẽjó rĩ sĩ yã? (Ájọ ı̨jọ́ 'dĩ 'bá 'bá.)
6 Ãluŋ́á la yụ! Drĩ tá adru 'dĩ 'bã áni Ãdróŋ́á tá 'bá ų̃nọ́kụ́ drı̨̃ gá rĩ kí ı̨jọ́
lı̨ íngoní-íngoní ru?

† **2:24** Ĩsáyã 52:5; Ẹzę̃kẹ́lį̃ 36:22 † **3:1** Rụ́mị̃ 9:4-5 † **3:4** Zãbụ́rị̃ 51:4

7 Wó ĩnzõ mádrḩ gá rĩ drĩ dó ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ dḩzã rú rĩ 'bã pá tujó
rĩ i'da rĩ gá, ála dó ḩjọ́ lḩ áma drḩ gá 'bá ũnzí ru ã'du ḩjọ́ sĩ yã?
8 Ãzí rĩ sĩ mí icó jọlé la, “Ãma idé kí ḩjọ́ ũnzí la ḩjọ́ múké rĩ 'bã ãfũ rú sĩ
benĩ.” 'Bá ãzí rĩ ã'ḩ kí vâ ãma u'dájó vâ ḩjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí jọjó 'dĩ 'bã áni
ĩndĩ. * Ãdróŋá la ḩjọ́ lḩ kí drḩ gá ĩ'bã kí lẽlé rĩ áni.

'Bá ãzí ḩjọ́ ũnzî kóru la yụ

9 Ḩjọ́ 'dĩ 'bã ãmgbã rĩ 'bã ífí la ãmaní ã'du ḩjọ́ i'da? Ãndá-ãndá ru 'bá
Yãhụ́dḩ rú rĩ kí 'bá Yãhụ́dḩ rú ku rĩ abe pírí, ḩjọ́ ũnzí la kí drĩ ují nĩ mání
jọlé rĩ 'bã áni.
10 Ḩjọ́ sĩlé bụ́kṹ agá rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,
“'Bá ãzí ãlá ru ḩjọ́ ũnzî kóru la 'dáyụ 'dã sĩ lé.
11 'Bá ḩjọ́ mgbã rĩ vãlépi la yụ, 'bá ãzí vâ Ãdróŋá ndrṹlépi la 'dáyụ.
12 'Bá pírí kí Ãdróŋá be rá-rá ru, acá kí pírí ãzḩ kóru,
'bá ãzí ãlu ḩjọ́ múké idélépi la 'dáyụ ãluŋá la yụ.” †
13 “Ĩ'bã ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ ãndá la sĩ ḩjọ́ ĩnzõ rú rĩ kí jọjó,
kí vâ ãndá la mũlũmbẽ rú.” †
“Ḩjọ́ ãfũlépi kí tḩ gá rĩ ĩ'di cécé ũjũ gala'bá 'badrḩ áni.” †
14 “Ḩjọ́ ãfũlépi kí tḩ gá rĩ kí ũmbã rú sĩ 'bá wãjó rĩ kî.” †
15 “Pá la ci kí mụjó 'bá ãrí asujó ãzíla 'bá 'dḩjó.
16 Ãngũ ĩ'bã kí mụjó rĩ gá 'bá 'dḩŋá ãzíla ũcõgõ 'dãá cí,
17 ãzíla ásḩ ḩgbẽ kí agá 'dáyụ.” †
18 “Idé kí ṹrḩ sĩ Ãdróŋá sĩ ku.” †
19 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ḩjọ́ pírí ãzḩtáŋá 'bã jọlé rĩ kí ĩ'di kí jọ 'bá ãzḩtáŋá pálé gá 'dĩ kí
tḩ gá, 'ba umbé rú sĩ 'bá ṹnọ́kụ́ gá 'dĩ kí tḩ cí, 'ba ají ru sĩ 'bá pírí wụ́drḩkụ́rṹ
gá 'dĩ kí ḩjọ́ lḩŋá Ãdróŋá drḩ gá rĩ 'bã pálé gá.
20 Ḩjọ́ 'dĩ Ãdróŋá icó dó sĩ 'bá ãzí lãlé ãlá ru ĩ'di drḩlẹ́ gá ḩjọ́ ãzḩtáŋá idéjó
rĩ sĩ ku. Ãzḩtáŋá la fẽ ḩjọ́ ũnzí ãmadrḩ rĩ kí i'dá tọndọlọ.

Ãlátáŋá ã'ḩtáŋá sĩ rĩ

21 Ú'dî'da gẹ̃rḩ Ãdróŋá 'bã ãma ã'ḩjó 'bãjó ãlá ru ĩ'di be rĩ i'da ĩ'di ãmaní
'bo, ḩjọ́ ãzí ĩ'diní ãzḩtáŋá be la 'dáyụ, ãzḩtáŋá Mụ́sã drḩ ãzíla nábḩ abe rĩ nze
kí ḩjọ́ drḩ la gá rá.
22 Ãlátáŋá 'dĩ angá Ãdróŋá drḩ ã'ḩtáŋá Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, 'dĩ 'bá pírí
ĩ'di ã'ḩlépi rá 'dĩ 'baní, uyaŋâ kóru.
23 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí idé kí ũnzí rá, ãzíla icó kí calé dḩzã Ãdróŋá drḩ gá rĩ
gá ku.
24 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã fẽlé ḩsálḩ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ
sĩ rĩ la ãma unze drḩlẹ́mmgbọ fẽjó ãmaní nĩ.
25-26 Ãdróŋá fẽ ĩ'di ãmaní ídétáŋá ru ḩjọ́ ũnzí idéjó, ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrḩ
gá rĩ 'bã adru rú sĩ gẹ̃rḩ 'bá 'bã ḩjọ́ ũnzí kî trũjó rĩ rú, ĩ'bã kí ã'ḩtáŋá 'bãjó
ĩ'di agá rĩ sĩ. Ãdróŋá idé ḩjọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la 'bá 'baní 'i ãlá ru. Ụ́'dụ́
ándrá alḩlépi 'bo 'dã kí sĩ Ãdróŋá nzḩ ándrá tḩ ku, ãzíla 'bã ándrá ásḩ ḩjọ́
ũnzí 'bádrḩ gá rĩ kí drḩ gá ku. Wó ú'dî'da íni mḩfḩ la dó mmgbọ sĩ ãzḩ ngajó
'bá ũnzí idélépi 'dĩ kí drḩ gâ sĩ ãlãpĩtĩ ĩ'didrḩ gá rĩ i'dajó. Gẹ̃rḩ 'dĩ sĩ Ãdróŋá
la i'da la ãmaní 'i Ãdróŋá 'i, 'i ãlá ru, ãzíla 'i 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ kí
'bã ãlá ru ãrí ĩ'didrḩ gá rĩ sĩ.

---

* **3:8** Ḩjọ́ vásĩ 3:1-8 gá 'dĩ umvitáŋá la Rụ́mḩ 6 gá. † **3:12** Ãbụ́rḩ 14:1-3; 53:1-3; Ḩkḩḩzẹ̃sḩtḩ 7:20 † **3:13** Ãbụ́rḩ 5:9 † **3:13** Ãbụ́rḩ 140:3 † **3:14** Ãbụ́rḩ 10:7 † **3:17** Ĩsáyã 59:8 † **3:18** Ãbụ́rḩ 36:1

27 Ãko ãma dó sĩ ãma ịpḭ́jó ãfó sĩ rĩ ã'du yã? Ãko ãzí yụ. Ásḭ́sḭ́ŋá ḭ́jọ́ 'dĩ drḭ́ gá rĩ ífí íngoní? Lẽ ãma ũbĩ kí ãzḭ́táŋá 'bã vú yã? Yụ, rá la lẽ ã'bã ásḭ́ ã'ḭ̃táŋá drḭ̃ gá.
28 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la Ãdróŋá lã ãma ãlá ru 'bá ĩ'di ãni la rú ã'ḭ̃táŋá sĩ adru ãzḭ́táŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ la ku.
29 Ãdróŋá ĩ'di Ãdróŋá 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú rĩ 'bã ãni á'dụ̃sĩ yã? Adru Ãdróŋá 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ ku yã? Ẽ, ĩ'di 'bá Yãhụ́dḭ̃ rú ku rĩ 'bã ãni ĩndĩ.
30 Ãdróŋá ĩ'di ãlu, 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḭ̃táŋá sĩ rĩ 'i, ãzíla 'bá ĩtãrãlé ku rĩ kí lãlépi ãlá ru ã'ḭ̃táŋá sĩ rĩ 'i.
31 Ãma dó ãzḭ́táŋá anu ã'ḭ̃táŋá sĩ rá yã? 'Dĩ 'bã áni ku. Be la rá la ãma ãzḭ́táŋá inga ụrụgá sĩ ĩ'diní ũkpó fẽjó.

4

Ịbụrahḭ́mṵ̃ lãjó 'bá ãlá ru ã'ḭ̃táŋá sĩ rĩ

1 Ãma kí jọ la ãmã áyḭ́pḭ Ịbụrahḭ́mṵ̃ sĩ íngoní yã? Ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí ándrá ã'du?
2 Údrĩ ájẹ́ Ịbụrahḭ́mṵ̃ lã agá 'bá mgbã rú la ãzḭ́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ sĩ, ĩ'di ájẹ́ ru ịpḭ́ agá ãfó sĩ 'bá 'bá ru rĩ nî, wó adru Ãdróŋá drḭ̃lẹ́ gá ku.
3 Ḭ́jọ́ sĩlé bṵ́kṵ̃ Ãdróŋá drḭ agá rĩ jọ, "Ịbụrahḭ́mṵ̃ ã'ḭ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú." †
4 'Bá drĩ ãzḭ́ nga, ála ĩ'diní sĩlíngĩ ũyá ru sĩ ĩ'di ũfẽjó rĩ fẽ, adru úfẽ ĩ'diní sĩlíngĩ 'dĩ ĩsá ru la ku wó ĩ'di 'bã ãzḭ́ ngajó rĩ sĩ.
5 Wó 'bá ãzí drĩ ãzḭ́ nga ku, drĩ ru ásḭ́ 'bã Ãdróŋá 'bá ũnzí rĩ trũlépi rá rĩ drḭ́ gá, ã'ḭ̃táŋá ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ ála ĩ'di lã 'bá ãlá la rú.
6 Dãwụ́dḭ̃ sĩ vâ bṵ́kṵ̃ Zãbṵ́rḭ̃ drḭ agá, drḭ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋá 'bã lãlé 'bá ãlá ru ãzḭ́ ngaŋá sĩ ku rĩ drḭ́ gá:
7 "Drḭ̃lẹ́ba 'bá ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḭ́ rĩ kí
trũjó rá rĩ ní,
ãzíla vâ sĩ ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḭ́ rĩ kí drḭ́ akujó cí rĩ nî.
8 Drḭ̃lẹ́ba 'bá Ãdróŋá 'bã sĩ
ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'didrḭ́ rĩ kí lãjó ĩ'di drḭ́ gá ḭ̃dḭ́ ku rĩ nî." †
9 Drḭ̃lẹ́ba 'dĩ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'baní á'dụ̃sĩ yã, jõku 'bá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní ĩndĩ yã? 'Dã ḭ́jọ́ ãmã jọlé rĩ, Ãdróŋá lã dó sĩ Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'i 'bá mgbã rú ã'ḭ̃táŋá ĩ'didrḭ́ sĩ.
10 Ãdróŋá lã ándrá Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'i 'bá ãlá ru la ĩtãrã 'dĩ sĩ ĩ'di 'bo yã jõku ĩtãrã drĩ ĩ'di 'dĩ sĩ ku? Úlã Ịbụrahḭ́mṵ̃ 'i 'bá ãlá ru la 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku.
11 Ĩtãrã ĩ'di vúlé vúlé ru, ãzíla ĩ'didrḭ́ ĩtãrãŋá rĩ ĩ'di ícétáŋá ru i'dajó la ĩ'di 'bã ã'ḭ̃táŋá sĩ Ãdróŋá lã ĩ'di 'bá ãlá la rú 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ sĩ. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahḭ́mṵ̃ dó sĩ átẹ́pḭ rú 'bá pírí Ãdróŋá ã'ḭ̃lépi rá ĩtãrãlé ku rĩ 'baní, ála dó sĩ kí lã 'bá ãlá la kí rú.
12 Ãzíla Ịbụrahḭ́mṵ̃ vâ átẹ́pḭ 'bá ĩtãrãlé rá rĩ 'bã ãni, lú kí ru ĩtãrãjó rá rĩ sĩ la ku, wó ĩ'bã kí acḭ́jó ã'ḭ̃táŋá Ịbụrahḭ́mṵ̃ drḭ́ ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di lãjó 'bá ãlá ru ịsṵ́ 'dĩ sĩ ĩtãrã drĩ ĩ'di ku rĩ agá rĩ sĩ.
13 Ãdróŋá azḭ́ ḭ́jọ́ Ịbụrahḭ́mṵ̃ ní drḭ̃lẹ́ ĩ'didrḭ́ abe ṵ̃nọ́kṵ́ fẽjó ĩ'badrḭ́ adru ĩ'bã kí ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drḭ́ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó rá la ĩ'di 'bã Ãdróŋá ã'ḭ́jó rĩ sĩ, lã dó sĩ ĩ'di ãlá ru ã'ḭ̃táŋá sĩ.

† **4:3** Í'dóŋá 15:6 † **4:8** Zãbṵ́rḭ̃ 32:1-2

14 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ údrĩ dó ịsụ́ la ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ tãmbajó rĩ sĩ,
ífí la ã'ị̃táŋá dó ãzị̃ kóru, ị́jọ́ 'dĩ sĩ azịŋá Ãdróŋá drị̃ ĩ'di vâ ãzị̃ kóru.
15 Ãzị́táŋá la âdrã Ãdróŋá drị́ gá rĩ ají, wó ãzị́táŋá drĩ adru yụ 'bá ãzí
ãzị́táŋá nũlépi la yụ.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ azịlé rĩ la ru idé rá la ã'ị̃táŋá sĩ, ị́jọ́ azịlé 'dĩ tu pá ũkpó ru
la lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ rĩ sĩ drị̃lẹ́ Ịbụrahị́mụ̃ drị̃ 'banî. Adru 'bá
ãzị́táŋá fẽjó ĩ'baní rĩ 'baní á'dụ̃sĩ ku, wó 'bá ã'ị̃táŋá Ịbụrahị́mụ̃ drị̃ agá 'dĩ
'baní pírí ĩ'di 'bã adrujó átẹ́pị ãmadrị́ gá úríndí agá rĩ 'i rĩ sĩ.
17 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "Á'bã mi adrujó átẹ́pị sụ́rụ́ ũ'bí 'dĩ 'bã ãni."
† Ĩ'di ãmã átẹ́pị Ãdróŋá ĩ'di 'bã ã'ị̃lé rĩ drị̃lẹ́ gá Ãdróŋá 'dĩ ĩ'di 'bã ã'ị̃lé rĩ
vâ 'bá drãlépi rá rĩ kí adrílépi, ãzíla ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ ãko 'dáyụ rĩ agá
ãko ãzí cí la 'bãlépi rá rĩ 'i.
18 Ãdróŋá la mụ azịlé Ịbụrahị́mụ̃ ní, "Mi mụ adrulé átẹ́pị sụ́rụ́ ũ'bí ũ̃nọ̃kụ́
drị̃ gá 'dĩ 'bã ãni," Ịbụrahị́mụ̃ 'bã ásị́ ãzíla ã'ị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ rá. Ãdróŋá
jọ ándrá vâ ĩ'diní, "Anzị mịdrị́ mụlé tịlé drị̃lẹ́ gâlé rĩ kí mụ adrulé cécé 'dã
'bã ãni, ícó kí lãlé ku." †
19 Ịbụrahị́mụ̃ 'bã ã'ị̃táŋá a'dé ku, ĩ'di 'bã ílí ní ca agá túrú ãlu, ĩ'diní nĩ̃jó
la rá 'i ụrụ'bá drã dó 'bo ãzíla ũkú ĩ'di ãni Sárã de dó rá rĩ sĩ.
20 Azịŋá Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahị́mụ̃ ní rĩ sĩ ĩ'di 'bã ã'ị̃táŋá uja ru ku,
ã'ị̃táŋá ĩ'di agá rĩ zo ũkpó ru ĩ̃dị́-ĩ̃dị́, ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé 'dĩ fẽ dó Ãdróŋá ní
dĩ̃zã.
21 'Bã ĩ'di ásị́ gá ũkpó ru Ãdróŋá ĩ'di ũkpó trũ ị́jọ́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ idéjó.
22 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ, Ãdróŋá 'bã Ịbụrahị́mụ̃ lãjó 'bá mgbã rú ã'ị̃táŋá sĩ 'dĩ.
23 Cécé ãma kí lãlé ị́jọ́ sĩlé rĩ agá rĩ áni "úlã ĩ'di 'bá ãlá ru," wó ị́jọ́ sĩlé 'dĩ
kí úsĩ kí Ịbụrahị́mụ̃ 'bã mgbã ní á'dụ̃sĩ ku
24 vâ ãmaní ĩndĩ, ã'dusĩku ãdrĩ ã'ị̃táŋá ãmadrị́ gá rĩ 'bã Ãdróŋá agá, ĩ'di
ãma lã ãlá ru ã'ị̃táŋá sĩ. Inga Yẹ́sụ̃ Úpí ãmadrị̃ ídri drã agá rá.
25 Úfẽ ĩ'di drãlé ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí tị gá inga ĩ'di ídri ru sĩ ãma 'bãjó ãlá
ru.

5

Ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ãzíla ãyĩkõ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ála ãma lãjó 'bá trũlé ị́jọ́ ũnzí agá rá rĩ rú ã'ị̃táŋá sĩ rĩ sĩ, ásị́
ĩ̃gbẹ̃ ãma drĩdríŋĩ̃ gá Ãdróŋá be cí 'dĩ ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ,
2 Yẹ́sụ̃ 'bã ị́jọ́ sĩ ãma ịsụ́ drị̃lẹ́ba ndẽlépi rá rĩ ã'ị̃táŋá sĩ 'dĩ lẽtáŋá uyaŋâ
kóru ãma sĩ pá tujó ú'dĩ'da ala gá rĩ 'i. Ãzíla ãma dó ãyĩkõ idé dĩ̃zã Ãdróŋá
ní ãma ásị́ 'bãjó drị̃ la tẽjó rĩ sĩ.
3 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, wó lẽ ãma u'á vâ ãyĩkõ sĩ ũcõgõ ãmã ịsụ́lé rĩ kí
agá, ã'dusĩku ãnĩ̃ rá ũcõgõ ịsụ́jó rĩ la ãmaní ị́jọ́ tị taŋá fẽ,
4 ị́jọ́ tị taŋá la gbíyã múké rĩ fẽ, gbíyã múké ị́jọ́ ní 'bá sị jó rĩ fẽ, ị́jọ́ ní 'bá
sịjó rĩ la ásị́ 'bãŋá ị́jọ́ drị̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ.
5 Ãzíla ásị́ 'bãŋá ị́jọ́ drị̃lẹ́ gá rĩ tẽjó rĩ fẽ 'bání drĩ̃nzá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá
'bã lẽtáŋá ĩ'didrị́ gá rĩ ũsũlé ãma ásị́ gá Úríndí Ãlá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ.
6 Ãmaní u'á gá ũkpó kóru sĩ ãma pajó, Kúrísĩtõ drã ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ
sáwã múké Ãdróŋá ní pẽlé rĩ gá.
7 Ĩ'di ị́jọ́ ũkpó la 'bá ãzí ịsụ́jó drãjó 'bá ãlá la kẽjị́ gá. Wó 'bá ãzí icó ásị́
imbálé ã'ị̃jó sĩ drãjó 'bá múké rĩ kẽjị́ gá nĩ.

† **4:17** Í'dóŋá 17:5 † **4:18** Í'dóŋá 15:5

8 Wó Ãdróŋá i'da lẽtáŋá ĩ'di 'bã ãma lẽjó rĩ sáwã ãma adrujó ũnzí agá
'dã sĩ Kúrísĩtõ drã ãma sĩ.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãrí ĩ'didrị́ gá rĩ ní ãma trũjó ị́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ãma ãmã
pa ũmbã Ãdróŋá drị́ rĩ agá ĩ'di rụ́ sĩ.
10 Ãma ándrá adrujó Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru rĩ sĩ, icí tị ãma abe ĩ'diní
ĩ'di 'bã ngọ́pị̃ fẽjó drãjó ãma sĩ rĩ sĩ. 'Dĩ ãzị́ ãmbõgõ sĩ ndẽlépi rá ãmaní sĩ
acájó ĩ'di 'bã kãká ru rĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó adrujó ásị́ į̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị̃ agá
rĩ sĩ, ãma ãmã pa ídri Kúrísĩtõ drị̃ sĩ.
11 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ãma vâ ãyĩkõ ịsụ́ Ãdróŋá rụ̃lé ãmã Úpí Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ, 'dĩ 'bá ãma tị icílépi Ãdróŋá be kãká ru rĩ 'i.

Drã ĩ'di Ádãmũ rụ̃ sĩ ídri ĩ'di Kúrísĩtõ agá

12 Drã 'bã afíjó ụ̃nọ́kụ́ gá 'bá ãlu rụ̃ sĩ rĩ áni, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ị́jọ́ ũnzí sĩ drã afí
nĩ, drã rụ dó 'bá pírí kí ã'dusĩku ĩ'bã kí ị́jọ́ ũnzí idéjó rá rĩ sĩ.
13 Drị̃drị̃ 'dĩ sĩ úfẽ drĩ ãzị́táŋá ku rú, ị́jọ́ ũnzí ándrá ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ cí.
Wó 'bá ãzí 'bã ándrá ásị́ ị́jọ́ ũnzí drị̃ gá ku, ã'dusĩku ãzị́táŋá fẽjó ku rĩ sĩ.
14 Wó angájó Ádãmũ ngá rĩ cajó Mụ́sã ngá rĩ, drã ándrá úpí ru 'bá pírí
kí drị̃lẹ́ gá, vâ 'bá pírí ị́jọ́ ũnzí idélépi Ádãmũ áni ku ĩ'di 'bã Ãdróŋá tị gãjó
úmgbé rĩ áni 'dĩ kî trũ pírí. Ádãmũ ándrá ícétáŋá ru 'bá mụlépi amụ́lépi
rĩ 'i.
15 Wó fẽtáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé rĩ adru ị́jọ́ ũnzí rĩ áni ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá
wẽwẽ rú drĩ kí táni ũdrã agá ị́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drị̃ sĩ rá tí, wó lẽtáŋá Ãdróŋá
drị́ uyaŋâ kóru rĩ ndẽ rá, ãzíla fẽtáŋá ĩ'di ãni 'bá ũ'bí 'baní lẽtáŋá ĩ'di ãni
uyaŋâ kóru 'bá ãlu rụ̃ sĩ 'dĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ sĩ rĩ ndẽ vâ rá.
16 Fẽtáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé rĩ adru ị́jọ́ ũnzí 'bá ãlu 'bã idélé rĩ 'bã ị́jọ́ ajílé
rĩ áni ku. Ã'dusĩku ị́jọ́ lịŋá bĩ ị́jọ́ ũnzí vú ají ị́jọ́ lịjó drã ru 'bá nî, wó fẽtáŋá
ãjẹ̃ kóru ị́jọ́ ũnzí wẽwẽ rú 'dĩ vú ãbĩlépi rĩ ají dó trũtáŋá.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bá ãlu drị́ gá rĩ sĩ, drã acá úpí ru 'bá pírí kí drị̃lẹ́
gá. Wó ícó ị́jọ́ 'dã ụ̃'bị̃lé ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ngalé rĩ be ku. Ãdróŋâ ásị́ gá
lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ãmaní cí, ãzíla ã'ị̃ ãma Yẹ́sụ̃ 'bã ị́jọ́ sĩ rá. Ãma dó u'á
ãlá ru ãzíla ãngũ na úpí ru.
18 Cécé ị́jọ́ ũnzí ãlu 'bã ị́jọ́ lịŋá ajíjó 'bá pírí kí drị̃ gá rĩ áni, ị́jọ́ 'dĩ sĩ
ídétáŋá 'bá ãlu ãlá rĩ drị̃ fẽ trũtáŋá ídri ajíjó 'bá pírí 'banî.
19 Wó aritáŋá ãko ándrá 'bá ãlu drị̃ sĩ fẽ úlã dó sĩ 'bá pírí kí 'bá ị́jọ́ ũnzí
idélépi la rú, aritáŋá 'bá ãlu drị̃ sĩ 'bá wẽwẽ rú kí acálé ãlá ru Ãdróŋá drị̃lẹ́
gá.
20 Ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ fẽ ĩ'di 'bá 'bã ndre kí rú sĩ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị́ gá rĩ
kî. Wó 'bá 'bã kí mụjó ị́jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drị̃ gá rĩ sĩ, lẽtáŋá uyaŋâ kóru
Ãdróŋá drị́ rĩ la vâ tụ drị̃ gá drị̃ gá.
21 Ị́jọ́ ũnzí 'bã ãngũ najó 'bá pírí kí drị̃lẹ́ gá drã fẽjó rĩ áni, wó lẽtáŋá
uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ rĩ la ãngũ na ị́jọ́ pịrị́ rĩ agâ sĩ, sĩ ãmaní ídri ukólépi
ku Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ fẽjó.

6

Drãjó rá ị̂jọ́ ũnzí sĩ wó adrujó ídri Kúrísĩtõ be

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ, lẽ ãma idé kí ị́jọ́ ũnzí jã 'dâ, lẽtáŋá uyaŋâ
kóru Ãdróŋá drị́ rĩ 'bãngá dó sĩ ị̃dị́-ị̃dị́ yã?
2 Ãluŋá la 'dáyụ! Ãmaní ũdrãjó ị́jọ́ ũnzí sĩ 'bo rĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó dó
ãma drị̃ gá yụ, ãzíla ãma icó dó u'álé pálé la gá ị̃dị́ ku.

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãnị̃ kí rá ãndá ãma 'bá bãbũ̃tị́zị̃ bĩlépi sĩ acájó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃
agá 'dĩ, ãbĩ kí bãbũ̃tị́zị̃ fijó drã agá rĩ gá ku yã?
4 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, îsị̃ dó ãma ĩ'di trũ bãbũ̃tị́zị̃ sĩ fijó drã agá icéjó la ãmaní cécé
Kúrísĩtõ ingajó ídri drã agá rá ũkpó dĩ̃zã rú Átẹ́pị̃ drị́ gá rĩ sĩ rĩ ãmã mgbã
dó vâ sĩ u'á ídri ú'dí la agá.
5 Ãma dó ãma icíjó ĩ'di trũ drã ĩ'didrị̃ agá 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ ãma vâ ãma icí
ĩ'di trũ ãlu ídri ú'dí rĩ agá ángáŋá ĩ'di 'bã angájó rĩ sĩ.
6 Ãnị̃ dó rá ádrízã ãmadrị́ ũkụ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sị́ gá ĩ'di be, ị́jọ́ 'dĩ sĩ
ụrụ'bá ãmaní ị́jọ́ ũnzí trũ rĩ 'bã ị́jọ́ 'bã ukó dó rá, ãma adru ru dó sĩ ãtí'bó
ị́jọ́ ũnzí ãni ku.
7 Ã'dusĩku 'bá drãlépi 'bo rĩ útrũ ĩ'di ị́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ 'bo.
8 Ú'dî'da ãdrĩ drã Kúrísĩtõ be, ãma ã'ị̃ rá ãma mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu
gá.
9 Ánị̃ dó rá Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ áni, icó dó drãlé ị̃dị́ ku,
drã 'bã ũkpõ ãzí ĩ'di drị̃ gá ị̃dị́ la 'dáyụ.
10 Kúrísĩtõ drã pâlé ãlu sĩ ị́jọ́ ũnzí ndẽjó icó drãlé ị̃dị́ ku, wó ĩ'di ú'dî'da
íni ídri rú Ãdróŋá be.
11 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩlã ĩmi ị́jọ́ ũnzí sĩ 'bá drãlépi rá rĩ rú, ị́jọ́ ũnzí 'bã ũkpó
dó ĩmi drị̃ gá yụ, wó ĩmi dó sĩ u'á ídri rú Ãdróŋá be Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ sĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bã adru úpí ru ụrụ'bá ĩmi ãni icólépi drãlépi rá rĩ
'bã drị̃lẹ́ gá ĩ'diní dó sĩ ĩmi drị̃ cejó ị́jọ́ ũnzí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí agá ku.
13 Ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí rĩ kí sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó ãzíla cécé ãkójó ị́jọ́
ũnzí ãni la rú ku, wó be la rá la ĩfẽ ĩmi ãmgbã rĩ pírí Ãdróŋá ní cécé 'bá
ajílé angájó drã agá ufílé ídri agá rĩ áni ãzíla ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá adrujó ãkójó
ãlá ru sĩ Ãdróŋá 'bã ãzị́ ngajó la rú.
14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí 'bã adru ĩmi drị̃lẹ́ gá úpí ru ku, ã'dusĩku ĩmi adru
ãzị́táŋá pálé gá ku, wó rá la Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ agá.

Ãtí'bó ị́jọ́ mgbã drị́ gá rĩ

15 Ãdróŋá 'bã ãma trũjó ãzị́táŋá agá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãma idé ị́jọ́ ũnzí yã? 'Dĩ
'bã áni ku, ãma adru ãzị́táŋá pálé gá ku ã'dusĩku ãma adrujó ĩ'didrị́ lẽtáŋá
uyaŋâ kóru rĩ agá rĩ sĩ.
16 Ĩnị̃ ĩminí ĩmi fẽjó 'bá ãzí 'bã tị arejó rĩ la ĩmi 'bã adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó
ru rĩ ku yã? Ĩminí táni adrujó ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí 'bá drị̃ celépi drã agá rĩ ãni la
rú tí, jõku ị̃nzị̃táŋá ru Ãdróŋá rụ́, ị̃nzị̃táŋá 'dĩ la ĩmi drị̃ ce adrujó 'bá ãlá
ru.
17 Wó ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní, ĩminí táni ándrá adru agá ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí
ãni rá tí, ĩfẽ ĩmi ásị́ pírí ímbátáŋá fẽlé ĩminí rĩ arejó.
18 Útrũ dó ĩmi ị́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rá, ãzíla ĩmi acá dó ãtí'bó ị́jọ́ ãlá rĩ ãni.
19 Ma ị́jọ́ 'dĩ jọ tị ĩmĩ nị̃lé cé rĩ sĩ íni la, ã'dusĩku ũrãtáŋá ĩmidrị́ 'bádrị́ gá
rĩ ũkpõ kóru. Cécé jõ ĩmĩ ĩmi ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí ayújó ị́jọ́ ũnzĩkãnã
ãndị́ ru, ãzíla ãko ĩmi 'bãlépi ũkpó kóru sĩ ĩmi ã'ị̃táŋá sĩ zojó ku 'dĩ kí agá.
Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi angá ala gá rĩ sĩ ĩmi fẽjó ãtí'bó ị́jọ́ ãlá rĩ kí idéjó sĩ ĩmi drị̃ cejó
adrujó ãlá ru.
20 Sáwã ĩminí u'ájó ãtí'bó ị́jọ́ ũnzí ãni 'dã sĩ, ãzị́táŋá ãzí ándrá ĩmi drị̃ gá
ĩmi idé sĩ ị́jọ́ múké Ãdróŋá drị́ rĩ kí la yụ.
21 Ụ̃rõdrị́ ĩminí ị̃sụ́lé ala gá rĩ ã'du sáwã ĩminí ị́jọ́ 'bání drị̃nzá fẽlépi 'dĩ
kí idéjó rĩ sĩ yã? Ãko 'dã kí ãmaní drã ají.

22 Wó ú'dî'da dó ĩmi unzejó ị́jọ́ ũnzí agá 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ãtí'bó Ãdróŋá
ãni, ũrõdrị̃ ĩmi ịsụ́lé rĩ ĩminí ĩmi ídri ãlá rĩ fẽjó pírí ĩ'didrị̃ rĩ 'i. Ụ̃rõdrị̃ la
ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.
23 Ã'dusĩku ũyá ị́jọ́ ũnzí drị̃ gá rĩ ĩ'di drã, wó fẽtáŋá ãjẽ̃ kóru Ãdróŋá 'bã
fẽlé rĩ ĩ'di ídri ukólépi ku Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ 'i.

7

Ị́jọ́ i'dalé ũkú ĩgbãŋá sĩ rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩnĩ̃ ma ị́jọ́ jọ 'bá ãzị́táŋá nĩ̃lépi cé 'dĩ
'baní, ãzị́táŋá la 'bá umbé cí la 'bá drĩ̃ adru agá ídri drã drĩ ku 'dĩ gá 'dĩ rĩ
gá ku yã?
2 Ũkú ágó rụlépi 'bo rĩ ícétáŋá sĩ ãzị́táŋá umbé ĩ'di cí ágô be ĩ'di 'bã adru
agá ídri 'dĩ, ágô drĩ dó drã rá útrũ dó ĩ'di ãzị́táŋá ágô drĩ̃ agá rá.
3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ mụ ágó ãzí gá ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di 'bã ágọ́bị̃ kãyú rĩ drĩ ídri,
ála ĩ'di umve ãwụ́'bá. Wó ágó drĩ̃drĩ̃ rĩ drĩ dó drã rá, ãzị́táŋá ãzí umbé ĩ'di
ku, adru vâ ãwụ́'bá ku drĩ táni ágó ãzí ndú la rụ agá rĩ gá
4 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ị́jọ́ bãsĩ gápi 'dĩ ãzị́táŋá sĩ rĩ gá, ĩmi
ũdrã vâ 'bãngá rá, ĩminí adrujó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drĩ̃ 'i rĩ sĩ, ĩmi dó sĩ adru
'bá ndú ingalé ídri drã agá rá rĩ áni, ãma dó sĩ ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drĩ̃ ãzị́
nga áyụ.
5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ándrá u'á agá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩlí
ũnzĩkãnã drĩ̃ ãzị́táŋá 'bã ingalé rĩ ri ãzị́ idélé ãma ụrụ'bá gá, ị́jọ́ ãmaní
idélé rĩ kí pírí ají kí dó ãmaní drã.
6 Wó ú'dî'da ãzị́táŋá 'bã ũkpõ dó ãma drĩ̃ gá 'dáyụ, ã'dusĩku âdrã dó ãko
ãma umbélépi mãbụ́sụ̃ gá rĩ drị̃ 'bo. Ãma icó dó sĩ ãzị́ ngalé Ãdróŋá ní
gbíyã ũ̃kụ ãzị́táŋá drị̃ sĩlé rĩ vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, be la rá la gẽ̃rĩ̃ ú'dí Úríndí
drị̃ gá rĩ sĩ.

Ã'dĩ̃ 'dịjó ĩjọ́ ũnzí be

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ yã? Ãzị́táŋá ĩ'di ị́jọ́ ũnzí yã? Yụ! Má icó ándrá
ị́jọ́ ũnzí nĩ̃lé ku ãzị́táŋá drĩ ándrá i'da la ku rĩ gá. Má icó ándrá vâ mgbã
rĩ gá ĩlí nĩ̃lé ãzị́táŋá drĩ ándrá jọ la, “Mí idé ĩlí ku” † rĩ gá.
8 Wó ị́jọ́ ũnzí ịsụ́ gẽ̃rĩ̃ ãzị́táŋá agâ sĩ sĩ ị́jọ́ gãlé úmgbé ĩlí ãni 'dĩ kí ingajó
áma agâlé. Ãzị́táŋá 'bã adrujó yụ rĩ sĩ, ị́jọ́ ũnzí ándrá ãko ãzí ũkpó kóru
la.
9 Ma ándrá ãzị́táŋá nĩ̃jó ku rĩ sĩ, ma ándrá ídri. Wó ãzị́táŋá dó mụ amụ́lé
'bo, ị́jọ́ ũnzí amvú dó tọndọlọ ídri.
10 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá múké ándrá lẽlé 'bã ají mání ídri rĩ ají dó mání ị́jọ́
lịŋá drã drĩ̃.
11 Ị́jọ́ ũnzí ịsụ́ gẽ̃rĩ̃ ãzị́táŋá agâ sĩ, ulé dô sĩ ma rá ãzíla 'dị dó ma rá.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá ĩ'di 'bãngá ãlá ru, ãzíla pịrị-pịrị ãzíla múké
ũniyambamba rú, ị́jọ́ pírí ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí abe.
13 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní; ífí la ị́jọ́ múké rĩ ají mání drã nĩ yã? Ãluŋá la
'dáyụ! Ị́jọ́ ũnzí idé ị́jọ́ 'dĩ nĩ; ĩ'diní ãko múké rĩ ayújó rĩ sĩ. Ị́jọ́ ũnzí ají
mání drã, ĩ'di 'bã ádrízã mgbã ũnzí rĩ 'bã i'dá rú sĩ nĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá
i'da ị́jọ́ ũnzí.
14 Ãnĩ̃ kí ãzị́táŋá ĩ'di múké úríndí nî, wó má mâ ngá 'bá ũnzí ru ma 'i,
ĩtũ̃ndã ma ãtí'bó ru ị́jọ́ ũnzí nî.

† **7:7** Ãfũŋá 20:17; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:21

15 Ánį̃ ma ã'du idé yã rĩ gá ku, ã'dusĩku ị́jọ́ mání lẽlé idélé rĩ má idé ĩ'di
ku, be la rá la ma ị́jọ́ tá mání gãlé idélé úmgbé rĩ idé áyụ.
16 Mání ị́jọ́ mâ lẽlé idélé ku rĩ idéjó áyụ rĩ sĩ, má ã'ị̃ dó sĩ rá ãzị́táŋá ĩ'di
ị́jọ́ múké la.
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ma ị́jọ́ 'dĩ idé ma 'i la ku, wó ĩ'di ị́jọ́ ũnzí u'álépi áma
agá rĩ 'i.
18 Ḭjọ́ mání nį̃lé rĩ ị́jọ́ múké la áma agá 'dáyụ ị́jọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ sĩ,
ã'dusĩku áma ũrãtáŋá agá álẽ tá ị́jọ́ mgbã múké rĩ idélé áyụ. Wó má icó
dó i'dalé la ãmvé tọndọlọ la ku.
19 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání idélé rĩ adru dó ị́jọ́ tá múké mání ũrãlé idélé rĩ 'i ku,
ĩ'di ị́jọ́ ũnzí mání lẽlé idélé ku rĩ mání idélé áyụ rĩ 'i.
20 Ádrĩ dó ú'dî'da ị́jọ́ mání lẽlé idélé ku rĩ idé, adru dó ma 'i ị́jọ́ la idélépi
rĩ 'i ku, wó ĩ'di ị́jọ́ ũnzí u'álépi áma agá rĩ la ị́jọ́ 'dĩ kí idé nĩ.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãzị́táŋá i'da mání ị́jọ́ ũnzí áma agá rĩ, ádrĩ lẽ ị́jọ́ múké idélé,
ị́jọ́ ũnzí la áma atrị ị́jọ́ múké 'dã idéŋá gá cí.
22 Má u'á ãyĩkõ sĩ áma ásị́ gá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí sĩ,
23 wó má ịsụ́ áma ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí kí ã'dị́ 'dị ãzị́táŋá áma agá rĩ be
áma umbéjó ãtí'bó ru ị́jọ́ ũnzí ní ị́jọ́ mání idélé rĩ kí sĩ.
24 Ma áma idé ã'du rú yã! Ã'di la áma pa ũcõgõ ụrụ'bá mádrị́ 'dõ drị̃
agá nĩ yã?
25 Ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ní áma pajó ị́jọ́ 'dĩ agá
rĩ sĩ.
Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũrãtáŋá áma ásị́ gá rĩ sĩ, ma lẽ ị́jọ́ ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã
lẽlé rĩ kí ngalé, wó ị́jọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ sĩ, ma ị́jọ́ ãzị́táŋá ị́jọ́ ũnzí drị́ gá rĩ
'bã lẽlé rĩ kí nga.

8

Ídri u'ájó Úríndí Ãlá rĩ agá rĩ

1 Ú'dî'da, 'bá u'álépi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá rĩ kí drị̃ gá ị́jọ́ lịŋá 'dáyụ,
2 ã'dusĩku Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ rụ̃ sĩ ãzị́táŋá Úríndí ídri drị́ gá rĩ trũ ãma ãzị́táŋá
ị́jọ́ ũnzí ãni drã drị̃ agá rĩ sĩ 'bo.
3 Ḭjọ́ 'dĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̃ 'bã icólé idélé ku rĩ, ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ãma
ụrụ'bá drị̃ 'bã ãzị́táŋá ũkpõ kóru. Wó Ãdróŋâ trũ ãma ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pị
tị ãpẽjó ụrụ'bá sĩ 'bá ru, cécé ãma 'bá ị́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ kí ãni, ãzíla adrujó
ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí sĩ. Ãdróŋá ayú Kúrísĩtõ drị́ gá 'dĩ 'i sĩ ị́jọ́ lịjó
ị́jọ́ ũnzí drị́ gá.
4 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ị́jọ́ ãlá ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ 'bã idé kí ru ãma 'bá acị́lépi
ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ kí vú gâ sĩ ku, wó Úríndí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ 'baní.
5 'Bá acị́lépi ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drị̃ kí vú gâ sĩ ĩ'bã ásị́ fẽlépi ị́jọ́ ụrụ'bá 'dõ
'bã lẽlé rĩ kí vú bĩjó rĩ, kí ásị́ 'bã ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí drị́ gá. Wó 'bá acị́lépi
ị́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí vú gâ sĩ rĩ kí ásị́ 'bã ị́jọ́ Úríndí 'bã lẽlé rĩ kí drị́ gá.
6 Ḭjọ́ ásị́ 'bãjó ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị́ gá rĩ la drã ají, wó ásị́sị́ŋá 'bãjó ị́jọ́ Úríndí
drị̃ drị́ gá rĩ la ídri fẽ ásị́ į̃gbẹ̃ be.
7 'Bá ásị́ 'bãlépi ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị́ gá rĩ ĩ'di mẹ́rọ́ ru Ãdróŋá be, 'bã ásị́
ũnzí rĩ fẽ ãrútáŋá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ ní tị la arejó ku.
8 'Bá ị́jọ́ ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩlépi rĩ icó kí ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ní ku.

9 Wó Úríndí Ãdróŋá drị̃ drĩ u'á ĩmi agá nĩ, ị́jọ́ ụrụ'bá drị́ rĩ icó ĩmi drị̃
celé nĩ ku, rá la Úríndí Ãlá 'dĩ 'i. Wó 'bá ãzí drĩ adru Úríndí Kúrísĩtõ drị̃
kóru, icó adrulé 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú ku.
10 Wó Kúrísĩtõ drĩ adru ĩmi agá nĩ, ĩmi ụrụ'bá kí mụ ũdrãlé rá ị́jọ́ ũnzí
sĩ, wó úríndí ĩmi agá rĩ la adru ídri ã'dusĩku ú'bã ĩ'di ãlá ru.
11 Úríndí Ãdróŋá drị́ Yẹ́sụ̃ ingalépi ídri drã agá rĩ drĩ adru ĩmi agá nĩ,
Ãdróŋá Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ la ídri fẽ ụrụ'bá ĩmi ãni mụlépi drãlépi
rá rĩ ní ĩndĩ, 'dĩ Úríndí ĩ'di ãni u'álépi ĩmi agá rĩ sĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ãma mọ̃rị́ trũ, adru sĩ ị́jọ́
ũnzí ụrụ'bá drị́ gá rĩ idéjó la ku.
13 Ĩmi ní u'á agá ị́jọ́ ũnzí ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kí agá, ĩmi ũdrã rá, wó ĩdrĩ
u'á Úríndí sĩ ĩmi ídétáŋá ũnzíkãnã ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí gã úmgbé ĩmi dó sĩ
adru ídri.
14 'Bá Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã drị̃ celé nĩ rĩ kí ála kí umve anzị Ãdróŋá
ãni.
15 Ã'dusĩku ĩmi a'ị́ ándrá Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ sĩ ụ̃rị̃ fẽjó ĩminí, ãzíla
ĩmi 'bãjó ãtí'bó ru ku, wó ĩmi a'ị́ ándrá Úríndí Ãdróŋá Ngọ́pị drị́ gá rĩ sĩ
ĩ'di umvejó “Bãbá” ãmã Átẹ́pị.
16 Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã mgbã rĩ la ị́jọ́ jọ Úríndí ãma agá rĩ ní i'dajó la
ãma anzị Ãdróŋá ãni.
17 Ãmaní adrujó anzị Ãdróŋá drị̃ kí rĩ sĩ, ãma dó mụ drị̃lẹ́ba Ãdróŋá 'bã
tãmbalé 'bá ĩ'di ã'ị̃lépi rá, ãzíla ãmbõgõ Ãdróŋá 'bã fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ịsụ́lé
ãdrĩ ũcõgõ Kúrísĩtõ 'bã ịsụ́lé rĩ ale ĩ'di be ãma dó vâ sĩ dị̃zã ĩ'didrị́ 'dĩ ale
ĩ'di be.

Dị̃zã ãma ãni drụ́zị̃ rĩ

18 Mâ ũrãjó la rĩ sĩ ãma icó ũcõgõ ãmã ịsụ́lé ú'dî'da rĩ kí ụ̃'bị̃lé dị̃zã ãmã
mụlé ịsụ́lé ĩndõ rĩ be ku.
19 Ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí ícétáŋá Ãdróŋá 'bã drụ́zị̃ anzị ĩ'didrị́
mgbã rĩ kí i'dajó rĩ drị̃ tẽ vị́ sĩ.
20 Ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí wã kí rá, icó kí ị́jọ́ itúlé ĩ'baní rĩ kí
ịsụ́lé ku, adru ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽjó la nĩ rĩ sĩ ku, wó ã'dusĩku Ãdróŋá lẽ ĩ'di 'dã
'bã áni nĩ, kí dó sĩ ásị́ 'bã tẽjó la sĩ ịsụ́jó la.
21 Ị́jọ́ 'dĩ íni la Ãdróŋá la ụ́'dụ́ ãzí pẽ sĩ ãko pírí ĩ'diní 'bãlé rĩ kî trũjó
umbéŋá ĩ'baní ŋmajó rĩ agá, ãzíla kí ajíjó dị̃zã agâ sĩ drị̃lẹ́mmgbọ fẽjó anzị
Ãdróŋá drị̃ 'banî.
22 Ãnị̃ kí rá ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ kí drị̃ cị, áwáŋâ trũ ũkú 'bã ngọ́tị́
tĩŋá 'bã ãzá tajó rĩ áni, ãzíla ãzá ĩ'di ãzá ta kpere acájó ãndrũ.
23 Adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí á'dụ̂sĩ la ku, wó ãma vâ 'bá ĩ'di 'bã
ũri rú Úríndí ĩ'didrị̃ trũ 'dĩ, ãma ãzá ta 'a 'a rú ãmaní ụ́'dụ́ ãma 'dụjó ĩ'di
'bã anzị rú ãzíla ãma unzejó ụrụ'bá sĩ rĩ drị̃ tẽ.
24 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ãma pa ãmaní ásị́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ásị́ 'bãŋá ãko ãma
ndrelé rá 'dĩ drị̃ gá rĩ adru ásị́ 'bãŋá mgbã la ku. Ã'di la ásị́ 'bã ãko ú'dî'da
ĩ'didrị́ cí rĩ drị̃ gá nĩ yã?
25 Wó ãdrĩ ásị́ 'bã ãko drĩ ãma ịsụ́lé ku rĩ drị̃ gá, ãma tẽ la ásị́ jã sĩ.
26 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ Úríndí Ãlá rĩ la ã'ị̃táŋá ãkõ ãmadrị́ gá rĩ ãzã ko nĩ, ãma
nị̃jó Ãdróŋá zị̃jó ãzíla ãma ĩ'didrị̃lé ã'du a'ị́ yã rĩ gá ku rĩ sĩ, wó Úríndí Ãlá
rĩ 'bã mgbã rĩ la ãmaní Ãdróŋá zị mãmálá 'bãjó nĩ, ĩ'di ãko ãzí ãmaní icólé
jọlé tị sĩ ku la.

27 Ãdróŋá ĩ'di ị́jọ́ 'bá ásị́ gá rĩ ndrelépi rĩ, nį̃ ị́jọ́ Úríndí 'bã ũrãlé rĩ cé
ã'dusĩku Úríndí la Ãdróŋá zị 'bá ãlá rĩ 'baní ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ũrãlé rĩ áni.

U'ájó 'bá į̃jọ́ ũnzí ndẽlépi rá rĩ rú

28 Ãnį̃ kí ãko pírí kí agá Ãdróŋá la ãzị́ nga múké 'bá ĩ'di lẽlépi rá ĩ'di 'bã
umvelé ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni,
29 ĩ'di 'bã nį̃lé ídu cé, vâ ĩ'di 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí rá, 'bã i'dá kí rú cécé
ĩ'di 'bã Ngọ́pị́ áni, 'bã adru rû sĩ Ngọ́tị́ ĩ'di ãni kãyú rĩ rú, 'bá ĩ'di ã'į̃lépi rá
'dĩ kí drĩdríŋĩ gá.
30 'Bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé lãlé ndú 'dĩ kí umve vâ kî, 'bã kí ãlá ru ĩ'di 'bã
'bá ru, ãzíla azị ĩ'baní dį̃zã ĩ'didrị́ gá rĩ najó ĩ'ba abe.
31 Wó 'dâ rĩ gá ãma dó ã'du ị́jọ́ jọ? Ãdróŋá drĩ dó adru ãma ãni, 'bá ãzí
icó dó ã'dį̃ 'dị́lé ãma abe ku.
32 Ãdróŋá drĩ dó ĩ'di 'bã Ngọ́tị́ ãlu rĩ gã fẽlé pírí ãmaní ku, ĩ'di rú rĩ icó
dó ãmaní ãko pírí kí fẽlé cécé ĩ'di 'bã Kúrísĩtõ fẽjó ãmaní lẽtáŋá uyaŋâ
kóru rĩ sĩ ku yã?
33 Ã'di la 'bá Ãdróŋá ãni ũpẽlé 'dĩ kí tõ nĩ yã? Ãdróŋá 'bã mgbã lã kí 'bá
ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ gá nĩ.
34 'Bá icólépi ị́jọ́ lị́lépi 'bá 'dĩ kí drį̃ gá ị́jọ́ la kí ndẽ rá rĩ ã'di 'i? Kúrísĩtõ
Yẹ́sų̃ drã rá, Ãdróŋá inga ĩ'di ídri rú, ri dó Ãdróŋá 'bã drị́ ãndá rĩ gá, ĩ'di
mãmálá 'bã Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá ãma ị́jọ́ sĩ nĩ.
35 Ã'du la ãma drĩdríŋĩ co lẽtáŋá Kúrísĩtõ drį̃ benĩ yã? Ũcõgõ yã, jõku
ị́jọ́ ũkpó cãndí fẽlépi la yã jõku ụ'dị́ŋá 'bá ulị́jó ménéŋá sĩ rĩ 'i yã jõku ãbị́rị́
yã jõku lẽmẽrĩ yã jõku adrujó ãni rú drã sị́ gá rĩ 'i yã jõku ã'dį̃ drã trũ rĩ 'i
yã?
36 Cécé sĩlé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ áni:
"Ími ị́jọ́ sĩ ãma drã agá ụ́'dụ́ pírí sĩ,
'bá kí mị́fį̃ gá ãma i'dá cécé kãbĩlõ mụlé ụlị́lé ụlị́-ụlį̃ rĩ kí áni." †
37 Yụ, ị́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ãma kí ndẽ lẽtáŋá Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽjó
rĩ sĩ.
38 Į̃jọ́ 'dĩ sĩ, ánį̃ dó ãndá-ãndá ru drã, ĩdrĩ, jõ táni mãlãyíkã 'bų̃ gá rĩ kî,
úríndí ũnzí ãngũ drį̃ gá rĩ kî, ị́jọ́ ãndrũ rĩ jõku ị́jọ́ drį̃lẹ́ gâlé ru amụ́lépi rĩ
kî trũ, ãzíla ũkpõ ị́jọ́ ru idélépi rĩ abe,
39 ãngũ ụrụgâlé ru rĩ, ãngũ vų̃rų̃lé ru, ãzíla ãko pírí Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé
'dĩ kí abe icó kí ãma drĩdríŋĩ colé lẽtáŋá Ãdróŋá drị́ ãma ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃
agá rĩ be ku.

9

Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã Ịsịrayị́lį̃ pẽjó rĩ

1 Ma ị́jọ́ mgbã jọ, ma Kúrísĩtõ ãni ãzíla má alị́ ĩnzõ ku, ũrãtáŋá mádrį̃
Úríndí Ãlá rĩ la drį̃ la ce nĩ, imbá áma ásị́ ájọ ĩnzõ ku.
2 Áma ásị́ gá ũcõgõ ãmbógó ru, ãzíla ma ãzá walépi ku la ta 'bá mádrị́
ãrí ãzíla ĩzá ãlu 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ.
3 Į̃jọ́ 'bá mádrị́ Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ 'badrį̃ sĩ, álẽ tá Ãdróŋá 'bã wã ma rá,
ãzíla 'bã lã ma Kúrísĩtõ be ku, ị́jọ́ 'dĩ drĩ tá icó kí palé rá rĩ gá.
4 'Dĩ kí 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú Ãdróŋá 'bã pẽlé ĩ'di 'bã anzị rú rĩ kí, i'da ru dį̃zã
rú ĩ'baní rá. Tị icíma ĩ'di ãni ĩ'ba abe rĩ, ĩ'diní ĩ'baní ãzị́táŋá kí fẽjó rĩ,

† **8:36** Zãbụ́rį̃ 44:22

ĩ'diní ĩ'baní drį̃lẹ́ba sĩ ĩ'di į̃nzį̃jó jó ĩ'di į̃nzį̃jó rĩ agá rĩ, ãzíla ị́jọ́ azịną́ ĩ'didrị́ gá rĩ kí ã'į̃jó.

5 Á'bị́ ĩ'badrį̃ kí ándrá 'bá ĩyõ Ãdróną́ drį̃ kî, Kúrísĩtõ 'bã ízókí bãsĩ ãfũjó 'bá ru rĩ angá ĩ'ba rụ̃ sĩ, ĩ'di Ãdróną́ ãko pírí kí drį̃lẹ́ gá Úpí ịcụ́lé rulé rũrũ jã 'dâ rĩ 'i. Ámĩnã.

6 Adru ị́jọ́ Ãdróną́ 'bã azịlé rĩ ĩcẽ rá íni ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, anzị pírí Ịsịrayị́lį̃ rú 'dĩ adru kí 'bá Ãdróną́ ãni la ku.

7 Ã'dusĩ̃ku adru ĩ'bã kí adrujó Ịbụrahị́mụ̃ 'bã drį̃lẹ́ rĩ sĩ kí dó pírí 'bá Ãdróną́ ãni la íni ku. Ãdróną́ jọ, "Drį̃lẹ́ mídrį̃ kí ãfũ Ĩsákã rụ̃ sĩ." †

8 Adru anzị Ịbụrahị́mụ̃ 'bã tịlé rĩ kí pírí mụ adrulé anzị Ãdróną́ ãni íni la ku, wó rá la anzị Ịbụrahị́mụ̃ drį̃ Ãdróną́ 'bã ị́jọ́ azịlé ãzí rĩ kî.

9 Ị́jọ́ ándrá Ãdróną́ 'bã azịlé rĩ jọ, "Sáwã pẽlé rĩ agá, ma ãgõ rá ãzíla Sárã la ngọ́tị́ ágọ́bị́ tĩ rá." †

10 Adru 'dĩ 'i á'dụ̃sĩ la ku, Rẽbékã ãwụ̃ anzị kí į̃rį̃ ãmã áyị́pị Ĩsákã nî.

11-12 Âwụ̃ drĩ anzị 'dĩ kí ku rú, idé kí drĩ vâ ị́jọ́ ũnzí jõku ị́jọ́ múké la ku rú. Ãdróną́ jọ Rẽbékã ní, "Ngọ́tị́ kãyú rĩ la mụ adrulé vúlé rĩ pálé gá." † Ãdróną́ jọ ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ i'dajó la ĩ'di ị́jọ́ ĩ'didrį̃ kí pẽ nĩ adru ãzị́ 'bá ní idélé rĩ sĩ ku, be la umveną́ ĩ'didrį̃ sĩ.

13 Cécé ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Álẽ Yãkó'bõ rá, wó ángụ̃ Ịsãwụ̃ 'i." †

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma jọ la íngoní yã? Ãdróną́ lị ị́jọ́ pịrị ku yã? Ãluną́ la yụ!

15 Ã'dusĩ̃ku Ãdróną́ jọ ándrá Mụ́sã ní,
"Ma ásị́ į̃gbẹ̃ i'da 'bá mání sĩ lẽjó ásị́ į̃gbẹ̃ i'dajó rĩ ní rá,
ãzíla ma 'bá mâ pẽlé rĩ 'bã ízákĩzã ndre rá." †

16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, adru dó ũrãtáną́ 'bádrį̃ agá jõku ũkpõ 'bádrį̃ sĩ ku, wó rá la ásị́ į̃gbẹ̃ Ãdróną́ drį̃ sĩ.

17 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé Fãráwũ ní rĩ áni, "Á'bã ándrá mi úpí ru la ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ ũkpõ mádrị́ gá rĩ i'da ími agâ sĩ, sĩ rụ́kụma ajíjó mání ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ pírí." †

18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróną́ drĩ lẽ ásị́ į̃gbẹ̃ fẽlé 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ní ĩ'di fẽ la rá ãzíla 'bá ĩ'di 'bã lẽlé 'ba are ị́jọ́ ku drį̃ ũkpó rĩ ní ĩ'di drį̃ ũkpõ fẽ.

19 Ĩmi ãzí ãlu icó jọlé la mání, "Ãdróną́ la ị́jọ́ ndrũ̃ ãma ụrụ'bá gá ã'du ị́jọ́ sĩ? Ã'di la drį̃ la atrị ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã?"

20 Wó mi gápi 'bá ru 'dĩ, mi ã'di 'i icójó ị́jọ́ umvijó Ãdróną́ ní 'dĩ 'bã áni yã? "Úmvú sịlé rĩ icó jọlé la 'bá ĩ'di sịlépi rĩ ní, 'Ísị ma íni ã'du ị́jọ́ sĩ yã rĩ gá rá yã?' " †

21 'Bá úmvú sịlépi rĩ icó ũdrí ãlu 'dĩ sĩ ãko ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí sịlé rá ãzị́ ãmbógó la ngajó, ãzíla ãzị́ ụ́'dụ́ pírí rĩ ngajó.

22 Ãdróną́ 'bã ũkpõ cí sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé idélé rĩ idéjó, lẽ ũmbã ĩ'didrị́ gá rĩ i'dajó ãzíla ũkpõ ĩ'didrį̃ únį́ cé. Ri vâ ị́jọ́ 'bá ĩ'di 'bã sĩ ũmbã najó ĩ'baní 'dĩ kí talé jãjã rú táni ĩ'baní adrujó ãko mụlépi drį̃ jalépi rá la rú tí.

23 Wó Ãdróną́ idé ị́jọ́ 'dĩ íni la dį̃zã ĩ'didrị́ ãmbógó rĩ i'dajó, 'dĩ ándrá ũsũlé ãma drį̃ gá 'bá ĩ'di 'bã ásị́ į̃gbẹ̃ agá rĩ, ãma 'bá ĩ'di 'bã itúlé dį̃zã ĩ'didrį̃ ịsụ́lépi rĩ 'banî.

24 Ãma 'bá tá ĩ'di 'bã umvelé angájó 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'dĩ kí agâlé á'dụ̃sĩ ku, wó vâ angájó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí agá ĩndĩ 'dĩ.

---

† **9:7** Í'dóną́ 21:12 † **9:9** Í'dóną́ 18:10, 14 † **9:11-12** Í'dóną́ 25:23 † **9:13** Mãlákĩ 1:2-3 † **9:15** Ãfũną́ 33:19 † **9:17** Ãfũną́ 9:16 † **9:20** Ĩsáyã 29:16; 45:9

25 Ị́jọ́ ĩ'di 'bã jǫ̣lé bụ́kų̃ Hõséyã drį̃ agá rĩ áni,
“'Bá ándrá má ãni ku 'dĩ kí ma kí umve 'bá má ãni,
ãzíla sụ́rụ́ ándrá lẽlé ku rĩ ma kí umve 'bá mání lẽlé lẽlẽ rĩ kî;” †
26 ãzíla
“Ị́jọ́ 'dĩ la ru idé ĩ'di 'bã kę̃jị́ gá cécé ándrá jǫ̣lé rĩ áni,
‘Ĩmi adru mâ 'bá ku,’
ála dó ĩmi umve ‘Ãdróŋá ídri rĩ 'bã anzị kî.’ ” †
27 Ĩsáyã awá 'bá Ịsịrayị́lį̃ drị́ gá rĩ kí ị́jọ́ sĩ:
“Ĩ'bã kãlãfe drĩ táni adru agá cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni tí,
ị́mbị́lị́kọ́ la kí ru pa nĩ.
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Úpí la mụ ị́jọ́
ĩ'didrị́ gá rĩ lị́lé ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá kpí gbõrú ãzíla ị́jọ́ pírí kí ukójó rá.” †
29 Ándrá Ĩsáyã 'bã jǫ̣lé údu 'bo rĩ áni:
“Úpí Ũkpó 'Dị́pị
drĩ ándrá ãmaní drį̃lẹ́ a'be agá ku la,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwų̃nį̃ Sõdómũ gá rĩ kí áni,
ãma tánõ dó cécé 'bá táwų̃nį̃ Gõmórã gá rĩ kí áni.” †

Ã'ĩtáŋá ãkõ 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ 'badrį̃ gá rĩ

30 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó ã'du jọ? 'Bá Yãhụ́dį̃ rú ku Ãdróŋá 'bã lãlé 'bá ãlá ru ku rĩ, úlã kí ãlá ru ã'ĩtáŋá sĩ.
31 Wó 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú, ãzị́táŋá kí vú ũbĩlépi sĩ ru lãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá rĩ ịsụ́ kí ĩ'di ku.
32 Ã'du ị́jọ́? Ã'dusĩku ũbĩ kí vú la ã'ĩtáŋá sĩ ku, wó ĩ'baní rĩ gá ĩ'di ãzị́ ngajó rĩ sĩ íni. Sį̃ kí ru pá 'bá cécé írã 'bá pá ų̃sį̃lépi rĩ áni rĩ ụrụ'bá gá.
33 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé rĩ 'bã áni:
“Índre drĩ, á'bã írã kúmũ rú 'bá kí pá ų̃sį̃lépi rĩ ãngũ Zį̃yọ́nį̃ drį̃ gá,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.
Wó 'bá ásị́ 'bãlépi drį̃ la gá rĩ icó drį̃nzá ịsụ́lé ku.” †

10

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ị́jọ́ ãmbógó áma ásị́ gá Ãdróŋá a'ị́jó 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ 'baní rĩ lẽ tá 'bã pa kí ru rá.
2 Ma ĩminí ị́jọ́ mgbã jọ ánį̃ 'bá 'dĩ 'bã kí ásị́ ãzị́ ngajó Ãdróŋá ní ũkpó sĩ rĩ gá rá, wó ásị́ 'bãŋá ĩ'badrį̃ nį̃táŋâ kóru.
3 Ã'dusĩku nį̃ kí ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã 'bá 'bãjó ãlá ru rĩ ku, kę̃jị́ la gá kí gę̃rį̃ ndrų̃ sĩ ru 'bãjó ãlá ru Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá ãzị́táŋá Mụ́sã drį̃ kí vú ũbĩŋá sĩ, lẽ kí sĩ gę̃rį̃ Ãdróŋá drį̃ ku.
4 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ de ãzị́ ãzị́táŋá drị́ gá rĩ 'bo, 'bá ĩ'di ã'į̃lépi rĩ kí 'bãjó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá.

Patáŋá ĩ'di 'bá pírí 'banî

5 Mụ́sã sĩ ị́jọ́ gę̃rį̃ 'bání ru 'bãjó ãlá ru ãzị́táŋá sĩ rĩ drį̃ gá jọ, “Ídrĩ lẽ adrulé ídri míní ãzị́táŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ị́jọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí.” †
6 Wó 'dĩ ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jǫ̣lé 'bá lãjó ãlá ru ã'ĩtáŋá sĩ rĩ jọ, “Mi ũrã la ími ásị́ gâlé, ‘Ã'di la tụ ãmaní 'bų̃ gâlé nĩ yã?’†” (Ã'di la Kúrísĩtõ ají 'bų̃ gâlé ãmaní vų̃rụ́ 'dõlé nĩ yã?)

† **9:25** Hõséyã 2:23 † **9:26** Hõséyã 1:10 † **9:28** Ĩsáyã 10:22-23 † **9:29** Ĩsáyã 1:9 † **9:33** Ĩsáyã 8:14; 28:16 † **10:5** Lẹ́vį̃ 18:5 † **10:6** Ãzị́táŋá Amviŋá 30:13

7 “Jõku ‘Ã'di la fi vų̃rụ́ ų̃nǫ̣́kụ́ į̃ndụ́ gâlé nĩ yã?’†” (wó Kúrísĩtõ angá 'bá
drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá 'bụ́ gâlé rá).
8 Į̣jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ ĩ'di íni, “Į̣jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ĩ'di ãni rú ími andre gá
'dĩ, ími tị gá ãzíla ími ásị́ gá,” † 'dĩ ị́jọ́ ã'ṭáŋá drị́ gá ãmaní ũlũlé rĩ 'i.
9 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ i'da la Yẹ́sų̃ ĩ'di Úpí 'i ími tị sĩ, ãzíla mí ã'ṭ́ ími ásị́ gá
Ãdróŋá inga ĩ'di ídri 'bá drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rá íni, mi ími pa rá.
10 Ásị́ sĩ 'bá la ị́jọ́ ã'ṭ́ rá sĩ adrujó 'bá ãlá ru Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá, wó tị sĩ ĩ'di
i'da la sĩ patáŋá ịsụ́jó.
11 Į̣jọ́ sĩ̃lé ri jọ tọndọlọ “'Bá ásị́ 'bãlépi drį̃ la gá rĩ, icó drį̃nzá ịsụ́lé ku.” †
12 'Bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ kí 'bá 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ kí abe adru kí ndú-ndú ku,
Úpí ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ'di Úpí ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ĩ'di drį̃lẹ́ba fẽ 'bá pírí
ĩ'di rụ́ umvelépi rĩ 'banî.
13 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá pírí Úpí 'bã rụ́ umvelépi rĩ kí ru
pa rá.” †
14 Wó 'bá ĩ'di ã'ṭ́lépi ku rĩ kí ĩ'di rụ́ umve íngoní-íngoní ru? 'Bá kí 'bá
ĩ'bã kí sĩ ị́jọ́ arejó drį̃ la gá ku rĩ ã'ṭ́ íngoní-íngoní ru? Ãzíla 'bá kí ị́jọ́ are
drį̃ la gá ị́jọ́ ĩ'didrį̃ ũlũŋâ kóru íngoní-íngoní ru?
15 'Bá ãzí la icó mụlé 'bá 'ba rų̃lé ị́jọ́ ũlũlé íngoní-íngoní ru údrĩ tị la pẽ
ku rĩ gá? Ãzíla ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, “'Bá ị́jọ́ mgbã rĩ
ajílépi rĩ pámvú ũnĩ 'dã áni yã?” †
16 Wó 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ nga kí pírí ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ṭ́lé la ku. Ĩsáyã jọ rá,
“Úpí, ã'di ã'ṭ́ ị́jọ́ ãmã ũlũlé rĩ nĩ yã?”†
17 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, ã'ṭ́táŋá la amụ́ 'bã kí ị́jọ́ arejó rĩ sĩ, ãzíla 'bá kí ị́jọ́ are ị́jọ́
Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ũlũjó rĩ sĩ.
18 Wó ádrĩ 'bá kí zị, are kí ị́jọ́ ku yã? Mgbã rĩ gá are kí rá.
“Į̣jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ iré ru ãngũ drį̃ gá pírí 'bo,
ụ́'dụ́kọ́ ĩ'badrị́ gá rĩ ca kpere ų̃nǫ̣́kụ́ drį̃ gá 'dâ pírí rá.” †
19 Ázị vâ į̃dị́, “Ịsịrayị́lį̃ nį̃ kí ị́jọ́ ku yã?” Mụ́sã umvi jọ,
“Ma mụ 'bá mâ sụ́rụ́ ru 'dĩ kí fẽlé u'álé ãjã sĩ 'bá mâ sụ́rụ́ ru ku 'dĩ kí ị́jọ́
sĩ.
Ma fẽ la ũmbã 'bã ga ĩmi agá sụ́rụ́ ị́jọ́ nį̃lépi ku 'dĩ kí sĩ.” †
20 Ĩsáyã jọ ị́jọ́ tọndọlọ:
“'Bá ándrá áma ndrų̃lépi ku rĩ ịsụ́ kí ma rá,
má i'da vâ ma 'bá ándrá áma ndrų̃lépi ku rĩ 'baní rá.” †
21 Wó Ịsịrayị́lį̃ 'bã ị́jọ́ sĩ, Ãdróŋá jọ:
“Ụ'dụ́ pírí sĩ ma áma drị́ aja 'bá áma gãlépi,
áma arelépi ku ãzíla kí ãgátã ga má be 'dĩ 'ba rų̃lé.” †

11

'Bá Ịsịrayị̂lį̃ drį̃ 'bã ĩ̂mbị̂ kî

1 Į̣jọ́ mâ zį̣lé rĩ: Ãdróŋá gã dó 'bá ĩ'didrị́ rĩ kí úmgbé yã? Ãluŋá la 'dáyụ!
Áma mgbã rĩ bãsĩ 'bá Ịsịrayị́lį̃ rú rĩ 'i, drį̃lẹ́ Ịbụrahị́mų̃ ãni sụ́rụ́ Bénzãmĩnĩ
drị́ rĩ.
2 Ãdróŋá gã 'bá ĩ'di ãni ándrá ĩ'di 'bã nį̃lé ídu cé 'dĩ kí ku. Ĩlã drĩ ị́jọ́
sĩ̃lé bụ́kų̃ agá 'dã 'i, ị́jọ́ sĩ̃lé Ĩlíyã drį̃ gá ĩ'di 'bã sĩ unujó Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá 'bá
Ịsịrayị́lį̃ drį̃ kí ị́jọ́ sĩ rĩ:

† **10:7** Ãzị́táŋá Amviŋá 30:13 † **10:8** Ãzị́táŋá Amviŋá 30:14 † **10:11** Ĩsáyã 28:16 † **10:13** Yọ́wẹ̃lį̃ 2:32 † **10:15** Ĩsáyã 52:7 † **10:16** Ĩsáyã 53:1 † **10:18** Zãbụ́rį̃ 19:4 † **10:19** Ãzị́táŋá Amviŋá 32:21 † **10:20** Ĩsáyã 65:1 † **10:21** Ĩsáyã 65:2

3 “Úpí, 'bá 'dĩ ụ'dị́ kí 'bá mí ãni nãbịya rú 'dĩ kí rá, ãzíla andi kí ãlĩtárĩ
kí rá, má ace ma á'dụ̃sĩ, lẽ kí vâ gẽ̃rį̃ ndrũ̃lé sĩ áma 'dijó rá.” †
4 Ãdróŋ́á umvi ĩ'diní íngoní yã? “'Bá ãzí mâ tãmbalé álĩfũ ázį̃rį̃ la kí cí
'dĩ kí 'bá ãja tį̃lépi sĩ Bãálĩ į̃nzį̃jó ku rĩ kî.” †
5 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni acájó ụ́'dụ́ ãndrũ 'dõ sĩ, 'bá ḭ́mbḭ́lḭ́kọ́ acelépi
Ãdróŋ́á 'bã ũpẽlé ásḭ́ į̃gbę̃ ĩ'didrḭ́ gá rĩ sĩ rĩ kí cí.
6 'Dĩ drĩ dó adru ásḭ́ į̃gbę̃ Ãdróŋ́á drḭ́ gá rĩ sĩ, ífí la adru ãzḭ́ ngajó rĩ sĩ la
ku, drĩ ándrá adru 'dĩ 'bã áni, ḭ́jọ́ jọlé ásḭ́ į̃gbę̃ sĩ rĩ adru tá ásḭ́ į̃gbę̃ ku.
7 Ã'du yã? Ãko 'bá Ịsịrayḭ́lį̃ rú rĩ 'bã kí ndrũ̃lé ásḭ́ pírí rĩ sĩ rĩ ịsụ́ kí ku,
wó 'bá ũpẽlé rĩ ịsụ́ kí rá la nĩ. Ḭ́mbḭ́ la 'bã ásḭ́ mba kí mbã-mbã.
8 Cécé ḭ́jọ́ sĩ̃lé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ãdróŋ́á fẽ ĩ'baní úŋmĩ sĩ ḭ́jọ́ ũrãjó ku la,
mịfḭ́ sĩ ãngũ ndrejó ku rĩ,
bḭ́lḭ́ ĩ'bã kí sĩ icójó ḭ́jọ́ arejó ku la, kpere ãndrũ.” †
9 Dãwụ́dį̃ 'bã mgbã jọ vâ rá,
“Lẽ ũ̃mũ̃ ĩ'badrḭ́ 'bã uja kí ru ĩ'baní ímbá kí 'belépi la rú.
Gẽ̃rį̃ 'bã ãzũ̃ ĩ'baní cí, ãzíla 'bã ịsụ́ kí pángá cí.
10 Lẽ mịfḭ́ la 'bã ãzũ̃ kí cí, 'bã ndre kí rú sĩ ãngũ ku benĩ.
Ụ̃gụ la 'bã lị kí ũcõgõ ĩ'badrḭ́ kí sĩ jã 'dâ.” †

Mịzẽ̃yḭ̃tṹ ásé agá rĩ 'bã kénĩ icílé mịzẽ̃yḭ̃tṹ lḭ̃cọ́ gá rĩ be rĩ

11 Ma zị la į̃dḭ́: sḭ́ kí ru pá sĩ a'déjó angájó į̃dḭ́ ku yã? Ãluŋ́á la 'dáyụ!
Ã'dusĩ̃ku ḭ́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ, patáŋ́á úfẽ dó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'banî,
ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ịsịrayḭ́lį̃ drḭ́ acá kí dó ãjã rú ḭ́jọ́ la sĩ.
12 Wó ḭ́jọ́ ũnzí Ịsịrayḭ́lį̃ 'badrḭ́ drĩ dó adru ũ̃rõ̃drḭ́ ru 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ 'banî,
ãzíla ãvĩ̃ŋ́á ĩ'badrḭ́ gá rĩ sĩ ĩ'di dó drį̃lḭ́ba rú 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku rĩ 'banî, ĩ'di
dó ũ̃rõ̃drḭ́ ãmbógó la ají ĩ'baní íngõpí!
13 Ma jọ la ĩminí ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ, áma pẽjó 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku 'dĩ
'baní ũ̃pḭ́gọ́ŋ́á ru rĩ sĩ, má u'á ãfó sĩ ãzḭ́ mádrḭ́ 'dĩ agá,
14 ḭ́jọ́ mání ásḭ́ 'bãjó drḭ́ la gá ãmbógó ru rĩ sĩ 'bá mádrḭ́ kí ásḭ́ ingajó 'bã
idé kí rú sĩ ãjã sĩ kí ãzí 'baní ru pajó ĩndĩ.
15 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ḭ́jọ́ la gãjó úmgbé rĩ drĩ dó tị icíŋ́á ají ũ̃nọ́kụ́ ní Ãdróŋ́á
be, ḭ́jọ́ ĩ'bã kí ã'ḭ̃lé rĩ la ã'du ají? Ĩ'di ídri fẽ 'bá drãlépi rá rĩ ní angájó drã
agá.
16 'Bá drĩ Ãdróŋ́á ní ãwã'dĩ̃fô fẽ ãkónã sĩ, ífí la ãkónã 'dã tá pírí Ãdróŋ́á
ãni, ãzíla ife ízókí kí drḭ́ kí adru ãlá ru, ífí la ife 'bã kénĩ kí vâ pírí ãlá ru.
17 Kénĩ la ãzí rĩ kí údrĩ táni kí ũnũ agá rá tí, mi gápi ife ásé agá nalé ku
'dĩ 'bã kénĩ rú agbẹ́lépi 'dĩ, ágá mi amụ́lé icílé ãzí rĩ kí abe sĩ ife ãlu 'dã
'bã sụ́ nzụlé angájó ízókí la gâlé.
18 Mí ũnũ mi kénĩ 'dĩ kí sĩ ku. Ídrĩ idé la 'dĩ 'bã áni rá yã áni, íko ízókí
la kí ãzã ku be la rá la ízókí la kí bãsĩ ími izó nĩ.
19 Mi dó sĩ jọ la, únũ kénĩ la kí ící rú sĩ ĩ'di ife 'bã mgbã rĩ ụrụ'bá gá 'dãá
ĩndĩ.
20 Ḭ́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, únũ kí rá la ã'dusĩ̃ku ã'ḭ̃táŋ́á ãkõ ĩ'badrḭ́ sĩ. Ĩmi pá tu
ã'ḭ̃táŋ́á sĩ, ĩmi adru ãfó sĩ ku wó rá la ũ̃rḭ́ 'bã rụ ĩmi nĩ.
21 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋ́á drĩ ájẹ́ ife 'bã mgbã kí tãmba agá cí ku, ícó tá ĩmi
tãmbalé ãzí rĩ sĩ ku.

---

† **11:3** 1 Ũpĩ 19:10, 14 † **11:4** 1 Ũpĩ 19:18 † **11:8** Ãzḭ́táŋ́á Amviŋ́á 29:4; Ĩsáyã 29:10 † **11:10** Zãbụ́rį̃ 69:22-23

22 Mí ụ̃'bị̃ dó drĩ ásị̃ ị̃gbẹ̃ ãzíla ásị̃ ãcị̃ Ãdróŋá drị̃ ndrelé, 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ
'baní Ãdróŋá ásị̃ ãcí-ãcí, wó ĩ'di u'á ásị̃ ị̃gbẹ́ sĩ míní rá la míní adrulé ásị̃
ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ agá rĩ sĩ, drĩ adru íni ku ála vâ ími ga ala gá 'dâ vụ̃rụ́.
23 Drĩ kí pá tu ã'ị̃táŋá ãkõ agá jã 'dâ ku, ála kí a'ị̃ icílé ĩndĩ rá, ã'dusĩku
Ãdróŋá icó vâ kí icílé ị̃dị̃ rĩ gá nĩ.
24 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, údrĩ tá ími agâ agá mị̃zẽyị́tụ̃ ife zolépi ásé agá gbíyã
ásé 'a drị̃ abe rĩ trũ, gbíyã 'dĩ trũ icí mi salé sãsã ámvụ́ agá mị̃zẽyị́tụ̃ ife
mgbã rĩ rú rĩ be rá, ĩ'di bábá íngõpí sĩ kénĩ 'dĩ kí icíjó ife ãlu-ãlu ndú-ndú
'dĩ kí ụrụ'bá gá!

Ịsịrayị́lị̃ pírí kí ru pa rá

25 Álẽ ĩmi adru nị̃táŋâ kóru ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí sĩ ku, má ádrị̃pịka ãzíla
má ámvọ́pịka, ĩmi icó dó sĩ adrulé 'bá ị́jọ́ nị̃lépi ambamba la rú ĩmi ịpị́jó
ku, Ịsịrayị́lị̃ 'bã ãzí ásị̃ acá kí ũkpó ru 'bo, ị́jọ́ 'dĩ kí mụ adrulé 'dĩ 'bã áni
kpere ụ́'dụ́ pẽlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'bã kãlãfe 'baní ca agá.
26 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịsịrayị́lị̃ pírí kí ru pa rá cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị̃ agá 'bo rĩ
áni:
"'Bá kí palépi rĩ 'bã mụjó ãfũjó Zị̃yọ́nị̃ gá rĩ sĩ,
ĩ'di mụ ásị̃ ũkpõ Yãkó'bõ agâ sĩ Ãdróŋá gãjó rĩ nzelé rá.
27 'Dĩ tị icíma má ãni ĩ'ba abe rĩ,
mání mụjó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí wụ̃jó rá rĩ sĩ." †
28 Ị́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmi ị́jọ́ sĩ,
wó wókõ 'bá pẽŋá drị́ gá rĩ sĩ, ála kí lẽ rá la, á'bị̃ ĩ'badrị̃ gá rĩ kí ị́jọ́ sĩ.
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, fẽtáŋá Ãdróŋá drị̃ kí umveŋá abe uja kí ru ku.
30 Cécé ĩmi ándrá Ãdróŋá tị arejó ku rĩ áni, ĩmi ịsụ́ ásị̃ ị̃gbẹ̃ ị́jọ́ ĩ'bã kí
Ãdróŋá tị arejó ku rĩ sĩ.
31 'Bá 'dĩ 'bã mgbã acá kí vâ areŋâ kóru, 'bã ịsụ́ kí rú vâ sĩ ú'dî'da ásị̃
ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá 'bã ásị̃ ị̃gbẹ̃ fẽjó ĩminí rĩ sĩ ĩndĩ.
32 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá umbé dó ãko pírí kí tị cí tị areŋá ãko ĩ'badrị̃ sĩ, 'bá
'bã ịsụ́ kí rú sĩ ásị̃ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị́ gá 'bá pírí 'baní rĩ 'i.

Ãdróŋá ịcụ́jó

33 Ũndũwã Ãdróŋá drị̃ 'bã málĩ la ala gá rĩ abe, ãzíla ị́jọ́ nị̃ŋá, ị́jọ́ vãŋâ trũ
rĩ kị́rị́ la 'dã áni!
'Bá ãzí icó ị́jọ́ ĩ'di 'bã lịlé rĩ ndrụ̃lé ku.
'Bá ãzí icó vâ gẹ̃rị̃ ĩ'didrị̃ kí vú ũbĩlé ku.
34 "Ã'di nị̃ ị́jọ́ Úpí ásị̃ gá rĩ cé la nĩ yã?
Jõku ã'di la icó ĩ'diní ị́jọ́ amálé nĩ yã?" †
35 "Ã'di fẽ Ãdróŋá ní ãko
sĩ ĩ'diní ãrígọ́tị la ũfẽjó ĩ'diní rá la nĩ yã?" †
36 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, angájó ĩ'di rụ̃lé, ĩ'di rụ̃ sĩ ãzíla ãko pírí kí ĩ'di ãni.
Dị̃zã 'bã adru kí ĩ'diní jã 'dâ! Ámĩnã.

12

Ídétáŋá Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá
'bã ĩmi rụ́ Ãdróŋá 'bá ásị̃ ị̃gbẹ̃ ndrụ̃lépi rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi ụrụ'bá pírí ídétáŋá ru

† **11:27** Ĩsáyã 59:20-21; 27:9; Yẽrẽmíyã 31:33-34 † **11:34** Ĩsáyã 40:13 † **11:35** Yọ́'bụ̃ 41:11

ídri rú ãlá ru ãko ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá ri rú, 'dĩ ãzḩ̃ ĩminí ngalé ĩ'di ḩ̃nzḩ̃jó úríndí sĩ rĩ 'i.
2 Lẽ ĩmi adru 'bá ṹnǫ́kṹ ú'dî'da 'dĩ drḩ̃ gá rĩ kí áni ku, wó ĩmi uja ĩmi ásḩ ĩ'bã ĩmi ádrízã ú'dí ru. Ĩmi dó sĩ icó ḩ́jǫ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ ñḩ́jó ãzíla ḩ́jǫ́ múké Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ amájó.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, ma jọ la ĩmi ãlu-ãlu ní 'dĩ 'bã áni: ĩmi ũrã ḩ́jǫ́ ĩmidrḩ́ gá rĩ kí ãmbógó ru ndẽ 'bá ãzí kí ḩ́jǫ́ rá la ku, wó be la rá la ĩmi ũrã drĩ ḩ́jǫ́ ĩmidrḩ̃ 'bã adru amáŋá múké la trũ, ã'ḩ̃táŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
4 Cécé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndú-ndú 'dĩ 'bã kí ụrụ'bá ãlu idélé rĩ 'bã áni, ĩsélé ãlu-ãlu 'dĩ nga kí pírí ãzḩ́ ãlu la áyụ ku.
5 Ḩ́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi 'bá ũ'bí ru Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ící ãma ụrụ'bá ãlu rú. Ãma dó sĩ 'bá pírí ãni.
6 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé ãma ní rĩ sĩ, fẽtáŋá ãmadrḩ̃ kí ndú-ndú. 'Bá fẽtáŋá ḩ́jǫ́ nábḩ̃ drḩ̃ jọjó rĩ drḩ́ rĩ fẽjó rĩ 'bã ayú ĩ'di cécé fẽlé ã'ḩ̃táŋá ĩ'didrḩ̃ vú sĩ rĩ áni.
7 Drĩ adru 'bá íyóŋá ãni, lẽ 'bã nga ãzḩ́ la ásḩ pírí sĩ, jõ 'bá imbájó, lẽ 'bã imbá ímbátáŋá ásḩ pírí sĩ.
8 Drḩ̃ adru 'bá 'bã ãvá ingajó, 'bã nga ĩ'di ũkpó sĩ, jõku drĩ adru ãko fẽjó 'bá ḩ́jǫ́ 'bã ndẽlé rá rĩ kí ãzã kojó, lẽ 'bã fẽ ásḩ mgbã sĩ, drĩ adru adrujó drḩ̃lẹ́ ru, lẽ 'bã ce 'bá kí drḩ̃ ásḩ mgbã sĩ, ãzíla jõku ásḩ ḩ̃gbẽ̃ i'dajó, 'bã i'da ĩ'di ãyĩkõ sĩ.

Lẽtáŋá

9 Lẽtáŋá 'bã adru mũlũmbẽ kóru. Ĩngṹ ḩ́jǫ́ ũnzí rĩ ũnzí, ĩmi ĩbĩ ĩmi ḩ́jǫ́ múké rĩ vú gá.
10 Ĩ'bã ásḩ ĩmi ãlu-ãlu drḩ̃ gá lẽtáŋá ádrḩ́pḩ rú rĩ sĩ. Ĩru ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá.
11 Ĩmi adru ũvú ku, wó ãvá ĩmi ãni úríndí drḩ̃ gá rĩ 'bã adru ũkpó ru sĩ ãzḩ́ ngajó Úpí nî.
12 Ĩmi adru ãyĩkõ sĩ ásḩ 'bãŋá ĩmidrḩ́ gá rĩ sĩ, ĩ'bã ĩmi ásḩ ũkpó ru ũcõgõ agá, ã'ḩ̃táŋá sĩ Ãdróŋá zḩ̃jó.
13 Ĩmi ale ãko ĩmĩ sĩ adrujó rĩ kí 'bá Ãdróŋá drḩ̃ ãko lẽlépi rĩ kí abe. Ĩmi adru ĩndrã kóru ĩmi drĩdríŋĩ gá.
14 Ĩwi sṹsṹ múké rĩ 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi rĩ 'banî. Ĩwi ĩ'baní sṹsṹ múké rĩ áyụ, ĩwã kí ku.
15 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ rĩ kí abe, ĩmi awá 'bá awálépi rĩ kí abe.
16 Ásḩ́sḩ́ŋá ĩmi u'ájó rĩ 'bã ají kí ru ãlu, ĩmi u'á ãfó sĩ ku, wó ĩmi ã'ḩ̃ ĩmi icíjó 'bá vṹrṹlẹ́ rĩ kí abe ãlu. Ĩmi ḩ́pḩ́ ĩmi sĩ ĩmi 'bãjó ụrụgá ĩmi drḩ̃ sĩ ku.
17 'Bá ãzí drĩ ĩmi idé ũnzí, ĩmi umvi ãrígǫ́tḩ la vâ sĩ ĩ'di idéjó ũnzí ku. Ĩmi ṹ'bḩ̃ ḩ́jǫ́ kí idélé ũndũwã sĩ 'bá pírí kí mẹ́lẹ́tḩ gá.
18 Drĩ icó rá wókõ mídrḩ́ sĩ mí ṹ'bḩ̃ u'álé 'bá pírí kí abe ásḩ ḩ̃gbẽ̃ sĩ.
19 Mâ wõ̃rḩ́ka, ĩmi ũfẽ ãrígǫ́tḩ ku, wó kẽ̃jḩ́ la gá ĩmi a'be ũmbã Ãdróŋá drḩ̃ 'bã de ḩ́jǫ́ pírí kí nĩ. Ḩ́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Ma ãrígǫ́tḩ la ũfẽ ma 'i, ãrígǫ́tḩ ũfẽjó rĩ ḩ́jǫ́ la má ãni,” † Úpí jọ nĩ.
20 'Dĩ 'bã kẽ̃jḩ́ gá:
“Mî mẹ́rǫ́'bá drĩ adru ãbḩ́rḩ́ sĩ, lẽ ífẽ ĩ'diní ãko nalé;
ḩ̃yḩ́vḩ́ ndẽjó ĩ'di rá, lẽ ífẽ ĩ'diní ḩ̃yḩ́ mvụlé.

† **12:19** Ãzḩ́táŋá Amviŋá 32:35

ḭ́jọ́ míní idélé ĩ'diní 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ mi drḭ̃nzá fẽ ĩ'dinî.” †
21 ḭ́jọ́ ũnzí 'bã ndẽ jõ ĩmi ku, wó rá la ĩndẽ ḭ́jọ́ ũnzí rĩ ḭ́jọ́ múké rĩ sĩ.

13

'Bá drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó

1 'Bá pírí 'bã ḭ̃nzḭ̃ kí ḭ́jọ́ 'bá ũpi rú 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ, ã'dusĩku ãzḭ́tãŋá ãzí ru 'bãlépi Ãdróŋá 'bã tḭ kóru la 'dáyụ ãzíla ãmbógó pírí kí Ãdróŋá ũ'bã kí nĩ.
2 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzḭ́tãŋá ãmbógó sụ́rụ́ drḭ̃ celépi rĩ drḭ̃ kí gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋá tḭ úmgbé, wó kí pángá ḭsụ́ rá.
3 'Bá ũpi rú ũ̃rḭ̃ fẽlépi 'bá ḭ́jọ́ idélépi múké la 'baní la yụ, wó rá la kí ũ̃rḭ̃ fẽ 'bá ḭ́jọ́ izalépi rĩ 'banî. Ĩlẽ adrulé 'bá ũpi rú 'dĩ kí abe ḭ́jọ̃ kóru, drḭ̃lẹ́mmgbọ agá ũ̃rḭ̃ kóru yã? Lẽ ĩmi idé ḭ́jọ́ ãzḭ́tãŋá 'bã lẽlé rĩ 'i ála ĩmi ḭ́jọ́ 'bã ãmbógó ru rá.
4 Ã'dusĩku ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋá drḭ̃ ĩmi ãni ḭ́jọ́ múké idélépi rĩ 'i. Wó ĩdrĩ ḭ́jọ́ iza rá, ĩmi u'á ũ̃rḭ̃ sĩ adru ménéŋá ĩ'didrḭ̃ ũpũ drḭ̃ ĩ'di 'bã drḭ̃ gá rĩ ãzḭ̃ kóru la ku. Ĩ'di ãtí'bó Ãdróŋá drḭ̃, drḭ̃lẹ́ pángá Ãdróŋá drḭ̃ 'bã ãzḭ̃ ngalépi 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'baní pángá fẽjó rĩ.
5 ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di ḭ́jọ́ pḭrḭ la ãmaní ãzḭ́tãŋá 'bá ũpi rú 'dĩ 'badrḭ̃ gá rĩ kí arejó, adru ũ̃rḭ̃ pángá Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ sĩ la ku, wó vâ ḭ́jọ́ ãma ásḭ̃ 'bã lũlé ãmaní rĩ sĩ.
6 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ĩmĩ sĩ mũ̃sọ́rọ̃ 'bejó rĩ 'i, 'bá ãzḭ́tãŋá drḭ̃lẹ́ ru 'dĩ kí ãtí'bó Ãdróŋá ãni la kî, kí ru fẽ pírí ãzḭ̃ la ngajó.
7 Ĩfẽ 'bá drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní ãko ãlu-ãlu ĩmi trũ adrujó ĩ'baní rú rĩ ĩ'badrḭ̃, drĩ adru mũ̃sọ́rọ̃ ĩfẽ ĩ'di, drĩ adru ãrútãŋá ĩfẽ ãrútãŋá, drĩ adru ḭ̃nzḭ̃tãŋá, ĩfẽ ḭ̃nzḭ̃tãŋá.

Ĩmi u'á lẽtãŋá sĩ ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ dó ãni rú

8 Ĩmi adru ḭ́jọ́ trũ 'bá ãzí abe ku, ndẽlépi pírí rá rĩ lẽtãŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'i: 'bá ĩ'di 'bã kãká lẽlépi rĩ idé ḭ́jọ́ pírí ãzḭ́tãŋá 'bã lẽlé rĩ 'bo.
9 Ãzḭ́tãŋá jọ íni, “Ínga ãwũ̃ ku, Í'dḭ 'bá ku, Mí ũ̃gũ̃ ũ̃gũ̃ ku, Íta 'bá ãzí 'bã ãko vḭ́ ku,” ãzíla ãzḭ́tãŋá ãzí drĩ adru cí yã áni, tra kí ru pírí ãzḭ́tãŋá ãlu lẽtãŋá drḭ̃ 'dĩ ụrụ'bá gá, jọ dó, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni.”†
10 'Bá lẽtãŋá Ãdróŋá drḭ̃ trũ rĩ ĩ'di 'bã ḭ́jọ́ 'bá ãzí be la 'dáyụ, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ lẽtãŋá ĩ'di ḭ́jọ́ pírí ãzḭ́tãŋá drḭ̃ gá rĩ 'bã ãsḭ̃ŋá.
11 Ĩmi idé ḭ́jọ́ 'dĩ 'i ã'dusĩku ĩnḭ̃ ú'dî'da áyi sĩ adrujó ala gá 'dĩ rá, 'dĩ dó sáwã ĩminí sĩ angájó ụ́'dụ́ gá rĩ 'i, ĩminí nḭ̃jó la rá ụ́'dụ́ ãmadrḭ̃ Ãdróŋá 'bã sĩ amụ́jó ãma pajó ũcõgõ ãmadrḭ̃ kí agá rĩ acá dó ãni rú 'bo, ndẽ dó ụ́'dụ́ ándrá ãmaní ã'ḭ̃tãŋá ãmadrḭ̃ i'dójó rĩ rá.
12 ḭ́nḭ́ la dó ukó-ukô ãngũ la lẽ ụwḭ́lé ụwḭ̃, ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ ãma u'bé kí ḭ́jọ́ ḭ́nḭ́ drḭ̃ gá rĩ kí ãmvé ãma rụ́ 'dọ̃ rá, ãma ũ̃sụ̃ ãma ụrụ'bá gá ãko ã'dḭ́ drḭ̃ gá ũmbã drḭ̃ Ãdróŋá drḭ̃ rĩ kí áyụ.
13 ḭ́jọ́ ãmaní idélé rĩ 'bã adru kí ḭ́jọ́ ãngũ ule drḭ̃ gá rĩ kî 'bã adru kí ũ̃mũ̃ sĩ ãná mvụjó ãwũ̃ idéjó ãzíla ĩmẽrãjó íwá sĩ, adrujó ãwụ́'bá ru, ãwãŋá ãzíla u'ájó ãjã sĩ rĩ kí ku.
14 Ĩ'dụ ãko ã'dḭ́ drḭ̃ gá Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ gá rĩ kî, ãzíla lẽ ĩmi a'be ḭ́jọ́ ũrãŋá ḭ́jọ́ ũnzí ụrụ'bá drḭ̃ gá rĩ drḭ̃ gá ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí abe rĩ cã.

---

† **12:20** ḭ́jọ́ U'béŋá 25:21-22 † **13:9** Ãfũŋá 20:13-15, 17; Ãzḭ́tãŋá Amviŋá 5:17-19, 21; Lẹ́vḭ̃ 19:18

14

'Bá ã'ḩ̃táŋ́á agá ũkpó kóru rĩ kí 'bá ã'ḩ̃táŋ́â trũ ũkpó rĩ abe

1 Ĩmi a'ḩ̃ 'bá ã'ḩ̃táŋ́á agá ũkpó kóru 'dĩ kí, ãzíla ĩlḩ̃ ḩ́jọ́ kí drḩ̃ gá ũrãtáŋ́á ĩ'ba ãni múké yã jõku ũnzí yã rĩ sĩ ku.
2 'Bá ãzí rĩ 'bã ã'ḩ̃táŋ́á 'bãngá ru ãko pírí kí najó. Wó 'bá ã'ḩ̃táŋ́á ĩmbíráŋ́á rĩ la 'bãngá ĩ'didrḩ̃ sĩ tẹ́bḩ̃ ḩ́nḩ̃ rĩ kí na áyụ ũrãtáŋ́á ĩ'didrḩ̃ gá rĩ sĩ.
3 'Bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ide 'bá nalépi la ku rĩ ku, wó 'bá ãko kí ũpẽlépi ũpẽ-ũpẽ rĩ 'bã lḩ̃ vâ 'bá ãko pírí nalépi rĩ 'bã ḩ́jọ́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋ́á ã'ḩ̃ ĩ'di rá.
4 Mi ã'di 'i 'bá ãzí Ãdróŋ́á 'bã ãtí'bó ru rĩ kí ḩ́jọ́ lḩ́jó? Ḩ́jọ́ ĩ'badrḩ̃ Ãdróŋ́á be. 'Bã lũ ĩ'baní kí ḩ́jọ́ ũnzí jõku múké idé rĩ gá nĩ. Ũkpõ ĩ'didrḩ̃ la kí ãzã ko ḩ́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó nĩ.
5 Gẹ̃rḩ̃ ãlu 'dĩ sĩ 'bá ãzí rĩ 'baní ũrãjó la ụ́'dụ́ ãzí rĩ ãlá ru ndẽ ụ́'dụ́ ãzí rĩ kí rá rĩ áni, ãzí rĩ kí jọ la ụ́'dụ́ kí 'bãngá trũtrũ, ḩ́jọ́ 'dĩ drḩ̃ gá 'bá ãlu-ãlu 'bã nḩ̃ ḩ́jọ́ ĩ'di ásḩ́ 'bá adrujó ala gá rĩ 'i.
6 'Bá ụ́'dụ́ ãlu 'bãlépi ụ́'dụ́ ãmbógó ru rĩ ĩ'di 'bã la sĩ Úpî ḩ̃nzḩ̃jó, ãzíla 'bá ĩzá nalépi rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á ní ãkónã 'dã sĩ, 'bá vâ ĩzá nalépi ku rĩ la ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋ́á nî.
7 Ãma u'á ídri sĩ rụ́kụma fẽjó Ãdróŋ́á nî ãzíla ãma ãzí drĩ drã rá, drã ĩ'di vúŋ́á sĩ ku.
8 Ãmaní u'á agá ĩdrĩ sĩ, ãma u'á ãyĩkõ fẽjó Úpí nî ãzíla ãdrĩ drã rá ãma sĩ mụ Úpí rụ́, ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ kí drã be kí Úpí ãni.
9 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ drã rá, angá ídri rú ãzíla ĩ'di dó sĩ adru Úpí ru 'bá ídri rĩ kí drḩ̃lẹ́ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe.
10 Mi ḩ́jọ́ lḩ̃ mí ádrḩ́pḩ̃ drḩ̃ gá ã'du ḩ́jọ́ sĩ yã? Mi mḩ́fḩ̃ su mí ádrḩ́pḩ̃ ụrụ'bá gá ã'du ḩ́jọ́ sĩ yã? Lẽ ãnḩ̃ kí rá 'bá ãlu-ãlu la drụ́zḩ́ mụ pá tulé úmvúke Ãdróŋ́á sĩ ḩ́jọ́ lḩ́jó rĩ drḩ̃lẹ́ gá rá.
11 Ḩ́jọ́ sĩlé rĩ jọ,
" 'Ãndá mâ adrujó Ãdróŋ́á ídri rĩ áni,' Úpí jọ rá,
''Bá pírí kí mụ drụ́zḩ́ ãja tḩ̃lé áma drḩ̃lẹ́ gá
ãzíla 'bá ãlu-ãlu la mụ ḩ́jọ́ vú nzelé Ãdróŋ́á 'bã mũkẽ drḩ̃ gá ĩ'di 'bã tḩ sĩ.'†"
12 Ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma kí ãlu-ãlu mụ pá tulé ḩ́jọ́ vú nzejó Ãdróŋ́á drḩ̃lẹ́ gá ãma drḩ̃ gá.
13 Lẽ ḩ́jọ́ 'dĩ sĩ ãlḩ̃ kí ḩ́jọ́ ãma drḩ̃ gá ku. Ḩ́jọ́ múké rĩ lẽ ãndre ácḩ́ŋ́á ãmadrḩ̃ ãma drĩdríŋ́ĩ gá rĩ 'bã atrḩ̃ ãmã ádrḩ́pḩ̃ ãzí ní gẹ̃rḩ̃ ã'ḩ̃táŋ́á drḩ́ gá rĩ ku.
14 Ánḩ̃ rá ãzíla ãndá-ãndá ru, ma 'i ãzḩ́táŋ́á Úpí Yẹ́sụ̃ drḩ́ gá rĩ sĩ ãko ãzí nalé nãnã ĩ'di agá ũnzí la 'dáyụ. Wó 'bá ãzí drĩ ã'ḩ̃ la ĩ'diní rĩ gá ãko 'dã ũnzí, 'bá 'dã áni rĩ gá ãko 'dã ĩ'diní ũnzi ãndá.
15 Ãko míní nalé rĩ drĩ mî ádrḩ́pḩ̃ ní ũcõgõ fẽ ásḩ́ gá rá, ḩ́jọ́ míní idélé 'dĩ adru lẽtáŋ́á drḩ́ gá rĩ 'i ku. Ãko míní nalé rĩ 'bã fẽ a'déŋ́á mí ádrḩ́pḩ̃ Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ḩ́jọ́ sĩ rĩ ní ku.
16 Ífẽ ãko míní ũrãlé ĩ'di múké rĩ ḩ́jọ́ jọ́jó drḩ̃ la gá ũnzí ku.
17 Ã'dusĩku ḩ́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋ́á drḩ́ agá rĩ adru lú ãko nalé nãnã rĩ ãni ãzíla mvụlé mvụ̃-mvụ̃ rĩ 'bã áni ku, wó ĩ'di adrujó ḩ́jọ́ ũnzî kóru ásḩ́ ḩ̃gbẹ̃ sĩ ãzíla ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé rĩ sĩ.

---

† **14:11** Ĩsáyã 45:23

18 Ã'dusĩku 'bá ãzị́ ngalépi Kúrísĩtõ drị́ gẹ̃rị̃ 'dĩ sĩ rĩ, ĩ'di ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá
nî, ãzíla 'bá kí ịjọ́ ĩ'didrị̃ kí ã'ị̃ ãzíla ãtị̃ rá.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã kí ũkpõ ịjọ́ ásị̃ ị̃gbẹ̃ ajílépi rĩ kí idéjó, ãzíla ịjọ́ icólépi
ãmaní ũkpõ fẽlépi ã'ị̃táŋá ãmadrị̃ agá 'dĩ kí idéjó.
20 Lẽ ã'dị kí ãzị́ Ãdróŋá drị́ 'dĩ ãko ãma nalé nãnã rĩ sĩ ku; ãkónã pírí kí
ãlá ru. Wó adru múké ku míní ãko mî ádrị́pị 'bã nalé ku rĩ najó sĩ ĩ'diní
fẽjó a'déjó ịjọ́ ũnzí gá.
21 Ĩ'di múké ãndânĩ míní ĩzá najó ku, íwá mvụjó ku ãzíla ãko ãzí ndú
míní idélé fẽlépi la mî ádrị́pị ní sĩ a'déjó rĩ.
22 Ídrĩ adru ã'ị̃táŋâ trũ ãko nalé nãnã rĩ kí sĩ, 'bã adru ĩmi drĩdríŋĩ gá
Ãdróŋá be, 'bá drĩ ru ịjọ́ lị cénĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, 'bá 'dĩ áni rĩ ĩ'di
drĩ̃lẹ́ba rú.
23 Wó ásị̃ la drĩ ãbã ãko ĩ'di bã nalé rĩ sĩ, Ãdróŋá lị ịjọ́ ĩ'di drị̃ gá rĩ 'bo,
ĩ'di 'bã najó la rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ adru ã'ị̃táŋá sĩ ku. Ãko
pírí idélé ã'ị̃táŋâ kóru rĩ ĩ'di ịjọ́ ũnzí.

15

Gbíyã múké u'ájó 'bá abe rĩ

1 Ãma 'bá ã'ị̃táŋâ trũ ũkpó ru 'dĩ, lẽ ãko 'bá ã'ị̃táŋá agá ũkpõ kóru 'dĩ kí
ãzã sĩ pá tujó ũkpó ru ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ agá, lẽ ãma ịpị́ kí ãma ku.
2 Lẽ ãfẽ kí ãyĩkõ 'bá ãma jĩránĩ rú ã'ị̃táŋá agá 'dĩ 'baní ịjọ́ ĩ'baní idélé
múké rĩ sĩ, ála sĩ kí sị ũkpó ru ã'ị̃táŋá agá.
3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fẽ ándrá ĩ'diní ãyĩkõ cénĩ-cénĩ rú ku, cécé ịjọ́ sĩlé rĩ
'bã jọlé rĩ áni, "Ú'dáŋá 'bá kí ĩmi u'dájó rĩ, ri kí áma u'dálé." †
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ ándrá sĩlé údu rĩ úsĩ ĩ'di sĩ ãma imbájó ãmaní sĩ ịjọ́ tajó,
ãzíla ásị̃ 'bãjó ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã ãma ásị̃ imbájó tẽjó la rĩ áni.
5 Lẽ Ãdróŋá ásị̃ tẽŋá ãzíla ásị̃ imbáŋá 'dị́pị 'bã fẽ ĩminí úríndí ĩminí sĩ
ĩmi icíjó ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩminí sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ vú bĩjó.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ní dị̃zã fẽ ásị̃ ãlu sĩ ãzíla tị ãlu sĩ, 'dĩ Ãdróŋá
Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị 'i.

Ịjọ́ mgbã 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

7 Ĩmi a'ị́ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã ĩmi a'ị́lé rĩ áni, ĩmi dó sĩ
dị̃zã fẽ Ãdróŋá ní.
8 Ĩmi ũrã drĩ ịjọ́ Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó ãtí'bó ru 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'baní sĩ i'dajó
la 'bá 'baní Ãdróŋá 'bã ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé ĩ'bã áyị́pịka 'baní rĩ ĩ'di ãndá, uja
ĩ'di ku.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'bã fẽ kí rú sĩ Ãdróŋá ní dị̃zã ĩ'di 'bã ásị̃
ị̃gbẹ̃ sĩ. Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
"Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma ími rụ́ ịcụ́ 'bá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá;
Ma vâ úngó ími rụ́ ịcụ́jó 'dĩ kí ngo." †
10 Jọ vâ ị̃dị́,
"Ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ 'bá ĩ'didrị̃ kí abe." †
11 Jọ vâ ị̃dị́,
"Ĩmi ịcụ́ Úpí 'i, ĩmi pírí 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ,
ĩngo úngó ịcụ́ŋá drị̃ ĩmi 'bá pírí ụ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ." †
12 Ãzíla nábị̃ Ĩsáyã jọ vâ ị̃dị́,

† **15:3** Zãbụ́rị̃ 69:9 † **15:9** 2 Sámụ̃wẹ̃lị̃ 22:50; Zãbụ́rị̃ 18:49 † **15:10** Ãzịtáŋá Amviŋá 32:43 † **15:11** Zãbụ́rị̃ 117:1

“Drḩ̃lẹ́ Yésẽ drḩ gá rĩ la ãfũ amụ́lé adrulé Úpí ru sụ́rụ́ kí drḩ̃lẹ́ gá;
'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ kí ásḩ 'bã ĩ'di drḩ̃ gá.” †

13 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãmaní sĩ ásḩ tḩ̃jó drḩ̃ la gá rĩ 'bã fẽ ãyĩkõ ãzíla ásḩ ḩ̃gbẹ̃ ĩmi ásḩ gá, ĩminí ã'ḩ̃táŋá 'bãjó drḩ̃ la rĩ sĩ ĩmi dó sĩ ga tré, ĩminí ásḩ 'bãjó ĩ'di agá ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḩ rĩ sĩ rĩ 'i.

Ãzḩ Páwṹlọ̃ 'bã ngalé 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'baní rĩ

14 Má ádrḩ́pḩ́ka ãzíla má ámvọ́pḩ́ka ã'ḩ̃táŋá agá 'dĩ áma ãmgbã ũrã ãndá, ḩjọ́ múké ĩmi agá tré cí, ĩmi nḩ̃táŋá ca rá ãzíla ĩmi icó rá ĩminí ĩmi imbájó ĩmi drĩ̃drínŋ̃ gá cénĩ-cénĩ.

15 Wó wárágã 'dĩ agá 'dâ ásĩ ḩjọ́ ãzí rĩ kí tọndọlọ ĩmi rṹlé sĩ ĩmi igájó ḩ̃dḩ́, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãtí'bó ru rĩ gá nĩ.

16 Pẽ ma adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãni 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku rĩ 'baní ãzḩ ngajó átáló ru ḩjọ́ mgbã Ãdróŋá drḩ rĩ ũlũjó. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ 'ba acá kí ídétáŋá Ãdróŋá 'bã ã'ḩ̃lé rá rĩ rú Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí 'bãjó ãlá ru rĩ sĩ.

17 Ḩjọ́ mání áma icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ be rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ḩpḩ́lé ãzḩ mání ngalé Ãdróŋá ní rĩ sĩ rá.

18 Má icó idélé ṹrḩ̃ sĩ ḩjọ́ ãzí jọjó ku, pẽ lú ḩjọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé má rṹ sĩ, sĩ 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí drḩ̃ cejó Ãdróŋâ nḩ̃jó rĩ 'i. Idé ḩjọ́ 'dĩ gẹ̃rḩ̃ mání ḩjọ́ jọjó rĩ agâ sĩ ãzíla ãko mání idélé rĩ kí sĩ ĩndĩ.

19 'Dĩ ũkpó ícétáŋá ãni ãzíla ḩjọ́ tálí ru 'dĩ 'badrḩ ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḩ gá rĩ sĩ. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, mání acḩ agá angájó Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá kpere Ḩ̃lḩ̃rḩ̃kámṹ gá, má ũlũ ḩjọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ 'i.

20 Ḩjọ́ ãmbógó áma ásḩ gá ṹ'dṹ pírí sĩ rĩ ḩjọ́ mgbã rĩ ũlũjó ãngũ sĩ ḩjọ́ Kúrísĩtõ drḩ gá rĩ arejó ku rĩ gá, adru sĩ jó ãzí ú'dí la 'bã ḩ̃ndṹ 'bãjó sḩjó 'bá ãzí 'bã sḩlé nĩ la drḩ̃ gá ku.

21 Cécé ḩjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,

“'Bá 'baní drĩ ĩ'baní ḩjọ́ ĩ'di drḩ̃ gá rĩ ũlũjó ku rĩ kí mụ ndrelé la rá,
ãzíla 'bá ḩjọ́ arelépi drḩ̃ la gá ku rĩ kí mụ ífí la nḩ̃lé rá.” †

22 Ḩjọ́ 'dĩ fẽlépi la, pâlé ũ'bí ru âtrḩ áma drḩ̃ mụjó ĩmi rṹlé cí 'dĩ.

Ãcḩ Páwṹlọ̃ 'bã itúlé mụjó Rụ́mḩ̃ gá rĩ

23 Wó ú'dî'da rĩ gá ãzḩ ãzí mání ngalé ãngũ 'dõ gá 'dọ̃ la yụ, ãzíla ílí ũ'bí alḩ́lépi 'dĩ kí agá á'bã áma ásḩ lẽjó mụjó ĩmi andréjó.

24 Á'bã ásḩ álẽ ĩmi ndrelé mání mụ agá Sḩ̃pẹ́yḩ̃nḩ̃ gá, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko gẹ̃rḩ̃ gá 'dâ mání mụ agâlé, 'dĩ mání ú'áŋá ĩmi abe rĩ ãjḩ́ 'bḩ̃jó were 'bo rĩ 'bã vúlé gá.

25 Wó ú'dî'da ma mụ mụlé Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá mụjó ãzí ngajó 'bá ãlá Ãdróŋá ãni rĩ kí abe.

26 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnḩ́sã ãngũ Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ u'á kí ãyĩkõ sĩ, tra kí ãko 'bá ãlá Yẹ̃rṹsãlẹ́mṹ gá ãzí lẽmẽrí rĩ kí ãzã kojó.

27 U'á kí ãyĩkõ sĩ ĩ'bã kí ḩjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ, ã'dusĩku fẽ kí ãko ĩ'bã kí adrujó ĩ'ba abe rĩ kí cénĩ. Ã'dusĩku 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ drḩ̃ kí ãko múké Úríndí Ãdróŋá drḩ̃ kí ale 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí abe rá, 'bá ã'ḩ̃táŋá agá Yãhụ́dḩ̃ rú ku 'dĩ kí lẽ 'bã ko kí 'bá Yãhụ́dḩ̃ rú 'dĩ kí ãzã ãko ayúlé ṹ'dṹ pírí rĩ kí sĩ.

---

† **15:12** Ĩsáyã 11:10 † **15:21** Ĩsáyã 52:15

28 'Dã 'bã vúlé gá ádrĩ ãzḩ 'dĩ de 'bo, ãzíla áfẽ dó séndẽ tralé rĩ kí pírí ĩ'badrḩ 'bo, ma dó mụ mụlé Sĩpẹ́yĩnĩ gá ãzíla ma dó mụ ĩmi undré trũ gẽ̃rĩ 'dã gâ sĩ.
29 Ánĩ rá mání mụ agá ĩmi rụ̃lé, ma mụ mụlé ásḩ ĩgbẽ̃ Kúrísĩtõ drḩ calépi rá rĩ trũ.
30 Má ádrḩpḩka ãzíla má ámvọ́pḩka ã'ḩtáŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ ãzíla lẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drḩ sĩ, ĩmi icí ĩmi mání Ãdróŋá zịjó ũkpõ sĩ.
31 Ĩzḩ mání Ãdróŋá sĩ áma pajó 'bá ã'ḩlépi ku Yṹdḩyã gá 'dĩ kí drḩ gá ãzíla ãzḩ mání mụlé idélé Yẽ̃rụ́sãlẹ́mṹ gá, 'bá ãlá 'dãá rĩ abe rĩ 'bã ã'ḩ kí rú sĩ rá.
32 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ mụ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ãyĩkõ sĩ ãzíla u'á ĩmi abe sĩ avḩjó Ãdróŋá ní lẽlé rĩ 'bã áni.
33 Ú'dĩ'da Ãdróŋá ásḩ ĩgbẽ̃ 'dḩpḩ 'bã adru ĩmi abe pírí. Ámĩnã.

16

Páwũ̃lõ̃ zḩ 'bá pírí kí cící

1 Álẽ jọlé la ĩminí ãmã ámvọ́pḩ Fḩbĩ̃ḩ 'bá ãzḩ ãzã kolépi kãnḩsã Kẽnĩkẽríyã gá rĩ 'i, ĩ'di 'bá múké la.
2 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi zḩ ĩ'di a'ḩjó Úpí agá 'bá ãlá 'dĩ 'bã ãzí ru ãzíla ĩ'di ãzã kojó ãko ãzã koma rú ĩ'di 'bã a'ḩlé ĩmidrḩ 'dĩ kí sĩ, ri ándrá adrulé ãzã koma rú 'bá ũ'bí 'banî ãzíla mání ĩndĩ.
3 Ĩzḩ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be cící, 'dĩ kí 'bá ãma sĩ ãzḩ ngajó ĩ'ba abe Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ kî.
4 Nze kí ru ídri ãjḩ áma ḩjọ́ sĩ. Adru ma 'i á'dũ̂sĩ ku, wó kãnḩsã pírí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'badrḩ gá rĩ kí vâ sĩ ãyĩkõ sĩ kí ḩjọ́ sĩ.
5 Ĩzḩ vâ 'bá pírí ru tralépi kãnḩsã ĩ'badrḩ lḩcọ́ gá rĩ agá rĩ kí cící, ĩzḩ mâ wõ̃rḩ mání lẽlé ambamba Ĩpãyĩnétõ ándrá 'bá drḩdrḩ acálépi 'bá Kúrísĩtõ ãni la rú Ásĩyã gá rĩ 'i cící.
6 Ĩzḩ mání Mãríyámũ ãzḩ ngalépi ũkpó sĩ ĩminí rĩ ní ĩndĩ.
7 Ĩzḩ mání Ãndrõníkã kí Yũníyã * be cící, kí mâ kãká ru ãzíla má be mãbụ́sṹ gá rĩ kî. 'Bá ũ̃pḩgọ́ŋá rú rĩ nḩ kí kí lọ́lọ́, ãzíla kí ándrá Kúrísĩtõ agá mání drḩdrḩ.
8 Ĩzḩ Ãmũfũlíyátõ mání lẽlé Úpí agá rĩ ní cící.
9 Ĩzḩ vâ mání Ũrĩbánõ, ãma sĩ ãzḩ Kúrísĩtõ drḩ ngajó ĩ'di trũ ãzíla Sĩtãkúsĩ 'bá mâ lẽlé mâ wõ̃rḩ ru rĩ 'baní cící.
10 Áfẽ vâ zḩtáŋá Ãpẽlésĩ ní, 'bá ũ̃'bĩ̃lé ãzíla ã'ḩlé Kúrísĩtõ agá rá rĩ ní cící, ãzíla ĩzḩ vâ 'bá lḩcọ́ Ãrĩsĩtõbúlõ drḩ agá rĩ kí cící ĩndĩ.
11 Ĩzḩ vâ Hẽrõdĩyánõ 'bá kí mâ kãká ru rĩ ãzíla 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú Nãrĩkísõ drḩko gá rĩ abe cící.
12 Ãzíla áfẽ vâ zḩtáŋá Trũfénã 'baní Trũfósã be cící, 'dĩ kí ũkú ãzḩ ngalépi Úpí drḩ ũkpó sĩ rĩ kî, ãzíla ĩzḩ vâ mâ wõ̃rḩ mání lẽlé ambamba Pẽrĩsísĩ ũkú vâ ãzḩ ngalépi Úpí ní ambamba rĩ cící ĩndĩ.
13 Ázḩ Rũfúsĩ pẽlé ndú ãzḩ Úpí drḩ agá rĩ cící, ãzíla ĩ'di 'bã ãndrẽ áma tãmbalépi ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bã ngọ́pḩ ru rĩ cící.
14 Ázḩ Ãsũnĩkũrítõ 'i, Fĩlẽgónĩ 'i, Hãmésĩ 'i, Pãtrõbásĩ 'i, Hẽrĩmásĩ 'i ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ ĩ'ba abe 'dĩ kí cící.

---

* **16:7** *Yũníyã* bụ́kũ̃ ãzí rĩ kí agá ála umve la *Jụ́lĩyã 'i.*

15 Ázị Fĩlõlõgásĩ 'i ãzíla Jụ́lị́yã 'i, Nẽríyã kí ĩ'di 'bã ámvọ́pị be, Ũlĩmbásĩ
'i, ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni ĩ'ba rụ́ 'dãá rĩ abe cící.
16 Ĩzị ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá ãlu-ãlu ásị́ pírí sĩ, kãnị́sã pírí Kúrísĩtõ ã'ị́lépi rĩ
fẽ kí ĩ'bã zịtáŋá ĩminí pírí.

Páwụ̃lọ̃ 'bã ímbátáŋá ãsĩjó rĩ

17 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị́táŋá agá 'dĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi
rụ́, ĩmi adru mịfị́ trũ 'bá 'bá kí awalépi 'dĩ kí sĩ, kí 'bá kí ã'ị́táŋá uja sĩ mụjó
ímbátáŋá ã'ị́lé 'bo rĩ ujajó, ĩmi ĩdã ĩmi ĩ'ba rụ́ 'dâ rá.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ nga kí ãzị́ Úpí ãma ãni Kúrísĩtõ drị́ rĩ ku, kí
así rá la kụ̃bụ̃ ĩ'badrị̃ sĩ, ị́jọ́ ãfũlépi ãlápítí ru ãzíla ũré 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ị́jọ̃
kóru 'dĩ kí ásị́ ulé.
19 'Bá pírí are kí ị́jọ́ ĩminí 'bá tị arejó rĩ 'bã ị́jọ́ rá, ãyĩkõ fụ ma ĩmi ị́jọ́
sĩ ambamba. Wó álẽ ĩmi adru nị̃táŋâ trũ ị́jọ́ 'dĩ agá 'dâ mũkẽ ĩ'didrị̃ agá,
ãzíla ĩmi adru ị́jọ́ ũnzî kóru.
20 Ãdróŋá ásị́ ĩ̃gbẹ̃ 'bã 'dị́pị la Sĩtánĩ aco vụ̃rụ́ ĩmi pálé gá. Lẽtáŋá uyaŋâ
kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
21 Tị̃mị̃tị́yọ̃ ãzị́ ngalépi má be rĩ zị ĩmi pírí cící, Lụ̃kị́yã 'i, Yásõnĩ 'i ãzíla
Sõsĩpãtérõ 'i mâ kãká ru rĩ abe zị kí ĩmi pírí cící.
22 Ma 'i Tẽrị̃tị́yọ̃ wárágã 'dĩ sĩlépi rĩ zị ĩmi 'bá Úpí agá 'dĩ kí pírí cící.
23 Gáyõ ãmụ́ a'ị́lépi ma trũ ãzíla kãnị́sã 'dọ̃ cí rĩ 'bã sĩ ãyĩkõ ịsụ́jó ĩ'di agá
rĩ, fẽ vâ zịtáŋá ĩmi zịjó pírí cící.
Ĩrásĩtõ drị̃lẹ́ ãzị́ ngalépi 'bá abe ĩrá tãmbajó táwụ̃nị̃ ãmbógó rĩ drị́ gá rĩ
ãzíla ãma ádrị́pị Kõwãrítõ ãma lẽlépi ambamba rĩ fẽ vâ ĩminí zịtáŋá ĩndĩ.
[
24 Ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru ĩmi pírí abe. Ámĩnã.] †
25 Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ Ãdróŋâ rụ́ ĩ'di 'bã icójó ĩmi 'bãjó ũkpó ru ị́jọ́ mgbã Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá mání ũlũlé rĩ sĩ, ãzíla úri ándrá ị́jọ́ zĩ̃lẹ́ zĩ̃-zĩ̃ 'dĩ zĩ̃lé údu
ílí ũ'bí ru.
26 Wó ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ị́jọ́ mgbã 'dĩ ají dó ĩ'di tọndọlọ ãmvé ị́jọ́ nãbịya
'bã kí sĩlé ãzị́táŋá Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ drị́ gá rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ sụ́rụ́ pírí 'bã
ã'ị́ dó sĩ ĩ'di 'i, ãzíla 'bã are kí sĩ tị la benĩ.
27 Ãdróŋá ũndũwã 'dị́pị ní dĩ̃zã 'bã adru jã 'dâ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agâ sĩ.
Ámĩnã.

† **16:24** Vásĩ 24 'i, Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã kí vásĩ rú ku, be la rá la 'bã kí ĩ'di "fụ́tị̃-nôtĩ" rú, ã'dusĩku ĩ'di ándrá bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ Gĩ̃rị́kĩ̃ tị sĩ ídu drĩ̃drĩ̃ rĩ kí agá 'dáyụ.

Wárágã Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní drĩdrĩ rĩ

Páwụ̃lọ̃ zị Kũrĩsĩtíyánĩ táwụ̃nĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị́, ma Páwụ̃lọ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé lẽtáŋá ĩ'didrĩ sĩ ũpị́gọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị́ áni rĩ drị́, ãzíla Sõsĩténõ ãmã ádrị́pị́ rú rĩ drị́.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá ãni kãnị́sã Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'banî. 'Bá 'dĩ kí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã ũpẽlé ndú Ãdróŋá nî, ãzíla umvelé 'bãlé ãlá ru 'bá pírí ãngũ pírí gá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ãmã Úpí ru 'dĩ ĩnzĩ̃lépi 'dĩ kî.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ãzíla ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị́ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwụ̃lọ̃ fẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'diní fẽlé ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ sĩ rĩ sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ be rĩ sĩ ĩmi acá dó málĩ 'dị́pị́ gẽ̃rĩ̃ pírí sĩ, ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ kí agá ãzíla nĩ̃táŋá pírí sĩ.
6 Ã'dusĩku ị́jọ́ ãmaní vú nzelé Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ i'da dó ru ĩmi agâ sĩ 'bo.
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmĩ ĩcẽ fẽtáŋá Úríndí Ãdróŋá drĩ 'bã ãzí fẽlé ĩminí la ku, ĩminí ásị́ tị́ agá ásị́ pírí sĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã i'daŋá tẽjó.
8 Ĩ'di ĩmi 'bã ũkpó ru kpere ãsĩ̃ŋá gá, ĩmi dó sĩ adru ị́jọ̃ kóru ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ tị́ icíjó Ngọ́pĩ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ be rĩ ĩ'di ã'ĩ̃táŋâ trũ ị́jọ́ 'dĩ idéjó rá ĩcẽŋâ kóru.

Awaŋá Kũrĩsĩtíyánĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'badrĩ

10 Má ádrị́pị́ka ãzíla má ámvọ́pị́ka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ rụ́ sĩ, ĩmi pírí ĩjọ ị́jọ́ tị́ ãlu sĩ. Ĩmi awa dó sĩ ĩmi ku, ãzíla ĩmi dó sĩ tị́ icí ásị́ ãlu sĩ ãzíla ũrãtáŋá ãlu sĩ ị́jọ́ kpị́ sĩ.
11 Má ádrị́pị́ka ãzíla má ámvọ́pị́ka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí Kĩ̃lọ́yĩ̃ drị́ko gá la lũ kí mání, ĩmi ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá ãwã-ãwã.
12 Ị́jọ́ mání jọlé rĩ ĩ'di íni: 'bá ãzí kí jọ la, “Ãma Páwụ̃lọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Ãpọ́lọ̃ ãni,” ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kéfã ãni,” ãzíla ãzí rĩ kí jọ la, “Ãma Kúrísĩtõ ãni.”
13 Âwa dó Kúrísĩtõ 'bo yã? Îpa Páwụ̃lọ̃ mũsãlá'bã sị́ gá ĩmi ị́jọ́ sĩ rá yã? Ĩbĩ bãbụ̃tị́zĩ̃ Páwụ̃lọ̃ rụ́ sĩ rá yã?
14 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání 'bá ãzí ní bãbụ̃tị́zĩ̃ fẽjó ku rĩ sĩ, pẽ lú Kũrísĩpõ kí Gáyõ be.
15 'Bá ãzí icó dó sĩ jọlé la ĩbĩ bãbụ̃tị́zĩ̃ áma rụ́ sĩ la ku.
16 (Ãndá, áfẽ vâ bãbụ̃tị́zĩ̃ rá la 'bá Sĩtéfãnãsĩ drị́ko gá rĩ 'banî, 'dã 'bã drĩ gâ sĩ má igá dó áfẽ bãbụ̃tị́zĩ̃ 'bá ãzí ní rá la ku.)
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ pẽ áma tị́ bãbụ̃tị́zĩ̃ fẽlé la ku, wó ị́jọ́ mgbã ũlũjó adru ị́jọ́ ũndũwã 'bá drĩ sĩ ku, fẽjó la drãŋá Kúrísĩtõ drị́ gá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ 'bã acá sĩ ũkpõ kóru ku.

Kúrísĩtõ ĩ'di ũndũwã ãzíla ũkpõ Ãdróŋá drĩ

18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drã Kúrísĩtõ drị́ gá mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ĩ'di i'dá aza rú 'bá
ĩĩ̃kĩ̃lépi ĩĩ̃kĩ̃ rĩ 'banî, wó ãma tá gápi palé rá 'dĩ 'baní ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá drị́
rĩ.
19 Ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ áni,
“Ma ũndũwã 'bá ũndũwã rú rĩ drĩ̀ andi rá,
ãzíla ma nĩ̃táŋá 'bá nĩ̃táŋâ trũ rĩ 'bã bụ́lụ́ gá.” †
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'Bá ũndũwã rú rĩ kí dó íngõlé yã? 'Bá nĩ̃táŋâ trũ rĩ kí dó íngõlé
yã? Jõku 'bá nĩ̃táŋâ trũ ị́jọ́ ũkpó ụ́'dụ́ 'dĩ agá rĩ kí íngõlé yã? Ãdróŋá 'bã
ũndũwã ũ̃nọ́kụ́ drị́ gá rĩ aza rú ku yã?
21 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũndũwã Ãdróŋá drị́ rĩ sĩ, 'bá nĩ̃ kí Ãdróŋá ũndũwã ĩ'badrị́
'bádrĩ̀ sĩ ku. Kẽjị́ la gá Ãdróŋá pẽ ị́jọ́ 'bá 'baní umvelé aza rú ãmaní ũlũlé
rĩ ayúlé sĩ 'bá ĩ'di ã'ĩ̃lépi rĩ kí pajó.
22 'Bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ lẽ kí ícétáŋá, ãzíla 'bá Gĩ̃rị́kĩ̃ * rú rĩ kí ũndũwã ndrũ̃.
23 Wó ãma Kúrísĩtõ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá rĩ ị́jọ́ ũlũ, ĩ'di kúmũ rú 'bá
Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'banî, ãzíla aza rú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ 'banî.
24 Wó 'bá Ãdróŋá 'bã umvelé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ãzíla 'bá Gĩ̃rị́kĩ̃ rú rĩ 'baní
Kúrísĩtõ ĩ'di ũkpó ãzíla ũndũwã Ãdróŋá drị́ rĩ 'i.
25 Ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋâ 'bã rĩ aza rú rĩ, ĩ'di ũndũwã rú ndẽ 'bá 'bã ũndũwã
rá, ị́jọ́ i'dálépi Ãdróŋá 'bã rĩ ũkpó ãkõ rú rĩ ndẽ ũkpõ sĩ 'bá 'bã ũkpõ rá.
26 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ĩmi ándrá
íngoní Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ. Ĩmi ũ'bí adru kí ándrá ũndũwã rú,
rụ̃kụma trũ ãzíla ũkpó trũ 'bá kí mị́fị́ gá ku.
27 Ãdróŋá ũpẽ 'bá 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ 'baní 'bãlé ífí kóru rĩ kí drĩ̃nzá fẽjó
'bá ũndũwã rú rĩ 'banî, Ãdróŋá ũpẽ vâ 'bá ũkpõ kóru rĩ kí drĩ̃nzá fẽjó 'bá
ũkpó trũ rĩ 'banî.
28 Ãdróŋá ũpẽ 'bá 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'bã kí sũ̃sụ́ wilé rá, ãzíla idelé ide-idê
ãzíla ĩ'baní ũrãlé ãzĩ̀ kóru 'dĩ kí, sĩ 'bá 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'bã kí ị́jọ́ 'bãlé ũkpó
'dĩ kí anujó.
29 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó dó sĩ ru ũnũlé Ãdróŋâ drĩ̃lẹ́ gá ku.
30 Ãdróŋá ají ị́jọ́ ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ be rĩ nĩ, ãzíla fẽ vâ Kúrísĩtõ
ãmaní ũndũwã rú nĩ. Ị́jọ́ ĩ'didrị́ rĩ sĩ, 'bã ãma 'bá mgbã rú, ãma acá dó sĩ
'bá Ãdróŋá drị́ ãlá ãzíla unzelé drĩ̃lẹ́mmgbọ trũ rĩ kí rú.
31 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ị́jọ́ Úpí
'bã ngalé rĩ sĩ.” †

2

1 Ĩnĩ̃ cé má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ, mání amụ́jó ĩmi
rụ́ 'dõlé ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ vú nzejó rĩ sĩ, má amụ́ ị́jọ́ jọlé ãjị́ ambamba
ãzíla ũndũwã 'bádrị́ rĩ sĩ íni la ku.
2 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá ị́jọ́ ãzí mání nĩ̃lé ndú la yụ mání adrujó ĩmi
abe rĩ sĩ, rá la ị́jọ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị́ gâ sĩ ãma pajó
ị́jọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
3 Má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ũkpó kóru, ũ̃rĩ̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋá ãmbógó la
trũ.
4 Ị́jọ́ mání ũlũlé ãzíla mání jọlé rĩ adru kí ị́jọ́ ũndũwã 'bá ãni ãzíla sĩ 'bá
ásị́ aséjó la ku, rá la Úríndí Ãlá rĩ icé ĩminí ũkpó ĩ'didrị́ sĩ ị́jọ́ mání ũlũlé rĩ
ĩ'di ị́jọ́ ãndá la rĩ gá nĩ.

---

† **1:19** Ĩsáyã 29:14 * **1:22** 'Bá *Gĩ̃rị́kĩ̃* rú rĩ kí ándrá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku rĩ kí 'bã ãzí. † **1:31** Yẽrẽmíyã 9:24

5 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'ĩtáŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'bã tu pá ũndũwã 'bádrị̃ drị̃ gá ku, wó ũkpó Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ gá.

Ũndũwã angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ ãma jọlé ũndũwã rú rĩ, ĩ'di 'bá úríndí agá mbalépi rá rĩ 'banî, wó adru ũndũwã 'bá sáwã ú'dî'da 'dĩ 'badrị̃ sĩ, jõku ũndũwã 'bá 'bá kí drị̃ celépi sáwã ú'dî'da 'dĩ sĩ mụlépi drụ́zị́ ãsị̃lépi rá 'dĩ 'badrị́ gá rĩ sĩ ku.

7 Wó ãma ũndũwã Ãdróŋá ãni zị̃lé zị̃-zị̃ rĩ 'bã ị́jọ́ jọ. 'Dĩ dị̃zã Ãdróŋá ãni zị̃lé zị̃-zị̃, ĩ'di 'bã tãmbalé údu sĩ ídri ukólépi ku rĩ fẽjó ãmaní 'dĩ sĩ ú'bã drị̃ ãko ãzí ku rĩ 'i.

8 'Bá 'bá drị̃ celépi ú'dî'da 'dĩ 'bã ãzị́ ị́jọ́ 'dĩ 'bã ífí nị̃lépi cé la 'dáyụ, drĩ kí ándrá ị́jọ́ nị̃ agá drị̃ la gá cé la icó kí ájé̦ Úpí dị̃zã drị́ gá rĩ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá ku.

9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni,

“Ãko Ãdróŋá 'bã idélé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ,
'Bá ãzí ndre drĩ mị́fị́ sĩ ku,
'Bá ãzí are drĩ bị́lé̦ sĩ ku,
'Bá ãzí 'bã ásị́ drị̃ la gá ku.” †

10 Wó Ãdróŋá i'da ãmaní ị́jọ́ 'dĩ 'i Úríndí ĩ'didrị̃ sĩ. Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ la ãko pírí kí 'a ndrụ̃ nĩ jõ táni ị́jọ́ álị́ Ãdróŋá 'bã ásị́ gá rĩ.

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí agá 'dâ ã'dị́ nị̃ ũrãtáŋá 'bá agá rĩ cé la nĩ, adru úríndí 'bá 'dã agá rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku yã?

Gẽrị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ 'bá ãzí ũrãtáŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí nị̃lépi cé la 'dáyụ, be la Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i á'dụ̃sĩ.

12 Ãma ịsụ́ úríndí ụ̃nọ́kụ́ 'dõ drị́ gá rĩ 'i ku, wó Úríndí angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ drị́ gá rĩ 'i, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma dó sĩ fẽtáŋá ãjẽ̦ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé ãmaní 'dĩ ífí nị̃ rá.

13 Ị́jọ́ ãmaní jọlé rĩ ĩ'di íni, adru ị́jọ́ imbálé ũndũwã 'bá drị́ gá rĩ sĩ rĩ 'i ku, wó ị́jọ́ Úríndí 'bã i'dalé nĩ ị́jọ́ mgbã Úríndí Ãdróŋá drị́ gá rĩ drị̃ 'bã ífí i'dalé nĩ rĩ ụ̃'bị̃jó rĩ 'i.

14 'Bá Úríndí 'dĩ kóru rĩ ã'ị̃ ị́jọ́ Úríndí angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ kí ku, kí i'dá ĩ'diní ị́jọ́ sĩ azajó azâ la rú, icó kí ífí nị̃lé ku, ã'dusĩku ála kí ífí vãjó úríndí sĩ rĩ sĩ.

15 'Bá Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ trũ rĩ la ị́jọ́ lị ãko pírí kí drị̃ gá, wó 'bá ãzí ãlu ị́jọ́ lị́lépi ĩ'di drị̃ gá la 'dáyụ.

16 Ị́jọ́ sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni;

“Ã'di nị̃ ị́jọ́ Úpí ásị́ gá rĩ cé la nĩ
sĩ ĩ'di imbájó yã?” †

Wó ãma ásị́ Kúrísĩtõ drị́ rĩ trũ.

3

Ãzị̃ ãlu Páwụ̃lõ 'bã kí ngalé Ãpọ́lõ be Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ma ándrá ĩminí ị́jọ́ jọ 'bá ụ̃nọ́kụ́ gá úríndí kóru rĩ 'baní rĩ áni, ãzíla ĩmi ándrá ã'ĩtáŋá Kúrísĩtõ drị̃ agá cécé anzị níríŋá kí áni.

2 Áfẽ ándrá ĩminí lẹ́sụ́, adru íná ũkpó la ku, ã'dusĩku ĩmi ándrá drĩ bábá íná najó la ku. Ĩmi drĩ vâ ãtá ú'dî'da bábá íná najó la ku.

† **2:9** Ĩsáyã 64:4 † **2:16** Ĩsáyã 40:13

3 Ĩmi drĩ u'á cécé 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá rĩ 'bã kí u'ájó rĩ áni. Ĩdrĩ adru ãjã
rú, ãzíla ĩmi vâ ãwã ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi adru 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ ãni ịjọ́ la ala
gá rĩ kí idéjó rĩ gá ku yã?
4 Ĩmi ãzí drĩ jọ la, “Ma Páwũlọ̃ vú bĩ,” wó ãzí rĩ drĩ jọ la, “Ma Ãpọ́lọ̃ vú
bĩ,” 'dĩ adru ĩmi ịjọ́ kí idé 'bá ũnọ́kụ́ 'dĩ drị́ 'bã kí idélé rĩ áni ku yã?
5 Ịjọ́ mgbã sĩ rĩ gá, Ãpọ́lọ̃ kí Páwũlọ̃ be kí ã'du? Ãma ãma gá lú Ãdróŋá
'bã ãtí'bó ĩmi fẽlépi la ĩminí Ãdróŋá ã'ĩjó rĩ kî. Ãma Ãpọ́lọ̃ be 'bá ãlu-ãlu
la ãzị́ Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'didrị́ rĩ nga.
6 Ása ũri 'bụ́ gâlé, Ãpọ́lọ̃ ũsũ ĩyị́ drị́ la gá, wó Ãdróŋá fẽ ĩ'di zolé nĩ.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ũri salépi rĩ 'i yã jõku 'bá ĩyị́ ũsũlépi drị́ la gá rĩ 'i yã adru
kí ịjọ́ ãmbógó la ku. Wó rá la Ãdróŋá fẽlépi ũri 'dã 'bã zo rĩ 'bã ịjọ́ ãmbógó
ru la nĩ.
8 'Bá ũri salépi rĩ kí 'bá ĩyị́ la ũsũlépi rĩ be ãzị́ ĩ'bã kí ngalé rĩ ĩ'di lú ãlu.
Ãdróŋá la 'bá ãlu-ãlu ní ũrọ̃drị́ fẽ ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ vú sĩ.
9 Ãma ãma gá lú ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni ãzị́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmadrị́ rĩ kí ngajó.
Ĩmi 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ĩlépi rá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni cécé ámvụ́ 'bã adrujó
'dịpĩ ãni rĩ áni.
Ĩmi vâ cécé jó Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã sịlé rĩ áni.
10 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã fẽlé mání rĩ sĩ, á'bã jó ĩndụ́ cécé
'bá jó sịlépi mgbã rĩ áni, ãzíla 'bá ãzí ndú la dó jó sị drị́ la gá nĩ. 'Bá jó
sịlépi jó 'bã ĩndụ́ 'bãlé 'dĩ drị́ gá rĩ 'bã adru mịfị́ trũ ĩ'di jó sị jó 'dĩ drị́ gá
íngoní-íngoní ru yã rĩ sĩ.
11 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí icó jó ndú ú'dí la 'bã ĩndụ́ 'bãlé ku, pẽ lú jó ĩndụ́
Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'bo Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i á'dụ̃sĩ.
12 'Bá ãzí drĩ jó sị jó ĩndụ́ 'bãlé 'bo 'dĩ drị́ gá gólũdĩ sĩ yã, sílĩvã sĩ yã, írã
ãjẹ̃ nalépi ambamba la sĩ, báwũ sĩ yã, ásé sĩ yã jõku ũzú sĩ yã,
13 ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé rĩ ála mụ ĩ'di i'dalé ĩ'di íngoní yã rĩ gá rá, ã'dusĩku
ụ́'dụ́ ịjọ́ lịjó rĩ la amụ́ ĩ'di i'dalé ãngũ ule gá rá. Ála mụ ĩ'di i'dalé ãcí sĩ,
ãzíla ãcî la mụ ãzị́ 'bá ãlu-ãlu drị́ ũ'bĩlé nĩ.
14 Ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé jó ĩndụ́ 'bãlé 'bo rĩ drị́ gá rĩ drĩ ru pa rá, ĩ'di mụ ũyá
ĩ'didrị́ gá rĩ ịsụ́lé rá.
15 Wó jó drĩ ve rá, ĩ'di ĩ'di ãvĩ rá; wó ĩ'di rú rĩ la ru pa rá, cécé 'bá apálépi
ãcí agâ sĩ rĩ áni.
16 Ĩnĩ ĩmi ãmgbã rĩ kí cécé jó Ãdróŋá ãni ãzíla Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ la
u'á ĩmi agá rĩ gá ku yã?
17 'Bá ãzí drĩ jó Ãdróŋá drị́ rĩ andi, Ãdróŋá la ĩ'di andi rá, ã'dusĩku jó
Ãdróŋá drị́ rĩ ĩ'di ãlá ru, ãzíla ĩmi bãsĩ jó Ãdróŋá ãni 'dã 'i.
18 Lẽ ĩmi ule ĩmi drị́ ku. Ĩmi ãzí ãlu la drĩ ũrã la ĩ'di ásị́ gâlé 'i ũndũwã
rú ũnọ́kụ́ 'dĩ drị́ gá 'dâ, lẽ 'ba acá 'bá azalépi aza-azâ rĩ rú, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩ'di dó
sĩ acá 'bá ũndũwã rú rĩ rú.
19 Ịjọ́ ũnọ́kụ́ 'dĩ 'bã lãlé ũndũwã rú rĩ ĩ'di ịjọ́ aza rú la Ãdróŋá drĩlẹ́ gá.
Cécé sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ áni, “Ãdróŋá la 'bá ũndũwã rú rĩ kí rụ
ũndũwã ĩ'badrị́ agá 'dâ;” †
20 úsĩ vâ bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ 'dĩ gá ĩdị́, “Úpí Ãdróŋá nĩ ịjọ́ 'bá ũndũwã rú rĩ
'bã ũrãlé ĩ'di agâlé rĩ kí ũnzí rĩ gá cé.” †
21 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ 'bá ãzí 'bã ũnũ ru ịjọ́ 'bá 'bá ru rĩ 'bã idélé rĩ sĩ ku. Ãko
pírí kí mí ãni,

† **3:19** Yọ́'bụ̃ 5:13 † **3:20** Zãbụ́rĩ 94:11

22 ma Páwụ̃lọ̃ 'i yã, jõku Ãpọ́lọ̃ 'i yã, jõku Kéfã 'i yã, ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ yã, ídri
yã jõku drã yã, ịjọ́ ú'dî'da rĩ kí jõku drụ́zị̃ rĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí mí ãni,
23 ãzíla ĩmi Kúrísĩtõ ãni, ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'di Ãdróŋá ãni.

4

Ụ̃pị̃gọ́ŋá Kúrísĩtõ drị̃ kí

1 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá 'bã lã kí ãma ãti'bo Kúrísĩtõ ãni la rú, ãzíla vâ 'bá ịjọ́ mgbã
zị̃lé zị̃-zị̃ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'bã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị́ rĩ kî rú.
2 Ú'dî'da ịjọ́ lẽlé 'bá ãtí'bó ru 'dĩ 'ba rụ́ rĩ lẽ 'bã adru kí ã'ḭtáŋâ trũ ịjọ́
mgbã ũkpõ fẽjó ĩ'badrị́ rĩ agá.
3 Má así ĩmbíráŋá ru ku ĩdrĩ táni ịjọ́ lị́ áma drị̃ gá, jõku 'bá ãzí lị́ ịjọ́ áma
drị̃ gá nĩ ku; álị́ vâ ịjọ́ áma drị̃ gá cénĩ-cénĩ rú ku.
4 Áma ũrãtáŋá agá ịjọ́ ãzí mání idélé ũnzí la 'dáyụ, wó ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ
ịjọ̃ kóru la ku. Úpí la ịjọ́ lị́ áma drị̃ gá rá la nĩ.
5 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩlị́ ịjọ́ ãzí 'bá ãzí drị̃ gá 'dĩ sĩ sáwã la múké rĩ acá drĩ ku rú
ku. Ḭjọ́ lịŋá ãsĩjó rĩ 'bã tẽ kpere Úpí 'bã amụ́ŋá ĩ'di ịjọ́ zị̃lé zị̃-zị̃ ịnị́ agá rĩ
kí ají 'bãlé pírí 'dĩzã agá, ãzíla ịjọ́ zị̃lé zị̃-zị̃ 'bá ásị́ gá rĩ kí i'da. Ụ'dụ́ 'dã sĩ
'bá ãlu-ãlu la ĩnzĩtáŋá ĩ'didrị́ gá rĩ ịsụ́ Ãdróŋá drị́.
6 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭtáŋá agá 'dĩ, má a'dụ́ ịjọ́ 'dĩ 'bãlé
ãma drị̃ gá Ãpọ́lọ̃ be íni la ĩminí ícétáŋá ru, ĩmi dó sĩ ịjọ́ jọlé, "Ĩmi alị́ ịjọ́
sĩlé 'bo rĩ drị̃ gâ sĩ ku," 'dĩ 'bã ífí vã ãma rụ̃ sĩ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ĩmi
ịpị́lé ãfó sĩ 'bá ãlu rĩ sĩ wó ãzí rĩ idejó idê la ku.
7 Ã'di 'bã mi ãmbógó ru 'bá ãzí kí drị̃lẹ́ gá nĩ yã? Ãdróŋá fẽ míní ãko mí
trũ adrujó rĩ kí nĩ ku yã? Wó ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé 'dĩ kí sĩ mi dó sĩ ími ịpị́
ãfó sĩ ínga 'bã rĩ kí mi 'i íngoní-íngoní ru yã?
8 Ú'dî'da ĩmi ũrã dó ãko ĩminí lẽlé rĩ kí dó pírí cí! Ĩmi ũrã ĩmi acá dó
kụ́rẹ́nị́ ru 'bo, ĩmi ũrã ĩmi acá dó vâ ũpi rú ãma kóru 'bo. Ĩdrĩ tá acá ũpi
rú mgbã-mgbã rú la, ãma tá dó adru ũpi rú ĩmi abe.
9 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di indré mání rĩ gá Ãdróŋá 'bã ãma ụ̃pị̃gọ́ŋá ru ãngũ vúlé rĩ
gá, cécé 'bá ịjọ́ lịjó kí drị̃ gâ sĩ drãjó ũ'bí agá rĩ kí áni. Ú'bã ãma 'bá ndrelé
áváŋá gá rĩ kí áni, 'bá ũ'bí ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ 'baní ndrelé mãlãyíkã abe.
10 Ĩmi ũrã ãma Kúrísĩtõ 'bã ịjọ́ ũlũjó rĩ sĩ, ãma aza-azâ wó ĩmi ũrã ĩmi
ũndũwã rú ĩminí Kúrísĩtõ ã'ḭjó rĩ sĩ. Ĩmi ũrã ãma ũkpó kóru, wó ĩmi ũrã
ĩmi ũkpó trũ! Ĩmi ũrã ála ĩmi ĩnzị̃-ĩnzị̃ wó ĩmi ũrã ínzị̃ ãma ku íni.
11 Kpere ú'dî'da ãma u'á ãbị́rị́ sĩ ãzíla ĩyị́vị́ sĩ, ãma ũyóró sụ̃, ála ãmaní
ũcõgõ fẽ, ãzíla ãma lị́cọ́ kóru.
12 Ãma ãzị́ nga ũkpó ru ãmadrị́ sĩ. Údrĩ ãma wã, ãma sụ̃sụ́ wi ĩ'baní
múké, údrĩ ãmaní cãndí fẽ, ãma ta la.
13 Údrĩ táni ãma u'dá agá, ãma ĩ'baní ịjọ́ umvi ásị́ ĩgbẹ̃ sĩ acájó kpere
ãndrũ ãma i'dá kórõná ru, ãzíla ãma 'bá ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ gãlépi úmgbé rĩ kî.
14 Mâ anzị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ wárágã 'dĩ sĩ ĩminí drị̃nzá fẽjó la
ku, wó sĩ ĩmi bị́lẹ́ ĩndụ́ lijó.
15 'Bá ĩmi tãmbalépi rĩ drĩ kí táni adru agá Kúrísĩtõ agá 10,000 sĩ tí, ĩmĩ
átẹ́pị adru kí wẽwẽ rú la ku. Ã'dusĩku má acá dó ĩminí átẹ́pị rú Kúrísĩtõ
Yẹ́sụ̃ agá ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
16 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, má a'ị́ ĩmi ịjọ́ mádrị̃ kí vú ũbĩjó áyụ.
17 Ásị́sị́ŋá mâ Tĩmĩ̃tĩyọ̃ tị pẽjó ĩmi rụ̃lé 'dĩ, 'dĩ mâ ngọ́pị mání lẽlé
ambamba ã'ḭtáŋâ trũ Úpí agá rĩ 'i. Ĩ'di mụ ĩmi igálé ídri mádrị́ adrujó

Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá, ru icílépi ị́jọ́ mání imbálé rĩ kí abe ãngũ ãzíla kãnị́sã pírí agá rĩ abe rĩ sĩ.
18 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ acá kí ãfó ru cécé áca 'bã rĩ amụ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé ku rĩ 'bã áni.
19 Wó Úpí drĩ lẽ rá, ma mụ mụlé ĩmi rụ̂lé mbẽlẽ rú ị́jọ́ 'bá ru 'bãlépi ãfó ru 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí ịsụ́lé rá, ãzíla ũkpõ ĩ'bã kí sĩ adrujó rĩ íngõ 'i.
20 Ã'dusĩku Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ rĩ la ru i'da ị́jọ́ 'bá 'bã kí jọlé rĩ sĩ la ku ĩ'di ũkpõ Ãdróŋá 'i.
21 Ị́jọ́ ĩminí lẽlé rĩ íngõ 'i? Ĩlẽ má amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé kẹ̃lị́ká trũ yã jõku lẽtáŋá sĩ ãzíla úríndí ásị́ į̃gbẹ̃ drị̃ sĩ yã?

5

Ũlẽ ũkú ãni kãnị́sã agá rĩ

1 Álẽ vâ ú'dî'da ĩminí ị́jọ́ ãzí jọlé, ị́jọ́ mání arelé rĩ agá, 'bá ãzí ũlẽ ũkú ãni la trũ la ĩmi agá 'dĩ cí, ãko ãzí 'bá Ãdróŋá nį̃lépi ku rĩ 'bã kí vâ icólé idélé ku íni la. Úlũ mání 'bá ãzí ĩmi agá 'dĩ ĩ'di ru ula ụ́kụ́pį̃ sĩ.
2 Wó Ĩmi ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãfó sĩ! Ĩmi icó tá u'álé ũcõgõ sĩ ĩmi ásị́ gá ị́jọ́ 'dĩ sĩ sĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ drojó ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ sĩ ãmvé ku yã?
3 Ádrĩ táni adru ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, úríndí sĩ ma ĩmi abe cí. Ãzíla áli̧ ị́jọ́ 'bá ị́jọ́ ãwụ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ drị̃ gá 'bo, cécé mâ tá adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ rĩ áni.
4 Ĩdrĩ ĩmi tra rụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ sĩ, ma ĩmi abe úríndí sĩ, ãzíla ũkpó Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ ĩ'di ĩmi abe cí.
5 Ĩfẽ ágọ́bị́ ị́jọ́ ũnzí ãwụ̃ ãni 'dĩ idélépi rĩ Sĩtánĩ drị́, ị́jọ́ ũnzí ĩ'di agá 'dã Sĩtánĩ 'ba andi sĩ ĩ'di rá, ãzíla ídri ĩ'didrị̃ 'bã pa rú sĩ ru ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ rá.
6 Ũnũŋá ĩminí ĩmi ũnũjó rĩ adru múké ku. Ĩnį̃ ị́jọ́ ũnzí wereŋá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá rĩ la ĩmi iza cécé ãkụ́kị́ wereŋá rĩ 'bã ãnáfóró fẽjó ụ̃pį̃jó ãmbógó rĩ áni ku yã?
7 Lẽ ĩnze ị́jọ́ ũnzí rĩ ĩmi agá 'dâ rá, ĩmi dó sĩ adru ú'dí cécé ĩminí adrujó ị́jọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni. Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ụ̃mụ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ * ãmadrị́ gá rĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãmaní 'bo.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãna kí ụ̃mụ̃ 'dĩ 'i ãkụ́kị́ údu ngụ̃ŋá ãni ị́jọ́ ũnzí trũ rĩ sĩ ku, wó rá la ãnáfóró ãkụ́kị́ kóru, ị́jọ́ mgbã ãzíla pịrị rĩ drị́ gá rĩ sĩ cécé 'bá Yãhụ́dį̃ rú rĩ 'bã kí ándrá ãnáfóró ãkụ́kị́ kóru rĩ najó rĩ áni.
9 Wárágã mání sĩlé ĩminí rĩ agá, ájọ ĩminí lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ũlẽ ũkú ãni ĩmi agá 'dĩ abe ku.
10 Ị́jọ́ mání jọlé rĩ adru ĩmi icí ĩmi 'bá Ãdróŋá ã'į̃lépi ku mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́ ru, jõku ụ̃gụ́ 'dĩ kí, jõku ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí į̃nzį̃lépi rĩ kí abe ku íni ku. Ĩminí lẽjó drị̃ fụjó ĩ'ba abe ku lẽ ĩmi a'be ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ rá.
11 Ị́jọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí, lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ru 'bãlépi 'i 'bá Yẹ́sụ̃ ã'į̃lépi rá rĩ rú wó mị-ãcí trũ, jõku rọ̃mmgbọ́ ru, jõku ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí į̃nzį̃lépi, jõku 'bá kí u'dálépi, jõku 'bá ãná mvụlépi la, jõku 'bá ụ̃gụ́ la rĩ trũ ku. 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ trũ lẽ ĩna íná ãngũ ãlu gá ku.
12-13 Ị́jọ́ 'bá ãmvé kãnị́sã agá ku rĩ kí ị́jọ́ lijó rĩ adru ị́jọ́ ãma ãni la ku. Ãdróŋá la mụ kí ị́jọ́ lį̣lé nĩ. Wó adru ĩmi 'bá ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá kãnị́sã agá 'dĩ

* **5:7** *Ụ̃mụ̃ alijó 'bá drị̃ gâ sĩ* rĩ ĩ'di ụ̃mụ̃ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ándrá 'bá Ịsịrayị́lį̣ drị̃ kí anzéjó Mị̃sị́rị̃ gá rĩ 'bã ị́jọ́ ũrãjó rĩ 'i.

kí ịjọ́ lị ĩmi 'i la ku yã? Cécé ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, “Lẽ ĩmi iyá 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ rĩ rá.” †

6

Kũrĩsĩtíyánĩ 'baní ru tõjó 'bá ã'ị̃táŋá agá ku rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ

1 Ĩdrĩ ịjọ́ ịsụ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩmi dó vâ agụ la lịlé 'bá ã'ị̃táŋá agá ku rĩ 'badrị̃, ĩmi agụ 'bá ã'ị̃táŋâ trũ rĩ kí drị̃lẹ́ gá ku ã'du ịjọ́ sĩ yã?
2 Ĩnị̃ 'bá ãlá ã'ị̃táŋâ trũ 'dĩ kí drụ́zị̃ ũnọ́kụ́ 'bã ịjọ́ lị nĩ rĩ gá ku yã? Wó ĩdrĩ dó drụ́zị̃ ũnọ́kụ́ 'bã ịjọ́ lị ĩmi 'i, ĩmi icó dó ịjọ́ wereŋá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí amálé lịlé ku yã?
3 Ĩnị̃ ãma drụ́zị̃ mãlãyíkã kí ịjọ́ lị ãma 'i rĩ gá ku yã? Ãma icó ịjọ́ ídri 'dĩ drị̃ gá rĩ lịlé ndẽ rá rĩ ku yã?
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩdrĩ adru ịjọ́ trũ ĩmi drĩdríŋĩ gá, lẽ ĩmi ũpẽ 'bá ãzí kí ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ drĩ kí táni adru 'bá ũnị̃táŋâ trũ were la kí tí, sĩ ịjọ́ ĩmidrị̃ kí lịlé ndẽ ĩminí kí agụjó lịjó 'bá ịjọ́ nị̃lépi kãnị́sã drị̃ gá ku rĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ rá.
5 Ájọ ịjọ́ 'dĩ kí ĩminí sĩ drị̃nzá fẽjó. 'Bá ãzí ãlu ĩmi agá 'dâ ũndũwã rú icólépi ịjọ́ ĩmidrị̃ gá Kũrĩsĩtíyánĩ 'badrị̃ kí lịlépi la yụ yã?
6 Wó kẹ̃jị́ la gá Kũrĩsĩtíyánĩ ãlu la mụ ádrị́pị̃ tõlé 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ drị̃lẹ́ gá.
7 Ịjọ́ mgbã rĩ sĩ tõŋá ĩminí ĩmi tõjó ĩmi drĩdríŋĩ gá ãyá-ãyá rĩ la i'da la ịjọ́ ndẽ dó ĩmi rá. Ĩmi ã'ị̃ ịjọ́ ũnzí idéjó ĩmi rụ́ ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã? Ĩlẽ ĩmi ũnzãlé ku la ã'du ịjọ́ sĩ yã?
8 Kẹ̃jị́ la gá ĩmi 'bá kí ũnzã, ĩmi ịjọ́ ũnzí idé ĩ'ba rụ́, ãzíla ĩmi vâ ĩmĩ ádrị́pịka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí ũnzã.
9 Ĩnị̃ 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ gá filé ku rĩ ku yã? Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãwụ́'bá ru 'dĩ kí jõku 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí ĩnzị̃lépi 'dĩ abe, ũkú ãwụ́ rĩ kí abe, jõku ãgọbị ãgọbị 'dụlépi ũkú ru rĩ kí abe,
10 jõku ũgụ'ba kí abe, 'bá rọ̃mmgbọ́ ru rĩ kí, 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ rĩ kí abe, 'bá ũlẽ 'bãlépi 'bá ãzí 'bã ãko sĩ 'dĩ kí abe, jõku 'bá 'bá ãzí 'bã ãko vú rịlépi ĩnzõ sĩ 'dĩ kí abe pírí icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị̃ nalé ĩ'bã ãko rú ku.
11 Ĩmĩ ãzí kí ándrá 'dã 'bã áni. Wó Ãdróŋá ũjĩ dó ĩmi ịjọ́ ũnzí ĩmidrị̃ kí agá 'bo, ã'ị̃ dó sĩ ĩmi acájó ịjọ́ ũnzî kóru, lã ĩmi ãlá ru rụ́ Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ ãzíla Ãdróŋá ãmadrị̃ gá rĩ 'bã Úríndí sĩ.

Ĩmi iza ĩmi ụrụ'bá ãwụ̃ sĩ ku

12 Ĩmi ãzí icó jọlé la, “Â'ị̃ mání ịjọ́ pírí kí idélé rá,” wó ãko pírí adru kí ũrọ̃drị̃ ru ku. Ãzị̃táŋá ã'ị̃ mání ịjọ́ pírí kí idélé rá, wó má ã'ị̃ áma drị̃ celé ãko ãzí ní ku.
13 Íná ĩ'di kụ̃bụ̃ ãni ãzíla kụ̃bụ̃ vâ íná ãni, wó Ãdróŋá la ãko 'dĩ kí ĩ̃lĩ̃kĩ̃ ĩ̃rĩ̃ trá rá, ụrụ'bá adru sĩ ãwụ̃ ngajó ku, wó ụrụ'bá ĩ'di Úpí ãni ãzíla Úpí ĩ'di ụrụ'bá ãni.
14 Ũkpõ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ Ãdróŋá inga Úpí Yẹ́sụ̃ ídri drã agá rá, ãzíla ĩ'di vâ mụ ãma ingalé ídri rú ĩndĩ.
15 Ĩnị̃ ụrụ'bá ĩmidrị̃ gá rĩ ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'bã ãzí rĩ gá ku yã? Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má icó ụrụ'bá ĩsélé Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ ãwụ̃ ngajó rá yã? Ãluŋá la yụ!

---

† **5:12-13** Ãzị̃táŋá Amviŋá 17:7; 19:19; 21:21; 22:21, 24; 24:7

16 Ĩnį̃ ágọ́bį̣ ru icílépi ũkú ãwṵ rĩ be rĩ kí acá ĩ'di be ụrụ'bá ãlu rú rĩ gá
ku yã? Ã'dusĩku jọlé 'bo rĩ 'bã áni, “Kí į̃rį̃ trá ru icí acájó ụrụ'bá ãlu rú.” †
17 Wó 'bá ru icílépi Úpí be rĩ ĩ'di úríndí agá ãlu.
18 Ĩmi apá ị́jọ́ ũnzí ãwṹ drį̃ sĩ rá. Ị́jọ́ ũnzí ãzí 'bá 'bã kí idélé 'dĩ kí ãmvê
sĩ, wó 'bá ãwṹ idélépi rĩ la ị́jọ́ ũnzí idé ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ụrụ'bá sĩ.
19 Ĩnį̃ ụrụ'bá ĩmidrį̣ 'dĩ ĩ'di jó Ãdróŋá drį̣ Úríndí Ãlá rĩ 'bã sĩ u'ájó ala gá,
ĩminí ịsṹlé Ãdróŋá drį̣ rĩ 'i rĩ gá ku yã? Ĩmi adru ĩmi ãni ku, ĩmi Ãdróŋá
ãni,
20 îgbã ĩmi ãję̃ sĩ. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ĩmidrį̃ sĩ ĩmi į̃nzį̃ Ãdróŋá 'i.

7

Ị́jọ́ ũkú ĩgbãŋá drį̃ gá rĩ

1 Ú'dî'da ị́jọ́ ĩmĩ ãsĩlé rĩ kí drį̃ gá: ĩ'di múké ágọ́bį̣ ní adrujó ũkú kóru.
2 Wó ãwṹ 'bã adrujó ambamba rĩ sĩ, ágọ́bį̣ ãlu-ãlu 'bã adru ũkú trũ ãzíla
ũkú ãlu-ãlu 'bã adru ágó trũ.
3 Ágọ́bį̣ ãlu-ãlu 'bã nga ãzį̣ ĩ'di ãni ágọ́bį̣ drį̣ ũkú ĩ'didrį̣ rĩ ní rĩ rá, ãzíla
ũkú 'dĩ 'bã áni ágọ́bį̃ be.
4 Ũkú 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dṹsĩ ku wó ĩ'di 'bã ágọ́bį̣ ãni, cécé 'dĩ 'bã
áni, ágọ́bį̣ 'bã ụrụ'bá adru ĩ'di ãni á'dṹsĩ ku ĩ'di ũkú ĩ'didrį̣ gá rĩ ãni.
5 Ĩmi uga ĩmi ĩminí ku, be la rá la ĩminí ị́jọ́ la itújó ĩmi drĩdríŋĩ gá sáwã
were sĩ rĩ sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ásį̣ 'bã Ãdróŋá ã'į̃jó. Be la ĩmi icí ĩmi ú'dí
ru gę̃rį̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ gę̃rį̃ Sĩtánĩ 'bã sĩ ĩmi uléjó rĩ atrị cí. Ĩminí icójó ĩmi
tãmbajó ĩmi sĩ cénĩ ku rĩ sĩ.
6 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ ígátáŋá ru, adru ãzį̣táŋá ru la ku.
7 Ũrãtáŋá mádrį̃ sĩ 'bá drĩ kí tá adru cécé mâ áni la múké. Wó Ãdróŋá
fẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã gbíyã u'ájó rĩ kí ndú-ndú, fẽ ãzí rĩ 'baní 'dĩ 'i ãzí rĩ 'baní
'dã 'i.
8 Ú'dî'da 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku rĩ 'baní ãzíla 'bá ãwṹzį̣ ru rĩ abe ma jọ la
íni, ĩ'di adru múké ĩ'baní drĩ kí ru ĩgbã ku rĩ gá, cécé mâ áni.
9 Wó drĩ kí icó ru tãmbalé ku, lẽ 'bã ĩgbã kí ru rá, ã'dusĩku ĩ'di
ũniyambamba rú ãndânĩ ĩ'baní ru ĩgbãjó rá ndẽ ĩ'baní ũkú vį̣ ãzíla ágó vį̣
tajó rĩ rá.
10 'Bá ru ĩgbãlépi rá 'dĩ 'baní, ma ãzį̣táŋá fẽ íni (adru ma 'i ku wó Úpí 'i).
Ũkú 'bã iré ágó be ku.
11 Wó drĩ kí iré rá yã áni, lẽ 'bã ace u'álé ágó kóru jõku 'bã gõ ru icílé
ágó ĩ'didrį̃ be ú'dí ru. Ãzíla ágọ́bį̣ 'bã dro ũkú ĩ'didrį̃ ku.
12 'Bá ãzí acelépi 'dĩ 'baní ma jọ la 'dĩ 'bã áni (ma 'i má adru Úpí 'i la ku).
Kũrĩsĩtíyánĩ ãzí drĩ adru ũkú ã'į̃táŋâ kóru rĩ trũ, wó drĩ ã'į̃ u'álé ĩ'di be rá,
lẽ 'bã dro ũkú 'dĩ ku.
13 Ũkú ãzí drĩ adru ágọ́bį̣ ã'į̃táŋâ kóru rĩ 'bã ũkú ru, wó ágô drĩ ã'į̃ u'álé
ĩ'di be rá, lẽ 'bã dro ágô ku.
14 Ã'dusĩku ágọ́bį̣ ã'į̃táŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'į̃ rá la ũkú ĩ'didrį̣ 'dĩ
sĩ, ãzíla ũkú ã'į̃táŋâ kóru 'dĩ Ãdróŋá la ĩ'di ã'į̃ rá la ágọ́bį̣ ĩ'didrį̣ ã'į̃táŋá
agá 'dĩ sĩ.
Ị́jọ́ mgbã sĩ anzị ĩmidrį̣ 'dĩ kí tá adru ãndį̣ ru. Wó ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ Ãdróŋá
la dó kí ã'į̃ rá.

† **6:16** Í'dóŋá 2:24

15 Wó 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ drĩ lẽ ũkû jõku ágô Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ drolé, icó
ịjọ́ 'dĩ idélé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rá. Ágọ́bị̃ jõku ũkú ã'ĩtáŋâ trũ rĩ ịjọ́ ãzí kí
umbélépi ịjọ́ 'dĩ agá la 'dáyụ, Ãdróŋá umve ãma u'álé ásị̃ ĩgbẹ̃ sĩ.
16 Ũkú ínĩ̃ íngoní-íngoní ru mi mî ágô pa rá? Jõku ágọ́bị̃ ínĩ̃ íngoní-
íngoní ru mi mî ũkú pa rá?

Ĩmi u'á Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ áni

17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãlu-ãlu 'bã u'á gbíyã Úpí ní fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ ãzíla cécé ándrá
Ãdróŋá 'bã ĩ'di umvejó rĩ áni. 'Dĩ ịjọ́ mání azịlé kãnị̃sã pírí kí agá rĩ 'i.
18 Údrĩ ándrá ágọ́bị̃ umve ịsụ́ ĩtãrã ĩ'di lã'bĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị̃ sĩ
'bo, lẽ 'bã acá 'bá ĩtãrãlé ku rĩ áni ku. Údrĩ ándrá ágọ́bị̃ umve 'dĩ sĩ ĩtãrã
drĩ ĩ'di ku, lẽ 'bã ĩtãrã ru ku.
19 'Bá ĩtãrãjó rá jõku ĩtãrãjó ku rĩ kí ãko ãzí ũrõ̃drị̃ kóru la kî. Ãzị́táŋá
Ãdróŋá drị̃ kí tãmbajó rĩ ĩ'di ũrõ̃drị̃ ru la nĩ.
20 'Bá ãlu-ãlu 'bã ace ũví ĩ'didrị̃ ídu ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ĩ'di umvejó rĩ
agá.
21 Ími umvejó rĩ sĩ mi 'dĩ sĩ ãtí'bó yã? Ḭjọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ũcõgõ ku, ídrĩ
icó drĩ̃lẹ́mmgbọ ịsụ́lé rá, mí icó mụlé rá.
22 Ã'dusĩku 'bá umvelé 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru rĩ, ĩ'di 'bá drĩ̃lẹ́mmgbọ fẽjó
ĩ'diní adrujó Úpí agá rĩ 'i, cécé 'bá ándrá umvelé ịsụ́ 'dĩ sĩ ĩ'di ãtí'bó ru ku
rĩ, ĩ'di ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni.
23 Ĩgbã ĩmi ãjẹ̃ sĩ, lẽ ĩmi acá dó ãtí'bó 'bá 'bã ãni la ru ku.
24 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ ĩmi adrujó Ãdróŋá ãni
rĩ sĩ, lẽ ĩmi ace gbíyã ándrá Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó rĩ sĩ.

Ḭjọ́ umvilé 'bá ru ĩgbãlépi ku rĩ drĩ̃ gá ãwụ́zị̃ kí abe rĩ

25 Ú'dî'da íni 'bá drĩ ru ĩgbãlépi ku 'dĩ 'baní: ãzị́táŋá ãzí mâ ịsụ́lé Úpí
rụ̃lé la yụ, wó rá la ma ịjọ́ 'dĩ lị 'bá Úpí 'bã sĩ ásị̃ ĩgbẹ́ 'bãjó drị̃ la gá rá rĩ
rụ́.
26 Ú'dî'da ịjọ́ ru usalépi 'dĩ kí sĩ, ĩ'di múké ãndânĩ ĩminí acejó cécé ĩmĩ
adrulé rĩ 'bã áni.
27 Mí ĩgbã ũkú 'bo yã? Lẽ índrũ̃ ũkú droŋá ku. Mí ĩgbã drĩ ũkú ku yã?
Lẽ índrũ̃ ũkú ku.
28 Wó ídrĩ ũkú ĩgbã rá, ḭjọ́ ũnzí ãzí míní idélé la 'dáyụ, ãzíla ĩzóŋá ágó
rụlépi ku rĩ drĩ mụ ágó gá rá, idé drị̃ ịjọ́ ãzí ũnzí la ku. Wó 'bá ru ĩgbãlépi
'bo rĩ kí mụ drị̃ cịlé ũcõgõ ndú-ndú sĩ ídri 'dĩ agá 'dâ, álẽ ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi
tãmbalé.
29 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí
íni, sáwã acá dó ãlị̃ŋá ru. I'dójó ú'dî'da mụjó drĩ̃lẹ́ gâlé ru 'bá ũkú trũ 'dĩ
'bã u'á kí cécé kí 'bã rĩ ũkú kóru rĩ áni,
30 'bá awálépi 'dĩ kí cécé 'bá awálépi ku rĩ kí áni, 'bá u'álépi ãyĩkõ sĩ 'dĩ
kí cécé kí 'bã rĩ ãyĩkõ kóru rĩ 'bã áni, 'bá ãko ĩgbãlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã
kí tãmbalé rĩ adru kí 'bã rĩ ĩ'ba ãni ku rĩ áni,
31 'bá ãko ũnọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí ayúlépi rĩ kí cécé ãko ĩ'bã kí ayúlé ku la
rú. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ũnọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ ãko ala gá 'dĩ kí abe kí alị-alị̃.
32 Álẽ tá ĩmi adru ala gá drĩ̃lẹ́mmgbọ trũ. 'Bá ũkú kóru rĩ 'bã 'bã ásị̃ ịjọ́
Úpí drị̃ drị̃ gá, ĩ'di icó ãyĩkõ fẽlé Úpí ní íngoní ru.
33 Wó 'bá ũkú trũ rĩ la ásị̃ 'bã ịjọ́ ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ
fẽ ũkû ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá,

34 ãzíla ĩ'di 'bã ásịsịŋá kí ru awa-awâ. Ũkú mụlépi ágó gá ku jõku ĩzóŋá
ágó rụlépi ku rĩ la ru ásị 'bã ịjọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ kí drị̃ gá, ĩ'di 'bã ásịsịŋá
ãmbógó rĩ ru ụrụ'bá ãzíla úríndí fẽjó pírí Úpí nî. Wó ũkú mụlépi ágó gá
'bo rĩ ĩ'di 'bã ásịsịŋá ãmbógó rĩ ịjọ́ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ kí drị̃ gá, ãzíla ĩ'di ãyĩkõ fẽ
ágọ́bị̃ ĩ'didrị̃ ní íngoní-íngoní ru yã rĩ drị̃ gá.
35 Ma ịjọ́ 'dĩ kí jọ ĩminí sĩ adrujó múké sĩ ĩmi drị̃ ụtrịjó la ku, wó rá la
ĩmi dó sĩ u'á gẽrị̃ pírí icólépi ĩmi drĩdríŋĩ colépi ịjọ́ Úpí drị̃ be ku rĩ sĩ.
36 'Bá ãzí drĩ ũrã la mba ĩzẹ́pị̃ tã pịrị ku, wó ĩzẹ́pị̃ 'bã ílí drĩ dó sĩ alị-alị̃,
drĩ lẽ mụlé ágó gá rá, 'bã idé ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni. Idé ịjọ́ ũnzí ãzí ku. Lẽ 'bã
fẽ ĩzẹ́pị̃ 'bã mụ ágó gá rá.
37 Wó ágọ́bị̃ ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ itúlépi ĩ'di ásị̃ gá, 'bá ãzí 'bã ũŋmĩlé nĩ ku,
ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ drị̃ ụtrịlépi rá rĩ, ãzíla ru ásị̃ 'bãlépi ĩzóŋá ágó rụlépi
ku 'dĩ ĩgbãjó ku rĩ, ágọ́bị̃ 'dĩ idé ịjọ́ mgbã la.
38 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị̃ ĩzóŋá ágó rụlépi ku rĩ ĩgbãlépi rĩ, idé ịjọ́ múké la, wó
ágọ́bị̃ ũkú ĩgbãlépi ku rĩ idé vâ ịjọ́ múké ãndânĩ.
39 Ũkú ágó 'bã drĩ sĩ adrujó ídri rĩ umbé drĩ ĩ'di cí ĩ'di 'bã ĩdrĩ sĩ pírí. Wó
ágô drĩ drã rá, ĩ'di 'bã drị̃lẹ́mmgbọ ágó cí rĩ rujó ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, wó 'bã
adru 'bá Úpí agá la.
40 Ũrãtáŋá mádrị̃ agá, ĩ'di adru ĩ'diní ãyĩkõ rú ãndânĩ drĩ ace u'álé á'dụ̃sĩ
ágó kóru, ãzíla ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la Úríndí Ãdróŋá drị́ rĩ 'bã áma drị̃ cejó nĩ rĩ
sĩ.

8

Íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị̃ rĩ sĩ 'baní rĩ

1 Ú'dî'da ịjọ́ ĩmĩ sĩlé íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú idélé drị́ sĩ rĩ 'baní
rĩ drị̃ gá: ãma pírí kí nị̃táŋâ trũ ĩ'bã kí jọlé rĩ 'bã áni. Ũndũwã sĩ 'bá kí ru
ịpị́ ãfó sĩ, wó lẽtáŋá la 'bá sị ụrụgá nĩ.
2 'Bá ãzí drĩ ũrã la ínị̃ ịjọ́ cé, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nị̃ drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã ũrãlé rĩ
áni ku.
3 Wó 'bá Ãdróŋâ lẽlépi rá rĩ Ãdróŋá nị̃ ĩ'di cé.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ 'dĩ 'baní rĩ najó
rĩ sĩ. Ãma pírí nị̃ kí rá ãzíla ã'ị̃ kí rá ãdroŋa idélé idé idê drị́ sĩ 'dĩ kí ãko
ãzí mgbã 'dáyụ ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ la kî ãzíla Ãdróŋá 'bãngá ãlu ãzí ndú la
yụ.
5 Ãko ãzí drĩ kí táni adru agá umvelé ãdroŋa rú la cí, nõ 'bụ̃ gá yã jõku
ụ̃nọ́kụ́ gá yã, (cécé ãndá "Ãdroŋa" wẽwẽ rú 'bã kí adrulé rĩ áni ãzíla ũpi
wẽwẽ rú 'bã kí adrulé ụ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ rĩ 'bã áni),
6 wó ãma ní rĩ gá Ãdróŋá ĩ'di ãlu ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãko pírí kí 'bãlépi
rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ídri ĩ'diní rĩ, ãzíla Úpí ĩ'di vâ ãlu Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i,
ãko pírí 'bãjó ĩ'di sĩ rĩ, ãzíla ãma sĩ adrujó ĩ'di ni rú rĩ 'i.
7 Adru 'bá pírí nị̃ kí ịjọ́ 'dĩ cé la ku. 'Bá ãzí rĩ kí drĩ kpere ru icí ãdroŋa
ĩnzõ rú 'dĩ 'bã áni rĩ kí vú ũbĩlé, drĩ kí íná la kí na 'bo kí ịjọ́ ũrã íná 'dĩ
úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru ãdroŋa 'dĩ 'bã áni rĩ 'banî, ãzíla ĩ'bã ũrãtáŋá 'bã adrujó
ũkpó kóru rĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kí iza rá.
8 Wó íná ají ãma Ãdróŋá rụ́ ãni rú nĩ la ku ãmaní íná najó ku rĩ 'bã ãma
adrujó ũnzí ãndânĩ ku, ãzíla ãdrĩ na la rá 'bã ãma múké ãndânĩ la nĩ ku.
9 Lẽ ĩmi adru kí mịfị̃ trũ drị̃lẹ́mmgbọ ĩmĩ ịsụ́lé rĩ 'bã adru ĩminí gẽrị̃ atrịjó
'bá ã'ị̃táŋâ trũ were 'dĩ 'baní ku.

10 Ã'dusĩku 'bá drĩ mi 'i nĩtáŋâ trũ 'dĩ ndre ãkónã na agá jó ãdroŋa idélé
idé idê drị sĩ rĩ 'badrị rĩ agá, icó 'bá ã'ĩtáŋá ũkpó kóru rĩ drĩ selé icójó
ãkónã 'dã najó ĩndĩ ku yã?
11 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, mí ádrĩpị ũkpõ kóru Kúrísĩtõ 'bã sĩ drãjó ĩ'di ĩjọ́ sĩ rĩ 'bã
ã'ĩtáŋá la ru iza nĩtáŋá mídrĩ sĩ.
12 Ĩdrĩ ĩjọ́ iza ĩmi ádrĩpị rụ́, ãzíla ĩmi adrá ĩ'di 'bã ã'ĩtáŋá rá, ĩmi idé ĩjọ́
ũnzí Kúrísĩtõ ụrụ'bá gá.
13 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãko mání nalé rĩ drĩ fẽ la má ádrĩpị ní a'déjó ĩjọ́ ũnzí agá, lẽ
ána ĩzá ĩdị́ ku, áfẽ sĩ ĩ'diní a'déjó ĩjọ́ ũnzí agá ku.

9

Drĩlẹ́mmgbọ ũpĩgọ́ŋá 'bã kí sĩ ãzĩ ngajó rĩ

1 Má adru 'bá drĩlẹ́mmgbọ trũ ĩjọ́ mání lẽlé rĩ ngajó la ku yã? Má adru
ũpĩgọ́ŋá ku yã? Ándre Úpí ãmadrị Yẹ́sũ 'i áma mịfị sĩ ku yã? Ĩmi adru 'bá
mání ũfũlé ãzị Úpí 'bã ngalé ĩjọ́ mání ũlũlé rĩ sĩ rĩ kí ku yã?
2 Ádrĩ táni adru agá ũpĩgọ́ŋá ru 'bá ãzí 'bã ãni ku, ma ĩmi ãni, ã'dusĩku
ĩmi drị́mvụ́ mádrị mání sĩ adrujó ũpĩgọ́ŋá Úpí agá rĩ kí.
3 'Dĩ ĩjọ́ mání umvilé 'bá ĩjọ́ lịlépi áma drĩ gá 'dĩ 'bã áni rĩ kî.
4 Ãmã drĩlẹ́mmgbọ cí sĩ ãmaní ãkónã fẽjó najó ãzíla ãko fẽjó mvụjó la
ku yã?
5 Ãmã drĩlẹ́mmgbọ vâ cí sĩ ũkú ã'ĩtáŋá agá 'dĩ kí 'dụjó acịjó ãma abe,
cécé 'bá ũpĩgọ́ŋá ru rĩ 'bã ãzí 'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ãzíla Úpí 'bã ádrĩpịka
kí ãzíla Kéfã abe ku yã?
6 Ĩ'di lú ãma Bãrãnábã be ãzị ngalépi sĩ u'ájó ídri rĩ kí yã?
7 'Bá adrulépi ãsĩkárĩ rú ru ũfẽlépi cénĩ-cénĩ rĩ ã'di 'i? 'Bá zãbíbũ ámvụ́
salépi na ãka la ku rĩ ã'di 'i? 'Bá ãnãkpá ucélépi lé la mvụlépi ku rĩ ã'di 'i?
8 Ĩjọ́ mání jọlé 'dĩ ĩ'di ĩjọ́ 'bá 'bá rĩ 'i yã? Ãzĩtáŋá jọ vâ ĩjọ́ ãlu 'dĩ vúŋá ku
yã?
9 Ã'dusĩku úsĩ ãzĩtáŋá Mụ́sã drĩ agá, “Mí umbé mánĩgọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tị
cí ĩ'di atrịjó ãná naŋá gá ku.” † Ĩjọ́ Ãdróŋá 'bã ásị 'bãjó ãmbógó rĩ mánĩgọ́
'i yã?
10 Ãndá-ãndá ru jọ ĩjọ́ 'dĩ ãmanî, adru 'dĩ 'bã áni ku yã? Wõyí, úsĩ ĩjọ́
'dĩ ãmaní ã'dusĩku 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ la ámvụ́ sõ ãzíla 'bá ãná colépi rĩ la
ãná co, kí ĩjọ́ 'dĩ idé íni la kí ásị 'bã alejó la naŋá gá ĩndĩ.
11 Ãdrĩ ũri Úríndí drị gá rĩ rĩ ĩmi drĩdríŋĩ gá, ĩ'di ĩminí adru ambamba
ãdrĩ ãko ãmã ãzã kojó rĩ kí ịsụ́ ĩmi rụ́ 'dâ rĩ gá?
12 'Bá ãzí rĩ drĩ kí dó drĩlẹ́mmgbọ ịsụ́ ĩmi kí ãtĩjó rĩ sĩ, ãma icó dó ịsụ́lé
la ndẽ 'dĩ rá rĩ gá ku yã?
Wó ãma ayú ándrá drĩlẹ́mmgbọ 'dĩ 'bã áni rĩ ku. Kẹ̃jị la gá ãri ĩjọ́ pírí
talé ãma atrị rú sĩ ĩjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị gá rĩ 'bã ũlũŋá drĩ ku.
13 Ĩnĩ ku yã, 'bá ãzị ngalépi jó Ãdróŋá drĩ agá rĩ kí ãkónã ĩ'badrị gá rĩ ịsụ́
ala gá 'dãá, ãzíla 'bá ãzị ngalépi ãlĩtárĩ gá rĩ kí ãko fẽlé ídétáŋá ru ãlĩtárĩ
gá 'dãá rĩ kí ãzí ịsụ́ rĩ gá ku yã?
14 Gẹ̃rĩ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá sĩ, Úpí azị 'bá ĩjọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ 'bã ịsụ́ kí ãko
ĩ'badrị kí ĩjọ́ mgbã ĩ'bã kí ũlũlé rĩ sĩ.
15 Wó áma ãmgbã má ayú drĩlẹ́mmgbọ sĩ ĩjọ́ 'dĩ kí idéjó ku. Ásĩ wárágã
'dĩ adru ma dó sĩ ásị 'bã ĩmi idé ĩjọ́ 'dĩ kí mání la ku. Mâ drãjó rá rĩ ĩ'di

† **9:9** Ãzĩtáŋá Amviŋá 25:4; 1 Tịmĩtịyọ̃ 5:18

múké ndẽ 'bá ãzí ní drĩlẹ́mmgbọ mádrị́ mání sĩ áma ũnũjó ịjọ́ ũlũjó ĩsá ru rĩ ujajó ãzị̃ kóru rĩ rá.
16 Má icó áma ịpị́lé mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ ku, ã'dusĩku úfẽ mání ãzị́táŋá sĩ ịjọ́ ũlũjó. Cãndí mádrị́ ádrĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ ku rĩ gá.
17 Ádrĩ ũlũ la ĩsá ru ma ũyá ịsṵ́, drĩ adru ĩsá ru ku, ma íni la ãzị́ mgbã fẽlé mádrị́ rĩ nga.
18 Ũyá mádrị́ rĩ dó ã'du? Bãsĩ gápi 'dĩ, mání ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ agá 'dâ, ma ĩ'di fẽ ĩsá ru ãjẹ̃ kóru, má ayú dó sĩ ũkpó mádrị̃ kí mání ũlũjó la rĩ sĩ ku.
19 Ádrĩ táni adru agá drĩlẹ́mmgbọ trũ ãzíla adrujó 'bá ãzí pálé gá ku, á'bã ma adrujó ãtí'bó ru 'bá pírí 'banî sĩ 'bá kí aséjó ũ'bí ru drĩ icó rá.
20 Ádrĩ fi 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá, ma acá Yãhṵ́dị̃ rú 'bá Yãhṵ́dị̃ rú rĩ kí aséjó. 'Bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí abe, ma acá 'bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí áni, táni áma ãmgbã rĩ 'bá adrujó ãzị́táŋá pálé gá ku tí sĩ 'bá ãzị́táŋá pálé gá 'dĩ kí aséjó.
21 'Bá ãzị́táŋâ kóru rĩ 'ba rṵ́ ma acá adrujó 'bá ãzị́táŋâ kóru rĩ áni (ádrĩ táni adru agá drĩlẹ́mmgbọ kóru, ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ agá wó ma ãzị́táŋá Kúrísĩtõ drị̃ pálé gá) ma dó sĩ 'bá ãzị́táŋâ kóru rĩ kí asé.
22 'Bá ũkpó kóru 'dĩ 'ba rṵ́ ma acá ũkpó kóru sĩ 'bá ũkpó kóru rĩ kí aséjó, ma acá adrujó ãko pírí ru 'bá pírí 'banî, ịjọ́ 'dĩ sĩ gẹ̃rị̃ pírí cí rĩ kí agâ sĩ ma dó sĩ ĩ'bã ãzí kí upa.
23 Ma ịjọ́ 'dĩ kí idé pírí íni la ịjọ́ mgbã rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ma dó sĩ sṵ̃sṵ́ wiŋá 'dã ịsṵ́ alelé ĩndĩ.
24 Ĩnị̃ drĩ ãbálá ṵ́ngṵ́lẹ́ drị̃ agá 'bá pírí ṵ́ngṵ́lẹ́ cẹ̃lépi rĩ kí cẹ̃ ĩndĩ wó 'bá ãlu la mụ ũyá ịsṵ́lé nĩ rĩ gá ku yã? Ĩmi u'á vâ gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩdrĩ lẽ ũyá ịsṵ́lé Ãdróŋá drị́ rá rĩ gá, cécé 'bá ṵ́ngṵ́lẹ́ cẹ̃lépi sĩ ũyá ịsṵ́jó rĩ áni.
25 'Bá pírí áváŋá ãbálá ru rĩ gá rĩ kí ímbátáŋá ũkpó la ịsṵ́. Kí ịjọ́ 'dĩ idé íni la kí sĩ ũyá ukólépi ukô rĩ ịsṵ́, wó ãma ịjọ́ 'dĩ kí idé íni la ãma sĩ ũyá ukólépi ku rĩ ịsṵ́.
26 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, cécé 'bá ṵ́ngṵ́lẹ́ cẹ̃lépi ãbálá gá, jõku ãcóŋá colépi ãlị̃gọ̃ sĩ ũyá ịsṵ́jó rĩ áni, ma vâ ãzị́ nga ũkpõ sĩ Ãdróŋá ní sĩ ũyá 'dã ịsṵ́jó.
27 Yụ, ma áma ụrụ'bá adị ãzíla ĩ'di dó acá mâ ãtí'bó ru, ã'dusĩku ádrĩ dó ịjọ́ 'dĩ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũ 'bá ãzí rĩ 'baní 'bo, áma mgbã 'bã ĩcẽ rú dó sĩ ũyá 'dã ku.

10

Bị̃lẹ́ ĩndṵ́ liŋá ĩjọ́ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩ̃ŋá sĩ rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩmi adru ịjọ́ mgbã 'dĩ nĩ̃ŋâ kóru ku, ãmã áyị́pịka Yãhṵ́dị̃ rú rĩ kí ándrá pírí ṵ̃rṵ́'bṵ̃ ĩndṵ́ gá ãzíla za kí pírí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ.
2 Bĩ kí pírí bãbṵ̃tị́zĩ̃ ṵ̃rṵ́'bṵ̃ agâ sĩ ãzíla mĩrĩ agá 'dãá acájó 'bá Mṵ́sã vú bĩlépi rĩ kí rú.
3 Na kí pírí íná úríndí drị́ ãlu 'dã 'i,
4 ãzíla mvụ kí ãko mvụlé úríndí drị̃ 'i, ã'dusĩku mvụ kí ĩyị́ agbẹ́lépi írã úríndí drị̃ ụrụ'bá gá a'délépi kí vú gâ sĩ rĩ 'i, ãzíla írã 'dã ĩ'di Kúrísĩtõ 'i.
5 Wó ĩ'bã ãndá kí sĩ Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ ku, 'bá wẽwẽ rú 'bã ãzí ũdrã kí ãngũ kõtórõ agá 'dãá.
6 Ú'dî'da íni ịjọ́ 'dĩ kí idé kí ru ícétáŋá ru sĩ ãma bị̃lẹ́ ĩndṵ́ lijó ã'bã rú sĩ ásị́ ịjọ́ ũnzí ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ kí drị̃ gá ku.

7 Ĩmi adru 'bá ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé nĩ 'dĩ kí ĩnzĩlépi rĩ rú ku, ãzí rĩ
'bã kí ándrá idélé rĩ áni, cécé sĩlé rĩ 'bã áni, "'Bá ri kí vũrụ́ ína nalé ãzíla
ãko mvụlé, ãzíla nga kí dó ụrụgá úngó tulé ãyĩkõ idéjó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃
nĩlépi ku rĩ kí áni." †
8 Lẽ ãma idé kí ãwũ ku, ándrá ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã áni, ala gá ụ́'dụ́ ãlu 'bá
ũdrã álĩfũ kãlị ĩrị̃ drị̃ la na.
9 Lẽ ãma ũ'bĩ kí Úpí 'i sĩ ndrejó la ĩ'di ãmaní pángá fẽ ịjọ́ ũnzí idéŋá sĩ
ĩ'bã ãzí 'bã kí ándrá ĩ'di ũ'bĩlé rĩ áni ku, ãzíla ũdrã kí ándrá ĩnĩ 'bã kí ucíjó
rĩ sĩ.
10 Lẽ ãma unu kí ku ãzí rĩ 'bã kí ándrá unulé rĩ 'bã áni, ĩ'bã ãzí rĩ kí
mãlãyíkã Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ ụ'dị́ ándrá kí rá.
11 Ịjọ́ 'dĩ idé kí ru ĩ'ba rụ́ ícétáŋá ru ãzíla úsĩ kí vũrụ́ sĩ ãma bịlẹ́ ĩndụ́
lijó, ã'dusĩku ãma u'á sáwã ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ 'bã kí acájó ãni rú rĩ gá.
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídrĩ ũrã la ítu pá ũkpó ru, mí adru mịfị trũ, mi a'dé sĩ ku.
13 Ũ'bĩtáŋá ãlu-ãlu ĩminí amálé 'dĩ kí, sáwã pírí sĩ amụ́lépi 'bá 'ba rụ́ rĩ
kî. Ãzíla Ãdróŋá la ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé ã'ĩtáŋá sĩ rĩ kí tãmba rá, icó ĩmi a'belé
ũ'bĩtáŋá ĩmi ũkpõ ndẽlépi rá rĩ agá ku. Wó údrĩ ĩmi ũ'bĩ rá, ĩ'di gẹ̃rị̃ fẽ
ĩminí fũjó ũ'bĩtáŋá 'dã agâ sĩ ĩmi dó sĩ pá tu tajó la rá.

Ụmũ ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'badrị̃ ãzíla Ụmũ Úpí drị̃ rĩ

14 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mâ wõrị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi apá ãdroŋa ĩnzõ rú
'dĩ kí ĩnzĩŋá gá rá.
15 Ma ịjọ́ 'dĩ jọ 'bá ịjọ́ nĩlépi cé rĩ 'banî, ĩmi amá ịjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kî.
16 Kópõ ãmaní ayúlé Ụmũ Úpí drị̃ gá, ãmaní sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní
rĩ, ãdrĩ sĩ ãko mvụ, ãma 'dĩ ãrí Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ ale. Ãzíla mũkátĩ ãmaní
anulé rĩ ãdrĩ na la ãma 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ rĩ ale.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mũkátĩ 'bã adrujó ãlu rĩ sĩ, ãdrĩ táni adru 'bá wẽwẽ rú tí ãma
ụrụ'bá ãlu agá, ãma pírí kí dó mũkátĩ ãlu 'dã ale.
18 Ĩmi ũrã drĩ 'bá Ịsịrayịlĩ drị̃ 'dĩ kí ịjọ́. Adru kí 'bá ãko fẽlé ídétáŋá
Ãdróŋá ní rĩ kí nalépi, ãzí ãlĩtárĩ gá rĩ alelépi ngalépi rĩ kí ku yã?
19 Ífí la ãko ídétáŋá ru ãdróŋá ĩnzõ rú idélé drị̃ sĩ 'dĩ ní rĩ kí ãko ãzí ífí
trũ la yã, jõku ãdróŋá ĩnzõ rú 'dĩ ãko ãzí ífí trũ la yã?
20 Ãluŋá la yụ! Wó ídétáŋá 'bá Ãdróŋâ nĩlépi ku 'dĩ 'badrị̃ kí kí idé úríndí
ũnzí 'banî adru Ãdróŋá ní ku, ãzíla álẽ vâ ĩmi adru 'bá tị icílépi ịjọ́ úríndí
ũnzí ãni la gá la ku.
21 Ĩmi icó ãko mvụlé kópõ Úpí drị̃ sĩ ãzíla vâ kópõ úríndí ũnzí drị̃ sĩ la
ku. Ĩmi icó vâ rilé ãkónã nalé méjã Úpí drị̃ tị gá ãzíla méjã úríndí ũnzí drị̃
tị gá la ku.
22 Ãdrĩ kí ịjọ́ 'dĩ idé 'dĩ 'bã áni ãma ũmbã inga Úpí agâlé rĩ gá ku yã?
Ãma kí ũkpó ru ãndẽ kí ĩ'di rá yã?

'Bá ã'ĩtáŋá agá rĩ 'bã drĩlẹ́mmgbọ

23 "Â'ị ãmaní ãko pírí kí rá," wó ãko pírí adru kí múké ku. "Â'ị ãmaní
ãko pírí kí rá," wó ãko pírí izó kí 'bá nĩ ku.
24 'Bá ãzí 'bã ndrũ ĩ'diní ịjọ́ múké idéjó ku wó rá la mũkẽ idéjó 'bá ãzí
'banî.
25 Ĩna ãko pírí ĩtũndãlé sũ ĩzá ĩtũndãjó rĩ agá rĩ kí, ịjọ́ ụziŋâ kóru ũrãtáŋá
ĩmidrị̃ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ,
26 ã'dusĩku, "Ụnọ́kụ́ ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe kí Úpí ãni." †

† **10:7** Ãfũŋá 32:6 † **10:26** Zãbụ́rị̃ 24:1

27 'Bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ drĩ ĩmi umve ãkónã gá ĩ'didrĩlé, wó ĩlẽ mụlé rá, ĩna
ãko ĩ'di 'bã 'bãlé ĩmi drĩlẹ́ gá rĩ zịtáŋá ụziŋâ kóru.
28 Wó 'bá ãzí drĩ jọ la ĩminí, “Ãko 'dĩ úfẽ ĩ'di ídétáŋá ru” lẽ ĩna ĩ'di ku,
'bá ĩminí ịjọ́ la lũlépi rĩ 'bã ịjọ́ sĩ ãzíla ũrãtáŋá ĩmidrị́ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ,
29 adru ũrãtáŋá ĩmidrĩ sĩ ku wó 'bá ĩminí ịjọ́ 'dã lũlépi rĩ drĩ sĩ. Ícó
drĩlẹ́mmgbọ mádrị́ rĩ 'bã ịjọ́ amálé 'bá ãzí 'bã ũrãtáŋá sĩ íngoní-íngoní ru?
30 Ádrĩ ãkónã mání nalé 'dã drĩ gá Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ, ála ịjọ́ jọ má
rụ́ ãko mání sĩ ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá nî rĩ sĩ ã'du sĩ?
31 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãko ĩminí nalé jõku ĩminí mvụlé jõku ịjọ́ ĩminí idélé rĩ, ĩmi
idé ĩ'di sĩ ãmbõgõ Ãdróŋá drị́ rĩ i'dajó.
32 Ĩmi adru 'bá 'baní kúmũ rú ku, jõ táni 'bá Yãhụ́dĩ rú, Gĩrị́kĩ rú, jõku
kãnị́sã Ãdróŋá drĩ ní ku.
33 Ĩmi idé cécé mání idélé rĩ áni; ma ũ'bĩ ásị́ pírí sĩ 'bá pírí 'baní ãyĩkõ
fẽlé gẽrĩ pírí gâ sĩ, wó ịjọ́ múké idéjó 'bá ũ'bí 'baní 'bã pa kí rú sĩ ru benĩ.

11

1 Ĩmi ũbĩ ịjọ́ mání idélé rĩ kí vú cécé mání ịjọ́ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú
ũbĩjó rĩ áni.

Ãzĩtáŋá ĩnzĩtáŋá drĩ cejó rĩ kî

2 Ma ĩmi ịcụ́ íni la ã'dusĩku ĩminí áma ịjọ́ ũrãjó ịjọ́ pírí kí agá rĩ sĩ, ãzíla
ĩminí vâ ímbátáŋá mání imbálé ĩminí rĩ kí vú ũbĩjó cécé mání kí imbájó
ĩminí rĩ áni rĩ sĩ.
3 Wó álẽ ú'dî'da lẽ ĩnĩ rá ágọ́bị́ ãlu-ãlu 'bã drĩlẹ́ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla ũkú
'bã drĩlẹ́ ĩ'di ágọ́bị́ 'i, ãzíla Kúrísĩtõ 'bã drĩlẹ́ ĩ'di Ãdróŋá 'i.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ Ãdróŋá ã'ĩlépi jõku ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlépi ru drĩkã
umbélépi cí rĩ la 'dã drĩnzá fẽ Kúrísĩtõ nî.
5 Wó ũkú Ãdróŋá ã'ĩlépi jõku ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlépi ru drĩkã
umbélépi ku rĩ la 'dã drĩnzá fẽ ágô nî; ají kí ru ũkú ru drĩ'bị́ falépi rá
rĩ be ãlu.
6 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú drĩ ru drĩkã umbé ĩ'diní Ãdróŋá ã'ĩ agá jõku ĩ'diní ịjọ́
Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũ agá cí ku, lẽ 'bã fẽ ru drĩ'bị́ lịlé rá. Wó ũkú 'baní ĩ'di
drĩnzá ru ĩ'baní ru drĩ'bị́ lijó rá jõku ru drĩ'bị́ ufájó rá. Lẽ 'bã umbé kí ru
drĩkã cí.
7 Ịjọ́ ãzí ágọ́bị́ 'bã umbé ru drĩkã cí drĩ mụ ịjọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ ũlũlé la
yụ, ã'dusĩku ĩ'di Ãdróŋá 'bã wụ́rá ãzíla dĩzã Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i. Wó ũkú la
dĩzã ágọ́bị́ drị́ gá rĩ i'da.
8 Ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ídé ágọ́bị́ angájó ũkú ru la ku, wó rá la ũkú angá
ágọ́bị́ rụ́.
9 Ãdróŋá 'bã ándrá vâ ágọ́bị́ ũkú ãzã kolé íni la ku, wó rá la Ãdróŋá 'bã
ándrá ũkú ágọ́bị́ ãzã kolé.
10 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãzíla ịjọ́ mãlãyíkã 'badrĩ sĩ, ũkú 'bã umbé ru drĩkã cí ícétáŋá
ru icéjó la ĩ'di ãzĩtáŋá pálé gá.
11 Ídri ãmadrị́ Úpí agá rĩ sĩ, ũkú adru ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku, ágọ́bị́ adru vâ
ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ la ku.
12 Ũkú idéjó angájó ágọ́bị́ rụ́ rĩ sĩ, ĩ'di dó vâ ágọ́bị́ tị nĩ. Wó ãko pírí
ágọ́bị́ kí ũkú be ala gá angá kí Ãdróŋá drị́.
13 Ílị dó drĩ ịjọ́ 'dĩ mî sĩ cénĩ-cénĩ rú: ĩ'di múké ũkú ní Ãdróŋá ã'ĩjó ru
drĩkã umbéŋâ kóru yã?

14 Ị́jọ́ 'bá 'bá mgbã rĩ imbá ĩmi ágọ́bị́ drĩ adru drị̃'bị́ trũ ãzo rú, ĩ'di ĩ'diní
drị̃nzá ru ku yã?
15 Wó ũkú drĩ adru drị̃'bị́ trũ ĩ'di ĩ'diní ũnĩ ru, ã'dusĩku Ãdróŋá fẽ ĩ'diní
drị̃'bị́ ãzo sĩ ru drị̃kã atrijó.
16 Wó 'bá ãzí drĩ lẽ ãgátã galé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ mání jọlé ala gá rĩ jõ nõ ãma
'i yã, jõku kãnị́sã Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí yã, ị́jọ́ ãzí ãmaní ujalé gẹ̃rị̃ ị̃nzị̃táŋá
drị̃ ceŋá gá la yụ.

Ụ̃mũ Úpí drị̃ 'bã naŋá
(Mãtáyõ 26:26-29; Mãrákõ 14:22-25; Lụ́kã 22:14-20)

17 Ị́jọ́ mání lẽlé jọlé ĩminí 'dĩ agá, má ịcụ́ ĩmi ku, ã'dusĩku traŋá ĩminí ĩmi
trajó Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ la ị́jọ́ iza ị̃dị́-ị̃dị́ adru múké ru la ku.
18 Drị̃drị̃ rĩ sĩ, úlũ mání ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá kãnị́sã rú Ãdróŋá ị̃nzị̃lé,
ĩmi ĩmi awa amụtị sĩ amụtị sĩ. Má ã'ị̃ ị́jọ́ 'dĩ icó adrulé ị́jọ́ ãndá la rĩ gá rá.
19 Ị́jọ́ pịrị rĩ sĩ, lẽ awaŋá 'bã adru ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ cí i'dajó la Ãdróŋá
ã'ị̃ ĩmi ĩsélé 'ba pịrị íngõ kí.
20 Ĩdrĩ ĩmi atrá ãngũ ãlu gá, ãko ĩminí nalé rĩ adru Ụ̃mũ Úpí drị́ rĩ 'i ku.
21 Wó ĩdrĩ jõ na la yã áni, ĩmi ãlu-ãlu kí mụ drị̃ gá íná ĩ'badrị̃ kí naŋâ trũ
tẽ kí 'bá ãzí rĩ kí ku. 'Bá ãzí rĩ la u'á ãbị́rị́ sĩ, ãzí rĩ la ru mvụ tré.
22 Ĩmi lị́cọ́ kóru sĩ íná najó ãzíla ãko mvụjó yã? Jõku ĩmi kãnị́sã Ãdróŋá
drị́ gá rĩ ide ãzíla 'bá lẽmẽrí rĩ 'baní drị̃nzá fẽ yã? Ĩlẽ má ịcụ́ ĩmi ị́jọ́ ĩminí
idélé 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ yã? Má icó ĩmi ịcụ́lé ị́jọ́ ĩminí idélé 'dĩ sĩ ku.
23 Ị́jọ́ mání lũlé ĩminí 'dĩ kí mání ịsụ́lé Úpí drị́ rĩ kî: Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'i
ị́nị́ 'bání ĩ'di mẹ́lẹ́ mbejó rĩ sĩ, 'dụ ándrá mũkátĩ.
24 Ĩ'di mụ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní 'bo, anu 'a la rá ãzíla jọ, "'Dĩ áma
ụrụ'bá mání fẽlé ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ 'i. Ĩna ĩ'di ị́jọ́ mádrị́ gá rĩ ũrãjó."
25 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩ'bã kí ãkónã najó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, 'dụ kópõ jọ, "Kópõ
'dĩ tị icíma ú'dí rĩ drị́ áma ãrí mụlépi asulépi 'bá wẽwẽ rú kí sĩ rĩ 'i. Ĩmvụ
ĩ'di sáwã pírí ị́jọ́ mádrị́ mání áma ãrí asujó ĩmi ị́jọ́ sĩ rĩ ũrãjó.
26 Ĩdrĩ mũkátĩ 'dĩ na ãzíla kópõ sĩ ãko mvụ, ĩmi 'dĩ drã Úpí drị́ gá rĩ 'bã
ị́jọ́ ũlũ kpere ĩ'diní ãgõ agá."
27 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá mũkátĩ 'dĩ nalépi jõku kópõ Úpí drị́ 'dĩ 'bã ãko mvụlépi
ịsụ́ ádrízã la adru múké ku rĩ, ị́jọ́ ĩ'di Úpí 'bã ụrụ'bá kí izajó ãrí ĩ'didrị̃ be
rĩ la adru ĩ'di drị̃ gá.
28 'Bá ãlu-ãlu 'bã amá ru 'i 'dĩ múké yã rĩ gá ráká na drĩ mũkátĩ Úpí drị́
gá rĩ ãzíla mvụ drĩ kópõ ĩ'didrị̃ sĩ ãko ku rú.
29 Ã'dusĩku 'bá drĩ na la ãzíla mvụ la ụrụ'bá Úpí drị̃ 'bã ífí vãŋâ kóru,
ĩ'di ĩ'di ụrụ'bá gá ị́jọ́ lịŋá na ãzíla mvụ.
30 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ 'bá ũ'bí kí ũkpó kóru ãzíla ãyánĩ
rú ãzíla ãzí rĩ ũdrã kí rá 'dĩ.
31 Wó ãdrĩ ị́jọ́ ãmadrị̃ amá cénĩ-cénĩ rú, Ãdróŋá icó tá ị́jọ́ lịlé ãma drị̃ gá
'dĩ 'bã áni ku.
32 Ãdróŋá drĩ ị́jọ́ lị ãma drị̃ gá 'dĩ 'bã áni, ĩ'di 'dĩ ãma co ímbátáŋá ru
ũnọ́kụ́ icó dó sĩ ị́jọ́ lịlé ãma drị̃ gá ku.
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩdrĩ amụ́
ãngũ ãlu gâ sĩ mũkátĩ Úpí drị́ gá rĩ najó ãzíla wáyĩnĩ mvụjó, ĩtẽ ĩmi pírí
ráká.
34 'Bá drĩ adru ãbị́rị́ ru, lẽ 'bã na íná ĩ'didrị́ kogâlé ráká, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ĩdrĩ dó
sĩ ĩmi tra ãngũ ãlu gá, Ãdróŋá icó dó sĩ ị́jọ́ lịlé 'bá ãzí drị̃ gá ku. Ãzíla ádrĩ

mụ amụ́lé Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dõlé 'bo, ma dó mụ ĩminí ãzịtáŋá Ụ̃mụ̃ Úpí drị gá rĩ drị̃ fẽlé rá.

12

Fẽtáŋá Úríndí drị gá rĩ kî

1 Ú'dî'da má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ, fẽtáŋá Úríndí drị kí sĩ ma jọ la álẽ tá ĩmi adru nị̃táŋâ kóru ku.
2 Ĩnị̃ cé sáwã ĩminí adrujó 'bá Ãdróŋá nị̃lépi ku 'dã sĩ rĩ sĩ, úce ándrá ĩmi drị̃ ũnzí ĩmi imbájó sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ĩ̃nzĩjó.
3 Álẽ ĩnị̃ cé 'bá ãzí Úríndí Ãdróŋá drị 'bá drị̃ celépi rĩ icó ịjọ́ jọlé Yẹ́sụ̃ drị̃ gá ku, ãzíla 'bá ãzí icó jọlé la, "Yẹ́sụ̃ 'i Úpí 'i," Úríndí Ãlá rĩ drĩ drị̃ la ce nĩ ku.
4 Fẽtáŋá 'bã ĩsélé kí ndú-ndú, wó Úríndí ãlu 'dã la kí fẽ nĩ.
5 Gẹ̃rị̃ íyóŋá iyójó rĩ kí ndú-ndú, wó ála ãzị́ nga Úpí ãlu 'dĩ drị.
6 Ãzị́ ngaŋá 'bã ũví kí ndú-ndú, wó Ãdróŋá ãlu 'dĩ la ãzị́ nga 'bá pírí kí agâ sĩ nĩ.
7 Ú'dî'da Úríndí 'bã i'daŋá 'bá ãlu-ãlu ní rĩ úfẽ ĩ'di mũkẽ 'bá pírí ní rĩ idéjó.
8 'Bá ãlu rĩ ní Úríndí fẽ ịjọ́ ũndũwã sĩ rĩ 'i, 'bá ãlu rĩ ní fẽ nị̃táŋá ịjọ́ nị̃jó pírí Úríndí ãlu 'dã sĩ,
9 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ã'ịtáŋá drị Úríndí ãlu 'dã sĩ, 'bá ãzí rĩ ní fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ Úríndí ãlu 'dã sĩ,
10 'bá ãzí rĩ ní úfẽ ũkpó tálí idéjó rĩ 'i, ãzí rĩ ní ịjọ́ nábị̃ drị gá rĩ, ãzí rĩ ní úríndí kí drĩdríŋĩ̃ cojó, 'bá ãzí rĩ ní Úríndí ịjọ́ jọjó tị ndú sĩ rĩ 'i, 'bá ãzí rĩ ní ịjọ́ jọlé tị ndú sĩ rĩ ífí ujajó rĩ 'i.
11 Ịjọ́ 'dĩ kí pírí ru idé Úríndí ãlu ĩ'di 'bã fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ sĩ.
12 Ụrụ'bá ĩ'di ãlu, wó ĩsélé ĩ'didrị gá rĩ kí ndú-ndú, drĩ kí táni adru agá ndú-ndú rá tí, icí kí ru sĩ ụrụ'bá ãlu idéjó, Kúrísĩtõ bãsĩ 'dĩ áni.
13 Gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, ãbĩ pírí bãbụ̃tịzị̃ Úríndí ãlu ụrụ'bá ãlu 'dĩ agá, Úríndí ãlu agá jõ táni 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ kí, 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí, ãtí'bó jõku drị̃lẹ́mmgbọ 'dĩ kí, úfẽ ãmaní ĩ'di Úríndí ãlu 'dã ũsũjó ãma drị̃ gá rĩ sĩ.
14 Ụrụ'bá adru ãko ãzí ngúlú ru ãlu la ku, wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
15 Ícétáŋá sĩ pá drĩ jọ la, "Má adrujó drị 'i ku rĩ sĩ, má adru ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ku." Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ gã adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.
16 Wó bị́lẹ́ drĩ jọ la, "Má adru mịfị ku, álẽ adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku." Ịjọ́ 'dĩ sĩ, icó dó sĩ adrulé ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãzí ru ku la ku.
17 Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí mịfị 'i, ála tá ịjọ́ are ã'du sĩ? Ụrụ'bá drĩ tá adru pírí bị́lẹ́ 'i, ála tá ãko ãjị́ ngụ̃ ã'du sĩ?
18 Wó ịjọ́ mgbã sĩ Ãdróŋá ũ'bã ãko ĩsélé ụrụ'bá drị gá 'dĩ kí ãlu-ãlu cécé ĩ'di 'bã lẽlé 'bã adru kí rĩ áni.
19 Ãko 'dĩ drĩ kí tá nga pírí adrulé ụrụ'bá 'bã wókõ ãlu rú, ụrụ'bá tá adru íngõlé?
20 Ịjọ́ mgbã sĩ, ụrụ'bá ĩ'di ãlu wó ĩ'di 'bã ĩsélé kí wẽwẽ rú.
21 Mịfị icó jọlé la drị ní, "Álẽ mi ku la ku," ãzíla drị̃kã icó jọlé la pá ní, "Álẽ mi ku la ku."
22 Kẹ̃jị la gá ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãmã ũrãlé kí ũkpó kóru 'dĩ kí ịjọ́ ũkpó ru,

23 ãzíla ĩsélé la ãzí 'bá 'bã kí ĩnzĩlé 'dĩ kí ála kí tãmba ĩnzĩtáŋá sĩ. Ãzíla ụrụ'bá 'bã ĩsélé ndrelé ku 'dĩ kí ála kí tãmba múké-múké.
24 Ã'dusĩku ụrụ'bá ãmaní ndrelé rá 'dĩ 'bã ĩsélé ãzí lẽ kí ịjọ ãzí tãmbaŋá ndú la ku. Wó Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ icí ụrụ'bá 'bã ĩsélé kí ãlu nĩ, ãzíla fẽ ãrútáŋá ãmbógó la ụrụ'bá ĩsélé ãrútáŋá ĩcẽlépi rá rĩ 'banî.
25 Ịjọ 'dĩ sĩ, awaŋá 'bã adru rû sĩ ụrụ'bá gá 'dâ 'dáyụ, kí sĩ ru ãzã ko trũtrũ.
26 Ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu rĩ drĩ ãzá ta, ãzí 'dĩ kí pírí nga ãzá talé, ãzí rĩ drĩ ãrútáŋá ịsụ́ ãzí rĩ kí vâ nga pírí ãrútáŋá ịsụ́lé.
27 Ĩmi ụrụ'bá Kúrísĩtõ drị̃ 'i, ãzíla ĩmi ãlu-ãlu dó ĩsélé ụrụ'bá ĩ'didrị́ gá rĩ kî.
28 Kãnị́sã agá 'dãá Ãdróŋá ũpẽ drị̃drị̃ rĩ sĩ ũpị́gọ́ŋá kî, ĩrị̃ rĩ sĩ nãbịya kî, na rĩ sĩ ímbá'bá kî, 'bá tálí idélépi rĩ kî, 'bá fẽtáŋá fẽjó 'bá adríjó rĩ kî, 'bá 'bá kí ãzã kolépi rĩ kî, 'bá 'bá kí drị̃ celépi rĩ kî ãzíla 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ kî.
29 'Bá pírí kí 'bá Ụ̃pị́gọ́ŋá yã? 'Bá pírí kí nábị̃ yã? 'Bá pírí kí ímbá'bá ru yã? 'Bá pírí kí tálí idé yã?
30 'Bá pírí kí fẽtáŋá 'bá adríjó rĩ trũ yã? 'Bá pírí kí ịjọ́ jọ tị ndú-ndú sĩ yã? 'Bá pírí kí ịjọ́ jọlé rĩ kí ífí uja rá yã?
31 Wó lẽ ĩndrụ̃ ásị́ pírí sĩ fẽtáŋá ãmbógó Úríndí drị̃ kî.

Ú'dî'da ma ĩminí gẽrị̃ mgbã pịrị rĩ lũ.

13

Lẽtáŋá ndẽ nĩ

1 Ádrĩ ịjọ́ jọ tị ndú-ndú sĩ ãzíla mãlãyíkã tị sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru ma cécé ũlángí colé ngọlọ-ngọlọ rĩ áni, jõku aya colé cãyĩ-cãyĩ rĩ áni.
2 Ádrĩ adru fẽtáŋá ịjọ́ ũlũjó nábị̃ rú rĩ trũ ãzíla ádrĩ ịjọ́ pírí ru zĩlépi ĩnzõ rĩ kí nị̃ cé ũndũwã pírí abe, ádrĩ adru ã'ị̃táŋá sĩ 'bé kí unzejó ĩndụ́ trũ rĩ abe wó lẽtáŋâ kóru ma ãzị̃ kóru.
3 Ádrĩ ãko mání trũ adrujó rĩ kí awa pírí 'bá lẽmẽrí rĩ 'banî, ãzíla ádrĩ áma ãmgbã rĩ ụrụ'bá fẽ ivélé ãcí sĩ tí, wó lẽtáŋâ kóru, má icó ãko ãzí ịsụ́lé ku.
4 Lẽtáŋá la ịjọ́ ta, lẽtáŋá 'bã ásị́ ĩgbẹ́ ru, lẽtáŋá ĩ'di ãjã kóru, lẽtáŋá ĩ'di ịpị́ŋâ kóru, ĩ'di vâ ãfó kóru.
5 Lẽtáŋá ĩ'di drị̃ ũnzî kóru, áfi mání lẽtáŋá agá 'dáyụ, rụ ũmbã gbõrú ku, 'bã ịjọ́ ũnzí ásị́ gá ku.
6 Lẽtáŋá u'á ãyĩkõ sĩ ịjọ́ ũnzí sĩ ku wó rá la ĩ'di u'á ãyĩkõ sĩ ịjọ́ mgbã rĩ sĩ.
7 Lẽtáŋá ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di 'bá tãmba rá, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ásị́ 'bãŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ã'ị̃táŋâ trũ, ĩ'di ụ́'dụ́ pírí sĩ ịjọ́ pírí kí ta tã.
8 Lẽtáŋá ukó ku. Wó ịjọ́ jọlé tị nábị̃ drị̃ sĩ rĩ kí ãsị̃ rá, ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú 'bádrị̃ sĩ rĩ kí ãsị̃ rá, ũnị̃táŋá la ãvĩ rá.
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma ịjọ́ 'bã ĩsélé ãzí rĩ kí nị̃ áyụ, ãzíla ãma vâ ịjọ́ 'bã ĩsélé nábị̃ drị̃ kí nị̃ áyụ.
10 Wó ịjọ́ mgbã rĩ drĩ dó drụ́zị́ amụ́ rá, ịjọ́ pírí mgbã rú ku 'dĩ kí dó ãvĩ rá.
11 Mání adrujó ngọ́tị́ŋá ru rĩ sĩ, ma ịjọ́ ãnzĩrĩ̃ŋã drị̃ kí jọ áyụ, ma ịjọ́ ũrã ngọ́tị́ŋâ áni, ma ịjọ́ uya ngọ́tị́ŋâ áni. Ma dó mụ zolé ãmbógó ru 'bo, má a'be dó ịjọ́ ãnzĩrĩ̃ŋã drị̃ kí áma ũngúkú gá.

12 Ú'dî'da ãma ãngũ ndre rá pịrị kóru cécé í'dá mãráyã agá rĩ áni, wó
drụ́zį̣ ãma mụ ãma ndrelé mịfį̣ gá mịfį̣ gá. Ú'dî'da ánį̃ drĩ wókõ la, ụ́'dụ́
ãsį̃jó 'dã sĩ ma mụ ịjọ́ pírí kí nį̃lé cécé 'bá 'bã áma nį̃lé 'bo rĩ áni.
13 Wó ú'dî'da íni ãko na 'dĩ ace kí nĩ 'dĩ 'bã áni: ã'̃ịtáŋá, ásį̣ 'bãŋá ãzíla
lẽtáŋá. Wó ãko ndẽlépi rá rĩ ĩ'di lẽtáŋá.

14

Fẽtáŋá ịjọ́ ũlũŋá ãzíla tị ndú-ndú jọjó rĩ

1 Ĩbĩ gẽ̃rį̃ lẽtáŋá drį̃ vú, ãzíla ĩ'bã ásį̣ fẽtáŋá Úríndí drį̃ drį̃ gá, ambamba
la fẽtáŋá ịjọ́ nábį̃ drį̃ ũlũjó rĩ drį̃ gá.
2 Wó 'bá ãzí drĩ ịjọ́ jọ tị ndú sĩ, jọ ịjọ́ 'dã 'bá 'baní ku be la rá la Ãdróŋá
nî. Ịjọ́ mgbã sĩ 'bá ĩ'di tị arelépi rá la 'dáyụ. Ĩ'di ịjọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru la kí i'da
úríndí ĩ'didrį̃ gá rĩ sĩ.
3 Wó 'bá pírí ịjọ́ jọlépi tị nábį̃ drį̃ sĩ rĩ kí jọ la 'bá 'baní sĩ ĩ'baní ũkpó fẽjó,
ãvá fẽjó ãzíla kí ásį̣ ũŋmĩjó.
4 'Bá ịjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ la ru ãzã ko. Wó 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ũlũlépi
rĩ ĩ'di kãnį̃sã ãzã ko.
5 Álẽ ĩmi ãlu-ãlu 'bã jọ ịjọ́ tị ndú-ndú sĩ rá 'bo, wó ma tá jọ la rá la ĩmi
ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ áyụ. 'Bá ịjọ́ ũlũlépi rĩ 'bã ịjọ́ ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ 'bá
ịjọ́ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ rá, pẽ lú drĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'dã 'bã ífí uja ĩndĩ rĩ
gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó sĩ kãnį̃sã ní ãzã koma fẽ.
6 Ú'dî'da Má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'̃ịtáŋá agá 'dĩ, ádrĩ amụ́ ĩmi
rụ́ 'dõlé, ịjọ́ jọjó ĩminí tị ndú-ndú sĩ, ma adru ĩminí múké la ã'du sĩ, rá la
ádrĩ ĩminí ícétáŋá kí ají jõku nį̃táŋá, jõku ịjọ́ ũlũŋá ají, jõku ịjọ́ ímbátáŋá
ru la kî?
7 Drĩ táni adru agá ãko ídri kóru awálépi ụ́'dụ́kọ́ trũ 'dĩ kí tí, cécé gũká,
jaligó, jõku ã'dụ́ngụ́ ã'di la nį̃ la ála ĩ'di co ụ́'dụ́kọ́ 'dĩ sĩ rĩ gá nĩ, rá la 'bá
nį̃táŋâ trũ drį̃ la gá rĩ 'i ku yã?
8 Gũká drĩ vâ áwáŋá mgbã sĩ 'bá umvejó rĩ i'da ku, ã'di la ru itú ã'dį̣ drį̃
tẽjó nĩ yã?
9 Míní ịjọ́ jọ agá tị ndú sĩ 'bá kí ịjọ́ míní jọlé rĩ nį̃ íngoní-íngoní ru? Ĩ'di
adru cécé míní ịjọ́ jọjó ũlí agá rĩ 'bã áni.
10 Ịjọ́ pịrị rĩ sĩ tị ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dĩ drĩ kí táni adru agá ũ'bí ru tí, ãzí ífí
kóru la 'dáyụ.
11 Ádrĩ ịjọ́ 'bá ãzí 'bã jọlé rĩ ífí vã ku, ma adru ãmį̃yọ́ŋá ru 'bá ịjọ́ jọlépi
rĩ nî, ĩ'di vã adru mání ãmį̃yọ́ŋá ru.
12 Ĩ'di ịjọ́ míní la, mî lẽjó fẽtáŋá Úríndí drį̃ kí ịsụ́jó vį̣ sĩ rĩ sĩ, mí ũ̃'bį̃ ásį̣
pírí sĩ fẽtáŋá 'dĩ kí sĩ kãnį̃sã izójó.
13 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ịjọ́ jọlépi tị ndú sĩ rĩ 'bã ã'̃į̃ Ãdróŋá 'i sĩ ĩ'diní ịjọ́ mgbã ĩ'di
'bã jọlé rĩ 'bã ífí ujajó áyụ.
14 Mání Ãdróŋá ã'̃į̃ agá tị ndú sĩ, áma úríndí la ã'̃į̃ la 'dĩ 'bã áni, wó ãko
ãzí áma ásį̣ gá ífí trũ la 'dáyụ.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma dó ã'du idé? Ma Ãdróŋá ã'̃į̃ áma úríndí sĩ, wó ma vâ
Ãdróŋá ã'̃į̃ áma ásį̣sį̃ŋá sĩ, ma vâ úngó ngo úríndí sĩ, wó ma vâ úngó ngo
ũrãtáŋá sĩ.
16 Ĩdrĩ Ãdróŋá ịcụ́ úríndí sĩ, wó 'bá u'álépi ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dâ nį̃lépi la
ku rĩ la dó “Ámĩnã” jọ ãwã'dĩfô míní fẽlé rĩ sĩ íngoní-íngoní ru, 'dĩ sĩ nį̃ ịjọ́
míní jọlé rĩ 'bã ífí ku?

17 Mi ãzí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní múké, wó 'bá ãzí rĩ ịsụ́ kí ãzã koma
ku.
18 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mání ịjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ ndẽ ĩmi pírí rá rĩ
sĩ.
19 Wó kãnịsã agá ádrĩ tá ịjọ́ ífí tõwú nĩ̃lé cé rĩ kí jọ 'bá kí imbájó ayụ la
ndẽ ịjọ́ jọlé tị ndú sĩ 10,000 rĩ kí rá.
20 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ĩmi a'be ũrãtáŋá ĩmi
ãni ãnzĩ̃rĩ̃ŋã drị̃ rĩ kí rá. Ịjọ́ ũnzí sĩ, lẽ ĩmi uja ĩmi ũrekeŋá áni, wó ịjọ́
ũrãŋá ĩmidrĩ̃ agá lẽ ĩmi adru 'bá mbalépi 'bo rĩ áni.
21 Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agâ sĩ ru íni: Úpí Ãdróŋá jọ,
"'Bá tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'ba rụ̃ sĩ,
ãzíla ló'bíyõ 'bá ãmịyọ́ŋá ru rĩ 'badrĩ̃ gâ sĩ,
ma ịjọ́ jọ 'bá mádrĩ̃ 'banî,
wó icó kí vâ áma arelé ku." †
22 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, tị ndú-ndú jọjó ĩ'di ícétáŋá ru, adru 'bá ã'ĩtáŋâ trũ rĩ 'bã ãni
ku, wó 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ 'banî. Ịjọ́ ũlũjó tị nábĩ̃ drĩ̃ sĩ rĩ 'bá ã'ĩ̃lépi rá rĩ
'baní adru 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ 'banî ku.
23 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kãnịsã drĩ̃ drĩ kí ru atrá ãngũ ãlu gá, 'bá pírí drĩ kí ịjọ́
jọlé tị ndú-ndú sĩ, wó 'bá ịjọ́ vãlépi ku rĩ drĩ kí amụ́ 'bá ã'ĩtáŋâ kóru rĩ abe
ala gá ĩndĩ, icó kí ĩmi lãlé ĩmi aza-azâ rĩ gá ku yã?
24 Wó 'bá ã'ĩtáŋâ kóru jõku ịjọ́ nĩ̃lépi ku la drĩ dó afí ịsụ́ 'dĩ sĩ 'bá pírí kí
dó ịjọ́ ũlũ nábĩ̃ tị sĩ, ála ịjọ́ ũnzí ĩ'didrĩ̃ rĩ amá ịjọ́ ĩ'di bã arelé rĩ sĩ, ála vâ
ịjọ́ lị ĩ'di drĩ̃ gá lú ịjọ́ pírí ĩ'di 'bã arelé ri kí sĩ,
25 ãzíla ịjọ́ ĩ'di 'bã ásị gá ru zĩ̃lépi rĩ kí ru i'da tọndọlọ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó
ãja tĩ̃ vũ̃rụ́ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó ĩ'di jọ la, "Ãndá-ãndá ru Ãdróŋá ĩ'di ãma agá 'dâ
cí."

Gẽrĩ̃ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó kãnịsã agá rĩ

26 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ãma dó ã'du ịjọ́ jọ yã?
Ĩdrĩ amụ́ ãngũ ãlu gá Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lé, 'bá ãlu-ãlu la adru úngô trũ, jõku ịjọ́
ímbátáŋá ru rĩ trũ, ịjọ́ ícétáŋá ru la trũ, ịjọ́ jọjó tị ndú-ndú sĩ la trũ, jõku
ịjọ́ jọlé tị ndú-ndú sĩ rĩ ífí ujajó. Ịjọ́ 'dĩ kí pírí lẽ idé kí sĩ ũkpõ fẽjó kãnịsã
nî.
27 'Bá ãzí drĩ ịjọ́ jọ tị ndú sĩ, 'bá ĩ̃rĩ̃ jõku ambamba la 'bá na 'bã jọ kí
ãlu-ãlu nĩ, 'bá ãzí ãlu 'bã adru ífí la ujalé cí.
28 'Bá ífí la ujalépi rĩ drĩ adru yụ, 'bá ịjọ́ jọlépi rĩ 'bã ĩyãŋã kãnịsã agá
'dâ tú, ãzíla 'bã jọ ịjọ́ ĩ'di nî ãzíla Ãdróŋá nî.
29 Nãbịya ĩ̃rĩ̃ jõku na 'bã jọ kí ịjọ́ nĩ, ãzíla 'bá ãzí rĩ 'bã adru kí 'bá ịjọ́
ũlũlépi rĩ amálépi rĩ kî.
30 Wó ícétáŋá drĩ ru i'da 'bá rilépi vũ̃rụ́ ịjọ́ arelépi la 'bã ãzí ní, 'bá ịjọ́
ũlũlépi drĩ̃drĩ̃ rĩ 'bã tu drĩ pá cí, ãzíla 'bã fẽ 'bá 'dã ní ịjọ́ jọlé.
31 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi pírí icó ịjọ́ ũlũlé rá, ĩmi ãlu-ãlu pírí 'bã ịsụ́ rú sĩ ímbátáŋá
ãzíla ásị ũŋmĩ̃ŋá.
32 'Bá nábĩ̃ rú rĩ 'bã adru 'bá úríndí ĩ'di agá rĩ drĩ̃ celépi nĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã
ũlũlé rĩ agá nĩ rĩ 'i.
33 Ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá adru 'bá ịjọ́ ngalépi mịrĩ̃ rú rĩ 'i ku, ĩ'di Ãdróŋá ásị
ĩ̃gbẽ̃ drĩ̃.
Kãnịsã pírí 'bá ãlá rĩ 'badrĩ̃ kí agá,
34 ũkú 'bã ĩyãŋã kí kãnịsã agá tú, úfẽ ĩ'baní ịjọ́ jọlé ku, rá la 'bã are kí ịjọ́
ãzịtáŋá Mụ́sã drĩ̃ 'bã lẽlé rĩ.

---

† **14:21** Ĩsáyã 28:11-12

35 Drĩ kí lẽ ịjọ ãzí zịlé ãko ãzí drĩ gá yã áni, lẽ 'bã zị kí ĩ'bã ágóka kí lịcọ gâlé, ã'dusĩku ĩ'di drĩnzá ru ũkú 'baní ịjọ jọjó kãnịsã agá.
36 Ịjọ Ãdróŋá drị gá rĩ i'dó ándrá ru ĩmi sĩ yã? Jõku ĩmi 'bá lú ịjọ 'bã sĩ cajó ĩ'ba rụ̃lé rĩ kí á'dụ̃sĩ yã?
37 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di agâlé ĩ'di 'bá nábĩ rú la, jõku fẽtáŋá Úríndí drị trũ, lẽ 'bã nĩ rá ịjọ mání sĩlé ĩminí 'dĩ kí kí ãzịtáŋá Úpí drị kî.
38 Drĩ ásị 'bã drị la gá ku, úca vâ ásị 'bãlé ĩ'di drị gá ku.
39 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á ã'ịtáŋá agá ãyĩkõ sĩ ịjọ Ãdróŋá drị ũlũjó, ãzíla ĩmi uga vâ 'bá ịjọ jọlépi tị ndú-ndú sĩ rĩ ku.
40 Wó ĩmi idé ịjọ pírí kí ĩ'bã kí icójó rá rĩ áni ãzíla gẹ̃rị kpị sĩ.

15

Kúrísĩtõ angá ídri

1 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ịtáŋá agá 'dĩ ú'dî'da álẽ ĩmi igálé ịjọ mgbã mání ũlũlé ĩminí rĩ sĩ ĩminí ã'ịlé ãzíla ĩminí 'dụlé sĩ pá tujó ũkpó rĩ sĩ.
2 Ịjọ mgbã 'dĩ sĩ ĩmi ĩmi pa rá, ĩdrĩ ịjọ mání ũlũlé ĩminí 'dĩ rụ mgbemgbe rĩ gá. Drĩ adru 'dĩ 'bã ãni ku, ã'ịtáŋá ĩmidrị gá rĩ ãzị kóru.
3 Ịjọ 'dĩ sĩ, ịjọ mání ã'ịlé rĩ ma ĩ'di ịdrị ĩminî. Ịjọ ãmbógó mání lũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ 'i, Kúrísĩtõ drã ịjọ ũnzí ãmadrị gá rĩ kí sĩ cécé ịjọ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, †
4 ísị ándrá ĩ'di rá, angá ídri rú ụ́'dụ́ na vúlé gá ịjọ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni. †
5 I'da ru Pétẽrõ nî, vúlé la gá i'da ru ímbá'bá mụdrị drị ĩrị rĩ 'banî.
6 'Dã 'bã vúlé gá, i'da vâ ru 'bá túrú tõwú drĩlẹ gá ĩ'di vú bĩlépi la 'baní rá, sáwã ãlu 'dã agá 'dãá, ĩ'bã ãzí ace kí drĩ ídri ãzí rĩ drĩ kí táni ũdrã agá rá tí.
7 Vúlé la gá i'da ru Yãkó'bõ nî ãzíla ụ̃pịgọŋa 'banî.
8 Wó ãsĩjó i'da dó vâ ru mánî, cécé ngọ́tịŋá tịlé pịrị ku rĩ áni.
9 Ịjọ 'dĩ sĩ, ma dó ụ̃pịgọ́ŋá vúlé dọ́dọ́ rĩ 'i, ịjọ mgbã sĩ ícó tá áma umvelé ụ̃pịgọ́ŋá rĩ 'bã ãzí ru ku ã'dusĩku áfẽ ándrá ũcõgõ kãnịsã Ãdróŋá drị gá rĩ ní ambamba.
10 Wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị rĩ sĩ Mâ dó sĩ adrujó Mâ áni 'dĩ, ãzíla lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'didrị mání rĩ adru yã 'dâ ku. Wó, ánga ãzị ĩ'baní pírí ũkpó sĩ ãndânĩ, adru ma 'i ku, wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị rĩ sĩ.
11 Ịjọ 'dĩ sĩ, drĩ táni adru ma 'i wó jõku kî, 'dĩ bãsĩ ịjọ ãmaní ũlũlé rĩ 'i, ãzíla 'dĩ bãsĩ ịjọ ĩminí ã'ịlé rĩ 'i.

'Bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó ídri rĩ

12 Ú'dî'da údrĩ ũlũ la Kúrísĩtõ angá ídri ĩ'di 'bã drãjó 'bo rĩ sĩ rá, wó ĩmi ãzí kí dó vâ jọ la 'bá drãlépi rá rĩ angá ídri rú ku íngoní-íngoní ru yã?
13 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ angá ídri ku, ífí la Kúrísĩtõ angá ándrá vâ ídri ku.
14 Wó údrĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, ịjọ ãmaní ũlũlé rĩ ãzíla ã'ịtáŋá ĩmidrị rĩ la adru ãzị kóru.
15 'Dã 'bã drị gâ sĩ ála vâ ãma ịsụ́ sãdínĩ ĩnzõ rú Ãdróŋá drị kî, ã'dusĩku ãmaní ịjọ vú nzejó Ãdróŋâ drị gá jọjó la inga Kúrísĩtõ 'i ídri rá rĩ sĩ. Wó icó ándrá ĩ'di ingalé ku ịjọ mgbã rĩ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku rĩ gá.
16 Ịjọ 'dĩ sĩ, 'bá drãlépi rá rĩ drĩ kí angá ku, ínga ándrá vâ Kúrísĩtõ 'i ku.

† **15:3** Ĩsáyã 53:5-12 † **15:4** Zãbụ́rị 16:8-10; Mãtáyõ 12:40; 'Etáŋá 2:24-32

17 Wó údrĩ dó ándrá Kúrísĩtõ inga ku, ã'ĩtáŋá ĩmidrĩ dó ãzĩ kóru, ĩmi drĩ
kpere ịjọ ũnzí ĩmidrĩ kí agá ũgũgõ.
18 Ãdróŋá drĩ ándrá Kúrísĩtõ inga ídri ku, 'bá vâ ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá
'dĩ ja kí drĩ 'bo.
19 Ásị 'bãŋá ãmadrị Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ drĩ adru lú ídri 'dĩ agá rĩ 'i á'dụ̃sĩ,
ãma dó adru 'bá ndrelé ũcõgõ agá ízákĩzã rú ndẽ 'bá pírí kí rá ũ̃nọ́kụ́ drị
gá 'dâ rĩ kî rú.
20 Wó ãndá-ãndá ru inga Kúrísĩtõ 'i ídri drã agá rá, ịjọ 'dĩ sĩ, ãnĩ dó cé 'bá
ũdrãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí drụ́zị angá ídri rú rá, ã'dusĩku ĩ'di 'bá angálépi
ídri drĩdrĩ 'bá drãlépi rá 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'i.
21 Ịjọ 'dĩ sĩ, drã 'bã afíjó 'bá rú sĩ rĩ áni, angájó ídri drã agá rá rĩ ãfũ vâ
'bá rụ̂ sĩ.
22 Ịjọ 'dĩ sĩ, Ádãmũ agá 'bá pírí ũdrã kí rá, wó Kúrísĩtõ agá 'bá pírí kí mụ
adrulé ídri rú.
23 Wó 'bá ãlu-ãlu la mụ angálé ídri rú rá ĩ'di sĩ: Kúrísĩtõ ĩ'di bãsĩ 'bá
angálépi drĩdrĩ rĩ 'i, drĩ dó amụ́ rá, vúlé la gá 'bá ĩ'di ãni rú 'dĩ kí dó angá
nĩ.
24 Ụ'dụ́ ãsĩjó rĩ drĩ dó acá, Kúrísĩtõ drĩ dó ũpĩ, ãzĩtáŋá ãzíla ũkpõ ũ̃nọ́kụ́
'dĩ drị gá rĩ kí andi pírí 'bo, ĩ'di dó Ũpĩ naŋá 'dụ fẽlé Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ
drị.
25 Wó ĩ'di mụ Ũpĩ nalé kpere ĩ'di 'bã mẹ́rọ́'bá ĩ'didrĩ kí 'bã agá ĩ'di 'bã
pálé gá.
26 Mẹ́rọ́'bá ãsĩjó ĩ'di 'bã mụlé ĩlĩkĩlé rĩ ĩ'di drã 'i.
27 Ã'dusĩku "Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá." † Ú'dî'da údrĩ dó jọ la
ú'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, ĩ'di ịjọ́ pịrị la Ãdróŋá ãko pírí kí 'bãlépi ĩ'di
pálé gá rĩ ala gá yụ.
28 Wó drĩ dó ãko pírí kí 'bã Kúrísĩtõ pálé gá 'bo, Ngọ́pĩ la adru Ãdróŋá
ãko pírí kí 'bãlépi rĩ pálé gá, ịjọ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá dó adru pírí ãko pírí kí agâ
sĩ.
29 Ú'dî'da angáŋá angájó drã agá ídri rĩ drĩ dó adru 'dáyụ, 'bá ãzí 'dĩ kí
dó ã'du idé bãbũtĩzĩ bĩjó 'bá drãlépi rá 'dĩ kí kẽjĩ gá?
30 Wó ãmaní rĩ gá ãma dó drĩ cị ụ́'dụ́ pírí sĩ ã'du ịjọ́ sĩ?
31 Ịjọ́ mání jọlé rĩ 'bã ífí íni: ma drã sị gá ụ́'dụ́ pírí sĩ, má ádrĩpịka ãzíla
má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ãfó mání 'bãlé ĩmi sĩ rĩ, ĩ'di ídri tị icíma
ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sũ Úpí ãmadrĩ agá rĩ 'i.
32 Ã'dị ándrá mání 'dịlé ũbõgũ ásé agá * rĩ abe Ẽfésõ gá rĩ sĩ, ĩ'di lú ịjọ
'bá 'bá rĩ sĩ, wó má ịsụ́ ala gá ã'du? 'Bá drãlépi rá rĩ drĩ kí dó angá ku cécé
sĩlé bụ́kũ Ãdróŋá drĩ agá rĩ áni,
"Lẽ ãna kí ãzíla ãmvụ kî,
ã'dusĩku drũsĩ ãma ũdrã rá." †
33 'Bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku: "Tị icíjó 'bá ũnzí kí abe rĩ la gbíyã mídrị múké rĩ
iza rá."
34 Lẽ ĩmi ãgõ drĩ vúlé ũrãtáŋá ĩmidrĩ agá, ĩmi idé ịjọ́ ũnzí ĩdị ku, ã'dusĩku
'bá ãzí rĩ nĩ kí drĩ ịjọ́ Ãdróŋá drĩ gá ku. Ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la drĩnzá ĩmidrĩ sĩ.

Ụrụ'bá angálépi rĩ 'bã gbíyã

35 Wó 'bá ãzí icó zịlé la, "'Bá drãlépi rá rĩ kí angá íngoní-íngoní ru yã?
Kí angá ụrụ'bá íngoní rĩ trũ?"

---

† **15:27** Zãbụ́rĩ 8:6 * **15:32** *Ụ̃bõgũ ásé agá* 'dĩ kí ándrá 'bá Páwũlõ ãjị lẽlépi ku Ẽfésõ gá rĩ kî.
† **15:32** Ĩsáyã 22:13

36 Mi 'bá ãzí ũndũwã kóru la, ãko míní salé rĩ la drã ráká ĩ'di angá ídri
rú ĩndõ.
37 Ídrĩ ũri sa ãko míní salé rĩ adru ụrụ'bá ĩ'di sĩ mụjó adrujó rĩ 'i ku, wó
ãná 'bã ífí jõku ãko ãzí ndú la kí.
38 Wó Ãdróŋá la ĩ'diní ụrụ'bá fẽ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni, ãzíla ũri ũví ãlu-ãlu
ní ĩ'di ụrụ'bá ĩ'didrị́ 'dã 'bã vúŋá fẽ.
39 Ĩzá pírí ají kí ru ãlu ku, 'bá 'bã ĩzá ĩ'di ãlu, ãnãkpá 'bã ĩzá vâ ndú,
ãríŋá 'bã ĩzá vâ ndú ãzíla ị̃'bị drị̃ vâ ndú.
40 Ụrụ'bá 'bũ̃ drị̃ kí cí, ãzíla ụrụ'bá ũ̃nọ́kụ́ drị̃ kí vâ cí, wó ũnĩ 'bũ̃ gá rĩ
'bã ũvítáŋá lú ãlu, ãzíla ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ kí vâ ndú.
41 Ị̃tũ̂ 'bã ũnĩ ndú ĩmbá 'bã ũnĩ vâ ndú, lẽlẽgó 'badrị̃ kí vâ ndú, ãzíla
lẽlẽgó 'bã ãngũ jiŋá ají kí ru ãzí rĩ drị̃ be ku.

42 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá angáŋá drị̃ 'bã sĩ cécé 'dĩ 'bã áni. Ụrụ'bá ị̃sĩ̃lé rĩ ĩ'di
ãko ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ 'i, ĩ'di dó angá ãko ŋmalépi ku la rú.
43 Ála ĩ'di ị̃sĩ̃ ĩ̃nzĩ̃táŋâ kóru ála ĩ'di inga dĩ̃zã rú, ála ĩ'di ị̃sĩ̃ ũkpó kóru,
ĩ'di angá ũkpó trũ.
44 Ị̃sĩ̃ ĩ'di ụrụ'bá 'bádrị́ rĩ rú, wó angá ụrụ'bá úríndí ru rĩ rú. Ụrụ'bá
'bádrị́ rĩ drĩ adru cí, ụrụ'bá úríndí drị̃ vâ cí.

45 Ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ 'bã jọlé rĩ 'bã áni, "'Bá drĩ̃drĩ̃ rĩ Ádãmũ 'i acá 'bá ídri trũ rĩ
rú," † Ádãmũ ãsĩ̃jó rĩ ĩ'di úríndí ídri fẽlépi rĩ 'i.
46 Ụrụ'bá úríndí ru rĩ amụ́ drĩ̃drĩ̃ ku, wó ãko 'bá ru rĩ, 'dĩ 'bã vúlé gá dó
ụrụ'bá úríndí ru rĩ 'i.
47 'Bá drĩ̃drĩ̃ rĩ ãfũ ũ̃nọ́kụ́ gá ĩ'di pụ́trụ́, 'bá ĩ̃rĩ̃ rĩ angá 'bũ̃ gâlé.
48 'Bá ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ 'dĩ ají kí 'bá ándrá idélé pụ́trụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ sĩ rĩ 'i,
cécé 'bá 'bũ̃ drị́ gá rĩ 'bã kí 'bá angálépi 'bũ̃ gá rĩ ajílé rĩ áni.
49 Ãzíla cécé ãma kí 'bá ãma tị́lépi rĩ 'bã gbíyã ũ̃nọ́kụ́ gá rĩ ajílé rĩ 'bã
áni, ãma vâ drụ́zị́ gbíyã 'bá 'bũ̃ gá rĩ drị́ gá rĩ ají ĩndĩ.

50 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ma lũ la ĩminí tọndọlọ
íni: ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ icó filé Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ 'bũ̃ gá rĩ agâlé jõku ãko
drãlépi ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ icó ãko ŋmalépi ku rĩ gá filé ku.
51 Ĩmi are drĩ, ma ĩminí ị́jọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru la lũ 'dĩ: ãma icó kí pírí ũdrãlé
ku, wó ãma pírí kí mụ ãma ujalé ndú,
52 némé mị́fị́ bĩ̃lé kámị́ rĩ áni, ụ́'dụ́ gũká ãsĩ̃jó rĩ sĩ. Ã'dusĩ̃ku gũká la dó
mụ awálé 'bá drãlépi rá rĩ kí dó angá ídri ŋmaŋâ kóru, ãzíla ála dó ãma
uja ndú.
53 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ kí dó mụ ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ
sũ̃lé, ãzíla ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ la dó mụ ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sũ̃lé.
54 Ụrụ'bá ŋmalépi ŋmã-ŋmã rĩ drĩ dó ụrụ'bá ŋmalépi ku rĩ sũ̃ 'bo, ãzíla
ụrụ'bá drãlépi drã-drã rĩ drĩ dó ụrụ'bá drãlépi ku rĩ sũ̃ 'bo, wó ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ
dó acá ãndá, "Ị̃lĩ̃kĩ̃ dó drã rá, úndẽ dó ĩ'di kpítã." †

55 "Drã ũkpõ míní sĩ 'bá ndẽjó rĩ dó íngõlé yã?
Drã la ãzá míní sĩ 'bá ũzãjó rĩ dó íngõlé yã?" †
56 Drã la ũkpó 'bá zãjó rĩ ịsụ́ ị́jọ́ ũnzí drị́, ãzíla ị́jọ́ ũnzí la ũkpó ĩ'didrị́ rĩ
ịsụ́ ãzị́táŋá drị́.
57 Wó ãwã'dĩ̃fô Ãdróŋá ní ĩ'diní ãmaní ũkpó fẽlé sĩ drã ndẽjó Úpí ãma ãni
Yẹ́sũ̃ Kúrísĩ̃tõ sĩ rĩ sĩ.

† **15:45** Í'dóŋá 2:7 † **15:54** Ĩsáyã 25:8 † **15:55** Hõséyã 13:14

58 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋá agá mání lẽlé 'dĩ, ĩtu
pá ũkpó ru. Ãko ãzí 'bã aya ĩmi ku. Lẽ ĩnga ãzı̨́ Úpí ní ụ́'dụ́ pírí sĩ, ã'dusĩku
ĩminí nĩ̃jó la rá ĩmi ĩcãndĩ ĩmi ãzı̨́ Úpí drı̨́ sĩ úyé ku rĩ sĩ.

16

Ãko trajó 'bá Ãdróŋá ãni drı̨́ rĩ 'banî rĩ

1 Ú'dî'da ãko traŋá 'bá Ãdróŋá drı̨́ rı̨́ 'baní rĩ 'bã drı̨́ gá, ĩmi idé ị́jọ́ ándrá
mání lũlé 'bá kãnı̨́sã ãngũ Gãlãtı̨́yã gá rĩ 'bã idé kí rĩ 'i.
2 Ụ́'dụ́ drı̨́drı̨́ sãbı̨́tı̨́ ãlu-ãlu drı̨́ rĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu 'bã mba kí ãko ãzí ĩmi
ı̨sụ́lé rĩ kí vú sĩ, ĩmba tã la kí sáwã mání ãgõjó rĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko tralé
ku.
3 Wó ádrĩ dó sĩ acá rá ma wárágã fẽ ị́jọ́ i'dajó 'bá ĩminí amálé ĩmi icó tı̨
la pẽlé ãko ĩminí fẽlé rĩ kí abe Yẽ̃rụ́sãlẹ́mų̃ gâlé rĩ drı̨́.
4 Drĩ vâ adru mání icójó mụjó ĩndĩ rá ãma dó mụ ĩ'ba abe ãlu.
5 Mání mụjó alı̨jó Mãkẽdónĩyã gâ sĩ rĩ 'bã vúlé gá, ma amụ́ ĩmi rụ́,
ã'dusĩku ma mụ alı̨lé Mãkẽdónĩyã gâ sĩ.
6 Ma ãzí rĩ sĩ mụ u'álé ĩmi abe sáwã were sĩ rá, jõku ma vâ ãzí rĩ sĩ mụ
áyi ı̨̃gbę̃ drı̨́ gá rĩ izalé ĩmi abe, ĩmi dó sĩ áma ãzã ko ácı̨́ mádrı̨́ agá 'dãá
mání mụ agá.
7 Álẽ ú'dî'da mụlé ĩmi ndrelé kãwų̃ ãcı̨́ mádrı̨́ mání alı̨jó alı̨-alı̨́ rĩ sĩ ku,
wó rá la á'bã áma ásı̨́ gá sáwã ãzí izajó ĩmi rụ́ 'dãá were Úpí drĩ ã'ı̨́ la rá
rĩ gá.
8 Wó ma mụ u'álé ãzo rú rá la Ẽfésõ gá kpere ụ́'dụ́ ũmų̃ Pẽndẽkósĩtõ drı̨́
rĩ tẽjó.
9 Ã'dusĩku kę̃jı̨́tı̨ ãmbógó ãzı̨́ ũkpó ãni la nzı̨́ ru mání ãzíla 'bá áma lẽlépi
ku ala gá rĩ kí ũ'bí ru.
10 Tı̨́mı̨́tı̨́yǫ̃ drĩ amụ́ rá, lẽ ĩndre ĩ'di múké-múké 'bã idé ũ̃rı̨́ sĩ ku ĩ'diní
u'á agá ĩmi abe 'dâ ã'dusĩku ı̨́nı̨́ ĩ'di ãzı̨́ Úpí drı̨́ gá rĩ nga cécé mání ngalé
rĩ 'bã áni.
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã gã ĩ'di 'bã tı̨ ku. Ĩpẽ ĩ'di tı̨ gẽ̃rı̨́ ĩ'didrı̨́ gá ásı̨́ ı̨̃gbę̃ sĩ
gõjó vúlé má rụ̃lé. Ma 'dã áni drı̨́ la tẽ agá má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka
ã'ı̨́táŋá agá 'dĩ abe.
12 Wó ú'dî'da ãmã ádrı̨́pı̨ Ãpọ́lǫ̃ drı̨́ gá, má imbá ĩ'di ásı̨́ ũkpó ru mụjó ĩmi
rụ̃lé ádrı̨́pịka abe. Ásı̨́ la fi lẽjó mụjó lé rĩ gá ku, wó ĩ'di mụ rá drĩ drı̨́lẹ́ba
ãzí ı̨sụ́ rá rĩ gá.
13 Lẽ ĩmi adru mı̨fı̨ trũ ı̨́tụ́ pá ũkpó ru ã'ı̨́táŋá agá, ĩtu pá ágọ́bı̨́ ru, ĩmi
adru vâ ũkpó ru ĩmi idé ị́jọ́ pírí lẽtáŋá sĩ.
14 Ĩmi idé ị́jọ́ pírí kí lẽtáŋá sĩ.
15 Ĩnı̨́ rá 'bá drı̨́drı̨́ ãngũ Ãkáyã drı̨́ agá 'dâ acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ kí
Sĩtéfãnãsĩ kí 'bá ĩ'didrı̨́ko gá rĩ abe, fẽ kí ru pírí ãzı̨́ 'bá Ãdróŋá drı̨́ rĩ 'banî
rĩ gá. Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ ma má ádrı̨́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ı̨́táŋá
agá 'dĩ,
16 ĩminí ĩmi fẽjó ãzı̨́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí agá cécé 'dĩ 'bã áni ãzíla 'bá pírí filépi
ãzı̨́ 'dĩ gá rĩ kí, 'bá ãzı̨́ la ngalépi rĩ rú.
17 Má u'á ãyĩkõ sĩ Sĩtéfãnãsĩ 'baní, Fõrĩtũnátõ trũ, ãzíla Ãkãyíkõ trũ ĩ'bã
kí acájó rĩ sĩ ã'dusĩku fẽ kí mání ãko mádrı̨́ 'dọ̃ yụ rĩ kí rá.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, inga kí áma úríndí ú'dí ru ãzíla vâ ímidrı̨́ gá rĩ abe ĩndĩ. 'Bá
'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ị́jọ́ lẽ ĩ'bã ĩ'di ãmbógó ru.

Zı̨́táŋá ãsĩjó rĩ

19 Kãnḭsã ãngũ Ásĩyã gá rĩ agá rĩ zị kí ĩmi cící Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã rṵ́ sĩ. Ãkúwílã
kí Pĩrĩsílã be ãzíla kãnḭsã ru tralépi tị icítáŋá gá ĩ'badrḭ́ jó agá rĩ abe.
20 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ́táŋá agá áma andre gá 'dọ̃ rĩ zị kí
ĩmi pírí cící. Ĩzị ĩmi ãlu-ãlu pírí cící vḭ́ sĩ amvuŋá sĩ.
21 Ma Páwṵ̃lọ̃ 'i ásĩ zịtáŋá 'dĩ kí áma drḭ́ sĩ.
22 'Bá ãzí drĩ Úpî lẽ ku, úwã 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bo. Úpí mí amṵ́!
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ agá rĩ 'bã adru ĩmi abe.
24 Mâ lẽtáŋá ĩmi rṵ́ vḭ́ sĩ rĩ 'bã adru Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá. Ámĩnã.

Wárágã Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní ĩrĩ rĩ

Zịtáŋá 'bá zịjó cící rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwụ̃lọ̃ ũpịgọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị Ãdróŋá
'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drị, ãzíla ãmã ádrịpị Tĩmĩ̃tịyọ̃ ĩ'di má be 'dọ̃ ĩndĩ.
Ásĩ ĩ'di 'bá Ãdróŋá ãni kãnịsã Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ 'baní ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá
ãni ãlá ãngũ Ãkáyã drị agá rĩ 'banî.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwụ̃lọ̃ ní ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ní ĩ'di 'bã 'bá kí ásị̃ ũŋmĩ̃jó rĩ sĩ

3 Lẽ ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pị ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị rĩ 'i, 'bá 'bã
ízákĩzã ndrelépi cé rĩ, Ãdróŋá ãzã koma pírí 'badrị rĩ 'i,
4 ãma ásị ũŋmĩ̃lépi ũcõgõ pírí kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó sĩ 'bá ũcõgõ
agá rĩ kí ásị ũŋmĩ̃lé ásị ũŋmĩ̃ŋá ãmaní ịsụ́lé angálépi Ãdróŋá drị̃lé rĩ sĩ.
5 Ã'dusĩku ũcõgõ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã galé ãma ídri agá rĩ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ Kúrísĩtõ
rụ̃ sĩ ásị ũŋmĩ̃ŋá ãmadrị̃ vâ 'dĩ 'bã áni.
6 Údrĩ ãmaní ũcõgõ fẽ, ĩ'di bãsĩ ĩminí ásị ũŋmĩ̃ŋá ịsụ́jó patáŋá be; údrĩ
ãma ásị ũŋmĩ̃ rá ĩ'di ásị ũŋmĩ̃ŋá ĩmidrị̃ ịsụ́jó rĩ 'i, ĩ'di ásị ũkpõ sĩ ịjọ́ tajó
rĩ fẽ ĩminî, 'dĩ drị̃cịrị̃ ãma vúŋá 'bã sĩ drị̃ cịjó rĩ 'i.
7 Ásị 'bãŋá ãmadrị ĩmi drị̃ gá rĩ ĩ'di ũkpó ru, ã'dusĩku ãma nĩ̃jó la rá
drị̃cịrị̃ ãma cịlé rĩ agá ĩri drị̃cịŋá alelé ãma abe, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ịsụ́ dó sĩ ásị
ũŋmĩ̃ŋá ãmaní ịsụ́lé rĩ 'i.
8 Ãmã ádrịpịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ãlẽ ịjọ́ ũkpó ru
idélépi ãma rụ́ ãngũ Ásĩyã gá rĩ kî sĩ ĩmi igálé. Ãma ándrá drị̃cịrị̃ ãzí
ũkpó ãmã icólé tị talé ku rĩ agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ándrá ãma ásị gá ãma adru
ídri rá la ku.
9 Ịjọ́ mgbã sĩ, ãma ásị gá rĩ gá ãma ãjị́ dó ngụ̃ agá 'bá drã ãni la rú. Wó
ịjọ́ 'dĩ 'bã kí ru idéjó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, ã'bã dó ásị ãma drị̃ gá ku, wó Ãdróŋá
'bá drãlépi rá rĩ kí ingalépi ídri rĩ drị̃ gá.
10 Pa ãma drã ika rĩ 'bã sị gá rá ãzíla ĩ'di mụ ãma palé rá. Ã'bã ãma ásị
ĩ'di drị̃ gá jọjó la ĩ'di mụ ãma upaŋâ trũ drị̃ gá,
11 ĩmi ãma ãzã kojó Ãdróŋá ã'ĩ̃ŋá sĩ rĩ áni. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá wẽwẽ rú 'bã fẽ
kí rú dó sĩ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní, fẽtáŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru fẽlé ãmadrị 'bá
wẽwẽ rú 'baní Ãdróŋá zịjó rĩ sĩ rĩ.

Páwụ̃lọ̃ lũ ĩ'baní ĩjọ́ uja ãcĩ̃ ĩ'didrị̃ rá ã'du ĩjọ́ sĩ yã rĩ

12 Ú'dî'da ịjọ́ ãma sĩ ãma ũnũjó rĩ 'dĩ 'i: ịjọ́ ãma 'bãlé ãma ásị gâ sĩ ịjọ́ vú
nzejó acịŋá ãma ãni ũnọ́kụ́ drị̃ gá, ambamba la kãkã ãma ãni ĩmi trũ ãlá rĩ
agá ãzíla ịjọ́ mgbã angálépi Ãdróŋá drị rĩ 'i. Ãma idé ịjọ́ 'dĩ adru ũndũwã
ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃ sĩ ku, wó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị sĩ.
13 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní sĩlé ĩminí rĩ adru ãko ãzí ĩmĩ lãlé jõku vãlé ku la
ku. Ãzíla á'bã áma ásị gá,

14 ĩmi drĩ ịjọ́ nĩjó ãma drị̃ gá were rĩ áni, ĩmi amụ́ ịjọ́ nĩlé pịrị-pịrị ĩndõ,
jọjó la ĩmi icó ĩmi ũnũlé ãma sĩ cécé ãmã drụ́zị̃ ãma ãma ũnũjó ĩmi sĩ ụ́'dụ́
Úpí Yẹ́sũ̃ drị̃ sĩ rĩ áni.
15 Áma ã'ị̃tấŋá agá ịjọ́ 'dĩ cí, ã'dusĩku má itú ma drị̃drị̃ rĩ sĩ mụjó ĩmi rụ́
ĩmi dó sĩ ũrõdrị̃ mání mụjó ĩmi andréjó ĩrị̃ rĩ ịsụ́ benĩ.
16 Má itú áma ásị́ gá mụjó ĩmi rụ̃lé mání mụ agá Mãkẽdónĩyã gâlé ãzíla
ãgõjó ĩmi rụ́ 'dã sĩ mání ãgõ agá vúlé Mãkẽdónĩyã gâlé rĩ sĩ ãzíla ĩminí
ãma tị pẽjó mání mụ agá gẹ̃rị̃ gá 'dâ Yũdịyã gâlé.
17 Ĩmi icó áma zịlé má uja ịjọ́ mání itúlé rĩ ã'du sĩ. Ĩmi ũrã ma ịjọ́ mádrị̃
kí itú ũrãtấŋâ kóru yã? Ĩmi ũrã ma 'bá ũnọ́kụ́ drị̃ gá rĩ kí áni jọlépi la "'Ẽ"
wó íni 'dĩ ĩ'di gá "Yụ"?
18 Wó Ãdróŋá 'bã adrulé 'bá ịjọ́ mgbã idélépi rĩ 'i rĩ sĩ, ịjọ́ ãma jọlé ĩminí
"'Ẽ" rĩ ĩ'di "'Ẽ" ãzíla "Yụ" rĩ ĩ'di "Yụ."
19 Ã'dusĩku Ãdróŋá Ngọ́pị Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ándrá ma Páwũ̃lõ̃, Sílã ãzíla
Tĩmĩtịyõ̃ 'bã kí sĩ ịjọ́ la ũlũjó ĩmi tị gá rĩ adru "'Ẽ" kí "Yụ" be íni la ku,
wó ĩ'di agâ sĩ ịjọ́ pírí kí 'bãngá "'Ẽ."
20 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ azịlé rĩ drĩ kí táni adru agá wẽwẽ rú tí, ịjọ́ ãzí
'dáyụ, Kúrísĩtõ agâ sĩ kí ru idé rá. Ãzíla ĩ'di rụ̃ sĩ ãma dó sĩ jọ la "Ámĩnã"
sĩ dĩzã fẽjó Ãdróŋá nî.
21 Ú'dî'da íni ĩ'di Ãdróŋá 'i ãma 'bãlépi ĩmi trũ pá tujó ũkpó ru Kúrísĩtõ
agá rĩ 'i. Ũpẽ ãma ãzíla 'bã ãma ndú nĩ,
22 'bã ãlámã ícétấŋá ru ĩ'didrị̃ ãmaní sĩ adrujó ĩ'di 'bã ãko rú rĩ ãma drị̃
gá ãzíla 'bã Úríndí ĩ'didrị̃ adrujó ãma ásị́ gá ĩsálị ịjọ́ azịlé jã 'dâ ịjọ́ múké
pịrị rĩ sĩ rĩ 'i.
23 Má umve Ãdróŋá adrujó mâ sãdínĩ rú, ịjọ́ 'dĩ íni la sĩ ĩmi tãmbajó ágõ
rú sĩ Kọ̃rĩnịtọ̃ gâlé ku.
24 Adru ãma ịjọ́ ũdrõ ĩmi drị̃ gá la ku, ã'dusĩku pá tuŋá ĩmidrị̃ gá rĩ ũkpó
ru la ã'ị̃tấŋá sĩ, wó ãma ãzị̃ nga ĩmi abe ãyĩkõ 'bã ga rú sĩ ĩmi agá tré benĩ.

2

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásị́ gá má icó ãcị̃ ãzí itúlé sĩ mụjó ĩmi andréjó ĩdị́
ĩminí cãndí fẽjó la ku.
2 Ã'dusĩku ádrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ, ã'di la ace mání ãyĩkõ fẽlé nĩ, wó adru
ĩmi 'i mání sĩ ĩ'baní ũcõgõ fẽjó rĩ kí ku yã?
3 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ásĩ wárágã ĩmi rụ̃lé, álẽ amụ́lé ĩmi rụ̃lé ĩminí sĩ mụjó mání
cãndí fẽjó ku, ĩmi tá vâ mání icólépi ãyĩkõ fẽlépi nĩ 'dĩ kî. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, á'bã
áma ásị́ gá ádrĩ u'á ãyĩkõ sĩ, ĩmi pírí kí vâ u'á ãyĩkõ sĩ ĩndĩ.
4 Ã'dusĩku ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ũcõgõ ãmbógó la trũ, ásị́ ãzá trũ ãzíla
mị́ndrẹ trũ mịfị́ gá, sĩ ĩminí cãndí fẽjó ku, wó rá la lẽjó lũjó la ĩminí álẽ ĩmi
íngõpí yã rĩ 'i.

'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã trũŋá

5 'Bá ãzí drĩ ĩminí ũcõgõ fẽ rá, fẽ ũcõgõ 'dĩ mání ku, wó mgbã rĩ gá fẽ
ũcõgõ 'dĩ ĩminí pírí gẹ̃rị̃ ãzí sĩ álẽ ịjọ́ 'bãlé ũkpó ĩ'di drị̃ gá ku. *
6 Drĩrịma ĩmi ũ'bí 'bã kí fẽlé ĩ'diní rĩ ca ĩ'diní rá.
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da lẽ ĩtrũ ĩ'di rá, ãzíla ĩmi imbá ĩ'di ásị́ sĩ ĩ'di tãmbajó,
ũcõgõ ãmbógó la ní sĩ ĩ'di ndẽjó ku.

---

* **2:5** 'Bá ũ'bí ũrã kí ágọ́bị 'dĩ ĩ'di Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩ ịjọ́ jọjó drị̃ la gá 1 Kọ̃rĩnịtọ̃ 5:1-2 rĩ 'i.

8 Ma mãmálá 'bã ĩmi rụ̃lé ãndá-ãndá ru lẽ ĩlẽ ĩ'di rá.
9 Ásịsịŋá mání wárágã 'dĩ sĩjó ĩminí rĩ sĩ ndrejó la ĩmi icó ụ̃'bị̃táŋá agalé
rá yã ãzíla ĩmi ịjọ́ pírí sĩ ĩnzị̃táŋá ru má rụ́ yã rĩ.
10 Ĩdrĩ 'bá 'dĩ trũ ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ sĩ rá, ma vâ ĩ'di trũ rá. Ãzíla ãko mání
trũlé 'bo rĩ, ãko ãzí trũlé trũtrũ la drĩ adru trũlé cí rĩ gá, ma ĩ'di trũ Kúrísĩtõ
mẹ́lẹ́tị gá ĩmi ịjọ́ sĩ,
11 Sĩtánĩ 'bã ulé rû sĩ ãma ásị́ ku. Ã'dusĩku ãnị̃ ịjọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãma sĩ rĩ
kí ku la ku, ãnị̃ kí rá.

Agajó ũkpõ Kúrísĩtõ drị̃ sĩ

12 Ma mụ calé Trõwásĩ gâ sĩ ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ũlũjó 'bo, má ịsụ́
Úpí nzị̃ mání kẽjịtị ãzị́ drị̃ 'dãá.
13 Wó áma ásị́ tu pá ku, ã'dusĩku má ịsụ́ má ádrị́pị Tị́tọ̃ 'dãá ku. Ị́jọ́ 'dĩ
sĩ, má azị dó 'bá 'dã 'baní ãzíla ámụ dó Mãkẽdónĩyã gá.
14 Wó ãwã'dĩfô Ãdróŋá nî, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ãma drị̃ cejó Kúrísĩtõ sĩ ịjọ́
pírí kí ndẽjó rá, ãzíla ãngũ pírí kí agá ịjọ́ ĩ'didrị́ ũniyambamba rĩ irějó
ãma agâ sĩ rĩ sĩ.
15 Ã'dusĩku ãma Ãdróŋá ní ãdu ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ rĩ áni. Kúrísĩtõ sĩ wó ãdu
'bã ngũ̃ŋá vĩrĩ rĩ ĩ'di ngũ̃ 'bá 'baní ndú-ndú, 'bá palé rá rĩ 'baní ãzíla 'bá
mụlépi ĩ̃l̃ị̃k̃ị̃lépi ĩ̃l̃ị̃k̃ị̃ rĩ abe.
16 'Bá mụlépi ĩ̃l̃ị̃k̃ị̃lépi ĩ̃l̃ị̃k̃ị̃ rĩ 'baní ịjọ́ ãmã ũlũlé rĩ la ngũ̃ ĩrị́ drã ãjị́ ru, wó
'bá palé rá rĩ 'baní ĩ'di ngũ̃ vĩrĩ ãdu ngũ̃lépi ũniyambamba rĩ rú ã'dusĩku
ãma ũlũ la ĩ'baní kí mụ u'álé ídri ukólépi ku jã 'dâ rĩ gá Ãdróŋâ trũ. Ã'di
icó dó ịjọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ rá rĩ gá nị̃ yã?
17 Ãma adru 'bá ũ'bí ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũlépi sĩ ũrõdrị́ ũnọ́kụ́ drị̃ ịsụ́jó 'dĩ
kí áni ku, wó Ãdróŋá 'bã ãma tị ãpẽjó nĩ rĩ sĩ ãma ịjọ́ pịrị jọ ĩ'di drị̃lẹ́ gá
cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drị̃ kí áni.

3

'Bá ãzị̃ tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃ ngalépi rĩ kî

1 Ãma i'dó ịjọ́ jọlé mũkẽ ãmadrị́ gá rĩ icéjó ị̃dị́ yã? Jõku ãlẽ vâ wárágã
'bá ãzí rĩ 'bã kí lẽlé rĩ áni angájó ãmadrị́ sĩ ãma vú nzejó ĩminí yã jõku
angájó ĩmidrị́ ĩminí sĩlé rĩ kí yã?
2 Ĩmi ãmgbã rĩ kí bãsĩ wárágã ãmadrị́ rĩ kî, sĩlé ásị́ ãmadrị̃ kí agá, 'bá
pírí 'bã kí nị̃lé cé ãzíla lãlé rĩ kî.
3 Ĩmi i'dá wárágã angálépi Kúrísĩtõ drị́ rĩ rú cé, ãzị́ ãmadrị̃ 'bã pámvú,
úsĩ ĩ'di vínõ sĩ ku, wó Úríndí Ãdróŋá ídri rĩ drị́ gá rĩ sĩ, adru írã 'bara rĩ
drị̃ gá ku, wó rá la ásị́ 'bá drị̃ agá.
4 Ãma ịjọ́ 'dĩ jọ ásị́ ũkpõ sĩ la ã'dusĩku ãtị̃ ásị́ Ãdróŋá drị̃ gá Kúrísĩtõ rû
sĩ.
5 Adru ãma icó ãma sĩ rá ịjọ́ ãzí ũrãjó angá ãmadrị́ íni la ku, wó ịjọ́ ãmã
icójó rá rĩ angá Ãdróŋá drị́.
6 Fẽ ãmaní adrujó 'bá icólépi ãzị́ tị icítáŋá ú'dí 'dĩ drị́ gá rĩ ãzã kolépi rĩ
kî rú, wárágã sĩ ku wó Úríndí sĩ; wárágã la 'bá 'dị-'dị̃, wó Úríndí la ídri fẽ.

Dị̃zã tị icítáŋá ú'dí rĩ drị̃

7 Ú'dî'da ãzị́táŋá drã ajílépi sĩlé írã 'bara drị̃ gá rĩ drĩ ándrá amụ́ dị̃zã trũ
anzị Ịsịrayị́l̃ị̃ drị́ gá rĩ 'ba rụ́ sĩ icójó ãngũ ndrejó Mụ́sã mẹ́lẹ́tị gá ku, táni
ĩ'diní anụ́jó anụ̃ tí,
8 ãzị́ Úríndí drị́ gá rĩ icó adrulé dị̃zã rú ãndânĩ ku yã?

9 Ãzị́táŋá Mụ́sã drị́ 'bá ịjọ́ lijó rĩ drĩ dó adru dĩzã rú, ãzị́ tị icítáŋá ú'dí rĩ
drị́ 'bá lãjó 'bá mgbã rú Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá rĩ dó adru dĩzã rú ãndânĩ íngõpí
yã!
10 Ịjọ́ mgbã sĩ, tị icítáŋá ú'dí rĩ ndẽ ũnĩ sĩ rá ú'dî'da ãzị́táŋá dó sĩ dĩzã
kóru.
11 Dĩzã anụ́lépi anụ̂ rĩ drĩ ándrá amụ́ dĩzã rú, ãmbõgõ dĩzã u'álépi jã 'dâ
rĩ drị̂ la dó adru íngõpí!
12 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní adrujó ásị́ 'bãŋâ trũ rĩ sĩ, ãma ịjọ́ jọ ũ̃rị̃ kóru.
13 Ãma adru Mụ́sã áni ru mẹ́lẹ́tị 'belépi bõngó sĩ 'bá Ịsịrayị́lị̃ drị̂ 'baní cí,
'bã ndre kí sĩ dĩzã dĩ̃lépi lẽrẽlẽrẽ mẹ́lẹ́tị la gá anụ́lépi anụ̂ 'dã ku rĩ áni ku.
14 'Bá 'dĩ kí ásị́sị́ŋá ũ̃pĩ̃ kí ru cí, ãzíla bõngó ãlu 'dã 'be kí mẹ́lẹ́tị cí kpere
ãndrũ drĩ kí bụ́kũ̃ tị icíma drị́ ũ̃kụ rĩ lã rĩ gá. Úwị drĩ ĩ'di ku, ã'dusĩku ála
ĩ'di wị rá la 'bání Kúrísĩtõ ã'ĩ̃jó rĩ sĩ.
15 Acájó kpere ãndrũ údrĩ ãzị́táŋá Mụ́sã drị̂ lã, bõngó 'dã la kí ásị́ 'be cí.
16 Wó 'bá drĩ ru uja ịjọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ drị̂ ã'ĩ̃lé 'bo, ála bõngô wị rá.
17 Ú'dî'da Úpí dó Úríndí 'i, ãzíla ãngũ Úríndí Úpí drị̂ 'bã adrujó cí rĩ gá
'dãá drĩ̃lẹ́mmgbọ cí.
18 Ãma pírí mẹ́lẹ́tị 'belé bõngó sĩ ku dĩzã Úpí drị̂ i'dalépi 'dĩ, ãma acá kí
ĩ'di áni dĩzã tụlépi tũ̃-tũ̃ ụ́'dụ́ pírí sĩ drĩ̃ gá angálépi Úpí drị̂ rĩ sĩ, 'dĩ Úríndí
'i.

4

Málĩ Úríndí drị̂ úmvú idélé ũdrí sĩ rĩ agá rĩ

1 Ãdróŋá fẽ ãmaní ãzị́ ĩ'didrị́ gá rĩ ngalé ásị́ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị̂ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma
ásị́ yã ku.
2 Ãma ịjọ́ jọ ịjọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ drĩ̃nzá ru 'dĩ kí drĩ̃ gá ũnzí, ãnga ãzị́ úlétáŋá sĩ
yã, jõku ãma ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drị̂ ĩnzõ sĩ cécé 'bá ũnzí 'dĩ 'bã kí ujalé ũlũlé
rĩ áni ku. Be la rá la, ãma ịjọ́ mgbã jọ Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá, wó 'bá pírí ịjọ́
mgbã agá 'dĩ nĩ̃ kí ịjọ́ 'dĩ cé.
3 Ịjọ́ mgbã ãmaní ũlũlé rĩ drĩ táni ru zĩ̃ agá zĩ̃-zĩ̃, zĩ̃ ru 'bá ĩ̃lĩ̃kĩ̃lépi ĩ̃lĩ̃kĩ̃ rĩ
'banî.
4 Sĩtánĩ ãmbógó ũ̃nọ́kụ́ 'dõ drị́ gá rĩ ũ̃pĩ̃ 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ kí mịfị́ ásị́ gá
cí. Ndre kí dĩzã ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã wụ́rá ru rĩ drị́ gá rĩ ku.
5 Ã'dusĩku ịjọ́ ãmaní ũlũlé rĩ adru ãma ãni ku, wó Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃
Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i, ãzíla ãma bãsĩ ãti'bo ĩmi ãni ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ rĩ kî.
6 Ãdróŋá jọlépi la, “Lẽ dĩzã 'bã dĩ̃ ãngũ ịnị agá rĩ,” † fẽ ĩ'di 'bã dĩzã ní dĩ̃lé
ãma ásị́ gâ sĩ ịjọ́ nĩ̃jó nĩ̃táŋá dĩzã Ãdróŋá drị̂ drĩ̃ gá, Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ mẹ́lẹ́tị
gá.
7 Wó málĩ ãma ãni ịjọ́ mgbã drị́ gá 'dĩ ĩ'di úmvú sịlé ũdrí sĩ rĩ agá, i'dajó
ũkpõ ãmbógó 'dĩ angá Ãdróŋá drị́ adru ãmadrị́ ku.
8 Úfẽ ãmaní ũcõgõ wókõ pírí agâ sĩ rá, wó andi kí ãma ku, sáwã ãmaní
ịjọ́ ãmã idélé rĩ nĩ̃jó ku rĩ agá, ãma uja tị vúlé ku,
9 fẽ kí ãmaní ũcõgõ rá, wó Ãdróŋá a'be ãma ku, u'bé kí ãma vũ̃rụ́ rá,
wó ụ'dị́ kí ãma ku.
10 Ãma ụ́'dụ́ pírí sĩ acị́ drã Yẹ́sũ̃ drị̂ trũ ãma ụrụ'bá gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri Yẹ́sũ̃
drị́ gá rĩ la dó sĩ i'dá ãma ụrụ'bá gá benĩ.
11 Ã'dusĩku ãma gápi 'bá ídri 'dĩ, ụ́'dụ́ pírí sĩ, ála ãma fẽ drã ní Yẹ́sũ̃ 'bã
ịjọ́ sĩ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídri ĩ'di agá rĩ dó sĩ ru i'da ụrụ'bá ãmadrị́ 'dĩ agá benĩ.

† **4:6** Í'dóŋá 1:3

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, drã la ãzị́ nga ãma agá wó ídri la ãzị́ nga ĩmi agá.
13 Sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ áni, “Ma ị́jọ́ jọ rá la mání Ãdróŋá ã'ĩjó rá
rĩ sĩ.” † Úríndí ãlu ã'ĩtáŋá drị́ 'dĩ sĩ, ãma ã'ĩ Ãdróŋá rá ãzíla ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma
dó sĩ ị́jọ́ jọ rá,
14 ã'dusĩku ãmaní nĩjó la rá Ãdróŋá Úpí Yẹ́sụ̃ ingalépi ídri drã agá rá rĩ
la vâ ãma inga Yẹ́sụ̃ trũ ãma i'dajó ĩmi abe ĩ'di 'bã drị̃lẹ́ gá rá.
15 Ị́jọ́ 'dĩ idé kí ru pírí íni la ĩmi ị́jọ́ sĩ, ásị́ į̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãni 'bá ũ'bí kí
ajílépi Kúrísĩtõ ã'ĩjó rĩ sĩ, kí dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá nî ãzíla ĩ'di 'bã d̃ịzã
dó sĩ tụ-tụ̃ benĩ.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ãndẽ ku. Ãma táni ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ lẽ agá drã agá
drã-drã tí, ụrụ'bá ãma ãni úríndí ru agâlé rĩ Ãdróŋá la ĩ'di 'bã ú'dí ru ụ́'dụ́
ãlu-ãlu sĩ.
17 Wó ũcõgõ ãmaní sáwã were sĩ 'dĩ kí ãmaní d̃ịzã ukólépi ku ũcõgõ
ãmadrị́ 'dĩ 'bã kí ndẽlé ku rĩ fẽ.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã dó sĩ mịfị́ ãko ndrelé rá 'dĩ kí drị̃ gá ku, wó rá la ãko
ndrelé ku 'dĩ kí drị̃ gá. Ã'dusĩku ãko ãma ndrelé rá 'dĩ kí ãko u'álépi jã 'dâ
ku la kî, wó ãko ndrelé ku rĩ ĩ'di ãko u'álépi ãsị̃ŋâ kóru la.

5

Ãma ụrụ'bá ú'dí 'bụ̃ gâlé rĩ kî

1 Ú'dî'da ãnị̃ rá jó hémã rú ụrụ'bá ụ̃nọ́kụ́ ru ãma sĩ u'ájó ala gá 'dĩ drĩ
andi rá, jó ãma ãni Ãdróŋá 'bã sịlé nĩ 'dĩ ụrụ'bá ãma ãni ú'dí jã 'dâ 'bụ̃
gâlé rĩ cí.
2 Wó ãma ává se ãmbógó, ãlẽ jó ãma ãni 'bụ̃ gá rĩ sụ̃lé áyụ,
3 Ãdróŋá drĩ ãmaní ãma ụrụ'bá ú'dí rĩ kí fẽ 'bo, ãma úríndí kí u'á ụrụ'bá
u'álépi jã 'dâ rĩ kí agá.
4 Wó ãmaní drĩ adru agá jó hémã rú 'dĩ agá 'dâ, ãma ává se ãmbógó,
ãzíla drị̃ cị ã'dusĩku ãlẽ bõngó ũtrũlé ku, be la ãlẽ bõngó ú'dí 'bụ̃ gá rĩ kí
sulé áyụ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ídri 'bã ti ãko drãlépi rá rĩ rá.
5 Ú'dî'da Ãdróŋá 'bã ãma ásị́sị́ŋá ãlu 'dĩ sĩ, ãzíla fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrị́
gá rĩ ãwítã rú ãko ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí drị̃ tẽjó.
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ásị́ la adru ụ́'dụ́ pírí sĩ ũkpó ru ãzíla ãnị̃ rá ãma adru
agá lịcọ́ 'dõ agá 'dọ̃ ụrụ'bá sĩ ãma rá-rá ru Úpí trũ.
7 Ãma u'á ã'ĩtáŋá sĩ, wó adru ị́jọ́ ãma ndrelé rĩ sĩ ku.
8 Ã'bã ị́jọ́ 'dĩ ãma ásị́ gá ũkpó ru, ĩ'di ãmaní múké ãndânĩ lịcọ́ ụrụ'bá 'dĩ
drị́ gá rĩ a'bejó rá mụjó adrujó lịcọ́ Úpí drị̃ agá.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ã'bã ĩ'di ị́jọ́ ãmbógó la rụ́ ãma ásị́ gá Úpí ní ãyĩkõ fẽjó, ãdrĩ
táni adru agá ụrụ'bá 'dĩ agá jõku ụrụ'bá 'dĩ agá ku rá tí.
10 Ã'dusĩku ãma pírí kí mụ drụ́zị́ pá tulé úmvúke Kúrísĩtõ drị́ ị́jọ́ lijó rĩ
drị̃lẹ́ gá rá, ãma ãlu-ãlu kí mụ ị́jọ́ ándrá ãma lẽlé ãzíla idélé ụrụ'bá 'dĩ agá
rĩ kí ịsụ́lé, kí ị́jọ́ múké yã jõku ũnzí yã rĩ gá.

Ãzị́ tị icíma drị̃ gá rĩ

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ándrá i'dójó ídu ãmaní ãrútáŋá Úpî rujó rĩ nĩjó 'bo rĩ sĩ, ãma
ụ̃'bị̃ 'bá kí asélé ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma i'da ãma Ãdróŋá ní tọndọlọ 'bo, ãzíla á'bã
áma ásị́ gá į̃nị̃ vâ ũrãtáŋá ĩmidrị̃ agá ĩ'di 'dĩ 'bã áni.

† **4:13** Zãbụ́rị̃ 116:10

12 Ãma ṹ'bị̃ ãma ịpị́lé ĩminí ị̃dị́ la ku, wó rá la ãma ĩminí drị̃lẹ́ba fẽ u'ájó
ãfó sĩ ãma sĩ, ĩmi icó dó sĩ 'bá ru ịpị́lépi ị́jọ́ ndrelé rá rĩ sĩ adru ị́jọ́ ásị́ gá rĩ
sĩ ku 'dĩ kí umvilé múké.
13 Ãdrĩ i'dá ãma aza-azâ, ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩ; ãdrĩ adru 'bá ị́jọ́ pịrị
idélépi la kî, ĩ'di ị́jọ́ ĩmidrị́ gá rĩ sĩ.
14 Lẽtáŋá Kúrísĩtõ drị̃ la ãma ũŋmĩ nĩ, ã'dusĩku ãnị̃ rá 'bá ãlu drã 'bá
pírí kî sĩ, ãma ã'ị̃ vâ rá ãma pírí ũdrã kí rá.
15 Ãzíla drã ãma pírí kî sĩ, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma u'álépi ídri rĩ ãma u'á kí dó ídri
ãmadrị̃ sĩ ku, wó ãma u'á kí 'bá drãlépi ãzíla angálépi ãmanî rĩ nî.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da ãlị dó 'bá ãzí 'bã ị́jọ́ ũrãtáŋá 'bádrị̃ sĩ ku. Ãdrĩ ándrá
táni Kúrísĩtõ ndre agá ũrãtáŋá 'bádrị́ ãlu 'dĩ sĩ rá tí, ãma icó dó 'dĩ idélé
'dĩ 'bã áni ị̃dị́ ku.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Kúrísĩtõ agá, ĩ'di 'bá ú'dí la, ị́jọ́ ṹkụ rĩ alị kí 'bo,
ị́jọ́ ú'dí rĩ amṹ dó nĩ.
18 Ị́jọ́ 'dĩ angá kí pírí Ãdróŋá drị́, ĩ'di 'bá ãma tị icílépi ĩ'di be Kúrísĩtõ rṹ
sĩ rĩ 'i, ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ 'bá kí tị icíjó rĩ.
19 Ị́jọ́ ãma ũlũlé rĩ 'bã ífí Ãdróŋá ĩ'di 'bá kí tị icí ĩ'di be Kúrísĩtõ agâ sĩ, lã
dó sĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'badrị̃ kí kí drị̃ gá ku. Ãzíla fẽ ãmaní ãzị́ ị́jọ́ tị icíma drị́
gá rĩ ũlũjó.
20 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ lé'di Kúrísĩtõ drị̃ kî, cécé Ãdróŋá 'bã rĩ mãmálá
'bã ãma rṹ sĩ rĩ nĩ rĩ áni. Ãma mãmálá 'bã ĩmi rṹ Kúrísĩtõ kẽjị́ gá jọjó la
ĩmi icí ĩmi tị Ãdróŋâ trũ.
21 Ãdróŋá fẽ Kúrísĩtõ ị́jọ́ ũnzî kóru rĩ ní pángá 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ áni
ãma ị́jọ́ sĩ, sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí idéjó. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ icó dó sĩ ãma 'bãlé
ãlã Ãdróŋá drị̃ agá.

6

1 Ãmaní adrujó 'bá ãzị́ ngalépi Ãdróŋá nî rĩ sĩ, ãma mãmálá 'bã ĩmi rṹ
ĩmi a'ị́ ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị́ gá rĩ úyé ku.
2 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ,
“Má are ĩmi sáwã múké rĩ gá rá,
ãzíla sáwã patáŋá drị̃ agá áko ĩmi ãzã rá.” †
Ájọ ĩminí ú'dî'da 'dĩ dó sáwã Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá ịsṹjó rĩ, ú'dî'da 'dĩ dó ṹ'dṹ
patáŋá drị́ rĩ.

Páwṹlõ 'bã drị̃ cijó rĩ

3 Ãlẽ 'bá ãzí 'bã ịsṹ ị́jọ́ ũnzí ãzị́ ãmaní ngalé rĩ agá ku, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãma ã'ị̃
'bá ãzí ní kúmũ 'bãjó gẹ̃rị̃ agá ku.
4 Kẽjị́ la gá ị́jọ́ pírí ãma idélé rĩ kí agá ãma i'da la ãma ãti'bo Ãdróŋá ãni
ãmaní ị́jọ́ ãmaní cãndí fẽlépi rĩ kí tajó, ị́jọ́ ũkpó rĩ kí abe ãzíla ị́jọ́ ũcõgõ
rú rị̃ kí abe rĩ sĩ.
5 Úco ãma rá, ú'be ãma mãbṹsṹ gá, ũ'bí angá kí ãma drị̃ gá ũmbã sĩ rá,
ãzị́ ũkpó ngajó rĩ abe, ãzíla ṹ'dṹ kojó ị́nị́ sĩ ku, ãkónã naŋâ kóru rĩ abe.
6 Ãma i'da ãmã ãlã, ṹnị̃táŋâ trũ, ị́jọ́ taŋá, ásị́ ị̃gbẹ̃, ãma lẽtáŋá mgbã rĩ
sĩ ãzíla ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ sĩ.
7 Ãma ũlũ ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃táŋá sĩ. Ũkpõ Ãdróŋá drị̃ la ãzị́ nga ãma agá
nĩ. Ãma a'dṹ ị́jọ́ pịrị rĩ ãmadrị́ ãndá gá ãzíla ị̃jị́ rĩ gâ sĩ ã'dị́ 'dị̃jó vâ sĩ ãma
tãmbajó.

† **6:2** Ĩsáyã 49:8

8 Ãma ãzị Ãdróŋá drị̃ nga 'bá drĩ kí táni ãmaní ĩ̃nzĩ̃táŋá fẽ rá jõku yụ,
drĩ kí táni ḭjọ́ jọ ãma rụ́ ũnzí jõku ãma ịcụ́, wó kí ãma umve ĩnzó'bá, táni
ḭjọ́ mgbã jọ agá.
9 Únĩ̃ ãma cé, wó ála ãma 'bã 'bá nĩ̃lé ku la rú, ãma ãni rú drã sḭ gá wó
ãma drĩ vâ ídri 'dõ, úco ãma ụ́'dḭ drĩ vâ ãma ku.
10 Ũcõgõ agá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãma ãyĩkõ sĩ, lẽmẽrí, wó ãma 'bá 'baní málĩ
úríndí drị̃ fẽ, ãmadrị ãko ãzí yụ, wó ãma ãko pírí trũ.
11 Ãma wọ̃rḭka ãmaní lẽlé lẽlẽ Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ! Ḭjọ́ ãma jọlé ĩminí rĩ ĩ'di
ãndá-ãndá ru, ãma ḭjọ́ jọ ĩminí tọndọlọ ásḭ mmgbọ sĩ.
12 'Bá ãzí ãma drĩdríŋĩ̃ gá ru ásḭ ũpĩ̃lépi ĩminí cí la 'dáyụ, wó ĩ'di bãsĩ
ĩmi 'i ru ásḭ ũpĩ̃lépi ãmaní cí rĩ.
13 Ḭjọ́ mání jọlé ĩminí pírí rĩ ma jọ la mâ anzị 'baní rĩ áni. Ĩ̃nzĩ̃ vâ ĩmi ásḭ
ãmaní mmgbọ rú.

Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ĩ̃lépi ku 'dĩ abe ku

14 Ĩmi icí ĩmi 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru 'dĩ abe ku. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ḭjọ́ múké rĩ kí ru umú
ḭjọ́ ũnzí rĩ be ãlu rá yã? Jõku dĩ̃zã kí ru umú ḭnḭ be rá yã?
15 Kúrísĩtõ icó kí tị icílé Sĩtánĩ be íngoní-íngoní ru yã? 'Bá ã'ĩ̃táŋâ trũ rĩ
icó kí u'álé 'bá ã'ĩ̃táŋâ kóru rĩ be íngoní-íngoní ru yã?
16 Jó Ãdróŋá drị̃ kí ru icí ãdroŋa 'bá 'bã kí idélé drḭ sĩ rĩ abe rá yã?
Ã'dusĩku ãma jó Ãdróŋá ídri rĩ ãni, cécé Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ 'bã jọlé rĩ
áni:
“Ma u'á ĩ'ba abe,
ãzíla acḭ kí drĩdríŋĩ̃ gá,
ãzíla ma adru Ãdróŋá ĩ'badrị̃,
ãzíla kí adru 'bá mádrị̃ kî.” †
17 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, Úpí Ãdróŋá jọ rá,
“Ĩmi ãfũ kí drĩdríŋĩ̃ gâlé rá,
ãzíla ĩmi awa ĩmi ĩ'ba abe ndú-ndú.
Ĩmi aló ãko ãzí ãndḭ ru la ku,
ãzíla ma dô sĩ ĩmi a'ḭ.” †
18 “Ma dó adru ĩmĩ Átẹ́pị rú
ãzíla ĩmi dó adru mâ ngọ́pịka ãzíla mâ ĩ̃zẹ́pịka,
Úpí Ũkpó 'Dḭpị jọ nĩ.” †

7

1 Mâ wọ̃rḭka ḭjọ́ azịlé 'dĩ kí âzị kí pírí ãmaní, ḭjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãnze kí ḭjọ́ pírí
ãma ụrụ'bá jõku úríndí 'bãlépi ãndḭ ru 'dĩ kí rá, ãzíla lẽ ãma u'á kí ãlá ru
Ãdróŋá ãmã kí rulé rũrũ rĩ 'bã mẹ́lẹ́tị gá.

Páwũ̃lọ̃ 'bã ãyĩkõ

2 Ĩ̃nzĩ̃ ãmaní ĩmi ásḭ mmgbọ rú. Ãma idé drĩ 'bá ãzí ũnzí ku, iza drĩ 'bá
ãzí ku, ãma ũnzã drĩ 'bá ãzí ãluŋá la ku.
3 Ájọ ḭjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi ḭjọ́ lịjó la ku, mâ jọlé ídu 'bo rĩ áni, ĩmi ḭjọ́ ãma ásḭ gá
ãmbógó ru, ãmaní drãjó jõku u'ájó ídri ĩmi abe.
4 Á'bã ásḭ ĩmi drị̃ gá ãmbógó ru, ma ãfó sĩ ĩmi sĩ, ãyĩkõ fụ ma ĩmi sĩ
ãmbógó ru, ũcõgõ ãmadrị̃ kí agá pírí, ãyĩkõ mádrị̃ lõkókõrí kóru.
5 Wó ãma mụ calé Mãkẽdónĩyã gâlé 'bo, ãma ụrụ'bá li ává ku, ãmvé
ãmvélé ru cõcóŋá cí, ásḭ agá ũrị̃ cí.

---

† **6:16** Lẹ́vị̃ 26:12; Yẽrẽmíyã 32:38; Ḭzẹ̃kẹ́lị̃ 37:27 † **6:17** Ĩsáyã 52:11; Ḭzẹ̃kẹ́lị̃ 20:34, 41 † **6:18** 2 Sámũwẹ̃lị̃ 7:14; 2 Sámũwẹ̃lị̃ 7:8

6 Wó Ãdróŋá 'bá ásị̃ nũlépi rá rĩ imbálépi rĩ, imbá ãma ásị̃ Tịtọ̃ 'bã amụ́ŋá
sĩ.
7 Ãzíla adru lú ịjọ ĩ'di 'bã amụ́jó rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ásị̃ ũŋmĩŋá ĩminí fẽlé
ĩ'diní rĩ sĩ. Lũ ãmaní ịjọ ĩmi ãma drị̃ ũtẽjó rĩ, ũcõgõ ãmbógó ĩmidrị gá rĩ
kî, ásị̃ ũkpõ ĩminí 'bãlé áma drị̃ gá rĩ abe, ãyĩkõ áma agá rĩ ãmbõgõ sĩ ndẽ
ídu rĩ rá.
8 Ádrĩ táni ĩminí ũcõgõ fẽ agá wárágã mání sĩlé rĩ sĩ rá tí, má u'á cãndí
sĩ ịjọ la sĩ ku. Ádrĩ ándrá táni u'á agá cãndí sĩ tí, mání wárágã mání sĩlé
rĩ ndre agá fẽ ĩminí ásị̃ ãzá rá, wó rá la sáwã were sĩ.
9 Ú'dî'da íni, má u'á ãyĩkõ sĩ adru mání ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku, wó
ã'dusĩku ũcõgõ ĩmidrị gá rĩ 'bã ĩminí ásị̃ ujaŋá fẽjó rĩ sĩ. Ãdróŋá ayú
ũcõgõ ĩmidrị gá 'dã íni ãfẽ dó sĩ ĩminí ũcõgõ gẹ̃rị̃ ãzí sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ũcõgõ Ãdróŋá 'bã ajílé rĩ la 'bání ásị̃ ujaŋá 'bá agụlépi patáŋá
gá rĩ ají, ãzíla a'be 'bá u'ájó cãndí sĩ ku! Wó ũcõgõ ụ̃nọ́kụ́ 'bã fẽlé ásị̃ ujaŋâ
kóru rĩ la 'baní drã ají úríndí agá.
11 Ĩndre ịjọ Ãdróŋá 'bã idélé cãndí ĩmidrị sĩ 'dĩ kî, idé ịjọ ĩmi ásị̃ gá ãvá
ãmbógó fẽlépi 'dĩ áni, ịjọ i'dajó, 'bá ásị̃ ní vejó, ụ̃rị̃ trũ, ásị̃ 'bãjó ãvá sĩ rĩ,
ãzị̃ ngajó ãvá sĩ rĩ abe, ịjọ lịŋá kpị rĩ ndrejó. Ịjọ 'dĩ kí agâ sĩ pírí ĩmi i'dá
ándrá ĩmi ịjộ kóru.
12 Ásị̃sị̃ŋá mání wárágã sĩjó rĩ adru ã'di idé ũnzí nĩ, jõku ídé ịjọ ũnzí ã'di
rụ́ yã rĩ 'i ku. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi dó sĩ 'bã la Ãdróŋá mẹ́lẹ́tị gá ĩ'bã
ásị̃ ãma drị̃ gá íngõpí yã rĩ.
13 Ịjọ 'dĩ sĩ, ãma ịsụ́ dó ásị̃ ũŋmĩŋá rá.

Ásị̃ ũŋmĩŋá ãmadrị 'dĩ drị̃ gâ sĩ Tịtọ̃ 'bã acáŋá fẽ ãmaní ãyĩkõ rá ã'dusĩku
ĩmi pírí fẽ ĩ'di 'bã úríndí ní u'álé ãyĩkõ sĩ.
14 Má ũnũ ándrá ma Tịtọ̃ drị̃lẹ́ gá ĩmi ịjọ sĩ rá, wó ĩfẽ drĩ mání ala gá
drị̃nzá ku. Wó ịjọ ãmaní jọlé ĩminí ala gá rĩ kí ịjọ mgbã la, ịjọ 'dĩ sĩ ũnũŋá
ãmaní ãma ũnũjó ĩ'di drị̃lẹ́ gá ĩmi ịjọ sĩ rĩ i'da ru ịjọ ãndá la rú.
15 Ãzíla ĩ'di 'bã lẽtáŋá ĩmi rụ́ rĩ ĩ'diní ịjọ la ũrã agá, ĩ'di ĩ'diní ãmbógó
ru, ãrútáŋá ru, ĩminí ĩ'di ã'ị̃ agá, ĩmi a'ị̃ ĩ'di ụ̃rị̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ.
16 Má u'á ãyĩkõ sĩ, ã'dusĩku áma ásị̃ ũkpó ru ĩmi ịjọ sĩ.

8

Ãko fẽjó ĩndrã kóru rĩ

1 Wó ú'dî'da má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnị̃ ịjọ
ásị̃ ị̃gbẹ̃ ãni Ãdróŋá 'bã fẽlé kãnị̃sã Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'baní rĩ.
2 Ĩ'baní táni ụ̃'bị̃táŋá ũkpó-ũkpó la kí ịsụ́ agá rá tí, lẽmẽrĩ ĩ'badrị̃
ambamba rĩ agâ sĩ ãzíla ãyĩkõ ĩ'badrị ndẽlépi rá rĩ agâ sĩ, fẽ kí ãko ĩ'badrị̃
kí pírí ĩndrã kóru.
3 Ma 'bá ịjọ ĩ'ba kí ãko fẽjó ásị̃ pírí sĩ rĩ 'bã vú nzelépi rĩ 'i, ãzíla fẽ kí
ãko ndẽ 'bá pírí 'bã kí ũrãlé rĩ rá, ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ sĩ cénĩ.
4 'Bã kí mãmálá ãma rụ́ gbõrú sĩ ãma a'ịjó drị̃lẹ́ba fẽjó ĩ'baní sĩ 'bá
Ãdróŋá drị̃ kí ãzã kojó Yụ̃dịyã gá.
5 Idé kí ịjọ ndẽ ãma ásị̃ 'bã ũrãlé rĩ drị̃ gâ sĩ rá. Drị̃drị̃ rĩ sĩ fẽ kí ru Úpí
drị ãzíla ịjọ Ãdróŋá 'bã lẽlé nĩ rĩ sĩ fẽ kí dó ru ãmaní ĩndĩ.
6 Ịjọ 'dĩ sĩ, ãfẽ dó ãvá Tịtọ̃ nî ĩ'di 'bá ándrá ãzị̃ ãko trajó sĩ 'bá kí ãzã kojó
'dĩ i'dójó nĩ rĩ ní sĩ mụjó drị̃ gá, ãzíla deŋá gá 'dĩ bãsĩ ãzị̃ ĩmidrị̃ ásị̃ ị̃gbẹ̃
drị gá rĩ 'i.

7 Wó ĩmi alijó drĩ gá ịjọ́ pírí agá, ã'ĩtáŋá sĩ, ịjọ́ jọŋá sĩ, nĩ̃táŋá sĩ ĩminí sĩ
ĩmi fẽjó ĩndrã kóru sĩ ãma ãzã kojó, ãzíla lẽtáŋá ĩminí ãma rụ́ rĩ abe rĩ sĩ.
Ãzíla ịjọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru ãvá trũ ãzị́ fẽtáŋá drị́ 'dĩ agá.
8 Ájọ ịjọ́ 'dĩ sĩ ãzị́táŋá 'bãjó ĩmi drĩ gá la ku, wó álẽ lẽtáŋá ĩmidrĩ ĩ'di
ãndá-ãndá ru yã rĩ ũ'bĩ̃lé ãvá 'bá ãzí rĩ 'badrĩ sĩ.
9 Ã'dusĩku ĩnĩ ásị ĩgbẽ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drĩ rá, ĩ'diní táni adru
agá málĩ trũ, 'bã ru lẽmẽrí ru. Lẽmẽrĩ ĩ'didrĩ 'bã ịjọ́ sĩ ĩmi dó sĩ málĩ trũ.
10 Ãzíla ũrãtáŋá mádrĩ agá ịjọ́ ĩminí múké ịjọ́ 'dĩ agá 'dâ rĩ ĩ'di 'dĩ: ílí ájẹ́
rĩ sĩ ĩmi ándrá 'bá drĩ̃drĩ adru lú ãzị́ ngaŋá sĩ rĩ ku, wó 'dĩ ĩminí lẽjó ãzị́
ngajó ásị ãlu sĩ rĩ sĩ.
11 Ú'dî'da lẽ ĩde ãzị́ 'dĩ rá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi adru bábá ĩ'di dejó, ãzíla ĩde dó
ĩ'di ãko ĩmi sĩ adrujó 'dĩ kí sĩ.
12 Ãvá ãko fẽjó rĩ drĩ adru cí Ãdróŋá la fẽtáŋá ĩmidrĩ kí ã'ĩ rá ãko fẽtáŋá
ru ĩmidrị́ cí rĩ sĩ adru ãko ĩmidrị́ 'dáyụ rĩ sĩ ku.
13 Ãma ígátáŋá adru tá tí sĩ ĩmi 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá 'dĩ 'baní ãzị́ ũkpó rĩ fẽjó,
wó 'bá ãzí rĩ 'baní ãzị were fẽjó la ku, wó rá la adrujó pírí trũtrũ.
14 Sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ ãko mídrị́ ĩyõ 'dĩ kí 'bá kí ãzã ko ãko ãkõ
ĩ'badrĩ kí agá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko ĩ'badrĩ drĩ kí drụ́zị́ ãfũ ĩyõ rú, kí vâ sĩ ĩmi ãzã
ko. Gẹ̃rĩ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ adru trũtrũ.
15 Ịjọ́ sĩlé bụ́kũ Ãdróŋá drĩ agá rĩ 'bã jọlé 'bo rĩ áni, "'Bá ãko ũkũnãlépi
ãmbógó rĩ 'baní ãko ĩ'badrĩ adru kí ambamba ku, ãzíla 'bá ãko ũkũnãlépi
were rĩ ní ãko la ca rá." †

Tịtọ̃ tị pẽjó Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ

16 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ịjọ́ ãlu máni ũrãlé ími drĩ gá 'dĩ ĩ'di 'bãjó la
Tịtọ̃ ásị gá ĩndĩ rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku Tịtọ̃ ã'ĩ lú ịjọ́ ãmaní jọlé 'bã nga rĩ 'i á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di mụ
mụlé ĩmi rụ̃lé vị ĩ'di 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ.
18 Ãzíla ãma ĩ'di tị pẽ ãma ádrị́pị kãnị́sã pírí 'bã kí ịcụ́lé ịcụ̃ 'dĩ ãzị́ ĩ'didrị́
ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ sĩ rĩ be.
19 'Dã 'bã drĩ gâ sĩ, kãnị́sã pẽ kí ándrá ĩ'di acịjó ãma abe ãmaní fẽtáŋá
'dĩ kí agụjó ãzí Úpî rujó rĩ ngajó, ãzíla ãvá ãlẽ ãzã koma fẽlé rá rĩ i'dajó.
20 Ãlẽ ịjọ́ jọlé ũnzí ãma ụrụ'bá gá rĩ ụtrị́lé gẹ̃rĩ ãmaní fẽtáŋá lẽtáŋá sĩ rĩ
'bã ãzị́ nga agá.
21 Ã'dusĩku ãma ãzị́ pịrị 'dĩ nga ãzá trũ adru lú Úpí drĩ̃lẹ́ gá ku wó vâ 'bá
kí drĩ̃lẹ́ gá.
22 Ũ'bãjó la 'dã drĩ gá, ãma ãmã ádrị́pị ãmaní ũ'bĩ̃lé gẹ̃rĩ pírí sĩ ãvá sĩ ãzị́
ngajó icólépi rá rĩ tị pẽ ĩ'ba abe. Ãzíla ú'dî'da ĩ'di 'bã ásị 'bãjó ĩmi drĩ gâ
sĩ lẽjó ĩmi ãzã kojó rĩ sĩ.
23 Tịtọ̃ rú rĩ 'i rĩ gá, ĩ'di 'bá ãma sĩ ãzị́ ngajó ĩ'di be ãlu ĩmi drĩ̃drĩ́ŋĩ gá rĩ
ãma ádrị́pịka ãzí mụlépi ĩ'di abe 'dĩ kí pá tulépi kãnị́sã kẹ̃jị́ gá rĩ kî, ãzíla
kí 'bá ãrútáŋá ajílépi Kúrísĩtõ nî rĩ kî.
24 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mí i'da 'bá 'dĩ 'baní ãko lẽtáŋá mídrĩ icélépi ãzíla ásị́sị́ŋá
ãma sĩ u'ájó ãfó sĩ mî sĩ rĩ kãnị́sã 'bã ndre kí rú sĩ benĩ.

9

Ãko trajó 'bá ã'ĩtáŋá agá ãko lẽlépi 'dĩ 'banî rĩ

† **8:15** Ãfũŋá 16:18

1 Ịjọ́ ãko trajó ãzã koma rú tị pẽlé 'bá Ãdróŋá ãni Yẹ̃rụ́sãlẹ́mũ̃ gá rĩ 'banî
rĩ drĩ̃ gá rĩ 'bã ịjọ́ sĩ, ịjọ́ ãzí mání sĩlé ĩminí drĩ̃ la gá la 'dáyụ.
2 Ánĩ̃ rá ĩmi ãvá trũ sĩ ãzã koma idéjó, ãzíla ma áma ũnũ ĩmi sĩ 'bá
Mãkẽdónĩyã gá 'dĩ 'banî. Ájọ, "'Bá ã'ĩ̃táŋá agá Ãkáyã gá 'dĩ kí, kí bábá sĩ
ãzã koma fẽjó i'dójó ílí ájẹ̃ rĩ sĩ." Ĩmi adrujó bábá rĩ inga kí ásị sĩ ịjọ́ idéjó
rá.
3 Wó ma ãma ádrĩ̃ịpịka 'dĩ kí tị pẽ íni la ịjọ́ ãmaní ãma ũnũjó ĩmi ịjọ́ sĩ
'dĩ 'bã adru rú úyé ku, wó mání jọlé 'bo rĩ áni ĩmi adru sĩ bábá.
4 Wó 'bá Mãkẽdónĩyã gá rĩ 'bã ãzí drĩ kí mụ amụ́lé má be ịsụ́ kí ĩmi bábá
ku, drĩ̃ịnzá la áma rụ ịjọ́ la sĩ rá. Wó drĩ̃ịnzá la ĩmi rụ ãndânĩ.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, má ũrã Tĩ̃tọ̃ kí zịjó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá rĩ 'bã ãzí kí abe mụjó
sáwã ãzí kí izajó ĩmi abe 'dĩ sĩ má acá drĩ ku. Gẹ̃rĩ̃ 'dĩ sĩ kí dó sĩ séndẽ ĩmi
ịjọ́ azịlé itúlé rĩ kí atrá. 'Dĩ la ĩminí gẹ̃rĩ̃ fẽ fẽtáŋá fẽjó rá, ĩmi lẽjó la rá rĩ
sĩ, wó i'da dó sĩ ũŋmĩ ĩmi ũŋmĩ-ũŋmĩ la ku.
6 Ĩmi ũrã drĩ ịjọ́ ịjọ́ 'dĩ drĩ̃ gá! 'Bá ũri kpẹ̃lépi were rĩ ĩ'di vâ ĩ'di 'bã kpẹ̃lé
were rĩ ũkũnã áyụ, ãzíla 'bá kpẹ̃lépi la ĩyõ rú rĩ la vâ ũkũnã la ĩyõ rú.
7 'Bá ãlu-ãlu 'bã fẽ ãko ĩ'di 'bã ũrãlé ĩ'di 'bã ásị gâlé fẽlé rĩ 'bã áni, adru
cãndí sĩ ku, jõku ũŋmĩ̃ŋá sĩ ku, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá lẽ 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ
cénĩ̃ rĩ 'i.
8 Ãzíla Ãdróŋá icó ásị ĩ̃gbẹ̃ pírí ũsũlé ĩmi drĩ̃ gá, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãko pírí kí agá,
sáwã pírí sĩ, ĩminí adrujó ãko pírí ĩminí lẽlé rĩ kî trũ, sĩ ãzị́ pírí múké rĩ kí
ngajó.
9 Sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drĩ̃ agá rĩ áni,
"Awa fẽtáŋá ĩ'didrĩ̃ kí ãmvé 'bá lẽmẽrĩ rĩ 'banî,
ịjọ́ múké ĩ'didrĩ̃ la adru jã 'dâ." †
10 Ãdróŋá la ũri fẽ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'banî ãzíla ĩ'di 'bá pírí 'baní ãkónã
fẽ nalé. Ĩ'di vâ ĩminí ũri kí fẽ kalé sĩ kí ũkũnãjó ĩyõ rú, ĩmi dó sĩ 'bá ịjọ́ 'bã
ndẽlé rá rĩ kí ãzã ko.
11 Ụ'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋá la ĩminí sũ̃sụ́ wi ãko pírí kí agá ĩmidrĩ̃ dó sĩ adru
mmgbọ, ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá kí dó sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩ̃fô fẽ fẽtáŋá ĩminí fẽlé ãmaní
ajílé ĩ'baní rĩ kî sĩ.
12 Ã'dusĩ̃ku ãzị́ ĩminí ngalé 'dĩ ko 'bá Ãdróŋá drĩ̃ kí ãzã á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di
vâ alị kpere 'bá 'baní ãwã'dĩ̃fô fẽjó Ãdróŋá ní.
13 Ãzị́ ĩminí 'bá ãzã kojó 'dĩ 'bã i'dájó cé rĩ sĩ, ĩ'di dĩ̃zã fẽ Ãdróŋá ní ĩminí
ĩ̃nzĩ̃táŋá ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drĩ̃ i'dajó rĩ sĩ, ãzíla fẽtáŋá ĩminí fẽlé 'bá 'baní
ãzíla 'bá pírí ní vị sĩ rĩ sĩ,
14 Ãdróŋá ĩ'baní ã'ĩ̃lé ĩminí rĩ sĩ, kí ásị fi pírí ĩmi drĩ̃ gá, ã'dusĩ̃ku ásị ĩ̃gbẹ̃
Ãdróŋá ãni ndẽlépi rá ĩ'di 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.
15 Ãfẽ ãwã'dĩ̃fô Ãdróŋá ní fẽtáŋá ĩ'di ãni ãmaní ũ̃sụ̃táŋá ru rĩ sĩ!

10

Páwụ̃lọ̃ 'bã ịjọ́ vú nzejó ãzị́ ĩ'didrĩ̃ Kúrísĩtõ drĩ̃ drĩ̃ gá rĩ

1 Ma Páwụ̃lọ̃, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ cécé tá Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã 'bãlé rĩ
áni. Wó ĩmi ãzí kí jọ la, "Páwụ̃lọ̃ 'bã wárágã kí ũkpó-ũkpó, wó ĩ'di jõ ĩmi
abe ĩ'di idé ũ̃rĩ̃ sĩ."
2 Má a'ị ĩmi ãma ũŋmĩ̃jó ũkpó sĩ ịjọ́ idéjó drĩ̃ ũkpó sĩ mání amụ́jó rĩ sĩ
ku, ã'dusĩ̃ku á'bã áma ásị gá ịjọ́ idéjó drĩ̃ ũkpó sĩ 'bá jọlépi la ãma ịjọ́ kí
idé gbíyã ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ sĩ rĩ kí drĩ̃ gá rá.

† **9:9** Zãbụ́rĩ̃ 112:9

3 Ĩ'di ãndá ãma u'á ũnọ̃kụ́ 'dĩ gá 'dĩ, wó ã'dị ã'dị́ ũnọ̃kụ́ drị̃ áni ku.
4 Ụ́sụ ã'dị́ drị́ ãmadrị́ gá rĩ adru kí ụ́sụ ã'dị́ drị́ ũnọ̃kụ́ drị̃ kî ku, wó rá la
ụ́sụ Ãdróŋá drị́ ã'dị́ ãni ũkpó trũ 'dĩ kî ãma kí ayú sĩ ãko ũkpó 'dĩ kí anujó.
5 Ãma ãgátã galé ũkpó sĩ 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ãko pírí ru 'bãlépi ụrụgá
ĩnzõ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá nĩ̃jó cé rĩ ụrụ'bá gá 'dĩ kí anu, ãzíla ãma ũrãtáŋá 'bá 'bã
kí ũrãlé kí ásị́ gá 'dĩ kí umbé cí sĩ Kúrísĩtõ tị arejó.
6 Ị́jọ́ ĩminí Ãdróŋá tị arejó rĩ drĩ dó ru idé pírí 'bo, ãma dó bábá 'bá
acelépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ tị arelépi ku rĩ ní drĩ̃rịma fẽjó.
7 Ĩmi ãko 'bã i'dáŋá ãmvé rĩ kí ndre. 'Bá ãzí drĩ ũrã la ĩ'di dó lú Kúrísĩtõ
ãni á'dụ̃sĩ yã áni, lẽ 'bã ũrã drĩ ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá ị̃dị́ ã'dusĩku ãma vâ Kúrísĩtõ
ãni cécé ĩ'di 'bã adrulé rĩ áni.
8 Má u'á drĩ̃nzá sĩ ku, ádrĩ táni áma ũnũ agá ambamba ũkpó Úpí 'bã fẽlé
máni sĩ ĩmi sị́jó ụrụgá rĩ sĩ, adru sĩ ĩmi anujó rá la ku.
9 Álẽ i'dálé ma 'bã rĩ ũrị̃ fẽ ĩminí wárágã mádrị̃ kí sĩ la ku.
10 Ã'dusĩku 'bá ãzí rĩ jọ kí, “Wárágã ĩ'didrị̃ kí ãnzị rú ãzíla ũkpó-ũkpó,
wó drĩ adru ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ sĩ ĩ'di ũkpõ kóru ãzíla ị́jọ́ ĩ'diní ũlũlé rĩ kí ãzị̃
kóru!”
11 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã nĩ̃ kí rá ị́jọ́ ãzí ãma drĩdríŋĩ̃ gá wárágã ãmaní sĩlé
rĩ trũ ndú ị́jọ́ ãmã mụlé idélé rĩ abe la yụ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó dó ãma 'bãlé ụrụgá ãzíla sĩ ru ũ'bĩ̃jó 'bá ru 'bãlépi
ụrụgá 'dĩ abe trũtrũ ku. Drĩ kí ru ị́jọ́ ũ'bĩ̃ kí sĩ cénĩ̃-cénĩ̃ ãzíla ĩ'baní ru ũ'bĩ̃
agá cénĩ̃-cénĩ̃ rú, kí 'bá ũndũwã ãzíla nĩ̃táŋâ kóru la kî.
13 Wó ãmaní rĩ gá, ãma icó ãma ũnũlé ị́jọ́ 'bãlé ãmaní rĩ drị̃ gâ sĩ ku, rá
la ãzị́ Ãdróŋá 'bã azịlé ãmaní ãnga rĩ sĩ, ãzíla ĩmi bãsĩ 'bá ala gá rĩ kî.
14 Ãma ũnũ ãma alị tá tí ãmaní ãma ũnũjó rĩ rá la ku. Ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ,
ãma 'bá ándrá drĩ̃drị̃ ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ajílépi ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kî.
15 Ãma icó ãma ũnũlé ãzị́ 'bá ãzí 'bã ngalé rĩ sĩ ku, ị́jọ́ ãma ásị́ 'bãjó drị̃
la gá rĩ ã'ĩ̃táŋá ĩmidrị̃ 'bã zo rá, ãma dó sĩ drĩ̃lẹ́ba ịsụ́ ị́jọ́ ũlũjó 'bá ũ'bí ĩmi
aga gá 'dĩ 'banî.
16 Wó ãma icó dó sĩ ị́jọ́ mgbã ũlũlé alị́jó sụ́rụ́ ãzí kí agá rá ãzíla ãma icó
dó sĩ ãma ũnũlé ãzí 'bá ãzị́ 'bã ngalé ãngũ ãzí gá nĩ rĩ sĩ ku.
17 Wó, “'Bá ru ũnũlépi rĩ, 'bã ũnũ ru ị́jọ́ Úpí 'bã ngalé rĩ sĩ.” †
18 Ã'dusĩku 'bá ãlu-ãlu 'bã jọ ị́jọ́ 'i múké rĩ nĩ ku, wó rá la Úpí 'bã ị́jọ́ jọjó
ĩ'diní ĩ'di múké nĩ rĩ 'i.

11

Páwũ̃lõ kí ũ̃pịgọŋa ĩnzõ rú rĩ abe

1 Álẽ tá ĩta drĩ ma, ádrĩ táni adru were aza rú rá tí wó ĩmi i'dó ị́jọ́ 'dĩ
ngalé 'bo.
2 Ma idé ĩminí ãjã sĩ cécé Ãdróŋá 'bã adrulé rĩ áni, ĩmi cécé bíkĩrã ãlá
máni azịlé ĩgbãlé ũkú ru ágọ́bị́ ãlu ní 'dĩ Kúrísĩtõ mgbã nî rĩ áni.
3 Wó ma idé ũrị̃ sĩ cécé ĩ̃nĩ̃ 'bã Ị́vã uléjó ĩnzõ sĩ rĩ áni, ĩmi ásị́ icó vâ ru
izalé ụ́'dụ́ ãzí sĩ ị́jọ́ pịrị ĩmi sĩ ĩmi ásị́ 'bãŋá múké Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ gá rá.
4 Wó 'bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé drĩ Yẹ́sụ̃ ndú la ũlũ adru ãmaní ũlũlé
rĩ 'i ku, jõku ĩmi a'ị́ úríndí ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, jõku ị́jọ́
mgbã ndú la adru ĩminí a'ị́lé ãmadrị́ rĩ 'i ku, ĩmi ãyĩkõ sĩ tajó la gbõŋáŋá
ru.
5 Wó ũrãtáŋá mádrị̃ agá má adru ũ̃pịgọŋa ãmbógó ambamba 'dĩ kí vúlé
gá ku.

† **10:17** Yẽrẽmíyã 9:24

6 Má icó adrulé 'bá imbálé ịjọ́ jọlépi rĩ rú ku, wó ma ũndũwã trũ, ãma
i'da ĩminí ịjọ́ 'dĩ tọndọlọ sáwã pírí sĩ gẹ̃rĩ̃ pírí agá.
7 Ma ũlũ ándrá ịjọ́ mgbã Ãdróŋá drĩ́ ĩminí ĩsá ru, má a'ị̃ ĩmidrị̃ ãko ãzí
ku. Má iri ma vũ̃rụ́ sĩ ĩmi ĩ̃nzĩ̃jó. 'Dã sĩ má idé ándrá ịjọ́ ũnzí yã?
8 Mání ãzị̃ nga agá ĩmi drĩ̃drínŋĩ̃ gá rĩ sĩ kãnị́sã ãzí ũfẽ kí ándrá mâ ũyá
nĩ. Ára kãnị́sã ãzí kí ãzã koma ịsụ́jó ĩ'badrị̃ sĩ ĩmi ãzã kojó.
9 Ãzíla sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ári ĩmi ĩcãndĩ̃lé ịjọ́ mádrị̃ séndẽ
lẽlépi rĩ kí sĩ ku, ã'dusĩ̃ku má ádrị́pịka angálépi Mãkẽdónĩyã gá rĩ ají kí
ãko pírí mání lẽlé rĩ kí rá, má icó adrulé ĩminí tẹ̃rị̃ ru gẹ̃rĩ̃ ãzí sĩ ku ãzíla
ĩ'di mụ adrulé 'dĩ 'bã áni drĩ̃lẹ́ gâlé.
10 Ịjọ́ mgbã Kúrísĩ̃tõ drĩ̃ 'bã adrujó ãma agá nĩ rĩ áni, 'bá ãzí Ãkáyã gá
'dã ịjọ́ mání sĩ áma ũnũ̃jó 'dĩ atrịlépi la 'dáyụ.
11 Ma ịjọ́ 'dĩ jọ íni la álẽ ĩmi ku yã? Ãdróŋá nĩ̃ álẽ ĩmi rá rĩ gá rá!
12 Ãzíla ma mụ ịjọ́ mání ngalé rĩ trũ drĩ̃ gá, sĩ ũ̃pịgọŋa ãzí 'dã kí ụtrị́jó
ịjọ́ ĩ'bã ãni sĩ ru ũnũ̃jó jọjó la ãma ãzị̃ ĩ'ba abe ãlu rĩ nga gẹ̃rĩ̃ ãlu sĩ rĩ agá.
13 Ã'dusĩ̃ku 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ũ̃pịgọŋa ĩnzõ rú 'dĩ kî, 'bá úlétáŋá ru,
'bã kí ru ũ̃pịgọŋa Kúrísĩ̃tõ 'bã tị pẽlé rĩ kî rú.
14 Ãzíla ịjọ́ ũ̃sũ̃táŋá ru la yụ, ã'dusĩ̃ku Sĩ̃tánĩ̃ la ru 'bã cécé mãlãyíkã dĩ̃zã
rú rĩ áni.
15 Ịjọ́ ãzí ũ̃sũ̃táŋá ru la yụ, ãti'bo ĩ'didrĩ̃ drĩ kí táni ru 'bã adrujó ãti'bo
ãlá la rú tí. Ịjọ́ ĩ'badrị̃ ãsĩ̃jó rĩ la ru bĩ ịjọ́ ĩ'bã kí idélé rĩ 'bã vú sĩ.

Drĩ̃ Páwũ̃lõ̃ 'bã cịlé ĩ'di 'bã adrujó ũ̃pĩ̃gọ́ŋá ru rĩ

16 Ma jọ la ĩ̃dị̃: 'bá ãzí 'bã ũrã ma aza-azâ la ku. Wó ídrĩ ũrã la 'dĩ 'bã áni
rá yã áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ ĩmi a'ị̃ ma cécé ĩmĩ 'bá azalépi azâ rĩ a'ịjó rĩ áni, ma dó
sĩ áma ũnũ were ru.
17 Ãndá ịjọ́ mání jọlé ịjọ́ mâ sĩ áma ũnũ̃jó 'dĩ agá rĩ ájọ ịjọ́ Úpí 'bã jọlé rĩ
áni ku wó 'bá azalépi azâ rĩ áni.
18 Wó 'bá wẽwẽ rú 'bã kí ru ũnũ̃lé ịjọ́ ĩ'bã kí idélé ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ áni rĩ sĩ, ma
vâ áma ũnũ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
19 Ĩmi 'bá azalépi aza-azâ 'dĩ kí ịjọ́ tá ãyĩ̃kõ sĩ ĩminí adrujó ũndũwã rú rĩ
sĩ.
20 Ịjọ́ mgbã sĩ ĩmi 'bá pírí ĩmi 'a colépi ịjọ́ sĩ 'dĩ kí ta rá, 'dõlé jõku 'bá
ĩmi ũnzãlépi 'dĩ kí jõku 'bá ĩmi mbãlépi jõku 'bá ãngũ ndrelépi ĩmi drĩ̃ gâ
sĩ jõku 'bá ĩmi mịfị̃ salépi 'dĩ kí ịjọ́ ta rá.
21 Má u'á drĩ̃nzá sĩ ãma ándrá ũkpó kóru sĩ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó 'dã 'bã áni.
'Bá ãzí drĩ ru ũnũ ãko ãzí sĩ rá (ma ịjọ́ jọ 'bá azalépi azâ rĩ áni) ma vâ
áma ũnũ ãko ãzí sĩ rá.
22 Kí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú la yã? Ma vâ ĩ'bã áni, kí 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú la yã? Ma vâ
ĩ'bã áni. Kí drĩ̃lẹ́ Ịbụrahịmụ̃ ãni yã? Ma vâ ĩ'bã áni.
23 Kí ãtí'bó Kúrísĩ̃tõ ãni yã? (Ma i'dá 'bá azalépi aza-azâ la rú ịjọ́ 'dĩ kí
jọjó) wó ma ãtí'bó ru ándẽ kí rá! Ánga ãzị̃ ĩ'baní ũkpó ru ãndânĩ, ú'bã
ma mãbụ́sụ̃ gá pâlé wẽwẽ rú ãndânĩ, úco ma trẹ̃yị̃ ãndânĩ, ãzíla ma ãni
rú drã sị̃ gá ĩ̃dị̃-ĩ̃dị̃.
24 Pâlé tõwú 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ co kí ma kũrũbáyĩ sĩ kãlị̃ na drĩ̃ úrômĩ.
25 Pâlé na 'bá Rụ́mĩ̃ drĩ̃ co kí ma túré sĩ. Mẹ́rọ́'bá mádrĩ̃ u'bé kí ma írã
sĩ pâlé ãlu. Pâlé na mẹ́lĩ̃ andi mâ trũ ãzíla ịní kí ĩ̃tụ́ be ma mĩrĩ kị́rị̃ rĩ agá.
26 Ãcĩ̃ mádrị̃ wẽwẽ rú 'dĩ kí agá, ma drã sị̃ gá ĩ̃yị̃ galépi tré 'dĩ kí sĩ, ma
drã sị̃ gá 'bá 'bá ralépi 'dĩ 'badrị̃, ma drã sị̃ gá mâ sụ́rụ́ 'badrị̃, ma drã sị̃ gá
'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'badrị̃, ma drã sị̃ gá táwũ̃nĩ̃ agá, ma drã sị̃ gá ásé agá,

ma drã sị gá mĩrĩ agá ãzíla ma drã sị gá 'bá ru 'bãlépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ĩnzõ sĩ rĩ 'badrị.
27 Ánga ãzị ũkpó ãzíla ụrụ'bá azáŋâ trũ: pâlé wẽwẽ rú áko ụ́'dụ́ ku, ári u'álé ãbịrị sĩ ãzíla ĩyị vị sĩ, ári vâ u'álé íná kóru, drĩ cị agá ĩgbẹ̃ sĩ bõngó pịrị ãkõ sĩ.
28 Ịjọ 'dĩ kí drĩ gâ sĩ pírí, ári ịjọ kãnịsã pírí 'badrị áma ĩkpãlépi rĩ kí ũrãlé ụ́'dụ́ pírí.
29 'Bá ãzí drĩ adru ũkpó kóru, ma vâ áma amá ũkpó kóru ĩndĩ, údrĩ 'bá ãzí fẽ filé ịjọ ũnzí agá áma ásị la ve agá agá ru.
30 Ádrĩ áma ũnũ rá, ma áma ũnũ ãko ũkpõ ãkõ mádrị i'dalépi rĩ sĩ.
31 Ãdróŋá Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã Átẹ́pị rụ́ ĩnzĩlé ĩnzĩ jã 'dâ rĩ nĩ, ánĩ rá má alị ĩnzõ ku.
32 Gávũnã Dãmãsĩkịyã drị gá sáwã úpí Ãrẽtásĩ táwũ̃nĩ 'bã kẹ̃jịtị kí tẽlé tẽtẽ tí sĩ áma rụjó.
33 Wó má apá áma ilújó vũ̃rụ́ 'dõlé gụ́fá sĩ dẹ̃rịsã táwũ̃nĩ drị gá nzĩlé mmgbọ rĩ agâ sĩ.

12

Ịjọ Páwũ̃lõ̃ 'bã ndrelé ãzíla ũcịkị ĩ'di ĩzá gá rĩ

1 Lẽ ámụ áma ũnũŋâ trũ drĩ gá. Ádrĩ táni ala gá ãko ãzí ịsụ́ ku, ma mụ drĩ gá ịjọ ndreŋá ãzíla ícétáŋá angálépi Úpí drĩ kí agá.
2 Ánĩ 'bá ãlu Kúrísĩtõ agá 'dụlé 'bũ na rĩ gâlé alị ílí mụdrị drĩ sụ, ánĩ ágọ́bị 'dĩ âgụ ĩ'di ụrụ'bá trũ, jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ gá ku Ãdróŋá nĩ cé la nĩ.
3 Ãzíla ánĩ ágọ́bị 'dĩ 'i ú'dụ ĩ'di ụrụgâlé ụrụ'bá trũ yã jõku ụrụ'bá kóru yã rĩ ku, wó Ãdróŋá nĩ cé la nĩ
4 ú'dụ ĩ'di kpere ãngũ ãyĩkõ rú Ãdróŋá drĩ gá. Are ịjọ icólé vú nzelé tị sĩ ku 'dĩ kî, ịjọ azịlé ũkpó ru 'bá 'bã lũ kí ku 'dĩ kî.
5 Ma áma ũnũ 'bá 'dã 'bã áni rĩ sĩ rá, wó má ũnũ ma mâ sĩ ku, rá la ũkpõ ãkõ mádrị sĩ.
6 Ádrĩ lẽ áma ũnũlé rá, má aza ku, ã'dusĩku ma ịjọ mgbã rĩ jọ. Wó má icó áma ũnũlé ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãzí 'bã ũrã kí ịjọ mádrị ãndânĩ ndẽ ịjọ ĩminí ndrelé mání idélé ãzíla jọlé 'dĩ kí rá ku.
7 Ịjọ 'dĩ kî sĩ áma ụtrịjó má ũ̃pị rú sĩ ãfó sĩ ícétáŋá mání ndrelé ãmbógó 'dĩ kí sĩ ku, úfẽ mání ũcịkị áma ĩzá gá cí, 'dĩ mãlãyíkã Sĩtánĩ drị 'bã sĩ áma ĩcõcõŋãjó rĩ 'i.
8 Pâlé na ári mãmálá 'bãlé Úpí rụ́ sĩ ĩ'di nzejó má rụ́ 'dâ rá.
9 Wó jọ mání, “Lẽtáŋá mádrị ásị ĩgbẹ̃ drị rĩ ca míní rá, ã'dusĩku ũkpõ mádrị ĩ'di ru i'da ũkpõ ãkõ mídrị agá.” Ịjọ 'dĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ mádrị sĩ ĩdị-ĩdị ũkpõ Kúrísĩtõ drị 'bã nga dó sĩ ãzị áma agá nĩ.
10 Ịjọ 'dĩ bãsĩ ịjọ Kúrísĩtõ drị sĩ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ ũkpõ ãkõ, ú'dáŋá, ịjọ ũkpó, cõcóŋá, ịjọ cãndí ru 'dĩ kí agá 'dĩ. Ã'dusĩku ádrĩ adru ũkpó kóru, ma adru ũkpó ru Kúrísĩtõ sĩ.

Páwũ̃lõ̃ ní 'bá Kọ̃rĩnịtọ̃ gá rĩ kí ịjọ ãmbógó ru

11 Ma ịjọ kí idé 'bá azalépi aza-azâ rĩ áni wó ĩfẽ ĩmi 'i. Ĩmi tá bãsĩ ịjọ mádrị gá múké rĩ kí sĩ ĩmi 'i, ã'dusĩku má adru vúlé ũ̃pịgọŋa ãmbogo 'dĩ 'baní ku ádrĩ táni adru ãzị kóru.

12 Ãko ícétáŋá ru, tálí ãzíla ịjọ́ ũsũ̧táŋá ru icélépi la ma ũpịgọ́ŋá rĩ idé kí
ru ĩmi drĩdríŋĩ gá ásị tẽŋá sĩ.
13 Ịjọ́ ãzí ĩmi asélépi vúlé kãnịsã kí drĩdríŋĩ gá la cí yã, pẽ lú má adru
ándrá ĩminí tẹ́rị́ ru ku rĩ 'i ku yã? Ĩtrũ ma rá ĩdrĩ ũrã la má idé ịjọ́ ũnzí
ĩmi rụ́ rĩ gá!
14 Ú'dî'da ma dó bábá mụjó ĩmi andréjó pâlé na rĩ gá, ãzíla má icó adrulé
ĩminí tẹ́rị́ ru ku, ã'dusĩku álẽ ĩmi ãmgbã rĩ áyụ adru ãko ĩmidrị̃ kî ku. Ịjọ́
pịrị rĩ sĩ, anzị mba kí ãko tã átẹ́pịka 'baní ku, wó rá la anzị 'bã átẹ́pịka kí
ãko tãmba anzị 'banî.
15 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma mụ u'álé ãyĩkõ sĩ ãko mání trũ adrujó rĩ kí izajó pírí ãzíla
áma ãmgbã rĩ trũ. Ádrĩ dó ĩmi lẽ ãmbógó ru 'dĩ 'bã áni, ĩmi áma lẽ were
rú yã?
16 Ĩmi icó ã'ị̃lé la má be rá má adru ĩminí tẹ́rị́ ru ku, wó 'bá ãzí kí jọ la
áma ũndũwã ambamba árụ dó sĩ ĩmi ĩnzõ sĩ.
17 Wó ãndá-ãndá ru 'bá ãzí mání tị pẽlé ĩmi rụ̃lé ĩmi ũnzãlépi la cí yã?
18 Má a'ị́ ándrá Tị́tọ̃ mụjó ĩmi andréjó ãzíla ãpẽ vâ ãmã ádrị́pị tị ĩ'di be
ĩndĩ. Wó ánị̃ dó ku Tị́tọ̃ ũnzã dó ĩmi nĩ yã rĩ, wó Tị́tọ̃ na ĩmi ku, ã'dusĩku
ãma ị̃rị̃ trá ĩ'di be úríndí ãlu agá, ãma acị́ ĩ'di be gẹ̃rị̃ ãzíla pámvú ãlu sĩ.
19 Ĩmi ũrã acájó kpere ú'dî'da ãma ịjọ́ ãmadrị̃ vú nze ĩmi drị̃lẹ́ gá ãma
sĩ ãma ụtrị́ yã? Ịjọ́ mgbã sĩ, ãri ịjọ́ nzelé 'bá Kúrísĩtõ vú bĩlépi rĩ kî áni
Ãdróŋá drị̃lẹ́ gá. Ãzíla má wọ̃rị́ka, ãma idé ịjọ́ 'dĩ kí íni la sĩ ĩminí ũkpó
fẽjó.
20 Ma ũrị̃ sĩ ádrĩ ca ĩmi rụ̃lé 'bo, má icó ĩmi ịsụ́lé ndú adru ándrá mání
lẽlé ĩmi adru rĩ áni ku, ãzíla ĩmi vâ áma ịsụ́ ndú adru ándrá ĩminí lẽlé má
adru rĩ áni ku. Ma ũrị̃ sĩ ma ãzî sĩ mụ ãwãŋá ịsụ́lé, ãjã trũ, ũmbã awájó
rĩ trũ, ú'dáŋá, ịjọ́ jọjó vúlé gá rĩ trũ, ãfó ãzíla gbíyã ũnzí sĩ u'ájó rĩ abe.
21 Ma ũrị̃ sĩ Ãdróŋá la áma iri vũrụ́ mání amụ́jó ĩmi ndrejó ị̃dị́ rĩ sĩ nĩ,
ma mụ lẽlé awálé ã'dusĩku 'bá ũ'bí 'bã kí drị̃ ásị́ ujajó ku ịjọ́ ãndị́ ru, ịjọ́
ũnzí ãwụ̃ ãni ãzíla ịjọ́ ũnzíkãnã drị̃nzá ru ĩ'bã kí fijó ala gá 'dĩ kí sĩ rĩ sĩ.

13

Bị̃lẹ́ ị̃ndụ́ liŋá ãsĩjó rĩ

1 'Dĩ la dó mụ adrulé pâlé na mání mụjó ĩmi rụ̃lé rĩ 'i. Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃
Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, “Ịjọ́ pírí 'bã tu pá sãdínĩ ị̃rị̃ jõku 'bá na 'bã kí vú nzelé
rĩ sĩ.” †
2 Áli ĩmi bị̃lẹ́ ị̃ndụ́ mání ándrá adrujó ĩmi abe ãcị̃ mádrị́ pâlé ị̃rị̃ rĩ sĩ. Ma
vâ umvi la ị̃dị́ mání drĩ adru agá yụ 'dĩ: mání drụ́zị́ ãgõjó rĩ sĩ, má icó 'bá
ãzí ịjọ́ ũnzí idélépi ídu 'dĩ kí a'belé ku, jõku 'bá ãzí 'dĩ kí abe,
3 ĩminí lẽjó Kúrísĩtõ la ịjọ́ jọ áma agâ sĩ nĩ yã rĩ ũ'bị̃jó rĩ sĩ. Adru ũkpõ
kóru ãzị́ ngajó ĩmi abe ku, wó ĩ'di ũkpó trũ ĩmi agá.
4 Ã'dusĩku ịjọ́ pịrị sĩ îpa ĩ'di ũkpó kóru mũsãlá'bã sị́ gá, wó ũkpó Ãdróŋá
drị̃ sĩ ri u'álé ídri. Ĩ'di vâ 'dĩ 'bã áni, ãma vâ ũkpó kóru ĩ'di agá, wó ũkpõ
Ãdróŋá drị̃ sĩ ãma vâ u'á ídri ĩ'di trũ sĩ ãzị́ ngajó ĩminî.
5 Ĩmi amá ĩmi cénĩ sĩ ndrejó la ĩmi ã'ị̃táŋá agá yã, ĩmi ũ'bị̃ ĩmi cénĩ. Ịjọ́
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ĩmi agá 'dĩ agá ĩminí ku yã? Wó jõ íni ku, ĩmi a'dé ũ'bị̃táŋá
agá rá.
6 Ịjọ́ mâ ásị 'bãjó rĩ, ĩmi nị̃ la rá ĩmi adru 'bá ũ'bị̃táŋá a'délépi rá rĩ ru
ku.

† **13:1** Ãzị́táŋá Amviŋá 19:15

7 Ãma Ãdróŋá ã'ị̃ lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãzí ũnzí ku. Adru 'bá kí sĩ ndre la ãma
aga ṵ'bĩ̃táŋá 'dĩ rá la ku, wó ĩmi dó sĩ ị́jọ́ kpị nga ãdrĩ táni i'dá ãma a'dé
rá rĩ̃ áni.
8 Ã'dusĩ̃ku ãma icó ị́jọ́ ãzí idélé ị́jọ́ mgbã ụrụ'bá gá ku, wó be la rá la pá
tujó ị́jọ́ mgbã rĩ agá ṵ'dṵ́ pírí sĩ.
9 Ãma u'á ãyĩ̃kõ sĩ ãdrĩ adru ũkpó kóru wó ĩmi ũkpó ru, ãzíla ãma
Ãdróŋá ã'ị̃ ĩminí sĩ zojó ị́jọ́ pịrị agá.
10 Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ mání wárágã 'dĩ sĩ̃jó ĩminí ráká mání drĩ adru agá 'dáyụ
'dĩ. Ádrĩ dó sĩ ca ĩmi rṵ̃lé rá, má icó dó sĩ adrulé ũmbã sĩ ũkpõ mádrị̃ ayújó
ku. Ũkpõ Úpí 'bã fẽlé mání rĩ sĩ ĩmi sị̃jó ụrụgá, adru sĩ ĩmi andijó vṵ̃rṵ́ la
ku.

Zịtáŋá 'bá kí zị̃jó ãsĩ̃jó rĩ

11 Ãsĩ̃jó, má ádrị̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á dó múké
ãyĩ̃kõ sĩ. Ĩmi u'á ị́jọ́ kpị sĩ, ĩmi are mãmálá mání 'bãlé rĩ, ĩmi u'á ásị́ ãlu
sĩ, ĩmi u'á ásị́ ĩ̃gbẹ̃ sĩ. Ãdróŋá lẽtáŋá ãzíla ásị́ ĩ̃gbẹ́ 'Dị́pị 'bã adru ĩmi abe.
12 Ĩzị ĩmi ĩmi drĩ̃drí̃ŋĩ̃ gá ĩminí ĩmi amvu agá jṵ́jṵ́ sĩ ásị́ ãlá sĩ.
13 'Bá pírí Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ zị kí ĩmi cící.
14 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá ãzíla lẽtáŋá
Ãdróŋá drị̃ ãzíla tị icíma Úríndí Ãlá rĩ drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí. *

* **13:14** Bĩbĩlíyã ãzí Mũndú tị sĩ rĩ 'bã ãzí rĩ sĩ kí ị́jọ́ sĩ̃lé vásĩ̃ 13 gá 'dĩ vásĩ̃ 12 gá, ãzíla vásĩ̃ 14 acá dó vásĩ̃ 13 rú.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Gãlãtịyã gá rĩ 'banî rĩ

Zịtáŋá angálépi Páwṹlọ̃ drị̂ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̂ ma Páwṹlọ̃ ṹpị́gọ́ŋá Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ ingalépi drã agá rĩ drị̂. Ãdróŋá pẽ kí ma adrujó ĩ'bã ṹpị́gọ́ŋá ru
Yẹ́sṹ benĩ. Pẽŋá áma pẽjó ṹpị́gọ́ŋá ru rĩ angá 'bá drị̂ jõku ũkpõ 'bádrị̂ sĩ
ku.
2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá má rṹ 'dõ zị kí ĩmi 'bá
kãnị́sã ãngũ Gãlãtịyã gá 'dĩ kí pírí cící.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̂ rĩ 'bã adru ĩmi abe.
4 Kúrísĩtõ are ãma Átẹ́pị Ãdróŋá tị, fẽ ru ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí ãmadrị̂ kí
sĩ, sĩ ãma pajó ṹnọ́kṹ ũnzíkãnã 'dĩ agá. Ị́jọ́ 'dĩ idé ru íni la lẽtáŋá Ãdróŋá
ãmã Átẹ́pị drị̂ rĩ sĩ.
5 Ị́cṹ Ãdróŋá rú jã 'dâ. Ámĩnã.

Ị́jọ́ mgbã rĩ 'bãngá lú ãlu

6 Áma drị̂ iza ru ị́jọ́ ĩmidrị̂ sĩ rá. Ĩmi mgbã rĩ gá íngoní-íngoní ru? Ĩmi
Ãdróŋá ĩmi ũpẽlépi ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị̂ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ a'be gbõrú ã'du sĩ?
Ãma ají ĩminí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị̂ gá rĩ 'i, wó ĩmi uja dó vâ ị́jọ́ ndú la ã'ị̃lé
áyṹ.
7 'Bá ãzí kí ĩmi drị̃ andị́ ị́jọ́ ĩnzõ rú la sĩ, lẽ kí ị́jọ́ mgbã Kúrísĩtõ drị̂ 'dĩ
ujalé ndú.
8 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ kí adru ãma ṹpị́gọ́ŋá ru 'dĩ kí ãzí, jõku mãlãyíkã
angálépi 'bṹ gâlé la abe, drĩ kí ĩminí ị́jọ́ mgbã ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí ũlũ nĩ,
ma Ãdróŋá zị drị̃rịma fẽjó ĩ'baní ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé ĩnzõ rú ndú 'dĩ sĩ.
9 Ájọ ándrá ĩminí ị́jọ́ 'dĩ drị̃drị̂ rá, ma vâ jọ la ĩminí ị̃dị́. Ma Ãdróŋá zị
'bá 'dĩ 'bã áni rĩ wãjó ĩ'diní ị́jọ́ ndú la ũlũjó ị́jọ́ mgbã ĩminí ã'ị̃lé rĩ 'bã kẹ̃jị́
gá rĩ sĩ.
10 Ị́jọ́ mání jọlé 'dĩ sĩ adru álẽ ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la ku. Álẽ rá la ãyĩkõ
fẽlé Ãdróŋá ní ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí sĩ. Ádrĩ tá ṹ'bị̃ lẽlé ãyĩkõ fẽlé 'bá 'banî la,
má icó tá adrulé ãtí'bó Kúrísĩtõ ãni la ku.

Ũkpõ Páwṹlọ̃ drị̂ angá Ãdróŋá drị̂

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ ĩminí lũlé la ị́jọ́ mgbã mání ũlũlé
Yẹ́sṹ drị̂ gá 'dĩ angá 'bá drị̂ ku.
12 Má ịsṹ ị́jọ́ 'dĩ 'i 'bá ãzí drị̂ jõku ímbá vâ sĩ má imbá-imbâ la ku, ị́jọ́ 'dĩ
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'da ĩ'di mání nĩ.
13 'Bá lũ kí ĩminí ma ándrá jõ u'á lã'bĩ 'bá Yãhṹdị̃ rú rĩ 'badrị̂ sĩ íngoní
yã rĩ gá nĩ. Jọ kí vâ ĩminí ma ándrá jõ kãnị́sã ĩcãndĩ ũkpõ mádrị̂ sĩ rĩ rá,
ãzíla má ṹ'bị̃ vâ 'bá ã'ị̃táŋá agá Ãdróŋá drị̂ 'dĩ kí andilé sĩ kí iréjó kpékpé.
14 Ári ándrá lã'bĩ ãmadrị̂ Yãhṹdị̃ 'bã rĩ vú ũbĩlé ásị́ pírí sĩ. Ṹnị̃táŋá mádrị̂
drị̃ la gá rĩ kí ị́jọ́ ala gá rĩ ngaŋá abe, 'bá ãzí mâ bẹ̃rẹ́ ru calépi má rṹ la yṹ.
15 Wó útị drĩ ma ku rú, Ãdróŋá pẽ ma ndú lẽtáŋá uyaŋâ kóru ĩ'di drị̂ rĩ
sĩ, umve dó sĩ ma ãzị́ ĩ'didrị̂ ngajó.

16 Ãdróŋá u'á ãyĩkõ sĩ Ngọ́pị̃ i'dajó mání, ịjọ́ 'dĩ sĩ ma dó sĩ ịjọ́ mgbã ĩ'didrị̃ rĩ ũlũ 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'banî, ámụ 'bá ãzí rụ́ sĩ ịjọ́ 'dĩ ụ̃nị̃jó ku.
17 Ámụ vâ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé sĩ ímbátáŋá ịsụ́jó ụ̃pịgọŋa áma drị̃lẹ́ gá 'dĩ 'badrị̃ ku. Kẹ̃jị̃ la gá ámụ cọtị ãngũ Ãrábĩyã drị̃ gá, 'dã 'bã ũngúkú gá ágõ Dãmãsị̃kịyã gá.
18 Ílí na Yẹ́sụ̃ 'bã ru i'dajó mání 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ámụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá áma ụ̃nị̃lé Pétẽrõ be, má u'á dó ĩ'di rụ́ 'dãá ụ́'dụ́ mụdrị̃ drị̃ tõwú.
19 Mání u'á agá ĩ'di rụ́ 'dãá, ụ̃pịgọ́ŋá mání ndrelé rá rĩ ĩ'di lú Yãkó'bõ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã ádrị̃pị 'i.
20 Ãdróŋá nị̃ cé ịjọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la.
21 'Dã 'bã ũngúkú gá, ámụ dó ãngũ Sị̃rị̃yã ãzíla Sĩlísĩyã 'badrị̃ kí agá.
22 Ị̃tụ́ 'dã sĩ 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú Yụ̃dịyã gá Kúrísĩtõ agá 'dãá rĩ nị̃ kí drĩ ma lọ́lọ́ ku.
23 Are kí ịjọ́ áma drị̃ gá, "'Bá jõ 'bá Yẹ́sụ̃ ã'ị̃lépi rá rĩ kí ĩcãndĩlépi rĩ dó vâ ú'dî'da ịjọ́ mgbã ã'ị̃táŋá drị ándrá ĩ'di 'bã lẽlé andilé rá rĩ ũlũ."
24 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, fẽ kí ãwã'dĩfô ãzíla ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i ịjọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ sĩ.

2

Ụ̃pịgọ́ŋá Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ ã'ị̃ kí Páwụ̃lọ̃ rá

1 Ílí mụdrị̃ drị̃ sụ 'bã vúlé gá ãmụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ị̃dị̃ Bãrãnábã be, ã'dụ Tị̃tọ̃ 'i ãma abe ĩndĩ.
2 Ámụ Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gâlé ã'dusĩku Ãdróŋá i'da mání ịjọ́ mání mụlé idélé rĩ nĩ. Mání adru gá 'dãá má icé ịjọ́ mgbã mání ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní rĩ ãmbogo kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ 'baní bụ́lụ́ gá á'dụ̃sĩ. Álẽ 'bã nị̃ kí ịjọ́ mání ũlũlé rĩ awa ru ĩ'badrị̃ abe ku ãzị̃ mání ngalé rĩ la mụ adrulé ífí kóru ku.
3 Tị̃tọ̃ ãmaní mụjó ĩ'di trũ rĩ 'bá ãmbogo drị̃lẹ́ ru Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃ gá rĩ ã'ị̃ kí ĩ'di 'bá ã'ị̃táŋá agá rĩ rú rá, ũŋmĩ kí ĩ'di ru ĩtãrãlé ku, táni ĩ'di 'bã adrujó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la tí.
4 Ị̃jọ́ 'dĩ idé ru íni la ã'dusĩku 'bá ãzí afí kí 'bá Kúrísĩtõ ã'ị̃lépi rá rĩ kí agá 'dĩ, ãzíla 'bã kí ru kí 'bá ã'ị̃táŋá agá rĩ kî rú. Wó ịjọ́ mgbã sĩ lẽ kí drị̃lẹ́mmgbọ ãma trũ adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ andilé rá sĩ ãma ujajó ãtí'bó ru ãzị̃táŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí pálé gá.
5 Wó ãma ã'ị̃ 'bá 'dĩ kí 'bã ịjọ́ ãluŋá la ku, ã'dusĩku ãlẽ ịjọ́ mgbã rĩ 'bã tu pá ĩmi agá nĩ.
6 'Bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru 'dãá 'dĩ ũ'bã kí ịjọ́ ãzí ndú la ịjọ́ mání ũlũlé rĩ 'bã drị̃ gá ku. Gẹ̃rị̃ 'bání kí ị̃nzị̃jó ãmbõgõ ĩ'badrị̃ sĩ rĩ uja mání ịjọ́ ãzí ãluŋá la ku, ã'dusĩku Ãdróŋá uya 'bá ãmbõgõ sĩ ku.
7 'Bá 'dĩ ndre kí Ãdróŋá fẽ ãzị̃ ịjọ́ mgbã ũlũjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'banî rĩ mádrị̃ rĩ gá rá, cécé ĩ'di 'bã Pétẽrõ fẽjó ịjọ́ ũlũjó 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî rĩ áni.
8 Ãdróŋá Pétẽrõ ayúlépi ụ̃pịgọ́ŋá ru 'bã ũlũ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî rĩ ayú vâ ma ụ̃pịgọ́ŋá ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní nĩ.
9 'Bá kãnị̃sã 'bã drị̃lẹ́ ru Yãkó'bõ 'i, Pétẽrõ 'i ãzíla Yõhánã 'i kãnị̃sã 'bã ị̃dịŋa ru rulé rũrũ 'dĩ kí mụ nị̃lé la Ãdróŋá fẽ mání lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzị̃ 'dĩ ngajó nĩ, ãzị̃ dó ãma ĩ'ba abe drị̃ sĩ Bãrãnábã trũ icéjó la ãma ĩ'ba abe pírí ãzị̃ ãlu rĩ nga. Imbá kí dó ãma ásị̃ ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ 'baní ãzíla ace kí dó ru ịjọ́ ũlũlé 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'banî.

10 Ãzị ĩ'bã kí a'belé ãmaní rĩ a'ị kí ãma 'bá lẽmẽrí Yãhụ́dị̃ rú Yẹ̃rụ́sãlẹ́mụ̃
gá rĩ kí ịjọ ũrãjó sĩ kí ãzã kojó ĩndĩ. Ma mụ ịjọ 'dĩ arelé 'bo, ãyĩkõ fụ ma
ã'dusĩku 'dĩ bãsĩ ịjọ ãzí jõ mání lẽlé ngalé rá la.

Páwụ̃lọ̃ 'bã Pétẽrõ itújó Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá rĩ

11 Ụ'dụ́ ãzí ãlu Pétẽrõ la mụ amụ́lé Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá 'dõlé 'bo, ájọ ịjọ drị̃ la gá
tọndọlọ ũ'bí kí drị̃ gâ sĩ ịjọ ĩ'di 'bã idélé rĩ ũnzí.
12 Ĩndre drĩ, 'bá ãzí Yãhụ́dị̃ rú la 'bã kí drĩ angájó Yãkó'bõ rụ̃lé ku rĩ sĩ,
Pétẽrõ ri u'álé ãzíla íná nalé 'bá ã'ĩ̃tãŋá agá 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí abe ãlu.
Wó 'bá 'dĩ kí mụ acálé 'bo, a'be u'áŋá ãzíla íná naŋá 'bá ã'ĩ̃tãŋá agá 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ abe rĩ rá, ã'dusĩku idé ũ̃rị̃ sĩ 'bá ĩtãrãŋá lẽlépi 'dĩ kí ịjọ sĩ.
13 'Bá ã'ĩ̃tãŋá agá 'bá Yãhụ́dị̃ rú Ãnĩ̃tĩ̃yọ́kĩ̃ gá 'dãá rĩ 'de kí Pétẽrõ vú gâ
sĩ, sĩ u'áŋá ãzíla íná naŋá 'bá ã'ĩ̃tãŋá agá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ abe rĩ a'bejó cã
rĩ gá ĩndĩ ũ̃rị̃ sĩ. Bãrãnábã idé vâ 'dĩ 'bã áni ĩndĩ.
14 Wó ma mụ ndrelé la 'bá 'dĩ idé kí ịjọ mgbã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ kí ku,
ájọ ịjọ Pétẽrõ drị̃ gá tọndọlọ ũ'bí kí drị̃ gâ sĩ, "Míní táni adru agá Yãhụ́dị̃
rú, mi dó ú'dî'da u'á 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku rĩ kí áni. Mi dó 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku
rĩ kí ũŋmĩ ãzị́tãŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩ̃lé u'ájó Yãhụ́dị̃ kí áni
íngoní ru?
15 Ịjọ 'dĩ ãndá útị ãma mí be Yãhụ́dị̃ rú, ímbá vâ ãma ãzị́tãŋá Yãhụ́dị̃ drị̃
kí vú ũbĩ̃jó adru 'bá ãzị́tãŋá lê kí nĩ̃lépi ku ãma kí umvelé 'bá Yãhụ́dị̃ rú
ku 'bá ũnzí 'dĩ kí áni ku.
16 Wó ãnĩ̃ rá Ãdróŋá la ãma lã 'bá ãlá ru la adru ãzị́tãŋá idéjó rĩ sĩ ku,
wó ãmaní Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ĩ̃jó 'Bá ãma Palépi rĩ rú rĩ sĩ. Ịjọ 'dĩ bãsĩ fẽlépi
la ãma 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ kí sĩ ĩ'di ã'ĩ̃jó 'dĩ, Ãdróŋá la dó sĩ ãma 'bã ãlá ru
ã'ĩ̃tãŋá Yẹ́sụ̃ ã'ĩ̃jó rĩ sĩ, adru ãzị́tãŋá Yãhụ́dị̃ 'bã rĩ kí vú ũbĩ̃jó rĩ sĩ ku. Ịjọ
mgbã sĩ, Ãdróŋá icó 'bá ãzí lãlé ãlá ru ãzị́tãŋá Yãhụ́dị̃ 'bã rĩ kí tãmbaŋá sĩ
ku.
17 "Ãdróŋá 'bã ãma ãlá ru la ãmaní ásị 'bãjó Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ, 'bá ãzí
Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí ãma 'bá ũnzí ru ãmaní ãzị́tãŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃
'bãjó bụ́lụ́ gá rĩ sĩ. Ịjọ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ãma adrulé ịjọ ũnzí trũ nĩ yã? Adru
'dĩ 'bã áni ku!
18 Ádrĩ gõ vúlé mụlé ịjọ ándrá ãzị́tãŋá Yãhụ́dị̃ ãni mání a'belé rá rĩ kí
i'dó ngalé ú'dí ru, ma dó ũnzĩkãnã idé ĩ̃dị́.
19 Mání amájó la má icó mũkẽ Ãdróŋá drị̃ ịsụ́lé mání ãzị́tãŋá kí vú ũbĩ̃jó
rĩ sĩ ku rĩ sĩ, ãzị́tãŋá 'bã ũkpõ dó áma drị̃ gá yụ. Kúrísĩtõ dó mụ áma trũlé
rá, ma dó u'á ídri rú Ãdróŋá nî.
20 Ídri mádrị́ ándrá drĩ̃drị̃ rĩ îpa ĩ'di mũsãlá'bã sị gá Kúrísĩtõ be. Má u'á
dó sĩ ándrá ụrụ'bá drị̃ áni ku, wó Kúrísĩtõ la u'á áma agá nĩ. Ídri mání
u'ájó rĩ dó ã'ĩ̃tãŋá sĩ Ãdróŋá Ngọ́pị agá, ĩ'diní ándrá áma lẽjó ãzíla sĩ ru
ídri fẽjó mání rĩ sĩ.
21 Má uja áma ũngúkú Ãdróŋá lẽtãŋá uyaŋâ kóru rĩ drị́ rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
Ãdróŋá la ãma lã 'bá ãlá ru la lẽtãŋá uyaŋâ kóru ĩ'di drị́ rĩ sĩ, adru ãzị́tãŋá
'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩ̃ŋá sĩ la ku. Údrĩ tá 'bá lã ãzị́tãŋá vú ũbĩ̃jó
rĩ sĩ la, drãŋá Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ la tá adru ífí kóru."

3

Ála 'bá lã 'bá mgbã rú ã'ĩ̃tãŋá sĩ

1 Ĩmi 'bá Gãlãtịyã gá azalépi azâ 'dĩ! Má i'da ándrá ĩminí ịjọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
'bã drãjó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ mmgbọ rú ũ'bí kí agá pịrị-pịrị rá. Ã'di iza ĩmi
drị̃ cécé úndrị 'bã rĩ ĩmi ndrị̃-ndrị̃ rĩ áni nĩ?
2 Álẽ ịjọ́ ãlu 'dĩ nị̃lé angájó ĩmidrị́. Ĩmi ịsṹ ándrá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị́
gá rĩ ĩminí ãzịtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã jõku ĩminí ịjọ́ Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ ã'ị̃jó
ãzíla arejó rĩ sĩ?
3 Ĩmi aza-azâ yã? Ĩmi i'dó ándrá ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drị̃ kí vú ũbĩlé rá, wó
ĩlẽ dó delé la ũkpõ ụrụ'bá drị̃ sĩ 'bá 'bá yã?
4 Ĩminí Yẹ́sṹ ã'ị̃jó 'bo rĩ 'bã vúlé gá, ĩmi ịsṹ cãndí ambamba. Ĩmi dó ĩmi
ĩcãndĩ úyé yã?
5 Ãdróŋá 'bã ándrá Úríndí Ãlá rĩ fẽjó ãzíla tálí kí idéjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ
sĩ, idé ándrá kí ĩminí ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ yã?
Yụ! Idé ịjọ́ 'dĩ íni la ĩminí ịjọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ ã'ị̃jó rĩ sĩ.
6 Cécé ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ịbụrahịmṹ ã'ị̃ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di
'bá mgbã rú." †
7 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnị̃ rá 'bá ásị́ 'bãlépi Ịbụrahịmṹ áni Ãdróŋá drị̃ gá rĩ, kí acá
ã'ị̃táŋá sĩ Ịbụrahịmṹ 'bã anzị rú.
8 Ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá ídu rĩ jọ, Ãdróŋá la 'bá ãngũ drị̃ gá 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ kí lã 'bá ãlá ru la ã'ị̃táŋá sĩ. Ịjọ́ 'dĩ nị̃ ru ụ́'dụ́ ándrá Ãdróŋá
'bã ịjọ́ mgbã rĩ kí lũjó Ịbụrahịmṹ nî rĩ sĩ: "Ma rú sṹsṹ wi 'bá pírí ṹnọ́kṹ
drị̃ gá 'dĩ 'baní mí rṹ sĩ." †
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá pírí ásị́ 'bãlépi Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ 'baní Ãdróŋá la sṹsṹ wi
cécé ĩ'di 'bã ándrá wilé Ịbụrahịmṹ ní ã'ị̃táŋá ĩ'didrị̃ sĩ rĩ áni.
10 'Bá ásị́ 'bãlépi Ãdróŋá la kí lã 'bá múké ru ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ
'badrị̃ kí vú ũbĩŋá sĩ rĩ, úwã ĩ'di rá. Ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá
ãzịtáŋá 'dĩ kí vú ũbĩlépi ãzíla ịjọ́ ala gá rĩ kí idélépi pírí ku rĩ, úwã ĩ'di rá."
†
11 Ãndá-ãndá ru, Ãdróŋá ã'ị̃ 'bá ãzí ãluŋá la 'bãlé 'bá ãlá ru ĩ'di drị̃lẹ́
gá ĩ'diní ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, ájọ ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé bụ́kṹ
Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ãlá rĩ la u'á ídri rú ã'ị̃táŋá sĩ." †
12 Wó 'bá u'álépi ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'badrị̃ kí sĩ rĩ ã'ị̃táŋá ĩ'diní ãzí
kóru, 'bã ásị́ ãzã koma Ãdróŋá drị́ rĩ drị̃ gá ku. Kẹ̃jị́ la gá ĩ'di ásị́ 'bã ịjọ́
pírí ãzịtáŋá 'bã lẽlé rĩ ngalé. Ịjọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ídrĩ lẽ adrulé ídri
míní ãzịtáŋá kí vú ũbĩjó rĩ sĩ, lẽ mí ũbĩ ịjọ́ ala gá rĩ kí vú idélé pírí." †
13 Kúrísĩtõ unze ãma áwãtáŋá ãzịtáŋá drị̃ pálé gá ĩ'diní ã'ị̃jó áwãtáŋá
ãmadrị̃ 'dụjó ĩ'di 'bã ụrụ'bá gá sĩ drãjó ãma kẹ̃jị́ gá rĩ sĩ, ã'dusĩku ịjọ́ sĩlé
bụ́kṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ jọ, "'Bá ipalé drãlépi mũsãlá'bã ife sị́ gá rĩ ĩ'di 'bá
wãlé rá la." †
14 Unzeŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'bã ãma unzejó rĩ sĩ, Ãdróŋá wi sṹsṹ 'bá pírí 'bá
Yãhụ́dị̃ rú ku ṹnọ́kṹ drị̃ gá rĩ 'baní cécé ándrá ĩ'di 'bã azịlé Ịbụrahịmṹ nî
rĩ áni. Ãma 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ ãma ịsṹ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị́ ĩ'di 'bã
azịlé rĩ ã'ị̃táŋá sĩ.

Ãzịtáŋá kí ịjọ́ azịlé rĩ be

15 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, álẽ drĩ ĩminí ícétáŋá ịjọ́ ãma kí idélé
ụ́'dụ́ pírí la i'dalé 'dĩ. 'Bá drĩ ịjọ́ ãsĩjó rĩ azị 'bo, 'bá ãzí uja ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé
'bo 'dã ị̃dị́ ku.

---

† **3:6** Í'dóŋá 15:6 † **3:8** Í'dóŋá 12:3; 18:18; 22:18 † **3:10** Ãzịtáŋá Amviŋá 27:26 † **3:11** Hãbãkụ́kị̃ 2:4 † **3:12** Lẹ́vị̃ 18:5 † **3:13** Ãzịtáŋá Amviŋá 21:23

16 Ãdróŋá azị ịjọ ĩ'didrị̃ kí Ịbụrahịmụ̃ ní drị̃lẹ ĩ'didrị̃ be. Ịjọ Ãdróŋá drị́
sĩlé bụ́kụ̃ agá rĩ adru jọ "drị̃lẹ Ịbụrahịmụ̃ drị̃ kí," † ífí la 'bá ũ'bí kî la ku,
wó rá la jọ, "drị̃lẹ Ịbụrahịmụ̃ drị̃ nî," ífí la lú 'bá ãlu, drị̃lẹ 'dĩ bãsĩ Kúrísĩtõ
'i.
17 Ịjọ mání jọlé rĩ 'bã ífí, ãzịtáŋá icó azịŋá Ãdróŋá drị́ gá ĩ'di 'bã azịlé
Ịbụrahịmụ̃ ní ílí 430 'dĩ sĩ fẽ drĩ ãzịtáŋá Mụ́sã drị́ ku rĩ ujalé ku.
18 Ãdróŋá la sụ̃sụ́ wi ĩminí adru ĩminí ãzịtáŋá vú ũbĩjó rĩ sĩ ku, wó ĩ'di
fẽ la rá la ĩ'diní ịjọ la azịjó 'i fẽ la rá rĩ sĩ. Ãdróŋá la ịjọ idé ãma abe cécé
ĩ'di 'bã ándrá idélé Ịbụrahịmụ̃ be rĩ áni: ĩ'di 'bã ịjọ sụ̃sụ́ wijó 'dĩ azịjó
Ịbụrahịmụ̃ ní 'bo rĩ sĩ, wi dó ĩ'diní sụ̃sụ́ 'dĩ lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ sĩ.
19 Ásịsịŋá ándrá Ãdróŋá 'bã ãzịtáŋá fẽjó Mụ́sã drị́ gá rĩ ã'du? Ásịsịŋá
ándrá ãzịtáŋá fẽjó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ kí tãmbajó ádrízã ĩ'baní ịjọ ũnzí idéjó siri
rĩ sĩ. Úfẽ ĩ'di u'álé ụ́'dụ́ were kpere drị̃lẹ Ịbụrahịmụ̃ drị́ azịjó ĩ'diní rĩ 'bã
amụ́ agá. Ãdróŋá iyó mãlãyíkã kí ãzịtáŋá 'dĩ kí ajílé Mụ́sã rụ́ 'dõlé, Mụ́sã
acá dó lé'di rú 'bá Ịsịrayịlị̃ rú rĩ kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋâ be.
20 'Bá lé'di rú rĩ la adru cí la 'bá ĩrị̃ drĩ kí lẽ tị icílé rĩ gá, wó Ãdróŋá tu
ándrá pá ĩ'di sĩ á'dụ̃sĩ sáwã ĩ'di 'bã ịjọ azịjó Ịbụrahịmụ̃ ní rĩ sĩ.
21 Ãzịtáŋá Ãdróŋá 'bã ándrá fẽlé Mụ́sã drị́ rĩ uja kí dó vâ ịjọ ándrá ĩ'di
'bã azịlé rĩ kí rá yã? Yụ, adru 'dĩ 'bã áni ku! Ãzịtáŋá drĩ ándrá ídri ukólépi
ku rĩ fẽ nĩ la, Ãdróŋá icó ándrá 'bá kí 'bãlé ãlá ru la ĩ'bã kí ãzịtáŋá kí vú
ũbĩjó rĩ sĩ.
22 Ịjọ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ ãmaní, ịjọ ũnzí rụ 'bá pírí, ịjọ 'dĩ sĩ
ịjọ azịlé ídri ukólépi ku rĩ drị̃ ĩ'di 'bãngá lú Yẹ́sụ̃ sĩ ídrĩ ã'ĩtáŋá mídrị́ gá rĩ
'bã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ gá.

Ãma anzị Ãdróŋá ãni ã'ĩtáŋá sĩ

23 Ãma 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ ãzịtáŋá Mụ́sã drị̃ umbé ándrá ãma mãbụ́sụ̃ gá
kpere sáwã ãmaní ãmã ã'ĩtáŋá 'bãjó Kúrísĩtõ amụ́lépi rĩ agá rĩ sĩ.
24 Ãzịtáŋá ri ãma tãmbalé kpere Kúrísĩtõ 'bã amụ́ agá. Ịjọ 'dĩ dó mụ ru
idélé 'bo, Ãdróŋá icó dó ú'dî'da ãma lãlé 'bá ãlá ru rá ãmaní ásị 'bãjó Yẹ́sụ̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ.
25 Ãmaní dó ãma ásị 'bãjó Yẹ́sụ̃ drị̃ gá rĩ sĩ, ãma adru dó ãzịtáŋá Mụ́sã
drị́ rĩ pálé gá ku.
26 Ĩmi dó pírí anzị Ãdróŋá ãni ĩminí ĩmi ã'ĩtáŋá 'bãjó Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ drị̃
gá rĩ sĩ.
27 Ĩmi pírí 'bá bãbụ̃tịzị̃ bĩlépi sĩ ru icíjó Kúrísĩtõ be ãlu 'dĩ, ĩsụ̃ dó ídri
ú'dí Kúrísĩtõ drị́ rĩ cécé bõngó ú'dí sụ̃lé rĩ áni.
28 Ã'ĩtáŋá Yẹ́sụ̃ agá rĩ sĩ, ịjọ ãzí ĩmi awalépi ndú-ndú táni ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃
rú la jõku 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku la, 'bá ãtí'bó ru jõku 'bá ãtí'bó ru ku la, ágọ́bị́
jõku ũkú la yụ, ã'dusĩku ĩmi pírí ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá.
29 Ĩmi dó pírí adrujó 'bá Kúrísĩtõ ãni la rĩ sĩ, ĩmi acá dó pírí Ịbụrahịmụ̃
'bã drị̃lẹ ãzíla ĩmi dó ịjọ Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃ nî rĩ kí ịsụ́ pírí ĩndĩ.

4

1 Má i'da drị̃ ĩminí ịjọ ícétáŋá 'dĩ sĩ, ngọ́tịŋá zolépi ku rĩ ĩ'di drị̃ cécé
ãtí'bô áni. Drĩ táni adru ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ 'bã 'dịpị rú tí,

† **3:16** Í'dóŋá 12:7; Í'dóŋá 13:15; Í'dóŋá 24:7

2 'bá ãzí la drĩ ĩ'di tãmba ãko átẹ́pḭ̃ 'bã a'belé ĩ'diní rĩ kí abe pírí nĩ kpere
sáwã átẹ́pḭ̃ 'bã 'bãlé rĩ 'bã acá agá.
3 Ḭjọ́ 'dĩ bãsĩ ru idélépi ãma abe 'bo rĩ 'i. Yẹ́sṵ̃ 'bã drĩ amṵ́jó ku rĩ sĩ, ãma
kí ándrá ãtí'bó ru ãzḭ́táŋá ãzíla lã'bĩ ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ́ gá rĩ kí pálé gá cécé ãzḭ́táŋá
'bãlé anzḭ 'bã ũbĩ kí kí vú rĩ kí áni.
4 Ṵ'dṵ́ 'bãlé rĩ la mụ acálé 'bo, Ãdróŋá ãpẽ Ngọ́pḭ̃ tḭ, ãndrẽ tĩ ĩ'di 'bá ru.
Ũbĩ vâ ãzḭ́táŋá Ãdróŋá 'bã ãfẽlé Mṵ́sã drḭ́ rĩ kí vú rá,
5 sĩ ãma unzejó ãzḭ́táŋá agá rá, ãmaní sĩ acájó Ãdróŋá 'bã anzḭ rú.
6 Ãmaní dó adrujó Ãdróŋá 'bã anzḭ rĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ dó Úríndí Ãlá rĩ tḭ
u'ájó ãma ásḭ́ gá. Úríndí Ãlá 'dĩ fẽ dó ãmaní Ãdróŋá umvelé, “Bãbá, ãma
Átẹ́pḭ!”
7 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adru dó ãtí'bó ru ku, wó rá la anzḭ Ãdróŋá ãni. Ãma dó
adrujó anzḭ Ãdróŋá ãni rĩ sĩ, ãma dó ãko ĩ'di 'bã azḭlé fẽlé ãmaní rĩ kí ịsṵ́
rá.

Páwṵ̃lọ̃ 'bã ásḭ̂ 'bá Gãlãtḭyã gá rĩ kí drḭ̃ gá

8 Ĩmi ándrá drĩ Ãdróŋá nḭ̃jó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá ãtí'bó ru ãdroŋa ãzí 'dáyụ
la kí ḭ̃nzḭ̃lé.
9 Wó ú'dî'da ĩnḭ̃ dó Ãdróŋâ 'bo, jõku Ãdróŋá nḭ̃ dó vâ ĩmi cé ĩmi icó dó
ĩmi ujalé vúlê lé ãtí'bó ru ãzḭ́ ngalé ãdroŋa 'dáyụ ãzíla ũkpõ kóru 'dĩ 'badrḭ́
íngoní ru?
10 Má are ĩmi ãzḭ́táŋá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'bã ãni ṵ́'dṵ́, ĩmbá, áyi ãzíla ílí
ĩ'badrḭ́ ĩ'bã kí pẽlé pẽ-pẽ rĩ kí ḭ̃nzḭ̃.
11 Má u'á ṵ̃rḭ̃ sĩ ĩmi sĩ, má iza dó áma ũkpó ãzḭ́ ngajó ĩminí úyé.
12 Má ádrḭ́pḭka ãzíla má ámvọ́pḭka Kúrísĩtõ agá 'dĩ, má a'ḭ́ ĩmi ĩminí ĩmi
trũjó ãzḭ́táŋá pálé gá rá adrujó mâ áni, ã'dusĩku má ãtrũ vâ ma ãzḭ́táŋá
pálé gá rá adrujó ĩmi áni. Ĩmi iza drĩ ḭjọ́ ãzí má rṵ́ ku.
13 Ĩnḭ̃ má ũlũ ĩminí ḭjọ́ mgbã rĩ pâlé drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ, sáwã mání amṵ́jó ĩmi rṵ́
'dõlé ãyánĩ sĩ rĩ sĩ.
14 Gbíyã mání adrujó ãyánĩ rú 'dã sĩ, ĩmi icó ájẹ́ ãngũ ndrelé áma drḭ̃ gâ
sĩ rá, wó kẹ̃jḭ́ la gá ĩmi a'ḭ́ ma mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ́ a'ḭ́lé rĩ áni vâ cécé ĩminí
tá Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ a'ḭ́lé rĩ áni.
15 Ãyĩkõ ándrá ĩmi fụlépi rĩ dó ú'dî'da rĩ gá íngõlé yã? Ánḭ̃ ándrá ĩlẽ ma
íngõpí yã rĩ gá rá, drĩ ájẹ́ adru ĩmi ĩmi mḭfḭ́ kí unze fẽlé mánî, ĩmi ájẹ́ kí fẽ
rá.
16 Má u'á dó cãndí sĩ, má acá dó ĩminí mẹ́rọ́'bá ru ḭjọ́ mgbã Yẹ́sṵ̃ drḭ́ mání
ũlũlé ĩminí rĩ sĩ yã?
17 'Bá ándrá afílépi 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí agá ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí
imbálépi, lẽlépi la ĩmi ũbĩ ãzḭ́táŋá 'bá Yãhṵ́dḭ̃ rú rĩ 'badrḭ́ kí vú rĩ, lẽ kí ĩmi
drḭ́ ujalé sĩ ĩmi sejó ĩ'ba rṵ̃lé ru, wó ḭjọ́ 'dĩ adru ĩminí múké ku. Lẽ kí lú
ĩmi atrḭlé má rṵ́ 'dõlé cí, ĩmi dó sĩ kí tḭ are áyụ.
18 Ĩ'di múké ĩminí ĩmi ásḭ́ 'bãjó ḭjọ́ mgbã rĩ vú ũbĩjó áyụ, ádrĩ táni adru
ĩmi abe 'dâ yụ rĩ gá.
19 Mâ anzḭ̃, ma ãzá ta ĩmi sĩ kpere ĩminí pá tu agá ũkpó ru ã'ḭ́táŋá sĩ
Kúrísĩtõ agá.
20 Má ũrã áma ásḭ́ gâlé álẽ tá tí adrulé ĩmi abe ma sĩ ĩminí ḭjọ́ 'dĩ kí jọ jã
ṵ́'dṵ́kọ́ múké sĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ĩmidrḭ̃ iza kí áma drḭ́ rá.

Ḭjọ́ Hãgárĩ 'badrḭ̃ Sárã be rĩ

21 Ĩmi are drĩ ma 'i, ĩmi 'bá lẽlépi u'álépi ãzịtáŋá Mụ́sã drị́ pálé gá 'dĩ:
ĩnị̃ ãndá-ãndá ru ịjọ́ ãzịtáŋá Mụ́sã 'bã sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ rá yã?
22 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ Ịbụrahịmụ̃ ándrá anzị trũ ĩrị̃. Ãlu rĩ
ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ 'i, ãzí rĩ dó ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị 'bã tịlé rĩ 'i.
23 Ngọ́tịŋá ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ịjọ́ 'bá 'bá rĩ sĩ. Wó ngọ́tị
ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị rú rĩ 'bã tịlé rĩ útị ĩ'di ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃
ní rĩ sĩ.
24 Ịjọ́ 'dĩ 'bã ífí kí íni: ũkú ĩrị̃ 'dĩ tu kí pá tị icíma ĩrị̃ sĩ. Tị icíma ãlu rĩ
i'dó ru 'bé Sĩnáyĩ drị́ gá. Hãgárĩ tu pá tị icíma 'dĩ gá ícétáŋá ru, anzị tịlé
ĩ'diní rĩ kí pírí ãtí'bó ru.
25 Hãgárĩ tu pá ícétáŋá ru 'bé Sĩnáyĩ Ãrábĩyã gá rĩ kẽjị́ gá ãzíla vâ ícétáŋá
ru táwụ̃nị̃ Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ drị́ 'bá Yãhụ́dị̃ rú rĩ 'bã kí sĩ adrujó ãtí'bó ru ãzịtáŋá
pálé gá rĩ 'bã kẽjị́ gá.
26 Wó ũkú mgbã lịcọ́ 'dịpị Sárã tu pá ícétáŋá ru táwụ̃nị̃ Yẽrụ́sãlẹ́mụ̃ ú'dí
'bụ̃ gá rĩ kẽjị́ gá. Ĩ'di ãma 'bá pírí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'bã andre rú.
27 Ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ ịjọ́ drị́ la gá íni:
"Mí u'á ãyĩkõ sĩ, mi ũkú úndó
icólépi anzị tịlépi ku 'dĩ!
Mí uzá ãzíla íci ãcící ãyĩkõ sĩ,
mi ngọ́tị tĩŋá ãzá ĩtrĩkãjó ku rĩ sĩ.
Ã'dusĩku mi ũkú ándrá ãjị́ nzelé rá rĩ, mi amụ́ anzị tịlé ũ'bí ru,
ĩ'di ũkú u'álépi ágó tị gá ũgũgõ rĩ ndẽ rá." †
28 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ĩmi cécé Sárã ngọ́pị
Ĩsákã áni, ã'dusĩku útị ĩmi ú'dí ru úríndí sĩ ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé Ịbụrahịmụ̃
nî rĩ sĩ.
29 Wó ĩ'di ándrá adrujó ụ́'dụ́ 'dã sĩ vâ ãndrũ rĩ áni: 'bá tịlé 'bá 'bá rĩ fẽ
ũcõgõ 'bá tịlé Úríndí Ãdróŋá drị́ sĩ rĩ nî.
30 Wó ịjọ́ sĩlé bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị́ agá rĩ jọ ịjọ́ drị́ la gá íngoní? Jọ, "Ídro
ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ kí ngọ́pị̃ be rá, ã'dusĩku ngọ́tị ĩzóŋá ãtí'bó ru rĩ drị́ icó
ãko átẹ́pị̃ 'bã a'belé ngọ́tị tịlé ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé azị-azị̃ ũkú mgbã lịcọ́
'dịpị rú rĩ drị́ kí ịsụ́lé ĩndĩ ku." †
31 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ãma adru kí anzị ĩzóŋá
ãtí'bó ru 'dã drị́ kí áni sĩ u'ájó ãzịtáŋá pálé gá ku, wó ãma kí anzị ũkú lịcọ́
'dịpị rú rĩ ãni u'álépi lẽtáŋá Ãdróŋá drị́ uyatáŋâ kóru rĩ áni.

5

Drĩlẹ́mmgbọ Yẹ́sụ̃ 'bã fẽlé rĩ

1 Trũŋá sĩ rĩ gá, Kúrísĩtõ trũ ãma 'bo, ãma dó sĩ u'á drĩlẹ́mmgbọ agá. Ịjọ́
'dĩ sĩ, lẽ ãtu kí pá mgbemgbe ã'ĩtáŋá agá ãzíla lẽ ãgõ kí mụlé ãma umbélé
ĩbáká ãzịtáŋá drị́ sĩ ãtí'bó ru ku.
2 Ĩmi are drĩ ma 'i, ma Páwụ̃lọ̃ 'i, álẽ ĩminí jọlé la ĩdrĩ ĩmi fẽ ĩtãrãlé
Ãdróŋá ní sĩ ĩmi ã'ĩjó, drã Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'bã ụ̃rọ̃drị́ dó ĩminí yụ.
3 Má amvi ĩminí ịjọ́ 'dĩ ĩdị́, 'bá ãlu-ãlu ru fẽlépi ĩtãrã 'i rá rĩ 'bã mba
ãzịtáŋá Yãhụ́dị̃ 'bã rĩ kí tã pírí.
4 Ĩmi 'bá lẽlépi la Ãdróŋá 'bã lã ĩmi 'bá mgbã rú ãzịtáŋá 'bá Yãhụ́dị̃ 'badrị́
kí vú ũbĩŋá sĩ rĩ, ĩmi anzé dó ĩmi kãkã Kúrísĩtõ drị́ agá rá, wó ĩmi a'dé dó
lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị́ rĩ agâ sĩ ãmvé.

† **4:27** Ĩsáyã 54:1 † **4:30** Í'dóŋá 21:10

5 Wó ãmaní rĩ gá, Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị̃ rĩ lũ ãmaní tọndọlọ Ãdróŋá la
ãma lã 'bá mgbã rú la ãmaní Yẹ́sũ̃ ã'ĩjó rĩ sĩ, 'dĩ ịjọ́ ãmaní sĩ ásị̃ tĩjó rĩ 'i.
6 Ãma gápi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ ã'ĩlépi 'dĩ, údrĩ táni ãma ĩtãrã rá jõku ĩtãrã
ãma ku, 'dĩ adru ãmaní ịjọ́ ũkpó la ku. Ĩjọ́ ãmaní ũkpó rĩ ĩ'di ãmaní Yẹ́sũ̃
ã'ĩjó, ã'ĩtáŋá ru i'dalépi sĩ Ãdróŋá lẽjó 'bá kí abe rĩ 'i.
7 Ĩmi ándrá acị́ agá ã'ĩtáŋá agá múké. Ã'di atrị ĩmi drĩ̃ ịjọ́ mgbã rĩ vú
bĩŋá gá nĩ yã?
8 Ĩjọ́ ĩmi drĩ̃ atrịlépi 'dĩ angá Ãdróŋá ĩmi umvelépi sĩ u'ájó lẽtáŋá ĩ'didrị́
uyaŋâ kóru rĩ drị́ ku.
9 Ĩjọ́ imbálé ĩnzõ rú wereŋá rĩ la tọ̃rọ́mẹ́ iza cécé ãkụ́kị́ ĩmbíráŋá rĩ 'bã
fẽlé íwá mũrá gá tré rĩ la ũkã rá rĩ áni.
10 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i, má ã'ĩ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ rá, á'bã vâ ásị̃ ĩmi drĩ̃ gá rá, ĩmi
icó ịjọ́ 'bá ãzí ãni la vú ũbĩlé ku, wó ĩmi ịjọ́ mádrị́ kí vú ũbĩ áyụ. Ãdróŋá
la 'bá ĩmi drĩ̃ ụtrị́lépi rĩ drĩ̃ gá ịjọ́ lị rá.
11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ma ũcõgõ ịsụ́ mání
ịjọ́ ĩtãrãŋá drị́ ũlũjó ku rĩ sĩ. Ádrĩ tá ịjọ́ ũlũ ĩtãrãŋá drĩ̃ gá la, ịjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã
drãjó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ tá adru ífí kóru. 'Dĩ bãsĩ ịjọ́ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú 'dĩ 'bã
kí ịsụ́lé ũkpó-ũkpó ĩ'bã kí ã'ĩlé ku rĩ 'i.
12 Má ũrã áma ásị́ gâlé 'bá ĩminí ũcõgõ fẽlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí lẽ
âco kí cécé ĩndrọgọ ránágó ru rĩ kí acojó rĩ áni rá!
13 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ûmve ĩmi drĩ̃lẹ́mmgbọ
ịsụ́jó ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú rĩ 'badrị́ kí agá. Ĩmi ayú drĩ̃lẹ́mmgbọ 'dĩ sĩ ịjọ́
ũnzí ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí idéjó áyụ ku. Ĩmi ayú drĩ̃lẹ́mmgbọ 'dĩ ĩminí sĩ ãzị́
ngajó ĩmi ãlu-ãlu ní lẽtáŋá sĩ.
14 Ã'dusĩku ãzị́táŋá pírí tra kí ru ịjọ́ 'dĩ agá, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími
lẽlé rĩ áni.” †
15 Wó ĩmi adru mị́fị́ trũ! Ĩdrĩ ĩmi ucí sị́ sĩ cénĩ-cénĩ rú cécé ãnãkpá ásé
agá rĩ 'bã kí ru ucílé rĩ áni, ĩmi mụ ĩmi ụ'dị́lé ãyá-ãyá.

Ũkpó Úríndí Ãlá rĩ drị́ ãma ídri agá rĩ

16 Ájọ ĩminí, Úríndí Ãlá rĩ drĩ ĩmi drĩ̃ ce nĩ, ĩmi icó ịjọ́ ĩmi ụrụ'bá 'bã lẽlé
'dĩ kí vú ũbĩlé ku.
17 Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ịjọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ icí kí ru ịjọ́ Úríndí
Ãlá rĩ drị́ be ku. Ĩjọ́ ụrụ'bá drị́ rĩ kí ịjọ́ Úríndí Ãlá rĩ drị́ be kí ĩrĩ̃ trá kí
drĩdríŋĩ̃ gá mẹ́rọ́'bá ru, kí ã'dị́ 'dị kí drĩdríŋĩ̃ gá mí icó dó sĩ ịjọ́ míní pẽlé
idélé rĩ idélé ku.
18 Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị́ rĩ drĩ ĩmi drĩ̃ ce nĩ, ĩmi adru dó ãzị́táŋá pálé gá
ku.
19 Ĩjọ́ ụrụ'bá drị́ gá rĩ la 'bá kí fẽ ịjọ́ 'dĩ kí idélé: mị-ãcí ãwụ̃ drị́, ũrãtáŋá
ũnzíkãnã rú rĩ, ịjọ́ ãndị́ ru drĩ̃nzá ru rĩ abe.
20 Kí ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩ̃nzĩ̃, kí ũjõgõ ãzị́ nga, kí 'bá kí ngụ̃ ũnzí, kí
ãwã kí drĩdríŋĩ̃ gá, ãko 'bá ãzí drị́ la 'de kí ásị́ gá ũnzí. Kí ala adrá ũmbã
sĩ gbõrú-gbõrú, kí 'bá ãzí rĩ kí drĩ̃ ŋmĩ vũ̃rụ́ sĩ ru drĩ̃ ingajó ụrụgá ãndânĩ.
Kí ru awa ínátị sĩ ínátị sĩ,
21 kí ãjã rú, kí ãná mvụ, kí ũ̃mũ̃ sĩ ãná mvụjó ãwụ̃ idéjó rĩ kí 'bã, ãzíla
ịjọ́ ũnzí ãzí ndú-ndú 'dĩ 'bã áni rĩ kí idé. Álũ ĩmi mị́fị́ jõ mâ ĩmi mị́fị́ lũjó
ídu rĩ áni, 'bá ịjọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ icó kí Sụ́rụ́ Ãdróŋá drị́ ịsụ́lé ĩ'bã
ãko rú ku.

† **5:14** Lẹ́vĩ 19:18

22 Wó ífí Úríndí 'bã kalé rĩ kí lẽtáŋá, ãyĩkõ, ásị ĩgbẽ, ịjọ taŋá, ásị ndrĩŋá, mũkẽ, ã'ĩtáŋá,
23 'bá ịjọ idélépi jã rĩ, ãzíla ru ụtrịjó ịjọ ũnzí idéŋá gá rĩ. Ãzịtáŋá ịjọ 'dã 'bã áni rĩ kí drị gá 'dáyụ.
24 'Bá Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ãni rĩ ipa kí ĩ'bã ụrụ'bá ịjọ ũnzí drị gá rĩ kí ịjọ ala gá ụrụ'bá 'bã lẽlé idélé rĩ kí abe mũsãlá'bã sị gá pírí 'bo.
25 Úríndí 'bã ãmaní ídri fẽjó rĩ sĩ, lẽ Úríndí 'bã ce vâ ãma drị nĩ.
26 Lẽ ãma adru kí ãfó sĩ ku, ãma iza kí 'bá ãzí 'bã ásị ku, ãzíla lẽ ãma idé kí 'bá ãzí ní ãjã sĩ ku.

6

Ĩmi idé mũkẽ 'bá pírí nî

1 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, 'bá ãzí drĩ a'dé ịjọ ũnzí agá, ĩmi 'bá úríndí agá ũkpó ru 'dĩ ĩmi uja 'bá 'dã jãjã rú vúlé ã'ĩtáŋá agá ũgũgõ. Wó ĩmi adru mịfị trũ ĩmi vâ mụ a'délé ịjọ ũnzí ãlu 'dã agá ku.
2 Ĩko ĩmi ãzã ịjọ ãnzị ĩmi ịsụ́lépi rĩ kí agá. Ịjọ ĩminí ĩmi ãzã kojó 'dĩ la fẽ ĩmi ãzịtáŋá Kúrísĩtõ drị kí vú ũbĩlé.
3 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ãmbógó ru índẽ 'bá ãzí kí rá, wó adru ĩ'di 'bã ũrãlé 'dã 'bã áni ku, ĩ'di ru drị ule.
4 'Bá ãlu-ãlu 'ba amá ru ádrízã ịjọ ĩ'di 'bã idélé rĩ múké yã rĩ. Drĩ dó ru ádrízã ndre múké, ĩ'di dó sĩ ru ũnũ ịjọ ĩ'di 'bã idélé rĩ sĩ, adru ĩ'di 'bã ru ụ̃'bĩjó 'bá ãzí kí abe rĩ sĩ ku.
5 Ájọ ịjọ 'dĩ íni la, ã'dusĩku lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã tu pá ịjọ ĩ'didrị kí agá nĩ.
6 'Bá 'báni imbálé ịjọ Ãdróŋá drị sĩ rĩ lẽ 'ba ale kí ãko ĩ'badrị kí 'bá kí imbálépi rĩ abe.
7 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ãzí icó Ãdróŋá idelé ku. Ájọ ịjọ 'dĩ íni la ã'dusĩku ũri 'bá 'bã tralé rĩ ĩ'di ũri ándrá ĩ'di 'bã salé rĩ.
8 'Bá ịjọ ũnzí ụrụ'bá drị kí vú ũbĩlépi áyụ rĩ ĩ'di drụ́zị drã ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ. Wó 'bá ịjọ Úríndí Ãlá rĩ drị kí vú ũbĩlépi rĩ la drụ́zị ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ áyụ.
9 Lẽ ãma ãndẽ kí ịjọ múké rĩ idéŋá sĩ ku. Ãdrĩ kí ãndẽ ku, ãma kí drụ́zị ũyá la ịsụ́ rá sáwã la múké rĩ drĩ acá 'bo rĩ gá.
10 Ịjọ 'dĩ sĩ, ãma idé kí ịjọ múké 'bá pírí 'baní, ãdrĩ kí drị̃lẹ́ba ịsụ́ rá rĩ gá. Wó ambamba la 'bá pírí Kúrísĩtõ ã'ĩlépi rá 'dĩ 'banî.

Ịjọ Páwụ̃lọ̃ 'bã jọlé ãsĩjó rĩ kí zịtáŋá be

11 Ĩndre drĩ áma drịmvụ́ máni wárágã sĩjó ĩminí núkũtã use sĩ áma drị sĩ 'dĩ 'i.
12 'Bá lẽlépi ĩmi ũŋmĩlépi ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ, lẽ kí ru i'dalé ãzíla ịpịlé ịjọ ụrụ'bá drị gá rĩ kí sĩ. Kí ịjọ 'dĩ kí idé íni la ã'dusĩku lẽ kí ũcõgõ ịjọ ũlũŋá ála patáŋá ịsụ́ mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drị gá rĩ sĩ adru ĩtãrãŋá sĩ ku rĩ ịsụ́lé ku.
13 'Bá jọlépi la ĩmi ĩtãrã ĩmi rá 'dĩ kí ũbĩ kí vâ ãzịtáŋá Mụ́sã drị rĩ kí vú pírí ku. Lẽ kí 'bãngá ĩtãrã ĩmi rá kí dó sĩ ru ịpị ĩminí ịjọ ĩ'bã kí lẽlé ụrụ'bá drị kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
14 Jõ ma 'i, álẽ áma ịpịlé ịjọ ãzí sĩ ku rá la ịjọ Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị rĩ 'i. Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ, ịjọ ụ̃nọ́kụ́ drị 'dĩ kí ụ̃rọ̃drị máni 'dáyụ, ãzíla áma ãzị vâ ụ̃nọ́kụ́ ní 'dáyụ.

15 Ḭjọ́ mání ãmbógó rĩ adru 'bání ru ĩtãrãjó rá rĩ 'i jõku ĩ'diní ru ĩtãrãjó
ku rĩ 'i ku. Ḭjọ́ mání ãmbógó rĩ ĩ'di 'bá 'dĩ ịsṵ́ ídri ú'dí Úríndí Ãlá Ãdróŋá
drḭ gá rĩ 'bã fẽlé rĩ rá yã rĩ 'i.
16 Ãdróŋá ásḭ 'bã ndrĩ 'bá ãzḭ́táŋá 'dĩ vú ũbĩlépi rĩ 'baní pírí 'ba u'á kí sĩ
ásḭ ḭ̃gbẹ̃ sĩ. 'Bá 'dĩ kí 'bá Ịsịrayḭ́ḭ̃ rú Ãdróŋá 'bã ũpẽlé nĩ rĩ kî.
17 Mání ḭjọ́ mádrḭ́ 'dĩ dejó, álẽ dó 'bá ãzí 'bã ĩcãndĩ ma ḭ̃dḭ́ ku, ã'dusĩku
ḭ́lṵ́wẹ́ áma ụrụ'bá gá 'dĩ i'da kí ma ãtí'bó Yẹ́sṵ̃ ãni.
18 Má ádrḭ́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí
ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ́ gá rĩ 'bã adru ĩmi drḭ̃ gá jã 'dâ. Ámĩnã.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwũlọ̃ ũpı̨gọ́ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drı̨ Ãdróŋá
'bã lẽtáŋá sĩ rĩ drı̨, ásĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ı̨táŋâ trũ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá Ẽfésõ gá 'dĩ
'banî.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ı̨̃gbę̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Sũsụ́ wijó Úríndí sĩ ãmaní Kúrísĩtõ sĩ rĩ

3 Lẽ ı̨cụ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pı̨ ãmã Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'i. Ícı̨́ŋá ãmaní
Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ, fẽ ãmaní drı̨̃lẹ́ba, wi ãmaní sũsụ́ pírí Úríndí drı̨ 'bũ gâlé
'dĩ kî.
4 Ã'dusĩku ũpẽ ándrá ãma ídu Kúrísĩtõ rụ̃ sĩ adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'dĩ sĩ
'bã drĩ ũnọ́kụ́ ku, 'bã ãma adrujó ãlá ru ãzíla ı̨jǫ̣ kóru ĩ'di 'bã mẹ́lẹ́tı̨ gá.
5 'Bã ãma ídu acájó ĩ'di 'bã anzı̨ rú Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agâ sĩ, ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé
ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní rĩ kí sĩ.
6 Lẽ ãma ı̨cụ́ kí Ãdróŋá 'i ásı̨ ı̨̃gbę̃ ĩ'di ãni dı̨̃zã rú ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní ı̨̃sálı̨,
ĩ'di 'bã Ngọ́pı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ agâ sĩ rĩ sĩ.
7 Ĩ'di agá unze ãma ãrí ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, ãma trũjó ı̨jọ́ ũnzí agá. Ásı̨ ı̨̃gbę̃
Ãdróŋá ãni ãmbógó rĩ sĩ,
8 ĩ'diní fẽlé ãmaní ĩyõ rú ụ̃'bı̨̃ŋâ kóru ũndũwã ĩ'didrı̨, ãzíla ı̨jọ́ nı̨̃ŋá ĩ'didrı̨
gá rĩ sĩ.
9 Ãzíla fẽ ãmaní ı̨jọ́ ĩ'di ãni zı̨̃lé zı̨̃-zı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ nı̨̃jó ĩ'di 'bã adrujó
múké ĩ'di mı̨fı̨ gá rĩ, ĩ'di 'bã ũrãlé idélé Kúrísĩtõ agâ sĩ rĩ 'i.
10 Įjọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ sáwã pı̨rı̨-pı̨rı̨ rĩ drĩ ca 'bo, ĩ'di ãko pírí 'bũ gá rĩ kí
icí ãko ũnọ́kụ́ gá rĩ abe Úpí ãlu pálé gá 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.
11 Ãko pírí kí ru idé Ãdróŋá 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã ásı̨ 'bã ũrãlé rĩ áni,
ãzíla Ãdróŋá ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, icı̨́ŋá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ,
ã'dusĩku ĩ'di 'bã lẽlé rĩ sĩ 'dĩ ı̨jọ́ ĩ'diní 'bãlé ídu rĩ 'i.
12 Ãma gápi 'bá Yãhụ́dı̨̃ rú drı̨̃drı̨̃ ásı̨ 'bãlépi Kúrísĩtõ agá 'dĩ, ũpẽ ãma
ĩ'di ı̨cụ́jó ãmbõgõ ĩ'didrı̨ dı̨̃zã rú rĩ sĩ.
13 Ãzíla úsu vâ ĩmi Kúrísĩtõ agá ĩndĩ ĩminí ı̨jọ́ mgbã rĩ arejó 'bo rĩ sĩ, 'dĩ
ı̨jọ́ mgbã patáŋá ĩmidrı̨ gá rĩ drı̨ 'i. Ĩminí ĩ'di ã'ı̨jó 'bo rĩ sĩ ĩbĩ dó sĩ ícétáŋá
ĩmi ĩ'di ãni rĩ ĩmi ụrụ'bá gá Úríndí Ãlá Ãdróŋá ní azı̨lé rĩ sĩ.
14 Úríndí ĩ'di ãko a'belé pá tulépi ãwítã rú kpere 'bá kí unzejó pírí 'bo, sĩ
adrujó Ãdróŋá 'bã ãko rú. Įjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ı̨̃nzı̨̃ kí Ãdróŋá 'i dı̨̃zã ĩ'di ãni
ãmbógó rĩ sĩ.

Páwũlọ̃ 'bã Ãdróŋá zı̨jó rĩ

15 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ụ́'dụ́ ma ı̨jọ́ arejó ã'ı̨táŋá ĩmi ãni Yẹ́sũ agá rĩ drı̨̃ gá ãzíla lẽtáŋá
ĩmi ãni 'bá ãlá rĩ 'ba rụ́ pírí rĩ sĩ,
16 má a'be ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní ĩmi ı̨jọ́ sĩ rĩ ku ãzíla ma ĩmi ı̨jọ́ ũrã
mání ĩminí Ãdróŋá zı̨ agá.

17 Ma Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̨ Átẹ́pı̨ dı̃zã rú rĩ zı̨ sĩ ĩminí
ũndũwã Úríndí drı̨ gá rĩ fẽjó ãzíla ícétáŋá kí abe, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩ'di nı̃
ndẽ rá.
18 Ma vâ Ãdróŋá zı̨ mı̨fı̨ ĩmi ásı̨ drı̨ gá rĩ kí nzı̃jó ĩmi dó sĩ nı̃ la rá, ãzíla
ĩmi dó sĩ ásı̨ 'bã ãko ĩ'diní dı̃zã rú drı̃lẹ́ gâlé Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ĩminí
mụlé ı̨sṹlé rĩ kí drı̃ gá,
19 ãzíla ũkpó ĩ'di ãni ãmbógó ndẽlépi rá rĩ la ãzı̨ nga ãma 'bá ĩ'di ã'ı̨́lépi
'dĩ abe nĩ. Ũkpó 'dã cécé ũkpó ĩ'didrı̨ ãmbógó rĩ 'bã ãzı̨ ngajó rĩ áni.
20 Ĩ'di 'bã ayúlé sĩ Kúrísĩtõ ní, ĩ'diní sĩ ĩ'di ingajó ídri drã agá ãzíla ĩ'di
irijó ĩ'di 'bã drı̨ ãndá rĩ gá ãngũ 'bṹ gá rĩ gá rĩ 'i.
21 Kúrísĩtõ Úpí ru ũkpó drı̃ ceŋá 'bṹ gá rĩ agá pírí, ãzı̨́táŋá ãzíla ũkpó
ãzíla ũpi kí drı̃lẹ́ gá, rṹ ĩ'didrı̨ gá fẽlé rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãmbogo ṹnọ́kṹ
ú'dî'da 'dĩ 'badrı̨ kí rá, ãzíla ṹnọ́kṹ drṹzı̨ amṹlépi vúlé rĩ 'badrı̨ kí rá.
22 Ãzíla Ãdróŋá 'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá, 'bã dó ĩ'di adrujó kãnı̨sã drı̃lẹ́
ru ãko pírí kí drı̃lẹ́ gá.
23 Kãnı̨sã ĩ'di ụrụ'bá Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ 'i, ga ũkpó Kúrísĩtõ drı̨ sĩ tré ĩ'di
sĩ ãko pírí ga kí tré gẽrı̨ pírí gá.

2

Kúrísĩtõ agá ála adru ídri

1 Ándrá ídu ĩminí drĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ı̨jó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrı̨
kí agá úríndí sĩ rá ã'dusĩku ĩgã Ãdróŋâ tı̨ arelé úmgbé.
2 Ĩmi idé ándrá ı̨jọ́ 'dĩ kí, ĩminí u'ájó gẽrı̨ ṹnọ́kṹ 'dĩ drı̨ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ,
ãzíla ũkpó úpí sṹrṹ ũlí agá 'bṹ agá 'dĩ drı̨, úríndí ũnzí ú'dî'da ãzı̨ ngalépi
'bá Ãdróŋá tı̨ gãlépi úmgbé 'dĩ kí agá rĩ sĩ.
3 Ṹ'dṹ ãlu ãma pírí u'á kí ándrá ı̨jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí agá rá, ı̨jọ́ 'dĩ
kí ãmã ũrãlé ãzíla ãmã ụrụ'bá 'bã lẽlé rĩ kî. 'Bá ãzí rĩ kí áni, ãma dó sĩ
adru 'bá ándrá tátí drı̃rı̨ma ı̨sṹlépi ũmbã ĩ'didrı̨ sĩ rĩ kî.
4 Wó lẽtáŋá ĩ'didrı̨ ãmaní ãmbógó rĩ sĩ, Ãdróŋá ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ambamba rĩ,
5 'bã ãma ídri Kúrísĩtõ be táni ãmaní ũdrã agá ı̨jọ́ ũnzí agá úríndí sĩ rá.
Pa lú ĩmi ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá inga ãma Kúrísĩtõ be ãzíla fẽ ãmaní rijó ĩ'di trũ Ũpĩ Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ drı̨ 'bṹ gá rĩ agá.
7 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ı̨̃tṹ amṹlépi rĩ sĩ, ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'didrı̨ ndẽlépi rá ukólépi ku rĩ 'bã
i'dá dó sĩ ãmaní Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agâ sĩ.
8 Ã'dusĩku pa ãma ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ĩ'didrı̨ gá rĩ sĩ, 'dĩ ã'ı̨́táŋá sĩ adru ı̨jọ́ angálépi
ĩmidrı̨ la ku, ĩ'di ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé nĩ rĩ 'i;
9 adru ãzı̨ ngaŋá sĩ ku, 'bá ãzí ı̨pı̨ dó sĩ ru ı̨jọ́ la sĩ ku.
10 Ã'dusĩku ãma drı̨́mvṹ ĩ'di 'bã 'bãlé Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agâ sĩ ı̨jọ́ mgbã rĩ
ngajó ándrá Ãdróŋá 'bã idélé ãmaní ídu drı̃drı̨ rĩ ngajó rĩ 'i.

Kúrísĩtõ agá ãma 'bá ãlu

11 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ı̨jọ́ ándrá ĩmi tı̨jó ãmı̨́yọ́ŋá ru, 'bá Yãhṹdı̃ rú ĩtãrãlé
drı̨ sĩ 'dĩ 'bã kí ĩmi umvejó "'Bá ĩtãrãlé ku 'dĩ kî rú" rĩ 'i (wó 'dĩ kí ı̨jọ́ lú
idélé ụrụ'bá gá rĩ kî adru 'bá ĩtãrãjó ásı̨ gá rĩ 'i ku). †
12 Ĩnı̃ rá ĩmi ándrá Kúrísĩtõ trũ ndú-ndú, úlã ándrá ĩmi 'bá Įsı̨rayı̨́lı̃ ãni
la rú ku ãzíla ãmı̨́yọ́ŋá ru ı̨jọ́ Ãdróŋá 'bã azı̨lé ĩ'baní rĩ kí kóru. Ĩri u'álé
ṹnọ́kṹ drı̨ gá 'dâ Ãdróŋâ kóru ãzíla ásı̨ 'bãŋâ kóru.

† **2:11** Ãzı̨́táŋá Amviŋá 10:16; 30:6; Kõlõsáyĩ 2:11; Rṹmı̃ 2:28-29

13 Wó ú'dî'da ĩmi ándrá 'bá álị rá-rá ru 'dĩ, ící dó ĩmi Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ trũ
ãlu, ají dó ĩmi ãni rú ãrí Kúrísĩtõ drị̃ sĩ.
14 Kúrísĩtõ 'bã mgbã rĩ atrị ãma ásị ũnzĩ ãmaní ãma lẽjó ku rĩ agâ sĩ ãma
'bá Yãhṹdị̃ ru 'dĩ kí icíjó 'bá Yãhṹdị rú ku 'dĩ abe ãlu. Anu bõrõ kí drĩdríŋ̃ĩ
gá kí awalépi ndú-ndú sĩ adrujó mẹ́rọ́'bá ru rĩ rá.
15 Anu ãzị́táŋá 'bá Yãhṹdị̃ 'badrị́ cécé bõrõ áni kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ ĩ'di 'bã
drãŋá sĩ rá, sĩ amụtị ĩ̃rị̃ 'dĩ kí icíjó 'bá ú'dí ãlu rú ĩ'di be, ají dó sĩ ásị ĩ̃gbẹ̃
gẹ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ.
16 Ĩ'di 'bã drãŋá mũsãlá'bã sị gá rĩ sĩ, Kúrísĩtõ andi ãngũ ũnzí ĩ'badrị́ rĩ
rá. Mũsãlá'bã sĩ icí ãma ụrụ'bá ãlu agá, ãzíla ají dó sĩ kí vúlé Ãdróŋá rṹ.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ amṹ ị́jọ́ mgbã ásị ĩ̃gbẹ̃ drị́ gá rĩ ũlũlé 'bá pírí 'banî,
ĩmi 'bá Yãhṹdị̃ rú ku ándrá rá-rá ru Ãdróŋá be 'dĩ, ãzíla 'bá Yãhṹdị̃ rú
ãníŋá 'dĩ 'banî. †
18 Ĩ'di Kúrísĩtõ rṹ sĩ ãma icó amṹlé Úríndí Ãlá ãlu 'dĩ sĩ Ãdróŋá ãmã
Átẹ́pị rú rĩ drị̃lẹ́ gá rá.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ, ĩmi adru dó ãmị́yọ́ŋá ru ĩ̃dị́ ku. Ĩmi
dó Ãdróŋá 'bã 'bá ãzíla 'bá ĩ'didrị́ lị́cọ́ gá rĩ kî.
20 Úsị dó ĩmi jó ĩ̃ndṹ 'bá ũ̃pị̃gọ̃ŋa rú ãzíla 'bá nãbị̃ya rú 'dĩ 'bã kí 'bãlé 'dĩ
ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ drị̃ gá. Ãzíla írã kónã gá jó 'bã sĩ pá tujó rĩ ĩ'di Kúrísĩtõ
Yẹ́sṹ 'bã ãmgbã rĩ 'i.
21 Ĩ'di agá jó icí dó ru ãlu ãzíla tu pá jó Ãlá Úpí ĩ̃nzĩ̃jó rĩ rú.
22 Ícíŋá ĩmi ãni ĩ'di agá rĩ sĩ, úsị vâ ĩmi 'bá pírí abe jó ãlu rú, ãngũ Ãdróŋá
'bã sĩ u'ájó ala gá Úríndí ĩ'didrị̃ sĩ rĩ rú.

3

Páwṹlọ̃ 'bá ị̃jọ́ ũlũlépi 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ 'baní rĩ 'i

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma Páwṹlọ̃ 'i, ma Ãdróŋá zị ĩmi ị́jọ́ sĩ. Ma mãbṹsṹ gá la ãzị́
Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'bã fẽlé mádrị́, sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩmi 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ
'baní rĩ sĩ.
2 Ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi are ị́jọ́ ãzị́ Ãdróŋá 'bã fẽlé mádrị́ ásị ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ
ĩmi ãzã kojó 'dĩ rá.
3 Ãdróŋá i'da mání ị́jọ́ ĩ'di ãni itúlé zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ. Ásĩ ĩminí ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drị̃ gá
were rú 'bo.
4 Ĩminí ị́jọ́ 'dĩ lãjó 'bo rĩ sĩ, ĩmi dó ndre la rá ávã ị́jọ́ Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃
Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ rá.
5 Ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ 'dĩ i'da ándrá ĩ'di 'bá 'baní ku, wó ú'dî'da
rĩ gá, i'da dó ĩ'di Úríndí Ãlá rĩ sĩ. I'da ĩ'di 'bá ĩ'di ãni ĩ'di 'bã ũpẽlé ũ̃pị̃gọ̃ŋa
ãlá ãzíla nãbị̃ya rú 'dĩ 'banî.
6 Ị́jọ́ zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ rĩ 'bã ífí ị́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drị́ gá rĩ fẽ 'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ 'baní
'bá Yãhṹdị̃ rú 'dĩ abe drị̃lẹ́ba Ãdróŋá drị́ gá rĩ ịsṹlé, kí ụrụ'bá ãlu 'bã ĩsélé
ãzíla kí ị́jọ́ Ãdróŋá ãni ĩ'di 'bã azị̃lé Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ rṹ sĩ rĩ awa kí drĩdríŋ̃ĩ
gá ĩ'bã ã'ĩ̃táŋá Yẹ́sṹ agá rĩ sĩ.
7 Má acá ãtí'bó ị́jọ́ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú fẽtáŋá ásị ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãni ĩ'di
'bã fẽlé mání ãzị́ ũkpõ ĩ'didrị́ 'bã ngalé rĩ sĩ.
8 Ma 'bá ãsĩ̃ŋá gá 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ kí agá pírí rĩ 'i, wó mání táni adrujó
'dĩ 'bã áni rá tí, Ãdróŋá fẽ mání drị̃lẹ́ba sĩ ãzị́ ĩ'di ãni ãmbógó ị́jọ́ mgbã rĩ
ũlũjó 'bá Yãhṹdị̃ rú ku rĩ 'baní málĩ Kúrísĩtõ drị́ ukólépi ku rĩ drị̃ gá.

† **2:17** Ĩsáyã 57:19

9 Ãdróŋá fẽ vâ mání ãzị́ ị́jọ́ ándrá ĩ'di ãni zị̃lé zị̃-zị̃ údu rĩ i'dajó 'bá pírí
'baní tọndọlọ. 'Dĩ Ãdróŋá ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ rĩ 'i.
10 Idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ú'dî'da i'dajó la úríndí 'baní, ãzíla 'bá kí drị̃ celépi ũkpõ
trũ 'bṹ agá 'dĩ abe, Ãdróŋá 'bã ũndũwã ãmbõgõ íngõpí yã rĩ. Ãdróŋá i'da
ĩ'baní ũndũwã ĩ'didrị̃ ãzị́ ĩ'di 'bã ngalé kãnị́sã agá rĩ sĩ.
11 Ãdróŋá itú ándrá ị́jọ́ 'dĩ ídu ị́jọ́ ĩ'di 'bã ũtĩlé ukólépi ku rĩ sĩ, ãzíla idé
ị́jọ́ 'dĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ ãmã Úpí rṹ sĩ.
12 Ãmaní ĩ'di ã'ĩjó rá rĩ sĩ ãzíla ãmaní ãma icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ, gẽ̃rị̃
Ãdróŋá rṹlé rĩ ĩ'di ãmaní mmgbọ rú, ãma dó mụ ĩ'di rṹlé ũ̃rị̃ kóru.
13 Má a'ị́ ĩmidrị́, ĩmi ásị́ 'bã ũtĩ ị́jọ́ mání ũcõgõ ịsṹjó ị́jọ́ ũlũŋá ĩminí ĩmi
'bá Yãhṹdị̃ rú ku 'dĩ 'baní rĩ sĩ ku, ã'dusĩku 'dĩ pírí ĩmi ị́jọ́ sĩ.

Páwṹlõ 'bã Ãdróŋá zịjó Kũrĩsĩtíyánĩ Ẽfésõ gá rĩ 'baní rĩ

14 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, átị̃ ãja vṹrṹ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị drị̃lẹ́ gá sĩ ĩminí Ãdróŋá ã'ĩjó.
15 Ĩ'di 'bá fẽlépi la lịcọ́ 'bṹ gá ãzíla vâ ũ̃nọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ 'baní adrujó cí rĩ
'i.
16 Ĩ'di málĩ trũ fẽlé 'bá pírí ĩ'di ãni 'dĩ 'banî. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ázị Ãdróŋá 'i Úríndí
ĩ'didrị̃ 'bã fẽ ĩminí ũkpõ, ĩmi ásị́ dó sĩ adru ũkpó ru,
17 ma vâ Ãdróŋá zị lẽ Kúrísĩtõ 'bã ri ĩmi ásị́ gá ãsị̃ŋâ kóru ã'dusĩku ĩmi
ã'ị̃ ĩ'di rá. Ãzíla ma vâ Ãdróŋá zị lẽtáŋá ĩminí ĩ'di lẽjó ãzíla ĩminí ĩmi lẽjó
ĩmi drĩdríŋĩ gá 'dĩ 'bã fẽ ĩminí pá tujó ũkpó ru.
18 Gẽ̃rị̃ 'dĩ sĩ, ĩmi ãzíla 'bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ kí mụ nị̃lé la Kúrísĩtõ lẽ
ãma íngõpí yã rĩ gá rá. Lẽ ãma ambamba, ãsị̃ŋâ kóru.
19 'Bá ãzí drĩ táni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ lẽ ãma íngõpí yã rĩ nị̃ agá pírí ku tí, ma
Ãdróŋá zị ĩminí sĩ nị̃jó la, ĩmi dó sĩ adru cécé Ãdróŋá áni.
20-21 Dị̃zã 'bã adru Ãdróŋá ní ũkpó ĩ'di ãni ãzị́ ngalépi ãma agâ sĩ ãko ĩ'di
'bã icólé idélé rĩ kí idéjó ndẽ ãmaní zịlé ĩ'didrị̃lé jõku ãmaní ũrãlé rĩ kí rá.
Ãzíla dị̃zã 'bã adru ĩ'diní kãnị́sã agá ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá sáwã pírí sĩ,
ãsị̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

4

Ící ãma ụrụ'bá Kúrísĩtõ agâ sĩ

1 Mâ adrujó mãbṹsṹ rú ãzị́ Úpí drị̃ gá ị́jọ́ ũlũjó rĩ ngajó rĩ sĩ, ma mãmálá
'bã ĩmi rṹ ĩmi u'á ádrízã múké Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó adrujó ĩ'di 'bã 'bá
ru rĩ sĩ.
2 Ị́jọ́ pírí míní idélé rĩ kí agá ími ásị́ 'bã adru jã ãzíla ị̃gbẹ́ ru, ími ásị́ 'bã
ta ị́jọ́ tã-tã, ĩmi u'á ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽtáŋá sĩ ásị́ jã sĩ.
3 Ĩmi ũ̃'bị̃ ũkpó ru u'ájó tị icítáŋá Úríndí 'bã fẽlé sĩ ĩmi umvejó adrujó
ásị́ ị̃gbẹ̃ sĩ rĩ agá.
4 Ãma 'bá ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ãma ụrụ'bá ãlu agá, Úríndí vâ ãlu, cécé Ãdróŋá
'bã ándrá ãma umvejó ásị́ 'bãŋá ãlu agá rĩ sĩ rĩ áni.
5 Úpí ĩ'di ãlu, ã'ị̃táŋá ãlu, ãzíla bãbṹtị́zị̃ vâ ãlu.
6 Ãdróŋá ãlu Átẹ́pị rú rĩ ãko pírí 'badrị̃, ãko pírí kí drị̃lẹ́ gá, ãko pírí agâ
sĩ ãzíla u'álépi ãko pírí kí agá rĩ 'i.
7 Wó Kúrísĩtõ fẽ ãma ãlu-ãlu ní fẽtáŋá ndú-ndú kí ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ
sĩ ĩ'di 'bã lẽlé awalé rĩ áni.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drị̃ agá rĩ áni,
"Ĩ'di mụ tụlé 'bṹ gá ụrụgâlé 'bo,
'dụ 'bá mãbṹsṹ rú 'dĩ kí ĩndĩ

ãzíla fẽ dó 'bá 'baní fẽtáŋá kî.” †
9 (Bṹkṹ Ãdróŋá drı̃ drĩ jọ la: “Tụ ãngũ ụrụgá rĩ gá” ı́jọ́ 'dĩ 'bã ífí íngoní?
Ífí la sı̨ vṹrṹ ṹnọ́kṹ ı̃ndṹ gâlé ráká.
10 'Bá ası̨́lépi 'bṹ gâlé ṹnọ́kṹ drı̃ gá 'dõlé rĩ ĩ'di 'bá tụlépi ãngũ ụrụgá
wı̨́lı̨́wı̨́lı̨́ ãndânĩ rĩ gá pírí rĩ 'i, ãko pírí 'bã adru kí ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni.)
11 Ĩ'di Kúrísĩtõ 'bá 'baní ãzı̨ ndú-ndú kí fẽlépi rĩ 'i, ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí adrujó
ṹpı̨́gọ́ŋá ru, ãzí kí adrujó nãbı̨ya rú, ãzí rĩ kí 'bá ı́jọ́ mgbã rĩ ũlũlépi rĩ kí
ru, ãzíla ũpẽ 'bá ãzí rĩ kí 'bá ã'ı̨́táŋá agá rĩ kí tãmbalé ãzíla kí imbájó.
12 Idé ı́jọ́ 'dĩ íni la sĩ 'bá Ãdróŋá drı̃ kí itújó bábá ãzı̨ ngajó Kúrísĩtõ nî, sĩ
ụrụ'bá ĩ'didrı̃ kãnı̨́sã sı̨jó.
13 Ásı̨́sı̨́ŋá la ãmbógó rĩ sĩ ãma icíjó pírí ãlu ã'ı̨́táŋá ãmaní sĩ ĩ'di nı̃jó Ãdróŋá
Ngọ́pı̨ 'i, ãzíla ãma dó sĩ acá 'bá zolépi 'bo la rú zojó rá cécé Kúrísĩtõ áni.
14 Ãma icó dó sĩ adrulé anzı̨ nírí ru tulé drı̃ gá ãzíla vúlé ãlṹkṹkṹ
ímbátáŋá ĩnzõ rú drı̃ 'bã ujílé léru-léru rĩ rú ı̃dı́ ku. 'Bá ũndũwã ĩnzõ
rú ãzíla ı́jọ́ ĩnzõ rú 'dĩ kí itúlépi rĩ ícó kí ulélé ku.
15 Kẽjı̨́ la gá, ı́jọ́ mgbã Ãdróŋá drı́ gá rĩ jọjó lẽtáŋá sĩ rĩ la ãma fẽ zojó gẽrı̃
pírí sĩ Kúrísĩtõ agá, ĩ'di drı̃lẹ́ kãnı̨́sã drı́ rĩ.
16 Kúrísĩtõ sĩ ụrụ'bá pírí icí ru ãlu, ru icíjó sĩ ru rụjó ãngũ ãlu gá, ı́sṹ 'bã
ũkpó fẽjó rĩ sĩ. Fẽ ụrụ'bá ní zojó lẽtáŋá sĩ, ụrụ'bá 'bã ĩsélé ãlu-ãlu 'bã ãzı̨
ĩ'didrı̃ ngalé rĩ 'bã áni.

Ídri ú'dí Kúrísĩtõ agá rĩ

17 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la ĩminí ãzíla ma ĩmi bı̨́lẹ́ ı̃ndṹ li rṹ Úpí drı́ gá rĩ sĩ, ĩmi
u'á kí cécé 'bá Ãdróŋá nı̃lépi ku rĩ kí áni ku. Ãko ĩ'bã kí ı́jọ́ ũrãjó drı̃ la gá
rĩ kí ṹrõdrı́ kóru ãzíla ũnzíkãnã rú.
18 Icó kí ı́jọ́ vãlé Ãdróŋá drı̃ gá ku, ã'dusĩku ı́jọ́ vãŋá ĩ'badrı̃ kí ũnzí. Ídri
ú'dí Ãdróŋá 'bã fẽlé rĩ kí agá 'dáyụ, ã'dusĩku nı̃ kí ı́jọ́ ku ásı̨́ la 'bã kí mbajó
mbã-mbã rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã kí ı́jọ́ ũnzí idéjó rĩ sĩ, kí dó sĩ drı̃nzá kóru, fẽ kí dó ru ı́jọ́ ĩ'bã ụrụ'bá
'bã lẽlé rĩ idéjó, ãzíla kí ı́jọ́ pírí drı̃nzá ru 'dĩ kí idé áyụ, ãzíla icó kí idélé
ṹrı̃ sĩ ı́jọ́ ũnzí sĩ ku.
20 Íjọ́ ándrá ĩminí Kúrísĩtõ nı̃jó rĩ adru gẽrı̃ 'dĩ sĩ ku.
21 Ãndá-ãndá ru ĩmi are ı́jọ́ drı̃ la gá rá ãzíla ĩmi 'bá ĩ'di vú ũbĩlépi 'dĩ
'baní ímbá ı́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ drı́ gá rĩ rá.
22 Ímbá ándrá ĩmi sĩ ı́jọ́ idéŋá gbíyã ĩmi ãni ídu rĩ sĩ rĩ a'bejó rá, ídri ru
izalépi ĩlí ĩ'di ãni úlétáŋá ru 'dĩ 'i.
23 Ĩmi ásı̨́ kí 'bãjó ũrãtáŋá ĩmidrı̃ abe ú'dí ru,
24 ĩsṹ dó 'bá ú'dí 'bãlé cécé Ãdróŋá áni ãzíla ru i'dálépi ídri mgbã ãlá rĩ
sĩ rĩ áyụ.
25 Íjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi alı́ ĩnzõ ı̃dı́ ku, lẽ dó ãjọ ı́jọ́ mgbã rĩ ãma ãlu-ãlu ã'ı̨́táŋá
agá 'dĩ 'banî, ãma adrujó ụrụ'bá ãlu rĩ sĩ.
26 “Ũmbã ĩmidrı̃ agá lẽ ĩmi idé ı́jọ́ ũnzí la ku.” † Ĩtṹ 'bã 'de ĩmi drı̃ gá
ũmbã trũ ku.
27 Lẽ ĩmi a'be kẽjı̨́ ãzí Sĩtánĩ ní sĩ ĩmi uléjó ku.
28 'Bá ṹgṹ rĩ lẽ 'bã ṹgṹ ãko ãzí ı̃dı́ ku, wó 'bã nga ãzı̨́ ũkpó sĩ ĩ'di 'bã drı́
sĩ, sĩ ru ãzã kojó, icó dó sĩ ãko ı̨sṹlé fẽjó 'bá lẽmẽrí rĩ nî.
29 Ĩjọ ı́jọ́ ũnzí la kí ĩmi ãlu-ãlu ní ku, wó ĩjọ ı́jọ́ mũkẽ fẽlépi 'bá kí sĩ zo
ũkpó ru ã'ı̨́táŋá agá rá rĩ kí áyụ. Ãngũ pírí agá ĩjọ ı́jọ́ 'bá 'bã kí sĩ ásı̨́ 'bãjó

† **4:8** Zãbṹrı̃ 68:18 † **4:26** Zãbṹrı̃ 4:4

drį̃ la gá rá rĩ kî, ı̨jọ́ 'dĩ la 'bá ĩmi sĩ ı̨jọ́ jọjó ĩ'baní rĩ kí ãzã ko zojó ã'ı̨táŋá agá rá.
30 Ĩmi ĩcãndĩ Úríndí Ãlá Ãdróŋá drį̃ ku, Úríndí Ãlá 'dĩ ícétáŋá í'dá ĩbĩlé ĩminí ụ́'dụ́ ĩmi unzejó sĩ ĩmi trũjó ı̨jọ́ ũnzí agá rĩ 'i.
31 Ĩmi a'be ásı̨ ũnzĩ, ũmbã ãzíla ãwókó cã, ĩmi ãwã ku, jõku ĩmi u'dá 'bá ku, ĩmi idé ı̨jọ́ ũnzí ãzí ãluŋá la 'bá ãzí rụ́ ku.
32 Wó ĩmi idé ı̨jọ́ múké rĩ kí ĩmi ãlu-ãlu ní áyụ, ãzíla ĩmi i'da ásı̨ į̃gbę̃, ĩtrũ ı̨jọ́ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ĩmi rụ́ rĩ kí rá, cécé Ãdróŋá 'bã ı̨jọ́ ũnzí ĩmidrį̃ kî trũjó Kúrísĩtõ sĩ rá rĩ áni.

5

U'ájó dį̃zã Ãdróŋá drį̃ agá

1 Ĩmi adrujó anzı̨ Ãdróŋá 'bã lẽlé ambamba rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ĩmi idé ı̨jọ́ kí ĩ'didrį̃ rĩ áni.
2 Ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi u'á lẽtáŋá sĩ cécé Kúrísĩtõ 'bã ãma lẽlé rĩ áni ãzíla fẽ ru ídri ãma sĩ cécé ídétáŋá ũniyambamba idélé Ãdróŋá ní rĩ áni.
3 Wó ı̨jọ́ ãwų̃ ãni jõku tı̨ ũnzí ãni jõku rǫ̃mmgbọ́ ãni la lẽ 'ba i'da kí ru ĩmi drĩdríŋĩ̃ gá ku, ã'dusĩku ı̨jọ́ 'dĩ adru kí múké ku 'bá ãlá Ãdróŋá drį̃ 'banî.
4 Adru ĩminí múké ı̨jọ́ drį̃nzá ru 'dĩ kí jọjó ku, jõku ı̨jọ́ aza rú 'dĩ kí jõku ı̨jọ́ ápãrákã ãni 'dĩ kí abe, kę̃jı̨ la gá lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ı̨jọ́ ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.
5 Ã'dusĩku ĩnį̃ rá 'bá ãwụ́'bá ru, 'bá ı̨jọ́ drį̃nzá ru 'dĩ kí idélépi rĩ kî, 'bá rǫ̃mmgbọ́ ru rĩ kí abe ('bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ ĩ'di 'bá ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ kí į̃nzį̃lépi rĩ 'i) icó Sụ́rụ́ Kúrísĩtõ 'badrį̃ Ãdróŋá be rĩ ı̨sụ́lé ĩ'di 'bã ãwítã rú ku.
6 Lẽ 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ı̨jọ́ jọlé tı̨ sĩ ífí kóru 'dĩ kí sĩ ku, ã'dusĩku ı̨jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí sĩ ũmbã Ãdróŋá drį̃ la amụ́ 'bá ĩ'di tı̨ arelépi ku 'dĩ kí drį̃ gá.
7 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ku.
8 Ã'dusĩku ĩmi ándrá ı̨nı̨́ ãni, wó ú'dî'da ĩmi dó anzı̨ dį̃zã ãni Úpí agá. Lẽ ĩmi u'á dó anzı̨ dį̃zã ãni la rú.
9 Wó ũri múké dį̃zã 'bã kalé rĩ ĩ'di ı̨jọ́ múké agá, ı̨jọ́ pírí adrujó ãlá ru rĩ trũ ãzíla ı̨jọ́ mgbã rĩ abe,
10 ãzíla lẽ ĩmi ı̨sụ́ ı̨jọ́ Úpí ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ ã'du yã rĩ.
11 Lẽ ĩmi idé ı̨jọ́ ífí kóru 'bá ı̨nı̨́ agá 'dĩ 'bã kí idélé 'dĩ kí áni ku, wó rá la ĩmi iyá kí ãmvé ãngũ ulé gá.
12 Ã'dusĩku ĩ'di drį̃nzá ru ı̨jọ́ 'bá 'bá tı̨ arelépi ku 'dĩ 'bã kí idélé ũní 'dĩ kí agájó 'bá agá.
13 'Bá ãzí drĩ ı̨jọ́ 'bá 'dĩ 'badrį̃ kí ají tọndọlọ 'bá agá, 'bá kí nį̃ la 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di 'bá íngoní la yã rĩ gá rá. Ã'dusĩku dį̃zã ĩ'di ãko pírí kí fẽlépi i'dájó cé rĩ 'i.
14 Įjọ́ 'dĩ bãsĩ jọjó la,
“Mí angá mi 'bá ụ́'dụ́ kolépi rĩ,
mí angá 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rĩ sĩ,
ãzíla Kúrísĩtõ la ãngũ ji ĩminí rá.”
15 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mı̨fı̨́ trũ gę̃rį̃ ĩminí u'ájó rĩ sĩ. Ĩmi u'á 'bá ı̨jọ́ nį̃lépi ku rĩ kí áni ku, wó 'bá ı̨jọ́ nį̃lépi cé rĩ kí áni.
16 Ĩmi ayú drį̃lę̣́ba pírí ĩminí ı̨sụ́lé rĩ múké, ã'dusĩku ụ́'dụ́ 'bã kí adrujó ũnzí rĩ sĩ.
17 Wó ĩmi u'á 'bá azalépi aza-azâ rĩ kí áni ku, lẽ ĩnį̃ ı̨jọ́ Úpí 'bã lẽlé rĩ áyụ.

18 Lẽ ĩmi ĩmẽrã íwá sĩ ku, wó íwá la 'bá agụ ị́jọ́ ũnzí gá. Be la rá la ĩfẽ
Úríndí 'bã ga ĩmi agá nĩ.
19 Ĩjọ ị́jọ́ ĩmi drĩdríŋĩ gá zãbṵ́rĩ sĩ, úngó sĩ ãzíla úngó úríndí drĩ́ kí sĩ.
Ĩngo úngó ásị́ pírí sĩ Úpí ní ĩ'di ịcṵ́jó.
20 Ãzíla lẽ ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ ní ãko pírí sĩ,
rṵ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drĩ́ sĩ.

Ị́jọ́ ũkú 'bã ãni ãgọbị abe rĩ

21 Ĩmi are ĩmi tị ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ĩmi Kúrísĩtõ rujó rĩ áni.
22 Ĩmi ũkû, ĩmi adru ĩ̃nzĩ́táŋá ru ĩmĩ ãgọbị 'ba rṵ́ cécé Úpí ní rĩ áni.
23 Ã'dusĩku ágọ́bị́ ĩ'di drĩ̃lẹ́ ũkú drị́ gá rĩ 'i, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó drĩ̃lẹ́
kãnị́sã drị́ gá 'dĩ ụrụ'bá ĩ'diní palé nĩ rĩ 'i.
24 Wó kãnị́sã 'bã ị́jọ́ Kúrísĩtõ drĩ́ ĩ̃nzĩ́jó rĩ áni, lẽ ĩmi ũkú ĩmi ĩ̃nzĩ́ ĩmĩ
ãgọbị kí ị́jọ́ pírí agá ĩndĩ.
25 Ĩmi ãgọbị, ĩlẽ ĩmi ũkúka kî cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnị́sã lẽjó ĩ'di 'bã ru fẽjó
ĩ'di sĩ pírí rĩ áni,
26 idé ị́jọ́ 'dĩ íni la sĩ kãnị́sã 'bãjó ndú ãlá ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ sĩ, ĩ'di 'bã ĩ'di
ũjĩ̃jó ãlá ru ĩ̃yị́ sĩ 'bo rĩ 'bã vúlé gá.
27 Kúrísĩtõ idé ị́jọ́ 'dĩ íni la kãnị́sã dó sĩ adru ãlá ru, ị́jộ kóru, jõku gbẽtí
kóru, jõku ị́lṵ́wẹ́ kóru ĩ'dinî.
28 Gẹ̃rĩ̃ ãlu 'dĩ sĩ, lẽ ãgọbị 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkúka kí cécé ĩ'bã kí ru ụrụ'bá
lẽlé rĩ áni. Ágọ́bị́ ĩ'di 'bã ũkú lẽlépi rá rĩ lẽ ru rá.
29 Ãma ãzí ị́jọ́ mgbã sĩ ru ụrụ'bá gãlépi úmgbé la 'dáyụ, wó ĩ'di ĩ'diní
ãkónã fẽ ãzíla tã la mba cécé Kúrísĩtõ 'bã kãnị́sã tãmbalé rĩ áni,
30 ã'dusĩku ãma ụrụ'bá ĩ'didrị́ gá rĩ 'bã wókõ ãzí rĩ 'i.
31 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni, "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ágọ́bị́ la mụ ĩ'di 'bã
átẹ́pị kí a'belé ãndrẽ be ãzíla kí dó ru icí ũkú ĩ'didrĩ́ be, kí ĩ̃rĩ́ trá ru icí
acájó ụrụ'bá ãlu rú." †
32 'Dĩ ị́jọ́ ãzí ũkpó 'bá ãzí 'bã nĩ̃lé ku la, wó ma ị́jọ́ jọ Kúrísĩtõ drĩ̃ gá ãzíla
kãnị́sã drĩ̃ gá.
33 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãlu-ãlu lẽ 'bã lẽ kí ĩ'bã ũkú kí cécé ĩminí ĩmi lẽlé rĩ áni
ãzíla lẽ ũkú ãlu-ãlu 'bã ĩ̃nzĩ́ kí ĩ'bã ãgọbị kî.

6

Ị́jọ́ anzị 'badrĩ́ 'bá kí tị́lépi rĩ kí abe rĩ

1 Anzị, ị́jọ́ pịrị rĩ gápi 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩmi tị́lépi rĩ kí tị ã'dusĩku ĩmi Úpí
ãni.
2 "Mí ĩ̃nzĩ́ mí átẹ́pị kí mí ãndrẽ be" 'dĩ ãzĩ́táŋá drĩ̃drĩ́ ị́jọ́ azĩjó drĩ́ la gá cí
rá rĩ 'i.
3 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí mídrị́ rĩ kí dó sĩ adru drĩ̃lẹ́ba rú, ílí mídrị́ u'ájó ũ̃nọ́kṵ́
drĩ́ gá rĩ kí dó sĩ ru ĩ̃drĩ́ ãzo rú." †
4 Ĩmi anzị átẹ́pịka ãzíla andreka, ĩjọ ị́jọ́ anzị 'baní 'a veŋá fẽlépi rĩ kí ku,
kẹ̃jị́ la gá ĩmi imbá kí, kí izójó ị́jọ́ Úpí drị́ gá rĩ sĩ.

Ãti'bo kí ãmbogo ĩ'badrĩ́ kí abe

5 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, ĩmi ĩ̃nzĩ́ 'bá ãmbogo ĩmi drĩ̃lẹ́ gá ũ̃nọ́kṵ́ drĩ́ gá 'dĩ
kí ĩ̃nzĩ́-ĩ̃nzĩ́, ũ̃rĩ́ trũ, ãzíla ásị́ múké sĩ cécé ĩminí tá Kúrísĩtõ ĩ̃nzĩ́jó rĩ áni.

† **5:31** Í'dóŋá 2:24 † **6:3** Ãzĩ́táŋá Amviŋá 5:16

6 Ĩmi į̃nzį̃ kí lú ĩ'baní sĩ ãyĩkõ fẽjó ĩ'baní mịfị̃ 'bãjó ĩmi drį̃ gá rĩ sĩ ku, wó
cécé ãtí'bó Kúrísĩtõ drị́ ị́jọ́ Ãdróŋá drį̃ idélépi ĩ'di 'bã angájó ĩ'di 'bã ásị́ gá
rĩ áni.
7 Ĩnga ãzị́ ãyĩkõ sĩ cécé ĩmi 'bã rĩ nga la Úpí ní rĩ áni, adru 'bání rĩ áni
ku.
8 Ã'dusĩku ĩminí nį̃jó la rá Úpí la 'bá pírí ãzị́ múké ngalépi 'dĩ kí ũfẽ ị́jọ́
múké ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ drĩ kí táni adru ãtí'bó jõku 'bá drį̃lẹ́ mmgbọ trũ la.
9 Ĩmi 'bá ãmbogo rú ãti'bo kí drį̃lẹ́ gá 'dĩ, ĩmi idé ị́jọ́ kí 'bá ãti'bo rú 'dĩ
'ba rụ́ gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩ'baní ų̃rį̃ ku, ã'dusĩku ĩmi nį̃jó la rá 'bá ãmbógó
ãti'bo 'dĩ kí drį̃lẹ́ gá ãzíla ĩmi drį̃lẹ́ gá la cí 'bų̃ gâlé rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di agá uyaŋá
'dáyụ.

Ãko ã'dị̃ drị̃ Ãdróŋá drį̃ 'dĩ kî

10 Ị́jọ́ ãsį̃jó rĩ, ĩmi adru ũkpó ru Úpí agá ãzíla ũkpõ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ sĩ.
11 Ĩsų̃ ãko Ãdróŋá drị́ ã'dị̃ drį̃ kí pírí ĩmi ụrụ'bá gá, ĩmi dó sĩ pá tu ũkpó
ru ị́jọ́ Sĩtánĩ 'bã lẽlé itúlé rĩ kí ndẽjó. 12 Ã'dusĩku ã'dị̃ ãmaní 'dị̃lé rĩ adru
ụrụ'bá ãrí trũ 'dĩ be ku, wó rá la drį̃lẹ́ ndú-ndú úríndí ũnzí kí drį̃ celépi 'dĩ
kí abe, ũkpó ų̃nọ́kụ́ ị́jọ́ ũnzí ãngũ į̣nį̣ drị́ 'dĩ kí abe ãzíla úríndí ũnzí ũ'bí
ãngũ 'bų̃ gá rĩ agá 'dĩ kî trũ.
13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩsų̃ ãko ã'dị̃ drị́ Ãdróŋá drị́ 'dĩ kí pírí ụrụ'bá gá, ĩmi icó dó sĩ
mẹ́rọ́'bá drį̃ arụ́lé ụ́'dụ́ ũnzí rĩ sĩ, ãzíla ĩdrĩ dó ị́jọ́ 'dĩ kí de pírí 'bo, ĩtu pá
cí.
14 Ĩtu pá ũkpó ru, ĩmi icí ĩmi ụ́pị́cẹ́ sẹ́rį̃ ị́jọ́ mgbã drį̃ sĩ, ĩmi amvu ĩmi ágá
ínírikó ị́jọ́ pį̣rį̣ rĩ sĩ,
15 ãzíla ĩsų̃ ĩmi pá gá kámúka sĩ adrujó bábá ị́jọ́ mgbã ásị́ į̃gbę̃ drị́ gá rĩ
ũlų̃jó rĩ 'i.
16 Ũ'bãjó la 'dĩ drį̃ gá pírí ĩ'dụ gọ́bẹ́rẹ́ ã'į̃táŋá drị́ gá rĩ, ĩmi sĩ 'é ãcí'bíríto
Sĩtánĩ 'bã agbẹ́lé ĩmi rụ́ 'dõlé rĩ kí anụ́ benĩ.
17 Ĩ'dụ kõfíyã aya rú Ãdróŋá drị́ patáŋá drị́ gá rĩ sulé ĩmi drį̃ gá, ãzíla
ménéŋá Úríndí drį̃ 'i 'dĩ ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ gá rĩ 'i.
18 Ĩri Ãdróŋá ã'į̃lé sáwã pírí sĩ Úríndí sĩ ị́jọ́ pírí kí agá, ĩ'di zijó mãmálá
'bãjó ị́jọ́ pírí sĩ, ãzíla ị́jọ́ ĩmi ásị́ 'bã lẽlé rĩ kí sĩ. Ũrãtáŋá ĩmidrį̃ kí agá, ĩmi
adru mịfị̃ trũ ãzíla ĩmi ã'į̃ Ãdróŋá 'bá ãlá rĩ 'banî pírí.
19 Ĩmi ã'į̃ vâ mání Ãdróŋá ĩndĩ mání áma tị nzį̃ agâ sĩ ị́jọ́ ũlų̃jó, ị́jọ́ ãfũlépi
áma tị gá fẽlé ũlũlé rĩ lẽ ájọ sĩ ĩ'di ų̃rį̃ kóru sĩ ị́jọ́ mgbã zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ fẽjó nį̃jó,
20 ã'dusĩku 'dĩ ị́jọ́ mgbã mâ sĩ adrujó lé'di la rú sĩ áma umbéjó nõrórõ sị́
gá rĩ 'i. Ĩmi ã'į̃ mání Ãdróŋá má ũlũ sĩ ị́jọ́ tọndọlọ ų̃rį̃ kóru cécé Ãdróŋá
'bã lẽlé ánga rĩ áni.

Zị̃táŋá ãsį̃jó rĩ

21 Tų̃kị̃kǫ̃ mâ ádrị̃pį̣ má lẽlé ambamba ãtí'bó Úpí drị́ ã'į̃táŋâ trũ rĩ la mụ
ĩminí ị́jọ́ pírí kí ũlũlé rá, ĩmi dó sĩ gbíyã mádrį̃ kí íngoní yã rĩ nį̃ ãzíla ma
dó ã'du idé yã rĩ abe.
22 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ mání tị la pẽjó ĩmi rụ̂lé i'dajó la ĩminí ãma 'dõlé íngoní
ãzíla 'bã ũŋmĩ rû sĩ ĩmi ásị́ benĩ.
23 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pį̣ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásị́ į̃gbę̃,
ĩmi 'bá ã'į̃táŋá agá 'dĩ, ãzíla 'bã fẽ ĩminí ĩmi lẽjó ãzíla vâ mụjó Kúrísĩtõ ã'į̃ŋâ
trũ drį̃ gá.
24 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'bã adru 'bá pírí Úpí ãma ãni Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ lẽlépi
rĩ 'ba rụ́ lẽtáŋá ukólépi ku rĩ abe.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé 'bá Fĩḷípĩ gá rĩ 'banî rĩ

Páwũlõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị ma Páwũlõ 'i ãzíla Tĩmĩtíyõ be ãti'bo Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ drị̃ kî.
Ãsĩ ĩ'di 'bá ãlá ã'ĩtáŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ agá táwũnĩ Fĩḷípĩ gá 'dĩ 'baní 'bá
kãnĩsã 'bã drĩḷẹ́ ru rĩ kí ãzíla dĩkõnĩ * kí abe.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị ĩgbẽ angálépi Ãdróŋá ãmã átẹ́pị rú rĩ drĩḷé
ãzíla Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá ã'ĩjó

3 Ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá mádrị gá rĩ nî sáwã pírí sĩ mání ĩmi ĩjọ́ ũrã agá.
4 Ãdróŋá zịŋá mádrị̃ kí agá pírí, ma Ãdróŋá ã'ĩ ĩmi pírí 'baní ãyĩkõ sĩ
ụ́'dụ́ pírí sĩ,
5 ã'dusĩku tị icíma ĩmidrị ĩjọ́ mgbã rĩ sĩ angájó ụ́'dụ́ drĩdrị̃ 'dã sĩ kpere
ú'dî'da rĩ sĩ.
6 Ãma ásị ũkpó ru ĩjọ́ 'dĩ sĩ ã'dusĩku má a'ị Ãdróŋá ãzị́ múké 'dĩ i'dólépi
ĩmi agá rĩ ĩ'di ĩmi agụ tị la deŋá gá rá ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ sĩ.
7 Ĩ'di mání rĩ gá gẽrĩ̃ pịrị la ĩjọ́ pírí mâ ũrãlé ĩmi drị̃ gá 'dĩ kí sĩ ã'dusĩku
á'bã ĩmi ĩjọ́ áma ásị gá mání adrujó mãbụ́sũ gá ãzíla ĩjọ́ mgbã rĩ ụtrĩjó
ãzíla ífí la mgbã rĩ i'dajó, ĩmi pírí 'bã kí ásị ĩgbẽ Ãdróŋá drị 'dĩ alejó má
trũ rĩ sĩ.
8 Ãdróŋá ĩ'di mâ sãdínĩ rú nĩ̃ álẽ ĩmi íngõpí yã rĩ gá rá, nĩ̃ vâ ma ĩmi
tãmba íngoní yã rĩ gá rá gẽrĩ̃ ãlu Kúrísĩtõ Yẹ́sũ ní ĩjọ́ 'dĩ idéjó rĩ sĩ.
9 Ãdróŋá ã'ĩjó ĩminí lẽ lẽtáŋá ĩmidrị̃ 'bã zo ĩdị́-ĩdị́ nĩ̃táŋâ trũ ãzíla ĩjọ́ vãŋâ
trũ.
10 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi icó dó sĩ ãko múké ãndânĩ rĩ pẽjó benĩ. Ĩmi dó sĩ adru
ãlá ru ĩjọ́ ũnzî kóru, ãzíla ĩjộ kóru ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ sĩ.
11 Ídri ĩmi agá rĩ dó sĩ ga tré ĩjọ́ mgbã múké 'dĩ kí sĩ, ídri 'dĩ angálépi
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị sĩ dĩzã ãzíla ĩnzĩtáŋá fẽjó Ãdróŋá nî rĩ.

U'ájó ídri rĩ Kúrísĩtõ sĩ

12 Má ádrĩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, álẽ ĩnĩ̃ ĩjọ́ 'dĩ 'i, ĩjọ́ ru
idélépi áma ụrụ'bá gá 'dĩ idé kí ru ĩjọ́ mgbã rĩ 'bã iré rú sĩ ru.
13 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ãsĩkárĩ pírí úpí ãmbógó 'bá Rụ́mĩ gá rĩ drị ãngũ ãga tẽlépi 'dĩ
kí 'bá ãzí 'dãá 'dĩ kî trũ nĩ̃ kí ma mãbụ́sũ gá la mání adrujó ãtí'bó Kúrísĩtõ
drị gá rĩ 'i rĩ sĩ.
14 Mání adrujó mãbụ́sũ gá rĩ fẽ má ádrĩpịka ãzíla má ámvọ́pịka ãndá la
Úpí agá 'dĩ 'baní ásị ũkpó sĩ ĩjọ́ Ãdróŋá drị gá rĩ ũlũjó ũrĩ̃ kóru.
15 Ĩ'di ĩjọ́ ãndá 'bá ãzí rĩ kí ĩjọ́ Kúrísĩtõ drị̃ ũlũ ãjã sĩ, wó 'bá ãzí rĩ kí ũlũ
la ásị mgbã sĩ.
16 'Bá 'dĩ idé kí ĩjọ́ 'dĩ íni la lẽtáŋá sĩ, ã'dusĩku nĩ̃ kí rá Ãdróŋá fẽ ãzị́ 'dĩ
mádrị sĩ ĩjọ́ mgbã rĩ ụtrĩjó.

---

* **1:1** Índre gbíyã 'bá *dĩkõnĩ* rú rĩ 'badrị kí 1 Tĩmĩtíyõ 3:8-13 agá.

17 'Bá ándrá drị̃drị̃ rĩ kí ũlũ kí ịjọ́ Kúrísĩtõ drị̃ ãjã sĩ ũkpó sĩ adru ịjọ́ pírí sĩ ku. Lẽ kí ịjọ́ fẽlé mánî, mání adru agá mãbṵ́sṵ̃ gá 'dọ̃.
18 Wó 'dãá ịjọ́ ãzí 'dáyụ. Ḭjọ́ ãmbógó rĩ 'bá 'bã kí ịjọ́ Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ ũlũjó drĩ táni adru ĩnzõ agá jõku ịjọ́ mgbã ãni rĩ 'i, 'dĩ ịjọ́ fẽlépi mání sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ 'i.
Ma u'á ãyĩkõ sĩ ḭdḭ́-ḭdḭ́.
19 Wó ánḭ̃ ịjọ́ 'dĩ Ãdróŋá ã'ḭ̃ŋá ĩmidrḭ̃ sĩ ãzíla ãzã koma Úríndí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ, ịjọ́ ru idélépi má rṵ́ rĩ kí sĩ kí ru uja sĩ mání áma ãtrũjó ịjọ́ agá nĩ.
20 Ḭjọ́ ãmbógó áma ásḭ́ 'bã lẽlé ãzíla ásḭ́ 'bãjó drḭ́ la ga rĩ, lẽ má u'á drḭ̃nzá sĩ gẹ̃rḭ̃ ãzí sĩ ku, wó ma dó sĩ adru ṵ̃rḭ̃ kóru ú'dî'da cécé jõ ídu rĩ áni, ínzḭ̃ dó sĩ Kúrísĩtõ 'i ídri mádrḭ̃ sĩ, jõ táni ĩdrĩ sĩ jõku drã sĩ.
21 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ ádrĩ adru ídri ĩ'di Kúrísĩtõ 'i, ãzíla drãjó rá rĩ ĩ'di drḭ̃lẹ́ba rú.
22 Ádrĩ mụ u'áŋá trũ drḭ́ gá ídri ru, ma ãzḭ́ ífí trũ la nga. Wó ánḭ̃ ma mụ ã'du pẽlé yã rĩ gá ku.
23 Ḭjọ́ ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí sĩ álẽ tá ãngũ 'dĩ a'belé rá sĩ mụjó u'ájó Kúrísĩtõ be, ĩ'di ịjọ́ ũniyambamba ndẽlépi rá rĩ 'i
24 Wó ịjọ́ ndẽlépi rá rĩ, lẽ má adru ídri ụrụ'bá sĩ ĩmi ịjọ́ sĩ.
25 Ḭjọ́ 'dĩ fi áma ásḭ́ gá rá, ánḭ̃ rá ma mụ acelé ịjọ́ 'dĩ agá, ãzíla lẽ ámụ ĩmi trũ drḭ́ gá ĩmi zoŋá ã'ḭ̃táŋá agá ãyĩkõ sĩ rĩ trũ,
26 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ma u'áŋá ĩmi abe 'dĩ la fẽ ãyĩkõ ĩminí ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ agá rĩ la ga tré ĩmi ịjọ́ sĩ.
27 Ḭjọ́ ndẽlépi rá rĩ, gẹ̃rḭ̃ ĩminí u'ájó rĩ 'bã adru ịjọ́ mgbã Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã lẽlé rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ táni mụ ĩmi ndrelé rá jõku táni ĩmi ndrelé ku, ma dó sĩ nḭ̃ la cé ãzíla are la ĩtu pá ũkpó ru úríndí ãlu agá 'bá ãlu rú ã'dḭ́ 'dịjó ịjọ́ mgbã ã'ḭ̃táŋá drḭ̃ sĩ.
28 Ĩmi idé ṵ̃rḭ̃ sĩ mẹ́rọ́'bá ĩmidrḭ̃ kí sĩ ku, ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ĩtu pá ũkpó ru. Ḭjọ́ 'dĩ la adru ĩ'baní ícétáŋá ru i'dajó la kí mụ ḭ̃lḭ̃kḭ̃lé rá ãzíla 'dĩ la Ãdróŋá la ĩmi pa nĩ rĩ i'da.
29 Ã'dusĩku úfẽ ĩminí ãzí ngajó Kúrísĩtõ ní adru lú ĩminí ĩ'di ã'ḭ̃jó rĩ sĩ la ku, wó vâ ĩminí ũcõgõ ịsṵ́jó ĩ'di 'bã ịjọ́ sĩ rĩ sĩ.
30 Ĩmi ãzã kojó ã'dḭ́ 'dịjó ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ, ĩmi ũrã drĩ ịjọ́ ĩminí ándrá áma ndrejó drḭ̃cịjó sáwã mání adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ ãzíla ĩmi are vâ kpere ú'dî'da ma drĩ drḭ̃cḭ rĩ gá rá.

2

Mí adru cécé Kúrísĩtõ áni

1 Ĩdrĩ ásḭ́ imbáŋá ru icíjó Kúrísĩtõ be rĩ ịsṵ́ rá ĩdrĩ ásḭ́ ũŋmĩŋá ịsṵ́ lẽtáŋá Kúrísĩtõ drḭ́ ĩminí rĩ sĩ rá, ĩdrĩ tḭ icí Úríndí ĩ'didrḭ̃ be rá, ĩdrĩ ásḭ́ áŋmátrẽ ãzíla sĩ 'bá kí ízákĩzã ndrejó rĩ ịsṵ́ rá,
2 ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ãyĩkõ mádrḭ̃ 'bã ga tré ĩmi ũrãtáŋá 'bã kí ru ajíjó ãlu rĩ sĩ. Ĩminí u'álé lẽtáŋá ãlu agá, Úríndí ãlu agá ãzíla ásḭ́sḭ́ŋá ãlu agá rĩ sĩ.
3 Ĩmi idé ịjọ́ kí ásḭ́sḭ́ŋá ĩndrã rú rĩ sĩ, jõ ku ãfó sĩ ku, wó lẽ ĩ'bã ĩmi vṵ̃rṵ́, 'bá ãzí rĩ kí ịjọ́ 'bãjó ãmbógó ru ndẽ ĩmidrḭ̃ kí rá.
4 Ĩmi ãlu-ãlu 'bã ũrã ịjọ́ ĩmi drḭ́ gá á'dṵ̃sĩ ku, wó 'bá ãzí kí drḭ́ gá ĩndĩ.
5 Ḭjọ́ ĩminí ũrãlé rĩ 'bã adru kí cécé Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ drḭ́ gá rĩ áni.
6 Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ní ándrá táni adrujó Ãdróŋá 'i tí,
'bã ru adrujó Ãdróŋá be trũtrũ la ku.
7 Wó a'be ãko ĩ'didrḭ̃ kí pírí,

ĩ'di 'bã gbíyã ãtí'bó drı̃ 'dụjó rĩ sĩ,
útı̨ ĩ'di ãzíla i'da ru gbíyã 'bá drı̃ sĩ.
8 Ĩ'di mụ gbíyã acájó 'bá ru rĩ 'dụlé 'bo,
'bã ru vũrụ́lẹ́, are Ãdróŋá tı̨ kpere drã tı̨ gá,
'dĩ ĩ'di 'bã drãjó mũsãlá'bã sı̨ gá rĩ 'i.
9 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá inga ĩ'di 'bãlé ãngũ wı̨́lı̨́wı̨́lı̨ ãndânĩ rĩ gá,
ãzíla úfẽ dó ĩ'diní rụ́ 'dĩ rụ́ pírí kí drı̃lẹ́ gá rĩ 'i,
10 rụ́ Yẹ́sṹ drı̃ sĩ 'bá pírí 'bṹ gá,
ṹnọ́kụ́ drı̃ gá, ãzíla ṹnọ́kụ́ ı̃ndụ́ gá 'dĩ 'bã tı̃ kí ãja vṹrụ́,
11 ãzíla ĩdra pírí 'bã jọ kí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ĩ'di Úpí 'i,
sĩ dı̃zã fẽjó Ãdróŋá Átẹ́pı̨ rú rĩ nî.

I'dájó dı̃zã rú ṹnọ́kụ́ gá 'dâ rĩ

12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ wõrı̨́ka mání lẽlé 'dĩ, cécé ĩminí ụ́'dụ́ pírí sĩ ị́jọ́ arejó áma tı̨ gá adru lú mání adrujó ĩmi abe círí sĩ rĩ la ku, wó ndẽlépi rá rĩ áma vúlé gá rĩ 'i. Ĩmụ drı̃ gá ãzı̨́ patáŋá drı̃ ngajó ṹrı̃ trũ ãzíla ụrụ'bá yãŋâ trũ,
13 ã'dusĩku Ãdróŋá ãzı̨́ ngalépi ĩmi agá rĩ la fẽ ĩminí ãzı̨́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngalé ásı̨ ãlu sĩ nĩ, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ ãzı̨́ ĩ'di 'bã lẽlé múké rĩ ngajó.
14 Ĩmi idé ị́jọ́ kí pírí unuŋá jõku ãgátã kóru,
15 ĩmi dó sĩ adru ị́jọ́ ĩnzõ kóru ãzíla ãlá ru anzı̨ Ãdróŋá ní izatáŋâ kóru ṹnọ́kụ́ ru izalépi rá ãzíla ị́jọ́ ũnzí sĩ 'dĩ agá 'dâ ĩmi dó sĩ dı̃ cécé lẽlẽgó áni,
16 ĩminí ị́jọ́ ídri drı̃ rụjó rĩ sĩ, ma dó sĩ áma ũnũ ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ drı̃ amụ́jó rĩ sĩ, má icó dó sĩ áma ĩcãndĩlé ãzî sĩ úyé ku.
17 Ã'ı̨́táŋá ĩmidrı̃ Úpí agá rĩ ãzíla ãzı̨́ ĩmidrı̃ kí cécé ãko fẽlé ídétáŋá ru ĩ'diní rĩ kí áni. Ãzíla ãzî sĩ ála mụ áma ãrí asulé ãko fẽlé ídétáŋá ru 'dĩ kí abe. 'Dĩ drĩ ru idé rá yã áni, ma mụ adrulé ãyĩkõ sĩ ãzíla ãyĩkõ idélé ĩmi abe.
18 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãmgbã rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ má trũ ãzíla ĩmi ũnũ dó ĩmi mâ sĩ.

Tı̃mı̃tı̨́yọ̃ kí Ĩpãfúrã be

19 Úpí Yẹ́sṹ drĩ lẽ rá á'bã ásı̨ Tı̃mı̃tı̨́yọ̃ tı̨ pẽjó ĩmi rṹlé gbõrú, ma dó sĩ u'á ãyĩkõ ị́jọ́ ĩmi drı̃ gá rĩ kí nı̃jó rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí mâ ı̨sụ́lé icólépi ĩmi tãmbalépi ãsı̨́lépi ị́jọ́ ĩmidrı̃ kí 'dụlépi ĩ'di áni la 'dáyụ.
21 Ã'dusĩku 'bá pírí ãzí 'dĩ kí ị́jọ́ ĩ'bã kí lẽlé ĩ'badrı̃ kí ndrṹ, adru ị́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drı̃ 'i ku.
22 Wó ĩnı̃ ị́jọ́ Tı̃mı̃tı̨́yọ̃ 'bã ãzı̨́ ị́jọ́ mgbã rĩ drı̃ ngajó má be ngọ́tı̨́ŋá ãzı̨́ ngalépi átẹ́pı̃ be rĩ áni rĩ rá.
23 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã áma ásı̨ ĩ'di tı̨ pẽjó gbõrú, mání ị́jọ́ ru idélépi áma ụrụ'bá gá áma agá 'dộ rĩ kí nı̃jó rĩ sĩ.
24 Ãzíla á'bã áma ásı̨ ũkpó ru Úpí drı̃ gá, wó áma ásı̨ gá áma ãmgbã rĩ la ca ĩmi rṹlé gbõrú rá.
25 Wó má ũrã áma ásı̨ gá ị́jọ́ mgbã sĩ, 'bá ãzı̨́ ngalépi má be ãsĩkárĩ rú vâ má ádrı̨́pı̨ Kúrísĩtõ agá Ĩpãfũrãdı̨́tọ̃ tı̨ pẽjó ĩmi rṹlé, ĩ'di vâ 'bá ĩmi tı̨ ãpẽlé áma ãzã kolépi ị́jọ́ mání lẽlé rĩ kí agá rĩ 'i.
26 Wó ĩ'di vı̨ sĩ lẽjó ĩmi pírí ndrejó ãzíla u'á cãndí sĩ ĩ'di 'bã arejó la ĩmi are ĩ'di ãyánĩ rú rĩ sĩ.

27 Ĩ'di ándrá ãyánĩ rú ãndá ãzíla apá drã sĩ. Wó Ãdróŋá 'bã ásị̃ ị̃gbẽ̃ ĩ'di
drị̃ gá cí ãzíla adru ĩ'di 'i á'dụ̃sĩ ku vâ áma drị̃ gá ĩndĩ ãzíla pa ma ũcõgõ
ịsụ́ŋá drị̃ gá drị̃ gá rĩ agá.
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ áma ásị̃ lẽ vị́ sĩ ĩ'di tị pẽjó ĩmi rụ̃lé, ĩmi dó sĩ ĩ'di ndre ị̃dị́ ãyĩkõ
la dó sĩ ĩmi fụ ãzíla ũrãtáŋá áma ásị̃ gá rĩ dó adru were.
29 Ĩmi a'ị̃ ĩ'di ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ãzíla ĩru 'bá cécé ĩ'di áni rĩ,
30 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ándrá apájó drã sĩ ãzị́ Kúrísĩtõ drị̃ agá 'dâ rĩ sĩ, fẽ ru
ídri drã nî sĩ áma ãzã kojó ị́jọ́ ĩminí icólé idélé mání ku rĩ kí dejó.

3

Ĩ'bã ásị̃ ị̃jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá ku

1 Ị́jọ́ ãsị̃jó rĩ 'dĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi u'á
ãyĩkõ sĩ Úpí agá! Adru mání ũcõgõ rú ku sĩ ị́jọ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá kí sĩjó ĩminí
ị̃dị́ ãzíla ĩ'di ĩminí sĩ ĩmi tãmbajó.
2 Ĩmi adru mịf́ị̃ trũ 'bá ị́jọ́ idélépi ũcogo kí áni 'dĩ kí sĩ, kí 'bá ũnzí la ị́jọ́
ũnzí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí sĩ, ãzíla kí ị́jọ́ ũnzí idé sĩ 'bá ụrụ'bá ụlị́jó, lẽ kí 'bá
acálépi Kũrĩsĩtíyánĩ rú ãgọbị rú rĩ kí ĩtãrã kí ráká.
3 Wó ãma 'bá mgbã ĩtãrãlé rá rĩ kí, ãma 'bá Ãdróŋá ị̃nzị̃lépi Úríndí sĩ 'dĩ
kí, ãma 'bá ãyĩkõ idélépi Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agá 'dĩ kí ãzíla ãma 'bá ásị̃ 'bãlépi
ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ kí drị̃ gá ku 'dĩ kî.
4 Má icó tá áma ásị̃ 'bãlé ị́jọ́ 'dĩ kí drị̃ gá rá. 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i ásị̃ 'bã
ị́jọ́ ụrụ'bá drị̃ drị̃ gá yã áni ándẽ ma 'i.
5 Ã'dusĩku ĩtãrã ma ụ́'dụ́ ãrõ 'bã vúlé gá, útị ma Ịsịrayị́lĩ̃ rú sụ́rụ́
Bénzãmĩnĩ drị̃ agá, ma Yãhụ́dĩ̃ 'bã ãmgbã rĩ. Ãzị́táŋá sĩ rĩ gá ma ándrá
Fãrĩsáyĩ, 'bá ãzị́táŋá 'bá Yãhụ́dĩ̃ drị̃ kí vú ũbĩlépi ãndânĩ rĩ 'i.
6 Áma ásị̃ 'bã vejó ị́jọ́ ãzị́táŋá drị̃ sĩ rĩ sĩ, áfẽ ũcõgõ kãnị́sã ní ambamba,
ãzị́táŋá sĩ rĩ gá ma ị́jọ̃ kóru.
7 Wó ãko pírí mádrị̃ ũrõ̃drị̃ ru mání ándrá trũ adrujó rĩ kí álã kí ãko ãzí
ũrõ̃drị̃ kóru la rú Kúrísĩtõ 'bã ị́jọ́ sĩ.
8 Ị́jọ́ ndẽlépi rĩ, ãko pírí kí álã kí ãko ãvĩlépi 'bo la rú, ị́jọ́ mání Úpí mádrị̃
Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ nị̃jó rĩ 'bã alijó drị̃ gá ãmbõgõ sĩ rá rĩ sĩ. Ĩ'di ị́jọ́ sĩ má ãvĩ
ãko mádrị̃ kí pírí rá álã kí ãko ãzí ãvĩlépi rá la rú, ma dó sĩ Kúrísĩtõ ịsụ́
ũrõ̃drị̃ mádrị̃ rĩ rú,
9 ãzíla má ịsụ́ dó sĩ ĩ'di agá ị́jọ́ adrujó ãlá ru rĩ ãzị́táŋá agá ku, wó ị́jọ́
adrujó ãlá ịsụ́lé ã'ị̃táŋá agá Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, ị́jọ́ kpị angálépi Ãdróŋá drị̃
sĩ 'bá lãjó 'bá kpị rú ã'ị̃táŋá sĩ rĩ 'i.
10 Ị́jọ́ pírí mání lẽlé nị̃lé rĩ Kúrísĩtõ 'i ãzíla ũkpó ĩ'di ingajó ídri rĩ, ũcõgõ
ĩ'di 'bã ịsụ́lé rĩ alejó ĩ'di be ãzíla drãlé cécé ĩ'di áni.
11 Ãzíla ị́jọ́ 'dĩ sĩ, á'bã ásị̃ ála mụ áma ingalé ídri ị̃dị́ ádrĩ drã 'bo rĩ gá.

Cẹ̃jó drị̃ gá ị̃jọ́ sĩ ásị̃ 'bãjó rĩ gá

12 Adru má ịsụ́ dó 'bo jõku ú'bã dó ma ãlá ru 'bo la ku, wó á'bã ásị̃ ũkpó
ru sĩ ãko Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ 'bã sĩ áma rụjó 'bo rĩ drị̃ gá.
13 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, adru má ịsụ́ 'bo la ku,
wó á'bã áma ásị̃ gá lẽjó ãko 'dã rụjó rá. Wó ãko ãlu mání sĩ ásị̃ 'bãjó drị̃
la gá rĩ ị́jọ́ vúlé rĩ kí a'bejó rá, ãngũ ndrejó ị́jọ́ drị̃lẹ́ gá rĩ kí agá.
14 Ma cẹ̃ drị̃ gâ sĩ ũyá azị́lé fẽlé mání rĩ ndẽjó, 'dĩ umveŋá Ãdróŋá 'bã sĩ
áma umvejó 'bụ̃ gâlé ru Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ agâ sĩ rĩ 'i.

15 Ãma pírí mbalépi 'bo 'dĩ, ã'bã kí ịjọ́ 'dĩ ãma ásị́ gá. Lẽ ãnị̃ kí rá ãdrĩ
ịjọ́ ãzí ndú la kí ũrã ãma ásị́ gá Ãdróŋá la ịjọ́ 'dĩ i'da ĩminí tọndọlọ.
16 Lẽ ãma u'á kí ịjọ́ ãmaní nị̃lé rá ịsụ́lé 'bo 'dĩ kí agá 'dâ ũgũgõ.
17 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ĩmi ũbĩ ịjọ́ mádrị́ kí
vú ãzíla ĩmi ṹnị̃ ịjọ́ 'bá ãzí ịjọ́ ãmaní 'bãlé ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí vú ũbĩlépi rĩ
'ba rụ́.
18 Ã'dusĩku ịjọ́ mání jọlé ĩminí drị̃drị̃ 'bo rĩ áni rá, ú'dî'da ma vâ ĩminí
ịjọ́ la jọ mịndrẹ trũ ị̃dị́, 'bá ũ'bí u'á kí mẹ́rọ́'bá ru mũsãlá'bã Kúrísĩtõ drị́
rĩ sĩ.
19 Ĩ'bã ãsị̃ŋá ĩ'di lị́kị̃ ĩ'badrị̃ 'i, ãdróŋá ĩ'badrị̃ ĩ'bã kṹbṹ ãzíla ịpị́ŋá ĩ'badrị̃
ịjọ́ drị̃nzá ru ĩ'bã kí idélé rĩ kî, kí ásị́ 'bã ịjọ́ ṹnọ́kṹ drị̃ kí drị̃ gá.
20 Ãma 'bá Sụ́rụ́ 'Bṹ gá rĩ drị̃ kí. Ãzíla ãma 'bá ãma Palépi rĩ tẽ ũkpó ru
angájó 'bṹ gâ lé, 'dĩ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'i.
21 Ĩ'di 'bá ũkpó ĩ'didrị́ icólépi rá rĩ sĩ ãko pírí kí ají ĩ'di pálé gá rá, ĩ'di
mụ ụrụ'bá ãmadrị́ ũkpó kóru 'dĩ kí ujalé dị̃zã rú ú'dí ru ĩ'didrị̃ áni.

4

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá mání lẽlé ambamba
'dĩ, ĩmi vị́ 'bã áma fụjó rĩ sĩ ãzíla ãyĩkõ ãzíla kõfíyã mádrị̃ abe, 'dã bãsĩ ịjọ́
ĩmi sĩ pá tujó ũkpó Úpí agá 'dĩ, ĩmi 'bá mání lẽlé ambamba 'dĩ.

Ásị̃ ũŋmĩŋá

2 Ma mãmálá 'bã Ị̃wṹdị́yã 'ba rụ́ ãzíla Sãnĩtṹkẹ̃ be 'bã icí kí ru tị ãlu Úpí
agá.
3 Má a'ị́ mi 'i, mâ wọ̃rị́ mání lẽlé ambamba ãzị́ ngalépi má be 'dĩ ũkú ịjọ́
mgbã rĩ 'bã ãzị́ ngalépi má be 'dĩ kí ãzã kojó, Kĩlémẽnĩtĩ trũ ãzíla 'bá ãzị́
ngalépi má trũ ịjọ́ mgbã agá mání sĩ ãzị́ ngajó ĩ'ba abe rụ́ sĩlé bṹkṹ ídri drị̃
agá 'dĩ abe.
4 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ Úpí agá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ájọ ị̃dị́ ĩmi: u'á ãyĩkõ sĩ!
5 'Bá pírí 'bã nị̃ ásị́ ị̃gbẹ̃ mídrị̃ rá, Úpí la amụ́ ãníŋá 'dĩ.
6 Ĩmi ásị́ 'bã umvú ịjọ́ ãzí sĩ ku, ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i ịjọ́ pírí ĩminí lẽlé rĩ kí
sĩ, ĩfẽ ĩ'diní ãwã'dĩfô.
7 Ãzíla ásị́ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãni ịjọ́ nị̃ŋá 'bá drị̃ gá rĩ ndẽlépi rá rĩ la ĩmi ásị́
ãzíla ásị́sị́ŋá tãmba múké tị icítáŋá ĩmidrị́ Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ sĩ.
8 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ, ịjọ́ ãsị̃jó rĩ ĩmi ũrã ịjọ́
múké ãzíla ịcụ́ŋá ajílépi rĩ kí, ãko mgbã kụlépi kṹkṹ, ãko lẽlé rá, ãzíla rulé
rũrũ 'dĩ kí drị̃ gá ịjọ́.
9 Ĩ'bã ásị́ ịjọ́ ĩminí ṹnị̃lé, ĩminí arelé ãzíla ĩminí a'ị́lé mádrị́ 'dĩ kí drị̃ gá,
ĩ'bã kí ãzị́ ngaŋá agá. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ásị́ ị̃gbẹ̃ la adru ĩmi drị̃ gá rá.

Ãwã'dĩfô Páwṹlọ̃ 'bã fẽlé 'bá Fịlípị̃ gá rĩ 'baní rĩ

10 Má u'á ãyĩkõ ãmbógó la sĩ Úpí agá ĩminí áma ịjọ́ ũrãjó ị̃dị́ rĩ sĩ. Ị̃jọ́
mgbã sĩ ánị̃ rá ĩmi ụ́'dụ́ pírí ịjọ́ ũrã agá áma drị̃ gá, wó ĩmi ịsụ́ ándrá
drị̃lẹ́ba sĩ áma ãzã kojó ku.
11 Ájọ ịjọ́ 'dĩ 'i adru mání ãko lẽjó rĩ sĩ la ku, ã'dusĩku má ṹnị̃ ãko mání
trũ adrujó rĩ 'bã cajó mání rá rĩ rá.
12 Ánị̃ adrujó ãko kóru rĩ rá ãzíla adrujó ãko ũ'bí trũ rĩ rá. Má ṹnị̃ ịjọ́
ịjọ́ ru zị̃lépi zị̃-zị̃ ãko pírí 'bã cajó mání rá rĩ rá, má ṹnị̃ ịjọ́ ru najó tré jõku
adrujó ãbị́rị́ sĩ rĩ rá, jõku adrujó ãko trũ jõku adrujó ãko kóru rĩ rá.
13 Áma ũkpó cí ịjọ́ pírí kí idéjó ũkpó Kúrísĩtõ 'bã fẽlé mání rĩ sĩ.

14 Wó ĩ'di múké ĩmi áma ãzã kojó ũcõgõ mádrį̃ kí agá rĩ sĩ.
15 Ĩmi 'bá Fĩḷípį̃ gá 'dĩ ĩmi ãmgbã nį̃ rá ma mụ Mãkẽdónĩyã a'belé sáwã mání ị́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó ĩminí drį̃drį̃ rĩ sĩ 'bo, kãnị́sã ãzí ãlu tị icílépi má be séndẽ fẽjó mání la 'dáyụ pẽ lú ĩmi 'i,
16 ã'dusĩku mání adrujó Tẹ̃sãlọ̃nị́kį̃ gá rĩ sĩ, ãko mání lẽlé áma ãzã kojó rĩ kí ĩmi į̃drį̃ mání kí pâlé ũ'bí ru.
17 Adru ma ãko ndrų̃ ĩmidrị́ la ku, wó rá la ma ũyá 'bãlé ĩmidrị́ ĩrá gá rĩ ndrų̃.
18 Wó ĩmi ũfẽ ma ãko pírí sĩ 'bo, ma dó sĩ ãko trũ ũ'bí ru, 'dĩ kí ãko ĩminí fẽlé mání vị́ sĩ Ĩpãfũrãdị́tọ̃ drį̃ sĩ ĩ'di 'bã ajílé mání 'dĩ kî. Kí ãko ídétáŋá ru ãjị́ ngũ̃lépi vĩrĩ ã'į̃lé rá ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní 'dĩ kî.
19 Wó Ãdróŋá mádrį̃ la mụ ĩmi ãzã kolé ãko ãkõ ĩmidrį̃ kí agá rá málĩ ĩ'di ãni dį̃zã rú Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá rĩ kí sĩ.
20 Dį̃zã 'bã adru Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ ní jã 'dâ. Ámĩnã.

Páwų̃lǫ̃ 'bã zị́táŋá ãsį̃jó rĩ

21 Ĩzị mání 'bá ãlá ã'į̃táŋá agá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá 'dĩ kí pírí cící. Má ádrị́pị́ka ãzíla má ámvọ́pị́ka ã'į̃táŋá agá má be 'dọ̃ rĩ zị kí ĩmi rá.
22 'Bá ãlá rĩ kí pírí zị kí ĩmi cící, ambamba la 'bá Kãyį̃sárį̃ drị́ lị́cọ́ gá rĩ kî.
23 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drį̃ 'bã adru úríndí ĩmidrį̃ abe.

Wárágã Páwũlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Kõlõsáyĩ gá rĩ 'banî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwũlọ̃ ũpı̨gǫ̣ná Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drı̨ Ãdróŋá
'bã lẽlé nĩ, ãzíla ádrı̨́pı̨ ãma ãni Tı̨mı̨̃tı̨yọ̃ be.
2 Ásĩ wárágã 'dĩ ãmã ádrı̨́pı̨ka ãzíla ãmã ámvọ́pı̨ka ãlá ã'ı̨́táŋâ trũ
Kúrísĩtõ agá táwũnı̨̃ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ 'banî.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨ ĩgbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni
Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô fẽjó Ãdróŋá ã'ı̨́ŋâ trũ

3 Ãma ụ́'dụ́ pírí sĩ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã
Átẹ́pı̨ ní, ãmaní ĩ'di ã'ı̨́ agá ĩmi ı̨́jọ́ sĩ.
4 Ã'dusĩku ı̨́jọ́ ãmaní arelé ã'ı̨́táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá, ãzíla lẽtáŋá
ĩmi ãni 'bá ãlá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ drı̨̃ gá rĩ 'bã ı̨́jọ́ sĩ,
5 ı̨́jọ́ ĩmĩ ã'ı̨́táŋá ãzíla lẽtáŋá 'bã angájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ĩminí ásı̨ 'bãjó ãko
'bũ gá Ãdróŋá 'bã tãmbalé ĩminí rĩ kí drı̨̃ gá rĩ sĩ. Į́jọ́ 'dĩ idé ru íni la ĩminí
ı̨́jọ́ mgbã Yẹ́sũ drı̨̃ gá ajílé ũlũlé rĩ arejó rá rĩ sĩ.
6 Į́jọ́ mgbã 'dĩ ĩ'di mụ ífí kaŋâ trũ ãzíla zoŋâ trũ drı̨̃ gá ũnọ́kụ́ drı̨̃ gá 'dâ
pírí, ãzı̨ ngajó ĩmi drĩdrı̨́ŋĩ gá i'dójó ĩminí arejó la rĩ sĩ, ãzíla lẽtáŋá uyaŋâ
kóru Ãdróŋá drı̨ rĩ nı̨̃jó ı̨́jọ́ mgbã rĩ agá.
7 Ĩmi ũnı̨̃ ı̨́jọ́ mgbã 'dĩ Ĩpãfúrã drı̨, 'dĩ ãtí'bó Úpí ãni ãmaní lẽlé ambamba
ã'ı̨́táŋâ trũ, ãzíla ãzı̨ ngalépi Kúrísĩtõ drı̨ ãma kẹ̃jı̨ gá rĩ 'i,
8 ãzíla ĩ'di vâ 'bá ãmaní lẽtáŋá ĩmi ãni 'bá kí lẽjó Úríndí Ãdróŋá drı̨̃ 'bã
ĩmi ãzã kojó nĩ rĩ drı̨̃ gá ı̨́jọ́ lũlépi rĩ 'i.
9 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, i'dójó ụ́'dụ́ ãmaní ı̨́jọ́ arejó ĩmi drı̨̃ gá rĩ sĩ, ãma a'be Ãdróŋá
ã'ı̨́ŋá ĩminí ku. Ãma ĩ'di zı̨ 'bã fẽ ĩga nı̨́táŋá ĩ'didrı̨́ ı̨́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé ní rĩ sĩ
tré, ũndũwã pírí trũ, ãzíla nı̨́táŋá ı̨́jọ́ vãjó Úríndí ĩ'didrı̨̃ 'bã fẽlé rĩ sĩ.
10 Ãma Ãdróŋá ã'ı̨́ ĩminí íni la ĩmi u'á rû sĩ ídri Úpí 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩmi sĩ
ụ́'dụ́ pírí ı̨́jọ́ pírí ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi rĩ kí idé áyụ, ĩmi dó sĩ zo nı̨́táŋá Ãdróŋâ
nı̨̃jó rĩ agá.
11 Ma Ãdróŋá ã'ı̨́ 'bã fẽ ĩmi adru ũkpó ru, ãmbõgõ ũkpõ ĩ'didrı̨́ dı̨̃zã rú
rĩ sĩ, ĩmi ásı̨ dó sĩ adru ı̨̃dụ́ ru ãzíla sĩ ı̨́jọ́ tajó ãyĩkõ sĩ.
12 Ĩmi dó sĩ ãwã'dĩfô fẽ ãmã Átẹ́pı̨ Ãdróŋá ní, ĩ'di fẽlépi la ĩminí icójó rá,
sĩ ãko ĩ'didrı̨́ Sụ́rụ́ drı̨́ gá ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ kí najó 'bá ãlá ãmbõgõ ĩ'didrı̨̃ dı̨̃zã
rú rĩ agá rĩ abe.
13 Į́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá apá ãma angájó ũkpõ Sĩtánĩ drı̨́ ãngũ ı̨nı̨ drı̨̃ agá,
ãzíla ají ãma ũpĩ ĩ'didrı̨́ Ngọ́pı̨̃ ĩ'di 'bã lẽlé ambamba rĩ drı̨̃ agá,
14 ĩ'di agá unze ãma trũjó ı̨́jọ́ ũnzí agá rá.

Yẹ́sũ ĩ'di ãmbógó ãko pírí 'bã rĩ

15 Yẹ́sũ Ãdróŋá Ngọ́pı̨ ĩ'di Ãdróŋá ndrelé ku rĩ 'bã wụ́rá, ĩ'di ãmbógó ãko
pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá rĩ 'i.
16 Ã'dusĩku Ãdróŋá ũ'bã ãko kí pírí ĩ'di sĩ: ãko 'bũ gá ãzíla ũnọ́kụ́ gá,
ãko ndrelé rá ãzíla ndrelé ku 'dĩ kí, jõ táni ũpĩ yã, jõku ãmbõgõ yã, jõku

drį̃ ceŋá jõku 'bá ãzí̧táŋá drį̃lẹ́ gá 'dĩ kí yã, ãko 'dĩ kí pírí û'bã kí ĩ'di sĩ ãzíla ĩ'dinî.
17 Yẹ́sṹ ándrá cí i̧sṹ 'dĩ sĩ Ãdróŋá 'bã drĩ ãko ãzí ku, ãzíla fẽ ãko pírí 'baní adrujó ãngũ ãlu gá nĩ.
18 Yẹ́sṹ ĩ'di drį̃kã kãni̧sã drį̃ cécé drį̃kã 'bã u̧ru̧'bá ujílé vâ tã la mbalé rĩ áni. Ĩ'di 'bá ídri fẽlépi 'bá ĩ'di ã'į̃lépi rá rĩ 'baní nĩ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ándrá Ãdróŋá 'bã ingalé angálépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá drį̃drį̃, sĩ adrujó ãko pírí kí 'bã ãmbógó ru rĩ 'i.
19 Ã'dusĩku Ãdróŋá itú i̧jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní ĩ'diní táni acájó 'bá ru rá tí, lẽ 'bã adru ĩ'di be trũtrũ gẹ̃rį̃ pírí sĩ.
20 Ãzíla Kúrísĩtõ sĩ Ãdróŋá ãlu 'dĩ icí ãko pírí ĩ'diní 'bãlé 'dĩ kí ĩ'di be, ãko ų̃nọ́kṹ drį̃ gá rĩ kí ãzíla 'bų̃ gá rĩ kí abe. Idé i̧jọ́ 'dĩ íni la gẹ̃rį̃ Ngọ́pį̃ 'bã ãrí ní asujó ĩ'diní drãjó mũsãlá'bã si̧ gá rĩ sĩ.
21 Ĩmi 'bá ã'i̧táŋá agá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Yẹ́sṹ ã'i̧jó ku rĩ sĩ, ĩmi ándrá Ãdróŋá abe ndú-ndú, ãzíla ĩmi ándrá Ãdróŋá 'bã mẹ́rọ́'bá ru ĩmĩ ũrãtáŋá agá, ã'dusĩku ĩmĩ ádrízã ándrá ũnzí.
22 Wó ú'dî'da ĩ'diní ãma ti̧ icíjó ĩ'di be rĩ sĩ, Ãdróŋá ají ási̧ į̃gbẹ̃ ĩ'diní fẽjó la Ngọ́pį̃ Kúrísĩtõ 'bã acá u̧ru̧'bá trũ 'bá ru ãzíla drã ĩ'didri̧ rĩ sĩ. Ãdróŋá idé i̧jọ́ íni la sĩ ĩmi 'bãjó ãlá ru, i̧jọ́ ũnzî kóru ãzíla 'bá ãzí icó ĩmi tõlé i̧jọ́ ãzí sĩ ku benĩ.
23 I̧jọ́ 'dĩ i̧jọ́ ándá la ĩdrĩ pá tu ã'i̧táŋá ĩmidri̧ agá, 'dĩ ĩmĩ ã'i̧táŋá 'bá ãzí 'bã icólé ujalé ku rĩ 'i, 'dĩ ási̧ 'bãŋá ĩmi ãni i̧jọ́ mgbã rĩ drį̃ gá rĩ 'i. 'Dĩ i̧jọ́ mgbã ĩminí arelé 'bo rĩ 'i, i̧jọ́ ũlũlé ãko pírí ų̃nọ́kṹ drį̃ gá 'dĩ 'baní rĩ 'i. Ma 'i Páwų̃lǫ̃ 'i má acá 'bá ãzi̧ ngalépi i̧jọ́ 'dĩ ũlũŋá gá 'bá pírí 'baní rĩ rú.

Ãzi̧ Páwų̃lǫ̃ 'bã ngalé i̧jọ́ Ãdróŋá drį̃ ũlũjó kãni̧sã nî rĩ

24 Ma ú'dî'da ãyĩkõ sĩ mání ũcõgõ i̧sṹjó ĩmi i̧jọ́ sĩ rĩ sĩ. Ĩ'di ĩminí drį̃lẹ́ba rú, ãzíla álẽ ũcõgõ i̧sṹlé pírí íni la Kúrísĩtõ 'bã lẽjó má i̧sṹ ũcõgõ u̧ru̧'bá sĩ ĩ'di kẹ̃ji̧ gá, sĩ kãni̧sã ĩ'di drį̃ ãzã kojó.
25 Má acá Ãdróŋá 'bã ãtí'bó ru sĩ ãzi̧ ngajó ĩmi ãzã kojó, ã'dusĩku ãpẽ ma i̧jọ́ Ãdróŋá drį̃ gá rĩ ũlũjó pírí,
26 Ãdróŋá mba i̧jọ́ ĩ'di 'bã zį̃lé zį̃-zį̃ 'dĩ tã 'bá ándrá ídu rĩ 'baní cí, wó ú'dî'da fẽ i̧jọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ nį̃lé 'bá ãlá ĩ'di ã'į̃lépi rá 'dĩ 'banî.
27 'Bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ 'baní pẽ i̧jọ́ ĩ'di ãni zį̃lé zį̃-zį̃ rĩ i'dajó ĩ'baní rá. Lẽ 'bá Yãhṹdį̃ rú ku 'dĩ kí pírí 'bã nį̃ kí i̧jọ́ ĩ'di 'bã itúlé rĩ 'bã ãmbõgõ. I̧jọ́ ĩ'di 'bã itúlé 'dĩ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã i̧jọ́, 'bã fi rú sĩ u'álé ĩmi agá ĩmi sĩ ási̧ 'bã ási̧ pírí sĩ dį̃zã Ãdróŋá 'bã i̧jọ́ azi̧lé rĩ i̧sṹjó.
28 Ãma i̧jọ́ Kúrísĩtõ dri̧ gá rĩ ũlũ 'bá pírí 'banî, ãma kí bi̧lẹ́ į̃ndṹ li sĩ Kúrísĩtõ ã'i̧jó, ãzíla ãma kí imbá ũndũwã sĩ ãmaní icólé rĩ áni. Ã'dusĩku ãlẽ 'bã adru kí kpi̧ Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá kãkã ĩ'ba ãni Kúrísĩtõ trũ rĩ sĩ.
29 I̧jọ́ 'dĩ bãsĩ mání sĩ ãzi̧ ngajó ũkpó sĩ 'dĩ. Kúrísĩtõ la ãzi̧ nga áma agá ũkpõ sĩ, ãzíla ma ũkpõ ĩ'di 'bã fẽlé mání 'dĩ ayú sĩ i̧jọ́ mgbã rĩ ũlũjó.

2

1 Álẽ į̃nį̃ rá ma drĩ ci̧ ási̧ pírí sĩ ĩmi ãzã kojó ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ãzíla Kũrĩsĩtíyánĩ táwų̃nį̃ Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ kí abe, ãzíla 'bá pírí Kũrĩsĩtíyánĩ rú áma nį̃lépi ku 'dĩ abe.
2 Ma i̧jọ́ kî nga ũkpó sĩ íni la ĩminí ũkpõ fẽjó úríndí agá, ĩmi sĩ ĩmi lẽ ĩmi drĩdríŋĩ gá į̃di̧-į̃di̧, ãzíla gẹ̃rį̃ 'dĩ sĩ ĩmi dó sĩ ĩmi icí 'bá ãlu rú. I̧jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi

dó sĩ adru ãyĩkõ ãmbógó la sĩ, ãzíla ásị̃ ãlu sĩ nĩ̃jó la rá ịjọ́ Ãdróŋá ãni zĩ̃lé zĩ̃-zĩ̃ 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la 'dĩ Kúrísĩtõ 'i.

3 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ lú 'bá icólépi fẽlépi ĩminí adrujó ũndũwã rú, ãzíla ịjọ́ nĩ̃jó cé ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ cécé málĩ áni rĩ drị̃ gá nĩ rĩ 'i.

4 Ájọ ĩminí ịjọ́ 'dĩ íni la 'bá ãzí 'bã ulé rú sĩ ĩmi ímbátáŋá ãzí ĩnzõ rú, ĩ'bã kí imbálé indrélépi ĩminí kí 'bã rĩ ịjọ́ mgbã la rĩ kí sĩ ku.

5 Ã'dusĩku mání táni adrujó ĩmi abe ụrụ'bá sĩ ku rá tí, ma ịjọ́ ũrã ĩmi drị̃ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ. Wó ma vâ ãyĩkõ sĩ arejó la ícíŋá ĩminí ĩmi icíjó ãngũ ãlu gá rĩ trũ ĩmi mụ drị̃ gá, ãzíla ĩmi vâ mụ ã'ĩ̃táŋá ĩmi ãni Kúrísĩtõ agá rĩ trũ drị̃ gá rĩ sĩ.

Drĩ̃lẹ́mmgbọ ịsụ́lé ãzĩ̃táŋá kí agá ídri ú'dí Kúrísĩtõ drị̃ rĩ sĩ rĩ

6 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí Kúrísĩtõ Yẹ́sụ̃ ã'ĩ̃jó ĩmĩ Úpí ru rĩ áni, lẽ ĩmi idé ịjọ́ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩ'di lẽlé rĩ áni, ĩminí ĩmi icíjó ĩ'di trũ ãlu rĩ sĩ.

7 Lẽ ĩtu pá ũkpó ru ã'ĩ̃táŋá ĩmidrị̃ agá cécé ife 'bã ízókí sulé vũ gá rĩ áni, ãzíla ịjọ́ ĩminí ásị̃ 'bãjó ĩ'di drị̃ gá rĩ 'bã mụ sĩ drị̃ gá. Lẽ ịjọ́ Ĩpãfúrã 'bã imbálé ĩminí Kúrísĩtõ drị̃ gá rĩ ĩ'bã ĩ'di ũkpó ru, ãzíla ịjọ́ 'dĩ la ĩmi fẽ ãwã'dĩfô fẽlé Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí.

8 Ĩmi adru mịf̃ị̃ trũ! 'Bá ãzí 'bã ũŋmĩ ĩmi ịjọ́ ĩnzõ rú ĩ'bã kí imbálé Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kí ã'ĩ̃jó ku. Ị̃jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ icólé i'dálé ịjọ́ mgbã rú, wó ĩ'di ĩnzõ ãzíla ífí kóru. Ị̃jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí ịjọ́ 'bá 'bã kí itúlé nĩ rĩ kî, ãzíla kí fẽ 'bá 'baní ãzĩ̃táŋá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drị̃ gá rĩ kí vú ũbĩlé ndẽ ịjọ́ imbálé Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ mgbã rĩ rá.

9 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ ní acájó ụrụ'bá trũ 'bá ru rá tí, ĩ'di Ãdróŋá 'i.

10 Ãzíla ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu ã'ĩ̃táŋá sĩ rĩ sĩ, ãko pírí ĩminí lẽlé rĩ kí ĩmi ịsụ́ kí rá. Kúrísĩtõ ãmgbã rĩ la ũpĩ na, ãzíla ĩ'di 'bã ũkpõ úríndí 'bá kí drị̃ celépi rĩ kí drị̃ gá, ãzíla ũkpõ ĩ'badrị̃ kí abe pírí cí.

11 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí ĩmi icíjó Kúrísĩtõ trũ ãlu rĩ sĩ, ĩmi acá dó cécé 'bá ĩtãrãlé rá rĩ kí áni, ãzíla útrũ ĩmi ũkpõ lẽtáŋá ịjọ́ ũnzí drị̃ agá rá. Ị̃jọ́ 'dĩ kí idé kí ru 'bání ĩmi ĩtãrãjó ụrụ'bá sĩ rĩ sĩ ku, wó Kúrísĩtõ trũ ĩmi ịjọ́ ũnzí agá.

12 Ĩminí bãbũ̃tị̃zị̃ bĩ̃jó rĩ sĩ, ĩ'di ándrá cécé ĩdrã 'bã rĩ rá, ãzíla ị̃sị̃ 'bã rĩ ĩmi Kúrísĩtõ trũ, ãzíla ĩnga ĩmi angájó ídri ú'dí rĩ agá rá rĩ áni. Ị̃jọ́ 'dĩ idé ru ĩmi rụ́ 'dĩ 'bã áni la, ã'dusĩku ĩmi ã'ĩ̃ Ãdróŋá Kúrísĩtõ ingalépi ídri rĩ 'bã ũkpó cí sĩ ịjọ́ ĩ'di angájó 'dĩ idéjó.

13 Ĩmi 'bá Yãhụ́dị̃ rú ku 'dĩ, ĩminí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ĩ̃jó ku rĩ sĩ, ĩmi ũdrã ándrá úríndí agá rá, ã'dusĩku ĩmi ándrá ịjọ́ ũnzí agá, ãzíla ĩmĩ drĩ̃lẹ́mmgbọ ándrá yụ ũkpó ịjọ́ ũnzí drị̃ ĩmi agá rĩ drị̃ gá. Wó Ãdróŋá inga ĩmi u'ájó ídri ú'dí agá Kúrísĩtõ trũ. Ãdróŋá trũ ãma ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí agá pírí rá.

14 Idé ịjọ́ 'dĩ 'i ĩ'di 'bã ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí ịnị̃jó bụ́kụ̃ sĩ ịjọ́ ãmadrị̃ ũnzí rĩ kí sĩ̃jó rĩ agâlé rá rĩ sĩ. Nze bụ́kụ̃ 'dã 'i rá ĩ̃tụ́ 'bání Kúrísĩtõ ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ.

15 Ãdróŋá fẽ Ngọ́pị̃ Kúrísĩtõ ndẽ ũpĩ ãzíla úríndí ũnzí Sĩtánĩ drị̃ 'bá kí rụlépi rĩ 'bã ũkpõ, i'da ĩ'di tọndọlọ 'bá pírí ní ụ́'dụ́ ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị̃ gá, ãzíla ĩ'di 'bã drãjó 'dã sĩ.

16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã 'bã ãzĩ̃táŋá ĩmi drị̃ gá ịjọ́ jọjó ĩminí íná ãzí kí najó ku, jõku ãko ãzí mvụlé mvũ̃-mvũ̃ rĩ 'bã ãzí kí mvụjó ku, ãzíla jõku ụ́'dụ́ ĩ'bã kí 'bãlé sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó 'dĩ kî, jõku ĩminí ãyĩkõ idéjó ĩ'ba abe sáwã ĩ'bã kí ĩmbá agálépi ú'dí rĩ ĩ̃nzĩ̃jó rĩ sĩ ku, jõku ĩminí Sãbátũ tãmbajó cécé ĩ'bã kí tã la mbajó rĩ áni rĩ sĩ ku.

17 Lẽ ĩmi are ị́jọ́ kí tị gá ku, ã'dusĩku ãzị́táŋá 'dĩ kí pírí índríléndri,
Kúrísĩtõ Ãdróŋá 'bã tị ãpẽlé rĩ drḩ gá rĩ. Kúrísĩtõ sĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ
idé kí ru pírí, ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãzị́táŋá 'dĩ kí dó ãzḩ kóru.
18 Ĩfẽ 'bá ãzí 'bã 'bã ãzị́táŋá ĩmi drḩ gá ĩminí sĩ ĩmi irijó vṹrṹ sĩ mãlãyíkã
kí ĩnzḩjó cécé ĩ'bã kí idélé rĩ áni la ku. Ĩdrĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí imbálé rĩ kí 'dụ, ĩmi
ũyá Ãdróŋá 'bã azịlé 'i fẽ la ĩminí rĩ ãvĩ rá. 'Bá ị́jọ́ 'dĩ ãni rĩ kí imbálépi
rĩ la ị́jọ́ ĩ'didrḩ ĩ'di 'bã imbálé 'dã ũngúkú ãtḩ urobí ĩ'di 'bã jọlé ũbĩ 'i rĩ sĩ.
Ũrãtáŋá 'dĩ 'bã áni rĩ kí angá ĩ'di ásḩ gá, ãzíla kí ĩ'di fẽ acálé ãfó ru. Wó ị́jọ́
ãzí tá tí ĩ'diní sĩ adrujó ãfó sĩ la 'dáyụ.
19 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ ãsḩ ị́jọ́ ãzíla ímbátáŋá Kúrísĩtõ drḩlẹ́ Kũrĩsĩtíyánĩ drḩ
ã'ḩŋá sĩ rá. Drḩkã 'bã ụrụ'bá tãmbalé rĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ la 'bá pírí ĩ'di
ã'ḩlépi rá 'dĩ kí drḩ ce sĩ ru icíjó ãlu cécé ị́sṹ kí ĩzánáká abe ãma ụrụ'bá
rụlé ãlu rĩ áni, 'dĩ bãsĩ gẽrḩ Ãdróŋá 'bã lẽjó kãnḩsã 'bã zo úríndí sĩ rĩ.
20 Ḩjọ́ 'dĩ cécé ĩminí drãjó Kúrísĩtõ trũ rĩ áni, ãzị́táŋá ṹnọ́kṹ 'dĩ drḩ gá rĩ
icó kí ãzḩ ngalé ĩmi drḩ gá ku. Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó vâ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩ
ṹnọ́kṹ 'bã rĩ drĩ ĩmi drḩ ce nĩ rĩ áni ã'du sĩ?
21 'Dĩ kí ãzị́táŋá jọlépi la, "Ĩrụ ãko 'dĩ ku! Ĩ'bḩ íná 'dĩ ku! Ĩmi aló ãko 'dĩ
ku!" rĩ kî.
22 Ãzị́táŋá 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ãko u'álépi álḩ ku rĩ kí drḩ gá. Ãdrĩ kí ayú 'bo, ála
kí a'be rá. Lẽ ĩ'bã ásḩ ãzị́táŋá 'dĩ kí vú ũbĩlé ku, ã'dusĩku kí lú ãzị́táŋá,
ãzíla ị́jọ́ 'bá 'bã ũrãlé nĩ rĩ kî.
23 Ãzị́táŋá 'dĩ kí ũndũwã i'dá, ímbátáŋá ĩ'ba ãni ĩnzḩtáŋá drĩ ũkpó sĩ 'dĩ
abe, kí ru iri vṹrṹ ĩnzõ sĩ, ãzíla kí ru ụrụ'bá fẽ cãndí ịsṹlé ã'dusĩku kí ũrã
la kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋá nî. Wó ị́jọ́ mgbã sĩ ãzị́táŋá 'dĩ atrị 'bá kí ị́jọ́ ũnzí idé
agá ku.

3

Ĩ'bã ĩmi ásḩ ị́jọ́ 'bṹ gá rĩ kí drḩ gá

1 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da Ãdróŋá ní ĩmi ingajó úríndí sĩ Kúrísĩtõ be ídri 'bo rĩ
sĩ, ĩ'bã dó ĩmi ásḩ ị́jọ́ 'bṹ gá rĩ kí drḩ gá, ãngũ Kúrísĩtõ 'bã sĩ rijó Ãdróŋá
'bã drḩ ãndá gá rĩ gá.
2 Ĩ'bã ĩmĩ ũrãtáŋá ị́jọ́ úríndí drḩ 'bṹ gá rĩ kí drḩ gá, adru ị́jọ́ ũnzí ṹnọ́kṹ
ãni vũ drḩ gá 'dĩ kí drḩ gá ku.
3 Ã'dusĩku ĩmi ũdrã úríndí sĩ rá, ãzíla ú'dî'da ídri ĩmidrḩ gá rĩ úzḩ ĩ'di
Kúrísĩtõ be Ãdróŋá agá.
4 Wó Kúrísĩtõ ízókí ídri ĩmidrḩ ú'dî'da 'dĩ drḩ gá rĩ drḩ, drĩ i'dá tọndọlọ
'bá pírí ṹnọ́kṹ 'dĩ drḩ gá rĩ 'baní ṹ'dṹ ĩ'diní ãgõjó 'dã sĩ 'bo, ĩmi i'dá ĩ'di trũ
dḩzã ĩ'didrḩ agá, 'bá ĩ'di ãni ãlá kpị rĩ kí rú.
5 Ḩjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩ'dị ụrụ'bá ị́jọ́ ũnzí ṹnọ́kṹ ãni 'dĩ drḩ gá rĩ rá. Lẽ ĩnga ãwṹ
ku, lẽ ĩmi idé ị́jọ́ ãndḩ ru ũnzíkãnã 'dĩ kí ku, ãzíla lẽ ĩta ị́jọ́ ũnzí vḩ sĩ idéjó
la ku. Lẽ ĩmi adru rọ̃mgbọ̃ kóru. Rọ̃mmgbọ́ ĩ'di cécé ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú
rĩ kí ĩnzḩjó rĩ áni.
6 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí 'dĩ 'bã áni rĩ kí sĩ, Ãdróŋá 'bã âdrã a'dé 'bá ĩ'di tị
gãlépi úmgbé 'dĩ kí drḩ gá drḩrịma rú.
7 Ĩmi ãmgbã 'bã kí ándrá drĩ Kúrísĩtõ ã'ḩjó ku rĩ sĩ, ĩri ándrá vâ u'álé ídri
ị́jọ́ ũnzí ãlu 'dĩ 'bã áni rĩ kí idéŋá gá.
8 Wó ú'dî'da ĩmi acá dó 'bá Yẹ́sṹ ã'ḩlépi rá rĩ kî rú, ị́jọ́ 'dĩ sĩ lẽ ĩmi a'be ị́jọ́
ũnzí 'dĩ kí idéŋá pírí rá: lẽ ũmbã 'bã rụ ĩmi ku, jõku ĩfẽ ũmbã ĩmidrḩ gá rĩ

'bã ují ĩmi drį̃ nĩ ku, ãzíla i̗jọ̗ ĩminí idélé jõku jọlé rĩ 'bã iza 'bá ãzí ási̗ ku, ãzíla i̗jọ̗ tị ũnzí ãni la 'bã ãfũ ĩmi tị gá ku.

9 Ĩmi ali̗ ĩnzõ ĩmi drĩdríŋĩ gá ku, ã'dusĩku ĩmi a'be ádrízã ĩmi ãni ũnzí ũ̗kụ rĩ kí 'bo, ãzíla gẽ̗rį̃ pírí ándrá ĩminí sĩ u'ájó ala gá rĩ abe.

10 Ãzíla ú'dĩ'da ĩmi ã'į̃ Kúrísĩtõ 'bo, ĩmi acá dó sĩ 'bá ú'dí la kî rú. Ãdróŋá 'bã dó ádrízã ú'dí 'dĩ ĩmi agá, ãzíla ĩ'di ĩmi fẽ acálé ĩ'di áni į̃di̗-į̃di̗, i̗jọ̗ 'dĩ sĩ, ĩmi dó ĩ'di nį̃ rá.

11 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã dó ĩmi 'bá ú'dí ru 'bo, i̗jọ̗ ĩmi 'bá Yãhụ́dį̃ rú yã jõku 'bá Yãhụ́dį̃ rú ku yã rĩ adru ũkpó ru ku, táni ĩtãrã ĩmi rá yã jõku yụ yã rĩ adru i̗jọ̗ ũkpó ru ku. I̗jọ̗ ãzí ĩmi ãmi̗yọ́ŋá yã jõku ĩmi angá 'bá i̗jọ̗ nį̃lépi ku la kí agá, ãzíla ĩmi ãtí'bó ru yã jõku ãtí'bó ru ku yã rĩ adru kí i̗jọ̗ ũkpó la ku. Kúrísĩtõ ĩ'di dó lú ãmbógó i̗jọ̗ ũkpó ãndânĩ rĩ 'i, ãzíla ĩ'di u'á 'bá ĩ'didrį̃ kí agá pírí.

12 Ãdróŋá ũpẽ ĩmi 'bá ãlá ru ndú ĩ'di ãni, ãzíla lẽ ĩmi ambamba, i̗jọ̗ 'dĩ sĩ, ma mãmálá 'bã ĩmi rụ́ u'ájó ádrízã 'dĩ kí sĩ: ĩko 'bá ũcõgõ gá 'dĩ kí ãzã, ĩmi adru ási̗ į̃gbẽ̗ sĩ, ĩmi ási̗ 'bã ndrĩ-ndrĩ, ĩmi iri ĩmi i̗jọ̗ sĩ vũ̗rụ́, ĩmi idé i̗jọ̗ jã, ĩta i̗jọ̗ tã-tã.

13 Ĩta jõ ĩmi drĩdríŋĩ gá tã-tã ãzíla ĩtrũ vâ 'bá i̗jọ̗ ũnzí idélépi ĩmi rụ́ rĩ kí rá cécé Úpí 'bã i̗jọ̗ ũnzí ĩmidrį̃ kî trũjó rĩ áni.

14 I̗jọ̗ 'dĩ kí drį̃ gâ sĩ pírí, i̗jọ̗ ãmbógó lẽlé ĩmi idé rĩ ĩ'di lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ 'i. Ã'dusĩku lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩdríŋĩ gá rĩ la fẽ ĩmi adru tị icíma múké rĩ agá.

15 Lẽ ási̗ į̃gbẽ̗ Kúrísĩtõ 'bã fẽlé ĩminí 'dĩ 'bã ce ĩmi drį̃ i̗jọ̗ pírí ĩminí igálé rĩ kí agá. Lẽ ĩmi idé i̗jọ̗ 'dĩ kí íni la Ãdróŋá 'bã ĩmi ãlu-ãlu ũpẽjó sĩ u'ájó, ãzíla ãzi̗ ngajó ãngũ ãlu gá ási̗ į̃gbẽ̗ sĩ 'bá ãlu rú rĩ sĩ 'dĩ ụrụ'bá Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ 'i. Lẽ ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí sĩ.

16 Ĩmi ũrã i̗jọ̗ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ ụ́'dụ́ pírí sĩ, ĩ'di dó sĩ ĩmi drį̃ ce i̗jọ̗ ĩminí idélé rĩ kí agá i̗jọ̗ ĩminí ũrãlé rĩ abe. Ĩmi imbá 'bá kí ãzíla ĩmi uzá kí drį̃ gá i̗jọ̗ Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ sĩ ũndũwã sĩ. Ĩngo zãbụ́rį̃, ĩngo úngó Ãdróŋá drį̃ kí, ãzíla úngó Ãdróŋá i̗cụ́jó úríndí 'bã imbálé rĩ kí abe. Ĩminí úngó 'dĩ kí ngo agá, ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní i̗jọ̗ pírí ĩ'di 'bã idélé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

17 I̗jọ̗ ĩminí idélé rĩ kí ãzíla jọlé rĩ kí abe, lẽ ĩnga kí rụ́ Úpí Yẹ́sũ̗ drį̃ sĩ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô ãmã Átẹ́pị Ãdróŋá ní ĩ'di rũ̗ sĩ.

Ímbátáŋá 'bá Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní lị̗cọ̗ ĩ'badrį̃ kí agá rĩ

18 Ĩmi ũkú ã'į̃táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩmi are ĩmĩ ágóka kí tị, ã'dusĩku 'dĩ ãzi̗ ĩminí adrujó Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ.

19 Wó ĩmi ãgọbị ã'į̃táŋá agá 'dĩ, lẽ ĩlẽ ĩmĩ ũkúka kí lẽlẽ, ĩfẽ ĩ'baní ũcõgõ ku.

20 Anzị, ĩmi are 'bá ĩmi tị̗lépi rĩ kí tị i̗jọ̗ pírí kí agá, ã'dusĩku i̗jọ̗ ĩminí idélé 'dĩ la ãyĩkõ fẽ Úpí Yẹ́sũ̗ nî.

21 Ĩmi átẹ́pịka rú 'dĩ, lẽ ĩmi uzá ĩmĩ anzị kí drį̃ gá i̗jọ̗ ãlu-ãlu ĩ'bã kí idélé múké ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku ĩdrĩ idé la 'dĩ 'bã áni, i̗jọ̗ kí adru ĩ'baní vị̗ kóru, kí u'á cãndí sĩ icó kí dó sĩ i̗jọ̗ pịrị idélé ku.

22 Ĩmi 'bá ãti'bo rú 'dĩ, lẽ ĩmi are ãmbogo ĩmidrį̃ ũ̗nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ kí tị ụ́'dụ́ pírí. Ĩmi are kí tị adru lú ĩmi lẽjó 'bã jọ kí ĩminí i̗jọ̗ múké rĩ sĩ la ku, wó rá la ĩnga ãzi̗ ási̗ pírí sĩ ã'dusĩku ĩminí Ãdróŋá rujó rĩ sĩ.

23 Ãzi̗ pírí ĩminí ngalé rĩ kí, lẽ ĩnga kí ási̗ pírí sĩ cécé ĩmi nga la Úpí Yẹ́sũ̗ ní rĩ áni adru 'báni rĩ áni ku.

24 Ĩ'bã ĩmi ásị gá Úpí la mụ ĩminí ũyá ĩ'di 'bã azịlé fẽlé 'bá pírí ní rĩ ịsụ́lé
rá. Ã'dusĩku ị́jọ́ mgbã sĩ ĩmi íyóŋá iyó Kúrísĩtõ Úpí nî.
25 Wó ĩmi ãzí drĩ kí ị́jọ́ ũnzí idé siri, Ãdróŋá la drį̃rịma fẽ ũnzĩkãnã ĩ'ba
ãni 'dã sĩ ádrízã ĩ'badrị̃ 'bã lẽlé rĩ áni, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ lị uyaŋâ kóru.

4

1 Ĩmi ãmbogo ãti'bo 'badrị́ 'dĩ, ĩmba ãti'bo kí tã, ãzíla ĩmi idé kí múké-
múké ã'dusĩku ĩ'bã ĩmi ásị gá ĩmi vâ íyóŋá iyó ãmbógó ĩmidrị́ 'bũ̃ gá rĩ
nî.

Páwũ̃lõ a'ị 'bá Kõlõsáyĩ gá 'dĩ kí ĩ'diní Ãdróŋá ã'ĩjó

2 Ĩminí rĩ gá, ĩfẽ ĩmi ásị́ pírí Ãdróŋá ã'į̃ŋá drį̃ gá. Wó ĩminí Ãdróŋá ã'ị
agá, ĩmi adru mịfị́ trũ, ãzíla ĩfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ụ́'dụ́ pírí.
3 Ĩminí Ãdróŋá ã'ị agá, ĩmi ã'ị vâ ãmaní ĩndĩ, 'bã nzį̃ ãmaní kẽjị́ sĩ mụjó
ị́jọ́ Kúrísĩtõ drị́ ándrá ĩ'di 'bã i'dalé 'bá 'baní ídu tọndọlọ ku rĩ, 'bã ũlũŋâ
trũ drį̃ gá. Wó ma ú'dî'da mãbụ́sũ̃ gá íni la mání ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá 'dĩ ũlũjó rĩ
sĩ.
4 Ĩmi ã'ị mání Ãdróŋá ma sĩ ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá 'dĩ ũlũ 'bá pírí 'baní tọndọlọ
ũrį̃ kóru, mání tá ũrãlé ma nga la rĩ áni.
5 Ĩmi u'á ũndũwã sĩ 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi ku 'dĩ kí abe. Ĩmi ayú gẽrį̃ pírí
cí rĩ sĩ kí ãzã kojó.
6 Ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩjọ ĩ'baní ị́jọ́ ásị́ į̃gbẹ́ sĩ, kí dó sĩ adru ãvá trũ ị́jọ́ ĩminí jọlé rĩ
arejó. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ĩmi zị ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drį̃ sĩ ĩmi dó sĩ nį̃ kí umvi
agá ũndũwã sĩ cé.

Páwũ̃lõ 'bã ímbátáŋá ãsį̃jó rĩ kí ĩ'di 'bã zịtáŋá ãsį̃jó rĩ be

7 Tũ̃kị́kõ̃ la ĩminí ị́jọ́ ru idélépi má rụ́ 'dọ̃ rĩ kí vú nze pírí. Ĩ'di má ádrị́pị
Kúrísĩtõ agá mání lẽlé ambamba rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ã'į̃táŋâ trũ ãzį̃ ngalépi ãzíla
ãtí'bó drị́ Úpí má be ãlu rĩ 'i.
8 Ásị́sị́ŋá mání ĩ'di tị pẽjó ĩmi rụ̃lé rĩ, ĩmi dó sĩ ị́jọ́ ru idélépi ãma rụ́ 'dõlé
rĩ kí ũ̃nį̃ ĩ'di rụ̃ sĩ, ãzíla ĩ'di vâ sĩ ĩmi ásị́ ũŋmĩ ũkpõ fẽjó ĩminí ã'į̃táŋá ĩmidrị́
agá.
9 Tũ̃kị́kõ̃ kí mụ Ũnésẽmũ be. Ũnésẽmũ 'dĩ ĩminí nį̃lé cé 'bá Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi
rá angálépi ĩmi rụ̃lé rĩ 'i. Ĩ'di 'bá ãmaní ásị́ 'bãjó drį̃ la gá rá rĩ 'i, ãzíla
ãmaní lẽlé rá rĩ 'i. Kí į̃rį̃ trá, kí mụ ĩminí ị́jọ́ ru idélépi ãma rụ́ 'dọ̃ rĩ kí vú
nzelé pírí nĩ.
10 Ãrĩsĩtãríkõ ã'į̃táŋá agá, mãbụ́sũ̃ gá má be rĩ zị ĩminí cící. Mãrákõ
Bãrãnábã * 'bã kãká ru rĩ, zị ĩminí cící. Ĩmi ịsụ́ wárágã Mãrákõ drį̃ gá 'bo,
drĩ ca ĩmi rụ́ Kõlõsáyĩ gâlé rá, ĩmi a'ị ĩ'di ãzíla ĩmba tã la múké-múké.
11 Yẹ́sũ̃ umvelé Jụ́sį̃tõ̃ 'i rĩ zị vâ ĩminí cící. 'Dĩ kí lú 'bá Yãhụ́dį̃ rú na
ã'į̃táŋá agá, ãzį̃ ngalépi má be 'bá kí imbájó ị́jọ́ Sụ́rụ́ Ãdróŋá drį̃ sĩ rĩ kî.
Imbá kí áma ásị́ ũkpó ru.
12 Ĩpãfúrã ĩmi ãzí ru ãtí'bó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ drị́ gá rĩ zị ĩminí cící. Ĩ'di ĩminí
Ãdróŋá ã'ị ãndẽŋâ kóru ụ́'dụ́ pírí sĩ. Ĩ'di ĩminí Ãdróŋá ã'ị ĩminí sĩ adrujó
úríndí agá ũkpó ru, ãzíla ĩmi dó sĩ ị́jọ́ pírí Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩnga kí rĩ kí nga
ásị́ ãlu sĩ.

---

* **4:10** Gį̃rị́kį̃ tị lũ pịrị-pịrị *Mãrákõ* 'i *Bãrãnábã 'bã* ádrị́pị átịdrị́ 'bã ngọ́pị rú rĩ 'i yã, jõku ádrị́pį̃ ádrọ́pį̃ ngọ́pị rú rĩ 'i yã rĩ gá ku.

13 Ĩpãfúrã ĩ'di má be 'dộ cí, ánị̃ ĩ'di 'bã ãzị́ ngaŋá ĩmi ị́jọ́ sĩ, ãzíla
Kũrĩsĩtíyánĩ u'álépi táwṹnị̃ Lãwũdíkĩyã gá ãzíla Hị̃rãpọ́lị̃sị̃ gá rĩ 'baní ũkpó
ru rĩ cé.
14 Ãmã wọ̃rị́ Lụ́kã, dãkĩtárĩ rú rĩ kí Dẽmásĩ be zị kí ĩmi vâ pírí cící.
15 Ĩzị ãmã ádrị́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá Lãwũdíkĩyã gá 'dĩ
'baní cící, ãzíla ĩzị vâ ãmã ámvọ́pị ã'ị̃táŋá agá Nĩmúfã ní, Kũrĩsĩtíyánĩ tị
icílépi ĩ'didrị́ko gá 'dĩ abe pírí cící.
16 Ĩmi Kũrĩsĩtíyánĩ Kõlõsáyĩ gá 'dĩ, ĩminí wárágã mání sĩlé ĩminí 'dĩ lãjó
'bo rĩ 'bã vúlé gá, lẽ ĩpẽ 'bá ãzí tị 'bã mụ vâ ĩ'di lãlé Kũrĩsĩtíyánĩ Lãwũdíkĩyã
gá rĩ 'baní rá. Lẽ ĩzị ãzíla ĩlã vâ wárágã ándrá mání sĩlé Kũrĩsĩtíyánĩ
Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'banî rĩ rá.
17 Ĩjọ Ãrị̃kị́pọ̃ ní, “Lẽ íde ãzị́ Úpí Yẹ́sụ̃ 'bã fẽlé mídrị́ rĩ rá.”
18 Ma Páwụ̃lọ̃ 'i, áde wárágã mání sĩlé ĩminí sĩ ĩmi zịjó cící 'dĩ 'i áma
ãmgbã rĩ 'bã drị́ sĩ la, ĩmi dó sĩ nị̃ la rá wárágã 'dĩ angá mádrị́. Ĩmi ũrã ị́jọ́
áma drị̃ gá, ãzíla ĩzị mání Ãdróŋá mání adru agá mãbụ́sụ̃ gá 'dộ ĩndĩ.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ 'baní drḭ̃drḭ̃ rĩ

1 Ma Páwṹlọ̃ 'i, Sílã 'i, ãzíla Tḭ̃mḭ̃tḭ̃yọ̃ 'i ãzḭ̃ ĩmi pírí cící ĩmi 'bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi
rá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá, acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ̃ 'bã 'bá ru rĩ, ãzíla Úpí Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásḭ̃ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drḭ̃ gá rĩ
'bã adru ĩmi abe.

Ãwã'dĩfô Páwṹlọ̃ 'bã fẽlé ídri ãzíla ã'ḭ̃táŋá
'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ sĩ rĩ

2 Ṹ'dṹ pírí sĩ ãma ĩminí Ãdróŋá zḭ̃, ãma vâ ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní ĩmi ḭ́jọ́
sĩ ãndẽŋâ kóru.

3 Ãmaní ãmã Átẹ́pḭ̃ Ãdróŋá zḭ̃ agá ĩmi ḭ́jọ́ sĩ, ãma ḭ́jọ́ ũrã gẹ̃rḭ̃ ĩminí ãzḭ́
ngajó Ãdróŋá ní ũkpó ru rĩ drḭ̃ gá, ã'dusĩku ĩminí Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ́jó rá rĩ sĩ,
ĩminí vâ ãzḭ́ ngajó 'bá ãzí 'baní ũkpó ru ĩminí kí lẽjó rá rĩ sĩ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla
ĩminí ásḭ́ 'bãjó Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá vúlé ḭ̃dḭ́ rĩ 'bã drḭ̃ gá rĩ sĩ. Ĩtu
pá ũkpó ru ũcõgõ fẽlé ĩminí rĩ kí agá rá.

4 Ãmã ádrḭ́pḭ́ka ãzíla ãmã ámvọ́pḭ́ka Ãdróŋá 'bã lẽlé 'dĩ, ãfẽ ãwã'dĩfô
Ãdróŋá ní ã'dusĩku ãnḭ̃ rá pẽ ĩmi adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru 'bo,

5 ã'dusĩku ḭ́jọ́ mgbã Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ ãmaní ũlũlé rĩ amṹ lú tḭ́ sĩ ku, wó
rá la ũkpó sĩ vâ Úríndí Ãlá rĩ trũ, ãzíla ãma ã'ḭ́ ãma ásḭ́ gâlé ḭ́jọ́ ãmaní
ũlũlé rĩ kí ḭ́jọ́ mgbã la kî rĩ gá rá. Ĩnḭ̃ vâ rá ãmaní ándrá u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ,
ãri u'álé lú ĩmi ãzã kojó.

6 Ĩminí ándrá ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ drḭ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ḭ́jó 'bo rĩ sĩ, ĩmi ũbĩ ándrá ḭ́jọ́
ãmaní idélé rĩ kí vú, vâ ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã idélé rĩ kí vú. 'Bá ãzí drĩ
kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ trẹ̃ỵḭ́ ĩminí ḭ́jọ́ ãmaní ũlũlé rĩ ã'ḭ́jó rĩ sĩ rá tí, ĩmi ã'ḭ́
ḭ́jọ́ 'dĩ ãyĩkõ Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩminí rĩ sĩ.

7 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ́lépi rá ãngũ Mãkẽdónĩyã drḭ́ agá, ãzíla ãngũ
Ãkáyã drḭ́ agá 'dĩ 'bã kí ĩmi ícétáŋá ru.

8 'Bá ãngũ ĩmi andre gá 'dãá rĩ are kí ḭ́jọ́ Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ ĩmi rṹ sĩ.
'Bá Mãkẽdónĩyã gá ãzíla Ãkáyã gá 'dĩ ãngũ Gḭ̃rḭ́kḭ̃ drḭ́ agá 'dĩ are kí lú ḭ́jọ́
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ á'dṹsĩ la ku, wó ḭ́jọ́ ã'ḭ́táŋá ĩmidrḭ́ gá rĩ iré ãngũ pírí gá.
Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma icó ḭ́jọ́ ãzí jǫ̣lé drḭ́ la gá ku.

9 Be la rá la 'bá pírí ri kí ḭ́jọ́ jǫ̣lé mũkẽ ĩmĩ ãma a'ḭ́jó rĩ kí drḭ́ gá. Ũlũ kí
'bá pírí 'baní ḭ́jọ́ ĩminí ãdroŋa ĩnzõ rú ĩmi ãni ídri kóru, 'dĩ kí a'bejó rá sĩ
ãzḭ́ ngajó Ãdróŋá ídri rĩ nî rĩ kî.

10 Ũlũ kí vâ ḭ́jọ́ ĩminí ĩmi itújó Ãdróŋá Ngọ́pḭ́ drḭ́ tẽjó, ṹ'dṹ ĩ'di rú drṹzḭ́
ãgõjó vúlé ṹnọ́kṹ drḭ́ gá 'dõlé angájó 'bṹ gâlé rĩ sĩ rĩ 'bá pírí 'banî. Ĩ'di
Yẹ́sṹ ãlu 'dĩ 'i Ãdróŋá 'bã ingalé drã agá rá, ãzíla 'bá ãma apálépi Ãdróŋá
'bã ũmbã ĩ'di 'bã sĩ 'bá ḭ́jọ́ ũnzí idélépi rĩ kí cojó rĩ agá rá rĩ 'i.

2

Ãzḭ̃ Páwṹlọ̃ 'bã ngalé Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ

1 Ãmã ádṛ́ṗḭka ãzíla ãmã ámvọ́ṗḭka, ĩmi ãmgbã rĩ ńḭ̃ kí rá, amṵ́ŋá ándrá
ãmã amṵ́jó ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlõ̃ńḳ̃ gá 'dõlé rĩ adru ándrá úyé ku, 'bá wẽwẽ rú
ã'ḭ́ kí ándrá Úpí Yẹ́sṵ̃ 'i rá.
2 Cécé ĩminí ńḭ̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Fḭ̃lḭ́pḭ̃ gá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ fẽ kí ãmaní
ũcõgõ, ãzíla u'dá kí ãma 'dĩ sĩ ãma acá drĩ ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlõ̃ńḳ̃ gá 'dõlé ku
rú. Wó ãma amṵ́ ĩmi rṵ́ Tẹ̃sãlõ̃ńḳ̃ gá 'dõlé, ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋá drḭ́ gá
rĩ ũlũlé ṵ̃rḭ́ kóru ãzã koma ĩ'didrḭ́ sĩ, 'bá ũ'bí drĩ kí ándrá táni ãmaní ũcõgõ
fẽ agá rá tí.
3 Ãma ũlũ ándrá ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ́ ĩnzõ kóru, ḭ́jọ́ ãmaní jọlé rĩ
tu kí pá ũrãtáŋá pḭrḭ rĩ drḭ́ gá, ãzíla ãma ulé 'bá ãzí ãluŋá la ku.
4 Be la rá la ãma ṵ́'dṵ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ ũlũ 'bá ĩ'di 'bã pẽlé ásḭ́ 'bãjó
kí drḭ́ gá ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ ḭ́jọ́ mgbã rĩ ũlũjó rĩ kí áni. Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ũlũtáŋá ãmadrḭ́
adru sĩ ãyĩkõ fẽjó 'bá nî la ku, wó rá la ãyĩkõ fẽjó Ãdróŋá ãma ásḭ́ ndrṵ̃lépi
ṵ́'dṵ́ pírí sĩ rĩ drḭ́.
5 Ĩńḭ̃ vâ rá ṵ́'dṵ́ ãma adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ḭ́jọ́ ũniyambamba rĩ kí ĩmi
drḭ́ gá lú ĩminí ãyĩkõ fẽjó yã la ku. Ĩńḭ̃ vâ rá ãri ḭ́jọ́ kí ngalé sĩ ãmã rọ̃mmgbọ́
drḭ́ zḭ́jó (atrḭjó) íni la ku, ã'dusĩku ãma adru 'bá rọ̃mmgbọ́ gá la ku. Ãdróŋá
ńḭ̃ ḭ́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí rá.
6 Ãndrṵ̃ ándrá ãrútáŋá ĩmi ãni la jõku 'bá ãzí 'bã ãni la ku. Wó ãmaní
adrujó ṵ̃pḭgọŋa Kúrísĩtõ ãni rĩ sĩ, ãma ájẹ́ lẽ la ĩmi ãma tãmba cécé 'bá
ãmbõgõ lẽlépi rĩ kí áni.
7 Be la rá la ṵ́'dṵ́ ãmaní u'ájó ĩmi abe rĩ sĩ, ã'dụ ĩmi cécé andre la ĩ'di 'bã
anzḭ kí 'dụlé tãmbajó rĩ áni.
8 Ãmaní ĩmi lẽjó ambamba rĩ sĩ, fẽ ándrá ãma ũlũ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã Ãdróŋá
drḭ́ á'dṵ̃sĩ ku, wó ãma ándrá vâ ãyĩkõ sĩ ḭ́jọ́ pírí ãmaní icólé idélé rá rĩ kí
idé agá ĩmi ãzã kojó.
9 Ãmã ádṛ́ṗḭka ãzíla ãmã ámvọ́ṗḭka, ĩmi icó igálé la rá ãmaní adrujó
ĩmi abe Tẹ̃sãlõ̃ńḳ̃ gá rĩ sĩ, ãnga ãzḭ́ ãmadrḭ́ sĩ ũkpó ru. Ḭ́jọ́ mgbã sĩ, ãnga
ándrá ãzḭ́ ḭ̃tṵ́ kí ḭ́ńḭ́ be sĩ séndẽ ḭsṵ́jó sĩ ãko ãmaní ayúlé rĩ kí ĩgbãjó, ãfẽ sĩ
ĩminí ḭ́jọ́ ũrãlé ãma drḭ́ gá ṵ́'dṵ́ ándrá ãmaní ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ mgbã rĩ ũlũjó
ĩminí 'dã sĩ ku.
10 Ĩmi ãmgbã rĩ la ḭ́jọ́ ãma drḭ́ gá rĩ vû nze Ãdróŋá be ĩmi 'i jọjó la ãma
u'á ándrá ḭ́jọ́ pḭrḭ sĩ ĩmi 'bá ã'ḭ̃táŋá agá 'dĩ abe. 'Bá ãzí icó dó sĩ ãbãlé ãzíla
zḭtáŋá zḭlé ú'áŋá ãmaní u'ájó ĩmi abe ḭ́jọ́ pḭrḭ sĩ ãzíla ḭ́jộ kóru rĩ sĩ.
11 Ãndá-ãndá ru ĩńḭ̃ rá ãri ándrá ĩmi tãmbalé cécé átẹ́pḭ la ĩ'di 'bã anzḭ
kí tãmbalé rĩ áni.
12 Ãma imbá ándrá ĩmi ásḭ́ sĩ ĩminí ũkpó fẽjó, ãzíla ãma ũŋmĩ vâ ĩmi ásḭ́
sĩ ḭ́jọ́ idéjó ídri icólépi ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di 'bá ãlu
ĩmi umvelépi acájó ĩ'di 'bã 'bá ru sĩ fijó Sṵ́rṵ́ ĩ'didrḭ́ ḍḭzã ru 'bṵ̃ gá rĩ gá rĩ
'i.
13 Ĩminí ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé ãma tḭ gâ sĩ rĩ arejó sáwã ãmaní ĩminí ĩ'di
ũlũjó rĩ sĩ rĩ sĩ, ĩmi ã'ḭ́ ĩ'di ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ rú adru 'bá drḭ́ rĩ áni ku, wó
cécé ĩ'di 'bã adrulé pḭrḭ rĩ áni. 'Dĩ bãsĩ ḭ́jọ́ ãmaní ãwã'dĩfô fẽŋá Ãdróŋá ní
rĩ a'bejó ku rĩ 'i. Wó ḭ́jọ́ angálépi Ãdróŋá drḭ́ 'dĩ ĩ'di ãzḭ́ nga ĩmi 'bá Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí ídri agá kpere ãndrũ.
14 Ãmã ádṛ́ṗḭka ãzíla ãmã ámvọ́ṗḭka, ãko ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ la ãzḭ́ nga ĩmi
ídri agá 'dĩ rĩ icélépi rĩ ĩ'di ḭ́jọ́ ándrá ru idélépi 'bá Kúrísĩtõ Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi
rá ãngũ Yṵ̃dḭyã drḭ́ agá rĩ 'ba rṵ́ rĩ 'bã ru idéjó ĩmi ụrụ'bá gá ĩndĩ rĩ 'i.
Ḭ́jọ́ ándrá ru idélépi 'dĩ ĩ'di ḭ́jọ́ ándrá 'bá ĩmĩ kãká ru Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi ku ĩminí

ũcõgõ fẽlépi cécé 'bá Yãhụ́dẹ̃ rú rĩ 'bã kí ándrá ũcõgõ fẽjó ĩ'bã 'bá kãká ru Yẹ́sẹ̃ ã'ẹ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ áni.

15 'Bá Yãhụ́dẹ̃ rú 'dĩ kí ándrá bãsĩ Úpí Yẹ́sẹ̃ ãzíla Ãdróŋá 'bã nãbịya ãzí kí ụ'dẹ̃lépi rĩ kî. Ẽ'di ándrá vâ 'bá Yãhụ́dẹ̃ rú 'dĩ kí vúŋá ándrá ãma adrolépi ãngũ pírí ãmaní sĩ ẹ̃jọ́ ũlũjó rĩ kí agâ sĩ rá rĩ kî. Ẹ̃jọ́ 'bá Yãhụ́dẹ̃ rú 'dĩ 'bã idélé 'bá Yẹ́sẹ̃ ã'ẹ̃lépi rá 'dĩ 'ba rụ́ rĩ kí sĩ Ãdróŋá 'a ve ĩ'baní rá. 'Bá 'dĩ ã'ẹ̃ kí ẹ̃jọ́ 'bá ãzí ãni la ku,

16 ũ'bẽ̃ kí ásẹ́ pírí sĩ ãma atrẹ̃lé ẹ̃jọ́ ãmaní lẽlé lũlé 'bá Yãhụ́dẹ̃ rú ku 'dĩ 'baní, Ãdróŋá icó kí palé íngoní ru ẹ̃jọ́ ũnzí ĩ'badrẹ̃ kí agá. 'Bá Yãhụ́dẹ̃ rú 'dĩ 'bã kí ẹ̃jọ́ ũnzí idéjó ẹ̃dẹ́-ẹ̃dẹ́ rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩ'baní drẽ̃rẹ̃ma fẽ ĩcẽŋâ kóru.

Ãvá Páwũlọ̃ 'bã lẽjó 'bá Tẹ̃sãlọ̃nịkẹ̃ gá rĩ kí ndrejó ẹ̃dẹ́ rĩ

17 Ãmã ádrẹ̃pẹ̃ika ãzíla ãmã ámvọ́pẹ̃ika, sáwã were vúlé gá, ála mụ ãma irélé ĩmi abe ndú-ndú ụrụ'bá sĩ (ãmaní táni ẹ̃jọ́ ũrã agá ĩmi drẽ̃ gá ũgũgõ) rá tí, ãlẽ tá gõlé ĩmi ndrelé ásẹ́ pírí sĩ ẹ̃dẹ́ rá.

18 Ẹ̃jọ́ 'dĩ ándrá íni la ãlẽ ándrá tí gõlé ĩmi rụ̃lé ẹ̃dẹ́, wó ma Páwũlọ̃ 'i, má ũ'bẽ̃ pâlékó wẽwẽ rú gõlé ĩmi rụ̃lé wó Sĩtánĩ uga ãma ní úmgbé.

19 Wó ĩmi 'bá ãma sĩ ásẹ́ 'bãjó, vâ ãyĩkõ idéjó, ãzíla 'bá ãma fẽlépi adrujó ãfó sĩ ãzẹ́ ãmadrẹ́ Úpí Yẹ́sẹ̃ 'bã drẽ̃lẹ́ gá drụ́zẹ́ ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ãgõjó rĩ sĩ kî. Ẽ'di ãndá, ĩ'di ĩmi 'i 'bá ãmaní sĩ ásẹ́ 'bãjó, ãyĩkõ idéjó ãzíla ãzẹ́ ngajó ãfó sĩ rĩ kî.

20 Ãndá-ãndá ru, ĩfẽ ãmaní adrujó ãfó sĩ ãzíla ãyĩkõ sĩ ĩmi ẹ̃jọ́ sĩ.

3

1 Ãmaní icójó ẹ̃jọ́ ãma kí adrujó ĩmi trũ ndú-ndú rĩ tajó ẹ̃dẹ́ ku rĩ sĩ, ãma ũrã acejó ãma sĩ á'dụ̃sĩ táwũ̃nẽ̃ Ãténĩyã gá.

2 Ãpẽ Tẹ̃mẽ̃tẹ̃yọ̃ ãmã ádrẹ̃pẹ̃ Yẹ́sẹ̃ agá ãzẹ́ Ãdróŋá drẽ̃ ngalépi, ẹ̃jọ́ mgbã Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ drẽ̃ ũlũlépi 'bá 'baní rĩ tẹ̃ ĩmi rụ̃lé. Ãpẽ ĩ'di tẹ̃ ĩmi rụ̃lé mụlé ĩmi ãzã kolé ã'ẹ̃táŋá ĩmidrẹ́ Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'bã adru rú sĩ ũkpó ru, ãzíla ĩmi ásẹ́ imbájó sĩ ã'ẹ̃táŋá ĩmidrẹ́ Yẹ́sẹ̃ agá rĩ a'bejó ku,

3 'bá ãzí 'bã ẹ̃gbẹ́ rú sĩ ĩmi ásẹ́ ã'ẹ̃táŋá ĩmidrẹ́ Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ a'bejó rá ku, drĩ kí táni ĩminí ũ'bẽ̃táŋá fẽ 'dĩ áni rá tí. Wó lẽ ĩnẽ̃ lọ́lọ́ 'dĩ ẹ̃jọ́ Ãdróŋá ãni fẽjó la ãmaní ũ'bẽ̃táŋá ẹ̃sụ́jó 'dĩ 'bã áni 'dĩ.

4 Ẽnẽ̃ ẹ̃jọ́ 'dĩ rá la ã'dusĩku ãri ándrá ĩminí ẹ̃jọ́ 'bá kí rú ãmaní ũcõgõ fẽ rá 'dĩ i'dalé. Cécé ĩmĩ nẽ̃lé 'bo rĩ áni ẹ̃jọ́ 'dĩ uja ru idélé 'dã 'bã áni.

5 Mâ ĩminí ála ũcõgõ fẽ íngoní yã rĩ nẽ̃jó cé rĩ sĩ, mâ vâ icójó ĩmi u'á íngoní yã rĩ nẽ̃jó ku rĩ tajó ẹ̃dẹ́ ku rĩ sĩ, ápẽ Tẹ̃mẽ̃tẹ̃yọ̃ tẹ̃ mụlé ẹ̃jọ́ ĩtu pá ã'ẹ̃táŋá Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ ũkpó ru yã rĩ ndrelé. Má idé ẹ̃jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ũrẽ̃ fi áma ásẹ́ agá, má ũrã Sĩtánĩ 'bá 'bá kí ulélépi rĩ, ulé ãzî sĩ ĩmi ã'ẹ̃táŋá ĩmi ãni Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ ã'ẹ̃jó rĩ a'bejó rá íni. Má ũrã vâ ãzẹ́ ándrá ãmaní ngalé fẽlépi la ĩminí Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ ã'ẹ̃jó rĩ la mụ adrulé ũrõdrẹ́ kóru.

Ụ'dụ́kọ́tẹ̃ Tẹ̃mẽ̃tẹ̃yọ̃ 'bã ajílé angájó 'bá Tẹ̃sãlọ̃nịkẹ̃ gá rĩ 'badrẹ̃ rĩ

6 Wó Tẹ̃mẽ̃tẹ̃yọ̃ 'bã ãgõjó ãma rụ́ 'dõlé angájó ĩmi rụ̃lé rĩ sĩ, ũlũ ãmaní ẹ̃jọ́ mgbã ã'ẹ̃táŋá ĩmidrẹ́ Yẹ́sẹ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drĩ ũkpó ru, ãzíla lẽtáŋá ĩminí 'bá lẽjó rĩ drẽ̃ gá. Ũlũ vâ ãmaní ũrãtáŋá ĩmi ãni ãma drẽ̃ gá rĩ 'bã adrujó ãmbógó ru rĩ drẽ̃ gá ẹ̃jọ́, ãzíla ũlũ vâ ãmaní ẹ̃jọ́ ĩmi lẽjó ãma ndrejó ẹ̃dẹ́ cécé ãmã lẽjó ĩmi ndrejó ẹ̃dẹ́ rĩ drẽ̃ gá.

7 Ị́jọ́ Tĩmĩ̃tĩyõ̃ 'bã ũlũlé ãmaní ĩmi drĩ̃ gá rĩ sĩ, má ádrĩ̃pịka ãzíla má
ãmvọpịka, ãdrĩ táni ũcõgõ ịsụ́ 'bá 'badrĩ rá tí, Tĩmĩ̃tĩyõ̃ ũŋmĩ ãma ásĩ rá,
ãma acá ũkpó ru ã'ĩ̃táŋá agá ĩmi ị́jọ́ sĩ.
8 Ãma dó nĩ̃jó la ĩtu pá ũkpó ru ã'ĩ̃táŋá ĩmi ãni ĩminí Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃jó rĩ agá
rĩ sĩ, ãma ásĩ dó ũkpó ru.
9 Ãma dó ãwã'dĩ̃fô fẽ Ãdróŋá ní íngõpí ãmaní ĩ'di zị agá ãyĩ̃kõ ĩminí ajílé
ãma ásĩ gá rĩ sĩ?
10 Ãma Ãdróŋá zị ĩ̃tụ́ kí ị́nĩ be lẽ 'bã fẽ ãmaní ũkpõ sĩ ĩmi ndrejó ĩ̃dĩ. Wó
ãdrĩ dó ĩmi ndre ĩ̃dĩ rá yã áni, ãma dó icó ĩmi ãzã kolé sĩ ã'ĩ̃táŋá ĩmi ãni
Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ ã'ĩ̃jó rĩ 'bãjó 'bã adru rú sĩ ũkpó ru.
11 Ãma Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ zị gẹ̃rĩ̃ nzĩ̃jó
ãmaní sĩ mụjó ĩmi ndrejó ĩ̃dĩ.
12 Ãma vâ Úpí zị 'bã fẽ lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩ̃drínŋĩ̃ gá, ãzíla 'bá pírí
kí lẽjó rĩ 'bã zo ãmbógó ru, ãzíla 'bã ĩjãlã ru ĩ̃dĩ̃ cécé lẽtáŋá ãmaní ĩmi lẽjó
rĩ 'bã zojó ãmbógó ru, ãzíla ĩ'di 'bã ru ĩjãlãjó ĩ̃dĩ̃ rĩ áni.
13 Ãma Ãdróŋá zị 'bã fẽ ĩminí ũkpõ ĩmi ásĩ gá, sĩ adrujó ị́jọ́ ũnzî kóru
Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ gá ụ́'dụ́ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõjó ũ̃nọ̃kụ́
gá 'bá ãlá ĩ'di drĩ̃ rĩ abe rĩ sĩ.

4

Ídri ãyĩ̃kõ fẽlépi Ãdróŋá nĩ rĩ

1 Ãmã ádrĩ̃pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka, ãma imbá ándrá ĩmi ụ́'dụ́ ãmaní
adrujó ĩmi abe rĩ sĩ ĩmi ídri la Ãdróŋá ní ãyĩ̃kõ fẽ íngoní yã rĩ sĩ, wó 'dĩ dó
bãsĩ gẹ̃rĩ̃ ĩminí sĩ u'ájó rĩ 'i. Ãmaní táni nĩ̃jó la ĩmi idé la ú'dî'da 'dĩ 'bã áni
rá tí, ãma a'ị́ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃lépi rá 'dĩ, ãyĩ̃kõ fẽjó Ãdróŋá ní ĩ̃dĩ̃-ĩ̃dĩ.
2 Ãma a'ị́ ĩmi ãyĩ̃kõ fẽjó Ãdróŋá ní 'dĩ áni la, ã'dusĩ̃ku ĩnĩ̃ ị́jọ́ ándrá Úpí
Yẹ́sũ̃ 'bã ũkpõ la fẽjó ãmaní, ãmã imbálé ĩminí 'dĩ sĩ ãma drĩ adrujó ĩmi
abe rĩ sĩ rĩ kí rá.
3 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ lẽ, ĩmi adru ãlá ru lẽ ĩnga ãwũ̃ ku.
4 Ị́jọ́ ãmbógó rĩ, lẽ 'bá ãlu-ãlu 'bã ũ̃nĩ̃ ru ụrụ'bá tãmbajó gẹ̃rĩ̃ ãlá sĩ
ãrútáŋá ru.
5 Ĩfẽ ãvá ị́jọ́ ụrụ'bá drĩ̃ 'bã adru ĩmĩ úpí ru cécé 'bá Ãdróŋá nĩ̃lépi ku rĩ
kí áni ku,
6 ãzíla lẽ 'bá ãzí 'ba iza ádrĩ̃pĩ̃ 'bã ũkú drĩ̃ ku. Ãmaní ándrá lũjó la ĩminí
ũkpó ru ãmaní drĩ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ rĩ áni, Úpí Yẹ́sũ̃ la drĩ̃rịma fẽ 'bá
pírí ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí idélépi rĩ 'baní rá.
7 Ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá umve ándrá ãma sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó ku, wó ãma u'á sĩ
ídri ãlá sĩ.
8 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ãmaní imbálé 'dĩ gã sĩ, adru gã ị́jọ́ 'bá 'bá ru rĩ
'bã imbálé rĩ 'i la ku, wó ĩ'di ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé rĩ gã, ã'dusĩ̃ku Ãdróŋá 'i
ĩ'di 'bá ĩminí Úríndí Ãlá rĩ fẽlépi rĩ 'i.
9 Ãdróŋá 'bã ãmgbã rĩ 'bã ĩmi imbájó 'bá lẽŋá sĩ nĩ rĩ sĩ, ãma icó dó ị́jọ́
ãzí sĩ̃lé ĩminí ĩ̃lẽ ĩmĩ ádrĩ̃pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka Ãdróŋá agá 'dĩ kí íngoní
ru yã rĩ gá ku.
10 Ị́jọ́ mgbã sĩ rĩ gá, ĩ̃lẽ ĩmĩ ádrĩ̃pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka Úpí Yẹ́sũ̃ agá
u'álépi ãngũ Mãkẽdónĩ̃yã drĩ̃ agá rĩ kí rá. Wó Ãmã ádrĩ̃pịka ãzíla ãmã
ámvọ́pịka Yẹ́sũ̃ agá 'dĩ, lẽ ĩ̃lẽ ĩmi 'bã ndẽ 'dĩ rá.

11 Ãma a'ḭ vâ ĩmi 'i ásḭ pírí sĩ u'ájó gẹ̃rḭ̃ múké icólépi 'bá ãzí ní ũcõgõ
fẽlépi ku rĩ sĩ, ĩfi 'bá ãzí 'bã ḭjọ́ gá ágá sĩ ku, ãzíla lẽ ĩnga ãzḭ ĩmidrḭ sĩ ĩmi sĩ
ãko ĩmi rĩ kí ịsṵ́. Ṵ'dṵ́ ãmaní ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma imbá ándrá
ĩmi ḭjọ́ 'dĩ kí idéjó pírí,
12 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ 'bã ndre kí rú sĩ ĩmi u'á ṵ'dṵ́ pírí íngoní yã
rĩ, kí rú sĩ ĩminí ãrútáŋá fẽ. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi ãtḭ̃ rú sĩ ĩmi 'bá ãzí 'bã ụrụ'bá
gá ku.

Páwṵ̃lọ̃ sĩ ḭjọ́ ãgõŋá Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ ḭ̃dḭ rĩ drḭ̃ gá

13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãlẽ ĩnḭ̃ ã'du ḭjọ́ la drṵ́zḭ mụ ru idélé
'bá ándrá ũdrãlépi Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'ba rṵ́ nĩ yã rĩ. Ãlẽ ĩmi awá 'bá
ũdrãlépi Yẹ́sṵ̃ agá 'dĩ kí cécé 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi ku 'dĩ 'bã kí 'bá ũdrãlépi Yẹ́sṵ̃
agá ku 'dĩ kí awálé rĩ áni ku, ã'dusĩku 'bã kí ásḭ drĩ kí drã 'bo, icó kí drṵ́zḭ
angálé ídri rú ḭ̃dḭ ku.
14 Ãma ã'ḭ kí rá Yẹ́sṵ̃ drã ándrá rá, angá vâ ándrá ídri rú ḭ̃dḭ rá. Ḭjọ́ 'dĩ sĩ,
ãnḭ̃ rá ṵ'dṵ́ drṵ́zḭ Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó ṵ̃nọ́kṵ́ drḭ̃ gá ḭ̃dḭ rĩ sĩ, Ãdróŋá la drṵ́zḭ 'bá
pírí ándrá ũdrãlépi Yẹ́sṵ̃ agá, 'dĩ kí fẽ angálé amṵ́lé adrulé Yẹ́sṵ̃ trũ ãngũ
ãlu gá.
15 Ḭjọ́ ãmaní jọlé ĩminí 'dĩ ándrá ḭjọ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãmgbã rĩ 'bã jọlé ãmaní
rĩ 'i. Jọ ándrá ãma 'bá drĩ ídri rú ṵ'dṵ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã drṵ́zḭ ãgõjó ḭ̃dḭ rĩ sĩ rĩ,
icó kí drḭ̃ ụfụlé ĩ'di trũ ku ịsṵ́ 'bá ándrá ũdrãlépi ĩ'di ã'ḭ̃lépi ráká 'dĩ ụfụ kí
drĩ drḭ̃ ĩ'di trũ ku rú ku.
16 Ḭjọ́ mgbã sĩ ḭjọ́ drṵ́zḭ ru idélépi rĩ ĩ'di íni, Úpí Yẹ́sṵ̃ la drṵ́zḭ asḭ 'bṵ̃
gâlé rĩ sĩ vṵ̃rṵ́ 'dõlé, 'bá kí ĩ'di are ãzḭ́táŋá fẽ agá ṵ'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ, kí vâ
mãlãyíkã 'bã drḭ̃lẹ́ are ḭjọ́ jọ agá, ãzíla kí mãlãyíkã Ãdróŋá drḭ are gũká vu
agá. 'Dã 'bã ũngúkú gá, 'bá ándrá ũdrãlépi Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ agá 'dĩ kí angá
ídri rú ḭ̃dḭ. 17 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Ãdróŋá la ãma 'bá drĩ ídri rú 'dĩ kí atrá
ĩ'ba abe, ĩ'di ãma agụ kî trũ pírí ụrụgá ũlí agâlé drḭ̃ fụlé Úpí Yẹ́sṵ̃ trũ, sáwã
'dã sĩ ãma kí dó mụ acelé Úpí Yẹ́sṵ̃ trũ ãsḭ̃ŋâ kóru.
18 Lẽ ĩmi imbá ĩmi ãlu-ãlu 'bã ásḭ, sĩ ru igájó ḭjọ́ mání jọlé ĩminí 'dĩ kí sĩ.

5

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, adru dó ḭjọ́ ãzí ũkpó ru la ku ãmaní
ĩminí ḭjọ́ sĩjó ã'ḭ̃táŋá ḭjọ́ lũjó ṵ'dṵ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ la rú ãgõjó ḭ̃dḭ rĩ ã'dụtṵ́ rĩ yã rĩ
drḭ̃ gá.
2 Ãjọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩnḭ̃ cé ṵ'dṵ́ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã rú drṵ́zḭ ãgõjó ḭ̃dḭ rĩ
ĩ'di adru rṵ̃gbṵ́, cécé ṵ̃gṵ́'bá 'bã afíjó ḭnḭ sĩ ãko kí ṵ̃gṵ̃jó jó 'dḭpḭ ní nḭ̃ŋâ
kóru sáwã ĩ'di 'bã ṵ'dṵ́ kojó rĩ sĩ rĩ áni.
3 Ṵ'dṵ́ 'bá 'bã kí ḭjọ́ ũrãjó ãzíla jọjó la, "Ṵ̃nọ́kṵ́ dó ú'dî'da ḭ̃gbẹ́ ru ãko ãzí
ũnzí la dó yụ," rĩ bãsĩ ṵ'dṵ́ ĩ'bã kí ũcõgõ ãmbógó la ịsṵ́jó kí ídri agá rĩ 'i.
Ũcõgõ 'dã la i'dó rṵ̃gbṵ́ cécé ũkú 'a trũ rĩ ngọ́tḭ ãzá 'bã ĩ'di a'dṵ́jó rĩ áni,
wó 'bá icó kí apálé ũcõgõ ãmbógó 'dã sĩ ku.
4 Wó ĩmi ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩmi adru ãngũ ịnḭ agá ku,
ḭjọ́ 'dĩ sĩ ṵ'dṵ́ drṵ́zḭ Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã ãgõjó rĩ icó dó sĩ ĩmi ịsṵ́lé rṵ̃gbṵ́ cécé
ṵ̃gṵ́'bá 'bã jó 'dḭpḭ ĩrũgbũjó rĩ áni ku.
5 Ájọ ḭjọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ĩmi pírí 'bã adrujó 'bá u'álépi múké, ãzíla ḭjọ́
mgbã rĩ kí idélépi áyụ rĩ kí rĩ sĩ, 'dĩ bãsĩ cécé adrujó ãngũ imve agá ãzíla
adrujó ḭ̃tṵ́ agá rĩ áni. Ãma 'bá Úpí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ, ãma adru kí 'bá ḭjọ́

ũnzí idélépi ãzíla u'álépi gẽ̃rẽ̃ ị́jọ́ ũnzí ãrĩ kí agá rĩ kí la ku, 'dĩ cécé adrujó ị́ṇị́ agá ãzíla adrujó 'bá ũṇṍkṹ ị́jọ́ ũnzí trũ 'dĩ 'bã 'bá ru rĩ áni.

6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma adru kí 'bá Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi ku ṹ'dṹ gá, ã'du ị́jọ́ la mụ ru idélé nĩ yã rĩ nḭ̃lépi ku rĩ kí áni ku. Be la rá la ãma adru kí 'bá angálépi ṹ'dṹ gá rĩ sĩ rá adrulépi bábá Úpí Yẹ́sũ̃ 'bã ãgõ̃ŋá ḭ̃dḭ́ rĩ tẽlépi rĩ kí áni, ãzíla lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ,

7 ã'dusĩ̃ku 'bá kí ṹ'dṹ ko ị́ṇị́ sĩ nḭ̃ kí dó ã'du ị́jọ́ la mụ ru idélé ĩ'ba abe nĩ yã rĩ gá ku, ãzíla kí adru 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ nḭ̃lépi la ã'du la ru idé ĩ'di ụrụ'bá gá nĩ yã ku rĩ áni.

8 Wó ãmã kí adrujó 'bá ị́jọ́ mgbã rĩ kí idélépi ḭ̃tṹ agá rĩ kí rĩ sĩ, lẽ ãmba kí ãma tã cénĩ-cénĩ rú. Lẽ ã'ḭ̃tã̀ŋá ãmadrḭ́ Úpí Yẹ́sũ̃ agá rĩ, ãzíla ãmã lẽtã̀ŋá 'bá 'baní rĩ 'bã mba ãma tã cécé ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã ru tãmbajó gọ́bẹ́rẹ́ * sĩ, ru atrḭjó ã'dḭ́ gá rĩ sĩ rĩ áni. Lẽ ã'bã kí ásḭ́ Yẹ́sũ̃ la ãma pa rá rĩ gá rá, 'dĩ la ãma tãmba cécé kõfíyã ãsĩ̃kárĩ̃ 'bã sulé drḭ̃kã gá ĩ'di drḭ̃ tãmbajó rĩ áni.

9 Ị́jọ́ 'dĩ kí íni la Ãdrṍŋá ũpẽ ãma adrujó ĩ'di 'bã 'bá ru, amṹjó ị́jọ́ ũnzí lịjó ãma drḭ̃ gá 'bá ĩ'di 'bã amṹjó drḭ̃rḭma fẽjó ĩ'baní rĩ kí áni ku. Be la rá la fẽ ãmaní drḭ̃lẹ́ba sĩ ru pajó rá ị́jọ́ Úpí Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã idélé ãmaní rĩ sĩ adru drḭ̃rḭma ịsṹjó ku.

10 Úpí Yẹ́sũ̃ drã ãzíla angá ándrá ídri rú ãma kẽ̃jḭ́ gá ãdrĩ táni adru ídri jõku ãma ũdrã kí táni sáwã ĩ'di rú drṹzḭ́ ãgõjó ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rá tí, ãma drṹzḭ́ mụ u'álé ĩ'di trũ ãngũ ãlu gá.

11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi imbá ĩmi ásḭ́ ãzíla lẽ ĩko ĩmi ãzã ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá cénĩ-cénĩ rú, pá tujó Yẹ́sũ̃ agá ũkpó ru ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ cécé ĩminí ĩmi ásḭ́ imbájó ãzíla ĩminí ĩmi ãzã kojó ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá 'dĩ 'bã áni.

Ị́jọ́ Páwṹlõ̃ 'bã sĩ̃lé ímbátã̀ŋá ru ãsĩ̃jó rĩ

12 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma a'ḭ́ ĩmi ãrútã̀ŋá fẽjó 'bá drḭ̃lẹ́ ru ãzḭ́ ngalépi ásḭ́ pírí sĩ ĩmi Úpí Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí drḭ̃lẹ́ gá lũjó la ĩminí ĩmi idé ị́jọ́ ũnzí ku rĩ 'banî.

13 Ĩfẽ ĩ'baní ḭ̃nzḭ̃tã̀ŋá ãzíla ĩlẽ kí ásḭ́ pírí sĩ ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé ĩminí rĩ kí sĩ, lẽ ĩmi u'á 'bá pírí kí abe ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ sĩ.

14 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ãma ĩmi a'ḭ́, lẽ ĩtre 'bá ũvú Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá lẽlépi ãzḭ́ ngalépi ku 'dĩ kí. Lẽ 'bã nga kí ãzḭ́, ĩmi ũŋmĩ 'bá ṹrḭ́ 'dĩ kí ásḭ́, ĩko 'bá ũkpõ kóru ã'ḭ̃tã̀ŋá agá rĩ kí ãzã, ãzíla ĩta ị́jọ́ 'bá pírí 'bã rĩ kí ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ.

15 Lẽ ĩfẽ ĩmi ãzí ãlu la 'bã umvi ị́jọ́ ũnzí 'bá ãzí 'bã idélé ĩ'di ụrụ'bá gá rĩ 'bã tḭ ị́jọ́ ũnzí sĩ ku. Be la rá la, ĩmi ṹ'bḭ̃ ásḭ́ pírí sĩ 'bã Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá, ãzíla 'bá pírí kí 'dụlé ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ.

16 Ĩmi adru ãyĩ̃kõ sĩ ṹ'dṹ pírí sĩ.

17 Ĩzḭ́ Ãdrṍŋá 'i sáwã pírí sĩ ãndẽŋâ kóru.

18 Ĩfẽ ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdrṍŋá ní ãwã'dĩfô ị́jọ́ múké jõku ũnzí ru idélépi ĩmi rṹ rĩ kí sĩ, ã'dusĩ̃ku ị́jọ́ 'dĩ kí pírí ị́jọ́ Ãdrṍŋá 'bã lẽlé ĩmi idé kí Kúrísĩtõ Yẹ́sũ̃ rṹ sĩ rĩ kí.

19 Ĩmi atrḭ́ Úríndí Ãdrṍŋá drḭ́ ãzḭ́ ngalépi ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ ku.

20 Ị́jọ́ ndẽlépi nĩ rĩ, lẽ ĩmi ide ị́jọ́ Úríndí Ãlá rĩ 'bã lũlé 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí tḭ gâ sĩ rĩ kí ku.

---

* **5:8** *Gọ́bẹ́rẹ́* ĩ'di ándrá jõ ídu rĩ gá ãko 'é 'bá ãzí 'bã agbẹ́lé rĩ atrḭjó rĩ 'i.

21 Wó rá la lẽ ĩmi are ãzíla ĩco ḭ́jọ́ jọlé 'dã 'bã drĩdríŋĩ, sĩ nḭ̃jó la ãndá-
ãndá ru ḭ́jọ́ 'dã angá Úríndí Ãlá rĩ drḭ́ yã jõku yụ. Kí jõ ḭ́jọ́ mgbã pḭrḭ la, lẽ
ĩmi ã'ḭ́ kí.
22 Drĩ kí adru ḭ́jọ́ ũnzí la yã íni, lẽ ĩgã kí úmgbé.
23 Ma Ãdróŋá ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ fẽlépi 'bá ĩ'di drḭ́ rĩ 'banî rĩ zḭ 'bã fẽ rú ĩminí acájó
ãlá ru, 'ba atrḭ ĩmi úríndí, ãzíla ĩmi ụrụ'bá pírí ḭ́jọ́ ũnzí idéŋá gá cí, kpere
ụ́'dụ́ drụ́zḭ́ ãmã Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã ãgõŋá ḭ̃dḭ́ rĩ drḭ̃ gá.
24 Ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã jọlé 'bo rĩ a'be ĩ'di idéŋâ kóru ku. Ĩ'di idé la rá ĩ'di 'bã
adrujó ã'ḭ̃táŋâ trũ rĩ sĩ.
25 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ĩzḭ ãmaní Ãdróŋá ĩndĩ.
26 Ĩzḭ ãmaní 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí pírí cící.
27 Ãlẽ ĩlã wárágã 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'baní rá.
28 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Páwṹlọ̃ 'bã sĩlé 'bá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá rĩ 'baní ḭ̃rḭ̃ rĩ

1 Ãma Páwṹlọ̃, Sílã ãzíla Tḭmḭ̃tḭyọ̃ trũ ãzḭ ĩmi 'bá Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃lépi
rá Tẹ̃sãlọ̃ṇḭkḭ̃ gá acálépi Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ rú rĩ 'bã 'bá ru, ãzíla Úpí Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ 'bã 'bá ru 'dĩ pírí cící.
2 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ ãzíla Úpí ãma ãni
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Yẹ́sṹ la drṹzḭ́ ãgõ amṹ 'bá ũfẽlé ãzḭ́ ĩ'bã kí ngalé rĩ vú sĩ

3 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, lẽ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ṹ'dṹ pírí
sĩ ĩmi ḭ́jọ́ sĩ. Ĩ'di ãmaní múké ḭ́jọ́ 'dĩ idéjó ã'dusĩku ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Úpí
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ agá rĩ ḭ̃drḭ̃jó ãzíla lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó ĩmi drĩ̃drínŋ̃ĩ gá rĩ 'bã
zojó ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ.
4 Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ fẽlépi la ãngũ pírí ãmaní mṵjó rĩ gá, ãma ḭ́jọ́ jọ ĩmi drḭ́ gá
múké, 'bá Ãdróŋá drḭ́ 'baní lũjó la 'bá drĩ kí táni ĩminí ũcõgõ fẽ gẽ̃rḭ́ ndú-
ndú sĩ, fẽjó la ĩminí drḭ́ cịjó ḭ́jọ́ ĩminí Úpí Yẹ́sṹ ã'ḭ́jó rĩ sĩ rá tí. Ĩmi drĩ ta la
ásḭ́ ḭ̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ĩmĩ ã'ḭ̃táŋá ĩ'di drḭ́ gá rĩ fũ drĩ ku.
5 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí i'da la 'bá 'baní tọndọlọ ḭ́jọ́ Ãdróŋá 'bã lḭ́lé rĩ ĩ'di pḭrḭ, ãzíla
ḭ́jọ́ 'dĩ kí sĩ, Ãdróŋá la drṹzḭ́ ĩmi lã pírí 'bá sṹrṹ ĩ'didrḭ́ agá ĩ'di 'bã drḭ́ celé
nĩ rĩ kí rú. Ḭ́jọ́ 'dĩ bãsĩ ĩminí sĩ drḭ̃cịjó 'dĩ.
6 Ãdróŋá 'bã ṹ'dṹ pírí sĩ ḭ́jọ́ lịjó 'bá kí drḭ́ gá ídétáŋá ĩ'badrḭ́ vú sĩ rĩ sĩ,
ĩ'di vâ ũcõgõ fẽ 'bá ándrá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ 'banî.
7 Ĩ'di vâ drṹzḭ́ 'bá ũcõgõ fẽlépi ĩminí rĩ kí atrḭ ũcõgõ ĩ'bã kí fẽlé ĩminí rĩ
kí agá cí, ãzíla ĩ'di vâ kí atrḭ ũcõgõ fẽŋá ãmaní rĩ sĩ cí. Ḭ́jọ́ 'dĩ kí drṹzḭ́ ru
idé sáwã Úpí Yẹ́sṹ 'bã ru i'dajó ũlí agá ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ rĩ
sĩ. Mãlãyíkã ĩ'di ãni ũkpó trũ rĩ kí adru ĩ'di trũ, ãzíla ãcí dḭ̃lépi dḭ́-dḭ́ rĩ la
kí andre ce pírí cí.
8 Ĩ'di drḭ̃rḭma fẽ 'bá Ãdróŋá 'bã ũkpõ sĩ 'bá kí drḭ́ cejó rĩ ã'ḭ̃lépi ku rĩ
'baní, 'dĩ kí 'bá ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ drḭ́ ã'ḭ̃lépi ku rĩ kí.
9 Úpí Yẹ́sṹ la ĩ'baní drḭ̃rḭma fẽ ãcí ukólépi ku rĩ sĩ. Ĩ'di kí dro ĩ'di mẹ́lẹ́tḭ
gá rĩ sĩ rá, icó kí filé rilé dḭ̃zã, ĩ'didrḭ́ agá ku.
10 Ḭ́jọ́ 'dĩ kí pírí ru idé sáwã Úpí Yẹ́sṹ 'bã amṹjó 'bá kí sĩ ĩ'di ḭcṹjó ḭ́jọ́ ĩ'di
'bã idélé 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá rĩ 'banî rĩ sĩ, ãzíla 'bá ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drṹzḭ́
ṹsṹ-ṹsṹ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí sĩ. Ĩmi drṹzḭ́ adru 'bá Yẹ́sṹ ãni la rú, ãzíla 'bá
ĩ'di ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ kí drĩ̃drínŋ̃ĩ gá ĩndĩ ã'dusĩku ĩmi ã'ḭ́ ándrá ḭ́jọ́ ãmaní ndrelé
ãzíla ãmaní lũlé ĩminí ĩ'di drḭ́ gá rĩ kí rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩminí drṹzḭ́ adrujó 'bá Úpí Yẹ́sṹ ḭcṹlépi ṹ'dṹ ĩ'di 'bã ãgõjó
ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ́ rĩ sĩ rĩ kí drĩ̃drínŋ̃ĩ gá ĩndĩ rĩ sĩ, ãma ṹ'dṹ pírí sĩ Ãdróŋá zḭ
ĩminí. Ṹ'dṹ Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, Ãdróŋá ãmadrḭ́ gá rĩ la drṹzḭ́ ĩmi lã 'bá
mgbã ándrá u'álépi gẽ̃rḭ́ múké ĩ'di 'bã sĩ ĩmi umvejó ala gá nĩ rĩ kî rú. Ãma
vâ Ãdróŋá zḭ 'bã ko ĩmi ãzã ũkpõ sĩ ḭ́jọ́ múké ĩminí lẽlé idélé rĩ kí idéjó,
ãzíla ḭ́jọ́ pírí ã'ḭ̃táŋá ĩmidrḭ́ Yẹ́sṹ agá rĩ 'bã fẽlé ĩmi idé kí rĩ kí idéjó.
12 Ãma Ãdróŋá zḭ íni la 'bá 'ba ḭcṹ kí rú Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ 'bã rṹ ḭ́jọ́ ĩ'di
'bã idélé ĩminî rĩ kí sĩ, 'ba ḭcṹ kí rú vâ ĩmi. Ãdróŋá ãma ãni, ãzíla ãmã Úpí

Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã umvi kí rú sĩ Ãdróŋá ãmaní zịlé 'dĩ gẹ̃rḭ̃ múké ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ̃ rĩ sĩ.

2

'Bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé nĩ rĩ la ãfũ 'bá kí izalé
ịsṹ Úpí Yẹ́sṹ ãgõ ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ̃ ku rú

1 Ãlẽ ú'dî'da ĩminí ḭ́jọ́ sĩlé ṹ'dṹ drṹzḭ́ Úpí ãma ãni Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã
ãgõjó ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ̃ rĩ drḭ̃ gá, ãzíla ḭ́jọ́ drṹzḭ́ Ãdróŋá la ãma atrájó ãngũ
ãlu gá drḭ̃ ụfụjó ĩ'di trũ rĩ drḭ̃ gá. Ḭ́jọ́ 'dĩ drḭ̃ gá ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã
ámvọ́pịka, ãma ĩmi a'ḭ́
2 'bá ãzí 'bã ĩbãbãŋã ĩmi sĩ ḭ́jọ́ 'bá 'bã kí jọlé, jõku sĩlé ĩminí jọjó la ṹ'dṹ
Úpí Yẹ́sṹ 'bã sĩ ãgõjó ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá ḭ̃dḭ̃ rĩ acá 'bo rĩ angá ãmadrḭ́ rĩ sĩ ku.
3 Lẽ ĩfẽ 'bá ãzí 'ba ulé ĩmi gẹ̃rḭ̃ ãzí sĩ fẽjó la ĩminí ḭ́jọ́ ũrãjó ĩmi ásḭ́ gá jọjó
la ḭ́jọ́ 'dĩ ãndá rĩ gá ku, ã'dusĩku ịsṹ Úpí Yẹ́sṹ ãgõ drĩ ṹnọ́kṹ gá ḭ̃dḭ̃ ku, sáwã
ãzí la adru cí, 'bá ũ'bí 'bã kí fũjó Ãdróŋá rṹ rĩ sĩ ãmvé ĩ'di gãjó úmgbé la.
Ḭ́jọ́ 'dã drĩ dó ru idé 'bo, 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé nĩ rĩ la drṹzḭ́ ãfũ nĩ. Ĩ'di 'bá
drḭ̃ kolépi mụlépi ãcí ukólépi ku rĩ gá la.
4 Ĩ'di drṹzḭ́ ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ gá rĩ gã úmgbé, ãzíla ãko pírí 'bá 'bã kí umvelé
Ãdróŋá ru ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ rĩ drḭ̃ gá, ĩ'di vâ ru 'bã índẽ Ãdróŋâ ũkpõ sĩ rá. Ḭ́jọ́
'dĩ la fẽ ĩ'di ri jó Ãdróŋá drḭ̃ agá vṹrṹ 'bá kí uléjó ru 'bãjó ĩ'baní 'i Ãdróŋá
'i.
5 Ĩ'di ãndá, ĩmi icó vâ ḭ́jọ́ 'dĩ igálé rá, sáwã ándrá mâ amṹjó ĩmi abe rĩ
sĩ, álũ ándrá ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ rá.
6 Wó ĩnḭ̃ ã'du la 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ atrḭ amṹŋá gá kpere sáwã Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ gá nĩ yã rĩ gá rá.
7 Sĩtánĩ la ú'dî'da íni 'bá kí ulé ṹnọ́kṹ drḭ̃ gá 'dĩ, kí drḭ̃ ịcḭ́jó sĩ Ãdróŋá
gãjó úmgbé. Wó 'bá ãzí Ãdróŋá ãni la cí ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé 'bá kí
ụtrḭ́lépi ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ gãjó úmgbé rĩ atrḭ 'bá kí ụtrḭ́ŋá gá cí, ãzíla ĩ'di
vâ mụ kí atrḭ́ŋâ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá kpere Ãdróŋá 'bã drṹzḭ́ ĩ'di nze agá
ãngũ 'dã agá 'dãá rĩ sĩ rá.
8 Ãdróŋá 'bã ĩ'di anzéjó 'bo rĩ 'bã ũngúkú gá, 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ la
dó ãfũ. Wó ṹ'dṹ Úpí Yẹ́sṹ 'bã ãgõjó rĩ sĩ, ĩ'di 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi
ãvẹ̃vḭ̃ Ĩ'di tị gá rĩ sĩ, ãzíla Ĩ'di vâ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ andi dḭ̃zã Ĩ'di 'bã
ãgõjó rĩ drḭ̃ sĩ.
9 Ṹ'dṹ 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã amṹjó 'bo rĩ sĩ, ĩ'di amṹ ũkpõ Sĩtánĩ
drḭ́ gá rĩ sĩ. Ĩ'di sĩ tálí ĩnzõ rú wẽwẽ rú kí idé, ãzíla ĩ'di ãko ṹsṹtáŋá ru
fẽlépi la 'bá kí sĩ icójó ũrãjó la ḭ́jọ́ 'dĩ kí Ãdróŋá la kí idé nĩ rĩ kí idé.
10 Ĩ'di vâ gẹ̃rḭ̃ ndú-ndú pírí ũnzí 'dĩ kí ayú 'bá drḭ̃ kolépi sĩ mụjó ãcí
ukólépi ku rĩ gá rĩ kí uléjó, ã'dusĩku ĩ'ba kí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́
kí tá sĩ ru pa rá rĩ lẽjó ku rĩ sĩ, ála kí ivé ãcí sĩ rá.
11 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá la drṹzḭ́ ũkpõ ḭ́jọ́ ũnzí drḭ̃ a'be kí uléjó 'bã ã'ḭ́ kí rú sĩ
ḭ́jọ́ ĩnzõ rú 'bá Sĩtánĩ 'bã tị ãpẽlé rĩ 'bã jọlé rĩ kí.
12 Ãdróŋá la drṹzḭ́ ḭ́jọ́ lị kí drḭ̃ gá ĩ'baní ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drḭ́ gá
rĩ ã'ḭ́jó ku, ãzíla ĩ'bã kí gẹ̃rḭ̃ ĩ'ba ãni ḭ́jọ́ ũnzí ãrĩ kí lẽjó áyụ rĩ sĩ.

'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ́lépi rá 'dĩ 'bã tu kí pá ũkpó ru

13 Ãmã ádrḭ́pịka ãzíla ãmã ámvọ́pịka Yẹ́sṹ agá ĩ'di ã'ḭ́lépi rá 'dĩ, lẽ ṹ'dṹ
pírí sĩ ãfẽ ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ĩmi ḭ́jọ́ sĩ, Ãdróŋá lẽ ĩmi rá, ãzíla ũpẽ ĩmi 'bá

drḭ̃drḭ̃ ĩ'di 'bã palé rá rĩ kí rú. Ũkpõ Úríndí Ãlá rĩ drḭ̃ fẽ ĩminí ḭ́jọ́ mgbã rĩ ã'ḭ̃lé, ãzíla lẽ ĩfẽ ĩmi ásḭ Ãdróŋâ drḭ̃ gá.
14 Ãdróŋá umve ĩmi gẹ̃rḭ̃ ḭ́jọ́ mgbã ándrá ãmaní ũlũlé ĩminí rĩ sĩ. Umve
ándrá ĩmi ĩminí dḭ̃zã fẽjó cécé ĩ'di 'bã ándrá dḭ̃zã fẽjó Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ ní rĩ áni.
15 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṵ̃ agá 'dĩ, ĩtu pá ũkpó
ru ãzíla ĩrụ ḭ́jọ́ ándrá ãmaní imbálé ĩminí tḭ sĩ, ãzíla sĩ̃lé wárágã sĩ 'dĩ kí
tã mgbemgbe.
16 Ãdróŋá ãmã Átẹ́pḭ 'i, ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ, ãma lẽlépi, ãzíla
ásḭ ḭ̃gbẹ̃ ĩ'didrḭ sĩ ãmaní ásḭ imbáŋá ukólépi ku rĩ fẽlépi ásḭ 'bãŋá ũkpó rĩ
be rĩ,
17 'bã imbá ĩmi ásḭ, ãzíla 'bã ũŋmĩ ĩmi ásḭ ḭ́jọ́ múké rĩ kí jọjó, ãzíla idéjó
ṵ'dṵ́ pírí sĩ.

3

'Bá Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi rá rĩ kí a'ḭ́jó Ãdróŋá zḭ́jó rĩ

1 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka, ĩzḭ ãmaní Ãdróŋá ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃
drḭ gá rĩ ûlũ ĩ'di, 'bã iré sĩ ru ãngũ pírí gá, ãzíla 'bá 'bã a'ḭ́ kí ĩ'di ḭ̃nzḭ̃táŋá
sĩ cécé ándrá ĩminí a'ḭ́lé rĩ áni.
2 Ĩzḭ vâ ãmaní Ãdróŋá 'ba apá rú sĩ ãma 'bá ũnzí rĩ kí drḭ gá rĩ sĩ, 'bã idé
kí sĩ ãma ũnzí ku, ã'dusĩku adru 'bá pírí ã'ḭ̃ kí ḭ́jọ́ mgbã Úpí Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ rá la
ku.
3 Wó Úpí Yẹ́sṵ̃ la ṵ'dṵ́ pírí sĩ ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé 'bo rĩ idé rá, ĩ'di ĩmi 'bã
adrujó ã'ḭ̃táŋá agá ũkpó ru, ãzíla ĩ'di ĩmi tãmba 'bá ũnzí Sĩtánĩ 'bã tḭ ãpẽlé
ĩmi fẽjó u'dejó ḭ́jọ́ ũnzí agá rĩ sĩ rĩ drḭ gá rá.
4 Ã'bã ásḭ Úpî ḭ́jọ́ sĩ ĩmi drḭ̃ gá rá, ãma ã'ḭ̃ rá ĩmi ḭ́jọ́ ándrá ãmaní lũlé
ãzíla sĩ̃lé ĩminí rĩ kí idé 'dĩ, ãzíla ĩmi vâ mụ kí idéŋâ trũ drḭ̃lẹ́ gá drḭ̃lẹ́ gá.
5 Úpí Yẹ́sṵ̃ 'bã i'da ĩmi ásḭ gá Ãdróŋá lẽ ĩmi íngõpí yã rĩ, ãzíla 'bã i'da
ĩminí ĩmi ũcõgõ 'bá 'bã kí fẽlé ĩminí rĩ ta íngoní yã rĩ, cécé ándrá Kúrísĩtõ
'bã talé rĩ áni.

Páwṵ̃lọ̃ 'bã 'bá ũvú rĩ kí trejó ũvũ sĩ rĩ

6 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka Yẹ́sṵ̃ agá 'dĩ, ũkpõ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ
drḭ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ ĩminí ãzḭ́táŋá lẽ ĩmi icí ĩmi 'bá ãzí Yẹ́sṵ̃ ã'ḭ̃lépi
rá wó ũvú ãzḭ ngalépi ku, vâ ḭ́jọ́ ándrá ãmã imbálé ĩminí 'bo rĩ kí vú ũbĩ̃lépi
ku 'dĩ kí abe ku.
7 Ĩmi ãmgbã rĩ nḭ̃ vâ lọ́lọ́, lẽ ĩmi idé ḭ́jọ́ kí cécé ándrá ãmaní idélé rĩ áni.
Ṵ'dṵ́ ãmã ándrá adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãma adru ándrá ũvú ku.
8 Ãna ándrá 'bá ãzí 'bã ãkónã ãzḭ la ngaŋâ kóru ku la ku. Be la rá la
ãnga ándrá ãzḭ ḭ̃tṵ́ kí ḭ́nḭ be, ãfẽ ándrá sĩ 'bá ãzí ní ũcõgõ ku.
9 Ãnga ándrá ãzḭ ũkpó ru ãmadrḭ sĩ íni la adru ãmã ũkpõ ándrá ĩmi a'ḭ́jó
ãmaní íná fẽjó yụ la ku, wó ãlẽ ándrá ĩminí ícétáŋá múké rĩ a'belé vú bĩ̃lé.
10 Ãmã ándrá vâ adrujó ĩmi abe rĩ sĩ, ãjọ ándrá ĩminí, “Lẽ 'bá ũvú ãzḭ
ngalépi ku rĩ, úfẽ ĩ'diní íná nalé ku.”
11 Wó ãmaní ḭ́jọ́ 'dĩ jọ agá 'dĩ 'bã áni rá tí, ãma are 'bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ
kí ũvú nga kí ãzḭ ku, rá la kí mụ 'bá kí drḭ̃ ḭcḭ trũ ãzḭ ĩ'bã ãrĩ kí tḭ gá.
12 Ũkpõ Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ sĩ, ãfẽ 'bá 'dĩ 'baní
ãzḭ́táŋá 'ba i'dó kí ãzḭ ngalé kí drḭ sĩ kí sĩ ãkónã ĩ'bã kí nalé sĩ adrujó ídri
rĩ kí ḭsṵ́.

13 Ãmã ádrḭ́pḭka ãzíla ãmã ámvọ́pḭka ãzí 'dĩ, ájọ ĩminí lẽ ĩmi ãndẽ ãzḭ́
múké rĩ ngaŋá sĩ ku.
14 Lẽ ĩnḭ̃ 'bá ḭ́jọ́ ãmã sĩlé wárágã 'dĩ agá rĩ kí gãlépi úmgbé rĩ kí cé (lọ́lọ́).
Ĩmi icí ĩmi ĩ'ba abe ãluŋá la ku, drḭ̃nzá 'bã rụ rú sĩ kí, 'ba uja kí rú sĩ ru
ídri múké benĩ.
15 Ĩ'dụ kí mẹ́rọ́ ru ku wó rá la ĩjọ ĩ'baní ḭ́jọ́ kí trejó ádrḭ́pḭ rú.

Páwṵ̃lõ̃ zḭ Ãdróŋá ãzíla fẽ zḭtáŋá 'bá Tẹ̃sãlõ̃ńḭ̃kḭ̃ gá rĩ 'banî

16 Úpí Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ĩminí ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃, ãzíla 'bã mba ĩmi tã ṵ́'dṵ́ pírí.
17 Ma Páwṵ̃lõ̃ 'i, ásĩ ĩminí ḭ́jọ́ 'dĩ kí zḭtáŋá ĩmi zḭ̃jó cící rĩ abe áma ãmgbã
rĩ 'bã drḭ́ sĩ. Ma wárágã pírí máni sĩlé ma 'i rĩ kí de drḭ́ tḭ̃ŋá 'dĩ sĩ 'bá pírí
kí sĩ nḭ̃ la wárágã 'dã angá má drḭ́.
18 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ drḭ̃ 'bã adru ĩmi pírí
abe.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé Tị̃mĩtịyǫ̃ ní drị̃drị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma 'i Páwų̃lǫ̃ ų̃pị́gǫ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drị́ rĩ drị́, 'bá
pẽlé ãzị́tãŋá Ãdróŋá 'bá Palépi rĩ drị̃ sĩ, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'Bá ãma Palépi
ãmaní sĩ ásị́ tị̃jó rĩ 'i.
2 Ásĩ ĩ'di mâ ngǫ̃pị ã'ị̃tãŋá agá mgbã Tị̃mĩtịyǫ̃ nî: má a'ị́ Ãdróŋá ãmã
Átẹ̃pị ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ Úpí ãmadrị̃ 'bã fẽ míní lẽtãŋá uyaŋâ kóru, ásị́
ị̃gbę̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ĩmi adru mịfị̃ trũ imba'ba ĩnzõ rú ãzị̃tãŋá Mṹsã drị̃ imbálépi rĩ kí sĩ

3 Mâ ándrá lẽjó mụjó Mãkẽdónĩyã gá rĩ sĩ, má azị ándrá mí adru jõ Ẽfésõ
gá 'dâ, mi sĩ 'bá ãzí lã'bĩ ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí igá.
4 'Bã 'bã kí ásị́ ị́jǫ̃ ãzí ífí kóru 'dĩ kí drị̃ gá, ãwí nzeŋá sĩ á'bị́ ũlãjó ãzo rú
'dĩ kí drị̃ gá ku. Ị́jǫ̃ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí fẽ 'bá 'baní ãgátã gajó alị ị́jǫ̃ Ãdróŋá
drị́ rĩ tãmbajó ã'ị̃tãŋá sĩ rĩ rá, mání sĩ ị́jǫ̃ la i'dajó 'dĩ.
5 Ãzị́tãŋá 'dĩ 'bã ásị́sị́ŋá ãmbógó rĩ ĩ'di, lẽtãŋá angálépi ásị́ ãlá agá, ãzíla
ũrãtãŋá kpị la agá ã'ị̃tãŋá mgbã rĩ sĩ rĩ.
6 'Bá ãzí rĩ a'be kí ị́jǫ̃ mgbã 'dĩ rá, uja kí ru ị́jǫ̃ jọlé ífí kóru rĩ kí agá.
7 'Bá 'dĩ lẽ kí adrulé imba'ba ãzị́tãŋá Mṹsã drị̃ kí imbálépi rĩ kî rú, wó nị̃
kí ị́jǫ̃ ĩ'bã kí jọlé rĩ ku, jõku ị́jǫ̃ ĩ'bã kí ã'ị̃lé mgbã rĩ ku.
8 Ãnị̃ rá údrĩ ãzị́tãŋá ayú gẽ̃rị̃ pịrị sĩ ĩ'di múké.
9 Ãnị̃ rá ú'bã ãzị́tãŋá 'bá mũkẽ idélépi rĩ 'baní ku, be la rá la 'bá ãzị́tãŋá
ũnũlépi, 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé, 'bá ũnzí, 'bá 'bá kí ụ'dị́lépi, átẹ̃pị kí
ụ'dị́lépi andre trũ, ãzíla 'bá u'álépi ũnzĩkãnã sĩ rĩ 'banî.
10 Ú'bã ãzị́tãŋá 'bá ãwṹ'bá ru, ágǫ̃bị́ ru lalépi ágǫ̃bị́ ãzí sĩ, 'bá 'bá kí
ị̃tũ̃ndãlépi 'bá ãzí 'baní, 'bá ĩnzó'bá ru, ãzíla 'bá ímbátãŋá pịrị rĩ usalépi
rĩ 'baní.
11 Ị́jǫ̃ mgbã dị̃zã rú fẽlé mádrị̃ ũlũlé rĩ angá Ãdróŋá dị̃zã rú ãzíla ịcṹlé
ịcũ rĩ drị̃.

Lẽtãŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã fẽlé Páwų̃lǫ̃ ní rĩ

12 Áfẽ ãwã'dĩfô Úpí ãmadrị́ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ní. Fẽ mání ũkpõ ãzị́ mádrị̃
ngajó, ã'dusĩku pẽ ma 'bã ásị́ áma drị̃ gá rá.
13 Ári ándrá ị́jǫ̃ ujǫ̃lé ũnzí ú'dãŋâ trũ ụrụ'bá la gá, áma ásị́ ándrá ũnzí.
Wó ásị́ la ndrĩ mání rá ã'dusĩku ánị̃ ándrá ị́jǫ̃ mâ idélé rĩ kí ku, ãzíla á'bã
ándrá ã'ị̃tãŋá drị̃ la gá ku.
14 Úpí ãmadrị́ rĩ ũsũ lẽtãŋá uyaŋâ kóru rĩ mâ drị̃ gá ĩyõ rú, wi sų̃sṹ
ã'ị̃tãŋá mádrị̃ drị̃ gá, lẽ dó sĩ ma 'bá ĩ'di ãni la rú Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá.
15 Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ amṹ ų̃nǫ̃kṹ gá 'bá ũnzí kí palé. Ị́jǫ̃ ru jọlépi 'dĩ ị́jǫ̃ mgbã
la lẽ 'bá pírí 'bã ã'ị̃ kí ĩ'di rá. Ma dó ala gá 'dâ 'bá ị́jǫ̃ izalépi ũnzi ãndânĩ
rĩ 'i!
16 Mâ dó adrujó 'bá izalépi ãndânĩ rĩ sĩ, Ãdróŋá ásị́ ndrĩ dó mání, ãzíla
fẽ ma adrujó ícétãŋá ru ásị́ teŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ drị́ ukólépi ku rĩ i'dajó, 'bá
ĩ'di ã'ị̃lépi rá rĩ 'ba ịsṹ kí sĩ ídri ukólépi ku rĩ ĩ'di sĩ.

17 Ãrútáŋá ãzíla ĩ̃nzĩ̃táŋá 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ, Úpí ãma ãni ídri
ukólépi ku rĩ agá, drãlépi ku, ndrelé mịfị̃ sĩ ku, ĩ'di Ãdróŋá ru nĩ á'dụ̃sĩ.
Ámĩ̃nã.
18 Mâ ngọ́pị Tị̃mĩ̃tịyǫ̃, 'dĩ kí ị́jọ́ mâ azịlé míní rĩ kí, ị́jọ́ ándrá ru jọlépi ídu
nábĩ̃ tị sĩ ími ị́jọ́ sĩ rĩ drĩ̃ gá. Ị́jọ́ 'dĩ 'bã fẽ míní ásị́ ũkpó sĩ ã'dị́ Úpí drĩ̃ kí
'dịjó ãlá ru.
19 Mí ĩ̃bĩ̃ mi ã'ĩ̃táŋá mî Yẹ́sũ̃ ã'ĩ̃jó rĩ agá, ími úŋmĩ̃ 'bã adru ũrãtáŋá múké
sĩ. 'Bá ãzí rĩ gã kí ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ĩ̃lé úmgbé ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrĩ̃ ãrĩ̃ kí mẹ́lĩ̃ 'bã
ãrĩ̃lé ĩ̃yị́ agá írã sĩ rĩ áni.
20 Hãyĩ̃méná kí Ãlẽkĩ̃zéndã be ĩ̃rĩ̃ trá ícétáŋá la rú. Áfẽ dó kí Sĩ̃tánĩ̃ drĩ̃
'bã ũ̃nĩ̃ kí ị́jọ́ sĩ Ãdróŋá u'dájó ku.

2

Ímbátáŋá Ãdróŋá rujó rĩ

1 Má a'ị́ mi drĩ̃drĩ̃ la Ãdróŋá ã'ĩ̃jó 'bá pírí 'banî, 'bã wi sũ̃sṹ 'bá pírí 'baní,
ífẽ vâ ãwã'dĩ̃fô Ãdróŋá ní 'bá kí sĩ pírí.
2 Mí ã'ị́ Ãdróŋá ũpi 'bání, ãzíla 'bá ãmbogo ũkpõ trũ 'dĩ 'baní ála dó sĩ
u'á dríŋá ídri múké sĩ, ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ ãmaní Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃ agá ãzíla ĩ'di rụ agá.
3 Ãrútáŋá 'dĩ áni rĩ ĩ'di múké, ãzíla ĩ'di ãyĩ̃kõ fẽ Ãdróŋá ãma Palépi rĩ
nî.
4 Ãdróŋá lẽ 'bá pírí 'bã pa kí ru rá, ãzíla 'bã nĩ̃ kí ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ 'i.
5 Ãdróŋá 'bãngá lú ãlu, ãzíla lé'di 'bá icílépi Ãdróŋá be rĩ lú ãlu, 'dĩ
Kúrísĩ̃tõ Yẹ́sũ̃ 'i,
6 fẽ ru ídri mgbã rĩ ãma unzejó pírí. Ãdróŋá i'da ị́jọ́ 'dĩ ãngũ drĩ̃ gá 'dâ
'bá pírí ní sáwã múké rĩ gá.
7 Má alị́ ĩ̃nzõ ku ma ị́jọ́ mgbã jọ Ãdróŋá pẽ ma ũ̃pị́gọ́ŋá ru, ãzíla 'bá ị́jọ́
ũlũlépi rĩ rú ị́jọ́ 'dĩ ũlũlé 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú ku 'dĩ 'baní kí imbájó ã'ĩ̃táŋá agá
ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ sĩ.
8 Álẽ 'bá pírí ãngũ pírí agá ĩ'baní Ãdróŋá ã'ị́ agá, 'bã inga kí drĩ̃ ãlá 'dĩ
kí ụrụgâlé ru ũmbã ãzíla ãgátã kóru.
9 Álẽ vâ ũkú 'bã sũ̃ kí ru ãlá ru bõngó múké la kí sĩ. 'Bã sũ̃ kí ru bõngó
ãjẽ̃ rú ãzíla drĩ̃'bị́ cãŋá nzírí-nzírí ãfó ru, ŋálíká gólũdĩ rú ãjẽ̃ rú 'dĩ kí agá
ku,
10 wó rá la ị́jọ́ idélé múké rĩ sĩ, icólépi ũkú ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrĩ̃ kí sĩ Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ i'dajó.
11 Ũkú 'bã are kí ị́jọ́ ãzíla 'bã ũ̃nĩ̃ kí ị́jọ́ kírí-kírí ru 'bã adru kí dríŋá.
12 Lẽ ũkú 'ba imbá kí ãgọbị kí ku, 'bã adru kí ãmbógó ru kí drĩ̃lẹ́ gá ku,
'ba are kí ị́jọ́ kírí-kírí ru.
13 Ú'bã ándrá Ádãmũ drĩ̃drĩ̃, vúlé la gá Ị́vã 'i.
14 Úlé ándrá Ádãmũ ku, rá la ũkû Ị́vã 'i kpere ĩ'diní a'dé agá ị́jọ́ ũnzí agá.
15 Wó ũkú kí ru pa rá la ngọ́tị́ tĩ̃ŋá sĩ, drĩ kí pá tu ã'ĩ̃táŋá sĩ, lẽtáŋá, ásị́
ãlá ãzíla ásị́ ĩ̃gbẹ́ agá jã 'dâ rĩ agá rĩ gá.

3

'Bá kãnĩ̃sã drĩ̃lẹ́ ru 'dĩ kí

1 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, 'bá drĩ ru ásị́ 'bã adrujó kãnĩ̃sã 'bã drĩ̃lẹ́ ru,
ĩ'di ãzị́ ãrútáŋá ru ũniyambamba la.

2 'Bá kãnịsã 'bã drĩlẹ ru rĩ 'bã adru ịjộ kóru, ịjọ 'bã ndẽlé ku, ũkú trũ ãlu,
ásị ĩgbẹ, ru tãmbalépi, ũndũwã rú, 'bá 'baní rụlé rũrũ la. 'Ba a'ị vâ ãmụ́
kí ĩ'didrịkogá ãyĩkõ sĩ ãzíla 'ba imbá vâ 'bá kí ĩndĩ.
3 'Bã ĩmẽrã íwá sĩ ku, 'bã co ãcóŋá ku, 'bá adru ũmbã kóru. 'Bã adru 'bá
ásị ĩgbẹ la, 'bá ũmbã lẽlépi ku la, vâ 'bá séndẽ lẽlépi ambamba ku la.
4 'Bã adru 'bá lịcọ ĩ'didrị drĩ celépi múké la, anzị 'bã kí tị arelé vâ rụlé
rũrũ la.
5 'Bá drĩ dó nĩ lịcọ ĩ'didrị drĩ ce sĩ ku, ĩ'di dó kãnịsã Ãdróŋá drị tãmba
íngoní ru?
6 'Bá drĩlẹ ru rĩ 'bã adru 'bá ã'ĩtáŋá agá ú'dí la ku, ã'dusĩku ĩ'di mụ acálé
ãfó ru ĩ'di pẽjó drĩlẹ ru mbẽlẽ rĩ sĩ, ãzíla ĩ'di a'dé ịjọ lịŋá drĩ gá cécé Sĩtánĩ
drị áni.
7 'Bã adru 'bá 'bá ã'ĩtáŋá agá ku rĩ 'bã kí ịjọ jọjó drĩ la gá múké íni la, 'ba
a'dé rú sĩ ímbá Sĩtánĩ drị agá sĩ ĩ'diní drĩnzá ịsụ́jó ku.
8 Gẽrĩ ãlu 'dĩ sĩ, dịkõnĩ 'bã adru 'bá rulé rũrũ ãzíla 'bá ịjọ kpị jọlépi la.
'Bã adru kí 'bá ĩmẽrãlépi íwá sĩ ku, ãzíla rõmmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku la.
9 'Bã adru kí 'bá ásị 'bãlépi ịjọ ã'ĩtáŋá ãni i'dalé ĩ'baní rĩ tãmbalépi ásịsịŋá
ãlá sĩ rĩ rú.
10 'Bã adru kí 'bá ũ'bĩlé icólépi rá ịjộ kóru la kî. 'Bá ãzí drĩ ịjọ ají kí
ụrụ'bá gá ũnzí ku, icó kí dó ãzị drĩlẹ drị ngalé rá.
11 Ũkú drĩlẹ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãrútáŋâ trũ la, 'bã ndro kí 'bá ãzí kí, kí
rụ́ jọjó ũnzí ku. 'Bã adru kí 'bá ru tãmbalépi ã'ĩtáŋá sĩ ịjọ pírí ĩ'baní idélé
rĩ kí agá la.
12 'Bá drĩlẹ ru kãnịsã ãzã kolépi rĩ 'bã adru ũkú trũ ãlu, ãzíla 'bã ce 'bá
ĩ'didrịkogá rĩ kí drị anzị ĩ'didrị kí abe múké-múké.
13 Wó 'bá ãzị ãzã kolépi drĩlẹ ru múké rĩ ála ĩ'di ũfẽ ĩnzĩtáŋá sĩ, ãzíla ásị
'bãŋá ĩ'didrị ã'ĩtáŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị gá rĩ la zozõ.

Ịjọ ífí mgbã ã'ĩtáŋá ãmadrị drị rĩ

14 Ásĩ ịjọ 'dĩ kí míní ú'dî'da íni la táni mání ásị 'bã agá cajó mí rũlé mbẽlẽ
rú tí,
15 ádrĩ sĩ ĩcẽ were rú rá, mi sĩ ịjọ 'bá (ã'ĩtáŋá agá rĩ) kí u'á jó Ãdróŋá drị
agá gbíyã íngõ sĩ yã rĩ nĩ cé. Kãnịsã 'dĩ Ãdróŋá ídri rĩ drị gá rĩ, ĩ'di ịdịŋá
ágófe rú ịjọ mgbã rĩ 'bã sĩ pa tujó rĩ 'i.
16 'Bá ãzí icó ãgátã galé ịjọ zĩlé zĩ-zĩ ãmbógó 'dĩ sĩ ku,
Yẹ́sũ i'dá ándrá ụrụ'bá gá rá,
î'da ĩ'di 'bá ãlá ru la Úríndí sĩ,
mãlãyíkã ndre kí vâ ĩ'di rá.
Úlũ vâ ịjọ ĩ'didrị mmgbọ rú sụ́rụ́ pírí 'baní rá,
'bá ã'ị kí ịjọ ĩ'didrị ãngũ drĩ gá 'dâ rá,
ú'dụ dó ĩ'di ũpĩ nalé Ãdróŋá be 'bũ gá.

4

'Bá kí drụ́zị ã'ĩtáŋá a'be rá

1 Úríndí Ãlá rĩ lũ dó ãmaní ú'dî'da tọndọlọ 'bo, ụ́'dụ́ ãsĩŋá gâlé ru rĩ gá,
'bá kí ã'ĩtáŋá a'be rá. Kí úríndí ũnzí 'bã ímbátáŋá are ĩnzõ ĩ'baní kí uléjó
rĩ abe.
2 Ímbátáŋá 'dĩ kí ĩnzõ rú ãzíla mũlũmbẽ rú. Kí ru 'bã 'bá Ãdróŋá ãni la
rú, wó íni 'dĩ ũrãtáŋá ĩ'badrị Ãdróŋá drĩ gá rĩ drã rá.

3 Kí jọ la îgbã ũkú ãzíla, ãkónã Ãdróŋá 'bã 'bãlé ãzí rĩ kí 'bá ã'ĩtáŋâ trũ
ịjọ́ mgbã nĩ̃lépi cé rĩ 'bã na kí kí ku.
4 Wó ãko pírí Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ kí múké, lẽ ãgã kí ãzí ku. Ãma ã'ĩ kí
nalé la ãyĩkõ sĩ, ãmaní Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ agá ãma ásị́ gá,
5 ã'dusĩku ãnĩ́ rá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ́ 'bã ĩ'di ãlá ru ãzíla Ãdróŋá ã'ĩ́ŋá sĩ.

'Bá kãnĩ́sã drĩ́ celépi múké rĩ

6 Ídrĩ ịjọ́ 'dĩ vú nze mí ádrĩ́pịka 'baní mí ámvọ́pịka abe, mi íni la ãzĩ́ míní
adrujó Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ 'bã ṹpĩ́gọ́ŋá ru ãlá rĩ nga, mi 'bá izólé ịjọ́ mgbã ã'ĩ́táŋá
drĩ́ 'bã ímbátáŋá vú ũbĩ̃lépi rĩ 'i.
7 Mí iza sáwã ãgátã gajó ịjọ́ Ãdróŋá drĩ́ sĩ ku, ãzíla ịjọ́ ũnzí ũkú delépi
rá 'dĩ 'bã kí ujọ́lé rĩ agá ku. Mí ímbá mi ũkpó ru úríndí agá ádrízã Ãdróŋá
rujó rĩ sĩ.
8 Ụrụ'bá imbájó ũkpó ru rĩ ĩ'di ṹrṍdrĩ́ ru rá, wó ru imbájó ũkpó ru úríndí
sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ ĩ'di ṹrṍdrĩ́ ru ịjọ́ pírí agá, ịjọ́ azịlé ídri ú'dĩ'da rĩ agá ídri
rú amṹlépi ĩndõ rĩ agá rĩ 'bã ũyá ũfẽjó.
9 Ịjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ịjọ́ mgbã la, ãzíla lẽ 'bá pírí 'bã ã'ĩ kí ásị́ pírí sĩ.
10 Ãma ãma ĩcãndĩ ãzĩ́ ngalé ũkpõ sĩ ịjọ́ 'dĩ sĩ, ãmaní ãma ásị́ 'bãjó ĩ̃dụ́
ru Ãdróŋá ídri rĩ drĩ́ gá ambamba 'Bá 'bá pírí ã'ĩ́táŋâ trũ rĩ kí upalépi rĩ
drĩ́ gá.
11 Mí imbá ịjọ́ 'dĩ, mí azị vâ ĩ'di ãzĩ́táŋá ru ĩndĩ.
12 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ mî adrujó kãrĩ́lẽ́ ru rĩ sĩ ku, mí adru 'bá ã'ĩ́lépi rá
'dĩ 'baní ícétáŋá ru ịjọ́ jọŋá sĩ, lẽtáŋá sĩ, ã'ĩ́táŋá sĩ, ásị́ ãlá sĩ, ãzíla ádrízã
ãlá sĩ.
13 Má amṹ drĩ ku rú, í'bã ími ásị́ bṹkṹ Ãdróŋá drĩ́ lãjó, ũlũjó la, ãzíla 'bá
kí imbájó ĩndĩ.
14 Mí ãvĩ ịjọ́ úríndí ãni fẽlé míní ími agá míní ịsṹlé nábĩ́ kí tị gâ sĩ, 'bá
kãnĩ́sã 'bã drĩ́lẹ́ ru 'dĩ 'bã kí míní ãmbõgõ fẽjó ãzíla drĩ́ ṹtĩ́jó ími drĩ́ gá rĩ
sĩ rĩ ku.
15 Í'bã ími ásị́ pírí ịjọ́ 'dĩ kí drĩ́ gá, ífẽ mi pírí ala gá, 'bá pírí 'bã ndre kí
sĩ ịjọ́ zojó rĩ.
16 Ímba ími ídri tã, ímbátáŋá mî ịsṹlé rĩ kí sĩ, mí adru kí agá jã 'dâ. Míní
ịjọ́ 'dĩ kí nga agá 'dâ, mi ími ãmgbã rĩ pa 'bá ími tị arelépi 'dĩ kí abe.

5

Ịjọ́ jọlé 'bá ĩyõ, ãwụzị ãzíla ãtí'bó kí ĩjọ́ sĩ rĩ

1 Mí uzá 'bá ãmbá drĩ́ gá ku, be la rá la íjọ ĩ'diní ịjọ́ jãjã rú cécé mî jọlé
mí átẹ́pị ní rĩ áni, íjọ vâ kãrĩ́lẽ́ 'baní ịjọ́ cécé mî jọlé mí ádrĩ́pị ní rĩ áni.
2 Ũkú ãmbá 'dĩ kí í'dụ kí mî ãndrẽ áni, ũkú ú'dí 'dĩ kí í'dụ kí mî ámvọ́pịka
kí áni ádrízã ãlá sĩ.
3 Kãnĩ́sã 'bã mba ãwṹzĩ́ mgbã lĩ́kĩ́cọ́ ru rĩ kí tã.
4 Wó drĩ adru anzị trũ jõku anzị 'bã anzị kí abe, ãzĩ́ ĩ'badrĩ́ drĩ́drĩ́ rĩ ĩ'di
ru kí Ãdróŋá rá rĩ i'dajó, 'bá kí tịlépi rĩ kí tãmbajó, áyĩ́pĩ́ kí ĩ̃dẹ́pĩ́ abe. Ịjọ́
'dĩ la Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽ ambamba.
5 Ũkú ãwṹzĩ́ ru mgbã rĩ ĩ'di lĩ́kĩ́cọ́ ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋá drĩ́ gá ịjọ́ pírí sĩ,
ịnĩ́ kí ĩ̃tụ́ be Ãdróŋá zịlépi ãzãkoma ĩ'didrĩ́ kí sĩ, ãzíla sáwã fẽlépi ãndá la
Ãdróŋá ã'ĩ́jó rĩ.
6 Ãwṹzĩ́ ásị́ 'bãlépi ãyĩkõ ụrụ'bá drĩ́ drĩ́ gá á'dṹsĩ rĩ, drã rá úríndí agá.

7 Ĩfẽ ímbátáŋá 'dĩ kí kãnḭsã 'baní újọ rú sĩ ãwṹzḭ ĩ'baní tãmbalé rĩ kí ụrụ'bá gá ḭjọ́ ũnzí la ku.
8 'Bá kãká ĩ'badrḭ̃ kí tãmbalépi ku, ambamba la 'bá ĩ'badrḭ̃ kogá 'dĩ kí gã kí ã'ḭ̃táŋá mgbã rĩ úmgbé, ũnzĩkãnã sĩ ndẽ kí 'bá ã'ḭ̃táŋâ kóru rĩ kí rá.
9 Ãwṹzḭ rṹ sĩlé 'bá ãzãkolé rĩ kí agá rĩ 'bã adru ũkú ílí calépi kãlḭ́ ázíyá rá íni la, ándrá vâ ágô ã'ḭ̃lépi rá la.
10 'Bã adru 'bá 'bá pírí 'baní ḭ̃nzḭ̃lé ḭ̃nzḭ̃ ḭjọ́ múké ĩ'diní idélé rĩ sĩ la. Anzḭ ĩ'didrḭ̃ kí izólépi ídri mgbã sĩ la, ásḭ ḭ̃gbẹ́ 'bá ã'ḭ̃táŋá agá rĩ kí ãzã kolépi, 'bá 'bá ḭjọ́ 'bã ḭsṹlé rĩ kí ãzã kolépi, ãzíla ṹ'dṹ pírí sĩ bábá ḭjọ́ múké rĩ idélépi rĩ.
11 Ãwṹzḭ ãráŋá 'dĩ kí lẽ úsĩ kí rṹ ãwṹzḭ ru ku, ã'dusĩku ḭjọ́ ágó lẽjó rĩ drĩ angá rá, ĩ'di ũkpõ ḭjọ́ Kúrísĩtõ ã'ḭ̃jó rĩ drḭ̃ uga rá, kí dó sĩ lẽ ágó rụlé áyụ.
12 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí ḭjọ́ lḭ́ŋá ají kí drḭ̃ gá cénĩ-cénĩ rú, ĩ'baní ã'ḭ̃táŋá ĩ'badrḭ̃ drḭ̃drḭ̃ rĩ a'bejó rá rĩ sĩ.
13 Ḭjọ́ 'dĩ sĩ, kí acá ũvũ rú acḭjó ngara 'bá 'bã lḭcọ́ tḭ pi trũ, mụjó ḭjọ́ jọ trũ 'bá 'ba rṹ, ufíjó ḭjọ́ gá mḭ́rḭ̃ rú vâ sĩ ḭjọ́ tá lẽlé újọ ku rĩ kí ujọ́ trũ.
14 Ḭjọ́ mâ jọlé ãwṹzḭ ãráŋá 'dĩ 'baní rĩ, lẽ 'bã rụ kí ágó, 'bã tḭ kí anzḭ, 'bã mba kí sĩ lḭcọ́ ĩ'badrḭ̃ kí tã, lẽ 'bã fẽ kí mẹ́rọ́'bá (Sĩtánĩ) ní kẽḭ́ḭ sĩ ḭjọ́ jọjó kí ụrụ'bá gá ku.
15 Áma ásḭ mvu rá 'bá ãzí rĩ uja kí ru vúlé Sĩtánĩ vú bĩjó.
16 'Bá ã'ḭ̃táŋá agá ãgọbḭ rú ãzíla ũkú ru ĩ'bã kãká kí sĩ adrujó ãwṹzḭ ru 'dĩ, 'bã gũ kí ḭjọ́ kí tãmbajó rĩ kãnḭsã drḭ̃ gá ku. Kãnḭsã dó sĩ ãwṹzḭ mgbã lḭ́kḭcọ́ rĩ kí tãmba áyụ.
17 'Bá Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá 'dĩ 'bã fẽ kí ãrútáŋá 'bá ãmbogo kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru ãzḭ ngalépi múké ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ ũlũlépi, ãzíla kí imbálépi sĩ ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ̃ tãmbajó 'dĩ 'banî.
18 Ḭjọ́ sĩlé bṹkṹ Ãdróŋá drḭ̃ agá rĩ jọ, “Mí umbé mánḭ̃gọ́ ãná tulépi rĩ 'bã tḭ cí ĩ'di atrḭjó ãná naŋá gá ku.” *† Ḭjọ́ ãzí vâ sĩlé bṹkṹ 'dĩ agá rĩ, “'Bá drĩ ãzḭ nga 'bo, lẽ ûfẽ ĩ'di 'bã ũyá rá.” †
19 Mí ã'ḭ́ ḭjọ́ 'bá ãlu 'bã jọlé 'bá kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ ụrụ'bá gá iza ḭjọ́ ũnzí rĩ cọtḭ ku, kpere 'bá ḭ̃rḭ̃ jõku 'bá na 'bã kí jọ agá la ĩndre 'bá drḭ̃lẹ́ ru 'dã ũnzí idé gá cé rĩ gá.
20 'Bá ãzí ãlu Yẹ́sṹ ã'ḭ̃lépi rá la drĩ ḭjọ́ ũnzí idé, mí uzá ĩ'di drḭ̃ gá kãnḭsã agá 'bá kí drḭ̃ gâ sĩ. Mi ḭjọ́ 'dĩ idé íni la 'bá ãzí 'dĩ 'bã idé kí rú sĩ ḭjọ́ ũnzí Ãdróŋá mẹ́lẹ́tḭ gá ku.
21 Má azḭ míní ḭjọ́ 'dĩ 'i Ãdróŋá mẹ́lẹ́tḭ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ mẹ́lẹ́tḭ gá ãzíla vâ mãlãyíkã pẽ lé ãlápítí 'dĩ kí mẹ́lẹ́tḭ gá ḭjọ́ 'bá kí trejó 'dĩ ngajó ásḭ pírí sĩ uyaŋâ kóru. Íli ḭjọ́ ḭ̃ndṹ la ndrṹŋâ kóru ku.
22 Íyã drḭ̃ tḭ̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ gbõrú ku. Ífi 'bá ãzí 'bã ḭjọ́ ũnzí agá ku. Ímba ími tã adrujó ãlá ru ḭjọ́ ũnzî kóru.
23 Ímvụ lú ḭ̃yḭ́ á'dṹsĩ ku, wó rá la, ímvụ wáyĩnĩ were írúwá ru ími ífí azálépi ṹ'dṹ pírí 'dĩ ḭgbẹ́jó.
24 Ḭjọ́ mâ jọjó la lẽ íyã drḭ̃ tḭ̃ŋá ãmbõgõ fẽjó 'bá ũpẽlé kãnḭsã 'bã drḭ̃lẹ́ ru rĩ 'baní rĩ sĩ ku rĩ, ã'dusĩku ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí indré mmgbọ rú cé, ãzíla 'bá kí vâ nḭ̃ la ála mụ ḭjọ́ lḭlé kí drḭ̃ gá rá rĩ gá rá. Wó ḭjọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'bã rĩ kí amṹ ru i'dalé vúlé vúlé ru.

---

* **5:18** Ḭjọ́ sĩlé 'dĩ 'bã ífí *“'Bá drĩ mî ũyá sõ, ífẽ ĩ'diní íná nalé cí.”* † **5:18** Ãzḭtáŋá Amviŋá 25:4
† **5:18** Lṹkã 10:7

25 Ĩ'di vâ cécé 'dĩ 'bã áni, ịjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ, 'bá pírí kí nį̃ la cé, wó ịjọ́ múké 'bá ãzí rĩ 'ba kí idélé ndrelé ku rĩ ĩ'di amụ́ ru i'dalé vúlé vúlé ru rá.

6

1 'Bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá, ãzį̃ ngalépi 'bá ãzí drį̃ ãti'bo rú rĩ, 'bã į̃nzį̃ kí ãmbogo ĩ'badrį̃ kí sáwã pírí sĩ į̃nzį̃-į̃nzį̃. 'Bã idé kí ịjọ́ 'dĩ íni la, 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi ku rĩ 'bã jọ kí rú sĩ ịjọ́ Ãdróŋá rụ́ drį̃ gá ũnzí ku, ãzíla 'bã jọ kí rú vâ sĩ ímbátáŋá ãmaní fẽlé 'dĩ ĩ'di ũnzí la ku.

2 Ãti'bo ĩ'bã ãmbogo kí sĩ adrujó 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ kí rĩ, lẽ 'bã 'bã kí kí idemará ru ku. Be la rá la, lẽ 'bã nga kí ãzį̃ ũkpó sĩ ásį̃ pírí sĩ, ã'dusĩ̃ku ịjọ́ ĩ'baní idélé íni rĩ sĩ, kí 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá rĩ kí ãzã ko ãzį̃ ĩ'baní ngalé ũkpó sĩ rĩ sĩ.

Páwų̃lõ sĩ ịjọ́ ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ kí drį̃ gá ãko 'baní cajó míní rá rĩ be

Tį̃mĩ̃tį̃yǫ̃, mí imbá ịjọ́ mâ lũlé míní 'dĩ 'bá pírí Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi rá 'dĩ 'banî, ãzíla mí imbá kí ásį̃ ịjọ́ 'dĩ kí idéjó.

3 'Bá ãzí ímbátáŋá ĩnzõ rú imbálépi rĩ, icó kí ịjọ́ Ãdróŋá drį̃ mgbã 'dĩ kí ã'į̃lé ku, wó ịjọ́ mání lũlé míní 'dĩ kí ímbátáŋá kpị Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩ̃tõ drį̃ kî, ãzíla ímbátáŋá 'dĩ kí vâ sĩ 'bá imbájó u'ájó ídri Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí.

4 'Bá ímbátáŋá ĩnzõ rú 'dĩ kí imbálépi rĩ kí 'bá ãfó ru, vâ ịjọ́ nį̃lépi ku la kî. 'Bá 'dĩ áni rĩ lẽ kí ru ãgátã gaŋá ịjọ́ sĩ̃lé bụ́kų̃ Ãdróŋá drį̃ agá rĩ kí sĩ ambamba. Į̣jọ́ 'dĩ áni 'dĩ la kí drĩ̃drį̃ŋĩ̃ gá ãgátã gaŋá sĩ ru u'dájó, ru cojó, ru ngų̃jó ũnzí, ãzíla ịjọ́ ũrãjó ũnzí 'bá ãzí drį̃ gá rĩ ají.

5 'Bá 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ ịjọ́ ũcõgõ fẽjó 'bání rĩ kí i'dó. Kí úŋmĩ ga tré pírí ĩnzõ sĩ, ãzíla kí tị jọ ịjọ́ mgbã kpị rĩ ku. Ũrãtáŋá ĩ'badrį̃ agá, dį̣nį̃ sĩ, ála acá kụ́rẹ́nį̃ ru.

6 Ãdróŋá tị arejó rĩ la fẽ mi acá kụ́rẹ́nį̃ ru, ãko mí trũ adrujó were rĩ drĩ kí ca míní rá rĩ gá.

7 Ãmaní ándrá amụ́jó ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ sĩ, ãma amụ́ kí ándrá ãko ãzí kóru, ãma kí jõ vâ drụ́zį̃ gõ Ãdróŋá rụ̃lé, ãma gõ drį̃ drį̃ ru.

8 Į̣jọ́ 'dĩ sĩ, íná drĩ kí adru ãmaní bõngó trũ cí, ca ãmaní rá.

9 'Bá lẽlépi acálépi kụ́rẹ́nį̃ ru rĩ kí a'dé ų̃'bĩ̃táŋá agá ãzíla kí gbã mãtégõ gá, ịjọ́ ũnzí ĩ'ba ãni aza rú ĩ'baní lẽlé 'dĩ kí kí agụ drã gá ãzíla į̃lį̃kĩ̃jó.

10 Lẽtáŋá séndẽ lẽjó rĩ ĩ'di ízókí ịjọ́ ũnzí pírí 'badrį̃ rĩ 'i. 'Bá séndẽ lẽlépi į̣sụ́lépi ambamba rĩ kí ndrų̃ la gę̃rį̃ ũnzí sĩ. Į̣jọ́ 'dĩ fẽ a'be kí ã'į̃táŋá Yẹ́sų̃ agá rĩ rá, ũcõgõ la kí ásį̃ lị, kí dó ú'dî'da drį̃ cị ịjọ́ ũnzí drį̃.

Į̣jọ́ Páwų̃lõ 'bá azį̣lé Tį̃mĩ̃tį̃yǫ̃ ní ãsĩ̃jó rĩ

11 Wó mi 'i, Tį̃mĩ̃tį̃yǫ̃, 'bá Ãdróŋá ãni 'dĩ, lẽ mí apá ịjọ́ ũnzí 'dĩ kî sĩ pírí apá-apâ. Be la rá la, lẽ mí adro ịjọ́ mgbã rĩ vú, ídri u'ájó Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ abe, ã'į̃táŋâ trũ, lẽtáŋá 'bá lẽjó rĩ trũ, ịjọ́ kí tajó ásį̃ į̃gbẹ́ sĩ rĩ trũ, ãzíla vâ 'bá 'baní ịjọ́ kí jọjó ásį̃ į̃gbẹ́ sĩ.

12 Í'dị ã'dį̣ ã'į̃táŋá drį̃ rĩ. Írụ ịjọ́ ídri ukólépi ku, ándrá Ãdróŋá 'bã sĩ ími umvejó ala gá 'bá wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá, ụ́'dụ́ mî ịjọ́ mídrį̃ múké rĩ kí vú nzejó 'bá wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá rĩ mgbemgbe.

13 Má azį̣ mi Ãdróŋá ídri fẽlépi ãko pírí 'baní rĩ drį̃lẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩ̃tõ Yẹ́sų̃ ịjọ́ mgbã ĩ'didrį̃ gá rĩ vú nzelépi Pǫ̃nį̃tį̃yǫ̃ Pĩlátõ drį̃lẹ́ gá rĩ drį̃lẹ́ gá,

14 ímba ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ tã ị́jọ́ ũnzî kóru. 'Bá ãzí icó sĩ ị́jọ́ ũnzí ãzí ịsṹlé
ími ụrụ'bá gá ú'dî'da cajó kpere ṹ'dṹ Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó
drṹzị̃ ĩ̃dị̃ rĩ gá ku.
15 Ãdróŋá ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ fẽlépi ãzíla Ãdróŋá ãlu ịcṹlé ịcṹ Úpí ru, Úpí ũpi 'bã
drị̃, la rú amṹ Yẹ́sṹ i'dalé 'bṹ gá 'dãá sáwã múké ĩ'di 'bã idélé ĩ'diní rĩ agá.
16 Ĩ'di Ãdróŋá icólépi drãlépi ku u'álépi jã 'dâ rĩ 'i, ĩ'di u'á dĩ̃zã 'bá ãzí
'bã sĩ cajó ala gá ku íni rĩ agá. 'Bá ãzí ãlu ĩ'di ndrelépi rá la yụ. Ĩ̃nzĩ̃táŋá
'bã adru ĩ'diní ũkpõ ukólépi ku rĩ trũ. Ámĩnã.
17 Íjọ 'bá ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dâ kṹrẹ́nị́ ru 'dĩ 'baní, 'ba u'á kí ãfó sĩ ku, ãzíla
'bã 'bã kí ásị́ málĩ ĩ'ba ãni drṹzị̃ ukólépi rá rĩ kí drị̃ gá ku. Wó 'bã 'bã kí ru
ásị́ Ãdróŋá ídri rú, ãko pírí ãmaní lẽlé rĩ kí fẽlépi ãmaní sĩ ãyĩkõ idéjó rĩ
'bã ị́jọ́ arejó.
18 Mí imbá kí ị́jọ́ mgbã múké rĩ idéjó, málĩ ĩ'badrị̃ kí ayújó gẹ̃rị̃ múké
Ãdróŋá 'bã ã'ĩ̃lé rá rĩ sĩ, 'bã adru kí 'bá ãko fẽlépi ãvá sĩ, ãzã koma fẽlépi
'bá ãzãkoma lẽlépi rĩ nî.
19 Ị́jọ́ ĩ'bã kí idélé 'dĩ áni rĩ sĩ, kí málĩ ĩ'badrị̃ kí tãmba ãngũ drṹzị̃ kí sĩ
mụjó kí ịsṹjó ĩndõ rĩ agá, kí dó sĩ mụ ídri mgbã u'ájó jã 'dâ rĩ ịsṹlé.
20 Tị̃mị̃tịyõ̧, ímba ãko Ãdróŋá 'bã fẽlé mídrị́ rĩ kí tã múké-múké. Mí uná
mi 'bá ru 'bãlépi kí nĩ̃táŋâ trũ ãgátã galépi ífí kóru 'dĩ kí sĩ uná-unâ.
21 'Bá ãzí rĩ 'bã kí ásị́ pírí ị́jọ́ ṹnọ́kṹ drị́ imbálé ĩnzõ rú 'dĩ kí drị̃ gá, a'be
kí gẹ̃rị̃ Ãdróŋá drị́ ã'ĩ̃táŋá drị̃ rá.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwų̃lǫ̃ 'bã sĩlé Tị̃mị̃tị́yǫ̃ ní ị̃rị̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Páwų̃lǫ̃ Ãdróŋá 'bã pẽlé ų̃pị́gǫ̃ŋá Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ ãni la rú, sĩ ị́jǫ̃ mgbã Ãdróŋá 'bã azị́lé 'bá pajó ídri ị̀sṹjó Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ drị̃.

2 Mâ ngǫ̃pị̀ Tị̃mị̃tị́yǫ̃, mâ lẽlé ambamba rĩ: má a'ị̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ̃pị̀ ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ Úpí ãmadrị̃ 'bã fẽ míní lẽtáŋá uyaŋâ kóru, ásị̃ ị̃gbẹ̃ ími ãzã 'bã agájó ĩ'diní rĩ 'i.

Ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Tị̃mị̃tị́yǫ̃ ásị̃ imbájó

3 Tị̃mị̃tị́yǫ̃, ma ãwã'dĩfô fẽ Ãdróŋá ní mî sĩ, Ãdróŋá mání ãzị̃ ngajó ĩ'diní ásị̃sị̃ŋá ãlá pírí sĩ, cécé ándrá má áyị́pị̀ka 'bã kí idélé ĩ'diní rĩ ní rĩ nî. Ma ṵ'dṵ́ pírí sĩ Ãdróŋá ã'ị̃ ími ị́jǫ̃ sĩ ị̃tṵ́ kí ị̀nị́ be.

4 Álẽ tí ími ndrelé gbõrú ị̃dị́, ã'dusĩku má igá ị́jǫ̃ ándrá mî mị́ndrẹ̀ ũsũjó ãmaní ãma awajó mí be rĩ sĩ rĩ 'i, ãyĩkõ la mụ galé áma ásị̃ gá tré ãdrĩ dó ãma ị̀sṹ mí be ị̃rị̃ trá ãngũ ãlu gá ị̃dị́ rĩ gá.

5 Ã'dusĩku ánị̃ í'bã ími ásị́ Úpí Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ drị̃ gá ã'ị̃táŋá mgbã la sĩ ándá-ándá ru rĩ gá rá. Ã'ị̃táŋá mídrị̃ 'dĩ ĩ'di ã'ị̃táŋá mí ándrẽ Yṵ́nẹ̃kẹ̃ drị̃ áni ãzíla mí ị̃dẹ̃pị̀ Lǫ̃yĩsị̃ drị̃ áni rĩ 'i.

6 Ị́jǫ̃ 'dĩ sĩ, má igá mi 'i, lẽ í'bã ãcí úríndí drị̃ gá Ãdróŋá 'bã fẽlé míní, ándrá mâ sĩ drị̃ ṭ̃jó ími drị̃ gá rĩ 'bã kokõ.

7 Ãdróŋá fẽ ãmaní úríndí sĩ idéjó ų̃rị̃ sĩ ku la, wó fẽ ãmaní úríndí adrujó ũkpó ru, lẽtáŋá ãvá sĩ rĩ, ãzíla ru tãmbajó ásị̃ ị̃gbẹ̃ sĩ rĩ 'i.

8 Ị́jǫ̃ 'dĩ sĩ, mí idé drị̃nzá sĩ ị́jǫ̃ Úpí drị̃ lũjó 'bá 'baní ku, ãzíla mí idé vâ ų̃rị̃ sĩ áma ị́jǫ̃ sĩ ku ádrĩ táni adru mãbṵ́sų̃ gá ị́jǫ̃ Úpí Yẹ́sų̃ drị̃ sĩ. Kẹ̃jị́ la gá, mí ã'ị̃ ũcõgõ ị̀sṹlé ị́jǫ̃ mgbã rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ũkpó la fẽjó míní rĩ sĩ.

9 Ĩ'di Ãdróŋá ãma palépi rĩ, ũpẽ ãma adrujó 'bá ĩ'di ãni la rú, adru ị́jǫ̃ ãmaní idélé rĩ sĩ ku, wó ị́jǫ̃ ĩ'di 'bã lẽlé nĩ ásị̃ ị̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ rĩ sĩ. Fẽ ãmaní ásị̃ ị̃gbẹ̃ 'dĩ gẹ̃rị̃ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ rṵ̃ sĩ údu i'dóŋá gâlé 'dã.

10 Wó ú'dî'da, i'da dó ãmaní ị́jǫ̃ 'dĩ kí gẹ̃rị̃ 'Bá 'bá Palépi Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ 'bã drã 'bã ũkpó ndẽjó rá rĩ sĩ, i'da dó sĩ ãmaní gẹ̃rị̃ ídri ukólépi ku rĩ drị̃ rĩ ị́jǫ̃ mgbã ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ.

11 Ị́jǫ̃ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá ãpẽ ma adrujó ĩ'di 'bã ų̃pị́gǫ̃ŋá ru, ãzíla 'bá 'bá imbálépi ị́jǫ̃ mgbã 'dĩ ũlũlépi rĩ rú.

12 Ma bãsĩ ũcõgõ ị̀sṹ ị́jǫ̃ 'dĩ kí sĩ. Wó tí, má u'á drị̃nzá sĩ ku, ã'dusĩku ánị̃ 'bá mání ã'ị̃lé rĩ rá, ãzíla má ã'ị̃ rá icó ídri mádrị̃ tãmbalé rá kpere ṵ'dṵ́ ĩ'diní ãgõjó rĩ gá.

13 Ímbátáŋá pị̀rị̀ míní arelé mádrị̃ 'dĩ ímba tã la cécé mání imbálé míní rĩ áni ã'ị̃táŋá sĩ, ãzíla lẽtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sų̃ agá.

14 Ímba ị́jǫ̃ mgbã Ãdróŋá drị̃ ãlápítítí 'dĩ tã ũkpó Úríndí Ãlá u'álépi ãma agá rĩ drị̃ sĩ.

15 Mî nị̃lé 'bo rĩ áni, 'bá Ásĩyã gá rĩ a'be kí ma rá, ala gá Fĩgẽlásĩ kí Hãmũgénĩ be mụ kí rá.

16 Lẽ ásị ĩgbę̃ Ãdróŋá drị̃ 'bã adru lịcọ̃ Ũnẽsẽfórõ drị̃ ní 'bá ĩ'didrịko gá rĩ
abe, ri amụ́lé áma ndrelé, áma ásị imbájó, drĩnzá rụ vâ ĩ'di ku táni mání
adrujó mãbụ́sũ gá tí.
17 Ĩ'di 'bã amụ́jó Rụ́mĩ gá rĩ sĩ, i'dó áma ndrṹlé kpere ĩ'di 'bã áma ịsụ́
agá.
18 Lẽ Ãdróŋá 'bã i'da ĩ'diní ásị ĩgbę̃ ụ́'dụ́ Yẹ́sũ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Ínĩ vâ ko
áma ãzã Ẽfésõ gá íngõpí yã rĩ gá rá.

2

Ãsĩkárĩ Yẹ́sũ drị̃ ũkpó rĩ

1 Mâ ngọ́pị Tịmĩtịyõ, mí adru ũkpó ru ásị ĩgbę̃ Ãdróŋá 'bã fẽlé míní
Kúrísĩtõ Yẹ́sũ agá rĩ sĩ.
2 Ḭjọ́ míní arelé mâ imbálé míní ũ'bí wẽwẽ rú kí drį̃lẹ́ gá 'dĩ kí, mí imbá
kí 'bá mgbã icólépi kí imbálépi 'bá ãzí 'baní ĩndĩ rá rĩ 'banî.
3 Mí ã'ị̃ ũcõgõ ịsụ́lé má be ãsĩkárĩ ũkpó Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ áni.
4 Ãsĩkárĩ ãzí filépi ḭjọ́ 'bá ídri ãsĩkárĩ rú ku rĩ 'badrị̃ kí agá la yu, ã'dusĩku
icó ãyĩkõ fẽlé ãmbógó ĩ'di sĩlépi ãsĩkárĩ rú rĩ ní ku, ĩ'di tị la are sĩ ãyĩkõ
fẽjó ĩ'dinî.
5 Mí ũbĩ ãzḭ́táŋá Úpí drị̃ kí vú cécé 'bá ụ́ngụ́lẹ́ cę̃lépi ãbálá gá rĩ 'bã áni.
Drĩ ãzḭ́táŋá nũ rá icó agalé ku, ịsụ́ vâ ũyá 'bãlé rĩ ku.
6 Ámvụ́ 'dḭpị ãzḭ́ ngalépi ũkpó sĩ rĩ, lẽ 'bã i'dó ũri ãfũlépi drį̃drį̃ rĩ kí nalé
nĩ.
7 Mí ũrã ḭjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí múké-múké. Ãdróŋá la míní úŋmĩ fẽ sĩ
kí ífí nį̃jó nĩ.
8-9 Mí ãvĩ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ãfũlépi úpí Dãwụ́dį̃ 'bã ũri rú, angálépi ídri, 'bá
drãlépi rá rĩ kí drĩdríŋĩ gá rĩ 'bã ḭjọ́ ku. Ḭjọ́ mgbã Yẹ́sũ drḭ́ mání ũlũlé 'dĩ
bãsĩ mání ũcõgõ ịsụ́jó, áma umbéjó nõrórõ sĩ 'bá ḭjọ́ ũnzí idélépi mãbụ́sũ
rú rĩ áni 'dĩ. Wó ḭjọ́ Ãdróŋá drḭ́ rĩ ícó umbélé la nõrórõ sĩ ku.
10 Má ã'ị̃ dó sĩ ḭjọ́ pírí talé drĩ patáŋá ají, ãzíla dḭzã ukólépi ku Kúrísĩtõ
Yẹ́sũ drị̃ fẽlé 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé rĩ 'baní rĩ gá.
11 Ḭjọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ḭjọ́ mgbã la:
Ãdrĩ drã ĩ'di be,
ãma vâ u'á ídri rú ĩ'di be.
12 Ãdrĩ ḭjọ́ ũkpó rĩ kí ta ĩ'di be,
ãma ũpĩ na ĩ'di be.
Ãdrĩ ĩ'di gã úmgbé,
ĩ'di vâ ãma gã úmgbé.
13 Ãdrĩ adru ã'ị̃táŋâ kóru,
ĩ'di ace ã'ị̃táŋâ trũ,
icó ru gãlé úmgbé ku.

'Bá ãzḭ́ ngalépi múké rĩ

14 Tịmĩtịyõ, íri 'bá kí igálé ḭjọ́ 'dĩ kí sĩ, mí azị ĩ'baní Ãdróŋá rụ́ sĩ, ãwãjó
ḭjọ́ ífí kóru rĩ kí sĩ ku. Ãwãŋá 'dĩ áni 'dĩ kí ífí kóru, ĩ'di 'bá kí arelépi rĩ kí
iza rá.
15 Ínga ãzḭ́ ũkpó sĩ Ãdróŋá la dó sĩ ími ã'ị̃ rá. Mí adru 'bá ãzḭ́ ngalépi
múké, 'bá ãzí ĩ'diní drĩnzá fẽjó ku la, ãzíla 'bá ḭjọ́ mgbã rĩ 'bã ífí icélépi rĩ.
16 Mí uná mi ḭjọ́ jọlé 'bá 'bá 'dĩ kí sĩ, ãgátã gâlé ífí kóru 'dĩ kí 'bá drị̃ se
ḭjọ́ ũnzí anzújó.

17 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ áni rĩ kí iré 'bá ụrụ'bá gá cécé ãkõzá gbãnákã rú celépi 'bá
ụrụ'bá gá rĩ áni. Hãyĩménã kí Fĩlétõ be ícétáŋá ị́jọ́ 'dĩ drị̃ kí.
18 A'be kí gẽrị̃ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ rá, jọ kí, ángáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'bã angájó
ídri rĩ idé ru 'bo, ãzíla iza kí 'bá ãzí 'bã ã'ị̃táŋá rá.
19 Wó ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drị̃ tu pá mgbemgbe cécé bõrõ ĩndụ́ írã sĩ rĩ áni,
ị́jọ́ sĩlé 'dĩ trũ: "Ãdróŋá nị̃ 'bá ĩ'didrị̃ kí rá," ãzíla "'Bá jọlépi la kí Úpí ãni
rĩ 'bã a'be kí ị́jọ́ ũnzí idéŋá cã."
20 Jó ãmbógó agá, ãkójó adru ãlu idélé gólũdĩ sĩ ãzíla sílĩvã sĩ la ku, ãzí
rĩ kí ídé kí báwũ sĩ ãzíla ũdrí sĩ. Ãkójó ãjẽ rú rĩ kí ála kí ayú ị́jọ́, ãzíla ụ́'dụ́
ãmbogo-ãmbogo rĩ kí agá. Tá ãjẽ were rĩ kí ála kí ayú ị́jọ́ ụ́'dụ́ pírí rĩ drị̃
kí agá.
21 Ídrĩ ími tãmba ãlá ru, mi adru ãkójó Ãdróŋá 'bã ayúlé ị́jọ́ ĩ'didrị̃ kí agá
rĩ 'i. Mi adru ãlá ru, ãzíla mi adru bábá iyólé iyô ãzị́ Úpí drị̃ pírí múké rĩ
kí agá.
22 Mí apá ĩlí ũnzí kãrị́lẽ drị̃ ndú-ndú 'dĩ kí sĩ rá, índrũ ị́jọ́ fẽlépi mi mũkẽ
idé áyụ rĩ kî. Índrũ ã'ị̃táŋá, lẽtáŋá ãzíla ásị́ ĩ̃gbẽ, u'ájó ãlu 'bá Úpí ã'ị̃lépi
ásị́ ãlá sĩ 'dĩ abe.
23 Ájọ míní ífi ãgátã gâlé aza rú ãzíla ũndũwã kóru ãcóŋá fẽlépi 'dĩ kí
agá ku.
24 Ãtí'bó Úpí drị̃ ãwã 'bá kí abe ku, ĩ'di rá la u'á ásị́ ĩ̃gbẽ sĩ 'bá pírí abe.
Ĩ'di 'bá imbá múké ásị́ ĩ̃gbẽ sĩ, ĩ'di vâ 'bá drị̃-ũnzĩ rú 'dĩ kí ta.
25 Ãtí'bó Úpí drị̃ la 'bá ị́jọ́ mgbã gãlépi úmgbé 'dĩ kí imbá jãjã rú, Ãdróŋá
nõ vâ kí ásị́ uja sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ ã'ị̃jó rá íni.
26 Drĩ kí ị́jọ́ mgbã rĩ ũrã rá, ãzíla kí sĩ apá mãtégõ Sĩtánĩ 'bã 'bãlé ĩ'baní
sĩ kí rụjó ngúlú ru sĩ kí 'bãjó mãbụ́sũ gá rĩ agá rá.

3

Ádrízã 'bá 'bã ãni ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ sĩ rĩ

1 Tĩ̃mĩ̃tĩ̃yõ̃, lẽ ínĩ̃ ị́jọ́ 'dĩ kí cé, ụ́'dụ́ drụ́zị́ ãsĩ̃jó 'dã kí sĩ, ị́jọ́ kí adru ũkpó-
ũkpó.
2 'Bá kí ru vúŋá lẽ áyụ, ãzíla kí vâ adru rõ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ. Kí vâ ru
ịpị́ ãfó sĩ, kí ru lẽ ú'dáŋá sĩ, ru kí 'bá kí tịlépi rĩ kí ku, ị́jọ́ múké rĩ sĩ fẽ kí
ãwã'dĩfô ku, ãzíla kí ásị́ ãlá kóru.
3 Kí adru 'bá lẽtáŋâ kóru, 'bá 'bá trũlépi ku, 'bá 'bá kí usúlépi rĩ rú, 'bá
ru tãmbalépi cénĩ ku, ãzíla 'bá ásị́ ũnzí, vâ ị́jọ́ múké lẽlépi ku 'dĩ kî.
4 Kí ĩ'bã wõ̃rị́ka kí mẹ́lẹ́ mbe sĩ kí ụ'dị́jó, kí 'bá bị́lẹ́ kóru asílépi ị́jọ́ sĩ ku,
'bá ãfó ru, ãyĩkõ ũnọ́kụ́ drị̃ lẽlépi áyụ wó ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku 'dĩ kî.
5 Kí ị́jọ́ idé cécé lẽ kí 'bã rĩ Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ rá rĩ áni, wó gã kí ũkpó ĩ'didrị̃
kí sĩ adrujó Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ úmgbé. Lẽ mí u'á 'bá 'dĩ áni rĩ kí abe ãni
rú ku.
6 'Bá 'dĩ áni 'dĩ kí acị́ lịcọ́ tị pi trũ, kí sĩ mụ ũkú ulélé ĩnzõ sĩ gbõrú, ĩlí
ũnzí 'bã drị̃ celé nĩ 'dĩ kí ụ'dụ trũ.
7 Ũkú 'dĩ kí ụ́'dụ́ pírí sĩ mvu ị́jọ́ ú'dí ũnĩ̃lé, wó icó kí ị́jọ́ mgbã rĩ nĩ̃lé ku.
8 Yánẽ kí Yámbẽrẽ be ĩ'bã kí Mụ́sã drị̃ arụ́lé ãgátã sĩ rĩ áni, ímbá'bá 'dĩ
áni 'dĩ kí ãgátã ga sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ drị̃ ụtrị́jó. Ị́jọ́ ĩ'bã kí ũrãlé rĩ kí ũnzí-ũnzí,
jõ wókõ ã'ị̃táŋá sĩ rĩ gá, úgã kí úmgbé.
9 Icó kí mụlé ị́jọ́ ĩ'ba ãni 'dĩ trũ álị́ ku, ã'dusĩku ụ́'dụ́ ãzí sĩ, 'bá pírí kí
amụ́ ãzá ĩ'badrị̃ nĩ̃lé cécé ándrá Yánẽ 'badrị̃ Yámbẽrẽ be rĩ áni.

Páwũlõ 'bã azijó Tịmĩtịyõ ní ãsĩjó rĩ

10 Mi Tịmĩtịyõ, ínĩ ímbátáŋá mâ imbálé rĩ rá, ídri mádrị̃, ịjọ́ mâ ásị 'bã
lẽlé idélé rĩ abe, índre ã'ịtáŋá mádrị̃, ásị teŋá, lẽtáŋá ãzíla ịjọ́ taŋá jã rĩ.
11 Ínĩ ũcõgõ mádrị̃ kí pírí ãzíla cãndí mâ ịsụ́lé vâ mâ talé ru idélépi mání
Ãnĩtịyọ́kĩ gá, Ĩkónĩyãmũ gá ãzíla Lịsĩtrã gá rĩ kí pírí, Úpí pa ma ala gá pírí
nĩ.
12 'Bá pírí lẽlépi u'álépi Ãdróŋá 'bã 'bá ru, ídri Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drị̃ sĩ rĩ, kí
ũcõgõ ịsụ́ rá.
13 Wó 'bá ũnzí ãzíla ĩnzó'bá ru 'dĩ kí mụ ũnzĩ trũ drị̃ gá, kí 'bá kí ulé
ãzíla ála vâ kí ulé ĩndĩ.
14 Wó mî rú rĩ, ítu pá ũkpó ru ịjọ́ míní arelé, ãzíla ã'ị̃lé ími ásị mgbã sĩ
'bo rĩ agá, míní 'bá ími imbálépi rĩ kí nĩjó kí ã'di kí yã rĩ gá cé rĩ sĩ.
15 Ímbá míní ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ sĩlé ãlá rĩ i'dójó ãnzĩ̃rĩ̃ŋã sĩ, ãzíla fẽ kí míní
ũndũwã sĩ patáŋá amụ́lépi ã'ịtáŋá sĩ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ rụ́ sĩ rĩ ịsụ́jó.
16 Ịjọ́ sĩlé ãlá 'dĩ angá ãvá Ãdróŋá 'bã vulé drị̃ la gá nĩ rĩ sĩ, ĩ'di ũrõdrị̃ ru
'bá imbájó ịjọ́ mgbã rĩ sĩ, uzájó 'bá drị̃ gá ịjọ́ ũnzí sĩ, 'bá itújó ịjọ́ izalé rĩ
agá ãzíla 'bá imbájó ịjọ́ u'ájó ádrízã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ.
17 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá Ãdróŋá drị̃ rĩ 'bã adru bábá ãko pírí trũ sĩ ãzị́ pírí múké
rĩ kí ngajó.

4

1 Má azị mi Ãdróŋá drĩlẹ́ gá, ãzíla Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drụ́zị́ amụ́lépi 'bá ídri rĩ
kí ịjọ́ lịlépi 'bá drãlépi rá rĩ abe, ãzíla drụ́zị́ i'dálépi Úpí ru ũpĩ ĩ'didrị̃ agá
rĩ drĩlẹ́ gá.
2 Mí ũlũ ịjọ́ Ãdróŋá drị̃, mí itú mi bábá, 'bá drĩ kí táni lẽ la arelé la rá,
jõku drĩ kí táni lẽ la arelé ku, mí ũlũ ĩ'baní ịjọ́ mgbã rĩ, íza kí drị̃ gá, mí
itú kí, ãzíla mí imbá kí ásị jãjã rú ásị ĩ̃gbẽ̃ sĩ.
3 Ụ'dụ́ ãzí la amụ́ lé 'dĩ, 'bá kí drụ́zị́ ímbátáŋá mgbã rĩ gã úmgbé. Kí ịjọ́
ĩ'baní lẽlé rĩ kí idé áyụ, ãzíla kí ímbá'bá ịjọ́ ĩ'bã kí lẽlé arelé rĩ kí ũlũlépi
áyụ rĩ kí tra wẽwẽ rú.
4 Kí ịjọ́ mgbã rĩ gã úmgbé, be la kí ru uja ãwí ĩnzõ rú 'dĩ kí arelé.
5 Wó mi 'i Tịmĩtịyõ, ímba ími tã ịjọ́ pírí agá, íta ũcõgõ, ínga ãzị́ ịjọ́ Ãdróŋá
drị̃ mgbã rĩ ũlũjó rĩ, íde ãzị́ fẽlé mídrị̃ ngalé rĩ rá.
6 Drĩ adru ma 'i, ídri mádrị̃ úsũ ĩ'di ídétáŋá ru Ãdróŋá ní 'bo. Ụ'dụ́ mádrị̃
mâ ími a'bejó rĩ acá rá.
7 Á'dị ã'dị̃ ịjọ́ mgbã rĩ drị̃ 'bo, áde ãbálá ụ́ngụ́lẹ́ ídri drị̃ 'bo, ámba vâ
ã'ịtáŋá ídri mádrị̃ drị̃ tã 'bo.
8 Úpí ịjọ́ lịlépi pịrị-pịrị rĩ mba ú'dî'da mání ũyá ịjọ́ kpị drị̃ gá rĩ tã 'bũ
gâlé 'dã. Ĩ'di mụ mání fẽlé la ụ́'dụ́ 'dã sĩ, adru mání á'dụ̃sĩ ku, wó vâ 'bá
pírí ĩ'di drị̃ tẽlépi ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã ru i'dajó 'dã sĩ rĩ 'baní ĩndĩ.

Páwũlõ umve Tịmĩtịyõ 'i, zị vâ 'bá kí cící

9 Tịmĩtịyõ, mí ũbĩ drĩ ásị pírí sĩ amụ́lé má rụ́ 'dõlé mbẽlẽ rú,
10 ã'dusĩku Dẽmásĩ a'be ma ĩ'di 'bã ịjọ́ ũnọ́kụ́ 'dõ drị̃ lẽjó áyụ rĩ sĩ, mụ
Tẹ̃sãlõ̃nị̃kĩ gá 'bo. Kẽrẽsénĩ mụ Gãlãtịyã gá, ãzíla Tịtõ mụ Dãlãmãtịyã gá.
11 'Bá acelépi má be rĩ dó lú Lụ́kã 'i á'dụ̃sĩ. Mí ají Mãrákõ 'i mí be ĩndĩ,
ã'dusĩku ĩ'di amụ́ áma ãzã kolé ãzị́ Ãdróŋá drị̃ sĩ.
12 Ápẽ Tũkị́kõ̃ tị Ẽfésõ gá.

13 Mî amụ́ agá, mí ají mâ bõngó ụrụ'bá 'bejó į̃gbę̃ sĩ mâ a'belé Kãrı̨́pǫ̃ drı̨́
Trõwásĩ gá rĩ ĩndĩ, ãzíla mâ bụ̃kų̃ kí, íníríkó tralé kãrãtásĩ sĩ wárágã sĩ̃jó
rĩ kí ĩndĩ.
14 Ãlẽkĩzéndã ãlı̨́gọ́ ru úká dı̨lépi rĩ idé ma ũnzí trę̃yı̨́. Úpí Yẹ́sų̃ la dó ĩ'di
ũfẽ ı̨́jọ́ ĩ'diní idélé má rụ́ 'dĩ kí sĩ nĩ.
15 Ínzį̃ mı̨fı̨́ ĩ'di sĩ, ã'dusĩ̃ku ga ãgátã ũkpó ru ı̨́jọ́ ãmaní jọlé rĩ kí sĩ.
16 Mâ pá tujó kẹ́sı̨́ drı̨́lẹ́ gá drı̨́drı̨́, mâ ı̨́jọ́ áma tõjó rĩ kí umvijó rĩ sĩ, 'bá
pírí Yẹ́sų̃ ã'ı̨́lépi rá 'dĩ a'be kí ma á'dụ̃sĩ. Lẽ Ãdróŋá 'bã lã ı̨́jọ́ 'dĩ kí drı̨́ gá
ı̨́jọ́ ũnzí ru ku.
17 Wó Úpí tu pá má benĩ, fẽ vâ ũkpó mání sĩ ı̨́jọ́ mgbã Ãdróŋá drı̨́ ũlũjó
mmgbọ rú 'bá Yãhụ́dı̨́ rú ku 'dãá rĩ 'baní sĩ arejó la, pa vâ ma drã sı̨́ gá rá.
18 Úpí la mụ áma palé ı̨́jọ́ ũnzí rĩ kí agá, ãzíla ĩ'di vâ áma tãmba fijó Sụ́rụ́
ĩ'didrı̨́ 'bų̃ gá rĩ gá rá. Dı̨́zã 'bã adru Ãdróŋá ní jã 'dâ. Ámĩnã.
19 Ízı̨ mání Pĩrĩsílã kí Ãkúwílã be, ãzíla 'bá Ũnẽsẽfórõ drı̨́ko gá ri kí abe.
20 Ĩrásĩtõ ace ándrá Kọ̃rı̨́nı̨́tọ̃ gá, ãzíla má a'be ándrá Trọ̃fı̨́mọ̃ 'i ãyánĩ rú
Mı̨́lẹ́tų̃ gá.
21 Mí ų̃'bı̨́ ásı̨́ pírí sĩ acájó 'dĩ sĩ ãngũ į̃gbẹ́ kı̨́lı̨́mmgbọ́rọ̃ŋá drı̨́ acá drĩ ku
rú. Yų̃bụ́lọ̃ 'i, Pũdénĩ 'i, Lı̨́nọ̃ 'i, Kı̨́lãwų̃́dı̨́yã 'i ãzíla ãmã ádrı̨́pı̨ka kí ãmã
ámvọ́pı̨ka abe pírí, zı̨ kí míní cící.
22 Úpí 'bã adru mí be, 'bã mba ími úríndí tã. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá
drı̨́ 'bã adru mí be.

Wárágã Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

Wárágã Páwụ̃lọ̃ 'bã sĩlé Tịtọ̃ nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Páwụ̃lọ̃ 'i ãtí'bó Ãdróŋá drị̃ ãzíla ũpịgọ́ŋá
Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ. Yẹ́sụ̃ pẽ áma tị ã'ị̃táŋá patáŋá ịsụ́jó rĩ agụlé 'bá Ãdróŋá
'bã ũpẽlé rĩ 'banî, sĩ kí imbájó ị́jọ́ mgbã rĩ lũjó ãzíla ídri Ãdróŋá 'bã lẽlé
u'ájó ãlá rĩ i'dajó ĩ'banî.
2 Ị́jọ́ mgbã 'dĩ la fẽ ĩ'baní ásị̃ 'bãlé ídri ukólépi ku, Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ azịlé
ĩ'baní 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũnọ́kụ́ ku rĩ drị̃ gá, Ãdróŋá alị́ ala gá ĩnzõ ku.
3 I'da ị́jọ́ mgbã ĩ'didrị̃ 'dĩ sáwã múké rĩ agá, 'dĩ ãzị̃táŋá Ãdróŋá ãma
Palépi rĩ 'bã fẽlé mádrị̃ ũlũjó la rĩ 'i.
4 Ásĩ wárágã 'dĩ mâ ngọ́tị̃ mgbã ãma sĩ adrujó ã'ị̃táŋá agá ãlu Tịtọ̃ nî!
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị̃ ị̃gbẹ̃ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú ãzíla Kúrísĩtõ
Yẹ́sụ̃ 'Bá ãma Palépi rĩ.

Ãzị̃ Tịtọ̃ 'bã ngalé Kũrẹ́tị̃ gá rĩ

5 Ị́jọ́ mání ími a'bejó Kũrẹ́tị̃ gá rĩ, mi rú sĩ ị́jọ́ Kũrẹ́tị̃ gá 'dãá itúlé ãzíla
delé ku 'dãá rĩ kí itú, 'bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ kí ũpẽjó táwụ̃nị̃ ãlu-ãlu gâ
sĩ, cécé ándrá mâ míní lũlé rĩ áni.
6 'Bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru rĩ 'bã adru kí 'bá ãzí ị́jọ́ ũnzí jọjó kí ụrụ'bá gá ku
la, ũkú trũ ãlu, ãzíla anzị ĩ'didrị̃ 'bã adru kí 'bá Ãdróŋá ã'ị̃lépi la, drị̃-ũnzĩ
kóru ãzíla bị́lẹ́ trũ.
7 'Bá kãnị́sã 'bã drị̃lẹ́ ru ãzị́ Ãdróŋá drị̃ fẽjó ĩ'didrị̃, undrélépi la rĩ 'bã
adru ị́jọ́ ũnzî kóru. 'Bã adru 'bá ãfó ru ku, ũmbã rú ku, ĩmẽrãlépi íwá sĩ
ku, ásị̃ ũnzíkãnã ku, ãzíla rọ̃mmgbọ́ ru séndẽ sĩ ku íni la.
8 Be la rá la, 'bã adru 'bá ãmụ́ ã'ị̃lépi múké íni la, 'bá ị́jọ́ múké Ãdróŋá
drị̃ kí lẽlépi idélépi la, 'bá ásị̃ ị̃gbẹ́ vâ ị́jọ́ mgbã idélépi áyụ la, adrulépi ị́jọ́
ũnzî kóru, ru tãmbalépi ị́jọ́ pírí agâ sĩ gẹ̃rị̃ pírí sĩ rĩ 'i.
9 Lẽ 'bã rụ ị́jọ́ ĩ'diní imbálé mgbã 'dĩ mgbemgbe, 'ba uja ĩ'di ku, 'ba imbá
sĩ 'bá kí ásị̃ ímbátáŋá kpị rĩ sĩ, 'ba i'da dó sĩ ị́jọ́ ũnzí 'bá ãgátã galépi ị́jọ́
Ãdróŋá drị̃ sĩ 'dĩ 'badrị̃ rĩ kî.
10 Ájọ ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku 'bá idemará ũnzí rĩ kí wẽwẽ rú, 'bá ị́jọ́ sĩ 'bá
uléjó rĩ jọlépi 'dĩ kî trũ, ambamba la 'bá ru ĩtãrãlépi rá lã'bĩ Yãhụ́dị̃ drị̃ trũ
'dĩ kí.
11 Ímbátáŋá ĩnzõ rú rĩ sĩ, kí 'bá kí uja sĩ ã'ị̃táŋá mgbã rĩ a'bejó, ímbá'bá
'dĩ 'bã áni rĩ lẽ kí lú séndẽ ĩmidrị̃ gá rĩ kí áyụ, lẽ ĩfẽ 'bã ĩyãŋã kí tú.
12 'Bá ãzí ãlu kí agá 'dãá ĩ'bã kí ũrãlé nábị̃ rú la jọ, "'Bá Kũrẹ́tị̃ gá rĩ kí
ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩnzó'bá, ũmbã rú cécé ãnãkpá ásé agá rĩ kí áni, ãzíla kí ũvú'bá,
vâ 'bá rọ̃mmgbọ́ ru la kî."
13 Ị́jọ́ jọlé 'dĩ ĩ'di ị́jọ́ mgbã la, Tịtọ̃. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí uzá 'bá 'dĩ kí drị̃ gá ũkpó
sĩ 'bã tu kí rú sĩ pá ã'ị̃táŋá agá ũkpó ru.
14 'Bã 'bã kí rú sĩ ásị̃ ãwí 'bá Yãhụ́dị̃ rú 'dĩ 'bã kí nzelé ãzíla ãzị̃táŋá
ãfũlépi 'bá 'badrị̃ sĩ ị́jọ́ mgbã rĩ gãjó úmgbé 'dĩ kí drị̃ gá ku.
15 'Bá ásị̃ ãlá rĩ ní ị́jọ́ múké rĩ ĩ'di ngá múké, wó 'bá ásị̃ ũnzí rĩ ní ị́jọ́ ãlá
rĩ icó ã'ị̃lé la ku, ã'dusĩku ásị̃ ĩ'badrị̃ kí ũrãtáŋá ĩ'badrị̃ abe kí ru iza rá.

16 'Bá 'dĩ kí ru 'bã nị̃ kí Ãdróŋâ cé, wó ịjọ ĩ'bã kí idélé rĩ la i'da la nị̃ kí
Ãdróŋá ku rĩ gá nĩ. Kí 'bá ngṵ̃ ũnzí, ãzíla are kí ịjọ ku, icó kí dó sĩ ịjọ múké
la idélé ku.

2

Mí imbá ímbátáŋá mgbã rĩ

1 Wó Tịtọ̃ mî rú rĩ gá, mí itú ú'áŋá ru icílépi ímbátáŋá ã'ị̃táŋá drị̃ i'dalépi
rĩ áyụ.
2 Mí imbá ãgọbị mbalépi 'bo 'dĩ kí ru tãmbajó ịjọ pírí ũnzí rĩ kí sĩ, 'bá
'bã ĩnzĩ̃ kí ĩnzĩ̃-ĩnzĩ̃, 'bã adru kí ã'ị̃táŋâ trũ ũkpó ru, lẽtáŋâ trũ, ãzíla 'bá ịjọ
talépi ásị ĩgbẹ́ sĩ la kî.
3 Mí imbá vâ ũkú mbalépi 'bo 'dĩ kí cécé 'dĩ 'bã áni, 'bã adru kí ãrútáŋá ru
gbíyã ĩ'badrị̃ agá, 'bã adru kí 'bá 'bá rụ́ jọlépi ũnzí ku, ãzíla 'bá ĩmẽrãlépi
íwá sĩ rĩ kí rú ku. Kẹ̃jị̃ la gá 'ba imbá kí 'bá ãzí rĩ kí ịjọ múké rĩ sĩ.
4 Ũkú mbalépi 'bo rĩ 'ba imbá kí ũkú ú'dí 'dĩ kí ĩ'bã ágó kí lẽjó ĩ'bã anzịŋá
kí abe,
5 'bã mba kí ru tã lịcọ ĩ'badrị̃ abe ãlá ru, 'bã nga kí ãzị́ lịcọ gá rĩ kí ũkpó
sĩ, ásị la 'bã adru kí ĩgbẹ́ ru, ãzíla 'bã ru kí vâ sĩ ĩ'bã ágó kí ịjọ ĩ'bã kí jọlé
rĩ kí abe cí. Ịjọ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã u'dá dó sĩ ịjọ Ãdróŋá drị̃ kí ịjọ sĩ ku.
6 Mí imbá ãgọbị ú'dí 'dĩ kí 'bã mba kí ru tã cénĩ.
7 Mí adru ĩ'baní ícétáŋá ru ịjọ pírí múké mî idélé rĩ kí sĩ. Ímbátáŋá mídrị̃
rĩ 'bã adru ĩnzõ kóru ãzíla ũkpó ru,
8 'bá ãzí 'bã ide ịjọ mî jọlé rĩ ku, 'bá ãgátã galépi mí be rĩ 'bã ịsṵ́ kí rú sĩ
drị̃nzá, ã'dusĩku ĩ'baní ịjọ ũnzí icójó jọjó ãma ụrụ'bá gá ku rĩ sĩ.
9 Mí imbá ãti'bo kí ãrútáŋá idéjó ãmbogo ĩ'badrị̃ kí ụrụ'bá gá ịjọ pírí sĩ,
ãyĩkõ fẽjó ĩ'banî, ịjọ ụ'dụjó ãmbogo kí tị gá ku.
10 'Bã ũgṵ̃ kí ãmbogo ĩ'badrị̃ 'bã ãko kí ku. Wó 'ba i'da kí ru 'bá mgbã
múké la, ãzíla 'bá ásị tĩjó kí drĩ̃ gá rá la rú, 'dĩ la dó sĩ ímbátáŋá múké
Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drị gá rĩ fẽ adrulé ãjị trũ 'bá pírí 'banî.
11 Ásị ĩgbẹ̃ Ãdróŋá drị lẽtáŋá ĩ'di 'bã lẽjó 'bá pajó rĩ, i'da dó ru 'bá pírí
ní 'bo.
12 Ĩ'di ãma imbá ịjọ ũnzí ũnọ́kṵ́ drị̃ kí gãjó ũlẽ ĩ'didrị̃ abe úmgbé, ãma
sĩ ãma tãmba pá tujó ũkpó ru ịjọ kpị sĩ ịjọ ũnọ́kṵ́ ú'dî'da 'dĩ drị̃ kí agá,
13 ãmaní drĩ drĩ̃lẹ́ba ásị 'bãjó drị̃ la gá rĩ tẽ agá 'dĩ ṵ́'dṵ́ ịjọ dĩ̃zã, rú drṵ́zị
Ãdróŋá ãmadrị ãmbõgõ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ, 'bã ru i'dajó rĩ sĩ.
14 Fẽ ru ãma unzejó ịjọ ũnzí pírí agá, ãma ũjĩjó ãlá ru, ãma 'bãjó ĩ'di 'bã
'bá ru ãmaní sĩ ãma 'bãjó ịjọ kpị idéjó.
15 Lẽ mí imbá 'bá kí ásị ịjọ 'dĩ kí idéjó, kí itújó ịjọ ítúŋá lẽlépi rĩ sĩ ãzị́táŋá
'bã lẽlé rĩ áni. 'Bá ãzí 'bã avá rú sĩ ũkpõ mídrị̃ rĩ sĩ ku.

3

Ádrízã múké rĩ

1 Tịtọ̃, mí igá 'bá mídrị 'dĩ kí ãrútáŋá idéjó 'bá kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ kí ụrụ'bá gá,
ãzị́táŋá ĩ'badrị̃ kí ĩnzĩ̃jó sĩ adrujó bábá sĩ ịjọ múké rĩ idéjó.
2 Ílũ ĩ'baní 'bã jọ kí ịjọ ũnzí 'bá ãzí ụrụ'bá gá ku, 'bã ãwã kí 'bá kí abe
ku, 'bã ndre kí 'bá 'bã ízákĩzã ãzíla 'bã rụ kí 'bá kí ịjọ jã sĩ.
3 Ãma ándrá aza sĩ ịjọ ũnzí kí idé agá drị̃ ũnzí sĩ, ãma acá dó ãtí'bó ru
ũlẽ ịjọ ũnzĩ idéjó rĩ áni. Ãri sáwã izalé ídri ãmadrị̃ agá 'bá kí ngṵ̃jó ãzíla

'bá kí ndrejó mịfị̃ ũnzí sĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí rĩ ngṵ̃ kí ãma ũnzí ãngũ vâ kí ũnzí.
4 Wó ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ãzíla lẽtáŋá Ãdróŋá ãma Palépi rĩ drị̃ rĩ la mụ ru i'dalé 'bo,
5 pa ãma rá, adru ãmaní ịjọ́ múké idélé rĩ sĩ ku, wó ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ. Ũjĩ ịjọ́ ũnzí ãmadrị̃ kí ãzíla fẽ ãmaní ídri ú'dí Úríndí Ãlá rĩ sĩ.
6 Ãdróŋá ũsũ Úríndí Ãlá 'dĩ ãma drị̃ gá Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ 'Bá ãma Palépi rĩ sĩ.
7 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, 'bã dó ãma ãlá ru ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrị̃ ãmbógó rĩ sĩ, ã'bã ásị̃ ãma dó mụ ídri ukólépi ku rĩ nalé ĩ'di trũ ãlu.
8 Ị̃jọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, álẽ íjọ ịjọ́ 'dĩ kí ũkpó ru, 'bá ásị̃ 'bãlépi ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá rĩ 'bã adru kí mịfị̃ trũ, sĩ ru ásị̃ 'bãjó pírí ịjọ́ múké rĩ kí idéjó. Ị̃jọ́ 'dĩ kí múké ãzíla ṵ̃rọ̃drị̃ ru 'bá pírí 'banî.
9 Ífi ãgátã galé, ãzíla ãwí ífí kóru á'bị̃ ũlãjó, jõku ãwãŋá ãzíla ãcóŋá cojó, ãzị̃táŋá 'bá Yãhṵ́dị̃ rú 'dĩ 'badrị̃ kí agá ku. Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ãzị̃ kóru ãzíla kí sáwã iza.
10 'Bá 'bá kí awalépi rĩ íli bị̃lẹ̃ ĩ̃ndṵ́ la pâlé ĩ̃rị̃, 'dã 'bã ũngúkú gá drĩ gã úmgbé, mí a'be ĩ'di cã.
11 Lẽ ínĩ̃ cé 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ iza kí ru ịjọ́ ũnzí sĩ rá, ũnzĩkãnã ĩ'badrị̃ gá rĩ la ịjọ́ lị kí drị̃ gá nĩ.

Páwṵ̃lọ̃ azị Tịtọ̃ ní ãsĩjó

12 Má itú ma Ãtémã 'i jõku Tṵ̃kị́kọ̃ tị pẽlé mí rṵ̃lé, kí ãzí drĩ acá mí rṵ́ 'dâ 'bo, mí ṵ̃'bĩ̃ ásị̃ pírí sĩ calé má rṵ́ táwṵ̃nĩ̃ Nĩ̃kọ̃pọ́lĩ̃ gâlé gbõŋáŋá ru, ã'dusĩku ápẽ ãngũ ĩ̃gbẹ̃ rĩ tẽjó 'dãá.
13 Mí ṵ̃'bĩ̃ Zénã jájĩ rú rĩ kí ãzã kolé Ãpọ́lọ̃ be ãko pírí sĩ ãcĩ̃ ĩ'badrị̃ agá 'bã ĩcẽ kí ãko ãzí ĩ'ba kí lẽlé la sĩ ku.
14 'Bá ãmadrị̃ 'bã ṵ̃nĩ̃ kí ru fẽjó pírí ịjọ́ múké idéjó, sĩ ãko fẽjó ịjọ́ lẽlé idélé ṵ́'dṵ́ pírí rĩ kí ãzã kojó, 'bã adru kí ũvũ rú ku.
15 'Bá pírí má rṵ́ 'dõlé rĩ zị kí ĩmi pírí cící ãzíla 'bá ãma lẽlépi ã'ị̃táŋá 'dĩ agá 'dĩ kí ĩzị kí cící.
Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá drị̃ 'bã adru ĩmi abe pírí.

Wárágã Páwũlõ 'bã sĩlé Fĩlĩmọ́nã nî rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá mádrı̨ ma Páwũlõ umbélé mãbṹsũ gá ı̨jọ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drı̨ ũlũŋá sĩ rĩ 'i, ãzı̨ ĩmi ãmã ádrı̨́pı̨ Tĩmĩtı̨́yõ be cící. Ásĩ wárágã 'dĩ Fĩlĩmọ́nã ãmã ádrı̨́pı̨ ãmã lẽlé ambamba ãzı̨́ ngalépi ãma abe rĩ nî,
2 ãmã ámvọ́pı̨ Ãfíyã, ãzíla Ãrĩkı̨́põ ãsĩkárĩ rú ãma abe rĩ, ãzíla 'bá Yẹ́sũ ã'ĩlépi rá, ru tralépi mí drı̨́ko gá 'dĩ 'banî.
3 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásı̨́ ĩgbẽ Ãdróŋá ãmã Átẹ́pı̨ ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ 'bã adru ĩmi abe.

Páwũlõ 'bã ãwã'dĩfô fẽjó ãzíla Ãdróŋá zı̨jó rĩ

4 Ma ụ́'dụ́ pírí sĩ Ãdróŋá ní ãwã'dĩfô fẽ mání ĩ'di zı̨ agá míní Fĩlĩmọ́nã,
5 ã'dusĩku ári ı̨jọ́ arelé ã'ĩtáŋá mí ãni Úpí ãma ãni Yẹ́sũ drı̨ gá ãzíla mî lẽtáŋá 'bá pírí Ãdróŋá ãni 'dĩ kí ụrụ'bá gá rĩ drı̨ gá.
6 Ma Ãdróŋá zı̨, tı̨ icíma ãma ãni ĩmi abe ĩmi 'bá ã'ĩtáŋâ trũ 'dĩ 'badrı̨ 'bã zo drı̨ gá drı̨ gá ı̨jọ́ idélé múké rĩ agâ sĩ. Įjọ́ idélé íni 'dĩ 'bã fẽ dı̨zã Kúrísĩtõ nî.
7 Áma ãmgbã ı̨sụ́ ãyĩkõ ãmbógó, ãzíla ásı̨́ ũŋmĩŋá mgbã la, lẽtáŋá mídrı̨ sĩ, má ádrı̨́pı̨, ásı̨́ ĩgbẽ mídrı̨ fẽ ãyĩkõ 'bá Ãdróŋá drı̨ kí ásı̨ gá rá.

Páwũlõ 'bã mãmálá Ũnésẽmũ sĩ

8 Įjọ́ 'dĩ sĩ, má icó tá míní ı̨jọ́ jọlé drı̨ ũkpó sĩ, mî ádrı̨́pı̨ Kúrísĩtõ agá rĩ áni, ãzíla fẽjó la mí idé ãko mâ lẽlé mí idé rĩ.
9 Wó má a'ı̨ dó mi áma tı̨ arejó ı̨jọ́ 'dĩ gá 'dâ lẽtáŋá sĩ, ma Páwũlõ, ãmbá ru, sáwã 'dĩ sĩ mãbṹsũ gá ı̨jọ́ Kúrísĩtõ Yẹ́sũ drı̨ gá rĩ sĩ rĩ 'i.
10 Má a'ı̨ mi 'i adrujó mâ ngọ́pı̨ Ũnésẽmũ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ agá rĩ ní ásı̨́ ĩgbẹ́ sĩ, ã'dusĩku ĩ'di dó mâ ngọ́tı̨ mgbã Yẹ́sũ agá rĩ 'i, má acá ĩ'diní átẹ́pı̨ rú úríndí sĩ mání adrujó mãbṹsũ gá rĩ sĩ.
11 Ũnésẽmũ ándrá míní ãzı̨́ kóru, wó ú'dî'da acá dó 'bá múké ãzı̨́ ãni la rú ãmaní mí be ĩrı̨́ trá.
12 Ma ĩ'di tı̨ pẽ mí rụ̃lé 'dĩ, nze áma ásı̨́ 'dụlé ĩndĩ.
13 Álẽ tí ĩ'di tãmbalé má rụ́ 'dõlé ũgũgõ, ĩ'di dó sĩ áma ãzã ko ími kẹ̃jı̨́ gá, mâ drĩ adru agá mãbṹsũ gá nõrórõ trũ drı̨ gá ı̨jọ́ mgbã Yẹ́sũ drı̨ ũlũŋá sĩ rĩ gá.
14 Wó álẽ ı̨jọ́ idélé ími tı̨ kóru ku, ãzãkoma mî fẽlé mání rĩ 'bã adru ími ũŋmĩŋá sĩ ku, rá la 'ba angá ími ásı̨ gá mî lẽtáŋá sĩ.
15 Ũnésẽmũ apá nõ bãsĩ mí rụ̃lé íni rá la, mí ı̨sụ́ rú sĩ mî ngá vúlé jã 'dâ íni.
16 Adru dó ú'dî'da rĩ gá ãtí'bó ru íni á'dụ̃sĩ ku, wó alı̨ 'dĩ drı̨ gâ sĩ rá, ĩ'di dó ãmã ádrı̨́pı̨ lẽlé Yẹ́sũ agá rĩ, mání rĩ gá ı̨jọ́ la ãmbógó ru, ĩ'di ı̨jọ́ la adru míní ãmbógó ru adru ĩ'di 'bã adrujó ãtí'bó ru rĩ sĩ á'dụ̃sĩ ku, wó ĩ'di 'bã adrujó mí ádrı̨́pı̨ ãzí ru Úpí Yẹ́sũ agá rĩ sĩ.
17 Ídrĩ áma ã'ı̨ ími ãzí ru rá, mí a'ı̨ vâ ĩ'di cécé mî tá áma a'ı̨́lé mídrı̨́ko gá rĩ 'bã áni.
18 Drĩ ı̨jọ́ ãzí iza mí rụ́ rá, jõku ũgũ mí ãko ãzí yã áni, mí a'ı̨ ĩ'di mádrı̨́, ma ũfẽ la ma 'i.

19 Ma Páwṹlõ̃ 'i, ásĩ wárágã 'dĩ áma mgbã rĩ 'bã drị́ sĩ, ma tị la ũfẽ rá.
Ádrĩ ájẹ́ ími ãzã ko agá ku, mí icó ájẹ́ ídri ú'dí Yẹ́sṹ agá 'dĩ ịsṹlé ku, ịjọ́ 'dĩ
sĩ, ími ídri ĩ'di mâ ãko rú.
20 Má ádrị́pị, mí ã'ị́ mání ịjọ́ ãlu 'dĩ idélé, Úpí 'bã ịjọ́ sĩ, ísũ ỉyị́ ỉgbẹ́ áma
ásị́ gá Kúrísĩtõ sĩ.
21 Áma ásị́ ũkpó ru mâ wárágã 'dĩ sĩ agá, ã'dusĩku ánỉ́ rá mi ịjọ́ mâ a'ịlé
'dĩ idé ĩ'di ịjọ́ má a'ịlé 'dĩ ndẽ rá.
22 Má a'ị́ mí idé mání ịjọ́ 'dĩ 'i, mí idé jõ mání ãngũ sĩ ũmvu sujó la rá,
ã'dusĩku á'bã áma ásị́ gá, Ãdróŋá la mî zịtáŋá umvi áma ujajó mí rṹlé
gbõrú rá.
23 Ĩpãfúrã mâ mãbṹsṹ ãzí Kúrísĩtõ Yẹ́sṹ agá rĩ, zị mi cící,
24 ãzíla 'bá ãmã ãzị́ ngajó ĩ'ba abe Mãrákõ 'i, Ãrĩsĩtãríkõ kí Dẽmásĩ trũ
ãzíla Lṹkã 'i, zị kí mí ĩndĩ.
25 Lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí ãma ãni Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drỉ 'bã adru ĩmi drỉ gá
pírí.

Wárágã sĩlé 'bá
Ĩbũrãníyã
gá rĩ 'banî rĩ

Yẹ́sṹ ndẽ mãlãyíkã kí ãmbõgõ sĩ rá

1 Ándrá ídu rĩ sĩ Ãdróŋá jọ ịjọ́ pâlé wẽwẽ rú gẹ̃rḩ ndú-ndú sĩ ãma áyḩpịka
'baní nãbịya 'bã rṹ sĩ,
2 wó ṹ'dṹ ãsḩŋá gá 'dĩ kí agâlé ru ri ịjọ́ jọlé ĩ'di 'bã Ngọ́pị rṹ sĩ, 'dĩ Ngọ́pḩ
ĩ'di 'bã pẽlé adrujó ãko pírí 'bã drḩlẹ́ ru rĩ 'i, ãzíla ĩ'di rṹ sĩ Ãdróŋá 'bã ãko
pírí ṹnọ́kṹ gá 'dĩ kî.
3 Ãdróŋá Ngọ́pị 'dĩ ĩ'di dḩzã lẽrẽlẽrẽ Ãdróŋá drḩ i'dalépi rĩ 'i, i'da Ãdróŋá
ãmgbã 'bã gbíyã, ãzíla ĩ'di ãko pírí kí tãmbalépi ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé ũkpõ ĩ'didrḩ
gá rĩ sĩ 'i. Ãdróŋá Ngọ́pị 'dĩ ĩ'diní ịjọ́ ũnzí trũjó 'bo rĩ vúlé gá ri dó Ãdróŋá
Ũkpó 'Dḩpị ḩnzḩlé ḩnzḩ 'bṹ gá rĩ 'bã drḩ ãndá rĩ gá.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, acá dó ãmbógó ru ãndânĩ ndẽ mãlãyíkã kí rá cécé rṹ Ãdróŋá
'bã ḩdrḩlé ĩ'diní rĩ 'bã ndẽlé ãmbõgõ sĩ rá rĩ áni.
5 Ĩlũ mání, Ãdróŋá jọ ándrá mãlãyíkã íngõ ní ịjọ́ 'dĩ rá la nĩ:
"Mi mâ Ngọ́pị 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pị rú?" †
Jõku jọ vâ,
"Ma adru ĩ'di 'bã Átẹ́pị,
ãzíla ĩ'di dó mụ adrulé mâ Ngọ́pị?" †
6 Ãdróŋá la mụ ĩ'di 'bã Ngọ́pị Kãyú rĩ tị ãpẽlé ṹnọ́kṹ gá 'dõlé 'bo, jọ,
"Lẽ mãlãyíkã pírí Ãdróŋá drḩ 'bã ḩnzḩ kí ĩ'di 'i."
7 Wó ịjọ́ ĩ'di 'bã jọlé mãlãyíkã kí drḩ gá rĩ jọ,
"Má idé mãlãyíkã kí ãlṹkṹkṹ áni,
ãzíla ãtí'bó ĩ'didrḩ kí ãcí 'bã idrakátị áni." †
8 Wó Ngọ́pḩ drḩ gá jọ,
"Ãdróŋá, úmvúke mídrḩ la mụ adrulé jã 'dâ,
ãzíla ịjọ́ lịŋá kpị rĩ la adru gbéréke ũpĩ ãni míní sĩ Sṹrṹ mídrḩ drḩ cejó
rĩ áni.
9 Ílẽ ịjọ́ kpị rĩ áyụ ãzíla ígã ịjọ́ ũnzí rĩ úmgbé,
ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá, Ãdróŋá mídrḩ ũ'bã mi 'bá míní adrujó ĩ'ba abe 'dĩ kí
drḩlẹ́ gá,
ĩ'di 'bã ími drḩ gá ãdu ãyĩkõ drḩ ũsũjó rĩ sĩ." *†
10 Ãdróŋá jọ vâ,
"Í'dóŋá gâlé, Úpí la, í'bã ándrá ṹnọ́kṹ ḩndṹ mi 'i,
ãzíla 'bṹ ĩ'di ãzḩ drḩmvṹ mídrḩ gá rĩ 'bã idélé rĩ 'i.
11 Kí ḩlḩkḩ rá, wó mi ace mi 'i,
kí de rá cécé bõngó sṹlé sṹsṹ rĩ áni.
12 Mi mụ kí tralé cécé bõngó áni,
mi mụ kí 'belé ásé gá cécé bõngó delépi rá rĩ 'bejó ásé gá rĩ áni.
Wó mi ace ími vúŋá sĩ,

---

† **1:5** Zãbṹrḩ 2:7 † **1:5** 2 Sámṹwẹ̃ḩ 7:14; 1 Ịjọ́ Sṹrṹ drḩ 17:13 † **1:7** Zãbṹrḩ 104:4 * **1:9** Ịjọ́ jọlé *ĩ'di 'bã ími drḩ gá ãdu ãyĩkõ drḩ ũsũjó rĩ sĩ* rĩ 'bã ífí, "Ãdróŋá fẽ Ngọ́pḩ ní ãrútáŋá sĩ u'ájó ãyĩkõ sĩ."
† **1:9** Zãbṹrḩ 45:6-7

ãzíla mi mụ u'álé jã 'dâ.” †
13 Ãdróŋá jọ mãlãyíkã íngõ ní,
“Íri áma drị̃ ãndá gá 'dâ,
kpere máni mẹ́rọ́'bá mídrị̃ kí 'bã agá
ími pálé gá”? †
14 Mãlãyíkã pírí adru kí úríndí tị ãpẽlé amụ́lépi ãzị́ ngalépi 'bá Ãdróŋá 'bã mụlé palé rĩ 'banî ku yã?

2

Bị̃lẹ́-ĩndụ́ liŋá sĩ ĩjọ́ arejó

1 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ã'bã ãma ásị́ ũkpó ru ĩjọ́ arejó, ĩjọ́ mgbã ãmaní arelé 'bo rĩ drị̃ gá, ĩjọ́ 'bã agba rú sĩ ãma ku.
2 Ã'dusĩku ĩjọ́ ándrá mãlãyíkã 'bã kí jọlé rĩ drĩ adru mgbã ũkpó ru, wó ĩjọ́ 'dĩ izajó ãzíla arejó la ku rĩ drĩ ándrá drĩ̃rịma mgbã la ịsụ́,
3 ãma icó apálé íngoní-íngoní ru ãdrĩ ĩjọ́ patáŋá ãmbógó 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ĩjọ́ 'bã ápãrákã rú? 'Dĩ patáŋá Úpí 'bã ándrá ĩjọ́ la azịjó drĩ̃drị̃ nĩ rĩ 'i, ãzíla acá ãma rụ́ 'dõlé 'bá ándrá ĩjọ́ 'dĩ arelépi Úpí tị gâ sĩ rĩ 'bã rụ̃ sĩ.
4 Ãdróŋá nze vâ ãmaní vú la ícétáŋá kî sĩ, ĩjọ́ ũsũ̃táŋá ru 'dĩ kî sĩ, ãzíla tálí wẽwẽ rú 'dĩ kí abe ãzíla fẽtáŋá Úríndí Ãlá rĩ drị̃ ĩ'di 'bã awalé ĩ'di 'bã lẽtáŋá sĩ rĩ sĩ.

Yẹ́sũ̃ ĩ'di ãma drĩ̃ ce ídri gá nĩ

5 Ãdróŋá ũ'bã mãlãyíkã kí ũ̃nọ́kụ́ ãmaní ĩjọ́ jọjó drĩ̃ la gá amụ́lépi 'dĩ 'bã drĩ̃lẹ́ ru ku.
6 Wó ĩjọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá 'bá ãzí nze ĩjọ́ vú,
“'Bá ĩ'di ã'di 'i míní ĩjọ́ ũrãjó drĩ̃ la gá,
ngọ́tị̃ 'bádrĩ̃ ĩ'di íngoní ru míní tã la mbajó?
7 Í'bã Yẹ́sũ̃ vũ̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá sáwã were sĩ,
ífẽ ĩ'diní dĩ̃zã Ũpĩ drị̃ gá rĩ 'i ãzíla ĩ̃nzĩ̃táŋá drị̃ gá rĩ,
8 ãzíla í'bã ãko pírí kí ĩ'di pálé gá.” †
Ãdróŋá ní ãko pírí kí 'bãjó ĩ'di pálé gá rĩ sĩ, ãko ãzí Ãdróŋá 'bã a'belé ĩ'didrĩ̃ ku la 'dáyụ. Wó ú'dî'da ãndre kí ãko pírí kí ĩ'di pálé gá rĩ gá ku.
9 Wó Yẹ́sũ̃ ãma ndrelé rĩ Ãdróŋá 'bã ándrá ĩ'di vũ̃rụ́lẹ́ mãlãyíkã kí vúlé gá, ú'dî'da úsu ĩ'di drĩ̃ gá dĩ̃zã Ũpĩ drĩ̃ 'i, ĩ̃nzĩ̃táŋâ trũ ã'dusĩku ịsụ́ ũcõgõ drã sĩ rá, ĩjọ́ 'dĩ sĩ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá drĩ̃ sĩ Yẹ́sũ̃ 'bã ũ̃'bĩ̃ drã 'bã ãjị́ 'bá pírí 'bã ĩjọ́ sĩ.
10 Ãko pírí kí Ãdróŋá ãni, ãzíla ũ'bã ãko pírí kí ĩ'di 'bã ũkpó sĩ. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá idé ĩjọ́ ũniyambamba la ĩ'di 'bã Yẹ́sũ̃ 'bãjó ãlá ru ĩ'diní ũcõgõ ịsụ́jó rĩ sĩ rĩ sĩ, cécé Yẹ́sũ̃ 'bã anzị wẽwẽ rú Ãdróŋá drĩ̃ kí ajíjó dĩ̃zã ĩ'didrĩ̃ agá ãzíla kí pajó rĩ áni.
11 Yẹ́sũ̃ 'bá kí 'bãlépi ãlá ru rĩ ãzíla 'bá ĩ'di 'bã 'bãlé ãlá ru rĩ kí abe ãfũ kí 'bá ãlu rú, Átẹ́pị ĩ'di pírí ãlu. Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, idé dó sĩ drĩ̃nzá sĩ 'bá kí umvejó ĩ'di 'bã ádrĩ́pịka rú ku.
12 Jọ vâ Ãdróŋá ní,
“Ma mụ ími rụ́ ũlũlé mâ ádrĩ́pịka 'dĩ 'banî,
ãzíla ma mụ úngó ími rụ́ ịcụ́jó rĩ kí ngolé ũ'bí ru tralépi rĩ kí drĩ̃lẹ́ gá.”
†
13 Jọ vâ,

† **1:12** Zãbụ́rĩ̃ 102:25-27 † **1:13** Zãbụ́rĩ̃ 110:1 † **2:8** Zãbụ́rĩ̃ 8:4-6 † **2:12** Zãbụ́rĩ̃ 22:22

“Ma mụ áma ásị̃ 'bãlé Ãdróŋá drĩ̃ gá.” †
Ãzíla jọ vâ,
“Ma 'dõ, anzị Ãdróŋá míní fẽlé mádrị̃ rĩ kí abe.” †
14 Anzị 'bã kí adrujó ụrụ'bá ãzá trũ ãzíla ãrí trũ rĩ sĩ, Yẹ́sụ̃ acá vâ ĩ'bã
ãzí ru, uja dó sĩ 'bá ũkpõ drã drị́ gá rĩ rụlépi rĩ ũkpó kóru 'dĩ Sĩtánĩ 'bá ị́jọ́
ũsõlépi rĩ 'i,
15 ãzíla ũtrũ 'bá pírí ụ̃rĩ̃ drã drĩ̃ 'bã umbélé ãtí'bó ru ídri ĩ'badrĩ̃ agá 'dĩ
kî.
16 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mgbã rĩ gá Yẹ́sụ̃ amụ́ mãlãyíkã kí ãzã kolé la ku wó drĩ̃lẹ́
Ịbụrahị́mụ̃ drĩ̃ kî.
17 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'bã dó ĩ'di adrujó cécé ĩ'di 'bã ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka kí
áni ĩ̃nzĩ̃táŋá ru gẽrĩ̃ pírí sĩ, 'bã acá dó sĩ átáló ãmbógó ãndânĩ ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ãni
ãzíla ã'ĩ̃táŋá drị́ ãzị́ Ãdróŋá drĩ̃ ngalépi, ãzíla ị́jọ́ ũnzí 'bá 'badrĩ̃ kí idélépi
rĩ rú.
18 Ã'dusĩ̃ku Yẹ́sụ̃ 'bã mgbã rĩ 'bã alịjó ũcõgõ agâ sĩ sáwã ĩ'di ụ̃'bĩ̃jó rĩ sĩ
rá rĩ sĩ, icó dó 'bá ụ̃'bĩ̃lé rĩ kí ãzã kolé rá.

3

Yẹ́sụ̃ ndẽ ãmbõgõ sĩ Mụ́sã rá

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãmã ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãlá Ãdróŋá 'bã umvelé sụ́rụ́
ĩ'didrị́ 'bụ̃ gá rĩ alelépi 'dĩ, ĩ'bã ã'ĩ̃táŋá ĩmidrĩ̃ Yẹ́sụ̃ Ụ̃pị́gọ́ŋá ru rĩ drĩ̃ gá
ãzíla átáló ãmbógó ãndânĩ ãmaní i'dalé ãma tị sĩ rĩ 'i.
2 Ã'dusĩ̃ku, Yẹ́sụ̃ are ándrá Ãdróŋá ĩ'di tị ãpẽlépi rĩ tị rá, cécé Mụ́sã 'bã
Ãdróŋá tị arejó sĩ ãzị́ ngajó jó Ãdróŋá drĩ̃ agá pírí rĩ áni.
3 Yẹ́sụ̃ ịsụ́ rụ́kụma ndẽ Mụ́sã rá, cécé 'bá jó sịlépi rĩ 'bã rụ́kụma ịsụ́lé
ndẽ jó 'bã mgbã ĩ'diní sịlé nĩ̃ rĩ rá rĩ áni.
4 Ã'dusĩ̃ku jó pírí kí ãko 'bá 'bã sịlé nĩ̃, wó ãko pírí kí Ãdróŋá 'bã kí nĩ̃.
5 Mụ́sã ándrá ãtí'bó Ãdróŋâ tị arelépi jó Ãdróŋá drĩ̃ agá pírí rĩ, ãzíla ri
ị́jọ́ vú nzelé ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã mụlé jọlé drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ kí drĩ̃ gá.
6 Wó Kúrísĩtõ ĩ'di cécé Ngọ́tị ã'ĩ̃táŋâ trũ 'bá Ãdróŋá drĩ̃ 'bã 'dị́pị rú rĩ,
ãma dó bãsĩ 'bá ĩ'didrĩ̃ kî, ãdrĩ ásị́ 'bã ũkpó ru, ãma dó sĩ ãma ũnũ ãfó sĩ
ãma ásị́ 'bãjó ĩ'di drĩ̃ gá rĩ sĩ.

'Bá bĩ̃lẹ́-ĩ̃ndụ́ lijó ã'ĩ̃táŋá ãkõ sĩ rĩ

7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, cécé Úríndí Ãlá rĩ 'bã jọlé ị́jọ́ sĩ̃lé rĩ agá rĩ áni,
“Ãndrũ ĩdrĩ Ãdróŋá 'bã ụ́'dụ́kọ́ are rá,
8 ĩ'bã ĩmi ásị́ ũkpó ru
cécé ĩminí idélé ụ́'dụ́ ĩminí Ãdróŋá tị gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku,
ụ́'dụ́ sáwã ụ̃'bĩ̃táŋá drĩ̃ ãngũ kõtórõ rú rĩ agá 'dã sĩ rĩ áni.
9 Ãngũ ándrá ĩmi áyị́pịka 'bã kí áma ụ̃'bĩ̃jó,
ãzíla ndre kí ị́jọ́ mání idélé ílí kãlị́ sụ 'dĩ agá rĩ kí rá.
10 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ áma ásị́ 'bã azájó ũmbã sĩ anzị 'dĩ kí ị́jọ́ sĩ rĩ 'bá sáwã 'dã agá
rĩ abe rĩ 'i,
ãzíla ájọ rá, ‘'Bá 'dĩ 'bã kí ásị́ ị́jọ́ mání jọlé rĩ kí drĩ̃ gá ku,
ãzíla gã kí áma tị arelé úmgbé.’
11 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrĩ̃ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrị́ avị́jó rĩ agá ku.’ ” †

† **2:13** Ĩsáyã 8:17 † **2:13** Ĩsáyã 8:18 † **3:11** Zãbụ́rĩ̃ 95:7-11

12 Má ádrı̨́pı̨ka ãzíla má ámvǫ́pı̨ka ã'ı̨́tãŋá agá 'dĩ, ĩmi adru mı̨fı̨́ trũ ĩmi
ãzí ãlu la 'bã adru ásı̨́ ũnzí, ãzíla ásı̨́ ã'ı̨́tãŋâ kóru sĩ ru ujajó Ãdrǫ́ŋá ídri
rĩ a'be jó rá la ku.
13 Wó ĩmi ũŋmĩ ĩmi ásı̨́ ụ́'dụ́ pírí cécé ĩ'di adrulé ụ́'dụ́ umvelé Ãndrũ rĩ
'báni, 'bá ãzí 'bã ásı̨́ 'bã mba rú ı̨́jǫ́ ũnzí sĩ ku.
14 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ adru ã'ı̨́tãŋâ trũ kpere ãsı̨́ŋá gá, ásı̨́ 'bãjó ũkpó ru Ãdrǫ́ŋá
drı̨́ gá ándrá ãmaní ã'ı̨́jó la drı̨́drı̨́ i'dǫ́ŋá gá rĩ áni ãma mụ pírí ãko Kúrísĩtõ
drı̨́ kí alelé.
15 Cécé tá ı̨́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jǫlé rĩ áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdrǫ́ŋá 'bã ụ́'dụ́kǫ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásı̨́ ũkpó ru,
cécé ándrá ĩmi áyı̨́pı̨ka 'bã kí Ãdrǫ́ŋá tı̨ gajó úmgbé rĩ sĩ rĩ áni ku.” †
16 'Bá ándrá ụ́'dụ́kǫ́ Ãdrǫ́ŋá drı̨́ arelépi rá ãzíla Ãdrǫ́ŋá tı̨ galépi úmgbé
rĩ kí ándrá ã'di kí yã? Adru kí 'bá pírí ándrá Mụ́sã 'bã iyálé angájó ãngũ
Mı̨́sı̨́rı̨́ drı̨́ agâlé rĩ kí ku yã?
17 Ãdrǫ́ŋá ti ándrá ũmbã ílí kãlı̨́ sụ̃ ã'di abe yã? Adru 'bá ı̨́jǫ́ ũnzí idélépi
Ãdrǫ́ŋá 'bã ụ'dı̨́lé ĩ'bã ãvũ kí sĩ u'dejó ãngũ kõtórõ rú rĩ agá rĩ kí ku yã?
18 Ãzíla Ãdrǫ́ŋá na ũyõ ũkpó ru ã'di be ĩ'baní sĩ fijó ãngũ ĩ'didrı̨́ avı̨́jó rĩ
gá ku, adru kí 'bá ĩ'di tı̨ gãlépi rĩ kî ku yã?
19 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ãndre kí rá icó kí ándrá filé ku ã'ı̨́tãŋá ãkõ ĩ'badrı̨́ sĩ.

4

Ávı̨́ŋá Ãdrǫ́ŋá 'bã azı̨lé azı̨-azı̨ rĩ

1 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, Ãdrǫ́ŋá azı̨ ãmaní fijó ãngũ ĩ'didrı̨́ avı̨́jó rĩ agá rĩ tu drĩ pá cí
'dã 'baní, lẽ ãma adru kí mı̨fı̨́ trũ 'bá ãzí 'bã ĩcẽ sĩ fijó ãngũ ĩ'didrı̨́ avı̨́jó rĩ
agá ku.
2 Ã'dusĩku úlũ vâ ãmaní ı̨́jǫ́ mgbã rĩ rá, cécé lũlé ĩ'baní rĩ áni, wó ı̨́jǫ́
ándrá ĩ'baní arelé rĩ 'bã kí ĩ'di ũrǫ̃drı̨́ kóru ã'dusĩku 'bá ı̨́jǫ́ 'dã arelépi rĩ
ã'ı̨́ kí ĩ'di ã'ı̨́tãŋá sĩ ku.
3 Ú'dî'da ãma 'bá ã'ı̨́tãŋâ trũ 'dĩ ãma mụ filé ãngũ Ãdrǫ́ŋá drı̨́ avı̨́jó 'dã
agá ãma 'i cécé Ãdrǫ́ŋá 'bã jǫlé rĩ áni,
“Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, ũmbã mádrı̨́ sĩ ána ũyõ cí,
‘Icó kí filé ãngũ mádrı̨́ avı̨́jó rĩ agá ku.’ ” †
Ãzíla ãzı̨́ ĩ'di 'bã 'bṹ kí 'bãjó ũ̃nǫ́kụ́ be rĩ ukó ándrá nĩ.
4 Ã'dusĩku ı̨́jǫ́ sĩlé rĩ agá Ãdrǫ́ŋá jǫ ı̨́jǫ́ ụ́'dụ́ ázı̨́rı̨́ rĩ drı̨́ gá ı̨́jǫ́ 'dĩ kí sĩ, “Ãzíla
ụ́'dụ́ ázı̨́rı̨́ rĩ sĩ avı̨́ dó ãzı̨́ ĩ'di 'bã 'bṹ kí 'bãjó ũ̃nǫ́kụ́ be rĩ vúlé gá.” †
5 Ãzíla jǫ vâ ı̨́jǫ́ ãlu 'dĩ 'bã vúŋá ĩ̃dı̨́, “Icó kí filé ãngũ mádrı̨́ avı̨́jó rĩ agá ku.”
†
6 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, Į́jǫ́ 'dĩ ace 'bã gá 'dã 'bã áni, ãngũ Ãdrǫ́ŋá drı̨́ avı̨́jó rĩ ace drĩ
'bá ãzí 'baní sĩ fijó rá, wó 'bá ı̨́jǫ́ mgbã rĩ arelépi drı̨́drı̨́ rá rĩ ĩcẽ kí fijó ala
gâlé rá ã'dusĩku ĩ'bã kí Ãdrǫ́ŋá tı̨ arejó ku rĩ sĩ.
7 Į́jǫ́ 'dĩ sĩ, Ãdrǫ́ŋá pẽ ụ́'dụ́ ãzí ĩ̃dı̨́, umve ĩ'di Ãndrũ, ụ́'dụ́ ãzí vúlé gá
alı̨lépi 'bo 'dã kí agâlé jǫ ı̨́jǫ́ Dãwụ́dı̨́ tı̨ gâ sĩ, ĩ'di 'bã jǫlé bụ́kụ̃ ĩ'didrı̨́ agá rĩ
áni,
“Ãndrũ, ídrĩ Ãdrǫ́ŋá 'bã ụ́'dụ́kǫ́ are rá,
ĩ'bã ĩmi ásı̨́ ũkpó ru ku.” †

† **3:15** Zãbụ́rı̨́ 95:7-8 † **4:3** Zãbụ́rı̨́ 95:11 vâ vásĩ 5 gá ụrụgá 'dĩ † **4:4** Í'dǫ́ŋá 2:2 † **4:5** Zãbụ́rı̨́ 95:11 vâ vásĩ 3 gá ụrụgá 'dĩ † **4:7** Zãbụ́rı̨́ 95:7-8

8 Yósũwã drĩ ándrá ĩ'baní ávı̨ŋá fẽ rá, Ãdróŋá icó ı̨jọ́ ãzí jọlé vúlé vúlé ru ṵ'dṵ́ ãzí avı̨jó rĩ drı̨ gá į̃dı̨ ku.
9 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ṵ'dṵ́ Sãbátũ drı̨ avı̨jó rĩ ace drĩ 'bá Ãdróŋá drı̨ 'baní cí.
10 Ã'dusĩku 'bá filépi ãngũ ávı̨ŋá drı̨ Ãdróŋá drı̨ agá 'bo rĩ, ĩ'di vâ avı̨ ãzı̨ ĩ'didrı̨ kí agá cécé Ãdróŋá 'bã ándrá avı̨lé ãzı̨ ĩ'didrı̨ kí vúlé gá rĩ áni.
11 Įjọ́ 'dĩ sĩ, Lẽ ãma ṵ'bı̨ kí ásı̨ pírí sĩ fijó ãngũ ávı̨ŋá drı̨ 'dĩ agá, ãma ãzí 'bã ĩcẽ ã'ı̨táŋá ãko sĩ mụjó ala gâlé rĩ sĩ, cécé 'bá 'dã 'bã ãzí kí ándrá idélé drı̨-ũnzĩ ĩ'badrı̨ sĩ rĩ áni ku.
12 Ã'dusĩku ı̨jọ́ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ ĩ'di ídri ãzíla ũkpó trũ sı̨ la ci cécé ménéŋá sı̨ trũ į̃rı̨ rĩ drı̨ áni, ĩ'di ídri kí drĩdríŋĩ awa úríndí be álụ ãzíla úsã ĩfãkã agá rĩ trũ, ĩ'di ũrãtáŋá 'bá ásı̨ agâlé rĩ kí nı̨ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ abe cé.
13 Ãko ãzí zı̨lé Ãdróŋá drı̨lẹ́ gá la 'dáyụ. Ãko pírí kí i'dá ĩ'di mı̨fı̨ gá tọndọlọ, ĩ'di 'bá ãma sĩ ı̨jọ́ ãmadrı̨ kí vú nzejó ĩ'di drı̨lẹ́ gá rĩ 'i.

Yẹ́sṵ̃ ĩ'di átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá rĩ

14 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ãma adrujó átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá 'dĩ Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i, ĩ'di 'bã fijó 'bṵ̃ gá 'bo rĩ sĩ, lẽ ãrụ kí ã'ı̨táŋá ãmã kí i'dalé rĩ mgbemgbe.
15 Átáló ãmbógó ãndânĩ ndẽlépi rá ãma ãni 'dĩ nı̨ ũkpó ãkõ ãmadrı̨ kí ı̨jọ́ rá, ã'dusĩku alı̨ ı̨jọ́ ãma ṵ'bı̨jó 'dĩ kí agâ sĩ pírí rá, wó idé ı̨jọ́ ũnzí ku.
16 Lẽ ãma asé kí ãma úmvúke Ãdróŋá drı̨ ásı̨ į̃gbẹ̃ drı̨ gá ásı̨ ũkpó sĩ, ı̨jọ́ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ ásı̨ į̃gbẹ̃ ı̨sṵ́ ãzíla ãma dó sĩ ãma ãzã ko ṵ'dṵ́ ãma ĩ'di drı̨ tẽjó rĩ agá.

5

1 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ kí ála kí ãpẽ angájó 'bá kí agá ãzíla ála kí pẽ 'bá kí kẹ̃jı̨ gá ı̨jọ́ 'bá kí drĩdríŋĩ gá Ãdróŋá be rĩ agá, kí pá tu ãwã'dĩfô kí fẽjó Ãdróŋá nî ãzíla ídétáŋá idéjó ı̨jọ́ ũnzí 'bádrı̨ kí sĩ.
2 Įjọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di 'bã vâ adrujó ũkpó kóru gẹ̃rı̨ wẽwẽ rú kí sĩ rĩ sĩ, icó adrulé ásı̨ į̃gbẹ̃ sĩ 'bá ı̨jọ́ nı̨lépi ku ãzíla 'bá ãvĩlépi gẹ̃rı̨ sĩ rá 'dĩ 'baní rá.
3 'Dĩ bãsĩ ı̨jọ́ ĩ'di 'bã ı̨jọ́ ũnzí ĩ'didrı̨ kí idéjó ãzíla ı̨jọ́ ũnzí 'bá ãzí rĩ 'badrı̨ kí idéjó ídétáŋá sĩ rĩ 'i.
4 'Bá ãzí icó į̃nzı̨táŋá 'dụlé 'bãlé ĩ'di drı̨ gá ku, lẽ Ãdróŋá 'bã umve ĩ'di nĩ cécé ĩ'di 'bã ándrá Ãrọ́nı̨ umvejó rĩ áni.
5 Gẹ̃rı̨ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'dụ ándrá dı̨zã 'bãlé ĩ'di drı̨ sĩ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cénĩ-cénĩ ku. Wó Ãdróŋá jọ ĩ'diní,
“Mi mâ Ngọ́pı̨ 'i,
ãndrũ má acá mî Átẹ́pı̨ rú.” †
6 Ãdróŋá jọ vâ ı̨jọ́ sĩlé rĩ 'bã ãzí gá rá,
“Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẹ̃kı̨zẹ̃dẹ́kı̨ áni.” †
7 Ṵ'dṵ́ Yẹ́sṵ̃ 'bã adrujó ũnọ́kṵ́ gá ídri rĩ sĩ ri Ãdróŋá zı̨lé mãmálá 'bãjó áwáŋâ trũ, mı̨ndrẹ trũ 'bá ãlu icólépi ĩ'di palépi drã agá rá rĩ drı̨, ru ándrá Ãdróŋá ásı̨ pírí sĩ ãzíla Ãdróŋá are ĩ'di rá.
8 Yẹ́sṵ̃ 'bã táni ándrá adrujó Ãdróŋá Ngọ́pı̨ 'i tí, cãndí ĩ'didrı̨ agâ sĩ ṵ̃nı̨ Ãdróŋá tı̨ arejó rá ı̨jọ́ ĩ'di 'bã drı̨cijó rĩ kí agá.
9 Ĩ'di mụ ı̨jọ́ 'dĩ kí 'bãlé múké 'bo, Yẹ́sṵ̃ acá dó 'bá ídri fẽlépi 'bá kí sĩ ru pa jã 'dâ rĩ rú drĩ kí pírí ĩ'di ti are,

† **5:5** Zãbṵ́rı̨ 2:7 † **5:6** Zãbṵ́rı̨ 110:4

10 ãzíla Ãdróŋá 'bã dó Yẹ́sṹ acájó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú cécé Mẹ̃lẹ̃kĩzẹ̃dẹ́kĩ áni.

'Bá bĩlẹ́-ĩndṹ lijó 'bã a'be kí rú sĩ ã'ĩtáŋá ku

11 Ma ịjọ́ trũ wẽwẽ rú jọlé Mẹ̃lẹ̃kĩzẹ̃dẹ́kĩ drĩ gá, wó ífí la icéjó ĩ'di ịjọ́ ãzí ũkpó la, ã'dusĩku ĩmi ịjọ́ nĩ̃ŋá 'bã adrujó jã íni rĩ sĩ.

12 Ịjọ́ mgbã sĩ sáwã 'dĩ sĩ lẽ ĩmi adru 'bá 'bá kí imbálépi rĩ rú wó ĩlẽ drĩ vâ 'bá ãzí 'bã imbá ĩmi ịjọ́ Ãdróŋá drĩ sĩ ĩdĩ yã? Ĩmi cécé anzị níríŋá kí áni, ĩlẽ lẹ́sṹ ãzíla ĩminí íná ũkpó rĩ najó rĩ kẽjị́ gá ĩlẽ lẹ́sṹ mvụlé áyụ.

13 'Bá u'álépi lẹ́sṹ sĩ rĩ ĩ'di drĩ ngọ́tĩŋá, ịsṹ drĩ ímbátáŋá acájó 'bá kpị rĩ rú rĩ drĩ ku.

14 Wó íná ũkpó rĩ ĩ'di 'bá mbalépi rá rĩ 'bã ãni, 'dĩ kí 'bá ịjọ́ múké rĩ kí nĩ̃lépi awa sĩ ịjọ́ ũnzí rĩ be rá rĩ kî.

6

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ãsĩ kí ímbátáŋá ãmaní ịsṹlé drĩdrĩ Kúrísĩtõ drĩ gá rĩ kî sĩ ku, ãzíla lẽ ãmụ kí ímbátáŋá fẽlépi la ãma sĩ zo mbajó ũkpó ru úríndí agá 'dĩ kî trũ drĩ gá. Lẽ ãma adru kí 'bá lẽlépi la 'bá ãzí 'bã imbá ãma, ịjọ́ ásị́ ujajó ịjọ́ ũnzí a'bejó ãzíla ã'ĩtáŋá 'bãjó Ãdróŋá agá rĩ kí sĩ nĩ ku,

2 ímbátáŋá bãbṹtĩzĩ drĩ gá, drị́ tĩ̃ŋá 'bá drĩ gá, angáŋá ídri drã agá rĩ ãzíla ịjọ́ lịŋá ukólépi ku drĩ̃lẹ́ gâlé rĩ ku.

3 Ãzíla ãmụ kí drĩ gá, ịjọ́ 'dĩ ãma mụlé idélé rĩ, Ãdróŋá drĩ ã'ĩ la rá.

4 Ĩ'di ịjọ́ ãzí ũkpó la 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ nĩ̃lépi rá, ãzíla fẽtáŋá Ãdróŋá drĩ 'bṹ gá rĩ 'bã ãjị́ ṹ'bĩ̃lépi rá vâ Úríndí Ãlá rĩ alelépi ã'ịlépi la rá,

5 ãzíla 'bá ịjọ́ Ãdróŋá drĩ 'bã ãjị́ múké rĩ ṹ'bĩ̃lépi ráká, ãzíla ũkpõ ịjọ́ ílí amṹlépi rĩ 'badrĩ abe.

6 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ drĩ a'dé rá, ĩ'di ũkpó-ũkpó kí ajíjó vúlé ásị́ ujajó ã'dusĩku ịjọ́ ĩ'bã ãvĩjó rĩ sĩ kí Ãdróŋá Ngọ́pị fẽ ipalé mũsãlá'bã sị́ gá ĩdĩ́-ĩdĩ́ ãzíla ĩ'bã kí drĩ̃nzá fẽjó ĩ'diní ũ'bí kí drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ.

7 Ṹnọ́kṹ uzogó 'bã 'dijó drĩ la gá rĩ mvụlépi ãkónã sĩ ka múké rĩ áni, ĩ'di ṹrõdrị́ ru 'bá ámvṹ sõlépi rĩ nî ã'dusĩku ĩ'di ásị́ ĩgbẽ Ãdróŋá drĩ ịsṹ.

8 Wó ṹnọ́kṹ drĩ dụ ṹcĩ́kĩ́ ru ãzíla ãváŋá ru, ṹrõdrị́ la 'dáyụ. Ĩ'di fi ũcõgõ agá ịjọ́ ĩ'di wãjó rá rĩ sĩ. Ãsĩ̃ŋá gá ála mụ ĩ'di ivélé ãcí sĩ.

9 Wó mâ wõrĩ́kâ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãdrĩ táni ịjọ́ jọ 'dĩ 'bã áni, ã'bã ásị́ ĩmi drĩ gá. Ãma ásị́ ũkpó ru ãmã nĩ̃jó la rá patáŋá 'bã adrujó ĩmi ãni rĩ sĩ.

10 Ãdróŋá 'bá ịjọ́ lịlépi pịrị ku la ku icó sĩ ãzí mídrĩ ãvĩlé ku, ãzíla lẽtáŋá míní i'dalé ịjọ́ ĩ'didrĩ agâ sĩ 'bá ãlá rĩ kí ãzã kojó, kpere míní idélé ú'dî'da rĩ áni mụjó drĩ gâlé ru.

11 Álẽ ĩmi i'da ũndũwã 'bá lẽjó 'dĩ kpere ãsĩ̃ŋá gá ã'dusĩku ịjọ́ ĩminí sĩ ásị́ 'bãjó rĩ dó sĩ ru i'da ãndá-ãndá ru.

12 Álẽ ĩmi adru ũvú ku, wó lẽ ĩmi ũbĩ 'bá ándrá ã'ĩtáŋá agá ãzíla ásị́ tẽŋâ trũ 'dĩ kí vú ịsṹ kí ãko ándrá Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'baní rĩ rá.

Ịjọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé rĩ ĩ'di ãndá

13 Ãdróŋá la mụ azịŋá azịlé Ịbụrahịmṹ ní 'bo, na ũyõ ịjọ́ ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí idéjó rá. 'Bá ãzí 'bã adrujó ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá ĩ'diní ãndânĩ yụ rĩ sĩ, na dó sĩ ũyõ ĩ'didrĩ kí ĩ'di 'bã rṹ sĩ.

14 Ãdróŋá jọ, “Ána ũyõ ma míní sũsṵ wi ma míní drĩlẹ́ kí fẽ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó ụrụ gá rĩ kî áni jõku cínákí mĩrĩ tị gá rĩ áni.” †
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ịbụrahịmũ tẽ dó ásị ĩgbẹ́ sĩ, ãzíla ịsṵ dó ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'diní rĩ rá.
16 'Bá kí ũyõ na 'bá ĩ'baní ãndânĩ rĩ kí rṵ́ sĩ, ãzíla ũyõ la ị́jọ́ jọlé rĩ fẽ pá tulé ũkpó ru ãzíla ĩ'di ãgátã pírí kí fẽ ukólé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋá lẽ ándrá ũkpõ ĩ'di ãni ru ujalépi ku rĩ 'bã ãzị 'bãlé tọndọlọ rú 'bá ĩ'di 'bã sĩ ị́jọ́ azịjó rĩ 'banî, icé ị́jọ́ la ũyõ sĩ.
18 Ãdróŋá idé ị́jọ́ 'dĩ íni la ã'dusĩku ị́jọ́ ĩrĩ 'dĩ icó kí ru ujalé ku ãzíla Ãdróŋá icó ĩnzõ alị́lé kí agá ku. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma gápi apálépi ĩ'di rṵ́ ásị 'bãŋá fẽlé ãmaní 'dĩ 'dụlépi ãma ãni rú 'dĩ kî dó sĩ ásị ũŋmĩŋá ịsṵ́.
19 Ásị 'bãŋá 'dĩ dó ãmaní cécé kĩlĩmmgbõrõ áni ãzíla ĩ'di ãma úríndí rụ ũkpó sĩ pá tujó ũrĩ kóru. Yẹ́sũ 'bá ãmaní sĩ ásị 'bãjó rĩ mụ ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị gá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ 'bã mụjó bõngó jó 'a alịjó rĩ 'bã ũngúkú gá agâlé ãngũ Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ gá,
20 Yẹ́sũ fi drĩlẹ́ gâlé ãma ị́jọ́ sĩ. Acá dó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú jã 'dâ cécé Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ áni.

7

Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ átáló ru rĩ

1 Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ 'dĩ ándrá úpí Sãlẹ́mũ drị gá rĩ 'i, ãzíla átáló Ãdróŋá Ụrụgá Ãndânĩ ndẽlépi ãmbõgõ sĩ nĩ rĩ drị gá rĩ 'i. Ịbụrahịmũ ụfụ kí drĩ ĩ'di be ĩ'diní ãgõ agá ũpi kí ndẽjó rĩ gâlé, ãzíla wi dó Ịbụrahịmũ ní sũsṵ́, †
2 ãzíla Ịbụrahịmũ fẽ ĩ'diní ãko pírí ĩ'didrị 'bã ãzí ãlu mụdrị drị kî. Drĩdrĩ rĩ sĩ rṵ́ Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ 'dĩ 'bã ífí, “Úpí ị́jọ́ kpị drị gá rĩ 'i,” ãzíla úpí Sãlẹ́mũ drị gá rĩ 'bã ífí, “Úpí ásị ĩgbẹ̃ drị gá rĩ 'i.”
3 Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ ĩ'di átẹ́pị kóru jõku andre kóru ãwí kóru, ṵ́'dṵ́ ĩ'di tịjó ãzíla drãjó rĩ kóru, ãzíla ídri la 'bã ãsĩŋá 'dáyụ cécé Ãdróŋá Ngọ́pị 'bã acelé átáló rú jã 'dâ rĩ áni.
4 Ĩmi ũrã drĩ 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ãmbõgõ íngõpí yã? Táni Ịbụrahịmũ ãmã áyịpị rú ãko ãlu mụdrị drị ĩ'di 'bã apálé ã'dị gâlé rĩ fẽjó ĩ'diní rĩ.
5 Ú'dî'da ãzịtáŋá lẽ drĩlẹ́ 'bá Lẹ́vĩ drị acálépi átáló rú 'dĩ 'baní 'bá ãko ãlu mụdrị drị rĩ trajó ĩ'badrị 'dĩ ĩ'bã ádrịpịka 'badrị drĩ kí táni adru drĩlẹ́ ãfũlépi Ịbụrahịmũ rú rĩ kî.
6 Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ 'bã táni adrujó Lẹ́vĩ 'bã ílá ku tí, Ịbụrahịmũ fẽ ĩ'diní ãko ãlu mụdrị drị rá, ãzíla Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ wi sũsṵ́ Ịbụrahịmũ Ãdróŋá 'bã azịjó ĩ'diní rĩ nî.
7 Ãzíla ãbãŋâ kóru 'bá ĩmbíráŋá rĩ la 'bá ãmbógó rĩ ní sũsṵ́ wi nĩ.
8 Ãtalo ãko ãlu mụdrị drị gá rĩ tralépi 'dĩ kí 'bá drãlépi drã-drã 'dĩ kî, wó Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ ĩ'di ĩ'baní ãmbógó ru ãndânĩ ã'dusĩku ĩ'di 'bã ngá ídri.
9 Ãma icó vâ jọlé la 'dĩ 'bã áni 'bá Lẹ́vĩ drị ãko ãlu mụdrị drĩ tralépi 'dĩ kí fẽ kí ãko ãlu mụdrị drĩ ĩ'bã áyịpị Ịbụrahịmũ 'bã ãko ãlu mụdrị drĩ fẽjó Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ ní rĩ sĩ,
10 ã'dusĩku Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ la mụ drĩ ụfụlé Ịbụrahịmũ be 'bo, ịsṵ́ 'dĩ sĩ Lẹ́vĩ ãfũ drĩ ũri Ịbụrahịmũ drĩ agá ku.

Yẹ́sũ ĩ'di cécé Mẹ̃lẹ̃kĩzẽdẹ́kĩ áni

† **6:14** Í'dóŋá 22:17 † **7:1** Í'dóŋá 14:17-20

11 Ãdróŋá drĩ ándrá 'bá lã 'bá kpị rú ãzị̃ ãtalo angálépi ínátị Lẹ́vị̃ drị̃ agá
rĩ 'bã kí ngalé rĩ sĩ ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ 'bã jọlé rĩ áni, ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽjó átáló
ndú la 'bãjó Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni adru angájó ínátị Ãrọ́nị̃ drị̃ agá ku rĩ ã'du
ị́jọ́? *
12 Ujatáŋá drĩ adru ãzị̃ ãtalo 'badrị̃ kí agá cí, lẽ vâ ujatáŋá 'bã adru
ãzị̃táŋá ãtalo 'badrị̃ kí agá cí.
13 'Bá ị́jọ́ 'dĩ kí jọjó drị̃ la gá rĩ ĩ'di 'bá sụ́rụ́ ndú gá la, ãzíla 'bá ãzí ãlu
sụ́rụ́ 'dã agá ãzị̃ ngalépi ãlĩtárĩ gá átáló ru la 'dáyụ.
14 Ã'dusĩku i'da tọndọlọ Úpí ãmadrị̃ 'bã drị̃lẹ́ angá Yụ́dã agá, ãzíla ị́jọ́
sụ́rụ́ 'dã drị́ gá rĩ sĩ Mụ́sã jọ ị́jọ́ ãtalo kí ãfũ sụ́rụ́ 'dã agá la drị̃ gá ku.
15 Ị́jọ́ ãma jọlé rĩ ĩ'di tọndọlọ rú, átáló cécé Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni la ãzí drĩ
ru i'da rá rĩ gá.
16 'Bá acá átáló rú ãzị̃táŋá lã'bĩ ĩ'di 'bã á'bị́ drị̃ sĩ ku, wó rá la gẹ̃rị̃ ũkpõ
ídri icólépi andilépi ku rĩ drị́ gá rĩ sĩ.
17 Ã'dusĩku ị́jọ́ ĩ'di drị̃ gá rĩ únze vú la íni,
"Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i,
cécé Mẹ̃lẹ̃kị̃zẹ̃dẹ́kị̃ áni." †
18 Ãzị̃táŋá ándrá ídu 'dĩ kí â'be dó kí bụ́lụ́ gá, ã'dusĩku acá kí ũkpó kóru,
19 ã'dusĩku ãzị̃táŋá 'bã ãko ãzí ãlá ru ku, ãzíla ásị́ 'bãŋá mgbã rĩ i'da ru
'bo, ãmaní sĩ ãma aséjó Ãdróŋá rụ́ ãni rú.
20 Ãdróŋá na ándrá ũyõ 'bá ãzí rĩ 'bã kí acájó ãtalo rú rĩ sĩ ku,
21 wó Yẹ́sụ̃ acá átáló ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé rĩ sĩ, ĩ'di 'bã jọjó la ĩ'diní,
"Úpí na ũyõ 'bo, ãzíla icó ru úŋmĩ ujalé ku.
'Mi átáló jã 'dâ rĩ 'i.' " †
22 Ã'dusĩku ũyõ naŋá 'dĩ sĩ Yẹ́sụ̃ acá dó 'bá tị icíma ãlá ndẽlépi rá rĩ 'bã sĩ
pá tujó rĩ.
23 Ãtalo 'dã 'bã áni rĩ kí ándrá wẽwẽ rú, ã'dusĩku drã uga ĩ'baní ãzị̃ trũ
mụjó drị̃ gá rĩ úmgbé,
24 wó Yẹ́sụ̃ 'bã adrujó ídri jã 'dâ rĩ sĩ, ĩ'di dó átáló jã 'dâ rĩ 'i.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, icó dó 'bá pírí amụ́lépi Ãdróŋá rụ́ 'dõlé ĩ'di rụ̃ sĩ 'dĩ kí palé
rá, ã'dusĩku Yẹ́sụ̃ la ụ́'dụ́ pírí sĩ mãmálá 'bã ĩ'ba sĩ.
26 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ icó ị́jọ́ ãmadrị̃ kí sĩ rá la nĩ, ĩ'di 'bá ãzí ãlu
ãlá, ị́jọ́ ũnzî kóru, 'bá mgbã, pẽlé ndú 'bá ũnzí kí agá rĩ, úfẽ ĩ'diní ãngũ
ãrútáŋá ãni ãndânĩ ụrụgá 'bụ̃ gâlé 'dã.
27 Yẹ́sụ̃ adru 'bã ngá cécé átáló ãmbógó ãndânĩ ídétáŋá idélépi ụ́'dụ́ pírí
'dĩ kí áni ku. Kí ị́jọ́ 'dĩ kí idé íni la ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí sĩ ãzíla 'bá ãzí 'badrị̃
kí sĩ, wó idé ị́jọ́ 'dĩ pâlé ãlu ĩ'diní ru fẽjó ídétáŋá ru mũsãlá'bã sị́ gá 'dãá
rĩ sĩ.
28 'Bá ándrá pẽlé átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãzị̃táŋá Mụ́sã drị̃ sĩ 'dĩ kí
ándrá ũkpó kóru, wó ũyõ Ãdróŋá 'bã nalé ãzị̃táŋá vúlé gá rĩ sĩ pẽ Ngọ́pị̃
adrujó 'bá kpị rĩ rú jã 'dâ.

8

Átáló ãmbógó ãndânĩ tị icíma ú'dí rĩ drị̃

1 Ị́jọ́ ífí ãmaní ị́jọ́ jọjó drị̃ la gá rĩ 'dĩ: ãmã átáló ãmbógó ãndânĩ la cí
rilépi úmvúke Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị drị̃ 'bã wókõ drị́ ãndá gá 'bụ̃ gâlé rĩ gá,

* **7:11** *Lẹ́vị̃* ĩ'di ándrá ínátị 'báni ãtalo kí ũpẽjó ala gá rĩ 'i. *Ãrọ́nị̃* ĩ'di ándrá átáló 'báni ãpẽlé ala gá drị̃drị̃ rĩ 'i. † **7:17** Zãbụ́rị̃ 110:4 † **7:21** Zãbụ́rị̃ 110:4

2 ãzíla ãzị́ ngalépi ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ agá 'dĩ hémã Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó
mgbã Úpí 'bã sịlé nĩ adru 'bá 'bã sịlé nĩ ku rĩ 'i.
3 Átáló ãmbógó ãndânĩ 'dĩ kí pírí ála kí pẽ ãko ãwã'dĩfô rú rĩ kí fẽlé ãzíla
ãko ídétáŋá ru 'dĩ kí abe, ãzíla átáló 'dĩ 'bã adru vâ ãko ĩ'di 'bã fẽlé rĩ trũ
cí.
4 Drĩ tá u'á agá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ la, icó tá adrulé átáló la rú ku, ã'dusĩku 'bá
átáló ru ãko ãwã'dĩfô rú ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni la kí cí.
5 Ãtalo 'dĩ kí ãzị́ nga agá ãngũ ãlápítí Ãdróŋá drị̃ agá ícétáŋá ru ãzíla
i'dá 'bũ gá rĩ 'badrị̃ kî. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ Mụ́sã bị́lẹ́ ĩ̃ndụ́ lijó 'bã sị jõ hémã Ãdróŋá
ĩ̃nzĩ̃jó rĩ 'i. Ĩ'diní lẽ agá ãngũ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ sị agá, Ãdróŋá jọ ĩ'diní, “Mí
idé jõ ãko 'dĩ kí pírí gbíyã i'dalé míní 'bé drị̃ gâlé rĩ kí vú sĩ.” †
6 Wó ãzị́ fẽlé Kúrísĩtõ ní rĩ ndẽ ãmbõgõ sĩ ãtalo 'dã 'badrị̃ kí rá cécé tị
icíma ú'dí Yẹ́sũ̃ 'bã 'bá kí tị icíjó Ãdróŋá be rĩ la ĩ'badrị̃ kí ndẽjó rá rĩ áni,
ãzíla tu pá ị́jọ́ azịlé múké rĩ kí sĩ.
7 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí drĩ ájẹ́ adru agá tị icíma drị̃drị̃ rĩ agá yụ, tị icíma ĩ̃rị̃
rĩ icó ájẹ́ ãngũ ịsụ́lé ku.
8 Wó Ãdróŋá ịsụ́ ị́jọ́ ũnzí 'bá 'ba rụ́ ãzíla jọ,
“Ụ'dụ́ ãzí la amụ́ rá,
ma mụ tị icíma ú'dí la icílé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ 'badrị̃ abe,
ãzíla 'bá Yụ́dã drị̃ abe.
9 Tị icíma ú'dí 'dĩ icó adrulé ándrá mâ icílé ĩmĩ áyị́pịka abe
mâ kí rụjó drị́ gâ sĩ kí drị̃ acéjó ãfũjó ãmvé ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ gâlé rĩ áni
ku,
ã'dusĩku 'bã kí ándrá ásị́ tị icíma mádrị̃ ĩ'ba abe rĩ drị̃ gá ku,
ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má a'be dó kí rá,
Úpí jọ rá.
10 'Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ abe
ụ́'dụ́ drĩ̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ, Úpí jọ rá.
Ma ãzị́táŋá mádrị̃ kí 'bã kí ũrãtáŋá gá,
ãzíla kí sĩ kí ásị́ gá.
Ma adru Ãdróŋá ĩ'badrị̃ 'i,
ãzíla kí adru 'bá mádrị̃ kî.
11 'Bá ãzí icó dó ĩ'di 'bã jĩránĩ imbálé
jõku ĩ'di 'bã ádrị́pị 'i, sĩ jọjó la ĩ'diní, lẽ ínĩ̃ Ãdróŋá 'i íni la ku;
ã'dusĩku kí pírí áma nĩ̃ cé,
i'dójó 'bá nírí kí sĩ cajó 'bá ãmbogo rĩ 'bã rụ́.
12 Ã'dusĩku mâ mụjó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kî trũjó rá rĩ sĩ,
ãzíla má icó ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí ị́jọ́ agálé ĩ̃dị́ ku.” †
13 Ĩ'diní tị icíma 'dĩ umvelé ú'dí rĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã dó tị icíma drị̃drị̃ rĩ ũ̃kụ
rú 'bo, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãko delépi 'bo ãzíla acálépi ũ̃kụ rú 'bo rĩ ĩ'di mụ ãvĩlé
mbẽlẽ rú rá.

9

Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó hémã ĩ'didrị̃ ãlá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ agá rĩ

1 Ú'dî'da tị icíma drị̃drị̃ rĩ agá ãzị́táŋá sĩ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó la kí ándrá cí ãzíla
ãngũ ãlá ãndânĩ Ãdróŋá drị̃ vâ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dọ̃ cí.

† **8:5** Ãfũŋá 25:40 † **8:12** Yẽrẽmíyã 31:31-34

2 Úsị dó sĩ hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó rĩ rá. Hémã 'bã 'a alịlé drĩdrĩ rĩ ála umve
la Ãngũ Ãlá, ala gá ãngũ sĩ tárã 'bãjó rĩ, méjã ãzíla mũkátĩ 'bãlé ndú
Ãdróŋá ní rĩ kî.
3 Bõngó jó 'a alịjó rĩ 'bã ũngúkú gâlé ru jó 'a ãzí umvelé Ãngũ Ãlá Ãndânĩ
rĩ 'i.
4 Ala gâlé, ãlĩtárĩ * gólũdĩ rú sĩ ãko ngũ̃lépi ãjĩ trũ vĩrĩ rĩ † kí ivéjó rĩ 'i,
sãndṹkũ̃ ụrụ'bá aselé gólũdĩ sĩ umvelé sãndṹkũ̃ tị icíma drị rĩ 'i, jágĩ idélé
gólũdĩ sĩ mãnã 'bãjó ala gá rĩ, túré Ãrọ̃nĩ drị i'dálépi ĩ'di 'bã rĩ bị trũ rĩ 'i,
ãzíla írã 'bara ĩrĩ sĩ Ãzị́tãŋá Mụdrị rĩ kí sĩjó drĩ la gá rĩ kî.
5 Sãndṹkũ̃ 'bã drĩ gá Kẽrṹbĩ dĩzã drị gá rĩ índríkã fẽjó ãngũ ãlá Ãdróŋá
'bã sĩ ị́jọ ũnzí trũjó rĩ akujó rĩ. Wó ãma icó ị́jọ icélé ãko 'dĩ kí drĩ gá ú'dî'da
tị gá la ku.
6 Ála mụ ãko pírí kí ũ̃tĩlé 'dĩ 'bã áni 'bo, ãtalo 'dĩ kí fi hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó
rĩ 'bã wókõ la ãmvélé-ãmvélé rĩ gá ụ́'dụ́ pírí sĩ ãzị ĩ'badrị átáló drĩ ngajó.
7 Wó lú átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la fi ãngũ agâlé ru 'dã gá nĩ á'dũ̃sĩ pâlé
ãlu ílí ãlu agá, ãzíla fi ãrí kóru ku, ãri ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋá ru ị́jọ ũnzí ĩ'didrĩ
kí sĩ, ãzíla ị́jọ ị́jọ ũnzí 'bá 'bã kí idélé ị́jọ nĩ̃ŋá ãkõ sĩ rĩ kí sĩ.
8 Úríndí Ãlá rĩ la ándrá ị́jọ 'dĩ i'da agá 'dĩ 'bã áni la gẽrĩ mụjó Ãngũ Ãlá
Ãndânĩ rĩ gâlé rĩ 'bã ándrá drĩ i'dájó ku hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó drĩdrĩ rĩ 'bã
drĩ adrujó cí rĩ sĩ.
9 Ị́jọ 'dĩ ícétáŋá ru ú'dî'da icéjó la ídétáŋá ãzíla fẽtáŋá abe icó kí ándrá
ị́jọ ũnzí 'bá Ãdróŋá ĩnzĩlépi rĩ 'badrĩ kí ịnị́lé ku.
10 'Dĩ kí ị́jọ ãkónã ãni ãzíla ãko mvụlé mvũ̃-mvũ̃ ãzị́táŋá lã'bĩ ãni sĩ ụrụ'bá
ãmvé rĩ ũjĩjó 'bání azịlé 'dĩ sĩ sáwã ị́jọ ú'dí rĩ drĩ acá drĩ ku rĩ.

Ãrí Kúrísĩtõ drĩ

11 Kúrísĩtõ 'bã amṹjó átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ rú ãko múké bábá 'dâ 'dĩ
kí sĩ 'bo rĩ sĩ, fi hémã Ãdróŋá ĩnzĩjó ãmbógó ndẽlépi rá ãzíla mgbã ãndânĩ
adru 'bá 'bã kí sịlé drị sĩ nĩ ku, sĩ jọjó la, adru ãko Ãdróŋá 'bã 'bãlé 'dĩ 'bã
ãzí ku rĩ agá sĩ rĩ 'i.
12 Yẹ́sũ̃ fi ala gâlé adru ĩndrị ãrí sĩ ku, ãzíla kãjóŋá ãrí sĩ ku, wó fi Ãngũ
Ãlá Ãndânĩ rĩ gâlé pâlé ãlu ĩ'di 'bã mgbã rĩ 'bã ãrí sĩ, sĩ ãma unzejó jã 'dâ.
13 Ándrá ídu rĩ sĩ, ĩndrị ãrí jõku mánĩ̃gọ ãrí ãzíla úfóró kãjóŋá ãni ayilé
'bá ãlá ru ku ị́jọ lã'bĩ drĩ sĩ rĩ kí drĩ gá rĩ, idé ĩ'bã ị́jọ ũnzí ku rá la ĩ'di kí
'bã ãlá ru ụrụ'bá ãmvé rĩ gá.
14 Kúrísĩtõ ị́jọ ũnzî kóru ru rĩ fẽ ru Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ũkpó Úríndí
Ãlá ukólépi ku rĩ drĩ sĩ, ãrí ĩ'didrị gá rĩ ĩ'di ũkpó trũ ãmã ũrãtáŋá ị́jọ ũnzí
trũ drã fẽlépi 'dĩ kí 'bãjó ãlá ru, ãma dó sĩ ãzị nga Ãdróŋá ídri rĩ nî!
15 Ị́jọ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ dó 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tị icíma ú'dí rĩ sĩ rĩ 'i,
'bá umvelé ú'dî'da 'dĩ 'bã ịsụ́ kí dó sĩ azịŋá ídri jã 'dâ rĩ drĩ benĩ. Kúrísĩtõ
fẽ ru ídri 'bá ũ'bí kí unzejó ị́jọ ũnzí ĩ'bã kí idélé sáwã tị icíma drĩdrĩ rĩ drị
gá rĩ sĩ.
16 Drĩ adru ị́jọ 'bá drãlépi rá rĩ 'bã azịlé ịsụ́ drã drĩ ku rú rĩ sĩ, ĩ'di ị́jọ
ũkpó lẽjó nĩjó la 'bá 'dĩ drã rá yã rĩ 'i,
17 ã'dusĩku ị́jọ ĩ'di 'bã azịlé rĩ la adru ũkpó ru la lú 'bá la drĩ dó drã 'bo
rĩ gá, azịŋá 'dĩ 'bã áni rĩ icó ãzị ngalé ku 'bá la azịlépi la rĩ 'bã drĩ adru
agá ídri 'dĩ gá 'dĩ.

---

* **9:4** *Ãlĩtárĩ* 'dĩ ĩ'di ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó Ãdróŋá ní rĩ 'i. † **9:4** *Ãko ngũ̃lépi ãjĩ trũ vĩrĩ rĩ* 'dĩ cécé ãko ãmaní umvelé *lũbánĩ* rĩ áni.

18 'Dĩ dó bãsĩ vâ ịjọ́ ífí tị icíma drị̃drị̃ rĩ 'bãjó ãzị̃ ngajó ãrí kóru ku rĩ 'i.
19 Mụ́sã la mụ ịjọ́ ãzị̃tãŋ́á drị̃ kí ũlũlé 'bá 'baní ãzị̃tãŋ́á 'bã lẽlé rĩ áni 'bo,
'dụ dó ãrí kãjóŋ́á drị̃ ĩyị́ be, bõngó ika la trũ ãzíla ũdúgó bị́ trũ ũyã dó kí
bụ́kũ̃ tralé rĩ drị̃ gá ãzíla 'bá pírí kí drị̃ gá.
20 Mụ́sã jọ, "'Dĩ ãrí tị icíma drị́ gá Ãdróŋ́á 'bã azịlé ĩminí ĩmba tã la rĩ
'i." †
21 Gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ 'bã vúŋ́á sĩ, Mụ́sã ũyã ãrí 'dĩ hémã Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó rĩ gá
ãzíla ãko pírí ayúlé ũ̃mũ̃ 'dã agá rĩ kí drị̃ gá.
22 Ịjọ́ mgbã ãzị̃tãŋ́á 'bã jọlé rĩ sĩ, lẽ ú'bã ãko pírí kí ãlá ru ãrí sĩ, ãzíla ãrí
asuŋ̃â kóru trũtãŋ́á ịjọ́ ũnzí ãni la 'dáyụ.

Kúrísĩtõ 'bã ídétãŋ́á la ĩjọ́ ũnzí wũ̃ rá

23 Ãko 'bũ̃ gá rĩ kí 'bã í'dá vũ̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé 'dĩ kí, ú'bã ándrá kí ãlá
ru ídétãŋ́á ãnãkpá ãrí sĩ rĩ sĩ, wó 'bũ̃ gâlé rĩ kí lẽ idé kí ídétãŋ́á ãrí ãnãkpá
drị̃ ndẽlépi álị́ rá rĩ sĩ.
24 Ã'dusĩku Kúrísĩtõ fi ándrá ãngũ ãlápítí Ãdróŋ́á drị́ 'bá 'bã sịlé drị́ sĩ
í'dá ru mgbã rĩ agá ku, ú'dî'da fi 'bũ̃ 'bã mgbã rĩ gá mụlé ru i'dalé Ãdróŋ́á
mẹ́lẹ́tị gá ãma ịjọ́ sĩ.
25 Jõku fi 'bũ̃ gâ sĩ ru fẽjó ídétãŋ́á ru ị̃dị̃-ị̃dị̃ la ku, cécé átáló ãmbógó
ãndânĩ rĩ 'bã fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá ílí vú sĩ ãrí trũ adru ãrí ĩ'didrị̃ sĩ
ku rĩ áni.
26 Drĩ ájẹ́ adru 'dĩ 'bã áni, Kúrísĩtõ tá drị̃ cị pâlé wẽwẽ rú ándrá i'dójó
ũ̃nọ́kụ́ ị̃ndụ́ 'bãjó rĩ sĩ. Wó ú'dî'da i'da ru pâlé ãlu kpere ũ̃nọ́kụ́ 'bã ãsị̃ agá,
ĩ'di 'bã mgbã fẽ ru ídétãŋ́á ru sĩ ịjọ́ ũnzí wũ̃jó.
27 Cécé 'bání drãjó pâlé ãlu sĩ fijó ịjọ́ lịŋ́á gá rĩ áni,
28 gẽ̃rị̃ ãlu 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ fẽ ru ídétãŋ́á ru pâlé ãlu sĩ 'bá wẽwẽ rú 'bã ịjọ́
ũnzí kí wũ̃jó, ãzíla ĩ'di 'bã í'dáŋ́á pâlé ị̃rị̃ rĩ amụ́jó patáŋ́á fẽjó 'bá ĩ'di drị̃
tẽlépi 'dĩ 'banî adrujó ịjọ́ ũnzí 'bã ịjọ́ sĩ ku.

10

Kúrísĩtõ idé ídétãŋ́á pálé ãlu

1 Ãzị̃tãŋ́á Mụ́sã drị̃ ĩ'di lú índréléndri ãko mgbã amụ́lépi rĩ drị̃ 'i, adru
ãko 'bã mgbã rĩ drị́ gá rĩ 'i ku. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ídétãŋ́á idélé ịjọ́ ãlu 'dĩ sĩ ị̃dị́ ílí
vú sĩ ílí vú sĩ ukóŋ̃â kóru 'dĩ sĩ ícó dó 'bá ru asélépi ãni rú Ãdróŋ́á ị̃nzị̃jó
'dĩ kí 'bãlé kpịmgbịlị́kị ku.
2 Ídétãŋ́á 'dã drĩ ándrá icó agá rá, icó kí tá ãsị̃lé idéŋ́á sĩ ku yã? Ã'dusĩku
'bá ándrá Ãdróŋ́á ị̃nzị̃lépi 'dã kí ála ándrá kí 'bã ãlá ru pâlé ãlu ãzíla icó
kí tá ịjọ́ ũnzí ĩ'badrị̃ kí ũrãlé ị̃dị́ ku.
3 Wó ídétãŋ́á 'dã kí ándrá ílí vú sĩ íni la sĩ 'bá kí igájó ịjọ́ ũnzí sĩ,
4 ã'dusĩku ãrí mánị̃gọ́ ãni ãzíla ị̃ndrị́ ãrí icó ịjọ́ ũnzí 'bádrị̃ kí ũjĩlé ku.
5 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Kúrísĩtõ 'bã amụ́jó ũ̃nọ́kụ́ gá 'dõlé rĩ sĩ jọ Ãdróŋ́á ní:
"Ídétãŋ́á kí ãwã'dĩfô abe ílẽ kí ku,
wó ụrụ'bá míní idélé mání ídétãŋ́á ru rĩ 'i,
6 ã'dusĩku mí u'á ãyĩkõ sĩ ídétãŋ́á ivélé ivê rĩ sĩ
ãzíla ídétãŋ́á sĩ ịjọ́ ũnzí idéjó rĩ kí sĩ ku.
7 Ájọ dó sĩ, 'Ma dó 'dõ, úsĩ ịjọ́ áma drị̃ gá bụ́kũ̃ tralé trã rĩ agá.
Má amụ́ ịjọ́ míní azịlé rĩ idélé, Úpí Ãdróŋ́á.' " †

† **9:20** Ãfũŋ́á 24:8 † **10:7** Zãbụ́rị̃ 40:6-8

8 Drį̃dr̃į̃ rĩ sĩ Kúrísĩtõ jọ, “Ídétáŋá kí ãwã'dĩfô be, ídétáŋá ivélé ivê ãzíla
ídétáŋá sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó 'dĩ kí ílẽ kí ku, mí u'á ãyĩkõ sĩ kí sĩ ku,” (ãzị́táŋá
Mụ́sã drį̃ táni ándrá lẽjó 'bá 'bã idé kí ru rá rĩ gá rá tí).
9 Jọ dó sĩ, “Ma dó 'dõ, má amụ́ ị́jọ́ míní azį̣lé rĩ idélé.” Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lị ídétáŋá
ándrá drį̃dr̃į̃ rĩ rá, kẽjị́ la gá 'bã dó ídétáŋá ĩ'didrį̃ gá rĩ áyụ.
10 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azį̣lé rĩ sĩ, ú'bã dó ãma ãlá ru ụrụ'bá Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drį̃
ĩ'di 'bã fẽlé ídétáŋá ru pâlé ãlu rĩ sĩ.
11 Ụ́'dụ́ ãlu-ãlu vú sĩ átáló la pá tu ãzį̃ ĩ'didrį̃ ídétáŋá drį̃ ngajó; ĩ'di
ídétáŋá 'dĩ kí idé į̃dį̃-į̃dį̃, wó icó kí ị́jọ́ ũnzí ũjĩlé ku.
12 Wó Kúrísĩtõ la mụ ru fẽlé pâlé ãlu ídétáŋá ru ị́jọ́ ũnzí sĩ 'bo, ri dó
Ãdróŋá 'bã drį̃ ãndá rĩ gá.
13 I'dójó sáwã 'dã sĩ, ĩ'di mẹ́rọ́'bá ĩ'didrį̃ kí tẽ Ãdróŋá 'bã kí 'bã agá ĩ'di
pálé gá.
14 Ã'dusĩku ídétáŋá ĩ'di 'bã idélé pâlé ãlu 'dĩ sĩ 'bã dó sĩ 'bá kí adrujó kpị
ãzíla ãlá ru jã 'dâ.
15 Úríndí Ãlá rĩ nze vâ ãmaní ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ drį̃ gá drį̃dr̃į̃ rĩ gá jọ:
16 “ ‘'Dĩ tị icíma mâ mụlé icílé 'bá Ịsịrayị́lį̃ drį̃ abe
ụ́'dụ́ drį̃lẹ́ gá rĩ agá rĩ,’ Úpí jọ rá.
‘Ma ãzị́táŋá mádrį̃ kí 'bã kí ásị́ gá,
ãzíla kí sĩ kí ũrãtáŋá gá.’ ” †
17 Ũ'bãjó la drį̃ la gá jọ,
“Ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí ãzíla ị́jọ́ ĩ'ba kí áma tị gãjó úmgbé rĩ abe,
má icó ị́jọ́ agálé kí drį̃ gá į̃dį̃ ku.” †
18 Údrĩ ị́jọ́ ũnzí trũ rá, ídétáŋá ị́jọ́ ũnzí idéjó la į̃dį̃ 'dá yu.
19 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrį̃pịka ãzíla má ámvọ́pịka ãma ásị́ la adru ũkpó ru la ãrí
Yẹ́sũ̃ drį̃ rĩ sĩ, sĩ fijó Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ agá.
20 Ã'dusĩku 'dĩ gẽrį̃ nzį̃lé ãmaní ú'dí, ãzíla gẽrį̃ ídri, ãmaní fijó ala gá bõngó
jó 'a alị́jó ụrụ'bá Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ,
21 ãmaní adrujó átáló ãmbógó ndẽlépi rá 'bá Ãdróŋá drį̃ kí drį̃lẹ́ gá rĩ trũ
rĩ sĩ.
22 Lẽ ãma asé kí ãma ãni rú Ãdróŋá rụ́ 'dõlé ásị́ mgbã galépi tré ã'į̃táŋâ
trũ rĩ sĩ, 'dĩ ãma ũyãjó ãrí Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ sĩ sĩ ãma ụrụ'bá 'bãjó ãlá ru,
ãzíla ãma ũrãtáŋá ũjĩjó į̃yį̃ mgbã sĩ ãlá ru.
23 Lẽ ãrụ kí ásị́ 'bãŋá ãmadrį̃ ãmaní ã'į̃lé rĩ mgbemgbe, ã'dusĩku Ãdróŋá
la ị́jọ́ ĩ'di 'bã azį̣lé rĩ nga rá,
24 ãzíla lẽ ã'bã kí ị́jọ́ ãmã ádrį̃pịka kí ásị́ imbájó rĩ ãma ásị́ gá ãmbógó ru,
ãmaní sĩ ãma ãzã kojó ãma drĩdrį̃ŋĩ̃ gá lẽtáŋá i'dajó ãzíla ị́jọ́ múké rĩ idéŋá
sĩ.
25 Lẽ ãma a'be kí traŋá ãmaní ãma trajó ãngũ ãlu gâ sĩ tị icíjó Ãdróŋá
į̃nzį̃jó rĩ ku, cécé 'bá ãzí rĩ 'bã kí idélé rĩ áni, wó lẽ ãma ũŋmĩ kí ãma ásị́
ãma drĩdrį̃ŋĩ̃ gá. Ã'dusĩku ndẽlépi rá rĩ ĩ'di ĩminí ndrejó la Ụ́'dụ́ Úpí 'bã
amụ́jó rĩ 'bã acájó ãni rú rĩ sĩ.
26 Ãdrĩ kí mụ ị́jọ́ ũnzí idéŋâ trũ drį̃ gá círí ru ãmaní ị́jọ́ mgbã rĩ nį̃jó 'bo
rĩ vúlé gá ídétáŋá ị́jọ́ ũnzí trũjó rĩ ace į̃dį̃ ku,
27 kẽjị́ la gá ãko acelépi drĩ tẽlé rĩ ũ̃rį̃ ị́jọ́ lịŋá drį̃ amụ́lépi rĩ ãzíla ãcí
ukólépi ku 'bá Ãdróŋá 'bã idélépi rĩ kí ivélépi rĩ.
28 'Bá ãzị́táŋá Mụ́sã drį̃ kí vú ũbĩlépi ku rĩ ála ĩ'di 'dị ásị́ į̃gbę̃ kóru ị́jọ́ vú
nzeŋá 'bá sãdínĩ rú į̃rį̃ jõku na rĩ kí tị gá rĩ sĩ.

† **10:16** Yẽrẽmíyã 31:33 † **10:17** Yẽrẽmíyã 31:34

29 Mí ũrã 'bá Ãdróŋá Ngǫ́pị 'bãlépi pâlé ru, ãrí ĩ'didrị̃ tị icíma drị̃ ĩ'di
'bãlépi ãlá ru rĩ 'bãlépi ũnzĩkãnã ru, ãzíla Úríndí Ãlá ãmaní ásị̃ į̃gbę̃ fẽlépi
rĩ u'dálépi rĩ la mụ drį̃rịma ịsụ́lé íngõpí yã?
30 Ã'dusĩku ãnį̃ Ãdróŋá jǫlépi la, “Ma ãrígǫ́tị ũfẽ ma 'i, ãrígǫ́tị ũfẽjó rĩ
ị́jǫ́ la má ãni,” † rĩ cé. Ãzíla Ãdróŋá jǫ vâ į̃dị́, “Úpí la 'bá ĩ'didrį̃ kí ị́jǫ́ lị rá
rĩ nĩ.” †
31 A'déjó Ãdróŋá ídri rĩ drị̃ alé gá rĩ ĩ'di ị́jǫ́ ãzí ũ̃rį̃ rú trę̃yị̃ la.
32 Ĩmi ũrã drĩ ị́jǫ́ ándrá ĩmĩ ị́jǫ́ Yẹ́sũ̃ drį̃ ịsụ́jó 'dã 'i, ĩminí ándrá sĩ pá tujó
ũkpó ru sáwã ĩminí ũcõgõ ịsụ́jó 'dã sĩ rĩ 'i.
33 Sáwã ãzí sĩ u'dá ándrá ĩmi ãzíla úfẽ ĩminí ũcõgõ ũ'bí kí drį̃lẹ́ gá, sáwã
ãzí sĩ ĩtu ándrá pá ũkpó ru 'bá ũcõgõ ịsụ́lépi 'dĩ kí bụ́lụ́ gá.
34 Ĩcị ándrá drį̃ 'bá mãbụ́sũ̃ gá 'dĩ kí abe, ãzíla ĩmi u'á ándrá ãyĩkõ sĩ ãko
ĩmidrį̃ kí rajó rĩ sĩ ã'dusĩku ĩnį̃ cé ãko ĩminí trũ adrujó rĩ kí ãko ndẽlépi
mũkẽ sĩ rá adrulépi jã 'dâ rĩ kî.
35 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ãvĩ ásị̃ ũkpõ ĩmidrį̃ gá rĩ ku, ã'dusĩku ásị̃ ũkpõ ĩmidrį̃
la ĩminí ũyá ãmbógó la ají.
36 Lẽ ĩta ị́jǫ́ tã ã'dusĩku ĩdrĩ dó ị́jǫ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idé 'bo, ĩmi dó ị́jǫ́
ĩ'di 'bã azị̃lé rĩ ịsụ́ rá.
37 Ị́jǫ́ sĩlé rĩ 'bã jǫlé rĩ áni:
“Ace sáwã were Ãdróŋá la amụ́ rá ãzíla icó ru drį̃ ịcị̃lé ku.
38 Wó 'bá má ãni ãlá rĩ la u'á ídri rú la ã'ṭáŋá sĩ.
Ãzíla drĩ ĩtrĩ gõjó vúlé ị́jǫ́ ũnzí idélé,
má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di 'bã ị́jǫ́ sĩ ku.” †
39 Ãma adru 'bá ĩtrĩlépi gõlépi vúlé, ãzíla mụlépi lị̃kį̃ gá rĩ kî ku, wó 'bá
ã'ṭáŋâ trũ ãzíla ru palépi rá 'dĩ kî.

11

'Bá ándrá ã'ṭáŋâ trũ rĩ kî

1 Ã'ṭáŋá ĩ'di ãko ãma ásị̃ 'bãlépi ũkpó ru ị́jǫ́ ãmaní ásị̃ 'bãjó rĩ la ru idé
rá rĩ 'i, ãzíla ĩ'di ãma ásị̃ imbá ãko ãmaní ndrelé ku 'dĩ kí drį̃ gá ásị̃ 'bãjó
rá.
2 Ị́jǫ́ 'dĩ bãsĩ Ãdróŋá 'bã 'bá ándrá ãma áyị́pịka rú rĩ kí vú nzejó
ũniyambamba rú ã'ṭáŋá ĩ'badrį̃ sĩ 'dĩ.
3 Ã'ṭáŋá sĩ ãnį̃ rá Ãdróŋá 'bã 'bũ̃ kí ũ̃nǫ́kụ́ be ị́jǫ́ ĩ'di 'bã jǫlé tị sĩ rĩ sĩ.
Ã'dusĩku ãko i'dalépi cé 'dĩ kí idé kí ãko i'dalépi ku la kí agá.
4 Ã'ṭáŋá sĩ Hãbị́lį̃ fẽ Ãdróŋá ní ãko ídétáŋá ru ndẽ Kãyị́nį̃ 'bã fẽlé rĩ rá.
Ã'ṭáŋá sĩ únze Hãbị́lį̃ vú 'bá kpị la ru, Ãdróŋá ní ị́jǫ́ jǫjó fẽtáŋá ĩ'di 'bã fẽlé
rĩ drį̃ gá rĩ sĩ. Ãzíla ã'ṭáŋá sĩ Hãbị́lį̃ drĩ táni drã agá rá tí, ĩ'di drĩ kpere ị́jǫ́
ũlũ.
5 Ã'ṭáŋá sĩ ú'dụ Ínõkã 'i ídri rú, ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, 'bį̃ drã ãjị̃ ku, úndre vâ ĩ'di
į̃dị́ ku, ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ĩ'di 'dụjó nį̃ rĩ sĩ. Ã'dusĩku ú'dụ drĩ ĩ'di ku rú,
únze ĩ'di 'bã ị́jǫ́ vú ĩ'di 'bá ãlu ãyĩkõ fẽlépi Ãdróŋá ní rá rĩ rú.
6 Wó ã'ṭáŋâ kóru 'bá ãzị̃ icó ãyĩkõ fẽlé Ãdróŋá ní ku, ã'dusĩku 'bá
amụ́lépi Ãdróŋá rụ́ 'dõlé rĩ lẽ 'bã ã'ṭ̃ ĩ'di cí ãzíla ĩ'di ũyá ũfẽ 'bá ĩ'di ndrũ̃lépi
ásị̃ pírí sĩ rĩ 'baní rá.

† **10:30** Ãzị́táŋá Amviŋá 32:35 † **10:30** Ãzị́táŋá Amviŋá 32:36; Zãbụ́rį̃ 135:14 † **10:38** Hãbãkụ́kį̃ 2:3-4

7 Ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá 'bã Núwã bĩlẹ́-ĩndụ́ li agá ị́jọ́ ndrelé ku rĩ kí sĩ, ũrĩ ãlá
rĩ sĩ Núwã sị í'bó sĩ 'bá ĩ'didrị́ lịcọ́ gá rĩ kí pajó. Núwã 'bã ã'ĩtáŋá sĩ lị ị́jọ́
ũnọ́kụ́ drĩ rá, ãzíla acá dó 'bá kpị azịjó ĩ'diní rĩ rú ã'ĩtáŋá sĩ.
8 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ Ãdróŋá la mụ ĩ'di umvelé 'bo, mụ ãngũ ĩ'di 'bã
mụlé ịsụ́lé ãwítã rú rĩ gá, ã'ĩ rá, ãzíla mụ rá, ĩ'diní táni nĩ agá ĩ'di mụ
íngõlé yã rĩ gá ku rĩ gá.
9 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ sị lịcọ́ ĩ'didrị́ gá rĩ ãngũ azịlé ĩ'diní rĩ gá cécé 'bá
amụ́lépi ãngũ ãzí gá ãmịyọ́ŋá ru sụ́rụ́ ãzí gá rĩ áni, ri u'álé jó hémã rú rĩ kí
agá, cécé Ĩsákã ãzíla Yãkó'bõ 'bã kí adrujó ĩ'di 'bã drĩlẹ́ rú ị́jọ́ azịlé ĩ'baní
ãlu 'dĩ sĩ rĩ sĩ.
10 Ã'dusĩku ri ãngũ ndrelé drĩlẹ́ gá lịcọ́ táwũnĩ ãmbógó Ãdróŋá 'bã ĩndụ́
'bãlé ãzíla sịlé nĩ rĩ drĩ gá.
11 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ 'bã ílí drĩ táni alị agá rá tí ãzíla Sárã 'bã mgbã
drĩ táni tị ku, ịsụ́ ngọ́tị Ịbụrahịmũ be rá fẽjó la Ịbụrahịmũ ní acájó átẹ́pị
ru ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị 'bãjó ã'ĩtáŋá sĩ Ãdróŋá ándrá azịŋá 'dĩ azịlépi rĩ drĩ
gá rĩ sĩ.
12 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, angájó 'bá ãlu 'dĩ rụ̃ sĩ 'bá drãlépi rá rĩ áni tí drĩlẹ́ ãfũ kí ĩ'di
rụ̃ sĩ wẽwẽ rú cécé lẽlẽgó 'bũ gá 'dĩ kí áni ãzíla cécé cínákí kãlãfe lãlé ku
mĩrĩ tị gá rĩ áni.
13 'Bá 'dĩ ri kí u'álé ídri ã'ĩtáŋá agá kpere drã tị gá. 'Bá 'dĩ ịsụ́ kí ãko
Ãdróŋá 'bã azịlé ĩ'baní rĩ kí ku, ndre kí kí ãzíla ã'ĩ kí ị́jọ́ 'dĩ kí rá-rá ru.
Ãzíla ã'ĩ kí rá kí 'bá ãmịyọ́ŋá amụ́lépi amũ̂ ãzíla ũnọ́kụ́ gá 'dâ.
14 'Bá ị́jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ jọlépi rĩ kí i'dá tọndọlọ kí sụ́rụ́ ĩ'bã kí umvelé ĩ'ba
ãni rĩ ndrũ.
15 Drĩ kí ándrá ị́jọ́ ũrã agá sụ́rụ́ ĩ'ba kí a'belé rĩ drĩ gá, ịsụ́ kí tá nõ drĩlẹ́ba
gõjó vúlêlé rá.
16 Kẽjị́ la gá ri kí ásị 'bãlé sụ́rụ́ múké la drĩ gá 'dĩ Sụ́rụ́ 'Bũ gá rĩ gá. Ị́jọ́
'dĩ sĩ, Ãdróŋá u'á dó sĩ drĩnzá sĩ ĩ'di umvejó ĩ'bã Ãdróŋá ru ku. Ã'dusĩku
idé ĩ'baní táwũnĩ ãmbógó la.
17 Ã'ĩtáŋá sĩ Ịbụrahịmũ 'i Ãdróŋá la mụ ĩ'di ũ'bĩlé ã'ĩ Ĩsákã fẽjó ídétáŋá
ru rá. Ịbụrahịmũ ịsụ́ ị́jọ́ azịŋá ĩ'di ãni rú rĩ ĩ'di 'bã lẽ agá ngọ́tị ĩ'di ãni ãlu
ãzíla kílímgbí rĩ fẽ agá ídétáŋá ru 'dĩ gá 'dĩ.
18 Táni Ãdróŋá 'bã jọ agá Ịbụrahịmũ ní, ị́jọ́ azịŋá Ãdróŋá ãmadrị́
Ịbụrahịmũ mí be rĩ gá, “Drĩlẹ́ mídrĩ kí ãfũ Ĩsákã rụ̃ sĩ.” †
19 Ịbụrahịmũ ũrã ị́jọ́ Ãdróŋá la 'bá drãlépi rá rĩ ínga ídri, ị́jọ́ jọlé 'dĩ 'bã
ífí ãndá á'ị Ĩsákã vúlé ídri angájó drã agá.
20 Ã'ĩtáŋá sĩ Ĩsákã wi sũsụ́ Yãkó'bõ 'baní Ị́sãwũ be, azị ị́jọ́ drĩlẹ́ gá rĩ kí.
21 Ã'ĩtáŋá sĩ Yãkó'bõ 'bã lẽ agá drã agá, wi sũsụ́ Yũsụ́fũ ngọ́pịka 'banî,
ãzíla ĩnzĩ Ãdróŋá 'i kpere ĩ'diní acị agá gbẽlẹ́kẹ sĩ.
22 Ã'ĩtáŋá sĩ Yũsụ́fũ la mụ ndrelé la ụ́'dụ́ ĩ'didrị́ drãjó rĩ kí ãni rú, nze ị́jọ́
drụ́zị Ãdróŋá 'bã sĩ 'bá Ịsịrayịlĩ drĩ kí ũfũjó Mĩsịrĩ gá rĩ drĩ gá, ãzíla azị ị́jọ́
ĩfãkã ĩ'didrĩ kí drĩ gá.
23 Ã'ĩtáŋá sĩ 'bá Mụ́sã tịlépi rĩ ũzĩ kí ĩ'di ĩmbá na ĩ'di tịjó 'bo rĩ vúlé gá,
ĩ'bã kí ndrejó la ĩ'di ngọ́tị ãzí ndrĩlépi ambamba la rĩ sĩ, idé kí ũrĩ sĩ úpí
'bã ãzị́táŋá kí sĩ ku.
24 Ã'ĩtáŋá sĩ Mụ́sã la mụ zolé 'bo, gã ru umvelé Fãráwũ 'bã ĩzẹ́pị 'bã ngọ́tị
ru úmgbé.

† **11:18** Í'dóŋá 21:12

25 Mṵsã pẽ ũcõgõ ịsṵjó 'bá Ãdróŋá drị̃ Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ abe ndẽ ãyĩkõ ịsṵlé ị́jọ́ ũnzí sĩ sáwã were agá 'dĩ rá.
26 Ndre ãngũ drĩ̃ gâlé ĩ'di múké drĩ̃nzá ịsṵjó Kúrísĩtõ sĩ ĩ'di ũrõ̃drị̃ ãzí ãmbógó la ndẽ málĩ̃ Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ kí rá, ã'dusĩ̃ku ĩ'di ãngũ ndre agá drĩ̃lẹ́ gâlé ũrõ̃drị̃ ịsṵjó.
27 Ã'ĩ̃táŋá sĩ Mṵsã a'be ãngũ Mĩ̃sị́rĩ̃ drị̃ gá rĩ rá, idé ũrĩ̃ sĩ ku, Mṵsã 'bã ị́jọ́ 'dĩ ũkpó ru ĩ'di ásị́ gá ã'dusĩ̃ku ĩ'di 'bã Ãdróŋá ndrelé ku rĩ ndrejó rá rĩ sĩ.
28 Ã'ĩ̃táŋá sĩ mba ị́jọ́ aziŋá ũmũ̃ alijó 'bá drĩ̃ gâ sĩ ãzíla ãrí ũyãjó rĩ tã, ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mãlãyíkã drã drị̃ 'bá kãjãní rĩ kí ụ'dị̃lépi 'bã aló rú anzị 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ rú rĩ 'badrĩ̃ kí ku benĩ.
29 Ã'ĩ̃táŋá sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ alị kí mĩrĩ ika rĩ agâ sĩ cécé ãngũ ã'í gâ sĩ rĩ áni, wó 'bá Mĩ̃sị́rĩ̃ gá rĩ kí mụ ũ'bĩ̃lé afílé kí vú gâ sĩ, ịmvṵ kí rá.
30 Ã'ĩ̃táŋá sĩ bõrõ Yẽ̃rị́kõ̃ drĩ̃ a'dé rá 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drĩ̃ 'bã kí acị́jó ãga la gâ sĩ trõ̃kị́lịrị̃ pâlé ázĩ̃rĩ̃ rĩ sĩ.
31 Ã'ĩ̃táŋá sĩ ũkú ãwṵ'bá ru Rãhábũ̃ pa ru drã agá 'bá Ãdróŋâ tị gãlépi úmgbé rĩ kí agá rá la ĩ'di 'bã 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ ãngũ undrélépi rĩ kí ã'ĩ̃jó tãmbajó rĩ sĩ.
32 Ị́jọ́ ãzí mâ jọlé ĩ̃dị̃ rĩ íngõ 'i? Sáwã mání 'dáyụ, ị́jọ́ nzejó Gị́dĩ̃yõ̃nĩ̃ 'i, Bãrákĩ̃ 'i, Sámísõnĩ 'i, Yéfĩtã 'i, Dãwṵ́dĩ̃ 'i, Sámũ̃wẽ̃lĩ̃ 'i ãzíla nãbịya kí drĩ̃ gá.
33 Ã'ĩ̃táŋá sĩ 'dị kí ã'dị̃ ndẽ kí kí sṵ́rṵ́ abe rá, rụ kí 'bá kí ị́jọ́ kpị sĩ ãzíla ịsṵ́ kí ị́jọ́ azịlé rĩ rá ãzíla amvu kí kẽ̃mĩ̃ 'bã tị kí cí,
34 anṵ́ kí ãcí idraká velépi bẽ̃kũ̃-bẽ̃kũ̃ rĩ ãzíla pa kí ru ménéŋá sị́ gá, ũkpó ãkõ ĩ'badrĩ̃ uja ru ĩ'baní ũkpõ rú, ãzíla acá kí ũkpó ru ã'dị̃ gá ãzíla iré kí ãmị́yọ́ŋá 'bã ãsĩ̃kárĩ̃ kí rá.
35 Ã'ĩ̃táŋá sĩ ũkú kí înga ĩ'bã 'bá drãlépi rá rĩ kí vúlé kí ídri rú ĩ̃dị̃. Ãzí rĩ kí îcãndĩ kí rá ã'ĩ̃ kí ru trũlé ku, ĩ'baní sĩ angáŋá ídri rú múké ãndânĩ rĩ ịsṵjó benĩ.
36 'Bá ãzí rĩ ịsṵ́ kí îde kî, ãzí rĩ kí úgụ kí ãzíla úco kí, úmbé ãzí rĩ kí nõrórõ sĩ ãzíla úsú kí mãbṵ́sũ̃ gá.
37 'Bá ãzí rĩ kí ú'bé kí írã sĩ, ãzí rĩ kí âsi kí mũsũménõ sĩ ĩ̃rĩ̃ ãzí rĩ kí ṵ'dị̃ kí ménéŋá sĩ. Ãzí rĩ kí ãko ãkõ sĩ ri kí kãbĩ̃lõ ínírikó sũ̃ ãzíla ĩ̃ndrĩ̃ ínírikó trũ, kí lẽmẽrĩ̃ ĩ'badrĩ̃ kí sĩ ĩ'baní ũcõgõ ãzíla idé ị́jọ́ ũnzí la kí kí ụrụ'bá gá,
38 ũ̃nọ́kṵ́ 'bã mũkẽ ĩ'baní 'dáyụ. 'Bá 'dĩ ri kí acị́lé ru ũ̃zĩ̃lé ãngũ kõtórõ rú rĩ agâ sĩ, 'bé agâ sĩ, ãzíla ũ̃jị́gọ́ kí agâ sĩ ãngũ 'bṵ́ ru vũ gá rĩ kí agâ sĩ.
39 'Bá 'dĩ kí pírí Ãdróŋá nze ị́jọ́ ĩ'badrĩ̃ kí vú múké la ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrĩ̃ sĩ. Wó ĩ'bã ãzí ãlu ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé 'dĩ ịsṵ́lépi rá la 'dáyụ.
40 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá itú ãmaní ãko ãzí múké la rá, ĩ'di dó sĩ kí 'bã kpị ãma abe ãngũ ãlu gá.

12

Ímbátáŋá Ãdróŋá 'bã fẽlé anzị ĩ'didrĩ̃ gá rĩ 'baní rĩ

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ú'dî'da 'bá ũ'bí sãdínĩ rú wẽwẽ rú ã'ĩ̃táŋá ĩ'badrĩ̃ kí vú nzelépi 'dĩ 'bã kí ándrá ãma andre cejó trõ̃kị́lịrị̃ rĩ sĩ, lẽ ãma u'bé kí ãko pírí ãma ugalépi úmgbé 'dĩ kí, ị́jọ́ ũnzí ãma umbélépi cí 'dĩ kí abe rá, ãzíla ãcẽ̃ kí ụ́ngṵ́lẹ́ ásị́ teŋá sĩ ãbálá 'bãlé ãma drĩ̃lẹ́ gá 'dĩ 'i kpere deŋá gá.
2 Lẽ ã'bã kí mịfị̃ ãmadrị̃ gá rĩ Yẹ́sũ̃ drĩ̃ gá ĩ'di 'bá ã'ĩ̃táŋá ãmadrị̃ 'bã ĩ̃ndṵ́ i'dólépi ãzíla 'bãlépi la pịrị̃-pịrị̃ rĩ 'i, ãyĩkõ 'bãlé ĩ'di drĩ̃lẹ́ gá rĩ sĩ 'dụ ũcõgõ

ĩ'di ipajó mũsãlá'bã sị gá rĩ ásị teŋá sĩ rá así vâ drĩnzá la 'bã ịjọ sĩ ku ãzíla ri vũrụ úmvúke Ãdróŋá drị 'bã wókõ ãndá gá rĩ gá.
3 Ĩmi ũrã drĩ ịjọ 'bá ũnzí 'bã kí Yẹ́sụ̃ ngụ̃jó ĩ'di 'bã talé 'dĩ 'i, Ịjọ 'dĩ sĩ, lẽ ĩmi ásị 'bã ãndẽjó sĩ a'déjó ku.
4 Ĩminí ã'dị 'dị agá ịjọ ũnzí be, ĩ'dị drĩ ã'dị ịjọ ũnzí drị̃ ụtrịjó kpere ĩmi ãrí ní asu agá ku.
5 Ĩmi ãvĩ ãzî sĩ ịjọ sĩ̃lé sĩ ĩmi ásị imbájó jọlépi la ĩminí,
"Má anzị 'dĩ, lẽ ĩ'dụ ịjọ Úpí 'bã ĩmi cojó ímbátáŋá ru rĩ ịjọ ápãrákã rú ku, ãzíla drĩ uzá ĩmi drị̃ gá ịjọ 'dĩ 'bã fẽ ĩminí ãvá ãkõ ásị gá ku.
6 Ã'dusĩ̃ku Úpí la 'bá ĩ'di 'bã lẽlé rá 'dĩ kí ĩ̃ndụ́ co ímbátáŋá ru lẽtáŋá sĩ, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ã'ĩ̃lé ĩ'di bã anzị rú rá 'dĩ kí ĩ'di ĩ'baní drĩ̃rịma fẽ rá."
† 7 Ĩta ịjọ ũkpó 'bání sĩ ĩmi cojó ímbátáŋá ru 'dĩ 'i, Ãdróŋá la ĩmi idé cécé anzị ĩ'didrị̃ kí áni. Ã'dusĩ̃ku ngọ́tịŋá átẹ́pị̃ 'bã ĩ̃ndụ́ colé ímbátáŋá rụ ku rĩ íngõ 'i?
8 Údrĩ ĩmi co ímbátáŋá ru ku (ãzíla 'bá ãlu-ãlu la ali coŋá ímbátáŋá ru rĩ agâ sĩ rá) ífí la ĩmi anzị tịlé ãzị́táŋá 'bã lẽlé rĩ áni ku rĩ kî, ĩmi adru anzị mgbã rĩ kí ku.
9 Ịjọ 'dĩ 'bã drị̃ gâ sĩ, ãmã átẹ́pị ãma tịlépi ụrụ'bá sĩ 'dĩ kí vâ ãma co ímbátáŋá ru rá, ãma vâ kí ĩ̃nzị̃ ịjọ la sĩ rá. Lẽ tá ịjọ mgbã sĩ ãfẽ ĩ̃nzị̃táŋá ãmaní ãma fẽjó pírí Átẹ́pị ãma ãni úríndí drị ãzíla sĩ adrujó ídri rĩ ní íngõpí yã?
10 Ãmã átẹ́pịka co kí ãma ímbátáŋá ru sáwã were sĩ cécé ĩ'ba kí ũrãlé ĩ'baní múké rĩ áni, wó Ãdróŋá la ãma co ímbátáŋá ru ãmaní sĩ adrujó múké. Ịjọ 'dĩ sĩ, ãma dó sĩ icó ídri ĩ'didrị̃ ãlá rĩ alelé benĩ.
11 Coŋá ãma cojó ímbátáŋá ru rĩ adru ãmaní sáwã ú'dî'da 'dĩ agá 'dâ múké ku, wó ãzá-ãzá. Wó vúlé vúlé ru ĩ'di ífí ịjọ kpị ãzíla ịjọ ásị ĩ̃gbẹ̃ drị̃ ka 'bá imbálé ịjọ 'dĩ sĩ rĩ 'badrị̃ kí agá.
12 Ịjọ 'dĩ sĩ, ĩmi imbá ĩmidrị̃ ĩzíŋá ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru, ãzíla ĩmi ãja ũkpõ kóru 'dĩ kí ũkpó ru.
13 "Ĩmi idé gẹ̃rị̃ kpị ĩminí sĩ acịjó." † 'Bá ãcá trũ rĩ 'bã acá kí rú sĩ ku, wó rá la 'bã adrí kí rú sĩ adrí adrî.

'Bá kí bị̃lẹ̃ ĩ̃ndụ́ lijó Ãdróŋá gãŋá úmgbé rĩ sĩ rĩ

14 Lẽ ĩndrụ̃ ásị pírí sĩ u'ájó ásị ĩ̃gbẹ̃ sĩ 'bá pírí abe, ãzíla adrujó ãlá ru; ã'dusĩ̃ku ásị ãlá kóru 'bá ãzí icó Úpí ndrelé ku.
15 Lẽ ĩndre múké-múké 'bá ãzí 'bã ĩcẽ jõ ásị ĩ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drị 'dĩ ku, ãzíla ĩndre ịjọ ũnzí 'bã ízókí 'bã agbẹ́ zolé sĩ ũnzĩ̃kãnã ajíjó sĩ ũ'bí kí 'a usajó ku.
16 Lẽ ĩndre ĩmi ãzí 'bã adru ãwụ́'bá ru ku, ịjọ Ãdróŋá drị ã'ĩ̃lépi ku cécé Ịsãwụ̃ áni ịjọ ĩ'di 'bã adrujó 'bã kãyú ru rĩ ĩ̃tụ̃ndãlépi lú íná nalé pâlé ãlu 'dĩ sĩ rĩ áni ku.
17 Wó 'dã 'bã vúlé gá ínĩ̃ rá ĩ'diní lẽ agá ịjọ ásị ĩ̃gbẹ̃ kãyú drị ịsụ́ agá, úgã ĩ'di úmgbé. Ịjọ 'dĩ sĩ, Ịsãwụ̃ icó ịjọ ĩ'di 'bã idélé 'dã ujalé ku, ĩ'diní táni lẽ agá ásị ĩ̃gbẹ̃ ịsụ́ agá áwáŋá sĩ ãzíla mị̃ndrẹ trũ tị.
18 Ĩmi amụ́ drĩ 'bé Sĩ̃náyĩ icólé alólé rá, velépi ãcí sĩ, ũrụ́'bụ̃ ịnịbịrịcịcị, ãngũ nịlépi kpákpá, ãzíla ãlụ́kụ́kụ̃ ãmbógó rĩ abe cécé 'bá Ịsịrayị̃ĩ̃ drị 'bã kí ándrá amụ́jó rĩ áni ku.
19 Ĩmi are gũká 'bã áwáŋá jõku ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drị ịjọ jọlépi rĩ ku, 'bá arelépi la rá rĩ a'ị kí ĩ'di ĩ'baní ịjọ jọjó 'dã 'bã ãni ku,

† **12:6** Ịjọ U'béŋá 3:11-12 † **12:13** Ịjọ U'béŋá 4:26

20 ã'dusĩku icó kí ị́jọ́ jọlé ĩ'baní 'dã kí talé ku: “Drĩ táni adru ãnãkpá aló
'bé 'dã 'bã ụrụ'bá nĩ ála ĩ'di u'bé írã sĩ káyĩ.” †
21 Ãko 'bá 'dã 'bã kí ndrelé rĩ i'dá kí mẹ́lẹ́tị gá ũ̃rị̃ rú trẽyị́ Mụ́sã jọ, “Áma
ụrụ'bá la yã-yã ũ̃rị̃ sĩ.” †
22 Wó ĩmi acá dó 'bé Zĩyọ́nị̃ gá 'bo, 'dĩ Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ 'bũ̃ gá rĩ, táwũ̃nị̃
ãmbógó Ãdróŋá ídri rĩ 'bã sĩ u'ájó rĩ 'i. Ĩmi amụ́ ãngũ Mãlãyíkã álĩfũ-álĩfũ
'bã kí ru trajó 'bo ãyĩkõ sĩ rĩ gá.
23 'Dĩ kãnị́sã 'bá kãjãní rĩ 'badrị́ gá rĩ, 'dĩ kí 'bá rụ́ sĩlé 'bũ̃ gâlé rá rĩ kî.
Ĩmi amụ́ Ãdróŋá ru, Ãdróŋá 'bá pírí kí ị́jọ́ lị́lépi rĩ 'i ãzíla ĩ'di úríndí 'bá
mgbã rĩ 'badrị́ kí 'bãlépi kpị rĩ 'i.
24 Ĩmi amụ́ Yẹ́sũ̃ 'bá ãma icílépi Ãdróŋá be tị icíma ú'dí rĩ sĩ, ãzíla ãrí
ĩ'didrị́ ũyãlé rĩ 'bã ị́jọ́ jọjó múké ndẽ ãrí Hãbị́lĩ̃ drị́ rá rĩ rú.
25 Ĩndre múké-múké lẽ ĩgã jõ Ãdróŋá ị́jọ́ jọlépi rĩ 'bã tị ku. 'Bá ándrá ị́jọ́
Ãdróŋá drị́ Mụ́sã 'bã jọlé rĩ gãlépi úmgbé ũ̃nọ́kụ́ gá 'dâ rĩ drĩ kí ándrá icó
apálé ku, wó ãma icó dó apálé íngoní ru ãdrĩ dó 'bá angálépi 'bũ̃ gá rĩ tị
gã arelé úmgbé rĩ gá?
26 Ụ́'dụ́ 'dã sĩ ụ́'dụ́kọ́ Ãdróŋá drị́ aya ũ̃nọ́kụ́ rá, wó ú'dî'da Ãdróŋá azị vâ,
“Ace pâlé ãlu ma vũ aya á'dụ̃sĩ ku wó ma 'bũ̃ aya ĩndĩ.” †
27 Ị́jọ́ jọlé, “Ace pâlé ãlu,” rĩ icé ãko icólé ayalé rá 'dĩ kí ã'du? 'Dĩ kí ãko
'bãlé 'bã 'bã 'dĩ kí ị́jọ́ 'dĩ sĩ ãko icólé ayalé ku 'dĩ kí mụ acelé nĩ.
28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ãwã'dĩfô Ãdróŋá ní ãzíla ãma ĩ̃nzĩ̃ kí ĩ'di ãyĩkõ fẽjó
ĩ'diní ãrútáŋá sĩ ãzíla ũ̃rị̃ trũ, ã'dusĩku Sụ́rụ́ ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ 'bã icójó
ru ayajó ku rĩ sĩ.
29 Ãma ị́jọ́ 'dĩ idé íni la ã'dusĩku “Ãdróŋá ãmadrị́ ĩ'di ãcí ãngũ ivélépi
'i.” †

13

Ị́jọ́ Ãdróŋá ní ãyĩkõ fẽlépi rĩ

1 Lẽ ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá cécé ádrị́pị rú ãzíla ámvọ́pị ru.
2 Ĩmi ũrã ị́jọ́ ãmụ́ a'ị́jọ́ ĩmidrị́ ko gá rĩ ãmbógó ru. Ị́jọ́ ãmụ́ a'ị́jọ́ idélé 'dĩ
'bã áni rĩ sĩ 'bá ãzí a'ị́ kí ándrá mãlãyíkã ĩ'baní nĩ̃ŋá la kóru.
3 Ĩmi ũrã 'bá mãbụ́sũ̃ gá rĩ kí ị́jọ́ cécé ĩmi 'bã rĩ mãbụ́sũ̃ gá ĩ'ba abe rĩ
áni, 'bá 'báni ũcõgõ fẽjó rĩ kí cécé ĩmi 'bã rĩ ũcõgõ 'dã agá ĩndĩ rĩ áni.
4 Ị́jọ́ ũkú ĩgbãjó rĩ 'bã adru ãrútáŋá ru 'bá pírí 'banî, ãzíla ãgọbị kí ũkú
kí abe 'bã ã'ị̃ kí 'bã u'á kí ã'ị̃táŋá sĩ kí drĩdríŋĩ gá, ã'dusĩku Ãdróŋá la ị́jọ́ lị
ãwụ́'bá kí drị́ gá 'bá mi ãcí idélépi rĩ abe rá.
5 Ĩmba ídri ĩmidrị́ tã ị́jọ́ sĩlíngĩ lẽjó ambamba rĩ sĩ, lẽ ãko ĩmi trũ adrujó
rĩ 'bã ca kí ĩminí rá. Ã'dusĩku Ãdróŋá jọ rá,
“Má icó ĩmi a'belé ku,
ãzíla má icó ĩmi ãzã kolé ku la ku.” †
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma jọ la drĩ ũkpó sĩ,
“Úpí ĩ'di 'bá áma ãzã kolépi rĩ 'i, má icó idélé ũ̃rị̃ sĩ ku.
'Bá icó má rụ́ ã'du idélé?” †
7 Ĩmi ũrã ị́jọ́ 'bá ándrá ĩmi drĩ̃lẹ́ ru ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ũlũlépi 'dĩ kí ị́jọ́. Ĩmi
ũrã drĩ ị́jọ́ vúlé ándrá ĩ'bã kí sĩ u'ájó ãzíla adrujó rĩ ĩmi andré ã'ị̃táŋá ĩ'badrị́
'dã 'i.
8 Ã'dusĩku Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ uja ru ku i'dójó ájẹ̃, ãndrũ kpere jã 'dâ.

---

† **12:20** Ãfũ̃ŋá 19:12-13 † **12:21** Ãzị́táŋá Amviŋá 9:19 † **12:26** Hãgáyĩ 2:6 † **12:29** Ãzị́táŋá Amviŋá 4:24 † **13:5** Ãzị́táŋá Amviŋá 31:6 † **13:6** Zãbụ́rị̃ 118:6-7

9 Lẽ ĩfẽ ĩmi drį̃ celé ímbátãŋ́á ndú-ndú sĩ ku, ĩminí sĩ gę̃rį̃ mgbã pi̧ri̧ rĩ
a'bejó ku. Ĩ'di múké ãndânĩ ãma ási̧ ní ũkpõ i̧sṹjó ási̧ į̃gbę̃ Ãdróŋ́á drį̃ sĩ
ndẽ ãmaní ãzí̧tãŋ́á íná najó rĩ kí vú ũbį̃jó, wó íni 'dĩ 'bá ãzí̧tãŋ́á 'dĩ kí vú
ũbį̃lépi rĩ ãzí̧tãŋ́á 'dĩ ko kí kí ãzã ku.
10 Ãtalo ãzi̧ ngalépi jó hémã rú Ãdróŋ́á į̃nzį̃jó rĩ agá rĩ 'baní ãzí̧tãŋ́á ã'į̃
ãko fẽlé ídétãŋ́á ru ãlĩtárĩ ãmadrį̃ drį̃ gá rĩ kí nalé ku.
11 Átáló ãmbógó ãndânĩ rĩ la ãrí ãnãkpá drį̃ agu̧ Ãngũ Ãlá Ãndânĩ rĩ gá
fẽlé ídétãŋ́á i̧jọ́ ũnzí idéjó rĩ rú, wó ála ĩzá la ivé ãngũ kámbĩ gá ãmvé rĩ
gá.
12 Gę̃rį̃ ãlu 'dĩ sĩ, Yẹ́sų̃ drã ándrá vâ táwų̃ñ̨ ãmbógó rĩ 'bã kę̃j̨i̧t̨i̧ gá ãmvé,
sĩ 'bá kí 'bã jó ãlá ru ãrí ĩ'di 'bã mgbã rĩ drį̃ sĩ.
13 Lẽ dó ãmu̧ kí sĩ ãmvé kámbĩ gá 'dâ rĩ sĩ Yẹ́sų̃ rų̃lé, drį̃nzá ĩ'di 'bã i̧sṹlé
rĩ i̧sṹlé.
14 Ã'dusĩku táwų̃ñ̨ ãmaní mu̧jó u'ájó rĩ adru ų̃ñọ́kṹ gá 'dâ ku, wó ãma
ãngũ ndre drį̃ gá táwų̃ñ̨ drṹzi̧ ãmaní mu̧jó u'ájó ala gá jã 'dâ amṹlépi ĩndõ
rĩ gá.
15 I̧jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ kí ídétãŋ́á sĩ Ãdróŋ́á i̧cṹjó rĩ Yẹ́sų̃ rų̃ sĩ 'dĩ ífí ãma ti̧ 'bã
sĩ i'dajó la Ãdróŋ́á ĩ'di Úpí 'i.
16 Wó lẽ ĩmi ãvĩ i̧jọ́ múké idéjó ãzíla ãko ĩmĩ trũ adrujó rĩ kí alejó 'bá ãzí
kí abe rĩ ku. I̧jọ́ 'dĩ 'bã áni rĩ kí ãyĩkõ fẽ Ãdróŋ́á ní cécé ídétãŋ́á idejó ĩ'diní
rĩ áni.
17 Ĩmi are 'bá ĩmi drį̃lẹ́ ru rĩ kí ti̧ ãzíla ĩmi ũbĩ ãzí̧tãŋ́á ĩ'badrį̃ kí vú. Kí
ĩmi tãmba ãndẽŋ̃â kóru ã'dusĩku kí drṹzi̧ i̧jọ́ vú nze Ãdróŋ́á drį̃lẹ́ gá rá.
Ĩmi are kí ti̧ ãzi̧ ĩ'baní ngalé rĩ la sĩ adru ãyĩkõ rú, 'bã adru ĩ'baní tẹ̃rį̃ ru
ku, icó kí sĩ adrulé ĩminí ũ̃rǫ̃drį̃ ru ku.
18 Ĩzi̧ ãmaní Ãdróŋ́á 'i. Ãma ási̧ gá ãndá-ãndá ru ãma ási̧si̧ŋ́á ãlá ru,
ãzíla ãlẽ u'álé i̧jọ́ kpi̧ sĩ gę̃rį̃ pírí sĩ.
19 Ma mgbã rĩ a'į̃ ĩmi Ãdróŋ́á zi̧jó mání sĩ mâ ujajó ĩmi rų̃lé vúlé gbõrú.
20 Ãdróŋ́á ási̧ į̃gbę̃ 'di̧pi̧, Úpí ãmadrį̃ Yẹ́sų̃ 'bá ãmbógó kãbĩlõ ucélépi rĩ
ingalépi drã agá rá, ãzíla azi̧ŋ́á ĩ'didrį̃ ãrí ĩ'di ãni ti̧ icíma drį̃ ukólépi ku rĩ
ajílépi rĩ,
21 'bã fẽ ĩminí ãko pírí múké sĩ ãzi̧ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ ngajó ãzíla 'bã nga ãzi̧
ãma agá i̧jọ́ ĩ'diní ãyĩkõ fẽlépi Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ, di̧zã 'bã adru ĩ'diní
jã 'dâ. Ámĩnã.
22 Má ádri̧pi̧ka ãzíla má ámvọ́pi̧ka ã'i̧tãŋ́á agá 'dĩ, má a'į̃ ĩmi ási̧ 'bãjó i̧jọ́
mâ sĩlé ĩminí ĩmi ási̧ imbájó 'dĩ drį̃ gá, ã'dusĩku ásĩ lú ĩminí wárágã ãli̧ŋ́á
ru.
23 Álẽ ĩñ̨ rá ãma ádri̧pi̧ Ti̧mį̃ti̧yọ̃ útrũ ĩ'di 'bo, drĩ amṹ gbõrú rá ma mu̧
mu̧lé ĩ'di be ĩmi ndrejó rá.
24 Ĩzi̧ 'bá ĩmi drį̃lẹ́ ru 'dĩ kí pírí cící ãzíla 'bá Ãdróŋ́á drį̃ 'dĩ kí abe. 'Bá
pírí Ítãlĩ gá rĩ zi̧ kí ĩmi pírí cící.
25 Lẽtãŋ́á uyaŋ̃â kóru Ãdróŋ́á drį̃ 'bã adru ĩmi abe.

Wárágã Yãkó'bõ 'bã sĩlé rĩ

1 'Dĩ wárágã angálépi Yãkó'bõ Ũpịgọ́ŋá Ãdróŋá ãni ãzíla Úpí Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị́ rĩ, zị sĩ sṹrụ́ mụdrị́ drị̃ ĩrị̃ 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá, ru irélépi ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dĩ kí pírí cící.

Ã'ị̃táŋá ị̃jọ́ tajó rĩ

2 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩdrĩ táni ũcõgõ ịsụ́ ĩmĩ Yẹ́sṹ ã'ị̃jó rĩ sĩ gẹ̃rị̃ ndú-ndú sĩ rá tí, ĩmi adru ãyĩkõ sĩ,
3 ĩnị̃ rá ã'ị̃táŋá ĩmidrị́ gá rĩ sĩ, ĩdrĩ ũ'bị̃táŋá ĩmi ũ'bị̃jó rĩ 'bã ũkpõ ndẽ rá, ĩmi ásị́ ị̃gbẹ̃ ị̃jọ́ tajó rĩ ịsụ́ rá.
4 Ĩfẽ ásị́ ị̃gbẹ̃ ĩmi sĩ ị̃jọ́ tajó rĩ 'bã nga ãzị́ ĩmi agá ãsị̃ŋâ kóru, ĩmi ĩcẽ rú sĩ ãko ãzí ãlu la sĩ ku benĩ.
5 Wó 'bá ãzí ĩmi drĩdríŋĩ gá la drĩ ũndũwã ndrṹ sĩ ị̃jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé 'bã idé rĩ nị̃jó, 'bã zị Ãdróŋá ãko pírí fẽlépi 'bání ĩndrã kóru, ãzíla vâ ị̃jọ́ mî zị̣lé rĩ ngũ̃lépi ũnzí ku rĩ 'i, ĩ'di fẽ la 'bá pírí ní rá.
6 Wó 'bã zị ã'ị̃táŋá sĩ ãbãŋâ kóru, ásị́sị̃ŋá ãbãŋâ trũ rĩ ĩ'di cécé mĩrĩ 'bã ị̃yị̃ umvúlépi ãlụ́kụ́kṹ sĩ agbalépi agba-agbâ rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ũrã ĩ'di 'bã ásị́ gá, ĩ'di ãko ãzí ịsụ́ Úpí drị́ rá íni la ku,
8 ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị́ la ru awajó ũrãtáŋá ị̃rị̃ trũ rĩ sĩ.
9 'Bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá lẽmẽrí ru Ãdróŋá 'bã ingalé ụrụgá rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ, Ãdróŋá 'bã kí ingajó ụrụgá rĩ sĩ.
10 Ãzíla 'bá Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá, málĩ trũ rĩ 'bã u'á kí ãyĩkõ sĩ Ãdróŋá drĩ kí iri vũ̃rụ́ rĩ gá. 'Bá málĩ trũ rĩ kí drụ́zị́ zõ vũ gâlé cécé ife fũ 'bã zõjó rĩ áni.
11 Ị̃tụ̃ drĩ ãfũ ãcí ru 'bo, ĩ'di fẽ ife fũ kí nụ rá, kí zõ vũ̃rụ́, ũnĩ ĩ'badrị́ gá rĩ la ãvĩ rá. Wó 'bá málĩ trũ rĩ kí mụ ị̃lị̃kị̃lé ácị́ŋá ĩ'badrị́ málĩ ndrũ̃jó rĩ agá cécé 'dĩ 'bã áni.
12 'Bá ũ'bị̃táŋá ndẽlépi ã'ị̃táŋá sĩ rĩ, kí drị̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku drĩ kí ũ'bị̃táŋá sĩ kí ũ'bị̃jó rĩ ndẽ 'bo, ála ĩ'baní ídri ukólépi ku Ãdróŋá 'bã azị̣lé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ fẽ.
13 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã áni 'dĩ drĩ kí 'bá kí ũ'bị̃ ị̃jọ́ ũnzí idéjó, lẽ 'bã jọ kí, "Ị̃jọ́ ãma ũ'bị̃jó 'dĩ angá Ãdróŋá drị́," íni la ku. Ã'dusĩku ãko ãzí ũ'bị̃ Ãdróŋá ị̃jọ́ ũnzí sĩ ku, ãzíla Ãdróŋá ũ'bị̃ 'bá ãzí sĩ ị̃jọ́ ũnzí idéjó ku.
14 Wó ũlẽ 'bá ãlu-ãlu drị́ rĩ la ĩ'di bị̃lẹ́ iwí, sĩ ĩ'di sejó ị̃jọ́ ũnzí gá nĩ.
15 Ũlẽ ị̃jọ́ ũnzí drị̃ drĩ mba 'bá ãrí gá 'bo, ĩ'di 'bá agụ ị̃jọ́ ũnzí idélé, wó ị̃jọ́ ũnzí idéjó rĩ la dó drã ají.
16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka mání lẽlé 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku.
17 Ãko pírí múké fẽtáŋá ru 'dĩ angá kí Ãdróŋá drị́ 'bũ gâlé, 'dĩ Ãdróŋá dị̃zã rú ãko pírí kí ũ'bãlépi nĩ, ru ujalépi ujâ índríléndri áni ku rĩ 'i.
18 Ĩ'di 'bã ásị́ 'bã lẽjó la nĩ rĩ sĩ, pẽ ãma ị̃jọ́ mgbã sĩ, adrujó ĩ'di 'bã 'bá ũri rú, ãko ĩ'di 'bã 'bãlé 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá pírí.

Ị̃jọ́ arejó ãzíla ị̃jọ́ idéjó

19 Má ádrı́pıka ãzíla má ãmvọpıka mání lẽlé 'dĩ, lẽ ĩnı̃ ı́jọ́ 'dĩ 'i, ĩmi pírí
'bã adru kí 'bá ı́jọ́ arelépi mbẽlẽ rú, wó gbágbá kóru, ãzíla idélépi ũmbã
sĩ mbẽlẽ ku íni la kî.
20 Ũmbã ĩmidrı́ gá rĩ icó ı́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé idélé múké rĩ ajílé nĩ ku.
21 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ı́jọ́ ãndı́ ru ãzíla ũnzíkãnã ĩmi agá rĩ kí pírí rá. Be la
rá la, ĩmi ã'ı́ ı́jọ́ mgbã 'bání sĩlé ĩmi ásı́ gá icólépi úríndí ĩmi agá rĩ palépi
rá rĩ 'i.
22 Ĩmi adru 'bá ı́jọ́ arelépi bı́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ, ru ulélépi ĩnzõ sĩ 'dĩ 'bã ãzí ru
ku, be la rá la, ĩmi adru 'bá ı́jọ́ idélépi rĩ kî rú.
23 'Bá drĩ adru 'bá ı́jọ́ arelépi bı́lẹ́ sĩ á'dụ̃sĩ wó idélépi la ku rĩ, ĩ'di cécé
'bá ru mẹ́lẹ́tı̀ ndrelépi mãráyã agá rĩ áni.
24 Drĩ ru mẹ́lẹ́tı̀ ndre 'bo, ĩ'di mụ rá cọtı̀ mẹ́lẹ́tı̀ la tá i'dá agá íngoní yã rĩ
la uja ãvĩlé ĩ'diní rá.
25 Wó ĩdrĩ ãzı̀táŋá pırı̀ Ãdróŋá drı̀, 'bá trũlépi rĩ tãmba múké-múké,
ãzíla ĩnga vâ ı́jọ́ ĩ'di 'bã jọlé rĩ kí áyụ, ĩmi drı̀ ãvĩ vâ ı́jọ́ ĩmĩ arelé rĩ kí sĩ
ku, Ãdróŋá la ĩminí sũsụ́ wi ı́jọ́ ĩmĩ idélé rĩ kí agá pírí.
26 'Bá ãzí drĩ ũrã la 'i dı́nı̃ mgbã rĩ agá, mba jõ ru ĩdra tã ku, ĩ'di ru vúŋá
'dĩ ulé, dı́nı̃ ĩ'didrı́ gá rĩ ífí kóru.
27 Dı́nı̃ Ãdróŋá ãmã átẹ́pı̀ 'bã ã'ı̃lé rá ãlá, ãzíla ı́jọ́ ũnzî kóru ĩ'diní ãyĩkõ
fẽlépi rĩ ĩ'di 'dĩ 'i: ĩmvú kí tãmbajó ãwụzı̀ kí abe, kí ãzã kojó ı́jọ́ kí ndẽlépi
rĩ kí agá, ãzíla ĩ'diní ru tãmbajó ı́jọ́ ũnọ́kụ́ drı̀ ũnzí 'dĩ kí sĩ rĩ 'i.

2

Uyaŋá a'bejó cã

1 Má ádrı́pıka ãzíla má ámvọ́pıka, ã'ı̃táŋá ĩmĩ Úpí Yẹ́sũ Kúrísĩtõ dı̃zã rú
rĩ ã'ı̃jó rá rĩ sĩ, ĩmi uya 'bá kí índréŋá ĩ'badrı̀ sĩ ku.
2 'Bá ãzí drĩ afí ãngũ ũ'bí 'bã kí ru trajó Ãdróŋá ı̃nzı̃jó rĩ agá, sũ bõngó
ãlápítítí ũniyambamba la, drõnọ́ ãjẽ rú drı́mváŋá gá la trũ, wó 'bá lẽmẽrí
la drĩ afí bõngó ãndı́ ru la trũ 'dãá,
3 ĩmi 'bá bõngó ũniyambamba rĩ sũlépi 'dĩ a'ı́ mgbãmgbã rú, ĩmi ĩ'diní
jọ la, “Mí amụ́ rilé ãngũ múké 'dõ gá 'dọ̃,” wó 'bá lẽmẽrí rĩ ní ĩmi jọ la,
“Ítu pá 'dâ, jõku mí ámụ rilé vũ gá áma andre gá 'dọ̃.”
4 'Dĩ adru drĩ ĩmi 'bá uya-uyâ la ku yã? Ĩmi acá drĩ 'bá ı́jọ́ lılépi ásı́ ũnzĩ
sĩ rĩ kí rú ku yã?
5 Ĩmi are má ádrı́pıka ãzíla má ámvọ́pıka, Ãdróŋá ũpẽ 'bá lẽmẽrí rĩ kí
ũnọ́kụ́ gá 'dâ íni adrujó kụ́rẹ́nı́ ru ã'ı̃táŋá agá, vâ Sụ́rụ́ ĩ'didrı̀ 'bũ gá rĩ najó,
ĩ'di 'bã azılé 'bá ĩ'di lẽlépi rĩ 'baní rĩ áni.
6 Wó ĩmi a'dụ́ 'bá lẽmẽrí 'dĩ kí idemará ru. Adru 'bá kụ́rẹ́nı́ ru rĩ kí ĩmi
ĩkpã ãmbõgõ sĩ ãko ĩmidrı̀ rĩ kí najó ũkpó sĩ, ãzíla kí vâ ĩmi ují kẹ́sı̀ drı̃lẹ́
gá nĩ ku yã?
7 'Bá 'dĩ áni 'dĩ u'dá kí rụ́ Yẹ́sũ drı̀ kụlépi kũkṹ múké sĩ ĩmi umvejó rĩ ní
ku yã?
8 Ĩdrĩ ãzı̀táŋá sụ́rụ́ Úpí ãmadrı̀ drı̀ rĩ tãmba múké-múké, ı́jọ́ sĩlé sĩ-sĩ rĩ
agá jọlépi la, “Ílẽ mî jĩránĩ cécé míní ími lẽlé rĩ áni,” † ı́jọ́ míní idélé 'dĩ
múké la.
9 Wó ĩdrĩ uyaŋá idé 'bá kí 'bã índréŋá ãmvé ãmvélé ru rĩ sĩ, ĩmi ı́jọ́ ũnzí
idé ãzíla ı́jọ́ ndẽ ĩmi 'bo, ĩminí ãzı̀táŋá nũjó rĩ sĩ.
10 Íjọ́ 'dĩ sĩ, 'bá ãzí drĩ ãzı̀táŋá tãmba pírí múké, drĩ mụ ãlu la nũlé rá,
'bá 'dĩ 'bã áni rĩ acá 'bá ı́jọ́ izalépi rĩ rú.

† **2:8** Lẹ́vĩ 19:18

11 Ã'dusĩku Ãdróŋá jọlépi la “Ínga ãwṹ ku rĩ,” † jọ vâ “Í'dị 'bá ku.” † Ídrĩ
ãwṹ nga ku, wó ídrĩ 'bá 'dị rá, mi acá 'bá ãzị́táŋá nũlépi rĩ rú.
12 Ĩjọ ịjọ́ kí ãzíla idé kí cécé 'bá Ãdróŋá 'bã sĩ mụjó ịjọ́ lịjó kí drį̃ gá,
ãzị́táŋá ĩ'di ãni ãma trũlépi rá rĩ sĩ rĩ áni,
13 ã'dusĩku Ãdróŋá icó ásį̣ į̃gbę̃ i'dalé ĩ'diní ịjọ́ lị agá 'bá ásį̣ į̃gbę̃ kóru rĩ
ní ku. Wó ásį̣ į̃gbę̃ ndẽ ịjọ́ lịŋá rá.

Ã'į̃táŋá ãzíla ídétáŋá

14 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, múké rĩ íngõ 'i, 'bá ãzí drĩ ru 'bã 'i
ã'į̃táŋâ trũ wó ĩ'di 'bã 'etáŋá 'dáyụ, mũkẽ ĩ'didrị́ gá rĩ íngõlé yã? Ã'į̃táŋá
icó kí palé rá yã?
15 Ícétáŋá sĩ, mî ádrị́pị jõku mî ámvọ́pị ãzí drĩ adru bõngó kóru, ãkónã
kóru ụ́'dụ́ pírí.
16 Ĩmi ãzí drĩ jọ la ĩ'diní, “Ímụ, mí acị́ múké, ímụ ími ụrụ'bá imilé ãcí
gá, mí aga vâ ãkónã sĩ,” wó mí idé ịjọ́ múké ĩ'di 'bã ụrụ'bá ãzã kolépi la
ku, ịjọ́ múké míní idélé rĩ íngõ 'i yã?
17 Ã'į̃táŋá á'dụ̃sĩ ídétáŋâ kóru rĩ ĩ'di cécé ãko ãzí drãlépi rá rĩ áni.
18 Wó 'bá ãzí icó jọlé la, “Ma ã'į̃táŋâ trũ,” ãzí rĩ la jọ la, “Ma ịjọ́ mádrį̣
kí nga ídétáŋá sĩ.” Ịjọ́ mâ umvilé rĩ, “Mí i'da mání ã'į̃táŋá mídrị́ ídétáŋâ
kóru rĩ. Ma míní ã'į̃táŋá mádrį̣ i'da ịjọ́ mání ã'į̃lé rĩ kí ngaŋá sĩ.”
19 Mí idé múké míní ã'į̃jó la Ãdróŋá ĩ'di ãlu rĩ sĩ, úríndí ũnzí ã'į̃ kí vâ
cécé 'dĩ 'bã áni, ụrụ'bá la kí vâ yã-yã.
20 Mi 'bá azalépi azâ 'dĩ, ínį̃ ã'į̃táŋá ídétáŋâ kóru rĩ ĩ'di ãko ãzí ũrǫ̃drị́
kóru la ku yã?
21 Úlã ándrá ãmã áyị́pị Ịbụrahị́mũ̃ 'i 'bá mgbã rú ídétáŋá ĩ'didrį̃ sĩ, ĩ'di
'bã ngọ́pį̃ Ĩsákã fẽjó Ãdróŋá ní ídétáŋá ru ãlĩtárĩ drį̃ gá rĩ sĩ ku yã?
22 Índre ã'į̃táŋá ĩ'didrį̃ nga ãzị́ pírí ãlu ídétáŋá ĩ'didrį̃ abe, ã'į̃táŋá ĩ'didrį̃
sĩ ịjọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ acá dó pịrị-pịrị.
23 Wó ịjọ́ sĩlé rĩ jọ, “Ịbụrahị́mũ̃ ã'į̃ Ãdróŋá 'i rá, lã dó sĩ ĩ'di 'bá mgbã rú.”
† Ịjọ́ 'dĩ idé ru 'dĩ 'bã áni ãndá ãzíla ûmve dó sĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã wõrị́ ru.
24 Índre ála ãma lã 'bá mgbã rú Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá ịjọ́ ãmã idélé rĩ kí sĩ,
adru ã'į̃táŋá sĩ á'dụ̃sĩ ku.
25 Rãhábũ̃ ũkú ãwụ́'bá ru rĩ, úlã ĩ'di 'bá mgbã rú la ĩ'di 'bã ándrá 'bá
ũní-ũníŋá gá rĩ kí tãmbajó vâ kí tị pẽjó gẽ̃rį̃ ãzí gâ sĩ rĩ sĩ.
26 Ụrụ'bá úríndí kóru rĩ 'bã drãlé rá rĩ áni, ịjọ́ 'dĩ sĩ ã'į̃táŋá ãzí ngaŋâ
kóru rĩ drã vâ rá.

3

Ĩdra tãmbajó rĩ

1 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, adru ĩmi pírí lẽ 'bã adru kí ímbá'bá
ru íni la ku, ã'dusĩku 'bá ímbá'bá ru 'dĩ kí ála kí ịjọ́ lị ũkpó ru ãndânĩ ndẽ
'bá ímbá'bá rú ku 'dĩ kí rá.
2 Ãma kí pírí ịjọ́ iza gẽ̃rį̃ ũ'bí sĩ. Wó 'bá drĩ ĩdra tãmba múké rá, ĩ'di vâ
icó ru ụrụ'bá tãmbalé gẽ̃rį̃ pírí sĩ múké rá.
3 Ãma kí aya su kãyĩnõ tị gá cí la, 'bã nga kí rú sĩ ịjọ́ ãmaní lẽlé 'bã nga
kí kí rĩ kí, ãzíla ãma sĩ kí drį̃ ụtrị́ 'bã mụ kí sĩ ãngũ ãmaní lẽlé rĩ gá.

---

† **2:11** Ãfũŋá 20:14; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:18 † **2:11** Ãfũŋá 20:13; Ãzị́táŋá Amviŋá 5:17 † **2:23** Í'dóŋá 15:6

4 Índre ú'dụ drĩ mẹ́lị̃ ícétáŋ́á ru, ĩ'di ãko ãzí ãmbógó mmgbọ íni la,
wó ãlụ́kụ́kụ̃ ũkpó la drĩ táni ĩ'di dro agá nĩ tí, dẽrébã la drị̃ la ují ị̃yẹ́gọ́
ĩmbíráŋ́á la sĩ, ãngũ ĩ'di 'bã lẽjó 'bã mụ rĩ gá.
5 Ĩdra ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ ãzí ĩmbíráŋ́á la, ĩ'di ru ịpị́ ũkpó ru ãfó sĩ.
Índre jõ drĩ, mị̃rị́ ãmbógó 'dĩ la akó velé ãcíkúlú ĩmbíráŋ́á 'dĩ drị́.
6 Ĩdra ĩ'di cécé ãcí áni, ĩ'di ụrụ'bá 'bã wókõ galépi ị́jọ́ ũnzí sĩ tré rĩ 'i, ĩ'di
'bá 'bã mgbã rĩ iza pírí. Ĩ'di 'bá 'bã ídri ãcí su ãcí ukólépi ku rĩ sĩ rá.
7 'Bá icó ãnãkpá ũví pírí; ãriŋa, ãko ãgãlépi kụ̃bụ̃drị̃ sĩ, ãzíla ãko pírí
u'álépi ị̃yị́ agá rĩ kí abe, tãmbalé rá.
8 Wó 'bá ãzí ãlu icólépi ĩdra tãmbalépi rá la 'dáyụ, ĩ'di ũnzí, ícó drị̃ la
ụtrị́lé ku, ĩ'di ãdrákĩ ũnzí la.
9 Ãma kí ĩ'di sĩ Úpí Ãdróŋ́á ãmã Átẹ́pị rụ́ ịcụ́, ãma vâ sĩ 'bá Ãdróŋ́á 'bã
'bãlé ĩ'di 'bã gbíyã sĩ 'dĩ kí alụ́.
10 Tị ãlu 'dĩ agâ sĩ ịcụ́ŋ́á kí ãfũ álụ́ŋâ trũ. Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka,
lẽ ị́jọ́ 'dĩ 'bã idé ru íni ku.
11 Kídí ãlu agá ị̃yị́ ãlá rĩ icó kí agálé ị̃yị́ ũká ã'ị́ ru rĩ be ãngũ ãlu gá ku.
12 Má ádrị́pịka, úlúgó icó ụ́cịkị́ kalé ku, wọ̃mbẹ̃ icó úlúgó kalé ku, ãzíla
ị̃yị́ ã'ị́ ru ũká rĩ icó ru ujalé ãlá ru ị̃lị́-ị̃lị́ ru ku.
13 'Bá ãzí ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá ũndũwã ru ị́jọ́ Ãdróŋ́á drị̃ sĩ rĩ ã'di 'i? 'Ba i'da
ĩ'di gbíyã ĩ'di 'bã ru majó fụ́, ị́jọ́ idéjó ũndũwã sĩ rĩ sĩ.
14 Wó ĩmi ásị́ drĩ dra ũká ru ãjã sĩ ãzíla ĩndrã sĩ, lẽ ĩmi ịpị́ ĩmĩ ũndũwã
sĩ, ị́jọ́ mgbã rĩ atrịjó ĩnzõ sĩ ku.
15 Ũndũwã 'dĩ 'bã áni rĩ angá 'bụ̃ gá Ãdróŋ́á drị̃lé ku, ĩ'di ị́jọ́ ũnzí ụ̃nọ́kụ́
ãni úríndí ũnzí 'bã kí fẽlé nĩ la.
16 Ã'dusĩku ãngũ ãjã 'bã kí fijó ãwãŋ́â trũ rĩ gá, 'bá kí ãwã kí drĩdríŋ̃ĩ gá,
ãzíla kí ị́jọ́ ũnzí pírí kí idé 'dãá.
17 Ũndũwã angálépi Ãdróŋ́á drị́ 'bụ̃ gâlé rĩ ĩ'di ndú, 'bá ũndũwã 'dĩ trũ
rĩ ídri la adru ũnzí ku. Ĩ'di adru 'bá ásị́ ị̃gbẹ̃ lẽlépi rĩ, ĩ'di u'á dríŋ́á, ĩ'di
lẽtáŋ́á ru, ásị́ la ị̃dụ́ ru. Ĩ'di ị́jọ́ múké idé áyụ, jọ 'bání ị́jọ́ vúlé gá ku, ãzíla
ĩ'di mũlũmbẽ kóru.
18 'Bá ásị́ ị̃gbẹ̃ ajílépi 'bá kí drĩdríŋ̃ĩ gá rĩ, kí ũri ásị́ ị̃gbẹ̃ drị̃ rĩ, ãzíla kí
drụ́zị́ ị́jọ́ múké ásị́ ị̃gbẹ̃ drị́ kí lã ãná áni Ãdróŋ́á mẹ́lẹ́tị gá.

4

Ru aséjó Ãdróŋ́á rụ́ ãni rú

1 Ã'du la ã'dị́ ãzíla ãwãŋ́á ají ĩmi drĩdríŋ̃ĩ gá nĩ yã? Angá kí ũlẽ ã'dị́
'dịlépi ĩmi agá rĩ kí sĩ ku yã?
2 Ĩmi ãko ãzí lẽ rá, wó ĩmi icó ịsụ́lé la ku. Ĩmi ũlẽ la ãgã ãzíla ĩmi lẽ ĩmi
ụ'dị́lé ãko ãzí sĩ, ĩmi icó ãko ĩmi lẽlé 'dã ịsụ́lé ku. Ĩ'di fẽ ĩmi dó sĩ ãwã-ãwã
vâ ãcóŋ́á co, wó ĩmi ịsụ́ ãko la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ị́ Ãdróŋ́á drị̃lé ásị́ mgbã
sĩ ku.
3 Ĩdrĩ táni a'ị́ la rá, ĩmi icó ịsụ́lé la ku, ã'dusĩku ĩmi a'ị́jó la ũrãtáŋ́á gọ́'dọ́
la trũ rĩ sĩ, ĩmi lẽjó la ãko ĩmĩ ịsụ́lé rĩ kí ayújó ãyĩkõ ĩmi ãni ĩminí lẽlé rĩ
kí agá rĩ sĩ.
4 Ĩmi 'bá Ãdróŋ́á ã'ị̃lépi ásị́ pírí sĩ ku 'dĩ, ĩnị̃ cé ụ̃nọ́kụ́ 'dĩ lẽjó rĩ la fẽ ĩmi
Ãdróŋ́á ngụ̃ ũnzí. 'Bá wọ̃rị̃ 'bãlépi ụ̃nọ́kụ́ be rĩ la acá Ãdróŋ́á 'bã mẹ́rọ́'bá
ru.
5 Wó ĩmi ũrã ị́jọ́ sĩlé jọlépi la, “Úríndí Ãdróŋ́á 'bã 'bãlé u'álépi ãma agá
rĩ ĩ'di ãjã sĩ ị́jọ́ ãma idélé rĩ sĩ,” lẽ ãma adru ã'ị̃táŋ́â trũ.

6 Wó ĩ'di ãmaní ásị̃ ũkpó sĩ pá tujó ũkpó ru ị́jọ́ ũnzí ndẽjó rĩ fẽ. Ị́jọ́ 'dĩ
bãsĩ ị́jọ́ sị̃lé sĩ rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ịsị̃ vũ̃rụ́,
wó ĩ'di ásị̃ ĩ̃gbẽ̃ fẽ 'bá ru irilépi vũ̃rụ́ rĩ nî." †
7 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi Ãdróŋá ní pírí, ĩmi atrị Sĩtánĩ ãzíla ĩ'di dó sĩ apá ĩmi
rụ́ 'dâ rá.
8 Ĩmi asé ĩmi Ãdróŋá rụ́ 'dõlé ãni rú, ãzíla Ãdróŋá vâ sĩ ru asé ĩmi rụ́
'dõlé ãni rú, ĩmi 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ, ĩmi itú ĩmi ídri ãlá ru, ãzíla ĩmi idé
ĩmi ásị̃ ãlá ru ĩmi 'bá ásị̃ ĩ̃rĩ̃ trũ 'dĩ.
9 Mị́ndrẹ 'bã ra ĩmi mị́fĩ́ gá ị́jọ́ ũnzí ĩmi idélé rĩ kí sĩ, ĩmi ásị̃ 'bã adru
ãnzị rú ũcõgõ sĩ, ãgụ́ŋá ĩmidrĩ̃ 'bã uja ru áwáŋá ru, ãyĩkõ ĩmidrĩ̃ 'bã uja
ru mị́ndrẹ ũsũŋá ru.
10 Ĩ'bã ĩmi vũ̃rụ́ Úpî mẹ́lẹ́tị gá ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ sĩ, ĩ'di ĩmi ĩdrẽ ụrụgá rá.
11 Má ádrị́pị́ka, ĩndro ĩmi ĩmi vúlé gá ku. 'Bá ádrị́pĩ̃ rụ́ ndrolépi vúlé gá
rĩ vâ ị́jọ́ lị drĩ̃ la gá, jọ ị́jọ́ ũnzí ãzị́táŋá drĩ̃ gá, lị vâ ị́jọ́ drĩ̃ la gá ĩndĩ. Wó
ídrĩ ị́jọ́ 'bá ãzí drĩ̃ lị, mí adru 'bá ãzị́táŋá vú ũbĩlépi rĩ 'i ku, wó rá la 'bá ị́jọ́
lị́lépi rĩ 'i.
12 Ãdróŋá la lú ãzị́táŋá fẽ nĩ, ãzíla ị́jọ́ lị kpị la nĩ, ĩ'di icólépi 'bá palépi
rá ãzíla 'bá 'dị́lépi nĩ rĩ 'i. Wó mi dó ã'di 'i ị́jọ́ lị́lépi mî ádrị́pị drĩ̃ gá rĩ?

Mí ịpĩ̃ mi ĩ̃jọ́ drũ̃sĩ̃ rĩ sĩ ku

13 Ĩmi are, ĩmi 'bá jọlépi la, "Ãndrũ jõku drũ̃sĩ̃ ãma mụ táwũ̃nĩ̃ 'dã gá,
jõku ãzị 'dã gá u'ájó cajó ílí ãlu tũjárĩ idéjó sĩ séndẽ ịsụ́jó," 'dĩ.
14 Ĩmi icó nĩ̃lé la drũ̃sĩ̃ ã'du la mụ ru idélé ídri ĩmidrĩ̃ gá nĩ yã rĩ gá ku.
Ídri ĩmi agá 'dĩ ã'di ãni yã? Ĩmi cécé ũfú 'delépi i'dalépi sáwã wereŋá sĩ
ãzíla ãvĩlépi rá rĩ áni.
15 Kẽjị́ la gá, lẽ tá ĩ̃jọ, "Úpí drĩ lẽ la rá, ãdrĩ adru ídri ãma icó dó ãko 'dĩ
kí idélé 'dã abe."
16 Cécé 'dĩ áni, ĩmi ĩmi ũnũ ãzíla ịpị́ ãfó sĩ, ị́pị́ŋá 'dĩ 'bã áni rĩ ị́jọ́ ũnzí drĩ̃
'i.
17 'Bá ị́jọ́ múké rĩ nĩ̃lépi rá tá tí 'bã idé rá, wó idélépi la ku rĩ, idé ị́jọ́ ũnzí.

5

'Bá málĩ trũ rĩ kí bĩ̃lẹ́-ĩ̃ndụ́ lijó

1 Ĩmi are ĩmi 'bá málĩ trũ 'dĩ, ĩmi awá ãzíla ĩ'be ũ̃lụ́lụ́, ũcõgõ drụ́zị
amụ́lépi ĩmi drĩ̃ gá rĩ sĩ.
2 Málĩ ĩmidrĩ̃ ŋma kí rá, ãzíla ũ̃dũ̃dũ̃ mbe vâ bõngó ĩmidrĩ̃ kí rá.
3 Gólũdĩ ĩmidrĩ̃ kí sílĩvã abe uka kí rá. Ukaŋá ĩ'badrĩ̃ la ị́jọ́ vú nze ĩmi
ụrụ'bá gá, ãzíla málĩ ĩmĩ tralé 'dĩ kí abe kí ĩmi ĩzá ivé ãcí áni ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ
sĩ.
4 Ĩmi are áwáŋá 'bá ãzị́ ngalépi ĩmidrị́ ámvụ́ agá, ĩminí ũnzãlé 'dĩ 'badrị́
ĩminí sĩ kí ũfẽjó ku, 'dĩ la fi ími ụrụ'bá gá. Áwáŋá 'bá ãzị́ ngalépi ĩmidrị́
ámvụ́ agá ãkónã kí ũkũnãlépi rĩ 'badrĩ̃ Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị are dó 'bo.
5 Ĩmi u'á ándrá ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá 'dâ ãyĩkõ agá ị́jọ́ ĩmĩ ásị̃ 'bã lẽlé rĩ kí agá
kí idéjó, ị́jọ́ ĩmi lẽlé rĩ kí abe, ú'dî'da ĩmi ásị̃ acá dó múké ãzíla ĩmi use dó
úsã sĩ bábá mánĩ̃gọ́ lẽlé lị́lé lĩ̃lĩ̃ rĩ áni.
6 Ĩlị ándrá ị́jọ́, ĩmi ụ'dị́ vâ ándrá 'bá múké 'dĩ kí, ãzíla ũkpõ kóru icólépi
ru palépi ĩmidrị́ gá ku 'dĩ kí rá.

† **4:6** Ị́jọ́ U'béŋá 3:34

Ásị̃ ũkpõ ũcõgõ tajó rĩ

7 Má ádrı́pịka ãzíla ma ámvọ́pịka, ĩmi adru ásị̃ ĩ̃gbẹ́ sĩ cajó kpere ụ́'dụ́
Úpí ní ãgõjó rĩ agá. Ĩndre drĩ 'bá ámvụ́ sõlépi rĩ 'bã kí uzogó áyi drı̃ ̣ tẽ agá
ásị̃ ĩ̃gbẹ́ sĩ. Kí dó sĩ ũri kalépi ãjẽ̃ ãmbógó ajílépi rĩ tẽ ka agá.
8 Ĩtu pá ũkpó ru vâ ásị̃ ĩ̃gbẹ́ sĩ ĩndĩ, ã'dusĩku Úpí 'bã ãgõŋ́á ace ãni rú.
9 Má ádrı́pịka, ĩmi unu ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá ku, ĩdrĩ unu rá Ãdróŋ́á la ı́jọ́ lı̣
ĩmi drı̃ ̣ gá rá, ĩndre ãmbógó ı́jọ́ lı̣lépi rĩ la amụ́ 'dĩ, acá ãni rú 'bo.
10 Má ádrı́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩndre ásị̃ ũkpõ, ũcõgõ ãzíla drı̃cı̣ŋ́á
taŋ́á, nãbı̣ya ı́jọ́ Úpí drı̃ ̣ ũlũlépi rĩ 'badrı̃ ̣.
11 Ĩndre drĩ, ãma 'bá ũcõgõ ı̣sụ́lépi ásị̃ ũkpó trũ rĩ, umve 'bá drı̃lẹ́ba rú.
Ĩmi are ı́jọ́ ũcõgõ Yọ́'bũ̃ drı̃ ̣ gá rĩ 'bã ı́jọ́ rá, ãzíla ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ĩ'didrı̃ ̣ sĩ ũcõgõ 'dã
tajó rĩ rá. Ĩndre vâ ı́jọ́ Úpí 'bã idélé ãsĩ̃jó icéjó la Úpí 'bã ásị̃ ĩ̃gbẹ̃ ambamba,
ĩ'di vâ 'bá 'bã ízákĩzã ndre ĩndĩ rĩ.
12 Wó má ádrı́pịka, 'dĩ kí drı̃lẹ́ gâ sĩ pírí, ĩna ũyõ 'bũ̃ sĩ jõku ũ̃nọ́kụ́ sĩ,
jõku ı́jọ́ pírí ãzí 'dĩ kí sĩ ku. Íjọ́ ĩmĩ ã'ı̃lé rá rĩ 'bã adru ı́jọ́ ĩmĩ ã'ı̃lé rá rĩ,
ãzíla ı́jọ́ ĩmĩ ã'ı̃lé ku rĩ 'bã adru ı́jọ́ ĩmĩ ã'ı̃lé ku rĩ, ĩmi mụ filé ı́jọ́ lı̣ŋ́á agá
ku.
13 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ũcõgõ trũ la cí yã? Lẽ 'bã ã'ı̃ Ãdróŋ́á 'i. 'Bá ãzí ásị̃
ãyĩkõ rú la cí yã? Lẽ 'bã ngo úngó Ãdróŋ́á ı̣cụ́jó rĩ kî.
14 'Bá ãzí ĩmi agá 'dâ ãvũ rú la cí yã? Lẽ 'bã umve 'bã drı̃lẹ́ ru kãnı́sã drı̃ ̣
gá rĩ kî ĩ'diní Ãdróŋ́á zı̣jó, ãzíla 'bã uní kí ĩ'di ãdu sĩ Úpí 'bã rụ́ sĩ.
15 Ãdróŋ́á zı̣ŋ́á ã'ı̃táŋ́á sĩ rĩ la 'bá ãvũ rú rĩ adrí rá. Ãdróŋ́á vâ 'bá 'dã trũ
ı́jọ́ ũnzí gá rá. Ãdróŋ́á la ĩ'di inga rá, drĩ táni ı́jọ́ ũnzí idé agá rá tí.
16 Íjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi i'da ı́jọ́ ũnzí ĩmidrı̃ ̣ kí ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá, ĩzı̣ vâ Ãdróŋ́á ĩmi
ãlu-ãlu 'baní, ãyánĩ ĩmidrı̃ ̣ 'baní sĩ icójó wajó, Ãdróŋ́á ã'ı̃ŋ́á 'bá ãlá ı́jọ́ ũnzî
kóru rĩ 'bã kí ã'ı̃lé rĩ, ĩ'di ũkpõ trũ, ãzíla ĩ'di ãzı̃ ̣ nga rá.
17 Ĩlíyã ándrá 'bá ãma áni la, wó zı̣ Ãdróŋ́á ũkpó ru uzogó ní 'dı̣jó ku,
cajó ílí na drı̃ ̣ la gá ĩmbá ázíyá uzogó 'dı̣ ũ̃nọ́kụ́ drı̃ ̣ gá ku.
18 Vúlé la gá á'ı̣ Ãdróŋ́á 'i 'bũ̃ tı̣ nzĩ̃jó uzogó fẽjó, ũ̃nọ́kụ́ ní ãkónã kajó.
19 Má ádrı́pịka, 'bá ãzí ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá 'dâ la drĩ ãvĩ ı́jọ́ mgbã rĩ a'bejó, lẽ
ájí ĩ'di vúlé.
20 Ĩmi ũrã ı́jọ́ ı́jọ́ 'dĩ drı̃ ̣ gá, 'bá 'bá ũnzí ãbãlépi rĩ ajílépi vúlé rĩ, pa úríndí
ĩ'didrı̃ ̣ drã agá, ãzíla ají trũtáŋ́á Ãdróŋ́á 'bã sĩ 'bá trũjó ı́jọ́ ũnzí ũ'bí agá
pírí rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé drĩdrị rĩ

Ízị mi cící angálépi Pétẽrõ drị rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá Pétẽrõ ũpígọ́ŋá Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ rĩ drị.

Ásĩ wárágã 'dĩ 'bá Ãdróŋá 'bã ũpẽlé u'álépi ãmíyọ́ŋá ru Pọ̃ñĩtásĩ̃ gá, Gãlãtíyã gá, Kãpãdókĩyã gá, Ásĩyã gá, ãzíla Bĩ̃tíñĩyã gá rĩ 'banî.

2 Ãdróŋá ãmã átẹ́pị ũpẽ ándrá ĩmi údu, Úríndí Ãlá rĩ 'bã dó sĩ ĩmi ndú ãlá ru. Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi are Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ tị rá, ũjĩ dó sĩ ĩmi ãlá ru ãrí ĩ'didrĩ́ sĩ.

Lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Úpí ãmaní Yẹ́sụ̃ drị́ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe ãmbógó ru.

Ásĩ̃ tĩ̃jó ídri ukólépi ku rĩ drĩ gá rĩ

3 Lẽ ịcụ́ kí Ãdróŋá 'i, 'dĩ Átẹ́pị ãmã Úpí Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drị́ rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bã ásị́ ĩ̃gbẽ̃ ãmbógó rĩ sĩ, fẽ ãmaní drĩ̃lẹ́ba ãmaní ãma ujajó ú'dí ru, ásị́ tĩ̃ŋá ãmadrĩ̃ ãma adru ídri ru rá la Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri drã agá rá rĩ sĩ.

4 Ãdróŋá mba ãwítã ãzí tã 'bũ̃ gâlé anzị ĩ'didrĩ̃ 'baní ãlá ru, ũnzõ ru ku, ícó calé ĩ'di ujajó ku, ãzíla ŋma vâ ku.

5 Ãdróŋá la tã la mba ũkpõ ĩ'didrĩ ãmbógó rĩ sĩ ĩminí kpere ĩmĩ patáŋá 'dĩ ịsụ́ agá, ĩminí ásị́ tĩ̃jó drĩ̃ la gá rĩ sĩ. Ála ĩ'di i'da ụ́'dụ́ ãsĩ̃jó rĩ sĩ, 'bá pírí kí ĩ'di ndre rá.

6 Ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ãyĩkõ ãzí ãmbógó ru drĩ̃lẹ́ gâlé 'dĩ, ĩdrĩ táni mụ drĩ̃ cịlé ĩ́jọ́ mụlépi ĩmi ũ̃'bĩ̃lépi 'dĩ kí sĩ ụ́'dụ́ were rá tí.

7 Ũ̃'bĩ̃táŋá 'dĩ kí ã'ĩ̃táŋá ĩmidrĩ̃ kí uyajó, i'dajó la ĩ'di ũkpó ru ãzíla ãlá ru yã rĩ. Ála ĩ'di ũ̃'bĩ̃ cécé gólũdĩ ũ̃'bĩ̃jó, ãzíla uyajó la rĩ 'bã áni, ã'ĩ̃táŋá ĩmidrĩ̃ ndẽ ãjẽ̃ sĩ gólũdĩ ũ̃'bĩ̃lé ãcí sĩ rĩ rá. Ã'ĩ̃táŋá ĩmidrĩ̃ drĩ pá tu ũkpó ru ũ̃'bĩ̃táŋá ãcí ru 'dĩ kí agá, ĩ'di rụ́kụma fẽ, ãzíla ĩ̃nzĩ̃táŋá dĩ̃zã rú, ãrútáŋá ãmbógó ru rĩ ají ụ́'dụ́ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ i'dajó wụ́drĩ̃kụ́rũ̃ pírí ní rĩ sĩ.

8 Ĩdrĩ táni ĩ'di ndre agá ku, ĩlẽ ĩ'di rá. Ĩminí táni ĩ'di ndrejó ku rá tí, ĩmi ã'ĩ ĩ'di rá, ĩmi vâ ãyĩkõ ãzí dĩ̃zã ru ãmbógó jõ drĩ ĩmĩ ĩtrĩkãlé ku la trũ ĩyõ rú.

9 Ã'dusĩku ũ̃rõ̃drĩ ĩminí ịsụ́lé ã'ĩ̃táŋá ĩmidrĩ̃ sĩ rĩ, ĩ'di patáŋá ĩmĩ úríndí ní ru pajó rĩ 'i.

10 Patáŋá 'dĩ ándrá ãko ãzí nãbịya 'bã kí lẽlé ĩ́jọ́ nĩ̃jó drĩ̃ la gá ĩyõ rú la. Ũlũ kí ĩ́jọ́ lẽtáŋá uyaŋâ kóru 'dĩ 'bã amụ́jó ĩmi rú rĩ, ndrũ̃ kí ĩ'di ásị́ pírí sĩ, ãzíla ũkpó ãmbógó la sĩ.

11 Ũ̃'bĩ̃ kí ĩ́jọ́ Úríndí Kúrísĩtõ 'bã jọlé kí agâ sĩ drĩ̃lẹ́ gâlé ru, Kúrísĩtõ 'ba ịsụ́ cãndí ráká, 'bã fi dó ũnĩ̃ dĩ̃zã rú rĩ gâlé ĩndõ rĩ drĩ̃ gá rĩ ndrũ̃lé ásị́ pírí sĩ. Ĩ'di ru idé ã'dụtụ́, wó ĩ'di ru idé ã'di ụrụ'bá gá yã rĩ ịsụ́jó.

12 Úlũ ĩ'baní ĩ́jọ́ 'dĩ idé kí ru sáwã ĩ'badrĩ̃ gá ku, rá la kí ru idé ílí ũ'bí vúlé gá sáwã ĩmidrĩ̃ agá. Ú'dî'da ĩ́jọ́ mgbã 'dĩ úyú ĩ'di 'bo, 'bá ĩ́jọ́ la ũlũlépi ĩminí rĩ, ịsụ́ kí ũkpó Úríndí Ãlá rĩ 'bã fẽlé ĩ'baní angájó 'bũ̃ gâlé rĩ 'i. Ĩ'di vâ

ị́jọ́ ãmbógó ũsũ̃táŋá ru la, átã mãlãyíkã lẽ kí vâ ị́jọ́ ru idélépi 'dĩ kí ndrelé ásị́ pírí sĩ.

Ĩmi adru ãlá ru

13 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi itú ĩmi ásị́sị́ŋá sĩ ãzị́ ngajó, ĩtĩ́ ásị́ pírí ásị́ ĩ̃gbẽ̃ Ãdróŋá 'bã mụ́lé fẽlé ĩminí ụ́'dụ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ i'dajó rĩ sĩ rĩ drĩ́ gá.
14 Anzị́ 'bá tị́ arelépi rĩ kí áni, ĩmi andị́ ĩmi ũlẽ fẽlépi la ĩminí ị́jọ́ ũnzí lẽjó, ĩmi sĩ adrujó ala gá rĩ sĩ ku.
15 'Bá ĩmi umvelépi rĩ 'bã adrujó ãlá ru rĩ áni, ĩmi adru vâ ãlá ru, ị́jọ́ pírí ĩmĩ idélé rĩ kí agá.
16 Ị́jọ́ sĩlé 'bo rĩ áni, "Ĩmi adru ãlá ru ã'dusĩku ma ãlá ru." †
17 'Bá ĩmĩ umvelé átẹ́pị́ rú rĩ 'bã 'bá kí ị́jọ́ lịjó uyaŋâ kóru rĩ sĩ, lẽ ĩmi u'á gbíyã 'bá amụ́lépi amụ̂ rĩ drị́ áni rĩ sĩ, ãrútáŋá sĩ ãzíla vâ ũrĩ́ sĩ.
18 Lẽ ĩnĩ́ rá ûnze ándrá ĩmi ãko ãzí ru izalépi izâ cécé sílĩvã jõku gólũdĩ áni la kí sĩ, angájó ádrízã ífí kóru, ĩmĩ á'bị́ 'bã kí imbálé rĩ kí agá la ku,
19 rá la ãrí Kúrísĩtõ drị́ gá ãjẹ̃ ãmbógó rĩ sĩ, cécé kãbĩlõmvá gbẽtí kóru rĩ sĩ.
20 Úpẽ ándrá ĩ'di údu 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũnọ́kụ́ ĩndụ́ ku, wó î'da ĩ'di ụ́'dụ́ vúlé ãsĩjó 'dĩ kí sĩ la ĩmi ị́jọ́ sĩ.
21 Ĩmi adru ĩ'di sĩ ã'ĩ́táŋá sĩ Ãdróŋá ĩ'di ingalépi 'bá drãlépi rá rĩ kí agá rá ĩ'diní dĩ́zã fẽlépi rĩ rụ́, ã'ĩ́táŋá ĩmidrĩ́ kí ásị́ tĩ́ŋá abe 'bã adru kí dó sĩ Ãdróŋâ drĩ́ gá.
22 Ú'dî'da ĩmi idé ĩmi ãlá ru 'bo, ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ arejó rĩ sĩ, lẽtáŋá ádrị́pị́ lẽjó rĩ 'bã adru úlétáŋâ kóru, ĩlẽ dó sĩ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá vị́ sĩ, ãzíla ásị́ pírí sĩ.
23 Ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ ídri vâ jã 'dâ rĩ sĩ, útị́ dó sĩ ĩmi ú'dí ũri ŋmalépi rá rĩ sĩ ku, wó ŋmalépi ku rĩ sĩ.
24 Ị́jọ́ mgbã Ãdróŋá drĩ́ 'bã jọlé rĩ áni,
"'Bá pírí 'bá ru 'dĩ kí 'bãngá cécé ásé áni,
ũnĩ ĩ'didrĩ́ pírí cécé ásé fũ áni,
ásê la nụ rá, ãzíla fũ la la zõ rá,
25 wó ị́jọ́ Úpí drị́ rĩ 'bãngá adru jã 'dâ." †
Ị́jọ́ 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ mgbã ũlũlé ĩminí rĩ 'i.

2

1 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi a'be ásị́ ũnzí pírí cã, ĩnzõ abe, mũlũmbẽ trũ, ãjã ãzíla 'bá kí rụ́ jọjó ũnzí rĩ abe pírí.
2 Lẽ ĩlẽ lẹ́sụ́ ãlá úríndí drị́ rĩ, ĩmi sĩ zo ãmbógó ru patáŋá ĩmidrĩ́ gá. Ĩmi awá dó sĩ ũrekeŋá kí awájó lẹ́sụ́ sĩ rĩ áni,
3 ú'dî'da ĩmi Úpí 'bã ãjị́ ĩ̃lị́-ĩ̃lị́ 'bĩ̃jó 'bo rĩ sĩ.

Írã ídri jó Ãdróŋá drĩ́ sịjó rĩ kî

4 Ĩmi amụ́ Yẹ́sṹ rụ́ 'dõlé, ĩ'di írã ídri jó Ãdróŋá drĩ́ 'bã kónã sịjó rĩ. 'Bá gã kí ándrá ĩ'di úmgbé, wó Ãdróŋá pẽ ĩ'di írã ãjẹ̃ trũ ãmbógó rĩ rú.
5 Ãdróŋá la dó ú'dî'da ĩmi írã ídri 'dĩ kí sĩ ĩ'di 'bã jó úríndí ru rĩ sị́, ĩmi dó sĩ ĩ'di 'bã átáló ãlá ídétáŋá idélépi rĩ rú, ĩmi ãtalo ãlá ídétáŋá idélépi úríndí sĩ, ãyĩkõ fẽlépi ĩ'diní Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ sĩ rĩ kí.
6 Ị́jọ́ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
"Índre drĩ, á'bã írã ãngũ Zĩ́yọ́nĩ́ drĩ́ gá,

† **1:16** Lẹ́vĩ́ 11:44-45; 19:2; 20:7 † **1:25** Ĩsáyã 40:6-8

írã pẽlé kónã sịjó ãjẽ̃ ãmbógó la.
'Bá ásị̃ 'bãlépi drị̃ la gá rĩ,
icó drị̃nzá ịsṹlé ku.” †
7 Ĩmi 'bá ã'ị̃táŋâ trũ 'dĩ 'baní írã 'dĩ ãjẽ̃ rú. Wó 'bá ã'ị̃táŋâ kóru rĩ 'baní:
“Írã 'bá jó sịlépi rĩ 'bã kí gãlé úmgbé rĩ,
acá adrujó írã ũkpó ṹrõdrị̃ ru sĩ jó 'bã kónã sịjó rĩ rú.” †
8 Ãzíla vâ,
“Írã kúmũ rú 'bá kí pá ṹsị̃lépi rĩ 'i,
ãzíla írã fẽlépi la 'bá 'bã kí sĩ u'dejó rĩ 'i.” †
Kí ru pá ṹsị̃ írã kúmũ rú 'dĩ gá 'dá la ĩ'bã kí gãjó ị́jọ́ arejó úmgbé rĩ sĩ, kí sĩ mụ drị̃ ụfụlé ị́jọ́ ru itúlépi ĩ'baní rĩ abe.

9 Wó ĩmi 'bá pẽlé pẽ-pẽ rĩ kî, ĩmi ãtalo Úpí drị̃ rĩ kí. Ĩmi sṹrṹ ãlá Ãdróŋá 'bã 'bá ru rĩ kî. Ĩmi dó sĩ Ãdróŋá ĩmi umvelépi ãngũ ịnị agá rĩ rṹ ịcṹ, sĩ ĩ'di 'bã dị̃zã ṹsṹtáŋá ru rĩ 'bã ũnĩ i'dajó tọndọlọ.

10 Úlã ándrá jõ ĩmi 'bá mgbã rú ku, wó ú'dî'da ĩmi dó 'bá mgbã Ãdróŋá drị̃ kî, ĩmi ịsṹ ándrá jõ ásị̃ ị̃gbẽ̃ Ãdróŋá drị̃ ku, wó ú'dî'da ĩmi ịsṹ dó ásị̃ ị̃gbẽ̃ ĩ'didrị̃ 'bo.

11 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí 'bá amṹlépi amṹ ãmị́yọ́ŋá ru la, ma mãmálá 'bã ĩmi rṹ, lẽ ĩgã ũlẽ ụrụ'bá drị̃ gá ã'dị́ 'dịlépi úríndí 'bá agá rĩ be 'dĩ kí úmgbé.

12 Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá sĩ, 'bá Ãdróŋâ nị̃lépi ku 'dĩ kí drĩdríŋĩ gá, drĩ kí táni ị́jọ́ jọ ĩminí ũnzíkãnã rú ĩmi idé 'bã rĩ ị́jọ́ ũnzí la rĩ áni tí, kí rú ị́jọ́ múké ĩmi idélé 'dĩ kí ndre, ãzíla kí sĩ Ãdróŋâ rṹ ịcṹ ṹ'dṹ drṹzị́ ĩ'di 'bã amṹjó ãma andréjó rĩ sĩ.

Ĩru 'bá drị̃lẹ́ ru 'dĩ kî

13 Ĩmi are 'bá ĩmi drị̃lẹ́ gá 'dĩ kí tị ị́jọ́ Úpí drị̃ sĩ, drĩ adru úpí sṹrṹ drị̃lẹ́ gá ãmbógó rĩ 'i, ã'dusĩku ĩ'di 'bá kí drị̃lẹ́ gá pírí,

14 'bá ĩyõ ĩ'di pálé gá gávũnã rú 'dĩ kí ĩmi are kí tị, ã'dusĩku Úpí la kí tị pẽ mụlé 'bá ị́jọ́ izalépi rĩ kí drị̃ arṹjó, ãzíla vâ 'bá mũkẽ idélépi 'dĩ kí rṹ ịkṹjó ãrútáŋá sĩ.

15 Ãdróŋá lẽ bãsĩ rá la ị́jọ́ ĩmi idélé múké 'dĩ 'bã umbé 'bá ị́jọ́ jọlépi nị̃táŋâ kóru, ãzíla azalépi azâ 'dĩ kí tị cí.

16 Ĩmi u'á 'bá drị̃lẹ́mmgbọ ị́jộ kóru rĩ kí áni. Wó lẽ drị̃lẹ́mmgbọ ĩmidrị̃ 'bã adru sĩ ị́jọ́ ũnzí idéjó ku, be la rá la ĩmi adru ãtí'bó Ãdróŋá ãni.

17 Ĩru 'bá pírí rũrũ, ĩlẽ ĩmĩ ádrị́pịka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pịka ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí, ĩmi idé ṹrị̃ sĩ Ãdróŋâ sĩ, ĩru úpî rũrũ.

18 Ĩmi 'bá ãtí'bó ru 'dĩ, ĩmi are ãmbogo ĩmidrị̃ kí tị. Ĩmi idé ị́jọ́ ĩ'bã kí lũlé ĩminí rĩ kî, adru ĩ'bã kí ĩmi idéjó múké rĩ sĩ á'dṹsĩ ku, drĩ kí táni ĩmi idé ũnzí.

19 Ãdróŋá la u'á ãyĩkõ sĩ ĩdrĩ ũcõgõ ịsṹ ị́jọ́ ífí kóru la sĩ, ĩ'bã ásị̃ ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ kí idéjó áyụ.

20 Ị́jọ́ ṹrõdrị̃ ru rĩ íngõ 'i údrĩ ĩmi co ị́jọ́ ũnzí idéŋá sĩ, ĩdrĩ ta la rá? Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ĩminí ị́jọ́ múké rĩ idéjó rĩ sĩ, ĩta ĩ'di ásị̃ ũkpõ sĩ rá, Ãdróŋá la ĩminí u'á ãyĩkõ sĩ.

21 Ị́jọ́ drị̃ cịjó 'dĩ bãsĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã ĩmi umvejó ala gá rĩ 'i, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ na ándrá ũcõgõ ícétáŋá a'bejó ãmaní. Ĩmi ũbĩ pámvú ĩ'didrị̃.
22 “Idé ị́jọ́ ũnzí ãluŋá la ku,

† **2:6** Ĩsáyã 28:16 † **2:7** Zãbṹrị̃ 118:22 † **2:8** Ĩsáyã 8:14

ịsṷ vâ ịjọ ĩnzõ rú la ĩ'di tị gá ãlu la ku.” †
23 Umvi ú'dáŋá ĩ'di u'dájó rĩ 'bã ãrígó ku. Ĩ'diní ũcõgõ ịsṷ agá, ịgbẹ́ 'bá
ĩ'di ĩcãndĩlépi rĩ kí ásị́ ku, kẽjị́ la gá, a'be ru ịjọ ĩ'didrị̃ kí abe pírí Ãdróŋá
ịjọ ịlépi pịrị rĩ drị́ gá.
24 Yẹ́sṹ 'dụ ịjọ ũnzí ãmadrị̃ 'bã pángá ĩ'di ụrụ'bá gá, fẽ ru ipalé mũsãlá'bã
sị́ gâ sĩ ãma trũjó ũkpõ ịjọ ũnzí idéjó rĩ agá, ãmaní sĩ ịjọ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ
kí idéjó. Ãkõzá ĩ'di ụrụ'bá gá 'dĩ fẽ kí ãma adrílé nĩ.
25 Ĩmi ãvĩ ándrá kãbĩlõ áni, gẽrị̃ kóru, wó ú'dî'da ĩmi ãgõ dó 'bá kãbĩlõ
ucélépi ãzíla vâ 'bá úríndí ĩmidrị̃ tãmbalépi rĩ rṹ 'dõlé 'bo.

3

Ũkû ãzíla ãgọbị

1 Ũkú, ĩmi ị̃nzị̃ ãzị́táŋá ãgọbị ĩmidrị̃ 'badrị̃ kí gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ, drĩ kí táni gã
ịjọ mgbã rĩ ã'ị̃lé úmgbé. Ídri ĩmidrị́ gá Ãdróŋá rujó rĩ la ịjọ jọ ũnĩ sĩ ndẽ
jọlé tị sĩ rĩ rá,
2 drĩ kí ídri ãlá ãzíla ádrízã ĩmidrị́ ũniamba rĩ kí ndre, kí ásị́ uja ịjọ 'dĩ
kí sĩ.
3 Ĩmi idé ĩmi ụrụ'bá ãmvé rĩ sĩ, drị̃'bị́ cãŋá sĩ, ŋálí ãjẹ̃ rú jõ ku bõngó ãjẹ̃
rú sĩ ru 'bãjó ãfó ru 'dĩ kí sĩ ku.
4 Lẽ únị̃ ĩmi ũnĩ angálépi ĩmi agâlé ru ịnị́lé ku, úríndí ịjọ idélépi jã rĩ 'bã
idélé nĩ, ãfó kóru, Ãdróŋá 'bã mẹ́lẹ́tị gá ãjẹ̃ ãmbógó ru rĩ sĩ rĩ sĩ.
5 Ũkú ãlápítí ándrá ru ásị́ 'bãlépi Ãdróŋâ drị̃ gá ásị́ tẽlépi rá rĩ, idé kí
ándrá ru 'dĩ áni ị̃nzị̃ kí ịjọ ãgọbị ĩ'badrị̃ 'bã rĩ kí rá.
6 Sárã ị̃nzị̃ ándrá ágọ́bị́ ĩ'didrị́ Ịbụrahị́mṹ 'i rá, umve sĩ ándrá ĩ'di úpí 'i,
ĩmi adru ĩ'di 'bã ị̃zẹ́pịka kí la ĩdrĩ ịjọ pịrị rĩ idé ṹrị̃ kóru ĩmĩ ágóka drĩ kí
táni ã'du idé.
7 Ĩmi ãgọbị, gẽrị̃ ãlu 'dĩ sĩ ĩmi ị̃nzị̃ ũkú ĩmidrị̃ kî. Ĩmba kí tã nị̃táŋá sĩ
ĩminí u'á agá ãlu 'dĩ gá 'dâ. Drĩ kí táni adru ũkpó trũ were tí, Ãdróŋá fẽ
ĩminí ídri ú'dí lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ ĩ'ba abe trũtrũ. Ĩdrĩ dó sĩ kí tãmba
múké ku, icó kí fẽlé la ịjọ ĩminí Ãdróŋá ã'ị̃jó rĩ ní fijó ku.

'Bá ã'ị̃táŋá agá 'dĩ kí pírí

8 Ịjọ ãsị̃jó rĩ 'dĩ, ĩmi pírí 'bã adru kí ásị́ ãlu sĩ, ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá
ádrị́pị rú, ásị́ ndrĩŋá sĩ, ãfó kóru.
9 Ĩmi ũfẽ ịjọ ũnzí ãrígó tị ịjọ ũnzí sĩ ku, ú'dáŋá ãrígó tị ú'dáŋá sĩ ku, be
la kẽjị́ la gá, ĩwi ĩ'baní sṹsṹ ãlá rĩ áyụ, 'dã bãsĩ ịjọ Ãdróŋá 'bã lẽlé ĩmi idé
rĩ 'i. Ĩ'di ĩminí sṹsṹ ãlá rĩ wi ịjọ 'dĩ sĩ.
10 Ịjọ sĩlé rĩ 'bã jọlé rĩ áni:
“Ĩdrĩ ídri ãyĩkõ rú
ãzíla ṹ'dṹ múké la lẽ rá,
ĩmi ụtrị́ ími ĩdra,
'bã jọ ịjọ ũnzí ku.
11 Ĩmi uja ásị́ ịjọ ũnzí a'bejó, ĩmi idé ịjọ múké rĩ áyụ.
Ĩmi ṹ'bị̃ ásị́ pírí sĩ u'ájó 'bá abe ásị́ ị̃gbẹ́ sĩ ịjọ̃ kóru.
12 Úpí 'bã mịfị́ la 'bá ịjọ pịrị idélépi rĩ kí undré,
ãzíla bị́lẹ́ la mmgbọ ã'ị̃táŋá ĩ'badrị̃ kí arejó.
Wó Úpí 'bã mịfị́ la adru ũmbã rú 'bá ịjọ ũnzí idélépi 'dĩ kí drị̃ gá.” †

† **2:22** Ĩsáyã 53:9 † **3:12** Zãbṹrị̃ 34:12-16

Ũcõgõ ịsṹjó mũkẽ idéŋá sĩ rĩ

13 Ã'di la mgbã rĩ gá ĩminí lẽ ũcõgõ fẽlé ịjọ́ ĩmĩ idélé múké rĩ sĩ nĩ yã?
14 Wó údrĩ ĩminí ũcõgõ fẽ ịjọ́ múké ĩmĩ idélé rĩ sĩ, Ãdróŋá la ĩminí drį̃lẹ́ba
fẽ rá. “Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi idé ṹrį̃ sĩ kí sĩ ku, ãzíla ĩmi ásị́ 'bã umvú ku.” †
15 Kẽjị́ la gá, ĩru Kúrísĩtõ, ĩ'bã ĩ'di Úpí ru į̃nzį̃táŋá ru ĩmi ásị́ gá. Ĩmi itú
ĩmi bábá ịjọ́ umvijó 'bá pírí ịjọ́ ĩmĩ ásị́ 'bãjó drį̃ la gá ásị́ pírí sĩ 'dĩ icéjó,
16 ĩmi jõ ịjọ́ 'dĩ idé, ĩmi idé ĩ'di ásị́ į̃gbẹ́ sĩ, ãzíla ãrútáŋá sĩ. Ĩ'bã ĩmi ásị́
ịjọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí drį̃ gá. 'Bá drĩ kí dó sĩ ịjọ́ ũnzí ũtrã ĩmi rṹ, kí sĩ
drį̃nzá ịsṹ drĩ kí ídri ĩmidrį̃ ãlá 'dĩ ndre, ã'dusĩ̃ku ĩmĩ adrujó Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
áni rĩ sĩ.
17 Ĩminí ũcõgõ ịsṹjó ịjọ́ múké idéŋá sĩ rĩ, ĩ'di múké drĩ adru ịjọ́ Ãdróŋá
'bã lẽlé rĩ 'i rĩ gá, ndẽ ĩminí ũcõgõ ịsṹjó ịjọ́ ũnzí sĩ rĩ rá.
18 Kúrísĩtõ ịsṹ ũcõgõ, drã ịjọ́ ũnzí ãmadrį̃ kí sĩ pírí pâlé ãlu. Ĩ'di 'bá ãlá
ịjọ́ ũnzí idélépi ku rĩ, drã 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ kí kẽjị́ gá, sĩ kí ajíjó lịcọ́
gá Ãdróŋá rṹ 'dõlé. Drã 'bá 'bá ru rĩ 'bã drãjó ụrụ'bá sĩ rĩ áni rĩ sĩ rá, wó
ĩnga ĩ'di ídri rú Úríndí sĩ.
19 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, mụ ịjọ́ ũlũlé úríndí 'bá ũdrãlépi rá, mãbṹsṹ gá 'bṹ gâlé Yẹ́sṹ
nį̃lépi ku rĩ 'banî,
20 'bá ándrá Ãdróŋá tị arelépi ku, į̃tṹ Ãdróŋá 'bã kí tẽjó ásị́ jã sĩ, ṹ'dṹ
Núwã 'bã í'bó ãmbógó rĩ sịjó rĩ sĩ rĩ kí. 'Bá ãrõ pa kí ru į̃yị́ ãmbógó 'dã
agá í'bó sĩ nĩ á'dṹsĩ.
21 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ícétáŋá bãbṹtị́zį̃ drị́ gá rĩ, 'bání ru pajó ú'dî'da ũkpõ Yẹ́sṹ
Kúrísĩtõ 'bã angájó ídri ru rĩ sĩ rĩ 'i. Bãbṹtị́zį̃ adru ãndị́ ụrụ'bá gá rĩ ũjĩ̃jó
rĩ 'i ku, rá la ĩ'di ịjọ́ azịjó Ãdróŋá ní ásị́ mgbã ãlá rĩ sĩ rĩ 'i.
22 Ú'dî'da Kúrísĩtõ tụ dó 'bṹ gâlé 'bo. Ri dó ãngũ ãrútáŋá ãni Ãdróŋá 'bã
drị́ ãndá gá rĩ gá, ãzíla mãlãyíkã kí pírí ũkpó ãzíla ãmbõgõ 'bṹ gá rĩ kí pírí
ĩ'di pálé gá.

4

Ífẽ mi pírí Ãdróŋá nî

1 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drĩ ũcõgõ ịsṹ ãzá tajó rá, lẽ ãma itú ãma bábá
ásị́sị́ŋá ĩ'didrį̃ áni rĩ sĩ, vâ sĩ ũcõgõ ịsṹjó. Ã'dusĩ̃ku 'bá ãzá talépi ụrụ'bá sĩ
Yẹ́sṹ sĩ, rĩ ndẽ ịjọ́ ũnzí 'bo.
2 I'dójó ãndrũ kpere drį̃lẹ́ gâlé, ĩmi u'á ídri Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ sĩ, ĩfẽ ĩmi
ũlẽ ụrụ'bá drị́ gá rĩ kí idélé áyụ ku.
3 Ĩmi iza ándrá sáwã ịjọ́ ũnzí 'dĩ kí idéjó, 'bá Ãdróŋâ nį̃lépi ku ịjọ́ 'dĩ kí
idélépi rĩ kí áni, u'ájó ídri ũlẽ ụrụ'bá drị́, ĩmẽrãjó íwá sĩ rĩ, úngó tujó rĩ
abe, ãzíla uwiŋá uwijó ãdroŋa ĩnzõ rú 'dĩ 'baní rĩ trũ.
4 'Bá Ãdróŋâ nį̃lépi ku 'dĩ kí u'á ṹsṹtáŋá sĩ ịjọ́ ĩminí ĩmi icíjó ịjọ́ ũnzíkãnã
drį̃nzá ru 'dĩ kí idéjó ĩ'ba abe ãlu ku rĩ sĩ, kí dó sĩ ĩmi u'dá ũnzíkãnã rú.
5 'Bá 'dĩ kí mụ ịjọ́ vú nzelé Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá, ĩ'di 'bã ịjọ́ lịjó 'bá ídri rĩ kí
drį̃ gá 'bá drãlépi rá rĩ abe rĩ sĩ.
6 Ịjọ́ 'dĩ bãsĩ ásị́sị́ŋá Yẹ́sṹ 'bã sĩ ịjọ́ mgbã rĩ ũlũjó 'bá drãlépi rá rĩ 'baní
rá 'dĩ, drĩ kí táni ándrá ịjọ́ lịlé kí adrujó ụrụ'bá trũ rĩ 'bã ũyá ịsṹ agá drã
sĩ rá tí, kí úríndí agá ídri rú, Ãdróŋá 'bã adrulé úríndí ru ídri rĩ áni.
7 Ịjọ́ ṹ'dṹ ãko pírí 'bã kí ãsį̃jó rĩ acá ãni rú 'bo. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmba ĩmi tã, ĩmi
adru mịfị́ trũ sĩ Ãdróŋá zịjó.

† **3:14** Ĩsáyã 8:12

8 Ndẽlépi pírí rá rĩ, lẽtáŋá ĩminí ĩmi lẽjó rĩ 'bã adru vı̨vı̨ ru jã 'dâ, ã'dusĩku
lẽtáŋá la ı̨jǫ̣ ũnzí ũ'bí 'dĩ kí drı̨̃ zı̨̃ cí.
9 Ĩmi a'ı̨ ãmụ́ kí ĩmidrı̨ lı̨cọ́ gá lẽtáŋá ãmbógó la sĩ unununâ kóru.
10 'Bá ãlu-ãlu 'ba ayú fẽtáŋá ndú-ndú Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ 'bá ãzí
kí ãzã kojó, íyóŋá iyójó ásı̨ ãlu sĩ, ı̨jǫ̣ idéjó lẽtáŋá uyaŋâ kóru Ãdróŋá 'bã
ũnĩ i'dajó rĩ sĩ.
11 'Bá ãzí drĩ ı̨jǫ̣ ũlũ, 'bã ũlũ ĩ'di cécé Ãdróŋá 'bã tá jọjó la ĩ'di tı̨ gâ sĩ rĩ
áni, 'bá íyóŋá iyólépi rĩ 'bã nga kí Ãdróŋá 'bã ũkpõ la fẽjó ĩ'baní rĩ áni. Įjǫ̣
'dĩ kí sĩ pírí ı̨cụ́ sĩ Ãdróŋâ rụ́ dı̨̃zã rú Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã ı̨jǫ̣ sĩ. Ãrútáŋá 'bã
adru ĩ'diní dı̨̃zã ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ. Ámĩnã.

'Bá Yẹ́sũ̃ ã'ı̨̃lépi rĩ 'bã ũcõgõ

12 Má ádrı̨́pı̨ka mâ lẽlé 'dĩ, ĩmi ásı̨ 'ba umvú ı̨jǫ̣ ĩmi ũ'bı̨̃jó ãzákírílí 'dĩ kí
sĩ 'bã rĩ ı̨jǫ̣ ãzí ndú la idé ru ĩmi rụ́ nĩ íni la ku.
13 Kẽjı̨́ la gá, ĩmi u'á ãyĩkõ sĩ ã'dusĩku ĩminí ũcõgõ Kúrísĩtõ drı̨ alejó rĩ
sĩ, ãzíla ĩmi drụ́zı̨ adru ãyĩkõ ãmbógó la agá dı̨̃zã ĩ'didrı̨ rĩ 'bã ru i'dajó rĩ
sĩ.
14 Údrĩ ĩmi u'dá rụ́ Kúrísĩtõ drı̨ gá rĩ sĩ, ĩmi drı̨̃lẹ́ba rú, ã'dusĩku Úríndí
dı̨̃zã rú Ãdróŋá drı̨ 'bã rijó ĩmi drı̨ gá rĩ sĩ.
15 Ĩdrĩ ũcõgõ ı̨sụ́, 'bã adru ĩmĩ 'bá 'dı̨jó, jõku ũgũ ũgũjó rĩ sĩ ku, jõku ı̨jǫ̣
ũnzí idéjó rĩ sĩ ãzíla ĩminí ufíjó 'bá ãzí 'bã ı̨jǫ̣ gá rĩ sĩ la ku.
16 Ĩdrĩ ũcõgõ ı̨sụ́ ĩmĩ adrujó 'bá Yẹ́sũ̃ ã'ı̨̃lépi rĩ sĩ, drı̨̃nzá 'bã rụ ĩmi ku,
wó lẽ ĩmi ı̨cụ́ Ãdróŋâ rụ́, ála ĩmi umvejó rụ́ Yẹ́sũ̃ drı̨ kụlépi kũ̃kũ̃ 'dĩ sĩ rĩ
sĩ.
17 Į̃tụ́ ı̨jǫ̣ lı̨ŋá i'dójó rĩ acá 'bo, 'bá Ãdróŋá 'bã 'bá ru 'dĩ kí ála kí ı̨jǫ̣ lı̨
drı̨̃drı̨̃. Įjǫ̣ lı̨ŋá drĩ dó i'dó drı̨̃drı̨̃ la ãma sĩ, 'bá Ãdróŋá ã'ı̨̃lépi ku ãzíla ı̨jǫ̣
mgbã ĩ'didrı̨ gãlépi úmgbé 'dĩ kí dó drụ́zı̨ ru idé ã'du rú?
18 Įjǫ̣ sĩlé rĩ jọ,
"'Bá ãlá pı̨rı̨ ã'ı̨̃táŋá agá rĩ 'bã paŋá drĩ adru ũkpó ru 'dĩ 'bã áni,
wó 'bá Ãdróŋâ gãlépi úmgbé ãzíla 'bá ũnzí idélépi rĩ la dó adru íngoní
yã?" †
19 Įjǫ̣ 'dĩ sĩ, 'bá ũcõgõ ı̨sụ́lépi ı̨jǫ̣ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ agá rĩ, 'bã fẽ kí ru ídri
múké sĩ pírí Ãdróŋá kí 'bãlépi ãzíla ı̨jǫ̣ ĩ'di 'bã azı̨lé rĩ tãmbalépi rá rĩ drı̨.

5

Įjǫ̣ jọlé 'bá ĩyõ drı̨̃lẹ́ ru rĩ 'baní kãrı̨̃lẹ̃ abe rĩ

1 Ma mãmálá 'bã 'bá ĩyõ drı̨̃lẹ́ ru ĩmi drĩdrı́ŋĩ gá, 'dĩ 'baní mâ trũ, ma 'bá
Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ 'bã ı̨jǫ̣ vú nzelépi rĩ, ũcõgõ ĩ'di 'bã nalé rĩ ndrelépi cé ãzíla
drụ́zı̨ filépi dı̨̃zã ĩ'didrı̨ alelépi, ũpĩ najó ĩ'di be drĩ drụ́zı̨ ru i'da 'bo rĩ gá rĩ
'i.
2 Ĩmi 'bá kãnı̨́sã 'bã drı̨̃lẹ́ ru 'dĩ ĩmi ucé kãbĩlõ Ãdróŋá drı̨ fẽlé ĩmidrı̨ 'dĩ
kí, ãzíla ĩmba kí tã, ĩmi undré kí undrê, adru ĩmi ũŋmĩjó ũŋmĩ rĩ sĩ ku, wó
ĩminí ĩmi ásı̨ 'bãjó lẽjó la rá rĩ sĩ, vâ Ãdróŋá ní lẽlé rĩ áni. Kí ucéjó ũyá sĩ
ku, wó ásı̨ ãyĩkõ rú la sĩ vâ ásı̨ ı̨̃gbẹ̃ ãyĩkõ rú rĩ sĩ.
3 Wó ĩ'bã ĩmi úpí ru 'bá fẽlé ĩmidrı̨ gá 'dĩ kí drı̨̃lẹ́ gá ku, be la rá la, ĩmi
adru ícétáŋá ru kí drı̨ cejó.
4 Ãzíla ĩmi drụ́zı̨ kõfíyã ũpĩ drı̨ gụlépi pãrã-pãrã la ı̨sụ́, ụ́'dụ́ drı̨̃lẹ́ ãmbógó
'bá kãbĩlõ ucélépi rĩ 'badrı̨ 'bã amụ́jó rĩ sĩ.

† **4:18** Įjǫ̣ U'béŋá 11:31

5 Ĩmi kãrı́lẹ̃ rú 'dĩ, ĩmi are 'bá ĩyõ ãmbogo rú ĩmi drı̃lẹ́ gá rĩ kí tı̨. Ĩmi
pírí 'bã nı̃ kí u'á sĩ ásı̨ ı̨gbẹ̃ sĩ ĩmi drĩdrı́ŋı̃ gá ã'dusĩku,
“Ãdróŋá la 'bá ãfó ru rĩ ı̨sı̨ vũrụ́,
wó ĩ'di ásı̨ ı̨gbẹ̃ fẽ 'bá ru irilépi vũrụ́ rĩ nî.” †
6 Ĩmi iri ĩmi vũrụ́ Ãdróŋá drı̃lẹ́ gá, ı́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'di dó ĩmi inga ụrụgá drı̨ ĩ'di
ãni ũkpó trũ rĩ sĩ, ụ́'dụ́ la 'bã acá agá.
7 Ĩmi a'be ı́jọ́ pírí ĩmi ásı̨ 'bã sĩ umvújó ãnzı̨ rĩ kí ĩ'didrı̨ gá, ã'dusĩku ĩ'di
'bã ãma tãmbajó vâ ı́jọ́ ũrãjó ãmbógó ru rĩ sĩ.
8 Ĩmi adru bábá mı̨fı̨ trũ sĩ ĩmi tãmbajó cénĩ. Mẹ́rọ́'bá ĩmidrı̨ Sĩtánĩ la
acı̨ kẹ̃mı̃ áni, áwáŋâ trũ sĩ 'bá ndrũjó najó.
9 Ĩtu pá ũkpó ru ã'ı̨táŋá sĩ, sĩ ĩ'di ụtrı́jó ã'dusĩku ĩnı̃ rá, ĩmĩ ádrı́pı̨ka ãzíla
ĩmĩ ámvọ́pı̨ka ũnọ́kụ́ drı̨ gá rĩ kí vâ ũcõgõ ĩmidrı̨ ãlu 'dĩ kí vúŋá ta.
10 Ĩminí drĩ ũcõgõ ta agá sáwã were vúlé gá, Ãdróŋá lẽtáŋá uyaŋâ kóru
rĩ trũ ĩmi umvelépi dı̃zã ĩ'didrı̨ ukólépi ku Kúrísĩtõ drı̨ agá rĩ 'bã mgbã rĩ,
la ĩmi ĩdrẽ sĩ pá tujó ũkpó ru nĩ.
11 Ũkpõ 'bã adru kí pírí ĩ'di ãni jã 'dâ! Ámĩnã.
12 Wárágã ãlı̨́ŋá mání sĩlé 'dĩ 'i ásĩ ĩ'di ãzãkoma Sílã drı̨ sĩ, ĩ'di mâ ádrı́pı̨
ã'ı̨táŋá agá rĩ 'i. Ásı̨́sı̨́ŋá mání ĩminí wárágã 'dĩ sĩjó rĩ, ĩ'di sĩ ĩmi ásı̨ imbájó
ãzíla sĩ ı́jọ́ mgbã 'dĩ vú nzejó 'dĩ ásı̨ ı̨gbẹ̃ Ãdróŋá drı̨ gá rĩ, ı́jọ́ íngõ drĩ táni
sĩ ru idé ĩmi ụrụ'bá gá, ĩtu pá ala gá 'dãá ũkpó ru.
13 Ĩmĩ ádrı́pı̨ka ãzíla ĩmĩ ámvọ́pı̨ka pẽlé ã'ı̨táŋá agá Bãbũlọ́nı̃ * gá 'dĩ kí,
mâ ngọ́pı̨ Mãrákõ abe, zı̨ kí ĩmi pírí cící ĩndĩ.
14 Ásı̨ ı̨gbẹ̃ 'bã adru 'bá Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ã'ı̨lépi rá rĩ 'bã abe, ĩzı̨ dó ĩmi pírí
cící lẽtáŋá sĩ.

† **5:5** ı́jọ́ U'béŋá 3:34 * **5:13** *Bãbũlọ́nı̃* ĩ'di ándrá táwũnı̃ Rụ́mı̃ drı̨ ı̨tụ́ 'bá Yẹ́sũ ã'ı̨lépi rá rĩ kí iréjó kpékpé ãmı́yọ́ŋá ru sáwã Pétẽrõ drı̨ sĩ rĩ 'i.

Wárágã Pétẽrõ 'bã sĩlé ĩrĩ rĩ

Pétẽrõ zị 'bá kí cící

1 Wárágã 'dĩ angá mádrị̃ ma Sĩmọ́nĩ Pétẽrõ ãtí'bó ãzíla ũpị́gọ́ŋá Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ rĩ drị̃.

Ásĩ ĩ'di ĩmi 'bá ãlu ã'ĩtáŋá ãjẽ ãmbógó 'dĩ alelépi ãma abe 'dĩ 'banî. Ã'ĩtáŋá 'dĩ úfẽ ĩminí mũkẽ ãzíla ịjọ́ lịŋá múké Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Ãdróŋá ãmadrị̃ ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ drị̃ sĩ.

2 Lẽ Ãdróŋá 'bã fẽ ĩminí lẽtáŋá uyaŋâ kóru ãzíla ásị́ ĩgbẽ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru nĩ̃táŋá ĩminí Ãdróŋá nĩ̃jó Úpí ãmaní Yẹ́sũ be rĩ trũ.

Umveŋá ãzíla pẽŋá Ãdróŋá drị̃

3 Ũkpó Ãdróŋá drị̃ fẽ ãmaní ãko pírí ãmaní lẽlé sĩ u'ájó ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ agá ãzíla gẽ̃rĩ̃ ãmaní nĩ̃jó la 'bá ãma umvelépi rĩ lẽ dĩ̃zã ãzíla ũnĩ ĩ'didrị̃ alelé ãma abe rĩ sĩ.

4 Ĩ́jọ́ 'dĩ kí agâ sĩ Ãdróŋá fẽ ãmaní ịjọ́ ãmbógó ãzíla ũrõ̃drị̃ ru ĩ'di 'bã azịlé rĩ kî, ịjọ́ 'dĩ sĩ ãma icó dó sĩ acá ĩ'di áni ãzíla ãma dó sĩ apá ịjọ́ ũnzí ũnọ́kụ́ agá ũnzĩkãnã fẽlépi 'dĩ kî sĩ rá.

5 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩ'bã ũkpó ã'ĩtáŋá ĩmidrị̃ drị̃ gá ũnĩ ũ'bãjó, ũnĩ drị̃ gá nĩ̃táŋá,

6 ãzíla nĩ̃táŋá drị̃ gá ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ gãjó rĩ, ịjọ́ ụrụ'bá drị̃ gãjó rĩ drị̃ gá ịjọ́ taŋá, ịjọ́ taŋá drị̃ gá ĩmi ũ'bã ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ,

7 ídri Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó rĩ drị̃ gá ásị́ ĩgbẽ u'ájó ádrị́pị rú ãzíla ámvọ́pị rú rĩ, ãzíla ásị́ ĩgbẽ u'ájó ádrị́pị ru ãzíla ámvọ́pị rú rĩ drị̃ gá lẽtáŋá.

8 Ã'dusĩku ĩdrĩ adru ịjọ́ 'dĩ kî trũ cajó rá kí ĩmi tãmba adrujó ãzị́ trũ ãzíla ífí trũ nĩ̃táŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ agá.

9 Wó 'bá ãzí drĩ adru ịjọ́ 'dĩ kí kóru ĩ'di ãngũ ndre ãníŋá ãzíla mịfị́ kóru ãzíla ãvĩ ịjọ́ ĩ'di ũjĩ̃jó ịjọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ ídu rĩ kî sĩ rĩ rá.

10 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka ã'ĩtáŋá agá 'dĩ, ĩmi ũ'bĩ́ ásị́ pírí sĩ umveŋá ĩmi pẽjó rĩ 'bãjó ãbãŋâ kóru. Wó ĩdrĩ ịjọ́ kí idé 'dĩ 'bã áni ĩmi icó a'délé ku,

11 ãzíla ála mụ ĩmi a'ị́lé ásị́ ãlu sĩ Sụ́rụ́ ukólépi ku Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'Bá 'bá Palépi rĩ drị̃ agá.

12 Ĩ́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩmi igá ụ́'dụ́ pírí ịjọ́ 'dĩ kî sĩ, ãzíla ĩdrĩ táni pá tu agá ịjọ́ mgbã ĩminí ã'ĩ̃lé 'dĩ kí agá mgbemgbe tí.

13 Má ũrã ịjọ́ pịrị la ĩmi igájó mání drĩ adru agá ụrụ'bá hémã rú 'dĩ agá 'dâ ịjọ́ 'dĩ kî sĩ,

14 ã'dusĩku ma mụ ụrụ'bá 'dõ trũlé 'bãlé bụ́lụ́ gá, cécé Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã i'dajó la mání tọndọlọ rĩ áni.

15 Ãzíla ma mụ ũkpó pírí 'bãlé sĩ ndrejó la áma vúlé gá 'dâ ụ́'dụ́ pírí sĩ ĩmi igá ịjọ́ 'dĩ kí rá.

'Bá Kúrísĩtõ 'bã dĩ̃zã ndrelépi mịfị́ sĩ rĩ kî

16 Ãma ũ'bĩ́ á'dígó ãzí itúlé ũndũwã 'bá drị̃ sĩ ãzo 'dĩ kí vú nzelé ĩminí ũkpó ãzíla amụ́ŋá Úpí ãma ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ drị̃ drị̃ gá ku, wó ãma ándrá 'bá sãdínĩ rú ũkpó ĩ'didrị̃ ndrelépi ãma mịfị́ sĩ rá rĩ kî.

17 Kúrísĩtõ ịsṵ ãrútáŋá ãzíla dĩzã angájó Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ drị́ 'dĩ
ṵ'dṵ́kọ angálépi Ũkpó 'Dípị dĩzã rú rĩ drị́ jọlépi la, "'Dĩ mâ Ngọ́pị mání
lẽlé ambamba rĩ, má u'á ãyĩkõ sĩ ĩ'di ịjọ́ sĩ." †
18 Ãma ãmgbã are ṵ'dṵ́kọ angálépi 'bṵ̃ gâlé 'dĩ 'i ãmaní adrujó ĩ'di trũ
'bé Ãlá 'dã sị gâlé rĩ sĩ.
19 Ịjọ́ nábḭ̃ 'bã kí sĩlé Yẹ́sṵ̃ drḭ̃ gá rĩ ĩ'di ịjọ́ ãndá la ĩ'di adru ĩminí múké
ĩdrĩ ásị 'bã drḭ̃ la gá rá rĩ gá, ã'dusĩku ĩ'di cécé tárã ãngũ jilépi ịnị́ agá
kpere ãngũ 'bã ụwị́ agá rĩ áni ãzíla lẽlẽgó agálépi ṵ'bṵ́tị sĩ rĩ dó sĩ ãngũ ji
ĩmi ásị gá.
20 Ịjọ́ 'dĩ kí drḭ̃ gâ sĩ pírí lẽ ĩmi ũrã ịjọ́ 'dĩ 'i, ịjọ́ Ãdróŋá drị́ sĩlé rĩ idé ru
ịjọ́ nábḭ̃ 'bã kí ífí icélé rĩ sĩ ku.
21 Ã'dusĩku ịjọ́ nábḭ̃ 'bã kí ũlũlé rĩ angá kí ásị gá ku, 'bá kí ándrá ịjọ́
angálépi Ãdróŋá drị́ rĩ jọ Úríndí Ãlá rĩ 'bã kí drḭ̃ cejó nĩ rĩ sĩ.

2

Nãbịya ĩnzõ rú 'dĩ kí ãzíla lḭ̃kḭ̃ ĩ'badrḭ́ gá rĩ

1 Wó nãbịya ĩnzõ rú la kí ándrá 'bá kí drĩdríŋĩ gá cí, cécé vâ ímbá'bá
ĩnzõ rú 'bã kí mụlé adrulé ĩmi drĩdríŋĩ gá cí rĩ áni. Kí mụ ímbátáŋá ĩnzõ
rú sĩ ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó rĩ kí imbálé ũní-ũní ru ãzíla kí mụ Úpí kí ĩgbãlépi ãjẹ̃ ãmbógó
sĩ pírí rĩ gãlé úmgbé, kí sĩ lḭ̃kḭ̃ ají kí drḭ̃ gá mbẽlẽŋá ru.
2 'Bá ũ'bí kí mụ gẽrḭ̃ ĩ'badrḭ́ drḭ̃nzá ru rĩ kí vú ũbĩlé ãzíla ịjọ́ ĩ'bã kí idélé
rĩ sĩ, 'bá ãzí kí ịjọ́ ũnzí jọ gẽrḭ̃ ịjọ́ mgbã rĩ drḭ́ drḭ́ gá.
3 Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí rọ̃mmgbọ́ ĩ'badrḭ́ sĩ kí ĩmi ayú sĩ ãko ịsṵ́jó á'dígó
ĩnzõ rú ĩ'bã kí itúlé 'dĩ kí zãŋá sĩ. Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá 'bã ịjọ́ lịŋá kí drḭ́ gá rĩ
ídu bábá ãzíla Ãdróŋá kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃lépi rĩ ko ṵ'dṵ́ ku.
4 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá a'be ándrá mãlãyíkã ịjọ́ ũnzí izalépi 'dĩ kí ku. Wó
umbé kí nõrórõ sĩ cí ãngũ ịnị sĩ drḭ̃cịjó rĩ agâ sĩ Ṵ'dṵ́ ịjọ́ Lịŋá drḭ́ tẽjó.
5 Ãdróŋá a'be ándrá ṵ̃nọ́kṵ́ ídu rĩ ku, ḭ́mvṵ́ ándrá 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ
kí ĩyḭ́ sĩ, pa lú Núwã 'bá ịjọ́ kpị rĩ ũlũlépi rĩ 'i, ãzíla 'bá ãzí ázḭ̃rḭ́ 'dĩ kí abe.
6 Ãdróŋá lị ịjọ́ táwṵ̃nḭ́ Sõdómũ ãzíla Gõmórã kí drḭ́ gá kí ivéjó ãcí sĩ, ãzíla
'bã kí ícétáŋá ru 'bá ịjọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'banî,
7 ãzíla drĩ ándrá Lọ́tḭ́ 'bá ịjọ́ kpị idélépi rĩ pa ĩ'diní ũcõgõ ịsṵ́ agá ídri 'bá
ịjọ́ ũnzĩkãnã idélépi 'dĩ 'badrḭ́ rĩ agá rá
8 (Lọ́tḭ́ 'bá ịjọ́ kpị idélépi rĩ ri u'álé 'bá 'dã kí drĩdríŋĩ gá, ri ũcõgõ ịsṵ́lé
ĩ'di ásị gá ịjọ́ ũnzí ĩ'di 'bã ndrelé ãzíla arelé ṵ'dṵ́ pírí 'bá 'dã kí idélé 'dã kî
sĩ.)
9 Ịjọ́ 'dĩ sĩ, Ãdróŋá nḭ́ 'bá u'álépi ídri ĩ'di ḭ̃nzḭ̃jó rĩ trũ 'dĩ kí upajó rá ịjọ́ kí
ṵ̃'bḭ̃jó rĩ kí agá rá, ãzíla 'bá ũnzí 'dĩ kí tãmbajó ṵ'dṵ́ ịjọ́ lịjó rĩ tẽjó.
10 Ịjọ́ 'dĩ ãndá 'bá acḭ́lépi ịjọ́ ụrụ'bá drḭ́ vú ũbĩlépi ĩlí ũnzíkãnã 'bá izalépi
'dĩ abe ãzíla 'bá ũkpó Ãdróŋá drḭ́ idelépi idê 'dĩ kî.
Ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí drḭ́ ũkpõ rú ãzíla ãfó ru, idé kí ṵ̃rḭ́ sĩ ãko dĩzã rú
'bṵ̃ gá 'dĩ kí u'dáŋá sĩ ku.
11 Táni mãlãyíkã kí adrujó ũkpó sĩ kí ndẽjó rá tí, ají kí ú'dáŋá 'bá 'dĩ kí
tõjó Úpî drḭ̃lḭ́ gá ku.
12 Wó ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ kí cécé ãnãkpá ásé agá ịjọ́ ũrãlépi ku, tịlé lú
ụrụlé ụ'dḭ́lé rá 'dĩ kí áni. Kí ịjọ́ ĩ'baní nḭ̃lé ku rĩ kí u'dá u'dâ ãzíla ála mụ
kí ụ'dḭ́lé cécé ãnãkpá kí áni kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃ rá.

† **1:17** Mãtáyõ 17:5; Mãrákõ 9:7; Lṵ́kã 9:35

13 Ála mụ ĩ'baní drĩṛịma fẽlé ịjọ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ sĩ. Ịjọ ĩ'baní ãyĩkõ
fẽlépi rĩ ĩ'di ịjọ ũnzí idéjó ḭ̃tụ́ sĩ rĩ 'i. Kí u'á ãyĩkõ sĩ rijó ĩmi abe ãkónã tị
gá gbíyã ĩ'badrḭ̃ 'dĩ kî trũ. Ịjọ 'dĩ sĩ kí ĩmi rụ́ iza sĩ drḭ̃nzá ajíjó ĩmi drḭ̃ gá.
14 Mịfị la ci kí ãwṵ̃ sĩ ambamba, a'be kí ịjọ ũnzí idéŋá ku, kí 'bá pá tulépi
ásị́ gá ũkpó ru ku 'dĩ kí bị́lẹ́ iwí, rõ̰mmgbọ́ sĩ ndẽ kí nĩ, kí 'bá wãlé rá la kî.
15 Ãvĩ kí gḛ̃rḭ̃ pịrị rĩ rá, drḭ̃ la iza kí ru rá ĩ'bã kí gḛ̃rḭ̃ Bãlámũ Bḛ̃yọ́rḭ̃ ngọ́pị
ándrá ũyá ịsụ́lépi ịjọ ũnzí sĩ lẽlépi rĩ vú bĩjó rĩ sĩ. *
16 Wó kãyĩnõ ãnãkpá ru ịjọ jọlépi ku rĩ uzá drḭ̃ la gá 'bâ áni ụ́'dụ́kọ́ sĩ,
ãzíla ụtrị́ aza nábḭ̃ drị́ gá rĩ.
17 'Bá 'dĩ kí cécé kídí ḭ̃yị́ kóru ãzíla ũfú ãlụ́kụ́kṵ̃ 'bã drolé rĩ áni. Ãngũ
ịnịbịrịcịcị rĩ úmba tã la kí tẽjó.
18 Kí ịjọ ãfó ru ãzíla ịjọ azajó aza-azâ 'dĩ kí jọ ãzíla kí tị ũnzí ĩlí ụrụ'bá
drị́ 'dĩ kí ayú sĩ 'bá i'dólépi apálépi angájó 'bá u'álépi ĩlí ũnzíkãnã ụrụ'bá
drḭ̃ gá 'dĩ kí ụrụjó.
19 Kí 'bá 'baní drḭ̃lẹ́mmgbọ azị íni 'dĩ kí ãtí'bó ịjọ ũnzí ãni, ã'dusĩku 'bá
la adru ãtí'bó ru la ãko ĩ'di drḭ̃lẹ́ gá úpí ru rĩ sĩ.
20 Wó 'bá drĩ ru pa rõ̰mmgbọ́ ṵ̃nọ́kụ́ 'dõ drḭ̃ agá ĩ'di 'bã Úpí ãma ãni 'Bá
'bá Palépi Yẹ́sṵ̃ Kúrísĩtõ nḭ̃jó rĩ sĩ ãzíla drĩ a'dé ịjọ ũnzí 'dĩ kí agá ḭ̃dị́ sĩ ĩ'di
ndẽjó rá, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ 'bã ịjọ ĩ'di 'bã idélé vúlé rĩ kí dó ũnzĩkãnã sĩ
drḭ̃drḭ̃ rĩ kí ndẽ rá.
21 Ĩ'di adru ĩ'baní múké gḛ̃rḭ̃ ịjọ kpị rĩ drḭ̃ nḭ̃jó ku ndẽ ĩ'baní nḭ̃jó la cé
ãzíla ĩ'baní ũngúkú ujajó ãzị́táŋá fẽlé ĩ'baní ãlá ḭ̃drḭ̃lé 'dĩ a'bejó rá rĩ rá.
22 Ịjọ ru idélépi kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ịjọ u'bélé rĩ dó ãndá, “Ũcógó gõ vúlé
ĩ'di 'bã ụ́gbẹ́ mbelé,” † ãzíla “Ĩzõgó andre ũjĩlé rá rĩ gõ vúlé ru ũlĩlé kócõ
agá.”

3

Ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ

1 Mâ wõ̰rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'dĩ wárágã mání sĩlé ĩminí ḭ̃rḭ̃ rĩ 'i.
Wárágã ḭ̃rḭ̃ 'dĩ kí sĩ álẽ ĩmi igálé ịjọ ĩminí nḭ̃lé cé rĩ kí drḭ̃ gá, ĩmi ũrã sĩ ịjọ
kpị la.
2 Álẽ ĩmi igálé ịjọ ándrá 'bá nábḭ̃ rú ãlá 'dĩ 'bã kí jọlé rĩ kí sĩ, ãzíla ãzị́táŋá
Úpí ãzíla 'Bá ãma Palépi rĩ 'bã jọlé 'bá ṵ̃pịgọ̰ŋa rú 'dĩ 'ba rụ̰ sĩ rĩ kî sĩ.
3 Drḭ̃drḭ̃ rĩ sĩ lẽ ḭ̃nḭ̃ rá ụ́'dụ́ ãsḭ̃jó rĩ kí sĩ, 'bá ũnzí kí ãfũ rá ĩlí ĩ'badrḭ̃ la kí
drḭ̃ ují nĩ, kí mụ acị́ ịjọ ũnzí idé trũ ãzíla ịjọ ĩ'bã kí lẽlé rĩ kí vú ũbĩ trũ.
4 Kí jọ la, “Ịjọ ĩ'di 'bã azịlé ĩ'di 'bã ‘ãgõ’ rá rĩ dó íngõlé yã? I'dójó ándrá
ụ́'dụ́ ãmã áyị́pịka 'bã kí ũdrãjó 'dã sĩ kpere ãndrũ ãko pírí kí mụ drḭ̃ gá
ándrá ṵ̃nọ́kụ́ i'dójó 'bãjó rĩ sĩ rĩ áni.”
5 Wó círí ru drḭ̃ la ãvĩ kí Ãdróŋá idé 'bṵ̃ ịjọ ĩ'di 'bã jọlé ãzị́táŋá ru rĩ sĩ
ãzíla ají vũ angájó ḭ̃yị́ agá ãzíla ce andre la ḭ̃yị́ sĩ.
6 Ḭ̃yị́ 'dĩ 'bã vúŋá sĩ ãko ándrá ṵ̃nọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dĩ ịmvụ́ kí ḭ̃yị́ galépi tré 'dã
sĩ.
7 Ịjọ Ãdróŋá drị́ ãlu 'dĩ sĩ 'bṵ̃ ãzíla ṵ̃nọ́kụ́ ú'dî'da 'dĩ kí úmba kí tã ãcí nî,
úmba kí tã sĩ 'bá Ãdróŋá gãlépi úmgbé 'dĩ kí ịjọ lijó ãzíla kí ḭ̃lḭ̃kḭ̃jó.
8 Mâ wõ̰rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ãvĩ ịjọ ãlu 'dĩ ku. Úpí ní ụ́'dụ́
ãlu ĩ'di cécé ílí álĩfũ ãlu rĩ áni, ãzíla ílí álĩfũ ãlu ĩ'di cécé ụ́'dụ́ ãlu rĩ áni.

---

* **2:15** Ịjọ *Bãlámũ* drị́ gá rĩ ála ĩ'di ịsụ́ bụ́kṵ̃ Kãlãfe drị́ cápĩtã 22 agá. † **2:22** Ịjọ U'béŋá 26:11

9 Úpí ịcị ru drị̃ ịjọ ĩ'di 'bã azịlé rĩ kí idéjó ku, 'bá ãzí rĩ 'bã kí ũrãlé rĩ áni.
Ãdróŋá 'bã ásị̃ ị̃gbẹ̃ ru mî sĩ, lẽ 'bá ãzí ãlu la 'bã ị̃lị̃kị̃ ku, wó 'bá pírí 'bã
amụ́ kí ásị ujalé.
10 Wó ụ́'dụ́ Úpí 'bã ãgõjó rĩ la amụ́ cécé ũ̃gụ́'bá áni. 'Bũ̃ la ãvĩ nuŋâ trũ,
ãko ala gá rĩ kí ve ãcí sĩ, ãzíla ũ̃nọ̃kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ velé pírí
rá. *
11 'Bá ní ãko pírí kí ị̃lị̃kị̃jó 'dĩ 'bã áni rĩ sĩ, lẽ dó ĩmi adru dó 'bá gbíyã
íngõ ní rĩ kî? Lẽ ĩmi u'á ídri ãlá ãzíla ásị ãlá Ãdróŋá ị̃nzị̃jó rĩ sĩ.
12 Ị̃jọ 'dĩ sĩ, ĩminí ụ́'dụ́ Ãdróŋá drị́ rĩ drị̃ tẽ agá, 'bã amụ́ rú sĩ mbẽlẽ, ụ́'dụ́
'dã sĩ 'bũ̃ la tị ko velé ãcí sĩ ãzíla ãko ala gá rĩ kí aká ãcí 'bã ũkpó sĩ rá.
13 Wó Ãdróŋá azị ãmaní 'bũ̃ ú'dí ãzíla ũ̃nọ̃kụ́ ú'dí ãngũ ị̃jọ́ lịŋá pịrị rĩ 'bã
sĩ ãngũ najó nĩ rĩ 'i. Ãma ãngũ ndre drị̃ gá ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã azịlé 'dã gá.
14 Ị̃jọ 'dĩ sĩ, mâ wõ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩminí ãngũ ndre agá drị̃
gá, ĩ'bã ũkpó pírí lẽ ụ́'dụ́ 'dã 'bã ịsụ́ ĩmi ị́jọ́ ũnzî kóru, ãzíla ásị̃ ị̃gbẹ̃ agá
ĩ'di be.
15 Lẽ ã'bã ãma ásị́ gá ásị́ teŋá Úpí ãmadrị̃ drị́ gá rĩ drị̃, ífí la patáŋá. 'Dĩ
ị́jọ́ ãma ádrị́pị ãmaní lẽlé ambamba Páwũ̃lõ̃ 'bã sĩlé ĩminí ũndũwã Ãdróŋá
'bã fẽlé ĩ'diní rĩ sĩ rĩ 'i.
16 Sĩ ị́jọ́ 'dĩ kí gẽ̃rị̃ ãlu sĩ wárágã ĩ'didrị̃ kí agá pírí jọ ị́jọ́ ị́jọ́ 'dĩ kí drị̃ gá.
Wárágã ĩ'didrị̃ kí agá ị́jọ́ ãzí kí ũkpó-ũkpó, 'bá nị̃táŋâ kóru ãzíla pá tulépi
pịrị ku 'dĩ kí ífí la uja ndú cécé ĩ'bã kí idélé ị́jọ́ sĩlé Ãdróŋá drị́ ãzí 'dĩ kí
abe rĩ áni. Kí lị̃kị̃ ají kí drị̃ gá cénĩ.
17 Ị̃jọ 'dĩ sĩ, mâ wõ̃rị́ka, ĩminí ị́jọ́ ímbá'bá ĩnzõ rú 'dĩ 'bã kí imbálé rĩ nị̃jó
cé rĩ sĩ ĩmba ĩmi tã 'bá ãbãlépi 'dĩ kí sĩ, 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ 'bã agụ rû sĩ
ĩmi ãmvé ãzíla ĩmi a'dé rû sĩ ãngũ ĩminí sĩ pá tujó ãlá 'dĩ kí agá ku be nĩ.
18 Wó ĩzo ásị̃ ị̃gbẹ̃ ãzíla nị̃táŋá Úpí ãma ãni 'Bá 'bá Palépi 'dĩ Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ
drị̃ agá. Dị̃zã 'bã adru ĩ'diní i'dójó ãzíla jã 'dâ. Ámĩnã.

* **3:10** Bụ́kụ̃ Ãdróŋá drị ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *ũ̃nọ̃kụ́ ãko ala gá rĩ kí abe kí mụ* ãvĩlé rá jõku *ála mụ ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí i'dalé rá.*

Wárágã
Yõháṇã
'bã sĩlé drĩdrị rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Ị́jọ́ mání sĩlé ĩminí 'dĩ ĩ'di 'bá ándrá umvelé Ị́jọ́ 'i, ídri ukólépi ku rĩ
fẽlépi ándrá ídu cí ãko pírí 'bã kí i'dóṇá gá rĩ drĩ́ gá. Ãma are ị́jọ́ Ĩ'di 'bã
jọlé rĩ ãma bị́lẹ́ sĩ rá, ãndre ĩ'di ãma mị́fị́ sĩ, ãzíla ãma aló vâ ĩ'di ãmadrị́
sĩ rá.
2 'Bá 'dĩ ĩ'di ídri angálépi Ãdróṇá drị́ ru i'dalépi ãmaní rĩ 'i, ãndre ĩ'di
rá, ãma ị́jọ́ vú nze drĩ́ la gá, ãzíla ãma lũ la ĩminí ĩ'di ídri ukólépi ku jã 'dâ
rĩ 'i. Ĩ'di ándrá Átẹ́pĩ́ Ãdróṇá be ãzíla Ãdróṇá i'da dó ĩ'di ãmaní nĩ.
3 'Bá ãma ndrelé ãma mị́fị́ sĩ, ãzíla ãma ị́jọ́ la arejó ãma bị́lẹ́ sĩ 'dĩ bãsĩ
'bá ãmã vú nzelé ĩminí 'dĩ 'i. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi dó sĩ tị icí ãma abe tị icítáṇá
ãmã icílé ãmã Átẹ́pị Ãdróṇâ trũ ãzíla Ngọ́pĩ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ trũ rĩ agá.
4 Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ kí ĩminí íni la ãyĩkõ ãma kí tị icíjó ĩmi abe rĩ 'bã ga ãma agá
tré benĩ.

U'ájó dĩzã Ãdróṇá drị́ agá rĩ

5 Ị́jọ́ Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní vâ ãmã ũlũlé ĩminí rĩ ĩ'di 'dĩ, Ãdróṇá
ĩ'di ãlá ru cécé dĩzã áni, ĩ'di agá ị́nị́ 'dáyụ.
6 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãdrĩ dó jọ la ãma icí tị ĩ'di trũ ãlu, wó ãma vâ u'á ị́nị́ agá, ãma
alị́ ĩnzõ ị́jọ́ ãmaní idélé rĩ kí sĩ ãzíla ị́jọ́ mgbã la ãma agá 'dá yu.
7 Wó ãdrĩ kí adru dĩzã Ãdróṇá drị́ agá cécé ĩ'di 'bã adrujó dĩzã rĩ áni,
ãma kí dó tị icíma trũ ãma drĩdríṇĩ́ gá, ãzíla ãrí Yẹ́sṹ Ãdróṇá Ngọ́pị drị́ la
ãma ũjĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ kí agá pírí nĩ.
8 Ãdrĩ jọ la ãma ị́jọ́ ũnzî kóru, ãma ãma vúṇá 'dĩ ulé, ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ
ãma agá 'dáyụ.
9 Wó ãdrĩ ãma ásị́ uja sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ kí i'dajó Ãdróṇá ní rá, ĩ'di ã'ĩ́táṇâ
trũ sĩ ãma ũtrũjó ị́jọ́ ũnzí ãmaní idélé 'dã kí agá pírí rá, ĩ'di vâ ị́jọ́ ũnzí 'dã
kí sĩ ãma ũjĩ ãlá ru, ã'dusĩku ĩ'di 'bã adrujó 'bá ị́jọ́ pịrị rĩ idélépi ãzíla lịlépi
rĩ 'i rĩ sĩ.
10 Ãdrĩ jọ la ãma idé ị́jọ́ ũnzí ku, ãma Ãdróṇá 'bã ĩnzó'bá ru, ãzíla ị́jọ́ 'dĩ
la i'da la ị́jọ́ ĩ'didrị́ gá mgbã rĩ ãma agá 'dáyụ.

2

1 Anzị mádrị́ mání lẽlé ambamba ã'ĩ́táṇá agá 'dĩ, ásĩ ĩminí wárágã 'dĩ ĩmi
idé rú sĩ ị́jọ́ ũnzí ku, wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ ũnzí idé rá, 'bá pá tulépi mãmálá
'bãjó Ãdróṇá drĩ́lẹ́ gá ãma kẽjị́ gá rĩ ĩ'di Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ 'bá ãlápítí rĩ 'i.
2 Kúrísĩtõ ĩ'di kãbĩlõmvá sĩ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ gá rĩ kí idéjó rĩ áni rĩ 'i, ãzíla
'bá pírí ũ̃nọ́kụ́ drĩ́ gá rĩ abe.
3 Ãma icó nĩ́lé la ãndá-ãndá ru ãnĩ́ Ãdróṇá rá la ãmaní ãzị́táṇá ĩ'didrị́ kí
tãmbajó rĩ sĩ.
4 'Bá jọlépi la ínĩ́ Ãdróṇá cé, wó ãzị́táṇá Ãdróṇá drị́ kí tãmbalépi ku rĩ,
ĩ'di ĩnzó'bá ãzíla ị́jọ́ mgbã rĩ ĩ'di agá 'dáyụ.

5 Wó 'bá ãzí drĩ ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩ, ĩ'di 'bã lẽtáŋá Ãdróŋá
lẽjó rĩ ĩ'di adru ãndá-ãndá ru. Ãko i'dalépi la ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ rĩ
ĩ'di 'dĩ:
6 'bá drĩ jọ la 'i Ãdróŋá agá, 'bã acị́ cécé ándrá Yẹ́sṹ 'bã acị́jó rĩ áni.

Ãzị̃táŋá ú'dí Ãdróŋá drị̃ gá rĩ kî

7 Má ádrị́pịka ãzíla má ámvọ́pịka, ásĩ ĩminí ãzị̃táŋá ú'dí la ku, wó údu
ĩmĩ nị̃lé cé ĩlẽ jõ ĩmi lẽlẽ i'dóŋá gâlé 'dã 'i. Ãzị̃táŋá údu 'dĩ ĩ'di jõ ĩmĩ ị́jọ́
arelé 'bo rĩ 'i.
8 Ásĩ vâ ĩminí ãzị̃táŋá ú'dí la, ị́jọ́ la mgbã rĩ ĩ'di Yẹ́sṹ agá ãzíla ĩmi agá,
ã'dusĩ̃ku ị́nị́ la alị-alị ãzíla dị̃zã mgbã ru i'dalépi ã'ĩ̃táŋá mídrị́ sĩ rĩ i'dó
ãngũ jilé 'bo.
9 'Bá jọlépi la 'i u'á dị̃zã agá wó ádrị́pị̃ ngṹlépi ũnzí rĩ, ĩ'di drĩ ị́nị́ agá.
10 'Bá ádrị́pị̃ lẽlépi rĩ, la u'á dị̃zã agá, ãko ãzí ĩ'di agá ĩ'diní sĩ fẽjó 'bá ãzí
la a'dé ị́jọ́ ũnzí agá la 'dáyụ.
11 Wó 'bá drĩ ádrị́pịka ãzíla ámvọ́pịka ãzí rĩ kí ngṹ ũnzí, ĩ'di ị́nị́ agá,
ãzíla ĩ'di acị́ ị́nị́ agá, nị̃ 'i mụ íngõlé yã rĩ gá ku, ã'dusĩ̃ku ị́nị́ ãsã ĩ'di 'bã
mịf̃ị́ cí.
12 Mâ anzị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma ĩminí wárágã 'dĩ sĩ i'dajó la ĩminí
ị́jọ́ ũnzí ĩmidrị́ gá rĩ kí trũjó Kúrísĩ̃tõ sĩ 'bo rĩ sĩ.
13 Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sṹ ándrá i'dóŋá
gâlé rĩ nị̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ kãrị́lẹ̃ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ ĩminí Sĩ̃tánĩ ndẽjó 'bo rĩ sĩ, ãzíla
ĩminí vâ ãmã Átẹ́pị nị̃jó cé rĩ sĩ.
14 Mâ anzị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ásĩ ị́jọ́ 'dĩ ĩminí íni la ã'dusĩ̃ku ĩminí
Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ nị̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ wárágã 'dĩ ĩminí ĩmi 'bá átẹ́pịka
rú 'dĩ, ĩminí Yẹ́sṹ ándrá i'dóŋá gâlé rĩ nị̃jó cé rĩ sĩ. Ásĩ ị́jọ́ 'dĩ ĩminí kãrị́lẹ̃
ĩmĩ adrujó ũkpó ru ị́jọ́ Ãdróŋá drị́ u'álépi ĩmi ásị́ gá, ĩminí sĩ ã'dị́ Sĩ̃tánĩ be
rĩ ndẽjó rá rĩ agá rĩ sĩ.

Ĩlẽ ĩ̃jọ́ ṹnọ́kṹ drị̃ ku

15 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ájọ ĩminí, lẽ ĩlẽ ṹnọ́kṹ 'dĩ ku, jõku ãko la ala gá ũnzí 'dĩ kí
abe pírí. 'Bá ãzí drĩ ṹnọ́kṹ lẽ ị́jọ́ ala gá 'dĩ kí abe, lẽtáŋá Ãdróŋá lẽjó rĩ ĩ'di
agá 'dáyụ.
16 Ị̃jọ́ 'dĩ sĩ, ị́jọ́ pírí ṹnọ́kṹ 'dĩ agá rĩ kí, ị́jọ́ ũnzíkãnã 'bá 'bã kí lẽlé 'dĩ kí,
ĩlí ụrụ'bá drị́ gá rĩ trũ, ãfó sĩ ru ịpị́jó ãko ụrụ'bá 'dõ drị́ rĩ sĩ rĩ abe. Ãko
'dĩ angá kí Ãdróŋá ãmã Átẹ́pị rú rĩ drị̃lẹ́ ku, 'dĩ kí ãko ṹnọ́kṹ ũnzí 'dõ ãni.
17 Ṹnọ́kṹ la alị-alị ãko pírí ala gá 'bá 'bã kí lẽlé rĩ kí abe, wó 'bá ị́jọ́
Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ kí idélépi rĩ la u'á jã 'dâ.

Mẹ́rọ́'bá Kúrísĩ̃tõ drị̃ 'i

18 Mâ anzị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ṹ'dṹ ãsị̃jó rĩ acá dó ãni rú. Úlũ ándrá
ĩminí mẹ́rọ́'bá Kúrísĩ̃tõ drị́ rĩ la drṹzị́ amṹ rá, ú'dî'da íni mẹ́rọ́'bá Kúrísĩ̃tõ
drị́ rĩ ãfũ kí dó wẽwẽ rú. 'Dĩ dó bãsĩ gbíyã ãmã ṹ'dṹ ị́jọ́ 'bã kí ãsị̃jó rĩ nị̃jó
rĩ 'i.
19 'Bá ru ujalépi Kúrísĩ̃tõ 'bã mẹ́rọ́'bá ru 'dĩ fũ kí ãma rṹ 'dâ rá ĩ'bã kí
adrujó ãma ãzí ku rĩ sĩ. Wó drĩ kí tá adru agá ãma ãzí, kí tá ace agá ãma
abe.
20 Wó ĩnị̃ ị́jọ́ mgbã rĩ 'bo, ála ĩminí Úríndí Ãlá rĩ ũsũjó ĩmi drị́ gá 'bo rĩ
sĩ.

21 Ásĩ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ áni rá la, adru ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ nį̃jó ku rĩ sĩ ku, ã'dusĩku
ĩminí ị́jọ́ mgbã rĩ nį̃jó cé, ãzíla ĩminí nį̃jó la cé ị́jọ́ mgbã rĩ agá ĩnzõ 'dáyụ
rĩ sĩ.
22 'Bá ĩnzó rĩ ã'di 'i? Ĩ'di 'bá Yẹ́sų̃ ã'į̃lépi ku, jọlépi la adru Kúrísĩtõ 'i ku
rĩ 'i. 'Bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ bãsĩ mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drį̃ gá rĩ 'i, ĩ'di 'bã Ãdróŋá
gãjó Ngọ́pį̃ be úmgbé rĩ sĩ.
23 'Bá Ãdróŋá Ngọ́pị gãlépi úmgbé rĩ, gã Ãdróŋá Átẹ́pị rú 'i. Wó 'bá
Ãdróŋá Ngọ́pį̃ ã'į̃lépi rá rĩ ã'į̃ Ãdróŋá 'i rá.
24 Lẽ ĩmba ị́jọ́ ĩminí arelé ímbátáŋá i'dóŋá gâlé rĩ 'bã tã ĩmi ásị́ gá. Ĩdrĩ
ímbátáŋá 'dĩ tãmba rá, ĩmi ace tị icíma ĩmi icílé Ãdróŋá Ngọ́pị trũ ãzíla
Ãdróŋá Átẹ́pị rú rĩ trũ rĩ agá.
25 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ãma ị́jọ́ ĩ'di 'bã azị́lé ãmaní ídri ukólépi ku rĩ ịsụ́ rá.
26 Ásĩ ĩminí ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá lẽlépi ĩmi drį̃ celépi ũnzí 'dĩ kí sĩ.
27 Wó ĩmi rú rĩ, Kúrísĩtõ ũsũ Úríndí ídri drị́ gá rĩ ĩmi drį̃ gá 'bo. Úríndí
ĩ'didrį̃ 'bã u'ájó ĩmi agá rĩ sĩ, 'bá ãzí 'bã ímbá dó ĩmi nĩ ku. Úríndí ĩ'didrį̃
dó ĩmi imbá ị́jọ́ pírí kí sĩ nĩ, ãzíla ị́jọ́ ĩ'di 'bã imbálé rĩ kí ị́jọ́ pịrị la, ĩnzõ
ala gá 'dáyụ. Ĩmi are ị́jọ́ Úríndí 'bã imbálé rĩ 'i, ãzíla ĩmi ace dó sĩ tị icílé
Kúrísĩtõ be.

Anzị Ãdróŋá drį̃ kí 'bã u'áŋá

28 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma adru kí Kúrísĩtõ agá jã
'dâ, drĩ dó sĩ drụ́zị́ ãgõ vúlé 'dõlé į̃dị́ rá, ãma ásị́ dó sĩ adru ũkpó ru ãzíla
ãma icó kí dó sĩ idélé drį̃nzá sĩ ĩ'di drį̃lẹ́ gá ku, ụ́'dụ́ ĩ'di 'bã amụ́jó rĩ sĩ.
29 Ĩnį̃ rá Kúrísĩtõ 'i 'bá ãlápítí la. Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ ĩnį̃ vâ rá 'bá ĩmi drĩdríŋĩ
gá 'dâ pírí ị́jọ́ mgbã pịrị rĩ kí idélépi rĩ kí anzị Ãdróŋá ãni ã'dusĩku ídri
ãmadrị́ gá ũ̃nọ́kụ́ 'dĩ drį̃ gá 'dâ rĩ ĩ'di cécé ídri Kúrísĩtõ drị́ rĩ áni.

3

1 Ĩndre lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmbógó ãma rụ́ 'dĩ 'i, lẽtáŋá ĩ'di bãsĩ ãma
umvejó ĩ'di 'bã anzị rú 'dĩ 'i, ãma bãsĩ 'dĩ 'bá áni. 'Dĩ bãsĩ ị́jọ́ ũ̃nọ́kụ́ 'bã
ãma nį̃jó ku rĩ 'i, ã'dusĩku ũ̃nọ́kụ́ nį̃ ĩ'di ku.
2 Mâ wõ̃rị́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãma kí ú'dî'da anzị Ãdróŋá ãni, ãnį̃
kí drụ́zị́ ãma kí adru íngoní yã rĩ gá ku, ụ́'dụ́ Kúrísĩtõ 'bã ãgõjó rĩ sĩ. Wó
drĩ drụ́zị́ ãgõ rá, ãma dó adru cécé ĩ'di ãni, ã'dusĩku ãma dó ĩ'di 'bã mgbã
rĩ ndre ãma mịfị́ sĩ.
3 'Bá pírí ásị́ 'bãlépi Kúrísĩtõ drį̃ gá acájó ĩ'di ãni rĩ 'bã adru kí cécé
Kúrísĩtõ áni ị́jọ́ ũnzî kóru.
4 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí ũnũlépi rĩ 'i,
ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí idéjó rĩ ĩ'di ãzị́táŋá Ãdróŋá drị́ gá rĩ kí ũnũjó rĩ 'i.
5 Ĩnį̃ rá Yẹ́sų̃ amụ́ ị́jọ́ ũnzí ãmadrị́ gá rĩ kí wũ̃lé, wó ĩ'di agá ị́jọ́ ãzí ũnzí
la ãluŋá la 'dáyụ.
6 Ãdrĩ ace u'álé ĩ'di agá, ãma icó ị́jọ́ ũnzí idélé ku. 'Bá rilépi ị́jọ́ ũnzí
idélépi rĩ ndre ĩ'di ku, jõku nį̃ vâ ĩ'di ku.
7 Anzị mádrị́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, 'bá ãzí 'bã ulé ĩmi ku. 'Bá ị́jọ́ pịrị
rĩ idélépi rĩ, ĩ'di 'bá ãlá la, cécé Kúrísĩtõ 'bã adrujó ãlá ru rĩ 'bã áni.
8 'Bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ ĩ'di 'bá Sĩtánĩ drį̃, ã'dusĩku Sĩtánĩ i'dó ũnzĩkãnã
idélé i'dóŋá gâlé kpere ãndrũ. Ị́jọ́ ãmbógó Ãdróŋá 'bã Ngọ́pị tị ãpẽjó rĩ ĩ'di
amụ́jó ị́jọ́ Sĩtánĩ drị́ rĩ kí anujó.

9 'Bá Ãdróŋá 'bã anzị rú rĩ icó kí ịjọ ũnzí idélé ku, ã'dusĩku kí adrujó
ádrízã Ãdróŋá drị̃ trũ rĩ sĩ, icó kí ịjọ ũnzí idélé drị̃ gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá
'bã adrujó ĩ'bã Átẹ́pị rú rĩ sĩ.
10 Ãma anzị Ãdróŋá drị̃ kí drĩdríŋĩ awa anzị Sĩtánĩ drị̃ abe ịjọ 'dĩ sĩ. 'Bá
ịjọ mgbã Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ idélépi ku, jõku drĩ 'bá ãzí kí lẽ ku, adru ngọ́tịŋá
Ãdróŋá ãni la ku.

Ĩlẽ ĩmi ĩmi drĩdríŋĩ gá lẽlẽ

11 'Dĩ ịjọ ũlũlé ĩminí ĩmĩ arelé i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Jọ ãmaní ãlẽ kí ãma lẽlẽ
ãma drĩdríŋĩ gá.
12 Lẽ ãma adru kí Kãyịnị̃ áni ku, ĩ'di 'bã adrujó ngọ́tịŋá Sĩtánĩ ãni rĩ sĩ,
'dị dó sĩ ándrá ádrịpị̃ Hãbịlị̃ káyĩ rá. Kãyịnị̃ 'dị ádrịpị̃ ã'du ịjọ sĩ yã? Kãyịnị̃
'dị ádrịpị̃ 'i ã'dusĩku ịjọ ĩ'di 'bã ãmgbã rĩ 'bã idélé rĩ kí ũnzí-ũnzí wó ịjọ
ádrịpị̃ Hãbịlị̃ 'bã idélé rĩ kí 'bãngá pịrị ãlá rú.
13 Má ádrịpịka ãzíla má ámvọ́pịka, ĩmi idé ṵrị̃ sĩ ku ṵnọ́kṵ̃ drĩ táni ĩmi
ngṵ̃ ũnzí.
14 Ãnị̃ rá ãma alị drã agâ sĩ fijó ídri ukólépi ku rĩ agá 'bo. Ãnị̃ ịjọ 'dĩ íni
la ã'dusĩku ãmaní ãma lẽjó ãmã ádrịpịka ãzíla ámvọ́pịka kí abe lẽlẽ rĩ sĩ.
'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ ĩ'di drĩ u'á ũkpõ drã drị̃ agá.
15 'Bá ĩ'bã ádrịpịka kí ngṵ̃lépi ĩ'bã ámvọ́pịka kí abe ũnzí rĩ, kí 'bá 'bá kí
ụ'dịlépi la kî, ãzíla ĩnị̃ rá 'bá 'bá ụ'dịlépi rĩ agá ídri ukólépi ku rĩ 'dáyụ.
16 Ãma lẽtáŋá nị̃ ịjọ 'dĩ sĩ: Kúrísĩtõ fẽ ru ídri ãma ịjọ sĩ. Ịjọ 'dĩ sĩ, lẽ ãfẽ
ãma ídri ãmã ádrịpịka ãzíla ámvọ́pịka kí ịjọ sĩ.
17 Wó 'bá ãzí drĩ adru málĩ ṵnọ́kṵ́ drị̃ kî trũ, drĩ ádrịpị ãzíla ámvọ́pị ịjọ
'bã ndẽlé rá ndrelé cé rĩ ãzã ko ku, Ãdróŋá 'bã lẽtáŋá la dó adru ĩ'di ásị
gá íngoní-íngoní ru yã?
18 Mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ãlẽ kí ãma tị sĩ jõku ịjọ jọŋá sĩ á'dụ̃sĩ
ku, wó 'etáŋá sĩ ãzíla ịjọ mgbã rĩ sĩ.
19 Ịjọ 'dĩ sĩ, ịjọ 'dĩ la i'da la ãmaní ãma ịjọ mgbã agá, ãzíla ãma ịjọ mgbã
ãni, ãma vâ ásị 'bã Ãdróŋá ãma abe cí rĩ drị̃ gá.
20 Ãma ásịsịŋá drĩ ãma ịjọ lị cénĩ, lẽ ãnị̃ rá Ãdróŋá ndre ãma ásị rá, ãzíla
nị̃ ịjọ pírí kí rá.
21 Mâ wọ̃ríka, ãdrĩ ãma ịjọ lị ãma ásị gâ sĩ ãma ndẽjó cénĩ ku, ãma adru
ṵrị̃ kóru Ãdróŋá sĩ.
22 Ịjọ 'dĩ sĩ, ãma dó ãko ãma zịlé ĩ'didrị rĩ kí ịsṵ́ rá, ã'dusĩku ãma ịjọ ĩ'di
'bã lẽlé rĩ kí vú ũbĩjó rá, ãzíla vâ kí idéjó rá rĩ sĩ.
23 Ãzịtáŋá ĩ'di 'bã fẽlé ãmaní rĩ ĩ'di íni: lẽ ãma ã'ị̃ rṵ́ ĩ'di 'bã Ngọ́pị Yẹ́sṵ̃
Kúrísĩtõ drị̃ 'i, ãzíla ãlẽ ãma ãma drĩdríŋĩ gá cécé Kúrísĩtõ 'bã lũlé ãmaní
rĩ áni.
24 'Bá Ãdróŋá 'bã ãzịtáŋá kí vú ũbĩlépi rĩ kí u'á Ãdróŋá agá, ãzíla Ãdróŋá
la u'á ĩ'bã abe. Ãma nị̃ la ĩ'di u'á ãma agá la ã'dusĩku Úríndí Ãlá rĩ la u'á
ãma agá nĩ.

4

Ĩmi ṵ'bị̃ úríndí kí ráká

1 'Bá mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ã'ị̃ ịjọ ãfũlépi 'bá jọlépi la 'i 'bá kí imbá
ịjọ Úríndí Ãdróŋá drị̃ 'bã fẽlé nĩ rĩ sĩ rĩ ku. Ĩmi amá úríndí pírí kí ráká, sĩ
nĩjó la úríndí 'dĩ angá Ãdróŋá drị, ã'dusĩku nãbịya ĩnzõ rú ũ'bí 'dĩ mụ kí
ṵnọ́kṵ́ gâlé 'dĩ.

2 Gẽrḩ ĩminí Úríndí Ãdróŋá drḩ rĩ nḩjó rĩ ĩ'di 'dĩ: 'bá ã'ḩlépi la Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ
amṹ ụrụ'bá 'bádrḩ trũ rĩ ĩ'di úríndí angálépi Ãdróŋá drḩ rĩ trũ.
3 Wó 'bá ã'ḩlépi la Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ amṹ ṹnọ́kṹ gá 'bá ru ku rĩ, ĩ'di úríndí
angálépi Ãdróŋá drḩ rĩ kóru. Úríndí ĩ'di agá rĩ angá mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ drḩ
rĩ drḩ. Ĩmi are ándrá ĩ'di mụ amṹlé rá, wó ú'dî'da ĩ'di íni cí ṹnọ́kṹ gá 'dĩ.
4 Anzḩ mádrḩ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi Ãdróŋá ãni. Ĩndẽ 'bá ĩnzõ rú
'dĩ kí rá, ã'dusĩku Úríndí Ãdróŋá drḩ u'álépi ĩmi agá rĩ ndẽ ũkpõ sĩ úríndí
ĩnzõ rú u'álépi ṹnọ́kṹ 'dĩ agá rĩ rá.
5 Nábḩ ĩnzõ rú 'dĩ kí ṹnọ́kṹ ũnzí 'dĩ ãni, kí ḩjọ́ ṹnọ́kṹ 'dĩ drḩ kí jọ áyụ,
ṹnọ́kṹ la kí tḩ are.
6 Wó ãma 'bá Ãdróŋá ãni. Ḩjọ́ 'dĩ bãsĩ 'bá Ãdróŋá nḩlépi cé rĩ 'bã kí sĩ
ãma tḩ arejó 'dĩ. Wó 'bá Ãdróŋâ ãni ku rĩ are ãma tḩ ku. Ḩjọ́ 'dĩ la fẽ ãmaní
nḩjó la 'bá 'dĩ Úríndí ḩjọ́ mgbã rĩ drḩ trũ, jõku ĩ'di úríndí ĩnzõ rú rĩ trũ rĩ gá
nĩ.

Ãlẽ kí ãma lẽlẽ

7 Mâ wọ̃rḩka mání lẽlé ambamba 'dĩ, lẽ ãmụ kí ãma lẽŋâ trũ drḩ gá,
ã'dusĩku lẽtáŋá angá Ãdróŋá drḩ. 'Bá 'bá lẽlépi rĩ ĩ'di ngọ́tḩŋá Ãdróŋá ãni,
ãzíla ĩ'di 'bá Ãdróŋá nḩlépi cé rĩ 'i.
8 'Bá 'bá lẽlépi ku rĩ nḩ Ãdróŋá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá ĩ'di lẽtáŋá.
9 Ãdróŋá i'da lẽtáŋá ĩ'didrḩ gá rĩ ĩ'diní ĩ'di 'bã Ngọ́pḩ kílímgbí ãlu-ãlu rĩ
tḩ ãpẽjó ṹnọ́kṹ gá 'dõlé, ãmaní sĩ ídri ukólépi ku rĩ ḩsṹjó ĩ'di rṹ sĩ rĩ sĩ.
10 Lẽtáŋá dó bãsĩ gápi 'dĩ: adru ãlẽ Ãdróŋá 'i íni la ku, wó rá la lẽ ãma
'i, ãpẽ Ngọ́pḩ tḩ ãmaní gẽrḩ rú sĩ ḩjọ́ ũnzí ãmadrḩ kí idéjó ãzíla trũjó.
11 Mâ wọ̃rḩka mání lẽlé ambamba 'dĩ, Ãdróŋá drĩ dó ãma lẽ káyĩ 'dĩ 'bã
áni, lẽ dó ãlẽ kí ãma lẽlẽ.
12 'Bá ãzí jõ drĩ Ãdróŋá ndrelépi mḩfḩ sĩ rá la yụ. Ãdrĩ kí ãma lẽ rá,
Ãdróŋá la u'á ãma agá, lẽtáŋá ĩ'didrḩ la ru i'da tọndọlọ ãma agâ sĩ.
13 Ãnḩ dó tọndọlọ ãma icí ãma Ãdróŋâ trũ ãlu, ãzíla icí ru u'ájó ãma abe
ãlu, ã'dusĩku fẽ ãmaní Úríndí ĩ'didrḩ gá rĩ 'i.
14 Ãndre dó ãma mḩfḩ sĩ, ãzíla ãma dó ḩjọ́ la vú nze ãndá-ãndá ru, Bãbá
ãpẽ Ngọ́pḩ Yẹ́sṹ 'Bá ãma Palépi rĩ tḩ amṹlé 'bá ṹnọ́kṹ drḩ gá 'dĩ kí palé.
15 'Bá ãlu-ãlu jọlépi la Yẹ́sṹ ĩ'di Ãdróŋá Ngọ́pḩ 'i rĩ, Ãdróŋá la u'á ĩ'di agá,
ãzíla ĩ'di u'á Ãdróŋá agá.
16 Ãma ãmgbã rĩ nḩ ãzíla ãma ã'ḩ lẽtáŋá Ãdróŋá ãni ãmaní rĩ rá.
Ãdróŋâ ĩ'di lẽtáŋá. 'Bá u'álépi lẽtáŋâ trũ rĩ, ĩ'di u'á Ãdróŋá agá, Ãdróŋá
la u'á ĩ'di agá.
17 Ãmaní u'á agá Ãdróŋá agá, lẽtáŋá ãmadrḩ la zo mmgbọ rú. Ãma icó
dó sĩ idélé ṹrḩ sĩ ṹ'dṹ ḩjọ́ lịjó 'dã sĩ ku, ãma drḩ la tẽ ásḩ ũkpõ sĩ, ã'dusĩku
ãma cécé Yẹ́sṹ áni ṹnọ́kṹ 'dĩ drḩ gá.
18 Lẽtáŋá agá ṹrḩ 'dáyụ. Lẽtáŋá mgbã rĩ la ṹrḩ dro ãma agá rĩ sĩ ãmvé,
ã'dusĩku 'bá la idé ṹrḩ sĩ la pángá fẽŋá sĩ, 'bá idélépi ṹrḩ sĩ rĩ lẽtáŋá mgbã
la ĩ'di agá 'dáyụ.
19 Ãma ĩ'di lẽ ĩ'diní ãma lẽjó drḩdrḩ rĩ sĩ.
20 'Bá ãzí drĩ jọ la, "Álẽ Ãdróŋâ rá," wó ngṹ ádrḩpḩ ũnzí, ĩ'di ĩnzó'bá.
'Bá ádrḩpḩ ĩ'di 'bã ndrelé rá 'dĩ lẽlépi ku rĩ la Ãdróŋá ĩ'diní ndrelé ku rĩ lẽ
íngoní-íngoní ru?
21 Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ fẽ ãmaní ãzḩtáŋá, lẽ ãlẽ 'i á'dṹsĩ ku, lẽ ãlẽ ãmã
ádrḩpḩka ãzíla ãmã ámvọ́pḩka ã'ḩtáŋá agá 'dĩ kí ĩndĩ.

5

Ã'ĩtáŋá Ãdróŋá Ngǫ́pị agá rĩ

1 'Bá ã'ĩlépi la Yẹ́sũ ĩ'di Kúrísĩtõ 'i rĩ ĩ'di Ãdróŋá 'bã ngǫ́tị, ãzíla 'bá pírí átẹ́pị lẽlépi rá rĩ, kí vâ ĩ'di 'bã anzị kí lẽ ĩndĩ.
2 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, ãma nḭ la ãlẽ anzị Ãdróŋá drḭ rĩ kí rá la ãmaní Ãdróŋâ lẽjó, ãzíla ãmaní ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ kí vú ũbĩjó rĩ sĩ.
3 Lẽtáŋá ãmaní Ãdróŋá lẽjó rĩ ãmaní ãzḭ́táŋá ĩ'didrḭ kí tãmbajó rĩ 'i, ãzíla ãzḭ́táŋá Ãdróŋá drị 'dĩ adru kí ũkpó ru ku.
4 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, anzị pírí Ãdróŋá drḭ rĩ kí ũkpõ cí icójó ṵ̃nǫ́kṵ́ ũnzí 'dĩ ndẽjó ã'ĩtáŋá sĩ.
5 'Bá ṵ̃nǫ́kṵ́ ũnzí 'dĩ ndẽlépi rá rĩ kí lú 'bá ã'ĩlépi la Yẹ́sũ ĩ'di Ãdróŋá 'bã Ngǫ́pị 'i rĩ kî.
6 Yẹ́sũ Kúrísĩtõ ĩ'di 'bá amṵ́lépi ĩyḭ ĩ'didrḭ bãbṵ̃tḭ́zḭ̃ drḭ gá rĩ trũ, ãzíla ãrí ĩ'didrḭ drã drḭ̃ trũ rĩ 'i. Amṵ́ lú ĩyḭ trũ á'dṵ̂sĩ ku, wó ĩyḭ kí ãrí be, ãzíla Úríndí 'bã mgbã rĩ nze ḭjǫ́ 'dĩ ãndá rĩ vú nĩ.
7 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, ḭjǫ́ ícétáŋá ru ãmaní sĩ ḭjǫ́ mgbã rĩ nḭjó Yẹ́sũ drḭ gá rĩ kí na.
8 Úríndí 'i, ĩyḭ 'i, ãzíla ãrí 'i; ãzíla ãko na 'dĩ kí pírí nze kí ḭjǫ́ ḭjǫ́ ãlu drḭ gá.
9 'Bá ãzí drĩ ãmaní ḭjǫ́ vú nze, ãma ã'ị kí rá. Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, lẽ ãma ã'ị kí ḭjǫ́ Ãdróŋá 'bã i'dalé ãmaní 'dĩ kí rá, ã'dusĩku ḭjǫ́ ĩ'di 'bã lũlé ãmaní rĩ ndẽ 'bá 'bã lũlé ãmaní nĩ rĩ rá, ãzíla ĩ'di Ãdróŋá 'i ḭjǫ́ vú nzelépi Ngǫ́pḭ̃ drḭ̃ gá nĩ rĩ 'i.
10 'Bá drĩ adru ã'ĩtáŋâ trũ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ Ãdróŋá Ngǫ́pị agá, ĩ'di nḭ la ĩ'di ásḭ gâlé rá ḭjǫ́ Ãdróŋá 'bã lũlé ĩ'diní 'dĩ kí ḭjǫ́ mgbã ĩnzõ kóru la, wó 'bá drĩ Ãdróŋá ã'ị ku, ĩ'di Ãdróŋâ 'bã ĩnzó'bá ru, ã'dusĩku gã ḭjǫ́ Ãdróŋá 'bã vú nzelé ĩ'diní Ngǫ́pḭ̃ Yẹ́sũ drḭ̃ gá rĩ úmgbé.
11 Ḭjǫ́ vú nzelé rĩ ĩ'di 'dĩ: Ãdróŋá fẽ ãmaní ídri ukólépi ku rĩ 'i, ãzíla ídri 'dĩ angá Ngǫ́pị Yẹ́sũ agá.
12 Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, 'bá drĩ adru Ãdróŋá 'bã Ngǫ́pị agá, ĩ'di ídri 'dĩ trũ. Wó 'bá Ãdróŋá Ngǫ́pị ã'ĩlépi ku rĩ, ĩ'di ídri 'dĩ kóru.

Ídri ukólépi ku rĩ

13 Ãsĩ ḭjǫ́ 'dĩ kí ĩminí ĩmi 'bá Ãdróŋá 'bã Ngǫ́pị rṵ ã'ĩlépi rá 'dĩ, ĩmi dó sĩ nḭ la ĩmi ídri ukólépi ku rĩ trũ.
14 Ãma ásḭ ũkpó ru ã'dusĩku ãdrĩ Ãdróŋá ã'ị, ĩ'di ãma are rá, ãdrĩ ãko ãmã lẽlé rĩ kí zị ĩ'di tị gâlé, ĩ'di 'bã lẽlé rĩ áni rĩ gá.
15 Ãnḭ̃ rá ĩ'di ãma are rá ḭjǫ́ ãmaní zḭlé ĩ'didrḭ rĩ kí sĩ, ãzíla ãnḭ̃ vâ rá ĩ'di ãko ãmaní a'ḭ́lé ĩ'didrḭ̃lé rĩ kí fẽ rá.
16 'Bá ãzí drĩ ádrḭ́pḭ̃ jõku ámvǫ́pḭ̃ ã'ĩtáŋá agá rĩ ndre ḭjǫ́ ũnzí sĩ drãjó ku la idé agá, 'bã zị Ãdróŋá 'i 'bã fẽ ídri ĩ'didrḭ gá rĩ 'bá 'dĩ nî, Ãdróŋá zḭŋá 'dĩ la adru múké la 'bá ḭjǫ́ ũnzí sĩ drãjó ku rĩ idélépi rĩ nî. Wó ḭjǫ́ ũnzi idélé sĩ drãjó rá rĩ cí, ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, má icó jọlé la úzị Ãdróŋá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ nî íni la ku.
17 Ḭjǫ́ ũnzí pírí idéjó rĩ ĩ'di ḭjǫ́ ũnzí, wó ḭjǫ́ ũnzí ãzí 'bá agụlépi drã agá ku la cí.
18 Ãnḭ̃ rá Ãdróŋá 'bã anzị mụ kí ḭjǫ́ ũnzí idéŋâ trũ drḭ̃ gá ku, ã'dusĩku Ãdróŋá Ngǫ́pị Yẹ́sũ Kúrísĩtõ la kí tãmba nĩ. Ḭjǫ́ 'dĩ sĩ, Sĩtánĩ icó kí adrálé ku.
19 Ãnḭ̃ rá ãma anzị Ãdróŋá ãni ṵ̃nǫ́kṵ́ drĩ táni adru Sĩtánĩ pálé gá tí.

20 Ãnį̃ rá Ãdróŋá Ngǫ́pị amụ́ ũnǫ́kụ́ 'dĩ drį̃ gá rá, ãzíla fẽ ãmaní ị́jǫ́ vãŋá
ãmaní sĩ Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ nį̃jó cé. Ãmã dó Ãdróŋá 'bã mgbã rĩ agá,
ã'dusĩku ãmã adrujó Ngǫ́pį̃ Yẹ́sų̃ Kúrísĩtõ agá rĩ sĩ. 'Dĩ Ãdróŋá mgbã rĩ
ãzíla ĩ'di ídri ukólépi ku rĩ 'i.
21 Ị́jǫ́ 'dĩ sĩ, mâ anzị mání lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ĩdã ĩmi ãdroŋa ĩnzõ rú
'dĩ 'ba rú rá.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé ĩrĩ rĩ

U'ájó lẽtáŋá agá ãzíla ĩjọ́ mgbã agá

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnĩsã drĩlẹ́ ru rĩ drĩ. Ásĩ ĩ'di ũkú
pẽlé pẽ-pẽ rĩ ní, * anzị ĩ'didrị́ mání lẽlé ásị́ mgbã sĩ rĩ abe. † Álẽ ĩ'di ma 'i
á'dụ̃sĩ la ku, wó 'bá pírí ĩjọ́ mgbã rĩ nĩlépi cé rĩ lẽ kí vâ ĩmi ĩndĩ,
2 ã'dusĩku ĩjọ́ mgbã rĩ 'bã u'ájó ãma agá cí rĩ sĩ ãzíla ĩ'di dó ri u'álé ãma
ásị́ gá jã 'dâ.
3 Má a'ị́ Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú rĩ 'i, ãzíla Ngọ́pĩ Yẹ́sũ Kúrísĩtõ 'bã fẽ ãmaní
lẽtáŋá uyaŋâ kóru rĩ 'i, ásị́ ĩgbẽ ãma ãzã 'bã sĩ agájó ĩ'diní rĩ 'i, 'bã adru kí
ãma ãni ĩjọ́ mgbã sĩ ãzíla lẽtáŋá sĩ.
4 Má u'á ãyĩkõ sĩ mání ịsṹjó la anzị mídrị́ 'dĩ 'bã ãzí kí u'á ĩjọ́ mgbã agá,
cécé Ãdróŋá ãma Átẹ́pị rú rĩ 'bã ándrá ãzị́táŋá la fẽlé ãmaní rĩ áni rĩ sĩ.
5 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ũkú rulé rũrũ 'dĩ, ásĩ míní ãzị́táŋá ãzí ú'dí la ku, wó ãzị́táŋá
ándrá ãma sĩ adrujó ala gá i'dóŋá gâlé rĩ 'i. Má a'ị́ ãma, lẽ ãlẽ kí ãma lẽlẽ.
6 Lẽtáŋá mání ĩjọ́ jọjó drĩ́ la gá 'dĩ 'bã ífí, ãmaní acĩjó ãzị́táŋá Ãdróŋá drĩ́
kí agá ãrútáŋá sĩ. Ĩminí ándrá ãzị́táŋá arejó í'dóŋá gâlé 'bo rĩ áni, ãzị́táŋá
ĩ'didrĩ́ ĩmi u'á pírí lẽtáŋá sĩ.
7 'Bá 'bá kí ulélépi rĩ ãfũ kí ũnọ́kụ́ drĩ́ gá 'dâ wẽwẽ rú. 'Bá 'dĩ ã'ị́ kí Yẹ́sũ
Kúrísĩtõ amụ́ ũnọ́kụ́ drĩ́ gá 'bá ru la ku, 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ ĩ'di ĩnzó'bá, ãzíla
mẹ́rọ́'bá Kúrísĩtõ ãni.
8 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, ĩmi adru mịfị́ trũ, lẽ ĩmi ídri ukólépi ku ĩmĩ ãzị́ ngalé 'bo rĩ
'bã ãvĩ kí ĩminí ku, wó ĩmi dó sĩ ũyá ĩmidrị́ gá rĩ ịsụ́ ĩyõ rú.
9 'Bá ímbátáŋá Kúrísĩtõ drĩ́ a'belépi rá rĩ kí Ãdróŋâ kóru kí ásị́ gá. Wó
'bá ímbátáŋá Kúrísĩtõ drĩ́ kî trũ mụlépi drĩ́ gá rĩ, Ãdróŋá ãma Átẹ́pị kí
Ngọ́pĩ́ be ĩ'di be cí.
10 'Bá ãzí drĩ amụ́ ĩmi rụ́ 'dõlé ímbátáŋá 'dĩ kóru, lẽ ĩ'dụ ĩ'di ĩmidrị́ lịcọ́
gá ku, ĩmi a'ị́ vâ ĩ'di ku.
11 'Bá 'bá 'dĩ 'bã áni rĩ a'ị́lépi rĩ icí kí ru ĩ'di trũ ãlu ĩjọ́ ũnzí ĩ'didrị́ 'dã kí
idélé.

Zị́táŋá ãsĩjó rĩ

12 Ĩjọ́ kí áma agá 'dọ̃ wẽwẽ rú lẽlé sĩlé ĩminí, wó álẽ kí sĩlé kãlámũ sĩ
kãrãtásĩ drĩ́ gá ku. Á'bã ásị́ mụlé ĩjọ́ jọlé ĩmi abe mịfị́ gá mịfị́ gá, ĩjọ́ 'dĩ sĩ
ãyĩkõ ãmadrị́ ĩmi abe rĩ 'bã ga rú sĩ ãma ásị́ gá tré.
13 Anzị ĩmi ámvọ́pị ĩminí lẽlé lẽlẽ Ãdróŋá 'bã pẽlé 'bá ĩ'didrĩ́ kí agá 'dọ̃
rĩ zị kí ĩminí pírí cící.

---

* **1:1** *Ũkú pẽlé pẽ-pẽ* Yõhánã 'bã sĩ wárágã 'dĩ sĩjó rĩ ĩ'di kãnĩsã Kúrísĩtõ drị́ gá rĩ 'i.
† **1:1** *Anzị* ũkú 'dĩ drị́ Yõhánã 'bã lẽlé ásị́ mgbã sĩ 'dĩ kí 'bá ã'ị́táŋá Kúrísĩtõ drị́ rĩ agá rĩ kî.

Wárágã Yõhánã 'bã sĩlé na rĩ

Ị́jọ́ ídri fẽlépi rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yõhánã 'bá ĩyõ kãnḭ́sã drḭ̃lẹ́ ru rĩ drḭ́, ásĩ ĩ'di mâ wõ̗rḭ́ Gáyõ mání lẽlé ambamba ḭ́jọ́ mgbã sĩ rĩ nî.
2 Mâ wõ̗rḭ́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, ma Ãdróŋá ã'ḭ́ míní ími ụrụ'bá 'bã adru ḭ̃vḭ́ ru, ãzíla ḭ́jọ́ pírí 'bã adru kí dó sĩ míní múké cécé ḭ́jọ́ ími úríndí agá rĩ 'bã kí adrujó múké rĩ 'bã áni.
3 Ḭ́jọ́ mání u'ájó ãyĩkõ sĩ rĩ, ãma ádrḭ́pḭka ã'ḭ́táŋá agá angálépi mí rṳ̃lé 'dĩ, lũ kí mání ḭ́jọ́ ã'ḭ́táŋá mídrḭ́ míní ḭ́jọ́ mgbã rĩ ã'ḭ́jó rĩ drḭ́, ãzíla míní u'ájó ḭ́jọ́ mgbã agá rĩ.
4 Ãko ãzí mání ãyĩkõ fẽlépi cécé mâ arejó la mâ anzḭ ã'ḭ́táŋá agá rĩ kí u'á ḭ́jọ́ mgbã agá 'dĩ 'bã áni la 'dáyụ.

'Bá acḭ̃lépi ḭ́jọ́ Ãdróŋá drḭ́ ũlũ trũ rĩ 'bã ãzã kojó

5 Mâ wõ̗rḭ́ mání lẽlé ambamba rĩ, ḭ́jọ́ míní idélé ã'ḭ́táŋá sĩ mî ádrḭ́pḭka Kũrĩsĩtíyánĩ rú rĩ 'baní 'dĩ múké drĩ kí táni adru mî kãká ku tí.
6 'Bá 'dĩ i'da kí lẽtáŋá mídrḭ́ 'bã ḭ́jọ́ kãnḭ́sã ní rá. Mi kí tḭ pẽ ãcḭ̃ ĩ'badrḭ́ gá gẽ̗rḭ́ múké sĩ Ãdróŋá 'bã lẽlé rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ 'bã kí fũjó mụjó ḭ́jọ́ Yẹ́sṹ drḭ́ ũlũ trũ ri sĩ, ḭsṹ kí ãzã koma 'bá Ãdróŋá nḭ̃lépi ku 'dĩ 'badrḭ́ ku.
8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, lẽ dó ãfẽ ãko 'bá íni 'dĩ 'baní ãma 'i, ãma dó sĩ ãzḭ́ ḭ́jọ́ mgbã rĩ drḭ́ gá rĩ nga ãlu.
9 Ásĩ wárágã kãnḭ́sã mídrḭ́ ãngũ gá 'dĩ 'baní ní rá, wó ágọ́bḭ́ umvelé Dĩyõtrẽfínõ 'i ru 'bãlépi drḭ̃lẹ́ ru rĩ are áma tḭ ku.
10 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ádrĩ amṹ rá, ma ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã ãma rṹ izajó ífí kóru 'dĩ kí i'da. Adru 'dã 'i á'dṹsĩ ku, gã vâ 'bá ãmã ádrḭ́pḭka ã'ḭ́táŋá agá 'dĩ kí a'ḭ́lé úmbé. Ĩ'di vâ 'bá lẽlépi kí a'ḭ́lépi 'dĩ kí drḭ́ ụtrḭ́ ãzíla ĩ'di vâ kí adró kãnḭ́sã agâlé ãmvé.
11 Mâ wõ̗rḭ́ mání lẽlé ambamba 'dĩ, mí andré jõ gbíyã ĩ'diní ḭ́jọ́ ũnzí ãni 'dĩ ku, rá la mí andré ḭ́jọ́ múké rĩ áyụ. 'Bá pírí ḭ́jọ́ múké idélépi 'dĩ angá kí Ãdróŋá drḭ́ wó 'bá pírí ḭ́jọ́ ũnzí idélépi 'dĩ ndre kí drĩ Ãdróŋá ku.
12 'Bá pírí kí ḭ́jọ́ jọ ágọ́bḭ́ umvelé Dĩmḭ̃tẹ̗rḭ̃yõ̗ 'i rĩ drḭ́ gá múké ãzíla ḭ́jọ́ ĩ'di 'bã mgbã rĩ la ḭ́jọ́ vú nze ĩ'di drḭ́ gá ĩndĩ. Ãma vâ ḭ́jọ́ ĩ'didrḭ́ vú nze múké, ãzíla ĩnḭ̃ rá ḭ́jọ́ ãmã vú nzelé rĩ ĩ'di ḭ́jọ́ mgbã rĩ 'i.
13 Ma ḭ́jọ́ trũ tré sĩlé míní, wó álẽ sĩlé la míní kãlámũ sĩ ãzíla kãrãtásĩ sĩ ku.
14 Á'bã tí ásḭ́ sĩ ími ndrejó gbõrú ãzíla ãma tá tí sĩ ḭ́jọ́ jọ mí be mḭfḭ́ gá mḭfḭ́ gá.
15 Ásḭ́ ḭ̃gbẹ̃ Ãdróŋá drḭ́ 'bã adru mí be. Mî wõ̗rḭ́ka 'dọ̃ rĩ zḭ kí míní cící ãzíla ízḭ vâ ãma wõ̗rḭ́ka 'dãá rĩ kí pírí cící rṹ sĩ rṹ sĩ.

Wárágã
Yụ́dã
'bã sĩlé rĩ

Zịtáŋ́á angálépi Yụ́dã drı̨̃ rĩ

1 Wárágã 'dĩ angá ma Yụ́dã ãtí'bó Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ drı̨ rĩ drı̨ ãzíla Yãkó'bõ
'bã ádrı̨́pı̨ rú rĩ 'i. Ásĩ ĩ'di 'bá pírí Ãdróŋ́á Átẹ́pı̨ rú rĩ 'bã umvelé, ĩ'di 'bã
lẽlé lẽlẽ ãzíla ĩ'dĩ tãmbalépi Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ agá rĩ 'banî.

2 Ásı̨ į̃gbẹ̃, ásı̨ ndrĩŋ́á ãzíla lẽtáŋ́á Ãdróŋ́á drı̨̃ 'bã adru ĩminí ãmbógó ru.

Ị́jọ́ ũnzí 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé
'dĩ 'bã kí į̃lı̨̃kı̨̃jó rĩ

3 Mâ wõrı̨́ka mání lẽlé ambamba 'dĩ, táni mání adrujó ãyĩkõ sĩ wárágã
sĩ̃jó ĩminí patáŋ́á ãmaní alelé ĩmi abe 'dĩ drı̨̃ gá, má ũrã ĩminí wárágã sĩ̃jó
ãzíla ĩmi ásı̨ imbájó ũkpó ru sĩ ã'į̃táŋ́á pâlé ãlu ujalé ku Ãdróŋ́á 'bã ándrá
fẽlé 'bá ãlá ã'į̃táŋ́á agá 'dĩ 'badrı̨ rĩ tãmbajó.

4 Ã'dusĩku 'bá ándrá kí drı̨̃ gá ị́jọ́ lı̨jó ídu ị́jọ́ sĩ̃jó kí drı̨̃ gá bụ́kụ̃ agá 'dĩ ãtõ
kí ru ĩmi agá 'dĩ. Kí 'bá Ãdróŋ́á gãlépi úmgbé ásı̨ į̃gbẹ̃ Ãdróŋ́á drı̨̃ ujalépi
sĩ mı̨ ãcí idéjó ãzíla Úpí ãma ãni Yẹ́sụ̃ Kúrísĩtõ gãlépi úmgbé 'dĩ kî.

5 Ĩdrĩ táni ị́jọ́ nı̨̃ agá pírí kí drı̨̃ gá rá, álẽ ĩmi igálé ị́jọ́ Úpí * 'bã 'bá ĩ'didrı̨̃
kí anzéjó ãngũ Mı̨ṣı̨́rı̨̃ gá rĩ sĩ rĩ drı̨̃ gá wó vúlé-vúlé ru į̃lı̨̃kı̨̃ 'bá ĩ'di ị́jọ́ ã'į̃lépi
ku 'dĩ kí rá.

6 Ãzíla mãlãyíkã ãngũ ĩ'badrı̨ ãzı̨ ãmbõgõ drı̨̃ tãmbalépi ku a'belépi rá
ãzíla lı̨́cọ́ ĩ'badrı̨̃ kí a'belépi rá 'dĩ kí Ãdróŋ́á umbé kí nõrórõ celépi ku jã
'dâ rĩ sĩ, mba kí tã ãngũ ı̨nı̨ agá, sĩ Ụ'dụ́ ãmbógó sĩ ị́jọ́ lı̨jó 'dã tẽjó.

7 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ Sõdómũ, Gõmórã ãzíla táwụ̃nı̨̃ kí aga gá 'dĩ kî trũ fẽ kí
ru mı̨ ãcí, ãwụ̃ ãzı̨ ngajó ĩlí ndú-ndú 'dĩ kí idéjó. 'Bá 'dĩ ı̨sụ́ kí drı̨̃rı̨ma ãcí
ukólépi ku rĩ sĩ ícétáŋ́á ru 'bá pírí 'banî.

8 Gẹ̃rı̨̃ ãlu 'dĩ sĩ, 'bá 'dĩ kí urobí la kí ũbĩ sĩ ãngũ ndrejó drı̨̃lẹ́ gá ị́jọ́ ũnzí
idéjó kí ụrụ'bá ãmgbã rĩ gá, gã kí ũkpõ Ãdróŋ́á drı̨̃ úmgbé, kí mãlãyíkã
dı̨̃zã rú Ãdróŋ́á drı̨ 'bụ̃ gá rĩ kí u'dá u'dâ.

9 Wó mãlãyíkã ãmbógó Mı̨̃kãyı̨́lı̨̃ 'bã kí ãwã agá Sĩtánĩ be ã'di la Mụ́sã 'bã
ãvũ 'dụ nĩ yã rĩ drı̨̃ gá tõ ĩ'di ú'dáŋ́â trũ ku, wó jọ ĩ'diní, “Úpí 'bã uzá ími
drı̨̃ gá nĩ!”

10 Wó 'bá 'dĩ 'bã áni 'dĩ kí ị́jọ́ jọ ú'dáŋ́â trũ ị́jọ́ ĩ'bã kí nı̨̃lé ku rĩ kí áni cécé
ãnãkpá ị́jọ́ nı̨̃lépi ku rĩ áni ãko ãlu 'dĩ kí vúŋ́á la kí į̃lı̨̃kı̨̃ nĩ.

11 Ũcõgõ ĩ'badrı̨ ã'dusĩku 'dụ kí gẹ̃rı̨̃ Kãyı̨́nı̨̃ drı̨ ĩ'di 'bã ádrı̨́pı̨̃ 'dı̨jó rĩ 'i.
Séndẽ sĩ fẽ kí ị́jọ́ ũnzí ándrá Bãlámũ 'bã idélé rĩ idéjó. Gã kí Ãdróŋ́á tı̨
úmgbé cécé Kórã áni, ãzíla į̃lı̨̃kı̨̃ kí ĩ'di áni rá.

12 'Bá 'dĩ kí ĩminí Ụ̃mụ̃ Úpí drı̨ lẽtáŋ́á drı̨̃ na agá ĩ'ba abe cécé írã kúmũ
rú 'bá pá ụ̃sı̨̃lépi rĩ áni, kí ru na mgbemgbe ụ̃rı̨̃ kóru cécé 'bá kãbĩlõ ucélépi
ru kụ̃bụ̃ nı̨̃lépi áyụ rĩ áni. Kí ụ̃rụ́'bụ̃ ãlụ́kụ́kụ̃ 'bã ujílé uzogô kóru rĩ áni,
kí ife kalépi ku 'ilépi rá unzelé ízókî trũ ũdrãlépi rá rĩ kí áni.

---

* **1:5** Bụ́kụ̃ Ãdróŋ́á drı̨ ídu rĩ 'bã ãzí kí agá, úsĩ *Yẹ́sụ̃ 'i.*

13 Kí cécé ĩyị́ mĩrĩ drį̃ ungalépi tũlãtũlã rĩ áni. Kí cécé ị́jọ́ ĩ'baní drį̃nzá ru
rĩ kí sĩ kõbụ́tõ mĩrĩ drị́ gá rĩ áni. Kí lẽlẽgó acị́lépi gẽrį̃ kóru rĩ áni, Ãdróŋá
mba ĩ'baní ãngũ ãzí tã ãngũ ịnịbịrịcịcị rĩ agá jã 'dâ.
14 Ínõkã ĩ'di drį̃lẹ́ námbã ázį̃rį̃ sĩ angálépi Ádãmũ rų̃lé rĩ 'i, jọ ándrá ị́jọ́
ídu rĩ sĩ 'bá 'dĩ kí drį̃ gá rá jọ, “Ĩndre! Úpí la amụ́ mãlãyíkã ãlá ĩ'didrị́
álĩfũ-álĩfũ rĩ abe,
15 'bá pírí 'bã ị́jọ́ lịjó ãzíla amụ́jó ị́jọ́ lịjó ị́jọ́ ũnzí pírí ĩ'bã kí idélé 'dĩ kí
drį̃ gá ãzíla ị́jọ́ ũnzí pírí 'bá Ãdróŋá lẽlépi ku 'dĩ 'bã kí jọlé ũnzí Ãdróŋá
ụrụ'bá gá rĩ kí drį̃ gá.”
16 'Dĩ kí 'bá unulépi ãzíla ị́jọ́ ndrų̃lépi 'bá ãzí kí ụrụ'bá gá 'dĩ kî, 'bá 'dĩ
kí acị́ ị́jọ́ ũnzí ĩ'badrį̃ kí vú sĩ, kí ru ịpị́ ãfó sĩ ãzíla 'bá ãzí kí ịcụ́ ĩnzõ sĩ ãko
ĩ'bã kí lẽlé rĩ ịsụ́jó.

Ĩmi ásị́ 'bã adru ũkpó ru

17 Wó mâ wõrị́ka máni lẽlé ambamba 'dĩ, ĩmi ũrã drĩ ị́jọ́ ũ̃pịgọŋa Úpí
Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ drį̃ 'bã kí jọlé ĩminí ídu rĩ kî.
18 Jọ kí ándrá ĩminí, “Ụ́'dụ́ ãsį̃jó rĩ sĩ, 'bá ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí 'bá ị́jọ́
ũnzí ĩ'bã kí lẽlé 'dĩ kí vú ũbį̃lépi 'dĩ kî.”
19 'Bá 'dĩ kí 'bá ĩmi awalépi rĩ kî, 'bá ị́jọ́ ĩ'badrį̃ ũ̃nọ́kụ́ drį̃ kí ũrãlépi
Úríndí Ãdróŋá drį̃ sĩ adrujó kí agá yụ 'dĩ kî.
20 Wó mâ wõrị́ka máni lẽlé ambamba 'dĩ, ĩsị ĩmi ã'ị̃táŋá ãlá rĩ drį̃ gá ãzíla
ĩmi ã'ị̃ Ãdróŋá 'i ũkpõ Úríndí Ãlá drį̃ agá.
21 Ĩmba ĩmi tã lẽtáŋá Ãdróŋá drį̃ agá, ĩminí ásị́ į̃gbę̃ Úpí ãma ãni Yẹ́sũ̃
Kúrísĩtõ drị́ rĩ sĩ ĩmi ajíjó ídri ukólépi ku rĩ agá rĩ tẽjó.
22 Ĩmi adru ásị́ į̃gbę̃ sĩ 'bá ãbãlépi ãbã 'dĩ kî sĩ,
23 ĩmi apá 'bá ãzí 'dĩ kí ĩminí kí anzéjó ãcí ị́jọ́ lịŋá drį̃ agâlé rá, 'bá ãzí rĩ
'baní ĩmi i'da ásị́ į̃gbę̃ ru usalépi ũ̃rį̃ ĩminí sĩ ị́jọ́ ãndị́ ru ụrụ'bá drį̃ kí ngũ̃jó
rĩ trũ.

Ãdróŋá ịcụ́jó

24 Dį̃zã 'bã adru pírí Ãdróŋá ní ĩ'di 'bá icólépi ĩmi tãmbalépi ĩminí sĩ
a'déjó ị́jọ́ ũnzí agá ku rĩ 'i, ãzíla ĩ'di mụ ĩmi i'dalé dį̃zã ĩ'didrị́ ãlá 'dã agá
ãyĩkõ ãmbógó la trũ ị́jọ́ ũnzî kóru rá.
25 Ãdróŋá ãlu ãma Palépi Yẹ́sũ̃ Kúrísĩtõ Úpí ãmadrị́ rĩ rũ̂ sĩ rĩ ní dį̃zã,
ãmbõgõ, ũkpõ ãzíla drį̃ceŋá abe 'bã adru kí ĩ'di nî, i'dójó ílí ándrá i'dóŋá
gá 'dã kí agâlé pírí, ãndrũ ãzíla kpere jã 'dâ ãsį̃ŋâ kóru! Ámĩnã.

Ị́jọ́ icélé Yõhánã ní rĩ
Ícétáŋá

1 Ị́jọ́ Ãdróŋá 'bã icélé Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ ní, kí drṹzị́ ru idé mbẽlẽ rú ĩndõ, Yẹ́sṹ
'bã icélé mãlãyíkã ní, ĩ'di 'bã ĩ'di tị ãpẽjó amṹjó kí i'dajó ṹpị́gọ́ŋá ĩ'didrị́
Yõhánã ní, Yõhánã 'bã i'da kí 'bá pírí Yẹ́sṹ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'baní rĩ.
2 Yõhánã nze ị́jọ́ vú ĩ'diní ndrelé 'dĩ kí pírí ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ drị̃ gá, ãzíla ị́jọ́
Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ drị̃ gá.
3 Drị̃lẹ́ba 'bá ị́jọ́ Yẹ́sṹ 'bã jọlé mâ sĩlé 'dĩ lãlépi rĩ nî, ãzíla drị̃lẹ́ba 'bá ị́jọ́
lê arelépi ãzíla ị́jọ́ sĩlé rĩ 'dụlépi tãmbalépi ĩ'di ásị́ gá rĩ drị́, ã'dusĩku ị̃tṹ la
acá ãni rú.

Zịtáŋá jó Ãdróŋá drị̃ ázị̃rị̃ kí zịjó cící rĩ

4-6 Wárágã 'dĩ angájó Yõhánã drị́ kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ ãngũ Ásĩyã gá
'dĩ 'banî. Lẽtáŋá uyaŋâ kóru angálépi Ãdróŋá ándrâ, ãndrũ ãzíla amṹlépi
ĩndõ rĩ drị́, Yẹ́sṹ Kúrísĩtõ, ị́jọ́ vú nzelépi ã'ị̃táŋá sĩ sãdínĩ rú, 'bá kãyú ru
angájó drã agá, ãzíla Úpí ru 'bá ũpi rú ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí drị̃lẹ́ gá rĩ drị́,
ãzíla angájó Úríndí Ãlá úmvúke Ãdróŋá drị̃ drị̃lẹ́ gá rĩ drị́ rĩ 'bã adru ĩmi
ãni la rú.
Yẹ́sṹ 'bá ãma lẽlépi ãzíla ãma ũtrũlépi ị́jọ́ ũnzí agá ãrí ĩ'didrị̃ sĩ rĩ ní,
ãrútáŋá 'bã adru ĩ'diní ãzíla ũkpõ abe jã 'dâ! 'Bã ãma ĩ'di 'bã 'bá Sṹrṹ ru
ãzíla ãtalo rú ãzị́ ngajó Ãdróŋá ĩ'di 'bã Átẹ́pị rú rĩ ní. Ámĩnã.
7 Índre, ĩ'di amṹ ṹrṹ'bṹ trũ,
ãzíla mị́fị́ pírí kí ĩ'di ndre rá,
átã 'bá ándrá ĩ'di sõlépi ãjṹ sĩ rĩ kî trũ;
ãzíla 'bá pírí ṹnọ́kṹ drị̃ gá 'dĩ kí amṹ awálé ĩ'di sĩ.
Ĩ'di adru 'dĩ 'bã áni rá! Ámĩnã.
8 Úpí Ãdróŋá jọ, "Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i, * ma ándrá cí, ma vâ ãndrũ
cí ãzíla ma vâ drṹzị́ amṹlépi rĩ, ma Ũkpó 'Dị́pị.”

Yẹ́sṹ ndrejó ícétáŋá agá rĩ

9 Ma mí ádrị́pị Yõhánã 'i, Yẹ́sṹ vú bĩlépi ũcõgõ ịsṹlé Sṹrṹ Ãdróŋá drị̃ sĩ
rĩ talépi ásị́ ị̃gbẽ sĩ rĩ 'bã ãzí. Ú'bã ándrá ma ãngũ ru lịlépi ị̃yị́ agá Pãtómũ
gá mání ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃ ũlũjó rĩ sĩ ãzíla ị́jọ́ kpị Yẹ́sṹ drị̃ icéjó rĩ sĩ.
10 Ṹ'dṹ Sãbátũ drị̃ sĩ, mání Ãdróŋá ịcṹ agá Úríndí sĩ, má are áma vúlé
gâlé ṹ'dṹkọ́ re cécé gũká áni,
11 jọ, "Ísĩ ị́jọ́ míní ndrelé 'dĩ kí bṹkṹ agá ípẽ kí tị kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃
'dã kí agâlé: Ẽfésõ gá, Sĩmũrínã gá, Pãgãmámũ gá, Tãyị̃tị́rã gá, Sãrãdị́sị̃
gá, Fĩlãdéfĩyã gá, ãzíla Lãwũdíkĩyã gá."
12 Má uja ma kị́lịrị ãngũ ndrelé ṹ'dṹkọ́ ị́jọ́ jọlépi mání 'dã gâlé. Ãzíla
ándre tárã kí ázị̃rị̃ ife la gólũdĩ rú kí sĩ pá tujó rĩ kí sị́ gá. 13 Tárã 'dĩ kí
drĩdríŋĩ gâ sĩ, ándre 'bá ãzí ãlu cécé ngọ́tị́ 'bádrị́ áni † su ru bõngó ãzo la
agá kpere pá gá, ali ru ágá sẹ́rị̃ gólũdĩ rú la sĩ.
14 Drị̃'bị́ la kí imve rú cécé wãrũ áni, vâ imve rú cécé sí áni, ĩ'di 'bã mị́fị́
ri kí dị̃lé ãcí áni.

---

* **1:8** Ị́jọ́ jọlé *"Ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i"* 'dĩ 'bã ífí: Ma ị́jọ́ pírí 'bã í'dóŋá ãzíla ị́jọ́ pírí 'bã ãsị̃ŋá.
† **1:13** Dánĩyẹ̃lĩ 7:13

15 Ĩ'di 'bã pá kí cécé aya kalépi ãcí úká rĩ sĩ rĩ áni, ụ́'dụ́kọ́ la cécé ĩyị́ 'delépi ũkpó sĩ rĩ áni.
16 Drị́ ãndá sĩ rụ lẽlẽgó kí ázị̃rị̃, ãzíla tị la gâ sĩ ménéŋá sị́ ĩrị̃ ãcí'bíríto la ãfũ nĩ. Mẹ́lẹ́tị la 'bã dĩ̃ŋá indré cécé ĩtụ́ 'bã dĩjó rĩ áni.
17 Ma mụ ĩ'di ndrelé 'bo, má a'dé pá la gá cécé 'bá drãlépi rá rĩ áni. 'Bã ĩ'didrị́ ãndá rĩ áma drị́ gá ãzíla jọ: "Mí idé ũrị̃ sĩ ku. Ma drĩ̃drị̃ rĩ 'i ãzíla ãsĩ̃jó rĩ 'i.
18 Ádrã ándrá rá, wó ma ú'dî'da rĩ gá ídri rú jã 'dâ! Ãzíla árụ fũ̃ngụ́wã drã drị́ kí ãngũ 'bá drãlépi rá rĩ drị́ be áma drị́ alé gá.
19 "Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ísĩ ãko míní ndrelé ú'dî'da ãzíla ị́jọ́ drụ́zị́ mụlépi ru idélépi ĩndõ 'dĩ kí vũ̃rụ́.
20 Ị́jọ́ nĩ̃lé ku lẽlẽgó ázị̃rị̃ míní ndrelé áma drị́ ãndá rĩ gá rĩ drị́ ãzíla tárã céke gólũdĩ rú ázị̃rị̃ 'badrị̃: lẽlẽgó ázị̃rị̃ 'dã kí mãlãyíkã † kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ 'badrị̃ kí, ãzíla tárã céke rú ázị̃rị̃ 'dã kí jó Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ kî rĩ."

2

Ị́jọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drị́ Ẽfésõ gá rĩ 'banî rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Ẽfésõ gá rĩ ní íni:

Yẹ́sụ̃ lẽlẽgó ázị̃rị̃ rụlépi drị́ ãndá gá rĩ ãzíla acị́lépi tárã céke gólũdĩ rú ázị̃rị̃ * kí drĩ̃drínĩ̃ gâ sĩ rĩ jọ íni:
2 Ánĩ̃ ị́jọ́ mî idélé rĩ kí rá, ãzị́ ũkpó míní ngalé rĩ abe, ãzíla ị́jọ́ tajó ásị́ ũkpó sĩ rĩ abe. Ánĩ̃ rá mí icó 'bá ị́jọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã ị́jọ́ talé ku, míní vâ 'bá ru 'bãlépi ũpị́gọ́ŋá ru 'dĩ kí ũ'bĩ̃jó rĩ áni, wó mí ịsụ́ kí ĩnzõ rú, adru kí ũpị́gọ́ŋá ku.
3 Áma rụ́ sĩ mí ịsụ́ ũcõgõ rá, íta ásị́ ĩ̃gbẹ́ sĩ, wó mí ãndẽ drĩ̃ vâ ku 'dĩ.
4 Ị́jọ́ mâ ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá ũnzí rĩ íni, mí a'be ãzíla ãvĩ̃ lẽtáŋá mí ãni ándrá drĩ̃drị̃ rĩ rá.
5 Mí ũrã drĩ̃ ãngũ wị́lị́wị́lị́ míní a'déjó rĩ 'bã ị́jọ́; mí uja ími ásị́, ãzíla ígõ ị́jọ́ mí ãni ándrá drĩ̃drị̃ 'dã kí idélé áyụ. Ídrĩ ásị́ uja ku, ma ãgõ amụ́lé tárã céke mídrị́ 'dĩ 'dụlé rá.
6 Wó ị́jọ́ míní idélé múké rĩ 'dĩ, íngũ ị́jọ́ 'bá Nĩ̃kõlãyítĩ gá 'dĩ 'bã kí idélé rĩ kí ũnzí cécé mání ngũ̃lé rĩ 'bã áni.
7 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drị́ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi nĩ rĩ 'bã drĩ̃lẹ́ mmgbọ, ma ĩ'diní ife ífí ídri drị́ gá rĩ fẽ nalé ãngũ ãyĩ̃kõ rú Ãdróŋá drị́ agá.

Ị́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drị́ Sĩmũrínã gá rĩ 'baní rĩ

8 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Sĩmũrínã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ị́jọ́ 'bá ándrá drĩ̃drị̃ ãzíla ị́jọ́ pírí kí ukólépi rĩ drị́ rĩ, drã ándrá rá, wó ú'dî'da ĩ'di ídri rĩ jọ íni:
9 Ánĩ̃ ị́jọ́ mî drĩ̃ cịjó rĩ rá, ãzíla lẽmẽrĩ̃ mídrị́ abe, wó mi málĩ trũ ũ'bí, ánĩ̃ 'bá jọlépi la kí 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ ú'dáŋá u'dálépi 'dĩ kí rá, adru kí 'dĩ 'bã áni ku; kí 'bá Sĩtánĩ̃ 'bã atrálé nĩ̃ 'dĩ kí.
10 Mí idé ũrị̃ sĩ ị́jọ́ mụjó ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ sĩ ku. Álũ ĩminí mẹ́rọ́'bá Sĩtánĩ̃ la mụ ĩmi ãzí kí usúlé mãbụ́sụ̃ gá, sĩ ĩminí ũcõgõ fẽjó ụ́'dụ́ were.

† **1:20** *Mãlãyíkã* 'dĩ kí jó Ãdróŋá drị́ 'bã drĩ̃lẹ́ kí, adru kí mãlãyíkã mgbã angálépi Ãdróŋá drĩ̃lé rĩ kí la ku. * **2:1** Tárã céke ázị̃rị̃ 'dĩ kí jó Ãdróŋá drị́ ázị̃rị̃ rĩ kí.

Ĩmi ásị́ 'bã adru ũkpó ru ã'ị̃táŋá sĩ. Ĩta ĩ'di ásị́ mgbã sĩ kpere drã tị gá. Ma míní ũyá agajó rá ídri ukólépi ku rĩ drị̃ fẽ.

11 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drị̃ ní rĩ, 'bá agalépi rĩ icó drãlé drã ĩ̃rị̃ rĩ sĩ ku.

Ị́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drị̃ Pãgãmámũ gá rĩ 'baní rĩ

12 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Pãgãmámũ gá rĩ ní íni:

'Dĩ ị́jọ́ ágọ́bị́ ménéŋá sị́ cilépi ãcí ĩ̃rĩ̃lé-ĩ̃rĩ̃lé ru rĩ 'bã jọlé rĩ jọ íni:

13 Ánĩ̃ mi u'á ãngũ íngõ gá yã rĩ rá, 'dĩ ãngũ Sĩtánĩ 'bã úmvúke ĩ'di sĩ rijó u'ájó ũpĩ najó rĩ. Wó tí mí ace ã'ị̃táŋá agá áma rụ́ sĩ mâ 'bá ru. Mí a'be ã'ị̃táŋá mî áma ã'ị̃jó rĩ ku, táni ụ́'dụ́ Ãnĩ̃tĩ̃pásĩ̃ 'bá áma ã'ị̃lépi ị́jọ́ mádrị̃ vú nzelépi rĩ 'dijó táwũ̃nĩ̃ Sĩtánĩ 'ba rụlé nĩ 'dĩ gá 'dâ rá tí.

14 Wó ínĩ̃ rá má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí kí ími ụrụ'bá gá cí. 'Bá ãzí kí ĩmi agá 'dĩ, rụ kí ímbátáŋá ũnzí sĩ ãwṹ idéjó, ãzíla íná fẽlé ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'baní ídétáŋá ru rĩ najó, Bãlámũ 'bã ándrá imbálé Bãlákĩ ní sĩ 'bá Ịsịrayị́lĩ̃ drị̃ 'baní Ãdróŋá tị arejó ku rĩ vú.

15 Ají vâ ru cécé ímbátáŋá 'bá Nĩkõlãyítĩ gá rĩ drị́ ũnzĩkãnã ãlu 'dĩ idéjó rĩ abe.

16 Ĩmi uja ásị́, jõ íni ku, ma amụ́ ã'dị́ 'dịlé ĩmi abe gbõŋáŋá ru, ị́jọ́ ãfũlépi áma tị gá ãcí ru ménéŋá áni rĩ sĩ.

17 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drị̃ ní 'dĩ 'i. 'Bá agalépi rá rĩ ní ma mụ mãnã zĩ̃lé ĩnzõ rĩ fẽlé, ãzíla írã imve fẽlé 'bá ãlu-ãlu ní sĩ rụ́ ú'dí sĩjó drị̃ la gá rĩ, 'bá ã'ị̃lépi la rĩ 'bã rụ́ 'dã nĩ̃jó nĩ á'dụ̃sĩ rĩ drị́.

Ị́jọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drị̃ Tãyĩ̃tĩ̃rã gá rĩ 'baní rĩ

18 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Tãyĩ̃tĩ́rã gá rĩ ní íni:

Ị́jọ́ 'dĩ angá kí Ãdróŋá Ngọ́pị drị́, mị́fị̃ la ãngũ ndrejó rĩ la dĩ̃ cécé ãcí kolépi bẹ̃kṹ-bẹ̃kṹ rĩ áni, pá la 'bã lẽrẽlẽrẽ dĩ̃jó rĩ cécé aya akálépi ãcí sĩ rĩ 'bã ãcí 'bã dĩ̃lé rĩ áni.

19 Ánĩ̃ ãzị́ mî ngalé rĩ kí rá, lẽtáŋá mídrị̃ kí ã'ị̃táŋá be, íyóŋá mídrị̃ kí ị́jọ́ taŋá be. Ị́jọ́ míní idélé ú'dî'da rĩ ndẽ kí ándrá mî idélé drĩ̃drị̃ rĩ kí rá.

20 Ị́jọ́ mâ ịsụ́lé ími ụrụ'bá gá rĩ 'dĩ: mí ã'ị̃ ũkú ru 'bãlépi nábĩ̃ rú Yẹ̃zẹ̃bẹ́lĩ̃ 'bã ị́jọ́ rá. Ímbátáŋá ĩ'didrị̃ fẽ ãtí'bó mádrị̃ kí ãwṹ idé ãzíla íná fẽlé ídétáŋá ru ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ 'banî rĩ kî na.

21 Áfẽ ĩ'diní sáwã sĩ ásị́ ujajó ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dĩ kí agá, wó lẽ ásị́ ujalé ku.

22 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, ma ĩ'di 'be mgbọ́lọ́ ĩ'diní ãzá tajó rĩ sị́ gá, kí ũcõgõ ãmbógó la ịsụ́ rá 'bá ãwṹ idélépi ĩ'di trũ rĩ kí abe, ị́jọ́ múké rĩ drĩ kí ásị́ uja ị́jọ́ ũnzí ĩ'baní idélé ĩ'di trũ rĩ kí a'bejó rá rĩ gá.

23 Ma 'bá ĩ'di vú bĩ̃lépi rĩ kí ụ'dị́ rá, 'bá kãnị́sã Ãdróŋá drị̃ agá rĩ kí sĩ nĩ̃ la ánĩ̃ ũrãtáŋá 'bá ásị́ gá rĩ kí pírí cé, ị́jọ́ ĩ'baní lẽlé rĩ abe. Ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ ị́jọ́ ĩ'diní idélé rĩ vú sĩ.

24 Ájọ ĩminí ĩmi 'bá ị́mbị́ acelépi Tãyĩ̃tĩ́rã gá, ímbátáŋá ũkú 'dĩ drị́ gá rĩ ã'ị̃lépi ku 'dĩ, ãzíla ị́jọ́ Sĩtánĩ ní zĩ̃lé zĩ̃ 'dĩ kí ã'ị̃lépi ku 'dĩ, á'bã ãnzị ãzí ĩmi drĩ̃ gá ku.

25 Ĩrụ ị́jọ́ ĩmĩ adrujó ala gá, ã'ị̃táŋá drị́ gá rĩ mgbemgbe kpere mání ãgõ agá.

26 'Bá agalépi rá ãzíla ị́jọ́ mâ lẽlé rĩ idélépi kpere ãsį̃ŋá gá rĩ, ma ũkpõ
'bá ãngũ drį̃ gá rĩ 'badrį̃ fẽ pírí ĩ'banî.
27 'Ĩ'di 'bá kí tãmba drị́ ũkpó aya rú la sĩ,
ĩ'di 'bá kí andi úmvú 'bã andilé rĩ áni.' †
Ma ĩ'baní ũkpõ mâ ịsụ́lé má átẹ́pị drị́ rĩ 'bã vúŋá fẽ.
28 Ma vâ ĩ'baní fẽ dį̃lé lẽlẽgó ų̃'bụ́tị sĩ rĩ áni.
29 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drį̃ ní rĩ.

3

Ị́jọ́ sĩlé jó Ãdróŋá drį̃ Sãrãdị́sį̃ gá rĩ 'baní rĩ

1 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Sãrãdị́sį̃ gá rĩ ní íni:

Ị́jọ́ 'dĩ ángá 'bá Úríndí Ãlá Ãdróŋá drị́ rĩ drį̃ trũ, ãzíla lẽlẽgó ázį̃rį̃ kí rụlépi drị́ gá rĩ drị́. Ánį̃ ị́jọ́ mî idélé rĩ kí rá. Ími rụ́ kụ mi 'bã ídri, wó ịsụ́ ídrã rá.

2 Mí angá, ínzį̃ mị́fị́. Ífẽ ũkpõ ãko acelépi, lẽlépi drãlépi drã-drã rĩ nî. Ã'dusĩku má ịsụ́ ị́jọ́ ãzí míní idélé múké Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá la ku.

3 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ, mí ũrã ị́jọ́ ándrá imbálé míní mî arelé rĩ, ímba tã la ãzíla mí uja ásị́. Ídrĩ adru mị́fị́ trũ ku, ma amụ́ cécé ų̃gụ́'bá 'bã amụ́jó rĩ áni, mí icó sáwã mâ sĩ amụ́jó mí rụ́ 'dõlé rĩ nį̃lé ku.

4 Ĩmi ãzí kí Sãrãdị́sį̃ gá 'dâ cí bõngó ĩ'badrį̃ kí andį̃lépi ku rĩ kî, kí drụ́zị́ acị́ má be bõngó imve sĩ, ĩ'baní icójó rá rĩ sĩ.

5 'Bá agalépi rá rĩ kí, ála kí ų̃sų̃ bõngó imve sĩ 'dĩ 'bã áni, ãzíla má icó kí rụ́ ịnị́lé bụ́kų̃ ídri drį̃ agá ku. Wó ma mụ kí rụ́ umvelé má Átẹ́pị drį̃lẹ́ gá mãlãyíkã ĩ'didrį̃ kí abe, 'dĩ kí 'bá má ãni.

6 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ị́jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnị́sã Ãdróŋá drį̃ ní rĩ.

Ị́jọ́ sĩlé 'bá jó Ãdróŋá drį̃ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ 'baní rĩ

7 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnị́sã Ãdróŋá drị́ Fĩlãdéfĩyã gá rĩ ní íni:

Ị́jọ́ 'dĩ angá kí 'bá ãlá, ị́jọ́ mgbã idélépi, fų̃ngụ́wã úpí Dãwụ́dį̃ drį̃ kí rụlépi rĩ drị́. Ãko ĩ'di 'bã tị nzį̃lé 'bo rĩ 'bá ãzí ų̃pį̃ tị la į̃dị́ ku, ãko ĩ'di 'bã tị ų̃pį̃lé 'bo rĩ 'bá ãzí nzį̃ vâ tị la į̃dị́ ku.

8 Ánį̃ ị́jọ́ míní idélé rĩ kí rá, ími ũkpó drĩ vâ were cí sĩ ị́jọ́ mâ imbálé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla mí ã'į̃ drĩ vâ ị́jọ́ mádrį̃ kí rá. Ánzį̃ míní kę̃jị́tị ími drį̃lẹ́ gá 'bá ãzí 'bá icólé ų̃pį̃lé ku la.

9 Ma 'bá Sĩtánĩ drị́ ru tralépi, ãzíla ru 'bãlépi 'bá Yãhụ́dį̃ rú 'bá Ãdróŋá ãni la rú ĩnzõ sĩ, 'dĩ kí fẽ amụ́lé a'délé ími pálé gá, i'dajó la ĩ'baní pírí álẽ mi rá.

10 Míní ị́jọ́ mání azị́lé míní rĩ kí tãmbajó, ãzíla ị́jọ́ kí tajó ásị́ jã sĩ rĩ sĩ, ma ími tãmba ũcõgõ drụ́zị́ amụ́lépi 'bá ų̃nọ̃kụ́ drį̃ gá 'dĩ kí ų̃'bį̃jó pírí rĩ sĩ rá.

11 Ma amụ́ gbõrú. Ímba ãko mî trũ adrujó rĩ tã, 'bá ãzí 'bã pa jõ sĩ ũyá mî ịsụ́lé agajó rĩ ku.

12 Ma 'bá agalépi rá rĩ 'bã ị́dị̃ŋá jó Ãdróŋá mádrį̃ ãni la rú, icó kí a'belé la ku, kí ụrụ'bá gá ma rụ́ Ãdróŋá mádrį̃ drį̃ sĩ, rụ́ Yę̃rụ́sãlẹ́mų̃ táwų̃nį̃ ú'dí Ãdróŋá mádrį̃ drį̃ be, angálépi ĩ'di rụ́ 'bų̃ gâlé rĩ, ma dó vâ sĩ áma rụ́ ú'dí rĩ sĩ kí ụrụ'bá gá.

---

† **2:27** Zãbụ́rį̃ 2:9

13 'Bá bı̨lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ ní rĩ.

Įjọ́ sı̨̃lé jó Ãdróŋá drı̨̃ Lãwũdíkĩyã gá rĩ 'baní rĩ

14 "Ísĩ wárágã mãlãyíkã kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨ Lãwũdíkĩyã gá rĩ ní íni:

'Dĩ kí ı̨jọ́ angálépi 'bá ı̨jọ́ 'dı̨pı̨ 'bã adru 'dĩ 'bã áni rĩ drı̨, ã'ı̨̃táŋá ãzíla ı̨jọ́ mgbã rĩ 'bã sãdínĩ rú, ãko Ãdróŋá 'bã ũ'bãlé 'dĩ kí drı̨̃ celépi rĩ drı̨ rĩ.

15 Ánı̨̃ ı̨jọ́ mî idélé rĩ kí pírí rá, mí adru ãcí ru jõku ı̨̃gbẹ́ ru ku. Álẽ tátí mí adru ı̨̃gbẹ́ ru jõku ãcí ru!

16 Míní adrujó yũ-ũ ã'ı̨̃táŋá mídrı̨ agá, ı̨̃gbẹ́ ru jõku ãcí ru ku rĩ sĩ, ma mụ ími wilé áma tı̨ gá rĩ sĩ vũrụ́.

17 Íjọ ími tı̨ sĩ, 'Ma málĩ trũ, má ı̨sụ́ ãko 'bo, álẽ dó sĩ ãko ãzí ku.' Wó íni 'dĩ mi ũcõgõ agá ízákĩzã rú, lẽmẽrí, pílílí ru, ãzíla ími mı̨fı̨̃ ãsã kí cí.

18 Ma ími ásı̨ ũŋmĩ gólũdĩ ũ'bı̨̃lé ãlá ru ãcí sĩ rĩ ĩgbãjó mádrı̨, mi dó sĩ adru málĩ 'dı̨pı̨. Mí ĩgbã bõngó imve la sų̃lé ãlá ru cí, sĩ pílílí mí ãni drı̨̃nzá ru rĩ atrı̨jó. Mí ĩgbã vâ ãdu ãzí kí írúwá, ĩtĩlé ími mı̨fı̨ gá ími mı̨fı̨ la sĩ ãngũ ndre.

19 Ma 'bá mâ lẽlé rá 'dĩ kí tre ãzíla ma kí imbá. Lẽ kí ásı̨ 'bã ve ásı̨ ujajó sĩ ı̨jọ́ ũnzí a'bejó.

20 Índre átu pá kẹ̃jı̨tı̨ gá kẹ̃jı̨tı̨ pãlé, 'bá ãzí drĩ áma ụ́'dụ́kọ́ are rá, ãzíla kẹ̃jı̨tı̨ nzı̨̃ mání rá, ma fi ĩ'didrı̨ jó agá ãngũ najó ĩ'di be ãlu.

21 'Bá agalépi rá rĩ ma ĩ'di a'ı̨ rijó má be úmvúke mádrı̨ ũpĩ najó rĩ drı̨̃ gá, cécé ma rijó má átẹ́pı̨ be úmvúke ĩ'didrı̨ ũpĩ ãrĩ drı̨̃ gá mâ agajó rá rĩ sĩ rĩ áni.

22 'Bá bı̨lẹ̃ trũ rĩ 'ba are ı̨jọ́ Úríndí 'bã jọlé kãnı̨sã Ãdróŋá drı̨̃ ní rĩ."

4

Ãdróŋá ı̨̃nzı̨̃jó 'bų̃ gâlé rĩ

1 Įjọ́ 'dĩ kî ũngúkú gá, ándre ãngũ, ándre áma drı̨̃lẹ́ gá kẹ̃jı̨tı̨ ru nzı̨̃lépi mmgbọ 'bų̃ gâlé la. Ãzíla ụ́'dụ́kọ́ ándrá mání arelé cécé gũká áni rĩ jọ mání, "Mí amụ́ 'dõlé, ãzíla mâ mụ ã'du ı̨jọ́ la mụ ru idélé 'dĩ 'bã ũngúkú gá nĩ yã rĩ i'dalé míní."

2 'Dĩ gá 'dâ cọtı̨, Úríndí Ãdróŋá drı̨̃ acá dó áma drı̨̃ gá, ma i'dó dó Ãdróŋá ı̨cụ́lé úríndí sĩ, ándre úmvúke ũpĩ ãni la 'bų̃ gâlé 'bá ãzí ri drı̨̃ la gá cí.

3 'Bá rilépi úmvúke 'dã drı̨̃ gá rĩ ĩ'di indré cécé yãsípẽ áni ãzíla kãrĩnẽlíyã áni. Gẹ́rı̨ indrélépi cécé fézã * áni la ce úmvúke 'dã andre trộḳı̨lı̨rı̨.

4 Úmvúke ãzí kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ drı̨̃ sụ la ce kí úmvúke tá 'dã 'bã andre trộḳı̨lı̨rı̨, ãzíla úmvúke 'dĩ kí drı̨̃ gá pírí 'bá ĩyõ kãlı̨ ı̨̃rı̨̃ drı̨̃ sụ la uri kí nĩ. Su kí pírí bõngó imve rú, ãzíla su kí kí drı̨̃kã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí cí sĩ ũpĩ Ãdróŋá drı̨̃ i'dajó.

5 Úmvúke 'dã agâlé, ãvi 'bã nı̨̃ŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ų̃kpẹ̃ŋá la ndų̃rų̃-ndrų̃rų̃ rĩ trũ. Úmvúke 'bã drı̨̃lẹ́ gá tárã ázı̨̃rı̨̃ ri kí kolé nĩ. 'Dĩ kí Úríndí ázı̨̃rı̨̃ Ãdróŋá ãlá rĩ drı̨̃ kî.

6 Úmvúke drı̨̃lẹ́ gá 'dãá ãko ãzí i'dá cécé ı̨̃yı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni tọndọlọ rú cécé mãráyã áni.

Ãko ãzí ídri rú sụ ụrụ'bá pírí mı̨fı̨ ru drı̨̃lẹ́ gá ãzíla vúlé gá rĩ ce kí úmvúkê ágágá trộḳı̨lı̨rı̨.

---

* **4:3** Bụ́kų̃ Ãdróŋá drı̨ Gı̨rı̨́kı̨ tı̨ sĩ rĩ agá ála umve la *ı̨̃mãrãlı̨́dẹ̃.*

7 Ãko drĩdrĩ rĩ i'dá cécé kẽmĩ áni, ĩrĩ rĩ i'dá mánĩgọ́ áni, na rĩ 'bã mẹ́lẹ́tị
'bádrĩ áni, sụ rĩ i'dá yụ́kụ́ ngalépi ngã-ngã rĩ áni.
8 Ãko sụ ídri 'dã kí pírí ãlu-ãlu ụ́pụ́pị trũ ázíyá, ázíyá ãzíla kí ụrụ'bá gá
mịfĩ wókõ pírí agá kpere ụ́pụ́pị kí agâ sĩ. Ịnị kí ĩtụ́ be ĩyãŋã kí úngó 'dĩ
ngo agá ku, ngojó la:

"Ãlá ru, Ãlá ru, Ãlá ru,
Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị,
ándrá cí, ú'dî'da cí, drụ́zị́ amụ́lépi rĩ."

9 Ãko ídri sụ 'dĩ drĩ kí úngó dĩzã, ãrútáŋá ãzíla ãwã'dĩfô fẽjó 'bá rilépi
úmvúke drĩ gá u'álépi ídri rú jã 'dâ rĩ nî 'dĩ ngo 'bo,
10 'bá ĩyõ kãlị́ ĩrĩ drĩ sụ 'dã kí drĩ 'bã vũrụ́, 'bá rilépi úmvúke drĩ gá u'álépi
ídri jã 'dâ rĩ ĩnzĩjó, unze kí kõfíyã kí drĩ gá rĩ kí 'bãlé úmvúke drĩlẹ́ gá vũrụ́
úngó ngoŋâ trũ,
11 "Úpí Ãdróŋá ãmadrĩ, íca rá dĩzã
ãzíla ãrútáŋá ãzíla ũkpó ịsụ́jó ãmadrị.
Mí ũ'bã ãko pírí kí mi 'i,
ãzíla ĩ'di míní ãyĩkõ rú mî lẽtáŋá agá,
ndrejó la 'bã adru kí cí."

5

Bụ́kũ tralé trã-trã rĩ kí Kãbĩlõmvá be

1 Ándre bụ́kũ tralé trã-trã rĩ 'bá rilépi úmvúke drĩ gá rĩ 'bã drị́ ãndá gá
rĩ gá, úsĩ wókõ la kí pírí rá ru, îbĩ tị la pâlé ázĩrĩ.
2 Ãzíla ándre mãlãyíkã ũkpó trũ la ị́jọ́ uyú agá ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ rere,
"Ã'di icó bụ́kũ tralé trã-trã tị ĩbĩlé cí 'dĩ tị nzĩlé mmgbọ nĩ yã?"
3 'Bá ãzí ịsụ́lé 'bũ gâlé yã jõku ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ la jõku ũnọ́kụ́ ĩndụ́ gâlé
icólépi bụ́kũ 'dĩ tị nzĩlépi mmgbọ sĩ ala ndrejó la yụ.
4 Má awá ãzákírílí ru, ã'dusĩku 'bá ãzí ãlu ịsụ́lé icólépi bụ́kũ 'dã tị nzĩlépi,
sĩ ị́jọ́ ala gá rĩ kí ndrejó la yụ.
5 'Bá ĩyõ rĩ 'bã ãzí ãlu rĩ jọ mání, "Mí awá ku, índre kẽmĩ sụ́rụ́ Yụ́dã drĩ
drĩlẹ́ Dãwụ́dĩ drĩ agá ãmbógó sĩ ị́jọ́ pírí ndẽlépi rá rĩ, icó lú bụ́kũ tị ĩbĩlé cí
pâlé ázĩrĩ 'dĩ tị ụwị́jó, ãzíla nzĩjó rá la nĩ."
6 Índre Kãbĩlõmvá ní pá tu agá úmvúke gá ágágá, ãnãkpá sụ 'dã kí 'bá
ĩyõ 'dã abe, ce kí ĩ'di aga rị. Kãbĩlõmvá i'dá ándrá ú'dị 'bã rĩ ĩ'di rá rĩ áni.
Újé la kí ázĩrĩ ãzíla mịfĩ la kí ázĩrĩ, 'dĩ kí mãlãyíkã Ãdróŋá ãni ázĩrĩ ĩ'diní
tị ũpẽlé ũnọ́kụ́ gâlé rĩ kî.
7 Mụ bụ́kũ 'dã a'dụ́lé 'bá rilépi úmvúke drĩ gá rĩ 'bã drị́ ãndá gá rĩ gá.
8 Ĩ'di mụ bụ́kũ tralé cí 'dã a'dụ́lé 'bo, ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí 'bá ĩyõ
'dã abe, tĩ kí ãja, su kí tị vũrụ́ Kãbĩlõmvá drĩlẹ́ gá. Kí ãlu-ãlu drị́ gá ũ'dị́
cí, ãzíla bãkụ́lẽ gólũdĩ ru galépi tré ãdu ngũlépi ãjị́ trũ vĩrĩ rĩ trũ, 'dĩ kí
Ãdróŋá ã'ĩŋá 'bá ãlá rĩ 'badrị́ rĩ.
9 Ngo kí úngó ú'dí la:
"Mí icó rá bụ́kũ tralé trã-trã rĩ 'dụjó,
ãzíla tị la ụwị́jó sĩ nzĩjó la.
Ú'dị ándrá mi rá,
drã mídrị́ ími ãrí 'bã asujó ídétáŋá idéjó rĩ sĩ,
mí ĩgbã 'bá Ãdróŋá ãni sụ́rụ́ tị pírí agá,
tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí, ãzíla 'bá ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ kí abe pírí."
10 Ífẽ acá kí Sụ́rụ́ ru ãzíla ãtalo Ãdróŋá ãmadrị́ rĩ 'bã ãzí ngalé pi rĩ,

ãzíla kí dó sĩ drụ́zį̣ ãngũ rụ nalé.
11 Ándre ãngũ į̃dį̣, má are ụ́'dụ́kọ́ mãlãyíkã álĩfũ wẽwẽ rú icólé lãlé ku
la 'bã ãni la, ce kí úmvúke aga ãko ãzí ídri rú, ãzíla 'bá ĩyõ rĩ kí abe rį̣,
12 kí úngó ngo agá ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ íni:
“Mi Kãbĩlõmvá ándrá 'dį̣lé rá 'dĩ,
mí icó rá ũkpõ į̣sụ́jó, málĩ į̣sụ́jó, ũndũwã į̣sụ́jó ãzíla ãvę̃vį̃ į̣sụ́jó,
ãrútáŋá į̣sụ́jó, d̃į̃zã ãzíla rụ́ į̣cụ́ŋá į̣sụ́jó!”
13 Má are ãko pírí ídri 'bų̃ gâlé, ãzíla ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá rĩ kí abe, ų̃nọ́kụ́ į̃ndụ́
gá, mĩrĩ agá ãzíla ãko pírí ala gá 'dĩ kí abe, kí úngó ngo agá:
“Į̣cụ́ŋá, rụ́ kụma, ãrútáŋá, d̃į̃zã,
ãzíla ũkpõ 'bã adru 'bá rilépi úmvúke drį̃ gá rĩ ní,
ãzíla Kãbĩlõmvá ní jã 'dâ!”
14 Ãko ídri sụ 'dã ã'į̃ kí pírí Ámĩnã, ãzíla 'bá ĩyõ 'dã tį̃ kí ãja tį̣ sujó vų̃rụ́
Ãdróŋá į̃nzį̃jó.

6

*Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bụ́kų̃ tį̣ ĩbį̃jó ázíyá drį̃drį̃
rĩ kí tį̣ ų̃nzį̃jó rĩ*

1 Ándre Kãbĩlõmvá 'bã ãko sĩ bụ́kų̃ tį̣ ĩbį̃jó ázį̃rį̃ rĩ 'bã ãzí ãlu drį̃drį̃ rĩ tį̣
nzį̃ agá. Į̣jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, má are ụ́'dụ́kọ́ ãko ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí
ãlu 'ụ agá ãvi áni, jọ, “Mí amụ́!”
2 Ándre áma drį̃lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ imve rú. 'Bá rilépi drį̃ la gá rĩ ĩ'di ụ́sụ
trũ, úsu drį̃ la gá kõfíyã ãmbõgõ drį̃, ãzíla fũ dó sĩ 'bá ã'dį̣ ndẽlépi rá rĩ
áni, ĩ'di dó sĩ mụ mẹ́rọ́'bá ĩ'didrį̃ kí ndẽlé rá.
3 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kų̃ tį̣ ĩbį̃jó į̃rį̃ rĩ nzį̃lé 'bo, má are ãko ãzí ídri
rú sụ 'dã 'bã ãzí į̃rį̃ rĩ jọ, “Mí amụ́!”
4 'Dã 'bã ũngúkú gá, fãrásĩ ãzí rĩ ãfũ ika rú ũmbã rú. Úfẽ ũkpõ 'bá rilépi
drį̃ la gá rĩ ní, ásį̣ į̃gbẹ̃ izajó ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rá ãzíla fẽjó la 'bá 'bã ụ'dį̣ kí
ru ãyá-ãyá íni. Úfẽ drį̃ la gá ménéŋá ãmbógó ã'dį̣ ãni la.
5 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kų̃ tį̣ ĩbį̃jó na rĩ nzį̃lé 'bo, má are ãko ãzí ídri
rú sụ 'dã 'bã ãzí na rĩ jọ, “Mí amụ́!” Ándre, ãzíla áma drį̃lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ
ãzí ịnị la. 'Bá rilépi drį̃ la gá rĩ rụ kį̣lǫ̃ ãko ų̃'bį̃jó rĩ ĩ'didrį̃ gá cí.
6 'Dãá má are ãko ãzí akụ́lépi ụ́'dụ́kọ́ áni la angájó ãko ãzí ídri rú sụ 'dã
kí drĩdríŋĩ gâlé jọ, “Ãkónã kí ãjẹ̃ la mụ adrulé ambamba. Ngánũ kį̣lǫ̃ ãlu
ãjẹ̃ la adru ũyá ụ́'dụ́ ãlu drį̃ pí, ãzíla lógõŋá na rĩ 'bã ãjẹ̃ la adru ũyá ụ́'dụ́
ãlu drį̃ pí, 'bo lẽ ĩmi iza ãdu kí wáyĩnĩ trũ ku!”
7 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kų̃ tį̣ ĩbį̃jó sụ rĩ nzį̃lé 'bo, má are ụ́'dụ́kọ́ ãko
ãzí ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí sụ rĩ drį̃ jọ, “Mí amụ́!”
8 Ándre áma drį̃lẹ́ gá 'dãá fãrásĩ foro ãvę̃vį̃ kóru la. 'Bá rilépi drį̃ la gá
rĩ ú'da rụ́ la Drã 'i, ãzíla ú'da ãzí rĩ rụ́ į̃nádrį̃ 'i, 'de vú la gâ sĩ ãni rú. Úfẽ
ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá ãlu sụ drį̃ gá ų̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dâ rĩ kí ulį̣jó ménéŋá sĩ, kí
acojó ãbį̣rį̣ sĩ, ãyánĩ sĩ, ãzíla ų̃bǫ̃gų̃ ní kí naŋá sĩ.
9 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kų̃ tį̣ ĩbį̃jó tõwú rĩ nzį̃lé 'bo, ándre ãlĩtárĩ
į̃ndụ́ gá úríndí 'bá ándrá ụ'dį̣lé į̣jọ́ Ãdróŋá drį̃ vú nzeŋá sĩ, ãzíla ã'į̃táŋá
ĩ'badrį̃ Ãdróŋá agá ĩ'bã kí sĩ pá tujó ala gá mgbemgbe rĩ 'badrį̃ kí.
10 Za kí re, jọ kí, “Ãdróŋá ũkpó 'dį̣pį̣, mi ãlá ru ãzíla mí alį̣ ĩnzõ ku! Ĩ'di
ụ́'dụ́ 'dụ sį̣ míní amụ́jó 'bá ãma ụ'dį̣lépi ų̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'badrį̃ į̣jọ́ rĩ lį̣jó ãzíla
ĩ'baní drį̃rį̣ma fẽjó?”

11 Ị̃jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, úfẽ ĩ'ba ãlu-ãlu ní bõngó imve sṵ̃lé, ãzíla újọ ĩ'baní 'bã tẽ kí ásị̃ ị̃gbẹ̃ sĩ, kpere ĩ'bã ãzí ãtí'bó rú, ãzíla 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ị̃lépi rá 'dĩ 'bã kãlãfe ụ'dị̃lé 'dĩ 'baní ca agá.
12 Ándre Kãbĩlõmvá nzị̃ ãko sĩ bṵ́kṵ̃ tị ĩbĩjó ázíyá rĩ 'bã tị. 'Dãá ũyãkĩyã ãmbógó la ũyã ãngũ, ị̃tṵ́ uja ru ịnịbịrịcịcị rú cécé ịnị́ áni, ãzíla ĩmbá uja ru ika rú ãrí áni.
13 Lẽlẽgó 'bṵ̃ agá 'dĩ ri kí zõlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé cécé wọ̃mbẹ̃ ãráŋá mbalépi ku rĩ 'bã zõlé ãlṵ́kṵ́kṵ̃ ũkpó la 'bã kí ayajó rĩ sĩ rĩ áni.
14 'Bṵ̃ tra ru cécé kãrãtásĩ tralé rĩ áni, ãzíla 'bé kí ãngũ ru lịlépi ị̃yị́ agá rĩ trũ ãvĩ kí ãngũ ĩ'bã kí jõ sĩ adrujó rĩ gá rá.
15 'Bá ịjọ́ Ãdróŋá drị̃ ã'ị̃lépi ku ũpi rú ãngũ drị̃ gá 'dĩ kí, ũpi ãnzị abe, ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrị̃ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá ũkpó ru 'dĩ kî trũ, ãzíla ãti'bo kí abe, 'bá ãti'bo rú ku 'dĩ kí abe, ṵ̃zị̃ kí ru ṵ̃jịgọ́ agá, ãzíla írã ị̃ndṵ́ 'bé agâlé.
16 Jọ kí 'bé 'baní írã abe, "Ĩmi a'dé ãma drị̃ gá, ĩmi atrị ãma 'bá rilépi úmvúke drị̃ gá 'dã mẹ́lẹ́tị gá, ãzíla âdrã Kãbĩlõmvá drị̃ agá.
17 Ṵ'dṵ́ ãmbógó âdrã ũmbã rú ĩ'badrị̃ acá 'bo, ã'di icó pá tulé drị̃ la tẽjó nĩ yã?"

7

Ãdróŋá la 'bá ĩ'di ãni ãlá 'dĩ kí tị ṵ̃pị̃ cí

1 Ị̃jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã sụ tu kí pá wókõ ṵ̃nọ́kṵ́ ãni sụ 'dĩ kí agá. Rụ kí ãlṵ́kṵ́kṵ̃ sụ ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá 'dĩ kí, umbé kí kí ãngũ li agá vũ drị̃ gá, ị̃yị́ ãmbógó 'dĩ kí agá, jõku ife kí agâ sĩ cí.
2 Ándre vâ mãlãyíkã ãzíla angá amṵ́lé ị̃tṵ́ 'bã ãfũ agâlé ru, drị́ la gá ícétáŋá Ãdróŋá ídri rú rĩ drị̃ cí. Umve mãlãyíkã sụ ĩ'baní ũkpó fẽjó sĩ vũ kí izajó mĩrĩ be rĩ kí ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ.
3 "Ĩmi iza drĩ vũ kí mĩrĩ abe ãzíla ife kî trũ ku, kpere ãmaní ícétáŋá ĩbĩ agá 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni 'dĩ kí androko gá."
4 Má are dó kãlãfe 'bá sĩ ícétáŋá Ãdróŋá drị́ 'dã ĩbĩjó kí androko gá cí rĩ 'badrị̃ ĩ'di 144,000 * angájó sṵ́rṵ́ mụdrị́ drĩ ị̃rị̃ Ịsịrayị́lị̃ drị́ kí agá.
5-8 Sṵ́rṵ́ ãlu-ãlu agá 'bá 12,000: sṵ́rṵ́ Yṵ́dã drị̃, Rṵ́bẹ̃nị̃ drị̃, Gádĩ drị̃, Ásẹ̃rị̃ drị̃, Nãfũtálĩ drị̃, Mãnásẽ drị̃, Sị̃mọ́nị̃ drị̃, Lẹ́vị̃ drị̃, Ĩsãkárĩ drị̃, Zãbṵ̃lọ́nị̃ drị̃, Yṵ̃sṵ́fṵ̃ drị̃, ãzíla Bénzãmĩnĩ drị̃ agá pírí.

'Bá ũ'bí Ãdróŋá ịcṵ́lépi rĩ kî

9 Ị̃jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre áma drị̃lẹ́ gá 'dâ 'bá ũ'bí wẽwẽ rú, 'bá ãzí 'bã icólé lãlé ku, angájó sṵ́rṵ́ tị ndú-ndú gá, ínátị ndú-ndú gá, 'bá, ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi, 'dĩ 'baní pá tu agá bõngó imve trũ úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị̃ andre gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drị̃lẹ́ gá káci bị́ trũ drị́ gá.
10 Ngo kí úngó ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ;
"Patáŋá la angá Ãdróŋá ãmadrị́,
rilépi úmvúke drị̃ gá rĩ drị́,
ãzíla Kãbĩlõmvá drị́."
11 Mãlãyíkã pírí utu kí pá, ce kí úmvúke ãmbõgõ ãrĩ andre 'bá ĩyõ, ãzíla ãko ãzí ídri rú sụ 'dã kí abe trọ̃kị́lịrị. Tị̃ kí ãja vṵ̃rṵ́ úmvúke ãmbõgõ ãrĩ drị̃lẹ́ gâ sĩ Ãdróŋá ị̃nzị̃jó,
12 jọjó la:

---

* **7:4** 'Bá *144,000* 'dã 'bã ífí 'bá wẽwẽ rú.

“Ámĩnã!
Ãdróŋá ịcụ́ŋá, dĩzã, ũndũwã,
ãwã'dĩfô fẽŋá, ãzíla ũkpõ
'bã adru kí Ãdróŋá ãmadrị́ gá rĩ ni jã 'dâ.
Ámĩnã!”
13 'Bá ĩyõ ãlu zị ma, “'Bá bõngó imve trũ 'dã kí ã'di kî, ãzíla angá (ãfũ) kí íngõlé?”
14 Má umvi, “Ãmbógó, ánį̃ kí ku, ínį̃ kí rá la mi 'i.”
Ãmbógó jọ, “'Dĩ kí 'bá angálépi ũcõgõ ãmbógó kí ĩcãndĩjó rĩ kí agâ sĩ rĩ kí. Ũjĩ kí ĩ'bã bõngó kí Kãbĩlõmvá 'bã ãrí sĩ imve rú.
15 Ị́jọ́ 'dĩ sĩ,
“Tu kí pá úmvúke ãmbõgõ ãni Ãdróŋá drị́ drį̃lẹ́ gá,
ãzíla ri kí ĩ'diní ãzị́ ngalé į̃tụ́ kí ịnị́ be jó ĩ'didrị́ agá;
ãzíla Ãdróŋá rilépi úmvúke ũpĩ ãni 'bų̃ gâlé 'dã 'bã drį̃ gá rĩ
la kí drį̃ gá hémã ãsõ nĩ.
16 Ãbị́rị́ icó kí fụlé į̃dị́ ku,
į̃yị́ vị icó kí fụlé į̃dị́ ku.
Į̃tụ́ icó kí ivélé ku,
į̃tụ́kã icó vâ kí zãlé ku.
17 Ã'dusĩku Kãbĩlõmvá pá tulépi úmvúke ãmbõgõ ãni rĩ 'bã drį̃lẹ́ gá rĩ,
la adru 'bá kí tãmbalépi rĩ rú nĩ;
ĩ'di kí agụ į̃yị́ ídri drị́ kídí ru rĩ mvụlé.
Ãzíla Ãdróŋá la mị́ndrẹ kí mị́fị́ gá rĩ kí ịnị́ nĩ.”

8

Kãbĩlõmvá nzį̃ ãko sĩ bụ́kų̃ tị ĩbĩjó ázį̃rį̃ rĩ tị

1 Kãbĩlõmvá la mụ ãko sĩ bụ́kų̃ tị ĩbĩjó ázį̃rį̃ rĩ nzį̃lé 'bo, ãngũ ĩyãŋã 'bų̃ gâlé tútú sáwã were.
2 'Dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ázį̃rį̃ pá utulépi Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá rĩ kí. Kí ãlu-ãlu drị́ gá úfẽ gũká.
3 Mãlãyíkã ãzí ãlu bãkụ́lẹ̃ idélé gólũdĩ sĩ rĩ trũ rĩ amụ́, ãzíla tu pá ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ rú rĩ gá. Úfẽ ĩ'diní ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní la ĩyõ rú, úlẽ 'bã usa kí ã'į̃táŋá 'bá Ãdróŋá ã'į̃lépi rá rĩ 'badrį̃ abe, kí fẽjó ídétáŋá ru ãngũ ídétáŋá idéjó ãlĩtárĩ idélé gólũdĩ sĩ rĩ gá Ãdróŋá drį̃lẹ́ gá.
4 Ãcíkã ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dã drị́ kí ã'į̃táŋá 'bá Ãdróŋá ã'į̃lépi rá rĩ 'badrį̃ abe, tụ kí mãlãyíkã rụ̃ sĩ 'bų̃ gá Ãdróŋá rụ̃lé angájó ãngũ sĩ ídétáŋá idéjó gólũdĩ sĩ 'dã gâlé.
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã 'dụ bãkụ́lẹ̃ tá sĩ ãko ãjị́ trũ vĩrĩ ivélé Ãdróŋá ní 'dĩ, a'dụ́ ãcí ãlĩtárĩ gá rĩ 'bãlé ala gá, ãzíla ãsũ ĩ'di vũ̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dõlé. 'Dãá ãvi 'bã nĩŋá ndrí-ndrí rĩ ãfũ ũ̃kpẽ̃ŋá la ndũ̃rũ̃-ndrũ̃rũ̃ rĩ trũ ãzíla ũyãkĩyã trũ nĩ.

'Bá Yẹ́sũ̃ ã'į̃lépi ku rĩ kí į̃jọ́ lijó rĩ

6 'Dã 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázį̃rį̃ gũkâ trũ drị́ gá cí 'dĩ itú kí ru bábá kí vujó.
7 Mãlãyíkã drį̃drį̃ rĩ vu gũká ĩ'didrị́ gá rĩ 'i, 'dãá sí i'dó zõlé vũ̃rụ́ 'dõlé, ãcí ru usalépi ãrí trũ rĩ ûsũ kí vũ̃rụ́ ũ̃nọ́kụ́ drį̃ gá 'dõlé. Ũ̃nọ́kụ́ 'bã wókõ ãlu na drį̃ gá rĩ ve ife, ãzíla ásé į̃'bị ala gá rĩ abe pírí rá.

8 Mãlãyíkã ĩrĩ rĩ vu gũká ĩ'didrị gá rĩ 'i. Ãko ãzí indrélépi 'bé ãmbógó
ãcî trũ la áni la, ú'be ĩ'di ĩyị mĩrĩ drĩ agâlé. Mĩrĩ 'bã wókõ ãlu na drĩ gá rĩ
uja ru ãrí ru.
9 Ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ 'bã ãlu na drĩ gá rĩ ũdrã kí rá, ãzíla mẹ́lĩ mĩrĩ
drĩ gá rĩ 'bã ãlu na drĩ gá rĩ andi kí rá.
10 Mãlãyíkã na rĩ vu gũká ĩ'didrị gá rĩ. Lẽlẽgó ãmbógó ãngũ jilépi tọ́cĩ
áni la a'dé 'bũ gâlé, i'bé kídí ãzíla ĩyị dịlépi dĩ-dĩ rĩ 'bã ãzí ãlu na drĩ gá rĩ
kí drĩ cí.
11 Lẽlẽgó 'dã 'bã rụ́ ũjĩkĩrĩlĩ 'i. 'Bá wẽwẽ rú ĩyị 'dã mvụlépi rĩ ũdrã kí rá,
ã'dusĩku ĩyị 'bã ãlu na drĩ gá rĩ 'bã ru ujajó ũmbájírílí ru rĩ sĩ.
12 Mãlãyíkã sụ rĩ vu gũká ĩ'didrị gá rĩ rá. Ĩtụ́ kí ĩmbá be ãzíla lẽlẽgó kî
trũ anụ́ kí rá, ĩ'bã wókõ ãlu na drĩ gá rĩ uja kí ru ịnị ru, ãzíla wókõ ãlu
na drĩ gá rĩ ĩtụ́ drị gá rĩ acá ịnị ru, ãzíla wókõ ãlu na drĩ gá rĩ ịnị drĩ acá
ịnịbịrịcịcị rú ĩdị-ĩdị.
13 Mâ ãngũ ndre agá 'bũ gâlé ru, ándre yụ́kụ́ ãlu unga agá wĩlĩwĩlĩ ru
áwáŋâ trũ, “Wọ́gõ! Wọ́gõ! Ũcõgõ 'bá ũnọ́kụ́ gá rĩ 'banî, ã'dusĩku ã'du ĩjọ́ la
mụ ru idélé gũká ụ́'dụ́kọ́ mụlépi akụ́lépi mãlãyíkã na vúlé 'dĩ 'bã kí mụlé
vúlé rĩ kî sĩ nĩ yã?”

9

1 Mãlãyíkã tõwú rĩ la mụ gũká vúlé 'bo, ándre lẽlẽgó a'délépi 'bũ gâlé
vũrụ́ 'dõlé rĩ, úfẽ drị la gá fũngụ́wã 'bụ́ ãsĩŋâ kóru rĩ drị gá rĩ 'i.
2 Lẽlẽgó la mụ 'bụ́ ãsĩŋâ kóru rĩ tị nzĩlé 'bo, ãcíkã ãfũlépi ala gâlé rĩ
mẽnú 'bã ãcíkã áni, ãzíla ãcíkã la atrị ĩtụ́ kí mịfĩ 'bũ be cí.
3 Ãcíkã agâlé úmbí ãfũ kí asĩlé vũrụ́ ũnọ́kụ́ drĩ gá, úfẽ ĩ'baní ũkpõ cécé
ítóniŋá ãngũ drĩ gá rĩ 'badrĩ áni.
4 Újọ ĩ'baní 'ba iza kí ásé ãzíla ife ãngũ drĩ gá rĩ kí ku, rá la 'bá 'bání sĩ
ícétáŋá Ãdróŋá drĩ ĩbĩjó androko la gá ku 'dĩ kî.
5 Ûga ĩ'baní 'bá kí ụ'dĩlé úmgbé, 'bã ĩcõcõŋã kí kí ĩmbá tõwú, ãzá ĩ'baní
ịsụ́lé rĩ 'bã ũcõgõ cécé ítóniŋá 'bã 'bá ũzãjó rĩ 'bã azájó rĩ 'bã áni.
6 Ĩmbá tõwú 'dã kí agá 'bá kí drã ndrũ mịfĩ ika sĩ, icó kí ịsụ́lé la ku. Wó
kí lẽ drãlé rá, drã la apá kí sĩ apá-apâ.
7 Úmbí 'dã i'dá kí cécé fãrásĩ ã'dị ãni itúlé bábá rĩ kí áni, mẹ́lẹ́tị la kí
'bádrĩ áni, sũ kí drĩkã gá kõfíyã gólũdĩ rú la kí.
8 Drĩ'bị la kí drĩ'bị ũkú drĩ áni, ãzíla sị la kí kẽmĩ drĩ áni.
9 Ãko ĩ'bã kí sũlé sĩ ru ágá atrịjó rĩ kí aya rú, ụ́pụ́pị la kí 'ụ ãsĩkárĩ wẽwẽ
rú cẽlépi fãrásĩ sĩ, ãzíla gárĩ ã'dị drị gá rĩ drĩ áni.
10 Kótẽ la ãzíla ãko la ĩ'baní sĩ 'bá zãjó rĩ cécé ítóniŋá 'badrĩ áni. Úfẽ
ĩ'baní ũkpõ sĩ 'bá 'baní cãndí fẽjó cajó ĩmbá tõwú 'dĩpí.
11 Úpí kí drĩlẹ́ gá rĩ mãlãyíkã angálépi 'bũ ãsĩŋâ kóru rĩ agá rụ́ umvelé tị
Yãhụ́dĩ drĩ sĩ Ãbãdónĩ 'i, ãzíla Gĩrĩkĩ tị sĩ Ãpõlọ́nĩyõ 'i rĩ. *
12 Ũcõgõ drĩdrĩ rĩ alị 'bo, índre ãzíla kí ĩrĩ kí amụ́ 'dĩ.
13 Mãlãyíkã ázíyá rĩ vu gũká ĩ'didrị gá rĩ rá, má are ụ́'dụ́kọ́ angájó ãlĩtárĩ
gólũdĩ rú kónã sụ Ãdróŋá drĩlẹ́ gá rĩ agâlé jọ,
14 “Mí ũtrũ mãlãyíkã sụ umbélé ĩyị ãmbógó Ũfũrátĩ agá 'dã kí rá.”
15 Mãlãyíkã sụ ũtrũlé 'dã kí dó bábá ílí, ĩmbá ụ́'dụ́ ãzíla sáwã itúlé sĩ 'bá
ãlu na drị gá, lẽlé ụ'dĩlé ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dâ rá rĩ tẽjó. †

* **9:11** *Ãbãdónĩ* ãzíla *Ãpõlọ́nĩyõ* 'bã ífí 'bá “'bá kí ĩlĩkĩlépi rĩ 'i.” † **9:15** Zãbụ́rĩ 2:9

16 Kãlãfe ãsĩkárĩ ãni mâ arelé itúlé rá rĩ 200,000,000 † lãlé tí ĩyé áni la.
17 Ícétáŋá mâ ndrelé rĩ agá, ándre fãrásĩ kí 'bá rilépi drĩ la gá rĩ kí abe,
'bá 'dã sũ kí aya 'bara dĩlépi lẽrẽlẽrẽ ika rú, kõnĩ kõnĩ rú, ãzíla yẹ́lõ rú la
kí jụ́jụ́ gá cí. Fãrásĩ 'bã drĩkã kí indré cécé kẽmĩ drĩ áni, tị la kí agá ãcí ãfũ
kí ãcíkã trũ gbũ'dí ngũŋâ trũ ĩrĩ ã'dị drị gá rĩ áni.
18 'Bá 'bã wókõ ãlu na drĩ gá rĩ ũdrã kí jụ́wẽ ũcõgõ fẽlépi na 'dĩ kí sĩ ãcí,
ãcíkã ãzíla ĩŋmá ngũlépi ĩrĩ ãfũlépi fãrásĩ kí tị gá rĩ sĩ.
19 Ũkpó fãrásĩ 'dã 'badrĩ kí kí tị gá, ãzíla kótẽ ĩ'badrĩ kí agá. Kótẽ la kí
drĩkã trũ cécé ĩnĩ drị gá rĩ áni, ũjũ trũ sĩ 'bá ụ'dĩjó.
20 'Bá ị́mbị́ ũdrãlépi jụ́wẽ 'dĩ sĩ ku rĩ, lẽ kí ásị́ ujalé ku ãko ĩ'baní idélé
drị sĩ 'dĩ kí a'bejó. A'be kí úríndí ũnzí kí ãdroŋa idélé gólũdĩ sĩ, sílĩvã sĩ,
drõnọ́ sĩ, írã sĩ, ãzíla ife sĩ, ãngũ ndrelépi ku, ị́jọ́ arelépi ku vâ acị́lépi ku
'dĩ kí ĩnzĩŋá ku.
21 Lẽ kí ásị́ ujalé ku 'bá ụ'dĩŋá sĩ, ãndrĩ́kẹ sĩ, ãwũ sĩ, ãzíla ũgũ sĩ.

10

Mãlãyíkã bụ́kṹ wereŋá trũ rĩ

1 Ị́jọ́ 'dã 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí ũkpó ru la 'bã asị́ agá vṹrụ́
'dõlé angájó 'bṹ gâlé. Bõngó ĩ'di 'bã sulé rĩ imve rú cécé ṹrụ́'bṹ áni ãzíla
drĩkã la gá 'dãá dĩzã ãzí ãlápítí cécé gẹ́rị́ áni la; mẹ́lẹ́tị la indré cécé ĩtụ́ áni
ãzíla pá la kí cécé ãcí áni.
2 Rụ ĩ'didrị́ gá bụ́kṹ wereŋá tị nzĩlé mmgbọ la. 'Bã ru pá ãndá rĩ ĩyị́ drĩ
gá, ãzíla pá ĩjị́ rĩ ṹnọ́kụ́ drĩ gá,
3 za re ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá 'ụlépi cécé kẽmĩ ụ́'dụ́kọ́ áni la sĩ. Ĩ'di mụ zalé 'bo,
ãvi ázĩrĩ rĩ ã'ĩ kí tị la nĩ.
4 Ãvi 'dã kí mụ ị́jọ́ delé jọ agá 'bo, ma tí ãni rú lẽ agá ị́jọ́ ị́jộ lịŋá drị́ 'dã
kí sĩ agá vṹrụ́. Wó má are ụ́'dụ́kọ́ angájó ụrụgâlé la jọ mání, “Ísĩ ị́jọ́ 'dĩ kí
bụ́kṹ agá ku, mí a'bó kí cí.”
5 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã tá mání ndrelé pá 'bãlépi ĩyị́ drĩ gá,
ãzíla ṹnọ́kụ́ drĩ gá rĩ, inga ru drị́ ãndá rĩ sulé 'bṹ gâlé.
6 Ãzíla sõ ũyõ Ãdróŋá u'álépi ídri jã 'dâ, 'bṹ kí 'bãlépi ṹnọ́kụ́ trũ, ĩyị́ trũ,
ãzíla ãko ala gá 'dĩ kí abe pírí rĩ 'bã rụ́ sĩ. Mãlãyíkã jọ, “Ãdróŋá icó sáwã
izalé ãzo rú ĩdị́ ku!
7 Wó mãlãyíkã ázĩrĩ rĩ drĩ dó gũká ĩ'didrị́ rĩ vu 'bo, 'dã 'bã ũngúkú gá,
Ãdróŋá la dó ị́jọ́ ĩ'di 'bã itúlé ãzíla ĩ'di 'bã zĩlé zĩ-zĩ rĩ kí tị de, cécé ándrá
ĩ'di 'bã lũlé nãbiya 'baní rĩ áni.”
8 'Dã 'bã ũngúkú gá, má are vâ ụ́'dụ́kọ́ tá mání ị́jọ́ jọlépi angájó 'bṹ gâlé
rĩ ĩdị́, jọ, “Ímụ, mí a'dụ́ bụ́kṹ wereŋá tị nzĩlé mmgbọ mãlãyíkã pá ãndá rĩ
'bãlépi ĩyị́ drĩ gá, ãzíla ĩjị́ rĩ 'bãlépi ṹnọ́kụ́ drĩ gá 'dã drị́ gá 'dã 'i.”
9 Ámụ mãlãyíkã rụ̂lé, má a'ị́ 'bã ãfẽ mání bụ́kṹ wereŋá rĩ 'i. Jọ mání,
“Í'dụ ãzíla ína ĩ'di. Ĩ'di ru 'bĩ́ ími tị gá 'dâ ĩlị́-ĩlị́ ru cécé ãnụ́ áni, wó ĩ'di
dra ími agâlé ũmbájírílí ru.”
10 Má a'dụ́ bụ́kṹ wereŋá 'dĩ mãlãyíkã drị́ gâlé, ána ĩ'di. Ãjị́ la áma tị gá
'dâ ĩlị́-ĩlị́ ru cécé ãnụ́ áni, wó ma mụ ĩ'di nalé tilé 'bo, áma 'a dra ũmbájírílí
ru.
11 Mãlãyíkã jọ mání, “Mí ũlũ ị́jọ́ 'dĩ kí 'bá pírí tị ndú-ndú jọlépi rĩ 'baní,
sụ́rụ́ ndú-ndú 'baní, ãzíla ũpi ndú-ndú 'baní.”

† **9:16** *200,000,000* ĩ'di ãko lãlé tí cécé cínákĩ áni la.

11

'Bá sãdínĩ rú Ãdróŋá ãni ĩrĩ ĩjọ́ vú nzelépi rĩ kî

1 Úfẽ mání ĩbáká sĩ ãngũ 'bejó rĩ, ãzíla újọ mání, “Ímụ jó Ãdróŋá drị́ rĩ
ṹ'bĩ̃lé ãlĩtárĩ be, ílã 'bá Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃lépi rĩ kí 'dãá pírí.
2 Wó lẽ mí ṹ'bĩ̃ wókõ la ãmvé rĩ ku, ã'dusĩku úfẽ ãngũ 'dĩ 'bá Yãhụ́dĩ̃ rú
ku rĩ 'banî. Kí mụ táwṹnĩ̃ ãlá Ãdróŋá drị́ 'dĩ atulé sáwã were sĩ ĩmbá kãlị́
sụ drĩ̃ ĩrĩ̃.
3 Ma mụ 'bá má ãni sãdínĩ rú ĩrĩ̃ 'dĩ 'baní ũkpó fẽlé sĩ ĩjọ́ uyújó ṹ'dṹ
1,260, * kí ru sṹ ũcõgõ i'dajó bõngó ũyóró gṹtĩ́yã rú la sĩ.”
4 'Bá sãdínĩ rú ĩrĩ̃ 'dĩ kí ife mĩ̃zẽ̃ỹĩ́tṹ rú rĩ kî, ãzíla kí tárã ife ĩrĩ̃ pá tulépi
Ãdróŋá ṹnọ́kṹ 'dĩ ũ'bãlépi pírí nĩ rĩ drĩ̃lẹ́ gá rĩ kî.
5 'Bá ãzí drĩ lẽ kí adrálé, kí mẹ́rọ́'bá lẽlépi kí adrálépi 'dã kí ivé ãcí ãfũlépi
kí tị gá rĩ sĩ. 'Dĩ dó bãsĩ gẽ̃rĩ̃ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrĩ̃ kí ụ'dĩ́jó rĩ.
6 'Bá 'dĩ kí ũkpõ trũ sĩ uzogó ugajó, 'bã 'dị ku kpere ĩ'baní ĩjọ́ Ãdróŋá
drĩ̃ ũlũ agá. Kí vâ ũkpõ trũ ĩ̃yị́ kí ujajó ãrí ru, ãzíla ãngũ drĩ̃ gá jṹwẽ̃ ũví
ndú-ndú ajíjó sáwã cí rĩ gá ĩ'baní lẽlé rĩ áni.
7 'Bá 'dĩ drĩ kí ĩjọ́ ĩ'baní ũlũlé rĩ de 'bo, ṹbõ̃gṹ ãfũlépi 'bṹ ãsĩ̃ŋâ kóru rĩ
agâlé rĩ la ãfũ ã'dị́ 'dị̃lé ĩ'ba abe. Ĩ'di kí ndẽ rá ãzíla ĩ'di kí ụ'dị́ rá.
8 Ãvũ la kí mụ ru ulalé gẽ̃rĩ̃ ãmbógó táwṹnĩ̃ ĩyõ 'dã drĩ̃ agá, ãngũ sĩ
Úpí ĩ'badrĩ̃ ipajó mũsãlá'bã sị́ gá rĩ gá, táwṹnĩ̃ 'dã 'bã rṹ ícétáŋá ru rĩ kí
Sõdómũ jõku Mĩ̃sĩ̃rĩ̃ 'i.
9 Ṹ'dṹ na nṹsṹ 'dĩpí, 'bá ũví ndú-ndú, sṹrṹ ndú-ndú gá, tị ndú-ndú jọlépi
'dĩ amṹ kí ãvũ la kí nĩ̃lé ãzíla uga kí kí ĩ̃sĩ̃lé úmgbé.
10 'Bá ãngũ drĩ̃ gá 'dĩ u'á kí pírí ãyĩkõ sĩ 'bá sãdínĩ rú ĩrĩ̃ 'dĩ kí 'bã ũdrãŋá
sĩ. 'Bá ri kí ãyĩkõ idélé ãzíla ãko ũfẽlé kí drĩdríŋĩ gá ãwã'dĩfô rú, ã'dusĩku
nãbịya ĩrĩ̃ 'dĩ fẽ kí ándrá ũcõgõ 'bã ãngũ drĩ̃ gá 'dĩ 'baní ambamba.
11 Wó ṹ'dṹ na nṹsṹ vúlé gá ãvẽ̃vĩ́ ídri fẽlépi angálépi Ãdróŋá drị́ rĩ tõ ru
kí agá, ãvũ 'dã angá kí ụrụgá pá tulé pá ĩ'badrĩ̃ sĩ, 'bá pírí ĩjọ́ 'dã ndrelépi
ru idé agá cé rĩ ṹrĩ̃ ãmbógó la rụ kí nĩ.
12 'Bá sãdínĩ rú ĩrĩ̃ 'dĩ are kí ṹ'dṹkọ́ re 'bṹ gâlé ru, “Ĩmi amṹ 'dõlé!” Íni
'dĩ mẹ́rọ́'bá ĩ'badrĩ̃ kí dĩ̃ kî ndre sĩ, ĩ'baní tụ agá ṹrṹ'bṹ agâ sĩ 'bṹ gâlé.
13 Sáwã ãlu-ãlu 'dã agá 'dãá, ũyãkĩyã ãmbógó la andi táwṹnĩ̃ 'dã 'bã
wókõ ãlu mụdrị́ drị́ gá rĩ rá, ãzíla 'bá ũdrã álĩfũ ázĩ̃rĩ̃. 'Bá ĩ̃mbĩ́ ru palépi
ídri ũyãkĩyã 'dã agá rĩ, idé kí ṹrĩ̃ sĩ ãzíla fẽ kí dĩ̃zã Ãdróŋá 'bṹ gá rĩ nî.
14 Ũcõgõ ĩrĩ̃ rĩ ukó rá, 'bo ũcõgõ na rĩ la amṹ gbõrú.

Gũká ázĩ̃rĩ̃ rĩ

15 Mãlãyíkã ázĩ̃rĩ̃ rĩ vu gũká ĩ'didrĩ̃. 'Dã 'bã ũngúkú gá, ṹ'dṹkọ́ uzálépi
rere la are ru 'bṹ gâlé jọ agá la,
“Sṹrṹ pírí ṹnọ́kṹ drị́ gá rĩ acá kí sṹrṹ Úpí ãmadrĩ̃ ãni la rú,
ãzíla Kúrísĩtõ ĩ'didrĩ̃ ãni rú, ĩ'di dó sĩ mụ kí drĩ̃ celé jã 'dâ!”
16 'Bá ĩyõ kãlị́ ĩrĩ̃ drĩ̃ sụ rilépi Ãdróŋá drĩ̃lẹ́ gá úmvúke ĩ'badrĩ̃ drĩ̃ gá ri, su
kí mị́fĩ́ vṹrṹ Ãdróŋá ĩ̃nzĩ̃jó,
17 jọ kí:
“Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dĩ́pị́,
ú'dî'da cí, ãzíla ándrá cí rĩ!
Ãfẽ míní ãwã'dĩfô míní ũkpõ mídrĩ̃ 'dụjó

* **11:3** *Ĩmbá kãlị́ sụ drĩ̃ ĩrĩ̃,* ãzíla *ṹ'dṹ 1,260* 'dĩ ají kí ru ílí na nṹsṹ be pírí ãlu.

ãzíla i'dójó ãma drı̃ cejó rĩ sĩ.
18 Ũmbã na ándrá 'bá Yẹ́sṵ̃ ã'ı̃lépi ku 'dĩ kí mínî,
wó ũmbã mídrı̃ 'bã sáwã acá ú'dî'da 'bo.
'Dĩ sáwã ı́jọ́ lijó 'bá ũdrãlépi rá rĩ kí drı̃ gá,
ãzíla míní mî ãti'bo kí ũfẽjó rĩ 'i.
Mi amṵ́ 'bá mí ãni nãbıya rú rĩ kí ũfẽlé,
'bá mí ãni ãlápítí ı́jọ́ ũnzî kóru rĩ kí abe,
'bá pírí ími rṵ́ ı̃nzı̃lépi ı̃nzı̃-ı̃nzı̃,
i'dójó anzı ́ kí sĩ kpere 'bá ĩyõ rĩ kî trũ.
Ãzíla mi amṵ́ 'bá pírí ándrá ı́jọ́ ũnzí idélépi ṵ̃nọ́kṵ́ drı̃ gá rĩ kí ı̃lı̃kı̃lé rá.”
19 'Dã 'bã ũngúkú gá, jó Ãdróŋá drı́ 'bṵ̃ gâlé rĩ únzı̃ tı ́ la mmgbọ, ala gá 'dãá úndre sãndṵ́kṵ̃ tı ́ icíma drı́ rĩ 'i. 'Dãá ãvi nĩ ndrí, ṵ̃kpẽ ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃, uzogó sí trũ ãmbógó la a'dé ãzíla ṵ̃nọ́kṵ́ pírí aya ru ũyãkĩyã ãmbógó ũkpó la sĩ.

12

Ũkú kí ṵ̃bõgṵ̃ be

1 Ándre ícétáŋá ãmbógó ṵ̃sṵ̃táŋá ru la i'da ru 'bṵ̃ gá 'dãá; ũkú ãzí ru sṵ̃lépi bõngó sĩ pãrã-pãrã cécé ı̃tṵ́ áni, 'bã pá ĩmbá drı̃ gá, ãzíla kõfíyã lẽlẽgó trũ mụdrı́ drı̃ ı̃rı̃ la drı̃kã gá cí.
2 Ũkû ándrá 'a trũ, ngọ́tı́ la mụ ãzá tĩŋá drı̃ a'dṵ́lé ũkpó ru 'bo, ri awálé awâ.
3 'Bo 'dã 'bã ũngúkú gá ícétáŋá ãzí rĩ i'da ru 'bṵ̃ gá 'dãá. Ṵ̃bõgṵ̃ ãzí ãmbógó ika la, drı̃kã trũ ázı̃rı̃, ãzíla újé trũ mụdrı́, ãzíla su kõfíyã ázı̃rı̃ ãmbõgõ ãrĩ kí drı̃kã 'dã kí agá cí.
4 Lẽlẽgó 'bṵ̃ gá rĩ 'bã wókõ ãlu na drı́ gá rĩ alí kí asélé ayilé vṵ̃rṵ́ 'dõlé kótẽ ĩ'didrı̃ sĩ. Ṵ̃bõgṵ̃ 'dĩ ri ũkú lẽlépi tĩlépi tĩ-tĩ 'dĩ ũmbãlé sĩ lẽjó ĩ'di 'bã ngọ́tı̃ najó rá drı̃ dó tĩ 'bo rĩ gá.
5 Tĩ ngọ́tı́ ágọ́bı́ úpí ru, ĩ'di amṵ́ drṵ́zı́ ũpĩ rụlé 'bá ãngũ drı̃ gá 'dĩ kí drı̃ gá pírí drı́ ũkpó aya áni rĩ sĩ. Ú'dụ ĩ'di 'bã ngọ́tı́ kpílo gbõrú Ãdróŋá rṵ́ ụrụgâlé kpere úmvúke ãmbõgõ ãrĩ gâlé.
6 Ũkû apá dó ãngũ kõtórõ rú Ãdróŋá 'bã idélé ĩ'diní 'dã gâlé, Ãdróŋá ní mụjó u'ájó ĩ'di tãmbajó ĩmbá kãlı́ sụ drı̃ ı̃rı̃ rĩ gá.
7 Ã'dı́ ãfũ 'bṵ̃ gâlé. Ãmbógó mãlãyíkã 'badrı́ Mı̃kãyı́lı̃ kí mãlãyíkã ĩ'didrı̃ abe 'dı ́ kí ã'dı́ ṵ̃bõgṵ̃ trũ úríndí ũnzí ĩ'didrı̃ abe.
8 Wó úndẽ Sĩtánĩ kí úríndí ũnzí ĩ'didrı̃ abe ã'dı́ gâlé rá, ádró dó kí 'bṵ̃ gâlé rá.
9 Á'bé ṵ̃bõgṵ̃ ãmbógó umvelé 'bá ı́jọ́ ũsõlépi vâ Sĩtánĩ 'i 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drı̃ gá 'dĩ kí ulélépi rĩ, 'dõlé mãlãyíkã ĩ'didrı́ kí abe.
10 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ ı́jọ́ ajọ́lépi re la 'bṵ̃ gâlé jọ,
“Patáŋá Sṵ́rṵ́ Ãdróŋá drı̃ acá 'bo!
Ãdróŋá i'da ũkpõ ĩ'di 'bã adrujó Úpí ru rĩ 'bo,
ãzíla ũkpõ ngọ́pı̃ Kúrísĩtõ drı̃ 'bo!
Ã'dusĩku 'bá 'bá ã'ı̃táŋá agá
rĩ kí tõlépi ı̃tṵ́ kí ı̃nı́ be Ãdróŋá drı̃lẹ́ gá rĩ ádró ĩ'di 'bṵ̃ gâlé rá.
Á'bé ĩ'di 'bṵ̃ gâlé rĩ sĩ ṵ̃nọ́kṵ́ gá.
11 Ndẽ kí Sĩtánĩ
ãrí Kãbĩlõmvá drı̃ sĩ
vâ ı́jọ́ mgbã vú nzeŋá sĩ, lẽ kí ru ídri mgbã rĩ gá ku

ãzíla ĩ'bã kí ã'ĩjó drãjó rá rĩ sĩ.
12 Ĩjọ́ 'dĩ sĩ, 'bũ̃, mí u'á ãyĩkõ sĩ,
ãzíla 'bá pírí u'álépi ími agá 'dĩ kí abe!
Wó ũcõgõ ãmbógó la ũ̃nọ́kụ́ drị̃ ãzíla mĩrĩ drị̃,
ã'dusĩku ú'be Sĩtánĩ 'i ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá vũ̃rụ̃ lé ũmbã ãmbógó la trũ
ãzíla nĩ̃ rá ụ́'dụ́ ĩ'didrị̃ acá kí ãni rú 'bo.”
13 Ũ̃bõ̃gũ̃ la mụ ndrelé la á'bé 'i ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá vũ̃rụ́ 'dõlé 'bo, i'dó ũkú ngọ́tị̃ ágọ́bị̃ tịlépi 'dĩ adrolé.
14 Úfẽ ũkú 'dĩ ní ụ́pụ́pị̃ cécé yụ́kụ́ ãmbógó la ãni la kí ĩ̃rĩ̃, sĩ ngajó apájó ru zĩ̃jó ãngũ Sĩtánĩ 'bã sĩ icójó cajó ala gá ku rĩ gá, sĩ icójó ĩ'di tãmbajó ílí na nụ́sũ̃ 'dĩ̃pí Sĩtánĩ 'ba aló rú sĩ ĩ'di ụrụ'bá ku.
15 Wó Sĩtánĩ wi ĩ̃yị̃ ãmbógó la ũkú 'dĩ vú gâ sĩ, ĩ̃yị̃ 'bã wũ̃ rú sĩ ĩ'di rá íni.
16 Wó ũ̃nọ́kụ́ ko ũkú 'dĩ 'bã ãzã, nzĩ̃ ru tị mmgbọ ĩ̃yị̃ tá ũ̃bõ̃gũ̃ 'bã wilé 'dĩ nzụjó rá.
17 Ĩjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ũ̃bõ̃gũ̃ acá dó ũmbájírílí ũkú 'dĩ nî, ãzíla inga dó ru mụlé ã'dị́ 'dịlé ĩ'di 'bã anzị kí abe; 'dĩ kí 'bá pírí ãzị́táŋá Ãdróŋá drị̃ kí tãmbalépi ãzíla ru ĩbĩlépi ĩjọ́ Yẹ́sũ̃ 'bã i'dalé ĩ'baní rĩ kí agá rĩ kí.
18 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, Sĩtánĩ tu pá * avị́lé ĩ̃yị́tị̃ gá.

13

Ũ̃bõ̃gũ̃ ãfũlépi ĩ̃yị̃ agâlé rĩ

1 Ĩjọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre ũ̃bõ̃gũ̃ ãzí 'bã ãfũ agá ĩ̃yị̃ ãmbógó la agá ãmvé 'dõlé. Drĩ̃kã la kí ázĩ̃rĩ̃ ãzíla újé la kí mụdrị́, újé ãlu-ãlu sị́ gá kõfíyã ũpĩ ãrĩ cí. Ãzíla drĩ̃kã ãlu-ãlu drị̃ gá úsĩ ĩjọ́ Ãdróŋá u'dájó la.
2 Ũ̃bõ̃gũ̃ mání ndrelé rĩ indré ũ'dú áni, wó pá la kí ãmbógó ru únúkâ trũ ãsámbílí ru, ãzíla tị la cécé kẹ̃mĩ̃ ãrĩ áni. Sĩtánĩ fẽ ũ̃bõ̃gũ̃ 'dĩ ní ũkpõ ĩ'didrị̃, ãzíla úmvúke ĩ'didrị́ ũpĩ ãrĩ sĩ 'bá kí drị̃ cejó.
3 Ũ̃bõ̃gũ̃ 'dã 'bã drĩ̃kã ãzí ãlu rĩ gá ĩ́lụ́wẹ́ ãkõzá ãmbógó la ãni la ace nĩ. 'Bá ũ'bí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá rĩ u'á kí ãkõzá ãmbógó drĩ̃kã la gá 'dã 'bã jaŋá rá rĩ sĩ ũ̃sũ̃táŋá sĩ, ãzíla bĩ kí ũ̃bõ̃gũ̃ vú.
4 'Bá pírí ĩ̃nzĩ̃ kí Sĩtánĩ 'i ã'dusĩku fẽ ũkpõ ĩ'didrị́ gá rĩ ũ̃bõ̃gũ̃ ní, ãzíla ĩ̃nzĩ̃ kí vâ ũ̃bõ̃gũ̃ ĩndĩ, jọ kí, “Ã'di cécé ũ̃bõ̃gũ̃ áni nĩ yã? Ã'di icó ĩ'di be ã'dị́ 'dịlé rá la nĩ yã?”
5 Ãdróŋá ã'ĩ̃ ũ̃bõ̃gũ̃ ní ĩjọ́ jọjó idemará ru, ãfó sĩ, vâ Ãdróŋá u'dájó ãzíla fẽ ĩ'diní ũkpõ sĩ ĩjọ́ 'dĩ kí idélé lú ĩmbá kãlị́ sụ drị̃ ĩ̃rĩ̃.
6 Nzĩ̃ dó tị i'dójó Ãdróŋá rụ́ u'dájó ãzíla ãngũ ĩ'didrị́ u'ájó rĩ be, ĩjọ́ ũnzíkãnã kí jọjó ĩ'di ụrụ'bá gá, ãzíla vâ 'bá pírí ĩ'di ã'ĩ̃lépi rá, u'álépi 'bũ̃ gá 'dĩ kí abe.
7 Úfẽ ĩ'diní ũkpó ã'dị́ 'dịjó 'bá ã'ĩ̃táŋá agá 'dĩ kí abe, ãzíla kí ndẽjó rá. Úfẽ vâ ĩ'diní ũkpõ ãmbõgõ najó 'bá ãngũ drị̃ gá, sụ́rụ́, ãzíla tị ndú-ndú 'dĩ kí drị̃ gá pírí.
8 'Bá ũri ndú-ndú ũ'bí ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'dâ 'dĩ kí ĩ̃nzĩ̃ kí ũ̃bõ̃gũ̃ 'dĩ 'i, 'dĩ kí 'bá rụ́ sĩlé bụ́kũ̃ ídri drị̃ 'dĩ sĩ ú'bã drĩ ũ̃nọ́kụ́ ĩ̃ndụ́ ku rĩ kí. Bụ́kũ̃ ídri drị̃ 'dĩ ĩ'di Kãbĩlõmvá ándrá 'dịlé rá rĩ drị̃.
9 'Bá bị́lẹ̃ trũ rĩ 'bã are ĩjọ́ 'dĩ 'i.
10 'Bá arụ́lé ã'dị́ gá rĩ kí ála kí agụ mãbụ́sũ̃ gá,
'Bá lẽlé ụ'dị́lé ménéŋá ã'dị́ drị̃ sĩ rĩ kí,
ála kí ụ'dị́ ménéŋá ã'dị́ drị̃ sĩ rá.

* **12:18** Bụ́kũ̃ Ãdróŋá drị̃ ãzí rĩ kí agá ĩjọ́ sĩlé *Sĩtánĩ tu pá* 'dĩ 'i *ítu pá,* vásĩ 'dĩ kí icíjó ĩjọ́ amụ́lépi 'dĩ ũngúkú gá rĩ trũ.

Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ásị́ ị́jọ́ tajó jã rĩ kí ã'ĩ̃táŋá be 'bá Ãdróŋá drị̃ 'badrị̃.

Ụ̃bõgũ̃ ãfũlépi vũ gá rĩ

11 Ándre vâ ũ̃bõgũ̃ ãzí ãfũ agá vũ agâlé, újé la kí ĩ̃rĩ̃ cécé kãbĩlõ drị̃ áni, wó ĩ'di ị́jọ́ jọ cécé Sĩtánĩ áni.
12 Ri vâ ũkpó pírí ũ̃bõgũ̃ drị̃drị̃ 'dã drị̃ ayúlé ĩ'di kẽ̃jị́ gá, 'bã dó sĩ 'bá pírí ãngũ drị̃ gá rĩ kí ũ̃bõgũ̃ tá drị̃drị̃ 'dã ĩ̃nzĩ̃lé, ãkõzá la tá ãmbógó rĩ sĩ jajó rá 'dĩ 'i.
13 Ụ̃bõgũ̃ 'dĩ idé ícétáŋá ãmbogo-ãmbogo tálí ndú-ndú tré, fẽ ãcí a'dé angájó 'bũ̃ gâlé ũ̃nọ́kụ́ drị̃ gá 'bá pírí kí drị̃ gâ sĩ.
14 Ã'dusĩku ícétáŋá 'dã kí sĩ, úfẽ ĩ'diní ũkpõ tálí idéjó ũ̃bõgũ̃ drị̃drị̃ 'dã kẽ̃jị́ gá, úlé dó sĩ 'bá ãngũ drị̃ gá rĩ kî. Fẽ ĩ'baní ãzĩ̃táŋá sĩ í'dá ĩ̃nzĩ̃táŋá ru la idéjó ũ̃bõgũ̃ sõlé ménéŋá sĩ, ãkõzâ trũ, ãzíla drĩ vâ u'álépi ídri 'dã nî.
15 Úfẽ ũ̃bõgũ̃ 'dã ní ũkpõ ãvẽ̃vĩ̃ sĩ ídri fẽjó í'dá ãnãkpá kãyú 'dã ní sĩ icójó ị́jọ́ jọjó fẽjó la 'bá í'dá 'dã ĩ̃nzĩ̃lépi ku rĩ kí ụ'dị́jó rá.
16 Ãzíla ũŋmĩ 'bá pírí kí ũkpó sĩ, 'bá nírí, 'bá ĩyõ trũ, 'bá málĩ trũ, 'bá lẽmẽrí, ãzíla 'bá drĩ̃lẹ́mmgbọ, 'bá ãtí'bó ru rĩ kí abe, ícétáŋá ũ'bãjó kí drị̃ ãndá rĩ gá jõku ãndrõkõ gá.
17 Â'ĩ̃ ĩ'baní ãko ĩ̃tũ̃ndãlé jõku ĩgbãjó ku, drĩ kí adru ícétáŋá 'dã kóru rĩ gá, 'dĩ rụ́ ãnãkpá 'dã drị̃ jõku námbã rụ́ ĩ'didrị̃ gá rĩ 'i.
18 Ị́jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã sĩ ñĩ̃jó la. 'Bá ũndũwã trũ rĩ 'bã ịsụ́ námbã ũ̃bõgũ̃ drị̃ 'dĩ 'bã ífí, ĩ'di námbã 'bá ãni. Námbã ĩ'didrị̃ rĩ 666.

14

Kãbĩlõmvá kí 'bá álĩfũ túrú ãlu kãlị̃ sụ drĩ̃ sụ rĩ abe

1 Ándre Kãbĩlõmvá pá tu agá 'bé Zĩ̃yọ́ñ̃ sị́ gá, 'bá trũ álĩfũ túrú ãlu kãlị̃ sụ drĩ̃ sụ ĩ'di ru rụ́ sĩ̃jó Átẹ́pĩ̃ drị̃ be kí androko gá cí rĩ kî.
2 Má are ụ́'dụ́kọ́ 'bũ̃ agâlé cécé ĩ̃yị̃ 'delépi kũ̃rũ̃ 'ụlépi ãvi 'bã nuŋá ĩ'di 'bã kpẽ̃jó 'bo rĩ sĩ rĩ áni. Ụ́'dụ́kọ́ mâ arelé 'dã cécé 'bá ũ̃'dị̃ colépi rĩ 'bã ũ̃'dị̃ 'baní 'ụlé rĩ áni.
3 'Bá álĩfũ túrú ãlu kãlị̃ sụ drĩ̃ sụ 'dĩ tu kí pá úmvúke drĩ̃lẹ́ gá, ãnãkpá ídri sụ ãzíla 'bá ĩyõ kãlị̃ ĩ̃rĩ̃ drĩ̃ sụ 'dĩ kí drĩ̃lẹ́ gá, ri kí úngó ú'dí la ngolé, ĩ'baní ñĩ̃lé nĩ á'dũ̃sĩ la. Kí lú 'bá Ãdróŋá 'bã unzelé 'bá ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ kí agá rĩ kî.
4 'Bá 'dĩ kí 'bá mịfị̃ ãcí idélépi ku, Kãbĩlõmvá vú ũbĩlépi ãngũ pírí ĩ'diní mụjó rĩ gá rĩ kî. Kí 'bá unzelé drĩ̃drĩ̃ ũri 'bá 'badrị̃ kí agá fẽlé fẽtáŋá ãlá ru Ãdróŋá ní Kãbĩlõmvá be rĩ kî.
5 Ịsụ́ kí tị gá ĩnzó ku, kí vâ ị́jọ̃ kóru.

Ị́jọ́ mãlãyíkã na 'dĩ 'bã kí ũlũlé rĩ

6 Ándre mãlãyíkã ãzí 'bã nga agá 'bũ̃ agá ágágá 'dãá, ị́jọ́ mgbã Yẹ́sũ̃ drị̃ jã 'dâ rĩ ũlũ agá 'bá ũ̃nọ́kụ́ gá 'dĩ 'banî, sụ́rụ́ pírí, 'bá pírí ãzíla tị pírí ũ̃nọ́kụ́ drĩ̃ gá rĩ 'banî.
7 Jọ ị́jọ́ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re, "Ĩru Ãdróŋá 'i, ãzíla ĩmi ĩ̃nzĩ̃ ĩ'di ãmbõgõ ĩ'didrị̃ gá rĩ sĩ! Ã'dusĩku sáwã ĩ'didrị̃ 'bá pírí kí ị́jọ́ lịjó rĩ acá 'bo. Ĩmi ĩ̃nzĩ̃ 'bá 'bũ̃ kí 'bãlépi vũ be, mĩrĩ ãzíla kídí ĩ̃yị̃ 'bã sĩ agájó rĩ abe rĩ ĩ̃nzĩ̃-ĩ̃nzĩ̃."
8 Mãlãyíkã ãzí ĩ̃rĩ̃ rĩ bĩ vú la 'bũ̃ agá 'dãá, jọ, "Bãbũ̃lọ́ñ̃ ãmbógó rĩ a'dé rá, a'dé vũ̃rụ́ 'bo, ĩ'di ándrá sụ́rụ́ pírí ĩ̃jõtõ̃lépi íwá sĩ aza rú, ãzíla mịfị̃ ãcí ãwũ̃ idéjó rĩ sĩ rĩ 'i."

9 Mãlãyíkã na rĩ bĩ tá drĩdrị̃ 'dã kí vú jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ, "'Bá ãzí drĩ
ũbõgũ ĩnzĩ rá, ĩ'di 'bã í'dá be, ãzíla drĩ kí ãlámã ĩ'didrị̃ ụlị kí androko gá,
ãzíla drị gá,
10 kí ịmvụ́ ũmbã Ãdróŋá drị dralépi íwá ru rĩ sĩ, ũsũlé kópõ Ãdróŋá drị
ũmbã drị̃ agá ũkpõ sĩ tré rĩ sĩ. Ála kí ĩcãndĩ ãcí anụ́lépi ku rĩ sĩ, mãlãyíkã
ãlá rĩ kí drĩlẹ́ gá, ãzíla Kãbĩlõmvá drĩlẹ́ gá.
11 Ãcí kí ivéjó rĩ 'bã ãcíkã la tụ gbũ'dí ụrụgâlé jã 'dâ. 'Bá ũbõgũ ĩnzĩlépi
í'dá ĩ'didrị̃ be rĩ, avị kí ku ĩtụ́ kí ịnị be, ãzíla 'bá ĩ'di 'bã ãlámã ãzíla rụ́
ã'ĩlépi rá rĩ, avị kí vâ ku ĩtụ́ kí ịnị be."
12 Ịjọ́ 'dĩ 'ba imbá 'bá Ãdróŋá ãni ãlá 'dĩ kí ásị sĩ ịjọ́ tajó, ãzịtáŋá Ãdróŋá
drị̃ tãmbajó, ãzíla ã'ĩtáŋá ĩ'badrị̃ 'bãjó Yẹ́sũ agá.
13 Má are ụ́'dụ́kọ́ angájó 'bũ agâlé jọ, "Ísĩ ịjọ́ 'dĩ cí, drĩlẹ́ba 'bá ũdrãlépi
ãzị Úpí drị̃ agá ú'dî'da kpere drĩlẹ́ gá rĩ 'banî."
"Wõyí ãndá," Úríndí jọ rá, "Kí mụ avị́lé ãzị ũkpó ru ĩ'badrị̃ kí vúlé gá,
ịjọ́ ĩ'bã kí idélé múké rĩ la kí vú bĩ."

Ịjọ́ ndrelé ĩjọ́ lịŋá ụ́'dụ́ ãsĩjó rĩ drị̃ rĩ

14 Ándre áma drĩlẹ́ gá 'bá cécé ngọ́tị 'bádrị̃ † ri áni ri agá ũrụ́'bũ imve la
drĩ gá. Su drĩ gá kõfíyã gólũdĩ rú la, ĩ'didrị gá ịlịŋá ãcí la.
15 'Dãá mãlãyíkã ãfũ jó Ãdróŋá drị 'bũ gá rĩ agâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ ụrụgá sĩ re
'bá rilépi ũrụ́'bũ drĩ gá rĩ ní, "Mí i'dó dó ũri lãlé ménéŋá sĩ, ã'dusĩku ũri
ũnọ́kụ́ drĩ gá rĩ mba kí dó 'dãá rá."
16 'Bá rilépi ũrụ́'bũ drĩ gá rĩ, 'dụ dó ménéŋá sĩ ũri kalépi ũnọ́kụ́ drĩ gá rĩ
lajó, útra dó sĩ ũri ũnọ́kụ́ drĩ gá rĩ kí rá.
17 Mãlãyíkã ãzí rĩ ãfũ vâ jó Ãdróŋá drị 'bũ 'dã agâlé, ĩ'di vâ ménéŋá ãcí
la trũ drị gá.
18 Mãlãyíkã ãzí ãcí 'bã drĩlẹ́ gá rĩ ãfũ ãlĩtárĩ gâlé, jọ ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re
'bá ménéŋá ãcí 'dã trũ rĩ ní, "Í'dụ ménéŋá mí ãni ãcí 'dĩ 'i, mí ụlị zãbíbũ
ífí kalépi rõnzõ nịlépi ũnọ́kụ́ drĩ gá 'dĩ kî."
19 Mãlãyíkã 'dụ ménéŋá ĩ'didrị gá rĩ, i'dó zãbíbũ ífí kí tralé, ũsũ kí ãngũ
ãmbógó sĩ kí nzijó ũmbã Ãdróŋá drị rĩ agá.
20 Tu kí kí ãngũ sĩ zãbíbũ sụ́ nzijó rĩ gá, 'dĩ táwũ̃nĩ agá 'dãá ãmvé ãmvélé
ru, ãzíla ãrí ãfũ dịlé ãko sĩ sụ́ la nzijó rĩ gâ sĩ, mgbi la mítã ãlu nụ́sũ, ãzo
la ĩ'di 'bã dịjó rĩ máyĩlị̃ túrú ĩrị̃.

15

Mãlãyíkã ázĩrị̃ jụ́wẹ̃ ázĩrị̃ abe rĩ kî

1 Ándre 'bũ gâlé ícétáŋá ãzí ãmbógó ũsũtáŋá ru la, mãlãyíkã ázĩrị̃ rụ kí
jụ́wẹ̃ ázĩrị̃ ũmbã Ãdróŋá drị sĩ 'bá kí drị̃ arụ́jó rĩ 'bã ukójó rĩ.
2 Áma drĩlẹ́ gá, ándre ãko ãzí i'dálépi mĩrĩ gĩlásĩ áni pãrã-pãrã, ru
usalépi ãcí trũ la. 'Bá pá tulépi mĩrĩ tị gá rĩ kí, 'bá ũbõgũ ndẽlépi rá,
í'dá ĩ'didrị kí abe, ãzíla námbã ĩ'di i'dalépi rĩ abe la kî. Kí drị gá pírí ũ'dị
Ãdróŋá 'bã fẽlé ĩ'baní colé úngó ngoŋâ trũ la kí cí.
3 Kí úngó Mụ́sã ãtí'bó Ãdróŋá drị rĩ drị̃ ngo agá Kãbĩlõmvá drị be:
"Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị,
ịjọ́ mî idélé rĩ kí ãmbógótẽté ru ãzíla ũsũtáŋá ru,
mi Úpí sụ́rụ́ pírí 'badrị̃,
gẽrĩ̃ mídrị̃ kí ũniyambamba rú ãzíla pịrị-pịrị.

† **14:14** Dánĩyẹ̃lĩ 7:13

4 Úpí, 'bá pírí kí ími ĩnzį̃
ãzíla kí idé mî sĩ ų̃rį̃ sĩ, ã'dusĩku mi ũkpó 'dį̃pi̧, dį̃zã rú,
ãzíla mi ãlá ru ndú á'dų̃sĩ,
sų̃rų̃ pírí kí
amų̃ ĩnzį̃táŋá idélé ími drį̃lę̃ gá,
ã'dusĩku ị́jọ́ kpi̧ míní idélé rĩ 'bá pírí ndre kí rá.”
5 'Dã 'bã ũngúkú gá, má inga ti̧ ụrụgá, ándre jó Ãdróŋá dri̧ 'dĩ jó hémã rú sĩ ị́jọ́ ĩ'didri̧ kí vú nzejó rĩ únzį̃ ti̧ la mmgbọ 'bų̃ gâlé.
6 Jó Ãdróŋá dri̧ agâlé, mãlãyíkã ázį̃ri̧ ãfũ kí jṹwę̃ ázį̃ri̧ trũ dri̧ gá nĩ, sų̃ kí ru bõngó ãlá imve gụlépi gólũdĩ rú la sĩ.
7 Ãko ídri rú sụ 'dã 'bã ãzí ãlu rĩ fẽ mãlãyíkã ãlu-ãlu ázį̃ri̧ 'dã 'badri̧ bãkṹlę̃ gólũdĩ rú tõlé tré-tré ũmbã Ãdróŋá u'álépi jã 'dâ rĩ dri̧ sĩ rĩ.
8 Jó Ãdróŋá dri̧ aga tré ãcíkã ãfũlépi dį̃zã Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̃pi̧ dri̧ rĩ sĩ, 'bá ãzí icó sĩ filé jó Ãdróŋá dri̧ agâlé ku, kpere mãlãyíkã ázį̃ri̧ 'dã kí bãkṹlę̃ ázį̃ri̧ ũmbã ãni 'dã kí de agá ũsũ agá.

16

Bãkṹlę̃ ázį̃ri̧ galépi tré ũmbã Ãdróŋá dri̧ sĩ rĩ kí

1 Má are ṹ'dṹkọ́ ị́jọ́ jọlépi ũkpó ru re, angálépi jó Ãdróŋá dri̧ 'bų̃ gá rĩ agá rĩ jọ mãlãyíkã ázį̃ri̧ 'dã 'baní, “Ĩmụ ũmbã Ãdróŋá dri̧ galépi bãkṹlę̃ ázį̃ri̧ agá tré 'dĩ kí ũsũlé ų̃nọ́kṹ dri̧ gá.”
2 Mãlãyíkã dri̧dri̧ rĩ mụ sũ ũmbã bãkṹlę̃ ĩ'didri̧ agá rĩ ų̃nọ́kṹ dri̧ gá, bi̧ ũnzíkãnã ãzákírílí la ce 'bá ãlámã ų̃bǫ̃gų̃ dri̧, ãzíla í'dá ĩ'didri̧ kí ĩnzį̃lépi rĩ kí ụrụ'bá gá.
3 Mãlãyíkã ĩri̧ rĩ ũsũ ũmbã ĩ'didri̧ bãkṹlę̃ agá rĩ mĩrĩ agá, ĩyi̧ uja ru ãrí 'bá ãvũ rĩ dri̧ gá rĩ dri̧ áni, ãko pírí mĩrĩ agá ídri rĩ ũdrã kí rá.
4 Mãlãyíkã na rĩ ũsũ ũmbã bãkṹlę̃ ĩ'didri̧ rĩ agá rĩ ĩyi̧ di̧lépi dį̃-dį̃ rĩ kí agá, ĩyi̧ kídí ru rĩ kí abe, ĩyi̧ uja kí ru pírí ãrí ru.
5 Má are mãlãyíkã ũkpó trũ ĩyi̧ dri̧ gá rĩ jọ,
“Mi 'bá ãlá ru ndú rĩ 'i, ị́jọ́ li̧ŋá mídri̧ 'dĩ kí kpi̧,
mi ándrá cí,
mi vâ ṹ'dṹ pírí sĩ cí.”
6 'Bá 'dĩ asu kí ándrá mî 'bá ãlá rĩ kí ãrí nãbi̧ya kí abe,
ífẽ dó sĩ ĩ'baní ãrí mvụlé ĩ'bã kí lẽlé rĩ 'bã áni.
7 Má are ṹ'dṹkọ́ ãlĩtárĩ gâlé jọ,
“Ãndá-ãndá ru, Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dį̃pi̧,
ị́jọ́ li̧ŋá mídri̧ kí kpi̧, ãzíla pi̧ri̧-pi̧ri̧.”
8 Mãlãyíkã sụ rĩ sũ ũmbã bãkṹlę̃ ĩ'didri̧ agá rĩ į̃tṹ dri̧ gá, fẽ dó ũkpõ į̃tṹ 'bá si̧ ní kojó ãcí ru sĩ 'bá kí zãjó.
9 Į̃tṹ 'bã si̧ ãcí'bíríto 'dã ivé dó kí, alṹ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i, ũkpõ jṹwę̃ dri̧ kí sĩ adru jó dri̧ la gá rĩ 'i, gã kí ási̧ ujalé sĩ dį̃zã fẽjó ĩ'di nî úmgbé.
10 Mãlãyíkã tõwú rĩ sũ ũmbã ĩ'didri̧ bãkṹlę̃ agá rĩ úmvúke ų̃bǫ̃gų̃ dri̧ dri̧ gá, ãngũ ĩ'didri̧ ũpĩ najó ri uja ru pírí i̧ni̧bi̧ri̧ci̧ci̧ rú, 'bá ĩ'didri̧ ucí kí ru ĩdra ãzá la sĩ,
11 alṹ kí Ãdróŋá 'bų̃ gá rĩ ãkõzá kí ụrụ'bá gá rĩ sĩ, ãzíla ãzá ĩ'bã kí talé rĩ sĩ lẽ kí ási̧ ujalé ku ị́jọ́ ũnzí ĩ'bã kí idélé rĩ kí sĩ.
12 Mãlãyíkã ázíyá rĩ sũ ũmbã bãkṹlę̃ ĩ'didri̧ agá rĩ ĩyi̧ dį̃lépi dį̃-dį̃ ãmbógó Ũfũrátĩ agá, ĩyi̧ ala gá rĩ nzụ rá, ãngũ ã'í a'bejó sĩ gę̃ri̧ nzį̃jó ũpi į̃tṹ 'bã ãfũ agâlé rĩ 'baní sĩ alijó ãsĩkárĩ ĩ'badri̧ kí abe.

13 Ándre úríndí ũnzí na i'dálépi cécé ụ́drụ́gọ́ áni la kí ãfũ agá Sĩtánĩ 'bã tị gá, ụ̃bõ̰gụ̃ tị gá, ãzíla nábḭ̃ ĩnzõ rú 'dĩ ụ̃bõ̰gụ̃ ãfũlépi vũ agá agâlé rĩ 'i rĩ tị gá Nábḭ̃ ĩnzõ rú 'dĩ ĩ'di ụ̃bõ̰gụ̃ ãfũlépi vũ agâlé rĩ 'i.

14 'Dĩ kí úríndí ũnzí Sĩtánĩ drị́ gá tálí ụ̃sụ̃táŋá ru rĩ kí idélépi rĩ kí. Mụ kí ũpi ụ̃nọ́kụ́ drḭ̃ gá 'dĩ 'ba rụ́ pírí, kî trajó sĩ amụ́jó ã'dị́ 'dijó ụ́'dụ́ ãmbógó Ãdróŋá Ũkpó 'Dị́pị 'bã ị́jọ́ lijó 'dã sĩ.

15 Yẹ́sụ̃ jọ, "Ĩmi adru mị́fị́ trũ, ma amụ́ ụ̃gụ́'bá áni, drḭ̃lẹ́ba 'bá mị́fị́ mmgbọ, ãzíla bõngó ĩ'badrḭ̃ kí tãmbalépi ĩ'ba be kí ụrụ'bá gá rĩ 'banî, ị́sụ́ rú sĩ kí acị́ agá pílílí ru, drḭ̃nzá ị́sụ́jó ũ'bí agá ku."

16 Úríndí ũnzí 'dã tra kí dó ũpi kí ãsḭ̃kárḭ̃ ĩ'badrḭ̃ kí abe pírí ãngũ umvelé tị Yãhụ́dḭ̃ drḭ̃ sĩ Ãmãgẽdónĩ 'i rĩ gá.

17 Ị́jọ́ 'dĩ 'bã ũngúkú gá, mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ rĩ la mụ ũmbã bãkụ́lḛ̃ ĩ'didrḭ̃ agá rĩ sũlé ũlí agá 'bo, ụ́'dụ́kọ́ zalépi re la angá úmvúke jó Ãdróŋá drị́ 'bṵ̃ gá 'dã agâlé jọ, "Idé dó ru 'bo."

18 Ãvi nḭ̃lépi lẽrẽlẽrẽ ṵ̃kpḛ̃lépi ụ́'dụ́kọ́ trũ ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃ rĩ ãzíla ũyãkĩyã ãmbógó ũnzí ũkpó jõ drḭ̃ údu ru idélépi ku angájó ándrá vũ drḭ̃ gá 'da 'bá 'bã agá la.

19 Táwṵ̃nḭ̃ ãmbógó Bãbṵ̃lọ́nḭ̃ drị́ 'dã asi ru wókõ na sĩ, táwṵ̃nḭ̃ sụ́rụ́ ãzí rĩ 'badrị́ gá rĩ andi kí rá. Ãdróŋá agá ị́jọ́ Bãbṵ̃lọ́nḭ̃ ãmbógó 'dã drḭ̃, fẽ dó ĩ'diní kópõ galépi ũmbã ĩ'didrḭ̃ ũká íwá áni rĩ trũ rĩ mvụlé.

20 Ãngũ ru lị́lépi ã'í ru ḭ̃yị́ agá rĩ kí 'bé abe ãvĩ kí rá.

21 Sí zõ angájó 'bṵ̃ gâlé ãnzị-ãnzị rú, kị́lõ̰ kãlị́ tõwú u'delé 'bá kí drḭ̃ gá vṵ̃rụ́ 'dõlé. Alụ́ kí dó sĩ Ãdróŋá 'i jụ́wḛ̃ sí drḭ̃ sĩ, ã'dusĩku jụ́wḛ̃ 'dĩ ũnzíkãnã rú trḛ̃yị́.

17

Ũkú rụ́ kụlépi ãwṵ̃ sĩ rĩ

1 Mãlãyíkã ázḭ̃rḭ̃ bãkụ́lḛ̃ ázḭ̃rḭ̃ trũ drị́ gá 'dĩ 'bã ãzí ãlu rĩ amụ́ jọ mání, "Mí amụ́, ma mụ míní drḭ̃rị̃ma fẽlé ũkú ndẽlépi ãwṵ̃ sĩ rá rilépi ḭ̃yị́ drḭ̃ gá rĩ drḭ̃ kí i'dalé.

2 Ũpi ãngũ drḭ̃ gá 'dĩ idé kí ãwṵ̃ ũkú 'dĩ be, 'bá ãmvé 'dĩ ĩmẽrã kí íwá ĩ'di ãni dralépi ũká 'dĩ sĩ, kí pírí idé kí dó sĩ ãwṵ̃ ĩ'di sĩ."

3 Mãlãyíkã 'dụ dó ma agụlé Úríndí sĩ ãngũ kõtórõ rú rĩ gâlé. Ándre ũkú rilépi ụ̃bõ̰gụ̃ ikamgberete la drḭ̃ gá rĩ, ụrụ'bá la gâ sĩ pírí rụ́ Ãdróŋá u'dájó la kí, ãzíla ụ̃bõ̰gụ̃ 'bã drḭ̃kã kí ázḭ̃rḭ̃, újéke la kí mụdrị́.

4 Ũkú 'dã sụ̃ bõngó gbẽtí trũ kõ̰nḭ̃-kõ̰nḭ̃ rú, wãrã-wãrã rú dḭ̃lépi gólũdĩ rú pãrã-pãrã, ãzíla ŋálí ãjḛ̃ rú la abe. Rụ drị́ gá kópõ galépi tré ãko ngṵ̃lé ũnzí, ãndị́ ru ãwṵ̃ ĩ'didrị́ gá rĩ drḭ̃ kí abe.

5 Ãndrõkõ la gá úsĩ rụ́ ãzí ífí nḭ̃lé ku la,

BÃBṴ̃LỌ́NḬ̃ ÃMBÓGÓ RḬ̃,
ANDRE ÃWỤ́'BÁ 'BÃ RḬ̃,
ÃZÍLA ŨNZḬ̃KÃNÃ Ṵ̃NỌ́KỤ́ PÍRÍ RỤLÉpi RḬ̃.

6 Ándre ũkú 'dã ĩmẽrã rá ĩ'di 'bã ãrí 'bá Ãdróŋá drị́ rĩ drḭ̃ kí mvụjó rĩ sĩ, 'dĩ kí 'bá ándrá ụ'dị́lé ã'dusĩku ĩ'bã kí Yẹ́sụ̃ ã'ḭ̃jó rĩ sĩ.

Má u'á ṵ̃sụ̃táŋá sĩ ma ĩ'di ndrejó rĩ sĩ.

7 Mãlãyíkã jọ mání, "Mi ṵ̃sụ̃ ã'du ị́jọ́ sĩ? Ma mụ míní ị́jọ́ ífí nḭ̃lé ku ũkú 'dã drị́ ụ̃bõ̰gụ̃ ĩ'di ujílépi drḭ̃kã trũ ázḭ̃rḭ̃ újéke mụdrị́ 'dã 'bã drḭ̃ ífí i'dalé.

8 'Bá ãngũ drḭ̃ gá rụ́ sĩlé bụ́kụ̃ ídri drḭ̃ agá ku, i'dójó ãngũ 'bã agá rĩ kí drụ́zị́ ṵ̃sụ̃-ṵ̃sụ̃ drĩ kí ụ̃bõ̰gụ̃ 'dã ndre, ã'dusĩku ĩ'di ándrá ídri, ú'dî'da 'dáyụ,

wó drị̃ drúzị̃ ãfũ 'bṵ̃ ĩndṵ̃ ãsị̃lépi ku rĩ gâlé 'bo, ála dó mụ ĩ'di ị̃lị̃kị̃lé (drị̃ jalé) rá.
9 "Ị̃jọ́ 'dĩ lẽ ũndũwã ãzíla nị̃táŋá. Drị̃kã ázị̃rị̃ 'dĩ kí 'bé ázị̃rị̃ ũkú 'dĩ 'bã
rijó drị̃ la gá rĩ kî.
10 Kí vâ ũpi ázị̃rị̃ 'dĩ kî; kí ãzí tõwú rĩ a'dé kí rá, ãlu rĩ drĩ vâ cí, ãzí rĩ
amṵ́ drĩ vâ ku; drĩ amṵ́ rá, ĩ'di lú u'á ṵ́'dṵ́ were.
11 Ṵ̃bõ̃gṵ̃ ándrá ídri cí, ú'dî'da yụ 'dĩ, ĩ'di bãsĩ úpí ázị̃rị̃ 'dĩ 'bã ãzí, amṵ́
ãngũ rụlé vúlé vúlé ru ị̃dị́, ko drị̃ mụlé ị̃lị̃kị̃lé.
12 "Újé mụdrị́ míní ndrelé 'dĩ kî, kí ũpi mụdrị́ drĩ ũkpõ ịsṵ́lépi ku, i'dólépi
ũpĩ rụlépi ku 'dĩ kî, ála nga ĩ'baní ũkpõ fẽ sĩ ãngũ rụjó úpí ru ṵ̃bõ̃gṵ̃ be
sáwã wereŋá ru.
13 Ũpi mụdrị́ 'dĩ icí kí ásị́ pírí ãlu, ãzíla ã'ị̃ kí pírí ũkpõ ĩ'badrị́ fẽlé ṵ̃bõ̃gṵ̃
nî.
14 Kí sĩ lẽ ã'dị́ 'dịlé Kãbĩlõmvá be, wó Kãbĩlõmvá 'bã 'bá ĩ'diní umvelé,
ũpẽlé ãzíla ã'ị̃táŋá sĩ ĩ'di vú bĩlépi 'dĩ abe, kí kí ndẽ rá, ã'dusĩku ĩ'di adrujó
Úpí ũpi 'bã drị̃ 'i, ãzíla ãmbógó ãmbogo 'bã drị̃ 'i rĩ sĩ."
15 Mãlãyíkã jọ mání, "Ị̃yị́ míní ndrelé ũkú ãwṵ́'bá ru 'dĩ 'bã sĩ rijó drị̃ la
gá 'dĩ, kí 'bá ũ'bí kí, sṵ́rṵ́ pírí kí, ãzíla 'bá tị ndú-ndú jọlépi 'dĩ kí.
16 Ṵ̃bõ̃gṵ̃ ãzíla újé mụdrị́ míní ndrelé 'dĩ kí ãwṵ́'bá 'dĩ ngṵ̃ ũnzí. Kí ĩ'di
ũtrũ a'belé pílílí ru, kí ĩzá la na rá, kí ĩ'di ivé ãcí sĩ, ãzíla kí ĩ'di ị̃lị̃kị̃lé rá.
17 Ã'dusĩku Ãdróŋá 'bã ị́jọ́ 'dĩ kí ásị́ gâlé sĩ ị́jọ́ ĩ'di 'bã lẽlé rĩ idéjó, ĩ'baní
ã'ị̃jó la ũkpó ĩ'badrị́ ũpĩ drị̃ fẽjó ṵ̃bõ̃gṵ̃ ní sĩ ãngũ rụjó kpere ị́jọ́ Ãdróŋá drị̃
kí ru idé agá.
18 Ũkú míní ndrelé 'dã ĩ'di táwṵ̃nị̃ ãmbógó ũpi ãngũ drị̃ gá rĩ kí drị̃ celépi
rĩ 'i."

18

Bãbṵ̃lọ́nị̃ 'bã a'déŋá

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, ándre mãlãyíkã ãzí asị́ agá 'bṵ̃ gâlé vṵ̃rṵ́ 'dõlé ũkpó
ãmbógó la trũ, ji ãngũ vũ drị̃ gá 'dâ imve tárá-tárá.
2 Za ṵ́'dṵ́kọ́ ụrụgá sĩ re jọ,
"A'dé dó 'bo! Bãbṵ̃lọ́nị̃ ãmbógó rĩ a'dé dó 'bo!
Acá dó ṵ̃jị́gọ́ úríndí ũnzí pírí ãndị́ ru rĩ 'bã kí sĩ ru zị̃jó rĩ rú,
ãzíla jõrõvũ ãriŋa ũví ãndị́ ru
ũnzíkãnã ngṵ̃lé ũnzí rĩ 'bã kí sĩ u'ájó rĩ rú.
3 Ũkú 'dĩ ulé ũpi ãzíla 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ gá 'dĩ kí pírí
Ãdróŋâ gãlé úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru rĩ kí ị̃nzị̃jó
cécé ũkú ãwṵ́'bá rĩ 'bã 'bá kí fẽlé azalé ãwṵ̃ ĩ'di ãni azajó aza rĩ sĩ rĩ
áni,
ãzíla 'bá ṵ̃nọ́kṵ́ drị̃ gá tũjárĩ idélépi málĩ trũ 'dĩ,
acá kí ãko trũ ĩ'di 'bã ú'áŋá ãjẹ̃ rú málĩ sĩ rĩ sĩ."
4 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ ãzí angájó 'bṵ̃ gâlé jọ,
"'Bá mádrị́ 'dĩ, ĩmi ãfũ ala gâlé rá fô!
Ĩfi ị́jọ́ ũnzí ĩ'di ãni 'dã agâlé ku,
ãzíla ĩmi ịsṵ́ rú sĩ drị̃rịma ĩ'di 'bã mụlé ịsṵ́lé rĩ kí ĩndĩ ku.
5 Ã'dusĩku ị́jọ́ ũnzí ĩ'didrị̃ ũdrõ kí ru ãmbógó ru kpere 'bṵ̃ gâlé 'dã,
ãzíla gẹ̃rị̃ ĩ'di ãni ũnzí rĩ 'bã ị́jọ́ agá kí Ãdróŋá ní rá.
6 Ĩmi ũfẽ ũnzĩkãnã ĩ'di 'bã idélé ĩmi rṵ́
rĩ 'bã ãrígó tị pâlé ị̃rị̃, ị́jọ́ ĩ'di 'bã idélé rĩ kí vú sĩ.

Bãkṷ́lẽ ĩ'didrḩ agá, ĩmi usa ãko ũká ru pâlé į̃rḩ̃ cécé ĩ'di 'bã usalé fẽlé
ĩminí rĩ áni.
7 Ĩ'di 'bã ándrá ru ịpḭ́jó, ãzíla ãfó 'bãjó málĩ ĩ'didrḩ kí sĩ rĩ áni,
ĩmi ĩcõcõŋã ĩ'di, ĩfẽ ĩ'diní cãndí calépi ásḩ la alólépi rá la ã'dusĩku;
'bã ru ásḩ gá,
‘Ma ĩzóŋá úpí ru la, má adru ãwṷ́zḩ ku,
má icó sĩ ũcõgõ ịsṷ́lé ãluŋá la ku.’
8 Ḭ́jọ́ 'dĩ sĩ, ṷ́'dṷ́ ãlu jṷ́wę̃ 'dĩ kí amṷ́ ũcõgõ fẽlé 'dejó drḩ̃ la gá,
drã, drã áwáŋá ãzíla ãbį̰rḩ rílẽ rú rĩ,
ũkú 'dĩ la ve ãcí sĩ kící-kící,
ã'dusĩku ḭ́jọ́ Úpí Ãdróŋá 'bã lịlé ĩ'di drḩ̃ gá rĩ sĩ.”
9 Ũpi ãngũ drḩ̃ gá ándrá ãwṷ̃ idélépi ĩ'di sĩ, ru ũnũlépi málĩ ĩ'didrḩ kí sĩ
'dĩ kí kí drṷ́zḩ awá ãzíla ṷ̃lṷ́lṷ́ u'bé ĩ'baní ãcí ĩ'di ivélépi rĩ 'bã ãcíkã ndrejó
rĩ sĩ.
10 Ĩ'di 'bã drḩ̃ cịŋá 'bã ṷ̃rḩ̃ sĩ, utu kí pá rá-rá ru, ṷ̃lṷ́lṷ̃ trũ,
“Wáwọ̃! Wáwọ̃!
Mi táwṷ̃nḩ̃ ãmbógó Bãbṷ̃lọ́nḩ̃ la, táwṷ̃nḩ̃ ãvę̃vḩ̃ trũ rĩ!
Ími ḭ́jọ́ ãvĩ ũní 'dĩ áni yã?”
11 'Bá tũjárĩ idélépi ṷ̃nọ́kṷ́ drḩ̃ gá 'dĩ kí u'bé kí ṷ̃lṷ́lṷ́ áwáŋâ trũ, ã'dusĩku
'bá ãzí ãlu ãko ĩ'bã kí ajílé rĩ kí ĩ̃gbãlépi la 'dáyụ.
12 Ãko ĩ'bã kí ajílé į̃tṷ̃ndãlé rĩ kí, gólũdĩ wẽwẽ rú, sílĩvã, írã gụlépi pãrã-
pãrã la kí, ímve, ŋálí, bõngó mịfḩ̃ cãlé níríŋá rĩ, rángi ãko u'béjó kọ̃nḩ̃kọ̃nḩ̃
rú, bõngó gụlépi lẽrẽlẽrẽ, ãzíla ika rú, ife ngṷ̃lépi ãjḩ̃ trũ vĩrĩ, ãko idélé
ĩwá sḩ sĩ, ãkójó idélé báwũ ãję̃ ãmbógó sĩ 'dĩ kí, drọ̃nọ́, aya, ãzíla írã gbẽtí
trũ ndú-ndú rĩ abe.
13 Ãko pírí ãjḩ̃ fẽlépi, ãdu ngṷ̃lépi vĩrĩ sĩ ụrụ'bá ifíjó, ãzíla ãdu nalé nãnã
rĩ abe, ife sṷ́ sĩ ĩmẽrãjó, ãnáfóró ngánõ ãni, tḩ, kãbĩlõ, fãrásĩ, gãlĩgãlĩ ã'dḩ
drḩ̃ fãrásĩ 'bã selé, ãzíla 'bá į̃tṷ̃ndãlé ãti'bo rú rĩ kí abe.
14 'Bá tũjárĩ idélépi rĩ jọ kí, “Ãko pírí míní lẽlé mî ími ịpḭ́jó ãfó sĩ rĩ ukó
kí rá. Ãyĩkõ ãzíla ũnĩ míní lẽlé ambamba 'dĩ kí dó mí ãni ku, ãvĩ kí dó
kpítã, ãgõ kí dó ku.”
15 'Bá tũjárĩ idélépi ãko 'dĩ kí sĩ ĩ'bã kí sĩ málĩ ịsṷ́jó Bãbṷ̃lọ́nḩ̃ gá rĩ, tu kí
pá rá-rá ru ṷ̃rḩ̃ sĩ drḩ̃cḩ́rḩ̃ 'bá Bãbṷ̃lọ́nḩ̃ gá rĩ 'bã kí cịlé 'dã ndrejó, u'bé kí dó
ṷ̃lṷ́lṷ́ áwáŋâ trũ.
16 Jọ kí,
“ ‘Wáwọ̃! Wáwọ̃! Táwṷ̃nḩ̃ ãmbógó Bãbṷ̃lọ́nḩ̃,
'bá ala gá ru sṷ̃lépi bõngó kĩríkĩrí ãję̃ rú rĩ kí agá, kọ̃nḩ̃kọ̃nḩ̃ rú rĩ abe,
ãko dḩ̃lépi gólũdĩ rú kí ụrụ'bá gá, ngílíngílí, ŋálí ãję̃ rú 'dĩ abe rĩ kí yę̣!
17 Málĩ mídrḩ̃ wẽwẽ rú 'dĩ ãvĩ kí ũní 'dã áni yã!’
“Dẽrébã mẹ́lḩ̃ tị ujílépi, 'bá pírí acḩ́lépi į̃yḩ agá mẹ́lḩ̃ sĩ ãzíla 'bá ãzḩ ngalépi
mẹ́lḩ̃ agá rĩ utu kí pá rá-rá ru,
18 za kí ṷ́'dṷ́kọ́ ụrụgá sĩ ĩ'bã kí ãcíkã ãcí ĩ'di ivéjó rĩ ndre agá jọ kí,
‘Táwṷ̃nḩ̃ ru ajílépi táwṷ̃nḩ̃ ãmbógó 'dõ be rĩ íngõ 'i yã?’
19 “Umvú kí úfóró kí drḩ̃ gá, ṷ̃lṷ́lṷ́, úzáŋá, ãzíla áwáŋâ trũ,
“ ‘Wáwọ̃! Wáwọ̃! Táwṷ̃nḩ̃ ãmbógó Bãbṷ̃lọ́nḩ̃ yę̣!
Ãngũ ándrá 'bá pírí mẹ́lḩ̃ trũ į̃yḩ agá rĩ 'bã kí sĩ
acájó málĩ trũ ĩ'di 'bã málĩ kí sĩ rĩ
kí į̃lḩ̃kḩ̃ kí sáwã ãlu agá 'dã áni yã?
20 'Bṷ̃ la, mí u'á ãyĩkõ sĩ ḭ́jọ́ ĩ'di ịsṷ́lépi 'dĩ sĩ,
ãyĩkõ 'bã fụ ĩmi 'bá Ãdróŋá drḩ̃ 'dĩ,

'bá ũpḭgọ́ŋá ru, ãzíla nãbḭya abe.
Ãdróŋá lḭ ḭjọ́ ĩ'di drḭ̃ gá
gẽrḭ̃ ándrá ĩ'di 'bã ĩminí ũcõgõ fẽjó rĩ drḭ̃ gá rĩ 'bo.' "
21 Mãlãyíkã ãlu ũkpó trũ la a'dṵ́ írã kpakṵ ãmbõgõ sĩ cécé írã ãná 'ḭjó rĩ
apí la, 'be ĩ'di mĩrĩ agá úzáŋâ trũ jọ,
"Ála drṵ́zḭ́ Bãbṵ̃lọ́ñḭ̃ ãmbógó rĩ
'be vṵ̃rṵ́ ũmbã ãmbógó la sĩ
ãzíla ícó ĩ'di ndrelé ḭ̃dḭ́ ku,
22 ícó ími agá ṵ́'dṵ́kọ́ úngó ãni arelé, 'bá ṵ̃'dḭ́ colépi
jõku 'bá gũká vulépi rĩ abe ḭ̃dḭ́ ku.
'Bá úká dḭlépi rĩ kí
ḭ̃sṵ́ kí ími agá ḭ̃dḭ́ ku,
ãzíla írã ãná 'ḭjó rĩ
'bã áwáŋá arelé ími agá ḭ̃dḭ́ ku.
23 Ãcí tárã drḭ̃ icó kolé ími agá ḭ̃dḭ́ ku,
ṵ́'dṵ́kọ́ ãyĩkõ idéjó ḭzḭ́gọ́ 'bã ãni ḭzḭ́náká be rĩ
ícó arelé la ḭ̃dḭ́ ku,
ã'dusĩku 'bá ándrá míní tũjárĩ idélépi 'dĩ kí ándrá ãmbogo ṵ̃ŋọ́kṵ́ drḭ̃ gá
rĩ kî.
Ulé kí ándrá 'bá ṵ̃ŋọ́kṵ́ drḭ̃ gá rĩ kí ãndrḭ́kę̣ mídrḭ̃ sĩ.
24 Ími agá ḭsṵ́ mí asu ándrá ãrí nábḭ̃ 'badrḭ̃ kí, 'bá ãlá rĩ 'badrḭ̃ kí abe,
ãzíla 'bá Ãdróŋá ãni míní ṵ'dḭ́lé ṵ̃ŋọ́kṵ́ drḭ̃ gá 'dĩ kí pírí."

19

Ãlẽlṵ́yã ã'dḭ ndẽjó 'bṵ̃ gâlé rá rĩ

1 'Dĩ 'bã ũngúkú gá, má are ṵ́'dṵ́kọ́ ũ'bí lãlé ku rĩ 'bã ãni 'bṵ̃ gâlé úngó
ngo agá,
"Ãlẽlṵ́yã!
Patáŋá ãzíla dḭ̃zã, ũkpõ kî trũ kí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ ãni,
2 ã'dusĩku ḭjọ́ ĩ'di 'bã lḭlé ándá-ándá ru ãzíla kpḭ rĩ sĩ!
Lḭ ḭjọ́ ãwṵ́'bá ãmbógó 'bá ãngũ drḭ̃ gá 'dĩ kí ulélépi
sĩ Ãdróŋá gãjó úmgbé sĩ ãdroŋa ídri kóru 'dĩ kí ḭ̃nzḭ̃jó
cécé ũkú ãwṵ́ rĩ 'bã 'bá ṵ̃ŋọ́kṵ́ gá rĩ kí uléjó rĩ áni rĩ drḭ̃ gá 'bo,
ãzíla ũfẽ vâ ãrí ãtí'bó ĩ'didrḭ̃ gá rĩ 'badrḭ̃ kí ãrígó tḭ ṵrṵ'bá la gá 'bo."
3 Ngo kí vâ,
"Ãlẽlṵ́yã ḭ̃dḭ́-ḭ̃dḭ́!
Ãcíkã ĩ'di 'bã sĩ vejó rĩ tṵ ṵrṵgâlé biri jã 'dâ."
4 'Bá ĩyõ kãlḭ́ ḭ̃rḭ̃ drḭ̃ sṵ, ãzíla ãko sṵ ídri 'dã u'bé kí ru vṵ̃rṵ́ Ãdróŋá rilépi
úmvúke ũpĩ drḭ̃ drḭ̃ gá rĩ ḭ̃nzḭ̃lé jọ kí,
"Ámĩnã. Ãlẽlṵ́yã!"
5 Ṵ́'dṵ́kọ́ ãfũ angájó ãngũ úmvúke ũpĩ drḭ̃ rĩ gâlé jọ,
"Ḭcṵ́ kí Ãdróŋá ãmadrḭ̃ rĩ 'i,
'Bá ĩ'di 'bã ãti'bo rú i'dójó 'bá nírí sĩ cajó 'bá ĩyõ rĩ kí abe,
'bá ĩ'di rulépi 'dĩ kî."
6 Má are ṵ́'dṵ́kọ́ 'ṵlépi 'bá ũ'bí 'badrḭ̃ cécé ḭ̃yḭ́ kṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã ṵ́'dṵ́kọ́ ru ãzíla
ãvi ṵ̃kpẽlépi ndṵ̃rṵ̃-ndṵ̃rṵ̃ rĩ 'bã nujó rĩ áni:
"Ãlẽlṵ́yã!
Úpí ãma ãni Ãdróŋá Ũkpó 'Dḭpḭ ãngũ rṵlépi nĩ rĩ nî.
7 Lẽ ãma ũnũ kí ãma ãyĩkõ sĩ,

ãzíla ãfẽ kí ĩ'diní dĩzã,
ã'dusĩku ũmũ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drĩ acá 'bo,
ãzíla ãmúrúgó ĩ'didrí gá rĩ idé ru bábá 'bo.
8 Úfẽ ĩ'diní bõngó ãlápítí,
dĩlépi lẽrẽlẽrẽ la sũlé.”
('Dĩ ídétáŋá ũniyambamba 'bá Ãdróŋá ãni ãlá rĩ 'badrí gá rĩ 'i.)
9 Mãlãyíkã jọ mání, “Ĩsĩ! ‘Drĩlẹ́ba 'bá umvelé ũmũ ũkú bĩjó Kãbĩlõmvá drĩ gá rĩ gá rĩ 'banî,’ ” ãzíla jọ vâ, “'Dĩ kí íjọ́ mgbã ãfũlépi Ãdróŋá drí gá rĩ kî.”
10 'Dâ má a'dé dó ĩ'di pálé gâ sĩ ĩ'di ĩnzĩjó, wó jọ mání, “Mí idé íni ku! Ma 'bá ãtí'bó ru Ãdróŋá ãni cécé mî áni la, ãzíla 'bá mî ádrípika rú íjọ́ Yẹ́sũ drí rĩ vú nzelépi rĩ kî áni, mí ĩnzĩ Ãdróŋâ áyụ, ã'dusĩku íjọ́ Yẹ́sũ 'bã i'dálé kpị rĩ fẽ úríndí nãbiya 'baní íjọ́ vú nzejó ĩ'di drĩ gá nĩ.” Ándre 'bũ nzĩ ru tị mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá. 'Bá ũcẽlépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ĩtáŋá 'i, íjọ́ mgbã 'i, ĩ'di íjọ́ lị íjọ́ kpị sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dí 'dị íjọ́ mgbã rĩ sĩ.

'Bá cẽlépi fãrásĩ imve sĩ rĩ

11 Ándre 'bũ nzĩ ru tị mmgbọ, ala gá 'dãá ándre fãrásĩ imve la tu pá 'dãá. 'Bá ũcẽlépi ĩ'di sĩ rĩ ála umve la, Ã'ĩtáŋá 'i, íjọ́ mgbã 'i, ĩ'di íjọ́ lị íjọ́ kpị sĩ ãzíla ĩ'di vâ ã'dí 'dị íjọ́ mgbã rĩ sĩ.
12 Ĩ'di 'bã mịfị kí dĩ cécé ãcí 'bã idrakátị áni, su kõfíyã ũpĩ drĩ kí wẽwẽ rú ĩ'di drĩ gá, úsĩ ụrụ'bá la gá rụ́ 'bá ãzí 'bã ífí nĩlé ku la, wó nĩ ĩ'di ngá kí nĩ á'dũsĩ.
13 Su bõngó ãzo rú ru ũnzõlépi mẹ́rọ́'bá ĩ'didrĩ 'bã ãrí sĩ la, rụ́ ĩ'didrí gá rĩ Íjọ́ Ãdróŋá drí 'i.
14 Ãsĩkárĩ ũ'bí 'bũ gá rĩ bĩ kí vú la, su kí ru bõngó imve ãlápítí la kí sĩ, ri kí cẽlé fãrásĩ imve la kí sĩ.
15 Tị la gá ménéŋá ã'dí ãni sị ãcí la ãfũ nĩ, súrú ũnọ́kú drĩ gá 'dĩ kí ũsõjó. “Ĩ'di kí drĩ ce túré aya rú la sĩ,” † tu pá ãngũ sĩ ũmbã Ãdróŋá Ũkpó 'Dípị drí ũká íwá áni rĩ nzijó rĩ gá.
16 Úsĩ rụ́ la bõngó ĩ'didrĩ ụrụ'bá ãzíla ĩlí la gá.

Úpí ũpi 'BÃ RĨ ãzíla Ãmbógó ãmbogo 'BÃ RĨ.

17 Ándre mãlãyíkã pá tulépi ĩtû agá ãriŋa ungalépi 'bũ agá ágágá 'dãá rĩ kí umve agá ụ́'dụ́kọ́ mmgbọ sĩ re, “Ĩmi amụ́ ĩmi tralé ukutáŋá ãmbógó Ãdróŋá 'bã 'bãlé rĩ gá.
18 Ĩmi amụ́ ĩzá 'bá 'dĩ 'badrí kí tilé, ãvũ ũpi 'badrí kí tilé ãmbogo ãsĩkárĩ 'badrĩ trũ ãsĩkárĩ abe, ĩzá fãrásĩ 'badrí ãsĩkárĩ cẽlépi fãrásĩ sĩ rĩ 'bã rĩ abe, ĩzá 'bá pírí ãti'bo rú ãzíla ãti'bo rú ku rĩ 'badrĩ abe, ãzíla 'bá ĩyõ, 'bá nírí 'badrĩ kî trũ.”
19 Ándre ũbõgũ, ãzíla ũpi ũnọ́kú drĩ gá rĩ kí ãsĩkárĩ ĩ'badrĩ kí abe tra kí ru ã'dí 'dijó 'bá cẽlépi fãrásĩ sĩ, ãzíla ãsĩkárĩ ĩ'didrĩ kí abe rĩ kí abe.
20 Úndẽ dó ũbõgũ 'i nábĩ ĩnzõ rú ĩ'didrí tálí idélépi ĩ'di drĩlẹ́ gâ sĩ 'bá kí uléjó ãlámã ũbõgũ drí rĩ ũ'bãjó kí ụrụ'bá gá, ãzíla í'dá ĩ'didrĩ ĩnzĩjó rĩ be rá. Ú'be dó ũbõgũ kí nábĩ ĩ'didrí ĩnzõ rú rĩ be ĩrĩ trá ídri rú ãcí ĩyí mĩrĩ drĩ áni, anúlépi ku rĩ agá.
21 Ụ́'dí ãsĩkárĩ ĩ'badrĩ kí ménéŋá ã'dí drí ãcí ãfũlépi 'bá cẽlépi fãrásĩ imve sĩ rĩ 'bã tị gá rĩ sĩ. Ãriŋa pírí ti kí dó ru ĩzá sĩ ĩ'ba kí lẽlé rĩ 'bã áni.

† **19:15** Zãbúrĩ 2:9

20

Ílí álĩfũ ãlu rĩ

1 Ándre mãlãyíkã ãzí ãlu ası̨ agá vũrụ́ 'dõlé angájó 'bũ gâlé, ĩ'didrı̨ gá
fũngụ́wã 'bụ́ ãsı̨̃ŋâ kóru rĩ drı̨ gá rĩ 'i ãzíla nõrórõ ãnzı̨ la drı̨ la gá cí.
2 Rụ ũbõgũ ándrá umvelé Sĩtánĩ 'i rĩ, úpí úríndí ũnzí 'badrı̨̃, umbé ĩ'di
nõrórõ sĩ ílí álĩfũ ãlu.
3 Mãlãyíkã 'dụ ĩ'di 'belé 'bụ́ ãsı̨̃ŋâ kóru rĩ agá, ũpı̨̃ 'bụ́ tı̨ cí, icí Sĩtánĩ tı̨ cí
'ba ulé rû sĩ sụ́rụ́ ũnṍkụ́ drı̨̃ gá 'dĩ kí ı̨̃dı̨ ku benĩ kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã kí
ukó agá. 'Dã vúlé gá, ála mụ ĩ'di ayụlé sáwã were sĩ.
4 Ándre úmvúke ũpi 'badrı̨̃ kí 'bá rilépi drı̨̃ la gá rĩ kí abe, úfẽ ĩ'baní
ũkpõ sĩ ı̨́jṍ lı̨jó rĩ. Ándre vâ úríndí 'bá ándrá ụ'dı̨́lé ĩ'bã kí ı̨́jṍ Ãdróŋá drı̨
mgbã Yẹ́sũ agá rĩ vú nzejó rĩ sĩ rĩ kí, 'bá ũbõgũ ı̨̃nzı̨̃lépi ku, ã'ı̨̃ kí í'dá ĩ'di
ãni ũ'bãlé ãndrõkõ gá, ãzíla drı̨ gá ku rĩ kî. Angá kí pírí ídri rú ũpĩ nalé
Yẹ́sũ Kúrísĩtõ be ílí álĩfũ ãlu.
5 'Dĩ angáŋá 'bá drãlépi rá rĩ 'badrı̨ drı̨̃drı̨̃ rĩ 'i. 'Bá pírí ũdrãlépi rá rĩ icó
kí angálé ídri rú ku kpere ílí álĩfũ ãlu 'dã 'bã ukó agá.
6 Drı̨̃lẹ́ba ãzíla ãyĩkõ ãmbógó ru 'bá ãlá ãngũ ı̨sụ́lépi ángáŋá drı̨̃drı̨̃ rĩ agá
rĩ gá rĩ 'banî. Wó drã ı̨̃rı̨̃ rĩ 'bã ũkpõ icó kí rụlé ku, kí adru ãtalo Ãdróŋá
'bã ãni Yẹ́sũ Kúrísĩtõ be, ãzíla kí ũpĩ na ĩ'di trũ ílí álĩfũ ãlu.

Sĩtánĩ 'bã ndẽŋá

7 Ílí álĩfũ ãlu rĩ drĩ kí ukó rá, mãlãyíkã la dó mụ Sĩtánĩ ayụlé mãbụ́sũ
gâlé rá.
8 Sĩtánĩ dó mụ sụ́rụ́ ũnṍkụ́ drı̨̃ gá wókõ sụ 'dĩ kí tralé, 'dĩ kí sụ́rụ́ umvelé
Gṍgı̨̃ kí Mãgṍgı̨̃ be sĩ ã'dı̨ 'dı̨jó. Ũ'bĩkãnã ĩ'badrı̨̃ cécé cínákí mĩrĩ tı̨ gá rĩ
áni.
9 Iré kí ru ũnṍkụ́ drı̨̃ gâ sĩ pírí, ce kí ãngũ 'bá Ãdróŋá drı̨̃ 'badrı̨̃ kí rı̨́,
táwũnı̨̃ ãmbógó ĩ'diní lẽlé rĩ abe. Wó ãcí a'dé angájó 'bũ gâlé, ivé kí rá.
10 Sĩtánĩ ándrá 'bá kí ulélépi rĩ, ú'be dó ĩ'di ãcí ı̨̃yı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni anụ́lépi
ku ándrá sĩ ũbõgũ kí u'béjó nábı̨̃ ĩnzõ rú rĩ kí abe rĩ agá, kí mụ ũcõgõ ı̨sụ́lé
ı̨̃tụ́ kí ı̨́nı̨́ be jã 'dâ.

'Bá drãlépi 'bo rĩ kí ı̨̃jṍ lı̨jó rĩ

11 Ándre úmvúke ãmbógó imve la, Ãdróŋá ri drı̨̃ la gá. Ụnṍkụ́ kí 'bũ be
apá kí ĩ'di 'bã drı̨̃lẹ́ gá rá, i'dá kí ı̨̃dı̨ ku.
12 Ándre 'bá ũdrãlépi rá, 'bá ĩyõ rú, ãzíla níríŋá rĩ kí abe, pá tu agá
úmvúke Ãdróŋá drı̨̃ drı̨̃lẹ́ gá. Únzı̨̃ bụ́kũ kí tı̨; bụ́kũ tı̨ nzı̨̃lé 'dã kí agá rĩ
ĩ'di bụ́kũ ídri drı̨ gá rĩ, úlı̨ ı̨́jṍ 'bá ũdrãlépi rá rĩ 'badrı̨̃ kí ı̨́jṍ ĩ'bã kí idélé
sĩlé bụ́kũ kí agá rĩ kí vú sĩ.
13 'Bá ı̨mvụ́lépi ı̨̃yı̨ sĩ rĩ kí angá kí ídri rú, ãzíla 'bá ũdrãlépi rá ı̨̃sı̨̃lé ı̨̃nádrı̨̃
gá rĩ angá vâ ídri rú, úlı̨ 'bá kí ı̨́jṍ, ı̨́jṍ ĩ'ba kí idélé rĩ kí vú sĩ.
14 Drã kí ı̨̃nádrı̨̃ be u'bé dó kí ãcí ı̨̃yı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni rĩ gá, 'dĩ dó drã ı̨̃rı̨̃ rĩ.
15 Ụ'dụ́ 'bá kí ı̨́jṍ lı̨jó 'dã sĩ, 'bá rụ́ sĩlé bụ́kũ ídri drı̨̃ agá ku rĩ, ála mụ ĩ'di
'belé ãcí ı̨̃yı̨ mĩrĩ drı̨̃ áni rĩ agá.

21

'Bũ ú'dí rĩ kí ũnṍkụ́ ú'dí rĩ be

1 Ándre 'bũ ándrá údu drı̨̃drı̨̃ rĩ kí ũnṍkụ́ údu drı̨̃drı̨̃ rĩ trũ, mĩrĩ ala gá
rĩ kî trũ ãvĩ kí rá, ándre dó 'bũ ú'dí rĩ kí ũnṍkụ́ ú'dí rĩ be ũ'bã kí dó ru.

2 Ándre táwṹnḩ ãmbógó ãlá, Yẽrṹsãlẹ́mṹ ú'dí rĩ asḩ agá 'bṹ gá Ãdróŋá
rṹlé bábá ãmṹrṹgọ́ ru sṹlépi nzírí nzírí ágô drḩ tẽlépi rĩ áni.
3 Má are ṹ'dṹkọ́ ḩjọ́ jọlépi re la ãfũ úmvúke agâlé jọ, “I'dójó ãndrũ drḩlẹ́
gâlé, Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe ã'dusĩku lḩcọ́ ĩ'didrḩ dó 'bá kí drĩdríŋĩ gá 'dĩ,
Ãdróŋá la dó u'á 'bá abe 'bá kí dó adru ĩ'di 'bã 'bá ru.
4 Ãdróŋá la ũcõgõ ĩ'badrḩ kí de rá, ĩ'di kí mḩndrẹ ḩnḩ rá. Drã, ũcõgõ,
áwáŋá, jõku ãzá taŋá la adru 'dáyṵ, ã'dusĩku ḩjọ́ ṹkṵ rĩ ukó kí rá.”
5 Úpí Ãdróŋá rilépi úmvúke drḩ gá rĩ jọ, “Ísĩ ḩjọ́ 'dĩ kí vṹrṹ, ma ãko pírí
kí 'bã ú'dí ru, ã'dusĩku ḩjọ́ ma jọlé 'dĩ kí mgbã la kí vâ sĩ ásḩ 'bãjó drḩ la gá
rá la.”
6 Jọ mání, “Ḩjọ́ 'dĩ idé kí ru 'bo, ma Ãlífã 'i ãzíla Ũmégã 'i ífí la í'dóŋá
ãzíla ãsḩŋá. 'Bá ḩyḩvḩ 'bã ndẽlé rá rĩ ní ma ḩyḩ kídí ru ídri ukólépi ku rĩ
fẽlépi rĩ drḩ gá rĩ fẽ mvṵlé ḩsálḩ ãjẽ́ kóru.
7 'Bá agalépi ã'ḩtáŋá sĩ rá rĩ la mṵ ãko 'dĩ kí ḩsṹlé ĩ'di 'bã ãko rú mádrḩ,
ma adru Ãdróŋá ĩ'didrḩ, ĩ'di dó adru ngọ́tḩ má ãni.
8 Wó 'bá idélépi ṹrḩ sĩ ku, 'bá ã'ḩtáŋâ kóru, 'bá ḩjọ́ ũnzí idélépi, 'bá 'bá kí
ṵ'dḩlépi, 'bá ãwṹ'bá ru, 'bá tálí ĩnzõ rú idélépi, 'bá úlé ru, 'bá ãdroŋa ĩnzõ
rú rĩ kí ḩnzḩlépi rĩ kí abe, ãzíla 'bá pírí ĩnzó'bá ru 'dĩ kí abe ãngũ ĩ'badrḩ
gá rĩ ãcí ḩyḩ mĩrĩ drḩ áni anṹlépi ku rĩ 'i. 'Dĩ drã ḩrḩ rĩ 'i.”

Yẽrṹsãlẹ́mṹ ú'dí rĩ

9 Mãlãyíkã ándrá ázḩrḩ bãkṹlẹ́ ázḩrḩ galépi tré-tré jṹwẹ́ ãsḩjó ázḩrḩ sĩ rĩ bã
ãzí ãlu rĩ jọ mání, “Mí amṹ, ma mṵ míní ãmṹrṹgọ́ ũkú ru ãrṹsṹ Kãbĩlõmvá
drḩ rĩ i'dálé.”
10 Mãlãyíkã 'dṵ ma Úríndí agâ sĩ 'bãlé 'bé ãzo la sḩ gá, i'da mání
Yẽrṹsãlẹ́mṹ táwṹnḩ ãmbógó ãlá angálépi 'bṹ gá Ãdróŋá rṹlé rĩ 'i,
11 ãzíla ri dḩlé ãcí imve jõku dḩzã Ãdróŋá drḩ sĩ pãrã-pãrã, ĩ'di 'bã lẽrẽlẽrẽ
cécé írã ãjẽ́ rú rĩ 'bã dḩlé ãzíla gĩlásĩ 'bã gṵlé pãrã-pãrã rĩ áni.
12 Bõrõ la mére rú rĩ ãmbógó ru ãzo rú, kẽjḩtḩ trũ mṵdrḩ drḩ ḩrḩ ãzíla
mãlãyíkã mṵdrḩ drḩ ḩrḩ kẽjḩtḩ kí andre tẽlépi rĩ kí, ãzíla úsĩ rṹ ínátḩ sṹrṹ
mṵdrḩ drḩ ḩrḩ Ḩsḩrayḩlḩ 'badrḩ gá rĩ kî.
13 Kẽjḩtḩ kí agá kẽjḩtḩ na rĩ kí ḩtṹ 'bã ãfũ agâlé ru, kẽjḩtḩ na rĩ kí ṹrṹlé ru,
kẽjḩtḩ na rĩ kí ándrálé ru ãzíla kẽjḩtḩ na rĩ kí ḩtṹ 'bã 'de agâlé ru.
14 Írã bõrõ 'dĩ ḩndṹ ãrḩlépi rĩ kí mṵdrḩ drḩ ḩrḩ, drḩ la gá úsĩ rṹ 'bá ṹpḩgọ́ŋá
ru Kãbĩlõmvá drḩ mṵdrḩ drḩ ḩrḩ 'dĩ kí rṹ.
15 Mãlãyíkã ḩjọ́ jọlépi má be rĩ drḩ gá ĩbáká gólũdĩ rú sĩ táwṹnḩ ṹ'bḩjó,
kẽjḩtḩ la kî trũ ãzíla vâ ãbĩ la abe rĩ.
16 Táwṹnḩ 'dã 'bã wókõ sṵ 'dĩ kí pírí trũtrũ, mmgbọ la kí ãzo la abe pírí
kî trũtrũ. Mãlãyíkã ṹ'bḩ dó táwṹnḩ 'dã 'i ĩbáká ĩ'didrḩ gá rĩ sĩ, ḩsṹ ĩ'di 'bã
ãzo, mmgbọ la 'i, ãzíla ãzo la ṵrṵgâlé ru rĩ wókõ pírí sĩ máyḩlḩ álĩfũ ãlu
túrú sṵ.
17 Mãlãyíkã ṹ'bḩ bõrõ 'bã tḩ dẹngṵ la fḩtḩ túrú ḩrḩ mṵdrḩ drḩ ázíyá, ṹ'bḩ
ĩ'di ãko 'bá kí sĩ ãko ṹ'bḩjó rĩ sĩ.
18 Úsḩ bõrõ 'dã fézã umvelé yãsípẽ rĩ sĩ, wó táwṹnḩ 'dã ídé ĩ'di pírí gólũdĩ
mgbã ãndḩ kóru rĩ sĩ, ĩ'di i'dá ulepete cécé gĩlásĩ áni.
19 Írã sĩ bõrõ ḩndṹ ãrḩjó rĩ kí ú'bé kí írã gbẽtí trũ ãjẽ́ rú 'dĩ kí sĩ. Írã drḩdrḩ
rĩ yãsípẽ 'i, ḩrḩ rĩ sãpírẽ 'i, na rĩ kãlẽsédónĩ 'i, sṵ rĩ ḩmãrãlḩdẹ́ 'i,
20 tõwú rĩ kãrãdõníkẽ 'i, ázíyá rĩ kãrĩnẽlíyã 'i, ázḩrḩ rĩ kũrũsõlótẽ 'i, ãrõ rĩ
bẽrílẽ 'i, úrômĩ rĩ Tõpázĩ 'i, mṵdrḩ rĩ kũrĩsõpásẽ 'i, mṵdrḩ drḩ ãlu rĩ jãsḩnḩtḩ
'i, mṵdrḩ drḩ ḩrḩ rĩ ãmẽtẽyĩsítĩ 'i.

21 Kẽjịtị mụdrị drĩ ĩrĩ 'dã kí ídé kí ŋálíká ãjẽ rú la sĩ, kẽjịtị ãlu-ãlu ŋálíká ũví ãlu sĩ. Gẽrĩ táwũ̃nĩ̃ 'dã drị kí gólũdĩ mgbã pílílí i'dálépi lẽrẽlẽrẽ gĩlásĩ áni rĩ sĩ.
22 Ándre jó Ãdróŋá drị táwũ̃nĩ̃ 'dã agá 'dãá ku, ã'dusĩku jó ĩ'didrị Úpí Ãdróŋá Ũkpó 'Dịpị kí Kãbĩlõmvá be.
23 Táwũ̃nĩ̃ 'dã lẽ 'bãngá ĩmbá kí ĩtụ́ be dĩlé ĩ'di drĩ gá ku, ã'dusĩku dĩzã Ãdróŋá drị ĩ'di 'bã ãcí ru nĩ, tárã ĩ'didrị dó Kãbĩlõmvá 'i.
24 'Bá ãngũ drĩ gá 'dĩ kí dó acị ãcí ĩ'didrị 'dã sĩ, ãzíla ũpi ãngũ drĩ gá 'dâ rĩ kí dó málĩ ĩ'badrị kí ají ala gá 'dõlé.
25 Kẽjịtị táwũ̃nĩ̃ 'dã drị kí adru ĩtụ̂rũ̃ mmgbọ, ícó kí ũ̃pĩ̃lé ãluŋá la ku, ã'dusĩku ịnị la adru ala gá 'dáyụ.
26 'Bá ãngũ drĩ gá rĩ kí pírí ãrútáŋá ĩ'badrị kí ají málĩ ĩ'badrị abe táwũ̃nĩ̃ agá 'dõlé.
27 Ãko ãzí ũnzí la icó filé ala gá ku, jõku 'bá ãzí ịjọ́ drĩnzá ru 'dĩ kí idélépi la ãzíla 'bá ĩnzõ alịlépi 'dĩ kí abe, icó kí filé ala gá ku, wó rá la 'bá rụ́ sĩlé bụ́kũ̃ Kãbĩlõmvá drị ídri drị gá rĩ agá rĩ kí fi táwũ̃nĩ̃ 'dã agâlé cálícálí nĩ.

22

Ĩyị ídri drị gá rĩ

1 Mãlãyíkã tá ãlu 'dĩ i'da dó vâ mání ĩyị ídri fẽlépi ulepete tandala cécé gĩlásĩ áni rĩ, adị angájó úmvúke Ãdróŋá 'badrị Kãbĩlõmvá be rĩ agâlé,
2 dị gẽrĩ táwũ̃nĩ̃ ú'dí Yẽrụ́sãlẹ́mũ̃ drị 'dã 'bã ágágâ sĩ. Ĩyị 'bã gọ́rõ̃tịyõ̃ wókõ ãlu-ãlu rĩ gá ife ídri fẽlépi, ífí kalépi pâlé mụdrị drĩ ĩrĩ pâlé ãlu ĩmbá ãlu-ãlu sĩ rĩ angá zolé nĩ, ãzíla bị la írúwá ru, 'bá ãyánĩ rú 'bá ãngũ drĩ gá rĩ kí sĩ adrí.
3 Ãko ãzí Ãdróŋá 'bã wãlé rá la ícó ịsụ́lé la táwũ̃nĩ̃ 'dã agá 'dãá ku.

Úmvúke ũpĩ drị Ãdróŋá 'badrị Kãbĩlõmvá be rĩ la adru táwũ̃nĩ̃ 'dã agá jã 'dâ ãzíla 'bá ãtí'bó ru rĩ kí dó sĩ ĩ'di ĩnzĩ.
4 Kí ĩ'di mẹ́lẹ́tị ndre, rụ́ la adru kí ãndrõkõ gá.
5 Ịnị la adru 'dáyụ, icó kí tárã 'bã ãcí ãzíla ĩtụ́ lẽlé ku, ã'dusĩku Úpí Ãdróŋá la adru ĩ'bã ãcí ru ãzíla kí dó ũpĩ na jã 'dâ.
6 Mãlãyíkã jọ mání, "Ịjọ́ mâ jọlé míní 'dĩ kí ịjọ́ mgbã la, vâ sĩ ásị tĩjó drĩ la gá rá la, Úpí Ãdróŋá ịjọ́ lũlépi úríndí sĩ nábĩ ĩ'didrị 'baní rĩ vâ ịjọ́ drĩ gá rĩ kí nĩlépi rĩ, ãpẽ mãlãyíkã ĩ'didrị tị amụ́jó ịjọ́ ru idélépi mbẽlẽ 'dĩ kí i'dajó ãti'bo ĩ'didrị 'banî."
7 Yẹ́sũ jọ, "Mí are! Ma amụ́ gbõrú 'bá ịjọ́ nábĩ 'bã kí jọlé bụ́kũ 'dĩ agá rĩ tãmbalépi rá rĩ, ĩ'di drĩlẹ́ba rú."
8 Ma 'i Yõhánã, ma 'bá ịjọ́ 'dĩ kí arelépi ãzíla kí ndrelé pírí rĩ 'i. Ma mụ ịjọ́ 'dĩ kí delé are agá ãzíla ndrelé pírí 'bo, má a'dé mãlãyíkã tá mání ịjọ́ 'dĩ kí i'dalépi rĩ pálé gá vũ̃rụ́, ãzíla ma dó ãni rú ĩ'di ĩnzĩjó.
9 Jọ mání, "Mí idé íni ku! Ma ãtí'bó mî áni la ãzíla mî ádrịpịka nábĩ rú ãzíla 'bá pírí ịjọ́ bụ́kũ 'dĩ agá 'dĩ kí ã'ĩlépi rá rĩ kí áni. Mí ĩnzĩ Ãdróŋá áyụ."
10 Jọ vâ mání, "Ízĩ ịjọ́ Yẹ́sũ 'bã kí i'dalé bụ́kũ 'dĩ agá 'dĩ kí ĩnzõ ku, ã'dusĩku ĩtụ́ la acá ãni rú ịjọ́ 'dĩ 'baní ru idéjó.
11 'Bá ịjọ́ ũnzí idélépi rĩ 'bã mụ ịjọ́ ũnzí trũ drĩ gá, 'bá ũnzĩkãnã idélépi rĩ 'bã mụ vâ ũnzĩkãnã trũ drĩ gá, 'bá ịjọ́ múké idélépi rĩ 'bã mụ mũkẽ idéŋâ trũ drị gá, 'bá ãlá rĩ 'bã adru vâ ãlá ru jã 'dâ."
12 Yẹ́sũ jọ, "Índre ma amụ́ gbõrú! Ma ũyá mádrị ají ĩndĩ, ma 'bá ãlu-ãlu ũfẽ gbíyã ĩ'di 'bã ịjọ́ idéjó rĩ vú sĩ.

13 Ma Drĩdrĩ rĩ ãzíla Ãsĩjó rĩ, ma Í'dóŋá ãzíla Ukóŋá, Ãlífã ãzíla Ũmégã.
14 'Bá bõngó ĩ'badrĩ rĩ kí ũjĩlépi rá rĩ kí drĩlẹ́ba rú, kí ife ífí ídri fẽlépi rĩ
drĩ gá rĩ na, kí sĩ fi kẹ̃jĩtị gâ sĩ táwũ̃nĩ agâlé.
15 Wó táwũ̃nĩ agá ãmvélé ru 'bá cécé ũcogo áni la kí, 'bá úlé 'dĩ kí, 'bá
ãwụ́'bá ru 'dĩ kí, 'bá 'bá ụ'dĩlépi 'dĩ kí, 'bá ĩnzõ lẽlépi alĩlépi 'dĩ kí, 'bá
ãdroŋa ĩnzõ rú rĩ kí ĩnzĩlépi rĩ kí abe.
16 “Ma Yẹ́sũ̃ 'i, má ãpẽ mãlãyíkã mádrĩ tị mụlé ĩjọ́ 'dĩ kí vú nzelé ĩminí
kãnĩsã Ãdróŋá drĩ kí agâlé. Ma drĩlẹ́ ãzíla ũri angálépi úpí Dãwụ́dĩ drĩ agá,
Kúrísĩtõ ándrá nãbiya 'bá kí ĩjọ́ jọjó drĩ la gá rĩ 'i, ma cécé lẽlẽgó dĩlépi
ãngũsãrã sĩ ụ́'dụ́ ú'dí rĩ 'bã i'dójó rĩ áni rĩ 'i.”
17 Úríndí kí ãrụ́sũ̃ be jọ kí, “Ĩmi amụ́!” 'Bá pírí ĩjọ́ 'dĩ arelépi rá rĩ 'bã
jọ kí, “Ĩmi amụ́ ĩmi 'bá ĩyĩvĩ 'bã ndẽlé rá 'dĩ ĩminí ĩyĩ ídri fẽlépi fẽlé ĩminí
ĩsálị ãjẹ̃ kóru 'dĩ a'ĩlé.”
18 Ma 'bá ĩjọ́ nábĩ 'bã kí jọlé bụ́kũ̃ 'dĩ agá 'dĩ arelépi rá 'dĩ 'baní jọ la
mgbã, 'bá ãzí drĩ ĩjọ́ ĩ'di ãni la ũ'bã ĩjọ́ 'dĩ kí drĩ gá, Ãdróŋá la mụ jụ́wẹ̃ sĩlé
bụ́kũ̃ 'dĩ agá rĩ kí fẽlé ĩ'diní drĩrịma rú.
19 'Bá ãzí drĩ ĩjọ́ nábĩ 'bã kí jọlé sĩlé bụ́kũ̃ 'dĩ agá rĩ 'bã ãzí nze rá, Ãdróŋá
la mụ ãngũ ĩ'didrĩ gá ife ídri fẽlépi rĩ ãzíla ãngũ ĩ'diní táwũ̃nĩ ãlá rĩ gá rĩ
nzelé rá ĩjọ́ sĩlé bụ́kũ̃ 'dĩ agá rĩ 'bã jọlé rĩ áni.
20 Yẹ́sũ̃ ĩjọ́ 'dĩ kí jọlépi rĩ jọ, “Ĩjọ́ 'dĩ kí 'dĩ 'bã áni ãndá, ma amụ́ gbõrú.”
Má umvi, wõyí! 'Bã adru 'dĩ 'bã áni, mí amụ́ Úpí Yẹ́sũ̃.
21 Ásĩ ĩgbẹ̃, lẽtáŋá uyaŋâ kóru Úpí Yẹ́sũ̃ drĩ gá rĩ 'bã adru ĩmi abe pírí
ĩmi 'bá Ãdróŋá ãni ĩ'di ã'ĩlépi rá 'dĩ.